Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai

1975
1980

Kossuth

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT HATÁROZATAI ÉS DOKUMENTUMAI 1975—1980

AZ MSZMP
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
PÁRTTÖRTÉNETI INTÉZETE

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT HATÁROZATAI ÉS DOKUMENTUMAI 1975–1980

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ/1983

ÖSSZEÁLÍTOTTA
ÉS SZERKESZTETTE:
VASS HENRIK

KÖZREMŰKÖDÖTT:
DEME PÉTER

LEKTORÁLTA:
RÁKOSI SÁNDOR

A TÁRGYMUTATÓT KÉSZÍTETTE:
BÁLINT JÓZSEF

ISBN 963 09 1988 5

(3449)

ELŐSZÓ

A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatainak és dokumentumainak válogatásából eddig négy kötet (1956–1962, 1963–1966, 1967–1970, 1971–1975) hagyta el a sajtót. Ezúttal az olvasók kézhez kapják a sorozat újabb kötetét, amely az 1975–1980 közötti periódus legfontosabb határozatait és dokumentumait tartalmazza. A párt vezető szerveinek – a Központi Bizottság, a Politikai Bizottság, a Titkárság – határozatain kívül ezúttal is helyet kaptak a kötetben a Központi Bizottság mellett működő munkaközösségek állásfoglalásai, dokumentumai. Ezek ugyan nem határozatok, de a vezető pártszervek fontos döntései végrehajtásának ellenőrzésével, társadalmi életünk alapvető kérdéseiben való állásfoglalásokkal, egy-egy témakör elemzésével és a feladatok kijelölésével irányelvül szolgálnak a tömegszervezetek és -mozgalmak, a központi intézmények, állami szervek stb. munkájához.

A kötetben közzétett 129 dokumentum átfogja társadalmi életünk legfőbb régióit, és nagy segítséget nyújt ahhoz, hogy a XII. kongresszus közzétett „Előzetes jelentés"-ében, valamint a Központi Bizottság beszámolójában a XI. és a XII. kongresszus közötti periódusról felvázolt sokoldalú elemzést a kötet anyagának birtokában behatóbban is tanulmányozhassák. Segítséget és anyagot szolgáltat a gyűjtemény az oktatóknak, kutatóknak és mindazoknak, akik ezeknek az eseményekben gazdag, sok elvi és gyakorlati kérdést felölelő esztendőknek tanulmányozásával foglalkoznak.

A kötet jól tükrözi az MSZMP politikájának állandó és változó elemeit. Azt a politikai alapállást, munkamódszert és munkastílust, amelyben ötvöződik a nemzetközi haladásért és a hazai fejlődésünkért folytatott küzdelem dialektikus egysége, összefüggése. Tükröződik benne a külső és belső fejlődés követelményeihez való igazodás felismerésének konkrét folyamata, az a reálpolitika, amely nem rugaszkodik el az élet valóságától, miközben arra irányul, hogy maximálisan eleget tegyen a néppel, a nemzetközi munkásmozgalommal szemben vállalt kötelezettségeinek. A szavak és a tettek egysége: ez az MSZMP politikájának egyik fundamentális alapelve, amely erkölcsi tőkét biztosított ahhoz, hogy a kötetben érintett, a korábbiaknál is bonyolultabb öt esztendő összetett és nehéz feladatainak megoldásához a párt megnyerje a nép bizalmát, tevőleges hozzájárulását szocialista társadalmunk építésének napirenden levő feladataihoz. Az MSZMP XII. kongresszusa, s annak határozata – mellyel zárjuk kötetünket – tovább erősítette ennek. az immár negyedszázada folytatott politikának állandó vonásait, miközben érzékenyen reagált az élet által felvetett új jelenségekre, tendenciákra, változásokra. Ezért mondhatjuk, hogy a XII. pártkongresszus a közelmúlt beható elemzése mellett, megalapozott választ adott a „Hogyan tovább?'

legfőbb társadalmi, társadalompolitikai, hazai és nemzetközi kérdéseire. Ezen közben az eredmények megfelelő értékelése mellett – miképpen ezt a kötet dokumentumai is bizonyítják –, nem hallgatta el fejlődésünk ellentmondásait, munkánk gyengeségeit sem, érzékeltetve, hogy az elért eredmények és a hibákat nyíltan feltáró módszer között ok és okozati összefüggés áll fenn. A fő irányvonalhoz, a változatlan alapelvekhez való ragaszkodás mellett, a fejlődés által felvetett új meg új kérdésekre való reagálás szüntelenül gazdagítja e politika tartalmát, növeli hatékonyságát, hitelét, az iránta való bizalmat mind az országban, mind pedig országon kívül.

Kötetünkben időrendben közöljük a határozatokat és dokumentumokat. Az előzőkhöz képest teljesebb jegyzetapparátust mellékelünk. Ebben az a szándék vezetett bennünket, hogy ily módon is érzékeltessük a dokumentumok létrejöttének körülményeit, célját, szerepét egy-egy probléma napirendre kerülésében, további információkkal segítsük az olvasókat, a kötet felhasználóit. A határozatok megvalósítására hozott döntéseknek a lehetőségekhez mért ismertetésével is betekintést nyújtsunk abba, hogy miképpen érvényesül a párt vezető szerepe, elvi irányító munkája társadalmi életünk különböző régióiban, területein. Mindezt csak a határozatokért felelős minisztériumok, országos főhatóságok, tömegszervezetek és tömegmozgalmak, a Központi Bizottság osztályainak közreműködésével tudtuk megoldani. Értékes segítségükért ezúton is köszönetet mondunk. Az egyes határozatokban megjelölt feladatok végrehajtását szolgáló kormányzati, minisztériumi és más főhatóságok által hozott döntések (törvények, rendeletek, irányelvek stb.) forrását – amennyiben azok hozzáférhetők – megjelöltük. Miután azonban közvetlen jelenünkkel, „élő történelemmel" van dolgunk, a jegyzetelésben nem tudtunk olyan következetesek lenni, mint azt egy régmúlt dokumentumait magában foglaló forráskiadványtól joggal meg lehet követelni. Ez érthető, hiszen a kötetünkben közölt dokumentumok számos olyan döntést tartalmaznak, amelyeknek végrehajtása *még folyamatban van*, vagy pedig több testületet érintenek, és nem mindenütt jutottak még el a feladatok realizálásához. Azt sem tagadjuk, hogy egyes döntések végrehajtása a kijelölt határidőhöz képest késik vagy egy-egy intézkedés jóval később került előtérbe, mint azt a határozatok előírták. A jegyzetelésnél nem törekedhettünk teljességre, hiszen a közvetlenül mögöttünk levő évekről van szó, tehát nem archívumi, hanem irattári anyagokat kellett felhasználnunk munkánkhoz. A nyitott kérdésekre oly mértékben sikerült választ adnunk, amilyen mértékben az előbbiekben már említett szervek ehhez hozzásegítettek bennünket.

Jelentősen gazdagodott a jegyzetapparátus azáltal is, hogy a Központi Bizottság üléseiről kiadott – az előző kötet előszavában ezek közlését indokoló – *Közlemények*ben jelzett nemzetközi eseményekről, az MSZMP külpolitikai tevékenységének eseményeiről stb. mindenütt megjelöltük az azokról megemlékező vagy

velük foglalkozó sajtóforrásokat. Ezt azért is fontosnak tartottuk, mert a Központi Bizottság nemzetközi tevékenységét elsősorban a *Közlemények*ből kísérhetik nyomon az érdeklődők. Ezt a módszert alkalmaztuk a *Közlemények*ben szereplő hazai eseményeknél is. Ugyancsak ezt a célt követtük a Központi Bizottság ülései egyes napirendi pontjairól elhangzott s nyilvánosságra hozott *előadói beszédek* forrásának megjelölésével, még olyan esetekben is, amikor nem a beszédek, hanem azok alapján írt cikkek jelentek meg. Egyes, általunk különösen fontosnak tartott határozatot színvonalasan elemző, vagy a témához kapcsolódó tanulmányok forrását szintén megjelöltük a jegyzetapparátusban. Ebben korántsem törekedtünk teljességre, de úgy véljük – ha ez találkozik az olvasók és a kötet felhasználóinak egyetértésével –, ezt a következő köteteknél jelentősen bővíteni lehet, ami elsősorban a propagandisták munkájához nyújthat jelentős segítséget.

A kötet szerkesztése során a címeket egységesítettük (nevek, vezető szervek megjelölése stb.). A határozatok létrejöttének időpontját a címek alatt mindenütt feltüntettük. Az először publikálásra kerülő dokumentumoknál forráshelyet nem jelöltünk meg, hiszen ezek még irattári (és nem archívumi) anyagok. Az egyéb forrásmegjelölésekben az előző kötetekben alkalmazott módszert követtük: a sajtóban vagy könyvekben publikált anyagoknál az egykorú megjelenési helyet adtuk meg forrásként. A jegyzetekben a lehetőségekhez képest ezúttal is tájékoztatjuk az olvasókat azokról a fontos döntésekről, szervezeti intézkedésekről, változásokról, eseményekről stb., amelyek a kötet zárási idejét (1980. március) követően születtek.

Az egész sorozat felhasználását nagyban elősegíti majd az első négy kötetről rövidesen, önálló kiadvány formájában megjelenő tárgymutató, miképpen segíti majd ennek a kötetnek a felhasználását az ehhez már csatolt tárgymutató is.

A korábbi kötetekhez hasonlóan, részletes magyar és orosz nyelvű tartalomjegyzék zárja a kötetet.

Vass Henrik

1975

I

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MEZŐGAZDASÁGI SZAKSZÖVETKEZETEK HELYZETÉNEK RENDEZÉSÉRŐL, TEVÉKENYSÉGÜK SZOCIALISTA VONÁSAINAK ERŐSÍTÉSÉRŐL

(1975. ÁPRILIS)

I
A MEZŐGAZDASÁGI SZAKSZÖVETKEZETEK HELYZETÉNEK RENDEZÉSE

A Központi Bizottság Szövetkezetpolitikai Munkaközössége és Gazdaságpolitikai Bizottsága állásfoglalása alapján a Minisztertanács elrendelte a szakszövetkezetek egyedi felülvizsgálatát. Célja a szakszövetkezetek közös tevékenységének fejlesztése és a működésképtelen szövetkezetek helyzetének rendezése volt. A felülvizsgálatot az illetékes szervek 1974-ben elvégezték. Ennek főbb tapasztalatai a következők:

1. A felülvizsgálat befejezésekor működő 166 szakszövetkezet 1976. január 1-vel az egyesülések, illetve a termelőszövetkezetekbe való beolvadások következtében várhatóan 100-ra csökken. Közös érdekeltségű területük 266 000 hektár; ennek egyharmadán folytatnak közös gazdálkodást. A többi terület a tagok használatában áll. Legjelentősebbek a Bács-Kiskun, Csongrád megyei és a tokaj-hegyaljai szakszövetkezetek. (Tagjaikkal együtt az ország évi bortermelésének mintegy 16%-át állítják elő.) Az alföldi szakszövetkezeteknek fontos szerepük van a meggy-, a cseresznyetermelés növelésében is. A szabolcsi szakszövetkezetek egy része jelentős almatermelést folytat.

A Borsod, Szabolcs és Zala megyei szakszövetkezetek túlnyomó részében a nagyüzemi gazdálkodást nem sikerült megalapozni. Tevékenységük színvonala elmarad a hasonló adottságú termelőszövetkezetekétől. Ebben szerepet játszik a közös gazdálkodáshoz szükséges gépek, pénzeszközök, szakemberek hiánya, a tagság elöregedése, továbbá az, hogy 1971-ig a termelőszövetkezeteknél kedvezőtlenebb közgazdasági szabályozók érvényesültek.

2. A szakszövetkezetek taglétszáma 70 000 fő, a korösszetétel nagyon kedvezőtlen. A közös munkában rendszeresen a tagság 18%-a vesz részt; általában a háztájihoz hasonló nagyságú saját gazdasággal rendelkeznek. A szövetkezet veze-

tésében nem súlyuknak megfelelően vesznek részt. A közösben rendszeresen dolgozó tagokkal majdnem azonos nagyságú az alkalmazottak száma. E helyzet kialakulását alapvetően a szakszövetkezeti tagok korábban kedvezőtlen társadalombiztosítási helyzete okozta. Munkájuk a közös tevékenység fejlesztésében nélkülözhetetlen, viszont a közös gazdálkodás irányításában döntési joguk nincs.

A tagság nagyobb részének jövedelme az egyénileg művelt saját gazdaságból származik. A nagyüzemi közös gazdaság fejlődését főként vagyoni hozzájárulással segítik. Meghatározó szerepük van a szövetkezet vezetésében. Kisebb részük idegen munkaerőt is foglalkoztat, főként ezek között találhatók az indokolatlanul magas személyi jövedelműek. Az utóbbi években főleg a szőlő-, gyümölcstermelő vidékeken, valamint a nagyvárosok körzetében növekszik a nem mezőgazdasági főfoglalkozású tagok száma. Ez megmutatkozik a földforgalom növekedésében is. Ennek indítéka a zártkerti szőlőnél nagyobb földterület megszerzése vagy megtartása, a kedvező szakszövetkezeti szolgáltatás, beszerzés, értékesítés stb. Sok helyen gondot okoz, hogy jelenleg mintegy 2000 idős, egyébként ellátásra szoruló szövetkezeti tag járadékot nem élvez, ugyanis az öregségi járadékra jogosító idő megváltásához szükséges pénzzel nem rendelkeztek és így mentesítést kértek a járadékrendszer alól. Visszás helyzetet teremt az is, hogy a termelőszövetkezeti tagoktól eltérően a szakszövetkezet közös munkájában rendszeresen részt vevő kisgyermekes anyák nem kapnak gyermekgondozási segélyt.

3. A felülvizsgálat tapasztalatai alapján:

A szakszövetkezetek 1969. január 1-ig felvett és még vissza nem fizetett 100 millió Ft hiteltartozásából – az érintett szövetkezetek gazdasági erejére és a pénzügyi lehetőségekre figyelemmel – országosan 38 millió forintot törlesztettek.

Az állami költségvetésből a közösbe vont földterületek hatékonyabb művelése céljából – eszközellátásuk javítására – 30 millió Ft, kedvezőtlen termőhelyi adottságuk miatt pedig összesen 62 millió Ft támogatást kaptak.

A kedvezőtlen adottságú szakszövetkezetek a tagjaik által saját gazdaságukban előállított, a közösön keresztül értékesített állatok és állati termékek után 1974-től ártámogatásban részesülnek.

Felszámoltak 20 nem vagy nem kielégítően működő szakszövetkezetet.

A megyék a szakszövetkezetek gazdasági, társadalmi és szervezeti fejlesztésére több évre szóló programot alakítottak ki.

II
A TOVÁBBFEJLESZTÉS FELADATAI

A szakszövetkezetek 1974. évi egyedi vizsgálata alapján elhatározott és megtett központi, valamint helyi intézkedések alkalmasak arra, hogy a szakszövetkezetek tevékenysége fejlődjék, szocialista vonásaik erősödjenek. A fejlődést jelenlegi

jogszabályaink a leglényegesebb kérdésekben biztosítják. Emellett a Központi Bizottság Szövetkezetpolitikai Munkaközössége a következők érvényesítését tartja szükségesnek.

1. A szakszövetkezetek a nagyüzemi művelésre alkalmas területeken – az adott körzet termelési hagyományainak megfelelően – erőteljesebben fejlesszék a közös gazdálkodást. Ezzel biztosítsák tagjaik részére a rendszeresebb munkalehetőséget és életszínvonaluk emelését. A nagyüzemileg eredményesen nem művelhető, továbbá a távlatilag is csak kisüzemileg művelhető területeken viszont támogassák tagjaik gazdálkodását.

2. Tervszerűbb személyzeti munkával el kell érni, hogy a különböző választott szervekbe nagyobb számban kerüljenek a közös tevékenységben részt vevő, az iránt legnagyobb érdeklődést mutató szövetkezeti tagok. Szorgalmazni kell az alkalmazottak taggá válását és indokolt a szakemberek számát növelni.

3. A termelőszövetkezeti törvény és a földtörvény korszerűsítésénél[1] az állami szervek legyenek figyelemmel a következőkre:

Meg kell tiltani – a belterületi és zártkerti földek kivételével – a tagok gazdaságához tartozó földek magánszemélyek közötti forgalmát. A nagyüzemi művelésre alkalmas táblák kialakítását földrendezés útján is biztosítani kell.

A tagsági viszonyt úgy kell szabályozni, hogy a szakszövetkezet tagjai csak mezőgazdasági főfoglalkozású személyek legyenek. A kívülállóvá válók nagyüzemi művelésre alkalmas földjei a termelőszövetkezeti megváltáshoz hasonlóan kerüljenek a szakszövetkezet tulajdonába. A kizárólag kisüzemi művelésre alkalmas földjeik tulajdoni és használati viszonyait zártkert kialakításával célszerű rendezni. E területek eredményesebb hasznosítása érdekében szakcsoportok alakítására kell törekedni.

A vagyoni részesedés alapján járó jövedelem helyenként indokolatlanul magas, ezért újraszabályozása indokolt.

4. A szakszövetkezeti közös munkában rendszeresen részt vevő kisgyermekes anyák részére is – a termelőszövetkezeti tagokéval azonos feltételek mellett – biztosítani kell a gyermekgondozási segélyt.

5. Az öreg, munkaképtelen és a járadékrendszer hatálya alól mentesítést kapott szakszövetkezeti tagok részére egyedi elbírálás alapján lehetővé kell tenni a járadékra való jogosultsági idő pénzbeli megváltását.

A szakszövetkezetek között nagymérvű a differenciáltság, ezért fejlesztésükben különösen jelentős feladatuk van a megyei, illetve helyi szerveknek.

Megjelent: Szövetkezetpolitikai kérdések '76. Kossuth Könyvkiadó 1976. 70–73. old.

[1] Ezekkel kapcsolatban lásd a 45. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

2

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ MSZMP POLITIKAI AKADÉMIÁJÁNAK FELADATAIRÓL ÉS AZ 1975/76. ÉVI ELŐADÁSAIRÓL

(1975. MÁJUS 12.)

Az MSZMP Politikai Akadémiájának feladatait a X. pártkongresszust követő időszakra a Politikai Bizottság 1971. szeptember 7-i határozata szabta meg. Az előadások tematikáját a Politikai Bizottság évről évre jóváhagyta, illetve az 1974/75. évre az előadásokat szüneteltette.

Az elhangzott előadások a X. kongresszus politikai célkitűzéseihez kapcsolódva általában jól szolgálták az ideológiai munka fejlődését, a vezető káderek, a vezető propagandisták elméleti, politikai továbbképzését. Ezek kedvező hatását ugyanakkor csökkentette az előadások megtartásának rendszertelensége, esetenként elmaradása. A résztvevők kiválogatása sem volt mindig elég gondos.

Az MSZMP Politikai Akadémia előadássorozatára a jövőben is szükség van azzal, hogy feladatát, s így hallgatóinak körét módosítani kell. A Politikai Akadémia a jövőben a pártoktatók, az állami egyetemek, főiskolák marxista tanszékei tanárai, valamint az ideológiai élet más területén dolgozó vezetők továbbképzését és a propagandamunka elméleti színvonalának emelését szolgálja. A résztvevők köre az előadások tartalmától függően változzon és az eddigiekhez viszonyítva jóval kisebb legyen. Törekedni kell arra, hogy az előadásokon – a témáktól függően – korreferátumok is hangozzanak el.

A Politikai Akadémia előadásai a Központi Bizottság mellett működő munkabizottságok által kidolgozott – nem belső használatra készült – állásfoglalások nyilvánosságra hozatalának propagandafórumai is legyenek.

A Politikai Akadémia előadásai a következő években a XI. kongresszus dokumentumaiban megfogalmazott ideológiai és politikai kérdésekkel foglalkozzanak. Törekedjenek a fő politikai célkitűzések elméleti megvilágítására, szocialista fejlődésünk alapkérdéseinek tudományos igényű elemzésére.[1]

[1] A következő években a Titkárság határozatának megfelelően (1976–1980 között) előadások hangzottak el a Politikai Akademian a gazdasági hatékonysagrol, a szocialista integracióról, a szovetsegi politikárol, a szocialista életmódról, az üzemi demokráciáról, a tudatosság szerepéről a fejlett szocialista társadalom építésében, a tőkés világ válságáról, a termelőerők és a termelési viszonyok fejlődésének problémairól, a szocialista társadalomról és a humanizmusról, a szociáldemokrácia és a nemzetkozi kommunista mozgalom viszonyáról, a fejlődő országok szerepéről a nemzetközi osztályharcban; a világgazdaság és a magyar népgazdaság viszonyáról, a párt művé-

A Politikai Akadémia előadói mindenekelőtt marxista tudományos intézmények vezetői, a tárgy rangos szakértői, s ha a téma indokolttá teszi, a párt-, állami és tömegszervezeti vezetők legyenek. Amennyiben az előadó igényt tart rá, párt- vagy állami intézményeknek megbízást kell adni az előadáshoz szükséges alapanyagok összegyűjtésére és feldolgozására.

Biztosítani kell az előadások ütemes lebonyolítását és rendszerességét. Ennek érdekében:

– az előadók elfogadásával egy időben kerüljön sor a konzultánsok kijelölésére;

– az előadássorozatot jóváhagyó határozat a témák, előadók és a konzultánsok mellett az előadás időpontját is jelölje meg. Az előadás megtartása alól felmentést vagy időpontjának elhalasztására engedélyt csak a jóváhagyó pártszerv adhat.

Az elhangzott előadások az eddigi gyakorlatnak megfelelően kerüljenek nyilvánosságra és további felhasználásra.

A Politikai Akadémia 1975/76. évi előadásai a következők:

1. A termelőerők és a termelési viszonyok összhangja fejlesztésének közvetlen és távlati feladatai hazánkban.

2. A párt szövetségi politikája és a szocialista népi-nemzeti egység fejlődése.

3. A szocialista életmód elvi, politikai követelményei és formálásának feladatai.

4. A szocialista gazdasági integráció elméleti alapjai, fejlődésének tapasztalatai.[2]

szetpolitikájáról, a gazdasági növekedés üteméről, összefüggésben a gazdasági szerkezet fejlesztésével és a munkaerőhelyzettel, egyházpolitikánk mai kérdéseiről, a munka szerinti elosztás elméletéről és gyakorlatáról, a fejlődő országok társadalmi változásairól és hatásáról a világgazdaságra, a termelésfejlesztés, életszínvonal, árpolitika kérdéséről, a párt ifjúságpolitikájáról, az enyhülési folyamat jellemzőiről és perspektíváiról. Az előadások a Kossuth Könyvkiadó gondozásában megjelentek.

[2] Az agitációs és propaganda osztály 1977. június 7-i jelentésében olvasható: „A Titkárság határozatának megfelelő módosítások kedvezően befolyásolták a Politikai Akadémia jellegét és emelték az előadások elméleti színvonalát. Az elmúlt két évben a Politikai Akadémia tematikája és tárgyalási módja a kívánt irányban változott."

3
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1975. MÁJUS 15.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1975. május 15-én ülést tartott.

A Központi Bizottság kegyelettel megemlékezett a közelmúltban elhunyt tagjáról, Kisházi Ödön elvtársról.

I

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről, jóváhagyta a Politikai Bizottságnak és a kormánynak a Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa óta végzett nemzetközi tevékenységét.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy belpolitikai életünk két kiemelkedő eseménye, a Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa és felszabadulásunk harmincadik évfordulójának megünneplése új lendületet adott a szocialista építőmunkának, erősítette népünk politikai egységét. A kongresszus alkotó légköre, határozatai és a felszabadulás történelmi évfordulójáról való méltó megemlékezés tovább szilárdította baráti, internacionalista kapcsolatainkat a testvérpártokkal, a szocialista országok népeivel, elmélyítette népünk szolidaritását a haladásért, a békéért harcoló erőkkel.

Kongresszusunk tanácskozásait nagy nemzetközi érdeklődés kísérte. A Központi Bizottság köszönetet mond minden testvérpártnak, amely képviseltette magát a tanácskozáson. Nagyra értékeli, hogy Leonyid Iljics Brezsnyev, Edward Gierek, Erich Honecker, Gustáv Husák és Todor Zsivkov elvtársak személyes részvételükkel tisztelték meg kongresszusunkat és felszólalásukkal segítették munkánkat. Megköszöni a kommunista és munkáspártoknak, a haladó, demokratikus mozgalmaknak pártunkhoz intézett üdvözleteit.

2. A magyar nép a Szovjetunió testvéri népeivel, az egész haladó emberiséggel együtt ünnepelte a fasizmus felett aratott győzelem 30. évfordulóját.

A Szovjetunió, amely a harc fő terhét viselte és a legtöbb áldozatot hozta a győzelemért, szövetségeseivel együtt megsemmisítette a világ népeit fenyegető, Európa nagy részét rabságban tartó hitleri fasizmust. A győzelemért folytatott harcban nagy részt vállaltak a Szovjetunió oldalán küzdő felszabadító egységek, az Európa különböző országaiban harcoló népi felszabadító erők, partizánok, el-

lenállók. A világ népei nem felejtik el a kommunisták és minden antifasiszta erő példamutató harcát a szabadság, a haladás ügyének szolgálatában. Tisztelettel és hálával emlékezünk a hősökre, akik helytálltak a nagy megpróbáltatások idején és kivívták a győzelmet.

Maradandó tanulságul szolgál, hogy szükséges, lehetséges és eredményes a különböző társadalmi rendszerű országok együttműködése a világuralomra törő, a népek szabadságát fenyegető agresszív erőkkel szemben.

A fasizmus szétzúzása új helyzetet teremtett a világban, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom után a legnagyobb hatással volt a népek sorsára, új távlatokat nyitott a béke, a haladás erői számára. Harminc éve megújhodó világunk legnagyobb változása, hogy létrejött a három földrészre kiterjedő szocialista világrendszer. A győzelem kiindulópontja lett azoknak a nagy világtörténelmi változásoknak, amelyek ma a szocializmus, a béke híveinek szilárd pozíciókat biztosítanak a világban, és hatalmas erőforrást jelentenek további küzdelmükhöz.

A békét, a nemzetek közötti jobb megértést és együttműködést szolgálja a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának és kormányának a világ népeihez, parlamentjeihez és kormányaihoz intézett május 9-i felhívása.[1] Üdvözöljük a benne kifejtett törekvéseket, támogatjuk olyan nemzetközi légkör és együttműködés kialakítását, amely minden ország és nép számára megteremti a biztonságot.

3. A szocialista közösség országai járnak a társadalmi haladásért, a békéért vívott világméretű küzdelem élén, a Varsói Szerződés szervezetébe tömörült országok új típusú szövetségi rendszert hoztak létre. Békét védelmező politikájuk nemcsak a részvevők, hanem földrészünk és az egész világ népeinek érdekeit is szolgálja, a szövetség világpolitikai küldetést teljesít. Döntő szerepet tölt be a szocialista országok nemzetközi tevékenységének egyeztetésében.

A Központi Bizottság üdvözli fennállásának 20. évfordulóján a Varsói Szerződés szervezetét, országépítő munkánk, békénk biztos támaszát és védelmezőjét. A Magyar Népköztársaság a jövőben is híven teljesíti szövetségesi kötelezettségeit.[2]

4. A Központi Bizottság úgy ítéli meg, hogy a nemzetközi helyzet további javításához ma kedvezőek a feltételek.

Az események menete alátámasztja pártunk XI. kongresszusának a többi testvérpártéval azonos értékelését: az enyhülés a világpolitika fő irányzatává vált. A világ fejlődése olyan szakaszba érkezett, amikor a nemzetközi viszonyokat a

[1] Lásd: Népszabadság, 1975. május 11.

[2] A Varsói Szerződés 20. évfordulója alkalmából az MSZMP Központi Bizottsága és a Minisztertanács 1975. május 14-én jubileumi megemlékezést rendezett a Parlament kongresszusi termében. Az ünnepségről szóló tudósítást lásd: Népszabadság, 1975. május 15. A tagországok parlamentjeinek küldöttségei május 14–17. között Varsóban emlékeztek meg az évfordulóról. Lásd: ugyanott: 1975. május 15.

különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének térhódítása, kapcsolataiknak javulása jellemzi.

A nemzetközi helyzetben végbemenő kedvező változások fő forrása a Szovjetunió, a szocialista országok közösségének egysége, növekvő gazdasági, katonai ereje, egyeztetett külpolitikája. A szocializmus vonzereje, eszmei, politikai befolyása tovább terjed az egész világon. Ez jobb lehetőséget teremt a béke megszilárdításához, javítja a tőkés világban élő osztálytestvéreink, a dolgozó tömegek, valamint a nemzeti függetlenségi mozgalmak harcának feltételeit. Korunk három nagy forradalmi erejének, a szocialista világrendszernek, a nemzetközi munkásosztálynak és a nemzeti felszabadító mozgalmaknak az erősödő közös fellépése mind hatásosabb az imperializmus elleni harcban.

Az erőviszonyok változása, a békéért harcoló néptömegek fellépése arra kényszeríti a vezető tőkésországok uralkodó köreit, hogy reálisabban közelítsék meg az emberiség sorsát érintő kérdéseket.

A nemzetközi helyzet fejlődése azonban még ellentmondásos, az agresszív erők nem tették le a fegyvert, kudarcaikba és vereségeikbe nem törődnek bele, új terveket szőnek, ellentámadásokat szerveznek és indítanak. A nemzetközi imperializmus agresszív köreinek mesterkedéseivel szemben a népeknek szilárdságot, éberséget kell tanúsítaniuk.

5. A nemzetközi élet legjelentősebb eseménye a vietnami nép történelmi győzelme az imperializmus és csatlósai felett.

Az események megmutatták, hogy az imperialista érdekeket kiszolgáló népellenes politikának Dél-Vietnamban sem volt társadalmi bázisa. A párizsi szerződést megszegő Thieu-rezsim a hazafiak ellencsapásai alatt összeomlott, megsemmisült. Vietnam véráztatta földjén ma béke van.

A vietnami nép győzelme történelmi jelentőségű, véget vetett a vietnami néptől tengernyi áldozatot követelő háborúnak. Szabadságot, függetlenséget hozott az imperializmus ellen küzdő dél-vietnami hazafiaknak. Utat nyit a békés fejlődéshez, a haladáshoz, az országépítő munkához.

A nagy áldozatok árán kivívott győzelem örömében osztozunk vietnami testvéreinkkel. Győzelmük a vietnami nép harcát támogató és segítő szocialista országok, köztük hazánk, a vietnami hazafiakkal szolidáris minden nép és haladó erő győzelme.

A Központi Bizottság elismeréssel állapítja meg, hogy a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság magyar tagozata következetesen teljesítette feladatát. Helytállásával a párizsi megállapodások végrehajtásával folytatott küzdelmet szolgálta, a magyar és a vietnami nép barátságát erősítette.[3]

[3] A vietnami háborút lezáró megállapodást (a háború befejezéséről és a béke helyreállításáról) 1973. január 27-én Párizsban írták alá az Amerikai Egyesült Államok, a Dél-vietnami Köztársaság, a Vietnami Demokratikus Köztársaság és a Vietnami Köztársaság képviselői. (Népsza-

Dél-Vietnam és Kambodzsa felszabadulásának, valamint a laoszi hazafias erők sikereinek a jelentősége túlnő Indokína határain, kihat a szocializmus és az imperializmus, a haladás és a reakció között folyó világméretű harcra is.

6. Az európai népek és a világ haladó erői állhatatos küzdelmének nagy eredményeként Európa harminc éve békés körülmények között él.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet zárószakaszának előkészítése sikeresen halad előre.[4] Az értekezlet résztvevői most fejezik be azoknak a fontos okmányoknak a kidolgozását, amelyek meghatározzák az európai tartós béke alapjait, az államok közötti jószomszédi kapcsolatok elveit és a kölcsönösen előnyös együttműködés formáit. A továbbiakban arra van szükség, hogy a Genfben tanácskozó 35 állam küldöttsége egymás érdekeinek figyelembevételével megtalálja a még nyitott kérdések megoldásának módját, és lehetővé tegye, hogy minél hamarabb és a legmagasabb szinten megtarthassák az értekezlet befejező tanácskozásait Finnország fővárosában, Helsinkiben.[5]

Európa népei mindinkább felismerik, hogy a bizalom légkörének megteremtése, a kollektív biztonság rendszerének létrehozása és a sokoldalú együttműködés kibontakoztatása alapvető érdekük. Ennek adott hangot 30 ország és 47 nemzetközi szervezet nevében az európai népek közvéleményének brüsszeli közgyűlése.[6] Pártunk, kormányunk, a magyar társadalom teljes mértékben támogatja a közgyűlésen elfogadott felhívást.

A Központi Bizottság azt az álláspontot vallja, hogy a politikai enyhülést katonai enyhülésnek kell követnie. A Magyar Népköztársaság a jelenleg folyó tárgyalásokon, a nemzetközi fórumokon támogatja a fegyverzet csökkentésére, a ka-

badság, 1973. január 25., 26., 27., 28.) Ezt követően ugyancsak Párizsban került sor a nemzetközi Vietnam-konferenciára (1973. február 26–március 2.), melyen a négy nagyhatalom, a négy hadviselő fél és a Vietnami Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság munkájában részt vevő országok (Indonézia, Kanada, Lengyelország, Magyarország) képviselői vettek részt. A NEFB e megállapodások alapján működött. (Ugyanott, 1973. március 3.) A magyar tagozat 1975. május 13-án – egész Dél-Vietnam felszabadítása után – fejezte be tevékenységét (ugyanott, 1975. május 14.).

[4] Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet megtartására a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének 1969. márciusi budapesti ülése tett javaslatot. 1972. november 22. és 1973. június 8. között nagyköveti, szakértői szinten tartottak előkészítő megbeszéléseket. Ezen a biztonsági értekezletet három szakaszban javasolták lebonyolítani. Az első (külügyminiszteri szintű) találkozóra 1973. július 3–7. között Helsinkiben került sor. Ezt követte a bizottságok (szakértők) értekezlete (1973. szeptember 18–1975. július 20. között). A 33 európai ország, valamint az Amerikai Egyesült Államok és Kanada legmagasabb szintű politikai vezetőinek részvételével megrendezett zárószakaszt, melyen valamennyi ország képviselői aláírták a záróokmányt, 1975. július 30. és augusztus 1. között tartották Helsinkiben. A záróokmány szövege megtalálható: Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmánya. Kossuth Könyvkiadó 1975.

[5] Lásd a 4. sz. jegyzetet.

[6] Az európai közvélemény képviselőinek második tanácskozását 1975. április 26–29. között Brüsszelben és Liége-ben tartották meg. A magyar küldöttséget Kállai Gyula, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke vezette. Lásd Népszabadság, 1975. április 26., 27., 29., 30.

tonai leszerelésre, az egyenlő biztonságot szavatoló megegyezésre irányuló javaslatokat, erőfeszítéseket.

A nemzetközi biztonság irányába tett újabb lépések, az enyhülés térhódítása földrészünkön is kedvez a haladó erők küzdelmének. Ezt tanúsítja a görög junta letűnése, a portugál fasizmus bukása, gyarmatbirodalmának széthullása.[7]

Portugáliában a demokratikus vívmányok megvédése, megszilárdítása és kiterjesztése kiváltja a reakció fokozott támadását. Jelentős siker, hogy ennek ellenére az áprilisi választásokon a demokratikus kormánykoalíció pártjai nyerték el a szavazatok többségét.[8] A nép a demokrácia, a társadalmi haladás mellett foglalt állást. Testvérpártunk, az évtizedeken át üldözött, illegalitásba kényszerített Portugál Kommunista Párt, az ország harmadik legnagyobb pártja lett. A nemzetközi reakció fenyegeti a demokratikus változásokat érlelő országot. A beavatkozási kísérleteket a világ haladó közvéleményével együtt elutasítjuk. A magyar nép az új, a demokratikus Portugália oldalán áll, népének harcát támogatja.

Görögországban a demokratikus erők további erőfeszítéseket tesznek a fasiszta múlt maradványainak következetes felszámolásáért. Biztatóak a ciprusi görög és török nép között újra elkezdődött tárgyalások. Ismételten állást foglalunk a szuverén, egységes és semleges Ciprus mellett.

7. A Közel-Kelet változatlanul veszélyes feszültségi góc, magában hordja egy új katonai összetűzés lehetőségét. Ennek oka, hogy Izrael mindmáig nem vonta ki csapatait a megszállt arab területekről.

A Központi Bizottság úgy véli, hogy a válság rendezésének, az igazságos és tartós béke megteremtésének alapvető feltételei: az izraeli csapatok kivonása valamennyi 1967-ben megszállt arab területről; a palesztinai arab nép törvényes jogainak elismerése, beleértve a független állam alapításához való jogát is; a térségben levő minden állam szuverenitásának és biztonságának garantálása.

A közelmúlt eseményei megmutatták, hogy a rendezés csak valamennyi fél tevékeny részvételével oldható meg. Alapos, sokoldalú előkészítés után fel kell újítani a rendezést szolgáló genfi tárgyalásokat és biztosítani kell, hogy azon valamennyi érdekelt fél, köztük a Palesztinai Felszabadítási Szervezet önálló, teljes jogú küldöttsége is részt vehessen.

8. A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy az európai kommunista és munkáspártok értekezletének megszervezése a testvérpártok közös

[7] A portugál fasiszta rendszert 1974. április 25-én döntötték meg, a görög junta 1974. július 23-án adta át a hatalmat a polgári erőknek. Lásd: Népszabadság, 1974. április 26., illetve július 24. és 25.

Ciprussal kapcsolatban lásd a 48. dokumentum 6. sz. jegyzetét.

[8] Az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokra Portugáliában 1975. április 25-én került sor. Az eredményekről és értékelésükről lásd: Népszabadság, 1975. április 26., 27., 29.

ügyévé vált. Kifejezésre juttatta, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt a XI. kongresszus állásfoglalásának megfelelően továbbra is aktívan részt vesz az értekezlet előkészítésében, elősegíti sikeres megtartását.[9]

A Központi Bizottság tájékoztatást kapott arról, hogy az 1973 decemberében tartott megbeszélés folytatásaként, 1975. március 4–5-én Prágában tanácskozást tartottak a testvérpártok központi bizottságainak tikárai a nemzeközi ideológiai harc és a sokoldalú ideológiai együttműködés kérdéseiről.[10] A prágai értekezlet tovább erősítette, fejlesztette a résztvevő pártok közös tevékenységét, és új együttműködési megállapodásokra került sor.

A közelmúlt eseményei meggyőzően bizonyítják, hogy a kommunista és munkásmozgalom a jelenkor legbefolyásosabb ereje. A kommunista és munkáspártok a tőkésországokban a munkásosztály nemzeti és nemzetközi érdekeit szolgálva, mind határozottabban vezetik a dolgozó tömegek harcát politikai és gazdasági követeléseik teljesítéséért, a demokratikus jogok védelméért, a monopóliumok hatalmának megtöréséért és felszámolásáért.

Szolidárisak vagyunk azokkal a kommunistákkal és demokratákkal, akik Chilében, Spanyolországban és másutt harcolnak a fasiszta rendszer felszámolásáért, a társadalmi haladásért, a békéért. A többi szocialista országgal, a világ haladó közvéleményével együtt mindent megteszünk harcuk segítésére. Követeljük a törvénytelenül fogva tartott hazafiak, közöttük Luis Corvalán elvtársnak, a Chile Kommunista Pártja főtitkárának szabadon bocsátását.[11]

II

A Központi Bizottság Kádár János elvtárs előterjesztése alapján a párt központi apparátusának munkáját érintő szervezeti kérdésekről tárgyalt.

Jóváhagyta, hogy a Központi Bizottság apparátusában a jövőben gazdaságpolitikai osztály, valamint ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztály működjön.

A Központi Bizottság állást foglalt személyi kérdésekben, és úgy döntött, hogy javaslatait a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnöksége és az Elnöki Tanács elé terjeszti.[12]

Megjelent: Népszabadság, 1975. május 16.

[9] Lásd a 41. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

[10] A tanácskozáson, melyen az MSZMP-t Óvári Miklós képviselte, „Irányelvek a fasizmus felett aratott győzelem 30. évfordulójára" címmel közös dokumentumot fogadtak el. Az MSZMP KB 1975. május 15-i ülésén foglalkozott az évfordulóval és részletes munkaprogram készült „A fasizmus felett aratott győzelem 30. évfordulójáról való megemlékezés feladatai"-ra. A tanácskozásról kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1975. március 7.

[11] Ezzel kapcsolatban lásd a 60. sz. dokumentum 5. sz. jegyzetét.

[12] Az Elnöki Tanács 1975. május 15-én saját kérésére felmentette Fock Jenőt a Minisztertanács

4
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XI. PÁRTKONGRESSZUS DOKUMENTUMAINAK FELDOLGOZÁSÁRA A PÁRTOKTATÁSBAN

(1975. JÚNIUS 3.)

A pártoktatás feladatait az elmúlt években a X. pártkongresszusnak a határozatai, valamint a Politikai Bizottságnak a propaganda továbbfejlesztéséről szóló 1971. április 21-i határozata[1] szabta meg. A feladatok lényegében teljesültek.

A pártoktatás hallgatóinak létszáma a két kongresszus között évente egyenletesen alakult, 700 000 körül mozgott. Ezen belül a fizikai dolgozóké jelentősen, 234 000-ről 281 000-re, a káderképzés tanfolyamain tanulóké 100 000-ről 120 000-re nőtt. Az esti középfokú iskola hallgatóinak száma gyors ütemben, majdnem kétszeresére emelkedett.

A tömegoktatás hallgatói közül négy év alatt összesen mintegy 487 000-ren végezték el a gazdaságpolitikai, a vállalati gazdálkodás, vállalati élet kérdései tanfolyamokat, 210 000-ren foglalkoztak a társadalmi és állami élet, a pártirányítás és a pártélet, a világnézet és az etika, valamint a nemzetközi politika kérdéseivel. A kulturális kérdések tanfolyamainak anyagát 94 000-ren, pártunk történetét 198 000-ren, a szocializmus építésének kérdéseit 242 000-ren tanulmányozták.

A létszám évről évre dinamikusan nőtt a társadalmi és állami élet, a pártirányítás és pártélet, a világnézet és etika, valamint a kultúra kérdéseit tárgyaló tanfolyamokon.

Javultak az oktató- és nevelőmunka feltételei. A propagandistaképzés kiszélesedett. Elkészült a politikai tömegoktatás módszertanának kézikönyve. Megkezdődött a propagandista útmutatók kiadása. A korábbihoz viszonyítva több szemléltető anyag jelent meg. A tananyagok színvonala javult, formájuk kialakult, megjelentetésük idejében történik, de a követelményeknek még ma sem felelnek meg minden tekintetben. Rendszeressé vált a propagandában szerzett ta-

elnöki tiszte alól és helyére – az MSZMP Központi Bizottsága és a Hazafias Népfront Országos Tanácsa javaslata alapján – megválasztották Lázár Györgyöt. Huszár Istvánt az Országos Tervhivatal elnökévé, Szekér Gyulát a Minisztertanács elnökhelyettesévé választották. Lásd: Népszabadság, 1975. május 16.

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. Kossuth Könyvkiadó 1978. 52–57. old.

pasztalatok feldolgozása, de hasznosításuk még nem kielégítő a politikai és az oktatási munkában.

A középtávú oktatáspolitikai tervezés bevált, jobban előtérbe kerültek az oktatás eszmei, politikai feladatai, előrelátóbbá vált a propagandamunka fejlesztése. A megyei pártbizottságok folytatták a helyi politikai igények kielégítését szolgáló tanfolyamok és előadássorozatok szervezését. Főleg a propagandisták eszmei, politikai képzésének, felkészítésének irányítása javult. A növekvő feladatok megoldását segítette a társadalmi munkatársak hálózatának bővítése. Az alsóbb pártszervek és a pártszervezetek oktatást irányító és ellenőrző munkája még nem kielégítő.

A megyei pártszervek megfelelően irányították és segítették az oktatási igazgatóságokat tevékenységük kiszélesítésében és hatékonyabbá tételében, az jobban kapcsolódott a pártmunka egészéhez, fokozottan hozzájárult a tömegoktatás feladatainak megoldásához is. Az oktatási igazgatóságok intézménye minden megyében kiépült és megszilárdult. A fővárosban és több megyében új, korszerű épületben folyik az esti egyetemi és pártiskolai oktatás.

A propagandamunka fejlesztésében nagy szerepet játszott a Politikai Főiskola. Oktatói tevékenysége mellett, sokat foglalkozott a propagandisták képzésével és továbbképzésével, segítette az oktatási igazgatóságokat, az állami marxista oktatást.

A pártsajtónak a propagandát segítő munkájában is fejlődés tapasztalható. A *Népszabadság* egyre több politikailag fontos témáról jelentetett meg elméleti, propagandisztikus feldolgozást. Pártoktatóink jól tudták hasznosítani a *Társadalmi Szemle* és a *Pártélet* cikkeit.

I
A PÁRTPROPAGANDA ESZMEI, POLITIKAI FELADATAI

A következő öt évben a pártpropaganda alapvető feladata, hogy elméleti igényességgel, rendszerezetten és részleteiben is értesse meg politikánk ideológiai alapjait, céljait, ismertesse megvalósulásának tapasztalatait.

A pártoktatás tartalmát és egyben továbbfejlesztésének irányát a következő öt évre a XI. pártkongresszus dokumentumaiban megfogalmazott követelmények szabják meg. Biztosítani kell a kongresszus határozatainak egységes értelmezését. A pártoktatást jobban hozzá kell igazítani a politikai munka egészéhez, a szocialista építőmunka gyakorlatához. Legyen a pártpropaganda a pártegység erősítésének és megújításának egyik állandó, fontos eszköze. A párt tagjait az elméleti és propagandamunka segítségével is fel kell készíteni a határozatok végrehaj-

tására, a párttagsággal járó kötelezettségek teljesítésére. A pártonkívüli tömegek mind nagyobb részét kell megnyerni a marxizmus–leninizmus számára.

A pártoktatás minden szintjén érvényesíteni kell a XI. kongresszus állásfoglalásait, különös gondot kell fordítani a tankönyvek és tananyagok ilyen szellemű átdolgozására.

A pártoktatás egész rendszerében a XI. kongresszus alapvető dokumentumai – a Központi Bizottság kongresszusi beszámolója, a kongresszus határozata, a párt új Programnyilatkozata – képezik az oktató- és nevelőmunka tartalmát.

A tömegpropaganda-tanfolyamokon az oktatás középpontjában inkább az időszerű politikai kérdések elméleti vonatkozásai álljanak, megértésük segítse a gyakorlati politikai munkát. Az esti egyetemeken és különösen a pártiskolákon foglalkozzanak nagyobb súllyal a párt Programnyilatkozatának tanulmányozásával, a fejlett szocialista társadalom kérdéseinek tanításával. Ehhez használják fel a párt Programnyilatkozata mellett a nemzetközi munkásmozgalomban létrejött tudományos eredményeket.

Az 1975–1980 közötti években a XI. kongresszus alapján a következő elvi-politikai kérdések álljanak a pártoktatás középpontjában:

1. A TÁRSADALMI VISZONYOK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK KÉRDÉSEI

A szocializmus építésének során szükséges a termelőerők és a termelési viszonyok összhangját rendszeresen vizsgálni, az összhang fejlődését folyamatosan elősegíteni. Ilyen értelemben foglalkozott a XI. kongresszus a tulajdonviszonyokkal, az osztályok viszonyával, a szocialista állam szerepével.

A szocialista tulajdonviszonyok[2]:

Hazánkban a társadalom lényegét a tulajdon szocialista jellege határozza meg. Az állami és a szövetkezeti tulajdon egy típusú tulajdonforma, de különböznek a társadalmasítás fokában. A feladat: a szocialista tulajdon mindkét formájának továbbfejlesztése, az állami tulajdon meghatározó szerepe mellett.

A szocialista tulajdonon kívül társadalmunkban létezik magán- és személyi tulajdon is.

A jövőben is fennmarad elsősorban a lakosságot kiszolgáló kisiparosok, kiskereskedők magántulajdona.

A személyi tulajdonnal kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy a javak bőségét

[2] A tulajdonviszonyokról, formákról és magáról a tulajdon fogalmáról számos könyv és tanulmány jelent meg, különösen 1968-ban és a következő években. A tulajdonviszonyok elméletéről *Sárközy Tamás:* Indirekt gazdaságirányítás, vállalati árutermelés és tulajdonjog c. könyve (Akadémiai Kiadó 1973.) kapcsán széles körű vita zajlott le a Közgazdasági Szemle, 1975–1977-es évfolyamaiban. (A szerkesztőség vitazáró cikkét lásd a folyóirat 1977. májusi számában.) A *Gazdálkodás* c. folyóirat 1977–1980-as évfolyamaiban pedig a termelőszövetkezeti tulajdon tartalmának fejlődési irányzatáról jelentek meg figyelemre méltó írások. Erről a témáról lásd még: *Sipos Aladár:* A szocialista tulajdonról. Szakszervezeti Szemle, 1979. 4. sz.

akarjuk megteremteni, ezért a személyi tulajdon körének bővülése szükséges és helyes, de korlátozzuk a munka nélkül szerzett, illetve a munkával nem arányos jövedelmeket.

A társadalom osztályviszonyai.[3]

A társadalom osztályszerkezete fokozatosan egységesebbé válik, de az osztályok, rétegek még hosszú ideig fennmaradnak.

A munkásosztály vezető szerepe erősödött és tovább erősödik. Kiemelten kell foglalkozni a nagyüzemi munkásság helyzetével.

A propaganda mutasson rá, hogy a munkásosztály vezető szerepe a párt politikáján keresztül valósul meg. Ennek lényege: a párt, a munkásosztály történelmi céljainak megfelelően, úgy fogalmazza meg a fejlett szocialista társadalom építésének fő feladatait, hogy azokat minden dolgozó osztály és réteg sajátjaként fogadhassa el. A munkásosztály és pártja kialakítja a társadalom cselekvő egyetértését, a célok érdekében tömöríti, mozgósítja a nép széles tömegeit.

A propaganda világítson rá, milyen változások mentek végbe a termelőszövetkezeti parasztság gondolkodásában, életmódjában, általános műveltségében és szakképzettségében.

Foglalkozzon az értelmiség számának gyarapodásával, társadalmi súlyának és szerepének növekedésével.

Szóljon arról is, hogy a kisiparosok, kiskereskedők, magánfoglalkozásúak nagy része hasznos szerepet tölt be, mindenekelőtt a szolgáltatások területén.

A párt szövetségi politikájának alapja a munkás-paraszt szövetség, erre épül és egyre inkább kibontakozik a szocialista nemzeti egység. Társadalmunkban az osztályviszonyok leglényegesebb jellemzője, hogy az osztályok és rétegek alapvető érdekei egybeesnek. A társadalmi, a csoport- és az egyéni érdekek ellentmondásait a társadalmi érdek elsőbbsége alapján kell és lehet megoldani.

A párt a Programnyilatkozatban az osztályok és rétegek közti lényeges különbségek további csökkentését, a szocialista nemzeti egység erőteljes fejlesztését tűzte célul.

A szocialista állam további fejlődése:

Az állam szerepe a szocialista építés előrehaladásával erősödik. Az állami élet továbbfejlesztése folyamatos feladat, távlati célja az össznépi állam megteremtése.

Mutassa be a propaganda a szocialista állam funkcióinak történelmi változá-

[3] Társadalmunk osztályszerkezetéről újabban megjelent tanulmányok: *Mód Aladárné:* A társadalmi szerkezet változásának néhány tendenciája. Társadalmi Szemle, 1980. 1. sz.; A mai magyar társadalom osztály- és rétegszerkezete. Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottságának ajánlása alapján 1976 és 1979 között a címben megjelölt témáról folytatott kutatások zárótanulmányának rövidített szövege. Ugyanott, 1980. 5. sz.; *Simó Tibor:* A termelőszövetkezeti dolgozók társadalmi tagozódásáról. Ugyanott, 1980. 8–9. sz.

sait, emelje ki, hogy napjainkban a gazdasági építő- és a kulturális nevelőmunka áll előtérben. Hangsúlyozza az állami élet, a társadalmi szervek demokratizmusának, az üzemi demokrácia fejlesztésének politikai és gazdasági jelentőségét, s benne a pártszervek és a szakszervezetek szerepét.

2. A GAZDASÁGI ÉPÍTŐMUNKA KÉRDÉSEI

Népgazdaságunk egészségesen fejlődik. Hazánk az ipari fejlődés magasabb fokára, az intenzív gazdaságfejlesztés szakaszába lépett.

A mezőgazdaságban erősödött a szövetkezetek vállalati jellege, létrejöttek a korszerű termelés technikai, szervezeti, társadalmi feltételei.

A nyersanyagok, energiahordozók megdrágulása nyomán bekövetkezett világgazdasági folyamatok számunkra kedvezőtlenek, azokkal tartósan kell számolni, azonban belső egyensúlyi és költségvetési gondjainkat nem írhatjuk csak a tőkés világban és általában a világgazdaságban kialakult folyamatok rovására. A megoldás útját a belső tartalékok feltárása, a jobb, hatékonyabb munka és a szocialista integráció erősödése jelenti.

Ismertetni kell az V. ötéves terv, valamint a Programnyilatkozatban meghirdetett 15–20 éves népgazdaság-fejlesztés és életszínvonal-politika fő irányszámait.

Be kell mutatni az iparszerkezet átalakításának eddigi eredményeit és további korszerűsítésének irányát; biztosítani kell a korszerűség fogalmának egységes értelmezését.

Megkülönböztetett figyelemmel kell foglalkozni a termelőszövetkezetek szocialista és nagyüzemi jellegének erősítésével, a szolgáltatások fejlesztésével, a tudományok termelőerővé válásának folyamatával, a beruházások hatékonyságának növelésével, az előkészítés és kivitelezés javításával kapcsolatos kérdésekkel.

A propaganda behatóan foglalkozzon az életszínvonal emelésének alapvető politikai, gazdasági tényezőivel, a termelés és a fogyasztás összefüggéseivel, a szocialista bérezés alapelveivel, az árak szerepével és az árszínvonal szabályozásának szükségességével.

Mozgósítson az ésszerű takarékosságra, a hazai munkaerő és természeti erőforrások racionálisabb hasznosítására, az üzem- és munkaszervezés javítására, a munkafegyelem szilárdítására.

Ismertesse a szocialista nemzetközi gazdasági integráció jelentőségét és a fejlesztésével, a KGST Komplex Programjának megvalósításával összefüggő feladatainkat.

3. IDEOLÓGIAI ÉS MŰVELŐDÉSI KÉRDÉSEK

A propagandának legyen alapvető feladata, hogy a társadalom erősödő politikai egységére támaszkodva fejlessze a szocialista tudatot és közgondolkodást. Ezért

az ideológiai és művelődési tennivalók ismertetése kapjon nagyobb súlyt a pártoktatásban. Adjon választ rá, miért növekszik az ideológiai munka jelentősége, melyek hazai és nemzetközi okai.

Az ideológiai és erkölcsi nevelés alapvető módszere a marxista álláspont meggyőző kifejtése legyen. A propaganda mutassa be a marxizmus–leninizmus terjesztésében elért eredményeket, eszméink hatását a társadalomban és a további feladatokat. Fokozottan törekedjen a szocialista gondolkodás, erkölcs és életmód tartalmának, követelményeinek ismertetésére. Erősítse a szocialista hazafiság és internacionalizmus tudatát és érzését. Részesítse marxista bírálatban a jelentkező jobboldali és dogmatikus nézeteket, a nacionalizmus, a kozmopolitizmus ideológiai és politikai megnyilvánulásait.

Tudatosítsa közérthető módon, gyakorlatiasan a tudományok társadalmi, gazdasági szerepét. Mutasson rá a kultúra növekvő fontosságára társadalmunkban, fejlessze a művelődés szocialista igényét, s a törekvést a politikai, szakmai és általános műveltség egységes növelésére.

A tudományos életben törekedjenek az alkotói szabadság és felelősség helyes értelmezésére, a társadalomtudományok művelésében és oktatásában a marxizmus–leninizmus egyértelmű érvényesülésének biztosítására, az alkotó viták célszerű és kívánatos légkörének kialakítására.

4. A PÁRT IRÁNYÍTÓ TEVÉKENYSÉGE, A PÁRTÉLET FEJLESZTÉSE

A propaganda járuljon hozzá a pártélet, az eszmei, politikai és cselekvési egység fejlődéséhez. A tagkönyvcserét is használják fel a párttagok jogainak és kötelességeinek széles körű ismertetésére.

Foglalkozzon a párt vezető szerepével és az érvényesítésével kapcsolatos feladatokkal. Irányítsa rá a figyelmet a pártszervezetek növekvő szerepére, az egyes párttagok aktivitásának fontosságára. Tegye tudatossá a párt helyes összetételének jelentőségét és segítse fejlődését. Jelentőségének megfelelően foglalkozzon a párthatározatok végrehajtásával, az ellenőrzéssel. Mutasson rá az állami szervek és tömegszervezetek rendeltetésszerű működésének fontosságára, ismertesse pártirányításuk elveit, követelményeit.

5. A SZOCIALISTA ÉPÍTŐMUNKA NEMZETKÖZI FELTÉTELEI

A propaganda segítse a párt és a kormány nemzetközi tevékenységének megértését, fejlessze a képességet a nemzetközi események és hatásaik reális megítélésére.

Nemzetközi tevékenységünk alappillérei: a szocialista építés külső feltételeinek biztosítása; a szocialista internacionalizmus, szilárd elkötelezettség a szocialista országok közössége mellett; szolidaritás a világ haladó erőivel; a békés egy-

más mellett élés a tőkés országokkal; kérlelhetetlen harc az imperializmus agresszív erői ellen; a béke védelme.

A propaganda mutassa be a nemzetközi élet tartós tendenciáit és azok kialakulásában, fejlődésében a szocialista közösség, különösen a Szovjetunió szerepét. Mélyebben tárja fel a szocializmus, a haladás és a béke erői összefogásának jelentőségét, ismertesse pártunk erre irányuló törekvéseit. Világítsa meg a békés egymás mellett élés elvi kérdéseit, a kapitalizmus általános válságának mai megnyilvánulásait és hatásait.

Mutasson rá a nemzetközi ideológiai harc jelentőségére és feladataira, leplezze le a szocializmus, a haladás és a béke ellenségeit.

II
A PÁRTOKTATÁS RENDSZERE ÉS FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYAI

1. A PÁRTOKTATÁS RENDSZERE

A pártoktatás rendszere az elmúlt években kialakult és megszilárdult. A jövőben csak kisebb, az új szükségleteknek megfelelő módosítás szükséges.

Jelenleg az alábbi iskolák és tanfolyamok működnek:

A káderképzésben:

MSZMP Politikai Főiskolája; megyei, fővárosi egyéves és öthónapos pártiskolák, valamint rövidebb – főleg továbbképző jellegű – tanfolyamok (1974-ben 11 egyéves és 36 öthónapos iskola működött); az esti egyetemek hároméves általános, kétéves szakosított tagozatai és általában egyéves időtartamú speciális tanfolyamai; az egyéves esti középfokú iskola (1974–75-ben összesen 121 000 hallgatóval).

Tömegoktatásban:

Alapozó tanfolyamok, amelyek a szocializmus építésének kérdéseivel és a magyar munkásmozgalom történetével foglalkoznak (1974/75-ben összesen 73 000 hallgatóval).

Továbbképző tanfolyamok, amelyek a gazdaságpolitika, a vállalati gazdálkodás és a vállalati élet, a társadalmi élet, a pártirányítás és a pártélet, a világnézet és az etika, a kulturális politika, valamint a nemzetközi politika kérdéseit dolgozzák fel (1974/75-ben összesen 389 300 hallgatóval).

Helyi igények kielégítésére a megyei pártbizottságok által szervezett kis létszámú tanfolyamok, előadássorozatok, elméleti konferenciák (1974/75-ben összesen 123 000 hallgatóval).

Figyelembe véve az igényeket, a pártoktatás rendszerét a következőképpen szükséges módosítani.

A pártiskolák és esti egyetemek keretében gyorsan fejlődő speciális tanfolyamokat szervesen be kell illeszteni a káderképzés és továbbképzés rendszerébe.

Működésükkel kapcsolatos tartalmi és szervezeti kérdések rendezéséről a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya dolgozzon ki és terjesszen javaslatot a Titkárság elé.

A vezetők részére szervezett elméleti konferenciák szolgálják céltudatosabban az új párthatározatok elméleti összefüggéseinek feldolgozását. Ezt a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya segítse – szükség szerint évi 1–2 alkalommal – tematikai javaslatokkal és segédanyagokkal.

A marxizmus–leninizmus esti középfokú iskolája egyértelműen a helyi párt- és tömegszervezeti vezetők, valamint a vezetői utánpótlás képzésének feladatát lássa el. A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya dolgozzon ki ennek jobban megfelelő tematikát és vizsgálja meg, célszerű-e a tanfolyam időtartamát növelni. Amennyiben szükséges, készítsen előterjesztést a Titkárságnak.

A tömegoktatás területén:

két új, alapozó tanfolyamot szükséges indítani:

– a társadalmi fejlődés alapvető kérdései tanfolyamot, amely a szocialista társadalom fő vonásait ismerteti;

– az új párttagok tanfolyamát a párt Szervezeti Szabályzatának és a XI. kongresszus alapdokumentumainak feldolgozására.

Ennek megfelelően a jövőben három alapozó tanfolyam legyen:

– a szocialista társadalom fejlődésének kérdései;

– az új párttagok tanfolyama;

– előadások a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből.

A továbbképző tömegpropaganda-tanfolyamokon a jövőben is a párt politikájának fő kérdéscsoportjait kell feldolgozni. A gazdaságpolitikánkat ismertető jelenlegi tanfolyamot ketté kell választani, ipari és mezőgazdasági tagozatra. Ezeken a tanfolyamokon tárgyalni kell a népgazdasági és a vállalati feladatokat összefüggéseikben és konkretizálva a két fő népgazdasági ágazatra. A vállalati gazdálkodással foglalkozó korábbi tanfolyam szűnjön meg.

A következő hét tanfolyam legyen:

1. Gazdaságpolitikai tanfolyam (ipari).
2. Gazdaságpolitikai tanfolyam (mezőgazdasági).
3. Társadalmi és állami élet kérdései tanfolyam.
4. Pártirányítás és pártélet kérdései tanfolyam.
5. Világnézeti és etikai kérdések tanfolyama.
6. Kulturális kérdések tanfolyama.
7. Nemzetközi politikai kérdések tanfolyama.

A káderképző és tömegpropaganda-tanfolyamok tematikáit a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya – a KB osztályaival, intézményeivel konzultálva – készítse el. A tematikát a felügyelő titkár hagyja jóvá.

A megyei pártbizottságok a helyi politikai igények figyelembevételével to-

vábbra is szervezzenek speciális megyei tanfolyamokat és előadássorozatokat, a központi tanfolyamok tematikáiba építsenek be önálló, helyi témákat. Adjanak ki helyi kiegészítő és szemléltető anyagokat. A megyei tanfolyamok és előadássorozatok tematikáit, valamint a kiegészítő témákat a megyei párt-végrehajtóbizottságok hagyják jóvá. A szükséges tan- és segédanyagok elkészítéséhez a megyei pártbizottságok osztályai és oktatási igazgatóságai nyújtsanak segítséget.

2. A PÁRTPROPAGANDA IRÁNYÍTÁSÁNAK FEJLESZTÉSE

A budapesti, megyei pártbizottságok öt évre szóló pártpropaganda-tervük kimunkálásánál és elfogadásánál vegyék figyelembe a XI. kongresszus határozataiból adódó új feladatokat, valamint a helyi szükségleteket és lehetőségeket. A pártoktatás fejlesztésében fordítsanak fokozott figyelmet az alábbiakra.

A propaganda mélyítse el a hallgatók marxista–leninista műveltségét és szemléletét, fejlessze önálló ítélő- és cselekvőkészségüket, erősítse kommunista személyiségvonásaikat. El kell érni, hogy a hallgatók az oktatási anyagokat ne csak megtanulják, hanem azonosuljanak eszméinkkel, szilárduljon marxista–leninista meggyőződésük, elkötelezettségük, erősödjön képességük eszméink alkotó alkalmazására.

A propagandába be kell építeni az elméleti kutatómunka új hazai és nemzetközi eredményeit. Továbbra is kezdeményezni kell elméleti anyagok kidolgoztatását. Rendszeresebbé kell tenni az elméleti eredmények alkalmazását segítő tanácskozásokat a vezető marxista oktatókkal. Fejleszteni és gyorsítani kell az oktatómunka pedagógiai, módszertani alapjainak kidolgozását.

Tovább kell javítani a propagandisták képzését, továbbképzését.

Az oktatási igazgatóságok az esti egyetemeken növeljék az oktatásban részt vevő propagandista osztályok számát. A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya biztosítson a propagandisták képzéséhez módszertani segédanyagokat.

A budapesti és megyei pártbizottságok – mindenekelőtt a propagandisták kiválasztásával és továbbképzésével – támogassák a KISZ propagandamunkáját.

A propagandisták munkájának segítésére be kell vezetni az előkészítő szemináriumok rendszerét. Ezeket – évi legfeljebb hat alkalommal – a járásokban, városokban és a nagyüzemekben szervezzék. Az előkészítők biztosítsák a legfontosabb témák egységes értelmezését, a feldolgozás elméleti, politikai és módszertani kérdéseinek tisztázását, a propagandisták politikai tájékoztatását, tapasztalatcseréjét. A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya segítse kiadványokkal a propagandisták rendszeres felkészülését és munkáját.

A Politikai Főiskola a vezető propagandisták képzésével és továbbképzésével a jövőben is nyújtson támogatást a pártpropaganda fejlesztéséhez.

A propagandisták munkájához, az oktatás hatékonyságának növeléséhez biz-

tosítani kell az anyagi, technikai feltételeket. A konkrét igényeket a Központi Bizottság Pártgazdasági és Ügykezelési Osztálya, valamint Agitációs és Propaganda Osztálya mérje fel, és szükség szerint terjessze a Titkárság elé.

III
AZ 1975/76-OS PÁRTOKTATÁSI ÉV ELŐKÉSZÍTÉSE

A tömegoktatás propagandistáit fokozott gondossággal kell felkészíteni a következő oktatási évre. Ennek érdekében:

A propagandát irányító apparátus részére szeptember elején öt témából álló előadássorozatot kell tartani a XI. kongresszus fontos témaköreiből (társadalmi viszonyok, gazdaság, ideológia és kultúra, pártélet, nemzetközi kérdések).

A budapesti és megyei pártbizottságok a központi előadások anyagát előkészítőkön ismertessék a megyei, budapesti, járási, városi (kerületi) és a nagyüzemi vezető propagandistákkal.

A budapesti és megyei pártbizottságok az oktatási év kezdete előtt szervezzenek a propagandisták részére oktatási formánként 2–3 napos tanácskozásokat. A Politikai Bizottság határozata, valamint a központi előadások alapján ismertessék a kongresszus határozataiból adódó propagandateendőket és az egyes tanfolyamok feladatait.

Évi hat alkalommal – első ízben az új oktatási évben – minden tanfolyamon propagandista szemináriumokat kell szervezni a legfontosabb témákból. Ezeken a szemináriumokon a témák elméleti megbeszélésén túl, kiegészítő tájékoztatást kell adni az újabb párthatározatokról és a végrehajtás tapasztalatairól.

5
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEKBEN ÉS TÁRSULÁSAIKBAN DOLGOZÓ ALKALMAZOTTAK SZAKSZERVEZETI ÉRDEKVÉDELMÉNEK SZERVEZETT BIZTOSÍTÁSÁRA

(1975. JÚNIUS 9.)

Az MSZMP Politikai Bizottsága 1974. június 17-i határozatában[1] foglaltaknak megfelelően a SZOT Elnöksége a TOT-tal, MÉM-mel és a MEDOSZ-szal együttesen megvizsgálta a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben és társulásaikban alkalmazotti munkaviszonyban foglalkoztatottak szakszervezeti érdekvédelme szervezett keretek között történő megoldásának lehetőségeit. Megállapították, hogy e területeken, melyek a jellemző sajátosságok, és annak figyelembevételével javaslatot készítettek a szakszervezeti szervek létrehozására, működésére és hatáskörére.

I

A mezőgazdasági termelőszövetkezetekről szóló módosított, 1967. évi III. törvény[2] és végrehajtási rendeletei módot adnak a termelőszövetkezeteknek, hogy képesítéshez kötött munkakörökbe – főként társulásokban és kisegítő üzemágakban – szakképzett és kisegítő dolgozókat alkalmazzanak. A termelőszövetkezetekben és társulásaikban dolgozó alkalmazottak száma az 1960-as évek közepé-

[1] A Politikai Bizottság itt említett határozata kimondta, hogy a szakszervezetek, mindenekelőtt a SZOT „körültekintően vizsgálják meg a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben dolgozó alkalmazottak érdekvédelmének helyzetét, s a megoldásra az év végéig terjesszenek javaslatot az illetékes pártszerv elé". (Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 817. old.)

[2] Az 1967. évi III. törvényt és azt módosító és kiegészítő 1971. évi 34. sz. törvényerejű rendeletet lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1967. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1967. 30–43. old., 1971. 304–307. old.

től gyors ütemben nőtt. Az 1973. év végi adatok szerint a termelőszövetkezetekben 101 000, a társulásokban pedig 60 000 állandó alkalmazottat foglalkoztatnak. 1970-től ez a létszám lényegében stabilizálódott. A termelőszövetkezetek alkalmazottai tehát társadalmunk jelentékeny dolgozó csoportját alkotják.

Megállapítható, hogy bár a termelőszövetkezetekre is érvényesek a munkáltatói, illetve munkavállalói jogokról szóló törvények, jogszabályok, és azokat általában be is tartják, a jelzett alkalmazotti réteg szervezett érdekvédelme a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben még sincs kellően biztosítva. Ezt támasztja alá a szakszervezeti szervekhez eljuttatott panaszok nagy száma és az a tény is, hogy a munkaviszonyban álló dolgozók összességét érintő állami intézkedések egy részéből kimaradtak a termelőszövetkezetekben dolgozó alkalmazottak (munkások bérrendezése, egészségre ártalmas munkakörökben korengedményes nyugdíjaztatás, üdültetés stb.).

A fentieket, valamint a szakszervezeti szervek létrehozása iránti igényt figyelembe véve, az érintett szervek megállapodtak abban, hogy az MNK alkotmányában, a szakszervezetek alapszabályában, a bérből és fizetésből élő dolgozóknak biztosított jogok és kötelességek következetes érvényesítését a termelőszövetkezetekben alkalmazotti munkaviszonyban dolgozók számára is lehetővé kell tenni.

A fenti tárgyban elkészült elemzést és a megoldásra előterjesztett javaslatot 1975. februári ülésén megtárgyalta az MSZMP KB Szövetkezetpolitikai Munkaközössége. Azt ajánlotta a SZOT-nak, hogy a TOT-tal és a MEDOSZ-szal együttesen – egyeztetve az állami irányító szervekkel –, dolgozza ki a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben és társulásaikban létrehozandó szakszervezeti szervek működési elveit. Figyelembe véve az előterjesztésben és vitában bemutatott sajátos helyzetet, elő kell segíteni, hogy e régóta húzódó kérdés mielőbb rendeződjék.

III

A szakszervezeti szervek létrehozását, működését, hatáskörét a termelőszövetkezeti jogszabályokkal összhangban kell meghatározni. Az intézkedés politikailag erősítse a termelőszövetkezeteket, segítse elő, hogy erősödjék a tagság viszonya a szövetkezetekhez, a közgyűlés, valamint a vezetőség törvényadta jogainak, határozatainak érvényesülését.

Az alkalmazotti munkaviszonynak, az alkalmazottak létszámának az alapszabályban meghatározott létszámának az alsó határ alá csökkenése esetén az adott termelőszövetkezetekben a szakszervezeti alapszervezet, illetve szakszervezeti csoport működése megszűnik.

Ennek megfelelően a SZOT és a TOT a következő működési elveket, feladatokat és hatásköröket szabályozza a szakszervezetek és a termelőszövetkezetek alapszabályától eltérően.

1. A szakszervezeti alapszervezetek azokban a termelőszövetkezetekben, társulásokban hozhatók létre, ahol az alkalmazotti munkaviszonyban dolgozók száma éves átlagban eléri vagy meghaladja a huszonöt főt.

Öt és huszonöt fő között szakszervezeti csoportot kell létrehozni. Az alapszervezetek, illetve a tagok általában a MEDOSZ-hoz, ennek hiányában a legközelebbi szakmaközi bizottsághoz tartozzanak. A hovatartozást helyileg kell rendezni.

2. A szakszervezet tagja lehet minden bérből és fizetésből élő termelőszövetkezeti alkalmazott, aki egyébként megfelel a szakszervezeti alapszabály követelményeinek.

Termelőszövetkezeti tag nem léphet be a szakszervezetbe.

3. Az alapszervezet, választott testületek, tisztségviselők feladatát, működését és hatáskörét az alábbiak kivételével a szakszervezeti alapszabály határozza meg:

a) A választott szakszervezeti szervek, tisztségviselők gazdasági partnere nem a termelőszövetkezeti közgyűlés vagy vezetőség, hanem az elnök, a társulás igazgatója, a termelőszövetkezet és a társulás üzemi vezetői.

Azon közgyűlésre vagy vezetőségi ülésre, amelyen alkalmazottakat érintő kérdéseket tárgyalnak, a szakszervezet képviselőjét tanácskozási joggal meg kell hívni.

b) A csoport- és egyéni érdekvédelmet az elnökkel, a társulás igazgatójával, a tsz és a társulás üzemi vezetőivel szemben gyakorolhatja a szakszervezeti szerv vagy tisztségviselő.

A munkaadói jogkört gyakorló vezetők nem lehetnek tagjai a választott szakszervezeti szerveknek, testületeknek.

A szakszervezeti szerv a közgyűlés vagy vezetőség határozatát, intézkedéseit nem vétózhatja. Vétójogát az előbbi vezetőkkel szemben alkalmazhatja, ha azok intézkedése eltér a jogszabályoktól, a termelőszövetkezet alapszabályától és a belső szabályoktól.

Az egyetértési, véleményezési jogot csak a munkaadói jogot gyakorló egyszemélyi vezetővel szemben érvényesítheti.

A választott termelőszövetkezeti tisztségviselők véleményezésére a szakszervezeti szerv nem tarthat igényt.

c) A termelőszövetkezet alapszabályának és belső szabályainak alkalmazottakra vonatkozó részeit a szakszervezeti szervvel egyetértésben kell kidolgozni, jóváhagyni.

d) Kollektív szerződés csak közös vállalkozásnál köthető, ahol a kötelességek

és jogok pontosan meghatározhatók, illetve a kollektíva által előállított termelési érték, jövedelem elkülönítve mérhető.

Egyéb területen dolgozó alkalmazottak munkaügyi, bérezési, szociális, kulturális stb. jogosultságát a belső szabályzatban kell rögzíteni.

e) A szociális és kulturális alapból a kollektív szerződés szerint, illetve a tsz belső szabályzatában előírtaknak megfelelően részesülnek az alkalmazottak.

f) A termelőszövetkezeti döntőbizottság azon üléseire, ahol az alkalmazott ügyét tárgyalják – amíg a termelőszövetkezeti jogszabályt módosítják –, tanácskozási joggal kell meghívni.

g) A politikai, kulturális nevelőmunkában, társadalmi tevékenység szervezésében a szakszervezeti szervek a párt irányításával működjenek együtt a termelőszövetkezet, a KISZ vezetőségével, a nőbizottsággal és más bizottságokkal.

A szakszervezeti szervek, tisztségviselők legyenek az oktatás, a képzés kezdeményezői, segítsék elő a tagság politikai és általános műveltségének bővítéséhez szükséges lehetőségek megteremtését, tartalmi színvonalának növekedését.

III

Az MSZMP KB Titkársága elfogadta a SZOT Elnöksége által – a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsával egyetértésben – a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben és társulásaikban dolgozó alkalmazottak szakszervezeti érdekvédelmének biztosítására vonatkozó előterjesztést, és az alábbiakban foglalt állást:

1. helyesli, hogy a szakszervezetek a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben dolgozó alkalmazottakat szakszervezetbe szervezik, alapszervezeteket hoznak létre;

2. szükségesnek tartja, hogy a SZOT Titkársága az előterjesztésben foglalt elvek alapján kötelezze az érintett központi vezetőséget a részletes működési szabályzat elkészítésére úgy, hogy – a tsz-jogszabályok módosításával összhangban[3] – a szakszervezeti alapszervezeteket a termelőszövetkezetekben 1976-ban létre lehessen hozni;

[3] A kérdést rendezte a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről szóló 1967. évi III. törvény végrehajtását szabályozó 7/1977. (III. 12.) MT sz. rendelet 52. és 53. paragrafusa. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 358. old.) Ennek megfelelően elkészült a MEDOSZ Mezőgazdasági Szövetkezetek és Társulásaik Alkalmazotti Szakszervezetének Működési Szabályzata. 1980-ban 630–650 tsz-ben működött szakszervezeti alapszervezet. Tagságuk 81 000 fő. A különböző testületi üléseken a szakszervezeti tisztségviselők (bizalmiak, szb-titkárok) részt vesznek, véleményt mondanak, közvetítik a szervezett mezőgazdasági dolgozók javaslatait, problémáit, részt vesznek a szövetkezeti önkormányzatban.

A szakszervezeti munka stabilizálása és kibontakoztatása a termelőszövetkezeti demokrácia továbbfejlesztésének fontos területe.

3. a szakszervezeti jogok alkalmazásában, illetve szervezeti kérdésekben felmerülő egyedi vitás kérdésekben a SZOT és a TOT együttesen döntsön;

4. a KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya, valamint a KB Ipari, Mezőgazdasági és Közlekedési Osztálya kísérje figyelemmel, segítse a feladatok végrehajtását és a tapasztalatokról 1977-ben adjon tájékoztató jelentést a KB Titkárságának.

6

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA BUDAPEST ÉS AZ ÖT NAGYVÁROS MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEINEK IRÁNYÍTÁSI RENDSZERÉRŐL ÉS TEVÉKENYSÉGI KÖRÜK SZABÁLYOZÁSÁRÓL

(1975. JÚNIUS 17.)

A Politikai Bizottság 1974. november 19-én[1] – a budapesti és a Pest megyei mezőgazdasági termelőszövetkezetek irányítási rendszerének módosítását tárgyalva – úgy határozott, hogy 1975 első felében felül kell vizsgálni a nagyvárosi, mindenekelőtt a budapesti termelőszövetkezetek gazdálkodási tevékenységét, állami támogatásának és adózásának gyakorlatát és javaslatokat kell készíteni e

[1] A Politikai Bizottság 1974. november 19-i ülésén tárgyalta meg a „Jelentés a budapesti és a Pest megyei mezőgazdasági termelőszövetkezetek irányítási rendszeréről" készült előterjesztést. Többek között úgy határozott, hogy „felül kell vizsgálni a főváros és az 5 nagyváros szövetkezeteinek gazdálkodási tevékenységét, állami támogatásának és adózásának gyakorlatát, gondoskodni kell arról, hogy munkájukban a társadalmi érdek, a lakosság igényeinek kielégítése nagyobb mértékben érvényesüljön". Ezeknek a termelőszövetkezeteknek az irányításáról pedig kimondta, hogy „a budapesti termelőszövetkezetek pártirányítását a Pest megyei pártbizottság gyakorolja. Egyidejűleg a budapesti termelőszövetkezetek és szövetségük állami törvényességi felügyeletét a Pest megyei Tanács vegye át. A Fővárosi Tanács lássa el továbbra is a területén levő termelőszövetkezetek hatósági ellenőrzését.

A budapesti pártbizottság, a TOT, a MÉM támogassa a szövetkezeteket abban, hogy közös szövetséget hozzanak létre a Budapest környéki szövetkezetekkel, illetve ott legyenek szövetkezeti tagok, ahol területük található". Lásd még ezzel kapcsolatban az 1016/1975. (VI. 21.) sz. minisztertanácsi határozatot (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1975. 596–597. old.).

szövetkezetek működésének továbbfejlesztésére. Gondoskodni kell arról, hogy munkájukban a társadalmi érdek, a lakosság igényeinek kielégítése nagyobb mértékben érvényesüljön.

A vizsgálat eredményeit megtárgyalta a Központi Bizottság Szövetkezetpolitikai Munkaközössége, majd a Gazdaságpolitikai Bizottság és az illetékes megyei pártbizottságok is véleményezték. Budapest és az öt nagyváros (Debrecen, Győr, Miskolc, Pécs, Szeged) termelőszövetkezeteinek gazdálkodása az országos átlagtól eltérően, jellegzetesen alakult. Részletes vizsgálati megállapítások a következők:

1. A megyei városok termelőszövetkezeteinek gazdálkodása, termelési szerkezete közelebb áll az ország termelőszövetkezeteinek átlagához, mint a budapestihez. Árbevételüknek 54 százaléka mezőgazdasági, 40 százaléka ún. kiegészítő, kapcsolódó (élelmiszer-kereskedelmi, szállítási stb.) és 6 százaléka ipari tevékenységből eredt 1974-ben.

A nem mezőgazdasági tevékenységen belül legjelentősebb a belkereskedelmi, a közületi és lakossági építési, továbbá a szállítási tevékenység aránya. Az élelmiszer-feldolgozás nem számottevő. Többségük az indokoltnál kisebb szerepet tölt be a városok friss zöldséggel, gyümölccsel, virágokkal való ellátásában. Erőteljesen fejlődik baromfi- és szarvasmarhatartásuk. Földterületük jelentős, a nagyvárosi szövetkezetek átlagterülete több mint kilencszerese a budapesti szövetkezetek átlagterületének. A városon belüli és a város környéki egyesülésekkel termelőerőik fejlődéséhez megfelelő nagyságú földterülettel rendelkeznek. A használatukban levő föld 77 százaléka termelőszövetkezeti tulajdon.

Közös vagyonuk 1968-hoz képest megkétszereződött. A foglalkoztatottak száma – az országos tendenciához hasonlóan és a fővárosival ellentétesen – évről évre csökken. A foglalkoztatottakon belül az alkalmazottak aránya az országos átlagnál magasabb. Kedvező a vezetők és a fizikai dolgozók iskolai végzettsége és szakképzettsége szerinti megoszlása (a vezetők mintegy fele egyetemet, főiskolát végzett, a fizikai dolgozók 46 százaléka szak-, illetve betanított munkás). Valamennyi nagyvárosi termelőszövetkezetben van pártszervezet.

A nagyvárosok termelőszövetkezeteinek tevékenysége, jövedelmi színvonala az adott térségben nem váltott ki társadalmi bírálatot, megítélésük hasonló az országoshoz. Előfordul, hogy felügyeletük és irányításuk – megyei pártbizottsági döntés alapján – nem a városi, hanem a járási párt- és állami szervekhez tartozik. Megállapítható, hogy a nagyvárosi tsz-ek gazdálkodásában nem mutatkoznak olyan jellegű és méretű kedvezőtlen jelenségek, mint több fővárosi szövetkezetnél.

2. A budapesti termelőszövetkezetek termelési szerkezetének jellegzetessége – eltérően a megyei városok termelőszövetkezeteitől –, hogy árbevételüknek csak 2 százaléka származik mezőgazdasági tevékenységből, 71 százaléka kiegészítő

(főként belkereskedelmi, közületi és lakossági építési stb.), 8 százaléka pedig ipari tevékenységből ered. Használatukban 13 000 hektár – részben Pest megyében található föld van. (Ennek 42 százaléka szövetkezeti, 35 százaléka a tagsági, 21 százaléka állami tulajdonban van, 2 százalék a haszonbérelt terület aránya.) A főváros területén levő földjük a városfejlesztés következtében állandóan csökken. A szövetkezetek felében a földterület nagysága nem éri el az 500 hektárt. Az egy foglalkoztatottra jutó közös terület csak tizedrésze az országos átlagnak.

Közös vagyonuk eléri a 2,7 milliárd forintot, amelyből 1,5 milliárd forint a beruházott vagyonuk. Az egy hektár területre jutó közös vagyon az országos átlag 7-szerese, a szövetkezeti bruttó jövedelem pedig az országos átlag 13-szorosa. A 100 Ft közös vagyonra jutó nettó árbevételük – az országos 57 forinttal szemben – 127 Ft.

Beruházott vagyonukban az állami támogatás aránya az országos átlagnak csak a fele, de az állami támogatás egy hektárra jutó összege az országosnak háromszorosa. Az évi befizetett adó 531 millió forint, nettó árbevételük 15,5 százaléka. Adózásuknál a termelőszövetkezeti adózás általános szabályai érvényesülnek.

Az összes foglalkoztatott átlagjövedelme 34 százalékkal meghaladta a termelőszövetkezetek országos átlagát, a fizikai dolgozók havi keresete pedig 32 százalékkal volt nagyobb 1974-ben a budapesti ipari üzemek átlagánál. Ennek hatására – az országos tendenciával ellentétben, vállalva a hosszabb munkaidőt, kedvezőtlenebb munkafeltételeket – a foglalkoztatottak száma 1968-tól 31 százalékkal emelkedett, 1974-ben elérte a 24 000 főt. A foglalkoztatottak 20 százaléka vidékről bejáró vagy munkásszálláson lakik. A szövetkezetek egy részében az alkalmazottak foglalkoztatása eléri a tagok létszámának felét, illetve meghaladja azt. Pártszervezet minden termelőszövetkezetben működik, szakszervezeti szervezet nincs.

A foglalkoztatottak iskolai végzettség és szakképzettség szerinti összetétele az országosnál jobb. A vezetők közel fele egyetemi, főiskolai végzettségű, az egyéb foglalkoztatottaknál hasonló arányú a szak- és betanított munkások szerinti összetétel. A szellemi munkakörben dolgozók aránya megfelelő, az ipari átlagnál alacsonyabb.

A főváros mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekkel való ellátásában – részben saját termelés, részben felvásárlás útján – fokozzák közreműködésüket. Az ebből származó árbevételük 1968-tól 2,5 szeresére, 708 millió forintra nőtt. A Budapesten forgalomba hozott friss gyümölcs, baromfi, tej, hús értékesítésében a részvételi arányuk a fentiek ellenére csak 2–5 százalék között mozog.

A nem mezőgazdasági jellegű tevékenység szabályozására, korlátozására vonatkozó rendelkezések a budapesti termelőszövetkezeteknél nem érték el a kívánt hatást. Az ipari tevékenységből származó árbevételük 1968-hoz képest to-

vább nőtt. Az építőipari, valamint a különböző szolgáltató tevékenységből eredő árbevételük is több mint kétszeresére nőtt, s meghaladta az egymilliárd forintot.

A termelőszövetkezetek a korábban saját üzemi keretben végzett ipari, építőipari tevékenység egy részére társulásokat hoztak létre. A budapesti termelőszövetkezetek 7 ilyen társulást alakítottak. A társulásoktól 1974-ben kapott nyereséghányad meghaladta az alapítási hozzájárulások összegét. A társulásoknál foglalkoztatottak személyi jövedelme a termelőszövetkezetekéhez hasonló és nem az azonos ipari ágazatokéhoz. A társulásokban dolgozók jelentős része tsz-tagsági viszonyban áll.

A budapesti termelőszövetkezetek és társulások tagjainak – a kevés föld miatt – általában pénzben váltják meg a háztáji földet, amelynek mértékét csak a múlt évben szabályozták. Ezen a címen e kifizetések a részesedés 10 százalékát képezték.

Megállapítható, hogy a budapesti tsz-ek a hatvanas évek közepéig veszteségesek voltak. Ettől kezdve gyors fejlődésnek indultak. A fővárosi igények alapján bővítették a szolgáltató és az ipari tevékenységet, amelyre a mezőgazdasági tevékenységnél jobban ösztönöztek egyes állami rendelkezések is. Ezek jövedelmezősége a mezőgazdasági szövetkezeteknél (főként a felhasznált eszközérték és az általános költségek alacsony aránya és más okok miatt) lényegesen jobb volt, mint az egyéb vállalatoknál, így munkadíjat is többet fizettek. Mivel a termelőszövetkezetek valóságos lakossági, közületi és ipari igényeket elégítettek ki, az állami szervek nem mindig léptek fel megfelelő határozottsággal a működésükben, gazdálkodásukban előforduló visszásságok megelőzése és megszüntetése érdekében. A szövetkezeti önkormányzati szervek, a szövetkezetekben dolgozó kommunisták szintén ritkán léptek fel az anyagi érdekeltségükkel egybeeső állapotok ellen. Így állt elő a budapesti mezőgazdasági szövetkezeteknél az a sajátos helyzet, amely számos feszültségnek képezi forrását. Ezek megszüntetése, illetve a népgazdasági érdekekkel, valamint a városi élelmiszer-ellátás igényeivel összhangban álló fejlesztés érdekében intézkedéseket kell tenni.

II

1. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a budapesti, a nagyvárosi és a nagyváros környéki termelőszövetkezetek gazdálkodását a városi igényekkel összhangban fejlesszék. Ennek megfelelően elsődleges feladat a mezőgazdasági termelés növelése, továbbá az élelmiszeripari feldolgozó tevékenység fejlesztése. Ezt a különböző kooperációk révén is elő kell segíteni.

2. A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy a mezőgazdasági

termelőszövetkezetek gazdálkodásának további fejlesztése érdekében gondoskodjon arról, hogy Budapesten, a nagyvárosokban és a városi vonzáskörzetekben:

a) elsősorban a mezőgazdasági termelés és feldolgozás növekedjék, ugyanakkor az ipari, szállítási és a külső megrendelők részére végzett építési tevékenység korlátozottan fejlődjék;

b) a szövetkezeti tagok és alkalmazottak személyi jövedelme arányos legyen a hasonló tevékenységet folytató nem szövetkezeti dolgozók átlagjövedelmével; s kirívó keresetek ne keletkezhessenek;

c) a beruházási állami támogatás olyan speciális rendszerben (esetleg egyedi elbírálással) kerüljön engedélyezésre, amely az eddiginél jobban figyelembe veszi a konkrét adottságokat, a saját erőforrásokat;

d) az ipari tevékenységből származó jövedelem nem haladja meg a hasonló feladatokat ellátó ipari szövetkezetekét.

A szabályozásban a fokozatosságot és a termelői érdekeltség fenntartását kell követni.

3. A Politikai Bizottság indokoltnak tart jogszabály-módosításokat:

a) a termelőszövetkezeti törvényben és az illetményföld szabályozásában érvényesüljön, hogy a háztáji, illetve az illetmény földhöz való jogosultság munkanélküli jövedelmet nem eredményezhet;

b) előírások biztosítsák, hogy a gazdasági társulásokban részt vevők ne kaphassanak vissza társulásaiktól vagyoni hozzájárulásukhoz képest aránytalanul magas és kiosztható nyereséget.[2]

4. A kis földterülettel rendelkező s csekély mezőgazdasági tevékenységet folytató termelőszövetkezeteket – ha a földterületük növelésére egyesülés útján reális lehetőség nem mutatkozik –, ipari szövetkezetekké kell átsorolni.

5. A felügyeletet ellátó tanácsok gondoskodjanak arról, hogy a budapesti és a nagyvárosi termelőszövetkezetek gazdálkodásuk továbbfejlesztésére távlati fejlesztési tervet készítsenek.

6. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a budapesti, valamint a nagyvárosi termelőszövetkezetek gazdálkodási tevékenységének, állami támogatásának és adózásának felülvizsgálata során szerzett tapasztalatokról, a szövetkezetek működésének továbbfejlesztésére vonatkozó elképzelésekről, a levont általános következtetésekről gondoskodjanak.

A KB ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályának szervezésében tartsanak értekezletet a budapesti termelőszövetkezetek párt- és gazdasági vezetői részére.

E témát tűzze napirendre a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium

[2] A végrehajtással kapcsolatban lásd elsősorban az 1030/1975. (XI. 15.) sz. minisztertanácsi határozat egyes rendelkezéseit. (Ugyanott, 599–602. old.)

vezetői értekezlete, valamint a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának Elnöksége.

7. A Központi Bizottság ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztálya ezen határozat végrehajtását kísérje figyelemmel, s annak eredményéről 1977. I. félévében adjon jelentést a Politikai Bizottságnak.

7

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1975. JÚLIUS 2.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1975. július 2-án Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain, a Központi Ellenőrző Bizottság elnökén és titkárán kívül részt vettek: a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, az Országos Anyag- és Árhivatal elnöke, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, az Országos Vízügyi Hivatal elnöke, a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának elnöke, a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta a következő előterjesztéseket:

1. Jelentés az országgyűlési választás tapasztalatairól. Előadó: Biszku Béla elvtárs.

2. Jelentés a Központi Bizottság 1974. december 5-i határozata, valamint az 1975. évi népgazdasági terv és állami költségvetés első öthónapi végrehajtásának tapasztalatairól. Előadó: Németh Károly elvtárs.[1]

I

A Központi Bizottság tudomásul vette az 1975. évi országgyűlési választásról szóló jelentést.[2] Megállapította, hogy az országgyűlési képviselő-választás előkészítése és lebonyolítása jó politikai légkörben, népünk aktív részvételével ment végbe.

[1] *Németh Károly:* Időszerű gazdasági feladataink c. írása (Társadalmi Szemle, 1975. 7. sz. 3–13. old.) az előadói beszéd alapján készült.

[2] Az országgyűlési képviselők általános és a helyi tanácstagok időközi választására 1975. június 15-én került sor. A részvételről és az eredményekről lásd: Népszabadság, 1975. június 17.

A magyar nép a választáson kifejezésre juttatta bizalmát a párt, a Hazafias Népfront iránt, egységesen állást foglalt politikánk, a fejlett szocialista társadalom építésének programja mellett. Hitet tett külpolitikai törekvéseink mellett, megerősítette, hogy azok jól szolgálják a Magyar Népköztársaság érdekeit, az általános haladást és a békét.

A választás tovább erősítette rendszerünk legfőbb politikai alapját, a munkás-paraszt szövetséget. A szövetségi politika jegyében még szorosabb lett a kommunisták és a pártonkívüliek politikai együttműködése, növekedett a különböző világnézetű állampolgárok tettekben is megnyilvánuló egyetértése országépítő céljainkkal. A választás is bizonyította, hogy tovább fejlődött a szocialista demokrácia, dolgozóink milliós tömegei tudatosan és felelősen vesznek részt a hatalom gyakorlásában, a közéletben.

A Központi Bizottság elismerését fejezi ki a párttagságnak, a népfront aktivistáinak, a választások előkészítésében és lebonyolításában részt vett szervezeteknek, azoknak a százezreknek, akik személyes munkájukkal eredményesen közreműködtek. Megköszöni népünknek a párt, a népfront politikája iránt egységesen kinyilvánított bizalmat.

Az új országgyűlés összetétele jól tükrözi szocialista társadalmunk osztályviszonyait, a párt szövetségi politikáját. A választásokon megnyilvánult bizalom arra kötelezi a képviselőket, hogy legjobb tudásuk szerint eleget tegyenek megtisztelő megbízatásuknak. A Központi Bizottság bizonyos abban, hogy az országgyűlés, mint legfőbb törvényhozó testület, megfelel hivatásának és hathatósan előmozdítja országépítő céljaink megvalósítását.

II

A Központi Bizottság megvitatta és jóváhagyta az 1975. évi terv és állami költségvetés első öthónapi végrehajtásáról szóló jelentést.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy az 1974. december 5-i határozatban[3] megjelölt gazdaságpolitikai célok helyesek. Népgazdaságunk az év első öt hónapjában a nehezebbé vált nemzetközi gazdasági feltételek között is dinamikusan fejlődött. A társadalmi termelés a fő ágazatokban a tervezett ütemben, több területen pedig gyorsabban növekedett. Életszínvonal-politikai céljaink az elhatározott program szerint valósulnak meg. Mindezt segítette, hogy lendületesen folytatódik a XI. kongresszus és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére kibontakozott szocialista munkaverseny.[4]

[3] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 885–896. old.
[4] Ezzel kapcsolatban lásd: ugyanott, 706–708. old.

Ugyanakkor a nemzetközi gazdasági folyamatok, a tőkés világban kialakult magas energia- és nyersanyagárak, az infláció, az értékesítési nehézségek, a Közös Piac megkülönböztető intézkedései hátrányosan érintik gazdaságunkat. Hazai gazdasági munkánkban lassú az előrehaladás a termelési szerkezet átalakításában, továbbra sem kielégítő a munkaidő és a termelőberendezések kihasználása, a készlet- és anyaggazdálkodás. A tervezettnél nagyobb a fogyasztás és a beruházások növekedése. Mindez nehezíti tervcéljaink elérését.

Az 1975. évi népgazdasági terv teljesítése egységes szemléletet és konkrét cselekvést követel. A központi és helyi erőfeszítésekkel, anyagi és szellemi erőforrásaink ésszerű felhasználásával, tartalékaink mozgósításával következetesen végre kell hajtani a Központi Bizottság 1974. december 5-i határozatát. A Központi Bizottság a XI. kongresszus állásfoglalásait követve, a legközvetlenebb és legfőbb feladatnak tartja, hogy negyedik ötéves tervünk sikeres befejezése és ötödik ötéves tervünk jó megalapozása érdekében maradéktalanul megvalósuljanak az 1975. évi népgazdasági terv céljai.

2. A Központi Bizottság megvizsgálva a gazdasági munka ez év első öt hónapjában elért eredményeit és a tapasztalható hiányosságokat, a következőket állapította meg:

a) Az ipari termelés növekedési üteme 6,3 százalék, ez kismértékben meghaladja az előirányzatot. A termelés növekedése teljes egészében a termelékenység emelkedéséből származik. A szükséges anyag és energia az ipar számára általában rendelkezésre állt, bár helyenként néhány fontos anyagból az ellátás nem volt folyamatos.

A villamosenergia-ipar és az építőanyag-ipar termelése a tervnek megfelelő. A gépipar és az élelmiszeripar termelése gyorsabban, a könnyűiparé és a vegyiparé lassabban növekedett a tervezettnél. A kohászatban nem nőtt, a szénbányászatban kismértékben csökkent a termelés.

Az ipari termékek kivitele a tőkés országokban kisebb, ugyanakkor a termeléshez felhasznált anyagimport növekedése jelentékenyen nagyobb volt a tervezettnél.

Az iparban új, korszerű, gazdaságos termékek gyártásának bevezetésével, a túlzott anyagigényes termelés arányának csökkentésével, az elavult és gazdaságtalan termékek gyártásának kiszorításával meg kell gyorsítani a termelési szerkezet átalakítását. A vállalatok a szükségletekkel összhangban álló termelést folytassanak, szüntessék meg az indokolatlan készletezést. Mindez határozott és konkrét intézkedést követel minden gazdasági minisztériumban, minden termelő vállalatnál és szövetkezetnél.

b) Az építőipar termelése a tervezett ütemben, 5,9 százalékkal nőtt, és a növekedés 80 százalékban a termelékenység emelkedéséből származik. A megnövekedett igényeket azonban így sem tudta kielégíteni.

Az építőiparban a munka középpontjában a nagyberuházások tervszerű megvalósítása, gyorsított befejezése, a lakásépítési előirányzat teljesítése álljon.

c) A mezőgazdaságban a vetési előirányzatok teljesültek, az időszerű munkák rendben folynak. Cukorrépát 130 000 hektáron vetettek, ez 31 százalékkal több a tavalyinál. A szarvasmarha-állomány növekedett. A kocaállomány – elsősorban a háztáji és kisegítő gazdaságokban – valamelyest csökkent. A mezőgazdasági termékek többségének felvásárlása emelkedett. Vágósertésből, vágómarhából, baromfiból és tojásból többet, tejből a gazdaságok kevesebbet értékesítettek, mint a múlt év első öt hónapjában. A felvásárlás, az áruátvétel helyenként késedelmes volt.

A mezőgazdasági termeléshez szükséges gépek, anyagok behozatala tervszerű; az anyagi-műszaki ellátás alapjában megfelelő. Ugyanakkor egyes gépalkatrészekből, a hazai gyártás és az import gyorsítására tett intézkedések ellenére is, még hiányok vannak.

Gondoskodni kell róla, hogy az időszerű mezőgazdasági munkákat, a betakarítást alkatrészhiány ne akadályozza, a termés a legkisebb veszteséggel kerüljön a raktárakba, a termékeket szervezetten vegyék át és tárolják. Jobban össze kell hangolni a termelő- és feldolgozó üzemek munkáját. El kell érni, hogy a nagyüzemi állattartásra létrehozott férőhelyeket mindenhol teljes mértékben hasznosítsák. A nagyüzemek továbbra is nyújtsanak segítséget a háztáji és kisegítő gazdaságok termelési lehetőségeinek kihasználásához.

d) A közlekedési ágazat az áruszállítást 6,1 százalékkal növelte, de az igények ennél nagyobbak. A megrendelő üzemek, vállalatok részéről egyenetlen volt a rakodás, emiatt a vasúti kocsipark kihasználása, a szállítás szervezettsége nem kielégítő.

A népgazdaság szállítási feladatainak megoldása megköveteli az áruszállítás szervezettségének javítását, a rakodás gyorsítását. Előszállításokkal is csökkenteni kell az ősszel várható csúcsforgalmat.

e) A beruházásokra 16,2 százalékkal fordítottunk többet, mint a múlt év hasonló időszakában.

A kormány intézkedett kilenc, népgazdaságilag különösen fontos nagyberuházás: az Ózdi Kohászati Üzemek rúd- és dróthengerműve rekonstrukciójának, oxigénes acélművének, a Dunai Kőolajipari Vállalat, a Dunamenti Hőerőmű, a Székesfehérvári Könnyűfémműben levő szélesszalag-hengermű bővítésének, a szegedi kőolaj- és földgáz-létesítmények, valamint a hazai kőolaj- és földgáztermelés növelését szolgáló üzemegységek, a dunaújvárosi hullámpapírgyár, a Gyulai Húskombinát építésének gyorsabb befejezésére.

A beruházási tevékenység javult, de tervszerűsége továbbra sem kielégítő. A takarékosság még nem vált általánossá, a mindennapi cselekvés normájává. Jobb szervezéssel, hatékonyabb ellenőrzéssel kell segíteni a folyamatban levő beruhá-

zások gyorsabb befejezését. Fontos, hogy az ez évi átadásra tervezett 15 nagy létesítmény, köztük a péti új műtrágyagyár és a miskolci húskombinát, határidőre elkészüljön. Mind a központi, mind a helyi szervek tegyék meg azokat az intézkedéseket, amelyek az éves beruházási terv teljesítését szolgálják.

f) A külkereskedelmi forgalom bővült. Exportkötelezettségeink teljesítése biztosított.

Gazdasági együttműködésünk a KGST-országokkal tervszerűen fejlődik. A nem szocialista országokból származó behozatal a tervezettnél nagyobb, a kivitel pedig kisebb. A külkereskedelmi mérleg egyensúlya nem kielégítő.

Az éves terv teljesítése érdekében biztosítani kell, hogy a külkereskedelmi forgalom a népgazdaság szükségleteivel és lehetőségeivel összhangban bővüljön. Erőteljesen fejlesztjük gazdasági együttműködésünket a Szovjetunióval, a szocialista országokkal. Az egyenlőség és a kölcsönös előnyök alapján a külkereskedelmi forgalom növelésére törekszünk a fejlett tőkésországokkal. Szélesítjük gazdasági együttműködésünket a fejlődő országokkal.

g) Az életszínvonal emelésének előirányzatai teljesülnek. Intézkedés történt az alacsony nyugdíjak felemelésére. Folytatódik a munkaidő-csökkentés az oktatás, az egészségügy és a közlekedés területén.

A kiskereskedelmi forgalom növekedése meghaladja az előirányzatot. Az áruellátás a nagyobb kereslet mellett is kiegyensúlyozott, bár egyes iparcikkekből átmeneti hiányok keletkeztek. A fogyasztói árszínvonal emelkedése a tervezett mértékű. A termelő és kereskedelmi vállalatok gondoskodjanak róla, hogy az áruellátás az év hátralevő részében is kiegyensúlyozott legyen.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy az előirányzatok szerint emelkedjen a lakosság jövedelme, az életszínvonal. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy az életszínvonal reális emelését a termelés nagyobb hatékonyságával, a nemzeti jövedelem növelésével kell megalapozni.

3. A gazdasági feladatok megoldásában is elsőrendű fontosságú a párttagság, a pártszervezetek felelősségteljes munkája és helytállása. A XI. kongresszus határozataival összhangban a gazdasági élet minden szintjén erősíteni kell a párt irányító, szervező és ellenőrző tevékenységét.

A Központi Bizottság a pártszervezetek fő feladatává teszi, hogy az 1974. decemberi határozat, az éves népgazdasági terv megvalósítását célzó intézkedések végrehajtásához nyújtsanak politikai támogatást. Gondoskodjanak róla, hogy a tervcélok megvalósítását szolgáló minisztériumi, vállalati intézkedési tervek kidolgozásakor tapasztalt politikai aktivitás, társadalmi kezdeményezés a végrehajtásban is érvényesüljön. Segítsék elő, hogy a takarékosság váljék általánossá és a gazdálkodás minden területén jól szolgálja a hatékonyság növelését. Olyan termelésfejlesztést támogassanak, amely összhangban áll népgazdasági érdekeinkkel. A közvélemény előtt világítsák meg, hogy a gazdasági munka jelenlegi fel-

tételei között csak olyan termelési és fogyasztási célokat tűzhetünk magunk elé, amelyek minden oldalról megalapozottak, szerények, de biztonságosan szolgálják népünk életszínvonalának emelését.

A Központi Bizottság felhívja a pártszervezeteket, a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságát és minden társadalmi szervezetet, mozgósítsák tagságukat annak érdekében, hogy pártunk XI. kongresszusának és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére kibontakozott nagyszerű munkaverseny lendületesen folytatódjék.

A Központi Bizottság az 1975. évi népgazdasági terv elõirányzatait reálisnak tartja. Meggyőződése, hogy egész dolgozó népünk cselekvő támogatásával, jó és fegyelmezett munkával a terv céljai elérhetők. Anyagi és szellemi erőforrásaink ésszerűbb, céltudatosabb felhasználásával, tartalékaink mozgósításával, szoros együttműködésben a Szovjetunióval és a többi testvéri szocialista országgal, biztosítani tudjuk népgazdaságunk további tervszerű fejlődését.

4. Nagy biztonságot ad munkánkhoz, hogy erősödik gazdasági együttműködésünk a szocialista országokkal.

A Központi Bizottság nagyra értékelte a KGST júniusban Budapesten tartott XXIX. ülésszakán a Komplex Program végrehajtása, a szocialista integráció kibontakoztatása, az 1976–1980. évekre szóló ötéves népgazdasági tervek koordinációja érdekében végzett eredményes munkát.[5]

A magyar nép érdekeinek és a szocialista országok népei közös érdekeinek megfelelően pártunk és a Magyar Népköztársaság kormánya minden tőle telhetőt megtesz a KGST-országok gazdasági együttműködésének további szélesítéséért, a szocialista gazdasági integráció Komplex Programjának megvalósításáért.

III

A Központi Bizottság a továbbiakban személyi és szervezeti kérdésekben döntött:

1. A Politikai Bizottság tagjává választotta Huszár István és Losonczi Pál elvtársakat.

2. Romány Pál elvtársat, a KB tagját – más fontos megbízatás miatt – felmentette a Központi Bizottság osztályvezetői tisztsége alól.[6]

[5] A KGST XXIX. ülésszakát 1975. június 24–26. között rendezték meg. A kiadott közlemény megjelent: Népszabadság, 1975. június 27.

[6] Romány Pált, az Elnöki Tanács 1975. július 4-én mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszterré nevezte ki. Népszabadság, 1975. július 5.

Borbély Sándor elvtársat, a KB tagját kinevezte a Központi Bizottság ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályának vezetőjévé.

3. A Központi Bizottság állást foglalt az országgyűlés alakuló ülésével összefüggő személyi kérdésekben és elhatározta, hogy javaslatait a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöksége elé terjeszti.[7]

4. A Központi Bizottság elfogadta az 1975. II. félévi munkatervét.

Megjelent: Népszabadság, 1975. július 3.

8

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÁRSADALMI BÍRÁSKODÁS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE

(1975. AUGUSZTUS 12.)

A társadalmi bíróság intézményét úgy kell továbbfejleszteni, hogy annak társadalmi jellege fokozottabban jusson kifejezésre.

Ennek érdekében:

1. A társadalmi bíróságok megalakítása a jövőben ne legyen kötelező. Ugyanakkor indokolt, hogy a jelenlegi szabályozástól eltérően ne csak a vállalatoknál, hanem intézményeknél, szövetkezeteknél vagy bármely munkahelyen létrehozhassanak társadalmi bíróságot. A dolgozók és a helyi szervek döntsék el, hogy létrehoznak-e társadalmi bíróságot vagy nem. Társadalmi bíróság egy-egy ügy elbírálására is alakítható.

A kollektíva nevelő hatásának fokozott érvényesítése érdekében lehetővé kell tenni, hogy esetenként a szocialista brigádok is átvehessék a társadalmi bíróság feladatait.

A társadalmi bíróságok megalakításában, segítésében a szakszervezet továbbra is kapjon kiemelt szerepet.

[7] Az országgyűlés, valamint az Elnöki Tanács alakuló ülésére és a Minisztertanács megválasztására, a kormány tagjainak eskütételére 1975. július 4-én került sor. (Népszabadság, 1975. július 5.) Ezt megelőzően a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnöksége július 3-án tartott ülésén foglalt állást az előbbiekkel összefüggő személyi kérdésekben. (Népszabadság, 1975. július 4.)

2. Olyan ügyek kerüljenek a társadalmi bíróság hatáskörébe, amelyekben a társadalmi ráhatás megfelelően érvényesülhet.

Társadalmi bíróság járjon el:

a szocialista együttélés szabályainak megsértése esetén;

fegyelmi elbírálásra is alkalmas, de a fegyelmi jogkör gyakorlója által társadalmi bírósághoz utalt magatartások esetén;

a nyomozóhatóság, az ügyész, a bíróság, illetőleg a szabálysértési hatóság által a társadalmi bírósághoz áttett ügyekben.

3. A társadalmi bíróságok intézkedéseit is kifejezetten társadalmi jellegűvé kell tenni, amelynek keretében a következő intézkedéseket hozhatják:

a) társadalmi bírósági figyelmeztetés,

b) társadalmi bírósági dorgálás,

c) társadalmi bírósági megrovás,

d) a tárgyalt ügy tapasztalatai alapján jelzést tehet (szignalizáció),

e) javasolhatja az alkoholista kötelező gyógykezelésének elrendelését is,

f) ha a társadalmi bíróság úgy találja, hogy az eléje kerülő cselekmény fegyelmi vétség, szabálysértés vagy bűncselekmény, az ügyet határozathozatal nélkül tegye át a fegyelmi, szabálysértési vagy bűnüldöző hatósághoz.

4. A társadalmi bíróság határozatával szemben – annak társadalmi jellege miatt – a fellebbezési lehetőséget ki kell zárni. A panaszjogot azonban – a szakszervezeti bizottságnál, illetve a szövetkezet vezetőségénél – biztosítani kell.

5. A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot a szükséges jogi rendezés kezdeményezésére.[1]

6. A jogi rendezést követően a SZOT és a szövetkezeti érdekképviseleti szervek – az Igazságügyi Minisztériummal koordinálva – adjanak ki irányelveket, amelyek elősegítik a társadalmi bíróságok hatékony működését.[2]

[1] Lásd az 1975. évi 24. sz. törvényerejű rendeletet a társadalmi bíróságokról. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1975. 293–295. old.)

[2] A fenti jegyzetben közölt törvényerejű rendeletet, valamint a SZOT elnökségének irányelveit a társadalmi bíróságok megalakításáról, szervezetéről és működéséről közölte a *Házi Jogtanácsadó*. (Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó 1977. márciusi különszáma. 23. old.)

9
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETEK TERÜLETI SZÖVETSÉGEI MUNKÁJÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE ÉS SZERVEZETÉNEK KORSZERŰSÍTÉSÉRE[1]

(1975. AUGUSZTUS 26.)

I

A termelőszövetkezetek területi szövetségei a Központi Bizottság 1967. február 15-i határozata[2] alapján alakultak meg azzal a céllal, hogy mozdítsák elő a szövetkezetek demokratikus működését és önálló vállalatszerű gazdálkodását, segítsék jogvédelmük ellátását.[3]

A szervezés rendező elve az volt, hogy a szövetségek megyén belül gazdasági körzetenként, illetve egyes indokolt esetben megyénként alakuljanak. Egy-egy szövetségben legalább 50 és legfeljebb 100 szövetkezet vegyen részt.

Összesen 52 területi szövetség jött létre. (Komárom megyében 1, másutt 2–5 szövetség.) Számuk időközben 46-ra csökkent. A működési körzet kialakításánál nem valósult meg töretlenül az a követelmény, hogy a gazdasági körzet essen egybe a táji, gazdaságföldrajzi adottságokkal. A tapasztalatok szerint tevékenységüket alapvetően az egy szövetségre jutó tsz-ek száma és azok gazdálkodási színvonala befolyásolja.

A területi szövetségek intézménye bevált, többségük eredményesen oldotta meg a különböző szintű politikai döntésekből, állami rendelkezésekből rájuk háruló, valamint a szövetkezetektől kapott feladataikat. Tevékenységük fokozatosan formálódott és teljesedett ki. A gazdálkodást érintően kezdetben a szövetkezetek egyedi ügyeiben való eljárás volt a jellemző. Később azonban egyre jobban előtérbe került az önálló vállalati gazdálkodás segítése, a szövetkezetek, helyenként a gazdasági körzetek általános termelésfejlesztési kérdései. Aktívan –

[1] Az előterjesztést előzetesen megvitatta és elfogadta a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség.

[2] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 47–49. old. Részletesebben lásd még: Szövetkezetpolitikai kérdések '73. Kossuth Könyvkiadó 1973. 71–75. old.

[3] A Politikai Bizottság 1976. június 29-i ülésén foglalkozott a mezőgazdasági szövetkezetek érdekképviseleti szerveinek munkájával, továbbfejlesztésének feladataival. Erről lásd a 37. sz. dokumentum 3. sz. jegyzetét.

bár nem mindig eléggé kritikusan – vettek részt a termelőszövetkezetek egyesüléseinek előkészítésében, a gazdasági együttműködési formák kialakításában, a termelőszövetkezetek és állami vállalatok szerződésen alapuló kapcsolatainak fejlesztésében.

A társadalmi, mozgalmi tevékenység keretében is eleinte az egyedi problémák megoldásával foglalkoztak; majd fokozatosan terjesztették ki tevékenységüket az általánosabb kérdésekre. Így a demokratikus, a belső ellenőrzés, a továbbképzés, a munkaverseny, a szocialista brigádmozgalom fejlesztésére, a nő- és ifjúságpolitikai párthatározatok érvényesítésére. Eredményeket értek el a különböző szolgáltatások szervezésében is; mindemellett e téren gyakori a fogyatékosság. Munkájuk széles társadalmi bázison nyugszik; különböző szerveik tevékenységében mintegy 10 000 termelőszövetkezeti tag vesz részt. Hatékony fórumok a küldöttgyűlések.

A szövetségekben dolgozók többsége megfelel a követelményeknek. Zöme (74 százalék), felsőfokú végzettségű, s közel fele pártiskolát is végzett. Néhány helyen az apparátus minőségi összetétele és a munkahelyi légkör nem megfelelő.

A pártirányítás mindenütt biztosított, a megyei, részben a járási pártbizottságok és a szövetségek keretében dolgozó kommunistákon keresztül.

A szövetségek megalakulása óta a termelőszövetkezetek gazdálkodása magasabb szintre emelkedett, változtak a társadalmi követelmények, működésük feltételei és a szövetkezetek igényei is. Így növekedtek feladataik az egyéni, a csoport- és a népgazdasági érdekek összehangolása, több társadalompolitikai párthatározat (nő- és ifjúságpolitikai, közművelődési, káderpolitikai) végrehajtása, az oktatás és továbbképzés, a tulajdonviszonyok szocialista vonásainak erősítése, a gazdasági tevékenység tervszerűségének és hatékonyságának segítése, az elosztás szocialista elveinek következetesebb érvényesítése, a társulások, együttműködések szervezése tekintetében. Az elmúlt években jelentős mérvű koncentrálódási folyamat zajlott le. A termelőszövetkezetek és szakszövetkezetek száma az 1967. évi 3142-ről napjainkig mintegy 1700-ra csökkent. Ennek megfelelően csökkent az egy szövetséghez tartozó tsz-ek száma is; többségében 20 és 40 között váltakozik.

Mindezek hatására az utóbbi két évben a megyék többségében spontán felerősödtek a szövetségek összevonására, zömmel egy szövetség létrehozására irányuló törekvések. Emiatt több helyütt bizonytalanság keletkezett. Tekintettel a megváltozott körülményekre, a termelőszövetkezetek területi szövetségeinek szervezeti korszerűsítését időszerűnek és indokoltnak tartjuk. A tevékenységet is a változó körülményekhez kell igazítani. Ezt a feladatot a termelőszövetkezetek III. kongresszusára való felkészülés során kell összegezni.[4]

[4] Lásd: A mezőgazdasági szövetkezetek III. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1977. 236. old.

A Politikai Bizottság a szövetségi munka iránti követelmények növekedését és a termelőszövetkezetek számának jelentős csökkenését figyelembe véve indokoltnak tartja a területi szövetségek szervezésére vonatkozó 1967. évi irányelv hatálytalanítását.

A területi szövetségek száma tekintetében a megyei pártbizottságok foglaljanak állást. Ennek során a következő szempontokat vegyék figyelembe:

1. Megyénként általában egy területi szövetség alakítása célszerű. A szövetkezetek számára, fejlettségére, a termelés színvonalára és szerkezetére, a termőterület nagyságára tekintettel egyes megyékben két szövetség szervezése is indokolt lehet.

2. A területi szövetségek belső szerkezete igazodjon a megye vagy körzet jellegzetes termelési szerkezetéhez. A káderállományt úgy kell kialakítani, hogy az alkalmas legyen a megnövekedett feladatok ellátására. A felszabaduló szakemberek elsősorban a gyenge, kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetekben, szükség szerint a szolgáltató szervezetekben helyezkedjenek el.

3. A munka hatékonyságát elsősorban a mozgalmi jelleg erősítése útján kell biztosítani. Ezért nagy gondot kell fordítani a különböző bizottságok szervezésére és a társadalmi aktívák mozgósítására.

4. Külön szakszövetkezeti szövetség fenntartása – a termelőszövetkezetekkel azonos, illetve hasonló problémáikra való tekintettel – nem indokolt.

5. A termelőszövetkezeti területi szövetségek egyesülését (a szervezeti, személyi és vagyoni kérdések rendezését) 1975. december 31-ig kell befejezni.

A határozat végrehajtásáról a KB Ipari, Mezőgazdasági és Közlekedési Osztálya 1976. I. negyedévében tájékoztassa a Titkárságot.

10

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGNAK JELENTKEZŐK ELMÉLETI, POLITIKAI ELŐKÉSZÍTÉSÉRE

(1975. SZEPTEMBER 23.)

A XI. kongresszus határozata előírja, hogy „A felvétel előtt a tagságra jelöltek ismerjék meg a párt programját és szervezeti szabályzatát . . ."[1]

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975 939. old.

I

AZ ELMÉLETI, POLITIKAI ALAPISMERETEK TARTALMA

Az elméleti, politikai alapismeretek bevezetésének az a célja, hogy a párttagnak jelentkezők megismerjék a párt Programnyilatkozatának és Szervezeti Szabályzatának alapvető kérdéseit. Az így nyert ismeretek lehetővé teszik a jelentkezőknek, hogy felkészüljenek a párttagsággal járó követelmények tudatos vállalására.

Az elméleti, politikai alapismeretek témakörei:

A párt élcsapat jellege. A párttagok jogai és kötelességei (az MSZMP Szervezeti Szabályzata alapján).

A párt Programnyilatkozata.

II

AZ ISMERTETÉS MÓDJA

A párttagnak jelentkezők előkészítése az alábbi szervezeti elveknek megfelelően történjen.

Az elméleti, politikai alapismeretek elsajátítása a tagfelvételt megelőző egyéb tennivalók részeként közvetlenül a tagfelvétel előtt legyen.

Az alapismeretek elsajátításának bázisai a tagfelvételi joggal rendelkező pártbizottságok. E pártbizottságoknak joguk van arra, hogy a jelentkezők előkészítését a pártalapszervezetekre bízzák, ha azok a feltételeket biztosítják.

Az ismeretek elsajátításának alapja egy 2–3 íves (30–40 oldalas) brosúra legyen, amelyet a párttagnak jelentkezők egyéni tanulmányozás céljából megkapnak. A feldolgozás időszakában (kb. 6 hét) a pártbizottságok vagy a felkészítéssel megbízott alapszervezetek az alapismeretek megértésének segítésére szükség szerint szervezzenek a párttagnak jelentkezők számára egyéni vagy csoportos beszélgetést.

A beszélgetéseket a pártszervek vagy pártszervezetek által megbízott, jól felkészült aktívák (propagandista, pártcsoportbizalmi, párttagságra ajánló) folytassák le. Adjanak választ a párttagnak jelentkezők kérdéseire, tájékoztassák őket az alapismeretekkel összefüggő helyi kérdésekről. A beszélgetést fel kell használni az alapismeretek elsajátítása mértékének megállapítására is. Erről a pártvezetőség tájékoztassa a felvételt tárgyaló taggyűlést. Az ismeretek elsajátításából vizsga ne legyen.

III

A KÖVETELMÉNY BEVEZETÉSE

Az elméleti-politikai alapismeretek elsajátítása követelményének bevezetése 1976. március 1-től történjen meg.

1. Az elméleti-politikai alapismereteket tartalmazó brosúrát a Kossuth Könyvkiadó készíttesse el, és a továbbiakban – a menet közben hozott párthatározatokat figyelembe véve – gondoskodjon annak felfrissítéséről.

2. A Titkári Tájékoztató közölje a Politikai Bizottság határozatát az elméleti-politikai alapismeretek elsajátításának céljáról és rendjéről.[2]

A brosúra példányszámának megállapítása a tagfelvételt megerősítő pártszervek éves igénylése alapján történjen. Az elosztásról a Kossuth Könyvkiadó gondoskodjon.

3. A pártiskolákon és a pártoktatás tanfolyamain a pártélet kérdéseinek oktatásában szerepeljen az elméleti, politikai alapismeretek bevezetésének ismertetése.

II

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1975. OKTÓBER 23.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1975. október 23-án Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről;

Pullai Árpád elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a Politikai Bizottság javaslatát a párttagsági könyvek cseréjére.[1]

[2] A Titkári Tájékoztatót belső használatra az MSZMP KB agitációs és propaganda osztálya adja ki. Általában havonta jelenik meg az alapszervezeti titkárok informálására. A Politikai Bizottság itt közölt határozatát a Titkári Tájékoztató 1976. 1. számában (3–4. old.) ismertette.

[1] Pullai Árpád előadói beszédét lásd: Pártélet, 1975. 11. sz. 19–27. old.

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet; megállapította, hogy a párt és a kormány a XI. kongresszus határozatai alapján végzi nemzetközi tevékenységét: jóváhagyta a legutóbbi ülése óta tett intézkedéseket.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy a nemzetközi kapcsolatokban tovább erősödik az enyhülés irányzata, melyben meghatározó szerepet tölt be a Szovjetuniónak és a szocialista közösség többi országának következetes, összehangolt békepolitikája. Az enyhülés folyamatának előrehaladását segítik a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, a nemzeti felszabadító mozgalmak, a békéért és biztonságért síkraszálló demokratikus tömegmozgalmak sikerei. A kapitalista országok vezető köreiben is erősödik az a felismerés, hogy a jelenlegi nemzetközi helyzetben az egyetlen reális politika a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élése.

Az enyhülés hívei és ellenfelei között természetesen tovább folyik a küzdelem. A kapitalista világ általános válságának, kiéleződött ellentmondásainak talaján az imperialista, reakciós erők, a hidegháborús körök veszélyeztetik a nemzetközi kapcsolatok egészséges fejlődését. Objektíve a szélsőséges imperialista körök fellépését segíti elő a jelenlegi kínai politika is.

Az enyhülés térhódítása, a béke és a biztonság megszilárdítása megfelel minden nép, az emberiség közös érdekeinek, ugyanakkor kedvezőbb feltételeket teremt az egész világon a társadalmi haladásért, a nemzeti függetlenségért vívott harchoz.

A Központi Bizottság megítélése szerint a nemzetközi élet kilátásai biztatóak, ha minden haladó, békeszerető erő összefogva, egymást segítve állhatatosan folytatja küzdelmét.

2. A Központi Bizottság megállapította, hogy a nemzetközi béke és biztonság megszilárdításában, a nemzetközi enyhülés elmélyítésében változatlanul kiemelkedő szerepe van az európai politikai helyzet alakulásának. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet sikeres befejezése éppen ezért történelmi jelentőségű.[2] A helsinki értekezleten részt vevő európai és észak-amerikai államok vezetői országaik és népeik nevében politikai és erkölcsi kötelezettséget vállaltak a béke megszilárdítására és a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének érvényre juttatására. A legmagasabb szintű képviselők találkozója, a záróokmány aláírása új fejezetet nyitott az enyhülési folyamat megszilárdításában.

Az értekezlet, kiindulva a második világháború után kialakult európai realitásokból, az ENSZ alapokmányával összhangban meghatározta az államok kö-

[2] A helsinki értekezletről lásd a 3. sz. dokumentum 4. jegyzetét.

zötti együttműködés alapelveit, s ezzel kedvező alapot teremt a különböző társadalmi rendszerű országok egyenjogú és kölcsönös előnyökön nyugvó kapcsolatainak fejlődéséhez. Mindez jótékony hatást gyakorol a világ más térségei békéjének és biztonságának megteremtésére is.

Kormányunk az országgyűlés őszi ülésszakán programnyilatkozatában kifejtette külpolitikai állásfoglalásunkat az időszerű nemzetközi kérdésekben.[3] A Magyar Népköztársaság aláírta a helsinki okmányt, és azért dolgozik, hogy az értekezlet eredményei a gyakorlatban is érvényesüljenek. A békés egymás mellett élés elveinek megfelelően kívánja fejleszteni kapcsolatait Európa más társadalmi berendezkedésű országaival. Hazánk kész a diszkrimináció nélküli, kölcsönösen előnyös együttműködésre a Német Szövetségi Köztársasággal, Olaszországgal, Franciaországgal, Nagy-Britanniával, a szomszédos Ausztriával, a baráti Finnországgal, valamennyi európai tőkés állammal, s a záróokmányt aláíró Egyesült Államokkal és Kanadával.

A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy a Varsói Szerződés tagállamainak kezdeményezése, a budapesti felhívás az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet létrehozására, elérte célját, sikerrel járt. A Varsói Szerződés szervezete továbbra is megbízhatóan védelmezi tagállamainak biztonságát, egyben Európa és a világ békéjének fontos tényezője.

3. A nemzetközi béke és biztonság megszilárdításának elengedhetetlen feltétele, hogy a politikai enyhülés kiterjedjen katonai területre is. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet nyomán kialakult kedvező politikai légkörben a szocialista országok újabb leszerelési intézkedéseket kezdeményeznek. A Központi Bizottság üdvözli és teljes egyetértéssel támogatja a nukleáris fegyverkísérletek általános és teljes betiltását, s az újabb tömegpusztító fegyverek kifejlesztésének és gyártásának megtiltását célzó nagy horderejű szovjet javaslatokat. E javaslatok elfogadása, a fegyverkezési verseny korlátozása, majd megszüntetése az egész emberiség javát szolgálná. Az általános és teljes leszerelés óriási anyagi, tudományos és technikai erőket szabadítana fel békés célokra. Nagy jelentőségűnek tartjuk a hadászati fegyverrendszer korlátozásáról már létrejött szovjet–amerikai megállapodásokat s az újabb egyezményeket előkészítő tárgyalásokat.

Hazánk nagy figyelmet fordít a közép-európai haderő és fegyverzet csökkentéséről Bécsben folyó tárgyalásokra. A Varsói Szerződés tagállamai állhatatosan arra törekednek, hogy ezek a tárgyalások sikerre vezessenek. A Magyar Népköztársaság támogatja a szocialista országoknak a bécsi tárgyalásokon benyújtott konstruktív javaslatait, amelyek kizárják az egyoldalú katonai előnyöket és szavatolják valamennyi érintett állam biztonságát.

[3] Lásd: Népszabadság, 1975. szeptember 26., 27.

4. Pártunk Központi Bizottsága, az egész magyar közvélemény örömmel fogadta, hogy meghívásunkra hivatalos, baráti látogatást tett hazánkban Le Duan elvtárs, első titkár vezetésével a Vietnami Dolgozók Pártjának és a Vietnami Demokratikus Köztársaság kormányának küldöttsége.[4] Ez alkalomból ismét kifejezésre jutott pártjaink és népeink szoros testvéri barátsága. Vietnam népe történelmi győzelmének megszilárdításán, országa újjáépítésén munkálkodik.

A vietnami nép győzelme, a laoszi, a kambodzsai hazafiak nemzeti felszabadító harcának sikerei új távlatokat nyitottak Délkelet-Ázsiában a függetlenségért, a társadalmi haladásért folyó küzdelemhez.

A magyar dolgozók testvérként álltak Vietnam népe mellett a felszabadító háború idején, s velük vagyunk a békés alkotó munka során is. Szolidaritásunkról biztosítjuk az imperialista beavatkozási kísérleteket sikeresen visszaverő, az önálló nemzeti fejlődés útjára lépett indokínai népeket.

5. A Közel-Kelet változatlanul veszélyes tűzfészek. Izrael a megszállt arab területek megtartására, a palesztinai felszabadítási mozgalom felszámolására törekszik. Terrortámadásokat hajt végre Libanon ellen.

A Központi Bizottság ismételten támogatásáról biztosítja a válság átfogó, igazságos rendezéséért küzdő arab erőket. A közelmúltban kötött újabb egyiptomi–izraeli csapatszétválasztási megállapodás kérdésében a Központi Bizottság nem osztja az egyezmény létrehozóinak derűlátását. Általános vélemény szerint ez az egyezmény nem viszi előre a konfliktus végleges megoldását. A rendezés alapvető feltétele továbbra is az izraeli csapatok kivonása az 1967-ben megszállt területekről; a palesztinai arab nép törvényes jogainak elismerése, beleértve a független állami létre való jogát is; a térség valamennyi állama függetlenségének és biztonságának szavatolása. A Közel-Keleten a tartós és igazságos békét csak valamennyi érdekelt fél, közöttük a palesztinai arab nép képviselőinek részvételével lehet biztosítani.

6. Pártunk, a szocializmust építő magyar nép szolidáris a haladásért, a demokráciáért, a nemzeti megújulásért küzdőkkel. Pártunkat, népünket mélységesen felháborítja, hogy a világ egyes országaiban a zsákutcába jutott reakció az emberi jogokat lábbal tiporva, nyílt terrorral, a legvadabb fasiszta módszerekkel próbálja vérbe fojtani a népek szabadságtörekvéseit, s megtartani, illetve visszaszerezni hatalmát.

A portugál haladó erők – lerázva a fasizmus igáját – állhatatos harcot folytatnak a fasiszta restauráció veszélyének elhárításáért, a forradalmi vívmányok megvédéséért, az ország demokratikus átalakításáért.

[4] Le Duannak, a VDP KB első titkárának vezetésével vietnami párt- és kormányküldöttség tett látogatást Magyarországon 1975. október 3–8. között. (A tárgyalásokról kiadott közös közleményt lásd: Népszabadság, 1975. október 9.)

A világ haladó közvéleményével együtt elítéljük a portugál belső reakciónak a demokratikus fejlődés meggátolására irányuló mesterkedéseit, és a nemzetközi burzsoázia durva beavatkozási kísérleteit az ország belügyeibe. A portugál nép elidegeníthetetlen joga, hogy önállóan és szabadon dönthessen sorsáról. Pártunk szolidaritásáról és támogatásáról biztosítja a Portugál Kommunista Pártot és az ország demokratikus átalakulásáért, a forradalmi vívmányok megvédéséért és továbbfejlesztéséért fellépő valamennyi antifasiszta erőt.

A világszerte megnyilvánuló tiltakozó megmozdulásokkal egyetértve elítéljük a spanyolországi Franco-rezsim brutális intézkedéseit. Követeljük, hogy szűnjön meg a fasiszta terror, a spanyol haladó személyek üldözése.

Szolidárisak vagyunk azokkal a kommunistákkal, szocialistákkal, haladó emberekkel, hazafiakkal, akik Chilében a fasiszta terror ellen harcolnak. Követeljük a törvénytelenül fogva tartott Luis Corvalán elvtárs és más hazafiak szabadon bocsátását.

7. A szocialista országok eredményei, a tőkésországokban és a nemzetközi színtéren folyó osztályharc legutóbbi eseményei tanúsítják, hogy szakadatlanul fejlődik korunk legbefolyásosabb politikai ereje, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom. A kommunista és munkáspártok a társadalmi haladásért, a demokráciáért, a dolgozók szabadságjogaiért és a békéért vívott küzdelem élharcosai. A magyar kommunisták szolidárisak a tőkésországokban működő testvérpártok monopóliumok elleni harcával, valamint a fejlődő országok haladó erőinek az újgyarmatosítás megszüntetéséért, az önálló demokratikus fejlődéséért folytatott küzdelmével.

A kommunista és munkáspártok soraiban erősödik az együttműködésre, az imperialistaellenes harc összehangolására irányuló törekvés. Ennek jegyében került sor az idén az arab, majd a latin-amerikai testvérpártok regionális értekezletére.[5] Folyamatban van az európai kommunista és munkáspártok értekezletének előkészítése, amelyben a Magyar Szocialista Munkáspárt is tevékenyen részt vesz.

8. A Központi Bizottság megállapította, hogy pártunk nemzetközi tevékenységét, kormányunk külpolitikáját következetesen a proletár internacionalizmus és a békés egymás mellett élés elvei alapján folytatja. A jövőben is minden erőnkkel azon leszünk, hogy internacionalista elveinknek és nemzeti érdekeinknek egyaránt megfelelő nemzetközi tevékenységgel kedvező külső feltételeket biztosítsunk szocialista építőmunkánk számára, és hozzájáruljunk a béke, a társadalmi haladás egyetemes ügyéhez.

[5] Az arab országok kommunista és munkáspártjainak tanácskozására 1975. április elején, a latin-amerikai és karib-tengeri kommunista pártok értekezletére 1975. június 9–13. között Havannában került sor. (Lásd: Béke és Szocializmus, 1975. 6. sz. 43. old., 1975. 8. sz. 61–82. old. és Népszabadság, 1975. június 15.)

A Központi Bizottság a XI. pártkongresszus döntése alapján állást foglalt az 1976 folyamán sorra kerülő tagkönyvcsere politikai és szervezeti előkészítésének, végrehajtásának kérdéseiben.[6]

A Központi Bizottság megállapította, hogy pártunk eszmei, politikai, szervezeti egysége szilárd, tömegkapcsolatai erősek, betölti vezető szerepét társadalmunk életében. A tagkönyvcsere gondos előkészítését és lebonyolítását a fejlett szocialista társadalom építéséből adódó időszerű társadalmi, gazdasági és kulturális feladatok megoldásának szolgálatába kell állítani.

A tagkönyvcserével kapcsolatos politikai munka alapvető feladata az, hogy tovább erősítse a párt egységét, növelje a pártszervezetek és a párttagok aktivitását, szélesítse a párt tömegkapcsolatait és segítse elő a XI. kongresszus határozatainak végrehajtását.

Megjelent: Népszabadság, 1975. október 24.

12
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGSÁGI KÖNYVEK CSERÉJÉRE

(1975. OKTÓBER 23.)

I

Pártunk XI. kongresszusa összegezte és értékelte azokat a történelmi eredményeket, melyeket népünk a párt vezetésével a szocialista társadalom építésében elért. Megjelölte a fejlett szocialista társadalom megteremtésének feladatait. Eredményeink forrása, hogy a párt tagjai tudatosan küzdöttek a párt politikájának megvalósításáért, példamutatóan, kommunista módon éltek és dolgoztak, nagy többségük teljesítette a Szervezeti Szabályzatban meghatározott kötelességeket. A fejlett szocialista társadalom építésének egyik legfontosabb feltétele, hogy a párt megfelelően felkészüljön a kongresszus határozataiban és a Programnyilatkozat-

[6] Lásd a 12. sz. dokumentumot.

ban megfogalmazott nagy és lelkesítő feladatainak megoldására; a párt szervezetei és tagjai még lelkiismeretesebben, következetesebben dolgozzanak céljaink megvalósításáért.

1. Az MSZMP XI. kongresszusának határozata szerint 1976-ban tagkönyvcserét kell végrehajtani. A Központi Bizottság úgy határoz, hogy a párttagsági könyvek cseréjét megfelelően végrehajtva, mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy tovább erősítsük a párt eszmei, politikai és cselekvési egységét, növeljük a párttagok aktivitását a szocialista építés soron levő feladatainak megvalósításában, tömörítsük sorainkat a XI. kongresszus határozatainak végrehajtására. Célunk, hogy társadalmi, gazdasági, kulturális életünk minden területén erősödjön a párt vezető szerepe, tömegkapcsolata, összeforrottsága egész dolgozó népünkkel.

2. A Központi Bizottság megbízza a Titkárságot, a területi pártbizottságokat és az alapszervezeti pártvezetőségeket, hogy az eredményes végrehajtás érdekében a tagkönyvcsere egész menetére dolgozzanak ki részletes intézkedési tervet.

A pártbizottságok, a pártalapszervezetek, a társadalmi, a gazdasági és a kulturális élet területén dolgozó kommunisták biztosítsák, hogy a tagkönyvcsere ideje alatt a szocialista építőmunka időszerű, soron levő feladataira megfelelő figyelmet, erőt fordítsanak, azok teljesítése lendületesen folytatódjon.

3. A párttagsági könyvek cseréje előtt az alapszervezetekben minden párttaggal beszélgetést kell folytatni. Ez terjedjen ki a párt politikájának végrehajtásából adódó feladatokra, az alapszervezet tevékenységére, a párttag munkájára, ideológiai, politikai képzettségére, a párt politikájának ismeretére és képviseletére, a pártmegbízatások teljesítésére, a közéleti tevékenységre. Az eszmecsere ösztönözzön a munka és a magatartás felülvizsgálatára, az egyéni fejlődésre. A párttagoktól igényelni kell a határozatok végrehajtására és pártszervezetük munkájára vonatkozó véleményüket és javaslataikat.

4. Az alapszervezeti vezetőségek a beszélgetésekre gondosan készüljenek fel. A Szervezeti Szabályzat előírásainak érvényesítésekor vegyék figyelembe a párttag helyzetét; legyenek tekintettel a munkahelyi és családi körülményekre, a beosztásból fakadó felelősség mértékére, az életútra és politikai pályafutásra, korra és egészségi állapotra.

A párttagsági könyvek cseréjének során a párttag, a vezetőség és a taggyűlés – a pártélet természetes rendjének megfelelően – élhet a Szervezeti Szabályzatban biztosított olyan jogokkal, mint fegyelmi büntetés eltörlése, esetleges kilépés, a párttagok sorából való törlés, adatok helyesbítése. A törlés elleni fellebbezés a Szervezeti Szabályzat előírásai szerint történik.

5. A beszélgetéseket először az alapszervezeti titkárokkal és a vezetőség tagjaival az irányító pártbizottságok képviselői folytassák le. A párttagokkal az alapszervezeti vezetőségek beszéljenek. Nagyobb taglétszám esetén ezt a mun-

kát a vezetőség tagjai és a pártcsoportbizalmiak közül megbízott elvtársak végezzék.

6. A párttagokkal folytatott beszélgetések befejezése után az alapszervezetekben taggyűlést kell tartani. Ezen összegezzék a tapasztalatokat, fogalmazzák meg a munkájukra vonatkozó következtetéseket. A felsőbb pártszervek tevékenységéhez kapcsolódó véleményeket, javaslatokat az alapszervezet továbbítsa az irányító pártbizottságokhoz.

Ezen a taggyűlésen be kell jelenteni, hogy a párttagsági könyvek cseréjének előkészítése megtörtént. Ismertessék az esetleges kilépési kérelmeket; határozni kell a fegyelmi büntetések törléséről, valamint a törlési javaslatokról.

7. A tagkönyvcsere során – megfelelő okiratok alapján –, pontosítani kell a párttagok adatait. Ennek alapján fel kell újítani a párttagság nyilvántartását.

II

A tagsági könyvek cseréjének előkészítését és lebonyolítását a pártszervek az alábbi ütemterv szerint végezzék:

1. 1975. november végéig – a KB határozatának ismertetésére, a végrehajtás helyi intézkedési tervének kidolgozására – budapesti és megyei, azt követően városi, járási, budapesti kerületi, majd üzemi vállalati, intézményi pártbizottsági üléseket kell tartani.

2. 1975. november hónapban megyénként (Budapesten kerületenként) a függetlenített pártapparátust összevont értekezleten kell felkészíteni a tagkönyvcseréjével kapcsolatos feladatokra. Ezt megelőzően minden pártbizottsághoz el kell juttatni a KB Titkársága által jóváhagyott részletes útmutatót.[1]

3. 1975 decemberében a járási, a városi és a kerületi pártbizottságok tartsanak alapszervezeti titkári értekezleteket. Ismertessék a KB határozatát, valamint a saját intézkedési tervüket; beszéljék meg – a részletes konzultáció lehetőségét is biztosítva – a végrehajtás alapszervezeti feladatait.

4. 1976. januárban és februárban, a soron következő évi beszámoló taggyűléseken minden alapszervezetben fel kell olvasni a Központi Bizottságnak a tagkönyvcseréről a párttagsághoz intézett levelét.

5. 1976. márciustól július végéig minden párttaggal le kell folytatni az egyéni beszélgetéseket.

6. 1976. augusztus végéig minden alapszervezetben meg kell tartani a beszélgetések tapasztalatait összesítő taggyűléseket.

7. 1976. október végéig a járási, a városi és a kerületi pártbizottságok ponto-

[1] Az útmutató és az itt közölt határozat megjelent: Titkári Tájékoztató, 1975. 6. sz.

sítsák, újítsák fel a nyilvántartási okmányokat és állítsák ki az új párttagsági könyveket.

8. 1976. november–decemberben az alapszervezetekben ünnepélyes taggyűlésen osszák ki az új párttagsági könyveket. A lejárt tagsági könyveket nem kell bevonni.

*

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a párttagsági könyvek gondos, körültekintő munkával végzett cseréje erősíteni fogja pártunkat, pártunk tömegbefolyását, tevékenységünk hatékonyságát és hozzájárul a fejlett szocialista társadalom építéséhez.[2]

Megjelent: Pártélet, 1975. 11. sz. 28–30. old.

13
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MARXIZMUS – LENINIZMUS ESTI KÖZÉPISKOLA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE

(1975. ÓKTÓBER 27.)

A marxizmus–leninizmus esti középiskola 1963 óta működik. A helyi vezetők elméleti-politikai képzésére létrehozott oktatási forma bevált, fokozatosan nőtt politikai súlya és szerepe.

A párt politikájából adódó követelményeknek megfelelően az oktatásban mind nagyobb hangsúlyt kapott a szocialista építőmunka fő feladatainak elméleti igényű megismertetése. Az esti középiskola az elmúlt négy évben több mint 50 000 helyi párt-, tömegszervezeti és gazdasági vezető képzésével segítette a párt politikájának mélyebb megértését és következetesebb végrehajtását.

Az esti középiskola fejlődése ellenére mind nehezebben tudta betölteni feladatát. Az egyéves időtartam által szűkre szabott tematika nem tudta kielégíteni sem a helyi vezetők képzésének a párt politikájának hatékony végrehajtásából fakadó igényeit, sem pedig a helyi vezetők bővülő elméleti érdeklődését. A

[2] A határozat végrehajtásáról lásd a 41. és a 65. sz. dokumentumokat.

propagandisták hatékony oktató-nevelő munkáját is nehezítette a zsúfolt tematika.

A marxizmus–leninizmus esti középiskola alapvető feladata továbbra is a helyi politikai vezetők elméleti igényű felkészítése a párt politikájának alkotó alkalmazására és végrehajtására.

A magasabb igények kielégítése érdekében a következő feladatokat kell megoldani:

1. Az esti középiskolán az öthónapos pártiskolák módosított tematikája szerint kell oktatni. Az új tematika színvonalas oktatásának biztosítása érdekében az esti középiskola időtartamát két évre kell emelni. A középiskolát az öthónapos pártiskola esti oktatási formájának kell tekinteni, s amennyiben a hallgatók eredményesen elvégzik a kétéves tanfolyamot, az öthónapos pártiskolával azonos bizonyítványt kapjanak. A kibővített tematika biztosítsa a pártalapszervezetek munkájában jelentkező politikai feladatok elméleti igényű megismertetését, a munkát elősegítő elméleti műveltség bővítését és politikai vezetési ismeretek elsajátítását.

Az új tematika kipróbálása érdekében 1976 őszétől Budapesten és a megyékben néhány kísérleti tanfolyamot szükséges indítani, és ezek tapasztalatait figyelembe véve, 1978 őszén mindenütt át kell térni a kétéves oktatási rendre.[1]

A tanfolyam bővített tematikáját a Politikai Bizottság 1975. június 3-i határozata[2] rendelkezésének megfelelően a felügyelő titkár hagyja jóvá.

A KB agitációs és propaganda osztálya gondoskodjon a hallgatók részére színvonalas tananyag és szemelvénygyűjtemény, a propagandisták részére szemléltető és módszertani segédanyagok kiadásáról.

2. A kísérleti esti középiskola irányítását – a budapesti és a megyei választott pártszervek határozatait szem előtt tartva – a feladatra kijelölt járási, városi, budapesti kerületi és a velük azonos hatáskörű nagyüzemi pártbizottságok lássák el. Feladatuk a tanfolyamok megszervezése, azok szervezésének engedélyezése üzemi és nagyközségi pártbizottságoknál, a propagandisták kiválasztása és jóváhagyása. Munkájukat a budapesti és a megyei pártbizottságok propaganda és művelődési osztályai segítsék és ellenőrizzék. Az oktatási igazgatóságok gondoskodjanak a propagandisták megfelelő kiképzéséről, továbbképzéséről. Ehhez a KB Agitációs és Propaganda Osztálya nyújtson segítséget.

3. Biztosítani kell, hogy a kísérleti esti középiskolán csak felső- vagy középfokú politikai iskolai képzettséggel rendelkező propagandista oktathasson. A folyamatos oktatómunka segítésére az irányító pártbizottságok szükség szerint szervezzenek propagandista szemináriumokat.

[1] Az áttérés a kétéves oktatási rendre az 1978–1979-es oktatási évben megtörtént.

[2] Lásd a 4. sz. dokumentumot.

4. A kísérleti esti középiskola hallgatói elsősorban azok az alapszervezeti pártvezetőségi tagok, szakszervezeti és KISZ-titkárok legyenek, akik nem rendelkeznek még alapfokú politikai iskolai végzettséggel. A tömegszervezetek igényeit figyelembe véve önálló KISZ- vagy szakszervezeti osztályok is szervezhetők. A helyi politikai vezetők mellett a feltételektől függően iskolázzanak be alsó szintű gazdasági vezetőket és a vezetői utánpótlásra számba vehető fizikai dolgozókat, nőket és fiatalokat.

14

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTISKOLÁK ÉS AZ ESTI EGYETEMEK SPECIÁLIS TANFOLYAMAINAK FELADATAIRA ÉS A MŰKÖDÉSÜKKEL ÖSSZEFÜGGŐ SZERVEZETI KÉRDÉSEK RENDEZÉSÉRE

(1975. OKTÓBER 27.)

A speciális tanfolyamok szervezéséről a Politikai Bizottság és a Titkárság több határozata intézkedik. Fejlődésüket az alsó és középszintű vezetők rendszeres továbbképzésének, az elmélet és a politika sajátos témakörei megismerésének és a politikai vezetési ismeretek elsajátításának igénye jelentősen ösztönözte.

A központi vezető szervek határozatai alapján a speciális tanfolyamok három típusa működik: általános, a marxizmus–leninizmus három ágában továbbképzést nyújtó tanfolyamok; speciális, az elmélet, a politika és a vezetői munka egy-egy témakörében képző vagy továbbképző feladatokat ellátó tanfolyamok; speciális, a napi politikai feladatokra felkészítő rövid tanfolyamok. E tanfolyamok központi tematikák és központi útmutatások alapján kialakított helyi tematikák szerint működnek, s alapjában jól szolgálják a vezetők és a pártoktatók felkészítését politikai és propagandafeladataik teljesítésére.

A speciális képző- és továbbképző tanfolyamok rendeltetésszerű működését ugyanakkor több tényező nehezíti. A működő tanfolyamok egy része nincs összhangban a politikai igényekkel. Az alapvető tanfolyamtípusokhoz hiányoznak az egységes tematikák és programok, az oktatást elősegítő tan- és segédanyagok. A káderképzés és a -továbbképzés rendszerében betöltött szerepük tisztázatlansága

kedvezőtlenül hat mind a hallgatók összetételére, mind pedig az egységes tanulmányi rend kialakítására.

A speciális tanfolyamok kapcsolódjanak szervesen a középszintű vezetők számára a Politikai Bizottság 1974. június 4-i határozatában[1] előírt továbbképzés megoldásához. Feladatuk az alsó- és középszintű vezetők felkészítése a párt politikájából adódó sajátos feladatok teljesítésére, a vezetői munka színvonalának emelésére, valamint a propagandisták továbbképzésére.

Ennek érdekében a következő feladatokat kell megoldani:

1. A hosszabb időtartamú, önálló elméleti, politikai témaköröket feldolgozó speciális továbbképző tanfolyamok központi irányítás mellett működjenek. Hallgatóik létszáma – az általános továbbképzésben részt vevőkével együtt – évi 7000–8000 fő körül mozogjon.

a) Speciális továbbképző tanfolyamokat elsősorban az alábbi témakörökben indokolt szervezni:

- Az üzem- és munkaszervezés kérdései.
- A gazdasági hatékonyság növelésének útjai és módszerei.
- A marxista szociológia elvei és alkalmazásának kérdései.
- A szocialista erkölcs követelményei.
- Esztétika, a szocialista ízlés formálásának kérdései.
- A marxista valláskritika aktuális kérdései.
- A politikai vezetés elve és módszerei.
- A káder- és személyzeti munka kérdései.
- A politikai oktatás pedagógiai kérdései.

b) A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztályának feladata:

Évente a Központi Bizottság osztályaival folytatott konzultációk alapján szükség szerint frissítse fel a tanfolyamtípusokat, dolgozza ki a tanfolyamok tematikáit, és azokat a felügyelő titkár hagyja jóvá.

A jóváhagyott tanfolyamtípusokhoz készíttessen tematikaprogramokat, oktatási segédanyagokat, és azokkal az oktatási igazgatóságokat folyamatosan lássa el.

Gondoskodjon a speciális tanfolyamokon oktató propagandisták felkészítéséről és továbbképzéséről. Ehhez a Politikai Főiskola nyújtson segítséget.

Dolgozza ki a speciális továbbképző tanfolyamok működési rendjét. Ennek keretében írja elő a beszámolási kötelezettséget, biztosítsa meghatározott tanfolyamtípusok elvégzésének a középszintű vezetők továbbképzésével egyenértékű elismerését az állami szerveknél is. Az 1–2 éves esti tanfolyamok az esti egyetemek alaptanfolyamaival azonos rendszerben működjenek: hallgatóikra ki kell terjeszteni a tandíjfizetési kötelezettséget és a tanulmányi szabadság államilag biztosított kedvezményét.

[1] A Politikai Bizottság 1974. június 4-i határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 776–780. old.

c) A budapesti és a megyei pártbizottságok feladata:

A helyi szükségleteket kielégítő speciális továbbképző tanfolyamok tematikáit a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztályának küldjék meg, s azokat az osztály a felügyelő titkárnak jóváhagyásra ugyancsak mutassa be.

Növeljék a hallgatók beiskolázásának tervszerűségét. A tanfolyamok hallgatói olyan járási, városi, budapesti kerületi és velük azonos szintű nagyüzemi párthatáskörben levő párt-, tömegszervezeti, állami és gazdasági vezetők vagy vezető propagandisták legyenek, akik középfokú politikai iskolai végzettséggel rendelkeznek, akiknek a nyújtott ismeretanyagra valóban szükségük van. Biztosítsák, hogy a továbbképzésre kötelezett középszintű vezetők ötévenként csak egy – vagy általános, vagy speciális – tanfolyamon vegyenek részt.

2. A rövid időtartamú, a napi politikai feladatokhoz kapcsolódó speciális tanfolyamok továbbra is a budapesti és a megyei pártbizottságok hatáskörében működjenek.

A tanfolyamokat elsősorban a helyi pártvezetők és a propagandisták részére szervezzék, és fontos párthatározatok megismerését, a politikai és a propagandamunkában történő érvényesítését, valamint a reszortfelelősök felkészítését szolgálják. Típusaikat és tematikáikat a párt-végrehajtóbizottságok hagyják jóvá.

A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya évente értékelje a tanfolyamok típusait, tematikáit, és szükség szerint segítse az irányító és az oktatómunkát.

15
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA IFJÚSÁGI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEKBEN FOLYÓ IFJÚSÁGI NEVELŐ MUNKÁRÓL[1]

(1975. NOVEMBER 20.)

A termelőszövetkezetekben dolgozó ifjúság helyzetében, az itt megvalósuló ifjúságpolitikai gyakorlatban jelentős változásokat indított el a párt ifjúságpolitikai

[1] Az MSZMP KB Ifjúsági Bizottsága 1974 májusában tárgyalta a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó területeken dolgozó fiatalok helyzetét, illetőleg az ifjúságra vonatkozó rendelkezések végrehajtásáról készült előterjesztést. A bizottság ezen az ülé-

határozata, az ifjúsági törvény és az ehhez kapcsolódó jogszabályok,[2] valamint az ennek nyomán megvalósuló intézkedések. Számottevő változás történt az ifjúság, az idősebb korosztály, továbbá a termelőszövetkezetek politikai, társadalmi és gazdasági vezetőinek szemléletében. Mindez olyan területen történik, ahol különösen az utolsó másfél évtizedben mélyre ható politikai, gazdasági és társadalmi változások történtek.

Ebből következik, hogy a jelenleg kialakult helyzet igen differenciált, majd minden jelenségre a legrosszabb példák és a legjobb példák egész sora található. Mindezt azért szükséges előrebocsátani, mert a jelenleg kialakult helyzet reális megítélését, következtetések levonását és a tennivalók meghatározását csak ennek figyelembevételével lehet megtenni.

I

A FIATALOK HELYE, SZEREPE A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEKBEN

A szövetkezetek tömeges megalakulásának időpontjában az itt dolgozók összetételére a magas átlagéletkor volt jellemző. A megalakulást közvetlenül követő időszakban ez a korösszetétel valamivel még tovább romlott. Az utolsó 10 évben azonban alapvető változás következett be, mintegy megduplázódott a fiatalok aránya, és jelenleg közel 24 százalék, létszámuk 185 000 fő. Ez részben természetes folyamat, de csak úgy valósulhatott meg, hogy egyre több fiatal találta meg számítását a termelőszövetkezetekben. Ez a helyzet ellentétes irányú mozgások mellett alakult ki. Elvándorlásnak, visszavándorlásnak és új belépéseknek

sen érdemben az állami szektorhoz tartozó területen dolgozók kérdéseivel foglalkozott, és úgy határozott, hogy a termelőszövetkezetekben dolgozó ifjúság helyzetét későbbi időpontban tűzi napirendre. A bizottság fenti döntésének alapján készült a jelen előterjesztés a termelőszövetkezetekben folyó ifjúsági nevelőmunkáról. A jelentés összeállításához alapul szolgáltak a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium e vonatkozásban végrehajtott vizsgálatainak tapasztalatai, a vállalatok éves beszámoltatása során nyert információk, a minisztérium Ifjúsági Bizottságának vizsgálatai és elemzései, a megyei tanácsok jelentései, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának és a Termelőszövetkezetek Területi Szövetségeinek vizsgálati anyagai és e testületekhez készült előterjesztések, valamint az Állami Ifjúsági Bizottság Titkárságának és a KISZ KB illetékes osztályának, valamint a Mezőgazdasági és Falusi Fiatalok Tanácsának tapasztalatai és megállapításai, végül az 1974-ben megtartott ifjúsági parlamentek. A jelentést részletes statisztikai melléklet egészítette ki, amely a mezőgazdaság szövetkezeti szektorában dolgozó ifjúságra vonatkozó adatokat tartalmazza.

[2] Az ifjúságpolitikai határozatot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 488–525. old. A Politikai Bizottság által ennek végrehajtásával kapcsolatban hozott, 1973. november 6-i határozat megtalálható: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 571–582. old. Az ifjúságról szóló 1971. évi IV. törvényt és a végrehajtásáról rendelkező 1043/1971. (X. 2.) sz. kormányhatározatot lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1971. 60–63., 579–582. old.

egyaránt tanúi vagyunk. Az 1974. évre vonatkozó statisztika szerint 27 300 fiatal távozott a szövetkezetekből és 35 614 került a szövetkezetekbe. A korskála ellenkező végén pedig az a jellemző, hogy a szövetkezetekben fokozott mértékű a „kiöregedés". Mivel az összes létszám is állandóan csökken, a fiatalok viszonylagos aránya nő. Ezért beszélünk hangsúlyozottan – néha kissé túlhangsúlyozottan – a termelőszövetkezetekben a „generációváltozásról".

A szövetkezeti termelésben és munkamegosztásban a fiatalok produktumának részaránya meghaladja számarányukat. Ez következik abból, hogy a hatékonyabb termelőeszközöket az idősebbeknél jóval nagyobb arányban, sőt azt lehet mondani, zömében ők működtetik. A szakmai képesítéshez kötött munkakörök nagyobb hányadát ugyancsak fiatalok töltik be. E képnek a másik oldala, hogy az idősebb korosztályhoz tartozó képzetlen munkaerő – különösen a szakképzettség nélküli idősebb nők – végzi a legkülterjesebb és gyakran a legnehezebb fizikai igénybevételt jelentő munkákat. Ezt a feszültségeket is okozó helyzetet a fejlődés oldja meg, amikor a nem szakképzett, idős emberek folyamatosan nyugdíjba mennek, a nehéz fizikai munkákat pedig folyamatosan gépesítik.

Jelentős a fiatalok szerepe a termelőszövetkezetek szakmai vezetésében is. Az elnököknek mintegy 12 százaléka, a főmezőgazdászoknak mintegy 45 százaléka, a főkönyvelőknek pedig mintegy 22 százaléka 35 év alatti. A termelőszövetkezetek zömében ma már kifejezetten keresik a fiatal, felsőfokú végzettségű szakembereket. Alig 10 éve még más volt a helyzet. Nemcsak az akkor évente kibocsátott szakemberek jelentős részének az elhelyezése jelentett problémát, hanem sok esetben kifejezetten szakemberellenes hangulat volt tapasztalható. E tekintetben tehát alapos változás történt. Ennek következményeképpen viszonylag gyors ütemben kerül a szövetkezetek szakvezetése a fiatalok kezébe. A termelőszövetkezetek egyesülésével kapcsolatos tapasztalatok is azt mutatják, hogy a képzettebb fiatal, agilisabb vezetők megerősödnek pozícióikban. Ezt szorgalmazzák és segítik a párt- és tanácsi szervek is, de ez találkozik a szövetkezetekben dolgozók többségének egyetértésével is.

Jelentős változást mutat a fiatalok gondolkodása. Erősödik a törekvés a kulturáltabb életkörülményekre és ennek feltételeként a több szabad időre. (Ezzel is összefügg például a háztáji állattartás vártnál gyorsabb csökkenése.)

Kedvező változás tapasztalható a fiatalok eszmei-politikai felfogásában is. Erről tanúskodik az ifjúsági parlamentek aktivitása és nem utolsósorban az a kedvező jelenség, hogy a parlamenteken nemcsak saját problémáikkal foglalkoztak, hanem nagy figyelmet szenteltek a termelés és a közös gazdaság fejlesztésének is.

Pozitív a fejlődés a munkához való viszonyban is. A fiatalok aktívan vesznek részt a munkaversenyben és a szocialista brigádmozgalomban. A szocialista munkaversenyben részt vevőknek mintegy 30 százaléka – közel 60 000 fő – fiatal. Ezen belül mintegy 370 önálló szocialista ifjúsági brigád működik, hozzávetőle-

gesen 7000 taggal. A KISZ és az Állami Ifjúsági Bizottság kezdeményezése alapján az elmúlt évben megindított Alkotó Ifjúság pályázaton kereken 800 fiatal vett részt 600 pályamunkával. Aktívan vettek részt a fiatalok a felszabadulási vetélkedőkön is. Ez a részvétel és hozzáállás kétségtelenül érezteti hatását a szövetkezetek gazdálkodási eredményeiben, de ezzel egyidejűleg nevelő hatást is fejt ki.

Egyre több objektív tényező hat a fiatalok tulajdonhoz való viszonyának változására. A régi értelemben vett paraszti munka megszűnőben van. A gépesítés és kemizálás az ipari munkához közelebb állóvá, szakmai jellegűvé teszi a mezőgazdasági munkát is. Ezen belül alapvető, hogy mindjobban nő a kimondottan ipari szakmák szerepe, elsősorban az iparszerű termelési rendszerek terjedése révén. E kérdésről az MSZMP Programnyilatkozatában ezt olvashatjuk: „A szocialista nagyüzemi mezőgazdasági termelés fejlődésével jelentősen megváltozik a termelőszövetkezeti parasztság helyzete, végképp eltűnnek a parasztság korábbi rétegeződésének nyomai. A gépesítéssel, a mezőgazdasági termelés iparszerűvé válásával, a munka termelékenységének jelentős növekedésével országosan csökken a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma, nő a szakképzett dolgozók aránya. A termelőszövetkezeti parasztság társadalmi helyzetét, anyagi és kulturális igényeit tekintve is közelebb került a munkásosztályhoz."[3]

A szövetkezeten belüli tulajdonviszonyok változásához hozzátartozik az a körülmény is, hogy mindinkább csökken azoknak az alapító tagoknak a részaránya, akik földjüket és egyéb vagyontárgyaikat bevitték a szövetkezetbe. Ezek egy része meghalt, nyugdíjba ment vagy időközben a népgazdaság más területére távozott. Jelen időszakban éppen a szakmai átrétegeződés miatt nő a fiatalok aránya, akiknél már elsődleges a kollektív tulajdonhoz való kötődés. Ez a tendencia a következő 10–15 évben folytatódik és erősödik.

Az ifjúság gondolkodásában, magatartásában, egyéni útkeresésében tehát egyre inkább az átformálódó termelőszövetkezeti paraszti osztály vonásai lelhetők fel meghatározott politikai, szakmai és általános műveltségi szinten. Ma a szövetkezetekben dolgozó fiatalok 3,9 százaléka felsőfokú, 10 százaléka középfokú és 77,2 százaléka befejezett általános iskolai végzettséggel rendelkezik. Ezen belül mintegy 21 százaléka rendelkezik szakmunkás képesítéssel. Ennek súlya igazán úgy értékelhető, ha figyelembe vesszük, hogy a termelőszövetkezetekben dolgozó szakmunkások majdnem 50 százaléka 30 éven aluli. Az általános iskolát be nem fejezettek aránya itt sem mutat kedvezőtlenebb képet, mint egyéb területeken, a rendelkezésünkre álló statisztikai adatok szerint ez mintegy 8–9 százalék.

[3] Az MSZMP Programnyilatkozata. Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 961. old.

Általános érvényű megállapításként megállja a helyét, hogy a szövetkezetek ma már egyre nagyobb mértékben biztosítják a fejlődési perspektivát az ott dolgozó fiataloknak, akár politikai, akár szakmai, akár személyiségfejlődés szempontjából tesszük fel a kérdést.

1974. év folyamán 2991 fiatal került vezető munkakörbe, ebből 1221 közvetlen irányító, 1451 középvezetői és 319 fő magasabb vezetői munkakörbe. Így jelenleg a termelőszövetkezetekben a fiatalok közül 6864 fő tölt be közvetlen irányító, 5386 fő középvezetői és 1122 fő magasabb vezetői munkakört. A szövetkezetek választott testületeiben a fiatalok aránya az összdolgozókhoz viszonyított számarányuk alatt marad. A szövetkezetek vezetőségének kb. 10–12 százaléka, a különböző bizottságok tagjainak mintegy 15 százaléka tartozik a fiatal korosztályokhoz, ezen belül is zömében a 20 és 30 év közöttiekhez. E területen nehezebben tör utat magának a fiatalok részvétele. Mindemellett tény, hogy az ifjúságpolitika és az azt megalapozó határozatok nagy változást hoztak e területen is, mert a választott testületekben funkciót betöltő fiatalok minegy 90 százalékát a párthatározat és az ifjúsági törvény megjelenése óta választották meg.

Viszonylag sajátos helyzetet találunk a vezetési szinteken elhelyezkedő fiatalok arányának vizsgálatánál is. Legnagyobb az arányuk a felsőbb és legkisebb az alsó szintű vezetésben. Ez egyértelműen visszatükrözi azt a jelenlegi igényt, hogy a felső szintű vezetésben szinte nélkülözhetetlen a megfelelő elméleti felkészültség. Az alsó szintű (zömében munkairányítói) vezetésben lehet legtovább megmaradni a zömében gyakorlati tapasztalatra épülő képzettségekkel, de szerepet játszik itt az a körülmény is, hogy a fizikai dolgozók e területen közvetlen irányítónak ma még általában korosabb és nagyobb élettapasztalattal rendelkezőket fogadnak szívesebben.

Az általános tendencia azonban számottevő problémát is takar. A fiatalok zöme elsősorban a gépesítésben, kisegítő, mellék- és feldolgozó üzemekben keresi a helyét, azokon a területeken tehát, ahol ipari jellegű munkát végezhet. Az állattenyésztés területét nem szívesen választják, és itt maradnak meg legkevésbé a fiatalok. Különösen kirívó a helyzet a hagyományos állattartás körülményei között. Az itt kialakult munkakörülményeket, munkarendet, munkaidőt a fiatalok nem szívesen fogadják, és számottevő gondot jelent, hogy e helyzet súlyos ellentmondásait feloldjuk. Némileg kedvezőbb a kép az újonnan épített szakosított állattartó telepeken. Itt sem annyira jó azonban, hogy megnyugtató lenne. Ez jelentős mértékben két fő oknak a következménye. Egyrészt az itt található munkakörülmények, munkarend, munkaidő, lekötöttség stb., másrészt e munkaterületek, illetőleg munkakörök igen alacsony presztízse. A baromfitartó telepek munkakörülményei talán ebből a szempontból a legfejlettebbek, ezeket a fiatalok leginkább elfogadják munkahelynek.

A fent vázolt kép szinte egyértelműen meghatározza mind a pályaválasztásnál,

mind a munkába történő beilleszkedésnél található helyzetet. Pályaválasztás, beilleszkedés területén sokkal rosszabb a helyzet a hagyományosan mezőgazdasági arculatú szakmák, munkakörök területén. Itt élsősorban a munkarendbe, a munkakörülményekbe, a presztízsbe nem tud és nem akar beilleszkedni a fiatal. Ezt feloldani csak pályaválasztási agitációval, rábeszéléssel hatékonyan nem lehet, itt a tényleges objektív helyzetet kell megváltoztatnunk, ennek azonban igen számottevő szervezési, anyagi és társadalmi feltételei vannak.

A termelőszövetkezeti társulásokban – számarányukat tekintve –, mintegy kétszer annyi fiatalt találunk, mint a szövetkezetekben. Ez következik abból, hogy itt egyrészt a termelő tevékenységeknél nagyobb arányban van szükség szakképzett munkaerőre, másrészt a fiatalságot is jobban vonzza az iparszerűbb feltételek között folyó munka.

Az utóbbi időben számottevően nőtt a termelőszövetkezetekben dolgozó fiatalok politikai, társadalmi aktivitása. 1970-től számítva mintegy 50 százalékkal nőtt a KISZ-szervezetek létszáma. A szervezettségi szint jelenleg 31 százalék körül mozog. Fellendült a klubélet és a szabad időt kitöltő egyéb szervezett tevékenység, különösen a megerősödött és az anyagi feltételeket bővebben biztosító szövetkezetekben és természetesen ott, ahol több a fiatal. Ebben a vonatkozásban számottevő problémát jelent, hogy nehezen alakult ki a szövetkezet és a falu együttműködése. A falun élő fiatalok nagyobb hányada ugyanis nem a mezőgazdaságban tevékenykedik, sőt családon belül is a különböző munkahely a jellemző.

II
A SZÖVETKEZETEKBEN VÉGREHAJTOTT INTÉZKEDÉSEK FŐBB JELLEMZŐI

A mezőgazdasági termelőszövetkezetekben napjainkig kialakult ifjúságpolitikai gyakorlat első visszhangját az MSZMP KB 1970. évi határozata váltotta ki.[4] Ez a határozat a korábbinál fokozottabb és tudatosabb cselekvésre ösztönzött. Jelentős mértékben meggyorsult ez a tevékenység az ifjúsági törvény és az ennek végrehajtására kiadott miniszteri rendelet, valamint a vele egy időben kiadott TOT-ajánlás nyomán.[5] Ettől az időtől érzékeljük, hogy számottevő fejlődés in-

[4] Lásd a 2. sz. jegyzetet.

[5] Itt a 24/1972. (XII. 16.) MÉM sz. „Az ifjúsági törvény végrehajtásáról az élelmiszer- és fagazdaság területén" c. rendeletről, illetve a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa Elnöksége ajánlásáról (az ifjúságról szóló 1971. évi IV. törvényből adódó feladatok végrehajtásához) van szó. Megjelentek: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1972. 739–743. old., illetve TOT-dokumentumok 1967–1976. TOT 1976. 161–167. old.

dult el. Nagymértékben megváltozott a vezetők szemlélete. E rendelkezésekben foglaltak, valamint a tényleges helyzet (átlagéletkor, nyugdíjba menők aránya, általános munkaerőhelyzet) együttes hatásaként általában felismerték, hogy fokozottabb gondot kell fordítani az ifjúság szövetkezetekbe történő bevonására és a fiatalok felkészítésére a jövőbeni hatékony gazdálkodás érdekében. E mögött az általános tendenciát jelző megállapítás mögött azonban igen differenciált képet találunk. A differenciálódás nagymértékben függ attól, hogy gyenge vagy erős termelőszövetkezetről van-e szó, továbbá attól, hogy milyen a vezetők hozzáállása, milyen a fiatalok aktivitása, szervezettsége, hogyan foglalkoznak az ifjúságpolitikával a szövetkezet párt- és KISZ-szervezetei.

Az 1974-ben megrendezett ifjúsági parlamentek érezhetően további változást eredményeztek a vezetők szemléletében. A megtett intézkedések számbavételi kényszere, a beszámolási kötelezettség, a válaszadási kötelezettség, a vezetők és fiatalok kölcsönös elvárásainak megismerése és megtárgyalása, eszmecsere a gazdálkodás további fejlesztési lehetőségeiről, termelési problémákról, nem kevésbé a munka- és életkörülményekről szinte rádöbbentette a vezetők többségét az ifjúságpolitika fontosságára, rádöbbentette őket kötelességükre, felelősségükre, mulasztásaikra és a feladatokra egyaránt.

Ezt támasztja alá az a tapasztalat is, hogy több száz olyan termelőszövetkezetben is megrendezték a munkahelyi ifjúsági parlamentet, ahol a fiatalok alacsony létszáma miatt erre őket a rendelet nem kötelezte. Az ifjúsági parlamentek tapasztalataink szerint részét képezik a munkahelyi demokrácia fejlődésének is. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a szövetkezetek ifjúsági tevékenységét nem lehet csak intézkedési tervek meglétével vagy hiányával mérni, mert számos helyen e nélkül is jelentékeny tettek tapasztalhatók és viszont. Fontos feladat, hogy a rendeletben foglaltaknak megfelelően valamennyi szövetkezet elkészítse intézkedési tervét. A parlamentek nyomán alakult ki az a gyakorlat is, hogy a vezetőség egy-egy tagját vagy ifjúsági felelőst bíztak meg a vezetőségre háruló feladatok napirenden tartásával.

Az ifjúság érdekében megteendő intézkedésekhez a vezetőknek és a szövetkezeteknek elsőrendű gazdasági érdeke is fűződik. Maradéktalanul érvényes itt is a Politikai Bizottság megállapítása, miszerint az elmúlt néhány évben elsősorban anyagi jellegű intézkedések történtek, és nem alakult ki kellően a tudatos nevelés. E megállapítás mellett is számos intézkedés és körülmény hat a fiatalok formálódására.

Biztató fejlődésként tekinthetjük többek között a fiatalok különböző keretek között szervezett munkamozgalmaihoz a termelőszövetkezetek egy részének vezetése részéről a megfelelő célkitűzések és feltételek kialakítását, az eredmények alapján gyakorolt anyagi és erkölcsi elismeréseket, valamint a fiatalok előléptetését, vezető pozíciókba helyezését.

A termelőszövetkezetekben megtett intézkedések közül lényegesként kell említenünk a fiatalok otthonteremtésének elősegítése érdekében történteket. Szembetűnő és elismerésre méltó az a törekvés, amellyel a termelőszövetkezetek igyekeznek á fiatal dolgozók segítségére lenni. Ennek formái főleg az ingyenes vagy részben ingyenes házhelyjuttatás, szolgálati lakások építése, vásárlása, kamatmentes hitelek és vissza nem térítendő segélyek biztosítása, építési anyag, szállítási kapacitás formájában nyújtott támogatás.

1974. év folyamán kedvezményes lakásépítési kölcsönt kapott 1479 fő, vissza nem térítendő támogatást 522 fő, s valamilyen jogcímen lakást kapott (szolgálati lakás, szövetkezeti lakás stb.) 1329 fő. Különösen igyekeznek elősegíteni a termelőszövetkezetek a számukra elsőrendűen fontos szakemberek letelepítését és a szövetkezethez kötését.

A klubélet megteremtésére, fellendítésére a szövetkezetek ugyancsak számottevő támogatást biztosítanak, akár a szövetkezetben, akár a faluban működő klubról van szó.

Számottevő fejlődés tapasztalható a termelőszövetkezetek és az iskolák között létrejött együttműködésben. E területeken is az anyagi támogatás jellegű kapcsolat dominál, de a megállapodások egy része jelenleg még nem eléggé segíti elő a fiatalok nevelését, a dolgozó fiatalság és a tanuló ifjúság hatékonyabb orientálását a mezőgazdasági pályára. A vezető testületek jobb együttműködése alapján e téren nagyobb előrehaladást lehetne elérni.

Igen számottevő az a segítség, amelyet a termelőszövetkezetek a sport és művelődés céljaira fordítanak, mind a termelőszövetkezeteken belül, mind a faluban működő intézmények tekintetében. Komoly fejlődés tapasztalható a bölcsődék, óvodák, napközi otthonok fejlesztéséhez való hozzájárulás területén is. Ez egyrészt biztosítja az ifjúság legfiatalabb korosztályainak kulturáltabb körülmények között történő fejlődését, de egyszersmind lehetővé teszi azt is, hogy az ifjúsági korosztályhoz tartozó szülők, különösen a nők munkát vállaljanak. Ez azért is figyelemre méltó, mert e tekintetben a falun számottevő lemaradást kell még behozni.

Nagymértékben megnőtt az ifjúság üdültetéssel és turizmussal kapcsolatos igényeinek kielégítésére irányuló törekvés. Hovatovább rendszerré válik, hogy a szövetkezetek nemcsak üdülési lehetőséget igyekeznek biztosítani, hanem intézményesen szervezik mind a belföldi, mind a külföldi utazásokat és jó részüket kedvezményes térítés mellett vagy a jó munka jutalmaképpen térítésmentesen. Ehhez hozzá kell fűzni, hogy ezek az utazások nemcsak turisztikai célt szolgálnak, hanem egyúttal szakmai tanulmányutak is. Nem utolsósorban kedvező vonás az is, hogy az átlagnál nagyobb arányban utaznak szocialista országokba. Ezekre az utakra azonban alaposabban fel kell készíteni a fiatalokat.

Az ifjúság továbbtanulásáról szólva kedvező a fejlődés. 1974. évben 2380 fő

részesült tanulmányi ösztöndíjban. Komoly erőfeszítések történnek az általános iskolát el nem végzettek tanulmányainak befejezése érdekében is, számos termelőszövetkezetben kihelyezett osztályokat hoztak létre és különböző ösztönzéseket alkalmaznak.

A katonai szolgálatot teljesítő és szülési szabadságon levők részére a rendeletben előírt kedvezményeket szinte kivétel nélkül biztosítják. Elenyésző azoknak az eseteknek a száma, amikor ezzel kapcsolatos indokolt panaszokkal találkozunk.

Figyelemre méltó az a változás, amely a KISZ-szervezetek működési feltételeinek segítése terén tapasztalható. Jelentős segítséget nyújtanak a szövetkezetek a dologi feltételek terén és általában a szervezetek működésének anyagi megalapozására. Kevésbé tapasztalható kedvező hozzáállás a KISZ-vezetők és a tagság politikai továbbképzését segítő tevékenység, beiskolázás területén.

Mindemellett számos objektív adottság nehezíti a KISZ-szervezetek hatékonyabb működését. Így többek között nem minden szövetkezetben működik KISZ-szervezet, a falusi alapszerv pedig nehezen talál együttműködést a termelőszövetkezetek vezetőségével. A munkacsúcsok idején az átlagosnál hosszabb napi munkaidő ugyancsak leszűkíti a KISZ-tagság társadalmi tevékenységét. Sok helyen a KISZ-szervezet tagjai lakóhely szerint több községben helyezkednek el, ami szintén hátráltatja a közösségi munkát.

A termelőszövetkezetek vezetőivel történő együttműködés során nem egyszer probléma, hogy a szövetkezetek vezetői keveset tesznek annak érdekében, hogy megfelelő felkészültségű fiatalt válasszanak KISZ-titkárnak. Igen tágan értelmezhető az a rendelkezés is, miszerint a fiatalok képviselőit meg kell hívni a vezetőség üléseire, ha ott a fiatalokat érintő kérdéseket tárgyalnak. Mivel a KISZ-titkár nem vesz részt rendszeresen a vezetőségi üléseken, ezért gyakran kifogásolják a KISZ-szervezetek részéről, hogy a fiatalok nem tájékozottak a szövetkezet ügyeiben.

Az ifjúságpolitikai munka a pártszervezetek egy részénél már hatékonyan jelentkezik. Igen jelentékeny változások voltak tapasztalhatók pl. azoknak a taggyűléseknek a megrendezése után, ahol az ifjúságpolitika szerepelt napirenden az ifjúsági parlamentek megrendezése előtti időben.

Bár a szövetkezetekben folytatandó ifjúságpolitika főbb tennivalói törvényes és rendeleten alapulnak, mégis olyan komplex feladatot jelent, ahol az eredményekhez nélkülözhetetlen a politikai ráhatás. A további előrehaladás egyértelműen feltételezi a gazdasági vezetők, a párt- és KISZ-vezetők, valamint a termelőszövetkezetek érdekképviseleti szerveinek együttes, összehangolt tevékenységét. Törvényes felelősségre vonással legfeljebb a kifejezett mulasztásokért lehet fellépni – s ezt meg is kell tenni –, de a ténylegesen meg nem fogalmazott, mégis hiányzó intézkedéseket egyedül ilyen úton elérni nem lehet. Szükséges, hogy a

fiatalok maguk is ismerjék és érvényesítsék jogaikat, gyakorolják kötelezettségeiket a pártszervezet segítségével, a KISZ-szervezetek megerősítése, befolyásuk növelése útján.

III
A FELÜGYELETI ÉS IRÁNYÍTÓ SZERVEK INTÉZKEDÉSEI

Az ismertetett változásokat és a tendenciájában pozitív fejlődést jelentős mértékben elősegítették a politikai, gazdasági és társadalmi felügyeleti és irányító szervek intézkedései.

A minisztérium az ifjúsági törvény végrehajtását biztosító rendelet tervezetét kiadás előtt széles körben megtárgyalta az ifjúság, köztük a termelőszövetkezeti fiatalok képviselőivel. Ez egyszersmind azt is biztosította, hogy a rendelet kiadása sok helyen nem érte váratlanul az érintetteket.

A miniszteri értekezlet azóta is rendszeres időközökben foglalkozik az ifjúságpolitikával és a fiatalokra vonatkozó rendelkezésekkel. A fontosabb intézkedések rendszerint a miniszteri értekezlet vagy az illetékes miniszterhelyettes döntése alapján születnek.

A tanácsi és szövetkezeti vezetők részére tartott országos értekezleteken rendszeresen napirendre kerül az ifjúsági rendelkezések végrehajtása és az e területen aktuális feladatokra vonatkozó figyelemfelhívás.

A minisztérium a jogkörében végrehajtott területi komplex ellenőrzések alkalmával rendszeresen vizsgálja az ifjúságra vonatkozó intézkedések megtörténtét és hatékonyságát.

Az országos ifjúsági parlament után intézkedésre váró kérdések megoldására külön intézkedési terv alapján került sor a minisztérium munkatervében. E feladatok végrehajtását a miniszteri értekezlet a közelmúltban tárgyalta meg. Az erről szóló dokumentumokat a vezetés megküldte az intézkedésben elsősorban érintett szervek részére. 1974 októberében szintén miniszteri értekezlet döntött arról, hogy az országos ifjúsági parlament anyagát kiadványban kell a minisztérium felügyelete alá tartozó területen dolgozó fiatalok rendelkezésére bocsátani. Ennek kiadása 1975 első felében ugyancsak megtörtént.[6]

Az ifjúságpolitika végrehajtásához szükséges ismeretek bővítése és tapasztalatok szerzése érdekében a minisztérium folyó évben tanulmányutakat szervezett a Szovjetunióba és az NDK-ba, ahol a delegációk tanulmányozták ezen országok ifjúságpolitikáját.

[6] Az élelmiszer- és fagazdaságban dolgozó fiatalok I. országos ifjúsági parlamentje. MÉM 1975. 63. old.

A nemrég zárult Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállításnak egyik kiemelkedő eseménye volt az Alkotó Ifjúság napja, a nyertes pályázatokért járó díjkiosztás, melynek ünnepélyességét növelte, hogy a díjakat a miniszter elvtárs adta át az érdekelteknek.[7]

Alapvető intézkedésnek tartjuk és sokat várunk attól, hogy a vezetőképzés és továbbképzés tananyagába minden szinten megfelelő óraszámmal beiktatásra került az ifjúságpolitikai ismereteket bővítő tananyag.

Már az ifjúsági törvény megjelenését közvetlenül követő időben miniszteri utasítás hívta életre a MÉM Ifjúsági Bizottságát. Az Ifjúsági Bizottság munkája során rendszeres kapcsolatot tart a megyei tanácsok mezőgazdasági és élelmezésügyi szakigazgatási szervével. Közreműködik az ifjúságra vonatkozó vizsgálatok, elemzések elkészítésében, továbbá az intézkedések kidolgozásában. Az Ifjúsági Bizottság gondozásában kézikönyvként kiadásra került az ifjúságra vonatkozó jogszabályok gyűjteménye, mely a gyakorlati munkához kíván segítséget nyújtani. Részt vesz továbbá az ifjúságra vonatkozó kutatások metodikájának fejlesztésében és e módszerek elterjesztésében. Tevékenysége során kapcsolatot tart és együttműködik az ifjúságpolitikával foglalkozó állami és társadalmi szervekkel.

A megyei tanácsok mezőgazdasági és élelmezésügyi szakigazgatási szervei elsősorban a törvényességi felügyelet keretében és a rendelet által biztosított jogkörükben tevékenykednek az ifjúságpolitika gyakorlati megvalósításán a termelőszövetkezetekben. A kezdeti nehézségek után e tevékenységük egyre inkább hatékonyabbá válik. Ebben egyaránt szerepet játszik mind az Állami Ifjúsági Bizottság Titkársága, mind a Minisztertanács Tanácsi Hivatala részéről, mind a MÉM részéről történt egységes fellépés.

A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa szervezetében Nő- és Ifjúságpolitikai Titkárság felállításával biztosította, hogy tevékenységével e feladatok megoldása megfelelő lehetőséget kapjon. Az ifjúsági törvény megjelenését követően a miniszteri rendelettel egy időben ajánlást adott ki a szövetkezetek részére a szövetkezetek ifjúságpolitikai munkájának elősegítésére. Rendszeresen részt vesz az ifjúságra vonatkozó rendelkezések kidolgozásában és előkészítésében. A TOT Elnöksége rendszeresen napirendre tűzi és megtárgyalja a termelőszövetkezetek ez irányú tevékenységét, határozataival és ajánlásaival segíti annak továbbfejlesztését. Létrehozta és működteti a TOT Ifjúsági Bizottságát.

A területi szövetségek ifjúságpolitikai tevékenysége többségében kielégítő. Az elmúlt négy év során valamennyi területi szövetség elnöksége megtárgyalta a tagszövetkezetekben folyó ifjúságpolitikai munkát, a fiatalok helyzetének alakulását, ajánlásaival annak javításához útmutatást adott.

[7] A 68. OMÉK-ot 1975. augusztus 29–szeptember 14. között rendezték meg. Az Alkotó Ifjúság Napjára szeptember 5-én került sor. (Népszabadság, 1975. szeptember 6.)

A társadalmi munkamegosztás jegyében, az együttműködés fejlesztése érdekében 1970 decemberében a TOT és a KISZ KB megállapodást kötött, melynek alapján a két szerv közös erőfeszítéseket tesz, hogy tovább növekedjék a fiatalok száma, részvételük a gazdasági építőmunkában, a termelőszövetkezetekben.[8]

IV
ÁLLÁSFOGLALÁS

1. A KB Ifjúsági Bizottsága elfogadja a jelentést. Az ifjúságpolitikai határozatok végrehajtásáért felelős társadalmi és állami szervek tevékenységének eddig követett irányvonala – a feltárt tennivalók figyelembevételével – megfelelő, azt következetesen folytatni kell a célkitűzések megvalósítása érdekében.

Az Ifjúsági Bizottság felhívja az érdekelt állami és társadalmi szervek figyelmét a tapasztalatok hasznosítására, az érvényben levő rendelkezések fokozott ellenőrzéssel és a szükséges intézkedések megtételével alátámasztott végrehajtására, különösen pedig a közös gazdaságok egy részében jelentkező lemaradások sürgős behozatalára.

2. Az előterjesztésben foglalt és a vita során megfogalmazott problémák megoldására az Ifjúsági Bizottság javasolja:

a) a megyei pártbizottságok további munkájuk során hasznosítsák a jelentésben feltárt megállapításokat, azokról a termelőszövetkezetek pártszervezeteit tájékoztassák, és gondoskodjanak az ifjúságpolitikai munka pártirányításának rendszeres figyelemmel kíséréséről;

b) a KISZ Központi Bizottsága fokozott figyelemmel foglalkozzék a termelőszövetkezetekben dolgozó fiatalok mozgalmi helyzetével, különösen a termelőszövetkezeti szervezetek működésének, ezen belül vezetésének javításával, a képviseleti és érdekvédelmi tevékenység, a jelentkező feladatokra való mozgósítás, a szervezés színvonalának emelésével, valamint a szervezeti élet vonzóbbá tételével;

c) a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, valamint a megyei tanácsok következetesen szerezzenek érvényt az ifjúságpolitikai határozatban és az ifjúsági törvényben foglaltaknak, a végrehajtás érdekében hozott rendelkezéseknek. Felügyeleti irányító és ellenőrző tevékenységükben fokozottabban ellenőrizzék a termelőszövetkezetek ifjúságának helyzetével, nevelésével kapcsolatos fel-

[8] A TOT és a KISZ KB 1970. decemberi megállapodását lásd: TOT-dokumentumok 1967–1976. 304–307. old. 1977 novemberében újabb állásfoglalás aláírására került sor a KISZ KB Intéző Bizottságának és a TOT elnökségének együttműködéséről. TOT-dokumentumok 1976–1977. 158–161. old.

tételek megteremtését, intézkedéseikkel gondoskodjanak a tapasztalt hiányosságok, mulasztások pótlásáról.

A minisztérium vizsgálja meg a fiatalok pályaorientációjának, képzésének és továbbképzésének rendszerét, az egyes képzési formák esetében tapasztalható túlzott szakosítás célszerű megváltoztatását, az alap- és középfokú képzettség egyes szakterületeken iskolán kívüli felkészülés (egyéni tanulás) útján való elérhetővé tételét, valamint a magasabb képzettség, több irányú ismeret megszerzésében a jelenleginél erőteljesebb érdekeltség megteremtésének lehetőségét;

d) a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa és a termelőszövetkezetek területi szövetségei az ifjúságpolitikai tevékenységet az eddigieknél nagyobb hatékonysággal végezzék, intézkedéseikben, szervező munkájukban tartsák szem előtt a szövetkezeti önkormányzati szervekben a fiatalok fokozottabb képviseletét, véleményük és érdekeik jobb érvényesítését. Ezzel összefüggésben vizsgálják meg az ifjúság képviselőjének a vezetőségi testületben, a bizottságokban való folyamatos részvételét;

e) az Állami Ifjúsági Bizottság Titkársága 1976. évi munkaterve keretében vizsgálja meg a termelőszövetkezeti fiatalok kulturális, sportolási lehetőségének és az általános ifjúsági kedvezményekben való részesítésének (utazás, üdülés stb.) helyzetét.

16
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTCSOPORTOK MUNKÁJÁRÓL

(1975. NOVEMBER 24.)

I

A Politikai Bizottság 1972. december 20-i, az alapszervezeti munka fejlesztésére hozott határozata[1] alapján a pártcsoportok a párt politikájának érvényesítésére, a XI. kongresszus által támasztott követelmények megvalósítására törekednek.

1. 1975. június 30-i adatok szerint a 24 503 alapszervezet 75 százalékában működik pártcsoport, amelyekhez a párttagság 87 százaléka tartozik. 6023 alap-

[1] A Politikai Bizottság 1972. december 20-i határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 409–428. old.

szervezetben nem működik pártcsoport. Ebből mintegy fele kis létszámú alapszervezet, ahol az alacsony párttaglétszám miatt nem is indokolt létrehozásuk. A többieknél a feltételek megteremthetők a pártcsoportok megalakításához.

Általános, hogy az azonos munkahelyeken dolgozó párttagok tartoznak egy pártcsoportba. Létszámuk átlagosan 5–15 fő, ami a munkavégzéshez optimálisnak tekinthető. A nagy létszámú alapszervezetekben előfordul – főleg lakóterületen –, hogy 20–25 fős pártcsoportok működnek. Többségük azonban idős, nyugdíjas elvtárs.

2. A pártcsoportok a Szervezeti Szabályzatnak megfelelően végzik munkájukat, amely alapvetően az alapszervezetekben napirenden levő párthatározatok végrehajtására irányul.

Továbbítják a pártvezetőség és a felsőbb szervek határozataiból adódó feladatokat. Közvetítik a kommunisták véleményét a párt politikájáról, valamint a munkahelyi intézkedések által kiváltott hatásokról. Különösen nagy szerepük van az évi beszámoló taggyűlések előkészítésében, az egyes párttagok megbízatásának meghatározásában, értékelésében.

a) A pártcsoportok munkájának középpontjában a termelési, illetve a hivatali munka segítése áll. Eredményesen mozgósítják a kommunistákat, a pártonkívülieket a tervfeladatok teljesítésére. Szervezik, elősegítik a szocialista munkaverseny-mozgalomban való részvételt, a versenyfelajánlások megtételét, azok teljesítését.

Megkülönböztetett figyelmet fordítanak a szocialista brigádmozgalomra. A pártcsoportok nagy része egyre inkább képes a brigádmozgalommal szembeni követelményeket szorgalmazni: szocialista módon élni, dolgozni, tanulni. E munkában szorosan együtt dolgoznak a szakszervezeti és KISZ-bizalmiakkal (néhol alapszervezetekkel). Fejlődő tömegkapcsolatuk eredményeként a termelőmunkában, társadalmi tevékenységben legjobban kitűnt pártonkívüliek közül javaslatot tesznek a pártvezetőségnek tagfelvételre és segítik felkészítésüket.

b) A párttagságnak közel 75 százaléka rendelkezik pártmegbízatással. Többségük állandó jellegű. Esetenként előfordul, hogy névleges, formális. Kezd általánossá válni az a gyakorlat, hogy a bizalmi – a pártvezetőséggel összhangban – gondoskodik a csoport tagjainak rendszeres és folyamatos vagy alkalmankénti pártmunkával való ellátásáról. A bizalmiak nagy része jól segíti és ellenőrzi a megbízatások végrehajtását és erről tájékoztatja a vezetőséget. Továbbra is gondként jelentkezik azonban, hogy a megbízatások nem kapcsolódnak megfelelően az adott terület előtt álló konkrét politikai feladatokhoz, és nincsenek kellően összhangban a párttagok egyéniségével, érdeklődési körével. Helyenként a fizikai munkás párttagok egy részének nem adnak feladatokat, míg másokat – mozgási lehetőségeire hivatkozva – túlterhelnek.

c) A pártcsoportok mind nagyobb figyelmet fordítanak a párttagok nevelésé-

re. Ez elsősorban a párttagokkal való egyéni foglalkozásban és a pártmegbízatások teljesítésének személyenkénti értékelésében valósul meg. Helyzetüknél fogva jelentős szerepet töltenek be a munkahelyi agitációs munkában. Kapcsolataik a pártonkívüliek körében növekvő. Gyakran tartanak rövid tájékoztató és mozgósító jellegű egyéni és csoportos beszélgetéseket.

Kritikusan bírálják a más területen meglevő fogyatékosságokat, de munkájuk gyengesége, hogy kevésbé lépnek fel a saját területükön meglevők ellen. A kommunista magatartástól idegen jelenség, a helytelen vezetői magatartás elleni bírálatukban a valós vagy vélt függőségi viszony, illetve retorzióktól való félelem miatt bátortalanok. Nem megfelelően foglalkoznak olyan kérdésekkel, mint a párttagok politikai-erkölcsi arculata, a körükben jelentkező téves ideológiai, politikai nézetek, a helyenként rossz gyakorlat ellen nem lépnek fel következetesen.

A tapasztalható gondok egyik oka az is, hogy a képzett párttagok nagy része pártmunkáját nem azon a területen végzi, ahol a legnagyobb szükség lenne rá, illetve kiesik az alapszervezet, a pártcsoport hatásköréből.

A pártcsoportok tevékenységének leggyengébb területe a nevelő munka. A párttagok egy része nem vesz részt megfelelően a politika terjesztésében, és nem lép fel kellően a politika védelmében és a személyes példamutatás is háttérbe szorul.

3. Az alapszervezetek munkaterveikben rögzítik a pártcsoportok legfontosabb feladatait, és csak ritkán fordul elő, hogy a pártcsoportok maguk is írásos tervet készítenek. A vezetőségek a két taggyűlés közötti időszakban közvetlenül a reszortosok, elsősorban a szervező titkárok közreműködésével, és a bizalmiakon keresztül szervezik, ellenőrzik, segítik a pártcsoportokat.

A bizalmi választások rendszere bevált, a taggyűlés által történő megerősítési kötelezettség növelte a bizalmi funkció tekintélyét.

A bizalmiak felkészítése általában a vezetőségi ülések után szervezett értekezleteken történik. Helyenként a bizalmiakat meghívják azokra a vezetőségi ülésekre, ahol a pártcsoportokat érintő kérdéseket tárgyalnak.

Az alapszervezeteket irányító pártbizottságok és pártvezetőségek most már gyakran tűznek napirendre testületi ülésen a pártcsoportok munkájával kapcsolatos témákat. Sok helyen tervszerűen gondoskodnak a bizalmiak tanfolyamszerű képzéséről.

II

A Titkárság tudomásul veszi a pártcsoportok munkájáról készült jelentést.

A pártcsoportok munkája a Politikai Bizottság 1972. december 20-i állásfoglalása alapján az elmúlt években kedvezően fejlődött. Alapjában összhangban

van a XI. kongresszus által, a pártmunkával szemben támasztott igényekkel. Ezért új határozatra nincs szükség, hanem mindenekelőtt a bevált tapasztalatok, munkamódszerek terjesztése a feladat. Ezenkívül az irányító pártszervek és pártcsoportok munkájában indokolt megkülönböztetett figyelmet fordítani a következőkre.

1. Az irányító pártszervek folyamatosan biztosítsák a pártcsoportok létrehozását a 10–15 főn felüli nagyobb pártalapszervezetekben, ahol a működési feltételek adottak.

2. A pártcsoportok feladatait a pártalapszervezetek munkaterveiben határozzák meg. Ezért a pártcsoportok munkatervét, jelentéseket, jegyzőkönyveket stb.-t ne készítsenek. A pártcsoportok tevékenységét úgy szervezzék, hogy a párt belső élete bürokráciamentes legyen, a pártonkívüliek között mozgékonyan végezhessék munkájukat.

3. A beszámoló taggyűléseken érvényesítsék azt, hogy a pártcsoportokban a párttagok érdemi, személyhez szóló pártmegbízatásokat kapjanak, azokat képességeiknek megfelelően teljesítsék is.

4. A pártcsoportok tevékenységének tartalmában fejleszteni kell a politizáló légkört, a párt politikája megvalósítása helyi feladatainak kidolgozását, a végrehajtást akadályozó nézetek és jelenségek elleni következetes harcot. A pártcsoport-rendezvények, a kötetlen eszmecserék az eddiginél céltudatosabban szolgálják a párttagság eszmei-politikai-szervezeti egységét, az alapszervezetek kommunista közösségének erősödését. Körültekintően foglalkozzanak a párttagok egyéni gondjainak, személyi problémáinak megoldásával.

17
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖNYVKIADÁS ÉS KÖNYVTERJESZTÉS V. ÖTÉVES TERVÉRŐL[1]

(1975. NOVEMBER 25.)

A könyvkiadás és könyvterjesztés feladatait az V. ötéves terv időszakában a XI. kongresszus határozatai és Programnyilatkozata szabják meg. Munkánkat hosz-

[1] A könyvkiadás és könyvterjesztés V. ötéves tervéről szóló jelentést az Oktatási és Kulturális Minisztérium Könyvkiadó Főigazgatósága terjesztette az Agitációs és Propaganda Bizottság

szú időre meghatározza a PB 1972. májusi határozata a könyvkiadás és könyvterjesztés feladatairól,[2] valamint az utóbbi évek számos társadalom- és művelődéspolitikai pártállásfoglalása.

A IV. ötéves terv időszakában a könyvkiadás és könyvterjesztés egyenletesen, néhány ágazatban dinamikusan fejlődött; hatékonyan szolgálta a párt művelődéspolitikájának célkitűzéseit. Nagy gonddal előkészített, értékes művek jelentek meg a történelmi évfordulókra. A könyvkiadás egészében nőtt a szocialista eszmeiségű művek aránya, a politikai könyvkiadás tematikailag és műfajilag változatosabbá vált, az élő magyar irodalom figyelemre méltó alkotásokkal gazdagította művészeti életünket, s átgondolt, hosszú távú terv alapján folyt a klasszikus örökség megjelentetése. A külföldi irodalom kiadásában egészségesen alakult a Szovjetunió és a szocialista országok irodalmának jelenléte (a fordított szépirodalmi művek összes számából és összpéldányszámából 1973-ban 48 százalék, illetve 33 százalék, 1974-ben 51 százalék, illetve 38 százalék volt szocialista országok irodalmából fordított mű). A legutóbbi években javult a gyermek- és ifjúsági könyvek választéka, s számottevő példányszám-emelkedés következett be. Tankönyvkiadásunk arra törekedett, hogy lépést tartson a megnövekedett igényekkel. Tovább emelkedett hazai és idegen nyelvű tudományos könyvkiadásunk rangja. Nőtt a társadalomtudományi művek aránya, ismeretterjesztő könyvkiadásunk közelebb került az olvasói igényekhez, s gyorsult a legújabb társadalom- és természettudományos eredmények publikálása. A szakkönyvkiadásban jobban érvényesült a népgazdaság igényeinek figyelembevétele; a kiadók a kutatások legújabb eredményeinek közreadására törekedtek. Művészeti könyvkiadásunkban nagyobb hangsúlyt kapott korunk művészete. Több jelentős új kiadói vállalkozás indult el, azt a célkitűzést tartva szem előtt, hogy a magyar könyvkiadás gerincét a nagy példányszámú, értékes művekre épülő, olcsó sorozatok jelentsék. (Pl. a *30 év Magyar Irodalma*, a *Magyar Remekírók*, *A Győzelem Könyvtára*, *A Szovjet Irodalom Könyvtára*, *Közgazdasági Ismeretek*, *Minerva Nagy Képes Enciklopédia*, a *Hét Zeneműve* c. sorozatok, vagy pl. a *Magvető*, a *Szépirodalmi*, az *Orpheusz*, a *Gondolat Zsebkönyvek*, a *Magyar História*, s szintén a zsebkönyvek sorát gazdagította a *Gyorsuló Idő* c. sorozat.) Rövid idő alatt elterjedt és népszerűvé vált a *Rakéta* c. regényújság.

Ami a könyvkiadás fejlődésének mennyiségi oldalát illeti: 1970-ben 4793 mű jelent meg (ebből 3185 mű a hivatásos könyvkiadói kiadvány) 46 980 000 példányban, 1974-ben viszont 7281 mű (ebből 3969 a hivatásos kiadóknál)

elé. A jelentéshez az alábbi mellékletek készültek: 1. A IV. ötéves terv várható teljesítésének és az V. ötéves terv célkitűzésének főbb mutatói; 2–3. Természetes mutatók alakulása. 4. A Kiadói Főigazgatóság felügyelete alatt álló könyvterjesztő vállalatok könyvkereskedelmi forgalma.

[2] A PB ülését megelőzően 1972 márciusában az Agitációs és Propaganda Bizottság tárgyalta a kérdést. Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 256–272. old.

68 754 400 példányban. (A számok azt is jelzik, hogy a nem hivatásos kiadóknál megjelenő kiadványok száma a kívánatosnál nagyobb mértékben emelkedett.) Örvendetesen emelkedett a könyvkiskereskedelmi forgalom (1970-ben 1033 millió forint, 1974-ben 1617 millió forint), s ezen belül kimutathatóan növekedett az üzemi munkásság könyvvásárlása (1970: 250,7 millió forint, 1974: 430 millió forint), a falura jutó könyvek forgalma pedig (1970: 189 millió forint, 1974: 423 millió forint) több mint kétszeresére emelkedett.

A könyvszakma működéséhez szükséges állami támogatás (dotáció, árkiegészítés) az elmúlt években rendelkezésre állt. A nyomdai viszonyok alapvetően nem javultak, s ez komolyan nehezítette kiadóink munkáját.

A IV. ötéves terv kedvező összképet mutat, az eredmények mellett azonban jelentkeztek problémák, gondok is. Ezeknek megoldására az V. ötéves terv végrehajtása során kell törekedni.

Az V. ötéves terv időszakában – a fejlett szocialista társadalom építése, a tudati tényezők erősödése során – azzal számolunk, hogy a könyv iránti érdeklődés várhatóan tovább növekszik. A könyvkiadásnak és könyvterjesztésnek a változó társadalmi-gazdasági-kulturális körülmények között még hatékonyabban kell szolgálnia a művelődéspolitikai célkitűzéseket.

Az V. ötéves terv során a műszám 10 százalékos, a példányszámok mintegy 30 százalékos, a forgalom kb. 35 százalékos növekedését tervezzük.

E terv végrehajtása érdekében erősíteni kell a Kiadói Főigazgatóság irányító és ellenőrző munkáját, valamint jobban össze kell hangolni az állami és társadalmi szervek együttműködését.

I
KÖNYVKIADÁS

A könyvkiadás tartalmi fejlődését legalapvetőbb ideológiai célkitűzéseink határozzák meg. Ennek megfelelően mindenekelőtt növelni kell a szocialista eszmeiségű, marxista–leninista megalapozottságú művek arányát és minőségét. A burzsoá ideológia, az antimarxista nézetek elleni harc erősítésének megfelelően javítani kell az értékes polgári szemléletű alkotások kritikai válogatását, s teljesen ki kell szorítani a szocializmussal ellenséges, az ország érdekeit sértő, erkölcsromboló műveket. A kiadás minden ágazatában az olvasóközönség széles rétegéhez eljutó, nagy példányszámú, népszerű, olcsó sorozatok továbbfejlesztése és újak (legfontosabb közülük a *Házi Könyvtár*) indítása kerül a középpontba.

A *politikai könyvkiadás* előterében továbbra is az MSZMP tevékenységének széles körű ismertetése és népszerűsítése, határozatainak feldolgozása és elterjesztése, valamint a pártélet és pártépítés időszerű gyakorlati feladatainak ál-

landó napirenden tartása áll. Ennek érdekében új sorozat indul az MSZMP legfontosabb határozatairól, azok végrehajtása során összegyűlt tapasztalatokról és felmerült problémákról.[3] Tovább erősödik a baráti országok – elsősorban a Szovjetunió – életét, eredményeit bemutató művek megjelentetése, különös tekintettel a szocialista országok ideológiai, gazdasági és kulturális együttműködésére. A marxizmus–leninizmus klasszikus műveinek, valamint a marxi–lenini elméletet ismertető és továbbfejlesztő munkáknak rendszeres megjelentetése mellett nagy hangsúlyt kap azoknak a könyveknek a kiadása, melyek az antimarxista koncepciók érvelő bírálatával hatékonyan elősegítik a nacionalizmus, a kozmopolitizmus, a jobboldali, ultraradikális és dogmatikus nézetek elleni harcot, nem utolsósorban a két- és több oldalú egyezményekben vállalt közös kiadványok megjelentetése révén. A politikai kiadványok a jövőben gyorsabban reagálnak a nemzetközi életben végbement változásokra. (Ennek megfelelően indul a *Nemzetközi Zsebkönyvtár* c. új sorozat.[4]) A politikai kiadványok bővebben, árnyaltabban foglalkoznak a fejlett szocialista társadalom építésének, a szocialista életforma kialakításának problematikájával, sokoldalúan megvilágítva a munkásosztály társadalmi-politikai szerepét. A könyvkiadás fokozott figyelmet fordít a legfontosabb külföldi marxista–leninista művek rendszeres kiadására. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányának szellemében politikai könyvkiadásunk publicitást biztosít a társadalmi haladás szolgálatában álló, a nemzetközi politikai enyhülést támogató nyugati polgári szerzőknek is.

A *magyar irodalom* kiadásának terve tematikailag gazdag és sokszínű. A kiadók fokozott ideológiai és szakmai műhelymunkával készülnek a kortárs magyar írók új műveinek megjelentetésére. Még határozottabban támogatják (többek között pályázattal, a jó művek magasabb erkölcsi és anyagi honorálásával, nívódíjjal, ösztöndíjjal) a szocialista eszmeiségű, közéleti elkötelezettségű, a dolgozó osztályok mai életét ábrázoló műveket. Műhelymunkájukban elvszerűbben, igényesebben, következetesebben kell foglalkozniuk a fiatal írókkal. Fokozni kell a periférikus témák, a modernista divatok visszaszorítását, kiszűrését. Hosszú távú terv szerint jelentetik meg a kortársi magyar írók már korábban is publikált, időtálló műveit. A felszabadulás utáni évtizedekben született művek javát

[3] Két kötet jelent meg: 1. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Tudománypolitikai Irányelveinek végrehajtása és a további feladatok (1969–1977). Kossuth Könyvkiadó 1978. 420. old.; Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai. Dokumentumok a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága határozatának végrehajtásáról (1972–1980). Kossuth Könyvkiadó 1981. 479. old. A tervek szerint a következő kötetek a KB ifjúságpolitikai, valamint népolitikai határozatának végrehajtásáról készülnek.

[4] A Kossuth Könyvkiadó 1975-ben indította el a *Nemzetközi Zsebkönyvtár* c. sorozatát, melynek kötetei a világpolitika kiemelkedő jelentőségű eseményeinek hátterét, előtörténetét dolgozzák fel. A sorozat keretében 1980 végéig 13, átlag 10–12 íves kötet jelent meg, közel 120 000 példányban.

az 1975-ben indított és 1980-ban befejeződő *30 év* című sorozat öleli fel.[5] Tovább folynak a sikeres, értékes prózai művek utánnyomásait tartalmazó zsebkönyvsorozatok. Az életműsorozatok egy része (Szabó Pálé, Darvas Józsefé, Németh Lászlóé) tovább folyik, s új is indul (Vas Istváné). A klasszikus magyar irodalom kiadási tervének gerincét – a marxista irodalomtudomány új eredményeire támaszkodva – a folytatódó és új sorozatok képezik, de ezzel párhuzamosan egyedi kötetek megjelenése is biztosítja a standard könyvek jelenlétét. Tervszerűen folyik a feledésbe merült értékek folyamatos feltárása is.

A *világirodalmi könyvkiadásban* tovább növekszik a szocialista eszmeiségű művek aránya. Ezek az alkotások sikeres, nagy példányszámú világirodalmi sorozatokba beépülve, a legszélesebb olvasóközönséghez jutnak el. Kiemelt helyet kapnak a Szovjetunió és a szocialista országok mai életéről, szocialista fejlődéséről szóló értékes szépirodalmi alkotások. Megfelelő ütemben folyik majd a szovjet irodalom korábbi korszakaiban született, jelentős művek újrakiadása, folytatódik a Szovjetunió népei irodalmának bemutatása. Újabb kötetekkel gazdagodik *A Szovjet Irodalom Könyvtára* és a nemzetközi vállalkozás keretében indult *A Győzelem Könyvtára*.[6] A harmadik világ, főként Afrika, Latin-Amerika, India és az arab világ irodalmi értékeinek mind szélesebb körű megismertetését tükrözik a tervek. Folytatódik az antik és klasszikus világirodalmi örökség standard műveinek megfelelő ütemű utánnyomása. A már bevált, az olvasók által kedvelt világirodalmi sorozatokban a tartalmi színvonal emelését tervezik a kiadók.

A *gyermek- és ifjúsági könyvkiadás* mű-, és példányszáma – az ifjúságpolitikai határozat szellemében –, a könyvkiadás általános fejlődésénél nagyobb ütemben és mértékben nő. A fiatalok világnézeti, politikai, erkölcsi, hazafias nevelését, a marxista társadalomszemlélet kialakítását, korunk társadalmi valóságának jobb megismerését szolgálják a Móra Könyvkiadó tervezett új vállalkozásai, so-

[5] Felszabadulásunk 30. évében, 1975-ben indította el a Magvető és a Szépirodalmi Kiadó közösen a *30 év* c. sorozatot, amely 100 kötetben öleli fel a felszabadulás utáni három évtized alatt megjelent jelentősebb regényeket, novellákat, verseket, színműveket, visszaemlékezéseket, szociográfiai írásokat, politikai esszéket – azzal a rendeltetéssel, hogy az új magyar irodalom időtálló értékeit juttassa el a közönség széles köreihez. A sorozat utolsó kötetei 1980-ban megjelentek.

[6] *A Szovjet Irodalom Könyvtára* az illetékes állami szervek közötti megállapodás alapján 1973-ban indult az Európa Könyvkiadónál. Ezzel párhuzamosan kezdték meg a Szovjetunióban *A Magyar Irodalom Könyvtára* sorozat kiadását. Az eredeti elképzelések szerint 15–15 címet tartalmazott a kiadási terv, azonban a nagy érdeklődésre való tekintettel ezt 20 címre emelték, amelyből Magyarországon eddig 19, a Szovjetunióban 16 mű látott napvilágot. A sorozatokban az 1917 utáni irodalom (próza, költészet, dráma) legkiválóbb alkotásai kaptak helyet.

A 35 kötetre tervezett *A Győzelem Könyvtára* c. sorozat hét szocialista ország – Bulgária, Csehszlovákia, Mongólia, NDK, Lengyelország, Magyarország és a Szovjetunió – közös vállalkozása. Kiadása 1975-ben kezdődött meg, s a második világháborúról, az antifasiszta harcról szóló regények, elbeszéléskötetek közreadása után az 1981-ben megjelenő drámai, illetve lírai antológiával fejeződik be.

rozatai. A KISZ-korosztály számára a Kozmosz Fantasztikus Könyvek keretében több szépirodalmi, ismeretterjesztő művet, sorozatot terveznek, amelyek a fiatalok mai életéről, erkölcsi, emberi problémáiról szólnak. *A Fiatalok Könyvtára*[7] sorozat a magyar és világirodalom klasszikus értékű, cselekményes műveit öleli fel, biztosítva az olvasmányélménnyel együtt egy-egy korszak hiteles megismerését is. A képes ismeretterjesztő sorozatok a társadalom és természettudomány új eredményeivel foglalkoznak, az *Én és a világ*[8] a fiatal korosztályok sajátos problémáit fogalmazza meg, a *riportsorozat*[9] a hazai és a szocialista országok ifjúságának életét mutatja be. Az úttörő-korosztálynak szóló tervben a külföldi irodalomból a mai témájú és a történelmi regények, leányregények, kalandos művek gazdag és jó választékára s a mai ifjúságot ábrázoló hazai regények számának és színvonalának javítására törekszenek. A gyermekirodalom – a legkisebbek létszámának egyre gyorsuló növekedésével arányban – dinamikus fejlesztése a cél. A leporellók és képeskönyvek kiadása terén nemcsak mennyiségi fejlődést terveznek, hanem színvonalban is célul tűzték ki a modern magyar grafika értékes eredményeinek megőrzését és továbbfejlesztését. A változatos mesekönyvtípusok bővebben merítenek a hazai népmesekincsből. Az ismeretterjesztésben minden korosztály számára indulnak új sorozatok, amelyek hozzájárulnak a társadalmi, közösségi életre neveléshez, a világnézet természettudományos megalapozásához, s különösen fontos szerepük lesz a korszerű nevelés- és oktatáspolitikai törekvések segítésében. (*Iránytű, Ezerszínű Magyarország, Nagy napok, Tudod-e?* stb.)[10] Folyamatosan sor kerül a gyermek- és ifjúsági irodalom standard műveinek utánnyomására és állandó piacon tartására is. A Móra Könyvkiadó bővíteni kívánja eddig kevés számú szerzői gárdáját, s emellett feltétlenül szükséges az ifjúsági irodalom nagyobb erkölcsi és anyagi megbecsülé-

[7] A *Fiatalok Könyvtára* c., 24 kötetből álló sorozat a Móra Ferenc Könyvkiadó Kozmosz-profiljában jelent meg, 1976–1977 között.

[8] Az *Én és a világ* c. sorozat 1980-ban indult. Megjelent 4 kötete. A sorozatterv további koncepciója, hogy a tematika világnézeti-filozófiai irányba orientáltabb legyen.

[9] A riportsorozat az első sikeres kötet (Keleti Golf-áram, 1976) után szerzőgondok miatt elakadt, de sorozaton kívül számos riportkötet jelent meg a hazai fiatalok életéről a pályakezdés, a munkához való viszony témaköréből.

[10] A gyermek- és ifjúsági ismeretterjesztő sorozatok közül 1975-ben megindult az *Iránytű*, amely a 13–16 évesek világnézeti-erkölcsi-önismereti kérdéseihez kíván segítséget nyújtani. A sorozat keretében a Móra Ferenc Könyvkiadó eddig 9 kötetet jelentetett meg. 1979-ben inditotta el a Móra Ferenc Könyvkiadó az *Ezerszínű Magyarország* c. sorozatát, amely a honismeret és a hazaszeretet elmélyítését tűzte ki célul, elsősorban a felsőtagozatos korosztály részére. A sorozatban négy könyv jelent meg. A *Nagy Napok* és a *Tudod-e?* sorozatok nem indultak el. A *Nagy Napok* a *Képes Történelem* helyébe lépett volna, de – a Kiadói Főigazgatósággal egyetértésben – a Móra Ferenc Könyvkiadó a jól bevált sorozat folytatása mellett döntött. A *Tudod-e?* c. vállalkozás koncepciója még nem alakult ki. Az itt felsoroltakon kívül indult a *Hétszínvilág* c. sorozat (1979). A vállalkozás a kisiskolások számára hivatott bemutatni a különböző országok életét.

sét elősegítő néhány ösztönző bevezetése (honorárium rendelet módosítása, pályázatok hirdetése, díjak, jutalmak növelése stb.).

A *szórakoztató irodalom kiadásában* – a növekvő szabad idővel is fokozódó jogos igények kielégítéseként – változatlanul követelmény, hogy elsősorban a hiteles ismeretanyagot hordozó életrajzi, történelmi regények, tudományos-fantasztikus alkotások, népszerű útleírások, általában a korszerű életérzést kifejező művek jelenjenek meg. Még következetesebben kell biztosítani, hogy ne kapjanak teret morbid, ízlés- és erkölcsromboló kiadványok. A tartalmi színvonal javulását, a műfaji változatosság erősödését szolgálják a történelmi regények jobb és nagyobb választéka, az elmaradottabb közönségízlést kiszolgáló, tápláló szentimentális életrajzi regények visszaszorítása, a krimiknél már korábban bevezetett példányszám-korlátozás következetes érvényesítése, a szocialista eszmeiségű tudományos-fantasztikus könyvek, továbbá a szabad idő kulturált eltöltéséhez tanácsot adó humoros (játékos fejtörő stb.) kiadványok számának növelése.

A *tudományos könyvkiadás* – a szocialista fejlődés tényleges szükségleteit figyelembe véve – az országosan kiemelt kutatási főirányok témáira koncentrál. A szocialista országok két- és sokoldalú együttműködésének keretében tovább emelkedik a fejlett szocializmus építésének problémáit feltáró elméleti művek száma és színvonala. Társadalomtudományi könyvkiadásunk a jövőben hatékonyabban járul hozzá az új kérdések alkotó marxista megválaszolásához. A szocialista gazdasági integráció fejlesztése, a tudományos-technikai forradalom gyorsuló folyamata, a világméretű energiatakarékosság növekvő szerepe indokolttá teszi a gazdaságelméleti művek számának további emelkedését. Tudományos könyvkiadásunk báziskiadója, az Akadémiai Kiadó több nagy jelentőségű vállalkozást indít: a több mint 40 kötetre tervezett *Akadémiai Nagy Lexikont*,[11] a 10 kötetes *Magyarország történetét*,[12] a 8 kötetes *Világirodalom-történetet*, valamint az 5 kötetre tervezett *Magyarország Néprajzát*. *A II. világháború története* c. 12 kötetes kiadványt (szovjet kollektíva munkája Grecsko marsall irányításával) a Zrínyi Könyvkiadó jelenteti meg.[13] A természet- és alkalmazott-tudomá-

[11] Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1977. július 14-i ülésén felülbírálta és módosította az Akadémiai Nagy Lexikon tervezetét. A határozat értelmében a Nagy Lexikon a korábban tervezett 3000 ív helyett, 2000 ív terjedelmű lesz, s 10, egyenként 200 íves kötetben lát napvilágot. A koncepció átformálásának jegyében 1979-ben valamennyi tudományágat képviselő 26 tagú szerkesztő bizottság alakult, Köpeczi Béla akadémikus vezetésével. A tervek szerint az első kötet 1982–1983-ban jelenik meg, a teljes kötetszám a VI. ötéves tervidőszak végére kerül a könyvesboltokba.

[12] Erről lásd az 53. sz. dokumentum 4. sz. jegyzetét.

[13] A 8 kötetre tervezett *Világirodalomtörténetet* az Akadémiai Kiadó a VI. ötéves tervperiódusban tudja elindítani, akárcsak a *Magyarország Néprajzát*, mely az eredeti tervtől eltérően

nyok publikációinak zöme a népgazdaság feladatainak végrehajtásával közvetlenül összefüggő kutatások eredményeit közlő mű lesz.

Az *ismeretterjesztő könyvkiadás* a tervidőszakban – a közművelődési határozatnak megfelelően – a könyvkiadás általános fejlesztési üteménél nagyobb mértékben fejlődik, s a művelődéspolitikai célokkal összhangban, a lakosság átrétegződésében, életszínvonalában, iskolázottsági szintjében bekövetkezett változásokat figyelembe véve, differenciáltan elégíti ki az olvasók igényeit. Az előzetes tervekben változatlanul a középszintű ismeretterjesztő művek részesedése a legjelentősebb. A tervek véglegesítése során az általános ismeretterjesztő művek számának növelésére, új, nagy példányszámú, olcsó sorozatok indítására kell ösztönöznünk a kiadókat. Az új ötéves tervperiódus főként a korábban indított népszerű sorozatok kifutási időszaka, a tervidőszak második felében azonban új sorozatok *(Politikai Gondolkodók, Embervilág, Műterem, Magyar Néprajz* stb.) is indulnak, és régiek *(Zenei Kiskönyvtár, Világirodalmi Kiskönyvtár, IZMUS-sorozat)* újulnak meg. Alapvető kézikönyvek *(Világirodalmi Kisenciklopédia)*,[14] lexikonok, útikönyvek (a hazánkról tájékoztató kiadványok felújítása) köteteinek megjelentetése mellett, a kiadók arra törekednek, hogy minden tudományterületen korszerű, friss, marxista szellemű összefoglaló ismeretterjesztő alapművek készüljenek. A természettudományok területén a fizika, a biológia, a földrajz, a társadalomtudományok terén a politika, történelem és irodalom témakörében, valamint a művészetelmélet síkján várható dinamikus előrehaladás. A tudományok fejlődésének megfelelően egyre nagyobb teret kapnak az interdiszciplináris feldolgozások is. Az elkövetkező tervidőszakban is problémát okoz a számba jöhető ismeretterjesztő szerzők szűk köre.

A *szakmai könyvkiadás* alkalmazkodik a gyors tudományos-technikai fejlődéshez, a népgazdaság tényleges igényeihez, s korszerű összefoglaló művekkel,

nem 5, hanem 6 kötetes vállalkozás lesz. Ez utóbbi helyett indult el az V. ötéves tervciklusban az 5 kötetes Magyar Néprajzi Lexikon, melynek 1–3. kötete 1977–1978-ban megjelent. A 4. és az 5. kötet kézirata már nyomdában van. A szovjet szerzői kollektíva által készített A II. világháború története 1939–1945 c. 12 kötetes vállalkozás 1976-ban indult, 1980 végéig a Zrínyi Katonai Kiadó a 9. kötetet jelenteti meg.

[14] A *Politikai Gondolkodók* c. sorozat nem indult el. Megkezdődött a *Történetírók Tára* c. sorozat, melyben a magyar történetírás klasszikus alakjait mutatja be a Gondolat Kiadó a műveikből összeállított tematikus válogatásokban. Az *Embervilág* címen jelzett sorozat 1979-ben indult el *A Föld népei* sorozat címmel. A sorozat első kötete Európa népeit mutatja be. Kb. kétévenként jelenik majd meg egy-egy kötet. *Magyar Néprajz* címen nem indult sorozat; a *Zenei Kiskönyvtár*nak eddig (1979-től) 3 kötete jelent meg; az *IZMUS*-sorozat újrakiadása 1978-ban megkezdődött. A *Műterem* 1978-tól eddig összesen 9 kötetben adott helyet a pályájukon már előrehaladt, jelentős életművel rendelkező művészeknek. A *Világirodalmi Kisenciklopédia* I–II. 1976-ban és 1978-ban második javított és bővített kiadásban a Gondolat Kiadó gondozásában jelent meg.

pl. a legfrissebb kutatási eredményeket is tartalmazó műszaki kézikönyvekkel, a mezőgazdasági termelési rendszereket ismertető kiadványokkal járul hozzá a szakmai műveltség terjesztéséhez. Fontosságuknak megfelelő arányban jelennek meg az alap- és középfokú műszaki, mezőgazdasági és közgazdasági könyvek, s ugyanígy az iparban és mezőgazdaságban dolgozó betanított és szakmunkások továbbképzésére alkalmas könyvek. A Műszaki Könyvkiadó megerősíti az *Ipari Szakkönyvtár* c. sorozatot, s *Művezetők Zsebkönyve* címmel új sorozatot indít. A Mezőgazdasági Könyvkiadó *Mezőgazdasági Szakmunkáskönyvtár* címmel kezd új vállalkozást, s folytatja az *Élelmiszeripari Szakmunkáskönyvtár* kiadását. A közgazdasági kiadásban tovább nő a termelékenységnek a gazdasági hatékonysággal, az irányítási és szervezési módszerek fejlesztésével, valamint a KGST Komplex Programjának megvalósításával kapcsolatos művek száma. Megélénkülnek a vállalatgazdasági témák, 1977-ben *Szervezési módszerek* címmel új sorozat indul.[15] A kiadók ésszerű munkamegosztásban jelentetik meg a számítástechnikai és környezetvédelmi könyveket. A jogi könyvkiadás előnyt biztosít a közigazgatás fejlesztését, a gazdaság és a jog kapcsolatát feldolgozó témáknak. Bővebb teret kapnak a külföldi, elsősorban a szovjet jogelméleti művek. Az egészségügyi könyvkiadásban továbbra is alapvető feladat az egyetemi és középfokú tankönyvek, valamint monográfiák kiadása. A szakorvosképzést elsősorban a megújított *A Gyakorló Orvos Könyvtára* szolgálja, s folytatódik a tudománypolitikai irányelvek megvalósulása érdekében indított sorozatok kiadása *(Orvostudomány aktuális problémái, Biológia aktuális problémái).*[16] Az egészségügyi ismeretterjesztésben előtérbe kerülnek a népesedéspolitikai határozat megvalósítását elősegítő kiadványok. A sportkönyvkiadás tervében elsősorban a tömegsport fejlesztését és az iskolai testnevelés javítását szolgáló kiadványok kapnak hangsúlyt.

A *művészeti könyvkiadás* tematikai terve széleskörűen fogja át a hazai és külföldi képző-, ipar-, zeneművészet stb. minden értékes irányzatát; gerincét a forradalmi és haladó hagyományok, továbbá a hazai és külföldi kortársművészet

[15] A *Mezőgazdasági Szakmunkáskönyvtár* c. vállalkozást a Mezőgazdasági Könyvkiadó 1977-től jelenteti meg. A sorozatban 1980 végéig 15 kötet jelent meg. A Műszaki Könyvkiadó zsebkönyvjellegű, azonos kivitelű, de nem egységesítő sorozatcímmel évente 8–10 kötetet jelentet meg, amely a művezetők szakmai továbbképzését szolgálja. A Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1977-ben indította el a *Szervezési Módszerek* c. sorozatát, melynek keretében 1979-ig három kötet jelent meg. Ezt a sorozatot váltja fel a *Szervezettség és hatékonyság* c. új vállalkozas, melynek első kötete 1980-ban jelent meg.

[16] A *Gyakorló Orvos Könyvtára* sorozat 1950-ben indult az Orvosegészségügyi Dolgozók Szakszervezete kiadásában. 1957-től a Medicina Könyvkiadó gondozza a sorozatot, amelyben évente 5–6 kötet jelenik meg. Az *Orvostudomány aktuális problémái* c. sorozat 1960-ban indult, az első évben 2 kötete, majd minden évben 3 kötet jelent meg belőle; a *Biológia aktuális problémái* sorozat 1974-ben indult évente 2, majd 3 kötettel, ugyancsak a Medicina Könyvkiadó gondozásában.

szocialista alkotói és alkotásai képezik. Tervszerűbbé válik a művészettörténeti kiadványok, továbbá a magas színvonalú, bibliofil igényeket is kielégítő albumok megjelentetése, s megindul a magyar művészeti élet fontos kérdéseinek tisztázására hivatott elméleti művek új sorozata *(Művészet és Elmélet)*.[17] A közművelődési határozat végrehajtása jegyében növekszik a művészeti közízlést, kultúrát fejlesztő alap- és középfokú ismeretterjesztő s az iskolai oktatáshoz kapcsolódó kiadványok, albumok száma.

Idegen nyelvű könyvkiadásunk arra törekszik, hogy a szocialista Magyarország társadalmi fejlődéséről, kulturális és tudományos életéről, irodalmáról és művészetéről, forradalmi és haladó hagyományairól valósághű és sokoldalú képet adjon a külföldiek mind szélesebb köre számára. A szépirodalom, továbbá a politikai és társadalomtudományi ismeretterjesztés kiadásában kívánunk erőteljes fejlesztést. A hazai tudományos kutatás világviszonylatban is jelentős területein elért eredmények publikálása is elsődleges célkitűzés.

A *tankönyvkiadás* legfontosabb feladata, hogy az 1972-es oktatáspolitikai határozatnak[18] megfelelően felkészüljön az új tankönyvek megjelentetésére. Az 1978/79-es tanévtől kezdődően folyamatosan új tantervek kerülnek bevezetésre. Ez megköveteli, hogy új tankönyvek készüljenek valamennyi tantárgyból azon iskolatípusok és osztályok számára, ahol az új tantervek érvénybe lépnek. Az új tantervek és az új tankönyvek bevezetése szükségessé teszi a tanítói-tanári kézikönyvek megújítását, továbbá a pedagógiai és szakmódszertani kiadványok megfelelő átalakítását is.

A *nem hivatásos „kiadók"* kiadványainak elbírálásánál a PB határozatának megfelelően a jövőben fokozott politikai és szakmai kontrollt kell érvényesíteni. Az ötödik ötéves terv időszakában a tervezett könyvek számát radikálisan csökkenteni kívánjuk. Ehhez korszerűsíteni és szigorítani kell az engedélyeztetés rendszerét.[19]

[17] Megindult a magyar művészeti élet és az egyetemes művészetelmélet fontos kérdéseinek tisztázására hivatott új sorozat, a *Művészet és Elmélet*, 1976-tól évi 3–4, eddig összesen 16 kötet jelent meg. A hazai és külföldi jelenkori kutatások és történelmi megközelítésű tanulmányok, cikkek, dokumentumok, művészi vallomások stb. antológiaszerű válogatásban, forrásdokumentumokként többnyire első alkalommal jutottak el szélesebb olvasó közönséghez.

[18] A határozatot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 292–313. old.

[19] Az úgynevezett nem hivatásos kiadók tevékenységének értékelésével 1972 januárjában foglalkozott a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága. Az e téren jelentkező nem kívánatos jelenségek visszaszorítása érdekében felhívta az illetékes szervek figyelmét arra, hogy számolják fel az ezen a téren tapasztalható pazarlást, az engedélyezést pedig úgy kell szabályozni, hogy az eddiginél jobban biztosítsa a párt és az állami sajtó- és kiadáspolitikai elveinek érvényesülését, jelentősen fokozni kell az engedélyezésre jogosult helyi szervek ideológiai, politikai és kultúrpolitikai felelősségét. A helyzet időleges javulása után még erőteljesebben jelentkeztek a korábbi gondok. A népi ellenőrök 1977 januárjában végzett vizsgálata szerint évről évre 15–20 százalékkal növekszik a nem hivatásos kiadók által megjelentetett könyvek száma. A növekedés üteme 3–5-szöröse az egész magyar könyvkiadás növekedési ütemének. (Népszabadság, 1976. január 6.)

A közművelődési határozatnak megfelelően az V. ötéves terv folyamán a könyvterjesztő vállalatok az átlagosnál nagyobb mértékben növelik az üzemi és a munkahelyi könyvforgalmat. A könyvterjesztés célul tűzte ki, hogy a tervidőszak végére Budapesten valamennyi nagyüzemben, vidéken ezek többségében állandó könyvbizományos működjék.[20] A falusi és a vidéki könyvforgalom – a tervek szerint – az átlagos fejlődéssel azonos ütemben nő, amihez a falusi lakosság fokozottabb könyvellátása és a szövetkezeti könyvterjesztés erőteljesebb szakmai támogatása szükséges.

A könyvpropagandában kiemelt helyet kapnak a kultúrpolitikai és népgazdasági szempontból fontos kiadványok. A könyvterjesztő vállalatok a szocialista brigádok aktív szervező és mozgósító erejére támaszkodva szervezik a munkásság körében a könyvpropagandát. Az eddig csak Budapesten működő Szocialista Brigádok Házi Könyvtára mozgalmat a tervidőszak végére a nagyüzemek többségében megszervezik.[21] A könyv iránti érdeklődés fokozására szolgáló könyvnépszerűsítő akciókat főként munkás, illetve falusi környezetben rendezik meg. A fiatalok könyv iránti érdeklődésének fokozása érdekében a KISZ-bizottságokkal és a munkás ifjúsági klubokkal együttműködve új propagandamódszereket alakítanak ki. A Móra Könyvkiadó szervezetében a tervidőszakban épül ki az Ifjúsági Könyvszolgálat, amely a KISZ- és úttörőszervezetek hatékony bekapcsolásával kívánja segíteni az ifjúság könyvellátását. A könyvakciók lebonyolítása során a jövőben is igényli a könyvszakma a mozgósítást és népszerűsítést a sajtótól. Az olvasók orientálása, az értékes művek minél nagyobb hatósugarú megismertetése érdekében tovább kell szélesíteni a Rádióval és a Televízióval kialakult jó kapcsolatokat.

Művelődéspolitikai célkitűzéseinknek megfelelően a könyvterjesztő vállalatok az általános alapműveltség megszerzéséhez, növeléséhez szükséges ismeretterjesztő és szépirodalmi, valamint a szakmai képzettség emelését szolgáló alap- és

[20] A társadalmi könyvterjesztők száma Budapest valamennyi nagyüzemében, vidéken pedig az üzemek többségében emelkedett. A főváros 33 kiemelt nagyüzemében, illetve az 50 kiemelt nagyüzem vidéki gyáregységében több bizományossal kiépített könyvterjesztői hálózat működik.

[21] A Szocialista Brigádok Házi Könyvtára mozgalom 1974-ben indult. Az olvasómozgalom fejlesztése érdekében az Állami Könyvterjesztő Vállalat 1974-ben 14, 1975-ben 27, 1976-ban 29, 1977-ben 34 üzemben szervezte meg a szocialista brigádok könyvakcióját. 1979-ben a fővárosi kiemelt üzemek többségében már létrehozták a könyvvásárlási mozgalom szervezeti feltételeit. Ennek következménye, hogy 1979-ben a szocialista brigádok tagjai 12 708 110 forint értékben vásároltak könyvet. Vidéken a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat a nagyüzemi könyvterjesztés eredményeinek fokozása érdekében a szakszervezetek megyei tanácsaival széles körű együttműködési megállapodás létrehozását kezdeményezte. Eddig 6 megye szakszervezeti tanácsának kulturális, agitációs és propaganda osztályával jött létre megállapodás.

középfokú szakkönyvek megfelelő választékára törekszenek. Miután a készletek forgalomhoz viszonyított aránya az utóbbi években csökkent, a tervezett forgalomemelkedéshez a készletek arányos növelésére van szükség. Ennek finanszírozása azonban a vállalatok saját erőforrásából csak részben fedezhető.

A könyvkereskedelem bolt- és raktárhálózata szűk, elavult, s ez akadálya a növekvő igények kielégítésének. Az V. ötéves terv időszakában új létesítményeket Budapesten csak a munkáslakta területeken és új lakótelepeken, vidéken pedig csak a kevésbé ellátott településeken hozhatnak létre; Budapesten egy, vidéken öt könyváruház létesül.[22] A boltok egy részében bevezetik az önkiszolgáló, kisebb egységekben az önkiválasztó eladási formát. A központi raktárhálózat fejlesztése és korszerűsítése is alapvető követelményként szerepel a tervekben, a beruházások megvalósításához azonban központi keretekre és – elsősorban vidéken – a helyi tanácsok anyagi támogatására is szükség van.

A *könyv-külkereskedelmet* kultúrpolitikánk általános elvei s külkereskedelmünk helyzetének alakulása alapján kell fejlesztenünk. A kulturális külkereskedelmi propagandában az eddigieknél nagyobb figyelmet kell fordítani a hazánk mai életét, kultúráját, tudományos életünk eredményeit bemutató könyvek népszerűsítésére. Az importban a belföldi tudományos és kulturális igények minél teljesebb kielégítésére kell törekedni. Továbbra is kiemelt helyet kap a tervben a szocialista országokkal – elsősorban a Szovjetunióval – folytatandó kereskedelem. A szomszédos szocialista országokban élő magyarság anyanyelvi könyvekkel való ellátása is központi célkitűzés. A belföldi könyvválaszték bővítése és a határainkon túli magyar irodalom támogatása céljából jelentős mennyiségben importálunk a szomszédos szocialista országokból magyar nyelvű könyveket. A nem szocialista országokban elsősorban a magyar nyelvű lakossággal kívánatos – összhangban emigrációs politikai elveinkkel – a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése. Az idegen nyelvű kiadványok exportját új terjesztési módszerekkel, új, elsősorban haladó eszmeiségű kiadói kapcsolatok kiépítésével célszerű fokozni. A tőkés könyvexport hagyományos piacainak megtartása mellett, a terv új piaclehetőségek megszerzése terén főként a latin-amerikai államok, a skandináv országok és Spanyolország bekapcsolásával számol.

[22] A könyváruházak létesítésére vonatkozó terv célkitűzése csak részben teljesült. Budapesten 800 m² alapterületű, korszerű könyváruház létesült (Műszaki Könyváruház), vidéken az anyagi erőforrások szűkössége miatt, nem épült ilyen nagyméretű könyváruház. Emellett azonban 1975–1979-ben vidéken 21 kisebb könyvesbolt nyílt.

A könyvkiadás és könyvterjesztés fejlesztése gazdasági feltételeinek konkrét kidolgozása során az V. ötéves népgazdasági terv koncepciójából kell kiindulni, különös tekintettel az ésszerű – a kultúrpolitikai feladatokat szem előtt tartó – takarékosság követelményeire.

Figyelembe véve a könyvkiadás és -terjesztés sajátosságait, a következő szempontok érvényesítése szükséges.

A gazdasági feltételek legyenek összhangban a könyvkiadás kultúrpolitikai célkitűzéseivel. Ennek megfelelően a könyvkiadásnak továbbra is növekvő költségvetési támogatásban kell részesülnie, tekintve a papírárak és más költségtényezők emelkedését is.

A vállalati gazdasági szabályozást is úgy kell kialakítani, hogy a takarékossági szempontok érvényesítése mellett, ösztönözzön a kultúrpolitikai célkitűzések teljesítésére. Biztosítani kell a tartalmi feladatok végrehajtásához szükséges gazdasági eszközöket, preferenciákat, továbbá azt, hogy a foglalkoztatottak jövedelme a népgazdaság más területein dolgozókéval arányosan fejlődjék.

Szükséges a honorárium rendszer részleges, szelektív módosítása (pl. a gyermek- és ifjúsági művek szerzői díjának, a műfordítói díjak átlagának differenciált emelése, illetve a lektűr jellegű művek honoráriumának csökkentése).[23]

Szükséges a könyvek fogyasztói árának korrigálása, egyes műfajokban differenciált emelése, úgy, hogy az ármódosítás ne érintse a kortársi és klasszikus magyar, szovjet és népi demokratikus szépirodalmat, illetve a nagy tömegek részére készülő ismeretterjesztő műveket. Az ár- és honorárium módosítási intézkedéseket összhangba kell hozni az V. ötéves népgazdasági terv életszínvonal-politikai intézkedésével.

A papírtakarékossági intézkedéseket a PB 1975. június 27-i határozata alapján az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása szerint kell végrehajtani.[24]

[23] A honorárium rendszer részleges módosítása megtörtént. Erről lásd a 2/1976. (V. 15.) KM sz. rendeletet (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1976. 579–580. old.), valamint a 2/1980. (IX. 15.) KM sz. rendelet (Magyar Közlöny, 1980. 67. sz. 942–944. old.)

[24] Itt a Politikai Bizottság 1975. június 17-i ülésének „Az időszaki lapokhoz felhasznált papír mennyiségének csökkentésére és a lapok árának emelésére" vonatkozó határozatára történik utalás.

IV
A KÖNYVKIADÁS ÉS KÖNYVTERJESZTÉS V. ÖTEVES TERVJAVASLATÁNAK FŐBB MUTATÓI

A kiadáspolitikai elképzeléseknek megfelelően öt év alatt a műszám 10,1 százalékkal, a példányszám pedig 29,9 százalékkal növekszik. A Kiadói Főigazgatósághoz tartozó kiadók papírfelhasználása az 1975. évi várható 23 700 tonnáról 1980-ra 32 000 tonnára, 35 százalékkal növekszik. A nem közvetlen KF-felügyelet alá tartozó kiadók 1975. évi várható 5500–5700 tonnás papírfelhasználása 1980-ra 7500 tonnára növekszik.

A könyv-kiskereskedelem forgalma 5 év alatt 35 százalékkal, s így több mint 500 millió forinttal emelkedik. A tervidőszak végére megközelíti a 2,2 milliárd forintot.

V
FELADATOK

1. Az Agitációs és Propaganda Bizottság egyetért a könyvkiadás és könyvterjesztés V. ötéves tervében megfogalmazott tartalmi célkitűzésekkel. A könyvkiadás fokozott ideológiai és szakmai igényességgel törekedjék arra, hogy hatékony eszköz legyen a tömegek szocialista tudatának fejlesztésében, a népgazdasági igények kielégítésében, az általános és szakmai műveltség emelésében.

2. Elsősorban intenzív fejlesztésre kell törekedni; a műszám 10, a példányszám 30 százalékkal emelkedjék.[25] A társadalmi igényekkel összhangban néhány ágazatban (a gyermek- és ifjúsági könyvkiadásban, az alap- és középfokú ismeretterjesztésben és szakkönyvkiadásban, az idegen nyelvű kiadásban) az átlagosnál nagyobb mértékű legyen a fejlesztés.

3. A közművelődési határozat megvalósítása érdekében minden ágazatban az értékes és széles tömegekhez szóló, nagy példányszámú könyveket kell középpontba állítani.

4. Még sokoldalúbb és tervszerűbb együttműködésre kell törekedni a baráti szocialista országok könyvkiadásával.

5. Biztosítani kell az oktatáspolitikai határozat megvalósítását a tankönyvkiadásban.

6. Következetesen érvényesíteni kell a Politikai Bizottság 1972-es határozatát a könyvkiadással nem hivatásszerűen foglalkozó szervek, intézmények tevékeny-

[25] A könyvkiadás és könyvterjesztés V. ötéves tervének fontosabb adatai: 1975-ben 7626, 1980-ban 8241 könyv jelent meg 74 millió, illetve 94,7 millió példányban. Az országos könyv-kiskereskedelmi forgalom ugyanezen időszak alatt (folyó áron) 54,5 százalékkal nőtt.

ségének szabályozásában, korlátozásában. Biztosítani kell e szabályozás szemléleti és jogi feltételeit.

7. Az Agitációs és Propaganda Bizottság egyetért a könyvkiadás és -terjesztés V. ötéves tervének gazdasági szempontjaival. Felhívja a figyelmet arra, hogy a megnehezülő gazdasági helyzetben is alapvető politikai és társadalmi érdek a könyvkiadás anyagi támogatása, s kérje az illetékes gazdaságpolitikai szerveket, hogy mindezeket – a további intézkedések során – vegye figyelembe.

VI

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a jelentést elfogadja. Megállapítja, hogy a könyvkiadás és -terjesztés ötéves tervében rögzített legfontosabb célkitűzések összhangban vannak művelődéspolitikai törekvéseinkkel, a XI. pártkongresszus határozataival.

Egyetért a „Feladatok" címszó alatt megjelölt fejlesztési irányokkal. Így különösen a könyvkiadás politikai-ideológiai és szakmai igényességének fokozásával; a széles néptömegekhez szóló kiadványtípusok előtérbe helyezésével; a tankönyvkiadásnak a KB oktatáspolitikai határozata szerinti fejlesztésével; a baráti szocialista országok könyvkiadásával való sokoldalú együttműködés erősítésével; a könyvkiadás és -terjesztés V. ötéves tervének – az V. ötéves népgazdasági terv koncepciója szerint kialakított – gazdasági szempontjaival.

A Bizottság szükségesnek tartja, hogy a könyvkiadás továbbra is megfelelő költségvetési támogatásban részesüljön. Egyetért a honorárium rendszer részleges rendezésével. Tudomásul veszi, hogy egyes műfajokban sor kerül a könyvárak differenciált emelésére. Az áremelés nem terjedhet ki a kultúrpolitikailag fontos kortársi és klasszikus magyar, valamint a külföldi szocialista szépirodalom, továbbá a nagy tömegek részére kiadott ismeretterjesztő művekre.

Megbízza az Oktatási Minisztériumot és a Kulturális Minisztériumot: vizsgálják meg, hogyan csökkenthetők a szakmai tankönyvkiadásban érvényesülő párhuzamosságok. A Kiadói Főigazgatóság gondoskodjék a kiadók közötti koordináció javításáról. A könyvkiadással nem hivatásszerűen foglalkozó szervek, intézmények kiadói tevékenységének szabályozásában, korlátozásában következetesen érvényesíteni kell a Politikai Bizottság idevonatkozó 1972-es határozatát.[26]

Egyes nyomdák könyvkiadókkal való egyesítésének kérdése további vizsgálódást igényel.

[26] Lásd a 2. sz. jegyzetet.

18
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1975. NOVEMBER 26–27.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1975. november 26–27-én Kádár János elvtárs elnökletével ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkára, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, főhatóságok vezetői, közgazdászok, valamint a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság Németh Károly elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján széles körű vitában megtárgyalta és elfogadta a IV. ötéves népgazdasági terv teljesítéséről szóló jelentést, valamint a Politikai Bizottság javaslatát az V. ötéves terv, továbbá az 1976. évi terv és állami költségvetés irányelveire.[1]

A Központi Bizottság értékelte a IV. ötéves terv végrehajtásának helyzetét, a szocialista építőmunka 1971–1975. évi tapasztalatait.

Megállapította, hogy az elmúlt öt évben a gazdasági építés a párt politikai céljaival összhangban sikeresen előrehaladt; népünk erőfeszítései a szocializmus anyagi-műszaki bázisának szélesítésére eredményesek voltak. Fejlődött és erősödött a szocialista tervgazdálkodás, az előirányzatok többsége a korábbinál nagyobb tervszerűséggel valósul meg. Az 1971–1975. években a népgazdaság fejlődésének iránya megfelelt az ötéves terv célkitűzéseinek, a gazdasági növekedés mértéke pedig meghaladta a tervezettet.

Jelentősen bővültek a társadalom termelőerői, erősödött a termelési viszonyok szocialista jellege, gyarapodott a nemzeti vagyon. A többi között üzembe lépett a Gagarin Hőerőmű, a Lenin Kohászati Művek finomhengerműve, a Dunai Vasmű folyamatos acélöntőműve, a Székesfehérvári Könnyűfémmű hengerműve, a Győri RÁBA Futóműgyára és motorgyártó üzeme, a Barátság II. Kőolajvezeték,

[1] Lásd ezzel kapcsolatban *Németh Károly:* Minden erőt az V. ötéves terv teljesítésére. Pártélet, 1977. 1. sz. 5–18. old.

a Péti Nitrogénművek új műtrágyagyára, a Leninvárosi Polietiléngyár, a Beremendi Cementgyár, az Orosházi Síküveggyár, a Lábatlani Vékonypapírgyár, a GRABOPLAST Pamutszövő- és Műbőrgyár, a Borsodi Sör- és Malátagyár, a budapesti metró kelet–nyugati vonala.

A termelés bővülésével összhangban rendszeresen emelkedett népünk életszínvonala, tovább javult a társadalmi gondoskodás a dolgozó emberről és családjáról.

A Központi Bizottság rámutatott, hogy ugyanakkor egyes fontos céloktól eltérések mutatkoznak. Az utóbbi két évben a tőkés világpiacon bekövetkezett infláció, értékesítési nehézség, az olaj és a nyersanyagok árának nagymértékű emelkedése népgazdaságunknak számottevő veszteségeket okozott. Ezért a népgazdaság egyensúlyi helyzete a tervezettnél kedvezőtlenebb. Hazai gazdasági munkánk hatékonysága a szükségesnél és a lehetségesnél lassabban javult. A beruházás és a fogyasztás meghaladta a tervezettet.

A IV. ötéves terv fő feladatainak teljesítését értékelve, a Központi Bizottság megállapította:

1. A nemzeti jövedelem az előirányzott 30–32 helyett 35 százalékkal gyarapodott, és ez csaknem teljes egészében a munka termelékenységéből származott. Öt év nemzeti jövedelmének 27 százaléka a felhalmozást, 73 százaléka pedig a fogyasztást szolgálta.

2. Az ipari termelés az előirányzott 32–34 százalékkal szemben 37–38 százalékkal növekszik, hozzájárulása a nemzeti jövedelemhez meghaladja a számítottat. Erősödtek a fejlődés intenzív vonásai, az egy főre jutó ipari termelés évente a tervezett 4–4,5 százalék helyett 6–6,5 százalékkal nő. A központi fejlesztési programok, az új ipari létesítmények, a rekonstrukciók révén korszerűsödött az ipar szerkezete, kezdeti eredményeket értünk el a gazdaságtalan termelés visszaszorításában. Az átlagosnál gyorsabb volt a haladás a vegyipari és a gépipari ágazatokban. A tervezett növekedési ütemet – az építőanyag-ipar kivételével – valamennyi ipari ágazat eléri vagy felülmúlja.

3. Az építőipar technikai felszereltsége növekedett, termelési előirányzatát összességében teljesíti, egyes nagyberuházásoknál javult a koncentráció. A lakosságot közvetlenül szolgáló létesítmények – a lakások, az óvodák, a bölcsődék, az üzletházak, a közművek, a budapesti metró – építésében nagy eredmények születtek. Ugyanakkor az iparág fontos építési igényeket nem tudott kielégíteni, nem javult kellő mértékben munkájának hatékonysága, minősége.

4. A mezőgazdasági termelés a tervezett 15–16 százalékkal szemben 18–19 százalékkal nőtt. A szocialista mezőgazdasági nagyüzemekben kialakultak a célszerű üzemméretek, terjed az iparszerű termelés. A korszerű gépek, a vegyipari termékek és a nagy hozamú fajták alkalmazása könnyebbé és eredményesebbé teszi a mezőgazdasági munkát. A növénytermesztésben teljesült a legfontosabb

feladat, a terméshozamok növelése. A gabonafélék termésátlaga a tervidőszakban 20 százalékkal nőtt. A hazai termelés fedezi az ország kenyérgabona-szükségletét, és exportra is lehetőséget ad. A cukorrépa-termelésben van bizonyos fejlődés, de a szükségletet a termelés a kívánt mértékben még nem elégíti ki: ezért jelentős cukorbehozatalra szorulunk. A sertéstenyésztés gyorsan fejlődött, a tervidőszak második felében gyarapodott a szarvasmarha-állomány. A húsellátás a növekvő fogyasztás mellett, általában megfelelő volt.

5. Az áruszállítás a tervezett 22 százalékkal szemben 39 százalékkal növekedett. Jelentős rekonstrukció valósult meg a vasúti közlekedésben. Megnövekedett a közúti közlekedés szerepe mind az áru-, mind a személyszállításban. Bővült és korszerűsödött a járműállomány és a közúthálózat. A városi tömegközlekedés – elsősorban a fővárosban – javult.

6. A tervezettnek megfelelően emelkedett az életszínvonal, javultak népünk életkörülményei. A reáljövedelem 26, a reálbér 18, a fogyasztás 29 százalékkal növekedett. A tervidőszakban több központi bérintézkedésre került sor, a pénzbeli társadalmi juttatások meghaladták az előirányzott mértéket. Jelentősen emelkedtek az alacsony nyugdíjak, növekedett a gyermekgondozási segély, megkétszereződött a családi pótlék összege. Társadalombiztosításban részesül az ország minden lakosa.

A tervezettnél 30 000-rel több, összesen 430 000 lakás épült. Öt év alatt kereken másfél millió ember jutott új otthonhoz. Megépült az egymillió lakás, s ezzel teljesül 15 éves lakásépítési programunk.

Öt év alatt széles körű társadalmi összefogással a tervezett 35 000-rel szemben 90 000 óvodai hely létesült. Az előirányzottnál többet fordítottunk az egészségügyi, szociális és kulturális intézmények fejlesztésére: 8100 új kórházi ágy, 5100 új iskolai tanterem került átadásra.

7. Termelőberuházásokra az előző öt évinél 40 százalékkal többet fordítottunk. Ez lehetővé tette az energiatermelés bővítését, az olaj- és gázfelhasználás tervezettnél gyorsabb növelését, a bauxitvagyon jobb kihasználását, az ellátás javítását építőanyagokból, élelmiszerekből és iparcikkekből.

A beruházások megvalósításának hatékonysága még nem kielégítő, nem érvényesül kellően a beruházások és a kivitelezők egyetemes felelőssége, és nem megfelelő az együttműködésük.

8. Nagy eredményeket értünk el a területfejlesztésben. Dinamikusan fejlődött hazánk fővárosa, Budapest. Az ipartelepítéssel és a területfejlesztéssel összefüggésben gyorsan fejlődött az öt vidéki nagyváros és valamennyi megyei székhely. Számos község elindult a városiasodás útján, több nagyközség városi rangra emelkedett. A lakosság életkörülményeiben a területi elhelyezkedésből adódó különbségek csökkentek.

9. Az öt év során hazánk nemzetközi gazdasági kapcsolatai jelentősen bővül-

tek. A külkereskedelmi forgalom növekedése meghaladta a tervezettet. A kivitel a szocialista országokba 72 százalékkal, a behozatal onnan 60 százalékkal emelkedett. A fejlett tőkés országokkal és a fejlődő országokkal is növekedett az árucsere: a kivitt áruk mennyisége 62, a behozottaké pedig 49 százalékkal.

A Szovjetunióval, a KGST más országaival kialakított tervszerű, szoros gazdasági együttműködés nagymértékben segítette terveink teljesítését. Hazánk aktívan közreműködik a szocialista gazdasági integráció Komplex Programjának megvalósításában. Előrehaladás van a termelésszakosításban, a közös vállalkozások létrehozásában, s ez lehetővé teszi a nagy sorozatú, gazdaságos termelést. Szakosítás és kooperáció valósul meg az autóbuszok és a személygépkocsik, valamint a számítógépek gyártásában. Elkezdődött a KGST-tagállamok nyersanyag- és energiaszükségletének kielégítését szolgáló közös beruházási tevékenység. Épül az orenburgi gázvezeték és a 750 kilovoltos villamos vezeték. A magyar–szovjet olefin-, valamint a magyar–lengyel vegyiszálegyezményeknek megfelelően elkezdődött a termelés.

10. A Központi Bizottság külön is értékelte a IV. ötéves terv befejező évének gazdasági munkáját. Megállapította, hogy 1975-ben a társadalmi termelés és a termelékenység a tervezettnek megfelelően növekszik. A nemzeti jövedelem 5, az ipar termelése 6 százalékkal nőtt, a mezőgazdaságé pedig az előző év kiemelkedő eredményénél 1 százalékkal nagyobb.

Az életszínvonal emelésének előirányzatai túlteljesültek. A fogyasztói árszínvonal a tervezettnek megfelelően alakul. Az egy lakosra jutó reáljövedelem a tervezett 3,5 százalékkal szemben 4,5 százalékkal, az egy keresőre jutó reálbér 2,5 százalék helyett, mintegy 4 százalékkal, a lakosság fogyasztása a tervezett 4 százalékkal szemben 5 százalékkal nőtt.[2]

II

A Központi Bizottság – összhangban a párt XI. kongresszusának határozatával – az V. ötéves terv legfőbb céljául a fejlett szocialista társadalom építésének folytatását jelöli meg. A népgazdasági tervezés és irányítás színvonalának emelésével, a tudomány és a technika eredményeinek széles körű felhasználásával, a termelés korszerűsítésével és bővítésével, a nemzetközi gazdasági együttműködésből – különösen a KGST-országok közötti gazdasági együttműködésből – adódó lehetőségek kihasználásával magasabb szintre emeljük a szocializmus anyagi-tech-

[2] A IV. ötéves terv teljesítéséről szóló KSH-jelentést lásd: Népszabadság, 1976. március 28. Az 1975. évi népgazdasági terv teljesítéséről szóló jelentés megtalálható: Statisztikai Szemle, 1976. 4. sz. 417–425. old.

nikai bázisát, dolgozó népünk életszínvonalát. Új ötéves tervünk megvalósításával gyarapítjuk a nemzeti vagyont, és megfelelő színvonalon tartjuk az ország védelmi képességét.

Hazánkban jelenleg a további gazdasági fejlődés döntő feltétele a társadalmi termelés hatékonyságának erőteljes növelése, a népgazdaság egyensúlyi helyzetének javítása. Kerüljenek még jobban előtérbe a gazdasági növekedés intenzív tényezői, emelkedjék gyorsabban a munka termelékenysége, fokozódjék a beruházások hatékonysága, csökkenjenek a termelési ráfordítások, erőteljesen javuljon az álló- és forgóeszközök kihasználása, valósuljon meg fokozott takarékosság az energia- és anyagfelhasználásban.

A Központi Bizottság az 1976–1980. évekre szóló V. ötéves népgazdasági terv fő előirányzatait a következőkben határozta meg.[3]

1. A nemzeti jövedelem 30–32 százalékkal növekedjék. A fogyasztás és a felhalmozás együttesen ennél kisebb mértékben, 23–25 százalékkal emelkedhet. A termelés bővítését egészében a munka termelékenységének növelésével kell biztosítani. A gazdasági fejlődés az egész tervidőszakban legyen időarányos és egyenletes ütemű.

2. Az ipart, a népgazdaság vezető ágát a tervidőszakban tovább kell korszerűsíteni és fejleszteni. A termelés 33–35 százalékkal növekedjék. A fejlesztés segítse elő a hazai szükségletek magasabb színvonalú kielégítését és az ipari termékek nemzetközi versenyképességének fokozását. Ezt a magasabb termelési kultúra szélesebb körű elterjesztésével, a gazdaságtalan termelés visszaszorításával, a hazai és nemzetközi munkamegosztás, a szakosítás és kooperáció bővítésével, az irányítás és szervezés további javításával kell elérni.

Az ipar termelési szerkezetének átalakításában meghatározó jelentőségű ágazatok és vállalatok élvezzenek előnyt. A rendelkezésre álló munkaerőt ott kell foglalkoztatni, ahol a legjobban szolgálja mai és távlati céljainkat.

Folytatni kell a központi iparfejlesztési programok – az alumíniumipari, a petrolkémiai, a számítástechnikai, a földgázprogram – végrehajtását. A járműgyártás fejlesztésének és a könnyűszerkezetes építési mód elterjesztésének programját be kell fejezni.

Az iparfejlesztésben – főleg a feldolgozó ágazatokban – kapjon nagyobb teret a korszerűsítést szolgáló rekonstrukció. Folytatódjék a ruházati ipar rekonstrukciója.

3. Az építőipari termelés 30–33 százalékkal növekedjék. Szervezettebb, gondosabb munkával gyorsuljon az építkezések kivitelezése, különösen a szakipari és szerelési tevékenység. Az erőket a gazdasági, társadalmi fejlődés szempontjá-

[3] Az V. ötéves terv teljesítéséről szóló KSH-jelentést lásd: Népszabadság, 1981. február 22.

ból alapvető beruházásokra kell koncentrálni. Meg kell gátolni az indokolatlan költségemelkedést.

4. A mezőgazdaság termelése 16–18 százalékkal növekedjék; fokozottabban elégítse ki az ipar mezőgazdasági eredetű nyersanyagszükségleteit, biztosítsa a lakosság kiegyensúlyozott ellátását, növelje az exportot. A szocialista nagyüzemek fő feladata a hozamok további erőteljes növelése. Ennek érdekében célszerűbben hasznosítsák a meglevő technikai bázist – gépeket, gazdasági épületeket, vegyi anyagokat –, használják ki jobban termelési lehetőségeiket, nagyobb mértékben honosítsák meg a nagy hozamú, produktív fajtákat.

Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a szarvasmarha-állomány, elsősorban a tehénállomány gyarapítására, a tejtermelés növelésére, a zöldség-, a gyümölcs- és szőlőtermesztésre. Az ország cukorszükségletét döntően hazai termelésből kell fedezni.

Az állami gazdaságok mutassanak példát a termelés hatékonyságának fokozásában. A mezőgazdaság élen járó szocialista üzemei, állami gazdaságok és termelőszövetkezetek folytassák a magas színvonalú termelési rendszerek elterjesztését. A jól gazdálkodó termelőszövetkezetek növeljék teljesítményeiket, a közepesek zárkózzanak fel hozzájuk, a gyengék pedig a természeti adottságaiknak jobban megfelelő termelési kultúra kialakításával érjék el a közepesek szintjét.

Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek termelésének fejlesztése mellett változatlanul fontos feladat a háztáji és kisegítő gazdaságokban rejlő lehetőségek kihasználásának ösztönzése és támogatása, a megtermelt áruk átvételének jobb megszervezése.

5. A szállítás összteljesítménye – a hazai és nemzetközi szükségletekkel összhangban – 35 százalékkal növekedjék. Folytatódjék a közlekedésben kulcsszerepet betöltő vasút rekonstrukciója, a fővonalak és csomópontok korszerűsítése, az átállás a villamos és dízelvontatásra. A fejlesztésben továbbra is kapjon megfelelő helyet a közúti közlekedés. A fővárosban és az öt nagyvárosban a tömegközlekedés javításának változatlanul elsőbbséget kell biztosítani. Épüljön tovább a budapesti metró.

6. A szocialista szektor beruházásait 850–870 milliárd forintban kell előirányozni. Ez a IV. ötéves terv idején megvalósult beruházásokhoz képest 25–26 százalékos növekedést jelent. Az erőket a megkezdett létesítmények mielőbbi befejezésére és a tervidőszak első felében induló nagyberuházásokra kell összpontosítani. Az új beruházásokat a népgazdaság szükségletei alapján, az eddigieknél szigorúbban kell rangsorolni. Növekedjék a versenyképes exportot szolgáló, gyorsan megvalósítható és rövid idő alatt megtérülő befektetések részaránya.

7. Fejlesztési céljainkkal összhangban, még nagyobb mértékben vegyünk részt a nemzetközi munkamegosztásban. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok bővülése segítse elő a népgazdaság kiegyensúlyozottabb fejlődését, a hatékonyság fokozá-

sát, a gyorsabb műszaki haladást, a termelési szerkezet átalakítását, a nyersanyag- és energiaszükséglet kielégítését. A külkereskedelmi áruforgalom a nemzetközi jövedelemnél gyorsabban, 45–48 százalékkal növekedjék. A kivitel a behozatalnál nagyobb ütemben bővüljön.

A legnagyobb figyelmet a Szovjetunióval, a KGST-országokkal fennálló kapcsolatok sokoldalú fejlesztésére fordítjuk. Aktívan részt veszünk a szocialista gazdasági integráció megvalósításában. Növeljük részvételünket az energetikai és nyersanyag-kitermelő ágazatok közös beruházási tevékenységében, az ipari szakosodásban és kooperációban, a mezőgazdasági együttműködésben.

A külkereskedelmi forgalom a KGST-országokkal 1976 és 1980 között 40 százalékot meghaladóan növekedjék. Legyen elsőrangú feladat a következő ötéves tervidőszakra szóló államközi megállapodások teljesítése.

A kölcsönös előnyök és érdekek alapján a gazdasági kapcsolatok kiegyensúlyozott és hatékony bővítésére kell törekedni a tőkés országokkal. A külkereskedelmi forgalom növelésén túlmenően, törekedjünk aktív gazdasági együttműködésre, kezdeményezzünk termelési kooperációkat, licencvásárlásokkal segítsük elő a fejlett technika átvételét.

Az eddiginél is gyorsabban bővüljenek kapcsolataink a gyarmati sorból felszabadult, az önálló nemzeti fejlődés útjára lépett országokkal. Növekedjék a gazdaságos kivitel, valamint a nyersanyagok, félkész és késztermékek behozatala.

Nemzetközi gazdasági tevékenységünk, a népgazdaság fejlődéséhez szükséges behozatal és kivitel szilárd bázison valósuljon meg, s távlataiban is tervszerű legyen.

8. Az ötéves terv időszakában a lakosság életszínvonala – a gazdasági fejlődéssel összhangban – rendszeresen emelkedjék, életkörülményei javuljanak.

A lakosság reáljövedelme 18–20 százalékkal, a munkások és alkalmazottak reálbére 14–16 százalékkal növekedjék. A munka szerinti elosztás elvének következetes érvényesítésével ösztönözni kell a nagyobb teljesítményekre, a hatékonyabb munkára. A keresetek a végzett munka mennyiségével és minőségével összhangban emelkedjenek.

Továbbra is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a nagyüzemi munkásság jövedelemviszonyaira, munka- és életkörülményeinek alakulására. A mezőgazdasági termelőszövetkezetekben dolgozók reálkeresete a munkásokéval, alkalmazottakéval azonos ütemben növekedjék. Az egyes termelőszövetkezetek közötti indokolatlan jövedelmi különbségek mérséklődjenek.

Alapvető követelmény, hogy az árak kellően tükrözzék a hazai ráfordításokat és a nemzetközi ararányokat. Ez szükségessé teszi, hogy mind a termelői, mind a fogyasztói árak bizonyos körében központi intézkedésekre kerüljön sor. Az árintézkedések segítsék a termelés hatékonyságának növelését, a népgazdasági egyensúly javítását. A fogyasztói árváltozások az életszínvonal-politikai célok-

kal, a reálbér és reáljövedelem tervezett növekedésével összhangban valósuljanak meg. Biztosítani kell az árak alakulásának tervszerű irányítását, az árfegyelem erősítését, az árak szigorú ellenőrzését, az indokolatlan áremelések és a visszaélések megelőzését. Az alapvető fogyasztási cikkek árának emelését jövedelempolitikai intézkedésekkel ellensúlyozni kell.

Biztosítani kell a vásárlóerő és az árualapok összhangját. A termelő és a kereskedelmi vállalatok tegyenek megfelelő intézkedéseket az áruellátás és a lakossági szolgáltatások színvonalának emelésére, a vásárlási körülmények javítására.

A társadalmi gondoskodás fejlesztésében a jövőben is alapvető törekvésünk a dolgozó nők, a több gyermekes családok és az idősek helyzetének javítása. Az állam nagyobb mértékben járuljon hozzá a gyermekek eltartásához. Növekedjék az évi nyugdíj-kiegészítés összege, növelni kell az alacsony nyugdíjakat.

Társadalmi, politikai céljainkkal összhangban nagy figyelmet kell fordítani a lakáshelyzet javítására. Tartani kell a lakásépítés dinamikus ütemét; 420–440 ezer lakás épüljön, az állami lakások száma 150–160 ezer legyen. A lakásépítés elsősorban Budapesten, a nagyvárosokban, az ipari centrumokban gyorsuljon. A lakások felújítására és karbantartására szolgáló eszközöket célszerűbben használják fel.

Nagy figyelmet kell fordítani az egészségügy fejlesztésére, mindenekelőtt a kórházi ágyak számának növelésére és a betegellátás színvonalának emelésére. A gyermekek számának növekedése mellett is biztosítani kell az óvodai ellátás elért színvonalát. Javuljon a bölcsődei ellátás, főként a fővárosban, a megyei városokban és az ipari központokban.

9. A közművelődés intézményhálózatának fejlesztésével és korszerűsítésével, a kulturális szolgáltatások bővítésével tovább kell javítani a lakosság, elsősorban a munkásság és az ifjúság kulturális ellátását.

Változatlanul nagy fontosságú feladat az általános iskolai oktatás és a szakmunkásképzés színvonalának emelése, és tárgyi feltételeinek javítása.

III

A Központi Bizottság megvitatta az 1976. évi népgazdasági terv- és állami költségvetés irányelveit, és azokat a következőkben hagyta jóvá:

	a növekedés százalékban
a nemzeti jövedelem	5–5,5
a nemzeti jövedelem belföldi felhasználása	3
az ipari termelés	6
az országos építési-szerelési tevékenység	5–6

	a növekedés százalékban
a mezőgazdasági termékek termelése	3,5–4
az egy lakosra jutó nomináljövedelem	7,8
az egy lakosra jutó reáljövedelem	3
az egy munkásalkalmazott keresőre jutó nominálbér	6,3
az egy munkásalkalmazott keresőre jutó reálbér	1,5
az egy termelőszövetkezeti keresőre jutó reálkereset	1,5
a fogyasztói árszínvonal	4,5
a kiskereskedelmi áruforgalom	4–5
a szocialista szektor beruházásainak összege	148–150 milliárd forint
az elkészülő lakások száma	82 000
ebből állami lakás	28 000

Az 1976. évi tervben kitűzött gazdaságpolitikai célok sikeres megvalósítása döntő jelentőségű az V. ötéves terv megalapozásában, az elkövetkező esztendők kiegyensúlyozott fejlődésében. Ez az irányításban, a végrehajtásban és az ellenőrzésben határozott magatartást, fegyelmezett munkát követel, a személyi felelősség növelését igényli.

Ennek érdekében már 1976-ban érvényesüljenek a következő főbb követelmények:

növekedjék a gazdaságos és versenyképes termékek aránya, csökkenjen a gazdaságtalan termékek gyártása;

lényegesen javuljon a népgazdaság exportképessége, szélesedjenek a tartós és biztonságos értékesítési kapcsolatok;

intézkedni kell a munkaerő-gazdálkodás javítására, a munkaerő tervszerű átcsoportosítására, az adminisztratív létszám csökkentésére, a munkafegyelem erősítésére;

gondoskodni kell az energia és a nyersanyag ésszerű felhasználásáról, a takarékos gazdálkodást általánossá kell tenni.

E célokat szolgálják a gazdasági szabályozók 1976. január 1-ével életbe lépő módosításai.

1976-ban három nagyberuházás kezdődhet meg: a Dunai Vasmű konverteres acélműve, a Tiszai Vegyi Kombinát új gyárrészleggel való bővítése és a Zalaegerszegi Hűtőház építése.

Budapesten át kell adni a forgalomnak a metró Nagyvárad tér és Deák tér közötti szakaszát.

Az életszínvonal – a gazdasági lehetőségekkel összhangban – szerényebb mértékben emelkedhet, mint a korábbi években. Központi bérintézkedésekre 700

millió forint fordítható. Ez fedezetet nyújt január 1-től a bölcsődei és az óvodai dolgozók béremelésére, valamint vállalati bérpreferenciára.

Ezenkívül január 1-től az évenkénti nyugdíj-kiegészítés legkisebb összegét havi 30 forint helyett 50 forintban kell megállapítani. 1976-ban sor kerül a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok nyugdíjkorhatárának egy évvel történő leszállítására.[4]

IV

Dolgozó népünk a IV. ötéves terv megvalósítása során eredményes munkát végzett, maradandót alkotott, büszke lehet az elért sikerekre. A Központi Bizottság elismerését fejezi ki mindazoknak, akik helytállásukkal, felelősségteljes, szorgalmas munkájukkal hozzájárultak szocialista hazánk fejlődéséhez. Az elmúlt években is sok gondon, nehézségen lettünk úrrá, de munkánk egyes fogyatékosságai miatt lehetőségeinket nem tudtuk teljesen kiaknázni. Még nagy tartalékok vannak a termelésben, a termelőberendezések, a munkaidő jobb kihasználásában, a tudomány eredményeinek felhasználásában, a műszaki haladás gyorsításában, az irányító tevékenység színvonalának további emelésében, a szervezettség erősítésében, a fegyelmezett munkában.

A Központi Bizottság szilárd meggyőződése, hogy az V. ötéves terv megvalósításával, a XI. pártkongresszus iránymutatását követve, tovább haladunk a fejlett szocialista társadalom építésében. A célok reálisak, a terv teljesítésének hazai és nemzetközi feltételei adottak, illetve megteremthetők.

Az V. ötéves terv, valamint az 1976-os népgazdasági terv megvalósítása hazánk minden állampolgárától kezdeményezőkészséget és fegyelmezett munkát igényel. Népünk érdeke, hogy társadalmunk anyagi és szellemi erőit, országunk adottságait a tervben foglalt célok szolgálatában jól hasznosítsuk. A Központi Bizottság számít dolgozó népünk cselekvő támogatására. Felkéri az üzemek, a termelőszövetkezetek, az intézmények dolgozóit: vegyenek részt az V. ötéves terv végrehajtását segítő szocialista munkaverseny-mozgalmakban.

A minisztériumok és a főhatóságok, a gazdasági irányító és felügyeleti szervek segítsék a vállalatokat, üzemeket, szövetkezeteket abban, hogy saját feladataikat az éves terv és az V. ötéves népgazdasági terv gazdaságpolitikai céljaival összhangban alakítsák ki. A vállalati tervek alapozzák meg a hatékonyabb munkát, reálisan irányozzák elő a helyi fejlesztést és a jövedelmek növelését.

[4] Az országgyűlés 1975. december 17–19. között tartott ülésszakán fogadta el az V. ötéves tervről, illetve a Magyar Népköztársaság 1976. évi költségvetéséről szóló törvényt. (Népszabadság, 1975. december 18., 19., 20.) A két törvény szövegét indoklással együtt lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1975. 30–99. old.

A gazdasági feladatok teljesítése most nagyobb igényeket támaszt a vezetőkkel szemben. A tennivalók jó elvégzése a vállalati önállóság körülményei között színvonalas, kezdeményező irányító munkát követel. A vezetők osszák meg gondjaikat, elképzeléseiket a kollektívával, támaszkodjanak a dolgozók alkotó tettrekészségére.

A gazdasági építőmunkában, céljaink egységes képviseletében és megvalósításában nagy felelősség hárul a pártszervezetekre, a párt tagjaira. A kommunisták képviseljék következetesen a párt gazdaságpolitikáját, a népgazdasági tervet, és személyes helytállással mutassanak példát a munkában. A pártszervezetek erősítsék politikai, gazdaságirányító, szervező és ellenőrző tevékenységüket. Határozottan támogassák a terv megvalósításán dolgozó gazdasági vezetőket. Segítsék elő, hogy a vállalati feladatokról a dolgozók megfelelő tájékoztatást kapjanak. Igényeljék, bátorítsák az aktivitást, az egészséges kritikai szellemet. Szerezzenek érvényt annak az elvnek, hogy aki a közösségért többet tesz, nagyobb erkölcsi és anyagi megbecsülésben részesüljön.

A Központi Bizottság bizonyos abban, hogy a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága, a Magyar Nők Országos Tanácsa, az Országos Szövetkezeti Tanács, a tömegszervezetek, tömegmozgalmak vezetői a maguk területén mindent megtesznek gazdasági terveink megvalósításáért.

A szakszervezetekben, a tömegszervezetekben, a szövetkezetekben és a tömegmozgalmakban tevékenykedő kommunisták és aktivisták mozgósítsák a dolgozókat a gazdasági feladatok jó megoldására. A Kommunista Ifjúsági Szövetség legyen kezdeményezője a fiatalok újabb konkrét vállalásainak, az országos és a helyi akcióknak.

Pártunk felhívja a munkásosztályt, a termelőszövetkezeti parasztságot és az értelmiséget, a szocializmus minden hívét, egész népünket, hogy az 1976. évi és az új ötéves népgazdasági tervünk valóra váltását tekintse közös nemzeti ügynek.

Megjelent: Népszabadság, 1975. november 29.

19
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ V. ÖTÉVES NÉPGAZDASÁGI TERV IRÁNYELVEIRE

(1975. NOVEMBER 26–27.)

A Központi Bizottság megállapítja, hogy az 1971–1975. években hazánkban a gazdasági építőmunka sikeresen előrehaladt, a IV. ötéves tervben kitűzött fő célok többségét a megelőző ötéves terveknél nagyobb tervszerűséggel valósítjuk meg. A társadalom termelőerői jelentősen bővültek, tovább erősödött a termelési viszonyok szocialista jellege. Javult a társadalmi termelés hatékonysága, a munka termelékenységének növekedése meghaladta az előirányzottat. A tervezettnek megfelelően nőtt népünk életszínvonala, javultak életkörülményei. Dinamikusan bővültek külgazdasági kapcsolataink, kezdeményezően vettünk részt a szocialista gazdasági integráció fejlesztésében. A tervidőszak második felében a világgazdasági feltételek módosulása kedvezőtlenül hatott népgazdaságunkra, számottevő veszteséget és egyensúlyromlást okozott. Eddigi eredményeink és gazdaságunk belső tartalékai lehetővé, a megváltozott világgazdasági feltételek pedig szükségessé teszik, hogy a népgazdaság fejlesztésében magasabb minőségi követelményeket támasszunk. Célunk, hogy a szocialista építőmunka tervszerű folytatása, a termelőerők fejlesztése, korszerűsítése és hatékonyabb kihasználása útján tovább javuljanak népünk életkörülményei és fokozatosan megteremtsük a kiegyensúlyozott fejlődés tartós feltételeit.

I
A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS FŐ VONÁSAI AZ 1971–1975 KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN

1. A nemzeti jövedelem öt év alatt a tervezett 30–32 százalékkal szemben közel 35 százalékkal, átlagosan évi 6 százalékkal növekedett. A nemzeti jövedelem növekedése csaknem teljes egészében a munkatermelékenység emelkedésével jött létre. Az eredményekben kifejezésre jut a javuló gazdasági munka.

A fogyasztás és a felhalmozás együttesen a nemzeti jövedelemnél lassabban, 31–32 százalékkal nőtt. A fogyasztás 29–30 százalékkal emelkedett.

A felhalmozás 35–36 százalékkal nőtt és meghaladta a tervezettet. A fogyasztás és a felhalmozás aránya öt év, egészében megfelel a tervezettnek.

A tervidőszak utolsó két évében a népgazdaság egyensúlya – döntően a külkereskedelmi árveszteség következetében –, jelentősen romlott. A gazdasági ha-

tékonyság javulása nem volt olyan mértékű, hogy a veszteségeket ellensúlyozni tudta volna. Ugyanakkor sem a fogyasztást, sem a felhalmozást nem korlátoztuk a veszteségekkel arányosan. Az árveszteségek nagyobb része az állami költségvetést terhelte. A nemzeti jövedelem nem nyújtott fedezetet a növekvő felhasználáshoz, a megdrágult importot nem tudtuk az export növekedésével ellensúlyozni.

2. Az ipari termelés az előirányzott 32–34 százalékkal szemben 37–38 százalékkal növekszik, hozzájárulása a nemzeti jövedelemhez meghaladja a számítottat. A tervezett növekedési ütemet az építőanyag-ipar kivételével valamennyi ágazat eléri vagy felülmúlja. Különösen gyorsan nőtt a vegyipar és a gépipar termelése.

Az iparban foglalkoztatottak száma a tervezettnél kisebb mértékben emelkedik. Az egy főre jutó ipari termelés évente átlagosan a tervezett 4–4,5 százalék helyett kb. 6,5 százalékkal nőtt. Az ipari termelés növekedésének több mint 90 százaléka az egy főre jutó termelési érték növekedéséből származik.

Az ipar szerkezetének és gyártmányösszetételének átalakításában – bár nem a kívánatos és lehetséges mértékben – előreléptünk. A központi fejlesztési programok megvalósítása megfelelő. Jelentős eredményekkel jártak a végrehajtott rekonstrukciós programok is. Korszerűsödött az energiatermelés és -felhasználás szerkezete, a szénhidrogénekre való áttérés a tervezettnél gyorsabb volt, aránya a felhasználásban eléri az 58 százalékot. Az alapanyagok, alkatrészek és késztermékek előállítása közötti összhang javult, de a szükséges arányok néhány fontos területen elmaradtak a követelményektől.

A közúti járműgyártás, a híradás- és vákuumtechnikai ipar, a kőolajfeldolgozás, a gyógyszeripar és műanyag-feldolgozás termelésének fejlődése nagyobb az átlagosnál. Növekedett a korszerű termékek termelése, kezdeti eredményeket értünk el a gazdaságtalan termelés csökkentésében. Javult a belföldi kereslet kielégítése és az ipari termékek versenyképessége. Az ipari termékek exportértékesítése a belföldinél gyorsabban és a tervezettnél nagyobb ütemben emelkedett.

3. Az építésszerelés teljesítményértéke a tervezettnél jóval kisebb mértékben, 25–26 százalékkal emelkedett. A termelékenység növekedése is lassúbb a tervezettnél. Nincs megfelelő előrehaladás a tervezők, a beruházók és a kivitelezők munkájának szervezettségében, összehangoltságában. Az építőipar különösen a nagyberuházások tervszerű megvalósításában nem tudta feladatait maradéktalanul megvalósítani. Fejlődött az építésszerelés technológiája, egyes nagyberuházásoknál növekedett az építés koncentrációja. Ez azonban nem vált általánossá.

4. A mezőgazdasági termékek termelése a tervezett 15–16 százalékkal szemben 18–19 százalékkal növekszik, a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulása meghaladja a számítottat. A műtrágya- és növényvédőszer-felhasználás jelentősen növekedett, fokozódtak a gépberuházások, a növénytermelésben elterjedtek az intenzív fajták és az iparszerű termelési rendszerek. A nagyüzemi termelés el-

sődlegessége és átlagosnál gyorsabb ütemű fejlődése mellett nőtt a háztáji és kisegítő gazdaságok termelése is.

A gabonafélékből az átlagtermés 20 százalékkal emelkedett. A sertéstenyésztés nem volt mentes visszaesésektől, de összességében fejlődése gyors volt, az időszak második felében megkezdődött a szarvasmarha-állomány növekedése is, a tehénállomány összetételének alakulása azonban nem kielégítő.

Meggyorsult a vízgazdálkodást szolgáló létesítmények és rendszerek építése. A településfejlesztéssel és a lakásépítéssel összhangban bővült a közműves vízellátás és a csatornahálózat.

5. Az áruszállítás a tervezettet meghaladóan, 22 százalékkal szemben 39 százalékkal növekedett. Jelentős rekonstrukció valósult meg a vasúti közlekedésben. Mind az áru-, mind a személyszállításban megnövekedett a közúti közlekedés szerepe. Bővült és korszerűsödött a járműállomány és a közúthálózat. A városi tömegközlekedés helyzete elsősorban a fővárosban javult. A személygépkocsi-állomány többszörösére emelkedett. Javultak a rádió és a televízió vételi lehetőségei. A telefonellátás fejlődése nem érte el a tervezettet.

6. Az aktív keresők száma a terv előirányzatánál mérsékeltebben növekedett, a foglalkoztatottság a tervezett irányokba változott: a mezőgazdasági keresők száma csökkent, az ipari létszám némileg, a nem termelő ágazatok létszáma viszonylag jelentősebben emelkedett.

Nincs megfelelő előrehaladás a rendelkezésre álló munkaerő hatékony foglalkoztatásában, a munkaidőalap kihasználásában és a munkafegyelemben. Számottevő tartalékok vannak a vállalatok, szövetkezetek és intézmények munkaerőgazdálkodásában, ugyanakkor egyes ágazatokban, munkakörökben a folyamatos termelést és ellátást zavaró munkaerőhiány van.

7. A lakosság fogyasztása 29 százalékkal növekedett. Az egy főre jutó reáljövedelem, valamint a munkások és alkalmazottak egy keresőre jutó reálbére az előirányzatnak megfelelően 26 százalékkal, illetve 18 százalékkal nőtt.

A tervidőszakban számos központi bérpolitikai intézkedésre került sor. A legjelentősebb az állami ipar és építőipar munkásainak, a termelés közvetlen irányítóinak a Központi Bizottság 1972. évi határozata alapján végrehajtott béremelése volt, ezért reálbérük növekedése gyorsabb az átlagosnál.

A pénzbeni társadalmi juttatások a tervezettnél nagyobb mértékben emelkedtek. Növekedtek az alacsony nyugdíjak és nőtt a családi pótlék. Népesedéspolitikai céljaink érdekében számos egyéb szociálpolitikai intézkedést valósítottunk meg. A társadalombiztosítást az ország egész lakosságára kiterjesztettük. A tervezett 400 000 lakásnál mintegy 30 000-rel több épül, az állami lakásépítés azonban alatta marad az előirányzottnak. A tervidőszakban közel másfél millió állampolgár költözött új lakásba.

A tervezettnél többet fordítottunk az egészségügyi, szociális és kulturális in-

tézmények fejlesztésére. A kórházi ágyak száma 5600-zal, a bölcsődei férőhelyek száma 10 800-zal nőtt. Kiemelkedő eredmény, hogy a társadalom széles körű összefogásával a tervezett 35 000-rel szemben több mint 90 000-rel bővül az óvodai férőhelyek száma. Javultak az általános iskolai és szakmunkásképzés anyagi és személyi feltételei.

8. A tervezett 500 milliárd forinttal szemben várhatóan 580 milliárd forint értékű beruházás valósul meg. A túlteljesítés jelentős része költségtúllépésből adódik, és csak kisebb része járult hozzá többletkapacitások létesítéséhez. A beruházások túlteljesítése tehát nem járt együtt a tevékenység hatékonyságának javulásával. Tovább nőtt a befejezetlen állomány, fontos kapacitások kivitelezése elhúzódott.

Az ipar, a mezőgazdaság fejlesztése a korábbinál jobban alkalmazkodott a területi adottságokhoz. A települések közül legdinamikusabban Budapest és az öt nagyváros fejlődött. Bővült a városhálózat, erősödtek a közép- és kisvárosok társadalmi-gazdasági funkciói. A lakosság életkörülményeiben a területi különbségek csökkentek.

9. A külgazdasági kapcsolataink dinamikusan bővültek. Fokozódott részvételünk a KGST-országok gazdasági integrációjában.

A külkereskedelmi forgalom növekedése meghaladta a tervezettet. Rubelviszonylatban az export volumene 72 százalékkal, az importé közel 60 százalékkal, dollárviszonylatban az export 62 százalékkal, az import 49 százalékkal növekedett. A forgalom emelkedését nem követte kielégítően a tartós kooperációs kapcsolatok kiépítése, amely elengedhetetlen feltétele a külkereskedelmi forgalom hosszabb távra szóló megalapozásának.

A dollárviszonylatú exportnak az importot jóval meghaladó növekedése nem volt elégséges arra, hogy fedezetet nyújtson az áruforgalmon kívüli növekvő fizetési kötelezettségekre és az árarányok változásából keletkező veszteségekre. Az adósságállomány ennek következtében az utóbbi két évben jelentősen nőtt.

10. A gazdasági munka és az állami irányítás fejlődött, javult a tervszerűség, élénkült a vállalatok és szövetkezetek vállalkozó kezdeményezése, számos példamutató eredmény született. Intézkedések történtek a termelés és felhasználás aránytalanságainak megszüntetésére, a népgazdaság lehetőségeivel összhangban álló beruházási tevékenység kialakítására, a tervszerűbb termékforgalmazásra, a gazdasági szabályozók indokolt változtatására.

Mindemellett megállapítható, hogy a külgazdasági feltételekben 1974–1975-ben bekövetkezett változásokhoz való igazodás lassú, nem érvényesül kellő következetesség a veszteségek ellensúlyozására. Nem sikerült az ésszerű takarékosságot általánosan és tartósan érvényre juttatni. Nem érvényesül a szükséges határozottság és következetesség a tartalékok feltárásában, az eszközök kihasználásában, a munkafegyelem megkövetelésében.

II

AZ V. ÖTÉVES TERVIDŐSZAK FŐ FELADATAI

A Központi Bizottság – összhangban a párt XI. kongresszusának határozatával – az V. ötéves terv legfőbb politikai céljául a fejlett szocialista társadalom építésének folytatását jelöli meg. A népgazdasági tervezés és az irányítás színvonalának emelésével, a tudomány és a technika eredményeinek széles körű felhasználásával, a termelés korszerűsítésével és bővítésével, a nemzetközi gazdasági együttműködésből, különösen a KGST-országok közötti gazdasági integráció fejlesztéséből fakadó előnyök kihasználásával magasabb szintre kell emelni a szocializmus anyagi-technikai bázisát, dolgozó népünk életszínvonalát, gyarapítani a nemzeti vagyont és megfelelő színvonalon tartani az ország védelmi képességét.

Gazdaságpolitikánk fő irányvonala, a további fejlődés döntő feltétele a társadalmi termelés hatékonyságának erőteljes növelése, a népgazdaság egyensúlyi helyzetének javítása. Kerüljenek előtérbe a gazdasági növekedés intenzív tényezői, gyorsabban növekedjék a munka termelékenysége, a felhalmozás hatékonysága, csökkenjenek a termelési ráfordítások, erőteljesen javuljon az álló- és forgóeszközök kihasználása, valósuljon meg fokozott takarékosság az energia- és anyagfelhasználásban, a termelési ráfordításokban. A szocialista munkaverseny is e célok és feladatok eredményes megvalósítását szolgálja.

A termelés növekvő hatékonyságának megalapozása érdekében a termelőegységekben gyorsuljon meg a gazdaságos termékszerkezet kialakítása, fokozódjék az exportképesség, szélesedjék részvételünk a nemzetközi munkamegosztásban.

Az élenjáró tudományos és műszaki eredmények minél hamarabb terjedjenek el a gyakorlatban, korszerűsödjenek a vállalati irányítás módszerei, javuljon a vezetés, a munka- és üzemszervezés színvonala, gyorsuljon meg a termelés hatékonyságát növelő tartalékok feltárása.

Az állami irányítás erősítésével egyidejűleg növelni kell a gazdálkodó szervezetek vezetőinek önállóságát és felelősségét, jobban kibontakoztatva a kollektívák kezdeményezőkészségét.

A gazdasági növekedés, a termelés és felhasználás összhangja az eddiginél jobban alkalmazkodjék a megváltozott és folyamatosan változó feltételekhez és teremtsen kedvezőbb körülményeket a gazdaság egyensúlyának javításához és biztonságos megszilárdításához. A vállalatoknál, az intézményeknél és az állami költségvetésben ésszerű és szigorú takarékosságra van szükség. A gazdálkodó szervezetek, és a lakosság vásárlóereje a fogyasztói, termelői és beruházási árualappal, illetve a külgazdasági egyensúly követelményeivel összhangban növekedjék.

1. A tervidőszakban a nemzeti jövedelem 30–32 százalékkal emelkedjék. A teljes növekedés a munka termelékenységének emelkedéséből származzék. A fej-

lődés ennél nagyobb üteme csak akkor kívánatos, ha az a népgazdaság egyensúlyának javulását eredményezi. A növekedés egyenletes ütemére kell törekedni.

A fogyasztás és felhalmozás együttesen a nemzeti jövedelem termelésénél kisebb mértékben, öt év alatt 23–25 százalékkal emelkedhet. A fogyasztás és felhalmozás aránya öt év átlagában 73–75 százalék: 27–25 százalék.

2. A szocialista szektor beruházásai 25–26 százalékkal növekedjenek, és ne haladják meg a 850–870 milliárd forintot. A termelő beruházásokban növekedjék az energetikai beruházások aránya. A nem termelő ágazatok beruházási növekményének nagyobb hányada a lakásépítési feladatok megvalósítását szolgálja.

A beruházások hatékony megvalósítása érdekében elsősorban folyamatban levő beruházások tervszerű befejezését kell biztosítani. Gondosan kell kiválasztani a fejlesztési célokat, szervezettebbé kell tenni a gazdasági-műszaki előkészítést és rövidíteni a kivitelezési időt. A tervidőszak első felében csak néhány, az energetikai és a nyersanyagbázis fejlesztését, valamint a termelési szerkezet átalakítását szolgáló nagyberuházás kezdhető meg, az 1978–1980-as években kezdődő nagyberuházások tételes jóváhagyását későbbre kell halasztani. Az állami támogatás és hitelek nyújtásánál részesüljenek előnyben az exportképesség növelését szolgáló rekonstrukciós jellegű, a technikai haladás gyorsítását biztosító beruházások.

3. A kutatásra és fejlesztésre a nemzeti jövedelem 3 százaléka használható fel. A tudományos kutatásban és műszaki fejlesztésben rendelkezésre álló szellemi és anyagi erőforrásokat az eddigieknél racionálisabban és nagyobb mértékben kell a társadalmi termelés hatékonyságának fokozását eredményező feladatokra összpontosítani. Erőteljesebben hasznosítsuk a nemzetközi kutatási és fejlesztési eredményeket, fokozzuk az együttműködést a szocialista országokkal, különösen a Szovjetunióval.

Gyorsítani szükséges a kutatási eredmények hasznosítását a termelésben, a licencek és gyártási eljárások átvételét és meghonosítását. Törekedni kell a hazai és nemzetközi munkamegosztást elősegítő tipizálásra és szabványosításra, a termékek műszaki jellemzőinek, minőségének javítására.

A termelés és a fogyasztás szerkezetének további korszerűsítésében és a műszaki fejlődés alapvető irányainak gyors érvényesítésében továbbra is nagy szerepük van a központi fejlesztési programoknak. Az V. ötéves tervidőszakban fontos feladat a folyamatban levő központi fejlesztési programok közül a közúti-jármű-gyártás, a könnyűszerkezetes építési mód befejezése, a földgázfelhasználás, az alumíniumipar, a petrolkémiai ipar és a számítástechnika fejlesztési programjának, valamint a ruházati ipar rekonstrukciójának tervszerű folytatása.

4. Az ipart, a népgazdaság vezető ágát a tervidőszakban tovább kell korsze-

rűsíteni és fejleszteni. Az ipari termelés 33–35 százalékos növekedése mellett a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulása 37–38 százalékkal növekedjék. A termelés bővítését teljes egészében a munka termelékenységének emelkedése alapozza meg. Az ipari termelés fejlesztése segítse elő a hazai szükségletek magasabb szintű kielégítését, az ipari termékek nemzetközi versenyképességének fokozását. Az iparban a feladatokat erőteljesebb szelektív fejlesztéssel, a gazdaságtalan termelés megszüntetésével, magasabb szintű termelési kultúra elterjesztésével, a hazai és nemzetközi munkamegosztás, a szakosítás és a kooperáció bővítésével, korszerű vezetési és szervezési módszerek alkalmazásával kell elérni.

A fejlesztéseknél és a termelésben törekedni kell a takarékos energiafelhasználásra, a szállítási és tárolási veszteségek csökkentésére, a tüzelőberendezések korszerűsítésére és hatásfokának javítására. Az energiafelhasználás szerkezetének átalakítása vegye figyelembe a hazai adottságokat és a nemzetközi együttműködés lehetőségeit. A népgazdaság energiaszükségletét folyamatosan ki kell elégíteni. A hazai földgáztermelés növelése mellett biztosítani szükséges a Szovjetunióból érkező földgáz tervszerű fogadását és gazdaságos felhasználását. Kőolajszükségletünk kielégítése érdekében fokozódjék a behozatal, új mezők üzembeállítása útján is biztosítani kell, hogy a hazai termelés ne csökkenjen az elért szint alá. A gazdaságosság figyelembevételével – elsősorban erőművi célra – új széntermelő kapacitások létesítését kell megkezdeni.

A villamosenergia-szükséglet kielégítésére növekedjék a behozatal, megfelelő ütemben fejeződjenek be, illetve kezdődjenek el a hazai erőműépítések.

A vaskohászatban fő feladat a készárutermeléssel arányos acélgyártás kiépítése az acélgyártó és koksztermelő kapacitások bővítése, illetve korszerűsítése útján.

Az alumíniumipar a feldolgozás előtérbe helyezésével, a félgyártmánytermelés növelésével és a nemzetközi együttműködés útján tegye lehetővé a kereslet minőségileg jobb és gazdagabb választékban történő kielégítését.

Az építőanyag-ipar a kapacitások bővítésével és jobb kihasználásával a szükségleteknek megfelelően növelje a termelést és emelje a korszerű termékek arányát.

A vegyipar – kihasználva a szocialista nemzetközi kooperáció és szakosodás által nyújtott lehetőségeket – az ipari átlagnál gyorsabban fejlődjék. A fejlesztés fő iránya: a szénhidrogének vegyipari feldolgozásának fokozása, a műanyagtermelés és a szintetikus szálak gyártásának gyors növelése, a mezőgazdaság fokozottabb ellátása műtrágyával, növényvédő szerekkel, állatgyógyászati és takarmánykiegészítő szerekkel.

A gépiparban gyorsítani kell a termékszerkezet átalakítását, fokozni a gyártmányok versenyképességét, jelentősen növelni a gazdaságosságot, a hatékonyságot. A gazdaságos hazai és nemzetközi kooperáció eddiginél gyorsabb bővítésé-

vel meg kell valósítani az elő- és félgyártmányok, az alkatrészek és részegységek korszerű termelésének fejlesztését. A gépipar segítse elő a népgazdaság műszaki színvonalának korszerűsítését, a kivitel dinamikus bővítését, a lakosság ellátását tartós fogyasztási cikkekkel. Egyes fontosabb gyártmányok, gyártmánycsoportok fejlesztését technológiai rekonstrukciók alapozzák meg.

A könnyűiparban folytatódjék a ruha-, a papír- és a nyomdaipar korszerűsítése, rekonstrukciója. A gazdaságos kivitel fokozása mellett javuljon a választék és a minőség, a lakosság ellátása.

A szolgáltató vállalatok és szövetkezetek tevékenységének bővítése, minőségének javítása mellett fenn kell tartani a magánkisipar szolgáltatásait.

Az élelmiszeripar magasabb fokon dolgozza fel a mezőgazdasági termékeket. A húsipar termelése az átlagosnál nagyobb ütemben növekedjék. A veszteségek csökkentése és a minőség fokozottabb megóvása érdekében javuljon a mezőgazdaság, élelmiszeripar és élelmiszer-kereskedelem kapcsolata, a termelés, a raktározás és a feldolgozás összhangja. Ezért az élelmiszeripar beruházásainak növekedése számottevően haladja meg a mezőgazdaságét. A fejlesztés során előnyben kell részesíteni a meglevő üzemek gépparkjának megújítását és kiegészítését.

5. Az országos építés-szerelési tevékenység 30–33 százalékkal növekedjék.

Az építőipar valamennyi fontos területén széleskörűen alkalmazzák a korszerű építési módokat és technológiákat. Meg kell teremteni a szak- és szerelőipari munkák gyorsabb elvégzésének feltételeit. A korszerű technológiák alkalmazása járjon együtt a műszaki színvonal emelésével, az üzem- és munkaszervezés javításával, a munkaidő jobb kihasználásával, a termelékenység növelésével és az építési feladatok tervszerű megvalósításával. Meg kell állítani a költségek indokolatlan emelkedését. Különösen fontos a beruházások építési feladatainak gyors megvalósítása, a felújítási, fenntartási és tatarozási munkák gondos elvégzése.

6. A mezőgazdasági termelés 16–18 százalékkal, ezen belül a növénytermesztés gyorsabban növekedjék. A termelés szerkezete jobban igazodjék a fogyasztói igényekhez, és a külföldi értékesítési lehetőségekhez.

A gabonatermelés az ország kenyér- és takarmánygabona-szükségletének kielégítése mellett tegye lehetővé a kivitel további növelését. Az exportgazdaságosság és a veszteségek csökkentése érdekében erőteljesen bővíteni szükséges a tárolókapacitást.

A zöldség-, szőlő- és gyümölcstermelésben korszerű termelési eljárások alkalmazásával növekedjenek a hozamok. Az ország cukorszükségletét döntően hazai termelésből kell kielégíteni. Az olajosmagvak és lucerna termelésének és feldolgozásának bővítésével növekedjék a fehérjetakarmány mennyisége.

A szarvasmarha-, elsősorban a tehénállomány és a tejtermelés erőteljesen növekedjék a nagyüzemekben, a fajlagos hozamok javításával folytatódjék a szakosítás. A nagyüzemi sertéstermelést rekonstrukcióval és gazdaságos iparszerű

technológiával kell fejleszteni. A vágóbaromfi- és a tojástermelés a hazai igények és a gazdaságos kivitel kielégítésének mértékéig fejlődjék.

A kedvezőtlen természeti adottságú mezőgazdasági üzemek a feltételekhez jobban alkalmazkodó termelésszerkezet kialakítása útján fejlődjenek. A mezőgazdasági nagyüzemek kiegészítő tevékenysége elsősorban a mezőgazdasági termékek feldolgozása, valamint a lakosság szolgáltatási igényeinek kielégítése érdekében bővüljön.

A háztáji és a kisegítő gazdaságok használják ki a termelési lehetőségeiket és növeljék áruértékesítésüket. Elő kell segíteni, hogy a tehéntartás csökkenő üteme mérséklődjék, a vágósertés-termelés az utóbbi évek magas szintjén maradjon, a baromfi- és kisállattenyésztés, valamint a zöldség-gyümölcstermelés pedig növekedjék.

Az erdőgazdaságban a telepítések mellett, a kitermelés növelésére és a fa ipari felhasználhatóságának fokozására törekedjenek. Ez szükségessé teszi a fűrészipar rekonstrukciójának megkezdését.

A vízigények és vízkészletek egyensúlyának megteremtése, a víz hatékony hasznosítása, az iparfejlesztés, a kiemelt üdülőterületek és a közművesítetlen területek vízellátása szükségessé teszi a víztermelő-szolgáltató létesítményrendszerek fejlesztését. Gondoskodni kell az ár- és belvizek által veszélyeztetett nemzeti vagyon biztonságos megóvásáról. Tovább kell növelni a közműves vízellátásban és a csatornázott területen élő lakosság és a hálózatba bekapcsolt lakások arányát, különösen a fővárosban és a nagyobb ipari központokban.

7. A szállítási teljesítmények a népgazdaság szükségleteivel és a nemzetközi szállítási igényekkel összhangban 33 százalékkal növekedjenek. Bővüljön a vasút szállítókapacitása, folytatódjék a rekonstrukció, a nemzetközi vasúthálózat és a csomópontok fejlesztése, a villamos és dízelvontatás arányának további növelése, valamint a forgalomirányítás biztonságosabbá tétele.

A közúti közlekedésben az erőforrásokat a főútvonalak bővítésére és korszerűsítésére, a főbb csomópontok áteresztőképességének növelésére kell koncentrálni.

Folytatódjék a csővezetékes szállítás kiépítése, a folyami teherhajózás korszerűsítése és a tengeri hajópark bővítése.

Fejlődjék, különösen a fővárosban és az öt nagyvárosban a tömegközlekedés. Részlegesen üzembe kell helyezni a metró észak–déli vonalát és kezdődjék meg a dél-budai vonal építése.

A Rádió és a Televízió műsorvételi lehetősége tovább javuljon. A telefonellátás javítása mellett feladat a hálózat műszaki színvonalának emelése, a távhívás rendszerének kiterjesztése.

8. A belkereskedelemben javuljanak tovább a vásárlási körülmények. A kereskedelmi hálózat fejlesztésében kerüljön előtérbe a gépesítés, a nagy alapterületű

egységek építése, a nagykereskedelmi raktárhálózat bővítése. A területi aránytalanságok mérséklése céljából elsősorban a főváros, valamint a nagyvárosok és ipari központok kereskedelmi hálózata fejlődjék. A vendéglátásban a gyors és kulturált étkezési lehetőségek, mindenekelőtt az olcsó önkiszolgálás fejlesztésére, valamint a munkahelyi és gyermekétkeztetés bővítésére törekedjenek.

A termelőeszköz-kereskedelem fejlesztésével el kell érni a tervszerűbb anyag- és készletgazdálkodást. A melléktermék és hulladékbegyűjtő kereskedelem fokozottabb mértékben segítse elő a másodlagos nyersanyagok jobb hasznosítását. Begyűjtési tevékenységét különösen ott fokozza, ahol az ipari feldolgozás, a gazdaságos export és az importmegtakarítás feltételei adottak.

A lakosság növekvő üdülési, kirándulási igényének jobb kielégítése érdekében fejleszteni kell a kirándulóközpontokat, a kereskedelmi hálózatot és az olcsó szálláshelyeket. A szállodai kapacitások fejlesztésével is javuljon hazánk gyógyvízkincsének idegenforgalmi hasznosítása.

9. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlesztése segítse elő a hatékonyság és a műszaki fejlesztés fokozását, a termelés és felhasználás szerkezetének változását, a nyersanyag- és energiaszükséglet kielégítését, a népgazdasági egyensúly javulását.

A szocialista országokkal, mindenekelőtt a Szovjetunióval és a többi KGST-országgal gazdasági együttműködésünk és a kölcsönös áruforgalom fejlesztése továbbra is elsődleges feladat. A KGST-országok gazdasági integrációjának kibontakoztatását továbbra is kezdeményezően segítsük, biztosítva, hogy a sokoldalú integrációs intézkedések 1976–1980-as évekre esedékes tervéből és az együttműködési megállapodásokból eredő kölcsönös kötelezettségek teljesüljenek. Rendszeresen emelkedjék a forgalomban a korszerű, jó minőségű áruk részaránya. A kétoldalú kapcsolatokkal együtt a sokoldalú kapcsolatok különféle formái is fejlődjenek. A kölcsönös érdekeknek megfelelően vegyünk részt az energetikai és nyersanyagtermelő ágazatokban a hosszú távú termelési együttműködésben, a közös gazdasági szervezetek létrehozásában és tevékenységében. Bővítsük a kutatási intézmények, a termelő és felhasználó vállalatok közvetlen kapcsolatait.

Az eddiginél is gyorsabban fejlődjenek kapcsolataink, termelésfejlesztési együttműködésünk a fejlődő országokkal. Növekedjék a gazdaságos kivitel, valamint a nyersanyagok, fél- és késztermékek behozatala.

A kölcsönös előnyök és érdekek alapján a gazdasági kapcsolatok kiegyensúlyozott és hatékony bővítésére kell törekedni a tőkés országokkal. A külkereskedelmi forgalom fokozásán túlmenően folytassunk aktív együttműködési politikát, kezdeményezzük a kooperációs kapcsolatok kiépítését, licencvásárlásokkal is segítsük elő a fejlett technika átvételét. A külkereskedelmi áruforgalom dinamikusan, a nemzeti jövedelemnél gyorsabban, legalább 45–48 százalékkal növeked-

jék. A kivitel – különösen a dollárelszámolású forgalomban –, a behozatalnál gyorsabban bővüljön.

A külkereskedelmi munkában törekedni kell a lehetőségek jobb kihasználására, a tőkés világpiac gazdaságunkra kedvezőtlen hatásainak kivédésére, illetve mérséklésére.

10. Gazdasági fejlődésünk fontos feltétele a munkaerő-gazdálkodás lényeges javítása és a munkatermelékenység növelése. Ezt a munkaszervezés korszerűsítésével, műszaki fejlesztéssel, a munkaerkölcs és munkafegyelem erősítésével, a korszerű állóeszközök jobb kihasználásával kell elérni. A tervidőszakban fennmarad a teljes foglalkoztatás, létszámbővítésre nincs lehetőség. A foglalkoztatottak száma az ipar egészében változatlan marad, Budapesten és a nagyvárosokban csökken. A mezőgazdaságban a létszám tovább csökken, az építőiparban és a közlekedésben kis mértékben emelkedik. Létszámnövekedés a lakosságot közvetlenül kiszolgáló ágazatokban (belkereskedelem, egészségügy, oktatás) következik be.

A korszerű, hatékonyan termelő, gazdaságosan exportáló és dinamikusan fejlődő vállalatok munkaerő-szükségletének kielégítését a munkaerő tervszerű átcsoportosításával is elő kell segíteni. Ezt a képzési, továbbképzési és átképzési rendszer fejlesztésével, bérezési eszközökkel és tervszerű munkaerő-irányítással kell elérni. Határozottan gátat kell vetni a munkaerő szükségtelen lekötésének és indokolatlan vándorlásának. Intézkedések szükségesek az adminisztratív létszám csökkentésére.

A tervidőszak folyamán a bérből és fizetésből élők körében váljon általánossá a 44 órás munkahét.

11. A lakosság életszínvonala és életkörülményei a gazdálkodás hatékonyságának javulásával összhangban fejlődjék. A béreknek a munka szerinti elosztás elvével összhangban történő növelése mellett, súlyponti feladat a társadalmi hozzájárulás bővítése a gyermekek eltartásához, a lakásellátás javítása (elsősorban Budapesten), valamint az általános iskolai és a szakmunkásképzés színvonalának emelése.

A lakosság egy főre jutó reáljövedelme a tervidőszakban 18–20 százalékkal, a munkások és az alkalmazottak reálkeresete 14–16 százalékkal emelkedjék. A keresetek a teljesítményekkel összhangban növekedjenek, fokozottabban jussanak érvényre a végzett munka mennyiségében és minőségében, a szakképzettségben, a munkakörülményekben meglevő különbségek. Indokolt a több műszakos munkarendben dolgozók műszakpótlékának felemelése. A költségvetési szervek és intézmények dolgozói a vállalatokhoz hasonló mértékű béremelésben részesüljenek. A béremelések nagyobb követelményhez kapcsolódjanak, szolgálják a gazdasági hatékonyság javulását. A mezőgazdasági termelőszövetkezetekben dolgozók reálkeresete a munkásalkalmazottakéval azonos ütemben növekedjék. Az

egyes termelőszövetkezetek közötti indokolatlan kereseti különbségek mérséklődjenek. Következetesen meg kell gátolni a teljesítménnyel arányban nem álló keresetek és jövedelmek képződését.

A több gyermekes családok anyagi támogatását a családi pótlék, a gyermekgondozási és anyasági segély emelésével tovább kell növelni. Az évenkénti nyugdíjemelés összegének alsó határát növelni, a régi alacsony összegű nyugdíjakat emelni kell.

A lakosság fogyasztása a jövedelmek növekedésével összhangban 21–23 százalékkal emelkedjék. A fogyasztói árak a gazdasági követelményekkel és az életszínvonal-politikai célokkal összehangoltan változzanak. A fogyasztói árintézkedések egyaránt szolgálják a népgazdasági egyensúly javítását és a helyesebb fogyasztói arányok kialakítását. Az alapvető termékek árának emelését jövedelempolitikai intézkedések ellensúlyozzák.

Továbbra is következetesen érvényesüljön az a követelmény, hogy a termékek és a szolgáltatások kínálata tegye lehetővé a jó, kiegyensúlyozott áruellátást. A kínálat javítása is ösztönözzön arra, hogy a fogyasztás szerkezete jobban feleljen meg az egészséges és kulturált életmód igényeinek.

A tervidőszakban 420 000–440 000, ezen belül 150 000–160 000 állami lakást kell építeni. Az új lakások legalább 6 százaléka a városokban, döntő részben több szintes lakóházakban épüljön. Biztosítani kell, hogy a lakótelepi kapcsolódó létesítmények időben elkészüljenek.

Tervszerűbbé kell tenni a lakóépületek karbantartását, felújítását és a régi lakások korszerűsítését.

Az állami lakások átlagos alapterülete 53 m^2 legyen, törekedve az igényeket jobban kielégítő, félszobákkal is bővített lakástípusok arányának növelésére. Műszaki-gazdasági normatívák alkalmazásával, olcsóbb lakások építésével, költségcsökkentő intézkedésekkel biztosítani kell a tervezett lakásépítési költségek betartását és az előirányzott lakások megépítését.

Államunk továbbra is támogassa a több szintes lakóépületekben és a családi házakban megvalósuló magánlakás-építést hosszú lejáratú építési kölcsönök nyújtásával és a szükséges anyagi-műszaki feltételek biztosításával.

Kiemelten szükséges bővíteni az óvodák, általános iskolák és szakmunkásképző iskolák hálózatát. A gyermeklétszám emelkedése mellett is fenn kell tartani az óvodai ellátás színvonalát. A bölcsődei ellátás elsősorban Budapesten, a megyei városokban és az ipari centrumokban javuljon.

A szakrendszerű oktatás bővítése és a tanulók oktatási körülményeinek javítása érdekében növelni kell az általános iskolai osztálytermek és a diákotthoni férőhelyek számát, az iskolák felszereltségét. Bővüljön a gyógypedagógiai, valamint a gyermek- és ifjúságvédelmi intézményhálózat is.

A középfokú oktatás szerkezetének további átalakítása és korszerűsítése érde-

kében új közép- és szakmunkásiskolai osztálytermek, műhelytermek, tanműhelyek és diákotthoni férőhelyek létesüljenek. Fontos feladat a szakmunkásképzés gépi és műszerellátottságának javítása.

A felsőoktatásban az anyagi eszközöket elsősorban a diák-szociális ellátás javítására, kollégiumok létesítésére fordítsák.

Az egészségügy fejlesztésében kiemelt feladat a kórházi ágyak számának növelése, a kórházi és járóbeteg-ellátás színvonalának emelése, a szülészeti és gyermekgyógyászati hálózat bővítése, a gép- és műszerállomány korszerűsítése és gyarapítása.

Társadalmi és gazdasági céljainkkal összhangban a kulturális szolgáltatások bővítésével tovább kell javítani a lakosság, mindenekelőtt a munkásság és az ifjúság kulturális ellátását. A rendelkezésre álló eszközöket elsősorban a meglevő intézményhálózat korszerűsítésére használják fel.

A sportmozgalomban az iskolai testnevelés és tömegsport fejlesztése legyen a fő feladat.

12. A területfejlesztés során a gazdasági körzetek és a települések térbelileg összehangolt fejlesztésében az eddigieknél fokozottabban kerüljenek előtérbe a hatékonyság követelményei.

A gazdaság területi fejlesztését – összhangban a népgazdaság fejlődésének fő irányaival – úgy kell tovább folytatni, hogy elősegítse a meglevő termelő bázisok kihasználását és a munkaerő hatékony felhasználását.

Az iparilag fejlett körzetekben és településekben – különösen a fővárosban – a termelés intenzív és szelektív fejlesztése a feladat.

Budapesten és az agglomerációban fokozódó gépesítéssel, kitelepítéssel és az egyes ipari tevékenységek megszüntetésével, valamint tervszerű munkaerő-gazdálkodással el kell érni, hogy a csökkenő munkaerőforrásokból a korszerűsítendő és dinamikusan fejlesztendő ipari üzemek, továbbá a lakosságot kiszolgáló ágazatok munkaerő-ellátása biztosítható legyen.

A mezőgazdasági termelés szerkezete jobban igazodjék a területi adottságokhoz, mérséklődjék a művelés alatt álló terület csökkenése. A mezőgazdasági termelés és a feldolgozó ipar térbeli kapcsolatát erősíteni kell.

A budapesti agglomerációban meglevő feszültségeket elsősorban a lakásépítés, a tömegközlekedés, valamint egyes ellátási ágak kiemelt fejlesztésével kell csökkenteni.

Mérséklődjenek a lakosság életkörülményeiben meglevő területi különbségek. A város és a falu közötti különbségek csökkentését elsősorban a lakosság alapvető igényét kielégítő – általános iskola, ivóvízellátás, egészségügyi ellátás – fejlesztéssel kell elősegíteni.

13. A gazdasági szabályozókat az eddigi tapasztalatok figyelembevételével, a fejlődés változó feltételeinek megfelelően, az V. ötéves terv gazdaságpolitikai

céljaival összhangban kell továbbfejleszteni. A korábbinál jobban vegyék figyelembe az ágazati sajátosságokat és az eltérő gazdasági feltételeket.

Növelni, összehangoltabbá és egyértelműbbé kell tenni a gazdaságirányító szervek felelősségét az állami döntéseket előkészítő javaslataik műszaki-gazdasági megalapozottságáért, gazdasági feltételeinek és hatásának feltárásáért. Gondoskodni kell a népgazdasági tervekben foglalt döntések következetes végrehajtásáról és ellenőrzéséről.

A gazdasági szabályozás segítse elő a népgazdasági tervben előirányzott növekedés, fő arányok és fejlesztési irányok, valamint egyensúlyi céljaink megvalósítását. A gazdasági szabályozók megfelelően közvetítsék a népgazdasági tervben kifejezett gazdaságpolitikai célokat és társadalmi érdekeket a gazdálkodó szervezetekhez, jobban ösztönözzenek a társadalmi termelés hatékonyságának növelésére, öntevékeny és felelős gazdasági tevékenységre.

A népgazdasági terv keretében kell dönteni a központi fejlesztési programok megvalósításáról, az állami beruházásokról, a fontos fejlesztési célok támogatásáról, az életszínvonalat érintő jelentős intézkedésekről s általában minden olyan gazdasági kérdésről, amelynél a közvetlen központi döntés a megvalósítás nagyobb hatékonyságát biztosítja.

A termelői árak jobban fejezzék ki a nemzetközi árviszonyok által is indokolt társadalmi ráfordításokat és segítsék a hatékonyabb gazdálkodást.

A pénzügyi politika segítse elő a hatékonyság javítását és az egyensúly erősítését. A jövedelemszabályozók módosítása eredményeként növekedjék a központosított pénzeszközök aránya, és a vállalati nyereségarányok jobban tükrözzék a gazdálkodás hatékonyságának különbségét. Az állami költségvetés bevételei és kiadásai között a jelenleginél jobb összhang jöjjön létre: csökkenjen a termelés támogatása, és takarékosabb gazdálkodás valósuljon meg a költségvetési intézményeknél is. A vállalatoknak nyújtott hitelek az eddigieknél nagyobb mértékben mozdítsák elő a termelés gazdaságosságát és exportképességét. A forint külföldi valutákhoz viszonyított árfolyamát szükség szerint változtatni kell.

A vállalati keresetszabályozás vegye figyelembe az egyes gazdasági ágazatok sajátosságait. A vállalatoknál a keresetek az eddiginél jobban függjenek a végzett munka mennyiségétől, minőségétől és eredményétől, a szakképzettségtől és munkakörülményektől.

A termelő nagyberuházásokat központi döntés alapján általában teljes egészében visszafizetésre kerülő állami kölcsönből és az azt kiegészítő saját fejlesztési alapból kell megvalósítani.

A tervezettől kedvezőtlen irányú eltérések esetén, illetve a szabályozás hatékonyságának fokozása érdekében a szabályozó rendszer elemei a tervidőszak során szükség szerint módosíthatók.

14. Az V. ötéves terv fő céljai megvalósítása érdekében a vezetés minden

szintjén – a tervezésben és a végrehajtásban –, fordítsanak megkülönböztetett figyelmet a tervidőszak első két évének feladataira. Ezekben az években kell megalapozni a kiegyensúlyozottabb fejlődés feltételeit, miközben – összhangban a gazdasági egyensúly fokozatos helyreállításának követelményeivel –, a beruházások és az életszínvonal növekedése kisebb mértékű lehet, mint a későbbi években. Mindez megköveteli, hogy a társadalmi termelés hatékonyságának növelésében lényeges javulást érjünk el.

III
FELADATOK A GAZDASÁGIRÁNYÍTÓ ÉS -SZERVEZŐ MUNKÁBAN

1. A terv végrehajtásához szükséges nagyobb követelmények érvényesítése, a következetesebb irányítás és a szervezettebb végrehajtás érdekében a Minisztertanács dolgozzon ki konkrét munkaprogramot a kormányzati szervek feladataira, és gondoskodjon arról, hogy a gazdálkodó szervek ezzel összhangban határozzák meg feladataikat.

A minisztériumok és főhatóságok, az ágazati irányító és felügyeleti szervek az eddiginél színvonalasabban és felelősebben vegyenek részt a gazdaságpolitikai célok és ágazati feladatok kialakításában és végrehajtásában. Fordítsanak nagyobb figyelmet a felügyeletük alá tartozó gazdálkodó egységek munkájának javítására, ellenőrzésére. Nyújtsanak segítséget a vállalati ötéves tervek, a konkrét tennivalók kialakításához.

2. A pártszervek és pártszervezetek következetesen képviseljék az ötéves tervben foglalt gazdaságpolitikai célokat, támogassák a terv végrehajtását szolgáló központi intézkedéseket. Segítsék elő, hogy ezekkel összhangban készüljenek el a területi és a vállalati középtávú tervek. Folyamatosan ellenőrizzék a tervek teljesítését.

A terv eredményes végrehajtásának elengedhetetlen feltétele, hogy növekedjék a párt irányító és ellenőrző tevékenysége, felvilágosító, meggyőző és mozgosító ereje a gazdasági kérdésekben.

A gazdaságpolitikai szervező és ellenőrző munka hatékonyságának növelése megköveteli, hogy a pártszervek és pártszervezetek a feladatokat egységesen értelmezzék, és ennek alapján cselekedjenek. A kommunisták következetesen álljanak ki a társadalmi érdek elsődlegessége mellett, támasszanak magasabb követelményeket önmagukkal és a vezetőkkel szemben, javítsák a végrehajtás ellenőrzését, erősítsék a párt tömegkapcsolatát.

Az agitációs és propagandatevékenységet a helyesen értelmezett társadalmi érdekre alapozva végezzék. A tömegpolitikában tegyék világossá a gazdaságpolitikai célokat és követelményeket, a reális gazdasági helyzetet. Lépjenek fel a gond-

jainkat lekicsinylő és eltúlzó nézetekkel szemben. Tudatosítsák, hogy fegyelmezett munkával, a fogyatékosságok elleni határozott fellépéssel, a belső tartalékok feltárásával biztosítani tudjuk a nehézségek leküzdését, népgazdaságunk további fejlődését. Érjék el, hogy társadalmunk minden dolgozója és minden közössége megértse, hogy csak olyan mértékben javulhatnak az életkörülmények, ahogyan előbbre jutunk a gazdasági egyensúly helyreállításában, a termelőmunka hatékonyságának növelésében.[1]

A Központi Bizottság minden kommunista kötelességévé teszi, hogy aktív munkával vegyen részt a párt gazdaságpolitikájának megvalósításában, az V. ötéves terv végrehajtásában.

20
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1976. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL

(1975. NOVEMBER 26–27.)

A Központi Bizottság megállapítja, hogy 1975-ben a társadalmi termelés és a termelékenység a tervezettnek megfelelően növekszik. Az előrehaladás azonban a lehetségesnél és a szükségesnél lassúbb. Az elosztás arányai eltérnek a tervezettől. A fogyasztás és a beruházás az előirányzottnál gyorsabban növekszik. A kül-

[1] A Politikai Bizottság 1976. január 27-i ülésén határozatot hozott az V. ötéves terv gazdaságpolitikai, termelési agitációjára és a propaganda feladataira. A határozat felhívja a figyelmet azokra az itt közölt irányelvekben megfogalmazott gazdasági és termelési, valamint gazdaságpolitikai feladatokra, amelyek az agitáció központi kérdéseit képezik. A pártoktatás káderképző tanfolyamain és az elméleti továbbképzőkön az alábbi témák feldolgozásának a középpontba állítását javasolta: 1. A fejlett szocialista társadalom gazdasági követelményei. 2. A tervszerű, arányos fejlődés törvényének érvényesülése hazánkban. 3. A tudományos-technikai forradalom kibontakozásának sajátosságai a szocializmus viszonyai között. 4. A társadalmi termelés emberi tényezői, a szervezés és a tömegmozgalmak szerepe a gazdasági feladatok megoldásában. 5. A nemzetközi gazdasági munkamegosztás elvi kérdései.

A tömegpropaganda feladataként jelöli meg a Politikai Bizottság, hogy a pártalapszervezetek fordítsanak nagy figyelmet a területükön jelentkező elvi-politikai kérdések megválaszolására. Hangsúlyozza a határozat, hogy rendszeressé kell tenni az agitációs munkát irányítók gazdaságpolitikai és módszertani képzését, továbbképzését és meghatározza ennek szervezeti formáit.

Az V. ötéves tervidőszak munkaerő-gazdálkodási feladatainak kidolgozására létrehozott bizottság jelentését a Gazdaságpolitikai Bizottság 1975. november 3-i ülésén vitatta meg és foglalt állást a konkrét intézkedésekben. Ezek végrehajtásáról és a foglalkoztatáspolitika, valamint a munkaerő-gazdálkodás elvi, politikai és társadalmi összefüggéseiről lásd a 62. sz. dokumentumot.

gazdasági feltételek kedvezőtlen hatása folytatódott. A népgazdaság egyensúlyi helyzete rosszabb a tervezettnél.

A Központi Bizottság az 1976. évi népgazdasági terv fő feladatát – a XI. kongresszus gazdaságpolitikai céljaival, az V. ötéves terv fő előirányzataival összhangban – a népgazdaság egyensúlyi helyzetének javításában, a gazdasági munka hatékonyságának erőteljes fokozásában jelöli meg. Ez a gazdaságirányításban, a gazdálkodásban nagyobb következetességet és határozottságot, a cselekvés egységét követeli meg, a politikai munkában pedig a terv gazdaságpolitikai céljainak hatékonyabb támogatását igényli.

I
A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS FŐ VONÁSAI 1975-BEN

1. A nemzeti jövedelem 1975-ben a tervezettnek megfelelően, várhatóan mintegy 5 százalékkal nő. A belföldi felhasználás viszont a tervezett 3–3,5 százalékkal szemben a nemzeti jövedelemmel azonos ütemben emelkedik. Ez annak a következménye, hogy mind a beruházások és a készletek, mind a lakosság jövedelmei és fogyasztása a tervezettnél nagyobb mértékben emelkedtek.

A belföldi felhasználás meghaladja a nemzeti jövedelmet. A különbséget nagyobb részt a dollárelszámolású behozatali többlet fedezte. A belföldi kereslet továbbra is nagy igényt támasztott az import iránt, fékezte az exportot, akadályozta a kedvezőbb külkereskedelmi egyenleg létrejöttét.

2. Az ipari termelés a tervezettnek megfelelően, várhatóan 6 százalékkal lesz nagyobb a múlt évinél. Az átlagosnál gyorsabb és a tervet meghaladó a vegyipar és a gépipar termelésének növekedése, míg a tervezettnél lassabban emelkedik a kohászat és a könnyűipar termelése. Az ipari termelés gyártmányösszetételének korszerűsödése továbbra is lassú, nem kielégítő a tőkés exportképesség fejlődése.

Tovább bővültek az ipar termelőkapacitásai, növekedtek a gépbeszerzések, új, nagy létesítményeket helyeztek üzembe. Többek között megkezdte a termelést a Lenin Kohászati Művek nemesacél-hengermű, a Tiszai Vegyi Kombinát olefinmű üzeme és a Hejőcsabai Cementgyár. Néhány nagyberuházás ez évre tervezett befejezése áthúzódik a következő évre.

Az ipari termelés növekedése változatlan létszámmal, a termelékenység emelkedésével valósul meg. A munkaszervezésben, a munkaidőalap kihasználásában továbbra is jelentősek a tartalékok. A munkaerő-gazdálkodásban, a munkaerő célszerű átcsoportosításában a helyenkénti munkaerőhiány megszüntetésében nincs előrehaladás.

Az energiaszükségletet kielégítették. Az anyagellátás a termelés folyamatosságát általában lehetővé tette, esetenként operatív intézkedésekre volt szükség.

3. Az építőipar termelése 5–6 százalékkal növekszik, a munka termelékenysége a korábbi éveknél gyorsabban, a foglalkoztatott létszám kisebb mértékben emelkedik. A felújítási-karbantartási tevékenység az előirányzat szerint fejlődött. Dinamikusan nőtt a lakosság részére végzett építés. Az építőipar azonban nem tudta kielégíteni a tervezettet meghaladó beruházási keresletet.

4. A mezőgazdaság termelése 1975-ben a tervezett 3,5–4 százalékkal szemben alig haladja meg az 1974. évit. A kedvezőtlen időjárás a kalászos növényekben, a gyümölcs- és szőlőtermésben jelentős károkat okozott.

A növénytermelés értéke 1 százalékkal magasabb, a búza termésmennyisége 900 000 tonnával kevesebb az előző évinél, kukoricából alacsonyabb vetésterület és nagyobb átlagtermés mellett a termelt mennyiség meghaladja a tavalyit. A cukorrépa- és a napraforgó-termelés növekedett.

Az állattenyésztés a tervezettnél lassabban fejlődik. A vágósertés-termelés 3,5 százalékos növekedése mellett – döntően a kisüzemekben – csökkent a sertés- és különösen a kocaállomány. A vágómarha-termelés és -értékesítés megfelel az előirányzottnak. A szarvasmarha- és a tehénállomány is csökkent, a tejtermelés kevesebb a tervezettnél.

5. A közlekedés áruszállítási teljesítménye 4–5 százalékkal nő. Különösen erőteljes a közúti áruszállítás fejlődése. A szállítási feladatok ütemes teljesítését, a szállítókapacitások jobb kihasználását akadályozza a késedelmes rakodás.

6. A külkereskedelmi áruforgalom a szocialista országokkal tervszerűen fejlődik. Fokozódik a kooperáció, a termelési és fejlesztési együttműködés. A rubelelszámolású kivitel volumenben 8–10 százalékkal, a behozatal 16–18 százalékkal nagyobb az 1974. évinél. Leggyorsabban a gépipari termékek kölcsönös szállítása nő. 1975-ben változtak a szerződéses árak, cserearányunk romlik. Az árveszteség meghaladja a 200 millió rubelt, emiatt az áruforgalom egyenlege passzív.

Dollárelszámolású külkereskedelmünkben az export volumenben mintegy 10 százalékkal, az import 1–2 százalékkal nő, tényleges árakon azonban az import az exportot továbbra is meghaladja. A külföldi kereslet csökkenése, fontos exporttermékeink árának esése, a diszkriminációs intézkedések és az exporttörekvések gyengülése fékezte a kivitel gyorsabb növekedését.

A külkereskedelmi mérleg hiánya a tervezettnél nagyobb, az árveszteséggel egyenlő nagyságú lesz.

7. A szocialista szektor beruházásai a tervezett 5–6 százalékkal szemben mintegy 10 százalékkal emelkednek. Dinamikusan növekedtek az állami beruházások. A kormány által gyorsításra kijelölt beruházások megvalósítása megfelelő ütemben halad. A vállalati beruházások értéke nagyobb a számítottnál. A beruházások jelentős részénél a tervszerűség továbbra sem kielégítő.

A készletek emelkedése az előző évi nagy növekedéshez képest mérséklődött, de a tervezettnél nagyobb lesz.

8. Az egy lakosra jutó reáljövedelem a tervezett 3,5 százalékkal szemben 4,5 százalékkal, az egy keresőre jutó reálbér 2,5 százalékkal szemben mintegy 4 százalékkal, a lakosság fogyasztása a tervezett 4 százaléknál gyorsabban, 5 százalékkal nőtt. Az év során tett intézkedések a növekedés ütemét a II. félévben lassították. A fogyasztói árszínvonal a tervezettnek megfelelően, 3,6–3,8 százalékkal emelkedik. A kiskereskedelmi áruforgalom és a szolgáltatások bővülnek, de az előző évekhez viszonyítva több a hiánycikk.

Az előirányzott 90 000 lakás felépül, de a tervezettnél kevesebb állami lakás készül el, főleg Budapesten. A tervezettnél 11 000-rel több, összesen 28 000 óvodai férőhely épül.

9. Az állami költségvetés bevételei elérik az előirányzottat, kiadásai viszont az alatt maradnak. A vállalati tartalékalapok egyszeri elvonása s a támogatások kisebb összege miatt a hiány a számítottnál kevesebb.[1]

II
AZ 1976. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS AZ ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS FŐ FELADATAI

A Központi Bizottság az 1976. évi népgazdasági terv teljesítése érdekében szükségesnek tartja:

A népgazdaság erőforrásait az eddiginél erőteljesebben és következetesebben összpontosítsák az egyensúlyi helyzet javítására. A gazdasági fejlődés üteme, a termelési és felhasználási arányok e feladathoz igazodjanak.

A nemzeti jövedelem növekedését döntően a hatékonyság javulása eredményezze: emelkedjék a munka termelékenysége; fokozódjék az energia- és az anyagfelhasználás gazdaságossága, az ésszerű takarékosság. Növekedjék a versenyképes, korszerű és gazdaságosan előállítható termékek gyártása, gyorsuljon a műszaki fejlődés. Erőteljesebben folytatódjék az elavult, gazdaságtalan termelés visszaszorítása, illetve megszüntetése. Történjenek határozott központi és helyi intézkedések a munkaerő-gazdálkodás javítására, a munkaerő célszerű átcsoportosítására, a munkaidő jobb kihasználására, a helyenkénti munkaerőhiány megszüntetésére.

Mérséklődjék a belföldi felhasználás üteme, csökkenjen a behozatali többlet. A nemzeti jövedelem gyorsabban növekedjék a belföldi felhasználásnál. A gazdasági fejlődéssel összhangban emelkedjék a lakosság életszínvonala, valósuljanak meg a tervben foglalt fejlesztési célok.

[1] A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az 1975. évi terv teljesítéséről, a népgazdaság fejlődéséről. Népszabadság, 1976. február 7.

1. Az 1976. évi népgazdasági terv fő előirányzatai a következők legyenek:

a nemzeti jövedelem növekedése	5–5,5 százalék
a nemzeti jövedelem belföldi felhasználásának növekedése	3,0 százalék
az ipar termelésének növekedése	6,0 százalék
az országos építési-szerelési tevékenység növekedése	5,0–6,0 százalék
a mezőgazdasági termékek termelésének növekedése	3,5–4,0 százalék
az egy lakosra jutó reáljövedelem növekedése	3,0 százalék
az egy keresőre jutó reálbér-növekedés	1,5 százalék
az egy termelőszövetkezeti keresőre jutó reálkereset növekedése	1,5 százalék
a kiskereskedelmi áruforgalom növekedése	4,0–5,0 százalék
a szocialista szektor beruházásainak összege	148–150 milliárd Ft
az elkészülő lakások száma	82 000 db
ebből: állami lakás	28 000 db

2. Az ipari termelés 6 százalékkal emelkedjék, a termelés szerkezete az értékesítési és hatékonysági követelményekkel összhangban változzék. Kerüljön előtérbe a gyártmányösszetétel javítása, a versenyképes export árualapok növelését szolgáló műszaki fejlesztés és korszerűsítés. Maradéktalanul teljesíteni kell a KGST-országokkal szemben vállalt kötelezettségeket és dinamikusan növelni a tőkés országokba irányuló kivitelt.

Az iparvállalatok, az ipari szövetkezetek a termelés növekedését a termelékenység emelkedésével biztosítsák. El kell érni, hogy elsősorban Budapesten és az ipari központokban a termelékenység javulásával munkaerő szabaduljon fel.

A kőolaj- és földgáztermelés – figyelembe véve az energiaszükségleteket és a behozatali lehetőségeket – együttesen mintegy 10 százalékkal emelkedjék. A széntermelés az ez évihez hasonló legyen.

A kohászatban a vállalatok műszaki és szervezési intézkedései a gyártókapacitások jobb kihasználására összpontosuljanak. A nemzetközi kooperáció fokozódásával együtt segítsék elő a megfelelő belföldi hengereltacél-ellátást, valamint a tőkés kivitel növelését.

A gépiparban fő feladat a gazdaságos termékszerkezet kialakításának erőteljesebb folytatása, a nemzetközi kötelezettségek teljesítése és a tőkés export további növelése. Az átlagosnál gyorsabban növekedjék a vákuumtechnikai termékek, a vegyipari gépek és berendezések, valamint az elektronikus berendezések termelése.

A vegyipar a meglevő és belépő új kapacitásainak jobb kihasználásával járul-

jon hozzá az igények teljesebb kielégítéséhez, a tőkés behozatal mérsékléséhez. Növekedjék a vegyipari termékek kivitele.

Az építőanyag-ipari vállalatok javítsák a hazai ellátást. Határidőre fejezzék be a hejőcsabai új cementgyár beruházását.

A könnyűiparban folytatódjék a rekonstrukciós programok végrehajtása és a papíripar fejlesztése. A termékösszetétel korszerűsítésével növekedjék a tőkés piacokon is exportképes termékek aránya.

Az élelmiszeripar és a mezőgazdaság termelése közötti összhangot szorosabbá kell tenni. A termékek minőségének javításával és feldolgozottságának növelésével fokozódjék az élelmiszeripar exportképessége.

3. Az építőipari termelés 5–6 százalékkal növekedjék. A fő feladat a folyamatban levő, különösen pedig az 1976-ban befejezésre előirányzott beruházások ütemszerű kivitelezése. Javuljon az építési tevékenység szervezettsége. Az átlagosnál gyorsabban fejlődjék a szak- és szerelőipar. Teljesíteni kell az orenburgi gázvezeték építésében vállalt kötelezettségeinket.

4. A mezőgazdasági termékek termelése 3,5–4 százalékkal, ezen belül a növénytermelés 6 százalékkal növekedjék. A terméshozamok emelésével legalább 12,5 millió tonna gabonatermés elérésére kell törekedni. Fokozódjék a zöldség- és gyümölcstermelés. Az állattenyésztésben a kocaállomány legalább 8–10 százalékkal, a tehénállomány pedig 2–2,5 százalékkal növekedjék. A szarvasmarhatenyésztésben körültekintően kell folytatni a tej- és húsirányú szakosítást, növelni kell a tejtermelést.

A mezőgazdasági termelés növelését a gépek és berendezések, a nagyüzemi férőhelyek és helyi adottságok jobb kihasználásával, a műtrágya és növényvédő szer gazdaságos felhasználásával, a gondosabb takarmányozással, a munkaszervezés javításával, a termelési rendszerek eredményeinek fokozásával kell elérni.

Továbbra is feladat a háztáji és kisegítő gazdaságokban rejlő termelési lehetőségek kihasználásának ösztönzése, a megtermelt áru átvételének jobb megszervezése.

5. A közlekedés áruszállítási teljesítményei 7 százalékkal növekedjenek. A járműpark fejlesztésével, szervezési intézkedésekkel, egyenletes és folyamatos rakodással javuljon az áruszállítási kapacitások kihasználása.

Új vasúti személykocsik és autóbuszok forgalomba állításával is emelkedjék a személyszállítás kultúráltsága. Helyezzék üzembe a budapesti metró észak–déli vonalának első szakaszát a Nagyvárad tér és a Deák tér között.

6. Nemzetközi gazdasági kapcsolataink bővítésében továbbra is alapvető követelmény együttműködésünk erősítése és elmélyítése, a gazdasági integráció fejlesztése a szocialista országokkal, különösen a Szovjetunióval.

Megfelelő irányítási és ösztönzési eszközökkel, a termelő és külkereskedelmi vállalatok aktív munkájával, kedvezőbb értékesítési és beszerzési árakkal biztó-

sítani kell, hogy a külkereskedelmi áruforgalom tervszerűen alakuljon, fokozódjék az exportképesség, az import takarékos, ésszerű felhasználása valósuljon meg.

A rubelelszámolású viszonylatokban a kivitel 10–11 százalékkal, a behozatal pedig 2–4 százalékkal emelkedjék.

A dollárelszámolású viszonylatokban a kivitel volumene legalább 10–12 százalékkal, a behozatal legfeljebb 7–8 százalékkal növekedjék. A kivitel fokozását elősegítő feltételek hatékony érvényesítése, illetve kihasználása érdekében javuljon az irányító szervek együttműködése, erősödjék a kapcsolat a termelő és a külkereskedelmi vállalatok között.

A külpiaci feltételek kihasználásával el kell érni, hogy a dollárelszámolású forgalomban a cserearányok javuljanak. Az áruforgalom passzívuma ne haladja meg a 420–450 millió dollárt.

7. A szocialista szektor beruházásai mintegy 2 százalékkal növekedhetnek. A fejlesztési forrásokból elsősorban a már megkezdett beruházások folytatását, illetve befejezését kell biztosítani. A beruházók és kivitelezők hatékony együttműködésével, jó munkaszervezéssel folytatódjék a kormány által gyorsításra kijelölt nagyberuházások megvalósítása. Ezt az irányító szervek folyamatosan ellenőrizzék és segítsék. Fontos feladat a többi beruházás tervszerű megvalósítása és a beruházások befejezetlen állománynövekedésének mérséklése is.

1976-ban három nagyberuházás kezdhető meg: a Dunai Vasműben az acélgyártás bővítése és korszerűsítése, a Tiszai Vegyi Kombinát polipropilén-gyára és a Zalaegerszegi Hűtőház. Fontos feladat az 1977–1978-ban kezdődő nagyberuházások alapos előkészítése.

A bankhitelek elsősorban a rövid idő alatt kivitelezhető, kevéssé építésigényes, gyorsan megtérülő, a gazdaságos konvertibilis exportot növelő vállalati beruházások megvalósítását segítsék elő.

Gondoskodni kell a korszerű állóeszközök fokozott kihasználásáról.

A készletállomány 1976-ban csak mérsékelten növekedhet. Ezt segítse elő az anyagellátás, a termelés és értékesítés szervezettségének javítása. Érvényben kell tartani a forgóeszközök finanszírozásának szigorú feltételeit.

8. Biztosítani kell az életszínvonal megalapozott növekedését. A lakosság egy főre jutó reáljövedelmét 3 százalékkal (nominájövedelmét 7,8 százalékkal), a munkások és alkalmazottak egy főre jutó reálbérét 1,5 százalékkal (nominálbérét 6,3 százalékkal), a mezőgazdasági termelőszövetkezeti dolgozók egy főre jutó reálkeresetét 1,5 százalékkal, a lakossági fogyasztás volumenét pedig 3,9 százalékkal kell növelni.

A Minisztertanács az 1976. évi tervben a következő életszínvonalat érintő intézkedéseket vegye figyelembe.

A jövedelmeknél:

A vállalatoknál és a nem mezőgazdasági szövetkezeteknél:

a teljesítményhez nem kötött bérfejlesztés mértéke 1,5 százalék,

a teljesítményhez kötött, illetve a központi bérszabályozás alapján megvalósuló további bérnövekedés átlagosan 3 százalék legyen.

Központi bérintézkedésekre 700 millió forint fordítható. Ebből:

vállalatoknál bérpreferenciára 500 millió forint;

bölcsődei és óvodai dolgozók béremelésére 200 millió forint.

A költségvetési szervek dolgozóinál az évi bérnövekedés 5 százalék legyen.

A nyugdíjak rendszeres évi növekedésének alsó határát 1976. január 1-től havi 30 forint helyett 50 forintban kell megállapítani. A termelőszövetkezeti tagok nyugdíjkorhatárát egy évvel le kell szállítani.

A fogyasztói áraknál:

a külföldi árarányok tartós változásainak és a hazai ráfordítások alakulásának figyelembevételével, a termelői és fogyasztói árak arányainak, valamint a fogyasztás szerkezetének javítása érdekében végre kell hajtani az V. ötéves tervben 1976. évre előirányzott fogyasztói árintézkedéseket.

Fel kell emelni:

a cukor fogyasztói árát 1975. december 1-én;

egyes építőanyagok, az építkezés, a bútorok, a papírtermékek, az áruszállítás, valamint néhány nem alapvető termék és szolgáltatás árát, illetve díját a termelői árrendezéssel egyidejűleg 1976. január 1-én;

a hús és húsfélék fogyasztói árát 1976. július 1-én.

A húsáremelést a lakosság széles körében jövedelemnövelő intézkedésekkel ellensúlyozni kell. Az ellentételezés módját és mértékét 1976. I. félévében kell megállapítani.

A terv 4,5 százalékos fogyasztói árszínvonal-emelkedést irányozzon elő. A hatóságok szigorúan ellenőrizzék az árak alakulását. A vállalati árváltozások előzetes bejelentési kötelezettségét az eddiginél szélesebb körben kell érvényesíteni.

Biztosítani kell a vásárlóerő és az árualapok megfelelő összhangját. A kormány, a termelő és a kereskedelmi vállalatok tegyenek megfelelő intézkedéseket az áruellátás javítására, a hiánycikkek körének szűkítésére. A kereskedelem a fogyasztási cikkek szocialista országokból történő behozatalának növelésével is bővítse a választékot. Tőkés országokból a fogyasztási cikkek importja szerény mértékben növekedjék. Elsősorban a lakosság ellátása szempontjából alapvető, illetve hiánypótló cikkek behozatalára kerüljön sor.

Az 1976. évi népgazdasági tervben 82 000 lakás, ezen belül 28 000 állami lakás felépítését kell előirányozni. Állami forrásból kell biztosítani a telepszerű társasházak kapcsolódó létesítményeinek költségét is. A műszaki-gazdasági normatívák következetes érvényesítésével mérséklődjék a lakásépítési költségek növekedése. Fokozódjék a lakóházjavítási és -fenntartási tevékenység.

Az egészségügyi ellátás fejlesztése érdekében 3600 kórházi ágyat kell átadni, 3600 bölcsődei és 15 000 óvodai férőhelyet kell létesíteni.

Az általános iskolai tantermek száma 620–640-nel növekedjék. Folytatódjék a körzeti általános iskolák rendszerének kialakítása és a szakmunkásképzés feltételeinek javítása.

9. Az 1976. évi állami költségvetés bevételei legalább 7,1 százalékkal, a kiadásai legfeljebb 6,8 százalékkal emelkedjenek, hitelfelvétele pedig ne haladja meg az előző évit. Az országgyűléshez a költségvetési törvényjavaslatot 3 milliárd forint hiánnyal kell előterjeszteni.

A pénzügyi egyensúly javítása, a képződő jövedelmeknek az állami költségvetés és a vállalatok közötti arányosabb elosztása érdekében 4,5–5 százalékkal növekedjék a tiszta jövedelem központosított hányada. Ezt a vállalatok és szövetkezetek – támogatásokkal csökkentett – költségvetési befizetésének 12,5 százalékos növelésével kell biztosítani.

A társadalombiztosítási kiadások 10,4 százalékkal emelkedjenek. A költségvetési szervek kiadásainak növekedése ne haladja meg a 8,6 százalékot, a fegyveres testületeké pedig a 2,7 százalékot.

10. A vállalati gazdálkodással szembeni követelményeket a hitelezési gyakorlatban is növelni kell. A vállalati beruházásokhoz 19–20 milliárd forint beruházási hitelt lehet nyújtani, ebből legalább 6,5 milliárd forintot a konvertálható export árualapokat bővítő vagy importmegtakarítást biztosító kapacitások fejlesztésére kell felhasználni. A forgóeszközök finanszírozásában és a vállalati saját forgóalap képzésében tovább kell szigorítani a hitelezés vásárlóerő-szabályozó szerepét.

III
FELADATOK A GAZDASÁGIRÁNYÍTÓ ÉS- SZERVEZŐ MUNKÁBAN

Az 1976. évi népgazdasági tervben foglalt gazdaságpolitikai célok eredményes megvalósításának döntő jelentősége van az V. ötéves terv megalapozásában, a további évek kiegyensúlyozott fejlődésének biztosításában. Ez a vezetés minden szintjén, az irányításban, a végrehajtásban és az ellenőrzésben következetes, határozott és kezdeményező magatartást, a személyes felelősség, az egyszemélyi felelős vezetés erősítését, fegyelmezett munkát követel. Gondoskodni kell arról, hogy az irányító szervekben, a gazdálkodó egységekben, az államigazgatásban, a társadalmi szervekben munkaprogramok készüljenek a tervben foglalt célok végrehajtására.

1. A kormány dolgozzon ki konkrét intézkedéseket az 1976. évi tervfeladatok végrehajtására. Mindenekelőtt:

a gazdaságos és versenyképes termékek arányának növelésére, a gazdaságtalan termékek termelésének korlátozására;

az exportképesség fokozására, a dollárelszámolású gazdaságos export növelésére, tartós és biztonságos értékesítési kapcsolatok kiszélesítésére;

a munkaerő-gazdálkodás javítására, a munkaerő tervszerű átcsoportosítására, az adminisztratív létszám csökkentésére, a munkafegyelem erősítésére;

a takarékosság következetes érvényesítésére, mindenekelőtt az energia és a nyersanyag ésszerű felhasználására;

a költségvetési intézmények gazdálkodásának javítására, munkájuk hatékonyságának fokozására, az adminisztráció csökkentésére, a tartalékok feltárására és ésszerű hasznosítására.

2. A gazdálkodó egységek a népgazdasági terv gazdaságpolitikai céljaival összhangban alakítsák ki terveiket és azok megvalósítását biztosító intézkedéseket. Alapozzák meg a hatékonyabb munkát, számoljanak a tartalékokkal, reálisan irányozzák elő a fejlesztéseket és a jövedelmek növelését, vegyék figyelembe a termelési és a fogyasztási struktúra változását, támaszkodjanak a dolgozók javaslataira és hasznos kezdeményezéseire. Fordítsanak nagyobb figyelmet a műszaki fejlesztésre, az üzem- és munkaszervezésre, a termékek és a technológia korszerűsítésére, az értékesítési tevékenység javítására.

3. Az előttünk álló gazdasági feladatok eredményes megoldása fokozott felelősséget ró a kommunistákra. A pártszervek és pártszervezetek elsőrendű kötelessége, hogy egységesen képviseljék a népgazdasági tervben foglalt gazdaságpolitikai célokat, segítsék azok gyakorlati végrehajtását. Gondoskodjanak róla, hogy a helyi, területi, vállalati tervek a központi célkitűzésekkel összhangban készüljenek el és kerüljenek végrehajtásra. Ennek érdekében erősítsék a párt gazdaságirányító, szervező, ellenőrző és tömegpolitikai munkáját.

A pártszervezetek, a kommunisták állítsák munkájuk középpontjába az éves terv feladatainak jó politikai előkészítését, legyenek példamutató kezdeményezői, cselekvő részesei a végrehajtásnak. Fordítsanak fokozott figyelmet a tartalékok mozgósítására: a gazdaságosabb termékszerkezet kialakítására, az ésszerűbb munkaerő-gazdálkodásban, a teljesítménykövetelmények növelésében, a munkaidő jobb kihasználásában, a lazaságok megszüntetésében, az eszköz- és anyaggazdálkodásban rejlő lehetőségek kiaknázására. Követeljék meg, hogy a vállalati feladatokról a dolgozók megfelelő tájékoztatást kapjanak. Igényeljék és bátorítsák a dolgozók aktivitását. Segítsék elő, hogy a közösségért, a közös ügyért többet vállalók kapják meg a társadalom és munkahelyük kollektívájának megbecsülését.

A pártszervek fordítsanak nagy figyelmet a káder- és személyzeti munkára, a vezetők kiválasztására és képzésére. Biztosítsák, hogy növekedjék a vezetők politikai, szakmai felkészültsége és személyes felelőssége. Gondoskodjanak arról,

hogy a vezetők minden szinten megfeleljenek a növekvő követelményeknek. Bátorítsák az új iránt fogékony, kezdeményező és politikailag felkészült dolgozók funkcióba állítását.

Az agitáció és a propagandamunka fontos feladata a gazdasági helyzet és a tennivalók sokoldalú ismertetése, megértetése és mozgósítás a végrehajtásra. Fel kell lépni a nehézségek túlhangsúlyozása és lebecsülése ellen. Mutassanak rá, hogy népgazdaságunk szilárd alapokon nyugszik, a nehézségek leküzdhetők, a tervben foglalt célok elérése biztosítja gazdaságunk töretlen fejlődését. A társadalom támogatásával, aktív közreműködésével meg tudjuk teremteni azokat a feltételeket, amelyek megalapozzák a kiegyensúlyozottabb gazdasági fejlődést, az életszínvonal gyorsabb növelését. Tudatosítsuk, hogy a nagyobb feladatok kitartó szorgalmat, öntevékeny és fegyelmezett munkát követelnek. A propagandában és agitációban az eddiginél nagyobb teret kell adni a munkahelyi, üzemi feladatoknak, tapasztalatoknak. Jobban kell népszerűsíteni a kiemelkedő eredményeket, a hasznos kezdeményezéseket.

A sajtó, a rádió és a televízió is ennek szellemében végezze munkáját.

4. A szakszervezetekben, a tömegszervezetekben és tömegmozgalmakban, valamint a szövetkezeti szövetségekben dolgozó kommunisták példamutató munkával, aktív szervező tevékenységgel segítsék a Központi Bizottság határozatának végrehajtását, a terv célkitűzéseivel összhangban cselekedjenek, és annak megvalósítására mozgósítsák szervezeteik tagságát, a dolgozókat.

A szocialista munkaverseny szorosan kapcsolódjék a tervben kitűzött célok megvalósításához.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség vállaljon nagyobb szerepet a gazdasági feladatok megoldásában. Legyen kezdeményezője, szervezője az ifjúság mozgósításának, hogy a fiatalok újabb konkrét vállalásokkal, országos és helyi akciókkal segítsék elő a terv sikeres teljesítését.

*

A Központi Bizottság felkéri a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, a Szakszervezetek Országos Tanácsát, az Országos Szövetkezeti Tanácsot és a tömegmozgalmak vezetőit, hogy segítsék elő gazdaságpolitikai célkitűzéseink megvalósítását, az 1976. évi népgazdasági terv teljesítését.

21

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ IFJÚSÁG TESTNEVELÉSÉNEK ÉS SPORTJÁNAK FEJLESZTÉSÉRŐL

(1975. DECEMBER 16.)

A Politikai Bizottság 1967-ben, 1971-ben és 1973-ban átfogó határozatokat hozott a testnevelési és sportmozgalom helyzetéről.[1] A határozatok tartalmazzák az iskolai testnevelés (kötelező) és az ifjúsági tömegsport (önkéntes) fejlesztésének elveit, feladatait és irányítási rendszerét is. Ezek ma is helytállóak és érvényesek. Újabb átfogó határozat hozatala nem indokolt.

A gyakorlat és a jelenlegi helyzet alapján viszont szükséges néhány állásfoglalás, amelyek meggyorsítják az ifjúság testnevelésének és tömegsportjának fejlődését.

I

1. A Politikai Bizottság határozatai végrehajtására tett intézkedések:
Az országgyűlés megalkotta az Ifjúsági Törvényt,[2] amely meghatározza az állami és a társadalmi szervek legfontosabb feladatait az ifjúság testnevelésével és sportjával kapcsolatban is.

Minisztertanácsi határozat jelent meg az iskolai testnevelés és diáksport irányításáról és fejlesztéséről.[3]

A kötelező testnevelési órák száma az általános és középiskolákban heti háromra emelkedett, és bevezetésre került a felsőfokú tanintézetek első két évfolyamán a kötelező heti két testnevelési óra.

Az óraszám növelésével jelentkező és a korábban is meglevő szaktanárhiány (mintegy 700 fő) csökkentésére emelték a testnevelési és a tanárképző főiskolá-

[1] A Politikai Bizottság 1967-ben, 1971-ben és 1973-ban hozott határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 100–109. old.; 1971–1975. 138–149., 429–433. old.

[2] Az Ifjúsági Törvényt (1971. évi IV. törvény) lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1971. 60–63. old.

[3] Az 1011/1974. (III. 20.) sz. minisztertanácsi határozatot lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1974. 227–228. old.

kon a beiskolázási keretszámot. (A Testnevelési Főiskolán 60-ról 100-ra, a tanárképző főiskolákon 132-ről 234-re.)

Növekedett, elsősorban a sportudvarok, a kispályák és néhánnyal a tornatermek, tanuszodák száma.

A KISZ és az úttörőszövetség különféle sportakciói bővítették az ifjúság testnevelési, sportolási lehetőségeit. A KISZ 1974-től tagjai számára követelményként írja elő a rendszeres sportolást és megkezdte az Edzett Ifjúságért tömegsportakció szervezését.[4]

A középfokú tanintézetekben diáksportkörök és országjáró diákok körei adnak nagyobb lehetőséget a tanórán kívüli sportfoglalkozásra. Létrejöttek a diáksport országos és területi szintű szervei. A tanórán kívüli sportra fordított állami támogatás növekedett.

Fejlődött a fegyveres erőknél folyó testnevelési tevékenység.

Kidolgozás alatt van néhány további intézkedés is, amelyek az iskolai testnevelést és az ifjúság tömegsportját szolgálják. (Pl. a testnevelés és sport egészét átfogó közép- és hosszú távú fejlesztési koncepció; az általános tömegsport fejlesztését célzó minisztertanácsi határozattervezet.)[5]

A párt- és állami határozatok, intézkedések elősegítették az iskolai testnevelést, a fiatalok sportolását, a feltételek némi javulását, szemléletváltozást, és nagyobb aktivitást eredményeztek az állami és a társadalmi szervek tevékenységében.

2. A fejlődés ellenére az ifjúság testnevelését és tömegsportját alapvetően a korábbi határozatokban is megfogalmazott gondok jellemzik. Ennek legfőbb oka, hogy az ifjúság testnevelése és tömegsportja még nem vált társadalmi üggyé, a személyi és tárgyi feltételek nem kielégítőek, illetve a meglevők nincsenek megfelelően kihasználva:

Az iskolák jelentős részében a testnevelés az oktató-nevelő munkának még nem szerves része, sok helyen tapasztalható a lebecsülése.

[4] Az ifjúsági tömegsport fejlesztéséről szóló párt- és állami döntéseket követően, 1977. május 8-án bevezetésre került a 6–26 éves korosztályt átfogó testedzési rendszer, az Edzett Ifjúságért tömegsportmozgalom. Az ifjúsági szövetség ez irányú feladatait a KISZ Központi Bizottsága 1977. február 9-i ülésén határozta meg. A KISZ KB Intéző Bizottsága 1978. június 22-i ülésén megtárgyalta a tömegsportmozgalom első évének tapasztalatait, és döntött a további tennivalókról. Megállapította, hogy a következő időszak legfontosabb feladata az eredmények megszilárdítása, az aktivisták körének bővítése, a rendszeres és folyamatos sportolás feltételeinek biztosítása. Az eltelt időszakban a tömegsport fejlesztésének aktuális kérdéseit megtárgyalta az MSZMP KB Politikai Bizottsága (lásd a 107. sz. dokumentumot), valamint több állami és társadalmi szervezet vezető testülete. Az Edzett Ifjúságért tömegsportmozgalom első évének tapasztalatairól szóló jelentést lásd: KISZ-Értesítő, 1978. augusztus. 13–16. old. A mozgalom három évének, illetve a KISZ-szervezetek ezzel összefüggő tevékenységének főbb tapasztalatait összegezte a KISZ KB Intéző Bizottsága, amelynek anyagát lásd: KISZ-Értesítő, 1980. június–július. 9–15. old.

[5] Az 1015/1976. (V. 15.) sz. minisztertanácsi határozatot az ifjúság testnevelésének és tömegsportjának fejlesztéséről lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1976. 356–358. old.

Különösen elmaradott a helyzet az általános iskolások és ezen belül az alsó tagozatosok testnevelésében. Még ma is előfordul, hogy nem tartanak testnevelési órákat. Az alsó tagozatos tanítók felkészítése a testnevelési oktatáshoz nem kielégítő. A felső tagozatokon pedig sok a képesítéssel nem rendelkező testnevelő tanár. A szakmunkásképző iskolákban a kötelező testnevelés csak heti két óra, a feltételek pedig a középfokú intézmények közül a legrosszabbak.

Az ifjúság tömegsportja a 6–26 éves korosztályú fiataloknak csak kis részét fogja át. A résztvevők számára sem biztosít rendszerességet, nem tartalmaz megfelelő általános, az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodó követelményeket.

A sportszervek, egyesületek nem szervezik és segítik megfelelően a fiatalok rendszeres sportolását.

II

A Politikai Bizottság – áttekintve az ifjúság testnevelésének és sportjának a helyzetét – szükségesnek tartja felhívni az illetékes párt-, állami és társadalmi szervek figyelmét a korábbi határozatok végrehajtásának meggyorsítására. A feladatokat a következőkben határozza meg.

1. Az ifjúság egészsége, fizikai képessége, edzettségi állapota és annak folyamatos fejlesztése alapvető társadalmi érdek. A párt-, az állami és a társadalmi szervek tekintsék fontos feladatuknak a 6–26 éves korú fiatalok kötelező iskolai testnevelését és a szabad időben végzett önkéntes sportolását, annak folyamatos fejlesztését és a feltételek javítását.

Az ifjúság testnevelését és tömegsportját az életkori sajátosságoknak megfelelően, egységes alapon, egymásra építve és összehangolva kell szervezni.

2. Az ifjúság fizikai felkészültségének megalapozásában, a rendszeres testedzés iránti igény kialakításában alapvető szerepe van a tanintézeteknek. Ezért a kötelező testnevelés fejlesztése érdekében:

a) Biztosítani kell, hogy a testnevelés az oktató-nevelő munka szerves része legyen; egészséges ifjú nemzedéket neveljenek iskoláinkban.

b) Új, tartalmilag korszerűsített testnevelési tanterveket kell kidolgozni és – a feltételek megteremtésének lehetőségét figyelembe véve –, 1976-tól kísérleti, majd 1977/78-tól általános jelleggel bevezetni. Az új testnevelési tantervek az úszás, az atlétika, a gimnasztika és a sportjátékok mozgásanyagai alapján biztosítsák az életkori sajátosságoknak megfelelő erő-, állóképességi, gyorsasági, ruganyossági, ügyességi képességek kialakítását és fejlesztését.

c) A hatékonyabb testneveléshez szükséges feltételek megteremtéséről – különösen az általános és szakmunkásképző iskolákban –, tervszerűen gondoskodni kell. Az állami és társadalmi erők összefogásával a természetadta és egyéb lehe-

tőségek jobb kihasználásával, átmeneti megoldások alkalmazásával javítani kell a személyi és tárgyi feltételeket.

A tanintézeti sportlétesítmények (tornaterem, sportudvar, tanuszoda stb.) építésénél – a korszerűség mellett – az olcsó, célszerű tervezésre és kivitelezésre kell törekedni. Az állami erőforrások mellett az eddigieknél kapjon nagyobb szerepet a helyi társadalmi közösségekre, az önerőre való támaszkodás.

Szélesíteni kell a művelődési házaknak, más alkalmas épületeknek az iskolai testnevelés céljára való hasznosítását.

Éghajlati és időjárási viszonyaink lehetővé teszik a természet adta lehetőségek célszerű és sokoldalú kihasználását, mind az iskolai testnevelés, mind az ifjúsági tömegsport számára. E lehetőségekkel öntevékenyebben és kezdeményezőbben kell élni az irányító szervek és a tantestületek részéről egyaránt.

1980-ig meg kell oldani a testnevelőtanár-hiány pótlását. Az általános iskolák alsó tagozatos osztályainak tanárait (tanítóit) pedig fel kell készíteni az új igényeknek megfelelő testnevelés oktatására. Átmeneti megoldásként középfokú képesítésű gyakorlatvezetőket, szakképzett edzőket, a fiatalok nevelésére alkalmas, a testmozgás alapelemeit jól ismerő edzőket, sportolókat, társadalmi munkásokat kell bevonni a testnevelést oktató munkába.

3. Az ifjúság szabad időben végzett önkéntes testedzésének és tömegsportjának fejlesztése érdekében:

Az önkéntes testedzést és tömegsportot a 6–26 éves korú fiatalokat átfogó mozgalommá kell szélesíteni, az új követelményeket figyelembe véve kell folytatni az Edzett Ifjúságért elnevezésű akciót.[6] A mozgalom korosztályonként és nemenként differenciálva – az iskolai testneveléssel összehangolva –, segítse elő a fiatalok egészséges életmódja, testi képessége, honvédelmi készsége, valamint mozgásműveltsége fejlesztését. Adjon programot szabad idejük hasznos eltöltéséhez.

Az „Edzett Ifjúságért" mozgalom irányítása, szervezése és feltételeinek biztosítása az oktatási és sport állami szervek, a KISZ és az Úttörő Szövetség együttes feladata, amelyet a szakszervezetek, a Hazafias Népfront és az MHSZ segítségével látnak el.

A sportegyesületek szervezzék és személyi, tárgyi feltételeik rendelkezésre bocsátásával biztosítsák a fiatalok számára a rendszeres gyakorlás lehetőségét. Erre vonatkozóan kötelezően elő kell írni számukra tervek, programok készítését.

A tanórán kívüli tanintézeti sportfoglalkoztatás adjon rendszeres gyakorlási és játéklehetőséget a tanulók számára. Ki kell alakítani – a bevezetésre kerülő testnevelési tantervvel összhangban – az általános iskolai sportfoglalkoztatás rendszerét.

[6] Lásd a 4. sz. jegyzetet.

4. Az ifjúság testnevelése és tömegsportja fejlesztésének érdekében:

A KB Titkársága mellett működő Testnevelési és Sportbizottság koordinálja és hagyja jóvá a határozat végrehajtásában leginkább érdekelt szervek (Oktatási Minisztérium, KISZ KB és OTSH) feladatait tartalmazó intézkedési terveket. Kísérje figyelemmel, segítse és ellenőrizze azok végrehajtását.

A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy vizsgálja felül az ifjúság testnevelése és tömegsportja fejlesztésére vonatkozó állami feladatok végrehajtásának helyzetét, s határozza meg a szükséges tennivalókat.[7]

Biztosítani kell, hogy az iskolai testnevelési órák és sportfoglalkozások, a mozgalmi jellegű sportakciók részére az iskolai, egyesületi, tanácsi, vállalati, szövetkezeti kezelésben levő sportlétesítmények és szerek (szabadtéri és fedett pályák, tornatermek, uszodák, sportudvarok) szervezetten igénybe vehetők legyenek.

A pártszervek tekintsék át és kísérjék figyelemmel az ifjúság testnevelése és tömegsportja fejlesztésének helyzetét, határozzák meg a további feladatokat.

22

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MUNKÁSMOZGALMI EMLÉKEK MEGŐRZÉSÉRŐL[1]

(1975. DECEMBER 23.)

I

Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1974. decemberi állásfoglalása[2] alapján megvizsgáltuk a munkásmozgalmi emlékek helyzetét a műemlékvédelem, az ut-

[7] Lásd az 5. sz. jegyzetet.

[1] Az állásfoglalás alapját képező jelentést – mely az MSZMP KB Párttörténeti Intézete, az Oktatási és Kulturális Minisztérium Múzeumi Főosztályának közreműködésével készült –, a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztálya terjesztette az Agitációs és Propaganda Bizottság elé. A jelentéshez az alábbi mellékletek készültek: 1. Munkásmozgalmi műemlékek. 2. A munkásmozgalom és az antifasiszta ellenállás személyiségeiről Budapesten (1972. december 31-ig) elnevezett utcák, terek stb. jegyzéke. 3. A munkásmozgalmi vonatkozású emlékművek jegyzéke. 4. A munkásmozgalom azon személyiségeinek névsora, akiknek egynél több köztéri szobra található az országban. 5. A magyar munkásmozgalom történetét, kiemelkedő eseményeit, személyiségeit vagy egy tájegység, megye, város munkásmozgalmát, antifasiszta harcát, a felszabadulás emlékeit bemutató múzeumok, illetőleg kiállítások jegyzéke.

[2] Az Agitációs és Propaganda Bizottság itt említett állásfoglalása a munkásmozgalmi emlékek (utcák, intézmények elnevezése, emlékszobák, emlékművek stb. felállítása stb.) jóváhagyásának rendjével foglalkozik.

cák, terek és intézmények elnevezése, az emlékművek, valamint a múzeumi tevékenység területén.

Általában megállapítható, hogy a munkásmozgalmi hagyományok ápolásának módja, belső arányai helyesen tükrözik a jelen politikai céljait és gyakorlatát; jelentősen járulnak hozzá a magyar és nemzetközi munkásmozgalom, annak kiemelkedő eseményei és személyiségei megismertetéséhez, a példáikban rejlő nevelő-mozgósító erő elevenen tartásához.

Annak ellenére azonban, hogy munkásmozgalmi emlékeink ápolása mind szervezettebben és tervszerűbben történik, a rendelkezésre álló statisztikák és információk alapján több tartalmi-politikai aránytalanság, illetve tisztázatlanság is érzékelhető. Nincs áttekintésünk például arról, hogy milyenek, illetve, hogy helyesek-e a munkásmozgalmi és antifasiszta hagyományőrzés arányai. (Bajcsy-Zsilinszky Endréről pl. Budapesten József Attila után a legtöbb utcát nevezték el.) A munkásmozgalmi emlékek őrzésében a kelleténél kisebb hangsúlyt kap a mozgalom kialakulásától a Magyar Tanácsköztársaságig terjedő, valamint a felszabadulást követő történeti periódus. Nem látszik kielégítőnek a spanyol polgárháború nemzetközi és különösen magyar vonatkozásainak, a környező szocialista országok forradalmi munkásmozgalmának jelenléti aránya. Tartózkodás észlelhető az olyan kiemelkedő személyiségek emlékének ápolásában, akik hazai vagy külföldi koncepciós perek áldozatául estek.

1. 1968–1969-ben felülvizsgálták és rendezték a munkásmozgalmi vonatkozású épületek *műemléki védettségét*. Sikerült megfelelő egyensúlyt találni a lokálpatrióta elfogultság és a szakmai szűkkeblűség végletei között. Ennek alapján ma az országban 27 épület élvez műemléki vagy műemlék jellegű védettséget a hódmezővásárhelyi lakóháztól – amely a Szántó Kovács János-féle mozgalomnak adott otthont – a Szolnok megyei Tanács épületéig, amelyben a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakult. A műemléki védettség helyzete kielégítő. A műemlékek számának gyarapítása csak rendkívül indokolt esetekben kívánatos. Városfejlesztési vagy egyéb okokból szükségessé váló csökkentésük esetében viszont igen körültekintően kell eljárni.[3]

2. Az *utak, utcák, terek, intézmények elnevezését* illetően: közvetlenül a felszabadulás után a volt uralkodó osztályok képviselőinek, az ellenforradalom reprezentánsainak neveit levettük az utcákról, és helyettük a közvetlen közelmúlt, az illegális mozgalom és az antifasiszta ellenállás hőseiről neveztük el azokat. Az 1956-os ellenforradalom leverését követően kaptak utcát a Tanácsköztársaság vezetői, helyi mártírjai, valamint az 1956-os ellenforradalom áldozatai. Az utca-

[3] A munkásmozgalmi műemlékek száma hárommal csökkent. A Margit körúti fegyház épületét lebontották (mindössze egy emlékszobát tartottak meg belőle), és további két épület törlése is megtörtént a védett épületek listájáról (Frankel Leó szülőháza, Ságvári Cukrászda).

elnevezések emlékmegőrző szerepéből sokat levon, hogy azokat viszonylag ritkán egészíti ki jól elhelyezett, magyarázó emléktábla.

Ami az intézményeket illeti: az oktatási és kulturális intézmények elnevezési módja jogilag szabályozott, ami – többek között a Párttörténeti Intézet véleményezési kötelezettsége, illetve joga révén – a munkásmozgalmi hagyományok ápolását is biztosítja. De ez sem zárja ki, hogy a helyi szemlélet érvényesülése esetenként aránytalanságokhoz vezessen. (Makón pl. a városi könyvtárat, a múzeumot, a művelődési központot, a gimnáziumot és a szakmunkásképző intézetet egyaránt József Attiláról nevezték el.) Kevésbé, illetve nem szabályozott az elnevezés rendje a szövetkezetcknél, vállalatoknál, ami egyben a munkásmozgalmi érdekű elnevezések helyenkénti mennyiségi aránytalanságával vagy tartalmi félreértelmezéssel jár együtt. (Néhány megyénkben pl. 7–8 termelőszövetkezet viseli Lenin nevét; előfordul „Egyesült Lenin Termelőszövetkezet" elnevezés is; van „Március 8." és „November 7. Garázsépítő Szövetkezet", akad „Tanácsköztársaság Lakásfenntartó Szövetkezet" stb.)

3. A felszabadulás óta folyamatosan – az egyes jelentősebb évfordulók alkalmával kampányszerűen – nagyszámú munkásmozgalmi *emlékmű, illetve szobor* került köztereinkre. Többségüket méltó művészi formában, az esemény, a személyiség, a helyszín jelentőségének, történeti és regionális szerepének megfelelő alakban és környezetben állították fel. Megállapítható, hogy az emlékmű, szobor emlékmegőrző, nevelő szerepe akkor érvényesül igazán, ha az illetékes párt- és állami szervek felállításukat közüggyé tudják tenni.

Az emlékművek, szobrok, emléktáblák felállítása, illetve elhelyezése kérdésében – a Kulturális Minisztérium véleményének ismeretében – az Agitációs és Propaganda Bizottság dönt, s ennek alapján a Képző- és Iparművészeti Lektorátus a terv művészi színvonalát minősíti. Esetenként azonban a művészi megformálás – beleértve a felállítás helyszínét, az alkotás más, helyi emlékművekhez, szobrokhoz viszonyított méreteit – politikai jelentőséggel is bír. E tekintetben azonban az Agitációs és Propaganda Bizottság nem kap kielégítő tájékoztatást. Megfelelő információk hiányában nincs módja figyelembe venni az országban vagy az adott helyen felállított, azonos tematikájú más emlékművek, szobrok számát, jellegét sem. Néhány feltűnő, politikai jelentéssel is bíró aránytalanság a fentiekre vezethető vissza. (Kaposvárott például 4 felszabadulási emlékmű van; a békéscsabai – önmagában egyébként magas művészi színvonalú – Kulich Gyula-emlékmű elhelyezése és más szobrokhoz – a Lenin-, a Kossuth-szoborhoz – viszonyított arányai révén meghaladja az ábrázolt személyiség jelentőségét.)

Előfordul – legutóbb pl. a felszabadulás 30. évfordulója alkalmával –, hogy az emlékműfelállítás a kezdeményezők részéről vagy anyagilag vagy az alkotói-személyi feltételeket, vagy a kivitelezéshez szükséges időt tekintve nem volt kellően megalapozott, előkészített – ami minden esetben, a művészi színvonal ro-

vására ment. Helyenként a régebbi emlékművek indokolatlan és jelentős költséggel járó „minőségi cseréjére" vállalkoztak, esetenként azt az érzelmi hatást is feláldozva, ami az eredeti (talán művészileg kevésbé sikeres) emlékműhöz fűződött.

Más, elvi érdekű kérdés, hogy a munkásmozgalmi emlékművek felállítására vonatkozó politikai döntések során nem kísérjük figyelemmel ezek, valamint más hagyományok ápolását szolgáló emlékműveink országos arányának alakulását. (A mohácsi csata 450. évfordulójára pl. olyan emlékpark és képzőművészeti együttes felállítására kerül sor, s ehhez hasonlóan Pusztaszeren is, amelyekhez hasonlóval a munkásmozgalmi emlékek őrzése terén közel sem rendelkezünk.)

4. Az elmúlt másfél évtizedben az új- és legújabbkori történeti *múzeumi munka* kibontakoztatására tett intézkedések során az erőfeszítések középpontjába a munkásmozgalom-történeti emlékek gyűjtése és bemutatása került.[4]

Ezek eredményeként valamennyi magyar múzeumban kialakultak a XIX–XX. századi gyűjtemények alapjai, amelyeknek magja a helyi munkásmozgalom-történethez és munkásmozgalmi személyiségekhez fűződő tárgyi és dokumentációs emlékanyag. Létrejött három önálló munkásmozgalmi, forradalmi múzeum: Szombathelyen, Salgótarjánban és Tatabányán. Kialakultak – főleg helyi kezdeményezésre – a különböző emlékmúzeumok.

Az ötvenes évek elején a Párttörténeti Intézet keretében létrehozott kiállítás anyagára alapozva alakult meg a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum, amely már a teljes történeti korszakot átfogó gyűjteményegyüttessel rendelkezik. Működik a magyar forradalmi munkásmozgalom történetét bemutató állandó kiállításának első része a Budavári Palotában. A múzeum a kiállítás második, 1962-ig terjedő részét 1977 tavaszán nyitja meg.[5]

A szerzett tapasztalatok szerint azok a munkásmozgalmi kiállítások a látogatottabbak, amelyek témájukból adódóan és megvalósításuk színvonalából következően alkalmasak az iskolai és tömegszervezeti oktatásban való hasznosításra.

A megyei múzeumok munkásmozgalmi gyűjteményei több tekintetben fejlő-

[4] A Kulturális Minisztérium múzeumi főosztálya 1973-ban jelentette meg a kapitalizmus és a szocializmus korszakával foglalkozó történeti múzeológia fejlesztésének irányelveit.

[5] A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum gyűjteményeiben 1979 végén 387 000 darab anyagot őriztek. (34 563 tárgy, 315 444 dokumentációs anyag; ebből 129 112 eseménytörténeti fénykép, 37 093 könyv és folyóirat.) A múzeum két ütemben, 1975-ben és 1977-ben, nyitotta meg állandó kiállítását, mely „A magyarországi munkásmozgalom története" címmel a munkásosztály és -mozgalom történetét mutatja be az 1800-as évek elejétől egészen napjainkig. A kiállítást 1975 óta több mint egymillióan tekintették meg. Az állandó kiállítás mellett évente itthon és külföldön mintegy 30–40 időszaki kiállítást mutattak be. A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum a VI. ötéves terv időszakában megkezdi új, állandó kiállításának előkészítő munkáit, és ehhez kiszélesíti gyűjtőtevékenységét.

désük kezdetén tartanak.[6] Néhány múzeumtól eltekintve gyűjteményállományuk egyenetlen, s több tényező miatt – káderproblémák, kedvezőtlen elhelyezési viszonyok, szemléletbeli és módszerbeli bizonytalanság – még kevéssé alkalmasak a történeti folyamatok komplex múzeumi bemutatására.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1969. szeptemberi[7] és később megerősített állásfoglalása után is az emlékmúzeumok nagyrészt spontán módon alakulnak, figyelmen kívül hagyva, hogy ezek létrehozásánál a megfelelő történelmi jelentőségű esemény vagy személy kiválasztásán túl, elemi feltétel a téma tartalmát megközelítő teljességgel átfogó eredeti gyűjteményanyag, amelyre marxista történetszemléletű kiállítást lehet építeni. A történeti személyiségek tiszteletére létesített emlékmúzeumok ennek a feltételnek általában nem felelnek meg.[8]

Mindezek alapján javasoljuk, hogy az Agitációs és Propaganda Bizottság a következőkben foglaljon állást.

1. A Párttörténeti Intézet a vizsgált területen kísérje folyamatosan figyelemmel a munkásmozgalmi hagyományok ápolásának arányait nemzeti-történeti hagyományaink egészén belül, és tapasztalataival, publikációival elvileg segítse, orientálja e téren is a munkásmozgalom politikailag helyes hangsúlyú bemutatását.

2. Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium (az Országos Műemlék-felügyelőség) a munkásmozgalmi vonatkozású épületek műemléki és műemlék jellegű védettségére vagy azok megszüntetésére vonatkozó minden javaslatot véleményezve terjesszen az Agitációs és Propaganda Bizottság elé.

[6] A minisztériumi irányelveknek (1973) és az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága itt közölt állásfoglalásának hatására a megyékben megerősödött a történeti múzeumi tevékenység, megalakultak a megyei múzeumi szervezeteken belül az új és legújabbkori történeti osztályok. A káderellátottság és az elhelyezési viszonyok is javultak. 1979 végén 118 történész múzeológus dolgozott az országban. 1975-től számos helyen megnyíltak egy-egy megye, egy-egy tájegység vagy egy város történetét komplex módon bemutató kiállítások. (Miskolc, Dunaújváros, Zalaegerszeg, Debrecen, Nagykőrös, Szekszárd, Salgótarján stb.) Az új és legújabbkori történeti múzeológiai szakág országos fejlesztésében a figyelmet a következő időben néhány megyére kell összpontosítani, ahol a fejlődés vagy nem indult meg, vagy elakadt (Bács-Kiskun, Komárom, Heves és Somogy megye).

[7] Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1969. szeptember 16-i állásfoglalása megerősítette, hogy önálló múzeumokat és emlékhelyeket csak kiemelkedő jelentőségű személyiségekről vagy történelmi eseményekről célszerű létrehozni. Helyesli a helyi hagyományok ápolását, de felhívta a figyelmet a kezdeményezések megalapozottságára, valamint az idevonatkozó állásfoglalás és állami utasítások betartására. A már létező, de a megfelelő színvonalú működtetést nélkülöző emlékhelyeket célszerű megszüntetni és az eseményről vagy személyiségről más formában (pl. szobor felállítása, emléktábla elhelyezése, utca elnevezése, az emlékanyag múzeumban történő elhelyezése stb.) kell megemlékezni.

[8] A politikai, személyi emlékmúzeumok létesítése és fenntartása területén jelentős változás nem történt, csak egy új létesítménnyel, a Pest megyei Internacionalisták Múzeumával gyarapodott létszámuk.

3. A Minisztertanács Tanácsi Hivatala a településrész, utca, tér stb. elnevezés készülő jogi szabályozásán belül biztosítsa a munkásmozgalmi vonatkozású nevek esetében a Párttörténeti Intézet véleményezési jogát.[9] Ösztönözze a helyi tanácsokat, hogy a munkásmozgalmi vonatkozású nevet viselő utcákban – ahol ez szükséges – a névadóról informáló emléktáblákat helyezzenek el.

4. A politikai döntést igénylő köztéri alkotásokra vonatkozó kérelmeket a jövőben a Kulturális Minisztérium a Képző- és Iparművészeti Lektorátus véleményével együtt terjessze az Agitációs és Propaganda Bizottság elé. A politikai döntéshez szükséges információk teljesebb biztosítása érdekében a Képző- és Iparművészeti Lektorátus vezessen folyamatos nyilvántartást a társadalmi, politikai érdekű köztéri alkotásokról és azok alkotóiról.

5. A megyei pártbizottságok és a Kulturális Minisztérium ösztönözzék a megyei múzeumokat a munkásmozgalmi emlékanyag gyűjtésének meggyorsítására és azok komplex, lehetőség szerint teljes korszakokat felölelő bemutatására. Biztosítsák, hogy egyes személyiségek tiszteletére létesítendő emlékmúzeumra csak rendkívül indokolt esetben tegyenek javaslatot; a már meglevőket közösen vizsgálják felül, és ahol ez szükségesnek mutatkozik, együttesen tegyenek javaslatot megszüntetésére.

II

A jelentést az Agitációs és Propaganda Bizottság elfogadta. Hangsúlyozta, hogy szükségesnek tartja a munkásmozgalmi emlékek ápolásában, megőrzésében a központi orientálás érvényesülését. Emlékművek felállításához, művelődési, egészségügyi intézmények és jelentősebb létesítmények munkásmozgalmi személyekről való elnevezéséhez központi jóváhagyás szükséges.

[9] Lásd az 1/1976. (III. 15.) MTTH sz. rendelkezést az utcanév és településrész név megállapításának szabályairól. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1976. 869–870. old.)

1976

23
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A HÁZTÁJI, A KISEGÍTŐ GAZDASÁGOK ÉS AZ EGYÉB KISTERMELÉS HELYZETÉRŐL, TERMELÉSÜK FEJLESZTÉSÉRŐL[1]

(1976. FEBRUÁR 10.)

A mezőgazdasági termelés több mint egyharmada származik a háztáji, kisegítő gazdaságok és egyéb kistermelők termeléséből. Az arány az állattenyésztésben nagyobb, továbbá ott, ahol a kézi munkaerő viszonylag jól hasznosítható. (A termelési részarány a sertéstenyésztésben 60 százalékos, a kisállattenyésztésben 90 százalék fölötti, a bogyós gyümölcsök termesztésében 70–80 százalékos.)

A háztáji jellegű termelés jelentősége a lakosság élelmiszer-ellátásában kiemelt. A központi árualapban 14–15 százalékkal részesedik, egyes termékek (tojás, sertés, gyümölcs) esetében 25–40 százalékkal. A kistermelők a termékek felét saját fogyasztásra használják, ami az állami és szövetkezeti kiskereskedelmet jelentősen tehermentesíti.

A kistermelők számos olyan terméket állítanak elő, amelyek tőkés exportképességünk fokozását segítik. Ezek a speciális termékek, mint a házinyúl, a méz, a hízott libából nyert termékek, a toll, a galamb, az éti csiga, a különböző virágmagvak együttes exportja a fejlett tőkés országokba 40–45 millió dollárt tesz ki. Az egyéb növényi és állati termékek exportértékével együtt e szektorból származó évi dollárárbevétel 90–100 milliót ér el.

A háztáji és kisegítő gazdaságok termelési tevékenységéből származó jövedelem kiegészítő jellegű, amely a termelőszövetkezeti parasztok, munkások és alkalmazottak életszínvonal-növelésének része. Ennek az egy családra eső évi átlaga mintegy 12 000 forintra tehető, amely természetesen családonként erősen differenciált. E kiegészítő jövedelem zöme szabad időben végzett munkából származik.

A háztáji jellegű gazdálkodás jelentőségét a fogyasztásban, az exportban és a jövedelemkiegészítésben való részvételen túl a ténylegesen meglevő termelési

[1] A határozat alapját képező jelentést az MSZMP Központi Bizottsága mellett működő Szövetkezetpolitikai Munkaközösség készítette, majd a Gazdaságpolitikai Bizottság megvitatta és állást foglalt a tárgyalt kérdésben.

források adják. Ez főként két olyan tényező – a munkaerő és az állóeszközök – tekintetében áll fenn, mely népgazdasági szinten mérsékelt mennyiségben áll rendelkezésre. A háztáji jellegű termeléssel a lakosság fele, 1,7 millió család foglalkozik, s ez az úgynevezett „töredékmunka" együttvéve mintegy 750 000–800 000 főt képviselő munkaerő-kapacitással egyenlő. A társadalom szinte minden rétegét érinti. A számon tartott családok 26 százaléka paraszt, 28 százaléka munkás, 23 százaléka kettős jövedelmű vagy szellemi dolgozó és ugyancsak 23 százalékot tesz ki a nyugdíjasok köre. A mezőgazdaság állóeszközeinek egynegyede e körbe tartozik. (Számítások szerint a háztáji, kisegítő gazdaságok és egyéb kistermelők tulajdonában levő állatférőhelyek és ültetvények stb. nagyüzemi termelőberendezésekkel való teljes pótlása mintegy 100–110 milliárd forint befektetést és 45–50 milliárd forint forgóeszköz-lekötést igényelne.) A kapacitások kihasználtsága azonban több területen (istállók, borospincék) csak 60–70 százalékos. Ezek ugyan nem egyenértékűek, jó részük kihasználása reális lehetőség.

A háztáji, kisegítő gazdaságok és egyéb kistermelők termelése a IV. ötéves terv időszakának első négy évében erőteljesebb volt, mint korábban. Az utolsó évben csökkenés következett be. Például ez év elején 1,1 millióval kevesebb volt e szektorban a sertés és 70 000-rel kevesebb a szarvasmarha, mint egy évvel korábban. A csökkenés mértéke feltűnő. Az egész ötéves időszakot tekintve azonban a szinttartást előirányzó terv helyett évi 2 százalékot meghaladó termelésnövekedést értünk el.

Az ötödik ötéves tervidőszak indulásakor a helyzetben kedvező és kedvezőtlen jelenségek egyaránt tapasztalhatók; a fejlődésben – számos társadalmi és gazdasági tényező hatására – új vonások lelhetők fel. Tendenciaszerű változásnak minősíthető az, hogy:

– a termelésből az árutermelési hányad növekvő. A ház körüli gazdálkodásra kevésbé a megélhetés biztosításának kényszere, hanem inkább a jövedelemszerzés gazdaságos módja ösztönöz. Az árutermelésre való hajlam a fiatalabb korosztály érdeklődését jelzi. Ez egyben ugyanakkor a kistermelés keretében is a korszerűbb eszközök felhasználása, a vásárolt anyagok és takarmányok iránti igények növekedését vonja maga után:

– a mezőgazdaságban foglalkoztatottak és ezzel együtt a háztáji gazdaságok száma is csökken. A csökkenést viszont mérsékli, hogy a kistermelésbe más népességcsoportok is bekapcsolódnak. Ezt jelzi a fogyasztási szövetkezetek által szervezett mezőgazdasági szakcsoportok növekvő szerepe és összetétele. (Jelenleg 2100 működik, mintegy 140 000 taggal.) A mezőgazdaságban a koncentráció és a szakosodás hatására pedig zömében női munkaerő szabadul fel, amely feltehetően a termelésfejlesztés lehetőségeit bővíti;

– a közös és háztáji gazdaságok kapcsolata szorosabbá válik, a közös gazdaságok szervezettebben foglalkoznak a termelésükkel, az irányítás, az értékesítés

és a különböző anyagok biztosítása útján. Ilyen kezdeményezés egyes állami gazdaságok részéről is tapasztalható;

– végül több területen – a termelés terjedelmének csökkenése mellett – a fajlagos teljesítmény (a tehenenkénti tej-, a tyúkonkénti tojáshozam és a m^2-enkénti zöldségmennyiség) növekszik.

A kedvezőtlen irányú tendenciák a következő tényezőkre vezethetők vissza.

A köztudatban a háztáji jellegű termelés szerepének és jelentőségének értelmezése nem egységes. Találkozhatunk olyan nézettel, amely e törekvésünket átmeneti jelenségnek vagy a szocialista életmód fejlődésével ellentétesnek tartja. Előfordul a lehetőségek túlértékelése is. Számosan (gazdaságvezetők) elismerik a fejlesztés szükségességét, de a gyakorlatban azt nem támogatják. Mindez bizonytalanságot vált ki a termelőkben.

A háztáji, kisegítő gazdaságok és egyéb kistermelők adózási rendszere bonyolult, a termelők körében nem pontosan ismert, s emellett a gyakorlati végrehajtásban is tapasztalhatók eseti túlkapások.

Az előállított áru értékesítése nem mindig biztonságos, a felvásárló szervek munkája nem kielégítő. A termeléshez szükséges anyagok (takarmány, fólia, műtrágya) beszerzési lehetőségeinek egyenetlenségei is csökkentik a termelési kedvet.

Végül egyes városokban és nagyközségekben olyan tiltó rendelkezéseket hoztak, melyek az állattartást indokolatlanul gátolják.

A mezőgazdaság V. ötéves terve évente 3,2–3,4 százalékos termelésnövekedést ír elő. A tervcélok teljesítése – a nagyüzemek átlagosnál gyorsabb fejlődési üteme mellett – a háztáji jellegű gazdaságok termelésének további évi másfél százalékos növekedését feltételezi. A fejlesztés fő területei: a zöldség-, gyümölcstermelés, szarvasmarha-, sertés-, baromfi- és kisállattenyésztés. A termelési célok egyfelől a meglevő kapacitásokon, másfelől a szabályozó rendszer várhatóan ösztönző hatásán alapulnak.[2]

[2] Az 1979-es adatok szerint a mezőgazdasági kistermelés gazdasági tevékenysége – amely a háztáji és kisegítő gazdaságokat, valamint az egyéni parasztgazdaságokat foglalja magában –, meghaladja az ország mezőgazdasági bruttó termelésének egyharmadát (nettó termelésének több mint 50 százalékát), amit hozzávetőlegesen 1,7 millió családhoz tartozó, mintegy ötmillió fő hoz létre töredék munkaidejének felhasználásával, 61 milliárd forint bruttó termelési értékben. Ez 10 százalékkal több, mint 1976-ban volt. Az évi munkaidő-ráfordítás mintegy 2,7 milliárd munkaóra, ami körülbelül 10 százalékkal több a mezőgazdaságban ledolgozott évi munkaórák számánál. A háztáji és kisegítő gazdaságok állítják elő sertéshústermelésünk egyharmadát, a primőrök 60 százalékát, a tejtermelés egyharmadát, a marhahúsnak majdnem egyötödét. (Lásd még a dokumentum 4. sz. jegyzetet.) Szerveződésüknek és létezésüknek objektív oka többek között abban jelölhető meg, hogy a szocialista nagyüzemi szektor centralizáltsága a megművelhető területek egészére nem terjeszthető ki; a szükségletek egy része a termelőerők adott fejlettségi szintjén hatékonyan csak kis méretű szervezeti formában elégíthető ki; a szocialista nagyüzemi szektorban a munka még nem kellő mértékű hatékonysága, hiányos készség vagy nehézkesség mutatkozik a piac gyors és rugalmas ellátására. A lakosság szükségleteinek kielégítése szempontjából tehát a háztáji és kisegítő gazdaságok tevékenysége nélkülözhetetlen: kiegészíti a szocialista szektor terme-

11

A Politikai Bizottság fontos feladatnak tartja, hogy a mezőgazdaság egészében a szocialista vonások erősödjenek, a gazdálkodás hatékonysága növekedjék. Ennek érdekében a nagyüzemek további térnyerése mellett a háztáji jellegű termelés valamennyi lehetőségét maximálisan ki kell aknáznunk. Továbbfejlesztésre a következő főbb területeken van szükség:

1. Alapvető jelentőségű, hogy a háztáji, kisegítő gazdaságok és egyéb kistermelők részére hosszabb távra szóló termelési és értékesítési biztonságot teremtsünk. Ennek érdekében a szervezettséget magasabb színvonalra kell emelni. Fokozni kell az érintett szervek, gazdálkodó egységek felelősségét és összehangoltabbá tenni tevékenységüket.

a) A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium irányító és koordinációs funkciója határozottabban jusson érvényre. Ennek feltételeit a minisztériumi munkában erősíteni szükséges.

b) A tanácsok az eddiginél aktívabb szervező munkát fejtsenek ki, és a hatósági intézkedéseket is a konkrét fejlesztési célokhoz igazítva módosítsák.

c) A termelő- és fogyasztási szövetkezetek országos tanácsai, területi szövetségei a feladatot kiemelten kezeljék. Az érdekelt társadalmi és tömegszervezetek (szakszervezetek, KISZ-szervezetek, népfrontbizottságok) sajátos eszközeikkel ugyancsak nyújtsanak segítséget.

d) A háztáji és kisegítő gazdaságok, valamint a szocialista mezőgazdasági nagyüzemek, élelmiszeripari és felvásárló vállalatok – a kölcsönös érdekeltség alapján – szorosabb együttműködést hozzanak létre. Így a termelés alapfeltételeinek segítésében (tenyészállatok, vetőmagvak, takarmányok, egyéb anyagok, szaktanácsadás) és az értékesítés biztonságának megteremtésében. Mindez az egész mezőgazdasági termelésben növelheti a tervszerűséget, a fejlődésben a kiegyenlítettséget, csökkentheti a túlkapások lehetőségeit, s egyben a kistermelésben is a hatékonyság növelését segítheti elő. Az együttműködés fejlesztése erősítse a munkás-paraszt szövetséget.

Az érdekelt szocialista gazdaságok, vállalatok szerepe meghatározott munkamegosztásban jusson érvényre. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek és állami gazdaságok elsősorban olyan ágazatokban vállaljanak kezdeményező szerepet, melyekben a nagyüzem termelési színvonala erre feljogosít. Egyes területeken

lési struktúráját; növeli a társadalmi összmunka teljesítményét; az egyének, családok, csoportok számára kiegészítő jövedelmek forrása; szerves része a társadalmi-gazdasági újratermelési folyamatnak. E tevékenységgel kapcsolatosan a társadalmi megítélés sok szubjektív elemet tartalmazott és tartalmaz. Zavarja az objektív megítélést, hogy egyesek az esetenként előforduló negatív jelenségek elleni fellépés közben e tevékenység egészét károsnak minősítik, a háztáji gazdálkodást szembeállítják a szocialista életmóddal.

(zöldség, gyümölcs, kisállattenyésztés) pedig a fogyasztási szövetkezetek szervező szerepe kiemelt. A folyamatos, zavarmentes és biztonságos értékesítés feltételeit a felvásárló vállalatoknak kell megteremteni. A garanciális elemek erősítése révén szélesíteni kell a több éves szerződési rendszert.

2. A változó társadalmi és gazdasági körülmények hatására számolni kell a kistermelés fokozatos korszerűsödésével. Ez részben feltétele is annak, hogy a háztáji jellegű termelés ne csökkenjen, sőt vonzereje a fiatalabb korosztályok körében is növekedjék. Ehhez a nagyobb termelőképességű fajták és anyagok biztosításán kívül fontos a műszaki fejlesztés feltételeinek megteremtése. Az V. ötéves tervidőszakban mintegy másfél milliárd forint értékű különböző kisgép biztosítása szükséges, továbbá a megfelelő szervizellátás. Az igényeket jórészt hazai gyártásból (ipari szövetkezetek, mezőgazdasági üzemek kiegészítő tevékenysége), szükség esetén importból kell fedezni.

3. A háztáji jellegű termelés saját munkán alapuljon, ami nem zárja ki esetenként speciális szakmunka igénybevételét. Idegen munkaerő rendszeres foglalkoztatása nem engedhető meg.

4. Az adórendszert úgy kell módosítani, hogy az mindenki számára világos, könnyen érthető legyen, erősítse a párt és a kormány politikája iránti bizalmat, segítse elő a konkrét termelési célok megvalósítását, és ugyanakkor gátolja meg az indokolatlan jövedelmek keletkezését.[3]

5. A termelőszövetkezetek és állami gazdaságok tagjai, illetve dolgozói számára törvényesen biztosított háztáji, illetve illetményföldhöz való jogosultság munkanélküli jövedelmet nem eredményezhet. A háztáji föld pénzbeli megváltása csak szociális (nyugdíjas, beteg tag) okokból indokolt.

6. A háztáji jellegű termelés fejlesztése csak egységes szemlélet és aktív cselekvés útján valósulhat meg.

a) A pártszervek és -szervezetek érjék el a szükséges szemléleti egységet, és hassanak oda, hogy a közgondolkodás egészséges irányúvá váljék. A felelős szervek és gazdálkodó egységek felé a párt gazdaságellenőrző munkája erősödjék. A gyakorlati végrehajtás főként a járási és városi pártbizottságoktól követel nagyobb aktivitást.

b) A közgondolkodás formálását a propaganda és a hírközlés eszközeivel is segíteni kell. A háztáji, kisegítő gazdaságok és egyéb kistermelés jelentőségét, fejlesztési irányát széles körben ismertessük. A példamutató kezdeményezések az eddiginél nagyobb társadalmi megbecsülésben részesüljenek. A propagandafeladat e téren nem kampányszerű, hanem folyamatos.

[3] E határozat nyomán született a 36/1976. (X. 17.) MT sz. rendelet a háztáji és kisegítő gazdaságok jövedelemadójáról és az ennek végrehajtásáról intézkedő 38/1976. (X. 31.) PM sz. rendelet. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1976. 329–332. és 769–778. old.)

7. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy e témát a Minisztertanács 1976. február végéig tűzze napirendre[4] és a konkrét feladatokat foglalja határozatba.[5]

[4] 1006/1976. (III. 16.) sz. minisztertanácsi határozat a háztáji és kisegítő gazdaságok termelésének fejlesztéséről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1976. 345–346. old.)

[5] A KB Titkársága 1980. június 16-i ülésén áttekintette, hogyan valósul meg a Politikai Bizottságnak a háztáji és kisegítő gazdaságokkal, valamint az egyéb kistermeléssel foglalkozó 1976. évi február 10-i határozata. Megállapította, hogy a háztáji és kisegítő gazdaságok termelése az V. ötéves tervnek megfelelően fejlődött. Ez 1979-ben 11 százalékkal volt nagyobb, mint 1976-ban, annak ellenére, hogy a termelésben részt vevők száma csökkent. Egyidejűleg szakosodott a termelés, különösen a fiatalok körében nőtt az árutermelésre berendezkedők száma. Ezekben a gazdaságokban az összes termelés 63 százaléka állattenyésztés. Ezen belül legjelentősebb a vágósertéstermelés, de a hízósertéseknek is mintegy a felét a kistermelőktől vásárolják fel. A vágómarhának az egyötödét, a vágóbaromfinak az egyharmadát, a vágónyúlnak, a húsgalambnak és a méznek szinte teljes mennyiségét a háztáji és kisegítő gazdaságok állítják elő. Ez utóbbi három termék értékesítése évente több mint 50 millió dollár értéket képvisel az exportban. Fontos tapasztalat, hogy a háztáji termelés bővítése nem ment a nagyüzemi termelés rovására, sőt célszerű munkamegosztás kialakulása figyelhető meg a nagyüzemek és a kistermelők között. A mezőgazdasági nagyüzemek által szervezett háztáji és kisegítő gazdaságok száma napjainkban 480 000 körül mozog. A kistermelés összefogására létrehozott önálló háztáji üzemágakban 2900 szakember – közülük 1560 személy függetlenített – dolgozik. Az ÁFÉSZ-ek megközelítően 2600-ra növelték a szakcsoportok számát, amelyek taglétszáma több mint 200 000. A kapcsolati formák széles körűek: a több éves szerződéstől a bérhizlaláson, az alapanyag közös beszerzésén keresztül a szakcsoportok működéséig minden változat megtalálható bennük. A háztáji és kisegítő gazdaságok eredményei elérésében fontos szerepet töltöttek be a termelők anyagi érdekeltségének, az anyagi-műszaki ellátásnak a javulása, valamint a szövetkezetek és az állami vállalatok szervező munkája. A helytelen, egyoldalú, szélsőséges vélemények eloszlatását, a helyes szemlélet és gyakorlat kialakulását a társadalmi szervek (Hazafias Népfront, érdekképviseleti szervek) munkája is segítette. Közreműködtek a munka helyi szervezésében és a jó eredmények elismerésében. Kimagasló eredményei alapján évente mintegy 1000 kistermelő kitüntetést, emlékplakettet kapott. A Titkárság megállapította, hogy az élelmiszer-termelés növeléséhez fűződő érdekeink megkívánják a háztáji és kisegítő gazdaságok termelésének további fejlesztését. Ennek érdekében továbbra is a Politikai Bizottság határozatának következetes érvényesítésére van szükség.

24
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PROPAGANDISTÁK MUNKÁJA MEGBECSÜLÉSÉNEK ÉS ELISMERÉSÉNEK FEJLESZTÉSÉRE

(1976. FEBRUÁR 16.)

I

A pártoktatásban összesen 39 000 propagandista dolgozik. A pártbizottságok, pártszervezetek nagyra értékelik a propagandisták munkáját, támaszkodnak rájuk politikai feladataik megoldásában. Törekednek a legképzettebb, a legtapasztaltabb párttagokat bevonni a propagandamunkába. Nagy számban vállalnak propagandistamegbízatást felelős munkakört betöltő kommunisták. Az ideológiai munka növekvő szerepével párhuzamosan az elmúlt években a propagandisták munkájának elismerése is fokozódott.

Az elismerés több formája alakult ki. A pártbizottságok emlékplaketteket, oklevelet adományoznak a kiemelkedő munkát végző vagy huzamosabb idő óta tevékenykedő propagandistáknak. A propagandamunka elismerése a káderképző formákon oktatók egy részénél a tisztelet- és az óradíjak formájában történik. A többi propagandista a pártbizottságok jutalmazási keretéből könyv- vagy tárgyjutalomban részesül. Ennek mértéke megyénként eltérően a propagandisták 10–20 százalékát érinti és személyenként 100–500 forint összeget tesz ki. Kedvező, hogy bővül a könyvjutalmak, a könyvvásárlási utalványok aránya, ami közvetlenül is elősegíti a propagandisták eszmei-politikai felkészülését szolgáló irodalom beszerzését.

A propagandisták munkája politikai, erkölcsi és anyagi elismerésének jelentős fejlődése ellenére zavar is tapasztalható ezen a területen. Az elismerés mai rendszere a szükségesnél differenciáltabb, egyes formái – a helyileg előállított oklevelek, plakettek stb. – devalválódtak. Mindez indokolja az egységes elismerési rendszer kialakítását.

II

A propagandisták munkájának megbecsülését, kiemelkedő teljesítményük elismerésének rendszerét egységesíteni, fejleszteni szükséges. Értékelni kell azt a felelősségteljes és áldozatkész munkát, amit a propagandisták a párttagság eszmei-

politikai nevelése, a párt ideológiai célkitűzéseinek valóra váltása érdekében végeznek.

Figyelembe kell venni azt is, hogy a színvonalas propagandamunka jelentős energiát, időt, szorgalmat igényel és a propagandisták részéről külön anyagi kiadással is jár. Mindenekelőtt az elismerés olyan formáját kell alkalmazni, ami közvetlenül ösztönzi, segíti a propagandista munkáját.

1. A propagandamunka – mindenekelőtt a nem hivatásos propagandisták munkájának – elismerése a következő rendszerben történjen.

a) Az eredményes propagandamunka elismeréseként a párt részére fenntartott keret terhére évente átlagosan 20–25 propagandista részesüljön kormánykitüntetésben.

A kitüntetettek névsorát a budapesti, a megyei pártbizottságok javaslata alapján a KB Agitációs és Propaganda Osztálya terjeszti az illetékes szervek elé. A kitüntetés átadását is az agitációs és propaganda osztály szervezi.

b) Évente mintegy 20–25 propagandista kapja meg az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, illetve a Szocialista Kultúráért Érdemérem kitüntetést. A miniszteri kitüntetésben a nem pedagógusi munkakörben dolgozó propagandisták is részesíthetők.

A kitüntetettek névsorát a budapesti, a megyei pártbizottságok javaslata, a KB agitációs és propaganda osztályának előterjesztése alapján a felügyelő titkár hagyja jóvá.

A kitüntetéseket az illetékes minisztériumok biztosítsák. A kitüntetéssel járó költséget a párt költségvetésében központilag kell biztosítani. Az átadásra a budapesti, megyei pártbizottságon kerüljön sor.

c) A Központi Bizottság alapítson kiváló propagandistamunkáért adományozható Lenin-emlékplakettet. Ezt évente 100–120 propagandista kapja meg. Az emlékplaketthez a kitüntetettek kapjanak 1500 forint értékben könyvvásárlási utalványt. A területi, üzemi pártbizottságok ilyen irányú tevékenységét meg kell szüntetni.

A kitüntetettek névsorát a budapesti, a megyei pártbizottságok javaslata, a KB kárainak javaslata alapján a KB agitációs és propaganda osztályának vezetője hagyja jóvá.

d) A budapesti és a megyei pártbizottságok a 10, 15, ill. 20 éve végzett propagandamunkáért adományozzanak oklevelet. Ennek keretében a kiemelkedő oktatómunkát a rendelkezésükre álló keret terhére jutalmazzák.

A szükséges oklevéltípusokat a KB Agitációs és Propaganda Osztálya központilag biztosítsa. Az oklevelek átadásának szervezeti formáit, valamint az anyagi elismerés mértékét az illetékes pártbizottságok határozzák meg. (Az oklevelekhez kapcsolódó könyvjutalom ne haladja meg az 500 forintot.)

e) A marxizmus–leninizmus esti középiskola kétéves tagozatának propagan-

distái munkájuk, felkészülésük segítése érdekében kapjanak évente 800 forintos könyvvásárlási utalványt.

f) A semmilyen rendszeres anyagi elismerésben nem részesülő propagandisták díjtalanul kapják meg a munkájuk alapját képező tan- és segédanyagokat.

2. Az elismerés szervezeti kereteinek és anyagi feltételeinek biztosítása.

a) A plaketteket az illetékes KB-titkár adja át évenként Lenin születésének évfordulóján (április 22-én) központi ünnepség keretében. Ezt a napot kössük össze Lenin eszméi, az eszme terjesztői, a propagandisták népszerűsítésével, a propaganda eredményeinek bemutatásával. Az eseményről a sajtó, a rádió, a tv tudósítson.

b) A Lenin-emlékplaketthez járó jutalmazás, valamint a központi ünnepség költségeit az éves költségvetésben a KB pártgazdasági és ügykezelési osztálya tervezze meg.

c) Az esti középiskola tanárai könyvvásárlási utalványban részesítésének, továbbá a propagandisták tan- és segédanyagokkal történő ellátásának költségeit a budapesti, a megyei pártbizottságok a KB pártgazdasági és ügykezelési osztálya útmutatásai és ellenőrzése alatt tervezzék meg.

d) A Kossuth Könyvkiadó dolgozza ki a könyvvásárlási utalványok kiadásának és beváltásának, valamint a propagandisták tan- és segédanyagokkal történő ellátásának rendszerét, és azt a KB agitációs és propaganda osztálya hagyja jóvá. A kiadó a feladatot a jóváhagyott rendszer alapján önállóan oldja meg.

e) A propagandisták munkája elismerésének és jutalmazásának egységes rendszere az 1976–1977-es oktatási évben kerüljön bevezetésre.[1]

[1] A határozat nyomán az első központi ünnepségre 1977. április 22-én került sor (Népszabadság, 1977. április 23.).

25
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETI DEMOKRÁCIA ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK HELYZETÉRŐL, A TOVÁBBFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEIRŐL

(1976. FEBRUÁR)

I
A SZÖVETKEZETI DEMOKRÁCIA FEJLESZTÉSÉNEK INDOKAI

A szocialista demokrácia fejlesztésének irányát a XI. kongresszus határozta meg. A szövetkezeti demokrácia fejlesztése szoros összhangban van a szocialista demokrácia általános fejlődésével, a szocialista állam szerveinek tevékenységével. Jelentős a tudatformáló és termelésszervező ereje.

A szövetkezeti demokrácia továbbfejlesztését többek között szükségessé teszi:

– az egész társadalmunkban kibontakozó demokratizálódási folyamat, amelynek része a szövetkezetekben érvényesülő demokrácia is;

– a szövetkezetekben kialakult vagy kialakulóban levő megváltozott gazdasági környezet (a termelőerők fejlődése, a műszaki-technikai forradalom, a hatékonyság növelésének, a gazdálkodás minőségi mutatóinak előtérbe kerülése, a szakosodás, a társadalmi munkamegosztás, a szövetkezeti méretek, az élő és holtmunka arányának változása stb.) hatása;

– a társadalmi háttér (társadalmi átalakulás, generációváltás, munkaerőmozgás, munkások számának növekedése, urbanizálódás, szövetkezeti tagság műveltségi színvonalának emelése, életforma-változás stb.) fejlődése.

A szövetkezeti demokrácia keretei, formái és módszerei valamennyi szövetkezeti ágazatban közel azonos vonásokat mutatnak. *Az egyes szövetkezeti ágazatok eltérő társadalmi, gazdasági rendeltetése, a dolgozói érdekeltség, az egzisztenciális kötődés sajátosságai miatt azonban különbségek is vannak.* Ezeket a gyakorlatban és a szabályozásban is figyelembe kell venni.

II
A SZÖVETKEZETI DEMOKRÁCIA ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK FELTÉTELEI, A SZÖVETKEZETI ÖNKORMÁNYZAT ELVEINEK MEGVALÓSULÁSA

1. A SZÖVETKEZETI MOZGALOM ÉS A SZÖVETKEZETEK MŰKÖDÉSÉNEK, GAZDÁLKODÁSÁNAK FEJLŐDÉSE

A szövetkezetekben az elmúlt években felgyorsult a termelés, a forgalom növekedési üteme és a tevékenység intenzívebbé vált. Valamennyi szövetkezeti ágazatban *nagyarányú koncentrálódási folyamat* zajlott le.[1]

Az egyesülések új követelményeket állítottak fel és több területen módosították a szövetkezeti demokrácia érvényesülésének feltételeit:

– a mezőgazdasági és fogyasztási szövetkezetekben számos helyen szétvált a lakóhely és a munkahely korábbi egysége;

– a szövetkezetek egyesülései során eltérő adottságú és színvonalú gazdaságok tevékenységét, belső szabályzatait, munkadíj-színvonalát és üzemi szervezetét kellett összehangolni;

– a szervezeti keretek újrarendeződése, a demokratikus fórumok munkájában esetenként megtorpanást okozott, és helyenként feszültségek, ellentmondások keletkeztek;

– az egyesülések esetenként megoldottnak vélt községi, nemzetiségi, vallási ellentétek feléledéséhez is vezettek.

A *tulajdonviszony* fejlődését jellemzi a felhalmozás, az oszthatatlan szövetkezeti közös vagyon gyarapodása. Ezt tükrözi, hogy az ipari szövetkezetekben az oszthatatlan szövetkezeti vagyon aránya 98 százalék, a fogyasztási szövetkezetekben 94 százalék, a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben pedig az összes vagyon háromnegyed része. Így a tagsági viszony lényegét egyre inkább a közös munkában való részvétel és nem a bevitt vagyon határozza meg.

A mezőgazdasági szövetkezetekben az iparszerű termelés térhódítása nyomán a IV. ötéves terv időszakában tovább *csökkent a foglalkoztatottak* száma; valamelyest csökkent az ipari szövetkezetekben is.

A technikai ellátottság javulása elősegíti a termelés iparszerűségének növekedését. Ezáltal pedig döntő hangsúlyt kapott a munka- és üzemszervezés, a belső szervezet korszerűsítése és továbbfejlesztése, ami nem kis mértékben függ a tagság, a dolgozók tevékeny részvételétől, a szövetkezeti demokrácia hatékonyságától. Ez a folyamat kihatott a tagság összetételének alakulására is.

A szakosodás, az iparszerű termelés kialakulása előmozdította a *fiatalok gyorsabb beáramlását* a szövetkezetekbe. (A 30 éven aluliak száma az ipari szövet-

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 25–33. old., valamint az 1. sz. dokumentumot.

kezetekben meghaladja a 100 000-ret, a mezőgazdasági szövetkezetekben a 130 000-ret.) A fogyasztási szövetkezetekben a társadalmi átrétegeződés következtében egyre jelentősebb a munkástagok aránya.

A fiatalok számának növekedése mellett a termelő típusú szövetkezetekben nőtt a nyugdíjas tagok száma is. (Legnagyobb – 45 százalék – az arányuk a mezőgazdasági szövetkezetekben.) Az idős tagok egy része azonban erejéhez képest ma is részt vállal a közös munkában.

A termelő jellegű szövetkezetekben az alkalmazottaknak a dolgozó tagokhoz viszonyított aránya mintegy 20 százalék. A mezőgazdasági szövetkezetekben az alkalmazottak – mint munkavállalók – általában előnyösebb helyzetben vannak a szövetkezeti tagoknál. Társadalmi juttatásaik, munkakörük stabilitása, munkabérük garantálása stb. jogszabályilag rendezett.[2] A legutóbbi időkig – a szakszervezeti szervek létrejöttéig – megoldatlan volt intézményes érdekvédelmük, a szövetkezet szervezeti életébe való bevonásuk azonban jelenleg sem teljesen kialakult. Az alkalmazotti munkaviszony és a tagsági viszony közötti indokolatlan különbségek rendezése fontos feltétele a szövetkezeti demokrácia érvényesülésének.

2. A SZÖVETKEZETEK ÖNÁLLÓSÁGÁNAK ÉRTELMEZÉSE ÉS BIZTOSÍTÁSA, A TÁRSADALMI, A SZÖVETKEZETI ÉS AZ EGYÉNI ÉRDEK ÖSSZHANGJÁNAK ERVÉNYESÜLÉSE

A szövetkezeti törvények hatályba lépése óta – a jogszabályok keretei között – a szövetkezetek önállóságot élveznek a gazdálkodás és a belső élet kérdéseinek eldöntésében. A szövetkezetek tevékenységét meghatározó gazdaságpolitika, a közgazdasági és jogi szabályozás lehetővé tették az állami és a szövetkezeti tulajdon együttes fejlesztését. Jellemző az ágazati irányítás erősödése, a szövetkezetek és az állami vállalatok kapcsolatában az egyenjogúság érvényesülése.

A társadalmi, a szövetkezeti és az egyéni érdek összhangja a szövetkezeti mozgalomban összességében megvalósult. A párt- és az állami tevékenység, az érdekképviseleti munka folyamatos érdekegyeztetéssel együttesen biztosította az összhang érvényesülését.

A társadalmi érdek érvényesülése függ:
- az érdek közvetítésének helyes módjától és formájától;
- a társadalmi érdeket közvetítők tájékozottságától;
- a társadalmi érdek egyes tényezőinek helyes értelmezésétől;
- a helyi viszonyokra történő egyértelmű és helyes alkalmazásától.

Az összességében kedvező tendencián belül helyenként és időszakonként tapasztalt problémák okai összetettek. Figyelembe kell venni, hogy *a csoportérde-*

[2] Lásd az 5. sz. dokumentumot.

ket nem lehet leszűkiteni szövetkezeti csoportérdekre. A csoportérdek helyi érdeket is kifejez, tehát adott körülmények között megyei, járási, városi stb. érdekeket, amelyekben a szövetkezet mint egyik társadalmi és gazdasági szervezet jelenik meg a maga tevékenységével. Ilyen helyi érdek pl. a szolgáltatásfejlesztés, a lakásépítés, a fogyasztói igények színvonalas kielégítése, az alapok közös célra történő átcsoportosítása, a közművelődési alapok képzése, a közös beruházás stb. Ezeknek a céloknak is szoros összhangban kell lenni a népgazdasági érdekkel, és világosan ki kell fejezni a társadalmi érdek összefüggéseit.

Esetenként problémát jelentett, hogy egyes helyi szervek megalapozatlanul erőltették a szövetkezetek egyesülését, illetve a tervekben nem szereplő, a szövetkezetek teherbíró képességeivel, adottságaival nem számoló követelményekkel, igényekkel léptek fel a szövetkezetek fejlesztési döntéseinek meghozatalánál. Előfordult azonban az is, hogy a szövetkezetek maguk fogtak megalapozatlan, felesleges beruházásba, melléktevékenységbe, vagy sértették meg az elosztás szocialista elveit.

A szövetkezetek működésének átfogó, keretjellegű jogi szabályozásával a közgazdasági szabályozórendszer, a törvényességi, az ágazati-szakmai felügyelet, a hatósági igazgatás, a pénzügyi revízió segítségével az állam a szövetkezetek tevékenységének minden lényeges területén hatásos módon képes érvényesiteni a társadalmi érdekeket, az érdekek helyes sorrendiségét, a törvényesség betartását. Ennek ellenére, főként az ellenőrzés hiányosságai (az ellenőrzések koordinálatlansága, a tanácsi szerveknél mutatkozó szakemberhiány stb.) következtében egyes szövetkezetekben a csoportérdek előtérbe kerülése a társadalmi normák megsértéséhez, bűncselekményekhez is vezetett.

A csoportérdek indokolatlan előtérbe kerüléséhez hozzájárult az is, hogy a társadalmi érdek kifejezésére hivatott joganyag egy része nehezen áttekinthető, egyes elemei összhatásukban ellentmondásosak, helyenként túlszabályozás is előfordul.

A szövetkezetekben a szakember-ellátottság a gyors fejlődés ellenére néhány szakterületen hiányos és szövetkezetenként erősen differenciált. Hiány van pl. felsőfokú számviteli, pénzügyi, áruforgalmi, jogász, közgazdász képesítésű szakemberekben. Ez nehezíti a társadalmi érdekek felismerését és a döntéselőkészítő, végrehajtó, ellenőrző munkában ezek maradéktalan érvényesítését.

Érdekösszeütközések a szövetkezetek belső szervezetében is előfordulnak. A szövetkezeten belüli érdekstruktúra az évek folyamán egyre differenciáltabbá vált. A különböző rétegek érdekein belül sajátos érdekként jelentkezik a tagok és alkalmazottak, a fiatalok és idősebbek, az aktív dolgozók és nyugdíjasok, a szakképzett és szakképzetlen dolgozók, a szellemi és fizikai munkát végzők, az egyes önelszámoló munkaszervezeti egységek, helyi szervek, az azonos településen lakók érdeke.

Az önkormányzati szervek működése, az alapszabályok és a belső normák sokszínűsége, változatossága az érdekegyeztető munka eredményességét segíti elő. Az érdekek felszínre kerülésének fontos feltétele, hogy a különböző rétegek és dolgozói csoportok képviselői arányosan kapjanak helyet a választott testületekben, és a szövetkezeti demokrácia továbbfejlesztésénél intézményesüljenek a munkaszervezeti kollektívák jogai és kötelességei.[3]

A mezőgazdasági szövetkezetekben alakuló és több ágazatban már meglevő szakszervezeti szervek a demokrácia érvényesülésének új módszereit eredményezik.

A szövetkezetekben működő KISZ-szervezetek, Ifjúsági Parlamentek – élve az Ifjúsági Törvényben biztosított jogaikkal –, eredményesen segítették a fiatal szövetkezeti tagok, alkalmazottak sajátos érdekei érvényesülését és részvételüket a demokratikus fórumokon.

A szövetkezeti demokrácia továbbfejlesztésénél nagy figyelmet érdemel a tagsági érdekvédelem is. A kisebb munkaszervezeti kollektívák, brigádok, bizottságok tevékenységének kiszélesítésével, a jogsegélyszolgálat kiterjesztésével, a szövetségi feladatok megfelelő bővítésével, a tagság jogainak fokozott érvényesülése biztosítható.

3. A TESTÜLETI SZERVEK HATÁSKÖRE, MŰKÖDÉSE, A TISZTSÉGVISELŐK MEGVÁLASZTÁSA

Az elmúlt években fejlődött a közgyűlés, a vezetőség és a különböző bizottságok tevékenysége. Egyre nagyobb jelentőséget kaptak – főleg mint tanácskozó fórumok –, a munkaszervezeti egységek. Mindemellett a szövetkezeti demokrácia gyakorlásának formáit, módját azonban jobban hozzá kell igazítani főként a méretek növekedésével, a szakosodás fejlődésével, a tagság átrétegződésével, az üzemi és munkaszervezet korszerűsítésével kapcsolatos változásokhoz. Az operatívabb döntést igénylő kérdések alóli tehermentesítéssel hatékonyabbá kell tenni a közgyűlések munkáját. Ezért indokolt a közgyűlések hatáskörét oly módon rendezni, hogy:

– érvényesüljön a tagság döntési joga a szövetkezetet érintő legfontosabb kérdésekben, mint a zárszámadás megállapítása, a tervek jóváhagyása, a tisztségviselők megválasztása, az egyesülés, szétválás, megszűnés elhatározása, az alapszabály megállapítása;

[3] Az érdekeltségi irányok alakulását sok tekintetben motiválja a szövetkezetek gazdasági fejlődése, demokratizmusának érvényesülése. A témáról megjelent irodalomból többek között lásd *Kisjakab Lajos:* Vállalati érdekeltség és üzemi demokrácia a mezőgazdasági vállalatoknál. Közgazdasági Szemle, 1979. július–augusztus. Gondolatok a termelőszövetkezetek vállalati érdekeltségéről. Ugyanott, 1980. február. *Szénay László–Kapronczai István:* Termelőszövetkezetek a jövedelemérdekeltségről és a szabályozásról. Ugyanott, 1980. március.

– a tagság kapjon átfogó tájékoztatást a szövetkezet gazdasági és társadalmi tevékenységéről;

– formális döntésekre azonban ne kényszerüljön a szövetkezet legfelsőbb fóruma.

A közgyűlési hatáskör javasolt átrendezése egyúttal feltételezi a küldöttgyűlés szerepének növelését. A küldöttgyűlést az ügyek érdemi megtárgyalására alkalmas önkormányzati fórummá indokolt alakítani. Ennek alapfeltétele, hogy a küldöttgyűlés létrehozása a szövetkezet munkahelyi, illetve helyi szervezeti egységeinek delegálása alapján történjék. A küldöttek megválasztása, beszámoltatása, visszahívása a kis kollektívák kizárólagos jogköre legyen.

A szövetkezet vezetősége az operatív vállalatvezetés felelős testülete. Egyre nagyobb szerepet játszik a megnövekedett társadalmi, politikai, gazdasági feladatok megoldásában. Felelőssége – a gazdálkodás összetettebbé válásával – állandóan növekszik. Az önkormányzati fórumok közötti hatáskörök átrendezése megköveteli, hogy bővüljön a vezetőség döntési jogköre, ugyanakkor gyakorlati munkájából szűrődjenek ki a szakvezetőkre tartozó ügyek. Elsődlegesen ez a testület felelős az állami kötelezettségek teljesítéséért, a szövetkezetekre vonatkozó jogszabályok végrehajtásáért, a tagság jogainak érvényesítéséért, anyagi, szellemi felemelkedéséért, mind a politikai, mind az állami szervek előtt. A szövetkezetek működésében – a társadalmi jellegből eredően is – fontos szerepe van a kollektív testületi és az egyszemélyi vezetés összhangjának, illetve a megfelelő munkamegosztásnak. Feladatuk, felelősségi körük, jogosultságuk terjedelmének pontos rögzítése, politikai és erkölcsi védelmük ennélfogva társadalmi és szövetkezeti érdek egyaránt. A vezetőség és az elnök munkamegosztásánál is figyelembe kell venni, hogy hatáskört arra a fórumra kell bízni, ahol az információ, az érdekeltség és a felelősség egybeesik, érvényesíthető.

A vezetés társadalmi jellegének kibontakoztatásában, a tartalmas belső élet alakításában növekvő szerepet töltenek be a *bizottságok.* A bizottságokban tevékenykedő szövetkezeti tagok döntő többsége napi munkája mellett önzetlenül, növekvő felelősségérzettel látja el feladatát. A bizottsági munka színvonala azonban differenciált. További feladat a személyi feltételek javítása, ügyvitelük jobb megszervezése, működési körük bővítése, a bizottsági munka rangjának növelése. Bevált az a gyakorlat, hogy a bizottságokat – ahol ennek személyi és tárgyi feltételei biztosítottak – döntési jogkörrel ruházzák fel.

A szövetkezeti tisztségviselőket titkosan választják. A titkos szavazás intézménye bevált, növelte a választott vezetők felelősségérzetét, a tagságtól való függőséget. A szövetkezetek személyzeti és kádermunkájának fejlesztése, a vezetők, tisztségviselők helyes kiválasztása, a demokrácia érvényesülésének fontos követelménye. A politikai, a szakmai és a vezetési alkalmasság követelményét a jelöléseknél, az előkészítés szakaszában jobban figyelembe kell venni. Ehhez a

párt, állami és az érdekképviseleti szervek intézményes együttműködésére van szükség. A vezetői hármas követelmény érvényesítése nemcsak a választásnál és felmentésnél fontos, hanem folyamatos feladat.

4. A VÁLLALATI GAZDÁLKODÁS SZERVEZETI EGYSÉGEINEK AZ ÖNKORMÁNYZATI SZERVEKHEZ VALÓ VISZONYA

A szövetkezetek általában a vállalati gazdálkodás követelményeinek megfelelő munkaszervezetet alakítottak ki. *A változatos és sokrétű belső munkaszervezet közös vonása, hogy a szakvezetők, a különböző szervezeti egységek vezetői megbízatásukat a vezetőségtől kapják.* A munkamegosztást általában úgy alakították, hogy a vezetőség a közös tevékenység átfogó irányításával foglalkozik, a termelés- és a munkaszervezés közvetlen irányítása pedig a szervezeti egységek vezetőinek feladatkörébe tartozik.

Tapasztalhatók olyan jogi akadályok, amelyek egyes munkaköröknél indokolatlanul merevítették a mezőgazdasági szövetkezetek vezetői szervezetét. Fontos érdek, hogy a *döntési jog* a gazdálkodás és működés lényeges kérdéseiben *továbbra is a választott testületet illesse meg, az operatív termelésirányítást, szakvezetést, ugyanakkor ne fékezze a hatáskör hiánya.*

A szövetkezeti demokrácia érvényesülésének jó példái találhatók a munkahelyi közösségekben. Az üzemi méretek növekedése, a belső munkamegosztás elmélyülése szervezetileg elkülönült munkahelyi kollektívák kialakítását eredményezte. A szövetkezetek – külön jogi szabályozás nélkül is, jó politikai érzékkel – az elmúlt időszakban egyre nagyobb szerepet juttattak a munkahelyi közösségeknek, brigádoknak (tervjavaslatok elkészítése, termelési tanácskozások tartása stb.). A munkahelyi kollektívák alkalmasak a szövetkezeti demokrácia érvényesülésének előmozdítására, az alkalmazottaknak a szövetkezeti életben való hatékonyabb részvételére. *Helyes lenne a kis kollektívákat meghatározott körben döntési, véleményezési, egyetértési, javaslattételi, kifogásolási, ellenőrzési jogosultsággal felruházni.* Kívánatos, hogy a munkával kapcsolatos kérdések eldöntésében az alkalmazottak a tagokkal azonos jogokat kapjanak.

A fogyasztási szövetkezetekben a sajátosságok és a méretek növekedése miatt egyre jelentősebb szerep vár az egyes szövetkezeteken belül a helyi (területi, községi) önkormányzati testületekre (intéző és ellenőrző bizottságokra).

A városokban és az ipartelepüléseken az ÁFÉSZ-ek és a takarékszövetkezetek fejlődése sok esetben kapcsolódott az ipari üzemekhez, s jelentős segítséget nyújtanak a munkások életkörülményeinek javításához. A szövetkezetek keretében működő s az üzemekhez kapcsolódó munkásszövetkezeti tagozatok belső önkormányzatának megteremtésével a demokrácia fejlődésének *jó* a lehetősége. Fejleszthető az ifjúsági fogyasztási szövetkezeti tagozatok működése is.

Az önkormányzati élet megszilárdításában előrelépést jelentett a szövetkezeti

vezetők és tisztségviselők megváltozott szemlélete, vagyis az, hogy a szövetkezetek előtt álló feladatok teljesítése érdekében fokozottabban kell támaszkodni a választott testületi szervek munkájára, a tagok aktív részvételére. Emellett még mindig sok helyen tapasztalható a vezetés nem kívánatos elkülönülése, az önkormányzati tevékenység leszűkítése a közgyűlések munkájára és a gazdasági döntések meghozatalában a tagság, illetőleg a választott testületi szervek elhalványítása.

Az egyszemélyi felelős vezetők munkájában a sok pozitívum mellett több olyan vonás is tapasztalható, amelynek felszámolása komoly lépést jelentene az önkormányzati élet, a szövetkezeti demokrácia megszilárdulásában. Így pl. tapasztalható, hogy nem tartják tiszteletben a szövetkezeten belüli hatásköröket; a feljogosított szövetkezeti szervek döntési jogkörének figyelmen kívül hagyásával történnek intézkedések; az egyszemélyi döntésekről a testületi szervek tájékoztatása sok esetben elmarad; a beszámolás mind a közgyűlés, mind a választott testületi szervek előtt formális; nem történik meg a vezető részéről a testületek ellenőrzési és döntési jogának elősegítése és érvényre juttatása.

5. A SZÖVETKEZETI ELLENŐRZÉS HELYZETE

A szövetkezeti demokrácia érvényesülésének egyik fontos kérdése a szövetkezeti ellenőrzés továbbfejlesztése. Ennek előfeltétele, hogy fejlődjön a tagság szocialista tulajdonosi tudata, a tulajdonosi felelősség és magatartás, növekedjen az ellenőrző (felügyelő) bizottságok munkájának hatékonysága, erősödjön a vezetői ellenőrzés és fokozódjon a szövetségi revizori irodák ellenőrzést segítő tevékenysége.[4]

A tulajdonosi ellenőrzés a szövetkezeti tagok joga és kötelessége, amelyet egyrészt közvetlenül a közgyűléseken, a választott testületi szervekben, valamint munkavégzés közben, másrészt közvetetten, az ellenőrző (felügyelő) bizottságok útján gyakorolnak. A szövetkezetekben a tagsági ellenőrzés, a belső önfegyelmező erő nem mindenütt érvényesül kellően, de ugyanez mondható el az ellenőrző (felügyelő) bizottságok munkájáról is. Bár munkavégzésük színvonala és hatékonysága mutat fejlődést, nem tart lépést a követelményekkel. Problémát okoz, hogy sok helyen személyi összetételük és szakmai felkészültségük gyengesége miatt nem képesek biztosítani a szövetkezet állandó, folyamatos ellenőrzését. A megnövekedett feladatoknak igyekeznek ugyan eleget tenni, számottevő részük azonban nehezen birkózik meg a gazdálkodás átfogó ellenőrzésének egyre bo-

[4] A szövetkezeti ellenőrzés feladatait, területeit, módszereit körvonalazta az MSZMP KB Szövetkezetpolitikai Munkaközösségének: „Az ellenőrzés fejlesztésére hozott intézkedések tapasztalatai. A felügyelő (ellenőrző) bizottságok munkájának javítása, a belső ellenőrzés erősítése a szövetkezetekben" c., 1973. októberi állásfoglalása. Lásd: Szövetkezetpolitikai kérdések '76. Kossuth Könyvkiadó 1976. 9–22. old.

nyolultabb feladataival. Érdemleges munkájukhoz hiányzik számos előfeltétel is: információ, anyagi, technikai eszközök, a tisztségükből folyó munkájukhoz szükséges védelem. Lehetőségük van ugyan szakértőt igénybe venni, a gyakorlatban azonban ezzel ritkán élnek.

Az operatív vállalatvezetés részét képező ellenőrzés formája és szervezete sok szövetkezetben kialakult. A vezetők általában eleget tesznek a rájuk háruló ellenőrzési kötelezettségeknek, figyelmet fordítanak a testületi határozatok végrehajtására, a beszámoltatások rendszerességére. Ugyanakkor a belső ellenőrök száma kevés, egyenetlen a munka színvonala, tisztázatlan a belső ellenőrök hatásköre és függőségi viszonya. Nincs kellően megoldva képzésük és továbbképzésük. A törvényesség fokozottabb biztosítása, a szervezettebb, hatékonyabb gazdálkodás érdekében gyorsabb ütemű előrehaladásra van szükség.

Nagy előrelépést jelentett a szövetkezetek ellenőrzésében a revizori irodák létrehozása.[5] Működésük azonban korszerűsítésre szorul. Jogszabály módosításával is hatékonyabbá kell tenni tevékenységüket, szorosabbá kell tenni mozgalmi és szakmai irányításukat.[6]

A szövetkezeti ellenőrzéssel kapcsolatos legfontosabb igény a megelőzés. Fontos, hogy a szövetkezeten belüli ellenőrzések megállapításairól a közgyűlés, a küldöttgyűlés, a vezetőség kellő időben megfelelő tájékoztatást kapjon, és ennek alapján lehetősége legyen a szükséges intézkedések meghozatalára. Több esetben viszont az is előfordul, hogy a testületi szervek egy része, bár a vizsgálatok során megállapítanak szabálytalanságokat, visszaéléseket, azokat nem súlyuknak megfelelően mérlegeli és intézkedik. E téren is tovább kell lépni.

6. A TAGSÁG, A DOLGOZÓK BELSŐ TÁJÉKOZTATÁSA

Az információ a szövetkezeti demokrácia érvényesülésének fontos feltétele. Az adottságokhoz, az igényekhez igazodóan a szövetkezetekben a tájékoztatás változatos módszerei honosodtak meg: írásos beszámolók, szóbeli tájékoztatás, üzemi lapok, híradók, szövetségi tájékoztatók, kézikönyvek stb. Tájékoztató feladatokat látnak el a különböző önkormányzati szervek (közgyűlés, küldöttgyűlés stb.), a tisztségviselők, üzemi vezetők is.

Az információs rendszer szervezettsége, folyamatossága, színvonala és így a tagok tájékozottsága, a fejlődés ellenére általában elmarad a megnövekedett döntési felelősség által támasztott követelményektől.

A tájékoztatási munka eredményességét növelné a vezető testületek és a vezetők tájékoztatással összefüggő kötelezettségeinek egyértelmű meghatározása. Az információs rendszer akkor hatékony, ha arányban áll a tagság képzettségi szín-

[5] Lásd ezzel kapcsolatban az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 549–565. old.

[6] Ezzel kapcsolatban lásd az 51/1977. (XII. 21.) sz. minisztertanácsi rendeletet a szövetkezetek belső ellenőrzéséről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1977. 441–444. old.)

vonalával, és a nagyméretű szövetkezetek esetében is átfogó képet ad a gazdálkodásról, a működésről, a dolgozók anyagi érdekeltségéről stb. Helyes gyakorlat pl. a fontosabb közgyülési, vezetőségi határozatok írásos közlésének megszervezése, a küldöttgyülések elé kerülő napirendek, a belső szabályzatok nagyobb nyilvánosság előtt történő előzetes megvitatása, a társadalmi aktívák, újítók tanácskozásainak intézményesítése.

7. A SZOCIALISTA ÉLETFORMA, A GONDOLKODÁSMÓD FEJLESZTÉSE

A szövetkezetek eredményesen tevékenykednek a szövetkezeti dolgozók szocialista életformájának, gondolkodásmódjának fejlesztésében. Általában következetesen képviselik azt az elvet, hogy a fejlett szocialista társadalom építése, a szövetkezetek fejlődése és a szövetkezeti demokrácia erősítése sokoldalúan művelt, politikailag és szakmailag jól képzett, a termelési kultúra és a szocialista munkaerkölcs követelményeinek megfelelő közösségi gondolkodású dolgozókat igényel.

Nagy előrelépést jelentettek a tagság politikai és általános műveltségének továbbfejlesztésében az MSZMP KB közművelődési határozata és az országos tanácsok ennek szellemében kibocsátott ajánlásai. Ezekben a dolgozók művelődésének, politikai-szakmai és általános műveltségének magasabb színvonalra emelését, illetve az ezzel kapcsolatos feladatokat jelölték meg.

A művelődés közösségi formái sokszínű és változatos tartalmúak a szövetkezetekben. (Klubok, öntevékeny művészeti együttesek, könyvtárak stb.) A három szövetkezeti ágazat jó együttműködését jellemzi, hogy több ízben került sor közös fesztiválok, szavalóversenyek, műsoros előadások rendezésére. A mozgalom nagy gondot fordít a művelődéssel foglalkozó szakemberek és aktívák politikai-szakmai képzésére. A szövetkezeti dolgozók tudatformálásában nagy segítséget jelent mindhárom ágazatban a szövetkezeti sajtó propagandatevékenysége.

Fogyatékosság tapasztalható azonban a dolgozók politikai oktatásának szervezettségében.

III
A SZÖVETKEZETI DEMOKRÁCIA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI

Az MSZMP Programnyilatkozata hosszú távra meghatározta a szocialista demokrácia szerepét, funkcióját.[7] Ennek megfelelően kell fejleszteni a szövetkezeti demokrácia bevált módszereit és azokat a vonásait, amelyek a szövetkezeti ta-

[7] A Programnyilatkozat idevonatkozó részét lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 957–959. old.

gok szocialista tudatának erősítését és a gazdálkodás hatékonyságának növelését szolgálják.

Fontos követelmény, hogy a szövetkezeti demokrácia fórumain kifejezésre jutó egyéni érdekek, valós szövetkezeti érdekként összegeződjenek, az egyéni, a csoport és a társadalmi érdekek egyeztetése során pedig a társadalmi érdekek elsődlegessége érvényesüljön.

A szövetkezeti demokrácia továbbfejlesztésének főbb tennivalói:

1. A közgyűlés kizárólagos hatáskörébe a szövetkezetek létét alapvetően meghatározó kérdéseket, mint az alapítást, az egyesülést, szétválást, a kiválást, a megszűnést, a zárszámadás és a terv jóváhagyását, a tisztségviselők megválasztását és az alapszabály megállapítását célszerű utalni. Az ipari és mezőgazdasági szövetkezetek legyenek kötelesek évente legalább egyszer közgyűlést tartani.

A küldöttgyűlés hatáskörébe tartozzanak az egyéb lényeges kérdések, pl. a terv érdemi megtárgyalása, a vezetői javadalmazás, a fegyelmi és kártérítési hatáskörök gyakorlása, a szövetségbe való belépés. (A fogyasztási szövetkezetekben a terv, a zárszámadás jóváhagyása is a küldöttgyűlés hatáskörébe tartozhat.) A küldöttgyűlés hatékony működése érdekében rendezni kell a küldöttek választásának, visszahívásának, beszámoltatásának rendjét, a küldöttek jogait, kötelességeit, a küldöttgyűlés és más testületek viszonyát.

A szövetkezetekkel szemben támasztott megnövekedett politikai, gazdasági, szakmai követelmények, a rend és a fegyelem további szilárdítása szükségessé teszi, hogy bővüljön a vezetőség döntési jogköre, ugyanakkor tevékenységéből szűrődjenek ki a szakvezetőkre tartozó ügyek. A kollektív és egyszemélyi felelősség megfelelő érvényesítése érdekében a vezetőség hatáskörét a vezetők jogkörétől belső szabályzatokban kell elhatárolni. Tovább kell javítani a vezetőségek személyi összetételét, elsősorban azzal, hogy a szövetkezet egyes munkaszervezeti, területi egységei, rétegei lehetőleg arányos képviselethez jussanak. Növelni kell az erre alkalmas fizikai dolgozók, nők és fiatalok számát. Emelni kell a vezetőség munkájának politikai és szakmai színvonalát. Ennek érdekében intézményesen biztosítani kell képzésüket és továbbképzésüket.

A szövetkezeti demokrácia szélesítése érdekében a szövetkezeten belüli munkaszervezeti kollektíváknak (brigádok, üzemegységek stb.), helyi szervezeteknek meghatározott ügyekben, mint pl. a kollektívák dolgozóinak premizálása, a terv megvitatása, a küldöttek megbízása, visszahívása stb., indokolt javaslattételi, véleményezési, döntési, ellenőrzési jogokat biztosítani. Nagyobb segítséget kell adni az alkalmazottak véleményezési jogának gyakorlásához. A kollektívák jogállását, a többi önkormányzati szervhez való viszonyát indokolt törvényben meghatározni. Intézményesíteni kell részvételüket a szövetkezet magasabb testülete elé kerülő egyes kérdések előzetes megvitatásában (az éves, középtávú terv, zár-

számadás, munkadíjazási rendszer stb.). Ezzel összefüggésben növelni kell az előzetes írásos tájékoztatás és a beszámolás szerepét.

A demokratizmus erősítése érdekében indokolt kialakítani a munkás fogyasztási és az ifjúsági fogyasztási tagozatok belső önkormányzatát. A tagozatok saját maguk által megállapított működési szabályzat szerint működjenek, tagjaik sorából intéző bizottságot és ellenőrző bizottságot választanak. A tagozat vagyonát elkülönítetten kell kezelni, és azt csak a tagozat céljaira szabad használni. A tagozat alakítson ki sajátos üzletpolitikát és tevékenységi kört. A nagy kiterjedésű fogyasztási szövetkezetekben a helyi önkormányzat érvényesülése érdekében a területi (helyi) intéző és ellenőrző bizottságok választását meghatározott nagyságú alapegységek (községek) esetén indokolt kötelezővé tenni.

A szakszövetkezeti demokrácia erősítése megköveteli a tagság tájékoztatásának fejlesztését, általános szakmai és politikai műveltségének folyamatos növelését. Biztosítani kell a közgyűlések napirendjeinek közérthető előkészítését, a küldöttgyűlések témáinak kis kollektívák keretében történő előzetes megtárgyalását, a fontosabb határozatok végrehajtásáról szóló beszámolást, ismertetni kell a szövetkezeteknél tartott ellenőrzés megállapításait.

2. A szövetkezetek előtt álló és egyre növekvő követelményeket és feladatokat figyelembe véve kell az ellenőrzés hatékonyságát növelni. Szükséges ismételten megvizsgálni a szövetkezeten belüli ellenőrzés minden formáját, e formákon belül a tagság ellenőrzési jogainak érvényesülését és az ellenőrzés színvonalát elősegítő káderkérdéseket. Indokolt megerősíteni az ellenőrző (felügyelő) bizottságok ellenőrzéssel kapcsolatos intézkedési jogait, felelősségüket. Biztosítani kell a munkájuk ellátásához szükséges feltételeket, a követelményekkel lépést tartó továbbképzésüket és védelmüket.

A szövetségi revizori irodák munkájának eredményesebbé tétele megköveteli tevékenységük központi – szakmai – összehangolását és általánosítható tapasztalataik érdemi hasznosítását.

3. A tagsági jogviszony szabályozásánál valamennyi szövetkezeti ágazatban egységesen kell érvényt szerezni az egész társadalmunkban érvényesülő alapvető jogoknak, illetve elveknek. A munkavégzéssel kapcsolatos jogosultságot és kötelezettségeket – a feltételek megteremtésével egyidejűleg – közelíteni kell a munkaviszonyban álló dolgozókhoz.

Az alkalmazottakat és a fiatalokat jogaik fokozottabb érvényesítése érdekében közvetlenül és a képviseleti szerveiken (szakszervezet, KISZ) keresztül jobban be kell vonni a szövetkezetek szervezeti életébe.

4. A szövetkezetekkel kapcsolatos állami tevékenység területén, a központi irányítás hatékonyságának fokozása érdekében kívánatos, hogy az állami szervek – a helyesen értelmezett önállóság korlátozása nélkül – hathatósabban juttassák érvényre az össztársadalmi érdekeket. Ennek megfelelően kell fejleszteni

az ágazati, szakmai és törvényességi felügyeiet szervezeti rendszerét, eszközeit és módszereit.

A szabályozásoknál az eddiginél következetesebben érvényt kell szerezni a törvényben előírt jogforrási szinteknek. A keretszabályok kitöltésénél kerülni kell a túlszabályozást, az ésszerű, takarékos gazdálkodást akadályozó hatósági előírásokat.

Csökkenteni, egységesíteni és egyszerűsíteni kell a kötelező belső szabályzatok körét, hogy a tagság egyértelműen megismerhesse jogait és kötelességeit. Nagyobb gondot kell fordítani a jogokra és kötelezettségekre, a kollektív tulajdonosi gondolkodásra való nevelésre. Ennek érdekében fokozni szükséges, illetve biztosítani kell a tagság, a vezetők oktatását és továbbképzését.

5. A szövetkezeti demokrácia fejlesztésének motorjai a pártszervezetek. A szövetkezeti pártszervezetek irányító, ellenőrző, tudatformáló és mozgósító tevékenysége döntő hatással van a szövetkezet légkörére, a demokrácia fejlettségének színvonalára. Rendszeres irányító, ellenőrzési tevékenységük során szerezzenek érvényt a XI. kongresszus dokumentumaiban megfogalmazott szövetkezetpolitikai elveknek, azok egységes érvényesülésének.

A társadalmi szervezetek (területi szövetségek, KISZ, szakszervezetek, a Hazafias Népfront helyi szervei) a maguk eszközeivel továbbra is segítsék, hogy a szövetkezeti demokrácia tartalmában, formáiban és módszereiben jobban feleljen meg az emelkedő gazdasági és politikai követelményeknek.

6. Az országos tanácsok a szövetkezeti kongresszusokra való felkészülés során adjanak részletesebb iránymutatást a szövetkezeteknek és területi szövetségeiknek, főleg:

– a testületi szervek és az egyszemélyi felelős vezetők közötti ésszerű munkamegosztásra, a hatáskörök kívánatos rendezésére;

– a kisebb munkakollektívák hatáskörére, működésére;

– a belső tájékoztatás elvi és módszerbeli kérdéseire;

– az alkalmazottaknak a szövetkezet szervezeti életébe történő bekapcsolására;

– a tagok szocialista életformájának és gondolkodásmódjának fejlesztésére, a képzéssel, továbbképzéssel kapcsolatos szövetkezeti, szövetségi feladatokra.[8]

Megjelent: Szövetkezetpolitikai kérdések, '76. 82–97. old.

[8] A szövetkezeti demokrácia fejlesztését szolgálta az MSZMP KB Politikai Bizottságának a szövetkezeti jogszabályok módosításának és továbbfejlesztésének szövetkezetpolitikai kérdéseiről 1976. június 1-én hozott, kötetünkben közölt határozata is.

26

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS FORMÁINAK FEJLŐDÉSÉRŐL A MEZŐGAZDASÁGBAN; AZ AGRÁRIPARI EGYESÜLÉSEK ALAPELVEIRŐL[1]

(1976. MÁRCIUS 23.)

I

A mezőgazdaság fejlődésének új szakasza nyílt meg a szocialista átszervezéssel. A szocialista termelési viszonyok uralkodóvá válását követően fő feladattá e forradalmi változás eredményeinek megszilárdítása és a mezőgazdasági termelés növelése vált.

A termelőszövetkezetek megalakulását közvetlen követő időszakban a termelési viszonyok gyors átalakulását a termelőerők fejlődése csak lassan tudta követni. Emiatt a termelés növekedési üteme is lassú volt. Az egyensúlyi helyzet több éven át tartó folyamat eredményeként az 1960-as évtized második felében jött létre. Az elmúlt három ötéves tervidőszak alatt jelentősen nőtt a közös gazdaságok állóeszköz-állománya, számottevően javult a termelés anyagi-műszaki ellátottsága, növekedett a korszerű technikai eszközök aránya. A termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok állóeszköz-állománya 1960 és 1975 között megháromszorozódott; s ez időszak alatt a beruházott vagyon értéke 163 milliárd forintot ért el. Nagymértékben nőtt a műtrágyaellátás, fokozódott a növényvédő szerek elterjedése, kialakult a korszerű állattartás feltételeihez tartozó keveréktakarmány-gyártó ipar hálózata. Az anyagi ráfordítások jobb hasznosulását segítette a nagy termelőképességű növény- és állatfajták széles körű alkalmazása. A korszerűsödés folyamatát elősegítette az önálló vállalatszerű gazdálkodás feltételeinek megteremtése, a közvetlen termelési érdekeltség fokozása. A termelőerők és a termelési viszonyok jobb összhangja megalapozta a mezőgazdasági termelés dinamikus növekedését, amely a IV. ötéves terv időszakában nemzetközi összehasonlítás alapján is figyelemre méltó.

A termelőerők gyors fejlődése, azok gazdaságos kihasználására való törekvések hatására jelentős üzemi, termelési koncentráció ment végbe. Míg az állami gazdaságok átlagos területe 1965-ben 4160 hektár volt, jelenleg több mint 7000

[1] A határozat alapját képező anyagot készítette és megvitatta a Központi Bizottság mellett működő Szövetkezetpolitikai Munkaközösség.

hektár, a termelőszövetkezetekben pedig másfél ezerről mintegy 3800 hektárra növekedett.

A korszerű technikai és termelési eljárások elterjedésével mindinkább előtérbe került a szakosítás. Ez a területi koncentráció mellett a gazdasági együttműködés különböző formáinak (termelési rendszer, egyszerű társulás, közös vállalkozás, közös vállalat) létrejöttével valósult meg. Az együttműködés alapvetően egy-egy tevékenységre terjed ki.

Jelenleg több mint 500 társulás működik; többségük építőipari, ipari és szolgáltató, valamint mezőgazdasági értékesítési tevékenységet folytat. A társulások összes termeléséből az élelmiszeripari feldolgozás aránya mintegy 10 százalék. A gazdasági társulások számának 1968–1970. évek között végbement gyors növekedését a folyamat lassulása, majd megállása követte. Ebben közrejátszott a várt gazdasági eredmény elmaradása, az eszközök hiánya, a szabályozásbeli különbözőségek, jogi akadályok s nem egy esetben a szubjektív alapon végrehajtott szervezés. A társulások túlnyomó többségét termelőszövetkezetek hozták létre, kevés a vegyes (szövetkezeti-állami) társulások száma.

A mezőgazdasági termelésben a legjelentősebb társulási forma az iparszerű termelési rendszer, amely a többi társulástól eltérően az utóbbi években gyorsan fejlődött. A legkiterjedtebb a kukoricatermelésben és a baromfitenyésztésben. (A termelési rendszerek részaránya 1975-ben a nagyüzemi kukoricatermelésben 68 százalékos volt, a tojás- és csirkehústermelésben pedig 80–85 százalékos.) A hozamok növelésében, a termelésfejlesztésben a rendszerek előnye szembetűnő; a következő időszakban a ráfordítások hatékonyságára kell több figyelmet fordítani.

A kapcsolatok a mezőgazdasági üzemek, valamint a felvásárló és feldolgozó vállalatok között is erősödtek. A mezőgazdasági üzemeknek a feldolgozó iparral és a kereskedelemmel kialakult együttműködését a szerződéses rendszer széles körű kiterjedése és megszilárdulása jellemzi. A kapcsolatok önálló gazdasági elhatározást, kölcsönösséget fejeznek ki. Az egyszeri adásvételt mindinkább felváltják a kölcsönösen garantált termelési és értékesítési vállalások, a több évre szóló szerződések, esetenként a termelés eszközeire is kiterjedő együttműködési megállapodások.

A mezőgazdaságban a kialakult üzemi méretek alkalmasak a termelőerők hatékony működtetéséhez, a gazdaságok, vállalatok többségében a következő időszakban lehetővé teszik a termelés további bővítését és korszerűsítését. A gazdaság fejlődésének azonban általános jellemzője a szakosítás, a termelési koncentráció és a vertikális jellemvonások erősödése.

A Politikai Bizottság a szocialista társadalom építése, az életszínvonal további növelése érdekében fontosnak tartja a mezőgazdaság és az élelmiszeripar fejlesztésében elért ütem fenntartását. E célból fokozni kell a szocialista termelési viszonyokból fakadó előnyök kihasználását. A gazdálkodásban alapvető követelmény a társadalmi munka hatékonyságának növelése. Ezt kell szolgálnia a mezőgazdaság további iparosodásának, valamint az élelmiszer-termelésben részt vevő termelőszövetkezetek, állami gazdaságok, ipari és felvásárló vállalatok közötti együttműködés összehangolt fejlesztésének.

A szövetkezetek és az állami gazdaságok túlnyomó többségében ma már kialakult az optimálisnak tekinthető üzemnagyság. A fő feladat az ebben rejlő lehetőségek teljes kihasználása. Ezt széles körben segítsék a különböző gazdasági társulások. A folyamat kiterjesztésében, az együttműködés módjának kiválasztásában alapvető jelentősége van a termelőerők fejlettségének és a helyi adottságoknak. Az üzemek és a termelési ágak közötti differenciáltság miatt a koncentráció, az együttműködés sokrétű formáját kell alkalmazni. A kialakult üzem- és vállalatközi gazdálkodási módok (gazdasági társulások, termelési rendszerek, tartós szerződések) mindegyike jól szolgálhatja a termelés növelését, a hatékonyság fokozását. Ezért a hagyományos megoldások fejlesztését továbbra is támogatjuk, az előrehaladást gátló akadályokat pedig el kell hárítani. Mindemellett a termelőerők magas szintű koncentráltsága, a termelési színvonal fejlettsége és az adott lehetőségek ésszerű kihasználása szükség szerint újabb együttműködési formák létrehozását indokolhatja.

A differenciált fejlődés következtében azonos termőhelyi adottságokkal rendelkező területeken az üzemek eltérő eszközellátottsága és termelési színvonala alakult ki. Egyesekben az üzemi keretek még nincsenek a kívánatos színvonalú és mennyiségű termelőeszközökkel kitöltve és elmaradnak a termelés lehetőségeinek kihasználásától. E gazdaságokban általában alacsonyabb a szakmai vezetés színvonala is, ami a termelőerőkön belüli feszültségeket jelzi. Más gazdaságokban pedig a magas színvonalú termelőerők hasznosítása a meglevő üzemi keretek között már csak kisebb hatékonysággal fokozható, ugyanakkor az eszközök üzemek közötti áramlásában nem kellő az érdekeltség. Ezért a felhalmozódott anyagi és szellemi kapacitást a lemaradt gazdaságok fejlesztésébe jobban indokolt bekapcsolni. Meg kell keresni az egyre inkább szakosodó élelmiszeripari nyersanyagtermelés és a -feldolgozás szorosabb, hatékony kapcsolatát biztosító megoldásokat is. E célt szolgálhatja az agráripari egyesülés.

1. Az agráripari egyesülés létrehozásának fő célja a társadalmi termelés hatékonyságának fokozása, a termelési viszonyok szocialista jellegének további erősítése. A termelőeszközök tulajdonának új formája jelenik meg (állami-szövet-

kezeti vegyes tulajdon), amely jellegében közelít az össznépi tulajdonhoz. A közös tevékenység kialakulásával magasabb fokon valósul meg a munka társadalmasítása, következetesebben jutnak érvényre a szocialista elosztás elvei. Az agráripari egyesülés elősegíti a társadalom osztályszerkezetének egységesebbé válását, a közösségi gondolkodás, a kollektív érzés továbbfejlesztését, a város és falu közötti különbségek mérséklését.

2. Az agráripari egyesülések szervezésének általános alapelvei:

a) Fő követelmény és egyben feltétele, hogy az egyesülésben növekedjék a termelés hatékonysága. Ezt a

- a föld racionális hasznosítása,
- a termelés kedvezőbb területi elhelyezése, koncentrációja és szakosítása,
- az eszközök célszerűbb hasznosítása,
- a szellemi erők összpontosítása, az irányítás színvonalának emelése,
- a mezőgazdaság és a feldolgozó ipar szorosabb kapcsolatának megteremtése útján kell elérni. Ezáltal megvalósulhat az egyesülésben részt vevő, egymástól eltérő termelési színvonalon álló üzemek közötti differenciáltság fokozatos feloldása, biztonságosabbá válhat a gazdálkodás. Az összehangolt mezőgazdasági–élelmiszeripari kapcsolatok révén érvényre juthatnak a tervszerű, programozott árutermelés kedvező gazdasági hatásai.

b) Az agráripari egyesülés vertikális gazdasági szervezet, amelyen belül a résztvevők (termelőszövetkezetek, állami gazdaságok, élelmiszeripari és felvásárló vállalatok) gazdasági és jogi önállóságukat megtartják, érvényesítve a termelésben való közvetlen érdekeltséget. A meglevő üzemi keretek fenntartása biztosítja az üzemek öntevékenységét, a helyi adottságok kihasználását, köztük a háztáji termelés magasabb szintű szervezettségét. Az egyesülésben a gazdálkodás, a fejlesztési források képzése az érvényes szabályozás általános keretei között történik.

c) Az egyesülés közös szervezetének fő feladata a bővített újratermelés növekvő feltételeit biztosító fejlesztési tervek kidolgozása, egyeztetése, valamint a közös gazdálkodásba vont eszközök hatékony felhasználásának biztosítása. Az egyesülés gazdasági tevékenységének jellemzője a meglevő üzemi keretekre épülve a fejlesztést szolgáló funkciók összpontosítása, illetve az egyesülés közös tulajdonának fokozatos kifejlesztése.

d) Az agráripari egyesülés szervezésében az önkéntesség elve jusson érvényre. A gazdasági együttműködésben történő előrehaladást, valamint a szervezet kiépítését a fokozatosság határozza meg. Az egyesülésben biztosítani kell a szövetkezeti és üzemi demokrácia új viszonyoknak megfelelő továbbfejlesztését.

e) A párt- és társadalmi szervezetek – az egyesülésben részt vevők gazdasági és jogi önállóságát figyelembe véve –, továbbra is a jelenlegi szervezeti felépítés szerint működjenek.

3. Agráripari egyesülést tapasztalatszerzési céllal, egyedi elbírálás alapján a kormány engedélyével lehet szervezni.[2] A következő években két-három, különböző területeken elhelyezkedő és eltérő termelési irányú egyesülés engedélyezésére kerülhet sor.

4. Gondoskodni kell arról, hogy a hírközlő intézmények az agráripari egyesülések témakörét reálisan kezeljék.[3]

27
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A PEDAGÓGUSOK SZAKMAI ÉS IDEOLÓGIAI-POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK KORSZERŰSÍTÉSÉRŐL[1]

(1976. ÁPRILIS 13.)

I

Az alsó- és középfokú oktatási intézményekben dolgozó pedagógusok továbbképzésének tartalma és szervezete sokat fejlődött, nem tudott azonban lépést tartani a megnövekedett követelményekkel. Ezért szükségessé vált a továbbképzés javítása, tartalmának, szervezeti rendszerének a követelményekhez és a lehetőségekhez igazodó fejlesztése, a pedagógusok továbbképzésben való részvételének az eddigieknél egyértelműbb szabályozása.

A továbbképzés korszerűsítését igényli az előttünk álló nagy feladat: az új iskolai tantervek bevezetése, az új módszerek elterjesztése, valamint az a tény, hogy a permanens továbbképzés a pedagógiai pályának is szerves tartozéka, az eredményes munkavégzés egyik feltétele.

A megfelelő színvonalú továbbképzés biztosítása összetett feladat. A tovább-

[2] Ezzel kapcsolatban lásd a 2011/1976. (IV. 22.), 2012/1976. (VI. 12.) és 2038/1976. (XII. 22.) sz. minisztertanácsi határozatokat. (Határozatok Tára Gyűjtemény 1952–1978. 345–346., 359–360. old.)

[3] Lásd még a 124. sz. dokumentumot és annak jegyzeteit.

[1] A jelentést az Oktatásügyi Minisztérium terjesztette az Agitációs és Propaganda Bizottság elé. A dokumentumhoz mellékletet csatoltak, amely tartalmazta: 1. a továbbképzés intézkedési tervét; 2. a pedagógusoknak az új tantervre történő felkészítése anyagi feltételeit; 3. a továbbképzés rendszeres formáinak fejlesztése, elsősorban a pedagógusképző intézményekben folyó továbbképzés személyi, tárgyi, anyagi vonatkozásait.

képzés formáinak igazodnia kell az iskolai élet követelményeihez és a pedagógusok elfoglaltságához. Szolgálnia kell a nevelők ideológiai-politikai felkészültségének fokozását, s a differenciált szakmai-pedagógiai ismeretek növelését. Emellett közel 140 000 pedagógus továbbképzését rendszeressé kell tenni, biztosítva az ehhez szükséges személyi és anyagi feltételeket.

1. A JELENLEGI HELYZET

1969-ben miniszteri utasítás szabályozta a pedagógus-továbbképzést.[2] Ezt követően létrejöttek a megyei továbbképzési intézetek és bekapcsolódtak e munkába a pedagógusképző intézmények. Kialakultak a továbbképzés rövidebb-hosszabb időtartamú tanfolyamai, melyeken az elmúlt hat évben az általánosan képző iskolák pedagógusainak mintegy 55–60 százaléka vett részt. A tantestületekben évenként több – a továbbképzést is szolgáló – nevelési értekezletet szerveztek.

Az ideológiai és politikai továbbképzés elsősorban a pártoktatás keretei között folyik. A pedagógusok részvételének nagyságrendjét érzékelteti, hogy az 1974/75. tanévben a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem tagozatain és tanfolyamain 9000, a tömegoktatásban pedig 25 000 pedagógus tanult.

Jelenleg a pedagógus-továbbképzés alapvető színterei a tantestületek és a megyei továbbképzési intézetek által szervezett tanfolyamok.

A megyei továbbképzési intézetek – melyek nagyfokú szervezeti és tartalmi önállósággal végzik munkájukat –, a tanfolyamok szervezése mellett, ellátják a területükön folyó továbbképzés ideológiai-szakmai irányítását, útmutatókat, módszertani kiadványokat, bibliográfiákat jelentetnek meg, pályázatokat hirdetnek, tanácsadási feladatokat látnak el. Munkájukban részt vesznek a pedagógusképző intézmények oktatói is. A pedagógusképző intézmények a megyei továbbképző intézetek megbízásából 1, illetve 2 éves továbbképző tanfolyamokat tartanak.

A továbbképzés hatékonyságát, a pedagógusoknak nyújtott segítség értékét, a továbbképzés vonzerejét több tényező csökkenti. Nem megfelelő a központi irányítás, nincsenek elég pontosan szabályozva a továbbképzési intézmények funkciói, a különböző formákban folyó szakmai és ideológiai-politikai továbbképzés tartalma nem összehangolt. A szakközépiskolák és szakmunkásképző intézetek szakmai tárgyait tanító pedagógusok továbbképzése nem megoldott. A továbbképzésben való részvétel többnyire esetleges, csak a vezető pedagógusok – az

[2] A művelődésügyi miniszter 109/1969. (M. K. 4.) MM sz. utasítása a pedagógusok továbbképzéséről. Megjelent: Művelődésügyi Közlöny, 1969. 4. sz.

oktatási apparátusban dolgozók, az iskolavezetés stb. – számára kötelező. A résztvevők körét elsősorban nem az iskolai szükségletek, hanem az egyéni ambíciók és körülmények határozzák meg.

2. A PEDAGÓGUS-TOVÁBBKÉPZÉS KORSZERŰSÍTÉSÉNEK ALAPELVE I

A továbbképzés fejlesztése során a már kialakult szervezetre s az elért eredményekre kell építeni. A pedagógus-továbbképzés fejlesztését meghatározott, egymásra épülő, rugalmas rendszerben kell megoldani, amely lehetővé teszi az új feladatokhoz és a helyi körülményekhez jól alkalmazkodó új formák megtervezését és megvalósítását is.

A pedagógusképzés és -továbbképzés tartalmilag legyen összehangolt; a pedagógusképző intézmények alakítsák ki hallgatóikban az igényt és a képességet a továbbképzésben való részvételre, a továbbképzés vegye figyelembe a pedagógusok mindenkori felkészültségét, és ennek megfelelően tartalmában és formájában legyen differenciált.

A pedagógusok továbbképzése tartalmában biztosítsa: az oktatáspolitikai, gyermek- és ifjúságmozgalmi, valamint a közművelődési feladatokra történő felkészítést; a tantárgyi és módszertani munka színvonalának állandó emelését az újabb tudományos eredmények és az ezeknek megfelelő szakmai, ideológiai, pedagógiai, pszichológiai ismeretek folyamatos gyarapítását; a megfelelő ideológiai és politikai közvetlen felkészítést; a szakmai továbbképzésben – az eddigiekhez képest fokozottabban – az ideológiai tartalom növelését.

A jövőben el kell érni: a pedagógusok világosan lássák, munkájuk milyen követelményeket támaszt velük szemben; és felismerjék, hogy a továbbképzés valamilyen szervezett formájában való részvétel az egyéni törekvések figyelembevételével a társadalom és az iskola igényei alapján alkalmanként kötelező.

Ezeknek az alapelveknek megvalósítása érdekében minden szinten javítani kell a továbbképzés irányítását.

3. A TOVÁBBKÉPZÉS FORMÁI

A pedagógusok továbbképzése a tantestületekben, a megyei továbbképzési intézetekben, a pedagógusképző intézményekben, a pártoktatás keretében és szervezett, ellenőrzött önképzés formájában folyik.

A tantestületekben:

a) Nevelőtestületi értekezletek (aktuális ideológiai, politikai, oktatáspolitikai, pedagógiai kérdések megvitatása).

b) Iskolai, területi munkaközösségi foglalkozások (különböző szakmai előadások, előadássorozatok).

c) Előadások, előadássorozatok, viták, konzultációk (esetenként meghatáro-

zott témakörökben a párt-, az állami, a társadalmi szervek és a tudományos egyesületek rendezésében).

A megyei továbbképzési intézetekben:

a) Gyakorlati, módszertani szemináriumok.

Feladata az oktató-nevelő munka színvonalának állandó emeléséhez a pedagógusképző intézményekben szerzett politikai, ideológiai, pedagógiai, módszertani ismeretek tudatosítása, a gyakorlati pedagógiai készségek elmélyítése. E tanfolyam elvégzése a pedagógiai gyakorlat első szakaszában, az iskolavezetés és a szakfelügyelet javaslatára történjék.

A kétéves tanfolyamok időtartama, a jelenlegi gyakorlatnak megfelelően – a helyi lehetőségektől függően – a tanítási időn kívül eső, évi 75–100 óra. A tanfolyamok előadásokból, szemináriumi foglalkozásokból és konzultációkból állnak.

Programjuk törzsanyagát, a résztvevők munkájának értékelési módját az Országos Pedagógiai Intézet dolgozza ki az Oktatási Minisztérium irányításával.

A tanfolyamok az iskolatípusoknak és a szaktárgyaknak megfelelő bontásban, a szükségletek és a lehetőségek figyelembevételével szervezhetők. E továbbképzési formák – a Munkaügyi Minisztériummal együttműködve – a szakközépiskolák és szakmunkásképző intézetek szakmai tantárgyait tanító pedagógusaira is ki kell terjeszteni.

b) Továbbképzés munkakör-változtatás esetén.

c) Vezetők továbbképző tanfolyamai.

A pedagógusképző intézményekben:

E továbbképzési forma feladata a szakmai munka hatékonysága szempontjából fontos ideológiai, politikai, szaktudományi, pedagógiai, módszertani ismeretek megújítása, továbbfejlesztése. E stúdium elvégzése a pedagógiai gyakorlat második évtizedében, az iskolavezetés és a szakfelügyelet javaslata alapján történjék. Időtartama a képző intézmény jellegétől függően 1–2 év. A stúdium iskolai szünetekben tartott intenzív foglalkozásokból, alkalmankénti konzultációkból és irányított egyéni tanulásból áll. Tematikáját és a résztvevők munkájának értékelési módját a képző intézmény, illetve a minisztériumi szakbizottságok dolgozzák ki.

Az egyetemek (tudomány-, műszaki, agráregyetemek) és főiskolák (pedagógusképző, műszaki és agrárfőiskolák) továbbképzési stúdiumait az Oktatási Minisztérium irányításával a megyei továbbképzési intézetek kezdeményezésére szervezik.

Gondoskodni kell arról, hogy e továbbképzési forma az új dokumentumokra való felkészítés után (1980–1982) a lehetőségektől függően általánossá váljon; az ehhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket folyamatosan biztosítani kell.

A pártoktatás rendszerébe való bekapcsolódás:

A korszerű továbbképzésben a jövőben jobban kell építeni a pártoktatás különböző formáira.

A pártoktatásra vonatkozó döntésekkel egyezően:

– a megyei pártbizottságok oktatási terveinek megfelelően a pedagógus középszintű vezetők és a tervezett utánpótlás számára elsősorban a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem hároméves és különböző szakosító és speciális tanfolyamain való továbbképzést kell biztosítani;

– a pártoktatás keretében szervezett tömegtanfolyamokon növelni kell a résztvevők arányát, esetenként a tantestületeken belül biztosított propagandistákkal. A tanfolyamok célja, hogy a pedagógusok társadalom- és gazdaságpolitikánk, ideológiai és kulturális életünk főbb kérdéseiben megfelelő felkészültséggel rendelkezzenek;

– az aktuális politikai kérdésekben való jobb tájékozottság érdekében indokoltnak látszik politikai vitakörök nagyobb számú szervezése, illetve a rétegpártnapok rendezésének felújítása; indokolt esetekben kommunista aktívák szervezése.

Az önképzés szerepe a továbbképzésben:

A folyamatos és tervszerű önképzés a pedagóguspálya gyakorlásának és a továbbképzés formáiban való eredményes részvételének alapvető feltétele. Törekedni kell arra, hogy a pedagógusok alkotó tevékenysége, kutató, kísérletező munkája fejlődjön és nagyobb társadalmi és szakmai megbecsülésben részesüljön.

A továbbképzés a jövőben fokozottabban igényli az önálló tanulást segítő kiadványok, dokumentációk, információs anyagok kiadásának koordinálását. E törekvésekkel összhangban tervszerűbben kell megszervezni és felhasználni a rádió és televízió pedagógusokhoz szóló adásait és más műsorait, valamint a pedagógiai folyóiratokat, a megyei kiadványokat, a tájékoztatókat, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum ajánló bibliográfiáit stb.

4. FELKÉSZÍTÉS AZ ÚJ TANTERVEKRE

A következő években a pedagógus-továbbképzésben a legfontosabb tennivaló a pedagógusok kötelező felkészítése az 1978/79-es tanévtől fokozatosan bevezetendő iskolai dokumentumok alapján történő munkára.

A felkészítés tervének és feltételeinek kidolgozása az Oktatási Minisztérium által jóváhagyott ütemezés szerint folyik. Az 1976/77-es tanévben megkezdődik az oktató káderek központi felkészítése, illetve az iskolatelevízió és az iskolarádió adásaival kombinált és irányított tanfolyamok programjainak kidolgozása.

Az 1977/78-as tanévtől kezdődik a pedagógusok általános (ideológiai, politikai, oktatáspolitikai, pedagógiai, módszertani) és speciális (tantárgyi) felkészítése.[3]

A következő 5–6 esztendőben az új iskolai dokumentumokra történő felkészítés során továbbképzésben részesül minden pedagógus. A jelenlegi továbbképzési formákat ennek a célnak kell alárendelni; ezekhez a feladatokhoz igazodva egyidejűleg szükséges szervezetüket, tevékenységüket rendezni, egységesíteni, a részvétel szinten tartását biztosítani.

5. AZ ORSZÁGOS ÉS HELYI IRÁNYÍTÁS FELADATAI

Szabályozni kell a továbbképzés tartalmi és szervezeti irányításában az Oktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Intézet, a megyei továbbképzési intézetek és az iskolavezetés feladatait.[4]

A továbbképzés feladatait középtávú (5 éves) tervekben kell rögzíteni. Az országos irányelvek alapján a megyei továbbképzési intézetek elkészítik középtávú tervüket, amelyeket a megyei művelődésügyi osztályok jóváhagyásával megküldenek valamennyi oktatási intézménynek. Az oktatási intézmények vezetői a szakfelügyelet közreműködésével állítják össze a továbbképzés személyre szóló tervét.

A továbbképzés hatékonyságának növelése érdekében az Oktatási Minisztérium és a megyei tanácsok tegyenek konkrét intézkedéseket a megyei továbbképzési intézetek személyi, anyagi és tárgyi feltételeinek javítására. Fejlesztésüket a ténylegesen ellátandó funkciók és feladatok arányában szükséges megoldani.[5]

[3] A pedagógusok általános és tantárgyi felkészítése elkezdődött 1977 januárjában és jelenleg is folytatódik a tervek szerint 1986-ig bezárólag. Ez a továbbképzési ciklus iskolatípusok szerint először a szakmunkásképző intézetek pedagógusai számára indult 1977-ben, mivel az új tanítási dokumentumok bevezetésére elsőként ebben az iskolatípusban került sor. Az ezt követő években pedig kiterjedt a szakközépiskolák, a gimnáziumok és az általános iskolák pedagógusaira is. A szaktárgyi felkészítés valamennyi iskolatípusban az új dokumentumok belépését megelőző évben történt meg, illetve történik folyamatosan felmenő rendszerben egészen 1986-ig. A továbbképzés kiterjedt és kiterjed az egyes iskolatípusok valamennyi tantárgyi szakfelügyelőjére, általános felügyelőjére, és napközi otthonos és diákotthoni felügyelőkre, a tanácsi és gyermekvédelmi főelőadókra és a nevelőotthoni szakfelügyelőkre. A felsoroltak felkészítése és továbbképzése központi tanfolyamok keretében történik, s rajtuk keresztül lényegében kiterjed minden pedagógusra.

[4] Lásd a 3. sz. jegyzetet.

[5] Az elmúlt évtizedben a pedagógusok továbbképzését szolgáló kabinetek szervezete, munkaköre és személyi állománya az ország valamennyi megyéjében kialakult és stabilizálódott. A tárgyi

Biztosítani kell az Oktatási Minisztérium Vezetőképző Intézete és a továbbképzésben érdekelt szervek összehangolt munkáját.

Az Oktatási Minisztérium irányításával az Országos Pedagógiai Intézet orientálja és hangolja össze a pedagógus-továbbképzés céljait szolgáló országos és megyei kiadványokat, a pedagógiai folyóiratokat, a rádió és televízió megfelelő műsorait.[6]

A továbbképzési alkalmak megszervezésénél gondoskodni kell arról, hogy azok a tanév rendjéhez igazodjanak, s ne zavarják az ellátandó tanítási órákat, és hagyják érintetlenül a pedagógusok törvényes szabadságát.

A továbbképzésért felelős vezetők az eddigieknél célravezetőbben alkalmazzák a továbbképzésben részt vevő pedagógusokra vonatkozóan a rendelkezésre álló ösztönzési és jutalmazási lehetőségeket (differenciált bérfejlesztés, rendkívüli előbbre sorolás, jutalmazás, javaslat kitüntetésre és magasabb funkciók betöltésére).

Az előterjesztésben foglaltak alapján 1976 szeptemberére – a jelenlegi pénzügyi feltételek szinten tartásával – az Oktatási Minisztérium dolgozza ki a továbbképzés korszerűsítésére vonatkozó rendelkezéseket.[7]

és személyi feltételek azonban megyénként eléggé eltérőek. Csaknem minden kabineten belül működik: továbbképzési osztály, oktatástechnikai osztály, gazdasági osztály. Továbbképzési tevékenységük formái: komplex tanfolyam (egy- és kétévesek), audiovizuális tanfolyamok, szakmai munkaközösségi továbbképzési értekezletek stb., s szinte minden kabinet folytat a továbbképzést elősegítő kiadói tevékenységet. A kabinetek munkatársi létszáma: Baranya 16, Bács 23, Békés 17, Borsod 16, Csongrád 41, Fejér 13, Győr-Sopron 14, Hajdú 22, Heves 7, Komárom 9, Nógrád 9, Pest 23, Somogy 14, Szabolcs 14, Szolnok 8, Tolna 15, Vas 11, Veszprém 15, Zala 9. Az OM tanácsi főosztályának irányításával tervezet készült a felügyelet és a továbbképzés korszerűsítésére, melynek keretében a kabinetek szervezeti és működési szabályzatát is kidolgozták. A szabályzat elkészítésével az volt a cél, hogy ezeket a kabineteket megyei pedagógiai intézetekké és információs központokká lehessen fejleszteni, s ezáltal megközelítőleg azonos személyi és tárgyi feltételekkel tudjanak működni minden megyében. A tervezet szerint a szakfelügyelők szakmai és módszertani irányítása is az intézetek hatáskörébe került volna. A tervezet elfogadására azonban a közbejött átszervezési, valamint gazdasági gondok miatt már nem került sor. Jelenleg lekerült a napirendről.

[6] Hazánkban mintegy 80 intézmény létezik, amely pedagógiai könyveket ad ki. Már évek óta szükségessé vált a pedagógiai könyvkiadás összehangolása, koordinálása. Ennek jegyében szervezték meg 1975-ben Zánkán, majd 1977-ben Siófokon a megyei pedagógiai kiadványok szerkesztőinek konferenciáját. Ezeken a tanácskozásokon több korszerűsítő javaslat hangzott el, értékes kezdeményezés született, melyek elősegítik a megyei kiadók információcseréjét és kölcsönös segítését. A Tankönyvkiadó a Pedagógiai Látókör megjelentetésével (egy-egy tanév legérdekesebb, legszínvonalasabb cikkeinek gyűjteménye) az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum a pedagógiai tájékoztatás korszerűsítésével segít a probléma megoldásán.

[7] Lásd az 5. számú jegyzetet.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság helyesli, hogy az Oktatási Minisztérium foglalkozik a pedagógusok továbbképzésének fejlesztésével. Tudomásul veszi, hogy a pedagógusok továbbképzését a következő néhány évben az eddigi keretek között, magasabb színvonalon oldják meg.

A továbbképzési rendszer korszerűsítésében abból kell kiindulni, hogy a továbbképzés a pedagógusmunka szerves része. Meghatározott esetekben – pl. új tantervek bevezetésekor, kiemelkedően fontos oktatáspolitikai dokumentumokkal kapcsolatban – kötelezővé kell tenni, általában pedig tervszerűbben, az igényeknek megfelelően differenciáltabban kell folytatni. Nagy figyelmet kell fordítani a politikai továbbképzésre. Elsősorban a vezető beosztású pedagógusok politikai továbbképzését továbbra is a pártoktatás keretei között célszerű megoldani. A továbbképzési rendszer korszerűsítése során hangsúlyozni kell az önképzés, illetve a tudományos munka fontosságát. Biztosítani kell, hogy a szervezett továbbképzés ne a pedagógusok éves szabadságának rovására történjék. A pedagógusok erkölcsi, anyagi elismerése a végzett munkán alapuljon.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság ajánlja az Oktatási Minisztériumnak, hogy a továbbképzési rendszer korszerűsítésére irányuló döntés előtt kérje ki a Pedagógus Szakszervezet, valamint a gyakorló pedagógusok véleményét.[8]

28

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ V. ÖTÉVES TERV, EZEN BELÜL AZ 1976.ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV TELJESÍTÉSÉRE IRÁNYULÓ SZOCIALISTA MUNKAVERSENY IRÁNYELVEIRE

(1976. ÁPRILIS 20.)

Az MSZMP XI. kongresszusa állást foglalt a munka eredményességét elősegítő termelési mozgalmak széles körű elterjesztése mellett. A szocialista munkaverseny-mozgalom nélkülözhetetlen segítője gazdasági építőmunkánknak és a szocialista embertípus kialakításának.

Az MSZMP XI. kongresszusának és hazánk felszabadulása 30. évfordulójá-

[8] A témáról lásd még a 99. sz. dokumentumot.

nak tiszteletére kibontakozott munkaverseny sikeresen és eredményesen segítette elő gazdaságpolitikai céljaink megvalósulását, a IV. ötéves terv teljesítését.

A munkaversenynek ez a szakasza lezárult. Az 1976-os terv teljesítése érdekében széles körű munkaverseny bontakozott ki. A vállalatok, intézmények, üzemek, szocialista brigádok felajánlásai a termelési feladatok teljesítésére, a termelés gazdaságosságának és minőségének javítására irányulnak.

Új ötéves népgazdasági tervünk célkitűzései szükségessé teszik, hogy töretlenül tovább folytatódjon a dolgozók munkaverseny-mozgalma és növekedjen annak hatékonysága. A kibontakozó szocialista munkaverseny megfelelő társadalmi hátteret biztosít az V. ötéves terv céljainak teljesítéséhez.

A munkaverseny irányításában, szervezésében törekedni kell a tervfeladatok és a munkaverseny-kezdeményezések összhangjának biztosítására, a gazdálkodás hatékonyságát növelő versenyvállalások elősegítésére.

Ahhoz, hogy a versenyvállalásokban megfogalmazott célokat elérhessük, a vállalatok vezetőinek gondoskodni kell a versenyfelajánlások teljesítéséhez szükséges gazdasági feltételek folyamatos és zavartalan biztosításáról.

A munkaverseny gazdasági célkitűzései mellett törekedni kell a szocialista magatartás és életmód széles körű elterjedésének elősegítésére, a bevált szocialista versenyformák alkalmazására, valamint az anyagi és erkölcsi elismerés következetes érvényesítésére.

I

A szocialista munkaverseny-mozgalom szervezésének fő célkitűzései:

1. A szocialista munkaverseny-mozgalom a XI. kongresszus határozatainak és az V. ötéves terv feladatainak a megvalósulására irányul. Mindenütt arra kell törekedni, hogy a munkaverseny-mozgalom a népgazdaság egész területén segítse elő a korszerű termékek és modern termelési eljárások gyors bevezetését, a minőségi színvonal javítását, a termelés hatékonyságának növelését.

A dolgozók részéről kibontakozó versenyvállalásokban ezek a célok jutnak kifejezésre. A társadalmi szervezetek és az állami, gazdasági szervek támogassák azt a törekvést, hogy a dolgozók versenyvállalásaiban a jövőben is a gazdaságpolitikai céljainkkal egyező vállalati törekvések jussanak érvényre.

Ezért a felajánlások közül kiemelten kell segíteni azokat, amelyek:

– a termelés hatékonyságának, a munka termelékenységének erőteljes növelésére, a termelési ráfordítások csökkentésére;

– a rendelkezésre álló munkaerő és törvényes munkaidőalap kihasználására, illetőleg ésszerű, gazdaságos felhasználására;

– az álló- és forgóeszközök kihasználásának jelentős javítására;

– a termékek és szolgáltatások minőségi színvonalának emelésére;
– az anyag- és energiatakarékosság ésszerű fokozására;
– a szerződéses fegyelem maradéktalan betartására;
– a beruházási tevékenység erőteljes javítására, a magasabb fokú előkészítettség biztosítására és a kivitelezési idő csökkentésére irányulnak.

A népgazdaság előtt álló feladatok sikeres megvalósítása érdekében az egyes termelő ágazatokban a vállalatok, üzemek, brigádok vállalásai és a dolgozók egyéni felajánlásai segítsék elő:

az iparban

– a korszerű, gazdaságos gyártmányok termelését, a magas műszaki színvonalú, jó minőségű termékek részarányának a növelését;
– a termékkibocsátás ütemességének javítását, az exportfeladatok határidőre és jó minőségben való teljesítését;
– az anyaggal (főként importanyagokkal) és energiával való ésszerű, fokozott takarékosságot;
– a termelési folyamatok magasabb fokú szervezettségének kialakítását és továbbfejlesztését;
– az új tudományos eredmények, illetve korszerű termelési módszerek gyorsabb, hatékonyabb alkalmazásbavételét;

az építőiparban

– a munkaidőalap és a rendelkezésre álló gépi eszközök fokozottabb hasznosítását;
– a termelési célú beruházások, a lakás- és kommunális építés, valamint a karbantartási feladatok tervezett határidőn és költségeken belüli, jó minőségű megvalósítását;
– az építőipari munka szervezettségének növelését, a korszerű építési eljárások elterjesztését;

a mezőgazdaságban

– az iparszerű nagyüzemi termelési módszerek és agrotechnikai eljárások hatékony alkalmazását;
– a termelési eredmények, a hozamok növelését;
– a termelőeszközök, kapacitások teljesebb kihasználását;
– a mezőgazdasági munkák időben és szervezetten történő végzését;
– az energiával és eszközökkel való fokozott takarékosságot;
– a lakosság jobb ellátásának és az export árualapok növelésének biztosítását, különösképpen a zöldség- és gyümölcstermesztés, valamint a hús- és tejtermelés gazdaságos növelése terén;

a közlekedésben

– a személyszállítás kulturáltságának és az áruszállítás szervezettségének javítását;

– a szállítóeszközök jobb kihasználását;
– az üzemanyag-takarékosság fokozását, a felhasználás gazdaságosságának javítását;
– a biztonságos és balesetmentes közlekedés elősegítését;
a kereskedelemben
– a jobb áruelosztás megvalósítását, az áruválaszték javítását és megfelelő áruellátás biztosítását;
– a szükségleteknek jobban megfelelő nagyságú és összetételű készletek kialakítását;
– a kiszolgálás gyorsítását, illetve korszerű módszereinek szélesítését;
– a vásárlók udvarias, kulturált kiszolgálását.

2. Tovább kell fejleszteni a munkások, mezőgazdasági dolgozók, műszaki értelmiségiek és gazdasági szakemberek gyümölcsöző együttműködését:
– a termelési feladatok tervszerű, összehangolt megvalósításában;
– a műszaki, tudományos eredmények üzemszerű alkalmazásának meggyorsításában, a vállalati és kutatóintézeti kapcsolatok fejlesztésében;
– az élenjáró technika és a korszerű munkamódszerek széles körű alkalmazásában;
– az újítómozgalom társadalmi tömegbázisának további szélesítésében, tartalmi és minőségi továbbfejlesztésében.

A versenymozgalom fejlődését az elfogadott és hatékonynak bizonyult, változatos szervezeti keretek és formák alkalmazásával kell elősegíteni.

A kiemelkedő, illetve tartósan eredményes munkát végzők számára nagyobb társadalmi megbecsülést, nyilvánosságot és propagandát kell biztosítani.

II

A szocialista munkaverseny-mozgalom tervszerű és céltudatos irányítása érdekében:

1. A Szakszervezetek Országos Tanácsa és a Minisztertanács karolja fel a vállalatok, szövetkezetek és a dolgozók kezdeményezéseit, és segítse elő, hogy az V. ötéves népgazdasági és vállalati tervek teljesítésére, a központilag elfogadott irányelvek figyelembevételével széles körű munkaverseny bontakozzon ki. A vállalatok, üzemek, intézmények vezetői a zavartalan teljesítés feltételeit teremtsék meg. A munkaverseny évenkénti értékelésére a május 1-i ünnepségek alkalmával kerüljön sor. Gondoskodjanak arról, hogy a vállalatok, gazdaságok, szövetkezetek tevékenységének elismerése – a Kiváló Vállalat (Kiváló Szövetkezet) cím adományozása – a központilag elfogadott célkitűzések alapján történjen meg.

2. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága az ifjúsági versenymozgalmak felhasználásával nevelje, szervezze és mozgósítsa a munkás- és parasztifjúságot, a fiatal értelmiségieket a tervcélkitűzések és feladatok sikeres megvalósításában való széles körű, eredményes részvételre, aktív cselekvésre.

3. A pártszervezetek biztosítsák, hogy a szocialista munkaverseny mindenütt a gazdaságpolitikai célok és a tervfeladatok sikeres megvalósításának szolgálatában álljon. Fejtsenek ki politikai irányító és szervező tevékenységet. Segítsék és ellenőrizzék az állami, gazdasági és társadalmi szervek összehangolt, céltudatos tevékenységét a munkaverseny és az újítómozgalom szervezése, ösztönzése és elismerése terén. Állítsák követelményként a párt tagjai számára a munkaversenyben való hatékony és példamutató magatartást és a versenyszervező agitációs és propagandamunkában való közvetlen és aktív részvételt.

4. A SZOT és az MSZMP ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztálya vizsgálja meg a munkaverseny értékelési rendszerét, a versenyeredmények minősítésének, anyagi és erkölcsi elismerésének mai gyakorlatát, és a továbbfejlesztésre tegyenek javaslatot a Politikai Bizottságnak 1976. év végéig.[1]

29
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1976. ÁPRILIS 22.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1976. április 22-én Kádár János elvtársnak; a KB első titkárának elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság kegyelettel emlékezett meg a közelmúltban elhunyt tagjáról, Kónyi Gyula elvtársról.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót;

[1] Lásd még az 50. sz. dokumentumot.

– Németh Károly elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az 1976. évi népgazdasági terv megkezdésének tapasztalatairól szóló jelentést.[1]

I

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy a nemzetközi életben folytatódik a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének politikája és az enyhülés térhódítása. Ez az irányzat megfelel minden nép érdekének, és kedvező feltételeket teremt a kommunizmus, a szocializmus építéséhez, a tőkés országok dolgozóinak osztályküzdelmeihez, a nemzeti és társadalmi felszabadító mozgalmak harcához. A szélsőséges imperialista körök fokozzák erőfeszítéseiket, hogy feltartóztassák az enyhülési folyamatot, megakadályozzák a haladó erők előretörését. Az enyhülés ellen lép fel Kína maoista vezetése is. A szocializmus, a társadalmi haladás, a béke erőinek azonban megvan a lehetőségük, hogy megvédjék és továbbfejlesszék az elért eredményeket, fokozzák az imperialistaellenes harcot, s földünk újabb körzeteire terjesszék ki az enyhülést.

2. Európában az enyhülés folyamatának előrehaladásával jó feltételek teremtődtek a béke és a biztonság további megszilárdításához. Kibontakozott a földrész sorsáért felelősséget érző és vállaló tömegeknek, a különböző világnézetű és politikai meggyőződésű embereknek, a jobb nemzetközi együttműködésen munkálkodó társadalmi szervezeteknek a mozgalma és harca. A tőkés országok vezetői körében is mind többen ismerik fel a történelmileg kialakult realitásokat. Az európai biztonság ügyét a haladás hívei szerte a világon támogatják.

A Magyar Népköztársaság a történelmi jelentőségű helsinki tanácskozáson elfogadott alapelvek egységes és kölcsönös végrehajtásáért száll síkra.[2] Külpolitikájában érvényesíti a záróokmány ajánlásait, és ennek megfelelő együttműködésre törekszik minden olyan kormánnyal, amely elfogadja a békés egymás mellett élés elvét. Ezt abban a meggyőződésben teszi, hogy az aktív részvétel az enyhülési folyamat kibontakoztatásában, a kapcsolatok bővítésében minden országnak és népnek érdeke.

Kezdeményezően részt veszünk a különböző társadalmi rendszerű államok kapcsolatainak sokoldalú fejlesztésében. Az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján készek vagyunk hosszú távú megegyezésekkel is szabályozott gazdasági együttműködésre mindazon országokkal, amelyek ebben érdekeltek. Szükségesnek tartjuk a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa és a Közös Piac közötti intézményes kapcsolatokat. Ezek megteremtéséhez a KGST megfelelő kezdemé-

[1] Németh Károly előadói beszéde megjelent: Pártélet, 1976. 6. sz. 3–11. old.
[2] A helsinki tanácskozásról lásd a 3. sz. dokumentum 4. sz. jegyzetét.

nyező lépéseket tett.[3] Hívei és megvalósítói vagyunk a valódi kulturális értékek cseréjének, az információs és emberi kapcsolatok szélesítésének, de visszautasítunk minden beavatkozási kísérletet országunk belügyeibe. A Varsói Szerződés más tagállamaival együtt arra törekszünk, hogy a közép-európai haderők és fegyverzet csökkentésében az egyenlő biztonság elve alapján konkrét eredmények szülessenek.

3. A Központi Bizottság megállapította, hogy a közel-keleti válság megoldásában nem történt előrelépés. Izrael változatlanul megszállva tart arab területeket, folytatja agresszív politikáját, az Egyesült Államok támogatásával fenntartja a feszültséget, és fegyveres összeütközéseket provokál.

A válság fenntartásában érdekelt imperialista körök az arab reakcióval együtt arra törekszenek, hogy megosszák a haladó arab erőket, és megakadályozzák a válság rendezését, az igazságos és tartós béke megteremtését.

A szovjet–egyiptomi barátsági és együttműködési szerződés egyoldalú felbontása árt az egyiptomi és más arab népek ügyének, nehezíti a közel-keleti válság rendezését. Meggyőződésünk, hogy az arab népek igaz ügyét azok a progresszív arab erők képviselik, amelyek az imperializmus és a vele szövetkezők nyomásának nem engedve, a haladás nemzetközi erőire támaszkodva továbbra is kitartóan harcolnak az izraeli agresszió következményeinek felszámolásáért.[4]

Pártunk álláspontja változatlanul az, hogy a Közel-Keleten a válságot csak átfogóan, az összes érdekelt fél részvételével lehet rendezni. Ennek feltétele az izraeli csapatok kivonása az 1967-ben megszállt arab területekről, a palesztinai arab nép jogainak helyreállítása, a térségben levő valamennyi állam és nép békéjének, biztonságának szavatolása.

4. Szolidárisak vagyunk Ázsia, Afrika és Latin-Amerika népeinek imperialistaellenes harcával.

Tettekben kifejeződő testvéri szolidaritással támogatjuk Vietnam népét, amely az imperializmus felett aratott történelmi győzelme után eredményesen dolgozik hazája egyesítésén és újjáépítésén. Laosz és Kambodzsa népe mellett állunk nemzeti függetlenségének megszilárdításában, a társadalmi átalakulásért folytatott harcában. Támogatásunkról biztosítjuk a Koreai Népi Demokratikus Köztársa-

[3] A KGST képviseletében Gerhardt Weiss, a V. B. soros elnöke, az NDK miniszterelnök-helyettese 1976. február 16-án Brüsszelben találkozott Gaston Thornnal, az Európai Gazdasági Közösség miniszteri tanácsa elnökével, Luxemburg miniszterelnökével. A megbeszélésen átadta a KGST javaslatát, hogy a két gazdasági egyesülés kössön megállapodást. (Népszabadság, 1976. február 17.)

[4] A szovjet–egyiptomi barátsági és együttműködési szerződést 1971. május 27-én írták alá Kairóban. (Népszabadság, 1971. május 28.) Egyoldalú felbontására Egyiptom részéről 1976. március 15-én került sor. Az ezzel kapcsolatos közleményeket és kommentárokat lásd Népszabadság, 1976. március 17.

ság kormányának és népének igazságos küzdelmét hazája békés, demokratikus egyesítéséért.

Üdvözöljük az Angolai Népi Köztársaság megalakulását és függetlenségének megvédéséért vívott sikeres harcát.[5] Az angolai népi erők győzelme ismét bebizonyította, hogy a függetlenségéért, a szabadságáért küzdők mindig számíthatnak a világ haladó erőinek rokonszenvére, a szocialista országok támogatására. Őszintén kívánjuk, hogy az angolai nép törvényes kormányának vezetésével eredményesen oldja meg országa újjáépítésének feladatait.

Pártunk tagsága, az egész magyar közvélemény határozottan elítéli a fasiszta terrort, amely Chilében és Latin-Amerika más országaiban brutális elnyomással sújtja a népet. Szolidárisak vagyunk azokkal a hazafiakkal, kommunistákkal, demokratákkal, akiket népük igaz ügyének szolgálatáért börtönbe, koncentrációs táborba vezettek. Követeljük Luis Corvalán elvtárs és a törvénytelenül bebörtönzött többi latin-amerikai hazafi szabadon bocsátását.

5. A Központi Bizottság áttekintette pártunknak a legutóbbi ülése óta végzett nemzetközi tevékenységét. Ennek keretében jóváhagyta a kolumbiai, a lengyel, a kubai, a francia, a szovjet, a nyugatnémet, a bolgár, a belga és a csehszlovák testvérpárt közelmúltban tartott kongresszusán részt vett küldöttségeinek munkáját.[6]

A Központi Bizottság elfogadta a Politikai Bizottság jelentését, és megerősítette állásfoglalását a Szovjetunió Kommunista Pártja XXV. kongresszusáról. Történelmi jelentőségűnek tekinti a szovjet testvérpárt kongresszusát, amely a kommunista építőmunka gyakorlati tapasztalatainak elméleti általánosításával alkotó módon továbbfejlesztette a marxizmus–leninizmust, s ezzel új eszmei fegyverekkel gyarapította a nemzetközi kommunista mozgalmat. Nagyra értékeli, hogy a szovjet nép, pártjának vezetésével, élén lenini központi bizottságával és a nemzetközi munkásmozgalom kipróbált harcosával, Leonyid Iljics Brezsnyev elvtárssal, eredményesen megvalósította a XXIV. kongresszus határozatait. A XXV. kongresszuson elfogadott határozatok a kommunizmus további építésének

[5] Az Angolai Népi Köztársaság kikiáltására 1975. november 11-én került sor. (Népszabadság, 1975. november 12.)

[6] A Kolumbiai Kommunista Párt XII. kongresszusán (1975. december 5–9.), az MSZMP delegációját Kozári József vezette; a LEMP VII. kongresszusán (1975. december 8–12.), Kádár János vezetésével vett részt magyar küldöttség; a Kubai KP I. kongresszusán (1975. december 17–22.) részt vevő magyar delegációt ugyancsak Kádár János vezette; a Francia KP XXII. kongresszusán (1976. február 4–8.), az MSZMP-t Fock Jenő vezetésével képviselte küldöttség; az SZKP XXV. kongresszusán (1976. február 24–március 5.), Kádár János vezette a magyar delegációt; a Német KP országos kongresszusán (1976. március 19–21.), az MSZMP-t Óvári Miklós képviselte; a Bolgár KP XI. kongresszusán (1976. március 29–április 2.) részt vevő magyar delegációt Kádár János vezette; a Belga KP 1976. április 9–11. között rendezett XII. kongresszusán, Sarlós István vezetésével vett részt az MSZMP küldöttsége; a CSKP XV. kongresszusán (1976. április 12–16.), Kádár János vezette a magyar delegációt.

reális, megalapozott, lelkesítő programját adják. A szovjet kommunisták szilárd elvi, politikai, cselekvési egységben, a néppel összeforrva oldják meg nagy történelmi feladataikat.

A Központi Bizottság nagy jelentőségűnek tartja, hogy a kongresszus megerősítette az eddig követett külpolitikai irányvonalat, továbbfejesztette a békeprogramot és kifejezte: a Szovjetunió eltökélten küzd a világbéke megszilárdításáért, a nemzetközi biztonság erősítéséért. A szovjet kommunisták internacionalista szolidaritásukat nyilvánították ki a szocializmusért, a nemzeti függetlenségért és szabadságért harcoló minden erővel.

Az SZKP XXV. kongresszusának határozatai jól szolgálják a világbéke, az általános emberi haladás ügyét, egybeesnek pártunk törekvéseivel, szocializmust építő népünk érdekeivel és céljaival. Pártjaink, népeink a jövőben is teljes egységben és megbonthatatlan szövetségben haladnak előre a közös történelmi úton, együtt küzdenek a haladásért és a békéért. Szívből kívánjuk, hogy a szovjet nép teljes sikerrel váltsa valóra az SZKP XXV. kongresszusának határozatait, és eredményesen folytassa a kommunista társadalom építését.

A szocialista országok testvérpártjainak kongresszusai meggyőzően mutatják, hogy a szocializmus egyet jelent a társadalmi és a nemzeti felemelkedéssel, a létbiztonsággal, az életszínvonal rendszeres javulásával, a szocialista demokráciával, a dolgozók gyakorlatban érvényesülő jogaival, az emberhez méltó életmód megteremtésével. A szocialista országok testvéri internacionalista összefogása, kölcsönös segítésen nyugvó együttműködése megsokszorozza erőiket, meggyorsítja fejlődésüket. A szocializmus békét hoz az emberiségnek, szilárd támasza a szabadságért, a függetlenségért küzdő népeknek az egész világon.

Részvételünk a kapitalista országokban küzdő kommunista pártok kongresszusain módot adott arra, hogy ismertessük szocialista építőmunkánk eredményeit, kifejtsük pártunk álláspontját időszerű kérdésekben, és közelebbről megismerhessük azokat a feltételeket, amelyek közepette osztálytestvéreink harcukat folytatják az elnyomás, a kizsákmányolás ellen. Üdvözöljük testvérpártjaink sikereit, és szolidárisak vagyunk harcukkal, amelyet munkásosztályuk, népük javára s egyben az egyetemes emberi haladásért vívnak.

6. A Központi Bizottság megállapította, hogy a kapitalizmus általános válsága elmélyült, a tőkés rend ellentmondásai kiéleződtek. A monopolista nagytőke a gazdasági válsággal és a fegyverkezési hajszával együtt járó terheket a dolgozókra igyekszik háritani. Az egymással versengő tőkés érdekszövetségek az erősödő tömegmozgalmakkal szemben együttesen lépnek fel. A monopoltőke hatalma elleni harc – amelynek élvonalában a kommunista és munkáspártok haladnak – világszerte növekszik. A tőkés országok munkásosztálya, dolgozó tömegei mind határozottabban fordulnak szembe a monopolista körök törekvéseivel. Harcolnak az infláció, a munkanélküliség, a létbizonytalanság ellen, szociális helyzetük ja-

vításáért és demokratikus jogaikért. Pártunk töretlen szolidaritásáról biztosítja mindazokat a testvérpártokat és haladó erőket, amelyek a tőkés országokban a szocializmusért, a társadalmi haladásért, egy új, szabad, békés világért küzdenek.

Az európai kapitalista országokban a testvérpártok szervezetileg erősödnek, tömegbefolyásuk nő, erőfeszítéseket tesznek a monopóliumok elleni harcban érdekelt minden politikai erő összefogására. Tevékenységük nyomán tért hódítanak a szocializmus eszméi, és széles körben terjed a társadalmi változások szükségességének felismerése. Pártunk teljes mértékben szolidáris azzal a harccal, amelyet Franciaországban, Olaszországban, Portugáliában, Spanyolországban, Görögországban, a többi tőkés országban a kommunista és munkáspártok más haladó erőkkel együtt, bonyolult körülmények között vívnak.

A Központi Bizottság hangsúlyozza, hogy a korunkban a forradalmi mozgalom minden osztaga számára fokozódik a kommunista és munkáspártok proletár internacionalista együttműködésének, az imperialistaellenes harc összehangolásának jelentősége. A Magyar Szocialista Munkáspárt a proletár internacionalizmus elveitől vezérelve támogatja a testvérpártok közötti kapcsolatok elmélyítését, a kommunista és munkáspártok két- és több oldalú tanácskozásait, regionális és világtalálkozóit. Ennek szellemében veszünk részt az európai kommunista és munkáspártok konferenciájának előkészítésében, s munkálkodunk a tanácskozás sikeréért.[7]

II

1. A Központi Bizottság, áttekintve az időszerű gazdasági kérdéseket, megállapította:

A IV. ötéves tervet sikeresen teljesítettük, a magunk elé tűzött feladatokat minden korábbinál tervszerűbben valósítottuk meg. Ez gazdaságpolitikánk helyességét, népünk eredményes munkáját bizonyítja.

Pártunk XI. kongresszusa határozatainak szellemében az V. ötéves tervet idejében kidolgoztuk, és azt az országgyűlés törvényerőre emelte. A szocialista országokkal aláírtuk az ötéves gazdasági együttműködésről szóló egyezményt. Középtávú tervünk e téren is megalapozott.

A Központi Bizottság múlt év novemberi határozata és a kormány ennek megfelelő intézkedései jó alapot adtak a vállalatok, a szövetkezetek, a tanácsok éves és középtávú terveinek elkészítéséhez, a végrehajtás megszervezéséhez. A széles körű politikai felvilágosító munka, eredményeink ismertetése, gondjaink nyílt

[7] Lásd a 41. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

feltárása hozzájárult, hogy közvéleményünk reálisan ítélje meg az ország gazdasági helyzetét. A dolgozók megismerték és helyeslik a népgazdasági terv céljait, és nagy aktivitással vesznek részt a feladatok megoldásában.

2. Az 1976. évi népgazdasági terv végrehajtása rendben megkezdődött. A vállalatok, a szövetkezetek és a tanácsok éves tervei megalapozottak, és összhangban vannak a népgazdasági terv követelményeivel. Jól halad a vállalati ötéves tervek kidolgozása.

Az év elejére előirányzott életszínvonal-politikai intézkedések megtörténtek, az ellátás megfelelő, bár néhány közszükségleti cikk tekintetében – így a hús- és a zöldségellátásban – átmeneti nehézségek mutatkoznak.

A népgazdaság első negyedévi tapasztalatai összességükben kedvezőek: erősödtek a népgazdaság egyensúlyának javítására irányuló törekvések; a vállalatoknál és a szövetkezeteknél megélénkültek a népgazdasági érdekekkel összhangban álló kezdeményezések. Kezdeti eredmények vannak a termékszerkezet korszerűsítésében, a munkaerő-gazdálkodás javításában, az ésszerű, takarékos gazdálkodásban. A termelés növekedésének fő forrása továbbra is a munkatermelékenység emelkedése. A termelés növeléséhez szükséges nyersanyag és energia rendelkezésre áll.

3. A Központi Bizottság megállapította, hogy a kedvező gazdasági folyamatok megszilárdítása, az éves terv megvalósítása minden szinten további igényes munkát, helytállást követel.

A fő figyelmet, a Központi Bizottság 1975. novemberi határozatával összhangban,[8] továbbra is a társadalmi termelés hatékonyságának növelésére, az anyagi és szellemi erőforrások ésszerű hasznosítására kell fordítani. Az iparban a gazdaságos termelés bővítésére törekedve, folytatni kell a termékszerkezet korszerűsítését, javítani kell az üzem- és munkaszervezést, a munkaerő-gazdálkodást. A mezőgazdaságban az időszerű munkák elvégzése mellett fő feladat a nagyüzemi állattenyésztés fejlesztése, a zöldségtermelés növelése, a háztáji és kisegítő gazdálkodásban rejlő lehetőségek kihasználása. A tervezői munkát, a rendelkezésre álló pénzforrásokat és kivitelezői kapacitást mindenekelőtt a gyorsításra kijelölt beruházásokra, valamint a gazdaságos exportot növelő fejlesztésre kell összpontosítani.

Fokozni kell az erőfeszítéseket a nemzetközi munkamegosztásból, a szocialista országok gazdasági integrációjából adódó lehetőségek teljesebb kihasználására. Gondoskodni kell az export és az import tervszerű alakulásáról. Nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a szocialista országok iránti kötelezettségek pontosan teljesüljenek, és a tervezett tőkésexport is megvalósuljon.

Minden szükséges intézkedést meg kell tenni azért, hogy az 1976. évre elő-

[8] Lásd a 19. és 20. sz. dokumentumokat.

irányzott életszínvonal-politikai célokat – a tervezett reáljövedelem- és reálbérnövekedést, a lakásépítést, a szociális és kulturális ellátás fejlesztését – elérjük. Biztosítani kell, hogy az áruellátás kiegyensúlyozott legyen, a fogyasztói árszínvonal ne haladja meg a tervezettet.

A Központi Bizottság ismételten hangsúlyozza: az V. ötéves terv megvalósításának fontos feltétele az 1976. évi népgazdasági terv megfelelő teljesítése. A kezdeti tapasztalatok azt bizonyítják, hogy terveink reálisak, és céljaink közös erőfeszítéssel elérhetők.

4. A Központi Bizottság elismerését és köszönetét fejezi ki a XI. pártkongresszusnak és a felszabadulás 30. évfordulójának tiszteletére kibontakozott szocialista munkaverseny minden résztvevőjének, a kezdeményezésekben, a felajánlásokban, a munkában élen járó szocialista brigádoknak. Az országos szocialista munkaverseny résztvevői nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy üzemeik, vállalataik eredményesen teljesítették a IV. ötéves tervet. A Központi Bizottság köszönti azokat a kollektívákat, amelyek kiemelkedő munkájukkal kiérdemelték a Minisztertanács és a SZOT Vörös Zászlóját, a Magyar Népköztársaság Kiváló Brigádja címet.[9]

Egész népünk érdeke, hogy a szocialista munkaverseny lendületesen folytatódjék. A Központi Bizottság ezért üdvözli a dolgozó kollektíváknak az éves és az V. ötéves terv sikeres megvalósítására irányuló munkaverseny-kezdeményezéseit.

A Központi Bizottság elvárja a kommunistáktól, hogy aktív közreműködésükkel és személyes példamutatásukkal segítsék a tervben kitűzött célok elérését. Felkéri a szocialista brigádokat, továbbra is járjanak élen a munkában, a tanulásban, a közösségi életben, segítsék a népgazdasági terv és a gazdasági hatékonyság követelményeinek megvalósítását. Felhívunk minden dolgozót, hogy öntudatos,, fegyelmezett munkával járuljon hozzá közös nemzeti ügyünkhöz, a szocialista építés sikeres folytatásához.

Megjelent: Népszabadság, 1976. április 24.

[9] A Minisztertanács 1976. április 21-i ülésén a SZOT Elnökségével egyetértésben határozatot hozott a Minisztertanács és a SZOT Elnöksége Vörös Zászlója, valamint a Magyar Népköztársaság Kiváló Brigádja kitüntetések 1976. évi adományozására. Lásd: Népszabadság, 1976. április 22.; Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1976. 351–354. old.

30

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI KUTATÁSOK HELYZETÉRŐL[1]

(1976. ÁPRILIS 27.)

I
A KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNY EREDMÉNYEI ÉS PROBLÉMÁI

1. A közgazdaságtudományban a hatvanas évek végéig tartó extenzív fejlődés során széles kutatóhelyi hálózat alakult ki. A közgazdaságtudományra jut a társadalomtudományi kutatói létszám 20 százaléka és a ráfordítások kb. 16 százaléka. A tudományág részaránya megfelel népgazdasági és társadalmi jelentőségének.

Közgazdaságtudományunk a beszámolási időszakban segítséget nyújtott a szocialista építés, a gyakorlati gazdasági tevékenység problémáinak megoldásához, hozzájárult a marxista közgazdaságtudományi elmélet fejlődéséhez, és segítette ideológiai szempontból fontos kérdések tisztázását. Bár a kutatás és a gyakorlat összekapcsolása még nem érte el azt a fokot, amelyet szocialista társadalmunk igényelne, az erre való törekvés közgazdaságtudományunk egyik erőssége. A kutatók sok esetben részt vettek a párt- és az állami szervek által kezdeménye-

[1] A társadalomtudományok helyzetéről készített jelentés megvitatásakor a Tudománypolitikai Bizottság 1973-ban határozatot hozott, amely kimondta, hogy a Tudománypolitikai Bizottság „a Magyar Tudományos Akadémia elnökének és főtitkárának előterjesztésében 1975. év folyamán megvitatja a közgazdaságtudomány helyzetét és megvizsgálja a tudományágazat hatékonyabb koordinációjának feltételeit". A hazai közgazdasági kutatások helyzetéről szóló, az 1968–1974 közötti időszak tapasztalatait feldolgozó elemzés első változatát az MTA Közgazdaságtudományi Bizottsága készítette el. Az elemzést a tudományágazat fontosságára és szocialisa társadalmunk építésében betöltött szerepére tekintettel számos fórum vitatta meg az Akadémián, majd tárgyalta az MSZMP KB mellett működő Közgazdasági Munkaközösség és a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság. Az itt közölt dokumentum – amelyet a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság terjesztett be –, e viták alapján formálódott.

Az előterjesztést a következő mellékletek egészítették ki. 1. sz. melléklet: A közgazdaságtudományi és közgazdasági kutatást is végző kutatóhelyek megoszlása a felügyeleti szervekhez való tartozás alapján (1974); 2. sz. melléklet: A közgazdaságtudomány részaránya a társadalomtudományokon belül 1974-ben (százalékos megoszlás); 3. sz. melléklet: A közgazdasági kutatások létszám- és ráfordítás adatai 1973. évben.

zett vizsgálatokban és a döntések előkészítésében. A közgazdaságtudományi kutatások fejlődését fokozódó nemzetközi elismerésük is jelzi.

A politikai gazdaságtani és az elmélettörténeti kutatások területén közgazdaságtudományunk lépést tartott a nemzetközi fejlődéssel. A modern kapitalizmus jelenségeinek kutatásában, a polgári közgazdasági elméletek bírálatában néhány jelentős művet hozott létre. A szocializmus politikai gazdaságtana fejlesztéséhez járultak hozzá azok az eredmények, amelyeket a gazdasági fejlődés, a népgazdasági tervezés és gazdaságirányítás problémáinak feltárásában értek el.

Közgazdaságtudományunk a beszámolási időszak folyamán jelentős eredményeket ért el a gazdasági fejlődés (növekedés) problémáinak kutatásában, amelyhez ösztönzést adtak népgazdaságunk hosszú távú tervezésének igényei. A népgazdasági tervezés problémáinak kutatása terén a korszerű tervezési eszköztár – elsősorban a fejlett matematikai módszerek – kialakítása és alkalmazása tekintetében, valamint a tervezés számára hasznosított gazdasági fejlődési (növekedési) kutatásokban értünk el sikereket. A gazdaságpolitika átfogó kutatása úttörő jellegű volt.

A beszámolási időszakban végzett gazdaságirányítási kutatások újabb összefüggések feltárásával egyfelől alátámasztották a gazdaságirányítási reform alapelveinek helyességét, és tudományos segítséget nyújtottak a szükséges korrekciók megvalósításához, másfelől elmélyítették ismereteinket a szocialista gazdaság tényleges működéséről, és hozzájárultak bizonyos, ideológiai és politikai szempontból is lényeges kérdések jobb megvilágításához.

Az ágazati gazdaságtanok közül, az ipar területén számottevően megélénkült vállalatgazdasági kutatások mellett, legerőteljesebb a fejlődés az agrárgazdasági kutatásokban. Itt számos olyan tudományos eredmény érett be, amely a szocialista agrárgazdaságtan fejlődéséhez is hozzájárult.

A világgazdaság és külgazdasági kapcsolataink kutatásának súlya a beszámolási időszakban jelentékenyen megnőtt. Az elért eredmények hozzájárultak külgazdaság-politikánk jobb megalapozásához, és egy sor fontos elméleti kérdés jobb megvilágításához: a szocialista nemzetközi munkamegosztás mechanizmusa, a modern kapitalizmus fontos, új jelenségei, a fejlődő országok problematikája. Mindemellett értékes prognosztizáló munka is kialakult.

A matematikai-közgazdasági kutatásokban közgazdaságtudományunk széles körben ismert eredményeket mutat fel. Ezek fő forrása a kutatások szoros kapcsolata a gyakorlati problémákkal, a tervezési és gazdaságirányítási gyakorlattal.

2. Az eredmények ellenére közgazdaságtudományunk nem tud kielégíteni minden társadalmilag jogos igényt. Mindenekelőtt elmaradás mutatkozik a közgazdaságtudomány különböző területein a mélyebb gazdasági és társadalmi összefüggések feltárására irányuló, általánosító és szintetizáló jellegű kutatásokban, noha a szocializmus építésének felhalmozódott hazai és nemzetközi tapasztalatai,

a gazdasági valóság részösszefüggéseinek gazdagodó megismerése erre egyre több lehetőséget nyújt, s a gyakorlati problémák megoldása is egyre inkább ezt igényli.

A politikai gazdaságtan, főleg a szocializmus politikai gazdaságtana fejlődése még távolról sem kielégítő: lemaradás van kiemelkedő fontosságú kérdések kutatásában, mint pl. a szocialista tulajdonformák fejlesztése, az áru- és pénzviszonyok, értékkategóriák szerepe a szocialista tervgazdaságban.

A gazdasági fejlődés (növekedés) kutatásában számos, népgazdaságunk fejlődése szempontjából nagy fontosságú probléma még nem került kielégítő tudományos megvilágításra. Ide tartozik mindenekelőtt az intenzív fejlődés szakaszában folytatandó gazdaságpolitika és annak egyes területei közti összefüggések elemzése, a beruházási és munkaerő-politika tudományos megalapozása, továbbá a szocialista fogyasztási modell követelményrendszerének és megvalósításának a vizsgálata. A gazdasági fejlődés problémaköréhez tartozó kutatások csak kevés konkrétumot tudnak mondani a szocialista gazdaság növekedését, fejlődését elősegítő, gyorsító társadalmi körülményekről, a folyamat institucionális oldaláról.

A népgazdasági tervezési kutatásokban egyes szocialista országokhoz, elsősorban a Szovjetunióhoz képest kevés figyelmet fordítottunk a tervezéselméleti kutatásokra, továbbá a tervkidolgozás rendjének, a tervező szervek működésének rendszerelméleti alapon való vizsgálatára.

A beszámolási időszak gazdaságirányítási kutatásainak fő hiányossága, hogy a kutatások nem jutottak el a szerzett tapasztalatok átfogó értékeléséhez, elméleti általánosításához. A gazdasági mechanizmus szervezeti (intézményi) rendszerének problémái nem kaptak megfelelő helyet a kutatásokban.

Az ágazati gazdaságtani kutatások kevés figyelmet szenteltek a termelés társadalmasítása (specializáció, kooperáció stb.), valamint szervezete és felső szintű irányítása kérdéseinek. A vállalatgazdasági kutatás területén továbbra sem kielégítően megoldott az interdiszciplináris kutatások fejlesztése és kívánatos az empirikus vizsgálatok további fokozása. Az agrárgazdasági kutatások terén tovább erősítendők azok a vizsgálatok, amelyek az egész népgazdaság fejlődési követelményeinek szemszögéből közvetlenül járulhatnak hozzá agrárpolitikánk tudományos megalapozásához. A többi ágazati gazdaságtanban (közlekedés-gazdaságtan, a belkereskedelem gazdaságtana, a nem termelő ágazatok gazdaságtana) csak csekély számban folytak elméleti igényt kielégítő kutatások.

A világgazdaság és külgazdasági kapcsolataink kutatásában a társadalmi igényekhez képest a fő szűk keresztmetszetek: a nemzetközi gazdasági kapcsolatok általános elméletének kutatása, az egyes KGST-országok gazdasági fejlődésének nyomon kísérése és elemzése, a szocialista világgazdaság mozgástörvényeinek, a munkamegosztásnak és együttműködésnek, ezen belül a folyamatok természetének komplex vizsgálata. A kutatásoknak a világgazdaságban bekövetkező tartós változásokat is gyorsabban kellene jelezniük.

A matematikai-közgazdasági kutatásokban esetenként a társadalmi összefüggések figyelmen kívül hagyása, a nem matematikai közgazdaságtudománnyal való kapcsolat hiányosságai, a helyenként jelentkező öncélúság és formalizmus a főbb problémák.

Közgazdaságtudományunknak egyik általános hiányossága, hogy nincs elég intenzív kapcsolata a többi társadalomtudományokkal, valamint egyes természettudományi és műszaki ágazatokkal. Jobban kellene támaszkodnia más országok közgazdaságtudományának eredményeire is.

II
A KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI KUTATÁSOK IDEOLÓGIAI KÉRDÉSEI ÉS A TUDOMÁNYOS KÖZÉLET PROBLÉMÁI

A közgazdaságtudományi kutatások terén a tárgyalt időszakban tovább erősödtek a marxizmus pozíciói. A kutatók túlnyomó többségének elméleti, politikai és érzelmi kiindulópontja, tudományos meggyőződésének meghatározó összetevője a marxizmus–leninizmus.

A kutatók részt vettek nemcsak a szűkebb szakmájuk elméleti kérdéseinek tisztázásában, hanem sokan járultak hozzá a közéletben felmerülő vitás problémák megválaszolásához, az általános ideológiai tevékenységhez és a marxista–leninista elmélet továbbfejlesztéséhez.

Közgazdaságtudományunk ugyanakkor még nem tudott kellő sikerrel megbirkózni néhány ideológiai, politikai szempontból kiemelkedő fontosságú kérdés alkotó, korszerű marxista–leninista megválaszolásának feladatával. Ilyenek többek között: a szocializmus politikai gazdaságtanának néhány alapkérdése; a szocialista tulajdon-, jövedelemviszonyok; az intenzív jellegű növekedési (fejlesztési) szakasz társadalmi-gazdasági problémái, a szocialista demokratizmus érvényesítése a gazdaságban, a szocialista életmód kérdései.[2]

A közgazdaságtudományban egyenetlen a kritikai tevékenység: nem kielégítő a polgári közgazdasági nézetek érdemi, elmélyült bírálata, az „újbaloldali" elméletek kritikai elemzése nem kapott kellő súlyt az elmúlt években, jelentkeznek „összebékítési kísérletek" a polgári és a marxista–leninista felfogás között.

Érzékelhető a közgazdaságtudomány egyes területein egyfajta ideológiamentesség, amely elsősorban a gazdasági jelenségek és folyamatok szűk, prakticista,

[2] A beszámolási időszakban számos tanulmány és monográfia jelent meg (illetve van kiadás alatt) a szocializmus politikai gazdaságtanának alapkérdéseiről. Külön ki kell emelni a „Gazdasági növekedésünk üteme, a gazdasági szerkezet átalakítása, különös tekintettel az ipari struktúrára és a munkaerőhelyzetre" c. tanulmányt, mely az MTA Közgazdaságtudományi Intézetében, az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottságának ajánlására készült.

technicista alapon történő megközelítési módjában nyilvánul meg. E jelenség bizonyos összefüggésben van a kutatási tevékenység praktikus-operatív irányban történő eltolódásával, az általánosító jellegű kutatások gyengeségével, de az elméleti tevékenység presztízsének csökkenésével is. Mindezek nehezítik a közgazdaságtudományok ideológiai funkcióinak teljesebb kibontakozását. A hazai közgazdaságtudományi kutatásokban ideológiai szempontból irányzatokról nem beszélhetünk. Szemléletben, a kutatási feladatok megközelítésének módjában, az alkalmazott módszerekben bizonyos különbségek azonban létrejönnek és különböző tendenciák jelentkeznek.

A közgazdaságtudományi kutatások a tárgyalt időszakban kedvező általános politikai és tudományos légkörben fejlődtek. A légkört alapvetően az határozta meg, hogy a párt- és állami vezetőség igényt tartott a közgazdasági kutatások eredményeire, és olyan feladatokat állított a közgazdaságtudomány elé, amelyek lendületet és ösztönzést adtak a kutatásoknak. A párt tudománypolitikája biztosította az uralkodó, tudományos munkához szükséges légkört és feltételeket. Kedvező légkört teremtett a közgazdaságtudományi kutatások fejlődése szempontjából az is, hogy megélénkült a közvélemény érdeklődése a gazdasági kérdések iránt. A világgazdasági változások nyomán előállt gazdasági nehézségek érezhető bizonytalanságot váltottak ki egyes kutatók körében. A kutatási főirányok tematikájának tisztázásával, új kutatási feladatok kitűzésével, kormánybizottságok létrejöttével a kutatóhelyek hosszabb távra szóló orientációt kaptak a gyakorlat és a kutatás közti együttműködés lehetőségeit illetően. Az az aggodalom, amely a régebbi vitákban még hangot kapott, hogy a gazdaságpolitika nem támaszkodik eléggé a tudományos kutatásra, ma már jórészt eloszlott.

A közgazdaságtudomány belső tudományos közéletének légköre általában kiegyensúlyozott. Eszmecserék, viták folytak az MTA különböző bizottságaiban és fórumain,[3] megélénkült a Közgazdasági Társaság és a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) tevékenysége, javultak a publikációs lehetőségek.

Fellelhetők azonban a közélet elszürkülésének bizonyos jelei, az eltérő és szemben álló nézetek békés egymás mellett létezése, a vitától, a kritikától való tartózkodás is.

A közgazdaságtudományi kutatásokban általában kevés a kollektív munka és nem kielégítők a kapcsolatok a kutatók között. Elzárkózás tapasztalható többek között azért is, mert nem szívesen közlik egymással a kutatási hipotéziseket.

A közgazdaságtudományi közélet egyik sajátos problémája, hogy a kutatók,

[3] 1975-ben és 1976-ban több, a Központi Bizottság által felkért bizottság vizsgálta a gazdasági szerkezet átalakításának, a gazdaságirányítás tökéletesítésének, továbbá a közgazdasági stratégiának a problémáit. A munkálatok a megfelelő párthatározatok előkészítését szolgálták, illetve további intézkedések kiindulópontjai voltak. Itt ezekre a munkabizottságokra történik utalás.

oktatók és gyakorlati szakemberek egy szűkebb-tágabb köre jut csak szerephez a tudományos közéletben, bizottságokban, szakmai fórumokon. Ez azonban monopóliumok kialakulásához nem vezet. A közgazdaságtudományi közélet beszűkülése viszont erősíti a szubjektivizmust, amely főleg a minősítésekkel, az akadémiai választásokkal, illetve az utánpótlás kiválogatásában helyenként tapasztalható egyoldalúságokkal kapcsolatban jelentkezik.

III
A KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI KUTATÁSOK IRÁNYÍTÁSÁNAK, KOORDINÁLÁSÁNAK KÉRDÉSEI

Közgazdaságtudományunk további fejlődése és fejlesztése szempontjából döntő súllyal merül fel a gyorsan növekvő társadalmi igények jobb kielégítésének a követelménye, amely a rendelkezésre álló erők célirányos koncentrálását teszi szükségessé.

A kutatások koordinálásának különböző formái alakultak ki, ezek azonban együttvéve sem képesek a felügyeletileg megosztott, jellegükben, profiljukban, finanszírozási feltételeikben különböző kutatóhelyek közötti kapcsolatok megfelelő alakítására, hatékony tudománypolitikai irányítás megvalósítására.

Általában kedvezőek a tapasztalatok az országos és tárcaszinten kiemelt kutatási főirányok mozgósító erejét illetően. Ezek azt mutatják, hogy célszerű tovább haladni a megkezdett úton. „A szocialista vállalat" c. országos szintű kutatási főirány munkálatai eredményesen folynak. A „Középtávú világgazdasági prognózis, különös tekintettel a népgazdasági tervezés szempontjaira" c. MTA-szinten kiemelt főirány kutatásába jelentékeny Akadémián kívüli erőket is sikerült bevonni. A „Gazdaságpolitikánk tapasztalatainak elemzése; javaslatok a továbbfejlesztésre" c. MTA-szinten kiemelt kutatási főirány új, komplex megközelítési módjával tűnt ki. Az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv (OTTKT) keretében megindult kutatások első országos szintű összegező áttekintése a vonatkozó kormányhatározat alapján folyamatban van.

Jelentékeny koordináló erővé váltak az utóbbi időkben a közgazdaságtudomány nemzetközi kapcsolatai. A fejlődés elsősorban a szocialista országok közgazdaságtudományával való kapcsolatok erősödésében nyilvánult meg. E kapcsolatok nagyobb része a KGST-együttműködés keretében alakult ki. Jelentős szerepet játszanak továbbá az Akadémia által koordinált, valamint az egyes akadémiai intézetek által kezdeményezett, részben kétoldalú, részben több oldalú együttműködések is. Ezek a kapcsolatok különösen a Szovjetunió intézeteivel intenzívek, jóllehet fejlődése ellenére e kapcsolatok egy része formális vagy esetleges. A nem szocialista országok közgazdászaival való kapcsolatok jelentős ré-

sze nemzetközi szervezetek működéséhez kapcsolódik. E téren nagy szerepet játszik a Magyar Közgazdasági Társaság, amely 1974-ben házigazdája volt a sikeresen lebonyolított IV. Közgazdász Világkongresszusnak.[4] A Magyar Közgazdasági Társaság keretében is erősödött a kapcsolat a fejlődő országok közgazdászaival. E téren azonban még sok lehetőség kihasználatlan.

A helyzetelemzést megvitató fórumokon a közgazdaságtudományi kutatások irányításával és koordinálásával kapcsolatos egyik vitakérdés a kiemelendő témák körének meghatározása volt. A főirányok keretében folyó munkálatok értékelése során kitűnt, hogy „A szocialista vállalat" c. főirány keretében folyó kutatásokban fennáll a túl sok részletkérdéssel való foglalkozás, a nem kielégítő összpontosítás veszélye, a „Középtávú világgazdasági prognózis" c. főirány megjelölt tartalma pedig távlatilag szűknek bizonyult, a „Gazdaságpolitikánk tapasztalatainak elemzése" c. főirányban folyt kutatás ez idáig inkább történeti volt, és lényegében nem sikerült túllépnie a Közgazdaságtudományi Intézet keretein. Némelyek újabb javaslatokat tettek témák kiemelésére, illetve változtatásokat javasoltak az eddigi főirányok tartalmát illetően.

Nagymértékben elősegítette e problémák tisztázását az MSZMP KB gazdaságpolitikai osztályának és közgazdasági munkaközösségének állásfoglalása, amely a preferálandó témák számának növelése helyett a jelenlegi főirányok továbbfejlesztése mellett szállt síkra, elsősorban az aktuális népgazdasági problémákhoz való kapcsolódás erősítése útján.

A többség állást foglalt amellett, hogy „A szocialista vállalat" c. országos főirány bizonyos változtatásokkal továbbra is fenntartandó.

A gazdaságpolitikai főirány eddigi címét (Gazdaságpolitikánk tapasztalatainak elemzése, javaslatok a továbbfejlesztésre) és tartalmát módosítani kell, „A gazdaságpolitika továbbfejlesztésének tudományos megalapozása" címre, és a főirány keretében a következő irányok vizsgálatát szükséges megszervezni:

1. A gazdaságpolitikai döntések összefüggései és a döntések megvalósulása, az eddigi gazdaságpolitika tapasztalatainak komplex elemzése alapján.
2. Gazdasági növekedésünk üteme és a gazdasági szerkezet átalakítása.
3. A gazdaságirányítási rendszernek (a gazdasági mechanizmusnak) a fejlesztése.
4. Az életszínvonal-politika (jövedelemelosztás, fogyasztás, életkörülmények, életmód) tudományos megalapozása.
5. Az iparpolitika tudományos megalapozása, különös tekintettel az ipar fejlesztésére és szervezeti rendszerére.

[4] A IV. Közgazdász Világkongresszus 1974. augusztus 19–24. között volt Budapesten. Válogatott anyagát magyar nyelven a *Gazdaság* c. folyóirat 1975. évi különszáma tartalmazza.

6. Az agrárpolitika tudományos megalapozása, különös tekintettel a mezőgazdaság iparosodására.

7. A KGST-országok gazdasági együttműködése és integrációja, különös tekintettel Magyarország külgazdasági kapcsolataira.

„A középtávú világgazdasági prognózis, különös tekintettel a népgazdasági tervezés szempontjaira" c. főirány tartalmát ugyancsak módosítani kell, oly módon, hogy a világgazdaság fejlődési tendenciáit vizsgálják, különös tekintettel a magyar gazdaságpolitika és tervezés szempontjaira.

A közgazdaságtudományi kutatások befolyásolásának, tematikai irányításának, a társadalmi igény és a tudományos kutatás egymásra hatásának fontos eszközei a párt és kormány közvetlen „megrendelései". E téren az utóbbi időkben is számos lépés történt. A Politikai Bizottság kezdeményezésére bizottságok alakultak a termelési szerkezet, az árrendszer és az árfolyam-politika korszerűsítésének előkészítésére, valamint egy új külgazdasági stratégia kidolgozására. A bizottságok munkájában a kutatóintézetek képviselői is részt vesznek. E munkálathoz járul hozzá az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága ajánlása alapján megszervezendő kutatómunka. Az APB által ajánlott kutatási témakörök tematikája, a kutatómunka szervezése folyamatban van.[5] A Közgazdaságtudományi Intézet az előbb említett árrendszervizsgálat koordinátora, a Világgazdasági Kutató Intézetet (bázisintézetként) nemrégen kapcsolták be a külgazdasági problémáinkat elemző állami munka egyik feladatkörébe. A megrendelések rendszere kialakultnak tekinthető, viszont a vitákban felmerült az az igény, hogy foglalkozni kell a kutatási eredmények jobb hasznosításával és erre megfelelő mechanizmust kell kialakítani.

Az előbbiekben említett OTTKT országos és tárcaszintű főirányok és az ezekhez kapcsolódó Agitációs és Propaganda Bizottsági témajavaslatok, a közvetlen „állami megrendelések" határozzák meg a közgazdaságtudományi kutatások következő ötéves tervidőszakának főbb célkitűzéseit.

A közgazdaságtudományi kutatások megoldatlan, sokat vitatott problémája a kutatások átfogó (alap- és alkalmazott kutatásokat összehangoló) irányításának, koordinálásának kérdése. E téren a legnehezebb az előrehaladás, amit a közgazdaságtudományi kutatások tudománytanilag és szervezetileg szerteágazó volta magyaráz. Eléggé általános az a tapasztalat, hogy a koordinálás hatékonyságát nagymértékben elősegíti, ha a koordináló szerv külön e célra szolgáló anyagi eszközökkel rendelkezik (megbízásokra, pályázatokra, jutalmakra). Itt nemcsak a közgazdaságtudományi alapkutatások koordinációjának problémái merülnek fel, hanem az alkalmazott kutatások, ezeken belül elsősorban az ágazati ipar-

[5] Itt a XI. kongresszus után az Agitációs és Propaganda Bizottság által ajánlott két témáról van szó: „A világgazdaság fejlődési tendenciái..." és a „Gazdasági növekedésünk üteme..." c. témákról.

gazdasági és szervezési intézetek összefogásának igénye is. Az illetékes miniszterelnök-helyettes koordinációs értekezlete az utóbbi években több alkalommal foglalkozott ezeknek az intézeteknek a tevékenységével és egy állandó koordináló testület létrehozásának kérdésével is. Egyik lehetőségként kínálkozik: e feladatot a gazdaságpolitikai főirány keretében tervezett iparpolitikai irány koordináló tanácsára bízni.[6]

IV
JAVASLAT AZ ÁLLÁSFOGLALÁSOKRA ÉS HATÁROZATOKRA

1. A beszámolási időszakban a gazdaságpolitika és a közgazdaságtudomány fejlődését alapvetően egységük, kölcsönhatásuk jellemezte: egyfelől a tudományos elemzésből való kiindulás képezte alapját a gazdaságpolitikai tevékenységnek, másfelől a gazdaságpolitikai vezetés megfogalmazta a kutatás részére a tényleges társadalmi igényeket, segítette, ellenőrizte a tudományos kutatások eredményeinek gyakorlati megvalósítását. A hazai közgazdaságtudomány – noha a vele szemben támasztott társadalmi igények kielégítésére még nem eléggé képes – jelentős, nemzetközileg is elismert eredményeket ért el.

A közgazdaságtudományi kutatások körében ez idő szerint nem jelentkeznek kellő súllyal az elméleti szintű kutatások. Kevés a mélyebb összefüggések feltárására irányuló, általánosító és szintetizáló jellegű kutatás, elmaradott a politikai gazdaságtan alapkategóriáinak a szocializmus viszonyaival összefüggésben való továbbfejlesztése, nem kielégítő a szocializmus politikai gazdaságtanának kutatása.

2. A közgazdaságtudományi kutatásokban továbbra is a szocializmus építésének jelenlegi gyakorlatát és fejlődési távlatait szolgáló kutatásokat kell előtérbe állítani, s ennek érdekében fokozni kell a koncentrációt. A közgazdaságtudományi kutatások hazai (anyagi és szellemi) erőit döntően a főirányokba folyó kutatásokra kell összpontosítani. A kutatások szűk keresztmetszeteinek felszámolásában nagyobb mértékben kell támaszkodni – elsősorban a szocialista országok – nemzetközi tudományos együttműködésében rejlő lehetőségekre.

Erőinket szükséges néhány, jól körülhatárolt, a társadalmi szükségleteket jobban kielégítő, a gyakorlati gazdaságpolitikát szolgáló kutatási területre összpontosítani.

„A szocialista vállalat" c. országos szinten kiemelt kutatási főirány folytatandó. A főirány erőssége a kutatások interdiszciplináris és sok intézményt összefogó

[6] A Tudománypolitikai Bizottság az ágazati ipargazdasági és szervezési intézetek ipargazdasági kutatásainak koordinálását az MTA ipargazdaságtani kutatócsoportjára bízta.

jellege. Reális veszéllyé válhat azonban a kutatómunka nem kielégítő összpontosítása, s ezért indokolt, hogy a főirányban folyó kutatás középtávú tervében jobban koncentráljon néhány kiemelt, a gyakorlat szempontjából nagy jelentőségű feladat megoldására. Az MSZMP KB közgazdasági munkaközössége és gazdaságpolitikai osztálya véleményét alapul véve szükséges, hogy a főirányon belül kapjanak nagyobb teret az ipari vállalatok szervezeti rendszerének értékelése és továbbfejlesztésének irányai, valamint az ipari és mezőgazdasági szervezeti formák hatékonyságának vizsgálata.[7]

A gazdaságpolitika témakörében az eddigi MTA-szinten kiemelt kutatási főirányt tovább kell folytatni „A gazdaságpolitika továbbfejlesztésének tudományos megalapozása" címmel.[8] Szükséges, hogy a főirány tartalma az előterjesztésnek megfelelően módosuljon. A kutatási cél fontossága, népgazdasági jelentősége, átfogó jellege, az interdiszciplináris kutatás nagyobb lehetősége indokolják a kutatási főirány országos szintre emelését.

Indokolt „A középtávú világgazdasági prognózis" című, MTA-szinten kiemelt kutatási főirány „A világgazdaság fejlődési tendenciái, különös tekintettel a ma-

[7] „A szocialista vállalat" c. országos szinten kiemelt főirány (OTTKT). Kutatásának legfőbb célja az volt, hogy elméleti eredményeivel segítséget nyújtson a gazdasági gyakorlatnak (vállalatoknak, szövetkezeteknek, gazdasági irányító szerveknek), és járuljon hozzá a szocialista vállalatelmélet kialakításához, továbbfejlesztéséhez. A főirány támaszkodik mindazon kutatóhelyek tudományos produktumaira, amelyekben a szocialista vállalattal kapcsolatos kutatások folynak, a munka koordinátorai maguk is kezdeményeztek újabb kutatásokat a nem vagy kevéssé kutatott ún. fehér foltok kitöltésére. Tanulmánysorozatokat jelentettek meg és számos cikket szakfolyóiratokban. A munka eredményeinek közvetlen felhasználása a vállalatoknál, illetve a szocialista vállalatok tevékenységét közvetve alakító párt- és kormányhatározatokban történt meg. Így pl.: az üzemi demokráciáról és ennek a vállalati belső mechanizmusokkal való összefüggéséről; a munkások tanácsa határozatában a vállalati szervezőmunka fejlesztéséről; az országgyűlés által jóváhagyott vállalati törvény előkészítésében; tananyagok és az oktatómunka korszerűsítésében stb. A munka szintetizált anyaga könyvalakban is megjelenik. A témáról rendezett vitáról készült beszámolót lásd: Közgazdasági Szemle, 1981. 4. sz. 471–478. old.

[8] „A gazdaságpolitika továbbfejlesztésének tudományos megalapozása" c. kutatási főirány bázisintézete, illetve a főirány koordináló tanácsának bázisintézete az MTA Közgazdaságtudományi Intézete. A főirány időközben tárcaszintű (MTA) kutatási főirányból, országos kutatási főirány lett. A főirányt az 1980-ig kitekintő tervtanulmány alapján a Minisztertanács 1977. február 24-i ülésén vette fel az Országos Távlati Tudományos Kutatási Tervbe. A főirány középtávú tervét 1977 júliusában terjesztették be a Magyar Tudományos Akadémiához. A főirányon belül hét iránytanács működött folyamatosan, hogy koordinálják, fejlesszék, és megvalósítsák a maguk területén a gazdaságpolitika legaktuálisabb problémáinak tudományos kutatását, illetve a kutatási eredmények hasznosítását.

gyar gazdaságpolitika és tervezés szempontjaira" c. tárcaszintű főiránnyá történő átszervezése.[9]

3. A közgazdaságtudományi kutatások erőteljes gyakorlati orientálódása járjon együtt a marxista–leninista közgazdasági elmélet gazdagításával. E célból fokozni kell a szocializmus építése hazai gyakorlatának és történelmi tapasztalatainak feltárására irányuló általánosító, elméleti jellegű kutatásokat, erősíteni kell a marxizmus pozícióit, valamint a marxizmustól idegen nézetek elleni harcot.

4. A közgazdaságtudományi kutatások továbbfejlesztése megkívánja:

– a más tudományok (mindenekelőtt a szociológia) területén kialakult és a közgazdaságtudományi kutatásokban is hasznosítható szemlélet és módszerek (vizsgálati technikák) felhasználását, továbbá a közgazdaságtudományi eredmények átvitelét más társadalomtudományi ágazatokba;

– az interdiszciplináris kutatási együttműködés szélesítését és elmélyítését; szociológusok, jogászok, filozófusok, matematikusok, biológusok és a műszaki tudományok képviselőinek stb. bevonását mindazoknak a közgazdaságtudományi témaköröknek a kutatásába, ahol ez indokolt

– az egyes témakörök kutatása során a más szocialista országok gazdasági fejlődéséből, a felmerült problémák megoldásának módjaiból leszűrhető tapasztalatoknak alaposabb feltárását és fokozottabb figyelembevételét;

– az egyes témakörök kutatása során a más országokban elért tudományos eredmények, kialakult nézetek és irányzatok alaposabb ismertetését, értékelését és figyelembevételét.

5. A közgazdaságtudomány szétszórt és különböző – részben nem elsősorban tudományos problémák megoldására szervezett – intézmények irányítása alatt álló kutatóhálózata tevékenységének koordinálását még nem sikerült megoldani, ezért

– keresni kell azokat a formákat és módszereket, amelyek révén a különböző kutatóhelyeken dolgozó közgazdászok közös cél érdekében folytatott tevékenysége minél hatékonyabban hangolható össze;

– törekedni kell arra, hogy a közgazdaságtudományi kutatások elé kitűzött feladatok, a kiemelések száma ne legyen túlságosan sok, és konzisztens rendszert alkossanak;

– az egyetemi, főiskolai oktatók bevonása révén az eddigieknél fokozottabban elő kell segíteni az ittlevő kutatási kapacitások feltárását, javítani kell a kutatómunka feltételeit.

[9] Az átszervezés megtörtént, és két, belső használatra készült terjedelmes tanulmányban összegezte a témát koordináló Világgazdasági Kutató Intézet a kutatás eredményeit. Ezt az idevonatkozó párt- és kormányhatározatot előkészítése során, mind a külgazdasági, mindpedig a hazai tervezőmunkában felhasználták. A munkálatokban 40 tudós vett részt. Elkészült „szolgálati használatra" a munka összegezése is „A világgazdasági környezet változása a XX. század utolsó két évtizedében. Összefoglalás és következtetések" címen.

6. Javítani kell a közgazdaságtudományi közéletben a marxista kritikai szellemet, gondoskodva arról, hogy a legfontosabb kiadványokról recenziók jelenjenek meg a szakmai lapokban, hogy a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Közgazdasági Társaság és más fórumok vitákat rendezzenek a gyakorlat és az elmélet kérdéseiről, hogy szorosabb kapcsolat alakuljon ki a kiemelt témákban folyó munkálatokban a kutatók és a gyakorlati szakemberek között. Az illetékes szervek vizsgálják meg a gyakorlati munkaterületeken dolgozó közgazdászok helyzetét és részvételét a kutatómunkában. Vonják be a fiatal közgazdászokat jobban a bizottságok, társaságok munkájába.

V

Az előterjesztést az Agitációs és Propaganda Bizottság – a vitában elhangzott észrevételekkel – elfogadja. Megállapítja, hogy közgazdaságtudományunk a vizsgált időszakban jelentősen fejlődött, eredményeket ért el az iránta megnyilvánuló társadalmi igények kielégítésében, számos fontos politikai döntés előkészítésében vett részt. A politikai döntések tudományos megalapozásához való hozzájárulása a jövőben is nélkülözhetetlen.

A közgazdaságtudomány fejlesztésében egyaránt fontos az elméleti munka, valamint a gyakorlat közvetlen segítésére irányuló tudományos tevékenység színvonalának emelése. Különös gondot kell fordítani a szocializmus politikai gazdaságtanának továbbfejlesztésére, folytatni kell a burzsoá közgazdaságtudományi nézetek bírálatát. A kutatások hatékonyabb koordinálását a kutatási főirányokhoz kapcsolódva, ezek időközönkénti ellenőrzésével célszerű megvalósítani.

A közgazdaságtudományi életben javítani kell a vitaszellemet, a légkört, és szélesíteni kell a tudományos közéletben részt vevők körét. A tudományág művelői a jövőben is vegyenek részt a közgazdasági kérdések iránti növekvő társadalmi érdeklődés kielégítésében, a szélesebb közvélemény formálásában.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság szükségesnek tartja, hogy közgazdaságtudományunk helyzetét – főként a jövő feladataira tekintettel – a Tudománypolitikai Bizottság is tárgyalja meg.[10] Ajánlja a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztályának, valamint a Magyar Tudományos Akadémiának, hogy a

[10] Közgazdaságtudományunk helyzetét a Tudománypolitikai Bizottság 1976. május 14-én tárgyalta meg. Határozatának száma: 30.011/1976.

tudományirányítás folyamatban levő vizsgálata során hasznosítsák a felmérés eredményeit.

A Bizottság célszerűnek tartja, hogy a közgazdaságtudományunk helyzetéről készített előterjesztés és a vita alapján áttekintő tanulmány jelenjen meg valamelyik közgazdaságtudományi folyóiratban.[11]

31
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MAGYAR ÚJSÁGÍRÓK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK MUNKÁJÁRÓL[1]

(1976. ÁPRILIS 27.)

I
A SZÖVETSÉG TEVÉKENYSÉGÉT JELLEMZŐ VONÁSOK

Az elmúlt években több ízben szerepelt felelős pártfórumok napirendjén a MUOSZ tevékenysége. 1968-ban az Agitációs és Propaganda Bizottság, 1969-ben a KB Titkársága, 1974-ben pedig ismét az Agitációs Propaganda Bizottság foglalkozott a Szövetség munkájával. A feladatok sorában fontos tennivalóként szerepelt: a társadalmi, politikai és az érdekvédelmi jelleg; a választott testület tevékenységének erősítése; a marxista–leninista szellemű oktató-nevelő tevékenység javítása; a szakosztályi munka fejlesztése; az újságírók etikai magatartásának formálása; külpolitikai elveinkkel összhangban aktív és tudatos nemzetközi tevékenység. Az üléseken erőteljesen bírálták a Szövetség valódi céljától, rendeltetésétől idegen gazdasági, kereskedelmi jellegű tevékenységet, javasolták megszüntetését. Jelezték a Szövetség és a szakszervezet közötti munkamegosztás

[11] Az Agitációs és Propaganda Bizottság elé került anyag – a táblázatokkal együtt –, megjelent „A közgazdaságtudományi kutatások helyzete" címen a Közgazdasági Szemlében (1976. 7–8. sz. 958–965. old.); valamint: A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága tudománypolitikai irányelveinek végrehajtása és a további feladatok. (326–338. old.)

[1] A jelentés, amely a MUOSZ és a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának közreműködésével készült, az alábbi mellékleteket tartalmazta: 1. A MUOSZ taglétszáma. 2. A MUOSZ szakosztályi közösségeiről és a Szövetség kiadványairól. 3. A MUOSZ nemzetközi kapcsolatairól. 4. A MUOSZ társadalmi bizottságai. 5. A MUOSZ egészségügyi és üdültetési tevékenységének főbb adatai.

problémáit, javasolták – főként az érdekvédelem területén – a jobb együttműködés kialakítását.

E célok szellemében és jegyében zajlott le 1974 novemberében a MUOSZ közgyűlése,[2] amely fontos állomása volt a munka továbbfejlesztésének, tartalmi megújulásának. A közgyűlés módosította a MUOSZ alapszabályát annak érdekében, hogy előírásai összhangban legyenek a politikai, szakmai követelményekkel. Az elfogadott határozatok a politikai vonások erősítését, az újságíró társadalom eszmei, politikai és erkölcsi arculatának kedvező befolyásolását, elkötelezettségének erősítését, társadalmi megbecsülésének fokozását állították előtérbe. A határozatok nyomán érzékelhetően erősödött a Szövetség társadalmi, politikai jellege, színvonalasabbá vált a szakmai, érdekvédelmi munka.

A Szövetség egészének működésére pozitív hatást gyakorol, hogy erősítette együttműködését a sajtót irányító párt- és állami szervekkel.

A tapasztalatokat elemezve megállapíthatjuk:

1. Erősödött, javult a Szövetség választott testületeinek munkája. A jó irányú változást elősegítette, hogy összetételében megújult, felfrissült az elnökség és a választmány. Növekedett a nem vezető beosztású újságírók száma, több fiatal került a testületekbe. Az elnökség és a választmány rendeltetésének megfelelően működik, rendszeresen ülésezik, s a Szövetség leglényegesebb politikai, társadalmi és szakmai tennivalóit vitatja meg. Állásfoglalásaik átgondoltak, határozataik megfelelőek, s munkájuk részévé vált, hogy tájékozódnak döntéseik, határozataik végrehajtásáról is. A választott testületekben, a szakosztályok és egyéb tagozatok vezetőségeiben, a társadalmi bizottságokban 350–400 újságíró, szerkesztő – tehát a sajtó munkásainak körülbelül egytizede – dolgozik rendszeresen.

Politikailag és szakmailag képzett munkatársakkal erősödött a szervezet apparátusa, 1975-ben több fontos politikai munkatársi posztot új erőkkel töltöttek be. Így már adottak a személyi feltételek ahhoz, hogy az apparátus az eddiginél hatékonyabban segítse a választott szervek érdemi tevékenységét.

A közgyűlés határozatának megfelelően 1976 januárjában megtörtént a tagkönyvcsere. A szövetség regisztrált tagjainak száma megközelíti a négyezret.

2. A MUOSZ szakosztályai a közgyűlés óta a szövetségi élet legfőbb színterévé, alkotó légkörű szakmai műhelyekké, a továbbképzésnek, tájékozódásnak sajátos területeivé váltak. Egyre inkább meghatározói a szövetség egész tevékenységének. Harminchárom szakosztály, tagozat, továbbá etikai, érdekvédelmi, szociális, sajtótudományi, nyugdíjas, oktatási és egyéb bizottság működik.

A szakosztályok élete, munkája a közgyűlés és különösen a XI. pártkongresszus óta mozgalmasabbá, elevenebbé vált. Ez jórészt azoknak az előadásoknak,

[2] A Szövetség közgyűlését 1974. október 31–november 1. között tartották. Erről lásd: Népszabadság, 1974. november 1., 2.

tájékoztatóknak és konzultációknak köszönhető, amelyeket párt-, állami és tömegszervezeti vezetők tartanak időszerű politikai, gazdasági, kulturális, tájékoztatáspolitikai és más témákban. Főként a belpolitikai, a külpolitikai, a kulturális, a közgazdasági és az agrárszakosztályban ezek az informatív jellegű találkozók és eszmecserék a munka fontos elemeivé, a továbbképzés sajátos részévé váltak. A kisebb szakosztályokban azonban – ahol az alapos, elmélyült tájékozottság nem kevésbé fontos tartozéka az újságírói felkészültségnek – a konzultációk még viszonylag ritkák és alkalomszerűek.

3. Az újságíróképzés ideológiai-szakmai színvonalának emelésében, a megfelelő utánpótlás biztosításában ígéretes eredmények születtek a közgyűlés óta. Az újságíró iskola tanári kara politikailag, szakmailag jól felkészült újságírókkal bővült.[3] Az eszmei-politikai követelményeket figyelembe véve módosult, korszerűbb lett a tematika, s az oktatás egészét a korábbinál nagyobb tervszerűség, jobb tanulmányi fegyelem jellemzi. A kiválasztás pályázatok kiírásával, a tehetséges és rászoruló fiatalok szakmában maradását pedig ösztöndíjakkal segíti a Szövetség. Biztatók a jövő kilátásai: az 1977/78-as tanévre elkészül az iskola önálló épülete, amely a jelenleginél lényegesen korszerűbb otthont nyújt majd az oktatásnak. Előkészületben van igényes, színvonalas jegyzetek és tankönyvek kiadása is. A fejlődés ellenére elmarasztaló vélemények is tapasztalhatók a MUOSZ-iskola tananyagáról, az oktatás módszeréről.

A Nemzetközi Újságíró Szervezet (NUSZ) iskoláján – amely a MUOSZ kádereivel és anyagi eszközeivel működik – 1976 januárjában már a 21. tanfolyam indult meg, három ázsiai, illetve afrikai országból érkezett 12 hallgatóval.[4] A NUSZ-iskolán egyébként eddig 38 ország 290 újságírója tanult. Az intézmény számottevően növelte és növeli a Szövetség nemzetközi megbecsülését és tekintélyét; az ideiglenes elhelyezés és az ugyancsak ideiglenes kollégium azonban sok nehézség forrása.

4. A Szövetség nemzetközi tevékenységét a párt külpolitikai elvei alapján végzi, kapcsolatai kiterjedtek és sok irányúak. Gyakorlattá vált, hogy a MUOSZ rendszeresen konzultál a KB Külügyi, illetve Agitációs és Propaganda Osztályával, a Tájékoztatási Hivatallal, a Külügyminisztériummal, továbbá szükség szerint más szervekkel.

A szocialista országok újságíró szövetségeivel, kiváltképp a szovjet szövetség-

[3] Az újságíró iskolán esetenként felkért és a tanfolyam idejére szerződött oktatók tanítanak. Az oktatók szakcsoportrendszerben dolgoznak. Az 1980/81-es tanévben 18 szakcsoport 49 tantárgy oktatását látta el. Az újságíró iskolán 1975 óta felsőfokú oktatási intézmények, tudományos intézetek, párt-, állami és tömegkommunikációs szervek, fórumok stb. nagy szakmai, elméleti és oktatási tapasztalatokkal rendelkező mintegy 400 vezetője és munkatársa vett részt az oktatási munkában.

[4] A NUSZ-iskola 1964 óta áll fenn. 1964–1980 között 28 tanfolyama működött. 1976-tól hét tanfolyamon 23 ázsiai és afrikai ország 128 hallgatója végezte el az iskolát.

gel jó a kapcsolat és az együttműködés. A társszövetségekhez fűződő kapcsolatokat kétoldalú szerződések rögzítik. Az eddigi, egy-két évre szóló szerződések lejáratával, 1976-ban a Szövetség megkezdte az áttérést az ötéves egyezményekre. A kontaktus erősödése jellemzi a harmadik világ országainak szövetségeivel való együttműködést, s szélesedik az érintkezési felület a tőkés országok partnerszervezeteivel.

Termékeny és sokoldalú együttműködés jellemzi a NUSZ-szal való kapcsolatot. A legfontosabb egyéb nemzetközi újságíró szakszövetségekben is (FIJET, AIPS, FIPREGA stb.) a MUOSZ aktív szerepet tölt be, megtartotta, sőt bővítette korábbi pozícióit.[5] Ezeket következetesen felhasználja arra, hogy érvényesítse a szocialista országok szövetségeivel előzetesen egyeztetett közös álláspontot.

Rendszeresek a delegációcserék. 1975-ben a Szövetség útján és képviseletében 225 újságíró járt külföldön – közülük 160 szocialista országokban –, s 237 külföldi újságíró látogatott el hazánkba. Jól bevált munkamódszer, hogy a kiutazó delegációkat a szakosztályok vezetőségének konkrét indítványa alapján állítják össze.

5. Az etikai kérdések súlyuknak és jelentőségüknek megfelelően szerepelnek a Szövetség munkájában. A közgyűlés elfogadta az Újságírói Magatartás Szabályainak előírását, s ennek alapján a MUOSZ Etikai Bizottsága folyamatosan, rendszeresen figyelemmel kíséri az újságírók magatartását és elemzi a magyar sajtó etikai helyzetét.

6. Fejlődés tapasztalható a szociális tevékenységben. A közgyűlés óta tovább bővült a tagság egészségügyi ellátása: az SZTK keretében működő Újságíró Tagozat orvosi hálózata 1976. január 1. óta átfogja a megyéket is. Gyarapodtak az üdülési lehetőségek: jelenleg évente mintegy 2500-an vehetik igénybe a balatonszéplaki, tihanyi és visegrádi üdülőt, továbbá a két hétvégi pihenőházat.

7. A Szövetség kiadványai – tanulmányok, szakkönyvek, tankönyvek – az újságírók politikai és szakmai fejlődését szolgálják. 1975-ben jelent meg többek között a „Válogatások a baloldali magyar sajtóban a két világháború között" c. és az „Új március hírnöke" c. kötet. 1976-ban lát napvilágot a Magyar Újságírók Évkönyve, amely a magyar sajtó minden lényeges adatát tartalmazza majd. A kiadási tervekben szerepel a „Laptervezés, tördeléstipográfia" c. munka, továbbá az Irodalomtudományi Intézettel közös szerkesztésű, négykötetes magyar saj-

[5] FIJET = Fédération Internationale des Journalistes et Ecrivains du Tourisme – Idegenforgalmi Írók Nemzetközi Szövetsége (székhelye Brüsszel). AIPS = Association Internationale de la Presse Sportive – Sportújságírók Nemzetközi Szervezete (székhelye Milánó). FIPREGA = Fédération Internationale de la Presse Gastronomique, Vinicole et Touristique – Gasztronómiai, Bortermelő és Turisztikai Újságírók Nemzetközi Szövetsége (székhelye Párizs). A fentieken kívül a MUOSZ aktív szerepet tölt be az AIJPF-ben (Association Internationale des Journalistes de la Presse Féminin et Familiale – Női és Családi Sajtó Nemzetközi Szervezete; székhelye Párizs).

tótörténet, amelynek első kötete 1977-ben jelenik meg.[6] Javult a *Magyar Sajtó* c. havi folyóirat.[7] A hasábjain folyó szakmai viták segítik az újságírók munkáját, elvi, elméleti cikkei bővítik ismeretciket.

8. A Szövetség a jellegétől, rendeltetésétől idegen gazdasági tevékenységet kiiktatta munkájából. A gazdálkodást a választott testületek és a Tájékoztatási Hivatal rendszeresen ellenőrzi.

Megállapítható: az 1974-es közgyűlés óta helyes irányban fejlődik a Szövetség munkája. Erősödik a Szövetség erkölcsi, politikai tekintélye az újságíró társadalomban és a szakmán kívül is. A pozitív tendencia erősítése, a Szövetség munkájának fejlesztése érdekében az alábbi fő feladatok megoldását javasoljuk.

II
JAVASLATOK A SZÖVETSÉG MUNKÁJÁNAK FEJLESZTÉSÉRE

A Szövetség előtt álló elvi, szakmai, nevelési és egyéb feladatokat a legutóbbi közgyűlés határozatai szabják meg. A Szövetség választott szerveiben dolgozó kommunistáknak, az apparátus vezetőinek azon kell munkálkodniuk, hogy a magyar újságíró-társadalom cselekvően, elkötelezetten képviselje a párt politikáját; hivatásának eszközeit és lehetőségeit maximálisan kihasználva segítse a XI. kongresszus politikai irányvonalának érvényesülését az élet minden területén. Ennek érdekében:

1. A MUOSZ erősítse részvételét a társadalmi, a politikai feladatok végrehajtásában, foglalkozzon többet az újságírók eszmei-politikai nevelésével, segítse elő a magyar újságírás szocialista elkötelezettségének erősödését. Hasson oda, hogy a szakma művelői orientálják, nyerjék meg az olvasókat, a hallgatókat, a nézőket a szocialista társadalom előtt álló célok megvalósítására, formálják, alakítsák a közvéleményt. Adjanak hű képet társadalmunk életéről, feladatainkról, gondjainkról, problémáinkról, a jövő várható alakulásáról. Az újságírói magatartás normáinak kialakításával, a társadalmi, politikai, erkölcsi-etikai követel-

[6] Az itt jelzett kiadványok: *Márkus László–Vásárhelyi Miklós:* Az ellenforradalmi rendszer baloldali sajtójáról. Szöveggyűjtemény. 1–2. köt. 1919–1932., 1933–1944. 502. és 509. old. MUOSZ 1975., *Máté György:* Új március hírnöke. A tiltott magyar pártsajtó története 1917–1945. MUOSZ 1975. 159. old. A Magyar Újságírók Évkönyve, 1976. MUOSZ 1976. 343. old. *Rodics Vilmos–Ritter Aladár:* Laptervezés, tipográfia. MUOSZ 1976. 387. old.; „A magyar sajtó története" címen több szerző munkájaként megjelent kézikönyv a MUOSZ Újságíró Iskola számára. Szerkesztette Márkus László. Tankönyvkiadó, 1977. 275. old. A tervezett négykötetes magyar sajtótörténet munkálatai folyamatban vannak. A beszámolási időszakban a MUOSZ gondozásában összesen 28 szakmai jellegű, az oktatás céljait szolgáló munka 8 szöveggyűjtemény, 3 az újságíró továbbképzést segítő, 9 angol nyelvű, a NUSZ-oktatás számára készült, és 2 Évkönyv (1976., 1979.) látott napvilágot.

[7] A *Magyar Sajtó* c. folyóiratot a Szövetség minden tagja kapja. Árusításra nem kerül.

mények meghatározásával állítson magasabb mércét a sajtó minden munkatársa elé. Törekedjen arra, hogy a tömegkommunikáció munkásainak egész tábora magáénak érezze a Szövetséget és aktívan támogassa céljait.

2. Tekintse munkája fő területének az ifjú újságíró-nemzedék hatékonyabb és céltudatosabb, marxista–leninista szellemű oktatását, nevelését. Az újságíróképzés színvonalának fejlesztését a szocialista társadalom előtt álló nagy feladatok, az újságírók politikai felelősségének növekedése, a tömegkommunikáció minden területén várható általános fejlődés, a szakmai megújhodás igénye erőteljesen sürgeti. Éppen ezért a kiválasztás és a képzés koncepcióját körültekintő gondossággal kell kidolgozni és megoldani. Az ifjabb generáció nevelése, képzése hosszabb távon meghatározza tömegkommunikációs rendszerünk minőségét, hatékonyságát, eldönti, hogy a következő évtizedekben kik lesznek a szerkesztők, rovatvezetők. Szükségesnek tartjuk, hogy az újságíróképzésről – az állami oktatás új elveit figyelembe véve – átfogó javaslat készüljön.

3. A társadalom előtt álló feladatok szükségessé teszik az újságírók ideológiai-politikai továbbképzését. Szükségesnek tartjuk az újságírók többségét átfogó politikai továbbképzés rendszerének kidolgozását, a KB agitációs és propaganda és párt- és tömegszervezetek osztályának, a Tájékoztatási Hivatal és a Szövetség tevékenységének összehangolását. A Szövetség kezdeményezzen az újságírókat érintő és foglalkoztató kérdésekről évente egy-két alkalommal aktívaüléseket. Szervezzen vitákat az újságírás hatékonyságának különböző kérdéseiről, műfaji problémákról, a színvonalat fejlesztő szakmai témákról.

4. A Szövetség testületeit és apparátusát ösztönözze arra, hogy fokozott figyelemmel forduljanak a szerkesztőségek felé. Adjon minél hatékonyabb politikai, erkölcsi, anyagi segítséget a megyei és az üzemi lapok munkatársainak, a kisebb orgánumok problémáinak megoldásában. Törekedjen arra, hogy a tagság jobban megismerje a Szövetség tevékenységét, éreztesse politikai-erkölcsi szerepét az újságírók életében.

5. Tovább kell javítani a szakosztályok munkáját, s arra kell törekednie, hogy az egész tagság aktív működési területe legyen. A tájékoztató munkát kapcsolják össze szakmai vitákkal, pezsgő eszmecserékkel, a napi és a távlati feladatok magyarázásával, illetve ismertetésével. Törekedjenek arra, hogy az újságírókat érintő és foglalkoztató kérdések, problémák megoldásában a szakosztályok is kapjanak feladatot, szerepet. Segítsék hatékonyabban a megyei csoportok tartalmi és szervezeti munkáját, vonják be a megyékben, üzemekben dolgozó kollégákat a szakosztályok munkájába.

6. A Szövetség tekintse továbbra is munkája fontos részének az újságírók élet- és munkakörülményeinek javítását, fejlesszék a Szövetség érdekvédelmi, szakmai és szociális tevékenységét. Bővítse az egészségügyi ellátást, emelje színvonalát; javítsa a meglevő üdülőházak szolgáltatásait; segítse az újságírók gyer-

mekeinek nyári üdültetését. Keresse a fokozottabb együttműködést a szakszervezetekkel, a Tájékoztatási Hivatallal, és a kiadóhivatalokkal a szakma bérügyi és szociális kérdéseinek megoldásában, együttesen szorgalmazzák a munkakörülmények javítását. Változatlanul tapasztalhatók a Szövetség és a szakszervezet közötti munkamegosztás problémái, az újságírók kettős szervezettségének gyakorlati gondjai.

7. A nemzetközi munkában külpolitikai elveinkkel összhangban szélesebbé, elmélyültebbé és hatékonyabbá kell tenni a szocialista országok társszövetségeihez fűződő kapcsolatokat. A helsinki dokumentumok szellemében tovább kell fejleszteni az elvi alapokon nyugvó párbeszédet és együttműködést a tőkés országok újságíróival és szervezeteivel; valamint a harmadik világ országainak újságíró-szövetségeivel.[8] Fontos feladat, hogy hazánkról, népünk szocialista építőmunkájának eredményeiről több hiteles, agitatív erejű anyag jelenjen meg a szocialista és nem szocialista országok lapjaiban.

Erősíteni, fejleszteni kell a NUSZ-szal való kapcsolatot,[9] a MUOSZ fordítson gondot arra, hogy tagjai többet tudjanak a NUSZ tevékenységéről, az együttműködésről. A különböző, egyéb nemzetközi újságíró szervezetekben megszerzett pozíciókat meg kell tartani, ahol lehet, tovább kell fokozni részvételünket a béke és a haladás szolgálatában. A NUSZ-iskola eddigi tevékenységét a lehetőségek figyelembevételével fejleszteni kell.

A balatonszéplaki nemzetközi újságíró üdülőt az eddiginél jobban fel kell használni a Szövetség nemzetközi kapcsolatainak erősítésére.

III

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a jelentést egyetértően tudomásul veszi. Megállapítja, hogy a MUOSZ tevékenysége fejlődött a legutóbbi közgyűlés óta.

A Szövetség működésének továbbfejlesztésére kialakított elképzeléseket alapul elfogadja. Szükségesnek tartja, hogy a MUOSZ Etikai Bizottsága sokolda-

[8] Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása óta a MUOSZ valamennyi baráti szocialista ország újságíró-szövetségével ötéves együttműködési egyezményt kötött. A fejlődő országok újságíró-szövetségeivel az illető ország politikai helyzetének megfelelően alakítja kapcsolatait, és igyekszik erre a budapesti Nemzetközi Újságíró Iskola lehetőségeit is kihasználni. A helsinki egyezmény aláírása óta Európa 11 tőkés országának újságíró-szövetségével létesített kapcsolatot, főleg azokban az országokban, ahol a munkásmozgalom erős (Olaszország, Franciaország, Spanyolország, Portugália), illetve, amely országgal hazánknak hagyományos kapcsolatai vannak (Finnország, Ausztria, NSZK). A MUOSZ aktív tagja a NUSZ azon titkárságának, amelynek feladata előkészíteni Európa valamennyi újságíró-szervezete kétévenként megrendezésre kerülő konferenciáját. Ez az újságírók kelet–nyugati párbeszédének legfontosabb fóruma.

[9] A Nemzetközi Újságíró Szervezettel a MUOSZ kapcsolata rendszeres. Nemzetközi kérdésekben gyakran konzultálnak és egybehangolják fellépéseiket a különböző nemzetközi újságíró fórumokon.

lúan foglalkozzék a sajtóetika kérdéseivel. Ajánlja, hogy a Szövetség segítse elő nagyobb számú szakember bevonását a szakmai jellegű tájékoztatásba, és fordítson különös gondot nemzetközi sajtókapcsolataink javítására.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság támogatja az újságíróképzés és -továbbképzés fejlesztésére irányuló törekvéseket, és szükségesnek tartja, hogy a későbbiekben erről külön előterjesztés készüljön.[10]

32
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEKRŐL, JAVASLATOKRÓL, VALAMINT A PANASZOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY TÉZISEIRŐL

(1976. MÁJUS 18.)

Az állampolgárok a közérdekű bejelentéseikkel, javaslataikkal – és a panaszok többségével is – jelentős segítséget nyújtanak szocialista társadalmi viszonyaink fejlesztéséhez, nemzeti vagyonunk védelméhez, a társadalmi tulajdon megszilárdításához, a közéleti tisztaság megtartásához. A panaszok megfelelő intézése biztosítja a jogos egyéni érdekek érvényre juttatását is.

I

1. A közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok intézését az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény szabályozza.[1]

[10] A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1977. január 4-i ülésén foglalkozott az újságírók alap- és továbbképzésének helyzetével és fejlesztésének feladataival. Megállapította, hogy továbbra is főként egyetemet végzett fiatalokat kell újságíró-gyakornokként alkalmazni. Az újságírók szakmai és politikai továbbképzése a MUOSZ-ban, illetve a megfelelő pártoktatásban történjék. Az újságírók kiválasztásában, képzésében és továbbképzésében fokozott minőségi követelménycket kell támasztani. Emelni kell az újságíró-iskola oktatói tevékenységének színvonalát, az oktatási igazgatóságok, tanári feladatok ellátására alkalmas vezető újságírók bevonásával növelni kell az előadói bázist. A vezető újságírók 4–5 évenként részesüljenek rendszeres továbbképzésben a Politikai Főiskolán. Fokozott gondot kell fordítani a gyakornokképzésre és ennek érdekében a Tájékoztatási Hivatal tegye meg a szükséges intézkedéseket – hangsúlyozta az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása.

[1] Az 1977. évi I. törvény megjelenése előtt a közérdekű bejelentésekre, javaslatokra és panaszokra vonatkozó hatályos rendelkezéseket az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény tartalmazta. Ennek a törvénynek a rendelkezései főleg, a hatósági ügyekkel foglalkozó szervek eljárását tartották szem előtt. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1957. 11–22. old.)

A kormány 1959-ben, majd 1965-ben megjelent határozatai további eljárási szabályokat vezettek be.[2]

2. A közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok a társadalmi élet, a gazdasági tevékenység és az államigazgatás legkülönbözőbb területeit érintik. Évente 200 000–250 000 a közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok száma. Ebből mintegy 10 000–12 000 közérdekű. A közérdekű bejelentések és javaslatok száma 5 év óta változatlan, a panaszok száma pedig kisebb mértékben csökken.

A közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok intézése általában a törvényi előírásoknak megfelelően történik. E munkához, valamint – szükség esetén – a bejelentők, panasztevők védelméhez a pártszervek, a pártszervezetek és más illetékes szervek is jelentős segítséget nyújtanak.

3. A társadalmi viszonyokban végbement fejlődés, a gazdasági irányítás rendszerében végrehajtott változtatások, továbbá a lakossági szolgáltatások iránti igények előtérbe kerülése, az állampolgárok fokozódó aktivitása következtében a közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok intézésére vonatkozó jogi szabályozás már nem felel meg a követelményeknek.

A hatályos rendelkezések nem tükrözik minden szerv számára kellőképpen a közérdekű bejelentésekkel, javaslatokkal, valamint a panaszokkal kapcsolatos feladatokat, kötelezettségeket. További probléma, hogy az államigazgatási eljárásról szóló törvényben elhelyezett idevonatkozó rendelkezéseket a hatósági ügyekkel nem foglalkozó szervek (vállalatok, szövetkezetek és más szervek) nem ismerik kellőképpen, illetőleg sok esetben vitatják azok rájuk kötelező jellegét.

A közérdekű bejelentők, javaslattevők, valamint a panaszosok hatékonyabb védelme is szükségessé teszi a rendelkezések újjáalkotását, kiegészítését. A bejelentők, panasztevők üldözése, hátránnyal sújtása a köztudat szerint gyakoribb, mint a valóságban. Kétségtelen azonban, hogy az előfordult esetekben a közérdekű bejelentők, javaslattevők, valamint a panaszosok jogi védelmének lehetőségei – különösen a szövetkezetekben – nem kielégítőek. A tapasztalat azt mutatja, hogy a bejelentők, panasztevők egy része utóbb munkahelyének elhagyására kényszerül, mert jogi és társadalmi-erkölcsi védelmük nem kielégítő.

[2] Az 1013/1959. (IV. 8.) Korm. sz. határozat a dolgozók panaszbeadványának intézéséről, szigorításokat tartalmaz a megfelelőbb és hatékonyabb ügyintézés érdekében. Ugyanott, 1959. 292. old. 1965-ben a 2010/1965. (V. 1.) Korm. sz. határozat intézkedett a bejelentések és panaszok intézésének egyes kérdéseiről. (Határozatok Tára Gyűjtemény 1952–1973. 44–46. old.)

1. A közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok intézésének alapelveit és főbb szabályait új, önálló jogszabályban – törvényben – kell rögzíteni.[3]

2. A közérdekű bejelentésekről, javaslatokról, valamint a panaszokról szóló törvény főbb elvei:

a) Meg kell határozni a közérdekű bejelentés, javaslat, valamint a panasz tartalmát, amelyek legfontosabb elemei a következők:

A közérdekű bejelentés az állami, a vállalati és a szövetkezeti szerveknek vagy dolgozóiknak, továbbá más személynek olyan intézkedésére vagy magatartására, továbbá olyan helyzetekre, állapotokra és jelenségekre hívja fel a figyelmet, amely jogszabályt sért, ellentétes a szocialista gazdálkodás alapelveivel, a szocialista erkölccsel, és ezáltal sérti vagy veszélyezteti a társadalmi érdeket. A közérdekű bejelentés javaslatot, kezdeményezést is tartalmazhat, de a javaslat önállóan is benyújtható.

A panasz az olyan egyéni jog- vagy érdeksérelem megszüntetésére irányuló kérelem, amelynek intézése nem tartozik más, jogilag szabályozott – pl. bírósági, államigazgatási, szabálysértési, munkaügyi döntőbizottsági – eljárásra, illetőleg, amelyben a rendelkezésre álló összes orvoslási lehetőséget (fellebbezés, felülvizsgálati kérelem, bírósági kereset, törvényességi óvás) már kimerítették.

b) Minden állampolgárnak joga van arra, hogy közérdekű bejelentést, javaslatot, valamint panaszt terjesszen elő. A szóban előterjesztett közérdekű bejelentést, javaslatot, valamint a panaszt írásba kell foglalni.

c) Biztosítani kell a közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok törvényes, gyors és hatékony elintézését. A közérdekű bejelentéseket, javaslatokat soron kívül, a panaszt 30 napon belül kell elintézni. A jelenleginél hatékonyabb rendelkezésekkel biztosítani kell, hogy a megalapozott közérdekű bejelentés, javaslat alapján a közérdeket sértő állapotot megszüntessék és elégtételt kapjanak azok, akiket sérelem ért.

d) A közérdekű bejelentést, valamint a panaszt általában a közvetlenül érintett szerv vagy személy felettese vizsgálja meg. A közérdekű bejelentés és a javaslat megvizsgálását a felügyeleti szerv, a Népi Ellenőrzési Bizottság, az ügyészség és más ellenőrző szerv magához vonhatja. A panasz – intézkedésre – az érintett szervhez továbbítható.

e) A közérdekű bejelentés és javaslat esetén a vizsgálat elrendeléséről, majd annak eredményéről a bejelentőt, javaslattevőt tájékoztatni, a panaszost a panasz elintézéséről értesíteni kell.

[3] Az állampolgárok közérdekű bejelentéseinek, javaslatainak és panaszainak előterjesztését, vizsgálatát és érdemi elintézését az 1977. évi I. törvény szabályozza. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 3–5. old.)

Ha a közérdekű javaslat alapos, de – a népgazdasági, illetőleg a helyi fejlesztési lehetőségek miatt – nem oldható meg, a javaslattevőt tájékoztatni kell arról, hogy az egyébként jó javaslatát miért nem lehet megvalósítani.

f) Szembe kell szállni a panaszjoggal való visszaéléssel; fel kell lépni az ellen, hogy egyes állampolgárok alaptalan, ismételt panaszokkal ostromolják a társadalmi, állami, gazdasági szerveket, késleltessék az ügyek időbeni elintézését. Jogerős, végrehajtható határozat ellen – általában – csak a féléven belül benyújtott panaszt indokolt érdemben elbírálni.

g) Az új szabályozás kapcsán hatékonyabb politikai, erkölcsi, jogi védelmet és – indokolt esetben – anyagi elégtételt kell biztosítani mind a közérdek, mind az egyéni érdek védelmében fellépő állampolgároknak.

Az illetékes főhatóság vezetője vagy a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnöke állásából felfüggesztheti azt, aki a törvényes állapot helyreállítására irányuló felszólításnak nem tett eleget.

Azt, aki a közérdekű bejelentővel, javaslattevővel, valamint a panaszossal szemben megtorló intézkedést alkalmaz, a magatartás súlyához mérten – fegyelmi, szabálysértési vagy büntetőjogi úton – felelősségre kell vonni és kötelezni kell a hátrányos intézkedéssel okozott anyagi kár személyes megtérítésére.

A felsorolt intézkedésekre az ügyészség is tehet indítványt.

h) A közérdekű bejelentő, javaslattevő, valamint a panasztevő kérheti, hogy nevét az eljárás során ne fedjék fel. Ha az ügy érdeke kívánja, a vizsgálatot végző szerv vezetője dönthet úgy, hogy a közérdekű bejelentő, javaslattevő, valamint a panaszos személye titokban maradjon.

Ha a vizsgálat során bebizonyosodott, hogy a bejelentés megtételében a bejelentőt rosszindulat vezette, jogvédelem nem illeti meg, kilétét fel lehet fedni, és ellene megfelelő eljárást lehet indítani. Ezek a szabályok indokolt esetben a panaszosra is alkalmazhatók.

3. A közérdekű bejelentésekről, javaslatokról, valamint a panaszokról szóló törvény hatálya – a párt- és tömegszervezetek kivételével –, terjedjen ki valamennyi állami, gazdasági és társadalmi szervezetre, a magánkisiparra és kereskedelemre, illetve minden állampolgári kezdeményezésre.

A tömegszervezetek országos központjai – az e határozatban foglalt elvek figyelembevételével –, saját hatáskörben szabályozzák a hozzájuk benyújtott közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok intézésének rendjét.

4. A Minisztertanács a közérdekű bejelentésekről, javaslatokról, valamint a panaszokról szóló törvény végrehajtási szabályait rendeletben állapítsa meg. A törvényt és a végrehajtási rendelettervezetet célszerű társadalmi vitára bocsátani.

Egyidejűleg el kell végezni az államigazgatási eljárás általános szabályairól

szóló 1957. évi IV. törvény ezzel kapcsolatos módosításait, valamint a szükséghez képest más jogszabályok módosítását is.[4]

5. A minisztériumok, az országos hatáskörű szervek és a megyei (fővárosi) tanácsok végrehajtó bizottságai legalább kétévenként elemezzék az irányításuk alá tartozó területen keletkezett közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint panaszok intézésének tapasztalatait. Ennek eredményeként tegyék meg a szükséges intézkedéseket, különösen az ismétlődő bejelentések, panaszok kiváltó okainak megszüntetése érdekében.[5]

6. A közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok jelenleginél hatékonyabb intézéséhez a bejelentők és a panasztevők jobb védelméhez társadalmi méretű cselekvésre van szükség. Ezért a társadalmi szervek is fokozottabban segítsék elő a közérdekű bejelentések, javaslatok, valamint a panaszok eredményes, gyors elintézését, a bejelentők, panaszosok védelmét, és olyan közfelfogás kialakítását, amely elismeri a közérdekű bejelentés és javaslat társadalmi hasznosságát, az indokolt panaszok javító hatását.

7. A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot a további intézkedések megtételére azzal, hogy az új jogszabályok 1977-ben lépjenek hatályba.[6]

[4] Az 1957. évi IV. törvény módosítását az 1977. évi I. törvény 22. és 23. §-a tartalmazza. (Ugyanott, 5. old.)

[5] Erről a 11/1977. MT sz. rendelet 12. §-a intézkedik (lásd a 6. sz. jegyzetet).

[6] Az 1977. évi I. törvény és a végrehajtásáról szóló 11/1977. (III. 30.) MT sz. rendelet (ugyanott, 372–373. old.), egyeségesen szabályozza az állampolgárok beadványai előterjesztésének és intézésének módját. A két jogszabály az állampolgárok tevőleges részvételét hivatott biztosítani a szocializmus építésében, a szocialista törvényesség erősítésében, a társadalmi tulajdon és a közéleti tisztaság védelmében.

33

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A KEDVEZŐTLEN ADOTTSÁGÚ TERMELŐSZÖVETKEZETEK GAZDÁLKODÁSÁNAK FEJLESZTÉSÉRE

(1976. MÁJUS 25.)

I

A Politikai Bizottság állásfoglalását[1] követően a Minisztertanács az 1059/1974. (XI. 19.) sz. határozatában[2] szabta meg a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek gazdálkodásának fejlesztési feladatait. A komplex fejlesztési programok készítéséhez az Országos Tervhivatal még a tárgyév decemberében irányelvet adott ki. A mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter pedig 12/1975. (VII. 28.) sz. rendeletében az üzemfejlesztési tervek készítését szabályozta.[3]

A megyei tanácsok felsőbb intézkedésre várva a fejlesztési programok készítéséhez késve, csak 1975. II. negyedévében fogtak hozzá, akkor is kissé bátortalanul. Ebben szerepet játszott az is, hogy a kormányzati szintű rendelkezések, irányelvek ugyancsak több hónapos késéssel jelentek meg. Ennek következménye, hogy a komplex fejlesztési programok csak az 1975. év végére készültek el.

1. A komplex fejlesztési programok 18 megye 65 tájegységét érintik. Azokat két megye kivételével (Szolnok, Somogy) a megyei tanácsok végrehajtó bizottságai megtárgyalták és elfogadták. E programok készítésének módja, terjedelme (30–200 oldal) és tartalma erősen differenciált. Általános jellemvonásuk, hogy a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos feladatokra koncentrálnak. Érdemleges változásokat főként az ésszerű földhasználat és a termelési szerkezet tekintetében terveznek.

A fejlesztési programokban a termelési szerkezet igazodik a természeti adottságokhoz. Ennek megfelelően jellegzetes eltérés mutatkozik a síkvidéki, valamint a hegy- és dombvidéki tájegységek között. Valamennyi program célját egybevetve kitűnik, hogy a jelenlegi helyzethez képest növelni kívánják a búza-, a napraforgó-, zöldborsó-, szőlő- és gyümölcstermelés területét. A gyep, valamint a

[1] Itt a Politikai Bizottság 1974. június 17-én hozott határozatára történik utalás. Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 802–809. old.

[2] Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1974. 264–267. old.

[3] Ugyanott. 1975. 775–777. old.

lucerna területének és hozamának tervezett növelése a szarvasmarha- és juhtartás fejlesztését alapozza meg.

Törekvés tapasztalható a gazdaságok közötti együttműködés fejlesztésére. Termelési rendszerekhez való kapcsolódást, kemizálási együttműködést, legelőtelepítést és hasznosítást, szárítók, állattenyésztési telepek, ültetvények és feldolgozó üzemek közös létesítését tervezik. Elvétve állami vállalatokkal (cukor-, hűtő-, tejipar) való együttműködéssel számolnak.

A fejlesztési programok többsége a háztáji gazdaságok termelésével, annak a közös gazdasághoz való kapcsolódásával, valamint a különböző társulási formák fejlesztésével nem foglalkozik kielégítően. Ugyancsak kevés szerepet kap és egyoldalú a mezőgazdaságon kívüli tevékenységek fejlesztése; zömében olyan tájegységekben irányozzák elő, ahol a természeti adottságok alapján (kő-, homok-, kavicsbánya, erdőgazdálkodás, mészégetés stb.) a feltételek már ma is adottak. Nem került kimunkálásra a településhálózat, az infrastruktúra és a területi iparfejlesztés helyzetének a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetekre gyakorolt hatása sem.

A fejlesztési programok egyértelműen leszögezik, hogy a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek többségében a szervezettség színvonala alacsony. A vezetés, a szakember-ellátottság nem kielégítő, a legtöbb termelőszövetkezetben alacsony a tagság szakmai és iskolai végzettsége, valamint az üzemi és munkaszervezet is elmaradott.

Összefoglalóan megállapítható, hogy az elkészült fejlesztési programok – fogyatékosságaik ellenére – egyéb információkkal (pl. megyei tanácsok ötéves terveivel) együtt alkalmasak az üzemfejlesztési tervek kialakítására. Látszik azonban, hogy a mainál aktívabb szervező munka mellett is érzékelhető változás csak hosszabb idő alatt várható.

2. A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek támogatási rendszerének továbbfejlesztése a Politikai Bizottság állásfoglalása alapján az V. ötéves terv szabályozó rendszerében kielégítően megtörtént. Ennek alapján:

– az V. ötéves terv termeléspolitikai céljaival összhangban az árkiegészítés mértéke tájanként differenciáltan növekszik, és egyben bővül az árkiegészítésben részesülő termékek köre is;

– a jövedelemkiegészítő jellegű támogatás lehetősége csökken, ugyanakkor a fejlesztési jellegű támogatás mértéke nő és köre bővül. Két formája van: ahol az egy főre jutó évi bruttó jövedelem nem éri el a 37 000 forintot, ott a támogatás visszafizetési kötelezettség nélküli, viszont ahol eléri vagy meghaladja, ott a támogatást vissza kell fizetni. Ilyen célra 1976-ban az előirányzat 560 millió forint. További fejlesztési kedvezményben részesül a nem mezőgazdasági jellegű tevékenység kialakítása, minthogy a hozzájárulás a fizetendő termelési adóból törleszthető;

– a mezőgazdasági termelőszövetkezetek jövedelemszabályozó rendszere a korábbinál differenciáltabbá vált. Ez főként az adózás mértékében jut kifejezésre.

3. A termelőszövetkezetek egyesülése és kis részben a besorolás pontosítása következtében a kedvezőtlen adottságú kategóriába sorolt termelőszövetkezetek száma az 1974. évi 800-ról 1976 elejéig 412-re csökkent. Ebből 328 (vagyis az összes 80 százaléka) termőhelyi adottság miatt és 84 egyéb okból került e kategóriába. Ezen túl még 67 szakszövetkezet gazdálkodik kedvezőtlen termőhelyi adottságok között.[4]

Az „egyéb" okból kedvezőtlen kategóriába sorolt termelőszövetkezetek főként a tájkörzet gyenge infrastrukturális ellátottsága (út, víz, villany stb.) miatt, a munkaerő alacsony szintű képzettsége, valamint a vezetés színvonalában meglevő problémák következtében kerültek kijelölésre. Ezek az okok egymással kölcsönhatásban vannak, ezért e gazdaságokra továbbra is – a konkrét sajátosságoknak megfelelően – kiemelt figyelmet kell fordítani.

Bár a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek száma mintegy felére csökkent, a valóságos helyzet alig változott. Hiszen a termelőszövetkezetek közel egyharmada ma is e kategóriába tartozik; a termőterület mintegy 30 százalékán a szektor termelési értékének 20 százalékát képviselik. A termelési struktúra a termőhelyi sajátosságokhoz lassan igazodik, a fejlődés üteme csak helyenként haladja meg az átlagot; így az üzemek közötti differenciák az indokolt mértékben nem szűkülnek.

II

A Titkárság megtárgyalta és elfogadta a kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek gazdálkodásának fejlesztéséről hozott 1974. évi politikai bizottsági állásfoglalás végrehajtásáról szóló jelentést. Megállapítja, hogy a Politikai Bizottság állásfoglalása ma is helytálló és a feladatok megoldásában irányadó. A megkezdett munka helyes irányba halad, de az ütemet meg kell gyorsítani.

A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek fejlesztése továbbra is össztár-

[4] Hazánkban a mezőgazdasági nagyüzemek területének 32,8 százaléka lejtős, s a termőterület 28 százaléka erózionak kitett terület. A megkülönböztetett állami támogatásban részesített szövetkezetek 82,5 százaléka 1973-ban hegy- és dombvidéken gazdálkodott. A magasabb lejtős területeken gazdálkodó nagyüzemek helyzetét a talajok tápanyagszegénysége, a kedvezőtlen vízgazdálkodási adottságok is súlyosbítják. Ezért – kevés kivételtől eltekintve –, az állam szempontjából is kedvezőtlen adottságúnak minősülnek.

A PM–MÉM 42/1979. (XI. 1.) sz. együttes rendelet (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1979. 917–926. old.) elsősorban a jövedelmezőség és a talajvédelem összhangjának megteremtésére s ennek megfelelően a természeti adottságoknak legjobban megfelelő termelési szerkezet kialakítására ösztönzi ezeket a szövetkezeteket. (Forrás: Gazdálkodás, XXV. évf. 1981. 8. sz. 53. old.)

sadalmi feladat, és minden területen a párt- és a kormányhatározat következetesebb végrehajtására kell törekedni. Ezt a folyamatot a kormány, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium tervszerű irányító, ellenőrző és koordináló munkával segítse. Mindemellett vizsgálni kell különösen a támogatási rendszer hatékonyabbá tételét, a fejlesztési hozzájárulás visszafizetési kötelezettség szempontjából differenciáltabb juttatásának a lehetőségét, a vezetés színvonalának növelését, a szövetkezetek szakemberekkel való megerősítését; a gazdasági társulások létesítését elősegítő jogi, közgazdasági szabályozás korszerűsítését. A területi munkában a fő feladat a megyei tanácsokra hárul, de az illetékes pártszervek és pártszervezetek is fokozzák gazdaságszervező és pártellenőrző tevékenységüket.

Az üzemfejlesztési tervek igényes elkészítésére szükséges nagy gondot fordítani. Indokolt, hogy a hosszabb időszakra szóló fejlesztési programon belül a következő évek konkrét, gyakorlati feladatai is kidolgozásra kerüljenek. A megyei tanácsok végrehajtó bizottságai segítsék elő, hogy az üzemfejlesztési tervekben a feladatokat komplexen munkálják ki, kiküszöbölve a fejlesztési programok hiányosságait. Ennek megfelelően:

– tartalmazzák a mezőgazdasági termelés gazdasági, termőhelyi adottságokhoz igazodó szakosított fejlesztést;

– vegyék számba a kiegészítő (ipari, szolgáltató) tevékenység szükség szerinti szervezését;

– irányozzák elő a háztáji gazdálkodás támogatását, a szervezettebb termeléshez szükséges intézkedéseket;

– használják ki a különböző állami és szövetkezeti szervezetekkel (állami gazdaságokkal és vállalatokkal, erdőgazdaságokkal, ipari és fogyasztási szövetkezetekkel) való együttműködés, gazdasági társulás lehetőségeit;

– számoljanak a területi infrastruktúra adottságaival és várható fejlődésével.

Az üzemfejlesztési terveket 1976. július 31-ig kell elkészíteni, a megyei tanácsok végrehajtó bizottságai pedig azok felülvizsgálatát és a jóváhagyást 1976. december 31-ig fejezzék be.

A kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetekkel párhuzamosan kiemelten kell foglalkozni a szakszövetkezetekkel is. Egyrészt azért, mert egyes tájkörzetekben a dolgozók kiöregedése folytán nagy területek maradnak parlagon, másrészt e szövetkezetek jövőjét, biztonságos termelését is meg kell alapozni.

34
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZÖVETKEZETI JOGSZABÁLYOK MÓDOSÍTÁSÁNAK ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FŐBB SZÖVETKEZETPOLITIKAI KÉRDÉSEIRŐL[1]

(1976. JÚNIUS 1.)

Szövetkezeteink (a mezőgazdasági, ipari, fogyasztási, a lakás- és takarékszövetkezetek) az elmúlt években dinamikusan fejlődtek, sikeresen teljesítették az MSZMP X. kongresszusának határozataiból és a IV. ötéves terv célkitűzéseiből eredő feladataikat. Sokrétű társadalmi-gazdasági tevékenységük szervesen illeszkedik társadalmunk, népgazdaságunk általános fejlődésébe. A párt XI. kongresszusa megerősítette eddigi szövetkezetpolitikánkat; kifejezésre juttatva, hogy abban alapvető változásra nincs szükség. A szövetkezetek a jövőben is fontos szerepet játszanak a fejlett szocialista társadalom építésében.

A törvényi szabályozás[2] tükrözte és segítette a szövetkezetpolitikai elvek érvényre jutását, ezen követelményt alapvetően a továbbiakban is kielégíti, ezért nem indokolt a szövetkezeti viszonyok új, átfogó szabályozása. Ugyanakkor az általános társadalmi-gazdasági haladás, ezen belül a szövetkezetek sajátos fejlődése következtében tovább kell fejleszteni a szövetkezetek szocialista vonásait és az ezt kifejező jogi szabályozást is.

A módosítás és korszerűsítés főbb indokai:

– Egész társadalmunkban erősíteni kell a szocialista demokratizmust, ennek részeként a szövetkezeti demokráciát.

– Növekszik a gazdálkodásban a minőségi, hatékonysági követelmény.

– Nagyobb figyelmet kell fordítanunk az érdekek összehangolására, a társadalmi érdekek érvényesítésére, az ellenőrzés hatékonyságának javítására.

– A szövetkezetek egyesülései következtében jelentősen megnőttek a gazdál-

[1] Az előterjesztést megvitatta a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség.

[2] Itt a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről szóló 1967. évi III. törvényre (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1967. 30–43. old.), az azt módosító és kiegészítő 1971. évi 34. sz. törvényerejű rendelettre (ugyanott, 1971. 304–307. old.), a szövetkezetekről szóló 1971. évi III. törvényre (ugyanott, 28–38. old.), az ipari szövetkezetekről szóló 1971. évi 32. sz. törvényerejű rendeletre (ugyanott, 292–296. old.) és a fogyasztási, értékesítő és beszerző szövetkezetekről szóló 1971. évi 35. sz. törvényerejű rendeletre (ugyanott, 311–315. old.) történik utalás.

kodó egységek méretei; fokozódott a szakosodás, erősödött az igény a gazdasági együttműködésre.

– Fokozatosan módosul a szövetkezetek társadalmi és gazdasági környezete, a munkához és tulajdonhoz való viszony.

– A szövetkezetek és érdekképviseleti szervek munkájában intézményesíteni kell az új követelményekhez igazodó többnyire már kialakult, de jogilag nem szabályozott helyes gyakorlatot.

Társadalmi életünkben végbement fejlődést az utóbbi időben alkotott magas szintű jogszabályok (alkotmány, tanácstörvény) tükrözik; szükséges ezeket a szövetkezeti törvényben is kifejezésre juttatni.

A jogszabályok módosításának, korszerűsítésének szövetkezetpolitikai összefüggései:

1. Fontos szövetkezetpolitikai elv, hogy a szövetkezet tagsága törvényes keretek között, a szövetkezet céljának megfelelően a demokratikus önkormányzat keretében gyakorolja döntési, irányítási és ellenőrzési jogait.[3] Megállapítható, hogy az eredmények ellenére nem kielégítő a szövetkezeti demokrácia jelenlegi állapota sem a jogok gyakorlása, sem a kötelezettségek szempontjából. A szövetkezeti demokrácia gyakorlásának formái nem igazodtak megfelelően a szövetkezetekben bekövetkezett változásokhoz, főként a megnövekedett méretekhez, a gazdálkodás magasabb követelményeihez, az új üzemi és munkaszervezeti rendszerhez. Az önkormányzati szervek – főleg a közgyűlések, részközgyűlések – munkájában sok a túlhaladott formális elem.

Bizonytalanságok tapasztalhatók a kollektív vezetés és a személyes felelősség értelmezésében, egyeztetésében is. A vezetőségek gyakran egyedi, szakvezetőkre tartozó kérdésekkel foglalkoznak, ugyanakkor nem biztosítanak megfelelő döntési, véleményezési hatáskört az üzemen belüli különböző szervezeti egységeknek és a bizottságoknak. A testületi szervek és az egyszemélyi felelős vezetők hatásköre, felelőssége a szövetkezetek belső szabályzataiban sem megfelelően rendezett. Mindezek kedvezőtlenül befolyásolják a tagok aktivitását is.

2. A szövetkezeti ellenőrzés elvei az utóbbi években megnyugtató módon tisztázódtak.[4] Ennek megfelelően kialakult az ellenőrzés rendszere; a tulajdonosi és az operatív vállalati vezetés részét képező ellenőrzés. Ezt a munkát hasznosan segíti a szövetségek mellett szervezett revizori irodák szolgáltató tevékenysége. A gyakorlatban azonban fogyatékosságok tapasztalhatók az ellenőrző bizottságok munkájának színvonalában, a vezetői ellenőrzés rendszerességében, a belső ellenőrök munkájának irányításában, a feltárt hiányosságok megszüntetésében, a külső ellenőrzést végző állami és társadalmi szervekkel való együttműködésben.

[3] Erről lásd még a 25. sz. dokumentumot.

[4] Erről lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 25–33. old., valamint ugyanott, a szövetkezetek ellenőrzési munkájának fejlesztéséről szóló dokumentumot (549–564. old.).

(Kevés esetben jelzik az intézkedésre hivatott állami szerveknek az észlelt rendellenességeket, bűncselekményeket.)

3. Az állami ellenőrzés (törvényességi, ágazati-szakmai felügyelet, különböző hatósági tevékenység, pénzügyi ellenőrzés stb.) sokrétű formái lehetőséget adnak a törvényesség betartására, a társadalmi, a szövetkezeti és az egyéni érdek összehangolására. Mindemellett gondot jelent az ellenőrzések koordinálatlansága és a törvényesség, valamint az ágazati-szakmai felügyelet ellátásának módja, színvonala. A tanácsok szakigazgatási szerveinél problémák tapasztalhatók a személyi feltételekben. Gondot okoz az is, hogy az egyértelmű magas szintű jogi rendezés ellenére egyes főhatóságok még mindig gyakran adnak ki – rendszerint nehezen követhető – alacsonyabb szintű rendelkezéseket. (Miniszteri utasításokat, körleveleket, állásfoglalásokat.)

A szövetkezetek ágazati-szakmai felügyelete tartalmilag nem eléggé kiforrott és hatékony. A mezőgazdasági termelőszövetkezeteknél sajátos probléma, hogy a törvényességi felügyelet központi irányítását ugyan a jogszabályok az MT Tanácsi Hivatala hatáskörébe utalták, valójában azonban ennek gyakorlása a MÉM-mel megosztva történik. Ez a megoldás az ügyek érdemi intézését lassítja, a központi irányítás hatékonyságát rontja.

4. Az érdekképviseleti szervek (az országos tanácsok és a területi szövetségek) megfeleltek a velük szemben támasztott követelményeknek. Munkájukkal elősegítették a szövetkezetek társadalmi-gazdasági tevékenységének fejlődését. Az OKISZ és a SZÖVOSZ, valamint az ipari és fogyasztási szövetkezetek szövetségi tevékenységében erősödött a mozgalmi-társadalmi jelleg.

A munka során az eredeti célkitűzéseket meghaladó igények is jelentkeztek. Ezek egy részében az érdekképviseleti szervek – jogszabályi rendezés nélkül – helyes gyakorlatot alakítottak ki (elnökválasztás, szövetkezeti egyesülés, társulás létrehozásának véleményezése, tagok üdültetésének szervezése stb.). Ennek ellenére sem tudtak azonban az újonnan keletkezett követelményeknek maradéktalanul eleget tenni. A termelő típusú szövetkezetek társadalmi érdekképviseleti szervei például, nem foglalkoztak jelentőségéhez mérten a szövetkezeti tagok egyéni (dolgozói) érdekeinek megfelelő szövetkezeti feltételek megteremtésével. Nem volt elég hatékony az érdekképviseleti szervek tevékenysége az össz-szövetkezeti érdekek érvényesítésében. Nem elég következetesen kísérték figyelemmel a kiadott irányelvek, ajánlások megvalósulását. Esetenként – főként a mezőgazdaságban – erélytelen a gazdasági szervező munka és nem teljesen igazodott a követelményekhez szolgáltató tevékenységük sem.

5. A szövetkezetek intenzív irányú fejlődése egyre erőteljesebben igényli a szövetkezetek egymás közötti, továbbá az állami gazdálkodó szervekkel való sokoldalú együttműködését, gazdasági társulását. Ennek ellenére nem a kívánt mértékben és irányban fejlődik, esetenként lelassult az együttműködés folyamata.

Ebben az anyagi eszközök szűkössége, a szemléleti fogyatékosságok mellett közrejátszanak a közgazdasági és jogi szabályozás hiányosságai is.

6. A termelő típusú szövetkezetekben a tagsági viszonyok tényleges fejlődését – a munka jellegében, feltételeiben bekövetkezett változásokat, a tagság dolgozói jogállásában végbement közeledést, az alkalmazottak szakszervezeti érdekvédelmét[5] – a jogi és a szövetkezeten belüli szabályozás nem követte megfelelően.

II

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a szövetkezetpolitikai alapelveink beváltak. A szövetkezetek az elmúlt időszakban jelentős fejlődésen mentek keresztül. Termelésük, forgalmuk dinamikusan növekedett, korszerűsödött, tevékenységükben erősödtek a szocialista vonások, fejlődött a szövetkezeti tagok szocialista életformája és gondolkodásmódja. A szövetkezet – mint intézmény – lényegét az alkotmány is megerősítette, illetve a szövetkezeti mozgalom célját társadalmi fejlődésünkkel összehangolva fogalmazta meg. Ezzel egyezően a szövetkezeti törvényben is egyértelműbben kifejezésre kell juttatni, hogy „a szövetkezetek a szocialista társadalmi rend részét képezik, a szocialista állam társadalmi és gazdasági céljaival összhangban szolgálják tagságuk érdekeit". A törvény bevezető rendelkezései fogalmazzák meg azt a változást is, hogy a termelő típusú szövetkezetekben a tagsági viszonyban a közös munkában való részvétel vált meghatározóvá.

1. A szövetkezetek méreteiben és tevékenységében bekövetkezett változásokra figyelemmel az önkormányzati szervek hatáskörét úgy kell rendezni, hogy a tagság demokratikus jogait érdemben tudja gyakorolni. Ezt a belső tájékoztatás javításával, növelésével is elő kell segíteni. A bevált formák korszerűsítésével egyidejűleg törekedni kell az új igényeknek megfelelő módszerek alkalmazására, bevezetésére is. A hatáskörök ésszerű rendezése biztosítsa a szövetkezeti demokrácia intézményrendszerének sokoldalú fejlesztését, a vezető szervek és a vezetők tevékenységének hatékonyabbá tételét.

A formalitáshoz vezető megoldásokat meg kell szüntetni. A közgyűlés hatáskörébe azok a kérdések tartozzanak, amelyekben a tagság az ügy természetére, az informáltságra tekintettel lényegesen tud dönteni. Így a szövetkezet státusa, az elnök és a főbb tisztségviselők megválasztása, az alapszabály megállapítása, a mérleg és a tervek jóváhagyása. (Kívánatos, hogy a mérleget és a terveket előzetesen a küldöttgyűlés tárgyalja meg.) Az egyéb kérdéseket – súlyuknak megfelelően – a küldöttgyűlés, a vezetőség, az egyes vezetők, a kisebb munkakollek-

[5] A termelőszövetkezetek alkalmazottainak érdekvédelméről szóló állásfoglalás az 5. sz. dokumentum.

tívák és a bizottságok hatáskörébe indokolt utalni. A fogyasztási szövetkezetek nagy mérete (a forgalom nagysága, taglétszáma, a települések száma) miatt a tervek és a mérlegek jóváhagyását is célszerű a küldöttgyűlés hatáskörébe utalni.

A küldöttgyűlés jelentőségének növekedése következtében nagy figyelmet kell a küldöttek megválasztására fordítani, s el kell érni, hogy tevékenységükről rendszeresen számot adjanak választóiknak. A küldötteket kétévi időtartamra indokolt megválasztani. Biztosítani kell, hogy a küldöttgyűlés munkájában megfelelő formában az alkalmazottak képviselői is részt vegyenek.

A szövetkezetek társadalmi-gazdasági életében növelni kell a kis kollektívák (munkacsoportok, brigádok, ágazati, területi, szakmai részlegek, illetve más dolgozói közösségek) szerepét. Részükre meghatározott körben véleményezési, illetve döntési jogot is indokolt biztosítani. A kis kollektívákon belül a munkával kapcsolatos kérdésekben az alkalmazottak a tagokkal azonos jogokat kapjanak.

2. Javítani kell a szövetkezeti ellenőrzés színvonalát, személyi feltételeit. Erősíteni szükséges a tulajdonosi ellenőrzést s annak minden formáját. Az ellenőrzést a vezetői tevékenység szerves részének kell tekinteni. Növelni kell az ellenőrzést végző szövetkezeti szervek felelősségét a rendellenességek megelőzéséért, a feltárt hiányosságok következetes felszámolásáért. Ez nagymértékben segítheti a külső ellenőrzés munkáját, a törvényes működést és a társadalmi tulajdon védelmét.[6]

A társadalmi-érdekképviseleti szervek munkájuk során nyújtsanak nagyobb szakmai segítséget az ellenőrző bizottságoknak és a belső ellenőröknek. Emellett a társadalmi-érdekképviseleti szervek ellenőrzési (revizori) szolgáltatásait is szükséges fejleszteni. A képviseleti szervek össz-szövetkezeti érdekből kapjanak felhatalmazást az ellenőrzés kezdeményezésére is.

3. A népgazdasági, szövetkezeti és egyéni érdekek összehangolását, a központi akarat érvényesítését a jelenlegi eszközök (jogi szabályozás, hatósági tevékenység, ágazati, szakmai irányítás, törvényességi felügyelet) alapvetően biztosítani tudják. Az állami szervek gazdasági irányító munkájában, ellenőrző tevékenységében azonban nagyobb összehangoltságot és következetességet kell biztosítani.

A törvényességi felügyelet tartalmi rendelkezései megfelelőek. Központi irányítását azonban a mezőgazdasági szövetkezetek tekintetében az áttételek csökkentése érdekében, a törvényességi és az ágazati-szakmai felügyelet összefonódottságára tekintettel, célszerű a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium hatáskörébe visszaadni.

[6] Erre lásd az 51/1977. (XII. 21.) MT sz. rendeletet a szövetkezet belső ellenőrzéséről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 441–444. old.)

A területi munka hatékonyabb végzése érdekében lehetővé kell tenni a megyei tanácsok részére, hogy a törvényességi felügyelet ellátását – a személyi feltételek mérlegelése alapján – az illetékes járási vagy városi tanácsi szerv helyett más járási, városi tanácsi szervre bízhassa. A felügyelet egyes fontos kérdéseiben a megyei tanács a hatáskört magához vonhatja.

4. A szövetkezetek társadalmi-érdekképviseleti szervei – főként a termelő típusú szövetkezetekben – az üzemek érdekképviselete mellett az eddiginél aktívabban segítsék a szövetkezetekben a tagok egyéni érdekvédelmét, és fordítsanak nagyobb figyelmet az össz-szövetkezeti, valamint a társadalmi érdekek következetesebb érvényesítésére. Ennek megfelelően:

segítsék a demokratikus és törvényes működést;

fokozzák a hatékony gazdálkodást segítő szervező tevékenységüket;

legyenek kezdeményezőbbek az ellenőrzés és a személyi feltételek javításában;

az új követelményeknek megfelelően fejlesszék társadalmi (mozgalmi, kulturális, nevelő, oktatási) tevékenységüket;

és szélesítsék a szövetkezeteket segítő szolgáltatásaikat.

Az érdekképviseleti szervek feladataikat továbbra is mozgalmi eszközökkel lássák el. Nagyobb súlyt kell azonban adni az össz-szövetkezeti érdekeket kifejező irányelveknek, ajánlásoknak. Érvényesülésüket, hatásukat rendszeresen kísérjék figyelemmel és értékeljék.

A szövetkezeti mozgalomban erősíteni kell a cselekvési egységet. Ennek megfelelően kell fejleszteni a szövetkezetek, a területi, valamint az országos érdekképviseleti szervek közötti kapcsolatrendszert is. Általánossá, intézményessé kell tenni a munkájukban már kialakult, az új viszonyokat tükröző módszereket.

A társadalmi-érdekképviseleti szerveket az eddigi négy év helyett ötévenként kell újjáválasztani.

5. A szabályozás juttassa kifejezésre azt a gazdaságpolitikai törekvést, hogy folytatni kell a szövetkezetek egymás közötti, továbbá az állami gazdaságokkal és más állami vállalatokkal történő sokoldalú együttműködését. A szabályozás biztosítson lehetőséget mind a hagyományos együttműködési formák, mind pedig a magasabb szintű integrációk, vegyes tulajdonú társulások létesítéséhez, működéséhez. Segítse olyan új típusú társulási formák (pl. agráripari egyesülések) elterjedését, amelyeken belül a résztvevők megtartják jogi, gazdasági önállóságukat.

A szövetkezeti jogszabályok a gazdasági együttműködések kérdését csak a szövetkezetek oldaláról és alapvetően a részvétel (a belépés–kilépés) tekintetében fogalmazzák meg. A részletes szabályozást – mivel ez nemcsak szövetkezeti kérdés – külön jogszabályban kell elvégezni.

6. A tagsági viszony továbbfejlesztése során mind a jogi, mind a belső szabályozások vegyék figyelembe a munka jellegében, körülményeiben, feltételeiben

bekövetkezett változásokat. A feltételek megteremtésével párhuzamosan a kollektív tulajdonosi szemlélet erősítésével egyidejűleg biztosítsák a végzett munkához fűződő jogok és kötelességek egész társadalmunkban érvényes elveinek megvalósulását. Különösen a mezőgazdasági szövetkezetek terén fordítsanak gondot a munkával kapcsolatos jogok és kötelezettségek (munkamegállapodások, munkakör, munkaidő, pihenőidő stb.) közelítésére.

7. A szövetkezeti jogszabályok módosítása során – a sajátosságoknak megfelelően – az általános és az ágazati szabályozás differenciáltan történjék. Kerülni kell a bonyolult, túl részletező megoldásokat. A jogi szabályozásban továbbra is fel kell lépni a gyakorlatban még mindig tapasztalható túlszabályozással, az előírtnál alacsonyabb szintű rendelkezések (körlevelek, belső állásfoglalások) kiadásával szemben. Ezzel párhuzamosan egyszerűsíteni kell a szövetkezeti belső szabályozást is.

8. A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot a szükséges intézkedések megtételére.[7]

35
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A VÁLASZTÁSI RENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL SZÓLÓ HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL

(1976. JÚNIUS 1.)

I
A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1970. ÁPRILIS 16-I HATÁROZATA[1] VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAI

Képviseleti és választási rendszerünk fejlődésében fontos állomás volt az 1967. évi országgyűlési választás, amikor áttértünk az egyéni választókerületi rend-

[7] Lásd az 1977. évi 6., 7., 8., 9. sz. törvényerejű rendeleteket, melyek módosították és kiegészítették a 2. sz. jegyzetben felsorolt törvényeket és törvényerejű rendeleteket. (Ugyanott, 215–230. old.)

[1] A határozatot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 604–606. old.

szerre.[2] (A tanácstagok választása már 1954-től egyéni választókerületekben történt.)

1. A Központi Bizottság határozatának megfelelően az országgyűlés 1970-ben módosította a választásokról szóló törvényt,[3] amely jobb összhangot teremtett a választási rendszer és az egyéni választókerületi forma között. Erősítette a választások demokratikus vonásait, biztosította két vagy több jelölt indulásának szélesebb lehetőségeit. A falvak és városok érdekeinek jobb érvényesülését segítette elő azzal, hogy a fővárosi és a megyei tanácsoknál bevezette a közvetett választást.

A Központi Bizottság határozata alapján fokozódott *az országgyűlés* törvényalkotó és ellenőrző tevékenysége. Az országgyűlés az alkotmány módosítása mellett több, nagy jelentőségű törvényt is alkotott, a népgazdaság, illetőleg a társadalmi élet fontos kérdéseit szabályozta.

Rendszeresebbé vált a kormány, a miniszterek és az államtitkárok beszámoltatása, egy-egy törvény végrehajtásának, a népgazdaság különböző ágazatai helyzetének megvitatása. Fokozódott az országgyűlés állandó bizottságainak ellenőrző szerepe.

Élénkült a *választópolgárok* aktivitása, nagyobb figyelemmel kísérik a képviselők és a tanácstagok munkáját. Ez előnyösen érezteti hatását a képviselőknek a plénumon és a választókerületben végzett tevékenységében, valamint a tanácsi testületek munkájában.

A többes jelölés lehetőségének kiterjesztése, ösztönzése a tanácstagi választások során pozitív tapasztalatokkal járt, jól bevált. Helyenként az országgyűlési képviselőválasztások alkalmával is növelte a lakosság aktivitását.

A választási rendszer összességében jónak bizonyult. Megfelelő lehetőséget biztosított arra, hogy a választópolgárok kifejtsék véleményüket a párt, a kormány politikájáról, kiválasszák azokat a személyeket, akiket legalkalmasabbnak tartanak a választókerület érdekeinek képviseletére.

2. Képviseleti rendszerünkben és választási gyakorlatunkban a következő, megoldásra váró kérdések jelentkeztek:

a) Képviseleti és választási rendszerünk egyik fő vonása jelenleg az, hogy a küldötteket erőteljesen *egy meghatározott terület érdekeinek képviseletére* ösztönzi. A küldöttek felelősségi rendszere, a választóikkal való kapcsolatuk is elsősorban a területi érdek képviseletére épül.

A választókerület fejlesztésével összefüggő problémák a képviselőválasztások során a szükségesnél is több figyelmet kapnak. A területi érdek képviselete az

[2] Ezzel kapcsolatban lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1963–1966. 2. kiad. Kossuth Könyvkiadó, 1978. 543. old. 1. sz. jegyzet.

[3] 1970. III. törvény az 1966. III. törvény módosításáról. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1970. 15–26. old.)

országgyűlési képviselők munkájában nem ritkán elnyomja az össztársadalmi kérdésekkel való intenzívebb foglalkozást.

A központi szervekben dolgozó, neves közéleti személyiségek nagy többsége objektív okok miatt nem végezhet olyan intenzitású választókerületi munkát, mint a helyben élő képviselők. A választópolgárok és a helyi szervek ezt gyakran kifogásolják. Ugyanakkor erőteljes törekvés tapasztalható országos szervek vezetőinek jelölésére, mert tőlük a terület fokozottabb támogatását remélik.

A területi elv és a mögötte meghúzódó területi érdek többször ütközik a párt szövetségi politikája jegyében történő jelölésekkel. Politikai szövetségeseket, egyházi személyiségeket a helyi szervek leginkább csak központi elhatározás alapján javasolnak.

A jelölések nagy része a munkahelyeken, a választás pedig a lakóterületen – sok esetben nem azonos résztvevőkkel – történik.

b) A tanácsok létrehozásának és működésének is egyik alapja a területi-képviseleti elv. Azzal, hogy *a megyei és a fővárosi tanácstagokat* a helyi tanácsok választják, a területi-képviseleti jelleg a korábbiakhoz képest erőteljesebben fejeződik ki. Mindazok a problémák, amelyek a területi-képviseleti elv elsődlegessége miatt az országgyűlési képviselők vonatkozásában jelentkeznek, a tanácsok és a tanácstagok működésében is tapasztalhatók. A tanácstagoknak a területhez, illetőleg a településhez való kötődése azonban a tanácsok egyik fő funkciójával – a terület- és településfejlesztéssel – összhangban van.

A megyei, fővárosi tanácstagok választásakor a merev lakóterületi elv jórészt feloldódik azzal, hogy a megyei, fővárosi tanácstagok mintegy 24–25 százaléka nem tagja a helyi tanácsnak.

c) *A kettős vagy többes jelölés* rendszerét a legutóbbi országgyűlési képviselőválasztások során több kritika érte. A többes jelölés esetenként formális, helyenként nem valós társadalmi igényekre épült. Több helyen szóvá tették, hogy a kettős jelöltek általában fizikai dolgozók. Többes jelölés esetén sokan tartózkodnak a jelölés elfogadásától, mert a közvélemény – és sokszor a jelölt maga is – „vesztesnek" tekinti azt, akit nem választanak meg.

d) Célszerű vizsgálni a képviselői választókerületben tartandó *jelölőgyűlések* szervezésének gyakorlatát, a jelölőgyűlések egymáshoz való viszonyát és a jelöléshez szükséges állampolgárok számának alsó határát.

II
A TANÁCSOK MEGBÍZATÁSÁNAK MEGHOSSZABBÍTÁSA

Az alkotmány szerint a tanácstagokat is öt évre kell választani. A Központi Bizottság 1975. március 14-i határozata alapján a képviselő-, valamint a tanácstagi

választásokat a jövőben egyidőben kell tartani.[4] Ez első ízben az 1980-ban tartandó általános választások során történhet meg. A jelenleg működő tanácsok megbízatása azonban 1977. április 15-én lejár. A közbeeső időszak áthidalására *a következő megoldások lehetségesek:*

a) 1977-ben tanácstagi választások ne legyenek, a jelenleg működő tanácsok megbízatása az 1980. évi általános választásokig tartson.

b) 1977-ben általános tanácstagi választásokra kerüljön sor, de a megválasztott tanácstagok megbízatása csak három évre szóljon.

Az *a)* pontban foglaltak indokolása:

A tanácsok 1976-ban fogadták el V. ötéves terveiket. A tervek ismertetése 1976 nyarán fejeződik be. Az 1977-ben történő választás a tervciklus első időszakára esne. A tömegpolitikai munka fő területeit jelentő jelölőgyűlések 1977 elején zajlanának, alig fél évvel a tervek elfogadása és ismertetése után. A jelölőgyűléseken elhangzó – a terveket érintő – javaslatok megvalósítására a tanácsoknak alig lenne lehetősége.

A Hazafias Népfront kongresszusát a tanácstagok választása mintegy fél évvel követné. A tömegpolitikai munka tartalma sok tekintetben szükségszerűen egybeesne. Ez is csökkentené a tanácstagi választások politikai értékét.

Az V. ötéves terv időszakában is érvényesülhet az a célkitűzés, hogy azok a testületek dolgozzanak a tervek végrehajtásán, amelyek azt elfogadták.

Az 1971-es és az 1973-as választások alkalmával jelentős számban kerültek új tanácstagok a testületekbe. Ez, valamint az időközi választások nyújtotta lehetőség alapot ad arra, hogy a tanácstagi munka intenzitása a hétéves ciklusra is változatlan maradjon. (1973-tól 1980-ig az időközi választások során a tanácstagok kb. 12–15 százaléka cserélődik.)

III

1. A Politikai Bizottság megállapítja, hogy képviseleti és választási rendszerünk alapvetően jól szolgálja célkitűzéseinket. Az elért eredmények ugyanakkor lehetővé és egyben szükségessé teszik a képviseleti és a választási rendszer továbbfejlesztését. Ennek alapvető iránya a területi-képviseleti elv fenntartása mellett – azt kiegészítő – más, nem területi-képviseleti elv érvényesítési lehetőségének megvizsgálása legyen.

E célkitűzés megvalósításánál különös figyelemmel kell lenni a nagy termelő

[4] A XI. kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzat a pártkongresszus ötévenkénti összehívását írja elő. Az országgyűlés 1975. április 12-én módosította az alkotmányt, előírta, hogy az országgyűlés és a tanácsok megbízatása is öt évre szóljon. (Népszabadság, 1975. április 13.; Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1975. 3. old.).

kollektívákra. Szélesedjenek a demokratikus vonások, változatlanul érvényesüljön a választások népfrontjellege. Az alapelvek ne változzanak.

A munka elvi irányítását a Titkárság végezze. A javaslatok kidolgozására a KB közigazgatási és adminisztratív osztálya munkabizottságot hozzon létre. A javaslatot 1978 második felében a Politikai Bizottság elé kell terjeszteni.

2. A Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy 1977-ben ne legyenek általános tanácstagi választások. Javasolja, hogy az országgyűlés a jelenleg működő tanácsok megbízatását az 1980. évi általános választásokig hosszabbítsa meg. Az erre vonatkozó jogszabály 1976 decemberében jelenjen meg.[5]

3. A pártszervek és a Hazafias Népfront szervei segítsenek abban, hogy a tanácstestületek és tanácstagok munkájának intenzitása ne csökkenjen. Az időközi választásokat fel kell használni a nem kielégítő munkát végző tanácstagok felváltására is.

36
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ IPARI VÁLLALATOK SZERVEZETI RENDSZERÉNEK ÉRTÉKELÉSÉRŐL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYÁRÓL

(1976. JÚNIUS 1.)

I

A Pénzügyminisztérium, az Országos Tervhivatal, valamint az ágazati minisztériumok elemezték az ipari vállalatok szervezeti rendszerének fejlődését, jelenlegi helyzetét. Az elemző munka tapasztalatait a Gazdaságpolitikai Bizottság megtárgyalta. A tapasztalatok a következőkben összegezhetők.

A szocialista gazdaság hatékonyságának fokozása megköveteli az irányítás alapvető elemeinek, a népgazdasági tervezés, a gazdasági szabályozás, a szervezeti rendszer, valamint a jogi szabályozás összehangolt fejlesztését. Az elmúlt másfél évtizedben a gazdaságirányítás adottságainkkal és változó feltételeinkkel összhangban jelentősen fejlődött. A legnagyobb előrehaladást a népgazdasági ter-

[5] Lásd: Az 1976. évi VI. törvényt a tanácstagok választásáról. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1976. 54–55. old.)

vezés és a közgazdasági szabályozás terén értük el. Szerényebb volt a fejlődés az irányítás ugyancsak fontos elemében, az iparvállalatok szervezeti rendszerében.

Az iparvállalatok jelenlegi szervezeti rendszere alapvetően a hatvanas évek első felében alakult ki, és a gazdaságirányítás 1968-ban bevezetett módosítása után fejlődött tovább.

Az 1962–1964-ben megvalósított átszervezés eredményeként megszűntek a középirányító feladatokat ellátó iparigazgatóságok, fokozódott a vállalati centralizáció, az állami vállalatok száma nagymértékben csökkent, és létrejött az a szervezeti keret, amely lehetővé tette a vállalatok önállóságának a növelését. Az átszervezés következtében fejlődött a minisztériumi irányítás. Jobb lehetőségek jöttek létre a koncepcionális ágazati irányító munka számára.

Az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése után, bár átfogó vállalati átszervezésre nem került sor – s ez mai megítélés szerint is helyeselhető –, néhány fontos szervezeti változást azonban megvalósítottunk. Megváltozott a termelőeszközkereskedelem szervezete. Létrejött az élelmiszeripar, a könnyűipar, a szénbányászat, a mezőgépgyártás mai szervezete. Erre az időre esik, hogy export-import jogot kapott néhány vállalat, s hogy kutató-, fejlesztő- és szervező intézetek kerültek vállalati hatáskörbe. Sor került néhány gazdaságtalan tevékenységet folytató vállalat megszüntetésére, illetve más vállalatokhoz való csatolására (pl. a Vörös Csillag Traktorgyár beolvasztása a Magyar Vagon- és Gépgyárba, az Élelmiszeripari Berendezés és Gépgyártó Vállalat beolvasztása az Egyesült Izzóba).

A gazdaságirányító munka elemzése alapján megállapítható, hogy az iparvállalatok szervezeti rendszere kialakult, és alkalmas az V. ötéves tervben megszabott feladatok megvalósítására. Átfogó, általános változtatás nem szükséges.

A gazdálkodás hatékonyságának további növelése azonban megköveteli, hogy a gazdálkodás szervezeti rendszerének korszerűsítésével, a jelenlegi szervezetekben rejlő tartalékok feltárásával foglalkozzunk.

A vállalatok belső gazdálkodási rendszerének fejlesztésével elő kell segíteni a meglevő szervezeti egységek rugalmas és eredményes gazdálkodását. A nagyobb gazdaságpolitikai jelentőségű feladatokat ellátó szervezeteknél biztosítani kell a szervezetek önállóságának növelését, egyben a gazdaságpolitikai felelősség fokozását.

A szervezeti korszerűsítés szükségszerű velejárója gazdaságunk és gazdaságirányításunk fejlődésének. A tapasztalatok azt igazolják, hogy a szervezeti rendszer korszerűsítése csak akkor lehet megalapozott, ha az a népgazdasági tervekkel összhangban álló fejlesztési koncepcióra épül, továbbá a gazdasági és gazdálkodási feltételek változásával összehangoltan, egyedi mérlegeléseken alapuló döntésekkel kerül végrehajtásra.

A vállalati szervezetek korszerűsítésével kapcsolatos igények elbírálásánál abból kell kiindulni, hogy a szervezeti változtatás:

– mindig a tartalmi feladatokat meghatározó fejlesztési koncepcióra épüljön;

– segítse elő a vállalatok gazdasági-műszaki teljesítőképességének növelését, a termékek versenyképességének fokozását;

– tegye lehetővé a fejlesztési eszközök átcsoportosítását, és ezzel segítse elő a népgazdaság fő gazdaságpolitikai törekvéseivel egyező, kiemelt fejlesztési területek, illetve iparfejlesztési célkitűzések eredményes megvalósulását;

– ott, ahol ez indokolt, a termelés különböző fázisait, a kutatást, az értékesítést átfogó szervezetek létrehozását is tegye lehetővé;

– segítse elő a lakossági ellátás színvonalának emelését, a fogyasztási cikkek választékának bővítését és a nagyvállalatok hatékony működéséhez szükséges bedolgozó kis szervezetek fennmaradását, illetve fejlesztését;

– megfelelő együttműködési formák és kapcsolatok kiépítésével biztosítsa a nemzetközi munkamegosztásból adódó előnyök lehetséges kihasználását.

A szükségessé váló szervezeti módosításokat a kampányszerűség elkerülésével, a szervezeti módosítások tárgyi és személyi feltételeinek megteremtésével lehet végrehajtani. Azokban az esetekben, amikor az intézkedések nagyobb szervezeteket vagy nagyobb kollektívákat érintenek, különösen szükség van a gondos politikai előkészítő munkára, megfelelő szintű politikai döntésekre, valamint a végrehajtás politikai támogatására.

A vállalati szervezetek korszerűsítésénél a céloknak megfelelő szervezeti forma kialakítására, az alkalmas vezető káderek kiválasztására és a vezetési-szervezettségi színvonal növelésére kell törekedni. Ezek együttesen kell hogy elősegítsék a hatékonyabb vállalati gazdálkodást.

Mindazokon a területeken, ahol a munkamegosztás fejlődése, a gazdasági kapcsolatok jellege megköveteli, vizsgálni kell a jelenlegi szervezeti formák (egyesülések) továbbfejlesztésének lehetőségét, biztosítva az adott termelőterület sajátosságaihoz igazodó szervezeti formák alkalmazását.

Ahol monopolszervezet kialakítása gazdasági okokból válik indokolttá, ott a központi irányításnak megfelelő intézkedéseket kell tenni, hogy ezt a helyzetet a vállalat ne használhassa ki indokolatlan előnyök megszerzésére (pl. importverseny és a gazdálkodás szigorúbb társadalmi-gazdasági kontrollja, árkalkulációk ellenőrzése).

A vállalati szervezeti rendszer korszerűsítése alapvetően az ágazati minisztériumok feladata. Központi döntést igényelnek azonban azok a lépések, amelyek hatással lehetnek a gazdasági struktúrára, nagyvállalatokat érintenek, politikailag jelentős munkaerő-átcsoportosítással járnak.

II

A Politikai Bizottság a helyzetértékelés alapján a további munkára vonatkozóan a következőkben foglal állást:

1. A kialakult vállalati szervezeti rendszer alkalmas az V. ötéves tervben megszabott feladatok megvalósítására. Jelentősebb átfogó szervezeti változtatások végrehajtása nem indokolt. Szükséges azonban az iparvállalati szervezeti rendszer folyamatos korszerűsítését szolgáló munka folytatása. Ennek során a jelenlegi szervezetek működésének értékeléséből kell kiindulni. Vizsgálni kell a meglevő szervezeti formák hatékonyabbá tételének lehetőségeit, és jobban kihasználni a szervezeti rendszer fejlesztésével feltárható gazdálkodási tartalékokat. A jövőben is nagy súlyt kell helyezni a szervezeten belüli gazdasági egységek hatáskörének, szervezettségi és vezetési színvonalának emelésére.

2. A szervezeti rendszer korszerűsítése során egyedi mérlegelés alapján kell végrehajtani azokat a megérett változtatásokat, amelyek egyértelműen a terv célkitűzéseinek hatékonyabb teljesítését szolgálják, műszaki-gazdasági fejlesztési koncepciókkal alátámasztottak, és az átszervezéshez szükséges politikai feltételek megvannak vagy megteremthetők. A szükséges szervezeti módosításokat csak fokozatosan, a tárgyi és személyi feltételek megteremtésével lehet végrehajtani.

3. A jelentősebb szervezeti változtatások előtt tájékoztatni kell a Gazdaságpolitikai Bizottságot, indokolt esetben kérni kell a Politikai Bizottság állásfoglalását is. Más változtatásokat az ágazati minisztériumok az illetékes kormányzati szervekkel együttműködve hajtsanak végre. A kormány gondoskodjon megfelelő program kidolgozásáról.

Az állami szervek az iparvállalati szervezeti változásokat előkészítő tevékenységük során szorosan működjenek együtt az illetékes párt- és társadalmi szervekkel.

37
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TANÁCSOK MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETEKET IRÁNYÍTÓ MUNKÁJÁRÓL[1]

(1976. JÚNIUS 29.)

I

Az érdekképviseleti szervek tevékenységének továbbfejlesztésével párhuzamosan[2] áttekintettük a tanácsok mezőgazdasági szövetkezeteket irányító munkáját.

A mezőgazdasági szövetkezetekkel kapcsolatos állami tevékenység a termelőszövetkezeti törvényben és a tanácstörvényben meghatározott elvek alapján alakult ki. Jellemzője, hogy az állam:

– elismeri a szövetkezetek gazdasági, szervezeti önállóságát;

– a szövetkezetek gazdálkodását elsősorban közgazdasági eszközökkel befolyásolja és segíti, emellett a társadalom érdekeit a szükséges területeken hatósági-igazgatási ráhatással juttatja érvényre;

– a szövetkezeteket alapvetően a törvényességi, az ágazati-szakmai felügyelet és a pénzügyi revízió útján ellenőrzi.

A mezőgazdasági szövetkezetek állami irányítását, felügyeletét a Minisztertanács, az ágazati és funkcionális minisztériumok, főhatóságok, a megyei tanácsok, illetve azok járási hivatalai és a főhatóságok területi szervei látják el. A gazdaságirányítási rendszer reformját követően a tanácsok feladatköre is változott. Erősödött törvényességi felügyeleti funkciójuk, szűkült termelésszervező munkájuk, és lényegében megszűnt az operatív gazdasági tevékenységbe való közvetlen beavatkozásuk.

A tanácsi szervek ágazati-szakmai felügyelete, irányító tevékenysége a következőkre terjed ki:

Figyelemmel kísérik a mezőgazdasági tevékenység alakulását, az ágazati politika érvényre jutását, a közgazdasági szabályozók hatásait.

[1] A határozat alapját képező dokumentumot a Központi Bizottság Szövetkezetpolitikai Munkaközössége készítette és előzetesen megvitatta.

[2] A Politikai Bizottság ugyancsak az 1976. június 29-i ülésen hozott határozatot a mezőgazdasági szövetkezetek érdekképviseleti szerveinek munkájáról és továbbfejlesztésének feladatairól. A dokumentumot lásd: Szövetkezetpolitikai kérdések '76. 115–121. old.

Véleményezik, illetőleg engedélyezik az állami támogatásokat és ellenőrzik azok felhasználását.

Ellátják a kedvezőtlen adottságú szövetkezetek fejlesztésével kapcsolatos tervezési, támogatási feladatokat.

Meghatározzák a szövetkezetek veszteségrendezésének pénzügyi és egyéb feltételeit, ellenőrzik azok teljesítését.

A termelőszövetkezetek üzemfejlesztési, valamint ötéves terveit véleményezik, illetőleg koordinálják a megyei fejlesztési programmal és a tervezett állami és kommunális beruházásokkal.

A lakosság ellátása szempontjából beszámoltatják a szövetkezeteket.

Az említetteken kívül az utóbbi időben bővültek jogosítványaik mind a szövetkezetek termelési tevékenysége, mind működése tekintetében. (Például a háztáji és kisegítő gazdálkodást segítő szervek munkájának koordinálása, külföldi utak, gépkocsihasználat ellenőrzése, az elnökök feddhetetlenségének igazolása, a vezetők díjazása stb. területén.) Ezen túlmenően az állami akarat erőteljesebb érvényesítésének igénye következtében a tanácsok egyre több – jogi szabályozásban nem rögzített – termeléspolitikai feladatot kaptak. (Kiemelt mezőgazdasági programok – szarvasmarha, cukorrépa, zöldség – végrehajtásának, valamint a szakosodásnak, az egyesülésnek segítése.)

A tanácsokon kívül – bár többnyire felügyeletük alatt – a termelőszövetkezetekben jelenleg mintegy húsz szerv végez hatósági ellenőrző tevékenységet. Munkájukban gyakori a párhuzamosság, de az érdemi tevékenységet nehezíti az indokolatlanul sok jogszabály és adminisztratív kötöttség is.

Az elemzések azt mutatják, hogy az ágazati, a funkcionális és a törvényességi felügyelet országos és területi jogosítványai alapvetően elégségesek ahhoz, hogy az állam – mint gazdaságszervező közhatalom –, biztosítani tudja a termelőszövetkezetek tevékenységének népgazdasági terveknek és a közérdeknek megfelelő fejlődését.

A tényleges helyzet azonban nem olyan kedvező, mint ahogy a jogi szabályozás alapján várható lenne. A tanácsi szervek munkája – bár a fejlődés kétségtelen – elég differenciált képet mutat. A differenciáltság területenként is kimutatható, legjellemzőbb vonása azonban az, hogy a községek érdemi munkát nem tudnak végezni, elég hiányos a járási hivatalok ellenőrző-irányító tevékenysége, így a feladatok túlnyomó része a kis apparátussal dolgozó megyei mezőgazdasági osztályokra hárul. Megállapítható az is, hogy a tanácsok egy része nem él eléggé jogosítványaival, nem érvényesíti területi összehangoló jogkörét. A fogyatékosságok részben belső problémákra vezethetők vissza, részben az állami irányítás egészének helyzetével függnek össze.

A tanácsi munka hatékonyságát nagymértékben rontotta, hogy a mezőgazdasági és élelmezésügyi szakapparátus létszámát 1967-ben 42 százalékkal csökken-

tették. Ezenkívül több helyen – elsősorban a járási hivataloknál – kedvezőtlenül alakult a személyi összetétel, a felkészültség is. Az is tapasztalható azonban, hogy a munkastílus esetenként hivatali jellegűvé vált, a kezdeményezőkészség csökkent.

A külső feltételek ugyancsak hátráltatták az érdemi munkát. A törvényességi felügyelet helytelen értelmezése sok problémát okozott. Abból az elvből ugyanis, hogy a törvényességi felügyelet nem terjed ki a szövetkezetek tevékenységének gazdasági-célszerűségi szempontból való felülvizsgálatára, gyakorta azt a következtetést vonták le, hogy az ilyen döntéseket a tanácsoknak csak a hatósági előírások betartása szempontjából lehet ellenőrizni, s nem vizsgálták azt, hogy azok megfelelnek-e a különböző egyéb jogszabályoknak.

A tapasztalatok szerint a mezőgazdasági ágazati-szakmai felügyeleten kívül a szövetkezeteket érintő egyéb ágazati felügyelet sem bontakozott ki megfelelően. Területi megvalósulása az illetékes tanácsi szakigazgatási szerveken keresztül erőtlen. Megállapítható az is, hogy mind az ágazati, mind a funkcionális minisztériumok, főhatóságok felügyeleti tevékenysége országosan és területileg nem megfelelően koordinált. A funkcionális jellegű felügyeleti tevékenységek közül a legerőteljesebb a szövetkezetek pénzügyi revíziója, melyet kétévenként a PM Bevételi Főigazgatóságának megyei hivatalai látnak el. Az ellenőrzés, a költségvetési kapcsolatokon túl, elemzi a gazdálkodás fontosabb mutatóinak alakulását is. Csökkenti azonban a revízió hatását az ellenőrzések közötti hosszú időtartam, a tanácsi szervekkel, valamint a területi szövetségek revizori irodáival való együttműködés hiányossága. Ezen túl a revízió a problémákat csak utólag tudja feltárni.

Az értékelésnél azt is figyelembe kell venni, hogy a gazdálkodási viszonyok az utóbbi tíz évben jelentősen megváltoztak. A gazdaságok mérete megnövekedett, a termelés bonyolultabbá vált. Egyre inkább fokozódik az igény a szövetkezetek, állami gazdaságok, élelmiszeripari vállalatok közötti együttműködésre. A gazdasági társulások túllépték a községek, mindinkább a járások és esetenként a megyék határait is. Ez új helyzetet teremt az állami irányítás területén is.

A tanácsok munkájában mutatkozó fogyatékosságok jelentős része a felügyelet jelenlegi rendszerében, jogosítványaik következetesebb gyakorlásával, az ellenőrzések koordinálásával, a személyi feltételek javításával kiküszöbölhető. Vizsgálódásaink azonban arra is utalnak, hogy a mezőgazdaság állami felügyeletének, irányításának egész rendszerét ennél mélyebben indokolt elemezni. A megyei tanácsok járási hivatalai ugyanis személyi feltételeik, területi behatároltságuk következtében egyre nehezebben tudnak megfelelni a nagyobb egységekben folytatott, bonyolultabbá váló szövetkezeti tevékenység felügyeletével kapcsolatos feladataiknak. A tanácsi szervek és a szolgáltató tevékenységet is ellátó szakigazgatási intézmények (állategészségügyi állomások, állattenyésztési felügyelőségek,

növényvédő állomások, földhivatalok stb.) apparátusának együttes létszáma igen jelentős – kereken 11 000 fő –, s ehhez mérten munkájuk a koordináció fogyatékosságai és a szervezeti keretek feszültségei miatt nem eléggé hatékony. Szükségesnek látszik a mezőgazdaság állami irányításának korszerűsítése, a követelmények és a szervezeti megoldások mainál hatékonyabb összehangolása. A konkrét és átfogó javaslatok megtételéhez azonban még további és sokoldalú elemzésre van szükség. Ezenkívül több olyan kérdés vizsgálata van folyamatban, vagy a közeljövőben kerül elemzésre (az állami ellenőrzés rendszerének, a gazdasági döntési jogosultságnak, a területszervezési rendszernek vizsgálata, a szövetkezeti törvény előírásainak módosítása és a tanácstörvény gyakorlati érvényesülésének a következő évben várható áttekintése stb.), amelyek befolyásolják az irányítási rendszer fejlesztésével kapcsolatos javaslatokat.

II

A Politikai Bizottság tudomásul veszi a tanácsok mezőgazdasági szövetkezeteket irányító munkájáról készült jelentést. Szükségesnek tartja megvizsgálni az egész mezőgazdaság, ezen belül a termelőszövetkezetek komplex irányítását, felügyeletét. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar helyzetéről, a továbbfejlesztés feladatairól szóló jelentést 1977-ben terjesszék a Politikai Bizottság, majd a Központi Bizottság elé;[3] ennek keretében foglalkozni kell az irányítás és a felügyelet átfogó kérdéseivel is. Mindemellett az időszerű feladatok végrehajtása érdekében a gyakorlati tevékenységet a jelenlegi szervezeti keretekben és eszközökkel fejlesszék tovább.

A Politikai Bizottság ajánlja a Minisztertanácsnak, vizsgálja meg, milyen intézkedések megtételére van lehetőség az egész kérdést átfogó határozat megszületéséig annak érdekében, hogy a gazdálkodás ellenőrzésének feltételei javuljanak, a szövetkezetekkel kapcsolatban álló szervek tevékenysége a MÉM és a megyei tanácsok által a jelenleginél jobban koordinált legyen.[4]

[3] A mezőgazdaság és az élelmiszeripar helyzetéről, fejlesztésének feladatairól 1978. március 15-i ülésén hozott határozatot az MSZMP Központi Bizottsága. Lásd a 84. sz. dokumentumot.

[4] A Politikai Bizottság 1978. december 12-i ülésén foglalkozott átfogóan a mezőgazdaság területi állami irányításának kérdésével. Úgy döntött – és a szükséges állami intézkedések megtételére felkérte a Minisztertanácsot –, hogy a mezőgazdasági termelésben végbement fejlődéssel összhangba kell hozni az állami irányító szervek jogosítványát. Ezért ajánlotta: „A jelenlegi állami szervek jogkörébe tartozó, de a fejlődés folyamán üzemi feladattá vált tevékenységeket szükség szerint az állami gazdaságok, termelőszövetkezetek hatáskörébe kell átadni, illetve a feleslegessé váltakat meg kell szüntetni. – A megyei tanácsok testületi szervei az ágazati termelépolitika megvalósításának csak a legfontosabb, átfogó kérdéseivel foglalkozzanak. Az alapvetően szakmai jellegű feladatokat a mezőgazdasági szakigazgatási szervek lássák el. – A nagyüzemeket érintő szakigazgatási feladatokat, hatósági jogköröket – ideértve a szövetkezetekkel

38

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI A SZÖVETKEZETEK KONGRESSZUSAIN RÉSZT VEVŐ KOMMUNISTÁK RÉSZÉRE[1]

(1976. JÚNIUS 29.)

Szövetkezeteink (a mezőgazdasági, az ipari, a fogyasztási, a lakás- és takarékszövetkezetek) előző kongresszusaik óta jelentős fejlődést értek el. Eredményesen hajtották végre a párt X. kongresszusának határozatait; teljesítették a IV. ötéves tervben foglalt fő feladatokat. A terv időszakában a mezőgazdasági szövetkezetek közös gazdaságai folyóáron 83 százalékkal, az ipari szövetkezetek 63 százalékkal, a fogyasztási szövetkezetek 56 százalékkal növelték termelésüket, illetve áruforgalmukat, ez idő alatt megduplázódott a lakásszövetkezetek lakásállománya. Valamennyi szövetkezeti ágazatban erőteljes volt a koncentráció és részben a szakosodás is.

kapcsolatos személyzeti munkát és az állami törvényességi felügyeletet is – a gazdasági társulásoknál alkalmazott megoldással azonosan, a járási hivataloktól a megyei tanácsok mezőgazdasági szakigazgatási szervéhez kell telepíteni. A háztáji és kistermeléssel, illetve a lakossággal kapcsolatos mezőgazdasági szakigazgatási (zömében hatósági) feladatokat változatlanul a helyi (községi, városi) tanácsok lássák el. – A járási hivatalok a mezőgazdasági szakigazgatás körében fő feladatként a községi tanácsok szakigazgatási tevékenységének irányításához, ellenőrzéséhez nyújtsanak segítséget, s bírálják el a helyi lakossági ügyekkel kapcsolatos fellebbezéseket, panaszokat." A kettős irányítás alatt működő szakigazgatási intézmények szervezeti és hatáskörі rendszerének fenntartását továbbra is indokoltnak tartotta. Ezért a mezőgazdasági intézmények szakmai irányítása, a fenntartásukkal és a fejlesztésükkel kapcsolatos feladatok továbbra is a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium hatáskörében maradtak. Hangsúlyozta azonban, hogy a szakigazgatási intézmények irányításában jobban kell érvényesíteni a megyei tanácsok területi felelősségét. Az általános mezőgazdasági igazgatási (hatósági) feladatok – javasolta a Politikai Bizottság – az állami gazdaságok esetében is a megyei tanács mezőgazdasági szakigazgatási szervének hatáskörébe tartozzanak. „Az egyéb irányítási feladatokat továbbra is az Állami Gazdaságok Országos Központja lássa el. A jelenlegi általános irányítást gyakorló 12 területi főosztályt meg kell szüntetni. Ezzel egyidejűleg – a felügyelet jobb ellátása érdekében –, gondoskodni kell néhány kis létszámú felügyeleti-revizori részleg megszervezéséről... A területi irányítás korszerűsítését úgy kell végrehajtani, hogy a hatáskörök rendezése elsődlegesen a tanácsok, ezen belül is a megyei szakigazgatási szerv szerepének növelését eredményezze. Az intézkedések, az irányító apparátus egészét tekintve, létszámmegtakarítással járjanak."

[1] A Politikai Bizottság megbízta a KB ipari, mezőgazdasági és közlekedési, valamint gazdaságpolitikai osztályát, gondoskodjanak arról, hogy a megyei pártbizottságok a megválasztott kommunista küldötteket összehívják, és a megyében szerzett tapasztalatokkal kiegészítve ismertessék velük az irányelveket, az egyes szövetkezeti ágazatok sajátosságait figyelembe véve készítsék fel őket a kongresszusra.

Az eredményekben meghatározó szerepe volt pártunk általános és szövetkezetpolitikájának, a szövetkezeti tagság munkájának, a termelési alapok gyarapodásának, egész társadalmunk együttes erőfeszítésének. Mindez lehetővé tette a vállalati gazdálkodás és szövetkezeti demokrácia erősítését, a szövetkezetek szocialista jellegének fejlesztését, a munka- és életkörülmények jelentős javulását, elősegítette a szövetkezeti mozgalom további fejlődését, a munkás-paraszt szövetség erősödését.

Pártunk tovább folytatja bevált lenini szövetkezetpolitikáját. A szövetkezetek jelenleg és a jövőben is jelentős szerepet töltenek be a mezőgazdaságban, az ipari termelés és a szolgáltatás több ágazatában, a kereskedelemben. Ennek megfelelő gondossággal kell foglalkozni fejlesztésükkel. Fontos, hogy a szövetkezeti mozgalom különböző ágai szervesen illeszkedjenek a szocialista népgazdaságba, erősítsék a munkás-paraszt szövetséget, járuljanak hozzá a szocializmus építéséhez hazánkban.

A kommunisták segítsék elő, hogy a szövetkezetek kongresszusain és a gyakorlati munkában jelentőségének megfelelő figyelmet kapjon a XI. pártkongresszus határozataiból és az V. ötéves tervből adódó szövetkezeti feladatok végrehajtása.

1. A szövetkezeti tulajdon fontos helyet foglal el a mezőgazdaságban, az ipari termelésben és a szolgáltatás több ágazatában, a kereskedelemben, egész népgazdaságunkban. Az ipari és fogyasztási szövetkezetekben a szövetkezeti tulajdon aránya több mint 90 százalék; a mezőgazdasági szövetkezetekben a termelőeszközök háromnegyed része oszthatatlan közös tulajdon. A szövetkezeti tulajdon részarányának további növelésével és a közös tulajdonosi szemlélet erősítésével el kell érni a gazdasági adottságok jobb hasznosítását. A mezőgazdasági szövetkezetekben elő kell segíteni, hogy a szövetkezetek használatában levő földek fokozatosan szövetkezeti tulajdonná váljanak.

2. A következő időszakban egész gazdasági életünkben a fő feladat a társadalmi termelés hatékonyságának az eddiginél erőteljesebb növelése. Mindehhez szükség van a belső tartalékok feltárására, a termelési szerkezetek további korszerűsítésére, a tudományos-technikai forradalom vívmányainak átgondolt, következetesebb alkalmazására.

A mezőgazdasági szövetkezetekre jelentős feladat hárul a lakosság élelmiszerellátása, a hazai ipar nyersanyag-szükségletének kielégítése, valamint az exportárualap növelése tekintetében. A közös gazdaságok különösen a hústermelésre, a szarvasmarha- és juhtenyésztésre, a gabona, a takarmánynövények, a zöldségfélék és egyes ipari növények (cukorrépa, dohány, napraforgó) termesztésére, valamint a rét- és legelőgazdálkodás fejlesztésére fordítsanak figyelmet. Munkájukban kerüljön jobban előtérbe a minőségi követelmény, az adottságokhoz való igazodás, az élőmunka, az eszközök, valamennyi erőforrás teljesebb kihasználása.

Az új, korszerű termelési és forgalmazási eljárások mellett alkalmazzák a bevált, hagyományos módszereket is.

Az ipari szövetkezetek bővítsék lakossági szolgáltató tevékenységüket. Fordítsanak nagy figyelmet a hiánypótló és választékbővítő, az állami ipart hasznosan kisegítő termelés növelésére, a kis- és középüzemi méretek által biztosított lehetőségek hasznosítására, a minden piacon értékesíthető, gazdaságos termékek előállítására, a lakásépítésben reájuk háruló feladatok maradéktalan teljesítésére.

A fogyasztási szövetkezetek legfontosabb feladata továbbra is az áruellátás színvonalának emelése, kulturáltságának növelése, a vendéglátás és a szolgáltatások javítása. Gondoskodni kell, hogy elegendő olcsó, megfelelő minőségű és választékú fogyasztási cikk álljon a lakosság rendelkezésére.

A takarékszövetkezetek a takarékosságra való neveléssel, a megtakarítások célszerű hasznosítása révén segítsék a népgazdasági célok megvalósítását. Kölcsönfolyósításukkal még eredményesebben járuljanak hozzá a mezőgazdasági kistermelés fejlesztéséhez, a lakosság életkörülményeinek javításához.

A lakásszövetkezetek készüljenek fel mintegy 200 000 szövetkezeti lakás szervezett házkezelési és karbantartási feladatainak ellátására. Fordítsanak nagy figyelmet arra, hogy a terveikben szereplő 20 000–22 000 lakás megfelelő minőségben felépüljön.

E célok megvalósításának szolgálatába kell állítani – a mozgalom egyes ágazatainak sajátos feladataihoz igazodóan – a szövetkezetek közös fejlesztési alapjainak felhasználását is.

A mezőgazdasági, ipari és fogyasztási szövetkezetek többségében már kialakult az optimális üzemi nagyság. Ezért a következő időszakban elsődleges feladat az ebben rejlő lehetőségek kihasználása. Kiemelt feladatként kell kezelni a szövetkezetek egymás közötti és az állami gazdálkodó szervekkel történő sokoldalú és a hatékonyabb gazdálkodást segítő együttműködésének szervezését, fejlesztését, a termelés, feldolgozás, értékesítés és a szolgáltatások területén egyaránt. Ezeket a tevékenységeket a már kialakult együttműködési formák (gazdasági társulások, termelési rendszerek, szerződéses kapcsolatok) keretében kell elsősorban megvalósítani.

A különböző szövetkezeti ágazatok – különösen a mezőgazdasági és fogyasztási szövetkezetek – tegyék szervezettebbé és hatékonyabbá a háztáji és kisegítő gazdálkodással kapcsolatos munkájukat. Ennek során működjenek együtt állami gazdaságokkal, felvásárló és feldolgozó vállalatokkal is.

3. A szövetkezeti demokrácia továbbfejlesztése szövetkezeti mozgalmunk fejlődésének követelménye és egyben társadalmi forrása. Az önálló vállalati gazdálkodás kiteljesedésével párhuzamosan ezért erősíteni kell a szövetkezeti demokráciát is. A bevált formák fejlesztése mellett törekedni kell az új igényeknek megfelelő módszerek alkalmazására, bevezetésére.

A szövetkezetek méreteiben és tevékenységében bekövetkezett változásokra figyelemmel az önkormányzati szervek hatáskörét alkalmassá kell tenni arra, hogy a tagság demokratikus jogait érdemben tudja gyakorolni, érvényesüljön a jogok és a kötelességek egysége. Ennek érdekében nélkülözhetetlen feladat a tagok rendszeres és megfelelő tájékoztatásának biztosítása. A vezető szervek és vezetők tevékenységének hatékonyabbá tételét a hatáskörök ésszerűbb megosztásával is elő kell segíteni. El kell érni, hogy a közgyűlések a szövetkezet legalapvetőbb ügyeinek (a szövetkezet státusa, az elnök és a főbb tisztségviselők megválasztása, az alapszabály megállapítása, a mérleg és a tervek jóváhagyása) tényleges döntésre alkalmas fórumaivá váljanak. Az egyéb kérdéseket – súlyuknak megfelelően – a küldöttgyűlés, a vezetőség, az egyes vezetők, a bizottságok és a kisebb munkakollektívák hatáskörébe indokolt utalni. A követelményeknek megfelelően kell elhatárolni a testületi és az egyszemélyi vezetés feladatait.

A küldöttgyűlés jelentőségének növekedése következtében nagy figyelmet kell fordítani a küldöttek megválasztására, s el kell érni, hogy tevékenységükről rendszeresen számot adjanak választóiknak. Biztosítani kell, hogy a küldöttgyűlés munkájában megfelelő formában az alkalmazottak képviselői is részt vegyenek.

A szövetkezetek társadalmi és gazdasági életében növelni kell a kis kollektívák (munkacsoportok, brigádok, ágazati, területi részlegek, szervezetek, illetve más dolgozói, tagsági közösségek) szerepét. Részükre meghatározott körben véleményezési, illetve döntési jogot is indokolt biztosítani. A munkával kapcsolatos kérdések eldöntésében az alkalmazottak a tagokkal azonosan vegyenek részt.

A kommunisták segítsék elő, hogy a kis kollektívák a szövetkezeti demokrácia tartalmas formáivá váljanak. Irányítsák jobban a figyelmet a szövetkezeti tagok egyes rétegeinek (a nők, fiatalok, nyugdíjasok, szellemi és fizikai dolgozók) sajátos érdekeire, támogassák azok érvényesítését, valamint megfelelő arányú részvételüket a szövetkezet testületi szerveiben.

Az alapszabály és más belső szabályzatok a tagsági jogok és kötelezettségek foglalatai. A közös tulajdonosi érzés teljesebb kibontakozása, a helyes magatartásra nevelés szükségessé teszi, hogy a tagság jogait és kötelességeit ismerje, azokat tudatosan gyakorolja és betartsa. Ezt a belső szabályzatok egyszerűsítésével, számuk csökkentésével áttekinthetőbbé, közérthetőbbé tételükkel is elő kell segíteni. Mindez hozzájárulhat a jobb munkahelyi légkör kialakításához, teljesebben érvényesülhet a tagság alkotó kezdeményezése és aktív részvétele a szövetkezetek mindennapi életében.

4. A szövetkezeti ellenőrzési rendszer hatékonyabb működtetése előmozdítja a szövetkezetek gazdasági-társadalmi, mozgalmi feladatainak megvalósítását, működésük törvényességét, a szövetkezeti tulajdon védelmét. Társadalmi, szö-

vetkezeti és tagi érdek a szövetkezeti ellenőrzés színvonalának, személyi feltételeinek javítása. Ennek érdekében:

növelni kell az ellenőrzést végző szövetkezeti szervek felelősségét a társadalmi tulajdon védelméért, a rendellenességek megelőzéséért, a feltárt hiányosságok következetes felszámolásáért;

erősíteni kell a tulajdonosi (testületi) ellenőrzés minden formáját, a közös tulajdonosi felfogást;

az ellenőrzést a vezetői tevékenység szerves részének kell tekinteni; ez jusson kifejezésre a vezetők minősítésénél is;

hatáskörük, feladataik, függőségi viszonyaik pontos rögzítésével, szakmai továbbképzésük biztosításával erősíteni kell a felügyelő (ellenőrző) bizottságok tevékenységét és a vezetést közvetlenül segítő belső ellenőri munkát.

5. A koncentráció, a gazdálkodás korszerűsödése következtében a szövetkezetekben is egyre inkább kialakulnak az állami vállalatokkal azonos vagy azt közelítő munkavégzési körülmények. A tulajdonviszonyok és a gazdálkodás fejlődése lehetővé, a dolgozók átrétegződése pedig indokolttá teszi, hogy a – feltételek megteremtésével párhuzamosan – a végzett munkához fűződő jogok és kötelességek egész társadalmunkban érvényes elvei fokozatosan a szövetkezetekben is megvalósuljanak. Ennek érdekében már több központi intézkedés történt, szükséges azonban, hogy a szövetkezetek is vizsgálják meg saját lehetőségeiket és tegyék meg a szükséges intézkedéseket. (Például a munka szerinti elosztás elvének következetes érvényesítése, a folyamatos foglalkoztatás biztosítása.)

6. A szövetkezetek elért eredményeihez jelentős mértékben járultak hozzá társadalmi érdekképviseleti szerveik. A jövőben azonban – főként a termelő típusú szövetkezetekben – a gazdasági egységek érdekképviselete mellett, az eddiginél aktívabban segítsék a szövetkezeti tagok egyéni érdekvédelmét, és fordítsanak nagyobb figyelmet az össz-szövetkezeti, valamint a társadalmi érdekek következetesebb érvényesítésére, a mozgalmi tevékenység fejlesztésére, a szövetkezetek gazdasági társulásainak képviseletére. Ennek megfelelően:

A szövetkezetek szocialista vonásainak erősítése érdekében mozdítsák elő a szövetkezetek törvényes működését, a szövetkezeti tulajdon növelését és védelmét, a szocialista elosztás elvének következetes érvényesülését, a szövetkezeti demokrácia korszerűbb és eredményesebb formáinak feltárását.

Segítsék elő a termelés mennyiségi és minőségi színvonalának növelését, a gazdasági hatékonyságot, a takarékosság megvalósítását, a munka- és üzemszervezés további javítását, a szövetkezetek belső életének és gazdálkodásának korszerűsítését. A szövetkezetek fejlesztése a népgazdasági célokkal, a helyi adottságokkal és hasonló vagy kapcsolódó tevékenységet folytató szövetkezetekkel összhangban történjen.

Támogassák a munkaverseny-mozgalom kiszélesítését, a szocialista brigádmozgalmat, aktívan segítsék a szövetkezetek gazdálkodási versenyét.

A gazdaságpolitikai követelményeknek megfelelően kezdeményezzék, szervezzék a különböző gazdasági együttműködési formák kialakulását és eredményes működését.

A szövetkezetek igényeinek megfelelően bővítsék szolgáltatásaikat. Információk adásával, koncepciók kidolgozásával és más módon segítsék a szövetkezeteket a tervezés munkájában, elfogadott terveik végrehajtásában. Ahol vétkes mulasztást tapasztalnak, kezdeményezzenek felelősségre vonást.

Fejlesszék és elnökségük útján irányítsák a szövetkezeti ellenőrzést segítő revizori irodák szolgáltatásait. Szükséges esetben – össz-szövetkezeti érdekből – kezdeményezzék az ellenőrzést. Nyújtsanak nagyobb támogatást a felügyelő (ellenőrző) bizottságoknak, a szövetkezetek vezetőségeinek, szakmailag is segítsék a belső ellenőrök munkáját, felkészültségük színvonalának növelését. Kísérjék figyelemmel a revizori irodák átfogó ellenőrzéseinek megállapításait, és hassanak oda, hogy a hiányosságokat a szövetkezetek szakszerű intézkedésekkel megszüntessék.

A vezetés színvonalának emelése érdekében segítsék a szövetkezetekben a párt káderpolitikai határozatainak végrehajtását. Támogassák a tervszerű káderfejlesztést, továbbá az arra alkalmas fizikai dolgozók, fiatalok és nők vezetői tisztségekbe választását, vezetői beosztásba történő beállítását. Fejlesszék együttműködésüket a párt-, állami és társadalmi szervekkel.

Az érdekképviseleti szervek feladataikat továbbra is mozgalmi eszközökkel lássák el. Választott testületeik összetétele feleljen meg a szövetkezetekben végbement változásoknak; azokban súlyuknak megfelelően kapjanak helyet a tagok különböző rétegei (nők, fiatalok, fizikai dolgozók, műszaki és más értelmiségiek, párttagok, pártonkívüliek). A cselekvési egység érdekében ajánlásaik, irányelveik gyakorlati érvényesülését az eddigieknél következetesebben kísérjék figyelemmel, hatásukat rendszeresen értékeljék. A mezőgazdasági szövetkezeteknél az eddigiekhez képest szorosabb kapcsolatrendszert kell kialakítani a szövetkezetek és a területi szövetségek, valamint országos érdekképviseleti szerveik között az azonos célok és az egymásra utaltság elvei alapján.

7. A szövetkezetekről szóló magas szintű jogszabályok valamennyi szövetkezeti ágazatban megfelelően segítették a szövetkezetpolitikai elvek érvényre jutását; ezen követelményt alapvetően a továbbiakban is kielégítik. A szövetkezetek fejlődése és az általános társadalmi-gazdasági haladás azonban szükségessé teszi módosításukat, korszerűsítésüket. A szövetkezetekben dolgozó kommunisták a jogszabályok tervezetének megvitatása során segítsék elő, hogy a módosítások az ágazati sajátosságokhoz igazodóan:

– biztosítsák a tulajdonviszonyok, a gazdálkodás, a működés, az elosztás és a tagsági viszony szocialista jellegének erősödését,

– fejlesszék a szövetkezeti demokráciát és az ellenőrzést;

– az össztársadalmi érdekek fokozottabb érvényre juttatása érdekében erősítsék a központi irányítás hatékonyságát, ezzel együtt biztosítsák a szövetkezeti és egyéni érdekek összehangolt érvényesülését;

– tegyék lehetővé a szövetkezetek gazdasági együttműködésének sokoldalú fejlődését.

8. A kommunisták a gyakorlati munka során fordítsanak nagyobb gondot a szemléletformáló, meggyőző és politikai nevelő tevékenységre, a szövetkezeti tagok és alkalmazottak műveltségének, képzettségének fejlesztésére. A szövetkezeti sajátosságoknak megfelelően következetesen érvényesítsék a párt káderpolitikai elveit. Aktívan működjenek közre a gazdasági, társadalmi, művelődési, sport- és a szövetkezetpolitikai feladatok megértetésében és megvalósításában. Nyújtsanak segítséget a szövetkezetek választott testületei, bizottságai, egyszemélyi vezetői és a társadalmi szervezetek (KISZ, szakszervezeti csoport, népfront stb.) együttműködésének erősítésében. Fordítsanak különös gondot arra, hogy a fiatalság mind jobban felismerje, számára milyen távlatokat kínál a szocialista mezőgazdaság.

A kommunisták személyes példamutatással is segítsék elő, hogy a szocialista munkaverseny és brigádmozgalom fejlődjön, tartalmilag gazdagodjon. Az eddig elért eredményeket továbbfejlesztve fokozzák aktivitásukat, hogy a szocialista brigádok igazi szocialista jellegű közösségekké váljanak, mutassanak példát a munkában, tanulásban, közéleti tevékenységben és a szocialista erkölcsi normák érvényesítésében.

Sokrétű feladataik eredményes megvalósításának alapvető feltétele a pártszervek és a különböző pártszervezeti egységek (pártcsoportok, alapszervezetek) elvi alapon álló, céltudatos, aktív irányító és ellenőrző munkája.

Megjelent: Társadalmi Szemle, 1976. augusztus–szeptember. 67–71. old.

39
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FÖLDTULAJDON ÉS -HASZNÁLAT, VALAMINT A FÖLD ADÁSVÉTELE ÉS A TELEKGAZDÁLKODÁS EGYES KÉRDÉSEINEK RENDEZÉSÉRE[1]

(1976. JÚLIUS 13.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának határozatában és a Programnyilatkozatban megjelölt, a föld- és telektulajdonra, a földhasználatra és a telekgazdálkodásra vonatkozó célok elérését segítő intézkedések előkészítésére széles körű vizsgálatok folytak.

Az elemzések tapasztalatai igazolják, hogy a tulajdonviszonyok gyökeres megváltoztatására nincs szükség. A termőföld döntő többsége szocialista tulajdonban van, és azt a fejlődő szocialista nagyüzemek hasznosítják. A föld védelmét állami rendelkezések biztosítják, bár ezek végrehajtása nem minden tekintetben következetes. Az állampolgárok tulajdonában levő földek többségén a lakosság jobb ellátását és a saját szükségletek kielégítését segítő gazdálkodás folyik. A személyi tulajdonban levő telkek a magánlakás-építést, a saját fogyasztásra történő termelést és a munka utáni pihenést szolgálják. A telekfelhalmozást és az ingatlanforgalomban keletkező munka nélküli jövedelmet rendelkezések gátolják.

Az állami és a szövetkezeti tulajdonban levő földek és telkek eladásának megtiltására, a földmagántulajdon szerzésének további korlátozására, a területek rendeltetésszerű hasznosítására, valamint a föld- és telekhasználatban új formák bevezetésére és a magán-ingatlanforgalom állami ellenőrzésének fokozására vonatkozó javaslatok fő célja a tulajdonviszonyok szocialista jellegének erősítése.

Az előkészítő munka során szerzett tapasztalatok arra figyelmeztetnek, hogy az intézkedések gyakorlati alkalmazására csak fokozatosan, a lehetőségeinkkel összhangban kerülhet sor.

[1] A dokumentumot előzetesen megvitatta a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség és a Gazdaságpolitikai Bizottság.

1. A FÖLDTULAJDON ALAKULÁSA

Hazánkban a szocialista földtulajdon fokozatosan valósul meg. Az elmúlt évtizedben, különösen a IX. kongresszus határozata alapján tett állami intézkedések elősegítették a szocialista földtulajdon fejlődését. Az állami földtulajdon mellett kialakult és fokozatosan növekszik a szövetkezeti földtulajdon.

Jelenleg az ország összes földterületéből állami tulajdonban van 33 százalék, a szövetkezetek közös tulajdonában 28 százalék, a szövetkezeti tagok tulajdonában, de közös használatban 30 százalék, személyes használatban 3 százalék, magán- és személyi tulajdonban pedig 6 százalék.

Az állami tulajdonban levő földek nagyobbik részét állami gazdaságok hasznosítják. 1968-ig mintegy 1,2 millió hektár állami föld a termelőszövetkezetek használatában volt. Ennek többsége azóta minimális összegű térítés ellenében szövetkezeti tulajdonba került. Jelenleg mintegy 170 000 hektár állami föld van a szövetkezetek használatában.

Az 1967-ben megjelent földtörvény létrehozta a szövetkezeti földtulajdon kategóriáját.[2] Az állami tulajdonú földek szövetkezeti tulajdonba adásával, a kívülállók földjének kötelező megváltásával és szórványos földfelajánlásokkal a szövetkezeti földtulajdon ezt követően ugrásszerűen növekedett. A szövetkezetek használatában levő földek 46,5 százaléka a szövetkezetek közös tulajdonában, mintegy 50 százaléka a tagok és családtagjaik tulajdonában, 3,5 százaléka pedig állami tulajdonban van. A szövetkezeti földtulajdon jelenleg évenként mintegy 45 000 hektárral, aránya pedig 0,8 százalékkal növekszik. Figyelembe véve a földdel rendelkező szövetkezeti tagok magas átlagéletkorát, a következő évtizedben a szövetkezeti közös földtulajdon nagyobb arányú növekedésével lehet számolni. Az egységes szövetkezeti földtulajdon csak hosszabb idő alatt valósulhat meg.

Az állami és szövetkezeti földtulajdon alakulása alapján összhangban van a szocialista tulajdonviszonyok fejlődésével, követelményeivel. Továbbfejlesztésük érdekében a párt XI. kongresszusának határozata és Programnyilatkozata alapján olyan intézkedésekre van szükség, amelyek az állami tulajdonban levő földek eladása nélkül is lehetővé teszik a rendeltetésszerű hasznosítást.

A magán-, illetve személyi tulajdonban levő mintegy 520 000 hektár föld a tulajdonviszonyok alakulását tekintve nagy figyelmet érdemel. E földek ugyanis nagyobbrészt az értékesebb belterületeken, zártkertekben és a fejlesztésre kijelölt területeken vannak.

[2] Az 1967. évi IV. törvény (a földtulajdon és földhasználat továbbfejlesztéséről) 1. és 2. §-a. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1967. 75. old.)

A felszabadulást követően a magán- és személyi tulajdonban tartható, illetve megszerezhető földtulajdon mértéke többször változott. Jelenleg a mezőgazdasággal élethivatásszerűen foglalkozók tulajdonában maximálisan 15 hektár lehet. Ha az örökölt föld ezt meghaladja, a többlet területre az államot vételi jog illeti meg. Ezenkívül a vásárolható föld nagysága is korlátozott: 6000 m^2 szőlőt, gyümölcsöst, illetve 3 hektár egyéb művelési ágú földet vásárolhatnak. A mezőgazdasággal nem élethivatás-szerűen foglalkozó állampolgár viszont már csak 6000 m^2 külterületi földet szerezhet. Belterületen a vásárolható földterület korlátozása még ennél is szigorúbb. A szerezhető terület nagysága 1500 m^2.

A magán- és személyi tulajdonú föld adásvételére és öröklésére vonatkozó jogszabályok[3] ma már nincsenek összhangban a szocialista tulajdonviszonyok távlati követelményeivel. A nagyüzemi művelésre is alkalmas külterületek és a zártkertek elaprózódnak, és a fejlesztésre kijelölt belterületek közérdekű hasznosítását gátolják, illetve a későbbi években csak jelentős állami vagy szövetkezeti többletköltségekkel teszik azt lehetővé. Az adásvétel során irreálisan magas, munka nélküli jövedelmeket biztosító forgalmi árak alakulnak ki. Ezen túlmenően valójában nincs is igény a maximálisan megszerezhető vagy örökölhető földterületre.

2. JAVASLAT AZ ÁLLAMI FÖLDTULAJDON ELADÁSÁNAK MEGSZÜNTETÉSÉRE

A szocialista tulajdonviszonyok továbbfejlesztésére vonatkozó követelményekkel összhangban a mezőgazdasági rendeltetésű állami földek tulajdonjogának átruházását 1977. január 1-től meg kell tiltani.[4]

A nagyüzemi művelésre alkalmas – jelenleg is a termelőszövetkezetek által használt és más irányú állami hasznosításra nem kerülő – földeket a termelőszövetkezeteknek kell térítés nélkül használatba adni. A használatba adott földterületekre is érvényesíteni kell – a szövetkezeti közös tulajdonú földekkel azonos – üzemi hasznosítás feltételeit, s az érdekeltséget a termelés korszerűsítésével és bővítésével összefüggő fejlesztésükben. Ezzel összhangban a hasznosítás jogának tartósnak kell lennie, és a garanciáknak ki kell terjedniük a termelőszövetkezeti befektetések kártalanítására is, arra az esetre, ha később szükségessé válik a használatba adott földek igénybevétele másféle közösségi célokra.

Lehetővé kell tenni, hogy az állami tulajdonban levő, nagyüzemi művelésre nem alkalmas földeket az állampolgárok bérbe vegyék a hasznosításban kellő érdekeltséget és kedvezményt biztosító, kis összegű díj ellenében, indokolt esetben díjmentesen. Az állampolgárokkal a bérlet feltételeit szerződésben kell rögzíteni.

[3] Lásd ugyanazon törvény 21–25. §-ait. (Ugyanott, 77. old.)

[4] Lásd az 1976. évi 33. sz. törvényerejű rendeletet a tartós földhasználatról. (Ugyanott, 1976. 218–219. old.)

A termelőszövetkezeteknek tartós használatba, illetve az állampolgároknak bérbe adott állami földekre egyaránt érvényesíteni kell a művelési kötelezettséget, s annak elmulasztása esetén a használati vagy bérleti jogot meg kell vonni.

Az állami földtulajdon növelése érdekében a belterületi földet a termelőszövetkezeti tagok és a kívülállók is a jövőben csak az államnak ajánlhatják fel.[5] Ezentúl az ismeretlen személyek tulajdonában levő földeket – az érvényes jogszabályok következetes alkalmazásával – állami tulajdonba kell venni.[6]

3. AZ EGYSÉGES SZÖVETKEZETI FÖLDTULAJDON KIALAKULÁSÁT SEGÍTŐ INTÉZKEDÉSEK

A termelőszövetkezeti tulajdonban levő földek állampolgárok részére történő eladását 1977. január 1-től meg kell tiltani.[7] A nagyüzemi művelésre nem alkalmas földeket a termelőszövetkezetek ezt követően csak a tagjaiknak és állandó alkalmazottaiknak adhatják bérbe. Ha ezt nem igénylik, a műveletlenül hagyott földeket – térítés nélkül – állami tulajdonba kell venni.

A szakszövetkezetek és tagjaik földtulajdonát úgy kell szabályozni, hogy segítse elő a közös tulajdon és gazdálkodás kialakulását. Ennek megfelelően a tagok tulajdonában és használatában levő, közös művelésre is alkalmas földek tulajdonjogának az állampolgárok részére történő átruházását szintén meg kell tiltani.[8] A jövőben az ilyen földeket is csak a szövetkezeteknek vagy az államnak lehet eladni.

Az egységes szövetkezeti földtulajdon kialakítását szolgálja a termelőszövetkezeti tagok által a felajánlott föld közös tulajdonba vételének jövedelemszabályozási eszközökkel való ösztönzése, ami 1976. január 1-ével már megvalósult. A földjáradékot ez évtől ugyanis az adózott bruttó jövedelemből, a felajánlott föld utáni térítést pedig az adózatlan bruttó jövedelemből kell kifizetni.

4. A FÖLDMAGÁNTULAJDON SZERZÉSÉNEK SZABÁLYOZÁSA

A földmagántulajdon szerzését a társadalmilag indokolt mértékre kell szűkíteni. Ennek érdekében:

A mezőgazdasági főfoglalkozású magyar állampolgárok ha 3 hektárt, egyéb foglalkozásúak 6000 m^2-t meghaladó külterületi földet örökölnek, a többletet nem tarthatják meg, s eladáskor az államnak elővásárlási jogot kell biztosítani.

A külterületi magántulajdonban levő földek adásvételét csak a mezőgazdasági főfoglalkozású magyar állampolgárok részére lehet – maximálisan 6000 m^2-

[5] Erről az 1976. évi 34. sz. törvényerejű rendelet 2. és 5. §-a intézkedik. (Ugyanott, 220. old.)

[6] Erről az 1976. évi 35. sz. törvényerejű rendelet (az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1972. évi 31. sz. törvényerejű rendelet módosításáról) 13. §-a intézkedik. (Ugyanott, 222. old.)

[7] Ezt az intézkedést az 1976. évi 33. sz. törvényerejű rendelet 1. §-a tartalmazza. (Ugyanott, 218. old.)

[8] Lásd az 1976. évi 34. sz. törvényerejű rendelet 10. §-át. (Ugyanott, 220. old.)

ig – engedélyezni, ha ezzel együtt az összes tulajdonában levő föld a 3 hektárt nem haladja meg.[9]

Az országos jelentőségű üdülőkörzetekben a zártkertű tulajdon szerzését engedélyhez kell kötni. Az üdülő- vagy üdülőtelek-tulajdonnal rendelkezők részére ilyen körzetekben zártkerti tulajdon szerzését, illetve a zártkerttel rendelkezők részére üdülő- vagy üdülőtelek-vásárlást nem lehet engedélyezni. Emellett a nagyüzemi művelésre alkalmassá tehető zártkertekben támogatni kell az önkéntes földcseréket. A zártkertek rendeltetésszerű hasznosítását szigorúan ellenőrizni, a művelési kötelezettség elmulasztását szankcionálni kell.

A javaslatok nem érintik a meglevő tulajdont, csak a tulajdonjog átruházással és örökléssel a jövőben megszerezhető területnagyságot, illetve tulajdont korlátozzák. A földmagántulajdon szerzését tovább korlátozó és az országos jelentőségű üdülőterületeken levő zártkertek adásvételének engedélyhez kötését célszerű 1978-ra ütemezni.

5. A MEZŐGAZDASÁGI FÖLDEK VÉDELME

Az ország mezőgazdasági termőterülete évről évre csökken. Ez nagyrészt természetes következménye az urbanizációnak. Korábban mezőgazdasági művelés alatt álló területeken ipari, közlekedési és vízügyi létesítmények, új városok, lakótelepek épültek. Ezen túl azonban számottevő terület van kitéve eróziós vagy az időnként megismétlődő ár- és belvízkárosodásnak. A termőterület csökkenésének folyamatát lassítani kell. Ennek érdekében célszerű központi előírásokkal korlátozni a földek mezőgazdasági művelés alól történő kivonásának lehetőségét. A különböző létesítményeket lehetőleg a gyengébb minőségű földekre kell telepíteni.

A termőföld védelme érdekében jelenleg a mező- és erdőgazdasági termelésből kivont üzemi létesítmények, telepek stb. elhelyezésére használt földekért térítést kell fizetni. Célszerű ezt a térítést az igénybe vett földek minősége szerint a mainál jobban differenciálni, s ezzel is arra ösztönözni, hogy az építkezésekkel ne a jó minőségű földeket vonják ki a mezőgazdasági művelés alól.[10]

A földvédelmi törvény[11] előírja a földek művelési kötelezettségét. E szerint minden tulajdonos a mezőgazdasági célra hasznosítható földjét köteles megművelni. A kötelezettség teljesítését a tanácsok határszemléken ellenőrzik, s a mulasztókkal szemben különböző szankciókat alkalmazhatnak vagy kezdeményezhetnek. Az egyéni földhasználó földjét – térítés nélkül – állami tulajdonba lehet

[9] Lásd az 1977. évi 27. sz. törvényerejű rendeletet a mező- és erdőgazdasági ingatlanok forgalmáról. (Ugyanott, 1977. 298–299. old.)

[10] Lásd az 1977. évi 25. sz. törvényerejű rendeletet a mezőgazdasági rendeltetésű földek védelméről szóló 1961. évi VI. törvény módosításáról. (Ugyanott, 292–294. old.)

[11] Itt az 1961. évi VI. törvényre történik utalás. (Ugyanott, 1961. 72–74. old.)

venni, 3000 forintig terjedő pénzbírságot lehet kivetni, s a nagyüzemek vezetői ellen fegyelmi felelősségre vonást lehet kezdeményezni. A szankciók a gyakorlatban nem érvényesülnek kellő hatékonysággal. A nagyüzemek vezetőinek fegyelmi felelősségre vonása elmarad, a pénzbírságok nagyon alacsonyak, az állami tulajdonba vételre pedig a helyi tanácsok nem tesznek javaslatot. Népgazdasági érdek, hogy a földet a gazdasági lehetőségek figyelembevételével maradéktalanul megműveljék. A művelési kötelezettség elmulasztása esetén következetesen alkalmazni kell az érvényben levő szankciókat.

II
A TELEKTULAJDON ÉS TELEKGAZDÁLKODÁS

. A JELENLEGI HELYZET

A belterületi földek, a lakó- és üdülőtelkek túlnyomó többsége – mintegy 70 százaléka – magánszemélyek tulajdonában van. A lakó- és üdülőtelkek döntő többsége beépített. A személyi tulajdonban levő lakások száma több mint 2,6 millió, az üdülőké pedig kb. 70 000. A be nem épített lakótelkek száma 156 000, üdülőtelkeké 60 000.

Az állampolgárok lakó- és üdülőtelek-igényét többségében magánforgalomban elégítik ki. Az állam által értékesített lakótelkek száma és aránya minimális, de ára kedvező, és ebből eredően az állampolgárok mind nagyobb számban igyekeztek az államtól telket vásárolni.

Az életszínvonal emelkedése lehetővé teszi a lakosság egyre növekvő rétegei számára a személyi tulajdonú lakás építését. A kormányzat – a lakáshelyzet javítása érdekében –, ezt megfelelő hitelpolitikával is támogatja. Ennek következtében megnőtt a lakosság telekigénye. Az állami telekellátás már az 1960-as évek végétől nem tudott lépést tartani az igényekkel. Különösen a városokban és erősen fejlődő községekben okozott problémát a megfelelő számú telek biztosítása. Az életszínvonal emelkedésével együtt járt az üdülőtelek-igények növekedése is. A jogosnak tekinthető lakó- és üdülőtelek-igényeket kielégítő vásárlások mellett spekulációs célú telekvásárlások is történtek. 1969 után új telekellátási rendszer került bevezetésre.[12] Ennek alapvető célja az építési telek társadalmi érdekeknek megfelelő hasznosítása és a munka nélküli vagyonszerzés, a spekuláció korlátozása volt. Ezt a telektulajdon mértékének korlátozása, a telekadóról, az út- és közműfejlesztési hozzájárulásról, valamint az állami telekvásárlásról és telekértékesítésről szóló rendelkezések segítették elő.

Az intézkedések hatására megszűnt a telekfelhalmozás és visszaszorult a spe-

[12] Lásd az 1031/1969. (VIII. 31.) Korm. sz. határozatot a lakás- és üdülőépítésének telekellátási rendszeréről. (Ugyanott, 1969. 323–326. old.)

kuláció. A telekárak emelkedése, ha mérsékeltebben is, de tovább folytatódott, mert a telekkínálat nem tudta kielégíteni a növekvő keresletet. Hozzájárult a telekárak emelkedéséhez az is, hogy az utóbbi években az állam jelentős beruházásokkal fejleszthette az közműellátást. Az út- és közműfejlesztési hozzájárulás költségeinek egy része az ingatlantulajdonosokat terheli, de az ingatlanértékemelkedés mértéke a térítendő összegeket lényegesen meghaladja. A telekárak alakulására – az említetteken kívül – jelentős hatást gyakorol a külterületi földeknek a belterületekhez csatolása és az építési övezeti besorolás megváltoztatása is. Az előbbi ugyanis lehetővé teszi az építkezéseket, az utóbbi pedig azzal jár, hogy a korábban egyszintes épületek, családi házak helyett többszintes, társas lakóházak vagy üdülők építhetők.

A fejlődő településeken mindinkább jelentős problémát okoz a közérdekből elrendelt építési tilalom alatt álló telkek kisajátításának elmaradása. Ez feszültséget okoz az érintett állampolgárok és a tanácsi szervek között. A probléma megoldása érdekében kívánatos lenne az építési tilalom alatt álló telkek kisajátítása, de a népgazdaság teherbíró képességére tekintettel erre csak fokozatosan kerülhet sor. Az építési tilalom alatt álló területek értéke megközelíti a 2 milliárd forintot, s ez a telekárak emelkedésével arányosan állandóan nő.

Telekgazdálkodásunk problémái főleg a dinamikusan fejlődő területeken érzékelhetők. A kisebb községekben és a nagyközségek jelentős részében nem okoz gondot a telekigények kielégítése. A telekellátás itt sem elsősorban az állami telekeladás útján történik, hanem a magánforgalomban, de ezeken a területeken a kínálat is nagy. Ezt jelzi, hogy a községekben több mint 30 900 olyan állami tulajdonú telek van, amelyet az Országos Takarékpénztár évek óta nem tud értékesíteni kereslet hiányában.

2. JAVASLAT AZ ÁLLAMI TELKEK ELADÁSÁNAK MEGSZÜNTETÉSÉRE

A városfejlesztési és városrendezési célok megvalósítása és a telekárak emelkedéséből származó munka nélküli jövedelem szerzésének megakadályozása érdekében az állami tulajdonú beépítetlen telkek eladását meg kell tiltani. A megtiltás időpontjaira a javaslatok a következők:

Az állami tulajdonban levő, magánerőből beépíthető üdülőtelkek eladását 1977-től az ország valamennyi településén meg kell tiltani.

Az V. ötéves lakásépítési tervre és a népgazdaság teherbíró képességére tekintettel az állami lakótelek-értékesítés megszüntetését két ütemben célszerű végrehajtani. 1977-től az ország valamennyi településében a magánerőből társasházzal, illetve csoportos korszerű lakóházzal beépíthető telkek eladását, majd a VI. ötéves terv lakásépítési előirányzatainak kidolgozása és jóváhagyása során megha-

tározandó időpontban a magánerőből egyedi családi házzal beépíthető állami lakótelkek eladását kell megszüntetni.

A társasházzal és csoportos lakóházzal beépíthető, korábban értékesítésre kerülő állami lakótelkek száma kevés. Ezért az állami lakótelkek nagyobb részének értékesítése a javaslat szerint lényegében csak a VI. ötéves terv időszakában szűnik meg, így az intézkedés addig a családiház-építésre nem hat és várhatóan társadalompolitikai feszültséget sem okoz.

Az állami tulajdonban levő telkek eladási tilalmát nem kell kiterjeszteni az állami és személyi, úgynevezett vegyes tulajdonú telkeken fennálló hányadokra. A vegyes tulajdonú lakóházakban levő állami lakások értékesítése esetén a telektulajdon arányos része is személyi tulajdonba adható.

Az állami telkek eladásának fokozatos megszüntetése mellett gondoskodni kell az állampolgárok telektulajdonát rendező, továbbá az ingatlanforgalmat befolyásoló – jelenleg hatályos – jogszabályok maradéktalan végrehajtásáról.[13] Hatékonyabb szankcionálással el kell érni, hogy az állampolgárok a telkükre elrendelt beépítési kötelezettségüknek eleget tegyenek, vagy a telket eladják azoknak, akik jogos lakásszükségletüket építkezéssel kívánják és tudják kielégíteni. A tapasztalatok szerint a tanácsok egy része – az építési telekhiány ellenére – ritkán él a beépítési kötelezettség elrendelésével, holott ez hatékony eszköz lehetne az állampolgárok tulajdonában levő belterületi telkek város- és községrendezési terveknek megfelelő tényleges beépítésének szorgalmazására és a települések külső körzeteiben történő építkezések mérséklésére.

3. JAVASLAT AZ ÁLLAMI TELKEK TARTÓS HASZNÁLATBA ADÁSÁNAK RENDSZERÉRE

Az állami telkek értékesítésének megszüntetése után azokat tartós használatba adás útján kell hasznosítani. A használatba adásra vonatkozó szabályokat a következők szerint kell megállapítani:

Az állami telkeket a tanácsok adják használatba az állampolgároknak, előnyben részesítve a csoportos, társas- és szövetkezeti lakóházak szükséges telekigények kielégítését.

A tartós használatba adás időtartama az épület fennállásáig, de legalább 50 évig terjedjen.

Lakó- és üdülőtelkeket csak beépítési kötelezettség mellett szabad tartós használatba adni, ha a használó ennek nem tesz eleget, használati joga – a díj arányos részének visszatérítésével – megszüntethető.

Biztosítani kell, hogy a telek használója, illetőleg jogutódja a telken enge-

[13] Ezt szolgálta az 1004/1977. (I. 28.) sz. minisztertanácsi határozat a lakosság lakás- és üdülőépítése telekellátási rendjének módosításáról. (Ugyanott, 1977. 451–453. old.) Lásd még az 1046/1980. (XII. 10.) sz. minisztertanácsi határozatot. (Magyar Közlöny, 1980. 92. sz. 1290. old.)

déllyel épített, személyi tulajdonú épülettel rendelkezhessen. A használati jogot a kisajátítási és kártalanítási szabályoknak megfelelően csak közérdek miatt lehet megszüntetni, a használati díj arányos részének és a telken végzett beruházás értékének térítésével.

A használati jog örökölhető és a használatba kapott állami telken épített lakóház vagy üdülő eladása esetén az új tulajdonosnak átadható. A használati jog átadása munka nélküli jövedelem forrásává nem válhat, az átadó csak a használati díj arányos részének megtérítését kérheti.

A beépítetlen telkek tartós használatba adásakor olyan összegű egyszeri használatbavételi díjat kell a telek forgalmi árának figyelembevételével megállapítani, ami az értékesítési tilalom folytán kieső állami bevételt, valamint az út- és közműfejlesztés költségeit – az állampolgárok érdekeltségét is figyelembe véve – ellensúlyozza. A megállapított használatbavételi díj mértéke az egyes állampolgárok szociális, jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintettel mérsékelhető, és részletfizetés, illetve hitel is engedélyezhető, különösen a több gyermekes családok, munkások és fiatal házaspárok részére. Üdülőtelek használatba adásakor kedvezmény csak társas- és szövetkezeti üdülőt építő közösségeknek adható.

A magánszemély használatába adott telek átadása és öröklése illetékmentes, de ez nem vonatkozik az állami telken épitett és személyi tulajdonba levő épületre.

A használatba adás jogi feltételei megfelelő biztonságot teremtenek a használók részére. Az anyagi feltételek pedig, amellett, hogy indokolatlan anyagi előnyöket nem nyújtanak, kellő vonzerőt gyakorolnak, mert a használatba vételt nem terheli az ún. átírási illeték (amely a forgalmi ár 17 százaléka), és a használatba kapott telkek öröklése is illetékmentes (ami az örökölt érték nagyságától és az örökös személyétől függően a forgalmi érték 5–8 százaléka között van jelenleg). A használatba adás fokozatos elterjesztésének feltétele, hogy az állam ilyen célra megfelelő számú telekkel rendelkezzék. Az ehhez szükséges területek megszerzésére az V. ötéves terv időszakában megfelelő források nem állnak rendelkezésre. Az anyagi lehetőségektől függően a használatba adás szélesebb körű elterjedésével csak a nyolcvanas évektől lehet számolni. Az állami telekértékesítés teljes körű megszüntetése utáni időszakra a népgazdasági tervekben megfelelő pénzügyi fedezetet kell biztosítani a használatba adható telkek kialakítására, illetve megszerzésére.

A használatba adható állami telkek számának növelése érdekében az ismeretlen személyek tulajdonában levő, elhagyott telkeket térítés nélkül – az érvényes jogszabályok következetes alkalmazásával – állami tulajdonba kell venni. A használatba adható állami telkek kialakításához szükséges külterületi földek tulajdonjogát az állam részére a belterülethez való csatolás előtt célszerű megszerezni, mert az átsorolás után a forgalmi árak lényegesen emelkednek. Az állami

telkek tartós használatba adása mellett a területek átmeneti hasznosítása érdekében fenn kell tartani a jelenlegi bérbeadás rendszerét és bérbeadással kell a jövőben is az időlegesen más célra nem szükséges telkeket hasznosítani. A bérbeadás időtartama 5–15 év lehet, a bérelt területen csak ideiglenes létesítmények építhetők és a bérlet megszűnésekor a bérlő térítésre nem tarthat igényt.

III
AZ INGATLANOK MAGÁNFORGALMÁNAK ÁLLAMI ELLENŐRZÉSE

1. A JELENLEGI HELYZET

A magán-ingatlanforgalom állami ellenőrzésének célja:

a tulajdonszerzést korlátozó rendelkezések érvényesítése;

az ingatlanforgalomban keletkező munka nélküli jövedelem elvonása.

Ezeknek a céloknak az eléréséhez jelenleg is rendelkezünk eszközökkel. A földtulajdon szerzéséhez ma is hatósági engedély szükséges. Az engedélyezés során a földhivatalok megvizsgálják, hogy a szerzés nem eredményez-e mértéken felüli tulajdont. Ha ilyen keletkezne, a szerzést nem engedélyezik. A hatósági engedélyezés az állami ellenőrzés biztos eszköze. Ezért indokolt lenne telek-, lakás- és üdülőtulajdon szerzésére is kiterjeszteni, ennek feltétele azonban hiányzik. Az egységes ingatlan-nyilvántartás létrehozása ugyanis csak 1980-ra várható. Ezt követően indokolt megvizsgálni a telek-, lakás- és üdülőtulajdon szerzés hatósági engedélyhez kötését.

Az ingatlanforgalomban keletkező munka nélküli jövedelem részbeni elvonásának jelenlegi eszköze a jövedelemadó. Ha a tulajdonos az ingatlant a vásárlástól számított 5 éven belül adja el, a szerzéskori érték és az eladási ár különbözete után adót kell fizetnie. Emellett jövedelemadót kell fizetni egyes speciális esetekben is (pl. parcellázás esetén) az ingatlanforgalomból származó jövedelem után. (Az adó progresszív, az értéknövekedés 6-tól 75 százalékig terjed.)

2. JAVASLAT A MAGÁNFORGALOM ÁLLAMI ELLENŐRZÉSÉNEK ERŐSÍTÉSÉRE

Az ingatlanforgalom állami ellenőrzésének egyik új célja, hogy közérdekű hasznosításra az ingatlanok tulajdonjogát az állam megszerezhesse. Gyakran előfordul ugyanis, hogy az állampolgárok olyan ingatlanokat adnak el, melyekre a későbbiek során közérdekű célra (pl. állami beruházáshoz, szervezett lakás- vagy üdülőépítés céljára) szükség lesz. Mivel az ingatlanokat előzetesen sokszor olcsóbb áron lehet megszerezni, indokolt – a kisajátítás lehetőségének fenntartása mellett – az állam részére elsőbbséget biztosítani az említett ingatlanok megvásárlására. Ezért a forgalom ellenőrzésének új eszközeként célszerű bevezetni az

állam elővásárlási jogát. Az ingatlan eladására a magánforgalomban csak akkor kerülhetne sor, ha a tanács nem él az elővásárlási joggal.

Az állami elővásárlási jog gyakorlása egyben a magánforgalomban kialakuló árak ellenőrzését is lehetővé teszi. Jelenleg előfordulhat, hogy az ingatlanok tulajdonjogának átírásához a ténylegesnél alacsonyabb árat jelentenek be, így akarják mérsékelni az átírási illetéket. Az elővásárlási jog bevezetése az állampolgárokat arra ösztönözné, hogy a tényleges eladási árat közöljék, mert ha ennél alacsonyabbat jelentenek be, az állam élhet elővásárlási jogával. Az elővásárlási jog gyakorlása elősegítheti tehát az állami telekállomány növelését, s e mellett a valós árak alapján kivetett illetékekből az állami bevételt is növelheti.

Munka nélküli jövedelem az ingatlanforgalomban a nagy kereslet következtében kialakuló magas árak hatására keletkezhet. Ezért a jelenlegi elvonási rendszer továbbfejlesztésére van szükség. Ha a tulajdonos a vételárnál drágábban adja el az ingatlant, akkor a különbség 6–75 százaléka helyett 50–90 százalékát célszerű elvonni, s az elvonandó munka nélküli jövedelem megállapításánál a jelenleginél (öt év) hosszabb időt (pl. 10 évet) indokolt figyelembe venni. Az értékkülönbözetet a kisajátítások kártalanítására vonatkozó új rendeletben foglaltakkal összhangban helyes megállapítani.

A jelenleg is követett gyakorlatnak megfelelően, ha a szerzés örökléssel történne, értékkülönbözet elvonására nem kerülne sor. Mentesíteni indokolt továbbá a tulajdonost, ha az eladási árból lakást vásárol vagy épít.

A forgalomba kerülő ingatlanok értékkülönbözetének elvonása mellett célszerű az állami eszközökből végzett közművesítés költségeit az ingatlantulajdonosokra a jelenleginél nagyobb mértékben áthárítani.

Az ingatlanforgalomban keletkező munka nélküli jövedelmek elvonására és a közművesítési költségek nagyobb hányadának áthárítására már 1977-től – a többi intézkedéssel összehangolva – sor kerülhetne. Az állami elővásárlási jog bevezetésével kapcsolatos jogszabályt 1977 elején, a végrehajtási utasításokat az év első felében kell kidolgozni, hogy a tanácsi apparátus a feladat jó ellátására az év végéig felkészíthető legyen, s a gyakorlati alkalmazására 1978-tól sor kerülhessen.[14]

[14] Lásd a 47/1976. (XI. 30.) PM sz. rendelet 2–4. §-át (ugyanott, 1976. 812. old.); a 9/1977. (I. 28.) ÉVM–PM sz. együttes rendeletet (ugyanott, 1977. 556–557. old.); valamint az állam elővásárlási jogáról szóló 39/1977. (X. 12.) sz. minisztertanácsi rendeletet (ugyanott, 423–424. old.).

IV
A JAVASOLT INTÉZKEDÉSEK VÁRHATÓ HATÁSAI

A föld- és telektulajdon, a földhasználat és a telekgazdálkodás rendezésére javasolt intézkedések a szocialista tulajdon fejlődési folyamatát erősítik. A lakosság széles körű előzetes tájékoztatása mellett társadalompolitikai szempontból várhatóan nem idéznek elő feszültséget. A földtulajdon rendezésére vonatkozó javaslatok a mezőgazdasági termelési érdekeltséget nem befolyásolják. A föld hasznosítására teendő intézkedések viszont várhatóan segítik a mezőgazdasági termelés bővítését. Ez a megállapítás érvényes a szocialista nagyüzemekre, a háztáji és kisegítő gazdaságokra egyaránt.

Az állami földtulajdon eladásának megszüntetése és a szövetkezeti földtulajdon növelésére vonatkozó javaslatok, valamint a földmagántulajdon korlátozása megközelítő számítások szerint a vásárlóerő kiáramlására és lekötésére, továbbá az állami költségvetés bevételeire és kiadásaira összességében számottevően nem gyakorol hatást. Feltételezve a ma is termelőszövetkezetek által hasznosított 170 000 hektár állami föld értékesítését, az eladás megtiltása miatt kieső bevétel mintegy 25–30 millió forint. A földmagántulajdon szerzésének korlátozása a tulajdon átírásával kapcsolatos illetékbevételt évente csak mintegy 10 millió forinttal mérsékli. A telektulajdonra és -használatra vonatkozó javaslatok társadalompolitikai és gazdasági-pénzügyi kihatásai igen összetettek. Előzetesen felmérni csak egy részét lehet.

A lakó- és üdülőtelkek iránti kereslet mértéke az ingatlanszerzést korlátozó korábbi rendelkezések életbe lépése után azonos maradt. Feltehető, hogy ezt a javasolt intézkedések sem mérséklik, sőt várható, hogy a használatba adás előnyeit felismerve, a telkek iránti kereslet még tovább nő. Az V. ötéves tervben magánerőből felépíteni tervezett 270 000–280 000 lakás telekigényéhez viszonyítva az állami telekellátás továbbra is csak elenyésző hányad lehet. Így az igények kielégítése változatlanul főleg a magánforgalomból történik. Ez önmagában kedvezőtlen hatást gyakorolhat a telekárak alakulására, de ezt ellensúlyozzák a telekforgalom állami ellenőrzésének erősítésére javasolt intézkedések.

A telkek eladása helyett a használatba adás bevezetése miatt csökken a tanácsok bevétele, amit a használati díjból származó bevételek átmenetileg csak részben ellentételezhetnek. Az állami telekértékesítés megszüntetésének tervezett ütemezése szerint az 1980 végéig bekövetkező állami bevételkiesés becslések szerint kb. 100 millió forintra tehető.

Az állami telekértékesítés megszüntetése várhatóan hatással lesz a lakossági vásárlóerőre is, ez azonban nem jelentős nagyságrendű.

Az állami telkek értékesítésének megtiltása következtében kieső jövedelem részbeni ellensúlyozására szolgálnak a használatba adásból származó bevételek,

a forgalomba kerülő telkek értéknövekménye a korábbiaknál nagyobb részének elvonása és az elővásárlási jog bevezetésének az illetékbevételek növekedésére gyakorolt várható hatása. Ezek együttes kihatása a bevételekre mintegy 50 millió forintra tehető. Emellett a közműfejlesztési hozzájárulás javasolt felemelése is növeli az állami bevételeket. A többletbevételeket a használatba adás elterjesztésére és a telekgazdálkodás javítására lehet fordítani.

V

A Politikai Bizottság a javaslatban foglaltakkal egyetért. Megállapítja, hogy a földtulajdon és -használat, valamint a föld adásvétele és a telekgazdálkodás egyes kérdéseinek rendezésére tett javaslatok elősegitik a XI. kongresszus határozatában és a Programnyilatkozatban megjelölt célok fokozatos elérését.

A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot a szükséges rendelkezések előkészítésére és kiadására. Az intézkedésekben a következő elveket és követelményeket kell érvényesíteni.

1. A nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas, a termelőszövetkezetek által művelt állami tulajdonú földek eladását 1977. január 1-ével meg kell szüntetni.[15] Az ilyen földeket a jövőben térítés nélkül a termelőszövetkezetek tartós használatába kell adni. A használatba adott földterületekre is érvényesíteni kell – a szövetkezeti tulajdonú földekkel azonos – üzemi hasznosítás feltételeit, s az érdekeltséget a termelés korszerűsítésével és bővítésével összefüggő fejlesztésükben.

2. Lehetővé kell tenni, hogy a nagyüzemi művelésre nem alkalmas állami földeket a tanácsok az állampolgároknak bérbe adhassák a hasznosításban kellő érdekeltséget és kedvezményt biztosító kis összegű díj ellenében, indokolt esetben díjmentesen.

3. A termelőszövetkezetek tulajdonában levő földek állampolgárok részére történő eladását 1977. január 1-től meg kell tiltani. A termelőszövetkezetek a nagyüzemi művelésre nem alkalmas földeket csak tagjaiknak és állandó alkalmazottaiknak adhatják bérbe.

4. A szakszövetkezeti tagok tulajdonában levő, közös művelésre alkalmas földek tulajdonjogának az állampolgárok részére történő átruházását meg kell tiltani.

5. A földmagántulajdon szerzését 1978-tól a társadalmilag indokolt mértékre kell szűkíteni, és az országos jelentőségű üdülőkörzetekben a zártkerti tulajdon szerzését engedélyhez kell kötni. A nagyüzemi művelésre alkalmassá tehető zártkertekben támogatni kell az önkéntes földcseréket. A zártkertek rendeltetésszerű hasznosítását ellenőrizni, a művelési kötelezettség elmulasztását szankcionálni kell.

[15] Lásd az 5. sz. jegyzetet.

6. A termelőszövetkezetek által műveletlenül hagyott és bérbe sem adott földet térítés nélkül állami tulajdonba kell venni. A szakszövetkezeti tagok közös művelésre alkalmas földjeit csak a szövetkezetek vagy az állam veheti meg. A földmagántulajdon megállapított mértékét meghaladó földekre az államnak elővásárlási jogot kell biztosítani.

7. A mezőgazdasági földek fokozott védelme érdekében a művelési kötelezettséget a tulajdonformától függetlenül következetesen érvényesíteni, a mulasztókkal szemben a szankciókat alkalmazni kell. A földek mezőgazdasági művelés alól történő kivonását központi előírásokkal kell korlátozni, és a föld igénybevételével kapcsolatban fizetendő térítések mainál differenciáltabb megállapításával arra kell ösztönözni az építkezőket, hogy ne a jó minőségű földeket vonják ki a mezőgazdasági művelés alól.[16]

8. Az állami üdülőtelek, a magánerőből csoportos és társasházzal beépíthető állami lakótelek értékesítését az ország valamennyi településén 1977. január 1-től, az egyedi családi házzal beépíthető állami telkek eladását pedig a VI. ötéves terv lakásépítési előirányzatának kidolgozása és jóváhagyása során meghatározott időpontban meg kell szüntetni. Ezt követően az állami telkek rendeltetésszerű hasznosítását tartós használatba adás útján kell biztosítani.

9. Az állami telkeket a tanácsok beépítési kötelezettség mellett, a ráépített és személyi tulajdonban levő épületek fennállásáig, de legalább 50 évig, a forgalmi érték figyelembevételével megállapított egyszeri használati díjért adják tartós használatba. A használatbavételi díj mértéke az egyes állampolgárok szociális, jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintettel mérsékelhető, és részletfizetés, illetve hitel is engedélyezhető, különösen a több gyermekes családok, munkások és fiatal házasok részére.

A tanácsok a használatba adás során részesítsék előnyben a csoportos, társas- és szövetkezeti lakóházak építéséhez szükséges telekigények kielégítését. Biztosítani kell, hogy az állami telek használója, illetve jogutódja a telken épített személyi tulajdonú épülettel rendelkezhessen. A használati jogot a kisajátítási és kártalanítási szabályoknak megfelelően csak közérdekből lehet megszüntetni. A használati jog illetékmentesen örökölhető és átadható. A tartós használatba adás jogi és anyagi feltételeit szabályozó rendelkezéseket 1977. január 1-ig kell elkészíteni és jóváhagyni.[17]

10. Az állami telkek tartós használatba adása mellett a területek átmeneti hasznosítása érdekében fenn kell tartani a jelenlegi bérbeadás rendszerét és az időlegesen más célra nem szükséges állami telkeket a jövőben is bérbeadással kell hasznosítani.

[16] A 3–7. pontokkal kapcsolatban lásd a 7., 8. és 10. sz. jegyzeteket, továbbá az 1977. évi 25. sz. törvényerejű rendeletet. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 292–294. old.)
[17] A 8–9. pontokra vonatkozóan lásd a 4. és a 14. sz. jegyzetet.

11. Az ingatlanforgalom állami ellenőrzésének erősítése érdekében az 1978. január 1-én be kell vezetni az állam elővásárlási jogát,[18] s ezzel a kisajátítás lehetőségének fenntartása mellett az államnak elsőbbséget kell biztosítani a közérdekű célra szükséges ingatlanok megvásárlására. Az elővásárlási joggal élni kell az olyan ingatlanok értékesítése esetén is, amelyeknél az illetékfizetési kötelezettség mérséklése érdekében a tényleges forgalmi értéknél alacsonyabb árat jelentenek be. Az ingatlanforgalom állami ellenőrzésének kialakítása során kerülni kell az olyan módszereket és megoldásokat, amelyek az adminisztrációt feleslegesen növelik.

12. Az ingatlanforgalomban keletkező munka nélküli jövedelmek fokozottabb elvonása érdekében a vételi és eladási árak közötti különbség jelenleginél nagyobb részét kell elvonni, s ezért az értékkülönbözet adóztatásának rendszerét tovább kell fejleszteni. A módosításokat 1977. január 1-én kell bevezetni.[19]

*

A Politikai Bizottság szükségesnek tartja: az állami rendelkezések kidolgozása során gondosan ügyeljenek arra, hogy az intézkedések ne mérsékeljék a lakosság lakás-, családiház- és jogos igényt meg nem haladó üdülőtelepítési törekvését, a háztáji és kisegítő gazdaságokban a termelési biztonságot; összességében és jelentősebb mértékben ne növeljék a vásárlóerő-kiáramlást és az állami kiadásokat, illetve ne mérsékeljék a vásárlóerő-lekötést és az állami bevételeket.

[18] Lásd a 39/1977. (X. 12.) sz. minisztertanácsi rendeletet. (Ugyanott, 1977. 423–424. old.)
[19] Lásd a 15. sz. jegyzetet.

40
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSBAN FOLYÓ MARXIZMUS—LENINIZMUS OKTATÁS TARTALMI KONCEPCIÓJÁRÓL ÉS KÁDERHELYZETÉRŐL

(1976. JÚLIUS 20.)

Az Agitációs és Propaganda Bizottság két éve foglalkozott az állami felsőoktatási intézményekben folyó marxizmus–leninizmus oktatás helyzetével és feladataival.[1] Állásfoglalásai alapján az oktató-nevelő munka az elmúlt években tovább fejlődött. A megélénkülő és színvonalasabbá váló ideológiai munkával, valamint a társadalmi-politikai fejlődéssel együtt fokozódott a marxizmust oktatók erőfeszítése a növekvő követelmények kielégítésére.

A marxizmus–leninizmus oktatása ma jobban igazodik a szocializmus építése és a nemzetközi osztályharc főbb kérdéseihez. Javult a szakképzés és a világnézeti oktatás-nevelés kölcsönös kapcsolata. Fokozódott az antimarxista elméletek és a téves felfogások bírálata is. Ezen a téren azonban a harc bonyolultabbá vált. Ennek alapvető oka a nemzetközi ideológiai küzdelem kiszélesedése és megélénkülése. Jelentősen hozzájárul az is, hogy széles körben váltak ismeretessé a nemzetközi munkásmozgalomban folyó elméleti és politikai viták, nézeteltérések. Hazai társadalmi fejlődésünk is új ideológiai és politikai kérdéseket vet fel, valamint újabb feladatokat ró ránk. Ezekről széles körű eszmecsere bontakozott ki, több kérdés tudományos alapon történő megválaszolása azonban további erőfeszítéseket követel.

Az 1974. május 28-i állásfoglalásban[2] vázolt helyzetkép lényegesen nem változott, a megjelölt feladatok – amelyeknek végrehajtása folyik – ma is időszerűek. A XI. kongresszus határozatai alapján továbbra is fő feladat a marxizmus–leninizmus oktatás világnézeti nevelő erejének és politikai orientáló hatásának erősítése. Mindennek alapja a marxizmus–leninizmus oktatás összehangolása a

[1] Az erről szóló dokumentumot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 767–776. old.

[2] Lásd az 1. sz. jegyzetet.

szakképzéssel, a jó tananyag, az oktatók továbbképzése, a megfelelő káderutánpótlás és a célirányos kutatás. E feladatok megoldására kell összpontosítani az erőfeszítéseket.

I
A MARXIZMUS-LENINIZMUS OKTATÁSÁNAK TARTALMI KÉRDÉSEI

1. Az egyetemi-főiskolai marxizmus–leninizmus oktatás szerves része annak a világnézeti, politikai oktató-nevelő folyamatnak, amely a közoktatásban kezdődik és a felsőfokú tanulmányok után a továbbképzésben folytatódik. Ezért tartalmának kialakításánál figyelembe kell venni, hogy a hallgatók milyen előképzettséggel kerülnek az intézményekbe, s azt is, hogy a végzés után a diplomások túlnyomó többsége bekapcsolódik a szervezett ideológiai, politikai továbbképzés valamelyik formájába.

Az egyetemi-főiskolai marxizmus–leninizmus oktatás ma még nem épít elég tudatosan az előzményekre. Az egyes tantervek, oktatáskorszerűsítési programok kidolgozásánál nem veszik figyelembe a hallgatók korábbi világnézeti, politikai nevelését.

A fiatalok világnézeti, politikai nevelése a közoktatásban fejlődik. Az elmúlt években általánossá vált a középiskolákban a világnézetünk alapjai tantárgy tanítása. Az általános iskolák végzős osztályaiban kísérletként megkezdődött az állampolgári ismeretek oktatása, s mindezzel együtt nagyobb súlyt helyeznek az oktatás egészének ideológiai, politikai tartalmára. Erősödik az ifjúsági mozgalom politikai tevékenysége és a párt ifjúságpolitikai irányelvei is erőteljesen érvényesülnek a társadalmi élet különböző területein.

Mutatkoznak azonban gondok is. A bonyolultabbá váló világhelyzet és a társadalmi fejlődésünk sokrétű, megoldásra váró feladatai közepette a pedagógusok nehezebben tudnak lépést tartani a világnézeti-politikai nevelés követelményeivel. Pár éve az újbaloldaliság, jelenleg inkább a relativizmus, a dezideológizáció és a történelmi szemlélet gyengesége jelentkezik tömegesebben az egyetemekre és főiskolákra kerülő fiataloknál.

A problémák összefüggnek például a pedagógusképzés és -továbbképzés helyzetével, a világnézetünk alapjai tárgy kialakulatlanságával és oktatásának káderfeltételeivel is. E tárgy oktatására csak továbbképző tanfolyamokon készítenek fel tanárokat. Ezért több egyetem a területi pártszervek ösztönzésére javaslatokat dolgozott ki ilyen tanárképzés bevezetésére.

Nem vált még elég szorossá az egyetemi, főiskolai oktatás és a továbbképzés kapcsolata. Az elmúlt években a felnőttek ideológiai-politikai továbbképzése nagymértékben kiszélesedett. A diplomás szakemberek túlnyomó többsége szer-

vezett továbbképzésben vesz részt. Nagyrészt a pártoktatásban, de jelentős részben az állami szakmai és vezetőképzésben fejleszti ideológiai, politikai felkészültségét.

Fontos szerepe van ebben a felsőfokú pártoktatásnak. Eddig elsősorban ennek tapasztalataiból merített legtöbbet az egyetemi-főiskolai marxizmus–leninizmus oktatás. Az oktatóknak több mint a fele tanít a marxizmus–leninizmus esti egyetemeken, így közvetlenül érvényesítheti az ott szerzett tapasztalatokat. A megváltozott helyzetből és a kialakult szorosabb kapcsolatból azonban kölcsönösen nem vontak még le minden konzekvenciát az oktatás összehangolására. Célszerűtlen például, hogy a frissen végzett diplomások is részt vesznek a marxizmus–leninizmus esti egyetemi oktatásban, ahol lényegében megismétlik az egyetemeken, főiskolákon tanultakat. Egyes kivételektől eltekintve nem koncentrálják az állami és pártoktatók munkáját tananyagok megírására és az oktatási módszerek fejlesztésére sem. Sok a tartalék az oktatók összehangolt továbbképzésében.

2. Az egyetemi-főiskolai marxizmus-leninizmus oktatás fejlesztésének fő kérdése az alap- és speciális tárgyakban is a tananyagok és a tanítás tartalmi egységének biztosítása.

A marxizmus–leninizmus oktatás fejlődése, mint a szocialista országokban, nálunk is differenciálódáshoz vezetett, aminek fő megnyilvánulása az egyes alkotórészek önállósodása, illetve azok igazodása a szakképzéshez. Az egyes tárgyak oktatására önálló tanszékek, illetve tanszéki csoportok jöttek létre.

A három alaptárgy mellett az elmúlt években kiszélesedett a társadalomtudományok specializálódásának következtében, a szociológia-, az esztétika- és az etikaoktatás. Megerősödött a speciális kollégiumok rendszere is. Ezek fontos funkciót töltenek be, mert közelebb viszik a hallgatóságot a társadalmi fejlődés konkrét kérdéseihez, s ezzel elmélyítik elméleti ismereteiket, szilárdítják világnézetüket.

A pozitív fejlődés mellett azonban egyre jobban kitűnik, hogy az önállósodás helytelen tartalmi eltérésekre is vezetett. A probléma nem az, hogy egyes kérdéseket a különböző tantárgyak más-más módszerrel közelítenek meg. Helyes és szükséges az is, hogy a marxizmus–leninizmus oktatás jobban figyelembe veszi a szakképzés sajátosságait. A differenciálódás kedvező hatása mellett az is tapasztalható, hogy az egyes tantárgyak nem kapcsolódnak szervesen egymáshoz. A hallgatók a marxizmus fontos kategóriáiról, a főbb összefüggésekről a különböző tankönyvekben eltérő, sokszor ellentmondó felfogásokat olvasnak. Egy intézményen belül is szembe találják magukat azzal, hogy azonos kérdésekről vagy azok részleteiről mást oktatnak a filozófiában, mint a politikai gazdaságtanban vagy a tudományos szocializmusban.

Az egység bizonyos megbomlása az oktatásban összefügg azokkal az ideológiai vitákkal, felfogásbeli különbségekkel is, amelyeket a nemzetközi és a hazai tu-

dományos és ideológiai életben megtalálhatunk. Az oktatásban is érzékeltetni kell a marxizmus fejlődését, a vitákat, de alapkérdésben a hallgatóknak egységes eszmerendszert kell adni.

A tartalmi eltéréseknek további oka, hogy az önállósult tanszékek, csoportok együttműködése gyenge. Sokszor egy intézményen belül, sőt egy karon belül sem hangolják össze a marxizmus–leninizmus tárgyainak tartalmát. A különböző tananyagok ugyan minisztériumi engedéllyel jelennek meg, de a jóváhagyás előtt azokat nem vitatják meg elég széles szakmai körben.

Az alkotórészek oktatása közötti tartalmi összhang megteremtésére az elmúlt években néhány helyen – pl. az orvosegyetemeken, tanárképző főiskolákon – hasznos lépések történtek.

Egyes intézményekben a pártbizottságok kezdeményeztek tartalmi összehangoló munkát. Ebben az irányban tevékenykednek az integráció elősegítésére több egyetemen létrehozott tanszékcsoportok is.

A marxizmus–leninizmus egységének biztosításában állandóan visszatérő probléma, hogyan igazodjon az a képzés szakirányához. Nem alakult ki még elég széles körben a marxizmus–leninizmus tanszékek és a szaktanszékek oktatóinak rendszeres ideológiai együttműködése. Az ideológiai és a szakképzés között funkcióban és jellegben is dialektikus kapcsolatnak kell lennie. A marxizmus–leninizmus oktatása nem lehet egyszerűen a szakképzés „szolgálólánya", de nem lehet öncélú sem.

A marxizmus egységének biztosítására az agrár felsőoktatási intézményekben, a tanár- és tanítóképző főiskolákon az alaptárgyak oktatását megelőző egységes bevezető kurzust (15 óra) hoztak létre. Ez azonban kevés eredményre vezetett.

Az utóbbi években kísérletet szerveztek a filozófia és a tudományos szocializmus, a tudományos szocializmus és a politikai gazdaságtan összevont oktatására is. Ezek a kísérletek sem voltak eredményesek, mert nem adnak elégséges alapot a hallgatóknak az egységes világnézet kialakulásához, de nem segítették elő az elmélet és a gyakorlat kapcsolatát sem.

Mindezek arra utalnak, hogy az eddigi feltételek, módszerek nem biztosítják megfelelően a marxizmus–leninizmus egységét az oktatásban. Nem lehet egységes és megalapozott világnézetet kialakítani, ha a marxizmusnak egyes alkotórészeit valamelyik intézményben nem oktatják, illetve olyan mértékben leszűkítik, hogy az sem az adott tárgy belső logikáját, sem a többi tárgy megértését nem biztosítja. Az új kérdések széles körű eszmecsere alapján, tudományosan megalapozva kerüljenek be a tananyagokba. A tapasztalatok arra utalnak, hogy bármennyire fontos, nem elegendő a programok és a tematikák formális jóváhagyása, mert a tananyagok tényleges tartalma így még sokféle lehet.

3. A marxizmus–leninizmus oktatásban alapvető kérdés az elmélet és a gyakorlat egységének, illetve világnézetet formáló és politikai gyakorlati készséget

kialakító funkciójának együttes érvényesítése. Az elmélet és gyakorlat egységének gyengesége a fő oka annak, hogy a marxizmus–leninizmus oktatása több egyetemen és főiskolán nem elég vonzó. A hallgatókban nagyfokú az érdeklődés, olykor a kíváncsiság társadalmi fejlődésünk miértjei, tényei, céljai iránt. Ez az érdeklődés azonban akkor válik tudatossá s így a marxizmus–leninizmus oktatás vonzóvá, ha a tananyagok, az oktatók megfelelően kielégítik ezt, sőt az intézmény egészében rangja van a marxizmus–leninizmus oktatásnak. Problémát okoz az is, hogy az ideológiai és szakmai tárgyak oktatói nem tudatosítják elég korán, milyen fontos szerepe van a szakemberek későbbi tevékenységében a világnézetnek és a politikai készségnek.

A marxizmus–leninizmus oktatásában is kísért még az elvont elméletieskedés, a bonyolult terminológiába burkolózó általtudományosság, a tudományosság és az aktív politikai állásfoglalás szembeállítása. Ez megnyilvánul abban, hogy egyes oktatók kerülik a kényes témákat, aránytalanul sok történelmi anyaggal terhelik a hallgatókat, illetve engednek olyan felfogásnak, amely a marxizmust is csak egy szakmai tárgynak tekinti. Más oldalról viszont tapasztalható az, hogy az elmélet és a gyakorlat egységét a napi politika felszínes ismertetésével azonosítják, lemondva a marxizmus–leninizmus elméleti alapjának rendszeres kifejtéséről és társadalmi problémáinkkal történő összekapcsolásáról.

Az elmélet és gyakorlat szétszakítása, szembeállítása, a különböző szélsőségek több okra vezethetők vissza. Az oktatók számottevő hányadának nincs kellő gyakorlati tapasztalata, mert sok oktató közvetlenül a tanulás befejezése után került a tanszékre. Az idősebbek és a tapasztaltabb oktatók kapcsolata is lazult a társadalmi, politikai gyakorlattal. A marxizmus–leninizmus oktatók többsége részt vesz ugyan az egyetemi, főiskolai politikai munkában, fontos szerepet tölt be a területi politikai propagandában, de csak az utóbbi időben javult részvételük a fontos társadalmi kérdések kutatásában, a helyi politika kidolgozásában, a döntések előkészítésében.

A politikai tapasztalat hiánya az oktató–nevelő és tudományos munkában egyaránt megmutatkozik. A kötelező tananyagot sokszor nem tudják meggyőző érveléssel és érzelmi töltéssel élményszerűvé tenni és közelebb vinni a hallgatókat érdeklő vagy világnézeti, politikai, erkölcsi kérdésekhez. Sokan nem tudják megfelelően megértetni az eszme és a társadalmi valóság helyes viszonyát, amit maguk sem látnak dialektikus egységben.

A marxizmus–leninizmus oktatók tudományos munkájában – bár a társadalmi-politikai gyakorlattal legszorosabban összefüggő társadalomtudományi témák kutatásába való bekapcsolódás kedvező változást indított el – még mindig jelen vannak szélsőségek, a teljesen elvont, illetve egyoldalúan praktikus kutatások.

Az oktatás hatékonyságát, az elmélet és gyakorlat egységét társadalmi fejlődésünk mai legfontosabb problémáinak oktatásában (pl. fejlett szocializmus, szocia-

lista demokrácia, szocialista életmód, békés egymás mellett élés stb.) csak akkor lehet biztosítani, ha a marxizmus–leninizmus minden ágában kellően jártasak az oktatók. Azonban ez sok, különösen fiatal oktatónál hiányzik, és nem is törekszenek másra, mint tantárgyukban, sőt azon belül egy-egy témában fejleszteni ismereteiket. Bár ez a jelenség erősebben jelentkezik a szaktárgyak oktatóinál, a marxizmus–leninizmus oktatásában veszélyesebb.

Az elmélet és a gyakorlat egysége jegyében folyó oktatásnak meg kell birkóznia azzal is, hogy a hallgatóknak, a növekvő társadalmi-közéleti tevékenység mellett is kevés a politikai tapasztalatuk, és nem ismerik eléggé a magyar társadalmi, politikai fejlődés legfontosabb kérdéseit, a magyar munkásmozgalom történetét. A legtöbb egyetemen, főiskolán a hallgatókra marad, hogy szintetizálják a fejükben mindazt, amit az egyes tárgyakban tanultak, s ennek alapján értsék meg a szocializmusért folyó osztályharcnak és a szocializmus építésének politikáját, az intézményrendszer fejlődésének kérdéseit.

II
A MARXIZMUS-LENINIZMUS OKTATÁSÁNAK KÁDERHELYZETE

1. Az egyetemi-főiskolai oktatás intézményhálózatának kialakítása – ezzel párhuzamosan a marxizmus–leninizmus tanszékek létrehozása –, az elmúlt években befejeződött. Jelenleg 56 intézményben 94 marxizmus–leninizmus tanszék (intézet, osztály stb.) működik. Az 1975. októberi állapot szerint 832 főállású oktató, 172 félállású, 177 óraadó és 39 tudományos munkatárs, illetve segédmunkás dolgozott a tanszéken.

Az oktatók 90 százaléka rendelkezik az oktatott szaknak megfelelő felsőfokú végzettséggel, a többiek nagy része ezt kiegészítő képzésben pótolja. Akadémiai minősítéssel rendelkezik 166 főállású és 50 másodállású oktató, egyetemi doktor 275. Jelentősen javult az oktatók nyelvismerete. 1970-ben az oktatóknak csak mintegy fele, jelenleg több mint négyötöde rendelkezik nyelvvizsgával vagy azt megközelítő idegennyelv-ismerettel. A tanszékvezetők közül 54-nek van akadémiai minősítése.

Az oktatói utánpótlás egyre nehezebben biztosítható. A tanszékek nehezen vagy egyáltalán nem tudják megfelelő erőkkel pótolni azokat a tapasztaltabb oktatókat, akik a pártapparátusba és pártoktatási intézménybe kerülnek, vagy a lényegesen jobb anyagi lehetőségek miatt más területre mennek dolgozni. (Különösen sok politikai gazdaságtan oktató ment át gazdasági területre.) Ezzel a tendenciával növekvő mértékben kell a jövőben számolni. A nyugdíjba és más munkaterületre menők helyébe, valamint a növekvő oktatási feladatok (tanulócsoportos oktatás, speciális kollégiumok) ellátására évente kb. 75 új oktató kerül a

tanszékekre. Különösen nehéz a vidéki kis tanszékek helyzete, ahol állandóan káderhiánnyal küzdenek. Ez is oka annak, hogy rendkívül nagy a félállásúak és óraadók száma. Egy részük tudományos intézményekben, állami, társadalmi szerveknél dolgozó szakember, akik gyakorlati ismereteikkel hasznosan segítik az oktatást. A másik rész azonban más intézmények oktatója, s azoktól eltekintve, akik speciális igényeket elégítenek ki, a többség számára ez a munka alapvetően jövedelemkiegészítésül szolgál.

Az oktatói utánpótlás eddigi alapvető módja – bár az lenne jó, ha a gyakorlatból jönnének oktatónak – a frissen végzett diplomások felvétele tudományos ösztöndíjasnak vagy tanársegédnek, illetve ezek továbbképzése. Az egyetemi-főiskolai marxizmus–leninizmus oktatás egyik forrása a filozófia, a tudományos szocializmus szak és a politikai gazdaságtan középiskolai tanári szak. Nem bizonyult azonban helyesnek, hogy filozófiára már az első évfolyamon szakosodnak a hallgatók, és helytelen, hogy megszüntették a filozófia párosítását természettudományi diszciplínákkal. Azonban az említett szakok sem kimondottan a felsőoktatás számára képeznek oktatókat. A nappali képzésben közvetlenül nem tudják és nem is célszerű a szükséges utánpótlást biztosítani. A legfőbb források továbbra is a kiegészítő szakok lesznek, ami azért is hasznos, mert más szakképzettséggel (tanár, mérnök, jogász, agrármérnök, orvos) rendelkezők is marxizmus oktatásra vállalkoznak. Problémát okoz azonban, hogy így nagyobb követelményeket támasztunk a fiatal kezdő marxizmus oktatókkal szemben, mint a szakoktatókkal, ezért számukra még a doktorátus megszerzése is időben később lehetséges.

A tudományos ösztöndíjas rendszer az oktatói utánpótlásnak is bevált formája. Ennek keretei azonban szűkek (évi 10–12 fő), és utánpótlást csak az egyetemeknek jelent.

Az oktatói utánpótlás legnagyobb problémája, hogy a társadalmi, politikai gyakorlatból kevesen és nem mindig a megfelelőek kerülnek a tanszékekre. Nem kielégítő a legmagasabb szintű pártoktatás lehetőségének kihasználása. A Politikai Főiskoláról, az SZKP Társadalomtudományi Akadémiájáról ritkán kerülnek ki marxizmus–leninizmus oktatók.

A marxizmus–leninizmus tanszékeken felgyorsul a nemzedékváltás folyamata. Az elkövetkező években, de különösen 1980 után ugrásszerűen megnő azoknak a száma, akik elérik a nyugdíjkorhatárt. Azokat az oktatókat kell majd pótolni, akik a proletárdiktatúra kialakulásának időszakában már részt vettek a politikában, s gyakorlatuk, érzelmi töltésük sokoldalúbb alapot biztosított az ideológiai és politikai neveléshez, mint a későbbi generációké. Ez a nemzedékváltás még inkább szükségessé teszi, hogy a fiatal oktatókat közelebb hozzuk a politikai gyakorlathoz, s közülük tervszerűen kiválasszuk és kiképezzük a leendő tanszékvezetőket is.

2. Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1968. évi állásfoglalása[3] alapján kiszélesedett és tervszerűbbé vált a marxizmus–leninizmus oktatók továbbképzése. Számukra sok tanfolyamot szervez az Oktatási Minisztérium, illetve az utóbbi években a Politikai Főiskola. 1971–1975 között 26 tanfolyamon 691 fő vett részt. Kibővült a lehetősége a Politikai Akadémia előadásain való részvételnek. Hasznosak a tanévnyitó tanszékvezetői értekezleteken a párt- és állami vezetők előadásai. Jelentősen elősegíti az oktatók továbbképzését a Szovjetunióban és a Német Demokratikus Köztársaságban biztosított öt-öt hónapos tanfolyamon való részvétel. Az oktatók 1970–1975 között több mint 60 akadémiai (kandidátusi és doktori), és több mint 130 egyetemi doktori értekezést védtek meg.

Mindezzel együtt a továbbképzésben is sok gondot kell megoldani. A továbbképzés nem kötelező. A tanulmányi időben szervezett továbbképzésen oktatási feladataik miatt sokan nem tudtak részt venni. Különösen a kisebb tanszékeken megoldatlan a helyettesítés, pedig itt különösen fontos az oktatók továbbképzése.

Külön probléma a tanszékvezetők továbbképzése, illetve utánpótlása. Utánpótlásukról a továbbképzés keretében széleskörűbben kell gondoskodni azért is, mert a vezetők egyharmada 1985-ig eléri a nyugdíjkorhatárt.

3. Az oktatói utánpótlásnak, az oktatók szakmai fejlődésének, következésképpen az oktatási színvonal emelkedésének is alapvető feltétele a hatékony tudományos kutatómunka kiszélesítése.

Kétségtelen, hogy az ideológiai kutatásoknak ma már egyre bővülő bázisai vannak az egyetemeken és főiskolákon kívül is, azonban így is jelentős az oktatók szerepe a konkrét kutatásokban csakúgy, mint a tudományos eredmények szintetizálásában, az oktatás számára történő feldolgozásban, különösen az alapkutatások terén.

Az elmúlt években nőtt a kutatásban részt vevők száma, több olyan könyv, tanulmány, cikk jelent meg, amely az ideológiai oktatást konkrétan is szolgálta. Egyes tanszékeken a társadalmi-politikai gyakorlat közvetlen szükségleteit kielégítő új témák kutatásában vettek részt az oktatók, rövid idő alatt szép eredményekkel. Így meg kell említeni a szocialista tudat, a szocialista vállalat, a tudományos-technikai forradalom, a társadalom osztálystruktúrája, a szocialista demokrácia témaköreiben végzett kutatásokat.

Néhány intézményben, elsősorban a nagyobb egyetemi marxizmus–leninizmus tanszékeken, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Budapesti Műszaki Egyetemen, a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen és a Tudományos Szocializmus Információs és Továbbképzési Intézetben kutatócsoportok is létrejöttek, és szerencsésen haszno-

[3] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 178–199. old.

sítják a kollektív kutatás előnyeit. Céltudatosabb tudományos munkát biztosítanak, segítik a fiatalok elindítását, irányítását, és jobban képesek biztosítani a kutatáshoz szükséges információkat, a politikai gyakorlattal való kapcsolatot is.

A reményteljes fejlődés ellenére a kutatómunka színvonala a különböző intézményekben rendkívül egyenlőtlen és elmarad a növekvő követelményektől.

Az oktatóknak csak egy része tud elegendő időt fordítani a kutatásokra, nagy az oktatási terhelésük. Sok társadalmi munkát végeznek, mindenekelőtt az intézményeken belül. Különösen nehéz helyzetben vannak a családot alapító fiatal oktatók. Miközben meg kell tanulniuk oktatni, lakásgondokkal küzdenek, s rájuk hárul az ifjúsági munka neheze is.

Kevés a kutatást irányító, szervezni képes vezető oktató. Nagy számmal vannak olyan idősebb oktatóink, akik maguk sem végeztek eddig alaposabb kutatómunkát, ezért irányítani sem képesek. Az irányításra alkalmas oktatók pedig – köztük különösen a tanszékvezetők –, túlterhelésük miatt fordítanak kevés időt erre a nagyon fontos feladatra.

Továbbra is probléma, hogy az oktatás szükségletei miatt, de az egyéni törekvések és adottságok alapján is még a nagy tanszékeken is rendkívül sokféle témában kutatnak az oktatók. Ez nehezíti a csoportos kutatást és a kutatás irányát is.

A marxizmus–leninizmus tanszékeknek gyenge és főleg csak személyes jellegű kapcsolataik vannak a kutatóintézetekkel. Rendkívül kevés a tudományos segédcrők száma, és sok helyen rosszak a tárgyi feltételek is.

A tanszékek egyre bővülő kapcsolatokat teremtenek a szocialista országok baráti egyetemeinek, főiskoláinak tanszékeivel. Erősödik a tudományos együttműködés, különösen a világnézeti, politikai nevelés terén, de más kérdésekben is. Megoldásra vár azonban, hogy ezek a kapcsolatok jobban szolgálják a testvérpártok ideológiai együttműködési megállapodásaiból fakadó, valamint a felsőoktatási miniszterek konferenciáin elfogadott kutatási terveket.

A kutatások terén kialakuló intenzív munka, valamint a tananyagok és módszerek korszerűsítése szükségessé teszi a tudományos munka feltételeinek lényeges javítását.

III
AZ ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSBAN FOLYÓ MARXIZMUS - LENINIZMUS OKTATÁS TARTALMI TOVÁBBFEJLESZTÉSE ÉS KÁDERHELYZETE MEGOLDÁSÁNAK FONTOSABB FELADATAI

Az egyetemi-főiskolai marxizmus–leninizmus oktatás fő célja olyan szilárd marxista–leninista világnézettel rendelkező kommunista szakemberek képzése, akik

ismerik a marxizmus–leninizmus elméleti alapjait, és ennek segítségével képesek eligazodni a hazai szocialista építés és a nemzetközi osztályharc bonyolult kérdéseiben. Olyan szakembereket kell képezni, akik magukénak vallják a párt által megfogalmazott, a szocializmus építésére vonatkozó történelmi perspektívát, és készek ennek megvalósítását céltudatos és aktív társadalmi tevékenységgel elősegíteni.

1. Biztosítani kell a középiskolai, az egyetemi és főiskolai, valamint a továbbképzésben folyó ideológiai-politikai oktatás-nevelés tervszerű összehangolását.

Az egyetemi és főiskolai marxizmus–leninizmus oktatás tartalmát úgy kell meghatározni és állandóan tovább formálni, hogy egyrészt építsen a közoktatásban folyó világnézeti oktatásra és nevelésre, másrészt alakítson ki igényt a hallgatókban a rendszeres ideológiai és politikai továbbképzésben való részvételre, teremtsen szilárd tudományos alapot a marxizmus–leninizmus egyes diszciplínáinak elmélyítéséhez.

Szükséges az állami felsőoktatásban folyó marxizmus–leninizmus oktatás, valamint a párt- és KISZ-oktatás összhangjának erősítése mindenekelőtt a tananyagkészítésben, az oktatási módszerek fejlesztésében és a propagandisták továbbképzésében.

2. A marxizmus–leninizmus egységének, valamint az elmélet és a gyakorlat egységének következetesebb érvényesítésére az oktatás tartalmának formálásánál a következő feladatokat kell végrehajtani:

a) Minden intézményben elengedhetetlen, hogy a marxizmus–leninizmus alaptárgyainak törzsanyagát oktassák, de úgy, hogy az segítsen tudatosítani a szaktudomány, a szakértelmiség helyét és szerepét az össztársadalmi folyamatokban, illetve, hogy az előmozdítsa a marxista szemlélet érvényesülését a szaktudományokban.

Az Oktatási Minisztérium szakemberekkel dolgoztassa ki a filozófia, a politikai gazdaságtan és a tudományos szocializmus törzsanyagait. A törzsanyag ne legyen terjedelmes, összeállításakor vegyék figyelembe a hallgatók előképzettségét, s biztosítsanak lehetőségeket a különböző szakok képzési céljának differenciált kielégítésére. Ezeket minimumként minden felsőoktatási intézményben a szükséges órakeretben oktatni kell. Ennek alapján kell kidolgozni az intézmény szakképzéséhez és lehetőségeihez (óraszámaihoz) igazodó részletesebb tananyagokat is. Alapismereteket kell oktatni, és egyúttal ezek gyakorlati alkalmazására is fel kell készíteni a hallgatókat.[4]

[4] A törzsanyagok megírására az Oktatási Minisztérium marxizmus–leninizmus oktatási főosztálya 1976-ban pályázatot hirdetett 1978. március 31-i határidővel. (Művelődésügyi Közlöny, 1976. (21. sz. 776. old.) Az ezekre épülő első tankönyvek az 1979/80-as tanévre készültek el. Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1980. november 18-án megtárgyalta a marxizmus–leninizmus tárgyak egységes jegyzeteiről és továbbfejlesztésükről szóló anyagot. Egyetértett azzal, hogy a tu-

Különös gondot kell fordítani az időszerű kérdésekkel való foglalkozásra, ezért a törzsanyagokba folyamatosan kerüljenek be a társadalmi fejlődés által fölvetett új témák, kérdések, valamint a tudomány által elért új eredmények. Általában nem a tananyagok bővítésére és az óraszámok növelésére, hanem az oktatás színvonalának emelésére kell törekedni.

Az intézményen belüli oktatás összehangolása érdekében erősíteni kell a tanszékek közötti együttműködést, előre kell haladni az integráció irányába. A nagyobb tanszékeken, intézetekben pedig szervezett munkamegosztást kell kialakítani, a tanszékcsoportok helyzetét rendezni kell.

b) A szocializmus építése hazai tapasztalatainak rendszeresebb, elmélyültebb megismertetésére és a politikai gyakorlati készség fejlesztésére be kell vezetni önálló tárgyként a magyar munkásmozgalom történetét, ami döntően a felszabadulás utáni időszakra összpontosítson. Ennek programját és tananyagát az Oktatási Minisztérium a Politikai Főiskola és a Párttörténeti Intézet bevonásával dolgozza ki. A bevezetéssel összefüggő egyéb kérdéseket az Oktatási Minisztérium döntse el.[5]

c) A marxizmus–leninizmus oktatása, valamint a szocializmus valósága és a párt politikája közötti összhang erősítése érdekében a marxizmust oktatókat rendszeresebben kell informálni a legfontosabb párthatározatokról, állásfoglalásokról, és tudatosabban, fokozottabb mértékben kell őket bevonni a különböző szintű politikai döntések előkészítésébe is. Egyaránt tekintsék ezt feladatuknak a Központi Bizottság osztályai, a budapesti, a megyei és a városi pártbizottságok.

d) Ismét alkalmazni kell – elsősorban a fiatal oktatók számára – a társadalmi-politikai gyakorlatok rendszerét.[6] Az oktató-nevelő és tudományos munkában egyaránt bevált fiatalokat egy-egy évre üzemek, intézmények és a területek párt- és KISZ-bizottságaihoz kell küldeni gyakorlati munkára.

3. Ki kell alakítani az oktatói utánpótlás és továbbképzés egységes és terv-

dományos szocializmus és filozófia jegyzetekből – a róluk rendezett viták tapasztalatai alapján –, 1981 szeptemberére javított kiadások készüljenek, 1983 szeptemberére pedig – az eredeti koncepciót megtartva –, a tartalmi értékelést, az oktatási tapasztalatokat és a viták tanulságait felhasználva dolgozzák át azokat. Politikai gazdaságtanból új jegyzet készítésére van szükség. Az egységes törzsanyagoknak módot kell adniuk arra, hogy a különböző oktatási formákban rugalmasan alkalmazhatók legyenek. A hatékonyabb oktatás érdekében fokozott figyelmet kell fordítani az oktatók megfelelő felkészítésére, egységes felfogás kialakítására – szögezte le az Agitációs és Propaganda Bizottság.

[5] Az oktatási miniszter 119/1977. (MK 17.) OM sz. utasítása (Művelődésügyi Közlöny, 1977. 17. sz. 743. old.) alapján minden egyetemen és főiskolán az 1978/79-es tanévtől bevezetésre került a magyar munkásmozgalom története tantárgy. 1977-ben megjelent az 1968–1976 közötti időszakot felölelő tankönyv is. (Kossuth Könyvkiadó, 1977. 330. old.)

[6] Az itt említett rendszer az 1960-as évek első felében funkcionált. Az Agitációs és Propaganda Bizottság határozata után – helyi kezdeményezések alapján –, ott alkalmazzák, ahol erre a megfelelő feltételeket (elegendő oktatói létszám stb.) biztosítottak.

szerű rendszerét. Az oktatás növekvő követelményeivel, az azt szolgáló kiszélesedő tudományos munkával és a kötelező továbbképzéssel összhangban kell bővíteni a marxizmus–leninizmus tanszékek káderállományát.

a) A káderutánpótlás sok forrásból fedezendő. Mindenekelőtt törekedni kell arra, hogy a társadalmi-politikai gyakorlatból több tapasztalt szakember kerüljön a marxizmus–leninizmus tanszékekre. Éppen ezért az utánpótlás fő forrása a gyakorlatban dolgozó diplomás szakemberek továbbképzése legyen. Bátrabban kell meríteni az alkalmas középiskolai tanárok köréből. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, valamint a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen működő kiegészítő szakon kell ezeket az oktatókat felkészíteni.

b) Meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a Politikai Főiskolára nagyobb számban és tervszerűen iskolázzanak be olyan politikai gyakorlatot szerzett fiatalokat, akik a marxizmus–leninizmus oktatására készülnek fel.

c) Az oktatói utánpótlás érdekében növelni kell a tudományos továbbképzési ösztöndíjasok számát is.

d) A filozófia, a tudományos szocializmus és a politikai gazdaságtan szakokra a jövőben ne közvetlenül a középiskolából történjék a beiskolázás. E szakokra a hallgatókat az első, illetve a második tanulmányi év után válogassák ki a párt- és KISZ-szervezetek bevonásával, amikor már kellő ismerettel rendelkeznek a hallgatók ideológiai-politikai rátermettségéről, pályaalkalmasságáról. A filozófia szakot ismét párosítsák természettudományi szakokkal is.

e) A világnézetünk alapjai c. tárgy tanítására az oktatók képzését a középiskolai tanárképzésben harmadik szakként oldják meg. A már működő tanárok felkészítését pedig az egyetemeken 1–2 éves kiegészítő képzéssel kell biztosítani.

f) Minden marxizmus–leninizmus oktató számára kötelező a rendszeres továbbképzés. Biztosítani kell a feltételeket ahhoz, hogy minden oktató ötévenként féléves függetlenítéssel részt vegyen szervezett továbbképzésben, illetve összpontosíthasson tudományos munkájára.[7]

A marxizmus–leninizmus oktatók tudományos munkájának és továbbképzésének szervezésére a már működő Tudományos Szocializmus Információs és Továbbképzési Intézethez hasonlóan 1976 végéig létre kell hozni a filozófiai és a

[7] Lásd az oktatási miniszter 109/1978. (MK 4.) OM sz. utasítását a felsőoktatási intézmények marxizmus–leninizmus oktatóinak továbbképzéséről. (Művelődésügyi Közlöny, 1978. 4. sz.)

politikai gazdaságtan oktatók továbbképzésével foglalkozó szervezeti egységet.[8]

A továbbképzésben nagyobb szerepet kell vállalni a Politikai Főiskolának és a nagyobb egyetemek tanszékeinek. Tervszerűen kell beiskolázni az SZKP Társadalomtudományi Akadémiájára, a Szovjetunió és az NDK marxizmus oktatói továbbképző tanfolyamaira.

g) Az egyetemek állami és pártvezetése megfelelő politikai körültekintéssel tervezze meg a marxizmus–leninizmus tanszékek vezetőinek utánpótlását. Az Oktatási Minisztérium gondoskodjék megfelelő vezetői kádertartalékról is. Az oktatók továbbképzésében speciális kurzusokat kell indítani a vezetők megfelelő felkészítésére.

4. Az oktatás magasabb színvonala, valamint az elmélet és gyakorlat jobb érvényesülése érdekében célirányosabbá, tervszerűbbé és szervezettebbé kell tenni a marxizmus–leninizmus oktatók kutatómunkáját.

a) Mindenekelőtt biztosítani kell, hogy minél több marxizmus–leninizmus oktató kapcsolódjék be a különböző szinten kiemelt társadalomtudományi témák kutatásába.

b) Az Oktatási Minisztérium szervezze és szélesítse a tanszékközi kutatásokat. Az így koncentrálódott kutatók összpontosítsák munkájukat az oktatásban meg nem oldott kérdésekre, illetve a társadalmi fejlődés során felmerült új problémák feltárására. Ilyen kutatócsoportokban célszerű megfelelő vezetők kiválasztásával a központi témák kutatását is megszervezni. Ilyen bázisokhoz kell kapcsolni azokat az oktatókat, akiknek munkahelyén a kutatás irányítását és a szükséges feltételeket nem tudják vagy nem is célszerű biztosítani.

c) Növelni kell a tudományos segéderők létszámát és javítani kell a kutatások tárgyi feltételeit.[9]

[8] A Tudományos szocializmus Információs és Továbbképzési Intézetet a művelődésügyi miniszter 155/1973. (MK 15.) MM sz. utasítása alapján (Művelődésügyi Közlöny, 1973. 15. sz. 415–416. old.) hozták létre 1973-ban, mint az ELTE Bölcsészettudományi Kara önálló intézményét. A Politikai gazdaságtan oktatók Továbbképzési és Információs Központját, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Általános Közgazdasági Karán, a Filozófia oktatók Továbbképzési és Információs Központját, az ELTE Bölcsészettudományi Karán szervezték meg 1977-ben az oktatási miniszter 116/1977. (MK 12.) OM és a 117/1977. (MK 12.) OM sz. utasításai alapján (Művelődésügyi Közlöny, 1977. 12. sz. 480–481. old.).

[9] Az Agitációs és Propaganda Bizottság a további munka alapjául elfogadta a jelentést, amelyet az Oktatásügyi Minisztérium marxizmus–leninizmus főosztálya és a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztálya terjesztett be. Indokoltnak tartotta, hogy bevezessék a magyar munkásmozgalom történetének oktatását a főiskolákon és az egyetemeken. Erről lásd a 4. sz. jegyzetet.

41
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1976. JÚLIUS 21.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1976. július 21-én Kádár János elvtársnak, a KB első titkárának elnökletével ülést tartott. Az ülésen részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről;

– Pullai Árpád elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának jelentését a párttagsági könyvek cseréjéről;[1]

– Németh Károly elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának jelentését a mezőgazdaság időszerű kérdéseiről.

Végül a Központi Bizottság személyi kérdéseket tárgyalt. Marjai József elvtársat, külügyminisztériumi államtitkárt beválasztották a Központi Bizottság tagjai sorába.

I

1. A Központi Bizottság meghallgatta az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót, és jóváhagyta az európai kommunista és munkáspártok 1976. június 29–30-i berlini értekezletéről, valamint a küldöttségünk tevékenységéről adott jelentést.[2]

A Központi Bizottság megállapította: a berlini értekezlet a kommunista és munkásmozgalom történelmi jelentőségű eseménye volt. Az értekezlet meggyőzően bizonyította, hogy földrészünkön a kommunista mozgalom hatalmas, szervezett politikai erő, tömegbefolyása növekszik. A huszonkilenc testvérpárt berlini ta-

[1] Pullai Árpád előadói beszédének rövidített szövegét lásd: Pártélet, 1976. 8. sz. 15–24. old.

[2] Az európai kommunista és munkáspártok berlini értekezletén részt vett magyar delegációt Kádár János vezette. A tanácskozásról lásd Népszabadság, 1976. június 29., 30. és július 1., továbbá: Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 20–30. Kossuth Könyvkiadó 1976. Lásd még: *Gyenes András:* Európa sorskérdései és a kommunista pártok. Társadalmi Szemle, 1976. 8–9. sz. 3–10. old.

lálkozója jól szolgálta a nemzetközi kommunista mozgalom egységét, összefogását.

Az értekezlet marxista–leninista módon értékelte az európai helyzetet, és mozgósító erejű programot adott a békéért, a biztonságért és a társadalmi haladásért vívott harc folytatásához. A közösen kidolgozott és egyhangúlag elfogadott dokumentum kollektív és demokratikus előkészítő munka eredménye. Az értékelés azon a történelmi tényen alapul, hogy földrészünkön új helyzet jött létre: rendeződtek a második világháború befejezésekor nyitva maradt fontos kérdések, realitássá vált az enyhülés, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élése. Az európai helyzet alakulásában mind nagyobb szerepük és súlyuk van a szocialista államoknak, a tőkés országok munkásmozgalmának, demokratikus, békeszerető erőinek. Összefogásuknak, sikeres harcuknak köszönhető, hogy az európai népek több mint harminc éve békében élnek.

A berlini értekezleten részt vevő pártok kifejezésre juttatták: készek további összehangolt erőfeszítésekre a nemzetközi enyhülésért, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséért, a béke megszilárdításáért. Ez a politika jól szolgálja a béke védelmét, a társadalmi haladást, a szocializmus ügyét.

A kommunista és munkáspártok berlini értekezlete ismételten s nyomatékosan aláhúzta, hogy az emberiségnek, Európa népeinek egy pusztító világháborúval szemben nincs más választása, mint az enyhülés és a békés egymás mellett élés. Ezt a realitást mind többen felismerik. A további előrehaladáshoz nélkülözhetetlen mindazoknak a haladó, realista erőknek közös erőfeszítése, amelyek létrehozták a helsinki értekezletet. Ez annál is inkább szükséges, mert az agresszív, hidegháborús körök igyekeznek gátat emelni az enyhülés térhódításának. Céljaik érdekében a nemzetközi légkört mérgező propagandát folytatnak, és felhasználják a politikai, a gazdasági nyomás eszközeit is. Ezért szükség van a haladás és a béke híveinek még szélesebb és szilárdabb összefogására, állhatatos harcára az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányában foglaltak következetes megvalósításáért.

A Magyar Népköztársaság a Helsinkiben közösen elfogadott tíz alapelv szellemében, továbbra is törekszik az államok közötti kapcsolatok fejlesztésére, a gazdasági, tudományos és kulturális együttműködés bővítésére, az információcsere javítására, az emberek közötti kapcsolatok szélesítésére. Ugyanezt várja a tőkés országok kormányaitól is.

A Magyar Szocialista Munkáspárt a többi testvérpárttal együtt vallja, hogy a béke és a haladás Európája csak sokirányú erőfeszítés eredményeként, az e célokért tenni kész politikai, társadalmi erők közeledésének, kölcsönös megértésének és együttes akcióinak hatására jöhet létre. Ennek érdekében pártunk konst-

ruktív együttműködésre törekszik az európai szocialista és szociáldemokrata pártokkal, valamennyi demokratikus, békeszerető erővel.

Pártunk a történelmi tapasztalatokból kiindulva azt a nézetet képviseli, hogy az Európa békéjéért vívott harc szorosan összefonódik a fasizmus maradványainak felszámolásáért, a demokratikus jogok kiszélesítéséért, a társadalmi haladásért folytatott küzdelemmel. Határozottan elutasítjuk az antikommunizmust, a szovjetellenességet, elítélünk minden olyan törekvést, amely az enyhülés, a népek közötti jobb megértés ellen irányul.

A Központi Bizottság megállapítja: az európai kommunista és munkáspártok értekezletén elfogadott dokumentum a közös felelősség, az alkotó szellemű egység megnyilvánulása.[3] Pártunk következetesen vallja, hogy a mai körülmények között, amikor a kommunista pártok a marxizmus–leninizmus általános érvényű tanításait hazájuk konkrét társadalmi viszonyainak, nemzeti sajátosságainak, hagyományainak figyelembevételével alkalmazzák, amikor stratégiájukat és taktikájukat önállóan határozzák meg, különös jelentőségű forradalmi elméletünk tisztaságának megőrzése, egymás tapasztalatának hasznosítása, a proletár internacionalizmus elvének érvényesülése. A Központi Bizottság üdvözli a kommunista pártok elhatározását, hogy közös harcuk és tevékenységük sikere érdekében fejlesztik internacionalista együttműködésüket és szolidaritásukat.

A Központi Bizottság megállapította, hogy az európai kommunista és munkáspártok berlini értekezletén elfogadott dokumentumban meghatározott célok és feladatok összhangban vannak pártunk politikájával, megfelelnek népünk érdekeinek, segítik a nemzetközi munkásosztály, a társadalmi haladás erőinek harcát. A Magyar Szocialista Munkáspárt, a szocializmust építő magyar nép a maga részéről minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy ezeket a célokat elérjük.

2. A szocializmus nemzetközi vonzerejét tovább növelik mindazok az eredmények, amelyeket a szocialista közösség országai az új társadalom építésében elérnek. Ezt támasztotta alá a társadalmi, gazdasági, kulturális fejlődés szemléletes tényeivel a Német Szocialista Egységpártnak és a Mongol Népi Forradalmi Pártnak a Központi Bizottságunk legutóbbi ülése óta megtartott kongresszusa is.[4]

3. A Központi Bizottság üdvözli a két vietnami országrész egyesítését, a testvéri Vietnami Szocialista Köztársaság megalakulását.[5] Az egységes Vietnam annak az állhatatos, önfeláldozó harcnak a gyümölcse, amelyet a hős vietnami nép marxista–leninista pártjának vezetésével, a szocialista országok testvéri támoga-

[3] Lásd a 2. sz. jegyzetet.

[4] Az NSZEP IX. kongresszusán (1976. május 16–22.) Kádár János, az MNFP XVII. kongresszusán (1976. június 14–18.), Biszku Béla vezette az MSZMP delegációját.

[5] A két Vietnam egyesítésére 1976. július 2-án került sor az április 25-i választások alapján összeülő új nemzetgyűlés döntése alapján. Népszabadság, 1976. július 3. (A témáról lásd: A Vietnami Kommunista Párt IV. kongresszusa. 1976. december 14–20. Kossuth Könyvkiadó 1977. 143. old.)

tásával, a világ haladó erőinek szolidaritásával évtizedeken át vívott az idegen hódítók, az imperialista agresszorok és kiszolgálóik ellen. A vietnami nép a jövőben is számíthat a magyar nép szolidaritására, támogatására az ország újjáépítéséért, a szocializmus felépítéséért folytatott munkájában.

4. A Központi Bizottság síkraszáll a nemzetközi konfliktusok veszélyével fenyegető háborús tűzfészkek felszámolásáért. Kifejezi népünk aggodalmát a súlyosbodó közel-keleti válság miatt. Az igazságos rendezést továbbra is akadályozza Izrael és a mögötte álló imperialista körök agresszív politikája.

A közel-keleti helyzetet tovább bonyolítja a libanoni polgárháború. A Központi Bizottság meggyőződése: a haladás valamennyi arab hívének érdeke, hogy véget vessenek a vérontásnak. Szükségesnek tartja és ennek megfelelően kitartóan szorgalmazza a mielőbbi politikai rendezést, szolidáris a libanoni baloldali hazafias erőkkel, a palesztinai arab néppel.

5. A Központi Bizottság nagyra értékeli azt a munkát, amelyet ez év júliusában a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának XXX. ülésszakán végeztek Berlinben.[6] A tagországok képviselői áttekintették a szocialista gazdasági integráció öt esztendővel ezelőtt elfogadott Komplex Programjának eddigi végrehajtását, és megállapították, hogy az integráció kibontakoztatásában, fejlesztésében jelentős eredmények születtek.

A KGST-ben megvalósuló együttműködés szilárd alap a szocialista közösség országainak biztonságos népgazdasági tervezéséhez, kiegyensúlyozott gazdasági, társadalmi előrehaladásához és közös vonásaik erősítéséhez. Országaink a Komplex Program révén, egymást internacionalista módon támogatva és segítve, dinamikus gazdasági fejlődést értek el, fokozták állampolgáraik létbiztonságát, emelték népeik jólétét.

A Központi Bizottság – a XXX. ülésszak állásfoglalásával egyezően – megállapítja, hogy tovább javultak a feltételek az országaink közötti gyümölcsöző együttműködés elmélyítésére és tökéletesítésére. Ez a közös igény fejeződik ki abban az öt célprogramról hozott határozatban, amely jobban összehangolja a fűtőanyag- és energetikai, valamint a nyersanyagipar, a gépek, az alapvető élelmiszerek és közszükségleti cikkek termelését és kölcsönös szállítását, továbbá a közlekedési kapcsolatok fejlesztését.

A célprogramok kimunkálásával és megvalósításával a tagországok újabb jelentős lépést tesznek előre erőforrásaik, természeti kincseik közös erővel történő hatékonyabb kihasználásában, az egymás közötti korszerű munkamegosztás kialakításában, a gyors ütemű tudományos-műszaki haladásban.

A KGST XXX. ülésszaka megállapította, hogy a tagországok együttműködése

[6] A KGST XXX. ülésszakán, melyet 1976. július 7–9. között rendeztek Berlinben, a magyar delegációt Lázár György vezette. Az ülésszakról közlemény jelent meg a Népszabadság, 1976. július 10-i számában.

és gazdasági erejük gyarapodása egyben fontos tényezője az enyhülésnek, a különböző társadalmi rendszerű országok együttműködésének. A KGST-országok hívei a kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok bővítésének a világ valamennyi országával, függetlenül azok társadalmi rendjétől. A diszkriminációtól mentes, kölcsönösen előnyös gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok bővítésére törekszünk a tőkés országokkal, támogatjuk gazdasági és politikai függetlenségük kivívására és megszilárdítására irányuló jogos törekvésüket.

II

A Központi Bizottság megállapította, hogy a párttagsági könyvek cseréjének munkálatai a határozatnak megfelelően folynak. A pártszervezetek és a kommunisták a párt belső életének e fontos eseményét sikeresen kötötték össze az építőmunka soron levő feladatainak megoldásával.[7]

A tagkönyvcsere alkalmából a párttagokkal folytatott személyes beszélgetések befejeződtek. A párt jelenlegi tevékenysége és további fejlődése szempontjából is fontos, hogy ezek a beszélgetések kritikus, önkritikus szellemű, őszinte eszmecserék voltak a párt politikájáról és annak végrehajtásáról, a párttagok munkájáról, a további feladatokról. A párttagság ez alkalommal is bizonyította politikai érettségét, kifejezte egyetértését a párt politikájával, és számos javaslatot tett a XI. kongresszus határozatainak végrehajtása érdekében. Az alapszervezetek többségében már taggyűlésen összegezték a beszélgetések eredményeit, értékelték a párttagsággal járó kötelezettségek teljesítését.

A Központi Bizottság nagyra értékeli azokat az észrevételeket, javaslatokat, amelyeket a párttagok a határozatok végrehajtásának, a munka színvonalának megjavítása érdekében tettek. A Központi Bizottság kötelezi a pártszerveket és -szervezeteket, hogy e tapasztalatokat a munkában hasznosítsák. Felhívja az irányító pártszervek és az alapszervezetek vezetőségeinek figyelmét, hogy továbbra is következetesen tevékenykedjenek az 1975. évi októberi határozatban foglalt célok megvalósításán.

A Központi Bizottság a tagkönyvcsere befejezése után a tanulságokat összegezi és hasznosítja. Meg van győződve arról, hogy a párttagsági könyvek cseréje tovább erősíti a párt eszmei, politikai és cselekvési egységét, fejleszti a párt tömegkapcsolatait, és elősegíti a XI. kongresszus határozatainak végrehajtását, a fejlett szocialista társadalom építését.

[7] A párttagsági könyvek cseréjére vonatkozó határozat a kötet 12. sz. dokumentuma. A tagkönyvcsere végrehajtásának összegezéséről lásd a 65. sz. dokumentumot.

A Központi Bizottság áttekintette a mezőgazdasági termelés és a közellátás időszerű kérdéseit.

1. Elismeréssel állapítja meg, hogy a mezőgazdaság dolgozói, az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek idejében hajtották végre eddigi feladataikat. Az egyes növényfélék vetésterülete általában megfelel a népgazdasági terv előirányzatainak. A nagyüzemekben, a háztáji és kisegítő gazdaságokban nőtt a termelési kedv. Örvendetes, hogy az átmeneti visszaesés után gyarapodik az állatállomány, fokozódik a hús- és tejtermelés.

A mezőgazdasági üzemek, az ellátó és a felvásárló szervezetek körültekintően készültek fel az aratásra, a terménybetakarításra és más időszerű teendőkre. A sikeres betakarítás személyi és tárgyi feltételei adottak, az aratás szervezetten és lendületesen folyik. A kedvezőtlen, aszályos időjárás ellenére gabonafélékből viszonylag jó termés várható, az ország kenyere biztosítva van.

Az Európa nagy részét és hazánkat is sújtó aszály hátrányosan befolyásolja a kapásnövények, a zöldség és a takarmányok terméskilátásait. Ez nehéz feladatok elé állítja a mezőgazdaság dolgozóit. A várható terméskiesés csökkentésére az állami gazdaságokban, a termelőszövetkezetekben tehetik a legtöbbet, de a nehézségek leküzdéséhez széles körű társadalmi összefogás is szükséges. A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy az időjárás okozta gondok ellensúlyozására a mezőgazdasági üzemek vezetői, dolgozói – a párt-, állami, társadalmi szervezetek támogatásával – számos, a helyzetnek megfelelő intézkedést hoztak és valósítottak meg. Az üzemek konkrét lépéseket tettek a tartalékok feltárására, és mozgósították dolgozóikat a hatékony munkára. A mezőgazdaságban az utóbbi években végbement nagy fejlődés, az anyagi, műszaki ellátottság javulása, a szocialista üzemekben meghonosodott korszerű termelés, a szakértelemmel párosuló helytállás, társadalmunk széles körű összefogása lehetővé teszi az aszály által előidézett károk számottevő csökkentését.

A Központi Bizottság felhívja a mezőgazdaság, az élelmiszeripar és a felvásárló szervek dolgozóit, a párt-, társadalmi és állami szerveket, hogy összehangoltan cselekedjenek. Megfontoltan, szervezetten, késlekedés nélkül és folyamatosan tegyék meg azokat az intézkedéseket, amelyek mérsékelhetik a veszteségeket, biztosítják a lakosság élelmiszer-ellátását, erősítik a mezőgazdasági nagyüzemek és háztáji gazdaságok termelési biztonságát, megalapozzák a jövő évi termelést.

A legsürgetőbb teendő az, hogy minél kisebb szemveszteséggel, eredményesen fejeződjék be az aratás, a termést helyezzék biztonságba, óvják meg. Népgazdasági érdek, hogy a felvásárló szervek a leszerződött, illetve az üzemi szükségletet meghaladó termést folyamatosan, zökkenő nélkül vegyék át.

A mezőgazdasági üzemek és a háztáji gazdaságok minél jobban használják ki, különösen az öntözhető területeken a másodvetésekben rejlő lehetőségeket. A tömegtakarmány minden fajtáját szakszerűen, lelkiismeretesen, takarékosan gazdálkodva hasznosítsák. Az illetékes állami, kereskedelmi szervek gondoskodjanak a gazdaságok folyamatos ellátásáról takarmánytáppal.

A rendkívüli időjárás nemcsak mai, megoldandó feladatokat állít elénk, hanem tanulságokkal is szolgál: pontosan be kell tartani az agrotechnikai követelményeket; rendszeresen és jobban kell kihasználni az öntözési lehetőségeket; meg kell javítani a rét- és legelőgazdálkodást; gondoskodni kell a szarvasmarhatenyésztés biztonságát növelő tömegtakarmány-tartalékról.

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a termelőszövetkezeti parasztság, az állami gazdaságok és az állami szervek dolgozói minden tőlük telhetőt megtesznek a mezőgazdasági munkák sikeres elvégzése érdekében, Munkájukban bizton számíthatnak társadalmunk széles körű támogatására.

2. A Központi Bizottság megállapította, hogy a lakosság áruellátása az év első felében általában kiegyensúlyozott volt. A kiskereskedelmi forgalom az élelmezési cikkekből valamelyest kisebb mértékben növekedett. Néhány termékből, főleg zöldségből és burgonyából, az igényeket nem tudták megfelelően kielégíteni. Az elmúlt hónapokban a fogyasztókat hátrányosan érintette a tavalyinál lényegesen magasabb zöldség- és burgonyaár.

A Központi Bizottság nagy jelentőségűnek tartja a lakosság kiegyensúlyozott áruellátását, amelyet a jövőben is feltétlenül biztosítani kell. Ehhez most arra van szükség, hogy az iparban, a mezőgazdaságban, a szolgáltatásokban, valamennyi munkahelyen tegyenek meg mindent a tervek maradéktalan teljesítéséért. Külön felhívja a kereskedelem dolgozóit és azokat az ipari és mezőgazdasági üzemeket, amelyeknek eredményes munkájától közvetlenül függ a lakosság jobb ellátása, hogy járuljanak hozzá az igények teljesebb kielégítéséhez. Nagyon fontos, hogy a tanácsok a lakosság ellátása érdekében kezdeményezően tárják fel és használják ki a helyi adottságokat is.

A Központi Bizottság megelégedéssel állapítja meg, hogy népünk támogatja pártunk politikáját, ismételten tanújelét adta tettrekészségének, s nehéz feladatok megoldásában méltóképpen helytállt. Az országban az elmúlt fél esztendőben eredményes munka folyt. A Központi Bizottság meg van győződve arról, hogy az 1976. évi népgazdasági tervet teljesítjük és leküzdjük azokat a nehézségeket is, amelyeket az időjárás okozott a mezőgazdasági termelésben. A töretlen fejlődés feltételei biztosíthatók, ha mindenki kellő felelősséggel dolgozik, és elvégzi a közös munkából reá jutó részt.

Megjelent: Népszabadság, 1976. július 22.

42
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTALAPSZERVEZETEK SZERVEZETI HELYZETÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ KÉRDÉSEK SZABÁLYOZÁSÁRA

(1976. AUGUSZTUS 30.)

I

A XI. kongresszus határozatot hozott arra, hogy „nagyobb alapszervezetek létrehozásával meg kell szüntetni a szétaprózottságot minden olyan helyen – üzemben, községben, hivatalban –, ahol ez szükséges és a feltételei is megvannak. Ezzel is növelni kell a kommunisták akcióképességét, befolyását"[1]. A Titkárság megtárgyalta az alacsony taglétszámú pártalapszervezetek működéséről, szervezeti helyzetéről készült jelentést és a kongresszusi határozat végrehajtásával kapcsolatos feladatokat.

Jelenleg az alapszervezetek 12,7 százaléka 10 fő alatti taglétszámú. Ezekhez tartozik a párt tagságának 3–3,5 százaléka. Az alacsony taglétszámú alapszervezetek nagyobb arányban a hivatalokban és intézményekben, a kisipari és mezőgazdasági termelőszövetkezetekben, községekben, továbbá a közlekedés és kereskedelem területén működnek.

A kis létszámú szervezetek létrejöttének egyik alapvető oka, hogy az ágazati-szakmai felépítést indokolatlanul követve, eltúlozva az egyes gazdasági, hivatali, intézményi egységek szerepét, önállóságát, mellőzve a politikai célszerűséget, a szükségesnél nagyobb mértékben hoztak létre alacsony létszámú alapszervezeteket.

Néhány helyen – különösen községekben és termelőszövetkezetekben – azért decentralizáltak több alapszervezetet, hogy megalakíthassák az üzemi, községi pártvezetőséget. Sok helyen a Szervezeti Szabályzatban a pártalapszervezetek létrehozására vonatkozó előírást (3 fő esetén alapszervezet alakítható) egyoldalúan értelmezik, nem veszik figyelembe, hogy pártcsoport keretében is megoldható lenne a feladatok nagy része, melyek végrehajtására új alapszervezetet alakítanak.

Mindezek következménye, hogy az alacsony létszámú alapszervezetek munkájában sok a formális elem, gyenge a nevelőmunka, nem tudnak kellő hatással

[1] Lásd: Az MSZMP XI. kongresszusának jegyzőkönyve. Kossuth Könyvkiadó 1975. 486. old.

ienni környezetükre. Az ilyen alapszervezeteknél kedvezőtlenek a működési feltételek is (káderhiány, a folyamatos tagfelvételi munka feltételeinek hiánya stb.), amiben közrejátszik az is, hogy az irányító pártszervek egy része nem fordít megfelelő figyelmet a szükséges feltételek megteremtésére, szervezeti megerősítésükre, munkájuk segítésére.

II

A kongresszusi határozat egységes értelmezése, tervszerű, szervezett végrehajtása érdekében a Titkárság a következőkre hívja fel a figyelmet.

1. Az alacsony létszámú működésképtelen alapszervezetek megszüntetésénél, illetve összevonásánál olyan nagyobb szervezeti egység megteremtése legyen az alap, ami szükséges módon igazodik az üzem, intézmény, hivatal felépítéséhez, működéséhez.

Minden esetben mérlegelni kell a politikai, szervezeti, személyi feltételeket, azt, hogy az összevonás mennyire növeli a párt akcióképességét, politikai befolyását, a Szervezeti Szabályzat által meghatározott feladatok, hatáskör megfelelő ellátását.

2. A határozat végrehajtása során az irányító pártszervek egyedi elbírálás alapján döntsenek arról, hogy a párt felépítésében hol szükséges követni a gazdasági egységek, intézmények irányításában bekövetkezett változásokat.

Az ipari és mezőgazdasági üzemekben szüntessék meg a szinte műhelyre, csoportra, kisebb részlegekre szerveződött alapszervezeteket, hogy nagyobb létszámú, a termelési, működési egységet átfogó alapszervezetek jöjjenek létre az alapszervezetek gazdaságpolitikai munkájának, operativitásának hatékonysága növelésére.

A budapesti kerületekben, városokban, járási székhelyeken létrejöttek olyan alacsony létszámú alapszervezetek, amelyek több hivatal, intézmény, szolgáltatási egység párttagjait tömörítik. Részben ezért, de egyéb okok miatt is megfelelő politikai befolyást egyik területre sem gyakorolnak, csupán a szervezeti élet laza kereteit biztosítják. Az ilyen alapszervezeteket célszerű megszüntetni, és a párttagokat a lakóterületi alapszervezethez, illetve a munkahelyi alapszervezethez jelentsék át.

A városokban az egészségügyi intézmények most folyó integrációja után az egészségügy területén működő alacsony létszámú alapszervezeteket egy pártalapszervezetbe vonják össze.

Azokban a községekben, ahol nem működik pártbizottság, pártvezetőség, de a községi pártalapszervezeten kívül még néhány, 10 főn aluli szervezet is tevékenykedik, egy pártalapszervezetbe, a községi alapszervezetbe vonhatók össze

(például ÁFÉSZ, KTSZ, MÁV-állomás, TÖVÁL). Szükséges, hogy ezeken a helyeken biztosítsák a pártcsoportok működését és tegyék azokat hatékonyabbakká.

3. Megfelelő politikai mérlegeléssel és előkészítéssel szüntessék meg azokat a pártvezetőségeket is, melyek irányítása alá az alapszervezetek megszüntetése, illetve összevonása után csupán 1–2 alapszervezet tartozna.

4. Az összevonásoknál legyenek tekintettel az olyan területekre, ahol politikai megfontolásból továbbra is működtetni kell alacsony taglétszámú alapszervezeteket. Az összevonások lehetőleg ne érintsék a közös tanácsú községek társközségeinek alapszervezeteit, ha azok egyébként megfelelő segítséggel működőképesek és politikai irányító munkájukra helyileg feltétlenül szükség van.

A budapesti kerületi, járási és városi pártbizottságok tegyenek intézkedéseket a továbbra is indokoltan fenntartott kis létszámú alapszervezetek szervezeti és kádermegerősítésére. Vegyék figyelembe helyzetüket a beiskolázásnál. Szükség esetén párttagok más területről történő átigazolásával erősítsék működésüket. Kezdeményezzék – pártmegbízatásként – más területen dolgozó kommunisták megválasztását titkárnak, titkárhelyettesnek. Fokozottabb helyszíni segítő, ellenőrző munkával biztosítsák, hogy feladataiknak megfeleljenek, politikai befolyásuk növekedjék. Erre a Szervezeti Szabályzat lehetőséget ad. Figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy számuk lehetőleg ne gyarapodjon, csakis megfelelő politikai mérlegelés alapján történjék újak megalakítása. Általában csak olyan helyen kerüljön sor létrehozásukra, ahol ezt a terület politikai irányítása indokolja.

6. A nagyobb alapszervezetek létrehozásával kapcsolatos munka a budapesti kerületi, járási és városi pártbizottságok irányításával, előzetes jóváhagyásával történjék. Biztosítsák, hogy a végrehajtás kampányszerűség nélkül, 1977-től, a tagkönyvcsere lebonyolítása után kezdődjék.

Kísérjék figyelemmel, segítsék és ellenőrizzék a nagyobb alapszervezetek létrehozásának folyamatát, az alacsony taglétszámú alapszervezetek megerősítésére tett intézkedések hatását.

43

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KISIPAROSOK IPARGYAKORLÁSÁNAK ÚJRASZABÁLYOZÁSÁRA

(1976. SZEPTEMBER 13.)

Pártunk szövetségi politikájának része a kisiparosok bevonása társadalmi, politikai és gazdasági célkitűzéseink megvalósításába. Ez volt a célja a kisiparosok ipargyakorlásáról szóló 1958. évi 9. sz. törvényerejű rendeletnek is.[1]

A rendelet megjelenése óta eltelt időszakban a kisipari tevékenység alapvetően a társadalmi, gazdasági követelményekkel összhangban fejlődött.

A kisipar termelésének teljesítményértéke 1975-ben 11 milliárd forint volt. Ennek 83 százaléka szolgáltatás, 17 százaléka árutermelés. 1975-ben az összes lakossági szolgáltatásnak 43,8 százalékát a kisipar adta. Az önálló kisiparosok létszáma az 1960. évi 87 000 főről 1975-re 67 000 főre csökkent. Ebből több mint 7000 fő nyugdíj mellett gyakorolja az ipart.

A kisiparosok többsége elfogadja politikai célkitűzéseinket, azok megvalósításában aktív részt vállal. Növekszik körükben a társadalmi munkát vállaló, a közösség érdekeiért tevékenyen cselekvő iparosok száma. Egyre többen vállalnak tanácstagi vagy más közéleti megbízatásokat.[2]

[1] A kisiparosok ipargyakorlását az 1958. évi 9. sz. törvényerejű rendelet és a végrehajtására kiadott 2/1958. (V. 1.) Kip. M. sz. rendelet szabályozta. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1958. 48., 372–383. old.) A törvényerejű rendeletet a későbbiekben többször módosították, majd az addigiakat hatályon kívül helyezte és a kérdést újraszabályozta az 1977. évi 14. sz. törvényerejű rendelet, az 1019/1977. (VI. 1.) MT sz. minisztertanácsi határozat, illetve a 4/1977. (VI. 1.) Kip. M. sz. rendelet. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 252–254., 463–464., 611–619. old.) Legutóbb a 2019/1980. (VII. 27.) MT sz. minisztertanácsi határozat foglalkozott a kisiparosok ipargyakorlásával. (Lásd: Határozatok Tára, 1980. 11. sz. 25–28. old.)

[2] A kisipar társadalmilag nélkülözhetetlen szükségletet elégít ki. Munkán alapul, működését döntően a piac szabályozza. Kiszorulóban van az a nézet és magatartás, amely egyes negatív jelenségek miatt e tevékenység egészét károsnak tartja. Tevékenysége azért is fontos, mert a szocialista közép- és kisüzemek hiánya miatt az alkatrészek, féltermékek hiánycikké váltak, továbbá azért is, mert a lakosság szolgáltatását számos területen a kisipar biztosítja. A kisüzemi termelés és a kisegítő tevékenység keretei között évente 35 000–40 000 családi ház, az összes felépített lakás 40–45 százaléka készül el. A lakosság részére végzett szolgáltatásuk értéke 1971–1980 között megkétszereződött és elérte a 16 milliárd forintot. A lakosság szolgáltatási igényeinek jelenleg több mint 50 százalékát 136 szakmában a kisiparosok elégítik ki. A kisiparosok társadalmi, közéleti tevékenysége – különösen falun – is jelentős. A Hazafias Népfront és a KIOSZ minden évben megszervezi a kisiparosok politikai fórumát, aminek nagy szerepe van abban, hogy közülük mind nagyobb számban vesznek részt a közéletben. Több ezren párttagként, a Hazafias Népfront

A társadalmi-gazdasági fejlődésben és ennek megfelelően a kisiparban bekövetkezett változások következtében a törvényerejű rendelet többször módosult és kiegészült. A XI. kongresszus hosszabb időszakra meghatározta a kisipar feladatait. Ennek alapján szükséges az ipargyakorlás társadalompolitikai célkitűzéseinek megfelelő újraszabályozása.

I
A KISIPAROSOK IPARGYAKORLÁSÁNAK HELYZETE

1. A kisipar termelésében meghatározó a szolgáltató tevékenység. A kisiparosok által végzett lakossági szolgáltatások aránya – különösen egyes javító-szolgáltató ágazatokban – jelentős. Például a hagyományos szolgáltatások körében (ruházati, lábbelijavítás stb.) 64 százalék, az építőipari javításban 58 százalék. Vannak területek – elsősorban a községekben és kisebb településeken –, ahol hosszú ideig nem nélkülözhető a kisiparosok lakossági szolgáltató munkája.

A kisiparosok nagy része fontos feladatának tekinti a lakossági igények kielégítését. Ezt jelzi, hogy az utóbbi években több új kezdeményezés is tapasztalható részükről. Így munkafelvevő-irányító irodák, éjjel-nappali gyorsszolgálat létesítése, vidéken – meghívás alapján – a kisiparosok által több községben (településen) végzett javító szolgáltatás terjedése, közös szolgáltatóházak létesítése stb.[3]

Ugyanakkor több nehézség is tapasztalható, amelyek hátrányosan befolyásolják a kisiparosok lakossági szolgáltató munkáját.

Egyes iparágakban a kisipari tevékenység területei fokozatosan szűkülnek, több hagyományos szakma kihalóban van (pl. cipész, tetőfedő, sütő stb.). Változatlanul nem kielégítő a kisiparosok területi elhelyezkedése. Különösen a kis községekben az ellátás nem követte a növekvő igényeket.

Az ipari tanulók számának csökkenése (5 év alatt mintegy 10 000 fő) elsősor-

szervezeteiben s mint tanácstagok aktív formálói a közéletnek, évente 30 milliárd forint értékű társadalmi munkát végeznek közérdekű célokra. Szerepük reális társadalmi megítélése, valamint a szocialista nagyüzemekkel való kapcsolatuk és a munkamegosztás célszerű formáinak fejlesztése érdekében a közgazdasági, szociológiai, statisztikai munka folyamatban van. Az azonban tisztázott tény, hogy tevékenységüket az eddiginél is jobban fel kell használni a lakosság szükségleteinek, ellátásának további javítására. Ehhez jelentős segítséget nyújtanak az utóbbi időben hozott jogi és gazdasági rendelkezések, az iparkiváltást és -gyakorlást megkönnyítő és ösztönző szabályozók. Ezek között is a legfontosabb a szervezeti formák jogi és közgazdasági szabályozásának kidolgozását előíró, az 1. sz. jegyzetben említett 2019/1980. (VII. 27.) MT sz. határozat.

[3] A szolgáltatások fejlesztése érdekében a KIOSZ több pályázatot hirdetett kisipari szolgáltató egységek létesítésére. 1980 végéig ilyen egység került átadásra: Budapesten a IV. kerületben, Dorogon, Szolnokon, Kiskunfélegyházán, Nagybátonyban, Nagyberkin, Nyíregyházán, Ráckevén, Szentlőrincen, Csornán. 1981-ben Nagykanizsán is működni fog kisipari szolgáltatóház. Ezek létrehozásához a KIOSZ 6 millió forint állami támogatást kapott.

ban az alapvető szolgáltató iparágakban következett be, és ezáltal nincs biztosítva kellő mértékben az utánpótlás.

Az adóztatási rendszer módosítása csak részben követte a megváltozott körülményeket. Nem kapott megfelelő ösztönzést – különösen a községek és városok ellátatlan területein – a műhelyt nyitó vagy átjáró szolgáltató kisiparos.

2. A kisipar termelési értékének 17 százaléka árutermelés. Ennek egy része a lakosság áruellátását szolgálja. Indokolt keretek között erre a jövőben is szükség van.

A kisipar exporttevékenysége megközelíti a 100 millió forintot. A Kisipari Termeltető Vállalaton keresztül bonyolított export az elmúlt 5 év alatt 77 százalékkal nőtt.

A rendeleti korlátozások ellenére egyes kisiparosok, különösen a vas- és gépipari szakmákban (öntő, műszerész, esztergályos, lakatos) – az ipar gyakorlására vonatkozó szabályok esetenkénti megsértésével is –, közületek részére kisüzemi mértékben termelnek. Az utóbbi években állami vállalatokkal és szövetkezetekkel tartós jellegű kooperációs kapcsolatok alakultak ki, és az ebben részt vevő kisiparosok lényegében a nagyüzemek bedolgozóiként működnek, lakossági szolgáltatást nem vállalva.

Elsősorban ezek alkotják a kisiparosoknak azt a szűk rétegét, amely kiemelkedő jövedelemmel rendelkezik. Életvitelüket és magatartásukat a közvélemény joggal kifogásolja és elítéli, sőt sokszor ez szolgál alapul a helytelen általánosításokra is.

3. Az ipargyakorlás szakmai követelményrendszere a törvényerejű rendelet megjelenése óta módosult, de több ellentmondást is tartalmaz. Jelenleg például a képesítéshez kötött iparok kétharmadában 2 év szakmai gyakorlat igazolása esetén is kiadható működési engedély.[4]

4. A kisiparosok foglalkoztatási lehetőségének jelenlegi szabályozása nem kellően differenciált és nem ad lehetőséget a kisipari tevékenységek aktív befolyásolására. E tekintetben jelenleg mind a lakossági szolgáltatást, mind a közületi árutermelést illetően azonosak a lehetőségek.

A segítő családtag helyzete jogszabályilag rendezetlen.

5. A kisiparosok anyagbeszerzése, különösen a lakossági szolgáltatás terén esetenként nehézségekkel jár. Az utóbbi időben nőtt az ÁFÉSZ-ek szerepe a kisiparosok anyagellátásában.

6. A kisiparosok létszámának csökkenését nagymértékben befolyásolja az alacsony technikai színvonal, az ebből eredő nehéz kézi munka túlsúlya, a megfelelő

[4] Ezzel kapcsolatban lásd az 1. sz. jegyzetben említett 1977. évi 14. sz. törvényerejű rendeletet, az annak végrehajtására kiadott 4/1977. Kip. M. sz. rendeletet, valamint a 2019/1980. (VII. 27.) MT sz. határozatot.

szociális és egészségügyi feltételek hiánya. Mindez nem teszi vonzóvá a fiatal szakemberek számára, hogy megélhetésüket tartósan a kisiparban keressék.

7. A közvéleményt foglalkoztatja az iparjogosítvány nélkül ipari tevékenységet folytató egyének (kontárok) kérdése. Ténykedésükkel nemcsak a lakosság és a becsületesen dolgozó kisiparosok érdekeit sértik, hanem sok esetben jelentős kárt is okoznak a népgazdaságnak. A kontárokkal kapcsolatos felvilágosító és hatósági munka az egységes szemlélet hiányában gyenge és nem következetes.

8. A Kisiparosok Országos Szervezete (KIOSZ) javaslattevő, szervező, érdekképviseleti tevékenységével hozzájárul a kisiparosok szolgáltató tevékenységének fejlődéséhez, a kisiparosság politikai és szakmai továbbképzéséhez, szociális és kulturális helyzetük javításához. Jelenleg a KIOSZ helyzete és tevékenysége a kisipari törvényben szabályozatlan.[5]

II
A KISIPAR ÚJRASZABÁLYOZÁSA

Az MSZMP XI. kongresszusa határozatának végrehajtása megköveteli a lakosság szolgáltatási igényének jobb kielégítését. E fontos társadalmi feladat megoldásához hozzájárul a szocialista szektorral összehangolt kisipari szolgáltató tevékenység fejlődése is. Ezzel összhangban a kisiparosság további átalakuláson megy keresztül. Folytatódik a nyugdíjasok és más főfoglalkozásúak bekapcsolódása a lakossági szolgáltatásba. Egyes kisiparosok egyszerű társulásokban és munkaközösségekben folytatják tevékenységüket. A kisiparosok körében végbemegy a teljes generációváltás. Az így kialakuló szolgáltató kisiparosság között elterjednek a korszerű szervezési és tevékenységi formák.

A szocializmus építésének előrehaladásával, az életszínvonal emelkedésével a lakosság igénye a szolgáltatások iránt állandóan nő és általános társadalmi szükségletként jelentkezik. Ezért a jövő egyik fontos feladata a lakossági szolgáltatás továbbfejlesztése, az igények megfelelő mennyiségi és minőségi kielégítése. Ebben a kisiparosság szerepe nélkülözhetetlen. Ennek megfelelően – bár a kisipar állandóan zsugorodó, történelmileg kihaló rétege társadalmunknak – politikailag támogatni szükséges e területet és meg kell teremteni a gazdasági feltételeket a kisipar jelenlegi szolgáltató tevékenységének fenntartására és bővítésére.

A kisipari tevékenység újraszabályozásánál az alábbi elveket kell figyelembe venni.

[5] Ezt a kérdést az I. sz. jegyzetben jelzett 1977. évi 14. sz. törvényerejű rendelet szabályozta, éppen jelen dokumentum alapján.

1. A kisipar alapvető feladatának a lakosság szolgáltatási igényeinek kielégítését kell megjelölni. Ennek megfelelően a lakossági szolgáltatások körét úgy kell megállapítani, hogy mindenkor jól elválasztható legyen az árutermelő tevékenységtől. Ösztönözni kell a kisiparosok lakossági szolgáltató tevékenységének fejlesztését, a kedvezőbb területi elhelyezkedést, a szakember-utánpótlást.[6]

2. Fejleszteni kell a pénzügyi szabályozást. Ennek alapelve a szolgáltató hálózat bővítésének a meglevő kisipari kapacitás lakossági szolgáltatás céljára történő felhasználásának ösztönzése legyen. Az adórendszer további differenciálásával elő kell segíteni, hogy a kisiparosok a községek és városok ellátatlan területein nyissanak műhelyt, és a szolgáltatás szempontjából fontos szakmákban az ellátás biztosítható legyen.[7]

3. Az árutermelő kisipari tevékenységet jogi és gazdasági eszközökkel úgy kell szabályozni, hogy az mindenkor feleljen meg politikai és gazdasági célkitűzéseinknek. Ezért felhatalmazást kell adni az illetékes miniszteréknek, hogy a népgazdasági érdeknek megfelelően szabályozzák ágazatukban e tevékenységet.[8]

4. Az állami vállalatok egyes termelési feladataikat a szocialista szektoron belül oldják meg, és ne vonják el a kisipari kapacitást a szolgáltatás területéről.

5. A képesítési követelményrendszert egységesíteni kell a szakmunkás-képesítés alapján. Ettől való eltérés elsősorban a magasabb szakmai követelmények, egészségügyi és biztonsági okok miatt lehet indokolt.

6. A kisiparosok foglalkoztatási szabályozásánál abból kell kiindulni, hogy tevékenységüknek elsősorban a saját munkán és a családtagok közreműködésén kell alapulnia. Ennek érdekében a foglalkoztatási lehetőségek jelenleginél differenciáltabb kialakítására és a segítő családtagok jogi helyzetének rendezésére van szükség.[9]

A jelenlegi foglalkoztatási szabályok mellett felhatalmazást kell adni az illetékes miniszternek, hogy az egyes szakmákban korlátozzák vagy kizárják az alkalmazottak foglalkoztatását – az ágazati iparpolitika céljainak megfelelően.

7. Egyes lakossági szolgáltatások fejlesztése érdekében módot kell adni lazább munkaszervezeti (társulási) keretek létrehozására.

8. A funkcionális és ágazati minisztériumok segítsék elő a kisgépek szélesebb körű alkalmazását. A szolgáltató tevékenység ösztönzése céljából tervszerűbben kell igénybe venni az állami hitelpolitika lehetőségeit. Kedvezményes hiteleket

[6] Ehhez lásd a 3. sz. jegyzetet.

[7] 1977. január 1-től módosították a kisiparosok jövedelemszabályozására vonatkozó rendelkezéseket. A módosításokat a 47/1976. (XI. 30.) PM sz. pénzügyminiszteri rendelet tartalmazza. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1976. 811–818. old.)

[8] Az itt megjelöltek végrehajtására került kiadásra az 1019/1977. (VI. 1.) MT sz. határozat (lásd az 1. sz. jegyzetet), amely tartalmazza az említett felhatalmazásokat, de az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériumon kívül másutt nem történtek intézkedések.

[9] Az itt megjelöltek végrehajtását célzó jogszabály még nem jelent meg.

elsősorban a községekben, valamint a városok ellátatlan területein működő lakossági szolgáltató kisiparosoknak kell nyújtani.[10]

9. Meg kell teremteni az engedély nélküli iparűzők (kontárok) bevonásának a feltételeit a lakossági szolgáltatásba. Elő kell segíteni, hogy tevékenységüket törvényes keretek között végezzék.

10. A lakossági szolgáltatások jobb ellátása érdekében meg kell oldani és folyamossá tenni a kisiparosok anyag- és alkatrészellátását.

11. A Kisiparosok Országos Szervezete politikai, társadalmi és gazdasági szerepét az újraszabályozásnál meg kell határozni. Indokolt a kötelező KIOSZ-tagság változatlan fenntartása.

III

1. A Titkárság megtárgyalta és elfogadta a kisiparosok ipargyakorlásának újraszabályozásáról szóló jelentést. Egyetért a javaslatokkal.

2. Az Igazságügyi Minisztérium az érintett szervekkel dolgozza ki a törvényerejű rendelet tervezetét, és azt terjessze a Minisztertanács elé.[11]

3. A lakosság szolgáltatási igényei állandóan nőnek és kielégítésük egyik legfontosabb társadalmi, politikai feladat. Ezért át kell tekinteni a szolgáltatások helyzetét és meghatározni a jövő feladatait. Ebben a kisipar szerepét a fentiekkel összhangban kell megjelölni.

[10] Az itt megjelöltek megoldása érdekében 1980-ig nem történt előrelépés.

[11] Itt az 1. sz. jegyzetben megjelölt 1977. évi 14. sz. törvényerejű rendeletre történik utalás.

44
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR VÖRÖSKERESZT V. KONGRESSZUSÁNAK ÖSSZEHÍVÁSÁRÓL

1976. SZEPTEMBER 27.)

I

A Magyar Vöröskereszt munkája az 1973-ban tartott IV. kongresszus óta jelentősen fejlődött. Számottevően növekedett a természeti katasztrófák, illetve háborús konfliktusok kapcsán vállalt segélyező munkája. A IV. kongresszus óta 43 alkalommal 27 országba, 43 millió forint értékű segélyt továbbított. A hagyományos tevékenység mellett az utóbbi években előtérbe került családvédelem – ezen belül a népesedéspolitikai határozat végrehajtásának segítése –, az idős korúakról való társadalmi gondoskodás és az ifjúsági vöröskeresztes munka. A több mint félmillió önkéntes véradó szervezésével eredményesen működött közre az egészségügyi ellátásban nélkülözhetetlen vér és vérkészítmények biztosításában. A véradás 84 százaléka térítésmentesen történt. Tovább fejlődött az elsősegélynyújtás szervezése és oktatása, a szervezet egészségnevelő tevékenysége. Eredményes a Vöröskereszt munkája a polgári védelem elsősegélynyújtó és szállító szakaszok kiképzésében, az önkéntes ápolónőképzésben. A Vöröskereszt 1975-ben eredményes bélyegakcióval saját segélyezési alapot (20 millió forint) teremtett.[1]

Kezdeményező volt a szocialista országok Vöröskereszt-szervezetei rendszeres konzultációs találkozóinak szervezésében és a kétoldalú kapcsolatok fejlesztésében. Erősítette kapcsolatait a harmadik világ Vöröskereszt-szervezeteivel, különösen pedig az arab országok Vörös Félhold-társaságaival.

Tevékenyen vett részt a Nemzetközi Vöröskereszt munkájában; jelentős szerepet vállalt az első vöröskeresztes béke-világkonferencia előkészítésében. Tagja a Liga Ifjúsági Tanácsadó Bizottságának és a Fejlesztési Program Tanácsadó Bizottságának.[2] A Liga Titkárságával és a Bolgár Vöröskereszttel koprodukcióban készülő, a Vöröskereszt Világnap jelszavához kapcsolódó filmek elkészítésével

[1] A Vöröskereszt 1975. évi jelszavához („Veszélyben, bajban segít a Vöröskereszt") kapcsolódva 20 millió forint értékben adott ki emlékbélyeget, amelyet alapszervezeteinek aktivistái útján terjesztett.

[2] A Vöröskereszt Társaságok Ligája a különböző országokban működő Vöröskereszt- és Vörös Félhold-szervezetek nemzetközi szövetsége. Ennek különböző területeken dolgozó tanácsadó bizottságai vannak. A Magyar Vöröskereszt tagja az itt említett két tanácsadó bizottságnak.

részt vett a vöröskeresztes eszme nemzetközi propagálásában.[3] Hazánk felszabadulásának 30. évfordulójának évében – 20 ország képviselőinek részvételével – a balesetmegelőzés témakörében nagy visszhangú európai ifjúsági vöröskeresztes találkozót rendezett.[4]

A IV. kongresszus óta szervezetileg is megerősödött a Magyar Vöröskereszt. 11 000 helyi szervezetében 900 000 felnőtt vállalt egyéni tagságot, és a fiatalok körében is 250 000 tagja van.[5] Megszilárdult a tömegszervezetekre jellemző munkastílus. A választott vezető testületek irányító, a mozgalmi munkát meghatározó tevékenysége fejlődött, a társadalmi aktivitás bázisa szélesedett. Aktivistáinak zöme szinte kizárólag a Vöröskeresztben végez társadalmi munkát.

A Vöröskereszt szervezeteiben dolgozó párttagok munkáját a pártszervezetek pártmunkaként elismerik. A területi pártszervek időszakonként beszámoltatták az azonos szintű Vöröskereszt-szervezetek vezetőségeiben dolgozó kommunistákat, és a XI. kongresszus előkészületei során a küldöttértekezleteken értékelték azt. A pártalapszervezetekben eléggé általános, hogy az évi beszámoló taggyűlések foglalkoznak a helyi vöröskeresztes munkával.

A IV. kongresszus óta a Vöröskereszt apparátusa megerősödött, a választott vezetőségek függetlenített munkatársai rendszeresen politikai továbbképzésben részesülnek, általában megfelelő mozgalmi tapasztalatokkal rendelkeznek.

A vöröskeresztes munka jellegéből adódóan rendszeres munkakapcsolat alakult ki a tömegszervezetekkel és -mozgalmakkal, mely a SZOT, KISZ, Úttörőszövetség, TOT, Magyar Partizánszövetség, TIT vonatkozásában írásban lefektetett egyezményekben is megnyilvánul.

A Hazafias Népfronttal különösen a környezetvédelem területén alakult ki együttműködés, az Országos Béketanáccsal, illetve a Szolidaritási Bizottsággal pedig rendszeresen egyeztetik programjaikat.

[3] A Nemzetközi Vöröskereszt vezető testületeinek határozata alapján (1948) Henri Dunant, a Vöröskereszt megalapítója születésnapját (május 8.) a Vöröskereszt Világnapjaként ünnepli meg a mozgalom. Minden év világnapi jelszava a nemzetközi vöröskereszt egy-egy fontos törekvésére kívánja felhívni a figyelmet.

[4] A baleset-megelőzés témakörében tartott ifjúsági találkozót 1975. július 19–31. között Budapesten rendezték meg az alábbi országok képviselőinek részvételével: Ausztria, Belgium, Bulgária, Hollandia, Irán, Jugoszlávia, Lengyelország, Magyarország, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Románia, Svájc, Svédország, Szovjetunió és a Liga.

[5] A kongresszus tézistervezetében (1977 szeptemberében) már az olvasható, hogy a Magyar Vöröskereszt felnőtt taglétszáma meghaladja az egymilliót, 11 600 alapszervezetében 6 555 vezetőségi tag tevékenykedik, akik között a nők aránya 79,2 százalék, a vezetőségi tagok 30 százaléka fizikai dolgozó.

A Magyar Vöröskereszt érvényben levő alapszabálya szerint négyévenként kongresszust kell összehívni.

A Titkárság jóváhagyta, hogy a Magyar Vöröskereszt V. kongresszusát 1977. október 8–9-én összehívják.[6]

– A helyi szervezetek vezetőségválasztó taggyűléseit 1977. március 1–május 15-ig, a városi, járási, Budapest kerületi vezetőségek újjáválasztását 1977. május 15–június 30-ig, a budapesti és megyei küldöttértekezleteket 1977. augusztus 15–szeptember 20-ig tartsák meg.

– Az országos kongresszusra átlagosan 2000 felnőtt, illetve ifjúsági tag után válasszanak egy küldöttet, ily módon a kongresszuson 575 küldött vegyen részt. A meghívottak száma 250 fő.

– A kongresszus alkalmával kiemelkedő munkájáért a Munka Érdemrend arany fokozatával 5, ezüst fokozatával 20, bronz fokozatával 25 főt tüntessenek ki.

– A kongresszusra kapjanak meghívást az európai szocialista országok és a szomszédos Ausztria Vöröskereszt-szervezetei, illetve a Vöröskereszt Társaságok Ligája.[7]

– A kongresszuson tegyenek javaslatot az 5 éves ciklus bevezetésére.[8]

A kongresszusi beszámoló téziseit és a határozati javaslat tervezetét az Agitációs és Propaganda Bizottság tárgyalja meg.

A KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya nyújtson segítséget az V. kongresszus előkészítési munkáiban.

A budapesti és a megyei pártbizottságok támogassák a Vöröskereszt V. kongresszusának előkészületi munkálatait, erősítsék politikai jellegét, véleményezzék a beszámolási időszak vöröskeresztes tevékenységét, segítsék a vezetőségválasztások káderelőkészítését és szervezeti lebonyolítását, biztosítsák megfelelő propagandáját.[9]

[6] A kongresszust 1977. október 29–30-án tartották meg. A kongresszusról készült jegyzőkönyv „A Magyar Vöröskereszt 5. kongresszusa" címen 1978-ban megjelent a Vöröskereszt Országos Vezetőségének kiadásában.

[7] A kongresszuson részt vevő külföldi küldöttségek: a Liga főtitkára, a Szovjet, Vietnami, Bolgár, Csehszlovák, Jugoszláv, Lengyel, NDK, Osztrák, Román Vöröskereszt delegációi.

[8] A kongresszuson elfogadott új alapszabály a kongresszus összehívását ötévenként írja elő.

[9] A kongresszusi beszámoló téziseit és a határozati javaslat tervezetét az Agitációs és Propaganda Bizottság 1977. szeptember 13-án tárgyalta meg. A tézistervezet mondanivalóját tartalmazza a kongresszusi beszámoló, amely megjelent a kongresszus jegyzőkönyvében (lásd a 6. sz. jegyzetet).

45
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV MÓDOSÍTÁSÁNAK FŐBB ELVEIRE

(1976. OKTÓBER 5.)

I

Törvényeink között kiemelkedő helyet foglal el a Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. törvény).[1] A törvény a szocialista építés akkori követelményeinek megfelelően szabályozta az állami, társadalmi és szövetkezeti szervek, valamint az állampolgárok vagyoni viszonyait és egyes személyi viszonyait.

Az eltelt másfél évtized alatt bekövetkezett változások szükségessé teszik a törvény korszerűsítését. Ennek főbb indokai:

– A törvény megalkotása óta népgazdaságunkban uralkodóvá váltak a szocialista tulajdonviszonyok. Bővült, erősödött az állami és a szövetkezeti szocialista tulajdon. Gyarapodott az állampolgárok személyi tulajdona. A tulajdonviszonyokban bekövetkezett változásoknak kifejezésre kell jutniuk a Polgári Törvénykönyvben is.

– A törvény a szocialista gazdálkodó szervezetek szerződéses kapcsolatait a korábbi gazdaságirányítási rendszernek megfelelően szabályozta. A szerződés akkor a terv teljesítésének többnyire formális, technikai jellegű eszköze volt. A gazdasagirányitási rendszer továbbfejlesztésével megnőtt a szerződéses kapcsolatok jelentősége. A törvénynek a szerződésekre vonatkozó szabályai – az időközi módosítások ellenére – nem felelnek meg a követelményeknek.

Olyan szabályozásra van szükség, amely jobban biztosítja a népgazdasági célok megvalósítását, a gazdasági szervezetek együttműködését, a szerződési fegyelmet, a népgazdasági érdek és a vállalati önállóság összehangoltabb, hatékonyabb érvényesülését. Erőteljesebb polgári jogi védelmet kell biztosítani a tisztességtelen gazdasági tevékenységgel és haszonszerzéssel, valamint a gazdasági erőfölénnyel való visszaéléssel szemben is.

– A jogalkotási program szerint törvény készül az állami vállalatokról, napirenden van a szövetkezeti jogszabályok módosítása, egyes földtulajdoni és használati viszonyok újraszabályozása, a gazdasági társulásokról, lakásszövetkezetekről és a társasházakról készülő jogszabályok előkészítése.[2] Ezek a jogszabályok

[1] Lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1959. 12–74. old.

[2] 1977. évi VI. törvény az állami vállalatokról (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjtemé-

érintik a Polgári Törvénykönyvet is. Fontos feladata, hogy ne keletkezzen párhuzamos szabályozás, de a Polgári Törvénykönyv tartalmazza az új jogszabályoknak az említett tárgykörökbe tartozó alapvető polgári jogi rendelkezéseit.

– Összhangot kell biztosítani az utóbbi időszakban hozott alapvető polgári jogi szabályok (pl. kisajátítás, minőségvédelem)[3] és a Polgári Törvénykönyv között.

II
A MÓDOSÍTÁS FŐBB ELVEI

A Polgári Törvénykönyv változatlanul a tulajdoni, a termelési, forgalmi viszonyok átfogó kódexe legyen; az állami, társadalmi, szövetkezeti szervek, valamint az állampolgárok vagyoni és személyi viszonyaira vonatkozó alapvető szabályokat tartalmazza.

A bevezető rendelkezések tartalmazzanak olyan szabályokat, amelyek hatékonyabb védelmet nyújtanak a tisztességtelen gazdasági tevékenységgel, haszonszerzéssel és a gazdasági erőfölénnyel való visszaéléssel szemben.

1. A TULAJDONJOGRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

a) Egyértelműen kifejezésre kell juttatni, hogy társadalmunkban uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, s gazdasági rendünk alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona, a társadalmi tulajdon körén belül pedig az állami tulajdonnak a népgazdaságban meghatározó szerepe van.

Következetesebben kell érvényesíteni azt az elvet, hogy az állami tulajdon egységes és oszthatatlan. Pontosabban kell megfogalmazni az állami tulajdont kezelő szervek jogait és kötelességeit. Ennek során ki kell mondani azt, hogy az állami szervek feladataik ellátása során – a rendelkezéseknek megfelelően – gyakorolják a tulajdonost megillető jogokat, és teljesítik kötelezettségeiket.

b) A szövetkezeti tulajdon fogalmának meghatározását – az időközben hozott döntésekkel összhangban – ki kell egészíteni azzal, hogy ez a tulajdon oszthatatlan.

c) Tovább kell fejleszteni a személyi tulajdonra vonatkozó rendelkezéseket.

nye 1977. 133–139. old.); 1977. évi 6. sz. törvényerejű rendelet a szövetkezetekről szóló 1971. évi III. törvény módosításáról és kiegészítéséről (ugyanott, 215–219. old.); 1976. évi 34. sz. törvényerejű rendelet a földtulajdon és a földhasználat továbbfejlesztéséről szóló 1967. évi IV. törvény módosításáról (ugyanott, 1976. 219–221. old.); 1978. évi 4. sz. törvényerejű rendelet a gazdasági társulásokról (Magyar Közlöny, 1978. 6. sz. 75–80. old.); 1977. évi 12. sz. törvényerejű rendelet a lakásszövetkezetekről (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 241–245. old.); 1977. évi 11. sz. törvényerejű rendelet a társasházról (ugyanott, 234–237. old.).

[3] 1976. évi 24. sz. törvényerejű rendelet a kisajátításról (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1976. 190–192. old.); 16/1976. (VI. 4.) MT sz. rendelet a javító-karbantartó szolgáltatások minőségvédelméről (ugyanott, 287–289. old.).

Az utóbbi években alkotott jogszabályok korlátozták a föld-, telek-, lakás- és üdülőtulajdon szerzését. Ennek megfelelően kell módosítani a törvénynek a tulajdonra vonatkozó szabályait.

d) A magántulajdon szabályozása során – az alkotmányunkkal összhangban – arról kell rendelkezni, hogy az állam elismeri a kisárutermelők társadalmilag hasznos gazdasági tevékenységet szolgáló magántulajdonát. A rendelkezéseket indokolt kiegészíteni – az alkotmánynak megfelelően – azzal, hogy a jogszabály nemcsak a föld, ingatlan, hanem más termelési eszköz (pl. gép) magántulajdonát is korlátozza.

2. A JOGI SZEMÉLYEKRE ÉS AZ ÁLLAMPOLGÁROKRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

a) A gazdálkodó szervezetek és más jogi személyek jogállása bizonyos körben korlátozott, szűkebb, mint az állampolgároké. Ez – különösen a szerződéskötések során – bizonytalanságra és felesleges jogvitákra vezet. Indokolt ezért, hogy a jogi személyek a szükséges mértékben az állampolgárokkal azonos jogosultságokkal rendelkezzenek.

b) A személyhez fűződő jogokat (pl. a szellemi alkotások egyes fajtái) fokozottabb védelemben kell részesíteni.

A gazdálkodó szervek és más jogi személyek részére nagyobb védelmet kell nyújtani az üzleti vagy üzemi titok jogosulatlan megszerzésével szemben.

c) A gazdasági társulásokra vonatkozó jogi rendelkezéseket a kialakult viszonyoknak megfelelően (agráripari egyesülések, nemzetközi gazdasági társulások) egységesíteni és korszerűsíteni kell.

3. A SZERZŐDÉSES KAPCSOLATOK SZABÁLYAI

a) A Polgári Törvénykönyv szabályait ki kell egészíteni a vállalatok szerződéseire vonatkozó szabályok közül azokkal, amelyek a gyakorlati tapasztalatok szerint jól beváltak. (Például a szállítási, a vállalkozási, a gazdálkodó szervek hitel- és kölcsönszerződései, banküglyetei.)

b) Egyes gazdálkodó szervezetek (pl. a szolgáltató vállalat) esetében a tömeges szerződéskötés elkerülhetetlenné teszi az általános szerződési feltételeket tartalmazó nyomtatványok használatát. Ez visszaélésekre ad lehetőséget. Az állampolgárokkal hátrányos kikötéseket is elfogadtatnak (pl. a kártérítési felelősség kizárása vagy korlátozása stb.). Az ilyen eljárással szemben hatékonyabb jogi védelmet kell nyújtani.

c) A szerződés hibás teljesítésére vonatkozó szabályok ma már elavultak, nem szolgálják megfelelően a minőségvédelem követelményeit és a fogyasztók védelmét. A szabályozás bonyolult. Ezért a szabályozást egységesíteni és egyszerűsíteni kell. Szabadabb választási lehetőséget kell adni arra, hogy a sérelem orvoslásának módját a jogosultak maguk választhassák meg.

d) Az államigazgatási szervek az ügyek intézése során a dolgozóik által okozott kárért jelenleg csak akkor felelősek, ha a dolgozójuk vétkességét előzetesen büntető ítélet vagy fegyelmi határozat állapította meg.

Az állampolgárok jogainak fokozott védelme és az ügyintézésben jelentkező hibák bürokratikus vonásai kiküszöbölése érdekében ezt a szabályt úgy kell módosítani, hogy az államigazgatási szervek kártérítési felelősségének megállapításához ne legyen szükség előzetesen a kárt okozó dolgozó büntetőjogi vagy fegyelmi felelősségének megállapítására.

e) A törvény szerint csak az okozott vagyoni kárért jár kártérítés. Az állampolgárok jogainak fokozottabb védelme érdekében lehetőséget kell adni arra, hogy a bíróság a személyhez fűződő jogok tartós és súlyos sérelme esetén kártérítést ítélhessen meg akkor is, ha a károsultat kifejezett és mérhető vagyoni kár nem érte.

f) A közszolgáltatás alapvető szabályait be kell építeni a Polgári Törvénykönyvbe, kifejezésre juttatva a közszolgáltatási szerződéses kapcsolatban a felek egyenrangúságát.

g) Az élettársi kapcsolat bizonyos kérdései – így a lakás bérletének továbbfolytatása, a társadalombiztosítás – jogszabállyal megoldottak. A vagyoni kapcsolatok viszont jogszabállyal nincsenek megfelelően rendezve, ezek pótlása indokolt.

4. AZ ÖRÖKLÉSI JOG SZABÁLYAI

a) A törvény rendelkezései szerint az elhalt személynek azt a vagyonát, amelyet mások (pl. a gyermekei) örökölnek, az özvegy használja (özvegyi haszonélvezeti jog). Amíg tehát az özvegy él, az örökös az örökséget általában nem használhatja, tulajdonjoga csupán formális. Ez gyakran méltánytalanságot okoz. Ezért a mai szabályozás merevségét fel kell oldani.

b) A Családjogi Törvény lehetővé teszi a titkos örökbefogadást. Ennek ellenére az örökbefogadott gyermek ma a vér szerinti rokonai után is örököl. Ez sérti a titkosságot és nincs összhangban a Családjogi Törvénnyel. Az összhangot meg kell teremteni.

*

A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy a szükséges intézkedéseket tegye meg.[4]

[4] Lásd: 1977. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 14–88. old.)

46
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1976. OKTÓBER 26.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1976. október 26-án Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, az Oktatási Minisztérium és a Kulturális Minisztérium vezetői, valamint a központi sajtó főszerkesztői.

A Központi Bizottság Győri Imre elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján megtárgyalta és elfogadta a párttagság marxista–leninista felkészültségéről, a párt propagandájának tapasztalatairól, néhány főbb elvi kérdéséről szóló jelentést, és határozatot hozott a további feladatokról.[1]

A Központi Bizottság ülésének napirendjén ezenkívül szervezeti, személyi kérdések szerepeltek.

I

A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusa, amely meghatározta a fejlett szocialista társadalom építésének feladatait, megállapította: az új teendők fokozott követelményeket támasztanak a párt szervezeteivel és a párt tagjaival szemben. A Központi Bizottság ennek alapján áttekintette a marxista–leninista propaganda és oktatás helyzetét, megszabta a további tennivalókat. Csak a forradalmi elmélettel felvértezett párt, az elméletileg jól képzett, a marxista–leninista elvek szellemében küzdő, dolgozó párttagság képes egész népünket mozgósítani nemzeti programunk valóra váltására, a fejlett szocialista társadalom megteremtésére.

1. A Központi Bizottság a párttagság ideológiai felkészültségét, a pártpropaganda helyzetét behatóan vizsgálva, hangsúlyozta a marxista gondolkodás fejlesztésének növekvő társadalmi jelentőségét. A marxizmus–leninizmus élő, fejlődő tudomány, a forradalmi munkásmozgalom kipróbált elmélete. Pártunk tevé-

[1] A napirenddel kapcsolatban lásd a 47. sz. dokumentumot, továbbá A párttagság marxista–leninista nevelésének feladatairól. Társadalmi Szemle, 1976. 11. sz. 3–8. old.

kenységében a marxizmus–leninizmus elveiből, a magyar forradalmi munkásmozgalom és saját, csaknem hat évtizedes harcának tapasztalataiból indul ki, épít a Lenin alapította Szovjetunió Kommunista Pártjának gazdag elméleti és gyakorlati tapasztalataira, a nemzetközi kommunista mozgalom minden osztagának tapasztalataira. A marxista–leninista elmélet mélyebb elsajátítása, a társadalomtudományok új eredményeinek ismerete és alkotó alkalmazása feltétele annak, hogy a párt sikeresen vezesse a szocialista építőmunkát. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy a párt, a párttagság még felkészültebben teljesítse feladatát a politika valóra váltásában, a közéletben, a munkában, és eredményesen mozgósítsa a társadalom erőit szocialista nemzeti céljaink elérésére.

2. A Központi Bizottság megállapította, hogy a marxizmus–leninizmus eszméinek terjesztése a párt egész tevékenységében jelentőségének megfelelő helyet foglal el. A marxista propagandában meghatározó szerepe van a pártoktatásnak.

Hazánkban az utóbbi időben évente átlagban több mint 2 200 000 ember vett részt a marxista–leninista képzésben, tanulmányozta ideológiánkat a pártoktatásban, a KISZ, a szakszervezetek, a Hazafias Népfront szervezésében és az egyetemeken, főiskolákon. A szervezett pártoktatásban tavaly a párttagok 73 százaléka s rajtuk kívül jelentős számú pártonkívüli tanult. Az egyetemek és a főiskolák nappali és levelező tagozatain mintegy 110 000-ren foglalkoztak a marxizmus–leninizmus elsajátításával.

A sajtó, a rádió, a televízió, valamint a politikai könyvkiadás megnövekedett figyelmet fordított az ideológiai kérdésekre, hozzájárulva eszméink terjesztéséhez.

3. A pártoktatás szervezete megfelel a követelményeknek. A különböző oktatási formák – előadássorozatok, vitafórumok, tanfolyamok, esti iskolák, esti egyetemek, pártiskolák – egymást kiegészítő, egymásra épülő rendszert alkotnak. Ez lehetővé teszi a párttagoknak és a pártonkívülieknek a folyamatos ismeretszerzést és a magasabb szintű továbbképzést is.

Az MSZMP Politikai Főiskolája, budapesti és megyei oktatási igazgatóságai, amelyek megkülönböztetett szerepet töltenek be a pártoktatásban, eredményesen végzik munkájukat.

A pártoktatás tartalma általában megfelel a politikai és ideológiai szükségleteknek, a résztvevők érdeklődésének. A filozófia, a politikai gazdaságtan, a munkásmozgalom története mellett kellő hangsúlyt kaptak benne társadalmi életünk fő kérdései. Az oktatás színvonala javult; a propagandisták a marxista társadalomtudományok legújabb eredményeinek ismertetésére törekednek.

A Központi Bizottság elismerését és köszönetét fejezi ki annak a mintegy 42 000 propagandistának, oktatónak s több tízezer előadónak, akiknek túlnyomó része társadalmi munkában tudásával, szorgalmával a legtöbbet tette és teszi a párttagok marxista–leninista ismereteinek, képzettségének növeléséért.

4. A párttagság elméleti, politikai képzettsége az elmúlt években gyarapodott; világnézeti megalapozottsága tovább szilárdult. Jobban eligazodik a szocializmus építésének aktuális kérdéseiben, reálisabban ítéli meg a társadalmi folyamatokat, nagyobb hozzáértéssel oldja meg feladatait.

A XI. kongresszust követően a párttagok nagyobb figyelmet fordítanak a társadalmi fejlődés új kérdéseire. Fokozódott érdeklődésük a társadalomtudományok iránt. Ennek is köszönhető, hogy növekedett a tanulási kedvük, eszmei igényességük, kritikusabbak önmagukhoz és környezetükhöz, tevékenyebben vesznek részt a közéletben.

II

1. A Központi Bizottság az eszmei nevelőmunka továbbfejlesztésének kérdéseit vizsgálva megállapította: a pártoktatásnak az a feladata, hogy a XI. kongresszus követelményeinek színvonalára emelje a párttagság ideológiai felkészültségét. Ezt az oktatás minőségének javításával kell elérni.

A pártoktatás marxista–leninista alapelveink ismeretének elmélyítésével, a jelen teendőinek és a fejlődés távlatainak bemutatásával készítse fel a párttagságot, hogy a jövőben is eredményesen dolgozzon szocialista céljaink megvalósításán. Küzdje le az elmélet leegyszerűsítésére, mechanikus elsajátítására irányuló törekvéseket. Úgy fejtse ki és terjessze forradalmi elméletünket, hogy az a gondolkodást és a cselekvést még jobban meghatározó meggyőződéssé váljék. Vértezzen fel mind a dogmatikus, mind a revizionista téveszmékkel szemben.

Az oktatási programok jobban épüljenek a marxizmus–leninizmus klasszikusai, Marx, Engels, Lenin műveire. A sokoldalúbb és elmélyültebb munka megköveteli, hogy a párttagok – különösen a propagandisták – az eddiginél alaposabban tanulmányozzák a klasszikusokat. A pártoktatás erősítse annak felismerését, hogy forradalmi tanításaink a valóságos társadalmi folyamatokban, ellentmondások feltárása és leküzdése közepette jutnak érvényre.

Jelentőségének megfelelően több figyelmet kell fordítani pártunk tapasztalatainak közkinccsé tételére. A párt munkájának, küzdelmeinek története időtálló tanulságokat ad a szocialista Magyarország megteremtéséhez. A párt általánosítható elméleti, politikai következtetéseinek jobb megismerése és megismertetése hozzásegít a marxizmus alkotó alkalmazásához, a hibák elkerüléséhez, fegyvert szolgáltat a jobb- és baloldali torzításokkal szemben.

Váljanak még jobban az oktató-nevelő munka részévé a kommunisták nemzetközi harcának tanulságai, a testvérpártok együttműködéséből születő eredmények, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom ideológiai és gyakorlati tapasztalatai.

A pártoktatás fejlessze a párttagság dialektikus és történelmi materialista szemléletét, melynek segítségével felismerheti korunk és társadalmunk átfogó törvényszerűségeit, tendenciáit, konkrét összefüggéseit, megértheti a fejlődésünkkel együtt járó ellentmondásokat, s megoldásuk útjait.

A társadalomtudományi kutatás – alapvető feladatának részeként – jobban törekedjen az eszmei nevelőmunka igényeinek kielégítésére. Segítse megválaszolni azokat a kérdéseket, amelyeknek tisztázása különösen fontos a párttagság elméleti színvonalának emelésében, a párt gyakorlati tevékenységének fejlesztésében.

A sajtó, a rádió, a televízió, valamint a politikai könyvkiadás saját eszközeinek és lehetőségeinek jobb kihasználásával járuljon hozzá a marxista–leninista eszmék szélesebb körű terjesztéséhez, a tudományos világnézet elmélyítéséhez.

2. A propaganda meggyőző erővel fejtse ki marxista elveinket, amelyeknek alapján megválaszolhatók a hazai építőmunkával, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom fejlődésével, valamint a szocialista és a kapitalista világrendszer ideológiai harcával kapcsolatos új kérdések. Az aktuális ideológiai kérdések között az eddiginél is nagyobb figyelmet kell fordítani a fejlett szocialista társadalom építésével, az államhatalom jellegével, a szocialista hazafisággal és a proletár internacionalizmussal összefüggő témákra.

a) A fejlett szocialista társadalom megteremtése minden területen nagyobb követelményeket támaszt. Növekszik a kölcsönhatás a gazdaság és a politika, a társadalmi fejlődés objektív és szubjektív feltételei, az anyagi javak termelése és a szocialista életmód között. A dolgozók mozgósításának, aktivitásának, általában a pozitív társadalmi magatartásnak fokozott jelentősége van. A munka hatékonyságának növelése a gazdasági tevékenységen is túlmutató, szélesebb érvényű követelmény, segíti a társadalmi erőforrások és tartalékok feltárását, a kiegyensúlyozott haladást céljaink felé.

A társadalmi fejlődés sajátosságainak és törvényszerűségeinek ismerete elengedhetetlen feltétele az alkotó marxista–leninista gondolkodásnak. A fejlett szocializmus kérdéseinek tanulmányozása növeli a társadalmi tudatosságot, erősíti és gazdagítja a szocialista közgondolkodást. Hozzájárul ahhoz, hogy a társadalom tagjai a növekvő lehetőségek között mind jobban megtalálják képességeik kibontakoztatásának a közösség számára is leghasznosabb módját, elősegíti a szocialista életmód térhódítását.

b) A hatalom a világfejlődés jelenlegi szakaszában minden társadalom alapkérdése; nálunk a munkásosztály hatalma a szocialista építés feltétele. Hazánkban a munkásosztály hatalmát megtestesítő proletárdiktatúra állama történelmi szükségszerűségként jött létre. A munkásosztály a hatalom gyakorlásába bevonja a parasztságot, az értelmiséget, a legszélesebb tömegeket. A szocialista állam valamennyi dolgozó osztály és állampolgár érdekeit fejezi ki, minőségileg különbö-

zik minden kapitalista államtól, amely bármilyen formában is, de a monopoltőke, a burzsoázia uralmát jelenti.

A fejlett szocialista társadalom megteremtésének alapvető feltétele a demokrácia minden oldalú kibontakoztatása, elmélyítése. Szocialista társadalmunkban fokról fokra fejlődnek és mindinkább kiteljesednek a kormányzás, az igazgatás demokratikus módszerei. A szocialista demokrácia fejlődése biztosítja az állampolgárok érdemi részvételét a közügyek intézésében, segíti a társadalomban rejlő erőforrások feltárását és hasznosítását, a magas fokú társadalmi felelősségérzet, az alkotmányos rend és az állampolgári fegyelem érvényesítését.

A szocialista állam szerepének, fejlődésének alapos ismerete elengedhetetlen ahhoz, hogy a forradalmi folyamatot leginkább előrevivő funkcióit – napjainkban a gazdasági-szervező és a kulturális-nevelő funkciót – mind teljesebben kibontakoztassuk. Az állami teendők demokratikus és szakszerű ellátása előmozdítja a társadalmi érdek hatékony érvényesülését, s közelebb visz ahhoz a hosszabb távon és fokozatosan megvalósuló célhoz, hogy a proletárdiktatúra állama össznépi állammá váljék.

c) Pártunk, munkásosztályunk örököse és folytatója minden haladó történelmi hagyománynak, letéteményese nemzeti múltunk minden valódi értékének. Ezek tiszteletét és megbecsülését ápolja népünk és ifjúságunk tudatában. Munkásosztályunk és forradalmi pártja, mint társadalmunk vezető ereje, kifejezője a nemzeti érdekeknek, és felelősséget visel a nemzet sorsának alakulásáért, népünk, nemzetünk igazi érdekeit ma és a jövőben a szocializmus testesíti meg. Építőmunkánk nagy lendítőereje a cselekvő szocialista hazafiság, amely közösségi aktivitást, munkát, állandó készenlétet jelent a haza szolgálatára. Hatalmas erőforrás számunkra, hogy a fejlett szocialista társadalom megteremtését népünk nemzeti programjának tekinti.

A hazafiság és a proletár internacionalizmus a rendszerünk, eszményeink iránti elkötelezettségnek két oldala, s a szocialista társadalom felépítéséért, a kommunizmus világméretű győzelméért folytatott nemzetközi harc alapvető követelménye. A proletár internacionalizmus politikánk sarkalatos elve, amely jelenti: a nemzeti és a nemzetközi érdekek egyeztetésére, a kommunista és munkáspártok közti egység megteremtésére irányuló törekvést, a kölcsönös támogatást, elvtársi együttműködést, a rendszeres kétoldalú és sokoldalú véleménycseréket, a mozgalmunk alapját képező marxista–leninista elmélet közös erőfeszítéssel történő továbbfejlesztését, ideológiai együttműködésünk erősítését, a tapasztalatok általánosítását, a legfőbb politikai kérdésekben a kollektív álláspont és cselekvés kialakítását a testvérpártok önállósága, egyenlősége és önkéntes együttműködése alapján. A proletár internacionalizmus magában foglalja a kölcsönös szolidaritást és az érdekeltséget egymás eredményeiben.

A szocialista közösség országainak mind sokrétűbb politikai, gazdasági, ideo-

lógiai együttműködése gyakorlati megnyilvánulása a proletár internacionalizmusnak.

A tőkés világban küzdő forradalmi erők határozott fellépése a monopoltőke uralma ellen és a felszabadult országok népeinek imperialistaellenes harca értékes támogatás szocialista építőmunkánkhoz, a közös erőfeszítésekhez. Ugyanakkor őket is segíti a szocializmus léte, fejlődése és az a szolidaritás, amelyet küzdelmükkel a szocialista országok népei, kommunista és munkáspártjai vállalnak.

Eszméinktől, társadalmi céljainktól, szocialista hazafiságunk tartalmától idegen mind a burzsoá nacionalizmus, mind a kozmopolitizmus, bárhol, bármilyen régi vagy új formában jelentkezzék is. Pártunk a proletár internacionalizmus szellemében mindig fellépett és a jövőben is fellép az antikommunizmus és a szovjetellenesség minden válfaja ellen, mivel a nemzetközi reakció ezeket fő fegyverként alkalmazza a haladó erőkkel szembeni általános törekvéseiben.

3. A Központi Bizottság megállapította, hogy a pártoktatás szervezeti tökéletesítésével is a propagandamunka minőségi fejlesztését kell segíteni. Az oktatás bevált szervezetének fenntartása és a kialakult hallgatói létszám mellett nagyobb figyelmet kell fordítani a marxista tudás gyarapításának pártiskolán kívüli formáira, az önálló tanulásra, az alapozó oktatáson túlmenően a továbbképzésre, a propagandisták rendszeres képzésére és továbbképzésére, a tananyagok színvonalának emelésére. Ugyanakkor szükség van az oktatás egyes formáinak jobb összehangolására. A pártoktatás céltudatosságát és tervszerűségét növelve a párttagokat a szervezett oktatás különböző tanfolyamaira a politikai szükségleteknek, a részvevő érdeklődésének megfelelően kell javasolni és felvenni.

A Központi Bizottság megállapítja: a propagandistákkal szemben a legfőbb követelmény, hogy magas elméleti színvonalon, alkotó felfogásban terjesszék a marxizmus–leninizmus tanításait, és sokoldalúan ismertessék a párt politikáját. Szüntelenül fejlesszék tudásukat, előadói készségüket, pedagógiai ismereteiket. Szükségesnek tartja, hogy a társadalomtudományokkal foglalkozó kutatók, szakértők mind nagyobb számban kapcsolódjanak be a propagandamunkába.

4. A Központi Bizottság felhívja a pártbizottságok figyelmét, hogy minden szinten rendszeresen foglalkozzanak elméleti kérdésekkel, mérlegeljék döntéseik ideológiai, politikai hatásait. Fogják össze és szervezetten hasznosítsák a meglevő szellemi erőket az ideológiai képzésben és nevelésben. Nyújtsanak érdemi támogatást a tömegszervezetekben és az állami vonalon folyó politikai oktatáshoz.

A pártalapszervezetek felelősen, önállóan irányítsák és szervezzék a hatáskörükbe tartozó pártpropagandát. A párttagok képzésével, nevelésével segítsék a szocialista építőmunka napirenden levő kérdéseinek megértését, a tudatos alkotó cselekvést. A pártvezetőségek alakítsanak ki jó munkakapcsolatot a propagandistákkal, folyamatosan tájékoztassák őket a gyakorlati munka kérdéseiről, és is-

merkedjenek meg az oktatás eszmei, politikai tapasztalataival. Valamennyi pártszervezetben legyenek tudatában annak, hogy az oktató-nevelő munka a pártélet fontos, nagy tömegeket átfogó területe, mely hatással van a kommunisták egész tevékenységére.

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a párttagság ideológiai felkészültségének növelése útján a Magyar Szocialista Munkáspárt még jobban betölti történelmi küldetését: a fejlett szocialista társadalom építésének vezetését. A Központi Bizottság elvárja a pártszervezetektől, hogy mindennapi tevékenységükben nagy figyelemmel foglalkozzanak az eszmei nevelőmunka feladataival. Felhívja a kommunistákat, hogy mélyítsék el marxista–leninista tudásukat, éljenek és dolgozzanak eszméink szellemében szocialista hazánk további felvirágoztatásáért.

*

A Központi Bizottság ülése a továbbiakban szervezeti és személyi kérdéseket tárgyalt és döntéseket hozott:

– Pullai Árpád elvtársat, a Központi Bizottság tagját más fontos megbízatása miatt, érdemei elismerése mellett központi bizottsági titkári tisztsége alól felmentette.

– Borbély Sándor elvtársat, a Központi Bizottság tagját felmentette a KB ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályának vezetői tisztségéből, és megválasztotta a Központi Bizottság titkárává.

– A Központi Bizottság ajánlásokat fogadott el állami tisztségek betöltésére.[2]

Megjelent: Népszabadság, 1976. október 28.

[2] Az Elnöki Tanács a KB ajánlása alapján 1976. október 29-én Rödönyi Károlyt és Szurdi Istvánt felmentette, megválasztotta Pullai Árpádot közlekedési és postaügyi, Sághy Vilmost belkereskedelmi miniszterré. (Népszabadság, 1976. október 30.)

47
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTPROPAGANDA SORON LEVŐ FELADATAIRA ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE

(1976. OKTÓBER 26.)

A XI. kongresszus útmutatásainak valóra váltása, a fejlett szocialista társadalom megteremtése nagyobb követelmények elé állítja a pártot, a párttagokat. A párt csak akkor töltheti be sikeresen hivatását, ha eszmei, politikai és cselekvési egysége szüntelenül magasabb szinten megújul; ha tagjai szakadatlanul növelik marxista–leninista műveltségüket; ha helytállnak a politika képviseletében, a munkában, a közéletben. Ennek egyik legfontosabb forrása a marxista–leninista elmélet mélyebb elsajátítása, a társadalomtudományok új eredményeinek, a mozgalom gazdag tapasztalatainak széles körű megismerése és hasznosítása.

I
A PÁRTPROPAGANDA FEJLŐDÉSÉRŐL

1. Hazánkban minden tanévben több mint 2 200 000-ren tanulmányozzák a marxizmus–leninizmust, illetve ismerkednek forradalmi eszméinkkel, vagy kezdenek hozzá elsajátításukhoz. Ebben a pártoktatás és az állami egyetemi, főiskolai oktatás mellett növekvő szerepet tölt be a KISZ, a szakszervezetek, a Hazafias Népfront szerveinek propagandamunkája, valamint az állami vezetőképzés. Az elmúlt esztendőben 720 000-ren vettek részt a pártoktatásban, a párttagság 73 százaléka szervezetten tanult. A pártoktatás hallgatóinak több mint egyharmada pártonkívüli.

A pártoktatás két nagy területet fog át: a káderképzést és a tömegoktatást. Az 1975/76-os tanévben a káderképzésben 131 000-ren, a tömegoktatásban 589 000-ren gyarapították ismereteiket.

A pártpropaganda eredményesen járul hozzá a tudat- és szemléletformáláshoz. A pártoktatás szervezete és tartalma alapvetően megfelel a politikai és ideológiai szükségleteknek, a résztvevők érdeklődésének. Egységes rendszert alkot, amely a párttagok számára lehetővé teszi a rendszeres tanulást, továbbtanulást. A párt vezető kádereinek képzése megfelelő színvonalon folyik. Ebben a Politikai Főiskola fontos szerepet tölt be. Az oktatási igazgatóságok beváltották a hozzájuk fűzött reményeket, a marxista propagandatevékenység megyei központjaivá fej-

lődtek. A tömegpropaganda tanfolyamai az időszerű elméleti és politikai kérdések feldolgozásával marxista–leninista alapismereteket nyújtanak a párttagoknak. A különböző szintű továbbképzés mind nagyobb helyet foglal el a párttagok marxista tudásának fejlesztésében.

A pártoktatás tanulmányi programjaiban és tananyagaiban megközelítően azonos hangsúlyt kap mindhárom fő tantárgy: a filozófia, a politikai gazdaságtan, a munkásmozgalom története, és helyet kap a társadalmi élet minden fő területe. A pártoktatásban erősödött az elmélet, a politika és a gyakorlat kapcsolata, csökkent az elvont elméletieskedés, illetve a szűk prakticizmus.

A pártoktatás eredményessége döntően a több mint 42 000 propagandista, oktató, több tízezer előadó közreműködésétől függ. Túlnyomó többségük társadalmi munkában, idejét nem sajnálva, tudásával, szorgalmával a legtöbbet tette és teszi a párttagság marxista–leninista ismereteinek és felkészültségének növeléséért. Áldozatos és sikeres munkájukért a Központi Bizottság elismerését és köszönetét fejezi ki.

Az oktatómunka igyekezett hasznosítani a marxista társadalomtudományok kiérlelt eredményeit. A propagandát jelentősen segíti, hogy a társadalomtudományok művelői közül sokan oktatnak. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a párttagság körében megnőtt a társadalomtudományi ismeretek vonzása. Különösen a közgazdaságtudomány és a társadalompolitikai kérdések iránt fokozódott az érdeklődés.

A párttagok ideológiai felkészültsége az elmúlt években tovább fejlődött. Mind többen ismerték meg mélyebben a marxizmus–leninizmus tanításait, a szocialista építés és a nemzetközi munkásmozgalom fejlődésének általános törvényszerűségeit; jobban eligazodnak a szocializmus építésének kérdéseiben. Nőtt az elméleti kérdések iránti érdeklődésük, eszmei igényességük. Erről képviselik, támogatják a párt politikáját.

A pártpropaganda a számottevő előrehaladás ellenére nem elég hatékony, a nevelési célok megvalósításában hiányosságok vannak. Ez különösen a történelmi szemléletre és dialektikus gondolkodásra való nevelésben tapasztalható. Nem használtunk ki megfelelően minden lehetőséget a materialista világnézet elterjesztésében és elmélyítésében sem. Előfordul, hogy bizonyos kérdéseket tértől és időtől elszakítva magyaráznak, nem tudják életszerűen kapcsolatba hozni azokkal a bonyolult viszonyokkal, amelyek között szocialista eszméink fokozatosan és tendenciaszerűen megvalósulnak, s ennek következtében a tanultak olykor nem egyeznek a mindennapi tapasztalatokkal. Gyakori a szocialista viszonyok között jelentkező ellentmondások figyelmen kívül hagyása, illetve dogmatikus, tehát nem marxista kezelése. A marxista társadalomtudományi kutatások eredményei – egyes kérdések megítélésében jelentkező bizonytalanság miatt – vi-

szonylag lassan épülnek be az oktatótevékenységbe, illetve abban helyet kapnak nem kiforrott nézetek is.

A propagandában formális vonások is találhatók. Vannak, akik a marxista–leninista tételeket csak szövegszerűen tanulják meg, nem sajátítják el azok lényegét, nem tanulják meg alkalmazásukat. Egyes állami szervek, félreértve a Központi Bizottságnak a káder- és személyzeti munkáról szóló határozatát, munkatársaikkal erőltetetten rövid idő alatt akarják megszereztetni az előírt politikai végzettséget. Az esti egyetemeken emiatt is többszörös a túljelentkezés.

A szervezett oktatás mögött háttérbe szorul az elméleti-politikai témák önálló feldolgozása, az önképzés.

Az oktatás egészét még nem hatja át a szükséges mértékben pártunk gazdag forradalmi tapasztalata. Különösen az ifjúság körében hiányos a párt csaknem hat évtizedes küzdelmének, tevékenységének ismerete.

A sajtó, a rádió, a televízió – különösen a pártsajtó – az utóbbi időben megnövekedett figyelemmel fordult az ideológiai kérdések felé, sajátos lehetőségeit és eszközeit egyre jobban felhasználva vesz részt a marxista–leninista eszmék propagálásában. A sajtó, a ráidó és a televízió hatását esetenként azonban rontja a nem eléggé megfontolt témaválasztás, az érvelés felszínessége, és az, hogy időnként alacsony színvonalú írások és gyenge műsorok is nyilvánosságot kapnak.

A párt kiadója politikai céljaink szolgálatában gazdag témaválasztásával, kezdeményezéseivel sokat tesz a kommunisták ideológiai-politikai műveltségének fejlesztéséért.

A párt egész irányító tevékenységében nagy helyet kap az eszmei nevelés, mindinkább a pártmunka szerves részévé válik. A különböző szintű pártszervek rendszeresebben foglalkoznak ideológiai kérdésekkel, megjelölik az elméleti munka soron következő feladatait és mindinkább számba veszik a napirenden levő politikai döntések várható hatásait. A pártoktatás révén nyert tapasztalatokat egyre jobban értékesítik a politikai irányításban és felvilágosításban.

Különösen az alsóbb pártszervek azonban az eszmei nevelést nemegyszer leszűkítik az oktatásra.

2. A XI. kongresszust követően a párttagság nagy figyelmet fordított és fordít az építőmunka új feladataira. Az oktatásban részt vevők gazdasági és gazdaságpolitikai ismeretei bővültek, elmélyültek, aktívabbak a közéletben. A párttagok művelik, fejlesztik önmagukat, részt vállalnak a szocialista ember formálásában, segítik a szocialista életmód kibontakozását. A jelen teendőinek és a fejlődés távlatainak bemutatása hozzásegíti őket ahhoz, hogy felkészültebben, mindennapos munkájukkal magabiztosabban tehessenek eleget küldetésüknek.

A jelentős fejlődés ellenére megállapítható, hogy a párttagok egy részének ideológiai képzettsége elmarad az igényektől, ismeretei hiányosak és nem eléggé elmélyültek. Nem rendelkeznek a változó körülmények közötti eligazodást segítő

dialektikus gondolkodás megfelelő készségével. Ebben a propaganda nem kellő hatékonysága is közrejátszik, melynek eredményei ugyan jelentősek, de a követelményektől még elmaradnak.

II
A PÁRTPROPAGANDA FEJLESZTÉSÉNEK ALAPVETŐ IRÁNYA

A pártoktatásnak az a feladata, hogy a XI. kongresszus követelményeinek színvonalára emelje a párttagság ideológiai felkészültségét. Mind a tartalmi, mind a szervezeti továbbfejlesztés útja: az oktatás minőségének javítása.

Pártpropagandánk továbbra is foglalkozzon a marxizmus–leninizmus alapkérdéseivel, a társadalomtudományi kutatások eredményeire építve adjon választ az új kérdésekre, ismertesse pártunk és a nemzetközi kommunista mozgalom tapasztalatait.

A pártoktatás fejlessze a hallgatók dialektikus gondolkodásmódját. Törekedjék arra, hogy pártunk történetének gazdag tanulságai az eddiginél nagyobb mértékben váljanak nemzeti tudatunk, szocialista hazafiságunk szerves részévé. Bontakoztassa ki eszméink nevelő hatását, a marxizmus–leninizmus forradalmi tanításait azzal az igénnyel fejtse ki s terjessze, hogy azok gondolkodást és cselekvést meghatározó meggyőződést eredményezzenek. Segítse elő, hogy a párttagok olyan tudással és tulajdonságokkal rendelkezzenek, amelyek alkalmassá teszik őket a fejlett szocialista társadalom építésében összetettebben jelentkező feladatok megoldására, a párt politikájának mindenkori képviseletére és megvalósítására. Bátorítson következetes fellépésre mind a türelmetlenség, mind a változástól, a haladástól visszariadó konzervatív szemlélet és gyakorlat ellen.

1. A marxista világnézet szerepe növekszik, s mind nagyobb jelentőségre tesz szert a szocializmus építésében. Kiváltja ezt az új feladatok napirendre kerülése, a tudomány és a technika korunkban tapasztalható nagy fejlődése, a lakosság tájékozottságának, politikai tudatosságának erősödése, az ifjú nemzedékek felnövekedése és bekapcsolódása a közéletbe. Ebbe az irányba hat a nemzetközi kommunista mozgalom fejlődése, fokozódó befolyása, a két rendszer mind aktívabb ideológiai harca s a küzdelem a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséért, a kölcsönösen előnyös együttműködésért, a világbéke megszilárditásáért.

Fejleszteni kell a párttagság dialektikus és történelmi materialista szemléletét, melynek segítségével felismerheti korunk és társadalmunk átfogó törvényszerűségeit, tendenciáit, konkrét összefüggéseit, megértheti az ellentmondásokat, megoldásuk útjait. Szilárdítani kell osztályszemléletét mind a nemzetközi helyzet, mind a hazai építőmunka megitélésében.

A világnézeti oktatásban fel kell lépni az elmélet leegyszerűsítésével és mechanikus elsajátításával szemben. Elsősorban saját eszméink, érveink konstruktív, meggyőzőbb kifejezésével kell hatékonyabban küzdeni a kispolgáriság, a burzsoá nacionalizmus, kozmopolitizmus, a marxizmus–leninizmustól idegen minden felfogás ellen. A természettudósok és a marxista filozófusok jobb együttműködéséből szülessenek olyan művek, amelyek korunk színvonalán sokoldalúan megalapozhatják a párttagok tudományos világnézetét.

2. A sokoldalúbb és elmélyültebb munka megköveteli, hogy a párttagok közül többen és az eddigieknél alaposabban tanulmányozzák a marxizmus–leninizmus klasszikusait. Különösen a káderképzés oktatási programja épüljön műveikre. Fordítsanak nagy figyelmet arra, hogy a marxista elmélet és a gyakorlat között állandó összefüggés, termékeny kölcsönhatás áll fenn. Erősíteni kell azt a felismerést, hogy forradalmi tanításaink a valóságos folyamatokban, ellentmondások közepette és ellenhatások legyőzésével, tendenciaszerűen valósulnak meg. Ez nem csökkenti, ellenkezőleg, bizonyítja alaptételeink igazságát.

Ezért a klasszikusok munkáinak feldolgozásával együtt, behatóan kell foglalkozni a szocialista építés gyakorlatával, tapasztalataival és feladataival, a korunkban felvetődő új kérdések megválaszolásával. Ehhez jobban fel kell használni a társadalomtudományi kutatások eredményeit.

3. Jelentőségének megfelelően több figyelmet kell fordítani pártunk tapasztalatainak föltárására, a leszűrt elméleti, politikai következtetések közkinccsé tételére. A propaganda ily módon fejlessze a párttagság marxista történelemszemléletét, szilárdítsa a meggyőződést forradalmi utunk helyességéről. Pártunk csaknem hat évtizedes munkájának és küzdelmeinek története kiszakíthatatlan fejezete hazánk történelmének. Időtálló tanulságokat ad a szocialista Magyarország felépítéséhez, hozzásegít a hibák elkerüléséhez, fegyvert szolgáltat a marxizmus elavultságát, viszonylagosságát hangoztató törekvésekkel szemben.

4. A testvérpártok elméleti értékű tapasztalatai és következtetései váljanak az oktató-nevelő munka részévé. A világforradalmi folyamat bemutatásában fel kell használni a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom vitáinak tanulságait, előremutató elemeit, az ideológiai együttműködés eredményeit. Világos elvi alapokon állva le kell leplezni a mozgalmunknak egyaránt kárt okozó jobb- és baloldali opportunizmust. Több információt, elemzett tényanyagot kell adni a nemzetközi munkásmozgalom nem kommunista áramlatairól, a szociáldemokráciáról és a szociáldemokrácián belüli tendenciákról, valamint a különféle szakszervezeti irányzatokról.

5. A vezető káderek gyakorlati tevékenységének jobb megalapozása végett szélesebb körben, színvonalasabban kell oktatni olyan tárgyakat, mint a pártépítés, a politikai vezetési ismeretek, az államigazgatás elméleti és politikai kérdései, a szocialista kultúra, kultúrpolitika, a marxista etika és szociológia. Ezekben

a tárgykörökben rendszerezni kell a pártoktatásban hasznosítható kutatási eredményeket és a gyakorlatban felhalmozódott tapasztalatokat.

6. A társadalomtudományi kutatás alapvető feladatai megoldásának részeként az eddiginél határozottabban törekedjen az eszmei nevelőmunka igényeinek kielégítésére is. A természettudósok és a társadalomtudósok gyümölcsöző együttműködésével kell – a tudomány mai színvonalán – választ keresni a természettudományok világnézeti kérdéseire, ily módon növelve a társadalomtudományok és a propaganda eredményességét. A társadalomtudományi kutatóhelyek a következő években a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Bizottsága által ajánlott, középtávú tervekben kiemelten szereplő témák kidolgozásával segítsék megválaszolni azokat a kérdéseket, amelyeknek tisztázása különösen fontos a párt gyakorlati tevékenységének fejlesztésében, a párttagság elméleti színvonalának emelésében.

Ezek:

a) a fejlett szocialista társadalom főbb jellemző vonásai;

b) gazdasági fejlődésünk üteme, összefüggésben a népgazdasági szerkezet alakításával és a munkaerőhelyzettel;

c) a világgazdaságban végbemenő folyamatok, és hatásuk a magyar népgazdaságra;

d) a mai magyar társadalom osztály- és rétegszerkezete;

e) a szocialista életmód alapvető ismérvei, feltételei és fejlődési tendenciái;

f) a szocialista demokrácia (pártdemokrácia, választási rendszerünk, üzemi és munkahelyi demokrácia, közéletiség);

g) a szocialista tudat fejlődése;

h) a pártosság, népiség, realizmus időszerű kérdései a hazai és a nemzetközi irodalom, valamint a szocialista művészet fejlődésének hazai tapasztalatai alapján.[1]

[1] A két kongresszus között eltelt időszakban a kiemelt középtávú társadalomtudományi témák kutatásának helyzetével – a kutatómunka tartalmi, szervezeti kérdéseivel, a kutatások eredményeivel, azok gyakorlati hasznosításával, az elkövetkezendő feladatokkal –, több ízben foglalkozott az Agitációs és Propaganda Bizottság. Legutóbb az 1980. június 3-i ülésen áttekintette a kiemelt társadalomtudományi témák kutatásának tapasztalatait és körvonalazta a további tennivalókat. Megállapította, hogy „az ajánlott társadalomtudományi témák kutatása egészében véve kedvező tapasztalatokat hozott mind a társadalomtudományok fejlődése, mind a gyakorlati munka szempontjából: a kutatások közelebb kerültek gazdasági, kulturális, ideológiai, politikai gyakorlatunkhoz, hozzájárultak a kevésbé fejlett tudományterületek, kutatási irányok elméleti megalapozásához, felzárkóztatásához is. Néhány témában születtek olyan eredmények, amelyek a társadalomirányítás, az ideológiai és a politikai munka terén közvetlenül is hasznosíthatók. A pártmegrendelések rendszere a társadalomtudományok pártirányításának fontos elemét képezte, alkalmas eszköznek bizonyult a kutatómunka befolyásolására, s erősítette a tudomány és a politika kapcsolatát". A kiemelt témák kutatásában részt vettek a különböző típusú kutatóhelyek (kutatóintézetek, egyetemi, főiskolai tanszékek, pártintézmények). A kutatásokról készített zárótanulmányok elemző összefoglalásokat, több új tudományos eredményt, valamint hasznosítható javaslatokat,

A társadalomtudományi kutatóhelyek rendszeresen vizsgálják felül programjaikat és igazítsák a változó igényekhez.

Az eszmei nevelésben szélesebb körben használják fel a hazai és a nemzetközi társadalomtudományi kutatások eredményeit. Ezeket az oktatási anyagok és egyéb kiadványok megfelelően tükrözzék.

III
A PÁRTTAGSÁG MARXISTA–LENINISTA NEVELÉSÉNEK NÉHÁNY TARTALMI KÉRDÉSÉRŐL

Pártunk propagandája ugyanarra az alapra épül, mint egész politikája és gyakorlati tevékenysége: a marxizmus–leninizmus állandóan fejlődő tudományos elméletére, a magyar és a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom gazdag tapasztalataira. Pártunk különösen nagyra értékeli, figyelemmel kíséri és munkájában felhasználja a Lenin alapította Szovjetunió Kommunista Pártjának, a világ első

ajánlásokat tartalmaznak. A zárótanulmányokat – a tématanácsok tudományos vitái után – különböző politikai, illetve szakmai-tudományos fórumok vitatták meg és értékelték. Így többek között az Agitációs és Propaganda Bizottság megvitatta a társadalmi struktúrával, az életmóddal, valamint a szocialista tudat fejlődésével kapcsolatos témák zárótanulmányait; a Kultúrpolitikai Munkaközösség megvitatta „A pártosság. népiség, realizmus" téma zárótanulmányát; a Közgazdasági Munkaközösség megtárgyalta a gazdasági fejlődésünk és a világgazdasági folyamatok elemzésében végzett kutatások eredményeit; szélesebb körű tudományos tanácskozás vitatta meg a szocialista demokrácia és a fejlett szocializmus témáinak zárótanulmányait. A témakiemelések állami irányításának koordinálásának feladatait a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság (TKB) látta el, a kutatások tartalmi irányításában a fő feladatok a tématanácsokra hárultak. A tématanácsok tagjai voltak a témákat javasló KB-osztályok képviselői is. A pártirányítás konkrét feladatait a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály, valamint a Társadalomtudományi Intézet együttesen végezte. Ehhez a munkához a KB illetékes osztályai is segítséget nyújtottak. A kiemelt témák kutatásában született eredmények hasznosítása különböző formákban valósult és valósul meg. A szélesebb körű felhasználás érdekében a Kossuth Könyvkiadó a zárótanulmányokat megjelenteti. A különböző témák kutatása során létrejött résztanulmányok kiadására tervek készültek, és a publikáció már megkezdődött. Az Agitációs és Propaganda Bizottság korábbi állásfoglalásának megfelelően az eddigi tapasztalatok alapján a XII. kongresszus határozatai végrehajtásának elősegítése érdekében újabb ajánlásokat kell kidolgozni a pártmegrendelések témáira. Ennek megoldása érdekében a bizottság úgy döntött, hogy a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya, valamint Társadalomtudományi Intézete – a Központi Bizottság más osztályainak bevonásával – mérje fel az igényeket, és a pártmegrendelések korábbi kedvező tapasztalatainak felhasználásával készítsen javaslatot. Az igények felmérésekor ne kutatási témákat, hanem megoldásra váró problémákat, feladatokat fogalmazzanak meg. A kutatási témák megfogalmazásában támaszkodni kell a tudományos kutatók közreműködésére, aktív részvételére. A bizottság javasolta, hogy a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság már az előkészítés során dolgozza ki a pártmegrendelések állami irányítására, koordinálásának szervezésére, az eddigi gyakorlat továbbfejlesztésére vonatkozó javaslatokat. A Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály, valamint a Társadalomtudományi Intézet pedig a témaajánlásokat 1980 második felében terjessze az Agitációs és Propaganda Bizottság elé.

és legfejlettebb szocialista országának, a Szovjetuniónak elméleti tevékenységét és gyakorlati tapasztalatait.

A pártpropagandában a marxizmus–leninizmus valamennyi alapvető kérdésével nagy elmélyültséggel, jelentőségüknek megfelelően kell foglalkozni. Arra kell törekedni, hogy tudományos tanításainknak ne csak egy-egy részével ismerkedjenek meg a hallgatók, hanem alkossanak átfogó képet a marxizmus–leninizmusról mint világnézetről és mint a forradalom elméletéről. Alaptételeinket úgy kell oktatni, hogy azok ne szakadjanak el a társadalmi gyakorlattól, szolgáljanak útmutatásul a magatartáshoz és a cselekvéshez, s egyre inkább a marxizmus–leninizmus önálló gyakorlati alkalmazására készítsék fel a párt aktivistáit. Az elmélet és a gyakorlat egysége címén az oktatás nem korlátozódhat a napi politikai döntések magyarázatára, nem torkollhat prakticizmusba.

Az elmélet és a gyakorlat egységének további erősítése érdekében különösen a fejlett szocialista társadalom építésével, a hatalom jellegével és a szocialista demokráciával, a proletár internacionalizmussal és a szocialista hazafisággal összefüggő elméleti kérdések sokrétű tanulmányozására szükséges a fő figyelmet fordítani. E három kérdésben az elvi tisztánlátás erősítése hozzájárul a párt ideológiai, politikai, cselekvési egységének elmélyüléséhez. E témakörökön belül a propaganda – a változó körülményekre is tekintettel – meggyőzően fejtse ki marxista alapelveinket, amelyeknek talaján megválaszolhatók a hazai építőmunkával, a nemzetközi helyzettel, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom fejlődésével, valamint a két rendszer ideológiai harcával kapcsolatos új kérdések is. Lépjen fel a torzításokkal, téves nézetekkel szemben.

1. A szocialista forradalom a hatalom megragadásával nem fejeződik be, folytatódik a szocializmus alapjainak lerakásával, a fejlett szocialista társadalom építésével. A fejlett szocialista társadalom megteremtése, a kommunizmus építésének előkészítése hosszabb távra szóló feladat. Ennek során tovább tökéletesednek a tulajdon- és az elosztási viszonyok, és fokozatosan létrejönnek az osztálykülönbségek elmosódásának, teljes és végleges megszűnésének feltételei. A fejlett szocialista társadalom építésének időszakában minden alapvető területen uralkodóak a szocialista viszonyok, emellett visszaszorulóban, de jelen vannak, sőt olykor felerősödhetnek nem szocialista jelenségek, s ugyanakkor – mindenekelőtt a közös társadalmi fogyasztási alapok növekedésével – megjelennek az elosztás területén a kommunizmus csírái is.

A szocializmus alapjainak lerakása után, a társadalmi-gazdasági, politikai, tudati feltételek alapján szükségszerűvé válik, hogy egyidejűleg menjen végbe a társadalmi élet valamennyi területének összehangolt fejlesztése. A fejlett szocialista társadalom a különböző alkotó tényezők szoros kapcsolatában, kölcsönös feltételezettségében valósul meg. Különösen jelentős a kölcsönhatás a gazdaság és a politika, a társadalmi fejlődés és az előrehaladás emberi tényezői, az anyagi

javak termelése és a szocialista életmód között. A dolgozók mozgósításának, aktivitásának, általában a pozitív társadalmi magatartásnak fokozott jelentősége van.

A fejlett szocialista társadalom építése fokozott követelményeket támaszt különösen a társadalmi, politikai viszonyok fejlesztésében, a gazdaságban és a kulturális nevelésben.

A gazdasági munka alapkérdése a termelőerők eddiginél céltudatosabb, minőségileg magasabb szintű fejlesztése, amely elsősorban a meglevő anyagi és szellemi erőforrásaink hatékonyabb hasznosítását, a szakképzettség növelését, a vezetés további tökéletesítését, valamint a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban rejlő lehetőségek jobb kiaknázását jelenti. A termelés fejlődése teremti meg az alapját annak, hogy teljesebben elégíthessük ki társadalmunk anyagi és szellemi szükségleteit.

A fejlett szocialista társadalom építésében a munka társadalmi hatékonyságának növelése a gazdasági tevékenységen is túlmutató szélesebb érvényű követelmény, mely az élet minden területére vonatkozik, segíti a társadalmi erőforrások és tartalékok feltárását, a kiegyensúlyozott haladást céljaink felé. Így az ország fejlődését még inkább össztársadalmi méretekben, a lehetőségeinkkel összhangban tervezhetjük, egyaránt elkerülve az erőltetett ütemet és a késlekedést.

„Népünk életszínvonalának emelése, az életkörülmények javítása – állapítja meg a Programnyilatkozat – megköveteli a szocialista elosztási viszonyok fejlesztését. A szükségleteknek az ország lehetőségeivel és társadalmunk szocialista jellegével összhangban álló, egyre növekvő mértékű kielégítése a gazdasági fejlődésnek célja és fontos hajtóereje is." Majd leszögezi: „... következetesebben kell érvényesíteni az egyenlő munkáért egyenlő bért elvét, a több és a jobb, valamint a nehezebb és bonyolultabb munka magasabb díjazását. Az elosztás fő formája, az arányaiban is növekvő társadalmi juttatás mellett, továbbra is a munka szerinti elosztás marad."[2] Az anyagi és a szellemi jólét növekedését, az élet- és munkakörülmények javítását, a mennyiségében és minőségében jelentősen fejlődő fogyasztást segítjük, megvalósításán dolgozunk. A végzett munkával nem arányos, a közérdeket, a szocialista elveket sértő jövedelem céljainktól idegen.

A kulturális építés mind nagyobb jelentőségre tesz szert egész társadalmunkban; előmozdítja a személyiség sokoldalú fejlődését. Szoros egységben van egymással a szocialista világnézet fejlesztése, az általános és a szakismeretek oktatása, valamint a folyamatos művelődés igényeinek felkeltése. A művészetek a szocializmusért folyó harc, a teremtő munka, a dolgozó ember hiteles ábrázolásával segítik a szocialista tudat alakítását.

A fejlett szocialista társadalom megteremtésének feltétele és egyben eredmé-

[2] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. Kossuth Könyvkiadó 1978. 966. old.

nye a szocialista életmód általánossá válása. A szocialista életmód a mindennapos tevékenységben tör utat, s nem pusztán nevelési kérdés, a termelési viszonyok és az anyagi feltételek alakulásával kölcsönhatásban fejlődik. A szocialista életmód új értékrendet teremt, amely a példamutatóan végzett munkában, az elkötelezett politikai magatartásban, a kollektívákban, a munkahelyen, a brigádokban, a családban töltődik tartalommal. A propaganda fontos feladata a kibontakozó szocialista életmód elemeinek feltárása és támogatása.

Az előttünk álló időszak olyan horderejű és jellegű feladatok megoldását követeli, melyek túlnőnek egy-egy ország lehetőségein, keretein. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok súlya mind nagyobb. Terveink valóra váltását, a hazai építőmunkát segíti a nemzetközi szocialista gazdasági integráció elmélyülése, a minden területen szorosabbá és gyümölcsözőbbé váló együttműködés. A fejlett szocializmus testvéri országaink közös győzelme lesz.

2. Pártunk nagy jelentőségű történelmi tapasztalata, hogy hazánkban a munkásosztály hatalmának, a proletárdiktatúra államának megteremtésével vált lehetővé az egykori uralkodó osztályok ellenállásának letörése, a külső és belső ellenséges erőkkel szembeni védelem megszervezése, a szocialista állam gazdasági alapjainak létrehozása, a szocialista építőmunka nagyarányú kibontakoztatása a gazdaságban, a kultúrában és az élet minden területén. A proletárdiktatúra Magyarországon történelmi szükségszerűségként jött létre és fejlődik.

Hazánkban a munkásosztály a hatalom gyakorlásába bevonja a termelőszövetkezeti parasztságot, az értelmiséget, a szocializmus építésén dolgozó tömegeket. A szocialista állam a nagy többség uralma a nagy többség érdekében, vagyis a dolgozó nép hatalmát valósítja meg, s ezzel minőségileg különbözik minden polgári államtól, függetlenül attól, hogy a burzsoázia a hatalmat nyíltan, diktatórikusan vagy polgári demokratikus formában gyakorolja. A burzsoázia bármilyen formában is éljen a hatalommal, saját diktatúráját érvényesíti.

Társadalmunkban kialakultak és széles körben terjednek az igazgatás és a kormányzás demokratikus módszerei. A demokrácia fejlesztésében további társadalmi, politikai feltételek megteremtésével fokozatosan és következetesen haladunk előre. A szocialista demokrácia fejlődése lehetővé teszi az állampolgárok részvételét a közügyek intézésében, a döntések előkészítésében és meghozatalában, a végrehajtásban és az ellenőrzésben. Ez egyaránt segíti a társadalomban rejlő erőforrások feltárását és hasznosítását a bonyolult feladatok megoldásában, valamint a magas fokú társadalmi felelősségérzet, a forradalmi rend és fegyelem érvényesítését. A szocialista demokrácia elmélyítése és további kibontakoztatása társadalmunk szocialista fejlődésének egyik legfontosabb feladata marad a jövőben is.

A magyarországi és a nemzetközi osztályharcok tapasztalatai egyértelműen igazolják a marxista–leninista államelméletnek azt az alapvető tanítását, hogy a

munkásosztály csak úgy építheti fel a szocialista társadalmat, ha megdönti a kizsákmányoló osztályok politikai hatalmát, s létrehozza saját hatalmát. Az új, szocialista államnak számos fontos és bonyolult feladatot kell megoldania.

A szocialista országok tapasztalatai azt mutatják, hogy a közös tartalom alapján – az adott feltételektől függően – a hatalom megragadásának és gyakorlásának különféle konkrét útjai, formái váltak lehetségessé. Ahogyan Lenin előre látta, minél több országban győz a szocializmus, annál különbözőbbek lesznek a hozzá vezető utak, a megvalósult szocializmus formái.

Hazánk és más szocialista országok fejlődésének fontos tapasztalata, hogy nem elég a hatalom megragadása, a győztes forradalomnak meg kell tudni védenie önmagát minden belső és külső támadással szemben. Nem elég a kisajátítók kisajátítása, hanem a szocialista társadalom építésében érdekelt dolgozó osztályok és rétegek mozgósításával vezetni és szervezni kell a szocialista társadalom felépítésének hatalmas munkáját. A szocialista társadalomban az antagonisztikus érdekellentétek megszűnése után is maradnak érdekkülönbségek. Politikai intézményeink működésének fejlesztésével biztosítjuk az érdekek érvényesülését, az érdekkülönbségek felismerését és egyeztetését az össztársadalmi érdek elsőbbsége alapján, úgy, hogy ezáltal is közelebb kerüljünk szocialista céljainkhoz. A szocialista társadalom csak olyan államhatalom segítségével építhető fel, amely történelmi hivatását betöltve e feladatokat magas színvonalon el tudja látni.

A szocialista állam külső funkcióinak gyakorlása – a nemzetközi kapcsolatok építése és az ország védelméről való gondoskodás – szorosan összefügg a nemzetközi helyzet mindenkori alakulásával. A konkrét hazai helyzetnek megfelelően módosul az állam funkcióinak tartalma is. A fejlődés tendenciája az, hogy az antagonisztikus osztályellentétek megszűnésével előtérbe kerülnek az építőmunka feladatai. Az osztályok közötti különbségek csökkenésével erősödnek a szocialista állam össznépi vonásai, a fejlett szocialista társadalom megteremtésével a proletárdiktatúra állama fokozatosan össznépi szocialista állammá alakul át, amelynek vezető ereje a munkásosztály marad.

A szocializmus sikeres építésének nélkülözhetetlen feltétele a párt vezető szerepének állandó erősítése. A párt a marxizmus–leninizmus elméletére s történelmi tapasztalataira támaszkodva a konkrét helyzet elemzésével állapítja meg a soron következő és a távolabbi tennivalókat. A fejlett szocialista társadalom építése során különösen fontos a párt társadalomirányító tevékenységének továbbfejlesztése. A tudati tényezők szerepének növekedésével mind nagyobb feladatok állnak a párt előtt a gondolkodás, a kultúra és az életmód fejlesztésében. A párt az állami és a társadalmi szerveket elvi és politikai állásfoglalásaival segíti és irányítja, szüntelenül munkálkodik a párt és a munkásosztály, a párt és a nép közötti kölcsönös bizalom és egység erősítésén.

3. Pártunk, munkásosztályunk örököse és folytatója minden haladó történel-

mi hagyománynak, letéteményese nemzeti múltunk minden valódi értékének. Ezek tiszteletét és megbecsülését ápolja népünk és ifjúságunk tudatában. Munkásosztályunk és forradalmi pártja, mint társadalmunk vezető ereje, kifejezője a nemzeti érdekeknek, és felelősséget visel a nemzet sorsának alakulásáért. Népünk, nemzetünk igazi érdekeit ma és a jövőben a szocializmus testesíti meg. Építőmunkánk nagy lendítő ereje a cselekvő szocialista hazafiság, amely közösségi aktivitást, munkát, állandó készenlétet jelent a haza szolgálatára. Hatalmas erőforrás számunkra, hogy a fejlett szocialista társadalom megteremtését népünk nemzeti programjának tekinti.

A szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus a rendszerünk, eszményeink iránti elkötelezettségnek két oldala, s a szocialista társadalom felépítéséért, a szocializmus világméretű győzelméért folytatott harc alapvető követelménye.

A proletár internacionalizmus a szocializmust, a kommunizmust építő országok, valamint a haladásért, a hatalomért küzdő marxista–leninista pártok politikájának és ideológiai tevékenységének sarkalatos kérdése. A proletár internacionalizmus a nemzetközi munkásmozgalom sajátossága, elidegeníthetetlen része, világra hozója, fejlesztője volt eddig és lesz a jövőben is. Minden kommunista párt nemzeti keretek között harcol, ugyanakkor tevékenysége nemzetközi, mert a különböző országok dolgozóinak történelmi érdekközösségén, a marxizmus–leninizmus közös eszméjén, a világ forradalmi átalakításának közös célján és a közös ellenség, a nemzetközileg szervezett tőke elleni fellépésen alapul. Ezért az internacionalizmus jelenti: a nemzeti és a nemzetközi érdekek egyeztetésére, az egység megteremtésére irányuló határozott törekvést; a kölcsönös támogatást, elvtársi együttműködést; a rendszeres kétoldalú és sokoldalú véleménycseréket, a tapasztalatok általánosítását; a legfőbb politikai kérdésekben a kollektív álláspont és cselekvés kialakítását a testvérpártok önállósága, egyenlősége és önkéntes együttműködése alapján. A proletár internacionalizmus magában foglalja az egymás sikereiben való kölcsönös érdekeltséget.

A szocialista közösség országainak egyre szorosabbá váló politikai, gazdasági, ideológiai és katonai együttműködése a proletár internacionalizmus elvein alapul. A szocialista nemzet érdekeinek szolgálata elválaszthatatlan az internacionalizmustól: a szocialista országok barátsága és szövetsége alapfeltétele szocialista nemzeti fejlődésüknek, szolidaritásuk megsokszorozza mindegyikük erejét. Ezért következetesen fellépünk az egységért. A testvérországok kapcsolatait a legnagyobb erővel kommunista és munkáspártjaik növekvő eszmei-politikai egysége, elvi alapokon fejlődő, a kölcsönös érdekeket tiszteletben tartó és az élet minden területére kiterjedő együttműködése szilárdítja s fejleszti. A szocialista országok közössége az új társadalom építésében elért sikereivel, a haladás híveinek sokoldalú támogatásával és állhatatos békepolitikájával mindinkább meghatározó befolyást gyakorol a világ eseményeinek alakulására.

A nemzetközi osztályharc élvonalában küzdenek a kapitalista országok kommunista és munkáspártjai. Harcuk nyomán fokozódik a munkásosztály és más nagy tömegeket felölelő társadalmi és politikai erők aktivitása a gyökeres társadalmi átalakulásért, a békéért, a népek együttműködéséért, a monopoltőke uralma ellen. Osztálytestvéreink küzdelme, sikeres fellépésük értékes támogatás a szocializmus építéséhez, az imperializmus elleni harchoz. A tőkés világban küzdő forradalmi erőket ugyanakkor segíti a szocializmus léte, fejlődése és az a szolidaritás, amelyet a szocialista országok, kommunista és munkáspártjaik vállalnak velük.

A világforradalmi folyamat előbbre vitelében mind jelentősebb szerepet töltenek be a nemzeti felszabadító mozgalmak. Antiimperialista kiállásukkal a nemzeti felszabadító mozgalmak hozzájárulnak a világ forradalmi erőinek, benne a szocialista közösség országainak harcához. A társadalmi felemelkedésért vívott küzdelmükben szilárd támaszra találnak a szocialista országokban, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalomban.

A testvérpártok önállóan határozzák meg stratégiájukat és taktikájukat. Mozgalmunknak nincs nemzetközi központja. Ebben a helyzetben különösen fontos a tapasztalatok kicserélése, a legfontosabb politikai kérdésekben az összehangolt fellépés s az együttműködés közös elméletünk fejlesztésében.

A kommunista pártok felelősséggel tartoznak azért, hogy a fejlődésének felfelé ívelő szakaszába érkezett nemzetközi kommunista mozgalom a forradalmi egység irányába haladjon. Ennek érdekében minden egyes pártnak aktívan és következetesen kell fellépnie. A mozgalmunk előtt álló bonyolult feladatok megoldása megkívánja az eszmecseréket, a vitákat s ezek elvszerű, a fejlődést segítő összegezését.

Eszméinktől, társadalmi céljainktól, szocialista hazafiságunk tartalmától idegen mind a burzsoá nacionalizmus, mind a kozmopolitizmus, bárhol, bármilyen régi vagy új formában jelentkezzék is. Pártunk a proletár internacionalizmus szellemében mindig fellépett és a jövőben is fellép az antikommunizmus és a szovjetellenesség valamennyi válfaja ellen, amelyet a nemzetközi reakció fő fegyverként alkalmaz minden haladó erővel szemben.

IV
A PÁRTOKTATÁS FEJLESZTÉSÉNEK FŐBB SZERVEZETI TEENDŐI

A pártoktatás szervezeti tökéletesítésével is a propagandamunka minőségi fejlesztését kell segíteni. Az oktatás bevált szervezetének fenntartása és a kialakult hallgatói létszám mellett nagyobb figyelmet kell fordítani a marxista tudás párt-

iskolán kívüli gyarapításának lehetséges formáira, az önálló tanulásra, az alapozó oktatáson túlmenően a továbbképzésre, a propagandisták rendszeres képzésére és továbbképzésére, a tananyagok színvonalának emelésére.

1. A pártoktatás rendszerét, intézményeit a megnövekedett tartalmi követelményeknek és a pártszervezetek politikai szükségleteinek figyelembevételével kell továbbfejleszteni.

a) A Politikai Főiskola rendeltetésének megfelelően folytassa tovább a vezető káderek magas színvonalú képzését. Emellett a jövőben kapjon nagyobb szerepet a marxizmus–leninizmus hivatásos oktatóinak képzésében és továbbképzésében. Az eddigi tapasztalatokra építve, szélesítse ki a vezető káderek elméleti, politikai továbbképzésének rendszerét. Fejlessze tudományos tevékenységét és az oktatásban hasznosítsa példamutatóan a kutatómunka új eredményeit.

A Politikai Főiskola vállaljon kezdeményező szerepet pártunk történelmi tapasztalatainak propagandisztikus feldolgozásában, valamint terjesztésében. A nemzetközi munkásmozgalom iránt megnövekedett érdeklődés kielégítése és a témába vágó marxista kutatás eredményeinek jobb felhasználása azt igényli, hogy a főiskola érintett tanszékei – a párt más intézményeivel karöltve – rendszeresebben tekintsék át a testvérpártok közötti fontosabb eszmecseréket, vitákat s tanulmányozzák az új pártállásfoglalásokat, dokumentumokat. Kezdeményezzék az ezekből leszűrhető következtetések beépítését a propagandába.[3]

Jobb összhangot kell teremteni az egyéves pártiskola és az esti egyetem hároméves tagozata, valamint az öthónapos pártiskola és a marxista középfokú iskola között. A fő tartalmi kérdésekben a marxista–leninista esti egyetem hároméves tagozatának tananyaga az egyéves pártiskoláéval, a marxista középfokú iskola kétéves tagozatának tananyaga az öthónapos pártiskoláéval legyen azonos.[4]

Az egyéves pártiskola és az esti egyetem helyi vezetőket és a tömegtanfolyamok számára propagandistákat képezzen. Alaptantárgyai mellett foglalkozzon a pártélet, a gazdaságpolitika, a kultúrpolitika, a vezetési ismeretek, a pedagógia és a módszertan speciális tárgyköreivel. Az esti egyetem szakosított tagozatain elsősorban az esti egyetem és a marxista középfokú iskola propagandistáinak magas színvonalú oktatása folyjék.[5]

A marxista középfokú iskola kétéves tagozata mellett alakuljon két speciális tanfolyam a helyi vezetői utánpótlás felkészítésére, amelyeken egyéves időtartamban világnézetünk alapjait, illetve pártunk történetét tanulmányozzák.

A tanfolyamszerű oktatáson kívül lehetőséget kell teremteni arra, hogy a megfelelő elméleti, politikai felkészültségű elvtársak marxista ismereteiket önálló tanulás formájában fejlesszék tovább. A pártbizottságok – a munka szükségleteit

[3] Erről lásd a 89. sz. dokumentumot.
[4] A különböző szintű pártoktatási formákról lásd a 13. sz. dokumentumot.
[5] Ezzel összefüggésben lásd a 14. sz. dokumentumot.

szem előtt tartva – az önképzésben részt vevőket bízzák meg egy-egy marxista mű önálló tanulmányozásával, illetve egy-egy konkrét, a gyakorlati tevékenységükkel összefüggő téma kidolgozásával, és ezt konzultánsokkal, elméleti tanácskozásokkal is segítsék.

A Politikai Főiskolát és az oktatási igazgatóságokat növekvő feladataik jó ellátásában személyi és tárgyi feltételeik fokozatos javításával is támogatni kell. Kívánatos, hogy a felnőttek politikai oktatásában folyó pedagógiai, módszertani kutatások eredményei szervezettebben hasznosuljanak. Ebből a célból a budapesti, a szegedi és a veszprémi oktatási igazgatóságok mellett létesüljön pedagógiai-módszertani munkacsoport.

A tömegoktatás rendszerén nem szükséges változtatni. Lehetővé kell tenni, hogy a párttagok eleget tehessenek a szervezeti szabályzatban megszabott követelményeknek: sajátítsák el a marxizmus–leninizmus alapvető tanításait. El kell érni, hogy akik ezután válnak a párt tagjaivá és a kívánatos politikai ismeretekkel még nem rendelkeznek, viszonylag rövid idő alatt szerezzék meg a szükséges képzettséget.

A pártoktatás céltudatosságát és tervszerűségét növelve, a párttagokat a szervezett oktatás különböző tanfolyamaira a politikai szükségleteknek, a részvevők érdeklődésének megfelelően kell beiskolázni. Azok a párttagok, akik az utóbbi esztendőkben elvégezték a munkakörük, társadalmi tisztségük ellátásához szükséges politikai iskolákat, nagyobb számban kapcsolódjanak be a továbbképzésbe, illetve rendszeresen vegyenek részt a politikai vitakörök szervezett eszmecseréin.

b) A propagandistákkal szemben a legfőbb követelmény, hogy magas elméleti színvonalon, alkotó felfogásban terjesszék a marxizmus–leninizmus tanításait és sokoldalúan ismertessék a párt politikáját. Bontakoztassák ki eszméink jellemformáló hatásait, alakítsák a kommunisták személyiségét. Módszereiket is jellemezze az elvi igényesség, a nyíltság és az érvek tisztelete, a figyelem mások véleménye iránt. Szüntelenül fejlesszék tudásukat, előadói készségüket, pedagógiai ismereteiket.

A propagandisták, oktatók részesüljenek rendszeres továbbképzésben. Több figyelmet igényel utánpótlásuk nevelése. Fokozatosan biztosítani szükséges, hogy a káderképzésben felsőfokú, a tömegoktatásban középfokú politikai iskolai képzettséggel rendelkező propagandisták működjenek. Arra kell törekedni, hogy a káderképzés függetlenített oktatóinak átfogó marxista műveltségük legyen, s emellett váljanak szaktárgyuk specialistáivá. A társadalomtudományok művelői a jövőben is mind nagyobb számban oktassanak.

A propagandisták értékes és áldozatos munkája kapjon nagyobb erkölcsi és politikai megbecsülést.[6]

[6] Ezzel kapcsolatban lásd a 24. sz. dokumentumot.

c) A tankönyvek, jegyzetek egységesítése érdekében az állami egyetemi és főiskolai marxista oktatás, az egyéves pártiskola, valamint a marxista–leninista esti egyetem hároméves tagozata számára készüljön közös tanulmányi program és tananyag oly módon, hogy ezt széles körben taníthassák a politikai oktatás más területein is. A tananyagok színvonalának emelése végett jobb kiválasztással és ösztönzéssel el kell érni, hogy a tankönyvek írására és lektorálására nagyobb számban vállalkozzanak a legjobb szakértők. Törekedni kell, hogy a tananyagok elméletileg magas színvonalúak legyenek, és megfelelően tükrözzék a valóságos helyzet bonyolultságát, jobban feleljenek meg a korszerű pedagógiai, didaktikai követelményeknek, javuljon közérthetőségük, nyelvezetük.

2. Az eszmei nevelő munka irányításának fejlesztése a pártszervezetek állandó feladata.

a) A párt vezető testületei minden szinten rendszeresebben foglalkozzanak ideológiai kérdésekkel. A politikai munka tervezésekor határozzák meg a tudatformálás, az eszmei nevelés teendőit. Mérlegeljék döntéseik ideológiai hatásait. Törekedjenek munkájuk tapasztalatainak általánosítására, az előrevivő módszerek elterjesztésére.

b) A pártbizottságok fogják össze és szervezettebben hasznosítsák a meglevő szellemi kapacitást a párttagság és a tömegek ideológiai nevelésében. Nyújtsanak érdemi támogatást a tömegszervezetekben folyó politikai oktatáshoz, és segítsék azt jól képzett propagandistákkal.

c) A pártalapszervezetek felelősen, önállóan irányítsák és szervezzék a hatáskörükbe tartozó propagandát. A párttagok képzésével, nevelésével segítsék a szocialista építőmunka napirenden levő kérdéseinek megértését, következetesebb megoldását, a tudatos cselekvést. A pártvezetőségek alakítsanak ki jó munkakapcsolatot a propagandistákkal, adjanak tájékoztatást részükre a helyi feladatokról, támogassák őket és rendszeresen tekintsék át az oktatás eszmei, politikai tapasztalatait. Ezzel is segítsék, hogy a pártpropaganda szabaduljon meg a még fellelhető formalizmustól, és vegyék elejét újjáéledésének. A pártszervezetek legyenek tudatában annak, hogy a pártoktatás a pártélet nagy tömegeket átfogó s egyik legfontosabb része, mely hatással van a kommunisták tevékenységének szinte minden területére. Kísérjék figyelemmel a párttagokat foglalkoztató elméleti, politikai kérdéseket, tűzzék ezeket napirendre, és szervezzék meg kielégítő megválaszolásukat. A pártélet különböző fórumait – a taggyűléseket, a pártcsoportokat – is fokozottabban állítsák az eszmei nevelés szolgálatába.

d) A Központi Bizottság osztályai és intézményei az ideológiai nevelés irányításában nyújtsanak hathatósabb segítséget a párt vezető testületeinek. Összegezzék számukra a munkájuk során felhalmozódó elméleti értékű következtetéseket. Az illetékes osztályok az eddigieknél jobban hangolják össze a társadalomtudományi kutatások eredményeinek hasznosítását az oktatásban, a politikai

propagandát és ismeretterjesztést végző párt-, társadalmi és állami szervek, intézmények tevékenységét. Továbbra is segítsék a pártoktatás programjainak kidolgozását.

Az agitációs és propaganda osztály a legidőszerűbb, legfontosabb elméleti kérdésekről szervezzen tanfolyamokat, elméleti konferenciákat, propagandista tanácskozásokat. Ebben támaszkodjon a Politikai Főiskolára, a Társadalomtudományi Intézetre, a Párttörténeti Intézetre, az oktatási igazgatóságokra, a legfontosabb társadalomtudományi kutatóhelyek és az egyetemi tanszékek munkatársaira. Segítse, ellenőrizze és tanulmányozza a területi pártszervek eszmei nevelőtevékenységét, és terjessze a legjobb tapasztalatokat.

V
A PÁRTSAJTÓ, A TÁJÉKOZTATÓ ÉS A TÖMEGPOLITIKAI MUNKA, VALAMINT A POLITIKAI KÖNYVKIADÁS FELADATAI A PÁRTTAGSÁG ESZMEI NEVELÉSÉBEN

A párttagság politikai arculatát – a pártoktatás mellett – számottevően formálja a tájékoztató tevékenység, a pártszervezetek tömegek közötti munkája, valamint a politikai könyvkiadás.

1. A pártsajtó – folytatva a XI. kongresszus után megkezdett munkát – közvetlenebbül és rendszeresebben foglalkozzon az időszerű ideológiai kérdésekkel. Vállaljon tevékenyebb szerepet a testületi határozatok elvi összefüggéseinek megvilágításában. A rádió és a televízió nyújtson több segítséget a különböző területeken folyó marxista oktatáshoz, s lehetőségeivel jobban élve fejlessze elméleti és propagandaműsorait, a természettudományos ismeretterjesztést következetesebben állítsa világnézetünk terjesztésének szolgálatába. A politikai, szakmai képzésben, továbbképzésben megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az újságírók elméleti felkészítésére.

2. A párt elméleti folyóiratai tematikájuk szélesítésével, írásaik színvonalának további emelésével, a párttagságot foglalkoztató kérdések elméleti tisztázásával, konstruktív viták kezdeményezésével és előremutató összegezésével járuljanak hozzá a párttagok ideológiai felkészültségének növeléséhez. Adjanak fórumot a párttagság gondolkodását, látókörét fejlesztő marxista kritikának.

3. A belső írott tájékoztatók – jellegük megőrzésével – adjanak több olyan információt, amely megkönnyíti az időszerű eszmei, politikai kérdések összefüggéseinek, hátterének elemzését. Tartalmazzanak több, a pártszervek és az alapszervezetek ideológiai munkáját segítő anyagot, a feladatok mélyebb megértéséhez hozzájáruló elméleti érveket.

4. A Kossuth Könyvkiadó tegyen további erőfeszítéseket a marxizmus–leni-

nizmus klasszikusai olvasótáborának növelésére. Kiadványaival gyorsabban és igényesebben reagáljon a politikai szükségletekre. Adjon nyilvánosságot a társadalomtudományi kutatások új eredményeinek, ösztönözze felhasználásukat a propagandában, nagyobb számban jelentessen meg polemikus műveket. Jelentesse meg a testvérpártok legfontosabb dokumentumait, közöljön életükről, harcukról tájékoztató írásokat. Színvonalas tananyagokkal elégítse ki a pártoktatás igényeit. Jól megválogatott, tartalmas művek és segédanyagok megjelentetésével támogassa az önképzést.

5. A tömegpolitikai munka fórumai jobban éljenek az elméleti érvelés eszközével, egy-egy kérdés ideológiai vonatkozásainak megismertetésével.

A jövőben bátrabban kell élni a szóbeli tájékoztatás lehetőségeivel annak érdekében, hogy még mélyebb és sokoldalúbb legyen a párttagság ideológiai informáltsága. A felsőbb szintű pártszervek vezető munkatársai gyakrabban találkozzanak a pártszervezetek aktivistáival és tartsanak tájékoztatókat, folytassanak eszmecseréket, vitákat. A pártszervezetek önállóan is kezdeményezzék elméleti pártnapok, tájékoztatók szervezését. Biztosítani kell, hogy folyamatosan rendelkezésre álljanak az ehhez szükséges anyagok, gondoskodni kell az előadók sokoldalú felkészítéséről.

A marxista–leninista műveltség fejlesztése közügy. Ennélfogva nagy jelentőségű minden társadalmi, állami szervnek eszméink terjesztésében kifejtett munkája. Mulhatatlanul fontos tehát, hogy minden politikai oktatást végző szerv és intézmény a maga területén értelemszerűen érvényesítse a pártpropaganda színvonalának további emeléséhez megfogalmazott, irányadó útmutatásokat.

*

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a párttagság ideológiai felkészültségének növelése útján a Magyar Szocialista Munkáspárt még jobban betölti történelmi küldetését: a dolgozó nép szolgálatát, s magabiztosan vezeti a fejlett szocialista társadalom építését. A Központi Bizottság elvárja a pártszervezetektől, hogy mindennapi tevékenységükben egyaránt nagy figyelemmel foglalkozzanak a gazdasági építő- és az eszmei nevelőmunkával. Felhívja a kommunistákat, hogy mélyítsék el marxista–leninista tudásukat, éljenek eszméink szellemében, dolgozzanak szocialista hazánk további felvirágoztatásáért.[7]

Megjelent: Pártélet, 1976. december 11–24. old.

[7] A határozat végrehajtásával kapcsolatban lásd az 54. sz. dokumentumot.

48
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1976. DECEMBER 1.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1976. december 1-én Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen részt vettek a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai és a főhatóságok vezetői, valamint a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről;

– Németh Károly elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztése alapján az 1976. évi népgazdasági terv várható teljesítéséről szóló jelentést, és a Politikai Bizottság javaslatát az 1977. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveiről.[1]

A Központi Bizottság ezen kívül folyó ügyeket tárgyalt.

I

1. A Központi Bizottság megtárgyalta a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének 1976. november 25–26-i bukaresti ülésén részt vett magyar küldöttség jelentését, és jóváhagyta tevékenységét.[2] Megállapította: a Politikai Tanácskozó Testület állásfoglalásai ismételten kifejezésre juttatták azt a következetes politikát, amelyet a Varsói Szerződésben tömörült szocialista országok az európai béke és biztonság megszilárdításáért folytatnak. Ez a politika megfelel valamennyi európai nép érdekeinek, élvezi minden haladó, békeszerető erő támogatását, s az egész világon előmozdítja a béke és a biztonság ügyét.

A Központi Bizottság egyetértett a Politikai Tanácskozó Testület értékelésével, amely szerint az 1974. áprilisi varsói ülés[3] óta kedvező változások mentek

[1] Az előadói beszéd alapján cikk jelent meg a *Pártélet*ben (1977. 1. sz. 5–18. old.), valamint a *Társadalmi Szemle*ben (1977. 1. sz. 3–16. old.).

[2] A bukaresti ülésen a magyar delegációt Kádár János vezette. A nyilvánosságra hozott dokumentumot lásd: Népszabadság, 1976. november 27., 28.

[3] A Varsói Szerződés tagállamai politikai tanácskozó testületének varsói ülésére 1974. április 17–18-án került sor. (Népszabadság, április 18., 19.)

végbe földrészünk politikai helyzetében. Előrehaladt az enyhülés folyamata, teret nyert a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének gyakorlata. Történelmi jelentőségű záróokmány aláírásával ért véget az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, amelyet a szocialista országok kezdeményezésére a kommunista és más haladó pártok s mozgalmak, a békeszerető tömegek támogatásával, a tőkés országok realista politikusainak közreműködésével tartottak meg. Az enyhülés további emeléséhez megfelelő alapot teremtett az Európában kialakult viszonyok, politikai realitások elismerése, az értekezleten részt vevő államok közötti kapcsolatok tíz alapelvének elfogadása, az együttműködés területeinek és formáinak meghatározása.

Az enyhülés további kibontakoztatását, a béke és a biztonság megszilárdítását még számottevő reakciós, militarista, revansista erő próbálja akadályozni, amelyek a feszültség fokozására törekszenek. Igyekeznek kitérni az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten[4] született megállapodások végrehajtása elől, és a helsinki záróokmány szellemét meghamisítva, megkísérelnek beavatkozni más országok belügyeibe.

A Magyar Népköztársaság – a többi szocialista országgal együtt – a helsinki záróokmányban foglalt megállapodások valóra váltására törekszik. A záróokmány végrehajtásának elősegítése érdekében konkrét javaslatokat dolgozott ki kétoldalú kapcsolatainak fejlesztésére az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vett tőkés országokkal. Az enyhülési folyamat továbbviteléhez szükségesnek tartja az európai országok gazdasági és műszaki-tudományos együttműködésének sokoldalú fejlesztését, a megkülönböztetésektől mentes kereskedelmet, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa és az Európai Gazdasági Közösség közötti érdemi kapcsolatok megteremtését. Fontosnak tekintjük az együttműködést olyan összeurópai kérdések megoldásában, mint a környezetvédelem, az energetika és a szállítás. Támogatjuk azt a javaslatot, hogy Moszkvában rendezzenek európai energetikai értekezletet. A helsinki záróokmány szellemében előmozdítjuk a kölcsönösen előnyös tudományos, kulturális és tájékoztatási együttműködést, valamint az emberek közötti kapcsolatok szélesítését.

A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy további erőfeszítésekre van szükség az európai biztonságot fenyegető válsággócok felszámolásához. Véget kell vetni azoknak a kísérleteknek, amelyek Nyugat-Berlin kérdésében a feszültség szítására irányulnak, szigorúan be kell tartani a város különleges státusát rögzítő 1971. szeptember 3-i négyoldalú megállapodást.[5]

A ciprusi problémát a Ciprusi Köztársaság szuverenitásának, függetlenségének és területi épségének biztosításával, valamennyi külföldi katonai erő kivo-

[4] Lásd a 3. sz. dokumentum 4. sz. jegyzetét.

[5] Az 1971. szeptember 3-án aláírt dokumentumot lásd: Népszabadság, 1971. szeptember 4.

násával, mind a görög, mind a török közösség érdekeinek kellő figyelembevételével a ciprusi népnek kell rendeznie.[6]

Pártunk és kormányunk az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vett 35 állam képviselőinek 1977-ben Belgrádban sorra kerülő tanácskozását[7] olyan fórumnak tekinti, amely számba veheti a záróokmányban foglaltak végrehajtásának tapasztalait és előmozdíthatja a biztonság megszilárdítását, az együttműködést.

A Központi Bizottság nagy jelentőségű kezdeményezésnek tartja a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének javaslatát,[8] hogy a helsinki Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vett államok vállaljanak szerződéses kötelezettséget: egymás ellen elsőként nem használnak nukleáris fegyvert.

A Magyar Népköztársaság határozott álláspontja, hogy az egyenlő biztonság elvének tiszteletben tartásával kell előrehaladást elérni a közép-európai haderők és fegyverzet csökkentésével foglalkozó bécsi tárgyalásokon.[9] Támogatja azokat a javaslatokat, amelyeket ennek érdekében a Varsói Szerződés tagállamai terjesztettek elő.

Napjaink legsürgetőbb feladata, hogy megfékezzük a mind hatalmasabb költségeket felemésztő és a békét fenyegető fegyverkezési versenyt, amelyet az imperializmus legagresszívebb körei kényszerítenek a világra.

A Magyar Népköztársaság a Varsói Szerződés többi tagországával együtt fellép a leszerelésért, mindenekelőtt a nukleáris fegyverzet csökkentéséért és megsemmisítéséért, az atomenergia békés célokra történő felhasználásáért, a vegyi fegyverek betiltásáért és megsemmisítéséért, a tömegpusztító fegyverek új fajtái és rendszerei előállításának eltiltásáért, a katonai költségvetések csökkentéséért. Szükségesnek tartja a leszerelési világkonferencia megrendezését és a hozzá vezető első lépésként az ENSZ-közgyűlés rendkívüli ülésszakának összehívását.

A nemzetközi kapcsolatok átfogó normalizálása, a biztonság megszilárdítása érdekében meg kell szüntetni a világ egymással szemben álló katonai tömbök szerinti megosztottságát, és tartózkodni kell újabb, zárt csoportosulások, katonai-politikai szövetségek létrehozásától vagy a meglevők kiszélesítésétől. Népünk

[6] Cipruson 1974 júliusában görög tisztek, a görög junta támogatásával, Makariosz-ellenes államcsínyt hajtottak végre. Július 20-án török csapatok szálltak partra Cipruson. Július 22-én az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhívására – tűzszünet lépett életbe. 1975. február 13-án a ciprusi törökök egyoldalúan kikiáltották önállóságukat. (Lásd: Népszabadság, 1974. júliusi, augusztusi, 1975. februári számait.)

[7] A helsinki záróokmány értelmében 1977. október 4. és december 22., illetve 1978. január 17. és március 9. között nagyköveti szintű tárgyalásokon vitatták meg Belgrádban a záróokmány végrehajtásával kapcsolatos kérdéseket.

[8] Lásd a 2. sz. jegyzetet.

[9] A közép-európai fegyveres erők és fegyverzet csökkentésével foglalkozó bécsi konferencia 1973. október 30-a óta folytatja tanácskozásait. 1976 végéig tíz munkaszakasz megrendezésére került sor.

békés, szocialista építőmunkájának szilárd biztosítéka a Varsói Szerződés védelmi ereje, ezért fenntartására mindaddig szükség van, amíg fennáll az imperializmus agresszív katonai szövetsége, a NATO.

A Központi Bizottság hangsúlyozza, hogy az európai politikai viszonyok pozitív változásában a legfontosabb tényező a Varsói Szerződés tagállamainak összehangolt fellépése. Úgy ítéli meg, hogy a Politikai Tanácskozó Testület külügyminiszteri bizottságának és egyesített titkárságának létrehozása[10] eredményesen szolgálja a tagországok együttműködésének tökéletesítését.

Hazánk tevékenyen részt vesz a Politikai Tanácskozó Testület 1976. novemberi ülésén[11] meghatározott közös feladatok végrehajtásában, a béke, a biztonság és az együttműködés ügyének előmozdításában.

2. A Központi Bizottság megállapította, hogy a közel-keleti helyzet változatlanul feszült, nem szűnt meg az újabb ütközések veszélye. A magyar kommunisták, népünk továbbra is szolidáris a haladó arab erőkkel, és támogatásáról biztosítja igazságos harcukat. Támogatjuk a libanoni hazafiak küzdelmét hazájuk területi egységéért; az a meggyőződésünk, hogy az ország belső problémáit békés úton a libanoni népnek kell megoldania.

A tartós közel-keleti béke csak átfogó politikai rendezéssel érhető el. Ennek elengedhetetlen feltétele az izraeli csapatok kivonása az 1967-ben megszállt valamennyi arab területről, a palesztin nép törvényes jogainak biztosítása, beleértve az önálló állam létrehozásának jogát, és minden közel-keleti állam – közöttük Izrael – biztonságának szavatolása. A rendezés érdekében fel kell újítani a genfi közel-keleti békekonferencia munkáját, biztosítva azon a Palesztinai Felszabadítási Szervezet teljes jogú részvételét.

3. A megváltozott nemzetközi erőviszonyok kedvező feltételeket teremtettek a dél-afrikai népek harcához függetlenségük elnyeréséért, a faji megkülönböztetés felszámolásáért és a társadalmi haladásért. A nemzeti felszabadító harc fokozódásával szemben az imperialista körök politikai, gazdasági és katonai eszközökkel próbálják védelmezni neokolonialista érdekeiket. A nemzetközi imperializmusra támaszkodó Dél-afrikai Köztársaság kormánya bábállamok létrehozásával és a jogaiért fellépő néger lakossággal szembeni kíméletlen terrorral igyekszik átmenteni fajgyülölő rendszerét. Az ENSZ határozatait semmibe véve továbbra is akadályozza Namíbia függetlenné válását. A törvénytelen rhodésiai kormány folytatja elnyomó tevékenységét, és durva agressziót követ el a függetlenségét nemrég elnyert szomszédos Mozambiki Népi Köztársaság ellen.[12] Folytatódnak az imperialista provokációk az Angolai Népi Köztársaság ellen is.

[10] A november 25–26-i ülés egyik döntéséről van szó. (Népszabadság, 1976. november 27.)

[11] Lásd a 2. sz. jegyzetet.

[12] A Mozambiki Népi Köztársaság kikiáltására 1975. június 25-én került sor. (Népszabadság, 1975. június 25., 26.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt, a magyar nép határozottan elítéli az imperialista manővereket és provokációkat; megerősíti szolidaritását Angola, Mozambik, Zimbabwe, Namíbia és a Dél-afrikai Köztársaság népeinek igazságos harcával.

4. A Magyar Szocialista Munkáspárt, a magyar nép szolidáris azokkal az országokkal, népekkel, amelyek nemzeti, politikai és gazdasági függetlenségükért, a demokráciáért, a társadalmi haladásért küzdenek.

Támogatjuk az egységes, szocialista Vietnam, a szocialista társadalom alapjainak lerakását kezdő Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság és a demokratikus Kambodzsa népét. A világ békeszerető erőivel együtt követeljük, hogy Dél-Koreából vonják ki az összes külföldi csapatot. Támogatjuk a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság törekvését az ország békés, demokratikus, mindenféle külső beavatkozástól mentes újraegyesítésére.

Az egész haladó emberiséggel együtt elítéljük a Chilében dúló fasiszta terrort, követeljük az ország törvényes, alkotmányos rendjének helyreállítását, a politikai foglyok, köztük Luis Corvalán, a Chilei Kommunista Párt főtitkára haladéktalan szabadon bocsátását;[13] ismételten szolidaritásunkról biztosítjuk a chilei népet.

Az el nem kötelezettek mozgalmához tartozó országok állam- és kormányfőinek colombói értekezlete[14] megmutatta, hogy a nemzetközi küzdőtéren jelentős, pozitív szerepet játszanak az antiimperialista politikát folytató fejlődő országok.

A Központi Bizottság üdvözli a Béke-világtanács Budapesten megrendezett fejlődési világkonferenciájának[15] azt az állásfoglalását, hogy a fejlődő országok legfőbb céljaikat csak a szocialista országokkal és a világ más haladó erőivel együttműködve érhetik el.

5. A Központi Bizottság megállapította, hogy az elmúlt időszakban a proletár internacionalizmus szellemében tovább erősödtek és szélesedtek pártunk kapcsolatai a kommunista és munkáspártokkal.

Pártunk és a Szovjetunió Kommunista Pártja, a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió közötti sokoldalú kapcsolatokat és testvéri együttműködést jól szolgálta Kádár János elvtárs és L. I. Brezsnyev elvtárs nyári jaltai találkozója. Ezt hasznosan kiegészítették pártjaink központi bizottságai titkárainak a gazdasági, illetve az ideológiai és kulturális kérdésekről folytatott őszi megbeszélései.[16]

A Magyar Szocialista Munkáspárt a XI. kongresszus határozatának szellemé-

[13] Lásd a 60. sz. dokumentum 5. sz. jegyzetét.

[14] Az értekezletre 1976. augusztus 16–19. között került sor. (Népszabadság, 1976. augusztus 17., 18., 19., 20., 23.)

[15] A fejlődési világkonferenciára 1976. október 8–12. között került sor. (Eseményeire és dokumentumaira lásd: Népszabadság, 1976. október 9., 10., 12.)

[16] Kádár János és L. I. Brezsnyev találkozójára 1976. augusztus 26-án került sor; Németh Károly 1976. október 20–22.; Óvári Miklós és Győri Imre november 9–13. között tárgyalt Moszkvában. (Népszabadság, 1976. augusztus 27., október 23., november 14.)

ben erősíti kapcsolatait, internacionalista együttműködését a tőkés országokban és a fejlődő országokban dolgozó testvérpártokkal. Ezt a törekvést eredményesen segítették a pártküldöttségek kölcsönös látogatásai. Ezek sorában fontos esemény volt az iraki, izraeli, libanoni, Srí Lanka-i, guatemalai és uruguayi testvérpárt első titkárának látogatása hazánkban.[17]

A Központi Bizottság nagyra értékeli azt a harci programot, amelyet a dán, a kanadai és a portugál kommunisták közelmúltban megtartott kongresszusai[18] dolgoztak ki a monopoltőke ellen, a dolgozók érdekeinek védelméért, a gyökeres társadalmi változásokért vívott küzdelem fokozása, valamennyi haladó, demokratikus erő összefogása érdekében.

A Központi Bizottság megállapította, hogy államközi kapcsolataink külpolitikánk alapvető céljainak megfelelően fejlődnek.

– A Minisztertanács elnökének látogatása a Lengyel Népköztársaságban és a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaságban jól szolgálta kapcsolataink erősítését, együttműködésünk további lehetőségeinek feltárását.[19]

– A Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság párt- és kormányküldöttségének magyarországi látogatását a Központi Bizottság nagy jelentőségűnek értékeli. Ismételten támogatásáról biztosítja a laoszi népet az elmaradottság felszámolására és a szocialista építőmunka megkezdésére irányuló erőfeszítéseiben.[20]

Urho Kekkonennek, a Finn Köztársaság elnökének magyarországi látogatása a békés egymás mellett élés politikájának gyakorlati megnyilvánulásaként a hagyományos magyar–finn barátság ápolását, kapcsolataink fejlesztését szolgálta.[21]

– A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökének látogatása Venezue-

[17] Aziz Mohamedet, az Iraki KP első titkárát 1976. szeptember 30-án, Nicolas Chaouit, a Libanoni KP főtitkárát október 1-én, Rodney Arismendit, az Uruguayi KP első titkárát szeptember 17-én fogadta Kádár János. (Népszabadság, 1976. október 1., 2., szeptember 18.) Meir Vilner, az Izraeli KP első titkára október 6–7-én, Pieter Keuneman, a Srí Lanka-i KP főtitkára szeptember 9–13. között tett látogatást Magyarországon. (Ugyanott, 1976. október 8., szeptember 14.) A Guatemalai Munkapárt küldöttségének látogatásáról lásd: ugyanott, 1976. november 10.

[18] A Dán KP XXV. kongresszusán (1976. szeptember 23–26.) az MSZMP-t Fock Jenő képviselte. A Kanadai KP XXIII. kongresszusán (1976. október 9–12.) nem vett részt az MSZMP delegációja, miután nem kapott beutazási engedélyt. A Portugál KP VIII. kongresszusán (1976. november 11–14.) a magyar küldöttséget Nemes Dezső vezette.

[19] Lázár György 1976. augusztus 2–3-án Lengyelországban, október 28–30-án Jugoszláviában tett hivatalos baráti látogatást. (A kiadott közleményeket lásd: Népszabadság, 1976. augusztus 4., október 31.)

[20] A laoszi párt- és kormányküldöttség Kaysone Phomivihane miniszterelnök, a Laoszi Forradalmi Néppárt főtitkára vezetésével 1976. szeptember 23–27. között tartózkodott hazánkban. (A látogatásról kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1976. szeptember 28.)

[21] Urho Kekkonen 1976. november 17–20. között látogatott Magyarországra. (A tárgyalásokról kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1976. november 21.)

lában, Peruban és Panamában előmozdította kétoldalú kapcsolataink erősítését, gazdasági és kulturális együttműködésünk bővítését ezekkel az országokkal.[22]

6. A Központi Bizottság a külpolitikai tevékenységet áttekintve hasznosnak tartja, nagyra értékeli társadalmi és tömegszervezeteinknek népünk békés törekvéseit segítő nemzetközi tevékenységét.

II

1. A Központi Bizottság áttekintette a gazdasági építőmunka időszerű kérdéseit. Megállapította, hogy népünk a párt XI. kongresszusának iránymutatásait követve eredményesen dolgozik az 1976. évi népgazdasági terv feladatainak megoldásán.

A gazdasági munkát nehezítette a világgazdaságban végbemenő kedvezőtlen folyamatok hatása, valamint a mezőgazdaságot sújtó szélsőséges időjárás. Emiatt az 1976. évi tervben kitűzött fő mutatókat – előreláthatóan – teljes mértékben nem érjük el. Ugyanakkor a végrehajtás szervezettsége erősödött, alapvetően a kijelölt irányban haladunk. Javult a gazdasági munka hatékonysága, fokozódott a termelékenység, kezdeti eredmények születtek a termelési szerkezet korszerűsítésében, az anyag és az energia takarékosabb felhasználásában.

Gazdaságpolitikánk helyességét, dolgozó népünk munkájának sikerét tükrözi, hogy a népgazdaság a nehezebb feltételek ellenére is fejlődik, a termelés növekszik, s ha szerény mértékben is, de emelkedik a lakosság életszínvonala, javulnak életkörülményei.

Az 1976. évi népgazdasági terv teljesítéséről az eddigi adatok alapján megállapítható:[23]

a) A nemzeti jövedelem termelése 1976-ban várhatóan 4 százalékkal emelkedik, felhasználása megfelel a tervezett arányoknak.

– Az ipari termelés mintegy 5 százalékkal növekszik. A villamosenergia-ipar, a vegyipar és a gépipar termelésének növekedése eléri a tervezettet. A többi ipari ágazatban viszont – főként a belföldi kereslet bővülésének mérséklődése, az élelmiszeriparban pedig a nyersanyaghiány miatt – az előirányzottnál kisebb a növekedés. A központi fejlesztési programok és a rekonstrukciók keretében üzembe helyezett kapacitások hozzájárultak a műszaki színvonal emeléséhez, a termelés bővüléséhez, a termékszerkezet korszerűsítéséhez. A munka termelé-

[22] Losonczi Pál 1976. október 6–19. között négy latin-amerikai országban tett látogatást: október 7–9. Venezuela; október 10–15. Peru; október 15–17. Panama; október 17–18. Kuba. (Az útról lásd: Népszabadság, 1976. október 10., 16., 19., 20.)

[23] Az 1976. évi népgazdasági terv teljesítéséről szóló KSH-jelentést lásd: Statisztikai Szemle, 1977. 4. sz. 409–415. old.

kenysége a tervezett mértékben nő, azonban lassú az előrehaladás az állóeszközök kihasználásában, a feldolgozóipar exportképességének növekedésében.

– Az építőipar termelése várhatóan 4 százalékkal emelkedik, a tervezettnél több lakás épül. A kivitelezés szervezettsége elmarad a korszerű építési technológiák által biztosított lehetőségektől. Az építési tevékenység tervszerűségét zavarták az egyes beruházások előkészítésében, a szervező munkában és a munkaerő-gazdálkodásban meglevő hiányosságok.

– A mezőgazdasági termelés – döntően a kedvezőtlen időjárás miatt – az 1975. évivel azonos lesz. A mezőgazdasági dolgozók helytállásának és a széles körű társadalmi összefogásnak köszönhető, hogy nem következett be nagyobb terméskiesés. Kenyérgabonából a tervezettnél több termett, az őszi betakarítású növények terméseredményei azonban elmaradnak a tervezettől. Az előirányzottnál kisebb területen termeltek zöldséget és burgonyát. A sertésállomány az év során jelentősen nőtt. A szarvasmarha-állomány a nagyüzemekben némileg gyarapodott, a háztáji és kisegítő gazdaságokban viszont csökkent. A tejtermelés mennyisége és a fejési átlag növekedett.

– A közlekedési ágazat az igényekkel összhangban teljesíti áru- és személyszállítási feladatait.

b) Beruházásokra a tervezettnek megfelelően 150 milliárd forintot fordítunk. A gyorsított megvalósításra kijelölt nagyberuházások kivitelezése tervszerű. A célcsoportos beruházások színvonala eléri a tervezettet, az egyéb állami beruházásoké azonban elmarad attól. A vállalati beruházások meghaladják az előirányzatot. Bővültek a versenyképes exportárualapok termelésére alkalmas kapacitások. Javult a készletgazdálkodás.

c) A foglalkoztatottak száma összességében nem változik, népgazdasági ágak szerinti összetétele lényegében megfelel a számítottnak. A munkaerő-gazdálkodás javítására tett intézkedések végrehajtása megkezdődött.

d) A lakosság életszínvonala – összhangban gazdasági lehetőségeinkkel – a korábbi évekhez képest mérsékeltebb ütemben emelkedik. Az egy lakosra jutó reáljövedelem a tervezettnél kisebb mértékben, várhatóan 1,5 százalékkal növekszik. A lakosság fogyasztása 2,6 százalékkal haladja meg a múlt évit.

A lakosság áruellátása alapvetően kiegyensúlyozott volt. Az árukínálat nőtt, bővült a választék. A keresletet azonban néhány cikkből – különösen burgonyából, zöldségfélékből – átmenetileg nem tudtuk teljes mértékben kielégíteni. A fogyasztói árszínvonal – a zöldség- és gyümölcsárak jelentős emelkedése miatt – várhatóan némileg meghaladja az előirányzott mértéket.

Az életkörülmények javításához hozzájárul, hogy az év folyamán a tervezettnél több, kereken 85 000 lakás épül, 20 000 óvodai és 3900 bölcsődei férőhely létesül. Javult a lakosság kulturális, egészségügyi és szociális ellátása.

e) Szélesedtek hazánk nemzetközi gazdasági kapcsolatai, fokozódott részvé-

telünk a nemzetközi munkamegosztásban. A szocialista országokkal, elsősorban a Szovjetunióval kötött hosszú lejáratú megállapodások hozzájárultak népgazdaságunk tervszerű fejlődéséhez. Tovább szélesedett a termelési együttműködés, a szakosítás és a kooperáció. Bővültek gazdasági kapcsolataink a fejlődő országokkal és a gazdaságilag fejlett tőkés országokkal is.

f) A gazdaságpolitikai célok megvalósítását eredményesen szolgálta a gazdasági szabályozók 1976. évi módosítása. A népgazdaság pénzügyi helyzete a tervezettnek megfelelő. A vállalatok és a szövetkezetek költségvetési befizetései azonosak az előirányzottal.

2. A Központi Bizottság, figyelembe véve népgazdaságunk jelenlegi helyzetét, az elért színvonalat és az V. ötéves tervben meghatározott feladatokat, szükségesnek tartja:[24]

– 1977-ben a gazdasági fejlődés üteme az ideinél gyorsabb legyen. A gazdasági fejlődéssel összhangban nagyobb mértékben emelkedjék a felhalmozás és a lakosság életszínvonala.

– A nemzeti jövedelem növekedését a társadalmi termelés hatékonyságának javulása eredményezze. Erősödjenek a népgazdasági egyensúly javítását tartósan elősegítő folyamatok. Biztosítani kell a beruházások tervszerű megvalósítását. Gyorsuljon a gazdaságos termelési szerkezet kialakítása, a műszaki fejlődés. Javuljon a termelési kapacitások kihasználása, a munkaerő hatékony foglalkoztatása. Fokozódjék az ésszerű takarékosság. Bővüljön a minden piacon jól értékesíthető, versenyképes termékek előállítása.

A Központi Bizottság az 1977. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő előirányzatait az alábbiak szerint hagyta jóvá:

	A tervezett növekedés, éves előirányzat:
Nemzeti jövedelem	6,0–6,5 százalék
Nemzeti jövedelem belföldi felhasználása	4,0–5,0 százalék
Ipari termelés	6,0 százalék
Országos építési-szerelési teljesítmény	5,0–5,5 százalék
Mezőgazdasági termékek termelése (az 1975. évihez képest)	7,0–8,0 százalék
Egy lakosra jutó reáljövedelem	3,5–4,0 százalék
Egy keresőre jutó reálbér	2,5–3,0 százalék
Egy termelőszövetkezeti dolgozóra jutó reálkereset	2,5–3,0 százalék
A lakosság fogyasztása	3,7–4,0 százalék
Kiskereskedelmi áruforgalom	4,0–4,5 százalék

[24] Lásd a 49. sz. dokumentumot.

	A tervezett növekedés, éves előirányzat:
Nemzeti jövedelem	
A szocialista szektor beruházásai	164 milliárd forint
Az összes lakásépítés	88 000 lakás
Ebből állami	31 000 lakás
Állami költségvetés bevétele	10,4 százalék
Kiadása	10,5 százalék

a) Az iparban, az építőiparban és a mezőgazdaságban egyaránt az ez évinél gyorsabban növekedjék a termelés:

– Az ipari termelés 6 százalékos növekedését a termelékenység fokozásával kell biztosítani. Leggyorsabban a gépipar, a vegyipar és a villamosenergia-ipar fejlődjék. Az egyensúlyi követelményeket figyelembe véve el kell érni, hogy az ipari termékek exportja – különösen a gépipari, a könnyűipari és az élelmiszeripari export – dinamikusan növekedjék. Ez megköveteli, hogy tovább javuljon a termelés szerkezete és műszaki színvonala, a termékek minősége és versenyképessége. A feladatok ütemes teljesítésével, a szerződéses fegyelem betartásával, a termelési kooperáció erősítésével váljék tervszerűbbé a vállalatok együttműködése.

– Az építési-szerelési tevékenység 5–5,5 százalékos növelését a termelékenység és szervezettség javításával, a gépek és berendezések megfelelő kihasználásával kell elérni.

– A mezőgazdasági termelés 7–8 százalékos növekedése – 1975-höz képest – a személyi, anyagi, technikai feltételek oldaláról megalapozott. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek az eddigieknél jobban használják ki termelési adottságaikat. A hozamok növelése céljából fordítsanak nagy figyelmet a munka jó megszervezésére, az agrotechnikai fegyelem betartására, az állóeszközök, a műtrágya, a növényvédő szer és a takarmány gazdaságosabb hasznosítására. Továbbra is támogatni kell a háztáji és kisegítő gazdaságok termelési lehetőségeinek kiaknázását. A termelésieszköz-ellátás javításával, a termékek felvásárlásának jobb megszervezésével is segíteni, ösztönözni kell a termelőmunkát.

A termelés hatékonyságának növelése ésszerűbb gazdálkodást tesz szükségessé az anyagi és a szellemi erőforrásokkal. A tudomány és a műszaki fejlesztés eredményeit gyorsabban alkalmazzák a termelésben. A termékszerkezet átalakítását hosszabb távra kidolgozott programokkal támasszák alá. A központi irányító szervek, a szervezési intézetek tudatosabban segítsék az üzem- és munkaszervezést. Kapjon nagyobb lendületet az élőmunkát helyettesítő fejlesztés. Fokozni kell az erőfeszítéseket, hogy az ésszerű takarékosság áthassa egész társadalmunkat, közüggyé váljék. A hatékonyabb gazdálkodást elsősorban a korszerű gépek és berendezések jobb kihasználásával, az alkatrészellátás javításával, a nagyobb

anyag- és energiatakarékossággal, a munkaerő megfelelő foglalkoztatásával, a munkafegyelem javításával érjék el.

b) Az áruszállítás teljesítményét 6 százalékkal, a személyszállításét 2 százalékkal kell emelni. Az áruszállítási igényeket elsősorban szervezési intézkedésekkel, egyenletes és folyamatos rakodással, a közlekedési és a termelő vállalatok összehangolt együttműködésével kell kielégíteni. Új létesítmények üzembe helyezésével és a járműpark bővítésével javuljon a személyszállítás színvonala.

c) A termelés tervezett növelésével kell megteremteni a feltételét annak, hogy az életszínvonal az 1976. évinél gyorsabban emelkedjék. A népgazdasági terv teljesítésével el kell érni, hogy a lakosság egy főre jutó reáljövedelme 3,5–4 százalékkal, a munkások és alkalmazottak reálbére, valamint a mezőgazdasági szövetkezetekben dolgozók reálkeresete azonos mértékben, 2,5–3 százalékkal növekedjék.

A hatékonyság javítása megköveteli, hogy a korszerű gépeket és berendezéseket több műszakban működtessék. Ennek elősegítésére, a dolgozók érdekeltségének növelése céljából 1977. július 1-ével rendezni és egységesíteni kell a műszakpótlékot. A rendezés terjedjen ki az iparra, az élelmiszer-kiskereskedelemre és a vendéglátóiparra; ezzel egyidejűleg a villamosenergia-iparban és a ruházati iparban az alapbéreket is emelni kell.[25]

A szociálpolitikai juttatások körében a szakszövetkezeti tagok részére is biztosítani kell a termelőszövetkezeti járadékkal azonos összegű öregségi ellátást és a gyermekgondozási segélyt. A nyugdíjasoknak az eddigi évi egy helyett négy vasúti menettérti utazásra 50 százalékos kedvezményt kell adni. Növelni kell a tanácsok szociális segélyalapját.

A lakosság fogyasztása 3,7–4 százalékkal növekedhet. Az ellátásért felelős kormányzati szervek, termelő és kereskedelmi vállalatok gondoskodjanak arról, hogy a lakosság szükségleteit javuló színvonalon, a választék bővítésével folyamatosan ki lehessen elégíteni.

A fogyasztói árszínvonal emelkedése 1977-ben nem haladhatja meg a 3,8–4 százalékot. Az illetékes hatóságok szigorúan ellenőrizzék az árak alakulását, akadályozzák meg az indokolatlan áremeléseket.

A lakosság életkörülményeinek további javítására a megépülő 88 000 új lakás mellett az óvodai férőhelyek számát 16 000–17 000-rel, a bölcsődei helyekét 3100–3200-zal, a kórházi ágyak számát 1700-zal kell emelni.

d) 1977-ben beruházásokra az ideinél 4–5 százalékkal többet, 164 milliárd forintot lehet felhasználni. A fejlesztési forrásokat elsősorban a folyamatban levő beruházások gyorsabb megvalósítására kell összpontosítani. Az új beruházások

[25] Lásd a 15/1977. (V. 22.) sz. minisztertanácsi rendeletet, továbbá a könnyűipari miniszter 1/1977. (VI. 5.) és a nehézipari miniszter 2/1977. (V. 25.) sz. rendeletét. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 378–379., 620., 878–879. old.)

közül csak a megfelelően előkészítettek kezdhetők meg. A versenyképes exportárualapok előállítását szolgáló fejlesztéseket a jövő évben összesen 9 milliárd forint hitellel kell támogatni.

e) A népgazdasági tervben kijelölt feladatok eredményes megvalósítása, a külkereskedelmi egyensúly javítása megköveteli, hogy tovább szélesedjenek nemzetközi gazdasági kapcsolataink, bővüljön a külkereskedelmi forgalom, erőteljesen növekedjék az export.

Továbbra is aktívan részt veszünk a szocialista gazdasági integráció fejlesztésében, erősítjük két- és több oldalú együttműködésünket a Szovjetunióval, a szocialista országokkal, a tőkés országokkal és a fejlődő országokkal, a kölcsönös előnyöket figyelembe véve, a gazdasági együttműködés fejlesztésére, az áruforgalom bővítésére törekszünk.

A külkereskedelem fejlesztésében fontos feladat a szerződéses kötelezettségek pontos teljesítése, a beszerzések és eladások jobb ütemezése, a termelő és külkereskedelmi vállalatok jó együttműködése.

f) Az állami költségvetés kiadásai és bevételei a népgazdasági terv előirányzataival összhangban alakuljanak. A költségvetési gazdálkodásban is következetesen érvényesíteni kell az ésszerű takarékosságot. Az államigazgatás központi és helyi szervei, a költségvetésből gazdálkodó intézmények fordítsanak nagy figyelmet az ügyvitel, munkájuk korszerűsítésére és a takarékos gazdálkodásra.

g) A gazdasági szabályozók alapjában nem változnak. Biztosítani kell a vállalatok és a szövetkezetek számára a kiegyensúlyozott gazdálkodási és pénzügyi feltételeket, a teljesítmény és a jövedelem jobb összhangját.

3. A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy az 1977. évi népgazdasági terv eredményes végrehajtásának meghatározó szerepe van az V. ötéves terv céljainak elérésében. A kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés biztosításának, az életszínvonal további növelésének elengedhetetlen feltétele, hogy az irányítás és a végrehajtás minden láncszemében következetesen érvényesüljenek a XI. kongresszus, valamint a Központi Bizottság 1975. novemberi határozatában foglalt gazdaságpolitikai követelmények. A terv sikeres teljesítése azt igényli, hogy erősödjék az egységes szemlélet a feladatok megítélésében, fokozódjék a kezdeményezés, következetes, fegyelmezett legyen a végrehajtás.

A kormányzati szervek biztosítsák, hogy a vállalati tervek összhangban legyenek a népgazdasági terv céljaival. Segítsék és ellenőrizzék a tervfeladatok megvalósítását. A központi irányítás támaszkodjon, építsen a vállalatok, a szövetkezetek, a tanácsok vezetőinek kezdeményezésére és felelősségére.

A vállalatok és a szövetkezetek a népgazdasági tervvel összhangban készítsék el terveiket. Minden gazdálkodó egység fő feladata, hogy rugalmasan alkalmazkodjék a nemzetközi és a hazai piaci igényekhez, fokozottan takarékoskodjék az anyaggal, az energiával, a pénzzel és az idővel. Tegyenek konkrét intézkedéseket

a gazdasági hatékonyság gyorsabb növeléséért, a munkaszervezés javításáért, a munkaidő és a termelőeszközök jobb kihasználásáért.

A pártszervezetek, a szakszervezetek, a KISZ-szervezetek és a gazdasági vezetők minden termelő, gazdálkodó egységben megfelelően tájékoztassák a dolgozókat a népgazdasági tervben foglalt gazdaságpolitikai célokról és a helyi feladatokról. Igényeljék javaslataikat, bátorítsák a tervek megvalósítását segítő kezdeményezéseket. Ez fontos feltétele a dolgozók alkotó aktivitásának. Karolják fel a dolgozók termelési mozgalmait, támogassák az újítókat, tegyenek intézkedéseket a szocialista brigádmozgalom, a szocialista munkaverseny további kibontakoztatására.

A pártszervek és -szervezetek segítsék gazdaságpolitikai céljaink érvényesítését, és erőiket összpontosítsák a terv teljesítésére. A kommunisták járjanak élen, mutassanak példát a feladatok végrehajtásában.

A szakszervezetekben, a tömegszervezetekben és a tömegmozgalmakban dolgozó kommunisták meggyőző, szervező tevékenységgel mozdítsák elő a Központi Bizottság határozatának végrehajtását, a terv céljaival összhangban cselekedjenek, és annak megvalósítására mozgósítsák szervezeteik aktivistáit és tagságát.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség szervezze az ifjúságot a gazdasági feladatok eredményes megoldására, országos és helyi akcióikkal vegyen részt a terv sikeres teljesítésében.

Az agitációs és propagandamunka, a sajtó, a rádió és a televízió segítse elő, hogy dolgozó népünk jól ismerje a gazdasági építés fő feladatait, az 1977. évi terv céljait. Kapjon nagyobb teret és szerepet a jó kezdeményezések népszerűsítése, a dolgozók helytállásának, népünk erőfeszítéseinek és eredményeinek bemutatása.

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a jövő évi terv reális és elérhető célokat határoz meg. Felhívja a munkásosztályt, a parasztságot, az értelmiséget, népünket, hogy aktív, fegyelmezett munkával járuljon hozzá a népgazdasági tervben foglalt feladatok végrehajtásához.

III

A Központi Bizottság elfogadta az 1977. évre szóló munkatervét.

Kovács Antal elvtársat, a KB tagját, az MSZMP Vas megyei Bizottsága első titkárát a Központi Bizottság ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályának vezetőjévé kinevezte, és beválasztotta a Gazdaságpolitikai Bizottság tagjai közé.

Megjelent: Népszabadság, 1976. december 3.

49
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1977. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL

(1979. DECEMBER 1.)

A Központi Bizottság megállapítja, hogy népünk – követve a párt XI. kongresszusának iránymutatásait – eredményesen dolgozik az 1976. évi népgazdasági tervben foglalt feladatok megvalósításáért. Megkezdődött a népgazdasági egyensúly javításának, a hatékonyság erőteljesebb növelésének folyamata, erősödött a végrehajtás szervezettsége. A XI. kongresszus határozatainak és az V. ötéves terv feladatainak megvalósításához, gazdaságpolitikai céljaink eléréséhez azonban további erőfeszítések szükségesek.

Ennek megfelelően az 1977. évben is a népgazdasági terv és állami költségvetés fő feladata a társadalmi termelés hatékonyságának fokozása, a gazdasági egyensúly további javítása. Ennek érdekében el kell érni, hogy a termelés növekedése élénküljön, gyorsuljon a gyártmányszerkezet átalakulása, bővüljön a minden piacon versenyképes, gazdaságosan értékesíthető áruk előállítása. A belföldi felhasználás továbbra is mérsékeltebben nőhet, mint a nemzeti jövedelem.[1]

I
A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS FŐ VONÁSAI 1976-BAN

1. A nemzeti jövedelem 1976-ban a tervezett 5–5,5 százalék helyett mintegy 4 százalékkal nő. Ennek fő oka, hogy a mezőgazdasági termelés elmarad a tervezettől, és az ipari termelés növekedésének üteme is kisebb az előirányzottnál. A nemzeti jövedelem elosztásának arányai megfelelnek a terv céljainak.

2. Az ipari termelés várhatóan 4,5–5 százalékkal nő. A villamosenergia-ipar, a gépipar és a vegyipar termelésének növekedése eléri a tervezettet, a többi ágazaté viszont – főként a belföldi kereslet bővülésének mérséklődése, az élelmiszeriparban pedig a nyersanyaghiány miatt – elmarad attól. Az élelmiszerek nélküli ipari export növekedése megfelel a tervezettnek. A feldolgozó iparnak a tervtől való elmaradását az anyag- és anyag jellegű export előirányzottnál nagyobb növekedése ellensúlyozta. Az iparban az élőmunka termelékenysége a ter-

[1] A Magyar Népköztársaság 1977. évi költségvetéséről szóló 1976. évi VII. törvényt lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 55–59. old.

vezett mértékben nő, az állóeszközök kihasználása viszont nem éri el a számítottat. Az anyag- és energiafelhasználásban kibontakozóban van a takarékos gazdálkodás.

Az építőipar termelése 3–4 százalékkal nő, elmarad a tervezettől.

A mezőgazdasági termelés az 1975. évivel azonos. Ez összefügg az állattenyésztés, valamint a zöldség- és gyümölcstermelés átmeneti visszaesésével és a kedvezőtlen időjárással. Kenyérgabonából a tervezettnél több termett, az őszi betakarítású növények terméseredményei azonban a számítottnál kedvezőtlenebbek. A sertésállomány az év eleji alacsony szinthez képest az év közben megtett intézkedések hatására jelentősen emelkedett, szeptember végén 8,8 millió darab volt. A tejtermelés fokozódott.

3. A foglalkoztatottak száma összességében nem változik, népgazdasági ágak szerinti összetétele lényegében megfelel a tervezettnek. A munkaerő-gazdálkodás javítására tett intézkedések végrehajtása megkezdődött, de lassú az előrehaladás.

4. A lakosság életszínvonala mérsékelt ütemben nő, javulnak az életkörülmények. A munkások és alkalmazottak egy keresőre jutó reálbére döntően a zöldség- és gyümölcsfélék jelentős áremelkedése miatt a tervezettnél kisebb mértékben, 1 százalékkal nő. A mezőgazdasági dolgozók reálkeresete elsősorban az előirányzottnál alacsonyabb jövedelem miatt 0,5 százalékkal növekszik. Az egy lakosra jutó reáljövedelem sem éri el a tervezettet, mintegy 1,5 százalékkal nő. Ez döntően a háztáji és kisegítő gazdaságokból származó jövedelmek mérséklődésének a következménye. A fogyasztói árszínvonal növekedése a tervezett 4,5 százalékot meghaladja, várhatóan 5 százalék körül alakul.

A lakosság fogyasztása 2,6 százalékkal nagyobb az előző évinél. Az év folyamán a legtöbb élelmiszerből kiegyensúlyozott áruellátás volt. Húsból, burgonyából, zöldségből és gyümölcsből – főleg az első félévben – azonban nem lehetett teljesen kielégíteni a keresletet. A kereskedelmi forgalomban több fontos iparcikkből javult a kínálat, de egyes ruházati és tartós fogyasztási cikkekből a választék nem volt kielégítő.

Az év folyamán az előirányzottnál 3000-rel több, kereken 85 000 lakás épül. Ezen belül a tervezettet megközelítő, 27 000–28 000 az állami lakás.

A gyermekellátás javítására a tervezettnél több, mintegy 20 000 óvodai és 3900 bölcsődei hely létesül.

5. Beruházásokra a tervezettnek megfelelően 150 milliárd forint kerül felhasználásra. A gyorsított megvalósításra kijelölt nagyberuházások színvonala eléri a tervezettet, az egyéb állami beruházásoké azonban elmarad attól. A vállalati beruházások az előirányzatot meghaladják. A konvertálható exportárualapok termelésére alkalmas kapacitások bővültek. A készletek a számítottnak megfelelően, egyes területeken annál kisebb mértékben növekednek.

6. Nemzetközi gazdasági kapcsolataink tovább bővültek. A szocialista ország-

gokkal szélesedett a termelési és a fejlesztési együttműködés, a szakosítás és a kooperáció. Külkereskedelmi áruforgalmunk jövőbeni bővítését több alapvető termék cseréjére vonatkozó hosszú lejáratú államközi megállapodás megkötésével – elsősorban a Szovjetunióval – alapoztuk meg. Bekapcsolódtunk a KGST XXX. ülésszaka által elhatározott hosszú távú együttműködési célprogramok kidolgozásába. Bővültek nemzetközi gazdasági kapcsolataink a fejlődő és a tőkés országokkal is.

Rubelelszámolásokban a kivitel 8–9 százalékos, a behozatal 1–2 százalékos növekedése várható, ami lényegében megfelel az államközi megállapodásoknak. A külkereskedelmi mérleg hiánya a tervezettet meghaladja a mezőgazdasági és az élelmiszeripari exportkiesés és a számítottnál nagyobb árveszteség miatt.

A nem rubelelszámolásokban a tervben előirányzott gyors növelése nem valósul meg, mind a behozatal, mind a kivitel 2–3 százalékkal nő. A terméskiesés miatt csökkent a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitele, és a gazdaságosan értékesíthető árualapok nem nőttek kellő mértékben. Főleg ennek következtében a cserearányok a számítottnái kisebb mértékben javulnak. A külkereskedelmi mérleg hiánya az előző évinél kisebb, várhatóan a tervezett körül alakul.

7. A népgazdaság pénzügyi helyzete a tervezettnek megfelelő. A tiszta jövedelem centralizációja a számított mértékű. Az állami költségvetés bevételei gyorsabban nőnek, mint kiadásai. Hiánya kisebb az előirányzottnál. Ebben főleg egyszeri, a jövő évben már nem ismétlődő hatások is közrejátszottak.

A gazdasági szabályozók a jóváhagyott gazdaságpolitikai céloknak, az időszerű feladatoknak megfelelően befolyásolják a vállalatok, szövetkezetek tevékenységét. Alkalmazásuk azonban még nem elég következetes.

II
AZ 1977. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS FŐ FELADATAI

1. A Központi Bizottság, figyelembe véve népgazdaságunk jelenlegi helyzetét, az elért színvonalat és az V. ötéves tervben meghatározott feladatokat, szükségesnek tartja:

– 1977-ben a gazdasági fejlődés üteme az eddiginél gyorsabb legyen. A gazdasági fejlődéssel összhangban nagyobb mértékben emelkedjék a felhalmozás és a lakosság életszínvonala.

– A nemzeti jövedelem növekedését a társadalmi termelés hatékonyságának javulása eredményezze. Erősödjenek a népgazdasági egyensúly javítását tartósan elősegítő folyamatok. Biztosítani kell a beruházások tervszerű megvalósítását. Gyorsuljon a gazdaságos termelési szerkezet kialakítása, a műszaki fejlődés. Javuljon a termelési kapacitások kihasználása, a munkaerő hatékony foglalkozta-

tása. Fokozódjék az ésszerű takarékosság. Bővüljön a minden piacon jól értékesíthető, versenyképes termékek előállítása.

A Központi Bizottság az 1977. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő előirányzatairól az alábbiakat határozza:

A nemzeti jövedelem növekedése	6,0–6,5 százalék
A nemzeti jövedelem belföldi felhasználásnak növekedése	4,0–5,0 százalék
Az ipar termelésének növekedése	6,0 százalék
Az országos építési-szerelési teljesítmény növekedése	5,0–5,5 százalék
A mezőgazdasagi termékek termelésének növekedése, 1975. évhez képest	7,0–8,0 százalék
Az egy lakosra jutó reáljövedelem növekedése	3,5–4,0 százalék
Az egy keresőre jutó reálbér növekedése	2,5–3,0 százalék
Az egy termelőszövetkezeti keresőre jutó reálkereset növekedése	2,5–3,0 százalék
A lakosság fogyasztásának növekedése	3,7–4,0 százalék
A kiskereskedelmi áruforgalom növekedése	4,0–4,5 százalék
A szocialista szektor beruházásainak összege	164 milliárd forint

2. Az ipari termelés növekedését teljes egészében a termelékenység emelkedése biztosítsa. Az értékesítésen belül 11–12 százalékkal növekedjék a rubelelszámolású, 16–17 százalékkal a nem rubelelszámolású kivitel. Ezt elsősorban a gépipari, a könnyűipari és az élelmiszeripari termelés és kivitel 1976. évinél gyorsabb növekedésével kell elérni. Ehhez a termelés műszaki színvonalának, minőségének, hatékonyságának további javulása, a termékek nemzetközi versenyképességének fokozása szükséges. Folytatódjék a gazdaságtalan termelés visszaszorítása. Az országos építési-szerelési teljesítmény a beruházási és a felújítási feladatokkal összhangban növekedjék. A termelékenységet, a szervezettséget, a kapacitások kihasználását fokozni, a munkafegyelmet erősíteni kell.

A mezőgazdasági termelés az 1975. évihez képest 7–8 százalékkal növekedjék. A fejlődést elsősorban az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek termelésének bővítésével kell megalapozni, gondoskodva a szükséges anyagi és műszaki feltételekről. Fokozottabb figyelmet kell fordítani a munka jobb megszervezésére, a korszerű agrotechnikai eljárások fegyelmezett betartására, az állóeszközök hatékonyabb kihasználására, a műtrágya, a növényvédő szer és a takarmány gazdaságosabb felhasználására.

Változatlanul fontos feladat a háztáji és kisegítő gazdaságok termelési lehetőségeinek kihasználása és ösztönzése, a megtermelt áruk átvételének szervezett biztosítása.

Az áruszállítási igényeket – összhangban a termelés növekedésével – elsősorban szervezési intézkedésekkel, egyenletes és folyamatos rakodással, a jármű-

park fejlesztésével és jobb kihasználásával, előszállításokkal kell kielégíteni. Új létesítmények üzembe helyezésével és a járműpark bővítésével javuljon a személyszállítás színvonala.

3. Biztosítani kell az életszínvonal ez évinél gyorsabb növelését, az élet- és munkakörülmények további javítását.

A Minisztertanács az 1977. évi tervben a következő életszínvonalat érintő intézkedéseket vegye figyelembe.

A jövedelmeknél:

A bérnövekedés mértékét a bérből és fizetésből élőknél 6,7 százalékban kell előirányozni.

Központi bérintézkedésekre 2,1–2,2 milliárd forint irányozható elő. Ebből:

– 500 millió forint vállalati bérpreferenciára;

– 1 milliárd forint az ipar, az élelmiszer-kiskereskedelem és a vendéglátás területén a műszakpótlék július 1-i emelésének központi állami támogatására, illetve azokon a területeken, ahol ezt korábban a saját bérfejlesztési lehetőségek terhére már megvalósították, az alapbérek emelésére is. Ezeken túl a villamosenergia-iparban és a ruházati iparban kerüljön sor az alapbérek külön emelésére.

A központi bérszabályozás körébe tartozó vállalatoknál és nem mezőgazdasági szövetkezeteknél a biztosított bérfejlesztés mértéke 4,5 százalék, a költségvetési intézményeknél a bérfejlesztés mértéke 5 százalék legyen. A teljesítményhez kötött bérszabályozás alapján működő vállalatoknál és nem mezőgazdasági szövetkezeteknél a biztosított bérfejlesztés mértéke 1,5 százalék legyen.

Az év elejétől módosítani kell a vállalatoknál foglalkoztatottak bértarifáját. A minimális bér összegét 1000 forintról 1200 forintra kell emelni.

A szociális juttatások körében 1977 januártól:

– valamennyi idős szakszövetkezeti tag részére biztosítani kell a tsz-járadékkal azonos összegű ellátást;

– ki kell terjeszteni a gyermekgondozási segélyre való jogosultságot a szakszövetkezeti tagokra;

– növelni kell a tanácsok szociális, valamint nevelési segélykereteit;

– valamennyi nyugdíjas számára a vasúti közlekedésben évi négy menettérti utazásra kell 50 százalékos kedvezményt biztosítani.

A vállalati jóléti és kulturális alap egy főre jutó összegét 800 forintban kell meghatározni.

A fogyasztói áraknál:

A terv 3,8–4 százalékos fogyasztói árszínvonal-emelkedést irányozzon elő. Az illetékes hatóságok (szervek) szigorúan ellenőrizzék az árak alakulását, akadályozzák meg az indokolatlan áremeléseket.

A lakosság életkörülményeinek javítása érdekében 1977-ben
- összesen 88 000, ebből 31 000 állami lakást kell felépíteni;
- az óvodai helyek számát 16 000–17 000-rel;
- a bölcsődei helyek számát 3100–3200-zal;
- a kórházi ágyak számát 1700-zal

kell növelni.

A kormány gondoskodjon arról, hogy az áruellátás kiegyensúlyozott legyen, színvonala javuljon. Alapvető feladat az élelmiszer-kereslet jobb kielégítése. A termelők, a bel- és külkereskedelmi vállalatok tegyék meg az ehhez szükséges intézkedéseket.

4. A szocialista szektor beruházásainak volumene 4–5 százalékkal növekedhet, folyó áron ne haladja meg a 164 milliárd forintot. A fejlesztési forrásokat a folyamatban levő beruházások gyorsabb megvalósítására kell összpontosítani. Előtérbe kell állítani az élőmunka megtakarítását szolgáló gazdaságos fejlesztéseket.

Az 1977. évi kezdésre tervezett nagyberuházások közül csak a megfelelően előkészítettek kezdhetők meg.

A bankhitelek elsősorban a konvertálható exportárualapok bővítését szolgáló beruházások megvalósítását segítsék elő. A vállalati beruházások állami támogatása a tervben előirányzott összeget nem haladhatja meg.

5. Fokozni kell a részvételt a nemzetközi munkamegosztásban, tovább szükséges bővíteni külgazdasági kapcsolatainkat mindazokkal az országokkal, amelyekkel a kölcsönös érdekeltség fennáll. Alapvető követelmény a gazdasági integráció fejlesztése a szocialista országokkal, különösen a Szovjetunióval.

A külkereskedelem fejlesztésében kiemelten fontos feladat az ármunka javítása, a beszerzések és az eladások jó ütemezése, az áruforgalom tervszerű alakítása, s mindezekkel a gazdasági egyensúly javítása.

A rubelelszámolású viszonylatban az exportot a hosszú lejáratú áruforgalmi megállapodásokban foglaltaknak megfelelően 12 százalékkal kell növelni. A behozatal 7 százalékkal emelkedjék. Kiegyenlített alapon törekedni kell az áruforgalom előirányzaton felüli növelésére.

A nem rubelelszámolású viszonylatokban a kivitel volumene legalább 18 százalékkal, a behozatal legfeljebb 8 százalékkal növekedjék. A tőkés áruforgalmi mérleg hiánya az ez évinél kisebb legyen. Az irányító szervek szorgalmazzák a termelő és a külkereskedelmi vállalatok együttműködésének javítását, és olyan gazdasági akciók megvalósítását, amelyek kedvezően befolyásolják külgazdasági kapcsolatainkat.

6. A Központi Bizottság egyetért azzal, hogy a Minisztertanács az állami költségvetést a következő előirányzatok figyelembevételével terjessze az országgyűlés elé:

A költségvetés kiadásai legfeljebb 10,5 százalékkal, bevételei legalább 10,4 százalékkal növekedjenek, nettó hitelszükséglete nem haladja meg a 39 milliárd forintot. Az országgyűléshez a költségvetési törvényjavaslatot 3 milliárd forint hiánnyal kell előterjeszteni.

A vállalatok gazdálkodási feltételeinek stabilitására kell törekedni. Az 1977. évben a gazdasági szabályozást, a népgazdasági tervben jóváhagyásra kerülő gazdaságpolitikai célokkal összehangoltan – elsősorban a külső hatásoknak a vállalatok felé való közvetítése, valamint egyes területeken a tényleges teljesítményeket jobban kifejező jövedelemképződésnek az elősegítése érdekében –, szűk körben kell módosítani.

A költségvetési intézmények kiadásai 8,3 százalékkal, a társadalombiztosítási kiadások pedig 10,8 százalékkal emelkedhetnek.

A tanácsok öt évre megállapított pénzügyi szabályozóin nem szükséges változtatni, az időközben hozott központi intézkedések alapján azonban az állami hozzájárulás mértéke szűk körben módosítható.

Az államigazgatás központi és helyi szerveinél fontos feladat az ügyvitel korszerűsítésére, egyszerűsítésére és a takarékosabb gazdálkodás érvényesítésére irányuló munka folytatása.

7. A vállalati gazdálkodással szemben támasztott magasabb követelményeket a hitelezési gyakorlatban is következetesen érvényesíteni kell. 1977-ben mintegy 21–22 milliárd forint beruházási hitelt lehet nyújtani.

Elsősorban a konvertálható exportárualapokat bővítő kapacitások fejlesztését (mintegy 9 milliárd forint), a központi fejlesztési programok előrehaladását, a jövedelmezőbb termékszerkezet fokozatos kialakítását és a folyamatban levő beruházások befejezését kell segíteni. A forgóeszköz-hitelezéssel ösztönözni kell az ésszerűbb készletgazdálkodásra. El kell érni, hogy a tartós részletlekötéssel járó forgóalap-feltöltést a vállalatok fejlesztési alapjaikból finanszírozzák.

8. Az adminisztratív munkakörökben a létszámfelvételi zárlat helyett a feladatokhoz jobban igazodó olyan rendszert kell bevezetni, amely a létszámnövelés megakadályozása mellett a jelenleginél rugalmasabb megoldásokat tesz lehetővé.

– Az államigazgatásban és a vállalatokat irányító szervezeteknél az ügyintézők létszámát az V. ötéves tervidőszak végéig 5 százalékkal kell csökkenteni. A jóváhagyott létszámkereten belül lehetővé kell tenni a minőségcseréket és az eltávozók pótlását.

– A vállalatoknál és intézményeknél az adminisztratív munkakörökre létszámnövelési tilalmat kell elrendelni.

Az 1977. évi népgazdasági terv eredményes végrehajtásának meghatározó szerepe van az V. ötéves terv céljainak elérésében, a kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés biztosításában. Az előttünk álló időszakban fő feladat, hogy az irányítás és a végrehajtás minden láncszemében következetesen érvényesüljenek a XI. kongresszus, valamint a Központi Bizottság 1975. novemberi határozatában és az V. ötéves népgazdasági tervben foglalt gazdaságpolitikai követelmények. A terv sikeres teljesítése, a kedvező tendenciák megszilárdítása, a gazdasági életben meglevő nehézségek leküzdése azt igényli, hogy erősödjék az egységes szemlélet a feladatok megítélésében, fokozódjék a kezdeményezés, következetes, fegyelmezett legyen a végrehajtás.

1. A kormánynak az a legfontosabb feladata, hogy figyelemmel kísérje, ellenőrizze a gazdaság fő folyamatait, és idejében tegye meg a szükséges intézkedéseket, hogy a népgazdaság fő arányai a tervezettnek megfelelően alakuljanak. Értelemszerűen ezt kell érvényesíteni az ágazati irányító és ellenőrző tevékenységben is.

A kormányzati szervek készüljenek fel a népgazdasági tervben foglalt feladatok végrehajtására, segítsék elő, hogy a vállalati tervek a népgazdasági terv céljaival összhangban készüljenek. Fokozzák az érvényes határozatok és a népgazdasági tervből adódó feladatok végrehajtásának ellenőrzését.

Biztosítani kell, hogy a vállalatok, a szövetkezetek és a tanácsok gazdálkodási tevékenysége megfeleljen a tervben foglalt gazdaságpolitikai céloknak.

2. A gazdálkodó egységek a gazdaságpolitikai követelményekkel összhangban készítsék el terveiket. Tekintsék fő feladatuknak a nemzetközi piaci igényekhez való rugalmasabb alkalmazkodást, a nem rubelelszámolású export 1976. évinél gyorsabb növelését, az ehhez kapcsolódó közgazdasági munka színvonalának emelését. Minden gazdálkodó szervezet fokozza erőfeszítéseit az anyaggal, az energiával, a pénzzel és az idővel történő ésszerű takarékosságban.

3. A pártszervek, a pártszervezetek a népgazdasági tervből adódó helyi feladatok színvonalas végrehajtására és ellenőrzésére összpontosítsák politikai tevékenységüket. Képviseljék a népgazdasági tervben foglalt gazdaságpolitikai célokat, és saját eszközeikkel is segítsék, hogy azok a vállalati tervekben és a gazdálkodásban kellőképpen érvényesüljenek.

A pártszervezetek követeljék meg a dolgozók megfelelő tájékoztatását a vállalati feladatokról, hogy ezáltal is elősegítsék a helyi kezdeményezés, az aktivitás növekedését. A kommunisták járjanak élen, mutassanak példát a feladatok végrehajtásában. Segítsék a hatékonyság gyorsabb növelését gátló okok megszüntetését a munkaszervezésben, az anyaggazdálkodásban, a munkaidő és a korszerű

termelőeszközök kihasználásában. A pártszervek fordítsanak továbbra is nagy figyelmet arra, hogy a feladatok végrehajtásáért felelős posztokon arra alkalmas, a követelményeknek megfelelő vezetők álljanak. Biztosítsák az új iránt fogékony, véleményüket nyíltan képviselő, szakmailag és politikailag felkészült dolgozók vezető funkcióba állítását.

Az agitációs és propagandamunka, a sajtó, a televízió és a rádió segítse elő, hogy közvéleményünk reálisan értékelje gazdasági helyzetünket, támogassa a gazdaság fejlesztésére, az életkörülmények javítására tett erőfeszítéseinket.

4. A szakszervezetekben, a tömegszervezetekben és tömegmozgalmakban, valamint a szövetkezeti szövetségekben dolgozó kommunisták példamutató munkával, aktív szervező tevékenységgel segítsék a Központi Bizottság határozatának végrehajtását, a terv céljaival összhangban cselekedjenek, és annak megvalósítására mozgósítsák szervezeteik tagságát, a dolgozókat.

A szocialista munkaverseny szorosan kapcsolódjék a tervben kitűzött célokhoz és a Politikai Bizottság 1976. áprilisi határozatában[2] foglalt követelmények megvalósításához.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség mozgósítsa az ifjúságot a gazdasági feladatok eredményes megoldására, országos és helyi akciókkal segítse elő a terv sikeres teljesítését.

50
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZOCIALISTA MUNKAVERSENY ÉRTÉKELÉSÉNEK ÉS ELISMERÉSI RENDSZERÉNEK TAPASZTALATAIRÓL, TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

(1976. DECEMBER 15.)

I

A munkaverseny-mozgalom az MSZMP KB 1971 decemberi határozatának megfelelően fejlődött.[1] Gazdaságpolitikai céljaink megvalósulását, a IV. ötéves terv teljesítését, a szocialista magatartás és életmód fejlődését különösen az MSZMP

[2] A Politikai Bizottság határozata a 28. sz. dokumentum.

[1] A határozatot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 176–182. old.

XI. kongresszusa és hazánk felszabadulása 30. évfordulója tiszteletére kibontakozott munkaverseny lendítette fel. A szocialista munkaverseny-mozgalom a jövőben is gazdasági építőmunkánk, társadalmi fejlődésünk nélkülözhetetlen tényezője marad.

A Politikai Bizottság 1976. április 20-i határozatában[2] megjelölte a szocialista munkaverseny-mozgalom V. ötéves tervi feladatait. A munkaverseny tartalmában egyre inkább ezek a célok jutnak kifejezésre. A kitüntetések nagy szerepet töltenek be a társadalmi aktivitás fokozásában. Az értékelési rendszer alapjában eredményesen működik. Mindemellett több ellentmondás, feszültség tapasztalható, amely az adományozás és az értékelés rendszerének kiigazítását igényli. Kifogásolható a kitüntetések viszonylag nagy száma, a követelmények lazasága, az értékelési rendszer egységének hiánya és esetenként az anyagi elismerés mértéke.

1. A vállalatok, szövetkezetek számára adományozható kitüntetések lehetősége sokrétű. Az elmúlt években kiadott kitüntetések és miniszteri elismerő oklevelek száma a tapasztalatok szerint az indokoltnál több (pl. 1976-ban 785, illetve 600 gazdálkodó egység). A kitüntetett vállalatok és szövetkezetek aránya megközelítette a 25 százalékot; egymillió dolgozót érintett.

– A Munka Vörös Zászló Érdemrendje kitüntetést a különösen kiemelkedő teljesítményt elérő vállalatok, szövetkezetek kaphatják. Adományozása esetenkénti; eddig nem épült be szervesen a munkaversennyel kapcsolatos kitüntetési rendszerbe.

A Munka Vörös Zászló Érdemrendjét a kitüntetés politikai súlyának megőrzése érdekében továbbra is elsősorban a pártkongresszusok és a felszabadulási jubileumi évfordulók időpontjához kapcsolódó munkaverseny-eredmények alapján célszerű adományozni.

– Az MSZMP XI. kongresszusa és hazánk felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére kezdeményezett szocialista munkaversenyben elért eredmények elismeréséül a Központi Bizottság 22 vállalatnak Kongresszusi Zászlót adományozott.

A kongresszusi munkaverseny elismerésének formáját, mértékét a Politikai Bizottság a jövőben is külön döntéssel határozza meg.

– A Minisztertanács és a SZOT Elnöksége Vörös Zászlaja kitüntetésben részesülhet az adományozás évében 50–60 olyan vállalat, amely az adott ötéves tervidőszakban kiemelkedő eredményt ért el. A kitüntetés adományozása ötévenként, a Politikai Bizottság által meghatározott keretszámok alapján történik.

A IV. ötéves tervidőszakban elért eredményekért 64 vállalat részesült ebben a kitüntetésben (az állami vállalatok kb. 3 százaléka). Ez 309 000 főt érintett.

A népgazdasági eredményektől függő nagyobb mennyiségű és ágazati differen-

[2] Lásd a 28. sz. dokumentumot.

ciálás biztosítása érdekében az adományozható kitüntetések alsó határának csökkentése indokolt.

– A Minisztertanács Vörös Zászlaja kitüntetés az ötéves tervidőszakban jelentős eredményt elérő 18–22 szövetkezet számára adományozható. Az elmúlt öt évben elért eredményekért 20 szövetkezet kapta meg. Ez a mennyiség – a szövetkezetek számát figyelembe véve – megfelelő.

– A kimagasló eredményeket elérő vállalatok és szövetkezetek 10–15 százaléka részesíthető évenként a Kiváló Vállalat, illetőleg a Kiváló Szövetkezet kitüntetésben.

1976. május 1-én 701 vállalat és szövetkezet (az összes termelőegység 12,2 százaléka) kapta meg a Kiváló Vállalat és a Kiváló Szövetkezet címet. A munkaverseny-mozgalom erkölcsi elismerése, társadalmi súlyának növelése érdekében e kitüntető címek juttatásának követelményrendszerét szigorítani kell, az adományozási keretet 8–12 százalékra célszerű csökkenteni. A kiadható kitüntetések számát évenként, a népgazdasági és ágazati eredményektől függően, differenciáltan kell megállapítani úgy, hogy ötéves átlagban ne haladja meg a 10 százalékot.

– A IV. ötéves tervidőszakban alkalmazott kitüntetési gyakorlat szerint a miniszterek a szakmai szakszervezetek elnökségével egyetértésben a jelentős eredményeket elérő, de kitüntetésekben nem részesülő vállalatok, szövetkezetek (az összes gazdálkodó egység) 8–10 százaléka számára elismerő oklevelet adományoztak.

Az elismerő oklevelet a vállalatok ágazatonként eltérő mennyiségben és követelmények alapján kapták. Az odaítélés szabályai nem alakultak ki, ezt rendezni szükséges.

A munkaverseny anyagi elismerésének egy főre megállapított mértéke ma már nincs kellően összhangban az elért eredményekkel, a társadalmi értékítélettel (Jelenleg az MT, SZOT Elnöksége Vörös Zászlója és az MT Vörös Zászlója kitüntetésekkel 100 forint, a Kiváló Vállalat (Szövetkezet) címmel személyenként 50 forint jutalom jár.)

Ezért a normák 50 százalékos növelése indokoltnak látszik. Figyelembe véve a kitüntetések számszerű csökkentésére tett javaslatot is, a kifizetésre kerülő jutalmak összege mintegy 20–25 százalékkal növekedne.[3]

A kitüntetések adományozása kérdésében megoszlanak a vélemények az ágazati vagy a felügyeleti elv alkalmazásában. A jelenlegi módszer – az ágazati és a felügyeleti elv elemeinek összehangolt alkalmazása – biztosítja az eredmények reális megítélését, ezért annak megváltoztatása nem indokolt.

2. A szocialista brigádmozgalom az elmúlt közel két évtizedben a legtömegesebb és céljait tekintve a leghaladóbb munkaversenyformává vált.

[3] Lásd a 4. sz. jegyzetet.

Az állami szektorban tevékenykedő munkabrigádok száma az 1971. évi kb. 126 000-ről 1975-ben mintegy 148 000-re, 17 százalékkal emelkedett. Ezen belül a szocialista címet elnyert brigádok száma (69 000-ről 101 000-re) 47 százalékkal nőtt. Jelenleg a szocialista brigádtagok száma 1 200 000 fő. 1975-ben a szövetkezeti szektorban 20 000 brigád, megközelítően 200 000 taggal vett részt a szocialista brigádmozgalomban.

Jelenleg a szocialista brigádok mintegy 4 százaléka (3719) rendelkezik Állami Díjjal, Munka Vörös Zászló Érdemrenddel és a Népköztársaság, a Szakma (Ágazat), ill. a Vállalat Kiváló Brigádja kitüntetésekkel.

– A szocialista brigádok egy része Állami Díj kitüntetésben részesült (1975-ben 16 brigád).

– A kiemelkedő teljesítményt elérő szocialista brigádok Munka Vörös Zászló Érdemrendje kitüntetést kapnak. A kitüntetést esetenként adományozták, keretszáma nem került meghatározásra. Az adományozás elvi szempontjait, a rendszeresen odaítélhető mennyiséget meg kell határozni.

– A Népköztársaság Kiváló Brigádja kitüntetés adományozására esetenként került sor. Adományozását rendszeressé és szabályozottá kell tenni.

– A Szakma (Ágazat) Kiváló Brigádja kitüntetések adományozásának rendszere kidolgozott. Az eddigi gyakorlat fenntartása indokolt.

– A Vállalat Kiváló Brigádja címmel kitüntetett kollektívák számának növekedési üteme túl gyors; a IV. ötéves terv időszakában 385-ről 3220-ra növekedett.

A szocialista brigádok 54 százaléka (54 664) különböző brigádéremmel rendelkezik. Az utóbbi időben jelentősen nőtt a magasabb kitüntetési fokozatokkal rendelkező brigádok száma. 1971 óta az arany fokozattal rendelkező brigádok száma háromszorosára, az ezüst fokozattal rendelkezőké kétszeresére nőtt.

A szocialista brigád cím elérésének követelménye fellazult. Ezt a helyzetet a hosszabb idő óta nagyobb eredményeket elérő, szocialista módon élő és tevékenykedő brigádok jogosan kifogásolják.

Az elismerési fokozatokkal (bronz-, ezüst-, arany-, brigádérem) járó pénzjutalom mértéke vállalatonként eltérő. Ez a kollektívák között feszültségeket okoz. Ennek feloldása érdekében szükséges a pénzjutalmak összegének fokozatonkénti szorosabb határok közötti megállapítása.

Jelentős (47 000) azoknak a brigádoknak a száma, amelyek nem vesznek részt a szocialista brigádmozgalomban, illetve nem értek el szocialista brigád címet. Ezek a munkabrigádok jelenleg nem részesíthetők rendszeresített elismerésben, mivel a kitüntetési rendszer a szocialista cím elnyeréséhez kötődik. A legpéldamutatóbb brigádok, munkacsoportok erőfeszítéseinek bizonyos fokú erkölcsi elismerésére megfelelő formát kell kialakítani.

Jelenleg kb. 25 000 ifjúsági munkabrigád van. Ki kell alakítani a versenyértékelés olyan rendszerét, amely számukra is elismerési formát teremt.

3. A kiemelkedő munkaeredményeket elérő, példamutató magatartású, aktív közéleti tevékenységet folytató dolgozók állami kitüntetésekben (Állami Díj, Szocialista Munka Hőse, Munka Érdemrend), valamint miniszteri és vállalati (szövetkezeti) Kiváló Dolgozó kitüntetésben részesülhetnek.

A Szocialista Munka Hőse kitüntetés adományozása alkalmanként, kiemelkedő társadalmi eseményekhez és ünnephez kötődik (kongresszusok, felszabadulási jubileum, szocialista brigádvezetők országos tanácskozása stb.). A munkaverseny eredményeiért adományozható Szocialista Munka Hőse kitüntetést a Politikai Bizottság döntése alapján továbbra is ezekhez az eseményekhez kötődően kell kiadni. A kitüntetettek száma alkalmanként ne haladja meg az 5 főt. A kitüntetéssel jelenleg pénzjutalom nem jár.

A Munka Érdemrend adományozása szerves része a jó munka elismerésének. A Politikai Bizottság 1971. évi határozata óta jelentősen nőtt a kitüntetettek között a munkások aránya. A kitüntetésekkel járó jutalom összege egységesen rendezett.

A miniszteri és a vállalati Kiváló Dolgozó kitüntetések adományozása rendszeres, meghatározott alkalmakhoz kötődik.

1975-ben az állami szektorban a dolgozók mintegy 5 százaléka (165 000 fő) részesült benne. A Kiváló Dolgozó címet a jövőben kisebb mennyiségben és döntően a munkaverseny eredményeként kell adományozni.

A miniszteri és a vállalati Kiváló Dolgozó kitüntetésekkel adományozott pénzjutalmak összege indokolatlanul aránytalan. Rendeletileg a miniszteri kitüntetéssel pénzjutalmat nem kötelező adni, de a gyakorlatban a kitüntetetteket a vállalati szintű kitüntetéssel járó jutalomnál kisebb anyagi elismerésben részesítik. A különböző kitüntetések közötti indokolatlan különbségek csökkentése célszerű.

A KISZ-szervezetek eredményesen szervezik az egyedi nagyberuházások és kormányprogramok megvalósítása felett vállalt KISZ-védnökségeket, az alkotó ifjúsági pályázatot, a KISZ Radar-akciót, a szakmák ifjú élen járóinak kiváló mozgalmait, a kommunista műszakokat. Indokolt egyes ifjúsági mozgalmak értékelési formáit állami kitüntetésként elismerni és a munkaverseny kitüntetési rendszerébe beépíteni.

4. A minisztériumok – az ágazati szakszervezetekkel együtt – a tervben meghatározott célokra alapozva jelölik meg a munkaverseny-mozgalom feladatait és értékelik a verseny gazdasági eredményeit. A vállalatok számára viszont a verseny indításakor kiadásra kerülő irányelvek nem eléggé egyértelműen és konkrétan határozzák meg a kritériumokat. Emellett esetenként a vállalati mérlegelés is nélkülözi az objektív elismérvek figyelembevételét.

A vállalatok közötti verseny értékelése állami és társadalmi feladat. Ennek során elsősorban a népgazdasági terv és a gazdasági hatékonyság követelményeinek megvalósulását, az elért gazdálkodási színvonalat kell alapul venni. Az értékelő és összehasonlító munkát a beküldött pályázatok alapján, évenként kell elvégezni. Mindemellett a vállalatok, szövetkezetek helyzetét, eredményeit nem lehet csak számszerűen értékelhető mutatók alapján megítélni; mérlegelni kell a társadalompolitikai szempontok, a tömegmozgalmak, az üzemi demokrácia helyzetét, a szociális, kulturális igények kielégítését is.

Az ifjúsági termelési mozgalmak eredményeit a jelenleginél jobban figyelembe kell venni. A szocialista brigádok eredményeinek értékelésénél érvényesül a demokratikus jelleg.

A versenyeredmények elbírálásánál gondot okoz, hogy egyes rendkívüli események (pl. halálos baleset) a kiváló eredményeket elérő vállalatokat egymagában is kizárhatják a kitüntetések adományozásából. Ezért a jövőben az ilyen eseteket egyedileg kell elbírálni.

II

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a jelenlegi értékelési rendszer alapjában jól segíti a munkaverseny-mozgalom eredményességét. A növekvő követelményekből és a tapasztalható fogyatékosságokból kiindulva azonban korszerűsítése, kiigazítása indokolt.

A továbbfejlesztés során arra kell törekedni, hogy a versenyeredmények értékelésében a nagyobb társadalmi, gazdasági teljesítmény fokozottabban jusson kifejezésre; a brigádmozgalomban a szocialista jelleg jobban érvényesüljön; a kitüntetések odaítélésének demokratikus jellege erősödjön és a társadalmi aktivitást kiváltó szerepe növekedjen.

Az értékelési és jutalmazási rendszert egységesebbé kell tenni.

1. A kimagasló eredményeket elérő vállalatok, szövetkezetek erkölcsi és anyagi elismerésének növelése érdekében:

– A Minisztertanács és a SZOT Elnöksége Vörös Zászlaja kitüntetés ötévenkénti adományozási keretszámát tágabb határok között (40–60) kell megállapítani. Az ágazati keretszámokat a népgazdasági és ágazati eredményektől függően, differenciáltan szükséges meghatározni.

– A Munka Vörös Zászló Érdemrend kitüntetés adományozását elsősorban a pártkongresszusok és a felszabadulási jubileumi munkaverseny értékelési időpontjához kell kapcsolni. A versenyeredmények alapján ötévenként 4–5 Munka Vörös Zászló Érdemrend kitüntetés adható. Emellett egyedi döntések alapján jelentősebb jubileumok alkalmából is adományozható.

– A Kongresszusi Zászló a párttkongresszus tiszteletére indított munkaversenyben kiváló eredményeket elért gazdálkodó egységeknek adományozható. Ennek számát és az anyagi elismerés mértékét külön döntés határozza meg.

– A Kiváló Vállalat (Szövetkezet) kitüntető cím juttatásának követelményrendszerét szigorítani kell. Az adományozási keret a vállalatok és szövetkezetek 8–12 százalékában kerüljön meghatározásra. Ennek felhasználása az eredményektől függően történjen úgy, hogy öt év átlagában a 10 százalékot ne haladja meg.

– A Miniszteri Elismerő Oklevél adományozását szabályozni kell. Ezt az elismerést a vállalatok és szövetkezetek legfeljebb 2 százaléka kaphatja meg.

– A kitüntetések adományozásának megítélésénél az ágazati és felügyeleti elv összehangolt alkalmazását a jelenlegi módon fenn kell tartani.

– A vállalati kitüntetést pályázat alapján lehet odaítélni.

– Az anyagi ösztönzés fokozása érdekében a Munka Vörös Zászló Érdemrend, a Minisztertanács a SZOT Elnöksége Vörös Zászlaja, az MT Vörös Zászlaja és a Kiváló Vállalat (Szövetkezet) címek adományozásával együtt járó egy főre jutó pénzjutalom mértékét mintegy 50 százalékkal emelni kell.

2. A munkaversenyben jelentős eredményeket elérő szocialista brigádok, illetőleg munkáskollektívák erkölcsi elismerésének növelése érdekében:

– A szocialista brigádcím és kitüntetések adományozásának minőségi követelményeit szigorítani és a cím megtartásának és megszűnésének feltételeit szabályozni szükséges. Az egyes fokozatok és kitüntetések elnyerésének követelményeit is magasabban kell megállapítani, ezzel együtt a meglevő magasabb kitüntetési formákon belül, fokozatokat kell kialakítani. A kitüntetésekkel adható pénzjutalmak összegét fokozatonként arányosan, szorosabb határok közt kell szabályozni.

– A Munka Vörös Zászló Érdemrend munkaverseny-eredményekhez kötött adományozásának szempontjait és mértékét ki kell dolgozni.

– A Népköztársaság Kiváló Brigádja kitüntetés a középtávú tervekhez kapcsolódóan ötévenként kerüljön meghatározott keretszámban adományozásra.

– A Szakma (Ágazat) Kiváló Brigádja kitüntetés adományozása ötévenként két alkalommal, meghatározott keretszámban történjen.

– A termelésben élen járó és példamutató munkabrigádok, ifjúsági brigádok sajátos versenyformáit, azok elismerési módját a munkaverseny rendszerén belül ki kell alakítani.

3. Az egyéni kitüntetések adományozásának keretszámait, tartalmi követelményeit, az anyagi elismerés mértékét felül kell vizsgálni. A kitüntetések társadalmi tekintélyének növelése érdekében általában azok számának csökkentése indokolt.

4. A minisztériumok, országos hatáskörű szervek az ágazati szakszervezetek-

kel és a KISZ-szel közösen az ötéves és éves népgazdasági tervek alapján konkrétan jelöljék meg a vállalatok számára a munkaverseny-mozgalom fő célkitűzéseit, szervezésének irányelveit, ezekkel összhangban biztosítsák a verseny értékelhetőségét, tárgyilagosan minősítve annak gazdasági eredményeit. A munkaverseny nyilvánosságát minden szinten javítani szükséges.

5. A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a KISZ Központi Bizottságát és az illetékes érdekképviseleti szerveket, hogy 1977-ben a munkaverseny államilag szabályozott elismerési rendszerét vizsgálják felül és dolgozzák ki annak egységes állami szabályozását. Alakítsák ki a munkaverseny vállalaton, illetve szövetkezeten belüli versenyformáinak és azok értékelési rendszerének irányelveit és szabályozási módjait is.[4]

[4] 1038/1977. (X. 4.) sz. minisztertanácsi, SZOT elnökségi és KISZ KB intéző bizottsági együttes határozat a szocialista munkaversenyről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 472–480. old.)

1977

51

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR ÚTTÖRŐK SZÖVETSÉGE MUNKÁJA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL[1]

(1977. JANUÁR 17.)

I

Az MSZMP KB Titkárságának a Magyar Úttörők Szövetsége munkájáról és fejlesztésének feladatairól szóló 1974. április 1-i határozata[2] – a korábban megjelent ifjúságpolitikai, oktatás- és közművelődéspolitikai határozatokhoz kapcsolódva – kedvező hatást gyakorolt az úttörő korosztályú gyermekek nevelésére, az Úttörőszövetség fejlődésére. Felerősítette a korábban kialakult s a nevelőmunkát kedvezően befolyásoló törekvéseket, és politikai tartalmat és lehetőségeket adott az új kezdeményezéseknek. A határozatot a párt-, állami és társadalmi szervek kedvezően fogadták és végrehajtása eredményesen folyik.

A végrehajtást segítő s a helyi feladatokat tartalmazó tervek, ajánlások, állásfoglalások, intézkedések időben elkészültek. A KISZ Intéző Bizottsága gondosan és részletesen kidolgozta az ifjúsági szervezet politikai irányító munkájával kapcsolatos feladatokat, amelyek végrehajtása ugyancsak jó úton halad.

A Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsa az úttörővezetők VI. országos konferenciáján (1975)[3] számot adott a párttól kapott feladatok megvalósításának tapasztalatairól. A konferencia a határozat alapján „állásfoglalásban" jelölte meg az Úttörőszövetség legfontosabb tennivalóit.

1. A párt szervei és szervezetei fontos politikai kérdésként kezelték a határozatot, felelősséggel és a gyermekek iránti szeretettel fogtak hozzá a végrehajtáshoz. Helyesen ragadták meg a határozat egyik lényeges elemét, hogy az ifjúságpolitikai határozat és az ifjúsági törvény alkalmazását – értelemszerűen – a gyermek korosztályokra is kiterjesztette. Ennek nyomán megerősödött az az egészséges folyamat, amelynek eredményeként a gyermekek nevelése és a róluk való gondoskodás egyre inkább társadalmi üggyé válik.

A pártalapszervezetek – különösen a tanintézeti alapszervezetek – munkájá-

[1] A dokumentum elkészítését megelőzően a végrehajtás tapasztalatait megvitatta több megyei párt-végrehajtóbizottság, az MSZMP KB Ifjúsági Bizottsága, a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsa és a KISZ Intéző Bizottsága.

[2] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 1978. 708–718. old.

[3] Az Úttörővezetők VI. Országos Konferenciáját Dunaújvárosban 1975. október 23. és 25. között tartották meg. A konferencia rövidített jegyzőkönyve a fenti címen jelent meg a Magyar Úttörők Szövetsége kiadásában 1976-ban.

ban megbecsültebb helyre került az úttörőmunka segítése. Pozitív szemléletbeli változást tükröz az a tény, hogy az úttörőcsapatok vezetésében, segítésében végzett munkát általában teljes értékű pártmunkának tekintik. Ennek nyomán mind több kommunista pedagógus és szülő vállalt megbízatást a csapatokban.

A pártszervezetek aktív politikai munkája eredményeként fokozódott a társadalom érdeklődő figyelme és segítő szándéka is. Gondot jelent, hogy a gyermekek nevelésében részt vevők ma még gyakran egymástól függetlenül, összehangolatlanul tevékenykednek. Ez egyben azt is mutatja, hogy egyes pártszervezetek koordináló munkája még nem tökéletes és gyakran az ellenőrzés is elmarad.

Az állami, gazdasági, társadalmi szervek segítő munkája nyomán tovább javultak az úttörőcsapatok működési feltételei. Növekedett az úttörőintézmények, úttörőházak, -táborok száma, az úttörőcsapatok a központi állami költségvetésből rendszeres támogatásban részesülnek. Az Úttörőszövetség megalakulásának 30. évfordulója alkalmából – születésnapi ajándékként – társadalmi összefogással, több úttörőház, sportudvar, sportpálya, erdei tornapálya, játszópark épült. Dícséretes előrehaladás tapasztalható a gyermekeknek szóló könyvek kiadásában, ezen belül a Móra Könyvkiadó munkájában. A rádió, a televízió programjaiban számszerűleg és színvonalban is gyarapodtak az úttörőmunkát segítő műsorok. A határozatnak megfelelően 1977. januártól színes kivitelben jelenik meg a *Pajtás* újság.

Az úttörőmozgalom munkájának fejlesztésében különösen sokat tettek az iskolák és a pedagógusok, az Oktatási Minisztérium, a tanácsok.

Az új „Rendtartás" megfelelően hangsúlyozza az úttörőmozgalom fontosságát, szabályozza az iskolaszervezetben elfoglalt helyét, szerepét. Megnyugtatóan rendeződtek az irányításban azok a problémák, amelyek korábban az iskola és az úttörőcsapat vezetői közötti vitákhoz vezettek. Bevezették a csapatvezetők fizetési pótlékát. Az általános iskolai pedagógusok 76 százaléka vállal úttörővezetői munkát. A pedagógusképző intézményekben kötelező tantárgy lett az úttörővezetés. A Titkárság határozatát valamennyi általános iskolai tantestület nevelési értekezletén megtárgyalta.

Az V. ötéves terv során központi költségvetésből és helyi tanácsi erőforrásokból, várhatóan mintegy 50 százalékkal nő az úttörőházak és táborok száma.

Jelezzük, hogy tapasztalataink szerint néhány probléma továbbra is nehezíti a csapatok működését, amelyek megoldása egyrészt folyamatban van, másrészt további intézkedéseket igényel.

Többek között:

Hiányos az úttörőmozgalom nevelőmunkájának tudományos-pedagógiai megalapozása. Még mindig kevés az úttörőmunka módszereinek gazdagítását szolgáló színvonalas kiadvány, kézikönyv, módszertani anyag.

A gyermekkultúra kérdéseivel való foglalkozásnak nincs állami bázisa és megfelelő kritikai fóruma. Kevés a gyermekeknek, a gyermekekről szóló magyar

film. Kevés a színházak gyermekelőadásainak száma. A gyermekek könyvvel való ellátása a főváros és a vidék viszonylatában aránytalan.

Az úttörőcsapatok központi állami támogatásának felhasználása nem mindig rendeltetésszerű. A szakköri munka feltételei keveset javultak.

1974 óta megszűnt az úttörők 50 százalékos kedvezménye a turista szálláshelyeken, és jelentősen emelkedett az iskolai, kollégiumi szálláshelyek díja.

2. A Magyar Úttörők Szövetsége megfelelően fejlődik, munkájában következetesen érvényesíti a Titkárság határozatát. Nevelőmunkája hatékonyabb, tovább erősödött játékos, gyermekszervezeti jellege. Élete nyitottabbá vált, politikai, világnézeti nevelésének tartalma szorosabb kapcsolatba került a közvetlen társadalmi környezettel.

Az úttörőcsapatokban az úttörőévi programok s ezen belül a „Nem térkép e táj . . .", „Őrizzük a lángot" és az „Együtt – egymásért" mozgalmak[4] megfelelő keretet és tartalmat biztosítottak a gyermekek aktivizálásához, cselekedtetéséhez. Az évfordulókhoz, a nagy társadalmi, politikai feladatokhoz, eseményekhez kötődő akciók a kisdobosok és úttörők ezreinek adtak politikai élményt, ismeretet, cselekvési alkalmat. A nevelőmunkában súlyozottabban szerepelnek az ideológiai munka mai fontos területei. A szocialista hazafiságra és internacionalizmusra való nevelésben is a cselekedtetés igénye került előtérbe. A haza szeretetének, építésének és védelmének feladata kiemelt helyre került az úttörőközösségek programjaiban.

Az úttörőcsapatok nagyobb figyelmet fordítottak a tanulásra, a munkához való helyes viszony kialakítására. A tanulás, az iskolai kötelességek teljesítésére ösztönöznek a „Bukásmentes őrsök", a „Végezzük el együtt a nyolc osztályt" akciók és más hagyományos formák. Az úttörőcsapatok tanulást segítő tevékenysége, társadalmi, üzemi kapcsolatai segítették a pályaválasztást.

A pajtások szívesen és nagy számban vesznek részt az életkori sajátosságaiknak megfelelő, közhasznú munkákban. Hagyományos és kedvelt a hasznos hul-

[4] A „Nem térkép e táj . . ." elnevezésű expedíciót az 1973/74. úttörőévre hirdette meg az Országos Úttörőelnökség. Célja volt, hogy a kisdobosok és úttörők új, változatos módszerekkel ismerjék meg hazájukat, a szocialista haza emberi viszonyait, a munka, az alkotás szépségeit, az emberi haladás magyar úttörőit, hogy ily módon is fejlődjön közéletiségük.

Az „Őrizzük a lángot!" elnevezéssel az 1975/76. úttörőévre indított mozgalmat az Országos Úttörőelnökség. A mozgalom feladata volt, hogy erősítse a három nemzedék barátságát, a gyermekek ismerjék meg az előző nemzedékek életét, a hagyományokat, úttörőcsapatuk történetét, vállaljanak olyan tetteket, amelyekkel bizonyíthatják, hogy tisztelettel, becsülettel őrzik jelképeik, a hagyományok emlékét.

Az „Együtt – egymásért" mozgalmat az 1976/77-es és az 1977/78-as úttörőévre hirdette meg az elnökség. E mozgalom feladata volt, hogy a forradalmi hagyományok megismerésével a gyermekek figyelmét a mai tettekre, a jövő céljaira fordítsa, a gyermekek megértsék, hogy a jelen és a jövő formálásának egyik legfontosabb eszköze: az együtt és az egymásért végzett felelősségteljes munka.

ladékanyagok gyűjtése, a nem túl fárasztó mezőgazdasági munka, parkok, közterek ápolása stb. Munkájuk ellenértékét általában táborozásra fordítják.

Ugyanakkor jelezni kívánjuk, hogy még nem mindenekelőtt az iskolai nevelés, de az úttörőmozgalom is adós a valóban hatékony munkára nevelési módszerekkel, a fizikai munka megszerettetésével.

Szélesedik az úttörőcsapatok művészeti tevékenysége. Gyerekek, felnőttek körében népszerűek az énekkarok, az úttörőzenekarok, tánccsoportok stb. Gond, hogy a kulturális, esztétikai nevelőmunka gyakran leszűkül egy-egy alkalomra, és nem terjed ki a gyermekek tömegeire.

A mozgalmi tevékenység egyik legvonzóbb, legkedveltebb formája a testedzés, a sport (túrák, kirándulások, táborok, harci játékok). A mozgalomnak ezt a tevékenységi formáját azonban tovább kell korszerűsíteni. Rendszerének továbbfejlesztésével alkalmassá kell tenni a tömegsport és testedzés mai céljainak elérésére. Ehhez feltétlenül szükséges az iskola, a tanácsok, sportszövetségek és egyesületek jó szándékú segítése és együttműködő készsége.

Az úttörő és kisdobos szabad idős tevékenység jórészt a lakóterületen folyik. A Hazafias Népfront helyi szervei, a lakóbizottságok kezdeti lépéseket tettek az otthoni szabad idő hasznosabb eltöltésére, a gyerekek azonban sokkal több törődést, több játszóhelyet és alkalmat igényelnének.

Az Úttörőszövetség vezető szervei és testületei – az úttörővezetői tanácsok, elnökségek – a titkársági határozatnak megfelelően dolgoznak. A vezető testületek összetétele az 1975-ös választások óta jobban tükrözi a gyermekek nevelésében részt vevők körét, a szövetség tagságának összetételét és a KISZ-úttörő kapcsolatok jellegét, fejlődését.[5]

Az új testületek szemléletére jellemző, hogy a kérések, igénymegfogalmazások helyett egyre inkább a mozgalom saját erejével próbálják megvalósítani feladataikat.

A gyermekek demokratikus közéletre nevelését jól szolgálják az úttörő parlamentek.

A vezetőképzésben fejlődés tapasztalható, tartalma és rendszere azonban ma még nem felel meg a követelményeknek. Nem sikerült kialakítani a KISZ politikai képzési rendszeréhez kapcsolódó és annak megfelelő színvonalú úttörővezető-képzést.

3. Az MSZMP KB Titkárság és a KISZ Intéző Bizottság határozata nyomán[6] a KISZ politikai irányító munkájában lényeges változás kezdődött. A KISZ- és

[5] Az úttörővezető testületekben 1975 óta képviselve vannak az úttörővezetők, pedagógusok, KISZ-tagok, KISZ-vezetők, KISZ-es ifivezetők, a mozgalmat segítők, a társszervek képviselői.

[6] Itt az MSZMP KB Titkárságának 1974. április 1-i, az 1. sz. jegyzetben megadott határozatára történik utalás, valamint a KISZ KB Intéző Bizottságának 1975. január 9-i határozatára, amely az előbbi határozat végrehajtásával összefüggő feladatokat tartalmazza.

úttörőkapcsolatok rendszere kiszélesedett, sokszínűvé, érdekessé, tartalmassá vált. A KISZ-szervezetekben jóértelmű „divat" lett az úttörőkkel való testvérkapcsolat. Az elmúlt két évben 20 százalékkal nőtt a KISZ-es ifivezetők száma. Az ifivezetői munka rangos KISZ-megbízatássá vált.

A területi KISZ-bizottságok úttörőmunkát irányító tevékenységében tapasztalataink szerint érvényesül a testület kollektív és a titkár személyes felelőssége. A KISZ vezető testületeinek többsége rendszeresen tárgyal az úttörőmunkával összefüggő témákat. Tapasztalható viszont az is, hogy az Úttörőszövetség önállóságát helytelenül értelmezve, több területi KISZ-bizottság az indokoltnál kevesebb alkalommal foglalkozik az úttörőélet kérdéseivel, illetve nem vizsgálja meg a KISZ-munka kérdéseinek úttörő vonatkozásait.

Ma már néhány kivételtől eltekintve, minden úttörőcsapatnak van testvér KISZ-szervezete. Ezeknek a kapcsolatoknak az alakulására jellemző, hogy az indokolt anyagi-technikai segítség mellett egyre fontosabb szerepet játszik a nevelésben való együttműködés.

Az ifivezetők odaadó munkája az elmúlt időszakban is fontos szerepet játszott a KISZ-irányítás elméleti megvalósításában. Ott erősödtek legjobban a testvérkapcsolatok, ahol a munkát ifivezetők segítették. Az ifivezetők összetétele javult, megnőtt a munkásfiatalok, a dolgozók aránya. Várható, hogy a dolgozó ifivezetők a munka, a különböző szakmák megszerettetésében, a pályaválasztás segítésében is segítséget nyújtanak a csapatoknak. Ezt jelzi az üzemekhez kihelyezett szakkörök számának növekedése, az egyre több ifi-szakkörvezető, a pályaválasztási kiállítások, vetélkedők szervezése.

A KISZ politikai irányító munkájának javulása, a testvérkapcsolat kiszélesedése, az ifivezetők munkája nagymértékben enyhítette az úttörőből a KISZ-be való átmenet gondjait is. A VIII. osztályos rajok munkájába több olyan elem épült be, amely a KISZ-alapszervezeti munkára készíti fel a pajtásokat.

II

A Titkárság tudomásul veszi az 1974. április 1-i határozat végrehajtásának tapasztalatairól szóló jelentést, és megállapítja, hogy a határozat kedvező hatást gyakorolt az Úttörőszövetség munkájára, az úttörőmunka társadalmi rangjának növekedésére. Fokozódott a párt-, állami és társadalmi szervek figyelme, segítőkészsége. Különösen elismerésre méltó az iskola, az áldozatkész pedagógustársadalom, az oktatási kormányzat közreműködése. Lényegesen javult a KISZ irányító munkája. A Magyar Úttörők Szövetségének munkája jó irányban fejlődik, következetesen dolgozik a Titkárság határozatának végrehajtásán.

A következő időszakban továbbra is a Titkárság 1974. áprilisi határozatának végrehajtása képezze a fő feladatot.

1. A párt szervei és szervezetei fokozott figyelemmel segítsék, jobban koordinálják és rendszeresebben ellenőrizzék a működési területükön levő állami, gazdasági, társadalmi szervek, tömegszervezetek és -mozgalmak gyermeknevelő tevékenységét.

2. A KISZ Intéző Bizottsága 1977-ben értékelje az 1975. január 9-i határozata végrehajtásának helyzetét és fogalmazza meg a KISZ-szervezetek további teendőit.[7]

3. A Magyar Úttörők Szövetsége hasznosítsa munkájában a párt és a KISZ, valamint saját testületeinek értékelését. Tegye meg a szükséges intézkedéseket a korábbi és jelenlegi feladatok maradéktalan végrehajtásához. A KISZ-szel és az Oktatási Minisztériummal közösen módosítsa, korszerűsítse az úttörővezetőképzés jelenlegi rendszerét, és tegyen javaslatot a feltételek javítására.

4. A Párt- és Tömegszervezetek Osztálya adjon tájékoztatót a megyei (budapesti) pártbizottságok PTO-t felügyelő titkárainak a végrehajtás tapasztalatairól, és ismertesse a további teendőket.

5. A Titkárság felkéri a Szakszervezetek Országos Tanácsa és a Hazafias Népfront Országos Tanácsa elnökségét, valamint az érdekelt társadalmi és tömegszervezeteket, hogy 1977-ben tárgyalják meg korábbi intézkedéseik végrehajtásának helyzetét.[8]

6. Felkéri a Minisztertanácsot, hogy vizsgálja meg az úttörőcsapatok központi állami támogatása érdekében hozott intézkedések végrehajtását, valamint a turizmus, a sport és a szakági munka feltételei további javításának lehetőségeit.[9]

[7] A KISZ KB Intéző Bizottsága 1977. november 24-én foglalkozott a KISZ feladataival az Úttörőszövetség mozgalmi képzésének továbbfejlesztésével. (Lásd Határozatgyűjtemény. Ifjúság: Lapkiadó Vállalat 1979. 137–138. old.) Az úttörővezetők VII. konferenciája előkészítése alkalmával, 1978. november 9-én értékelte az Intéző Bizottság az 1975-ös határozat teljesítését.

[8] A Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsa 1977. december 9-i ülésén a KISZ-szel és az Oktatási Minisztériummal közösen korszerűsítette az úttörővezető-képzés rendszerét, amelyről „A Magyar Úttörők Szövetsége mozgalmi képzési rendszere" címmel 1978-ban kiadvány jelent meg az Ifjúsági Lapkiadó Vállalatnál.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnöksége 1977. november 28-án – az MSZMP Központi Bizottsága Titkársága 1974. április 1-i és 1977. január 17-i határozata alapján – megtárgyalta „A szakszervezetek tevékenységéről az iskolák és az úttörőmozgalom segítésében" című előterjesztést és állást foglalt a további feladatokban.

A Hazafias Népfront Országos Tanácsa Elnöksége külön napirendként nem foglalkozott a határozattal, de több alkalommal, más előterjesztés kapcsán (az ifjúságpolitikai határozat tárgyalásakor, a konferenciára való készüléskor) értékelték a Hazafias Népfront e téren végzett munkáját.

[9] A Minisztertanács az 1055/1974. (X. 30.) sz. határozatában (lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1974. 262–263. old.) intézkedett az Ifjúsági Törvény gyermekkorosztályra való alkalmazásáról, az úttörőcsapatok működésének anyagi feltételeiről, az úttörő korosztályú gyermekek és az úttörőmozgalom állami támogatásáról. A minisztertanácsi határozat végrehajtása érdekében az Állami Ifjúsági Bizottság (ÁIB) által kiadott feladatterv tartalmazta valamennyi minisztérium (országos hatáskörű szerv) és a megyei (fővárosi) tanácsok tennivalóit. Az ÁIB 1978 februárjában értékelte a minisztertanácsi határozat végrehajtásának tapasztalatait.

52
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZOKTATÁS, A TUDOMÁNY ÉS A KULTÚRA TERÜLETÉN DOLGOZÓ PÁRTALAPSZERVEZETEK ELLENŐRZŐ, BESZÁMOLTATÓ TEVÉKENYSÉGÉRŐL, KÁDERMUNKÁJÁRÓL[1]

(1977. JANUÁR 17.)

I

A közoktatási, a tudományos, a kulturális területen működő pártalapszervezetekben a X. és XI. kongresszus határozatai végrehajtása eredményeként a pártélet megélénkült. Az alapszervezetekben az eltelt időszakban tovább erősödött a pártegység. A pártszervezetek befolyása nőtt, a munkahelyeken tovább javult a politikai légkör, a kongresszus utáni időszakban kibontakozó munkában, ideológiai vitákban tovább erősödött a marxista-leninista álláspont.

A tudományos életben, a közoktatásban, a kulturális és művészeti élet területén 2697 alapszervezet (az összes alapszervezet 11 százaléka) működik. Az összes párttag 6,9 százaléka (52 611 kommunista) ezekhez a pártszervezetekhez tartozik. Az összetétel heterogén, a kiváló tudós, művész, pedagógus mellett jelentős az egyéb dolgozók száma. Az alapszervezetek 52,6 százaléka 10–30 tagú, 767 alapszervezet (28,4 százalék) kis létszámú, és az sem ritka, hogy egy 5–10 tagú alapszervezet az összes dolgozó 50 vagy annál nagyobb százalékos arányát adja.

Az alapszervezetek tevékenységének egyre jobb feltételei alakulnak ki. Az eredmények alakulásában jelentős, hogy a párt kapcsolata az értelmiséggel jó. A kongresszusi és egyéb fontos határozatok kimunkálásában széles körben vettek részt (tudománypolitika, közművelődés stb.), ami növelte a párt iránti bizalmat, gyorsította ideológiai-politikai fejlődésüket. Mindenütt munkaterv alapján dolgoznak, többségükben rendszeres és tervszerű a pártélet. A pártrendezvényeken a megjelenés és az aktivitás megfelelő. A taggyűlések politikai előkészítésére egyre nagyobb figyelmet fordítanak. A pártmegbízatások tartalmasabbá, céltudatosabbá, konkrétabbá váltak. A feladatok végrehajtását évente számon kérik,

[1] A jelentést a budapesti, baranyai és Győr megyei tapasztalatok összegezése alapján a Tudományos, Közoktatási és Kulturális, valamint a Párt- és Tömegszervezetek Osztálya terjesztette a Titkárság elé.

értékelik. A közoktatásban a tagság csaknem 100 százaléka rendelkezik pártmegbízatással, a tudományos és kulturális területen is javult a helyzet.

A közoktatás, a tudomány, a kultúra területén dolgozó kommunisták ismerik, elfogadják a párt politikáját, végrehajtásában tevékenyen vesznek részt. Elsősorban azokat a párthatározatokat ismerik, amelyek a közoktatásra, a tudományra, a közművelődésre vonatkoznak. Érvényesítésük azonban még nem mindig kellő hatékonyságú. Ebben szerepet játszik a kényelmesség, helyenként a felkészültség hiánya is. Néhol még jellemző a befelé fordulás, a túlzott szakmacentrikusság, az eltúlzott tekintélytisztelet és vele összefüggő kritikátlanság, az egzisztenciális függés is.

II

1. A pártellenőrzést a kezdeti bizonytalankodás után helyesebben értelmezik, mindinkább érvényesülnek abban az elvi-politikai követelmények. Az állami vezetők többsége elfogadja és igényli is a pártellenőrzést. Az éves és hosszabb távú feladatok kialakításához kikérik az alapszervezet véleményét, számba veszik a végrehajtáshoz szükséges állami és politikai eszközöket. Mindinkább elfogadott gyakorlattá válik a feladatok végrehajtásának folyamatos figyelemmel kísérése, a részeredmények és problémák taggyűléseken történő értékelése. Néhány pártalapszervezet egy-egy fontosabb téma önálló vizsgálatával is javítja ellenőrző munkáját ideiglenes munkabizottság vagy erre felkért párttagok közreműködésével. E módszer kezdeti tapasztalatai pozitívak.

A pártellenőrzés során feltárt hibák, hiányosságok, mulasztások esetében gyakran hiányzik a felelősségre vonás vagy annak kezdeményezése.

A pártellenőrzés számottevő fejlődése mellett egyes alapszervezetekben az ellenőrzésnek szinte kizárólagos formája a beszámoltatás. Az alapszervezetek ellenőrző munkája egyre sokrétűbb, és módszereiben is összetettebb tevékenységgé válik. Az egyik leggyakoribb forma az állami vezetők beszámoltatása, amelyet igyekeznek mind tervszerűbben, tudatosabban végezni. Megfelelő előkészítés után egyre több párthatározat, állami rendelkezés végrehajtásáról kérnek átfogó beszámolót. Ilyenek: az oktatáspolitikai, az ifjúságpolitikai, a nőpolitikai határozat, a tudománypolitikai irányelvek, a kutatási programok megvalósítása, a szocialista demokratizmus, az iskolai önkormányzat helyzete, művészeti életünk időszerű kérdései, a közművelődés helyzete, az ifjúsági mozgalom feladatai stb. Az átfogó témákkal szinte minden esetben taggyűlésen foglalkoznak, és legtöbbször határozatokat hoznak a végrehajtás helyi feltételeinek javítására.

Az állami vezetők kisebb része, a pártellenőrzés tényével és fejlesztésével való általános egyetértés mellett, még nem mindig veszi szívesen a beszámoltatást,

tekintélyét félti attól. Másutt viszont kényes ügyek megoldása során egyetlen érvként a pártszervezet véleményére hivatkoznak. Kísért a formalizmus; a lényegi kérdések helyett résztémákkal foglalkoznak; esetenként az állami vezetés helyett döntenek. A párttagok egy része nem kellően tájékozott a beszámoltatás témájáról, így részvételük a taggyűlés munkájában esetenként formális.

Rendszeresebbé vált az ifjúsági szervezet munkájának ellenőrzése is, törekvés tapasztalható a közvetlen irányítás javítására. A pártszervezetek többsége napirenden tartja a többi tömegszervezet (-mozgalom) irányításának és ellenőrzésének fejlesztését. A tömegszervezetekben dolgozó párttagok pártmegbízatásainak értékelését is gyakran összekötik a beszámoltatással.

2. Az MSZMP KB 1973. novemberi – a káder- és személyzeti munka továbbfejlesztésére hozott – határozata[2] végrehajtása következtében javult a káder- és személyzeti munka tervszerűsége, egyre inkább érvényre jut a párt káderpolitikája. A közoktatásban az alapszervezetek jogainak érvényesítése sokat fejlődött, a tudományos és kulturális életben is hasonló tendenciák tapasztalhatók. Pozitív, hogy az iskolaigazgatók meghatározott időre történő kinevezésének előkészítésébe a felsőbb párt- és állami szervek bevonták az alapszervezeteket, ez elősegítette tekintélyük növekedését.

Az alapszervezetek a véleményezési jogkör alapján mindenütt elkészítették a funkciójegyzéket. A hatáskörbe vont kádereket érintő legfontosabb kérdések: kinevezés, kitüntetés, jutalmazás, fegyelmi stb. előtt az alapszervezetek döntő többsége kifejti véleményét. Gond, hogy a különböző irányító állami és tömegszervezetek – személyi kérdések eldöntéséhez – még gyakran nem kérik a pártszervezet véleményét, sokszor még nem a testület, hanem a titkár véleményez, a vezetőséget vagy a taggyűlést csak utólag tájékoztatják. A véleményezési jogkörbe vont funkciók száma helyenként indokolatlanul sok, előfordul, hogy nem vezetői funkciókat is szerepeltetnek. A véleményezési jogkör gyakorlásában mind a pártszervezetek, mind az állami-szakmai vezetés részéről jelentkeznek értelmezésbeli és eljárásbeli problémák – különösképpen a pályázat útján betöltésre kerülő vezetőfunkciók esetében.

A káderutánpótlási és -képzési tervek kialakításában, rendszeres fejlesztésében az alapszervezetek részt vesznek. A terveket évente az állami vezetéssel közösen áttekintik, értékelik, szükség szerint kiegészítik. A képzési-továbbképzési tervek általában reálisak, célirányosak, konkrétak. Az utánpótlási tervek színvonala azonban nagy eltéréseket mutat. Egyes helyeken még most sem folyamatos a káderek kiválasztása, munkájuk figyelemmel kísérése és képzésük, továbbképzésük biztosítása. Az utánpótlási tervek egy része még viszonylag szűk körből merít.

A káderpolitikai célkitűzéseknek még nem felel meg a női vezetők aránya,

[2] A Központi Bizottság 1973. november 28-i határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 620–632. old.

s az utánpótlási tervek alapján is csak lassú javulás várható. Hasonló a helyzet a fiatalokkal, azt is figyelembe véve, hogy a tudományos élet területén a bizonyítás hosszabb időt vesz igénybe, mint másutt.

Fejlődés tapasztalható a minősítések terén is. A minősítés rendszeresebbé vált. Az alapszervezetek hatékonyabban kiveszik részüket e munkából. Általában a hármas követelmény alapján értékelnek, legtöbbször konkrét feladatokat is meghatároznak. Tovább kell azonban javítani a minősítések során a konkrétságot, őszinteséget és a következetességet.

III

A közoktatás, a tudomány és a kultúra területén működő pártalapszervezetek irányításában – néhány város kivételével, ahol pedagógus pártbizottságokat hoztak létre – az irányítás általános elve, a területi elv érvényesül. A megyei pártbizottságok az elmúlt években több alkalommal foglalkoztak a tudomány, a közoktatás, a közművelődés kérdéseivel, és ez az ilyen területen dolgozó pártszervezetek irányító munkáját is színvonalasabbá tette.

Az általános követelmények és a sajátosságok figyelembevételével segítik az alapszervezetek szervezeti életének, tartalmi munkájának fejlődését. A kultúrpolitikai irányítás mindinkább a tartalmi munka szerves részévé válik.

A közbülső pártszervek is jobban segítik az alapszervezetek szervezeti életét. általános tájékoztatását, orientálását; kevésbé hatékonyan a tudomány, a kultúra, a közoktatáspolitika alapszervezetre eső feladatainak kidolgozását, végrehajtását. Beszámoltatják az alapszervezeteket végzett munkájukról. Általános tapasztalat, hogy a helyszíni segítő-ellenőrző munka rendszeresebbé vált. A városi, kerületi pártbizottságok rendszeresen tartanak értekezleteket, csoportos feladatmegbeszéléseket az értelmiségi pártszervezetek titkáraival, a járási bizottságoknál ez ritkább.

A közoktatási területen – általában évenként – a megyei pártbizottságok szervezésében járási, városi, kerületi, községi kommunista pedagógus aktívaülést is tartanak az időszerű feladatokról.

A budapesti pártbizottság és a megyei bizottságok többsége közoktatási, tudománypolitikai, közművelődési tanfolyamokkal is segíti a területen dolgozó párttitkárokat, aktivistákat.

A megyei pártbizottságok többsége a titkári tájékoztatókban a korábbinál gyakrabban közöl e területnek szóló anyagokat. A Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály „Pártmunka az iskolában" címmel módszertani segédanyagot adott ki.

A városokban kísérletképpen létrehozott városi pedagógus pártbizottságok

eddigi tevékenysége pozitív tapasztalatokat hozott. Munkájuk segítséget jelent a városi pártbizottságoknak, az alapszervezetek irányítása javult, melynek következtében a pártélet szervezettebb lett, a pártmunka tekintélye növekedett.

IV

1. A Titkárság úgy határozott, hogy az irányító pártszervek – minden szinten – gyakrabban tűzzék napirendre a vizsgált területen működő alapszervezetek tartalmi munkájának tapasztalatait, irányításuk további javításának feladatait.

2. Több tartalmi és módszerbeli segítséget kell adni az alapszervezeteknek a pártellenőrzés gyakorlásához, a beszámoltatás témáinak megválasztásához, valamint a káderpolitikai határozat következetes végrehajtásához. A véleményezési jogkörbe vont funkciók körét úgy kell kialakítani, hogy az adott terület legfontosabb vezető beosztásait foglalja magába.

3. A kísérletképpen létrehozott városi pedagógus pártbizottságokat véglegesíteni kell. Indokolt esetben nagyobb városokban a kellő feltételek kialakítása után a Titkárság engedélyezheti újabbak létrehozását.

53
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TÖRTÉNETTUDOMÁNY HELYZETÉRŐL[1]

(1977. FEBRUÁR 1.)

I
A TÖRTÉNETTUDOMÁNY HELYZETE ÉS EREDMÉNYEI

A történettudományi kutatómunka az elmúlt évtizedben jelentősen fejlődött, és a magyar történettudomány igyekezett eleget tenni a vele szemben támasztott, egyre növekvő társadalmi igényeknek.

[1] Az előterjesztést a Magyar Tudományos Akadémia II. osztálya, az érintett tudományos intézmények és egyetemi tanszékek közreműködésével készítette, amelyet a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya terjesztett az Agitációs és Propaganda Bizottság elé. A jelentés elkészítése során felhasználták az Akadémia II. Osztályának, illetve Történettudományi Bizottságának jelentését, amelyet az Akadémia Elnöksége 1976. május 25-i ülésén megvitatott és elfogadott.

1. A magyar marxista történettudomány elmúlt évtizedbeli fejlődése kiindulópontjának az a gyors ideológiai konszolidáció tekinthető, amely az ellenforradalom leverése után bontakozott ki. Az 1960-as évek első felében az éles elvi-ideológiai konfrontáció a történettudományra is jellemző volt. A kétfrontos harc jegyében egyre inkább sikerült elszigetelni mind a jobboldali revizionista, mind a baloldali dogmatikus nézeteket. Az ideológiai tisztázódás a történettudományban hosszabb időt vett igénybe, az egymásnak ellentmondó tendenciák, a marxizmus–leninizmus érvényesülését gyengítő különböző nem marxista nézetek hosszú ideig éreztették negatív hatásukat; a nem marxista, különböző eklektikus nézetek (pl.: pozitivista) napjainkban is megtalálhatóak egyes történettudományi publikációkban.

A történettudomány fejlődéséhez hozzájárultak a Tudománypolitikai Irányelvek is. Így például míg korábban elsősorban a történettudomány ideológiai-tudatformáló funkciójára esett a hangsúly, addig 1969 óta nagyobb figyelem fordítódott az ideológiai-tudatformáló, valamint valóságfeltáró funkciónak a történettudományon belül is megnyilvánuló egységére. Előtérbe kerültek az újabb, jelenkori történelmi-társadalmi valóság feltárására, elemzésére irányuló történettudományi kutatások, amelyek egyben hozzájárultak népünk történeti tudatának alakításához.

A magyar marxista történettudomány eredményei nagymértékben hozzájárultak a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus eszméi széles körű elterjedéséhez és megszilárdításához közgondolkodásunkban. Nemzeti múltunk történeti értékelése reálisabbá vált, háttérbe szorultak mind a dogmatikus, mind a revizionista leegyszerűsítések, az elvi következetesség a tárgyi anyag mind teljesebb feltárásával és kritikai értékelésével párosult. Ugyanakkor a tudományágazat megtartotta azt a nyelvezetét – azaz nem alakított ki érthetetlen szakmai zsargont –, amellyel a nem szakmabeli olvasókhoz is közérthetően szólhat.

A történettudomány képviselői is bekapcsolódtak az Agitációs és Propaganda Bizottság által ajánlott témák, valamint az Országos Távlati Tudományos Kutatási Tervben szereplő főirányok kutatásába.[2] Közreműködtek a különböző

A dokumentumhoz mellékleteket is csatoltak. 1. sz. melléklet: a történettudomány részarányának alakulása 1975-ben százalékos megoszlásban a társadalomtudományokon belül; a 2. sz. melléklet a történettudomány művelésével foglalkozó tudományos intézetek létszámának alakulását és ennek belső arányait mutatja be; a 3. sz. melléklet az egyetemeken és főiskolákon tudományos munkával foglalkozók létszámáról, egyetemi és tudományos fokozatáról ad tájékoztatást; a 4. sz. melléklet a minősítéssel rendelkező történészek életkorának alakulását (1974. szeptember 1-i adatok szerint), valamint az aspiráns felvételek alakulását mutatja be 1970–1974 között.

[2] A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1975. január 21-i ülésére történik utalás, amelyen értékelte a korábban ajánlott 17 téma munkálatainak tapasztalatait. Ennek célja az volt, hogy a társadalomtudományi kutatóhelyek kapacitásuk jelentős hányadát olyan kérdések tanulmányozására fordítsák, amelyek a párt X. kongresszusának határozataiból következtek, és amelyeknek elemzése a XI. kongresszus előkészítéséhez is hozzájárult.

párt- és állami dokumentumok – pl. a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus időszerű kérdéseit elemző pártállásfoglalás – előkészítésében.

A történettudomány fejlődéséhez hozzájárult a hazánkban hagyományosan – már az elmúlt században kialakult – erős történeti érdeklődés fokozódása is. Ezt bizonyítja, hogy az utolsó évtizedben számos fontos történeti munka, tudományos népszerűsítő mű több tízezres példányszámban kelt el. A különböző népszerű történelmi sorozatok, a helytörténeti kiadványok, a televíziós történelmi dokumentumfilmek, valamint a történelemmel foglalkozó rádióadások iránt egyre fokozódó érdeklődés tapasztalható.

2. Az Agitációs és Propaganda Bizottság korábbi állásfoglalásai[3] és az ezekre épülő akadémiai határozatok nagy hangsúllyal szorgalmazták a történettudomány erőit összefogó olyan kollektív munkák megjelentetését, amelyek szintetizálnák a hazai marxista történettudomány eddigi eredményeit, s egy fundamentális marxista magyar történeti szintézis révén népünk történeti tudatának alakításához is hozzájárulhatnának. Egy évtizeddel ezelőtt így került a történettudományi munka középpontjába az MTA Történettudományi Intézetének az irányításával – de az összes központi kutatóhely munkatársainak közreműködésével – a 10 kötetes „Magyarország története"-nek elkészítése. Az eddig elkészült kéziratok nemcsak a korábbi kutatások összegezését adják, hanem sok vonatkozásban új forrásfeltárásokon, eredeti elemzéseken alapuló új eredményeket is tartalmaznak. Különösen messze tekintenek ki a szerzők a közép-kelet-európai összefüggéseket illetően.

A munka azonban a tervezettnél jóval lasabban haladt előre, és további akadályozó tényezők – elsősorban a nem intézeti szerzők lemaradásai – mutatkoznak, amelyek nehezítik, hogy a teljes sorozat 1981 végére megjelenhessen. Első eredményeként csak 1976 tavaszán jelenhetett meg a nyolcadik kötet. Az eddigi kritika által kedvezően fogadott munka érdeme abban van, hogy ennek a politikai-ideológiai szempontból igen fontos és eddig átfogóan fel nem dolgozott korszaknak nyújtja marxista összefoglalását.[4]

Hasonló kollektív munka eredménye az egyetemi tankönyv-sorozat IV. (1848–1918) és a nemzetközi munkásmozgalom-történet (1830–1975) Akadémiai-díjjal jutalmazott kötetei, valamint a Magyar Tudományos Akadémia 150 éves történetét tárgyaló művelődéstörténeti szintézis. A Párttörténeti Intézet kollektív

[3] A szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus c. dokumentumot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 830–849. old.

[4] A „Magyarország története" 10 kötetre tervezett reprezentatív tudományos összefoglaló munkálatai 1971-ben indultak. A marxista történetírás történetében nemzetközi mércével mérve is nagy jelentőségű vállalkozás eddig megjelent V., VI., VII., VIII. kötetei a magyar nemzet 1790–1945-ig terjedő történetének tartalmi, módszertani, szemléleti szempontból egyaránt legteljesebb feldolgozását nyújtják. A módosított tervek szerint a sorozat többi kötete 1985-ig folyamatosan megjelenik.

munkái – „Munkásmozgalom-történeti Lexikon", „A szocialista forradalomért". „Munkásmozgalom-történeti Kronológia" – ugyancsak a hazai történetkutatás legújabb eredményein alapulnak.

A kutatómunka eredményei azonban továbbra is elsősorban egyéni munkákon, cikkeken, tanulmányokon mérhetők le. Több jelentős új kutatás hozott felszínre értékes eredményeket a 20. század és ezen belül a felszabadulás utáni korszak történetére vonatkozóan. Emellett több egyetemes történeti téma – elsősorban a Kelet-Európa, illetve a nemzetközi munkásmozgalom történetére vonatkozó – jutott el a publikálható eredményekig. Érdemleges eredmények születtek a hagyományos értelemben vett társadalomtörténet és az eddig nagyon elhanyagolt eszme- és művelődéstörténet területén is. Megfelelő súllyal szerepeltek az egyéni kutatási témákban hazánk nagy történeti sorsfordulói (Mohács, az 1848–1849-es polgári forradalom és szabadságharc, az 1918–1919-es forradalmak, valamint hazánk felszabadulása) és komoly erőfeszítések történtek a kiemelkedő történeti személyiségek (I. István, Dózsa György, II. Rákóczi Ferenc, Széchenyi István, Károlyi Mihály stb.) értékelésére is.

A történettudományi kutatás fejlődésének egyik legkomolyabb problémája ugyanakkor az, hogy nem kielégítő a kutatási témák koncentrációja, a rendelkezésre álló kutatási erők szétforgácsolódnak. Ez megnyilvánul a kollektív munkáknak az indokoltnál is jóval hosszadalmasabb átfutási idejében s abban is, hogy a szintetizáló igényű egyéni vállalkozások is megritkultak. Egyre kevesebben vállalkoznak nagyobb történeti egységek monografikus feldolgozására; nem ritkán ezer oldalas monográfiákban csak egy-két év történetét dolgozzák fel. A magyar munkásmozgalom történetéből, valamint a legújabbkori magyar történetből egyre égetőbben hiányzik a kommunista, a szociáldemokrata párt, illetve az egyesült munkáspárt történetét összefoglaló monográfia.

3. A történészek – különösen 1969 óta – igyekeztek hatékonyabban és szervezettebben kihasználni azokat a rendelkezésre álló fórumokat és eszközöket (Magyar Történelmi Társulat, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, rádió, sajtó, televízió stb.) is, amelyek hatékony szerepet töltenek be a történettudomány eredményeinek népszerűsítésében, terjesztésében. Az utóbbi években könyvkiadásunk – elsősorban az Akadémiai, a Gondolat és a Kossuth Könyvkiadó – sokat tett a történettudományi népszerűsítő irodalom kiadása terén (pl. *Sorsdöntő Történelmi Napok, Magyar História, Népszerű Történelem* c. sorozatok). A lehetőségek és a társadalmi igények azonban nincsenek összhangban, a történettudomány legújabb eredményei csak lassan jutnak el a köztudatba. A népszerűsítő tevékenység hatékonyságát számottevően korlátozza egy népszerű, nagy példányszámú, illusztrált humán társadalomtudományi tömeglap (esetleg folyóirat) hiánya, amelyet csak részben pótol a fővárosi és a vidéki kulturális, irodalmi

folyóiratokban, hetilapokban megjelenő nagyszámú történettudományi, történeti publicisztikai írás.[5]

4. Történettudományunk fejlődése figyelemre méltó nemzetközi elismerést váltott ki. Erősödtek a kapcsolatok a szovjet történettudománnyal – a közeljövőben közösen készített kötetek egész sora fog megjelenni –, mindenekelőtt a magyar–szovjet történész vegyes bizottság tevékenysége eredményeként. Szakmailag, tudománypolitikailag egyaránt kielégítően fejlődtek a lengyel, a bolgár és az NDK történészeivel való kapcsolatok elsősorban ugyancsak a kétoldalú vegyes bizottságok révén. A jugoszlávok kezdeményezésére magyar–jugoszláv történész vegyes bizottság megalakítása ugyancsak folyamatban van.

Gyarapodtak nemzetközi kapcsolataink a tőkés országok történészeivel is. A magyar történettudomány jól szerepelt a XIII. és a XIV. Nemzetközi Történész Kongresszuson (Moszkva 1970, San Francisco 1975.).[6] A magyar marxista történettudomány szakmai megbecsülését bizonyítják a fejlett tőkésországok történészei részéről érkező gyakori meghívások és egyéb kapcsolatkeresések. A közelmúltban például hivatalos osztrák tudományos körök kezdeményezték az osztrák–magyar történész vegyes bizottság megalakítását; az Amerikai Történelmi Társulat (USA) közös amerikai–magyar tanulmánykötet kiadását javasolta.[7] Az első angol–magyar történész tanácskozás előkészítése folyamatban van.

A polgári történettudomány képviselőivel kialakított kapcsolatokban, a lezajlott vitákban történészeink megfelelő ideológiai és politikai felkészültségről tettek tanúbizonyságot, és szereplésükkel nemcsak a magyar, hanem az egyetemes marxista történettudomány tekintélyének öregbítéséhez is hozzájárultak. Bekapcsolódtak nemcsak a Magyarország történelmére, hanem a világtörténelmi folyamatok értelmezésére vonatkozó marxista és nem marxista felfogások között folyó vitákba is.

5. A történettudományi kutatóbázis az elmúlt évtizedben ellentmondásosan fejlődött. Amíg a központi kutatóhelyeken nem történt fejlesztés, de a központi, kiemelt feladatok növekedtek, addig az egyéb kutatóhelyeken (közgyűjtemények, főiskolai történeti tanszékek, főiskolai, egyetemi tudományos szocializmus tanszékek, oktatási igazgatóságok stb.) jelentősebb fejlesztés következett be, amely

[5] Ezt a célt szolgálja a Magyar Történelmi Társulat népszerűsítő folyóirata, a *História*, amely 1978 decemberében indult, évente négyszer jelenik meg, számonként 40 000 példányban.

[6] A XIII. történész világkongresszust 1970. augusztus 16–22-én rendezték meg Moszkvában. A kongresszuson elhangzott magyar felszólalásokat lásd: Századok, 1971. 2. sz. 402–421. old. A kongresszusról Szabó Ágnes összefoglaló beszámolóját közli: Párttörténeti Közlemények, 1970. 4. sz. 197–201. old. A XIV., San Franciscóban 1975. augusztus 22–29-e között megrendezett világkongresszusról Arató Endre részletes beszámolóját közli: Századok, 1976. 3. sz. 400–528. old., Erényi Tibor beszámolóját pedig lásd: Párttörténeti Közlemények, 1976. 1. sz. 175–182. old.

[7] A Magyar–Osztrák Történész Vegyes Bizottság 1977-ben, a Magyar–Amerikai Társadalomtudományi Bizottságon belül pedig 1978-ban létrejött a magyar és az amerikai történészek szervezett együttműködése. A közös tanulmánykötet még nem jelent meg.

azonban nem párosult e kutatóhelyeknek a központi feladatból való nagyobb részt vállalásával. Különösen hiányoznak a kiemelt feladatok kutatásánál a könyvtárakban, levéltárakban és múzeumokban dolgozó történészek, akik felkészültségük és a forrásokkal való szoros kapcsolatok révén jelentősebb feladatokat is tudnának vállalni.

A történettudomány területén közel 300 személy rendelkezik tudományos fokozattal, túlnyomó többségük kandidátus. A doktorok száma meghaladja a harmincat, míg az Akadémiának jelenleg tizenegy történész tagja van. A minősítettek 82 százaléka Budapesten, elsősorban a négy központi kutatóhelyen dolgozik.

Az egyes történettudományi szakágazatok között újabban aránytalanságok mutatkoznak. Így például csökken a középkori magyar történet, a történeti segédtudományok, valamint az egyetemes történet káderutánpótlása. Egyre problematikusabbá válik a népi demokratikus, valamint a szocialista korszak kutatásának káderhelyzete is. A tapasztaltabb, minősített kutatók egy része más témák, illetve korszakok felé húzódik. Ebben a jelenségben, egyéb okok mellett, az is közrejátszik, hogy az 1945 utáni korszakok elsődleges levéltári vagy irattári forrásaihoz csak nehezen vagy egyáltalán nem juthatnak hozzá a kutatók; ugyanakkor a korszak forrásainak kiadása akadozik.

A jelenlegi és a jövőbeni várható feladatok ellátásához szükséges lesz egyfelől kialakítani a mobilitás feltételeit: az intézetekben és az egyetemeken minőségi cseréket kell végrehajtani; biztosítani kell, hogy az intézeti dolgozók legjobbjai taníthassanak az egyetemeken, és az arra érdemes egyetemi oktatók időlegesen részt vehessenek az intézeti kutatómunkában; a gyakorlatból – elsősorban az iskolákból – olyan képzett és tehetséges, fiatal történészeket kell kutatói munkára irányítani, akik képesek lesznek hozzájárulni a szakma további fejlődéséhez. Másfelől biztosítani kell, hogy a nem központi kutatóhelyeken dolgozó történészek nagyobb mértékben és szervezettebben tudjanak bekapcsolódni a központi kiemelt feladatok kutatásába.

6. A történettudományra is – hasonlóan más társadalomtudományi ágazatokhoz – jellemző, hogy központi kutatóhelyei (MTA Történettudományi Intézete, MSZMP KB Párttörténeti Intézete, Hadtörténelmi Intézet és a tudományegyetemek történeti tanszékei) igazgatásilag, szervezetileg különböző főhatóságok felügyelete alá tartoznak. Az egységes ágazati irányítás – amelynek az Akadémia II. Osztályán és a Történettudományi Bizottságon, valamint a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottságon keresztül kellene érvényesülnie – nem valósulhatott meg és helyette a szükségszerűen eltérő szempontokat érvényesítő főhatósági tudományirányítás alakult ki. A történettudományi kutatásoknak a tervezésre, ellenőrzésre és beszámoltatásra is kiterjedő ágazati irányítása az MTA és az Oktatási Minisztérium megállapodása alapján most van kialakulóban, ugyan-

akkor az egyéb főhatóságok felügyelete alatt működő kutatóhelyek (múzeumok, könyvtárak, levéltárak, párt- és társadalmi szervek intézetei stb.) továbbra is kívül esnek az egységes, tudományági irányítás hatókörén. Az egységesebb irányítás érdekében is növelni kell a TKB koordináló szerepét.

7. A történettudomány közélete alapjában egészséges, szorosabbá vált a különböző kutatóhelyek közötti együttműködés. Az idősebb történész nemzedék egy részének régebbi keletű ellentétei, illetve a feszültségmaradványok „határvonalai", amelyek korábban nagyrészt az ELTE történeti tanszékei és a Történettudományi Intézet között húzódtak, napjainkban az elvi viták és a kedvező politikai közélet hatásaként felengedtek.

A történettudományon belül jelenleg nincsenek monopóliumok, és a különböző vezető posztokon dolgozó történészek időnkénti megbeszéléseivel a szakma egyfajta kollektív vezetése is megvalósult. A tudománypolitikai pozíciók arányosan, a végzett munka és a szakmai felkészültség figyelembevételével vannak elosztva. Ugyanakkor a történettudományban is az eddigieknél határozottabban kellene törekedni a marxista eszmeiségű fiatal történészek tudományos-közéleti bevonására.

II
A TÖRTÉNETTUDOMÁNYI KUTATÁSOK SZAKMAI-IDEOLÓGIAI KÉRDÉSEI

A magyar történettudományban az elmúlt években tovább erősödtek a marxizmus–leninizmus pozíciói. A megjelent művek túlnyomó többségének eszmei-politikai kiindulópontja, tudományos meggyőződése és érzelmi elkötelezettsége a marxizmus–leninizmushoz kapcsolódik. A marxista történészek ilyen értelemben vettek részt számos elméleti kérdés tisztázásában, és a történettudományon túl az ideológiai közéletben is.

A hazánkban kialakult kedvező politikai légkör, a kétfrontos harc ideológiai sikerei és a kedvező tudománypolitikai közélet egyaránt hozzájárultak ahhoz, hogy a történettudományon belül felélénkültek a nyílt viták. Az elmúlt évtizedben is folytatódott a magyar történettudomány egyik legérdemlegesebb – még Molnár Erik írásai nyomán indult – vitája a függetlenségi küzdelmek és az osztályharc összefüggéseinek kérdéseiről.[8] Bár a viták még nem zárultak le és több kérdésben még eltérőek a nézetek, de már ma is látni lehet, hogy a kezdetben

[8] A vita anyaga, Molnár Erik problémafelvető tanulmánya és az azokkal kapcsolatos hozzászólások egy kötetbe gyűjtve megjelent: Vita a magyarországi osztályküzdelmekről és függetlenségi harcokról. Az elő- és utószót írta: Pach Zsigmond Pál. Kossuth Könyvkiadó 1965. 463. old. A kötet megjelenése után az *Új Írás* 1966. 5. sz. (105–111. old.) közölte *Mód Aladár* „A nemzeti kérdés jelentőségéről" c. cikkét, illetve újabb hozzászólását a Molnár Erik által kezdeményezett vitához.

szélsőségesen ellentétes nézetek letisztultak és az alapvető kérdésekben egyetértés tapasztalható. Teljes egyetértés van a történészek között abban, hogy mind a nacionalizmus, mind a burzsoá „szupranacionalizmus" idegen a marxista történettudománytól.

Viták folytak még a honfoglalás és a magyar államalapítás egyes kérdéseiről, 1848–1849 történeti értékeléséről, a kiegyezés előzményeiről és az 1867-es kiegyezésről, a dualista korszak értékeléséről, a Monarchia és Magyarország viszonyáról, a magyarországi szociáldemokrácia tevékenységéről, a Horthy-rendszer jellegéről, a fasizmus problémájáról, valamint egyes politikusok (Széchenyi István, Teleki Pál, Bajcsy-Zsilinszky Endre stb.) megítéléséről.

A vitákat általában a marxista–leninista szemlélet jellemezte, de tapasztalhatóak voltak olyan ideológiai bizonytalanságok és tisztázatlanságok, valamint az alapkérdéseket is érintő, elvi jellegű nézeteltérések is. A viták többsége nem maradt meg a történeti folyóiratok kissé elszigetelt hasábjain, hanem átterjedt a kulturális, irodalmi folyóiratokra, a rádióra és a televízióra is, s így a szűkebb szakmai vitákkal a szélesebb közönség is megismerkedett. A történészek szakmai vitái az irodalmi és kulturális folyóiratok vitáihoz alapot adtak, ugyanakkor a szakmai viták bizonyos aspektusait eltorzították, az ideológiai problémákat felnagyították, és tágabb teret nyitottak a leegyszerűsítő, többnyire nacionalista nézeteknek a felelevenítésére, a viták helytelen irányba terelésére.

Természetesen a történettudomány képviselői is felelősek azért, hogy a különböző szakmai viták befejezetlenek, lezáratlanok maradtak. Például a nemzeti kérdés körül kialakult vitának közel másfél évtizedes elhúzódása is azzal függ össze, hogy a vitákból kiszűrt eredmények, az eldöntött kérdések nem váltak közismertté, s így az újabb és újabb publicisztikai vitahullámok rég eldöntött problémákat dobtak újra és újra felszínre. Figyelembe véve a publicisztika és a történettudomány műfaji eltéréseit, a szakmának törekednie kellene a publicisztikával való szorosabb kapcsolat kialakítására.

A viták nyomán kibontakoztak a marxista magyar történettudományban is fellelhető nézetkülönbségek, egyes esetekben irányzatok is. Az irányzatok kialakulása részben egybeesett a történettudomány nagyfokú specializálódásával, valamint az egyes történettudományi műhelyek módszertani megújulásával. A marxista történetíráson belül kialakult irányzatok vitái részben a nemzeti kérdés megítélése és részben ezzel kapcsolatban a magyarországi fejlődésnek a kelet-európai fejlődésbe való belehelyezése körül összpontosultak, de viták bontakoztak ki olyan kérdések körül is, mint az, hogy a gazdasági-társadalmi mozzanatokra milyen súlyt kell helyezni, vagy hogy a közvetlen politikai küzdelmek mennyire kerüljenek a vizsgálódás előterébe.

A viták és irányzatok – jóllehet sokszor személyes, szubjektív mozzanatokat is tartalmaznak – a magyar történettudományban nem jelentenek káros tenden-

ciát, sőt hozzájárulnak a szakma fejlődéséhez, megújulásához. Elősegítik a történeti problémák kutatását, valamint az újabb és a tradicionális nézetek állandó kritikai vizsgálatát. A különböző irányzatok egységes elvi-módszertani igénnyel lépnek fel, és mivel a marxista történettudományon belül alakultak ki, nem érintik a történettudomány alapvető ideológiai egységét, hozzájárulnak a marxizmus–leninizmus alkotó alkalmazásához. Történettudományunk bizonyos szegényedését jelenti, hogy nem alakultak ki, illetve nem folytatódtak bizonyos történetírói iskolák, ahol az azonos érdeklődés és témaválasztás, valamint a hasonló módszertani elvek alapján egy-egy vezető tudós maga köré gyűjti és felkészíti a pályára tanítványait.

Az elért jelentős eredmények ellenére a történettudomány nem tudott még eleget tenni számos jogos társadalmi igénynek. Továbbra is támogatni kell a mélyebb összefüggéseket feltáró elemző, szintézisre törekvő művek megjelentetését. Ez megköveteli, hogy a tárgyszerűség és az elvi-ideológiai elemzés egységét minden munkával szemben egységes követelményként érvényesítsük. Egyaránt kritizálni kell mind a pozitivista anyagfeltárást, mind az elméletieskedést tükröző írásokat. Egyértelművé kell tenni, hogy elsősorban nem a korszak, hanem a téma és annak kidolgozása mutatja meg, hogy mennyiben szól az a mához. Továbbra is bátorítani, támogatni kell a társadalomtörténeti (ideértve az életmód- és életforma-történeti kutatásokat) és az elmúlt években mutatkozó fellendülés ellenére még mindig elmaradt eszme- és művelődéstörténeti kutatásokat.

A történettudomány most elfogadott középtávú (1976–1980) terve valóban a legfontosabb területekre irányítja a figyelmet és az eddigieknél határozottabban törekszik az elméleti-módszertani, historiográfiai problémák feltárására. Ugyanakkor még mindig nagy teret kaptak az apolitikus résztémák, áttekinthetetlenek a helytörténeti témák, és hiányzik a felszabadulás utáni korszak határozottabb profil- és munkamegosztása a Történettudományi Intézet, a Párttörténeti Intézet és az egyetemi tanszékek között.

Az utóbbi évtizedben szinte teljesen elapadt a közép- és újkori forrásanyag kiadása. Kívánatos lenne, hogy a nemzeti hagyományok – ideértve a forrásfeltárást és kiadást is – kutatása, természetesen nem korlátozódva a történettudományra, hanem az ún. humán tudományok egészét átfogó, tárcaszinten kiemelt témaként, bekerüljön az Országos Távlati Tudományos Kutatási Tervbe.[9]

[9] „Történelmi és kulturális hagyományaink, emlékeink" MTA tárcaszintű főirány komplex kutatásának tervtanulmány-tervezetét a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság (TKB) 1978. október 26-i ülésén tárgyalta meg és hagyta jóvá a téma kutatására, tudományos koncepciójára kidolgozott javaslatot. A tervtanulmány-tervezetet a kutatásokban részt vevő tárcák vezetői által felkért szakértők készítették. A TKB a kutatások magas szintű koordinálása és irányítása érdekében Koordináló Tanács és ennek irányításával működő, a munka szakszerűségét és szervezettségét biztosító egyéb szervek létrehozását javasolta. A TKB-nak a témáról szóló tájékoztató előterjesztését a Tudománypolitikai Bizottság is megtárgyalta és jóváhagyta.

Az eddigieknél behatóbban kell foglalkozni a történetírás eszmei-módszertani kérdéseivel is. Bár vannak figyelemreméltó eredmények a mai polgári történettudományi szemlélettel való vitáinkban ez a kritikai tevékenység még nem eléggé hatékony, átfogó és rendszeres. Egyes esetekben a nyugati polgári történettudomány módszereinek sommás elvetésével, máskor viszont módszereinek, szemléletének kritikátlan átvételével találkozhatunk. A mai polgári történetírás – elsősorban az USA-ban és az NSZK-ban – az utolsó évtizedben sokat foglalkozott Magyarország történelmével, és számos magyar vonatkozású történeti publikációt jelentetett meg; ugyanakkor a marxista magyar történettudomány mindmáig adós maradt e munkák átfogó és rendszeres belső bírálatával.

A szomszédos országokban megjelenő történettudományi publikációkban tapasztalható nacionalista tendenciák elleni fellépés kettős feladatot ró a marxista történetírásra. Egyrészt vitatkozni kell a szomszédos országokban megjelenő és nacionalista elemeket tartalmazó kérdésfeltevésekkel. A történész vegyes bizottságok, a maguk műhely jellegéből következően e viták céljaira kitűnően megfelelnek, és esetenként – politikai mérlegelés alapján – kell dönteni arról, hogy mikor szükséges egy-egy műhelyvitát szélesebb közönség elé tárni. Másrészt – ezzel párhuzamosan – állandóan vitatni és bírálni kell a hazai történetírásban jelentkező nacionalista tendenciákat, továbbá azt a módszert és felfogást, amely megengedhetőnek tartja, hogy nacionalizmusra nacionalizmussal válaszoljanak.

Kívánatos lenne, hogy a nemzetközi kapcsolatokban fokozzuk aktivitásunkat. A szocialista országokkal való szorosabb kapcsolatok fenntartása mellett, nagy figyelmet kell fordítani a nem szocialista országokkal való kapcsolatokra is. Mindenekelőtt aktívabb nemzetközi kiadványpolitikát kell folytatni, ezzel is terjesztve a marxista történetfelfogást. Mindehhez szakmailag, politikailag és nyelvileg egyaránt jól felkészült, vitakész történészekre van szükség. Tágítani kell azok körét, akik a történeti valóságot magas szakmai szinten, marxista interpretációban művelik, és hazánk határain kívül nemzetközi megbecsülést tudnak szerezni a marxista magyar történettudománynak.[10]

III
AZ AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁG ÁLLÁSFOGLALÁSA

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a tájékoztató jelentést – a vitában tett észrevételekkel – tudomásul veszi.

Megállapítja, hogy a magyar történettudományokban, különösen az utóbbi

[10] A dokumentum I–II. fejezete megjelent: A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Tudománypolitikai Irányelveinek végrehajtása és a további feladatok. Kossuth Kiadó 1978. 355–363. old.

másfél évtizedben jelentős fejlődés ment végbe: meghatározó szerepe lett a marxizmus eszmeiségének, fontos tudományos eredmények születtek, tisztázó viták zajlottak le, javult a tudományos légkör. Mindemellett folyamatos feladatnak kell tekinteni a marxista szellemiség további térhódításának előmozdítását, a rendezetlen elvi kérdések tisztázására irányuló munkát.

A történettudományok terén mutatkozó egyéb időszerű feladatok közül az Agitációs és Propaganda Bizottság az alábbiakra hívja fel a figyelmet.

A Magyar Tudományos Akadémia főtitkára adjon meg minden segítséget a Történettudományi Intézetnek, és az eddiginél következetesebb ellenőrző munkával mozdítsa elő, hogy a „Magyarország története" 10 kötetes sorozat – megfelelő eszmei, szakmai színvonalon – a tervezett határidőre megjelenjen.

A Központi Bizottság Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya, az illetékes történészek, párttörténészek bevonásával készítsen előterjesztést az Agitációs és Propaganda Bizottság számára a forradalmi munkásmozgalom, a népi demokratikus és a szocialista korszak története kutatásának szervezeti és tartalmi kérdéseiről.[11]

A Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály, történészek, szakemberek bevonásával, készíttessen összefoglaló elemzést a román és szlovák történészekkel folytatott szakmai viták tapasztalatairól, és tegyen javaslatot a vitás kérdések kezelésének módjára.

Támogatni kell a könyvtárakban, levéltárakban és múzeumokban dolgozó történészeket, hogy intézményesebben bekapcsolódhassanak a kutató munkába.

Az érintett tudományirányító szervek tekintsék át a KMP megalakulásának, valamint a Tanácsköztársaság kikiáltásának közelgő 60. évfordulójával kapcsolatos tudományos feladatokat, terveket.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság felkéri az Akadémia Történettudományi Bizottságának elnökét, hogy gondoskodjék az 1980-as történész világkongresszuson való magyar részvétel előkészítéséről.[12]

Szükséges, hogy a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság készítsen tervet az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása alapján teendő intézkedésekről.[13]

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megbízza a KB Agitációs és Propaganda, valamint Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályát, hogy a sajtó, a

[11] Ilyen felmérés eddig nem került illetékes pártszerv elé.

[12] A XV. történész világkongresszust 1980. augusztus 10–17-én rendezték meg Bukarestben. A kongresszuson elhangzott magyar felszólalások egy részét közli: Párttörténeti Közlemények, 1980. 4. sz. 149–167. old.

[13] Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása alapján a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság 1977. május 25-i ülésén foglalkozott „A történettudományi kutatások helyzeté"-ről készült jelentésből eredő konkrét – határidőkkel megjelölt – állami tudományos feladatokkal.

rádió és a televízió érintett munkatársaival beszélje meg a marxista történeti tudat fejlesztésével kapcsolatos feladatokat.

Hozzájárul, hogy az előterjesztést és az állásfoglalást, szerkesztett formában a *Századok* és a *Magyar Tudomány* megjelentesse.[14]

54
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1976. OKTÓBER 26-I HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁRÓL A PÁRTOKTATÁSBAN[1]

(1977. FEBRUÁR 28.)

A Központi Bizottság 1976. október 26-i határozata[2] hosszabb távra meghatározza pártpropaganda fejlesztésének feladatait. Előirányozza a káderképzés és -továbbképzés rendszerének korszerűsítését, továbbá az oktatómunka feltételeinek fejlesztését. E célok teljesítése érdekében a következő feladatokat kell megoldani.

1. A KÁDERKÉPZÉS ÉS -TOVÁBBKÉPZÉS FEJLESZTÉSE

A káderképzés és -továbbképzés korszerűsítése során törekedni kell:

– a politikai, ideológiai és gyakorlati munka szükségleteit jobban kielégítő ismeretanyag oktatására;

– a képzés és továbbképzés tanfolyamain a különböző témakörök ismétlődésének csökkentésére, az iskolai és iskolán kívüli formák feladatainak és tananyagainak összehangolására, s ennek érdekében az oktatási rendszer egyszerűsítésére.

Ennek megfelelően a káderképzés és -továbbképzés egyes területeit a következőképpen kell továbbfejleszteni.

[14] A dokumentum némi rövidítéssel és átszerkesztett változatban megjelent: Századok, 1977. 1. sz. 3–10. old., illetve Magyar Tudomány, 1977. 5. sz. 382–387. old. Itt az eredeti szöveget közöljük.

[1] A határozat alapját képező anyagot – amelyet a KB Agitációs és Propaganda Osztálya, a Párt- és Tömegszervezetek Osztálya és a Politikai Főiskola terjesztett be – 1977. február 15-i ülésén megtárgyalta a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága. A tanácskozáson elhangzottak alapján átdolgozott anyag került a Titkárság elé.

[2] A Központi Bizottság határozata a 47. sz. dokumentum.

Az alapfokú politikai képzés és továbbképzés formái

a) A pártalapszervezeti és tömegszervezeti vezetők, valamint a termelési alapegységek vezetőinek alapfokú politikai iskolai képzése az öthónapos pártiskolán és az esti középiskola kétéves tagozatán történik.

Az alapfokú politikai iskolai képzés közös tematikáját és tananyagát az új világnézeti és párttörténeti tanfolyam által nyújtott ismeretanyag figyelembevételével kell továbbfejleszteni.

Az esti középiskola egyéves tagozata 1978 őszétől megszűnik. Az esti középiskola kétéves tagozata a korábbi döntésnek megfelelően, de növekvő létszámmal működjön.

b) A Központi Bizottság határozatában előirányzott két új – világnézeti, illetve párttörténeti – tanfolyam átmenetet képez a tömegoktatás és a káderképzés között. Hallgatóik azok a sok éve a tömegoktatásban tanuló és esti középiskolát végzett aktív párttagok és pártonkívüliek, akik a párt- és tömegszervezetek alapszervezeteiben, valamint a termelés alapegységeiben vezetők, illetve utánpótlásként számbavehetők.

Az új tanfolyamok az 1977/78-as oktatási évtől működjenek. A hallgatók létszámát a felkészült propagandisták számától függően, fokozatosan emeljék.

A marxista–leninista világnézet alapjai c. tanfolyam tematikája tartalmazza: a dialektikus és történelmi materializmusnak a társadalom és az emberi tudat fejlődésére vonatkozó általános törvényszerűségeit s azok érvényesülésének sajátosságait a szocializmusban. A tanfolyam feladata a hallgatók dialektikus gondolkodásának és osztályszemléletének fejlesztése.

A magyar munkásmozgalom rövid története c. tanfolyam nyújtson összefüggő ismereteket a párt történeti fejlődésének egészéről és eseményeiről. A tanfolyam feladata ráirányítani a figyelmet a párt történetének legfontosabb elvi-politikai tanulságaira, a párt mai tevékenységének történeti hátterére.

A tanfolyamok esti középiskolai rendszerben – szeptember közepétől június közepéig tartó tanulmányi idővel, heti egyszeri foglalkozásokkal, félévi és év végi összefoglalókat tartva – működnek. A hallgatók tankönyvet és olvasókönyvet kapnak.

c) A helyi vezetők továbbképzése 1–4 hetes pártiskolai vagy 4–8 hónapos esti tanfolyamok keretében történik. A tanfolyamok feladata fontos párthatározatok ismertetése, sokoldalú feldolgozása, valamint a helyi vezetők a reszortfeladataik ellátására történő felkészítése.

A tanfolyamok szervezésére, működésére és irányítására a Titkárság 1975. október 27-i határozatában rögzítettek az irányadók.[3]

[3] Lásd a 13. sz. dokumentumot.

a) A marxizmus–leninizmus esti egyetem hároméves általános tagozatát a Központi Bizottság határozatában megszabott tartalmi, tematikai követelmények alapján kell fejleszteni. Ki kell dolgozni az egyéves pártiskolának, az esti egyetem általános tagozatának, és az állami egyetemi és főiskolai marxizmus–leninizmus oktatásnak a közös tematikáját és törzsanyagát.

A közös tematika és törzsanyag kidolgozása során arra kell törekedni, hogy az egységes elméleti alapokra helyezze a középfokú politikai iskolai képzést, ugyanakkor teret adjon a különböző oktatási intézmények sajátos képzési feladatai ellátásának. Az esti egyetem általános tagozata fejlesztésének további feladatait ennek figyelembevételével, a közös tematika jóváhagyását követően kell kialakítani.

A KB Agitációs és Propaganda Osztálya, a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya és az Oktatási Minisztérium Marxizmus–Leninizmus Oktatási Főosztálya 1977. II. félévében a közös tematikára vonatkozó javaslatát terjessze az Agitációs és Propaganda Bizottság elé. A munka koordinálásáért és az előterjesztésért a KB Agitációs és Propaganda Osztálya felelős. A munka során vegye figyelembe, a Titkárság 1976. január 19-i, az esti egyetem hároméves tagozata tematikájára vonatkozó határozatát és vegye igénybe a Politikai Főiskola segítségét.[4]

b) A marxizmus–leninizmus esti egyetem szakosított tagozatán a marxizmus–leninizmus három fő alkotórészét és az azokhoz közvetlenül kapcsolódó tudományágakat kell oktatni. Ennek megfelelően csökkenteni kell a tanfolyamtípusok számát, módosítani kell a szakosított tagozat tanulmányi rendjét és a nyújtott végzettség elismerését is.

A szakosított tagozatokon a következő tanfolyamtípusok működjenek:

Marxista filozófia.

A kapitalizmus és a szocializmus politikai gazdaságtana.

A nemzetközi munkásmozgalom története.

A magyar munkásmozgalom története.

A társadalomtudományok más, sajátos témaköreit a jövőben a speciális továbbképző tanfolyamok keretében oktassák.

A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya és a Politikai Főis-

[4] A Titkárság 1976. január 19-i határozata a Marxista–Leninista Esti Egyetemek hároméves alaptanfolyamának tematikájára a munkásmozgalom és a tudományos szocializmus fejlődésének legfontosabb kérdései tárgyköréből tíz, A magyar forradalmi munkásmozgalom történetének fő kérdései c. tanfolyamra kilenc, A marxista politikai gazdaságtan alapkérdései és a párt gazdaságpolitikája c. témakörből tizenöt, A marxista–leninista filozófia alapjai, a párt ideológiai tevékenységének néhány kérdéséről tizenegy témát jelölt ki, azzal az igénnyel, hogy kapjanak helyet bennük a XI. pártkongresszus dokumentumai is.

kola 1977 II. félévében terjesszen javaslatot az Agitációs és Propaganda Bizottság elé a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem szakosított tanfolyamai új tematikájára. A szakosított tagozatokon az oktatás a Politikai Főiskola tanulmányi programjai és jegyzetei alapján folyjon. A később előterjesztésre és jóváhagyásra kerülő tematikák alapján az oktatáshoz szükséges tan- és segédanyagokat a jövőben a Politikai Főiskola készítse el és a Kossuth Könyvkiadó adja ki.

A szakosított tagozaton egy szak elvégzését a jelenlegi két évről háromra kell emelni, a két egyéves kiegészítő szak megszűnik. A három év hat szemeszteréből négyet a főtárgy, kettőt pedig a kapcsolódó tudományágak ismeretei feldolgozására kell fordítani.

Egy szak elvégzése felsőfokú politikai iskolai végzettségnek számít. Az eredményes vizsga alapján a hallgatók bizonyítványt kapnak, amelyet a pártszervek és az állami intézmények a vezetői munkakör betöltéséhez, illetve egyetemi és főiskolai tanulmányok esetén felsőfokú politikai iskolai végzettségnek ismerjenek el.

Az államvizsga rendjére, illetve a diplomaszerzés módozataira vonatkozóan a KB Agitációs és Propaganda Osztálya három hónapon belül terjesszen javaslatot a Politikai Bizottság elé.[5]

A szakosított tagozat hallgatói lehetnek: mindenekelőtt a káderképzésben oktató, illetve utánpótlásként tervbe vett propagandisták, olyan felsőfokú politikai végzettséggel még nem rendelkező propagandisták, akiknek annak megszerzését a párt, a tömegszervezetek és az állami szervek előírták; a káderfejlesztési tervekben felsőszintű munkakör betöltésére alkalmasnak minősített párttagok és pártonkívüliek, illetve olyan értelmiségiek és társadalmi aktívák, akiknek a felsőfokú képzését a megyei (Budapesten a kerületi) párt-végrehajtóbizottságok szükségesnek tartják. Az utóbbiak köre Budapesten és a jelentős értelmiségi rétegek-

[5] Az államvizsga rendjével, a diplomaszerzés módozataival 1978. május 10-i ülésén foglalkozott a Politikai Bizottság. Megállapította: 1. Az esti egyetem szakosított tagozatain az államvizsgák letételét, valamint az év végi oklevelek kiadását meg kell szüntetni. A tagozatot eredményesen elvégző hallgatók kapjanak bizonyítványt, amely az elvégzett szakból a felsőfokú politikai végzettség megszerzését igazolja; 2. Az állami elismerésre vonatkozó rendelkezést a következő alapelvek szerint módosította: *a)* a bizonyítvány minden olyan vezető munkakör betöltésénél érvényes, ahol a felsőfokú politikai végzettséget határozatok vagy rendeletek előírják; *b)* a bizonyítvány megszerzését követő *tíz éven belül* az állami egyetemeken vagy főiskolákon az azonos tartalmi ismereteket nyújtó marxista–leninista tantárgyakból a felvételre jelentkezők kapjanak felmentést, azokon az egyetemeken és főiskolákon, *ahol a marxizmus–leninizmus államvizsga* tárgya, a szakosított tanfolyamot végzetteket mentesíteni kell a kollokviumok és a szigorlatok alól, az *államvizsgát* azonban mint az egyetem hallgatói tegyék le; *c)* a szakosított tagozatot eredményesen elvégző propagandistáknak lehetővé kell tenni, hogy nagyobb számban végezzék el a társadalomtudományi karokon a hároméves kiegészítő szakokat és pedagógiai képesítést nyerjenek.

kel rendelkező nagyvárosokban az átlagosnál szélesebb lehet. Még egy szak elvégzését 10 éven belül ugyancsak a megyei (budapesti) párt-végrehajtóbizottságok engedélyezhetik. A tervszerű beiskolázás fokozása mellett a pályázati felhívás rendszerét is fenn kell tartani.

A felvétel feltétele továbbra is a középfokú politikai iskolai végzettség, a sikeres felvételi vizsga és az illetékes párt-, tömegszervezeti és állami vezető hozzájárulása. A jövőben a felvételi kérelmeket a közbeeső pártbizottságok lássák el ajánlással.

A szakosított tagozat új rendszere az 1978/79. oktatási évtől kerüljön bevezetésre.

c) Az elméleti, politikai továbbképzés rendszere a felső- és középszintű vezetők felkészültségének folyamatos frissítését oldja meg. Ezt az általános és a speciális továbbképző tanfolyamok szolgálják. E területeken a következő fejlesztési feladatokat kell megoldani:

Az általános továbbképzés zömében 8–10 hetes pártiskolai tanfolyamokon történik. Ennek ki kell alakítani a levelező rendszerű változatát is, elősegítve a pártiskolai képzés arányának csökkentését, a középszintű vezetők ötévenkénti egyszeri továbbképzését.

A speciális továbbképzés területén kevesebb, ugyanakkor az elmélet és a politika egy-egy sajátos témakörét átfogóbban feldolgozó tanfolyam működjön. A kétéves speciális továbbképző tanfolyamok tematikáit az utolsó félévben a hallgatók munkáját közvetlenül elősegítő szaktárgy oktatásával ki kell egészíteni.

A következő években az alábbi speciális továbbképző tanfolyamok működjenek:

Gazdaságpolitika – 2 éves.
A magyar munkásmozgalom története – 2 éves.
Pártirányítás és pártélet – 2 éves.
A szocialista kultúra és közművelődés – 2 éves.
A nemzetközi politika – 2 éves.
A szocialista állam fejlődése és működése – 1 éves.
A marxista etika – 2 éves.
A marxista esztétika – 2 éves.
A marxista valláskritika és egyházpolitika – 2 éves.
A marxista szociológia elvei és módszerei – 2 éves.
A politikai oktatás pedagógiája – 2 éves.

A speciális továbbképző tanfolyamok közül a megyei (budapesti) pártbizottságok azokat szervezzék meg, amelyek indítását a politikai szükségletek indokolják, illetve amelyeken a színvonalas oktatómunka feltételei biztosítottak.

Az általános és speciális továbbképző tanfolyamok működésére, a megyei (budapesti) pártbizottságok ehhez kapcsolódó feladataira a Politikai Bizottság és a

Titkárság ide vonatkozó határozatai az irányadók.[6] A pártbizottságok a jövőben maguk is törekedjenek a helyi igényeket kielégítő speciális továbbképző tanfolyamtípusok számának csökkentésére, a helyi szükségleteket tükröző tematikákat, témaköröket inkább az utolsó félév szaktárgyainak keretében oktassák.

A káderek továbbképzésének módosított formái az 1978/79. oktatási évtől működjenek.

d) Az önálló tanulás bevezetése és megszervezése. Szervezett, irányított önálló tanulás a pártban, az elmúlt években – az aspirantúra kivételével – nem folyt. Tapasztalatok hiányában a kezdeti időben kísérleti jelleggel és korlátozott mértékben kell az önálló tanulási rendszer kialakítását megkezdeni. Az önálló tanulás szervezése és irányítása a következő elvek és módszerek szerint történjen.

Az önálló tanulás tárgyát képező témák a társadalmi, gazdasági, politikai és ideológiai feladatok figyelembevételével, a megyei (budapesti) pártbizottságok javaslatai, illetve az önálló tanulók egyéni kezdeményezései alapján alakíthatók ki.

Az önálló tanulásba magas elméleti képzettséggel, széles körű gyakorlati tapasztalattal rendelkező párttagok kapcsolhatók be. Létszámuk kezdetben az 1000–1500 főt ne haladja meg.

Az önálló tanulók számára jól felkészült, tapasztalt pártmunkások vagy hivatásos oktatók köréből konzultánsokat kell kijelölni.

Az önálló tanulás tanulmányi rendje: a tanulmányi idő – a téma jellegétől függően – 1,5–3 év. Az önálló tanuló témafeldolgozási tervet készít, melyet a konzultáns hagy jóvá. A tanulmányi idő alatt a konzultáns szükség szerint, de legalább negyedévenként konzultál a tanulóval, segíti és ellenőrzi annak munkáját. A tanuló az önálló tanulás befejezéseként a konzultánsnak beszámol munkájáról, illetve dolgozatot készít, amelyet a konzultáns minősít, s amelyet különböző pártfórumokon vitára lehet bocsátani. Az elkészült dolgozatokat a pártbizottságok értékük szerint hasznosítsák a munkában, az oktatásban.

Az önálló tanulók személyét és témáit a megyei (budapesti) pártbizottság ellenőrzése mellett a városi, járási és a budapesti kerületi párt-végrehajtóbizottság hagyja jóvá. A konzultánsokat a megyei (budapesti) párt-végrehajtóbizottság bízza meg. Az oktatási igazgatóságok feladata a konzultánsok munkájának koordinálása, az önálló tanulók segítése.

A KB Agitációs és Propaganda Osztálya témajavaslatokkal, bibliográfiákkal és módszertani segédanyagokkal segítse az önálló tanulók és a konzultánsok munkáját.

[6] Erre vonatkozóan lásd: A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970. 51–54., 119–122., 235–244. old., 1971–1975. 52–57., 451–456., 470–474., 776–780. old.

A pártoktatás tartalmi és szervezeti feltételeinek fejlesztésére minden szinten, rendszeresen törekedni kell. Ennek érdekében most a következő központi feladatokat szükséges megoldani.

a) Az oktatási igazgatóságok függetlenített oktatói létszámának bővítésére a KB Agitációs és Propaganda Osztálya rövid időn belül terjesszen javaslatot a Politikai Bizottság elé.

b) A Központi Bizottság határozatában megszabott eszmei, politikai és képzési, nevelési feladatok teljesítése érdekében fejleszteni kell a propagandisták képzésének, továbbképzésének és oktatómunkájuk folyamatos segítésének feltételeit.

A Politikai Bizottság 1976. augusztus 10-i, a pártrendezvényekkel összefüggő kérdések szabályozására hozott határozatának[7] végrehajtása során helyenként a propagandisták képzését szolgáló rövid tanfolyamok szervezése, valamint a propagandista szemináriumok működése terén keletkezett zavarokat meg kell szüntetni.

A pártoktatás minőségének és hatékonyságának növelése érdekében a megyei (budapesti) pártbizottságok a propagandisták felkészítése és továbbképzése érdekében a jövőben is szervezzenek rövid (2–8 hetes) pártiskolai tanfolyamokat. Ilyen tanfolyamokra főleg olyan propagandistákat küldjenek, akiknek gyorsított felkészítése indokolt, illetve akiknek esti tanfolyamokra történő beiskolázása nehézségekbe ütközik.

A pártpropagandisták, az állami oktatási rendszerben tanító marxista oktatók és a tömegszervezeti vezető propagandisták munkájának folyamatos elméleti, politikai segítése érdekében 1977 évtől kezdődően, időszakos kiadványként *Propagandista* címmel jelenjen meg folyóirat.[8]

[7] A Politikai Bizottság 1976. augusztus 10-i, a pártrendezvényekről szóló határozata összegezte a Központi Bizottság 1975. november 26–27. ülésén hozott döntések végrehajtásának tapasztalatait, amely szerint a pártrendezvényeket (pártcsoport és vezetőségi ülések, taggyűlések, pártnapok, pártoktatás) munkaidőn kívül kell megtartani. A KB Titkársága 1977. december 19-i ülésén ellenőrizte a Politikai Bizottság 1976. augusztusi határozata végrehajtásának a helyzetét, és megállapította: a határozat végrehajtása megfelelő ütemben halad, de annak következetesebb végrehajtására hívta fel a figyelmet. Mint ezt a határozat melléklete kimutatja, ekkor országosan az éves munkaidőalap-kiesés a KSH adatai szerint 16 százalék volt. Ennek megoszlása: 54 százalék fizetett szabadság, 34 százalék betegállomány, 7,4 százalék fizetett – katonai kötelezettség, állampolgári elfoglaltság, tanulmányi szabadság, tanfolyamok stb. – 3,4 százalék fizetés nélküli távollét, 1,2 százalék igazolatlan hiányzás. Az összmunkaidőalap-kiesést 100-nak véve kb. 1,5–2 százalékot vett igénybe az esti iskolai elfoglaltság, politikai tanfolyamok stb. A mozgalmi rendezvényekből adódó munkaidőkiesésről a KSH-nak nincsenek adatai, ezt azonban kb. 0,3–0,5 százalékra becsülték.

[8] A *Propagandista* c. folyóirat első száma 1977 novemberében jelent meg. Ezt követően 1978-ban négy, 1979-ben és 1980-ban hat alkalommal jelent meg a folyóirat, átlagosan 55 000 példányban.

A folyóirat célja: a politikai célokhoz, fontos határozatokhoz kapcsolódó propagandafeladatok ismertetése; a társadalomtudományok új eredményeinek rendszeres, az oktatás számára adaptált közvetítése; az oktatás során felszínre került eszmei, politikai problémák megválaszolása; a propagandamunka pedagógiai elveinek és bevált módszereinek terjesztése.

A folyóirat munkájának elvi irányításáért a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya felelős. A munka folyamatos irányítására alakuljon szerkesztő bizottság, a kiadói munka lebonyolításáról pedig a Kossuth Könyvkiadó gondoskodjék.

55
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ALKOHOLIZMUS HELYZETÉRŐL ÉS AZ ELLENE FOLYTATOTT KÜZDELEM FELADATAIRÓL[1]

(1977. FEBRUÁR 28.)

I

A Politikai Bizottság és a kormány 1960 és 1977 között több határozatot hozott az alkoholizmussal kapcsolatban.[2] E határozatok célul tűzték ki, hogy csökkenjen az alkoholfogyasztás, megelőzzék az alkoholizmus várható káros társadalmi, erkölcsi és gazdasági következményeit.

A korábbi határozatokat az indokolta, hogy a különféle bűntettek, a balesetek, a betegségek és a válások oka jelentős százalékban a részegeskedés, illetve az alkoholos befolyásoltság volt. A határozatok felhívták a figyelmet, hogy a túlzott alkoholfogyasztás és a részegeskedés a társadalomra nézve veszélyessé válhat, ha nem küzdünk hatékonyan ellene.

[1] Az előterjesztést a kérdésben érdekelt minisztériumok, főhatóságok és az Alkoholizmus Elleni Országos Bizottság (AEOB) bevonásával a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya készítette. Mellékletként több nemzetközi összehasonlító, illetve az alkoholizmus okozta károkat kimutató táblázatot csatoltak az anyaghoz.

[2] A Politikai Bizottság 1960-ban foglalkozott az alkoholizmus elleni harc kérdésével, a kormány 1962-ben, 1965-ben és 1976-ban úgynevezett háromezres határozatokban jelölte ki a feladatokat.

A határozatok fontos feladatként írták elő a lakosság körében végzendő felvilágosító-nevelő tevékenység javítását. Felhívták a figyelmet arra, hogy az alkoholizmus elleni megelőző és felvilágosító munka különösen fontos az ifjúság védelmében. A feladat megoldásához a társadalmi szervek segítségét kérték.

Az alkoholizmus tudományos, egészségügyi, gazdasági, szociális és erkölcsi vonatkozásainak beható és rendszeres tanulmányozására, megfelelő javaslatok kidolgozására, valamint az alkoholizmus elleni propaganda – és egyéb tevékenységek – koordinálására megalakult az Alkoholizmus Elleni Országos Bizottság.[3] Az állami és társadalmi szervek megkezdték a határozatokban foglaltak végrehajtását, intézkedéseik azonban nem bizonyultak elégségesnek: az alkoholfogyasztás tovább nőtt, és a társadalomra nézve veszélyessé vált. Közrejátszott ebben a határozatok következetlen végrehajtása, illetve a végrehajtás ellenőrzésének elmulasztása. Az intézkedések nem tudták ellensúlyozni az alkoholforgalmazás és -fogyasztás megtervezett növekedését. Sem a megvalósított állami intézkedések, sem a felvilágosító, nevelő és propagandatevékenység nem eredményezte a közgondolkodás kedvező irányú változását, az alkoholizmus társadalmi veszélyességének felismerését. A társadalom aktív részvétele nélkül pedig a jövőben sem várható hathatós eredmény.

II

Hazánkban az alkoholtartalmú italok fogyasztása az elmúlt másfél évtized alatt jelentősen növekedett. Az egy főre jutó fogyasztás, abszolút (100 fokos) alkoholban számolva 1975-ben 10 liter, az 1960. évinél 64 százalékkal – ezen belül a tömény szeszesital 150 százalékkal – magasabb. Nem számszerűsíthető a pálinka zugfőzéséből és forgalmazásából adódó fogyasztás.

Az elmúlt 15 évben a szeszes italok forgalmának növekedése a bolti kiskereskedelemben nagyobb volt, mint a vendéglátóiparban, de mennyiségét tekintve ma is a vendéglátóipari fogyasztás a számottevőbb. A termelés és forgalmazás során keletkező állami tiszta bevétel 1975-ben körülbelül 13 milliárd forint volt.

A hazai alkoholfogyasztás számos szocialista és tőkés országot megelőz. A lakosság szeszes italra fordított, egy főre jutó kiadása 1976-ban meghaladta a 2800 forintot. Az V. ötéves terv az alkoholos italok termelésének, forgalmazásának

[3] Az AEOB 1962-ben a kormány 3012/1962. sz. határozata alapján alakult meg. Elnöke az egészségügyi miniszter, titkára a Vöröskereszt főtitkára. A bizottság a Vöröskereszt mellett működik, több albizottsága és munkacsoportja tevékenykedik. Megyei, kerületi, járási és üzemi szervezetei vannak, a Vöröskereszt hasonló szervei mellé rendelve. Széles körű klubhálózatot hozott létre (Gyógyult Alkoholisták Klubja). Folyóirata, az *Alkohológia* 1970 óta jelenik meg, évente négyszer.

14 százalékos emelkedésével számol, szemben a IV. ötéves terv éveiben bekövetkezett 10 százalékos növekedéssel.

A határozat alapján sor került az alkoholmentes italok termelésének növelésére, választékának jelentős bővítésére. Ezek, a kólaitalok kivételével, ártámogatással kerülnek forgalomba. Az üdítőitalok évi átlagos fogyasztásnövekedése kétszerese az alkoholtartalmú italokénak. Mérséklő hatása az alkoholfogyasztásra abban mutatkozott meg, hogy amíg 1966–1970 között az alkoholfogyasztás 34 százalékkal emelkedett, addig a IV. ötéves terv periódusában a növekedés 10 százalékos volt.

Az alkoholfogyasztás növekedésével emelkedik az alkoholista betegek száma. Az alkoholizmus hazánkban már 1968-tól a népbetegség méretét eléri. Magyarországon ma mintegy 150 000 alkoholista beteg él, s számítások szerint a napi másfél deciliter abszolút alkoholt vagy annál többet fogyasztók – a súlyosan veszélyeztetettek – száma kb. 400 000. A kórházakban ápoltak adatai is az iszákosság és az alkoholizmus terjedésére utalnak.

Figyelemre méltó, hogy ma már a 30–40 évesek korosztályához tartozók között is nagy számban találkozhatunk előrehaladott alkoholizmussal. Különösen veszélyeztetettek a városba kerülő jól kereső fiatalok, az ingázók, a munkásszállók lakói.

Az egészségügyi hálózat fejlesztése sem a múltban, sem jelenleg nem tart lépést az alkoholista betegek kezelése terén jelentkező növekvő igényekkel. Ismert, hogy a beteg gyógyulási szándéka nélkül – járóbeteg-ellátás keretében végzett kezeléssel – gyakorlatilag eredményt elérni nem lehet. A fekvőbeteg-intézeti kezelés során pedig a jelenleginél hosszabb időre és így több ágyra lenne szükség a gyógyításhoz.

Az eredménytelen elvonókezelések magas száma negatív hatást vált ki a betegek körében és a társadalomban. Gyakori a visszaesések száma is. Ez – valamint az a körülmény, hogy az alkoholisták egy részénél csak hosszabb, munkaterápiával is kombinált kezelés vezethet eredményre – tette szükségessé az 1974. 10. tvr. alapján létesített alkoholelvonó munkaterápiás intézet felállítását.[4]

A túlzott italfogyasztás a népgazdaságnak jelentékeny kárt okoz. Az elterjedt mértéktelen ivás a termelékenység növelésének is akadálya, az üzemi és közlekedési balesetek egyik legfőbb oka. A hétvégi, fizetésnapi mértéktelen italozással függ össze az 1–3 napos keresőképtelenség arányának jelentős növekedése. A rokkantak számának alakulásában is szerepet játszanak az iszákosságból eredő szövődményes betegségek. Nem számszerűsíthető az a társadalmi, erkölcsi kár,

[4] Lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1974. 90. old. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 75–76. §-a azóta az alkoholista bűnözők kényszergyógyítását is lehetővé teszi. (Magyar Közlöny, 1978. 92. sz. 1055. old.)

amit a túlzott alkoholfogyasztás a családi életben (válás, öngyilkosság), továbbá a gyermeknevelésben okoz. Az állami gondozásban levő gyermekek közül csaknem minden másodikat azért kellett családjából kiemelni, mert a szülők alkoholisták.

Az alkoholizmus és a mértéktelen alkoholfogyasztás a társadalmi normáktól eltérő viselkedési formák egyik változatának tekinthető. Így bizonyított az összefüggés az alkoholizmus és az öngyilkosság között, ismert a bűnözők alkoholfogyasztásának gyakorisága. Az öngyilkossági okok között az alkoholizmus második helyen áll. A bűnözésben az alkoholos befolyásoltság évről évre növekszik; 1959-ben a bűntettesek 20,6 százaléka, 1975-ben 27,5 százaléka követte el ittas állapotban cselekményét. Egyes erőszakos cselekményeknél 50–60 százalékban is szerepel az alkoholos befolyásoltság. Különös figyelmet érdemel az ittas bűnelkövetés növekvő tendenciája a fiatalkorúak soraiban. Súlyosbítja a helyzetet az az új, káros szokás, hogy egyesek egészségük súlyos veszélyeztetésével a kábítószerek hatásához hasonló állapotba juttatják önmagukat alkoholtartalmú italok és bizonyos gyógyszerek egyidejű fogyasztásával. Növekszik az alkoholizmussal összefüggő rendőri intézkedések száma is.

Az alkoholos ital árusításának megtiltása a munkahelyeken a munkafegyelem megszilárdítását célzó egyéb intézkedésekkel van összhangban. E rendelkezés – a munkahelyek állami és társadalmi vezetőinek, a munkahelyi kollektíváknak szilárd és határozott állásfoglalásával – jelentős előrelépést jelenthet a munkaidő előtti és alatti alkoholfogyasztást elítélő közszellem kialakításában.

A határozatokban foglaltak végrehajtására, az alkoholizmus elleni küzdelem fokozása érdekében széles körű jogszabályalkotó tevékenység is folyt. Olykor a jogszabályok nem elég visszatartó erejűek, mint például a jogosulatlan italmérés és a tilos pálinkafőzés esetében. Nincs elegendő visszatartó hatásuk az ittas személyt, illetve fiatalkorú kiszolgálását tiltó rendelkezéseknek sem. Máskor a jogszabályok hatékonyságát rontja, hogy az eljárás nehézkes, gyakran elhúzódik.

A kormányhatározatok felhívták a figyelmet arra is, hogy az alkoholizmus elleni küzdelem fokozásában kiemelt helye van a megelőzésnek – és ennek érdekében meggyőzőbbé kell tenni, a felvilágosító, nevelő és propagandatevékenységet. A tömegtájékoztatási szervek munkájában az utóbbi években nagyobb helyet kapott az alkoholizmus elleni propaganda. A televízió és a rádió egy-két sikeres adásában felhívta a társadalom figyelmét az alkoholizmus veszélyeire. A sajtó is rendszeresen foglalkozik a kérdéssel. Nincs még viszont megfelelő, jól összehangolt munkamegosztás, hiányzik a tervszerű, egységes felvilágosító és propagandamunka, az egységes nevelői ráhatás.

Az alkoholizmus terjedését visszaszorító intézkedések kezdeményezésében az utóbbi időben jelentős szerepe van az Alkoholizmus Elleni Országos Bizottság tevékenységének. A bizottság azonban nem tudta maradéktalanul ellátni a kor-

mányhatározat alapján ráruházott feladatokat, ehhez ugyanis nem rendelkezik megfelelő feltételekkel. Az érdekelt állami és társadalmi szervek alkoholizmus elleni tevékenységének koordinálása bizottságban nehezen oldható meg. Kezdeményező, koordináló feladatán kívül, más hatásköre nem lévén, a bizottság munkájában részt vevő állami és társadalmi szervek sem tulajdonítottak tevékenységének megfelelő fontosságot. Hasonló problémákkal küzdenek a területi alkoholellenes társadalmi bizottságok is.

III

A kialakult jelenlegi helyzet szükségessé teszi a feladatok újbóli megjelölését, konkretizálását. Figyelembe kell venni, hogy az alkoholizmus terjedésében hazánkban is több tényező játszik szerepet. A tradíciók, helytelen szokások, a növekvő szabad idő egészséges és kulturált felhasználásában mutatkozó hiányosságok, az átmeneti társadalomban fellelhető ellentmondások személyiségkárosító hatása és az alkoholnak a pszichés feszültséget csökkentő szerepe mind jelentőséggel bír. Ezért van szükség komplex intézkedésekre, melyek kiterjednek a megelőzés fokozására, az alkoholizmus okainak kutatására és feltárására, a megbetegedettek hatékonyabb gyógyítására, a jogszabályok következetes végrehajtására. Ezeket a célokat szabták meg lényegében az eddigi kormányhatározatok is, ezért alapvető új rendelkezésekre nincs szükség.

A célok megvalósítása érdekében a nevelő és propagandatevékenységnek nem általában az alkoholfogyasztás, hanem a túlzott, káros ivási szokások ellen kell fellépnie, az alkoholizmus megelőzését kell szorgalmaznia. Különösen fontos feladat az ifjúság alkoholizmus elleni nevelése. Alapvető kérdés, hogy az állami szervek gazdasági és politikai intézkedései összhangban álljanak a társadalom nevelő és propaganda tevékenységével.

A jelenlegi helyzetben meg kell határozni azokat a komplex feladatokat, amelyek magukban foglalják az állami szervek felelősségét és hatékonyabb intézkedéseit, továbbá ezek összehangolását a neveléssel. Az állami és társadalmi szervek, a munkahelyek, az érdekelt kulturális és nevelő intézmények, a tömegtájékoztatási eszközök sajátos teendői ezek alapján világosan meghatározhatók. Fontos az is, hogy az Alkoholizmus Elleni Országos Bizottságban részt vevők megfelelő szinten képviseltessék magukat, és így a bizottság a megállapított feladatkörét hatásosabban láthassa el. Tovább kell fejleszteni az alkoholizmus elleni országos és területi társadalmi bizottságok működését, amelyek feladata a helyi koordináció, a megelőzés és az utógondozást szolgáló tevékenység állami szervezése társadalmi segítséggel.

Az Alkoholizmus Elleni Országos Bizottság és a területi társadalmi bizottsá-

gok rendszeresen kapjanak és adjanak tájékoztatást a tervezett intézkedésekről, illetve a határozatok végrehajtási, ellenőrzési tapasztalatairól.

A mértéktelen alkoholfogyasztás visszaszorításának egyik feltétele az alkoholtermelés és -forgalmazás felülvizsgálata. Gondoskodni kell az érvényes rendelkezések betartásának fokozottabb ellenőrzésével és újabb intézkedésekkel a szeszesital-kínálat csökkentéséről és a vendéglátásban a forgalmazás időbeni korlátozásáról. A kínálatcsökkentés végett szükségesnek látszik a 0,05 és 0,1 literes palackozású szeszes ital forgalmazásának megszüntetése, ami évi kb. 200 milliós állami bevételkiesést jelenthet. A felszabaduló palackozógépeket és üveggyártó kapacitást más helyen kell felhasználni (pl. gyógyszeripar). Arra alkalmas időben a tömény szesz fogyasztói árát felül kell vizsgálni. Az alkoholos italok árszerkezetét úgy kell kialakítani, hogy ez az alacsonyabb szesztartalmú italok fogyasztása irányában hasson. Továbbra is biztosítani kell az alkoholmentes italok ártámogatását.

Az egészségügyi intézményekben folyó alkoholelvonó kezelések jogi szabályozása olyan időszakban történt, amikor ehhez a személyi és tárgyi feltételek csak korlátozott mértékben voltak meg. Jelenleg a járóbeteg-ellátás rendszerében már 80 helyen végeznek elvonókezelést. Arra kell törekedni, hogy kényszer-elvonókezelést minden esetben fekvőbeteg-ellátó intézetben kezdjenek el, és ahol szükséges, a mainál hosszabb ideig tartsák bent a beteget. Az alkoholelvonó rendelkezések és az intézeti gyógykezelés szakmai irányelveit korszerűsíteni szükséges. Az ellátás egységes irányítására szakmai központot kell szervezni oz Országos Ideges Elmegyógyászati Intézetben.[5]

Fel kell számolni azt az orvosi gyakorlatot, amely a gyógyítást az elvonókúrára szűkíti le, mivel a testileg-lelkileg és szociálisan károsodott betegnél az alkoholfogyasztástól való tartózkodás elérése csak a kezelés kezdetét jelenti. A gyógyítás legfontosabb része a személyiség fejlesztése abból a célból, hogy az iváshoz vezető okok feltárásával az alkoholista képessé váljék azok legyőzésére, a családi, a munkahelyi konfliktusok rendezésére, a visszailleszkedésre, kedélyének, életszemléletének, életstílusának áthangolására. Ehhez az orvosnak társadalmi segítségre is szüksége van. E célból létesültek a társadalmi szervek keretében alkoholellenes klubok, melyek a gyógyulási esélyt javítják és a visszaesések mélységét csökkentik. Csupán társadalmi alapon ezek azonban eredményesen dolgozni nem tudnak, munkájuk személyi és tárgyi feltételeit a helyi tanácsok költségvetésében fokozatosan biztosítani kell. Egy új klub beindítása (felszerelése stb.) kb. 50 000 forint, működtetési költsége kb. évi 80 000 forint.

Minden szervnek, intézménynek és szervezetnek szorgalmaznia kell az alkoholizmus visszaszorítását szolgáló, érvényben levő jogszabályok és egyéb rendelke-

[5] Az Alkohológiai Tudományos Módszertani Központot 1977 végén hozták létre az Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézet alárendeltségében.

zések betartását. Szigorúbb intézkedéseket kell tenni a tilalmat megszegők, illetőleg az ellenőrzést elmulasztók maradéktalan felelősségre vonására. Kerüljön sor a túlzott alkoholfogyasztás visszaszorításával összefüggő jogszabályok és egyéb rendelkezések felülvizsgálatára és ahol szükséges, szigorítására s a bürokratikus elemek csökkentésére.[6]

Különös figyelmet kell fordítani a zugpálinkafőzés és kereskedelem visszaszorítására, megszüntetésére, az ehhez szükséges jogszabályok megalkotására.

Az alkoholizmus elleni küzdelemben növelni kell a helyi tanácsok felelősségét is. Kiemelkedő szerepük lehet a munkahelyi kollektíváknak a túlzott alkoholfogyasztás mérséklésében. Az egyre inkább általánossá váló szocialista brigádmozgalom céljai között szereplő szocialista életmód megvalósítása segítséget adhat az alkoholizmus elleni küzdelemhez is. Szükséges – az üzemek preventív feladatait is meghatározó – átfogó javaslat kidolgozása, amely a munkafegyelem és a balesetvédelem keretein túl a vállalati családpolitikai munka körében foglalkozna az iszákosság és az alkoholizmus megfékezésének lehetőségeivel, módjaival, eszközeivel. Mindezekben jelentős szerepe van a vezetők példamutatásának.

Az alkoholizmus ellen irányuló felvilágosító, nevelő és propagandatevékenységnek elő kell segítenie a káros ivási szokások társadalmi elítélését, megváltoztatását, az állami intézkedések megértetését és végrehajtását.[7]

Társadalmunk alapvető többsége tisztában van a túlzott alkoholfogyasztás egyéni és társadalmi veszélyeivel, és mind erőteljesebben követel intézkedéseket az iszákosság visszaszorítására.[8]

[6] Ezzel kapcsolatban lásd a belkereskedelmi miniszter 19/1977. (XII. 20.) sz. rendeletét a szeszes ital értékesítésének korlátozásáról. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 514–516. old.)

[7] A Minisztertanács 2024/1977. (IX. 10.) sz. határozatában megfogalmazta az alkoholizmus elleni küzdelem fokozása érdekében szükséges intézkedéseket. (Határozatok Tára, 1977. 14 sz. 58–60. old.) 1980. február 21-i ülésén a Minisztertanács a belkereskedelmi és az egészségügyi miniszter jelentése alapján megvizsgálta a határozat végrehajtásának helyzetét. (Népszabadság, 1980. február 22.)

[8] A súlyos és összetett társadalmi problémáról jelentős mennyiségű szakmai (egészségügyi, szociológiai, társadalompolitikai stb.) irodalom áll rendelkezésre. 1981. 2. számában (20–23. old.) a *Kritika* c. folyóirat „A káros méretű hazai alkoholfogyasztás" címen figyelemre méltó tanulmányt közölt, amelynek szerzője utal az *Alkohológiá*ban, az utóbbi években megjelent legfontosabb, a témát sokoldalúan, szakszerűen, tudományos megalapozottsággal tárgyaló tanulmányokra és azok pontos lelőhelyére is. A cikk megjelenése után széles körű vita bontakozott ki a *Kritiká*ban.

56

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖLTSÉGVETÉSI INTÉZMÉNYEK GAZDÁLKODÁSÁNAK KORSZERŰSÍTÉSÉRE, AZ ÜGYVITELI MUNKA EGYSZERŰSÍTÉSÉRE TETT INTÉZKEDÉSEK VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL[1]

(1977. MÁRCIUS 22.)

I

A feladat szervezett és gyorsabb ütemű megvalósítását a Központi Bizottság – a XI. kongresszus határozata végrehajtásaként – 1975. novemberi ülésén hozott határozata indította el.[2] Ezt követően a kormány a költségvetési intézmények gazdálkodásának javítására, munkájuk hatékonyságának fokozására, az adminisztráció csökkentésére, a tartalékok feltárására és ésszerű hasznosítására konkrét intézkedések kidolgozását rendelte el.

A Gazdaságpolitikai Bizottság 1976 áprilisában megtárgyalta és jóváhagyta a felülvizsgálati munka főbb szempontjait. Egyben megerősítette azt az álláspontot, hogy a vizsgálat, a feladatok kijelölése nem korlátozódhat a költségvetési intézmények munkájára. Az államigazgatás szélesebb körének és kapcsolatainak áttekintésére van szükség.

Ennek megfelelően a vizsgált területek köre kibővült, s a költségvetési intézmények munkáján túl átfogja:

– az államigazgatási szervezetek irányítási, beszámoltatási, ellenőrzési tevékenységének adminisztrációját s annak egész ügyviteli folyamatát;

– az államigazgatási szervezetek és az állampolgárok közötti kapcsolatok rendjét;

– a vállalatok, intézmények belső irányítási és információs rendszerének szervezettségét.

A teljesebb áttekintés igényét azok a tapasztalatok is indokolták, amelyek szerint a gazdaságirányítási rendszer változtatása, a központi és a helyi államigaz-

[1] A Titkárság által megtárgyalt jelentés célja az volt, hogy az adminisztráció ésszerű csökkentése, az ügyintézés egyszerűsítése és a költségvetési szervezetek gazdálkodásának korszerűsítése terén eddig elért eredményeket bemutassa, és javaslatokat tegyen azokra a teendőkre, amelyek a megkezdett munka továbbhaladását, a kitűzött célok fokozott érvényre juttatását elősegíthetik.

[2] Lásd a 18–20. sz. dokumentumokat.

gatási szervezetek közötti feladatok rendezése, a vállalatok, intézmények önállóságának növelése nem járt mindenütt együtt az irányítási módszerek s az ehhez kapcsolódó adminisztrációs rendszerek szükséges változtatásával.

A Gazdaságpolitikai Bizottság állásfoglalása nyomán a felülvizsgálati munka fő célkitűzései a következőkben összegezhetők:

– az irányítás és végrehajtás valamennyi területén az adminisztratív munkafolyamatok szervezettségének erősítése, az adminisztratív létszámszükséglet csökkentése;

– a társadalmi érdekek érvényesülését zavaró bürokratikus túlzások megszüntetése, közérthető jogi szabályozás, egyszerűsített hatósági ügyintézés biztosítása;

– a szervezetek indokolatlan széttagoltságának mérséklése, a feladatok ellátására alkalmatlan, elavult vagy párhuzamosan működő szervezetek korszerűsítése;

– a költségvetési szervezetek fejlesztésében az eddigieknél gondosabb rangsorolás biztosítása, a társadalmi hasznosság, az időszerűség és az anyagi lehetőségek fokozott összhangjának érvényesítése; s végül

– az intézményeknél az ésszerű takarékosság érvényesítése, a népgazdasági érdekeket jobban szolgáló munkaerő-felhasználás elősegítése, a szakmai munka színvonalának és hatékonyságának növelése.

Az irányelvek alapján a minisztériumok, az országos hatáskörű szervek és a tanácsok felmérték a területükön jelentkező teendőket. A vizsgálat első szakasza 1976. június 1-ével zárult. A munka eredményeként a különböző szervezetek által tett egybeeső javaslatok alapján lehetővé vált azoknak a főbb tennivalóknak a kiválasztása, amelyekkel az adminisztráció ésszerűsítése, az intézményi gazdálkodás hatékonyságának, a vállalatok belső irányítási rendszerének javítása érdekében kiemelten kell foglalkozni. Jó néhány már megérett intézkedés végrehajtásának gyorsítására is sor kerülhetett. E tapasztalatok alapján a kormány 1976 júliusában munkaprogramot hagyott jóvá.[3] Ebben meghatározta a végrehajtandó intézkedések körét, kijelölte azokat a főbb területeket, amelyekben az előrehaladás iránya, módja, ütemterve kialakítandó. Utasította a minisztereket, országos hatáskörű szervek vezetőit és a tanácselnököket a munka folyamatosságának biztosítására, a javaslatok érdemi elbírálására, hasznosítására. Megszabta a munka további menetében az összehangolás, valamint az ellenőrzés módját.

A Gazdaságpolitikai Bizottság a megtett és tervezett intézkedéseket 1976. október 11-én ismét áttekintette. Megállapította, hogy a Minisztertanács által jóváhagyott, konkrét feladatokat meghatározó munkaprogram végrehajtásához hatékony politikai támogatást kell adni minden területen. Egyértelművé kell tenni e munka célját. Szükségesnek tartotta, hogy a pártszervezetek bátorítsák a konk-

[3] Lásd a Minisztertanács, 2021/1976. (VII. 23.) sz. határozatát és az ehhez kapcsolódó intézkedési programot. (Határozatok Tára, 1976. évi 14. sz. 37–40. old.)

rét intézkedések kidolgozását, és folyamatosan kísérjék figyelemmel a hatáskörükbe tartozó állami szervek ilyen irányú munkáját.

A minisztériumoknál, országos hatáskörű szervezeteknél és a tanácsoknál folyó munka, a már korábban megkezdett egyszerűsítési, szervezési elgondolások előkészítése felgyorsult, s ennek nyomán 1976-ban, illetve 1977-től több intézkedés megvalósult. Így többek között a következők.

A vállalatoknál és a költségvetési szervezeteknél mérséklődött a beszámolási kötelezettség, s a beszámolóban kért adatok köre és száma. A központi állami statisztikai jelentések számát 1976-ban 15 százalékkal, 1977-ben 22 százalékkal mérsékelték. Korszerűsítették a munkaügyi és beruházási statisztikát is. A vállalatok és szövetkezetek I. negyedévi mérlegbeszámolóját megszüntették, egyszerűsítették az adóbevallást. Egyszerűbb lett a költségvetési intézmények beszámoltatása. Szigorították a statisztikai jogszabályok betartását az engedély nélkül kért – legtöbbször túlzó – adatszolgáltatás megszüntetése érdekében.

Több egyszerűsítés történt a vállalatok és intézmények gazdálkodásával összefüggő, központilag előírt nyilvántartásokban. Kezdeményezések történtek a vállalati belső szervezettség javítására (pl. a beruházásoknál). Általánossá vált a tanácsoknál az adók és illetékek adminisztrációjának gépi úton történő ellátása.

Számos intézkedés történt a különféle hatósági eljárásoknál és azok igénybevételénél. Javult a tanácsi félfogadás, a vállalatoknál jogsegélyszolgálatot alakítanak ki. Egyszerűsítették az építési és használatbavételi, valamint a tartási, életjáradéki, örökösödési és szabálysértési eljárásokat, továbbá a hatósági bizonyítványok előírásait. Több jogszabályt egységes szerkezetbe foglaltak (pl. illetékjogszabály, dolgozók lakásépítésének támogatása, vámjog, költségvetési intézményekben nyújtott étkeztetés).

Egyes szolgáltatások és ellátások igénybevétele egyszerűbb lett. Javították az OTP és az Állami Biztosító szolgáltatásait. A gyógyszerellátás feltételeit módosították.

A lakosság adóztatása terén több intézkedés született. Egyes adónemeknél az adótételeket több évre állapítják meg. A háztáji és kisegítő gazdaságok adóztatását, az általános jövedelemadózást korszerűsítették. Módosították a gépjárműadó és a gépjárműbiztosítás fizetését.

Néhány területen szervezeti korszerűsítésekre is sor került. A tanácsi intézményeknél megkezdődött a gyógyító-megelőző intézmények közös szervezetbe vitele (integrálása). Az oktatás területén is történtek kezdeményezések kisebb szervezeti összevonásokra (pl. középiskola és diákotthon, több azonos típusú iskola). Néhány helyen több intézmény ellátását biztosító gazdasági szervezetet alakítottak ki. Néhány minisztérium intézményösszevonásokat hajtott végre (pl. különböző intézmények és egyes kutatóintézetek). Megszüntették a tanácsi útőrszervezetet.

1976. január 1-től életbe lépett a létszámfelvételi zárlat, amely a népgazdaság minden ágazatában megszigorította az adminisztratív munkakörben foglalkoztatottak számának bővítését. 1977. január 1-től a létszámbővítési tilalom, illetve az igazgatási ágazatban a létszámcsökkentési követelmény van érvényben. Ez az intézkedés – közvetlen hatásán túlmenően – ráirányította a figyelmet az adminisztratív munkafolyamatok egyszerűsítésének szükségességére, illetve az ez irányú munka meggyorsítására.

A megtett intézkedések kedvező fogadtatásra találtak mind az érintett intézmények dolgozói, mind a lakosság körében. Az eredmények egyben jelzik, hogy milyen további lehetőségek vannak az ügyek intézésének egyszerűsítésében, az ésszerű takarékosság érvényesítésében. A lehetőségek kiaknázása további erőfeszítéseket igényel. A javaslatokat kidolgozók aktivitásának fokozásával, szemléletük formálásával, az ésszerű javaslatok következetes megvalósításával – több év alatt – jelentős egyszerűsítések hajthatók végre. Vannak olyan szervezetek, amelyek a feladatot kiemelten jól végzik (pl. KSH, MT Tanácsi Hivatala, MÉM és a tanácsok egy része), tevékenységi területük egészére értelmezik, s vannak formális „végrehajtók". Különösen ez jellemezte azokat a minisztériumokat és országos hatáskörű szervezeteket, amelyek nem rendelkeznek jelentősebb költségvetési intézményi hálózattal. A feladat értelmezése sem volt kezdetben egységes. A takarékosság „hagyományos" értelmezése miatt több szervezetnél – különösen a tanácsoknál – csak a pénzügyi részlegek napi ügyének tekintették e tevékenységet.

A minisztériumok és elsősorban a tanácsok által kidolgozott programok, javaslatok száma több százra tehető. Nagyobb részük azonban csak egy-egy konkrét szabályozás, jogszabály részletkérdésével foglalkozik. Nem kielégítő a hatáskörök, illetve egy-egy téma teljes körű áttekintésén alapuló konkrét rendezési törekvés.

A munka – ilyen értelemben – még sok tekintetben a „felszínen" mozog, a szervezetek kezdeményezése nem érint „kényesebb" ügyeket, nem jelez mélyrehatóan, lényegi változtatásokat. A megtett intézkedések, az egyes szervezetek munkaprogramjai még csak kis részben alkalmasak arra, hogy akár a költségvetési gazdálkodásban, akár munkaerőoldalról érezhető, számszerűsítő eredményeket adjanak. A létszám és anyagi eszközök átcsoportosítását nehezíti az is, hogy az egyes feladatok, szervezetek korszerűsítése általában több irányból – időpontilag és hatáskörileg is külön vizsgálatok keretében, esetenként eltérő szempontok alapján – folyik. A kormány munkaprogramja a munkának éppen ezt a széttagolt, esetleges jellegét kívánta megszüntetni.

Szükséges azonban figyelemmel lenni arra is, hogy a korszerűsítő munka eredményei – az irányítási folyamatok korszerűsítése, a szervezettség növelése, az ellátások színvonalának emelése – legtöbb területen közvetlen megtakarításokkal

nem mérhetők. Érezhető anyagi és létszámmegtakarítást elsősorban a szervezetek számának csökkentése, egyes feladatok támogatásának szűkítése vagy megszüntetése eredményezhet. Szervezeti összevonás, felesleges szervezetek és feladatok megszüntetése azonban csak kis számban szerepel az intézkedési programokban.

Túlzott adminisztrációt egyfelől a felesleges információs igények, másfelől a szervezetlenség és az ügyintézés hiányosságai okozhatnak. Az adminisztráció mérséklése ezért az okok feltárását és megszüntetését igényli.

A tapasztalatok igazolják, hogy az irányítás minden szintjén megtalálhatók azok a szakmai és személyi okokra visszavezethető gátló körülmények, amelyek az előrehaladást fékezik. Egyes intézmények összevonását, korszerűbb irányítását sokszor a beosztás „féltése" akadályozza. (Ez tapasztalható például az óvodabölcsőde összevont szervezeti kialakításánál, a külföldi tudósítók számának észszerű csökkentésében.) Gyakran a takarékosság, az ésszerűség érdekei helyett „presztízskérdések" kerülnek előtérbe. Megnyilvánul ez esetenként a tanácsoknál indokolatlan centralizálási törekvésekben és más területeken pedig a „saját kutatóintézet", a „saját számítógéppark" vagy egyes kiadványok, lapok feltétlen szükségességének védelmében. Ebből adódóan az elmúlt évben is előfordult, hogy az anyagi kihatás mérlegelése nélkül terjesztettek elő döntésre javaslatokat.

II

Az elért eredmények elismerésre méltóak. Arra van szükség, hogy a megkezdett munka az eddiginél nagyobb intenzitással folytatódjék és folyamatos legyen. Ehhez a kormány programja megfelelő támponttal szolgál. A tapasztalatok, a vizsgálati eredmények azonban arra is felhívják a figyelmet, hogy a feladatkör a társadalmi, gazdasági fejlődés követelményeinek megfelelően folytonosan kiegészül, új feladatok megoldása válik szükségessé.

A továbbiakban elsősorban azoknak a feladatoknak a megoldását kell szorgalmazni, amelyek az irányítás és az államigazgatási munka színvonalának javításában, a vállalatok, intézmények szervezeti rendszerének, belső ügyvitelének korszerűsítése nyomán gyorsabb előrehaladást és minőségi változást eredményeznek. Ilyennek tekinthetők:

1. Érvényt kell szerezni az adatgyűjtési fegyelem betartásának, hogy a jelenleg igen nagy adminisztrációs terhet és kiadást jelentő – gyakran szakszerűtlen – külön adatgyűjtések megszűnjenek. Az adatfeldolgozási munkafolyamatok rövidítése, a gépi feldolgozás előnyeinek kiaknázása megköveteli az adatok nyilvántartásának egységes rendjét is.

Folyamatos fejlesztéssel olyan információs rendszer kialakítására van szükség, amely lehetőleg minden adatigénylő számára – beleértve a párt- és tömegszerve-

zetek igényeit is – azonos csatornákon keresztül biztosítja az adatokat, amely a döntéselőkészítés folyamatát gyorsítja, a döntések megalapozottságát javítja és segíti a végrehajtás ellenőrzését, a felelősség megállapítását.[4]

2. Fel kell tárni mindazokat a lehetőségeket, amelyek nyomán egy-egy ágazati, területi, országos hálózattal rendelkező szervezet munkájának átfogó ésszerűsítésével létszám- és anyagi eszköz megtakarítása érhető el. Ezt úgy kell végrehajtani, hogy a szakmai munka hatékonysága növelhető, a lakosság ügyeinek intézése jobb, zavartalanabb legyen. Olyan szervezeti-gazdálkodási egységeket és kapcsolatokat kell kialakítani, amelyek nem teszik lehetővé a párhuzamos tevékenységeket. Biztosítani kell a közös szervezeti rendszerbe kapcsolt egységek adminisztrációjának korszerűsítését, a fejlett számítógépes technika alkalmazásánál pedig magas fokú kihasználtságot. A következő időszakban különösen fontos az olyan országos hálózattal rendelkező vagy azonos típusú feladatokat ellátó szervezetek kapcsolatainak, ügyvitelének áttekintése és átfogó korszerűsítése, mint pl. a MÁV, Posta, Ingatlankezelő Vállalat. Ugyanígy felülvizsgálatra szorulnak a minisztériumok, országos hatáskörű szervezetek kutató- és szervező intézetei, a vezetőképzés szervezete, a külképviseletek és kereskedelmi kirendeltségek tevékenysége is.

3. A tanácsok által irányított intézményi (pl. egészségügyi, szociális, kulturális) hálózatban fokozottan érvényre kell juttatni a nagyobb önállóság által biztosított lehetőségek kiaknázását. Ki kell alakítani a tanácsok felügyelete alá tartozó intézmények irányításának legmegfelelőbb módszereit és egységes (például az egészségügyi ellátást szolgáló intézményeknél már alkalmazott) szervezeti rendszerét. Az ágazati irányító tevékenységekben az indokolatlan elkülönültség, merev előírások és szabályozások a végrehajtásban, az intézmények irányítását, gazdálkodását széttagolják, gátolják az intézményi együttműködést.

4. Fontos tennivaló a tanácsok területi igazgatási szervezetének továbbfejlesztése, a tanácsi szervezet korszerűsítése, egyes feladatok összevonása és ésszerűbb megosztása a különböző szintű tanácsok között. A tanácsok feladatai az utóbbi években jelentősen növekedtek. Ez egyrészt a tanácsi önállóság megteremtésének, illetve a költségvetési intézményeknek a főhatóságoktól a tanácsokhoz történő átadásának, másrészt a lakossági ügyek száma növekedésének a következménye.

[4] A Politikai Bizottság 1977. február 22-i ülésén tárgyalta a gazdasági döntési gyakorlat fejlesztésének egyes kérdéseiről készült jelentést. A munkát végző bizottság tevékenysége a kormányzati szervek döntési szintjére terjedt ki, s ezen belül is a központi gazdasági döntések egy részét elemezte. A bizottság áttekintette azokat, a párt vezető testületeiben hozott gazdasági döntéseket is, amelyek a kormány gazdasági döntéseihez alapul szolgáltak a X. kongresszus óta eltelt időszakban. A gazdasági döntési rendszer szélesebb körű elemzésével és hosszabb távú fejlesztésére vonatkozó javaslatok kidolgozásával a Politikai Bizottság a Társadalomtudományi Intézetet bízta meg.

A megnövekedett munka színvonalas ellátásának feltétele a központilag elrendelt szabályozások ésszerűsítése, a tanácsi adminisztráció csökkentése.[5]

5. A központilag előírt adminisztrációs munkafolyamatok korszerűsítésével egyidejűleg javítani kell a vállalati belső irányítás és igazgatás szervezettségét. E feladatot főleg az üzem- és munkaszervezéssel kell megvalósítani. A gazdálkodó szervezeteknek a feladatokra nagyobb figyelmet kell fordítani. Még sok helyen nem alakult ki az ügyvitel olyan belső rendszere, amely megfelelő információt biztosít az operatív irányítás és ellenőrzés számára. Különösen fontos, hogy a termelési szerkezet javítását szolgáló szervezési munka során, az új vállalatok létesítésekor, az irányítási és döntési szintek – s az ehhez kapcsolódó információáramlás és nyilvántartási rend – már új, korszerű alapokra épüljenek. Ehhez a felügyeleti, ágazati szervezeteknek biztosítaniuk kell a korszerű szervezési módszerek elterjesztését.

6. A részletkérdésekre kiterjedő szabályozások, irányelvek, elvi állásfoglalások stb. mérséklésével – a törvényesség sérelme nélkül – fokozni kell a helyi kezdeményezés, az egyedi körülmények mérlegelésének lehetőségét. El kell kerülni a jogszabályok gyakori módosítását. Törekedni kell a végrehajtók munkájának egyszerűsítése érdekében a módosított jogszabályok egységes szerkezetbe vagy jogszabályba történő kiadására.[6] A jogszabályok egyszerűbbé tétele, a közérthetőség biztosítása egyik alapfeltétele – mind a gazdasági szervezetek, mind az állampolgárok részéről – az állami fegyelem, a törvényesség, a jogok és kötelezettségek kellő érvényesülésének.

7. Fontos feladat a különböző hatósági (pl. építési, tűzrendészeti, környezetvédelmi, egészségügyi és szociális) előírások gazdasági lehetőségeinkkel történő összhangba hozása, a túlzások megszüntetésével a fejlesztési és fenntartási költségek mérséklése. A normatív hatósági előírások felülvizsgálata és korszerűsítése során a takarékossági szempontokat következetesebben kell érvényesíteni.

8. Szigorúan érvényesíteni kell azt a gyakorlatot, hogy új jogi szabályok kidolgozásával egyidőben megvizsgálják a korábbi előírások fennmaradásának indokoltságát. Az eljárások egyszerűsítése, az ügyek intézését lemerevítő szabályok feloldása, az egységes nyilvántartási rendek (szabványosított nyomtatványok) alkalmazása segítheti elő az ügyek gyorsabb intézését, a lakosság és az államigazgatási szervek kapcsolatának javulását.

[5] A tanácsok területi, igazgatási szervezete és állami irányítása továbbfejlesztésére vonatkozóan lásd a 74. sz. dokumentumot.

[6] A jogszabályok módosítására és egységes szerkezetbe foglalására vonatkozóan lásd a 105. sz. dokumentumot.

A munka eredményes továbbvitele több feltételtől függ. Az eredmények szempontjából döntő fontosságú, hogy a különféle területeken folyó munka összehangoltan, azonos ütemben haladjon. A kormány munkaprogramja a végrehajtás megszervezésével, a felelősök kijelölésével ezt elősegíti. Az eddigieknél azonban nagyobb következetességgel, a személyes felelősség rendszeres számonkérésével kell a munka folyamatos végrehajtását ellenőrizni.

A korszerűsítési munkában mindig lesznek olyan – főként szervezeti – ügyek, amelyeket központilag szükséges kezdeményezni. Ezeket a hatáskörileg illetékes szervezetek nem kezdeményezik, mert általában sok szempontból mérlegelhető, összetett kérdéseket érintenek. Ilyen ügyekben a felsőbb párt- és állami irányító szerveknek kell intézkedniük.

Az állami költségvetésből gazdálkodó szervezetek fejlesztésében a tervfegyelem erősítésével kell megakadályozni a parciális érdekek érvényesülését. Nagy figyelmet kell fordítani az olyan jellegű kezdeményezésekre és intézkedésekre, amelyek a fejlődés új követelményeinek teremtik meg az anyagi, szervezeti és munkaerő-feltételeit.

A szükségtelenné vált szervezetek fennmaradását vagy azok további bővülését meg kell akadályozni, ha a megváltozott körülmények, feltételek mellett a feladatok más módon vagy más szervezeten keresztül célszerűbben elláthatók. Új feladatokat a meglevő szervezeti keretek között kell megoldani, mert újabb szervezet létrehozása párhuzamosságokat idéz elő, lassítja a döntési folyamatot. Az elkülönült szervezet „önálló fejlődésnek indul", elszakad a gyakorlati élettől, s olyan igényeket támaszt, amelyek a gazdasági lehetőségekkel is ütköznek.

A korszerűsítő munka folyamatosságából és összetettségéből adódóan a feladat túlnő az egyes intézkedésekkel, jogszabály-módosításokkal megragadható eredményeken és a szűken értelmezett takarékosságon. Széles körű szemléletmód-változásra, s az állami-gazdasági vezetésben igényesebb magatartásformára van szükség. Az államigazgatásban dolgozók szakmai-politikai felkészültségének, szervező-kezdeményező képességének jelentős mértékű növekedése szükséges ahhoz, hogy általánossá váljon a korszerű módszerek alkalmazása. E célból ösztönözni és hasznosítani kell a társadalmi és tudományos szervezetek kezdeményezéseit.

Az államigazgatási szervezeteknél az ügyviteli munka egyszerűsítésére irányuló tevékenység az állampolgárok életére, munkájára több vonatkozásban közvetlenül kihat. Ahhoz, hogy az állampolgárok minél szélesebb rétege munkakörében vagy állampolgári jogainak és kötelességeinek gyakorlásában fokozottabban nyújtson támogatást e törekvésekhez, az is szükséges, hogy a tömegkommunikációs csatornákon a közvélemény tájékoztatása megfelelő módon és színvonalon történjen. El kell kerülni a kampányszerűséget, a túlzások egyoldalú kiemelését.

Meg kell különböztetni a bürokratikus elemeket a társadalmi fejlődéssel együttjáró problémáktól, a társadalompolitikai érdekek vagy a vállalatok, állampolgárok magatartásának alakítása miatt szükségessé váló állami intézkedéseket a korszerűtlenné vált szabályoktól, ügymenetektől, a szervezetlenségtől és egyes ügyintézők tevékenységének hiányosságaitól.

A területi és helyi pártszervezetek a lehetőségek feltárására irányuló vizsgálatok bátorításával, a munka folyamatos figyelemmel kísérésével és az intézkedések végrehajtásáról a hatáskörükbe tartozó állami szervek rendszeres beszámoltatásával nyújtsanak hatékony segítséget a költségvetési intézmények gazdálkodásának ésszerűsítéséhez, az ügyviteli munka egyszerűsítéséhez.

IV

A Politikai Bizottság a költségvetési intézmények gazdálkodásának korszerűsítésére, az ügyviteli munka egyszerűsítésére tett intézkedések végrehajtásának tapasztalatairól készült jelentést tudomásul veszi. Megállapítja, hogy a Minisztertanács munkaprogramja helyesen jelöli ki a feladatokat, és azok végrehajtása jó irányban indult meg. Több területen elismerésre méltó eredmények születtek. A megtett intézkedések, a kidolgozott javaslatok azonban azt is mutatják, hogy az irányító szervek, intézmények és gazdasági egységek aktívabb munkájával további egyszerűsítési intézkedések tehetők, olyan megtakarítások érhetők el, amelyek az új feladatokra, a lakosság jobb ellátására fordíthatók, és egyidejűleg az állampolgárok is mentesíthetők a túlzott adminisztráció terheitől.

A Politikai Bizottság a további tennivalókat a következőkben határozza meg.

1. Az előrehaladás gyorsítása érdekében az erőfeszítéseket elsősorban azokra a fő feladatokra kell összpontosítani, amelyeket a kormány munkaprogramja megjelölt. Különös figyelmet kell fordítani

a központi és helyi igazgatási tevékenység korszerűsítésére, az ügyintézés gyorsítására és kulturáltságának fokozására;

a hatósági eljárások és szabályozások egyszerűsítésére;

a szervezeti rendszerek és kapcsolatok ésszerűsítésére;

az információs rendszerek összehangolására;

az intézmények, vállalatok adminisztrációjának javítására, a gazdálkodás szervezettségének fokozására;

a jogi szabályozások, a végrehajtást szolgáló utasítások, elvi állásfoglalások, irányelvek korszerűsítésére.

Az elóírt feladatok következetes végrehajtása érdekében a kormány ellenőrizze a munkát, rendszeresen számoltassa be a felelős vezetőket a végrehajtásról.

2. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a kormány vizsgálja meg

és tegyen intézkedéseket az országos hálózattal rendelkező nagy szervezeti egységek (MÁV, Posta stb.) és az azonos feladatokat ellátó szervezetek (pl. ingatlankezelő vállalatok) belső szervezettségének és ügyvitelének korszerűsítésére, valamint a párhuzamos szervezetek (mint pl. kutató-, szervező-, vezetőképző intézetek) ésszerű összevonására, indokolt esetben megszüntetésére.

3. Biztosítani kell, hogy a párt- és államigazgatási szervezetekben, a gazdasági vezetők körében ismertté váljon, hogy a korszerűsítő munka célja a feladatokhoz ésszerűen igazodó szervezet kialakítása, az anyagi erőforrások és a rendelkezésre álló munkaerő takarékos felhasználása, a feladatkör hatékony ellátása. Mindez folyamatos, összehangolt és tervszerű munkát igényel.

A hatékony irányítás és ellenőrzés jól szervezett adminisztrációt igényel. Ennek létrehozását az intézkedések nem gátolhatják. Az állami életben, a gazdaság irányításában megnyilvánuló bürokratikus elemek fennmaradását és terjedését viszont meg kell akadályozni mind a szervezeti megoldásokban, mind a szervezési és adminisztratív-ügyviteli folyamatokban.

4. A költségvetési intézmények ésszerű gazdálkodására vonatkozó követelmények teljesítése a döntéselőkészítő tevékenység jobb összehangolását, a koordináció javítását, a hatáskörök és a felelősség egyértelmű rendezését kívánja. Az intézkedések kidolgozásában és végrehajtásában fokozni kell a pártellenőrzést. A területi és helyi pártszervezetek támasszanak határozott és egyértelmű követelményeket a gazdasági vezetőkkel szemben, és biztosítsák a szervezeteket érintő, kádercserét igénylő feladatok zavartalan végrehajtását. Tárják fel azokat az akadályokat, amelyek különféle személyi vagy csoportérdekek miatt lassítják e folyamat következetes megvalósulását.

5. Elő kell segíteni mindazoknak az egyszerűsítési lehetőségeknek a mielőbbi megvalósulását, amelyek a lakosság ügyeinek intézését érintik. El kell érni, hogy az állampolgárok minél szélesebb rétege munkakörében vagy állampolgári jogainak és kötelezettségeinek gyakorlásában támogassa e munkát. Szükséges, hogy a tömegkommunikáció eszközeivel a közvélemény tájékoztatása megfelelő módon és színvonalon történjen: a hiányosságok feltárása mellett a jó példák népszerűsítésével is segíteni, ösztönözni kell a munka szervezettségének erősítését, az adminisztrációs ügyviteli folyamatok ésszerű csökkentését.

57
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MŰSZAKI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE MUNKÁJÁNAK FŐBB TAPASZTALATAIRÓL

(1977. MÁRCIUS 28.)

I

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) tevékenységét a KB Titkársága 1969-ben értékelte.[1] Az eltelt nyolc év alatt jelentős mértékben fejlődött társadalmi-gazdasági életünk, növekedett a műszaki, agrár- és természettudományokkal foglalkozó értelmiség aktivitása, szerepe. A fejlett szocialista társadalom építése új, nagyobb követelmények teljesítését igényli a szövetségbe tömörült értelmiségiektől, ugyanakkor nagyobb lehetőségeket teremt társadalmi aktivitásuk kibontakoztatásához.

1. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége társadalmi szervezet. Munkáját a küldöttközgyűlés, az Országos Elnökség és annak Végrehajtó Bizottsága irányítja.

A MTESZ szervezete és tevékenysége az elmúlt években tovább fejlődött. Jelenleg 29 műszaki és természettudományi egyesület tartozik a Szövetséghez, 353 szakosztállyal, 142 000 taggal. A Szövetségnek 18 megyében és 22 városban működik területi szervezete. A taglétszám 1969 óta 60 százalékkal, a rendezvények 50 százalékkal növekedtek. A rendezvények tematikája átalakult, emelkedett a nagyobb rendezvények, a szakmai tanfolyamok száma.

A MTESZ, az egyesületek és a területi szervezetek függetlenített apparátusa 450 fő. A szakmai, tudományos szervező munkában ebből kb. 200–220 fő vesz részt, az apparátus nagyobb része a működés technikai feltételeit biztosítja.

Az éves költségvetési kiadás 1976-ban 145 millió forint volt, amit tagdíjakból, a rendezvények bevételeiből és 30 millió forintos állami támogatásból fedeztek.

2. A MTESZ és tagegyesületei átfogják a műszaki élet és a természettudományok hazánkban művelt területeinek nagy részét. Működésükkel, a műszaki és agrárértelmiség társadalmi aktivitásának kibontakoztatásával és szervezésével hozzájárulnak a gazdasági, műszaki fejlesztési feladatok megoldásához. Elősegí-

[1] A Titkárság határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 321–328. old.

tik a tudományos eredmények megismertetését és alkalmazását. Részt vesznek oktatási, munka- és üzemszervezési feladatok előkészítésében és végrehajtásában. Szervezeti és tevékenységi kereteket teremtenek az elméleti és gyakorlati szakemberek együttműködéséhez, a tudomány és a technika szorosabb kapcsolatának kialakításához, a szakmai tapasztalatok kicseréléséhez.

Az egyesületek és a Szövetség munkájának továbbfejlesztését a Titkárság határozata kedvezően befolyásolta. A végzett munka kritikai értékelése a folyamatos munka hibáinak javítására ösztönzött, a legfontosabb feladatok meghatározása pedig hozzájárult az egyesületi tevékenység és a gyakorlati igények összhangjának erősítéséhez.

3. A Titkárság határozatának végrehajtásában jelentős eredmények születtek. Az egyesületi és szövetségi munka tartalmában jobban érvényesültek a gazdasági és tudományos feladatok megoldásának segítésére irányuló törekvések. Növekedett a különböző szervek felkérésére végzett munka aránya, számos ajánlást dolgoztak ki a gyakorlati feladatok megoldására. Például a Magyar Élelmezésipari Tudományos Egyesület szakemberei 16 élelmiszeripari szakágazat vezértechnológiájának kialakítására készítettek ajánlást. A Faipari Tudományos Egyesület anyag- és energiatakarékossági javaslatait 40 vállalat hasznosítja. A Bólyai János Matematikai Társulat a középiskolai matematikaoktatás módszereinek kidolgozásához nyújtott segítséget. A Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság pedig a fővállalkozói rendszerről szóló minisztertanácsi határozat előkészítésében vett részt. A társadalom és a népgazdaság feladataiból a többi egyesület is részt vállalt.

Mindez bizonyítja az egyesületi aktivitás fokozódását, a termelésben dolgozó értelmiség javaslattevő, véleményező szerepének növekedését.

A megyékben jelentkező gazdasági feladatok megoldásában, a fejlesztési elgondolások megvitatásában, kidolgozásában a MTESZ területi szervezetei közreműködtek. A pártbizottságok, tanácsi szervek és vállalatok felkérésére több száz tanulmányt, javaslatot készítettek a különböző munkabizottságok. Segítették regionális feladatok megoldását, és több megye közös távlati elképzeléseit az érintett megyei szervezetek közösen dolgozták ki (pl. Bács, Békés, Csongrád megye). Kedvezően fejlődött a területi szervezetek öntevékenysége és munkájuk gyakorlatiassága.

Az egyesületi munka vonzerejét fokozta a kollektív tevékenység eredményeinek gyakorlati haszna, a társadalmi elismertség növekedése. A megyékben jó együttműködés alakult ki a párt- és tanácsi szervekkel. A MTESZ egy-egy területi szervezete ma már a megye közéletének jelentős résztvevője. Tevékenységük fejlődését segítette a működési feltételek általános javulása (helyiség, technikai felszereltség stb.). A fővárosban az együttműködés az elmúlt években lassabban fejlődött.

Erősödött a műszaki, természettudományos és agrárszakemberek társadalomtudományi – mindenekelőtt közgazdasági – érdeklődése. A műszaki haladás ügyének szolgálata feltételezi e komplex szemléletmód további erősödését.

A MTESZ nemzetközi kapcsolatai az utóbbi években tovább fejlődtek. A Szövetség és egyesületei 55 nemzetközi szervezetnek tagjai, ezek közül 41 nemzetközi szervezetben választottak magyar tisztségviselőket (összesen 91 főt). A MTESZ kezdeményezésére a szocialista országok testvérszervezeteivel kialakított kapcsolatok mindinkább a KGST Komplex Programjának végrehajtását segítik – társadalmi eszközökkel. A bővülő nemzetközi kapcsolatok a szövetségi előkészítő és koordinációs munka fokozását, a tervszerűség és szelekció határozottabb érvényesítését igénylik.

A Titkárság határozatának megfelelően megszűnt a MTESZ kettős állami felügyelete. A Minisztertanács 1972-ben a Szövetség felügyeletével az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökét bízta meg, az egyesületek felügyeletét pedig a Szövetség Országos Elnökségének Végrehajtó Bizottságára ruházta.[2]

4. A Titkárság határozatának végrehajtása egyes területeken az indokoltnál lassúbb ütemű volt.

Bár az utóbbi években a Szövetség közgyűlései és vezető testületei ösztönözték a vállalatok, üzemek konkrét (műszaki-tudományos, gazdasági, szervezési, oktatási) problémáinak megoldására irányuló egyesületi munkát, az üzemi csoportok tevékenységének tartalma nem fejlődött kielégítően, ma még gyakran formális. Ebben szerepe van annak is, hogy az üzemi csoportok feladatkörének meghatározására, irányításuk megoldására az útkeresés a jellemző. Jelenleg az egyesületeknek 514 vállalatnál van üzemi csoportjuk, melyekben mintegy 27 000 tag dolgozik. A legtöbb üzemi csoportot vidéken szervezték. Budapesten csak néhány vállalatnál alakult ki üzemi kereteken belüli egyesületi munka (pl. Csepel Vasművekben, az EGYT Gyógyszervegyészeti Gyárban).

Javult a rendezvények tervszerűsége, csökkentek a korábban tapasztalt témaválasztási és előkészítési hiányosságok, de vontatott az előrehaladás a rendezvények tematikai átfedésének kiszűrésében, a munkaidőt kímélő vagy munkaidőn kívüli rendezvények szervezésében.

A MTESZ tevékenységében érvényesül a demokratizmus. Ez az egyesületek öntevékeny működésében, kezdeményezéseik és önállóságuk fokozódásában nyilvánul meg. A társadalmi követelményeket kifejező, demokratikusan meghatározott központi célkitűzések következetes érvényesítése azonban még nem kap kellő teret az egyesületi munkában. A demokratizmus fejlődését a Szövetség tartalmi koordinációs tevékenysége csak időeltolódással követi. A szövetségi munka ter-

[2] Lásd az 1039/1972. (IX. 15.) sz. minisztertanácsi határozatot a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége és tagegyesületei felügyeletének szabályozásáról. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1972. 470. old.)

vezése, a programok kialakítása és összehangolása – mint komplex tevékenység – a kívánt színvonaltól elmarad.

A szövetségi irányító munka sajátos gondja az, hogy az egyesületek és a területi szervezetek törekvései időnként egymásnak ellentmondóak. Az egyesületek ugyanis az önállóság, a területi szervezetek pedig az ott működő csoportok integrálásának növelésében érdekeltek. Mindezek a szervezettséget és a tervszerűséget lazítják, esetenként megosztottságot szülnek. Gátolják a vezető testületek határozatainak érvényesítését, az irányítás és ellenőrzés hatékonyságának növelését.

Fontos feladata a MTESZ-nek és tagegyesületeinek a műszaki és gazdasági információk közzététele, a tudományos kutatások és alkalmazásuk eredményeinek propagálása. A javuló tendenciák ellenére a szakmai lapok színvonala csak mérsékelten növekszik, a folyóiratkiadás elaprózottsága változatlan. (Jelenleg a MTESZ 71 szaklapot ad ki.)

A Titkárság határozatát követően fokozódott a fiatalok, a termelésben dolgozó értelmiségiek részvétele az egyesületi munkában, a tagság mintegy fele ma már 40 éven aluli. Az egyesületek és a Szövetség munkájában azonban még nem hasznosítják megfelelően a fiatal szakemberek magasabb szakképzettségét, korszerűbb ismereteit. Fejlesztésre szorul a vállalati KISZ-szervezetek keretében működő Fiatal Műszakiak és Közgazdászok Tanácsának szakmai irányítása is az egyesületek részéről.

A tagság összetételének alakulását a Szövetség és az egyesületek vezető testületei alig tükrözik. Az Országos Elnökség tagjává pl. még nem választottak 35 évnél fiatalabb szakembert, de az egyesületek vezetésében is csak 8 százalékos az arányuk. A vállalatnál dolgozó szakemberek alkotják a tagság 70 százalékát, de a különböző vezető testületekben képviseletük csak 30 százalékos. Továbbra is lassú a nők taglétszámának gyarapodása. Vontatottan halad a rotációs elv érvényesítése is.

A Szövetség, az egyesületek, illetve területi szervezeteik apparátusának munkája egyre sokrétűbbé válik, növekszenek a vezetőkkel, munkatársakkal szemben támasztott követelmények. A szakmai, tudományos szervező munkát végzők nagyobb hányada képzettsége, gyakorlati ismeretei alapján alkalmas feladatainak ellátására. Az indokoltnál lassúbbak azonban a szükséges minőségi cseréket, az apparátus általános fiatalítását szolgáló intézkedések. Az apparátus munkája szervezettségének, szabályozottságának javulása ellenére még fellelhetők bürokratikus vonások. A munkaköri követelmények pontosabb meghatározása és a munkafegyelem erősítésre szorul.

A szövetség és a tagegyesületek gazdasági működésének, eszközgazdálkodásának lazaságai az állami felügyeleti munka, valamint a Szövetség Ellenőrző Bizottságának tevékenységével szemben támasztanak magasabb követelményeket.

A Titkárság határozatának végrehajtása során még nem valósult meg az a kö-

vetelmény, amely az állami szerveknél szorgalmazta a nagy fontosságú fejlesztési célkitűzések egyesületi véleményezését. A tárcákkal, országos hatáskörű szervekkel kialakult munkakapcsolatok nem rendszeresek. Az együttműködésre inkább az esetlegesség, mintsem a programszerű munka jellemző.

5. A Szövetség és egyesületei tevékenységének összessége eredményesen fejlődik. A Titkárság 1969. április 28-i határozatában foglalt követelmények alapvetően megvalósultak. Az egyesületi és szövetségi munka továbbfejlesztéséhez, a kialakult szervezeti keretek, a tagság társadalmi aktivitása, az eredményeken alapuló elismertség kedvező feltételeket teremtenek.

Az egyesületekben levő adottságokra alapozva a fő feladat az, hogy a jelentős társadalmi erőt egyesítő szakmai tudományos tevékenység érzékenyebben forduljon a társadalmi, gazdasági kérdések megoldása felé.

II

1. Az MSZMP KB Titkársága tudomásul vette a jelentésben foglaltakat, egyetértett értékelésével és következtetéseivel. Megállapította, hogy a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége 1969 óta erősödött, tevékenysége tartalmasabbá, sokrétűbbé vált, és eredményesen szolgálta a műszaki-gazdasági fejlődést. Ezért a Titkárság elismerését és köszönetét fejezi ki az egyesület és a Szövetség választott tisztségviselőinek, aktivistáinak és apparátusuk dolgozóinak.

2. A MTESZ munkája továbbra is az eddig követett fő irányoknak megfelelően fejlődjön. A munka hatékonyságának növelése érdekében gyorsabban és fokozottabban érvényesítsék a társadalmi-gazdasági követelményeket.

A Szövetség és az Egyesület feladatainak meghatározásakor figyelembe kell venni a párt programnyilatkozatát, a XI. kongresszus határozatát, a gazdaság-, tudomány-, közművelődési és oktatási politika követelményeit.

A műszaki, természettudományos és agrárértelmiség jelentős szerepet tölt be a kutató-fejlesztő munkában, a népgazdasági feladatok megoldásának szervezésében és irányításában, valamint a fontosabb döntések tudományos megalapozásában.

A fejlett szocialista társadalom építésének folyamatában a párt értelmiségi politikájának megfelelően a MTESZ tagjaira is magasabb követelmények hárulnak.

A politikai és társadalmi munka előterébe a gazdasági tennivalók kerültek. A legfontosabb gazdaságpolitikai feladat a népgazdaság hatékonyságának növelése. Ezért a MTESZ sajátos eszközeivel összpontosítsa erőit a termelés szerkezetének átalakításával, a termékek minőségének és exportképességének javításával, a munka- és üzemszervezéssel, a munkaerő-gazdálkodással összefüggő állami feladatok végrehajtására.

A feladatok sikeres megoldása igényli a MTESZ-tagok kollektív tevékenységének növelését, az egyesületi munka gyakorlatiasságának fokozását.

Korunk rohamos tudományos-technikai fejlődése új igényeket teremt. A gazdasági feladatok ma már csak a tudomány eredményeinek következetes alkalmazásával valósíthatók meg. Ezért az Egyesületnek és a Szövetségnek az eddiginél többet kell tenniök a tudomány társadalmi szolgálatba állításáért. A MTESZ-be tömörült értelmiség megtisztelő feladata, hogy segítse a hazai kutató-fejlesztő munka fő irányainak meghatározását, a nemzetközi műszaki-tudományos együttműködés tartalmi kérdéseinek pontosítását, és a tudományos kutatási programok végrehajtását.

A tudomány és a gyakorlat szoros kölcsönhatásának kialakítása szükségessé teszi mind a tudományos, mind a gyakorlati szakemberek tudatának, magatartásának formálását, a speciális és komplex ismeretek folyamatos elsajátítását és az alkalmazási készség rendszeres fejlesztését. A tudományos egyesületek szerepét ebben a történelmi és társadalmi méretű folyamatban a párt közművelődési politikája fogalmazza meg. A korszerű tudományos világkép terjesztésével, a természettudományos és műszaki kultúra eredményeinek megismertetésével és népszerűsítésével, a tudományos ismeretterjesztésben való közreműködéssel járuljanak hozzá az egyesületek a közművelődési feladatok megoldásához.

A MTESZ-be tömörült műszaki, agrárértelmiség társadalmi munkájával, közéletiségével cselekvő részese a párt szövetségi és népfrontpolitikájának. Felkészültsége, közvetlen kapcsolata a munkásokkal és parasztokkal nemcsak lehetővé, hanem szükségessé is teszi, hogy aktívan részt vegyen a párt politikai céljainak népszerűsítésében, a szocialista ember formálásában, a politikai, ideológiai tudat átalakításában.

Mindezek megvalósítása a kialakult gyakorlat továbbfejlesztését követeli meg.

a) A Szövetség és tagegyesületek munkája szorosabban kapcsolódjon az időszerű politikai, gazdasági és tudományos feladatok végrehajtásához. Ez szükségessé teszi érdemibb és eredményesebb közreműködésüket egyfelől a népgazdasági, ágazati, másfelől a gazdálkodó egységek helyi fejlesztési lehetőségeinek feltárásában, a szakismeretek jobb hasznosításában és terveik megvalósításában. Az üzemi tevékenység fejlesztését az egyesületi munka középpontjába kell állítani. A legfontosabb népgazdasági ágazatok kulcsüzemeiben indokolt helyi csoportokat létrehozni, illetve a már működő szervezeteket megerősíteni. A Szövetség dolgozza ki az ágazati és üzemi közreműködés formáit, kereteit, módszereit, és állapodjon meg ezek alkalmazásában az érintett állami és társadalmi szervekkel.[3]

[3] A határozat megszületése óta több fővárosi nagyüzemben megkezdődött és folyik a helyi csoportok létrehozása. 1980 októberében létrehozták a Budapesti Intéző Bizottságot, melynek feladata a főváros fejlesztési kérdéseivel való foglalkozás és a fenti csoportok létrehozásának elősc-

A Szövetség, a tagegyesületek, valamint a területi szervezetek építsenek ki közvetlenebb kapcsolatot az állami irányító szervekkel, vállalatokkal, intézményekkel, illetve a társadalmi szervezetekkel, mindenekelőtt a szakszervezetekkel és a Hazafias Népfronttal.

b) A Szövetségben és tagegyesületeiben kapjon nagyobb hangsúlyt a fiatal szakemberek alkotásra és közéleti tevékenységre nevelése. Ennek érdekében fejleszteni kell a kapcsolatokat a vállalatokkal, oktatási intézményekkel. Javítani kell a MTESZ és a Kommunista Ifjúsági Szövetség együttműködését, bővíteni a fiatalokat vonzó programokat. A KISZ KB Titkársága korábbi állásfoglalásának megfelelően a fiatal műszakiak és közgazdászok tanácsai váljanak a tudományos egyesületek ifjúsági tagozataivá, és segítsék a helyi feladatok megoldását. A tudományos egyesületek lássák el a szakmai irányításukat, a KISZ-szervezetek pedig – együttműködve a szakszervezetekkel – érvényesítsék politikai befolyásukat és irányítsák a fiatal szakemberek bizottságainak munkáját.[4]

Az egyesületek fordítsanak nagyobb gondot a nők részvételére, szakmai, tudományos és közéleti tevékenységük kibontakoztatásának segítésére.

c) A MTESZ fokozott tevékenységgel csatlakozzon a közművelődési törvény megvalósítását szolgáló állami és társadalmi törekvésekhez. Fejlessze kapcsolatait a TIT-tel. A létesítményhálózat jobb kihasználása, a fejlesztési eszközök koncentrált felhasználása szükségessé teszi, hogy a Technika Háza és a közművelődési intézmények együttesen és összehangoltan szolgálják a közművelődési politika megvalósulását.[5]

d) A Szövetség és a tagegyesületek vállaljanak nagyobb szerepet a szakmai oktatás és továbbképzés korszerűsítésében. Elsősorban a szakmunkás- és technikusképzés, minősítés, illetve továbbképzés tartalmi, módszerbeli fejlesztéséhez nyújtsanak nagyobb segítséget. Szélesítsék az előadók és a vitákban részt vevők körét, javítsák a továbbképzés minden területén és szintjén az oktatók, előadók módszertani továbbképzését, a tanfolyamok eredményességét. Az egyesületek segítsék elő tagjaik szakmai-tudományos és világnézeti fejlődését.[6]

gitése. 1981 márciusában – az illetékes gazdasági és pártvezetők részvételével – megtörtént a vállalati MTESZ-szervek működése elvi, politikai és gyakorlati kérdéseinek tisztázása.

[4] Az a célkitűzés, hogy a fiatal műszakiak és közgazdászok tanácsai váljanak a tudományos egyesületek ifjúsági tagozataivá, még nem valósult meg. Ugyanakkor javult az együttműködés a KISZ és e tanácsok, illetve a MTESZ és tagszervezetei, helyi szervei között.

[5] A TIT és a MTESZ között 1976 áprilisában kötött együttműködési megállapodás alapján az utóbbi években előrehalad a két szervezet együttműködésének fejlesztése, a feltételek tisztázása.

[6] A MTESZ oktatási tevékenysége az utóbbi években jelentősen fejlődött. Évente átlag 500 szakmai tanfolyamon mintegy 25 000 fő vesz részt. A MTESZ Központi Oktatási Bizottsága aktívan részt vesz az új technikusképzési rendszer kidolgozásában, mely jelenleg van folyamatban. Ugyancsak véleményt nyilvánítottak és javaslatokat tettek a felsőfokú műszaki szakemberképzés korszerűsítése érdekében, továbbá a felsőfokú végzettségű műszaki szakemberek továbbképzése terén. Számos más, az oktatás részkérdéseivel kapcsolatos állami és pártállásfoglalás előké-

e) Tovább kell fejleszteni a MTESZ-rendezvények rendszerét. Mérséklődjön a nagyrendezvények száma, fokozódjon a munkaidőn kívüli vagy a munkaidőt kímélő egyesületi tevékenység.

f) A Szövetség a feladatait tagegyesületei útján, munkájuk irányításával és koordinálásával látja el. Tovább kell fejleszteni a szövetségi és egyesületi munkastílust, annak formáit, módszereit.

A Szövetség szerepének növelése elsősorban az irányítás hatékonyságának, a koordináció tartalmának fejlesztésére, a demokratizmus erősítésére irányuljon. Az egyesületek önállóságuk általános fokozása mellett elsősorban az ágazati irányító szervekkel, vállalatokkal és intézményekkel tartott kapcsolataikat erősítsék. A területi szervezetek koncentrálják erejüket a helyi feladatok megoldására, és ebben tanúsítsanak nagyobb önállóságot. Minden szinten erősödjön a népgazdasági és társadalmi követelmények érvényre juttatása.

A Szövetség fokozza propagandatevékenységét. A szakmai lapok színvonalának emelése szolgálja a tudomány eredményeinek elterjesztését, a követendő gyakorlat népszerűsítését.

A követelményeknek megfelelően célszerű módosítani és egységesíteni a Szövetség és az egyesületek alapszabályát.[7] Szükséges a MTESZ adminisztrációs munkájának egyszerűsítése.

g) A MTESZ szervezeti keretein belül is fokozottabban érvényesüljön a párt- és állami szervek törekvéseivel összhangban a szellemi élet decentralizálása. Ezért a Szövetség vizsgálja meg, hogy azoknak az egyesületeknek a központjait, amelyek gazdasági bázisa nem a fővárosban van, hova lehet áttelepíteni.

h) A műszaki haladásért felelős állami szervek (Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság, Magyar Tudományos Akadémia, szaktárcák stb.) fokozottabban igényeljék és támogassák a MTESZ tevékenységét. Csökkenjenek együttműködésükben a formális elemek, rendszeresen és tervszerűen közvetítsék a közreműködést igénylő célokat, feladatokat a tudományos egyesületekhez.

3. A párt irányító munkájával is biztosítani kell a társadalmi célok és a tudományos egyesületek öntevékenységének összehangoltságát. A KB ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztálya – együttműködve a Központi Bizottság más osztályaival – segítse és ellenőrizze a határozat végrehajtását. Az egyesületek fel-

szítésében is aktív részt vállalt a MTESZ, illetve tagszervezetei. A műszaki képzés és továbbképzés kérdésével foglalkozott az országgyulés ipari bizottságának 1980. november 11-én a MTESZ-ben tartott tanácskozása is. (Népszabadsag, 1980. november 12.)

[7] A MTESZ új alapszabályát az 1981 őszén tartandó közgyülés fogja jóváhagyni. Ezt megelőzően az egyes tagegyesületek közgyülései is jóváhagyták, illetve -hagyják saját alapszabályaikat. A MTESZ Országos Elnöksége Végrehajtó Bizottsága 1980. március 31-i ülésén a tagegyesuletek közgyülésének előkészítésével kapcsolatos irányelveiben kitért az alapszabályok felülvizsgálatának főbb szempontjaira is. (MTESZ Értesítő, 1980. április 24. 11–12. old.)

adatainak megoldásában részt vevő párttagok aktivitásukkal járuljanak hozzá a munka eredményességéhez.

A Titkárság felhívja a területi pártszerveket és felkéri az állami irányító szerveket, a gazdasági vezetőket, hogy támasszanak nagyobb igényeket a műszaki, agrár- és természettudományos szakemberek tudományos egyesületeivel és Szövetségükkel szemben. Nyújtsanak támogatást feladataik eredményes ellátásához, biztosítsák tevékenységük társadalmi elismerését.

4. A Titkárság megállapítja, hogy az 1969. április 28-i, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek munkájának továbbfejlesztéséről hozott határozata megvalósult, ezért azt hatályon kívül helyezi.

58

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZOCIOLÓGIA HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL[1]

(1977. MÁRCIUS 29.)

1. A hazai szociológia fejlődésében az elmúlt tíz év alapvető jelentőségű változásokat hozott: a sokszor kezdetleges felmérésektől, publicisztikai szintű spekulatív elmélkedésektől a szociológia hosszú utat tett meg a tudománnyá érés útján; ideológiai síkon is jelentős tisztázódás zajlott le; megszilárdult és számottevően kibővült a szociológiai kutatás bázisa; kiszélesedett a szociológia oktatása a felsőoktatási intézményekben, beindult a szociológusképzés stb. A magyar szociológia jelentékeny segítséget nyújtott társadalmunk konkrét folyamatainak feltárásához. A szociológiai kutatás eközben tematikailag is gazdagodott, elmélyültebbé

[1] Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1977. március 29-i ülésén megtárgyalta és elfogadta a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának a szociológia helyzetéről készült tájékoztató jelentését. Ezt követőleg a bizottság júniusi 7-i ülésén megtárgyalta az Oktatásügyi Minisztériumnak az érintett egyetemekkel együtt készített és a KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya által beterjesztett jelentését a szociológiaoktatás és a szociológus szakképzés helyzetéről és továbbfejlesztésének feladatairól. A két jelentés azoknak a tudományági helyzetelemzéseknek a sorába tartozik, amelyek az ideológiai szempontból legfontosabb társadalomtudományok területén hivatottak konkretizálni a XI. kongresszus útmutatásait a marxizmus–leninizmus érvényesítéséről. Az itt közölt dokumentum az előbbiekben említett két jelentés alapján összefoglalja az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalását.

vált, egyre inkább s egyre közvetlenebbül képes hozzájárulni a gyakorlati politikai döntések előkészítéséhez, megalapozásához is.

A hazai szociológia fejlődésének legfontosabb bizonyítéka, hogy megsokasodtak a szocialista társadalom szerkezetével, szervezeteivel, a társadalmi tudat intézményeivel kapcsolatos kutatások. A szociológiai kutatóhelyek jelentős szerepet vállaltak a X. kongresszus után az Agitációs és Propaganda Bizottság által kijelölt témák kidolgozásában, és eredményesen fejezték be ezeket a kutatásokat. Ugyancsak fontos feladatot vállaltak magukra az agitációs és propaganda bizottsági témaajánlások kutatásában. Eredményesen vettek részt fontos párthatározatok (népesedéspolitikai határozat, a munkásosztály helyzetével kapcsolatos határozat stb.) előkészítésében, a távlati tervezés munkálataiban.

2. Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1966. évi állásfoglalásában megfogalmazottaknak megfelelően a szociológiai kutatóhelyek hálózata kibővült, s a kutatási bázis egészében véve konszolidálódott.[2]

Megerősödött az MTA Szociológiai Kutató Intézete. Az intézet vezetési válsága megoldódott. Belső problémái, amelyek 1968-ban jelentkeztek, illetve amelyeknek bizonyos utórezgései 1973-ban, a társadalomtudományok egyes művelőinek antimarxista nézeteivel foglalkozó határozatok kapcsán ismét érezhetőek voltak, rendeződtek.[3] Az intézet állami vezetése szilárd, az intézet pártszervezete új, tehetséges fiatal kutatókkal egészült ki, s a tudatos káderpolitika eredményeként szakmailag felkészültebb, politikailag szilárdabb lett az intézet káderállománya. Az intézet kutatásai is kedvező irányban változtak: kutatási profilja társadalmunk alapvető folyamataihoz igazodik, kapcsolódva az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv kiemelt feladataihoz, illetve az Agitációs és Propaganda Bizottság középtávú témaajánlásaihoz.[4]

Az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének létrejöttével az 1966-os helyzethez képest jelentős mértékben kibővült és megerősödött a szociológiai kutatóbázis. Kutatásai a szociológia területén különösen a munkásosztály és az értelmiség társadalmi jellemzőinek feltárásában voltak számottevőek, de az intézet interdiszciplináris jellegéből következik, hogy a nem kifejezetten szociológiai jellegű kutatásai is tartalmaznak szociológiai aspektusokat.

Az 1966-os állásfoglalás kimondta, hogy a politikai szociológia fő alkotóműhelyévé a Politikai Főiskolát kell tenni. Tekintettel azonban arra, hogy 1967-ben megalakult a Társadalomtudományi Intézet, ez utóbbi vált a politikai szocioló-

[2] Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1966. február 23-i állásfoglalását a szociológia helyzetéről lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1963–1966. 275–285. old.

[3] Az MSZMP KB Kultúrpolitikai Munkaközösségének 1973 márciusi állásfoglalására történik itt utalás, amelyet a PB is megtárgyalt és jóváhagyott. Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 456–469. old.

[4] Erről lásd a 47. sz. dokumentum 1. sz. jegyzetét.

giai kutatások központjává. A Politikai Főiskolán 1969-ben megalakult önálló szociológiai tanszéken – többek között – politikai szociológiai oktatás is folyik, s a tanszék számos témában végzett a politikai szociológia körébe vágó kutatásokat.

A politikai szociológiai kutatásokkal kapcsolatban 1967-ben az Agitációs és Propaganda Bizottság külön is állást foglalt a tekintetben, hogy ezeket a kutatásokat a legcélszerűbb a pártintézményeknél folytatni. Ezt az állásfoglalást a szociológia 1967-es helyzete indokolta. A politikai szociológia határainak bizonytalansága nem tette lehetővé ennek az állásfoglalásnak a maradéktalan érvényesítését. A szociológia területén bekövetkezett kedvező irányú fejlődés, a kutatók ideológiai, politikai felelősségének fokozódása ma nem tesz szükségessé ilyen értelmű korlátozást. Változatlanul biztosítani kell azonban, hogy a pártra és a párttagságra vonatkozó szociológiai kutatások csak a pártintézményeknél folyjanak, valamint azt is, hogy a pártintézmények szociológiai kutatásainak profilját elsősorban a politikai szociológia, illetve a hozzá kapcsolódó témakörök határozzák meg, s töltsenek be ezen a területen koordináló feladatot. A két intézmény közötti együttműködés javítása, szorosabbá tétele kívánatos.

A szociológiai kutatás fontos műhelyévé vált az MRT Tömegkommunikációs Kutatóközpontja, amely – a közvetlen gyakorlati igényeket kielégítő közvélemény-kutatásokon és a tömegkommunikációt érintő vizsgálatokon túl – jelentős eredményeket ért el a közvéleményre, az információs folyamatokra vonatkozó és a szabad időt érintő kutatásaiban is.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1970-ben hozott határozatot az ELTE szociológiai tanszékének megalapítására. A tanszék oktatómunkája mellett jelentős eredményeket ért el a X. kongresszus után kijelölt agitációs és propaganda bizottsági témák kutatásában.

Az egyetemi kutatóhelyek közül említésre méltó a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem gazdaságszociológiai kutatócsoportja, a Pécsi Orvostudományi Egyetem Marxizmus–Leninizmus Intézete és a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem marxizmus–leninizmus tanszékének szociológiai munkássága is.

Az elmúlt években egyre inkább bővítette szociológiai témákkal kutatási körét a KSH Népesedéstudományi Kutató Intézete és a Központi Statisztikai Hivatal társadalomstatisztikai főosztálya is, melyek különösen fontos szerepet játszottak a népesedéspolitikai határozatok előkészítésében. A KSH társadalomstatisztikai főosztályának jelentős, a társadalmi mobilitást kutató vizsgálatai mellett kiemelkedő eredménye a társadalomstatisztikai mutatók azon rendszere, amelyet az elmúlt évben a KGST egységes társadalomstatisztikai nyilvántartásának alapjául fogadtak el.[5]

[5] A társadalomstatisztikai jelzőszámok rendszere összefoglaló és rendszerezett statisztikai információt nyújt a társadalmi életnek, az életkörülményeknek, életszínvonalnak és életmódnak

A felsorolt kutatóintézeteken és tanszékeken kívül kifejezetten szociológiai jellegű kutatásokat folytat az MTA Állam- és Jogtudományi Intézete, az MTA Tudományszervezési csoportja, a Szakszervezetek Elméleti Kutató Intézete, a Szövetkezetek Országos Szövetségének Kutató Intézete. Szociológiai kutatórészleggel bővült az MTA Dunántúli Tudományos Intézete és a Népművelési Intézet is. Az egészében vagy részben szociológiai kutatásokra specializálódott intézményeken kívül esetenként több más akadémiai intézet egyetemi és főiskolai tanszék is kezdeményezett és folytat szociológiai kutatómunkát.

3. A szociológiai kutatóhelyek gyors ütemű kiépülése részben a szociológia iránt rendkívül dinamikusan növekvő társadalmi igényeket tükrözi, részben azokkal a korábbi pártállásfoglalásokkal függ össze, amelyek több központ létrehozását sürgették a tudományágon belül. E folyamatot serkentette az is, hogy saját kutatási területük mélyebb összefüggéseinek feltárása érdekében más társadalomtudományi ágak művelői is egyre nagyobb mértékben alkalmaznak szociológiai módszereket.

A szociológiai kutatóhelyek ugyanakkor általában kis létszámúak, s kapacitásuk nincs arányban a vállalt feladatok nagyságával. A szociológiai kutatóhelyek szinte kizárólag társadalmilag fontos témákat kutatnak, ezeket a nagy horderejű témákat azonban – kapacitásuk korlátozott volta miatt – csak néhány kutatóval tudják vizsgálni, s így e témáknak csak egyes vonatkozásait közelíthetik meg.

Nem kielégítő a kutatóhelyek közötti együttműködés sem. A kutatóhelyek felügyeletileg több főhatósághoz tartoznak, és intézményesen – tudományirányítási eszközökkel – kutatásuk összehangolását, jobb egymásra épülését, nagyobb erők koncentrálását a legfontosabb kutatási feladatokra eddig csak az Agitációs és Propaganda Bizottság ajánlásaiban szereplő témáknál sikerült biztosítani.

A szociológiai kutatás iránt fokozódó, több irányú társadalmi igényeket – amelyek a szakigazgatásban, az ipari szervezetekben, a közművelődés és az egészségügy területén egyaránt jelentkeznek – a magyar szociológia jelenlegi kutatási kapacitásával és káderállományával nem elégítheti ki megfelelő színvonalon.

4. Jelentős az előrelépés a kutatók elméleti-metodológiai felkészültségében,

olyan jelenségeiről, amelyek nem függenek össze közvetlenül a termeléssel, elosztással, beruházással stb., tehát a gazdaságstatisztika megfigyelési területeivel. Az eddigi társadalomstatisztikai munkához képest, ez a megközelítés a rendszer jellege miatt jelent újdonságot. Ez azt jelenti, hogy 1. a társadalomstatisztikai rendszer perspektivikusan kiterjed a társadalmi jelenségek minden fontos területére; 2. az egész rendszerben egységes fogalmakat és osztályozásokat alkalmaz; 3. kimutatja a rendszer egyes részei, jelzőszámai közötti kapcsolatokat, vagyis a társadalmi jelenségek közötti összefüggéseket. (Lásd: *dr. Andorka Rudolf:* A társadalomstatisztikai jelzőszámok rendszerének kidolgozása a KGST-ben. Statisztikai Szemle, 1979. 3. sz. 253–267. old.; *Barta Barnabás:* A társadalmi folyamatok fontosabb jellemzői. Statisztikai Szemle 1980. 2. sz. 117–140. old.)

emelkedett a kutatások színvonala és módszertani megalapozottsága. Ez fontos feltétele volt a kutatómunka jelzett eredményeinek. Ennek ellenére – bár e téren is más jellegű problémákkal kell szembenéznünk, mint a korábbi időszakban – a kutatómunka marxista társadalomelméleti megalapozottsága sok esetben ma sem kielégítő.

A szociológiai kutatások során jelentkező elméleti-ideológiai problémák összefüggnek a marxista szociológia fejlődésének megkésettségével. A kibontakozó marxista szociológiára – hazánkban is – számtalan alapkérdés megoldása várt.

E körülmények magyarázzák a kialakuló magyar szociológiának a polgári szociológiához való viszonyát is. Mivel a klasszikusokon kívül hozzáférhető marxista szociológiai munkák alig álltak rendelkezésre – s a módszertani tapasztalatok sem voltak kielégítőek –, a kutatók kezdetben kénytelenek voltak a polgári szociológia eredményeihez fordulni. A polgári szociológia azonban nem tekinthető homogénnak. Egyes irányzatainak más és más a viszonya a marxizmushoz, és ezt eredményeik értékelése során is figyelembe kell venni. Hiba lenne tagadni, hogy a polgári szociológia számos, lényeges elméleti, kutatás-technikai és módszertani tanulsággal szolgál a marxista szociológia számára. A társadalomtudományok terén azonban világnézeti-ideológiai szempontból a módszerek sem „semlegesek". A polgári szociológia által kialakított kutatási technikának és módszereknek a szocialista társadalom viszonyaira való alkalmazása kritikai adaptációt, megfelelő marxista elméleti felkészültséget feltételez. A kritikai elemzés és alkalmazás követelménye az elmúlt években azonban nem minden területen érvényesült: az elméleti-módszertani felkészültség nem kielégítő színvonala miatt a magyar szociológia egyrészt nem hasznosította eléggé a polgári szociológia elméleti-módszertani tanulságait, alkalmazható kutatás-technikai eljárásait, másrészt egyes módszerek átvétele nemegyszer együttjárt a polgári szociológiában is szinte divatszerűen jelentkező fogalmak, elméletek kritika nélkül való átvételével és használatával. Mindez természetesen összefügg a szociológiának a korábbi pártállásfoglalásokban jelzett káderproblémáival, azzal, hogy kevés volt, s még ma is kevés a megfelelő marxista felkészültségű és szociológiailag is jól képzett kutató.

A marxista társadalomelmélet hitelét, orientáló hatásának hatékonyságát a szociológia területén erősen csökkentették azok a rárakódott dogmatikus leegyszerűsítések és egyoldalúságok, amelyek használhatatlansága a konkrét szociológiai vizsgálatok során hamar kiderült. Emellett a filozófiai-társadalomelméleti kutatások nem kielégítő fejlődése – különösen a társadalmunkban és a korunkban világméretekben végbemenő társadalmi változások megfelelő mélységű és elméleti szintű elemzése terén való lemaradás – következtében a marxista társadalomelmélet képviselői nem mindig tudták ellensúlyozni a polgári szociológiai elméletek hatását.

Legalább ilyen súlyos károkat okozott azonban a szociológia és a marxista fi-

lozófia, illetve társadalomelmélet viszonyának alakulásában az ún. kritikai szociológia hazai jelentkezése, amely – a dogmatikus leegyszerűsítésekre hivatkozva – lényegében az egész marxista társadalomelmélet orientáló képességét megkérdőjelezte.[6] Amint ezt a Politikai Bizottság 1973-as, a társadalomtudományok terén jelentkező antimarxista nézetekkel kapcsolatos határozata is megállapította[7], a marxista szociológusok a „kritikai szociológiának" ezek ellen az ideológiai törekvései ellen nem léptek fel elég határozottan és elég hatékonyan. A tisztázandó elméleti-ideológiai viták az 1973-as határozat után sem bontakoztak ki elég erőteljesen.

Nem kielégítő a polgári szociológiai elméletek bírálatával összefüggő kutatómunka intenzitása és hatékonysága sem. A szociológiatörténeti és a polgári szociológiai elméletek kritikájával kapcsolatos kutatások nem elég tervszerűen és szervezetten folynak; s az ilyen irányú kutatás ma jobbára az egyes polgári szociológusok műveihez vagy tanulmányköteteihez készülő elő- és utószavak megírására korlátozódik.

Az e területen tapasztalható stagnálás az elméleti-módszertani, illetve az elmélettörténeti kutatásoknak a szociológiai kutatómunka egészén belüli nem kielégítő arányával és megbecsültségével függ össze, jóllehet a legutóbbi évek fejlődését ilyen irányú pozitív kezdeményezések is jellemzik. Az eredmények ellenére az elméleti-módszertani elemzés változatlanul a szociológiai kutatómunka legszűkebb keresztmetszete.

Az elméleti-módszertani kutatások nem kielégítő fejlődése összefügg azzal is, hogy a kialakuló magyar szociológiától kezdetben a megrendelő intézmények is – a társadalmi-politikai gyakorlat szükségleteit figyelembe véve – elsősorban tényfeltáró kutatásokat, megbízható, empirikusan megalapozott kutatási eredményeket igényeltek. Ilyen igények fogalmazódtak meg a különböző szintű népgazdasági tervek kidolgozása kapcsán, s a társadalmi tervezés kialakulásával összefüggésben is. Ezek reális igények, s a magyar szociológia az elmúlt években

[6] A korábbi nézeteltérések a szociológia funkciói körül elsősorban abban a „kérdésfeltevésben" jelentkeztek, hogy a szociológia „kritikai" vagy „apologetikus" tudomány-e. Ez a kérdésfeltevés téves volt egyrészt azért, mert ez képviselőinek logikájával megfogalmazhatóan vonatkozik valamennyi társadalomtudományi ágra, s sajátos történeti körülmények miatt szűkült ez a polgári társadalomban is csupán a szociológiára. Téves ez azért is, mert *csak* a kritikai funkció hangoztatása *és* alternatívaként az „apologetikainak" a megjelölése meghatározott politikai törekvéseket takar. A szociológiának ezt a megítélését a marxisták elutasítják, mert szerintük a szociológia társadalmi funkciója a valóság feltárása, ezzel a társadalmi döntések előkészítésében való közreműködés, a döntések következményeinek elemzése (így magában foglalhat kritikai és ideológiai elemeket is). A régi hibás kérdésfeltevés bizonyos következményei azonban még nem „tűntek el", éspedig elsősorban a nem intézményesedett keretek között élő szociológiai gondolkodásban.

[7] Lásd a 3. sz. jegyzetet.

eredményesen járult hozzá a társadalmunkban lezajló folyamatok mélyebb, árnyaltabb megismeréséhez.

A mi körülményeink között az empirikus szociológia azonban más szerepet tölt be, mint a polgári társadalomban, ahol az „értékmentes" szociotechnika a tőkés manipuláció fontos eszköze. Az empirikus irányultság szociológiánkban egyszerre jelzi a társadalmi valóságtól elszakadó, elméletileg is üres, spekulatív sémákra való jogos visszahatást, de a társadalomtudományok fokozottabb egzaktságra való törekvésének és a matematizálódásnak felettébb ellentmondásos folyamatát is. A matematikai nyelvezet, a számszerű adatok bizonyos mértékű fetisizálása, a sztenderdizált technikák rutinszerű alkalmazása – ha a kutató nem tudatosítja e módszerek korlátait – a hamis egzaktság illúzióját keltheti, a neopozitivizmus veszélyeit is magában rejti, s egyben ideológiailag is megalapozhatja az elméleti általánosítás igényének elutasítását.

Az empirikus irányultság mögött időnként politikai félelmek, az ideológiai veszélyeztetettség érzése is meghúzódik: sok kutató ilyen megfontolások alapján tartózkodik kényesnek ítélt problémák mélyebb összefüggéseinek elméleti elemzésétől; a kutatások egy része emiatt reked meg az empíriában. Mások a szociológiában jelentkező ideológiai problémákat kizárólag a szaktudomány nem kielégítő elsajátításával magyarázzák, s ezen az alapon nem tartják időszerűnek a szociológiában ideológiai-filozófiai összefüggések vitatását. A problémáknak ez a megközelítése nemcsak a marxista elméleti megalapozottság erősítésének nem kedvez, de erősíti egy dezideologizált, depolitizált empirikus szociológia kialakulásának veszélyét is.

Egy fiatal tudománytól – s a marxista szociológia hazánkban igen fiatal tudomány – természetesen nem lehet elvárni, hogy első jelentős eredményei alapján minden területen eljusson az elméletalkotásig, eredményei elméleti általánosításának, összegezésének szintjéig. A türelmetlenség ebben a tekintetben sem indokolt. A szociológiai kutatások marxista elméleti megalapozottságának igénye nem jelenti a társadalmi valóság alaposabb megismerését elősegítő korszerű empirikus kutatások visszaszorítását, sőt: ezen kutatások alaposabb elméleti és módszertani megalapozása az előrelépés egyik legfontosabb feltétele. Ebből a szempontból különösen fontos feladat a marxista társadalomelméleti kategóriák és tételek „lebontása" a konkrét szociológiai vizsgálatokban való használhatóság szintjére. Emellett határozott előrelépésre van szükség a marxista szociológia elméleti problémáinak megoldása, fogalomrendszerének további kimunkálása terén. Ennek érdekében is el kell mélyíteni az interdiszciplináris együttműködést szociológusok, filozófusok, közgazdászok, történészek között, biztosítani kell a marxista társadalomelméleti és szociológiai kutatások jobb egymásra épülését.

Biztosítani kell a módszertani kutatások szervezettebbé tételét is. Bár a kutatómunka módszertanát tekintve is jelentős a fejlődés, még mindig gyakori a

módszerbeli egyoldalúság, az információtömeg részleges feldolgozása, a kérdőíves adatfelvételen kívüli, egyéb forrásokból rendelkezésre álló adatok módszeres feldolgozásának elhanyagolása. Sok kívánnivalót hagynak maguk után a mintavételi eljárások, a matematikai elemzések is. A módszertani kultúra egysíkúságának egyik tünete a vizsgált jelenségek és folyamatok marxista történeti megközelítésének és elemzésének mellőzése, illetve nem kielégítő érvényesítése. Sokan a történeti szociológia létjogosultságát is kétségbe vonják.

A szociológiai kutatómunka módszertani színvonalának emelése érdekében törekedni kell arra, hogy lehetőleg valamennyi jelentős vizsgálat jusson el a kutatás módszertani tanulságainak levonásáig. Gondoskodni kell a módszertani tapasztalatok általánosításának kutatási célként, feladatként való megfogalmazásáról.

Fel kell lendíteni a polgári szociológiai elméletek bírálatát, az ezzel kapcsolatos szociológiatörténeti és elmélettörténeti kutatásokat. A szociológiatörténeti kutatások keretében az eddiginél jóval nagyobb gondot kell fordítani a magyar szociológia, különösen a magyar marxista szociológia hagyományainak feldolgozására, tudatosítására és hasznosítására.

5. A magyar szociológia jelenlegi helyzetének – a jelentős fejlődés ellenére – változatlanul alapproblémája káderhelyzete és káderutánpótlásának megoldatlansága.

A szociológia káderhelyzetét alapvetően meghatározza az a körülmény, hogy Magyarországon gyakorlatilag szociológusképzés nem volt, és a szakképzés ma sem megoldott. A kutatók és oktatók ennek következtében egyéni érdeklődésüktől vezettetve más tudományágaktól (közgazdaságtudomány, filozófia, jogtudomány, statisztika, néprajz stb.) jutottak el a szociológiáig. A kutatók egy része az ellenforradalmat követően, többnyire korábbi politikai pályafutása után fordult a szociológia felé. Ez a körülmény – ti. hogy egyesek a szociológiát a politikai ellenzékiség lehetséges terepének tekintették – bizonyos fokig magyarázza a szociológia terén később jelentkező politikai-ideológiai problémákat is. Nehezítette a kibontakozást, hogy szervezett szociológusképzés nem lévén, a fiatalok kiválasztására, illetve a kutatómunkába való bevezetésére eleinte elsődlegesen ennek a kutatónemzedéknek volt lehetősége.

Az utóbbi évtized során a szakma káderhelyzetében jelentős változás következett be. Megalapozottabb lett a kutatók felkészültsége. A kutatók nagy többsége felelősségteljesen vett részt a különböző párt- és állami szervek megrendeléseire végzett kutatásokban: a szocializmus építése iránt elkötelezetten dolgozik. A fiatal kutatók között sok a párttag (jó néhány kutatóhelyen erős pártszervezet működik), s nem egy közülük nemzetközileg is méltányolt színvonalas munkát végez.

A szociológiai káderutánpótlásnak fontos forrása a tudományos minősítés. A TMB Szociológiai és Demográfiai Szakbizottsága 1973-ban alakult meg, azóta

van szervezett szociológiai aspiránsképzés is. A tapasztalatok egyelőre messzemenő következtetések levonását nem teszik lehetővé. Az aspiránsképzés irányait a Szakbizottság úgy próbálta kialakítani, hogy azok egyrészt lefedjék a szociológiai kutatás legszembetűnőbb hiányterületeit (szociológiai elmélet, módszertan, szociológiatörténet), másrészt kapcsolódjanak a kiemelt kutatási feladatokhoz. A szociológiai kutatóhelyek azonban egyelőre nem fordítanak kellő figyelmet sem a fiatal, sem az érettebb kutatók minősítésére. A szociológiai kutatóhelyeken általában társadalmilag fontos témákat kutatnak, a kutatóhelyek azonban nemigen kezdeményezik az e témákban elért eredmények tudományos fokozatokkal való elismertetését.

Egészében véve a szociológia káderhelyzete – a kedvező változások ellenére – nem kielégítő. Az elvi viták korábbi hiánya következtében ma is vannak belső feszültségek és tisztázatlanságok a szociológia funkcióinak értelmezése, illetve az egyes ideológiai-politikai problémák rendezésének értékelése körül. Nem megnyugtató a kutatók szakmai felkészültségének színvonala sem, különösen ha a főbb kutatóhelyeken kívül dolgozókat is figyelembe vesszük. Végül a káderutánpótlás még mindig esetleges.

6. A szociológia helyzetének és külső, szakmán kívüli megítélésének is fontos összetevője a szakmailag többnyire igen alacsony színvonalú „felmérések" és ezek következményei. A szociológiai felvételező technikák – vagy legalábbis egyes elemei – oly mértékben sztenderdizáltak, hogy azt a benyomást keltik, mintha különösebb szakmai előképzettség nélkül is használhatók lennének. Ez a felhasználás azonban – éppen az elsajátítás alacsony szintje folytán – dilettáns jellegű „eredményekre" vezet. Nemegyszer szakképzettség nélküli „kutatók" nagy összegű szerződéseket kötnek, szociológusi státusokat töltenek be üzemekben, nem kutató profilú intézetekben stb. Szakszerűtlen munkájukkal jelentős károkat okoznak.

Szakmailag meglehetősen problematikusak azok a szociológiához közel álló kutatások is, amelyek szervezéstudomány, vezetéstudomány stb. név alatt, különböző, többnyire a tárcák szervezési és vezetőképző intézeteiben folynak. A szakszerűtlen felmérések és a dilettantizmus elburjánzása azzal is összefügg, hogy a szociológiai kutatóbázis teljesítőképessége napjainkban elmarad a szociológia iránti társadalmi igények fejlődése mögött.

Általában is elmondható, hogy az ún. gyakorlati szociológiai tevékenység (üzemeknél, tanácsoknál dolgozó szociológusok stb.) szakmai orientálása és kontrollja nem biztosított. A felmérések engedélyeztetése terén – bár születtek erre vonatkozó javaslatok – érdemleges előrelépés nem történt.

7. A szociológia fiatal tudomány, hagyományos szakmai-közéleti fórumai

nincsenek, emiatt a kutatók érintkezése és a vitalégkör távolról sem éri el a kívánatos szintet. A szociológiában a kutatómunka sajátos jellege miatt különösen szükségesek lennének az egy-egy kutatóhelyen túlmutató, szélesebb körű viták, illetve ezek intézményes biztosítása. A szociológiai kutatómunka eredményei ugyanis – sokszor épp a legjelentősebb eredmények – ma már nem elsősorban a széles nyilvánosság elé kerülő produktumok, hanem állami és társadalmi szervek megrendelésére készülő, publikálásra esetleg nem is kerülő kutatási beszámolók, elemzések. A megrendelésre készülő kutatási eredmények megfelelő szakmai nyilvánosságának biztosítása azért is kívánatos, mert jelenleg a megrendelő szervek tetszés szerint döntenek a számukra készülő jelentések felhasználásáról, alkalmazhatóságáról és közzétételéről, így sokszor szakmailag színvonaltalan „eredményekről" sem derül ki a szakma értékítélete, máskor pedig jelentős eredményekkel egyszerűen nem ismerkedhet meg a szociológiai közvélemény.

A publikációs fórumok ezt a szakmai-közéleti-közéletformáló szerepet csak részben tölthetik be. A *Szociológia* szerkesztősége és szerkesztő bizottsága a lap megteremtése óta (1972) egyenletes, jó munkát végzett, és hatékony szakmai kontrollt érvényesítve színvonalas orgánumot teremtett. A szerkesztő bizottság rendszeresen ülésezik, és mint vitafórum, működése – a többi akadémiai folyóirat szerkesztő bizottságához viszonyítva is – kiemelkedően jónak mondható. Ennek ellenére maga a folyóirat közéletformáló és vitafórum szerepét nem tudja betölteni, elsősorban a hosszú átfutási idő miatt.

A szociológiai közélet helyzete, a szakma megfelelő közéleti fórumának kialakítása érdekében az MTA szociológiai bizottsága, az MTA gazdaság- és jogtudományok osztálya és az MTA elnöksége javaslatot dolgozott ki a Magyar Szociológiai Társaság megalakítására.[8] A Társaság létrehozása megfelelő szakmai-közéleti fórumot teremtene, elősegíthetné a szociológia marxista szellemiségű fejlődését, újabb szakmai és ideológiai továbbképzési lehetőségeket biztosíthatna, megfelelő mederbe terelné a vitákat, csökkentené esetlegességüket. Fontos szerepet tölthetne be a Szociológiai Társaság a magyar szociológia nemzetközi kapcsolatainak szervezésében is.

8. Intenzíven fejlődtek az elmúlt tíz évben a szociológia nemzetközi kapcsolatai: a szocialista országokkal való együttműködés szélesedése következtében egészségesebb arányok alakultak ki e kapcsolatokban, a magyar szociológusok mind eredményesebben szerepelnek a nemzetközi tudományos fórumokon, nőtt a magyar szociológia nemzetközi tekintélye, elismertsége.

[8] A Magyar Szociológiai Társaság 1978. május 15-én tartotta alakuló ülését (az alapító tagok száma 93 fő), amelyen elfogadták a Társaság alapszabályát.

A szocialista országok szociológusaival, szociológiai kutatóhelyeivel kiépült és fejlődő együttműködés egyre inkább meghaladja a korábbi tapasztalat- és információcsere szintjét, mind jobban kialakulnak és terjednek a közös kutatások korszerű formái. Eredményes koordinált kutatási tevékenység kezd kibontakozni mindazokban a témákban, amelyeket a szocialista országok akadémiái többoldalú együttműködése révén kutatnak (így pl. az ifjúságkutatásban, a munkásosztály és az automatizálás témákban stb.) az e témákat koordináló problémabizottságok keretében.

A kapitalista országokban tevékenykedő szociológusokkal zömmel ma is személyi jellegűek a kapcsolatok, és az ösztöndíjas tanulmányutakra korlátozódnak. Kutatási együttműködés lényegében csak a bécsi Európai Társadalomtudományi Kutató, Koordináló és Dokumentációs Központtal alakult ki. Ezekben a kutatásokban szocialista és tőkés országok kutatói egyaránt részt vesznek. A magyar részvétel a Központ munkájában eredményes volt. Az eddigi tapasztalatok alapján a Központ a jövőben is alkalmasnak látszik az ilyen típusú kapcsolatok, kutatások szervezésére, a marxista szociológia aktívabb nemzetközi jelenlétének és befolyásának fokozására.

Ami az ösztöndíjas tevékenységet illeti, hosszú ideig – amíg a magyar szociológia (sokszor az alapképzettség megszerzése érdekében is) rá volt kényszerítve a nyugati szociológiai központokkal való kapcsolatok felvételére – a fejlett tőkés országok sajátos szempontjai, kontraszelekciója is érvényesült, elsősorban az egyéni meghívások gyakorlatával. Ma már ezeknek a kapcsolatoknak az „intézményesítettsége" sokkal nagyobb, s a szociológia káderhelyzetének kedvező irányú változásai, a kutatóhelyek megfelelő vezetése, az ösztöndíjasok jobb kiválasztása lényeges javulást hozott.

Eredményesen és aktívan vesznek részt a magyar szociológusok a nemzetközi tudományos szervezetek tevékenységében is.[9] Jól szerepeltek a magyar szociológusok a Nemzetközi Szociológiai Társaság (ISA) legutóbbi kongresszusán[10], s az egyes kutatóbizottságok azóta megtartott ülésein is. Az ISA tanácsában a magyar

[9] A nemzetközi kapcsolatok fejlesztésének és fejlődésének egyik fontos állomása volt az 1977. szeptember 7–9. között Budapesten megrendezett nemzetközi tudományszociológiai konferencia, amelynek beszámolóját és a tanácskozáson elhangzott előadások rövidített anyagát lásd: Szociológia, 1978. 1. sz. 33–84. old.

[10] Az ISA (International Sociological Association – Nemzetközi Szociológiai Társaság) IX. világkongresszusát 1978. augusztus 14–19. között Uppsalában tartották meg a tudomány- és kutatásszociológia legújabb eredményeiről. A Magyar Szociológiai Társaság 1978. december 4-én „Új irányzatok és eredmények a nemzetközi szociológiában. Beszámoló az uppsalai IX. szociológiai világkongresszusról" címen nyilvános ülést rendezett, amelynek referátumát lásd: Szociológia, 1978. 4. sz. 527–552. old.

delegáció általában igen aktív, és tevékenységével kivívta a többi szocialista ország delegátusainak elismerését is.

9. A szociológia oktatásának hazánkban kevés hagyománya van. A felszabadulás után egy rövid ideig – 1946-tól 1949-ig – folyt ugyan szociológiai oktatás és szakképzés a budapesti egyetemen, ezt követően azonban csak a hatvanas évek elején indult meg szélesebb körben a szociológia oktatása.

A hazai szociológiai kutatások kibontakozásával nagyjából egyidőben a budapesti, pécsi és a szegedi tudományegyetemek jogtudományi karain, a budapesti és a debreceni tudományegyetem bölcsészettudományi karának egyes szakain, valamint a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen vezették be a szociológia oktatását. A közelmúltban kezdtek oktatni szociológiát a Pesti Orvostudományi Egyetemen is.

A kezdeti, túlnyomórészt szakszociológiai jelleget öltött oktatás nem mindig volt ideológiailag, módszertanilag kellően megalapozott. A szakszociológiai tárgyakat jobbára a különböző szaktanszékek felügyeletével oktatták és oktatják jelenleg is. E tantárgyak koordinálását az intézményi tantervek egésze hivatott biztosítani.

Bár később – elsősorban az általános szociológia egyes témáinak beépítése révén – a szakszociológiai tárgyak fokozatosan egyre alkalmasabbá váltak funkcióik betöltésére, ma is sok helyütt általános szociológiai alapozás nélkül oktatnak szakszociológiai tárgyakat, vagy ha oktatnak is általános szociológiát, a szociológiai tárgyak nincsenek megfelelően összehangolva. Az általános szociológia oktatása ennek következtében – a kezdeti eredmények ellenére – nem tekinthető megoldottnak sem tartalmában, sem a felsőoktatásban elfoglalt helyzete, sem oktatásának kiterjedtsége tekintetében.

Számos egyetemen és főiskolán a hatvanas évek eleje óta szociológiai speciális kollégiumokat is tartanak. A kezdeményezés már intézményessé vált, a marxizmus–leninizmus-oktatók tanszéki feladatként tartanak szociológiai speciális kollégiumokat.

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, a szegedi és budapesti jogi karokon, a Pécsi Orvostudományi Egyetemen, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán több éves tapasztalat halmozódott fel a szak- és az ágazati speciális kollégiumok oktatásában.

Hatékony formának bizonyult a diplomamunkák szociológiai szakszemináriumok keretében való előkészítése, ami a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen évente 25–30 hallgatót érint. Ezeknek csaknem fele szociológusként helyezkedik el, és évente 5–6 diplomás szerez egyetemi doktori címet gazdaságszociológiából.

Több egyetem és főiskola fejlesztési terve tartalmazza a szociológiaoktatás intézményesítését, önálló vagy a marxizmus–leninizmus tanszéken belül működő szociológiai csoport létrehozását. E törekvés realizálását és a szociológiaoktatás kiterjesztését a szakképzett káderek hiánya, az oktatók továbbképzésének megoldatlansága nehezíti.

Alapvető gondunk, hogy az oktatók többsége nem rendelkezik szociológus szakképesítéssel. Fő tárgyukat (pl. a filozófiát) is tanítaniuk kell, így önképzésükben sem koncentrálhatnak a szociológiára. Többségüknek ideje sincs ahhoz, hogy megalapozott kísérleti munkát, kutatást végezzen.

Ugyanakkor a szociológiai ismeretek oktatása iránti igény állandóan nő. Ez egyrészt a szakemberképzés ilyen irányú igényeinek növekedésével, másrészt az ideológiai oktatás sokoldalúbbá, árnyaltabbá tételének szükségességével függ össze. Mind a fiatal szakemberek színvonalasabb szakmai, mind pedig megalapozottabb ideológiai képzése egyre inkább megköveteli a társadalmunkban lezajló folyamatok jobb megértését, olyan szociológiai összefüggéseinek feltárását és tudatosítását, amit jelenleg sem a szaktárgyi, sem az ideológiai oktatás nem biztosít. Ahhoz, hogy a szociológia oktatása ezeknek az igényeknek meg tudjon felelni, szervezettebbé és színvonalasabbá kell tenni s a káderfeltételek megteremtődésétől függően ki kell terjeszteni az általános szociológia oktatását az egész felsőoktatásra.

10. A magyar szociológiának egyik kulcskérdése a szociológus-szakképzés és -továbbképzés megerősítése, kiszélesítése, a szociológiaoktatás és -kutatás káderfeltételeinek és utánpótlásának biztosítása. Ennek során a már eddig kialakult szervezeti keretekre és oktatási hagyományokra lehet és kell alapozni.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészettudományi karának 1970-ben létrehozott szociológia tanszéke az 1971/72. tanévben kezdte meg a szociológus szakképzést esti kiegészítő szakon, s az 1972/73-as tanévben B-szakként a nappali tagozaton. A nappali tagozaton csak egy évfolyam indult, amely ebben a tanévben végez. Az esti kiegészítő tagozaton mintegy 90-en tanultak, illetve tanulnak, ezek közül kb. 60 fő fejezte be tanulmányait. A kiegészítő szakot olyan bölcsész, közgazdász, mérnök, matematikus és más egyetemi diplomával rendelkező fiatal szakemberek végzik el, akik többnyire szociológusi munkakörben dolgoznak. Emellett 1963 óta a filozófia, népművelés, lélektan szakos hallgatók közül többen írtak szociológiai szakdolgozatot, és ezek egy része is szociológiai munkaterületen helyezkedett el. Közülük évente 8–10-en nyújtottak be egyetemi doktori értekezést szociológiából.

A szakképzés eddigi története azt bizonyítja, hogy jelenleg elsősorban a tudományegyetemi és közgazdasági egyetemi képzés nyújt megfelelő indítást és felté-

teleket a szociológus szakképzéshez. A tapasztalatok azonban azt is mutatják, hogy sem a bölcsészkari, sem a közgazdasági egyetemi képzésben nem lehet önállóan megoldani a szakképzés feladatát.

Ugyanakkor bebizonyosodott az is, hogy az egyszakos szociológusképzés nem célravezető. A leendő szociológusoknak valamilyen szakmában járatosaknak kell lenniök ahhoz, hogy a szociológiai ismereteket megfelelően alkalmazni tudják a társadalmi élet egy adott területén és egy szakszociológiai ágat (jogszociológiát, művelődésszociológiát, üzemszociológiát stb.) művelni tudjanak. Emellett a szociológiai ismeretek komplex jellegével is számolni kell a szociológiai szakra történő beiskolázásnál: az életkori sajátosságok és az élettapasztalatok hiánya miatt nem célszerű rögtön érettségi után, 18 éves korban felvenni ezekre a szakokra hallgatókat. Előnyben kell részesíteni azokat a képzési formákat, amelyek keretében már egyetemet, főiskolát végzett, fiatal szakemberek szociológiai képzését és átképzését lehet megoldani, illetve a nappali tagozaton való képzés olyan formáit, amelyek más szakkal párosítva és az I. évfolyam elvégzése után teszik lehetővé a leendő szociológusok kiválogatását, felvételét, képzését (pl. B-szakok).

11. Az Agitációs és Propaganda Bizottság megállapította, hogy a hazai szociológia az utóbbi években jelentősen hozzájárult társadalmunk konkrét folyamatainak feltárásához. A tudományterület ideológiai helyzete a Politikai Bizottság 1973-as, a társadalomtudományok egyes művelőinek körében jelentkező antimarxista nézetekkel kapcsolatos határozata óta az utóbbi években érezhetően javult. A tudományág további fejlődése megköveteli a szociológia terén is föllelhető nem marxista nézetekkel való következetesebb vitát, a polgári szociológia bírálatának szervezettebbé tételét, az antimarxista törekvésekkel szembeni határozottabb fellépést.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a szociológiai kutatások továbbfejlesztésével kapcsolatban a következő feladatok megoldására hívja fel a tudományirányító szervek, a szociológiai kutatóhelyek vezetőinek és pártszervezeteinek figyelmét.

A szociológiai kutatóbázis kapacitását a szociológiai kutatások iránti társadalmi igények fokozódása miatt továbbra is kiemelten kell fejleszteni, elsősorban a már meglevő kutatóhelyek káderfejlesztése útján, következetesen érvényesítve a káderpolitikai követelményeket.

Javítani kell a kutatóhelyek együttműködését, a kutatások összehangolását, elsősorban a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság és az MTA szociológiai bizottsága révén. Meg kell határozni az egyes szakszociológiai ágakért

(üzemszociológia, jogszociológia stb.) felelős koordináló intézményt.[11] A politikai szociológia fejlesztésének összehangolásával a pártintézményeket kell megbízni.

Javítani kell a szociológusok marxista elméleti felkészültségét. A marxista társadalomelmélet újabb eredményeinek szervezett megismertetése céljából e tudományterület vezető szakemberei bevonásával megfelelő szintű elméleti-ideológiai továbbképzési fórumokat kell létrehozni szociológusok számára.[12]

Szervezettebbé és átgondoltabbá kell tenni az elméleti-módszertani és elméletörténeti kutatásokat, a polgári szociológiai elméletek kritikáját. E kutatások bázisává elsősorban a szociológusképzés feladatait ellátó egyetemi tanszékeket kell fejleszteni, gondoskodva az ilyen irányú kutatások feltételeiről.

Fel kell kérni az MTA szociológiai bizottságát, hogy vizsgálja meg a gyakorlati szociológiai tevékenység problémáit, s dolgozzon ki javaslatokat egyrészt az ilyen munkakörökben tevékenykedők szervezett képzésének és továbbképzésének megoldására, másrészt a felmérések megfelelő szakmai kontrolljának és engedélyeztetésének egyértelmű és hatékony rendezésére.

Külön meg kell vizsgálni a megyei pártbizottságok, illetve az ezek oktatási igazgatóságai mellett működő szociológiai csoportok helyzetét, tevékenységét, és megfelelő segítséget kell nyújtani munkájukhoz. Ezt az elemző munkát és a javaslatok kidolgozását a KB agitációs és propaganda osztályának elvi irányításával a Társadalomtudományi Intézet és a Politikai Főiskola szociológiai tanszékei végezze el.

Az MTA szociológiai bizottsága és az Írószövetség kritikai szakosztálya mérje fel a szociográfia helyzetét, és dolgozzon ki javaslatokat az irodalmi szociográfia tudományos színvonalának emelése, szakszerűségének javítása érdekében.

Meg kell élénkíteni a szociológiai közélet vitaszellemét, megfelelő vitafórumokat kell teremteni. Ennek érdekében az MTA a szükséges előkészületek után alakítsa meg a Magyar Szociológiai Társaságot, s biztosítsa annak megfelelő politikai és ideológiai irányítását.

A szocialista országok szociológusaival kialakult többoldalú együttműködést

[11] Egyes szakszociológiai ágakra nézve megtörtént. A politikai szociológiai kutatásokért elsősorban a pártintézmények felelősek, bár természetesen nem csak ott folytathatók ezek a kutatások. A szervezetszociológia bázisintézete az MTA Szociológiai Kutató Intézete és a JATE szociológiai tanszéke, a jogszociológiáé az ELTE állam- és jogtudományi karának szociológiai csoportja, a szociológiatörténeté az ELTE bölcsészettudományi kar szociológiai tanszéke, az életmódszociológiáé az MTA Szociológiai Kutató Intézete stb. Ez a munkamegosztás azonban inkább a gyakorlatból, az egyes megbízások irányításából alakult ki, és kevésbé központi döntések alapján.

[12] Ilyen fórum még nem létesült. A Magyar Szociológiai Társaság egyes szakosztályai ugyan alkalomszerűen betöltenek hasonló feladatot és az oktatás fejlesztésére szervezés alatt van egy módszertani központ az ELTE szociológiai tanszékén, működik egy kétéves tanfolyam is, ahol szociológusokat képeznek, egyes intézetekben (mint az MTA Szociológiai Kutató Intézetében is), az állami vezetés és pártszervezet együttesen foglalkozik a kutatók szakmai-ideológiai továbbképzésével, de a továbbképzésre intézményesített fórumok létrehozása még megoldásra váró feladat.

elsősorban a testvérpártok közötti ideológiai együttműködési témák és az akadémiai egyezmények keretében kell továbbfejleszteni, előtérbe helyezve a korszerű közös kutatási formákat. A marxista szociológia elméleti-módszertani problémáinak megoldása valamennyi marxista szociológus együttes erőfeszítéseit igényli.

12. A szociológia oktatásával és a szociológusképzés továbbfejlesztésével kapcsolatban az Agitációs és Propaganda Bizottság a következő feladatok megoldására hívja fel a figyelmet.

a) Az általános szociológiát fokozatosan kötelezővé kell tenni az egyetemeken és főiskolákon. Első lépésként – miután a feltételek itt adottak már – a tudományegyetemek jogi karain, az orvostudományi egyetemeken és a bölcsészkarok megfelelő szakain. (A közgazdasági egyetemi képzésben már kötelező.) Második lépésként – az oktatói káderállomány biztosításával párhuzamosan – a műszaki és az agrár felsőoktatásban, végül a tanár- és tanítóképző főiskolákon kell bevezetni az általános szociológia oktatását. A készülő tantervi irányelveknek, illetve tanterveknek már tartalmazniok kell a szociológia oktatásának ilyen irányú kiterjesztését.

Az Oktatási Minisztérium készítse el az általános szociológia programját és törzsanyagát.[13] Építse a tárgy tartalmát a marxizmus–leninizmus alaptárgyainak ismereteire. A tananyag a marxista szociológia legátfogóbb fogalmait és módszereit tartalmazza. Hasznosítsa a hazai társadalomtudományok és a marxista kutatás nemzetközi eredményeit. Állítsa középpontba a szocialista társadalmak, a mai Magyarország társadalmi szerkezetével, szervezeteivel, településviszonyaival, az osztályok és rétegek életmódjával kapcsolatos kérdéseket.

Általános szociológia oktatása nélkül a jövőben a felsőoktatási intézményekben ne oktassanak szakszociológiát. Az általános szociológia programjának kialakításánál vegyék figyelembe a szakok sajátosságait is. Erre kell törekedni a speciális kollégiumoknál is.

Azokban az intézményekben, ahol a szociológia oktatásának feltételeit a közeli években nem lehet kialakítani, átmenetileg kooperációban is megoldható a kérdés: az adott városban, területen működő más egyetemek, karok felkészült oktatóit kell megbízni az oktatással.

b) Szak- és ágazati szociológiaoktatást kell fokozatosan kialakítani, illetve megszilárdítani a jogász-, orvos-, mérnök-, közgazdász-, agronómusképzésben. A közművelődési szakokon ki kell szélesíteni és magasabb színvonalra kell emelni a művelődésszociológiai oktatást. Nem elegendő azonban az egyes szakterületek társadalomkutatásainak eredményeit ismertetni, arra kell törekedni, hogy a hallgatók konkrét gyakorlati, módszertani készségeket szerezzenek az adott terület viszonyainak elemzésére.

[13] Az általános szociológiai törzsanyag elkészült, megjelenése 1981 második felében várható.

A szakszociológiák oktatása szükségessé teszi, hogy az adott egyetemeken olyan bázisok, csoportok, tanszékek alakuljanak ki, amelyek folyamatos kutatómunkát is végeznek, vagy önállóan, vagy más kutatási centrumokhoz kapcsolódva. E bázisok egész tevékenysége – kutatómunkája is – a színvonalasabb oktatás feltételeinek megteremtését szolgálja.

c) A szociológus-szakképzést más szakokkal összekapcsolva célszerű továbbfejleszteni mindenekelőtt a bölcsész- és közgazdászképzésben, de a későbbiekben a jogász-, a mérnök- és az orvosképzés jellege miatt ez elsősorban a továbbképzés keretében valósítható meg. A jogászképzésben – a képzés felülvizsgálata során – arra kell törekedni, hogy a szociológiai szakosodás is lehetővé váljék.

A következő években (az 1978/79-es tanévtől) át kell szervezni a szociológiai szakképzést az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, és be kell indítani a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. A bölcsész- és közgazdászképzés keretében folyó szociológiai szakképzést a két egyetem kooperációban oldja meg.

Az eddigi tapasztalatok alapján tovább kell folytatni és korszerűsíteni kell a képzést az esti kiegészítő szakon az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán.

d) Az ELTE szociológiai tanszékének irányításával meg kell szervezni azon szociológusoktatók és -kutatók kétéves függetlenített tanfolyamát, akiknek nincs szociológus szakképzettségük. Ez a képzés átmenetileg enyhítheti a szociológus szakemberhiányt. A felsőoktatást irányító minisztériumok és a pártoktatási intézmények biztosítsák annak feltételeit, hogy a képzésben részt vehessenek a szociológiaoktatók és -kutatók.

Intézményesíteni kell a szakképzett szociológusok továbbképzését is. Ezt az elkövetkező években az Eötvös Loránd Tudományegyetem szociológiai tanszékének szervezésében célszerű megoldani, más erők bevonásával. Később meg kell vizsgálni egy önálló továbbképző centrum kialakításának lehetőségét is.

e) A szociológia oktatásának, a szociológus-szakképzés és -továbbképzés kiszélesítésének érdekében bővíteni kell az oktatás és kutatás objektív feltételeit.

A felsőoktatást irányító minisztériumok káderfejlesztési terveikben gondoskodjanak arról, hogy a szociológia oktatásának személyi feltételei – az *a)* és *b)* pontban foglaltaknak megfelelően – fokozatosan kialakuljanak.

f) A szociológia oktatásának irányítását az egyetemeken és főiskolákon, valamint az Oktatási Minisztériumban egységesíteni kell. Az általános szociológia oktatását a marxizmus–leninizmus tanszékek keretében kell megszervezni. Ezek a tanszékek koordinálják az általános szociológia, szakszociológia és speciálkollégiumok oktatását is.

Az általános szociológia oktatásáért, a tárgy fejlesztéséért, feltételeinek kiala-

kitásáért az Oktatási Minisztérium marxizmus–leninizmus oktatási főosztálya legyen felelős, egyben koordinálja valamennyi szociológiai tárgy oktatását, s közvetlenül irányítsa a szociológus-szakképzést és -továbbképzést.[14]

Lásd még: A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Tudománypolitikai Irányelveinek végrehajtása és a további feladatok. Kossuth Könyvkiadó 1978. 366–382. old.

59
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ÜZEMI DEMOKRÁCIA ERŐSÍTÉSÉRE, A BIZALMIAK, FŐBIZALMIAK TESTÜLETÉNEK LÉTREHOZÁSÁRA, MŰKÖDTETÉSÉRE

(1977. ÁPRILIS 6.)

I

Az MSZMP XI. kongresszusa a fejlett szocialista társadalom építésének egyik legfőbb feltételeként jelölte meg a szocialista demokrácia növelését és annak szerves részeként a munkahelyi, az üzemi demokráciának tartalmi és módszerbeni továbbfejlesztését. A kongresszusi határozat végrehajtása, az üzemi demokrácia meglevő gazdag fórumainak hatékonyabb, eredményesebb működtetése érdekében szükséges részletes tennivalókat a Minisztertanács, a Szakszervezetek Országos Tanácsa és a Kommunista Ifjúsági Szövetség 1975. évben kimunkálta és határozatban, irányelvekben rögzítette.[1] Továbbá a Politikai Bizottság 1974. november 5-i ülésének határozata szerint a Szakszervezetek Országos Tanácsa és a kormány közös felhívással fordult 25 kijelölt vállalathoz a munkásküldöttek tanácskozása, 25 vállalathoz a bizalmiak (főbizalmiak) tanácskozása kísérleti létrehozására, működtetésére. A párt-, állami és társadalmi szervek nagy munkát

[14] A dokumentum rövidített változata megjelent: Szociológia, 1977. 1. sz. 1–10. old. „A szociológiaoktatás és szociológusképzés helyzetéről és továbbfejlesztésének feladatairól" szóló dokumentum rövidített változatát pedig lásd: Szociológia, 1977. 2. sz. 234–239. old. Ugyanerről a témáról lásd még: *Knopp András:* Felsőoktatásunk fejlődésének néhány kérdése és a szociológiaoktatás. Szociológia, 1979. 3. sz. 251–259. old.

[1] Lásd a Minisztertanács 2010/1975. (IV. 29.) sz. határozata az üzemi demokrácia fejlesztésével kapcsolatos feladatokról (Határozatok Tára, 1975. 7. sz.); a SZOT Elnökségének irányelvei a szakszervezeti bizalmiak hatáskörére, a szakszervezeti jogok gyakorlására, a bizalmiak, főbizalmiak tanácskozásának szerepére (SZOT szervezési és káderosztály. 1976. 14. old.); a KISZ KB 1975. április 18-i határozata a munkásifjúság körében végzendő időszerű feladatokról. (Ifjúságpolitikai dokumentumok. II. köt. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat 1976. 171–179. old.)

végeztek az üzemi demokrácia fórumainak felülvizsgálatára, a kísérletek bevezetése érdekében. A vállalatoknál intézkedés történt az üzemi demokratikus fórumok rendszerének kialakítására, továbbfejlesztésére. A pártszervezetek elsősorban a pártdemokrácia fejlesztésével, következetesebb politikai irányítással és ellenőrzéssel, a párttagság mozgósításával segítették, hogy ezt a feladatot politikai jelentőségének megfelelően kezeljék.

Az intézkedések nyomán az üzemi demokráciával való foglalkozás országosan rendszeresebbé és folyamatosabbá vált. Elősegítette, ösztönözte ezt az 50 vállalatra kiterjedően beindított kísérlet.[2] A határozatok, intézkedési tervek végrehajtása megkezdődött, a munka számottevő kezdeti eredményeket hozott. Megállapítható, hogy az üzemi demokrácia fejlesztése jó irányban, szervezettebben, a határozatoknak és a követelményeknek megfelelően halad. Fő tendenciáiban összhangban áll a jelenlegi politikai, társadalmi, gazdasági lehetőségekkel, feladatainkkal. Mind több helyen vált gyakorlattá, hogy a különböző fórumokon a dolgozókat érintő termeléssel és elosztással összefüggő fő kérdéseket döntés előtt szélesebb körben, érdemben megbeszélik. Növekedett a dolgozók aktivitása – a meglevő és a kísérleti fórumokon egyaránt –, akár a részvételi arányt, akár a felszólalások számát és tartalmát tekintjük. Jól érzékelhető a fejlődés a szocialista brigádokban, a brigádvezetők, a szakszervezeti csoport, illetve a bizalmiak üzemi és gyári, valamint vállalati tanácskozásainál. Ezeket a már meglevő fórumokat rendszeresen működtetik, helyenként pedig különböző kérdésekben meghatározott jogkört biztosítottak számukra. Az üzemi demokrácia továbbfejlesztésében elért eredmények hatása hozzájárult ahhoz, hogy erősödik a tulajdonosi szemlélet, több helyen javult a fegyelem, egyértelműbbé válik a jogok és kötelességek összhangja.

Az alapvetően pozitív fejlődés hangsúlyozása mellett jelezzük, hogy a határozatok végrehajtása időarányosan még csak kezdeti szakaszában van. Megállapítható, hogy az üzemi demokrácia fejlesztésében jelentős tartalékokkal rendelkezünk. A dolgozók különböző tanácskozásain még mindig a tájékoztató jellegű napirendek vannak többségben. További gondok forrása a munkásfelvetések, vélemények, javaslatok és álláspontok megfelelő rögzítésének, feldolgozásának, megválaszolásának hiánya, a szükséges intézkedések elmaradása. Ezt a munkások gyakran szóvá teszik. Az egyes közvetlen és képviseleti fórumok feladat- és jogköre még nem kellően elhatárolt. Sokszor azonos témákat minden fórumon megtárgyalnak, sok még a párhuzamosság és formai elem. Az üzemi demokrácia fejlődését nagymértékben befolyásolja, egyes esetekben gátolja, hogy lassú a fej-

[2] A Minisztertanács 1. a. jegyzetében ismertetett határozatához kapcsolódik egy intézkedési terv, amelyet a munkaügyi miniszter és a SZOT főtitkárhelyettese írt alá. Ennek melléklete felsorolja az 50 vállalatot, amelyet a kísérleti jellegű működtetésre felkértek.

lődés és több helyen lemaradás van a vállalati belső irányítási mechanizmus korszerűsítésében, a közvetlen termelést irányító vezetők kellő felkészítésében és hatáskörük megfelelő kialakításában. Ezt a helyi gazdasági vezetők is többször felvetik, a továbbfejlődés egyik akadályának tartják. A sajtó, a rádió, a televízió műsoraival, cikkeivel több helyes kezdeményezést indított, hasznos új formákat alkalmazott, mégsem adott mindig olyan mélységű segítséget az üzemi demokrácia elveinek egységesebb értelmezéséhez – és különösen gyakorlati kibontakoztatásához –, amelyre szükség lett volna; nem tudta együttesen megjeleníteni a jogok és kötelességek egységét.

II

A határozatok alapján 50 vállalatnál létrehozták az üzemegységekben és a vállalatoknál a munkásküldöttek, valamint a szakszervezeti bizalmiak és főbizalmiak tanácskozásait. A kísérletek politikailag kedvező visszhangot váltottak ki az üzemek közvéleményében. Az új fórumok működése elősegítette – az eddigiektől szélesebb körben – a termelési, gazdálkodási célok megismertetését, megértetését és az aktívabb végrehajtást.

A kísérleti fórumok értékelése alapján ma már megérett a helyzet a kísérlet lezárására és a további feladatok meghatározására. Általános vélemény és tapasztalat, hogy a szakszervezeti bizalmiak és főbizalmiak tanácskozása bizonyult a legtöbb vonatkozásban életképesebbnek és hasznosabbnak.

A bizalmiak és főbizalmiak tanácskozása a vélemények és tapasztalatok alapján formájában bevált, tartalmában gazdagabb volt, továbbfejlesztésre alkalmasnak bizonyult. A tanácskozásokon tárgyalt témák megfeleltek a központi irányelveknek és az adott időszak jellegének; többségében a vállalat legfőbb kérdéseire irányultak és a döntések előkészítő szakaszában kerültek a fórumra. Jó volt az értekezletek légköre, sok hasznos javaslat hangzott el. A bizalmi véleménye kialakításakor támaszkodni tudott csoportjára, kis kollektívájára. A bizalmit a dolgozók és a vezetők is egyaránt ismerik és elismerik, így kapcsolatai folyamatosak. A munkahely és az egyes dolgozók napi ügyeivel való foglalkozás reális talajt és szemléletet biztosít számára a dolgozók véleményének közvetítésére, képviseletére. A bizalmi tanácskozások kísérlete során több dolgozó és aktivista szóvá tette, miért maradt csak konzultációs jellegű ez a tanácskozás. Több lehetőséget látnak benne, és ezért jogkörük bővítését kérik.

A munkásküldöttek tanácskozásának – mint új formának – az irányelvek szerinti bevezetésére jelentős erőfeszítések történtek a párt-, gazdasági és szakszervezeti szervek részéről. Néhány üzemben ez a forma is hozzájárult az üzemi demokrácia módszereinek gazdagításához. A dolgozói és vezetői vélemények na-

gyobb része, valamint összesített tapasztalataik alapján több okból mégsem vált be, nem érte el a célját.

A munkásküldöttek, az üzemek közvéleménye, sokszor még a gazdasági vezetők sem értették meg a fórum lényegét. Előkészítése, a munkásküldöttek külön megválasztása, felkészítése többletfeladatokat jelentett a gazdasági, politikai és mozgalmi vezetők számára. Már maga a küldöttválasztás sem vált a kollektívák belső ügyévé. A küldöttek nem vagy alig kaptak önálló szerepet. Munkájuk nem tudott folyamatossá válni, így sokszor nem volt arra módjuk, hogy a dolgozók között javaslatokat gyűjtsenek, közvetítsenek. Ezért a munkásküldöttek számára problémát okozott egyrészt munkatársaik véleményének, javaslatainak megfelelő képviselete a tanácskozásokon, másrészt a tanácskozásokat követő megfelelő, gyors beszámolás választóik előtt.

III

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a párt-, az állami és tömegszervezetek összességében eredményes munkát végeztek az üzemi demokrácia vonatkozó határozatainak végrehajtásában. Hangsúlyozza, hogy a jövőbeni tennivalók alapját, fő irányát az MSZMP XI. kongresszusa határozatai, valamint az ennek végrehajtását szolgáló állami és szakszervezeti irányelvek képezik. Összhangban politikai és gazdasági feladatainkkal, az üzemi demokrácia már működő, hagyományos formáinak jobb kihasználását, működési feltételeinek kiszélesítését, a dolgozóknak a gazdálkodásba és a vezetésbe való fokozottabb bevonását kell szorgalmazni.

Az 50 kijelölt vállalatnál folyó kísérletet be kell fejezni. Megérett a feltétele annak, hogy az üzemi demokrácia már működő fórumait a bizalmi testülettel mint új formával bővítsük. Ennek megfelelően a dolgozók képviseleti fórumaként a nagy- és középüzemekben a bizalmiak, főbizalmiak testületét kell létrehozni. A kisüzemekben és munkahelyeken továbbra is az üzemi dolgozók gyűlése, a munkásgyűlések töltik be ezt a szerepet.

1. A Politikai Bizottság az üzemi demokrácia erősítése és egységes rendezése érdekében a következő vállalati, munkahelyi fórumok működését tartja szükségesnek:

a) vállalatoknál – az összes dolgozó képviseleti fórumaként – meghatározott kérdésekben rendszeresen működjön a bizalmiak, főbizalmiak testülete, valamint a vállalati szakszervezeti tanács, illetve szakszervezeti bizottság együttes tanácskozása; a kisüzemekben és munkahelyeken a dolgozók gyűlése, munkásgyűlések;

b) vállalatoknál – legalább évente – össze kell hívni a szocialista brigádvezetők tanácskozását;

c) munkahelyenken – a dolgozók közvetlen részvételével – rendszeresen hívják össze a termelési tanácskozást, a brigádértekezletet és a szakszervezeti csoportértekezletet;

d) a jelenlegi gyakorlatnak megfelelően – szükség szerint – kell összehívni a különböző rétegtanácskozásokat.

2. A dolgozók munkáját és életkörülményeit alapvetően érintő kérdésekben a bizalmiak és főbizalmiak testülete a vállalati szakszervezeti tanácsokkal, illetve a szakszervezeti bizottságokkal együttes ülésen:

– foglaljon állást az évenkénti bérfejlesztés felhasználásának főbb elveiről és arányairól, a részesedési alap felosztásáról;

– hozzon döntést a kollektív szerződés megkötéséről és annak végrehajtásáról szóló évenkénti beszámoló elfogadásáról, illetve a szükséges módosításokról, a vállalati szociális tervről, a szociális, kulturális, sport- és segélyezési alap és üdülési alap felosztásáról;

– véleményezze a középtávú és éves vállalati terveket, és ezzel együtt a vállalati gazdasági vezetés (ehhez kapcsolódva az igazgatók és helyetteseik) éves tevékenységét.

A bizalmi, főbizalmi testület felsorolt jogait a vállalati szakszervezeti tanácsokkal, illetve szakszervezeti bizottságokkal együttes ülésen – a dolgozók megbízásából és érdekeiknek megfelelően – úgy gyakorolja, hogy hatékonyabban vonja be őket a vezetésbe, a döntésekbe, s ezáltal is tovább erősödjön a szakszervezeti vezetés és tagság kapcsolata, a pártszervezetekkel és a gazdasági vezetőkkel való együttműködése.

A vállalati szakszervezeti tanácsok, szakszervezeti bizottságok a bizalmiakkal közösen gyakorolt jogokon túlmenően, minden hatáskörükbe tartozó kérdésben továbbra is gyakorolják törvényekben biztosított jogaikat.

3. A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy a Szakszervezetek Országos Tanácsával egyetértésben – a fenti elvekkel összhangban – határozza meg az üzemi demokrácia fejlesztésével összefüggő állami feladatokat.[3] Ezen belül utasítsa az ágazati minisztereket olyan intézkedések kiadására, mely kötelezi a vállalatok vezetőit:

– az egyszemélyi felelősség következetes és határozott érvényesítése mellett az üzemi demokrácia fórumaira való fokozott támaszkodásra és az ezek eredményes működéséhez szükséges feltételek biztosítására;

– a belső szervezeti, irányítási, elszámolási és információs rendszer korszerű-

[3] 1018/1977. (V. 7.) sz. minisztertanácsi és a SZOT Elnöksége együttes határozata az üzemi demokrácia egyes kérdéseiről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 462–463. old.)

sítésének meggyorsítására, a közép- és alsószintű vezetők hatáskörének növelésére;

– a dolgozóknak a fórumokon elhangzott észrevételei, javaslatai érdemben és megfelelő határidőn belül való megválaszolására, illetve intézésére.

4. A Szakszervezetek Országos Tanácsa határozza meg a szakszervezeti vezető testületek és tisztségviselők feladatait az üzemi demokrácia továbbfejlesztésében.[4]

A szakszervezeti szervek:

– adjanak iránymutatást a vállalati, munkahelyi fórumok tevékenységére, szerepére és feladatára;

– biztosítsák a bizalmi, főbizalmi testület eredményes működését, jogainak a szakszervezeti tanácsokkal, illetve szakszervezeti bizottságokkal való együttes gyakorlását;

– támogassák az egyszemélyi vezetést, a gazdasági vezetők termelést, gazdálkodást szervező, irányító munkáját;

– fordítsanak nagy figyelmet az üzemi demokrácia gyakorlatában a jogok és kötelességek egységére;

– segítsék, hogy a fórumok rendszeres és rendeltetésszerű működésükkel hatékonyabban támogassák a vállalati és népgazdasági tervek megvalósítását, biztosítsák a dolgozók mozgósítását;

– kiemelet feladatként kezeljék – a pártszervezetekkel együttműködve – a bizalmiak kiválasztását, alkalmassá tételét, nagy politikai felelősséggel járó jogaik gyakorlására való felkészítését.

A szakszervezeti szervek és vezetőik legyenek az összes üzemi demokratikus fórum hatékony működésének, a bizalmi, főbizalmi testület létrehozásának legfőbb szervezői, aktív támogatói.

5. A Politikai Bizottság – a párt és a tömegek kapcsolatának erősítése érdekében – továbbra is fontosnak tartja, hogy a pártszervek és -szervezetek legyenek az üzemi demokrácia erősítésének felelősei, politikai irányítói. Ebben a munkában tekintsék legfőbb támaszuknak a szakszervezetekben és a KISZ-ben, valamint a gazdasági vezetésben dolgozó kommunistákat. Erősítsék tevékenységüket és gondoskodjanak rendszeres politikai felkészítésükről. Segítsék elő a gazdasági vezetők (az igazgatók és helyetteseik) éves tevékenységének véleményezését. Az üzemi demokrácia szélesebb körű kibontakoztatása, rendeltetésszerű működése érdekében igényeljék a szakszervezetek még eredményesebb mozgósító, szervező és nevelő munkáját. Érvényesítsék a gazdasági vezetők egyszemélyi, politikai felelősségét, még aktívabb részvételüket az üzemi demokrácia fejlesztésében. Az állami és a szakszervezeti szervekben dolgozó kommunisták rendszeres beszá-

[4] A SZOT Elnökségének irányelvei az üzemi demokrácia fejlesztésével kapcsolatos szakszervezeti feladatokra. Megjelent: *Munka*, 1977. 6. sz. melléklet.

moltatásával – az időszerű feladatokkal együtt – ellenőrizzék az üzemi demokrácia érvényesülését. Ösztönözzék jobban a KISZ-szervezeteket arra, hogy politikailag aktívabban használják ki az üzemi demokrácia fórumait – együttműködve a szakszervezetekkel – az ifjúság érdekképviseletében, mozgósításában, nevelésében. A KISZ Központi Bizottsága jelölje meg a KISZ-szervek és -szervezetek feladatait az üzemi demokrácia továbbfejlesztésében.

El kell érni, hogy a propagandában, agitációban, a sajtóban, a rádióban és a televízióban a követelményeknek megfelelő helyet kapjanak az üzemi demokrácia időszerű politikai, elvi kérdései és jó gyakorlati példái. A pártszervezetek folytassanak hatékonyabb agitációs és propagandamunkát annak érdekében, hogy a párttagság jobban megértse és egységesen értelmezze az üzemi demokrácia érvényesítésében és erősítésében előttünk álló feladatokat, a pártszervezetek, a KISZ-szervezetek, a szakszervezetek, a gazdasági vezetés helyét, szerepét.

6. A feladatokat az alábbi ütemezés szerint kell végrehajtani:

a) 1977. június 1-ig kerüljön kiadásra a Minisztertanács, majd ezt követően a SZOT határozata[5], 1977. július 1-ig a minisztériumok és az iparági, ágazati szakszervezetek adjanak ki együttes intézkedési tervet a Minisztertanács, illetve a SZOT határozatának végrehajtására;

b) a bizalmiak, főbizalmiak testületének rendszerét két év alatt – 1978 végéig – fokozatosan be kell vezetni az ipar, építőipar, a közlekedés, a kereskedelem, valamint a mezőgazdaság állami szektoraiban.[6]

1979 végéig – a tapasztalatokat figyelembe véve – javaslatot kell kidolgozni a népgazdaság egyéb területein (szolgáltatás, hivatali szervek) a munkahelyi demokrácia továbbfejlesztésére;[7]

c) a bizalmi testületek rendszerének általános bevezetését fel kell használni a szakszervezetek üzemi szerveinek további egyszerűsítésére. A bizalmi testületek létrehozása után – ahol a szükséges feltételek biztosítottak – a szakszervezetek támogassák helyi szerveiknek az üzemi szakszervezeti szervezet egyszerűsítésére vonatkozó kezdeményezéseit.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa – a gyakorlati tapasztalatokat figyelembe véve – a magyar szakszervezetek XXIV. kongresszusának tegyen javaslatot a szükséges intézkedésekre.[8]

[5] Lásd a 3. és a 4. sz. jegyzeteket.

[6] Erről a 3. sz. jegyzetben megjelölt határozat intézkedik.

[7] Ezzel kapcsolatban lásd a 112. sz. dokumentumot, valamint az 1001/1980. (I. 30.) sz minisztertanácsi és a SZOT Elnöksége egyuttes határozatát az üzemi demokrácia egyes kérdéseiről szóló 1018/1977. (V. 7.) sz. egyuttes határozat kiegészítéséről. (Magyar Közlöny, 1980. 6. sz. 66–67. old.)

[8] A szakszervezetek XXIV. kongresszusa (1980. december 12–14.) határozataban részletesen foglalkozik ezzel a kérdéssel.

60

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1977. MÁJUS 13.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1977. április 13-án Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, az Országos Tervhivatal államtitkára és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság kegyelettel emlékezett meg közelmúltban elhunyt tagjáról, Révész Géza elvtársról.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót, s határozatot hozott a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának hazai megünnepléséről;

– Németh Károly elvtársnak, a Politikai Bizottság tagjának, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az 1977. évi népgazdasági terv teljesítésének első negyedévi tapasztalataival foglalkozó tájékoztatót.[1]

– Huszár István elvtársnak, a Politikai Bizottság tagjának, a Minisztertanács elnökhelyettesének előterjesztésében a 15 éves lakásépítési program megvalósítását összegező jelentést és az új hosszú távú lakásépítési terv kidolgozásának irányelveit.

I

A Központi Bizottság megállapította, hogy a nemzetközi életben továbbra is meghatározó az enyhülés, a békés egymás mellett élés politikájának irányzata. Ennek alapja, hogy sikeresen halad a kommunista és szocialista társadalom építése a Szovjetunióban, a szocialista országokban; a tőkés országok munkásmozgalma újabb eredményeket ér el a monopóliumok hatalma ellen, a demokrati-

[1] Németh Károly előadói beszédének rövidített szövegét lásd: Pártélet, 1976. 5. sz. 3–9. old.

kus átalakulásért vívott küzdelemben; a nemzeti felszabadító mozgalom fokozza imperialistaellenes harcát. A nemzetközi erőviszonyok alakulásának fő irányán a szélsőséges imperialista körök növekvő aktivitása sem képes változtatni.

1. A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy a világ békéjének megőrzése szempontjából változatlanul kulcsfontosságú földrészünk biztonságának megszilárdítása. Ezért fordítunk nagy figyelmet az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vett 35 állam képviselőinek közelgő belgrádi tanácskozására.[2] Ez a fórum arra hivatott, hogy felelősen áttekintse a helsinki értekezlet záróokmányában foglalt elvek és ajánlások megvalósításának tapasztalatait, és előmozdítsa a megkezdett történelmi jelentőségű út folytatását.

A Magyar Népköztársaság az elmúlt időszakban a helsinki alapelvek szellemében konkrét kezdeményezésekkel, gyakorlati lépésekkel járult hozzá a különböző társadalmi rendszerű országok politikai, gazdasági, tudományos-műszaki és kulturális kapcsolatainak bővítéséhez. A tőkés országok képviselőivel folytatott kormányszintű tárgyalásokon minden alkalommal kifejezésre juttatta: az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányát egységes egésznek tekinti, ajánlásainak végrehajtására törekszik, és ugyanezt várja a partnerektől is.

A belgrádi értekezlet előkészítését is nehezíti, hogy az enyhülés ellenzői, a nemzetközi légkört mérgező szélsőséges burzsoá körök propagandájukban a hidegháborús időkre emlékeztető hangokat ütnek meg. A szocialista országok rágalmazásával, az antikommunizmus szításával akarják elterelni a dolgozó tömegek figyelmét a kapitalista társadalom súlyosbodó gondjairól. Megkísérlik, hogy beavatkozzanak a szocialista országok belügyeibe, kétségessé tegyék történelmi vívmányaikat, lejárassák a szocializmus eszméjét. Ezek az imperialista törekvések kudarcra vannak ítélve, mivel a nemzetközi enyhülés, a békés egymás mellett élés további kibontakozása életbevágó érdeke minden országnak és népnek.

Hazánk a szocialista közösség országaival együtt pozitív programmal készül a belgrádi tanácskozásra. Arra törekszik, hogy az értekezlet az európai enyhülés ügyét szolgáló, azt továbbvivő eszmecsere fóruma legyen. Ez kifejezi a békeszerető tömegek érdekeit, akaratát. Számítunk a tőkés országok reálisan gondolkodó, a béke és a biztonság ügyéért, országuk és népük sorsáért felelősséget érző politikusainak együttműködési készségére.

2. Földrészünk biztonsága, népeinek boldogabb jövője szempontjából történelmi jelentőségű, hogy Európa szívében az első német munkás-paraszt állam a béke, a társadalmi haladás, a szocializmus erőit gyarapítja.

A Központi Bizottság kiemelkedő fontosságú eseménynek értékelte a magyar párt- és kormányküldöttségnek a Német Demokratikus Köztársaságban tett látogatását, amely tovább mélyítette pártjaink, országaink, népeink barátságát, szö-

[2] Lásd a 48. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét.

vetségét.[3] A tárgyalások ismét tanúsították, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Német Szocialista Egységpárt azonos módon ítéli meg a szocialista építés, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, a nemzetközi politika valamennyi alapvető kérdését.

Az új barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés még szorosabbra fűzi országaink és népeink testvéri összefogását, méltó keretekbe foglalja a sokrétű együttműködés alapjait, és egyúttal hozzájárul a szocialista közösség egységének szilárdításához.

3. A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy a nemzetközi élet pozitív irányú fejlődését, a világ békéjét és biztonságát még súlyos feszültséggócok veszélyeztetik.

A közel-keleti helyzet továbbra is bonyolult, veszélyes. A válság rendezésére érdemi lépés nem történt. Az imperializmus és az arab reakciós körök frontális támadást indítottak a haladó arab körök ellen. Arra törekszenek, hogy visszaszorítsák, megosszák a közel-keleti országok haladó társadalmi erőit és felszámolják a Palesztin Felszabadítási Szervezetet.

A Központi Bizottság ismételten megerősítette, hogy a közel-keleti válságot politikai eszközökkel, minden érdekelt fél bevonásával, átfogóan kell rendezni. Ennek feltétele, hogy vonják vissza az izraeli csapatokat az 1967-ben megszállt valamennyi arab területről, biztosítsák a palesztin nép törvényes nemzeti jogait, beleértve az önálló palesztin állam alapításának jogát is, és garantálják a térség minden államának függetlenségét, biztonságát. A Központi Bizottság nagyra értékeli a Szovjetunió legújabb javaslatait, amelyek jól szolgálják a politikai rendezés előmozdítását.[4]

Ázsia biztonságának egyik fontos feltétele, hogy megszünjön a feszültség a Koreai-félszigeten. Ehhez az szükséges, hogy mielőbb kivonják a Dél-Koreában állomásozó amerikai haderőt, és megvalósuljon a két országrész egyesítése. A Központi Bizottság kifejezte pártunk és népünk szolidaritását mindazokkal a konstruktív kezdeményezésekkel és erőfeszítésekkel, amelyeket a Koreai Munkapárt, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság kormánya, a koreai nép hazája békés és demokratikus alapon történő egyesítése érdekében tesz.

4. A Központi Bizottság kifejezte a Magyar Szocialista Munkáspárt szolidaritását a chilei hazafiakkal, a fasiszta diktatúra ellen küzdő más latin-amerikai népekkel. Támogatja törekvéseiket, hogy felszámolják országaikban az imperia-

[3] A Magyar Népköztársaság párt- és kormányküldöttsége Kádár János vezetésével 1977. március 22–25. között tett látogatást az NDK-ban. A kiadott közleményt, valamint a két ország közötti új barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést lásd Népszabadság, 1977. március 26.

[4] Itt azokra a javaslatokra történik utalás, amelyeket L. I. Brezsnyev a szovjet szakszervezetek kongresszusán március 21-én tartott beszédében körvonalazott. (Népszabadság, 1977. március 22.)

lista befolyást, kivívják hazájuk politikai és gazdasági függetlenségét. A magyar kommunisták, az egész magyar nép örömmel üdvözölte, hogy a haladó erők világméretű fellépésének eredményeként visszanyerte szabadságát Luis Corvalán elvtárs, a Chilei Kommunista Párt főtitkára.[5]

5. A Központi Bizottság jóváhagyta a szocialista országok testvérpártjai ideológiai és külügyi titkárainak szófiai értekezletén részt vett magyar küldöttség tevékenységét.[6] Megállapította, hogy pártjaink ideológiai együttműködése eredményesen fejlődik és szélesedik, mind hatékonyabbá válik. Új lendületet ad az együttes munkának az az elhatározás, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójáról közösen emlékezünk meg.

A Magyar Szocialista Munkáspárt aktívan segíti a szófiai tanácskozáson meghatározott sokrétű közös program megvalósítását. A testvérpártok ideológiai együttműködésének továbbfejlesztése hozzájárul a nemzetközi kommunista mozgalom egységének erősítéséhez, a szocializmus eszméjének további térhódításához, az imperializmus elleni harc sikeréhez.

II

A haladó világ közös ünnepre készül: 60 esztendeje, hogy a munkásosztály lenini pártjának vezetésével győzött a Nagy Októberi Szocialista Forradalom. A XX. század e korszakalkotó eseménye történelmi fordulat az emberiség életében. Először aratott teljes győzelmet a proletárforradalom. Megkezdődött a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszaka. A föld területének egyhatodán munkások, parasztok, értelmiségiek megkezdték az új társadalmi rendszer építését, s ma sikeresen dolgoznak a kommunizmus megvalósításán. Az évfordulón köszöntjük a Szovjetunió Kommunista Pártját, a szocialista eszmék és célok élharcosát, a kommunizmust építő testvéri szovjet népet.

1. A Szovjetunió, az első szocialista állam a történelemben példátlan életerőről és alkotóképességről tett tanúbizonyságot. A soknemzetiségű Szovjetunió népei győztek a rájuk kényszerített háborúkban, az ellenük összefogott kapitalista világgal szemben megvédték forradalmi vívmányaikat. A Szovjetunió dicső fegyveres erői a második világháborúban döntő részt vállaltak a világuralomra, a népek leigázására törő fasizmus megsemmisítésében.

A Szovjetunióban folyó építőmunka nagy eredményei igazolták a szocializmus fölényét a kizsákmányoláson alapuló tőkés rendszer felett. A Szovjetunió népei gyorsan felszámolták a cárizmustól örökölt évszázados elmaradottságot, korszerű

[5] Luis Corvalán 1976. december 17-én szabadult ki. Lásd Népszabadság, 1976. december 18., 19.

[6] A szocialista országok kommunista és munkáspártjai központi bizottságának a nemzetközi és ideológiai kérdésekkel foglalkozó titkárai 1977. március 2–3-án találkoztak Szófiában. A magyar delegációt Óvári Miklós vezette. A közleményt lásd Népszabadság, 1977. március 5.

szocialista nagyipart és mezőgazdaságot, virágzó kultúrát teremtettek. A szovjet társadalom létrehozta az alkotó munka kibontakozásának, a személyiség szabad fejlődésének feltételeit.

2. A Szovjetunió léte, megerősödése volt a legfőbb támasza annak a nemzetközi forradalmi folyamatnak, amelynek eredményeként létrejött és megszilárdult a szocialista világrendszer, új lendületet kapott a nemzetközi munkásmozgalom, megkezdődött és végbement a gyarmati rendszer széthullása. A Szovjetunió hat évtizedes történelmi útja, a világrendszerré vált szocialista társadalom százmilliókat győzött meg arról, hogy az emberiség jövője a szocializmus, amely mélyen humanista társadalom, biztosítja a népek felemelkedését, valamennyi dolgozó érdekeit szolgálva megvalósítja a legszélesebb értelemben vett szabadságjogokat.

A szovjet államnak történelmi érdeme, hogy létének első pillanatától kezdve következetesen harcolt a békéért, védelmezte a föld minden népének alapvető érdekét, és ma is ez áll nemzetközi tevékenységének középpontjában.

A Szovjetunió állhatatos küzdelme a béke megszilárdításáért döntő hozzájárulást jelentett a nemzetközi helyzet enyhüléséhez, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséhez, ahhoz, hogy az emberiség számára reális céllá vált egy új világháború megakadályozása.

3. A magyar munkások és parasztok mély rokonszenvvel üdvözölték a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmét, és 1919-ben elsőként követték példáját, kikiáltották a Magyar Tanácsköztársaságot.

A Tanácsköztársaság vérbe fojtása és a negyedszázados fasiszta uralom után a szovjet hadsereg felszabadító harcának eredményeként népünk előtt ismét megnyílt a társadalmi haladás, a nemzeti felemelkedés útja. A forradalmi harcokban megedződött magyar munkásosztály – szövetségben a dolgozó parasztsággal és a társadalom más haladó erőivel – kivívta a hatalmat, győzelemre vitte a szocialista forradalmat hazánkban.

A szocializmus építésének nagy munkájában segítőkész, őszinte barátként és kipróbált küzdőtársként mindig magunk mellett tudtuk a Szovjetunió Kommunista Pártját, a szovjet államot, a szovjet népet. A megbonthatatlan magyar–szovjet barátság kiállta az idő próbáját, és szüntelenül tovább erősödik.

4. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága örömmel állapítja meg, hogy a magyar munkásosztály, a termelőszövetkezeti parasztság, az értelmiség, egész népünk a Nagy Októberi Szocialista Forradalom világtörténelmi jelentőségéhez méltóan készül az évforduló megünneplésére. A csepeli dolgozók által kezdeményezett és széles körben kibontakozó munkaverseny-mozgalom kifejezi népünk szocialista hazafiságát, internacionalizmusát, a szovjet nép történelmi harcának és eredményeinek elismerését.[7]

[7] A jubileumi munkaversenyt 1977. január 14-én a Csepel Vas- és Fémművek szocialista brigádvezetői kezdeményezték. Január 23-án a SZOT Elnöksége levélben üdvözölte a kezdeménye-

A Központi Bizottság felhívja a kommunistákat, a párton kívüli hazafiakat, dolgozó népünket: tettekkel járuljanak hozzá, hogy a szocialista építőmunka újabb sikereivel köszöntsük a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulóját.

III

A Központi Bizottság áttekintette a gazdasági építőmunka időszerű kérdéseit, megvitatta az 1977. évi népgazdasági terv teljesítésének első negyedévi tapasztalatait.

1. Az 1976. évi gazdálkodás végleges adatai alapján megállapította, hogy a népgazdaság fejlődése tendenciáiban megfelelt gazdaságpolitikai törekvéseinknek, alapvetően a kijelölt irányban haladt. A gazdasági növekedés azonban a vártnál kisebb lett. A nemzeti jövedelem elosztása ugyanakkor igazodott a terv céljaihoz és a lehetőségekhez. A belföldi felhasználás – a fogyasztás és a felhalmozás – a termelési eredményekkel és az egyensúlyi követelmények betartásával összhangban növekedett. A tervezettnek megfelelően javult a külkereskedelmi mérleg egyenlege.

Figyelembe véve a múlt évi gazdálkodás eredményeit, mindent el kell követnünk annak érdekében, hogy az idei terv gazdaságpolitikai céljait, fő előirányzatait maradéktalanul teljesítsük. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy ez évben megközelítően elérjük az V. ötéves terv első két évére tervezett fejlődést. Ehhez a feltételek adottak.

2. Az első negyedév tapasztalatai alapján a Központi Bizottság megállapította, hogy az 1977. évi népgazdasági terv végrehajtása megfelelően indult, az eddigi eredmények bíztatóak, a munka jó irányban halad. Ebben fontos szerepe van annak, hogy a terv kidolgozása az előző évekhez képest gyorsabban és szervezettebben történt. A vállalati tervekben a népgazdasági célok megfelelően érvényesülnek. A vállalatok nagyobb figyelmet fordítanak a műszaki színvonal emelésére, a termelés gazdaságosságának és a termékek minőségének javítására, a termékszerkezet korszerűsítésére, a fokozottabb anyag- és energiatakarékosságra, a munka- és üzemszervezés tökéletesítésére. Arra törekednek, hogy javuló színvonalon elégítsék ki a hazai igényeket és teljesítsék exportfeladataikat. Mindez a gazdaságirányító és gazdálkodó szervek, valamint a dolgozó kollektívák összehangolt munkájáról tanúskodik.

3. Az első negyedévben meggyorsult a termelés növekedése: az ipari termelés

zést. Ugyancsak levelet intézett a csepeliekhez L. I. Brezsnyev, amelyet V. I. Pavlov, a Szovjetunió budapesti nagykövete, január 27-én munkásgyűlésen adott át. (Népszabadság, 1977. január 15., 28.)

5 százalékkal volt nagyobb, mint a múlt év azonos időszakában. A termelékenység gyorsabban emelkedett, továbbra is meghaladja a termelés növekedését. Az építőipar termelése 10 százalékkal nőtt. Az év első három hónapjában több lakást építettek és adtak át, mint az előző esztendő azonos időszakában.

A mezőgazdasági üzemek termelési előirányzatai alapvetően összhangban vannak a népgazdasági terv céljaival. A mezőgazdaság dolgozói a tavaszi munkákat rendben, szervezetten végzik. A tervezettnél nagyobb területen vetett őszi kalászosok jelenlegi állapota kedvező. Zöldségfélékből és burgonyából a tavalyinál nagyobb mennyiségre kötöttek termelési szerződést. Az állattenyésztés fejlődése a tervezettnek megfelel, lehetővé teszi a lakosság kiegyensúlyozott húsellátását és az exportfeladatok teljesítését.

A vasúti és a közúti szállítás a tervezettnek megfelelően alakult, az áruszállítási igényeket a korábbinál jobb ütemben elégítették ki.

Az előző évinél szervezettebb és élénkebb a külkereskedelmi tevékenység. A forgalom növekedett; mind a kivitel, mind a behozatal lényegesen nagyobb volt, mint a múlt év azonos időszakában.

4. A lakosság pénzbevétele a terv előirányzataival összhangban alakult. A munkabérek átlagosan 6 százalékkal nőttek. A termelő vállalatoknál a nyereségrészesedés – a prémiumokkal, jutalmakkal és más évközi kifizetésekkel együtt – országos átlagban 22 napi bérrel egyenlő. A termelőszövetkezeti dolgozók első negyedévi jövedelme mintegy 5 százalékkal növekedett.

Az első negyedévben kiegyensúlyozott volt az áruellátás. Javult az áruk választéka és minősége, a forgalom növekedett, némileg meghaladta a tervezettet. A fogyasztói árszínvonal a terv előirányzatai szerint alakult.

5. A Központi Bizottság az első negyedévi tapasztalatok alapján megállapította, hogy az 1977. évi terv gazdaságpolitikai céljai, fő irányzatai helyesek, elérhetők.

Az idei népgazdasági terv előirányzatainak maradéktalan megvalósításához mozgósítani kell erőinket, hogy a munka hatékonyságának fokozásával gyorsuljon a fejlődés üteme, emelkedjék a műszaki színvonal, tovább javuljon a népgazdaság egyensúlya, tervszerűen alakuljon a külkereskedelmi forgalom, és elérjük az életszínvonal emelésére kitűzött célokat. Fokozni kell erőfeszítéseinket a gazdaságos termelési szerkezet további fejlesztéséért, a beruházások tervszerű megvalósításáért. Jelentősen javítani kell az üzem- és munkaszervezést, a munkaerőgazdálkodást, nagy figyelmet fordítva a belső tartalékok feltárására. A feladatok megkövetelik az anyaggal, energiával, munkaerővel és pénzzel való még ésszerűbb takarékosságot és azt, hogy a tudomány hazai és nemzetközi eredményeit fokozottabban állítsuk a gazdasági fejlődés szolgálatába.

Gondoskodni kell arról, hogy a növekvő termeléssel összhangban valósuljanak meg az előirányzott életszínvonal-politikai célok, a lakosság áruellátása továbbra

is kiegyensúlyozott legyen, a fogyasztói árszínvonal a tervezett keretek között maradjon.

6. Az 1977. évi népgazdasági terv társadalmi fogadtatása jó volt, dolgozó népünk megértette a feladatokat, és cselekvően támogatja azok végrehajtását. A pártszervezetek, a kommunisták meggyőző, irányító, szervező munkájukkal erősítették a gazdaságpolitikai célok eléréséhez szükséges szemléleti és cselekvési egységet. A tervek ismertetése és végrehajtása érdekében eredményes munkát végeztek a szakszervezetek, a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a tömegszervezetek és tömegmozgalmak, a sajtó, a rádió és a televízió.

A társadalmi aktivitást nagyszerűen kifejezi a csepeli dolgozók kezdeményezése alapján a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának tiszteletére kibontakozott és országos méretűvé szélesedett munkaverseny-mozgalom, amely jelentős nemzetközi visszhangot váltott ki. A Központi Bizottság nagyra értékeli a kezdeményezést, és elhatározta, hogy a legkiválóbb vállalatok, szövetkezetek és szocialista brigádok munkáját jubileumi zászló és oklevél adományozásával ismeri el.

A Központi Bizottság nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy a kommunisták személyes példamutatással továbbra is segítsék a tervek megvalósítását. Felkéri a tömegszervezeteket, a társadalmi szervezeteket, felhívja egész dolgozó népünket, hogy öntudatos, fegyelmezett munkával járuljanak hozzá gazdasági feladataink sikeres teljesítéséhez.

IV

A Központi Bizottság értékelte az 1961 és 1975 közötti időszak 15 éves lakásépítési tervének végrehajtását. Megállapította, hogy a terv legfőbb célja teljesült, az előirányzott egymillió új lakásnál kereken ötvenezerrel több épült. A lakáshelyzetben fordulat következett be, az elmúlt másfél évtizedben az ország lakosságának egyharmada költözött korszerű, új otthonba. Ez pártunk, kormányunk, népünk közös munkájának kiemelkedő eredménye.

1. Az ország lakásállománya 1976 elejére elérte a 3 500 000-ret. A lakások minősége és felszereltsége javult. A komfortos lakások aránya háromszorosára, csaknem 40 százalékra, a két- és kettőnél több szobás lakások aránya pedig 37 százalékról 68 százalékra emelkedett. Enyhült a zsúfoltság: a 100 lakásra jutó személyek száma 351-ről 310-re, a 100 szobára jutó személyeké pedig 250-ről 170-re mérséklődött. Mindez jelentősen javította a lakosság életkörülményeit.

A házgyári hálózat létrehozásával kialakultak a tömeges lakásépítés feltételei. Modern, iparszerű technológiával jelenleg évi 50 000, a hagyományos építési módokat is felhasználva összesen 90 000 új otthon épül fel. Az évente átadott laká-

sok száma az 1960-as évek elejéhez képest megkétszereződött, s ezzel hazánkban a lakásépítés üteme elérte az európai országok átlagát.

A növekvő lakásépítést szolgáló ipari háttér is fejlődött. Új cement-, épületkerámiai, tégla- és cserépipari, betonelem- és üveggyárakat helyeztek üzembe. Fokozódott az épületasztalos- és lakatosipar termelése, a különböző szerelvények gyártása. Bővült a mélyépítőipar, valamint a szak- és szerelőipar termelése is.

Az új lakótelepeken a kereskedelmi és szolgáltató egységek, az óvodák, a bölcsődék, az iskolák, a művelődési központok és az orvosi rendelők gyakran késéssel, de komplex módon épültek meg. A tömeges méretű lakásépítés kedvezően változtatta meg városaink, falvaink arculatát; városrész nagyságú új lakótelepek jöttek létre.

2. A Központi Bizottság és a kormány 1970. évi határozata[8] továbbfejlesztette a lakáselosztást és a lakbérrendszert. Nőtt a tanácsok szerepe a lakásgazdálkodásban, erősödött az elosztás társadalmi ellenőrzése. A közvélemény megértéssel fogadta, hogy a lakáskérdés megoldásából a lakosság anyagi erejéhez mérten vegye ki a részét. Társadalompolitikai céljainkkal egyezően a IV. ötéves terv időszakában újabb intézkedésekre került sor a munkáslakás-építés kiemelt támogatására, a három- és több gyermekes családok soron kívüli lakáshoz juttatására.

3. A Központi Bizottság megvitatta az új távlati lakásépítési program kidolgozásának irányelveit. A még ki nem elégített indokolt igényeket, az önálló lakásra jogosultak növekvő számát, a lakások fenntartásának és korszerűsítésének feladatait számba véve a Központi Bizottság továbbra is fontos társadalompolitikai kérdésnek tartja a lakáshelyzet folyamatos javítását az állam és a lakosság együttes erőfeszítésével.

A Központi Bizottság megbízta a Politikai Bizottságot és felhívta a Minisztertanácsot, hogy figyelembe véve az elmúlt 15 év tapasztalatait, a jelenlegi lakáshelyzetet és a párt XI. kongresszusán elfogadott programnyilatkozatot, dolgozzanak ki új távlati lakásépítési tervet az 1976–1990 közötti időszakra. A javaslatot jóváhagyás végett terjesszék a Központi Bizottság elé.[9]

*

A Központi Bizottság a továbbiakban szervezeti és személyi kérdéseket tárgyalt, és döntéseket hozott:

– Sándor József elvtársat, a Központi Bizottság tagját, a KB-iroda vezetőjét saját kérésére, érdemei elismerésével, felmentette osztályvezetői tisztségéből, és nyugállományba helyezte;

[8] A KB és a kormány közös határozatát lásd Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. Kossuth Könyvkiadó 1974. 586–600. old.

[9] Lásd a 102. sz. dokumentumot.

– Katona István elvtársat, a Központi Bizottság tagját, felmentette a *Népszabadság* főszerkesztőjének tisztségéből, kinevezte osztályvezetővé, és megbízta a KB-iroda vezetésével;

– Nemes Dezső elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, felmentette a Politikai Főiskola rektori tisztségéből, és kinevezte a *Népszabadság* főszerkesztőjévé;

– Szabó József elvtársat, a Politikai Főiskola rektorhelyettesét rektorrá nevezte ki.

Megjelent: Népszabadság, 1977. április 15.

61

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ELLENŐRZÉSI RENDSZER HELYZETÉRŐL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

(1977. MÁJUS 3.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának határozata előírta a központi irányítás hatékonyabbá tételét, az államigazgatási szervek összehangolt irányító munkájának erősítését és ezzel összefüggésben az állami és társadalmi ellenőrzés rendszerének fejlesztését.

Az ellenőrzés jelenlegi helyzetének feltárására és az ellenőrzési rendszer fejlesztési irányának meghatározására elemzések folytak. Ezek tapasztalatairól és a javaslatokról a Központi Bizottság egyes tagjainak, az állami ellenőrző szervek vezetőinek, több megyei pártbizottság első titkárának és néhány megyei tanács elnökének részvételével csoportos konzultációkra került sor.

Az elemzések és a konzultációk igazolták, hogy az ellenőrzés – mint az irányítás, vezetés szerves része – jelentős szerepet játszik a munka hatékonyságának fokozásában, a végrehajtás szervezettségének javításában, a fegyelem erősítésében és a társadalmi tulajdon védelmében. A társadalmi-gazdasági előrehaladást szolgáló erőforrások gondos felhasználása, a közérdek érvényesítése megkívánja az ellenőrzés rendszerének fejlesztését és az ellenőrzési gyakorlat javítását.

I
AZ ELLENŐRZÉS FUNKCIÓI, SZERKEZETEI

Az ellenőrzés átfogja a társadalmi-gazdasági élet minden területét. Az ellenőrzés lényege a vizsgálattal feltárt tényleges állapotnak és folyamatoknak a célokkal, követelményekkel és szabályokkal való szembesítése. Feladata az eltérések feltá-

rása és megszüntetésükhöz javaslatok kidolgozása, ezen keresztül a végrehajtás segítése, továbbá a célok, követelmények és szabályok helyességének ellenőrzése, szükség esetén a módosításuk kezdeményezése.

Az állami ellenőrzés a párt és állam döntéseiben meghatározott célok elérését, követelmények érvényesítését és a jogszabályok, normatív előírások betartását hivatott segíteni. Az állami irányító szervek ellenőrző tevékenysége elsősorban a központi akarat, az össztársadalmi érdekek érvényesítését szolgálja.

Az állami ellenőrzést az államhatalmi szervek (az országgyűlés és bizottságai, az Elnöki Tanács és a tanácsok), a kormányzati szervek (a Minisztertanács és a kormánybizottságok), az ügyészség és az államigazgatási szervek (a minisztériumok és főhatóságok, valamint a tanácsi szakigazgatási szervek és ezek felügyelete alatt álló, hatósági feladatokat ellátó állami intézmények) végzik. Az államhatalmi és kormányzati ellenőrzés fő formája a beszámoltatás. Az ügyészség a jogszabályok betartásának ellenőrzésében működik közre.

Az igazgatási ellenőrzést az irányító szerv, igazgatási intézmény a szakapparátusával vagy ellenőrzésre specializált szervezetével (például a Pénzügyminisztérium Bevételi Főigazgatósága), egyes esetekben pedig szélesebb jogkörrel felruházott külön intézmény (például az Állami Kereskedelmi Felügyelőség és a KÖJÁL) látja el.

Az állami ellenőrzés része az állami gazdálkodó szervek, intézmények belső ellenőrzése. Ennek célja a helyi vezetés hatékony működésének segítése, a tulajdon védelme, a szabálytalanságok, hiányosságok feltárása, a pénz- és egyéb eszközökkel való helyes gazdálkodás, valamint az elszámolás különböző utasításokban meghatározott rendjének biztosítása. A belső ellenőrzést a vezetők közvetlenül és külön szervezetek útján végzik.

Társadalmi ellenőrzésen szűkebb értelemben a dolgozók, a lakosság bevonásával végzett állami ellenőrzést, szélesebb értelemben pedig az ellenőrzésbe a szocialista demokrácia intézményrendszerén keresztül az állampolgárok bevonását, a különböző szervezetek és tevékenységek társadalmi kontroll alá rendelését értjük. Ez utóbbi szorosan összefügg a szocialista demokráciával, amelynek fejlesztésével kapcsolatos feladatokat külön politikai határozatok állapítják meg. Ezért az előterjesztés csak a társadalmi erők bevonásával végzett állami ellenőzés kérdéseivel, ezen belül a népi ellenőrzéssel, a felügyelő bizottságokkal és a szövetkezeti belső ellenőrzéssel foglalkozik.

Az ellenőrzés rendszerében sajátos és kiemelkedő szerepet tölt be a népi ellenőrzés. Állami ellenőrzési funkciót gyakorol, de feladatait az Elnöki Tanács és a tanácsok által választott és visszahívható bizottságokkal és népi ellenőrökkel látják el. Ezért társadalmi ellenőrzési szervezet is. A népi ellenőrzés legfontosabb feladatait a Minisztertanács és a megyei tanácsok határozzák meg. Emellett

állami és társadalmi szervek felkéréseire és a lakosság bejelentései alapján is végez vizsgálatokat.

A vállalati felügyelő bizottságok a felügyeleti ellenőrzés szervei. Egy-egy állami vállalat éves tevékenységét értékelik. Tagjaikat a felügyelő minisztériumok bízzák meg, az utóbbi időben egyre növekvő arányban az adott vállalat dolgozói közül. Jelenleg közel 140 felügyelő bizottság működik.

A szakszervezeteknek jelentős szerepük van a dolgozók jogainak, törvényes érdekeinek képviseletében és védelmében. Emellett részt vesznek egyes állami ellenőrzési funkciók gyakorlásában, így a munkavédelmi és az életkörülményekkel kapcsolatos állami rendelkezések betartásának ellenőrzésében.

Társadalmi ellenőrzési funkciót látnak el a szövetkezetek tagjainak tulajdonosi jogát érvényesítő önkormányzati testületek és fórumok, az ellenőrző bizottságok és a közgyűlések, illetve küldöttértekezletek.

II
AZ ELLENŐRZÉSI RENDSZER FEJLŐDÉSE ÉS JELENLEGI HELYZETE

Az ellenőrzés rendszere a társadalmi-gazdasági előrehaladással együtt fejlődött. Az elmúlt 20 évben kiépültek és megszilárdultak az ellenőrzési rendszer mai szervezeti keretei. Ahogy a szocialista állam társadalmi és gazdasági tevékenysége mind összetettebbé vált, úgy bővültek az állami és társadalmi ellenőrzés funkciói.

Az időszak első felében az ellenőrzés elsősorban a különböző utasítások betartásának részletekbe menő vizsgálatára irányult. Az állami ellenőrzés szervezete széttagolt volt. Az aprólékos ellenőrzések – a nagy munkaráfordítás ellenére – nem tudták hatékonyan segíteni az utasításokban meghatározott feladatok teljesítését.

Az időszak második felében – a gazdaságirányítási rendszer fejlesztését követően – az ellenőrzés funkciói megváltoztak. A döntési szintek decentralizálása és ennek megfelelően a végrehajtásban a hatáskör és a felelősség megnövekedése javította a helyi ellenőrzés feltételeit, ugyanakkor nagyobb követelményeket is támasztott a belső ellenőrzéssel szemben. A különböző feladatokat ellátó intézmények és vállalatok irányításában a közvetett módszerek kerültek előtérbe. Ennek megfelelően a felügyeleti ellenőrzés is fejlődött, növekedett a központi ellenőrzés jelentősége.

A tapasztalatok szerint ma is sokféle címen és sok szerv végez ellenőrzést. Ez az ellenőrzött szervezetekre – vállalatokra, szövetkezetekre, intézményekre – esetenként nagy terheket ró. Az ellenőrzések hatásfoka nem kielégítő, mert a munka tartalmilag, módszertanilag és időben nem eléggé összehangolt, a vizsgálatok

sok esetben nem a legfontosabb kérdésekre irányulnak, gyakran felszínesek. A vizsgálatok megállapításai alapján nem minden esetben érvényesítik a felelősséget és tesznek olyan hatékony intézkedéseket, amelyek a feltárt hibák, hiányosságok megszüntetésére, hasonló helyzet megelőzésére erőteljes hatást gyakorolhatnának. Ez arra vezethető vissza, hogy a rendszeres ellenőrzés még nem vált minden szinten és területen az irányító munka részévé.

A vezetés kérdéseivel foglalkozó kutatásokban az ellenőrzési tevékenységgel, szervezettel és módszerekkel kapcsolatos elméleti és gyakorlati problémák tanulmányozására kevesebb figyelmet fordítottak, és a problémák megszüntetéséhez az ellenőrző szervek kevés segítséget kaptak.

Az ellenőrzési funkció gyakorlásában tapasztalt hiányosságok megszüntetése csak lassan halad, s ezért az elmúlt években szaporodtak az ellenőrzési rendszerre vonatkozó kritikai megjegyzések.

Az utóbbi időben több olyan intézkedés született, amelyek az ellenőrzési rendszer fejlesztésére is hatottak. Erősödött, érdemibbé és operatívabbá vált a központi irányítás, s ennek keretében az irányító szervek ellenőrzési tevékenysége is javult. Módosításra került a szövetkezeti törvény[1], s ez alapul szolgál a szövetkezetek hatékonyabb ellenőrzésének megszervezésére. A gazdasági döntési gyakorlat és az irányító munka fejlesztésére vonatkozó párthatározat végrehajtása is javítja az ellenőrzés feltételeit. Párt- és kormányhatározat született az üzemi demokrácia szélesítésére[2], ami fejleszti, hatékonyabbá teszi a társadalmi ellenőrzést a vállalatokon belül. Folyamatban van az állami vállalatokról szóló törvény és a pénzügyi törvény kidolgozása[3], s ezek is hozzá fognak járulni az ellenőrzések rendszerének és gyakorlatának fejlesztéséhez.

A tapasztalatok szerint azonban az ellenőrzések tervszerűségének fokozása és koordinációjának erősítése, valamint az ellenőrzések megállapításainak jobb hasznosítása további intézkedéseket igényel. Növelni kell az ellenőrzések és ellenőrök társadalmi tekintélyét és javítani a képzés, illetve továbbképzés feltételeit. Változásra van szükség az ellenőrző szervek és ellenőrök szemléletében is. Jelenleg ugyanis a figyelem egyoldalúan csak a hibák feltárására irányul, s az ellenőrzésnek a végrehajtást segítő szerepe háttérbe szorul.

[1] 1971. évi III. törvény a szövetkezetekről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1971. 28–38. old.) Módosította és kiegészítette az 1977. évi 6. sz. törvényerejű rendelet. (Ugyanott, 1977. 215–219. old.)

[2] Lásd az 59. sz. dokumentumot, valamint az 1018/1977. (V. 7.) sz. minisztertanácsi és SZOT elnökségi határozatot. (Ugyanott, 462–463. old.)

[3] 1977. évi VI. törvény az állami vállalatokról (ugyanott, 133–139. old.); 1979. évi II. törvény az állami pénzügyekről (ugyanott, 1979. 6–15. old.).

III
AZ ELLENŐRZÉS SZERVEZETEI ÉS MŰKÖDÉSÜK TAPASZTALATAI

1. A MINISZTERTANÁCS KÖZVETLEN ELLENŐRZŐ TEVÉKENYSÉGE

Az ellenőrzés a testület, a Minisztertanács mellett működő bizottságok, továbbá a Minisztertanács elnökének és helyetteseinek személyes felügyelete útján valósul meg. Általános és gyakorlatban alkalmazott forma egy-egy törvény, rendelet vagy határozat végrehajtásáról a felelősök beszámoltatása. Ilyennek lehet tekinteni a Minisztertanács átfogó döntéseinek teljesítéséről szóló jelentések napirendre tűzését, például a népgazdasági tervekről, a központi fejlesztési programokról, a káder- és személyzeti munkáról. Ide sorolhatók a tételes határozatok megvalósításáról számot adó előterjesztések is.

A Minisztertanács ellenőrzési tevékenységében egyre jellemzőbb a tervszerűség, a rendszeresség és a komplexitás erősítésére törekvés. Nem kellően tisztázott azonban, hogy a testület milyen módon tudja irányítani és koordinálni a központi ellenőrzéseket anélkül, hogy átvenné az egyes irányító szervek felelősségét. Nem alakult ki a központi állami irányító szervek munkája átfogó értékelésének és ellenőrzésének gyakorlata és módszere.

A Minisztertanács ellenőrző munkájának fontos része a tanácsi szervek ellenőrzése. E téren is fejlődés tapasztalható. A tanácsok munkájának folyamatos figyelemmel kísérése és segítése a Tanácsi Hivatal feladata, amely a Minisztertanács felhatalmazása alapján részt vesz a tanácsok komplex beszámoltatásának előkészítésében is. Ennek keretében vizsgálja a megyei tanácsok munkáját, és összefoglalja az ellenőrzésük megállapításait. A tanácsi szervek által folytatott igen sokrétű ellenőrzés irányítása és összehangolása azonban még nem elég hatékony.

2. AZ ÁLLAMIGAZGATÁSI ELLENŐRZÉS

a) Az igazgatási szervek és tevékenységek ellenőrzésének szervezeti megoldásai változatosak, igazodnak az igazgatás általános rendjéhez. Egyre több figyelmet fordítanak az ellenőrzésre, de a tartalmi színvonal és módszerek fejlődése még nem kielégítő. Különösen alsóbb – járási és községi – szinteken nem vált a vezetés tudatos és hatékony részévé az ellenőrzés.

Az igazgatási szervek hatósági jogkörökkel is rendelkeznek. A tapasztalatok szerint a hatósági ellenőrzések rendszere, formái és módszerei általában kellően rendezettek, de a hatékonyság még nem megfelelő.

A különböző szintű tanácsok igazgatási és hatósági ellenőrzésének rendszere igen szerteágazó. A tanácsi ellenőrzések koordinálása hiányos, a különböző helyi

ellenőrző szervek együttműködése nem biztosított, a vizsgálatok tapasztalatainak komplex értékelése és hasznosítása nem kielégítő.

Az egyéb hatósági szakellenőrzések (az árhatósági ellenőrzés, a minőségvédelemmel, a fogyasztói érdekvédelemmel és a munkaügyi szabályok megtartásával kapcsolatos ellenőrzések) és a pénzügyi ellenőrzések (a költségvetési ellenőrzés, a bankellenőrzés, a devizaellenőrzés és a vám- és pénzügyi ellenőrzés) megfelelően szabályozottak. Gyakorlati problémák azonban e területen is tapasztalhatók. Így például az árellenőrzés különböző szervezeteinek munkája nincs minden területen megfelelően koordinálva, a követelményeket esetenként eltérő módon érvényesítik, a termelő vállalatok és a nagykereskedelem minőségellenőrzési szervezetének munkája nincs kellően összehangolva, a munkaügyi szabályok megtartásának tételes ellenőrzése nem elég alapos és rendszeres.

A szövetkezetek állami ellenőrzésének fő formája – a tanácsok szakigazgatási szervezeteinek ágazati ellenőrzése mellett – a törvényességi felügyelet. Az állam e felügyelet útján biztosítja, hogy a szövetkezetek belső szabályai megfeleljenek a jogszabályoknak, működésük pedig ezekkel összhangban legyen. Probléma, hogy a törvényességi felügyelet sokszor esetleges és nem elég következetes. A törvényességi felügyelet gyakorlását a magas szintű jogszabályok megfelelő keretbe foglalják. E keretek tartalommal való kitöltése az ellenőrzési munka színvonalának növelését igényli.

b) A felügyeleti ellenőrzést a minisztériumok és a tanácsok a saját szervezettel, komplex bizottsággal, felügyelő bizottsággal, illetőleg ezek egymást kiegészítő alkalmazásával végzik.

A felügyeleti ellenőrzés hatékonysága az utóbbi néhány évben javult, de ez még nem minden irányító szervre jellemző. Az elmúlt 10 évben a felügyeleti ellenőrzés az ellenőrzési rendszer leggyengébb pontja volt. Ebben szerepet játszott, hogy céljai – a gazdaságirányítási rendszer reformja során – nem kerültek elég pontosan és konkrétan meghatározásra, ezért az iránymutatás a gyakorlathoz nem szolgáltatott kellő támpontot. A felügyeleti ellenőrzés céljainak kialakítása során ugyanis abból indult ki, hogy az állam tulajdonosi érdekeit az alapító szerv jogán kizárólag a felügyeleti szervek érvényesítik, holott ez több központi irányító szerv (a felügyeleti szerv, az Országos Tervhivatal, a Pénzügyminisztérium stb.) hatáskörébe tartozik. A felügyeleti szervek figyelme a vállalati gazdálkodás részkérdéseire irányul, miközben az alapfeladatok ellátásának értékelése és a vezetők működésének elbírálása háttérbe szorul.

A felügyeleti ellenőrzés szervezete nem egyformán kiépített, az ellenőrzésbe egyes minisztériumok, tanácsok nem vonják be kielégítő mértékben saját szakapparátusukat. A szükségesnél gyakoribbak a cél- és témavizsgálatok, s ezek részkérdésekre korlátozódnak. A minisztériumok felügyeleti ellenőrzésének keretében csak 5–8 évenként kerül sor egy-egy vállalat vagy intézmény átfogó vizsgá-

latára. Ezek a problémák jelenleg is gátolják a felügyeleti ellenőrzés színvonalának növelését.

Az egyes minisztériumok tevékenységében az irányítás és az ellenőrzés a felügyeletük alá tartozó vállalatokra korlátozódik, holott az ágazati célokat és követelményeket szektoriális és felügyeleti hovatartozástól függetlenül minden, az ágazathoz tartozó tevékenységet folytató gazdálkodó szervnél érvényesíteni kellene. Az ágazati ellenőrzés tartalma és módszere azonban még nem alakult ki.

A nagyobb vállalatok ellenőrzésére létrehozott felügyelő bizottságok szerepe kellően nem tisztázott. Erre vezethető vissza, hogy egyes minisztériumok fontos ellenőrzési szervezetnek tekintik, támaszkodnak vizsgálataikra, mások viszont formálisan működtetik. A felügyelő bizottságok a minisztériumok felügyeleti ellenőrzésének szervei. Ezt a készülő vállalati törvény is így tervezi szabályozni.

c) A pénzügyi-gazdasági ellenőrzés feladatkörébe tartozik a vállalatoknál és szövetkezeteknél a mérlegek valódiságának, a pénzügyi és gazdálkodási szabályok betartásának, az állami költségvetéssel való elszámolások helyességének, a támogatások gazdaságos, eredeti céllal összhangban történő felhasználásának vizsgálata, a vállalati alapok képzésének és felhasználásának ellenőrzése.

A pénzügyi ellenőrzés hatóköre folyamatosan bővült, módszere fejlődött, s egyre inkább képes tapasztalatai szintetizálására, a gazdasági folyamatok ellenőrzésére, ezek alapján javaslatok kezdeményezésére. A pénzügyi ellenőrzés szervezeti és személyi feltételei a magas követelményekkel összhangban vannak, feladatát eredményesen látja el. A további fejlődés feltétele az együttműködés javítása és a kölcsönös tájékoztatás megszervezése a felügyeleti ellenőrzéssel.

3. A NÉPI ELLENŐRZÉS

A népi ellenőrzés hatóköre az általános politikai, honvédelmi, rend- és jogbiztonsági kérdések kivételével kiterjed a társadalmi-gazdasági élet minden területére.

A népi ellenőrzés társadalmi erők bevonásával állami ellenőrzési funkciót lát el. A törvényben megszabott feladatait javuló színvonalon végzi, tevékenységét folyamatosan fejleszti. A Központi Népi Ellenőrzési Bizottság munkájának zömét a Minisztertanács, a megyei népi ellenőrzési bizottságokét pedig a megyei tanácsok által jóváhagyatt tervek szerint a jelentősebb időszerű kérdések téma-, illetve célvizsgálatai teszik ki. Emellett jelentős az állampolgárok bejelentései alapján végzett vizsgálatok szerepe. Ezek köre igen széles, kiterjed a társadalmi tulajdon védelmére, az ár és minőség vizsgálatára, etikai kérdésekre és visszaélések feltárására.

A népi ellenőrzési vizsgálatok többsége gazdasági jellegű, az egyéb kérdések aránya az ellenőrzésekben a kívánatosnál alacsonyabb. Ez párhuzamosságok kialakulásához vezet, mert a gazdasági kérdéseket az irányító szervek is vizsgálják.

A népi ellenőrzés segítséget nyújt a fontosabb kormányhatározatok végrehaj-

tásának megismeréséhez, az állami és állampolgári fegyelem megszilárdításához, a felelőtlen ügyintézés és pazarlás megszüntetéséhez. Problémájuk, hogy az átfogó téma- és célvizsgálatok tapasztalatainak hasznosítása terén nem tudnak teljes értékű eredményeket elérni. Az utóellenőrzések tapasztalatai szerint több esetben előfordul, hogy a feltárt hiányosságok felszámolására és hasonlók megelőzésére nem kerül sor, érdemi intézkedések nem történnek. Időszerű ezért a népi ellenőrzés hatékonyságának növelése, társadalmi bázisának erősítése, munkájuk minőségi javítása.

4. A BELSŐ ELLENŐRZÉS

Az állami vállalatok és intézmények belső ellenőrzése magába foglalja a vezetők ellenőrző tevékenységének személyes gyakorlását és nagyobb egységeknél a függetlenített belső ellenőrök tevékenységét.

A belső ellenőrzésre még sok jelentősebb vállalatnál vagy intézménynél sem fordít a vezető megfelelő figyelmet. Az ellenőrzéseket nem jellemzi a komplexitás, nem vizsgálják az alapvető feladatok ellátását, a szakembereket nem vonják be kellően az ellenőrzésbe. A belső ellenőrök gyakran eléggé elszigetelten és tervszerűtlenül dolgoznak, szakmai felkészültségük és így munkájuk minősége alacsony.

A függetlenített belső ellenőröket, az ellenőrző szervezeteket a rendelet szerint közvetlenül a gazdálkodó szerv vezetőjének kellene irányítania. Ezt a vállalatok egyharmada nem hajtotta végre. Ilyen arányban hányzik vagy hézagos a belső ellenőrzés szabályzata is.

A szövetkezeteknél hasonlóak a problémák. Különösen gyenge a munkafolyamatokba épített ellenőrzés.

A szövetkezetek belső ellenőrzésének sajátos formája a revizori irodák tevékenysége. Ezek többsége eddig csak az állami pénzügyi ellenőrzést megelőző vizsgálatokra összpontosította a figyelmét. A kétévenként kötelező vizsgálatok nem elég átfogó jellegűek, ritkán kezdeményeznek felelősségre vonást.

5. A SZÖVETKEZETEN BELÜLI TÁRSADALMI ELLENŐRZÉS

A szövetkezeteken belüli társadalmi ellenőrzés a tulajdonosi jog alapján a tagokat tömörítő és az általuk létrehozott önkormányzati-testületi szervek feladata. Ezek működése gyakran formális, fejlesztésük csak az önkormányzat és a szövetkezeti demokrácia továbbfejlesztése útján lehetséges. A módosított szövetkezeti jogszabályok e téren jelentős előrelépésre adnak lehetőséget, elsősorban a küldöttgyűlés hatáskörének bővítése és a munkahelyi közösségek jogainak meghatározása révén.

IV

1. A Politikai Bizottság megállapítja, hogy az állami szervezet és irányító tevékenység fejlesztésére, valamint a szocialista demokrácia erősítésére tett intézkedések alapján az ellenőrzés szocialista rendszere kiépült és megszilárdult.

Az ellenőrzés – mint az irányítás, vezetés szerves része – jelentős szerepet játszik a végrehajtás segítésében, a munka hatékonyságának növelésében. Az ellenőrzés feladata a célok, követelmények, szabályok és az ezeket szolgáló rendelkezések végrehajtásának, helyességének folyamatos ellenőrzése, a tapasztalt eltérések feltárása és azok megszüntetésére javaslatok kidolgozása. E feladatok eredményesebb ellátása szükségessé teszi az ellenőrzési rendszer fejlesztését és gyakorlatának javítását.

2. A Minisztertanács által folytatott ellenőrzés célja a társadalmi-gazdasági folyamatok figyelemmel kísérése és azokban a párt iránymutatásának érvényesítése, a kormányzati intézkedések gyakorlati hatásának felmérése, továbbá a végrehajtás során felmerült akadályok elhárítása, s végül a megvalósítás tapasztalatainak értékelése.

A minisztertanácsi ellenőrzés fő módszere változatlanul a beszámoltatás és egyes témák vizsgálatának elrendelése. Egy-egy átfogó kormányhatározat végrehajtásának ellenőrzésére célszerű alkalmi munkabizottság létrehozása is, amely komplexen értékeli a végrehajtás helyzetét, és arról beszámol a testület előtt.

A Minisztertanács rendszeresen elemezze és értékelje egy-egy minisztérium, főhatóság és megyei tanács munkáját. Indokolt szélesíteni azoknak a kérdéseknek a körét, amelyekről a testület a minisztériumokat, a főhatóságokat és a megyei tanácsokat rendszeresen beszámoltatja. Kívánatos, hogy a beszámolókat az illetékes főhatóságok témával kapcsolatos megállapításairól szóló jelentések egészítsék ki. A minisztertanácsi döntések végrehajtásáról a beszámolók alapján készüljön összesítő elemzés, s ebben értékeljék a végrehajtás tapasztalatait.

Éves ellenőrzési tervben célszerű meghatározni a Minisztertanács ellenőrzése alá vont témákat és a központi vizsgálatok irányelveit. Ez egyúttal szolgáljon alapul a különböző központi ellenőrző szervek vizsgálati programjai és ellenőrzési céljai kialakításához.

Biztosítani kell az ellenőrzési tervben foglaltak végrehajtásának koordinálását, figyelemmel kísérését, a tapasztalatok összefoglalását és értékelését, valamint a Minisztertanács rendszeres tájékoztatását. E funkciók ellátását a Minisztertanács saját hatáskörében szabályozza.

Javítani kell az egyes főhatóságok ellenőrzési tevékenysége közötti kölcsönös kapcsolatot. A központi ellenőrző szervek a vizsgálatokat a jogszabályokban meghatározott céllal, gyakorisággal és módszerekkel rendszeresen és tervszerűen

végezzék. Gondoskodjanak az ellenőrzési tervek és célok előzetes egyeztetéséről, a tapasztalatokról történő kölcsönös tájékoztatásról, s ezáltal a párhuzamos, ismételt ellenőrzések elkerüléséről.

A Minisztertanács gondoskodjon a tanácsi szervek által folytatott sokrétű ellenőrzési tevékenység hatékonyságának javításáról és területi koordinálásának ésszerű megszervezéséről.

3. A felügyeleti szervek ellenőrző tevékenysége arra irányuljon, hogy a vállalatok és intézmények miként teljesítik a népgazdasági tervből és a központi döntésekből rájuk háruló kötelezettségeket, reálisak-e célkitűzéseik, saját terveik és döntéseik összhangban vannak-e a központi célokkal.

A felügyeleti ellenőrzés keretében a minisztériumok, főhatóságok és tanácsok átfogóan és komplex módon értékeljék a vállalatok és intézmények tevékenységét és ennek alapján minősítsék a hatáskörükbe tartozó vezetők működését.

A felügyeleti ellenőrzés általában nem támaszkodhat normatív előírásokra, részletesebb szabályokra, ezért a vizsgálati megállapítások értékelése olyan feladat, amely a felügyelő minisztériumok, központi irányító szervek magas állású vezetőire hárul.

Az átfogó, úgynevezett komplex vizsgálatokat gyakoribbá kell tenni. Az ellenőrzésekhez a vállalati felügyelő bizottságokat és a minisztérium, illetve a főhatóság saját szakembereinek szélesebb körét kell igénybe venni. Célszerű a felügyeleti ellenőrzések összekapcsolása más ellenőrző szervek – minisztériumok, népi ellenőrzés, tanácsok – vizsgálataival, az ellenőrzésekre komplex brigádok létrehozása. Az ismételt vizsgálatok elkerülése érdekében a felügyeleti ellenőrzés támaszkodjon más ellenőrző szervek megállapításaira. Az irányító szervek függetlenített ellenőri szervezetének fő feladata a vizsgálat megszervezése és előkészítése, majd a feltárt hiányosságok megszüntetésének folyamatos figyelemmel kísérése legyen.

Az irányító munka javítására vonatkozó javaslatok keretében pontosabban meg kell határozni a minisztériumok ágazati felelősségét és a felügyeletük alá nem tartozó vállalatok, szövetkezetek és intézmények ellenőrzésével kapcsolatos ágazati kötelezettségeket és jogokat.

4. A belső ellenőrzés fejlesztésében a folyamatszervezés, az üzemszervezés és a vezetési színvonal növelése útján kell előre lépni. A számviteli-nyilvántartási és rendészeti kérdések mellett a belső ellenőrzés feladatává kell tenni a termelés-előkészítési, szervezési és műszaki kérdések vizsgálatát, a vezetői döntések végrehajtásának komplex ellenőrzését, a problémák jelzését és az akadályok elhárítására vonatkozó javaslatok, intézkedések kidolgozását vagy kezdeményezését. Ennek feltétele, hogy – különösen a nagyobb vállalatoknál – a belső ellenőrzéssel magasan képzett szakembereket bízzanak meg.

5. Általános ellenőrzési ismeretekkel rendelkezniük kell mind az ellenőrzést

végzőknek, mind az ellenőrzött tevékenységet irányítóknak. Az ellenőrzés általános ismeretanyagát indokolt a közgazdászok, üzemgazdászok, mérnökök és jogászok képzésébe – az érintett egyetemek, főiskolák és technikusok tananyagába – szervesen beépíteni. A szervezett vezetőképzésben nagyobb teret kell biztosítani az ellenőrzési ismeretek oktatásának. Szükséges gondoskodni az ellenőrzési szakemberek intézményes továbbképzéséről.

Az ellenőrzési szakemberek megfelelő anyagi és erkölcsi megbecsülésével a helyi lehetőségek ilyen célra történő fokozottabb felhasználásával vonzóbbá kell tenni az ellenőri munkát, csökkenteni a fluktuációt és az utánpótlás gondjait.

6. Az állami és társadalmi ellenőrzés jelenlegi rendszerének fejlesztéséhez és gyakorlatának javításához az elméleti kérdések és a gyakorlati tapasztalatok rendszeres elemzésével és javaslatok kidolgozásával több segítséget kell adni. Ennek érdekében a vezetéstudományi kutatások keretében fokozni kell az ellenőrzési kérdésekkel kapcsolatos vizsgálatokat.

7. Az ellenőrzési rendszer fejlesztésére vonatkozó intézkedésekkel erősíteni kell az ellenőrzés szocialista jellegét, meg kell szüntetni a helyenként tapasztalható, csak hibakeresésre és megtorlásra irányuló egyoldalúságot, több figyelmet kell fordítani az ellenőrzésnek a végrehajtást segítő, a kedvező tapasztalatokat népszerűsítő és elterjesztő szerepének erősítésére.

8. A tömegtájékoztató eszközök útján az ellenőrzések főbb tanulságairól rendszeresen tájékoztatni kell a lakosságot. A feltárt hiányosságok ismertetése mellett fordítsanak nagyobb figyelmet a jó példák népszerűsítésére.

9. A Minisztertanács tegye meg a szükséges intézkedéseket az állami ellenőrzés egységes jogi szabályozására.[4]

10. A Politikai Bizottság helyeslőleg tudomásul veszi, hogy a Minisztertanács napirendre tűzi és megtárgyalja a döntési rendszerrel, az állami ellenőrzési rendszerrel és az ágazati irányítás hatékonyságának fokozásával kapcsolatos – egy anyagban összefoglalt feladatokat.

11. Az ellenőrzés központi és helyi szervei – a minisztériumok és főhatóságok, a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság, valamint a tanácsok és a megyei népi ellenőrzési bizottságok – javítsák ellenőrzési munkájuk szervezettségét és minőségét.

12. A pártbizottságok és alapszervezetek kísérjék figyelemmel az ellenőrző szervek tevékenységét, különösen a vállalatok és intézmények belső ellenőrzésének működését és adjanak segítséget munkájukhoz. Támaszkodjanak az állami és társadalmi ellenőrzés megállapításaira, követeljék meg a felelősség érvényesítését és a feltárt hiányosságok megszüntetésére, hasonlóak megelőzésére a szükséges intézkedések kidolgozását.

[4] 50/1977. (XII. 21.) MT sz. rendelet az állami ellenőrzésről. (Ugyanott, 1977. 437–441. old.)

62

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI A FOGLALKOZTATÁS ÉS A MUNKAERŐ-GAZDÁLKODÁS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

(1977. JÚNIUS 14.)

I

A Gazdaságpolitikai Bizottság 1976 márciusában Foglalkoztatási és Munkaerő-gazdálkodási Bizottságot hozott létre. A Bizottság megvizsgálta a foglalkoztatáspolitika és munkaerő-gazdálkodás eddigi tapasztalatait. Ezek, valamint a közeli és a távolabbi jövő munkaerő-felhasználási lehetőségeinek ismeretében javaslatokat dolgozott ki néhány elvi és konkrét feladat megoldására, amelyek elősegíthetik a foglalkoztatási egyensúly kialakítását, a munkaerő-gazdálkodás hatékonyságának javítását.[1]

1. A FOGLALKOZTATÁS ÉS A MUNKAERŐHELYZET JELLEMZŐI

A szocializmus építése eredményeként hazánkban megvalósult a teljes foglalkoztatás, a munka lehetőségét mindenki számára biztosítottuk.

A foglalkoztatottak száma 1950 és 1970 között gyors ütemben, mintegy 900 000 fővel (4,1 millió főről 5 millió főre) nőtt, elsősorban a dolgozó nők számának növekedése révén. A következő 20 éves időszakban azonban – a jelenlegi feltételek mellett – legfeljebb 300 000-rel növelhető a foglalkoztatottak száma. Ezen belül 1980–1990 között a létszám csak mintegy 100 000 fővel növekedhet.

Az elmúlt két évtizedben a munkaerő viszonylagos bősége olyan gazdaságpolitikai gyakorlatot váltott ki, amelyben jelentős szerepet játszott az alacsony eszközigényességű munkahelyek számának bővítése, főleg az iparban és az építőiparban. Ugyanakkor a munka termelékenységének növekedése – különösen 1965-ig igen lassú volt. Ebben szerepet játszott a gazdaság autarkiás fejlesztése is.

A munkaerő gyors átrendeződése következett be az ipar és a mezőgazdaság

[1] A Központi Bizottság illetékes osztályai és az érintett állami főhatóságok szakértőiből álló különböző részbizottságok meghatározott tematika alapján egy-egy témához kapcsolódó részanyagokat dolgoztak ki. Ezek képezték a dokumentum alapanyagát. A részanyagok alapján a KB Gazdaságpolitikai Osztályának koordinálásával összehangolt és egységes rendszerbe foglalt anyag került a Politikai Bizottság elé.

között. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma 1950 és 1970 között 2,1 millió főről 1,3 millió főre csökkent, az iparban és építőiparban foglalkoztatottak száma 900 000 főről kb. 2,2 millió főre növekedett, a szolgáltató szektorban pedig viszonylag lassan, rendszerint a szűkre szabott fejlesztési lehetőségek függvényében nőtt.

A keresők számának növekedése és ágazatok közti átrendeződése 1951-től 1970 közötti időszakban évi kb. 1,5 százalékkal járult hozzá a gazdasági növekedéshez, így a növekedés kb. egynegyede ebből a forrásból adódott.

A foglalkoztatás bővítésének üteme 1971–1990 között jelentősen mérséklődik, és a keresők száma csupán az infrastruktúra területén növelhető. Ezért a gazdasági növekedés forrása a jövőben kizárólag a termelékenység emelkedése lehet.

A társadalmi munkaidőalap az 1960-as évek második felétől fokozatosan csökkent, főleg a munkaidő-csökkentés és különböző szociálpolitikai kedvezmények kiterjesztése miatt. A törvényes társadalmi munkaidőalap 1967-ben még kb. 10 milliárd munkaóra volt, ami 1975-re mintegy 9,5 milliárd munkaórára csökkent.

Foglalkoztatáspolitikánk gyakorlati megvalósításának eredményeként az 1970-es évek elején a foglalkoztatás és a társadalmi munkaidőalap bővítésének lehetőségei lényegében kimerültek. A munkaképes korú lakosság mintegy 76 százaléka vesz részt a társadalmilag szervezett munkában. A férfiak foglalkoztatásának színvonala lényegesen nem növelhető, a háztartásokban levő mintegy 450 000–500 000 munkaképes korú nő egy része a termelőszövetkezetekben, háztáji gazdaságokban időszakosan végez munkát, aktív keresővé válásukra sem lehetőség, sem szükség nincsen. Ezen túlmenően jelenleg mintegy 300 000 nő veszi igénybe a gyermekgondozási segélyt. A háztartásokban levő nők nagyobb része családi okok, megfelelő képzettség hiánya és életkor miatt, kisebb része – megfelelő munkalehetőség hiányában – nem is képes rendszeres munkát vállalni.

A teljes foglalkoztatás elvének gyakorlati érvényesítéséhez megvalósítottuk a munkalehetőségekhez fűződő létbiztonságot is. Ez azonban bizonyos negatív jelenségekkel is együtt jár, ami abban is kifejeződik, hogy a teljesítmények alacsonyak (ez összefügg a munka szervezettségének alacsonyabb fokával is), és a fegyelmezetlen, munkahelyüket gyakran változtató dolgozókkal szemben sem érvényesítjük következetesen a társadalom egészének érdekeit.

A gazdaságpolitika már az 1960-as évek végén előtérbe helyezte a munkaerő hatékony foglalkoztatását. Ez a törekvés azonban még csak részben valósult meg. A népgazdasági tervezésben, a gazdaságirányításban és a szabályozásban, a termelésfejlesztésben és beruházási tevékenységben, a vállalati gazdálkodásban még nem jutottak kellően kifejezésre a foglalkoztatás növelésében jelentkező egyre korlátozottabb lehetőségek, így társadalmi és gazdasági gyakorlat nincs maradéktalanul alárendelve a gazdaságpolitikai céloknak.

A IV. ötéves tervidőszakban tovább folytatódott a munkahelyek számát bővítő beruházási tevékenység, olyan területeken is, ahol a munkaerőhiány miatt a meglevő munkahelyek munkaerővel való ellátására, illetve a kapacitások kihasználására sem volt lehetőség.

A beruházási eszközöket sem fordítottuk kellő mértékben a munkaerő felszabadítására. Szerény előrehaladást értünk el a gazdaságtalan, korszerűtlen munkahelyek megszüntetésében, lassú a belső és nemzetközi kooperáció fejlődése. Esetenként – különösen a vidéki ipartelepítésnél – a meglevő munkaerő-források foglalkoztatása érdekében létrehozott, nemegyszer alacsony műszaki színvonalú új munkahelyeknél a hatékonysági követelményeket nem érvényesítettük, azokat egyoldalúan alárendeltük a foglalkoztatás bővítésére irányuló, sokszor megalapozatlan igényeknek.

A gazdálkodás során tehát nem valósult meg maradéktalanul a hatékony foglalkoztatás követelménye, és a munkaerő iránti keresletet sem sikerült érdemlegesen mérsékelni. Ezek következtében jelenleg a munkaerő-kereslet sem globálisan, sem ágazati, területi és szakmai összetételében nem felel meg a munkaerőkínálatnak.

A vállalatok, szövetkezetek terveiben – főleg az iparban – még az V. ötéves terv időszakára is mintegy 100 000 fő olyan többlet munkaerőigény jelentkezik, amely nem elégíthető ki. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak számának csökkentését korlátozza a mezőgazdasági élőmunka helyettesítésének növekvő eszközigényessége. Ez azt is jelenti, hogy a jövőben a termelő és a nem termelő infrastrukturális ágazatok létszámának növelése ebből a forrásból egyre kevésbé lehetséges.

A munkaerő-ellátás területi feszültségei elsősorban a fővárosban és körzetében, az Észak-Dunántúl, Észak-Magyarország területén és általában a nagyobb ipari centrumokban jelentkezik. A fővárosban a bevándorlás és ingázás jelenlegi színvonala mellett is mintegy 50 000 fővel csökken a foglalkoztatható munkaerő száma az V. ötéves tervidőszakban; az ezt követő évtizedben sem várható érdemleges változás. A szolgáltatások ugrásszerűen növekvő munkaerő-szükségletei miatt a következő években, elsősorban az agglomeráció iparában[2] mintegy 40 000–50 000 fő, hosszabb távon pedig kb. 100 000 fő csökkenésével lehet számolni.

Tartós, a jövőben fokozódó munkaerő-ellátási gondok jelentkeznek egyes fizikai jellegű tevékenységek területén, ezen belül is elsősorban a segéd- és betanított munkás munkakörökben, valamint az általánosnál kedvezőtlenebb munka-

[2] Az agglomeráció az adott nagyvárossal egybeépült városi jellegű település, amely azzal (a nagyvárossal) gazdaságilag szoros kapcsolatot alkot. Az agglomeráció ipara a fenti definíció szerint agglomerációs körzetben elhelyezkedő ipar.

körülményű, munkaidő-beosztású és a társadalmi megítélés szerint kevéssé értékelt tevékenységekben, szakmákban, munkakörökben.

A munkaerő-ellátási feszültségek mértéke ma még alapvetően nem veszélyezteti fő gazdaságpolitikai céljaink megvalósítását. A munkaerőhiány azonban egyes területeken – pl. textilruházati iparban, élelmiszer-kiskereskedelemben, egészségügyi ellátásban és az oktatásban – már ma is zavarja a folyamatos termelő és szolgáltató tevékenységet.

A vázolt feszültségek átfogó jellegű és kellően összehangolt további munkaügyi és általános gazdaságpolitikai intézkedések nélkül a jövőben fokozódhatnak és politikailag is kedvezőtlen hatásokat válthatnak ki.

2. A MUNKÁHOZ VALÓ JOG ÉS A KÖTELESSÉGEK ÖSSZHANGJÁNAK GYAKORLATI MEGVALÓSÍTÁSA

A foglalkoztatáspolitikai és munkaerő-gazdálkodási gyakorlatunkban a munkához való jog és a szabad munkavállalás biztosítása mellett jelenleg nem érvényesül megfelelő mértékben – ezek szerves kiegészítéseként – a munkaviszonyból adódó kötelezettségek maradéktalan betartása, e kötelezettségeket nem teljesítők anyagi és erkölcsi elmarasztalása. A jogok és kötelezettségek összhangja több irányú intézkedésekkel teremthető meg. Ezeknek alapvetően a kötelezettségek betartatására kell irányulniuk. Ez a törekvés találkozik a dolgozók többségének igényével, összhangban van a szocialista társadalom alapelveiből következő normákkal, és semmiképpen sem jelenti a munkaintenzitás, a munkafegyelem szocializmustól idegen, politikailag nem indokolható túlzott növelését.

E követelményeknek megfelelően, az állampolgárok munkához való jogainak sérelme nélkül, a munkahelyválasztást jobban kell összehangolni a népgazdasági érdekekkel. Ez oly módon valósítható meg, hogy általában nem a dolgozókat korlátozzuk a munkahely megválasztásában, hanem a vállalatok, szövetkezetek, intézmények munkaerőigényét differenciált mértékben szabályozzuk, végső kihatásában csökkentjük a munkaerő-keresletet. Rugalmasabb jogi szabályozást és nagyobb lehetőségeket is célszerű biztosítani a dolgozók belső átcsoportosításához, a hatékonyan nem foglalkoztatható munkaerő felszabadításához, az anyagi és erkölcsi fegyelmezés gyakorlatának szigorításához, indokolt esetben a fegyelmezetlenek elbocsátásához. Jelenleg ez hosszadalmas folyamat. Ebben szerepet játszik az, hogy a nagyarányú munkaerőhiány miatt a vállalatok, intézmények tartózkodnak a jogi lehetőségek igénybevételétől, indokolt áthelyezések és elbocsátások kezdeményezésétől, továbbá az is, hogy a sokrétű fellebbezési lehetőségek miatt elhúzódik a jogi rendezés.

A teljesítménykövetelmények fokozásával egyidejűleg általános gyakorlattá szükséges tenni, hogy annak, aki nem a képességeinek, képzettségének megfelelő

munkát végez, a saját vállalaton, intézményen belül vagy ezeken kívül, ott biztosítsunk munkalehetőséget, ahol a dolgozó az egyéni adottságait önmaga és a társadalom javára maradéktalanul hasznosíthatja. A munkaerő ilyen jellegű átcsoportosítása nemcsak a meglevő teljesítménytartalékok feltárását célozza, hanem az egyéni, a csoport és a társadalmi érdek összehangolását és következetes érvényesítését is.

Arra is szükség van, hogy a fegyelmezetlen, kötelezettségeiket elhanyagoló dolgozók a munkahely megválasztásához, az elérhető jövedelem színvonalához az általánosnál kevesebb társadalmi garanciát kapjanak. Azoknál a dolgozóknál is indokolt növelni a munkahely-változtatás egyéni kockázatát, akik munkaviszonyukat egyéni indítékból, felmondással szüntetik meg. Ugyanakkor a népgazdasági érdekből történő átcsoportosítás, átirányítás és áthelyezés esetén a munkaviszony megváltozása a dolgozók számára nem járhat szakmai, erkölcsi és anyagi hátrányokkal, ezekhez társadalmi garanciát kell adni. A cél az, hogy a dolgozó a meglevő munkaviszonya keretében történő fegyelmezett, képességeivel arányos, jó munkavégzésben legyen elsősorban érdekelt, külön erre irányuló munkáltatói kedvezmények (pl. törzsgárdajutalmak) nélkül is.

A munkához való jog és a szabad munkavállalás helyes gyakorlati értelmezésénél és érvényesítésénél abból indokolt kiindulni, hogy a törvény csak azok számára szavatolja, hogy az adott munkahelyen dolgozzanak, akik munkájukat fegyelmezetten, képességeikkel arányosan elvégzik. Ezért következetesebben kell élni azzal a munkáltatói joggal, amely szerint a munkájukat elhanyagoló, fegyelmezetlen dolgozók fegyelmi úton alacsonyabb munkakörbe helyezhetők vagy elbocsáthatók.[3]

Több jól és fegyelmezetten dolgozó vállalat tapasztalata azt mutatja, hogy ez a magatartás erkölcsi és gazdasági előnnyel jár a vállalatok számára, nagy a fegyelmező szerepe. Az ilyen megoldás ugyanakkor nem vezethet – még átmenetileg sem – munkanélküliségre. A fegyelmi büntetésben részesült dolgozók jövedelme csökkenhet, elveszíthetik korábbi kedvezményeiket, szerzett jogaikat, átmeneti, esetenként végleges jelleggel. Ezeket a dolgozókat kötelezni lehet a korábban kapott támogatások, juttatások részbeni vagy teljes visszatérítésére is.

Jelenleg a jogszabályok lehetővé teszik, hogy az a dolgozó, akinek korábbi munkaviszonya elbocsátás következtében vagy jogszabályellenesen szünt meg, a

[3] A Győr-Sopron megyei pártbizottság 1978. december 20-án hozott határozatot a munkahely-felülvizsgálatok végrehajtásáról. Ennek eredményeként 1979 elejétől 1980. október 31-ig e megyében kereken 3400 fő létszám-felszabadítása, ebből 2000 fő vállalati belső átcsoportosítása és 1400 hatékonyan nem foglalkoztatható dolgozó más vállalatokhoz történő irányítása valósult meg. A határozat végrehajtásával a vállalati munkaerőigények reálisabbak lettek és csökkentek, javult a munkaerőhelyzet egyensúlya. Javult a munkafegyelem, emelkedtek a dolgozókkal szembeni követelmények (normarendezés, minősítés, következetesebb fegyelmi felelősségre vonás vált lehetővé).

próbaidőre létesített munkaviszony megszüntetése révén mentesül a korábbi, tehát a jogszabályellenes megszüntetés miatti hátrányos következmények alól. Indokolt ennek megváltoztatása.

Az előbbiekben kifejtett elveknek megfelelően szükséges továbbfejleszteni a munkaügyi döntőbizottságok és munkaügyi bíróságok eljárási gyakorlatát a munkaügyi viták intézésekor.

3. A TÖRVÉNYES TÁRSADALMI MUNKAIDŐALAP VÉDELME, A TÉNYLEGES MUNKAIDŐALAP BŐVÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

A népgazdasági munkaerő-egyensúly javítása, a munkaerőhiány mérséklése szempontjából – a foglalkoztatás hatékonyságának fokozása, a belső tartalékok folyamatos feltárása és hasznosítása mellett – nagy jelentősége van a törvényes társadalmi munkaidőalap védelmének, a növekvő szabad idő terhére végzett, társadalmilag hasznos tevékenység bővítésének és a foglalkoztatási színvonal lehetőségekhez képest történő emelésének.

a) A törvényes munkaidő további csökkentésének célszerű módjai

A párt Programnyilatkozata az elkövetkező 15–20 éves időszakra előirányozta – a termelés növekedésével összhangban – a munkaidő további csökkentését és az ötnapos munkahét bevezetését.

A kialakult munkaerőhelyzetben szükséges, hogy a munkaidő további csökkentését összehangoljuk a hatékonyság, a termelékenység növelése követelményével, felhasználva azt a teljesítménykövetelmények fokozására és egyben a leghatékonyabb területek munkaerő-ellátásának javítására.

A gazdasági feltételek mérlegelése alapján a közeli jövőben nem lehetséges a munkaidő további általános csökkentése, ugyanakkor a kérdés politikai jelentősége miatt bizonyos fokozatos előrehaladást célszerű megvalósítani. Első lépésként a heti törvényes munkaidő csökkentése nélkül, a napi munkaidő növelésével célszerű áttérni az ötnapos munkahétre.[4] Ezzel egyidőben vagy ezt követően – politikai mérlegelés alapján – célszerű az alapszabadságot néhány nappal emelni. A szabadnapok és az alapszabadság növelése politikailag kedvező hatást váltana ki, így mérsékelheti a törvényes napi munkaidő növelésével kapcsolatosan esetleg kialakuló társadalmi feszültségeket.

Hosszabb távon a törvényes munkaidő további csökkentésére, lényegében tehát a heti munkaidő csökkentésére – amelyet a napi munkaidő mérséklésével

[4] Az ötnapos munkahétre való áttérést a heti törvényes munkaidő csökkentése nélkül először a Politikai Bizottság jelen dokumentumában rögzítette. A Központi Bizottság 1979. december 6-i ülésén hozott határozatot a feladat végrehajtására (lásd a 126. sz. dokumentumot).

lehet majd végrehajtani – csak olyan ütemben kerülhet sor, ahogy a termelékenység növelése ellensúlyozza a kieső munkaidőre jutó termelést. Ez a követelmény azt jelenti, hogy a csökkentett munkaidőre történő áttérés feltételeit a munkáltatók teremtik meg.

Továbbra is indokolt folytatni azt a gyakorlatot, hogy a kedvezőtlenebb munkakörülmények között végzett munka törvényes munkaideje az átlagosnál alacsonyabb legyen (pl. egészségre ártalmas munkakörök, három műszak vagy folyamatos üzem esetében).

b) A tényleges társadalmi munkaidőalap törvényesnél kisebb mértékű csökkentésének lehetősége és népgazdasági jelentősége

A törvényes munkaidő hosszabb távon elkerülhetetlen csökkentésével nem szükségszerű a tényleges társadalmi munkaidőalap arányos csökkentése. A népgazdaság igénye és a dolgozók munkavállalási szándékai egyaránt lehetővé teszik, hogy a megnövekedett szabad idő egy részét társadalmilag hasznos termelő és szolgáltató tevékenységre fordítsuk. Erre utal az, hogy a munkaidő-csökkentést megelőzően, 1965-ben a szocialista iparban 2,0 százalék, kivitelező-építőipari vállalatoknál 2,1 százalék volt az összes ledolgozott órákon belül a túlórák aránya; ez az arány 1970-ben, a munkaidő-csökkentést közvetlenül követően 3,2 százalékra, illetve 3,8 százalékra, 1975-ben 3,0 százalékra, illetve 3,3 százalékra növekedett. A tényleges túlmunkavégzés ennél nagyobb mértékű, mivel az ún. fekete túlórák a statisztikában nem szerepelnek. A szocialista országokban a törvényes munkaidő általában alacsonyabb, mint nálunk, a túlmunka aránya azonban lényegesen magasabb (4–5 százalék az összes teljesített munkaórából).

A munkaidő-csökkentés általánossá tételével megnövekedett a dolgozók szabad ideje. A társadalom és az egyén szempontjából egyaránt fontos érdek fűződik a megnövekedett szabad idő hasznos célú eltöltéséhez.

A szabad idő művelődési, sport, szórakozási és pihenési célú kitöltésén túlmenően azonban a dolgozók nagy része igényli és jelenleg is széles körben folytat törvényes munkaidőn túli alkotó és termelő munkát. A lakosság jelenleg mintegy 1,7 milliárd munkaórát dolgozik a háztáji és kisegítő gazdaságokban. Ez megközelíti a mezőgazdaság állami és szövetkezeti szektorában az alaptevékenységként teljesített munkaórák számát. Az összes építőipari tevékenységre fordított munkaidőnek pedig több mint 10 százalékát teljesíti a lakosság a házilagos építési munkák keretében.

Több területen azonban kevéssé biztosítottak a szabad idő terhére végzett munka társadalmilag szervezett keretei és feltételei. A szükséges szervezettség hiányában ezek – a konkrét társadalmi szükségleteket kielégítő – tevékenységek

nagyobb részt spontán módon alakulnak ki. Ez a körülmény a lakossági jövedelmek ellenőrizhetetlen átcsoportosítását váltja ki, esetenként a társadalmilag kevésbé fontos szükségletek kielégítését is szolgálhatja. Szervezettség és ellenőrzés hiányában az egyes szakmákban és tevékenységekben a szabad időben végzett munkával olyan kiugróan magas jövedelmek érhetők el, amelyek mellett a fő munkaviszonyból származó jövedelem szerepe másodlagossá válik, lazul a munkafegyelem és egyidejűleg társadalompolitikai feszültségek is keletkezhetnek.

A szabad idő egy részének társadalmilag szervezett munkaidővé való átalakításához szükséges feltételek hiánya az előzőeken túlmenően azzal a következménnyel is együtt jár, hogy olyan jelentős tömegeket rekesztünk ki az ilyen jellegű tevékenységből, amelyek egyébként igényelnék a szabad időben történő munkavégzést.

A megnövekedett szabad idő elsődleges célja a dolgozók pihenésének, művelődésének biztosítása. Fontos társadalompolitikai feladat az ehhez szükséges feltételek fokozott ütemű megteremtése, színvonaluk javítása. Emellett azonban minden olyan esetben, amikor társadalmilag hasznos célok megvalósításában a dolgozók szabad idejük egy részének terhére részt kívánnak venni, foglalkoztatásukhoz társadalmilag szervezett feltételeket kell biztosítani.

Különösen az élelmiszer-kiskereskedelemben, a vendéglátásban, a hírlapkézbesítés területén, a házfelügyelői, háztakarítási munkakörökben nyílik mód a szabad idő terhére történő rugalmas foglalkoztatásra. Ennek előfeltétele, hogy e területeken a mellékfoglalkozás és munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretében végezhető munkaidő felső határát módosítsuk.

A tényleges társadalmi munkaidőalap bővítése szempontjából – összhangban a nemzetközi tapasztalatokkal és az ifjúság munkára nevelésének igényével, a KISZ által szervezett építőtáborok fenntartása, illetve az ott folyó munkák hatékonyságának növelése mellett – nagyobb teret és szervezettséget indokolt biztosítani a munkaképes korú tanulóifjúság termelő és szolgáltató munkába történő bevonásához mind az oktatás időszakában, mind pedig a tanulmányi szünetek idején. Ezáltal különösen az idényjellegű tevékenységek, a mezőgazdasági munkák, valamint a napi rövid időtartamú feladatot jelentő munkák (pl. egyes szolgáltatások) munkaerőigényének kielégítése és teljes értékű munkaerőkiváltása válik lehetővé. Nem célszerű építőtáborok szervezése olyan munkákra, amelyek gépesítése már most megoldott. Ugyanakkor a vállalatoknál, szövetkezeteknél is fokozottabban kell biztosítani a fiatalok foglalkoztatásánál a hatékonyabb munkavégzés műszaki feltételeit.

A lakosság, az ipari és az építőipari szakmunkások egy része eredményesen bevonható a lakóterületen végzendő szolgáltatási tevékenységbe (pl. javító, szerelő és a karbantartó tevékenység, gyermekek ideiglenes felügyelete stb.).

Megfontolást igényel a munkások számára a jelenleginél nagyobb kedvezmények (pl. adómentesség) biztosítása az ösztönzés növelése érdekében.[5]

A kisegítő gazdaságokban folyó, a szabad időben végzett munkán alapuló termelés már jelenleg is nagy szerepet játszik a lakosság áruellátásában, ez a jövőben sem szűnik meg, ezért e tevékenységek anyagi érdekeltségét, valamint a termékek átvételét, szállítását és értékesítését hosszabb távon is biztosítani kell.

Megfontolást igényel továbbá, hogy – az indokolatlan túlmunkavégzést szigorúbban szankcionálva – nem lenne-e célszerű differenciáltan és rugalmasan szabályozni a dolgozók önkéntes vállalásán, a vállalattal történő megállapodáson alapuló túlmunkavégzés lehetőségét.[6] A jelenlegi gyakorlatban pl. a könnyűiparban a kollektív szerződések egyes esetekben a napi túlórát 4 órában, az éves lehetőséget a törvényes munkaidő 10 százalékában maximálják. Emiatt esetenként nincs mód kulcsfontosságú berendezések kihasználására, ami a kapcsolódó munkakörökben állásidőt idéz elő. Ugyanakkor a dolgozók más vállalatnál vagy a magánszektorban végeznek kevésbé hatékony tevékenységet.

c) A törvényes munkaidőalap védelme

A törvényes társadalmi munkaidőalapban mutatkozó viszonylag nagy és növekvő veszteségek azt jelzik, hogy népgazdasági és vállalati szinten még jelentős teljesítménytartalékokkal rendelkezünk. A IV. ötéves tervidőszakban a törvényes munkaidőalapot terhelő veszteségek (fizetett egész napos távollét, igazolatlan hiányzás és egyéb egész napos távollétek) mintegy 10–15 százalékkal növekedtek, aminek hatására a munkaidőalap mintegy 2–3 százalékkal csökkent. (Ez 100 000–150 000 dolgozó munkaidejének felel meg, és hozzávetőlegesen két-háromszorosa az V. ötéves tervidőszakban népgazdasági szinten előirányzott létszámnövelésnek.)

A rugalmas munkaidő-beosztás és munkarend alkalmazása elősegítheti a mun-

[5] A másodállás, mellékfoglalkozás és egyéb jogviszony szabályozásáról szóló 1/1976. (I. 3.) MüM sz. rendeletet a munkaügyi miniszter a 22/1979. (XII. 28.) MüM sz. rendelettel módosította. (Munkaügyi Közlöny, 1979. 13. sz.) Az 1980. január 1-től életbe lépett módosított munkajogi szabályok szerint a fizikai munka területén a törvényes munkaidő egyharmada helyett a munkaidő 50 százalékának megfelelő időkeretben lehet mellékfoglalkozást folytatni. A termelési szerkezet átalakítása kapcsán felszabaduló munkaerő egy része bevonható a másodlagos gazdaság tevékenységébe. A további feladatokat határozza meg a fogyasztói szolgáltatások szervezeti formáinak korszerűsítéséről és a magánkisipar szolgáltató tevékenységének fejlesztéséről szóló 2019/1980. (VIII. 27.) MT sz. határozat (Határozatok Tára, 1980. VIII. 27. 11. sz.), és munkaprogram született a kistermelés és kiegészítő tevékenység továbbfejlesztésére (10 009/1980. GB sz. határozat).

[6] 1980. január 1-től lépett hatályba a munkaviszonnyal összefüggő egyes kérdésekről szóló 17/1979. (XII. 1.) MüM sz. rendelet. (Munkaügyi Közlöny, 1979. 13. sz.) Ezen rendelkezés tette lehetővé, hogy az eredeti munkáltatónál a rendes munkaidőt meghaladóan, önként vállalt munkavégzésre kerülhessen sor, akár a munkakörhöz kapcsolódóan, akár attól függetlenül, egyéb tevékenységben.

kaidő racionális kihasználását, ugyanakkor azonban együtt járhat teljesítményveszteségekkel, a munkafegyelem lazulásával, jelenleg pl. az építőiparban alkalmazott, a hét első és utolsó munkanapjára ütemezett rövidebb munkaidőt előíró munkaidő-beosztás esetében.

A munkaidőalappal való racionális gazdálkodás egyik fontos feladata az igazolatlan távollétek radikális csökkentése és a különféle fizetett távollétek reális szintre való visszaszorítása.

A Minisztertanács korábban intézkedéseket tett a táppénzes fegyelem megszilárdítására, amelynek végrehajtása folyamatban van.[7] Ezeknek az intézkedéseknek az eredményeként a távollétek korábbi években tapasztalt jelentős ütemű növekedése megszűnt és az elmúlt években mérséklődött a táppénzes napok száma.

Az V. ötéves tervidőszak munkaerő-gazdálkodási feladatairól szóló minisztertanácsi határozat előírta az illetékes miniszterek számára, hogy tegyenek intézkedéseket az oktatási intézményekben, a tanfolyami oktatásban tanuló dolgozók munkaidő kedvezményeinek mérséklésére, továbbá vizsgálják meg a munkával szorosan össze nem függő egyéb tevékenységek miatti munkaidő-kiesések, egész és törtnapi távollétek csökkentésének lehetőségét. Az intézkedések kidolgozása megkezdődött, kiadásukra az év végéig került sor.[8]

Továbbra is fokozott figyelemmel kell kísérni a lakossági szolgáltatásokat nyújtó vállalatok, intézmények nyitvatartási rendjét, illetve a helyi állami és társadalmi szervek ügyfélfogadási rendjének szabályozását, mivel e téren az előrehaladás igen lassú.

d) A népesség gazdasági aktivitásának fokozása

Több területen reális és racionális lehetőség van arra – és ezt a lakosság is igényli –, hogy fokozzuk a népesség gazdasági aktivitását és ezáltal rövid távon növeljük az aktív keresők számát. A gazdasági aktivitás a munkaképesség csök-

[7] Az alapszabály a táppénzrendszer módosításáról és a táppénzfegyelem erősítése érdekében teendő intézkedésekről az 1007/1976. (III. 18.) MT sz. határozatban (Munkaügyi Közlöny, 1976. 5. sz.). Végrehajtási rendeletei: a három napnál nem hosszabb időre járó táppénz elszámolásáról rendelkezik a 37/1976. (X. 31.) PM sz. rendelet (Munkaügyi Közlöny, 1976. 14. sz.), a keresőképességnek jogszabályba ütköző módon történő elbírálására vonatkozóan jelent meg az 57/1976. EüM teendő intézkedésekről az 1007/1976. (III. 18.) MT sz. határozatban (Munkaügyi Közlöny, 1976. sz. elvi állásfoglalása (Egészségügyi Közlöny, 1976. 7. sz.).

[8] Az V. ötéves tervidőszak munkaerő-gazdálkodási feladatait a Minisztertanács 2022/1976. (VIII. 23.) MT sz. határozata írta elő. (Határozatok Tára, 1976. 14. sz.) A továbbtanuló dolgozók kedvezményeiről szóló 23/1974. IX. 4. MüM sz. rendeletet az idézett MT-határozatból adódó munkaerő-gazdálkodási feladatok figyelembevételével a munkaügyi miniszter a 9/1978. (VIII. 15.) MüM sz. rendelettel módosította; ez a rendelet tartalmazza a szigorításokat. (Munkaügyi Közlöny, 1978. 10. sz.)

kentését megelőző tevékenységgel, valamint a rehabilitációs tevékenység megjavításával, a nyugdíjkorhatáron felüli népesség fokozottabb munkábavonásával, valamint a gyermekgondozási segély rugalmasabb kezelésével növelhető.[9]

A munkaerő-kínálat élénkítése és ezáltal a foglalkoztatottság további növelése csak átmeneti, egyszeri és meg nem ismételhető hatással járna a foglalkoztatási egyensúly szempontjából. Ezért csak akkor hozhat kedvező eredményt, ha jól összehangoljuk a munkaerő iránti kereslet mérséklésére irányuló intézkedésekkel.

e) A rokkantsági nyugdíjazás miatti munkaerő-veszteségek csökkenése

Az elmúlt 8–10 év alatt gyorsult a munkaképes korú népesség, elsősorban a 40–59 éves férfiak gazdasági aktivitásának csökkenése. Ebben kisebb szerepet játszik a korkedvezményes nyugdíjazás, általánosabb tényező a rokkantsági nyugdíjazottak számának gyors emelkedése. A IV. ötéves terv időszakában 5 év alatt kb. 190 000 dolgozónál került sor rokkantsági nyugdíj megállapítására, míg 1961 és 1970 között, tehát 10 év alatt mindössze 180 000 dolgozó esetében. A munkaképesség csökkenésében meghatározó szerepet töltenek be (mintegy 50–55 százalékot) az ideg-, légzőszervi és vérkeringési megbetegedések, és csak kisebb arányban (kb. 4 százalékban) a balesetből származó megrokkanások. A rokkantsági nyugdíjazottak számának növekedése összefügg azzal, hogy nem eléggé eredményes a munkaképesség csökkenésének megelőzését célzó tevékenység, nem kielégítő a rehabilitáció, és lazaságok tapasztalhatók a munkaképesség csökkenésének orvosi elbírálásánál is.

A megelőzés és a foglalkoztatási rehabilitáció javítása elsősorban társadalompolitikai igény, ugyanakkor foglalkoztatáspolitikai hatása is jelentős. Arra kell törekedni, hogy a rehabilitációs tevékenység eredményeképpen a dolgozó – meghatározott munkakörökben – teljes értékű munkaerővé váljék, de emellett fokozottabb mértékben szükséges egyes munkaköröket is kizárólag csökkent munkaképességű dolgozók részére fenntartani (pl. portások, liftkezelők, telefonközpontok kezelői stb.).

Társadalmi és foglalkoztatási szempontból egyaránt fontos, hogy mérséklődjék a rokkantsági nyugdíjazás növekedése, gyorsuljon a rokkantsági nyugdíjasok munkába állítási üteme. A megelőző és a rehabilitációs tevékenység hatékonyabbá tétele érdekében azokban az ágazatokban, ahol a rokkantsági nyugdíjazások gyakorisága a legmagasabb (pl. szénbányászat, gépgyártás), a beruházásoknál és az üzemeltetés során fokozottabban célszerű gondoskodni a munkavédelmi eszközökről, korszerűsíteni szükséges a műszaki, egészségügyi előírásokat.

[9] Az öregségi nyugdíjra jogosultságot szerzett dolgozók továbbdolgozásának ösztönzéséről szól a 49/1977. XII. 21. MT sz. rendelet. (Munkaügyi Közlöny, 1978. 1. sz.) A SZOT és a MüM együttes irányelvet adott ki a nyugdíjkorhatárt elért dolgozók teljes munkaidőben történő továbbdolgoztatásának egyes kérdéseiről. (Munkaügyi Közlöny, 1978. 1. sz.)

A rokkantsági nyugdíjasok fokozottabb ütemű rehabilitációját részben az egészségügyi, gyógyászati feltételek javításával, részben pedig a részleges munkaképességnek megfelelő munkahelyek kialakításával, illetve e célra történő fenntartásával lehet hatékonyabbá tenni, megteremtve ennek érdekeltségét, anyagi, erkölcsi elismerését, szociális és egyéb feltételeit.

f) A munkaképes korú nők gazdasági aktivitása növelésének lehetőségei

A munkaképes korú nők nagyobb arányú foglalkoztatása csak a még háztartásban levő nők társadalmilag szervezett munkába való bevonásával lenne biztosítható. A tanulókat, gyermekgondozási segélyben részesülőket és a munkaképteleneket nem számítva, jelenleg a munkaképes korú nők 16–17 százaléka háztartásbeli, ami nemzetközileg is alacsony arány.

A háztartásokban területileg szétszórtan meglevő női munkaerő-tartalék egy kis része is csak hosszabb távon, a települési szerkezet, a közlekedési színvonal fejlesztésével és megfelelő szakképzési lehetőségek megteremtésével aktivizálható. Az alsó- és középfokú tanulmányaikat befejező, átmenetileg a háztartásokban maradó nők munkába állásának fokozott ösztönzése, az ehhez szükséges feltételek biztosítása azonban rövid távon is megoldható feladat.

A népgazdaság jelenlegi munkaerőhelyzete nem teszi lehetővé egyes, nagyobb arányban nőket foglalkoztató területeken (pl. egyes könnyűipari üzemekben, az élelmiszer-kiskereskedelemben stb.) a gyermekgondozási segélyt igénybe vevők pótlását, s az így kialakuló jelentős munkaerőhiány akadályozza a főleg női munkaerőt foglalkoztató termelő és szolgáltató ágazatok munkáját. A vállalatok, szövetkezetek, intézmények emiatt különböző eszközökkel – az esetek többségében a jelenlegi merev korlátokat figyelmen kívül hagyva – ösztönzik a kisgyermekes anyákat a jogosultsági idő lejárta előtti munkába állásra. Ugyanakkor az anyák egy része igényli is a korábbi munkába állást. Ezt igazolja az, hogy az anyák 60–65 százaléka három évnél korábban visszatér munkahelyére.

A gyermekgondozási segély folyósításának változatlanul a népesedéspolitikai célok megvalósítását kell szolgálnia. A jelenlegi helyzetben azonban lehetségesnek látszik a gyermekgondozási segély rendszerének olyan korszerűsítése, amely nem sérti a népesedéspolitikai célkitűzéseket, gyermekegészségügyi követelményeket, de fokozottabban juttatja érvényre a munkaerő-gazdálkodási szempontokat.

A továbbfejlesztés során – a népesedéspolitikai követelményekkel összhangban – alapelvként azt indokolt érvényesíteni, hogy a gyermek egy-másfél éves koráig az anyák minél nagyobb száma vegye igénybe a gyermekgondozási segélyt. Ezért a segély összegének a következő években történő növelésére előirányzott eszközöket elsősorban erre az egy-másfél éves időszakra lenne célszerű

koncentrálni. Politikai megfontolást igényel a korszerűsítés olyan formája is, amellyel lehetővé tesszük, hogy

– a gyermek másfél éves korát követő időben is gyermekgondozási segélyt igénybe vevő anyák részére – a változatlan összegű vagy csak kismértékben növekvő gyermekgondozási segély folyósítása mellett – korlátozott kereső foglalkozást engedélyezünk (pl. részmunkaidős viszony vagy bedolgozás) vagy

– a gyermek másfél éves korát követően további másfél évig a segély jelenlegi összege folyósításra kerüljön azoknak az anyáknak is, akik a segélyt előzőleg már igénybe vették, és meghatározott, népgazdasági szempontból fontos munkakörökben munkába állnak, de nem igénylik a gyermek bölcsődei elhelyezését.

Ilyen jellegű megoldások fokoznák a gyermek családon belüli vagy lakóhelyen történő gondozásának megoldására irányuló ösztönzést és mérsékelnék a bölcsődei elhelyezési igényt is.

A költséges beruházásokkal bővíthető bölcsődei férőhelyek iránti igény csökkenését eredményezné olyan megoldás is, hogy leszállításra kerülne (két és fél évre) az óvodai felvételi korhatár, de csak azok a gyermekek kerülnének óvodai elhelyezésre, akik erre orvosi vizsgálat alapján fejlettségükben és egészségükben alkalmasak.

Megfontolandó továbbá meghatározott követelményeknek eleget tevő nyugdíjasok vagy éppen a gyermekgondozási segélyen levő anyák számára a csoportos gyermekgondozás engedélyezése is, a szükséges egészségügyi ellenőrzés mellett.[10]

g) A munkaképes koron felüli népesség munkavállalásának fokozott ösztönzése

Az átlagos életkor emelkedése miatt a munkaképesség tényleges határa magasabb az érvényes nyugdíjkorhatárnál. Az idős népesség jelentős hányada 65–70. életévig megfelelő, illetőleg csak fokozottan csökkenő munkaképességgel rendelkezik. Politikai megfontolásból nem irányozható elő a nyugdíjkorhatár felemelése, ezért a munkaerőforrás bővítése érdekében szükség van a munkaképes idős korúak munkavállalásának fokozottabb ösztönzésére.

Az ösztönzésnek jelenleg két alapvető formája érvényesül.

– Az egyik forma a nyugdíjat igénybe vevő idős korúak munkavállalását szabályozza: korlátozza a nyugdíj igénybevétele melletti kereső foglalkozás időtartamát (évi 840 órában, egyes munkakörökben évi 1260 órában). Az általános

[10] A gyesre vonatkozó jogszabályok 1977 óta alapvetően nem változtak. Az eltelt időben született a Legfelsőbb Bíróság 101-es sz. kollégiumi állásfoglalása, melynek értelmében, ha a felsőfokú nappali tagozatos tanuló tanulmányi viszonya megszűnik és 90 napon belül elhelyezkedik, akkor jogosult a gyermekgondozási segélyre. (Munkaügyi Közlöny, 1978. 2. sz.) A gyes rendszerének felülvizsgálata, a korszerűsítésre irányuló munka elkezdődött, de a továbblépés irányára és mértékére vonatkozó döntés későbbre várható.

korlátozás nem vonatkozik azokra a nyugdíjasokra, akik évi 9000 forintot meg nem haladó keresetet érnek el.[11]

– A szabályozás másik formája arra ösztönöz, hogy a dolgozó a nyugdíjjogosultság megszerzését követő néhány évben a nyugdíj bevétele nélkül, teljes munkaidőben tovább dolgozzék. A nyugdíjkorhatáron túl munkában töltött minden év után a fizikai munkakörökben 7 százalékkal, az egyéb munkakörökben 3 százalékkal növekszik a megállapításra kerülő nyugdíj összege mindaddig, amíg el nem éri a megállapításnál alapul vett átlagkerest 95, illetve 90 százalékát (fizikai vagy nem fizikai munkakörtől függően).[12]

A nyugdíj folyósítása mellett munkát vállalók száma 320 000, a továbbdolgozóké jelenleg mintegy 70 000.

Az ösztönzés két alapvető formája közötti ellentmondás megszüntetésével kedvező feltételek teremthetők ahhoz, hogy az idős korú népesség a népgazdasági szükségleteknek, egyben saját életkori adottságainak, meglevő munkaképességének legjobban megfelelő foglalkoztatási formát válassza. Ezért a jövőben is szükség van az ösztönzés mindkét formájára, de a teljes munkaidőben történő továbbdolgozásra irányuló ösztönzést indokolt fokozni.

A továbbdolgozásra irányuló ösztönzés fokozására megvizsgálandó a továbbdolgozási korpótlék bevezetése[13], egyidejűleg az ösztönző nyugdíjpótlék jelenlegi mértékének a nyugdíjba történő beszámításával. A továbbdolgozási korpótlékot azok a nyugdíjjogosultságot szerzett dolgozók kapnák meg, akik meghatározott munkaviszonnyal rendelkeznek. A továbbdolgozási korpótlék mértékét – a munkakörtől és a továbbdolgozás időtartamától függően differenciáltan – általában az átlagkereset meghatározott százalékában lenne célszerű megállapítani. A végrehajtásra vonatkozó állami intézkedések kidolgozásánál konkrétan lehetne megjelölni a differenciálás elveit (pl. mely szellemi munkakörökben indokolt folyósítása, mely fizikai munkakörökben célszerű mértékének növelése, a korpótlék hogyan növekedjék a továbbdolgozás időtartamától függően stb.), továbbá a költségvetéssel történő elszámolás egyszerű formáit.

Célszerűnek látszik, hogy a munkáltatók egyéb kedvezményeket is nyújtsanak a továbbdolgozó idős korúaknak, pl. kedvezőbb műszakbeosztást, rugalmas

[11] A nyugdíj felső határának megállapítására született az 52/1979. (XII. 30.) MT sz. rendelet. (Munkaügyi Közlöny, 1980. 1. sz.) A rendelet a nem fizikai állományú nyugdíjkorhatárt elért munkavállalók esetében korlátozást vezetett be úgy, hogy a nyugdíj és a munkavállalásból eredő jövedelem együttes összege havi átlagban a 10 000 forintot, a kereset a naptári év folyamán a 30 000 forintot nem haladhatja meg.

[12] A nyugdíj megállapítására vonatkozóan a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény, az ennek végrehajtására kiadott 17/1975. (VI. 14.) MT sz. rendelet, illetve a 3/1975. (VI. 14.) SZOT sz. szabályzat rendelkezik. (Munkaügyi Közlöny, 1975. 8. sz.)

[13] Továbbdolgozási korpótlék bevezetésére még nem került sor.

munkaidőt, illetve pótszabadságot. Idősebb korban a teljesítménybérben (normában) dolgozók teljesítőképessége sok esetben csökken. Ezért indokolt lehet őket a vállalaton belül olyan munkakörbe áthelyezni, hogy szakmai tapasztalataikat hasznosíthassák és jövedelmük lehetőleg ne csökkenjen.

4. A MUNKAERŐ-FELHASZNÁLÁS HATÉKONYABBÁ TÉTELÉNEK LEHETŐSÉGEI

A munkaerő-gazdálkodás hatékonyabbá tételének alapvető feltétele az üzem- és munkaszervezés hiányosságai miatti munkaidő-veszteségekből, valamint a normák nem megfelelő karbantartásával együtt járó alacsony teljesítményekből adódó belső munkaerő-tartalékok feltárása és hasznosítása. Az e téren meglevő lehetőségeink nagyok, hasznosításuk azért nélkülözhetetlen a munkaerő-egyensúly javításához. Ezek a lehetőségek részben rövid távon is hasznosíthatók, döntően azonban annak függvényében, hogy milyen mértékben tudjuk javítani a külső feltételeket, különösen a népgazdasági és tanácsi tervezőmunka színvonalát, a gazdasági szabályozást, a vezetők kezdeményező készségét és felelősségvállalását, a vállalatok közötti kooperációt, valamint az ezekkel összefüggő társadalmi, politikai követelmények következetességét.

a) A belső tartalékok feltárásának és hasznosításának feladatai

A népgazdasági munkaerő-egyensúly hiánya abban is jelentkezik, hogy a munkaerő egyes csoportjaiban hiány, másoknál pedig viszonylagos bőség mutatkozik, ami csak tovább élezi a gazdaságban egyébként is meglevő strukturális egyensúlyhiányból eredő feszültségeket. A munkaerőhiány és a munkaerő-felesleg egyidejű megléte elvben lehetővé tenné, hogy a munkaerő megfelelő átcsoportosításával a hiányt is, a felesleget is mérsékeljük. Ezt a lehetőséget azonban nagymértékben korlátozza az a körülmény, hogy amíg a vélt vagy valóságos munkaerőhiány területei és mértéke viszonylag ismertek, a felesleges munkaerőről általában kevés megalapozott információval rendelkezünk. A hiány jelzése, sőt eltúlzása gyakorlatilag minden vállalat, intézmény érdeke, de a reális munkaerő-tartalékok feltárása már nem érdekük.

Az esetek nagy részében azoknak a tartalékoknak a feltárása sem valósul meg következetesen – a kellő ösztönzés hiánya, valamint a szemlélet fogyatékosságai miatt –, amelyek az adott szervezeten belül növelhetnék a termelékenységet vagy teljesítményt. Azoknak a tartalékoknak a feltárására pedig, amelyek helyileg nem hasznosítható munkaerőtöbbletet mutatnának ki, lényegében nem kerül sor, mivel a vállalatok, szövetkezetek ezt a munkaerőt munkacsúcsok, illetve jövőbeni növekvő feladataik teljesítéséhez tartják vissza. Az ilyen jellegű tartalékfeltárást az is nehezíti, hogy a munkáltatók emberi problémákra, illetve társadalmi, szociális feszültségek kialakulására hivatkozva, gazdálkodási tevékenysé-

gükben olyan társadalompolitikai elemeket is érvényesítenek, ami egyébként nem közvetlen feladatuk. Erről az oldalról tehát a feszültségek mérséklésének, a szükséges mozgások kiváltásának gyakorlati feltételei jelenleg nem biztosítottak.

A belső tartalékok feltárásának korlátai – vezetési színvonalbeli, szemléleti hiányosságokon túlmenően – vállalatokon, szövetkezeteken kívüli tényezőkből is erednek, és a gazdasági tervezés, szabályozás, valamint az állami irányító munka továbbfejlesztésével lényegesen leszűkíthetők. Ezáltal megteremthetők azok az objektív körülmények, kialakítható olyan társadalmi környezet, amely kikényszeríti a meglevő belső tartalékok gyors feltárását és hasznosítását.

A vállalatok, szövetkezetek, intézmények a belső tartalékok feltárására irányuló tevékenységükben elsősorban a munka- és üzemszervezési tevékenység fokozására, a növekvő munkakövetelmények (munkanormák és más teljesítménykövetelmények) következetes érvényesítésére, a munkaidőalap jobb kihasználására, a munkafegyelem megszilárdítására kell hogy összpontosítsák figyelmüket. A szervezettség magas színvonala önmagában is folyamatosan magas teljesítményeket követel meg a dolgozóktól. Ezzel egyidejűleg olyan ösztönzési gyakorlat érvényesítésére van szükség, amely közvetlenül érdekeltté teszi a dolgozókat az egyéni teljesítmények fokozásában, a meglevő szervezési és egyéb tartalékok keresésében és hasznosításában. Ezen belül nagy jelentősége lehet a jelenlegi túlzottan merev munkaköri kötelezettségek, előírások átértékelésének, újraszabályozásának olyan irányban, hogy a dolgozók az alapfeladatokhoz kapcsolódó kisegítő és előkészítő feladatok ellátásában is részt vegyenek, ha erre a szervezetten végzett alaptevékenységük mellett lehetőség van (hasonlóan a tehergépkocsi-vezetők rakodási munkájához).

Szükséges továbbá olyan fejlesztések megvalósítása (kisgépesítés, a szerszámellátás mennyiségi és minőségi javítása), amelyek a munkavégzés kedvezőbb feltételeit teremtik meg, és ezáltal nemcsak az egyéni teljesítményeket növelik, hanem emelik a munkavégzés kulturáltságát is.

b) A munkaerő tervszerű átcsoportosításának lehetőségei és feladatai

A jelenlegi helyzetben a munkaerőmozgások között csaknem kizárólagosak azok, amelyek az egyén kezdeményezéséből, egyéni érdekeket követve jönnek létre, és elenyésző mértékű a munkáltatók által kezdeményezett mozgás. A munkaerő-egyensúly javításával, az ösztönzés fokozásával, valamint a vezetés színvonalának emelésével elérhető, hogy a vállalatok, az intézmények, indokolt esetben, kezdeményezzenek munkaerőmozgásokat felmondással vagy szervezett átcsoportosítással. Ha ez általános gyakorlattá válik, akkor hatékonyabban alkalmazhatók azok az eszközök is, amelyek irányítják a szabaddá vált munka-

erőt olyan területekre, ahol az hatékonyabban foglalkoztatható.[14] Ezáltal javíthatók a feltételek ahhoz, hogy az egyéni kezdeményezésből eredő és továbbra is fennmaradó mozgásokat az ösztönzés eszközeivel kedvezőbb irányba tereljük.

A gyakorlati tapasztalatok azt igazolják, hogy a munkaerő átcsoportosításának az a módszere, amelynek során valamely vállalatnál bizonyos számú dolgozót nélkülözhetővé tesznek és elhelyeznek más vállalatokhoz, csak nagyon ritkán és nagyon korlátozott körben alkalmazható. Jelenleg eredményesebbek azok a módszerek, amikor az átcsoportosítás szervezeti intézkedés eredményeként (vállalati összevonás, tevékenységi profilváltoztatás stb.) történik. Indokolt lehet azonban bizonyos vállalatok, telephelyek megszüntetése is olyan körzetekben, ahol jelentős a munkaerőhiány és az más úton nem mérsékelhető (pl. Budapesten).[15]

Szélesebb körben lehetne alkalmazni az ideiglenes átengedés (kölcsönadás) különböző formáit az átmenetileg feleslegessé váló munkaerő esetében. Az ideiglenes átengedés, kölcsönátadás szükségessége, különösen a mezőgazdasági munkacsúcsok időszakában jelentkezik. A mezőgazdaságban ugyanis egyre kevésbé lesz lehetőség arra, hogy a mezőgazdasági üzemek állományi létszámukat a munkacsúcsok munkaerő-szükségletére méretezzék. Ezért ezekben az időszakokban a nem mezőgazdasági ágazatokban helyileg foglalkoztatottak egy részét, valamint a helyileg nem foglalkoztatott, de mozgósítható munkaerőt is – a tanulóifjúság foglalkoztatásán túlmenően – tervszerűen és szervezetten kellene átengedni, illetve bevonni a mezőgazdasági üzemek tevékenységébe. A rendszer tudatos kialakítása és működtetése nemcsak a mezőgazdasági munkacsúcsokkal kapcsolatban jelentkező gondokat oldaná meg, hanem tervszerűen gyorsíthatná a mezőgazdaságban meglevő munkaerő-tartalékok felszabadítását és lényegesen javítaná a mezőgazdaságban foglalkoztatottak számának csökkentéséhez szükséges feltételeket is.

Az egyes gazdasági körzetek és ipari vonzáskörzetek munkaerő-feszültségének csökkentése csak a munkaerő területi mobilitásának legalább a jelenlegi szinten tartásával, illetve fokozásával oldható meg. Ennek alapvető feltétele a munkaerőigények, valamint a lakásellátás és egyéb ideiglenes jellegű, de kulturált színvonalú elhelyezési lehetőségek összehangolása (építőipari munkásszállók, könnyűipari leányszállók, nővérszállók, kiemelt nagyberuházásokhoz kapcsolódó la-

[14] Lásd a 3. sz. jegyzetet. Az ott említett „győri példa" (létszám-felszabadítás, belső átcsoportosítás, más vállalathoz történő átirányítás) általánosan nem terjedt el. Jelentősebb mértékű létszámleépítésre, átcsoportosításra a vállalatoknál nem került sor. A gyakorlatban a létszámcsökkentést egyes vállalatok úgy valósítják meg, hogy a kilépetteket, a nyugdíjba menőket nem pótolják.

[15] Az utóbbi években Budapesten bizonyos kisebb vállalatok, telephelyek megszüntetésre, illetve kitelepítésre kerültek. Felszámolásukra elsősorban egészségre ártalmas hatásuk és városrendezési szempontok miatt került sor. Ez a tevékenység hosszú ideje csak nagyon vontatottan haladt előre, és a munkaerőhelyzet egyensúlyának javítására érezhető hatása nem volt.

kásépítés stb.), valamint a sűrűbb, gyorsabb és kényelmesebb közlekedés biztosítása.

Az elkövetkező 10–15 évben a munkaerő-utánpótlás szempontjából meghatározó szerepet tölt be a tanulmányaikat befejező fiatalok munkába állása. A fiataloknak az átlagosnál nagyobb területi mobilitási készségére ezért fokozottabban kell támaszkodni a tartós területi munkaerő-feszültségek feloldása, valamint a kiemelt nagyberuházások munkaerő-ellátásának biztosítása során. A fiatalok mobilitási készsége alapvetően lakásjuttatással befolyásolhat. Ezért a lakásellátást a tartós területi munkaerő-feszültségek feloldásához is tervszerűen fel kell használni.

c) A megyei párt- és tanácsi szervek tevékenységének jellemzői a munkaerőmozgás befolyásolásában

A munkaerő-ellátás területi feszültségei az elmúlt években a megyei párt- és tanácsi szervek operatívabb munkaerő-gazdálkodási tevékenységét váltották ki. Ebbe az irányba hatott az is, hogy a közgazdasági szabályozás, a vállalati érdekeltség és a központi állami irányítás a helyi feszültségek enyhítését nem mozdította elő.

A megyei pártbizottságok kezdeményezésére és irányítása mellett a megyei tanácsok többsége irányelveket adott ki a területen működő gazdálkodó egységek részére, amelyekben tájékoztatást adtak a helyi munkaerőforrások alakulásáról.

A megyék nagyobb része kísérletet tett a területükön működő különböző vállalatok érdekeinek összehangolására és egységes vállalati magatartás kialakítására a munkaerő-gazdálkodásban. Az ipari fejlesztések területi irányítása érdekében néhány megyében szabályozták a megye területén ipari üzemek létesítésének engedélyezési eljárását, ez a szabályozás csak részeredményeket hozott. Néhány megyében az ipari vállalatokat kategóriába sorolták, és ezek alapján engedélyezik a létszámfelvételt, vagy létszámzárlatot írnak elő. A munkaerőforrások bővítése és hatékonyabb hasznosítása érdekében a legtöbb megyében a tanácsi ipari vállalatok tevékenységét felülvizsgálják és egyes kisebb vállalatokat megszüntetnek, illetve átadnak a minisztériumi vállalatok részére.

A helyi kezdeményezések hozzájárultak a területi munkaerő-gazdálkodási feszültségek mérsékléséhez, az eddigi tapasztalatok azonban még nem elegendők az általános érvényű elvi és gyakorlati következtetések megtételéhez. A jövőben sem nélkülözhetők a helyi kezdeményezések, ugyanakkor a munkaerő-újraelosztás irányát és mértékrendjét jobban össze kell hangolni a központi irányítás szempontjaival, a terv és a szabályozás követelményeivel, rendszeressé és folyamatossá téve a szükséges koordinációt is. Jelenleg ez az összhang nem jut kellően érvényre. A megyékben a közvetlenül jelentkező gondok és feszültségek által

kikényszerített operatívabb munkaerő-gazdálkodás szükségességét viszont a központi szervek nem érzékelik kellően. A központi szervek főleg csak az érvényes gazdasági szabályozók és jogszabályok hatására érvényesülő automatizmusokra támaszkodnak, és nem a konkrét helyzet elemzésére alapozva határozzák meg a népgazdasági és a helyi érdekeknek egyaránt megfelelő, központi döntést is igénylő intézkedések irányvonalát.

A feladat tehát az, hogy a helyi szervek ne törekedjenek a területi szempontok egyoldalú érvényesítésére, cselekvésük meghatározója mindenkor a népgazdaság egészének érdeke legyen, igényeljék ehhez a központi szervek segítségét, vegyék figyelembe iránymutatásukat a konkrét intézkedéseknél. A központi szervek pedig a jelenleginél konkrétabban, a helyzet alaposabb elemzése alapján határozzák meg a foglalkoztatáspolitika és a munkaerő-gazdálkodás fő feladatait, irányait.

5. KÖZOKTATÁSI RENDSZERÜNK ÉS A NÉPGAZDASÁG MUNKAERŐ-SZÜKSÉGLETE

A népgazdaság munkaerő-szükségletét a jelenlegi oktatási rendszer nem képes rugalmasan kiegészíteni, mivel a ma és jogosan jelentkező differenciált igényekhez nem alkalmazkodik és az átállási képességek fejlesztéséhez szükséges általános és szakmai ismereteket – a képzés túlzott szakosítottsága miatt – a kívánatos mértékben nem biztosítja.

Közokatásunk jelenlegi rendszere ellentmondást idéz elő a munkaerő-állomány iskolázottsága és szakképzettsége, valamint a népgazdaság munkaerőigénye között is. Ez az ellentmondás közoktatási rendszerünk továbbfejlesztése nélkül a jövőben tovább éleződhet. A jelenlegi iskolarendszer mellett ugyanis a magas középfokú továbbtanulási arányok miatt a szakképzettek növekvő hányada kényszerül szakképzettségénél alacsonyabb vagy szakképzettséget nem igénylő munkakört betölteni. Ezen túlmenően és ezzel összefüggésben különösen a felsőfokú, de esetenként a középfokú oktatásban is indokolatlanul hosszú, nem eléggé differenciált az oktatási idő.

Az sem jut megfelelően kifejezésre jelenlegi oktatási rendszerünkben, hogy egyre több területen már jelenleg is, de a jövőben még inkább a társadalmi munkamegosztás változása és a munkahelyek kvalifikáltsági igényeinek átalakulása csökkenti a fizikai és a nem fizikai munka szerinti megkülönböztetés jelentőségét.

A lakosságnak a köznevelással szemben támasztott igényei a középfokú képzés területén alapvetően strukturálisan, a felsőfokú képzés területén pedig globálisan és strukturálisan is eltérnek a társadalom munkaerő iránti szükségletétől. Társadalmi viszonyaink fejlődése és a lakosság életkörülményeinek javulása – társadalompolitikai céljainkkal összhangban – a társadalom széles rétegeiben a magas fokú általános műveltség és képzettség megszerzésére irányuló törekvést és magatartást helyezi előtérbe. Ezek, az egyébként helyes törekvések azon-

ban a népgazdaság munkaerő-szükségletétől lényegesen eltérő strukturájú munkaerő-kínálat kialakulása irányába hatnak.

A népgazdaság munkaerő-szükséglete és a lakosság közoktatással, képzéssel szembeni igényei közötti összhang kialakítását megnehezítik azok az egyéni indítékú elvárások, amelyek a szakmák, foglalkozások eltérő megbecsülésében jutnak kifejezésre. Ezek jelentős tényezők az egyes hiányszakmák kialakulásának, mind a fizikai, mind a szellemi munkakörökben, mert lényegesen meghatározzák az egyének konkrét pályaválasztását.

Emiatt a középfokú oktatás egyes területein és egyes szakmunkás szakmákban a népgazdasági igénynél jelentősebb arányú beiskolázás valósul meg. Hasonló és tartós jelenség, hogy a felvételi lehetőségeket lényegesen meghaladó – egyes szakokon többszörös – túljelentkezés és túlképzés tapasztalható a felsőfokú oktatásban.[16]

A népgazdaság munkaerő-szükséglete és annak várható kielégítése közötti ellentmondások a jelenlegi oktatási rendszer keretei között is mérsékelhetők, teljes feloldásuk azonban az oktatási rendszer átalakítását, továbbfejlesztését igényli.

A szakemberszükséglet és a -képzés összehangolását célzó elemző munkák világosan jelzik azokat a területeket, ahol túlképzés, illetve szakemberhiány mutatkozik. Az ifjúsági forrásból, illetve felnőtt oktatási rendszer alapján fedezendő szakember-utánpótlás és a népgazdaság munkaerő-szükséglete közötti összhang biztosítása ebből a szempontból már az V. ötéves tervben is megkezdődött, amikor pl. a mezőgazdasági felsőfokú képzés beiskolázási arányait mérsékeltük.

A kormányzati szervek a közművelődésünk helyzetének értékelése és továbbfejlesztése során a felsorolt feladatok megoldásán dolgoznak.

6. A TERVEZÉS, A GAZDASÁGI SZABÁLYOZÁS ÉS AZ ÖSZTÖNZÉS SZEREPE A FOGLALKOZTATÁSI EGYENSÚLY JAVÍTÁSÁBAN

a) A népgazdasági és tanácsi tervezőmunka továbbfejlesztése

Az 1960-as évek végéig meglevő viszonylagos munkaerőbőség, továbbá a gazdaságirányításnak az a gyakorlatban érvényesülő szemlélete, hogy a foglalkoztatás egyensúlyát, hatékonyságát és a munkaerő racionális újraelosztását a gazdasági szabályozók biztosítják, háttérbe szorította a munkaerő-tervezést,

[16] Egyes területeken feszültségek tapasztalhatók a gimnáziumot végzettek elhelyezkedésében. A tanácsok 1980. szeptemberi jelentése szerint Hajdú megyében a gimnáziumot végzettek 40 százaléka, Nógrád megyében 30 százaléka még nem helyezkedett el. A gimnáziumot végzettek elhelyezkedésével kapcsolatos gondokat jelentettek még Fejér, Zala, Baranya megyék egyes területeiről is. Ugyancsak gondot okoz a közgazdasági és kereskedelmi szakközépiskolákban végzettek helyi, szakirányuknak megfelelő elhelyezkedés (pl. Heves, Somogy, Zala megyékben). A felsőoktatásban végzetteknél kevés az állás a bölcsész és természettudományi képzettséggel rendelkezők számára. Munkaerőhiány tapasztalható általában a nehéz, kedvezőtlen munkakörülményű, alacsony presztízsűnek ítélt szakmákban (pl. esztergályos, bányász, kohász stb.).

a munkaerő-gazdálkodást, gyengítette azok szervezeti és személyi feltételeit. Így a tevékenység egészének jelenlegi színvonala elmarad a követelményektől.

A népgazdasági és tanácsi tervezés nem fordított kellő figyelmet a lakosság munkavállalási hajlandóságának és a különböző, főleg társadalompolitikai intézkedések munkaerő-kínálatot csökkentő hatásainak elemzésére. Nincs megfelelő összhang a termelési, fejlesztési célok és a munkaerő által meghatározott lehetőségek között sem. A főbb termelési és szolgáltatásfejlesztési célok kijelölésénél a létszámszükséglet szempontjából történő elemzések vagy hiányosak, vagy el sem készülnek. Így a népgazdasági terv szelektív fejlesztési céljaiban a munkaerő strukturális és területi adottságaiból fakadó korlátok, követelmények a kellő határozottsággal nem érvényesülnek. A központi, területi, ágazati és vállalati munkaügyi elemző-, tervezőmunka, valamint a terv végrehajtását célzó tevékenységek közötti kapcsolat nem biztosított, a koordinációs tevékenység nem rendszeres, nem folyamatos. E hiányosságok a tervező- és elemzőmunka jobb megszervezésével már a VI. ötéves terv előkészítő munkái során megszüntethetők. A munkaerő-tervezés továbbfejlesztése feltétele annak is, hogy a foglalkoztatáspolitika és a gazdaságpolitika többi területei között megfelelő összhang alakuljon ki.

b) A gazdasági szabályozás feladatai

A tervezés fejlesztése mellett a hatékony foglalkoztatás megvalósításához továbbra is fontos az egyes gazdálkodó szervek, intézmények öntevékenységét kibontakoztató gazdasági szabályozás. Annak érdekében, hogy funkcióikat a szabályozók jobban betölthessék, olyan irányú továbbfejlesztésükre van szükség, hogy a vállalatokat eleve ne tegyék érdekeltté a létszám felesleges növelésében, illetve létszámfeleslegek megtartásában, ugyanakkor növeljék érdekeltségüket a takarékos létszámgazdálkodásban, a létszám-felszabadítás és -átcsoportosítás lehetőségeinek feltárásában.

A szabályozás jelenleg nem tesz eleget annak a követelménynek, hogy egyes tevékenységeket korlátozzon, szelektáljon. Sok esetben társadalmi szükségletek kielégítése szempontjából nélkülözhető tevékenységet is jövedelmezővé tesz.

A szabályozók elemei közül a jövedelemszabályozás, valamint a bérszabályozás rendszere gyakorolja a legközvetlenebb hatást a munkaerővel való gazdálkodásra. A jelenlegi bérszabályozási formák közül a bérszínvonal-szabályozás azonban nem ad elég ösztönzést a létszámmal való takarékos gazdálkodásra. Létszámnövelési érdekeltséget teremt, elsősorban az átlagosnál alacsonyabb bérű dolgozók felvétele iránt, és konzerválja a létszámstruktúrát.

A bértömeg-szabályozás bizonyos korlátok között érdekeltséget teremt a létszámmal való takarékosságban, a munkaerőigények mérséklésében, a meglevő létszám kis mértékű csökkentésében. A bérszabályozásnak ezt a formá-

ját azonban csak a népgazdaságnak több mint egyharmadában alkalmazzuk. A munkaerő-kereslet mérséklése, a munkaerő-szükségletek csökkentése érdekében mindenképpen indokolt szélesebb körű alkalmazása. A bértömeg-szabályozási forma munkaerőt megtakarító hatását fokozni lehetne a jelenlegi mértékrendszer (átlagbérnövelési korlát) változtatásával is.[17]

A vállalatra érvényes bérszabályozási forma és az egyénre alkalmazott ösztönző bérezési formák között szoros a kapcsolat. A bérszabályozás behatárolja az egyéni teljesítmények növelésére irányuló érdekeltség mértékét. A bérszínvonal-szabályozás hatására a vállalatok nagy részénél olyan helytelen gyakorlat alakult ki, hogy a teljesítménykövetelményeket, a normákat és a béreket a tervezett vállalati bérszínvonalból kiindulva határozzák meg. Ez lényegesen visszafogja az egyéni teljesítmények növekedését. A szabályozás jelzett irányú módosításának jelentősége fokozódik a belső tartalékok feltárásával, a munka- és üzemszervezés előtérbe kerülésével.

c) A bérek, keresetek ösztönző szerepének fokozása

Mai bérezési gyakorlatunk egyik lényeges problémája, hogy az eltérő teljesítményeket, az eltérő munkakörülményeket, munkarendet, a munka monotonitását, a fokozott fizikai és idegi megterhelést nem juttatják kellően kifejezésre a kereseti arányok. Következetesebb érvényesítésük növelheti a keresetek differenciálódását, ugyanakkor – elsősorban a fizikai és a nem fizikai dolgozók vonatkozásában – a kiegyenlítődés irányába is hat. Az ilyen jellegű differenciálódás, illetve kiegyenlítődés kedvező jelenség.

Nagy jelentősége van annak, hogy a keresetekben milyen az alapbérek és a mozgóbérek aránya, illetve milyen a kereseti arányokat meghatározó tényezők egymáshoz viszonyított súlya. Alapvető feladat az alapbérek ösztönző hatásának erősítése, de a bérpótlékok szerepe is fokozódik. A társadalomban ugyanis csökken azoknak a száma, akik a jelenlegi bérarányok mellett az általánosnál kedvezőtlenebb munkakörülmények között, kedvezőtlenebb munkarendben dolgoznak, és alacsonyabb társadalmi presztízsű munkát vállalnak (pl. egyes kommunális, egészségre ártalmas, fokozott fizikai igénybevétellel járó segéd- és szakmunkák).

A bérek differenciálódása mellett a munkaerő-szükségletek kielégítése e terü-

[17] A bértömeg-szabályozásban a bérszínvonal-növekedés meghatározott mértéken felül bérfejlesztési befizetést kell teljesíteni. E mértéket szokás átlagbérféknek vagy átlagbér-növekedési korlátnak nevezni. Ez az elnevezés azonban nem pontos, mert tulajdonképpen a befizetési kötelezettség alsó (induló) mértékéről kellene beszélni. A bérszínvonal ellenőrzésére azért van szükség, hogy a korábbi laza létszámgazdálkodásból adódó túlzott bérnövekedést korlátozza, illetve csak az átlagosnál szigorúbb feltételek teljesítése esetén tegye lehetővé.

leteken szükségessé teszi a munkakörülmények javítását, a fokozott gépesítést is.

A kereseti arányok és a kereseti szerkezet hatékony foglalkoztatására irányuló szerepén túlmenően az egyéni munkadíjazás és ösztönzés javítása is fontos feladat.

Mind a kereseti arány, mind az egyéni munkadíjazás hatékonyságának növelése szempontjából elsőrendű követelmény, hogy az alapbérek rendszeréhez megalapozott teljesítménykövetelmény-rendszer illeszkedjék, és kerüljön előtérbe az egyén fokozottabb ösztönzése. Jelenleg a munkateljesítmények (normák) karbantartása, a munkaköri kötelezettségek meghatározása hiányzik, illetve formális.

A jövedelem- és bérszabályozás, valamint az egyéni munkadíjazás ösztönző szerepének fokozódásával elkerülhetetlen a jelenleg kialakult kereseti arányok változása. A változás az ágazati kereseti arányokban csak kisebb értékű átrendeződést eredményez, az egyéni keresetekben azonban lényegesebb differenciálódáshoz vezet. A kiugróan magas teljesítményeket, rendkívül kedvezőtlen munkakörülmények között végzett munkákat, az átlagot lényegesen meghaladó keresetek kísérhetik, összhangban a munka szerinti elosztás elvével. A béreknek, kereseteknek ilyen jellegű differenciálódását csak politikai támogatással lehet megvalósítani.

7. A FOGLALKOZTATÁSSAL ÉS MUNKAERŐ-GAZDÁLKODÁSSAL ÖSSZEFÜGGŐ NÉHÁNY TÁRSADALOMPOLITIKAI FELADAT

A munkaerő-gazdálkodás hatékonyabbá tétele össztársadalmi érdek. Ezért minden szinten, párt-, társadalmi területen és tömegszervezetekben fontos, hogy a munkaerő-gazdálkodási feladatokat jelentőségüknek megfelelően kezeljék. A szükségessé váló fegyelmezési, felmondási, munkaerő-átcsoportosítási feladatokat, az indokolt vezetői cseréket, szervezeti összevonásokat kezdeményezzék és következetesen támogassák. A különböző korlátozó vagy fegyelmező intézkedések meghozatalánál, megértésénél támaszkodjanak a dolgozók széles tömegeire, mivel ezek az intézkedések a dolgozóknak csak kis hányadát érintik.

A vezetőkkel szemben minden szinten megnövekedett követelmények teljesítése csak a párt- és társadalmi szervek támogatásával biztosítható. Ezzel összefüggésben különösen fontos, hogy a közvetlen munkahelyi vezetők, művezetők hatásköre, felelőssége és érdekeltsége növekedjék. Jelenleg a fegyelmezett és szervezett munka biztosítása szempontjából e terület ítélhető a leggyengébb láncszemnek.

Gondot okoz, hogy jelenleg az egyének eltérő teljesítményével arányos béré-

zés, az egyéni keresetek ebből eredő differenciálódása a szükségesnél kevesebb politikai támogatást kap. A differenciálódás miatti vélt vagy várható helyi feszültségek túlzottan nagy hangsúlyt kapnak az ilyen irányú döntéseknél, nem kerül mérlegelésre, hogy a magasabb jövedelem milyen mértékben ered az arányosan nagyobb teljesítményekből.

Az üzemi pártszervezetek gazdaságpolitikai szervező és ellenőrző munkájukban foglalkozzanak többet a munkafegyelem javításával, ezeket a feladatokat ne tekintsék népszerűtlennek, gyakrabban kezdeményezzenek fegyelmező intézkedéseket, s végrehajtásukat következetesen ellenőrizzék. Számoltassák be rendszeresen a gazdasági vezetőket a szervezett és fegyelmezett munka feltételeinek alakulásáról, igényeljék a kommunisták példamutatását és nevelőmunkáját. Juttassák kellően érvényre azt a politikai követelményt, hogy a munkafegyelem javítása, a teljesítmények fokozása egyaránt feladata a beosztottaknak és a vezetőknek.

A szakszervezetek a megnövekedett hatáskörük alkalmazását kössék össze nevelőmunkájuk javításával. Az érdekképviselet tartalmának bővülése járjon együtt annak megértetésével, hogy a népgazdaság dinamikus és kiegyensúlyozott fejlődése érdekében az eddiginél fegyelmezettebb, intenzívebb munkára van szükség. Hassanak oda, hogy az üzemi demokrácia fórumain a szorgalmas, a fegyelmezett munkások szava legyen meghatározó. Lépjenek fel az indokolatlan túlóráztatással szemben, amely szervezetlenségből, a törvényes munkaidő nem kellő kihasználásából adódik. E helyes és következetes magatartás ugyanakkor ne váljon gátjává az olyan munkaidőn túli munkavégzésnek, amely nem a szervezetlenség következménye, de a népgazdaság és a vállalat számára egyaránt hasznos, és azt a dolgozók is vállalják.

A KISZ-szervezetek tevékenységében is több lehetőség van arra, hogy érdekképviseleti funkciójukat, a fiatalkori sajátosságok érvényre juttatását jobban összehangolják az ifjúság népgazdasági szükségleteknek megfelelő pályaorientációjával, az ifjúság, különösen pedig a szakmunkástanulók nevelésével, munkássá válásuk és a munkahelyi beilleszkedésük elősegítésével.

A hírközlő szervek a munkaerő-gazdálkodással és bérezéssel kapcsolatos kérdéseket lehetőleg mindenkor a teljes komplexitásukban, a munkaerőhelyzettel, a népgazdaság dinamikus fejlődése követelményével összefüggésben, az egyéni érdekek és a társadalmi érdekek összhangjának tükrében mutassák be. A hírközlő szervek munkájának agitatív, meggyőző erejét erősítsék, törekedjenek a problémák többoldalú bemutatására, a közösség, a társadalmi szempontok elsődlegességének szemléletes igazolására. Az egyes negatív jelenségeket ne hangsúlyozzák túl, a lazaságokat, egyes emberek társadalmi normákba ütköző magatartását ne általánosítva mutassák be. Az objektíve csak hosszabb távon megoldható feladatokat a közvéleménnyel ne úgy tudatosítsák, mintha

azok megoldása rövid távon, egyszeri döntéssel biztosítható lenne, mivel irreális várakozást kelt a közvéleményben, a megoldásért közvetlen felelősöket demoralizálja.

II

1. Szocialista társadalmi rendünk nagy vívmánya, hogy megteremtette és folyamatosan biztosítja a munkaképes korú népesség teljes foglalkoztatásának feltételeit.

A munkaerőforrások viszonylagos bősége hosszabb időn át lehetővé és szükségessé tette olyan gazdaságfejlesztési politika megvalósítását, amelyben fontos szerephez jutott a munkahelyek számának gyors növelése.

Az 1970-es évek első felére azonban új, a korábbitól minőségileg eltérő helyzet alakult ki. Ennek az a fő jellemzője, hogy a pótlólagos munkaerőforrások nagyrészt kimerültek, a foglalkoztatottak száma alig bővíthető ilyen módon, a gazdasági növekedés szükséges mértéke már ma is, a jövőben pedig még inkább csak a munka termelékenységének emelésével alapozható meg. A foglalkoztatási arányokban olyan átrendeződés, mint amilyen az elmúlt 30 évben megvalósult – a mezőgazdaságból nagyszámú munkaerő áramlott át főleg az iparba és az építőiparba –, a jövőben csak korlátozott mértékben mehet végbe. Ehhez járul, hogy az infrastruktúra és a szolgáltatások fejlesztése elkerülhetetlenül létszámnöveléssel jár, ezért mint fontos változással azzal kell számolnunk, hogy a foglalkoztatás ágazati szerkezetében csökkenni fog az anyagi termelés részesedése.

A társadalom és a gazdaság a szükségesnél lassúbb ütemben alkalmazkodik a megváltozott feltételekhez és a jövő követelményeihez. A forrásokat rendszeresen meghaladó létszámigények helyenként átmeneti, másutt tartós feszültséget és zavarokat okozhatnak a munkaerő-gazdálkodásban, és megnehezítik a valóban jogos szükségletek kielégítését is.

A teljes foglalkoztatás körülményei között a munkaerő-kínálatot meghaladó kereslet számos negatív jelenséget vált ki. Ez megmutatkozik az elvárhatónál kisebb munkateljesítményekben (ami összefügg a munka szervezettségének alacsony fokával is), a fegyelmezetlen vagy munkahelyűket gyakran változtató dolgozókkal szembeni elnéző magatartásban.

2. A népgazdaság tervszerű és kiegyensúlyozott fejlődése a munkaerővel való gazdálkodásban két, egymással szorosan összefüggő feladat megoldását követeli: az élőmunka hatékonyságának javítását, a munkatermelékenység ütemének gyorsítását, illetve olyan fejlesztési politika és érdekeltség megvalósítását, amely elősegíti a munkaerő iránti kereslet és kínálat jobb összhangjának megteremtését.

Az egyensúly létrehozása és fenntartása, a munkaerő-gazdálkodás hatékonyságának fokozása jelentős mértékben attól függ, hogy a jelenlegi és jövőbeni munkaerőhelyzetből adódó követelményeknek milyen következetességgel tudunk érvényt szerezni társadalmi és gazdasági gyakorlatunkban. Különösen fontos, hogy ezek a követelmények megfelelő súlyt kapjanak a termelés szerkezetének korszerűsítésében, a technológiai fejlesztésben és a kisegítő folyamatok gépesítésében, a munkaszervezés és az igazgatás ésszerűsítésében, a bérrendszer továbbfejlesztésében, valamint az állami és társadalmi ellenőrzésben.

Fontos feltétel, hogy népgazdasági szinten a tervezéssel, az irányítással, a közgazdasági szabályozással, valamint a fejlesztési döntések tényleges munkaerőigényének megalapozott számbavételével, vállalati, szövetkezeti szinten pedig a műszaki fejlesztéssel, a gazdaságtalan termelés visszaszorításával, az üzem- és munkaszervezés javításával olyan szinten tudjuk tartani a munkaerőkeresletet, ami megfelelő a munkaerő-kínálat mennyiségének és struktúrájának.

Ilyen megközelítéssel, valamint a kormány által 1976-ban az V. ötéves tervidőszakra meghatározott munkaerő-gazdálkodási feladatok végrehajtásával[18] javítani kell a foglalkoztatási egyensúly népgazdasági feltételeit, mérsékelni kell a vállalatok, szövetkezetek, intézmények munkaerőigényeit.

3. A munkaképes korú népesség teljes foglalkoztatásának fenntartása mellett foglalkoztatáspolitikánkban – népgazdasági és munkáltatói szinten egyaránt – mindinkább a hatékonyság, a racionális gazdálkodás követelményeit kell előtérbe állítani.

A teljes és ugyanakkor hatékony foglalkoztatás, a munkaerő ésszerű felhasználása össztársadalmi érdek, de e feladat megoldásában irányítási szintenként eltérőek a funkciók.

Alapvetően állami feladat azoknak a feltételeknek a megteremtése, amelyek lehetővé teszik, hogy a teljes foglalkoztatás a társadalom munkaerő-szükségletének és a lakosság munkavállalási igényének lehető legkedvezőbb összhangja mellett valósuljon meg.

A foglalkoztatáspolitika tervezésében és gyakorlati végrehajtásában számolni kell azzal, hogy a jövőben az új munkahelyek létesítése és ezek munkaerővel való ellátása fokozottan megköveteli az elavult, gazdaságtalanul termelő munkahelyek felszámolását, ezzel a munkaerő felszabadítását és szervezett átcsoportosítását.

Állami feladat annak megakadályozása, hogy új kapacitásokat hozzanak létre, vagy számottevően növeljék a munkaalkalmat azokban a térségekben,

[18] Az V. ötéves tervidőszak munkaerő-gazdalkodási feladatait a 2022/1976. (VIII. 23) MT sz. határozat irta elő. (Lásd a 8. sz. jegyzetet.)

ahol munkaerőhiány miatt a már meglevő és hatékonyan működtethető kapacitások sincsenek kellően kihasználva.

A vállalatoknak, gazdálkodó szerveknek, intézményeknek az az alapvető feladata, hogy biztosítsák a rendelkezésükre álló munkaerő gazdaságos, a hatékonysági követelményeket kielégítő foglalkoztatásának feltételeit. A népgazdasági tervezés, a közgazdasági szabályozás és az ágazati irányítás továbbfejlesztésével, a teljesítmény növelésében való érdekeltség fokozásával, az igényes káder- és személyzeti munkával olyan társadalmi környezet kialakítására kell törekedni, amely ösztönzi, elősegíti és végső soron kikényszeríti a munkaerő-felhasználás hatékonyságának fokozását.

Meg kell változtatni azt a – viszonylag széles körben megtalálhato – hibás szemléletet, ami szerint a vállalatok, szövetkezetek fontos feladatuknak tekintik, hogy a helyi körülmények között biztosítsák a foglalkoztatási egyensúlyt, és ezért a gazdasági hatékonyság követelményeit rosszul értelmezett szociális meggondolásoknak rendelik alá. Az ilyen indítékú foglalkoztatást fokozatosan meg kell szüntetni, és az érintettek számára – más – társadalmi normáinknak és gazdasági érdekeinknek megfelelő megoldást kell felajánlani.

4. Továbbra is fontos alapelvünk, hogy mindenki számára lehetővé tegyük a munkához való jog érvényesítését. A munkához való jog és a szabad munkavállalás tiszteletben tartása mellett azonban következetesen be kell tartani a munkaviszonnyal járó kötelezettségeket is.

Társadalmi céljaink elérése, gazdasági terveink megvalósítása megkívánja, hogy a munkahelyek egyéni megválasztásának, illetve változtatásának lehetőségét jobban hozzá igazítsuk a tényleges munkaerő-szükségletekhez. Az egyének szabad munkavállalását a jövőben sem célszerű korlátozni, figyelembe kell venni, hogy a gyakori vagy nem méltányolható munkahely-változtatás veszteségek forrása, és ellentétes a társadalom érdekével. Ezért helyénvaló olyan gyakorlat kialakítása, amely szerint a rövid időközönként munkahelyet változtató dolgozók maguk viselik ennek anyagi és erkölcsi hátrányait.

A munkáltatók a jelenleginél következetesebben érvényesítsék a törvény adta gazdasági és jogi szankciókat, végső soron a munkaviszony felmondására biztosított jogaikat, azoknál a dolgozóknál, akik ismételten megszegik a munkafegyelmet, vagy munkaköri kötelességük ellátásában nem hajlandók képességeikkel arányos teljesítményt nyújtani.

Azoknak a dolgozóknak pedig, akik fegyelmezetten végzik munkájukat, de az adott munkakört nem képesek megfelelően ellátni, képességeikkel arányban álló munkakört kell felajánlani. Ehhez biztosítani kell a jogi szabályozás megfelelő rugalmasságát.

5. A törvényes munkaidő további csökkentésének mértékét, feltételeit és

időpontját a jövőben jobban össze kell hangolni a népgazdaság lehetőségeivel és a munkaerő-gazdálkodás követelményeivel.

Figyelemmel a társadalmi igényekre, valamint számításba véve a gazdasági ésszerűséget, meg kell vizsgálni annak feltételeit, hogy az 1980-as évek első felében – a jelenlegi törvényes heti munkaidő csökkentése nélkül, és az alapszabadság néhány nappal történő felemelése mellett – miként lehet áttérni az ötnapos munkahétre.[19]

Az ezt követő egy-másfél évtizedben az általános munkaidő-csökkentést jobban össze kell kapcsolni a hatékonyság és termelékenység erőteljes növelésének követelményével. Arra kell törekedni, hogy a munkaidő-csökkentés – ha átmenetileg is – elősegítse a népgazdaság számára legfontosabb területek munkaerő-ellátásának javítását, a korszerű és nagy értékű termelőberendezések több műszakos üzemeltetéséhez szükséges létszám biztosítását.

6. Fontos népgazdasági érdek fűződik ahhoz, hogy a tényleges társadalmi munkaidőalap mérsékeltebben csökkenjen, mint a törvényes munkaidőalap.

A törvényes munkaidő hosszabb távon előirányozható csökkentésével a tényleges társadalmi munkaidőalapnak nem kell szükségszerűen és arányosan csökkennie. A népgazdaság igényei és a dolgozók egy részének szándéka már ma is lehetővé teszik, hogy a megnövekedett szabad idő meghatározott hányada társadalmilag szervezett munkában hasznosuljon. Ennek realizálásához – a törvényes munkaidő egyre hatékonyabb felhasználása mellett – meg kell teremteni a megfelelő politikai és gazdasági feltételeket.

Elsősorban a termelő- és a szolgáltatóágazatok egyes munkaköreiben fel lehet emelni a mellékfoglalkozás és a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretében teljesíthető munkaidő felső határát, ha ehhez a megfelelő előfeltételek is biztosíthatók.[20]

Összhangban az ifjúság munkára nevelésének társadalmi igényével, nagyobb teret és szervezettséget kell biztosítani a munkaképes tanulóifjúság munkába való bevonásához mind az oktatás, képzés ideje alatt, mind pedig a tanulmányi szünetek idején.

A lakosság egyes rétegeit, csoportjait – rugalmasabb munkaügyi szabályozással – a jelenleginél lényegesen nagyobb mértékben indokolt bevonni a lakóterületükön jelentkező különböző szolgáltatási igények kielégítésébe.

Megfontolást igényel, hogy – az indokolatlan mértékű túlmunka szigorú szankcionálása mellett – nem lenne-e célszerű nagyobb lehetőséget biztosítani arra, hogy különösen az állami nagyvállalatok dolgozói vagy a dolgozók egyes

[19] Az alapszabadság emelése ügyében az 1980-as évek első feléig nem történt intézkedés.

[20] A munkaidő felső határának felemelésére született intézkedést és ennek lényegét lásd az 5. sz. jegyzetben.

csoportjai – önkéntes alapon – nyújtott műszakban vagy munkaszüneti napokon is dolgozhassanak.[21]

7. Számolva a tényleges lehetőségekkel, élénkíteni szükséges a népesség gazdasági aktivitását.

A munkavédelmi és az egészségügyi feltételek javításával eredményesebbé és folyamatossá kell tenni a munkaképesség csökkenésének megelőzését, és egyidejűleg növelni szükséges a rehabilitáció hatékonyságát. El kell érni, hogy a rehabilitációs tevékenység eredményeként a dolgozó eredeti munkakörében, vagy, ha ez nem lehetséges, új, a tényleges munkaképességének megfelelő munkaterületen teljes értékű munkát végezhessen.

Erőteljesebben szükséges ösztönözni a nyugdíjkorhatáron felüli népesség foglalkoztatását.

Továbbra is biztosítani kell a nyugdíj folyósítása melletti részmunkaidős foglalkoztatás lehetőségét. A havi nyugdíjnak azt az összeghatárát, amelynek mértékéig korlátozás nélkül folytatható a keresőtevékenység, felül kell vizsgálni, és szükség esetén fel kell emelni.

A munkaerőgondok enyhítése érdekében olyan ösztönzési formát kell kialakítani, amely mellett a nyugdíjkorhatáron felüli népesség mainál lényegesen nagyobb hányada vállalja a teljes munkaidőben való továbbdolgozást.

A gyermekgondozási segélynek változatlanul elsősorban a népesedéspolitikai célok megvalósítását kell szolgálnia. Megvizsgálandók azonban annak feltételei, hogy e célok sérelme nélkül hogyan lehetne a jelenleginél fokozottabban érvényesíteni a munkaerő-gazdálkodási szempontokat is.

8. A népgazdaság munkaerő-szükségletét a jelenlegi oktatási rendszer – figyelembe véve a gyorsan változó követelményeket – nem képes kellő rugalmassággal kielégíteni. A képzés és a népgazdasági szükségletek nagyobb összhangjának megteremtéséhez hosszabb távon az oktatási rendszer továbbfejlesztésére is szükség van. Ugyanakkor azonban fel kell tárni a jelenlegi oktatási rendszerben rejlő, már a közeljövőben hasznosítható tartalékokat, fokozatosan növelve a képzés hatékonyságát, javítva a nevelőmunkát. Gazdasági és társadalmi szempontból elsőrendű feladat a magasabb alapműveltségű, a változó társadalmi-gazdasági követelményekhez rugalmasabban alkalmazkodó, a megfelelő átállási képességekkel rendelkező szakemberek képzése.

A szakmai középfokú oktatásnak a lehetőség szerint azonos szintű szakmai képzést kellene nyújtania a fizikai és a nem fizikai életpályát választók számára, ugyanakkor a jelenleginél nagyobb mértékben szükséges biztosítani a megfelelő szakirányú felsőfokú továbbképzés lehetőségét.

[21] A törvényes munkaidőt meghaladó túlmunka lehetőségét szabályozó rendeletet és ennek lényegét lásd a dokumentum 6. sz. jegyzetben.

A munka melletti intézményes továbbképzést és átképzést célszerű az oktatási, képzési folyamat szerves részévé tenni. A konkrét munkahelyi követelményekhez igazodó specializáló képzést pedig indokolt a munkavégzés mellett, az üzemekben megoldani.

A továbbfejlesztés keretében törekedni kell a felsőfokú oktatásban – és indokolt esetben a középfokon is – a jelenlegi hosszú képzési idő differenciált mérséklésére.[22]

A népgazdaság munkaerőigényeivel összehangolt beiskolázási és kibocsátási arányok kialakítása mellett olyan pályaválasztási rendszert kell meghonosítani, ami az eddiginél jobban figyelembe veszi az egyéni képességeket. A hátrányos helyzetű gyermekek fokozott pedagógiai és más módon való segítése mellett a beiskolázáskor nagyobb figyelmet kell fordítani a pályaalkalmasság megítélésére. Meg kell előzni a társadalmi szükségletektől jelentősen eltérő beiskolázási és kibocsátási arányok kialakulását. Különösen fontos feladat ez a felsőfokú oktatásban. A munka mennyiségét, minőségét és társadalmi hasznosságát jobban tükröző bér- és személyi jövedelemarányok kialakításával, hatékony politikai nevelőmunkával, szakmai propagandával, a szakmák és foglalkozások népgazdasági jelentőségével jobban arányban álló, reálisabb társadalmi értékrend kialakítását kell biztosítani. E munka során a fizikai munkára való nevelést, felkészítést kiemelt feladatként kell kezelni.

9. A tervezés, szabályozás és az anyagi ösztönzés továbbfejlesztésekor a következő irányelveket kell figyelembe venni.

A népgazdasági, minisztériumi, tanácsi és vállalati tervező és koordinációs tevékenységet úgy kell továbbfejleszteni, hogy a tervek munkaügyi fejezetei reálisan fejezzék ki;

– a népgazdaság, ágazat, terület (megyék, agglomerációs övezetek, vonzáskörzetek, nagyobb városok) munkaerőhelyzetének alakulását;

– a kiemelt fejlesztési programok, nagyberuházások munkaerő-szükségletét és -kielégítésének módját;

– a népgazdasági követelményeket és a megvalósításhoz szükséges főbb intézkedéseket, kellő alapot adjanak a konkrét cselekvési programok kialakításához.

Ennek megfelelően fokozott figyelmet kell fordítani a foglalkoztatáspolitikai, valamint a hatékonysági követelmények és a munkaerő-gazdálkodási teendők összehangolására, az ágazatok, területek és vonzáskörzetek közötti munka-

[22] A középfokú oktatásban a képzési idő csökkentését csak hosszabb távon – az iskolarendszer távlati koncepciójának függvényében – lehetséges előirányozni, a középfokú képzés megoldási módjától és a szakosítástól függően. A felsőfokú oktatásban – az egyes területeken bevezetett – kétszintű (főiskolai, egyetemi) képzés, a tantervek korszerűsítése, a rugalmasabb egyéni képességekhez is alkalmazkodó oktatási rend bevezetése közvetve a képzési idő csökkentésének irányába hat.

erő-forgalom alakulására, valamint az iskolából kilépő ifjúság számának, összetételének és képzettségének számbavételére és elosztásának tervezésére. Népgazdasági és területi szinten egyaránt kiemelten kell foglalkozni a központi döntések alapján megvalósuló fejlesztések munkaerő-szükségletének felmérésével és a kielégítés lehetőségeinek megalapozásával, valamint a munkaerő-átcsoportosítás feladatainak meghatározásával.

A belső tartalékok feltárása, a vállalati és az egyéni teljesítmények fokozása elsőrendű és egyre fontosabb társadalmi-gazdasági érdek. Ezért a gazdasági szabályozókat úgy kell továbbfejleszteni, hogy azok jobban ösztönözzenek a létszám-megtakarításra, a munkaerő-gazdálkodás hatékonyságának növelésére.

10. A munkaerő-tartalékok felszabadításának és a racionális foglalkoztatásnak az is fontos feltétele, hogy rendszeressé váljon az intézmények és szervezetek működésének ésszerűsítése. Állami feladat azon intézmények létszámának csökkentése, illetve felszámolása, amelyek funkciója a társadalmi munkamegosztás változása következtében módosult vagy megszűnt. Az állami irányítómunka keretében általános gyakorlattá kell tenni, hogy minden olyan esetben, amikor egy-egy funkció megváltozik vagy megszűnik, egyidejűleg intézkedés történjék a funkciót ellátó szervezet módosítására, korszerűsítésére vagy megszüntetésére.

11. A megnövekedett követelmények indokolttá teszik a munkaügyi apparátus helyzetének javítását, tevékenységének fejlesztését. Ennek elősegítésére növelni kell az apparátus szakmai képzettségét, az irányításban betöltött szerepét, fokozni szükséges erkölcsi és anyagi elismerését.

12. Az állami szervek a népgazdasági és tanácsi tervekben foglalt célok figyelembevételével fordítsanak nagy gondot a munkaerő-gazdálkodási feladatok folyamatos megoldására – szükség esetén operatív módon intézkedjenek –, vagy jelezzék a hatáskörüket meghaladó, megoldást igénylő problémákat.

A Politikai Bizottság javasolja a Minisztertanácsnak, hogy az irányelveket alapul véve, tűzze napirendre az 1978-ban megoldandó feladatokat, illetve dolgozzon ki munkaprogramot az V. ötéves tervidőszakban és a hosszabb távon elvégzendő tennivalókra.[23]

[23] Az MSZMP Központi Bizottsága Politikai Bizottságának a foglalkoztatás és a munkaerő-gazdálkodás fejlesztési feladataira vonatkozó irányelveiben foglalt feladatok végrehajtásáról a munkaügyi miniszter 1979 decemberében beszámolt a Gazdaságpolitikai Bizottságnak. A jelentés ismerteti a Politikai Bizottság határozata óta elért eredményeket, valamint konkrétan (felelős, illetve felelősök, határidő stb.) megjelöli a következő években megoldásra váró feladatokat a szervezési, szabályozási, fejlesztési és beruházási, az oktatási rendszer fejlesztése, a munkaerő-kínálat bővítésével összefüggő, a társadalmi munkaidőalap védelmével és növelésével kapcsolatos, a bérezés, anyagi ösztönzés, a jogi szabályozás, a módszertani, valamint a munkaprogram végrehajtására szolgáló tennivalókat és intézkedéseket.

13. A pártszervezetek a jelenleginél fokozottabban támogassák a hatékony és fegyelmezett munkát megkövetelő gazdasági vezetőket. Kádermunkájukban érvényesítsék, hogy a vezető funkcióban csak arra alkalmas, alkotóképes, kezdeményezőkészséggel rendelkező, felelősséget vállaló vezetők dolgozzanak. Kezdeményezzék a követelményeknek meg nem felelő, alkalmatlan vezetők felmentését, lépjenek fel azokkal szemben, akik a laza és fegyelmezetlen munkát eltűrik vagy maguk is ilyen magatartást tanúsítanak.

Fokozni kell a pártellenőrzést a szervezetfejlesztési, korszerűsítési intézkedések kidolgozásában és végrehajtásában. A területi és a helyi pártszervek támasszanak határozott és egyértelmű követelményeket a gazdasági vezetőkkel szemben, és biztosítsák a szervezeteket érintő, kádercserét igénylő feladatok zavartalan végrehajtását.

Fontos követelmény, hogy ne nyújtsanak támogatást az olyan dolgozóknak, akik a jogosan támasztott munkakövetelmények alól keresnek kibúvót.

A területi pártszervek rendszeresen értékeljék a kialakult munkaerőhelyzetet, jelöljék meg a munkaerő-feszültségek mérséklésének, megszüntetésének konkrét tennivalóit, intézkedjenek a belső tartalékok feltárását akadályozó szemléleti és tudati hiányosságok felszámolására. Bátorítsák a szervezeti rendszer korszerűsítésére, a költségvetési intézmények gazdálkodásának ésszerűsítésére, az ügyviteli munka egyszerűsítésére irányuló tevékenységet, folyamatosan kísérjék figyelemmel az erre irányuló munkát, számoltassák be a hatáskörükbe tartozó állami szerveket a végrehajtásról.

14. A szakszervezetek a dolgozók érdekeinek következetes védelmével együtt nyújtsanak fokozott támogatást azoknak a vezetőknek, akik megkövetelik a fegyelmet, és a dolgozók képességeinek megfelelő munkakövetelményeket támasztanak. A Politikai Bizottság javasolja, hogy az irányelvekben megfogalmazott feladatokat a szakszervezetek érvényesítsék a kollektív szerződésekben.[24]

15. Az agitációs és propagandamunkában a foglalkoztatáspolitikával és munkaerő-gazdálkodással összefüggő kérdéseket komplexitásukban, egymással való kölcsönhatásukban kell tárgyalni és bemutatni. Kellő figyelmet kell fordítani arra, hogy helyes értelmezést kapjanak az olyan kérdések, mint a foglalkoztatás hatékonyságának növelése, a munkához való jog és kötelesség egysége, az erőteljesebb bérdifferenciálás szükségessége. A hírközlő szervek fokozzák a fegyelmezett munka becsületéért folytatott propagandát, tartózkodjanak az ese-

[24] A munkaügyi intézkedések konkretizálása a vállalati kollektív szerződésekben történik, és a kollektív szerződésekben megfogalmazottak alapján valósul meg a különböző intézkedések végrehajtása. A MüM és a SZOT a kollektív szerződések módosításához minden évben figyelemfelhívást tesz közzé a jogszabályok megfelelő érvényre jutása érdekében. A kollektív szerződést módosítani csak a szakszervezet egyetértésével lehet, ezért az illetékes szakszervezetek a módosítás kidolgozásában és a jogszabályok által megfogalmazott feladatok érvényre juttatásában aktívan részt vesznek.

ti hibák indokolatlan általánosításától, és törekedjenek a követendő példák bemutatására, arányaiban nagyobb súllyal foglalkozzanak a dolgozók mindennapi helytállásával.[25]

63
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MŰVÉSZETI SZÖVETSÉGEK HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL

(1977. JÚNIUS 20.)

I

A Politikai Bizottság 1972. október 3-i ülésén határozatot hozott a művészeti szövetségek munkájáról, s meghatározta a működésükre vonatkozó elveket, megfogalmazta a párt- és állami irányításukkal kapcsolatos tennivalókat.[1] A pártirányítás kérdéseivel ezt követően a Titkárság külön is foglalkozott. A határozat végrehajtásának segítése érdekében az Agitációs és Propaganda Bizottság több konkrét kérdésben (a fiatal művészek helyzete, az alkotó munka támogatása, a művészeti tanácsok működése) alakított ki állásfoglalást.

A Politikai Bizottság határozata és az azt követő állásfoglalások, intézkedések, pozitív hatással voltak a szövetségek működésére, a művészeti közéletre.

1. A művészeti életben jórészt tisztázódtak a szövetségek szerepének, feladatkörének értelmezésével kapcsolatos korábbi bizonytalanságok, amelyek

[25] A dokumentumban tárgyalt alapvető kérdésekről több fontos tanulmány jelent meg. Többek között: *Párdi Imre:* A foglalkoztatás és a munkaerő-gazdálkodás fejlesztésének feladata. Társadalmi Szemle, 1977. 10. sz.; *Bálint József:* Termelékenység és munkaerőhelyzet a számok tükrében. Társadalmi Szemle, 1978. 4. sz.; *Józsa Ödön–Gyetvai László:* Foglalkoztatás és munkaerő-gazdálkodás. Gazdaság, 1978. 4. sz.; *Kónya Lajos–Lőkkös János–Tóth László:* A középtávú munkaerő-tervezés továbbfejlesztése. Munkaügyi Szemle, 1978. 12. sz.; *dr. Trethon Ferenc:* Hatékonyabb munkával a gazdasági egyensúly javításáért. Munkaügyi Szemle, 1979. 1. sz.; *dr. Munkácsy Ferenc:* Munkaerő-átcsoportosítás tervszerűen, szervezetten. Munkaügyi Szemle, 1979. 3. sz.; *dr. Rácz Albert:* Munkaügyi feladataink 1980-ban. Munkaügyi Szemle, 1980. 1. sz.; *dr. Trethon Ferenc:* A foglalkoztatáspolitika és a munkaerő-gazdálkodás néhány időszerű kérdése. Munkaügyi Szemle, 1980. 6. sz.

[1] A Politikai Bizottság határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 357–363. old.

hátráltatták a munkát, gyengítették a szövetségek vonzását a művésztársadalomra. A művészeti élet tudomásul vette, hogy a szövetségek nem hatalmi, érdekvédelmi szervek, hanem olyan társadalmi szervezetek, amelyek a PB-határozatban rögzített elvek alapján dolgoznak, és az állami szervek mellett fontos partnerszerepet is betöltenek.

Mindezzel összefüggésben javult a szövetségek párt- és állami irányítása. Valamennyi szövetség állami felügyelete a Kulturális Minisztérium hatáskörébe került. Az érdekvédelmi feladatokat a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége látja el.

2. Megélénkült a szövetségek politikai befolyásoló tevékenysége. Gyakrabban szerveznek politikai tájékoztatókat szélesebb vezető testületeik, tagságuk számára. A közelmúltban megtartott közgyűléseik kedvező politikai légkörben zajlottak le, és a párt politikájával való alapvető egyetértést juttatták kifejezésre.

A hatékonyabbá váló politikai munkával nem tartott lépést az ideológiai befolyásolás és az ezzel összefüggő szakmai, esztétikai orientálás. A párt szövetségi politikájának képviselete nem jár mindig együtt a szükséges ideológiai vitával. A politikai egyetértés elfedi a tényleges nézetkülönbségeket, amelyek például az írószövetség közgyűlésén, egyebek között, abban is megmutatkoztak, hogy az új tisztségviselők megválasztásakor a titkos szavazás során néhány marxista kritikus, illetve szerkesztő nem kapta meg a szükséges szavazatokat. A szövetségi élet fórumain, vitáin ritkán kerül sor a művészeti irányzatok, stílustörekvések képviselőinek nyílt konfrontálódására.

A marxizmus hegemóniájának állandó erősítése végett szükséges, hogy a művészeti szövetségekben rendszeresen foglalkozzanak a művészi alkotások szemléleti, esztétikai problémáival, a művészeti élet időszerű kérdéseivel.

3. A szövetségek eredményesen vettek részt a művészet és közönség kapcsolatának tartalmasabbá tételéért és szélesítéséért folyó munkában. Közművelődési tevékenységüknek újabb lendületet adott a Központi Bizottság 1974. évi határozata, s a közművelődési törvény megjelenése.[2] Az olvasómozgalom eredményei, a rendhagyó irodalomórák, az író–olvasó találkozók, a színházak üzemi előadásai, a filmvetítéseket követő rendező–közönség viták, a szaporodó, kifejezetten közművelődési célzatú képző- és iparművészeti bemutatók, a zenei közművelődési programok sikerei azt igazolják, hogy a szövetségek jól oldják meg közművelődési feladataikat. A mozgalmi jellegű közművelődési munkának a szervezeti életre is jó hatása van: más kérdésekben passzív tagokat is aktivizál.

4. A szövetségek nagyobb figyelemmel foglalkoznak a fiatal, pályakezdő

[2] A Központi Bizottság határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 677–690. old. A közművelődési törvény forrása: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1976. 46–53. old.

művészekkel. Ez szervezetten, főként a fiatal művészek stúdióinak, munkaközösségeinek működtetésében valósul meg. A fiatal írók, filmesek és képzőművészek stúdiója már korábban létrejött, a többi művészeti ágban most kezdik el munkájukat. Az írók, a film- és a képzőművészek stúdiójában KISZ-szervezet is működik. A Képző- és Iparművészek, a Film- és Televízió-, valamint a Tárcművészek Szövetségébe nagyobb számmal vettek föl, illetve állítottak funkcióba fiatal művészeket.

A fiatalok ideológiai, szakmai orientálása, rendszeres képzésük és továbbképzésük azonban még ma sem tekinthető megoldottnak. Nagyobb számban kell bevonni őket a pártoktatásba; a stúdiókban, munkaközösségekben ki kell alakítani ideológiai, politikai és szakmai továbbképzésük speciális formáit.

5. A szövetségek társadalmi szerepének növekedését elősegítette hazai és nemzetközi kapcsolataiknak kiszélesedése és tartalmasabbá válása. Hazai kapcsolataik bővülését a decentralizáció előrehaladása hozta magával. Létrejöttek, illetve újjászerveződtek a területi csoportok, amelyek néhány nagyobb városban elősegítették a művészeti centrumok erősödését. A helyi, területi csoportok különösen intenzíven veszik ki részüket a közművelődési munkából. Jelentőségüket további rangos művészek letelepítésével lehetne növelni.

Nemzetközi kapcsolataik fontos eredménye, hogy a szocialista országokbeli partnereikkel tartalmasabb, rendszeresebb együttműködést alakítottak ki. Közös vezetőségi ülések, egy-egy nemzetközi érdeklődésre számot tartó probléma közös megvitatása, a nemzetközi alkotótelep-rendszer, a közös kiadványok és rendezvények hozzájárultak a szocialista országok művészetének jobb hazai megismertetéséhez, és a kortárs magyar művészet eredményeinek terjedéséhez a szocialista országokban. Ezen a téren az állami koordináció és az együttműködés gazdasági feltételeinek javítása hozhat újabb eredményeket.

6. A Politikai Bizottság 1972. október 3-i határozata feladatul szabta meg, hogy meg kell vizsgálni, célszerű-e létrehozni a művészeti szövetségek koordinációs bizottságát. Tapasztalatok szerint külön koordinációs bizottság életre hívása nem látszik szükségesnek. A szövetségek teendőinek koordinálása elsősorban a Kulturális Minisztérium feladata, s az egységes felügyeleti rendszer megteremtésével e munkához a feltételek biztosítottak.[3] A „szövetségek feletti testület" működtetése a partnerszerep értelmezésében okozna újabb feszültségeket.

[3] 1976. március 16. óta a Kulturális Minisztérium lett a felügyeleti szerve – a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége helyett – a következő művészi szövetségeknek: Magyar Film- és Televízióművészek Szövetsége, Magyar Színházművészek Szövetsége, Magyar Táncművészek Szövetsége. Az állami felügyelet nem jelenti a szövetségi funkció korlátozását a szövetségeket érintő elvi és gyakorlati kérdésekben. A szövetségek megtartották a működésükhöz szükséges szervezeti felépítésüket, a szövetségek alapszabályzatában azonban megfogalmazást kapott a felügyeleti szerv miniszteriális jellege.

A partnerszerep tartalmának és feltételeinek javítása viszont megkívánja, hogy a művészeti tanácsok működtetéséért felelős állami intézmények az eddigieknél következetesebben és rendszeresebben támaszkodjanak a tanácsok segítségére. A Kulturális Minisztérium feladata, hogy a szövetségek társadalmi felelősségének fokozott érvényesítése érdekében, indokolt esetekben kérje a művészeti szövetségek véleményét, állásfoglalását.

II

A Politikai Bizottság határozata előírta, hogy az MSZMP KB tudományos, közoktatási és kulturális osztálya, a budapesti pártbizottsággal együttműködve, vizsgálja meg a művészeti szövetségekben működő pártszervezetek munkáját, struktúráját. Tegyen javaslatot a művészeti területen a pártmunka hatékonyságát növelő, a pártélet jobb ritmusát és színvonalát biztosító szervezeti felépítésre, s a pártirányítás színvonalának emelése érdekében rendszeresen működtesse a kommunista aktívákat.

1. 1972-ben a hét művészeti szövetség közül háromban működött pártszervezet (író, képző-, zeneművészeti szövetség). A pártélet problémáival a Titkárság 1973 decemberében foglalkozott, és határozatában a rendezés alapelveit az alábbiak szerint rögzítette:

– a szervezeti szabályzat elveinek megfelelően, a művészeti területen, egységesíteni kell a pártmunka szervezeti kereteit;

– a munkaviszonyban álló párttag művészek munkahelyük (egyetemek, főiskolák, iskolák, szerkesztőségek, kiadók stb.) pártszervezetének tagjai legyenek;

– a szabad foglalkozású és nyugdíjas párttag művészeknek – művészeti ág szerint – létre kell hozni a VI. kerületi pártbizottsághoz tartozó önálló pártszervezetét.

A határozatnak megfelelően megalakult a szabad foglalkozású és nyugdíjas írókat, valamint a képzőművészeket tömörítő önálló pártszervezet. Számos alkotó munkahelye pártszervezetébe került, s megszűnt a kettős, illetve regisztrált tagság. Mivel minden párttag zeneművész rendelkezett munkahellyel, nem volt szükség önálló pártszervezet létrehozására.

Az átszervezés eredményeként megerősödtek a kulturális intézmények pártszervezetei, egyes területeken – képző- és iparművészet, színház – eredményesebbé vált a pártépítés. Az új szervezeti rendben a nem szövetségi tag kommunista művészek is bekapcsolódhattak a terület pártéletébe.

A pozitív tapasztalatok mellett azonban több jel utal arra, hogy a két önálló pártszervezet munkájával kapcsolatban problémák vannak. Nem rendezett például az „állami kapcsolódásuk", nem tartoznak sem a szövetséghez, sem más állami intézményhez. Így nem érvényesíthetik beszámoltatási jogukat,

s csökkent jelentőségük, orientáló szerepük az adott művészeti ágban, illetve a szövetségben. Mindez tagságukra rossz hatással van, és végső soron a pártépítést is hátráltatja.

A felmerült problémák kiküszöbölése érdekében célszerűnek látszik, hogy a területi és a munkaviszony szerinti hovatartozás elvének következetesebb érvényesítésével a jelenlegi két önálló pártszervezet a Művészeti Alaphoz kapcsolódjék. Ily módon közvetlenebbül vehetnek részt művészeti águk életében. A szabad foglalkozású művészek jogilag bejegyzett munkáltatója a Művészeti Alap, mely fontos szerepet tölt be a művészeti közéletben, és a fiatal alkotóknak is közvetlen „gyűjtő", illetve irányító intézménye.

A módosítás következtében a Művészeti Alap pártszervezete hét alapszervezetből állna: képző- és iparművészek, írók, Művészeti Alap hivatalai, Képcsarnok Vállalat, Iparművészeti Vállalat, Kivitelező Vállalat, Kiadó Vállalat alapszervezete. A szervezeti tagozódást a munka jellege és a 325 tag indokolja. A hét alapszervezetből álló pártszervezet munkáját pártbizottság irányítaná, és a VI. kerületi pártbizottsághoz tartozna. A pártbizottság élén függetlenített titkár állna, részére státust kellene biztosítani. A pártszervezet segíthetné a fontos kulturális, politikai feladatokat ellátó Művészeti Alap munkáját, és jobb feltételei lennének a pártépítéshez is.

A területi és a munkahelyi hovatartozás elve szerint különböző alapszervezetekhez tartozó párttagok politikai, szemléleti egységének erősítése céljából, minden művészeti szövetségben évente egy alkalommal össze kellene hívni a szövetségek kommunistáinak értekezletét.

2. A Politikai Bizottság határozatának megfelelően, 1974–1975-ben minden művészeti ágban megalakultak a kommunista aktívacsoportok. Tagjaik az adott művészeti ág legaktívabb, elismert kommunista alkotóiból és irányító funkcióban levő párttagokból kerültek ki. Az üléseken részt vettek a budapesti pártbizottság, a VI. kerületi pártbizottság, a KISZ KB, az MSZMP és a Kulturális Minisztérium képviselői. Az aktívák működtetése és irányítása az MSZMP KB tudományos, közoktatási és kulturális osztályának feladata.

Az aktívák működése kedvező visszhangot váltott ki a kommunisták körében. A művészeti kritika problémáinak, a fiatal művészek helyzetének, az adott művészeti ág kulturális, politikai kérdéseinek, közművelődési feladatainak elemzésével hozzájárultak a művészeti közélet és a szövetségek munkájának elevenebbé tételéhez, a művészeti alkotó munka elvi, esztétikai és ideológiai problémáinak tisztázásához. Jelentős szerepet vállaltak a közgyűlések előkészítésében, konstruktív légkörük biztosításában.

A Politikai Bizottság határozata szerint az aktívákat negyedévenként kell összehívni. Tapasztalataink szerint a túlságosan gyakori aktívaértekezletek előbb-utóbb veszítenek jelentőségükből. Ennek veszélyét fokozhatja az is, hogy

a tudományos, közoktatási és kulturális osztálynak az aktívák működtetéséért felelős alosztálya, amelynek – egyéb feladatai mellett – évente összesen 28 aktívaértekezletet, és, ezeket megelőzően, az aktíva vezetőségével 28 előkészítő megbeszélést kell megtartania, illetve megszerveznie, jelenlegi létszámával szinte képtelen ennek a munkának eredményes elvégzésére.

Fentiekre tekintettel, célszerűnek látszik, hogy az aktívaértekezletek szükség szerint, évente legalább két alkalommal üljenek össze, és az aktívák működtetésébe be kell vonni a budapesti pártbizottságot, munkájukba pedig az érintett állami szervek felelős vezetőit.

Pontosítani kell az aktívák szerveződésének elveit. Munkájukban, az eddigi részvevők körén túlmenően, vegyenek részt az írók és a képzőművészek pártalapszervezetének vezetői, a szövetségek vezető testületeinek kommunista tagjai. Az aktívaértekezletek vitafórum jellegének biztosítása érdekében, a részvevők létszámát 30–35 főben célszerű meghatározni.

III

A Titkárság elfogadja a művészeti szövetségek helyzetéről, valamint a művészeti területen működő pártalapszervezetek, kommunista aktívák munkájáról szóló jelentést.

Megállapítja, hogy a művészeti szövetségekben a munka a Politikai Bizottság 1972. október 3-i határozata alapján eredményesen folyik; a párt befolyása a művészek között növekedett. A munkát változatlanul a fenti határozatnak megfelelően kell végezni.

A marxizmus hegemóniájának állandó erősítése végett szükséges, hogy a művészeti szövetségekben rendszeresen foglalkozzanak a művészi alkotások szemléleti, esztétikai problémáival, a művészeti élet időszerű kérdéseivel.

A párt szövetségi politikájának képviselete járjon együtt a szükséges ideológiai vitákkal. A szövetségi élet fórumain vitassák meg a művészeti irányzatokkal, stílustörekvésekkel kapcsolatos kérdéseket.

A fiatal művészek hatékonyabb orientálása érdekében nagyobb számban kell bevonni őket a pártoktatásba; a stúdiókban, munkaközösségekben ki kell alakítani ideológiai, politikai és szakmai továbbképzésük speciális formáit.

A művészek – mindenekelőtt a fiatal művészek – körében nagyobb gondot kell fordítani a pártépítésre.

A Titkárság javasolja, hogy a kommunista aktívaértekezleteket évente két alkalommal hívják össze, az aktívák működtetésébe fokozottan vonják be a budapesti pártbizottságot, a tartalmi előkészítésbe pedig az érintett állami szervek felelős vezetőit.

A területi és a munkahelyi hovatartozás elve szerint különböző alapszervezetekhez tartozó párttagok politikai, szemléleti egységének erősítése céljából minden művészeti szövetségben évente egy alkalommal hívják össze a szövetségek kommunistáinak értekezletét, amelyre a témától függően meg lehet hívni olyan kommunista művészeket is, akik nem tagjai a szövetségnek.

Helyesli, hogy az írók, valamint a képzőművészek pártalapszervezetét a Művészeti Alapnál működő pártszervezethez csatolják. A Művészeti Alap pártbizottságát a VI. kerületi pártbizottság irányítsa.

A KB tudományos, közoktatási és kulturális osztálya, valamint a budapesti pártbizottság nyújtson fokozott segítséget a VI. kerületi pártbizottságnak a művészeti szövetségekkel kapcsolatos munkájához.

64
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1977. JÚNIUS 22.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1977. június 22-én Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót[1];

– Borbély Sándor elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a párttagsági könyvek cseréjének végrehajtásáról szóló összegező jelentést[2];

– Óvári Miklós elvtársnak, a Politikai Bizottság tagjának, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a kulturális politika időszerű kérdéseiről szóló jelentést[3].

[1] A napirenddel kapcsolatban lásd *Gyenes András:* A békéért, az együttműködésért és a társadalmi haladásért (Társadalmi Szemle, 1977. 7. sz. 3–12. old) c. cikkét, amely lényegében az előadói beszédet tartalmazza.

[2] A párttagsági könyvek cseréjéről szóló jelentést, Borbély Sándor előadói beszédének rövidített szövegét és a Központi Bizottság határozatát lásd: Pártélet, 1977. 7. sz. 3–24. old.

[3] Óvári Miklós előadói beszédének és zárszavának rövidített szövege: Társadalmi Szemle, 1977. 7. sz. 13–28. old.

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet. Megállapította, hogy bár a szélsőséges imperialista körök megélénkült tevékenysége következtében az enyhülési folyamat lelassult, a nemzetközi élet fejlődésének meghatározó irányzata változatlanul a békés egymás mellett élés, az enyhülés.

1. A Központi Bizottság rámutatott: az emberiség jövőjének sorsdöntő kérdése a világbéke megőrzése. Minden nép alapvető érdeke a katonai költségvetések csökkentése, a fegyverkezési hajsza megfékezése, a nukleáris fegyverkísérletek teljes eltiltása, a tömegpusztító fegyverek minden fajtájának megsemmisítése, az új tömegpusztító eszközök előállításának megakadályozása. A Magyar Népköztársaság a testvéri szocialista országokkal együtt támogatja a leszerelési világértekezletnek és – ehhez vezető lépésként – az ENSZ leszerelési kérdésekkel foglalkozó rendkívüli ülésszakának megtartását.[4]

A Központi Bizottság ismételten hangsúlyozta egyetértését a Szovjetunió konstruktív leszerelési javaslataival, kezdeményezéseivel. Kifejezte a magyar kommunisták, egész népünk óhaját és bizakodását, hogy a hadászati fegyverek korlátozásával foglalkozó szovjet–amerikai tárgyalásokon a realitások figyelembevételével és az egyenlő biztonság elvének tiszteletben tartásával sikerül újabb megegyezésre jutni.

2. A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy a nemzetközi enyhülés kiterjesztésében nagy jelentőségű az európai földrész biztonságának megszilárdítása. A helsinki értekezlet óta eltelt időben megkezdődött a záróokmány ajánlásainak megvalósítása. Újabb erőfeszítések szükségesek az államok közötti politikai kapcsolatok, a bizalom további erősítéséért, a megkülönböztetésektől mentes gazdasági együttműködés bővítéséért, a kulturális együttműködés fejlesztéséért, a népek közeledéséért.

A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy a Magyar Népköztársaság kész konstruktív módon hozzájárulni a belgrádi találkozó munkájához, kifejezte reményét, hogy a jugoszláv fővárosban június 15-én megkezdődött tanácskozás eredményesen készíti elő az érdemi tárgyalásokat.[5]

3. A Központi Bizottság tájékoztatást kapott legutóbbi külpolitikai lépéseinkről. Megállapította, hogy a helsinki záróokmányban foglaltak valóra váltását, az európai biztonságot és a különböző társadalmi rendszerű államok együttműködését jól szolgálták hazánk és az egyes tőkés országok közötti magas szintű találkozók.

[4] Az ENSZ közgyűlésének a leszereléssel foglalkozó rendkívüli ülésszaka 1978. május 23–június 28. között ülésezett New Yorkban. A tanácskozáson május 31-én felszólalt Puja Frigyes magyar külügyminiszter. (Népszabadság 1978. május 24., június 1.)

[5] Lásd a 48. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét.

Kádár János elvtársnak, az MSZMP Központi Bizottsága első titkárának az Olasz Köztársaságban tett hivatalos látogatása erősítette a két ország széles körű kapcsolatait. Az olasz politikai élet vezetőivel folytatott tárgyalásokon kifejezésre jutott a kölcsönös készség az együttműködés továbbfejlesztésére.

Kádár János látogatása VI. Pál pápánál a Magyar Népköztársaság és a Vatikán kapcsolatának jelentős eseménye volt. A látogatáshoz kedvező feltételeket teremtett, hogy különböző világnézetű emberek egyaránt érdekeltek Európa és a világ békéjének megőrzésében, valamint az, hogy hazánkban az állam és az egyház viszonya rendezett.[6]

A jól fejlődő kétoldalú kapcsolatok szélesítését előmozdította Rudolf Kirchschläger osztrák államfő magyarországi látogatása, valamint Lázár György miniszterelnök finnországi útja. Az európai együttműködés ügyét eredményesen szolgálta a magyar és a norvég miniszterelnök tárgyalása.[7]

A Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság párt- és kormányküldöttségének magyarországi látogatása szorosabbra fűzte országaink, népeink barátságát és együttműködését.[8]

4. A Központi Bizottság az európai biztonság és együttműködés kérdései mellett nagy figyelmet szentelt az afrikai nemzeti felszabadító mozgalomnak. A magyar kommunisták, a magyar nép, határozottan elítéli az Etióp Köztársaság, az Angolai Népi Köztársaság, a Mozambiki Népi Köztársaság elleni provokációkat, fegyveres támadásokat. Megerősítette szolidaritását a zimbabwei, a namíbiai, a dél-afrikai népeknek a szabadságért, a faji megkülönböztetés ellen folytatott harcával.

5. A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt tovább erősítette internacionalista kapcsolatait a testvérpártokkal.

A Magyar Szocialista Munkáspárt és a Román Kommunista Párt, a Magyar Népköztársaság és a Román Szocialista Köztársaság együttműködésének szélesítését, a két ország népei közti sokoldalú kapcsolatok elmélyítését jól szolgálta Kádár János és Nicolae Ceauşescu elvtársak Debrecenben, illetve Nagyváradon

[6] Kádár János 1977. június 7–9. között tett hivatalos látogatást Olaszországban, június 9-én találkozott VI. Pál pápával. Az eseményekről, valamint a kiadott közleményről lásd: Népszabadság, 1977. június 8., 9., 10.

[7] Rudolf Kirchschläger 1977. május 24–27. között tett látogatást hazánkban. Lázár György finnországi látogatására 1977. június 15–17. között került sor. A magyar miniszterelnök 1977. május 2–4. között látogatott Norvégiába. A tárgyalásokról kiadott közleményeket lásd: Népszabadság, 1977. május 28., június 18., illetve május 5.

[8] Abdul Fattah Iszmailnak, a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság Nemzeti Front Egyesített Politikai Szervezete KB főtitkárának vezetésével a jemeni párt- és kormányküldöttség 1977. április 18–21. között tett látogatást Magyarországon. Az erről kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1977. április 22.

lebonyolított találkozója.[9] A Központi Bizottság nagyra értékelte azokat a megállapodásokat, amelyek megkötése hozzájárult a két ország együttműködésének továbbfejlesztéséhez a gazdasági, kulturális és más területeken. Megállapította, hogy a tárgyalások megerősítették a két ország érdekazonosságát a szocializmusért és a békéért folyó harcban.

A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy jól fejlődnek a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége baráti kapcsolatai, a Magyar Népköztársaság és a szomszédos Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság sokoldalú együttműködése, erősödik a két ország népeinek barátsága. Az együttműködés szélesítéséhez, a barátság erősítéséhez eredményesen járult hozzá Stane Dolanc elvtársnak, a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége Elnöksége Végrehajtó Bizottsága titkárának látogatása hazánkban.[10]

Kétoldalú pártkapcsolataink fejlesztését és a nemzetközi kommunista mozgalom egységének ügyét szolgálták az MSZMP Központi Bizottsága első titkárának megbeszélései az olasz, az iráni, a kolumbiai és a perui testvérpárt első titkárával[11], továbbá az MSZMP képviselőinek találkozói a szovjet, a lengyel, a belga, a finn, a francia, a japán, a koreai, a norvég és a svéd kommunista párt vezetőivel.[12]

Jelentős esemény volt Luis Corvalán elvtárs látogatása hazánkban, amely-

[9] Kádár János és Nicolae Ceauşescu találkozójára 1977. június 15–16-án került sor. Az erről szóló közleményt lásd: Népszabadság, 1977. június 17.

[10] A látogatásra 1977. május 12–14. között került sor. (Népszabadság, 1977. május 15.)

[11] Kádár János olaszországi látogatása során 1977. június 8-án találkozott Luigi Longóval, az Olasz KP elnökével és Enrico Berlinguerrel, a párt főtitkárával. (Népszabadság, 1977. június 9.) Izádzs Iszkanderit, az iráni Tudeh Párt (Iráni Néppárt) első titkárát május 30-án fogadta Kádár János. (Ugyanott, 1977. május 31.) Gilberto Vieira, a Kolumbiai KP főtitkára május 5–9. között tartózkodott Magyarországon, őt Biszku Béla fogadta. (Ugyanott, 1977. május 10.) Jorge del Pradót, a Perui KP főtitkárát június 3-án fogadta Kádár János. (Ugyanott, 1977. június 4.)

[12] Borbély Sándor vezetésével magyar pártküldöttség tartózkodott a Szovjetunióban 1977. április 5–9. között. Vagyim Zaglagyin, az SZKP KB nemzetközi osztálya vezetőjének első helyettese június 5–7. között látogatott hazánkba. (Népszabadság, 1977. április 6., 10., június 9.) Győri Imre május 21–24. között volt a LEMP vendége Lengyelországban. (Ugyanott, május 25.) Gyenes András március 7–9. között tett látogatást Belgiumban Belgium Kommunista Pártja meghívására. (Ugyanott, március 10.) Irjő Tirrinek, a Finnország Kommunista Pártja Központi Bizottsága titkársága tagjának vezetésével június 5–10. között járt finn pártküldöttség hazánkban. (Ugyanott, június 10.) Jean Kanapa, a Francia KP Politikai Bizottságának tagja április 9–12. között tett látogatást Magyarországon. (Ugyanott, április 13.) A Japán KP küldöttsége, melyet Nisizava Tomio, a KP elnökségének elnökhelyettese vezetett, május 6–9. között járt hazánkban. (Ugyanott, május 10.) Varga Péter vezetésével május 23–június 4. között tartózkodott pártmunkás küldöttség a Koreai NDK-ban. (Ugyanott, május 24., június 5.) A Norvég KP küldöttsége, melyet Arne Jörgensen, a Végrehajtó Bizottság tagja vezetett, március 21–26. között tett látogatást Magyarországon. (Ugyanott, március 27.) Berecz János vezetésével magyar pártmunkás küldöttség április 19–23. között volt a Svéd Baloldali Párt – (kommunisták) vendége. A svéd párt megalakulásának 60. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségeken május 13–18. között Ajtai Miklós vezetésével vett részt magyar pártküldöttség. (Ugyanott, április 24., május 14., 19.)

nek során a magyar nép ismételten kifejezte szolidaritását a chilei testvérpárttal, a népelnyomó fasiszta junta ellen küzdő haladó chilei erők harcával.[13]

6. A Magyar Szocialista Munkáspárt fontosnak tartja a szocialista–szociáldemokrata mozgalom pártjaival folytatott rendszeres eszmecserét a közös érdekű kérdésekben, a béke és a biztonság megszilárdítása érdekében. Ezzel a törekvéssel összhangban került sor az elmúlt időszakban az MSZMP képviselőinek találkozóira a Belga Szocialista Párt, valamint a Francia Szocialista Párt vezetőivel.[14]

II

A Központi Bizottság értékelte a párttagsági könyvek cseréjének végrehajtását, és megállapította:

1. A XI. kongresszuson elhatározott tagkönyvcserét a pártszervezetek – a Központi Bizottság 1975. októberi határozatában[15] foglalt előírásokat érvényesítve – gondosan készítették elő, az időszerű politikai, gazdasági, ideológiai, kulturális teendőink egyidejű elvégzésével, nagyfokú szervezettséggel bonyolították le.

A tagkönyvcsere jól szolgálta a párt felkészítését a kongresszus határozataiban és a Programnyilatkozatban megfogalmazott feladatok megoldására.

2. A párt tagjaival folytatott beszélgetések nyílt, őszinte eszmecserék voltak a politikánkról, a kongresszusi határozatok megvalósításáról, a párttagok kötelességeiről, a párt életéről, valamint közéletünk minden fontos kérdéséről.

A Központi Bizottság megállapította, hogy a párttagság az egyéni beszélgetések során is reálisan, nagy felelősséggel nyilatkozott a párt politikájáról és annak megvalósulásáról. A párt eszmei, politikai, szervezeti egysége szilárd, érvényesülnek a lenini normák, a kommunisták lelkiismeretes, példamutató munkával vesznek részt a szocialista építés feladatainak megoldásában. A Magyar Szocialista Munkáspárt eredményesen tölti be társadalmunkban irányító, vezető szerepét.

3. A Központi Bizottság a tagkönyvcsere politikai tapasztalatai alapján a következőkre hívja fel a figyelmet:

Továbbra is nagy gondot kell fordítani a pártépítő munkára. A pártba jelent-

[13] Luis Corvalán, a Chilei KP főtitkára 1977. május 18–23. között tett látogatást Magyarországon. A tárgyalásról kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1977. május 24.

[14] Fock Jenő vezetésével MSZMP-küldöttség tett eleget a Belga Szocialista Párt meghívásának 1977. május 16–20. között. (Népszabadság, 1977. május 22.) A Francia Szocialista Párt június 17–19-én Nantes-ban rendezett kongresszusán az MSZMP t Berecz János képviselte. (Ugyanott, június 18., 22.)

[15] Lásd a 12. sz. dokumentumot, valamint a kötet következő (65. sz.) dokumentumát.

kezők elé magas erkölcsi és politikai követelményeket kell állítani. A tagfelvételi munkát annak tudatában kell folytatni, hogy a pártot körülveszik a szocializmust meggyőződéssel építő szimpatizánsok széles tömegei. Közülük egyéni elbírálás alapján – minden mechanikus kategorizálást mellőzve – a munkások, a mezőgazdasági dolgozók, termelőszövetkezeti parasztok, értelmiségiek és alkalmazottak legjobbjait kell párttaggá nevelni.

A párt belső életét bevált gyakorlatunk szerint, a lenini normák alapján kell tökéletesíteni. Ennek fontos eleme, hogy minden pártszervezetben mindenkor biztosítani kell a párttagok személyes véleményének szabad kifejtését, és erre a vezetőségnek munkájában támaszkodnia kell. Az évenkénti beszámoló taggyűléseket úgy kell előkészíteni, hogy a párttagoknak módjuk legyen a fontos politikai kérdésekben véleményt nyilvánítani, s emellett személyes gondjaikat is megbeszélni.

A párton belüli demokrácia a párt eredményes működésének egyik döntő feltétele, ugyanakkor alapja a közéleti és a munkahelyi demokrácia fejlődésének is. A szocialista demokrácia társadalmunkban akkor válik mind teljesebbé, ha a párt életében, egész tevékenységében a lenini elvekkel összhangban érvényesül a demokratikus szemlélet.

A tagkönyvcsere igazolta a Központi Bizottság korábbi döntésének helyességét, hogy fokozott figyelmet fordít az alapszervezetek munkájára. A pártmegbízatások rendszerével továbbra is biztosítani kell a párttagság aktív részvételét a politikai munkában. Az alapszervezetek erősítsék kapcsolataikat a pártonkívüliekkel, gyakoroljanak nagyobb hatást környezetük szocialista szellemű formálására, a politizáló légkör fejlesztésére.

A párt és az ország előtt álló feladatok sikeres megoldásához elengedhetetlen eredményes szövetségi politikánk következetes folytatása. Ehhez kedvező lehetőséget teremt az a tény, hogy a XI. kongresszuson elfogadott országépítő céljaink nemzeti programmá váltak. Szövetségi politikánk eredményeire támaszkodva, a lehetőségeket jól hasznosítva tovább kell erősíteni a párt tömegkapcsolatait. Párton kívüli szövetségeseinket fokozottan kell bevonni a közéleti munkába. Következetesen érvényt kell szereznünk annak a gyakorlatunknak, hogy pártfunkció kivételével minden tisztséget betölthetnek pártonkívüliek is, ha erre egyébként alkalmasak. A párt tömegkapcsolatainak fejlesztésében, szövetségi politikánk megvalósításában különösen jelentős szerepük van a tömegszervezeteknek s tömegmozgalmaknak.

4. A XI. kongresszus megállapította, hogy a fejlett szocialista társadalom építése fokozott követelményeket támaszt a párttal, a párttagsággal szemben. Ezzel összefüggésben a tagkönyvcsere során megváltak a párttól azok, akik valamilyen okból nem tudtak eleget tenni a növekvő követelményeknek. A pártból ily módon – saját akaratukból vagy az alapszervezet kezdeménye-

zésére – a tagságnak 2,7 százaléka maradt ki. Ugyanezen idő alatt a pártépítő munka azt eredményezte, hogy a taglétszám nem csökkent, a tagkönyvcsere lezárásakor azonos volt az egy évvel korábbival; a Magyar Szocialista Munkáspártnak 1976. december 31-én 765 566 tagja volt.

5. A Központi Bizottság kötelezi a párt minden vezető szervét, hogy biztosítsa a tagkönyvcsere tapasztalatainak, a párttagok véleményének és javaslatainak szervezett hasznosítását.

A Központi Bizottság nagyra értékeli, hogy pártszervezeteink a tagkönyvcsere időszakában megnövekedett aktivitással dolgoztak: elismerését fejezi ki mindazoknak, akik e felelősségteljes munka eredményes elvégzésében részt vállaltak.

III

A Központi Bizottság megvitatta és jóváhagyta a kulturális politika néhány időszerű kérdésével foglalkozó tájékoztató jelentést.

1. A Központi Bizottság megállapította: művelődéspolitikánk alapelvei, amelyeket húsz esztendővel ezelőtt a Magyar Szocialista Munkáspárt 1957. júniusi országos értekezlete, majd ezt követően részleteiben 1958-ban a művelődéspolitikai irányelvek[16] fogalmaztak meg, kiállták az idő próbáját. Ezeket az irányelveket erősítették meg és fejlesztették tovább a párt kongresszusai. A XI. kongresszusnak a kulturális kérdésekre vonatkozó határozatai és a párt Programnyilatkozata ezekre az alapokra építve jelölte meg hosszabb távra a kulturális építés irányát és fő feladatait.

Az MSZMP a marxizmus–leninizmus orientáló erejével, következetes elvi irányító munkával, a nem marxista nézetekkel folytatott elvi vitákkal gondoskodik arról, hogy a tudományos kutatás, az irodalom, a művészet, az oktatásügy és a közművelődés eredményesen segítse szocialista céljaink elérését. A párt fő politikai irányvonala a kulturális életben is kedvező feltételeket teremtett valamennyi haladó, hazáját szerető, alkotni és a közösségért munkálkodni kész erő összefogásához. E politika jegyében a párt a jövőben is minden lehetőt megtesz a szocialista kultúra felvirágzása, a tudományok fejlődése, a műveltség terjesztése érdekében.

2. Pártunk számos dokumentumban fogalmazta meg a kulturális élet egyes területein jelentkező feladatokat.

Megfelelően halad a Központi Bizottság tudománypolitikai irányelveinek végrehajtása. A tudományos kutatás fejlődése meggyorsult, és eredményeinek gyakorlati alkalmazása mind nagyobb mértékben járul hozzá népgazdaságunk fejlődéséhez és társadalomépítő feladataink megoldásához.

[16] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. 2. kiadás. 86–87., 243–271. old.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a Központi Bizottság tudománypolitikai irányelvei helyeseknek bizonyultak, s még hosszú időre megszabják az alapvető feladatokat. A tudománypolitika és a tudományirányítás néhány területén, elsősorban a műszaki és agrárkutatás fejlesztésében azonban új követelmények és új feladatok is körvonalazódnak. A tudományos és a technikai haladás nyomán a tudomány mindinkább közvetlen termelőerővé válik, az egyik legfontosabb népgazdasági tartalékunk, s egyúttal a hatékonyabb termelésnek és gazdálkodásnak, a versenyképes termékek gyártásának is fontos tényezője.

A gazdaságpolitikai célok fokozott érvényesítése, a kutató-fejlesztő tevékenység javítása megköveteli a szellemi és anyagi erők koncentrálását és a fokozott bekapcsolódást a nemzetközi tudományos munkamegosztásba.

A tudomány távlati fejlődése és gyakorlati gazdasági feladatok megoldása a jövőben is megköveteli az alapkutatások növekvő mértékű támogatását. Az alapkutatások fejlesztése, a szakemberképzés feladatainak eredményes megoldása érdekében megkülönböztett figyelmet kell fordítani az egyetemi kutatás és oktatás feltételeinek javítására, kiemelt fejlesztésére.

3. A Központi Bizottság 1972. évi oktatáspolitikai határozatának[17] és a XI. kongresszus iránymutatásának szellemében folyik a közoktatás fejlesztése. Csökkent az iskolák közötti színvonalkülönbség; a tárgyi és személyi feltételek javulásával emelkedett az oktatás színvonala; korszerűbbé vált az alapfokú oktatás és a szakmunkásképzés; előtérbe került a nevelőmunka; valamennyi oktatási szinten jelentősen emelkedett az esti és levelező tagozatokon tanulók száma.

Társadalompolitikai céljaink megvalósítása s ezen belül a felnövekvő nemzedék számára az egyenlő tanulási feltételek biztosítása még hosszabb időszakon át elsőrangú fontosságú feladattá teszi az általános iskolai oktatás színvonalának emelését és kiegyenlítését.

A Központi Bizottság rámutatott, hogy a következő években is a legfőbb feladat az 1972. évi oktatáspolitikai határozat végrehajtása, az új tantervek bevezetése, a feladatokhoz szükséges feltételek megteremtése. Ezek a folyamatok a közoktatás adott szerkezetének gyökeres megváltoztatása nélkül valósulnak meg. Az időszerű korszerűsítési munkálatokkal egy időben tovább kell dolgozni a fejlett szocialista társadalom követelményeinek megfelelő iskolarendszer tartalmi, pedagógiai, szervezeti és más kérdéseinek komplex kimunkálásán.

4. Társadalompolitikai feladataink megoldása szorosan összefügg a közművelődés és a művészetek fejlődésével. Fokozott erőfeszítéseket kell tenni a klasszikus és a mai kultúra értékeinek közkinccsé tételéért. Erősíteni kell a műve-

[17] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 292–313. old.

lődés iránti érdekeltséget és felelősséget az egyénekben és a közösségekben egyaránt. Növelni kell a mai magyar művészet elkötelezettségét társadalmi valóságunk kérdéseinek szocialista eszmeiségű megválaszolása iránt.

A Központi Bizottság 1974. évi közművelődési határozata[18] nyomán kedvező változás bontakozott ki a közgondolkodásban, a kulturális munkában. A kulturális, művészeti műhelyek közművelődési tevékenysége szembetűnően fejlődött. Az előrehaladás azonban nem egyenletes.

Alkotóművészeink többsége azonosult a párt politikájának fő vonalával. Több művészeti ágban erősödött a törekvés a szocialista életmód és erkölcs fő kérdéseinek, a dolgozó osztályok életének ábrázolására, s fokozódott az ilyen művek népszerűsége. Folyamatos feladat a művészetünk szocialista eredményeinek kritikai elemzése, értékelése, új vonásainak bemutatása.

A marxista–leninista elmélet propagálása, az ideológiai kérdések folyamatos tisztázása, a szövetségi politika érvényesítése egymással összefüggő, egyidejűleg megoldandó feladat. Ez növekvő követelményeket támaszt a kulturális élet párt- és állami irányításával, a művészetpolitikai gyakorlattal, az alkotóműhelyek felelős vezetőivel szemben.

5. Művelődéspolitikánk céljai a nemzetközi méretekben folyó ideológiai harc és a kulturális értékek fokozódó cseréjének bonyolult feltételei között valósulnak meg. Tudományos és kulturális életünk tényezőinek fontos feladata, hogy nemzetközi síkon is helytálljanak, és hozzájáruljanak a haladás és a szocializmus eszméinek térhódításához.

Kulturális kapcsolataink a szocialista országokkal eredményesen fejlődnek, s arra törekszünk, hogy tartalmas együttműködés jöjjön létre az emberiség kultúrájának minden haladó képviselőjével. Népünk kész arra, hogy befogadja az emberiség múltjának és jelenének minden kulturális értékét, és ugyanakkor büszkén tárja a világ elé saját alkotásait.

6. A Központi Bizottság megállapította: értelmiségünk magáénak vallja a szocialista társadalmat, alkotó munkájával támogatja építését, s ez megfelelően tükröződik kulturális életünkben is. Pártunk politikája, szocialista rendszerünk, értelmiségünk helytállása biztosíték arra, hogy kulturális fejlődésünk a jövőben is eredményesen folytatódik.

*

A Központi Bizottság a továbbiakban szervezeti és személyi kérdéseket tárgyalt, és döntéseket hozott:

– Kozári József elvtársat, a KB pártgazdasági és ügykezelési osztályának vezetőjét, más megbízatása miatt felmentette beosztásából;

[18] Ugyanott, 677–690. old.

– Karakas László elvtársat, a Központi Bizottság tagját, kinevezte a KB pártgazdasági és ügykezelési osztályának vezetőjévé;

– ezenkívül ajánlásokat fogadott el állami tisztségek betöltésére.[19]

Megjelent: Népszabadság, 1977. június 24.

65

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGSÁGI KÖNYVEK CSERÉJE VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL

(1977. JÚNIUS 22.)

A XI. kongresszuson elhatározott tagkönyvcsere a Központi Bizottság 1975. októberi határozatának[1] megfelelően az elmúlt évben sikeresen befejeződött; a kitűzött célokat elértük. A tagkönyvcsere jól szolgálta a párt felkészítését a kongresszusi határozatokban és a Programnyilatkozatban megjelölt feladatok megoldására. A tagkönyvcsere politikai tapasztalatai megerősítették, hogy az MSZMP eredményesen tölti be társadalmi vezető, irányító szerepét, tevékenységében érvényesülnek a szervezeti szabályzatban foglalt elvek.

1. A Központi Bizottság megállapítja, hogy a tagkönyvcsere előkészítése során a párt tagjaival folytatott beszélgetések nyílt, őszinte eszmecserék voltak a párt politikájáról, a kongresszusi határozatok megvalósításáról, a párttagok kötelességeiről, a párt életéről, valamint közéletünk minden fontos kérdéséről. A párttagság ennek során is reálisan, nagy felelősséggel mondott véleményt. A Központi Bizottság nagyra értékeli ezeket a beszélgetéseket a párttagok megnyilatkozásainak politikai jelentőséget tulajdonít.

2. A tagkönyvcsere legfőbb tapasztalata, hogy a párt eszmei-politikai egysége szilárd, és tovább erősödött. A tagsággal folytatott beszélgetések a XI. kongresszuson elfogadott politikai irányvonaltól eltérő véleményeket nem hoztak felszínre, a párttagok egyetértéssel nyilatkoztak a párt politikájának fő

[19] Az Elnöki Tanács 1977. június 24-én felmentette Bondor József, Karakas László minisztereket és Dabrónaki Gyulát, a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnökét. Ábrahám Kálmánt közlekedés- és postaügyi, Trethon Ferencet munkaügyi miniszterré, Szakali Józsefet a KNEB elnökévé választotta. (Népszabadság, 1977. június 25.)

[1] A határozat a 12. sz. dokumentum.

irányvonaláról, és igénylik annak maradéktalan végrehajtását. A pártegység erősítése szempontjából tanulságos az a tapasztalat, hogy többet kell törődni az elvi-politikai kérdések megértetésével, elfogadtatásával. A párttagság, az aktivisták tájékoztatására, véleményére, kérdéseire fordítsunk kellő figyelmet. A napirendre kerülő új kérdésekben meggyőző, érvelő munkával alakítsuk ki az egységes felfogást. A felvilágosító, szervező munkában legyünk tekintettel a párttagok egyéni gondjaira, sajátos körülményeire.

3. A Központi Bizottság megállapítja, hogy a tagkönyvcsere során végzett munka eredményeként erősödött a párt cselekvési egysége. Nagyra értékeli, hogy a párttagság kinyilvánította akaratát a politika végrehajtásában való fokozottabb részvételre. Üdvözli, hogy ez az aktivitás megmutatkozik a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulója méltó megünneplésére kibontakozott munkaversenyben, a szocialista brigádmozgalomban, a pártmegbízatásokban, a pártoktatásban való növekvő részvételben, a közhasznú társadalmi munkában. A párt cselekvési egységének további erősítése megköveteli a politikánk melletti kiállást, a példamutató részvételt a végrehajtásban. A pártszervezetek e tettrekészség fenntartása és hasznosítása érdekében gondoskodjanak arról, hogy a párttagok kapjanak felkészültségüknek megfelelő megbízatást. Munkájukhoz adják meg a szükséges tájékoztatást; rendszeresen kérjék véleményüket és vegyék figyelembe tapasztalataikat.

4. A Központi Bizottság megállapítja, hogy a párttagság összetétele, politikai és általános műveltsége, tevékenysége alapjában megfelel a követelményeknek. A tagkönyvcsere végrehajtásával további lépést tettünk abba az irányba, hogy a párt tagjaira még inkább jellemző legyen: állhatatos harcosai a szocializmusnak, példásan dolgoznak a közösségért. A tagkönyvcserével tovább erősödött a párt tekintélye és tömegbefolyása.

A tagkönyvcsere időszakában a pártból 20 760-an maradtak ki. Az eljárás mindenütt a Központi Bizottság határozata és a szervezeti szabályzat előírásai szerint történt. A személyi döntések indokoltnak és megalapozottnak tekinthetők. A Központi Bizottságnak meggyőződése, hogy a pártból kikerültek megmaradnak a párttal együttérzők táborában, segítik és támogatják céljaink megvalósulását.

5. A Központi Bizottság elemezte azokat az észrevételeket, amelyek a felszabadulás előtti, valamint az 1944–1945-ben pártba lépett, illetve az idős, nyugdíjas párttagok helyzetét érintették.

Az MSZMP nagy tisztelettel tekint azokra, akik a legnehezebb körülmények között is küzdöttek pártunk, népünk ügyéért. A jövőben is nagy figyelemmel kell törődni a párt felszabadulás előtti tagjaival, gondoskodni érdemi politikai foglalkoztatásukról, tapasztalataik hasznosításáról. A pártszervezetek ugyanakkor szenteljenek nagyobb figyelmet a felszabadulás idején a népi demok-

ratikus rendszer megteremtésében részt vett, nagy tapasztalatokkal rendelkező párttagok fokozottabb bevonására a párt- és társadalmi munkába, és erkölcsi megbecsülésükre.

Különös gondoskodást igényelnek az idős párttagok. Számunkra politikai veszteség, ha a nyugdíjba került munkás párttagok nem tudnak beilleszkedni új környezetükbe. Fontos, hogy most is lássák értelmét politikai tevékenységüknek. Ennek érdekében is szükséges fejleszteni – megfelelő szervezeti és személyi feltételeket teremtve – a lakóterületi (körzeti) pártszervezetek munkáját. Rugalmasabbá kell tenni a nyugdíjba vonuló párttagok átjelentkezésének rendszerét, biztosítani kell szervezett politikai tevékenységüket.

6. A Központi Bizottság a tagkönyvcsere tapasztalatai alapján megállapítja, hogy a tagfelvételi munkára nagy gondot kell fordítani. A társadalom fejlődése egyre jobb feltételeket teremt ehhez a munkához. Lényeges változások történtek a társadalom osztályszerkezetében. A párt politikáját mind szélesebb tömegek teszik magukévá, erősödik a szocialista öntudat, növekszik az általános és politikai műveltség. Mind többen vannak olyanok, akik a politikával való egyetértés, a példás munka, a tömegszervezeti, közéleti tevékenység alapján kérik felvételüket a pártba.

A pártba belépni szándékozókkal szemben következetesen érvényesíteni kell a szervezeti szabályzatban megfogalmazott követelményeket. Különös tekintettel legyünk a politika elfogadására és a mellette való kiállásra, az általános és politikai műveltség növelésére, a példamutató munkára és magatartásra, az aktív közéleti tevékenységre, az internacionalista gondolkodásra. A politikai alkalmasság vizsgálata mellett az ideológiai követelményeket is érvényesítsük. A felvételre jelentkezők alkalmasságáról a pártszervezetek gondosan, körültekintően győződjenek meg. A párttagság megfelelő minőségi összetétele teszi alkalmassá a pártot a magasabb követelmények teljesítésére. Ez növeli az önkontrollt, és nagymértékben megóv az elbizakodottságtól, a csalhatatlanság érzésének kifejlődésétől. Céltudatos munkával el kell érni, hogy a XI. kongresszus határozatának megfelelően „a tagfelvétel fő bázisai a nagyüzemek legyenek; biztosítani kell, hogy az új párttagok között a fizikai dolgozók, a munkások és a termelőszövetkezeti parasztok országosan többségben legyenek". A tagfelvételi munkát annak tudatában kell folytatni, hogy a pártot körülveszik a szocializmust meggyőződéssel építő szimpatizánsok széles tömegei. Közülük egyéni elbírálás alapján – minden mechanikus kategorizálást mellőzve – a munkások, mezőgazdasági dolgozók, termelőszövetkezeti parasztok, értelmiségiek és alkalmazottak legjobbjait kell párttaggá nevelni.

7. A tagkönyvcsere tapasztalatai igénylik a párt eredményes működése egyik döntő feltételének, a pártdemokráciának – mint a közéleti és a munkahelyi demokrácia alapjának – továbbfejlesztését. A szervezeti szabályzatban meg-

határozott fórumokat tartalmasabbá kell tenni, hogy további előrehaladást érjünk el a demokratizmus érvényesülésében. Jelentős politikai kérdések eldöntése előtt kérjük a párttagság véleményét. Nagyobb figyelmet fordítsunk az elhangzott javaslatok, vélemények, tapasztalatok összegyűjtésére és hasznosítására; gazdagítani és céltudatosabbá kell tenni a tájékoztatást.

8. A párt belső életét bevált gyakorlatunk szerint, a lenini normák alapján kell tökéletesíteni. Mindenütt és mindenkor biztosítani kell a párttagok személyes véleményének kifejtését, és erre a vezetőségnek munkájában támaszkodnia kell. A Központi Bizottság – mérlegelve a párttagság jelentős részének azt az igényét, hogy rendszeresen legyenek a tagkönyvcsere-beszélgetésekhez hasonló eszmecserék – arra a megállapításra jutott, hogy a pártélet menetében kell az eddiginél több lehetőséget biztosítani a párttagoknak véleményük kifejtésére, nézeteik, problémáik elmondására. Az évenkénti beszámoló taggyűléseket úgy kell előkészíteni, hogy a párttagoknak módjuk legyen a fontos politikai kérdésekben véleményt nyilvánítani, s emellett személyes gondjaikat is megbeszélni.

9. A tagkönyvcsere igazolta a Központi Bizottság korábbi döntésének helyességét, hogy fokozott figyelmet fordít az alapszervezetek munkájára. Ma már mind önállóbban, hozzáértőbben, növekvő hatékonysággal látják el feladataikat. Javulnak a szervezeti, személyi feltételek, bővülnek jogaik, nő hatáskörük. Erősítsék kapcsolataikat a pártonkívüliekkel, gyakoroljanak nagyobb hatást környezetük szocialista átalakítására, a politizáló légkör fejlesztésére. Szervező, ellenőrző munkájukban fordítsanak nagyobb figyelmet a tömegeket foglalkoztató kérdésekre. Az alapszervezetekben – elsősorban a pártcsoportok keretében – olyan légkört kell kialakítani, amelyben természetes az egyéni foglalkozás a párttagok gondjaival, az elvtársi támogatás.

Az irányító pártbizottságok tevékenységében továbbra is legyen központi kérdés az alapszervezetek munkájának tanulmányozása, helyszíni segítése és ellenőrzése, munkájuk feltételeinek megteremtése. Szükséges fejleszteni a titkárok, a vezetőségi tagok képzését és tájékoztatását, rendszeresebbé kell tenni a velük való foglalkozást.

10. A tagkönyvcsere tapasztalatai újra igazolták, hogy a párt vezető szerepének erősítése a káderpolitika következetes megvalósítását igényli. A pártszervek és -szervezetek fordítsanak több figyelmet a vezetőkkel szemben támasztott követelmények érvényesítésére. Támogassák a helyes célok érdekében eredményesen dolgozó, a közösségre támaszkodó vezetőket; ha kell, védjék meg őket az alaptalan támadásokkal szemben. A vezetők munkáját elsősorban azokban a kérdésekben szükséges javítani, amelyekben a tagkönyvcsere során jogos bírálat hangzott el. Lépjenek fel a bátortalanság és az elvtelenség ellen. Erősítsék a pártban, a társadalmi és tömegszervezetekben a kollektív vezetés és a sze-

mélyi felelősség érvényesülését, az állami, gazdasági területeken az egyszemélyi vezetést.

Az irányító szervek tegyék tudatosabbá, szervezettebbé a káderutánpótlást szolgáló oktató-nevelő munkát, erősítsék a kádermunka demokratikus vonásait. A személyi kérdések eldöntésénél bővítsék a véleményezők körét; javítsák a tájékoztatást. Tökéletesítsék a káderpolitikai elvek érvényesítésének ellenőrzését, a személyi kérdések eldöntésének koordinációját; fokozzák a kádercserék tervszerűségét.

11. A párt tömegkapcsolatainak fejlesztésében, szövetségi politikánk megvalósításában különösen jelentős szerepük van a tömegszervezeteknek és a tömegmozgalmaknak. Társadalmunkban betöltött növekvő szerepük egyben aláhúzza az ott végzett pártmunka fontosságát is. A tömegszervezetek pártirányításában változatlanul elvünk és gyakorlatunk, hogy nem a tömegszervezetekre, hanem az ott dolgozó kommunistákra kötelezőek a párt határozatai. Nagy jelentőségű, fokozott megbecsülést érdemlő pártmegbízatás a tömegszervezetekben dolgozni; képviselni, elfogadtatni és érvényesíteni a párt politikáját. A tagkönyvcsere tapasztalatai is indokolják, hogy a kommunisták fokozzák munkájukat a tömegszervezetekben, hogy tökéletesítsék a párt eszmei, politikai irányítását. A pártszervek és -szervezetek gondoskodjanak a tömegszervezetek munkájának jobb összehangolásáról, fejlesszék a jellegüknek és sajátosságaiknak megfelelőbb s érdemibb munkamegosztást. Rendszeresebben foglalkozzanak a tömegszervezetekben dolgozó kommunistákkal. A rájuk vonatkozó döntések előtt ismerjék meg véleményüket, javaslataikat; tegyék folyamatossá és tartalmasabbá tájékoztatásukat.

12. A Központi Bizottság – a párttagság egyetértésére támaszkodva – szükségesnek tartja a gyakorlatban igazolt szövetségi politikánk folytatását. A XI. kongresszuson kitűzött országépítő célok nemzeti programmá váltak. A munkásosztály történelmi célját, a valamennyi osztály, alapvető társadalmi réteg érdekeit kifejező politikát a tömegek elfogadják. Valóra váltásában a munkásosztály példamutató munkája mellett a termelőszövetkezeti parasztság, az értelmiség, a kisiparosok s más dolgozó rétegek is eredményesen vesznek részt. Közéletünk fejlődése a jó társadalmi közérzet erősítése, a pártonkívüliekkel folytatott párbeszéd, alkotó eszmecsere révén kölcsönös megértésben, a társadalmi összefogás növekedése közben megy végbe. Ez az útja annak, hogy a tömegek még szélesebb köreit bevonjuk a fejlett szocialista társadalom építésébe. A pártszervek és -szervezetek céltudatos munkával erősítsék a szocialista nemzeti összefogást szolgáló törekvéseket, lépjenek fel az ezt akadályozó nézetek és gyakorlat ellen. Vegyék figyelembe, hogy állandóan növekszik azoknak a pártonkívülieknek a száma, akik mind tudatosabban, hatékonyabban dolgoznak a szocializmus építésén. Következetesen érvényt szerzünk annak

a gyakorlatunknak, hogy pártfunkció kivételével minden tisztséget az arra alkalmas pártonkívüliek is betölthetnek.

13. A Központi Bizottság illetékes osztályai a tagkönyvcsere tapasztalatai alapján vizsgálják meg:

a) a lakóterületi pártmunka helyzetét, fejlesztésének lehetőségeit, az ehhez szükséges feltételek megteremtését, az érvényben levő határozat gyorsabb végrehajtását[2];

b) a XI. kongresszuson elfogadott tagságidíjrendszer következetesebb és pontosabb alkalmazását, a tagdíj-megállapítás előírásainak és módszereinek pontos érvényesítését;

c) a nyugdíjasok pártszervezeti hovatartozásának, átjelentkezési előírásainak újbóli, az eddiginél rugalmasabb szabályozását.

14. A Központi Bizottság kötelezi a párt minden vezető szervét, hogy biztosítsák a tagkönyvcsere tapasztalatainak, a párttagok véleményének és javaslatainak szervezeti hasznosítását, a tanulságok napirenden tartását.

Az alapszervezetek évenkénti beszámoló taggyűléseinek legyen folyamatosan témája a tapasztalatok hasznosítása.

A vezető pártszervek rendszeresen értékeljék területükön a tagkönyvcsere során szerzett tapasztalatok hasznosítását; az irányításuk alatt működő szerveknél ellenőrizzék kötelezettségeik teljesítését.

A Központi Bizottsághoz érkezett véleményeket, javaslatokat a párt-, állami, társadalmi és gazdasági szervek tanulmányozzák, és tegyenek megfelelő intézkedéseket; erről adjanak számot a javaslatokat tevő, azokat továbbító szerveknek.

A Központi Bizottság szervei, osztályai a beérkezett véleményeket, javaslatokat vizsgálják meg, és használják fel munkájukban.

*

A párt szervei és szervezetei a tagkönyvcserét fegyelmezetten, megfelelő szervezettséggel hajtották végre. A tagkönyvcsere időszakában is eredményesen folyt a XI. kongresszus határozatainak végrehajtása. A párt belső életének e fontos eseménye segítette a szocialista építés soron levő politikai, gazdasági, ideológiai, kulturális feladatainak sikeres teljesítését. Ebben jelentős szerepe van a pártszervezetek, a párttagság példás helytállásának.

A Központi Bizottság elismerését fejezi ki annak a mintegy 150 000 pártaktivistának – a vezető szervek tagjainak, az alapszervezeti titkároknak, a pártapparátusban dolgozóknak, a végrehajtásban tevékenykedő valamennyi párttag-

[2] Az MSZMP KB Titkárságának határozata megjelent: Titkári Tájékoztató 1976. 7. sz. 10–15. old.

nak –, akik nagy felelősséggel, időt és fáradságot nem sajnálva, sikeresen elvégezték a tagkönyvcsere feladatait.

A Központi Bizottság meggyőződése, hogy a tagkönyvcsere során kialakult lendületes munka folytatódik, és eredményesen szolgálja az 1977. évi népgazdasági terv teljesítését, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának méltó megünneplését, a XI. kongresszus határozatainak maradéktalan végrehajtását.

Megjelent: Pártélet, 1977. július. 20–24. old.

66

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TUDOMÁNYPOLITIKAI IRÁNYELVEK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL ÉS IDŐSZERŰ FELADATAIRÓL[1]

(1977. JÚNIUS 28.)

I

A Központi Bizottság tudománypolitikai irányelveinek[2] megjelenése óta a tudományos kutatás és fejlesztés növekvő mértékben járult hozzá a szocialista társadalomépítés feladatainak megoldásához. Elvi alapokon nyugvó tudománypolitikánk kiállta a gyakorlat próbáját: a tudományos kutató- és fejlesztőmunka a társadalmi, gazdasági igényekkel általában összhangban fejlődött.

Pártunk tudománypolitikájának megvalósításához kedvező feltételeket teremtett az elmúlt évek lendületes társadalmi-gazdasági fejlődése, jó politikai légköre. Az ipari, mezőgazdasági üzemek és vállalatok önállóságának és felelősségének növekedése hozzájárult ahhoz, hogy előrehaladt a tudomány közvetlen bekapcsolódása gazdasági feladataink megoldásába.

[1] A dokumentumhoz a következő, 1969–1975 tényszámait tartalmazó mellékletek készültek: A kutatásfejlesztés főbb adatainak alakulása; A kutatásfejlesztés struktúrája (százalékban); A kutatásfejlesztési ráfordítások pénzügyi forrásai; A kutatóhelyek számának, valamint az ott foglalkoztatottak számának alakulása; A tudományos munka néhány főbb mutatószáma. Lásd: A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Tudománypolitikai Irányelveinek végrehajtása és a további feladatok. Kossuth Könyvkiadó, 1978. 404–407. old.

[2] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 355–367. old.

1. A tudománypolitikai irányelveknek megfelelően előbbre léptünk a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásában, szorosabbá vált és elmélyült a termelő üzemek és a kutatóhelyek kapcsolata. Kutatóink fokozott figyelemmel fordultak a társadalmi és gazdasági fejlődés tudományos közreműködést igénylő feladatai felé. Részvételükkel új termelési kultúrák alakultak ki hazánkban, pl. a petrolkémiai, a gumi-, a jármű- és az elektronikai iparban; létrejött a számítástechnikai ipar; jelentős eredmények születtek a növénytermesztési és állattenyésztési nemesítőmunkában; komplex mezőgazdasági termelési rendszerek honosodtak meg. Néhány tudományterületen sikerült nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő eredményeket elérni. A társadalomtudományok terén növekedett a szocialista társadalom fejlődésének törvényszerűségeit feltáró kutatások aránya, s e kutatómunka eredményei számottevő segítséget adtak fontos politikai döntések megalapozásához, a társadalmi tudat formálásához. A tudományok művelői jelentős szerepet vállaltak a közművelődési és közoktatási feladatok megoldásában, a tudományos ismeretek, a marxizmus–leninizmus terjesztésében.

Nem sikerült számottevően összpontosítani a szellemi és anyagi erőforrásokat a legfontosabb feladatokra. Még mindig nem vesszük eléggé figyelembe a nemzetközi tudományos munkamegosztás lehetőségeit, s hatnak az autark szemlélet maradványai is.

Az anyagi és szellemi erőforrások hatékonyabb felhasználását fékezte, hogy a hosszabb távlatú, nagy kutatásigényű társadalmi, gazdasági fejlesztési célok csak egyes területeken fogalmazódtak meg. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy nem sikerült egyértelműen meghatározni a nem fejlesztendő, illetve visszafejlesztendő kutatási területeket.

2. A kutatási-fejlesztési ráfordítások növekedési üteme mintegy kétszeresen haladta meg a nemzeti jövedelemét. A ráfordítások hat év alatt megduplázódtak: 1975-ben kutatásra és fejlesztésre csaknem 14 milliárd forint, a nemzeti jövedelem mintegy 3,5 százaléka[3] állt rendelkezésre.

A kutatási ráfordítások felhasználása nem volt eléggé koncentrált, ezért a jelentős növekedés ellenére a kutatás-fejlesztés anyag- és műszerellátottsága nem javult kellően; a beruházások részaránya a ráfordításokon belül nem emelkedett.

A tudománypolitikai irányelvekkel ellentétben 1969 után is a kutatóbázis extenzív fejlődése volt a meghatározó.

[3] A nemzeti jövedelem kimondottan kutatásra és fejlesztésre fordított részaránya ennél kisebb, óvatos becslések szerint mintegy 2,6 százalék. A 3,5 százalék magában foglalja a fenntartási és egyéb költségeket is. Öt év alatt, 1975–1980 között a kiadások elérték a 94 milliárd forintot, éves átlagban csaknem tíz százalékkal emelkedtek. Egy időben több mint harmincezer kutatási témán, fejlesztési feladaton dolgoztak.

A kutatás és fejlesztés területén foglalkoztatottak száma jelentősen emelkedett, 1975-ben több mint 80 000 fő dolgozott ezen a területen. A kutatók teljesítményének olyan mutatói, mint pl. a publikációk, újítások száma, általában stagnáló, illetve csökkenő tendenciát mutatnak. Számottevően nőtt a kutatóhelyek száma is, annak ellenére, hogy néhány kutatóhelyet összevontak, néhány más kutatóintézetet pedig vállalati keretekbe integráltak. Az extenzív fejlődés részben azzal is összefügg, hogy több oktatási intézményt főiskolává minősítettek át, és új ágazati szervezési intézeteket hoztak létre. Ezekkel is bővült a statisztikai megfigyelés alá vont kutatóhelyek száma.

A kutatóbázis szerkezetében az irányelveknek megfelelően nőtt a társadalomtudományok és szerény mértékben a vidéki és az egyetemi kutatások részaránya.

A kutatóbázison belül az egyetemi kutatások helyzete a legkedvezőtlenebb, mely több helyen már a korszerű oktatás feltételeit, a távlati szakemberképzési feladatok végrehajtását is veszélyezteti. Az egyetemek részesedése indokolatlan mértékben elmarad, mind az egy kutatóra jutó kutatási ráfordítások, mind a külföldi tanulmányutak terén. Továbbra is megoldatlan az egyetemeken összpontosuló szellemi kapacitás tervszerű és intézményes bekapcsolása a kiemelt kutatási feladatok megoldásába.

3. A kutatói káderállomány összességében kedvező irányban fejlődött. Nőtt a kutatók szakmai és ideológiai felkészültsége, tehetséges fiatalok kapcsolódtak be a kutatómunkába.

Számos intézkedés ellenére nem sikerült növelni a kutatói mobilitást. A különböző szervezeti típusú – vállalati, akadémiai, egyetemi – kutatóhelyeken dolgozó kutatók érdekeltségi viszonyai (pl. jövedelem, tudományos fokozat szerzése, külföldi tanulmányutak lehetősége) sok esetben nincsenek összhangban alapvető tudománypolitikai céljainkkal.

A tudományos közélet egészében véve egészségesen fejlődött. Tudománypolitikai kérdésekben kritikusabbá és önkritikusabbá vált a kutatók szemlélete, közéleti feladatvállalásaikat a felelősség és igényesség jellemezte. A tudományos közélet javulását ugyanakkor több tényező gátolja. A szubjektivizmus, a személyi ellentétek, a szakmai féltékenység egyes esetekben még mindig meghatározó szerepet játszhatnak. Ezekkel a jelenségekkel szemben a pártszervezetek egy része sem lép fel elég következetesen. Tudományos életünkben még mindig vannak. és esetenként ma is kialakulhatnak monopolhelyzetek. Nem kielégítő a tudományos teljesítmények és a tudományos eredmények alkalmazásának kritikai értékelése, illetve elismerése.

A tudományos minősítés intézményes keretei az irányelvek szellemében fejlődtek. A benyújtott disszertációk többségének témája összhangban volt a tár-

sadalmi igényekkel, a színvonal emelkedése azonban elmaradt a kívánatostól, különösen a doktori fokozatok vesztettek korábbi tudományos értékükből. Az alkotás, kollektív munka, tézisek alapján történő tudományos minősítés formái kialakultak, de még nem elég széles körű az alkalmazásuk, s így a tudományos életre gyakorolt hatásuk sem megfelelő.

A tudományos minősítések száma és növekedési üteme tekintetében indokolatlanul nagyok az aránytalanságok az egyes tudományterületek között.[4] A tudományos fokozatok megszerzésének lehetőségei különösen kedvezőtlenek a vállalati kutatóhelyeken dolgozó kutatók számára. Szemléleti okok miatt is hátrányos helyzetben vannak a kutatók a műszaki és az agrártudományok területén: nincs megfelelően elismerve az adaptációs tevékenységhez, valamint a licencek továbbfejlesztéséhez nélkülözhetetlen tudományos munka.

4. Nemzetközi tudományos kapcsolataink jelentősen bővültek. Kedvezően hatott a nemzetközi tudományos kapcsolatok kibontakozására a nemzetközi helyzet alakulása, és a szocialista országok gazdasági együttműködésében bekövetkezett fejlődés.

Nagyszámú közös kutatási és fejlesztési témát fogadtak el a szocialista országok sokoldalú együttműködési programjaiban. Ezek realizálása azonban – a lassú és nehézkes szervezés, esetenként érdekellentétek miatt – még csak kezdeti szakaszban van, s az együttműködés korszerű formái (közösen működtetett laboratóriumok, intézetek, közös kutatások stb.) még alig alakultak ki.

Részt veszünk a szocialista országok testvérpártjainak ideológiai együttműködése alapján kibontakozott társadalomtudományi kutatásokban. Előrehaladás történt a közös politikai célokból fakadó feladataink kutatása, egymás társadalomépítő tapasztalatainak jobb megismerése, a szocialista társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek feltárása terén.

A nemzetközi tudományos kapcsolatok irányítása mindeddig nem vált a tudományirányítás szerves részévé, a legfontosabb irányító szervek munkája e területen nem kellően összehangolt. Nem koncentráltunk a számunkra legfontosabb kutatási irányokra, s így a nemzetközi együttműködés nem csökkentette megfelelően a hazai kutatási igényeket, az autarkia maradványainak megszüntetésében szerepe elmaradt a szükségestől. A nagyszámú tanulmányút tapasztalatait nem hasznosítjuk kellően. A nemzetközi tudományos kapcsolatok ügyintézése feleslegesen bonyolult, bürokratikus.

5. A tudománypolitikai irányelvek nyomán számos változás történt a tudományirányítás rendszerében: létrejött a Minisztertanács Tudománypolitikai Bi-

[4] A tudományos fokozatok megoszlásával kapcsolatos legfrissebb statisztikai adatok megtalálhatók: Tudományos kutatás 1977. Központi Statisztikai Hivatal 1979. március 8. (Statisztikai Időszaki Közlemények, 444. k. 32–34. old.)

zottsága[5], kialakult a tudományági koordináció rendszere; megkezdődött az Akadémia reformja[6]; a tudományirányítás fontos eszközévé vált a kutatás-fejlesztés tervezési, finanszírozási, gazdálkodási rendszere.

A kialakított irányítási rendszer alapvetően jól szolgálta a kutatási, fejlesztési célok és a társadalmi igények összhangjának erősítését, javította a kutató-fejlesztő munka tervszerűségét.

a) A kutatás-fejlesztés tervszerűségének fokozásában jelentős szerepe volt az 1972-ben elfogadott Országos Távlati Tudományos Kutatási Tervnek (OTTKT)[7], amely meghatározta a távlati céljainkat szolgáló kiemelt kutatási fő irányokat, és a népgazdaság alapvető fejlesztési irányaihoz kapcsolódó kutatási célprogramokat. A különböző tárcák, főhatóságok és kutatóhelyek középtávú tervezőmunkája javult.

A tudományos kutatás és fejlesztés tervszerűségének fokozásában elért eredmények azonban még nem kielégítőek. Nem alakult ki kívánatos kölcsönhatás és összhang a társadalmi-gazdasági fejlődés fő irányai, a tudományfejlődési tendenciák és a tudományos kutatás-fejlesztés távlati céljai, valamint a nemzetközi tudományos együttműködés és a hazai kutatások között. A gazdaságfejlesztési terveknek csupán közvetett hatásuk van a kutatás-fejlesztésre.

b) A finanszírozási és gazdálkodási rendszer jól szolgálta a kutató-fejlesztő tevékenység anyagi megalapozását, és a tervcélok megvalósításának fontos eszköze volt. A gazdasági szabályozórendszer fokozta a kutatóhelyek önállóságát, nagyobb kezdeményezőkészségének kibontakoztatását. Egyszerűsödött, rugalmasabbá vált a kutató-fejlesztő tevékenység finanszírozása, és a kutatóhelyek pénzgazdálkodása. Létrejöttek a kutatásirányító főhatóságok központi pénzalapjai, amelyek fokozott lehetőséget teremtettek a kutatómunka pénzügyi befolyásolására.

A jelenlegi finanszírozási és gazdálkodási rendszer ugyanakkor eltérő érdekeltségi viszonyokat teremtett a vállalatszerűen működő, a költségvetésből gazdálkodó önálló kutatóintézetek és az egyetemi kutatóhelyek számára, egyes területeken helytelenül orientál. Nem ösztönöz kellően a kiemelt témákra való koncentrálásra, más esetekben viszont az indokoltnál erőteljesebben ösztönöz szolgáltatásra és termelésre. A tematikai és pénzügyi tervek nincsenek kellően összehangolva. A kutatási eredmények gyakorlati hasznosításában a kutatók

[5] 2020/1969. (VII. 1.) Korm. sz. határozat Tudománypolitikai Bizottság létesítéséről. (Határozatok Tára Gyűjtemény 1952–1973. 137–138. old.) A bizottság jogállását azóta újraszabályozta a Minisztertanács 1016/1978. (VI. 10.) sz. határozata a Tudománypolitikai Bizottság feladatköréről, hatásköréről és működéséről. (Magyar Közlöny, 1976. 36. sz. 381–383. old.)

[6] Lásd az 1979. évi 6. sz. törvényerejű rendeletet a Magyar Tudományos Akadémiáról. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1979. 64–65. old.)

[7] 1012/1972. (IV. 27.) sz. minisztertanácsi határozat az 1971–1985 közötti időszakra szóló Országos Távlati Tudományos Kutatási Tervről. (Ugyanott, 1972. 451–460. old.)

és a felhasználók kölcsönös érdekeltsége még nem alakult ki. Nincs megnyugtatóan megoldva a mezőgazdaságban a kutatás-fejlesztés finanszírozása, ugyanis a mezőgazdasági termelés után műszaki fejlesztési alap nem képződik, a központi – költségvetési – támogatás összege pedig 1968 óta változatlan.

c) A kutatás és fejlesztés irányításának szervezete a tudománypolitikai irányelvekben megfogalmazott elveknek megfelelően fejlődött, jól szolgálta tudománypolitikai céljaink megvalósítását.

Az irányítás tervszerűségének fokozása, az OTTKT megvalósítása egyre inkább a témák és programok szerinti irányítás követelményeit helyezte előtérbe. A tudományági koordináció szerepe fokozatosan csökkent. Csak a társadalomtudományoknál növekedett a tudományági koordináció érvényesítése iránti igény, elsősorban a bázis széttagoltsága, a kutatások egységes koordinálásának és ideológiai orientálásának biztosítása érdekében. Az irányítás szervezeti rendszerében a kutatóhelyeket felügyelő főhatóságok szerepének növelése, illetve tevékenységük összehangolása vált az irányítómunka szükséges módszerévé.

A tudományirányítás az elmúlt időszakban nem tudott elég hatékonyan orientálni a legfontosabb kutatási-fejlesztési feladatok megoldására. Ebben számos tényező játszott közre: a tudományirányításban igen sok szerv vesz részt, s közöttük az együttműködés és koordináció nem kielégítő; a kutatás és fejlesztés jelentősebb területeinek legfelsőbb szintű állami irányítása is megosztott; nem kellően tisztázottak a tudománypolitikai kérdésekben érdekelt különböző kormánybizottságok együttműködési formái, a munka elosztása; nem tagjai a Tudománypolitikai Bizottságnak jelentős kutatóhelyeket felügyelő tárcák (Kohó- és Gépipari Minisztérium, Nehézipari Minisztérium) vezetői.

6. A tudományos kutató-fejlesztő munka és az irányítás információ-ellátásában jelentős eredményeket értünk el. Fejlődtek a kutatóhelyek tematikai jellegű informálódásának lehetőségei, elkezdődött a kutatási-fejlesztési témák országos nyilvántartása, korszerűsödött a kutatásstatisztika, megkezdődött a társadalomtudományi információs rendszer létrehozása. Az egységes kutatási-fejlesztési információs rendszer kiépítésének azonban nincs világosan megfogalmazott koncepciója. Gátolja a tudományágakon belüli és tudományágak közötti együttműködést és a koordináció továbbfejlesztését, hogy nem kielégítőek a kölcsönös tájékoztatás és tájékozódás feltételei. A növekvő mennyiségű információ szolgáltatásához nincsenek korszerű eszközeink, nincs elegendő és korszerű ismeretekkel rendelkező szakemberünk. Az e célra fordított anyagi eszközök szétforgácsolódtak. Lényegében megoldatlan és koordinálatlan a nemzetközi információs rendszerekhez való kapcsolódásunk.

7. A tudomány és a gyakorlat szervesebb kapcsolatának megteremtésében, a népgazdasági igények jobb kielégítésében a műszaki és agrár kutató-fejlesztő tevékenységnek van a legnagyobb szerepe. (A műszaki és agrár kutatás-fej-

lesztés alatt értendő minden olyan kutatás – tudományágaktól függetlenül –, amely megalapozza, illetve közvetlenül elősegíti a műszaki haladást a népgazdaságban, elsősorban az iparban és a mezőgazdaságban.)

a) A műszaki és agrár kutató-fejlesztő munka a gazdaságpolitikai célokhoz igazodva hatékonyan segítette elő a gazdaságfejlesztési tervek megvalósítását, különösen ott, ahol központi fejlesztési programokhoz vagy nemzetközi gazdasági együttműködéshez kapcsolódott.

Jelentős mértékben fejlődött a műszaki és agrár kutatási-fejlesztési feladatokat ellátó kutatóbázis, illetve ennek teljesítőképessége. Eredményesek voltak az elmúlt időben végrehajtott termelési-kutatási szervezeti integrációk, valamint a különböző célok érdekében létrehozott kutató-fejlesztő-termelő társulások.

b) A kutatási eredmények gyakorlati alkalmazása legeredményesebb a trösztöknél és nagyvállalatoknál volt. A gyártmány-(fajta-) fejlesztéssel összefüggő kutatási eredmények nagy hányada felhasználásra került. Nem kielégítő ugyanakkor a technológiai kutatások aránya.

A kutatási-fejlesztési eredmények gyakorlati hasznosításában 1969 óta elért előrelépés ellenére még ma sem mondhatjuk el, hogy minden vállalat jelentőségének megfelelően kezeli a műszaki fejlesztés feladatait. A vállalatok műszaki fejlesztési alapjuk jelentős részét nem használták fel az elmúlt időszakban. A termelő szervezetek egy része még mindig óvakodik az új tudományos eredmények bevezetésével járó kockázatvállalástól, a korszerű termékek gyártásának bevezetésétől, a modern technológiai eljárások alkalmazásától, s az ezzel járó új üzem- és munkaszervezési feladatok megoldásától.

c) A licencvásárlás – különösen a mezőgazdaságban – jelentősen növekedett, tartalmilag sokat fejlődött. Mind az iparban, mind a mezőgazdaságban a fejlesztés nagy jelentőségű eredményei jórészt a külföldi tudományos-műszaki újdonságok sikeres adaptálásából származtak. A licencvásárlás és -hasznosítás azonban a fejlődés ellenére is elmarad lehetőségeink és a gazdasági adottságaink által megkövetelt mérték mögött. A nagyon széles kutatási tematika – főleg az iparban – és az ezen alapuló értékrendszer, nem segíti elő a licencvásárlások fokozását, sőt sok esetben kifejezetten ellene hat. A licencek és új gyártási eljárások még szélesebb körű alkalmazását fékezte megszerzésük tervszerűtlensége és az engedélyezést megelőző bürokratikus egyeztetési eljárás. Nem biztosított a licencvásárlás és a hazai kutatás érdemi egybevetése, versenyeztetése, azok egymást kiegészítő alkalmazása.

8. A tudománypolitikai irányelveknek a társadalomtudományok kiemelt fejlesztésére vonatkozó megállapításai egészében véve érvényesültek.

Növekedett a társadalomtudományok súlya, s kedvező irányú változás következett be a kutatások tematikájában: javult a mai, aktuális kérdések, mindenekelőtt a szocialista társadalom fejlődési törvényszerűségeinek feltárására irányuló

kutatómunka részaránya, amelyben jelentős szerepet játszottak az OTTKT országos és tárcaszintű fő irányai mellett a KB Agitációs és Propaganda Bizottságának a X. és XI. kongresszus után megfogalmazott középtávú témaajánlásai.[8]

A társadalomtudományi kutatómunka fejlődését alapvetően meghatározta az elmúlt évek kedvező politikai légköre, a politika és a tudomány között kialakult jó kapcsolat. A kutatók bátrabban és általában felelősségteljesebben nyúltak korábban „kényesnek" tartott problémákhoz, s a társadalomtudományok egészében véve ma sokkal árnyaltabb képet és mélyebb elemzést nyújtanak szocialista társadalmunkról, mint bármikor korábban.

A marxizmus–leninizmus pozíciói a társadalomtudományokban megerősödtek. Összefüggő antimarxista nézetrendszer jelenlétéről, hatásáról nem lehet beszélni. Emelkedett a kutatások általános elméleti színvonala, elmélyült a társadalomtudományok művelőinek marxista elméleti felkészültsége és társadalomtudományi kultúrája is, új kutatási irányok és vizsgálati módszerek jelentek meg és terjedtek el, sokszínűbbé váltak a társadalomtudományi kutatások.

A kedvező irányú változások ellenére a kutatások belső struktúrája és a kutatói kapacitás koncentrációja még mindig nem kielégítő. Az általános elméleti módszertani gazdagodás, a kutatás sokszínűbbé válása, új területekre való kiterjedése sem volt problémamentes. A szélesebb körű elméleti módszertani tájékozódás esetenként együtt járt ideológiai elbizonytalanodással, és egyes polgári elméletek és módszerek nem elég kritikus átvételével. Megoldatlan a nem főhivatású kutatóhelyeken dolgozók bevonása a kiemelt feladatok munkálataiba.

9. A tudománypolitikai irányelvek végrehajtásában a pártszervezetek és a különböző szintű pártszervek eredményes munkát végeztek. Egyre jobban támaszkodnak a tudományos kutatások eredményeire, fokozottabban igénylik a tudomány, a tudósok aktív részvételét a társadalmi élet legkülönbözőbb területeit érintő politikai döntések tudományos megalapozásában. A tudományos élet pártirányítása a pártmunka szerves részévé vált, tartalmában és szervezetében is fejlődött, gazdagabb és hatékonyabb lett.

II

Az MSZMP Központi Bizottsága által 1969-ben elfogadott tudománypolitikai irányelvek megvalósításának folyamatában fejlődött, és jelentős eredményeket ért el a tudományos alkotómunka, növekedett a tudomány társadalmi szerepe, javult a párt- és állami szervek tudományirányító tevékenysége. A tudományos kutatás-fejlesztés következetesebben és tervszerűbben szolgálta a szocialis-

[8] Erről lásd a 47. sz. dokumentum 1. sz. jegyzetét.

ta építés gyakorlatát, közvetlenebbül járult hozzá társadalmi, gazdasági céljaink megvalósításához. Az irányelvek kiállták a gyakorlat próbáját, és továbbra is alapját képezik pártunk tudománypolitikájának, az előttünk álló feladatok megoldásának.

A következő években az a feladat, hogy meggyorsítsuk a Központi Bizottság tudománypolitikai irányelveinek végrehajtását, és az új igényeknek, a változó követelményeknek megfelelően biztosítsuk a céljaink eléréséhez szükséges feltételeket.

1. A kutatóbázis kellő alapot biztosít a fejlett szocialista társadalom építéséből a tudományra háruló egyre növekvő feladatok megoldásához, további fejlesztését a hatékonysági követelmények fokozott érvényesítésével kell biztosítani.

a) A tudomány növekvő társadalmi szerepe és jelentősége szükségessé teszi, hogy hosszabb távon érvényesüljön az irányelvek azon megállapítása, miszerint a kutatási-fejlesztési ráfordításoknak a nemzeti jövedelem növekedését meghaladó ütemben kell növekedniük.

A kutatómunkában és a kutatóbázis fejlesztésében a rendelkezésre álló erőforrások hatékonyabb hasznosítása, a fejlődés minőségi vonásainak előtérbe állítása a feladat. Vissza kell szorítani azokat a törekvéseket, amelyek a kutatási ráfordítások indokolatlan növelésére irányulnak, illetve azokat a nézeteket, amelyek az új feladatokat csak a kutatói kapacitás bővítésével és pótlólagos anyagi eszközök bekapcsolásával vélik megoldhatónak.

A kutatóbázis fejlesztési igényei és a rendelkezésre álló erőforrások közötti összhang megteremtése megköveteli a kutatóbázis intenzív fejlesztéséhez szükséges feltételek kialakítását. Javítani kell a kutatóhelyek korszerű eszközökkel történő ellátását, technikai felszereltségét. A kutatási-fejlesztési ráfordításokban növekedjen a beruházások – ezen belül a gép, műszerberuházások – részaránya. Meg kell akadályozni a felesleges műszerkapacitások kiépítését, javítani kell a műszerkihasználást.

b) A kutatás-fejlesztés hatékonysága fokozásának egyik legfontosabb eszköze a kutatóbázis szelektív fejlesztése. A kutató-fejlesztő tevékenység témaköre adottságainkhoz, lehetőségeinkhez és az eredményes kutatás követelményeihez képest indokolatlanul széles. A tudományos kutatásban a problémák megoldásához szükséges ráfordítások „kritikus tömege" minden területen rendkívül gyorsan nő, ezért a kutatás változatlanul széles spektrumban történő továbbfejlődése meghaladja az ország gazdasági lehetőségeit, az erőforrások szétforgácsolásához, a kutatói kapacitás teljesítőképességének, versenyképességének csökkenéséhez vezet. A kutatóbázis fejlesztése során a szelekció következetesebb érvényesítésére kell törekedni. A kutatóhelyeket feladatra orientáltan, elsősorban a társadalmi, gazdasági céljaink, valamint a tudomány belső fejlődéséből fakadó feladatok megoldásának igényei, és a tudományos tradícióink

messzemenő figyelembevételével kell fejleszteni. Fokozottabban kell élni a nemzetközi tudományos együttműködésben rejlő lehetőségekkel.

A szelektív fejlesztés folyamatában a kiemelt kutatási irányok mellett lesznek olyan kutatások, amelyeknél csak szinten tartást tudunk biztosítani, illetve olyanok, amelyek visszafejlesztését kell napirendre tűzni. A konkrét döntéseket alapos előkészítés után, a kutatómunka sajátosságaira és a felmerülő emberi problémákra körültekintően ügyelve, fokozatosan kell végrehajtani.

c) A kutatómunka hatékonyságának fokozása szükségessé teszi, hogy anyagi és szellemi erőforrásainkat a társadalmilag és gazdaságilag legfontosabb feladatokra összpontosítsuk. Ez a követelmény azt igényli, hogy egy-egy témára annyit költsünk, amennyi annak eredményes műveléséhez, a kutatások gyors elvégzéséhez szükséges. Az erőforrások koncentrálásával törekedni kell a kutatóhálózat jelenlegi széttagoltságának és merevségének csökkentésére, nemzetközileg is versenyképes kutatási kapacitások kialakítására.

Elő kell segíteni az egyes kutatási programok végrehajtására szerveződő céltársulások, egyesülések létrejöttét különböző kutatóhelyek és vállalatok között. Tovább kell fejleszteni, hatékonyabbá kell tenni a kutatóhelyek közötti, valamint kutatóintézetek és termelőszövetkezetek közötti kapcsolatokat. A gazdasági szabályozás eszközeivel is ösztönözni kell a kutatók és a kutatási eredményeket felhasználók jobb együttműködését. Meg kell teremteni a közös érdekeltséget, esetenként a kölcsönös kockázatvállalást a kutatási eredmények alkalmazásában, a közép- és hosszú távú kutatási és fejlesztési feladatok vállalásában.

d) A kutatóbázis struktúrájának fejlesztését a kutatási programok elsőbbsége alapján kell megvalósítani, a további kiemeléseket (vidék, egyetemi kutatások, társadalomtudományok stb.) pedig ezzel összhangban kell biztosítani. Kiemelten kell fejleszteni a termelőerők fejlődését legközvetlenebbül és leghatékonyabban szolgáló vállalati kutatóhelyeket. E feladat megoldását indokolt esetben az önálló intézetek termelő vállalatokba való integrálásával is segíteni kell. A kutatóbázis strukturális változtatásának másik súlyponti területe a felsőoktatási – elsősorban egyetemi – kutatások fejlesztése. Különösen fontos, hogy egyetemeinken a tudományos haladást széleskörűen figyelemmel kísérjék, hogy a káderutánpótlás képzése sokoldalú és korszerű ismeretanyagra támaszkodjon. Az ehhez szükséges feltételeket az egyetemek és főiskolák fokozott anyagi támogatásával biztosítani kell. Gondoskodni kell az egyetemeken koncentrált tudományos kapacitás folyamatos megrendelésekkel történő jobb hasznosításáról, és – ahol erre a feltételek adottak – tervszerű bekapcsolásáról a kiemelt kutatási feladatok megoldásába.

Biztosítani kell a tudomány távlati fejlődése szempontjából nélkülözhetet-

len alapkutatások fejlődését. Az alapkutatásra fordított eszközök a jövőben a kutatási-fejlesztési ráfordításokkal arányosan növekedjenek.

2. A tudományos kutatás és fejlesztés területén a káderpolitikai alapelvek eddigieknél következetesebb érvényesítésére kell törekedni.

a) A kutatói létszám további növelése – néhány tudományterülettől eltekintve – nem indokolt. Ugyanakkor biztosítani kell a társadalmi és gazdasági, illetve a kutatási-fejlesztési célokkal összhangban álló, nagyobb mérvű kutatói mobilitás feltételeit. Fokozni kell a kutatómunkával szembeni igényességet, a minőségi követelményeket. Magasabb színvonalra kell emelni a kutatók szakmai-tudományos felkészültségét, ideológiai-politikai képzettségét, összehangoltabbá kell tenni a képzés és továbbképzés rendszerét. A különböző típusú kutató-fejlesztő helyeken dolgozók munkájának anyagi, erkölcsi és tudományos elismerésében mutatkozó indokolatlan különbségeket csökkenteni kell.

b) Tovább kell fejleszteni a tudományos közélet demokratizmusát, kritikai szellemét, a szakmai nyilvánosság szerepét a tudományos eredmények értékelésében. A tudományos közéleti és szakmai-vezetői funkciók demokratikusabb és szélesebb körű megosztása révén is fel kell lépni a tudományos monopóliumok káros hatásaival szemben. Vissza kell szorítani a tudományos közéletben helyenként jelentkező szubjektivizmust, s azt a szemléletet, amely szerint tudományos igényű munka csak a főhivatású kutatóhelyeken folyhat.

Gondoskodni kell arról, hogy a tudományos eredmények alkotó alkalmazása, a vásárolt licenciák továbbfejlesztését szolgáló kutatások megfelelő tudományos elismerésben részesüljenek. A tudományos közvéleményben az ilyen jellegű kutató-fejlesztő munka jelentőségének megfelelő megbecsülést kapjon

A tudományos közélet fejlesztése révén is elő kell segíteni a kutatók nagyobb fokú és szélesebb körű, a tudományos életen túlmutató társadalmi-közéleti aktivitását. Erősíteni kell a tudomány, a tudomány művelőinek részvételét társadalmi, gazdasági céljaink meghatározásában.

A tudományos minősítő munkában emelni kell a követelményeket, a korábbinál jobban figyelembe kell venni a jelöltek tudományos munkásságának egészét, csökkenteni kell a disszertációcentrikusságot. Azoknál a főhivatású kutatóknál, akik a tudományos fokozat megszerzését követően nem végeznek értékelhető tudományos alkotó munkát, élni kell a fokozat megvonásának lehetőségével. Változtatni kell azon a gyakorlaton, hogy egyes állások betöltését feleslegesen tudományos fokozathoz kötik. A tudományos minősítés problémáiról szakmai körökben nyilvános vitát kell indítani, és ennek figyelembevételével átfogó javaslatokat kell kidolgozni.

3. Nemzetközi tudományos kapcsolataink további fejlesztése a társadalmi, gazdasági előrehaladásunkhoz szükséges tudományos és műszaki ismeretek biztosításának és a hazai kutatóbázis megfelelő irányú fejlődésének egyaránt elen-

gedhetetlen feltétele. A külgazdasági politika irányelveivel összhangban ki kell dolgozni a nemzetközi tudományos kapcsolatok fejlesztési irányaira és tudományági arányaira, fő céljaira vonatkozó alapelveket. A szocialista és tőkésországokkal kialakítandó tudományos kapcsolataink fejlesztése egységes tervek alapján történjen, de merev relációs arányok kialakítására továbbra sem kell törekedni. A nemzetközi tudományos kapcsolatok irányítását azok a szervek lássák el, amelyek a hazai kutatási tevékenységet is irányítják.

a) Szélesíteni és hatékonyabbá kell tenni a tudományos és műszaki együttműködést a szocialista országokkal. A KGST-tagországok együttműködése keretében kialakított közös kutatási témákba nagyobb tervszerűséggel, a hazai kutatás-fejlesztés feladataival összhangban kapcsolódjunk be. Szorgalmazzuk a hatékonyabb együttműködési formák alkalmazását, a licencforgalom bővítését. Biztosítani kell a nemzetközi tudományos és gazdasági kapcsolatok irányításának összehangolását. A szocialista országokkal folytatott tudományos együttműködés feltételeinek javítása, a tanulmányútkeretek bővítése érdekében kölcsönös intézkedéseket kell kezdeményezni. A társadalomtudományi együttműködésben az elsődleges figyelmet továbbra is a közös társadalmi-politikai céljainkból fakadó feladatok kutatására, a szocialista társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek feltárására, egymás társadalomépítő tapasztalatainak jobb megismerésére kell fordítani, ezzel is hozzájárulva a nemzetközi ideológiai harcban elfoglalt pozíciónk erősítéséhez.

b) A fejlett tőkés országokkal kialakult tudományos kapcsolataink fejlesztése során elsősorban a műszaki fejlesztés igényeinek megfelelően kell a jelenlegi tudományági arányokat módosítani. Bővíteni kell emellett a kapcsolatokat mindazokon a tudományterületeken is, ahol a hazai kutatás-fejlesztés feladatai azt szükségessé és indokolttá teszik.

c) A fejlődő országokkal fenntartott tudományos kapcsolatainkat gazdasági együttműködésünk fejlődésével arányban kell fokozni, növelve részvételünket szakemberszükségletük és tudományos kutatási igényeik kielégítésében is.

4. A tudományok gyors fejlődése, a növekvő társadalmi, gazdasági követelmények, a kutató-fejlesztő munka változó feltételei és feladatai a tudományirányítás állandó tökéletesítését teszik szükségessé. Az állami tudományirányítás továbbfejlesztése elsősorban a tartalmi feladatok (a kutatás-fejlesztés tervezésének, finanszírozásának, gazdasági szabályozórendszerének stb.) magasabb színvonalú ellátását igényli, s nem teszi szükségessé a jelenlegi szervezeti rendszer lényegesebb módosítását.

Gondoskodni kell arról, hogy tudományirányítási rendszerünk jobban igazodjon az egyes tudományágak, az irányítandó területek, valamint a kutatási-fejlesztési feladatok eltérő sajátosságaihoz. A tudományági koordinációt csak a társadalomtudományok terén indokolt fenntartani, s fokozatosan át kell tér-

ni a kutatási programok szerinti irányításra, tovább erősítve a tárcák és főhatóságok irányító szerepét. Ennek megfelelően kell továbbfejleszteni a kutatás-fejlesztés tervezési és finanszírozási rendszerét is.

a) Ki kell alakítani a kutatás-fejlesztés tervezésének rendszerét, ennek során szoros kapcsolatot és összhangot kell teremteni a népgazdasági tervezéssel. A középtávú tervidőszakokra is meg kell határozni a kutatás-fejlesztés előtt álló alapvető célokat, a kutató-fejlesztő munka erőforrásait és azok nagyságát, kívánatos belső arányait (alapkutatások, konkrét gazdasági célra irányuló kutatások, az OTTKT-témák és az azokon kívül folyó kutatások arányait stb.).

A népgazdasági tervezés során meg kell fogalmazni azokat a közép- és hosszú távú, nagy kutatásigényű feladatokat, amelyek a tudományos kutatás szelektív fejlesztéséhez megfelelő támpontul szolgálhatnak. A tervezőmunkában meg kell különböztetni a konkrét gazdasági célra irányuló kutatási feladatokat a közvetlenül nem a gyakorlati igényeket szolgáló, elméleti összefüggések feltárására irányuló kutatásoktól. E két alapvető kutatási típus tervezésében, ellenőrzésében különböző szempontokat és módszereket kell alkalmazni.

A tudományos kutatás és fejlesztés tervezésének továbbra is az OTTKT az egyik alapvető kerete. A társadalmi, népgazdasági igényekkel való fokozott összhang megteremtése érdekében időről időre felül kell vizsgálni az OTTKT-t, és a szükséges változtatásokat végre kell hajtani, különös tekintettel a termelési szerkezet korszerűsítésével és a külgazdasági politika irányelveivel összefüggő kutatási feladatokra. Létre kell hozni – az OTTKT-t alapul véve – a népgazdaság ötéves tervéhez igazodó középtávú kutatási-fejlesztési tervet. Szorosabb kapcsolatot kell teremteni a tematikai és pénzügyi tervezés között.

Az OTTKT célprogramjainak és fő irányainak tervezését az egyes témákért felelős szaktárcák irányítsák, együttműködve a tárcaközi koordinációban részt vevő tudományirányítási szervekkel, elsősorban az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottsággal (OMFB) és a Magyar Tudományos Akadémiával (MTA), támaszkodva a kutatómunka operatív szervezését végző programbizottságok, koordináló tanácsok munkájára. A vállalatok – ötéves tervük szerves részeként – készítsenek középtávú kutatási-fejlesztési terveket.

b) A kutatás-fejlesztés finanszírozási és gazdasági szabályozórendszerét úgy kell továbbfejleszteni, hogy az jobban szolgálja az anyagi és szellemi erők hatékony összpontosítását a legfontosabb kutatási feladatokra. A műszaki fejlesztési alapok központosított hányadát, illetve felhasználásának ágazati arányait az ötéves tervek előkészítése során a kutatási-fejlesztési feladatok, a középtávú tervben rögzített programok költségigényei alapján kell meghatározni.

Feladatfinanszírozást csak akkor kell alkalmazni, ha a feladatok, a kutatás és fejlesztés céljai egyértelműen meghatározhatók és ellenőrizhetők. Amennyiben ez nem oldható meg, úgy a szükséges ráfordításokat külön állami támoga-

tással, meghatározott időre és feltételek mellett kell biztosítani. Meg kell akadályozni, hogy formai feladatfinanszírozás címén intézményfinanszírozás történjen. Az alapkutatásban és az egyetemi kutatásban csökkenteni kell a formális követelményekhez kötött, bürokratikus finanszírozást és irányítást.

A gazdasági szabályozórendszer jobban ösztönözzön a kiemelt feladatok megoldására, a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásának meggyorsítására. Biztosítson megfelelő kereteket a kutatóhelyek és a termelő vállalatok közvetlen kapcsolatainak továbbfejlődéséhez, és segítse elő a hosszú távú tervcélok és feladatok jelenleginél jobb érvényesülését a kutatómunkában.

A műszaki fejlesztési alapok képzésének és felhasználásának elveit fenntartva, a képzési kulcsok módosításával kell gondoskodni arról, hogy a vállalatoknál képződő, kutatásra és fejlesztésre fordítható eszközök és a változó igények összhangban legyenek. Felül kell vizsgálni és korszerűsíteni kell a vállalati műszaki fejlesztési alapok felhasználását szabályozó előírásokat.

c) A kutatás-fejlesztés hatékonyabb irányításának alapvető feltétele a hazai kutatómunka és kutatóbázis helyzetére, fejlődésére és a nemzetközi tudományos haladásra egyaránt kiterjedő korszerű információs rendszer kialakítása és működtetése. Tovább kell fejleszteni a kutatásstatisztikát, létre kell hozni a kutatás-fejlesztés irányításának és a kutatómunka információellátásának korszerű technikával, képzett szakemberekkel ellátott, a nemzetközi együttműködésbe is szervesen bekapcsolható rendszerét.

d) A tudományos kutatás és fejlesztés irányításának meglevő szervezeti keretein belül az egyes szervek feladatköreinek pontosításával, a munkamegosztás és együttműködés fokozásával, a működésükhöz szükséges feltételek javításával kell biztosítani a sokrétű és egyre növekvő feladatok ellátását. A tudományirányítás hatékonyságának növelése érdekében rendezni kell a tudományirányító szervek, tárcák, főhatóságok feladatait, munkamegosztásukat és hatásköreik jogi szabályozását.

A Tudománypolitikai Bizottság (TPB) munkájában mindenekelőtt az elvi irányítást, a döntéshozatali tevékenységet, a tudománypolitika megvalósításának következetesebb ellenőrzését kell erősíteni. Az irányító tevékenységben kapjon nagyobb hangsúlyt a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásának elősegítése, a gazdaságpolitika és tudománypolitika, valamint a hazai kutatás és a nemzetközi tudományos együttműködés összehangolása, a kutatás-fejlesztés tervezési, finanszírozási, szabályozási rendszerének továbbfejlesztése. A széles körű munka átfogóbb és hatékonyabb irányítása érdekében szorosabb együttműködési formákat kell kialakítani a többi kormánybizottsággal. Módosítani kell a TPB összetételét, a jelentős kutatóhálózattal rendelkező tárcák vezetői legyenek tagjai a bizottságnak.

Tovább kell növelni a Magyar Tudományos Akadémia mint legfelsőbb

tudományos fórum és országos tudományirányító szerv szerepét és felelősségét. Az MTA vállaljon nagyobb részt a tudomány társadalmi szerepének növelésével kapcsolatos feladatok megoldásából. Tudományos kérdésekben a tudományirányító tárcák és főhatóságok előzetesen kérjék ki az MTA véleményét. Megkülönböztetett szerepet kell biztosítani az Akadémiának az alapkutatások és az egyes tudományágazatok gondozásában, s meg kell bízni a nemzetközi, nem kormányközi tudományos szervezetekben való magyar részvétel országos koordinálásával. Az akadémiai reform eddigi tapasztalatai alapján – a reform tartalmi kérdéseinek előtérbe állításával – javítani kell az együttműködést az MTA testületei és szakigazgatási szervei között.

A műszaki fejlesztési feladatokhoz közvetlenül kapcsolódó kutató-fejlesztő tevékenység országos irányításában, különösen a népgazdaság egészét vagy több ágazatát átfogó komplex feladatok koordinálásában fokozni kell az OMFB szerepét és felelősségét. Töltsön be központi szerepet a műszaki fejlesztési koncepciók kidolgozása mellett a licencpolitika kialakításában és továbbfejlesztésében, a szakmai információs rendszer kiépítésében és irányításában, valamint a nemzetközi tudományos-műszaki együttműködés koordinálásában, szocialista és tőkés relációban egyaránt. Fejlessze tovább munkastílusát, munkájában továbbra is támaszkodjon a szaktárcákra, a szakértői hálózatra, a kutatóhelyekre.

Fokozni kell a tudományirányításban részt vevő szaktárcák kezdeményezőkészségét és felelősségét saját kutatóhelyeik irányításában. Növelni kell a kutatóhelyek részvételét az ágazati fejlesztési koncepciók kialakításában. A szaktárcák feladata javaslatot tenni az országos távlati és középtávú kutatási feladatokra, illetve ezek továbbfejlesztésére és módosítására. Megbízás alapján továbbra is lássák el egyes országos kutatási-fejlesztési feladatok irányítását, illetve működjenek közre más tárcák által irányított kutatási témák munkálatainak koordinálásában. A szaktárcák irányító tevékenységében csökkenteni kell a bürokratikus elemeket, s fokozni kell ellenőrző szerepüket.

5. Tudománypolitikai feladataink között tényleges súlyának, gyakorlati jelentőségének megfelelő figyelmet kell fordítani a műszaki és agrár kutató-fejlesztő munkára.

a) A műszaki és agrár kutatást-fejlesztést elsősorban azokra a témákra kell koncentrálni, ahol egyrészt hagyományaink, adottságaink és lehetőségeink reális alapot adnak új, nemzetközileg is számottevő tudományos eredmények eléréséhez és azok gazdaságos hasznosításához; másrészt, ahol a termelési struktúra átalakításával, illetve a külgazdasági politika irányelveivel összefüggésben kiemelt fejlesztési célok, egyes ágazatok kutatási igényeit kell kielégíteni. Ezeknél a témáknál biztosítani kell a kutatástól az eredmények gyakorlati alkalmazásáig, a termelésbe való bevezetéséig tartó irányítási folyamat egységét. Nö-

velni kell a technológiai kutatások részarányát, elsősorban azokon a területeken, ahol az új gyártási eljárások bevezetésének hazai ipari háttere is biztosított.

b) A nemzetközi tudományos együttműködés szorosan kapcsolódjon a termelési együttműködésekhez, a szakosítási és kooperációs megállapodásokhoz. A termelési szerkezet átalakítása, ipari termékeink versenyképességének fokozása érdekében nagyobb mértékben kell a korszerű külföldi tudományos-műszaki eredmények adaptálására és az ezt szolgáló, követő kutatásokra berendezkednünk. Növelni kell a kutatási-fejlesztési tevékenység ráfordításain belül a licenc és gyártási eljárások vásárlására fordított összegek arányát. A kutatás-fejlesztés alapvető feladata, hogy elősegítse a külföldi kutatási eredmények átvételét, hazai alkalmazását, és – ahol lehetséges – továbbfejlesztését.

Létre kell hozni a licenciatevékenységnek a népgazdasági, műszaki fejlesztési érdekeket következetesebben érvényesítő koordinációs rendszerét. Ezzel összefüggésben ki kell alakítani a licenciavásárlás és -hasznosítás olyan információs, engedélyezési, nyilvántartási és értékesítési módját, amely a jelenleginél jobban segíti a külföldi műszaki-tudományos eredmények hasznosítását.

c) A kutatási eredmények alkalmazásának meggyorsítása érdekében nemcsak a tudománynak kell közelebb kerülnie a népgazdaság igényeihez, e téren a továbblépés fontos feltétele az ipari és mezőgazdasági üzemek műszaki fejlesztési tevékenységének tervszerűbbé tétele, a tudományos eredmények alkalmazása iránti igény, a fogadókészség fokozása. Tudatosítani kell, hogy a termelés hatékonysága növelésének egyik legjelentősebb tartaléka az új műszaki vívmányok, gyártási eljárások bevezetésében, a korszerű üzem- és munkaszervezési módszerek meghonosításában rejlik. A tudomány és a gyakorlat kapcsolatának erősítése érdekében szemléleti változásra, bátrabb kezdeményezésre van szükség a termelővállalatoknál, a kutatóknak pedig a korábbiaknál jobban kell figyelembe venniük a kutatási eredmények alkalmazásának konkrét vállalati lehetőségeit és adottságait.

6. A társadalomtudományok dinamikus fejlődésének alapfeltétele a tudomány és politika megfelelő kapcsolatának, összhangjának biztosítása és állandó megújítása. Ebből a szempontból különösen fontos feladata tudománypolitikánknak egyfelől a kutatási szabadság politikai és közéleti feltételeinek biztosítása, másfelől a kutatási szabadság és felelősség helyes értelmezésének érvényesítése a kutatók körében. Javítani kell a társadalomtudományi eredmények felhasználásának feltételeit a politikai döntésekben.

a) A marxizmus–leninizmus egyértelmű érvényesítését, pozícióinak erősítését a társadalomtudományok terén alapvetően a valóságos társadalmi folyamatok feltárásával, az új kérdések és a társadalomtudományok belső fejlődésével összefüggő elméleti-módszertani problémák marxista elemzésével és megvála-

szolásával kell biztosítani. E munka során hatékonyabbá kell tenni a társadalomtudományok területén jelentkező nem marxista nézetek elleni fellépést és vitákat is.

Ösztönözni kell az új kérdések megválaszolására irányuló társadalomtudományi kutatómunkát, különösen az általánosító jellegű, a marxizmus–leninizmus alkotó alkalmazását és továbbfejlesztését szolgáló kutatásokat. A társadalomtudományi kutatásokban az eddiginél tudatosabban vegyék figyelembe az eszmei nevelőmunka, valamint a nemzetközi ideológiai harc igényeit és követelményeit.

b) A társadalomtudományok terén is nagyobb erőket kell koncentrálni a kiemelt kutatási feladatokra. A társadalomtudományi kutatóhálózat fejlesztése során a mai társadalmi fejlődésünk törvényszerűségeinek feltárására alkalmas kutatási kapacitás növelése a fő feladat. Az országos és tárcaszintű fő irányok és a pártmegbízatások mellett időről időre tudományáganként is meg kell határozni az átfogó feladatokat. Javítani kell a tudományági koordinációt, az irányítást elsősorban a kiemelt kutatási feladatokra kell alapozni. Gondoskodni kell arról, hogy a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság rendelkezzen a hatékony irányításhoz szükséges eszközökkel.[9]

Fokozni kell az interdiszciplináris jellegű kutatások arányát, s a társadalomtudományi kutatóbázist alkalmasabbá kell tenni a komplex jellegű feladatok megoldására. Csökkenteni kell a társadalomtudományi kutatóbázis szétaprózottságát. Biztosítani kell, hogy a nem főhivatású kutatóhelyeken – elsősorban közgyűjteményekben – dolgozó kutatók bekapcsolódhassanak a kiemelt feladatok kutatásába.

Tovább kell fejleszteni és szervezettebbé kell tenni a társadalomtudományi társaságok tevékenységét.

7. A tudomány pártirányításának kialakult rendszere és módszerei lényeges változtatást nem igényelnek. A különböző szintű pártszervek testületei,

[9] A tudománypolitikai irányelvek alapján a társadalomtudományi kutatások irányításának és koordinálásának elősegítésére – mint a Tudománypolitikai Bizottság (TPB) albizottsága – 1969-ben létrejött a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság (TKB). Alapvető feladata lett a felsőbb pártszervek és testületek társadalomtudományokkal kapcsolatos állásfoglalásaiból és határozataiból fakadó állami feladatok koordinálása; a különböző szaktárcák és országos főhatóságok felügyelete alatt folyó társadalomtudományi kutatások irányításának összehangolása. Ugyancsak a TKB feladata a társadalomtudományokra vonatkozó állami határozatok előkészítése a kormány, illetve a TPB számára, azok végrehajtásának szervezése és ellenőrzése. A TKP állásfoglalásának formájában orientálja a társadalomtudományi kutatóhelyek felügyeletét ellátó tárcákat, és javaslatokat dolgoz ki a TPB számára a társadalmi tudományok országos jelentőségű kérdéseiről.

Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottság 1978. január 17-i ülésén foglalkozott a TKB tevékenységének tapasztalataival, amelynek alapján a TPB 30.002/1978. sz. határozatában jelölte ki a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság munkája továbbfejlesztésének feladatait. *(Forrás:* A TKB dokumentumai és azok mutatói. Kéziratos példány.)

bizottságai, munkaközösségei munkájukban a jövőben is foglalkozzanak a tudományos kutatás és fejlesztés kérdéseivel, s a politikai döntések megalapozásában, a döntéselőkészítő munkában használják fel a tudományos kutatómunka eredményeit. Fordítsanak nagyobb gondot a tudományos élettel kapcsolatos állásfoglalásaik, határozataik végrehajtásának ellenőrzésére.

a) A Központi Bizottság apparátusában a párt tudománypolitikája végrehajtásának irányításáért és ellenőrzéséért továbbra is a tudományos, közoktatási és kulturális osztálya feleljen, együttműködve a KB más osztályaival, a pártintézményekkel, valamint a területi pártszervekkel.

A tudományos, közoktatási és kulturális osztály általános tudománypolitikai felelőssége mellett a Központi Bizottság osztályaival és társadalomtudományi kutatóhelyeivel együtt koordinálja a közvetlen pártmegrendelésre végzett kutatásokat.

A KB gazdaságpolitikai osztálya és ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztálya munkájában növekvő súlyt kell biztosítani a tudományos kutató-fejlesztő tevékenység pártirányításának.

A KB társadalomtudományi kutatóhelyei a tudományos, közoktatási és kulturális osztállyal együttműködve vegyenek részt a társadalomtudományok pártirányításában: kutassák a párt vezető szervei által megfogalmazott témákat; megbízás alapján koordinálják az egyes kiemelt témák kutatását; elméleti munkájukkal orientálják a társadalomtudományi kutatásokat.

Szorosabbá kell tenni a KB tudományirányításban érdekelt osztályainak és intézményeinek együttműködését. Erősíteni kell a KB osztályainak a területi pártszervek felé irányuló munkáját, javítani kell a különböző szintű pártszervek és -szervezetek közötti együttműködést, tájékoztatást. Az állami tudományirányítási rendszer továbbfejlesztésével párhuzamosan rendezni kell a különböző szintű pártszervek, valamint az állami tudományirányító szervek kapcsolatát, együttműködését.

b) A területi pártszervek munkájában az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani a műszaki és agrár kutató-fejlesztő munka segítésére. A területi pártszervek apparátusaiban is a KB-osztályok közötti feladatmegosztáshoz hasonlóan kell rendezni az osztályok közötti munkamegosztást és együttműködést. A pártirányítás hatékonyságának fokozása érdekében – ahol ez indokolt – létre kell hozni a területi pártszervek mellett működő tudománypolitikai munkaközösségeket, kommunista aktívákat.

c) Tudománypolitikánk végrehajtásának meggyorsításában kiemelkedő szerep vár a tudományos élet területén dolgozó kommunistákra és a kutatóhelyi pártszervezetekre. Tudománypolitikai tevékenységük elsősorban a kutatói szemlélet formálására, a tudományos munkához elengedhetetlen alkotó légkör megteremtésére irányuljon. Jobban előtérbe kell állítani munkájukban a tudat-

formáló, ideológiai-politikai nevelőmunkát, a tudományos közélet demokratizmusának továbbfejlesztésével kapcsolatos feladatokat.

8. Tudománypolitikai célkitűzéseink megvalósítása a kutatók, a kutatóhelyek, a termelő vállalatok fejlesztő tevékenysége, a tudományirányító szervek és a tudományos élet területén tevékenykedő különböző szintű pártszervek munkája mellett a széles dolgozó tömegek egyetértését, alkotó munkáját és aktivitását is feltételezi. A tudomány közvetlen termelőerővé válásával a dolgozók általános műveltségének és szakmai kultúrájának emelkedésével a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásába mind szélesebb társadalmi rétegek kapcsolódnak be. Tudománypolitikai céljaink megvalósítása, a tudományos-technikai forradalom kibontakoztatása hazánkban egyre inkább össztársadalmi üggyé válik, ezért arra kell törekedni, hogy tovább szélesedjen pártunk tudománypolitikájának társadalmi bázisa. Ennek érdekében a tudományos egyesületek és társaságok, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ), a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) és a társadalmi szervezetek, tömegszervezetek munkáját jobban össze kell hangolni, s fokozni kell szerepüket tudománypolitikai feladataink megoldásában.

9. A Politikai Bizottság javasolja a Minisztertanácsnak, hogy tűzze napirendre a tudománypolitikai irányelvek megvalósításával foglalkozó előterjesztést, és határozza meg a végrehajtás állami feladatait. A tudományirányításban érintett állami szervek készítsék el a végrehajtást biztosító konkrét intézkedési terveiket, s ezek megvalósítását a Tudománypolitikai Bizottság rendszeresen ellenőrizze.[10]

10. Az illetékes pártszervek dolgozzák fel a Politikai Bizottságnak a tudománypolitika időszerű feladatait kijelölő határozatát, segítsék és ellenőrizzék a párt-, állami és tömegszervezetekben annak végrehajtását.

11. A tudománypolitikai irányelvek megvalósításának tapasztalataival és időszerű feladataival foglalkozó anyagot szerkesztett formában közölje a *Magyar Tudomány*, feltüntetve, hogy a Politikai Bizottság azt megtárgyalta és jóváhagyta. Ugyanebben a témában jelenjen meg a cikk a *Társadalmi Szemlé*ben.[11]

Megjelent: Magyar Tudomány, 1977. 9. sz. 641–655. old., valamint A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Tudománypolitikai Irányelveinek végrehajtása és a további feladatok. 383–407. old.

[10] A Minisztertanács 1003/1978. (I. 18.) sz. határozata a tudománypolitika időszerű feladatairól. (Magyar Közlöny, 1978. 3. sz. 43–45. old.) Lásd még a Minisztertanács 2005/1978. (I. 19.) sz. határozatát, valamint a Tudománypolitikai Bizottság 30.001/1978. sz. határozatát az előbbi végrehajtásával kapcsolatban. (Határozatok Tára, 1978. 2. sz. 5–7., 10–12. old.)

[11] *Kornidesz Mihály:* Tudománypolitikai tennivalók. Társadalmi Szemle, 1977. 10. sz. 47–58. old. – A Politikai Bizottság itt közölt határozata végrehajtásának elemzésével – a Magyar Tudományos Akadémia és a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztálya által beterjesztett jelen-

67

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÖMEGSZERVEZETEK ÉS TÁRSADALMI MOZGALMAK NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGÉNEK TAPASZTALATAIRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL

(1977. JÚNIUS 28.)

Az MSZMP Központi Bizottsága 1966. február 24-i ülésén[1] – a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom kérdéseit vizsgálva – értékelte a hazai tömegszervezetek és társadalmi mozgalmak nemzetközi tevékenységének tapasztalatait is, és határozatot hozott ez irányú munkájuk továbbfejlesztésére. 1966 óta a KB Titkársága, 1975 óta a Politikai Bizottság évente értékeli a tömegszervezetek nemzetközi tevékenységét, meghatározza a következő évi munka irányelveit és kereteit.

tés alapján – 1979. július 17-i ülésén foglalkozott a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága. A jelentés készítői támaszkodtak a kutatás irányításában érdekelt főhatóságok, a KB gazdaságpolitikai, valamint ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztálya, továbbá a területi pártszervek tapasztalataira. Miután a tudománypolitikai kérdésekkel foglalkozó határozat sokrétű és hosszabb távra szóló feladatokat jelölt ki, a végrehajtás rendszeres ellenőrzése azért is indokolt – állapítja meg a jelentés –, mert a kibontakozóban levő folyamatok mérlegelése lehetőséget ad a szemléleti és cselekvési egység javítására, a hatodik ötéves terv kutatási-fejlesztési feladatainak jobb megalapozására. Az Agitációs és Propaganda Bizottság elé terjesztett jelentés – amely a PB határozatának minden alapvető kérdésével foglalkozott –, ezt a célt szolgálta. Az Agitációs és Propaganda Bizottság megállapította, hogy „a határozat feldolgozása széleskörűen megtörtént, az állami intézkedések összhangban vannak a Politikai Bizottság határozatával és megfelelő alapját képezik a további munkának. A határozat végrehajtásában időarányos előrehaladás történt.

– Szükségesnek tartja, hogy az illetékes állami szervek hasznosítsák a végrehajtás kezdeti szakaszának tapasztalatait, mind az aktuális tudománypolitikai feladatok, mind a VI. ötéves népgazdasági terv előkészítő munkálatai során. Gondoskodjanak a feltárt problémák összehangolt megoldásáról.

– Javasolja, hogy a Tudománypolitikai Bizottság egy év múlva adjon tájékoztatást a kutatóbázis átszervezésére a tudományos erők átcsoportosítására hozott intézkedésekről. Felkéri a pártszerveket, hogy rendszeresen ellenőrizzék a határozat végrehajtását. Különösen fontosnak ítéli a pártszervek segítségét az érintett kérdésekkel kapcsolatos helyes és egységes szemlélet kialakításában, a káderpolitikai kérdések megoldásában, a tudományos közélet és az intézményei demokratizmus egészséges fejlődésének biztosításában, a kutató-fejlesztő munka társadalmi bázisának kiszélesítésében."

[1] A Központi Bizottság üléséről megjelent közleményt lásd: Népszabadság, 1966. február 25.

A nemzetközi erőviszonyoknak a szocializmus, a haladás erői javára történt megváltozása, a nemzetközi feszültség enyhülésének folyamata világszerte kedvezően hatott a társadalmi és tömegszervezetek tevékenységére, kapcsolataik fejlődésére. A haladó, békeszerető szervezetek kezdeményezői és cselekvő részesei voltak az újabb világháború elkerülését, a leszerelést, a társadalmi haladást elősegítő politikai akcióknak, a néptömegek széles rétegeit mozgósították a válsággócok felszámolásáért s az enyhülési folyamat elmélyítéséért.

A nemzetközi helyzet kedvező változásai közepette megnövekedett a tömegszervezetek szerepe és jelentősége. A nemzetközi érdeklődés középpontjában álló, az emberiség sorsát és jövőjét érintő kérdések megoldása elképzelhetetlen a tömegek növekvő részvétele nélkül. Tömegszervezeteink és mozgalmaink nemzetközi tevékenységük alapvető céljának tekintették és tekintik, hogy sajátos lehetőségeikkel és módszereikkel elősegítsék pártunk és államunk külpolitikai törekvéseinek valóra váltását.

Az 1960-as évek közepéig kapcsolataik – a szocialista országok testvérszervezetei mellett – a tőkés országok kommunista szervezeteire és kisszámú fejlődő országbeli szervezetre korlátozódtak. A nem kommunista mozgalmakkal a kapcsolatokat gátolta azok antikommunista beállítottsága, a magyar és más reakciós emigránsszervezetek hatása.

Az elmúlt évtized során a magyar tömegszervezetek nemzetközi kapcsolatai jelentős mértékben fejlődtek, számottevően kiszélesedtek, tartalmukban mélyültek, gazdagodtak, tevékenységükkel hozzájárultak a szocializmus pozícióinak erősítéséhez a nemzetközi színtéren. Aktívan részt vettek a kontinensünk és a világ békéjéért, a válsággócok felszámolásáért, az enyhülési folyamat elmélyítéséért folyó nemzetközi küzdelemben. A világméretű szolidaritási akciókhoz csatlakozva mozgósították társadalmunk különböző rétegeit a nemzeti függetlenségükért, a demokráciáért és a társadalmi haladásért küzdő népek és erők támogatására. Mind a szolidaritási tevékenységben, mind pedig az európai békéért és biztonságért folyó küzdelemben számos, nemzetközi szinten is elismerést kiváltó kezdeményezést tettek. Ezzel komoly megbecsülést vívtak ki maguknak a nemzetközi demokratikus szervezetekben, képviselőik több nemzetközi szervezetben vezető tisztségeket töltenek be.

Tartalmasabbá vált, elmélyült a tömegszervezetek és -mozgalmak együttműködése a Szovjetunió és más szocialista országok testvérszervezeteivel. A kapcsolatok mennyiségi növekedése mellett egyre inkább előtérbe került az egymás tapasztalatainak konkrét megismerésére és gyakorlati hasznosítására való törekvés. Ezt szolgálják a helyi – megyei, városi, üzemi – szintű testvérkapcsolatok is. E törekvéseket több szervezet hosszú távú együttműködési megállapodások-

ban rögzítette partnereivel. Az egyre rendszeresebbé váló konzultációk következtében szervezeteink hatékonyabban léptek fel a nemzetközi szervezetekben, s képviselték a szocialista országok közösségének álláspontját azok fórumain.

A kapcsolatok mennyiségi és minőségi bővülése különösen a fejlett tőkés országok vonatkozásában szembetűnő. Tömegszervezeteink ma már gyakorlatilag valamennyi testvérszervezetükkel kapcsolatot tartanak fenn. Ugyanakkor a hatvanas évek végétől ugrásszerűen megnőtt a nem kommunista szervezetekkel és mozgalmakkal kialakított kapcsolatok száma. Elsősorban szocialista, szociáldemokrata, centrista és liberális demokrata szervezetekkel, mozgalmakkal alakítottak ki kétoldalú kapcsolatokat.

A fejlődő országok haladó szervezeteivel kialakított kapcsolatoknak különleges jelentőséget ad az a tény, hogy ezekben az országokban esetenként a tömegszervezetek komoly politikai tényezőt jelentenek, sőt egy-egy országban a vezető szervezet szerepét töltik be. Egyes nemzeti demokratikus pártok – jellegüknél, politikai arculatuknál fogva – elsősorban a mi tömegszervezeteinknek vagy mozgalmainknak (többnyire a Hazafias Népfrontnak) lehetnek partnerei. A kapcsolatok sajátossága, hogy – főként szövetkezeti vonalon – nem csupán mozgalmi-politikai jellegűek, de egyben tényezői a kereskedelmi, a műszaki-tudományos vagy kulturális együttműködésnek is.

II

Az egyes tömegszervezetek nemzetközi tevékenységéről.

1. A Szakszervezetek Országos Tanácsa és a hozzá tartozó ágazati szakszervezetek széles körű kapcsolatokat építettek ki valamennyi földrész szakszervezeteivel és nemzetközi szervezeteikkel, elsősorban a Szakszervezeti Világszövetséggel és az abban tömörült testvérszervezetekkel. Emellett az elmúlt években különösen jelentős mértékben fejlődtek kapcsolataik a Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége és a Munka Világszövetsége európai tagszervezeteivel. A SZOT a nemzetközi szakszervezeti mozgalomban elért tekintélyére támaszkodva egyik kezdeményezője volt az európai szakszervezeti központok 1975-ös genfi találkozójának, melyet 1977-ben újabb európai tanácskozás követett.[2] Önmagában a tanácskozás létrejötte is jelentős, hiszen a mozgalomban bekövetkezett szakadás (1949)[3] óta hasonló jellegű, politikailag széles körű szakszervezeti eseményre eddig nem került sor. Bebizonyosodott, hogy a

[2] Genfben 1975. február 28–március 1., illetve 1977. március 5–6. között rendezték meg az európai szakszervezeti központok képviselőinek találkozóját. A SZOT delegációját Gáspár Sándor vezette. (Népszabadság, 1975. március 1., 2., 1977. március 6., 8.)

[3] A Szakszervezeti Világszövetség 1945. október 3-án alakult meg Párizsban. 1949-ben a nyugati kapitalista országok reformista szakszervezetei a hidegháború légkörében kiléptek a szervezetből, és 1949. november 28-án Londonban megalakították a Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetségét.

különböző irányzatú szakszervezetek közötti párbeszéd folytatására – az amerikai szakszervezeti központok szakadatlan aknamunkája ellenére is – reális lehetőség van.

Az utóbbi időben számottevően bővültek az ágazati szakszervezetek nemzetközi kapcsolatai is.

2. A Hazafias Népfront nemzetközi kapcsolatai az elmúlt néhány évben kiszélesedtek. A partnerszervezeteivel való együttműködésen túl egyre több olyan szervezettel, párttal épített ki kapcsolatokat, amelyekkel a pártkapcsolatok megteremtésére még nem érettek a feltételek (pl. egyes szociáldemokrata pártok, az NSZK-beli Szabad Demokrata Párt, Olasz Köztársasági Párt, centristák stb.). Az ilyen jellegű kapcsolatok hasznosak, tapasztalataik alapján egyes esetekben sor kerülhet a pártkapcsolatok szélesítésére is. Különösen az utóbbi néhány évben megnövekedett az érdeklődés a tőkés- és fejlődő országok körében a Hazafias Népfront tevékenysége, társadalmi szerepe iránt. A kapcsolatok volumene megfelelő, további nagymértékű bővítés jelenleg nem indokolt.

A HNF mellett működő Magyar Szolidaritási Bizottság koordinálja a bizottságban részt vevő szervezetek és mozgalmak politikai és anyagi szolidaritását a nemzeti függetlenségért, a haladásért küzdő erőkkel. Az elmúlt évtizedben szolidaritási akciói középpontjában a vietnami, a chilei, a palesztin nép harcának támogatása állt. Segítséget nyújtott ahhoz is, hogy az afrikai, ázsiai és latin-amerikai szolidaritási szervezetek hatékonyabb szerepet vállalhassanak az országuk nemzeti függetlenségéért vívott küzdelemben. Tevékenységében gondot okoz azonban, hogy nem sikerült biztosítani a tagszervezetek rendszeres és arányos hozzájárulását a szolidaritási alaphoz, valamint az alapnak a felhasználással párhuzamos újra feltöltését.

Az Európai Biztonság és Együttműködés Magyar Nemzeti Bizottsága – amely szintén a HNF keretei között működik – nemzetközi kapcsolataival arra törekedett, hogy hozzájáruljon az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet sikeres megvalósításához, a helsinki záróokmány megismertetéséhez és a benne foglaltak megvalósításához. Aktív kezdeményezésekkel, új formák alkalmazásával (Magyar–Olasz Fórum, történésztalálkozó)[4] eredményes tevékenységet folytatott külpolitikai céljaink érvényesítéséért, az enyhülés folyamatának elmélyítéséért.

3. A Kommunista Ifjúsági Szövetség szélesedő kapcsolatait eredményesen használta fel a különböző irányzatú szervezetekkel való párbeszéd kialakítására. Aktívan vett részt azokban a több oldalú kezdeményezésekben, amelyek

[4] Az első Magyar–Olasz Fórumra 1971. november 19–21. között került sor Budapesten (Népszabadság, 1971. november 24.), 1980 végéig további hat találkozót tartottak. A magyar és olasz történészek első ízben 1973 februárjában találkoztak Milánóban, azóta további két alkalommal került sor találkozóra.

az európai béke és biztonság ügyét szolgálták. Képviselői a nemzetközi fórumokon arra törekedtek, hogy biztosítsák az európai ifjúsági mozgalom legkülönbözőbb irányzatainak széles körű együttműködését, és konkrét kapcsolatokat alakítsanak ki a párbeszédben érdekelt szervezetekkel. Ezt a célt szolgálták a KISZ által, a Demokratikus Ifjúsági Világszövetséggel és más nemzetközi ifjúsági szervezetekkel közösen, évente megrendezett – már elismerést élvező – balatonalmádi, illetve keszthelyi tanácskozások[5], amelyek részvevői állást foglaltak Európa és a világ politikai helyzetének aktuális kérdéseiben, megvitatták az európai ifjúsági együttműködés problémáit. A legutóbbi években jelentős mértékben kiszélesedtek kapcsolatai a fejlődő világ ifjúsági szervezeteivel is.

A KISZ eredményesen látja el a DIVSZ házigazdájaként reá háruló politikai és szervezési feladatait.

4. Az Országos Béketanács nemzetközi tevékenységét a békemozgalom hagyományos módszerei mellett különböző témájú – békét szolgáló – tanácskozások, szimpozionok szervezésével fejlesztette tovább.[6] A Béke Világtanács és a különböző békeintézetek programjaihoz kapcsolódva széles körű akciókat kezdeményezett a békeerők harcának fokozására az indokínai háború befejezéséért, a közel-keleti helyzet rendezéséért. Síkraszállt kontinensünk békéjének és biztonságának megteremtéséért, az enyhülésnek más földrészekre való kiterjesztéséért, a gyarmati sorból felszabadult országok fejlődésének elősegítéséért. Tevékenységével hozzájárul a Béke-világtanács akcióinak eredményességéhez. Előadók kiküldésével, kiállítások szervezésével és egyéb formák változatos felhasználásával segítséget nyújt a tőkés és a fejlődő országok békebizottságainak. Sokoldalú tevékenységének gazdag tapasztalatait azonban ma még nem tudja mindig optimálisan hasznosítani, vállalásai esetenként túlméretezettek, erejét szétaprózza.

5. A Magyar Nők Országos Tanácsa nemzetközi tevékenységével hozzájárult a nők egyenjogúságáért, a társadalmi és gazdasági fejlődésben való részvételük kiteljesedéséért folytatott harc sikereihez. Tevékeny részt vállalt a nők

[5] A KISZ, illetve a Magyar Ifjúság Országos Tanácsa 1973 óta évente rendez nemzetközi konzultatív tanácskozásokat Magyarországon az európai és a világpolitika különböző, elsősorban aktuális kérdéseiről, melyeken különböző pártállású ifjúsági szervezetek képviselői vesznek részt.

[6] Ezek közül kiemelkedett a Budapesten 1976. október 8–11. között megrendezett Fejlődési Világkonferencia. A Béke Világtanács, az ENSZ és más kormányközi, illetve nem kormányközi szervezetek együttműködésével megszervezett tanácskozáson 100 ország, illetve szervezet 400 küldötte vett részt. Ez volt az első világkonferencia, amely a harmadik világ fejlődésének kérdéseivel foglalkozott. A tanácskozás központi témája volt: „Együttes harc a fejlődésért, a békeerők szerepe." Ezen belül négy kérdéskör szerepelt, melyeket nemzetközi előkészítő tanácskozásokon dolgoztak ki. Az Országos Béketanács a „Harc az új nemzetközi gazdasági kapcsolatok megteremtéséért" című téma felelőse volt. A konferencián a négy témabizottság előterjesztésén kívül elfogadtak egy általános nyilatkozatot és dokumentumot, melyben a résztvevők az időszerű nemzetközi kérdésekben foglaltak állást. A tanácskozásról és a vele kapcsolatos eseményekről lásd Népszabadság, 1976. október 8., 9., 10., 12.

nemzetközi éve rendezvényeinek előkészítésében és megvalósításában. Kétoldalú kapcsolatait jól használta fel a nők társadalmi és szociális helyzetének javításában elért eredményeink népszerűsítésére. Aktív szerepet vállalt a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség kezdeményezéseinek megvalósításában, a nemzetközi nőmozgalom akcióegységének előmozdításában.

6. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság – feladatához híven – eredményesen tevékenykedett a két nép közötti barátság elmélyítése és gazdagítása érdekében. Kezdeményezésére és közreműködésével, a politikai, tudományos és kulturális élet számos területén került sor nagy sikerű találkozók, a két nép mindennapi életét bemutató kiállítások szervezésére. Esetenként gondot okoz, hogy egyes baráti társaságok olyan rendezvényeket, akciókat is kezdeményeznek – mint pl. kapcsolatfelvétel a fejlődő országok szovjet baráti társaságaival –, amelyek túlnőnek az MSZBT feladatkörén.

7. A magyar szövetkezetek (Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsa, Ipari Szövetkezetek Országos Tanácsa, Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa) az elmúlt években egyre szélesedő együttműködést alakítottak ki a Szovjetunió és a szocialista országok szövetkezeteivel politikai és gazdasági téren egyaránt. Rendszeressé váltak a különböző szintű tapasztalatcsere jellegű látogatások, az együttműködés konkrét formáit kimunkáló tanácskozások. Bővültek gazdasági és társadalmi kapcsolataik a tőkés országok és néhány fejlődő ország szövetkezeteivel. Különösen eredményesek a „harmadik világ" szövetkezeti szakemberei részére szervezett szakmai tanulmányutak. A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségében növekedett szervezeteink tekintélye. Ugyanakkor a szövetség politikai kihatású döntéseinek meghozatalában még nem mindig tudnak kellő befolyást gyakorolni. A szövetkezetek nemzetközi munkáját nehezíti, hogy nem mindig kielégítő az Országos Szövetkezeti Tanács részéről a koordináció. Ez esetenként átfedéseket, párhuzamosságokat, a külföldi, vegyes profilú szövetkezetekkel való kapcsolatokban „partnerségi vitákat" okoz.

8. Az utóbbi években bővültek a munkásőrség kapcsolatai, főleg a fejlődő országok hasonló típusú szervezeteivel. Az ilyen kapcsolatok fenntartása, szükség szerinti fejlesztése politikailag indokolt és hasznos.

9. A Magyar Jogász Szövetség, a Magyar Vöröskereszt, a Magyar Honvédelmi Szövetség, a Partizán Szövetség (a Nácizmus Üldözötteinek Bizottsága), a Magyar Újságírók Szövetsége, a Műszaki és Természettudományos Egyesületek Szövetsége, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, a Magyar ENSZ-Társaság és UNICEF-bizottság[7] nemzetközi kapcsolatai is tovább szélesedtek az elmúlt években. Tevékenységüket tervszerűen, külpolitikai törekvéseink-

[7] UNICEF = United Nations International Children's Emergency Fund – az ENSZ nemzetközi gyermeksegélyező alapja, mely elsősorban a trópusi országokban pusztító gyermekbetegségek leküzdésére fordítja figyelmét.

nek megfelelően végzik. Nemzetközi szervezeteikben aktív tevékenységet fejtenek ki, eredményesen képviselik hazánk és a szocialista közösség érdekeit.

A tömegszervezetek és -mozgalmak nemzetközi tevékenységében tapasztalható fejlődés azonban nem mentes különböző problémáktól. Ez részben a külső körülmények kedvezőtlen hatásából, részben a szervezeteink munkájának hiányosságaiból ered. A kapcsolatok nagyarányú bővüléséből adódó lehetőségeket tömegszervezeteink nem minden esetben tudták felhasználni befolyásuk növelésére.

Ennek okai elsősorban a következők:

a) Tömegszervezeteink nemzetközi munkájából esetenként hiányzik a megfelelő átgondoltság, az egy-egy szervezettel való kapcsolatokra vonatkozó távlati elképzelés. Az érintkezések egy része formális, azok mennyiségi növelése került előtérbe. Egyes tömegszervezeteink a „hidegháború" éveiben tőlünk elzárkózó szervezetekkel sokrétű kapcsolatok azonnali létrehozására tesznek lépéseket, ha azok csak minimális együttműködési készséget is tanúsítanak. Ezért az érintkezések számszerű fejlődésével még nem mindig jár együtt a tartalmi párbeszéd és együttműködés.

b) A szocialista országok testvérszervezeteivel fenntartott kapcsolatokban is sok a formális elem. Egyes tömegszervezeteink nem hasznosítják kellőképpen a tapasztalatokat, előfordul, hogy korábban már tanulmányozott kérdések megismerésére utaznak ki delegációk.

c) A tőkés és fejlődő országok szervezeteivel való kapcsolatok vonatkozásában nem kielégítő a szocialista országok testvérszervezeteivel való konzultáció, a közös tapasztalatok hasznosítása. Emiatt a tömegszervezetek nem tudják anyagi erőiket hatékonyan összpontosítani a súlyponti területekre. Ez különösen azért probléma, mert a fejlődő országok (főként Afrika) tömegszervezeteiben és -mozgalmaiban jelenlevő különböző irányzatok miatt időnként számunkra kedvezőtlen befolyások is érvényesülnek. Kína külpolitikai aktivitásának fokozódása a fejlődő országok irányában a hetvenes évek elején több tömegszervezetben a szocialistaellenes erők pozícióit erősítette, amelyek időlegesen fékezték a szocialista országok partnerszervezeteivel korábban létrejött együttműködést. Ezzel párosult az Egyesült Államok és a nyugat-európai tőkés országok jobboldali vezetésű tömegszervezeteinek (különösen a szakszervezetek, s a legutóbbi időben más, főleg szociáldemokrata irányítású szervezetek) a korábbi évekhez viszonyítva kifinomultabb módszerekkel folytatott offenzívája.

d) A szocialista közösség testvérszervezeteivel elindított közös kezdeményezések megvalósítása gyakran nehézkesen halad, a nemzetközi fórumokon offenzív fellépés helyett az ellenünk irányuló támadások kivédésére szorítkoznak képviselőink. Gyakran még nem megfelelő a nemzetközi tanácskozásokat

előkészítő munka, a kiutazók felkészítése. A rendezvények előestéjén szervezett szociálista egyeztetők nem teszik lehetővé az érdemi felkészülést. Ez is hozzájárul, hogy a nemzetközi fórumokon időnként számunkra nem kedvező döntések születnek.

e) A tömegszervezetek jelentős része viszonylag kevés jól képzett, a nemzetközi munkában járatos társadalmi aktívával dolgozik. A szakemberek szűk köre vesz részt a különböző tanácskozások nagy részén. Sokirányú elfoglaltságuk miatt kevés figyelmet tudnak fordítani a rendezvényekre történő megfelelő felkészülésre. A nemzetközi fórumokon részt vevő képviselőink egy része – esetenként felkészültség, többnyire nyelvtudás hiányában – nem tud megfelelően válaszolni az elhangzottakra, s kénytelen ragaszkodni az esemény előtt elkészített felszólalásához.

f) Szervezeteink többségénél megoldatlan a külföldi tapasztalatok hazai megismertetésének, hasznosításának rendszere. A tapasztalatok csak szűk körben válnak ismertté, a delegációk jelentései számos esetben nem tartalmaznak javaslatokat azok hasznosítására.

g) Előfordul, hogy szervezeteink túlzottan alárendelik tevékenységüket a nemzetközi szervezetek kívánságainak, s – hazai jóváhagyást megelőzően – erejüket meghaladó feladatokat, kötelezettségeket is magukra vállalnak.

b) A tömegszervezetek nemzetközi tevékenységében növekvő szerepet kap a külföldre irányuló propaganda és információ (előadások, idegen nyelvű kiadványok, filmek, kiállítások). Néhány szervezettől eltekintve azonban többségük még nem fordít kellő gondot a külföldre irányuló rendszeres propagandatevékenységre.

III

A tömegszervezetek és -mozgalmak nemzetközi tevékenységének alapját továbbra is a Magyar Szocialista Munkáspárt nemzetközi politikája, a Magyar Népköztársaság külpolitikája képezi. Munkájuk során – sajátos feltételeiket, lehetőségeiket és céljaikat figyelembe véve – ennek szellemében s megvalósítása érdekében cselekedjenek.

1. Erősítsék a szocialista világrendszer egységét, járuljanak hozzá a szocialista közösség országai együttműködésének fejlesztéséhez. Nemzetközi tevékenységük tervezésénél és gyakorlatában fokozottabban vegyék figyelembe a testvérpártok közötti két- és több oldalú ideológiai együttműködési megállapodásokat.

Sajátos lehetőségeiket felhasználva, vállaljanak továbbra is aktív szerepet a nemzetközi feszültség enyhülése elmélyítésében. Segítsék elő, hogy az enyhülés folyamata kiterjedjen katonai térre is. A világ haladó szervezeteivel és béke-

szerető erőivel való egységük és együttműködésük járuljon hozzá Európa és a világ békéjének megőrzéséhez, a háborús válsággócok felszámolásához.

Továbbra is fordítsanak fokozott figyelmet a nemzeti függetlenségükért harcoló népek iránti szolidaritás kinyilvánítására, küzdelmük sokoldalú támogatására.

2. A nemzetközi helyzetben bekövetkezett változásoknak megfelelően munkájukban fordítsanak nagyobb gondot a súlyponti területekre. Más hazai tömegszervezetekkel, valamint a Szovjetunió és a szocialista országok testvérszervezeteivel az eddigieknél összehangoltabban tevékenykedjenek, kerüljék el erőik szétaprózódását. Kapcsolataik súlyponti területein törekedjenek hosszú távú megállapodások megkötésére a partnerszervezetekkel. Ezekben jelöljék meg az együttműködés területeit, a tanulmányozásra javasolt kérdéseket, rögzítsék a kapcsolattartás formáit.

a) A szocialista országok testvérszervezeteivel kialakított kapcsolataikkal

erősítsék a szocialista országok népei közötti barátságot, a testvéri együttműködést;

nemzetközi téren biztosítsák a testvérszervezetek együttes, összehangolt fellépését a szocializmus pozícióinak szélesítésére, a haladó erők törekvéseinek megvalósítása érdekében.

b) A fejlett tőkés országokban továbbra is fordítsanak nagy figyelmet a kommunista befolyású testvérszervezetekkel fenntartott kapcsolatokra; segítsék elő nemzetközi tekintélyük, befolyásuk növelését. Együttműködésükben – a szolidaritáson túl – a közös kezdeményezések, közös állásfoglalások kialakítására törekedjenek. Idegen nyelvű kiadványaikban olyan témákat is dolgozzanak fel, amelyeket testvérszervezeteik belső propagandájukban, tevékenységük megszervezésében hasznosíthatnak.

A nem kommunista szervezetekkel (szociáldemokrata, szocialista, keresztény stb.) differenciáltan, a politikai lehetőségeknek és szükségszerűségnek megfelelően alakítsák kapcsolataikat. Törekedjenek a már kialakult párbeszédek folytatására – s ahol lehetőség nyílik –, akcióegység megteremtésére is. Kétoldalú kapcsolataikban elsősorban azokat a területeket emeljék ki, amelyekben egyetértés lehet közöttük (enyhülés, beleértve a katonai enyhülést is, a békés egymás mellett élés, válsággócok felszámolása, a nemzetközi monopóliumok elleni közös harc stb.).

c) A fejlődő országok szervezeteivel a kapcsolatok fejlesztésének fő feladata a nemzeti függetlenségért, az újgyarmatosítás ellen folytatott küzdelmük támogatása, országuk társadalmi haladásában betöltött szerepük, nemzetközi tekintélyük erősítésének elősegítése. Tömegszervezeteink használják fel kapcsolataikat a fejlődő országok haladó szervezetei közötti egység megteremtésének előmozdítására. Törekedjenek arra, hogy partnerszervezeteik politikai állásfog-

lalásaikban közeledjenek a szocialista országokhoz, valódi érdekeik felismeréséből támogassák kezdeményezéseinket. Az újgyarmatosító hatalmak „kifinomultabb" módszerekkel folytatott behatolási törekvéseivel s a maoizmus ideológiai tételeivel szemben árnyalt politikai érveléssel, a szocializmus valóságának teljesebb bemutatásával, internacionalista magatartásunk bizonyításával lépjenek fel. Fordítsanak nagyobb figyelmet a fejlődő országokban végbemenő politikai változásokra, az ezen országok törekvéseiben jelentkező új vonásokra. Ennek tükrében vizsgálják felül kapcsolataikat, s mérlegeljék, hogy mely szervezetekkel van lehetőség azok továbbfejlesztésére.

A szövetkezetek fordítsanak fokozott figyelmet a fejlődő országok szövetkezeti mozgalmaival való gazdasági együttműködés lehetőségeinek feltárására (OKISZ, SZÖVOSZ).

d) Továbbra is segítsék elő a nemzetközi demokratikus szervezetek befolyásának, aktivitásának növekedését, akcióegységének erősödését. Törekedjenek arra, hogy e szervezetek hosszú távú programjaik kimunkálásánál fokozottabban vegyék figyelembe tagszervezeteik érdekeit és törekvéseit. Biztosítsák, hogy ezek a programok összehangoltak legyenek, s megfeleljenek politikai céljainknak. A nemzetközi szervezetekben dolgozó képviselőink (az állandó képviselők és a választott tisztségviselők) – az eddigiekhez hasonlóan – fejtsenek ki aktív tevékenységet.

A nemzetközi demokratikus szervezetek politikai, szervezeti problémáival kapcsolatban időben dolgozzák ki álláspontjukat, szorgalmazzák a szocialista országok testvérszervezetei közös álláspontjának kellő időben történő kialakítását.

3. A tömegszervezetek és -mozgalmak nemzetközi kapcsolataik hatékonyságának növelése érdekében javítsák munkamódszereiket, tegyék differenciáltabbá a kapcsolatok formáit, eszközeit.

a) A szocialista országok testvérszervezeteivel kapcsolatban:

– bővítsék a tömegkapcsolatokat (munkáscserék, ifjúsági cserék, tudományos és művészeti téren dolgozók cseréje, turizmus stb.);

– használják fel széleskörűen a különböző kiadványok cseréjét tevékenységük kölcsönös megismertetésére;

– törekedjenek arra, hogy javuljon a testvérszervezetek közötti konzultációk, egyeztetések rendszeressége, a nemzetközi tanácskozások tartalmi előkészítése, a célszerű munkamegosztás. Erre tegyenek továbbra is kezdeményezéseket.

b) A fejlett tőkés országok irányában kifejtett tevékenységükben:

– értékeljék kapcsolataik eddigi tapasztalatait. Határozzák meg a további tevékenység konkrét irányait, jelöljék meg az együttműködés, a közös fellépés lehetséges területeit;

– törekedjenek új kapcsolattartási formák, módszerek bevezetésére, azok megválasztásánál az eddigieknél jobban vegyék figyelembe az egyes szervezetek sajátosságait, bel- és külpolitikai törekvéseit;

– a tömegszervezetek utazási irodái (Szociálturisztika, Express, Cooptourist) szervezzenek olyan utazásokat, amelyek a turisztikai programokon kívül lehetőséget teremtenek a tömegkapcsolatok bővítésére, a partnerszervezetek tevékenységének megismerésére.

c) A fejlődő országok szervezeteivel fenntartott kapcsolataikban:

– küldöttségek kiküldésére alapos mérlegelés után, szükség szerint más hazai szervezetekkel is koordinálva, körültekintő előkészítés után kerüljön sor;

– a delegációcserék keretében növelni kell a hozzánk érkező tanulmányi küldöttségek arányát. A tömegszervezetek, lehetőség szerint, a szocialista országok testvérszervezeteivel koordinálva hívják meg az egyes küldöttségeket. Más szocialista országokban tett látogatásaikat, vagy nemzetközi rendezvényeken való részvételüket használják fel magyarországi meghívásukra;

– a hazánkban tanuló fejlődő országokbeli ösztöndíjasok részére a nyári szünidőben szervezzenek továbbképző tanfolyamokat, a küldő szervezettel történő egyeztetés alapján adjanak számukra mozgalmi ismereteket (szakszervezeti, ifjúsági, szövetkezeti stb.);

– fordítsanak nagy gondot az írásos és audiovizuális propagandaanyagok kiadására és a kapcsolatokban való rendszeres felhasználására.

d) Valamennyi relációban:

– gondoskodjanak a kiutazó delegációk alapos felkészítéséről, mandátumuk pontos meghatározásáról, a hazánkba érkező küldöttségek számára tartalmas programokról;

– biztosítsák a küldöttségcserék során szerzett tapasztalatok rögzítését, s megfelelő hasznosítását a szervezet tevékenységében;

– a nemzetközi rendezvényeket tervszerűen használják fel a kétoldalú kapcsolatok megteremtésére, illetve fejlesztésére is. A küldöttségek jelentéseikben ez irányú munkájukról is pontosan számoljanak be;

– bővítsék a nemzetközi kapcsolataikban részt vevők körét. Fordítsanak nagyobb gondot a nemzetközi tevékenységbe bevonható káderutánpótlás nevelésére, felkészítésére, a fiatal szakemberek bevonására.

A Politikai Bizottság felhívja a tömegszervezeteket és társadalmi mozgalmakat, hogy a határozatban foglalt általános és közös feladatokból kiindulva, saját tennivalóikat konkrétan határozzák meg.

A tömegszervezetek és társadalmi mozgalmak pártirányításának és ellenőrzésének egységes rendszere bevált, változtatást nem igényel. A KB külügyi osztálya változatlanul ennek keretében a felügyeletet ellátó KB-osztályokkal együtt irányítja, koordinálja e szervezetek nemzetközi tevékenységét.

A Politikai Bizottság felhívja az érintett osztályok figyelmét, hogy együttműködésük útján növeljék a pártirányítás és -ellenőrzés hatékonyságát. Együttműködésüket terjesszék ki a társadalmi és tömegszervezetek külföldre irányuló propagandatevékenységének koordinálására is.[8]

[8] A Politikai Bizottság 1978. december 28-án hozott határozata megállapította, hogy az eltelt időszakban a tömegszervezetek és -mozgalmak az itt közölt határozat alapján folytatták tevékenységüket. A munka eredményeinek regisztrálása mellett a Politikai Bizottság határozata leszögezi, hogy a társadalmi szervezetek „az enyhülési folyamat lelassulása miatt 1978-ban általában kedvezőtlenebb nemzetközi feltételek mellett dolgozhattak. Az imperializmus beavatkozási kísérletei a nemzetközi fórumokon és a kétoldalú kapcsolatokban a tömegszervezeti munkában is megnyilvánultak. Az emberi jogok ürügyén indított durva hangvételű propagandakampányt időnként rugalmasabb és differenciáltan alkalmazott eszközök váltják fel. Gyakran önkritikus – a tőkés viszonyokat látszólag bíráló –, formában hangzanak el a szocialista országok ellen irányuló támadások. A magyar szervezetekkel szemben több esetben alkalmazzák a leválasztási taktikát is. A polgári szervezetek a nyílt szembehelyezkedés helyett egyre több alkalommal keresik az együttműködés, a belülről történő bírálat lehetőségét... Fokozottabban kerültek előtérbe a fejlődő országok helyzetével, az új nemzetközi gazdasági renddel összefüggő kérdések. Főleg a szociáldemokrata befolyás alatt álló szervezetek fejtenek ki növekvő aktivitást ezen a téren. Új problémákat vet fel a kínai tömegszervezetek újjászervezése és azok részvételének lehetősége a nemzetközi szervezetek munkájában." A határozat megállapítja: „A magyar tömegszervezetek és -mozgalmak képviselőinek felkészültebb fellépése megfelelően ellensúlyozta az imperialista taktika újabb eszközeit. Emellett már egyre gyakrabban nemcsak a támadások kivédésére szorítkoznak, hanem küldötteink kezdeményező, a korábbinál offenzívabb magatartása tette eredményesebbé nemzetközi szereplésüket." A határozat külön-külön ismerteti a szocialista országok testvérszervezeteivel, a tőkés országok, majd a fejlődő országok szervezeteivel való együttműködés főbb sajátosságait, s úgy foglalt állást, hogy „1979-ben a magyar tömegszervezetek és -mozgalmak nemzetközi tevékenységükben továbbra is tekintsék irányadónak a Politikai Bizottság 1977. június 28-i határozatát... Fordítsanak megkülönböztetett figyelmet az alábbi kérdésekre: 1. Tevékenykedjenek aktívan a politikai enyhülés eredményeinek védelméért és a katonai enyhülés, a leszerelés előmozdításáért. Ennek érdekében kezdeményezzenek széles körű összefogást minden együttműködésre kész haladó erővel. 2. Fordítsanak nagy figyelmet az európai biztonság és együttműködés ügyére, ezen belül a madridi tanácskozás előkészítésére és az azt megelőző szakértői tanácskozások eredményes munkájához szükséges légkör megteremtésére a közvélemény körében. 3. Továbbra is tanúsítsanak kezdeményezőkészséget a nemzetközi akciók szervezésében és a nemzetközi fórumokon folyó vitákban. Ezzel összefüggésben javítsák és jobb koordinációval tegyék még célirányosabbá a külföldre irányuló propagandatevékenységüket. 4. A fejlődő országokban ... a szocialista országok testvérszervezeteivel összehangoltabban tevékenykedve törekedjenek a térségben növekvő szociáldemokrata akciók ellensúlyozására. 5. Erősítsék tovább a szocialista országok testvérszervezeteivel történő együttműködés tartalmi elemeit. Küzdjék le az egyes esetekben még meglevő formalizmust. 6. Lépjenek fel a kínai propaganda agresszív megnyilatkozásaival szemben, készüljenek fel a kínai tömegszervezetek várhatóan megélénkülő nemzetközi tevékenységére. 7. Keressék és alkalmazzák az új hatékonyabb munkamódszereket."

A nemzetközi demokratikus szervezetekben a magyar szervezetek eredményes munkáját, megnövekedett szerepét és felelősségét jelzi a Szakszervezeti Világszövetségben betöltött elnöki funkció (Gáspár Sándor) és a Demokratikus Ifjúsági Világszövetségben betöltött főtitkári funkció (Barabás Miklós). A Politikai Bizottság felhívta a figyelmet arra, hogy „a nemzetközi szervezetek még nem tudtak megfelelően alkalmazkodni a megváltozott nemzetközi követelményekhez, s mind nagyobb a túlhaladott munkamódszerek kedvezőtlen következménye. Ugyancsak problémát jelent a nemzetközi rendezvények nagy száma, amelyek közül sok nem rendelkezik kellő hatásfokkal, formális elemeket hordoz. Javítani kellene több esetben az apparátusok és a tisztségviselők felkészültségét is."

68

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYOK HELYZETÉRŐL[1]

(1977. AUGUSZTUS 16.)

I

1. A KUTATÓBÁZIS JELLEMZÉSE, KÁDERHELYZETE

Az állam- és jogtudományi kutatóbázis karakterét az MTA Állam- és Jogtudományi Intézete (ÁJI) és a tudományegyetemek (budapesti, szegedi, pécsi jogi kar) tanszéki kutatóhelyeinek tevékenysége határozza meg, ahol elsősorban alapkutatások és diszciplináris kutatások folynak. Más kutatóhelyeken, mint pl. a Legfőbb Ügyészség Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézetében, a BM Bűnügyi Technikai Intézetében, az MT Tanácsszervezési Intézetében stb. főként alkalmazott kutatásokat végeznek. A legnagyobb kapacitású kutatóhely az ÁJI, amely mind a ráfordítások, mind pedig a kutatási létszám tekintetében az állam- és jogtudományi kutatások kb. felét koncentrálja.

Az állam- és jogtudományi kutatóbázis súlya viszonylag kicsi: e tudományterületre esik a társadalomtudományi kutatási ráfordítások 1,4 százaléka, és a kutatók 2,8 százaléka. (A három jogi karon – teljes munkaidejű dolgozóra átszámítva – a kutatói létszám 50 fő, az intézetben a kutatók száma 44 fő.)

Az állam- és jogtudományi kutatások középpontjában a *magyar jogrendszer* kutatása áll. A kutatóbázison belül is ennek a kutatási területnek van a legnagyobb súlya. A magyar jogrendszer kutatása – képzési és a hagyományokban rejlő okokból – igen széttagoltan, nagyszámú, egymástól elkülönült és gyakran nagymértékben elszigetelt jogászatban, illetve jogterületen (pl. államjog, nemzetközi jog, büntetőjog, polgári jog, a családjog, munkajog, szövetkezeti jog stb.) folyik. Egy-egy jogágazatot általában négy helyen művelnek: az ÁJI-ben és a három jogi karon. Általánosnak tekinthető, hogy a kutatások diszciplináris

[1] Az állam- és jogtudományok helyzetéről készült tájékoztató jelentés szervesen illeszkedik azoknak a tudományági helyzetelemzéseknek a sorába, amelyek – a XI. kongresszus feladataiból fakadóan – az ideológiailag legfontosabb társadalomtudományi ágazatok területén hivatottak konkretizálni a marxizmus–leninizmus egyértelmű érvényesítésére, pozícióinak erősítésére vonatkozó állásfoglalásokat. A jogtudományok helyzetelemzésének munkálatai 1975-ben kezdődtek, s az elkészült jelentést – amely az 1971–1975-ös éveket fogja át – megvitatták az MTA különböző bizottságai és az MTA Elnöksége is, és ezt követően került a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága elé.

tagozódása még mindig inkább a differenciálódás, semmint az integrálódás irányába tendál, bár ez utóbbi jelei is mutatkoznak.

A kutatások másik nagy területe a *jogelméleti* és az *államelméleti* kutatás. A jogelméleti kutatásokon belül az ÁJI-n, valamint a három jogi kar tanszékein kívül elsősorban jogszociológiai szempontból jelentősek az MTA Szociológiai Kutató Intézetében folyó kutatások. Az államelméleti kutatások a fenti kutatóhelyeken kívül a Politikai Főiskolán és a Társadalomtudományi Intézetben is folynak, de vezető kutatóbázisa az államelméleti kutatásoknak nincs. Az államelméleti kutatások mind a tudományterület egészéhez, mind a jogelméleti kutatásokhoz viszonyítva lemaradtak a fejlődésben.

Az állam- és jogtudományi kutatásokat jól segítik és támasztják alá a *jogtörténeti* és elmélettörténeti kutatások, amelyek azonban szűk bázison folynak.

A kutatóbázis színvonala meglehetősen egyenetlen, és a kutatók megoszlása egyes jogágazatok, kutatási területek között sem mindig szerencsés. Vannak olyan kutatási területek, ahol – ha a káderutánpótlás kérdését sürgősen meg nem oldják – egy-két évtizeden belül az elnéptelenedés veszélye fenyeget (pl. munkajog, családjog, pénzügyi jog, jogtörténet, római jog). Másfelől vannak olyan kutatási területek, ahol csak az elmúlt években fogalmazódtak meg markánsabban a fejlesztési szükségletek – mint pl. az államelmélet, a politikai rendszer, az államigazgatás fejlesztése, a szocialista demokrácia és törvényesség –, s még e témák megfelelő kapacitású kutatóbázisa nem alakult ki.

A tudományos fokozattal rendelkezők arányát tekintve az állam- és jogtudományi kutatóbázis a társadalomtudományok legkvalifikáltabb kutatóbázisa: a kutatók 4,3 százaléka akadémikus, 12,8 százalékuk a tudományok doktora, 39,6 százaléka kandidátus, 42,2 százaléka pedig nem rendelkezik tudományos fokozattal. (A társadalomtudományok egészét tekintve az arányok: 0,7 százalék; 2,5 százalék; 13,3 százalék és 82,3 százalék.) A tudományos fokozattal rendelkezők magas aránya ugyanakkor a kutatóbázis bizonyos fokú megmerevedését is mutatja. A társadalomtudományokra jellemző „nemzedékváltás" e tudományterületen késett, ami sajátos káderpolitikai problémákat vet fel: magas az 50 éven felüli és a 35 éven aluli kutatók aránya, s hiányzik a középkorosztály. Ez a helyzet már a közeljövőben tudományos kutatói és oktatói utánpótlási problémákat is okoz, s néhány jogágazatban az elöregedés veszélye fenyeget (pl. munkajog, jogtörténet, pénzügyi jog stb.).

A kutatóbázis anyagi ellátása – eltekintve a fő irányok keretében folyó kutatásoktól – rendkívül alacsony szintű. A kutatási költségek döntő részét állami költségvetésből fedezik, a szerződéses munkák, illetve egyéb források részaránya rendkívül alacsony. (Az ÁJI-ben 4,4 százalék, az egyetemeken 0,7 százalék volt.) A kutatási költségek növekedése, az alacsony kutató–segéderő arány különösen a jogi karokon okoz gondokat.

A kutatási eredményeket tekintve – a vizsgált időszakban – az állam- és jogtudományok jelentős sikereket értek el. A jogelméletben kiemelendő a jogi, normatív szemléletnek a „társadalmi viszony szemlélettel" való felváltása, a jogalkotás és jogalkalmazás elméletének fejlesztése, a főbb burzsoá jogfilozófiai irányzatok értékelő elemzése és bírálata. Az összehasonlító jog területén a jogterület marxista elméletének kiépítését, az alkotmányjog, valamint a polgári jog területén végzett átfogó jog-összehasonlító kutatásokat lehet elsősorban megemlíteni. Az államjogban és az államigazgatási jogban az alkotmány fejlődésére, az államszervezet fő kérdéseire irányult kutatások érdemelnek figyelmet. A polgári jogban főként a tulajdonjog, a szerződés- és a polgári jogi felelősség intézményének kutatásában, valamint a gazdaságirányítási rendszer jogi-elvi kérdéseinek tisztázásában születtek jelentős eredmények. Előrehaladás történt a munkajog önálló szocialista elméletének kidolgozása terén és a szövetkezeti, illetve mezőgazdasági termelőszövetkezeti jog elméleti megalapozásában. A bűnügyi tudományok területén megemlítendők a kriminológia, a közlekedési büntetőjog, a büntető igazságszolgáltatás és bizonyos büntetőjogi alapkategóriák kutatásában elért eredmények. A nemzetközi jogban jelentős eredmények születtek a nemzetközi szerződések jogának területén, valamint az új államok nemzetközi jogi státusa vonatkozásában, s számottevő kezdeti eredmények vannak a gazdasági integrációk jogi problémáinak kutatása területén is.

Az állam- és jogtudományi kutatások kiemelkedő jelentőségű feladata A közigazgatás fejlesztésének komplex tudományos megalapozása c., országos fő irányban történő kutatások végzése[2], de a tudományterület jelentős szerepet vállal más országos és tárcaszintű fő irányokban folyó kutatásokban is, amelyek

[2] A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság 1977. november 9-i ülésén foglalkozott az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásából eredő állami feladatokkal és a felelősök kijelölésével. Az általános és aktuális elméleti-ideológiai feladatok, az elmélet és a gyakorlat együttműködésének konkrét formái és módszerei, az állam- és jogtudományi hálózat fejlesztése terén megoldandó teendők mellett hangsúlyozta: „Fontos feladatként jelentkezik az államelmélet interdiszciplináris alapokon való továbbfejlesztése, valamint a szocialista demokrácia kérdéskörének kutatása azok figyelembevételével, hogy e téma körében a jogtudomány feladata elsősorban azoknak a jogi eszközöknek és megoldásoknak a feltárása, amelyek az idevágó politikai döntések megvalósítását segítik elő." Hangsúlyozta: „»A közigazgatás fejlesztésének komplex tudományos megalapozása« című országos szintű fő irányban végzett munka és az ehhez szükséges szervezési, személyi feltételek megteremtése a tudományterület alapvető feladata." Részletesen kijelölte a bizottság a káderfejlesztés, valamint a jogpropaganda területén megoldandó feladatokat. A fő irány munkálatairól 1978–1979 folyamán több átfogó beszámoló készült, amelyeket a Tudománypolitikai Bizottság (TPB) (30.033/1978. sz. hat.), illetve a kormány (3314/1979. sz. hat.) tárgyaltak meg és jelölték ki a további teendőket. E határozatok alapján 1979–1980-ban kutatási koncepció készült, amely az 1981–1985 közötti feladatokat, elképzeléseket tartalmazza. E koncepciót a TPB (30.033/1980. sz. hat.) és a kormány (2018/1980. sz. hat.) fogadta el. E koncepció alapján jelenleg a kutatási főirány ötéves tervének a kidolgozása folyik.

közül különösen A szocialista vállalat c.[3] országos szintű kutatási fő irányban végzett kutatómunka eredményei jelentősek.

Az állam- és jogtudományok fejlődésével együtt változott, gazdagodott a kutatások módszertani eszköztára, s a korábban szinte kizárólagos logikai elemző módszereket korszerű kutatási módszerek kezdik felváltani; előtérbe kerültek a tényfeltáró vizsgálatok; fokozódott a kvantitatív módszerek felhasználása; széles körben alkalmazásra kerültek a szociológiai vizsgálati módszerek; meghonosodott a jog-összehasonlító módszer. A továbbhaladást nehezíti azonban, hogy az új kutatási módszerek alkalmazásának elméleti kérdései sokszor nem tisztázottak.

Szélesedett az interdiszciplinaritás mind a tudományágon belül, mind azon kívül, amelynek eredményeként az egyes jogterületeket elválasztó falak nagymértékben gyengültek. Komplexebbé váltak a kutatások azáltal is, hogy a kutatómunka a jognak a gazdasághoz és más társadalmi jelenséghez való viszonyát is bevonta vizsgálódási körébe. Továbbra is alapvető gond azonban a jogtudomány interdiszciplinaritásának biztosítása a kutatásban éppúgy, mint a képzésben, illetve a kutatásnak a gyakorlattal való kapcsolatában.

A viszonylag szűk állam- és jogtudományi kutatóbázis nem teszi lehetővé, hogy a tudományágazat minden lényeges területén számottevő kutatások folyjanak. A legfontosabb területeket számba véve elsősorban az államelméleti, a családjogi és munkajogi kutatások, valamint az iparjogvédelem és néhány büntetőjogi terület szűk kutatói bázisát kell kiemelni. A kezdeti eredmények ellenére elmarad az igényektől a családjog jogi-szociológiai igényű művelése is.

Az állam- és jogtudományi kutatóbázis szűkössége legélesebben az államtudomány körébe sorolható területeken, az államelmélet, az államjog és az államigazgatási jog területén merül fel. Míg a jogelméleti kutatás és oktatás mind hazai, mind nemzetközi mértékkel mérve elismert színvonalon folyik, több éve ismételten megállapított tény az államelméleti kutatások elmaradottsága. Ez a jelenség nem pusztán az állam- és jogtudományok belső, sajátos tudományterületi művelésével függ össze, hanem a politikai rendszer, a hatalom gyakorlása és intézményeinek fejlődési kérdéseivel foglalkozó más tudományterületek és együttműködésük hiányosságait is jelzi. Az államelméleti kutatói kapacitás szűkössége az egyik oka annak is, hogy az állam- és jogtudo-

[3] „A szocialista vállalat" országos kutatási főiránynak van egy jogi kutatási iránya, amellyel kapcsolatos koordinációs teendőket az MTA Állami és Jogtudományi Intézete látja el. A jogi kutatások 1976–1977-ig főleg a vállalatelmélet, vállalattipizálás és a vállalati struktúra körében folytak. E kutatás során több tanulmány készült el. Mindezek alapján átfogó javaslat készült a magyar vállalati struktúra átalakítására, amelyet az MSZMP KB Közgazdasági Elméleti Munkaközössége 1978-ban tárgyalt meg. A jogi kutatások 1981-ig tartó második ötéves tervében további négy, a témához kapcsolódó tanulmány munkálatainak befejezésére került sor.

mányok nem tudnak a kívánatos mértékben hozzájárulni a szocialista demokratizmus továbbfejlesztésével kapcsolatos elméleti kérdések megválaszolásához.

A kutatóbázis nagymértékű és diszciplináris tagoltsága, valamint a kutatóhelyi szétszórtsága (a 37 tanszék közül 24-ben 5, és kevesebb, 12-ben 6–10 között van az oktatók-kutatók száma), mind ez ideig megoldatlan problémává tette a kutatások koordinálását. Egy-egy jogágazatot általában négy helyen művelnek (ÁJI-ben és a három jogi karon), s bár természetes volna az ugyanazon jogágazattal, kutatási területtel foglalkozók együttműködése, ez nem valósul meg. Valójában csak A közigazgatás fejlesztésének komplex tudományos megalapozása c. országos fő irány körében létezik koordináló tevékenység, amely az államigazgatási jogtudomány területén folyó kutatások koncentrációjában éreztette is hatását, bár egyelőre nem elég erőteljesen. Számottevő koordináció folyik még az ÁJI részéről a Jogi Enciklopédia[4] elkészítése érdekében, ezenkívül csupán a bűnügyi tudományok területén van rendszeres koordináció. A jogágazatok közötti koordinációról még kevéssé lehet beszélni. A koordinációt nehezíti az állam- és jogtudományok területén a kutatástervezés alacsony szintje is.

3. A GYAKORLATTAL VALÓ KAPCSOLAT ÉS AZ OKTATÁS PROBLÉMÁI

Az utóbbi évtizedben az állam- és jogtudományi kutatások eredményei, a korszerű módszerek terjedése közelebb hozta a kutatásokat a társadalmi gyakorlat problémáihoz. Egyre fokozódik azoknak a kérdéseknek a tanulmányozása, amelyek közvetlenül is elősegítik a joggyakorlat fejlődését. Annak ellenére, hogy a tudományterület a társadalmi igényeknek nagymértékben igyekszik eleget tenni, s a kutatási eredmények hasznosítására irányuló törekvések is erősödnek, gyakran nem sikerül hidat verni a kutatás és a gyakorlat között.

A kutatómunka és a gyakorlat kapcsolatának leggyakoribb formája a magas szintű jogszabályok előkészítésében, a bizottsági munkákban való részvétel, illetve szakértői vélemény készítésére történő megbízás. Eredményes együttműködés alakult ki a büntetőkodifikációban, kevésbé volt sikeres azonban az együttműködés a polgári kodifikáció területén. A jogalkotói tevékenységben való részvétel nem nyújt mindig kellő segítséget a kodifikációs tevékenység általános elvi, elméleti, valamint módszertani problémáinak megoldásához, és nem kielégítő az együttműködés a jogalkalmazási munkában sem.

A tudományos kutatómunka és a gyakorlati-jogi munka kapcsolatában jelen-

[4] Az Akadémiai Kiadó gondozásában 250 ív terjedelemben megjelent kétkötetes Állam- és Jogtudományi Enciklopédia szerkesztésének koordinációs tevékenységét az intézet végezte. 1973-ban kezdték meg az Enciklopédia anyagának összeállítását. A kiadvány mintegy 250 elvi-elméleti jellegű önálló tanulmánya összegezi a hazai állam- és jogtudomány fejlődésének eredményeit, a jogrendszer elemeinek elméleti és tudományos kérdéseit. (Állam- és Jogtudományi Enciklopédia. 1. köt. A–J., 2. köt., K–Z. Főszerkesztő: Szabó Imre. Akadémiai Kiadó 1980. 1776. old.)

tős javulást hoztak a kiemelt kutatási fő irányok, amelyek keretében a jogtudományok kutatási eredményei beépülhettek a gyakorlati munkába. A közigazgatás fejlesztésének komplex tudományos megalapozása c. országos szintű kutatási fő irány – ahol legnagyobb lehetősége lenne az elmélet és gyakorlat összekapcsolásának – a gyakorlati munka oldaláról számos problémát vet fel: nehezen biztosítható a kutatások komplexitása; még a gyakorlati szakemberek szélesebb körének bevonása mellett sincs biztosítva a szükséges kutatói kapacitás az elfogadott témák mindegyikének színvonalas kutatásához; jelentős témák (a közigazgatás gépesítése és automatizálása, információrendszere stb.) kutatási feltételei nem biztosítottak. Az ÁJI közigazgatással foglalkozó részlegén többségében fiatal, kezdő kutatók dolgoznak, s a kutatóintézetre háruló számos más jellegű feladat (polgári és büntetőjogi kodifikáció, a nemzetközi gazdasági együttműködés jogi kérdései, kriminológiai kutatások, A szocialista vállalat c. kutatási fő irány jogi kérdéseinek koordinálása stb.) bizonyos mértékig erőltetetté teszik olyan követelmények támasztását, hogy a tematikailag rendkívül széles kutatási fő irány koordinálásában és kutatásában az intézet viszonylag rövid idő alatt érjen el jelentős eredményeket.

A tudomány és a gyakorlat kapcsolatának fejlődését nehezíti, hogy mind ez ideig nem sikerült kellően előrehaladni a jogtudomány és a gyakorlat (pl. a kodifikáció) tervének összehangolásában. Az állam- és jogtudományi kutatások diszciplináris tagoltsága, a kutatási témák sokszor a gyakorlati problémáktól távoleső és nem elég komplex művelése jelent problémát a gyakorlattal való szorosabb kapcsolat kiépítésében.

Ugyanakkor a jogalkalmazók kevéssé hasznosítják a jogtudományok eredményeit, és többségükben alig érdeklődnek az elméleti jellegű munkák iránt. Alapvető probléma, hogy ritka a hosszabb távra szóló kutatási szerződés, amely huzamosabb munkakapcsolatot hozhatna létre a kutatóhelyek és a munka eredményét felhasználó szervek, szervezetek között, s ezek nemegyszer napi feladatok megoldását várják a tudománytól. Az együttműködés intézményes formái sem alakultak ki mind ez ideig, s inkább a személyes kapcsolatok kapnak szerepet.

Az állam- és jogtudományi kutatások sajátossága, hogy a viszonylag szűk kutatási bázis – az egyetemeken az oktatási feladatok színvonalas ellátásához sem elégséges bázis – szoros kapcsolatokat eredményez kutatás és oktatás között. Az oktatómunka nem nélkülözheti a tudományos kutatók részvételét az oktatásban. Általában az oktatók kutatómunkája is szervesen illeszkedik a tudományos kutatás egésze előtt álló feladatokhoz.

Az egyetemi oktatás struktúrája szintén jogágazatok szerint tagolt, s itt különösen nagy a kihaló jogágazatok veszélye. A tudományterület erősen személyhez kötődő művelése számos területen már ma is – a távlatokban még inkább

– problémákat okoz. Országos gond távlatilag a munkajog oktatása, a pécsi jogi karon a polgári jog, a szegedi karon a büntetőjog oktatása stb. Ugyanakkor a budapesti jogi karon „túl erős" a polgárjog, a büntetőeljárás-jog, vagy Pécsett a büntetőjog, Szegeden az államjog stb.

Az állam- és jogtudományok egészének kedvező irányú fejlődése ellenére, az oktatást még kevéssé hatotta át a társadalomtudományi szemlélet: nem sikerült még minden területen meghaladni a pozitivista szemléletet és oktatási gyakorlatot. E téren a legnagyobb hiányosság, hogy dominál a jogágazatok minden technikai részletkérdésének oktatására törekvés. Valójában a jogi oktatás inkább a „memóriára", semmint a jogi gondolkodási készség fejlettségére, illetve fejlesztésére épül, s a tételes jog oktatásának túlhajtása sokszor elmossa a jogintézmények és a társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatos, kölcsönös egymásra hatásának, összefüggéseinek bemutatását, feltárását.

Sajátos gond az oktatók nagy leterhelése. A jogi karok a megnövekedett követelményeknek már nem tudnak megfelelni, s a jelenlegi személyi, tárgyi feltételek mellett a korszerűbb, intenzívebb képzési formák megvalósítására nem is látszanak alkalmasnak. Ehhez kedvezőbb oktató–hallgató arányokat kellene kialakítani, korszerűsíteni kellene az oktatás módszereit, jobb oktatási-kutatási feltételeket kellene teremteni, és fokozni kellene a kooperációt a jogi karok között.

A jogtudomány és a jogi gyakorlat együttműködésének nehézségei is közrejátszanak abban, hogy nem elég gyakorlatias az oktatás. Valójában a jogtudományok interdiszciplinaritását – a kezdeti eredmények ellenére – nem sikerült mind ez ideig biztosítani. A közgazdaságtudomány, a szociológia, a pszichológia, a filozófia és más tudományágakkal való termékeny együttműködése nélkül a kutatás, az oktatás-képzés és végső soron a gyakorlat sem fejlődhet kielégítően. Az oktatás külön gondjaként merül fel a fiatal oktatók joggyakorlatának hiánya.

4. AZ ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYOK IDEOLÓGIAI ÉS KÖZÉLETI KÉRDÉSEI

Az állam- és jogtudomány a felszabadulást követő évtizedben jelentős eredményeket ért el a burzsoá jogszemlélet leküzdése terén és a marxista–leninista állam- és jogtudomány számos fontos kérdésének tisztázásában. Ezzel párhuzamosan folyt bizonyos harc a jogi pozitivizmus és a jogászi formalizmus ellen, ennek ellenére hosszú ideig csupán dedukció útján vetítették rá a marxizmus általános tételeit a jogi jelenségekre, és sok esetben vulgárisan fogták fel a társadalom és a jog viszonyát. Ezt csak fokozta, hogy a jogtudomány sokszor apologetikus feladatokat is magára vállalt.

Az állam- és jogtudományok fejlődésére hosszú időn át bizonyos szemléleti kettősség – egy „társadalomtudományi" és egy „jogmagyarázó jogtudományi"

szemlélet – nyomta rá a bélyegét: egyfelől az állam- és jogelméleti kutatásokat tekintették társadalomtudománynak, s attól idegennek tartották a tételes jog művelését, másfelől pedig csak a pozitív jog kutatását tekintették igazi tudománynak. Az utóbbi két évtizedben az állam- és jogtudományi kutatások eredményei, a módszertani megújulás – a szociológiai, a jog-összehasonlító, az interdiszciplináris stb. módszerek elterjedése – közelebb hozta e kutatásokat a társadalmi gyakorlat problémáihoz, a többi társadalomtudományhoz, s nagymértékben eloszlatta ezt a – szélesebb közvéleményben is meglevő – kettős szemléletet.

Ma az állam- és jogtudományok fejlődésének meghatározó tényezője a marxizmus–leninizmus. Ennek ellenére még mindig meglehetősen gyakori a szimplifikálás, sőt tapasztalhatók a politikamentesség és az elméleti állásfoglalásoktól való tartózkodás tünetei is. Több területen még vannak hadállásai egyfajta „szocialista pozitivizmusnak": az állami és jogi jelenségeket önmagukban vizsgálják, társadalmi összefüggéseikből kiszakítottan szemlélik, s megelégszenek a jogszabályok bemutatásával, a társadalmi totalitás elemzését nem tartják szem előtt.

Az állam- és jogtudományok ideológiai kérdéseit meghatározza a szoros kapcsolat, ami a jogtudomány tárgya és az állami, politikai gyakorlat között fennáll. Ez a szoros kötődés egyfelől a kutatók „veszélyeztetettségérzését" idézi elő, ami a társadalmi-gazdasági-politikai alapjaitól megfosztott jog tételes művelésére indíthat, s erősítheti mindenkoron a jogi pozitivizmust; másfelől – amennyiben a jogtudomány művelése csak jogmagyarázatra szűkül – apologetikát szülhet. A hazai állam- és jogtudományok művelésében ezek a tendenciák még ma is éreztetik hatásukat.

Az állam- és jogtudományok egésze szempontjából – mind kutatási, mind oktatási tekintetben – egyik alapkérdés a társadalmi-politikai szemlélet erősítése, az állami és jogi jelenségek ilyen összefüggésekben és kölcsönhatásokban való megközelítése. Ennek az igénynek érvényesítése természetesen más-más követelményt támaszt a különböző állam- és jogtudományi ágazatokban, de kitérni előle sehol sem lehet. Az államtudományi kutatások területén különösen érzékelhető az állami intézmények társadalmi-politikai összefüggésekből kiszakított, izolált, gyakran formalisztikus és leegyszerűsített szemlélete. Annak ellenére, hogy az állam- és jogtudományok jelentős eredményeket értek el a marxista–leninista állam- és jogtudomány alapvető kérdéseinek tisztázásában, még adósak számos társadalmi jelenségre adandó marxista–leninista válasszal, elsősorban a szocialista demokratizmus társadalmi-jogi formáinak tudományos megalapozásával összefüggő kérdéskörökben, vagy pl. a családjog, a munkajog néhány alapvető kérdéseiben. Az állam- és jogtudományi kutatómunka elmaradása, fáziskésése a társadalmi-gazdasági fejlődésből fakadó változások és igé-

nyek mögött, egyik összetevője a jogrendszer és gyakorlat bonyolultságának, rugalmatlanságának.

A tudományterület légköre nem mondható sem teljesen harmonikusnak, sem kimondottan rossznak. Olyan kedvezőtlen jelenségek az elmúlt években nem voltak, amelyek különösebb figyelmet „érdemeltek" volna, de természetesen, vannak olyan személyi ellentétek, amelyek a tudományos tevékenység rovására mennek. Ezek az ellentétek sok területen nehezítik a kutatások kellő szervezettségét és koordinálását.

A tudományos morállal összefüggő, különösebb visszásságok nincsenek. A tudományterületen igen sok kérdésben több tudományos felfogás érvényesül, amelyek mindegyikének több követője van anélkül, hogy tudományos iskolákká szerveződnének. Tudományos monopóliumról az állam- és jogtudományok területén olyan értelemben nem beszélhetünk, hogy véleményeket elfojtanának, vagy bárkit elzárnának a publikálástól, nézetei terjesztésétől. Ugyanakkor a kulcspozíciók ma is viszonylag kevés ember között oszlanak meg.

A vitaszellem fejlettsége az állam- és jogtudományok terén sem kielégítő. A megjelent tudományos munkák során a bírálatok általában csekély jelentőségű ellenvetéseket tesznek, gyakran mintegy „illendőségből".

Az állam- és jogtudományok területén a publikációs lehetőségek meglehetősen jók. A könyvkiadást túlnyomórészt az Akadémiai Kiadó és a Közgazdasági és Jogi Kiadó végzi. Itt elsősorban az átfutási idő növekedése okoz problémát. A publikálás terén az egyetemi oktatók lehetőségei a jogtudományban is elmaradnak az intézeti kutatókéhoz képest. Gondot okoz az is, hogy a történeti diszciplinák művelőinek publikációs lehetőségei a folyóiratokban viszonylag csekélyek.

Általános gond, hogy más társadalomtudományok művelői kevésbé érdeklődnek az állam- és jogtudományi kutatások eredményei iránt, és a társadalomtudományi folyóiratok is csak elvétve publikálnak jogi témájú cikkeket, tanulmányokat. Részben történelmi-fejlődési okokra, részben a társadalmi érzékenység hiányosságaira vezethető vissza, hogy a legtöbb társadalomtudományi ágazatban – és a szélesebb közvéleményben – a legutóbbi időkig nem eléggé tudatosodott, hogy a jogtudomány nemcsak a jogszabályok boncolgatásával foglalkozik, emiatt a kívánatosnál csekélyebb az érdeklődés az állam- és jogtudomány újabb eredményei iránt.

Ez a helyzet a jogi ismeretterjesztés, a jogpropaganda terén is érezteti hatását. Bár a jogtudományok eredményeit népszerűsítő kiadványok, az ismeretterjesztő előadások száma nőtt, az állam- és jogtudományok részvétele az eszmei nevelőmunkában, a szélesebb közvélemény jogtudatának formálásában, nem kielégítő.

Az állam- és jogtudományok nemzetközi kapcsolatai – nemzetközi jogtudományi és hazai társadalomtudományi összehasonlításban is – igen jónak mondhatók. Magyar részről hosszú ideje igen aktív, kezdeményező tevékenység folyik mind szocialista, mind kelet–nyugati viszonylatban. A tudományterület hazai művelői és kutatási eredményeik fokozódó nemzetközi érdeklődést keltenek: jelentősen növekedett a Magyarországon rendezett nemzetközi tudományos rendezvényekről megjelent közlemények, beszámolók, a külföldi meghívások, a magyar jogtudomány eredményeiről megjelent recenziók száma. A magyar jogtudomány képviselői számos nemzetközi tudományos szervezet vezetőségének tagjai, a Nemzetközi Jogtudományi Társaságnak magyar elnöke van.[5]

Az intézet több mint egy évtizede rendszeresen minden évben más-más jogágazat körében konferenciát rendez a szocialista országok jogászainak részvételével. Az intézetnek együttműködési szerződése van több szocialista országbeli társintézettel, közös kutatási témákban is megállapodtak, ezekben azonban érdemi közös kutatás még alig folyik. A jogi karok barátsági szerződéseket kötöttek külföldi egyetemekkel, a tanszékek rendszeres kutatási kapcsolatban vannak a leningrádi, a krakkói és a jénai egyetemek megfelelő tanszékeivel. Az intézet kezdeményezésére 2–3 évenként kétoldalú tudományos konferenciákra kerül sor több jogágazat területén szovjet, jugoszláv, francia, angol és USA-beli kutatókkal. A KGST keretében folytatott jogi munka elvi-elméleti kérdései köréből rendezett nagyszámú konferencián a magyar jogtudomány képviselői rendszeresen részt vesznek.

Emellett jó néhány jogágazat területén külön is kiépültek a nemzetközi kapcsolatok: az államelmélet képviselői a Nemzetközi Politikatudományi Társaságban, a jogelmélet kutatói a Nemzetközi Jog- és Társadalomfilozófiai Egyesületben, a bűnügyi tudományok művelői a Nemzetközi Büntetőjogi Társaságban tevékenykednek.[6] Jól szervezettek a szocialista nemzetközi kapcsolatok

[5] A Nemzetközi Összehasonlító Jogi Akadémia (Académie Internationale de Droit Comparé), amelynek székhelye Hága, elnöke: Szabó Imre akadémikus. Magyar alelnöke van (Kovács István akadémikus), a Nemzetközi Államigazgatási Intézetnek (Institut International des Sciences Administratives), amelynek székhelye Brüsszel. Magyar jogtudósok további három nemzetközi jogtudományi egyesület elnökségének a tagjai.

[6] A Nemzetközi Büntetőjogi Társaság (Association Internationale de Droit Pénal) magyar nemzeti csoportja 1963-ban alakult a jogélet gyakorlati és elméleti reprezentánsaiból, és azóta rendszeresen részt vesz a társaság életében. Tevékenységének nemzetközi elismeréseként a szocialista országok közül első ízben, 1974-ben a magyar tagozat megrendezésében került sor Budapesten a Társaság XI. nemzetközi kongresszusára. A Társaság Párizsban székelő Igazgató Tanácsának tagja a magyar nemzeti csoport elnöke, dr. Szakács Ödön, a Legfelsőbb Bíróság nyugalmazott elnöke. A Nemzetközi Jogtudományi Egyesületnek (Association Internationale des Sciences Juridiques) és a Nemzetközi Jog- és Társadalomfilozófiai Egyesületnek (Internationales Vereinigung für Rechts- und Sozialphilosophie) tagja Szabó Imre akadémikus.

a jogelmélet, az államjog, a mezőgazdasági termelőszövetkezeti jog, a polgári eljárásjog és a családjog, továbbá a jogtörténet területén is. Az állam- és jogtudományok művelői rendszeresen részt vesznek gyakorlati célkitűzésű nemzetközi szervezetek elméleti szintű tevékenységet is igénylő munkájában.[7]

A tudományos célú kiutazás lehetőségei a legutóbbi időkig az intézetben kielégítőek voltak, a jogi karokon azonban ezek a lehetőségek jóval gyérebbek, bár az intézet intézeti delegációkban is többször biztosít helyet egyetemi oktatóknak.

A bővülő nemzetközi kapcsolatokkal a káderfejlesztés nem mindig tud lépést tartani: nem megoldott a szocialista kutatók koordinált együttműködése a nemzetközi szervezetekben és kongresszusokon: a nemzetközi munkamegosztás foka sem kielégítő; a részvételhez viszonyítva több szervezetben viszonylag kevés vezető hely jut a jogtudomány szocialista – és ezen belül magyar – művelőinek; az idegen nyelvű publikációk terjesztése jobb is lehetne.

II

Az Agitációs és Propaganda Bizottság megállapítja, hogy az állam- és jogtudományok az elmúlt időszakban jelentős eredményeket értek el mind a marxista állam- és jogtudományi elmélet továbbfejlesztésében és módszertani gazdagításában, mind a gyakorlattal való együttműködés területén: eredményei jól megalapozzák a tudományterület további fejlődését.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság – a vitában elhangzott észrevételekkel – tudomásul veszi az állam- és jogtudományi kutatások helyzetéről szóló tájékoztató jelentést, és felhívja az állami tudományirányító szervek, az állam- és jogtudományi kutatóhelyek vezetőinek és pártszervezeteinek figyelmét a következő fő feladatok megoldására:

Az állam- és jogtudományok továbbfejlődésének, elméleti színvonala emelésének elengedhetetlen feltétele a tudomány korszerű módszerekkel történő, marxista–leninista eszmeiségű művelése, a polgári jogfelfogás bírálata, a burzsoá politikai rendszer, államszervezet és politikaelmélet kritikus elemzése. Az állam- és jogtudományi kutatások területén, és a jogászképzésben, erősíteni kell a jog társadalmi-politikai összefüggésben és kölcsönhatásokban történő megközelítését, szemléletét.

Fokozni kell az állam- és jogtudományok részvételét az aktuális ideológiai és politikai kérdések elméleti kidolgozásában, az eszmei nevelőmunkában

[7] 1978-ban – első ízben a legtekintélyesebb nemzetközi jogtudományi testület, az Académie Internationale de Droit Comparé fennállásának fél évszázada óta – szocialista ország (Magyarország) rendezte meg a Nemzetközi Összehasonlító Jogi Kongresszust.

és a nemzetközi ideológiai harcban. Szorgalmazni kell, hogy készüljön a széles közvélemény számára is hasznosítható, elemző, az ideológiai harc igényeit is figyelembe vevő munka az emberi jogok kérdésköréről.[8]

Szorosabbra kell fűzni a kutatómunka és a gyakorlat kapcsolatát. Az állam- és jogtudományok az eddiginél nagyobb mértékben és hatékonyabban tanulmányozzák azokat a társadalmi-gazdasági viszonyokat, új jelenségeket és folyamatokat, amelyek az állami-jogi szabályozás tárgyai. Vizsgálják a jogi szabályozás elvi és gyakorlati kérdéseit, s fokozottabb mértékben vegyenek részt a jogpropagandában. Szükséges a tudományos kutatás és a jogi gyakorlat közötti együttműködés konkrét formáinak és módszereinek kiépítése. A kutatási terveket jobban kell illeszteni az állami szervek előtt álló feladatokhoz. Ugyanakkor kívánatos lenne az is, hogy az állami irányító szervek hosszabb távra szóló megrendelésekkel, kutatási megbízásokkal segítsék elő a tudományos tevékenység orientálását, a társadalmi gyakorlathoz való közelítését.

Erősíteni kell az államtudományi, államelméleti kutatómunkát. A tudományterület erősítésével egyidejűleg fokozni kell az együttműködést az államtudomány és az állam, a politikai rendszer, a hatalom gyakorlása és intézményeinek fejlődésével foglalkozó más tudományterületek között, hogy az érintett tudományágak az eddiginél közvetlenebbül tudjanak hozzájárulni a szocialista demokratizmus továbbfejlesztésével összefüggő elméleti-ideológiai és jogi problémák megoldásához.

A tudományos kutatómunka és az oktatás előtt álló feladatok maradéktalan megvalósításához tovább kell erősíteni a kutatók és oktatók közötti kapcsolatokat. Fokozni kell az állam- és jogtudományok interdiszciplinaritását, erősíteni kell a társadalmi élet más területeivel foglalkozó társadalomtudományi kutatásokkal való kapcsolatot, s ezt az oktatásban, a jogászképzésben is biztosítani kell.

A kutató- és oktatóbázis egészének jövője szempontjából megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a káderutánpótlásra, különösen azokon a területeken, ahol nem kielégítő a kutatói és oktatói kapacitás. A kutatóbázist felügyelő állami irányító szervek hosszabb távra szóló káderfejlesztési tervet dolgozzanak ki. Ki kell szélesíteni az oktatás káderbázisát, mindenekelőtt a joggyakorlatban dolgozó, elméletileg is képzett káderek aktivizálásával, s fokozni kell az igényességet a káderutánpótlásban.

A közigazgatás fejlesztésének komplex tudományos megalapozása c., országos kutatási szintű fő irányban végzett munkát a tudományterület – különösen az MTA Állam- és Jogtudományi Intézete – tekintse továbbra is alapvető fel-

[8] Feldolgozás még nem készült, de megjelent – és 1980-ban második kiadást is megért – az „Emberi jogok dokumentumokban" c. kiadvány. (Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: Szabó Imre és Kovács István.) Közgazdasági és Jogi Kiadó 1976. 624. old.

adatának. A fő irányon belül súlyozni kell a kutatandó témákat – közelebb kell hozni a gyakorlat igényeihez –, és a kutatási kapacitást ezekre kell koncentrálni.

Nemzetközi kötelezettségeink és a szocialista országokkal való együttműködésünk fejlesztése indokolják, hogy továbbfejlesszük – jellegében, összetételében, szervezetében – a Magyar Államtudományi Társaságot. A társaság munkájába be kell vonni más társadalomtudományi területek képviselőit is.

A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság tekintse át az állam- és jogtudomány helyzetét, s az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásának megfelelően határozza meg a szükséges állami intézkedéseket.

Megjelent: Állam- és Jogtudomány, 1977. 4. sz. 623–629. old.

69
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÁJÉKOZTATÁS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

(1977. szeptember 6.)

I

1. A párttagság és a lakosság tájékoztatása politikai céljainknak megfelelően fejlődött.

a) A Politikai Bizottság 1965. június 8-i és 1968. november 12-i határozatának[1] végrehajtásával hatékonyabbá vált a párttagság informálása, a lakosság tájékoztatása. A tájékoztatás sajátos eszközeivel hozzájárult a párt tömegkapcsolatainak erősítéséhez, a közvélemény törekvéseinknek megfelelő formálásához, segíti a szocialista tudat fejlesztését, a szocialista demokrácia kiterjesztését.

A lakosság rendszeresen tájékoztatást kap a vezető párt- és állami testületek döntéseiről. Részletes közlemény jelenik meg az MSZMP Központi Bizottsága és a Minisztertanács üléseiről, lényegében a nyilvánosság előtt folyik az országgyűlés és bizottságainak munkája. A tömegtájékoztatást mindinkább az események sokoldalú bemutatása jellemzi. Gazdagodott, célratörőbb lett a gazdaságpolitikai tájékoztatás tartalma, nőtt hatékonysága. Egyre nagyobb helyet kapnak a gazdaságban kibontakozó pozitív törekvések. Nagy figyelmet fordít a tájékoztatás a termelő egységek életének, eredményeinek, gondjainak bemutatására. A sajtó, a rádió, a televízió a kultúrpolitikai feladatok megvalósítását

[1] Az utóbbit lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 244–250. old.

változó hatásfokkal segíti. A nemzetközi élet – különösképpen a kommunista és munkásmozgalom – eseményeinek és kérdéseinek megismertetése nagyobb eszmei biztonsággal, javuló reagálókészséggel folyik.

b) A tájékoztatás az eltelt időszak alatt jobban beépült a politikai munka rendszerébe. A párt-, az állami és a társadalmi szervek minden szinten fokozottabban figyelembe veszik az igényeket, és eredményesebben teljesítik tájékoztatási kötelezettségeiket.

A tájékoztatás rendszerének fejlődése során folyamatosabbá, tartalmasabbá vált a szóbeli tájékoztatás. A televízió és a rádió gyors ütemű elterjedése nem csökkentette a szóbeli tájékoztatás iránti igényt. A pártnapokon, konzultációs fórumokon milliók gyarapítják politikai ismereteiket. (A XI. kongresszus óta 5 800 000-ren vettek részt a gazdasági, illetve a nemzetközi kérdésekről tartott pártnapokon.)

A párton belüli tájékoztatás hatékonyságát és gyorsaságát segítik:

– a taggyűlések igényeknek megfelelő napirendjei;

– az 1975 óta rendszeresen megjelenő vezetői tájékoztató, a „Fekete–fehér", valamint az alapszervezetekhez eljutó Titkári tájékoztató[2];

– az MTI napi, illetve időszakos kiadványai;

– a Központi Statisztikai Hivatal rendszeresen kiadott jelentései;

– a heti, a havi és a negyedéves információs jelentések.

Folytatódott a tömegtájékoztatási eszközök differenciált fejlődése. A rádióhallgatók számának növekedésével párosult a televízió általános elterjedtsége. Bővült a sajtó választéka, és az átmeneti korlátozásokat követően, nőtt példányszáma, összes terjedelme.

Fejlődött a külföldre irányuló tájékoztatás tartalma és eszközrendszere. Szorosan illeszkedik a hazai információs munkához, ugyanakkor figyelembe veszi a speciális feladatokat és követelményeket.

Az irányítást végző szervek munkája céltudatosabb, szervezettebb, differenciáltabb lett. A tájékoztatás irányításának javításában jelentősen közreműködtek a párt illetékes szervei mellett az állami testületek és szervek, a Tájékoztatási Hivatal, valamint a tömegszervezetek. A sajtó, a rádió és a televízió vezetői nagyobb önállósággal és megnövekedett felelősséggel vettek részt ebben a munkában. Az előrehaladást segítette a főszerkesztői értekezletek elemző, kritikai tartalmának, valamint konzultációs jellegének erősödése. A MUOSZ irányítást segítő tevékenysége is fejlődött.

[2] A Titkári Tájékoztatóról lásd a 10. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét. A „Fekete–fehér" a KB agitációs és propaganda osztályának kizárólag belső tájékoztatást szolgáló periodikája, amelynek pontos címe: Tájékoztató időszerű politikai kérdésekről. A pártapparátusban elterjedt „Fekete-fehér" elnevezés a kiadvány borítójának tipográfiai megoldása alapján vált közkeletűvé.

2. A fejlődés ellenére jelentkeztek a tájékoztatáspolitikai elvek érvényesülését hátrányosan befolyásoló tényezők, mutatkozott megtorpanás, visszaesés is.

a) Gyakran hiányos a lakosságot közvetlenül érintő döntések előkészítésének, szükségességének bemutatása, a társadalompolitikai, népgazdasági összefüggések ábrázolása. (Ár- és bérrendezések; külföldi kölcsönök felvétele; népességszaporulat társadalmi ösztönzése; munkaerő-átcsoportosítások végrehajtása stb.) A döntésekről, valamint az ezekkel kapcsolatos eseményekről kiadott közlemények, tájékoztatások esetenként formálisak, kevés érdemi információt tartalmaznak. Az alternatíva mellőzése, a vita tartalmának elhallgatása miatt hatásuk csökken, nem késztetnek közéleti kérdésekben állásfoglalásra.

A rendkívüli eseményekről szóló közlések gyakran késnek, indokolatlanul szűkszavúak, s ez különböző rémhírek forrása.

Időszakonként a társadalmi élet néhány területéről – a legutóbbi években a kulturális, mindenekelőtt a művelődéspolitikai kérdésekről – adott tájékoztatás elmarad az igényektől. A nemzetközi élet eseményei gyakran kellő szelektálás, a szükséges arányok megtartása, az összefüggések magyarázása nélkül kapnak helyet. (A közel-keleti események áttekinthetetlensége a napi hírek nyomán.) A nemzetközi munkásmozgalom eseményeiről és a szocialista országok életéről szóló tájékoztatás igen visszafogott, messze elmarad az igényektől. Esetenként külpolitikai vagy külgazdasági érdekeinket sérti tájékoztatásunk. Előfordul, hogy a sajtót, a rádiót és a televíziót divattémák uralják, amelyek olykor sértik politikai érdekeinket is. (Elnökválasztás az USA-ban; tőkés országokkal folytatott gazdasági együttműködés; kihaló falvak; áltudományos témák felkarolása stb.)

b) A tájékoztatás gyorsabb ütemű fejlődését, nagyobb hatékonyságát a tájékoztatáspolitikai elvek hibás értelmezése, szemléleti fogyatékosság, felkészületlenség, esetenként egyéni, csoport- vagy más helyi érdek is akadályozza. Az utóbbi időben tapasztalható elzárkózás a szükséges, az igényelt tájékoztatástól. A hiteles, egységes tájékoztatást hátráltatja a tájékoztatásban dolgozók közötti időről időre jelentkező indokolatlan igénytámasztás. A folyamatos fejlődést egyaránt nehezíti az információt személyes tulajdonnak tekintő felfogás és a pártos szelektálás szükségességét tagadó nézet. (Charta '77; általánosítások a vezetői magatartás bírálatában; a belvárosi telefonközpont hibáinak kései magyarázgatása; „ügyészi" fellépés a riportalannyal szemben stb.)

A külföld hatékony és gyors tájékoztatását esetenként a nemzetközi ideológiaharc e területének lebecsülése, speciális körülményeinek figyelmen kívül hagyása, működési feltételeinek elmaradottsága akadályozza.

c) Az eltelt 12 esztendő alatt is tovább emelkedtek a tájékoztatással szembeni követelmények. A politikai tudat erősödésével, a szocialista demokrácia fejlődésével párhuzamosan társadalmunkban megnőtt a politikai közvélemény sze-

repe. Alapvető politikai érdekünk, hogy a közvélemény minden lényeges eseményről időben, pontosan értesüljön.

Ezért a megbízható, gyors, az összefüggéseket bemutató tájékoztatás minden testület, szerv és vezető politikai kötelessége.

A fejlett szocialista társadalom építése, a tudat növekvő szerepe, a gazdasági és a gazdaságpolitikai ismeretek magasabb szintje új követelményeket támaszt a tájékoztatás tartalmával és valamennyi formájával szemben. A kibontakozó szocialista életmód, a lakosság életszínvonalának, műveltségének emelkedése, a népesség demográfiai összetételének, területi megoszlásának változása feltételezi a differenciáltabb munkát, az összefüggések, folyamatok elmélyültebb elemzését.

Az enyhülés és vele együtt az ideológiai harc élesedése, az államok közötti kapcsolatok új vonásai, nemzetközi kommunista és munkásmozgalom fejlődése és az ezzel együttjáró viták, az álláspontok és törekvések két- és több oldalú egyeztetésének szükségessége fokozott feladatokat ró a hazai és a külföldre irányuló tájékoztatásra.

A rádió és a televízió technikai fejlődése, tömeges térhódítása meggyorsította az információ továbbítását, kitágította a műsorszórás hatósugarát. Ez új követelményeket teremt az információtovábbításban, az országos és helyi hírközlő eszközök munkamegosztásában, fejlesztésében. Ezt igényli a turizmus bővülése, a sajtótermékek kölcsönös cseréje, a személyes kapcsolatteremtés növekvő aránya is.

II

1. A Politikai Bizottság 1965-ös határozatában megfogalmazott tájékoztatáspolitikai alapelvek változatlanul érvényesek, fejleszteni kell azonban a tájékoztatási gyakorlatot.

A tájékoztatás nem cél, hanem eszköz. Tájékoztatásunk legyen hiteles, megbízható, a lehetőségekhez képest gyors, lényegre törő, egyértelmű. Ezzel szolgálja rendszerünk érdekeit, formálja az emberek tudatát, magatartását. Segítse elő az összefüggések, a folyamatok megismerését, a döntések megértését, elfogadását és végrehajtását.

Ennek érdekében a párt- és állami szervek, a tömegszervezetek és tömegkommunikációs eszközök vezetői hatékonyabban segítsék az ország előtt álló feladatok megértését és megoldását. Rendszeresen kísérjék figyelemmel a közvélemény alakulását, használják a tudományos kutatások kiérlelt eredményeit, az információs hálózat jelzéseit. A párt vezető testületei és szervei a váratlan bel- és külpolitikai események helyes értelmezését, a rendkívüli események elbí-

rálását konzultációs lehetőségek biztosításával, gyors állásfoglalással segítsék elő.

2. A tömegtájékoztatás tartalmi fejlesztésének érdekében.

a) A belpolitikai tájékoztatáson belül továbbra is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a gazdasági feladatok komplex, alapos ismertetésére. A tájékoztatás határozottabban irányuljon a kezdeményezőkészség fokozására, a tartalékok feltárására, a munka hatékonyságának javítására. A világgazdaság sokoldalúbb bemutatásával járuljon hozzá, hogy lakosságunk reálisan ítélje meg népgazdaságunk helyzetét, lehetőségeit.

Kiemelt feladatként kell kezelni a kulturális kérdéseket, mindenekelőtt a művelődés- és oktatáspolitikai feladatok végrehajtásának segítését. A sajtó, a rádió és a televízió vállaljon nagyobb részt a tartalmas életvitel kialakításában, folyamatosan és közvetlenül is támogassa az általános műveltség emelését, a szabad idő helyes kihasználását.

A szocialista demokrácia kiterjesztésének segítésében a tömegtájékoztatás jelentős adalékokkal rendelkezik. A tömegkommunikációs eszközök rendszeresen biztosítsanak fórumot a lakosság közérdekű társadalmi, gazdasági és kulturális kezdeményezéseinek, javaslatainak, bejelentéseinek.

b) A nemzetközi események iránti fokozott érdeklődés és az információk növekvő mennyisége szükségessé teszi a tudatosabb válogatást, az összefüggések mélyreható, szilárd eszmei alapokon álló feltárását, az egyértelmű, közérthető állásfoglalást.

Nagy figyelmet kell fordítani a szocialista országok életének, munkájának, társadalmi, gazdasági folyamatainak rendszeres, tényszerű bemutatására.

A nemzetközi kommunista és munkásmozgalom eseményeinek ismertetése során a tömegtájékoztatás eszközeit és lehetőségeit körültekintő módon kell felhasználni. El kell kerülni a védekező alapállást, a magyarázkodást, s következetesen meg kell különböztetni a kommunista és munkásmozgalom számára fontos tényeket, lépéseket a kialakulatlan álláspontoktól vagy a nyugati propaganda manipulációitól.

Rendszeresen és meggyőzően le kell leplezni az ellenséges ideológiai tevékenységet, annak céljait. A tömegtájékoztatási eszközök megfelelő érvekkel, tényekkel járuljanak hozzá, hogy a lakosság felkészültebben álljon szembe az imperialista propagandával. A külföldet tájékoztató szervek feladata hazánk hiteles bemutatása. A kapitalista országok közvéleménye előtt ennek segítségével leplezze le a társadalmi valóságunkról terjesztett hamisításokat.

3. Tovább kell javítani a munkamegosztást a párton belüli tájékoztatás, a lakosság szóbeli tájékoztatása, valamint a sajtó, a rádió és a televízió tevékenysége között.

A belpolitikai, de mindenekelőtt a nemzetközi élet és a nemzetközi mun-

kásmozgalom kérdéseinek megválaszolásában fokozottabban kell élni a szóbeli tájékoztatás lehetőségeivel. E célból tudatosabban kell felhasználni a pártnapokat, a taggyűléseket, a pártaktívákat, a vezetők látogatásait, valamint az előadói irodákat.

Az eddiginél rendszeresebben és alaposabban szükséges tájékoztatni a pártszervek és szervezetek vezetőit és munkatársait a határozatokról, állásfoglalásokról, valamint az előkészületben levő döntésekről. Szélesebb körben és gyorsabban, a politikai igényeknek megfelelően kell informálni a párt-, az állami és tömegszervezeti tisztségviselőket gazdasági és társadalmi életünk előrehaladásáról, gondjairól, határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, külkapcsolataink alakulásáról, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom időszerű kérdéseiről. Ennek érdekében a „Fekete–fehér", a Titkári Tájékoztató, valamint az MTI belső kiadványai több, az események, határozatok hátterét, összefüggéseit megmutató, körülményeket elemző anyagot közöljenek.

Különös figyelmet kell fordítani a sajtó, a rádió és a televízió pártszervezeteinek, vezetőinek és munkatársainak tájékoztatására. A Központi Bizottság agitációs és propagandaosztálya a főszerkesztői értekezletek tartalmi javításával, konzultációs lehetőségek biztosításával, az információtovábbítás munkahelyi ellenőrzésével segítse a szerkesztőségek dolgozóinak tájékozottságát. A szerkesztőségi pártszervezetek a munkahelyi vezetők beszámoltatásával, az újságírók felkészültségének, informáltságának rendszeres figyelemmel kísérésével, az időszerű politikai kérdések tisztázásával ösztönözzék a magas fokú igényességet.

A tömegtájékoztatási eszközök közötti munkamegosztás javításánál a tervszerű, tudatos együttműködés, az eszközök, lehetőségek jobb hasznosítása váltsa fel a gyakran mutatkozó egészségtelen rivalizálást vagy egymás iránti közömbösséget. E munkamegosztás keretében az országos lapok mellett kapjanak nagyobb szerepet a megyei, a városi és üzemi lapok, a körzeti stúdiók.

4. A tájékoztatás irányításában tovább kell növelni az állami és társadalmi szervek, mindenekelőtt a kormány Tájékoztatási Hivatala, a minisztériumok és főhatóságok, a tömegszervezetek vezető testületei, valamint a Magyar Újságírók Országos Szövetsége felelősségét. Fejleszteni kell a tájékoztatás irányításának állami rendszerét, és ezzel párhuzamosan a párt-, az állami és tömegszervezetek együttműködését. A tájékoztatásért felelős állami szervek rendszeresen ellenőrizzék és elemezzék a tömegtájékoztatási eszközök munkáját és saját irányító tevékenységüket.

A lapokat kiadó tömegszervezetek, intézmények biztosítsák, hogy a felügyeletük alá tartozó kiadványok, folyóiratok a szervezet, illetve az intézmény feladatait megfelelően tolmácsolják, de minden esetben az össztársadalmi, népgazdasági érdekeket szolgálják.

A növekvő igények fokozott felelősséget rónak eszmei szilárdságban, szakmai felkészültségben, személyes magatartásban az irányítókra és a tájékoztatást végzőkre egyaránt. Tovább kell növelni a tömegtájékoztatásban dolgozók politikai felelősségét. Nagyobb követelményeket kell támasztani velük szemben az elkötelezettségben, az etikus magatartásban és munkavégzésben. Ezt az alapelvet kell érvényesíteni a sajtó, a rádió és a televízió munkatársainak nevelőmunkájában, káder- és személyzeti munkában, mindenekelőtt a kiválasztásban, képzésben és kinevezésben.

5. A külföldre irányuló propaganda a nemzetközi ideológiai harc egyik fontos eszköze. Ennek megfelelően a külföld hiteles és a jelenleginél gyorsabb informálását politikai érdeknek kell tekinteni; ez esetenként feltételezi a belföldi tájékoztatás időrendjétől való elszakadást is. Erősíteni kell a hazai és a külföldre irányuló tájékoztatás alapvető tartalmi összhangját, ugyanakkor a külföldi munka sajátos igényeinek figyelembevételét. Meg kell gyorsítani a tájékoztatási területek összehangolt anyagi-technikai fejlesztését.[3]

6. A határozatból adódó feladatokat vitassák meg a budapesti és a megyei, valamint a minisztériumi pártbizottságok, továbbá a szerkesztőségek pártalapszervezetei. Elemezzék a tájékoztatási munka tapasztalatait, és határozzák meg a tájékoztatás további javításának helyi feladatait. A Népszabadság vezércikkben foglalkozzon a tájékoztatás továbbfejlesztésének feladataival, a kommunista vezetők ezzel kapcsolatos kötelességével.

[3] A KB Politikai Bizottsága és Titkársága több ízben foglalkozott a külföldre irányuló magyar és idegen nyelvű tájékoztató és propagandamunka helyzetével és feladataival. Az állásfoglalások középponti kérdésként hangsúlyozták, hogy – miképpen a PB 1976. június 15-i határozata is leszögezte –, „a külföldre irányuló tájékoztató munkában biztosítani kell, hogy propagandánk ... alapelveiben egységes legyen; időszerű mondanivalójának meghatározásánál belpolitikai életünk eseményeiből kell kiindulni, tekintetbe kell venni a befogadó ország helyzetét, igényeit, vagyis tartalmát időről időre korszerűsíteni kell. A külföld tájékoztatására hivatott szervek adjanak hiteles képet hazánkról, eredményeinket hangsúlyozva ne hallgassák el gondjainkat, problémáinkat sem. Legyenek következetesek a proletár internacionalizmus képviseletében és a szocialistá építés általános törvényszerűségei magyarországi érvényesülésének bemutatására tegyék a hangsúlyt."

70
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1977. OKTÓBER 20.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1977. október 20-án Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, országos főhatóságok és tudományos intézmények, valamint a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót;

– Németh Károly elvtársnak, a Politikai Bizottság tagjának, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a hosszú távú külgazdasági politikának és a termelési szerkezet fejlesztésének irányelveit.[1]

I

A Központi Bizottság a nemzetközi helyzet alakulását áttekintve megállapította, hogy előrehaladás történt néhány fontos területen. Az enyhülés további kibontakoztatását, az útjában álló akadályok leküzdését segíti a szovjet–amerikai kapcsolatok megélénkülése, a szocialista és a tőkés országok közötti rendszeres kontaktusok bővülése. Megkezdte munkáját a helsinki Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vett 35 ország képviselőinek belgrádi tanácskozása.[2] A Magyar Népköztársaság az elmúlt időszakban is arra törekedett, hogy tevékenységével erősítse a nemzetközi élet kedvező irányzatát.

1. A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy Kádár János és L. I. Brezsnyev elvtárs augusztusi megbeszélései tovább erősítették pártjaink és országaink politikai, gazdasági együttműködését, hozzájárultak a magyar–szov-

[1] Németh Károly cikkét, mely az előadói beszéd alapján készült lásd: Társadalmi Szemle, 1977. 12. sz. 3–17. old. A határozat megjelent: Pártélet, 1977. 12. sz. 8–31. old.

[2] Lásd a 48. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét.

jet testvéri barátság elmélyítéséhez.[3] A hagyományossá vált Krím-félszigeti találkozók jól szolgálják a fejlett szocialista és a kommunista társadalom építése során szerzett tapasztalatok kicserélését, a sokoldalú nemzetközi együttműködés bővítését, a szocialista gazdasági integráció előrehaladását, a külpolitikai törekvések egyeztetését, a szocialista közösségek egységének erősítését.

2. A Központi Bizottság megállapította, hogy hazánk dolgozói a Nagy Októberi Szocialista Forradalom tiszteletére országosan kibontakozott munkaversenyben kiemelkedő sikerekkel, a proletár internacionalizmus szellemében készülnek a 60. évforduló méltó megünneplésére.[4]

A Központi Bizottság pártunk és népünk nevében üdvözletét küldi a szovjet népnek abból az alkalomból, hogy az egész szovjet társadalmat átfogó széles körű vitában kimunkált alkotmánytervezetet a Legfelsőbb Tanács törvényerőre emelte. Az új alkotmány méltó módon fejezi ki a Szovjetunió hat évtizedes történelmi útján kivívott nagyszerű eredményeket, magasabb szinten biztosítja a soknemzetiségű szovjet állam fejlődését, a kommunista társadalom építését, és egyben tovább növeli a világban a szocializmus vonzerejét.[5]

3. A Magyar Szocialista Munkáspárt fontos feladatának tekinti a szocialista országokhoz fűződő barátságunk erősítését, a párt- és államközi kapcsolatok szüntelen fejlesztését. Jól szolgálta közös céljainkat a Gustav Husák elvtárs vezette csehszlovák párt- és kormányküldöttség hivatalos baráti látogatása hazánkban, Edward Gierek és Piotr Jaroszewicz elvtársak magyarországi tárgyalása, Kádár János és Joszip Broz Tito elvtársak találkozója Jugoszláviában, Lázár György elvtárs látogatása a Bolgár Népköztársaságban.[6] A magas szintű tárgyalások hozzájárultak a szocialista építőmunka újabb tapasztalatainak kölcsönös megismeréséhez, a kétoldalú együttműködés bővítéséhez, lehetőséget adtak a beható véleménycserére a nemzetközi helyzet, valamint a nemzetközi kommunista mozgalom időszerű kérdéseiről.

4. A Központi Bizottság az európai kommunista és munkáspártok berlini értekezletén megerősített elvek szellemében a kapcsolatok fejlesztésére, a kölcsö-

[3] Kádár János és L. I. Brezsnyev 1977. július 26-án folytattak megbeszélést a Krímben. (Népszabadság, 1977. július 27.)

[4] Lásd a 60. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét.

[5] A Szovjetunió új alkotmányát a Legfelsőbb Tanács 1977. október 7-én emelte törvényerőre. (Népszabadság, 1977. október 8.)

[6] Gustav Husáknak, a CSKP KB első titkárának, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság elnökének vezetésével 1977. szeptember 14–16. között párt- és kormányküldöttség tartózkodott Magyarországon. (A tárgyalásokról kiadott közös közleményt lásd: Népszabadság, 1977. szeptember 17.) Edward Gierek és Piotr Jaroszewicz 1977. október 5–6-án látogatott hazánkba. (Az erről szóló közlemény megjelent: Népszabadság, 1977. október 27.) Kádár János 1977. szeptember 22–24. között tartózkodott a jugoszláviai Belin, ahol megbeszéléseket folytatott Joszip Broz Titóval. (Népszabadság, 1977. szeptember 25.) Lázár György szeptember 1–2. között volt Bulgáriában. (Az erről szóló közleményt lásd: Népszabadság, 1977. szeptember 3.)

nös szolidaritás és az elvtársi együttműködés szorosabbra fűzésére törekszik valamennyi testvérpárttal. Szolidáris azzal a harccal, amelyet a tőkés országok kommunista pártjai vívnak a monopoltőke gazdasági és politikai hatalmának megtöréséért, a dolgozók érdekeinek védelméért, a társadalmi változásokért.

Közös céljainkat eredményesen szolgálták pártunk és a tőkés országokban tevékenykedő kommunista pártok képviselői között az elmúlt időszakban sorra került találkozók. A Központi Bizottság nagyra értékelte Enrico Berlinguer elvtárs magyarországi látogatását.[7] Szolidáris azzal a harccal, amelyet az Olasz Kommunista Párt folytat a demokratikus erők összefogása, az ország problémáinak megoldása és az olasz társadalom mélyreható átalakítása érdekében.

A Magyar Szocialista Munkáspárt képviselői a beszámolási időszakban több találkozót bonyolítottak le a fejlődő országok kommunista pártjainak és más haladó mozgalmainak küldöttségeivel. Pártunk és népünk támogatja a fejlődő országok haladó erőinek és népeinek küzdelmét, amelyet a nemzetközi függetlenség megszilárdításáért, az elmaradottság felszámolásáért, a nemzeti-társadalmi felemelkedésért folytatnak.

5. Az eltérő társadalmi berendezkedésű és különböző szövetségi rendszerekhez tartozó országok képviselőinek találkozói hasznosan járulnak hozzá az enyhülés megszilárdításához. A Központi Bizottság úgy értékelte, hogy Kádár János elvtárs látogatása a Német Szövetségi Köztársaságban, tárgyalásai Helmut Schmidt kancellárral, a politikai, gazdasági és társadalmi élet vezetőivel, előmozdították a Magyar Népköztársaság és az NSZK kapcsolatainak fejlődését, és egyben jól szolgálták az európai béke, biztonság és együttműködés ügyét.[8]

6. A Magyar Népköztársaság a kétoldalú kapcsolatok fejlesztése, az imperializmus agresszív törekvéseinek visszaszorítása, a béke megvédése érdekében az együttműködés erősítésére törekszik a fejlődő, el nem kötelezett országokkal. Losonczi Pál elvtárs Afganisztánban tett látogatása előmozdította az országaink közötti kapcsolatok kiszélesítését. Lázár György elvtárs iraki látogatása hasznosan járult hozzá politikai kapcsolataink és gazdasági együttműködésünk továbbfejlesztéséhez.[9]

7. A Központi Bizottság kifejezte a magyar kommunisták és az egész magyar nép bizakodását, hogy a belgrádi találkozó résztvevői gyümölcsöző eszmecserét folytatnak a helsinki záróokmány végrehajtásának eddigi tapasztalatairól, és al-

[7] Enrico Berlinguer, az Olasz Kommunista Párt főtitkára 1977. szeptember 30–október 3. között tartózkodott Magyarországon. (A tárgyalásokról lásd: Népszabadság, 1977. október 4.)

[8] Kádár János NSZK-beli hivatalos látogatására 1977. július 4–7. között került sor. (A közös nyilatkozatról és Kádár János sajtóértekezletéről lásd: Népszabadság, 1977. július 7.)

[9] Losonczi Pál 1977. október 15–18. között tett látogatást Afganisztánban, Lázár György pedig október 1–3. között tartózkodott Irakban. (Az erről szóló közleményeket lásd: Népszabadság, 1977. október 3., 19.)

kotó szellemben járulnak hozzá az európai béke és biztonság, a különböző társadalmi rendszerű országok közti sokoldalú együttműködés továbbviteléhez.

8. A világ békéjét továbbra is fenyegeti a közel-keleti válság, amelynek megszüntetését döntően az izraeli vezetés agresszív politikája, az érvényes ENSZ-határozatokat elutasító magatartása akadályozza. A Központi Bizottság a rendezéshez nélkülözhetetlennek tartja az izraeli csapatok kivonását, valamennyi megszállt arab területről, a palesztínai arab nép törvényes jogainak biztosítását, beleértve az önálló nemzeti állam alapítását, és a térség minden országa függetlenségének, biztonságos létének szavatolását. Üdvözölte a Szovjetuniónak és az Amerikai Egyesült Államoknak a rendezés kulcskérdéseiről szóló közös állásfoglalását és támogatja a genfi konferencia megtartását valamennyi érdekelt fél egyenjogú részvételével.[10]

9. A Központi Bizottság hangsúlyozta az afrikai kontinensen zajló politikai és társadalmi változások jelentőségét. Az imperialistaellenes harc célja Afrikában a gyarmati rendszer maradványainak végleges felszámolása, a fajüldöző rendszerek felváltása többségi uralommal. A földrész felszabadult államai mind hatékonyabb erőfeszítéseket tesznek politikai és gazdasági függetlenségük megszilárdítására, növekszik azoknak az országoknak száma, amelyek a társadalmi haladás útját választották.

A nemzetközi imperializmus minden eszközzel akadályozza az afrikai nép felemelkedését, igyekszik visszaszerezni korábbi pozícióit. Támadásait a haladó afrikai országok ellen összpontosítja, céljai elérése érdekében szítja a vallási, törzsi és nemzetiségi ellentéteket, a nacionalista törekvéseket, mozgósítja a belső és a külső reakciós erőket.

A Központi Bizottság kifejezte népünk aggodalmát Etiópia és a Szomáli Demokratikus Köztársaság közötti fegyveres összeütközés miatt.[11] Ez az összeütközés a haladó etióp rendszernek súlyos nehézséget, mindkét országnak érzékeny veszteségeket okoz, és az egész térségben veszélyezteti a nemzeti függetlenség, a társadalmi haladás ügyét. A világ haladó és békeszerető erői, köztük a Magyar Népköztársaság abban érdekeltek, hogy a két ország békés úton, politikai eszközökkel, népeik érdekeivel összhangban rendezze a konfliktust.

10. Hazánk képviselői az ENSZ közgyűlésének mostani, 32. ülésszakán[12] és

[10] Itt az 1977. október 1-én nyilvánosságra hozott közös nyilatkozatra történik utalás, melyet Cyrus Vance amerikai és Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter megbeszélései előztek meg. (Népszabadság, 1977. október 2.)

[11] Szomáli fegyveres katonai egységek 1977. július 23-án hadüzenet nélkül támadást indítottak Etiópia keleti határán, Ogaden tartományban. (Lásd: Népszabadság, 1977. július 27.)

[12] Az ENSZ közgyűlésének 32. ülésszaka 1977. szeptember 20-án nyílt meg. Az általános politikai vita szeptember 26–október 13. között folyt, az ülésszak december 22-én fejezte be munkáját. Puja Frigyes magyar külügyminiszter október 7-én szólalt fel, ismertetve a magyar kormány álláspontját a legfontosabb nemzetközi kérdésekben. (Népszabadság, 1977. szeptember 21., 27., október 8., 14., december 23.)

más nemzetközi fórumokon világosan kifejezésre juttatják népünk elkötelezettségét a béke és a társadalmi haladás ügye mellett. A Központi Bizottság, a magyar nép támogatja a leszerelés előmozdításáért folytatott nemzetközi küzdelmet, s a világ haladó közvéleményével együtt síkraszáll a fegyverkezési hajsza megszüntetése, az új típusú tömegpusztító fegyverfajták gyártásának betiltása mellett. Üdvözli és támogatja mindazokat az érdemi kezdeményezéseket, amelyek a nukleáris háború veszélyének elhárítására, a nemzetközi enyhülés térhódítására irányulnak.

II

A Központi Bizottság megtárgyalta és jóváhagyta a hosszú távú külgazdasági politikának és a termelési szerkezet fejlesztésének az irányelveit. Kijelölte azokat a legfontosabb feladatokat, amelyek gazdasági fejlődésünk megváltozott belső és külső feltételei között a XI. kongresszus határozataiban és a programnyilatkozatban megjelölt céloknak az elérését szolgálják.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy hazánkban az elmúlt három évtizedben elért politikai és gazdasági eredmények alapján megszilárdítottuk a munkásosztály, a dolgozó nép hatalmát. A súlyos háborús károk és veszteségek után gyors ütemben újjáépítettük az országot. A tervgazdálkodás útján megteremtettük a szocialista ipart és mezőgazdaságot. Hazánk agrár-ipari országból szocialista nagyiparral és nagyüzemi mezőgazdasággal rendelkező, gazdaságilag közepesen fejlett ipari-agrár országgá vált. Az életkörülmények alapvetően megváltoztak, dolgozó népünk biztonságban él.

Gazdasági fejlődésünk üteme a felszabadulás óta lényegesen gyorsabb, mint a legtöbb tőkés országé. Ebben – főleg az időszak első felében – nagy szerepe volt az erőteljes beruházási tevékenységnek, a bőségesen rendelkezésre álló munkaerőnek, továbbá annak, hogy a termelés nyersanyag- és energiaszükségletét döntően hazai forrásból, illetve a szocialista országokból tudtuk fedezni. A termelés kedvező belső és külső értékesítési lehetőségekkel párosult.

A gazdasági növekedés a harmadik és negyedik ötéves terv időszakában felgyorsult, és kiegyensúlyozottabbá vált. Gazdaságpolitikánk jobban figyelembe vette az ország adottságait és lehetőségeit. Ebben az időszakban kezdődött meg a szocialista gazdasági integráció Komplex Programjának végrehajtása. Kedvezett gazdasági fejlődésünknek a világkereskedelem dinamikus bővülése is. Az eredmények elérését segítette, hogy a gazdasági építés feladataival összhangban átfogóan továbbfejlesztettük a gazdaságirányítási rendszert.

A párt XI. kongresszusa célul tűzhette ki, hogy 15–20 év alatt megteremtsük a fejlett szocialista társadalom műszaki és gazdasági bázisát, s hazánk gazdasági-

lag is fejlett országgá váljék. Eddigi eredményeink elérésében és jövőbeni feladataink megoldásában meghatározó szerepe volt és lesz a tervgazdálkodásnak, népünk öntudatos munkájának. Hazánk a szocialista közösség tagjaként, a KGST-országokkal szoros együttműködésben valósítja meg gazdaságfejlesztési feladatait.

2. Gazdasági építőmunkánk belső és külső feltételei az utóbbi években jelentősen megváltoztak.

Hazánkban teljes a foglalkoztatottság, továbbá szabad munkaerő nincs. Ezért a jövőben a termelés növelése a foglalkoztatottak számának emelésével nem biztosítható. A termelést csak a munka termelékenységének emelésével, tervszerűbb munkaerő-gazdálkodással, szükség esetén a munkaerő ésszerű átcsoportosításával lehet növelni.

A fejlődés jelenlegi intenzív szakaszában fokozódik a népgazdaság eszközigényessége. Az új, magas műszaki színvonalú termelő létesítmények üzembe állítása, a régiek korszerűsítése egyaránt költséges beruházásokkal jár. Gyorsítani kell a hazai nyersanyagforrások feltárását, az energiavezetékek és -tárolók építését. Egyre nagyobb beruházásokat igényel a lakásépítés, a lakossági szolgáltatás fejlesztése, a környezetvédelem.

A világgazdaságban bekövetkezett alapvető változások miatt kedvezőtlenebbé váltak fejlődésünk külgazdasági feltételei.

Az 1973–1975-ös világpiaci árrobbanás – amely a legtöbb országot súlyosan érinti – hazánknak is jelentékeny veszteséget okozott. A veszteségek ellensúlyozásához, a fejlődés szükséges üteméhez a gazdasági hatékonyság eddig elért növekedése már nem elegendő.

Termelésünk fejlesztéséhez növekvő importra szorulunk. Ezt csak exportunk erőteljes bővítésével tudjuk ellentételezni. Nagyarányú exportot kell lebonyolítani olyan feltételek között, amikor termékeinkkel szemben mind a szocialista országok egymás közti forgalmában, mind pedig a tőkés piacokon gyorsan növekszenek a minőségi követelmények. A fejlett tőkés országok, valamint a fejlődő országok piacain fokozódik a konkurrencia; mindezek következtében a jövőben rendkívül erős versennyel kell szembenéznünk.

Népgazdaságunk csak úgy tud megfelelni az új és magasabb követelményeknek, ha meggyorsítjuk a gazdaság intenzív fejlesztését, a termelési szerkezetet a belső és külső követelményeknek megfelelően átalakítjuk. A feladatok megoldásában támaszkodhatunk népgazdaságunk irányítási rendszerére, az élenjáró üzemek tapasztalataira, tudományos kutatási és műszaki bázisunkra, a dolgozók képzettségére és szorgalmára.

3. A Központi Bizottság megállapította, hogy a gazdasági fejlődés belső és külső feltételeiben bekövetkezett változások hatásával tartósan számolni kell, s

ennek figyelembevételével kell megoldani a XI. kongresszus határozataiban és a Programnyilatkozatban foglalt feladatokat.

a) Gazdaságfejlesztési politikánk érvényesítésénél abból kell kiindulni, hogy: fő feladat a fejlett szocialista társadalom építésében előttünk álló társadalompolitikai célok elérésének anyagi megalapozása, ezen belül a lakosság életkörülményeinek további javítása.

A következő évtizedekben is biztosítani kell a népgazdaság eddigiekhez hasonló dinamikus fejlődését. A növekedés üteme legyen összhangban az ország lehetőségeivel és feleljen meg az egyensúlyi követelményeknek.

A tartósan dinamikus és kiegyensúlyozott gazdasági növekedés megköveteli a hatékonyság erőteljes fokozását. Ennek fő forrása a termelési szerkezet hazai adottságainak és a nemzetközi feltételeknek is megfelelő alakítása, a tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés, továbbá a gazdálkodásban, a munka szervezettségében meglevő tartalékok hasznosítása.

A beruházási források és a munkaerő koncentrált felhasználásával a hatékony fejlesztési célok megvalósulását kell elősegíteni, egyidejűleg el kell érni a gazdaságtalan tevékenységek korlátozását, illetve megszüntetését. Ennek megfelelően a teljesítménytől jobban függő vállalati és egyéni jövedelemdifferenciálást, valamint ezzel összehangolt ár- és támogatási rendszert kell érvényesíteni.

Fokozni szükséges részvételünket a nemzetközi munkamegosztásban. Gazdaságfejlesztési céljainkat a KGST-országokkal szoros együttműködésben valósítjuk meg. Ugyanakkor a gazdasági kapcsolatok bővítésére törekszünk a nem szocialista országokkal is.

b) A termelési szerkezet átalakítására vonatkozó döntéseknél a hazai adottságokból és lehetőségekből kell kiindulni, figyelembe véve a fejlődés nemzetközi irányait és törvényszerűségeit. A népgazdaság fő ágazatait – az ipart, a mezőgazdaságot, az építési tevékenységet, a közlekedést, valamint a gazdaság más infrastrukturális szektorát – arányosan, összehangoltan kell fejleszteni.

A népgazdaság fő ágazatai közül az iparnak változatlanul meghatározó szerepe van. Az iparfejlesztésben mindenekelőtt a szelekció nagyobb mértékű érvényesítése szükséges. A műszaki fejlesztés, a termelés és az értékesítés megalapozásában az eddigieknél átfogóbban kell figyelembe venni a nemzetközi együttműködés lehetőségeit.

A mezőgazdaság dinamikus fejlesztése továbbra is nélkülözhetetlen feltétele céljaink elérésének. Ez összhangban van kedvező természeti adottságainkkal, a hazai szükségletekkel, valamint a várható nemzetközi kereslettel. A mezőgazdaság igényeinek kielégítését az eddigieknél jobban figyelembe kell venni az iparfejlesztésben, különösen a gépiparban és a vegyiparban, valamint a mezőgazdasághoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztésében.

Az építési tevékenységet komplex fejlesztéssel alkalmassá kell tenni arra, hogy a beruházási feladatokat gyorsabban, nagyobb termelékenységgel oldja meg.

Az infrastruktúrát a lehetőségekhez és a szükségletekhez igazítva tervszerűbben kell fejleszteni, különösen a termeléshez közvetlenül kapcsolódó területein fontos megszüntetni viszonylagos elmaradottságát. A lehetőségeinkkel összhangban, a társadalmi-gazdasági igények figyelembevételével kell fejleszteni a nem termelő infrastruktúrát, s javítani a meglevő létesítmények kihasználását.

c) A külgazdasági kapcsolatok növekvő szerepe megköveteli a termelési szerkezet, valamint a nemzetközi gazdasági együttműködési és a külkereskedelmi tevékenység összehangolt fejlesztését. Mind több fejlesztési cél kialakításában meghatározóvá válnak a külgazdasági szempontok.

A gazdaságos export erőteljes növelése megköveteli, hogy szelektív iparpolitikával elsősorban a kivitelben jelentős szerepet játszó, versenyképes termelőágakat fejlesszük, és számottevően növeljük a magas feldolgozottságú termékek arányát.

Népgazdaságunk importigénye tovább nő. Behozatalunkban mind nagyobb részt kell képviseliük a korszerű technikának, berendezéseknek és szellemi termékeknek, a produktív alkatrészeknek, valamint egyes, a hatékonyság javítását szolgáló anyagoknak. Fokozott figyelmet szükséges fordítani az importtal való takarékosságra, a gazdaságos importhelyettesítésre.

d) Az ipar szerkezetén belül az alapanyaggyártó és a kitermelő iparágak, valamint a feldolgozó iparágak arányát az egyes gyártási ágak gazdaságosságának, versenyképességének és fejlesztési lehetőségeinek mérlegelése alapján kell kialakítani.

Az energiagazdálkodásban távlatilag a leggazdaságosabb ugyanakkor reálisan megvalósítható energiastruktúra kialakítására kell törekedni. A fejlesztéseknél előnyben kell részesiteni kevésbé energiaigényes területeket, az energiát megtakarító megoldásokat, és erőteljesebben kell folytatni az energiafogyasztás racionalizálását. Fontos feladat szénvagyonunk és szénhidrogénkészleteink további kutatása, feltárása és jobb hasznosítása. A villamos energia nagyobb teret kap a szükségletek kielégítésében, termelésének növekményét a gazdaságosan kitermelhető hazai szénre és az atomenergia-bázisra kell alapozni.

Az alumíniumipart a folyamatban levő központi programoknak megfelelően kell fejleszteni. Alapvető feladat a hazai bauxitvagyon hatékony felhasználásával a népgazdaság alumíniumigényének kielégítése. Ezen a bázison kell a tartós és gazdaságos exportot megvalósítani, a műszaki és tudományos kapacitásokat továbbfejleszteni és figyelmet kell fordítani a szellemi termékek exportjára is.

A kohászat fejlesztésében fő követelmény a minőséget javító szerkezetváltozás, a magasabb értékű kohászati termékek arányának növelése.

A hazai adottságoknak és lehetőségeknek hosszú távon is olyan iparszerkezet felel meg, amelyben meghatározó a feldolgozóipar.

A gépiparnak döntő szerepe van a gazdasági fejlődésben, a külgazdasági egyensúly távlati megalapozásában. Előnyben kell részesíteni és kiemelten fejleszteni azokat a gyártási ágakat, amelyek már ma is gazdaságos és versenyképes exportárualapot biztosítanak, termelésük, valamint tudományos és műszaki fejlesztési hátterük eléri vagy megközelíti a nemzetközi színvonalat.

A gépipar fejlesztésének kulcskérdése a kifogástalan minőségű és széles körben felhasználható előgyártmányok, alkatrészek és részegységek hazai gyártásának és külkereskedelmi forgalmának növelése. A gépipar termelési szerkezetének átalakítása erőteljes szelekciót követel, és az erőforrások ehhez igazodó elosztását igényli. Az export fokozása nagymértékben a külkereskedelmi tevékenységen, a korszerű piaci munkán és a jól szervezett szolgáltatásokon múlik.

A vegyiparban olyan fejlesztési irányokat kell kialakítani, amelyek megfelelő arányt biztosítanak az ország anyagellátását megalapozó gyártási ágak és a nagy hatékonyságú, közbenső és kész vegyipari termékeket előállító gyártási ágak fejlesztése az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján népgazdaságunknak is érdeke, hozzájárulhat a termelés hatékonyságának fokozásához, a nemzetközi munkamegosztásban rejlő előnyök kihasználásához; egyben elválaszthatatlan része a két társadalmi rendszer békés egymás mellett élését célzó politikánknak.

5. A Központi Bizottság hangsúlyozza, hogy feladataink eredményes megoldásához céltudatos, összehangolt tevékenység szükséges mind a központi és az ágazati irányításban, mind a vállalatok, szövetkezetek és intézmények munkájában. Ez megköveteli a központi irányítás hatékonyságának javítását, a vállalatok és a szövetkezetek önállóságának, kezdeményezőkészségének, felelősségének sokoldalú továbbfejlesztését.

A népgazdaság fő arányainak – ezen belül a termelési szerkezet alapvető fejlesztési irányainak – kialakítása, külgazdasági politikánk érvényesítése a központi irányítás, tervezés feladata. E munka nagy népgazdasági jelentősége szükségessé teszi, hogy javuljon a központi irányítás, tervezés hatékonysága a fejlesztési koncepciók kialakításában és összehangolásában, erősödjék ellenőrző tevékenysége.

A termelési szerkezet és külgazdasági kapcsolataink fejlesztésében növekednek a követelmények az ágazati minisztériumok irányító tevékenységével szemben. Javítsák munkájuk színvonalát a gazdaságpolitikai döntések előkészítésében és végrehajtásában. Segítsék a népgazdasági és a vállalati tervezést az ágazat fejlesztésére vonatkozó koncepció kidolgozásával. Növekedjék szerepük a több vállalat tevékenységének összehangolását igénylő fejlesztési akciókban, a vállalati kezdeményezések koordinálásában, az ágazatközi együttműködést feltételező fejlesztések megvalósításában.

A központi döntések szükségképpen a legfontosabb, átfogó fejlesztési célokat ölelik fel. A termékszerkezet fejlesztésére vonatkozó döntések túlnyomó része vállalati hatáskörbe tartozik. A végrehajtás az irányító szervek növekvő felelősségének érvényesítése mellett a vállalati önállóságra és a szocialista vállalkozói szellemre épüljön. A vállalatok és a szövetkezetek vezetői kezdeményezően vegyenek részt a központi koncepciók alakításában, vezetői tevékenységükben megfelelően érvényesítsék a népgazdasági követelményeket. Az eddiginél is nagyobb lesz a szerepük és a felelősségük a munka hatékonyságának javításában, a termelési és a termékszerkezet korszerűsítésében, a versenyképes termékek arányának növelésében, az ezt megalapozó műszaki fejlesztésben, a gazdaságtalan termelés visszaszorításában és a munka szervezettségének fokozásában.

A tervekben foglalt célokat és a végrehajtás eszközrendszerét következetesebben kell összehangolni. A gazdasági szabályozás határozottabban ösztönözzön a hatékonyság növelésére, a termékszerkezet szelektív fejlesztésére. Árrendszerünk fejlesztésének fontos irányelve, hogy a termelői árarányokat a hazai termelők helyes orientálása érdekében közelebb hozzuk a világpiacon érvényesülő árarányokhoz. A pénzügyi és vállalati érdekeltségi rendszert úgy kell fejleszteni, hogy a nyereségben is fokozottabban fejeződjenek ki a hatékonysági különbségek és szűnjenek meg az indokolatlan támogatások. A pénzügyi rendszer általános érvényű elemeinek kibővítésével, a támogatások és az elvonások jelenlegi rendszerének egyszerűsítésével áttekinthetőbbé és ellenőrizhetőbbé tételével is elő kell segíteni a hatékonyság javulását.

Gazdaságfejlesztési feladataink megoldása megköveteli a munkaerő-gazdálkodás lényeges javítását. A teljes foglalkoztatás biztosítása továbbra is alapvető célunk. Emellett elengedhetetlen, hogy népgazdasági és munkahelyi szinten egyaránt növekedjék a foglalkoztatás hatékonysága.

Elsősorban központi feladat azoknak a feltételeknek a megteremtése, amelyek lehetővé teszik, hogy a teljes foglalkoztatás a társadalom munkaerő-szükségletének és a lakosság munkavállalási igényeinek lehető legkedvezőbb összhangja mellett valósuljon meg. Meg kell akadályozni, hogy új kapacitásokat hozzanak létre azokon a helyeken, ahol munkaerőhiány miatt a már meglevő és hatékonyan működtethető termelőberendezések jelenleg sincsenek kellően kihasználva. A vállalatoknak, gazdálkodási szerveknek, intézményeknek az a feladatuk, hogy biztosítsák a rendelkezésükre álló munkaerő gazdaságosabb foglalkoztatásának feltételeit.

A népgazdasági feladatok megoldása az eddiginél több magasabb általános műveltségű, szakmailag jól képzett dolgozót igényel. Az oktatás, a képzés és a továbbképzés a jelenleginél hatékonyabban segítse a dolgozók felkészülését a nagyobb feladatokra, hogy megfeleljenek a gyorsan változó igényeknek.

*

A Központi Bizottság megállapította, hogy céltudatos és jelentős erőfeszítéseket kívánó népgazdasági feladataink megoldásához a feltételek adottak. Társadalmunk túlnyomó többsége saját tapasztalatai alapján győződött meg arról, hogy gazdaságpolitikai céljaink az egész nép javát szolgálják.

Gazdasági feladataink magasabb követelményeket állítanak a politikai munkában is. Nagy felelősséget rónak a párt-, az állami és a társadalmi szervekre. Szükséges, hogy minden szinten következetesen képviseljék az irányelvekben foglaltakat, és aktívan támogassák a végrehajtásukra irányuló intézkedéseket. Segítsenek abban, hogy a feladatokat mindenütt megismerjék, helyesen értelmezzék és eszerint cselekedjenek.

A Központi Bizottság mély meggyőződése, hogy gazdaságpolitikánk az ország, népünk érdekeit fejezi ki, az irányelvek helyesen jelölik meg azokat a tennivalókat, amelyek megoldásától függ az életkörülmények további javítása, a fejlett szocialista társadalom építése.

Megjelent: Népszabadság, 1977. október 22.

71
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA HOSSZÚ TÁVÚ KÜLGAZDASÁGI POLITIKÁNK ÉS A TERMELÉSI SZERKEZET FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYELVEIRŐL

(1977. OKTÓBER 20.)

I. GAZDASÁGI FEJLŐDÉSÜNK FŐBB JELLEMZŐI

Az elmúlt három évtizedben elért politikai és gazdasági eredmények alapján megszilárdítottuk a munkásosztály vezette nép hatalmát. A súlyos háborús károk és veszteségek után gyors ütemben újjáépítettük az országot, stabilizáltuk a gazdaságot, radikális földreformot hajtottunk végre. A tervgazdálkodás alapján kibontakoztattuk a szocialista iparosítást, megvalósítottuk a mezőgazdaság szocialista átszervezését, leraktuk a szocializmus alapjait. Gazdasági építőmunkánk feladataival összhangban átfogóan továbbfejlesztettük gazdaságirányítási rendszerünket. Hazánk agrár-ipari országból szocialista nagyiparral és nagyüzemi mezőgazdasággal rendelkező – gazdaságilag közepesen fejlett – ipari-agrár or-

országgá vált. Az életkörülmények alapvetően megváltoztak, dolgozó népünk létbiztonságban él.

Az elért eredményekre alapozva a párt XI. kongresszusa kitűzhette a fejlett szocialista társadalom megvalósításának stratégiai feladatait. Az eljövendő 15–20 évben a fejlett szocialista társadalom műszaki és gazdasági bázisának megteremtésével elérhetjük, hogy hazánk gazdaságilag fejlett országgá váljék. A kitűzött célok elérésében a jövőben is meghatározó szerepe lesz a termelési eszközök szocialista tulajdonára alapozott tervgazdálkodásnak, népünk öntudatos munkájának. Hazánk a szocialista közösség tagjaként, a KGST-országokkal, azon belül elsősorban a Szovjetunióval szoros együttműködésben valósítja meg gazdaságfejlesztési céljait.

1. Gazdasági fejlődésünk üteme viszonylag magas, de nem kiugró mértékű, mindemellett lényegesen gyorsabb volt, mint a legtöbb tőkés országé. A nemzeti jövedelem mintegy ötszöröse, iparunk termelése pedig több mint tízszerese a háború előttinek. Mezőgazdaságunk a háború előttinél kisebb területen és kevesebb mint feleannyi munkaerővel, 60 százalékkal többet termel, mint a felszabadulás előtt. Az egy főre jutó fogyasztás a háború előttinek háromszorosára nőtt. Széles rétegek számára teremtettük meg a feltételeket az általános és szakismeretek magas fokú elsajátításához, a rendszeres továbbképzéshez, a kulturális színvonal állandó emeléséhez.

Gazdasági építőmunkánk eredményeiben, a dinamikus gazdasági növekedés elérésében – főleg az időszak első felében – nagy szerepe volt

– a bőségesen rendelkezésre álló, könnyen átcsoportosítható munkaerőnek;

– az erőteljes és gyorsuló beruházási tevékenységnek, a háború előtti felhalmozási hányad több mint négyszeres növekedésének;

– a termelés kedvező belső és külső értékesítési lehetőségeinek. Mind a hazai, mind a szocialista piac ebben az időszakban – adott történelmi körülmények között – elsősorban a szükségletek mennyiségi kielégítését igényelte. Az értékesítésnek alapvetően csak a termelés mennyiségi növelésének korlátja szab határt;

– annak, hogy a szocialista országokból, illetve hazai forrásból biztosítani tudtuk a dinamikusan növekvő termelés nyersanyag- és energiaellátását. Feldolgozott termékeink értékesítése mellett jelentős részben a KGST-országokkal, különösen a Szovjetunióval kötött hosszú lejáratú megállapodásra tudtuk alapozni nyersanyagellátásunkat;

– az iparfejlesztés azon sajátosságának, hogy sok területen új iparágak alapjait kellett lerakni, valamint a meglevőket új bázisokkal bővíteni, ami a termelési kapacitások növelését tette szükségessé. E kapacitásbővítés, párosulva a kedvező értékesítési lehetőségekkel és nyersanyagellátással, valamint a bőségesen rendelkezésre álló munkaerővel, ugyancsak nagyban hozzájárult a termelés gyors ütemű növeléséhez.

Gazdasági fejlődésünk figyelemre méltó jellemzője volt, hogy a harmadik és a negyedik ötéves terv időszakában a gazdasági növekedés jelentősen felgyorsult és kiegyensúlyozottabbá vált. Ebben fontos szerepet játszott, hogy gazdaságpolitikánk a korábbiaknál jobban figyelembe vette az ország adottságait és lehetőségeit. Ebben az időszakban indult meg a szocialista gazdasági integráció Komplex Programjának végrehajtása; az erőfeszítések elsősorban a KGST-országok nyersanyag- és energiaellátásának megoldására összpontosultak. Ezen időszak első felében kedvezett gazdasági fejlődésünknek a világkereskedelem dinamikus fejlődése is. Az eredmények elérését elősegítette a tervgazdálkodás rendszerének továbbfejlesztése, a központi irányítás hatékonyságának, a központi vállalati döntések arányainak, összhangjának javítása, a vállalati önállóságon és felelősségen alapuló kezdeményezések kibontakozása, az erkölcsi és anyagi ösztönzés együttes alkalmazása. Következetesen érvényesült politikánknak az az alapelve, hogy gazdasági eredményeinkkel együtt a lakosság életkörülményei is javuljanak.

2. A népgazdasági termelés szerkezetében jelentős változások mentek végbe, az ágazatok közötti arányok nagymértékben megváltoztak. A strukturális fejlődés azonban nem mindig járt együtt a hatékonyság gyorsabb növekedésével és a szocialista gazdasági együttműködés lehetőségeinek kihasználásával.

Az iparban adottságainkhoz képest túlzottan energia- és nyersanyagigényes termék- és exportszerkezet jött létre. A gyártmányszerkezet – a gazdaságos termelés méreteihez képest – az indokoltnál szélesebb. A termelés méretei több területen gazdaságtalanok, magas a korszerűtlen termékek aránya, lassú a technikai fejlődés, a minőség elmarad a követelményektől. Az átlagosnál nagyobb mértékben nőtt ugyan a széles tudományos bázis, kvalifikált munkát és integrációs megalapozottságot igénylő gép- és vegyipar aránya, a gyorsan növekvő követelményekhez képest azonban lassú volt az ipar gyártmány- és termékszerkezetének fejlődése. Iparunk termelékenységi színvonala – a fokozatos javulás ellenére – viszonylag alacsony.

A mezőgazdaság szocialista átszervezését követően a mezőgazdasági termelés egyes ágaiban felzárkóztunk a világ élvonalához. A nemzetközi színvonal eléréséhez azonban még számos területen – különösen a nagy eszközigényű szarvasmarha-tenyésztésben – jelentős erőfeszítésre van szükség. Nem tartott lépést a mezőgazdasági termelés fejlődésével az élelmiszeripar, a tároló- és hűtőtér fejlesztése.

Az anyagi termelés növekedése mögött több területen mennyiségileg és minőségileg is elmarad az infrastruktúra fejlesztése. A termelő infrastruktúra egyes területein (pl. a közúti közlekedésben, a távbeszélő-hálózatban, a vízgazdálko-

dásban) a reális igények esetenként meghaladják a hálózatok kapacitásait, és ezáltal szűk keresztmetszetek keletkeznek. A nem termelő infrastruktúra elmaradása is jelentős a lakosság jövedelemviszonyaihoz képest.

II
GAZDASÁGI FEJLŐDÉSÜNK FELTÉTELEINEK MÓDOSULÁSA

Gazdasági fejlődésünk belső és külső feltételei jelentősen megváltoztak. A változások kedvezőtlen hatásával tartósan számolnunk kell.

1. A gazdasági növekedés pótlólagos munkaerőforrásai kimerültek. Gazdaságfejlesztésünk és társadalompolitikai céljaink megvalósításával összhangban a foglalkoztatás és a munkaidőalap belső szerkezete a jövőben a szolgáltató ágak, a termelő és nem termelő infrastruktúra javára változik, a közvetlen termelő ágazatok társadalmi munkaidőalapja csökken. A rendelkezésre álló munkaerő hatékony felhasználását olyan strukturális feszültségek is gátolják, amelyek céltudatos intézkedésekkel is csak fokozatosan és hosszabb távon oldhatók fel. Így a munkaerő képzettsége és szakmai összetétele több területen nincs összhangban a termelési szerkezet fejlesztéséből adódó megnövekedett követelményekkel. Fokozódó munkaerő-ellátási gondokkal kell számolni azokban a szakmákban és munkakörökben, amelyekben a munkakörülmények, a munkaidőbeosztás, a társadalmi megítélés az átlagosnál kedvezőtlenebb.

Tovább fokozódik a népgazdaság eszközigényessége. Ennek alapvetően objektív okai vannak. Az új, magas műszaki színvonalú termelő létesítmények üzembe állítása, valamint az alacsony hatásfokú termelési technológiák, eljárások korszerűsítése költséges beruházásokkal jár. Ezzel egyidejűleg gyorsítani szükséges a hazai nyersanyagforrások feltárását, az energiavezetékek és -tárolók építését. Egyre nagyobb beruházásokat igényel a környezetvédelem, a lakossági infrastruktúra fejlesztése, mindenekelőtt a lakásépítés. Ugyanakkor a gazdaság felhalmozási üteme – az eszközigényesség növekedése ellenére – sem haladhatja meg lényegesen a nemzeti jövedelem növekedési ütemét az életszínvonal sérelme nélkül. A felhalmozási hányad jelentős növelésére a következő időszakban nem lesz lehetőség.

Gazdasági fejlettségünk elért színvonalán – a rendelkezésre álló munkaerő- és a beruházási források növekedésben betöltött szerepéhez képest – megnő a tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés jelentősége. Ezért a gazdaságfejlesztés továbbra is jelentős anyagi és szellemi erőforrásokat köt le a hazai kutatásban, a külföldi tudományos eredmények megvásárlásában, valamint ezek gyakorlati alkalmazásában. Fontos feladat ezen erőforrások hatékonyabb és koncentráltabb felhasználása.

A dinamikus növekedés elérése a gazdaság intenzív fejlesztésének gyorsítását követeli. Ezért a korlátozott munkaerő- és beruházási lehetőségek mellett a fő feladat a műszaki színvonal emelése, a korszerű kapacitások ésszerű kihasználása. Így érhetjük el, hogy megfeleljünk azoknak a növekvő minőségi követelményeknek, amelyek egyaránt jellemzik a belföldi, a szocialista és a tőkés piaci értékesítést.

Gazdaságpolitikai céljaink megvalósításában támaszkodhatunk az elmúlt időszakban létrehozott korszerű ipari és mezőgazdasági üzemekre; jelentős előrehaladást értünk el a munkaerő képzettségének növelésében; széles körű tudományos kutatási és műszaki fejlesztési bázis alakult ki; fejlődött irányítási rendszerünk, a központi irányítás és a vállalati vezetés színvonala a megszerzett tapasztalatokra alapozva tovább emelkedik.

A politikai légkör kedvező a gazdasági építőmunkában előttünk álló feladatok színvonalasabb megoldásához. Társadalmunk túlnyomó többsége saját tapasztalatai alapján győződött meg arról, hogy gazdaságpolitikai céljaink az egész nép javát szolgálják. Ez mozgósító erővé válik az előttünk álló társadalmi, gazdasági feladatok megoldásában.

2. A világgazdaságban bekövetkezett alapvető változások miatt kedvezőtlenebbé váltak fejlődésünk külgazdasági feltételei.

A fejlett tőkés országok korábbi viszonylagos hatalmi, gazdasági egyensúlya megbomlott. Az egyenlőtlen gazdasági fejlődés, a korábbi nemzetközi pénzügyi rendszer felbomlása, a lassúbb gazdasági növekedés melletti gyors infláció vált jellemzővé. A gazdasági problémák kiélezték az egymás közti versenyt, fokozódó munkanélküliséghez vezettek, és elmélyítették a kapitalizmus állandó válságát.

A fejlődő országok között jelentős differenciálódás ment végbe. Többségük súlyos gazdasági helyzetbe került, ugyanakkor egyes, energiahordozókban gazdag fejlődő országok gazdasági növekedése meggyorsult, nőtt exportjuk és felhalmozási lehetőségük; szerepük, súlyuk a világgazdasági folyamatokban egyre számottevőbb.

Számolni kell azzal, hogy az elkövetkezendő években a tőkés világgazdaságban továbbra is meghatározóak maradnak a jelenlegi problémák, a kisebb fellendüléseket visszaesések követik.

Exportunknak a jövőben rendkívül erős versennyel kell szembenéznie a tőkés piacokon. Éles a verseny a fejlett tőkés országok között, és fokozódik a konkurrencia a fizetőképes fejlődő országok piacain. Számos fejlődő országban egyre nagyobb mennyiségben állítanak elő piacképes exporttermékeket.

Az 1973–1975-ben bekövetkezett világpiaci árrobbanás – amely a világ legtöbb országát súlyosan érinti és gazdasági struktúrájuk jelentős átalakítását követeli – számunkra is az elmúlt 30 év legsúlyosabb külgazdasági hatását váltotta ki. Jelentős cserearányromlást okozott, rontotta a népgazdaság egyensúlyi hely-

zetét, s mindez nem ellensúlyozható a hatékonyság növekedésének eddigi ütemével. A magyar gazdaság a legtöbb országhoz hasonlóan – adott termelési struktúrája mellett – ma még nem képes arra, hogy a világgazdasági környezet változásaira a szükséges gyorsasággal reagáljon, s kielégítő mértékben növelje a versenyképes exportot.

A bekövetkezett cserearányromlás jelentős része az ötödik ötéves terv időszakában is megmarad. A tőkés világpiaci árváltozások késleltetett érvényesülése miatt szocialista viszonylatú külkereskedelmünkben is a cserearányok romlásával kell számolni. Így a külgazdasági egyensúly javítása megköveteli, hogy a belső felhasználás átmenetileg lassabban növekedjék, mint a nemzeti jövedelem termelése.

Gazdasági fejlődésünk külgazdasági feltételei közül meghatározóak a KGST-országokkal, elsősorban a Szovjetunióval kialakult gazdasági együttműködésünk továbbfejlesztésének lehetőségei.

A szocialista gazdasági integráció fejlesztése alapvető érdekünk. Ezért támogatni kell azt a törekvést, hogy az együttműködés alakításában fokozott szerepet kapjanak a nemzeti és a közösségi érdekeket összehangoló politikai kezdeményezések, folyamatok.

Az ellátás biztonságának megőrzése érdekében importunk nagyobb részét a jövőben is szocialista gazdasági kapcsolataink révén kell biztosítanunk. Számolnunk kell azonban azzal, hogy a KGST-közösség egészének nyersanyagtermelő kapacitásai az igényekhez képest szűkösebbek. A szocialista országokból, elsősorban a Szovjetunióból származó nyersanyag- és energiahordozó importunk mérsékelt növekedése is egyre inkább világpiaci árakon és csak versenyképes export révén biztosítható.

A KGST-országokban kialakulóban vannak azok a termelési alapok, s részben végbementek azok a strukturális változások, amelyek reális lehetőséget teremtenek egy szorosabb feldolgozóipari együttműködés kibontakozásához. Ezt az eddiginél jobban kell elősegítenie a tartalmában és formáiban is egyre szélesedő tervezési együttműködésnek.

A megváltozott külgazdasági feltételek között is változatlan törekvésünk, hogy a szocialista együttműködés további elmélyítésének bázisán, az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján fejlesszük gazdasági kapcsolatainkat a nem szocialista országokkal.

III
GAZDASÁGFEJLESZTÉSI POLITIKÁNK ALAPELVEI

Gazdasági fejlődésünk külső körülményeinek számunkra kedvezőtlenné válása nem rontotta le addigi eredményeinket, de jobban felszínre hozta a gazdaság-

ban tartósan meglevő nehézségeket, különösen azt, hogy az ipar és a mezőgazdaság exportképessége nem áll arányban a lehetőségekkel és jelentősen elmarad a követelményektől. Ezek a körülmények nem változtatnak alapvető gazdaságpolitikai elveinken, de nagyobb hangsúlyt adnak a XI. kongresszus határozataiban és a Programnyilatkozatban meghirdetett gazdaságpolitika érvényesítésének. Ez nemcsak a gazdasági célokra vonatkozik, hanem arra is, hogy a gazdasági irányítómunka jobban alkalmazkodjon a fokozódó követelményekhez. Ily módon lehetünk úrrá a gazdasági nehézségeken, s biztosíthatjuk továbbra is a töretlen fejlődést.

Gazdaságfejlesztési politikánk érvényesítésekor abból kell kiindulni, hogy:

– gazdasági építőmunkánk fő feladata a fejlett szocialista társadalom építésében előttünk álló társadalompolitikai célok elérésének anyagi megalapozása;

– a gazdaságfejlesztési céljainkat elsősorban a KGST-országokkal szoros együttműködésben valósítjuk meg;

– a társadalmi és egyéni szükségleteknek – gazdasági lehetőségeinkkel és társadalmunk szocialista jellegével összhangban álló – növekvő színvonalú kielégítése, a lakosság életkörülményeinek javítása gazdasági fejlődésünk alapvető célja, egyben nélkülözhetetlen hajtóereje. A szocialista életmód és a társadalmilag ésszerű fogyasztási szerkezet kialakítása révén el kell kerülnünk erőforrásaink pazarló lekötését. Ez azt igényli, hogy a társadalmi-gazdasági fejlődés szocialista vonásait a fogyasztásban is következetesen erősítsük és kidolgozzuk ennek hosszabb távon érvényesíthető elveit és módszereit;

– gazdasági fejlődésünk a következő évtizedekben is az eddigiekhez hasonlóan dinamikus legyen. A növekedés ütemének összhangban kell lennie a gazdaság lehetőségeivel és megfelelő külső és belső egyensúllyal kell együttjárnia. E követelmény érvényesítése a növekedés ütemét is meghatározza;

– tartósan dinamikus és kiegyensúlyozott gazdasági növekedés csak a hatékonyság erőteljes fokozásával érhető el. A következő időszakban a hatékonyság emelésének fő forrása a termelési szerkezet hazai adottságainknak és a nemzetközi feltételeknek is megfelelő, a külföldi piac követelményeit kielégítő változtatása, továbbá a meglevő tartalékok kihasználása, a rendelkezésre álló termelőberendezések és a munkaerő jobb hasznosítása;

– jövőbeni gazdasági fejlődésünknek, különösen a világpiaci versenyképesség növelésének, még inkább meghatározó tényezője lesz a tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés, az ezekben levő lehetőségek jobb kihasználása. Ez megköveteli e tevékenységek szelektív fejlesztését, amelyet a termelési szerkezet és a külgazdasági politika irányelveivel összhangban kell megvalósítani;

– gazdaságunk hatékonysága növelésének nélkülözhetetlen feltétele a nemzetközi munkamegosztásban való aktívabb részvételünk, az együttműködés fejlesztése mind a szocialista, mind a nem szocialista országokkal. A külgazdasági te-

vékenységnek növekvő szerepet kell vállalnia a társadalompolitikai céljainknak megfelelő növekedési ütem és egyensúly biztosításában, a termelési szerkezet fejlesztésében;

– a gazdasági növekedés megváltozott körülményei a gazdaságirányítási rendszerrel szemben azt a követelményt támasztják, hogy az eddiginél következetesebben biztosítsa a célszerű fejlesztési irányok felismerését, az ezek megvalósításához szükséges érdekeltségi feltételeket, a szükséges erőforrásokat és a hatékonyabb szervezetet. El kell érni a beruházások és a munkaerő koncentrált felhasználását, azt, hogy csak a hatékony fejlesztési célok valósulhassanak meg, és egyidejűleg sor kerüljön az erőforrásokat nem gazdaságosan igénybe vevő tevékenységek korlátozására, megszüntetésére. A termelési szerkezet változtatása, a fokozott külgazdasági érdekeltség nagyobb rugalmasságot, több kezdeményezést igényel a termelő és forgalmazó gazdasági egységeknél egyaránt. Mindez csak célszerűbb ösztönzés, a teljesítménytől függő vállalati és egyéni jövedelemdifferenciálódás mellett valósítható meg. Különösen fontos az ár- és támogatási rendszer olyan irányú továbbfejlesztése, amely jobban segíti strukturális feladataink megoldását;

– továbbra is fontos követelmény a politika és a gazdaság egységének erősítése. A termelési szerkezet fejlesztése, külgazdasági politikánk gyakorlati realizálása a szükséges változások méreteinél, jellegénél fogva elkerülhetetlenül érinti kollektívák, egyének kialakult érdekeit, s ezekkel szemben a népgazdasági érdek érvényesítése esetenként valós társadalmi feszültségeket teremthet. Ezek megoldása a társadalmi élet minden területén még inkább indokolja az erőteljes politikai előkészítő munkát és a végrehajtás aktív támogatását.

IV

A TERMELÉSI SZERKEZET FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYELVEI[1]

A termelési szerkezet fejlesztésére vonatkozó döntéseknél a fejlődés nemzetközi tendenciáinak és törvényszerűségeinek figyelembevétele mellett mindenkor a hazai adottságokból, lehetőségekből kell kiindulni. Ennek megfelelően figyelembe kell venni a már folyamatban levő fejlesztések, a meglevő döntések, a nemzetkö-

[1] Az idevonatkozó párt- és állami döntések szerint, a termelési szerkezet változásával és a külgazdasági politikával összefüggő célkitűzéseket alapvetően a tervezés eszközeivel kell biztosítani. A határozat végrehajtásához az első jelentős lépést az 1979. évi népgazdasági terv jelentette. A struktúra átalakítására irányuló célokat ennek keretében az szolgálja, hogy a mérsékeltebb növekedési ütem és a terv megvalósítását szolgáló szabályozó módosítások, intézkedések – következetes végrehajtás esetén – lehetőséget adnak arra, hogy dinamikusabban azok a tevékenységi körök fejlődjenek, amelyek révén vagy gyorsabban bővíthető a gazdaságos, nem rubelelszámolású kivitel, vagy kedvező hatékonysággal dollárelszámolású import kiváltása érhető el, illetőleg jövedelmezően elégíthető ki a tervnek megfelelően korlátozott belföldi kereslet. A tervhez kapcsolódóan folyamatosan történik a gazdaságtalanság tényének és mértékének vizsgálata. A vállalati tevékenység fejlesztésére, vagy visszafejlesztésére programokat kell kidolgozni. A VI. ötéves terv

zi kötelezettségek objektíve adott korlátait, a szocialista országok fejlesztési törekvéseit, érdekeit, a nem szocialista országok világgazdaságban kifejtett tevékenységének várható tendenciáit. Nemzeti érdekeink azt követelik, hogy az eddigieknél jobban megalapozott, határozottabb koncepcióink legyenek a termelési szerkezet fejlesztésére, s ezeket a nemzetközi kapcsolatainkban megfelelően képviseljük.

1. A termelési szerkezet fejlesztésében alapvető követelmény, hogy a népgazdaság fő ágazatait – az ipart, a mezőgazdaságot, az építési tevékenységet, valamint a gazdaság infrastrukturális szektorát – arányosan, egymással összhangban és a hazai adottságok figyelembevételével fejlesszük.

a) Társadalompolitikai céljaink elérésében a népgazdaság fő ágazatai közül az iparnak meghatározó szerepe van. Mindenekelőtt a szelekció nagyobb mértékű érvényesítésére van szükség, továbbá arra, hogy a nemzetközi együttműködés lehetőségeit a műszaki fejlesztés, a termelés és az értékesítés megalapozásában az eddigieknél jobban figyelembe vegyük.

b) A mezőgazdaság dinamikus fejlesztése nélkülözhetetlen feltétele gazdaságpolitikai céljaink elérésének. Ez összhangban van kedvező természeti adottságainkkal, a jövőbeni hazai, valamint a nemzetközi szükségletek alakulásával. Exportunkban a nem szocialista piacok mellett egyre növekvő mértékben a szocialista országok viszonylatában is jelentős szerepet tölt be hosszú távon a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitele. A mezőgazdaság igényeinek kielégítését az eddigieknél jobban figyelembe kell venni az iparfejlesztésben, különö-

elgondolásai a struktúrapolitikai határozat hosszú távú célkitűzéseivel összhangban kerültek kidolgozásra. A strukturális változások szempontjából *a tervezés* megkülönbözteti azokat az ágazatokat, amelyeket elsősorban a belföldi szükségletek által meghatározott mértékben kell fejleszteni és azokat, amelyekre a külső piac meghatározó befolyást gyakorol.

A VI. ötéves tervhez műszaki-gazdasági koncepciók készültek, amelyek alapján javaslatok kerültek kidolgozásra a termelési szerkezet fejlesztésének irányaira. A legfontosabb trösztök és nagyvállalatok is készítettek fejlesztési elgondolásokat, amit a tervezőmunka során hasznosítottak. A központi tervező szervek ennek alapján dolgozták ki a VI. ötéves terv súlyponti feladatait, az egyes szakágazatok fejlesztésének (illetve visszafejlesztésének) elképzeléseit. Az Országos Tervhivatal és az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elkészítette és kiadta a termelés minősítésénél érvényesítendő műszaki-gazdasági kritériumrendszert tartalmazó módszertani útmutatót. Ehhez a minisztériumok az ágazati sajátosságoknak megfelelő kiegészítést adtak a vállalatoknak. A műszaki-gazdasági kritériumrendszer – a gazdaságossági számításokkal kiegészítve –, alkalmas arra, hogy felhasználásával népgazdasági, ágazati vagy vállalati szinten a korszerűség és versenyképesség szempontjából minősítsék a termelés szerkezetét, és kijelöljék a fejlesztési, illetve visszafejlesztési variánsokat. A szabályozó rendszer 1980. évi módosítása a struktúrapolitikát segíti többek között az áraknak a világpiaci árakhoz való közelítésével, amely által a nemzetközi értékítélet nagyobb szerepet kap a termelési szerkezet minősítésében. Emellett a nyereségadózás és az alapképzés rendszerének korszerűsítése révén jobban elismerésre kerül a vállalatok közötti hatékonysági különbség, a bértömeg-szabályozás kiterjesztésével pedig kedvezőbb hatás érhető el a munkaerő-gazdálkodásban is. A szabályozó rendszer továbbfejlesztésével párhuzamosan a gazdaságirányítási rendszer egészét is tökéletesíteni kell. Az ilyen irányú elemző és javaslattevő munkák folyamatban vannak.

sen a gépipar és a vegyipar, valamint a mezőgazdasághoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztésében.

c) Az építési tevékenységet komplex fejlesztéssel alkalmassá kell tenni arra, hogy a beruházási feladatokat gyorsabban, nagyobb termelékenységgel tudja megvalósítani. Az építőiparral összhangban fejlődjék a technológiai szerelés, az építőanyag-ipar, valamint a korszerű építési tevékenységhez szükséges vegyipari és gépipari kapacitás. Az építési tevékenység fejlesztése tartson lépést a népgazdaság általános fejlődésével. Az építőipar fejlesztése nem szorulhat háttérbe, terhére a beruházások nem csoportosíthatók át a népgazdaság más területeire, mivel ez magának a beruházási tevékenységnek hatékonyságát rontja és fokozza a beruházási feszültségek kialakulásának lehetőségét. A beruházási tevékenység hatékonyságának javítása, a termelő és nem termelő jellegű beruházások gyors és gazdaságos kivitelezése csak az építőipari tevékenység komplex és kiegyensúlyozott fejlesztésével érhető el.

d) Az infrastruktúrát az eddigieknél jobban a lehetőségekhez és a szükségletekhez igazítva úgy kell fejleszteni, hogy mennyiségileg és minőségileg feleljen meg gazdaságunk általános fejlődésének. Különösen fontos a termelő jellegű infrastruktúra viszonylagos elmaradásának megszüntetése. Lehetőségeinkkel összhangban a társadalmi-gazdasági igények figyelembevételével indokolt a nem termelő infrastruktúra (a lakásellátás, az oktatás, az egészségügy, a közművelődés) fejlesztése, a meglevő létesítmények racionálisabb kihasználása.

e) Társadalompolitikai céljaink megvalósítása a termelőerők területi szerkezetének fejlesztésében kettős feladat megoldását igényli. Egyrészt biztosítani kell a népgazdaság és az egyes területek erőforrásainak hatékony hasznosítását, összhangban a településhálózat fejlesztésével. Másrészt a foglalkoztatottságban, a gazdálkodás hatékonyságában, az egyes települések ellátottsági színvonalában meglevő különbségek fokozatos csökkentésével közelíteni kell egymáshoz az ország különböző területein élő népesség anyagi és kulturális színvonalát.

Alapvető feladat a meglevő ipari telephelyek termelőberendezéseinek korszerűsítése, szükség szerint rekonstrukció útján történő fejlesztése. Új ipari termelőegységek létrehozására csak ott kerüljön sor, ahol gazdaságos működésük feltételei biztosíthatók.

A fővárosi agglomerációban az ipar intenzív irányú és szelektív jellegű fejlesztésének gyorsítása, a fővároshoz nem szükségszerűen kapcsolódó ipari üzemek és ipari tevékenységek megszüntetése a feladat.

A mezőgazdasági termelés területi megoszlásában – alapvető változás nélkül – jobban kell alkalmazkodni a helyi adottságokhoz. Erősíteni indokolt a mezőgazdasági termelés és a feldolgozóipar területi kapcsolatait.

Továbbra is alapvető feladat a kiegyensúlyozott vízgazdálkodás. Ennek érdekében folyamatosan, erőforrásainkkal összhangban kerüljenek kiépítésre a tá-

rolók és a vízátvezető rendszerek. Az ipartelepítés gyakorlatában részesüljenek előnyben azok a területek, amelyekben a vízgazdálkodási feltételek kedvezőbbek.

2. A gazdasági növekedés ütemét fokozódó mértékben befolyásolják a külgazdasági kapcsolatok. Ez megköveteli a termelési szerkezet, valamint a nemzetközi együttműködési és külkereskedelmi tevékenység összehangolt fejlesztését.

A népgazdaság dinamikus fejlődése, az ezt szolgáló behozatal biztosítása és a hatékonyabb nemzetközi munkamegosztásban rejlő lehetőségek kiaknázása csak a kivitel erőteljes növelése útján érhető el. Az exportnak valamelyest nagyobb ütemben kell növekednie, mint az importnak, s lényegesen túl kell haladnia a termelés bővítésének ütemét. Ezért mind több fejlesztési cél kialakításában meghatározóvá válnak a külgazdasági szempontok.

A kivitel erőteljes növelése szelektív iparpolitikát igényel. Ez azt jelenti, hogy a fejlesztésben a műszaki-gazdasági kritériumokat jobban szem előtt kell tartani. A szelektív iparpolitika érvényesítése révén el kell érni, hogy a kivitel szerkezetében a meglevő lehetőségeinkre épülő, a sokszínűségben rejlő előnyöket folyamatosan, maximálisan hasznosítsuk; erőteljesen fejlesszük az exportban jelentős súlyú, versenyképes termelő ágazatokat és számottevően növeljük a magas feldolgozottságú termékek arányát.

Devizabevételeinket növelni kell az idegenforgalomban is. Itt erőfeszítéseinket – a szolgáltatások színvonalának emelése, a szállodai helyek számának növelése, a vendéglátás kulturáltságának fokozása mellett – elsősorban a gyógyidegenforgalom fejlesztésére célszerű összpontosítani.

A gazdaságos termelés, a termelési szerkezet fejlesztése együtt jár a hazailag egyáltalán nem vagy csak gazdaságtalanul gyártható termékek importjának növekedésével. Ebbe az irányba hat a szakosítás és a kooperáció szélesedése, valamint a lakossági fogyasztás választékának bővítése is. Mindebből az következik, hogy népgazdaságunk már eddig is magas importigényessége tovább nő. Behozatalunkban mind nagyobb részt kell képviselniük a korszerű technikát hordozó berendezéseknek és szellemi termékeknek, a produktív alkatrészeknek, valamint egyes, a hatékonyság javítását szolgáló anyagoknak. Az import előrelátható növekedése ugyanakkor azt a követelményt is támasztja, hogy fokozott figyelmet fordítsunk az importtal való takarékosságra, a gazdaságos importhelyettesítésre.

3. A gazdaság növekedési ütemének fenntartása, az erőforrások hatékonyabb felhasználása, a külgazdasági egyensúlyi követelmények érvényesítése s ennek érdekében a nemzetközi versenyképesség fokozása – strukturális vonatkozásban – a népgazdaság fő ágainak kiegyensúlyozott fejlesztése mellett alapvetően a termékek és szolgáltatások szerkezetének fejlesztését, a szelekció fokozását, a műszaki fejlesztés meggyorsítását igényli. A szelekció érvényesítésénél a hatékonyság fokozásának követelményéből kell kiindulni.

A termelési szerkezet minősítése, a konkrét fejlesztési koncepciók kidolgozása

olyan szemléletmód és módszer alkalmazását követeli meg, amely egyesíti a műszaki és gazdasági megközelítést.

A termelési szerkezet fejlesztésében – népgazdasági és vállalati szinten egyaránt – a szelekció érvényesítésénél az egyes termelési kultúrák, gyártási ágak (pl. közútijármű-gyártás, cipőgyártás, szarvasmarha-tenyésztés), termékcsoportok versenyképességének minősítését, perspektívájának meghatározását – az ár- és költségszámításon alapuló hatékonysági vizsgálatok jobb megítélése érdekében – a következő főbb műszaki-gazdasági kritériumok alapján indokolt elvégezni:

– az előállított termékek, a termelési tevékenységek volumene, sorozatnagysága, egyes esetekben a berendezések, az üzem mérete eléri-e a versenytársak, az élenjáró termelők színvonalát;

– biztosított-e a termékek műszaki jellemzőinek, minőségének, a termelés technikai felszereltségének, technológiai színvonalának versenyképes szintje, és ennek hosszabb távon történő fenntartásához szükséges tudományos és műszaki fejlesztési háttér;

– a termékek értékesítésének hazai és külföldi feltételei, piaci helyzete és perspektívája, a hazai termelők piaci kapcsolatai, az értékesítés szervezete és szolgáltatási tevékenysége megfelelnek-e a gazdaságos értékesítést feltételező nemzetközi színvonalnak;

– biztosított-e a gyártáshoz szükséges termelési háttér és annak versenyképes szinten tartása, a korszerű vállalati szervezet, vezetés, szervezettség, az ipari kooperációs kapcsolatok, a termelő infrastruktúra, a szakemberképzés és -továbbképzés megfelelő színvonala.

Hosszabb távon, komplex fejlesztési koncepcióknál elsősorban műszaki-gazdasági kritériumok alapján indokolt mérlegelni az ár- és értékviszonyok kedvező alakulását, a hatékonyságot és a versenyképességet perspektivikusan is biztosító, illetve kizáró tényezőket. E közelítési mód következetes alkalmazása elősegíti a távlati szemlélet, a komplex, sokoldalú mérlegelés elterjedését, az egyes gyártási ágaknak gazdaságpolitikai összefüggések figyelembevételével történő megítélését, a strukturális döntések objektívabbá válását, a közgazdasági és a műszaki területen dolgozó vezetők, értelmiségiek szemléleti egységének erősítését.

4. A termelési szerkezet fejlesztésének céljait úgy kell meghatározni, hogy az ipar egyes ágazatainak arányai az egyes gyártási ágak gazdaságosságára és versenyképességére épüljenek. Így az ipar egyes ágazatain belül a korlátozott erőforrások miatt szükségszerűen érvényesítendő szelekciót szolgáló döntéseket úgy kell végrehajtani, hogy azok egy-egy adott gyártási ágra vonatkozzanak és azt komplexen értékeljék. A gépiparban és a vegyiparban új gyártási ágak meghonosítása csak akkor indokolt, ha azok beilleszthetők a gazdaságfejlesztés strukturális és külgazdasági követelményrendszerébe, a határozottabb szelekció érdekében egyes ma meglevő gyártási ágak, kultúrák, termékcsoportok visszafejlesz-

tése, illetve megszüntetése mellett. Ebből kiindulva kell mérlegelni az ipari struktúrán belül mindenekelőtt a vegyipar és a gépipar, valamint a könnyűipar részarányát, és ennek alapján határozható meg bizonyos prioritás is a három ágazat között. Az eddigi tapasztalatok és elemzések alapján megállapítható, hogy mind a vegyiparban, mind a gépiparban a jelenleginél szűkebb termelési struktúra kialakítása indokolt, továbbá a két ágazatnak együttesen és külön-külön sem adható prioritás, csak egyes gyártási ágaiknak. A könnyűipar iparon belüli részarányának meghatározásakor mérlegelendő, hogy a gépipar, a vegyipar, valamint a mezőgazdaság és az élelmiszeripar milyen mértékben képes a könnyűipar növekvő exportfeladatait a jövőben átvállalni, továbbá az, hogy az ágazat munkaerőhelyzete hogyan változik.

Az export gazdaságosságának fokozása szükségessé teszi a különböző ismeretek, eljárások, termékek, berendezések, szolgáltatások rendszerbe foglalását és ezek együttes, összehangolt, exportra-orientált fejlesztését. Ilyennek tekinthetők például a komplett ipari technológiák a timföldgyártásban, a vákuumtechnikában, a komplex egészségügyi, oktatási, mezőgazdasági és vízgazdálkodási rendszerek, azok felszerelésével és működésük segítségével együtt.

5. Az ipari struktúrán belül az alapanyag- és kitermelőiparágak, valamint a feldolgozó-iparágak arányát is a gyártási ágak fejlesztési lehetőségének mérlegelése alapján kell meghatározni. A kitermelő- és alapanyag-iparágakban a gyártási ágak tevékenységét csak olyan mértékben kell fejleszteni, amit a külgazdasági viszonyok, valamint az adott tervidőszak gazdasági realitásai megszabnak. Kivételt csak azok az esetek jelenthetnek, amikor a termelés valamilyen sajátos – természeti vagy egyéb – ok miatt előnyös. Törekedni kell a hazailag megtermelt, importált alapanyag és nyersanyag egyre komplexebb felhasználására, a hazai munka által lehetséges maximális értéknövelés elérésére. A feldolgozóiparral szemben fontos követelmény, hogy fokozatosan mérsékelje a kitermelő-, energia- és alapanyagipar fejlesztési terheit. A hazai adottságoknak és lehetőségeknek hosszú távon is olyan iparszerkezet felel meg, amelyben meghatározó a feldolgozóipar.

6. Az energiagazdálkodásban a következő főbb feladatokat kell megoldani:

– a távlatilag legbiztonságosabb energiaforrásokra kell támaszkodni;

– törekedni kell a perspektívában leggazdaságosabb, de ugyanakkor reálisan megvalósítható energiastruktúra kialakítására;

– a fejlesztéseknél előnyben kell részesíteni a kevésbé energiaigényes megoldásokat és erőteljesebben kell folytatni az energiafogyasztás racionalizálását.

Fontos feladat a hazai tüzelőanyag-források további kutatása, szénvagyonunk és szénhidrogén-készleteink jobb megismerése és hasznosítása, valamint a kőolaj és földgáz jelenlegi termelési színvonalának stabilizálása. A hazai energiaforrások növekvő hasznosítása mellett is tovább nő az import részaránya. Energia-

importunk nagyobb részét a jövőben is a Szovjetunióból szerezzük be. Emellett növekszik az energiahordozók behozatala nem szocialista piacokról is. Az energiastruktúrán belül a széntermelés fejlesztése a jövőben alapvetően az erőművek tüzelőanyaggal való ellátását szolgálja. A szénhidrogének továbbra is fontos szerepet töltenek be a korszerű műszaki fejlesztési követelményeknek megfelelő energiaellátásban. A villamos energia nagyobb teret kap a szükségletek kielégítésében; termelésének növekményét a gazdaságosan kitermelhető hazai szén- és atomenergia-bázisra kell alapozni.

7. Az alumíniumipart a központi programnak megfelelően kell fejleszteni. Az ipar alapvető feladata a hazai bauxitvagyon hatékony felhasználásával a népgazdaság alumíniumigényének a fedezése. Ezen a bázison kell a tartós és gazdaságos exportot megvalósítani, valamint a külföldön értékesíthető műszaki és tudományos kapacitásokat kifejleszteni. Az alumíniumiparban a már meglevő, valamint a jövőben megkötendő nemzetközi egyezményeket ezeknek az elveknek megfelelően kell meghosszabbítani, illetve realizálni.

8. A vaskohászat fejlesztésénél fő követelmény a minőségi irányú szerkezetváltozás. Ezáltal elérhető a belföldi igények jobb és rugalmasabb kielégítése, valamint a hazai – viszonylag gazdaságtalan – termelési méretekből adódó hátrányok mérséklése.

9. A színesfémkohászat fejlesztését a hazai ércvagyonnal, valamint a fejlesztési forrásokkal összhangban kell előirányozni. E gyártási ág fejlődését gyorsíthatja a recski ércvagyon kiaknázása. Ehhez, a kölcsönös előnyök alapján, indokolt külföldi erőforrásokat is bevonni.

10. Az építőanyag-ipar fejlesztésében a következő főbb követelményeket kell érvényesíteni:

– az ágazat – kedvező geológiai adottságaink kihasználásával – elégítse ki a belföldi igényeket azokból a termékekből, amelyek importja hosszú távon sem indokolt, illetve nem gazdaságos;

– termelési szerkezetét az építőipar az iparosítását szolgáló magas készültségi fokú termékek választékának bővítésével és mennyiségének növelésével korszerűsítse, és jobban segítse elő a hazai nyersanyag-bázis hasznosítását, az energia- és munkaerőigényes technológiák csökkentését.

11. A gépiparnak döntő szerepet kell betöltenie a gazdasági fejlődésben és a külgazdasági egyensúly távlati megalapozásában. Különösen gyors ütemű növekedést kell elérni a nem szocialista viszonylatú kivitelben. Ezt csak a termelési szerkezet jelentős fejlesztésével teljesítheti. Az ágazat szerkezetének továbbfejlesztésénél hasznosítani kell az elmúlt időszak tapasztalatait. A gépipar egyes gyártási ágaiban ott értünk el jelentős eredményeket, ahol:

– erős szelekcióval és határozott központi irányítással éltünk, az erőforrások

szükséges koncentrációját központilag is támogattuk, és a vezetés személyi feltételeit javítottuk;

– az ipari hátteret megfelelően fejlesztettük, illetve azt a fejlesztés során megteremtettük;

– javítottuk a termelői szervezetet.

A gépiparon belül minden tekintetben előnyben kell részesíteni és kiemelten fejleszteni azokat a területeket, gyártási ágakat, amelyek már ma is – illetőleg várhatóan a közeljövőben – gazdaságos és exportképes árualapot biztosítanak, termelésük, valamint tudományos és műszaki fejlesztési hátterük eléri vagy megközelíti a nemzetközi színvonalat. Ilyenek például a közútijármű-gyártás, a vákuumtechnikai termékek és berendezések gyártása, az elektronika egyes területei, egyes szerszámgépek, orvosi műszerek, mezőgazdasági és élelmiszeripari gépek, a gépipari tömegcikkek bizonyos köre. E strukturális fejlesztést a gépipar korszerű, exportképes termékeket és gyártmányokat előállító vállalataira kell alapozni, az azoknak adott támogatás és ezzel összhangban megszabott követelmények alapján.

A fejlesztési célokat nagy körültekintéssel és szelektív módon kell meghatározni azokon a területeken, melyek perspektívában elérhetik a nemzetközi élvonalat, de ennek – beruházási, műszaki fejlesztési, értékesítési – feltételeit ma még kellő biztonsággal nem lehet meghatározni, illetve előre látni. Ilyennek tekinthető például egyes energetikai gépek, számítástechnikai eszközök, tartós fogyasztási cikkek gyártása.

A gépiparon belül átmenetileg fenn kell tartani azokat a gyártási ágakat és termékeket, amelyeknek hazai termelése importtal a közeljövőben nem pótolható.

A gépiparban vissza kell fejleszteni, illetve meg kell szüntetni mindazon tevékenységet, gyártási ágat és terméket, amely az előbbi kategóriákba nem sorolható.

A gépipar fejlesztésének kulcskérdése a kifogástalan minőségű és széles körben felhasználható előgyártmányok, alkatrészek és részegységek hazai gyártásának és külkereskedelmi forgalmának növelése, s ennek révén mindinkább a „gépesítés" megvalósítása. Az alkatrészgyártás olyan fejlesztésére van szükség, amely lehetőleg minden piacon elfogadott exportágazattá válik, és önmagában is jelentős műszaki kultúra hordozója.

Fontos gazdaságpolitikai, egyben politikai követelmény, hogy a nagyvállalatok termelési struktúrája hosszú távon is gazdaságos és fejlesztendő gyártási ágakat, gyártmányokat foglaljon magában. El kell kerülni, hogy a nagy létszámú munkaerőt és jelentős eszközöket koncentráló vállalatok tartósan átmeneti, illetőleg visszafejlesztendő tevékenységeket folytassanak.

12. A vegyiparban olyan fejlesztési irányokat kell kialakítani, amelyek arányos fejlődést jelentenek az ország anyagellátását biztosító gyártási ágak, és a

nagy hatékonyságú, kész vegyipari termékeket, illetve intermedieреket (szerves közbenső termékeket) előállító gyártási ágak között. A vegyipart továbbra is szelektíven, a szocialista nemzetközi munkamegosztásra alapozva kell fejleszteni. Ezzel összhangban a következő fejlesztési irányokat indokolt mérlegelni:

– a biológiailag aktív termékeket előállító gyártási ágak (gyógyszeripar, növényvédőszer-ipar) átlagosnál gyorsabb fejlesztési lehetőségét;

– a gyógyszer- és növényvédőszer-ipar számára szükséges intermedierek hazai igényeket meghaladó mértékű szelektív fejlesztését;

– a petrolkémiai iparnak a vegyipar átlagával azonos mértékű bővítését a műanyag- és szintetikusszál-igényünk kielégítése érdekében, a szocialista nemzetközi munkamegosztásban összehangolt fejlesztés alapján;

– egyéb iparágaknak (pl. ipari gázok, műanyagfeldolgozás) a hazai igények mértékéig való fejlesztését, illetőleg ezek közül a kedvezőtlennek minősített tevékenységek megszüntetését, import útján történő pótlását.

A vegyipar termelési szerkezetének fejlesztésénél figyelembe kell venni az energiastruktúra változásának hatását, valamint a mezőgazdaság és az egészségügy igényeit és lehetőségeit. Különösen fontos ez a gyógyszer- és növényvédőszeriparban, valamint a műtrágyagyártásban.

13. A könnyűipari rekonstrukciót a megnövekedett strukturális és minőségi követelményeknek alárendelten kell folytatni. A textil- és ruházati ipar termelési szerkezetének fejlesztésénél abból kell kiindulni, hogy a jelenleg előre látható feltételek mellett a termelés volumene csak mérsékelten – egyes termékekben alig – emelkedhet. Ez a termelés szerkeztében és az értékesítési irányokban az eddiginél határozottabb és egyértelműbb szelekciót igényel. Fokozatosan meg kell változtatni a fejlesztés eddigi tendenciáját, amely minden piacot bővíteni kívánt és a belföldi ellátást főként a hazai termelésre alapozta. A jövőben a belföldi ellátás megalapozásában, mindenekelőtt a tömegáruk és a textilipari félkész termékek területén jobban kell támaszkodni az importlehetőségek feltárására és kihasználására.

A textil- és ruházati ipar szerkezeti fejlesztésében fő feladat annak elérése, hogy a termékösszetétel a korszerűbb és magasabb rendű szükségleteket kielégítő minőségi választék irányába tolódjék el. Ezzel elérhetjük, hogy a belső piacról kiszoruljon a most ilyen céllal behozott nem szocialista árualap egy része, s az exportból nagyobb devizabevételhez jussunk, miközben a munkaerő-létszám nem növekszik.

A könnyűipar többi ágának termékei iránti összkereslet a textil- és ruházati termékeknél várhatóan lényegesen gyorsabban bővül. Ezekben az ágazatokban a növekvő szükségletet nagyobbrészt hazai termelésből célszerű kielégíteni. Ennek érdekében a technológiai korszerűsítéseket és kapacitásbővítéseket – létszámnö-

vekedés nélkül – alapvetően a fogyasztási struktúra várható változásához kell igazítanunk.

A bútoriparban, valamint a papíriparban a szocialista nemzetközi szakosítás alapján a termelés választékának szűkítésére célszerű továbbra is törekedni. A nyomdaipart a társadalompolitikai és a belföldi gazdasági igényeknek megfelelően kell fejleszteni.

14. Az élelmiszeripart a hazai nyersanyag-lehetőségek, valamint a növekvő belföldi fogyasztói igények és a hosszú távon is tartósnak ígérkező exportlehetőségek miatt gyorsabb ütemben kell fejleszteni. Az iparág a mezőgazdasággal összhangban fejlődjék, megszüntetve a technológiai elmaradást, a tároló- és hűtőtérhiányt.

A hazai fogyasztók mennyiségi és főként minőségi igényeinek növekedése, valamint a tőkés piaci lehetőségek minél teljesebb kihasználása a hús- (részben a baromfi), a növényolaj- és a hűtőipar, továbbá általában a tárolókapacitás kiemelt fejlesztését indokolja. Gazdaságos megoldás esetében indokolt fokozatosan szélesíteni a kukorica komplex ipari feldolgozását.

A keveréktakarmány-gyártást úgy kell korszerűsíteni, fejleszteni, hogy a magasabb beltartalmi értékű takarmányok előállítása és szakszerű felhasználása révén növekedjék az állattenyésztés hatékonysága. Ennek (valamint az importtakarékosság) érdekében fokozni kell a vágóhídi és egyéb élelmiszeripari melléktermékek feldolgozását, a különböző vegyi alapú adalékanyagok hazai előállítását és hasznosítását.

A konzervipar a nyersanyag-lehetőségekkel összhangban fejlődjék. Alapvető iránynak kell tekinteni a konzervgyárak korszerűsítését, termékeik minőségének további javítását. Fokozatosan tovább kell építeni a hűtőláncot.

A malom-, a sütő-, az édes-, a cukor-, a tej-, a sör- és a dohányipar fejlesztése a lakossági igényeknek megfelelően történjen.

15. Természetföldrajzi (talaj, éghajlat, csapadék stb.) adottságaink általában, bizonyos területi differenciáltsággal szinte minden fontos mezőgazdasági termék előállításához megfelelőek. Emellett hosszú évek óta és perspektívában is az egyik legbiztosabb devizát kitermelő ágazat a mezőgazdaság. Ily módon körültekintően kell a fejlesztendő ágazatok és termékek körét meghatározni, hogy olyan termelési struktúra alakuljon ki, amely lehetővé teszi a belföldi ellátáshoz és az exporthoz szükséges főbb termékek hazai előállítását.

A búza és a kukorica termelésében elért jelentős eredményekre alapozva, az állattenyésztés termelésének hosszabb távon a jelenleginél gyorsabb ütemű fejlesztése indokolt. Középtávon a szemestermény-exportnak a hústermelés fejlesztésével összehangolt növelését lehet célul tűzni.

A szarvasmarha-tenyésztés – ezen belül elsősorban a marhahústermelés –, valamint a juhtenyésztés fejlesztéséhez szükséges tömegtakarmányok termésátla-

gának növelésével és a rét-, legelőgazdálkodás javításával biztosítani kell a hazai takarmánybázist. Az állattenyésztési, az állati termék termelési, valamint a hús-export-előirányzatok teljesítésének elsőrendű feltétele a hazai fehérjetakarmány-bázis kiszélesítése.

Elsősorban a belföldi ellátás, de a devizaszerzési lehetőségek fokozása érdekében is fontos feladat a zöldség- és gyümölcstermelés fejlesztése. Perspektívában fő feladatnak kell tekinteni a kiegyensúlyozott belföldi ellátást, a vállalt export-kötelezettségek teljesítését és a tőkés exportlehetőségek kihasználását.

A mezőgazdasági termelésfejlesztési célok megvalósítása megköveteli a termőföld fokozottabb védelmét, az ipari és egyéb létesítmények telepítésénél a földdel való takarékosságot, a kedvező adottságú mezőgazdasági területek termőképességének minél jobb kihasználását, a gyengébb minőségű földek hasznosításának javítását.

16. A tudományos kutatási és műszaki fejlesztési tevékenységet jobban összhangba kell hozni a termelési struktúra fejlesztési céljaival, a külgazdasági politika követelményeivel. A hazai kutatókapacitások eddigieknél koncentráltabb felhasználásával növelni kell a kutatások eredményességét, javítani a kutatási eredmények alkalmazásának feltételeit, elsősorban azokon a területeken, ahol hagyományaink, adottságaink és anyagi erőforrásaink reális lehetőséget adnak új, tudományos és műszaki eredmények elérésére. Ezzel összefüggésben tényleges súlyának, gyakorlati jelentőségének megfelelő figyelmet kell fordítani a műszaki és agrár kutató-fejlesztő munkára.

A gyártási ágak többségében a külföldi eredmények gyors hazai adaptálása – és ahol lehetséges, továbbfejlesztése – biztosíthatja a versenyképesség fenntartását, illetve növelését, így e területeken csak a külföldi eredmények hatékony adaptálását biztosító, követő kutatásra rendezkedhetünk be. Ezért növelni kell a kutatási-fejlesztési tevékenység ráfordításain belül a licencek és gyártási eljárások vásárlására fordított összegek arányát. Nemzetközi műszaki-tudományos kapcsolatainkat a jövőben fokozottabban e kutatási-fejlesztési célok megvalósításának szolgálatába kell állítani.

Szükséges, hogy a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazását meggyorsítsuk. A tudomány és a gyakorlat kapcsolatának erősítése érdekében szemléleti változásra, bátrabb kezdeményezésre van szükség a termelő vállalatoknál, a mezőgazdasági üzemeknél, a kutatóknak pedig a korábbiaknál jobban kell figyelembe venniük a kutatási eredmények alkalmazásának konkrét vállalati lehetőségeit és adottságait. Elő kell segíteni a kutatási eredmények alkalmazásában a közös érdekeltség kialakulását. Elengedhetetlen a kutatóhelyek és a termelő vállalatok közvetlen kapcsolatainak továbbfejlesztése, és munkájuknak a hosszú és középtávú tervcélokhoz és feladatokhoz való szoros kapcsolódása. Elő kell segíteni az

egyes kutatási programok végrehajtására szerveződő céltársulások, egyesülések létrejöttét különböző kutatóhelyek és vállalatok között.

A kutatóbázison belül kiemelten kell fejleszteni a vállalati kutatóhelyeket. A vállalati kutatókapacitások növelését indokolt esetben az önálló intézetek termelő vállalatokba való integrálásával is segíteni kell.

Az eddiginél nagyobb erkölcsi és anyagi támogatásban kell részesíteni a kiemelkedő tudományos teljesítményeket, a feltalálókat és az újítókat.

V
A KÜLGAZDASÁGI POLITIKA IRÁNYELVEI[2]

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok számos területen meghatározó szerepet töltenek be a magyar gazdaság fejlődésében.

1. Külgazdasági kapcsolataink jövőbeni fejlődésének kulcskérdése az együttműködés tervszerű, hosszabb távra szóló bővítése a KGST-országokkal, ezen belül elsősorban a Szovjetunióval. Ez nélkülözhetetlen a hazai gazdasági szerkezet előnyös távlati fejlesztéséhez, és döntő feltétele a tőkés gazdasági kapcsolatokkal járó bizonytalanság és kockázat mérséklésének.

Az együttműködés fejlődésének ütemét alapvetően az határozza meg, hogy – exportképességünk fokozásával egyidejűleg – a szocialista országokból milyen gyorsan tudjuk behozatalunkat gazdaságosan és a hazai szükségleteknek megfelelő termékekből növelni. Ezért tevékenységünket a nemzetközi munkamegosztás olyan elmélyítésére kell összpontosítanunk, amely új behozatali lehetőségek feltárásával jár együtt, biztosítja termelésünk nemzetközi versenyképességének fokozását, az exportgazdaságosság javítását. A tervezés során figyelembe kell venni, hogy az energiahordozók és nyersanyagok szocialista országokból történő beszerzése nem bővíthető igényeink növekedésével azonos mértékben. A szocialista szerződéses árak fokozatosan megközelítik a világpiaci árakat.

[2] A Minisztertanács munkaprogramja alapján az Állami Tervbizottság, illetve a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Bizottsága a határozat külgazdasági céljai megvalósításának előkészítésére vizsgálatokat indított és irányelveket fogadott el. Ilyenek többek között: az egyes fő viszonylatokkal kapcsolatos előzetes elgondolások a külkereskedelmi áruforgalom és a nemzetközi együttműködés távlati fejlesztésére, amelyek elsősorban a magyar érdekek tisztázását szolgálják; a hazai fejlesztés mellett számításba jöhető nemzetközi együttműködési elképzelések; az export-fővállalkozás rendszerének továbbfejlesztésére vonatkozó elgondolások; a komplett ipari technológiák, illetőleg komplex termelési és szolgáltatási rendszerek exportra orientált fejlesztési irányelvei; az exportbővítő hitelkeret felhasználásának és további bővítésének lehetőségei. Folyik az Országos Középtávú Kutatásfejlesztési Terv kidolgozása. Kutató-fejlesztő és termelői céltársulások jöttek létre, illetve intézkedések történtek továbbiak létrehozására. Központi és ágazati döntéseket hoztak a licenctevékenység fokozására, koordinálására. Mindezek a kutatási-fejlesztési munka hatékonyságának javítását szolgálják, s összhangban vannak a határozat fő célkitűzéseivel. Elsődleges feladat a hazai kutatókapacitás koncentráltabb felhasználása, a konkrét gazdasági célokat szolgáló kutatások arányának növelése. A kutatóbázis átalakítása ezek alapján folyamatban van.

A kivitel növelésénél a szocialista országok igényeinek, valamint a magyar népgazdaság fejlesztési irányainak, teljesítőképességének és külgazdasági egyensúlyának összevetéséből kell kiindulni. Az energia- és nyersanyag-behozatal bővítését elsősorban a szocialista országokban keresett mezőgazdasági cikkek és korszerű, jó minőségű, gazdaságosan előállítható ipari termékek, különösen technológiai berendezések exportjának fokozásával kell megalapozni.

A Szovjetunióval való együttműködésünk jelentősége a jövőben tovább növekszik. A kapcsolatok továbbfejlesztésénél figyelembe kell venni az áruforgalom kedvező szerkezetét és azt, hogy a Szovjetunió hatalmas felvevőpiacára történő, nagy mennyiségű és hosszú lejáratú szerződésekkel biztosított kivitel nagyban elősegíti számos hazai termelőtevékenység gazdaságosabbá tételét. A Szovjetuniónak a magyar népgazdaság nyersanyagellátásában betöltött szerepe a jövőben is gazdasági növekedésünk meghatározó feltétele.

Hazai fejlesztéseinknél messzemenően célszerű figyelembe venni azokat a gazdaságfejlesztési feladatokat, amelyeket a Szovjetunió a következő évtizedben maga elé tűz. Kezdeményezni kell a meglevő gazdasági együttműködési megállapodások meghosszabbítását és bővítését, valamint újabb hosszú távú egyezmények megkötését.

A szovjet piacokon keresett korszerű exporttermékek biztosításával törekedjünk az energiahordozók és alapanyagok behozatalának növelésére. Szélesíteni kell a gépipari termékek, a komplett berendezések, a fogyasztási javak és félkész termékek behozatalát is. Fejleszteni szükséges a részegység-kooperációt.

A többi KGST-országgal való gazdasági kapcsolataink bővítésénél az eddigieknél fokozottabban kell törekedni országaink hasonló gazdasági adottságaiból és földrajzi közelségéből adódó kedvező kooperációs feltételek kihasználására. Mindezt szélesebb körben szükséges a hosszabb távú együttműködési megállapodásokra alapozni.

A termelési állóalapok folyamatos korszerűsítéséhez szükséges gépeket és berendezéseket, komplett technológiákat a KGST-országokból szerezzük be minden olyan esetben, amikor e termékek műszaki színvonala eléri vagy megközelíti a világszínvonalat.

Szélesítjük a szakosítást és a kooperációt nemcsak a késztermékek, hanem a gépipari alkatrészek és részegységek, valamint a kohászati, a vegyipari anyagok és félkész termékek vonatkozásában is.

Fokozottabban kell arra törekedni, hogy a szocialista országok fogyasztási cikkeinek széles választéka állandóan kapható legyen a magyar piacon.

A KGST-országokkal folyó két- és sokoldalú kapcsolatok fejlesztése érdekében erőfeszítéseink arra irányuljanak, hogy a tervezési együttműködés tartalmában és módszereiben bővüljön, növelje a hosszabb távú és komplex együttműködés szerepét a munkamegosztás kulcsfontosságú területein. A hosszú távú

együttműködési célprogramokat messzemenően használjuk fel külgazdasági politikánk megalapozására.

Kezdeményezzük a műszaki-tudományos együttműködés bővítését, elsősorban azokon a területeken, ahol ez jelentős termelési együttműködéshez kapcsolódik. Szorgalmazzuk a KGST-tagországokkal való kapcsolatainkban a hatékonyabb együttműködési formák alkalmazását, a licencforgalom bővítését.

A KGST valutáris és pénzügyi rendszere fejlesztését továbbra is időszerű feladatnak tekintjük. Mindenekelőtt a sokoldalú elszámolások rendszerét kell fejleszteni és hatékonnyá kell tenni a hitelrendszert.

Törekedjünk arra, hogy a KGST-országokból – hitelnyújtásaink mellett – nagyobb mértékben vonjunk be a népgazdaság szelektív fejlesztését előmozdító és az integrációs célokat szolgáló hitelforrásokat.

Szorgalmazzuk, hogy a KGST-országok jobban hangolják össze fellépésüket a kívülálló országok és gazdasági csoportosulásaik irányába.

2. Külgazdasági tevékenységünk szerves részét képezik a fejlett tőkés országokkal fennálló gazdasági kapcsolatok. E kapcsolatok fejlesztése, az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján, népgazdaságunk fontos érdeke; jelentékenyen hozzájárulhat a termelés hatékonyságának fokozásához, a nemzetközi munkamegosztásban rejlő előnyök kihasználásához, és egyben elválaszthatatlan része a két rendszer békés egymás mellett élését célzó politikánknak.

A fejlett tőkés országokból kell importálni a szocialista országokból be nem szerezhető berendezéseket, gyártási eljárásokat, számos nyers- és alapanyagot, a termeléshez szükséges egyes speciális anyagokat és alkatrészeket.

A fejlett tőkés országokba irányuló kivitelünkben különösen fontos, hogy a növekedést elsősorban feldolgozott, gazdaságosan előállított termékekből biztosítsuk. Ez a külgazdasági és kereskedelempolitikának a fejlesztéspolitikával való jobb integrálását igényli.

A népgazdaság egyenletes fejlődése megköveteli, hogy a nem szocialista gazdasági kapcsolataink kiépítésében is a közép- és hosszú távú együttműködési lehetőségek kihasználása kerüljön előtérbe. Az államközi és vállalati kapcsolatok rendszerében egyaránt meg kell teremteni a tőkés országokkal fennálló gazdasági együttműködés továbbfejlesztésének tartós és kedvező alapjait. A hagyományos kereskedelmi kapcsolatok bővítésével egyidejűleg fontos feladat a termelési és kooperációs együttműködés szélesítése. Ahol indokolt, a műszaki fejlődés meggyorsítása érdekében a tőkésekkel közös tulajdonú vállalatokat is létre lehet hozni.

Változatlan törekvésünk az Európai Gazdasági Közösség országaival való gazdasági kapcsolatok bővítése. Ugyanakkor érdekeinkkel összhangban fokozni szükséges az e közösségen kívüli európai és tengerentúli fejlett tőkésországokkal a gazdasági együttműködést.

A tőkés országokkal folytatott gazdasági kapcsolatainkat – a közvetlen importszükségletek kielégítésén túlmenően – fokozottan fel kell használni a hazai műszaki fejlesztés meggyorsítására. Ennek érdekében indokolt jelentősen növelni importunkon belül a korszerű gépek, felszerelések és szellemi termékek arányát.

Az ipari kooperációt, valamint az egyéb, szorosabb együttműködési formákat a hazai termelőerők fejlesztése meggyorsításának szolgálatába kell állítani. Az exporttevékenységet is tudatosan fel kell használnunk a hazai műszaki fejlesztés gyorsítására oly módon, hogy a tőkés piacok magas igényei a magyar vállalatokat a gyártmányok és a gyártási technológia fejlesztésére ösztönözzék.

A tőkés vállalatokkal kiépülő szorosabb kapcsolatokkal is elő kell segíteni, hogy a magyar termékek a jelenleginél jobb körülmények között jussanak be a tőkés országok piacaira. Az együttműködés terjedjen ki a piackutatás és a korszerű vállalatirányítás módszereinek megismerésére és alkalmazására is.

A tőkés országokkal folytatott kereskedelempolitikánkban a következőket kell figyelembe venni.

A feltétel nélküli legnagyobb kedvezmény kereskedelempolitikánk alapelve. Az Általános Tarifa- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) tagjaként elért szerződéses jogi alapon a kereskedelempolitika eszközeivel elő kell segíteni, hogy a Közös Piac tagjai a szerződéssel ellentétes gyakorlatukat megváltoztassák.

Fokozzuk aktivitásunkat a nemzetközi gazdasági és pénzügyi szervezetek fórumain. A szocialista országokkal együtt kialakított elvi állásfoglalások alapján a részvételt fel kell használni a gazdasági célok szolgálatára, továbbá a tapasztalatok, információk hatékonyabb hasznosítására. A kereskedelempolitikai hátrányok megszüntetése külgazdasági politikánk állandó feladata, ezért minden célszerű alkalmat (magas szintű tárgyalást, konzultációt) használjunk ki a kereskedelem fejlődését gátló akadályok csökkentésére.

Érdekünk az általános vámszint erőteljes csökkentése. Ezért továbbra is céltudatos, gazdasági szabályozó rendszerünkben megalapozott, aktív vámpolitikát kell folytatni. Amennyiben a GATT körtárgyalásain vám- és egyéb kedvezményeket kapunk, ezeket megfelelő vámkedvezménnyel viszonozzuk.

A két- és sokoldalú tárgyalásokon a magyar részről igényelt előnyök ellenében azonos jellegű kedvezményeket lehet nyújtani (pl. vámkedvezmények).

A tőkés országokkal folytatott hitelkapcsolatainkban a meglevő jó nemzetközi értékelésünk fenntartása érdekében kötelezettségeinknek ezután is pontosan tegyünk eleget.

Hitelfelvételi politikánk mindenkor igazodjon az áruforgalom növeléséhez. Törekedjünk az eddiginél nagyobb arányban hosszú lejáratú, valóban tartós befektetéseket finanszírozó hitelek felvételére.

3. Gazdasági együttműködésünket a fejlődő országokkal az egyes országok sajátosságaival és hazai gazdaságfejlesztési feladatainkkal összhangban alakít-

suk. A fejlődő országok növekvő világgazdasági szerepéből, valamint a nem szocialista export bővítésének célkitűzéseiből kiindulva ezen országokkal a kölcsönös áruforgalom növekedési üteme hosszabb távon jelentősen haladja meg a külkereskedelmi forgalom átlagát. Gazdasági együttműködésünknek a fejlődő országokkal is a kölcsönös előnyök alapján kell állnia, de egyúttal tartalmaznia kell a nekik nyújtott segítség elemeit (pl. vámkedvezmények, szakemberképzés, tudományos-műszaki együttműködés), elősegítve ezzel termelőerőik fejlesztését, gazdasági önállóságuk megteremtését.

Fejlődő országokból célszerű importálni azon nyersanyagok és energiahordozók döntő hányadát, amelyek a szocialista országokból nem szerezhetők be. Emellett – figyelembe véve, hogy a forgalom bővítése összefügg a behozatal alakulásával – növeljük a félkész termékek, az alkatrészek, valamint az ipari fogyasztási cikkek behozatalát is.

A hazai szelektív fejlesztési politikával összhangban célszerű bővíteni a fejlődő országokból származó, tartós kooperációkra épülő importot.

A kivitelben növekedjék a komplett berendezések, valamint a komplex termék- és szolgáltatási rendszerek aránya. Ennek szolgálatába kell állítani a műszaki-tudományos együttműködést, valamint a szakemberképzést. Ezt az irányzatot elősegíthetjük azzal is, hogy egyes termelő tevékenységeinket a fejlődő országokba helyezzük ki.

Annak érdekében, hogy a gazdasági kapcsolatok tartós alapokon nyugodjanak a fejlődő országokkal is, törekedni kell hosszabb lejáratú megállapodások kötésére, a fejlesztési programjaikban való részvételre, a termelési együttműködés és közös vállalkozás különböző lehetőségeinek kiaknázására.

Kereskedelmi kapcsolatainkban egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a szocialista, a fejlett tőkés és a fejlődő országok közötti háromoldalú együttműködés, ami új együttműködési lehetőségeket tár fel, segíti az exportpiacok kiterjesztését és a vállalkozások finanszírozását.

VI
GAZDASÁGIRÁNYÍTÁSI ÉS TÁRSADALOMPOLITIKAI FELADATOK

A termelési szerkezet fejlesztése és külgazdasági céljaink megvalósítása csak tervszerűen és szervezetten lehetséges. Feladataink eredményes megoldásához céltudatos, összehangolt tevékenységre van szükség mind a központi és az ágazati irányításban, mind pedig a vállalatok, szövetkezetek és intézmények munkájában. Ez – a központi irányítás hatékonyságának javítása mellett – megköveteli a vállalatok önállóságának, kezdeményezőkészségének és felelősségének sokoldalú továbbfejlesztését.

A népgazdaság fő arányainak – ezen belül a termelési szerkezet fejlesztése alapvető irányainak – kialakítása, külgazdasági politikánk érvényesítése a központi irányítás feladata. A feladat fontossága, népgazdasági jelentősége szükségessé teszi, hogy javuljon a központi irányítás hatékonysága a fejlesztési koncepciók kialakításában és összehangolásában, erősödjék ellenőrző tevékenysége.

A termelési szerkezet és a külgazdasági kapcsolatok fejlesztésében fokozódnak az ágazati minisztériumok irányító tevékenységével szemben támasztott követelmények. Ezért szükséges, hogy javítsák munkájuk színvonalát a népgazdasági tervek megalapozásában, a gazdaságpolitikai döntések előkészítésében, azok felelős végrehajtásában. Segítsék a népgazdasági és a vállalati tervezést az ágazat fejlesztésére vonatkozó koncepciók kidolgozásával. Növekedjék kezdeményező szerepük a több vállalat tevékenységének összehangolását igénylő fejlesztési akciókban, a vállalati kezdeményezések koordinálásában, az ágazatközi együttműködést feltételező fejlesztések megvalósításában.

A központi döntések szükségképpen csak a legfontosabb, átfogó fejlesztési célokat ölelik fel. A termékszerkezet fejlesztésére vonatkozó döntések túlnyomó része vállalati hatáskörbe tartozik. A végrehajtás az irányító szervek növekvő felelősségének érvényesítése mellett a vállalati önállóságra és a szocialista vállalkozói szellemre épüljön. A vállalatok és a szövetkezetek vezetői kezdeményezően vegyenek részt a központi koncepciók alakításában, vezetői tevékenységükben megfelelően érvényesítsék az országos feladatokat. Az eddiginél is nagyobb lesz a feladatuk és felelősségük a munka hatékonyságának növelésében, a termelési és termékszerkezet korszerűsítésében, a versenyképes termékek arányának emelésében, az ezt megalapozó műszaki fejlesztés megvalósításában, a gazdaságtalan termelés visszaszorításában, a munka szervezettségének javításában.

1. A termelési szerkezet fejlesztésének fő irányait mindenekelőtt a tervezés eszközeivel kell tovább pontosítani. A megvalósítás ütemét, mértékét, erőforrásigényét a realitások, az időközben bekövetkező változások konkrétabb felmérésével és mérlegelésével a népgazdasági tervben kell előírni. A népgazdasági tervnek tartalmaznia kell a fejlesztésre és a visszafejlesztésre vonatkozó fontosabb konkrét döntéseket. A központi tervezésnek kell kiválasztania azokat a nagyobb, jelentős erőforrás-összpontosítást, valamint belső és nemzetközi koordinációt igénylő komplex feladatokat, amelyek központi fejlesztési programok vagy azokhoz hasonló akciók kidolgozását teszik szükségessé. A struktúra fejlesztésekor fontos szempont a zavartalan belső ellátás biztosítása, a helyettesítő importlehetőségek feltárása, az ellátásért való felelősség tisztázása és a megfelelő szervezeti háttér.

A hazai termelési struktúra alakítása és külgazdasági politikánk kérdései egymástól elválaszthatatlanok. A tervezőmunka feladata az, hogy a hazai lehetőségek és a külgazdasági követelmények összehangolásával meghatározza a külgaz-

dasági tevékenység fő feladatait és a megvalósítás ütemét. Biztosítani kell a különböző időtartamú tervekben a struktúrafejlesztési és a külgazdasági feladatok összehangolását. Különösen fontos azon területek mielőbbi konkrét kijelölése, ahol fejlesztési céljaink nemzetközi gazdasági együttműködés útján valósítandók meg. Következetesen érvényesíteni kell a nemzetközi gazdasági kötelezettségvállalások hazai rendjére vonatkozó előírásokat annak érdekében, hogy az illetékes szervek kötelezettségeket csak megfelelő előkészítés és valamennyi körülmény mérlegelése után vállaljanak.

A termelésszakosítás és a kooperáció fejlesztése a szocialista országokkal struktúrafejlesztési és külgazdasági célkitűzéseink megvalósításának fontos feltétele. Elengedhetetlen, hogy a nemzetközi egyezmények hazánk termelési szerkezetére és külkereskedelmi helyzetünkre gyakorolt hatása már az előkészítés folyamatában – érdekeltségünk bejelentése előtt – megnyugtatóan tisztázódjék. Az operatív irányításban, a külkereskedelmi politikában megfelelő rugalmassággal arra kell törekedni, hogy a külön-külön kisebb, összességében azonban számottevő jelentőségű külkereskedelmi, termelési együttműködési lehetőségeket is kihasználjuk. El kell érni, hogy megteremtődjenek a feltételei a hosszabb távra történő importkötelezettségek vállalásának, mert ma ennek hiánya sok esetben gátolja a szélesebb körű szakosítási és kooperációs együttműködés kibontakozását.

A termelési szerkezet fejlesztéséből adódó, a népgazdasági tervezésre háruló feladatok a tervezési rendszer folyamatos továbbfejlesztését igénylik. A termékszerkezet vizsgálatának új módszerei szervesen épüljenek be a tervezésbe és a statisztikába. Fokozni kell a termelési szerkezetre vonatkozó tervdöntések értékfolyamatok oldaláról történő megalapozását és minden területen növelni a gazdasági, gazdaságossági kalkuláció jelentőségét.

Javítani kell a kutatásfejlesztés tervezésének rendszerét, szoros kapcsolatot teremtve a népgazdasági tervezőmunkával. A népgazdasági tervben megfogalmazott nagy kutatásigényű feladatok szolgáljanak alapul a kutatóbázis szelektív fejlesztéséhez.

Fontos feladat a vállalatok távlati tervezési munkájának fejlesztése, a vállalatok közötti kooperációs kapcsolatok erősítése. A nemzetközi gazdasági kötelezettségek vállalására vonatkozó állami döntések előkészítésébe is szervezettebben vonják be az érdekelt vállalatokat, hasznosítsák tapasztalataikat.

2. A struktúrafejlesztési feladatok megvalósításának fontos feltétele a döntési folyamat korszerűsítése, a döntési gyakorlat javítása, a döntést hozó testületek és vezetők munkastílusának, munkamódszerének továbbfejlesztése és vezetési színvonalának emelése. A döntési-felelősségi szintek egyértelműen különüljenek el. Fokozódjon a döntések megalapozottsága, s a döntések időben történjenek meg. A döntések ott szülessenek, ahol annak objektív és szubjektív feltételei

adottak, a felelősség egyértelműen megállapítható. Az előkészítés és határozathozatal javításán túl a jelenleginél nagyobb feladatot igényel a végrehajtás jó megszervezése, segítése és ellenőrzése mind a párt-, mind az állami szervek részéről.

3. A tervekben foglalt célokat és eszközrendszert jobban kell összehangolni. A gazdasági szabályozás határozottabban orientáljon és ösztönözzön a hatékonyság növelésére, a termékszerkezet szelektív fejlesztésére. A szabályozó rendszerbe jobban be kell építeni a külgazdasági összefüggéseket, az ár- és pénzügyi rendszerben tovább erősítve a gazdasági fejlődésünket ösztönző külgazdasági hatásokat és külgazdasági törekvéseink érdekeltségi alátámasztását.

Árrendszerünk fejlesztésének fontos irányelve, hogy a termelői árarányokat a hazai termelők helyes orientálása érdekében közelebb hozzuk a világpiacon érvényesülő árarányokhoz. Az árrendszer segítse elő a termelési szerkezet fejlesztését.

El kell érni, hogy az energiahordozók, a nyersanyagok és a késztermékek külpiaci árarányaiban bekövetkezett tartós változásokat a belföldi termelők és felhasználók az eddigieknél jobban érzékeljék. A mezőgazdasági áraknál is figyelembe kell venni – különösen a nagyrészt külpiaci értékesítésre szánt termékek körében – a külkereskedelmi árakat.

A termelők korszerű termékek termelésére és szolgáltatások nyújtására irányuló érdekeltségének erősítése, továbbá az ésszerű fogyasztási szerkezet kialakítása érdekében az ipari és mezőgazdasági termelőiár-változásokat a fogyasztói árakban, árarányokban következetesebben kell érvényesíteni.

4. Az érdekeltségi rendszert úgy kell fejleszteni, hogy a nyereségben fokozottabban fejeződjenek ki a hatékonysági különbségek. A ma még erősen korlátozó, nagymértékben a nivellálódást eredményező, a kiugró teljesítményeket kellően el nem ismerő, a magasabb teljesítmények elérését fékező széles körű pénzügyi megkülönböztetések csökkenjenek. A különböző okok miatt továbbra is fenntartott megkülönböztetések rendező elvei váljanak világosabbá, egyszerűbbé. A pénzügyi rendszer normatív elemeinek a kibővítésével, a támogatások és elvonások jelenlegi rendszerének egyszerűsítésével, áttekinthetőbbé és ellenőrizhetőbbé tételével is elő kell mozdítani a hatékonyság javulását.

Tovább kell fejleszteni a termelő- és a külkereskedelmi vállalatok együttműködését. Biztosítani kell, hogy érdekeik egybeessenek és összhangban legyenek külgazdasági feladatainkkal.

Olyan támogatási rendszer alkalmazása célszerű, amely a gazdaságosabb struktúra kialakítását segíti, a vállalatok számára elsősorban a gazdaságos és a külkereskedelmi egyensúlyt javító exportcélú fejlesztést ösztönzi, nem pedig a gazdálkodás veszteségeit téríti. A szelektív fejlesztés előfeltétele, hogy a haté-

konyságot, a gazdaságosságot megbízhatóbban tükröző egységes mércerendszer mellett az egyedi módszerek alkalmazása kivételes legyen.

5. Szükséges, hogy javítsuk az összhangot a fejlesztési források képződése, átcsoportosítása és struktúrafejlesztési céljaink, külgazdasági törekvéseink között. Az ár- és érdekeltségi rendszer fejlesztésénél, a fejlesztések hitelezésénél és a támogatási rendszer kialakításánál is ezt kell figyelembe venni. Az erőforrás-átcsoportosítás különböző formáival rugalmasan kell élni.

6. A kutatás-fejlesztés finanszírozási és gazdasági szabályozó rendszerét úgy kell továbbfejleszteni, hogy az jobban szolgálja az anyagi és a szellemi erők hatékony összpontosítását a legfontosabb kutatási feladatokra. A gazdasági szabályozó rendszer jobban ösztönözzön a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásának meggyorsítására, segítse elő a hosszú távú tervcélok és feladatok jobb érvényesülését a kutatómunkában. El kell kerülni, hogy formális feladatok finanszírozása címén intézményfinanszírozás történjék.

Célszerű felülvizsgálni és korszerűsíteni a vállalati műszaki fejlesztési alapok felhasználásának szabályozását.

7. Az irányítási rendszer intézményeiben erősítenünk kell azt a képességet, hogy a belső és a külső feltételek változását minden szinten gyorsabban ismerjék fel, s ezekre rugalmasabban reagáljanak. Az ágazati irányító szerveknek fokozottabb szerepet és felelősséget szükséges adni az ágazati struktúrafejlesztési és visszafejlesztési irányok, valamint az eszközök vállalatok közötti átcsoportosítására vonatkozó javaslatok kidolgozásában és az erre irányuló döntések megvalósításában.

A szabályozásnak lehetővé kell tennie, hogy a vállalatoknak módjuk legyen saját hatáskörükben és kellő gyorsasággal megtenni mindazokat az intézkedéseket, amelyek a rugalmas külső piaci tevékenységhez, a vállalkozó szellem kibontakoztatásához szükségesek. Egyidejűleg következetesebben kell érvényesíteni a vállalati vezetők felelősségét.

Meg kell teremteni azokat az előfeltételeket, amelyek biztosíthatják a vállalatok – és mindenekelőtt a külgazdasági kapcsolatok szempontjából kiemelkedő szerepet játszó nagyvállalatok – aktív közreműködését hosszú távú külgazdasági céljaink megvalósításában. Ennek érdekében hatékonnyá kell tenni a vállalatok tájékoztatási és tájékozódási rendszerét az alapvető külgazdasági folyamatokról. A kivitel szempontjából jelentős szerepet játszó vállalatok dolgozzák ki saját hosszú távú fejlesztési és üzletpolitikájukat.

El kell érni, hogy a külkereskedelmi tevékenységben mindenütt figyelembe vegyék a piaci követelményeket, erősödjék a szállítási fegyelem, javuljon a szállítások minősége, összehangoltabbá váljék a termelő és külkereskedelmi vállalatok együttműködése, létrejöjjenek, illetve fejlődjenek és a szükséges mértékben érvényre jussanak az új típusú, a fejlesztés, a termelés és az értékesítés feladatait

egyaránt átfogó kapcsolati formák. Az irányító minisztériumok kezdeményezzék az ehhez szükséges intézkedéseket, a szabályozók indokolt módosítását, és biztosítsák azok differenciált alkalmazását.

8. A vállalati szervezetek működését a feladatokkal összhangban, folyamatosan értékelni kell. Ez alapvetően az ágazati minisztériumok feladata. A szükségessé váló szervezeti intézkedéseket egyedi döntésként, a fejlesztési koncepciókkal szerves összhangban kell meghozni, alárendelve azokat a hatékonyság javítását szolgáló komplex követelményeknek.

Az eddiginél szélesebb körben szükséges exportjogot adni – ha ez a piaci fellépésük hatékonyságát javítja – azoknak a nagy termelővállalatoknak, amelyek kialakult egyedi exportprofittal rendelkeznek és termelésük jelentős hányadát exportálják. Összpontosítani kell náluk a termelés, a vállalkozás és a külkereskedelem feladatait. A komplett berendezések és komplex rendszerek kivitelének fokozására tovább kell fejleszteni az export-fővállalkozás rendszerét. Ahol azt az ipari kooperáció vagy a magyar exportpozíció megszilárdítása indokolttá teszi, célszerű az azonos termékcsoportra vonatkozó import- és exporttevékenység egy kézben történő összpontosítását szélesebb körben alkalmazni.

9. Gazdaságfejlesztési céljaink megvalósítása feltételezi a munkaerő-gazdálkodásban levő feszültségek fokozatos feloldását. A teljes foglalkoztatás biztosítása továbbra is foglalkoztatáspolitikánk alapvető célja. Ugyanakkor elengedhetetlen, hogy következetesebben érvényesüljön a foglalkoztatás hatékonysága, a munkaerővel való jobb gazdálkodás népgazdasági és munkáltatói szinten egyaránt. E feladat megoldásában irányítási szintenként eltérőek a funkciók.

Alapvetően állami feladat azoknak a feltételeknek a megteremtése, amelyek lehetővé teszik, hogy a teljes foglalkoztatás a társadalom munkaerő-szükségletének és a lakosság munkavállalási igényének lehető legkedvezőbb összhangja mellett valósuljon meg.

A foglalkoztatáspolitika tervezésében és gyakorlati végrehajtásában számolni kell azzal, hogy a jövőben az új munkahelyek létesítése és ezek munkaerővel való ellátása fokozottan megköveteli az elavult, gazdaságtalanul termelő munkahelyek felszámolását, ezzel a munkaerő felszabadítását és szervezett átcsoportosítását.

Állami feladat annak megakadályozása, hogy új kapacitásokat hozzanak létre, vagy számottevően növeljék a munkaalkalmat azokban a térségekben, ahol munkaerőhiány miatt a már meglevő és hatékonyan működtethető kapacitások sincsenek kellően kihasználva.

A vállalatoknak, a gazdálkodó szerveknek, az intézményeknek az a feladata, hogy biztosítsák a rendelkezésükre álló munkaerő gazdaságos, a hatékonysági követelményeket kielégítő foglalkoztatásának feltételeit. A vállalatok – a helyi foglalkoztatási egyensúly biztosítására való törekvés helyett – a gazdasági haté-

konyság követelményeinek fokozottabb érvényesítését tekintsék alapvető feladatuknak. A foglalkoztatási egyensúly létrehozása érdekében – ahol az szükséges – a munkaalkalmat keresőknek társadalmi normáinknak és gazdasági érdekeinknek megfelelő megoldást kell felajánlani.

A népgazdasági tervezés, a közgazdasági szabályozás és az ágazati irányítás továbbfejlesztésével, a teljesítmény növelésében való érdekeltség fokozásával, az igényes káder- és személyzeti munkával olyan társadalmi környezet kialakítására kell törekedni, amely ösztönzi, elősegíti és végső soron kikényszeríti a munkaerő-felhasználás hatékonyságának fokozását. Továbbra is fontos alapelv, hogy mindenki számára lehetővé váljon a munkához való jog érvényesítése. A munkához való jog és a szabad munkavállalás tiszteletben tartása mellett azonban következetesen be kell tartani a munkaviszonnyal járó kötelezettségeket is.

Társadalmi céljaink elérése, gazdasági terveink megvalósítása megkívánja, hogy a munkahelyek egyéni megválasztásának, illetve változtatásának lehetősége jobban igazodjon a tényleges munkaerő-szükségletekhez. Az egyének szabad munkavállalását a jövőben sem szabad korlátozni, de figyelembe kell venni, hogy a gyakori vagy nem méltányolható munkahely-változtatás veszteségek forrása, és ellentétes a társadalom érdekével.

A munkáltatók a jelenleginél következetesebben érvényesítsék a törvény adta gazdasági és jogi szankciókat, végső soron a munkaviszony felmondására biztosított jogaikat azoknál a dolgozóknál, akik ismételten megszegik a munkafegyelmet, vagy munkaköri kötelességük ellátásában nem hajlandók képességeikkel arányos teljesítményt nyújtani.

Azoknak a dolgozóknak pedig, akik fegyelmezetten végzik munkájukat, de az adott munkakört nem képesek megfelelően ellátni, képességeikkel arányban álló munkakört kell felajánlani. Ehhez biztosítani kell a jogi szabályozás megfelelő rugalmasságát.

A struktúrafejlesztésre, az egyes konkrét fejlesztési akciókra vonatkozó népgazdasági és vállalati döntéseket csak a munkaerő-feltételek gondos mérlegelése alapján lehet meghozni.

Csak olyan célok és feladatok meghatározására kerülhet sor, amelyek munkaerőigénye – mennyiségileg és minőségileg – kielégíthető. Figyelembe kell venni a munkát keresők szakmai, foglalkozási szerkezetét és a munkaerő területi megoszlását is. Meg kell akadályozni, hogy átmeneti, helyi munkaerő-felesleg lekötése érdekében tartós kapacitások létesüljenek. A termelési szerkezet fejlesztése magasabb általános műveltségű, az új szakmai feladatokat, az új technika alkalmazását gyorsan elsajátítani képes munkaerőt igényel. Oktatási és képzési rendszerünk a jelenleginél hatékonyabban segítse elő a dolgozók szakmai, foglalkozási, mobilitási képességének növekedését, a gyorsan változó munkahelyi struktúra igényeihez történő igazodást. A munka melletti intézményes továbbkép-

zést és átképzést az oktatási, képzési folyamat szerves részévé kell tenni, és ennek keretében megoldani a konkrét munkahelyi követelményekhez igazodó képzést.

A külgazdasági kapcsolatok szerepének növekedése megköveteli, hogy számottevően fejlesszük mind a termelésben, mind a külkereskedelemben dolgozók nemzetközi gazdasági és piacszervezői ismereteit, valamint nyelvtudását. Ennek megfelelően fejleszteni kell a nyelvoktatást.

10. A termelési szerkezet fejlesztése, külgazdasági céljaink megvalósítása szükségessé teszi, hogy az élet minden területén – a jelenleginél következetesebben – érvényesüljön az alkotó, kezdeményező, hatékony és fegyelmezett munka elismerése. Ennek egyik fontos feltétele, hogy javuljon a káder- és személyzeti munka hatékonysága.

A személyi teljesítmények iránti növekvő követelményeket nem csupán anyagi ösztönzéssel, hanem a vezetőkkel szemben támasztott erkölcsi követelmények szigorúbb számonkérésével is alá kell támasztani.

A termelési szerkezet fejlesztésével együttjáró feladatok, valamint a szervezeti változások szükségessé tehetik a vezető beosztásban dolgozók átcsoportosítását. Ezt a párt káderpolitikai elveinek alapján, megfelelő politikai előkészítő munkával kell megoldani.

11. A termelési szerkezet fejlesztése, külgazdasági politikánk irányelveinek érvényesítése nagy feladatokat ró a párt- és társadalmi szervezetekre. Arra van szükség, hogy minden szinten következetesen képviseljék az irányelvben foglaltakat és aktívan támogassák a végrehajtásukra irányuló intézkedéseket. Segítsenek abban, hogy a feladatokat mindenütt megismerjék, helyesen értelmezzék és e szerint cselekedjenek. Az agitációs és propagandamunkában sokoldalúan meg kell világítani gazdasági építőmunkánk feladatainak új összefüggéseit, s mozgósítani az azokból adódó kötelezettségek tudatos vállalására.

Politikai munkával is elő kell segíteni, hogy a gazdálkodó szervezetekben a vezetők és a dolgozó kollektívák – az üzemi demokrácia fórumait is felhasználva – folyamatosan és növekvő mértékben igényeljék a gazdálkodás korszerűsítését, bátorítsák és támogassák az erre irányuló kezdeményezéseket.[3]

[3] A budapesti és a megyei pártbizottságok szemléletformálással, a vállalati vezetők beszámoltatásával, vizsgálatok kezdeményezésével segítik a struktúrapolitikai határozat megvalósításának folyamatát. A káderképzésben s a tömegtanfolyamokon, országos, megyei, üzemi, intézményi tanácskozásokon, konzultációkon az agitációval foglalkozók széles körével ismertették meg a határozatot és a végrehajtásával összefüggő feladatokat. A szakszervezetek tevékenységét irányító, szervező munka során folyamatosan, országos értekezleteken külön is kiemelték a határozat végrehajtását szolgáló munka fő irányát, jellegét. Elfogadott alapelv, hogy elsődleges feladatuk a meggyőzés, a termelési és termékszerkezet fejlesztésére hozott határozatok, irányelvek és intézkedések elfogadtatása, a végrehajtásra való mozgósítás. A KISZ Központi Bizottsága 1977. október 27–28-i ülésén intézkedési tervet fogadott el a KISZ-szervezetek feladatairól a határozat végrehajtásában.

Az irányító szerveknek gondoskodniuk kell arról, hogy javuljon a gazdaságpolitikai tájékoztatás, erősödjék a területi pártszervek gazdaságszervező és ellenőrző tevékenysége, biztosítva legyen az állami és társadalmi szervek munkájának folyamatos koordinálása.[4]

*

A Központi Bizottság megállapítja, hogy az irányelvek a XI. kongresszus határozatai és a Programnyilatkozat alapján gazdaságpolitikánk, gazdaságfejlesztési céljaink érvényesítésére irányulnak és azok megvalósítását szolgálják a megváltozott belső és külső fejlődési feltételek között.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy az irányelvek megvalósítása a népgazdasági tervezés rendjében – a hazai és nemzetközi feltételek és lehetőségek figyelembevételével – már az ötödik ötéves tervidőszakban megkezdődjék, majd folytatódjék a hatodik ötéves terv időszakában.[5]

Megjelent: A hosszú távú külgazdasági politika és a termelési szerkezet fejlesztése. Kossuth Könyvkiadó 1977. 37–83. old.

[4] A Központi Bizottság Gazdaságpolitikai Bizottsága, a Külkereskedelmi Minisztérium előterjesztése alapján, 1979. december 17-i ülésén foglalkozott – a KB-határozat végrehajtását közvetlenül érintő – a termelő- és külkereskedelmi vállalatok szorosabb együttműködésének, szervezeti és érdekeltségi rendszerének fejlesztésével. Megállapította: „A termelő- és külkereskedelmi vállalatok közötti együttműködés formái az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése óta is fokozatosan fejlődtek, és a tartósabb együttműködést feltételező kapcsolatok irányában bővültek. Jelenleg 35 szakosított külkereskedelmi és 9 ügynöki vállalat mellett, 84 termelő-, kereskedelmi és szolgáltató, valamint 2 fővállalkozó vállalat jogosult külkereskedelmi tevékenység folytatására." A GB egyetértett az önálló külkereskedelmi jog indokolt kiszélesítésével, illetőleg annak indokolt esetben való visszavonásával. Egyebek között hangsúlyozta: „A specializált külkereskedelmi vállalatok profilját olyan irányban kell fejleszteni, ami reális alternatívát biztosít a termelő vállalatok részére a külkereskedelmi vállalatok közötti szabad választásban. Biztosítani kell a vállalatok számára a kapcsolati formák szabad megválasztását is . . ., és ezzel párhuzamosan a külkereskedelmi vállalatok szerződéskötési kötelezettsége megszűnjön." A GB állásfoglalása kijelölte az illetékes állami szerveknek a kapcsolatok fejlesztésével összefüggő legfontosabb feladatait.

A termelő és külkereskedelmi vállalatok együttműködésének legalkalmasabb jogi formáját a társasági kapcsolatok jelentik, amelynek jogszabályi rendezését az 54/1978. MT sz. rendelet tartalmazza. (Magyar Közlöny, 1978. 84. sz. 904–907. old.) Ennek nyomán 1980 végéig 68 új típusú külkereskedelmi társasági szerződés jött létre a termelő és külkereskedelmi vállalatok között.

[5] A KB határozatának jelentőségével, az MSZMP külgazdasági politikájának alapjaival foglalkozik Szelecki György írása. (Propagandista, 1981. 1. sz. 36–53. old.)

72
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A HAZAFIAS NÉPFRONT MUNKÁJÁRÓL A VÁROSI LAKÓTERÜLETEKEN, A KÖZSÉGEKBEN, A TANYAI TELEPÜLÉSEKEN

(1977. OKTÓBER 24.)

A Hazafias Népfront a lakóterületi politikai munka szervezésénél számol a növekvő követelményekkel, az összlakosság politikai igényeivel, valamint azzal, hogy a felnőtt korú lakosságból mintegy 3 millió azoknak a száma, akik nyugdíjas voltuk, illetve az anyasági segély igénybevétele miatt vagy mint háztartásbeliek csaknem kizárólagosan a lakóterületeken érhetők el. A bejáró munkások jelentős része is a lakóhelyén kapcsolódik a közéletbe. A lakóterületi politikai munka szervezésénél figyelembe vettük, hogy a nagyfokú ipartelepítéssel, fejlesztéssel, urbanizációval együtt nőtt a városok szerepe és ezzel együtt e helyeken a politikai munka jelentősége is. A fővárosban és vidéken új városrészek épültek fel, ahol jelentkeznek a szocialista együttélés iránti igények. Bővült a kapcsolat a városok és vonzáskörzetükhöz tartozó községek között; mindez kihat a községek életére, de számolunk azzal, hogy a városok és a községek fejlődési színvonala még hosszú ideig eltérő marad. A tanyarendszer eredeti formában, körülhatárolt területen él tovább. A tanyai lakosok életkörülményeinek állandó javítása a tanácsi és társadalmi szervek fontos feladata.

I
A HAZAFIAS NÉPFRONT LAKÓTERÜLETI POLITIKAI MUNKÁJÁNAK FŐBB TAPASZTALATAI

A Hazafias Népfront mozgalom a párt vezetésével, a társadalmi és tömegszervezetek aktív közreműködésével arra törekszik, hogy a legszélesebb rétegekhez eljusson, minden állampolgár számára közéleti, cselekvési lehetőséget biztosítson. Ezt szolgálja a 4207 választott népfrontbizottság egyre tartalmasabb munkája, a lakóhely jellegéhez, a különböző rétegek igényeihez alkalmazkodó munkamódszerek változatossága. (A 4207 bizottságból fővárosi, megyei 20, városi 86, városkerületi 28, községi 2853, nagyközségi 232, körzeti 862, tanyai 126.)

A VI. népfrontkongresszus[1] óta eltelt rövid idő is bizonyítja: a mozgalom kész

[1] A Hazafias Népfront VI. kongresszusát 1976. szeptember 18–19-én tartották. A kongresszus jegyzőkönyvét az MNF Országos Tanácsa 1976-ban közreadta.

és képes a kongresszuson vállalt feladatok megoldására. A választott bizottságok munkaképesek, új, fiatal erők kapcsblódtak a munkába, akik együtt dolgoznak a mozgalom veteránjaival, a nyugdíjasok tömegével is. A párt irányításával, a tanácsokkal és a tömegszervezetekkel együttműködve a népfront – egyre inkább – a lakóhelyi, politikai munka fontos szervezője kell hogy legyen. Ez a követelmény a városokban egyre jobban érvényesül, bár a városi lakóhelyi politikai munka színvonala még elmarad az igényektől. A községi népfrontmunkában tapasztalható az egyenetlenség, az apró falvakban, a társközségekben a bizottságok még nem készültek fel arra, hogy számos esetben egyedüli politikai testületként tevékenykedjenek.

A lakóhelyi népfrontmozgalmi munka legfőbb célja a szocialista társadalom építése, a társadalom erkölcsi-politikai-cselekvési egységének szüntelen erősítése, a szocialista demokrácia bővítése, a települések közéletének fejlesztése. Ma is tény, hogy a választási időszakban a lakóterületi mozgalmi munka fellendül, az előrehaladást jelzi, hogy a népfront a lakóterületen – egyre inkább – folyamatosan tevékenykedik, tartalmi munkája új elemekkel gazdagodott.

A népfront testületeiben, a lakóterületeken dolgozó kommunisták felelősségét fokozta, hogy a XI. pártkongresszus óta – a VI. népfrontkongresszus állásfoglalását is figyelembe véve – a budapesti, több megyei, városi, kerületi pártbizottság megvitatta a lakóterületi politikai munka tartalmi és módszerbeli kérdéseit. Megjelölték a helyi feladatokat és mindinkább tapasztalható, hogy azok megoldásába bevonják a népfront bizottságait.[2]

1. A népfrontmozgalmi munkában jelentős a fejlődés a városokban. Az MSZMP Politikai Bizottságának 1973. július 3-i határozata[3] a városi pártbizottságok munkájáról bírálóan állapította meg, hogy a „HNF szerveinek bevonása a politikai munkába elsősorban a kampányok idején rendszeresebb". E vonatkozásban a változás jelentős. A népfront tartalmában gazdagabb, tervszerűbb munkát végez, a városkörzeti népfrontbizottságok közreműködésével is közelebb jutott az emberekhez. A vidéki városokban a körzeti népfrontmunkának jó hagyományai vannak. A fővárosban az elmúlt három évben megalakult közel 200 fővárosi népfrontcsoport és bizottság a lakosokat érintő témákkal, napi kérdésekkel foglalkozik. A kerületi pártbizottságok és körzeti pártalapszervezetek működésükhöz jelentős segítséget nyújtanak.

[2] A KB Titkárságának határozata alapján például „a budapesti és a kerületi bizottságok megvizsgálták a körzeti népfrontcsoportok tevékenységét, meghatározták a további feladatokat Javaslatot tettek arra, hogy ahol a személyi és tárgyi feltételek adottak, a pártkörzetek mellett működő népfrontcsoportokat fokozatosan fejlesszék népfrontbizottságokká . . ." (A Körzeti Bizottságok lakóterületi munkája, kapcsolatuk a lakóbizottsággal a fővárosban. Budapest, 1978. szeptember 7. Irattári anyag.) Ugyanitt olvasható, hogy a fővárosban működő 285 körzet mellett 1978-ban 175 népfrontbizottságot választottak (3321 taggal), és ezenkívül 67 népfrontcsoport működik.

[3] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 529. oid.

Tapasztalatunk az, hogy a lakosság nagy érdeklődést tanúsít a várospolitika, az életkörülményeit befolyásoló közérdekű témák iránt, mint a szolgáltatás, közlekedés, környezetvédelem, parkosítás, közbiztonság. Erősödött felelőssége a lakóhely fejlesztéséért. Az aktívák ezrei vesznek részt a közügyek intézésében. A lakosság az elmúlt tervidőszakban a társadalmimunka-akciókkal 7 milliárd 402 millió forint értékkel járult hozzá lakóhelye fejlesztéséhez. (Hozzájárulás gyermekintézmények, könyvtárak építéséhez, parkosítás, törpevízművek létesítése stb.)

A településfejlesztési társadalmi munka elvégzése során erősödtek a lakóhelyi-munkahelyi kapcsolatok. Eredményesek voltak „Az egyetemisták a városért", az „Együtt Budapestért", a „Veszprém megyéért" mozgalmak, a „30 és 60 órát a városért" akciók.[4] Az új lakótelepek életével összefüggő tervek, gondok is élénk érdeklődést váltanak ki. Szinte állandó bírálat tárgya a lemaradás a járulékos beruházások teljesítésében. E helyeken a közösségek, a társadalmi kapcsolatok kialakítása, a kulturális ellátás feltételeinek javítása is szívós munkát igényel. Támogatásra találtak a népfront közművelődési mozgalmai: az Olvasó Népért, a honismereti mozgalom. Érdeklődésnek örvendenek a politikai fórumok, a pedagógiai előadások (Szülők Akadémiái), a jogpropaganda, a klubszerű összejövetelek.[5] A népfrontbizottságok országszerte lakóterületi fórumokat szerveztek a IV. ötéves terv teljesítésének tapasztalatairól, az V. ötéves terv célkitűzéseiről, az éves, valamint a megyei, városi, községi, helyi tervfeladatokról. Munkájukkal hozzájárulnak a helyes közgazdasági szemlélet alakításához, a tervek

[4] „A népfrontmozgalom tevékenysége a VI. kongresszus után" c. jelentés szerint csupán „a kongresszus évében 2656 milliárd forint, 1977-ben 3224 milliárd forint volt a *településfejlesztési* (kiemelés tőlem – V. H.) társadalmi munka értéke", amely mintegy 135 000 ember évi munkájának felel meg. A társadalmi munka a tanácsok fejlesztési alapjának 10 százalékát teszi ki. Különösen nagy a jelentősége a kisebb településeken, ahol egyes esetekben a fejlesztés 40–80 százalékát teheti ki a társadalmi munka, olyan területeken, amelyeken a feladatok megoldását nagy vállalatok nem is tudták volna vállalni. A településfejlesztést segítő, közhasznú társadalmi munka megbecsülését jelentette az 1005/1974. (II. 20.) Korm. sz. határozat, amely első ízben jogszabályilag is megkülönböztetett rangot adott a lakosság önkéntes összefogásának. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1974. 222. old.)

[5] A felsorolt közművelődési tevékenység mindinkább élő tartalommal telítődik. Ezt bizonyította a Magyar Írók Szövetsége által életre hívott és 1973-ban a Hazafias Népfront hatáskörébe került Olvasó Népért mozgalom, amelynek munkájába új intézmények kapcsolódtak be, és amely eredményesen hozzájárul az olvasási kultúra tömegméretekben való továbbfejlesztéséhez. A mozgalom II. országos konferenciáját 1978-ban tartották meg. A Szülők Iskolája és a Szülők Akadémiája a felnőttek pedagógiai ismereteinek bővítését szolgálja, amelynek támogatására hat füzetből álló sorozatot jelentetett, illetve jelentet meg a népfront. A könyvtárakkal együtt szervezett Könyvbarátok Köre mozgalom a rendszeresen és igényesen olvasó könyvtári tagok, a magán-könyvvásárlók, a családi könyvtárat alapítók számát kívánja növelni. A SZOT-tal és a kulturális kormányzattal közösen két ízben rendezte meg a HNF az Olvasó Munkásért, az MSZBT-vel a Kell a jó könyv! pályázatot, amely a klasszikus orosz és a szovjet irodalom jelentős alkotásait

teljesítéséhez. A tapasztalatok bizonyítják, hogy a munka hatékonyabb, ha a jelentősebb gazdasági döntéseket előzetesen vitára bocsátjuk.

A népfrontbizottságok felelőssége növekedett a tanácstagok és országgyűlési képviselők lakossági kapcsolatainak erősítésében. Részt vesznek beszámolóik előkészítésében, felkészítésükben, szervezik a tanácstagok továbbképzését, a képviselőcsoportok üléseit. Rendszeresek a törvénytervezetek és rendelettervezetek társadalmi vitái. Hozzájárul a mozgalom a szocialista életmód, a gondolkodás formálásához is. A településeken jelentős tömegeket vonzanak a politikai tájékoztatók bel- és külpolitikai kérdésekről, a helyi politikai fórumok. A nemzetközi agitációs és propagandamunka is folyamatossá vált a lakóhelyen, erősíti az emberekben a szocializmusba vetett hitet, az internacionalizmust. A népfront lakóterületi tartalmi munkája teljességében gazdagodott, rendezvényei politikai telítettségűek, további lehetőségeket látunk a munka tartalmi színvonalának emelésére.

2. A népfront mozgalmi tevékenysége a községekben is megélénkült. A Hazafias Népfront részese volt a mezőgazdaság szocialista átalakításának, részese a szocialista falu megteremtésének. A népfront bizottságai népgazdasági feladatainkat a községekben is ismertetik, folyamatosan népszerűsítik a nagyüzemi mezőgazdaság termelési eredményeit, mozgósítanak a termelési programok teljesítésére. A szövetkezetekkel együtt fontos szerepet vállalnak a háztáji gazdálkodás és a mezőgazdasági kistermelés támogatásában, hozzájárulnak a lakossági ellátás javításához.

Jelentős feladat az apró falvak, szórványtelepülések, tanyák lakossága életkörülményeinek, ellátásának javítása. A közös tanácsú társközségekben a népfrontbizottságok folyamatosan elemzik a lakosság helyzetét, igényeit, azok képviseletében eljárnak a felelős államigazgatási szerveknél. Évente szervezik a tanyai fórumokat, támogatják a tanyai diákok továbbtanulásának elősegítésére a kollégiumépítő akciókat.[6] Segítenek a hátrányos helyzetben élők és az idősek gondjai-

népszerűsítette, a TOT-tal pedig az Olvasó Akadémia mozgalmat, amelynek több mint 15 000 résztvevője egy éven át olvasónaplóban rögzítette „önfényképezéssel" a társadalom különböző rétegeinek művelődési szokásait, örömeit, gondjait. 1977-ben 80, 1978-ban 96 olvasótábort szervezett a HNF, melyek nemcsak az országban, hanem határainkon túl is visszhangra találtak. Ma már jelentős szerepet tölt be a szocialista hazafiság, a szocialista történelmi szemlélet, a nemzeti tudat fejlesztésében a népfront által összefogott honismereti mozgalom, valamint a Magyar Történelmi Társulattal szervezett üzemtörténeti kutató- és feldolgozó munka.

Ugyancsak széles körű a népfront propagandatevékenysége, amelynek főbb irányai: 1. a törvénytervezetek, tanácsi rendelettervezetek társadalmi vitájának szervezése; 2. tájékoztató előadások; 3. lakóterületi jogi tanácsadás. (A Hazafias Népfront jogpropaganda tevékenysége. Budapest, 1978. december 27.)

[6] 1964–1965-től kezdve foglalkozik rendszeresen a tanyák kérdésével a Hazafias Népfront. 1972 decemberében a KISZ KB-val közösen megrendezte Kecskeméten az első, majd 1973 decemberében Szegeden a második országos tanyai tanácskozást. A Minisztertanács 1974 májusában hozott határozatot az állami szervek tennivalóira. (Népszabadság, 1974. május 10.) A KISZ KB évente

nak enyhítésében. Az eredmények ellenére, a közös tanácsú községekben, ahol nem működik önálló pártszervezet, tanács, KISZ, a népfront mint egyedüli politikai intézmény nehézségekkel küzd megnövekedett kötelezettségeinek teljesítésében.

A községek közösségi életének fejlesztésében növekvő érdeklődésnek örvendenek a falugyűlések. A Hazafias Népfront kezdeményezésére ma már nemcsak a közös tanácsú községekben tartják évente kötelezően – az 1971. évi Tanácstörvény előírása szerint –, hanem szinte minden községben megrendezik. 1977-ben a falugyűlések a közellátás helyzetéről tárgyaltak, jelzéseikkel hozzájárultak a jobb lakossági ellátáshoz. Az 1978. évi falugyűlések a környezetvédelem ügyével és a községfejlesztési célok teljesítésével foglalkoznak.

3. A VI. népfrontkongresszus felhívásának megfelelően a mozgalom számol a különböző rétegek helyzetével és igényeivel is. A városi és a községi népfrontbizottságok közös feladata a bejáró és eljáró dolgozók képzése, társadalmi munkára történő mozgósítása. A népfront, a tanács, a munkahely ennek érdekében együtt dolgozik. Néhány üzemben a vezetők a politikai előadók, művelődési együttesek kiküldésével segítik a lakóterületi munkát (pl. Ikarus). Közösen váltanak szót az üzemi és a lakóhelyi életről, feladatokról. Ezeket a jó módszereket kívánjuk általánosítani.

A népfrontbizottságok a nyugdíjasok egyre növekvő számának biztosítanak megfelelő elfoglaltságot a testületekben, a munkabizottságokban és fórumokon. Részt vesznek az Életet az éveknek mozgalomban, számítanak az idősebbek munka- és élettapasztalataira, klubokat szerveznek számukra. Más jellegű kötelezettségük a rászoruló idős korúakkal való szociális törődés.[7] Fontos társada-

megrendezi a tanyai fiatalok találkozóját, a SZÖVOSZ vezető testületeinek ülésein rendszeresen szerepel a tanyakérdés. A témának jelentős irodalma van. A tanyai fórumok lényegében a téli hónapokban megrendezett vitaestek, amelyeken a tanyai lakosságot legjobban érdeklő termelési-szakmai előadásokat tartanak. Az ismeretterjesztés mellett ezeknek célja a tanyai lakosság közéleti tevékenységének növelése.

[7] A nyugdíjasok, az idős korúak több mint 2 milliót számláló tábora érdeklődésének megfelelő, hasznos közéleti elfoglaltságot nyújtanak a népfront lakóterületi, mozgalmi, tömegpolitikai szervezetei, rendezvényei stb. Az 1978-as adatok szerint a nyugdíjkorhatáron felüli lakosok a községi népfrontbizottságokban mintegy 20–25 százalékban vannak képviselve; a megyei népfrontbizottságok közül Borsodban 11 százalék, Győr megyében 31 százalék a részarányuk. A körzeti népfrontbizottságokban igen jelentős számban tevékenykednek nyugdíjasok (pl. Borsod megyében 40 százalék, Baranyában 51 százalék). A népfront a népi ülnökök közé, az ifjúságvédelmi munkába gyakran javasol nyugdíjasokat, valamint a város- és községpolitikai feladatok ismertetéséhez és azok megvalósításához. A lakóhelyszépítési akciók, a környezetvédelem lelkes aktivistái az idős korúak. Hasznos szerepet töltenek be a népfront által szervezett, általában jól felszerelt nyugdíjasklubok. A felsoroltakon kívül a HNF és helyi szervei egyéb módszerekkel (szociális otthonok létrehozásában való közreműködés; a velük foglalkozó társadalmi bizottságok szervezése, házi szociális gondozás megszervezése a tanáccsal és a Vöröskereszttel, eltartási szerződések ellenőrzése stb.) is dolgozik azon, hogy az idősek, a nyugdíjasok életét szebbé, könnyebbé, tartalmasabbá tegye, és viszont: az általa aktivizált, a népfront előtt álló feladatok megoldásáért.(A Hazafias Népfront tevékenysége a nyugdíjasok körében. Budapest, 1978. október 16.)

lompolitikai feladatnak tekintik a hátrányos helyzetű rétegek életkörülményeinek javítását.[8] Ma már szervezetten foglalkoznak az elmaradott rétegek, elsősorban a cigány lakosság állampolgári nevelésével, a velük szemben táplált előítéletek leküzdésével, munkába állításuk és munkahelyi megbecsülésük elősegítésével, iskoláztatásukkal. (Jó eredményt ért el e területen Szabolcs megye.)

Egyre sokoldalúbb a nemzetiségi anyanyelvű lakosság körében folytatott munka. A nemzetiségi szövetségek a népfrontbizottságokkal együtt végzik területi munkájukat. Nemzetiségi klubokat működtetnek, szorgalmazzák az anyanyelvi oktatást, a kulturális hagyományok ápolását. A testületekben és akciókban szép számban vesznek részt nemzetiségi állampolgárok. A népfrontbizottságok a nemzetiségi szövetségek 1978. évi soros kongresszusainak előkészítésénél a különböző nemzetiségű állampolgárok politikai aktivitásának további erősítésére törekszenek.

I
A NÉPFRONTBIZOTTSÁGOK HELYZETÉNEK FŐBB JELLEMZŐI

1. A Hazafias Népfront VI. kongresszusa óta a népfrontbizottságok munkája megélénkült. A párt népfrontpolitikáját megvalósító mozgalmi munkát az országos ajánlások és a helyi adottságok figyelembevételével végzik. A választások során megerősödtek a testületek, növekedett a közéletben járatos munkások (26,2 százalék), a szövetkezeti parasztok (21 százalék), a nők (34,8 százalék), a fiatalok (21 százalék) aránya. A testületekben együtt tevékenykednek párttagok és pártonkívüliek (35,2–64,8 százalék), a különböző világnézetű emberek.

Ma már a megyei, a városi bizottságok tervszerűen dolgoznak, fejlődött önte-

[8] A társadalmunkban, benne az életszínvonal területén végbement korszakos változások ellenére a több oldalúan hátrányos helyzetben élő népesség száma megközelíti az egymillió főt, a csak egy-egy tényező által érintettekkel együtt pedig 1,2–1,5 millió főre tehető. Társadalmunkban a több oldalúan hátrányos helyzetet létrehozó tényezők: alacsony egy főre jutó jövedelem és fogyasztás, korszerűtlen fogyasztási szerkezet, rossz lakáskörülmények, kedvezőtlen lakókörnyezet, alacsony iskolázottsági és szakképzettségi színvonal, kulturális igénytelenség, kedvezőtlen munkaviszonyok és munkakörülmények, magas életkor, testi és szellemi fogyatékosság, tartós betegségek, csökkent munkaképesség vagy munkaképtelenség, deviáns magatartásformák (pl. alkoholizmus, bűnözés). E tényezők egymást erősíthetik, okként és okozatként is szerepelhetnek, hatásuk halmozódhat. Társadalmilag a legfontosabb teendő a több oldalúan hátrányos helyzet újratermelődésének korlátozása és visszaszorítása. A Hazafias Népfront Országos Tanácsa számos esetben foglalkozott a hátrányos helyzetűek támogatásának mozgalmi feladataival, legutóbb a VII. kongresszuson. (Lásd: A Hazafias Népfront VII. kongresszusa. 1981. március 14–15. Hazafias Népfront Országos Tanácsa 1981. 18–20., 63., 112., 133., 173–174. old.) A feladat egészségügyi, szociálpolitikai megoldása stb. össztársadalmi ügy. A KB Gazdaságpolitikai Bizottsága 1980. január 28-i ülésén foglalkozott a problémával, és megállapította, hogy az ezen a téren jelentkező gondokat „csak differenciáltan lehet megközelíteni ... A társadalmi szervek számoljanak e gondokkal, keressék az előrejutás módjait".

vékenységük, kezdeményezőkészségük. A községiek 70 százalékánál hasonló a helyzet, közel egyharmaduk még hiányosan látja el feladatait. A választott testületek mellett működő állandó és ideiglenes munkabizottságok szélesítik a mozgalom társadalmi bázisát. Elértük, hogy a testületekben és munkabizottságokban mintegy 500 000 aktíva tevékenykedik.

A népfront városi, nagyközségi, községi bizottságaihoz kapcsolódnak a városkörzeti, a tanyai bizottságok. A városkörzeti bizottságok száma növekszik. Tájékoztató, jelző, mozgósító funkciót töltenek be, jó kapcsolatot alakítottak ki a tanácstagokkal. A tanyai csoportok a községi, a nagyközségi települések mozgalmi életéhez kötik a lakosságot.

Jogilag rendezett, de a gyakorlatban nem feszültségmentes a székhelyközségek és a tagközségek viszonya. E települések között a kapcsolatot erősítik a népfrontbizottságok vezetőinek rendszeresen működő fórumai, amelyeken elemzik az időszerű lakossági jelzéseket. A járási népfrontbizottságok megszűnése – a rendelkezésre álló vizsgálati tapasztalatok szerint – helyesnek bizonyult. A községi népfrontbizottságok kezdeményezőkészsége erősödött. Az átmenet gondokat okozott az apró falvas megyékben, mert a megyei bizottságoknak 300–400 községi bizottsággal kell kapcsolatot tartaniuk. Az új helyzethez igazodó munkamódszerek kialakítása megkezdődött, alkalmazásuk egyre eredményesebb.

2. A Hazafias Népfront minden szinten együttműködik a tanácsokkal, a társadalmi és tömegszervezetekkel, az állami szervekkel, intézményekkel. A tanácsok feladataikat a Hazafias Népfrontra is támaszkodva látják el. Az együttműködés eredményei tükröződnek a települések arculatának alakításában, a népgazdasági és lakossági érdekek egyeztetésében. Az együttmunkálkodás egyre tartalmasabb. Jól szolgálja az V. ötéves terv célkitűzéseinek megvalósítását, a helyi tervek kidolgozását és végrehajtását, a tanács és a lakosság, a tanácstagok és választóik közötti kapcsolat erősödését, a tanácstagok képzését, a lakosság közérdekű javaslatainak hasznosítását, a társadalmi erők összefogását a települések szerepkör szerinti fejlesztésében, az alapellátás javításában. Az együttműködés hatékonysága még nem egyenletes. Javítani kell a kis községekben, társközségekben, ahol esetenként az együttműködés formális. A tanácstagi beszámolók jó fórumlehetőséget biztosítanak, de jelenleg még sokszor kihasználatlanok.

A tanács–népfront együttműködés keretében működnek a lakóbizottságok.[9] A lakóbizottságok több-kevesebb sikerrel foglalkoznak a lakóházak problémáival, szorgalmazzák a szocialista együttélést, szervezési feladatokat is megoldanak. Sajnálatosan nem alakult ki olyan gyakorlat, hogy a tanácsi szakigazgatási szervek támaszkodjanak a lakóbizottságok munkájára. A lakóbizottságok ered-

[9] 1979-ben országosan a lakóbizottságok és az utcabizottságok száma 17 249, a bennük részt vevők száma 73 005 fő. (A lakóbizottsági választások tapasztalatai. Budapest, 1979. június 28.)

ményesebben hozzájárulhatnak a közösségi együttélés szabályainak betartásához, a társadalmi munkafeladatok megoldásához, a politikai mozgósításhoz, ha tevékenységükben erősödnek a mozgalmi vonások. A Hazafias Népfront Országos Titkársága 1977-ben két alkalommal is foglalkozott a lakóbizottságok helyzetével, a Minisztertanács Tanácsi Hivatalával együttesen szorgalmazza a hatékonyabb működésükhöz szükséges feltételek megteremtését.

3. A Hazafias Népfront lakóhelyi mozgalmi feladatainak ellátása során erősödik az együttműködés a szakszervezetekkel, a KISZ-szel, a szövetkezetekkel, a Vöröskereszttel. Az utóbbi években egyre eredményesebb a szakszervezetekkel közösen végzett munka az aktívák továbbképzése, a bejáró munkások helyzetével való törődés, a kulturális mozgalmak szervezése ügyében. Az együttműködés a KISZ és a HNF között sajátos, illetve közös munkaterületeken valósul meg, elősegíti a párt ifjúságpolitikai határozatának – az ifjúsági törvénynek – a végrehajtását. Az együttműködés jól szolgálja a fiatalok tudatában és érzelemvilágában is a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus erősítését, állampolgári ismereteinek bővítését, közéleti cselekvőkészségének formálását. Részt vállalnak a fiatalok a társadalmimunka-akciókban, a környezetvédelmi őrségekben, az ifjúsági honismereti táborok szervezésében, a béke- és szolidaritási akciókban. Az ifjúság közéleti érdeklődésű emberré nevelésében még korántsem merítettük ki lehetőségeinket. Az együttműködés a társadalmi szervekkel jól szolgálja a népfrontpolitikát. A további eredményes munka jobb koordinációt, célszerűbb munkamegosztást és több közös kezdeményezést igényel.

4. Szükségesnek tartjuk jelezni, hogy a lakóhelyi mozgalmi munka tárgyi feltételei keveset fejlődtek, hiányosak. A közösségi összejövetelekhez szükséges helyiségek hiánya különösen az új lakótelepeken okoz gondokat. A népgazdaság anyagi lehetőségeit figyelembe véve – tapasztalataink szerint – átmeneti intézkedések alkalmazása is szükséges és célszerű lenne. (Felvonulási épületek stb. felhasználása.)

III
A HAZAFIAS NÉPFRONT ORSZÁGOS TITKÁRSÁGÁNAK TEVÉKENYSÉGE A LAKÓTERÜLETI NÉPFRONTMUNKA TOVÁBBFEJLESZTÉSE ÉRDEKÉBEN

1. A Hazafias Népfront VI. kongresszusa állásfoglalásának megvalósítása érdekében szükségesnek látja a lakóterületi mozgalmi munka további fejlesztését. Ennek ügyében a népfrontbizottságok tudatosabban szervezzék a lakosság részvételét az országos és a helyi politikai-gazdasági-kulturális-társadalmi feladatok megoldására. A mozgalmi munka jelenleg kialakult kereteit hatékonyabban fel-

használva, módszereit gazdagítva teljesítsék feladataikat. Tervszerűbben tevékenykedjenek mind a városi, mind a falusi lakóterületen. Vonják be a közéletbe az állampolgárok, a munkások, nők, fiatalok, nyugdíjasok újabb rétegeit. Fokozzák mozgalmi tevékenységüket a bejáró dolgozók körében. Politikai meggyőzéssel, a kulturális tevékenység, az ismeretterjesztés sokszínű eszközeivel munkálkodjanak a szocialista nemzeti egység erősítésén, mozgósítsanak a fejlett szocialista társadalom építése során jelentkező központi és helyi feladatok megoldására.

2. A népfrontbizottságok a mozgalmi életben elért eredményeiket erősítve, az országos politikai célok ismeretében, azokért tevékenykedve, fejlesszék öntevékenységüket, kezdeményezőkészségüket. A továbbiakban is érvényesítsék a testületi életben a demokratizmust, erősítsék a társadalmi és a tömegszervezetekkel az együttműködést. A megyei népfrontbizottságok nagyobb figyelmet fordítsanak a gyengén működő testületek munkájának fejlesztésére, különös tekintettel a városkörzetekre, az aprófalvakra, a társközségekre, a tanyákra. E helyeken különös gonddal segítsék a mozgalmi munka szervezését, megfelelő helyi népfrontvezetők nevelését.

3. A népfrontbizottságok hagyományos alkotmányos teendőik ellátása mellett erősítsék a tanácsi–lakossági kapcsolatokat, segítsék a tanácstagok, képviselők választókörzeti munkáját, a képviselőcsoportok tevékenységét. Fordítsanak különös figyelmet arra, hogy a megyei és városi tanácstagok eleget tegyenek beszámolási kötelezettségüknek. A városokban, különösen a fővárosban több mozgalmi segítséget adjanak a lakóbizottságoknak. Készüljenek fel a lakóbizottságok soron következő választására.

4. A közös és sajátos munkahelyi és lakóterületi érdekek alapján, a munkahelyi–lakóhelyi kapcsolatok erősítésével járuljanak hozzá a települések fejlesztéséhez, a lakosság különböző rétegeinek mozgósításához, életkörülményeinek javításához, reális problémáik és gondjaik megoldásához.

A Hazafias Népfront Országos Titkársága javasolja az MSZMP KB Titkárságának, hogy hosszabb távon vizsgálja meg a lakóterületi mozgalmi munka komplex helyzetét, a munka feltételeinek alakulását, a lakóterületi mozgalmi munka fejlesztésének átfogó feladatait.

IV

A Titkárság a HNF Országos Tanácsa Titkárságának a városi lakóterületeken, a községekben, a tanyai településeken végzett munkájáról szóló jelentését elfogadja.

Az MSZMP XI. kongresszusa határozatainak végrehajtása során a HNF VI.

kongresszusa és a kongresszus allásfoglalásának valóra váltása kapcsán megnőtt a mozgalom politikai szerepe, erősödött felelőssége, tarsadalmi tekintélye és hatása. Tudatosabban, tervszerűbben tevékenykedik mind a falusi, mind a városi lakóterületeken. Politikai meggyőzéssel munkálkodik a szocialista nemzeti egység erősítésén, nagy tömegeket mozgósít a fejlett szocialista társadalom építésére, a közéletben való aktív részvételre. Sokoldalúan segíti az országgyűlési képviselők, a tanácstagok és a lakosság kapcsolatának szélesítését. Az eredmények fő forrása: a part marxista–leninista népfrontpolitikájának alkotó alkalmazása, a népfrontmozgalom testületi önállóságát tiszteletben tartó, öntevékenységét ösztönző pártirányítás hatékonyságának növekedése, valamint a dolgozó tömegek politikai meggyőződése és tenni akarása.

Fejlődött, tartalmasabbá vált a népfrontszervek pártirányítása, segítése és ellenőrzése. A megyei pártbizottságok rendszeresebben foglalkoznak a népfrontbizottsagokkal. A járási népfrontbizottságok megszűnése – bár egyes helyeken kisebb átmeneti nehézségeket okozott – a pártirányításban alapvető gondokat nem jelentett, viszont növelte a megyei, a járási és a városi pártbizottságok feladatait, felelősségét. A párttagok kezdeményezői, cselekvő részesei az aktív, rendeltetésszerű népfrontmunkának, többségük hozzáértéssel népszerűsíti, magyarázza pártunk politikáját. Ugyanakkor – a jelentős előrehaladás ellenére – egyenetlenségek mutatkoznak a pártirányítás és ellenőrzés hatékonyságában, a népfronttestületekbe választott párttagok tevékenységében. A pártalapszervezetek egy része – többségében a kis- és társközségekben – még nem tudják kielégítő hatékonysággal irányítani, segíteni és ellenőrizni a helyi népfrontbizottságok rendszeres mozgalmi életét. Több helyen hiányos a lakóterületen levő állami, társadalmi és tömegszervezetek közös tevékenységének, együttműködésének pártirányítása és ellenőrzése.

A Titkárság egyetért azokkal a feladatokkal, amelyeket a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Titkársága állít a népfrontszervek elé. A következőkre hívja fel a budapesti és a megyei pártbizottságok figyelmét.

Az MSZMP XI. kongresszusa és a Politikai Bizottság 1975. december 30-i határozatának[10] maradéktalan végrehajtása érdekében következetesebben, szervezettebben erősítsék, fejlesszék a népfrontbizottságok pártirányítását és ellenőrzését. Testületi irányító munkájuk rendszerességével, színvonalának emelésével, helyszíni segítségnyújtással minden szinten biztosítsák, hogy a népfrontbizottságok testületi élete, a népfront mozgalmai és akciói sokszínűek, rugalmasak és tervszerűek legyenek. Eredményezzék a szocialista nemzeti egység további szilárdítását, társadalmi, politikai és gazdasági céljaink megvalósulását. Segítsék a tár-

[10] A Politikai Bizottság 1975. december 30-i ülésén a Hazafias Népfront VI. kongresszusának előkészítésével és a további feladatokkal kapcsolatos előterjesztést tárgyalta meg és fogadta el.

sadalom minden rétegének, a pártonkívüliek millióinak a politikai meggyőzését, mozgósítását, a fejlett szocialista társadalom építésének tudatos vállalását.

A megyei népfrontbizottságok kommunista vezetőivel együtt megkülönböztetett figyelemmel segítsék az aprófalvas településekkel rendelkező járási pártbizottságok népfrontmunkát irányító, ellenőrző tevékenységét. Tegyék rendszeressé és javítsák a lakóterületi politikai munka koordinációját. Alakítsanak ki jobb munkamegosztást a tervezés során a népfrontbizottságok, a helyi tanácsok, a tömegszervezetek, valamint az üzemek és a termelőszövetkezetek között. Hassanak oda, hogy az országgyűlési képviselők és a tanácstagok folyamatos, érdemi támogatást kapjanak tevékenységük hatékony ellátásához. Mindezzel biztosítsák a központi és a helyi reális célok egységesebb és eredményesebb megvalósítását, a felesleges átfedések kiküszöbölését.

A pártirányítás és -ellenőrzés kulcsfontosságú kérdése, hogy nagy körültekintéssel válasszák ki, tájékoztassák, képezzék, munkájukban segítsék és ellenőrizzék a népfrontban dolgozó kommunistákat. Tanácskozzanak velük rendszeresebben, igényeljék, hasznosítsák véleményüket és tapasztalataikat. Mindezek eredményeként növeljék a lakóterületi párt- és társadalmi munka erkölcsi-politikai megbecsülését.

Szükségesnek tartja, hogy a HNF pártirányításának gyakorlata egységes legyen.

Ennek érdekében:

A társközségekben az elkövetkező néhány évben célszerű változatlanul meghagyni, kiemelten segíteni – számos esetben egyedüli politikai testületként tevékenykedő – önálló népfrontbizottságokat. Az összevont tanácsú községek közös problémáinak és feladatainak egyeztetésére rendszeresítsék a népfrontvezetők konzultatív tanácskozásait. Az önálló, öntevékeny népfronttestületek politikai fórumokat teremtenek a települések lakóinak. Lehetővé teszik, hogy a közös és a sajátos lakóterületi érdekeket egyaránt szem előtt tartó élő, eleven munkakapcsolat legyen a helyi népfrontbizottságok és az összevont tanácsú községek párt-, illetve tanácsi vezetők között.

A városkörzeti és a tanyasi népfrontszervek a városi, a kerületi, illetve a községi népfrontbizottságok szerves részét képezik. Ezért az érintett pártbizottságok a városok, kerületek és a községek népfrontszerveit az elvi-politikai irányítás szempontjából szintén egységes egésznek tekintsék. A városkörzeti, a termelőszövetkezeti vagy az állami gazdasági pártszervezetek – a területre vonatkozó egységes elvi-politikai célok figyelembevételével – egyeztessék, segítsék és ellenőrizzék a körzeti, illetve tanyasi népfrontbizottságokban dolgozó párttagok tevékenységét.

A Titkárság szükségesnek tartja, hogy „a párttagsági könyvek cseréjének végrehajtásáról" szóló 1977. június 22-i központi bizottsági határozat – a lakótelepi

pártmunka helyzetének és fejlesztésének átfogó vizsgálatára – vonatkozó döntése[11] megvalósítása során tekintsék át a lakóterületi mozgalmi élet egészét, a népfrontbizottságok tevékenységét is.[12]

73
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FIZIKAI DOLGOZÓK TOVÁBBTANULÁSÁT SEGÍTŐ KEZDEMÉNYEZÉSEK TAPASZTALATAIRÓL[1]

(1977. OKTÓBER 25.)

Az MSZMP KB Titkársága 1976 februárjában foglalkozott a fizikai dolgozók továbbtanulásával és az azt segítő kezdeményezésekkel.[2] Határozatában kimondja: az 1976/77-es tanév értékelése alapján összegezni kell a tapasztalatokat, le kell zárni a kísérleteket.

[11] Lásd a 65. sz. dokumentumot.

[12] A Hazafias Népfront Országos Tanácsa 1980. február 7-én összegezte a KB Titkársága 1977. október 24-i határozata végrehajtásának tapasztalatait. Megállapította, hogy a határozat végrehajtása eredményesen folyik, de az érintett szerveknek (a HNF Országos Tanácsa, a helyi népfrontbizottságok, a KISZ KB stb.) a határozatban körvonalazott feladatok további megvalósítása érdekében még sok tennivalójuk van. A dokumentum részletezi ezeket, hangsúlyozva, hogy hasznos lehet, ha „az eddigi tapasztalatokat a pártszervek, pártbizottságok figyelemmel kísérik és a lakóterületi politikai munka irányításában felhasználják". (Feljegyzés a Titkárság 1977. október 24-i határozatának végrehajtásáról. Budapest, 1980. február 7.)

[1] A jelentés készítői a munkások továbbtanulásáról széleskörűen tájékozódtak; három megyei, kilenc nagyüzemi, egy egyetemi pártbizottsággal, valamint az Oktatási Minisztériummal és a SZOT illetékes osztályaival konzultáltak. A jelentéshez – amelyet a KB agitációs és propaganda, a párt- és tömegszervezetek, valamint a tudományos, közoktatási és közművelődési osztály terjesztett elő – a következő mellékletek készültek: 1. A pártoktatás káderképző tanfolyamainak adatai 1972/73–1976/77. 2. Az állami felnőttoktatás adatairól 1971/72–1975/76. A Győri Vagon- és Gépgyár; a Dunai Vasmű, a BHG (Beloiannisz Híradástechnikai Gyár); a Csepel Vas- és Fémművek, az Egyesült Izzó; a Magyar Kábelművek; a Lenin Kohászati Művek; a Bábolnai Állami Gazdaság néhány iskoláztatási adatairól.

[2] A KB Titkársága 1976. február 2-i határozata a Politikai Bizottság 1975. január 14-i határozatának végrehajtását ellenőrizte. (A PB határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 905–910. old.) Már az MSZMP Központi Bizottságának 1972. június 14–15-i, az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól szóló határozata (ugyanott, 209–313. old.) alapján az állami szervek foglalkoztak az érettségivel nem rendelkező szakmunkások felsőfokú továbbtanulását előkészítő tanfolyamok szervezésével. Lásd a Minisztertanács 2026/1973. (VIII. 8.) MT sz. határozatát a szakmunkás képesítésű fiatalok felsőfokú tanulmányairól. (Határozatok Tára

I
PÁRTOKTATÁS

1. A PÁRTOKTATÁS HAGYOMÁNYOS FORMÁI

A pártoktatás keretein belül, a hagyományos képzési formákban az 1972/73-as tanévtől kezdve folyamatosan emelkedett a munkások száma és aránya.

A Politikai Főiskolán 31 munkás tanul, az egyéves pártiskola hallgatóinak csaknem fele, az öthónaposénak kétharmada munkás. E tanfolyamok állandó és rendszeres lehetőséget teremtenek a már vezető beosztásban levő, illetve káder-tartalékként számításba jövő munkások képzéséhez. A bentlakásos pártiskolák mind ismeretszerzési, mind nevelési szempontból előnyösek, ugyanakkor korlátozott a létszám és viszonylag magas a képzési költség.

A munkahelyeken szervezett és nagy létszámokkal működő Marxizmus–Leninizmus Esti Középiskola az alapszintű káderképzés bevált formája. Az egyéves képzési időről most térünk át a kétévesre. A helyi pártszervezetek és a munkások érdeklődése egyre nő e tanfolyamok iránt, öt év alatt a munkások száma 8400-ról 17 700-ra nőtt.

Gyűjtemény 1973. 358–359. old.) Vö.: a 206/1975. MT–MüM együttes határozattal az érettségivel nem rendelkező szakmunkás fiatalok egyetemi tanulmányairól. (Munkaügyi Közlöny, 1973. 11. sz. 160–161. old.)

A Minisztertanács határozata alapján a Budapesti Műszaki Egyetemen megszervezték az érettségivel nem rendelkező szakmunkások egyetemi-főiskolai előkészítő tanfolyamát. Az előkészítő két szakaszból állt: 8 hónapon át a heti egynapos (1975 óta heti kétnapos) foglalkozást 3 hónapos intenzív bentlakásos tanfolyam egészítette ki. Az oktatott tárgyak lényegében a felvételi vizsga tárgyai. A tanfolyam vizsgával zárul, s ennek eredménye dönti el, hogy ki tanul tovább és milyen intézményben.

A Központi Bizottság 1974. március 19–20-i – a munkásosztály társadalmi szerepének fejlesztéséről, helyzetének javításáról szóló – határozata pedig feladatul szabta, hogy ki kell dolgozni, miként lehet a párt, a szakszervezet, a KISZ apparátusaiba politikailag felkészült, üzemi tapasztalatokkal rendelkező fizikai munkásoknak az eddiginél nagyobb arányban történő bevonását folyamatosan biztosítani. (Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 666., 675. old.)

1973 őszén 205 ifjúmunkást iskoláztak be a szakmunkások tízhónapos egyetemi előkészítő tanfolyamára. Közülük 160-an tettek sikeres záróvizsgát, s kezdték meg tanulmányaikat 1974-ben a Budapesti Műszaki Egyetemen. Ez a tanulási forma 1975-ben kiterjedt a közgazdaságtudományi, jogi és agrártudományi szakterületre, és lehetőséget kaptak a továbbtanulásra érettségizett szakmunkások is. Ezzel évenként 400–500 munkásfiatal került be a felsőoktatásba havi átlagkeresetének meghagyásával. 1978-ban megszűnt az átlagkereset folyósítása, s helyébe 2000 forint alapösztöndíj lépett, az eltartott családtagonként 500 forint szociális támogatást kapnak, és 1000 forintos tanulmányi ösztöndíjat nyerhetnek a kitűnő tanulók. Egyéb tényezők mellett (pl. egy felmérés szerint a friss diplomások 40 százaléka elégedetlen munkahelyével és keresetével, amely kevesebb, mint amennyit szakmunkásként kapott), ezzel is magyarázható, hogy 1979 és 1980-ban visszaesett az érdeklődés e tanulási lehetőség iránt. E rendszer intézményesítése (1973) óta 6500-an jelentkeztek továbbtanulásra, közülük 5400-an kezdték el az előkészítő tanfolyamot, 920-an jutottak be az egyetemekre és 1100-an a főiskolákra. Eddig 110 egyetemi és 400 főiskolai diplomás tért vissza az iparba. (Népszabadság, 1981. február 8.)

A Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem különböző tanfolyamainak az 1972/73-as tanévben 2200, az 1976/77-es tanévben 10 200 munkás hallgatója volt. Számukra az idén már csaknem valamennyi esti egyetemen indítottak olyan osztályokat, ahol kiscsoportos formában hatékonyabb az oktatás.

Az esti középiskolai és egyetemi beiskolázásnál gondot okoz, hogy az irányító pártszervek merev keretszámokkal dolgoznak. Emiatt sokan, akik bővíteni szeretnék ideológiai ismereteiket, nem tanulhatnak tovább.

A pártoktatás hagyományos formái mellett – a pártszervek kezdeményezése alapján – több új oktatási forma is született.

2. A SZAKMUNKÁSOK KÉTÉVES POLITIKAI ÉS SZAKKÖZÉPISKOLÁJA

Az MSZMP Baranya megyei Bizottsága Oktatási Igazgatóságán – az Oktatási Minisztérium közreműködésével – 1974-ben létrehozták a szakmunkások kétéves politikai és szakközépiskoláját, a mozgalmi munkában jártas üzemi szakmunkások vezetői munkakörbe történő előkészítésére, a megyei káderutánpótlás munkásbázisának szélesítésére. A kétéves bentlakásos iskolán a szakmunkások háromféves esti középiskolája és az egyéves pártiskola anyagát sajátítják el. A 64 hallgató kiválasztását az üzemek párt- és gazdasági vezetése együttesen végezte, valamennyi hallgató eredményes érettségi vizsgát tett. A hallgatók többségét az iskola után a tervezettnek megfelelően helyezték el.

Az MSZMP Fejér megyei Bizottsága 1975 szeptemberében hasonló tanfolyamot szervezett a szakmai és mozgalmi munkában kitűnt, tehetséges fizikai munkások részére. A tanfolyamra 26 főt iskoláztak be, azzal a céllal, hogy a megye politikai apparátusai, valamint az üzemek és termelőszövetkezetek függetlenített párttitkárai káderutánpótlását biztosítsák. A tanfolyam valamennyi hallgatója eredményes érettségi vizsgát tett, többségüket terv szerint helyezték el. Ebben az évben új tanfolyamot indítottak.

A Baranya megyei és a Fejér megyei pártbizottság és az oktatási igazgatóságok véleménye szerint a képzésnek ez a formája eredményes; a létszám azonban korlátozott, a képzés költségei magasak.

3. A SZAKMUNKÁSOK HÁROMÉVES „TÁRSÍTOTT" SZAKKÖZÉPISKOLÁJA

A Csepel Vas- és Fémművek Pártbizottsága kezdeményezésére a továbbtanulásra jelentkező munkások egy részének biztosítják, hogy elvégezhessék a középiskola esti tagozatát, s egyúttal a marxista esti egyetem alaptanfolyamát. E kombinált oktatási forma időtartama három év, az első csoport e tanévben fog végezni. A tanfolyam résztvevői jelentős tanulmányi kedvezményeket kapnak, de ennek ellenére feszített munkát jelent a két iskola anyagának három év alatti elsajátítása.

A Szakszervezetek Központi Iskoláján 1974 óta működik – egyre növekvő létszámmal – a munkások öthónapos káderképző és továbbképző tanfolyama. Eddig 338 fő végezte el, jelenleg 65 fő tanul. A hallgatókat az iparági szakszervezetek javaslata alapján iskolázzák be. A tematika politikai, szakszervezeti (szakmai) és vezetési ismereteket tartalmaz. A végzettek többsége a tervezett funkcióba került. A Szakszervezetek Központi Iskoláján a munkások képzése és továbbképzése bevált formának tekinthető.

A KISZ Központi Iskolán 1976-ban – egy alkalommal – 85 fizikai munkás részvételével öthónapos káderképző tanfolyamot szerveztek.

5. VEZETŐKÉPZŐ TANFOLYAMOK

Több nagyvállalat – így pl. a Csepel Vas- és Fémművek, a Lenin Kohászati Művek stb. – párt- és gazdasági vezetése a KGM Továbbképző és Módszertani Intézetével közösen másfél-kétéves vezetőképző tanfolyamot indított. A beiskolázottak többségét – fiatal diplomások, technikusok, fizikai dolgozók – gazdasági beosztásba, középvezetői munkakörökben kívánják elhelyezni. A hallgatók kiválasztása a vállalatok káderutánpótlási és képzési tervei, valamint a munkahelyi szervek véleményének figyelembevételével történik. A tanfolyamok tematikái üzemenként eltérőek; a jellemző: a hallgatók az oktatási idő első részében az egyéves pártiskola, illetve az MLEE anyagát, a második részben a szakmai, vezetéstudományi ismereteket tanulják. A képzést bizonyos mértékig nehezíti, hogy a résztvevők eltérő iskolai végzettséggel rendelkeznek.

ÁLLAMI FELNŐTTOKTATÁS

1. AZ ISKOLARENDSZERŰ ÁLLAMI FELNŐTTOKTATÁS

Az iskolarendszerű felnőttoktatás – új képzési formák bevezetésével, a tartalmi munka javításával – az utóbbi években jelentősen fejlődött. A korábbihoz képest az üzemek és vállalatok is nagyobb gondot fordítottak dolgozóik beiskolázására.

A dolgozók általános iskolájában az elmúlt öt évben 22 000-ről 44 000-re nőtt a létszám. Az itt tanulók szinte valamennyien fizikai dolgozók. Az elért eredmények ellenére azonban jelentős a száma azoknak, akik nem végezték el a nyolc osztályt. Az országos helyzetet jellemző pontos adatokkal nem rendelkezünk, csupán kilenc nagyüzem dolgozóinak iskoláztatási adataira hivatkoznánk: a dolgozók még mintegy 20 százaléka nem végezte el az általános iskola nyolc osztályát, s ezek döntő többsége 30 éven felüli.

A középiskolák esti és levelező tagozatain öt év alatt 123 000-ről 175 000-re nőtt a létszám. Kétharmaduk fizikai dolgozó. A munkások között a szakközépiskola sokkal népszerűbb, mint a gimnázium. A dolgozók középiskolái között 1974 óta működik a szakmunkások hároméves szakközépiskolája. Az első évben 10 800 szakmunkás iratkozott be, az 1976/77-es tanévben már több mint 13 000-en. A tanulók között sok a fiatal, de jelentős a középkorú, politikai tapasztalattal rendelkező szakmunkások száma is. A megyei művelődésügyi osztályok nagy figyelmet fordítottak a szervezésre. Az üzemekben azonban nem kielégítő a beiskolázási propaganda.

A felsőoktatás esti levelező tagozatán is nőtt a hallgatók száma. A fizikai dolgozók aránya csak kismértékben emelkedett, de ez érthető, mivel a felsőfokú tanulmányaikat folytató munkások döntő többségét már más munkakörbe helyezik.

A munka melletti tanulás nagy erőfeszítést követel. Emellett a munkahelyek egy része kizárólag a szűk, szakmai érdekeknek megfelelő, a közeli jövőben hasznot hozó továbbtanulást ösztönzi, a beiskolázási tervekben nem kap kellő súlyt a munkások általános műveltségi színvonalának emelése. Nincs kellő összhang a káderutánpótlási és -képzési tervek és a beiskolázási elképzelések között, miközben az üzemek többségében hiány van felsőfokú, illetve elsősorban általánosan és szakmailag jól képzett középkáderekben. Megoldatlannak tartják a technikusképzést, nincsenek megelégedve az esti levelező oktatás színvonalával. A beiskolázási tervek előkészítése a legtöbb munkahelyen csupán állami feladat, a politikai szervek kezdeményező szerepe nem érvényesül megfelelően. Ugyanakkor gondot és feszültséget okoz, ha a munkások végzés után magasabb beosztásba kerülnek, jövedelmük az esetek jelentős részében csökken. Mivel az ösztönzési rendszer nem kielégítő, egy részük úgy érzi, hogy az üzem nem érdekelt a továbbtanulásukban. A legöntudatosabb munkásoknak nem kis gondot okoz, hogy sikeres továbbtanulásuk és munkahelyi előrehaladásuk azzal is járhat, hogy nem sorolják őket a munkásosztályhoz.

A munkások általános és szakmai műveltségének további emelése részben a politikai meggyőző munka erősítésétől, a továbbtanulási szándékok és a munkahelyi káderfejlesztési tervek jelenleginél jobb összehangolásától, részben pedig a felnőttoktatás tartalmának korszerűsítésétől, a színvonal emelésétől, a tárgyi és személyi feltételek további javításától függ.

2. A SZAKMUNKÁSOK EGYETEMI ELŐKÉSZÍTŐ TANFOLYAMAI

Az idén ötödik alkalommal szervezték meg a Szakmunkások Előkészítő Tanfolyamát (SZET). A SZET-nek eddig 1333 hallgatója volt. A tanfolyam elvégzése a szakmunkások példamutató szorgalma ellenére is rendkívüli erőfeszítést igényelt. Az érdekelt pártszervek, a gazdasági és állami vezetés, a képzésben részt

vevő tanárok nagy munkát végeztek. Mindezek eredményeként az előkészítő résztvevőinek 60–70 százaléka kezdte meg felsőfokú tanulmányait. Az egyetemeken és főiskolákon is megkülönböztetett segítséget kapnak. A korábban kiváló szakmai és társadalmi munkát végző szakmunkások többsége a felsőoktatásban is helytáll, példamutatóan tanul. Lemorzsolódásuk (kimaradás, ill. évismétlés) 10–20 százalék között mozog. Az első 59 szakmunkás ez év júliusában üzemmérnöki diplomát szerzett.

A SZET beiskolázásánál évről évre nagyobb gondok jelentkeznek. A kiválasztásnál nagyon nehéz érvényt szerezni annak a követelménynek, hogy az előkészítőre csak e továbbtanulási forma rendkívüli nehézségeit elbíró, kiemelkedő képességű szakmunkások kerüljenek. Mivel korábbi keresetüknek csaknem teljes egészét kapják ösztöndíjként, feszültséget okoz, hogy egy részük magasabb ösztöndíjat kap, mint amennyi fizetést kaphat végzés után, s az is, hogy ösztöndíjaik között a háromszoros szorzó is előfordul. A vállalatoktól különböző további kedvezményeket kapnak, s ez egészségtelen rivalizáláshoz vezetett.

1975-ben a munka mellett érettségizett szakmunkások előkészítése is megkezdődött. Az Érettségizett Szakmunkások Előkészítő Tanfolyamának (ÉSZET) a két év alatt 476 hallgatója volt. A tanfolyam résztvevői lényegesen kevesebb segítséget kaptak. Kiválasztásukra, beiskolázásukra nem fordítottak elég figyelmet. Az előkészítő tanfolyamok óraszáma alacsony. Az eredményes tanuláshoz szükséges feltételek nem megfelelőek. Az egyetemi, főiskolai felvételi vizsgákon csak 10–15 százalékuk jutott túl.

A SZET társadalmi fogadtatása ellentmondásos volt; létjogosultságát még ma is sokan kétségbe vonják, benne a szakérettségi rendszerének visszaállítását látják. Azzal, hogy szakmunkások köréből, szervezett formában képezzünk a különböző területekre szakembereket, a munkások és a párttagok alapvetően egyetértenek. A többség véleménye szerint azonban helytelen, hogy e tanfolyamokon nem elsősorban az érettségivel már rendelkező szakmunkások vesznek részt, továbbá, hogy a munka mellett tanulókhoz képest az előkészítőkön részt vevők aránytalanul nagy kedvezményeket kapnak.

A tanfolyamokon az érettségizett szakmunkások kisebb arányával már csak azért sem lehetünk elégedettek, mert egyre több szakmunkás kapcsolódik be a középiskolai oktatásba, illetve mind több érettségizett fiatal válik szakmunkássá. Országosan a szakmunkások több mint 10 százaléka érettségizett, a megvizsgált kilenc nagyüzemben például a szakmunkások 16 százaléka rendelkezik már érettségivel.

A fizikai dolgozók tanulását elősegítő különböző képzési formák továbbfejlesztésének fő irányai a következők.

1. A pártoktatást a KB 1976. október 26-i határozata szerint kell fejleszteni.[3] Az öthónapos és egyéves pártiskolára beiskolázott munkások lehetőleg az érettségizettek közül kerüljenek ki; az MLEE-re jelentkezőknél is egyre inkább követelményként kell előírni az érettségi bizonyítványt. A beiskolázási kereteket úgy kell összeállítani, hogy az egyéni ambícióból tanulni akaró munkások egy része (fellebbezés vagy pályázat útján) kerülhessen a különböző iskolákba.

2. A Baranya megyei és a Fejér megyei kezdeményezés alapvetően bevált. Tekintettel azonban a kis létszámokra és a költségekre, csak ott és akkor célszerű újabb tanfolyamot indítani, ahol a párt- és társadalmi szervek vezetői utánpótlását más módon biztosítani nem lehet. Továbbá a megfelelő létszámú és felkészültségű hallgatóság biztosítható. Újabb tanfolyam csak a Központi Bizottság illetékes osztályainak hozzájárulásával indítható.

3. A csepeli kezdeményezés – a dolgozók középiskolája és a marxista esti egyetem kombinált formája – a gyakorlatban is helyesnek látszik. Mielőtt a többi nagyüzembe bevezetnék, a tematika, az értékelési rendszer és az időtartam alapos felülvizsgálata szükséges, melyre legkorábban 1978 őszén, az első évfolyam végzése után kerülhet sor.

4. A SZOT és a KISZ iskoláira a jövőben is tervszerűen iskolázzanak be olyan tanulni akaró, társadalmi gyakorlattal és szakmai végzettséggel rendelkező munkásokat, akik a vezetői utánpótlás szempontjából számításba vehetők.

5. A nagyobb üzemekben – Csepel Művek (CSM), Lenin Kohászati Művek (LKM), Diósgyőri Gépgyár (DIGÉP) stb. – indított vezetőképző tanfolyamok hasznosak. E tanfolyamokra a jövőben is sok szakmunkást kell irányítani. Tekintettel azonban arra, hogy a hallgatók iskolai végzettsége igen heterogén, a tematikák összeállításánál ezt figyelembe kell venni.

6. A munkásművelődés fejlesztésének fő útja az állami felnőttoktatás.

Növelni kell az erőfeszítéseket annak érdekében, hogy azok a dolgozók, akik iskolás éveik alatt nem fejezték be általános iskolai tanulmányaikat, végezzék el az általános iskolát.

A munkások középiskolai tanulását támogatni kell. A munkásművelődés színvonalának emelésében és az arra alkalmas munkások vezetővé válásában egyre növekvő szerepet játszanak a középiskolák. A továbbtanulás tervezésével és szervezésével foglalkozó szervek és szervezetek tevékenységét össze kell hangolni. Biztosítani kell a jelenleginél tudatosabb és tervszerűbb, az egyéni és közösségi

[3] Lásd a 47. sz. dokumentumot.

érdekeknek jobban megfelelő beiskolázást. A káderképzési tervekbe be kell építeni azoknak a szakközépiskolai és gimnáziumi tanulmányokat folytató munkásoknak a továbbtanulását, akik vezetői utánpótlást képeznek. A szakmunkások hároméves középiskolája közvetlenül is szolgálja a vezetői utánpótlásként számításba jöhető szakmunkások középfokú általános műveltségi ismereteinek megszerzését. Ezért ilyen iskolákat az üzemekben is szükséges szervezni. A munkások továbbtanulásával a munkahelyi pártszervezetek irányításával kell foglalkozni.

A munkások továbbtanulása politikai érdek és feladat. Az ösztönzési rendszert is ennek kell alárendelni. A most készülő állami rendelkezéseknél ezt feltétlenül figyelembe kell venni.[4] A továbbtanuló, az önmagát képező munkás politikai-erkölcsi szempontból sem kerülhet hátrányosabb helyzetbe annál, akiben ilyen igény és ambíció nincsen.

Az oktatás állami irányítása valamennyi felnőttoktatási iskolatípus fejlesztésének tervével rendelkezik. Ezeket minden iskolatípusban úgy kell megvalósítani, hogy az állami felnőttoktatás színvonala tovább emelkedjék, és szervezetében, tartalmában és módszerében egyaránt a jelenleginél jobban alkalmazkodjék a munkások valóságos igényeihez és lehetőségeihez. A technikusképzés jelenlegi helyzetét meg kell vizsgálni.

7. A szakmunkások egyetemi-főiskolai előkészítő tanfolyama hosszabb távon is nagy segítséget nyújthat ahhoz, hogy a gazdasági és társadalmi munkában kitűnt, vezetői káderutánpótlásként szóba jöhető, szellemi pályák iránt tehetséges, továbbtanulni akaró szakmunkások felsőfokú továbbtanulását biztosítsuk. Az elmúlt öt év során szerzett tapasztalatok azonban szükségessé teszik a jelenlegi gyakorlat módosítását.

Az előkészítők szakmai színvonalát tovább kell emelni. Elsősorban azokat a szakmunkásokat kell felvenni, akik a dolgozók középiskolájában, illetve a középiskola nappali tagozatán már érettségiztek, s legalább három éve szakmunkásként dolgoznak. Az érettségivel nem rendelkező szakmunkások közül csak azokat iskolázzák be, akik a megnövekedett követelményeknek képesek eleget tenni. A beiskolázást pályázati rendszerben, de a munkáskollektívák véleményének figyelembevételével kell megszervezni. A munkahelyek gazdasági és társadalmi vezetése a pályázatok elbírálásakor elsősorban a káderutánpótlási és képzési tervekkel összhangban járjon el, mert e képzés döntően a munkahelyek közvetlen káderutánpótlását szolgálja.

Az egyetemi-főiskolai előkészítő tanfolyamot – az időtartamot, a felkészítés tartalmát, a szükséges feltételek biztosítását stb. – a fentiek szerint módosítani, egységesíteni kell.

[4] Lásd ezzel kapcsolatban az 1026/1978. (VIII. 29.) MT sz. határozatot és a 10/1978. (VIII. 29.) OM–MüM sz. együttes rendelet. (Magyar Közlöny, 1978. 57. sz. 561., 568–570. old.)

A beiskolázásra, a tanfolyam résztvevőinek kiválasztására nagyobb figyelmet kell fordítani. A létszámkereteket csupán a tárcák között osszák el, a vállalatokra való lebontás szükségtelen.

Kívánatos, hogy a sikeres felvételi vizsgát tett szakmunkások egy része esti, levelező tagozaton tanuljon tovább. A nappali tagozaton való tanulást továbbra is a mai kereteknek megfelelően évi mintegy 200 fő részére kell lehetővé tenni. A megpályázható ösztöndíjat a szociális helyzet, a tanulmányi eredmény, a jelenlegi fizetés és a végzés után várható jövedelem figyelembevételével kell meghatározni.

III

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a jelentést a vitában elhangzott észrevételekkel kiegészítve elfogadja.

Növekvő számban, eredményesen tanulnak fizikai dolgozók az állami és pártoktatás keretei között. A továbbtanulás fő eszközének a jövőben is ezeket az oktatási formákat kell tekinteni. A munkások vezetővé válását elősegítő oktatási kísérletek – amennyiben a jelentkező igények kielégítése ezt szükségessé teszi – hasznosak.

A felnőttoktatás valamennyi területén emelni kell a képzés színvonalát, korszerűsíteni kell a módszereket.

A munkahelyi vezetés fordítson nagyobb figyelmet a káderutánpótlásként számításba jövő munkások tervszerű beiskolázására.

A munkahelyeken jobban meg kell becsülni azokat a dolgozókat, akik termelő munkájuk mellett vállalják a tanulást. Az állami oktatási intézmények a felvételre jelentkezők közül – azonos feltételek esetén – a választott szakmában már fizikai munkát végzetteket részesítsék előnyben. A felvételi eljárás során – minden oktatási formában – az egyes emberek konkrét helyzete alapján kell dönteni, kerülni kell a statisztika fetisizálását.

A szakmunkások egyetemi-főiskolai előkészítő tanfolyama jelentős eredményeket ért el, a szervezésben, megvalósításban közreműködők elismerésre méltó munkát végeztek. Ezt az oktatási formát tovább kell javítani a már érettségivel rendelkező résztvevők arányának növelésével.

A továbbtanuló fizikai dolgozókat erkölcsileg és anyagilag segíteni kell, de erkölcsi okokból sem volna helyes, ha minden terhet az állam vállalna magára.

A rövidített oktatási formák eredményességét, hatását pedagógiailag meg kell vizsgálni.

Megjelent: Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai. Dokumentumok a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága határozatának végrehajtásáról 1972–1980. Kossuth Könyvkiadó 1981. 333–341. old.

74
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A TANÁCSTÖRVÉNY VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL

(1977. november 8.)

A Központi Bizottság és a Minisztertanács 1970. április 16-i együttes irányelvei alapján az országgyűlés új törvényt alkotott a tanácsokról, amely 1971-ben lépett hatályba.[1] A törvény célja az, hogy az állami élet és a szocialista demokrácia fejlesztésének keretében javítsa a tanácsok munkáját, növelje önállóságukat és egyidejűleg erősítse központi irányításukat.

A törvény a tanácsokat a nép hatalmát megvalósító szocialista állam népképviseleti, önkormányzati és államigazgatási jellegű szerveiként határozza meg, amelyek a demokratikus centralizmus alapján működnek. Ez a meghatározás jól bevált, helyesen fejezi ki a tanácsoknak az államszervezetben elfoglalt helyét, fejlődésük kívánatos irányát, összhangban van a programnyilatkozat célkitűzéseivel.

I
A TANÁCSOK FUNKCIÓINAK ÉRVÉNYESÜLÉSE, A LAKOSSÁG RÉSZVÉTELE A TANÁCSI MUNKÁBAN

1. *A tanácsok népképviseleti és önkormányzati szerepüket* általában jól betöltik. Növekedett a tanácstestületek irányító szerepe, javult az ülések színvonala. Az alapvető tanácsi feladatok (terület- és településfejlesztés, lakosság ellátása stb.) mellett rendszeresen foglalkoznak a munkásosztály, a nők és az ifjúság helyzetére vonatkozó határozatok, a népesedéspolitikai célkitűzések[2] végrehajtásának helyi feladataival, ezek megoldására mozgósítják a lakosságot. A testületek irányító szerepe azonban esetenként formális. Ennek főbb okai: a szakigazgatási szervek túlzott befolyása a döntésekre, a tanácstagok hiányos tájékoztatása, a célcsoportos beruházások nagy aránya. A választott testületek szerepét tovább kell erősí-

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 606–624. old.; Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1971. 3–25. old. (Az 1971. évi I. tv. a tanácsokról.)

[2] Az itt felsorolt témákról lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 459–476., 488–524.; 525–544. old.; ugyanott, 1971–1975. 434–451 és 663–676. old.

teni. A szakigazgatási apparátus feletti társadalmi-politikai ellenőrző funkciójukat hatékonyabban kell gyakorolniuk.

A fővárosi és a megyei tanácstagok közvetett választása bevált. Élénkült a testületi munka, a fővárosi és a megyei tanácstagok jobban ismerik a községek és városok gondjait, tapasztalataikat jól hasznosítják a helyi tanácstagi munkájukban, közéleti tevékenységükben.

A tanácsok bizottságai javaslataikkal jól segítik a tanács és a végrehajtó bizottság munkáját. Ellenőrző és koordináló funkciójuk azonban még nem érvényesül kellően. Az utóbbi időben – elsősorban ágazati kezdeményezésre – elszaporodtak a különböző jogállású és feladatkörű, nem a tanácshoz kapcsolódó szakbizottságok. Egy részük felesleges, megszüntetésük indokolt.

A tanácsok végrehajtó bizottságai – a Minisztertanács és saját tanácsuk alárendeltségében – eredményesen biztosítják a központi irányítás érvényesülését. A tanácsülések jobb előkészítése és a döntések következetes végrehajtása érdekében azonban javítaniuk kell munkájukat.

2. *A tanácsok államigazgatási, hatósági feladatai* a tanácstörvény céljainak megfelelően bővültek. A hatáskörök decentralizálásának eredményeként az első fokú határozatok közel 90 százalékát a lakossághoz legközelebb álló városi, fővárosi, kerületi, nagyközségi és községi szervek hozzák (ez az arány 1968-ban 70 százalék volt).

A tanácsok hatósági jogalkalmazó tevékenysége törvényes, megfelel a jogpolitikai elveknek. Határozottabb – bár még nem kielégítő – a fellépés a jogtalan vagyonszerzéssel, harácsolással és a spekulációval szemben. Tovább kell erősíteni azt a szemléletet, hogy a jogszabályok megtartását a helyi megfontolásoktól függetlenül mindenkitől megkövetelják. A hatósági ellenőrző munkát következetesebbé, összehangoltabbá és hatékonyabbá kell tenni, különösen a szövetkezetek törvényességi felügyelete, az árellenőrzés, a munkaerő-gazdálkodás és a környezetvédelem terén.

Tartalmilag javult és némileg gyorsult az állampolgárok hivatalos ügyeinek intézése. Ezt jelentősen elősegítette, hogy a városokban és a fővárosi kerületekben általánossá vált az ügyfélszolgálati irodák rendszere. Az ügyfélfogadás újabb szabályozása lehetővé teszi, hogy az állampolgárok munkaidőn kívül is felkereshessék a tanácsokat. Sok munkahelyen azonban ezt figyelmen kívül hagyják, és a vezetők indokolatlanul munkaidőben is elengedik a dolgozókat hivatalos ügyeik intézésére.

A tanácsok szakigazgatási szervezete 1971 előtt túlzottan tagolt volt. A községekben és a járási hivatalokban a szervezeti egyszerűsítést végrehajtották. Csökkent a városi szakigazgatási egységek száma is. A szakigazgatási szervek közötti jobb munkamegosztást és ennek révén a szervek számának további csökkentését, egyes intézmények és szervek jogállásának célszerűbb rendezését azonban nem

sikerült elérni. A szakigazgatási szervezet tagozódását és az államigazgatás helyi egységesítésének helyzetét célszerű újra megvizsgálni, s az erre vonatkozó állásfoglalásoknak következetesebben érvényt kell szerezni.

Az igazgatási munka egyszerűsítése érdekében viszonylag a tanácsok területén történt a legtöbb intézkedés. A követelményekhez képest azonban kevés az előrehaladás, sok még a bürokratikus kötöttség. Ezért – az elért eredmények elismerése mellett –, elsősorban a központi állami szerveknek változatlanul fontos feladatuk a különböző eljárások egyszerűsítése, a tanácsok által tett sok száz javaslat érdemi elbírálása és az arra alkalmasak megvalósítása. A munkát gyorsító és egyszerűsítő korszerű technikai eszközök elterjesztésére is központi intézkedéseket kell tenni. Az államigazgatási eljárás általános szabályainak korszerűsítésére vonatkozó kormányhatározat végrehajtása vontatottan halad, e munka meggyorsítása szükséges. Ennek során biztosítani kell, hogy az általános eljárási szabályokat – a jelenleginél kevesebb kiegészítő szabállyal –, minél többféle eljárásban alkalmazzák.

A tanácsok egy részénél saját kezdeményezésre is történtek intézkedések az egyszerűsítés érdekében. A tanácsok többségénél azonban még nem vált a vezetői magatartás, az irányító munka szerves részévé a korszerűsítési lehetőségek keresése, a helyileg megvalósítható egyszerűsítések feltárása, bevezetése.

3. *A tanácsi vezetők és az apparátus* dolgozóinak túlnyomó többsége nagy ügyszeretettel és felelősséggel, fegyelmezetten, szakértelemmel végzi munkáját. Politikai és erkölcsi magatartásuk összességében jó. A dolgozók szakmai és politikai képzettsége az elmúlt években jelentősen fejlődött, többségük megfelel a követelményeknek. A tanácsok hivatali szervezetében a legutóbbi felmérés szerint (1975) 31,8 százalék volt a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya. Az apparátus mintegy 50 százaléka szerzett különböző fokú politikai iskolai végzettséget. A párttagok aránya 42,5 százalék. A nagyobb városokban, a fővárosi kerületekben és a községek egy részében az apparátus felkészültsége azonban nem kielégítő.

A decentralizációhoz és az egyéb feladatnövelő intézkedésekhez képest – különösen a városi, fővárosi, kerületi és községi tanácsoknál – kisebb mértékben növekedett az apparátus létszáma. Gondot okoz, hogy a dolgozók 13–15 százaléka tartósan távol van, többségük gyermekgondozási segélyen (az apparátusnak több mint fele nő).

A tanácsi dolgozók anyagi és erkölcsi megbecsülése jelentősen javult. A bérek és egyéb juttatások azonban – különösen a helyi tanácsoknál – még így sem érik el a népgazdaság más területén dolgozó azonos képzettségűek jövedelmét. A helyenkénti túlzott leterhelés mellett, ez is oka a nagy fluktuációnak (évente átlagosan 10 százalék).

4. *A lakosság és a tanácsok kapcsolata* javult. A tanácsok munkája iránti ér-

deklődés fokozódott. A városokban és a községekben rendszeresen szerveznek rétegtalálkozókat. Szorosabbá váltak a tanácsok és az üzemek kapcsolatai (pl. tanácsi fogadónapokat tartanak a nagyobb üzemekben). A tanácsok terveikről tájékoztatják az üzemi, munkahelyi kollektívákat. A lakosság társadalmi munkája új formákkal bővült (Egy üzem – egy iskola[3], Egy nap a városért stb.). Üzemek, intézmények, szocialista brigádok gyakran kollektívan vállalnak társadalmi munkát. (Az egy lakosra jutó társadalmi munka értéke az 1971. évi 81 forintról 1976-ban 251 forintra emelkedett.) Bevált a falugyűlések intézménye, indokolt ezek rendszerét szélesíteni.

A tanácsok tömegkapcsolataiban azonban még kellően ki nem használt lehetőségek is vannak. Egyes városokban, fővárosi kerületekben csekély az érdeklődés a hagyományos formájú és tartalmú tanácstagi beszámolók iránt. A lakóbizottságok működése sokszor formális. Helyenként nem elég körültekintően intézik a lakosság ügyeit, bejelentéseit, javaslatait. Nem mindenütt fordítanak kellő figyelmet a tanácstagok aktivitásának fejlesztésére, tájékozottságuk javítására, közéleti tekintélyük erősítésére.

A népfrontbizottságok általában jól segítik a tanácsok munkáját. Javult a tanácsok együttműködése a KISZ-szel és a szakszervezetekkel. A különböző szervekkel kötött együttműködési megállapodások mindinkább tartalmassá válnak. Változatlanul gondot jelent azonban, hogy a feladatokat gyakran nem határolják el pontosan, sok az átfedés és a párhuzamosság.

II
A TANÁCSOK GAZDASÁGI ÉS KOORDINÁCIÓS MUNKÁJA

1. A tanácstörvény hatályba lépését követően a tanácsok tevékenységében nagyobb szerepet kapott a *gazdasági szervező*, az egyes területek és települések tervszerű, arányos fejlesztését, valamint a lakosság sokoldalú ellátását szolgáló munka. A törvény a gazdaságirányítási rendszer elveivel, a tanácsok funkciójával és a szocialista demokrácia fejlesztésének követelményével összhangban határozta meg a tanácsok gazdasági feladatait, hatáskörét és az önállóság mértékét. A szabályozás helyesnek és időtállónak bizonyult, alkalmas arra, hogy a tanácsok gazdálkodásában a népgazdasági érdek és a helyi önállóság egyidejűleg érvényesüljön. A tanácsok gazdálkodását összességében tervszerűség, a népgazdasági tervhez való egyre jobb igazodás, az ágazati és a területi célkitűzések összehangoltabb érvényesítése jellemzi.

A tanácsok területi szerepköre érvényesülésének egyik formája a közös érdeken alapuló gazdasági együttműködés a nem tanácsi gazdasági szervekkel, ame-

[3] Erről lásd a 99. sz. dokumentum 3. sz. jegyzetét.

lyektől a IV. ötéves terv során 15 milliárd forintnyi anyagi eszközt vettek át, ami az össztanácsi fejlesztés 13 százaléka. (Ez az V. ötéves tervben kevesebb lesz.) Ezt munkáslakások építésére, a gyermekintézmény-hálózat bővítésére, közművesítésre, a kommunális ellátás javítására, közművelődési intézmények fejlesztésére fordították. Ugyanakkor ez idő alatt a tanácsok 8 milliárd forint támogatást nyújtottak nem tanácsi szerveknek az ipari javító-szolgáltató és kereskedelmi hálózat, valamint a kommunális ellátás fejlesztésére, az építőipari kapacitás növelésére. A tanácsok és a nem tanácsi szervek gazdasági együttműködése jól szolgálta a politikai és gazdasági célok gyorsabb, hatékonyabb megvalósítását.

A tanácsok a mezőgazdasági és élelmiszeripari termelést koordinációval, az állami támogatások elosztásával, hatósági eszközökkel és az állami törvényességi felügyelet útján kedvezően befolyásolják.[4] Egyes feladatokat (hús-, zöldségprogram, betakarítás stb.) a háztáji és kisegítő gazdaságokra is kiterjedően, jól összehangolt szervező munkával oldanak meg.

2. Az *egészségügyi, szociális, kulturális és oktatási ellátás* feltételeinek biztosítása nagyrészt a tanácsok költségvetésén keresztül történik. (A tanácsok a teljes állami költségvetés kb. 30 százalékával gazdálkodnak, mintegy 16 000 intézményt tartanak fenn és irányítanak.) A költségvetési gazdálkodásuk fokozatosan javult, általában kiegyensúlyozottság jellemzi. A feladatok megoldása azonban helyenként nehézségekkel jár. Az V. ötéves tervidőszakban – a népgazdasági lehetőségekkel összhangban –, a költségvetési kiadásaik ugyanis mérsékeltebb növekedést tartalmaznak. A tanácsok belső átcsoportosításokkal, a kevésbé lényeges feladatok elhagyásával igyekeznek eleget tenni a növekvő igényeknek. Fokozott figyelmet fordítanak intézményirányító tevékenységük fejlesztésére. A kormány intézkedésére megkezdték az intézmények összevonását. Egyre gyakoribb az intézmények több irányú hasznosítása. Növekszik a városi tanácsok intézményfenntartói hatásköre. Az intézmények vezetőinek kinevezésekor a tanácsok megtartják a jogszabályi előírásokat, s kellően érvényesítik a felettes szakigazgatási szervek által meghatározott szakmai szempontokat is.

A tanácsok egy része a meglevő intézmények felújítása helyett indokolatlanul előnyben részesíti az új létesítmények építését.

3. A *tanácsok gazdálkodásában helyenként feszültség van,* a velük szemben támasztott egyes helyi és ágazati igények, valamint az anyagi lehetőségeik miatt. A sokféle igény mérlegelésének nem minden tanács tud eleget tenni. Egy részük túlértékeli a lehetőségeket, és hibás szemléleti okok, vagy a lakosság, illetőleg központi ágazati befolyás hatására olyan fejlesztéseket tervez, amelyek kielégítésére nincs lehetőség. Az ilyen fejlesztéseket esetenként a helyi pártszervek is kezdeményezik, támogatják. Az önkormányzati jogok gazdasági alátámasztása – a

[4] Erről lásd a 37. sz. dokumentumot.

Programnyilatkozatban foglaltakkal összhangban – még további erőfeszítéseket igényel. Az ágazati célokat és a központi eszközökből megvalósuló beruházásokat a tanácsi tervek készítésének idejéhez képest gyakran késve határozzák meg. A tanácsok nem mindig kapnak megfelelő érdemi tájékoztatást ahhoz, hogy a „területi gazda" szerepüket betöltsék. Változatlanul erősen zavarja a tanácsok gazdálkodását az áraknak a tervezettnél nagyobb mértékű növekedése és a kellő építőipari kapacitás hiánya.

III
A TANÁCSOK PÁRT- ÉS ÁLLAMI IRÁNYÍTÁSA

1. A *tanácsok pártirányítására* vonatkozó elvek jól érvényesülnek. A pártszervek fokozott figyelemmel kísérik a tanácsok munkáját, rendszeresen beszámoltatják a párttag tanácsi vezetőket, segítik őket feladataik ellátásában. Jelentős támogatást nyújtanak a tanácsoknak a nem tanácsi szervekkel való együttműködéshez, a gazdasági koordinációhoz, a tömegkapcsolatok fejlesztéséhez. A személyzeti munkában érvényesül a párt káderpolitikája.

A községi pártbizottságok és pártvezetőségek számának növelésével jobb feltételek teremtődtek a községi tanácsok pártirányításához, bár ebben még változatlanul jelentős a járási pártszervek szerepe.

A megyei tanácsok apparátusi pártbizottságainak 1973-ban történt létrehozása a tapasztalatok szerint helyes volt. A kezdeti útkeresés után ma már hatékony politikai tényezői a megyei tanácsok apparátusa hivatali tevékenységének.

2. A *tanácsok állami irányításának* a tanácstörvényben rögzített rendszere jól bevált. A Minisztertanács irányító tevékenysége az egész tanácsszervezetre kiterjed, biztosítja az alapvető központi célok megvalósítását. Kialakult a megyei végrehajtó bizottságok beszámoltatásának rendszere. A Minisztertanácsot irányító munkájában jól segíti a Tanácsi Hivatal. A Hivatal mellett működő Tanácsi Koordinációs Bizottságnak az ágazati irányítás összehangolásában végzett tevékenysége nem elég hatékony. Célszerű megvizsgálni, hogy miként lehetne a központi államigazgatási szervek irányító munkáját összehangoltabbá tenni.

A központi államigazgatási szervek és a tanácsok kapcsolata fejlődött. A minisztériumok a fővárosi és megyei végrehajtó bizottságok útján biztosítják az ágazati politika területi megvalósítását. A korábbihoz képest rendszeresebbé váltak a minisztériumok felügyeleti vizsgálatai, bár ezek hatékonysága eltérő.

A tanácstörvény elfogadása után egyes központi államigazgatási szervek a tanácsok szakigazgatási szervei kettős alárendeltségének megszüntetése miatt – tévesen – az irányítási felelősségük és jogaik csökkentésére következtettek. Az ágazati és a területi elv összhangjának biztosításában időnként most is zökkenők

vannak. Indokolatlan vagy időszerűtlen helyi igények esetenként háttérbe szorítják az ágazati célkitűzések megvalósítását. Másrészről előfordul, hogy a minisztériumok a központi tervekben nem szereplő ágazati fejlesztéseket a tanácsokra gyakorolt befolyással törekszenek érvényesíteni. Változatlanul tapasztalható a minisztériumok részéről a túlszabályozásra való törekvés. A különböző, nem jogszabálynak minősülő belső utasítások, körlevelek, irányelvek stb. ezreivel terhelik a helyi szerveket. Az utóbbi időben egyes minisztériumok részéről centralizálási törekvések észlelhetők, amit sem elvi, sem gyakorlati okok nem indokolnak. A központi államigazgatási szervek ugyanis, rendelkeznek a hatékony irányításhoz szükséges eszközökkel (szabályozási, ellenőrzési jogosultság, indokolt esetekben konkrét utasítási jog stb.). Tapasztalható az is, hogy a fővárosi, megyei szervek sem fordítanak kellő figyelmet a városi, a kerületi és a nagyközségi tanácsok önállóságának további erősítésére, esetenként részkérdésekben indokolatlanul beavatkoznak munkájukba.

IV

1. A Titkárság a tanácstörvény végrehajtásának tapasztalatairól szóló jelentést tudomásul veszi. Megállapítja, hogy a törvény elvei és rendelkezései a gyakorlatban beváltak, jól szolgálják az állami élet és a szocialista demokrácia fejlesztését. A törvény módosítására, kiegészítésére nincs szükség.

A tanácsok munkája javult. Hatékonyabbá vált a központi irányítás. A tanácsok önállósága növekedett, ami együtt járt a helyi szellemi és anyagi tartalékok jobb feltárásával, a bátrabb kezdeményezőkészséggel, a társadalmi erők hatékonyabb összefogásával. Mindezek kedvezőbb politikai és gazdasági feltételeket teremtettek az össztársadalmi célok megvalósításához.

A végrehajtásban mutatkozó fogyatékosságokat a törvény szabályainak következetesebb érvényesítésével, az irányító és ellenőrző munka javításával kell felszámolni. Maradéktalanul érvényesíteni kell a gazdálkodási tevékenység fejlesztésére, a hatékonyabb ellenőrzésre, az államigazgatási munka egyszerűsítésére vonatkozó párt- és állami határozatokat.

2. A Titkárság ajánlja a Minisztertanácsnak, hogy 1978 első félévben tekintse át a tanácstörvény végrehajtásának eddigi tapasztalatait, különös tekintettel a választott testületek és az apparátus munkájára.[5]

A Minisztertanács ülése után, 1978 második félévben a Politikai Bizottság kapjon jelentést a tanácstörvény végrehajtásának állásáról.[6]

[5] A Minisztertanács 1978. május 4-én foglalkozott a témával. (Népszabadság, 1978. május 5.)
[6] A tanácstörvény végrehajtásának helyzetével a Politikai Bizottság 1979. június 26-i ülésén foglalkozott. Lásd a 115. sz. dokumentumot.

3. Az illetékes pártszervek rendszeresen értékeljék a tanácsok és szerveik munkáját. Biztosítsák, hogy a tanácsok tevékenységében továbbra is összehangoltan érvényesüljenek a központi és a helyi célkitűzések. Segítsék elő a reális tanácsi tervek készítését és azok következetes végrehajtását, a tanácsok és a nem tanácsi szervek együttműködését, a lakosság részvételét a tanácsok munkájában és ellenőrzésében.

75
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1977. DECEMBER 1.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1977. december 1-én Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei párbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, az Országos Anyag- és Árhivatal elnöke, a Központi Bizottság gazdaságpolitikai osztályának, valamint ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályának helyettes vezetői és a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

Győri Imre elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának megünnepléséről szóló jelentést.[1]

Németh Károly elvtársnak, a Politikai Bizottság tagjának, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az 1977. évi népgazdasági terv teljesítésének helyzetéről szóló jelentést, s az 1978. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveit.[2]

A Központi Bizottság megelégedéssel tudomásul vette a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának megünnepléséről szóló jelentést.

1. A jubileumi megemlékezések világszerte meggyőző erővel demonstrálták:

[1] Győri Imre előadói beszéde alapján cikk jelent meg a Társadalmi Szemle, 1978. 1. számában, 3–13. old.

[2] Németh Károly előadói beszédének szerkesztett szövege megjelent: Pártélet, 1978. 1. sz. 3–12. old.

a Nagy Októberi Szocialista Forradalom a XX. század legnagyobb eseménye, gyökeres fordulatot hozott az emberiség történetében. Utat nyitott a kapitalizmusból a szocializmusba való történelmi átmenethez, a kizsákmányolástól mentes szabad élethez, az emberiség társadalmi felemelkedéséhez. A haladó emberek tudatában a Szovjetunió, a szocializmus és a béke fogalma egymástól elválaszthatatlan.

Október eszméit, lenini pártjának irányvonalát megvalósítva, a szovjet nép kimagasló sikereket ért el a társadalmi élet minden területén, hazáját a fejlődés élvonalába emelte. Elsőnek hozta létre a világon a fejlett szocialista társadalmat, magabiztosan halad a kommunizmus építésének útján.

A szocialista társadalmi rend az Október óta eltelt hat évtizedben világrendszerré vált, az egyre erősödő nemzetközi kommunista mozgalom minden földrészre kiterjedt, az imperializmus gyarmati rendszere összeomlott, a népek harca a nemzeti és társadalmi felemelkedésért nagy sikereket aratott a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élése reális valósággá vált.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom olyan kérdésekre adott tudományosan megalapozott és a gyakorlat által igazolt választ, amelyek nem egy ország s nép, hanem az egész emberiség sorskérdései. A Szovjetunió úttörő szerepe, gazdag forradalmi tapasztalata, a szovjet nép nagy vívmányai elévülhetetlen és alapvető hozzájárulást jelentenek a szocializmus, az egyetemes emberi haladás ügyéhez.

2. A magyar munkásosztály, a magyar nép a Nagy Októberi Szocialista Forradalom születésnapját a világ haladó erőivel együtt köszöntötte. Tetteiben kimutatta, a jubileum tiszteletére kezdeményezett országos munkaversennyel is meggyőzően bizonyította, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eszméit magáénak vallja. Népünk, hűen a lenini örökséghez, a nemzetközi munkásosztály közös forradalmi ügyéhez, nemzeti érdekeihez, eltökélten munkálkodik a fejlett szocialista társadalom építésén.

A hazánkban lezajlott politikai megemlékezések, a hatvanadik évfordulóhoz kapcsolódó tudományos ülésszakok és a nagy tömegeket vonzó, színvonalas kulturális rendezvények méltóak voltak az ünnep történelmi jelentőségéhez. A hazafias és internacionalista érzéseket egyaránt kifejező, bensőséges hangulatú ünnepségek, a jubileumi munkaverseny hozzájárultak a szocialista öntudat erősödéséhez, a megbonthatatlan magyar–szovjet barátság további elmélyítéséhez és az országépítő munka időszerű feladatainak megoldásához.

3. A Nagy Október tiszteletére a Szovjetunióban rendezett felemelő ünnepségeken társadalmunk képviseletében párt- és kormányküldöttség, az országgyűlésnek, a Szakszervezetek Országos Tanácsának, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetségnek és más társadalmi szervezeteknek, a testvérvárosoknak és testvérmegyéknek a küldöttségei vettek részt. A Központi Bizottság jóváhagyta a Ká-

dár János elvtárs vezetésével a Szovjetunióban járt párt- és kormányküldöttség tevékenységét.[3]

A magyar kommunistákat, egész népünket őszinte örömmel töltik el a Szovjetunió történelmi vívmányai, amelyekről a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke, Leonyid Iljics Brezsnyev elvtárs adhatott számot ünnepi beszédében. A soknemzetiségű Szovjetunió, a nagy szovjet nép lenini pártjának vezetésével a társadalom gyökeres átalakítása útján, a szocialista viszonyok szüntelen tökéletesítésével a gazdaság, a tudomány, a kultúra olyan fejlődését, az emberi jogoknak olyan kiteljesedését érte el, amilyenre a történelemben még nem volt példa.

A szovjet állam, amely születése pillanatától a lenini békedekrétum elveit követi, a Nagy Október 60. évfordulóján ismételten hitet tett a béke mellett. Pártunk, népünk, abban a meggyőződésben, hogy a tartós béke biztosítása az emberiség egyetemes létérdeke, a társadalmi haladás elemi feltétele, üdvözli és támogatja a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának és Minisztertanácsának a béke, az enyhülés megszilárdítására és további kiterjesztésére szólító, minden ország népéhez, parlamentjéhez és kormányához intézett felhívását.[4] Támogatja azokat a nagy jelentőségű, széles körű nemzetközi visszhangot kiváltó szovjet javaslatokat, amelyek a nukleáris fegyverek gyártásának megszüntetésére, az eddig felhalmozott készletek csökkentésére, a nukleáris fegyverkísérletek betiltására vonatkoznak. Meggyőződésünk, hogy e javaslatoknak – a kölcsönös biztonság elvein nyugvó – megállapodásokba foglalása hathatós lépés lehetne az egész világot sújtó fegyverkezési hajsza megfékezésére.

4. A Központi Bizottság elismerését fejezi ki mindazoknak, akik hozzájárultak ahhoz, hogy hazánkban méltóképpen emlékeztünk meg a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójáról, köszönetet mond a jubileumi munkaversenybe bekapcsolódott dolgozóknak és kollektíváknak.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom eszméi elevenen élnek népünkben, internacionalista helytállásra, a szocialista haza tettekben megnyilvánuló szeretetére ösztönöznek. A Központi Bizottság mély meggyőződése, hogy a Nagy Október példájának követése, forradalmi szelleméhez való hűség Magyarországon ma mindenekelőtt a szocialista építés feladatainak megoldásában a fejlett szocialista társadalom eredményes építésében fejeződik ki.

[3] A hivatalos szovjet ünnepségekre 1977. november 2. és 7. között került sor Moszkvában, illetve a köztársasági fővárosokban. Az ezeken részt vevő párt- és állami küldöttség Kádár János vezetésével 1977. november 1–8. között tartózkodott a Szovjetunióban. (Lásd: Népszabadság, 1977. november 2–10.)

[4] A felhívást L. I. Brezsnyev november 2-i beszéde tartalmazta, a többi itt említett javaslattal együtt. (Népszabadság, 1977. november 3.)

A Központi Bizottság megtárgyalta az 1977. évi népgazdasági terv végrehajtásának eddigi tapasztalatait, és jóváhagyta az 1978. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveit.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy népünk cselekvően támogatja a párt gazdaságpolitikai törekvéseit, eredményesen dolgozik az 1977. évi gazdasági feladatok megoldásán. A terv céljainak megfelelően gyorsult a gazdasági fejlődés üteme, dinamikusan nőtt a termelés és a nemzeti jövedelem. Javult a gazdasági munka hatékonysága, fokozódott a munka termelékenysége, erősödött a végrehajtás szervezettsége. Gyarapodtak és korszerűsödtek a népgazdaság termelő alapjai. Előrehaladás mutatkozik a munkaerő, az anyagok és az energia takarékosabb felhasználásában. Erőteljesen bővült a kivitel. A lakosság életkörülményei javultak, az életszínvonal emelkedése a tervezettet valamelyest meghaladta.

A XI. kongresszus határozatainak helyességét, dolgozó népünk helytállását és munkájának sikerét tükrözi, hogy a nehezebb feltételek ellenére elérjük vagy megközelítjük az ötödik ötéves terv első két évére kitűzött célokat. Ezt elősegítette a csepeli dolgozók által a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának tiszteletére kezdeményezett és országossá vált szocialista munkaverseny.[5] A Központi Bizottság nagyra értékeli, hogy a dolgozó kollektívák becsülettel teljesítették vállalásaikat.

Az 1977. évi népgazdasági terv teljesítéséről az eddigi adatok alapján megállapítható a következő.[6]

a) A nemzeti jövedelem a tervezettnél nagyobb mértékben, várhatóan mintegy 8 százalékkal nő. A gyorsabb fejlődést megalapozta, hogy a termelés növekedése különösen a mezőgazdaságban, de az iparban és az építőiparban is meghaladja az előirányzatot.

Az ipari termelés a tervezettet meghaladja, várhatóan 7 százalékkal növekszik. Leggyorsabban az élelmiszeripar termelése nő, a többi ágazaté lényegében a tervnek megfelelően emelkedik. A termeléshez szükséges anyag és energia alapvetően rendelkezésre állt. Az ipari termelés fejlődését segítette a múlt évinél élénkebb kereslet. A népgazdasági terv követelményeinek megfelelően az ipari export nagyobb mértékben bővült, mint a belföldi értékesítés. Az üzembe helyezett új kapacitások hozzájárultak a műszaki színvonal emeléséhez, a termelés és a termékszerkezet fejlesztéséhez. A termelés növekedése ez évben is teljes egészében

[5] Lásd e kötet 60. sz. dokumentumának 7. sz. jegyzetét.

[6] Az 1977. évi terv teljesítéséről lásd: Statisztikai Szemle, 1978. 3. sz. 287–294. old.

a termelékenyebb munka eredménye. Nem kielégítő az előrehaladás az állóeszközök kihasználásában, a versenyképes termékek arányának emelésében.

Az építőipar termelése a tervezettnél gyorsabb ütemben, mintegy 7 százalékkal nő. Teljesül a lakásépítési terv. Néhány nagyberuházás megvalósítása tervszerűbbé vált. A beruházások jelentős részénél – döntően előkészítési és szervezési hibák miatt – a kivitelezés időtartama és költségei meghaladják a tervezettet.

A mezőgazdasági termelés az előirányzottnál nagyobb mértékben, 1975-höz képest várhatóan mintegy 9 százalékkal emelkedik. A mezőgazdaság dolgozói jól hasznosították az anyagi és szellemi erőforrásokat, s mind a nagyüzemekben, mind a háztáji és kisegítő gazdaságokban fokozódott a termelési kedv, erősödött a termelési és az értékesítési biztonság. A tervezettnél több kenyérgabona termett, a búza hektáronkénti átlaga meghaladta a 40 mázsát, a kukorica átlagtermése is nagyobb a számítottnál. A zöldség- és gyümölcstermelés fellendült. Nőtt a sertésállomány, magas szintet ért el a baromfitenyésztés, fejlődött a szarvasmarha- és a juhtenyésztés. A hústermelés jelentősen emelkedett.

A közlekedési ágazat az előirányzottnál nagyobb áruszállítási feladatát a korábbinál szervezettebben, az eszközök jobb kihasználásával, eredményesen oldotta meg. Javult – bár nem kielégítően – az együttműködés a közlekedési, valamint a szállító és termelő szervezetek között.

b) A beruházások volumene a tervezett 4–5 százalékkal szemben előreláthatóan 13–14 százalékkal nő. Az előirányzat túlteljesítése csaknem kizárólag a vállalati, szövetkezeti beruházásoknál következik be. A célcsoportos beruházások (lakás, óvoda stb.) teljesítése valamelyest meghaladja a tervezettet, az egyéb állami beruházásoké azonban elmarad attól. A gyorsított ütemű nagyberuházások kivitelezése tervszerűbbé vált. Növekszik a határidőre és az előirányzott költséggel megvalósuló beruházások száma. Bővülnek a versenyképes exportárualapok termelésére alkalmas kapacitások.

Az előirányzatot meghaladó beruházások főleg a feldolgozóipar és a mezőgazdaság technológiai korszerűsítését szolgálják, és segítik a termelés hatékonyságának javítását, az exportképesség fokozását. Az ilyen mérvű beruházási tevékenység azonban nem áll arányban a népgazdaság jelenlegi teljesítőképességével, a kivitelezés lehetőségeivel. A folyamatban levő beruházások száma növekszik, s emiatt az üzembe helyezések ideje nem rövidül a kívánt mértékben.

c) A foglalkoztatottak száma a tervnek megfelelően az iparban és a mezőgazdaságban csökkent, a kereskedelemben és a közlekedésben emelkedett. Az építőiparban a számított növekedéssel szemben a létszám csökkent. A munka termelékenysége a termelő ágazatokban az előirányzottnál erőteljesebben nő, előrehaladás tapasztalható a munkaerő-gazdálkodásban. A munka szervezettsége sok helyen még nem kielégítő.

d) A lakosság életszínvonala a múlt évinél nagyobb mértékben emelkedik, a növekedés üteme némileg meghaladja az előirányzottat. Az egy keresőre jutó reálbér várhatóan 3–3,5 százalékkal nő. Az iparban, a vendéglátóiparban és az élelmiszer-kiskereskedelemben a terv szerint rendezték és egységesítették a műszakpótlékot. A villamosenergia-ipar, a ruházati ipar, valamint az oktatásügy, a közművelődés és részben az egészségügy dolgozói központi béremelésben részesültek. A munkásság és a parasztság reálkeresete, a terv céljainak megfelelően, lényegében azonos ütemben emelkedik. Az egy lakosra jutó reáljövedelem és a lakosság összes fogyasztása egyaránt 4–4,5 százalékkal nő, az előirányzatot valamelyest meghaladja. A fogyasztói árszínvonal emelkedése a tervezett keretek között marad.

A lakosság áruellátása élelmiszerekből és iparcikkekből kiegyensúlyozott, az árukínálat nőtt, a választék bővült. A húsellátás kielégítő, választéka javult. Burgonyából, zöldségből és gyümölcsből a tavalyinál nagyobb volt a kínálat, az árak alacsonyabbak voltak.

Az életkörülményeket javítja, hogy felépül a tervezett 89 000 lakás, 18 000 óvodai hely, és mintegy 2000 kórházi ágy létesül. Bővül a bölcsődei hálózat és a diákotthonok befogadóképessége, nő az általános iskolai tantermek száma. Javul a lakosság kulturális, egészségügyi és szociális ellátása.

e) Hazánk nemzetközi gazdasági kapcsolatai szélesednek, részvételünk a nemzetközi munkamegosztásban fokozódik. A szocialista országokkal, elsősorban a Szovjetunióval tovább erősödik az együttműködés, dinamikusan nő az áruforgalom. Fejlődik a termelési együttműködés és a szakosítás. A népgazdasági tervnek megfelelően a kivitel gyorsabban növekszik, mint a behozatal. Bővülnek gazdasági kapcsolataink a fejlődő országokkal és a gazdaságilag fejlett tőkés országokkal is. A tőkés piacokról behozott cikkek ára gyorsabban nőtt, mint az oda kivitt termékeinké, ami veszteséget okozott a népgazdaságnak.

f) A gazdasági szabályozók alapvetően a népgazdasági tervben meghatározott feladatok megvalósítását segítik. A gazdálkodás feltételeiben bekövetkezett változások miatt azonban már nem eléggé ösztönöznek a hatékonyság növelésére. Ennek következtében a jól és kevésbé jól dolgozó vállalatok jövedelmei túlzottan kiegyenlítődnek. A vállalatok költségvetési befizetései nem érik el, az állami támogatások pedig meghaladják a tervezettet.

2. A Központi Bizottság, figyelembe véve a népgazdaság helyzetét, a gazdálkodás feltételeinek változását és az V. ötéves tervben meghatározott célokat, az 1978-as évre az alábbi feladatokat jelölte meg:

A népgazdaság dinamikus fejlődését, a nemzeti jövedelem gyarapodását a hatékonyabb társadalmi termelés, a magasabb munkatermelékenység eredményezze. A belföldi felhasználás a nemzeti jövedelemnél kisebb ütemben növekedjék.

A felhalmozás aránya közeledjék az V. ötéves tervben számítotthoz, a lakosság életszínvonala a gazdasági fejlődéssel összhangban emelkedjék.

A termelési, értékesítési előirányzatok és az elosztási arányok legyenek összhangban a gazdasági egyensúly javításának követelményével. A kivitel növekedése haladja meg a behozatalét.

A hatékonyság fokozásával, a fejlődés minőségi tényezőinek előtérbe állításával erősíteni kell a népgazdaság egyensúlyát tartósan javító folyamatokat. Az irányítás és a végrehajtás minden szintjén továbbra is alapvető feladatnak kell tekinteni a termelési szerkezet fejlesztését, a műszaki színvonal emelését, a beruházások tervszerű megvalósítását, az állóalapok gazdaságos kihasználását, az ésszerű takarékosságot, a munkaerő hatékonyabb foglalkoztatását.

A Központi Bizottság az 1978. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő előirányzatait az alábbiak szerint határozta meg:

	a tervezett növekedés 1978. évi előirányzattal
nemzeti jövedelem	5 százalék
nemzeti jövedelem belföldi felhasználása	2 százalék
ipari termelés	5,5–6 százalék
országos építési-szerelési teljesítmény	4–5 százalék
mezőgazdasági termékek termelése	2–3 százalék
a szocialista szektor beruházásai összesen	180–182 milliárd forint
egy lakosra jutó átlagos jövedelem	7–7,4 százalék
egy keresőre jutó nominálbér országos átlagban	7 százalék
fogyasztói árszínvonal	4 százalék
egy lakosra jutó reáljövedelem	3–3,2 százalék
egy munkás és alkalmazott keresőre jutó reálbér	2,8–3 százalék
egy termelőszövetkezeti dolgozóra jutó reálkereset	2,8–3 százalék
a lakosság fogyasztása	3,4–3,6 százalék
az összes lakásépítés	90 000 lakás
ebből állami	33 000 lakás
az állami költségvetés bevétele legalább	6 százalék
kiadása legfeljebb	7 százalék

a) Az ipar, az építőipar és a mezőgazdaság termelése a hatékonyság fokozása révén növekedjék.

Az ipari termelés 5,5–6 százalékos növekedését a termelékenység emelésével kell biztositani. Leggyorsabban a gépipar és a vegyipar fejlődjék. A gazdaságos ipari termékek exportja erőteljesen növekedjék, elsősorban a gépiparban, a vegyiparban és az élelmiszeriparban. Gyorsabban javuljon a termelés szerkezete és műszaki színvonala, a termékek minősége és versenyképessége. A vállalatok határidőre fejezzék be a gazdaságos exportot bővítő beruházásaikat. Erősödjék az együttműködés tervszerűsége a termelő, a kereskedelmi, a szállító és a kooperáló vállalatok között.

Az építési-szerelési tevékenység 4–5 százalékos növelését a termelékenység és a szervezettség javításával, a rendelkezésre álló gépek és berendezések jobb kihasználásával kell elérni. Különösen fontos a tervszerűség fokozása, a minőség javítása, a kivitelezés meggyorsítása.

A mezőgazdasági termelésben fő feladat az 1977. évben elért eredmények megszilárdítása és a hozamok további emelése. A termelés 2–3 százalékos növelésének a feltételei adottak. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek hasznosítsák jobban termelési adottságaikat, fokozzák a gazdálkodás eredményességét. Tegyék meg a szükséges intézkedéseket a gépek és az állattenyésztési telepek jobb kihasználására. Ésszerűbben és takarékosabban használják fel a műtrágyát, a növényvédő szereket és a takarmányt.

A kenyérgabonát a tervezett területen idejében és jó minőségben elvetették. Szükséges, hogy a nagyüzemek a jövő évben növeljék a kukorica vetésterületét. Fontos feladat a zöldségtermelésben, a baromfi-, a sertés-, a szarvasmarha- és a juhtenyésztésben elért eredmények továbbfejlesztése. Fokozni kell a tömegtakarmány-termelést, javítani a rét- és legelőgazdálkodást. A termelés feltételeinek javításával, a termékek felvásárlásának jobb megszervezésével, a tárolótér és a feldolgozó kapacitás bővítésével is segíteni, ösztönözni kell a termelőmunkát. Támogatni kell a háztáji és kisegítő gazdaságok termelési lehetőségeinek kihasználását.

A munka hatékonyságának fokozása minden termelő ágazat, minden gazdálkodó szervezet alapvető feladata. Ez megköveteli, hogy a termelőüzemek jobban figyelembe vegyék adottságaikat, ésszerűbben gazdálkodjanak anyagi és szellemi erőforrásaikkal. Tevékenységük során érvényesítsék a Központi Bizottságnak a hosszú távú külgazdasági politikára és a termelési szerkezet fejlesztésére vonatkozó irányelveit. Az irányító és a gazdálkodó szervek ezekből kiindulva konkrét programok alapján intézkedjenek a gyártmányok korszerűsítésére, a gazdaságtalan termelés visszaszorítására. Hasznosítsák gyorsabban és szélesebb körben a tudomány és a műszaki fejlesztés eredményeit a termelésben. A gazdálkodást elsősorban a termelékenység folyamatos növelésével, a korszerű gépek és berendezések jobb kihasználásával, az anyag- és energiatakarékossággal, a szerződé-

sekben vállalt kötelezettségek pontos teljesítésével, a munka- és üzemszervezés, valamint a munkafegyelem javításával tegyék hatékonyabbá.

b) Az áruszállítás 5,5 százalékos növelése a közlekedés szervezettségének, az eszközök kihasználásának a termelő- és a közlekedési vállalatok együttműködésének további javítását teszi szükségessé. A torlódások elkerülése végett fokozni kell az előszállításokat. A személyszállítás színvonalát új létesítmények üzembe helyezésével és a járműpark bővítésével is javítsák.

c) Az élet- és munkakörülmények további javításának feltételeit a termelés tervezett növelésével, a hatékonyság fokozásával kell megteremteni.

Az 1978-ra tervezett reálbér-emelkedést oly módon kell biztosítani, hogy erősödjék az összhang a teljesítmények és a bérek növekedése között.

A korszerű gépek és berendezések jobb kihasználása, a dolgozók érdekeltségének növelése céljából 1978. július 1-vel rendezik és egységesítik a műszakpótlékot a szállítási, a hírközlési, a szolgáltató vállalatoknál, az állami gazdaságoknál, valamint a kereskedelem azon területein is, ahol eddig még nem történt meg.

A jövő évben néhány területen központi bérintézkedésre kerül sor. Béremelésben részesülnek az orvosok és azok az egészségügyi alkalmazottak, akikre az 1977. évi intézkedés nem terjedt ki, továbá a területi ügyészségek és bíróságok dolgozói.

1976. január 1-től a rendszeres nyugdíj-kiegészítés legkisebb összege havi 50 forintról 70 forintra emelkedik.

A terv biztosítja a lakosság fogyasztásának növekedését a kiegyensúlyozott és javuló színvonalú áruellátást, a vásárlóerő és az árualap összhangját. A kormányzati szervek gondoskodjanak róla, hogy a termelő- és a kereskedelmi vállalatok javítsák együttműködésüket, bővítsék az áruválasztékot, a hazai és az importszállítások jobb ütemezésével tegyék folyamatossá az áruellátást.

Az illetékes hatóságok továbbra is szigorúan ellenőrizzék a fogyasztói árak alakulását, akadályozzák meg az indokolatlan áremeléseket, és biztosítsák, hogy a fogyasztói árszínvonal emelkedése 1978-ban ne haladja meg a 4 százalékot.

A lakosság életkörülményeinek további javítására megépül 90 000 új lakás; az óvodai helyek száma 17 000-rel, a bölcsődei helyeké 3100-zal, a kórházi ágyak száma pedig 700-zal nő. Tovább bővül az általános és szakmunkásképző iskolák hálózata.

d) 1978-ban beruházásokra 180–182 milliárd forintot fordítunk. A rendelkezésre álló erőforrásokat elsősorban a folyamatban levő beruházások befejezésére kell összpontosítani. Az ötéves terv beruházási feladatainak teljesítése érdekében javítani kell a beruházási folyamatok tervszerűségét. Központi pénzügyi forrásból két nagyberuházás kezdődhet meg: a Lenin Kohászati Művek kombinált acélművének építése és a Székesfehérvári Könnyűfémműben a félgyártmányok termelésének fejlesztése.

A feldolgozó ágazatokban, valamint a mezőgazdaságban a beruházásoknak mindenekelőtt a termelés korszerűsítését és a gazdaságos export növelését kell szolgálniuk. A nem termelő ágazatokban gondoskodni kell az V. ötéves tervben kiemelt feladatok megvalósításának elsődlegességéről, az előirányzott lakások, gyermekintézmények, iskolák megépítéséről.

e) Az 1978. évi gazdasági feladatok eredményes megoldása, a külkereskedelmi mérleg javítása megköveteli, hogy tovább bővüljenek nemzetközi gazdasági kapcsolataink, erőteljesen növekedjék az export.

Nemzetközi gazdasági kapcsolataink fejlesztését mindenekelőtt a Szovjetunióval, a szocialista országokkal folytatott tervszerű gazdasági együttműködésre, az áruforgalom bővítésére alapozzuk. A szocialista gazdasági integráció elmélyítésére, a termelés további szakosítására, a kooperáció gyorsabb kibontakoztatására törekszünk. A gazdaságilag fejlett tőkés országokkal is bővítjük külkereskedelmi forgalmunkat és fejlesztjük a kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatokat. A fejlődő országokkal kialakult sokoldalú gazdasági kapcsolatainkat, együttműködésünket az eddiginél gyorsabb ütemben fejlesztjük.

A külkereskedelmi tevékenységben fokozott figyelmet kell fordítani a szerződéses kötelezettségek pontos teljesítésére, a kivitel összetételének javítására, a piaci feltételekhez való rugalmas alkalmazkodásra, a beszerzés és az értékesítés jó ütemezésére, valamint a termelő- és a külkereskedelmi vállalatok együttműködésének erősítésére.

f) Az állami költségvetés kiadásai és bevételei a népgazdasági terv előirányzataival összhangban alakuljanak. Olyan pénzügyi feltételeket kell teremteni, amelyek a vállalatokat és a szövetkezeteket növekvő teljesítményre, a hatékonyság fokozására késztetik. A költségvetési gazdálkodásban is következetesen érvényesíteni kell a takarékosságot. Az államigazgatás központi és helyi szervei, a tanácsok és az irányításuk alatt működő intézmények törekedjenek a takarékos gazdálkodásra, a pénzügyi lehetőségeik jobb kihasználására, az ügyvitel korszerűsítésére.

g) A központi irányító szervek gondoskodjanak arról, hogy a gazdasági szabályozó rendszer az eddiginél jobban ösztönözzön a hatékonyság növelésére, a tartalékok feltárására és kiaknázására; segítse elő a beruházási folyamatok tervszerű alakulását, a gazdasági és pénzügyi egyensúly javulását. A gazdasági szabályozó rendszer ennek megfelelően biztosítsa a vállalatok és a szövetkezetek számára a teljesítményekhez igazodó gazdálkodási és pénzügyi feltételeket.

3. Az 1978. évi terv előirányzatai összhangban vannak a XI. kongresszuson elfogadott gazdaságpolitikai határozatokkal, ötéves népgazdasági tervünkkel, elősegítik a népgazdaság kiegyensúlyozott és tervszerű fejlődését, s ennek megfelelően az életszínvonal további megalapozott emelését. A népgazdasági terv telje-

sítése egységes szemléletet, kezdeményező magatartást, következetes és fegyelmezett végrehajtást igényel minden munkahelyen.

A központi gazdaságirányító szervek támaszkodjanak a vállalatok, a szövetkezetek, a tanácsok vezetőinek kezdeményezésére, és építsenek felelősségükre. A végrehajtás során felvetődő problémák megoldására idejében intézkedjenek. Segítsék és ellenőrizzék a tervfeladatok megvalósítását.

A vállalatok, a szövetkezetek és a tanácsok a népgazdasági terv céljaival összhangban készítsék el saját terveiket, rugalmasan igazodjanak a gazdálkodás változó feltételeihez. A hazai és a külföldi piacok igényeinek megfelelően fejlesszék a termelési szerkezetet, javítsák termékeik korszerűségét és minőségét. Gazdálkodjanak takarékosan a munkaerővel, az anyagokkal, az energiával és a pénzzel. Intézkedjenek a hatékonyság gyorsabb növelése, a munka- és üzemszervezés javítása, a munkaidő és a termelőeszközök jobb kihasználása érdekében. A vállalatok, üzemek vezetői a feladatok megoldásában építsenek a dolgozók alkotó kezdeményezésére és aktív részvételére.

A pártszervek és -szervezetek mozgósítsák a párttagságot, a dolgozókat gazdaságpolitikai céljaink elérésére, a terv teljesítésének segítésére. A kommunisták járjanak élen, mutassanak példát a feladatok végrehajtásában.

A szakszervezetekben, a Kommunista Ifjúsági Szövetségben, a tömegszervezetekben és a tömegmozgalmakban tevékenykedő párttagok, aktivisták felvilágosító, meggyőző és szervező munkával, a dolgozók kezdeményezéseinek felkarolásával, a szocialista versenymozgalom támogatásával segítsék elő az 1978. évi népgazdasági terv megvalósítását.

A szocialista brigádok, a kollektívák, a dolgozók vállalásaikkal mozdítsák elő a termelés hatékonyságának növelését, a termékek minőségének javítását, az ésszerű takarékosságot, a gépek és berendezések jobb kihasználását, a munkaidő-veszteségek mérséklését, a munkafegyelem erősítését.

Az agitációs és propagandaszervek, a sajtó, a rádió és a televízió segítsék elő, hogy népünk megismerje jövő évi céljainkat, és cselekvően támogassa gazdaságpolitikai törekvéseinket. Kapjon nagyobb teret a dolgozók jó kezdeményezéseinek népszerűsítése, a munkások, a parasztok, az értelmiségiek, egész népünk helytállásának, eredményes erőfeszítéseinek méltatása.

Az 1978. évi népgazdasági terv jól szolgálja hazánk szocialista fejlődését, népünk érdekeit, reális, elérhető célokat határoz meg. A Központi Bizottság felhívja a munkásosztályt, a parasztságot, az értelmiséget, hogy öntudatos helytállással, odaadó munkával járuljon hozzá a gazdasági feladatok megoldásához.

Megjelent: Népszabadság, 1977. december 3.

76
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1978. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL

(1977. DECEMBER 1.)

A Központi Bizottság megállapítja, hogy 1977-ben a népgazdasági terv gazdaságpolitikai céljainak megfelelően dinamikusan nőtt a termelés és a nemzeti jövedelem. A növekedés fő forrása a munka termelékenységének emelkedése volt. Erőteljesen bővült a kivitel. A tervezettet meghaladó mértékben javultak a lakosság életkörülményei, teljesültek az életszínvonal növelésének társadalmi, politikai céljai. Elismerésre méltó eredmények születtek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulója tiszteletére kibontakozott szocialista munkaversenyben.[1]

Gazdasági fejlődésünkben a népgazdasági tervtől eltérő jelenségek és tendenciák is tapaszalhatók. Ezek befolyásolják gazdaságpolitikai céljaink teljesítését, és hatással vannak az V. ötéves tervidőszak, így az 1978-as év gazdasági fejlődésére. A külkereskedelmi cserearányok a számítottnál kedvezőtlenebb változása újabb veszteséget okozott népgazdaságunknak. A beruházások túlzottan gyors emelkedése és a tervezettet kisebb mértékben meghaladó fogyasztás miatt a belföldi felhasználás nagyobb az előirányzottnál. Az erőfeszítések ellenére még nem bontakoztak ki a termelés hatékonyabb fejlődését segítő folyamatok, és így nem sikerült ellensúlyozni a kedvezőtlen tényezők hatását. Mindezek következtében a népgazdaság belső egyensúlyát csak a tervezettnél több külföldi forrás bevonásával tudtuk biztosítani.

1978-ban és az V. ötéves terv hátralevő éveiben céljaink eléréséhez az eddiginél tervszerűbb, fegyelmezettebb munkára van szükség.

A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS FŐ VONÁSAI 1977-BEN

1. A nemzeti jövedelem a tervezett 6–6,5 százalék helyett várhatóan 8 százalékkal emelkedik. A gyorsabb fejlődésben fontos szerepe van annak, hogy a termelés dinamikusan nő, különösen a mezőgazdaságban, de az iparban és az építőiparban is meghaladja a tervezettet.

[1] A Csepel Vas- és Fémművek dolgozóinak kezdeményezésére, illetve vállalásuk teljesítésére lásd: Népszabadság, 1977. január 15., október 26. A szocialista munkaverseny más vállalásainak teljesítéséről a lapok 1977 október végén és novemberben folyamatosan tudósítottak.

A fogyasztás a termelési többletekkel összhangban kisebb mértékben, a felhalmozás – ezen belül különösen a beruházás – jelentősen meghaladja a tervezettet. Így az összes belföldi felhasználás az előirányzott 4–4,5 százalékot meghaladó mértékben 6,5–7 százalékkal emelkedik. Ezért és a külkereskedelmi cserearányok romlása miatt a behozatali többlet a tavalyi 22 és a tervezett 19 milliárd forint helyett, közel 30 milliárd forint.

2. Az ipari termelés a tervezett 6 százaléknál gyorsabban, várhatóan 7 százalékkal emelkedik. Az átlagosnál nagyobb a termelés növekedési üteme az élelmiszeriparban, a vegyiparban és a gépiparban. Erőteljesen bővült a lakossági ipari szolgáltatás.

A követelményeknek megfelelően az ipari termékek kivitele a belföldi értékesítésnél nagyobb mértékben emelkedik. Az export a szocialista országokba a tervezettet meghaladja, a nem szocialista országokba azonban – döntően a feldolgozóipari termékek kisebb kivitele miatt – a számított alatt marad.

Az építőipari termelés a tervezettet meghaladóan, 7 százalékkal emelkedik. Néhány nagyberuházás megvalósítása tervszerűbbé vált, a beruházások nagyobb részénél azonban a kivitelezés időtartama nem csökkent.

A mezőgazdasági termékek termelése az 1975. évihez képest várhatóan mintegy 9 százalékkal nő. A tervezettnél több kenyérgabona termett, a kukorica átlagtermése meghaladja a számítottat, kiemelkedő volt a zöldségtermelés. Magas szintet ért el a baromfitenyésztés, gyorsan növekedett a sertésállomány és a hústermelés, fejlődött a szarvasmarha- és a juhtenyésztés. A nagyüzemi termelés növekedése mellett az elért eredményekhez hozzájárult a háztáji és a kisegítő gazdaságok termelésének bővülése is.

A közlekedésben az eszközök jobb kihasználásával, a termelékenység növelésével szervezetten oldják meg az előirányzottnál nagyobb áruszállítási feladatokat. Javul – bár nem kielégítő mértékben – az együttműködés a közlekedési ágak, valamint a szállító és termelő vállalatok között.

3. A foglalkoztatottak száma – a tervnek megfelelően – a nem termelő ágakban, a kereskedelemben és a közlekedésben nő, míg a termelő ágak többségében csökken. A munka termelékenysége az előirányzottnál erőteljesebben emelkedik. A munka szervezettsége és a munkafegyelem azonban sok helyen még nem kielégítő.

4. A beruházások volumene a tervezett 4–5 százalék helyett 13–14 százalékkal emelkedik.

A terv irányvonalától eltérően sok új, gyakran kellően elő nem készített beruházást kezdtek meg. Emiatt a tervezettnél nagyobb beruházási tevékenység mellett sem gyorsultak az üzembe helyezések, nő a befejezetlen beruházások állománya.

A terven felüli beruházások a feldolgozóipar és a mezőgazdaság technológiai

korszerűsítését is szolgálják, és hosszabb távon elősegíthetik a hatékonyság növekedését, az exportképesség fokozását. Az egyszerre folyamatban levő sok beruházás azonban nem áll arányban a népgazdaság teljesítőképességével, a kivitelezés lehetőségével.

5. A lakosság életszínvonala a múlt évinél gyorsabban és a tervezettet is meghaladóan emelkedik. A munkások és alkalmazottak egy keresőre jutó reálbére – a teljesítmények növekedésének, valamint a műszakpótlék, az oktatásügyi és egyes egészségügyi dolgozók bére központi emelésének hatására – mintegy 3–3,5 százalékkal nő. A mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelem – a termelés alakulásával és a megtett intézkedésekkel összhangban – dinamikusan emelkedik.

Az egy lakosra jutó reáljövedelem és a lakosság összes fogyasztása mintegy 4–4,5 százalékkal nő. A fogyasztói árszínvonal a tervezett keretek között, 3,8–4 százalékkal emelkedik.

A termelés fejlődése és a kereskedelem javuló munkája alapján a tavalyinál jobb és kiegyensúlyozott az élelmiszerek és iparcikkek kínálata. Néhány cikkből a választék nem kielégítő, ami jórészt a termelők és a kereskedelem munkájának hiányosságaira és az együttműködés zavaraira vezethető vissza.

A lakosság életkörülményeit javító létesítmények építése tervszerűen folyik. Felépül 89 000 lakás, 18 000 óvodai hely, és mintegy 2000 kórházi ágy létesül.

6. A rubelelszámolású külkereskedelmi áruforgalom a tervezettnél dinamikusabban fejlődik. Az államközi egyezmények megvalósulnak. A tervnek megfelelően a kivitel volumene a behozatalnál valamivel gyorsabban emelkedik. A cserearányromlás megegyezik az éves tervben számítottal.

A nem rubelelszámolású kivitel volumene a kedvezőtlen világpiaci helyzet és a termékszerkezet lassú fejlődése miatt az előirányzottnál kisebb mértékben, a behozatalé viszont – a tervezettnél nagyobb belföldi felhasználás következtében – gyorsabban emelkedik. Ezért, továbbá több fontos importtermék árának jelentős emelkedése, exporttermékeink árának lassú növekedése, esetenként csökkenése, az értékesítési és beszerzési tevékenység nem kielégítő javulása következtében a külkereskedelmi mérleg hiánya és az eladósodás mértéke nagyobb a tavalyinál és a tervezettnél.

7. A cserearányromlásból adódó veszteségek jelentős részét az állami költségvetés átmenetileg magára vállalta, ezért – és más támogatások gyors növekedése miatt – a társadalmi tiszta jövedelem központosított hányada csökken, miközben a felhalmozási és intézményi kiadások, valamint a pénzbeli társadalmi juttatások a tervnek megfelelően növekednek. A költségvetés hiánya az előző évit jelentősen és a tervezettet is valamelyest meghaladja. A külföldi hitelek igénybevétele az előző évinél és a tervezettnél nagyobb.

8. A gazdasági szabályozás 1976. január 1-én módosított rendszerében az

alapvető eszközök a vállalatok és szövetkezetek gazdasági tevékenységét a népgazdasági tervben meghatározott célok és feladatok megvalósítására ösztönzik.[2] Az 1977. évi tapasztalatok szerint ugyanakkor a gazdasági szabályozásnak a hatékonyság növelésére késztető hatása – számításba véve a gazdálkodási feltételek időközben bekövetkezett változásait is – már nem elég erőteljes: a jövedelmező tevékenység dinamikus fejlődését nem segíti kellően, viszont lehetőséget ad a kevésbé gazdaságos termelés és értékesítés fenntartására. A szabályozás normatív jellege háttérbe szorult, indokolatlanul széles körben és túlzott mértékben került sor tartós egyedi támogatások és kedvezmények odaítélésére. Emiatt céljainkkal ellentétben túlzottan kiegyenlítődnek a vállalati jövedelmek, nem jutnak megfelelően kifejezésre a hatékonysági különbségek. A jövedelmeknek a költségvetés és a gazdálkodó szervek közötti megosztása – az utóbbiak javára – eltér a számítottól.[3]

II
AZ 1978. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS AZ ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS FŐ FELADATAI

1. A Központi Bizottság – figyelembe véve a gazdasági fejlődés feltételeinek változását és a népgazdaság helyzetét –, fő feladatnak az V. ötéves terv 1978-ra meghatározott céljainak minél következetesebb megvalósítását tartja. Evégett a hatékonyság növelésével, a fejlődés minőségi tényezőinek előtérbe állításával erősíteni kell a népgazdaság tervszerű fejlődését tartósan elősegítő folyamatokat. A termelési, értékesítési előirányzatok és elosztási arányok a gazdasági egyensúly javítására irányuló törekvéseket támasszák alá.

A Központi Bizottság az 1978. évi népgazdasági terv és állami költségvetés előirányzatairól az alábbiakat határozza.

A nemzeti jövedelem növekedésének fő forrása a termelékenység emelkedése és a hatékonyság javulása legyen. A belföldi felhasználás az előző évinél és a nemzeti jövedelemnél lényegesen kisebb ütemben növekedjék. A behozatali többlet ne haladja meg az 1977. évit, s ezen belül a nem rubelelszámolásokban csökkenjen. A felhalmozás aránya közeledjék az ötéves tervben számítotthoz, jobban feleljen meg a népgazdaság egyensúlyi követelményének és az anyagi-műszaki megalapozás lehetőségeinek.

A népgazdasági terv fő előirányzatainak teljesítése érdekében szükséges, hogy a termelési szerkezet fejlesztését szolgáló konkrét tennivalók meghatározása, a

[2] Itt a 28/1975. (XI. 15.) MT sz., a vállalati jövedelemszabályozás rendszeréről szóló, valamint a végrehajtásra vonatkozó mintegy tucatnyi miniszteri rendeletre történik utalás. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1975. 566–568. old.)

[3] Lásd a 75. sz. dokumentum 6. sz. jegyzetét.

	A tervezett növekedés 1978. évi előirányzatai
Nemzeti jövedelem	5 százalék
Nemzeti jövedelem belföldi felhasználás	2 százalék
Ipari termelés	5,5–6 százalék
Országos építési-szerelési teljesítmény	4–5 százalék
Mezőgazdasági termékek termelése	2–3 százalék
A szocialista szektor beruházásai összesen	180–182 milliárd forint
Egy lakosra jutó átlagos jövedelem	7–7,4 százalék
Egy keresőre jutó nominálbér	7 százalék
Fogyasztói árszínvonal	4 százalék
Egy lakosra jutó reáljövedelem	3–3,2 százalék
Egy munkás és alkalmazott keresőre jutó reálbér	2,8–3 százalék
Egy termelőszövetkezeti dolgozóra jutó reálkereset	2,8–3 százalék
A lakosság fogyasztása	3,4–3,6 százalék
Az állami költségvetés bevétele legalább	6 százalék
kiadása legfeljebb	7 százalék

beruházások tervszerűségét biztosító intézkedések kidolgozása megkülönböztetett figyelmet kapjon. A gazdasági szabályozó eszközök fokozottabban segítsék a hatékonyság javulását.

2. Az iparban konkrét intézkedéseket kell tenni a Központi Bizottságnak a termelési szerkezet fejlesztésére hozott határozata végrehajtására.[4] A termelés növekedési ütemét jobban összhangba kell hozni a gazdaságos értékesítés követelményeivel. Ennek megfelelően erősíteni kell az egyes gyártási ágak valóságos jövedelmezőségének mérlegelésén alapuló szelekciót. Leggyorsabban a jövedelmező és versenyképes termékek előállítását kell növelni, és ezzel párhuzamosan mérsékelni, ahol lehet, megszüntetni a gazdaságtalan termékek gyártását. A gazdálkodó szervezetek fokozzák a műszaki fejlesztést, a technológia és a gyártmányok korszerűsítését, gyorsítsák a termékek minőségének javítását. Fejezzék be határidőre a konvertálható export árualapokat bővítő beruházásokat és teljesítsék a vállalt többletexportot. Törekedjenek új értékesítési lehetőségek feltárására, alkalmazkodjanak jobban a piaci igényekhez. Fejlődjék az együttműködés a termelő, a kereskedelmi, a szállító és kooperáló vállalatok között. E követelmények teljesítésében mindenütt, de különösen a gépiparban és a könnyűiparban kell az eddigieknél gyorsabb előrehaladást elérni.

A hatékonyság növelése szükségessé teszi az állóeszközök jobb kihasználását,

[4] Lásd a 71. sz. dokumentumot.

a munka termelékenységének további emelését. Az eddiginél is nagyobb figyelmet kell fordítani az ésszerű anyag- és energiatakarékosságra, a munka- és üzemszervezésre, a munkafegyelem javítására.

Az építőiparban a folyamatban levő beruházások – elsősorban a nagyberuházások és az export árualapot bővítő fejlesztések – határidőre való befejezésére szükséges az erőket összpontosítani. Különösen fontos a jó munkaszervezés, a kivitelezés meggyorsítása, az építési munkák minőségének javítása.

A mezőgazdaságban a fő feladat az 1977-ben elért jó eredmények megszilárdítása és a hozamok további növelése. A mezőgazdasági nagyüzemek állítsák munkájuk középpontjába a hatékonyság javítását. Tegyék meg a szükséges intézkedéseket adottságaik, a gépek és az állattenyésztési telepek jobb kihasználására. Ésszerűbben és takarékosabban használják fel a növényvédő szereket, a műtrágyát és a takarmányt. Növeljék a kukorica vetésterületét. Állandósítsák a kedvező tendenciákat a zöldségtermelésben, a baromfi-, a sertés-, a szarvasmarha- és a juhtenyésztésben. Emeljék a tömegtakarmány-termelés színvonalát, javítsák a rét- és legelőgazdálkodást.

A termelés feltételeinek javításával, a termékek felvásárlásának jobb megszervezésével, a tároló- és feldolgozó kapacitások fejlesztésével is segíteni, ösztönözni kell a nagyüzemek, a háztáji és kisegítő gazdaságok termelését.

A növekvő szállítási feladatok teljesítése a közlekedés szervezettségének további fokozását és az igényekhez való jobb alkalmazkodását teszi szükségessé. Törekedni kell a közületi járművek jobb kihasználására. A szállítók jobban működjenek együtt a közlekedési vállalatokkal, tegyék szervezettebbé rakodási tevékenységüket, egyenletesebben terheljék a vasút kapacitását. A közlekedési vállalatok javítsák a személyszállítás minőségét.

3. Az életszínvonal gazdasági eredményeinkkel összhangban emelkedjék, javuljanak tovább a lakosság élet- és munkakörülményei.

A Minisztertanács az 1978. évi népgazdasági tervben az életszínvonallal kapcsolatos következő intézkedéseket vegye figyelembe: Központi bérintézkedésekre 1,1 milliárd forint irányozható elő. Ebből:

500 millió forint bérpreferenciára;

400 millió forint a műszakpótlék július 1-i teljes körűvé tételének központi állami támogatására;

160 millió forint az 1977-ben központi béremelésben nem részesült egészségügyi dolgozók október 1-i béremelésére;

30 millió forint a területi bírók és ügyészek április 1-i béremelésére kerüljön felhasználásra.

A központi bérszabályozás körébe tartozó vállalatoknál és a nem mezőgazdasági szövetkezeteknél a biztosított bérfejlesztés mértéke 4,5 százalék, a költségvetési intézményeknél 5 százalék legyen. A teljesítményhez kötött bérszabályo-

zás alapján működő vállalatoknál és a nem mezőgazdasági szövetkezeteknél – az eredményjavulással összhangban történő keresetnövekedésen túl – a biztosított bérfejlesztés mértéke 1,5 százalék legyen.

A nyugdíjak évi rendszeres emelésének legkisebb összegét 1978. január 1-től 50 forintról 70 forintra kell emelni. E célra 430 millió forint fordítható.

A lakosság életkörülményeinek javítása érdekében 1978-ban

– összesen 90 000, ebből 32 000–33 000 állami lakást kell felépíteni,
– az óvodai helyek számát 17 000-rel,
– a bölcsődei helyek számát 3100-zal,
– a kórházi ágyak számát 700-zal kell növelni.

A kormány gondoskodjék arról, hogy az áruellátás tovább javuljon. A termelő, a bel- és külkereskedelmi vállalatok tegyék meg az ehhez szükséges intézkedéseket.

Az illetékes hatóságok, szervek szigorúan ellenőrizzék az árak alakulását, akadályozzák meg az indokolatlan áremelkedéseket.

4. A beruházási folyamatot tervszerűbbé kell tenni. Olyan intézkedésekre van szükség, amelyek mind 1978-ban, mind az ötéves terv hátralevő éveiben erősítik a középtávú beruházási program megvalósítását szolgáló gyakorlati tevékenység központi irányítását. A tennivalókat kormányzati intézkedési program jelölje meg, s a következőket vegye figyelembe.

A rendelkezésre álló anyagi és pénzügyi erőforrásainkat 1978-ban elsősorban a folyamatban levő beruházásokra kell koncentrálni.

A beruházások megvalósításának reális ütemezése céljából el kell végezni a folyamatban levő nagyberuházások komplex értékelését. Csak olyan állami nagyberuházások kezdésére kerüljön sor, amelyek távlati céljainknak megfelelnek, műszaki, gazdasági előkészítésük és kivitelezésük feltételei a tervezett határidőre biztosíthatók, a létrejövő kapacitások kihasználhatók és a termékek gazdaságosan értékesíthetők. Központi pénzügyi forrásokból két új nagyberuházás: a Lenin Kohászati Művek kombinált acélművének építése és a Székesfehérvári Könnyűfémműben a félgyártmányok termelésének fejlesztése kezdődhet meg.

Mivel a tervidőszakban a legnagyobb terhet az energetikai nagyberuházások jelentik, keresni kell a módját e beruházások csökkentésének, esetleges többletköltségeik kialakulása elkerülésének.

A célcsoportos és az egyéb állami beruházások az 1977. évihez képest csak kismértékben növekedhetnek. Az illetékes minisztériumok, főhatóságok és tanácsok részére az 1978-ban felhasználható pénzügyi forrásokat, valamint az 1979–1980. évi előirányzatokat annak figyelembevételével kell meghatározni, hogy a célcsoportos és egyéb állami beruházások egésze nem haladhatja meg az ötéves terv előirányzatait.

Lassítani kell a vállalati döntésű beruházások növekedését, mindenekelőtt az

új kezdések mérséklésével. Ezt a szabályozó rendszer néhány elemének a vállalati fejlesztési alapok képződését, illetőleg felhasználását mérsékelő módosításával, az állami támogatások csökkentésével és a hitelezési gyakorlat szigorításával kell elérni. Változatlanul előnyben kell részesíteni az exportkapacitásokat bővítő fejlesztéseket. A beruházási támogatások 1978-ban, valamint 1979–1980-ban felhasználható kereteit tételesen felül kell vizsgálni, az eddiginél szigorúbb szelekciót kell érvényesíteni.

A feldolgozó ágazatok, valamint a mezőgazdaság beruházásainak elsősorban a termelés korszerűsítését és a gazdaságos export növelését kell szolgálniuk.

A nem termelő ágazatok területén biztosítani kell az V. ötéves tervben kiemelt feladatok – lakásellátás, gyermekjóléti intézmények, általános iskolai és szakmunkásképzési létesítmények – elsődlegességét.

A lakásépítést, valamint a kapcsolódó és a lakótelepeket kiszolgáló létesítmények fejlesztését jobban össze kell hangolni. Különösen a fővárosi lakásépítés komplex előkészítését, kivitelezését és az ebben érdekelt szervek együttműködését kell javítani.

Az egészségügyi, kulturális és kommunális létesítmények megvalósításánál – a céloknak megfelelő – gazdaságilag szerényebb igényű megoldásokat kell alkalmazni.

5. A külkereskedelemben továbbra is alapvető követelmény a gazdasági kapcsolatok bővítése a kölcsönös érdekeltség alapján. A rubelelszámolású forgalom dinamikus és kiegyensúlyozott növelése mellett elsősorban a nem rubelelszámolású forgalom egyenlegét kell javítani.

Rubelelszámolásokban a hosszú lejáratú megállapodásoknak és az azt kiegészítő államközi egyezményeknek megfelelően a kivitel és a behozatal volumenét egyaránt 10 százalékkal kell növelni.

A nem rubelelszámolású kivitelt legalább 12–13 százalékkal kell növelni, az import mérsékelt ütemű, legfeljebb 3,5 százalékos bővülése mellett. El kell érni, hogy a külkereskedelmi áruforgalom egyenlege lényegesen javuljon.

Az export áruszerkezet, az értékesítési és beszerzési tevékenység, ezen belül az ármunka javításával az árveszteségeket csökkenteni kell.

6. A Központi Bizottság egyetért azzal, hogy a Minisztertanács az állami költségvetést a következő előirányzatok figyelembevételével terjessze az országgyűlés elé.

Az állami költségvetés hitelművcletek nélküli bevételei legalább 6 százalékkal, kiadásai pedig legfeljebb 7 százalékkal emelkedjenek, és hiteligénye ne haladja meg a 45 milliárd forintot. Az országgyűléshez a költségvetési törvényjavaslatot 3,8 milliárd forint hiánnyal kell előterjeszteni.

Az 1978. évi állami költségvetés összeállítása és végrehajtása során el kell érni, hogy a pénzügyi eszközök eredményesen szolgálják a népgazdasági tervben

jóváhagyott gazdaságpolitikai célokat, segítsék elő a hatékonyság javulását és az egyensúly megszilárdítását. A pénzügyi szabályozás szigorítsa a követelményeket, olyan feltételeket hozzon létre, amelyek a gazdálkodó szervezeteket a jövedelmek – növekvő és javuló teljesítményekkel megalapozott – gyorsabb emelésére késztetik. A vállalatok és szövetkezetek törekedjenek arra, hogy feladataikat – többek között a dolgozók keresetének emelését, gazdasági fejlődésük megalapozását – saját erőforrásaikból, állami pénzeszközök igénybevétele nélkül oldják meg.

Az állami költségvetés részletes előirányzatai a központi és a tanácsi költségvetési szervezetek gazdálkodásában biztosítsák a tervszerű működés feltételeit.

A kiadások az 1977. évi várhatóhoz képest

– a központi költségvetési szervezeteknél 7–8,
– a tanácsi költségvetési szervezeteknél mintegy 11,
– a társadalombiztosításnál 8–8,5,
– a fegyveres testületeknél 9–9,5 százalékkal

növekedhetnek. Az 1979. évi állami költségvetés ezen felül irányozza elő a központi életszínvonal-politikai intézkedések fedezetét.

Az állami költségvetés kiadásai előirányzataiban az ésszerű takarékosság elvét érvényesítve fokozni kell a központi és a tanácsi költségvetési szervezetek gazdálkodásával szembeni követelményeket. A lakosság ellátásának javítását főleg a meglevő intézményhálózat kihasználtságának növelésével, a gazdálkodás hatékonyságának fokozásával, a távlati – a gazdasági, pénzügyi lehetőségeket figyelembe vevő – gondolkodásmód erősítésével kell megvalósítani. A költségek növekedését nagyobb részben saját eszközökből kell fedezni. A minisztériumok és a tanácsok segítsék elő a munka jobb megszervezését és minden területen határozottan követeljék meg az ésszerűbb, takarékosabb gazdálkodást.

7. A népgazdaság fejlődését meghatározó külső és belső feltételek változása és az előttünk álló feladatok a gazdasági szabályozó rendszer néhány elemének módosítását indokolják. A központi irányítás eszközeivel, a szabályozásban a kivételek és egyedi szabályozók (támogatások, kedvezmények, mentességek) körének és mértékeinek határozott csökkentésével el kell érni, hogy a jövedelmek a teljesítményekkel, az eredményekkel jobban összhangba kerüljenek.

A szabályozásban a következő módosításokat kell megvalósítani.

Növelni kell a villamos energia, a kohászati termékek és a kábelek termelői árát, a víz- és csatornahasználati, valamint a technológiai szerelési díjakat. Az áremelések termelési és beruházási költségnövelő hatásait általában nem kell ellentételezni.

A transzferábilis rubel forintban kifejezett kereskedelmi árfolyamát mérsékelni kell. Ennek kihatása az exportban általában nem ellentételezhető, az import és a kapcsolódó fejlesztési támogatások viszont csökkenthetők, illetve az el-

vonások növelhetők. Az exportszerkezet javítása érdekében a kiugróan magas, elsősorban egyedi állami visszatérítést mindkét fő viszonylatában mérsékelni kell.

A vállalati fejlesztési források tervszerű keretek között tartása érdekében és a termelési szerkezet fejlesztési követelményekkel összhangban csökkenteni kell a közvetlen és közvetett fejlesztési támogatásokat, az általános nyereségadó visszatartási kedvezményeket és az amortizáció befizetés alóli mentesítéseket.

A vásárlóerő tervszerű szabályozása végett a hitelezési gyakorlatban érvényesítsék a forgóalap-feltöltés elsődlegességét, növeljék a fejlesztésekben a vállalati saját források arányát, törekedjenek a hiteltörlesztési idő csökkentésére, és részesítsék előnyben a gyorsabban megtérülő beruházásokat.

A hatékonyabb munka és az ésszerűbb létszámgazdálkodás ösztönzése, valamint a vásárlóerő tervszerű alakulása érdekében a bér- és keresetszabályozás rendszerében az általánostól eltérő feltételek (bérszorzók) körét szűkíteni, mértékét csökkenteni és a követelményeket szigorítani kell. Központi intézkedésekre, például termelői árváltozásra, kereskedelmi árfolyamváltozásra hivatkozva a keresetszabályozást lazítani nem lehet.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek bruttó és személyi jövedelemadó rendszerét úgy kell módosítani, hogy az alacsony jövedelemkategóriában az adó kisebb legyen. A termelési szerkezet ésszerű változtatását, a termelés jelentős növelését a személyi jövedelemadó-rendszerben kedvezményekkel kell elősegíteni. A tartalékalap szerepének növelése érdekében emelni kell a képzés mértékét.

A vállalati jóléti és kulturális alapképzés egy főre jutó összegét 50 forinttal, 850 forintra kell emelni.

III
FELADATOK A GAZDASÁGIRÁNYÍTÓ ÉS -SZERVEZŐ MUNKÁBAN

Az 1978. évi népgazdasági terv sikeres végrehajtásának feltétele, hogy az irányítás és a végrehajtás minden szintjén növeljék a tervszerűség fokozására, a hatékonyabb munkára irányuló erőfeszítéseket. A XI. kongresszus határozatainak végrehajtása és az V. ötéves terv céljainak elérése érdekében a döntésekben és a gazdálkodásban előtérbe kell állítani a munka minőségi követelményeit, a hatékonyság erőteljesebb fokozását, az önállóság szélesítését és a kezdeményezések támogatását, a fegyelmezett munkát.

1. A kormány gondoskodjon arról, hogy az 1978. évi népgazdasági terv végrehajtására, a fontosabb feladatok megoldására az irányító és a gazdálkodó szervek által készítendő feladattervek konkrétak legyenek, s azok teljesítését folyamatosan kísérjék figyelemmel. A terv megvalósítását szolgáló munkaprogramok-

ban minden szinten érvényesítsék a Központi Bizottság 1977. október 20-i határozatát és biztosítsák, hogy a végrehajtás megkezdődjék.[5]

2. A gazdaságirányító szervek készüljenek fel az 1978. évi népgazdasági tervben foglalt feladatok következetes végrehajtására, szervezzék, irányítsák és segítsék a felügyeletük alá tartozó gazdálkodó egységek ezzel kapcsolatos tevékenységét. Állítsák munkájuk középpontjába a népgazdasági érdek következetes érvényesítését, a társadalmi, a csoport és az egyéni érdekeltség fokozottabb összehangolását. Kerüljék a bürokratikus módszereket mind a saját munkájukban, mind a gazdálkodó szervezetek tevékenységében, erősítsék az önállóságot és felelősséget. Javítsák ellenőrző munkájukat, és idejében hozzák meg a feltárt problémák megoldására szükséges intézkedéseket. Fokozzák a hatékony gazdálkodás anyagi és erkölcsi elismerését, a vállalati és személyi jövedelmek ezen alapuló differenciálását, a gazdaságtalan tevékenységek visszaszorítását.

3. A gazdálkodó szervezetek és a tanácsok a népgazdasági tervben meghatározott gazdaságpolitikai célokkal összhangban készítsék el saját terveiket és a termelési szerkezet fejlesztésére, valamint a beruházási tevékenység tervszerűségének erősítésére irányuló programjaikat. Fokozzák az önálló kezdeményezést, gazdálkodjanak takarékosan a pénzzel, az anyagokkal, az energiával és a munkaerővel, tárják fel és hasznosítsák tartalékaikat, egyszerűsítsék ügyvitelüket. Az irányításban és a végrehajtásban mindenütt javítsák a szervezettséget, követeljék meg a fegyelmezett munkát. Támogassák a jobb minőségű munka, a nagyobb teljesítmény fokozott anyagi és erkölcsi megbecsülését. Gondoskodjanak a munkaviszonnyal járó kötelezettségek betartásáról.

4. A munkaverseny-mozgalom céljait a népgazdasági terv gazdaságpolitikai követelményeivel összhangban úgy kell meghatározni, hogy az a hatékonyság javítására, az erőforrások jobb hasznosítására irányuljon. A szocialista demokrácia vállalati, szövetkezeti és más munkahelyi fórumán a népgazdasági terv általános követelményeit és ebből az adott területre vonatkozó konkrét feladatokat és tennivalókat egyaránt ismertetni kell a munkáskollektívákkal. A munkaverseny céljait és a brigádok vállalásait a minőségi jellegű feladatokra kell összpontosítani. Az erkölcsi és anyagi ösztönzés fokozottabban segítse elő a termékek minőségének javulását, az anyag- és energiatakarékos gyártási megoldások különböző formáinak elterjedését, a költségek csökkentését, a gépek és berendezések jobb kihasználását, gondosabb karbantartását, a javítási szükséglet csökkentését, az újítási kedv fellendülését, valamint a munkaidő-veszteségek mérséklését és a munkafegyelem erősítését.

5. A pártszervek és -szervezetek gazdaságpolitikai céljaink elérésére, az 1978. évi terv teljesítésére összpontosítsák erőiket. A tervek végrehajtásának segítésére

[5] Itt a 4. sz. jegyzetben megjelölt határozatra történik utalás.

konkrét és a helyi adottságoknak megfelelő programokat dolgozzanak ki. Mozgósítsák a párttagságot, a dolgozókat a hatékony, fegyelmezett munkára. A kommunisták járjanak élen, mutassanak példát a feladatok végrehajtásában.

A szakszervezetekben, tömegszervezetekben és a szövetkezeti szövetségekben dolgozó kommunisták aktív szervező munkával segítsék elő a Központi Bizottság határozatának következetes végrehajtását, a gazdasági feladatok megoldását. A Kommunista Ifjúsági Szövetség a célok elérésére mozgósítsa tagságát, az ifjúságot.

Az agitációs és a propagandamunka, a sajtó, a rádió és a televízió segítse elő, hogy a közvélemény jobban megismerje eredményeinket és gondjainkat, reálisan értékelje gazdasági helyzetünket. Járuljon hozzá, hogy a dolgozó tömegek megértsék és cselekvően támogassák gazdaságpolitikai céljainkat, a terv végrehajtását.

A Központi Bizottság felkéri a társadalmi és a tömegszervezeteket, hogy az 1978. évi népgazdasági terv céljaival összhangban cselekedjenek és annak megvalósítására mozgósítsák szervezeteik tagságát, a dolgozókat.[6]

77
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A KOORDINÁLÁSI JOGKÖRREL FELRUHÁZOTT PÁRTSZERVEK ÉS-SZERVEZETEK MUNKÁJÁRÓL

(1977. DECEMBER 5.)

I

A KB Titkársága 1972. október 9-i „A koordinálási jogkörrel felruházott pártszervek és -szervezetek munkájáról" szóló határozata[1] végrehajtásának tapasztalatai a következőkben összegezhetők.

1. A határozatot követően fejlődött a koordinálási joggal felruházott pártszervezetek munkája. A határozatból adódó feladatok végrehajtása is elősegítette, hogy erősödjön az egységes szemlélet, egyértelműbbé vált a gazdaságpolitikai cél-

[6] Az 1978-as népgazdasági terv teljesítéséről szóló KSH-jelentést lásd: Statisztikai Szemle, 1979. 4. sz. 403–409. old.

[1] A Titkárság határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 364–368. old.

kitüzések képviselete, lényegében megszűnt az önállósodási törekvés. A határozat segítette a koncentrált beruházási tevékenységet, a műszaki fejlesztést, valamint a gyártmányszerkezet korszerűsítését.

A koordinációs feladatokat – főleg a nagyvállalatok pártbizottságai – a pártmunka szerves részének tekintik, s azokat a területi elv tiszteletben tartásával oldják meg.

E munkában erősödött a testületek szerepe, tevékenységük fejlődött. A pártbizottságok, a végrehajtó bizottságok, illetve a pártvezetőségek rendszeresen megtárgyalják a feladatokat. Az értekezleteken részt vevő titkárok testületi vagy vezetőségi állásfoglalás birtokában teszik meg javaslataikat. A nagyvállalatok gazdasági vezetői igénylik a koordinációs fórumokat és jól használják fel azokat a tájékoztatáshoz, az egységes szemlélet formálásához.

A gyáregységek párttitkárai rendszeresen részt vesznek a negyed-, illetve féléves munkát megvitató értekezleteken, a kibővített V. B.-üléseken. Ez segíti őket a gazdasági munka pártirányításában.

A különböző koordinációs fórumok jó alkalmat biztosítanak a tapasztalatcserékre is. Ez kedvezően hat a pártmunka egyéb területeire.

2. A határozatot követően rendszeressé váltak az értekezletek, kialakultak formái. Rendszeresek a titkári értekezletek. Mind jellemzőbb, hogy a gyáregységek titkárai részt vesznek a vállalati pártbizottsági, végrehajtó bizottsági üléseken. A fontosabb feladatok megtárgyalására közös testületi üléseket, igazgatói és párttitkári értekezleteket, a tervfeladatok egyeztetésére megbeszéléseket hívnak össze. Ezeken esetenként részt vesznek a területi pártszervek képviselői is.

Gazdagodott a tanácskozások témaválasztása. Napirendi témái a középtávú és éves vállalati, illetve üzemi tervek, a termékszerkezet korszerűsítése, a gyártmányfejlesztés, a beruházási és fejlesztési elképzelések. Foglalkoznak az ösztönzési rendszerrel, az exportfeladatokkal, az értékesítéssel, a szocialista munkaverseny tapasztalataival. Hasznosak az értekezlettel egybekötött gyárlátogatások, tapasztalatcserék is.

3. A jelentős eredmények mellett a koordinációs munka gyakorlatában gondok is jelentkeznek.

Több helyen a hatáskörök rendezetlensége, indokolatlan központosítása, a vállalati irányítási rendszer hiányossága zavarja a tevékenységet.

Nehezíti az együttműködést, ha a gyáregységek a helyi sajátosságokat indokolatlanul előtérbe helyezik, vagy azokat csak a fejlesztési, illetve községfejlesztési kérdésekre korlátozzák.

Még ma is vita tárgyát képezi a vállalat központi gyárai és gyáregységei között a technikai színvonal, a szociális ellátottság és a bérek különbözősége.

Ezzel a helyzettel hosszú ideig számolni kell, megfelelő politikai munka végzésére szükség lesz a jövőben is.

Nem minden pártszervezet érte még el, hogy a személyes kapcsolatokon túl a testületek is megfelelő szerepet kapjanak a koordinációs feladatok megoldásában.

A nagyvállalatoknál egyetlen terv- és mérlegbeszámoló készül, és – amennyiben ez késik – gátolja a gyáregységeket a „cselekvési program" időbeni kidolgozásában, nehezíti a területi pártszervek ellenőrző munkáját.

Nem mindenütt megfelelő a nagyvállalatok szakszervezeti testületeiben (Vállalati Szakszervezeti Tanács, bizalmi testület stb.) dolgozó kommunisták összefogása. Tájékoztatásuk hiányos, a vállalat egészét érintő fontosabb döntések előtt nem minden szükséges esetben hívják össze a kommunista aktivát.

A Titkárság határozatát követően a KISZ-szervezetekben sem a határozat értelmezésében, sem annak végrehajtásában nem alakult ki egységes gyakorlat. A határozatnak megfelelően a vállalatok egy része megszüntette a KISZ-titkárok koordinációs tanácsát és a koordináló tevékenységet, más vállalatoknál viszont ezek továbbra is tevékenykednek.

4. A területileg illetékes pártszervek a korábbinál jobban áttekintik a területükön folyó koordinációs munkát. Irányító tevékenységük javult. Ugyanakkor nem minden megyei pártbizottság és területileg illetékes pártszerv tekintette át a határozat végrehajtását. A határozat óta létrehozott új gyáregységek pártszervezeteivel a feladatokat nem mindenütt ismertették. A jó tapasztalatok terjesztésére kevés figyelmet fordítottak.

II

A Titkárság a koordinációs jogkörről szóló határozat végrehajtásáról készült jelentést elfogadja. Megállapítja, hogy az 1972. október 9-i határozatot követően a vállalati pártbizottságok koordinációs munkája fejlődött. E tevékenység tartalmasabbá, rendszeresebbé vált, hasznos formái kialakultak.

A koordinációs tevékenység során, annak továbbfejlesztésében a pártszervek és -szervezetek a következőket vegyék figyelembe.

1. A vállalati központok párt-végrehajtóbizottságai koordinációs jogukkal élve hangolják össze munkájukat a más közigazgatási területen levő gyáregységek pártszervezeteivel. Ugyanilyen koordinációs joggal rendelkeznek a gyáregységek pártbizottságai, illetve pártvezetőségei a gyáregységekhez tartozó telephelyek pártvezetőségeit illetően.

A trösztök központjában működő pártszervezeteknek nincs általános koordinációs joga, de évenként egy-két alkalommal a tröszt egészét érintő kérdések egyeztetésére koordinációs titkári értekezletet tarthatnak. Koordinációs joga van viszont a trösztökhöz tartozó olyan önálló vállalatok pártszerveinek, amelyekhez gyáregységek vagy telephelyek tartoznak.

2. A koordináció kiterjedhet az egész vállalatot, illetve az adott üzemet érintő legátfogóbb feladatokkal kapcsolatos vélemények egyeztetésére, közös állásfoglalások kialakítására.

A koordináló pártszervek és -szervezetek munkájukkal járuljanak hozzá, hogy a nagyvállalatokon belül minden egységben jobban megértsék a gazdaságpolitikai céljainkat, azokat a gyakorlati munkában váltsák valóra.

Tovább kell növelni a koordinációs munkában a testületek szerepét. Biztosítsanak elegendő időt a testületi állásfoglalások kialakítására. Az értekezletek után a vállalatot érintő kérdésekről a testületeket tájékoztatni kell.

3. A vállalatok, trösztök központjában működő pártszervezetek irányításáért azok a területi pártszervezetek felelősek, ahol a vállalat vagy tröszt központja van. A nagyvállalatok, trösztök más közigazgatási területen levő gyáregységei pártszervezetének irányításáért az a területi pártbizottság felelős, ahol a gyáregység van (kivételt jelentenek a területi elvtől eltérően működő, külön határozattal szabályozott pártszervek).

A területileg illetékes irányító pártszervek (budapesti és megyei, kerületi, járási, városi pártbizottságok) rendszeresen segítsék, ellenőrizzék a területükön működő pártszervek, -szervezetek koordinációs munkáját. A jó tapasztalatok terjesztésével járuljanak hozzá a munka javításához.

4. A koordináló pártszervek, -szervezetek irányítása mellett működő KISZ-szervek, -szervezetek számára a pártszervezetekéhez hasonló koordinációs jogkört kell biztosítani az érdekképviseleti, az érdekvédelmi, valamint az ifjúságpolitikai kérdésekben.

A KISZ KB Intéző Bizottsága szabályozza a KISZ-szervek és -szervezetek koordinációs munkával kapcsolatos feladatait.[2]

5. Tovább kell javítani a vállalati szakszervezeti tanácsok, bizalmi testületek és az együttes tanácskozások pártirányítását.

A SZOT Titkársága a KB Titkársága határozatának megfelelően 1978. II. félévében tekintse át az iparági-ágazati szakszervezetek koordinációs munkájával kapcsolatos tapasztalatait, feladatait.

6. A koordinációs határozatból adódó feladatokat munkájukban vegyék figyelembe a kihelyezett karokkal, tagozatokkal rendelkező felsőoktatási intézmények pártbizottságai, pártvezetőségei.

[2] A KISZ Központi Bizottsága Intéző Bizottsága 1978. április 13-i ülésén hozott határozatot ebben a kérdésben. A dokumentum foglalkozik a koordinációs jog fogalmával, tartalmával, a koordinációs jog gyakorlásának elveivel, a koordinációs jog gyakorlásának formáival. A határozatot lásd: Határozatgyűjtemény. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának, Intéző Bizottságának és Titkárságának a KISZ IX. kongresszusa óta kiadott határozatai. Ságvári Endre Könyvszerkesztőség. 1979. 165–167. old.

78

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA MŰVÉSZETI ÉLETÜNKRŐL[1]

(1977. DECEMBER 28.)

I

A Magyar Szocialista Munkáspárt művészetpolitikájának alapelveit a Központi Bizottság 1958-ban közreadott művelődéspolitikai irányelvei[2] fogalmazták meg. A párt általános politikáját a tágan értelmezett kulturális területre alkalmazó dokumentum nyilvánvalóvá tette, hogy a párt, a szocialista állam – a lenini kulturális forradalom részeként – alapvető feladatának tartja a kultúra demokratizálását, a művészi értékek eljuttatását a tömegekhez. Ennek megfelelően elsősorban a szocialista realista művészetet támogatja, ugyanakkor a bizalomra, a meggyőzésre és az elvi vitákra építő szövetségi politikából eredően teret enged olyan művészi törekvéseknek, humanista szemléletű alkotásoknak, amelyek a szocialista társadalom számára is értéket jelentenek. Ellenzi és indokolt esetben adminisztratív eszközökkel is akadályozza a szocializmussal ellenséges, antihumanista, társadalmunk erkölcsi értékrendjét sértő művek nyilvánosságát; a tiltást, mint kivételes eszközt alkalmazza.

Az irányelvek kifejezésre juttatták, hogy a művészetpolitika biztosítja a művészi alkotómunka és a kísérletezés szabadságát; ízlés- és stiluskérdésekbe nem avatkozik. A művészeti élet befolyásolásában fontos szerepet szán az elvi orientálásnak, a tisztázó vitáknak, valamint az alkotóműhelyek önállóságának és felelősségének. Művészetünk fejlődéséhez szükségesnek tartja az érintkezést más népek művészetével. Különös gonddal segíti a Szovjetunió és a többi szocialista ország, illetve a világ szocialista és haladó művészetéhez fűződő kapcsolatok elmélyülését.

Kulturális életünknek, művészetünknek a szocialista társadalom építésével szorosan összefüggő fejlődése bizonyítja, hogy művészetpolitikánk alapelvei és fő módszerei beváltak.[3] Érvényesítésük elősegítette a magyar és a külföldi szocia-

[1] A jelentést a Kulturális Minisztérium és a KB tudományos és közoktatási és kulturális osztálya előterjesztésében előzetesen megvitatta a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága, majd a KB Kultúrpolitikai Munkaközössége, és az ott elhangzottak alapján átdolgozott anyag került a Politikai Bizottság elé.

[2] A művelődéspolitikai irányelveket, lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. Második kiadás. Kossuth Könyvkiadó 1973. 243–271. old.

[3] Az MSZMP művészetpolitikai alapelvei több nyilvánosságra hozott dokumentumban megtalálhatók, legátfogóbban „Az irodalom és művészetek hivatása társadalmunkban" c. dokumentum foglalja ezt össze. Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1963–1966. 481–511. old.

lista, haladó művészet alkotásainak széles körű terjedését, egész művészetünk szocialista jellegének megerősödését. Kibővítette a párt politikai irányvonalával egyetértő alkotók körét, hozzájárult a szocialista nemzeti egység megszilárdulásához, a marxista eszmék térhódításához. A kedvező alkotói légkörben a művészi módszerek és stílusok gazdag változatossága jött létre. A nemzetközi kapcsolatok kiszélesedésével művészetünk termékeny kölcsönhatásba került a világ szocialista, haladó művészetével. Legjobb alkotásai külföldön is szélesebb körben váltak ismertté.

A művészetpolitikai alapelvek gyakorlati megvalósítása azonban nem volt mentes ellentmondásoktól, következetlenségektől. Az alkotóműhelyek, a kulturális, művészeti intézmények tevékenységében, a kritika elemző munkásságában nem érvényesült következetesen a művészi érték szerinti differenciálás elve. Az új, fiatal művészgenerációk pályára lépését, beilleszkedését nem mindig sikerült kellően elősegíteni. Az alkotóműhelyek, amelyek alapvetően eredményesen töltötték be művészetpolitikai szerepüket, esetenként elvi engedményekkel, hibákkal végezték munkájukat. Az igénykeltő, ízlésnevelő munka következetlenségét, hiányosságát is jelzi, hogy az elmaradott kispolgári ízlést kielégítő kulturális termékek még ma is viszonylag széles közönségrétegekben számíthatnak népszerűségre.

Az elmúlt két évtizedben a párt kongresszusainak, vezető szerveinek határozatai, tanácsadó testületeinek állásfoglalásai a konkrét helyzetnek megfelelően alkalmazták, gazdagították művészetpolitikánk alapelveit, elemezték művészeti életünk alakulását. Legutóbb a Központi Bizottság 1977. június 22-i ülése[4] egyebek között megállapította, hogy társadalmunk, művészetünk fejlődése növekvő követelményeket támaszt a kulturális, művészeti élet irányításával, a művészetpolitikai gyakorlattal szemben.

Az új, fokozott követelmények teljesítésének egyik nélkülözhetetlen feltétele az MSZMP két évtizede töretlenül érvényesülő művészetpolitikájának folytatása. A párt tapasztalatainak a fejlett szocialista társadalom építésének időszakára is vonatkozó fontos tanulsága, hogy a helyes politikai alapelvek folytonosságát csakis a változó valósághoz való alkotó alkalmazás biztosíthatja. Az új kérdések marxista–leninista szellemű, alkotó megválaszolása ugyanakkor igényli is a bevált alapelvek és a fő módszerek további érvényesítését.

II

Az utóbbi egy-másfél évtized során társadalmunkban és a nemzetközi életben számos olyan változás bontakozott ki, amely közvetve és sokszor közvetlenül is

[4] Lásd a 64. sz. dokumentumot.

befolyásolja a művészeti életet és tükröződik az alkotásokban. A művészeti élet az általános társadalompolitikai, ideológiai és kulturális politikai kérdések vitatásának is fóruma.

Művészeti életünk legfontosabb politikai jellemzője, hogy az alkotók túlnyomó többsége bizalommal van a párt politikája iránt, a fejlett szocialista társadalom építését nemzeti programnak tekinti és aktívan támogatja azt. A szövetségi politika alkalmazásának eredményeként létrejött alapvetően kedvező politikai helyzet ugyanakkor sajátos új ellentmondást hozott felszínre. A politikai alapkérdésekben szövetséges, de nem marxista meggyőződésű alkotók – mintegy a politikával kialakult jó viszonyuk visszaigazolásaként – azt várnák, hogy nézeteikkel vita nélkül lehessenek jelen a művészeti életben. Mivel ezt a véleményt számos nagy tekintélyű művész képviseli, a művészeti élet elkötelezett, szocialista alkotói, kritikusai – a szövetségi politika helytelen értelmezéséből adódóan, s mert a kulturális politika sem ösztönözte eléggé a vitákat –, nem tanúsítanak velük kellő vitakészséget. Mindebből következően a művészeti életben egy idő óta kevesebb tisztázó vita alakult ki; a marxista kritika bizonytalanná vált a marxista esztétika alapkategóriáinak – a szocialista realizmusnak, a pártosságnak, a népiségnek – értelmezésében, alkalmazásában.

A békés egymás mellett élés politikájának térhódítása következtében szélesedő nemzetközi kapcsolatok révén művészeti életünk szemhatára kiszélesedett. Az alkotókat foglalkoztatják az emberiség sorsának kérdései; túlnyomó többségük a szocializmusban látja a világ jövőjét. Az ellenséges külföldi propaganda a magyar művésztársadalomra mindeddig lényegében hatástalannak bizonyult. A békés egymás mellett élés politikájának ellentmondásokon át megvalósuló térhódítása, a nemzetközi munkásmozgalom, ezen belül a szocialista világ problémái, valamint a polgári ideológiai hatások azonban elbizonytalanodást, távlatvesztést is okoznak a művészeti élet egyes köreiben.

Művészeti életünket jelentősen átrendező nemzedékváltás tanúi vagyunk. Az az idős nemzedék, amely évtizedeken át jellegadó módon befolyásolta művészeti életünk eszmei-politikai arculatát, számos kimagasló képviselőjét veszítette el. Egyre nagyobb szerepet tölt be az ún. középnemzedék. A most pályára lépő új nemzedékek már a felszabadulás, illetve az ellenforradalom utáni években nőttek fel. Élményük a kapitalista társadalom idejéből, illetve a szocialista építés első évtizedéből nincs, ezért számukra nehezebb a viszonyítás és a reális történelmi látásmód megszerzése. Helyzetükből adódóan fokozott érzékenységet tanúsítanak a szocialista társadalom, a szocialista világ ellentmondásai iránt; hajlamosabbak a művészi szélsőségekre is. Felelősségük csak a társadalom ügyeiben való részvételük arányában növelhető.

A napjainkban születő művészi alkotásokban tükröződnek a társadalmunkban és a világban végbemenő változások. A szocialista építés jelenlegi nagy megráz-

kódtatásoktól mentes időszakában a kortársi művészet fokozott figyelmet tanúsít a mindennapi élet jelenségei iránt, érzékelteti, hogy a forradalmi magatartás itt és most jórészt a sokszor szürkének tűnő hétköznapi aprómunkában ölt testet. Tükrözi az egyén és a társadalom kapcsolatának közvetettebbé, bonyolultabbá válását, az erkölcsi magatartás, a személyes felelősség és felkészültség növekvő politikai jelentőségét. A reális társadalmi önismeret fokozódó igénye a művészetet is gyakrabban szembesíti a történelmi múlttal és a szocialista közelmúlttal. Több művészeti ágban megsokasodtak a mai életviszonyok, a dolgozó osztályok helyzetének közvetlen, gyakran dokumentum jellegű feltárására irányuló erőfeszítések. Művészeink az újszerű tartalmak megjelenítése során jogosan keresik és teremtik a megfelelő új formákat, megközelítési módokat is.

Művészetünk szocialista vonulata, realista tendenciái eredményesen törekszenek a valóság új jelenségeinek ábrázolására. Kortársművészetünk legfontosabb értékeit azok a szocialista eszmeiségű alkotások jelentik, amelyek a valóság által fölvetett kérdésekre – akár mai tárgyú, akár történelmi témákban vagy a magánélet és a lelki folyamatok ábrázolásában – korszerű formában adnak választ. Ugyanakkor az új kérdésekre – objektív és szubjektív okokból, társadalmi fejlődésünk és a nemzetközi helyzet ellentmondásainak téves értelmezéséből adódóan – születnek szemléletileg vitatható, vitatandó, illetve hibás művészi válaszok is. A szocialista művészet a nagy társadalmi összefüggésekbe ágyazottan érzékelteti a hétköznapok világát, a személyiség dilemmáit, az erkölcs kérdéseit. Ezzel szemben a különböző típusú polgári szemléletű alkotások individualista, moralizáló, pszichologizáló álláspontot képviselnek, az embert elválasztják a társadalomtól, a szocialista építőmunkától, a közösségtől, sőt, esetenként szembeállítják vele.

A gazdasági, társadalmi, kulturális feltételek kedvező alakulásával összefüggésben módosultak a művészet iránti társadalmi igények. A rádió, a televízió rohamos elterjedése, e fórumok művészetet népszerűsítő tevékenysége lényegesen megnövelte a kultúra, a művészet iránti érdeklődést. Az irodalom, a film-, a zene-, a színház-, a képző- és fotóművészet értékeinek széles körű terjedésével együtt megnövekedett az ún. alkalmazott művészeti ágak, az ipari formatervezés és környezetalakítás társadalmi jelentősége, életmód- és egyúttal ízlésformáló szerepe. A szórakozási igények kielégítésében mind nagyobb szerepet játszanak a művészeti alkotások és az ún. sajátos szórakoztatási ágazatok, a könnyűzene, a tánc stb. is.

Az igények, a kereslet növekedésével azonban a kínálat sem mennyiségileg, sem minőségileg nem tartott lépést. A kultúra, a szórakozás iránti kereslet és kínálat ellentmondásai, az elmaradott kispolgári ízlés pozícióit is megerősítették. Az igazi értékek kínálata és a legszélesebb közönségigények közötti réseket gyakran megtölti a giccs, az álművészet, a szocializmus eszmevilágától idegen szem-

léletű – a tartalmas kikapcsolódásnak, szórakozásnak is ellentmondó – szórakoztatóipari termék, amely nem hidat vagy lépcsőt, hanem szigetelő réteget képez a művészet és lehetséges közönsége között.

A központi irányítás több fontos elvi állásfoglalást alakított ki az ideológiai, kulturális, művészeti élet orientálására. Számos, az új követelményeknek megfelelő, gyakorlati intézkedést is hozott. Ugyanakkor – a viták kiéleződésétől is tartva – nem mindig tisztázta és oldotta meg az új helyzet által föltett kérdéseket. Ezzel is összefügg, hogy – egyes konkrét problémák kapcsán – esetenként a kommunista alkotók körében is bizonytalanság, illetve szubjektivizmus lett úrrá.

Az állami irányítás fejlődött. Elvi, tartalmi színvonala azonban elmaradt a decentralizálási folyamatból eredő követelményektől. Az önállósággal nem nőtt arányosan a műhelyek ideológiai, politikai, szakmai felelőssége. Ez is oka annak, hogy a helyes művészetpolitikai elvek a gyakorlatban nemegyszer eltorzulnak. Számos alkotóműhely vezetése – a megfelelő káderutánpótlás hiánya miatt – megoldatlan. A legtöbb művészeti ág anyagi, technikai feltételei, az ún. művészeti infrastruktúra, a kulturális intézmények állapota jelentősen elmarad a szükségletektől, s ez akadályozza a művészetpolitikai törekvések valóra váltását.

III

A Politikai Bizottság elfogadja az MSZMP Központi Bizottsága tudományos, közoktatási és kulturális osztályának jelentését művészeti életünkről.

Megállapítja, hogy a Központi Bizottság 1958-ban megfogalmazott művészetpolitikai irányelvei beváltak, az elmúlt két évtized művészetpolitikai gyakorlatában az alapelvek és a fő módszerek helyesnek bizonyultak. Kortárs művészetünk legfontosabb értékeit a szocialista eszmeiségű alkotások jelentik; művészeti életünk politikai jellemzője, hogy az alkotók túlnyomó többsége bizalommal van a párt politikája iránt, a fejlett szocialista társadalom építését nemzeti programnak tekinti, és aktívan támogatja azt.

A XI. kongresszus határozatainak és művészetpolitikánk hosszú távra érvényes elveinek alapján a következő években elsősorban arra kell törekedni, hogy az új kérdések alkotó megválaszolásával a mindennapi gyakorlatban következetesebben érvényesüljenek kulturális politikánk bevált elvei és módszerei. Művészetpolitikánk időszerű és tartós feladata a társadalmi és kulturális fejlődés új jelenségeinek feltárása, a pozitív tendenciák kibontakozásának elősegítése, a kedvezőtlen vonások folyamatos kiküszöbölése.

1. A nemzetközi és a hazai marxista–leninista társadalomtudományi, esztétikai, művészetkritikai örökségre, valamint a legújabb kutatási eredményekre alapozva, magasabb szintre kell emelni az elvi, elméleti munkát.

Különösen fontos és időszerű feladat az alapvető, orientáló marxista esztétikai kategóriák: a szocialista realizmus, a pártosság és a népiség folytonos és időszerű tartalmi kérdéseinek feltárása, a művészet és valóság kapcsolatrendszerének kutatása, új jelenségeinek elemzése, a szocialista társadalom és a szocialista kulturális forradalom kölcsönhatásának, történelmi fejlődésének és távlatainak vizsgálata.

Művészeti közéletünk fórumai – az érintett tudományos intézetek, a kulturális sajtó, az alkotóműhelyek, a művészeti szövetségek és a kommunista aktívák – felelős, nyílt vitákkal járuljanak hozzá az új jelenségek elemzéséhez. A marxista művészetkritika – a polgári, eklektikus kritikai nézetekkel is vitázva – állítsa előtérbe a mai valóság szocialista, realista ábrázolásának igényét, bírálja az új jelenségek nem szocialista eszmeiségű bemutatását.

A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága, valamint a Kultúrpolitikai Munkaközösség – tudományos elemzések és felmérések alapján – rendszeresen tűzze napirendre a művészetünk fejlődésével kapcsolatos új elvi kérdéseket; tárgyalja meg az egyes művészeti ágak helyzetét és alakítson ki orientáló állásfoglalásokat.

2. A művészetpolitika segítse a művészek, kritikusok valóságismeretének elmélyülését. Művészetünk mai valóságtartalmának gazdagítása, az alkotások társadalmi elkötelezettségének erősítése szükségessé teszi az igazi értékek, mindenekelőtt a szocialista művészi értékek elsődlegességét valló művészetpolitikai gyakorlat következetesebb érvényesítését, az erkölcsi, társadalmi elismerés hatékonyabb összekapcsolását az anyagi elismeréssel, a jutalmak, a támogatások, a díjak rendszerével.

3. Az új művészgenerációk folyamatos társadalmi beilleszkedésének biztosítása, alkotó munkájának orientálása érdekében fontos a fiatal nemzedékek történelmi ismereteinek és tapasztalatainak gazdagítása. Elő kell segíteni, hogy a marxizmus–leninizmus alkotó elsajátításával, az új kérdések megválaszolásával, a művészeti közéletben és a közművelődési munkában való mind több fiatal művész gyarapítsa társadalomtudományi kultúráját, bővítse közvetlen társadalomismeretét.

A fiatal alkotók körében – vitázva a művészet szerepének polgári felfogásával – a művészet társadalmi szerepének marxista–leninista értelmezését kell tudatosítani és elfogadtatni. E fontos feladat megoldásában – a kritika elemző munkájának, az alkotóműhelyek tudatos megrendelő tevékenységének erősítése mellett – támaszkodni kell a művészeti szövetségekre, mint a művészeti élet demokratikus vitafórumaira.

4. A művészet iránt megnyilvánuló társadalmi szükségletek növekedése és átrendeződése újszerű követelményeket támaszt a művészi értékek terjesztésével és népszerűsítésével szemben. A közönségrétegek igényeinek pontosabb ismeretére alapozva tervszerűbbé kell tenni a terjesztést. A kritika ízlésfejlesztő, maga-

sabb igényeket keltő munkájában kapjanak nagyobb figyelmet a közízlés alakításában fontos szerepet játszó kulturális termékek, a tömegkommunikációs műsorok, a környezeti kultúra, az ún. alkalmazott művészet és a szórakoztatás.

Elméletileg és szervezetileg is jobban össze kell kapcsolni a művészetpolitikai és a közművelődési munkát. A Kulturális Minisztérium ágazati felelősségét ki kell terjeszteni a televízió és a rádió kulturális tevékenységére. Biztosítani kell a Kulturális Minisztérium, az érdekelt ipari, kereskedelmi tárcák, a tárcaközi fórumok koordinált együttműködését a szórakoztatás színvonalasabbá tételében.

Az állami oktatás folyamatos és távlati korszerűsítése, a gyerekek és fiatalok kulturális tevékenységének megszervezése, valamint az ifjúsági sajtó továbbfejlesztése során kapjon az eddiginél nagyobb figyelmet az esztétikai nevelés. A társadalmi igényeknek megfelelően ki kell dolgozni a művészképzés és továbbképzés távlati terveit, különös tekintettel egyes művészeti ágak hátrányos helyzetére.

5. A szocialista állam kulturális nevelő funkciójának előtérbe kerülése, államéletünk demokratizmusának, a tanácsok hatáskörének bővülése nagyobb feladatokat ró a kulturális irányításra. Az országos hatáskörű intézményekben az elvi, orientáló tevékenység tartalmi gazdagítása, a helyi állami, tanácsi irányításban a szakmai, ideológiai munka színvonalának emelése a feladat. Ennek érdekében – mindenekelőtt a Kulturális Minisztériumnak – tervszerűbbé kell tenni a káderek utánpótlását, képzését és továbbképzését.

Az alkotóműhelyekben, a könyvkiadókban, szerkesztőségekben, a művészeti intézményekben – önállóságuk érvényesülésével egyidejűleg – növelni kell a vezetők személyes politikai felelősségét; az állami fegyelemnek következetesen érvényt kell szerezni.

6. Nagyobb összhangot kell teremteni a művészetpolitikai célok és a közvetlen gazdasági érdekek, lehetőségek között. A népgazdasági tervezésben, az anyagi javak termelése, a környezet alakítása során fokozottan tekintetbe kell venni a társadalmi-világnézeti hatású kulturális, esztétikai szempontokat.

A Kulturális Minisztérium és a tanácsok – az érdekelt társadalmi szervezetek bevonásával – vizsgálják meg a művészeti infrastruktúra állapotát. A népgazdasági tervezéssel összhangban, a központi és helyi erőforrások ésszerűbb kihasználásával és lehetséges bővítésével dolgozzanak ki rövid- és középtávú terveket, különös gondot fordítva az anyagi, műszaki ellátottság terén elmaradt művészeti ágazatokra (filmgyártás, színházak, hangversenytermek).

A Kulturális Minisztérium a tanácsokkal együttműködve vizsgálja meg a művészeti intézmények működését, szerkezetét, és ahol szükséges, kezdeményezze, illetve gyorsítsa meg a korszerűsítés munkáját.

7. A fejlett szocialista társadalom építéséből adódó művészetpolitikai feladatok megoldásának feltétele a párt vezető szerepének következetes érvényesítése a művészeti életben. Ennek érdekében emelni kell az irányítás eszmei, tartalmi

színvonalát, az orientáló munka hatékonyságát. A művészeti élet decentralizálása következtében fokozódik a helyi pártszervek felelőssége művészetpolitikai kérdésekben.

Javítani és rendszeresebbé kell tenni a művészeti élet – az intézmények és az alkotók – politikai tájékoztatását, a társadalmi, gazdasági folyamatok ismertetését. Ennek érdekében a párt- és állami vezetők építsenek ki intenzív kapcsolatot a művészeti élet vezető tényezőivel; látogassanak gyakrabban művészeti intézményeket, ismertessék a párt álláspontját a művészeti életet foglalkoztató fontosabb ideológiai, politikai kérdésekben.

A párt eszemi, politikai, cselekvési egységének folyamatos biztosítása elválaszthatatlan az új kérdések alkotó, marxista megválaszolásától, a kommunisták közötti termékeny, demokratikus vitáktól. A pártegység erősítése, a szövetségi politika eredményes folytatása megköveteli a kommunistáktól a határozatok és állásfoglalások egységes értelmezését, aktív képviseletét, a pártfegyelem betartását, a nem marxista nézetekkel való következetes vitát.

A művészeti életben különösen megnő a párttagság ideológiai, szakmai, kulturális felkészültségének jelentősége, a kommunisták színvonalas és határozott fellépésének szükségessége. E fontos feladat eredményes megoldása feltételezi a művészeti területen folyó ideológiai képzés és továbbképzés, valamint a pártoktatás tervszerűbbé tételét és továbbfejlesztését. A párt politikája iránt aktívan elkötelezett művészek, kritikusok, művészeti szakemberek körét bővíteni kell. Elengedhetetlenül fontos, hogy az arra érdemes, tehetséges fiatal művészek nagyobb arányban nyerjenek felvételt a pártba.

A művészetnek a fejlett szocialista társadalomban betöltendő szerepe, a kulturális forradalom kiteljesedése szükségessé teszi, hogy a párttagság művelődési igénye, művészet iránti érdeklődése tudatosabbá váljon. Valamennyi pártszervezet felelős azért, hogy ösztönözze és orientálja tagjai rendszeres és folyamatos művelődését.

1978

79
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1974. ÉVI KÖZMŰVELŐDÉSI HATÁROZATA VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL[1]

(1978. JANUÁR 5.)

I

A Központi Bizottság 1974. márciusi határozatát[2] a gyors, szervezett tájékoztatás és propaganda eredményeként az érintett társadalmi és állami szervek és közvéleményünk is viszonylag rövid idő alatt megismerte.

A határozat végrehajtására minden szinten tervek készültek. A megyei pártbizottságok kidolgozták saját tennivalóikat, és feladatokat adtak a társadalmi és állami szerveknek, intézményeknek. A pártalapszervezetek túlnyomó többsége szintén megtárgyalta a határozatot. A Minisztertanács megszabta az állami szervek megoldandó feladatait. Fejlesztési terveket dolgoztak ki a megyei tanácsok.

A közművelődés társadalmi szerepének fontosságára – megerősítve az 1974-es határozatot – a XI. kongresszus határozata ismételten felhívta a figyelmet. A közművelődési törvény[3] előkészítése és parlamenti vitája további ösztönzést adott a munkához.

II

A közművelődési munka az utóbbi három évben alapvetően a Központi Bizottság által megjelölt irányban fejlődött. Jóllehet a határozatból adódó feladatok csak hosszabb távon, az általános társadalmi, politikai, gazdasági fejlődéssel szoros összefüggésben oldhatók meg, már az eddig eltelt idő is számottevő eredményeket hozott. Az eredményekkel egyidejűleg néhány ellentmondás, probléma is nyíltabban feltárult.

1. A közművelődési munka fejlesztésére hozott magas szintű döntések nyomán, amelyeket tovább erősített a társadalmi, gazdasági fejlődés kulturális szem-

[1] A KB tudományos, közoktatási és kulturális osztálya – a Kulturális Minisztérium, az Országos Közművelődési Tanács, valamint más állami és társadalmi szervek és szervezetek értékelését felhasználva készítette és terjesztette a jelentést a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága elé.

[2] Lásd Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–1975. 677–690. old.

[3] 1976. évi törvény a közművelődésről. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1976. 46–51. old.

pontból is pozitív hatása, kedvező szemléletváltozás van kibontakozóban. Mind többen ismerik fel, hogy a tudomány, az oktatás és a közművelődés szervesebb közvetlenebb és sokoldalúbb kapcsolatba került a termeléssel, a társadalmi, politikai gyakorlattal, a közösségi és az egyéni aktivitással.

E felismerés, illetve szemléletváltozás jelként is értékelhető, hogy a vizsgált időszakban már nem csökkent a felnőttoktatásban részt vevők száma, sőt, a tervszerűbb beiskolázás, az oktatási formák megújításának eredményeképpen, számuk jelentősen emelkedett az általános és középiskolai oktatásban. Tovább nőtt a múzeumok, hangversenyek és a kiállítások látogatóinak aránya, évente 10–12 százalékkal emelkedik a lakossági könyvásárlás.

Előrelépésként értékelhető, hogy az ipari, mezőgazdasági üzemek gazdasági vezetőinek mind szélesebb körében válik – az új termelési eljárások által támasztott magasabb szakmai, műveltségi követelményektől is ösztönözve – nyilvánvalóvá a közművelődés fontossága.

A közművelődés társadalmi szerepének megítélésében, értelmezésében ugyanakkor problémák is tapasztalhatók. Egyebek között abban, hogy a gyakorlatban közvetlenebbül használható tudás tekintélyének örvendetes növekedése mellett, a kultúra, a művészet szerepével kapcsolatban helyenként technokrata szemlélet is érvényesül. Van példa a közművelődési KB-határozat kampányszerű felfogására is.

2. A határozat társadalmi osztályonként és rétegenként differenciált módon valósul meg. A munkásosztály művelődésének ügye mind a szemléletben, mind a gyakorlati munkában érdemének megfelelő súlyt kapott. A munkásközösségekben emelkedett a műveltség, különösen a szakképzettség rangja. A felnőttoktatás kedvező tendenciáját elsősorban a továbbtanuló munkások nagyobb száma indította el. A könyvtárakban és az egyéni könyvvásárlók között is nőtt a munkásolvasók száma. Elsősorban a Szakszervezetek Országos Tanácsának kezdeményezésére javult a szocialista brigádmozgalomban végzett kulturális tevékenység.[4] A művelődési vállalások egyoldalúságán, a vállalások és a teljesítés formális vonásain azonban még keveset sikerült változtatni. A munkásszálláson lakók és a bejáró munkások művelődésének megszervezésében – néhány sikeres

[4] A szocialista brigádmozgalom kulturális törekvései pótolhatatlan hozzájárulást jelentenek a szocialista életmód kialakításához, a brigádok tagjainak művelődéséhez, ez azonban nem takarhatja el azt a tényt, hogy a mozgalom fejlődésének ez a leggyengébb láncszeme. Mint a szakszervezeti mozgalom különböző dokumentumaiból is kitűnik, itt egy pozitív folyamatról, tendenciáról van szó, amely nem mentes problémáktól, stagnálástól, helyenként pedig a visszaeséstől sem. Sok még a formalizmus a tanulásra, a művelődésre vonatkozó kötelezettségvállalásban. Sok brigád évről évre ismétlődő, általánosságokat tartalmazó vállalásokat tesz, amelyekben nem igazodnak a munkások különböző személyi adottságaihoz, igényeihez, sem pedig a munkahelyi szükségletekhez stb. A problémák oka elsősorban abban gyökeredzik, hogy a művelődésre, a szocialista életmód kialakítására és elterjesztésére irányuló törekvések még sok helyen elkülönülnek a verseny-

kísérlet, biztató kezdeményezés ellenére, elsősorban a gazdasági-szociális okok következtében – nem történt lényeges javulás.

A termelőszövetkezeti parasztság körében a termelési technika fejlődése, a szövetkezeti demokrácia tudatformáló hatása elsősorban a szakképzettség megszerzésére ösztönöz. A falun, kiváltképpen a tanyákon élő lakosság szervezett művelődésében az intézmények hiánya, illetve a meglevő intézmények általában alacsony színvonalú működése miatt nem sikerült számottevően előre lépni.

Az ifjúsági klubok és azok tagjainak száma emelkedik,[5] folyamatosan növekszik az ifjúsági korú olvasók aránya, a zene és a színház új közönségének nagyobb része is fiatal. Javult a kulturális munka az üdülő- és építőtáborokban. A fiatalok művelődését szervező intézmények és szervezetek tevékenysége között erősödött az összhang.

3. A közművelődési intézmények és mozgalmak mindenekelőtt tevékenységük színvonalának emelésével törekedtek a határozat végrehajtására.

Fejlődött a múzeumok közművelődési munkája, a kiállítási tevékenység, egyenletesen emelkedik a látogatók száma. A könyvtárak aktívabb olvasószolgálati és tájékoztató munkát végeznek, igyekeznek kilépni a hagyományos könyvtári munka keretei közül. Olvasóik köre nem bővült, de növekedett a munkásolvasók száma. A könyvtárakból kölcsönzött könyvek 30 százaléka ismeretterjesztő munka. A művelődési otthonok közül főként a nagyobb és a nem régen épült, viszonylag korszerűbben felszerelt intézmények tudnak nagyobb vonzóerőt kifejteni közönségükre. Ezekben ugyanis változatosabb, az igényeknek jobban megfelelő programokat, formákat (pl. klubfoglalkozásokat) lehet kialakítani. A falusi, illetve a kisebb művelődési házak – ezek vannak többségben – viszont alig változtattak hagyományosan kialakult működésükön. Ennek a szükséges személyi, elhelyezési, anyagi feltételek hiánya az elsődleges oka.

A Központi Bizottság határozata szorgalmazza az iskolai oktatás és a közművelődési munka szerves összekapcsolásának erősítését. Eddig főként a közművelődési és a művészeti intézmények részéről születtek kezdeményezések a két művelődési terület, forma együttműködésének elmélyítésére. A közoktatásban viszont még nem érvényesül eléggé az iskola utáni művelődésre való felkészítés, a

és a brigádmozgalom gazdasági feladataitól, czeket a törekvéseket még nem tudják kellően összhangba hozni a vállalati, a csoport- és az egyéni érdekkel, sőt egyesek öncélúnak tekintik ezeket. Ez nem új probléma, de megoldása vagy fejlődése a kívántnál lassabban halad előre. Pedig ahhoz, hogy a szocialista brigádmozgalom teljesebben betölthesse jelentős munkahelyi, társadalmi, közéleti szerepét, sürgető feladat, hogy tevékenysége a közművelődés területén is gyorsabban fejlődjék.

[5] Az ifjúsági kultúrmozgalomról lásd: A KISZ KB Intéző Bizottságának állásfoglalása az ifjúsági klubmozgalom helyzetéről és a soron következő feladatokról (1977. március 31.). Határozatok Gyűjteménye, 71–84. old. Az Országos Közművelődési Tanács 1977. május 30-i ülésén megtárgyalta és elfogadta a KISZ KB Intéző Bizottságának állásfoglalását, felkérte az érintett szerveket az Országos Ifjúsági Klubtanács alakítására.

művelődés iránti tartós igény felkeltésének követelménye. Az új tantervek bevezetésével várható, hogy ehhez is jobb feltételek nyílnak.

A rádió és a televízió adásidejében az ismeretterjesztő műsorok arányának növekedése is jelzi a közművelődési szemlélet erőteljesebb érvényesülését. Néhány új műsortípus (Mindenki Iskolája, TV Szabadegyetem) bevezetésére is sor került. Az adások nyomán várt tömeges vizsgázás illúziónak bizonyult, viszont jó kezdeményezésként értékelhetők a széles rétegek ismereteinek szinten tartása és továbbfejlesztése szempontjából. Javult az előzetes műsorpropaganda, kezdeményezték a rádió- és tv-felvételek felhasználását az iskolai oktatásban. Terjednek az aktív közönségkapcsolatra építő, az ismeretanyag önálló alkalmazására serkentő és más művelődési eszközök használatára ösztönző adások. A televízió szórakoztató produkcióinak színvonala viszont továbbra is hullámzó. Az elszaporodott vetélkedők egy részének hibája, hogy a kívánatosnál több lexikális ismeretet követel a résztvevőktől.

A művészeti intézmények és a sajtóorgánumok nyitottabbá váltak a közművelődési munka iránt. Rendeltetésszerű működésük ellátásában keresik a közönséggel való kapcsolatok kiterjesztésére és elmélyítésére alkalmas közvetlenebb formákat és módszereket. Sikeresnek bizonyulnak az olyan kezdeményezések, mint a Tanyaszínház, a rendhagyó irodalomórák, a peremkerületek művelődési házaiban tartott színházi előadások.

A szórakozás lehetőségei valamelyest javultak. A szórakoztatás összehangolt fejlesztése, színvonalának emelése érdekében az illetékes állami szervek megtették az első lépéseket. Általában szegényesek és esetlegesek azonban még az igényes tömegszórakoztatás módszerei és formái, s változatlanul alacsony szintűek a szolgáltatások és a környezeti feltételek a vendéglátóipari szórakozóhelyek zömében.

A tudományos és tudománynépszerűsítő intézmények gazdagították közművelődési programjaikat, ezek végrehajtása azonban még csak a kezdetén tart. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat népszerű sorozatai, szabadegyetemei nagy tömegeket vonzanak, módszereik, formáik azonban további korszerűsítésre szorulnak.

Az amatőr művészeti mozgalom változatlanul jelentős ifjúsági tömegeket ismertet meg az alkotásokkal, és cselekvő módon válik a művészeti nevelés fontos tényezőjévé. Résztvevőinek létszámát nem sikerült emelni, s nagyobb részt továbbra is diák- és értelmiségi összetételű.

Tovább erősödött a honismereti mozgalom, kutatási köre szélesedett (munkás- és üzemi témák kutatása). Mind jobban érezteti hatását a könyvellátás és az önművelés fejlődésében az Olvasó Népért mozgalom.[6] A fiatalok körében gyorsan

[6] Erről lásd a 72. sz. dokumentum 6. sz. jegyzetét.

terjed a népművészeti mozgalom, amely a hazafias és internacionalista nevelést, valamint a nemes szórakozást egyaránt szolgálja. Sajátos közművelődési funkciót is betölt a kertbarátmozgalom, illetve az arra épülő klubhálózat.

4. A közművelődés anyagi, intézményi és személyi feltételei csak szerény mértékben javultak. Növekedett a költségvetési támogatás a művelődési otthonokban. A közművelődési könyvtárak is magasabb állománygyarapítási kerettel gazdálkodhatnak. A közös fenntartás aránya csak kismértékben javult. E tekintetben nagyok a különbségek a megyék között. A közös fenntartás módszerének szélesebb körű terjedését továbbra is nehezíti egyes üzemek, szövetkezetek elkülönülési törekvése.

Az intézményrendszer, a közművelődési infrastruktúra jelentős része (elsősorban a könyvtárak, művelődési otthonok, mozik) korszerűtlen, nem felel meg az általános igényszintnek sem. Hiányosságait főleg a kistelepüléseken, a külterületeken és az új lakótelepeken élők, s mindenekelőtt az egyébként is hátrányos helyzetű rétegek érzik.

Gazdasági helyzetünk nem engedte, hogy ebben a tervidőszakban lényegesen bővüljön az intézményhálózat. A kapacitáshiány, a feltételek rosszabbodása még az eredeti terveket is veszélyezteti. Különösen nagy gond, hogy az új lakótelepeken, főleg Budapesten rendre késik vagy elmarad a kulturális, közösségi létesítmények építése. Az ún. komplex vagy több rendeltetésű művelődési intézmények létesítését az anyagi eszközök korlátozott volta akadályozza, a meglevő intézmények ésszerű integrációját pedig az irányítók lassú és bizonytalan intézkedései, az elavult jogszabályok és szervezeti megoldások nehezítik.

A közművelődési intézmények személyi ellátottsága a határozat óta számszerűen javult, de minőségében alig változott. A népművelők bérének 1977-es rendezése[7], szociális helyzetük javítása, társadalmi elismerésük növekedése, valamint a képzés és továbbképzés folyamatos korszerűsítése együttesen teremtik meg a helyzet fokozatos, lassú javulásának feltételeit.

5. A közművelődés irányításához a határozat a korábbinál jobb feltételeket teremtett. Az állami irányítás erősítésére a párthatározatban és a közművelődési törvényben megfogalmazott előírások általában kedvező hatásúak voltak, mind a központi, mind a tanácsi irányító munkában, noha nem minden szervezet fogadta őket egyetértően.

Az Országos Közművelődési Tanács elsősorban a legátfogóbb tennivalók felsőszintű koordinálásában oldott meg fontos feladatokat. A Kulturális Minisztérium elkészítette a közművelődésről szóló törvényjavaslatot, és eredményesen dolgozik a gyakorlati végrehajtás megszervezésén. A minisztérium együttműködése a tanácsokkal az utóbbi években javult. Az ágazati felelősségből adódó fel-

[7] 4/1977. (VII. 27.) KM–MüM sz. együttes rendelet a közművelődési intézmények dolgozóinak munkabéréről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 652–661. old.)

adatokban elsősorban a tanácsoknál ért el eredményeket. A tárcák, főhatóságok, társadalmi és érdekképviseleti szervek tekintetében a minisztérium ágazati felelőssége még csak korlátozottan, inkább részkérdésekben érvényesül.

A határozat, majd a közművelődési törvény növelte a tanácsok irányító szerepét és felelősségét a munkában. A megyei tanácsok a korábbinál többnyire körültekintőbben, igényesebben tervezik és szervezik a közművelődést, a végrehajtás is eredményesebb. Általános és szakmai felügyeleti munkájuk fejlődött, a koordinálásban azonban – részben a tanácsok gyakorlatlansága, részben egyes partnerek együttműködési készségének hiánya miatt – lassú az előrehaladás.

A munkahelyeken általában nagyobb gondot fordítanak a dolgozók művelődésére, mint korábban. Az egyes vállalatok, illetve szövetkezetek között azonban még nagy különbségek vannak. Sok helyen leszűkítik a feladatokat a szakmai képzésre és a felnőttoktatásra, a területi együttműködésben rejlő tartalékokat nem aknázzák ki, az üzemek, szövetkezetek értelmiségi dolgozóit nem vonják be a közművelődési munkába. Fejlődött a fegyveres erők kulturális munkája a sorkatonai szolgálatot teljesítő fiatalok kulturális nevelésében, közreműködésük a polgári lakosság kulturális ellátásában.

A társadalmi szervek közreműködési tevékenysége élénkült. A már korábban kialakult munkamegosztás alapján törekednek az adottságokat jobban figyelembe vevő, színvonalasabb munkára. A közművelődési feladatokat szervesebben építik be működésükbe. Probléma azonban, hogy tevékenységük koordinálása nem történik meg a tervezés időszakában, s egyes szervezetek külön-külön kialakított tervei nehezítik a későbbi együttműködést.

A pártmunkában nőtt a közművelődés politikai rangja, szerepe. Érezhetően javult, tartalmasabbá vált a közművelődés pártirányítása, s ezt kedvezően fogadják az érintettek is. A pártszervek és -szervezetek többsége nagy figyelmet fordított a határozat végrehajtásának megszervezésére és ellenőrzésére. A határozatnak megfelelően kiemelten kezelték a munkásművelődést, és szorgalmazták a közművelődés szocialista eszmei-politikai tartalmának erősítését. A pártbizottságok rendszeresen ellenőrzik a saját maguk és a hozzájuk tartozó szervek által készített feladattervek végrehajtását. Helyenként azonban az állami feladatok átvállalása, illetve a helyi körülmények figyelmen kívül hagyása tapasztalható (például a parasztság művelődése nem kapott kellő hangsúlyt egyes mezőgazdasági körzetekben). A pártalapszervezetek túlnyomó többsége saját közművelődéspolitikai tennivalóinak megjelölésekor helyesen egységesen kezelte az oktatás, a szakmai és politikai képzés, a közművelődés, a sport és a turizmus kérdéseit. A pártszervek és -alapszervezetek munkájában általában is nagyobb figyelmet kaptak a kultúra kérdései, s ez valamennyi más területen is kedvező légkört teremtett a közművelődési feladatok megvalósításához.

III

Az Agitációs és Propaganda Bizottság tudomásul veszi a jelentést.
Az Agitációs és Propaganda Bizottság megállapítja, hogy a Központi Bizottság határozatában kijelölt célok és feladatok továbbra is időszerűek. A politikai nevelőmunka eszközeivel is segíteni kell a közművelődési szemlélet erősödését, feloldani az egyoldalú vagy szűkítő értelmezéseket. A határozat végrehajtása érdekében nagyobb figyelmet kell fordítani a közművelődési munka mindennapi feladatainak megoldására. Törekedni kell az erők céltudatosabb összehangolására. Szorgalmazni kell, hogy az intézményi ellátottságot a VI. ötéves tervben jelentős mértékben és gyorsabb ütemben javítsák. Korszerűsíteni kell a lakótelepek járulékos intézményi normatíváit, és el kell érni, hogy a szükséges művelődési intézmények lehetőleg a lakásokkal egyidejűleg épüljenek fel. Továbbra is fontos feladat a közművelődési káderhelyzet javítása, a szakemberképzés és továbbképzés korszerűsítése.

80

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA NEMZETISÉGI POLITIKÁNK NÉHÁNY IDŐSZERŰ KÉRDÉSÉRŐL ÉS A NEMZETISÉGI SZÖVETSÉGEK 1978-BAN ESEDÉKES KONGRESSZUSAINAK ELŐKÉSZÍTÉSÉRŐL

(1978. JANUÁR 10.)

A nemzetiségi szövetségek ez évben tartják soron következő kongresszusaikat.[1] A kongresszusok alkalmat adnak a hazánkban élő nemzetiségek helyzetének, nemzetiségi politikánk alakulásának áttekintésére.

[1] A Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége V. kongresszusát 1978. november 4–5-én, a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége VI. kongresszusát november 11–12-én, a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége VIII. kongresszusát november 18–19-én rendezték Budapesten, míg a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének V. kongresszusát november 25–26-án Gyulán tartották meg. (Népszabadság, 1978. november 5., 6., 12., 14., 19., 21., 26., 28.)

1. Az 1970. évi népszámlálási adatok szerint Magyarországon 155 000-en vallották magukat nem magyar anyanyelvűnek. Ebből a német, szlovák, délszláv és román nemzetiséghez tartozók száma 103 000 fő. (Becslések szerint számuk mintegy 450 000-re tehető.)[2]

A nemzetiségek gazdasági, politikai, közéleti egyenjogúsága, amelyet az alkotmány biztosít, érvényesül. Életszínvonaluk, életkörülményeik megfelelnek az országos átlagnak. Anyagi helyzetük az általános tendenciák szerint javul. A parlamentben, a párt- és tanácsi testületekben arányos a képviseletük.

Az érintett párt-, állami és társadalmi szervek nemzetiségpolitikai feladataikat jól ellátják, biztosítják az azokhoz szükséges alapvető szervezeti kereteket, a személyi és tárgyi feltételeket. Több megyei tanács (Baranya, Győr-Sopron, Pest, Vas, Zala megyék), illetve megyei Hazafias Népfrontbizottság (Fejér, Pest, Tolna megye) mellett működik nemzetiségi bizottság.

2. Nemzetiségi politikánk fontos törekvése a kulturális egyenjogúság biztosítása. Ezen belül az oktatási szükségleteket a nemzetiségi nyelvű oktatás keretében, az egyéb kulturális igényeket a nemzetiségi szövetségek bevonásával a közművelődési intézményekben elégítjük ki.

A nemzetiségi oktatás iránti igények az elmúlt évtizedben jelentősen emelked-

[2] A magyar népszámlálások 1880–1930-ig csak az anyanyelvet és az azon kívül beszélt nyelvet tudakolták. A nemzetiségi hovatartozást első ízben az 1941. évi népszámláláskor kérdezték. Az 1949. és 1960. évi népszámláláskor önkéntes bevallás alapján tudakolták a népesség nemzetiségi hovatartozását. Az 1970. évi népszámlálásnál – egyebek között a nemeztiségi szövetségek kérésére – a KSH törölte ezt a kérdést. A Politikai Bizottság 1978. január 10-i határozatában foglaltak alapján az 1978. évi próbanépszámláláson tudakolták – az anyanyelven és az anyanyelv mellett beszélt nyelven kívül – a nemzetiségi hovatartozást is. A négy nemzetiségi csoport (szlovák, német, román, délszláv) ekkor kapott összevont adatai: nemzetisége 33 000; anyanyelve: 56 000; anyanyelven kívül beszélt nyelve: 313 000. Az eddigi népszámlálások azt tanúsítják, hogy a „nemzetisége" kérdésre mindig lényegesen kevesebben válaszolnak, mint az „anyanyelve" kérdésre. Ezt azzal lehet magyarázni, hogy emögött a nemzetiségi oktatási, hagyományápolási stb. igények és szükségletek húzódnak meg. Az anyanyelven kívül beszélt nyelv nagy száma abban rejlik, hogy sok német, román, szlovák és délszláv állampolgár már a magyart jelöli meg anyanyelvének, de még igényt tart ősei kultúrájának, nyelvének ápolására is. A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1979. április 10-én foglalkozott ezzel a kérdéssel, és többek között leszögezte, hogy „nem vagyunk merevek az adatok kezelésénél, nem sematikusan kezeljük a nemzetiségi viszonyokat, hanem folyamatában, az egyes fejlődési fokok és átmenetek figyelembevételével". Ez a módszer elejét veszi a nemzetiségek számára vonatkozó, évtizedeken át érvényesülő tudománytalan becsléseken alapuló számításoknak, reálisabb talajra helyezi a tervezést és az igények felmérését. Ezért az 1981. évi „népszámlálás során arra kell törekedni, hogy a lakosság nemzetiségi és nyelvi bevallása megfelelően tükrözze a valóságot. El kell érni, hogy a nemzetiségi községekben az összeírást végző számlálóbiztosok a nemzetiségi nyelven is beszéljenek." Az Agitációs és Propaganda Bizottság hangsúlyozta, hogy a népszámlálást megelőző propaganda minden formájában – pártunk és kormányunk marxista–leninista nemzetiségi politikája szellemének megfelelően –, kapjon nagy nyomatékot a nemzetiségi hovatartozás őszinte bevallása.

tek. 1968-ban 320 intézményben 22 332 gyermek, tíz évvel később 478 intézményben 35 175 nemzetiségi származású gyermek tanult. A legnagyobb mértékben a nemzetiségi nyelvi foglalkozásokon részt vevő óvodások száma nőtt: átlagosan négy és félszeres a növekedés, a németeknél kb. tízszeres. Egyharmaddal nőtt azok száma, akik az általános iskolákban tantárgyként tanulják a nemzetiségi nyelvet (ezek az ún. nyelvoktató iskolák). Itt is a németek, illetve a szlovákok érdeklődése nagyobb. Nem emelkedett azoknak a létszáma, akik olyan általános iskolába, illetve gimnáziumba (ezek az ún. nemzetiségi tannyelvű iskolák) járnak, ahol a humán tárgyakat nemzetiségi nyelven, a reál tárgyakat magyarul tanítják. Kevés az ilyen típusú iskola.

Az iskolák tankönyvekkel való ellátása megfelelő, időnként a terjesztésben vannak zavarok. A pedagógusokkal való ellátás általában a magyar iskolákéhoz hasonló színvonalú. Gondot okoz, hogy a nemzetiségi származású nevelők irodalmi nyelvtudása elmarad a követelményektől. Ez különösen a kétnyelvű iskolák munkájának hatékonyságát rontja. A nemzetiségi pedagógusok képzése számszerűen kielégítő. A beiskolázás és az elhelyezés tervszerűségén javítani kell, mindenekelőtt a németeknél.

A nemzetiségi oktatásra objektíve negatívan hat a népességvándorlás, az ún. nyelvoktató iskolákban pedig a csatlakozó órák rendszere. (Vegyes osztályok esetén ugyanis nem tudják a nyelvet a tanrendbe beiktatni, azokat a nemzetiségi származású gyermekeknek órák előtt vagy után tartják meg.) Az iskolakörzetesítés általában javítja a nemzetiségi oktatás feltételeit, de helyenként előfordul, hogy nem gondoskodnak a nemzetiségi oktatás folyamatosságáról.

A nemzetiségi nyelveket tanító általános iskolák zömének állapota, felszereltsége a magyarokéval azonos. Rosszak az oktató-nevelő munka tárgyi feltételei a regionális és országos hatáskörű általános és középiskolákban, illetve a hozzájuk csatlakozó diákotthonokban (kivételek a pécsi és a békéscsabai otthonok). Az igényekhez képest kevés a kollégiumi férőhely. Nincs német középiskolás kollégium. A budapesti délszláv és szlovák kollégium is mostoha körülmények között működik. Az utóbbiak megváltoztatására intézkedés történt: a jelenlegi ötéves tervben megkezdődik az új iskola építése, a régiben diákotthont rendeznek be.

Az elmúlt időszakban nagy számban helyeztek el nemzetiségi településen két vagy több nyelvű feliratokat az iskolákon, a kulturális és más közintézményeken. Több helyen állítottak szobrot, emléktáblát, neveztek el utcát, közintézményt neves nemzetiségi személyiségek tiszteletére. A nemzetiségi, illetve vegyes lakosságú községek neve a közúti helységnévtáblákon csupán magyarul van feltüntetve. A helységnevek használata a nemzetiségi sajtóban sem egységes.

A nemzetiségi feliratok, helységnevek alkalmazásában helyenként tartózkodás, bizonytalanság tapasztalható. Egyes vegyes lakosságú községekben a magyar anyanyelvűek indokolatlannak tartják a nemzetiségi jogegyenlőség ily módon

való kifejezését. De maguk a nemzetiségek sem szorgalmazzák ezt, hogy elkerüljék a magyar anyanyelvűekkel való esetleges vitás helyzetek kialakulását.

Állami és társadalmi szerveink nagy gonddal segítik a nemzetiségi hagyományápolást, a népművészet értékeinek megőrzését, a szocialista nemzetiségi kultúra fejlesztését. Jelenleg 504 nemzetiségi kulturális csoport – szakkör, tánckar, zenekar, kórus, irodalmi színpad, színjátszó és bábcsoport stb. – működik az országban. Fellendült a nyelvművelő klubmozgalom. Nőtt az anyanyelven tartott ismeretterjesztő előadások száma. Tervszerűbbé vált a nemzetiségi nyelvű könyvkiadás, emelkedett a kiadott könyvek száma és példányszáma.

A tömegtájékoztatási hálózat és a sajtó néhány év óta rendszeresen és általában színvonalasan foglalkozik a nemzetiségek életével. Segíti a nemzetiségi lakosság körében érvényesülő kedvező politikai légkör megőrzését, a szélesebb közvélemény orientálását a nemzetiségi kérdésben. A nemzetiségi szövetségek újságjai anyanyelven közvetítik pártunk politikáját, fórumot adnak a nemzetiségi élet eseményeinek. A német, a szlovák, a délszláv lap hetente, a román nyelvű lap csak kéthetenként jelenik meg. A Szolnokon 1974-ben létrehozott szlovák nemzetiségi rádióadás műszaki okokból nem tud eleget tenni feladatának. A nemzetiségi szövetségek hiányolják a román nyelvű körzeti rádióadást, az országos hatósugarú német, szlovák és délszláv adást. Szeretnék, ha a tv rendszeresen sugározna nemzetiségi műsort. Sérelmezik, hogy a közelmúltban megszűnt a rádió német nyelvű szívküldi és üzenetközvetítő középhullámú adása.

3. Nemzetközi kapcsolatainkban megnőtt a nemzetiségek anyanyelvi kulturális ellátásban való államközi együttműködés jelentősége. A Német Demokratikus Köztársasággal, Csehszlovákiával, Romániával és Jugoszláviával egyezmények alapján működünk együtt ezen a téren.

4. A nemzetiségi szövetségek felelősségérzettel képviselik a nemzetiségek sajátos érdekeit, mozgósítják a nemzetiségi dolgozókat a szocialista építőmunkában való részvételre. Szakmailag és módszertanilag is nagy segítséget nyújtanak az állami és társadalmi szerveknek nemzetiségpolitikai, oktatási, közművelődési és a hagyományápolási feladataik megvalósításában.

A délszláv, szlovák és német nemzetiségi szövetség székhelye Budapesten van. Kezdetben az anyagi fedezet hiánya, később az irodaépítések korlátozása miatt a szövetségek megfelelő elhelyezésére vonatkozó 1958. évi és 1968-ban megerősített Politikai Bizottsági határozatot[3] nem tudtuk végrehajtani.[4]

[3] A Politikai Bizottság 1958. október 7-i, a nemzetiségek között végzendő politikai, oktatási és kulturális munkáról szóló határozatának kiemelkedő politikai jelentőségét a történelmi körülmények nagyban növelték. A marxista–leninista alapelvek alkalmazását az ellenforradalom után többkörülmény is akadályozta: 1. Az ellenséges propaganda felerősödött a nemzetiségek körében; 2. a magyar telepesek és elsősorban a német anyanyelvű lakosság között sok helyen gazdasági és tulajdonjogi viták éltek; 3. az annak idején a Jugoszláv Kommunisták Szövetségével folytatott ideológiai vita aggodalmat keltett a délszláv dolgozók körében; 4. esetenként magyar és nem

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy az MSZMP nemzetiségi politikája megfelelően érvényesül.

Nemzetiségi politikánkat továbbra is következetesen alkotmányunk, valamint a vonatkozó párthatározatok szellemében, a megnövekedett hazai és nemzetközi követelményeknek megfelelően kell fejleszteni.

Ennek érdekében a következő intézkedéseket kell megvalósítani:

1. A területi párt-, állami és társadalmi szervek a jövőben is rendszeresen kísérjék figyelemmel a nemzetiségi lakosság helyzetét, a nemzetiségi jogok érvényesülésének feltételeit. Az érintett megyei tanácsok végrehajtó bizottságai, illetve a Hazafias Népfrontbizottságok a nemzetiségi szövetségek ez év végén tartandó kongresszusai előtt tárgyalják meg a nemzetiségi politika alakulását a megyében. Ahol még nem működnek, a tanácsok, illetve a népfrontbizottságok mellett hozzanak létre nemzetiségi bizottságokat.

2. Az Oktatási Minisztérium gondoskodjon róla, hogy a nemzetiségi oktatás személyi és tárgyi feltételei gyorsabb ütemben fejlődjenek. Bővíteni kell a nemzetiségi tannyelvű iskolák körét és tanulóik számát. Biztosítani kell, hogy a körzetesítés sehol se vezessen a nemzetiségi oktatás visszaszorulására. Meg kell oldani az országos és regionális beiskolázású intézmények megfelelő épületekben

magyar nacionalista jelenségek, ellentétek szítása, a nemzetiségiek lebecsülése is tapasztalható volt; 5. sok vitára és súrlódásra adott okot a helyi funkciók betöltése; 6. az egyház és a papság befolyása a nemzetiségiek körében erősödött, és a papság egy része nacionalista és ellenséges propagandát folytatott. Ezek a tényezők szükségessé tették, hogy ezen a területen is érvényre jusson az MSZMP marxista–leninista politikája. A Politikai Bizottság határozata megállapítja: „az ellenforradalom idején a nemzetiségi dolgozók túlnyomó többsége a népi hatalom oldalán állt és az ellenforradalom leverése után a magyar dolgozókkal együtt kivették részüket a politikai és gazdasági konszolidációért folyó munkából". A párt elvi álláspontjának megfelelően hangsúlyozza: „Ugyanúgy, mint az ország bármely lakosának, a nemzetiségi dolgozók megítélésének is egyetlen kritériuma: hogyan teljesítik az ország szocialista építéséből rájuk háruló feladatokat, hogyan tesznek eleget állampolgári kötelességüknek", és következetes harcot kell folytatni bármely oldalról megnyilvánuló nacionalista jelenségek ellen. A Politikai Bizottság 1968. szeptember 17-i határozata megállapította, hogy az 1958. október 7-i határozatban lefektetett elvek és gyakorlati intézkedések továbbra is érvényesek. A nemzetiségi kérdés jelentőségére, valamint az állandó változó társadalmi, gazdasági, politikai tényezőkre való tekintettel szükséges, hogy a párt- és állami szervek fokozott figyelemmel gondoskodjanak nemzetiségi politikánk alapelveinek folyamatos megvalósításáról, a még fellelhető hibák megszüntetéséről és a régebben megoldásra váró feladatok megoldásáról. A határozat leszögezte: „elméleti folyóirataink, lapjaink, a rádió és a televízió – és más propagandaszervek – foglalkozzanak többet és rendszeresebben nemzetiségi politikánk alapelveivel és gyakorlatával, a nemzetiségek problémáival. Szálljanak vitába a helytelen nézetekkel, a külföldről vagy belföldről jelentkező nacionalizmussal", ismertessék nemzetiségi politikánk eredményeit. Szól a határozat a napirenden levő legfontosabb feladatok megoldásáról, azok szervezeti és tárgyi feltételei biztosításának szükségességéről.

[4] A dokumentum I/5. pontjának további részében a korábban jelentkező nem kívánatos nézetekről, szervezeti törekvésekről, tendenciákról van szó.

való elhelyezését. Növelni kell a nemzetiségi diákotthoni férőhelyek számát, javítani a diákotthonok lakóinak életkörülményeit és tanulási feltételeit. Emelni kell a nemzetiségi iskolákban tanító pedagógusok irodalmi nyelvtudásának, pedagógiai-módszertani felkészültségének színvonalát. A nemzetiségi pedagógusképzés tervszerűségének fokozása érdekében, a megfelelő nyelvszakokra történő beiskolázásnál fokozottabban kell figyelembe venni a nemzetiségi származást és növelni kell az ilyen származású hallgatók arányát. A tanácsok hirdessék meg a nemzetiségi iskolák megüresedő tanári állásait. Mindezek végrehajtására a tudományos, közoktatási és kulturális osztály az Oktatási Minisztérium bevonásával készítsen feladattervet.

3. A Kulturális Minisztérium és a nemzetiségi szövetségek szélesítsék a nemzetiségi témájú és nyelvű közművelődés hatókörét, gondoskodjanak eszmei és művészi színvonalának emeléséről.

4. A Közlekedési és Postaügyi Minisztérium és a helyi tanácsok gondoskodjanak arról, hogy minden településen, ahol a lakosság legalább egyharmada nemzetiségi állampolgárból áll, nemzetiségi nyelvű feliratokat is használjanak a közintézményeken, illetve a helységnévtáblákon.

5. A nemzetiségi sajtóban a helységneveket egységesen az adott nemzetiség által használt elnevezéssel kell jelölni. Ilyen elnevezésnél vitás esetekben a Magyar Tudományos Akadémia segítségét kell kérni.

6. A magyar sajtó folytassa tovább nemzetiségi politikánk színvonalas propagandáját. A rádió továbbfejlesztési koncepciója keretében az Agitációs és Propaganda Bizottság 1978 első felében vizsgálja meg, hogyan lehetne bővíteni a nemzetiségi nyelvű adásokat. A román nyelvű újságot hetilappá kell alakítani. A tv műsorpolitikája kialakításánál az eddigieknél jobban vegyék figyelembe a nemzetiségi politika törekvéseit.[5]

7. A nemzetiségi oktatási-közművelődési igények és szükségletek reális felmérése érdekében az 1980-as népszámlálást fel kell használni arra, hogy pontosabb és egyértelműbb adatokkal rendelkezzünk a nemzetiségek létszámáról.

8. Meg kell oldani a Budapesten működő három nemzetiségi szövetség megfelelő elhelyezését.

9. Nemzetiségeink oktatási és kulturális szükségleteinek teljesebb kielégítéséhez továbbra is igénybe kell venni a szocialista országok segítségét. Törekedni kell a kölcsönösségre, és az igényeket államközi együttműködési tervekben kell rögzíteni.

[5] A magyar rádió 3. műsora 1978. július 1-től hetente 30 perces szlovák, német, délszláv, 1980. július 1-től román összefoglaló műsort sugároz. A győri helyi adón 1979 júliusa óta van szlovén nyelvű adás. A televízió 2. műsora 1977 augusztusától kéthetente német és szerb-horvát nyelvű műsort közvetít. Előkészítés alatt áll a román nyelvű tv-műsor indítása, és terveznek szlovák nyelvű adást is. A román nyelvű újság 1978 júliusa óta hetente jelenik meg.

10. A Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy a nemzetiségi szövetségek 1978 őszén tartsák meg esedékes kongresszusaikat.[6] Előkészítésükre és lebonyolításukra nagy gondot kell fordítani, hogy méltóan juttassák kifejezésre pártunk és kormányunk nemzetiségi politikáját.

A kongresszusokon fejeződjön ki

– a hazánkban élő nemzetiségi dolgozók alkotó részvétele a szocializmus építésében;

– a nemzetiségi származású állampolgárok egyenjogúsága;

– a párt és a kormány segítsége anyanyelvük és kultúrájuk ápolásához;

– a nemzetiségek összekötő szerepe a népek közötti barátság és kapcsolatok fejlesztésében.

A kongresszusok járuljanak hozzá a nemzetiségi és a magyar lakosság testvéri együttélésének és együttműködésének erősítéséhez, a nemzetiségek iránti bizalom fokozódásához, a szocialista nemzeti egység további megszilárdulásához.

A nemzetiségi szövetségek kongresszusain magas szintű párt- és állami képviseletet kell biztosítani.[7]

81

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ EGYETEMI, FŐISKOLAI PÁRT- ÉS KISZ-VEZETŐK, VALAMINT A MARXIZMUS—LENINIZMUST OKTATÓK TÁJÉKOZTATÁSÁNAK MEGJAVÍTÁSÁRA[1]

(1978. MÁRCIUS 14.)

A központi párt-, KISZ-, valamint az állami szervek, a budapesti és az érdekelt megyei pártbizottságok az utóbbi években fokozott gondot fordítottak az egyetemi, főiskolai politikai élet irányítóinak, köztük a marxizmust oktatók tájékoz-

[6] Lásd az 1. sz. jegyzetet.

[7] A témáról szóló irodalomból lásd: Nemzetiségi kérdés – nemzetiségi politika. 2. kiad. (Szerk.: Csatári Dániel.) Kossuth Könyvkiadó 1968.; *Herczeg Ferenc:* Az MSZMP nemzetiségi politikája. Kossuth Könyvkiadó 1976.; *Kővágó László:* Nemzetiségek a mai Magyarországon. Kossuth Könyvkiadó 1981.

[1] Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztálya, a KB agitációs és propaganda osztálya, továbbá a KISZ Központi Bizottsága előterjesztése alapján tárgyalta meg és fogadta el a dokumentumot.

tatásának javítására. Gyakrabban informálták őket az időszerű ideológiai, politikai kérdésekről. Az eddigi tapasztalatok alapján azonban szükséges rendszeressé és általánossá tenni a tájékoztatás bevált formáit, módszereit s a kapott információk jobb hasznosítását a hallgatók körében. A tapasztalatok alapján nem teljes sem a szóbeli, sem az írásos információ a felsőoktatási intézmények párt- és KISZ-bizottságain, marxizmus–leninizmus tanszékein, néhány esetben pedig további új formák, lehetőségek biztosítása látszik indokoltnak. Mindezzel elsősorban a tájékoztatás minőségét kell javítani, gondoskodva arról, hogy az információ minél kevesebb áttételen jusson el az ideológiai-politikai munkát végzőkhöz.

Az egyetemi, főiskolai párt- és KISZ-vezetők marxizmus–leninizmust oktatók tájékoztatásának fejlesztése, tehát az egyetemi, főiskolai ifjúság körében végzendő ideológiai-politikai tájékoztatási tevékenység feltételeinek és hatékonyságának megjavítása érdekében a fontosabb feladatok a következők:

1. A felsőoktatási intézmények pártszervezeteinek titkárait továbbra is az illetékes területi irányító pártszervek informálják rendszeresen. Ezen túlmenően a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztálya által évente egy-két alkalommal megtartott országos felsőoktatási párttitkári értekezleten, illetve az Oktatási Minisztériummal közösen szervezett rektori (főigazgatói), párt- és KISZ-titkári értekezleteken kell az időszerű oktatás- és tudománypolitikai, valamint ifjúságpolitikai kérdések mellett szükség szerint a párt általános politikájának egyéb kérdéseiről is magas színvonalú tájékoztatást adni.

2. A marxizmus–leninizmust oktatók időszerű ideológiai-politikai kérdésekben való eligazodását jól szolgálják, orientálásukat elősegítik a szóbeli tájékoztatók. Ezeket több-kevesebb rendszerességgel részben már eddig is megtartották. A lehetőségeket azonban bővíteni szükséges, hogy minden marxizmus–leninizmust oktató közvetlenül kapjon színvonalas tájékoztatást. Ennek érdekében:

a) Az Oktatási Minisztérium a jövőben is rendszeresen, minden ősszel tartsa meg azokat a hagyományossá vált tanszékvezetői értekezleteket, amelyeken – az oktatással kapcsolatos soron levő szakmai tennivalók megbeszélésén túl – a Politikai Bizottság tagjai, KB-titkárok és osztályvezetők is tartanak 2–3 konzultációs előadást a külpolitika, a nemzetközi munkásmozgalom, az ideológiai élet, a gazdaság, a kulturális politika stb. időszerű kérdéseiről. Szükség szerint hasonló értekezletet indokolt év közben is megrendezni.

b) A jövőben is lehetővé kell tenni, hogy – a KB agitációs és propaganda osztálya szervezésében, a pártpropagandisták számára rendezett országos tanácskozásokon – a témáktól függően – az állami felsőoktatási intézmények marxizmus–leninizmus tanszékvezetői vagy az adott kérdéssel foglalkozó vezető oktatói részt vegyenek. Ezekre a nagyobb felsőoktatási intézmények pártbizottságainak titkárait, függetlenített KISZ-titkárait is hívják meg.

c) A felsőbb pártszervek határozatairól, a pártélet kérdéseiről, társadalmi éle-

tünk kiemelkedően fontos, aktuális problémáiról, a nemzetközi helyzet és a nemzetközi munkásmozgalom kérdéseiről, valamint a felsőoktatási intézmények közvéleményét érdeklő egyéb kérdésekről szükség szerint, de évente egy-két alkalommal mindenképpen tájékoztassák valamennyi marxizmus–leninizmust oktatót és a KISZ-bizottságok titkárait. A tájékoztatást a fővárosban a budapesti pártbizottság a négy nagy egyetem pártbizottságát (Budapesti Műszaki Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Semmelweis Orvostudományi Egyetem, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem) bevonva szervezze meg. Szegeden, Debrecenben, Pécsett a megyei pártbizottságok biztosítsák a marxizmust oktatók közös tájékoztatását. Más megyékben – a kisebb létszám miatt – a párt oktatási igazgatóságaival közösen szervezzék az ilyen jellegű tájékoztatást.

d) A rendező területi pártszerv gondoskodjék arról, hogy a politikai bizottsági tagok látogatásai alkalmával tartott megyei, városi, kerületi stb. aktívákon a helyi felsőoktatási intézmények párttitkárai, KISZ-titkárai, marxizmus–leninizmus tanszékeinek vezetői – esetenként e tanszékek valamennyi oktatója – részt vegyenek.

e) A megyei, fővárosi pártbizottságok első titkárai, titkárai és osztályvezetői, valamint kerületi titkárai maguk is közvetlenebb kapcsolatot építsenek ki a területükön működő felsőoktatási intézmények párt- és KISZ-szervezeteivel, marxizmus–leninizmus tanszékeivel.

f) A központi és a megyei politikai akadémiák előadásaira, valamint a testvérpártok hazánkban tartózkodó vezetői által alkalmanként tartott előadásokra rendszeresen hívják meg a marxizmust oktatókat és a KISZ-vezetőket.

g) A hallgatók színvonalasabb szakmai-politikai nevelése szempontjából szükséges, hogy a miniszterek, főhatóságok vezetői időnként tájékoztassák az oktatókat, a társadalmi szervek vezetőit ágazatuk, területük fejlesztési koncepciójáról, valamint azokról a gondokról, amelyeknek megoldásában a felsőfokú végzettségű szakembereknek fontos szerepet szánnak.

3. A fentieken túlmenően a KISZ tevékenységében még a következőket kell megoldani:

a) A KISZ-tagok tömeges tájékoztatására, felkészítésére a KISZ politikai képzési rendszere alkalmas és megfelelően kiépített forma. A fő feladat itt is a tartalmi színvonal emelése, az információtartalom növelése, a gyors reagálás feltételeinek biztosítása. A segédanyagok fejlesztése mellett ennek legfőbb bázisa a szóbeli felkészítés, a vezetők tájékozottsága, a marxizmus–leninizmust oktatók hatékonyabb közreműködése. Ugyanakkor szükséges a KISZ-szervezetek és -vezetők tevékenységének egészén belül az ideológiai-politikai kérdésekkel való foglalkozás arányának növelése. Ennek érdekében minden szinten szorosabbá kell tenni az illetékes párt- és KISZ-vezetők, -testületek és -apparátusok munkakapcsolatát.

b) A tájékoztatás javításával összefüggésben is szükséges az egyetemi és főiskolai KISZ-szervezetek irányításának fejlesztése. A politikai, ideológiai információ iránti igény és így a teendők jelentős része is fokozottabban a nagy egyetemek körében jelentkezik, ezért ezeket az intézményeket a felsőoktatáson belül is kiemelten kell kezelni (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, a szegedi József Attila Tudományegyetem, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem stb.). Számukra meg kell szervezni egy olyan tájékoztatási rendszert, amelynek keretében – félévente 1–2 alkalommal – a következő időszak agitációs és propagandamunkájának fő irányairól, az elmúlt időszak eseményeiről kapnak a résztvevők tájékoztatást és értékelést, illetve konzultációs lehetőséget. A tájékoztatók résztvevői testületi üléseken, reszort- és aktívaértekezleteken továbbítsák a hallottak alapján meghatározott teenni- és tudnivalókat.

c) Nagy jelentőségű párt-, állami, illetve KISZ-határozatokról, rendkívüli eseményekről széles körű nagyaktíván kell közvetlen tájékoztatást nyújtani:

– központilag egy alkalommal a titkároknak, vagy

– decentralizáltan, az egyetemi városokban, szélesebb kör számára, központi előadóval.

d) Az egyetemi, főiskolai párt- és KISZ-szervezetek vezetői, valamint marxizmus oktatói informálásának hatékonyabbá tételén kívül az irányító területi pártszerveknek és a felsőoktatási intézmények pártszervezeteinek, állami vezetőinek fokozottabban kell törekedniük arra, hogy az egyetemi, főiskolai ifjúság tömegei is gyakrabban találkozzanak közvetlenül az állami, a politikai, a társadalmi, a gazdasági, az ideológiai, a tudományos és a kulturális élet alkotó és vezető személyiségeivel.

A vezető testületek tagjai és a KB apparátusa tekintsék kiemelt feladatuknak az ezzel kapcsolatos igények kielégítését. Az MSZMP Központi Bizottsága agitációs és propaganda osztálya és tudományos, közoktatási és kulturális osztálya nyújtson segítséget a KISZ-nek az előadók biztosításában.

4. Az írásos információ teljessé tétele érdekében a KB agitációs és propaganda osztálya biztosítsa, hogy:

a) a *Propagandista* c. folyóiratot a marxizmus tanszékeken kívül az egyetemi-főiskolai párt- és KISZ-bizottságok is kapják meg;

b) a pártszervezeteken keresztül a marxizmus–leninizmus tanszékek és a KISZ-bizottságok is hozzájussanak az alapszervezeti Titkári Tájékoztatóhoz, és kapják meg a Politikai Vitakör anyagát is.

5. A megyei és a budapesti pártbizottságok gondoskodjanak arról, hogy azok a rendszeresen megjelenő helyi információs kiadványok, amelyek a fontosabb határozatokat is közlik, rendszeresen eljussanak a megyékben, illetve Budapes-

ten működő valamennyi felsőoktatási intézmény marxizmus–leninizmus tanszékére.

6. Az intézményeket felügyelő minisztériumok gondoskodjanak arról, hogy az egyetemekre, főiskolákra a legcélszerűbb megoldással, az igényeknek megfelelően minden intézménybe eljussanak az MTI belső használatra szánt bizalmas kiadványai (Cikkek a szocialista sajtóból, Elméleti cikkek, Ifjúsági cikkek a nemzetközi sajtóból, valamint a Cikkek a nemzetközi sajtóból című cikkgyűjtemények). Lehetővé kell tenni, hogy ezeket a KISZ-bizottságok titkárai is megrendelhessék.

82

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA PÁRTÉPÍTÉSI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A PÁRT MUNKASTÍLUSÁNAK, MUNKAMÓDSZERÉNEK NÉHÁNY IDŐSZERŰ KÉRDÉSÉRŐL[1]

(1978. MÁRCIUS)

A szocialista társadalom sikeres építésének alapvető feltétele pártunk vezető szerepének érvényesülése. Társadalmunk fejlődésében továbbra is döntő jelentőségű a marxizmus–leninizmus elveire épülő politika. A politika dialektikus kapcsolatban van a munkastílussal. Az elsődleges, a meghatározó szerepet a politika tölti be, a munkastílus abból következik s azt szolgálja. Csak a munkásosztály és a társadalom széles rétegeinek érdekeit kifejező politika alapján alakulhat ki a lenini munkastílus.

A jó politika azonban csak a lehetőségét teremti meg a helyes munkamódszernek, megvalósításához céltudatos munka szükséges. Annál is inkább, mert a munkastílus visszahat a politikára. A helytelen módszerek eltorzíthatják a párt helyes politikai vonalát, akadályozhatják hatékony érvényesülését.

A pártmunkában nincsenek minden körülmények között alkalmazható módszerek és munkaformák. Lenin a bolsevik párt X. kongresszusán ezt így fogalmazta meg: „A forradalmi marxizmus pártja merőben helytelennek tartja egy abszolút helyes, a forradalmi folyamat minden szakaszának megfelelő pártszer-

[1] A dokumentum a párt munkastílusának, munkamódszerének néhány alapvető vonását tárgyalja abból a célból, hogy segítséget adjon a pártszerveknek és pártszervezeteknek a XI. kongresszus határozatainak végrehajtásához.

vezeti forma, úgyszintén ilyen munkamódszerek keresését. Ellenkezőleg, a szervezeti formát és a munkamódszereket teljes mértékben az adott konkrét történelmi helyzet sajátosságai és az ebből közvetlenül adódó feladatok határozzák meg... bármilyen szervezeti forma és az annak megfelelő munkamódszerek a forradalmi fejlődés objektív feltételeinek megváltozásával a pártszervezet fejlődési formáiból e fejlődés béklyóivá válhatnak."[2] Ez a megállapítás ma is időszerű.

Az MSZMP Programnyilatkozatában megfogalmazott – a pártra háruló – feladatok, valamint a XI. kongresszus határozatai olyan követelményeket állítanak a pártmunka, a munkastílus fejlesztése elé, amelyek nemcsak a párt belső életére, hanem a szervezeti kereteken túlra is kisugároznak.

Gazdasági életünk gondjainak sikeres megoldása azon is múlik, hogy növekedjen a kommunisták felelőssége az adott gazdasági feladatok fegyelmezett végrehajtásáért, működjenek közre a feltételek megteremtésében, a dolgozók cselekvő részvételét növelő nyílt, őszinte légkör, a bizalom erősítésében.

A szocialista demokrácia fejlesztése – amelynek alapkérdése, hogy miként érvényesül a pártdemokrácia – ugyancsak indokolttá teszi a párt munkastílusának megvizsgálását. A munkastílus módosítását igénylik a párt- és a társadalmi szervek szervezeti struktúrájában bekövetkezett változások is. (Pl.: az üzemi, községi pártbizottságok számának jelentős növekedése, az alapszervezetek döntő többségének a járási, városi pártbizottságok által közvetett úton történő irányítása, a KISZ, a HNF szervezeti felépítésének s a szakszervezeti jogoknak a módosulásai.)

A pártrendezvények többségének munkaidőn túli lebonyolítása[3] is hat a munkastílusra. Párttagságunk a tagsági könyvek cseréje során[4] számos észrevételt és javaslatot tett a pártirányítás, a pártellenőrzés hatékonyságát növelő munkastílus, munkamódszer kialakítására vagy változtatására. Ezt az igényt, annak indokoltságát a vezető szervek is megerősítették.

I
A PÁRT MUNKASTÍLUSÁNAK FŐ VONÁSAI

1. A MARXIZMUS-LENINIZMUS TANÍTÁSAIRA ÉPÜLŐ TUDOMÁNYOSSÁG

A párt minden gyakorlati problémát a marxizmus–leninizmus elvei, osztályszempontok alapján közelít meg. A tudományosság megköveteli a társadalom fejlődéstörvényeinek ismeretét, a valóság sokoldalú elemzését, az összefüggések, az

[2] Az SZKP határozatai I. Szikra Könyvkiadó 1954. 601. old.

[3] A pártrendezvények munkaidőn kívül való lebonyolításáról intézkedett a Politikai Bizottság 1976. augusztus 10-i határozata.

[4] A párttagsági könyvek cseréjéről lásd a 12. és 65. sz. dokumentumokat.

okok feltárását, a körülmények konkrét vizsgálatát, ugyanakkor a politikai gyakorlat tapasztalatainak figyelembevételét, elemzését, elméleti általánosítását. A párt felhasználja más tudományágak eredményeit, tapasztalatait is.

2. AZ ELMÉLET ÉS A GYAKORLAT EGYSÉGE

A gyakorlat az elmélet kiindulópontja, egyben próbaköve is. A kommunista munkastílussal éppúgy összeegyeztethetetlen az öncélú, elvont elméletieskedés, mint a prakticizmus. Az elmélet és a gyakorlat egysége csak akkor valósulhat meg, ha egyfelől az elmélet a gyakorlatból indul ki és a gyakorlatot szolgálja, másfelől a gyakorlat az elméletre támaszkodik, tudatában van az elmélet nélkülözhetetlen voltának, hozzá fordul segítségért. Pártunk fellép az elmélet és a gyakorlat között szakadékot teremtő, a társadalmi valóságtól és a szükségletektől elszakadó dogmatizmus és revizionizmus ellen.

Rendszeresen vizsgálnunk és a gyakorlat tapasztalatain keresztül ellenőriznünk kell tevékenységünket. Ez szükségessé teszi a valóság elfogulatlan, tárgyilagos elemzését, azt, hogy tiszteljük a tényeket, s nézzünk szembe velük akkor is, ha valamely konkrét esetben számunkra nem kedvezőek. Az elmélet és a gyakorlat egységének kifejezésre kell jutnia a szó és a tett egységében, a kommunisták példamutatásában.

Az elmélet fejlesztése és az annak tisztaságáért folytatott harc, a gyakorlatban már elavult módszerek felváltása és a bevált alapelvek megőrzése állandó folyamat.

3. A PÁRT TÖMEGKAPCSOLATAINAK ÁLLANDÓ ERŐSÍTÉSE

Pártunk vezető szerepét – mint kormányzó párt – nem uralkodásként, hanem a dolgozó nép szolgálataként fogja fel. Kifejezésre jut ez a politika fő vonalában és olyan fontos elemeiben is, mint a szövetségi politika, a szocialista demokrácia fejlesztése. A párt és a nép kapcsolata azonban nemcsak a politikától, hanem a munkastílustól is függ. Ugyanis pártunk nem alkalmazhatja a polgári pártok gyakorlatában olyan gyakran érvényesülő „a cél szentesíti az eszközt" elvét. Történelmi tapasztalataink is igazolják, hogy a helyes célokért sem szabad elveinktől idegen eszközökkel harcolni, politikánkkal ellentétes módszereket alkalmazni.

4. A PÁRTMUNKA POLITIKAI-MOZGALMI JELLEG

A párt politikai szervezet, céljait elsősorban politikai-mozgalmi eszközökkel éri el, a párttagság aktív részvételével, a tömegek között végzett meggyőző, nevelőszervező munkája révén. A közvetlen emberi kapcsolatoknak, az élőszónak, az érveknek szán elsődleges szerepet, és szemben áll a meggyőző munkát helyettesítő utasításokkal, a felesleges szabályozottsággal, a hivatalnoki szellemmel, a bürokratizmussal, a sematizmussal. Ugyanakkor a mozgalmi módszerek alkalma-

zása a pártmunkában törvényszerűen igényli a tervszerűséget, a politikát megtestesítő és az egységes cselekvést biztosító határozatokat. Vagyis feltételezi, hogy érvényesül a kollektív vezetés a választott testületek által, a végrehajtásban pedig a személyes felelősség.

5. AZ OPERATIVITÁS ÉS A GYAKORLATIASSÁG

Nem téveszthető össze a rossz értelemben felfogott, szükségtelen beavatkozással. A gyakorlatiasság a marxista–leninista elmélet, a tapasztalatok, a hozzáértés, valamint a munkában megnyilvánuló magas fokú önállóság ötvöződése: készség a megérett problémák felismerésére és eredményes megoldására. A pártnak szakszerűen kell az egyes társadalmi-gazdasági kérdésekkel foglalkozni, de a politika szintjén. Ez önmagában is igényli az elméleti ismereteket és a gyakorlati tapasztalatok összevetését, tanulságaik alkalmazását. Feltételezi a felelősségvállalást, a hozzáértés növelését.

6. A DÖNTŐ FELADATOK FELISMERÉSE ÉS MEGOLDÁSA

Társadalmi-politikai-gazdasági életünk sokrétűségéből, összetettségéből eredően a politikai munkában is összetett és bonyolult folyamatoknak vagyunk részesei. Ezek a folyamatok helyüket, szerepüket, hatásukat tekintve nem egyforma jelentőségűek. Hiba lenne, ha a pártmunkában ezt nem vennénk figyelembe, és minden feladattal egyszerre, azonos intenzitással foglalkoznánk. Ezen a felismerésen alapszik a „döntő láncszemről" szóló lenini tanítás, melynek lényege, hogy rangsoroljunk a feladatok súlyában, sorrendiségében, figyelembe véve a rendelkezésünkre álló eszközöket is. Csak így vagyunk képesek kiválasztani a folyamatok láncolatából azt vagy azokat a leglényegesebbeket, melyek sikeres megoldásán az összes többi megvalósítása is múlik.

II
AZ MSZMP MUNKASTÍLUSA, FEJLŐDÉSÉNEK FŐBB TAPASZTALATAI 1956-TÓL NAPJAINKIG

1956 után a párt kétfrontos harcban dolgozta ki marxista–leninista alapokon nyugvó politikáját, ennek részeként helyreállította a lenini normákat és a helyes munkastílust, amely nemcsak lehetséges, hanem szükségszerű is volt.

Az MSZMP munkastílusának sarkalatos pontja, hogy a valóságos viszonyokból induljunk ki, vegyük számba a realitást a politikai döntéseknél és küszöböljük ki a szubjektivizmust. A párt a társadalmi valóság vizsgálatának sajátos módszerét alakította ki. Ennek főbb elemei a következők:

1. A tömegek, az érintett társadalmi rétegek tapasztalatainak, véleményének széles körű feltárása, összegyűjtése, figyelembevétele.

2. A különböző állami, társadalmi szervek, tömegszervezetek és -mozgalmak jelző szerepének igénybevétele, amelyek szélesebb társadalmi rétegek sajátos érdekeit közvetítik.

3. A rendelkezésre álló tudományos apparátus szakértelmének felhasználása és bevonásuk a társadalmi-politikai folyamatok elemzésébe, vizsgálatába, a döntési alternatívák kidolgozásába.

Miközben a politikai vezetés erőteljesen támaszkodott e forrásokra, nemcsak a reálisabb döntéseket alapozta meg, hanem a tömegkapcsolatot, a társadalom számottevő, tevékenyebb, a politikai közvélemény szempontjából mértékadó elemeivel való viszonyt is erősítette.

A pártvezetés alapvető módszerévé a politikai vezetés és a nevelés vált. Ez mindenekelőtt azt jelentette, hogy a megoldásra érett társadalmi problémákban, kapcsolatokban az alapvető osztályok és a főbb rétegek kölcsönös viszonyából indult ki, s a társadalmi haladás, az osztályharc általánosabb és konkrétabb összefüggéseit szem előtt tartva dolgozta ki irányvonalát. Továbbá azt jelentette, hogy politikai álláspontjának elfogadtatását, cselekvési programként való érvényesítését a meggyőzésre alapozta. Ennek a munkastílussal kapcsolatos főbb elemei:

1. A párton belüli, elvi alapokon nyugvó – és nem formális – egység, amely magában foglalja a különvélemény fenntartásának jogát.

2. A kommunisták tömegek közötti politikai és szervező munkájának fokozása.

3. Az állami szervek, a társadalmi és tömegszervezetek önállóságának tiszteletben tartása, ugyanakkor politikai felelősségük növelése, pártirányításuk, pártellenőrzésük fejlesztése.

A szocializmus politikai mechanizmusának ilyen értelmű alakítása alapvető jelentőségű volt a párt és a tömegek kapcsolatának erősítésében, fejlesztésében. Az MSZMP abból indult ki, hogy a tömegekhez való viszonyának mindenkor meghatározó politikai jelentősége van, és ez csak elvi alapokon lehet tartós és szilárd. A párt e területen is kétfrontos harcot folytatott. Elvetette a szektásságot, a dogmatizmust, amely figyelmen kívül hagyja a tömegek politikai érettségét. Egyidejűleg harcolt az opportunista, revizionista uszálypolitika ellen is, amely hajlamos az elvtelen engedményekre, s a politikát az elmaradottabb tömegek politikai szintjéhez kívánja igazítani. A tömegek megnyerését nem kizárólag a politikai agitációtól remélte, hanem azzal együtt és azzal párhuzamosan olyan gyakorlati politika érvényesítésére törekedett, amely számol a dolgozók mindennapos, reális szükségleteivel. A politika nyíltságával, az őszinte és rendszeres tájékoztatással fokozta a tömegekhez fűződő kölcsönös bizalmat.

Az MSZMP munkastílusa nemcsak a politikai vezetés területén jelentett visz-

szatérést a lenini módszerekhez, hanem a párton belüli viszonyokban is. Ennek fontosabb jegyei:

1. A központi irányítás és a helyi önállóság s kezdeményezés egységének erősítése, a demokratikus centralizmus mindkét oldalának maradéktalan érvényesülése alapján.

2. A testületi vezetés és az apparátus helyes viszonyának kidolgozása. A párt felszámolta a személyi kultusz káros vezetési módszerét, megerősítette a kollektív vezetés elvét. Ugyanakkor hangsúlyozta a személyes felelősséget.

3. Az MSZMP helyreállította a párt munkastílusának azt a fontos követelményét, hogy a határozatok kimunkálásában és meghozatalában érvényesüljön a demokratizmus, a szabad vita és véleménynyílvánítás. Fellépett a bírálat elfojtásával szemben, Szervezeti Szabályzatában is rögzítette a bíráló védelmét. A munkastílus jellemző vonása lett a párttagok mind aktívabb bevonása a politikai döntésekbe és azok gyakorlati megvalósításába.

4. Az MSZMP munkastílusa megkövetelte, hogy a párttagok magatartását, személyes életvitelét, a pártonkívüliekhez való viszonyát a szerénység jellemezze. A párttagok és a pártonkívüliek közti különbségek alapvető jellemzőjeként elvetettük a „különlegesség" jegyét és helyette a nagyobb társadalmi felelősséget, a közös ügyért való többletcselekvést, a kommunista példamutatást hangsúlyoztuk. Különösen fontosnak tartottuk a vezetők magatartását, személyes kontaktusukat a dolgozókkal, amely mentes a válaszfalat emelő protokolláris sallangoktól.

A szocialista építés új helyzete a munkastílus sajátos problémáit is felszínre hozta. Az egységes szocialista alapok lerakásával végképp eldőlt a „ki kit győz le", az osztályharc fő területe a gazdasági építőmunka lett. Új módon, politikai követelményként vetődött fel, s megnövekedett a szakszerűség szerepe. 1968 után a gazdasági irányítási rendszer reformja a pártvezetés stílusában is új vonásokat állított előtérbe. Korábban a társadalmi érdekek helyi képviselete – ami a pártszervezetek alapvető politikai feladata –, a tervutasítások végrehajtásában fejeződött ki, s mindenekelőtt azt a munkastílust helyezte előtérbe, amely ezt gondolkodóan végrehajtja. Az új irányítási rendszer, a tervutasítás megszűnése olyan munkastílust követelt a pártszervezetektől, amely a társadalmi érdekekkel összhangban biztosítja a helyi kezdeményezés maximális kibontakoztatását.

Érthető módon az átállás nem volt mentes a konfliktusoktól, a pártszervezetek nem mindenütt tudtak azonnal áthangolódni az újra. Felszínre kerültek olyan tendenciák is, amelyekben a csoport- és a szűkebb érdekek háttérbe szorították az általánosabb érdekeket. E tapasztalatokat is figyelembe véve, a XI. kongresszus a párt vezető szerepének fokozottabb erősítésére irányította a figyelmet.

Az MSZMP munkastílusának jegyei az 1956 után folytatott helyes politikából szükségszerűen következnek, és egyben mindazoknak a pozitív tradícióknak a folytatását is jelentik, amelyek jellemzői voltak a magyar forradalmi munkás-

mozgalomnak. E vonások harcban alakultak ki, és az elmúlt több mint két évtized alatt általános, fő tendenciaként érvényesültek.

III
A PÁRT MUNKASTÍLUSÁNAK ÉRVÉNYESÜLÉSE NAPJAINKBAN S FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

1. A PÁRTEGYSÉG, A DEMOKRATIKUS CENTRALIZMUS ÉS A MUNKASTÍLUS ÖSSZEFÜGGÉSE

Pártunk több évtizedes tapasztalata is igazolta azt a régi lenini igazságot, hogy a párt sikeres tevékenységének döntő feltétele az egység megteremtése és megőrzése. Pártunkat az eltelt négy évben az ideológiai, politikai egység fokozatos erősödése jellemzi. A párton belül nincsenek ideológiánkkal, politikánkkal szemben álló szervezett csoportosulások. A kongresszust megelőző taggyűlések és pártértekezletek is bizonyságát adták annak, hogy a párttagság az alapvető politikai kérdésekben egységes.

Ez nagy eredmény. A lenini munkastílusból következik az a bevált gyakorlat, hogy a párton belüli nézeteltéréseket elvszerű politikai vitákkal, a meggyőzés eszközével, pártszerű kritikával küzdöttük le. Fejlesztettük a pártdemokráciát, a kötelességek mellett növeltük a párttagok jogait is. Ezzel biztosítottuk, hogy a párttagság ne csak mechanikus követője, hanem tudatos résztvevője, megvalósítója legyen a politikának.

Tartalmában és rendszerességében javítottuk a központi döntésekről adott információt, ezzel segítettük az egységes értelmezést és a párt akcióegységét. A párt vezető szervei folyamatosan napirendre tűzték a pártélet több fontos kérdését, ezzel egyértelműbbé vált a területi pártszervek és a pártalapszervezetek helye, szerepe a politikai cselekvésben.

Az utóbbi években a párt nagy jelentőségű politikai-társadalmi, gazdasági feladatokat oldott meg. Eredményeink forrása, hogy a párttagok nagy többsége legjobb tudása szerint, önzetlenül teljesítette kötelezettségeit, a párt normái szerint él és dolgozik. A kommunisták példamutató munkával álltak ki a párt politikája mellett, élen jártak mindazoknak a feladatoknak a megvalósításában, amelyeket a szocializmus építésének jelenlegi szakasza, a társadalmi haladás napirendre tűzött.

Az elmúlt években szerzett tapasztalatok igazolták annak a megállapításnak a helyességét is, hogy a pártegységet nem lehet egyszer s mindenkorra, minden kérdésben adottnak tekinteni, hanem azt a párt előtt álló új feladatokhoz kapcsolva, újra és újra meg kell teremteni. Pártszervezeteink munkája ezen a területen is fejlődött. Ilyen irányban hatott például a központi tájékoztatás javítása, az egyes párthatározatok helyes értelmezését, a végrehajtás megszervezését szolgáló különböző munkaértekezletek (apparátus, titkári) tartalmi fejlődése is.

Pártszervezeteink egy részénél azonban e fontos feladatot gyakran „letudják" a párthatározatok egyszeri ismertetésével, nem kísérik figyelemmel, hogy a végrehajtásban területükön milyen konkrét politikai és munkamódszerbeli problémák, eszmei árnyalatok jelentkeznek. Nagyrészt ezzel függ össze, hogy a párttagság nem jelentéktelen része előtt – akik megértik és elfogadják a politika fő vonalát – néhány kérdés ma is tisztázatlan (a harmadik világhoz fűződő kapcsolataink, árrendszerünk, árpolitikánk, a szocialista demokráciával összefüggő néhány kérdés, a párt és a vallás viszonya stb.). Vannak, akik más területen észreveszik, de saját környezetükben nem mernek vagy nem tudnak fellépni az ellenséges, tőlünk idegen nézetekkel és gyakorlattal szemben, szó nélkül tűrik a negatív jelenségeket. Az ilyen esetekben többnyire az egzisztenciális meggondolás, a politikai bátortalanság, a felkészültség és az információ hiánya játssza a fő szerepet.

A pártegység folyamatos erősítése feltételezi, hogy a párt nagy figyelmet fordítson saját tevékenységének kritikus megítélésére, a nézetbeli eltérések, gyakorlati problémák feltárására. Nem elégséges a célokkal való általános egyetértés, hanem a végrehajtás feltételeinek megteremtése, a cselekvési egység is alapvető követelmény.

Tarthatatlan az olyan, elszórtan ma is tapasztalható felfogás, amely szerint azért ne lépjünk fel nyíltan a pártegységet veszélyeztető nézetekkel, magatartással szemben, mert éppen e fellépésünkkel bontjuk meg az egységet. A konfliktusok kikerülése, a „nyugalom" fenntartására irányuló békülékenység idegen pártunk elveitől, és nem erősíti, hanem gyengíti az egységet. A párttagsági könyvek cseréjének egyik fontos tapasztalata, hogy a pártegységet nem lehet „általában" megteremteni, mert a párttagok egyéni, felkészültségbeli különbözősége ilyen értelemben is differenciált munkát igényel. Figyelmet érdemel az is, hogy a párttagok egy részénél a lexikális ismeretek nem párosulnak ennek megfelelő eszmei, politikai, érzelmi elkötelezettséggel.

Több évtizedes és ma is igazolható tapasztalat, hogy a párt eszmei, politikai, cselekvési egységében alapvető jelentősége van a pártszerű vitának. Ennek szervezeti formái – a taggyűlések, testületi ülések, politikai vitakörök stb. – kialakultak, s a kommunisták véleményalkotásának jogát, a bíráló védelmét a Szervezeti Szabályzat is tartalmazza. A párttagság általában megfelelően él jogaival, pártszervezeteink az alkotó vita, a párton belüli kritikai szellem erősítésére törekednek. Figyelmet érdemel azonban, hogy a vitákban az utóbbi években nem kívánatos jelenségek is előfordulnak. A pártszerű vitát gyengíti, hogy a vezető testületek munkájában a tennivalók alapos mérlegelését nem egyszer háttérbe szorítja a testületi tagok felesleges „agitálása", a körülmények szükségtelenül hosszadalmas magyarázata.

Helyenként túlzottan ragaszkodnak s mintegy egzisztenciálisan igazodnak a

vezetők véleményéhez, javaslataihoz. Esetenként pedig éles elvi vitákat kell folytatni szélsőségesen radikális nézetekkel, amelyek előnyben részesítik az adminisztratív megoldásokat ott is, ahol azok nem helyénvalók. Hangsúlyozni kell azt az általános alapelvet, hogy vitatkozni csak a határozat meghozataláig lehet, mert a pártfegyelem fontos kritériuma, hogy ha az adott kérdésben már döntés született, azt azok is hajtsák végre, akik a vitában ellenvéleményen voltak.

A párton belüli viták fejlesztésére további lehetőséget nyújt a vezető testületek által vizsgált és a társadalom széles rétegeit érintő témák véleményeztetése az egyes munkáskollektívákkal, szocialista brigádokkal, kommunista közösségekkel. Állandósítani szükséges a párt gyakorlatában azt a jól bevált formát, hogy mielőtt az irányító pártszervek döntenének, kérjék ki az alapszervezetek véleményét.

A párt lenini munkastílusának, a kommunista magatartásnak alapkérdése a helyes viszony a bírálathoz. A pártszerű bírálat alkalmazása képessé teszi a pártot, hogy felülvizsgálja az élet által túlhaladott döntéseit, módszereit, és az új helyzetnek, a fejlődés követelményeinek megfelelően alakítsa azokat. A döntési jogkörök decentralizálása különösen megköveteli a tevékenység, az állásfoglalás hatásának tanulmányozását, vizsgálatát. A kritika és az önkritika elmélyítésében a vezetők példamutatásának jelentős szerepe van. Fontos, hogy a munkaterületüket ért bírálatokat ne a személyük elleni támadásnak fogják fel. Ne féltsék tekintélyüket a jogos észrevételek elismerésétől, és idejében tegyék meg az intézkedéseket a hibák kijavítására.

Az elvszerű kádermunkával elejét kell venni annak, hogy az „alkalmazkodó" típusú káderek kerüljenek előtérbe. Törekedni kell a nyílt, őszinte, politikailag szilárd, bátor kiállású, a feladatokat megoldani tudó vezetők kinevelésére. Másrészt szükségszerű, hogy megszüntessük a bírálat helyenként tapasztalható „elszemélytelenedését", az általánosságban szóló kritikát, és javítsuk a bírálat nyíltságát, őszinteségét, konkrétságát.

A felelősség hangsúlyozásával összefügg, hogy nagyobb figyelmességgel reagáljunk a jól végzett munkára, ne fukarkodjunk elismerésével, és bátorítsuk a kezdeményezést, a nagyobb feladatok vállalását. Ösztönözzük a megalapozott kockázatvállalást, lépjünk fel az ellen, hogy a közös ügy érdekében többet vállaló, az újat, a korszerűt kereső, a kísérletező kádereket „nyughatatlan" vagy olyan embernek tekintsék, akik „mindig csak gondot okoznak".

A XI. kongresszus munkánk középpontjába állította a párt cselekvési egységének erősítését. Figyelemre méltó, hogy a tagsági könyvek cseréje alkalmával a párttagok azt is megfogalmazták, hogy nagyobb következetességre van szükség a határozatok végrehajtásában. E területen több régebbi keletű probléma tapasztalható, mely egyben jelzi a pártszervezetek további teendőit is.

Befolyásolja a cselekvési egység gyorsabb fejlődését, hogy a vezető testületek

határozataiból a pártszervezetek nem mindig tudják megfogalmazni saját konkrét feladataikat. Eléggé elterjedt az a fogalom – és helyenként az ennek megfelelő gyakorlat is –, hogy a felsőbb szintű határozatokat csak „feldolgozzák", nem pedig megszervezik annak végrehajtását. Gyakori az, amikor is a határozatokat mechanikusan ismétlik. Közrejátszik ebben, hogy a döntést hozó testületek figyelme nem mindig a feladatok kijelölésére irányul, hanem pusztán a beszámolók vitájára. A döntési alternatívákat gyakran nem ellenőrzik, elmarad a határozatok elfogadtatásához szükséges politikai érvek kidolgozása, a kommunisták magatartásának meghatározása.

A cselekvési egység szempontjából fontos szerepe van annak, hogy a párttagság rendszeresebben kapjon választ véleményére, észrevételeire, kérdéseire. Ezért nagyobb gondot szükséges fordítani a politikai információk feldolgozására, a visszajelzésre a választ igénylő kérdésekben.

A végrehajtásban jelentkező gondok nemcsak az alapszervezeteknél tapasztalhatók. Ezekben az irányító szervek munkájának fogyatékosságai is megtalálhatók. Egyes témák formális tárgyalása például nemcsak a taggyűlés szintjén, hanem megyei, járási, városi testületeknél is előfordul. A titkári értekezletek egyoldalúsága, feladatközlő jellege járási pártszerveinknél s a megyei pártbizottságoknál is gyakori.

A munkastílus fejlesztésének egyik legfontosabb követelménye a párt központi irányításának következetes érvényesítése. A politikai vezetést szélesebben, demokratikusabban kell értelmezni. A politikai irányítás a vezetésnek egész rendszere, amely a kongresszusnál, a Központi Bizottságnál kezdődik, a középszintű szerveknél folytatódik és az alapszervezeti vezetésnél, a taggyűlésnél végződik. A helyi szervek döntéseit – természetesen amennyiben összhangban vannak a központi határozatokkal –, a politikai vezetés szerves részének kell tekintenünk. A központi döntések ugyanis, a leggyakrabban a különböző párt-, állami és társadalmi szervek, testületek határozataiban öltenek konkrét formát, következésként ezek megvalósítása nélkülözhetetlen eleme a központi irányítás érvényre jutásának. Ezért fel kell lépni az olyan felfogás és magatartás ellen, amely lekicsinyli vagy éppen semmibe veszi a helyi szervek döntéseit.

A párt politikájának alkotó alkalmazása ürügyén azonban nem vonhatók kétségbe e politika alapelvei. Tapasztalni olyan véleményeket, amelyek szerint a párt politikája vagy határozata általában helyes és indokolt, csak éppen „nálunk sajátosak a viszonyok". Magától értetődően a párt sehol sem kívánja és senkitől sem követeli a határozatok mechanikus, gondolkodás nélküli másolását. Viszont a sajátos viszonyok figyelembevétele vagy a határozatok alkotó alkalmazása címén nem lehet elhanyagolni fontos döntések végrehajtását, nem engedhető meg, hogy eszmei-politikai tartalmukat, lényegüket megváltoztassák.

A párt politikáját egységes egésznek kell tekintenünk. Ugyanis helyenként a

párt politikáját „felparcellázzák", egyes elemeit önkényesen elválasztják egymástól, súlyosabb esetekben pedig szembeállítják egymással. Néhol önkényesen szelektálnak, aszerint, hogy mely részekkel nem értenek egyet, és milyen kérdésekben vannak ellenvetéseik, fenntartásaik. Az előbbit elfogadják és végrehajtását javasolják, az utóbbit pedig nem tekintik a politika szerves részének. Minden ilyen jelenség ellentétes a párt működési szabályait, munkastílusát meghatározó elvekkel.

Az ilyen jelenségek kiküszöbölésének, a politika sikeres végrehajtásának hatékony eszköze a testületi beszámoltatás, a helyszíni tapasztalatszerzés, a munkaértekezleteken adott tájékoztatás formájában megnyilvánuló rendszeres pártellenőrzés. Ez növeli a vezetők, a testületek biztonságérzetét, folyamatosan összegezi a tapasztalatokat, felszínre hozza a végrehajtást akadályozó tényezőket.

A rendszeres pártellenőrzést tehát nemcsak a demokratikus centralizmus fontos részének, hanem a pártegység folyamatos megteremtése alapvető elemének is kell tekintenünk. Ebből kiindulva javítani szükséges a testületi beszámoltatásokat, hogy jobban törekedjenek a politikai tapasztalatok elemzésére, a végrehajtásban dolgozó pártszervek, a kommunisták munkája hatékonyságának vizsgálatára, a további sikeres munka feltételeinek megteremtésére. Ne csak a politika kialakításakor, hanem a végrehajtás ellenőrzésekor is támaszkodjunk jobban a párttagok véleményére, észrevételeire, javaslataira.

2. A KOLLEKTÍV VEZETÉS ÉS AZ EGYSZEMÉLYI FELELŐSSÉG ÉRVÉNYESÜLÉSE A PÁRT VÁLASZTOTT TESTÜLETEINEK MUNKÁJÁBAN

A Magyar Szocialista Munkáspártot – a lenini elveknek megfelelő felépítéséből adódóan – a Központi Bizottságtól az alapszervezetekig választott testületek irányítják. A kollektív vezetés elválaszthatatlan az egyszemélyi felelősségtől. Az egyszemélyi felelősség a döntés előkészítésében, a döntés meghozatalában és a határozat végrehajtásában részt vevő személyekre egyaránt vonatkozik. „A testületi vezetésnek – írja Lenin –, minden esetben és kivétel nélkül minden körülmények között együtt kell járnia azzal, hogy pontosan megállapítsuk *minden egyes* személy egyéni felelősségét valamely *pontosan* meghatározott munkáért. A testületi vezetésre való hivatkozással leplezett felelőtlenség a legveszedelmesebb baj, amely mindenkit fenyeget, akinek nincs igen nagy tapasztalata a gyakorlati testületi munkában . . ."[5]

A párt X. és XI. kongresszusa megállapította, hogy az elmúlt években a pártvezetés minden szintjén helyesen érvényesült a kollektív vezetés. A választott testületek munkájában erősödött a döntésre érett kérdésekkel való foglalkozás. A valóságos helyzet elemzéséből levont következtetések, a feladatok megoldá-

[5] *Lenin:* A pártélet normáiról. Kossuth Könyvkiadó 1963. 311. old.

sára hozott határozatok, állásfoglalások egyértelműen tükrözik, hogy a testületek jó politikai érzékkel, szakszerűbben és hozzáértőbben végzik munkájukat. Előtérbe kerültek – a társadalmi igényeknek megfelelően – a gazdasággal összefüggő feladatok. Következetesebb és céltudatosabb az ellenőrzés. Mindezt elősegítette, hogy javult a testületek összetétele. A testületek tagjainak többsége a pártmunkában nagy tapasztalattal rendelkező, ideológiailag, politikailag felkészült. A fizikai dolgozók és a termelést közvetlenül irányítók arányának növekedése is elősegítette, hogy a testületek munkája jobban kapcsolódjon a valósághoz, döntéseik reálisabbak legyenek.

Ugyanakkor visszatérő gond, hogy nem minden esetben gondoskodnak a határozatok végrehajtásához szükséges politikai feltételekről, nem veszik kellően számba egy-egy döntés várható társadalompolitikai, gazdasági következményeit, hatását. Előfordul, hogy csak az alsóbb pártszervek számára jelölnek meg konkrétabb feladatokat, s az adott testület szintjén csak általánosságban szólnak a teendőkről. Ez az ellenőrző munkában is érezteti hatását.

Gyakori a merev ragaszkodás az élet által túlhaladott döntésekhez, amely az önkontroll hiányából, esetenként tekintélyféltésből ered.

A testületi munka színvonalának és hatékonyságának növelése állandó és folyamatos munkát igényel. Erősíteni szükséges azt a szemléletet, hogy a testületi tagok részesei a vezetésnek, és felelősei a döntésnek. Ez feltételezi, hogy a pártszervek vezetői rendszeresen foglalkozzanak velük, gondoskodjanak képzésükről és továbbképzésükről, fokozottabban vonják be őket a döntések előkészítésébe, a végrehajtás ellenőrzésébe.

A döntések objektivitása azáltal is fokozható, hogy az előterjesztésekben, a határozati javaslatokban együttesen érvényesül a testületek tagjainak, a társadalmi aktivistáknak és az apparátus munkatársainak tapasztalata, véleménye. Kívánatos az egyes határozattervezetek helyességének több oldalú ellenőrzése.

Az információ rendszerességével, tartalmi javításával is biztosítani kell a testületek tagjainak felkészülését az ülések vitáira, illetve a döntésekre. Az írásos és szóbeli információ nyújtson eligazítást, adjon választ a legfontosabb politikai, gazdaságpolitikai, társadalmi összefüggésekre. Lehetővé kell tenni a testületek tagjai számára, hogy rendszeresen tanulmányozzák a központi pártszervek határozatait. Szervezetté kell tenni részvételüket az adott testület által irányított pártszervezetek ülésein, ami a tapasztalatok gazdagítása mellett lehetőséget nyújt az ott folyó elvi-politikai, operatív irányító munka befolyásolására is.

Mellőzni kell a testületi munkából a formális, terjengős, a valóságot nem helyesen tükröző beszámolókat. Fejlődés szükséges abban is, hogy a testületek figyelme, a vita tartalma jobban irányuljon a konkrét tennivalók meghatározására, a végrehajtás feltételeinek vizsgálatára és megteremtésére. Fontos, hogy a döntésre megérett kérdésekről időben tárgyaljanak, a döntést megelőzően fordít-

sanak figyelmet az alternatív javaslatokra. Célszerű általánossá tenni, hogy a feladatok meghatározásával egy időben a végrehajtás ellenőrzését is tervezzék meg.

A testületi munkát az élet igényeihez igazítva rugalmasabbá kell tenni. A politikai jelentőségű kérdések kerüljenek napirendre akkor is, ha e témákat nem tervezték előre. Viszont már a munkatervek összeállításakor mellőzni kell a döntésre éretlen és időszerűtlen témákat. Erősíteni kell tehát a szelekciót, hogy a testületek elé valóban csak a politikai megítélést és állásfoglalást igénylő kérdések kerüljenek. Az állásfoglalások jobban biztosítsák az egységes értelmezést, egyértelműen igazítsanak el a tennivalókban. A testületek elé kerülő előterjesztésekkel szemben még jobban meg kell követelni a szakszerűséget, a várható politikai és gazdasági hatások felmérését.

A pártbizottságok mellett állandó jelleggel működő munkabizottságok tagjai tevékenységükkel részeseivé válnak és sokoldalúan hozzájárulnak a kollektív vezetés és a testületi demokratizmus érvényesüléséhez. A munkabizottságok nem irányító testületek, nem rendelkeznek döntési joggal, de egyre hatékonyabban vesznek részt az ideológiai, politikai, gazdaságpolitikai, kulturális és tömegszervezeti jellegű tanulmányok, irányelvek, intézkedési tervek, jelentések és határozati javaslatok kidolgozásában, véleményezésében. Bekapcsolódnak a pártbizottságok ellenőrző munkájába is.

Tovább kell azonban javítani irányításukat, tevékenységük tartalmát, igénybevételük célszerűségét. Ügyelni kell arra, hogy ne csak „véleményező" funkciót töltsenek be, mert ezáltal formálissá válhat a szerepük. Hiszen az előterjesztések általában a végrehajtó bizottságok javaslataiban kerülnek a pártbizottsági ülések elé, és az esetek többségében ki sem tűnik, hogy azt véleményezte volna valamelyik munkabizottság. Ezért helyes javaslattevő, kezdeményező szerepük növelése. Egy-egy időszakban kevesebb témát tűzzenek napirendre, de azokat több oldalú vizsgálat alapján elemezzék, és időnként közvetlenül is terjesszenek be jelentést a pártbizottság ülésére.

Ma is gyakori jelenség a párt tevékenységében, hogy a végrehajtás során a felelősség személytelenné, vagyis „általánossá" válik. A döntések végrehajtásának elmulasztását több helyen nem tekintik fegyelmi vétségnek. Indokolt az eddiginél szigorúbb mércét alkalmazni, megvalósítva azt, hogy már a döntés, illetve az ellenőrzés során egyértelműen tisztázzák, ki miért felelős.

A PÁRTSZERVEK IRÁNYÍTÓ MUNKÁJÁNAK HATÉKONYSÁGA

A párt munkastílusa, munkamódszere változásának fontos új vonása volt az elmúlt időszakban a helyi pártszervek önállóságának növekedése, a felsőbb szervek részéről történő felesleges gyámkodás, tömeges utasítgatás csökkenése. Az utóbbi években azonban a pártirányítás néhány kérdésének értelmezésében prob-

lémák is jelentkeztek. Az elvi-politikai irányítás, az operativitás, a beavatkozás értelmezésében, gyakorlati alkalmazásában bizonytalanság tapasztalható.

A helyesen értelmezett önállóság azt jelenti, hogy a gyakorlat által felvetett helyi kérdéseket a pártszervek saját hatáskörükben – a párt központi szervei határozatainak, irányelveinek figyelembevételével –, helyileg oldják meg, és ne várjanak felsőbb szervek határozataira, amikor önállóan kellene cselekedniük. Szükség van arra, hogy a pártszervezetek jobban éljenek önálló cselekvési lehetőségeikkel, mozgósítsák a párttagságot, érvényesüljön felelősségük. Lényeges figyelembe venni Lenin megállapítását: „Olyan receptet vagy olyan általános szabályt... kidolgozni, amely minden esetre érvényes lenne, képtelenség. Az embernek a saját fejével kell gondolkodnia, hogy minden egyes esetben el tudjon igazodni."[6]

Az önállóság tehát kezdeményezést is feltételez, és ebben minden szinten rendkívül nagy a pártszervek és -szervezetek felelőssége. Ugyancsak Lenin szavaival élve: „Az egységet az alapvető, a fontos, a lényeges kérdésekben nemcsak nem zavarja, hanem biztosítja a *sokféleség* a részletekben, a helyi sajátosságokban, az ügyek *kezelésének módszereiben*, az ellenőrzés megvalósításának *módjaiban*..."[7] Az egészséges öntevékenység feltételezi a központi akarat tiszteletben tartását, az alsó szervek folyamatos irányítását, rendszeres ellenőrzését, segítését, ugyanakkor a gyakorlati tapasztalatok politikai elemzése útján az alsóbb szervek beleszólását a politika alakításába.

Az öntevékenység, a kezdeményezőkészség kibontakoztatása érdekében az eddiginél határozottabb harcot kell folytatni az ellen, hogy a pártmunka minden elemét határozatokkal, az apparátus munkájában pedig utasításokkal szabályozzuk. Az újabb feladatok kijelölése, a végrehajtás határidejének megállapítása előtt meg kell vizsgálni, hogy az adott időszakban milyen feladatok hárulnak azokra, akiknek munkájára számítunk. Ez teszi lehetővé, hogy a pártszervek és -szervezetek rugalmasan alkalmazkodjanak a gyakorlat változó szükségleteihez. A pártmunka tervezésében csökkenteni kell az irányító pártszervek által kötelezően előírt, illetve javasolt napirendek túlzott mértékét.

Helyenként a sok írásos anyag is okozza a túlszabályozottságot. Kerülni kell a feladatok írásos rögzítését, amikor azok élő szóval, szervező, mozgósító, nevelő munkával is megoldhatók. Mellőzendő az egyes feladatok ismétlődő megfogalmazása, elsősorban azoké, amelyek egyébként más határozatokban, a munka- és intézkedési tervekben, a cselekvési programokban is szerepelnek. Nagyobb figyelmet kell fordítani a korábbi intézkedések, döntések felülvizsgálatára, szükség esetén pedig módosításukra.

[6] Lenin Összes Művei. 41. köt. Kossuth Könyvkiadó 1974. 50. old.
[7] Ugyanott, 35. köt. Kossuth Könyvkiadó 1972. 202. old.

Biztosítani kell az elvi-politikai irányítás és az operativitás helyes értelmezését és alkalmazását. A párt munkastílusában az elvi-politikai irányítás és az operativitás állandó elemek. Egységes egészet képeznek, nem választhatók szét s nem állíthatók szembe egymással. Az elvi-politikai irányítás nem csupán az elvek hangoztatása, hanem cselekvési programmá alakítása. Az operativitás a politika gyakorlati érvényesítésében a bürokratikus formalitásokat mellőző konkrétságot, határozottságot, gyorsaságot, hatékonyságot és állandó szervezőmunkát jelenti. Ennek jelen kell lennie a pártmunka minden elemében, bár súlya, aránya a különböző szinteken eltérő lehet. Az operativitás nem azonos a beavatkozással. A beavatkozás a párt munkastílusának nem állandó, de szükségszerű eleme, amely akkor kerül előtérbe, amikor a párt a maga határozataival ellentétes jelenségeket, gyakorlatot tapsztal, illetve amikor a határozatok végrehajtását akadályozó tényezők megszüntetése indokolja. A beavatkozás nem jelenti az illékes állami, gazdasági és társadalmi szervektől a munka és a felelősség átvállalását.

A pártszervek és -szervezetek munkájában az irányítás egyik eleme a koordináló tevékenység, melynek során a párt vezető szerepének elemei valósulnak meg.

A proletárdiktatúra rendszerében a pártszervek és -szervezetek számára követelmény, hogy foglalkozzanak a párt-, az állami, a társadalmi és tömegszervezetek munkájának koordinálásával, a fő cselekvési irány újra és újra történő összehangolásával. A koordináció célja, hogy e szervek önállóságának, az ott dolgozó vezetők politikai felelősségének érvényesítésével biztosítsuk, hogy minden szerv egy irányban, a párt politikájának szellemében dolgozzék. Másrészt a koordináló munkával tudjuk a feladatokat helyesen elhatárolni, hogy minden szerv a maga tennivalóit végezze el, sajátos körülményeinek, lehetőségeinek megfelelően. A pártszervek konkrét feladata az ilyen jellegű tanácskozások kezdeményezése, a tájékoztatás a közös feladatokról, a javaslattétel az egyes szervek feladataira, segítésük és ellenőrzésük, nem utolsósorban a pártszervezetek informálása a koordinációs értekezleten történt megállapodásokról. Az önállóság tiszteletben tartása azonban nem jelentheti azt, hogy az ott dolgozó kommunisták számára a pártszervek ne határozzanak meg konkrét feladatokat. Szükséges az is, hogy a pártirányítás gyakorlatában jobban hasznosítsuk a tömegszervezetek és -mozgalmak jelzéseit, kritikai észrevételeit. Segítsük elő, hogy erősödjön soraikban a politizáló légkör, az aktív, alkotó részvétel a párt határozatainak előkészítésében és végrehajtásában, s érdemi részesei legyenek a politikai célok kidolgozásának is.

A koordinációs tevékenység másik formája, amikor a pártszerv az adott gazdasági szervezetben működő pártszervezetek munkáját koordinálja, s így biztosítja az egységes cselekvést. (Pl.: több gyáregységgel, telephellyel rendelkező nagyvállalatok.)

Az MSZMP XI. kongresszusa határozatában megfogalmazta: „Tovább kell erősíteni a pártmunka politikai, mozgalmi jellegét. Minden szinten fel kell lépni a helyenként mutatkozó hivatalnoki stílus ellen, mert ez rontja a dolgozó emberek és a párt kapcsolatát. A felesleges ülésezés, az indokolatlanul sok papírmunka figyelmet és energiát von el a tömegek körében folytatott politikai tevékenységtől."[8]

A hivatalnoki munkastílus általános jellemzői, melyek ellen a pártnak következetes harcot kell folytatni:

– a meggyőzésnek, az aktív vitának, a dolgozók kezdeményezésének lebecsülése;

– a papírral történő önigazolás, az élőszó lebecsülése, a személyes tapasztalatok, kapcsolatok helyettesítése jelentésekkel, bizottságok létrehozásával;

– a minden szükséges intézkedést szabályokkal, határozatokkal megoldani kívánó magatartás, amely nem a valóságos igényekből indul ki, hanem abból, hogy mire van döntés, határozat és mire nincs. Az ilyen felfogás nélkülözi az egymás iránti bizalmat, nem számol az alsóbb szervek önállóságával, öntevékenységével;

– a konkrétság hiánya a helyzet megítélésében, a feladatok meghatározásában, a végrehajtás ellenőrzésében, ami együtt jár a felelősség és a szakszerűség hiányával, az „illetékesség" állandó keresésével;

– bátortalanság a problémák, ellentmondások feltárásában;

– kritikátlanság önmaga és mások munkája, magatartása iránt, amivel gyakran önelégültség párosul;

– a konfliktusok kerülése, a problémák megoldásának elodázása, amely végső soron politikai közömbösséghez vezet;

– lefelé pragmatikus szívósság, érzéketlenség az emberi gondok iránt, felfelé a funkciókhoz, beosztáshoz mért vélemény, hízelgés és alakoskodás.

Lenin a bürokratizmussal, a formalizmussal szemben a valóságos, élő, eleven, az elvszerűségen, nyíltságon és pártszerűségen alapuló kapcsolatokat állította. A pártnak nemcsak az a feladata, hogy saját szervezeti keretén belül szüntesse meg a bürokratizmus megnyilvánulásait, hanem az is, hogy határozottan lépjen fel a proletárdiktatúra mechanizmusában működő minden más szerv és szervezet ilyen kinövéseivel szemben.

Érvényt kell szerezni az írásos munka csökkentésére hozott párthatározatoknak. Az adminisztrációs munka indokolatlan felduzzasztása gátolja a közvetlen kapcsolatok kialakulását, Az élő, eleven kapcsolat hiányát írásos jelentések soka-

[8] Az MSZMP XI. kongresszusának jegyzőkönyve. Kossuth Könyvkiadó 1975. 486. old.

ságával nem lehet áthidalni. A helyszíni segítő munkában kell hasznosítani azt az energiatartalékot, amelyet ma még sok esetben a túlzott biztonságra és biztosításra, az önigazolásra és a papírmunkára fordítanak. Indokolt viszont hangot adni annak is, hogy a nélkülözhetetlen adminisztráció, írásos munka nem bürokratizmus, hogy a pártmunka gyakorlatából a szükséges adminisztrációt nem lehet és nem szabad száműzni.

Legyen nagyobb becsülete az élő szónak, a meggyőzésnek, a helyszíni segítő munkának. A pártmunka mindenekelőtt emberek között végzett tevékenység. Ezért egyetlen kommunistánál, vezetőnél sem tűrhető meg az emberektől való elhidegülés, a ridegség, az izoláltság és a rutinszerűség. A konkrét helyzetnek megfelelően megválasztva kell alkalmazni a meggyőzés olyan eszközeit, mint a logikus, közérthető érvelés, a tényszerű következtetés, az elért eredményekkel történő igazolás stb., nem elhallgatva természetesen az esetleges hibákat, várható nehézségeket sem.

A mozgalmi módszerek erősítése szoros kapcsolatban van a pártmunka társadalmi jellegének fejlesztésével. Jelentős szerepe van a párttagság részéről a többletmunka önkéntes, tudatos vállalásának, a munkaidőn túli tevékenységnek. A kommunista számára a pártmunka a nap minden órájában társadalmi jelentőségű. Változatlanul jelentős szerepe van a kommunisták munkaidő alatt végzett többletmunkájának, politizáló, nevelő tevékenységének is. Határozottan fel kell lépni az olyan szemlélet és gyakorlat ellen, amely a pártmunkát csak fizetett munkaidőben tudja elképzelni. Ez nemcsak a munkaidő kihasználásának kérdése, hanem a párttagság magatartásának, politikai érettségének ügye is.

A területi pártbizottságok, a különböző szintű pártszervek a Politikai Bizottság 1976. augusztus 10-i határozatának megfelelően[9] fordítsanak gondot a munkaidőalap kímélésére. A társadalmi élet minden területén segítsék elő a különböző szintű és célú értekezletek, rendezvények szükségességének, célszerűségének felülvizsgálatát. A párt-, állami, társadalmi és tömegszervezetek számára egységes követelmény, hogy csak annyi és olyan értekezletet tartsanak, amennyi és amely a feladatok végrehajtásához, a munka irányításához és szervezéséhez feltétlenül szükséges. Fel kell számolni a formális és tartalmatlan értekezéseket, a hosszúra nyúló tanácskozásokat, amelyek sok energiát, időt kötnek le, türelmetlenséget és közömbösséget váltanak ki, gátolják a kezdeményezés, az alkotókészség, a kommunista közösséghez való tartalmas viszony kibontakozását.

A pártmunka társadalmi jellegének fejlesztését azonban nem csak a munkaidő oldaláról kell vizsgálni. Több helyen a pártmunka ésszerű megszervezése és a társadalmi aktivisták foglalkoztatása helyett a függetlenített apparátus létszámának növelésére törekednek. Nagyobb megbecsüléssel kell kezelni az aktivisták tevé-

[9] Itt a 3. sz. jegyzetben jelzett határozatra történik utalás.

kenységét, a párt-, a tömegszervezetek, tömegmozgalmak, társadalmi és állami szervek testületeiben végzett pártmunkát. A pártmegbízatások eredményes ellátásának, továbbá a munkahelyen, a szűkebb környezetben, a kisebb vagy nagyobb kollektívákban, a termelési mozgalmakban kifejtett példamutató munkának nagyobb erkölcsi elismerést kell adni.

Ezzel összefüggő feladat, hogy jobban felhasználjuk az olyan fontos tapasztalatokat, amelyek más társadalmi fórumoktól átvehetők. Indokolt, hogy pártszervezeteink az eddiginél jobban hasznosítsák a szocialista brigádoknak, az üzemi, munkahelyi és közéleti demokrácia fórumainak tapasztalatait, eredményes és bevált módszereit.

5. A MUNKASTÍLUS, A MUNKAMÓDSZEREK FEJLESZTÉSE AZ ALAPSZERVEZETEK IRÁNYÍTÁSÁBAN

Az alapszervezetek tartalmi munkájában fokozni kell az életszerűséget, a valóságos problémák iránti politikai érzékenységet, az okok és összefüggések feltárásának készségét. Nagyobb gondot kell fordítani a taggyűlések színvonalának növelésére. E célt jól szolgálja a napirendek előzetes ismertetése, az előterjesztések, beszámolók színvonalas előkészítése. A beszámolók mutassanak rá az elvi-politikai összefüggésekre, a jelenségek megítélését elősegitő elvekre, a helyi sajátosságokra. Határozzák meg a párttagok konkrét feladatait, a társadalmi szervek teendőit, segítsék elő a párttagok helyes magatartásának kialakítását, javítsák a párttagság ismereti szintjét, felkészültségét, a helyi kérdésben való tájékozottságát. Késztessenek vitára, pártszerű bírálatra és önbírálatra. A tartalmas, világos beszámoló erősíti a párttagság eszmei, politikai egységét, cselekvési készségének tudatosságát, tervszerűségét, szervezettségét.

Az alapszervezeti vezetőségek javítsák a beszámolást a taggyűlések közötti időben végzett munkáról, a határozatok végrehajtásának állásáról. Amikor valamely állami, gazdasági, társadalmi szerv vezetője a taggyűlési napirend előadója, foglaljanak abban előzetesen állást, indokolt esetben terjesszék elő saját határozati javaslataikat is. A taggyűlést előkészítő munkájuk fejlesztése mellett fordítsanak nagyobb figyelmet a határozatok végrehajtásának ellenőrzésére.

A pártmegbízatások teljesítését pártszervezeteink egy része ma sem kíséri folyamatosan figyelemmel. Gyakran elintézettnek vélik, hogy a párttagság 60–80 százalékának állandó jellegű pártmegbízatása van, de azok rendszeres ellenőrzése, érdemi teljesítésének folyamatos irányítása és segítése elmarad. Lassú az előrehaladás abban is, hogy a pártmegbízatások az egyes határozatok végrehajtásához kötődjenek.

Lényeges politikai igény, hogy a pártcsoportok mind jobban betöltsék a mozgalmi élet műhelyeinek feladatát. Ezért fokozni kell a pártcsoportok tagjainak szerepét abban, hogy az adott munkahely dolgozói megismerjék és megértsék a

párt határozatait. Példamutatásukkal, szervező, meggyőző munkájukkal mozgósítsanak a helyi feladatok végrehajtására. A pártcsoportok megbeszélése, kötetlen eszmecseréi szolgálják céltudatosabban a párttagság egységének, az alapszervezetek kommunista közösségének folyamatos erősítését.

A párt cselekvési egységének fontos tényezője, hogy nevelő munkánkban központi helyet kapjon a párttagság politikai öntudatának, erkölcsi színvonalának növelése, az egymáshoz való tartozás, a kölcsönös felelősség erősítése. Ettől nagymértékben függ a kommunista közösség személyiségformáló szerepe és kisugárzó hatása a környezetére. Az elvi alapon nyugvó elvtársi kapcsolatok feltételezik egymás munkájának megbecsülését, a segítőkészséget, az idejében elhangzott figyelmeztetést és a bírálatot. A kommunisták személyes példamutatása és önzetlen magatartása jelentős hatást gyakorol az adott területen élő közösségekre, végső soron az egész társadalomban uralkodó légkörre, az embereknek egymáshoz és a közösséghez való viszonyára. A pártszervezetek életében nélkülözhetetlen a kommunisták közösségi magatartásának erősítése. A politikai munka középpontjába kell állítani a kollektívák tudatos nevelőmunkáját. Nagyobb figyelmet kell tanúsítanunk a párttagok egyéni gondjai és problémái iránt.

6. A PÁRTAPPARÁTUS MUNKÁJÁNAK FŐBB VONÁSAI

A Politikai Bizottság 1968. november 26-i határozatában megfogalmazta: „Az apparátus minden szinten a választott pártszervek munkaapparátusa, amely az adott pártszerv megbízásából tevékenykedik; a párt politikájának, határozatainak megvalósítását hivatott segíteni, szervezni és ellenőrizni."[10] Az apparátus helyének, szerepének értelmezésében, annak gyakorlati munkájában pártunkban alapvetően rend van. A párt előtt álló feladatokkal összhangban az utóbbi években növekedett az apparátus tagjainak politikai felelőssége. A területi pártbizottságoknál a területfelelősi rendszer bevezetése jelentősen segítette a helyszíni segítő és ellenőrző tevékenységet, állandósította a pártszervek különböző szintjei közötti kapcsolatokat, javította az információ és a tájékoztatás feltételeit, s nem utolsósorban a pártalapszervezetek közvetlen segítését.

A pártapparátus, a függetlenített pártmunkások helyének, szerepének, feladatkörének megítélésében tapasztalhatók helytelen felfogások és nézetek is. Ilyen például az apparátusi munka lebecsülése, amikor csak annak kiszolgáló jellegét hangsúlyozzák, s nem veszik figyelembe, hogy a választott szervek akaratának, a párt határozatainak végrehajtása során egyéni önállósággal és felelősséggel kell cselekednie, hogy tevékenysége a társadalom politikai vezetéséhez tartozik, és jelentős szerepe van a politika helyi érvényesítését akadályozó tényezők és ellentmondások feltárásában, a megoldási módozatok kidolgozásában. Az ilyen meg-

[10] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 252. old.

ítéléssel gyakran párosul az apparátusban dolgozók nevelésének, képzésének elhanyagolása, és nem kellő figyelembevételük a káderutánpótlásnál.

Vannak, akik a testületek irányító munkája hatékonyságának növelésével párhuzamosan az apparátusi létszám jelentős csökkentését tartják indokoltnak. Figyelmen kívül hagyják, hogy a fejlett szocialista társadalom építése a pártirányítástól mind magasabb fokú szervezettséget igényel, s a döntések tudományos megalapozásához, a konkrét helyzet konkrét elemzéséhez, az elvi politika gyakorlati megvalósításához szükség van a sokoldalúan képzett, politikai tapasztalatokkal rendelkező, függetlenített pártmunkásokra.

A pártirányítás előtt álló feladatok a továbbiakban is megkövetelik az apparátus munkamódszerének fejlesztését, a tervszerűbb és hatékonyabb munkát, a segítő, ellenőrző tevékenység színvonalának növelését, a bürokratikus, formális vonások, valamint a rutinszerű munka megszüntetését. Kulcsfontosságú az apparátus munkamódszerének, magatartásának alakításában a pártbizottságok titkárainak szerepe, akik, mint választott tisztségviselők egyben az apparátusok vezetői is.

A választott testületek és az apparátus kapcsolatában növelni kell és sokoldalúbbá kell tenni a testület által megfogalmazott követelményeket, rendszeresebben vizsgálva és elemezve az apparátus munkájának hatékonyságát. Nagyobb követelményt kell támasztani kezdeményező és szervező készségével szemben.

A pártbizottságok titkárai munkájának megítélésénél az eddigieknél nagyobb mértékben kell figyelembe venni az apparátus tevékenysége megszervezésének színvonalát, a munkatársak között folytatott nevelő munkát, a készségük és képességük fejlesztésére fordított gondot, az őszinte, kritikus és alkotó légkör kialakítását.

A Központi Bizottság apparátusában, valamint a megyei pártbizottságokon tartalmasabbá, folyamatosabbá kell tenni az osztályok együttműködését. Szervezettebben kell biztosítani az átfedések, párhuzamosságok elkerülését, megfelelő összehangoltságot kell teremteni a döntések kidolgozásában, a végrehajtás megszervezésében, a segítő és ellenőrző munkában, állandósítani szükséges a kölcsönös informálást. Gondot kell fordítani a reszorttevékenység és a területi segítő, ellenőrző munka helyes arányának kialakítására oly módon, hogy az apparátus munkaidejének nagyobb hányadát fordítsa a határozatok helyi megszervezésének segítésére, valamint a végrehajtás előre átgondolt ellenőrzésére. Különösen a gazdaságpolitikai jellegű feladatok végrehajtásának megszervezését, segítését és ellenőrzését kell céltudatosabbá tenni.

Kerülni kell a munkatársak feladatainak elaprózását. Rendszeres apparátusi értekezleteken teremtsék meg a jól szervezett munka feltételeit, biztosítsák a munkatársak tapasztalatainak, véleményének figyelembevételét, különösen a jó munkamódszerek elterjesztését. Az apparátus területi munkája eredményesebbé

tételének fontos követelménye az alapos felkészülés, a gondos érvanyag, valamint az olyan magatartás, amely lehetővé teszi az őszinte, elvszerű kapcsolatokat.

A megyei pártbizottságok biztosítsák, hogy területükön az eddiginél nagyobb igényességgel foglalkozzanak a községi, üzemi pártszervezetek függetlenített titkárainak kiválasztásával, képzésével és nevelésével, a testületi előterjesztéseknél a párttagság és a lakosság hangulatának, cselekvőkészségének megítélésénél rendszeresen hasznosítsák tapasztalataikat, véleményüket.

Az apparátus tagjai közvetlen szervező, segítő és ellenőrző munkájukon keresztül állandó kapcsolatot teremtenek a párttagokkal, de a pártonkívüliekkel is. A felsőbb szervek tevékenységét, munkamódszerét sok esetben rajtuk keresztül ítélik meg. Ezért nem lehet közömbös, hogy a függetlenített pártmunkások milyen színvonalon, kulturáltsággal, elvhűséggel, szerénységgel, példamutató magatartással látják el a párt szolgálatát.

A MUNKASTÍLUS SZEREPE A PÁRT TÖMEGKAPCSOLATAINAK ERŐSÍTÉSÉBEN

Pártunk – a magyar munkásmozgalom közel hat évtizedes gazdag tapasztalatait figyelembe véve –, különös gondot fordít a tömegkapcsolatok ápolására, a dolgozó tömegeknek a párt körüli tömörítésére. Ennek legkifejezőbb megnyilvánulása az MSZMP szövetségi politikája.

A párt és a tömegek közötti kapcsolatot a számos befolyásoló tényező közül alapvetően a következők határozzák meg:

– a párt politikájának tartalma;

– a munkásosztály, a dolgozók politikai tudatosságának színvonala;

– a párt munkastílusa, munkamódszere, a párttagság példamutató magatartása.

A Magyar Szocialista Munkáspártnak mint kormányzó pártnak alapvető feladata a munkásosztály, a nép szolgálata. Következésképpen nem uralkodik, hanem szervezi, ösztönzi, segíti a tömegek öntudatra ébredését, harcát, alapvető érdekeik megvalósulását. Munkastílusának ennélfogva lényeges vonása, hogy a társadalom irányítása során meggyőző, felvilágosító tevékenysége a meghatározó, és nem az adminisztratív szabályozás. Ez kifejezi a pártirányítás szolgálat jellegét, azt az alapvető tartalmat, hogy a pártot csak akkor követik a tömegek, ha megértik a politikai célokat, a döntések összefüggéseit, s mind érzelmileg, mind értelmileg azonosulni tudnak azokkal. A türelmes felvilágosító, nevelő munka nem helyettesíthető parancsolgatással.

A párt munkastílusának másik lényeges eleme, hogy a politika kidolgozásától az abból adódó feladatok gyakorlati végrehajtásáig együtt gondolkodik és cselekszik a tömegekkel. Tehát folyamatos és megújuló bizalomra épülő kapcsolatokra van szükség minden szinten. A kapcsolattartás formái állandóan gazdagodnak, s ezen belül mind a közvetlen, mind a közvetett kapcsolatoknak megvan a jelen-

tősége. A közvetett kapcsolat formái közül ki kell emelni az állami szervek, társadalmi és tömegszervezetek, tömegmozgalmak szerepét, amelyek állandó jelzőrendszerként közvetítik a tömegek hangulatát, észrevételeit, javaslatait, ugyanakkor tolmácsolják a párt politikáját, szervezik annak végrehajtását. A politikai célok kialakulásában, a döntések meghozatalában a várható tömeghatás mérlegelése, az egyetértés megteremtése feltételeinek számbavétele a legfőbb biztosítéka annak, hogy a párt a tömegek cselekvését szervezze és az egész társadalom aktivitását biztosítsa.

A párt és a tömegek közötti közvetlen kapcsolat egyik legfontosabb kifejezője ma is a párt nyílt politikája. Pártunk munkastílusának kialakult gyakorlata, hogy a legfontosabb politikai döntések széles nyilvánosságot kapjanak, hogy nemcsak a sikerek, eredmények, hanem a gondok és kudarcok, a nehézséget kiváltó okok is a széles közvélemény elé kerülnek. Ez a nyíltság és elvszerűség folyamatosan biztosítja, hogy a legszélesebb tömegek saját tapasztalataik alapján győződhetnek meg a párt politikai stratégiájának és taktikájának a helyességéről. A megnövekedett követelmények szükségessé teszik a párt vezetőinek, testületi tagjainak és aktivistáinak személyes részvételét a különböző fórumokon és kötetlen beszélgetéseken, az emberek véleményének közvetlen megismerését. A pártmunkának mind fontosabb elemévé válik a vezetők és beosztottak közötti helyes viszony kialakítása, az e téren tapasztalható torzulások felszámolása.

A párt és a tömegek közötti viszonyt közvetlenül befolyásolja a párttagság példamutató magatartása, aktivitása.

Pártunk Programnyilatkozata rögzíti: „A párt belső életét oly módon kell fejleszteni, hogy példaképül szolgálhasson a szocialista közéletiség és a majdani kommunista önkormányzat számára."[11] Ez egyrészt olyan követelményt támaszt, hogy – a politika főbb vonalának töretlen érvényesítése mellett – nagyobb politikai érzékenységgel és idejében reagáljunk a fejlődéssel együttjáró gazdasági, politikai, társadalmi jelenségekre, megoldásukra dolgozzunk ki megfelelő intézkedéseket, és biztosítsuk azok következetes végrehajtását. Másrészt a párt szervezeteinek olyan légkörre, szemléletre és gyakorlatra van szüksége, amely erősíti a feladatok végrehajtásáért érzett személyes felelősséget, a felmerült kérdések megoldásában a politikai összefüggések számbavételét, a politikai eszközök átgondolt alkalmazását és ezzel egy időben a tömegek tudatos részvételének biztosítását. Törődni az emberek ügyes-bajos gondjaival, a nagy társadalmi jelentőségű feladatok megoldásával, párhuzamosan szívükön viselni az egyes emberek személyes problémáit, kiállni mellettük, harcolni a jogos érdekeik védelmében, ez elengedhetetlen tényezője a tömegkapcsolatok fejlesztésének.

A tömegkapcsolat erősítése érdekében a XI. kongresszus meghatározta: „Min-

[11] Az MSZMP XI. kongresszusának jegyzőkönyve. 516. old.

den párttag és pártszervezet kötelessége politikánk képviselete, terjesztése. Ennek leghatásosabb módja az aktív véleménycsere a pártonkívülickkel; ez lehetőséget nyújt a különböző nézetek szembesítésére, tisztázására, a marxista–leninista álláspont meggyőző kifejtésére."[12] Ez feltételezi a pártszervezetek és kommunisták mind nagyobb aktivitását, kezdeményező készségének fokozását, munkastílusának sokoldalú fejlesztését.

A tömegkapcsolatok erősítése, a szövetségi politika érvényesítése tehát minden területen megköveteli a pártszervek politikai érzékenységének fokozását, a tömegek körében észlelt jelenségek, tendenciák idejében való felismerését, a helyes irányú befolyásolást.

Ezért pártszerveink és pártszervezeteink folyamatos feladata, hogy:

– alkalmazzanak nagyobb differenciáltságot az egyes rétegek problémáinak tanulmányozásában, szerezzenek mélyebb ismereteket az őket befolyásoló tényezőkről, gyakoroljanak nagyobb hatást a feladatokra való mozgósításban;

– mindenkor tudjanak választ adni a rétegeket foglalkoztató fontosabb kérdésekre, nyíltan szálljanak vitába a helytelen nézetekkel. Érvényesíték, hogy a szövetségi politika alkalmazása nem zárja ki, sőt feltételezi a marxizmus–leninizmus hegemóniájának erősítésére irányuló ideológiai harcot;

– ugyanakkor határozottan, megfelelő érveléssel lépjenek fel a szövetséget zavaró olyan demagógia ellen, amely esetenként felszínes jelenségek alapján kétségbe vonja az egyes rétegek őszinte szándékát a szocializmus ügye iránt, vagy megkérdőjelezi életszínvonalának azonos méretű emelkedését;

– fokozzák szervező, nevelő munkájukat a fizikai munkások vezetővé válásának elősegítésében, fordítsanak kiemelt figyelmet a munkás-, parasztszármazású értelmiségiek helyzetére, a párttal való kapcsolatuk erősítésére.

83
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1978. MÁRCIUS 15.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1978. március 15-én Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai,

[12] Ugyanott, 483. old.

a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a mezőgazdasági és élelmiszeripari dolgozók szakszervezeteinek főtitkárai, a Minisztertanács tagjai, országos főhatóságok és tudományos intézmények, valamint a központi sajtó vezetői.

A Központi Bizottság kegyelettel emlékezett meg a közelmúltban elhunyt tagjairól, Nemeslaki Tivadar és Jánossy Lajos elvtársakról.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót;

– Németh Károly elvtársnak, a Politikai Bizottság tagjának, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a mezőgazdaság és az élelmiszeripar helyzetéről és továbbfejlesztésének feladatairól szóló jelentést.[1]

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet és a legutóbbi ülése óta végzett munkát.

1. Meghallgatta és jóváhagyólag tudomásul vette a szocialista országok kommunista és munkáspártjai ideológiai és külügyi kérdésekkel foglalkozó központi bizottsági titkárainak 1978. februári budapesti találkozójáról szóló beszámolót.[2] A Központi Bizottság nagy jelentőséget tulajdonít a tanácskozásnak, amely alkalmat adott a szocialista építésben és a nemzetközi politikai-ideológiai munkában szerzett tapasztalatok megbeszélésére, a testvérpártok internacionalista együttműködésének továbbfejlesztésére.

A tanácskozás résztvevői hangsúlyozták a képviselt pártok elkötelezettségét a béke megvédése, az enyhülési politika folytatása mellett, és egységesek abban is, hogy fokozzák harcukat az újabb tömegpusztító fegyverek létrehozása és elter-

[1] Németh Károly előadói beszédének rövidített szövege megjelent: Pártélet, 1978. 4. sz. 3–22. old., Társadalmi Szemle, 1978. 4. sz. 3–22. old.

[2] Tíz szocialista ország kommunista és munkáspártjának ideológiai és külügyi KB-titkárai 1978. február 27–március 1. között Budapesten tanácskoztak. Négy témát vitattak meg: 1. A nemzetközi helyzet és az ideológiai harc időszerű kérdései. 2. A létező szocializmus propagandájának és a kapitalizmus kritikájának legfontosabb feladatai. 3. A nemzeti felszabadító mozgalmakkal kapcsolatos ideológiai problémák. 4. Az ideológiai együttműködésre vonatkozó elképzelések. A testvérpártok képviselői pozitívan értékelték kapcsolataikat, fontosnak tartották a közös munka továbbfejlesztését, elsősorban hatékonyságának növelését. Ezek érdekében megállapodások születtek a tanácskozáson. A tanácskozás értékelésével és tartalmi kérdéseivel foglalkozott a Népszabadság 1978. március 5-i, a Pártélet 1978. 4. száma (50–56. old.). A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1978. április 25-i ülésén foglalt állást a budapesti tanácskozáson elfogadott megállapodás feldolgozásáról a propagandában, az agitációban, a tömegtájékoztatásban és a külföldi propagandában. Hangsúlyozta: „... a tanácskozás fő tartalmi vonala és valamennyi dokumentuma összhangban van pártunk politikájának és ideológiai munkájának elveivel és gyakorlatával, tehát az érdekelt párt-, állami és társadalmi szervezetek fontos feladata, hogy – munkájának szerves részeként – eleget tegyenek a budapesti tanácskozásból adódó kötelezettségeiknek".

jesztése ellen. A népek békéért és haladásért vívott küzdelmében alapvető jelentőségűnek tartják korunk három nagy forradalmi erejének, a szocialista világrendszernek, a nemzetközi munkásosztálynak és a nemzeti felszabadító mozgalmaknak az egységét. Kifejezték szolidaritásukat azzal a harccal, amelyet a tőkés országokban működő kommunista pártok folytatnak a monopóliumok hatalma ellen a társadalmi haladásért és a béke védelméért. Támogatásukról biztosították a nemzeti felszabadító mozgalmak igazságos harcát.

A Központi Bizottság megállapította, hogy az enyhülési folyamat az akadályokat leküzdve előre halad. A világpolitikai események menetére mindinkább a szocializmus, a társadalmi haladás, a nemzeti függetlenség és a béke erői gyakorolják a legnagyobb hatást.

A monopoltőke szélsőséges körei a fegyverkezési verseny fokozásával és kiterjesztésével megpróbálják útját állni a népek érdekeit szolgáló világpolitikai változásoknak. Nagy veszélynek teszik ki az emberiséget az új tömegpusztító fegyverek előállításával. A neutronfegyverek gyártásának és nyugat-európai elhelyezésének terve új és rendkívül súlyos helyzetet teremthet: növeli a nukleáris konfliktus veszélyét, és újabb területre terjeszti ki a fegyverkezési versenyt.[3] Ez szöges ellentétben áll a politikai és katonai enyhülés irányvonalával és az e célból Genfben és Bécsben folytatott tárgyalásokkal, ellentmond a helsinki záróokmány szellemének.

A reakciós erők fokozzák ideológiai aknamunkájukat a szocialista országok ellen, s ezzel is akadályokat próbálnak állítani az enyhülési politika folytatásának útjába. A Központi Bizottság abból a tényből kiindulva, hogy a világon ma különböző társadalmi rendszerű országok vannak és hogy a szocializmus és a kapitalizmus eszméi egymással kibékíthetetlenek, elkerülhetetlennek tartja az ideológiák harcát. Ezért hangsúlyozza az ideológiai munka nagy fontosságát.

Az enyhülési politika további térhódításáért, a békés egymás mellett élés realizálásáért folytatott harc kérdésében pártunk azt vallja, hogy az ideológiai különbségek ellenére is lehetséges és szükséges a különböző világnézetű emberek összefogása a béke védelme, a békés egymás mellett élés politikájának folytatása, az emberiség létével és biztonságával összefüggő sorskérdések megoldása érdekében. Éppen ezért elutasítjuk az ideológiai vita ürügyén folytatott háborús uszítást, a népek közötti gyűlölködést, a belügyekbe való beavatkozást, a kommunista- és szocialistaellenes rágalomhadjáratokat, és elítélünk minden olyan fellépést, amely mérgezi a nemzetközi légkört és akadályozza az enyhülési folyamat előrehaladását.

A nemzetközi helyzet alakulásának, a békéért folytatott harcnak jelentős tényezője a kommunista és munkásmozgalom fejlődése, befolyásának növekedése.

[3] A neutronfegyverek gyártásáról az amerikai kormány 1978. október 18-i ülésén hozott rendeletet. Erről lásd: Népszabadság, 1978. október 19.

Ezért a nemzetközi reakció, a haladás és a béke ellenségei minden eszközt felhasználnak, hogy megbontsák a kommunisták sorainak egységét, és megkíséreljék szembeállítani egymással a szocialista és a tőkés országokban működő kommunista pártokat. Meggyőződésünk, hogy valamennyi testvérpárt érdeke az egységbontó törekvések meghiúsítása, az egymás iránti szolidaritás erősítése, az együttműködés fejlesztése a marxizmus–leninizmus elvei alapján.

A Központi Bizottság hangsúlyozza, hogy pártunk változatlanul szükségesnek tartja a szocialista országok sokoldalú együttműködésének fejlesztését, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egységének erősítését. Ennek érdekében magáénak vallja a testvérpártok titkárainak februári budapesti tanácskozásán közösen kialakított állásfoglalásokat, és a jövőben is tevékenyen részt vesz az ideológiai együttműködés fejlesztésében. Fontos feladatnak tekinti, hogy a közös munka eredményei mindinkább hasznosuljanak a hazai ideológiai munkában, és hatékonyabbá tegyék fellépésünket az eszmék nemzetközi küzdelmében.

2. A Központi Bizottság legutóbbi ülése óta pártunk folytatta aktív nemzetközi tevékenységét. Az eltelt három hónap során pártküldöttség látogatott a Szovjetunióba és a Német Demokratikus Köztársaságba. Budapesten a szovjet, a kubai, a mongol, a román, a vietnami testvérpárt képviselőivel folytattunk megbeszéléseket.[4]

Pártunk küldöttségének latin-amerikai körútján tárgyalásokra került sor a Costa Rica-i, a kolumbiai, a kubai, a mexikói és a venezuelai testvérpártok vezetőivel.[5] Küldöttségeink látogatást tettek a dán, az NSZK-beli, illetve a portugál testvérpártoknál.[6] Hazánkban fogadtuk az izraeli, az olasz, a libanoni és a szíriai testvérpártok képviselőit.[7]

[4] Az SZKP KB meghívására Gyenes András vezetésével 1978. február 14–15-én járt MSZMP küldöttség Moszkvában. (Népszabadság, 1978. február 16.) Az NSZEP meghívására Győri Imre vezetésével 1978. január 15–20. között járt pártküldöttség az NDK-ban. (Ugyanott, január 17., 18., 20., 21.) Konsztantyin Ruszakov, az SZKP KB titkára március 2–3-án tartózkodott Budapesten. (Ugyanott, március 4.) Stefan Andrei, az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottságának póttagja, a KB titkára február 16–18. között folytatott megbeszéléseket hazánkban. (Ugyanott, február 19.)

A szocialista országok KB-titkárainak február 27–március 1-i tanácskozásán részt vett kubai, mongol és vietnami pártküldöttséggel folytatott tárgyalásokra történik itt utalás. (Népszabadság, 1978. március 7.)

[5] Az MSZMP küldöttsége Biszku Béla vezetésével 1977. november 21–december 10. között járt Latin-Amerikában (november 22–25.: Kolumbia, november 25–30.: Venezuela, december 1–3.: Costa Rica, november 30–december 3.: Mexikó, december 3–9.: Kuba). (Népszabadság, 1977. november 27., december 3., 4., 11.)

[6] A Dán KP meghívására az MSZMP küldöttsége Gyenes András vezetésével 1977. december 12–14. között járt Dániában. (Népszabadság, 1977. december 15.) Óvári Miklós vezetésével az MSZMP delegációja 1978. január 10–14. között látogatott az NSZK-ba. (Ugyanott, 1978. január 15.) Az MSZMP Biszku Béla vezette küldöttsége Latin-Amerikából hazatérőben, 1977. december 10-én Lisszabonban találkozott a Portugál Kommunista Párt vezetőivel. (Ugyanott, 1977. december 11.)

[7] Emil Habibit, az Izraeli Kommunista Párt Politikai Bizottságának tagját 1978. január 20-án fogadta Gyenes András. (Népszabadság, 1978. január 21.) Giancarlo Pajetta, az Olasz Kommu-

Pártunk képviselői részt vettek a holland, az osztrák és a svéd testvérpártok, valamint az angolai MPLA kongresszusain.[8] Nagy jelentőséget tulajdonítunk az angolai népi felszabadító mozgalom I. kongresszusának, amely MPLA-Munkapárt néven marxista–leninista pártot alapított.

A kommunista és munkáspártok vezetőivel sorra került találkozók és megbeszélések alkalmat nyújtottak az újabb széles körű véleménycserékre a nemzetközi élet és a nemzetközi kommunista mozgalom időszerű kérdéseiről, tovább erősítették kétoldalú kapcsolatainkat a testvérpártokkal.

3. A Központi Bizottság megállapította, hogy eredményesen fejlődnek államközi kapcsolataink. Ezek sorában Ali Nasszer Mohamednek, a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság miniszterelnökének, a Nemzeti Front Egyesített Politikai Szervezet Politikai Bizottsága tagjának látogatása tovább erősítette a pártjaink, országaink, népeink közötti baráti kapcsolatokat, s új lehetőségeket tárt fel a politikai, a gazdasági és a kulturális együttműködés fejlesztésében. A Központi Bizottság üdvözli Michael N. Manley, Jamaica miniszterelnöke hivatalos látogatásának eredményeit. A tárgyalások hozzájárultak országaink jól fejlődő kapcsolatainak további szélesítéséhez, együttműködésünk bővítéséhez.[9]

Kormányunk, a békés egymás mellett élés elvének megfelelően, több év óta tevékenykedik azért, hogy a magyar–amerikai kapcsolatok is rendeződjenek. A Központi Bizottság pozitív lépésként értékelte, hogy az Amerikai Egyesült Államok elnökének döntése alapján visszajuttatták a koronát és a koronázási ékszereket jogos tulajdonosának, a magyar népnek.[10] Kapcsolataink normalizálásának további jelentős állomása lenne, ha elhárulnának a még fennálló akadályok a megkülönböztetésektől mentes, kölcsönösen előnyös magyar–amerikai gazdasági kapcsolatok útjából.

nista Párt Politikai Bizottságának és titkárságának tagja 1978. január 3-án találkozott Óvári Miklóssal és Aczél Györggyel. (Ugyanott, január 4.) A Libanoni Kommunista Párt küldöttsége Nicolas Chaoui-nak, a párt főtitkárának vezetésével 1978. február 22-én találkozott Gyenes Andrással. (Ugyanott, február 23.) A Szíriai Kommunista Párt küldöttsége, melyet Khaled Hamami, a PB tagja vezetett, 1978. február 26–március 4. között tartózkodott Magyarországon. (Ugyanott, március 5.)

[8] Hollandia Kommunista Pártja XXVI. kongresszusán (1978. január 20–22.) Gyenes András vezette a magyar küldöttséget. (Népszabadság, 1978. január 21., 24.) Az Osztrák Kommunista Párt 1977. december 8–12. között tartott kongresszusán az MSZMP delegációját Óvári Miklós vezette. (Ugyanott, 1977. december 9., 10., 13.) A Svéd Baloldali Párt – Kommunisták XXV. kongresszusán (1978. január 4–8.) Katona István vezette az MSZMP delegációját. (Ugyanott, január 8.) Az MPLA I. kongresszusán (1977. december 4–10.) Aczél György vezette pártunk delegációját. (Ugyanott, 1977. december 4., 9., 11.)

[9] Ali Nasszer Mohamed 1978. január 19–24. között tett látogatást Magyarországon; Michael N. Manley február 13–15. között tartózkodott hazánkban. (A tárgyalásokról kiadott közleményeket lásd: Népszabadság, 1978. január 25., február 16.)

[10] Az amerikai elnök döntését 1977. december 16-án hozták nyilvánosságra, az ünnepélyes átadásra 1978. január 6-án került sor. (Népszabadság, 1977. december 16., 1978. január 7.)

4. A Központi Bizottság fontos eseménynek tartja az európai biztonsági és együttműködési értekezleten részt vett 35 állam külügyminiszterei képviselőinek belgrádi találkozóját.[11] Üdvözli döntésüket az enyhülést szolgáló további találkozók megtartására. Hangsúlyozza: a népek érdekei azt kívánják, hogy a helsinki záróokmányt aláíró államok folytassák erőfeszítéseiket a közösen elfogadott elvek minden oldalú és teljes megvalósításáért. Hazánk ennek szellemében a jövőben is mindent megtesz az európai béke és biztonság, az államok közötti együttműködés fejlesztéséért.

5. A magyar nép alig három esztendeje valamennyi békeszerető antiimperialista erővel együtt köszöntötte Vietnam, Laosz és Kambodzsa népeit az imperializmus és kiszolgálói felett aratott történelmi győzelem alkalmával. Hazánkban azóta is nagy figyelem és együttérzés kíséri az indokínai térség népeinek a háborús sebek begyógyítására, az országépítő munka kibontakoztatására irányuló erőfeszítéseit.

A Központi Bizottság aggodalmát fejezi ki a kambodzsai vezetés által kirobbantott fegyveres konfliktus miatt, amely kizárólag az imperializmus, a reakció erőinek kedvez. Helyeseljük és támogatjuk a Vietnami Szocialista Köztársaság kormányának 1978. február 5-i nyilatkozatában megfogalmazott javaslatokat a harci tevékenység mielőbbi megszüntetésére, a konfliktus tárgyalásos rendezésére. Ez összhangban áll Vietnam és Kambodzsa népeinek érdekeivel, s a jószomszédi kapcsolatok, a barátság helyreállítását szolgálja.[12]

6. A Központi Bizottság megállapította, hogy a Közel-Keleten az imperializmus, az izraeli és az arab reakció folytatja manővereit a haladó társadalmi erők megosztására és gyengítésére, a Palesztin Felszabadítási Szervezet felszámolására.

A Központi Bizottság megerősítette, hogy a közel-keleti válságot politikai eszközökkel, a különutas alkudozások helyett minden érdekelt fél bevonásával, átfogóan kell rendezni. Ennek érdekében fel kell újítani a genfi közel-keleti békekonferencia munkáját.

A jelenlegi helyzetben még inkább szükséges az antiimperialista arab erők egységfrontjának megszilárdítása, a haladó arab államok és a szocialista országok együttműködésének erősítése. A magyar kommunisták, népünk szolidáris a haladó arab erőkkel, és támogatásáról biztosítja igazságos harcukat.

7. Pártunk, közvéleményünk nagy figyelemmel követi és támogatja az afrikai népek nemzeti felszabadító mozgalmait és haladó társadalmi törekvéseit.

[11] Lásd a 48. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét.

[12] A kambodzsai–vietnami konfliktus 1977 végén vált világszerte ismertté. (Népszabadság, 1978. január 1., 3., 4.) A VSZK kormányának február 5-i nyilatkozatát és javaslatait lásd: ugyanott, február 7.

Pártunk és népünk kezdettől fogva szolidáris volt Etiópia népével, a társadalmi haladásért, a nemzeti függetlenségért, országa területi egységéért és sérthetetlenségéért vívott harcával. A Központi Bizottság úgy véli, hogy Etiópia területének megtisztítása a szomáliai csapatoktól különösen jelentős siker, amely döntően segítheti a térség békéjének helyreállítását és a két ország közötti viszony normalizálását mindkét nép és Afrika haladó erőinek javára.[13]

A Központi Bizottság megerősítette szolidaritását a zimbabwei, a namíbiai, a dél-afrikai népeknek a szabadságért, a faji megkülönböztetés ellen folytatott harcával.

8. A Központi Bizottság megállapította, hogy világszerte egyre szélesedő társadalmi mozgalom bontakozik ki a minden nép érdekében álló leszerelés előmozdításáért.

Az európai ifjúsági leszerelési konferencia, amelyet 29 ország ifjúsági szervezeteinek küldöttei tartottak Budapesten[14], fórumot biztosított a katonai enyhülés lényeges és időszerű kérdéseinek megvitatására, s kifejezte a különböző politikai irányzatokat képviselő fiatalok elkötelezettségét földrészünk és a világ tartós békéje mellett.

A Központi Bizottság a nemzetközi szervezeteknek, a társadalmi szervezeteknek és intézményeknek a közelmúltban megtartott genfi leszerelési világkonferenciáját a leszerelésért folytatott széles körű küzdelem jelentős eseményeként értékelte. Hasznosan járult hozzá a neutronbomba bevezetése, a fegyverkezési hajsza fokozása ellen küzdő nemzetközi mozgalmak kibontakozásához, az ENSZ rendkívüli, leszerelési ülésszakának előkészítéséhez.

A Központi Bizottság helyesli és nagyra értékeli a magyar társadalmi és tömegszervezetek közreműködését az egész népünk békés törekvéseit szolgáló nemzetközi akciókban.

II

A Központi Bizottság áttekintette a mezőgazdaság és az élelmiszeripar helyzetét, értékelte agrárpolitikánk megvalósításának tapasztalatait, s kijelölte a továbbfejlesztés feladatait.[15]

A Központi Bizottság megállapította, hogy az elmúlt két évtizedben történelmi jelentőségű fordulat következett be a magyar mezőgazdaság helyzetében: létrejött, megszilárdult és erőteljesen fejlődik a szocialista nagyüzemi mezőgazda-

[13] Erről lásd a 70. sz. dokumentum 11. sz. jegyzetét.

[14] A konferenciáról, melyre 1978. január 20–22. között került sor, lásd: Népszabadság, 1978. január 21., 22., 24.

[15] Lásd a 84. sz. dokumentumot.

ság. A termelőszövetkezeti mozgalom győzelmével az egész népgazdaságban uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. Sikeresen oldottuk meg a szocialista átszervezés és a termelés növelésének kettős feladatát.

Hazánkban a mezőgazdaság szocialista átszervezésével meggyorsult a termelőerők fejlődése, átalakult a társadalom osztályszerkezete. A termelési viszonyok gyökeres megváltozása egész társadalmi és gazdasági életünkben erősítette a szocialista vonásokat. Létrejöttek a mezőgazdaság szocialista fejlődésének, a falu, a parasztság anyagi és szellemi felemelkedésének elengedhetetlen feltételei. Új tartalmat kapott, megszilárdult rendszerünk legfőbb politikai alapja, a munkásosztály és a parasztság szövetsége, erősödött a szocialista nemzeti egység.

A magyar mezőgazdaság szocialista átszervezésében és az azóta végbement fejlődésben megmutatkozik a lenini szövetkezeti elvek alkotó alkalmazása, a hazai tanulságok és a szocialista országok tapasztalatainak hasznosítása. A sikerek az önkéntesség, a fokozatosság, a demokrácia érvényesítése alapján, a „bal"- és jobboldali elhajlások elleni következetes harc jegyében születtek.

Parasztságunkat saját tapasztalatai győzték meg arról, hogy helyesen cselekedett, amikor a szövetkezeti gazdálkodás útjára lépett. Jó ügyet szolgált munkásosztályunk, társadalmunk, amikor nagyarányú politikai és anyagi segítséget nyújtott a szövetkezetek létrehozásához és megszilárdításához, a mezőgazdasági termelés korszerű alapjainak megteremtéséhez.

Elévülhetetlen érdemeket szereztek azok a parasztok, munkások, értelmiségiek, kommunisták és pártonkívüliek, akik hazánkban megalkották a szocialista mezőgazdaság történelmi művét. Elismerést érdemel a mezőgazdasági dolgozók ifjabb nemzedéke, amely az alapítókat követve, velük együtt helytáll, és hozzáértően, eredményesen végzi munkáját.

A szocialista mezőgazdaság létrejöttével és megszilárdulásával gyökeresen megváltoztak a parasztság élet- és munkakörülményei, növekedett a mezőgazdasági munka társadalmi megbecsülése, a dolgozók politikai és szakmai műveltsége, erősödött a közösségi szellem.

A termelőszövetkezeti parasztság jövedelme jelentősen emelkedett. A társadalombiztosítás kiterjesztése, a nyugdíjrendszer bevezetése és más szociálpolitikai intézkedések számottevő mértékben javították a szövetkezeti parasztság életkörülményeit.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése, a magyar parasztság általános felemelkedése döntően hozzájárult ahhoz, hogy megváltozott a magyar falu arculata, meggyorsult társadalmi, gazdasági és kulturális fejlődése; a falu és a város közötti különbségek az elmúlt két évtizedben lényegesen csökkentek.

A szocialista átszervezés óta meggyorsult a mezőgazdasági termelés növekedési üteme, fejlődése egyenletesebbé vált. A termelés nem egészen két évtized

alatt kisebb földterületen és kevesebb dolgozóval több mint másfélszeresére növekedett. Ez mezőgazdaságunk történetében egyedülálló eredmény.

Legszembetűnőbb a fejlődés a gabonatermelésben. Búzából az átlagtermés az 1960. évi hektáronkénti 17 mázsával szemben 1977-ben meghaladta a 40 mázsát, a kukorica termése pedig 25 mázsáról 47 mázsára emelkedett. A hazai termés hosszabb idő óta fedezi az ország kenyér- és takarmánygabona-szükségletét, és a korábbi jelentős behozatallal szemben kivitelre is jut.

Emelkedett az állattenyésztés színvonala, gyarapodott az állatállomány. A hústermelés a mezőgazdaság szocialista átszervezése óta kétszeresére nőtt; a baromfihús-termelés megháromszorozódott.

Egyes termelési ágak fejlődése nem tartott lépést a szükségletekkel. A szálas és lédús takarmányok, néhány ipari növény és zöldségféle termesztése, a juhtenyésztés elmaradt lehetőségeinktől. Ebben szerepet játszanak szemléleti, irányítási hibák, az anyagi, műszaki és biológiai megalapozás hiányosságai, az anyagi érdekeltség átmeneti csökkenése, esetenként a kedvezőtlen időjárás.

Népünk életszínvonalának emelkedésében nagy szerepe van a szocialista mezőgazdaság és az élelmiszeripar teljesítményének. A lakosság élelmiszer-ellátása kiegyensúlyozott, a táplálkozásban nőtt az állati fehérjékben és a vitaminokban gazdag élelmiszerek aránya. Jelenleg az egy főre jutó átlagos fogyasztás húsból kereken 45, tojásból 80, cukorból 40, tejből 30, zöldségfélékből 15, gyümölcsből 40 százalékkal több, mint 1960-ban volt. Ezzel egyidejűleg a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitele mintegy ötszörösére emelkedett.

A növekvő mezőgazdasági termelés jó feltételeket teremtett a feldolgozás fejlesztéséhez. Az élelmiszeripar teljesítménye 1960 óta két és félszeresére növekedett. Mintegy 150 új üzem épült, a régiek pedig bővültek, korszerűsödtek. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar kapcsolatában a szerződéses rendszer általános, sokoldalú és kölcsönösen garantált együttműködéssé vált, de a termelés, a feldolgozás és az értékesítés közötti összhang még nem megfelelő. A felvásárlás, az áruforgalmazás személyi, anyagi-műszaki feltételeinek megteremtése, a hűtő- és tárolótér építése nem tartott lépést a mezőgazdasági termelés növekedésével.

*

A Központi Bizottság a szocialista mezőgazdaság és az élelmiszeripar eddig megtett útjának és jelenlegi helyzetének elemzése mellett behatóan foglalkozott a továbbfejlesztés irányelveivel, fő feladataival. Megállapította: hazánkban a társadalmi és politikai feltételek kedvezőek ahhoz, hogy agrárpolitikánkat töretlenül folytatva, eddigi vívmányainkat megszilárdítsuk és további lendületes fejlődést érjünk el. Az ország természeti adottságai szinte minden fontos élelmiszer előállításához kedvezőek, szükségleteink túlnyomó része hazai termésből fe-

dezhető. Az élelmiszer-termelés növelésének lehetősége felülmúlja a belföldi igényeket, ezért az árutermelés növekvő hányadát értékesíthetjük export útján.

1. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar további intenzív fejlesztése, a termelés dinamikus növelése fokozott követelményeket állít munkánkkal szemben. Alapvető feladat és egyben céljaink elérésének nélkülözhetetlen feltétele:

– szellemi és anyagi erőforrásaink ésszerű felhasználásával a hatékonyság növelése, a minőség javítása;

– a nyersanyagtermelés, a -feldolgozás, a tárolás és az értékesítés tervszerű, arányos fejlesztése, az élelmiszeripar viszonylagos elmaradásának mielőbbi megszüntetése;

– a termelés és a hozzá kapcsolódó infrastruktúra, valamint az ipari háttér gyorsabb, a nemzetközi együttműködés lehetőségeit hasznosító fejlesztése, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar eszköz- és anyagigényének kielégítése;

– a szakosítás, a koncentráció, a gazdasági együttműködés előnyeinek fokozott kihasználása, a nemzetközi gazdasági integráció fejlesztése;

– az exportpiacok bővítése, a külkereskedelmi munka színvonalának emelése.

2. Az élelmiszer-termelésben növelni kell az állattenyésztés, illetve a feldolgozóipar arányát. A hazai és a külföldi vásárlók igényeit figyelembe véve, fenn kell tartani mezőgazdaságunk sokoldalú termelését. A termelési szerkezet előnyös változását segítse elő a termőföld ésszerű hasznosítása, a következetesebb igazodás a termőhelyi adottságokhoz.

a) A növénytermelés fejlődését a hozamok növelésével, a minőség javításával, az elmaradott ágazatok felzárkóztatásával kell elérni.

A kenyér- és a takarmánygabona hozamait a jó minőséget adó, bőven termő fajták elterjesztésével és az agrotechnikai eljárások tökéletesítésével kell növelni. Külön figyelmet kell fordítani alapvető takarmánynövényünk, a kukorica termelésének fokozására és sokoldalú hasznosítására. Fejleszteni kell a kertészeti ágazatokat; a zöldség- és gyümölcstermelés biztosítsa a kiegyensúlyozott hazai ellátást és a gazdaságos export fokozását. Minőségi változást kell elérni a tömegtakarmányok, mindenekelőtt a silókukorica termesztésében, valamint a rét- és legelőgazdálkodásban.

b) Az állattenyésztésben általános feladat a tenyésztés színvonalának emelése, a takarmány hasznosításának, különösen a fehérje felhasználásának a javítása. A hústermelés nagyobb részét a jövőben is a sertés- és baromfitenyésztés adja. A sertéságazatban az iparszerű termelés továbbfejlesztésére, a gazdaságosság fokozására kell törekedni. A baromfitenyésztésben nemzetközi pozíciónk megőrzése, illetve további javítása megköveteli a tenyésztés és a tartástechnológia folyamatos korszerűsítését.

A hazai fogyasztói szükségletek kielégítése a tejtermelés, az export lehetőségei pedig a vágómarha-termelés növelését teszik szükségessé. Az adottságok jobb

hasznosításával gyarapítani kell a juhállományt, emelni a hozamokat. A szarvasmarha- és a juhtenyésztést a jó minőségű, olcsó tömegtakarmányokra, a melléktermékek felhasználására és a gyepterület hasznosítására kell alapozni.

c) A mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-feldolgozás közti aránytalanságokat fokozatosan meg kell szüntetni. A hazai fogyasztói igények kielégítése és a kiviteli lehetőségek teljesebb kihasználása érdekében elsősorban a hús- és a baromfi-feldolgozást, a növényolaj-termelést és a tartósítóipart szükséges fejleszteni.

Az élelmiszeriparban a termelés és a termelékenység kívánatos növeléséhez, a minőség javításához, a választék bővítéséhez, a korszerű áruszerkezethez nélkülözhetetlen a gyártás- és gyártmányfejlesztés. Az összes szakágazatban fokozott gépesítésre, automatizálásra, a folyamatos technológiák kiépítésére, az anyagmozgatás, a csomagolástechnika, a raktározás-tárolás fejlesztésére, a higiéniai feltételek javítására van szükség.

3. Az állami gazdaságok fontos szerepet töltenek be a mezőgazdaság szocialista fejlesztésében. A hazai tudományos munka eredményeinek hasznosításával, az élenjáró nemzetközi tapasztalatok alkalmazásával több gazdaság kiemelkedő termelési színvonalat ért el. Hazánkban jelenleg 131 állami gazdaság működik, amely a mezőgazdasági terület 13 százalékán gazdálkodik, és az árutermelésnek mintegy 18 százalékát adja. Többségükre jellemző az eredményes vállalati gazdálkodás. Az eszközfelhasználás hatékonysága, a munka- és üzemszervezés azonban még nem kielégítő. Egyes gazdaságok termelési színvonala elmarad adottságaiktól, lehetőségeiktől.

Az állami gazdaságok – amelyekben a szakemberek aránya magasabb, a technikai ellátottság lényegesen jobb, mint a szövetkezetekben – továbbra is járjanak élen a mezőgazdasági termelés intenzív fejlesztésében. Vállaljanak nagyobb részt a mezőgazdaság fő feladatainak megoldásában. A ma még kevésbé eredményesen gazdálkodók is váljanak mielőbb példamutató szocialista nagyüzemmé. Korszerűsítsék az üzem- és munkaszervezést, az adottságoknak megfelelően fejlesszék a termelési szerkezetet. Szervezetten segítsék a fiatal szakemberek felkészítését a gyakorlati munkára, folyamatosan adjanak át felkészült szakembereket a gyengén ellátott szövetkezeteknek.

4. A mezőgazdaságban döntő szerepet játszó termelőszövetkezetek gyors ütemben fejlődnek. Jelenleg a mezőgazdasági terület háromnegyed részén 1370 termelőszövetkezet működik, és az árualap több mint kétharmadát adja.

A szövetkezetek többsége megfelelően gazdálkodik. A legjobb szövetkezetek termelési színvonala eléri, illetve megközelíti a kiemelkedő állami gazdaságokét. Ugyanakkor egyharmaduk – javarészt a kedvezőtlen természeti körülmények miatt – nehézségekkel küzd.

A szövetkezetek szocialista jellege a tulajdon-, a termelési és az elosztási vi-

szonyok fejlődésével tovább erősödött. Kedvező, hogy a szövetkezetekben növekszik a szakemberek és a fiatalok aránya.

Egyetemes érdek, hogy valamennyi mezőgazdasági termelőszövetkezet fejlődjék. Az élvonalba tartozók gazdálkodása váljék még eredményesebbé, a jó természeti és gazdasági adottságokkal rendelkező, de közepes színvonalon gazdálkodó szövetkezetek közeledjenek az élen járókhoz. Ugyanakkor szükséges és lehetséges, hogy gyorsabban, tervszerűbben növekedjék a kedvezőtlen természeti viszonyok között gazdálkodó szövetkezetek termelése is.

A termelőszövetkezetek fejlesztésének általános követelménye és fő útja az összes rendelkezésre álló termelési eszköz leggazdaságosabb hasznosítása, az állóalapok bővítése, a szövetkezeti tulajdon gyarapítása, az adottságokkal és a népgazdasági igényekkel összhangban álló termelési szerkezet kialakítása, az ésszerű szakosítás és a vezetés színvonalának emelése.

Változatlanul az a cél, hogy a szövetkezeti parasztság életszínvonala rendszeresen emelkedjék, javuljanak élet- és munkakörülményei: jövedelme a munkásságéval arányosan növekedjék. A munkadíj legyen összhangban a végzett munka mennyiségével és minőségével, a személyes jövedelem pedig nagyobb mértékben függjön a szövetkezeti gazdálkodás eredményességétől. A szociális ellátásban ma még meglevő különbségeket fokozatosan meg kell szüntetni.

A szövetkezeti mozgalom fejlődésének elengedhetetlen társadalmi feltétele a szövetkezeti demokrácia következetes érvényesítése, további erősítése. Az önkormányzati szervek munkáját folyamatosan hozzá kell igazítani a megnövekedett termelőszövetkezeti méretekhez, a változó üzemi viszonyokhoz. A közgyűlés – a szövetkezetek legfelsőbb fóruma – döntsön a közösséget érintő alapvető társadalmi, gazdasági kérdésekben. Ugyanakkor növekedjék a küldöttközgyűlés, a brigádok, az ágazati és területi részlegek tanácskozásainak szerepe, s ezekbe rendszeresen vonják be a szövetkezeti alkalmazottakat is. Határozottan fel kell lépni a szövetkezeti demokráciát lebecsülő nézetek és gyakorlat ellen.

5. A háztáji és kisegítő gazdaságok tevékenysége jelentős mértékben hozzájárult a mezőgazdaság eredményeihez. Termékeiknek mintegy fele a saját szükségletek kielégítését szolgálja, a többit áruként értékesítik. A sertéshúsnak a felét állítják elő, a tojás termelésében, a kisállattenyésztésben, néhány gyümölcs- és zöldségféle termelésében részvételük meghatározó. A háztáji és kisegítő gazdaságok alapjában a mezőgazdasági nagyüzemek és a fogyasztási szövetkezetek szakmai, anyagi, műszaki segítségére támaszkodva szervezetten termelnek és értékesítenek, szervesen illeszkednek szocialista gazdasági rendszerünkbe.

A párt határozottan támogatja a saját munkán és a családtagok munkáján alapuló háztáji gazdálkodást, és fellép annak lebecsülésével, az esetenként előforduló hibás gyakorlattal szemben, amely gyengíti a termelés biztonságát, egyaránt sérti a termelők és a népgazdaság érdekeit. Ennek megfelelően segíteni kell

a háztáji termelés korszerűsítését és szakosodását, és gondoskodni kell a termelési és értékesítési biztonság feltételeiről.

6. A mezőgazdasági üzemek, a feldolgozó és forgalmazó szervezetek között terjednek az erők ésszerűbb egyesítését, a gazdaságosabb termelést segítő együttműködési formák. Ezek lehetővé teszik az állóeszközök eredményesebb kihasználását és fejlesztését, a tudomány eredményeinek széles körű alkalmazását, a termelés korszerűbb megszervezését, és számos előnyt nyújtanak a feldolgozásban és az értékesítésben.

A mezőgazdaságban a legjelentősebb együttműködési forma az iparszerű termelési rendszer, amely jelentős tartalékokat tárt fel. Nagymértékben hozzájárult a termelés színvonalának emeléséhez, különösen a baromfitenyésztésben és -feldolgozásban, a búza- és kukoricatermesztésben. A növekvő követelményekkel lépést tartva gondoskodni kell a termelési rendszerek megfelelő színvonalon tartásáról, fejlesztéséről. Meg kell szigorítani létesítésük és működésük feltételeit.

A gazdasági társulások jelentős része építőipari, ipari szolgáltató és kereskedelmi tevékenységet folytat. Ésszerűen koncentrálják az elaprózott üzemi eszközöket és a szellemi erőket. Nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a mezőgazdasági építkezésekben, és fontos lakossági igényeket elégítenek ki. A társulások tevékenységét tovább kell javítani, újakat főként a mezőgazdasági termelésben és feldolgozásban indokolt létrehozni.

A gazdasági együttműködés új formája a kísérleti jelleggel létrejött négy agráripari egyesülés. A mezőgazdasági, a feldolgozóipari és kereskedelmi tevékenység szervezett összekapcsolása – a kezdeti tapasztalatok szerint – mind a résztvevők, mind a népgazdaság számára előnyöket ígér.

A magyar szocialista mezőgazdaság fejlődésének sajátossága az együttműködési formák sokfélesége, amelyet célszerű a jövőben is megtartani. Követelmény viszont, hogy a rendelkezésre álló anyagi és szellemi erőforrások felhasználása gazdaságos legyen, és nagyobb tiszta jövedelmet eredményezzen.

7. A nagyüzemek létrejötte megteremtette a mezőgazdaságban a modern gazdálkodásnak, a föld célszerűbb kihasználásának, a munka termelékenysége emelésének, a műszaki haladásnak, a tudományos eredmények széles körű alkalmazásának a feltételeit. Kibontakozott a mezőgazdaság iparosításának folyamata, korszerűsödtek a termelési módszerek, agrotechnikai eljárások.

A megművelt terület termékenysége növekedett. Ugyanakkor a termőterület az utóbbi 15 év alatt mintegy 400 000 hektárral csökkent. A szükségesnél nagyobb területet vontak ki a művelésből, és a jó minőségű földek védelméről szóló határozatokat nem hajtották megfelelően végre. A termőföld megóvása, ésszerű, az adottságokhoz igazodó hasznosítása kiemelkedő társadalmi érdek. Szigorítani kell a termőföldek, különösen a jó minőségűek más célú igénybevételét.

s fokozni kell a talaj termékenységét, főképpen az öntözés, a belvízrendezés és a talajjavítás útján.[16]

A termelés legfontosabb tényezője a dolgozó ember, aki képességével, felkészültségével, szorgalmával a termelési eszközöket hasznosítja a társadalom javára. Az ipar és más népgazdasági ágak gyors fejlődésével, valamint a szocialista mezőgazdaság kibontakozásával összefüggésben ma már az összes dolgozók közül a mezőgazdasági aktív keresők aránya 19 százalék az 1960. évi 34 százalékkal szemben. A következő esztendőkben – ugyanezen okok miatt – ez az arány tovább csökken. Az élőmunka csökkenésével párhuzamosan növekszik a gépesítés, a kemizálás, a szakértelem, a képzés, a továbbképzés és a műveltség szerepe.

A mezőgazdasági üzemek vezetőinek többsége politikailag, szakmailag felkészült, vezetői készségük jól érvényesül, és ez a gazdálkodás eredményeiben is tükröződik. Az új és nagyobb feladatok további igényeket támasztanak, különösen a vezetőkkel szemben. Az ismereteket szüntelenül gyarapítani kell. A szakemberképzés és -továbbképzés igazodjék jobban a nagyobb üzemi méretek, az iparszerű termelés, a szakosodás követelményeihez, erősítse a közgazdasági szemléletet.

A mezőgazdaság korszerűsödésével a dolgozók szakképzettségének színvonala jelentősen emelkedett, megváltozott a szakmai összetétel. A változó igényeknek megfelelően azonban tervszerűbbé kell tenni a szakmunkásképzést és -továbbképzést.

A termelés fejlődését egyre növekvő mértékben befolyásolja a tudományos kutatás. A tudomány eredményei, a nagyobb terméshozamot adó új hazai és külföldi növény- és állatfajták, a korszerű műszaki megoldások számottevően hozzájárulnak a termelés bővítéséhez. A hazai agrárkutatást azokra a feladatokra kell összpontosítani, amelyek a sajátos igények miatt itthon oldhatók meg a legmegfelelőbben. A nemzetközi tudományos együttműködés – elsősorban a KGST célprogramjaiban való részvétel – lehetőségeit az eddigieknél jobban ki kell használni. A hazai és a nemzetközi tudományos eredmények gyakorlati alkalmazása érdekében növelni kell a kutatók és a termelők közös érdekeltségét, javítani kell a kutatóintézetek és a gazdálkodó szervezetek együttműködését, és elő kell segíteni céltársulások létrehozását.

[16] A 400 000 hektár csökkenés a nagyüzemek által parlagon hagyott, nehezen művelhető, az elhagyott tanyák mellett fekvő, a vidéki ipartelepítésre – néha túlméretezett –, valamint az útépítésre igénybe vett területekből tevődött össze. Az utóbbi időben egyre több parlagon maradt területet vonnak hasznosításba, részben a Hazafias Népfront által indított kertbarátmozgalom útján, másrészt a nagyüzemi gazdaságok a földvédelmi jogszabályok szellemében vettek parlagterületeket gondozásba. A földhivatalok 1979 első félévében 2700 hektár szétszórtan elhelyezkedő földterületet vontak össze, 2300 romos tanyát bontottak le, és a körülöttük fekvő földterületet bevonták a termelésbe. Az új törvények értelmében megművelhető termőföldet nem lehet igénybe venni ipari, közlekedési és vízügyi célokra.

8. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termelés színvonala egyre inkább függ a mezőgazdaság számára előállított ipari termékek mennyiségétől és minőségétől. Ennek jelentőségét szemlélteti, hogy a mezőgazdasági termelés másfélszeres növekedése az ipari eredetű anyagok felhasználásának csaknem négyszeres növekedését igényelte. A hazai mezőgazdasági- és élelmiszeripari-gépgyártás az utóbbi évtizedben megháromszorozta termelését, de a szükségleteket csak részben elégítette ki. Az indokoltnál nagyobb az import. Az ipari termékek felhasználásának növekedésével együtt fejlődött a műszaki javítóbázis, emelkedett a szolgáltatások színvonala, gyarapodott a mezőgazdasági úthálózat. Ennek ellenére e területeken is számottevő az elmaradás.

A mezőgazdaság iparosítását, műszaki fejlesztését és kemizálását tovább folytatjuk. Ezért az ipart – különösen a gép- és vegyipart – úgy kell fejleszteni, hogy a hazai igényeket az eddiginél nagyobb arányban és jobb minőségben elégítse ki. Ugyanakkor jobban kell támaszkodni a szocialista gazdasági integráció elmélyítésében rejlő lehetőségekre. Halaszthatatlan a gépjavítás, az alkatrészellátás, a szervizhálózat jobb megszervezése, az infrastruktúra fejlesztése.

9. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar állami irányítása alapjában véve a követelményeknek megfelelően biztosította a tervszerű fejlődést. A közvetett irányítás eszközei, a gazdasági szabályozók is betöltötték szerepüket. Elősegítették a bővített újratermelést, a fogyasztás és a felhalmozás helyes arányának kialakulását. Ezzel párhuzamosan létrejöttek az önálló gazdálkodás feltételei, kibontakozhatott a szövetkezetek és vállalatok öntevékenysége.

Az előttünk álló feladatok megkövetelik a központi és a területi ágazati irányítás színvonalának emelését. Ennek során figyelembe kell venni a változásokat, a mezőgazdasági üzemek megnövekedett méreteit, jobb műszaki ellátottságukat, a vezetők nagyobb felkészültségét.

A társadalmi, gazdasági változásokhoz, a megnövekedett követelményekhez igazodva úgy kell fejleszteni a mezőgazdaság és az élelmiszeripar irányítási rendszerét, hogy tovább erősödjék a tervszerűség, hatékonyabb legyen a központi irányítás, és ugyanakkor növekedjék a gazdálkodó szervezetek önállósága, felelőssége. Ennek megfelelően váljon szorosabbá a terv- és a gazdasági szabályozó rendszer, a népgazdasági és vállalati tervek közötti összhang; a termelés, a feldolgozás és az értékesítés egysége érvényesüljön jobban a tervezésben, az érdekeltségi viszonyokban, az anyagi-műszaki ellátásban és az ágazati irányításban; egyszerűsödjék és legyen stabilabb a gazdasági és a jogi szabályozás.

A termelési és az értékesítési biztonság érdekében szélesebb körben indokolt alkalmazni a több évre szóló szerződéses rendszert, erősíteni kell a szerződéses fegyelmet, javítani a felvásárlás és az értékesítés szervezettségét.

10. A párt politikájának következetes megvalósítása érdekében erősíteni kell a párt irányító, szervező, ellenőrző munkáját. A mezőgazdaságban és az élelmi-

szeriparban tevékenykedő pártszervezetek emeljék a pártmunka színvonalát, fejlesszék a párttagság politikai képzettségét. Mozgósítsák a párttagokat, a párton kívüli dolgozókat a hatékony munkára, ösztönözzék és karolják fel a jó kezdeményezéseket. Tegyék tervszerűbbé és céltudatosabbá a kádermunkát, támogassák a gazdasági vezetőket feladataik megoldásában.

A szakszervezetek erősítsék tevékenységükben a termelés és az érdekképviselet egységét. Ösztönözzék és szervezzék a szocialista munkaversenyt, az újítómozgalmat, támogassák a szocialista brigádokat. Működjenek közre a munkahelyi demokrácia tartalmi gazdagításában, a szocialista közgondolkodás erősítésében. Kísérjék figyelemmel a dolgozók élet- és munkakörülményeinek alakulását, segítsék műveltségük, szakképzettségük növelését.

A KISZ-szervezetek állítsák az ifjúságpolitikai tevékenység középpontjába a politikai és szakmai ismeretek gyarapítását, és ezzel segítsék elő a tudományos-technikai haladásból származó új feladatok megoldását.

A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa és a területi szövetségek növeljék szakmai befolyásukat a fejlesztések koordinálásában, a gazdasági együttműködés erősítésében, az üzem- és munkaszervezés javításában. Segítsék a népgazdasági, a szövetkezeti és az egyéni érdekek jobb összehangolását, a szövetkezeti demokrácia még teljesebb kibontakozását.

A mezőgazdaság fejlődéséhez, a falu politikai és kulturális arculatának megváltoztatásához eddig is eredményesen járultak hozzá a Hazafias Népfront bizottságai és aktivistái. A Központi Bizottság számít arra, hogy a jövőben is hatékonyan segítik az előttünk álló feladatok megoldását.

*

A Központi Bizottság megállapította: a szövetkezeti parasztság, a munkásosztály, egész népünk erőfeszítései gazdag eredményt hoztak a magyar mezőgazdaság felvirágoztatásában. Most az a teendőnk, hogy az elért eredményeket megszilárdítsuk és továbbfejlesszük. Meg kell oldanunk az ország, az egész népgazdaság igényének megfelelően a mezőgazdaság és az élelmiszeripar további összehangolt, intenzív és hatékony fejlesztését.

Pártunk XI. kongresszusa kijelölte a fejlett szocialista társadalom építésének soros feladatait és távlatait. Ezekkel összhangban folytatjuk agrár- és szövetkezetpolitikánkat, amely társadalmunk szocialista viszonyainak erősödését, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar fejlődését, dolgozó népünk életszínvonalának emelését szolgálja.

A Központi Bizottságnak a mezőgazdaság és az élelmiszeripar fejlesztését meghatározó irányelvei hosszabb távra szabják meg a tennivalókat, de az időszerű feladatok megoldásához is eligazítást adnak. Nagyszerű távlati céljaink el-

érésének fontos feltétele az idei népgazdasági terv sikeres teljesítése. A Központi Bizottság bizik abban, hogy az állami gazdaságok, a termelőszövetkezetek, az élelmiszeripar dolgozói társadalmunk támogatásával, mint eddig, ezután is becsülettel teljesítik feladataikat, és a magyar mezőgazdaságot egész népünk javára még magasabb színvonalra emelik.

Megjelent: Népszabadság, 1978. március 18.

84
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MEZŐGAZDASÁG ÉS AZ ÉLELMISZERIPAR HELYZETÉRŐL, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

(1978. MÁRCIUS 15.)

AGRÁRPOLITIKÁNK MEGVALÓSULÁSA

Az elmúlt két évtizedben történelmi jelentőségű fordulat következett be a magyar mezőgazdaság helyzetében: létrejött és fejlődik a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság. A termelőszövetkezeti mozgalom győzelmével az egész népgazdaságban uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. Sikeresen oldottuk meg a szocialista átszervezés és a termelés növelésének kettős feladatát. Létrejöttek a mezőgazdaság szocialista fejlődésének, a falu, a parasztság anyagi és szellemi felemelkedésének elengedhetetlen feltételei. Meggyorsult a termelőerők fejlődése, átalakult a társadalom osztályszerkezete. Új tartalmat kapott, megszilárdult rendszerünk legfőbb politikai alapja, a munkásosztály és a parasztság szövetsége, erősödött a szocialista nemzeti egység. A termelési viszonyok gyökeres megváltozása társadalmi és gazdasági életünkben egyaránt a szocialista vonások erősödését eredményezte.

Az eredmények meggyőzően bizonyítják a mezőgazdaság szocialista nagyüzemi rendszerének fölényét. Parasztságunkat saját tapasztalatai győzték meg arról, hogy helyesen cselekedett, amikor a szövetkezeti gazdálkodás útjára lépett. Jó ügyet szolgált munkásosztályunk, társadalmunk, amikor nagyarányú politikai és anyagi segítséget nyújtott a szövetkezetek létrehozásához és megszilárdításához, a mezőgazdasági termelés korszerű alapjainak megteremtéséhez.

1. A párt agrár- és szövetkezetpolitikája eredményesen szolgálta a szocialista termelési viszonyok fejlődését, a munkásosztály, a szövetkezeti parasztság, egész dolgozó népünk érdekeit. A mezőgazdaság eredményeiben kifejezésre jut a lenini szövetkezeti elvek alkotó alkalmazása, a hazai tanulságok és a szocialista országok tapasztalatainak hasznosítása; az önkéntesség, a fokozatosság, a demokrácia érvényesítése; a bal- és jobboldali elhajlás elleni következetes harc; a mezőgazdasági dolgozók erőfeszítései; munkásosztályunk, államunk sokoldalú politikai és anyagi támogatása.

Megszilárdult és erőteljesen fejlődik a mezőgazdaság szocialista nagyüzemi rendszere. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek szerepe a termelésben és árutermelésben meghatározó és állandóan növekszik. A háztáji és a kisegítő gazdaságok termelése is jelentős mértékben hozzájárul az eredményekhez. A korszerű termelőeszközök gyarapodása, az iparszerű termelési eljárások terjedése meggyorsította a termelés koncentrációját, a szakosítás és az üzemek közötti gazdasági együttműködés kibontakozását. Fokozatosan létrejöttek a biztonságos termelés és értékesítés feltételei. A fejlődés jelentős hajtóereje a gazdaságok növekvő önállósága, az anyagi érdekeltség és az erkölcsi elismerés.

A fejlődés nem volt zökkenőmentes, esetenként szemléletbeli torzulások, kellően meg nem alapozott döntések, irányítási és végrehajtási hibák nehezítették az előrehaladást.

2. A szocialista mezőgazdaság létrejöttével és megszilárdulásával gyökeresen megváltoztak a parasztság élet- és munkakörülményei, növekedett a mezőgazdasági munka társadalmi megbecsülése, a dolgozók politikai és szakmai műveltsége, erősödött a kollektív szellem. A társadalmi megítélés alapjává a végzett munka, a közösségi magatartás vált. A termelőszövetkezeti parasztság jövedelme jelentősen emelkedett, színvonala a munkásokéval azonos. Ezt a közös gazdaságok erősödése alapozta meg. A társadalombiztosítás kiterjesztése, a nyugdíjrendszer bevezetése és más szociálpolitikai intézkedések számottevő mértékben javították a szövetkezeti parasztság életkörülményeit. A korábbi elmaradott kisüzemi viszonyok között gazdálkodók közül sokan a szövetkezet életét nagy felelősséggel irányító vezetőkké váltak.

A szövetkezetek, mint szocialista közösségek, kedvezően befolyásolják a falu társadalmi, gazdasági életét. Meggyorsult a falvak általános fejlődése. Változott a falusi életmód, emelkedett a kulturális és a műveltségi színvonal. Ebben fontos szerepe van annak, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezését végrehajtó, a nagyüzemeket létrehozó, történelmi művet alkotó idősebb korosztályokkal együtt helytáll és hozzáértően végzi feladatát a mezőgazdasági dolgozók fiatalabb nemzedéke, eredményesen dolgozik az agrárértelmiség. Nagymértékben

csökkentek a falu és a város közötti különbségek. A termelőszövetkezetek politikai és gazdasági megszilárdulásával, a szellemi és az anyagi erők felhalmozódásával létrejöttek a mezőgazdaság és a falu további fejlesztésének feltételei.

3. A mezőgazdasági és az élelmiszeripari termelés eredményei számottevő mértékben járultak hozzá a népgazdaság erőforrásainak gyarapításához, a társadalmi termelés hatékonyságának növeléséhez, az életkörülmények javításához, az export fokozásához. Jelentős a mezőgazdaság szerepe az ipar nyersanyagokkal való ellátásában is.

Népünk életszínvonalának emelkedésében nagy szerepe van annak, hogy élelmiszer-termelésünk a kitűzött céloknak megfelelően fejlődött. Lényegesen nőtt és kiegyensúlyozottá vált a lakosság élelmiszer-ellátása, javult a fogyasztás összetétele. Az egy főre jutó fogyasztás 1960 és 1977 között húsból 49 kilóról 70 kilóra, tej- és tejtermékekből 114-ről 146-ra, tojásból 9-ről 16-ra, cukorból 27-ről 36-ra, zöldség- és gyümölcsfélékből együttesen 139 kilóról 173 kilóra emelkedett. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitele mintegy ötszörösére növekedett. Ez nagymértékben elősegítette nemzetközi gazdasági kapcsolataink kiszélesedését. Kivitelünk mintegy fele a KGST-országokba irányul. Az árukapcsolatokban nő a hosszú lejáratú szállítási kooperációs egyezmények szerepe, amelyek nagymértékben növelik a hazai termelésfejlesztés biztonságát.

II

1. Az állami gazdaságok a mezőgazdasági terület 13 százalékán gazdálkodnak, és az árutermelésből mintegy 18 százalékkal részesednek. A 131 állami gazdaság átlagos területe hét és fél ezer hektár. Túlnyomó többségük példamutató szocialista nagyüzem, technikai és szakember-ellátottságuk a szövetkezetekét lényegesen meghaladja.

Az állami gazdaságok fontos szerepet töltöttek be a mezőgazdaság szocialista átszervezésében, a szövetkezeti gazdaságok megerősítésében. Itt kezdődött meg a jelenleg kiemelkedő eredményeket felmutató ágazatok fejlesztése. Az iparszerű termelést a szakosított, magas színvonalon szervezett állami gazdaságok kezdeményezték. Az élen járó nemzetközi tapasztalatok alkalmazásával, a hazai tudományos munka eredményeinek hasznosításával egyesek magas termelési színvonalat értek el. Többségükre jellemző az eredményes vállalati gazdálkodás. Az eszközfelhasználás hatékonysága, a munka- és üzemszervezés azonban még nem kielégítő. Egyes gazdaságok termelési színvonala elmarad adottságaiktól, lehetőségeiktől.

2. A termelőszövetkezetek – a háztáji gazdaságokkal együtt –, a mezőgazdasági terület háromnegyed részén gazdálkodnak, és az árualap több mint kéthar-

madát adják. A szövetkezetek a kezdeti nehézségek leküzdése után gyors ütemben megszilárdultak. A hatvanas évek második felétől fejlődésük intenzív szakaszba lépett: az üzemek többsége korszerű gépekkel gyarapodott, hatékonyabb termelési módszereket alkalmazott, javult szakember-ellátottságuk és vezetésük színvonala. A mezőgazdaságban döntő szerepet játszó termelőszövetkezetek az ágazat leggyorsabban fejlődő szektorává váltak.

A szövetkezetek száma az egyesülések következtében folyamatosan csökkent. Jelenleg 1370 termelőszövetkezet átlagosan csaknem 4200 hektáron gazdálkodik. Az üzemi méretek növekedése megteremtette a termelés korszerű, hatékony fejlesztésének feltételeit, de esetenként a megalapozatlan egyesülések késleltették a kibontakozást, rontották a gazdálkodás eredményességét, sőt átmeneti visszaesést okoztak.

A szövetkezetek egészére a fejlődés jellemző, de a személyes jövedelmeket kivéve növekedtek a közöttük levő különbségek. Többségük adottságaiknak megfelelően jól gazdálkodik. Növekszik azoknak a száma, amelyek termelési színvonala eléri, illetve megközelíti a kiemelkedő állami gazdaságokét. Ugyanakkor a szövetkezetek egyharmada a kedvezőtlen természeti adottságok vagy egyéb okok – elsősorban vezetési hibák – miatt nehézségekkel küzd. Ezekben a szövetkezetekben a helyzetük javítását szolgáló párt- és állami határozatok végrehajtása, főként az adottságaikhoz igazodó termelési szerkezet kialakítása lassú ütemben halad.

Erősödött a szövetkezetek szocialista jellege.[1] Álló- és forgóeszközeik osztha-

[1] Az MSZMP KB Szövetkezetpolitikai Munkaközössége 1979. szeptember 21-i ülésén foglalkozott a szocialista vonások fejlesztésével a szövetkezetekben. Megállapította: „Az eltelt időszakban a szövetkezeti tulajdon a párt Programnyilatkozatában megjelölt irányban fejlődött... A gyarapodás alapvető forrása a dolgozó kollektívák munkája. A szövetkezeti tulajdon működtetésében erősödtek az össztársadalmi érdekek érvényesülését biztosító garanciák. Mindezek tovább halványították az állami és szövetkezeti tulajdon közötti különbségeket, működésük társadalmi értéke azonos." A Munkaközösség felvázolta azokat a tényezőket, amelyek a szövetkezetek szocialista vonásainak erősödését segítették, és amelyek a jövőben is ezt a tendenciát segítik. E tendenciák között a következőket hangsúlyozza: 1. A szövetkezeti demokrácia és intézményrendszerének erősítése, továbbfejlesztése. 2. A tervszerűség, a gazdálkodás vállalati jellegének fejlődése. 3. A háztáji és kisegítő gazdaságoknak a mezőgazdasági és a fogyasztási szövetkezetekhez, újabban az állami gazdaságokhoz való szoros kapcsolódása révén szervesen illeszkednek be a szocialista termelési viszonyokba. A nagyüzemeknek a kistermelést integráló tevékenysége fejleszti a háztáji gazdálkodás szocialista vonásait, elősegíti a termelés tervszerűségének, hatékonyságának növelését. 4. Az elmúlt években lezajlott szövetkezeti egyesülések, a különböző együttműködési formák, amelyek „kedvező hatást gyakorolnak a termelőerők, a szocialista termelési viszonyok fejlődésére. Előmozdítják a munka magasabb fokú társadalmasítását, a termelés hatékonyságának növekedését, a gazdálkodó szervek közötti különbségek mérséklődését, végső fokon a szocialista vonások erősödését." 5. A mezőgazdasági szövetkezetek fejlődését jól szolgálják az iparszerű termelési rendszerek, a kísérleti célból létrehozott agráripari egyesülések. 6. Az érdekeltségi viszonyok fejlődése, a teljesítményhez jobban igazodó munkadíjazás, a munkaerő ésszerűbb felhasználása, a belső díjazási rendszerek és normák korszerűsítése. 7. A szocialista termelési viszonyok

tatlan közös tulajdonban vannak. Előrehaladt a szocialista földtulajdon és földhasználat egységének megteremtése; a használatukban levő föld mintegy fele szövetkezeti tulajdon. Folyamatosan változik a szövetkezeti tagok összetétele, növekszik a fiatalok és a szakemberek aránya. Jelentős a szövetkezetekben dolgozó alkalmazottak száma, közülük mind többen lépnek a szövetkezeti tagok sorába. Gazdálkodásuk tervszerűsége nő, döntéseik megalapozottsága javul, önállóságuk erősödik, a szocialista elosztás elvei mind következetesebben érvényesülnek.

A szövetkezeti gazdálkodás egyszerűbb formáinak – a szakszövetkezeteknek és a szakcsoportoknak – közös jellemzője a nagyfokú szakosodás. Főként szőlő- és gyümölcstermeléssel, zöldségfélék, tojás, méz termelésével, valamint nyúl-, galambtenyésztéssel foglalkoznak.

A szakszövetkezetek száma az egyesülések révén állandóan csökken. Jelenleg 85 szakszövetkezet a mezőgazdasági területnek mintegy három százalékát műveli. Gazdálkodásuk szinvonalában nagyok a különbségek. Közülük egyesek a közös tevékenység erőteljes növelésével nagyüzemekre jellemző gazdálkodást folytatnak, egy részük azonban alig fejlődik.

A 2600 szakcsoportnak 200 000 – főként nem mezőgazdasági főfoglalkozású – tagja van. Termelésük növekszik és egyre inkább korszerűsödik, árutermelésük értéke meghaladja a kétmilliárd forintot. Munkájukat az általános fogyasztási szövetkezetek jól szervezik.

A szövetkezetek életében fontos szerepet tölt be az önkormányzat, amely a közös gazdálkodással együtt erősödött. A szövetkezeti demokrácia elősegíti a közösségi élet fejlődését, a közös gondok és feladatok teljesebb megismerését, az egyéni és csoportérdek jobb összehangolását. Mindemellett az önkormányzati szervek tevékenysége még nem igazodott megfelelően a gazdálkodás változó körülményeihez, s főként a közgyűlések munkájában sok a formális vonás. A szövetkezeti demokrácia lebecsülése, megsértése is tapasztalható. Ezeknek is szerepük van abban, hogy egyes szövetkezetekben gyengült a tagság aktivitása, nem erősödött megfelelően a belső ellenőrzés.

uralkodóvá válása mélyreható változást idézett elő a tagok tudati viszonyaiban. „A szövetkezeti vagyon gyarapodásával erősödik a kollektív tulajdonosi gondolkodás", a szövetkezeti tagok felelősségérzete, a szövetkezeti és társadalmi érdekek összekapcsolásának lehetősége. 8. A munkakörülmények javulása, a munkamegosztás elmélyülése, a társadalmi mobilitás felélénkülése jelentős hatást gyakorol az életmódra, a tájékozottságra és az életvitelre is. 9. Fontos tényező a nyugdíjrendszer egységesítése, a tsz-tagok és a társadalom más területei közötti társadalombiztosítási juttatások különbségének csökkentése. A Szövetkezetpolitikai Munkaközösség állásfoglalása hangsúlyozza azonban a fentebb felsorolt tényezők „folyamat jellegét" és azt, hogy helyenként a lehetőségek és követelmények nincsenek összhangban, hogy „a tudati kategóriák fejlődése késéssel követi a termelőerők, a termelési viszonyok változásait", az elért eredmények megszilárdításának, fejlesztésének fontosságát, annak érdekében, hogy a szövetkezetek szocialista vonásai minden területen kiteljesedjenek. A Szövetkezetpolitikai Munkaközösség által elfogadott dokumentum alapján „A szövetkezetek szocialista vonásainak fejlődése" címen, Szabó István tollából cikk jelent meg a Társadalmi Szemle 1979. 12. számában (37–47. old.).

3. A mezőgazdaságban az iparszerű termelés hatására megindult koncentrációs és szakosodási folyamatban, a termelés növekedésében jelentős szerepet töltenek be a gazdasági együttműködés különböző formái, különösen a termelési rendszerek, a gazdasági társulások.

A hetvenes évtizedben gyorsan elterjedtek a termelési rendszerek, jelenleg mintegy hetven működik. Az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek zöme tagja legalább egy rendszernek. A termelési rendszereket általában az adott ágazatban kiemelkedő eredményt felmutató állami gazdaságok és szövetkezetek szervezik. A rendszergazdák anyagi és szellemi erőforrásaikkal, a tudományos eredmények alkalmazásával, szolgáltatással, korszerű munkaszervezési megoldásokkal általában eredményesen segítik az együttműködő gazdaságok termelésének növelését. A termelési rendszerek legelterjedtebbek a kukorica-, a burgonya-, a cukorrépa-, a napraforgó-, a csirkehús- és a tojástermelésben. A hozamok a legtöbb ágazatban ugrásszerűen emelkedtek. Több rendszernél azonban még nem teljes a termelési tényezők összhangja, kiforratlan a technológia s magasak a költségek. Egyes partnergazdaságokban főleg vezetési hibák és a laza termelési fegyelem miatt nem érvényesülnek az együttműködés előnyei.

Jelenleg több mint ötszáz gazdasági társulás működik. Ezek zömét a termelőszövetkezetek hozták létre, az állami gazdaságok és vállalatok részvétele a kívánatosnál kisebb. Termelési eredményeik gyorsan növekedtek, tevékenységük nagyrészt építőipari, ipari, szolgáltató és kereskedelmi jellegű. A közös építőszervezetek a mezőgazdasági építkezések fő kivitelezői, munkájuk nélkülözhetetlen. Ugyanakkor kevés a mezőgazdasági termeléssel és élelmiszer-feldolgozással foglalkozó vállalkozás. A társulások gyorsabb fejlődését hosszabb időn át fékezték a gazdasági és jogi szabályozás fogyatékosságai.

A gazdasági együttműködés új formája a kísérleti jelleggel létrejött négy agráripari egyesülés.[2] A mezőgazdasági, a feldolgozóipari és a kereskedelmi tevékenység szervezett összekapcsolása mind a résztvevők, mind a népgazdaság számára előnyöket ígér. Az eddigi tapasztalatok a termelés célszerűbb területi elhelyezésében s így a hozamok növekedésében, a gazdaságosabb fejlesztésekben és a szolgáltatások közös szervezésében kedvezőek.

4. A háztáji és a kisegítő gazdaságok szerepe jelentős. Termékeiknek mintegy fele a saját szükségletek kielégítését szolgálja, a többit áruként értékesítik. A sertéshúsnak felét állítják elő. Néhány zöldség- és gyümölcsféle, illetve a tojás termelésében, valamint a kisállattenyésztésben szerepük meghatározó. A kistermelők mind nagyobb része a mezőgazdasági nagyüzemek és a fogyasztási szövetkezetek szakmai, anyagi, műszaki segítségére támaszkodva szervezetten termel és értékesít. Ezáltal szervesen illeszkednek szocialista gazdasági rendszerünkbe.

[2] Erről lásd a 26., 124. sz. dokumentumokat.

A háztáji és kisegítő gazdaságok termelésében időszakonként és helyenként visszaesés következett be. Ebben döntően a háztáji termelést lebecsülő nézetek, a hibás gyakorlat, esetenként a helyi túlkapások, az anyagi érdekeltség csökkenése és a felvásárlás szervezetlensége játszottak közre. A párt határozottan fellépett a termelők és a népgazdaság érdekeit egyaránt sértő jelenségekkel szemben.[3]

II

1. A nagyüzemi gazdálkodás megteremtette a föld célszerű hasznosításának feltételeit. A művelt terület termékenysége növekedett. Javult a talajerő-gazdálkodás, tökéletesedtek az agrotechnikai módszerek, nőtt az öntözött terület, előrehaladt a talajjavítás és a belvízrendezés. Ugyanakkor a termőterület az utóbbi 15 év alatt mintegy 400 000 hektárral csökkent.[4] Ennek több mint felét erdősítették, de nem mindig jártak el körültekintően az ipartelepítés, a lakótelepek, az utak és a nagyüzemi állattartó telepek építéséhez szükséges földek igénybevételénél. Gyakran a szükségesnél nagyobb területet vontak ki a művelésből, és a jó minőségű földek védelmére vonatkozó határozatokat sem hajtották végre megfelelően.

2. A mezőgazdaságban dolgozók száma az átszervezést követően gyorsan, majd mérsékelten csökkent. A mezőgazdasági aktív keresők aránya 34 százalékról 19 százalékra csökkent.[5] A kézi munkát széles körben a gépi munka váltotta fel. Megváltozott a dolgozók szakmai összetétele, ugrásszerűen emelkedett szakképzettségük színvonala.

A szakemberek száma gyors ütemben gyarapodott, de az ellátottság tájanként, gazdaságonként és szakmai területenként erősen eltérő. Különösen a kedvezőtlen adottságú szövetkezetekben kevés a szakember. A felsőfokú képzés szakmai összetétele és színvonala nem igazodott megfelelően a szükségletekhez, hiány van

[3] A háztáji és kisegítő gazdaságokról és a velük kapcsolatos gazdaságpolitikai állásfoglalásról lásd a 23. sz. dokumentumot.

[4] Erről lásd a kötet 83. sz. dokumentumának 16. sz. jegyzetét.

[5] Az aktív keresők közül a mezőgazdaságban dolgozott
1970: 23,6 százalék,
1973: 22,0 százalék,
1977: 19,5 százalék.
Ehhez hozzávehetjük az erdőgazdálkodást, amelyet általában a mezőgazdasághoz számítanak
1970: 0,9 százaléka az aktív keresőknek,
1973: 1,1 százaléka az aktív keresőknek,
1977: 1,0 százaléka az aktív keresőknek.
Statisztikai Évkönyv 1977. KSH 1978. 29. old.

mezőgazdasági gépészmérnökökből, számviteli szakemberekből, üzemgazdászokból.

A mezőgazdasági üzemek vezetőinek többsége politikailag, szakmailag felkészült, vezetői készségük jól érvényesül az önálló vállalati gazdálkodás keretében. A vezetés színvonalbeli különbségei még jelentősek, ez a gazdálkodás eredményeiben is tükröződik.

3. A mezőgazdasági termelésben felhasznált eszközök, anyagok mennyiségi gyarapodása és minőségi változása tartós folyamat. A mezőgazdaság állóeszközeinek értéke az átszervezés óta több mint háromszorosára, 233 milliárd forintra nőtt. A beruházás kezdetben a nagyüzemi termelés alapfeltételeinek megteremtését segítette, a rohamosan csökkenő emberi munkát és igaerőt pótolta. Majd egyre inkább a korszerű építmények létesítését, a műszaki fejlesztést, a technológiai rendszerek kiépítését, a komplex gépesítést szolgálta. Széleskörűen elterjedt és általánossá vált a kémiai anyagok alkalmazása, gyors ütemben nőtt a keveréktakarmányok felhasználása. Ezek ma már a termelés nélkülözhetetlen tényezői. Az egy hektárnyi területre jutó műtrágya az 1960. évi 29 kilóról 273 kilóra, a keveréktakarmányok aránya pedig 2 százalékról 61 százalékra növekedett.

A termelési tényezők gyarapodásával együtt korszerűsödtek a termelési módszerek. Kibontakozott a mezőgazdaság iparosításának folyamata, terjednek az iparszerű termelési eljárások. A termelés egyre inkább függ a mezőgazdaság számára előállított ipari termékektől. A hazai ipar azonban a mezőgazdaság szükségleteit csak korlátozottan és gyakran nem megfelelő minőségben tudja kielégíteni, ezért az indokoltnál nagyobb mértékű az import. Különösen nagy és növekvő a gépbehozatal. A mezőgazdasági termelés ipari hátterét eddig sem hazai termeléssel, sem nemzetközi együttműködés útján nem sikerült megnyugtatóan megteremteni, s ez több ágazatban fékezi az előrehaladást.

Az ipari termékek felhasználásának növekedésével együtt – bár nem kielégítő ütemben – fejlődött a mezőgazdasági infrastruktúra. A műszaki javítóbázis és a szolgáltatások színvonala, az úthálózat kiépítettsége elmarad a szükséglettől, s ez egyik fő akadálya a gépek, berendezések hatékonyabb üzemeltetésének. A nagy értékű gépek, technikai berendezések nagyjavításának szervezett, átfogó megoldására még nem alakult ki megfelelő koncepció.

4. A nagyüzemi gazdálkodás növekvő mértékben igényelte a tudomány támogatását. A tudomány eredményei, a nagyobb teljesítményekre képes új hazai és külföldi növény- és állatfajták, műszaki megoldások számottevően hozzájárultak a termelés növeléséhez. Emelkedett a hazai agrárkutatás színvonala, gyarapodott és erősödött az intézetek káderállománya, előnyösen változott a kutatók

szemlélete. A kutatás azonban nem mindig koncentrált a legfontosabb feladatokra, a szellemi és az anyagi erőforrásokat nem hasznosították kellő hatékonysággal. A termelés intenzív fejlesztéséhez szükséges fajtákat, technikai berendezéseket, termelési eljárásokat többnyire külföldről vásároltuk meg.

A tudományos eredményeket a gyakorlatban mind szélesebb körben alkalmazzák; ezt ösztönzik a termelési rendszerek is. Az eredmények gyorsabb elterjedését esetenként a gazdaságok gyenge fogadókészsége, a hiányos szervezőmunka és az elégtelen propaganda fékezi.

5. A mezőgazdaság termelőerői összességében hatékonyan működtek. Jelentősen növekedett a munka termelékenysége, a területegységre jutó hozam, s kevés kivétellel a tenyészállatok teljesítménye is. Az eszközhatékonyság azonban csökkent. Ez főként a kisüzemi termelőeszközöket pótló állóeszközcserével függ össze, de jelentős az a hatás is, amely a kézi munkának a költségesebb gépekkel, eszközökkel való felváltásából ered. Esetenként az indokolatlanul költséges beruházások, a termelési kapacitások elégtelen kihasználtsága, a termelési tényezők összhangjának hiánya akadályozta a nagyobb hatékonyság elérését. A kémiai anyagok, takarmányok, energiahordozók felhasználásának hatásfoka még nem kielégítő. A gyorsuló műszaki haladást a gazdaságok nagy részében nem követte a korszerű munka- és üzemszervezés.

IV

1. Agrár- és szövetkezetpolitikánk sikere, a mezőgazdasági dolgozók, népünk együttes erőfeszítéseinek nagy eredménye, hogy a termelés növekedési üteme meggyorsult és kiegyensúlyozottabbá vált. A termelés a szocialista átszervezés óta – kisebb földterületen és kevesebb dolgozóval – több mint másfélszeresére nőtt, az évi átlagos növekedés a hetvenes években meghaladta a 4 százalékot.

Legszembetűnőbb a fejlődés a gabonatermelésben. Búzából az átlagtermés az 1960. évi hektáronkénti 17 mázsával szemben 1977-ben meghaladta a 40 mázsát, a kukorica termése pedig 25-ről 47 mázsára emelkedett. A hazai termelés hosszabb idő óta fedezi az ország kenyér- és takarmánygabona szükségletét és a korábbi jelentős importtal szemben kivitelre is jut.

Nagyarányú telepítésekkel, intenzív termelési eljárások alkalmazásával megalapoztuk a nagyüzemi szőlő- és gyümölcstermelést. A telepítések üteme azonban az utóbbi időszakban jelentősen elmaradt a tervezettől és a hozamok sem kielégítőek. A zöldségtermelés egyenetlenségei esetenként az ellátásban is zavarokat okoztak. Az utóbbi években a zöldségtermesztés egyes ágazataiban a nagyüzemi módszerek elterjedése meggyorsult, és szervezettebbé vált a háztáji termelés is.

A termőterület egyharmadát elfoglaló szálas- és lédústakarmány-termelés elmaradt a mezőgazdaság általános fejlődésétől. Alacsony színvonalú a silókukorica-termelés és a gyepgazdálkodás, a tömegtakarmányok – főként a melléktermékek –, valamint a rétek és legelők hasznosítása.

A hústermelés a mezőgazdaság szocialista átszervezése óta kétszeresére nőtt. Ezen belül a baromfihús-termelés megháromszorozódott. A sertéstenyésztésben általánossá vált az intenzív fajták tartása, a nagyüzemekben szakosodik, iparszerűvé válik a termelés. A baromfitenyésztésben nagy termelékenységű fajták és korszerű technológiai rendszerek meghonosításával, magas színvonalú termeléssel elismerésre méltó eredmények születtek. Jelenleg több ország baromfitenyésztésének fejlesztésében működünk közre.

A szarvasmarha-állomány az utóbbi másfél évtized alatt lényegesen nem változott, a tehenek száma azonban csökkent. Az utóbbi két évben gyarapodott a tehénállomány és számottevően emelkedett a tejtermelés. A hústermelés lehetőségeit jól kihasználtuk, de a továbbfejlesztés feltételei lassan bontakoznak ki.

A juhtenyésztésben az 1960-as évtized második felében visszaesés következett be. Az állomány erősen megcsappant, s a hozamok sem nőttek. A feltételek javítása kedvező folyamatot indított el, de a lehetőségeket még nem használjuk ki megfelelően.

A növénytermelés és az állattenyésztés egyes ágazataiban az elmaradást és a termelés egyenetlenségeit többek között szemléleti, irányítási hibák, az anyagi-műszaki-biológiai megalapozás hiányosságai és az anyagi érdekeltség átmeneti csökkenése, esetenként a kedvezőtlen időjárás okozták.

2. A szocialista agrárviszonyok megszilárdulása és az árutermelés bővülése kedvezően hatott a mezőgazdaság és az élelmiszeripar kapcsolatára. A gyors ütemben növekvő és kiegyensúlyozottabb mezőgazdasági termelés jó feltételeket teremtett a feldolgozás fejlesztéséhez. Az élelmiszeripar termelése 1960 óta két és félszeresére növekedett. Az egykor szétszórt, zömében kis- és középüzemekből álló ipar erőteljesen centralizálódott és koncentrálódott. Új iparágak jöttek létre, mintegy 150 új üzem épült, a régiek bővültek, berendezéseik korszerűsödtek. Jelenleg itt dolgozik az ipari foglalkoztatottak 13 százaléka, s az iparág az összes ipari termelés egyötödét állítja elő. Lassan fejlődött az állami gazdaságok és a szövetkezetek, valamint a társulások élelmiszer-feldolgozása; termelési arányuk mintegy 10 százalék.

Az élelmiszeripari termelés lényegében a növekvő igényeket követte. Különösen a hűtő-, baromfi-, konzerv- és a húsipar fejlődött számottevően. Az élelmiszerek választékának bővülése, a félkész termékek növekvő részaránya könnyítette a háztartási munkát. Az élelmiszeripar a kedvező változások ellenére sem

fejlődött egyenletesen. Sok az elavult termelőberendezés, lassú a műszaki haladás, és az újonnan létesített üzemek területi elhelyezése sem volt mindig körültekintő.[6]

A mezőgazdaság és az élelmiszeripar kapcsolatában a szerződéses rendszer – mint az árukapcsolatok legátfogóbb formája – általános, sokoldalú, kölcsönösen garantált együttműködéssé vált, szélesedett a hosszabb időszakra szóló szerződések köre. A termelési és az értékesítési biztonság növekedett. Az összhangot javította, hogy az élelmiszer-feldolgozó vállalatok felvásárlási és nagykereskedelmi feladatai bővültek. A mezőgazdasági termelés, a feldolgozás és az értékesítés közötti összhang azonban még nem megfelelő. A felvásárlás személyi, anyagi-műszaki feltételeinek megteremtése, a hűtő- és a tárolótér építése elmaradt a mezőgazdasági termelés növekedésétől. A felvásárlás nem volt mindig folyamatos és zavartalan, emiatt esetenként csökkent a termelési kedv. A tárolási veszteségek is nagy károkat okoztak.

3. A mezőgazdasági nagyüzemek tevékenységi köre a hatvanas évek végétől jelentősen bővült. A mezőgazdasági termelésen kívüli tevékenység aránya az állami gazdaságokban 34, a termelőszövetkezetekben 28 százalék. Számottevő építőipari, ipari, kereskedelmi és szolgáltató kapacitással rendelkeznek. A lehetségesnél lassabban fejlődött viszont a mezőgazdasági termékek saját feldolgozása. A kiegészítő tevékenység fontos szerepet tölt be a lakosság igényeinek kielégítésében, egyenletesebb foglalkoztatást és többletjövedelmet eredményez a gazdaságokban. A kedvező folyamatot esetenként káros jelenségek kísérték, ezeket jogi és gazdasági szabályozással, politikai meggyőzéssel sikerült visszaszorítani.

4. Erdővagyonunk jelentős. A nagyarányú erdőtelepítés hozzájárult a mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas területek ésszerű hasznosításához. A fakitermelés 70 százalékkal nőtt, egyidejűleg gyarapodott az erdők élőfakészlete és javult összetétele. A fa a népgazdaság nélkülözhetetlen, megújítható nyersanyaga, ugyanakkor jól szolgálja a kulturált, egészséges emberi környezet kialakítását, a táj- és talajvédelmet.

A hagyományos fűrészipar mellett gyors ütemben fejlődtek az elsődleges faipar korszerű ágazatai, a furnér és az enyvezett lemez, a farost és a forgácslap, valamint a bútoralkatrész-gyártás. A fakitermelés, az elsődleges faipar és a fel-

[6] Az élelmiszer-termelés problematikájával (lehetőségeivel, hatékonyságának javításával, versenyképességének fejlesztésével, a termelőszövetkezetek e téren végzett munkájával és annak továbbfejlesztésével, a munkaerő-gazdálkodás és az élelmiszer-termelés összefüggésével, e tevékenység külgazdasági vonatkozásaival stb.) foglalkozik a *Gazdálkodás* c. folyóirat 1981. évi teljes 2. száma. A folyóirat anyaga lényegében a Magyar Agrártudományi Egyesület Agrárgazdasági Társasága és az Állattenyésztők Társasága a fenti témakörben 1980. szeptember 5–6. között megtartott tudományos termelési tanácskozásának szerkesztett anyagát tartalmazza.

dolgozóipar között azonban még nincs kellő összhang; a faipar a szükségesnél lassúbb ütemben fejlődik. Főleg ezért és az erdőgazdálkodás technikai elmaradottsága következtében sok a hulladék, alacsony az iparifa-kihozatal aránya.

V

1. Gazdaságpolitikai törekvéseinkkel összhangban fejlődött a mezőgazdaság és az élelmiszeripar irányítása. A felesleges kötöttségek fokozatosan megszűntek, létrejöttek az önálló gazdálkodás feltételei, kibontakozhatott a szövetkezetek és vállalatok öntevékenysége. Ebben legfontosabb szerepe a hatvanas évek közepén hozott intézkedéseknek: a mezőgazdasági termelői árak emelésének, a szövetkezetek fedezetlen hitelei elengedésének, az amortizáció és a munkadíj költségként való elszámolásának volt. A termelés irányításában 1968-tól tovább nőtt a közgazdasági eszközök szerepe.

Az önálló gazdálkodás előnyei főleg a termelés és értékesítés erőteljes növekedésében, tervszerűségének fokozódásában és a jövedelmező gazdálkodásra való törekvésben mutatkoztak meg. A gazdasági szabályozó rendszer lehetővé tette a bővített újratermelést, elősegítette a fogyasztás–felhalmozás helyes arányának kialakulását, jövedelempolitikai elveink érvényesülését. A feltételek változása miatt azonban a gazdasági szabályozás elemei gyakran – néha mégis késve – módosultak. A támogatás rendszere a gyakori módosítások következtében bonyolulttá, nehézkessé vált. A szabályozás a kívánatosnál gyengébben ösztönöz a hatékonyságra, a minőségre, az indokoltnál kisebb az árak szerepe, s az árarányok sem segítik eléggé termelési törekvéseinket.

2. A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium megalakulásával létrejött az élelmiszer-termelés egységes központi irányítása.[7] Ennek szükségességét az élet igazolta. A termelés, a feldolgozás és az értékesítés irányítási láncolatában csökkent a párhuzamosság, javult az összhang, emelkedett az ügyintézés és a szervező munka színvonala. Az egységes irányítás előnyeinek gyorsabb kibontakozását fékezi, hogy a döntések esetenként késnek, hiányos a belső koordináció, a termelésfejlesztés anyagi-műszaki és közgazdasági megalapozottsága még nem kielégítő. Az érdekelt minisztériumok, főhatóságok tervezési, szabályozási munkája sem mindig kellően összehangolt.

3. A mezőgazdaság területi irányító szervei eredményesen segítették a mezőgazdaság fejlődését. Tevékeny részesei voltak a termelőszövetkezetek megszilárdításának, a termelés fejlesztésének, a kiemelt programok végrehajtásának.

[7] A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztériumot 1967. április 13-án hozták létre a Földművelésügyi és az Élelmezésügyi Minisztérium, az Országos Erdészeti Főigazgatóság, valamint az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal utódaként. (1969. évi 8. sz. törvényerejű rendelet a minisztériumi átszervezésekről. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1967. 149–150. old.)

A változó feltételek közepette azonban munkájuk már nem elég hatékony. A területi szakirányítás szervezete erősen tagolt, sok a párhuzamosság, a hatáskörök megosztása nem felel meg a gyakorlati igényeknek. Az irányító szervezetek és a szakszolgálati hálózat létszáma, illetve feladatai között aránytalanság van.[8]

A jelenlegi irányítási gyakorlat nem számol megfelelően a mezőgazdasági nagyüzemek megerősödésével, vezetőinek felkészültségével, önállóságával és felelősségével. Továbbá azzal, hogy a koncentráció eredményeként a gazdálkodó szervezetek nemcsak a községek, hanem a járások, esetenként a megyék kereteit is túlnőtték.

VI

1. A mezőgazdaság szocialista átalakítása, a nagyüzemek megerősítése áldozatos munkát, nagy és kitartó erőfeszítést követelt egész népünktől. Munkásosztályunk, az értelmiség legjobbjai mindvégig támogatták a parasztságot új életének formálásában. Pártunk következetesen vezette, szervezte a mezőgazdaság forradalmi átalakítását.

2. A párt szervei és szervezetei, a mezőgazdaságban dolgozó kommunisták kiemelkedő munkát végeztek a termelőszövetkezetek megszilárdításában, a mezőgazdaság fejlesztésében. Jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy megváltozott az emberek gondolkodása, fejlődött szocialista tudatuk. Irányító, ellenőrző és politikai szervező munkájuk színvonalának emelkedése kifejezésre jut a gazdasági eredményekben is.

A párt vezető szervei a kongresszusokon jóváhagyott agrár- és szövetkezetpolitika megvalósítása érdekében megfelelő határozatokat hoztak. A pártirányítás és az ellenőrzés hatékonysága, a választott testületek informálása viszont nem mindig volt kielégítő.

A területi – megyei, járási – pártbizottságok rendszeresen és eredményesen foglalkoznak a mezőgazdasággal és az élelmiszeriparral. Javult politikai irányító és szervező munkájuk. Kezdeményezik fejlesztési programok kidolgozását, mozgósítanak a termelési feladatok megoldására. A határozatok végrehajtásának ellenőrzése azonban nem mindenütt elég körültekintő és következetes.

Az állami gazdaságokban és az élelmiszeriparban dolgozó pártszervezetek ja-

[8] A Politikai Bizottság 1978. december 12-én foglalkozott a mezőgazdaság területi állami irányításának kérdésével. Ennek vázlatos ismertetését lásd a 37. sz. dokumentum 4. sz. jegyzetében. A Politikai Bizottság határozatának jelentőségével, szerepével, értelmezésével és végrehajtásának helyzetével foglalkozik a *Társadalmi Szemle* 2. sz. „A mezőgazdaság állami irányításának korszerűsítése" c. cikkében (53–60. old.), amelynek szerzője, dr. Szaszkó László területenként elemzi azokat az intézkedéseket, amelyeket a határozat végrehajtása érdekében hoztak, valamint e munka közben felmerült szemléleti problémákat, ellentmondásokat, álláspontokat.

vulo színvonalon végzik munkájukat. Különösen sokat fejlődtek, politikailag és szervezetileg megerősödtek a termelőszövetkezeti pártszervezetek. A szövetkezeti dolgozók 10 százaléka párttag, kétharmad részük fizikai munkát végez vagy a termelés közvetlen irányításában dolgozik. Nőtt a párttagság ideológiai, politikai képzettsége. A pártszervezetek rendszeresen foglalkoznak a termeléssel és a szövetkezet belső életének kérdéseivel. Támogatják a szövetkezetek vezetőit gazdasági feladataik megoldásában, eredményesen mozgósítanak a kiemelt programok végrehajtására, a nehézségek leküzdésére. A párttagok politikai képzettsége, aktivitasa, a pártmunka színvonala a szövetkezetek egy részében elmarad az általános fejlődéstől.

3. A Kommunista Ifjúsági Szövetség a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban dolgozó fiatalok körében növelte politikai befolyását. Szervezeteinek száma az utóbbi években gyorsan nőtt, de a termelőszövetkezetek egyharmadában még nem működik alapszervezet. A KISZ a gazdasági építőmunka tevékeny részeseként védnökségi vállalásokkal, építőtáborok szervezésével, munkacsúcsok idején a fiatalok mozgósításával eredményes munkát végez. Erősödött az ifjúság körében folytatott politikai és kulturális nevelő munkája, a fiatalok pályaválasztását és a továbbképzést jól szolgálják a KISZ kezdeményezésére évenként megtartott szakmai-politikai vetélkedők.[9]

4. A szakszervezetek mindkét ágazatban eredményesen támogatják a termelési feladatok megoldását, a szocialista brigádmozgalmat és munkaversenyt. Aktívan dolgoznak a munkakörülmények és a szociális ellátás javításáért, az üzemi demokrácia fejlesztéséért. Munkájuknak is köszönhető, hogy növekszik a dolgozok – különösen a szocialista brigádok – szerepe az üzemek életében. Lehetőségeiket azonban még nem használják ki megfelelően a dolgozók politikai és kulturális nevelésére.

Megindult és fokozatosan halad előre a szövetkezetekben dolgozó alkalmazottak szakszervezetbe tömörülése. Jelenleg az alkalmazottak fele szervezett dolgozó. A szervezeti élet és tevékenység a határozatnak megfelelően jó irányba halad. A kezdeti fenntartások fokozatosan oldódnak.

5. A mezőgazdasági szövetkezetek országos és területi érdekképviseleti szervei megfelelően végzik munkájukat. Ajánlásaikkal segítik a gazdaságpolitikai törekvések érvényesülését, a gazdálkodás színvonalának emelését. Közreműködnek a szövetkezeteket érintő jogi és gazdasági szabályok megalkotásában. Növekvő figyelmet fordítanak társadalompolitikai kérdésekre. Segítik a szövetkezetek önkormányzati szerveinek működését, a törvényes és az alapszabály szerinti tevékenység megszilárdítását, a szocialista munkaversenyt és -brigád-mozgalmat.

[9] A KISZ KB Intéző Bizottsága 1978. november 23-i határozata összegezi a Kommunista Ifjúsági Szövetség feladatait az MSZMP agrárpolitikájának megvalósításában, az időszerű mezőgazdasági, élelmiszeripari feladatok megoldásában. Lásd: Határozatok Gyűjteménye. 209–214. old.

A szövetségek tevékenységének még gyenge pontja, hogy kevés gondot fordítanak a különböző érdekek egyeztetésére, a jelentősebb gazdaságfejlesztési törekvések területi összehangolására, a szövetkezetek belső ellenőrzésére és a vezetés színvonalának emelésére.

A TOVÁBBFEJLESZTÉS FELADATAI

A szövetkezeti parasztság, a munkásosztály, egész népünk erőfeszítései gazdag eredményt hoztak. Most az a feladat, hogy az elért eredményeket megszilárdítsuk és továbbfejlesszük. A mezőgazdaság szocialista nagyüzemi bázisára alapozva az egész élelmiszer-termelés összehangolt, intenzív és hatékony fejlesztését kell megoldanunk.

Hazánkban a mezőgazdaság és az élelmiszeripar a fejlett szocialista társadalom építésének fontos területe. Innen származik a lakosság fogyasztásának több mint 40 százaléka, a külkereskedelmi forgalom egynegyede, e két ágazatban dolgozik a keresők 23 százaléka. Feladatunk, hogy a párt Programnyilatkozatának megfelelően ésszerűen hasznosítsuk legnagyobb természeti kincsünket a termőföldet, erőteljesen növeljük az élelmiszer-termelést, gazdaságföldrajzi adottságaink, belső tartalékaink és a nemzetközi munkamegosztás lehetőségeinek maximális kihasználásával emeljük a termelés színvonalát.

A XI. kongresszus kijelölte a követendő irányvonalat. Ennek megfelelően folytatjuk bevált agrár- és szövetkezetpolitikánkat: továbbra is alapvető a mezőgazdaság szocialista nagyüzemi rendszerének, az állami gazdaságoknak és a szövetkezeteknek a fejlesztése, szocialista vonásaik erősítése; támogatjuk a háztáji és kisegítő gazdaságokat termelési lehetőségeik minél teljesebb kiaknázásában; az új kapacitások létrehozásával egyidejűleg a meglevő, régi eszközök hasznosítására, a hagyományos módszerek alkalmazására is törekszünk; erősítjük a termelési és az értékesítési biztonságot; fejlesztjük, együttesen alkalmazzuk az anyagi érdekeltséget és az erkölcsi ösztönzést; erősítjük a gazdaságok önállóságát; következetesen érvényesítjük a demokrácia, az önkéntesség és a fokozatosság elvét; fenntartjuk a mezőgazdasági termelés állami támogatását, megkülönböztetett figyelmet fordítunk a kedvezőtlen adottságú gazdaságok fejlesztésére.[10]

I

1. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar az igényekkel összhangban a jövőben is elégítse ki a lakosság élelmiszer-szükségletét, fokozza az ipar mezőgazdasági eredetű nyersanyagokkal való ellátását és növelje az élelmiszerexportot.

[10] Erről lásd a 33. sz. dokumentumot.

Adottságaink szinte minden fontos élelmiszer előállításához megfelelőek, így szükségleteink túlnyomó részét hazai termelésből kell kielégíteni. Fokozzuk a korszerű táplálkozást szolgáló, a háztartási munkát könnyítő élelmiszerek termelését, csökkentsük az ellátásban meglevő különbségeket.

Az élelmiszer-termelés növelésének lehetősége jelentősen felülmúlja a belföldi igényeket. Így az árutermelés növekvő hányadát export útján értékesíthetjük. A népgazdaság érdeke megköveteli, az élelmiszerek világpiaci kereslete pedig lehetővé teszi a kivitel gazdaságos növelését.

2. Gazdasági építőmunkánk belső és külső feltételei: a mezőgazdaságban a munkaerő további csökkenése, az eszközigényesség növekedése, az éleződő nemzetközi verseny minőségileg magasabb követelményeket állítanak a mezőgazdaság és az élelmiszeripar elé. A mezőgazdaság intenzív fejlesztése, az élelmiszertermelés dinamikus növelése érdekében alapvető feladat, és egyben céljaink elérésének nélkülözhetetlen feltétele:

– szellemi és anyagi erőforrásaink ésszerű felhasználásával a hatékonyság növelése, a minőség javítása;

– a nyersanyagtermelés, a -feldolgozás, a tárolás és az értékesítés arányos, komplex fejlesztése, az élelmiszeripar viszonylagos elmaradásának mielőbbi megszüntetése;

– a termelés, a hozzá kapcsolódó infrastruktúra, valamint az ipari háttér – nemzetközi együttműködés lehetőségeivel összehangolt – gyorsabb fejlesztése, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar eszköz- és anyagigényének kielégítése;

– a szakosítás, a koncentráció, a gazdaságközi együttműködés előnyeinek fokozott kihasználása, a nemzetközi gazdasági integráció fejlesztése;

– az exportpiacok bővítése, a külkereskedelmi munka színvonalának emelése.

3. Az élelmiszer-termelésben növelni kell az állattenyésztés, illetve a feldolgozóipar arányát. A hazai és a külpiaci igényeket figyelembe véve fenn kell tartani mezőgazdaságunk sokoldalú termelését. A termelési szerkezet előnyös változását segítse elő a termőföld ésszerű hasznosítása, a termőhelyi adottságokhoz való következetesebb igazodás, s a melléktermékek nagyobb mértékű felhasználása.

a) A növénytermelésben a hozamok növelésével, a minőség javításával, az elmaradott ágazatok felzárkóztatásával kell a fejlődést megalapozni.

A kenyér- és a takarmánygabona-termelést a jó minőséget adó, bőtermő fajták elterjesztésével és az agrotechnikai eljárások tökéletesítésével növeljük. Termelési tapasztalatainkra alapozva meg kell teremteni a kukoricatermesztés további gyors fejlődésének és komplex hasznosításának feltételeit.

Kedvező adottságainkat kihasználva fejlesszük a kertészeti ágazatokat. A zöldség- és gyümölcstermelésben kiegyensúlyozott hazai ellátás és a gazdaságos ex-

port fokozása a feladat. Gyorsítsuk meg, tegyük folyamatossá a nagyüzemi szőlő- és gyümölcstelepítéseket, illetve a rekonstrukciókat. Szervezett támogatást kell nyújtani a háztáji és kisegítő gazdaságoknak elöregedett gyümölcsöseik és szőlőik újratelepítésében.

Minőségi változást kell elérni a tömegtakarmányok – mindenekelőtt a silókukorica – termesztésében, valamint a rét- és legelőgazdálkodásban. A fehérjebázis bővítése a pillangós növények, különösen a lucerna vetésterületének és hozamának növelését indokolja. A takarmányok minőségének megóvásával, a betakarítás, a tartósítás és a felhasználás technológiájának fejlesztésével számottevő szántóterület szabadítható fel más mezőgazdasági kultúrák termesztésére.

A cukorrépa, az olajos és más ipari növények hozamának tervszerű növelése, minőségének javítása továbbra is előtérben áll.

b) Az állattenyésztésben általános feladat a tenyésztés színvonalának emelése, az állatfajok teljesítményének növelése, a takarmányhasznosítás – különösen a fehérjefelhasználás – javítása, az állatok megbetegedéséből, elhullásából eredő veszteségek erőteljes mérséklése.

A hústermelés nagyobb részét a gabonatermesztés eredményeire alapozva a jövőben is a sertés- és a baromfitenyésztés adja. A sertéságazatban az iparszerű termelés továbbfejlesztésére, a gazdaságosság javítására, az egy kocára jutó húshozam növelésére kell törekedni. A nagyüzemek tenyésztői bázisukkal, takarmánnyal, az értékesítés megszervezésével, szaktanácsadással segítsék elő az egyenletes háztáji sertéshústermelést. A baromfitenyésztésben nemzetközi pozíciónk megőrzése, illetve további javítása megköveteli a tenyésztés és a tartástechnológia folyamatos korszerűsítését.

A hazai fogyasztói szükségletek kielégítése a tejtermelés, az export lehetőségei pedig a vágómarha-termelés növelését teszik szükségessé. Az adottságok jobb hasznosításával gyarapítani kell a juhállományt, emelni a hozamokat. A szarvasmarha-tenyésztést – különösen a vágómarha-termelést – és a juhászatot a jó minőségű, olcsó tömegtakarmányokra, a melléktermékek felhasználására és a gyepterület hasznosítására kell alapozni.

c) A mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-feldolgozó kapacitás közötti feszültségeket fokozatosan fel kell oldani. A hazai fogyasztói igények kielégítése és a kiviteli lehetőségek teljesebb kihasználása érdekében elsősorban a hús- és a baromfifeldolgozást, a növényolaj-termelést és a tartósítóipart szükséges fejleszteni. A növekvő mezőgazdasági termelés megköveteli a célnak megfelelő olcsó tárolóterek építésének gyorsítását. A hűtő- és a konzerviparban fokozatosan tartalékkapacitásokat szükséges létrehozni. A keveréktakarmányok minőségének lényeges javítását és beltartalmának állandósítását kell elérni.

A mezőgazdasági termékek túlnyomó részét a jövőben is az állami élelmiszeripar dolgozza fel. A választék bővítésében és a helyi igények kielégítésében

azonban vállaljanak nagyobb szerepet a mezőgazdasági nagyüzemek, a fogyasztási szövetkezetek, illetve a társulások keretében működő vagy újonnan létesülő kis- és középüzemek. Erősítsük és szélesítsük a mezőgazdasági nagyüzemek és az élelmiszeripari vállalatok, valamint az egyes iparágak közötti együttműködést. A feldolgozás kerüljön közelebb a mezőgazdasági termeléshez, jobban használjuk ki az előfeldolgozás lehetőségeit.

d) A mezőgazdaság termelési szerkezetét – a kialakult országos arányok lényeges változtatása nélkül – jobban a területi adottságokhoz kell igazítani. A termőhelynek megfelelő szakosítás nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a hozamok gyorsabban emelkedjenek, javuljon az álló- és forgóeszközök hatékonysága.

Az új élelmiszeripari üzemek telepítése körültekintő gazdasági és társadalmi mérlegelésen alapuljon. Az állami élelmiszeripari vállalatok, a mezőgazdasági nagyüzemek és társulások keretében létesülő feldolgozó kapacitásoknál jobban figyelembe kell venni a népgazdasági eredményességet, a nyersanyagbázishoz való közelséget, a munkaerő-ellátottságot és az áruszállítás feltételeit.

4. Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar fejlesztéséhez fontos érdekeink fűződnek. A mezőgazdasági művelésre kevésbé alkalmas földek erdősítésével az ország erdőterülete mérsékelten tovább növekszik. Nagy figyelmet kell fordítani a korszerű erdőművelésre, a gazdaságos kitermelésre és a fa mind teljesebb ipari feldolgozására. Gyorsítani szükséges a korszerű, gazdaságos fagyártmányok készítésére alkalmas kapacitás bővítését, a fűrészüzemek rekonstrukcióját. A hatékony, komplex fejlesztés és fahasznosítás indokolja a különböző gazdasági szervezetek – faipari vállalatok, erdőgazdaságok, állami gazdaságok, termelőszövetkezetek – közötti társulások, valamint további erdő- és fagazdasági kombinátok létrehozását. Korszerűsíteni kell az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar irányítását.

Fokozatosan meg kell szüntetni az erdőgazdálkodás technikai elmaradottságát. Növelni szükséges a dolgozók szakképzettségét, javítani élet- és munkakörülményeiket.

Gondoskodjunk az erdő- és vadgazdálkodás összhangjáról. Növeljük az erdők jóléti szerepét. Szélesítsük ki a települések, az üzemek parkosítására, fásítására, az erdők védelmére indított társadalmi mozgalmat.

5. Az ésszerű, takarékos gazdálkodás követelménye, hogy minimalisra csökkentsük a termelési és értékesítési veszteségeket, hasznosítsuk jobban a keletkező melléktermékeket. Az előrehaladás a szemlélet változását és a szükséges technikai feltételek megteremtését igényli. Halaszthatatlan feladat a teljes kukoricanövény, a takarmányszalmák, a cukor-, a hús-, a baromfi- és a tejipar melléktermékeinek hasznosítása, valamint az erdei és faipari hulladékok lehetséges mértékű ipari feldolgozása.

1. Kiemelkedő társadalmi érdek a termőföld ésszerű hasznosítása, megóvása, csökkenésének lassítása. Szigorítani kell a termőföldek, különösen a jó minőségű földek más célú igénybevételét.[11]

A talaj termékenységét főképpen a talajerő-gazdálkodás, az öntözés, a belvízrendezés és a talajjavítás útján fokozzuk. Folytatni kell az ezt szolgáló hosszú távú programok kidolgozását, gondoskodva azok következetes végrehajtásáról. A gazdaságos földhasználatot önkéntes földcserékkel, tagosítással is elő kell segíteni.

2. A termelés legfontosabb tényezője a dolgozó ember, aki képességével, felkészültségével, szorgalmával a termelési eszközöket hasznosítja a társadalom javára. Megfelelő megbecsülésben kell részesíteni a termelőszövetkezeti mozgalom veteránjait, akik elévülhetetlen érdemeket szereztek a szocialista mezőgazdaság megteremtésében.

A mezőgazdaságban a foglalkoztatottak száma a korábbinál mérsékeltebben, de tovább csökken, s a munka még inkább ipari jellegűvé válik. Növekszik ezért az ésszerű munkaerő-gazdálkodás, a munka- és üzemszervezés, a képzés, a továbbképzés, a műveltség és a személyes érdekeltség szerepe.

A változó igényeknek megfelelően tervszerűbbé kell tenni a szakmunkásképzést, különösen az állattenyésztésben és a kertészeti ágazatokban. A szükséglettel összhangban folytatódjék az átképzés és a több szakmás képzés. Támogatni kell az üzemi és a több gazdaság összefogásával szervezett szakmunkásképző tanfolyamokat.

A szakemberképzés és a továbbképzés jobban igazodjék az iparszerű termelés, a nagyobb üzemi méretek, a szakosodás követelményeihez, erősítse a közgazdasági szemléletet, s készítsen fel jobban a vezetésre. A szakmérnökök képzésébe vonják be az élen járó állami gazdaságokat, termelőszövetkezeteket és termelési rendszereket. A szükségletekhez igazodva váljék rendszeressé a továbbképzés, emelkedjék színvonala. A résztvevők körét és a részvétel gyakoriságát a konkrét termelési, üzemi igények szabják meg.

Az élelmiszeriparban is javítani kell a szakember-ellátottságot. A szükségletekkel összhangban gondoskodni kell a szakmunkások és a felsőfokú szakemberek képzéséről.

Az irányító szervek tegyék tervszerűbbé a mezőgazdasági nagyüzemek és élelmiszeripari vállalatok szakemberellátását, csökkentsék az aránytalanságokat, a vezetési színvonalban meglevő különbségeket.

A nagyüzemek fordítsanak több gondot a munkahelyi és szociális körülmények javítására. A tervszerű munkaerő-gazdálkodás, a dolgozók folyamatos foglalkoz-

[11] Erről lásd a 39. sz. dokumentumot.

tatása érdekében fejlesszék a mellék- és kiegészítő tevékenységet. Törekedjenek a nők foglalkoztatásának növelésére és a munkaképes nyugdijasok fokozottabb bevonására. Szervezettebbé kell tenni a mezőgazdaságban helyenként és időszakosan szabad munkaerő más népgazdasági ágban való foglalkoztatását.

A mezőgazdasági termelés kézimunka-igényes feladatainak megoldására – főként a zöldségfélék, a gyümölcs, a szőlő betakarítására –, az üzemi erőforrások teljes kihasználása mellett a jövőben is szükséges társadalmi erőket igénybe venni. Az érintett gazdaságok erősítsék kapcsolataikat a különböző intézményekkel, iskolákkal, gazdasági szervezetekkel és a környék lakóival. Tegyék szervezettebbé az együttműködést, a csúcsidőben végzendő munkákra kössenek több éves szerződést. A munka minőségi követelményeivel összhangban gondoskodjanak a személyes anyagi érdekeltségről.

3. Tovább folytatjuk a mezőgazdaság iparosítását, műszaki fejlesztését és kemizálását. Az új beruházások és a rekonstrukciók tervszerűbb fejlesztéspolitikát, a beruházási források bővitését, ugyanakkor azok hatékony, ésszerű felhasználását követelik meg.

A gépesítésben törekedjünk a komplexitásra, az erő- és munka-, valamint szállítógépek kapacitásának jobb összhangjára, a fajlagos energiafelhasználás lényeges csökkentésére. Növekedjék a betakarítógépek teljesítőképessége és az egy menetben végzett műveletek száma. Folytatódjék az állattenyésztés és a kertészeti ágazatok komplex gépesítése, a speciális tehergépkocsik, a különböző rakodó-, anyagmozgató gépek és berendezések beszerzése. Gondoskodni kell a lejtős területek műveléséhez, illetve a háztáji termeléshez szükséges gépek, eszközök gyártásáról, beszerzéséről.

A gépek, berendezések működőképességének folyamatos biztosítása, állagának megóvása a gazdaságos üzemeltetés elengedhetetlen feltétele. Halaszthatatlan a gépjavítás, az alkatrészellátás, a szervizhálózat jobb megszervezése. A folyamatos karbantartást a jövőben is a mezőgazdasági nagyüzemek végezzék. A gépipari vállalatok feladata a belföldön előállított gépekhez szükséges, és a külföldről be nem szerezhető, nagy mennyiségben használt részegységek, alkatrészek gyártása. A gépek, géprendszerek szervizellátását és főjavítását általában nagyobb körzetekben, szakosítottan célszerű megoldani. Ahol a feltételek megteremthetők, támogatni kell az ilyen célú társulásokat.

A különféle műtrágyák, növényvédő szerek, a biológiai folyamatokat szabályozó anyagok, az állatgyógyszerek és takarmánykiegészítők hazai gyártását – figyelembe véve a nemzetközi együttműködés lehetőségeit – fejleszteni kell. A veszteségek csökkentése érdekében mielőbb oldjuk meg a nagy tömegű kémiai anyagok tárolását, javítsuk felhasználásuk műszaki feltételeit.

A mezőgazdasági épületek jelentős hányada folyamatosan megújításra szorul, ugyanakkor újak létrehozása is szükséges. Ösztönözzük a költségtakarékos és a

belső berendezések cseréjét lehetővé tevő építési megoldásokat. Javítsuk ennek tervezési, anyagellátási és kivitelezési feltételeit. Gyorsítani szükséges a tipizált, komplett épületek, épületrendszerek és technológiák gyártását, forgalmazását, helyszíni szerelését ellátó vállalatok, gazdasági társulások létrehozását. A hatósági előírásokban meg kell szüntetni a túlbiztosítást.

A mezőgazdaság termelőerőinek színvonalához igazodva fejlődjék a mezőgazdasági útépítés, a közlekedés, az energiaszolgáltatás, a hírközlés, és javuljon a kommunális létesítményekkel való ellátottság.

Az élelmiszeriparban a termelés és a termelékenység kívánatos mértékű növeléséhez, a minőség javításához, a választék bővítéséhez, a korszerű áruszerkezethez nélkülözhetetlen a gyártás- és gyártmányfejlesztés. Valamennyi szakágazatban fokozott gépesítésre, automatizálásra, a folyamatos technológiák kiépítésére, az anyagmozgatás korszerűsítésére, a csomagolástechnika, a raktározás-tárolás fejlesztésére, a higiéniai feltételek javítására van szükség.

A korszerű, gazdaságos mezőgazdasági termelés és feldolgozás megköveteli, hogy az üzemek időben és jó minőségben jussanak a szükséges eszközökhöz és anyagokhoz. Ehhez mindenekelőtt a hazai ipar gyorsabb és céltudatosabb fejlesztése szükséges. Az ipar – különösen a gép- és a vegyipar – legyen kezdeményező, jó minőségben elégítse ki a növekvő igényeket. Számoljon azzal, hogy termékeinek a mezőgazdaság és az élelmiszeripar hosszú távon biztos piaca. Ugyanakkor jobban használjuk ki a nemzetközi együttműködésben rejlő lehetőségeket, bővítsük a KGST-országokkal a termelési kooperációt.

4. A mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban egyaránt növekszik a víz szerepe. A természetes vizek korlátozott mennyisége, egyenlőtlen eloszlása az ország vízkészleteinek célszerűbb felhasználását, minőségének fokozottabb megóvását sürgeti. A felhasználható vízkészletek növelése érdekében folytatni kell a helyi tározók és a nagyobb térséget átfogó rendszerek építését. Az öntözött terület bővítésével, a berendezések jobb kihasználásával növeljük a hozamokat, a termelés biztonságát, fokozzuk a többi termelési tényező hatását. Fontos feladat a talaj vízkészletének megóvása, a belvízkárok csökkentése, az erózió elleni védekezés, a használt víz tisztítása és újrahasznosítása, vízkímélő technológiák elterjesztése, a környezet fokozott védelme.

5. A mezőgazdasági nagyüzemek és az élelmiszeripari vállalatok alapvető feladata a rendelkezésükre álló termelőerők hatékony működtetése. A korszerű eszközök gyarapításával, a módszerek állandó fejlesztésével egyidőben tegyenek meg mindent a meglevő, köztük a hagyományos eszközök gazdaságos hasznosítására. A belső üzemi és munkaszervezetet hozzák összhangba a termelés méreteivel, a szakosodás, a technológiai rendszerek követelményeivel, a termelőeszközök fejlettségével. Az eredményes vállalati gazdálkodás, a ráfordítások hatékonyságának növelése megköveteli a gazdasági tevékenység folyamatos vizsgálatát. Ennek

érdekében az állami gazdaságok, a szövetkezetek, az élelmiszeripari és forgalmazó vállalatok emeljék a közgazdasági munka színvonalát, tökéletesítsék a számvitelt és a belső nyilvántartást.

6. A mezőgazdasági termelést a tudomány eredményei egyre növekvő mértékben befolyásolják. A nemzetközi együttműködés lehetőségeit figyelembe véve a hazai agrárkutatásokban szelektív fejlesztést kell megvalósítani. Az agrárkutatás azoknak a fő feladatoknak megoldására összpontosítsa erőit, amelyek a hazai sajátos adottságok és igények miatt itthon oldhatók meg legeredményesebben. Ezzel összhangban fejlődjék a kutatás, érjük el, hogy a tudományos eredmények nemzetközileg versenyképesek legyenek, növekedjék a szellemi export. A kutatók működjenek közre a licencek és a termelési eljárások vásárlásának előkészítésében, hazai alkalmazásában és továbbfejlesztésében.

A tudományos eredmények gyorsabb gyakorlati hasznosítása sürgeti a kutatók és a termelők közös érdekeltségének megteremtését, a kutatóintézetek és kutatóhelyek, valamint a gazdálkodó szervezetek együttműködését, termelési-tudományos céltársulások létrehozását. Támogatni kell, hogy egy-egy ágazatban az élenjáró gazdasági szervezetek a kutatómunka hatékony bázisaivá váljanak.

7. A termelési és az értékesítési biztonság alapvető feltétele a tervszerű és zökkenőmentes áruforgalom. Ezt elsősorban a felvásárlás szervezettségének, személyi, anyagi-műszaki felkészültségének növelésével, a termelők és a felvásárlók közötti szorosabb együttműködéssel, a szerződéses fegyelem erősítésével kell elérni. A garanciális elemek erősítésével egyidejűleg szélesebb körben alkalmazzuk a több évre szóló szerződéses rendszert. Az átvételi feltételekben fokozottabban érvényesüljenek a minőségi és a beltartalmi követelmények.

A növekvő belföldi értékesítés zavartalan lebonyolítása, a fogyasztók ellátásának javítása megköveteli a kis- és nagykereskedelmi hálózat bővítését, a személyi és technikai feltételek javítását. Indokolt gyorsítani a fővárosban és a megyeszékhelyeken az élelmiszerboltok, továbbá vidéken a húsboltok hálózatának bővítését, a hűtőlánc kiépítését. Gondoskodni kell arról, hogy – az igényekkel összhangban – a mezőgazdasági nagyüzemek közvetlen értékesítéssel az eddiginél szervezettebben vegyenek részt a lakosság ellátásában.

8. Lehetőségeinket kihasználva növelni kell az élelmiszerek gazdaságos kivitelét. A versenyképesség fokozása szükségessé teszi a piac változó igényeihez való folyamatos alkalmazkodást, a választék bővítését, a termékek jó minőségét és annak állandóságát, a szállítási feltételek pontos betartását. Növelni kell a külföldi piacokon megszokott és elismert mezőgazdasági, élelmiszeripari termékeink exportját. Ugyanakkor törekedjünk a tenyészanyagok, a vetőmagvak, a termelési rendszerek, a komplett telepek és számos kis mennyiségű, de speciális és értékes termék kivitelének fokozására. A növekvő mennyiségű és gazdaságos export elengedhetetlen feltétele, hogy a külkereskedelmi vállalatok javítsák munkájukat,

piacfeltáró, illetve információs tevékenységüket. A lehetőségek jobb kihasználása érdekében erősíteni szükséges a termelők közvetlen érdekeltségét termékeik külföldi értékesítésében.

Törekedjünk arra, hogy élelmiszerexportunk mind nagyobb hányadát hosszú lejáratú egyezmények alapján bonyolítsuk a szocialista országokkal. A szocialista gazdasági integráció keretében tovább erősítjük együttműködésünket a Szovjetunióval, a KGST többi országaival a termelés műszaki, biológiai alapjainak összehangolt fejlesztésében. Kölcsönös előnyök alapján az áruforgalom bővítésére, a termelési kooperációk szélesítésére törekszünk a tőkés országokkal.

Az élelmiszer-termelés növelését szolgáló import továbbra is a korszerű termelőalapok bővítésére és a hatékonyságot javító – itthon nem vagy nem kellő mennyiségben gyártott – eszközök és anyagok behozatalára irányuljon.

III

1. Az állami gazdaságok továbbra is járjanak élen a mezőgazdasági termelés intenzív fejlesztésében. Vállaljanak nagyobb részt a mezőgazdaság fő feladatainak megoldásában. Érjék el, hogy lényegesen javuljon az eszközhatékonyság. A ma még kevésbé eredményesen gazdálkodók is váljanak mielőbb példamutató szocialista nagyüzemmé.

Az állami gazdaságok fokozzák részvételüket az új fajták, hatékony termelési módszerek kipróbálásában és elterjesztésében; a gazdaságos technológiák, beruházási megoldások kidolgozásában; a gazdasági együttműködésben. Korszerűsítsék az üzem- és munkaszervezést, az adottságoknak megfelelően fejlesszék a termelési szerkezetet. Szervezetten segítsék a fiatal szakemberek felkészítését a gyakorlati munkára, folyamatosan adjanak át felkészült szakembereket a gyengén ellátott szövetkezeteknek. Erősítsék az üzemi demokráciát, támaszkodjanak a szocialistabrigád-mozgalomra, karolják fel a dolgozók kezdeményezéseit, rendszeresen javítsák az élet- és munkakörülményeket.

2. A szövetkezetek a jövőben is alapvető szerepet töltenek be a mezőgazdaságban. Gazdálkodásuk színvonala döntően befolyásolja a mezőgazdasági termelést és egyben a falu társadalmi fejlődését. Egyetemes érdek, hogy valamennyi mezőgazdasági termelőszövetkezet fejlődjék. Az élvonalba tartozók gazdálkodása váljék még eredményesebbé, a jó természeti és gazdasági adottságokkal rendelkező, de közepes színvonalon gazdálkodó szövetkezetek közeledjenek az élen járókhoz.

Ugyanakkor szükséges és lehetséges, hogy gyorsabban, tervszerűbben növekedjék a kedvezőtlen természeti viszonyok között gazdálkodó szövetkezetek termelése is. Ennek fő eszköze az adottságoknak jobban megfelelő szakosított ter-

melés fokozatos kialakítása, a kiegészítő tevékenység célszerű bővítése és a vezetés megerősítése. Állami támogatással, tervszerű káderátcsoportosítással jól felkészült, tapasztalt szakembereket kell küldeni a rászoruló gazdaságokba. Ehhez nyújtsanak segítséget az élen járó szövetkezetek is. A kedvezőtlen adottságú gazdasági körzetekben élők anyagi-társadalmi helyzetének tartós javulásához elengedhetetlen a terület komplex – mezőgazdasági, ipari, kommunális – fejlesztése.

A termelőszövetkezetek fejlesztésének általános követelménye és fő útja az összes rendelkezésre álló termelési eszköz leggazdaságosabb hasznosítása, az állóalapok bővítése, a szövetkezeti tulajdon gyarapítása, az adottságokkal és a népgazdasági igényekkel összhangban álló termelési szerkezet kialakítása, az ésszerű szakosítás, a szocialista elosztás elveinek következetes érvényesítése és a vezetés színvonalának emelése.

Támogatjuk a szakszövetkezeteket a közös tevékenység bővítésében, szocialista vonásaik erősítésében. A nagyüzemi módszerek terjesztésével, saját források felhasználásával és állami támogatással gyorsítsák a közös gazdálkodás fejlesztését, ezzel alapozzák meg fokozatos előrehaladásukat.

A szövetkezeti demokrácia következetes érvényesítése, további erősítése a mozgalom elengedhetetlen társadalmi forrása.[12] Határozottan fel kell lépni a szövetkezeti demokráciát lebecsülő nézetek és gyakorlat ellen. A megnövekedett termelőszövetkezeti méretekhez, a változó üzemi viszonyokhoz folyamatosan hozzá kell igazítani az önkormányzati szervek munkáját. A közgyűlés – a szövetkezetek legfelsőbb fóruma – a közösséget érintő alapvető társadalmi, gazdasági kérdésekben döntsön. Ugyanakkor növekedjék a küldöttgyűlés és a kis kollektívák, a brigádok, ágazati, területi részlegek tanácskozásainak szerepe. A tanácskozásokba rendszeresen vonják be a szövetkezeti alkalmazottakat.

3. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek megfelelő üzemi mérete – kevés kivételtől eltekintve – kialakult, lehetővé teszi a korszerű, hatékony gazdálkodást. További egyesülésre, összevonásra csak társadalmilag és gazdaságilag egyaránt indokolt, kivételes esetben kerüljön sor. A fő feladat: a jelenlegi üzemi méretekben rejlő termelési lehetőségek minél teljesebb kiaknázása; a szakosítás és a koncentráció előnyeinek fokozott hasznosítása; az anyagi és szellemi erők ésszerű egyesítése a gazdaságközi együttműködés útján.

Az állami gazdaságok, szövetkezetek, élelmiszeripari vállalatok gazdasági társulásai segítsék elő a társadalmi termelés hatékonyságának növekedését; a tudományos, műszaki, technológiai fejlődés eredményeinek alkalmazását; a munka- és üzemszervezés színvonalának emelését, a munkatermelékenység növelését; a termelés, a feldolgozás és értékesítés összhangját. A különböző együttműködési formák kedvező hatást gyakorolnak a termelőerők, a szocialista termelési viszo-

[12] Erről lásd a 25. sz. dokumentumot.

nyok fejlődésére. Előmozdítják a munka magasabb fokú társadalmasítását, a gazdaságok közötti különbségek mérséklődését. Mindennek nélkülözhetetlen feltétele, hogy tiszteletben tartsák az együttműködésben részt vevők vállalati önállóságát, érvényesítsék az önkéntesség, a fokozatosság, a demokratizmus és az anyagi érdekeltség elvét.

A növekvő követelményeknek megfelelően gondoskodni kell a termelési rendszerek folyamatos megújulásáról. Ennek feltétele a biológiai, technikai, kémiai, személyi tényezők összhangjának következetesebb megteremtése; a ráfordítások hatékonyságának növelése; a technológiai fegyelem megszilárdítása; a tudományos eredmények gyorsabb gyakorlati hasznosítása; a korszerű üzem- és munkaszervezési megoldások elterjesztése; a rendszergazdák felelősségének növelése. Meg kell szigorítani a termelési rendszerek létesítésének és működésének feltételeit, erősíteni kell ellenőrzésüket.

A gazdasági társulások tevékenységének javításával egyidőben főként a mezőgazdasági termelésben és feldolgozásban, valamint a szolgáltatásban indokolt újabbak létrehozása. Az állami gazdaságok és az élelmiszeripari vállalatok nagyobb mértékben vegyenek részt a társulásokban.

Megkülönböztetett figyelemmel kell kísérni az agráripari egyesülések működését. Ösztönözzük, segítjük a fejlesztési célok egyeztetésére, az ésszerűbb munkamegosztásra és földhasználatra, a gazdaságosabb beruházásokra, azok célszerű elhelyezésére, a szellemi és anyagi erőforrások összpontosítására irányuló tevékenységüket. Tapasztalataikat folyamatosan értékelni és hasznosítani kell.

A magyar szocialista mezőgazdaság fejlődésének sajátsága az együttműködési formák sokfélesége, amelyet célszerű a jövőben is megtartani. Követelmény viszont, hogy a rendelkezésre álló anyagi és szellemi erőforrások felhasználása gazdaságos legyen és nagyobb tiszta jövedelmet eredményezzen.

4. A háztáji és kisegítő gazdaságok termelése – különösen a sertés-, a baromfi- és a kisállat-tenyésztésben, valamint a kertészeti ágazatokban – mind az önellátásban, mind az árutermelésben a jövőben is jelentős marad. A népgazdaság érdekeinek megfelelően továbbra is támogatjuk a saját és a családtagok munkáján alapuló háztáji gazdálkodást, termelési lehetőségeik mind teljesebb kihasználását. A termelési és értékesítési biztonság politikai, gazdasági és szervezeti feltételeiről folyamatosan gondoskodni kell. Segítsük a háztáji termelés fokozatos korszerűsödését és szakosodását.

A termelő- és fogyasztási szövetkezetek, az állami gazdaságok nyújtsanak szervezett segítséget a háztáji és kisegítő gazdaságoknak és a szakcsoportoknak a termelőeszköz- és anyagellátásban, a kistermelésben is hasznosítható jó fajták, fejlett módszerek alkalmazásában és az értékesítésben. A szocialista nagyüzemek szervező tevékenysége a háztáji termelésben növelje a tervszerűséget és a hatékonyságot.

1. Az előttünk álló feladatok megkövetelik az állami irányítás színvonalának emelését. A társadalmi-gazdasági változásokhoz igazodva úgy kell fejleszteni a mezőgazdaság és az élelmiszeripar irányítási rendszerét, hogy erősödjék a tervszerűség, a központi irányítás, ugyanakkor növekedjék a gazdálkodó szervezetek önállósága, felelőssége. Ennek megfelelően váljon szorosabbá a terv és a gazdasági szabályozó rendszer, a népgazdasági és vállalati tervek közötti összhang; a termelés, a feldolgozás és az értékesítés egysége érvényesüljön jobban a tervezésben, az érdekeltségi viszonyokban, az anyagi-műszaki ellátásban és az ágazati irányításban; egyszerűsödjék a gazdasági-jogi szabályozás, váljék hatékonyabbá az ágazat központi és területi irányítása.

2. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar irányításában fokozódjék a közgazdasági eszközök szerepe. A mezőgazdaság szabályozó rendszerében – az állami támogatások egyidejű mérséklésével – kapjanak nagyobb szerepet az árak. Az árrendszer továbbfejlesztése során el kell érni, hogy az árak és az árarányok ösztönözzenek jobban a termelési célok elérésére, a hatékonyság és a minőség javítására. A központi támogatás váljék egyszerűbbé, áttekinthetőbbé, elsősorban a termelési szerkezet fejlesztését, a gazdaságosabb beruházásokat, valamint a kapacitások jobb kihasználását segítse. Növekedjék a hitel szerepe a beruházásokban, a hitellejárat és a kamatláb megállapításában figyelembe kell venni a mezőgazdaság egyes ágazatainak sajátosságait.

A mezőgazdasági adórendszer nagyobb mértékben vonja el a különbözeti járadékot, akadályozza meg a gazdálkodás színvonalától független jövedelemkülönbségek képződését. Ugyanakkor jobban ösztönözze a gazdaságokat kiemelkedő eredmények elérésére, a tiszta jövedelem növelésére, adjon nagyobb lehetőséget az ésszerű munkaerő-gazdálkodásra.

A jövőben is a munkásságával arányosan növekedjék a szövetkezeti parasztság jövedelme. A szociális ellátásban a még meglevő különbségeket fokozatosan meg kell szüntetni. A munkadíj legyen összhangban a végzett munka mennyiségével és minőségével, az összes kereset pedig nagyobb mértékben függjön a gazdálkodás eredményességétől.

A központi ágazati és funkcionális irányító szervek munkáját szükséges jobvei összpontosítsák erejüket a tervszerű és hatékony termelésfejlesztésre, tegyék gyorsabbá és egyszerűbbé az ügyintézést.

A központi ágazati és funkcionális irányító szervek munkáját szükséges jobban összehangolni. A tervszerűség növelése, a reálisabb üzemi döntések érdekében megalapozottabbá, időtállóbbá kell tenni az ágazati fejlesztési koncepciókat. Az irányító szervekben emeljék a közgazdasági munka színvonalát. Határozottan fel kell lépni a túlszabályozás, a bürokratikus módszerek és ügyintézés ellen.

Meg kell szüntetni a fölösleges párhuzamosságot és a külső szervek indokolatlan, aprólékos beavatkozását a vállalatok és szövetkezetek gazdálkodásába. Mindez fontos feltétele az önálló vállalati gazdálkodás és kezdeményezés további kibontakozásának, valamint az ágazati felelősség jobb érvényesülésének.

A mezőgazdaság területi irányítása – a megváltozott viszonyokhoz igazodva – váljék összehangoltabbá, egységesebbé. A területi feladatok és hatáskörök nagyobb hányadát megyei szintre indokolt összpontosítani. Legyen következetesebb a termelőerők területi fejlesztésének egyeztetése; egyszerűsödjék az ágazati és a törvényességi felügyelet, szűnjön meg a párhuzamosság; váljék érdemibbé a hatósági ellenőrzés. Ugyanakkor a gazdaságok megnövekedett méreteit, a gazdálkodás és a vezetés elért színvonalát figyelembe véve növekedjék az állami gazdaságok, termelőszövetkezetek önállósága és felelőssége.

Az élelmiszeriparban – az eredményesen működő korlátozott hatáskörű trösztök tapasztalatai alapján – növelni kell a trösztön belüli vállalatok önállóságát és felelősségét. A hatáskörök megosztása a központ és vállalatai között célirányosabb legyen és a vállalatok belső szervezete, vezetési módszere, információs rendszere tökéletesedjék.

V

1. A párt agrárpolitikájának következetes megvalósítása, a termelőerők és a termelési viszonyok továbbfejlesztése, az élelmiszer-termelésben előttünk álló feladatok eredményes megoldása érdekében erősítjük a párt irányító, szervező, ellenőrző munkáját. Ez szükségessé teszi a pártmunka színvonalának általános emelését, a párttagság politikai képzettségének növelését, a kommunisták példamutató helytállását.

A mezőgazdasági nagyüzemekben és az élelmiszeriparban dolgozó pártszervezetek erőiket a kitűzött célok elérésére összpontosítsák. Mozgósítsák a párttagságot, a pártonkívüli dolgozókat a hatékony, fegyelmezett munkára, ösztönözzék és karolják fel a jó kezdeményezéseket. Tegyék tervszerűbbé és céltudatosabbá a kádermunkát, támogassák a gazdasági vezetőket feladataik megoldásában.

A területi pártbizottságok segítsék még rendszeresebben a mezőgazdasági és élelmiszeripari pártszervezeteket munkájuk színvonalasabb ellátásában. Fordítsanak megkülönböztetett figyelmet a pártszervezetek titkárainak és vezetőségi tagjainak képzésére, továbbképzésére, rendszeres tájékoztatásukra; a párttagság eszmei, politikai nevelésére, a termelőszövetkezeti pártszervezetek politikai és szervezeti erősítésére; a falusi pártszervezetek lakóterületen végzett munkájának összehangolására.

2. A mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban működő KISZ-szervezetek – elsősorban a termelőszövetkezetekben – növeljék a szervezettséget, erősítsék a

nevelő munkát, fokozzák aktivitásukat agrárpolitikánk végrehajtásában. Az ifjúságpolitikai munka középpontjába a tudományos-technikai haladásból származó új feladatok elsajátítását, a politikai és szakmai ismeretek állandó bővítését állítsák. Legyenek kezdeményezők és példamutatók a munkában, szervezzék és támogassák az ifjúsági termelési mozgalmakat, a munkaversenyt. Segítsék a fiatalokat a pályaválasztásban, mozgósítsanak a művelődésre, az önképzésre, szervezzék a szakmai, politikai vetélkedőket.

3. A szakszervezetek erősítsék munkájukban a termelés és az érdekvédelem egységét. Ösztönözzék és szervezzék a szocialista munkaversenyt, az újítómozgalmat, támogassák a szocialista brigádokat. Működjenek közre a munkahelyi demokrácia tartalmi gazdagításában, a szocialista közgondolkodás erősítésében. Kísérjék figyelemmel a dolgozók élet- és munkakörülményeinek alakulását, segítsék politikai és általános műveltségük, valamint szakképzettségük növelését. Fordítsanak nagyobb figyelmet a munkahelyi sajátosságokra, főként a sok nőt foglalkoztató munkahelyeken. A mezőgazdasági termelőszövetkezetekben folytatni kell az alkalmazottakat tömörítő szakszervezeti alapszervezetek létrehozását, a rendszeres szervezeti élet kialakítását.

4. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek érdekképviseleti szervei – a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa és a területi szövetségek –, növeljék szakmai befolyásukat a fejlesztések koordinálásában, a gazdasági együttműködés erősítésében, az üzem- és munkaszervezés javításában. Segítsék a népgazdasági, a szövetkezeti és az egyéni érdekek jobb összehangolását, a szövetkezeti demokrácia még teljesebb kibontakozását, a szocialista brigádmozgalom és munkaverseny továbbfejlődését. Legyenek kezdeményezőbbek a vezetés személyi feltételeinek javításában, a kedvezőtlen adottságú, gyengén működő szövetkezetek gazdálkodásának megszilárdításában, az ellenőrzés különböző formáinak összehangolt működtetésében. Munkájukat a jövőben is mozgalmi eszközökkel lássák el.

5. Az általános fogyasztási és értékesítő szövetkezetek nyújtsanak továbbra is hathatós segítséget a kistermelés, különösen a szakcsoportok szervezéséhez. Tegyék szervezettebbé értékesítési tevékenységüket, megkülönböztetett figyelmet fordítsanak a zöldség- és gyümölcsfelvásárlásra és a lakosság ellátására.

6. A mezőgazdaság fejlődéséhez, a falu politikai és kulturális arculatának megváltoztatásához eddig is eredményesen járultak hozzá a Hazafias Népfront bizottságai és aktivistái. A Központi Bizottság számít arra, hogy a jövőben is hatékonyan segítik az előttünk álló feladatok megoldását.

*

A Központi Bizottság megállapította: a szövetkezeti parasztság, a munkásosztály, egész népünk erőfeszítései gazdag eredményt hoztak a magyar mezőgazdaság felvirágoztatásában. Most az a teendőnk, hogy az elért eredményeket meg-

szilárdítsuk és továbbfejlesszük. Meg kell oldanunk az ország, az egész népgazdaság igényének megfelelően a mezőgazdaság és az élelmiszeripar további összehangolt, intenzív és hatékony fejlesztését.

Pártunk XI. kongresszusa kijelölte a fejlett szocialista tánsadalom építésének soros feladatait és távlatait. Ezekkel összhangban folytatjuk agrár- és szövetkezetpolitikánkat, amely társadalmunk szocialista viszonyainak erősödését, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar fejlődését, dolgozó népünk életszínvonalának emelését szolgálja.

A Központi Bizottság bízik abban, hogy az állami gazdaságok, a termelőszövetkezetek, az élelmiszeripar dolgozói egész társadalmunk támogatásával, mint eddig, ezután is becsülettel teljesítik feladataikat, s a magyar mezőgazdaságot egész népünk javára még magasabb színvonalra emelik.[13]

85
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZLEKEDÉSPOLITIKAI KONCEPCIÓ VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL, A KÖZLEKEDÉSPOLITIKA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FŐ IRÁNYAIRÓL

(1978. ÁPRILIS 11.)

I
A KÖZLEKEDÉSPOLITIKAI KONCEPCIÓ VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAI, A KÖZLEKEDÉS HELYZETE

A közlekedés a termelés–elosztás–fogyasztás összekapcsoló eleme. Teljesítőképessége, szervezettsége, műszaki színvonala befolyásolja az újratermelés folyamatát, a lakosság ellátását, az ország védelmi képességét, a társadalom szociális és kulturális fejlődését. A népgazdaság anyagi termelésben lekötött bruttó állóeszköz-állományának egyötöde a közlekedésben működik, itt dolgozik az összes foglalkoztatottak 7 százaléka.

[13] A KB Titkársága 1979. szeptember 24-i ülésén megvizsgálta a Központi Bizottság határozata végrehajtásának tapasztalatait. Megállapította: „A megyei pártbizottságok a mezőgazdaság és az élelmiszeripar helyzetével és továbbfejlesztésével foglalkozó KB-határozat végrehajtására hosszabb távú gazdaságpolitikai feladatterveket dolgoztak ki és hagytak jóvá. A Minisztertanács döntése

Az áru- és személyszállítás az anyagi termelés és az életszínvonal emelésének növekvő jelentőségű tényezője. Több mint 100 000 tehergépkocsi, valamint 60 000 vasúti teherkocsi naponta közel 2 millió tonna árut továbbít. A tömegközlekedési eszközöket az ország lakosságának fele naponta igénybe veszi. Gyorsan terjed az egyéni gépkocsi-közlekedés, amely ma már csaknem 800 000 család életkörülményeit közvetlenül érinti.

Növekszik a közlekedés szerepe a külkereskedelmi forgalom lebonyolításában, az egyes országrészek fejlettségi különbségeinek csökkentésében, a területi munkamegosztás és a településhálózat fejlesztésében.

Az elmúlt évben közlekedési baleset miatt mintegy 2100 ember vesztette életét és közel 30 000-ren megsérültek. A közlekedés biztonságának növelése, a környezeti ártalmak mérséklése növekvő társadalmi összefogást igényel.

*

szerint az illetékes állami irányító szervek a mezőgazdaság és az élelmiszeripar továbbfejlesztésének konkrét feladatait éves munkaprogramjaikban és koncepcióikban határozták meg." A megyei döntések érvényesítik a határozat szellemét, megfelelően igazodnak a helyi adottságokhoz, az élelmiszer-termelés fejlesztésének átfogó területi programját adják. A helyes és célravezető feladattervek mellett azonban – állapította meg a Titkárság – „általános tapasztalat, hogy az elfogadott határozatok nagyobb súlyt helyeznek a mezőgazdasági tevékenységre. Az élelmiszeriparra vonatkozó feladatok főként beruházási célokat jelöltek meg, keveset foglalkoznak a meglevő üzemek hatékonyabb működtetésének kérdéseivel. Az élelmiszer-termeléshez kapcsolódó más területekre (kereskedelem, ipar, szolgáltatás) pedig, csak érintőlegesen térnek ki, a mezőgazdaságéhoz hasonló konkrét feladatokat nem határoztak meg. A tennivalók kijelölésekor nem voltak figyelemmel az olyan ésszerű fejlesztési megoldásokra, amelyek megyék közötti együttműködést kívánnak." A határozat tartalmazza a megyei pártbizottságok sokoldalú politikai szervező és felvilágosító tevékenységét, pártellenőrző és a mezőgazdasági üzemeket, intézményeket segítő munkájának konkrét formáit, tényeit. Az illetékes állami irányító szervek munkáját számba véve megállapította a Titkárság, hogy azok a KB határozatából eredő „feladatokat irányító és tervező munkájuk folyamatába építve, a népgazdaság helyzetéből kiindulva, az általános gazdaságpolitikai programhoz igazodva hajtják végre. A Mezőgazdaság és Élelmezésügyi Minisztérium széles körű munkaprogramot dolgozott ki. Intézkedései kiterjednek termelési, szabályozási, műszaki, kutatási és oktatási, nemzetközi együttműködési, valamint szervezési feladatok megoldására. A végrehajtás szervezetten halad, a minisztérium apparátusának és intézményeinek munkája döntően erre épül. A kijelölt feladatok, főként a gazdasági szabályozó rendszer korszerűsítése és a VI. ötéves terv koncepciójának kidolgozása során kerülnek megoldásra. Teljesítésük időarányos... Gondot jelent, hogy a munka jelenlegi szakaszában még nem sikerült megteremteni a jó természeti adottságú, de jelenleg közepes színvonalon gazdálkodó szövetkezetek elvárható mértékű fejlődésének feltételeit. A feladat súlya nagy, kihatással bír az egész élelmiszer-termelés fejlődésére. Az ilyen feszült körülmények között gazdálkodó nagyüzemek száma meghaladja a 400-at, összterületük megközelíti a 2 millió hektárt; helyzetük rendezése politikailag is fontos ügy..." A Titkárság úgy értékelte a kezdeti tapasztalatokat, hogy azok – a megállapított fogyatékosságok ellenére – pozitív irányú és szellemű munkát tükröznek minden területen „az elvégzett munka arányos a határozat megjelenése óta eltelt idővel. A népgazdaság előtt álló megnövekedett feladatok még inkább megkövetelik a Központi Bizottság határozatának következetes végrehajtását. Sürgősen be kell hozni a végrehajtásban helyenként tapasztalható lemaradást, és a fő figyelmet a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban is a hatékonyság növelésére, a minőség javítására kell összpontosítani."

Az MSZMP Politikai Bizottsága határozatát követően az országgyűlés 1968-ban elfogadta a kormány közlekedéspolitikai koncepcióját.[1] A koncepció célul tűzte ki a személy- és áruszállítási igények kielégítését a szolgáltatások minőségének egyidejű javításával; a közlekedési ágak közötti munkamegosztás hatékony továbbfejlesztését; a közlekedési dolgozók élet- és munkakörülményeinek javítását. A célok fontosabb eszközeiként a vasúti hálózat racionalizálását és üzemének korszerűsítését, valamint a közúti közlekedés fokozott ütemű fejlesztését jelölte meg.

A végrehajtás tapasztalatai:

a) Az áruszállítási teljesítmények az elmúlt évtizedben 70 százalékkal emelkedtek a termelés növekedésének és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok bővülésének következtében. A vasúti 30 százalékkal, a közúti közlekedés pedig 150 százalékkal növelte teljesítményét. A közúti közlekedés részaránya 26 százalékra emelkedett, a vasúti 60 százalékra csökkent. A vízi és légi közlekedés aránya lényegesen nem változott. Ötszörösére nőtt a csővezetékben szállított áruk mennyisége.

A személyszállítási teljesítmények 90 százalékkal emelkedtek. Ezen belül a közhasználatú közlekedésben a távolsági utazás 25 százalékkal, a városon belüliek pedig 33 százalékkal növekedtek. Három és félszeresére nőtt az egyéni közlekedés forgalma. Mindez a foglalkoztatottság magas szintjével, a munkahelyek és lakóhelyek elkülönülésével, a tömegközlekedési hálózat kiterjedtségével, valamint a személygépkocsi-állomány gyorsuló növekedésével függ össze. A személyszállítási igények kielégítésében mérséklődött a vasúti és nőtt a közúti közlekedés részaránya. A személyszállítási összteljesítménynek a vasút bonyolítja 17 százalékát, a közúti közhasználatú közlekedés mintegy 30 százalékát, míg az egyéni közlekedési eszközök részesedése meghaladja az 50 százalékot.

A koncepcióban megjelölt irányban fejlődött a közlekedés munkamegosztása, a szállítási feladatokat zömében az arra technikailag és gazdaságilag legalkalmasabb alágazatok végzik.

b) Bővült a közlekedési szolgáltatások köre. Gyorsult az árutovábbítás fejlődött a darabáru-szállítás, valamint a fel- és elfuvarozás. A tömegközlekedés zsúfoltsága általában mérséklődött. Javult a menetrendszerűség és a járatsűrűség. Fejlődött a főváros és a felsőfokú központok közötti vasúti közlekedés. Kialakult az országos autóbuszhálózat, minden 200 főnél nagyobb települést bekapcsoltak a szervezett közlekedésbe.

A közlekedési eszközök beszerzésénél a hazai iparra és alapvetően a szocialista

[1] Lásd az 1024/1968. (X. 31.) Korm. sz. határozatot. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1968. 208–281. old.) Ehhez kapcsolódva kidolgozásra kerültek a városi közlekedés fejlesztésére vonatkozó rendelkezések és irányelvek, amelyek teljes terjedelemben a *Közlekedési Értesítő* 1971. 6. számában találhatók meg. Közlekedési Dokumentációs Vállalat 1972.

importra támaszkodtak. Korszerűsödött a járműállomány, kismértékben nőtt a feladatoknak jobban megfelelő speciális szállítóeszközök száma. A fenntartási és fejlesztési munkákhoz szükséges ellátás sem mennyiségben, sem minőségben nem kielégítő, hiány van rakodógépekből, kábelekből, sín- és kapcsolószerkezetekből. Állandó feszültséget okoz az alkatrészellátás. A közlekedés magasépítési igényeit hosszú ideje csak késedelmesen tudják kielégíteni.

Kialakulóban van a vasúti járművek szakosított nagyüzemi javítása, megkezdődött a repülőgép-javító és karbantartó üzem rekonstrukciója. Nagyrészt kiépült a személygépkocsi javító- és karbantartó-hálózat, kapacitása fedezi a jelenlegi igényeket. A közületi tehergépkocsik és autóbuszok házilagos karbantartása és javítása az indokoltnál több alkatrészt és szakképzett munkaerőt köt le.

c) A közlekedésben dolgozók száma 10 százalékkal emelkedett. A létszámarányok a munkamegosztásnak megfelelően változtak. Az előirányzottnál gyorsabb ütemben csökkent a létszám a vasútnál, állandó és növekvő létszámhiány van az egyes üzemi folyamatokban meghatározó szerepet játszó munkakörökben. A munkaerő-ellátást nehezítik a sajátos munkakörülmények, a folyamatos üzem, a nagy személyi felelősség, az otthontól való huzamosabb távollét.

A korszerű közlekedési berendezések, járművek, szállítási módszerek alkalmazásával együtt nőtt a dolgozók általános és szakmai műveltsége. A közlekedési vállalatok jól képzett és gyakorlott törzsgárdával rendelkeznek. A technika és a technológia változása, a szállítás szervezetének módosulása a közlekedési dolgozók tömeges továbbképzését és munkarendjük lényeges változtatását követelte meg.

A közlekedésben is csökkent a törvényes munkaidő. A közúti közlekedésben mérséklődött a túlórázás, de a vasút forgalmi szolgálatánál magas szinten állandósult.

A szociális ellátás elmaradásának felszámolásáért nagy erőfeszítéseket tettek. A vasútnál azonban továbbra sem kielégítő a helyzet annak ellenére, hogy az elmúlt évtizedben egymilliárd forintot használtak fel szociális beruházásra. Néhány fizikai munkakörben, így pl. a kocsirendezésnél, a rakodásban, az építő részlegekben sem javultak kellően a munkakörülmények.

Az utóbbi években jelentősen emelkedett a dolgozók jövedelme, bevezették a műszakpótlékot.

d) A közlekedéspolitika végrehajtásának egyik eszköze a mintegy 2000 km gazdaságtalan vasútvonal forgalmának közútra terelése. A vasúthálózat racionalizálása során eddig 1400 km mellékvonalon és a rajta elhelyezkedő 64 állomáson megszűnt a forgalom. További 203 állomás áruforgalmát központosított helyekre irányították át, kijelöltek 56 körzeti állomást, de ezek megfelelő kiépítése nem történt meg.

A közlekedés racionalizálási programja mintegy 50 000 fő utazását és naponta

10 000 tonna áru fuvarozását módosította, valamint 1200 vasúti dolgozó áthelyezését tette szükségessé. Az intézkedések eredményeként javult a vasút gazdaságossága, a lakosság és az üzemek közlekedési ellátottsága. A forgalom közútra terelése a lakosságnak, a termelőüzemeknek és a vasúti dolgozóknak esetenként hátrányos is volt. Az ágazat és az érintett vállalatok alapvetően jól oldották meg az átereléseket, amelyeket a területi szervek eredményesen segítettek.

A rekonstrukció folytatásával, az üzem korszerűsítésével párhuzamosan megkezdődött a vasútigazgatás és -irányítás fejlesztése. Ésszerűsítették a pályafenntartás szervezetét, erősítették a beruházások központi irányítását.

e) A közlekedéspolitika végrehajtásának fontos eszközévé vált a közúti áru- és személyszállító kapacitás gyors növelése.

A tehergépkocsi-állomány megkétszereződött, rekonstrukciója befejeződött. A járművek átlagos teherbírása 20 százalékkal növekedett. Az áruszállítási feladatok megoldásában nagy szerepe van a közületi tehergépkocsi-park gyors bővülésének is, amely a közúti áruszállító kapacitás 60 százalékával, a teljesítmény felét végzi. Kihasználtságuk javuló, de helyenként még nem kielégítő.

Az autóbuszállomány megduplázódott és korszerűsödött. A közületi autóbuszok száma ezt meghaladó mértékben nőtt, elsősorban munkásszállítási feladatokat látnak el, továbbá kulturális, sport- és szociális célú utazási igények kielégítésére is hasznosítják. A közületi autóbuszpark a közúti személyszállító kapacitás 40 százalékával az utazások 25 százalékát teljesíti. Kihasználtságuk sok helyen nem megfelelő és több ezer gépkocsivezetőt kötnek le.

Az elmúlt évtizedben javult az utak állapota, teherbírása. Korszerűsödött az országos főúthálózat, megindult az autópálya-építés. Befejeződött a bekötőút-építési program. Megkezdődött a legnagyobb forgalmi torlódást okozó csomópontok átépítése. Fejlődött az útépítés és -fenntartás teljesítőképessége, gépesítettsége, szervezettsége.

f) Az urbanizációs fejlődéssel együtt – főként Budapesten és a többi nagyvárosban – növekedett a tömegközlekedés feladata. Kidolgozták a városi közlekedéspolitikai koncepciót. Budapesten létrehozták a tömegközlekedés egységes szervezetét.[2] Gyorsult a metró építése, javították az egyes tömegközlekedési eszközök közötti munkamegosztás. A fővárosban és az öt megyei városban jelentős mértékben korszerűsödött a tömegközlekedés járműparkja.

Mérséklődött a városi tömegközlekedés zsúfoltsága és az utazással töltött idő.

[2] Budapest tömegközlekedése egységes szervezetét (Budapesti Közlekedési Vállalat elnevezéssel) 1968. január 1-én hozták létre az addig önálló Fővárosi Villamosvasút, a Fővárosi Autóbuszüzem, a Budapesti Helyiérdekű Vasút, a Fővárosi Hajózási Vállalat megszüntetésével. Hozzá csatlakozott még 1973. január 1-től a Metró Budapesti Földalatti Vasút Vállalatnak az üzemet működtető része, viszont a beruházási tevékenységet végző rész – Metró Beruházási Vállalat néven – önálló maradt.

Ennek ellenére a csúcsforgalomban az utazás kulturáltsága kritikus. Megkezdődött, de átmenetileg visszaesett a lépcsőzetes munkakezdés alkalmazása.

A helyi közlekedéstől elmarad a város környéki közlekedés színvonala. Budapest vonzáskörzetében egyes útvonalakon a munkába járás időpontjában nagy a zsúfoltság. Elégtelenné vált egyes főútvonalak, főként Buda és Pest közúti összeköttetésének átbocsátóképessége.

A közlekedéspolitikai koncepció elvei, a fejlesztés főbb irányai és arányai megalapozottak voltak. Végrehajtásuk elősegítette a termelési és gazdaságpolitikai célok megvalósítását. Tovább fejlődött a közlekedési ágak közötti munkamegosztás, növekedett a szállítás gazdaságossága. Előrehaladt a vasúti hálózat racionalizálása és megvalósult a közúti közlekedés fokozott fejlesztése. A tömegközlekedés színvonala emelkedett. Javultak a közlekedési dolgozók élet- és munkakörülményei.

A közlekedés az elért számottevő eredmények ellenére – különösen a szállítási szükséglet és kapacitás egyensúlyának elsődleges biztosítása miatt – egyes területeken nem tudott a kívánt mértékben előrelépni. A társadalmi-gazdasági körülmények változásával új követelmények is megjelentek. Felgyorsult a motorizációs fejlődés, fokozódott a nemzetközi áru- és idegenforgalom. Növekedett a biztonság és a környezetvédelem jelentősége. Mindez feszültségeket, ellentmondásokat okozott, amelyeket a következők jellemeznek:

1. A járműállomány teljesítőképessége és üzemeltetésének feltételei nincsenek összhangban, ezért a közlekedés csak részben tudja kihasználni a korszerű technika lehetőségeit.

A tényleges áruszállítási szükségletek a korábban számított mértéket lényegesen meghaladták. A mennyiségi feladatok ellátása szükségessé tette a kapacitást növelő járműállomány gyors bővítését.

A vasútüzemben a villamos és dízelvontatás aránya elérte a 92 százalékot. Javult a járműpark műszaki és korösszetétele. Ugyanakkor a pályahálózat, a csomópontok és a biztosítóberendezések fejlesztése elmaradt a korszerűsített járműállomány hatékony üzemeltetésének követelményeitől. A vasúti vonalhálózat 40 százalékán, az iparvágány-hálózat 50 százalékán a nagy raksúlyú kocsikat csak csökkentett terheléssel lehet közlekedtetni. A fővonalak 58 százalékán, a rajtuk levő állomások 61 százalékán hiányoznak a korszerű biztosítóberendezések. A nagy forgalmú vasúti csomópontok rekonstrukciója vontatottan halad.

A közútijármű-állomány gyors ütemben növekedett. Az úthálózat korszerűsítése a fejlesztések ellenére elmaradt a forgalom szükségleteitől. A nagy tengelynyomású járművek emelkedő aránya fokozta az utak elhasználódását. A közúti forgalom – elsősorban a személygépkocsi-állomány – növekedése miatt kiéleződtek az utak, hidak, a városi átkelőszakaszok kapacitásgondjai. Az országos főúthálózaton, különösen a nagyvárosokban és környékükön jelentősek a torlódások.

Az alsóbbrendű – különösen a tanácsi és gazdasági – utak fenntartása és fejlesztése késedelmes. A szükségesnél lassúbb az összekötő utak, a nagyvárosokat elkerülő útszakaszok, valamint a közúti és vasúti szintbeli kereszteződések kiépítése. A forgalom biztonságos növelésének tartalékai az országos úthálózat nagyobb részén kimerültek.

2. Az áruszállítás hatékonyságának emelését szolgáló módszerek, kapcsolatok, érdekeltségi viszonyok a szükségesnél lassabban fejlődtek. Az egységes fuvarlánc kialakítása, a fuvarozók és fuvaroztatók közötti kapcsolatok, a korszerű szállítási módok alkalmazása nem megfelelő mértékű. A termelők és felhasználók felkészületlensége, a fel- és leadóhelyek kapcsolódásainak technikai elmaradottsága nehezíti a gépesített rakodások arányának gyorsabb növelését, a munkaerő kiváltását, a járművek jobb kihasználását.

A népgazdasági tervezés jelenlegi rendszere a szállítási szükségletek mennyiségét, összetételét és irányát átfogóan határozza meg. A szállító kapacitások és az igények közötti összhangot részleteiben a fuvarozók és fuvaroztatók közötti együttműködés hivatott megoldani. Az együttműködésben még sok a tervszerűtlenség, amely gyakran többletszállításokkal terheli a kapacitásokat. A közlekedési vállalatok fuvarpiacot befolyásoló eszközei szerények. A termelési költségekben a szállítási költségek aránya átlagosan 3–4 százalék. Az áruszállítási tarifák nem tükrözik kellően a társadalmi ráfordításokat, és nem elég hatékony eszközei a közlekedéspolitikai célok megvalósításának. Nincs kellő érdekeltség a korszerű szállítási módok alkalmazásában és a közlekedési eszközök jobb kihasználásában. A konténerek, rakodólapok alkalmazása jelenleg mintegy 20 százalékkal drágább a hagyományos szállítási módnál.

3. Az életszínvonal emelkedésével bővült és módosult a lakosság utazási igénye. A tömeg- és az egyéni közlekedés együttes fejlődése mindenekelőtt a nagyvárosokban okoz egyre nehezebben leküzdhető gondot.

Nincs kellő összhang a települések és a közlekedés fejlesztésében. Fokozódik a belső városrészek forgalma. A villamosközlekedés háttérbe szorulása növelte a személygépkocsikkal azonos pályát használó autóbuszok igénybevételét. Emiatt is lassul a felszíni tömegközlekedés. A járműállomány növekedésével nem tartott lépést a parkolás szervezett megoldása.

A tömegközlekedés elért színvonalának megőrzése, a feszültségek mértéke már korábban is szükségessé tett intézkedéseket a tömeg- és egyéni közlekedés munkamegosztásának kialakítására, helyes arányuk szabályozására. A személygépkocsi azonban nemcsak közlekedési eszköz, hanem tartós fogyasztási cikk is. Annak ellenére, hogy a tömegközlekedés elsőbbséget kap a fejlesztésekben, a személygépkocsi iránti kereslet a jövőben is folyamatosan növekszik, mert gyors emelkedését életszínvonal-politikai, külkereskedelmi, pénzügyi és egyéb szempontok is befolyásolják. A közlekedés feladatát a használathoz szükséges techni-

kai, forgalmi feltételek megteremtése képezi, amelyben elmaradásunk már jelenleg is érzékelhető. A fejlett motorizációval rendelkező országok tapasztalatai arra utalnak, hogy az egyéni közlekedés gyors fejlődési üteme belátható időn belül egyes területeken hazánkban is olyan mértékben kiélezheti a közlekedési feszültséget, amely tartós zavarokat okozhat.

A közlekedési csőd megelőzése érdekében egyre sürgetőbb feladat a motorizációs folyamat összefüggéseinek feltárása, a személykocsipark növekedésének és a működés feltételeinek összehangolása, a szabályozás eszközeinek eredményesebb alkalmazása.

A személyszállítási tarifák lényegesen eltérnek a ráfordításoktól. A költségek 20–70 százalékát árkiegészítés fedezi. A kedvezmények köre nem szűkült. A támogatás mértéke évről évre emelkedik és jelenleg megközelíti a 11 milliárd forintot. A díjszabások rendszere bonyolult.

4. A közlekedési hálózat nemzetközi kapcsolódási pontjain a forgalom növekedése miatt időszakosan torlódások keletkeznek.

Az import-, export és tranzitforgalom az elmúlt évtizedben megkétszereződött. Évente mintegy 120 000 vasúti szerelvény, 1,7 millió személygépkocsi, valamint több mint 100 000 tehergépkocsi és autóbusz halad át határainkon. A 16 vasúti határátmenet és a 9 nagyobb forgalmú közúti határátkelőhely a folyamatos fejlesztés ellenére a feladatokat csak zökkenőkkel képes ellátni. A vasúti átmeneteken főként az év végi lökésszerű áruszállítás, a közúti átkelőhelyeken pedig a nyári idegenforgalom okoz torlódásokat.

A határátmenetek közül népgazdasági jelentőségénél fogva kiemelkedik a záhonyi átrakó körzet, ahol 1977-ben 15 millió tonna árut továbbítottak. Ennek több mint 80 százaléka átrakást igénylő import- és tranzitforgalom. Az elmúlt 15 évben új rendező és átrakó pályaudvarok épültek, a gépi rakodás aránya 83 százalékra emelkedett. Mégis minden év végén visszatérő probléma mind a magyar, mind a szovjet oldalon a torlódás. A külkereskedelmi és szállítási tervszerűtlenségek miatt az árubeérkezés időnként eltér a fogadási feltételektől.

5. A közlekedési balesetek emberéletben és anyagi javakban növekvő mértékű veszteségeket okoznak.

A műszaki-technikai feltételek javulása növelte az élet- és vagyonbiztonságot, a forgalom növekedése viszont fokozta a veszélyeztetettséget. A közúti közlekedésben a balesetek fajlagos mutatói elérik, a halálos balesetek meghaladják a nemzetközi átlagot. Különösen gyakori a gyalogosok – az idősebbek és gyermekek – baleseti sérülése. Növekszik a szubjektív tényezők szerepe a közlekedésbiztonságban. Még nem alakult ki a közlekedés minden résztvevőjének magatartását, cselekvését kedvezően befolyásoló egységes közlekedési morál. Társadalmi gond az ittasan elkövetett közúti veszélyeztetések emelkedése.

Mintegy 2 millió ember rendelkezik gépjárművezetői jogosítvánnyal, számuk

évente 130 000–140 000-rel emelkedik. Alkalmasságuk, gyakorlatlanságuk befolyásolja a közlekedés biztonságát.

6. A közlekedési teljesítmények növekedésével fokozódnak a környezeti ártalmak. A nagyvárosokban a levegőszennyeződés kb. 30 százaléka, a zajártalmak nagyobb hányada a közlekedésből származik. A gépjárművek $^1/_3$-a kétütemű motorral működik, levegőszennyező hatásuk az átlagosnál nagyobb. Egyes forgalmi csomópontokban a környezetterhelés határértékeit meghaladó veszélyeztetettség alakult ki. A pályahálózatok és kiszolgáló létesítmények bővítésénél nem érvényesül kellően az értékes mezőgazdasági területek kímélése. Az emberi környezet minőségének javítása, a közlekedés környezetvédelmi összefüggéseinek alaposabb feltárása és a szükséges intézkedések megtétele az eddiginél nagyobb erőfeszítéseket követel.

A közlekedés elmúlt évtizedben lezajlott fejlődésének, valamint belső ellentmondásainak együttes mérlegelése alapján megállapítható, hogy az ágazatot jelenleg viszonylagos egyensúlyi helyzet, de a kellő stabilitás hiánya jellemzi. A közlekedés nem rendelkezik többletkapacitásokkal a rendkívüli szállítási igények kielégítéséhez. Jelentősek azonban a szállítások ésszerű megszervezésének népgazdasági és belső üzemi tartalékai. A meglevő tartalékok egyrészt a népgazdaság intenzív fejlesztésével, a termelési szerkezet és a területi munkamegosztás megváltoztatásával, másrészt a közlekedés technikai fejlesztésével és a szállítási folyamat szervezettségének fokozásával mobilizálhatók.

A népgazdaság az elmúlt évtizedben a közlekedési ágazat fejlesztésére jelentős anyagi eszközöket fordított. Ezek célszerű felhasználásával a közlekedés teljesítőképessége fokozódott. A fejlesztési célok sorolásában, a pénzeszközök koncentrált felhasználásában, a beruházási tevékenységben – részben a kényszerítő körülmények hatására – nem érvényesült folyamatosan a hatékonyság.

A jelenlegi egyensúly veszélyeztetése nélkül a kapacitásbővítés eddigi módja – a járműállomány és a működési feltételek közötti aránytalanság –, tovább nem folytatható. Biztosítani kell a népgazdaság és a közlekedés fejlődésének jobb összhangját, rugalmas alkalmazkodását a változó igények gyors kielégítésére, figyelembe véve, hogy az ehhez szükséges fejlesztések eszközigényessége a korábbi szintet meghaladja.

II
A KÖZLEKEDÉSPOLITIKA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FŐ IRÁNYAI

A közlekedéspolitikai koncepció végrehajtásának eredményei igazolják, hogy az 1968-ban elfogadott elvek és célkitűzések továbbra is helytállóak. A közlekedés fejlesztésében alapvető feladat ezek érvényesítése. Ugyanakkor szükséges, hogy a társadalmi-gazdasági fejlődésből eredő újabb teendők és a közlekedésben ki-

alakult feszültségek feloldása jobban kerüljön az irányító, tervező és fejlesztő munka középpontjába.

Az új feladatok döntően a Magyar Szocialista Munkáspárt Programnyilatkozatában megfogalmazott társadalompolitikai célok megvalósításából következnek.

Az anyagi termelés növekedése, szerkezetének átalakulása, a gazdaság területi változásai újabb igényeket állítanak a közlekedés elé. Szükségessé teszik a termelési folyamatok és a szállítás szervezettebb összehangolását.

Folytatódik a fogyasztási szerkezet és az életmód változása, s ezek hatására növekszik a lakosság utazási igénye. A növekvő szükségleteken belül mérséklődik a termelési-gazdasági célú, de gyorsan emelkedik a szabad időhöz, pihenéshez kapcsolódó fogyasztási jellegű utazások részaránya. Egyre fontosabbá válik a tömeg- és egyéni közlekedés fejlesztésének, valamint a személygépkocsi és használati feltételeinek eddiginél jobb összehangolása.

A nemzetközi kapcsolatok bővülése növekvő utas- és áruforgalmat eredményez, ami fokozza az utak, pályák és a határátmenetek igénybevételét.

A közforgalmú közlekedést mindenekelőtt az össztársadalmi érdeket szolgáló feladatok ellátására kell folyamatosan alkalmassá tenni. Továbbra is alapvető célkitűzés olyan összehangolt közlekedési rendszer működtetése, amely a népgazdaság szállítási igényeit növekvő minőségi színvonalon és hatékonyan, maradéktalanul kielégíti.

A korábbi, de változatlanul időszerű és a megváltozott körülményekből eredő új feladatok megoldása a következő követelmények érvényesítését helyczi előtérbe:

– a népgazdasági szinten összehangolt, korszerű áruszállítási folyamatok szélcs körű elterjesztését;

– a tömegközlekedés fejlesztését, elsősorban a fővárosban és a nagyvárosokban, figyelemmel az egyéni közlekedésre;

– a hazai közlekedés kapcsolódását az európai közlekedési rendszerhez;

– az élet- és vagyonbiztonság fokozását;

– a közlekedés műszaki elemei közötti arányosság javítását.

Mindez megköveteli a közlekedéstől és a népgazdaság más ágazataitól egyaránt a szállítási folyamatok szervezettségének növelését, a korszerű szállító- és rakodóeszközök tömeges elterjesztését, a fejlesztési elmaradások felszámolását, valamint a közlekedési alágazatok együttműködésének javítását.

A követelmények kielégítése a következő főbb feladatok teljesítését teszi szükségessé:

1. A hatékonyság növelése érdekében váljon általánossá a népgazdasági szinten összehangolt, korszerű eszközöket és módszereket alkalmazó áruszállítás, amelynek egyaránt részesei a termelő, a készletező és a felhasználó szervezetek,

valamint a közlekedés. Erősödjön közös érdekeltségük a rakodás, a szállítás időtartamának csökkentésében és egyenletesebbé tételében – belső anyagmozgatás, csomagolás, rakodásgépesítés, előszállítások, hétvégi rakodások –, a reális szállítási igények kialakításában, a kapacitások takarékos felhasználásában.

Ennek megfelelően javuljon a gazdaság szállítási folyamatainak irányítottsága. A tervezés a szállítási feladatok mennyiségéből kiindulva oly módon határozza meg a szállítások összetételét és irányát, hogy az lehetővé tegye a közlekedés kapacitásának megalapozottabb fejlesztését és szervezettebb működését. A szabályozó rendszert úgy kell fejleszteni, hogy a kölcsönös érdekek alapján javuljon a fuvaroztatók és a fuvarozók együttműködése. Az áruszállítási tarifák jobban fejezzék ki a társadalmi ráfordításokat, ösztönözzék a hatékony munkamegosztást és az eszközkihasználást. A folyamatok kibontakoztatása, a fuvarpiac befolyásolása szükségessé teheti az irányítás hatósági eszközeinek alkalmazását is.

2. A kulturált közlekedés iránti igény az életszínvonal-növekedés természetes velejárója, amelynek kielégítését együttesen szolgálja a tömeg- és az egyéni közlekedés. Ezek ésszerű munkamegosztását a társadalom számára kedvező személyszállítási rendszer kialakításának és működésének kell alárendelni.

A tömegközlekedés a fejlesztésben elfoglalt elsődlegességének eredményeként javuló színvonalon biztosítsa a hivatásforgalmat és a nagy tömegeket vonzó úticélok elérését. Ezért a járművek, a kiszolgálás és a forgalom feltételei igazodjanak a magasabb mennyiségi és minőségi követelményekhez. Az egyéni közlekedés főleg, azokat a személyes jellegű utazási szükségleteket elégítse ki, amelyekre a tömegközlekedési eszközök nem vagy csak részben alkalmasak. Ehhez javítani kell a használati feltételeket.

Mindkét közlekedési mód arányos fejlesztésére van tehát szükség úgy, hogy maradéktalanul érvényesüljön a tömegközlekedés kiemelt szerepe. A személygépkocsi-közlekedésnél a társadalom és az egyén érdekeit egyaránt szolgáló célszerű használat úgy alakuljon, hogy a jelenlegi feszültségek lényegesen ne növekedjenek tovább. A tömegközlekedés fejlesztésével, megfelelő árpolitikával és más eszközökkel meg kell előzni a nemzetközi tapasztalatokból ismert közlekedési csődöt.

A városi közlekedés feszültségeinek feloldása érdekében az eddigieknél fokozottabban érvényesüljön a település- és a közlekedésfejlesztés összhangja. Javuljon a városi és a környéki közlekedés kapcsolódása. Szervezési intézkedésekkel is segítsék a megnövekedett forgalmat, a tömegközlekedés elsőbbségét. A lépcsőzetes munkakezdés szélesebb körű bevezetésével mérsékelni kell a csúcsforgalom zsúfoltságát. Az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani a parkolási lehetőségek megteremtésére.

A főváros közlekedése kiemelten fejlődjön. A metróhálózat építése az eddigi ütemben folytatódjon. A metró és a kapcsolódó felszíni tömegközlekedés átren-

dezése a nagy tömegű, rendszeres utazások gyorsabb lebonyolítását szolgálja, és szabadítson fel útfelületeket a gépjármű-közlekedés számára. A tömegközlekedés fejlesztésével kell megoldani a városközpont tehermentesítését. Szervezési és hatósági intézkedésekkel csökkentsék az átmenő forgalmat. A dunai átkelési kapacitást új létesítmények építésével is növelni kell. A főváros vonzáskörzetének közlekedése az átlagosnál gyorsabban fejlődjön, elsősorban különpályák megépítésével és a szükséges eszközök beszerzésével.

A közlekedéspolitikai célokkal összhangban a ráfordításokkal arányosabb személyszállítási tarifák kialakításával egyidőben törekedni kell a kedvezmények körének szűkítésére, figyelembe véve az életszínvonal-politikai összefüggéseket, a tarifaváltozások egyéni közlekedésre gyakorolt hatását.

3. Politikai és gazdasági érdekünk az ország kedvező földrajzi helyzetének kihasználása. A vasúthálózat korszerűsítése, az autópályák hálózatának kiépítése, a repülőtér fejlesztése, valamint az európai víziút-rendszer kialakulása lehetőséget adnak arra, hogy fokozódjon részvételünk a nemzetközi forgalomban.

A nemzetközi áruszállítás alapvető feladata a külkereskedelmi forgalom és a termelési együttműködés igényeinek kielégítése. A fuvarpiaci lehetőségektől és a devizakitermelés gazdaságosságától függően bővüljön a nemzetközi közúti árufuvarozás, a légi közlekedés és a tengerhajózás. A külkereskedelemmel összefüggő szállítmányozás érvényesítse a hazai fuvareszközök kihasználásán alapuló népgazdasági érdekeltséget, segítse elő ezek fokozottabb részvételét az export–import-forgalomban. A helyettesíthető fuvarkapacitások megválasztásánál érvényesítsék a devizamegtakarítás szempontjait.

Az idegenforgalom szükségessé teszi a nemzetközi utasszállítás és fogadás minőségi feltételeinek javítását, a kapcsolódó szolgáltatások körének bővítését. Úthálózatunk védelmében erősödjön az átmenő tehergépkocsi-forgalom szabályozottsága, amelynek elveként a kölcsönösséget, az utak túlterhelésének elkerülését és a devizabevételek növelését kell figyelembe venni.

A határátmenetek kapacitását a forgalom szükségletének megfelelően kell alakítani. Ezen belül a magyar–szovjet áruforgalom többségét lebonyolító záhonyi átrakókörzet árufogadási feltételeit folyamatosan tovább kell javítani. A kétoldalú együttműködés keretében törekedni kell arra, hogy a szovjet vasút is intézkedéseket tegyen fogadókészségének fejlesztésére, a megnövekedett tranzitáruk és a magyar export átrakásának javítására.

A közlekedéspolitika nemzetközi összefüggései azt igénylik, hogy erősödjön pozíciónk és a szocialista országokkal összehangolt fellépésünk a nemzetközi szervezetekben, fejlődjenek kétoldalú kapcsolataink a szomszédos országokkal. Különös figyelmet kell fordítani a szocialista országok közötti közlekedési együttműködésre, a KGST integrációs programjának végrehajtásából adódó közlekedési feladatok megoldására.

4. A motorizációs fejlődés következtében növekszik az emberi tényezők szerepe. Mind jobban fel kell készíteni a lakosságot a forgalomban való biztonságos részvételre. Tovább kell emelni a gépjárművezető-képzés és -vizsgáztatás követelményeit, szélesíteni a pályaalkalmassági vizsgálatra kötelezettek körét, fejleszteni a továbbképzés rendszerét.

A közúti ellenőrzés elsősorban a zavartalan és biztonságos forgalmat, a közlekedési szabályok következetes betartását segítse elő. Az illetékes szervek határozottabb fellépése szükséges a közlekedési szabályokat gyakran vagy súlyosan megszegőkkel szemben.

Az oktatás, nevelés, a tájékoztatás és propaganda eszközeinek összehangolt felhasználásával, valamint a közlekedési dolgozók példamutatásával gyorsuljon meg a helyes közlekedési morál kialakítása. Ennek érdekében erősödjön az állami és társadalmi szervek együttműködése.

5. A közlekedés a népgazdaság áru- és személyszállítási szükségleteivel összhangban fejlődjön. Azokon a területeken, ahol az elmúlt évtizedben a fejlesztés a szükségletektől elmaradt, gyorsabb növekedés valósuljon meg úgy, hogy a közlekedés más területein is arányos és folyamatos legyen a fejlesztés.

A növekedést a tényleges teljesítményt adó anyagi-műszaki eszközökben kell elérni. A közlekedés műszaki elemei közül gyorsuljon a vasúti pályák és a biztosítóberendezések, valamint a csomópontok rekonstrukciója, a határátmenetek bővítése és a vonalvillamosítás; a közutak, különösen a városi átkelési és elkerülési útszakaszok, a hidak építése és korszerűsítése.

Az összehangolt szállítási folyamat megvalósításához ki kell alakítani a termelők, a felhasználók, valamint a közlekedési ágak egymás közötti csatlakozó pontjait. E helyeken és a körzeti állomásokon tovább kell fejleszteni a gépesített rakodást és a nagy tömegű áruk szervezett fel- és elfuvarozását.

Mind a közhasználatú, mind a közületi tehergépkocsi- és autóbuszállomány kapacitását az eddigieknél jobban kell kihasználni, fejlesztésüknél a jelenlegi arányok lényegesen ne változzanak. Támogatni kell a közületi járművekkel végzett bérfuvarozási tevékenységet.

Az ágazat a technikai fejlődés eredményeinek alkalmazásával az eddigieknél magasabb szervezettséggel lássa el feladatait. Az ipar és az építőipar biztosítsa a közlekedésfejlesztési célok megvalósulását. A technikai bázis változatlanul a hazai iparra és a szocialista importra alapozódjon. A műszaki fejlesztés és a munkaszervezés segítse elő a közlekedési teljesítmények munkaigényességének csökkentését, az anyagmozgatásban, a rakodásban lekötött munkaerő mérséklését, a nehéz fizikai munka fokozatos megszüntetését.

6. A közlekedés fejlesztésében kapjon nagyobb figyelmet a környezetvédelem. Fokozottan alkalmazzák a környezeti ártalmakat csökkentő technikai és forga-

lomszervezési megoldásokat. A járműfejlesztés és -beszerzés segítse a légszennyezés és a zajártalom mérséklését. A közlekedési létesítmények elhelyezésénél fordítsanak nagyobb gondot a termőföld védelmére. Meg kell szervezni az elhasználódott gépjárműveknek, illetve azok elemeinek ésszerű elhelyezését és hasznosítását.

7. A közlekedés fejlesztésében és üzemeltetésében kapjon nagyobb teret a tudományos és műszaki eredmények gyakorlati alkalmazása. A tudományos kutatásban kerüljön előtérbe a nemzetközi eredmények hazai hasznosítása, növekedjen a tényleges igényeknek megfelelő és a gyakorlatban bevezethető műszaki fejlesztési, üzemi, technológiai, építési és fenntartási kutatások aránya. Erősödjenek a kutatóhelyek és a vállalatok közötti kapcsolatok, fejlődjenek a vállalatokon belüli kutató-fejlesztő részlegek.

8. A technikai és technológiai változásoknak megfelelően folytatódjon a közlekedési dolgozók továbbképzése, szélesítsék az utánpótlást. A munkahelyi viszonyok, a szociális ellátás javítása, a munkavédelem fokozása, a dolgozók erkölcsi-anyagi megbecsülése tegye vonzóbbá a közlekedési szakmákat. A tudatosság, szakmaszeretet, munkafegyelem tartalékait is jobban állítsák a közlekedési feladatok megoldásának szolgálatába. A közlekedési dolgozók példamutató munkával és emberi magatartással erősítsék a közlekedés általános rendjét és fegyelmét.

III

1. A Politikai Bizottság megtárgyalta és elfogadta a közlekedéspolitikai koncepció végrehajtásának tapasztalatairól és továbbfejlesztésének fő irányairól szóló jelentést. Megállapította, hogy az 1968-ban kidolgozott koncepció elvei és célkitűzései helyesek voltak, megfelelően szolgálták a népgazdaság szállítási feladatainak megoldását, közlekedési rendszerének korszerűsítését, a szállítási alágazatok közötti jobb munkamegosztást. Lényegesen növekedett a szállítás teljesítménye, emelkedett a munka termelékenysége és a dolgozók szakmai ismerete. A közlekedéspolitikai koncepció elvei továbbra is helytállóak, népgazdasági érdekeink sürgetik mind teljesebb alkalmazásukat.

A Politikai Bizottság elismerését fejezi ki a közlekedési ágazat dolgozóinak a napi feladataik teljesítésében és a koncepció végrehajtásában elért eredményeikért.

2. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a közlekedéspolitika továbbfejlesztésének irányelvei fokozottan jussanak érvényre az állami irányításban és a vállalati munkában. Felkéri a Minisztertanácsot, hogy dolgozza ki a

konkrét intézkedéseket, és a népgazdasági tervekben határozza meg végrehajtásuk ütemét. Fordítson figyelmet arra, hogy a korábbi elmaradások felszámolása gyorsuljon meg, az ágazat egészében pedig a folyamatos és arányos fejlesztés tartson lépést a népgazdaság szállítási szükségleteivel. Gondoskodjon arról, hogy az érintett kormányzati szervek és a szállításban érdekelt vállalatok az eddiginél aktívabban vegyenek részt a közlekedéspolitika megvalósításában.[3]

3. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy az országgyűlés 1979-ben kapjon tájékoztatást az 1968-ban elfogadott közlekedéspolitikai koncepció végrehajtásáról és a közlekedés továbbfejlesztéséről.

4. A Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy a Központi Bizottság illetékes osztályainak irányításával kezdődjék meg a motorizáció társadalmi-gazdasági összefüggéseinek feltárása és értékelése. Készítsék elő a folyamat szocialista viszonyainknak megfelelő szabályozását. Határozzák meg a személygépkocsi-állomány beruházási szükséglettel és fogyasztói igénnyel arányos növekedésének reális ütemét, a társadalmi és az egyéni teherviselés további megosztásának lehetőségeit.

5. A Politikai Bizottság a közlekedésben dolgozó kommunisták és pártszervek feladatává teszi, hogy továbbra is segítsék a közlekedéspolitika végrehajtását. Ösztönözzék a közlekedés változásával és fejlődésével együtt járó új feladatok megoldását, az alágazatok, valamint a szállító és szállíttató vállalatok közötti együttműködést. A pártszervezetek az üzemi demokrácia eszközeivel is segítsék a termelési mozgalmak és kezdeményezések kibontakozását, erősítsék az egységes közlekedési szemléletet. Szorgalmazzák a korszerű vezetési módszerek elterjesztését.

6. A Politikai Bizottság kötelezi a Központi Bizottság ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályát, hogy az illetékes pártszervekkel és szakszervezetekkel a határozatot ismertesse, velük együttműködésben segítse és ellenőrizze a közlekedéspolitika végrehajtását.

[3] A közlekedéspolitika továbbfejlesztését – a KPM előterjesztése alapján – a Minisztertanács 1979 májusában megtárgyalta. (1011/1979. [V. 16.] sz. határozat. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1979. 437–439. old.) A témával kapcsolatos néhány fontosabb tanulmány: *Urbán Lajos:* A magyar közlekedés távlati fejlesztésének kérdései; *Hegedűs Gyula:* A magyar közlekedéspolitikával összefüggő néhány időszerű gazdaságpolitikai kérdés. (Közlekedéstudományi Szemle, 1980. 1., illetve 3. sz.)

86

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGSÁG ÖSSZETÉTELÉRŐL, AZ 1977. ÉVI TAGFELVÉTELEKRŐL, A PÁRTBÓL KIKERÜLTEK SZÁMÁRÓL ÉS ÖSSZETÉTELÉRŐL

(1978. ÁPRILIS 11.)

1977-ben, a tagkönyvcserét követő első esztendőben egészséges, alapjában a határozatoknak megfelelő tagfelvételi munka folyt. Az elmúlt év végi állapot szerint a párttagság összetételének alakulásában folytatódtak az eddigi pozitív tendenciák; ugyanakkor azonban néhány figyelemre méltó, kedvezőtlen jelenség is kimutatható.

I

1. A pártszervezetek az elmúlt évben az eddig legnagyobb számban és arányban vettek fel új párttagokat; a több mint 29 000 tagfelvétel a párttagság 3,8 százaléka. A növekvő számú új párttag – más tényezők hatása mellett – annak mutatója, hogy a tagfelvételi körülmények kedvezőek: a párt tekintélye nő, politikája iránti bizalom és tömegkapcsolatai erősödnek; a nyugodt és kiegyensúlyozott politikai légkörben növekszik azoknak a szimpatizánsoknak a száma, akik párttagokká akarnak válni. Ezen a pozitív helyzeten belül azonban változatlanul kimutatható az az ismert jelenség, hogy a fizikai dolgozók – elsősorban a munkások – maguk nem jelentkeznek, szólítani kell őket a belépésre; a szellemi dolgozókat azonban sok helyen a kívánt arányok biztosítása érdekében vissza kell tartani, és így körükben szinte sorban állás tapasztalható a tagfelvételre. A tagfelvétel múlt évi üteme – bár a megyék között nagy a szóródás – összességében valamelyest meghaladja a XI. kongresszus által megjelölt arányt (az elmúlt évek átlaga 3 százalék volt); ezt a követelmények még következetesebb érvényesítése érdekében célszerűnek tűnik kismértékben mérsékelni.

Az új párttagok összetétele alapjában megfelel a XI. kongresszus, valamint a KB tagkönyvcserét lezáró határozatának. Kismértékben csökkent a fizikai dolgozók, valamelyest növekedett a szellemi dolgozók aránya; ennek ellenére helyenként nehézségek tapasztalhatók az egyébként alkalmas értelmiségiek felvéte-

lében. Változatlanul alacsony az új párttagok között a szövetkezeti parasztok, az igazságügyi területen dolgozók, az egyetemi, főiskolai hallgatók aránya. Tovább javult a felvettek között a nők, a szakmunkások, az eredeti foglalkozásuk szerint munkások és parasztok, a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya. Kedvezőtlen jelenség azonban az új párttagok között a 30 éven aluliak arányának csökkenése; ezek aránya az elmúlt évben nem érte el a korábbi határozatokban előírt $^2/_3$-ot.

Fejlődés tapasztalható az új párttagokkal szembeni követelmények érvényesítésében. Az elmúlt évben az eddiginél jobban érvényesült, hogy a tagfelvételi kérelmet a jelölt életútjának, munkájának, magatartásának, családi körülményeinek ismeretében mérlegeljék. Az 1977-ben felvett új párttagok több mint 90 százaléka megelőzően a tömegszervezetekben, szocialista brigádokban, a munkásőrségben tevékenykedett. Ennek ellenére a pártból kikerültek között még mindig viszonylag sok 1–2 éves párttagsággal rendelkező található. Helyenként az összetétel megfelelő arányainak biztosítása érdekében erőltetett munkásfelvétel folyik, és emiatt a párttagságra alkalkalmatlanok is bekerülnek a pártba.

Fejlődőnek minősíthető a tagfelvételt előkészítő tevékenység. A pártbizottságok nagy felelősséggel és rendszeresen foglalkoznak a tagfelvétel irányításával és ellenőrzésével, az alapszervezetek segítésével. A vonatkozó határozatokat ismerik és igyekeznek érvényesíteni. Ennek ellenére egy részük még nem tudta kialakítani az olyan saját tagfelvételi koncepcióját, amely egyrészt biztosítja a határozatok érvényesítését, másrészt megalapozottan számba veszi a helyi sajátosságokat és lehetőségeket. A tagfelvételi tevékenység ezért több helyen nem elég céltudatos és folyamatos. A fejlődés ellenére megtalálhatók még a keretszámszemlélet, az adminisztratív korlátozás maradványai. Több helyen a tervszerűségre törekedve hallgatólagosan keretszámokkal dolgoznak; így próbálják szabályozni a felvételek ütemét és szociális összetételét. Az irányító munka gyengeségeiből fakad, hogy bár az új párttagok közel 72 százalékát a termelési szférában tevékenykedő pártszervezetek vették fel, még nem eléggé érvényesül az a kongresszusi előírás, hogy a tagfelvétel bázisai a nagyüzemek legyenek.

Az alapszervezetek növekvő része tudatosan, szervezetten és folyamatosan foglalkozik a tagfelvételi munkával; a „tagfelvételi tervek" helyébe egyre több helyen a körültekintő, céltudatos nevelő és előkészítő tevékenység lép. Fejlődött a tömegszervezetek – mindenekelőtt a KISZ – párttagságra előkészítő tevékenysége. Az új párttagok fele KISZ-tag volt; ezek 90 százalékát KISZ-ajánlással vették fel. A párttagságra kiszemelteket a pártszervezetek szervezett formában ismertetik meg a párt politikájának, programjának, Szervezeti Szabályzatának alapvető kérdéseivel. Csökkenti e munka hatékonyságát, hogy a brosúrában is

megjelent anyag tanulmányozása abszolút többségében egyéni tanulás keretében, konzultánsok segítségével történik; kevés még a jól szervezett előkészítő tanfolyam.

2. Az elmúlt évben a pártból kizártak, töröltek és kilépők száma 5415 fő; lényegesen kevesebb, mint a párttagsági könyvek cseréjét megelőző években volt. A kikerülések okaiban, tendenciáiban nincs említésre érdemes változás.

A pártból kikerültek jelenlegi foglalkozás szerinti összetétele az előző évekével egyezően kedvezőtlen; továbbra is magas a munkások és szövetkezeti parasztok aránya. Nem sikerült eredményt elérni az 1945-ös párttagok viszonylag nagyszámú kikerülésének mérséklésében. A részükről indokként felhozott magas párttagsági díj és merev átjelentkezési kötelezettség tapasztalataink szerint párosul az iránt tapasztalható esetenkénti figyelmetlenséggel, gondjaik segítő szándékú orvoslásának elhanyagolásával. 1977-ben 69 párttag disszidált; 10-zel kevesebb, mint az előző évben.

Az 1977. évi adatok arra utalnak, hogy a tagkönyvcsere során – részben a pártszervezetek, részben a párttagok kezdeményezésére – kikerültek a pártból azok, akik a párttagsággal járó követelményeknek nem feleltek meg, vagy azokat vállalni nem tudták. 1977. évben 7399 párttag halt meg; így az összes csökkenés 1977. évben 12 814 fő volt.

I

1. A párt taglétszáma a XI. kongresszus óta 27 715-tel, az elmúlt évben 16 502-vel nőtt. A párttagság összlakossághoz viszonyított aránya 7,3 százalék, az elmúlt évben nem változott. A 18 éven felüli népességnek 9,8 százaléka tagja a pártnak; ez az arány az elmúlt évhez viszonyítva 0,2 százalékkal csökkent.

A párttagság társadalmi összetétele – néhány kedvezőtlen tünet ellenére – alapvetően egészségesen fejlődött.

A szakmunkás párttagok száma növekszik, arányuk változatlanul a legmagasabb a párttagságban. Növekedett a termelésirányítók aránya is. A termelés területén működő pártszervezetekben kedvező a munkásarány alakulása: az iparban 67,5 százalék, az építőiparban 67,1 százalék, a szállításban, hírközlésben 65,1 százalék. A szövetkezeti parasztsághoz tartozó párttagok aránya szerény mértékben emelkedett. A XI. kongresszus óta a társadalom két alapvető osztályának együttes aránya növekvő. A nők száma és aránya hosszú évek óta folyamatosan növekszik. Politikailag fontos tény, hogy eredeti foglalkozás szerint a párttagság háromnegyede munkás és paraszt.

A párttagság műveltségi szintje – iskolai és pártiskolai végzettsége – a XI.

kongresszus óta fokozatosan javuló. Tovább csökkent a 8 általánosnál kevesebbet végzettek, emelkedett a közép- és felsőfokú végzettségűek aránya. A párttagok jelentős száma rendelkezik különböző szintű pártiskolai végzettséggel. A párttagság közel 10 százalékának különböző fokú idegennyelv-ismerete van.

Kedvezőtlen, hogy kisebb mértékű csökkenés következett be a munkás párttagok arányában. Az előző időszakhoz hasonlóan, a XI. kongresszus óta is lassú folyamatként tapasztalható ez a tendencia. A tagfelvételekben a fiatalok nem megfelelő aránya miatt nem lehetett ellensúlyozni a párttagság átlagéletkorának emelkedését. Az átlagéletkor egy év alatt 45 évre emelkedett; ennek megfelelően a 30 éven aluliak és a 30–40 év közötti életkorú párttagok aránya csökkent, az 50 éven felüli kategória emelkedett.

A párton belüli nevelőmunka szempontjából figyelmet érdemel az a tény, hogy a párttagság közel háromnegyede az ellenforradalom után lett tagja a pártnak. (Bár közöttük találhatók olyan volt MDP-tagok is, akik 1957 májusáig nem igazolták át magukat az MSZMP-be, később lettek újra párttagok.)

2. Az alapszervezetek száma 1977. december 31-én 23 891 volt; 314-gyel kevesebb, mint egy évvel korábban. Ez alapvetően a kis létszámú alapszervezetek összevonásának következménye. Az alapszervezetek 59,8 százaléka a termelés területén tevékenykedik; ide tartozik a párttagság 61,4 százaléka. A tíz főnél kisebb létszámú alapszervezetek száma 2207, egy év alatt 541-gyel csökkent. 1977 végén 68 511 pártcsoport működött; számuk az elmúlt évben 1212-vel gyarapodott.

A különböző szintű pártbizottságok száma 1335-ről 1422-re növekedett. A pártvezetőségek száma 1813-ról 1784-re csökkent. A párttagság 37,3 százaléka a városi, 28,8 százaléka a járási, 25,3 százaléka a budapesti kerületi és 8,6 százaléka a járási kerületi jogkörű pártbizottságok irányítása alá tartozó alapszervezetekben tevékenykedik.

III

A Politikai Bizottság tudomásul veszi a párttagság összetételéről, az 1977. évi tagfelvételekről, a pártból kikerültek számáról és összetételéről készült jelentést.

Kívánatosnak tartja, hogy a KB párt- és tömegszervezetek osztálya a jelentésben összegezett tapasztalatokat, tanulságokat a további munkában hasznosítsa.

A Politikai Bizottság úgy határoz, hogy az ifjúságpolitikai határozat végrehajtásának főbb tapasztalatairól és a KISZ pártirányításáról készülő jelentésben[1]

[1] Az erről szóló anyag a 92. sz. dokumentum.

térjenek ki a KISZ-tag, illetve a párttagfelvételi munkára is, különös tekintettel a szakmunkásképző intézetekben tanuló fiatalok és az egyetemi, főiskolai fiatalok körében végzett munkára.[2]

87
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1978. ÁPRILIS 19–20.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1978. április 19–20-án kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság tagjai, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai és a Minisztertanács tagjai.

A Központi Bizottság meghallgatta Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának előterjesztésében a Politikai Bizottság jelentését a XI. kongresszus óta végzett munkáról és a párt előtt álló feladatokról. Ezután szervezeti, személyi kérdéseket tárgyalt. A Központi Bizottság az előterjesztéseket széleskörűen megvitatta és egyhangúlag hozta meg határozatait. Úgy döntött, hogy a határozatok szövegét teljes terjedelemben közzéteszi.[1]

A Központi Bizottság elhatározta, hogy a gyakorlati munka követelményeinek megfelelően, egyes vezető tisztségekben káderátcsoportosítást hajt végre:

Pártszerveknél:

a) Szűrös Mátyás elvtársat, a Magyar Népköztársaság berlini nagykövetét beválasztotta a Központi Bizottság tagjainak sorába.

b) Biszku Béla elvtársat, a Politikai Bizottság tagját, érdemeinek elismerése

[2] A Politikai Bizottság 1979. május 15-i ülésén foglalkozott a tagfelvétel és a párttagság alakulásának kérdéseivel az 1978. év tapasztalatai alapján. A fő tendenciák – mint az a határozatból kitűnik –, minden területen lényegében hasonlóak az előző évivel. Ennek megfelelően a feladatok sem változtak. A Politikai Bizottság ajánlotta, hogy „Budapesten, különösen az 50 kiemelt nagyüzem munkásfiataljai között fokozzák a pártépítő politikai munkát; a pártstatisztikában a „termelőszövetkezeti parasztok" megjelölés helyett inkább termelőszövetkezeti tagság, további differenciálás esetén pedig a termelőszövetkezeti tagok és alkalmazottak kifejezést használják".

[1] Lásd a 88. sz. dokumentumot.

mellett, felmentette KB-titkári funkciójából, és tudomásul vette nyugállományba helyezését;

– Havasi Ferenc elvtársat, a Központi Bizottság tagját megválasztotta a KB titkárának.

– Korom Mihály elvtársat, a Központi Bizottság tagját megválasztotta a KB titkárának.

c) Párdi Imre elvtársat, a Központi Bizottság tagját, érdemeinek elismerése mellett, felmentette a KB gazdaságpolitikai osztályának vezetése alól, és tudomásul vette nyugállományba helyezését.

– Hoós János elvtársat, a KB gazdaságpolitikai osztályának helyettes vezetőjét kinevezte az osztály vezetőjének.

d) Javasolta, hogy Katona Imre elvtársat, a Központi Bizottság tagját a budapesti pártbizottság – más fontos megbízatása miatt – érdemeinek elismerése mellett, mentse fel első titkári tisztéből és pártbizottsági tagságából.

– Javasolta, hogy Méhes Lajos elvtársat, a Központi Bizottság tagját a budapesti pártbizottság kooptálja tagjai sorába, és válassza meg a pártbizottság első titkárának.

Állami szerveknél:[2]

a) Javasolta, hogy Cseterki Lajos elvtársat, a Központi Bizottság tagját, érdemeinek elismerése mellett, mentsék fel a Népköztársaság Elnöki Tanácsának titkári beosztásából, és tudomásul vette nyugállományba helyezését;

– Katona Imre elvtársat, a Központi Bizottság tagját, az Elnöki Tanács tagját javasolta megválasztani a Népköztársaság Elnöki Tanácsának titkárává.

b) Havasi Ferenc elvtársat, a Központi Bizottság tagját javasolta felmenteni a Minisztertanács elnökhelyettesi tisztségéből;

– Marjai József elvtársat, a Központi Bizottság tagját javasolta kinevezni miniszterelnök-helyettesnek;

c) Korom Mihály elvtársat, a Központi Bizottság tagját javasolta felmenteni igazságügy-miniszteri tisztségéből;

– Markója Imre elvtársat, igazságügyi minisztériumi államtitkárt javasolta kinevezni igazságügy-miniszternek;

– Soltész István elvtársat, a Csepel Vas- és Fémművek vezérigazgatóját javasolta kinevezni kohó- és gépipari miniszternek.

[2] A Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnöksége április 21-i ülésén megtárgyalta és támogatta, az Elnöki Tanács április 22-i ülésén elfogadta a személyi javaslatokat. (Népszabadság, 1978. április 23.)

A Központi Bizottság a munkaköri változásoknak megfelelően módosította a Központi Bizottság mellett működő bizottságok és munkaközösségek összetételét. Erre vonatkozó határozatát a *Pártélet* c. folyóirat közli.[3]

Megjelent: Népszabadság, 1978. április 23.

88

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XI. KONGRESSZUS ÓTA VÉGZETT MUNKÁRÓL ÉS A PÁRT FELADATAIRÓL

(1978. ÁPRILIS 19-20.)

A Központi Bizottság több mint féléves előkészítő munka után, a párt-, az állami és a társadalmi szervek tapasztalatait és javaslatait figyelembe véve, átfogóan értékelte a kongresszusi határozatok végrehajtásának helyzetét, és megállapította:

A Magyar Szocialista Munkáspárt 1975 márciusában megtartott XI. kongresszusa helytállóan elemezte az akkori hazai és nemzetközi viszonyokat, helyesen jelölte ki a szocializmus építésének soron levő és távlati feladatait. Bár a világgazdasági helyzetnek számunkra kedvezőtlen változásai, a nemzetközi ideológiai harc éleződése miatt a szocialista építőmunka belső és külső feltételei az előre láthatónál nehezebbekké váltak, a kongresszus határozatainak, a párt Programnyilatkozatának elvi és politikai útmutatásai kiállották a gyakorlat próbáját, azokat az élet teljes mértékben igazolta.

A Központi Bizottság, az állami, a gazdasági és a kulturális élet irányító szervei, a tömegszervezetek és -mozgalmak vezető testületei idejében megfelelő határozatokat hoztak a kongresszus elvi útmutatásainak gyakorlati megvalósítása céljából.

Népünk jól fogadta, tettekkel támogatja és eredményes munkával megoldja a kongresszus által kitűzött feladatokat. Mindennek köszönhetően a XI. kongresszus határozatainak végrehajtása sikeresen folyik az élet minden fő területén, a belpolitikában, a gazdasági építőmunkában, az ideológiai, tudományos és kulturális területen, a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésében. A kongresszus határozataiban, az ötödik ötéves népgazdasági tervben előírt feladatok időarányos ré-

[3] Lásd: Pártélet, 1978. 5. sz. 7. old.

szének megfelelő megoldásával eredményesen, töretlenül folytatódik hazánkban a fejlett szocialista társadalom építése, az ország gazdasága erősödik, az életszínvonal emelkedik, s növekszik a Magyar Népköztársaság nemzetközi tekintélye.

A XI. kongresszus határozatai, az azokat kiegészítő központi bizottsági határozatok, állami döntések jelentik változatlanul a további munka alapját. Társadalmunk politikailag egységes, a munkásosztályban, a parasztságban, az értelmiségben, egész népünkben él és növekszik a szocialista céljaink elérésére irányuló tettrekészség. Minden szükséges feltétel adott tehát, illetve folyamatosan megteremthető ahhoz, hogy a XI. kongresszus határozatait időarányosan, jó eredménnyel megvalósítsuk.

A Központi Bizottság a XI. kongresszus határozatainak végrehajtását ellenőrizve arra a következtetésre jutott, hogy most a legfőbb feladat a párt eddigi irányvonalát követve a végrehajtás további javítása minden területen és minden szinten; az eddiginél is nagyobb súlyt kell helyezni a végrehajtás megszervezésére és az ehhez szükséges személyi feltételek megteremtésére. A XI. kongresszus határozata és Programnyilatkozata átfogja építőmunkánk egészét, ezért a jelen határozat célja, hogy azokra a legfontosabb feladatokra hívja fel a figyelmet, amelyek megoldásával most leginkább elősegíthetjük a kongresszus határozatainak következetes megvalósítását, s újabb lendületet adhatunk a szocializmus építésének.

I
A NEMZETKÖZI HELYZET, KÜLPOLITIKÁNK

A XI. kongresszus elemzően vizsgálta a világpolitika fő tényezőit és irányzatait, amelyek azóta is meghatározzák a nemzetközi helyzet alakulását. Az elmúlt három évben a szocializmus pozíciói világméretekben tovább erősödtek, a kapitalizmus általános válsága mélyült, jelentős sikereket ért el a nemzeti felszabadító mozgalmak harca, szélesedett a békeszerető erők küzdelme az enyhülés irányzatának további térhódításáért.

A nemzetközi erőviszonyok kedvező alakulásának eredményeként került sor Helsinkiben a történelmi jelentőségű Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezletre, amely fordulatot jelzett földrészünkön, és a nemzetközi helyzet általános alakulására is kedvezően hatott. A helsinki értekezlet jótékonyan befolyásolta a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élését, a kétoldalú kapcsolatokat. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vett 35 állam képviselőinek belgrádi találkozója – az elhúzódó viták ellenére – hasznos volt, és kielégítő eredménnyel zárult.[1]

[1] A Helsinkiben rendezett találkozóról, illetve a belgrádi tanácskozásról lásd a 3. sz. dokumentum 4. sz. jegyzetét, valamint a 48. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét.

A különböző reakciós erők, a fegyverkezésben érdekelt monopóliumok, a béke és a társadalmi haladás ellenségei ismét aktivizálódtak, igyekeznek megakadályozni a pozitív folyamatokat, az enyhülés térhódítását. A „szovjet fenyegetésről" szóló régi hazugságok felújításával a fegyverkezési verseny fokozásának veszedelmes útjára akarják szorítani az emberiséget. Erősítették propagandájukat a szocialista országok ellen, az emberi jogok védelmének ürügyén megpróbálnak beavatkozni belügyeinkbe. A nemzetközi küzdőtéren objektíve a reakciónak, az enyhülés szélsőséges ellenfeleinek kezére játszik az a körülmény is, hogy a szocialista országok, a haladás erői a békéért, a nemzetközi biztonságért tett erőfeszítéseik során szüntelen beleütköznek a kínai vezetők nagyhatalmi külpolitikájába.

1. Kormányzatunk, a Magyar Népköztársaság külpolitikája a pártkongresszus irányvonalát, az országgyűlés állásfoglalásait követi, a közös érdekű kérdésekben a szocialista országok egyeztetett külpolitikai álláspontjának megfelelően lép fel, aktívan és eredményesen szolgálja országunk népünk érdekeit, a szocializmus, a társadalmi haladás, a béke általános ügyét.

Külpolitikai tevékenységünk alapvető feladata szövetségünk, barátságunk, együttműködésünk erősítése a Szovjetunióval, a Varsói Szerződés, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának tagállamaival, a szocialista közösség országaival. Ez a politika megfelel népeink közös eszméinek, érdekeinek és céljainak, egyben országunk szuverenitásának, népünk nemzeti függetlenségének is erős támasza, békés szocialista építőmunkánk folytatásának legfőbb biztosítéka. A kapcsolatok továbbfejlesztésére az elmúlt időszakban is meghatározó befolyást gyakoroltak párt- és kormányküldöttségeink találkozói, országaink, pártjaink képviselőinek rendszeres megbeszélései, tapasztalatcseréi. Aktívan részt veszünk a szocialista országok több oldalú együttműködésének kibontakoztatásában minden területen.

2. Támogatjuk a gyarmati uralom alól felszabadult népek harcát a társadalmi haladásért és a teljes nemzeti függetlenség biztosításáért. A barátság szellemétől áthatott, több magas szintű találkozóra került sor a fejlődő országok vezetőivel; ezek jól szolgálták a kapcsolatok szélesítését. Kibontakozó sokoldalú, politikai, gazdasági, kulturális együttműködésünk révén hozzájárulunk, hogy az új nemzeti államok megszabaduljanak az imperialista gyarmatosítás súlyos örökségétől, s az új gyarmatosító törekvésekkel szemben megszilárdítsák politikai függetlenségüket, gazdasági önállóságukat. A világ haladó közvéleményével együtt szolidárisak vagyunk azzal a küzdelemmel, amelyet Dél-Afrika és a világ más térségeinek népei vívnak a még meglevő gyarmati elnyomás és a szégyenletes faji megkülönböztetés ellen.

3. A párt XI. kongresszusán megerősített elvi álláspontunknak megfelelően következetesen munkálkodunk a békés egymás mellett élés politikájának kiterjesztésén, a tőkés országokkal fennálló kétoldalú, egyenjogú és kölcsönösen elő-

nyös kapcsolatok szélesítésén. A Magyar Népköztársaság a kongresszus óta 18 állammal létesített diplomáciai kapcsolatot, és jelenleg 122 állammal áll diplomáciai viszonyban, s képviselve van minden jelentős nemzetközi szervezetben.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezletet követően hazánk kormánya 19 tőkés országnak tett konkrét együttműködési javaslatot a záróokmány szellemében. A békés egymás mellett élés elvi alapján fejlődtek kölcsönösen előnyös kapcsolataink Finnországgal, Ausztriával, a Német Szövetségi Köztársasággal, Olaszországgal és több más európai tőkés országgal, amihez további lehetőséget tártak fel a Központi Bizottság első titkárának, az Elnöki Tanács elnökének, a Minisztertanács elnökének, a külügyminiszternek és országunk más képviselőinek hivatalos tárgyalásai. Haladás történt a Magyar Népköztársaság és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolataiban is.

4. A Magyar Népköztársaság legfőbb külpolitikai célja a béke védelme és megszilárdítása. Állhatatosan harcol azért, hogy a nemzetközi feszültség enyhülésének irányvonala folytatódjék. Támogatja azokat a nagy jelentőségű, széles körű szovjet javaslatokat, a Varsói Szerződés szervezetének kezdeményezéseit, amelyek a fegyverkezési verseny megfékezését célozzák. Helyesli a nemzetközi helyzet enyhülésére meghatározó módon kiható szovjet–amerikai kapcsolatok további javítását, a stratégiai fegyverek korlátozását célzó SALT–II. tárgyalások folytatását, s kívánja azok eredményes befejezését. Határozottan fellép a neutronfegyverek gyártásának és nyugat-európai elhelyezésének terve ellen.

A nemzetközi feszültség enyhítését, a háborús veszély csökkentését szolgálja a különböző társadalmi rendszerű országok együttműködése gazdasági, tudományos, kulturális és politikai téren. Ezért is törekszünk mind a fejlett kapitalista, mind a fejlődő országokkal együttműködésünk szélesítésére minden lehetséges területen.

II
A BELPOLITIKAI HELYZET

A Magyar Népköztársaság belpolitikai helyzete szilárd, fejlődése kiegyensúlyozott. A kongresszusi határozatok végrehajtásának eredményeként tovább erősödtek társadalmi rendszerünk szocialista vonásai. A párt, a munkásosztály vezető szerepe érvényesül, a dolgozó nép hatalma, a proletárdiktatúra rendszere szilárd. A társadalmi fejlődés fő folyamataiban megvalósulnak a tudományos szocializmus elvei. Fejlődtek a szocialista tulajdonviszonyok; rendszerünk gazdasági alapja a termelőeszközök állami és szövetkezeti tulajdona. A társadalom osztályviszonyait a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség egymáshoz való közeledése, alapvető érdekeinek azonossága és az alkotó együttműködés jellemzi. Az országban szilárd az állam- és közbiztonság, törvényes rend van.

A tudományos szocializmus eszméi széles körben terjednek, és mindinkább áthatják a közgondolkodást. A szocialista világnézet és erkölcs fejlődését érzékelhetően bizonyítják az építőmunka eredményei, a dolgozó nép nehéz helyzetekben is megnyilvánuló helytállása, politikai érettsége.

1. Pártunk szövetségi politikája megfelelően érvényesül: a munkás-paraszt szövetség rendszerünk biztos politikai alapja. A Hazafias Népfront keretében a munkásosztály vezetésével megvalósuló szocialista nemzeti egység kifejezi a társadalom minden osztályának és rétegének, munkásoknak, parasztoknak, értelmiségieknek, alkalmazottaknak, kisiparosoknak, kiskereskedőknek, a különböző világnézetű embereknek, párttagoknak és pártonkívülieknek, hívőknek és ateistáknak, a hazánkban élő és teljes egyenjogúságot élvező nemzetiségieknek alkotó összefogását a közös szocialista célok érdekében.

A XI. kongresszuson kitűzött alapvető célokkal a Hazafias Népfront, a szakszervezetek, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség, a szövetkezetek kongresszusain, az írók és a művészek alkotó szövetségeinek közgyűlésein kifejezett politikai egyetértés megnyilvánul a szocializmus építését szolgáló tettekben is. A társadalmi és tömegszervezetek betöltik alapvető hivatásukat; eredményesen segítik a szocializmus építését, és az egész társadalom érdekeivel összhangban egyre hatékonyabban képviselik tagjaik érdekeit.

A társadalom kiegyensúlyozott helyzete tükröződik az állam és az egyházak rendezett viszonyában is. Ez azon a felismerésen alapul, hogy a szocialista társadalom építésében világnézetétől függetlenül egyaránt érdekelt minden dolgozó ember. Az állam az alkotmánynak megfelelően biztosítja a lelkiismereti szabadságot, az egyházak autonómiáját, működését, a szabad vallásgyakorlást. Ugyanakkor, mint mindenkitől, az egyházaktól, a hivőktől is megkívánja az alkotmány a törvények tiszteletben tartását, az állampolgári kötelességek teljesítését.

A párt épít arra, hogy a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség, egész dolgozó népünk összefogása mind erősebb lesz, és hatalmas lendítőerőként előbbre viszi a szocializmus építését hazánkban.

2. Népi államunk betölti hivatását. A kongresszus határozatának megfelelően tovább erősödött az állam irányító szerepe a népgazdasági és a kulturális feladatok megvalósításában. Fejlődött a kormány testületi és ágazati irányító munkája. Javult a döntések előkészítése, a végrehajtás szervezettsége, nagyobb az összhang a központi és a helyi állami szervek tevékenységében. Az országgyűlés, a kormány napirendre tűzte és megoldotta a jogalkotás időszerű feladatait.

A kormány tagjai és az országos főhatóságok vezetői rendszeresen beszámolnak az országgyűlés előtt. A kormány és irányító szervei fokozottan építenek a társadalmi szervezetek segítőkész támogatására.

A tanácsok népképviseleti, önkormányzati és államigazgatási jellege – a XI.

kongresszus határozatának megfelelően – tovább erősödött. Egyre hatékonyabban vesznek részt az össztársadalmi és a helyi feladatok megoldásában.

A nagyobb feladatok magasabb követelményeket támasztanak. Az irányítás színvonalának emelése érdekében az állami szervek éljenek jobban hatáskörükkel, javítsák az ágazati irányítás módszereit. A döntési rendszer tökéletesítésével el kell érni, hogy megszűnjenek az indokolatlan párhuzamosságok, a részletekbe menő beavatkozások, a felesleges, bürokratikus kötöttségek, a túlszabályozottság. Az irányítás biztosítsa minden szinten a gyors, idejében történő, világos döntést, messzemenően érvényesítse a végrehajtásban az egyéni felelősséget, az eredményes munka elismerését, a mulasztásokért pedig a felelősségre vonást.

Az állami irányításban is nélkülözhetetlen szerepe van a rendszeres ellenőrzésnek. Az államigazgatási szervek ellenőrző munkája javul, de hatékonyságának növelése, összehangoltságának javítása érdekében további erőfeszítések szükségesek. Az állami szervek ellenőrző tevékenységét jól kiegészíti és segíti a széles körű társadalmi, népi ellenőrzés. A népi ellenőrzés rendszere mintegy 40 000 népi ellenőrre támaszkodva jól tölti be szerepét. Folytatni kell az ellenőrzési rendszer korszerűsítését, és gondoskodni kell a párt-, az állami és a népi ellenőrzés jobb összehangolásáról.

3. A szocialista demokrácia a munkásosztály, a nép hatalmának, társadalmi rendszerünknek lényegi vonása. A kongresszus óta előreléptünk a szocialista demokrácia kibontakoztatásában. Az országgyűlésben, a tanácsokban, a társadalmi és tömegszervezetekben, a tömegmozgalmak választott szerveiben fokozódott az aktivitás, nőtt a pártonkívüliek és a fizikai dolgozók, a nők és a fiatalok részvétele, emelkedett munkájuk színvonala. Az ötéves terv és a legfontosabb törvényjavaslatok országos és helyi vitái a munkahelyeken és a lakóterületeken egyaránt kedvező politikai légkörben, nagy tömegek részvételével zajlottak le. A lakosság fokozódó mértékben vesz részt a helyi fejlesztési tervek kidolgozásában és végrehajtásában.

Az üzemi demokrácia továbbfejlesztése érdekében jelentős lépésekre került sor, amelyek már kezdik éreztetni hatásukat. A kongresszus határozatának megfelelően intézkedések születtek az üzemi demokrácia erősítésére és szélesítésére, a szakszervezeti bizalmiak testületének általánossá tétele és helyi jogkörének, működésének rendezése meghatározott ütemben folyik.

A párt változatlanul fontosnak tekinti a szocialista demokrácia fejlesztését, a közügyek nyilvánossá tételét, a dolgozók mind nagyobb számú részvételét a társadalmi döntésekben.

Állandó feladat az üzemekben, a szövetkezetekben, minden munkahelyen a szocialista demokrácia fejlődését biztosító keretek tartalommal való megtöltése, az általánosan érvényes elveknek a konkrét helyi viszonyokhoz igazított alkalmazása, a formális elemek megszüntetése. A párton belüli demokrácia hasson ki

jobban közéletünk egészére; a pártszervezetek az élet minden területén legyenek a szocialista demokrácia fejlesztésének ösztönzői és irányítói. Következetesen lépjenek fel minden olyan esetben, amikor a hatalommal való visszaélés, a szocialista demokrácia megsértése tapasztalható.

4. A Magyar Népköztársaságban tovább szilárdult a törvényes rend, érvényesül a szocialista törvényesség. Mindenki köteles megtartani az egész nép érdekeit kifejező törvényeket, és minden állampolgár a törvény védelme alatt áll. Javul a lakosság tájékoztatása törvényes jogairól. Ezt a célt szolgálta a többi között az üzemi, vállalati jogsegélyszolgálat bevezetése, amelyet ma már az állampolgárok nagy tömegei vesznek igénybe.

Szocialista államunk minden más társadalmi rendszernél szélesebb körben biztosít jogokat állampolgárai számára. A munkához való jog valóságos érvényesülése az egész társadalom létének, fejlődésének, az állampolgár létbiztonságának legfontosabb feltétele. A közügyekben való részvételhez, a tanuláshoz, a művelődéshez, a pihenéshez, az ingyenes orvosi ellátáshoz, a társadalmi biztosításhoz való jog, a nyugdíjrendszer kiterjesztése minden dolgozóra, a szociális juttatások széles köre teszi mind teljesebbé és harmonikusabbá a Magyar Népköztársaság állampolgárainak életét. Ezek a jogok szocialista rendszerünk lényegéből fakadnak, és olyan mértékben szélesednek és teljesednek ki, amilyen mértékben előrehaladunk a fejlett szocialista társadalom építésének útján.

III
A GAZDASÁGI ÉPÍTŐMUNKA

A gazdasági építőmunka – jelentőségének és a XI. kongresszus határozatának megfelelően – a párt tevékenységének középpontjában áll.

Népgazdaságunk az utóbbi években nehezebbé vált külső és belső feltételek közepette is fejlődött. Alapjában véve sikeresen oldjuk meg az intenzív fejlődésre való áttérés és a megváltozott világpiaci viszonyokhoz történő alkalmazkodás bonyolult feladatait.

A negyedik ötéves népgazdasági tervet minden korábbinál nagyobb tervszerűséggel, sikeresen teljesítettük. Az ötödik ötéves terv első évében, 1976-ban – főleg a mezőgazdaságot sújtó nagy szárazság miatt – a tervezettnél lassúbb volt a növekedés, majd 1977-ben ismét gyorsult a gazdasági fejlődés üteme, dinamikusan nőtt a termelés és a nemzeti jövedelem. A mezőgazdaság jó munkával pótolni tudta az előző esztendőben keletkezett elmaradást. Gazdaságpolitikánk helyességét, népünk helytállását, munkájának sikerét tükrözi, hogy a népgazdaság minden ágában elértük vagy megközelítettük az ötödik ötéves terv első két évére kitűzött fő célokat.

Javult a gazdasági munka hatékonysága, emelkedett a munka termelékenysége. Gyarapodtak és korszerűsödtek a népgazdaság termelőalapjai. Fontos területeken meggyorsult a műszaki fejlődés, kibontakozott, megerősödött a termelési kooperáció. Erőteljesen bővült a külkereskedelmi forgalom. Az egyensúlyjavítás érdekében a belföldi felhasználás kisebb mértékben nőtt, mint a nemzeti jövedelem. Ilyen körülmények között is sikerült megteremteni az életszínvonal emelésének anyagi alapját.

Erőfeszítéseink ellenére még nem tudtuk kellően kibontakoztatni a népgazdaság hatékonyabb fejlődését tartósan segítő folyamatokat. A lehetségesnél és a szükségesnél lassabban haladunk a gazdaságos termelési szerkezet kialakításában. Változatlanul sok kívánnivalót hagy maga után a beruházási tevékenység. A munkaerő-gazdálkodás és -képzés nem igazodik megfelelően a népgazdaság lehetőségeihez és igényeihez. Nem kielégítő a korszerű gépek és berendezések kihasználása. A vállalatok még nem érték el a termelés hatékonyságának kívánatos szintjét. Mindennek része van abban, hogy a kedvezőtlen világgazdasági tényezők hatását nem sikerült a szükséges mértékben ellensúlyozni, a külkereskedelmi egyensúly nem javult az előirányzottnak megfelelően.

A párt gazdaságpolitikája, az ötödik ötéves terv helyesen szabja meg munkánk irányát. Gazdasági munkánk fő követelménye a tervszerűség fokozása, a társadalmi termelés hatékonyságának növelése. Jövőbeni fejlődésünket saját lehetőségeink jobb hasznosítására, tartalékaink feltárására, népünk odaadó munkájára, a szocialista gazdasági integráció elmélyítésére, a KGST keretében folytatott együttműködés további erősítésére alapozzuk. A kapitalista országokkal létrejött, fejlődő, kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok lehetőségeinek jobb kihasználására törekszünk.

A Központi Bizottság folyamatosan napirendre tűzte a gazdasági építőmunka fontosabb feladatait. A kongresszus útmutatásaiból kiindulva és az ország gazdasági lehetőségeit figyelembe véve kidolgozta az ötödik ötéves terv irányelveit, rendszeresen figyelemmel kísérte gazdasági fejlődésünk fő folyamatait. Meghatározta hosszú távú külgazdasági politikánk irányelveit, a termelési szerkezet fejlesztésének irányait és feltételeit. Legutóbbi ülésén áttekintette a mezőgazdaság és az élelmiszeripar fejlődését, kijelölte a további tennivalókat. Készül az építőipar és a lakásépítés helyzetének áttekintésére. Jelenleg az ötödik ötéves terv és az annak fontos részét képező 1978. évi népgazdasági terv végrehajtására összpontosítjuk erőinket.

1. Előrehaladásunknak alapvető követelménye, hogy olyan jó minőségű és keresett cikkeket termeljünk, amelyek a hazai igényeknek megfelelnek, illetve a világpiacon gazdaságosan értékesíthetők. A termelési szerkezet olyan változtatása, amely számol a hazai adottságokkal és jobban igazodik a nemzetközi élvonal mércéjéhez, növeli a társadalmi munka hatékonyságát, és a dinamikus és kiegyen-

súlyozott gazdasági növekedésnek jelentős forrása. Ezért gyorsítani kell a termelési szerkezet szelektív fejlesztését.

A termékszerkezet korszerűsítése a vállalatok állandó és alapvető feladata. De elengedhetetlenül szükséges, hogy a központi irányítás, az illetékes állami szervek a népgazdasági összefüggések ismeretében a terv és a szabályozás eszközeivel az eddiginél erőteljesebben serkentsék a gazdaságos termelés gyorsabb fejlődését, ugyanakkor korlátozzák a gazdaságtalan termelést. A vállalati érdekeltséget úgy kell továbbfejleszteni, hogy az a jelenleginél jobban ösztönözzön a korszerű termékszerkezet kialakítására, a gazdaságtalan termelés visszaszorítására.

Egész népgazdaságunk fejlődésében, s ezen belül különösen a termelési szerkezet átalakításában, magas színvonalú termékek kifejlesztésében, új technológiák bevezetésében, versenyképességünk fokozásában kiemelkedő jelentőségű a tudományos kutatás hatékonyságának növelése, a tudomány és a gyakorlat kapcsolatainak erősítése.

2. A nemzeti jövedelem növelése, a termelés korszerűsítése megköveteli, hogy jelentős anyagi eszközöket fordítsunk beruházásokra. Az ötödik ötéves terv a szocialista szektorba mintegy 870 milliárd forint beruházást irt elő. Az ötéves terv első két évében a beruházások időarányos előirányzatát összességében túlteljesítettük. Ezen belül egyes nagyberuházásoknál, valamint az alapanyaggyártó iparágak, a nem termelő ágazatok beruházásainál elmaradás mutatkozik. A vállalati beruházások jelentősen hozzájárultak a termelési színvonal emeléséhez, a hatékonyság növeléséhez, nemzetközi versenyképességünk fokozásához.

Ötéves tervünk előttünk álló időszakában fontos feladat a beruházások tervszerűségének javítása. Fokozottabb összhangot kell teremteni a társadalmi, gazdasági célok, a rendelkezésre álló anyagi eszközök és a beruházási kapacitások között. Ennek figyelembevételével kell fontosság szerint rangsorolni az ágazati és a helyi beruházási javaslatokat. Továbbra is koncentráljuk erőinket a népgazdaság fejlődését meghatározó nagyberuházásokra, egyidejűleg megfelelő lehetőségeket biztosítunk a piaci igényekhez alkalmazkodó vállalati kezdeményezéseknek. Meg kell javítani a beruházások gazdasági és műszaki előkészítését, s fokozottabban kell törekedni az elhatározott beruházások határidőre történő kivitelezésére. A vállalatokat érintő közgazdasági szabályozás segítse elő a beruházók, a tervezők, a kivitelezők együttműködését és ösztönözzön a költségek csökkentésére, a határidő rövidítésére, a hatékonyság növelésére.

3. Szocialista társadalmunk jelentős vívmánya a teljes foglalkoztatottság. Gazdaságfejlesztési feladataink megoldásához új munkaerő a jövőben is csak korlátozott mértékben áll rendelkezésre, s ezért további fejlődésünk kulcskérdése a rendelkezésre álló munkaerő legcélszerűbb foglalkoztatása. Jelenleg népgazdasági szinten nincs kellő összhang a munkahelyek száma és a rendelkezésre álló munkaerő között; vállalati szinten egyidejűleg tapasztalni munkaerőhiányt és -feles-

leget; a rendelkezésre álló munkaerőt nem mindig ott foglalkoztatjuk, ahol ez népgazdasági szempontból a legcélszerűbb lenne; a munkaidőalap nincs kellően kihasználva, és sok helyen laza a munkafegyelem.

A meglevő munkaerő jobb, ésszerűbb foglalkoztatása, a munkaerőhelyzet fokozatos javítása sokoldalú, körültekintő intézkedéseket követel az állami irányító szervektől, a gazdálkodó egységek vezetőitől, valamint a párt- és tömegszervezetektől.

A központi tervezés gondoskodjék arról, hogy a fejlesztési célok és a rendelkezésre álló munkaerő elosztása egymással összhangban legyen. Központi és vállalati szinten az új munkahelyek megszervezésekor messzemenően számolni kell a rendelkezésre álló munkaerővel. Minden beruházás elkezdése előtt meg kell állapítani, hogy milyen belső átszervezéssel vagy, e lehetőség hiányában, milyen külső forrásból biztosítható az új berendezések üzemeltetéséhez szükséges munkaerő. A gazdasági szabályozás és ezen belül a bérpolitika eszközeivel érdekeltté kell tenni mind a vállalatokat, mind a dolgozókat a felesleges munkahelyek megszüntetésében, a munkaerő üzemen belüli és üzemek közötti átcsoportosításában.

A rendelkezésre álló munkaerővel mindenekelőtt a népgazdaságilag fontos, nagyobb eredményt adó termelőtevékenység szükségleteit kell kielégíteni, arra is ügyelve, hogy a dolgozók képességeinek leginkább megfelelő munkakörbe kerüljenek. Oktatási és képzési rendszerünknek a jelenleginél tervszerűbben kell elősegítenie a dolgozók felkészítését a népgazdaság szükségleteivel összhangban álló foglalkoztatásra. A munka melletti intézményes továbbképzést és átképzést az oktatási-képzési folyamat szerves részévé kell tenni.

A munkaerővel való jobb gazdálkodásnak nagy tartaléka a munkaidő jobb kihasználása. Jelenleg sok idő megy veszendőbe, részben anyagellátási, szervezési hibák, részben a sok helyen megtűrt lazaságok miatt. Ennek a helyzetnek a megváltoztatása elsősorban a munkahelyi vezetésre ró feladatokat. Biztosítani kell a folyamatos munkavégzés technológiai és munkaszervezési feltételeit, a normák rendszeres karbantartását, a törvényes munkaidő fegyelmezett ledolgozását.

Társadalmunk továbbra is biztosítja mindenkinek a szabad munkavállalás jogát. A szabad munkavállalás joga elválaszthatatlan a munkaköri kötelességek pontos teljesítésétől. A becsületesen dolgozó többség igazságérzete is azt követeli, hogy aki nem teljesíti vállalt kötelezettségét, megsérti a munkafegyelmet, az eddiginél nagyobb mértékben érezze ennek hátrányait. A gyakori vagy nem méltányolható munkahely-változtatás nagy népgazdasági veszteségek forrása, ezért az üzemek, a vállalatok felelős vezetői ilyen esetekben a jelenleginél következetesebben érvényesítsék a törvény adta gazdasági és jogi szankciókat.

A pártszervezetek mozdítsák elő, hogy a kommunisták, az öntudatos dolgozók személyes példájukkal is segítsék közüggyé tenni a lazaságok elleni harcot, támo-

gassák a gazdasági vezetőknek a munkaidő teljes kihasználására, a munkaerő-gazdálkodás javítására irányuló intézkedéseit.

4. Az életkörülmények javításának fontos eleme a munkaidő csökkentése. Az elmúlt években a társadalom igényével összhangban széles körben megvalósult a 44 órás munkahét és a kéthetenkénti szabad szombat. A munkaidő további csökkentése a párt politikájának változatlan törekvése, azonban a népgazdaság helyzete, a munkaerő-gazdálkodás problémái jelenleg ezt még nem teszik lehetővé. A Központi Bizottság úgy véli, elő kell készíteni az ötnapos munkahét bevezetését az 1980-as évek elejére, a jelenlegi munkaidő csökkentése nélkül.

5. A népgazdaság tervszerű, arányos fejlődését jól segítette gazdaságirányítási rendszerünk. A központi irányítás, valamint a vállalati, szövetkezeti és tanácsi önállóság egyidejű erősödése eredményes volt: ösztönözte a kezdeményezőkészséget, az egész népgazdaságban jelentős alkotó energiákat szabadított fel. A gazdasági vezetők nagyobb része élni tudott a megnövekedett önállósággal, munkájuk nagymértékben járult hozzá eredményeink eléréséhez.

Az ötödik ötéves terv megkezdésével egyidőben sor került a gazdasági szabályozó rendszer egyes elemeinek módosítására. A szabályzó rendszer továbbfejlesztése elősegítette, hogy a vállalatok a külső piaci feltételek változását jobban érzékeljék.

A gazdaságirányítás mostani rendszerével egyidejűleg életbe léptetett árrendszer segítette gazdaságpolitikai céljaink elérését. A szocialista gazdaság erejét bizonyítja, hogy az állam a magas világpiaci árak begyűrűző hatását központi eszközökkel fékezni tudta, biztosította gazdaságunk dinamikus fejlődését, népünk életszínvonalának további emelkedését. Emiatt viszont olyan helyzet alakult ki, hogy jelenleg a termelői árszínvonal – az állami támogatások és elvonások bonyolult rendszere következtében – meghaladja az általános fogyasztói árszínvonalat. A termelői és a fogyasztói árak nem tükrözik a valóságnak megfelelően a ráfordításokat, ami nehezíti a tisztánlátást, a hatékony gazdálkodást, a termékszerkezet átalakítását, a gazdaságpolitikai célok megvalósítását népgazdasági méretekben s az üzemeknél egyaránt.

Ezért a Központi Bizottság távlatilag szükségesnek tartja árrendszerünknek a gazdaságpolitikai célokkal összhangban álló tökéletesítését. Az ésszerűbb gazdálkodás megköveteli, hogy a termelői és a fogyasztói árak tükrözzék jobban a valóságos ráfordításokat.

Eddigi gyakorlatunknak megfelelően a szükségessé váló fogyasztói árváltozásokat megfelelő jövedelempolitikai intézkedésekkel kell ellensúlyozni. Ennek kapcsán arra kell törekednünk, hogy hatékonyabban érvényesítsük a munka szerinti bérezés szocialista elvét, javítsuk bérezési rendszerünket. Az ár- és bérrendszernek olyan irányban kell fejlődnie, hogy e kettő együtt hatékonyabban segítse

a tényleges teljesítmények, a társadalom számára hasznos munka elismerését, s ezáltal szolgálja jobban alapvető politikai célunkat, a dolgozók életszínvonalának rendszeres emelését.

IV
ÉLETSZÍNVONAL- ÉS SZOCIÁLPOLITIKA

A Központi Bizottság, a kormány, az országgyűlés reálisan számba vette a megnehezült nemzetközi gazdasági körülményeket, népgazdaságunk és az állami költségvetés teherbíró képességét, s ezért a kongresszuson előterjesztett, öt évre szóló 23–25 százalékos reáljövedelem-növelési előirányzatot az ötéves terv későbbi véglegesítése során 18–20 százalékra módosította.

A lakosság életszínvonala gazdasági lehetőségeinkkel összhangban az elmúlt években is rendszeresen emelkedett. A kereseti arányok kedvezően változtak. Központi béremelést kaptak az oktatási, kulturális, az egészségügyi ágazatokban, a villamosenergia-iparban, a könnyűipar egyes területein dolgozók. Felemelték a műszakpótlékot. A munkásság és a parasztság reálkeresete céljainknak megfelelően, megközelítőleg azonos ütemben emelkedett. Az átlagot némileg meghaladó mértékben növekedett az üzemi munkások bére. Az áruellátás javult, a választék bővült. A lakosság fogyasztása, a reáljövedelem és a reálbér emelkedése azonban összességében két év alatt 1–2 százalékkal elmaradt a tervezettől.

A párt továbbra is arra törekszik, hogy a jövedelemelosztási arányok jobban szolgálják építőmunkánkat, a termelés növekvő eredményeire támaszkodva rendszeresen emelkedjék a lakosság életszínvonala, javuljanak az életkörülmények.

1. A tervidőszak első két évében 187 000 (ebből 66 050 állami) lakás, az ötéves tervben előirányzottnál összesen 20 000-rel több épült. Az új lakások 93–95 százaléka kettő- vagy több, ezen belül 35–38 százaléka három- vagy több szobás. Javult a lakások felszereltsége. Csökkent a komfort nélküli lakások száma.

Az állami lakásépítés – a korábbi évekkel ellentétben – a tervezettnél nagyobb. A lakásépítésben növekedett Budapest és a többi város részesedése. Budapesten nem sikerült a hosszú ideje fennálló viszonylagos lemaradást a tervezett mértékben behozni, és itt ma is súlyos gondok vannak.

A tanácsok által az elmúlt két évben kiutalt lakások mintegy hetven százalékába fizikai dolgozók költöztek be. A lakáselosztásban érvényesül a kongresszusnak az a határozata, hogy minden három- és több gyermekes családot néhány éven belül önálló lakáshoz kell juttatni. Az ilyen családok két éven belüli lakáshoz juttatása a fővárosban és a nagyvárosokban lényegében megoldható, országos méretben még nem. A lakáshoz jutott családoknak mintegy fele fiatal házas. A lakosságot differenciált hitellel, illetőleg kedvezménnyel ösztönözzük a lakásépítésben való anyagi részvételre.

Számottevő eredményeink ellenére a lakáskérdés változatlanul legnagyobb társadalompolitikai problémánk. A több új lakás ellenére nem csökkent, sőt némileg emelkedett a lakásigénylők száma a családok szétköltözése, a nagyobb létszámú fiatal korosztályhoz tartozók családalapítása, a faluból a városba való áramlás és az igények emelkedése miatt. Nagy anyagi erőt köt le a lakásállomány karbantartása, a korszerűtlenné vált lakások szanálása és pótlása, valamint a rendkívül eszközigényes kommunális építkezés.

A tanácsi és szövetkezeti lakások kivételével a lakásárak meghaladják az átlagkeresetű dolgozók, különösen a fiatalok anyagi lehetőségeit. Folytatódott a telekárak és az építési költségek növekedése. Ez egyéb hátrányos társadalmi következmények mellett nem kívánatos módon megnehezíti a magánlakás-építést. Ezért fokozottabb gondot kell fordítani a telekárak, az építkezési költségek alakulására, a magánerőből történő lakásépítés feltételeinek megjavítására.

A lakáshoz jutás jelenlegi formáinak áttekintésével, felülvizsgálatával újabb és jobb lehetőségeket kell keresni annak igazságosabbá tételére. Továbbra is támogatni kell az olyan átmeneti megoldásokat, mint például az albérlői házak létesítése, és a nagyvárosokban szorgalmazni kell a nyugdíjasok házainak építését is. A párt tisztában van azzal, hogy a lakáskérdés kielégítő megoldása hosszabb időt igényel, és jelentősek a népgazdaságra háruló terhek, mégis úgy véli, hogy állami támogatással és az állampolgárok saját eszközeinek mozgósításával a reális megoldások kialakíthatók. A Központi Bizottság még ebben az esztendőben napirendre tűzi a 15 évre szóló új lakásprogram megtárgyalását.[2]

2. Az életszínvonal emelésének egyre fontosabb eleme a szolgáltatások fejlesztése. A szolgáltatások az életkörülmények javulásával a fogyasztás egészénél gyorsabban növekvő, égető társadalmi igénnyé váltak. A nők mind nagyobb hányada vállal kereső foglalkozást; ez, valamint a változó életmód (a televízió, a háztartási gépek elterjedése) újfajta igények sokaságát keltette. Bár a szolgáltató vállalatok teljesítménye növekedett, a kisiparosok száma gyarapodott, az igények emelkedésével nem sikerült lépést tartani.

A határozottabb előrelépést közgazdasági okok és az életszínvonal követelményei is indokolják. A javító-, szolgáltatóipar egy munkahelyre jutó beruházás-, anyag-, import-, energiaigénye a nagyarányú kommunális ágazatokon – az energia-, víz-, gázszolgáltatáson – kívül viszonylag alacsony. A népgazdasági erőforrások arányosabb elosztásával, szükség szerint külön pénzügyi alapokkal és anyagi ösztönzéssel is támogatni kell a szolgáltató hálózat fejlesztését.

A lakosság ellátásának javítása érdekében fejleszteni kell az állami, a szövetkezeti, a kisipari szolgáltatói tevékenységet. Támogatni kell a dolgozók munkaidő után vállalt, mellékfoglalkozásként végzett szolgáltatói tevékenységét, vala-

[2] Lásd a 102. sz. dokumentumot.

mint a nyugdíjasok bevonását a munkába. Az illetékes szervek fordítsanak nagyobb figyelmet a fontos társadalmi problémát jelentő szolgáltatásokra. Javítsák a szövetkezetek anyagi érdekeltségét, a kisiparosok munka- és adózási feltételeit, dolgozzák ki a szolgáltatások fejlesztését segítő intézkedéseket és a távlati terveket.

3. Az ötéves terv széles körű szociálpolitikai program megvalósulását irányozta elő; e programnak a megvalósítását a párt és a kormány továbbra is fontos feladatának tekinti. Megkülönböztetett figyelmet fordítunk a gyermeknevelés támogatására, a több gyermekes családok helyzetére. A bérből és fizetésből élők családi pótléka – a húsáremelés ellentételezésétől eltekintve – nem változott. A termelőszövetkezeti tagok családi pótléka azonos lett az ipari dolgozókéval. Kiterjesztettük a gyermekgondozási segélyt a szakszövetkezeti tagokra. A gyermekintézmény-hálózat a tervezett mértékben bővül, egyes területeken a társadalmi munka eredményeként azt meg is haladja. A megnövekedett születésszám miatt azonban az ellátottsági színvonal kevésbé javul. Bővült a nagycsaládosok üdülési lehetősége.

A Központi Bizottság a nyugdíjasok, általában az idős korú lakosság helyzetét társadalmunk fontos problémájának tekinti. A központi áremelések kompenzálásával és az automatikus nyugdíjemelés bevezetésével csak részben lehetett megőrizni a nyugdíjak reálértékét. Nehezíti a probléma megoldását, hogy a különböző időszakban nyugdíjba ment dolgozók nyugdíjai között nagyok a különbségek. A helyzet teljes körű áttekintése és az anyagi fedezet megteremtése alapján javaslatokat szükséges kidolgozni az egyenlőtlenségek mérséklésére, mivel fejlődésünk újratermelődő és a lakosság jelentős részét érintő kérdéséről van szó. Nagy gondot kell fordítani a munkaképes nyugdíjasok aktív termelő és társadalmi tevékenységére. A párt, a kormányzatunk az idős korúak problémáival átfogó módon foglalkozik, arra törekszik, hogy e nagy jelentőségű kérdésben is megfelelő megoldásokat érjen el.

Több központi szociálpolitikai intézkedés a tervidőszak második felében realizálódhat. Az ötödik ötéves terv hátralevő éveiben gazdasági lehetőségeinkkel összhangban emelni kell az alacsony nyugdíjakat, a három- és több gyermekes családok családi pótlékát.[3]

V
IDEOLÓGIA ÉS MŰVELŐDÉS

A szocialista építés előrehaladásával jelentős szemléletváltozás következett be az ideológiai munka és a művelődés társadalmi szerepének megítélésében, nőtt az

[3] Lásd a 26/1979. (VII. 21.) MT sz. rendeletet a nyugellátások és egyéb ellátások kiegészítéséről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1979. 330–332. old.)

ideológiai és a kulturális terület fogékonysága a társadalmi és a politikai kérdések iránt. A marxista–leninista eszmék a közgondolkodás meghatározó tényezői. Értelmiségünk a szocializmus ügye mellett áll.

Az elmúlt három évben is előrehaladtunk a tudományos kutatás fejlesztésében, a kutatási eredmények hasznosításában, javult a kutatómunka hatékonysága. Több intézkedés történt az állami oktatás fejlesztése érdekében. A világnézeti nevelés színvonalának emelése céljából új tantárgyakat vezettek be. Erősödött az oktatás és a közművelődés egysége, százezrek képezik, művelik önmagukat iskolán kívül. Fejlődtek a különböző művészeti ágak, az írók, az előadó- és alkotóművészek értékes művekkel gazdagították életünket. Az agitáció, a propaganda, a tájékoztatás jobban összpontosítja figyelmét a szocialista építőmunka fő kérdéseire. Mindezek eredményeképpen erősödött népünk szocialista világnézete, emelkedett műveltségének színvonala.

Társadalmunkban, s ezen belül közéletünkben – elsősorban a társadalmi fejlődés adott szakaszának objektív állapota, de az ideológiai munka hiányosságai, az elvi útmutatások esetenkénti erőtlensége miatt is –, még megtalálhatók a burzsoá ideológia, a nacionalizmus, gyakrabban a kispolgári gondolkodásmód és erkölcs maradványai, sőt újraéledésének tünetei. A szocialista közgondolkodás fejlődése mutatkozik meg abban, hogy társadalmunk túlnyomó többsége elutasítja a társadalomellenes magatartás különböző megnyilvánulásait, a protekcionizmust, a bürokráciát, élesen elítéli a pazarlást, a hatalommal való visszaélést. Kevésbé egységes a közhangulat a kispolgári szemléletmód és erkölcs, a befelé fordulás, a közösségtől való elzárkózás helytelenítésében.

A szocializmus építésének előrehaladásával, a nemzetközi ideológiai harc fokozódásával szoros összefüggésben növekszik a tudati tényezők, a párt ideológiai tevékenységének szerepe. Az ideológiai és művelődési terület egészének közös feladata, hogy fokozottabb mértékben irányítsa a közfigyelmet a társadalom fejlődése szempontjából legfontosabb eszmei és erkölcsi kérdésekre: növelje a munka becsületét, erősítse a közösségi szemléletet, mélyítse a szocialista hazafiságot és az internacionalizmust.

1. Az ideológiai és kulturális területeken dolgozó kommunistáknak nagyobb felelősséggel, színvonalasabban és kezdeményezőbben kell azon munkálkodniuk, hogy a társadalomtudományi kutatások, a marxizmus–leninizmus oktatása, az iskolák és az egyetemek, a közművelődési hálózat, az irodalmi és a művészeti alkotások, a sajtó, a rádió és a televízió fokozott mértékben segítsék a szocialista tudat, életmód, műveltség és közgondolkodás térhódítását.

A fejlődésünk jelenlegi szakaszával együtt járó problémák megoldásának, a szocialista tudat gazdagításának és erősítésének nélkülözhetetlen feltétele a marxista–leninista elmélet művelése, alkotó alkalmazása és fejlesztése, a társadalmi fejlődés, a nemzetközi osztályharc új kérdéseinek kutatása és megválaszolása, a

hazai és a nemzetközi tapasztalatok elméleti általánosítása. Tudományos elméletünk művelése és fejlesztése teszi lehetővé, hogy elkerüljük a dogmatizmus veszélyeit, a marxizmus modernizálásának ürügyén jelentkező revizionista tévutakat, s az elmélet lebecsüléséből fakadó voluntarista, nihilista nézeteket.

A társadalomtudományi kutatásokkal foglalkozó kommunisták tekintsék legfontosabb pártmegbízatásuknak a szocialista társadalom és a mai világ fejlődésével kapcsolatos elméleti-ideológiai problémák folyamatos kutatását. Az ideológiai és társadalomtudományi kutatómunka feladatainak jobb megoldása érdekében az eddiginél tudatosabban kell elősegíteni a különböző társadalomtudományi ágak művelőinek, a pártintézményekben, az akadémiai intézetekben és az egyetemi tanszékeken dolgozó kutatóknak közös tevékenységét. Messzemenően támaszkodni kell a kommunista és munkáspártok fejlődő ideológiai együttműködésére.

Az ideológiai munka fejlődését sürgeti fokozottabb részvételünk a nemzetközi színtéren egyre bonyolultabbá váló eszmei küzdelmekben. Ez szorosan összefügg mind az ideológiai nevelőmunka hazai feladatainak megoldásával, mind a béke, a társadalmi haladás, a szocializmus ügye iránt vállalt internacionalista elkötelezettségünkkel.

2. A marxista–leninista elmélet művelésének, az új problémák tudományos elemzésének, az ideológiai kérdések tisztázásának nélkülözhetetlen feltétele az alkotó vita. A társadalomtudományi kutatást végző kommunisták pártossága jusson kifejezésre mind az egyes problémák marxista megválaszolására való törekvésben, mind az alkotó ideológiai viták vállalásában.

A szövetségi politika elősegíti az ideológiai viták kibontakoztatását, javítja a viták feltételeit azáltal, hogy a tudományos vitához elengedhetetlenül szükséges alkotó, tárgyilagos, személyeskedéstől mentes légkört teremt. A kommunistáknak, különösen az ideológiai területen dolgozóknak, aktívabb részt kell vállalniuk a vitákban, következetesebben kell képviselniük marxista–leninista világnézetünket. A politikai szövetség nem jelentheti a viták mellőzését, a vitákat viszont úgy kell folytatni, hogy a szocialista eszmék befolyása és a politikai szövetség egyaránt erősödjék.

3. A Központi Bizottság 1976. október 26-i határozatának[4] szellemében jelentősen javítani kell a pártoktatásban, az egyetemeken és a főiskolákon a marxizmus–leninizmus oktatást, fokozni kell meggyőző erejét. A színvonal emelésének elengedhetetlen feltétele, hogy az elméleti alapok meggyőző kifejtése párosuljon a szaktárgyak marxista–leninista szellemű oktatásával és a hallgatókat foglalkoztató aktuális kérdések megválaszolásával.

A szocialista társadalom elsőrendű kötelessége a felnövekvő nemzedék neve-

[4] Lásd a 47. sz. dokumentumot.

lése. Fontos feladat a következő időszakban a köznevelés távlati terveinek kidolgozása, a felsőoktatás tartalmi és szervezeti korszerűsítése, a tanszéki kutatómunka feltételeinek megjavítása. Az oktatásban a minőségi fejlesztésre irányuló erőfeszítésekkel együtt ki kell elégíteni a jelentős mennyiségi növekedés igényeit is. Az iskolai oktatás és nevelés az eddiginél eredményesebben biztosítsa, hogy a tanulók elsajátítsák a korszerű műveltség és tudományos világnézetünk alapjait, a közösségi élet, a szocialista erkölcs normáit, felkészüljenek a munkára, állampolgári kötelességeik teljesítésére. Ehhez nélkülözhetetlen a pedagógusok, az ifjúsági szervezet és a szülők összehangolt tevékenysége, egész társadalmunk fokozottabb példamutatása és felelősségvállalása. Az ifjúság világnézeti nevelésében kiemelten fontos feladat a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom sok évtizedes harcokban szerzett tapasztalatainak megismertetése.

4. Az ideológiai és a kulturális munka növekvő jelentősége fokozott követelményeket támaszt az irányítással szemben is. Az irányításban az elmúlt két évtized során alkalmazott legfontosabb elvek és módszerek beváltak. Helyesnek bizonyult az alkotóműhelyek és a helyi irányító szervek önállóságának növelése, az alkotómunka és a kísérletezés szabadságának biztosítása, a szocialista céljainkat szolgáló alkotások támogatása, valamint az is, hogy teret engedtünk olyan humanista szellemű irodalmi és művészeti törekvéseknek, alkotásoknak is, amelyek ugyan más világnézeti alapon állnak, de a szocialista társadalom és az egyetemes emberi kultúra számára értéket jelentenek. A társadalom s benne a tudomány, az irodalom és a művészetek fejlődése, az alkotók felelősségére és a bizalomra épülő irányító munka lehetővé teszi, hogy csak kivételes esetben kelljen adminisztratív eszközhöz nyúlni.

Művelődéspolitikánk bevált elveinek következetes alkalmazása azt követeli, hogy az ideológiai és a művelődési munka növekvő társadalmi szerepének megfelelően fokozottabban érvényesüljön a párt- és állami szervek elvi-politikai irányítása. Művészetpolitikánk időszerű és tartós feladata a társadalmi és kulturális fejlődés új jelenségeinek feltárása, a pozitív tendenciák kibontakozásának elősegítése, a kedvezőtlen vonások folyamatos kiküszöbölése. Növekvő követelményeket kell támasztani a kommunistákkal, mindenekelőtt a vezetőkkel szemben. Az alkotóműhelyek és a helyi szervek továbbra is kívánatos önállósága megfelelő felelősséggel párosuljon.

A tudományos és a művészeti kritika következetesen érvényesítse és képviselje marxista–leninista elveinket, a nem marxista nézetek határozottabb elvi bírálatban részesüljenek. A kommunisták minden szinten vállalják a felelősségből rájuk háruló részt a párt politikájának megvalósításáért az ideológia, az oktatás, a kultúra, a közművelődés területén. Ennek érdekében az elvi-orientáló munka megjavítására, a szocialista eszmeiségű alkotások következetesebb támogatására, a marxista erők fokozottabb összefogására van szükség.

VI

A PÁRT

A Magyar Szocialista Munkáspárt, a párt szervezetei és tagjai a XI. kongresszus határozatainak szellemében és azok megvalósításáért dolgoznak. A párt eszmei, politikai és szervezeti egysége szilárd, tömegkapcsolatai erősek.

1. A párt vezető szerepe a szocializmus építésének irányításában és szervezésében megfelelően érvényesül. A marxizmus–leninizmus tudományos elméletére támaszkodva és a társadalmi fejlődés valóságos helyzetéből kiindulva a párt határozza meg a szocializmus építésének soron levő és távlati feladatait, a munkásosztály és az egész dolgozó nép érdekeit képviselve szervezi és irányítja az építőmunkát, ellenőrzi a végrehajtást. Tevékenységében épít az állami és a társadalmi szervekre, támaszkodik a tömegszervezetekre, -mozgalmakra – a Hazafias Népfrontra, a Kommunista Ifjúsági Szövetségre, a szakszervezetre, a nőmozgalomra –, amelyek szocialista rendszerünkben rendeltetésüknek megfelelően, önállóan tevékenykednek.

A párt irányító tevékenységének fontos részeként a pártellenőrzés minden szinten javult, rendszeresebbé vált és kiterjedt a párt-, az állami, a társadalmi, gazdasági élet összes területére.

A párt vezető szerepének erősítése, irányító munkájának további javítása fejlődésünk alapfeltétele, s ez megkívánja munkamódszerének állandó javítását. A munkában nélkülözhetetlen elemző, értékelő tevékenység mellett nagyobb figyelmet kell fordítani az egységes cselekvésre, a végrehajtás megszervezésére és az ellenőrzésre. A választott testületek tagjai egyénileg is jobban vegyenek részt a határozatok végrehajtásának ellenőrzésében.

2. A kongresszusi határozatoknak megfelelően eredményesen hajtottuk végre a párttagsági könyvek cseréjét. A tagkönyvcsere során törlés és kilépés útján 20 760-an kerültek ki a pártból; eltérő politikai felfogásuk, a párt politikájával való egyet nem értésük miatt mindössze 34-en váltak ki.

A párt a kongresszus óta eltelt időben is egészségesen fejlődött: 1975-től 1978-ig 83 000 új tagot vettek fel, közülük 56 százalék fizikai dolgozó, 60 százalék harminc év alatti és 31 százalék a nő. Az újonnan felvett párttagok nagy többsége a tagfelvételt megelőzően tömegszervezetekben, szocialista brigádokban, munkásőrségben végzett társadalmi munkát. Jelenleg eredeti foglalkozás szerint a párttagság csaknem háromnegyede munkás és paraszt.

A tagkönyvcsere ugyanúgy, mint a mindennapi munka tapasztalatai is megerősítették, hogy a pártegység nem egyszer s mindenkorra adott, azt az időszerű feladatokhoz igazodóan újból és újból meg kell teremteni. Nem elég az elvekben, a feladatokban egyetérteni, a cselekvésben is egységesnek kell lenni. Az egység

legfőbb tartalma és célja a XI. kongresszus határozatainak végrehajtása, a fejlett szocialista társadalom építése.

3. A párt politikájának megvalósulásában döntő szerepe van a káderek helytállásának. A párt és az állam vezető testületeiben, valamint apparátusában, a gazdasági, a kulturális építőmunka területein különböző szinten dolgozó párttag és pártonkívüli káderek zöme megfelel a követelményeknek, szocialista elvek s normák szerint él és dolgozik, alkalmas a megnövekedett feladatok ellátására.

A vezető testületekben megnövekedett a fizikai dolgozók, a nők, a fiatalok aránya. Előrehaladás történt a káderek meggondolt cseréjére vonatkozó kongresszusi állásfoglalás érvényesítésében is. A kádermunka feltételei jobbak lettek, de még nem kielégítő a káderekkel való foglalkozás, a munkások, köztük a fiatalok és a nők felkészítése politikai, gazdasági, társadalmi vezető tisztségek betöltésére, hiányosságok vannak a káderek előléptetési módszerében.

A fejlődés, az előttünk álló feladatok megkívánják, hogy a kádermunka az eddiginél is nagyobb figyelmet kapjon. Megkövetelik, hogy a vezető posztokon, különösen a kulcspozíciókban, csak rátermett, a politikai, szakmai, magatartásbeli követelményeknek egyaránt megfelelő vezetők legyenek. Következetesen érvényt kell szerezni annak az elvnek, hogy elsődleges a társadalom érdeke, s az értékelés mércéje a végzett munka eredménye. Helytelen, hogy gyakran elhúzódnak indokolt személycserék, megengedhetetlen szubjektivizmus miatt az elfogadhatónál többször fordul elő téves kiválasztás, nem kielégítő az utánpótlás nevelésének színvonala. A szükséges stabilitás megőrzése mellett biztosítani kell a káderek rendszeres, a változó igényeknek megfelelő cserélődését.

Társadalmunk demokratizmusa abban is fejeződjék ki, hogy a vezetők köre folyamatosan felfrissül új káderekkel. Minden vezető tekintse kötelességének, hogy tudatosan és tervszerűen gondoskodjék a politikai és szakmai követelményeknek egyaránt megfelelő szocialista típusú vezetők kiválasztásáról, neveléséről, előléptetéséről, a szükséges kádertartalékról. Az eddiginél céltudatosabban kell foglalkozni az új káderek kiválasztásával és nevelésével. Mindez az eddiginél nagyobb tervszerűséget, áttekintést, objektív kiválasztást igényel, aminek intézményes feltételeit is meg kell teremteni.

4. A XI. kongresszus óta eltelt időszakban párttagságunk nagy erőfeszítéseket tett és sikeresen teljesíti a kongresszus által kitűzött feladatokat. Egysége, példamutató munkája igazolja, hogy megfelel a XI. kongresszuson megszabott, a Szervezeti Szabályzatban rögzített nagyobb követelményeknek.

A Központi Ellenőrző Bizottság tapasztalatai is igazolják, hogy a pártban tovább erősödött a fegyelem. A XI. kongresszus óta a pártszervek és -szervezetek következetesebben fellépnek azokkal a párttagokkal szemben, akik megsértik a Szervezeti Szabályzatot, kommunistához méltatlanul dolgoznak és élnek. A párt-

szervek szigorúbban léptek fel a párthatározatok végrehajtásában mulasztást elkövetők, valamint a pártmegbízatást, a pártéletet elhanyagolók ellen. A határozottabb fellépéssel is sikerült visszaszorítani számos kedvezőtlen jelenséget. Mindezek ellenére még nem értünk el minden területen olyan mérvű fejlődést, amilyen a jelenlegi körülmények között kívánatos és lehetséges lenne. A párttagok kis részének magatartásában még mindig megtalálhatók olyan jelenségek, amelyek a fegyelem erősödését hátráltatják és ártanak a párt tömegkapcsolatainak.

A Magyar Szocialista Munkáspárt, a magyar munkásosztály idén hatvanéves marxista–leninista pártja társadalmunk elismert vezető ereje. Megalakulása óta folytatott harcával, az egész nép ügyének becsületes szolgálatával nyerte el pártonkívüli szövetségesei, a dolgozó milliók bizalmát. Ezt a jövőben is csak az egész párttagság állhatatos munkájával, helytállásával tudja és kívánja gyarapítani.

VII
PÁRTUNK NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGE

A nemzetközi kommunista mozgalom világszerte fellendülőben van. A szocializmus, a kommunizmus az emberiség korábbi történetében példa nélküli, az egész földkerekségre kiterjedő eszmeáramlattá és politikai erővé vált. A kommunista és munkáspártok a szocialista országokban az új élet építésének vezetői, a kapitalista országokban a társadalmi haladás úttörői, a volt gyarmati területeken a nemzeti függetlenség teljes kivívásáért és a haladásért folytatott küzdelem élharcosai. A szocializmusért, a demokráciáért, a nemzetek érdekeiért, a békéért folytatott harcban a kommunista és munkáspártok többségének növekszik a taglétszáma, szélesedik tömegbefolyása, erősödik politikai szerepe saját hazájában. A kommunista és munkáspártok a nemzetközi helyzet alakulásának jelentős tényezői.

1. Pártunk a marxizmus–leninizmus elveitől vezérelve, a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus eszméitől áthatva kiveszi részét a nemzetközi kommunista mozgalomnak a haladásért, a békéért folytatott harcaiból. Arra törekszünk, hogy fejlesszük kapcsolatainkat valamennyi testvérpárttal, és tevékenységükkel elősegítsük mozgalmunk marxista–leninista egységének erősödését, közös céljaink elérését.

A XI. kongresszus óta eltelt három évben a világ minden tájáról összesen 65 testvérpárt küldötteivel folytattunk kétoldalú megbeszéléseket. Pártunk képviseltette magát a testvérpártok kongresszusain. Tevékenyen vettünk részt az európai kommunista és munkáspártok nagy jelentőségű berlini értekezletén, a testvér-

pártok számos más tanácskozásán. Részt vettünk a szocialista országok testvérpártjainak egységét és ideológiai együttműködését szolgáló rendezvényeken.

A Magyar Szocialista Munkáspárt szolidáris azzal a harccal, amelyet a tőkés országokban működő kommunista pártok vívnak a monopoltőke gazdasági és politikai hatalmának megtöréséért, a dolgozók érdekeinek védelméért, a társadalmi változásokért. Az internacionalista szolidaritás jegyében szélesíti és erősíti kapcsolatait a fejlődő országokban működő kommunista pártokkal.

2. Pártunk azt vallja, hogy az országonként eltérő történelmi feladatok megvalósítása minden kommunista és munkáspárttól konkrét helyzetmegítélést és feladatmeghatározást követel. Természetesnek tartjuk, hogy különböző feltételek között tevékenykedő, stratégiájukat és taktikájukat önállóan kialakító pártok keresik a választ a fejlődés új kérdéseire. Ez szükségszerűen együtt jár véleménykülönbségekkel és vitákkal is, ugyanakkor megnöveli a tapasztalatcsere jelentőségét.

A nemzetközi munkásmozgalmon belül jelenleg is mutatkoznak álforradalmi tendenciák, jobb- és „baloldali" elhajlások a marxizmus–leninizmus irányvonalától. Jelentkezik nacionalizmus, szovjetellenesség, amelynek legszélsőségesebb válfaja a maoizmus. Mindezeket a béke, a szocializmus, a haladás ellenségei igyekeznek kihasználni a munkásmozgalom bomlasztására, zavar és szakadás előidézésére a kommunisták soraiban, a szocialista országok egységének megbontására.

Pártunk álláspontja, hogy minden egyes testvérpárt joga és kötelessége a marxizmus–leninizmus tanításainak, a szocialista forradalom és építés általános törvényszerűségeinek az adott ország sajátosságait és hagyományait figyelembe vevő önálló, alkotó alkalmazása. Ez minden párttól igényli a nemzeti és a nemzetközi érdekek egyeztetését, az egységre való törekvést, a kölcsönös szolidaritást és az elvtársi együttműködést. Mozgalmunk fejlődésével együtt nő a proletár internacionalizmus jelentősége a testvérpártok önállósága, egyenlősége és önkéntes együttműködése alapján.

3. Pártunk kongresszusainak határozatai, a kommunista és munkáspártok 1969-es moszkvai világtalálkozójának és 1976-os, berlini európai konferenciájának[5] megállapításait szem előtt tartva, harcolunk a nemzetközi munkásmozgalom egységéért, akcióképességének növeléséért.

Az imperializmus elleni harc közös céljai alapján erősítjük kapcsolatainkat a fejlődő országok nemzeti felszabadító mozgalmaival, nemzeti demokratikus pártjaival.

A béke, a leszerelés, a nemzetközi enyhülés előmozdítása, a dolgozó emberek

[5] A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása, Moszkva, 1969. Kossuth Könyvkiadó, 1969. 588. old.; Az európai kommunista és munkáspártok konferenciája. Berlin, 1976. június 29–30. Kossuth Könyvkiadó, 1976. 263. old.

jogainak védelme érdekében együttműködésre törekszünk a szocialista, szociáldemokrata pártokkal is.

A Központi Bizottság továbbra is fontos feladatnak tartja, hogy pártunk a marxizmus–leninizmus, a proletár internacionalizmus szellemében végzett aktív nemzetközi tevékenységgel is segítse a haladás erőinek térnyerését. Ugyanakkor tisztában van azzal, hogy országunk, pártunk, szocializmust építő népünk a nemzetközi színtéren a legnagyobb hatást az eredményes hazai építőmunkával, társadalmi fejlődésünk időszerű feladatainak megoldásával fejtheti ki.

A Központi Bizottság a XI. kongresszus óta végzett munka áttekintése során megállapította, hogy mind az eredményekben, mind a fogyatékosságokban tükröződik a párt vezető testületeinek és végrehajtó szerveinek munkája. Kiindulva a pártnak a társadalom szocialista fejlődéséért érzett felelősségéből, szükségesnek tartja a végrehajtás gyengeségeinek önkritikus vizsgálatát, a munka megjavítását minden szinten.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mély megelégedéssel állapította meg, hogy a magyar munkásosztály, a szövetkezeti parasztság, az értelmiség, a dolgozók milliói helyeslik, és cselekvően, tettekkel segítik a XI. kongresszus határozatainak végrehajtását. A továbbiakban is számít népünk szocialista öntudatára, hazaszeretetére, a dolgozók alkotó tevékenységében rejlő hatalmas lendítőerőre.

A Központi Bizottság felhívja a pártbizottságokat, az alapszervezeteket, a párt tagjait, a kommunistákat, hogy továbbra is legyenek kezdeményezői, szervezői a kongresszusi határozatok következetes végrehajtásának. Példamutatóan járjanak elöl abban a munkában, amelyet népünk szocialista egységbe tömörülve végez hazánk, a Magyar Népköztársaság felvirágoztatásáért.

Megjelent: Népszabadság, 1978. április 23., valamint A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1978. április 19–20-i ülésének dokumentumai. Kossuth Könyvkiadó 1978.

89
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A POLITIKAI FŐISKOLA TEVÉKENYSÉGÉRŐL

(1978. MÁJUS 16.)

I

A Politikai Bizottság határozata alapján 1968-ban az MSZMP KB Pártfőiskolája Politikai Főiskolává alakult. Az elmúlt tíz évben eredményesen végezte a felső szintű politikai vezetők képzését, szilárdan a marxizmus–leninizmus talaján állva, a pártoktatás rendszerében magas színvonalon segítette a párt politikájának megértését és végrehajtását.

A Központi Bizottságnak a propagandamunka fejlesztéséről szóló 1976. október 26-i határozata[1] azt igényli, hogy a Politikai Főiskola továbbra is magas színvonalon oldja meg feladatait, s az új politikai szükségletnek megfelelően fejlessze munkáját. Feladataink sokrétűbbek és bonyolultabbak, különösen a gazdasági építőmunkában, a kulturális forradalom továbbfejlesztésében, a szocialista tudat kibontakoztatásában. Új kérdések sora jelentkezik a társadalmi haladásért vívott nemzetközi küzdelemben, a kommunista és munkásmozgalomban, a nemzetközi ideológiai harcban.

1. A Politikai Főiskolát 1971–1977 között 1329 hallgató végezte el. A hallgatók kiválogatásában érvényesültek a kádermunkáról szóló központi bizottsági határozat irányelvei. Legnagyobb számban a pártapparátusból jöttek a főiskolára, és a diploma megszerzése után többségük oda került vissza. A tömegszervezetekből és a gazdasági élet területéről, valamint a fegyveres testületekből megfelelő számban kerülnek beiskolázásra a káderek.

A függetlenített pártapparátusnak mintegy 20 százaléka végzett pártfőiskolát, illetve politikai főiskolát. A megyei első titkárok 70, a megyei titkárok 73 százaléka rendelkezik a legmagasabb szintű politikai végzettséggel. Igen kedvező a kép a járási első titkárok (72 százalék), valamint a budapesti kerületi első titkárok (79 százalék) körében.

A hallgatók döntő többsége középfokú politikai végzettséggel rendelkezik. Az állami egyetemet, főiskolát végzettek aránya a nappali tagozaton 30–35, a levelezőn 70–75 százalék.

[1] Lásd a 47. sz. dokumentumot.

A közéleti tevékenységben kitűnt fizikai dolgozók és termelésirányítók aránya jelenleg 10, a nőké 20–22 százalék. Nappali tagozaton az átlagéletkor 30 év, a levelezőn 35–37 év. Ez jelentős fiatalodást mutat.

Gondot okoz, hogy néhány esetben nem a követelményeknek megfelelően választják ki az iskolára küldendő hallgatókat. Viszonylag kevesebben tanulnak a Politikai Főiskolán az államigazgatás, a gazdasági és kulturális élet irányító szerveiből.

2. A Politikai Főiskola oktatási rendszere:

– 3 éves nappali alaptagozat;
– 4 éves levelező alaptagozat;
– továbbképző tanfolyamok;

Az alaptagozatokon két és fél, illetve három és fél évig komplex elméleti, politikai képzés folyik, s a hallgatók magas szintű marxista műveltségre tesznek szert. Az utolsó félévben a nappali és a levelező hallgatók együttes szakosított képzésben részesülnek. A főiskola elvégzéséről egyetemi oklevelet kapnak.

Az utóbbi években valamelyest növekedett a továbbképzésben részt vevők száma. Az elmúlt tíz évben közel ötezer fő vett részt hosszabb-rövidebb időtartamú továbbképző tanfolyamokon. E tanfolyamok formái:

– általános továbbképzők;
– speciális továbbképzők.

A továbbképző tanfolyamok beváltak, lehetőséget adnak a társadalomtudományok legújabb eredményeinek, a gazdaságpolitika, a művelődéspolitika, a nemzetközi politika, az állami és a pártmunka különböző területei időszerű kérdéseinek tanulmányozására. Ezek keretében folyik a felső szintű párt-, állami és tömegszervezeti vezető káderek továbbképzése.

Speciális tanfolyamokon vettek részt a vezető újságírók, a tömegpolitikai munka irányítói, a pártoktatás vezető propagandistái, az egyetemi marxista oktatók egy része. 1974 óta a továbbképzés jól bevált formája az egyetemi doktori disszertációk védése. (Eddig 45 fő védett sikeresen.)

A kétségtelen erőfeszítések ellenére, az objektív lehetőségek hiánya miatt (tanterem, kollégiumi férőhely stb.) a főiskola nem tudja kielégíteni a Központi Bizottság határozataiban is kifejezésre juttatott növekvő továbbképzési igényeket.

3. A főiskola oktató-nevelő munkájának színvonala jelentősen fejlődött. Az oktatás a marxizmus–leninizmus klasszikusainak alapvető tanításaira épül. A legfontosabb művek közül a hallgatók többet teljes terjedelmében is feldolgoznak. Hangsúlyozva a marxizmus–leninizmus alkalmazásának és állandó fejlesztésének szükségességét, az oktatás arra törekszik, hogy a hallgatók az elméletet megtanulják alkotóan felhasználni munkájukban. Ennek érdekében megismerkednek a társadalomtudományok kiérlelt új eredményeivel, feldolgozzák a párt határozatait, tájékoztatást kapnak a testvérpártok és a szocialista országok főbb tapasz-

talatairól. A főiskolán folyó oktatás tudatosan fejleszti a hallgatók kritikai érzékét és vitakészségét, felkészíti őket a helytelen nézetek, a jobb- és baloldali elhajlások, a polgári és kispolgári ideológia hatásai elleni harcra.

A főiskola tanszékei rendszeresen korszerűsítik tanterveiket, programjaikat, tankönyveiket és jegyzeteiket. A korábbinál nagyobb figyelmet fordítanak olyan témákra, mint pl. a fejlett szocialista társadalom ismérvei, a szocialista tulajdonviszonyok fejlődése, a társadalmi struktúra alakulása, a szocializmus gazdasági és politikai rendszerének tökéletesítése, a szocialista állam jellege és funkciói, a szocialista közgondolkodás, a világnézeti nevelés tudományos megalapozása, a mai kapitalizmus gazdasági és politikai jellemzői, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom vitái, egységének erősítése.

Az oktató-nevelő munka célirányosan törekszik a hallgatók kommunista jellemvonásainak fejlesztésére, szilárdítja politikai elkötelezettségüket, erősíti a közösségért, a társadalomért állhatatosan dolgozó, áldozatokra is kész közéleti személyiségjegyeiket, s így hozzájárul, hogy a hallgatók felkészültebben tudják képviselni és megvalósítani pártunk politikáját.

A főiskola pártszervezete eredményesen segíti a hallgatók kommunista nevelését, az oktatás hatékonyságának növelését.

4. A Politikai Főiskolán a következő tantárgyakat oktatják: marxista–leninista filozófia, politikai gazdaságtan, a magyar forradalmi munkásmozgalom története, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom története, nemzetközi politika, az MSZMP gazdaságpolitikája, művelődéspolitikája, pártépítés, vezetési ismeretek, szociológia, államszervezeti ismeretek. A politikai tantárgyak mellett pedagógiai és retorikai képzés, orosz nyelvi oktatás, testnevelés és kisebb óraszámban katonapolitikai oktatás, valamint énektanítás is folyik. A tantárgyaknak ez a rendszere általában megfelelő keretet biztosít a képzési feladatok megoldásához. A tartalmi célokat jól szolgálják a könyvtár, a tanulmányi osztály, a műszaki-gazdasági s adminisztrációs egységek valamint a főiskola oktatástechnikai eszközei.

Gondot okoz azonban a tanmenet helyenkénti zsúfoltsága, máshol a rendelkezésre álló idő nem eléggé ésszerű felhasználása, a tantárgyak összehangolásának gyengesége. Viszonylag kevés ismeretet kapnak a hallgatók az agrár- és szövetkezetpolitika, a társadalmi tervezés, a külgazdasági stratégia kérdéseiről, a szocialista nemzetközi gazdasági integráció problémáiról, a gazdasági élet pártirányításáról, valamint a kádermunkáról. Az orosz nyelvi oktatás nem elég hatékony ahhoz, hogy a hallgatók, főleg a nyelvi előképzettség nélküliek elsajátítsák az orosz nyelv alapjait.

5. A tanári kar többségének magas politikai, szakmai, pedagógiai felkészültsége, gyakorlati tapasztalata biztosítja a megfelelő színvonalú oktató-nevelő munkát. Ehhez nélkülözhetetlen segítséget nyújtanak a főiskola tevékenységében

részt vevő külső szakemberek. A tantestület ideológiailag szilárd, fogékony az új elméleti kérdésekre. A politikai tárgyakat 85 főállású tanár oktatja. Köztük 27 rendelkezik tudományos fokozattal. Átlagéletkoruk: 45 év.

Számottevően fejlődött a főiskolán folytatott tudományos tevékenység, ez mindenekelőtt az oktatásban és a tananyagokban hasznosul. E mellett több és egyre javuló színvonalú tanulmányt, cikket és könyvet jelentetnek meg. A propagandamunkát mind tartalmasabban segíti az évenként négyszer megjelenő *A Politikai Főiskola Közleményei* c. kiadvány. A kutatások középpontjában a gyakorlatban felvetődött új kérdések állnak. A vezető tanárok részt vesznek a Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Bizottsága által kiemelt témák feldolgozásában, és bekapcsolódtak a testvérpártok összehangolt nemzetközi társadalomtudományi kutató tevékenységébe.

A tudományos munka hatékonyságát gátolja a kutatások nem kellő koncentráltsága és tervszerűsége, valamint az önálló kutatásra alkalmas tanárok túlterheltsége és a tudományos segéderők hiánya.

6. A Politikai Főiskola rendeltetésének megfelelően eleven kapcsolatot tart fenn és együttműködik az ideológiai munka más területeivel, párt- és állami oktatási és tudományos intézeteivel, a budapesti és megyei oktatási igazgatóságokkal. Jelentős helye van a párt propagandájának rendszerében, de hatása a társadalom ideológiai, tudományos életére a kívánatosnál lassabban bontakozik ki.

A főiskolán folyó oktató-nevelő és elméleti tevékenység a pártmunka minden területén érezteti hatását. Az oktatás segít felszínre hozni a hallgatók értékes mozgalmi tapasztalatait. Ebben jelentős szerepet játszanak a szakdolgozatok. Ugyanakkor ezek hasznosítása még nem kielégítő.

II

1. A Politikai Főiskola az elmúlt évtizedben is megfelelő színvonalon oldotta meg feladatait, tanári kara és vezetése elismerésre méltó munkát végzett és végez. Hagyományaira és eddigi eredményeire támaszkodva folytassa tovább a pártban és a társadalmi élet különböző területein vezető munkakörben dolgozó és a vezető-utánpótlásként számításba jövő, a gyakorlati-politikai munkában már kipróbált káderek magas szintű ideológiai-politikai képzését és továbbképzését.

A társadalom általános, szakmai és politikai műveltségének növekedésével lépést tartva, fokozatosan el kell érni, hogy a legfontosabb vezetői posztokon dolgozók politikai főiskolai végzettséggel rendelkezzenek. Hosszabb távon pedig arra kell törekedni, hogy a jelentős ipari és mezőgazdasági nagyüzemek párttitkárai, a városok és nagyobb települések párt-, állami és tömegszervezeti vezetői, a városok, járási pártbizottságok vezető munkatársai, az államigazgatás, a gazda-

sági, az ideológiai és kulturális élet irányító szakemberei közül is egyre többen szerezzék meg azt a politikai képzettséget, amit a Politikai Főiskola nyújt.

A beiskolázó szervek fordítsanak különös figyelmet a közéleti tapasztalatokkal rendelkező fizikai munkásból vagy termelésirányítóból lett politikai munkatársakra és azokra a KISZ-vezetőkre, aktivistákra, akik politikai vezetői utánpótlásként számba jöhetnek.[2]

A Politikai Főiskolára elsősorban a tervszerű beiskolázás, valamint a pályázati rendszer útján kerüljenek be a hallgatók a társadalmi élet minden területéről. Biztosítani kell, hogy indokolt esetben a jövőben is bejuthassanak pártonkívüliek, mindenekelőtt a továbbképző tanfolyamokra, de politikai szükséglet alapján az alaptagozatokra is.

A Központi Bizottság agitációs és propaganda osztálya, valamint párt- és tömegszervezetek osztálya – a Titkárság 1977. szeptember 26-i határozata alapján[3] – pontosítsa, hogy mely párt- és állami beosztáshoz ajánlatos politikai főiskolai végzettség.

2. A Politikai Főiskola emelje tovább az oktató-nevelő munka színvonalát, hatékonyságát. Az eddiginél még határozottabban alapozza tartalmi munkáját a párt Programnyilatkozatára. Tevékenységét továbbra is hassa át annak tudata, hogy hosszú távon társadalmunk fejlődésében két kulcsfontosságú feladat van: a gazdasági építőmunka fejlesztése és a kulturális nevelés, ezen belül a szocialista tudatosság erősítése.

[2] A KB Titkársága 1979. július 30-i ülésén foglalkozott a Politikai Főiskola hallgatóinak kiválasztásával. Megállapította, hogy „a nappali tagozatra a hallgatók kiválasztása és küldése elsősorban azoknak a káderekből történjék, akik utánpótlásként számításba vehetők a párt-, a társadalmi és tömegszervezeti, az állami, a gazdasági és kulturális élet különböző területein vezető munkakörök betöltésénél. A levelező tagozatra döntően azokat a már vezető beosztásban dolgozó kádereket küldjék, akiknek munkájához, funkciójához elengedhetetlenül szükséges a Politikai Főiskola elvégzése. Biztosítani kell, hogy a következő években – a nappali és a levelező tagozaton egyaránt – nagyobb számmal kerüljenek beiskolázásra az államigazgatás, a gazdasági, az ideológiai és a kulturális élet arra alkalmas káderei. Közülük az eddiginél nagyobb arányban szükséges számolni a párt-, a társadalmi és tömegszervezeti funkciók betöltésénél is". A Titkárság feladatul tűzte ki, hogy a Központi Bizottság osztályai, a budapesti, a megyei és a megyei jogú pártbizottságok, valamint a tömegszervezetek országos központjai a főiskolára jelöltekkel – a konkrét funkció megjelölése nélkül – egyértelműen közöljék, hogy „a főiskolán alapvető feladatuk a tanulás, s az ott tanúsított munkájuktól, magatartásuktól függően számolnak velük káderutánpótlási elképzeléseiknél". A Központi Bizottság osztályai biztosítsák az általuk felügyelt területekről az arra alkalmas káderek tervszerű iskoláztatását.

[3] A KB Titkárságának 1977. szeptember 26-i határozata kimondja, hogy a beiskolázásnál „helyes a pályázati rendszert továbbra is fenntartani. A küldő szervek csak az iskolát eredményesen elvégző hallgatók esetében legyenek kötelesek arra, hogy a beiskolázáskor jóváhagyott beosztásba helyezzék őket". Felhívja a küldő szervek figyelmét arra, hogy javaslataikról „konzultáljanak a KB párt- és tömegszervezetek osztályával, tartsanak rendszeres kapcsolatot a Politikai Főiskolával, kísérjék figyelemmel a hallgatók tanulmányi és emberi fejlődését. A végzés előtt fél évvel – a Politikai Főiskola jellemzését is figyelembe véve – közölni kell a hallgatókkal, hogy az iskola befejezése után milyen munkakörben kívánják őket foglalkoztatni".

A főiskola a jövőben is magas szinten és komplex módon ismertesse a hallgatókkal a marxizmus–leninizmus tudományát, a klasszikusok tanításait, tegye képessé őket az elméleti kérdések alkotó alkalmazására, az események és folyamatok történeti, dialektikus szemléletére. A Politikai Főiskola továbbra is legyen az élő, eleven marxizmus iskolája. Szilárdítsa a meggyőződést a marxizmus–leninizmus alapigazságaiban, ennek talaján állva a tudományok kiérlelt eredményeit, mozgalmunk gazdag tapasztalatait felhasználva adjon választ korunk kérdéseire, a társadalmi életünk, fejlődésünk által felvetett problémákra, s így őrködjék forradalmi elméletünk tisztaságán. Az oktatás színvonalának emelésével egyidejűleg fordítsanak az eddiginél nagyobb figyelmet a hallgatók nevelésére, a tanárok és a pártszervezetek munkájában kapjon nagyobb hangsúlyt a közösségi szellemre, a fegyelemre, az áldozatkészségre való nevelés. Éljenek jobban a hallgatói közösség nevelő erejével.

A marxista politikai gazdaságtan alapismereteinek elmélyült tanulmányozására építve, adjon nagyobb teret az agrár- és szövetkezeti politikának, a külgazdasági stratégia, a gazdasági élet pártirányítása kérdéseinek, a társadalmi tervezés problémáinak. Az illetékes tanszékek az eddiginél összehangoltabban és részletesebben foglalkozzanak olyan fontos témákkal, mint a gazdasági hatékonyság, a termelési és a termékszerkezet korszerűsítése, a munkaerő-gazdálkodás, a beruházási politika, a pénzügyi és hitelpolitika, a szocialista nemzetközi gazdasági integráció kérdései.

Alaposabban kell foglalkozni a művelődéspolitikával, a párt kulturális politikájának ideológiai alapjaival. Arra kell törekedni, hogy a hallgatók jobban megértsék a kultúra és a tömegek kapcsolatát, a valóság és a művészetek kölcsönhatását. Világosabban lássák a kulturális jelenségek társadalompolitikai összefüggéseit és a gazdasági feladatok megoldásának kulturális feltételeit, mélyebben ismerjék a párt művelődéspolitikai határozatait, s mindezek alapján mérlegelni tudják a hatáskörükben hozott döntések kultúrpolitikai összetevőit és következményeit.

A Politikai Főiskola fontos feladata a szocialista hazafiság elmélyítése. A marxista társadalomtudományok eredményeire támaszkodva továbbra is segítse haladó hagyományaink, nemzeti értékeink megőrzését és ápolását. Erősítse hallgatóiban a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus összetartozásának tudatát.

Fordítson nagyobb figyelmet politikánk elvi alapjainak és a szocialista fejlődés törvényszerűségeinek kifejtésére, a párt sok évtizedes tapasztalatainak elméleti általánosítására, vállaljon kezdeményező szerepet e történelmi tapasztalatok propagandisztikus feldolgozásában, valamint terjesztésében.

A Politikai Főiskolán az eddiginél sokoldalúbban ismertessék a testvérpártok elméletileg általánosított tapasztalatait, tekintetbe véve az azonos és eltérő viszo-

nyokat, körülményeket. Fordítsanak különös figyelmet a Szovjetunió Kommunista Pártja gazdag tapasztalatainak hasznosítására. Ezért továbbra is rendszeresen tájékoztassák a hallgatókat a szocialista országokban folyó építőmunkáról, testvérpártjaink küzdelmeiről, tekintsék át a pártok közötti eszmecseréket, vitákat, tanulmányozzák a pártok új állásfoglalásait, dokumentumait, kezdeményezzék az ezekből leszűrhető következtetések beépítését a propagandába. Mélyebben tanulmányozzák a nemzetközi ideológiai harcot, jobban vegyék figyelembe annak eszmei-politikai tanulságait.

Többet kell foglalkozni a kádermunka legfontosabb kérdéseivel. Növelni kell az orosznyelv-oktatás hatékonyságát. Jobban kell alapozni a hallgatók nyelvi előképzettségére.

3. A Politikai Főiskola oktatási rendszere bevált, lényeges változtatás nem szükséges. Ugyanakkor az oktatás belső arányait fokozatosan módosítani kell a továbbképzés javára, az alapképzésben pedig a levelező oktatást, általában a munka melletti tanulást kell előtérbe helyezni.

Az alapképzésben megmarad a hároméves nappali és a négyéves levelező tagozat. Ugyanakkor a nappalin csökkenteni, a levelezőn pedig növelni kell a hallgatók számát. Hosszabb távon arra kell törekedni, hogy a hallgatók előképzettsége egységesebb legyen, és hogy minél több önálló tanulmányi munkára alkalmas, egyetemet, főiskolát végzett hallgató kerüljön az iskolára.

A szakosítás jól bevált rendszerét úgy kell folytatni, hogy a nappalin a szakosodás már a harmadik tanév elején kezdődjék, és az utolsó félévben váljék teljessé. Ezen vegyenek részt a levelező tagozat utolsó félévét végző hallgatók is. A szakot államvizsgával vagy záróvizsgával fejezzék be.

Fejleszteni kell a főiskola oktató munkájának tervezését. Szervezettebbé kell tenni a hallgatók tanulmányi-gyakorlati munkáját. A tantervek célszerűbb alakításával, a tanulmányi fegyelem erősítésével, differenciáltabb oktatási módszerekkel, a kéthetenkénti szombati munkanap visszaállításával növelni kell a tanulásra fordított időt.

Az Oktatási Minisztériummal közösen meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy a propagandista tanári szakokon – a szakmai államvizsga mellett a pedagógiai szigorlat letétele után –, a hallgatók oklevele képesítsen a marxizmus–leninizmus adott szaktárgyának tanítására a párt- és állami oktatási intézmények marxista tanszékein. Erre egy éven belül javaslatot kell tenni a Politikai Bizottságnak.

A feltételek biztosításának arányában kell növelni a továbbképzést. A főiskola rekonstrukciójának befejezéséig átmeneti megoldásokat kell találni a továbbképző munka bővítéséhez. Előnyben kell részesíteni az önálló tanulásra, a résztvevők hatékonyabb munkájára épülő oktatási formákat (pl. előadássorozatok, konzultációk).

Ki kell munkálni a megyei oktatási igazgatóságokon dolgozó propagandisták továbbképzésének rendszerét. A főiskola vállaljon részt az állami egyetemek, főiskolák marxista oktatói továbbképzésében is.

A Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Bizottsága foglaljon állást a jelenlegi 3 hónapos továbbképző tanfolyam időtartamát illetően.[4] Növelni kell a tanulmányi munka hatékonyságát. Az elméleti, az ideológiai kérdéseket a párt előtt álló időszerű és konkrét feladatok oldaláról közelítsék meg. A továbbképző tanfolyamon továbbra is az egységes szemlélet erősítésére kell törekedni. Tematikájának és programjának kialakításában aktívabban vegyenek részt a Központi Bizottság illetékes osztályai is.

A Titkárság 1976. június 26-i határozata alapján meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a Politikai Főiskola – belső és külső tudományos erők segítségével – megkezdje az aspiránsképzést.[5]

4. A Politikai Főiskolán hosszú ideje működő, tapasztalt oktatókra támaszkodva növelni kell az egész tanári kar munkájának színvonalát, különösen nagy figyelmet fordítva a fiatal tanárokra.

A főiskola tanári karának fejlesztésében összetett követelményekből kell kiindulni. A tanároknak magas szintű politikai képzettséggel, az oktatásnak megfelelő szakmai, ideológiai felkészültséggel, pedagógiai jártassággal, a párt-, állami vagy gazdasági munkában szerzett vezetői gyakorlattal, mozgalmi tapasztalatokkal s a tudományos munkára bizonyos készséggel kell rendelkezniük. Jelentősen javítani kell a tanári testület tájékoztatását. Biztosítani kell, hogy gyors, az átlagnál mélyebb tudományos és politikai információt kapjon.

A főiskola tudományos munkájának középpontjában ezután is az oktatás színvonalának emelését, a hazai ideológiai tevékenységben és a nemzetközi eszmei

[4] A KB agitációs és propaganda osztálya, valamint a Politikai Főiskola vezetősége felülvizsgálta a 3 hónapos vezetőtovábbképző tanfolyam tematikáját és azt – a lényeges célok csorbítása nélkül – 10 hétre korlátozhatónak ítélte. Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1978. június 20-i ülésén – a Politikai Bizottság határozatának szellemében – azt javasolta, „hogy minden egyes tanfolyam esetében a résztvevők összetételétől, az esetleges speciális igényektől függően a főiskola vezetői és a KB illetékes osztálya az alaptematikát – belső arányait és időtartamát tekintve – rugalmasan úgy alakítsa ki, hogy az a magyar politikai valósághoz kötődjön, a tényleges politikai feladatok ellátásra készítse fel a hallgatókat".

[5] A Politikai Főiskolán a politikai tudományok tárgykörében inditandó aspiránsképzésre vonatkozó javaslatot 1976. június 21. (és nem 26-i) ülésén tárgyalta a KB Titkársága. Hozzájárult, hogy az aspiránsképzés létszáma 10–12 fő legyen. A másfél éves tanulmányi programot – amely a kandidátusi minimum vizsgáinak sikeres letételével zárul – tanfolyamszerűen kell teljesíteni. Az aspirantúrának – a kötöttebb tanulmányi rendszer mellett is – az egységes állami aspiránsképzés rendszerébe kell beilleszkedni. Követelményeinek és szabályzatának kidolgozásához az aspiránsképzést szabályozó állami rendelkezések az irányadóak. Egyetértett azzal, hogy létrehozzák az MTA Tudományos Minősítő Bizottságának speciális szakbizottságát, amely ezzel a tudományággal foglalkozzék. Ez azonban csak 1980-ban jött létre, ily módon az aspiránsképzés a Politikai Főiskolán még nem indult meg.

harcban való fokozottabb részvételt segítő kutatások álljanak. A tudományos munka feltételeinek javítása érdekében növelni kell a tanszékek tanári létszámát.

A főiskolán folyó kutatómunkát jobban össze kell hangolni a párt- és állami tudományos intézményekkel. A KB különböző bizottságai és osztályai jobban vonják be a főiskolát az elméleti megalapozást igénylő feladatok megoldásába. A tanszékek fokozottabban vegyenek részt a párt előtt álló feladatok tudományos kidolgozásában, a gyakorlati tapasztalatok elméleti általánosításában.

5. A Politikai Főiskola a megnövekedett képzési és továbbképzési feladatokat csak úgy valósíthatja meg, ha a tartalmi munka fejlődésével együtt megteremtődnek ennek az anyagi, műszaki és személyi feltételei.[6]

90
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A FŐVÁROS FEJLESZTÉSÉNEK TOVÁBBI FELADATAIRÓL

(1978. MÁJUS 30.)

A Politikai Bizottság legutóbb 1974 márciusában értékelte Budapest helyzetét, és meghatározta a főváros fejlesztésének az V. ötéves tervben követendő fő irányait.[1] Előterjesztésünkben beszámolunk a határozat végrehajtásáról, Budapest jelenlegi helyzetéről, és tájékoztatjuk a Politikai Bizottságot a főváros fejlesztésére vonatkozó hosszú távú, 1990-ig terjedő elgondolásokról, ezen belül a VI. ötéves tervben megvalósítandó főbb elképzelésekről.

[6] A dokumentum befejező része a Politikai Főiskola bővítésének és rekonstrukciójának az V., VI. és VII. ötéves tervben megvalósítandó ütemtervét tartalmazza.

[1] A Politikai Bizottság korábban 1969. december 2-án tárgyalta a témát, és határozatában kimondta: „Indokoltnak tartja, hogy már a IV. ötéves tervben a fejlődés gyorsítására hatékony intézkedések történjenek." A budapesti pártbizottság 1974-es jelentésében megállapította, hogy „a határozat végrehajtása eredményesen folyik... A kormány külön megtárgyalta és jóváhagyta a Fővárosi Tanács IV. ötéves tervének fő célkitűzését... 1972-ben megtárgyalta a Fővárosi Tanács fejlesztési tervét, és a beruházásoknál jellemző feszültségeket figyelembe véve 3,9 milliárd többlet támogatást határozott el. Az elmúlt évben a lakásépítésre, az észak–déli metróvonal építésének gyorsítására, a tömegközlekedés javítására újabb 1050 millió forintot szavazott meg". A jelentés a továbbiakban ismerteti a főváros fejlődésének főbb adatait, és megállapítja: „A Politikai Bizottság 1969 decemberi határozata óta Budapest fejlesztésének szinte valamennyi kulcsfon-

I

BUDAPEST HELYZETE, A POLITIKAI BIZOTTSÁG 1974. ÉVI HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSA

1. A főváros helye, szerepe az ország életében, politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális fejlődésében kiemelkedő, sok tekintetben meghatározó jelentőségű. Történelmi tapasztalataink is igazolják, hogy a fővárosban végbemenő folyamatok hatása az egész országra kisugárzik.

A XI. kongresszuson és a budapesti pártértekezleten hozott határozatokkal összhangban alakul a főváros helyzete. A budapesti pártbizottság jelenti a Politikai Bizottságnak, hogy határozatainak végrehajtása jó irányban és nagyrészt megfelelő ütemben folyik. E munkában a központi, fővárosi és helyi szervezetek megértéssel, segítőkészséggel és akarással vesznek részt. A központi pártszervek erőteljes politikai támogatást nyújtanak.

A párt politikai befolyása, valamint a város- és a gazdaságfejlesztés eddigi eredményei a fővárosban végletektől mentes, jó közhangulatot eredményeztek. A főváros dolgozói és lakossága értékeli azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a központi, valamint a fővárosi párt- és állami szervek tesznek a főváros fejlesztésére, a lakosság életkörülményeinek javítására. Széles körű a társadalmi aktivitás, nagyarányú a társadalmi munkavállalás a termelési és városfejlesztési feladatok megoldására.

Politikai feszültség Budapesten nincs, de problémáink: a lakáshiány, a lerom-lott, felújításra szoruló lakások és intézmények nagy száma, a gyermekintézmények, a kereskedelmi, szolgáltató hálózat elmaradottsága, a város egyes területein a betegellátás sűrűsödő gondjai, a közműellátottság hiányosságai, a közlekedési nehézségek sok gondot és elégedetlenséget keltenek. Nagy lakótelepek, városrészközpontok jöttek létre úgy, hogy hiányosan és késéssel épülnek az egészségügyi, a művelődési, a közösségi célú intézmények. Vannak problémák, amelyek évtizedek során halmozódtak fel és váltak kritikussá. Mások a dinamikus fejlődés elkerülhetetlen velejárói, esetenként pedig megkésett döntések vagy mulasztások következményei.

tosságú területén előrehaladásról számolhatunk be." A továbbhaladás politikai feltételei kedvezőek. A területenként eltérő mértékű fejlődésről, a jelentkező problémákról és feladatokról az alábbi témák szerint számolt be a jelentés: I. Budapest munkaerőhelyzetét meghatározó néhány tényező alakulása. II. Budapest iparának fejlődése és a továbbfejlesztés feladatai. III. Budapesti városfejlesztés helyzete és feladatai: 1. A lakásépítés és lakásfenntartás. 2. A tömegközlekedés. 3. Közművek. 4. Kereskedelem és szolgáltatás. 5. Egészségügyi ellátás. 6. Közoktatás és művelődés. A Politikai Bizottság a jelentést tudomásul vette, kijelölte a vele kapcsolatos állami feladatokat és kötelezte a budapesti pártbizottságot, hogy 1978. első felében tegyen jelentést a KB Titkárságának a Politikai Bizottság 1974. III. 12-i határozata, a főváros fejlesztési terve végrehajtásának tapasztalatairól.

Budapesten az alacsony összegű nyugdíjból élők széles rétege és a magukra maradt öregekről való gondoskodás is mind több megoldandó problémát vet fel.

A főváros közbiztonsága és közrendje szilárd. A hatóságok munkájában minden szinten érvényesül a törvényesség. Ugyanakkor a motorizáció felgyorsult fejlődésével és a nemzetközi turizmus növekedésével együttjáró kedvezőtlen jelenségek a város képét és közbiztonságát helyenként negatív irányba befolyásolják. A főváros rendjének és közbiztonságának megőrzése és javítása összehangolt, széles körű munkát igényel. A káros tendenciák érvényesülése ellen a fővárosi politikai, társadalmi, állami szervek és mozgalmak, erőiket koncentrálva, munkába kezdtek. E munka kezdeti eredményei már érzékelhetők.

A párt-, az állami, a társadalmi szervek és a tömegmozgalmak Budapesten összehangoltan dolgoznak. Az élet minden területén érvényesül a pártirányítás. Erősödött a budapesti pártszervek akcióképessége, fejlődött a politikai koordináció.

A budapesti pártbizottság állandóan napirenden tartotta és tartja a főváros, a budapesti ipar és építőipar, a közlekedés és az infrastruktúra fejlődésének döntő kérdéseit. E munka során egyre nagyobb jelentőségű a fejlesztés komplexitása, a helyes sorrend és a célszerű arányok kialakítása. A budapesti pártbizottság és a kerületi pártbizottságok munkája hatékonyabbá vált azáltal, hogy szorgalmazzák a város- és az iparfejlesztés legfontosabb, távlatokba mutató kérdéseinek kidolgozását, és kezdeményezik, hogy a tudományosan megalapozott távlati koncepciókkal összhangban és időben történjenek meg a szükséges döntések.

A jóváhagyott tervek birtokában a végrehajtás szervezésére, segítésére, ellenőrzésére, a konkrét, célra törő munkára összpontosul a figyelem. A budapesti és a kerületi pártbizottságok, a pártszervezetek munkája ebben az irányban jelentősen fejlődött, hatékonyabbá vált.

2. A Politikai Bizottság 1974. márciusi határozatát követően Budapest fejlődése felgyorsult. Ha nem is egyenletesen és a tervezett összetételben, de nőtt a lakásépítés, megindult a főváros egyes kerületei között történelminek minősíthető különbségek felszámolása. A kormány és szerveinek segítségével, valamint jelentős társadalmi összefogással Budapest IV. ötéves fejlesztési tervének céljai nagyrészt megvalósultak. Felépült 77 800 lakás, a tervet meghaladó mennyiségben nőtt az óvodai és bölcsődei férőhelyek, az általános iskolai tantermek száma. Jó ütemben folyt a metró építése, a közlekedés és a közműhálózat fejlesztése. Elmaradt viszont a tervtől a kereskedelmi és szolgáltató hálózat bővítése.

A Minisztertanács előzetesen jóváhagyta a főváros fejlesztésének – széles körű vita alapján, a „nyílt várospolitika" jegyében összeállított – V. ötéves tervét. A terv céljai összhangban vannak a Politikai Bizottság, a XI. kongresszus és a budapesti pártértekezlet határozataival. A fővárosban meglevő szociális feszültségek csökkentésére a terven belül prioritást élveznek: a lakásépítés, a kommu-

nális ellátás, a tömegközlekedés, a gyermek- és egészségügyi intézmények fejlesztése, valamint a kerületek között levő különbségek további csökkentése.

A terv végrehajtásához jó politikai légkörben, aktív társadalmi támogatással kezdtünk hozzá. A célok világosak, a végrehajtáshoz szükséges pénzügyi feltételek biztosítottak.

Az eltelt két év tapasztalatai alapján azonban már látjuk, hogy fontos kérdések eldöntése késett, a terv teljesítésének irányítási, szervezeti és tervezői-kivitelezői feltételeit nem vettük pontosan számba, illetve nem sikerült időben megteremteni. Néhány területen elkéstünk a tervcélok megvalósításának területi és műszaki előkészítésével.

Valamennyi eredményt és problémát figyelembe véve a városfejlesztés V. ötéves terve első két évének eredményeként azt jelenthetjük a Politikai Bizottságnak, hogy Budapest lakosságának életkörülményei jelentősen javultak. Ez sok ma is gondot okozó hiányosság és feszültség ellenére lemérhető a lakáskörülmények javulásában, a tömegközlekedés színvonalának emelkedésében, a gyermekintézmények kapacitásának bővülésében, valamint a kereskedelmi és szolgáltatóhálózat fejlődésében.

Az V. ötéves terv első két évében 32 600 lakás épült Budapesten, de ezen belül a tervezettnél kevesebb állami és telepszerű munkáslakás készült el. Nem sikerült elérnünk, hogy javuljon a lakásépítés komplexitása, késedelemmel épülnek a bölcsődék, az iskolák, a közösségi, kereskedelmi és szolgáltató létesítmények. Nyomasztó ezen a téren az az elmaradás, amely a II–III. ötéves tervben keletkezett, és még ez ideig sem sikerült pótolni.

Felgyorsult az állami tulajdonban és a tanácsi kezelésben levő lakóházak felújítása. Mégis az egyik legnagyobb gond a nagyszámú leromlott lakóépület, állami és tanácsi intézmény felújítása. Nagy egyetemek, kórházak és klinikák, oktatási és kulturális intézmények, fürdők állaga romlott le. Felújításuk halaszthatatlanná vált. Eddig nem képződött és jelenleg sem képződik elegendő pénzalap a felújításra, mivel az amortizációs norma alacsony. A felújítási kapacitás is kevés.

A társadalmi erők összefogásának eredményeként felgyorsult a gyermekintézmények – elsősorban óvodák – építése, új parkok, játszóterek létesültek, és bővült a lehetősége az iskolák és a közterületek fenntartásának is. Tartósan hatékonynak bizonyult az „egy üzem – egy iskola" patronáló mozgalom.

Nagy segítséget jelent munkánkhoz, hogy a Központi Bizottság és a Minisztertanács visszatérően figyelemmel kíséri a főváros fejlesztésének alakulását. A kormány 1976-ban és 1977-ben egy-egy alkalommal napirendjére tűzte a terv döntő részét jelentő állami célcsoportos, valamint telepszerű munkáslakás-építkezések helyzetét. Pótlólagos eszközöket adott fontos kapacitást bővítő feladatok megoldására, és határozataival lényegesen javította a lakásépítési terv teljesítésének feltételeit.

Megállapíthatjuk, hogy az elmúlt években a minisztériumok és főhatóságok jobban és segítőkészen foglalkoztak Budapest fejlesztési problémáival. Rendszeressé vált az együttműködés a budapesti pártbizottság és a Fővárosi Tanács vezetése, a tárcák, az országos főhatóságok, továbbá a Pest megyei pártbizottság és Tanács vezetése között. Ennek eredményeként javult a távlati és középtávú tervek kidolgozásának összehangolása, az együttműködés a közérdekű feladatok megvalósításában. A Pest megyei irányítás alá került termelőszövetkezetek tovább fejlődnek, alaptevékenységük nőtt, jelentős részt vállalnak Budapest ellátásában.

Budapestnek van jóváhagyott általános rendezési terve és érvényes építési szabályzata. A főváros és az agglomeráció összehangolt fejlesztésének biztosítására olyan fontos koncepciókat dolgoztak ki, mint az intenzív és szelektív iparfejlesztés, a munkaerőhelyzet ebben a régióban, a közlekedésfejlesztés terve, a nem termelő ágazatok 1990-ig szóló fejlesztési elképzelése, a levegőtisztaság védelmének terve.[2]

A kidolgozott megállapodások alapján együttműködik a Pest megyei és a Fővárosi Tanács az egészségügy, az oktatás és művelődés területén, rendszeresen egyeztetik a fejlesztési terveket és elképzeléseket sok fontos ágazatban. Együttes vélemény, hogy az agglomerációban a lakásépítés, a kommunális és ellátó hálózat gyorsabb ütemű fejlesztése hozzájárul Budapest sok gondjának enyhítéséhez is.

Nem sikerült azonban megfelelő összhangot teremteni még a központi gazdasági körzetben a fejlesztési beruházási előirányzatok és a tervező-kivitelező kapacitás között. Nem lehetünk elégedettek a rendelkezésünkre álló anyagi-műszaki eszközök felhasználásának hatékonyságával sem. Saját munkánk hiányossága is, hogy erőinket – a fejlesztési és felújítási forrásokat, az építőipari kapacitást, a munkaerőt – elaprózzuk. Egy időben indokolatlanul sok, egyébként szükséges fejlesztési cél megvalósítását kezdjük el. Különösen az út- és közműépítések, valamint a különböző felújítások terén és a kisebb lakótelepek kivitelezésénél tapasztalható a dekoncentráltság. Emiatt sok építkezés az indokoltnál tovább tart, ami gazdasági hátrányokkal jár, rontja a városképet, zavarja a közlekedést és károsan befolyásolja a lakosság hangulatát.

Budapest és vonzáskörzete egységes, komplex fejlesztési koncepciójának hiánya mindinkább nehezíti a távlati elgondolások rendszerbe foglalását és következetes érvényesítését a településfejlesztésben, a lakossági szükségletek kielégítésében, az ipar és az infrastruktúra fejlesztésében, a tágabban értelmezett munkaerő-gazdálkodásban.

3. A Politikai Bizottság 1974. évi határozatai alapján összehangoltabb iparfejlesztési politika kezdett kibontakozni Budapesten és az agglomerációban az-

[2] Lásd az erre vonatkozó párthatározatot: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 718–728. old.

által, hogy az ágazati döntésekben jobban érvényesült Budapest és az agglomeráció együttes kezelése. A népgazdasági tervezőmunka keretében első ízben 1977 végére készült területi egységre iparfejlesztési program, amelynek összeállításakor számos ellentmondással és a végrehajtás során keletkező új feszültséggel kell számolni.

A döntéseknek megfelelően az ipar fejlesztésének alapját, a végrehajtást a vállatok által készített tervek képezik. Összegezésük azt mutatja, hogy a reálisnál kisebb hatékonyság- és termelékenységnövekedési ütemet irányoztak elő, a szükségesnél jóval kisebb a szelekció, lassú a termelési szerkezet változtatása, nagyobb a tartalékolási törekvés, kevés az élőmunka-megtakarítás. Az igényelt állami támogatás a népgazdasági tervek adta lehetőségeket meghaladja, ezért a terveket még korrigálni és finomítani kell.

A budapesti ipar szükséges rekonstrukciója, fejlődési üteme – elsősorban az eszközök és feltételek hiánya miatt – a IV. ötéves terv során lassult, elmaradt az országos átlagtól. Még ma is sok a korszerűtlen, alacsony termelékenységű termelőeszköz, elavult berendezés és technológia. Sok üzemben és más munkahelyen rosszak a munkakörülmények, hiányos a munka- és egészségvédelem, nem megfelelő a dolgozókról való gondoskodás. Alacsony az átlagos műszakszám és a korszerű gépi kapacitások kihasználtsági foka is. Részben a munkáslétszámcsökkenés, a munka- és irányításszervezés hiányosságai miatt, részben mert a fővárosban összpontosulnak a központi apparátusok, magas az alkalmazotti létszám aránya.

A fővárosi ipar termelése az országos átlagnál ugyan lassabban növekedett, de a termelékenység emelkedése erőteljesebb volt. Ez tudta ellensúlyozni a létszám csökkenését és tette lehetővé a termelés növekedését is.

Az 1976–1977. években a Budapesten települt ipar termelése és létszáma lényegében a IV. ötéves terv tendenciáinak megfelelően alakult. A szocialista ipar termelése évi átlagban 3 százalékkal emelkedett. Az iparban foglalkoztatottak 1977. évi létszáma 470 000 körül alakul. A létszámfogyás évi átlagos nagysága abszolút értelemben és arányát tekintve is nagyobb az 1971–1975. évinél. A létszámcsökkenés most is a könnyűiparban a legnagyobb. Minimális létszámemelkedés tapasztalható az ellátó, szolgáltató ágazatokban, főleg a központi bér- és néhány helyi intézkedés hatására.

A budapesti telepekkel szemben a vállalatok vidéki telepein jelentősen nőtt a létszám. A budapesti vállalatok és szövetkezetek közel 300 000 főt foglalkoztatnak vidéki munkahelyen.

A termelékenység növekedése kedvező, üteme fokozódott. A Budapesten települt szocialista iparban öt év alatt az egy foglalkoztatottra jutó termelés 35,7 százalékkal, az egy munkás teljesített munkaórára jutó pedig 44,8 százalékkal növe-

kedett, ami éves átlagban 6,3 százalékos, illetve 7,7 százalékos emelkedésnek felel meg. Ez a tendencia érvényesül az V. ötéves tervben is.

A termelékenység alakulását jól befolyásolta a munka technikai felszereltségi színvonalának emelkedése. Az állóeszköz-állomány a IV. ötéves tervidőszakban a budapesti telepeken 24–25 százalékkal nőtt, a vidéki telepeken viszont megkétszereződött. A vállalatok beruházási eszközeik közel felét a vidéki telepek fejlesztésére fordították. Az állóeszközök kihasználása, hatékonysága Budapesten nem javult megfelelően, változatlanul alacsony fokú.

Összegezve a tapasztalatokat, a várható igényeket, illetve kötelezettségeket, az ipari fejlesztés jövőbeni kulcskérdése az eddiginél gyorsabb ütemű rekonstrukció. Az intenzív és szelektív fejlesztési program következetes érvényesítésével összehangoltan kell megvalósítani a tervszerű és komplex rekonstrukciót.

II
A FŐVÁROS ÉS AZAGGLOMERÁCIÓ NÉPESSÉGÉNEK, ÖSSZETÉTELÉNEK, MUNKAERŐHELYZETÉNEK JELLEMZŐI ÉS ALAKULÁSA

A tervezési és irányítási munkában, a fejlesztési elképzelések kialakításában az alapvető demográfiai adatokból és prognózisból indultunk ki. A demográfiai becslések szerint Budapest lakossága 1984–1985-ig emelkedik, majd lassan a jelenlegi szintre mérséklődik. Az agglomerációs övezet népessége előreláthatólag tovább nő. Jelenleg a budapesti agglomerációban az ország népességének 23 százaléka él. Az elkövetkező évtizedre valamelyest még magasabb aránnyal kell számolni.

A népesség korösszetétele jelentősen változik. A 14 évesnél fiatalabbak száma egy ideig még emelkedik, majd 1990 végére csökken. A bölcsődés korúak száma 1978-ban, az óvodás korúaké 1980–1981-ben lesz a legnagyobb. Az általános iskolás korúak száma 1987–1988-ig nő, majd lassan csökken. A középiskolás korú népesség a vizsgált időszak második felében emelkedik, de 1990-ben is kisebb lesz, mint 1970-ben volt. Az idős korúak aránya emelkedni fog.

Az ország egész területén megvalósuló teljes foglalkoztatottság és az életviszonyok kiegyenlítődése miatt a bevándorlás csökkenni fog. A családegységek száma erőteljesen növekszik az össznépesség stagnálása mellett is.

Budapesten a munkaképes korú népesség – s ezzel párhuzamosan a munkaerőforrás – tovább csökken. A Budapestre bejáró dolgozók száma jelenleg 180 000 fő, számuk növelése nem lehetséges, csökkenése nem kívánatos.

Az iparban foglalkoztatottak számának tartós csökkenésével tervszerűen számolni kell, tekintettel arra is, hogy a tercier szektor részaránya Budapesten és az

agglomerációban szükségszerűen folyamatosan növekszik. Ebben a szektorban is munkaerőt megtakarító fejlesztési irányvonalat kell követni. Mindezekre tekintettel erőteljesebben kell koncentrálni az ipari fejlesztéseket. Csak az elfogadott terveknek megfelelő irányú és mértékű fejlesztést szabad megvalósítani. Ebben további szoros és összehangolt munkára van szükség Budapest és Pest megye, valamint az ágazati irányító szervek között.

A tapasztalatok alapján tökéletesíteni kell a szakember-utánpótlási, a szakképzési, a munkaerő-gazdálkodási és munkaszervezési tevékenységet, javítani a jogi feltételeket és szabályozást, erősíteni a munkafegyelmet, amivel még jelentős tartalékok képezhetők és használhatók fel.

III
A BUDAPESTI VÁROSFEJLESZTÉS FELADATAI

1. A LAKÁSÉPÍTÉS ÉS LAKÁSFENNTARTÁS

Az elmúlt négy évben Budapesten mintegy 200 000–220 000 ember költözött új lakásba. Ennek ellenére a lakáshelyzet továbbra is a főváros legsúlyosabb gondja, nagy társadalmi feszültségek forrása. A budapesti lakásigénylők száma 1977 végén mintegy 166 000. Ez az országosan nyilvántartott igények 44 százaléka, ami jelzi, hogy a fővárosi lakáshelyzet – az elmúlt időszak jelentős fejlődése ellenére – rosszabb az átlagosnál. Az V. ötéves tervidőszakban előreláthatólag 90 000–95 000 lakás épül fel Budapesten a kapcsolódó létesítményekkel együtt.

A főváros 15 éves, 1990-ig szóló lakásépítési koncepciójának fő célja, hogy jussunk mind közelebb a mennyiségi lakáshiány felszámolásához, és ezzel párhuzamosan törekedjünk az egyre növekvő minőségi igények fokozatos kielégítésére. A lakásépítéssel is segíteni kell a több gyermekes családok kialakulását.

A 15 éves lakásépítési koncepció Budapesten 300 000–320 000 lakás komplex, kapcsolódó létesítményekkel együtt történő megépítését irányozza elő, ötévenként kb. 10 százalékkal emelkedő ütemben.

Az új lakások felépítéséhez 30–35 százalékos szanálásra van már szükség. Ez elkerülhetetlen a peremkerületi rekonstrukció, a belső városrészek minimális rehabilitációja és a lakásépítésre alkalmas, úgynevezett zöld területek kimerülése miatt.

A VI. ötéves terv eddigi előkészítése alapján az 1981–1985-ig terjedő időszakra 100 000–110 000 lakás építésének előirányzására van reális lehetőség Budapesten. Szükségesnek tartjuk, hogy az ehhez elengedhetetlen döntések még ebben az évben megszülessenek. Ennek megfelelően gyorsítani kell a területelőkészítést, a tervezőmunkát és a kivitelező kapacitások bővítését.

A VII. ötéves tervidőszakban 110 000–120 000 lakás építésével számolunk, és

koncentráltságát is az eddigi legmagasabbra kívánjuk növelni. A belső városrészek rekonstrukcióját 1980–1990 között – több avult lakás lebontása árán is – gyorsítani szükséges. Az épülő lakások alapterületének fokozatos növelését indokoltnak tartjuk.

A lakosság megfelelő ellátásához szükséges, hogy a VI. ötéves tervtől kezdve növekedjenek az 1000 lakáshoz felépíthető kapcsolódó gyermekintézmények: a bölcsődék, óvodák, általános iskolák, valamint a kereskedelmi létesítmények naturális normatívái és a drágább, termelékenyebb technológiák alkalmazása miatt a fajlagos költségnormatívák is.

Az elavult és több kerületben már ma is nehezen fenntartható belső városrészek rekonstrukcióját nagyobb mértékben és gyorsabb ütemben kell folytatni. Ezekben a kerületekben több mint 50 000 olyan lakás van, amely nem újítható fel és csak szükséglakásként tartható fenn, és ezen belül 6000 az életveszélyesnek minősítettek száma. A rekonstrukció késése ezeken a területeken táplálja a rossz hangulatot a lakosság körében.

Budapest állami tulajdonú lakásállományának kereken harmada korszerűtlen, azaz egyszobás, komfort nélküli vagy félkomfortos, ezért célunk, hogy a lakáskorszerűsítésekkel is emelkedjék a lakásállomány színvonala. Ez mintegy 160 000 jelenleg komfort nélküli, illetve félkomfortos lakás fokozatos korszerűsítését indokolja.

Az elavult belső városrészek rekonstrukciója keretében törekedni kell a megőrizhető épületek teljes felújítására, a lakások egyidejű korszerűsítésével. Így lakást is nyerhetünk és a városépítés Budapest arculatát is esztétikusan alakíthatja. Ehhez arra van szükség, hogy egész városnegyedek komplex terve alapján folyjék a felújítás, erre a célra létrehozandó alkalmas kivitelező szervezettel.

Tervszerűen folytatni kell a városesztétikai szempontból is jelentős sortatarozásokat, így a Nagykörút, a Népköztársaság útja, valamint a metrócsomópontok környékén levő épületek, továbbá a vári lakónegyed felújítását.

Budapesten a felszabadulás óta még 150 000 lakás felújítására nem került sor és 7000 az aládúcolt lakások száma. A további tervidőszakban is kívánatos a kettős cél megvalósítása: az új és felújított épületeknél a 25 éves felújítási ciklusidő betartása, továbbá a korábbi felújítási elmaradás fokozatos pótlása, majd az ezredfordulóig teljes megszüntetése. Fel kell készülni a szövetkezeti és magántulajdonú lakóépületek, -telepek már szükségessé váló felújítására is.

Jelenleg 29, a szociális követelményeknek meg nem felelő telepen, 3000 lakásban több mint 13 000 ember él. Ezeknek a telepeknek a felszámolása sokáig nem halasztható, még akkor sem, ha magas szanálással, jelentős költségekkel és a nettó lakásszaporulat csökkentésével jár együtt.

A környezetvédelmi törvény[3] előírásainak megfelelően és az országos program elkészítésével összhangban – a távlati fejlesztési koncepció részeként – ki kell dolgozni Budapest és környéke átfogó környezet- és természetvédelmi programját. Ebben a munkában építeni kell azokra a jelentős eredményekre, amelyeket a levegő-tisztántartási program végrehajtásában, a közműfejlesztéssel, a zöldövezet növelésével, az általános rendezési terv és az építési szabályzat előírásaival már elértünk. Az eddigi tapasztalatok azonban arra is rávilágítanak, hogy elavult városrendezési előírások, a következetlen és esetenként erőtlen hatósági munka, valamint a jó fekvésű építési területek iránti nyomasztó igény következményeként – elsősorban a budai hegyvidéken – a környezet és a táj természetes szépségét rontó építkezések is megvalósultak. Az ilyen építkezések megakadályozására folytatjuk a főváros általános rendezési tervének felülvizsgálatát, a budapesti városépítési szabályzat korszerűsítését. Magasabb színvonalú hatósági munkával, következetesebb ellenőrzéssel védjük a főváros értékeit. A város- és iparfejlesztést a környezet-, a táj- és természetvédelmi követelmények szigorú betartásával kell folytatni.

A környezetvédelemben döntő fontosságú a közműfejlesztés. Meghatározó szerepet játszik a városfejlesztésben is. Hasonló szerepe van az ipari infrastruktúra gyorsabb ütemű fejlesztésének is.

3. A KOMMUNÁLIS ELLÁTÁS FEJLESZTÉSE

A közműellátás és szolgáltatás fejlesztésének fő célja a tömeges lakásépítés alapközművesítése és a kerületek között az ellátottsági szintkülönbségek csökkentése.

A főváros vízellátásának biztonságát a lakossági és ipari vízfogyasztás dinamikus növekedése mellett folyamatosan biztosítani kell. A csatornahálózat rekonstrukcióját és fejlesztését úgy akarjuk folytatni, hogy 1990-re a főváros lakásállományának közel 100 százaléka – a jelenlegi 77 százalékhoz képest – csatornázott területen legyen.

A szennyvíztisztítás Budapesten messze elmarad a környezetvédelmi követelményektől. Ma a szennyvizek 6 százaléka biológiailag tisztítottan, 80 százaléka mechanikai előkezeléssel, 14 százaléka pedig minden kezelés nélkül kerül a Dunába. A tisztítótelep-építési program megkezdődött. A további ötéves tervekben a biológiai tisztítókapacitás építését úgy irányozzuk elő, hogy 1990-re a szennyvíz 31–39 százalékát biológiailag tisztíthassuk.

Nagy árvíz és rendkívül magas talajvízszint esetén a főváros területéből mint-

[3] Az 1976. évi II. törvényt az emberi környezet védelméről lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1976. 25–29. old.

egy 30 négyzetkilométer, az ott élő 160 000 lakos és jelentős ipari objektumok veszélyeztetettek. Ezért a VI–VII. ötéves terv során folytatni kívánjuk az ár- és belvízvédelmi művek építését.

Nagy feladat a házi szemét és az ipari hulladék összegyűjtése és megsemmisítése. A házi szemét megsemmisítésére az első budapesti égetőmű 1981-ben előreláthatólag üzembe lép. Az égetőmű a budapesti hulladék mintegy 60 százalékát fogja megsemmisíteni. Mivel a fővárosban a szemétlerakóhelyek 1982-ig megtelnek, előirányozzuk a második szemétégető mű építését. Ezt indokolják a gazdaságossági számítások is.

A fővárosban a régi termálfürdők megőrzése és üzemeltetése csak jelentős rekonstrukcióval oldható meg. Ezt a folyamatot a VI. ötéves tervtől kezdve gyorsítani kívánjuk.

A rohamos urbanizációval a lakásokban is nő az energiafogyasztás. A főváros villamosenergia-igénye kielégítéséhez az elektromos energia távlatban rendelkezésre áll, de folyamatosan jelentős hálózati, valamint áramátalakító rekonstrukcióra és fejlesztésre van szükség, hiszen az V. ötéves tervben a zárolt transzformátorkörzetek száma nem csökken.

A hatvanas évektől a gázfelhasználás új területe a fűtés. A háztartások földgázra való átállása előreláthatólag a VII. ötéves tervidőszakban fejeződik be.

A főváros korszerű hőellátásának még dinamikusabban fejlődő területe a távfűtés. A VI. és VII. ötéves tervidőszakban mintegy 400 MW fűtőerőművi teljesítmény kiépítése szükséges. A kapacitásbővítést gyorsítani kell, hogy lépést tartson a szükségletekkel.

A budapesti távbeszélő-hálózat kapacitása messze elmarad az igényektől. A hosszú távon várható feszültség miatt a fejlesztést a következő ötéves tervben gyorsítani, az igényeket rangsorolni, az üzembiztonságot pedig fokozni kell.

4. KÖZLEKEDÉS

A főváros közlekedése hosszú távú fejlesztési koncepciójának fő célja a tömegközlekedés javítása. A tömegközlekedés fejlesztésének tengelyében a metró vonalainak továbbépítése áll. A többi közlekedési ágazat feladata a metróvonalakra való ráhordás, illetve a metró által nem érintett fővárosi területek közlekedésének biztosítása. A fővárosi metróhálózat fejlesztése – a már jóváhagyott fejlesztési cél alapján – folytatódik. A csepeli gyorsvasút Kálvin térig történő meghosszabbítására is sor kerül. Az észak–déli metróvonal építése a VI. ötéves tervidőszakban folytatódik Újpest vasútállomásig, a VII. ötéves tervben pedig eléri Káposztásmegyert. A dél-buda–rákospalotai (4. számú) metróvonal építési munkálatait még az V. ötéves tervidőszakban megkezdjük. Az Árpád-híd kiszélesítését – a metrócsomóponttal való időbeni koordináció biztosítása mellett – elvégezzük.

1990-re a személygépkocsik száma a fővárosban jóval túllépi a 400 000-ret. Ezt figyelembe véve, meg kell kezdeni a közlekedési csomópontok és a metróállomások közelében nagyobb szabadtéri parkolók, föld feletti és alatti parkolóházak építését.

Budapesten elsősorban a főútvonalak korszerűsítése, a gerinchálózat kiegészítése szükséges ahhoz, hogy az átbocsátóképesség javuljon, csökkenjenek a dugók és a zsúfoltság. A főváros közúti gerinchálózatának komplex kiépítése sürgetően veti fel a meglevő közúti Duna-hidak kapacitásbővítését korszerű hídfők megvalósításával. A Duna-hidak jelenlegi kapacitása csak fele a közlekedés ma meglevő szükségleteinek. 1990-re a jelenlegi hídkapacitás többszörösére lenne szükséges). Az országos főútvonalak bevezető szakaszainak kiépítését gyorsítani inten megteremtsük. Ezért új Duna-hidak építése szükséges. Elengedhetetlen a Budapestet övező külső körgyűrű építése (ami új Duna-hidak nélkül nem lehetséges). Az országos főútvonalak bevezető szakaszainak kiépítését gyorsítani indokolt.

5. AZ OKTATÁS, A KULTÚRA, A KÖZMŰVELŐDÉS, AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS ÉS A SPORT

A jelenlegi helyzet ismert gondjai, humánus céljaink és a főváros munkaerőszükségletei egyaránt azt diktálják, hogy nagy figyelmet szenteljünk a nevelés, a képzés, az egészségügy és a művelődés kérdéseinek.

Budapest oktatásügyének legsúlyosabb gondja: az általános iskolai oktatás jó feltételeinek megteremtése. A tanulók létszáma növekszik, s ahhoz is legalább 2000–2200 tanterem megépítése, a napközis ellátás bővítése, a pedagógusképzés arányos fejlesztése szükséges, hogy a jelenlegi helyzet ne romoljon.

A budapesti munkaerő-utánpótlás fő bázisa az ifjúság, ezért arra kell törekedni, hogy a fővárosi középfokú oktatási intézmények hálózata és a képzés megfeleljen a város foglalkoztatási szükségleteinek. A tervidőszak második felétől már számolni kell a középfokú oktatásban részesülők számának folyamatos emelkedésével. Az oktatás feltételeinek bővítésekor tekintettel kell lenni az agglomeráció szükségleteire is.

A kulturális területen nagyon fontos feladatnak tartjuk a lakosság igényei és az elégtelen intézményi bázis közötti feszültség csökkentését. Ehhez elengedhetetlenül fontos a központi kulturális intézményrendszer, a múzeumok, színházak és művészetoktatási intézmények rekonstrukciója. Budapest művészeti életének fejlődése igényli egy nagyobb kiállítási terem és hangversenyterem, továbbá új színházi játszási helyek létesítését. Ez csak több tervidőszakban érhető el. Az Operaház rekonstrukciója és az új Nemzeti Színház megépítése sürgető társadalmi igény.

A lakótelepeken az alapvető közművelődési lehetőségeket megteremtjük. A VI.

ötéves tervidőszaktól kezdve a felépülő iskolákban olyan könyvtárakat és klubokat létesítünk, melyeket a terület felnőtt lakossága is igénybe vehet. A nagy munkáskerületekben (Újpalota, Újpest, Kispest, Óbuda) korszerű, sokcélú művelődési házak építését tervezzük. Az elavult mozikat felújítjuk, korszerűsítjük. Kisebb nézőszámú mozitermeket alakítunk ki az újonnan épülő általános iskolákban. Új mozit a nagy körzeti csomópontokon építünk. A VI. ötéves tervidőszakra irányozzuk elő a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új központja felépítését, és javul a fiókkönyvtárak helyzete. Szükségessé válik a Fővárosi Levéltár felépítése a VII. ötéves terv végéig.

A fővárosi hosszú távú egészségügyi fejlesztési törekvések fő célja a betegségmegelőzés gyakorlati érvényesítése, az ellátás színvonalának további emelése. Ezt szolgálja a fekvő- és járóbeteg-ellátás egységes szervezeti és intézményi rendszerének megteremtése, amelynek kialakítását a jelenlegi tervidőszakban megkezdtük.

A betegellátás, az orvosképzés és -továbbképzés, az orvostudományi kutatások feltételeinek javítására meg kell gyorsítani a kórházak, klinikák, országos intézetek építését.

A hálózatfejlesztést össze kell kötni az irányítás, a munkaszervezés színvonalának, hatékonyságának emelésével. Szervezeti intézkedéseket is tervezünk, hogy az intézmények és szolgálatok a betegek folyamatos ellátását biztosítsák. Kiemelt feladat a gép- és műszerellátás színvonalának emelése.

A főváros lakossága egészségügyi ellátásának gondjait növeli az idős korúak magas aránya. A róluk való gondoskodás végett jelentősen fejleszteni kell a szociális gondozói és intézményi hálózatot. A budapesti demográfiai adottságok alapján a bölcsődei ellátásban is előre kell lépnünk.

A fővárosi versenysport differenciált fejlesztése mellett elsősorban a tömegsport, az iskolai sportolás, valamint a lakossági testedzés feltételeinek további javítására törekszünk. A VI. ötéves tervidőszakban három, a lakosság által is használt sportuszoda felépítésével számolunk. A kilencvenes évekre be kell fejezni a városrészközpontok tömegsportcentrumainak építését, 1981-ig magyar-szovjet együttműködésben felépül a 12 000 főt befogadó budapesti nagy sportcsarnok, amely a versenysportok nemzetközi rendezvényein kívül kulturális események és politikai gyűlések céljaira is alkalmas lesz.

6. KERESKEDELEM ÉS SZOLGÁLTATÁS

Az V. ötéves tervben a kereskedelmi hálózat fejlesztésének előirányzata – a beruházások elhúzódása miatt – várhatóan elmarad a tervezettől.

A VI. és VII. ötéves tervben a kereskedelmi hálózat növekvő ütemű fejlesztésével számolunk. Főként nagy alapterületű, széles körű választékot kínáló, korszerű módszereket alkalmazó, kevesebb munkaerőt foglalkoztató üzleteket épí-

tünk elsősorban a városrészközpontokban, a forgalmi csomópontokban. Javítjuk a rosszul ellátott területek helyzetét. Jobban érvényesítjük a városszépítés követelményeit is. Így is a hálózat zsúfoltságával és a vásárlási körülmények még nem kielégítő alakulásával kell számolni. A szolgáltatások bővítése és javítása fontos feladat. A lakások karbantartása, a háztartási munka könnyítése, a szabad idő növelése és jó kihasználása, a háztartási gépek, személygépkocsik működtetése a szolgáltatások fejlesztését követeli. A következő tervidőszakban a szolgáltatásokban a fő figyelmet továbbra is a négy kiemelt tevékenységre – gépkocsijavítás, textiltisztítás, háztartási gépjavítás, építőipari szolgáltatás – kell fordítani. A szolgáltatások területén minden érintett szerv, vállalat központi feladatává kell tenni a lakossági igények kielégítését, hogy valóban kiszolgálják a megrendelőket.

A főváros idegenforgalma örvendetesen fejlődik. A főváros lakói, a Budapestre látogató külföldiek számára is fontos a városhoz kapcsolódó Duna-kanyar kiemelt fejlesztése. A vendégfogadás feltételei sokat javultak, de nem tartottak lépést az igényekkel. Az anyagi lehetőségektől függően növelni kell a szállodaépítkezést, a turizmus különböző kategóriájú szálláshelyeit. A következő két ötéves időszakban épülő szállodák közül 3–4 a gyógy-idegenforgalmat szolgálja.

7. BUDAPEST KÖZINTÉZMÉNY-HÁLÓZATÁNAK FELÚJÍTÁSI PROGRAMJA

Meglevő közintézmény-hálózatunk jelentős részének műszaki állapota elavult. Felújítása és korszerűsítése halaszthatatlan, ezért kiemelt figyelmet érdemel. Legrosszabb helyzetben a főváros kórházai, klinikái vannak. Épületeik átlagos életkora 64 év.

A VI. ötéves tervidőszakban több kórház rekonstrukcióját, korszerűsítését tervezzük. A bölcsődék és a körzeti rendelők mintegy 30 százaléka igényel teljes felújítást. Az elmaradt rekonstrukciókat 1990-ig gyorsabb ütemben folytatjuk.

A művelődésügyi ágazatban – az alapvető higiéniai, fűtési, világítási követelmények miatt – nagy számú oktatási intézményt kell korszerűsíteni a VI. ötéves tervidőszakban. Öt-hat művelődési ház rekonstrukciója szükséges úgy, hogy színjátszásra is alkalmassá váljanak.

Rendkívül rossz a fővárosi színházak többségének műszaki állapota is. Ezek felújítását el kell végezni.

Különös gondot kell fordítani a fővárosi felsőoktatási intézmények korszerűsítésére. Az ELTE, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, a Budapesti Műszaki Egyetem és néhány főiskolai tanépület rekonstrukciójának elmaradása már ma az oktatómunkát veszélyezteti.

1. A BUDAPESTI IPAR HELYZETE, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI

A fővárosban levő iparra továbbra is jellemző az országon belüli nagy koncentráció, az átlagot meghaladó eszközállomány és a termelés munkaigényessége.

A Budapesten települt ipar termelése évről évre növekedett, részaránya ennek ellenére az ország ipari termelésében csökkent. A főváros ipara – az arányok változása mellett – továbbra is megtartotta kiemelkedő szerepét. A koncentrálódott lehetőségek, az eszközök, a fizikai és szellemi erőforrások a jövőben is szükségessé teszik a termelés, valamint az értékesítés növelését.

Az ipar szerkezetére jellemző, hogy a feldolgozó ágazatok részaránya lényegesen magasabb az országos átlagnál. Az ipartelepek száma csökken, de még mindig jellemző a túlzott szétaprózottság. A termelési szerkezet eddigi változását a munkaigényes ágazatok súlyának némi növekedése kíséri.

A budapesti agglomeráció összehangolt iparfejlesztési programja ez év januárjában került végleges döntésre az Állami Tervbizottság és a Minisztertanács elé.[4] Az összehangolt fejlesztési program késése sok gondot okozott, és akadályozta a fejlesztés tervszerűségét is.

A budapesti iparban kialakult feszültségeket okozta még, hogy a fejlesztés eszközei és lehetőségei korlátozottak, hogy az ágazati iparpolitikai koncepciók kidolgozásában és összehangolásában késedelem van, hogy a vidéki ipartelepítés végrehajtása jelentős fejlesztési forrásokat vont el a helyi korszerűsítésektől.

Az ipar szelektív-intenzív fejlesztése egységes, központi program nélkül kezdődött meg. Az utóbbi időben elkezdett rekonstrukciós beruházások már irányítottabban valósulnak meg. Az V. ötéves terv első két évében a budapesti iparban érezhetőbben bontakozik ki a dinamikusabb rekonstrukciós törekvés, amely a korábbi lemaradás behozását, a budapesti ipar viszonylagos technikai elmaradottságának megszüntetését célozza.

A már megvalósult fejlesztések kezdik éreztetni hatásukat. Az eddig teljesített és folyamatban levő beruházások anyagi-műszaki összetétele kedvező. Az építési hányad mérséklődött, az összes beruházások 26,6 százalékát képezte. Az elkövetkezendő időszakban már nem szabad az építési hányadot tovább csökkenteni, mert figyelembe kell venni, hogy a fővárosi ipar kétharmada elavult, század eleji, múlt század végi épületekben helyezkedik el.

A rendelkezésre álló eszközök és ennek megfelelő elhatározások az V. ötéves tervben csak mérsékelt ipari rekonstrukciót tesznek lehetővé. E rekonstrukciók elsősorban – helyesen – a technikai színvonal emelésére, a munkaerő kiváltására,

[4] Lásd: Népszabadság, 1978. január 27.

a gépi felújításra, a konvertálható árualapok bővítésére törekszenek. Ezt a folyamatot a VI. ötéves tervben erőteljesebben és irányítottabban szükséges folytatni.

A Minisztertanács által elfogadott program és a hozott határozat végrehajtása a jelenleginél nagyobb centralizációt, következetesebb ágazati irányítást igényel. Nem megoldott a vállalati programok végrehajtásának ellenőrzése, a szükséges korrekciók végrehajtása, illetve végrehajtatása. Az ütemesebb végrehajtáshoz az illetékes irányító szervek részéről az intézkedések mielőbbi megtételére van szükség.

A megvalósítást az esetek többségében a vállalatoknak kell – saját eszközeik felhasználásával – megszervezni. Mivel azonban az ipar szelektív-intenzív fejlesztése az átlagosnál nagyobb technológiai rekonstrukció megvalósítását és differenciálást tesz szükségessé, e feladat megoldása igényli a vállalaton kívüli eszközök számításba vételét, koncentrálását és biztosítását is.

A jelen ötéves terv hátralevő éveiben a budapesti ipar termelési szerkezete várhatóan továbbra is csak lassan módosul és folytatódnak a termelés, a termelékenység, a foglalkoztatottság terén azok a tendenciák, amelyek 1976–1977-ben érvényesültek.

A VI. ötéves tervben azt célszerű előirányozni, hogy az ipar termelési szerkezetében számottevő változás következzen be, és a szelektív-intenzív iparfejlesztési feladatok dinamikusabban valósuljanak meg. Szükséges, hogy az intenzív-szelektív fejlesztési koncepcióval összhangban készüljön átfogó, az ágazatokat is összehangoló rekonstrukciós terv.

Az iparban foglalkoztatottak számának mintegy 90 000–100 000 fővel való további csökkenésével reális számolni. Ezt kell ellensúlyozni a fejlesztő, szervező és egyéb munkaszervezési eredményekkel, az igények és lehetőségek jó összehangolásával.

2. A BUDAPESTI ÉPÍTŐIPAR HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI

Az építőipar fejlesztéséről szóló 1964-es párthatározat[5] alapján a fővárosi építőipar fejlesztésére, a lakásépítés arányának növelésére tett jelentős intézkedések ellenére sem szűnt meg az építési igény és a kapacitások közötti különbség. A vállalással nem fedezett építési igény két év alatt másfélszeresére nőtt. A tervezett beruházásokhoz, felújításokhoz szükséges kapacitás szervezett biztosítása már nem tűr halasztást. A megoldás túlnő a főváros lehetőségein és felelősségén is.

A budapesti építőipar további – az előző és a jelen időszakhoz képest nagyobb arányú – fejlesztését tartjuk szükségesnek. A vidéki vállalatok tartós fővárosi foglalkoztatását sem lehet nélkülözni. Bérezési megkülönböztetéssel, kedvezmé-

[5] A KB határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1963–1966. 48–55. old.

nyekkel, szociális és jóléti intézkedésekkel szükséges segíteni az itt dolgozó építőmunkásokat.

A házgyári kapacitással arányosan fejlesszük a mélyépítő, a szak- és szerelőipar teljesítőképességét. A kommunális és gyermekintézmények nagy sorozatú építésére alkalmas bázis és technológia létrehozását be kell fejezni.

A meglevő feszültségek miatt az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani a területi építőipari ágazati irányításban a kapacitásgazdálkodásra. Így a terület építési szükségleteinek és az építési kapacitások igénybevételének folyamatos elemzésére, a főváros és az agglomeráció építési mérlegének kidolgozására, aktualizálására, a keresletalakulás és a kapacitásfejlesztés összehangolására.

Az új lakótelepek épületeinek karbantartására, állagmegóvására halaszthatatlanul szükséges korszerű, nagy kapacitású lakóházszerviz-bázis létrehozása a fővárosban. A felújítási, fenntartási munkák építőipari kapacitásának bővítése a tanácsi építőipar szak- és szerelőipari munkáinak kisgépesítésével is fokozandó. A szövetkezeti építőipart, karbantartó, felújító kapacitását is dinamikusan növelni kell, hogy nagyobb részt vállalhasson a lakásépítés mellett a tatarozási és lakossági szolgáltatási munkákból is. A lakóházépítés, -fenntartás, a középületépítés és ipari építés tervezőkapacitása is bővítést, fejlesztést igényel. Egyrészt javítani kell a feltételeket – elhelyezés, technikai fejlesztés, gépesítés –, másrészt a tervezőmunka szervezettségi színvonalának emelését is el kell érni, összhangban a beruházási színvonal és tevékenység javításával.

V
SZERVEZETI-IRÁNYÍTÁSI TAPASZTALATOK ÉS TENNIVALÓK

Budapest és vonzáskörzete összehangolt fejlesztése, a város- és iparfejlesztés összehangolása egyre fontosabbá válik. A rendelkezésre álló belső munkaerőforrások nem bővíthetők, jelentős strukturális átalakításokat kell végrehajtani. A növekvő beruházási szükségletekkel nincs összhangban a rendelkezésre álló tervezői és kivitelező kapacitás.

Ilyen helyzetben erősebben kiütköznek szervezeti és vezetési gyengeségeink, sürgetőbben megmutatkozik a távlati és komplex tervezés fontossága, az irányítási rendszer korszerűsítésének jelentősége.

Szükség van arra, hogy a főváros és az agglomeráció fejlesztését meghatározó folyamatok összehangolódjanak a fejlesztés távlati koncepciójában, amelynek már a VI. ötéves tervben konkretizálódva érvényesülni kell. Ennek a feladatnak megoldására a Fővárosi Tanács maga nem lehet képes. Ehhez szükség van az Országos Tervhivatal, az illetékes tárcák, a Fővárosi Tanács és a Pest megyei Tanács szervezett együttműködésére.

A jelentős beruházások előkészítése és kivitelezése rendszerint hosszú időt igényel. Nem férnek el a középtávú tervek határai között. Ezekről jó előre dönteni, az előkészítésre elegendő időt és eszközt kell biztosítani, hogy tervszerűen és a szükségletekkel összhangban valósulhassanak meg. Budapest esetében különösen fontos a fejlesztés folytonosságának, az ötéves tervek közötti zavartalan átmenetnek a biztosítása.

A főváros V. ötéves tervének végrehajtásában – egyéb okok mellett – az építőipari kapacitások szűkössége okozza a legtöbb nehézséget. Ebben a helyzetben különösen kiütközik, hogy az előkészítés, a tervezés, a beruházás, a kivitelezés jelenlegi szervezete és irányítása pótlólagos nehézségek forrása. A jelenlegi helyzetben nehéz az alapvető és a távlati városépítési érdekek érvényesítése. Nem illeszkedik szerves, összefüggő folyamatba a komplex távlati tervezés, az ötéves tervekben előirányzott konkrét fejlesztés és az éves tervekben realizálódó megvalósítás.

A Fővárosi Tanácsban megvan a lehetősége és a szükségessége a szervezés és irányítás korszerűsítésének, a vezetés javításának, a hatékonyabb, eredményesebb munkának. Meg kell erősíteni a komplex távlati városfejlesztést és az építéshatósági munkát.

Az Országos Tervhivatallal és az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériummal egyeztetve erős és ütőképes szervezeteket kell létrehozni az ötéves tervekben előirányzott és az éves tervek keretében megvalósuló tervezési, terület-előkészítési, illetve beruházási, kivitelezési feladatok irányítására és megvalósítására.

Ma a szükséges koordináció magas szinten, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, a Fővárosi Tanács és más országos hatáskörű felügyeleti szervek vezetői szintjén, ugyanakkor alacsony hatékonysággal történik. Ezen a helyzeten időszerű változtatni.

A lakótelepek építésében különösen tapasztaljuk, hogy a tervezésben és a kivitelezésben nem érvényesül a résztvevő nagyszámú vállalat és szervezet egységes érdekeltsége. Mivel az egyes folyamatokat önálló tervező, beruházó, mély- és magasépítő, szerelő- és szakipari vállalatok külön vállalkozás keretében végzik, nem érvényesül az egy irányba húzó érdekeltség, megnehezül a munkák összehangolása, nő az átfutási idő és költség, romlik a minőség és nehéz a felelősség egyértelmű érvényesítése. A jelenlegi helyzetben nehéz a feladatok ésszerű sorolása és a kapacitásokkal való gazdálkodás.

Alapos elemzésre szorulnak azok a szervezeti, irányítási és érdekeltségi viszonyok, amelyek akadályozzák a kitűzött célok megvalósulását. Ki kell dolgozni és megvalósítani a szükséges változtatásokat.

A főváros egységes egész és elválaszthatatlanul összefonódik vonzáskörzetével. Fejlesztésének e szerint kell megvalósulnia. A fejlesztési politika nem iga-

zodhat a fővárosban levő kerületek adminisztratív határaihoz, és egy sor vonatkozásban át kell lépnie a főváros közigazgatási határait is.

A főváros távlati fejlesztésében nagy szerepet kapnak a tervezett városrészközpontok. Mind több kerületközi, több kerületre kiterjedő hatáskörrel működő adminisztratív és gazdálkodó szervezet alakul. A tanácsi igazgatásban is a rendelkezésre álló erők célszerű kihasználásának vagy bizonyos feladatok ésszerű megoldásának követelményei oda vezetnek, hogy végbemegy a feladatok koncentrációja és a hatáskörök átrendeződése. Nincs azonban a főváros közigazgatási rendszerének fejlesztésére vonatkozó távlati koncepció, amely rendszerbe foglalhatná és egy mederbe terelhetné ezeket a folyamatokat. A város közigazgatási szervezetének korszerűsítése indokolt.

A főváros vezetésének kezdeményezőbben és következetesebben, a döntésre illetékes vagy egyetértési joggal felruházott központi szerveknek pedig megértőbben – az ország életében betöltött kiemelkedő szerepéhez méltó módon – kell kezelni a főváros és vonzáskörzete fejlesztésének sok sajátosságot felmutató kérdéseit.

VI

A Politikai Bizottság tudomásul veszi a budapesti pártbizottság jelentését az 1974. március 13-i határozat végrehajtásáról. Megállapítja, hogy a főváros fejlesztése alapvetően a határozatoknak megfelelően és eredményesen folyik. Elismerését fejezi ki a határozat végrehajtásáért végzett munkáért, azért a társadalmi összefogásért, amely gyermekintézményekkel, parkokkal, játszóterekkel és más létesítményekkel gazdagítja Budapestet.

A Politikai Bizottság helyesli a főváros fejlesztésének az előterjesztésben foglalt és a VI–VII. ötéves tervidőszakra vonatkozó fő irányait. Tekintettel a főváros országos jelentőségére, a történelmileg kialakult elmaradások felszámolásának fontosságára, felhívja a központi párt- és állami szervek figyelmét arra, hogy jelentőségéhez méltó módon kezeljék Budapestet. A főváros dinamikus fejlesztését töretlenül folytassák.

1. Szükségesnek tartja, hogy a népgazdaság távlati fejlesztési tervével és az országos fejlesztési koncepciókkal összhangban készítsék el a főváros és agglomerációja távlati fejlesztési koncepcióját. Ebben a munkában támaszkodjanak a főváros általános rendezési tervére, a Politikai Bizottság Pest megyéről szóló határozatára, a budapesti és agglomerációs ipar szelektív és intenzív fejlesztési koncepciójára, a lakásépítés, a közlekedés, a környezetvédelem és más ágazatok kidolgozott fejlesztési elképzeléseire.

A távlati fejlesztési koncepció szolgáljon eligazítást adó irányelvként az illetékes szerveknek, teremtsen alapot a jobb együttműködéshez.

A VI. ötéves tervre való zavartalan átmenet biztosítására néhány fontos fejlesztési kérdésben – a Fővárosi Tanács kezdeményezésére – a VI. ötéves terv jóváhagyása előtt történjen meg a szükséges állásfoglalás.

2. Egyetért a budapesti ipar szelektív és intenzív fejlesztési koncepciójának megvalósításával, ennek keretében az ipari rekonstrukció felgyorsításával, a termékszerkezet korszerűsítésével, valamint a szétaprózott telephelystruktúra további koncentrálásával. Szükségesnek tartja, hogy a koncepció megvalósítása összehangoltabbá, hatékonyabbá és következetesebbé váljon. Az ipar, az építőipar fejlesztésében az élőmunkát megtakarító technikai korszerűsítés és szervezés útját kell követni.

A budapesti ipar intenzív és szelektív fejlesztésére, rekonstrukciójára és a telephely-gazdálkodásra vonatkozó feladatok – a Központi Bizottság 1977. október 20-i határozatával összhangban[6] – az ágazati programok részeként kerüljenek meghatározásra és végrehajtásra.

3. A főváros és agglomerációja távlati fejlesztési koncepciójának érvényesülését és a szelektív-intenzív iparfejlesztési koncepció megvalósítását a tervezőmunkában biztosítsa az Országos Tervhivatal és időszakonként ellenőrizze az Állami Tervbizottság. E koncepciók megvalósításán folyamatosan és együttműködve dolgozzanak a fővárosi és a Pest megyei párt- és tanácsi szervek.

4. Egyetért azzal, hogy a városfejlesztés legfontosabb feladata a tömeges és komplex lakásépítés. A 15 éves lakásépítési tervvel összhangban készüljön külön terv a budapesti lakásépítésre, amely az országos átlagot megközelítően irányozza elő a lakásellátás színvonalát, a mennyiségi lakáshiány megszüntetését. Törekedni kell a minőségi lakásigények fokozottabb kielégítésére. A lakásépítéssel összhangban és a szükségletek számításba vételével folytatódjék a gyermekintézmény-hálózat bővítése. A lakásépítési tervben külön is elő kell írni a korszerűsítendő lakások számát. Az országos tervezőmunkában vegyék figyelembe, hogy az agglomeráció lakásigényének kielégítése enyhíti a főváros lakásgondjait.

5. Elsőrendű feladatnak tartja, hogy felgyorsuljon az elavult városrészek rekonstrukciója, a leromlott lakásállomány és közintézmény-hálózat – kórházak, oktatási és művelődési intézmények – felújítása, hatékonyabb intézkedések történjenek a sokéves elmaradás pótlására. Különösen fontos, hogy az egészségügyi intézményhálózat felújítása, korszerűsítése és bővítése fokozott ütemben történjen. Az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani a lakóház-fenntartási tevékenység színvonalának a növelésére.

6. Egyetért azzal, hogy folytatódjék a közlekedésfejlesztési program megvaló-

[6] A Központi Bizottság határozata e kötet 71. sz. dokumentuma.

sítása, valamint a közműfejlesztés. Kiemelt feladatnak kell tekinteni a metróhálózat építésének folytatását, új Duna-hidak építését, a víztermelés, a csatornahálózat és a szennyvíztisztító kapacitás növelését. Meg kell kezdeni az országos főútvonalak bevezető szakaszai kiépítését.

7. Szükségesnek tartja, hogy a városrészközpontok, a nagyobb lakótelepek egészüljenek ki az ellátó, művelődési, közösségi és sportlétesítményekkel. Az új lakótelepeket pedig már komplexen tervezzék és építsék fel. A városrendezési és építészeti munkában törekedjenek az esztétikai szempontok érvényesítésére, a város építészeti és természeti értékeinek megőrzésére.

8. Felhívja a budapesti párt- és állami szerveket, hogy a főváros fejlesztésére biztosított eszközöket – már az V. ötéves terv következő éveiben is – hatékonyabban használják fel. Következetesen érvényesítsék a felsorolt feladatok prioritását, és ezek határozzák meg 1990-ig a főváros fejlesztési terveinek fontossági sorrendjét. A célok rangsorolása mellett, szükségesnek tartja, hogy a fejlesztési feladatokat a fővárosi szervek és vállalatok a rendelkezésükre álló anyagi-műszaki eszközök nagyobb koncentrálásával, szervezettebben, rövidebb átfutási idővel valósítsák meg, és a város működését, lakóinak életét minél kevésbé zavarják. Ehhez a minisztériumok és főhatóságok adják meg a szükséges segítséget.

9. Felhívja az illetékes központi és ágazati, valamint budapesti párt- és állami szerveket, hogy a főváros fejlesztési koncepciójának megvalósításához szükséges irányítási, szervezeti, anyagi-műszaki feltételeket a népgazdasági és területi tervezés keretében időben teremtsék meg.

Ezért:

a) A különböző szervezetekhez tartozó építőipari kapacitások jobb kihasználására az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium és a Fővárosi Tanács az ágazatok és felügyeleti szervek bevonásával alakítsa ki a kapacitásgazdálkodás hatékony módszerét. Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium és a Fővárosi Tanács vizsgálja meg egységes építőipari szervezet kialakításának a lehetőségét a komplex állami lakásépítés kivitelezésére. Ezt a munkát ellenőrizze a Központi Bizottság ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztálya.

b) A budapesti komplex állami és telepszerű magánlakás-építés hatékonyabb tervezése és kivitelezése érdekében az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium biztosítsa a tevékenység jobb koordinációját.

c) A VI. ötéves terv előkészítésének időszakában – 1978-tól az Országos Tervhivatal, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, az Ipari Szövetkezetek Országos Tanácsa, a Fővárosi Tanács, a Pénzügyminisztérium, a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium – tegye meg a szükséges intézkedéseket ahhoz, hogy a fővárosban és az agglomerációban a tervező- és az építőipari kapacitás elegendő legyen az előirányzott számú lakás, kapcsolódó létesítményekkel együtt való felépítéséhez, a számításba vett intézményhálózati, ipari építési feladatok

teljesítésére, a tervezett nagy volumenű lakóház- és intézményfelújítási feladatok elvégzésére. Vegyék számításba külföldi kapacitások bevonásának lehetőségét.

A belső városrészek felújítására, korszerűsítésére és a nagy mennyiségű intézményfelújítás megoldására alkalmas építőipari szervezeteket kell kialakítani.

10. Egyetért a főváros foglalkoztatási szerkezetének korszerűsítésével. Helyesli, hogy a foglalkoztatási struktúra módosításához szükséges szakképzési, munkaerő-gazdálkodási és jogi feltételeket folyamatosan meg kell teremteni.

11. A Politikai Bizottság 1973. május 22-i, illetőleg 1977. október 4-i határozata[7] alapján folyó – a főváros társadalmi és állami irányítási rendszerének korszerűsítését célzó – vizsgálatokat az e határozatban foglaltakkal összhangban kell folytatni. A fővároshoz újabb településeket csatolni nem lehet, közigazgatási rendszerét azonban korszerűsíteni kell. Ehhez a munkához a Minisztertanács adja meg a szükséges segítséget. A főváros társadalmi és állami irányítása korszerűsítésére vonatkozó javaslatot a budapesti párt-végrehajtóbizottság és a Központi Bizottság illetékes osztályai megfelelő időben terjesszék elő.

12. A Politikai Bizottság ajánlja a Minisztertanácsnak, hogy az előzőek figyelembevételével, az eddigi gyakorlatnak megfelelően tárgyalja meg a főváros és az agglomeráció fejlesztési elképzeléseit a VI. ötéves tervvel összhangban és közel egyidejűleg.

13. A budapesti pártbizottság 1983 első felében tegyen jelentést a Politikai Bizottságnak a határozatok, valamint a főváros fejlesztési tervei végrehajtásának helyzetéről.

[7] A Politikai Bizottság 1973. május 22-i határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 504–509. old. Az 1977. október 4-i határozat az alsóbb fokú közigazgatás területi és szervezeti fejlesztéséről szóló 1973. május 22-i határozat végrehajtásával foglalkozik. Beszámol a jelentés a határozat végrehajtásának helyzetéről a különböző közigazgatási egységekben (a községek, városok, járások, főváros és környéke) végrehajtott intézkedésekről és azok hatásáról. A Politikai Bizottság megállapította, hogy a következő években – a mai szervezeti keretek között – továbbra is a munka tartalmi színvonalának javítására kell a fő figyelmet fordítani. Budapestre vonatkozóan úgy határozott, hogy „a főváros párt- és állami vezetése – Pest megyével együttműködve –, a fővárosra és az agglomerációs övezetre vonatkozó kutatómunka eredményeit tekintse át, határozza meg a főváros társadalmi, állami irányítása korszerűsítésének elveit és a végrehajtás ütemét.

A Központi Bizottság illetékes osztályai a budapesti és a Pest megyei pártbizottsággal közösen – a Gazdaságpolitikai Bizottság állásfoglalása után –, tegyenek jelentést a Politikai Bizottságnak az 1973. május 22-i határozatából a fővárosra és környékére vonatkozó pontjai végrehajtásának állásáról". Az itt közölt dokumentum ennek a követelménynek tesz eleget.

91
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR BÉKEMOZGALOM TEVÉKENYSÉGÉRŐL

(1978. MÁJUS 30.)

I

A magyar békemozgalom, az Országos Béketanács a VIII. magyar békekongresszus óta[1] jelentősen fejlődött, eredményesen szolgálta hazai és nemzetközi céljaink megvalósítását, erősítette népünk tettrekészségét, a világbékéért és a társadalmi haladásért érzett felelősségét. Rendszeresen tájékoztatta a társadalom minden rétegét a békéért, a szabadságért, a függetlenségért folyó küzdelemről, a szolidaritás időszerű nemzetközi és hazai feladatairól. Politikai felvilágosító munkájával hozzájárult annak a helyes szemléletnek a kialakításához, erősödéséhez, hogy nálunk a munkában, a közéletben való helytállás alapvetően egyet jelent a béke védelmével.

Szélesedett a békemozgalmi munka a termelőszövetkezeti parasztság, az értelmiség egyes rétegei és az ifjúság soraiban, de még mindig nem teljesen fogja át e rétegeket. Fokozódott az eredményes békemozgalmi tevékenység a politikailag kevésbé aktív rétegek körében is. Sikeresen járult hozzá a magyar békemozgalom a szocialista nemzeti egység erősítéséhez, a különböző világnézetű emberek politikai együttműködéséhez. A hazai és a világ-békemozgalomnak egyaránt hasznos alkotó elemévé vált a magyarországi egyházi személyek aktív békemunkája is.

A Politikai Bizottság 1973. július 17-i határozatának[2] megfelelően a tartalmában gazdagabb béketevékenység formájában is sokszínűbb, változatosabb lett. A demonstratív nagygyűlések mellett előtérbe kerültek a bensőségesebb, baráti találkozók, kisebb csoportokban történő beszélgetések és más fórumok. Ma már ez jellemzi a hagyományos májusi béke- és barátsági hónap rendezvényeit is. Az Országos Béketanács több színvonalas konferenciát rendezett tudósok, politikusok, írók és művészek részére. Zömmel társadalmi aktívák közreműködésével hatásos kiadványok láttak napvilágot, adtak értelemre és érzelemre ható érv- és

[1] A VIII. magyar békekongresszust 1973. szeptember 20–21-én tartották. Erről lásd: Népszabadság, 1973. szeptember 21., 22.

[2] A Politikai Bizottság határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 536–540. old.

tényanyagokat a békemozgalom számára. A szóbeli és írásos agitációt eredményesen egészítették ki a különböző kiállítások. A békeagitációs munkát a tömegkommunikációs eszközök szintén sokoldalúan támogatták (sajtó, rádió, tv stb.). Figyelemre méltó sikereket ért el az Országos Béketanács a külföldre szóló propagandában is. Színesen, meggyőzően népszerűsítette a Magyar Népköztársaságot, segítette, ösztönzte a béke-világmozgalom akcióit. Az Országos Béketanács azonban az eredmények ellenére sem tudott lépést tartani – megfelelő személyi és anyagi feltételek hiányában –, az agitációs és propagandatevékenységgel szemben jelentkező növekvő igényekkel.

A magyar békemozgalom nemzetközi téren hatékony politikai munkát folytatott a párt és a kormány, a szocialista közösség békepolitikájának megismertetése és megértetése, a Béke-világtanács akcióprogramjának megvalósítása érdekében. Sokoldalúan és eredményesen vett részt az európai biztonságért és együttműködésért, a fegyverkezési hajsza megállításáért, a leszerelésért kibontakozott társadalmi akciókban. Részt vállalt a válsággócok felszámolásáért, a nemzeti felszabadításért, a fejlődésért, a faji megkülönböztetés ellen folyó nemzetközi küzdelem támogatásából.

Az Országos Béketanács nemzetközi kapcsolatai jelentősen szélesedtek. 1973-ban 87 ország 211 béke- és demokratikus szervezetével volt, jelenleg 127 ország 238 szervezetével van kapcsolatban. Erősödött együttműködése a Béke-világtanáccsal és más haladó szervezetekkel, valamint a békekutató intézményekkel. A magyar békemozgalom képviselői elismerten, aktívan és kezdeményezően vesznek részt a Béke-világtanács és annak vezető szervei tevékenységében, a nemzetközi békemozgalmi tanácskozások előkészítésében és munkájában. Szoros, rendszeres együttműködés valósult meg a Szovjetunió és a testvéri szocialista országok békemozgalmaival. Ez elsősorban közös akciók kezdeményezésében, a nemzetközi tevékenység összehangolásában jut kifejezésre. Tovább erősödtek, szélesedtek a kapcsolatok a fejlett tőkés országokban működő békemozgalmakkal. Szélesedett, politikailag tartalmasabbá vált az együttműködés a fejlődő országok béke és szolidaritási mozgalmaival. Jelentősen segítette ezt, hogy hazánk volt a Béke-világtanács 1976 őszén megtartott első fejlődési világkonferenciájának házigazdája.[3]

A magyar békemozgalom eredményeihez nagymértékben hozzájárultak az Országos Béketanács vezető testületei, az elnökség, az ügyvezető elnökség és a nagy létszámú társadalmi képviselőket tömörítő munkabizottságok, az aktívahálózat. Elsősorban az éves programok, országos akciók kezdeményezése útján adtak megalapozott, felelősségteljes segítséget a társadalmi és tömegszervezeteknek.

[3] A fejlődési világkonferenciát 1976. október 8–12. között tartották Budapesten. Lásd: Népszabadság, 1976. október 9., 10., 12.

A hatékonyabb testületi munkát azonban gátolja, hogy a vezetésben kevés a fiatal, az ügyvezető elnökség működtetése nagy létszám miatt nehézkes. A követelmények meghaladják a kis létszámú apparátus erejét, s nem kielégítőek az Országos Béketanács anyagi-pénzügyi és elhelyezési feltételei.

Helyesnek bizonyult a Politikai Bizottságnak az a döntése, hogy az Országos Béketanács a Hazafias Népfront mozgalmi keretében önállóan fejti ki tevékenységét.[4] Erősítette a közös munkát a különböző társadalmi és tömegszervezetekkel, különösen a szakszervezetekkel, a KISZ-szel és a szövetkezeti szervekkel. A Hazafias Népfront Országos Tanácsának útmutatásával a népfrontbizottságok nagy felelősséggel végezték a lakóterületi békemozgalmi munkát, megyei és helyi szinteken egyeztették a társadalmi és tömegszervezetekkel közös békeakciókat. Az üzemekben, a termelőszövetkezetekben a tömegszervezetek és a szövetkezetek folytattak a termeléssel, a munkával szoros összhangban álló aktív békeagitációs nevelő tevékenységét. A tömegszervezetekkel való közös munka lehetőségei azonban még nincsenek kellően kihasználva.

A magyar békemozgalom hazai és nemzetközi feladatait az MSZMP központi, területi és helyi szerveinek, illetve szervezeteinek hatékony elvi-politikai útmutatásával, tevékeny közreműködésével végezte. A békemozgalomban dolgozó párttagok példamutatóan látták el megbízatásukat. A pártszervezetek egy része azonban nem ismerte még fel, hogy a nemzetközi enyhülés megszilárdításáért folyó küzdelem növeli a békemozgalmi tevékenység hazai szerepét is. Ezért ez a munka helyenként nem elég céltudatos, sokszor kampányjellegű, nem mindenütt vált még a párt- és a tömegszervezeti politikai tevékenység részévé.

II

1. A Politikai Bizottság tudomásul veszi a magyar békemozgalom, az Országos Béketanács ötéves munkájáról szóló jelentést. Megállapítja, hogy a magyar békemozgalom – a VIII. magyar békekongresszus óta – jelentősen fejlődött; jól segítette a hazai és nemzetközi politikai céljaink megvalósítását.

A Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy a IX. magyar békekongresszus 1978. december 1-én és 2-án a Parlamentben – 800 fő részvételével – összeüljön.[5] Tárgyalja meg az Országos Béketanács beszámolóját a magyar békemozgalom tevékenységéről és javaslatát a kongresszus állásfoglalására. Válassza meg a 280 fős Országos Béketanácsot és a tisztségviselőket. A kongresszusra a nemzetközi békemozgalom képviseletében a Béke-világtanács delegációját meghívják. A kongresszusi küldöttek megválasztására a Hazafias Népfront, a társadalmi és tömeg-

[4] Erről lásd a Politikai Bizottságnak a 2. sz. jegyzetben megjelölt határozatát.
[5] Erről lásd: Népszabadság, 1978. november 30., december 1., 2., 3.

szervezetek soron következő testületi ülésein, illetve politikai rendezvényein – szeptember–október hónap folyamán – kerüljön sor.

2. A Politikai Bizottság a magyar békemozgalom és az Országos Béketanács munkájának erősítése, valamint a IX. magyar békekongresszus sikeres előkészítése és lebonyolítása érdekében az alábbiakra hívja fel a figyelmet.

A magyar békemozgalom hazai és nemzetközi tevékenységének tartalmát belés külpolitikánk legfőbb céljai határozzák meg a jövőben is. Alapvető külpolitikai célunk a béke védelme, az enyhülés megszilárdítása, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élése, a kölcsönösen előnyös együttműködés, valamint a népek szabadságának és függetlenségének támogatása. Belpolitikai programunk a fejlett szocialista társadalom építésének eredményes folytatása, a népjólét további növelése. A magyar békemozgalom – építve az elért eredményekre – tervszerűen és szervezetten fejlessze tovább tartalmi tevékenységét.

a) Az Országos Béketanács munkájának erősítésével járuljon hozzá társadalmi, politikai feladataink eredményesebb végrehajtásához. Folyamatosan és sokoldalúan ismertesse, hogy a Szovjetunióval, a szocialista közösség országaival fennálló szövetségünk, testvéri barátságunk, szoros együttműködésünk miként biztosítja számunkra a békés építőmunka feltételeit, nemzeti függetlenségünket és érdekeink érvényesülését. Széles körű felvilágosító tevékenységével tudatosítsa, hogy a béke építésének, védelmének és szolgálatának hazánkban ma legfőbb színtere a becsülettel végzett minőségi munka. Időszerű feladatokhoz kapcsolódva az értelemre és érzelemre hatva mutassa be az egyes emberek és a kollektívák szerepét, felelősségét a békéért folyó küzdelemben. Érje el, hogy közfelfogássá váljék az aktív békeharc és a szocialista hazaszeretet alapkövetelménye, hogy mindenki tudatosan, fegyelmezetten végezze munkáját és teljesítse kötelességét a béke és a szocializmus építésében.

A társadalmi és tömegszervezetek tegyenek további erőfeszítéseket annak érdekében, hogy a hatékony tartalmú békemunka a társadalom valamennyi rétegében folyamatossá váljon. Tekintsék fontos feladatuknak a nők, az ifjúság fokozott aktivizálását, valamennyi társadalmi réteg megnyerését – a békemozgalmi módszerek, formák színesebbé, gazdagabbá tételével. Segítsék elő, hogy fokozottan hasson a munkások és szövetkezeti parasztság szocialista brigád- és versenymozgalmára, szolidaritási akcióira. Következetesebben igényeljék az értelmiség – mindenekelőtt az írók, művészek – tevékeny közreműködését a békeharcban. Ösztönözzék, hogy alkotásaikkal és emberi hitvallásukkal erősítsék a békeharcot, a népek közti barátságot. Erőteljesebben támaszkodjanak a tudósok, a műszaki értelmiségiek az orvosok által feltárt olyan tényanyagokra, amelyek bemutatják a tömegpusztító fegyverek súlyos veszélyességét, segítenek aktivizál-

ni, mozgósítani a közvéleményt a leszerelésért folyó küzdelem támogatása érdekében.

Az Országos Béketanács – a KISZ-szel közösen – fordítson különös gondot az ifjúság közötti munkára. A történelmi tanulságok ismertetésével, az imperializmus embertelen lényegének bemutatásával, a nemzetközi események összefüggéseinek mély magyarázatával mozgósítsa a fiatalok minden rétegét a békeharcra. Igényelje a jövőben is az egyházi személyiségek aktív közreműködését. Agitációs és propagandamunkájának továbbfejlesztésével segítse, hogy a társadalmi és tömegszervezetek, valamint a tömegkommunikációs eszközök frissebb tényanyagokat kapjanak a békeagitációhoz. Dolgozza fel és hasznosítsa munkájában folyamatosan a nemzetközi békemozgalom, valamint a hazai politikai, társadalomtudományi intézetek és az elnökség mellett működő társadalmi bizottságok tény- és érvanyagait. Szélesítse, tartalmában gazdagítsa a külföldre irányuló propagandát. Saját kiadványai mellett fokozottabban vegye igénybe az állami, társadalmi szervek által nyújtott lehetőségeket.

b) Az Országos Béketanács nemzetközi tevékenységében a Politikai Bizottság 1977. június 28-i határozatát tekintse irányadónak.[6] Járuljon hozzá még jobban szocialista építőmunkánk eredményeinek széles körű megismertetéséhez, külpolitikai céljaink valóra váltásához. Helyezze felvilágosító munkájának előterébe a politikai enyhülés katonai térre történő kiterjesztésének szükségességét, az általános és teljes leszerelés ügyének előmozdítását, a béke és a nemzeti függetlenség, a gazdasági felemelkedés és a társadalmi haladás összefüggéseinek megvilágítását, a válsággócok felszámolásáért folyó küzdelmet, a békeszerető erők imperializmus elleni szolidaritásának erősítését. Munkálkodjék tovább a népek közötti kapcsolatok ápolásán, az internacionalizmus erősítésén. Fokozza az együttműködést a szocialista országok békemozgalmaival, törekedjen a közös kezdeményezésekre és fellépésekre. Szélesítse kapcsolatait a fejlett tőkés országokban működő békeszervezetekkel, mozdítsa elő a haladó erők egységének erősödését. Fordítson megkülönböztetett figyelmet a fegyverkezési verseny korlátozása és a leszerelés elómozdítása érdekében szervezendő közös nemzetközi akciókra. Nyújtson segítséget a fejlődő országokban tevékenykedő békeszervezeteknek. Lehetőségei szerint továbbra is segítse elő a Béke-világtanács tevékenységének fejlődését, hatékonyságának, tömegbefolyásának növekedését. Még alaposabb felkészültséggel vegyenek részt a gyakoribbá váló párbeszédekben és vitákban a Béke-világtanácsba választott és a rendezvényein részt vevő magyar küldöttek. Használja fel kétoldalú kapcsolatait, hogy a Béke-világtanácshoz nem tartozó békeszervezetek is támogassák annak kezdeményezéseit, akcióit. Továbbra is segítse elő az Országos Béketanács Tudományos Bizottságának fejlődési munkacso-

[6] A határozat a kötet 67. sz. dokumentuma.

portja[7] a Béke-világtanács akcióit, hatásának erősítését a fejlődő országok körében. Dolgozza ki a bécsi Nemzetközi Békeintézettel és más békekutató intézetekkel való együttműködésének távlati terveit.

c) Tovább kell szélesíteni az Országos Béketanács tevékenységét a békéért folytatott harc növekvő politikai feladatainak eredményesebb megvalósítása érdekében, növelni kell munkájának hatékonyságát, biztosítva ehhez a szükséges feltételeket. Állítsák ennek szolgálatába a magyar és nemzetközi békemozgalom 30. évfordulóját is.[8] Az Országos Béketanács szélesítse és tartalmában gazdagítsa egész békeagitációs és propagandamunkáját. Rendszeresebben segítse a társadalmi és tömegszervezeteket, a tömegkommunikációs eszközöket, időszerű és tartalmas tényszerű anyagokkal, előadókkal, módszertani útmutatókkal.

d) Az Országos Béketanács tevékenységét a jövőben is a Hazafias Népfront mozgalom keretében végezze, jobban élve a testületi önállósággal és felelősséggel, szorosabban együttműködve a társadalmi és tömegszervezetekkel. Vezető testületei bátrabban kezdeményezve vállaljanak nagyobb, aktívabb szerepet az ország békepolitikájának megvalósításában. Az irányító testületek létszámukban és összetételükben ennek érdekében jobban feleljenek meg az érdemi irányítás követelményeinek.

A IX. magyar békekongresszusra való felkészülés során biztosítani kell, hogy az Országos Béketanácsba jelöltek között megfelelően képviselve legyenek a társadalom alapvető osztályai és számottevő rétegei. Növekedjen a fizikai munkások, a tsz-tagok és a fiatalok száma. A jelenlegihez hasonlóan alakuljon a pártonkívüliek, értelmiségiek és az egyházi személyek aránya. A társadalmi és tömegszervezetek nagyobb számban ajánljanak fiatalokat és felkészült, tömegpolitikai munkában jártas szakembereket is. Az MSZMP KB párt- és tömegszervezetek osztálya 1978. október 15-ig tegyen javaslatot a Titkárságnak az Országos Béketanács tisztségviselőire, az Országos Béketanács, az elnökség és a titkárság összetételére. Tovább kell javítani a megnövekedett feladatoknak megfelelően az Országos Béketanács munkájának személyi, irányítási, anyagi és elhelyezési feltételeit.

Az Országos Béketanács, a Hazafias Népfront szervei és bizottságai, a Magyar Szolidaritási Bizottság[9] még szorosabban működjön együtt. Célszerű, hogy a közös békeakciókat – a területen – továbbra is a népfrontbizottságok egyeztessék, segítsék. Az Országos Béketanács a Magyar Szolidaritási Bizottsággal rend-

[7] Ezzel kapcsolatban lásd a 110. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

[8] A magyar és nemzetközi békemozgalom 30. évfordulójával kapcsolatban lásd: Népszabadság, 1979. április 26., 27., 28., június 14., 1980. november 16.

[9] Az MSZMP KB Titkárságának 1970. február 16-i határozata alapján alakult meg a széles társadalmi alapokon nyugvó Magyar Szolidaritási Bizottság, amely sajátos hazai és nemzetközi

szeresen egyeztetve végezze szolidaritási tevékenységét. Azokkal – főleg a fejlődő országokban levő – béke és szolidaritási bizottságokkal, amelyek a Béke-világtanács tagjai, az Országos Béketanács tartsa a kapcsolatot. Kívánatos, hogy a nemzetközi tanácskozásokon, illetve delegációcserék során a Hazafias Népfront, az Országos Béketanács és Szolidaritási Bizottság esetenként közös delegációval képviseltesse magát.

3. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a magyar békemozgalom továbbfejlesztése és hatékonyságának növelése érdekében – minden szinten – erősödjék a pártirányítás, a segítés és az ellenőrzés. Erősödjön a békemozgalomban dolgozó párttagok politikai aktivitása, nevelőtevékenysége, a tömegekre gyakorolt értelmi és érzelmi hatása. Az MSZMP KB külügyi osztálya, az agitációs és propagandaosztály és a párt- és tömegszervezetek osztálya együttesen gondos-

szerepet tölt be. A tagszervezeteibe tartozó több mint 20 társadalmi és tömegszervezettel, állami intézménnyel a szolidaritási feladatok megoldására mozgósítja a társadalom minden rétegét. Az MSZMP KB Titkársága 1978. április 24-i ülésén foglalkozott a bizottság munkájával, és megállapította, hogy a Szolidaritási Bizottság „kezdeményezésével és a tagszervezetek együttes tevékenységének összehangolásával számos országos szintű, jelentős politikai visszhangot kiváltó, hazai szolidaritási rendezvényt és akciót szervezteek, mindenekelőtt a vietnami és a chilei nép támogatása érdekében. Munkájukkal hozzajárultak a magyar nép internacionalista neveléséhez, elősegítették, hogy kifejezésre jusson a magyar munkásosztály, társadalmunk minden rétegének szolidaritása a függetlenségért, a szabadságért, a szocializmusért küzdő népekkel. Pártunk internacionalista külpolitikájának megfelelően a Szovjetunió, a testvéri szocialista országok partnerszervezeteivel szorosan együttműködve hatékony politikai, erkölcsi és – lehetőségeikhez mérten – anyagi támogatást nyújtottak a nemzeti függetlenségért és annak megszilárdításáért harcoló felszabaditási mozgalmaknak és szervezeteknek. A Szolidaritási Bizottság munkájában elért eredményeket jól példázza, hogy a dolgozók – elsősorban a munkások és fiatalok – az elmúlt 8 év alatt 184 millió forintot fizettek be az egységes Szolidaritási Alapra. Ezt az összeget elsősorban segélyezésre, 1140 sebesült gyógyítására, 160 ösztöndíjas anyagi támogatására és 1000 személyes vietnami szakmunkásképző intézet építésére fordították. Fejlődtek, gazdagodtak a nemzetközi kapcsolatok mind közvetlenül, mind a tagszervezetek útján az afrikai, az ázsiai, a dél-amerikai és az európai országok szolidaritási mozgalmaival, a nemzetközi szervezetekkel ... A Szolidaritási Bizottság tevékenységében az eredmények mellett, fogyatékosságok is jelentkeztek. A bizottság a megváltozott nemzetközi körülmények között nem mindig tudta pontosan és konkrétan megjelölni a legfontosabb szolidaritási feladatokat, az időszerű teendőket, az anyagi gyűjtés formáit. Vezetésében rendszertelenség mutatkozott, nem mindig tájékoztatták, aktivizálták kellően a társadalmi és tömegszervezeteket, előfordultak átfedések, mindenekelőtt az Országos Béketanács munkájával. A tömegszervezetek vezető testületei nehezen ismerték fel az egységes szolidaritási munkában rejlő politikai lehetőségeket, és nem vettek részt kellő aktivitással a bizottság munkájában. A fogyatékosságokhoz az is hozzájárult, hogy az MSZMP KB illetékes osztályai, a pártszervek és -szervezetek sem biztosították mindig a szükséges koordinációt, segítséget és ellenőrzést. A Magyar Szolidaritási Bizottság Működési Szabályzata is hiányos, pontosítást igényel". A továbbiakban a Titkárság körvonalazta a bizottság soron levő hazai és nemzetközi feladatait, a vezetés munkája fejlesztésének útjait, módjait, a Szolidaritási Alap 1978. évi képzésének és felhasználásának alapelveit, s ebben a társadalmi és tömegszervezetek szerepét. Felhívta a Központi Bizottság illetékes osztályainak, a pártbizottságoknak és a pártszervezeteknek a figyelmét, hogy minden szinten nyújtsanak hatékony segítséget a Szolidaritási Bizottság munkája továbbfejlesztéséhez, az előtte álló feladatok eredményes megoldásához.

kodjék arról, hogy legyen rendszeresebb az eszmecsere és konzultáció az Országos Béketanácsban dolgozó párttagokkal, kapjanak több elvi-politikai tájékoztatást. A KB agitációs és propaganda osztálya, a párt és tömegszervezetek osztályával biztosítsa, hogy még szervezettebben épüljön be a párt általános felvilágosító-nevelő munkájába a hazai békeagitációs, propaganda- és mozgósító tevékenység. Ennek elősegítése érdekében rendszeresen juttassák el a budapesti és a megyei pártbizottságokhoz az Országos Béketanács alapvető kiadványait és éves terveit. A pártbizottságok, -vezetőségek és alapszervezetek teremtsék meg annak feltételeit, hogy a pártszervezetek, a társadalmi és tömegszervezetek jellegüknek megfelelően aktívan kivegyék részüket a magyar békemozgalom elé állított tartalmi feladatok megoldásából. Fordítsanak kellő gondot a IX. magyar békekongresszus előkészítésére, a politikai célok és a káderpolitikai elvek érvényesítésére, a kongresszusi állásfoglalás valóra váltásának segítésére.

92
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KISZ PÁRTIRÁNYÍTÁSÁNAK TOVÁBBI FELADATAIRA

(1978. MÁJUS 30.)

A Politikai Bizottság megtárgyalta a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség pártirányításának helyzetéről szóló jelentést, és a további feladatokra a következő határozatot hozta:

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a Központi Bizottság 1970. február 18–19-i ifjúságpolitikai határozatának[1] végrehajtása megfelelően halad. A politikai nevelőmunka eredményeként jó irányú az ifjúság eszmei, politikai, erkölcsi fejlődése, és növekszik a róla való társadalmi gondoskodás. A jövőben is elsősorban arra van szükség, hogy a párt szervei és szervezetei következetesen érvényesítsék és hajtsák végre a Központi Bizottság 1970. februári határozatát. Ennek érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a KISZ pártirányításának fejlesztésére és az ifjúság szocialista nevelésére.

1. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség a párt ifjúsági szervezete, egyben a magyar ifjúság tömegszervezete. A párt a KISZ-t elvi, politikai eszközök-

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1967–1970. 488–524. old.

kel közvetlenül irányítja, határozatai kötelező érvényűek a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetségre és szervezeteire. A párt minden szervének, szervezetének felelősségteljes kötelessége a működési területén dolgozó KISZ-szervek, -szervezetek állandó, rendszeres politikai irányítása, munkájuk figyelemmel kísérése. A pártszervezetek legfontosabb feladata, hogy a KISZ pártirányítására vonatkozó, érvényben levő határozatokat következetesen hajtsák végre. Vegyék figyelembe, hogy a KISZ szervezetileg önálló, ezért a gyakorlati munkában biztosítani kell ezzel összefüggő jogainak érvényesülését. Ez vonatkozik a KISZ-vezetők választására is, akikkel szemben a pártszervezetek – a káderpolitikai elveknek megfelelően – támasszanak politikai követelményeket, segítsék munkájukat. Arra kell törekedni, hogy a KISZ-vezetők hosszabb időn át dolgozzanak funkciójukban.

Az irányítás legfontosabb feladata, hogy a párt politikája rendszeresen jusson el a KISZ tagjaihoz és rajtuk keresztül az ifjúság tömegeihez. A pártszervezeteknek és a kommunistáknak világosan látniuk kell, hogy a KISZ a pártpolitika terjesztéséhez és végrehajtásához mindenekelőtt saját határozatai révén és az azokban foglaltak maradéktalan megvalósításával járul hozzá. A párt szerveinek és szervezeteinek tehát irányító munkájukkal elő kell segíteniük, hogy a KISZ szervezetei és tagjai folyamatosan, aktívan és eredményesen tevékenykedjenek feladataik elvégzésén. Tovább kell erősíteni, szélesíteni és rendszeressé tenni a párt- és KISZ-szervezetek együvé tartozását azáltal is, hogy a párt legfontosabb határozatait rendszeresen megismertetik a KISZ-szervezetekkel, a KISZ Központi Bizottság fontos határozatait pedig a párttagsággal.

Az irányító pártszervek és -szervezetek egységesen érvényesítsék: a KISZ pártirányítása elsősorban a kollektív testületek feladata. Valamennyi pártszerv és -szervezet évente legalább egy alkalommal – lehetőség szerint a KISZ mozgalmi évének zárása előtt – minősítse az általa irányított KISZ-szervezet éves munkáját, a KISZ-ben dolgozó kommunisták tevékenységét. Jelölje meg a KISZ-szervezet előtt álló legfontosabb feladatokat, és a KISZ-ben dolgozó párttagok útján gondoskodjék arról, hogy ezek beépüljenek a KISZ-szervezet akcióprogramjába. A KISZ-ben dolgozó kommunistáknak pártmegbízatásként kell adni az itt végzendő munkát. A pártszervezetek bízzanak meg ifjúsági felelőst, akinek feladata a KISZ-ben dolgozó párttagok összefogása. A dolgozó fiatalok és egyetemi, főiskolai hallgatók KISZ-szervezeteinek titkárait mindig hívják meg a párttaggyülésre és vezetőségi ülésre, függetlenül attól, hogy párttagok vagy sem, a középiskolai és szakmunkástanuló KISZ-titkárokat pedig azokhoz a napirendekhez hívják meg, amelyek a tanulóifjúságot érintik.

Az iskolai és pedagógus KISZ-szervezetek, az Úttörő Szövetség pártfelügyeletét – a PMO-val (propaganda és művelődési osztály) együttműködve – mindenütt a PTO (párt- és tömegszervezetek osztálya) lássa el.

A fentiek alapján a KB párt- és tömegszervezetek osztálya 1978. október 1-ig dolgozzon ki módszertani útmutatót a KISZ pártirányításának továbbfejlesztésére. Ez tartalmazza az Ifjúsági Bizottság korábbi állásfoglalását is, ami a középfokú tanintézet KISZ-szervezeteinek pártirányítására vonatkozik. A módszertani útmutatót valamennyi pártszerv és pártalapszervezet kapja meg.

2. A KISZ pártirányításának erősítése érdekében – a Politikai Bizottság 1973. november 5-i határozatának[2] megfelelően – fejleszteni kell az ifjúság körében a pártszervezetek eszmei, politikai nevelőmunkáját. A Központi Bizottság 1976. októberi határozatának[3] megfelelően a pártszervezetek ösztönzzék és segítsék, hogy a fiatalok döntő többsége megismerje pártunk történetét, tevékenységét és a nemzetközi munkásmozgalom, haladó ifjúsági mozgalmak internacionalista harcait. Külön gondot fordítsanak a képzett, az ifjúság gondolkodását, szokásait ismerő propagandisták kiválasztására, segítésére, továbbképzésére. Az egyetemi, főiskolai pártszervezetek a kommunista pedagógusok példamutatásával, a nevelőtestülettel szembeni fokozott követelményekkel érjék el, hogy lényegesen javuljon az ideológiai, politikai nevelés színvonala.

Építve az eddig végzett munka tapasztalataira, tovább kell fejleszteni az ifjúság szocialista nevelésében, a róla való gondoskodásban a társadalom különböző szerveinek, szervezeteinek a részvételét. A párt szervei és szervezetei minden szinten törekedjenek arra, hogy az eddigieknél még konkrétabb igényeket támasszanak az állami szervekkel, a szülőkkel, az iskolával, munkahelyi vezetőkkel, a társadalmi és tömegszervezetekkel, valamint a kulturális intézményekkel, tömegkommunikációs eszközökkel és a sportegyesületekkel szemben. Rendszeresebben és hatékonyabban koordinálják és ellenőrizzék az ifjúság érdekében végzett munkájukat.

3. Az ifjúságpolitikai célkitűzések megvalósítása és a párt utánpótlásának nevelése érdekében jelentősen növelni kell a KISZ szervezeti befolyását a munkás- és parasztfiatalok körében, különösen az építőiparban, a kisebb ipari üzemekben, valamint az állami gazdaságokban és mezőgazdasági termelőszövetkezetekben. A fizikai dolgozó KISZ-tagok közül a legjobbakat az eddiginél nagyobb arányban vegyék fel a pártba. Javítani kell a tagfelvételi munkát az arra alkalmas egyetemi és főiskolai hallgatók körében is. A KISZ vezetőit, aktivistáit úgy kell nevelni, feladatokkal ellátni, hogy mindinkább alkalmassá váljanak a párttagság utánpótlására is. El kell érni, hogy egy-egy fiatal párttaggá nevelése egy-egy idősebb párttag személyes feladata legyen.

A pártszervezetek hasznos, konkrét és végrehajtható feladatok útján fokozot-

[2] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 571–581. old.

[3] Itt a Központi Bizottságnak a pártpropagandáról szóló 1976. október 26-i határozatára történik utalás. Lásd a 47. sz. dokumentumot.

tabban vonják be a fiatalokat a helyi társadalmi és a közvetlen gazdasági célok megvalósításába. Építve a szocialista munkaverseny eddigi eredményeire, még jobban karolják fel és segítsék az ifjúsági versenyformákat, termelési mozgalmakat, az önkéntes társadalmi munkát. Az ifjúsági brigádok, a KISZ-védnökségek stb. jobban szolgálják a vállalati, népgazdasági célok, tervfeladatok megvalósítását, és egyben az ifjúság munkára nevelését, szocialista vonásainak erősödését. A problémák feltárása, megoldása érdekében segítsék és használják fel a KISZ radarmozgalmát.[4] Ösztönözzék, hogy a KISZ fizikai munkára nevelő formái jól szolgálják a népgazdaság érdekeinek megfelelő pályaorientációt, az ésszerű munkaerő-utánpólást és -átcsoportosítást.

4. A budapesti pártbizottság a KISZ Központi Bizottságával együtt alakítsa ki a budapesti nagy egyetemek KISZ-szervezetei párt- és KISZ-irányításának legcélravezetőbb formáit. A párt- és KISZ-irányítás összhangjának biztosításával – ahol szükséges – erősítsék meg az irányító párt- és KISZ-szerveket.

5. A párt- és tömegszervezetek osztálya, valamint a pártgazdasági és ügykezelési osztály – a párt státushelyzetének felülvizsgálatával együtt – vizsgálja meg és tegyen javaslatot a KISZ indokolt státusigényeinek kielégítésére, különös tekintettel a szakmunkástanuló és egyetemi KISZ-szervezetek, valamint az Úttörő Szövetség igényeire.

6. Az MSZMP Központi Bizottságának Ifjúsági Bizottsága – az ifjúságpolitikai határozatból adódó időszerű feladatok kimunkálása érdekében – a XII. kongresszusig tűzze programjára a következő témák vizsgálatát:

– az ifjúság társadalmi helyzetének és esélyegyenlőségének kérdései;

– az állami ifjúsági munka helyzete, különös tekintettel az iskola, a közművelődési intézmények és a tömegkommunikáció nevelő munkájára;

– az ifjúság eszmei, politikai, erkölcsi nevelésének további feladatai.

[4] A KISZ-radarmozgalom a fiatalok állami, társadalmi ellenőrzésébe való részvételének ifjúsági mozgalmi formája. Jelszava: „Vedd észre, tedd szóvá, oldd meg." Célja, hogy fokozza a fiatalok közéleti aktivitását, kezdeményezőkészségét, felelősségérzetét, hogy alkotó módon járuljanak hozzá a munkaterületükön jelentkező hibák feltárásához és azok megszüntetéséhez. A mozgalomban bárki részt vehet. Lásd: KISZ-értesítő, 1979. január. 6. old.

93
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR—SZOVJET BARÁTI TÁRSASÁG HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL

(1978. JÚNIUS 8.)

I

A Titkárság 1970. július 6-i határozata[1] a Magyar–Szovjet Baráti Társaság feladataként jelölte meg, hogy a pártszervezetek irányításával – az állami, a társadalmi, a tömegszervezetekkel és -mozgalmakkal együttműködve – tevékenyen vegyenek részt a magyar–szovjet barátság erősítésében. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság megbízást kapott, hogy rendszeresen elemezze a magyar–szovjet barátság erősítése érdekében végzett agitációs és propagandamunka helyzetét és összegezze tapasztalatait. A Titkárság szervezeti változásként úgy határozott, hogy a Magyar–Szovjet Baráti Társaság önálló tömegmozgalomként, közvetlen pártirányítással, kollektív tagságra – a tagcsoportokra – épülve végezze munkáját.

1. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság Elnöksége munkájának tapasztalatai is bizonyítják:

– a magyar–szovjet barátság egyre mélyebben és sokoldalúbban ver gyökeret népünk érzés- és gondolatvilágában;

– az emberek mind szélesebb körben értik, hogy a népeink közötti barátság erősítése, a minden oldalú együttműködés fejlesztése népünk nemzeti érdeke;

– a magyar nép döntő többsége tudja, hogy a magyar–szovjet barátság elvi politikánk fontos és állandó eleme, ami megköveteli a szavak és a tettek egységét, a barátság szüntelen erősítését.

A Szovjetunió társadalmi, gazdasági fejlődéséről a Magyar–Szovjet Baráti Társaság agitációs munkája eredményeként is sokoldalúan tájékozott a lakosság. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy a lakosság körében kedvezően változik a Szovjetunióról kialakult közvélemény.

A magyar társadalom nagy figyelemmel kíséri és nagyra értékeli a szovjet állam békekezdeményezéseit, a fegyverkezési verseny megállítására irányuló erőfeszítését. Az MSZBT-tagcsoportok tevékenységének eredményeként széles körben értik, hogy a Szovjetuniónak ugyanakkor hatalmas anyagi áldozattal korszerű,

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1967–1970. 637–641. old.

ütőképes hadsereget kell fenntartani, s hogy ez egyben hazánk védelmét is jelenti. Tudják, hogy a szovjet nép nagy erkölcsi és politikai támogatást, számottevő anyagi segítséget nyújt a függetlenségükért harcoló népeknek, mozgalmaknak.

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság eredményesen mutatja be a Szovjetunió politikai, gazdasági, műszaki, tudományos fejlődését, eredményeit. Agitációs munkájával hozzájárult, hogy társadalmunkban egyre nagyobb a tekintélye a szovjet iskolai rendszernek, az ott nyújtott tudásnak és a kimagasló tudományos eredményeknek. A közvélemény értékeli a szovjet művészet alkotásait, különösen azokat, amelyek legközelebb állnak a hazánkban kialakult társadalmi ízléshez.

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság, értékelve a tagcsoportok agitációs munkáját, olyan tapasztalatokat szerzett, hogy a különböző területeken élő, dolgozó emberek között vannak, akik nem kellően tájékozottak a Szovjetunió eredményeiről, a szovjet emberek mindennapi életéről, gondjairól, örömeiről. Szűk körben nem hatástalan a szovjetellenes burzsoá propaganda.

2. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság a Titkárság 1970. július 6-i határozata alapján eredményesen végzi munkáját. A társaság össztársadalmi méretű, sokoldalú tevékenységet folytató politikai mozgalmat szervez és irányít. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság fontos tényezőjévé vált a Szovjetunióról kialakult közvélemény formálásának. A társaság jelentősen kivette részét a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának megünneplésében. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság – klubok létrehozásával, találkozók szervezésével – egyre eredményesebben dolgozik a volt szovjet ösztöndíjasok körében. A barátsági mozgalom tartalma és formája megfelel a politikai szükségleteknek.

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság tevékenységében figyelembe veszi, hogy a magyar és a szovjet nép barátságának erősítése a Magyar Népköztársaság politikájának alapvető része, és továbbfejlesztésével a pártszervezetek, a tömegszervezetek és -mozgalmak, állami szervek rendszeresen foglalkoznak, s hogy a társaság tevékenysége ezekhez kapcsolódik. Az állami és társadalmi szervekkel, a tömegszervezetekkel és -mozgalmakkal szorosan együttműködik. Ezáltal megsokszorozódik tevékenységének hatása, a társadalom minden rétegéhez eljut. Az együttműködés hiányossága, hogy esetenként párhuzamosság tapasztalható az agitációs és propagandamunkában, ami gyengíti e tevékenység politikai hatását.

A Társaság Országos Elnöksége mellett működik az Orosz Nyelv- és Irodalomtanárok Nemzetközi Szövetségének – MAPRJAL – magyar szekciója, amely módszertani és oktatási anyagokkal segíti az orosz nyelvet oktató tanárok munkáját. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság Központi Gorkij Nyelviskolája és négy megyei tagozata eredményes munkát végez az iskolán kívüli orosz nyelvoktatás fejlesztésében.

A társaság lapja, az *Ország–Világ*, tartalmas írásokat közöl a Szovjetunióról,

a magyar–szovjet kapcsolatokról; ugyanakkor a lap egyes számaiban az *Ország–Világ* arculatától eltérő írások is helyet kapnak, ami csökkenti a társaság e fontos agitációs eszközének politikai hatását. A magyar nyelvű szovjet lapok is az agitáció fontos eszközei, olvasottságuk számottevően növekedett.

A társaság javaslataival és a két ország közötti kulturális munkaterv végrehajtásában történő közreműködésével eredményesen segíti a Magyar–Szovjet Kormányközi Kulturális Bizottság tevékenységét.

3. A Titkárság 1970. július 6-i határozata alapján az önkéntesség elvének figyelembevételével létrejöttek a tagcsoportok, a Magyar–Szovjet Baráti Társaság kollektív jellegű mozgalmi egységei. A tagcsoportok átfogják az ország egész területét, a társadalom osztályait és rétegeit. Többségük ipari üzemekben, mezőgazdasági termelőszövetkezetekben és oktatási intézményekben működik. (Az 1482 tagcsoport megoszlása: 735 ipari, 285 mezőgazdasági, 151 intézményi, 311 oktatási területen tevékenykedik.)

A tagcsoportok a kezdeti útkeresés után kialakították a mozgalmi jellegből adódó újszerű munkastílust, és a helyi körülményekhez alkalmazkodva végzik munkajukat. Hatókörüket sok esetben kiterjesztik a lakóterületekre is.

4. A megyei, a budapesti, a járási, a városi, a kerületi pártbizottságok eredményesen irányítják és segítik a tagcsoportok munkáját, vállalják a sokrétű feladatokból adódó megnövekedett terheket. A tagcsoportok számának gyors növekedése, tartalmi munkájuk bővülése a területi pártszervekre egyre nagyobb feladatokat hárít, aminek megoldása érdekében több megyében a pártbizottság megbízásából a tömegszervezetek és -mozgalmak képviselőiből szűk körű társadalmi bizottság segíti a tagcsoportok irányítását. E bizottságok tevékenysége eredményes. A területi pártszervek elvi-politikai és gyakorlati irányító tevékenysége biztosítja a Titkárság 1970. júliusi határozatának végrehajtását.

A tapasztalatok bizonyítják, hogy a Magyar–Szovjet Baráti Társaságban közbeeső területi testületekre továbbra sincs szükség. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság vezető szervei és apparátusa – a területi pártszervekkel együtt, felhasználva a már bevált formákat – keresi a tagcsoportok irányításának közvetlen és közvetett új formáit, módszereit.

5. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság jó együttműködést alakított ki a Szovjet Baráti Társaságok Szövetségével és a Szovjet–Magyar Baráti Társasággal. Ennek során – az egyezmények alapján – delegációkat, aktivistacsoportokat, előadókat cserélnek. Az együttműködés – nem a Magyar–Szovjet Baráti Társaság hibájából – néha akadozik. A többi szocialista országban működő barátsági mozgalmak, tömegszervezetek kétoldalú kapcsolatok kiépítésére és fejlesztésére törekednek a Magyar–Szovjet Baráti Társasággal, nemzetközi tanácskozásokat szerveznek, amelyeken igénylik a Magyar–Szovjet Baráti Társaság részvételét is.

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság fejleszti együttműködését az öt éve mű-

kódő Szovjet Kultúra és Tudomány Házával. Az egyre bővülő kapcsolatok erősödésében gondot okoz, hogy a ház különböző állami és társadalmi szervekkel együttműködve is szervez rendezvényeket, ami esetenként párhuzamosságot, átfedéseket eredményez.

A Társaság kapcsolata hagyományosan jó a Szovjet Déli Hadseregcsoport Parancsnokságával és jó a tagcsoportok kapcsolata a közelükben állomásozó szovjet katonai alakulatokkal.

II

1. A Titkárság megállapítja, hogy a Magyar–Szovjet Baráti Társaság az 1970. július 6-i határozata alapján eredményesen végzi munkáját. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság és a pártszervezetek jól értelmezik és helyesen valósítják meg a határozatot. A pártirányítás fejlődött és politikai céljainknak megfelelően erősödött. A tagcsoportokban dolgozó párttagok és pártonkívüliek jelentősen hozzájárultak a magyar és a szovjet nép barátságának erősödéséhez, tevékenységükkel segítették az MSZMP politikájának, a XI. kongresszus határozatának végrehajtását.

A Titkárság megállapítja, hogy az 1970. július 6-i határozatban megfogalmazott elvek ma is helyesek és továbbra is biztosítani kell megvalósulásukat. Felhívja a területi pártszervek és a helyi pártszervezetek figyelmét, hogy nyújtsanak további hathatós segítséget a Magyar–Szovjet Baráti Társaság tagcsoportjainak munkájához.

A Titkárság a magyar–szovjet barátság helyzetéről adott értékelést azzal veszi tudomásul, hogy a helyzetet a társaság saját tevékenységével szoros összefüggésben vizsgálja, abból vonja le a megfelelő következtetéseket és jelölje ki a feladatokat. A magyar–szovjet barátság ápolása hazánkban a párt- és a kormány politikájának alapvető eleme, az egész társadalom ügye, s a Magyar–Szovjet Baráti Társaságnak a maga eszközeivel ehhez kell hozzájárulnia.

2. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság továbbra is hatékonyan vegye ki részét a Szovjetunió politikai, gazdasági, műszaki-tudományos és kulturális eredményeinek ismertetéséből, tevékenyen segítse az MSZMP politikai céljainak megvalósítását, járuljon hozzá a magyar társadalom szocialista tudatának formálásához, internacionalista szellemben történő neveléséhez.

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság aktivistái segítsék, hogy a dolgozók jobban, reálisabban megismerjék és értékeljék a szovjet emberek mindennapi életét, mutassák be a maga bonyolultságában a sikerekhez, az eredményekhez vezető utat. A tagcsoportok törekedjenek munkájuk tartalmi gazdagítására, a még fellelhető formális vonások elhagyására. Az agitációs és propagandamunka során

fordítsanak nagyobb figyelmet a szocialista brigádok, az ifjúság, az értelmiség körében végzett tevékenységre.

A Magyar–Szovjet Baráti Társaság segítse a megyei szerveket a testvérmegyei és városi kapcsolatok fejlesztésében, tartalmának javításában.

3. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság fokozza együttműködését a társadalmi szervekkel és mozgalmakkal. Kezdeményezéseivel segítse részvételüket a magyar–szovjet barátság erősítésében; törekedjen a még időnként fellelhető párhuzamosságok megszüntetésére. A tömegszervezetek és tömegmozgalmak, a társadalmi szervek érjék el, hogy szervezeteik tevékenyebben vegyenek részt a tagcsoportok munkájában. Nagyobb átfogó akciók, jubileumi évfordulók alkalmával hozzanak létre koordinációs bizottságot a munka hatékonyságának javítása érdekében.

A Titkárság megerősíti, hogy a Magyar–Szovjet Baráti Társaságban közbeeső területi testületekre továbbra sincs szükség. Az MSZBT vezető szervei és apparátusa a területi pártszervekkel együtt, felhasználva a már bevált formákat, végezze tevékenységét.

4. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság növelje agitációs és propagandamunkájának színvonalát. Elsősorban a szemléltető agitáció fejlesztésével segítse a tagcsoportok és más társadalmi szervek tevékenységét. Kulturális munkája során fokozottabban vegye figyelembe a társadalom egyes rétegeinek sajátos igényeit, segítse a közművelődési határozat végrehajtását.

Az MSZBT elnöksége gondoskodjék róla, hogy a társaság lapja, az *Ország–Világ* tartalmilag, formailag és kivitelében egyaránt magasabb színvonalon feleljen meg rendeltetésének, szolgálja a magyar–szovjet barátság ügyét, s ehhez teremtse meg a szükséges feltételeket. A KB agitációs és propaganda osztálya ehhez adjon meg minden segítséget.

5. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság a jövőben is tevékenyen vegyen részt a Magyar–Szovjet Kormányközi Kulturális Bizottság munkájában. A Kulturális Minisztériummal rendszeresen egyeztesse programjait és alakítsa ki a megfelelő munkamegosztást. A társaság továbbra is tekintse fontos feladatának az iskolán kívüli orosznyelv-oktatás szervezését, színvonalának emelését, fokozza az iskolai orosznyelv-oktatásban részt vevő tanárok segítését, de ne törekedjék az állami oktatás feladatainak átvételére.

6. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság erősítse és fejlessze együttműködését a Szovjet Baráti Társaságok Szövetségével, a Szovjet–Magyar Baráti Társasággal. Küldöttségei révén, az előadásos propaganda eszközeivel, valamint orosz nyelvű kiadványaival, szemléltető eszközeivel mutassa be a Magyar Népköztársaság eredményeit a Szovjetunió valamennyi köztársaságában.

7. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság képviseltesse magát a Szovjetunió és a többi szocialista ország hasonló jellegű szervezeteinek kongresszusain. A nemzet-

közi kapcsolatokban továbbra is célszerűségre és mértéktartásra kell törekedni. Elsősorban olyan rendezvényeken vegyenek részt, amelyeken a szocialista és kapitalista országok képviselőinek széles körű nyilvánossága előtt kell demonstrálni a magyar–szovjet barátságot. A nemzetközi tanácskozásokra és rendezvényekre szóló meghívások teljesítéséről esetenként a Központi Bizottság illetékes titkárai döntsenek.

8. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság fejlessze munkakapcsolatát a Szovjet Kultúra és Tudomány Házával, rendszeresen egyeztesse munkatervét, és nyújtson segítséget e létesítmény gazdag lehetőségeinek minél hatékonyabb kihasználásához. A munka koordinálásában szükség esetén a Központi Bizottság vagy a kormány illetékes képviselői is vegyenek részt.

94
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA GAZDASÁGPOLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A VÁLLALATI SZOCIÁLIS ÉS KULTURÁLIS JUTTATÁSOK ALAKULÁSÁRÓL[1]

(1978. JÚNIUS 12.)

Hazánkban a társadalompolitikai, szociálpolitikai feladatok megoldásában részt vesznek a vállalatok és szövetkezetek is. Szociális, kulturális tevékenységüket különösen jelentőssé teszik a munkásosztály helyzetének javításáról, az ifjúságról, a dolgozó nőkről, a népesedésről és a családpolitikáról hozott határozatok, amelyek csak a gazdálkodó szervek aktív közreműködésével hajthatók végre.

Az intenzív gazdasági fejlődés időszakában a hatékony munkaerő-gazdálkodásnak egyre inkább szükséges feltételévé válik – a végzett munkával arányos bérezésre való törekvés mellett –, a társadalmi gondoskodás fejlesztése, a dolgozók munkahelyi, szociális körülményeinek javítása.

A társadalmi juttatások jelentősebb hányada az állami költségvetésből, ki-

[1] A dokumentum a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság vizsgálatai alapján készült és került a KB Gazdaságpolitikai Bizottsága elé. A dokumentumhoz a következő mellékletek készültek: 1. A szociális és kulturális kiadások alakulása országosan. 3. A szociális és kulturális juttatások összetételének alakulása országosan. 3. A lakásigények és kielégítésük a vizsgált vállalatoknál. 4. A munkahelyi étkeztetésben részt vevők megoszlása a vállalati hozzájárulás mértéke szerint a vizsgált ágazatokban. 5. Az üdültetés alakulása a vizsgált vállalatoknál. 6. A vizsgált vállalatoknál felhasznált kulturális, közművelődési kiadások főbb tevékenységi csoportonkénti megoszlása százalékban. 7. A vizsgált vállalatoknál oktatásra felhasznált kiadások alakulása.

sebb része vállalati forrásból származik. A vállalati szociális juttatások egy része szorosan összefügg a munkavégzéssel (munkásszállítás, munkásszállás, munka- és védőruha, védőétel és -ital stb.); másik része a dolgozók életkörülményeit javítja, művelődési, sportolási lehetőségét segíti elő (üzemi étkeztetés, gyermekintézmények fenntartása, üdültetés, oktatás, művelődés, sport). A vizsgálat ez utóbbi juttatási formákra és az ezzel kapcsolatos vállalati, szövetkezeti tevékenységre terjed ki. Az ellenőrzés 8 ágazat 280 egységét (vállalatát, gyáregységét, telephelyét, szövetkezetét) érintette. Az ott foglalkoztatottak száma 300 000 fő. Közülük 4200 dolgozót kérdeztek meg a szociális és kulturális juttatások tervezéséről, elosztásáról és felhasználásáról, és az ezúton nyert tapasztalatokat is hasznosították.

A vizsgálat megállapította, hogy az 1968–1976. évek között a vállalati juttatások összege 91 százalékkal – a bérek 69 százalékos növekedésénél gyorsabban – emelkedett.

A vállalatok szociális és kulturális célú juttatásainak aránya 1976-ban megközelítette az ilyen célú összes juttatás 30 százalékát.

A vállalati béren kívüli juttatások rendszerét az utóbbi években többször korszerűsítették. A jelenlegi szabályozás 1976-ban – az V. ötéves terv kezdetétől – lépett életbe. A vállalatoknak 1976-tól szociális, kulturális és sportcélokra jóléti és kulturális alap áll rendelkezésükre. Az új szabályozás célul tűzte ki, hogy a kiadások mérsékeltebben függjenek a vállalati nyereségtől, és csökkenjenek a vállalatok közötti különbségek az ellátási szintekben.

A vizsgálat megállapításai szerint a módosítás tapasztalatai összességükben kedvezőek. A IV. ötéves tervidőszakban a bérek és a vállalati szociális-kulturális juttatások csaknem azonos ütemben növekedtek. A szabályozást követően viszont a juttatások a béreknél gyorsabban emelkedtek. A vállalatok tehát egyre jobban élnek a számukra biztosított lehetőségekkel.

A juttatások szerkezete mindinkább egybeesik a társadalompolitikai célokkal és a dolgozók igényeivel. Ennek megfelelően legdinamikusabban a különböző lakásépítési formák és a lakásvásárlások, valamint a gyermekintézmények támogatása fejlődik. A vizsgálat során a dolgozók is ezt tartották a legfontosabbnak, közöttük azok is, akik ilyen szolgáltatást már nem igényelnek. A kialakult ellátási szerkezetet a jövőben is követendőnek tartják.

A juttatások költségterheiből a vállalatok nagyobb részt viselnek, mint a dolgozók. 1977-ben a vállalatok fedezték az üzemétkeztetési költségek 53,3 százalékát, a gyermekintézményi kiadások 77,7 százalékát, az üdültetési költségek 70,6 százalékát, a szociális, kulturális és sport célú kiadások 98,6 százalékát.

Az alapvetően kedvező irányú változásokban – a szabályozás módosítása mellett – az alábbi tényezők játszottak meghatározó szerepet.

– Az utóbbi években hozott fontos társadalompolitikai intézkedések elősegí-

tették a vállalati szociális tevékenység határozottabb orientációját, a vállalati erők jobb mozgósítását, az egységesebb szemlélet kialakulását. A gazdálkodó szervek az ötödik ötéves terv időszakára első ízben készítettek középtávú komplex szociális tervet. Lehetőségük nyílt arra, hogy a tervezés felölelje a teljes vállalati szociálpolitikát. Megkezdődött a szociálpolitikai tervező és végrehajtó munka megalapozottságát biztosító szervezeti és információs rendszer kialakítása is.

– A vállalati szociálpolitikai tevékenység széles körű társadalmi összefogásra támaszkodik. A dolgozókat olyan feladatok megoldására mozgósították, amelyekre csak korlátozottan álltak rendelkezésre eszközök. A vizsgálat szinte valamennyi területen tapasztalta, hogy társadalmi úton építettek jelentős számú bölcsődét, óvodát, iskolát, sportlétesítményt és biztosítottak értékes felszereléseket.

– A megváltozott munkaerőhelyzet következménye is, hogy a vállalatok rendszeresen javítják dolgozóik munka- és életfeltételeit, a korábbinál nagyobb mértékben és magasabb színvonalon elégítik ki jóléti, szociális és kulturális igényeiket, több lehetőséget nyújtanak szakmai ismereteik bővítéséhez.

– A szociális tervek vitája, elfogadása az üzemi demokrácia jelentős megnyilvánulása. A vizsgált vállalatoknál a megkérdezett dolgozók 60 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a véleményüket kikérték. 51 százalékuk úgy ítéli meg, hogy véleményüket figyelembe is vették.

A juttatások elosztását a megkérdezett dolgozók 33 százaléka igazságosnak tartja. Elenyésző azoknak a száma (0,1 százalék), akik igazságtalannak ítélik az elosztást, 25 százalékuk tájékozatlan a kérdésben, így nem nyilvánított véleményt. Jelentős azoknak az aránya (41,9 százalék), akik az anyagi eszközök szűkösségét jelölték meg az igazságosabb elosztás akadályaként.

Az ellenőrzött vállalatoknál a szakszervezetek, valamint a dolgozók egyes rétegeit képviselő tömegszervezetek (KISZ, nőbizottság) a szociálpolitikai tervek kialakításában, a juttatások elosztásában tevékenyen közreműködtek.

A kedvező tapasztalatok mellett a vizsgálat gondokat is feltárt.

a) A középtávú szociális tervek még nem érik el a többi tervfejezet megalapozottságát. Nem kielégítő az információ a dolgozók szociális körülményeiről, elsősorban a telephelyeken, kisüzemekben, szövetkezetekben. Ezek egy részében tervek sem készülnek.

b) Nem eléggé hangolják össze a gazdálkodó egységek és a területileg illetékes tanácsok terveit. A településenként több helyütt is rendelkezésre álló anyagi eszközök közös felhasználását erősíteni kell a vállalatok egymás közti és a tanácsokkal közösen megvalósuló kooperációjával, különösen a kis-, a középüzemek és a szövetkezetek tekintetében.

c) A jóléti és kulturális alap képzésének és felhasználásának szabályozása biztosítja ugyan az ellátásbeli különbségek fokozatos csökkentését, de egyben új feszültségeket is teremtett:

– ahol a jóléti alap nem biztosítja a megfelelő szintű ellátást, az R-alapból történő kiegészítés feltételei nehezebbé váltak;[2]

– ahol az egy főre képezhető jóléti alap – a szabályozás értelmében – nem emelkedhet, nincs biztosítva az sem, hogy az ellátás a jelenlegi szinten maradjon;

– az egy főre képezhető összegek kiegyenlítődése hátrányos helyzetbe hozza a területpolitikai feladatok anyagi terheiből (pl. kultúrházak, sportlétesítmények támogatásából) többet vállaló vállalatokat;

– a jóléti és kulturális ellátás színvonalát és szerkezetét jelentősen meghatározza, hogy milyen mértékben járulnak hozzá a gazdálkodó szervek az üzemi étkezéshez; az étkezési hozzájárulások magas aránya sok helyütt megnehezíti a jóléti alap célszerű, komplex felhasználását.

d) A valamennyi dolgozó számára elérhető juttatásokat (étkeztetés, sport, kultúra, üdülés) a munkás kategóriák rovására létszámarányukat meghaladó mértékben veszik igénybe a vezetők és az alkalmazottak.

A LAKÁSÉPÍTÉS TÁMOGATÁSA

A vizsgált vállalatok a lakásépítés (-vásárlás) szinte valamennyi formáját támogatják. A munkahelyi támogatási rendszert a központi előírásokon túl a vállalatok anyagi erőforrásai és a lakásépítés területi lehetőségei határozzák meg.

A vállalatoknak a lakásépítés támogatására lakásalap áll rendelkezésükre. Ennek jelentős részét – 1976-ban országosan mintegy 1,2 milliárd forintot – a fejlesztési alapból biztosították hosszú lejáratú kamatmentes kölcsön formájában. Ezen felül a vállalatok évente részesedési alapjuk 0,3 százalékát (38 millió forint) adják a dolgozóknak ilyen célra visszatérítési kötelezettség nélkül.

A tanácsok és a vállalatok között javult az együttműködés a lakásépítés területén, tervszerűbbé vált a rendelkezésre álló pénz felhasználása. A közös fejlesztési együttműködés további szélesítését azonban fékezik a tanácsi beruházások megvalósításának korlátozott lehetőségei.

A vizsgált munkahelyek 10 százalékában (általában a 300 fő alatti vállalatok, szövetkezetek, gyáregységek) nem képeztek lakásépítési alapot, és egyéb forrás-

[2] A részesedési alapról van szó, ami a nyereségnek a vállalati alaptól elkülönített része. A részesedési alap a bérfejlesztési befizetések teljesítése után segélyek, újítási díjak, tanulmányi ösztöndíjak, vissza nem térítendő lakásépítési támogatások, év közi prémiumok, jutalmak, év végi részesedés s egyéb, a jogszabályok által meghatározott kifizetésekre használható fel. Felosztásában a dolgozók véleményének megkérdezésével az igazgató és a szakszervezeti bizottság dönt. A felhasználás módját a Munka Törvénykönyvéről szóló 1967. évi II. törvény nyomán a 13/1967. (X. 27.) MüM sz. rendelet szabályozta (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1967. 596–598. old.), mely 1968. január 1-én lépett hatályba. Ezt többször módosították. Legutóbb a 37/1979. (XI. 1.) MT sz. rendelet foglalkozott a részesedési alap felosztásával (ugyanott, 1979. 438–350. old.), ezt a 44/1980. (X. 29.) MT sz. rendelet módosította (Magyar Közlöny, 1980. évi 80. sz.).

ból sem tudják biztosítani dolgozóik ilyen célú támogatását, noha az igénylők száma 1977-ben a vizsgált vállalatoknál 40 százalékkal növekedett. A nyilvántartott igények 61 százalékát fizikai dolgozók, 22 százalékát alkalmazottak, 17 százalékát vezető beosztásúak nyújtották be.

A vizsgálat tapasztalatai szerint a kisebb létszámú munkahelyeken az átlagosnál gyorsabban nő az igény a lakástámogatás iránt. Az igénylők szélesebb körének kielégítése érdekében a vállalatok alacsony összegű és rövid lejáratú hiteleket nyújtanak.

A GYERMEKINTÉZMÉNYEK FEJLESZTÉSE, FENNTARTÁSA

A gyermekintézmények fejlesztése igen nagy társadalompolitikai jelentőségű tevékenység. A vizsgált vállalatok e célra 44 százalékkal nagyobb összeget terveztek, mint a IV. ötéves tervben, ez azonban a költségek növekedése és a korszerű, magasabb színvonalú ellátást biztosító kivitelezés miatt nem jár több férőhely-növekedéssel, mint amit a IV. ötéves terv idején megvalósítottak.

Kedvező jelenség, hogy a férőhelyek 70 százaléka tanácsi együttműködéssel jön létre. Az együttműködést a vizsgált vállalatoknál erősítette a szocialista brigádok patronálási tevékenysége is.

A vállalatokkal, intézményekkel kialakult együttműködés keretében átvett összegből a tanácsok 1976-ban 366 millió forintot fordítottak a gyermekjóléti intézmények fejlesztésére. Az e célra átvett összegek 1977-ben tovább növekedtek.

A vállalati támogatás terén aránytalanságokat tapasztaltak, mert 10 év átlagában a vizsgált vállalatoknak több mint fele jóformán semmit sem fordított anyagi eszközeiből a gyermekintézmények fejlesztésére, fenntartására. A gyermekintézmények fejlesztését nem támogató vállalatok döntő része kis létszámú (átlagosan 646 fő), a vidéki tanácsi és a szövetkezeti szektorba tartozik. A kialakult helyzet részben anyagi lehetőségeik szűkösségére, részben a település fejletlenségére vezethető vissza.

Nem szabályozták még megfelelően a közösen létrehozott férőhelyek fenntartásának finanszírozását, a fejlesztéshez történő hozzájárulás mértékét. Nem rögzítették megfelelően, hogy milyen jogokkal és milyen mértékben rendelkeznek később a közös fejlesztésben részt vevő vállalatok a férőhelyek felett.

A vizsgálat tapasztalatai szerint a gyermekintézmények fejlesztésére fordítandó vállalati erőforrások minél nagyobb hányadát célszerű tanácsi szervezésben, koordináltan felhasználni. Így változó gyermeklétszám mellett is, jobban biztosítható az optimális férőhely-kihasználás, rövidebb a gyermekek utaztatása.

Az üzemi étkeztetést a MüM–SZOT-irányelv[3] azok közé a vállalati szociálpolitikai juttatások közé sorolta, amelyeket az V. ötéves tervidőszakban bővíteni kell. Az elmúlt két év tapasztalata szerint a munkahelyi étkeztetés iránt növekszik az igény. A vizsgált vállalatoknál az üzemi étkeztetésben részt vevő dolgozók aránya 1975-ről 1976-ra 29,7 százalékról 31,2 százalékra nőtt. A megnövekedett igények kielégítése legtöbbször az amúgy is túlterhelt konyhai kapacitásra hárult. A nagyrészt korszerűtlen berendezéssel és feltételekkel működő, munkaerőhiánnyal küzdő konyhák többsége csak az ételkészítés és az étkezés körülményeinek romlása mellett képes a többletigények kielégítésére.

A vizsgált vállalatok a IV. ötéves tervben mintegy 100 millió forintot fordítottak az üzemi étkeztetés fejlesztésére, az V. ötéves tervidőszakra pedig 135 millió forintot irányoztak elő. Általános, hogy a fejlesztéseket hagyományos módon és lényegében megfelelő koncepció nélkül valósítják meg. Ez nemcsak korszerűtlen, hanem drága is. Jellemző, hogy integrációs törekvések még az üzemi vendéglátó vállalatoknál sem tapasztalhatók.

A dolgozók az étkezés árának átlagosan 47 százalékát térítik, a többi vállalati hozzájárulás.

A vállalatok eltérő mértékben járulnak hozzá az üzemi étkezéshez. Van olyan üzem, ahol a dolgozók még a nagykereskedelmi áron számított nyersanyagérték töredékét sem térítik, és van olyan is, ahol tetemes részét fizetik még az előállítási költségeknek is. A helyzet megítélésekor azonban figyelembe kell venni, hogy a vállalatoknak e célra fordítható anyagi eszközei – központi szabályozás nélkül –, hosszabb távon sem nyújtanak alapot az indokolt mértékű kiegyenlítődéshez.

Gond, hogy jelentős azoknak a vállalatoknak a száma, ahol az étkezési hozzájárulás összege meghaladja az egy főre képzett jóléti és kulturális alap 80 százalékát, illetve annak teljes összegét. Ennek következtében más fontos feladatok teljesítésével elmaradnak (kulturális tevékenység, üdülés, sportolás). Ez a vizsgált vállalatok dolgozóinak 20 százalékát érinti.

AZ ÜDÜLTETÉS

1976-ban a vállalatok 10 százalékkal több dolgozót üdültettek, mint a SZOT. A vállalatok igyekeznek kielégíteni a növekvő igényeket, és az építési tilalom ellenére 1972-től 1976-ig üdülőférőhelyeik száma 25 százalékkal, az üdültetettek száma 27 százalékkal növekedett.

A fejlesztés részben egyedi engedélyek alapján, részben azok nélkül valósul

[3] A SZOT és a MüM 1975-ben adott ki irányelveket a gazdálkodó szervezetek szociális tervezéséhez az V. ötéves terv időszakára, 1975. 6. sz.

meg. Tovább terjed a zömében a célnak nem megfelelő ingatlanok vásárlása vagy bérlése. A létrehozott férőhelyek 38 százalékához nem biztosítanak étkeztetést, a felhasznált jelentős anyagi eszközök hatékonysága alacsony.

Megoldást csak az jelenthet, ha a különböző nagyságú vállalatok erőforrásaikat koncentráltan használják fel, s fokozottabban bekapcsolódnak a szakszervezeti üdülők fejlesztésébe. A vizsgálat tapasztalatai szerint az együttműködés keretében történő fejlesztés- és üdültetésszervezés kezdetleges. Jellemző erre, hogy 1976-ban az ellenőrzött vállalatok közös üzemeltetésre mindössze 7,5, fejlesztésre pedig csak 12,5 millió forintot utaltak át egymásnak, s ennyit terveztek 1977-re is. A vállalatok nem terveznek a SZOT-tal együttesen megvalósítható jelentősebb fejlesztést sem, mert az egy férőhelyért befizetendő összeget (400 000 forint) magasnak tartják.

A vizsgált vállalatoknál 1976-ban 10,8 százalékkal üdültek többen, mint az előző évben. A SZOT által üdültetettek száma országosan 1,4 százalékkal emelkedett.

Az üdültetési lehetőség mértékét nagyban befolyásolja, hogy a SZOT az üdülési jegyeket a szakszervezeti tagság létszámaránya alapján osztja el. Így előnyben vannak a saját üdültetési lehetőségekkel rendelkező munkahelyek. Emiatt elsősorban a kis vállalatok dolgozói kerülnek hátrányba.

Nem sikerült az irányelveknek megfelelően szélesíteni a családos üdültetést. Az üdülésben részt vevő fizikai dolgozók száma és aránya egyaránt nőtt, de a vizsgált vállalatok összlétszámán belüli arányukat nem éri el.

Az üdültetés szervezése, fejlesztése érzékeny területe a vállalati szociálpolitikának. A dolgozók jelentős része kritikusan szemléli az üdültetés gyakorlatát. Alátámasztják ezt a vizsgálat során megkérdezettek válaszai. Az üdültetés szervezését 50 százalék tartja jónak. Ez az arány legalacsonyabb a segédmunkásoknál (39,2 százalék), legmagasabb a vezetőknél (65,4 százalék). A legtöbb elmarasztaló kritikával a segédmunkások éltek. Feltűnően nagy azoknak az aránya (20,3 százalék), akik nem ismerik az üdültetési gyakorlatot vállalatuknál.

A KULTÚRA ÉS A SPORT

A megvizsgált vállalatoknál a közművelődési célokra fordított kiadások 1976-ban az előző évhez képest 33 százalékkal növekedtek. A kiadások túlnyomó részét (87–89 százalékát) a vállalatok saját szervezésű kulturális rendezvényeikre fordítják. Nem fognak össze kellően a területi közművelődési igényeket szolgáló intézményekkel sem. A pénzeszközök felhasználása nem minden esetben kapcsolódik a művelődéspolitikai célok megvalósításához.

Az anyagi eszközök felhasználásában a korábbi évek gyakorlata még mindig erősen érezteti hatását. Mérsékelt javulást mutatnak a kifejezetten közművelődési tevékenységnek nevezhető akciók: ismeretterjesztés, szakkörök, művészeti

csoportok támogatása stb. A csökkenés ellenére a kulturális összegekből még mindig indokolatlanul magas a társasutazások és a különböző ünnepségek részesedése (41,1 százalék).

A vállalatok sporttal kapcsolatos kiadásai a közművelődési ráfordításokhoz hasonló nagyságúak, és a jóléti-kulturális alap 4,3–5,6 százalékát teszik ki. A vállalatok a sportcélra rendelkezésre bocsátott pénzösszegek nagyobb hányadát a munkahelyi szervezet keretein kívül, elsősorban a minőségi sport támogatására használják fel, ami sok esetben jelentős összegeket köt le. A javulás ellenére a sporttal kapcsolatos kiadásoknak még mindig viszonylag alacsony hányada (15–18 százalék) szolgálja a tömegsportot. Az utóbbi időben a vállalatok fokozott szervező tevékenységet fejtenek ki az „Edzett Ifjúságért" tömegsportmozgalom fellendítéséért,[4] az ifjúság és az idősebb korosztályok folyamatos sportolási lehetőségeinek megteremtéséért.

A vizsgálat tapasztalatai szerint a dolgozók viszonylag kevéssé érdeklődnek a kulturális tevékenység és a sportolás iránt; a megkérdezettek 25,7 százaléka nem igényli a kulturális szolgáltatásokat, 56 százaléka pedig a sportolási lehetőségeket.

A dolgozók általában a szociális feszültségek feloldását szolgáló juttatásformákat (lakás, gyermekintézmény) helyezik előtérbe. Ítéletükben azonban kifejezésre jut a kritika a vállalati kulturális, oktatási és sportolási lehetőségeket illetően is, amelyek még gyakran formálisak, rutinszerűek, és a rendezvények esetenként csak a dolgozók szűkebb körét érintik.

AZ OKTATÁS

A megvizsgált vállalatok a kulturális kiadások másfél-kétszeresét használják fel dolgozóik oktatására, továbbképzésére, amit – az ösztöndíj kivételével – termelési költségeik terhére számolnak el. A kiadások 39–45 százalékát az oktatásban, továbbképzésben részt vevő dolgozók közvetlen támogatására (tankönyvre, tandíjra, utazási költségtérítésre stb.) fordítják.

A megvizsgált vállalatok dolgozóinak 17,3 százaléka vesz részt szervezett oktatásban, a fizikai munkások aránya valamivel alacsonyabb, 15,9 százalék. A különböző oktatási formákban a fizikai dolgozók lényegében létszámarányuknak megfelelően képezik magukat.

Gondot jelent a felnőtt dolgozók képzésében, továbbképzésében, de általában a vállalati kulturális élet szervezésében az általános iskolát el nem végzettek magas száma. A vizsgált vállalatok dolgozói közül 48 000 fő (16,2 százalék) nem végezte el az általános iskola 8 osztályát, ebből csak 6,3 százalék pótolja hiányos alapképzettségét.

[4] Erről lásd a 21. sz. dokumentum 4. sz jegyzetét.

A vizsgálat tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a vállalati jóléti és kulturális juttatások 1976-ban módosított szabályozása hozzájárult a vállalatok ez irányú tevékenységének fejlesztéséhez. Helyes tendencia bontakozik ki. Az érvényes rendszer nagyobb szabadságot biztosít a vállalatok számára. A gazdasági fejlődés eredményeinek meghatározó szerepe van a tevékenység kibontakoztatásában. Ettől függően lehet az ellátásban tapasztalható indokolatlan különbségeket csökkenteni, elsősorban az adott ágazaton belül. Teljes egyenlőségre azonban nem lehet és nem is kell törekedni; messzemenően figyelembe kell venni a vállalatok működésében meglevő hatékonysági különbségeket.

Jelentős eredmény a középtávú szociális tervezés bevezetése: összehangolja a vállalati szociálpolitikai tevékenységet, biztosítja e tevékenység komplexitását és a feladatok elvégzésének anyagi feltételeit.

Tovább kell fejleszteni a szociális tervezés megalapozottságát, elsősorban az információk biztosításával, a módszerek tökéletesítésével.

A vállalati szociálpolitika továbbfejlesztésének döntő feltétele a vállalati és területi tervek összehangolása, valamint a vállalati közös fejlesztések elősegítése. A kis- és középüzemek, különösen vidéken, csak így léphetnek hatékonyan előre. Erőforrásaik felhasználásában – elsősorban a fejlesztések tekintetében – törekedni kell a közös, a korszerű megoldásokra.

A jóléti és kulturális alap képzése és felhasználása során kedvezőtlen jelenségek is tapasztalhatók. Ezeket figyelembe kell venni, amikor a VI. ötéves tervre vonatkozóan a jóléti és kulturális ellátás anyagi feltételeit befolyásoló szabályozókat kialakítják.

A vállalati szociálpolitikai tevékenység jelentős lehetőséget biztosít az üzemi demokrácia fejlesztéséhez. A közvélemény bekapcsolása jó eredményeket hozott, megalapozza a tervezést; törekedni kell ennek további szélesítésére.

A kulturális tevékenységet tovább kell fejleszteni. A rendelkezésre álló eszközöket nagyobb arányban kell felhasználni a valóban kulturális tartalmú tevékenységre.

Küzdeni kell az olyan szemlélet ellen, amely az anyagi eszközöket egyetlen célra fordítja, a bővülő lehetőségekkel együtt biztosítani kell a jóléti, kulturális alap komplex felhasználását.

Mindezekkel el kell érni, hogy a szociális tervezés az eddiginél jobban segítse a juttatások társadalompolitikai céljainknak megfelelő elosztását.[5]

[5] A Politikai Bizottság 1980. április 15-i ülésén foglalkozott társadalmi juttatási rendszerünk főbb jellemzőivel és fejlesztésének irányaival. Megállapította, hogy a társadalmi juttatások mai rendszere az elmúlt 30–35 év folyamán fokozatosan alakult ki. A juttatások köre bővült, összege dinamikusan nőtt, és ma már eléri a lakossági összjövedelmeknek a 31 százalékát (szemben az 1950. évi 15 százalékkal). 1980-ban minden 100 forint munkajövedelemre 47 forint a társadalmi

juttatás. Jelenleg az érintett korosztálynak 41 százaléka helyezhető el bölcsődében, és mintegy 270 000 anya veszi igénybe a gyermekgondozási segélyt (1967-től van érvényben). Ezt is számítva, a bölcsődés korú gyermekek több mint 75 százalékának a gondozása társadalmilag megoldott. A 3–6 éves gyermekek több mint 85 százaléka járhat óvodába, az általános iskolák alsó tagozatán tanuló gyermekeknek 54 százaléka pedig napközibe. Az elmúlt 20 évben a családi pótlék az 1960. évi 1,4 milliárd forintról 13 milliárd forintra nőtt. A több gyermekes családok relatív jövedelmi helyzete az intézkedések ellenére alig javult. A hetvenes évek fogyasztói áremelkedése mellett a családi pótlék a jövedelemkiegészítések következtében megtartotta reálértékét, a gyermekgondozási segélyé viszont valamelyest elmarad az 1973. évi népesedéspolitikai intézkedések utáni szinttől. Nyugdíjrendszerünk és a nyugellátás az elmúlt évtizedekben jelentősen fejlődött. A saját jogú nyugdíjak átlaga 1965-ben az átlagkereseteknek 45 százalékát, 1979-ben 58 százalékát tette ki. A nyugdíjasok és járadékosok száma az 1960. évi 760 000-ről 2 millió fölé emelkedett, ugyanakkor az átlagos havi nyugdíj 490 forintról 2250 forintra, a kifizetett nyugdíjösszeg pedig tizenkétszeresére nőtt. A nyugdíjasok életkörülményei azonban rendkívül eltérőek. A kívánatosnál nagyobb a nyugdíjak differenciáltsága, egyes szűk rétegeknek az indokoltnál nagyobb kedvezményt biztosít, a nyugdíjak vásárlóértékének megőrzése részleges, a nyugdíjrendszer fejlődése és az átlagkeresetek emelkedése miatt a később nyugdíjazottak ellátása magasabb. Minden egyes, 1975 végéig megállapított nyugdíj 1980-ra legalább 550 forinttal nőtt az év elejei automatikus, valamint az árintézkedésekhez kötődő kiegészítések következtében. Nagyobb volt a többlet azoknál, akik 1979 elején is nyugdíjemelésben részesültek. Ez az intézkedés 1,3 millió személyt érintett, akiknek nyugdíja havi 80–400 forinttal nőtt. Öt év alatt az átlagos havi nyugdíj mintegy 1000 forinttal, ugyanakkor az átlagkereset 1300 forinttal emelkedett. A természetbeni társadalmi juttatásokban a felszabadulást követően a legjelentősebb változást az oktatás és az egészségügyi ellátás ingyenessé és általánossá tétele eredményezte. Ez számottevően növeli a létbiztonságot, mérsékli a jövedelmek egyenlőtlenségeit, csökkenti a különbségeket a tanulási feltételekben. Mindkét területen nagyarányú volt az intézményhálózat, a felszereltség, a szakember-ellátottság fejlődése. Más természetbeni juttatásokban (a lakásépítésben, illetőleg bérlakás fenntartásának támogatásában, az étkezési hozzájárulásban, az üdültetésnél) nem mindig érvényesül kellően a társadalmi igazságosság. Hazánkban az egy főre jutó családi jövedelmek színvonala az alapvető osztályok és rétegek között, valamint az egyes osztályokon és rétegeken belül egyaránt közeledett egymáshoz. De a korszakos társadalmi változások ellenére is vannak hátrányos helyzetű egyének, családok, rétegek. Ilyen helyzetben vannak többek között az öreg korúak egyes csoportjai, az alacsony iskolázottságúak, azok a családok, ahol sok az eltartott és a munkaképtelen, ahol fogyatékosokról kell gondoskodni. A Politikai Bizottság megállapította, hogy a társadalmi juttatások alapvető céljain nem szükséges változtatni. A társadalmi juttatásokat és azok feltételeit azonban a megváltozott társadalmi viszonyokhoz és a gazdasági lehetőségekhez kell igazítani. Ennek során a következőkre kell törekedni: a családi pótlék emelése, a juttatási rendszer átalakítása a három- és négygyermekes családokat részesítse előnyben; a nyugdíjrendszerben meg kell vizsgálni a nyugdíjak differenciáltságát szűkítő módosítások lehetőségét; meg kell őrizni legalább az alacsony nyugdíjaknak, a három- és több gyermekesek családi pótlékának vásárlóértékét, valamint az ellátást nyújtó intézmények élelmezési normáinak értékállóságát; a természetbeni juttatásokat nyújtó intézményhálózat bővítéséhez rendelkezésre álló fejlesztési forrásokat koncentrálni kell a részterületeken tapasztalható feszültségek feloldására; az új lakáselosztási rendszerben törekedni kell, hogy a lakáshoz jutás feltételeiben szűnjenek meg a szociálpolitikailag nem indokolható különbségek; a több oldalúan hátrányos helyzet visszaszorítása érdekében javítani kell az egyéni szociális segélyezés feltételeit. A Politikai Bizottság felhívta a figyelmet arra, hogy az életszínvonal-politikában a gazdasági fejlődés nehezebb feltételei között az elért eredmények megőrzése a legfontosabb feladat. A párt- és társadalmi szervek a lakosság szociális helyzetét, különös tekintettel a hátrányos helyzetű rétegek életkörülményeire, a maguk eszközeivel, újabb anyagi igények támasztása nélkül, segítsék javítani. A gazdasági realitások figyelembevételével el kell kerülni, hogy a juttatásokkal kapcsolatban túlzott igények alakuljanak ki a lakosság körében. A társadalmi juttatási rendszerben meglevő lehetőségek átrendezésével javítható a rászorulók helyzete.

95
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A HAZAI POLITIKATUDOMÁNYI KUTATÁSOK HELYZETÉRŐL[1]

(1978. JÚNIUS 20.)

I

Az utóbbi években hazánkban is egyre sürgetőbben vetődött fel – más szocialista országokhoz hasonlóan – a szocializmus politikai rendszerével kapcsolatos kutatások fejlesztésének szükségessége.

A fejlett szocialista társadalom tudományos irányítása fokozottabban igényli, hogy a társadalomtudományok részt vegyenek a politikai döntések tudományos megalapozásában, a végrehajtás hatékonyságának elősegítésében, a politikai szervezet felépítésének és működésének tudományos elemzésében. A marxista–leninista politikatudomány művelése hatékonyan hozzájárulhat a társadalmi viszonyok tudatos alakításához és fejlesztéséhez, a társadalmi-politikai követelmények gyakorlati érvényesítéséhez. A marxista–leninista politikatudományi kutatások elősegíthetik a szocialista társadalom politikai viszonyainak mélyebb megértését, elméleti feldolgozását, és lehetővé teszik az új ismeretek beépítését a társadalmi

[1] A hazai társadalomtudományokban az utóbbi évtizedben előtérbe kerültek a szocialista állammal, a politikai rendszerrel, a demokráciával, a hatalom gyakorlásával és intézményeinek fejlődésével stb. összefüggő kutatások, s ezzel párhuzamosan a politikatudomány egységes tudományterületként való művelésének, koordinálásának, intézményesítésének kérdései. Az ideológiai és politikai szempontból legfontosabb társadalomtudományi ágazatok fejlesztéséről szóló agitációs és propaganda bizottsági állásfoglalások többször is utaltak az e tudományterületen folyó kutatások fejlesztésének, koordinálásának szükségességére. Az MSZMP KB Titkársága 1976 júniusában, majd 1977. szeptember 26-i ülésén foglalkozott a Politikai Főiskolán történő – elsősorban a párt-, a szakszervezet, a KISZ-, a társadalmi szervezetek elméleti kérdéseivel foglalkozó – politikatudományi aspiránsképzés bevezetésével. A Magyar Tudományos Akadémia és a Tudományos Minősítő Bizottság elnöke 1976-ban alkalmi bizottságot hozott létre a hazai politikatudományi kutatásokkal összefüggő kérdések elemzésére. A bizottság által készített tanulmányt az MTA IX. osztálya kibővített ülésen megvitatta, s ezt követően az MTA Elnöksége és a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság elé került. Mindkét fórum támogatta a hazai politikatudományok kibontakoztatását és fejlesztését, amelynek a szocialista országok többségében intézményesült szervezete alakult ki. Nemzetközi kötelezettségeink és érdekeink is megkívánták e tudomány helyének és szervezeti kereteinek, a politikatudomány tárgyának, módszertanának oktatásával kapcsolatos feladatok meghatározását. A Nemzetközi Politikatudományi Társaság világkongresszusára való felkészülés elősegítése külön is indokolttá tette a kérdés napirendre tűzését.

tudatba, a közgondolkodásba. A marxista–leninista politikatudomány hazai fejlesztése hozzájárulhat a hatékonyabb propagandamunkához is.

A marxista–leninista politikatudomány hazai művelése és fejlesztése a marxizmus–leninizmus pozíciói erősítésének jelentős tényezőjévé, a nemzetközi méretekben folyó ideológiai küzdelem hatékony elemévé válhat. A mind bonyolultabb nemzetközi ideológiai harcban fokozott jelentőséget kap a marxista–leninista politikaelmélet tisztaságának védelme a jobb- és baloldali torzításokkal szemben, az antimarxista és polgári politológiai koncepciók elleni küzdelem. A marxista–leninista politikatudomány fejlesztése hozzájárulhat a marxista politikai gondolkodásról kialakított burzsoá hamisítások és vulgáris értelmezések kimutatásához.

II

A marxista–leninista politikatudomány tárgya a politikai hatalom, a politikai rendszer, a társadalom politikai mozgásának vizsgálata, a politika különböző ágazatai konkrét összefüggéseinek, sajátos vonásainak elemzése. A marxista–leninista politikatudomány a politikai rendszerek sajátosságait a maguk történeti-társadalmi meghatározottságában, a társadalmi-politikai folyamatoknak a gazdasággal, a gazdasági fejlődéssel szoros kölcsönhatásukban vizsgálja; elemzi a politikai döntéselőkészítés, döntéshozatal feltételrendszerét, módszereit, mechanizmusát és technikáját, a politikai folyamatokat – ideértve ezek prognosztizálását – a politika szervezeti és intézményrendszerét, a politika eszköztárát, a politikai gyakorlattal összefüggő nézetrendszereket.

Minthogy a politikum nagymértékben komplex, s mozgása áthatja a társadalom összes lényeges területét (gazdaságot, kultúrát stb.), a politikatudomány szükségképpen interdiszciplináris jellegű. A marxista–leninista politikatudományi kutatások – bár még kidolgozatlan egyes ágazatainak elhatárolása – különféle területekre tagozódnak: viszonylag különálló területe a politikai pártok s más politikai szervezetek elmélete; a politikai magatartás és e magatartást alakító tényezők vizsgálata; tárgya a nemzetközi kapcsolatok elmélete; részét képezi a gazdaság-, tudomány-, oktatási és művelődéspolitika általános elemzése.

A marxista–leninista politikatudománynak számos érintkezési pontja van más társadalomtudományokkal és ezekre támaszkodik. Elsősorban a szociológiával, az állam- és jogtudományokkal, a közgazdaságtudománnyal, a szervezés- és vezetéstudománnyal, a történelemtudománnyal, a prognosztikával együttműködve tárja fel a politikai folyamatok fejlődésének törvényszerűségeit. A politikatudományi kutatások nem vonják el más tudományágaktól a politika kérdéseit, nem szegényítik a többi társadalomtudományi ágakat. Ez a munkamegosztás újabb

összefüggések elméleti megfogalmazását, a társadalom politikai fejlődése által felvetett kérdések tudományos megválaszolását teszi lehetővé.

A marxista–leninista politikatudományi kutatások mint sajátos kutatási terület elismerésével kapcsolatban kibontakozott viták a legutóbbi években a következő problémákat érintik.

Felvetik, hogy a marxista–leninista politikatudomány tárgyköre nincs pontosan körülhatárolva, és hogy a politikatudomány valamiféle „össztudomány" akar lenni. Ilyen aggodalmak azonban minden új tudományterület kiépülésekor felmerülnek, és a tudományos gyakorlat eddig még mindig többé-kevésbé sikeresen meg tudta vonni a határokat. (Pl.: ezek az érvek sok tekintetben hasonlóan merültek fel a szociológia kiépülése kapcsán.)

Gyakran megfogalmazódik a viták során, hogy a marxista–leninista politikatudománynak nincs kialakult elmélete és módszertana, s ezért még mint tudomány nem létezik. Ezzel szemben ellenérvként azt vetik fel, hogy épp a marxista–leninista politikatudományi kutatások fejlesztése teremtené meg az eddigi elméleti, módszertani részeredmények általánosításának jobb lehetőségeit.

Viták folynak az elnevezésről: a Szovjetunióban „politikai tudományok", Lengyelországban, Jugoszláviában, Csehszlovákiában „politikatudomány" használatos; a tőkés országokban ezeken kívül dívik a „politológia" elnevezés is, amelyet a szocialista országok egyes kutatói is használnak. Az e kérdésben folyó hazai viták arra az eredményre vezettek, hogy a „politikatudomány" elnevezés bizonyul a legmegfelelőbbnek.

A politikatudomány számos szocialista és nem szocialista országban önálló tudományágként elismert diszciplína. Általános elismerésére az elmúlt évtizedekben került sor. Ezt mutatja egyebek között az is, hogy 1949-ben létrejött a 35 nemzeti társaságból, 220 kutatóintézetből és 600 egyéni tagból álló Nemzetközi Politikatudományi Társaság (IPSA) – amelyben a Szovjetunió igen jelentős szerepet játszik –, és 1979-ben Moszkvában már a XI. világkongresszusára készül.[2] A politikatudománynak igen sok folyóirata és kiterjedt irodalma van.

III

A marxista–leninista politikatudományi kutatások az elmúlt évtizedben – elsősorban a gyakorlati politikai szükségletek hatására – hazánkban is előtérbe kerültek. A Társadalomtudományi Intézetben kutatott témák jelentős része, a Po-

[2] A Nemzetközi Politikatudományi Társaság (IPSA) Titkárságának székhelye: University of Ottawa, Canada. A XI. politikatudományi világkongresszus 1979 augusztusában volt Moszkvában. Fő témakörei: a béke és a politika (békekutatás); a politikatudomány fejlődése a társaság létrejötte (1949) óta; ezen belül a nemzetközi stratégia összefüggései, a nemzetközi integráció kérdései.

litikai Főiskolán a párt és más politikai szervezetek kérdéseivel foglalkozó kutatómunka, az állam- és jogtudományi karok tanszékein folyó államelméleti, általános politikaelméleti kutatások teszik ki a hazai politikatudományi kutatások döntő részét. Emellett a Párttörténeti Intézetben, a Külügyi Intézetben, a SZOT Elméleti Kutatóintézetében, az MTA Állam- és Jogtudományi, Szociológiai, Közgazdasági, Világgazdasági, Történettudományi Intézetében és számos egyetemi tanszéken a tudományos szocializmus, a filozófia, illetve más társadalomtudományi diszciplínák tárgykörében folynak politikatudományi jellegű kutatások.

A marxista–leninista politikatudományi kutatásokkal szemben támasztott sokirányú, növekvő társadalmi szükségletek igénylik, hogy a politikatudományok művelése tervszerűbbé, szervezettebbé, céltudatosabbá váljék. Ennek érdekében:

a) Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a marxista–leninista politikatudományi kutatások hazai kibontakoztatásának tudománypolitikai, tudományszervezési kérdéseire. Gondoskodni kell arról, hogy a marxista–leninista politikatudomány fejlesztése és művelése kellően szolgálja a kutatásokkal szemben támasztott sokirányú társadalmi szükségletek kielégítését és a tudományterület fejlődéséből fakadó igények megoldását is. E feladatok megoldása érdekében létre kell hozni az MTA IX. osztálya mellett egy interdiszciplináris jellegű politikatudományi bizottságot.[3] A létrehozandó Politikatudományi Bizottság rendszeresen foglalkozzék a marxista–leninista politikatudomány tudományelméleti alapjainak és sajátos metodológiájának kiépítésével, a politikatudományi kutatási koncepciók kialakításával. Biztosítani kell a különböző társadalomtudományi ágazatokban dolgozó kutatók és gyakorlati szakemberek bevonását e kutatásokba.

b) Szükséges, hogy a politikatudományi kutatásokkal szemben mielőbb megfogalmazódjanak azok a kutatási koncepciók és kutatási főirányok, amelyek a hazai politikatudományi kutatóbázis fejlesztésének alapjául szolgálhatnak. Az e területen folyó kutatások koncentrálása érdekében ki kell jelölni azokat a kutatóhelyeket, amelyek alapvető feladata a marxista–leninista politikatudomány művelése és e tudományterület egészének gondozása. Az MSZMP Társadalomtudományi Intézete és Politikai Főiskolája, valamint a tudományegyetemek állam- és jogtudományi karainak tanszékei jelölhetők meg a marxista–leninista politikatudományi kutatások fő centrumaként, ahol az általános politikaelmélet, az államelmélet, a politikai pártok és politikai tömegszervezetek elmélete témakörökben folynak kutatások. Emellett olyan kutatóhelyeken is támogatni kell a marxista–leninista politikatudományi kutatásokat, amelyek kifejezetten a politikatudomány bázisintézményeiként nem jönnek számításba, ahol azonban egy-egy konkrét kérdésben jelentős kutatások folynak. Ilyenek pl.: az MTA Állam- és

[3] Az MTA gazdaság- és jogtudományok osztálya mellett 1980 őszén létrejött a Politikatudományi Bizottság. Elnöke: Bihari Ottó akadémikus.

Jogtudományi, Szociológiai, Közgazdaságtudományi, Világgazdasági és Történettudományi Intézete, az MSZMP Párttörténeti Intézete, az Oktatási Minisztérium által kijelölendő filozófiai és tudományos szocializmus tanszékek, a Külügyi Intézet, az ELTE szociológiai tanszéke, a SZOT Elméleti Kutatóintézete, a Népművelési Intézet, az MRT Tömegkommunikációs Kutatóintézete stb.

c) A fejlett szocializmus építésének sokirányú társadalmi, gazdasági, kulturális, ideológiai, politikai szükségletei igénylik, hogy a marxista–leninista politikatudományok hazai fejlesztése a szocializmus építésének gyakorlatával szoros kapcsolatban fejlődjék. Ennek érdekében megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a marxizmus–leninizmus elméleti tisztaságának védelmére.

d) A hazai marxista–leninista politikatudományok kibontakoztatásának fontos feltétele e tudományterület káderhelyzetének javítása. El kell kerülni azt, hogy a politikatudomány területén „csapódjanak" le a legkülönbözőbb társadalomtudományi ágazatokban „számításukat" meg nem találó kutatók, fiatal – gyakorlati, politikai tapasztalattal nem rendelkező – kezdő szakemberek. Ennek érdekében gondoskodni kell a tudományterület tervszerű káderfejlesztéséről, a tudományos minősítés és az aspiránsképzés megszervezéséről.

Elő kell készíteni a politikatudományi aspiránsképzést, és a feltételek megteremtése után, meg kell azt indítani. A politikatudományi aspiránsképzést és tudományos minősítést be kell építeni a TMB aspiránsképzési és minősítési rendszerébe.[4]

Meg kell vizsgálni a politikatudományi ismeretek oktatását a különböző felsőoktatási intézményekben és szakokon, és ennek alapján elemezni kell a politikatudományi ismeretek kiterjesztésének lehetőségeit a posztgraduális szakemberképzésben.

e) A hazai marxista–leninista politikatudományi kutatások kibontakoztatásának jelentős feltétele a tudományos közélet fejlesztése. Biztosítani kell a kutatómunka eredményei számára a tudományos vitafórumokat, javaslatokat kell kidolgozni az ismeretterjesztés, valamint a publikációs lehetőségek szélesítésére. Gondoskodni kell arról, hogy a hazai marxista–leninista politikatudomány képviselői az eddigieknél hatékonyabban kapcsolódjanak be a nemzetközi politikatudományi tevékenységbe.

[4] A Tudományos Minősítő Bizottság Politikatudományi Szekciója megalakult. Vezetője Sipos Aladár akadémikus. A politikatudományi aspiránsképzésnek és -minősítésnek a TMB minősítési rendszerébe történő beilleszkedésén folynak a munkálatok.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a jelentést elfogadja. A marxista–leninista politikatudományi kutatások az elmúlt évtizedben hazánkban is előtérbe kerültek. A Társadalomtudományi Intézetben, a Politikai Főiskolán, valamint több kutatóintézetben és egyetemi tanszéken – a társadalomtudományi kutatásokkal összhangban – egyre több politikatudományi téma került napirendre.

A marxista–leninista politikatudományi kutatásokat megalapozó társadalmi szükséglet a kutatások tervszerűbbé és szervezettebbé tételét igényli.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság javasolja, hogy az MTA IX. osztálya mellett hozzák létre a Politikatudományi Bizottságot, amelyben a KB illetékes osztálya, valamint az érintett állami szervek is képviseltessék magukat; hogy a Tudományos Minősítő Bizottság (TMB) körültekintően szervezze meg a politikatudományok területén a tudományos minősítés feltételeit; hogy a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság (TKB) foglalkozzon a politikatudományok fejlesztésének, a kutatások összehangolásának kérdéseivel; hogy az Oktatási Minisztérium a felsőoktatásban folyó világnézeti képzés áttekintésekor a politikatudományi ismeretek egységes szemléletű oktatásának igényét is vegye figyelembe; hogy az MTA IX. osztályának felügyelete mellett hozzák létre a Magyar Politikatudományi Társaságot.[5]

A Bizottság nem látja indokoltnak külön kutatóintézet létrehozását. A már meglevő kutatóhelyeken folyó munkát kell szervezettebbé tenni. A tudományág fejlesztésekor, az aspiránsok válogatása alkalmával a politikai, világnézeti követelmények tekintetében szigorú következetességre van szükség.

[5] A politikatudományok fejlesztésének, a kutatások összehangolásának áttekintése, a tudományág egységes szemléletű oktatásának problémái még nem kerültek napirendre. A Magyar Politikatudományi Társaság még nem alakult meg.

96
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1918-AS POLGÁRI DEMOKRATIKUS FORRADALOM, A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJA MEGALAKULÁSA ÉS A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG 60. ÉVFORDULÓJA MEGÜNNEPLÉSÉRE

(1978. JÚNIUS 27.)

I

A hatvan évvel ezelőtt, 1918–1919-ben lezajlott forradalmi események egymással szorosan összefüggő, a forradalom menetében egységes folyamatot alkotó sorsfordulói történelmünknek. E folyamat kiemelkedő állomása az 1918. októberi polgári demokratikus forradalom, nemzetközileg is nagy jelentőségű csúcspontja pedig a magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltása volt. A szocialista forradalom győzelméért vívott harcban alakult meg a Kommunisták Magyarországi Pártja, amely tömörítette az ország forradalmi erőit.

A forradalmi évfordulók méltó megünneplése lehetővé teszi, hogy a magyar munkásmozgalom történetének tapasztalatai, nemzetközileg is gazdag tanulságai az eddigieknél hatékonyabban váljanak a nemzeti tudat és a nemzetközi osztályharc részévé. A történelmi tudatformálás célja, hogy a forradalmak összefüggéseit, nemzeti és nemzetközi jelentőségét megértessük; bemutassuk legújabb kori történelmünk forradalmi harcait; végső soron, a szocialista forradalom tényeit, eredményeit az emberek legbensőbb érzelem- és gondolatvilágának részévé tegyük.

A rendezvények, a megemlékezések segítsék népünk forradalmi hagyományainak méltó ápolását, a szocialista hazafiság eszméjének erősítését, ifjúságunk nevelését, a nemzeti egység fejlesztését. Mozgósítsanak a fejlett szocialista társadalom soron levő feladatainak megoldására.

II

Az imperialisták által kirobbantott, négy évig tartó, az ország népének óriási szenvedéseket okozó első világháború hatalmas tömegmozgalmakba torkollott. Forradalmi helyzet jött létre, melynek kialakulásához hozzájárult a Monarchia összeomlása következtében keletkezett válság és az oroszországi forradalmak ösz-

tönző hatása. A néptömegek felismerték, hogy alapvető érdekük a háború befejezése, a béke, a nemzeti függetlenség kivívása. Az 1918. októberi megmozdulások révén az ország dolgozó népe kivívta a polgári demokratikus forradalmat. A régóta esedékes forradalom utat nyitott a nemzeti függetlenség, a társadalmi haladás, a nemzeti felemelkedés előtt.

A polgári demokratikus forradalom azonban szembe találta magát a világháborúban győztes imperialista hatalmakkal. Az antantimperializmus – főleg a francia –, és az ennek korlátlan támogatását élvező szomszédos burzsoá kormányok ellenséges fellépésükkel nehezítették a magyar polgári demokratikus rendszer megszilárdulását. Ugyanakkor a kormány belpolitikai intézkedései sem elégítették ki az ország dolgozó népét.

Ilyen körülmények között a munkások, katonák és parasztok forradalmi lendülete, a polgári reformokat meghaladó társadalmi követelései a forradalom továbbfejlődését tették szükségessé. A polgári forradalom programjának mindinkább megmutatkozó korlátai a tömegek számára világossá tették, hogy céljaikat csakis a szocialista forradalom kivívásával érhetik el.

1918. november 24-én, népünk életének sorsdöntő pillanatában alakult meg a munkásosztály forradalmi pártja, a Kommunisták Magyarországi Pártja. Ez az esemény fordulópont a magyar munkásmozgalom és a magyar nemzet történetében. A Kommunisták Magyarországi Pártja forradalomban született és azonnal a forradalom élére állt. Az új típusú lenini párt programja alkalmas volt a polgári demokratikus forradalom szocialista forradalommá való fejlesztésére, betöltötte társadalmi hivatását, szervezte és mozgósította a munkásokat, a parasztokat, az értelmiségieket a dolgozók, a nép hatalmának megteremtésére és megvédésére.

A Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltása, a proletárdiktatúra megteremtése és fennállása népünk történelmének kimagasló eseménye. A proletárdiktatúra megteremtésének alapvető feltétele a munkásság két pártjának, a kommunista pártnak és a szociáldemokrata pártnak forradalmi alapon történt egyesülése volt. A magyar munkásosztály és a parasztság, birtokába véve a hatalmat, folytatta a polgári demokratikus forradalom által elkezdett művet, hozzákezdett az új társadalom, a szocializmus építéséhez. A magyar proletárdiktatúra bizonyította, hogy a munkásosztály nemcsak fegyverrel, hanem – ha a lehetőségek adottak –, viszonylag békés úton is ki tudja vívni hatalmát. Politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális intézkedései az egész nép érdekeit fejezték ki. A munkáshatalom teremtette meg a valódi demokráciát a dolgozó tömegek számára. A Tanácsköztársaság létrejötte is igazolta, hogy a szocialista forradalom győzelme nem oroszországi sajátosság.

A Tanácsköztársaság létrejötte és tevékenysége a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmében gyökeredzik. Az Októberi Forradalom eszmei és erköl-

csi segítséget adott a magyarországi szocialista forradalom győzelméhez. A fiatal szovjetállam minden rendelkezésére álló eszközzel támogatta a Tanácsköztársaságot. Az ország népe felismerte az oroszországi szovjethatalom győzelmének nemzetközi jelentőségét, hogy az az egész emberi haladásra hatással volt, és a magyar nemzet érdekeit is szolgálta.

A Tanácsköztársaság létezése első percétől élvezte a nemzetközi munkásosztály szolidaritását, támogatását. Az internacionalizmus szellemében igyekezett maga is Szovjet-Oroszországnak és az egész nemzetközi munkásmozgalomnak erkölcsi, valamint katonai segítséget adni. Ezzel folytatta az oroszországi forradalom és polgárháború során az ellenforradalmárok elleni harcban részt vevő magyar internacionalisták hagyományait.

A Tanácsköztársaság – a lenini tanításokat követve – rövid idő alatt bizonyította, hogy a dolgozó nép, a munkásosztály és pártja vezetésével képes az új társadalom megteremtésére.

A Tanácsköztársaságot a nemzetközi reakció osztályösszefogása, a nemzetközi imperializmus fegyveres intervenciója verte le. Ehhez az imperialista nagyhatalmak felhasználták a román és a csehszlovák burzsoázia fegyveres erejét. Egy sokat szenvedett nép súlyos küzdelmek árán kivívott szabadságát törték derékba, és csapást mértek ezzel a világforradalom ügyére is.

A proletárhatalom leverése után történelmünk legsötétebb időszaka következett. Az újjászerveződő magyar kommunista mozgalom a következetes haladásért küzdő erőkkel együtt készült a Tanácsköztársaság által megkezdett út folytatására. Az illegalitásba kényszerített, üldözött kommunista párt állandóan ébren tartotta a forradalmi harc eszméjét, rendezte sorait, arra törekedett, hogy együttműködést alakítson ki a szervezett munkássággal, és erejéhez képest eredményes politikai munkát végzett a dolgozók között. Amikor a történelem erre lehetőséget adott, kibontakoztatta a Horthy-fasizmus és hitlerista szövetségesei ellen harcolni kész erők összefogását, a népfrontpolitika jegyében sikereket ért el. A párt volt a magyar antifasiszta ellenállási mozgalom szervezője és ösztönzője.

Hazánk felszabadulása után a kommunisták, akik 1919-et követően sohasem szűntek meg harcolni a munkásosztály, a dolgozó nép ügyéért, meghirdették a társadalmi felemelkedés új programját. A népi demokratikus átalakulás folyamatában 1947–1948-ban viszonylag békésen, széles szövetségi politikára alapozva osztályharcban született meg hazánkban a munkáshatalom. E harc kiemelkedő állomása volt 1948-ban a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülése a marxizmus–leninizmus elvei alapján. Munkásosztályunk, dolgozó népünk a párt vezetésével megkezdte a szocialista társadalom alapjainak lerakását. A szocialista építőmunka lendületét megtörte a dogmatizmus és a revizionizmus, a külső és belső ellenség tevékenysége, ami az 1956-os ellenforradalmi felkelésbe torkollott.

A magyar munkásosztály újjászervezett élcsapata, a Magyar Szocialista Munkáspárt a történelem megrázkódtatásaiból megerősödve került ki. Helyreállította a párt és a nép közötti elvi alapokon nyugvó bizalmat, biztosította a pártélet lenini normáit, a dolgozók mozgósításával megvédte és megszilárdította a munkáshatalmat. A párt történelmi feladatok végrehajtására szervezte és győzelmes harcokban vezette hazánk munkásosztályát és egész dolgozó népét. E küzdelemben fejlődött maga a párt is. Tevékenységében érvényesül az a gyakorlat, hogy mint élő, fejlődő szervezet, a kor követelményeihez igazodik. Vezető szerepe elsősorban abban jut kifejezésre, hogy kezdeményez, megjelöli az építőmunka fő irányait, tömegpolitikai tevékenységével mozgósítja a dolgozókat a végrehajtásra és ellenőrzi a feladatok teljesítését. A párt politikájának következetes megvalósulása tette lehetővé, hogy politikai életünk kiegyensúlyozott, fejlődésünk töretlen.

A felszabadulás óta eltelt immár több mint három évtized kiemelkedő történelmi sikereket hozott: 1918–1919 nagy társadalmi céljai napjainkban megvalósulóban vannak. Népünk követi pártunkat, a munkáshatalom erős, a szocializmus pozíciói szilárdak. A párt XI. kongresszusán megfogalmazott Programnyilatkozat a nemzet programjává lett, népünk a fejlett szocialista társadalom építésén munkálkodik.

III

Az 1918-as polgári demokratikus forradalomról, a Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulásának és a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 60. évfordulójáról méltó módon, szerény keretek között emlékezzünk meg.[1]

Az évfordulókkal kapcsolatos külföldi propaganda differenciáltan folyjék a szocialista, a fejlődő és a fejlett tőkés országok irányában; adja közre 1918–1919 máig is érvényes elméleti-politikai tapasztalatait.

[1] A Központi Bizottság ünnepi üléséről, melyre 1978. november 19-én került sor, lásd: Népszabadság, 1978. november 21., Társadalmi Szemle, 1978. 12. sz. 3–22. old., Pártélet, 1978. 12. sz. 3–21. old.

97

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A RÉGÉSZETTUDOMÁNY HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL[1]

(1978. JÚLIUS 18.)

1. A régészet 1945 óta jelentős eredményeket mutathat fel tevékenységének valamennyi területén: a tudományos feldolgozásban, az ásatásban, a forrásközlésben és az ismeretterjesztésben egyaránt.

A tudományos feldolgozó munka eredményeként befejezéséhez közeledik az *őskor* marxista igényű szintézise és a vértesszőllősi előember régészeti értékelése. A *klasszikus ókor* régészeti kutatásainak eredményeit nemzetközileg elismert tudományos munkák fémjelzik. Különösen érvényes ez a feliratos forrásokra, amelyeknek új módszerű társadalomtörténeti elemzését „budapesti iskola" néven tartja számon a nemzetközi szakmai közvélemény. A *korai középkor* régészeti ieleteinek feltárása alapján már elkészült e korszak első öt évszázadának komplex szintézise, s összefoglaló művek születtek a hunok, a szarmaták és a gepidák emlékanyagáról. A honfoglaló magyarság intenzív kutatás tárgya, melynek eredményeképpen több új szempontú marxista összegezés látott napvilágot. A *középkori régészet* eredményei a királyi és egyházi központok, valamint a középkori városok kutatásában (Buda, Óbuda, Sopron) jelentősek.

Régészettudományunk eddigi legnagyobb igényű kollektív vállalkozása, a *Magyarország Régészeti Topográfiája* sorozat keretében már négy Veszprém megyei kötet jelent meg, és elkészültek Komárom, Békés és Pest megye anyagának kötetei is.[2] A munkálatok célja hazánk egész területén felkutatni, megállapítani, rögzíteni a régészeti lelőhelyeket, és tudományos meghatározásokkal, adattárral, térképészeti dokumentációval, illusztrációkkal kötetek formájában közzétenni azokat. A megjelent kötetek tudományos jelentőségükön túl olyan helytörténeti kézikönyvek is, amelyeket a múzeumok, a kulturális és oktatási intézmények, a

[1] A Magyar Tudományos Akadémia és a Kulturális Minisztérium által készített és beterjesztett jelentés azoknak a tudományági helyzetelemzéseknek a sorába tartozik, amelyek az ideológiai szempontokból legfontosabb társadalomtudományok területén hivatottak konkretizálni a XI. kongresszus útmutatásait a marxizmus–leninizmus következetes és alkotó érvényesítéséről.

[2] A Magyarország Régészeti Topográfiája sorozatban 1966–1979 között öt kötet jelent meg. (Veszprém megye területéről 4 kötet, 1 pedig Komárom megyéről.) Nyomdában van, illetve elkészült további három kötet (Békés megye szeghalmi járásáról; Békés megye II. köt. és Pest megye budai és szentendrei járásáról).

tanácsok szakemberei egyaránt használnak a közművelődési, oktatási, műemlékvédelmi, építési-fejlesztési és közigazgatási tevékenységük során.

A *forrásközlő munkálatokban* jelentős tudományos teljesítmények a korpuszok (kelta-, avar-, honfoglalás kori, a magyarországi római kori feliratok) elkészült kötetei.[3] Figyelemre méltó, nemzetközileg is elismert eredmények születtek az *interdiszciplináris kutatások* egyes területein (állattartás-történet, társadalomtörténeti névelemzés, csontkémia) is. Eredményesnek bizonyult a régészettudomány bekapcsolódása más társadalomtudományok nagy kollektív vállalkozásaiba (a 10 kötetes Magyarország története, a Magyar művészettörténet kézikönyve).

A szocialista építőmunka, a nagyüzemi mezőgazdaság, a településfejlesztés és az urbanizáció eredményeképpen egyre növekvő mennyiségben kerülnek felszínre történeti emlékek, régészeti leletek. Ennek következtében az utóbbi tíz évben jelentős előrelépés történt az *ásatási-feltárási tevékenység* gyakorlatában, a korszerű módszerek elsajátításában, alkalmazásában. A feltárások jellege megváltozott. Egyre több a teljes objektum felkutatását célzó ásatás, amelynek révén potenciálisan biztosítható a társadalmi-gazdasági folyamatok sokoldalú elemzése és az erre épülő szintézis megteremtése. A nagy állami beruházásokat megelőző, illetve a hozzájuk kapcsolódó, összehangolt feltárások (pl. a Tisza II. vízlépcső, a nagymaros–gabcsikovói vízi erőmű építése), lehetőséget nyújtanak egy-egy tájegység egykori népeinek behatóbb megismeréséhez, az adott terület történetének hitelesebb rekonstrukciójához. Mindezeken túl a nagy ásatások lehetőséget teremtettek és teremtenek a komplex kutatás módszerét előtérbe állító régészet tudományos értékű forrásanyagának biztosítására is. Előrelépés történt az őskori, népvándorláskori és különösen a római, a középkori városok, objektumok feltárásában. Számottevő eredmények összegezhetők az ásatások nagyságrendjének és színvonalának emelkedésében, a műemlékvédelemmel kialakított együttműködésben, az objektumok bemutatásában, illetve közművelődési hasznosításában (pl. a középkori budai várpalota, Gorsium, Savaria, Visegrád, Esztergom, Sopianae, a nagyvázsonyi, simontornyai, dunaföldvári vár stb.). A leletmentés és a -megóvás bonyolult – idő- és pénzigényes – feladatának megoldásához a múzeumok jelentős és állandó segítséget kapnak a megyei pártbizottságoktól és a megyei tanácsoktól.

[3] Az itt felsorolt témakörökben különösen a római corpusok (feliratos emlékek) kutatása előrehaladt vagy folyamatban van. Egyes már megjelent kötetek (Vas, Győr-Sopron megye, Zala, Veszprém megye, Pest megye északi részéről) mellett 1981–1982-ben továbbiak megjelenésére kerül sor. Ezek között a „Feliratok Pannónia történetének kutatásában" a legfontosabb forrásanyag, amelyből, 1980-nal bezárólag, közel 1000 darab emlék feldolgozása készült el és jelenik meg. Az intézet tervei szerint a következőkben minden évben 1–1 kötet kézirata kerül leadásra. A munkát a környező országokban is figyelemmel kísérik.

A felsorolt eredmények és a segítőkészség ellenére is előfordult, hogy hivatali közömbösség, nem körültekintő munkaszervezés miatt, sajnos, felbecsülhetetlen régészeti értékek mentek veszendőbe. Nem véletlen, hogy néhány kiemelkedő értékű objektum feltárása, megmentése és megóvása még ma is állandó szakmai és publicisztikai polémia tárgya (pl. az óbudai katonai tábor).[4]

2. A régészet eredményeinek széles körű társadalmi hasznosításában alapvető minőségi változás történt az elmúlt évtizedben. A korábbinál sokoldalúbbá, színvonalasabbá vált az *ismeretterjesztés*. A múzeumok számának növekedésével párhuzamosan gyarapodott az olyan régészeti-történeti komplex kiállítások száma, amelyek a marxista történetkutatás eddigi eredményeit felhasználva mutatják be a hazánk területén élt népek és a magyar nép történetét vagy egy-egy tájegység történelmének alakulását. Az 5–10 évig nyitva tartó állandó kiállítások, a több helyen bemutatott időszaki kiállítások és a rájuk épített egyéb ismeretterjesztő formák (katalógusok, előadások, tárlatvezetések stb.) lehetőséget biztosítanak a régészet differenciált, a különböző társadalmi rétegek igényeihez igazított közművelődési feladatainak az ellátására. Ugyanakkor fennáll annak a veszélye, hogy egyes kiállítások anyagának felújítása, illetve cseréje nem történik meg idejében. Arra kell törekedni, hogy az újabb régészeti leletek előkerülésével szükségszerűen elavuló múzeumi kiállításokat a rendelkezésre álló anyagi és szellemi erők megfelelő koncentrációjával folyamatosan korszerűsítsék.

Fontos szerepet tölt be a régészeti ismeretterjesztésben a *könyvkiadás*. A régészeti (pl. *Hereditas*) és a történelmi *(Magyar História, Apolló Könyvtár, Képes Történelem)* sorozatok széles körű érdeklődést váltottak ki. Az ismeretterjesztő művek iránti kereslet, a kiállítások és a múzeumok nagy látogatottsága felhívja a figyelmet a népszerűsítő kiadványok körének kiterjesztésére, a példányszám növelésére, a kiadási tevékenység összehangolásának szükségességére.

3. A tudományág ideológiai funkciójának betöltéséhez, a szakmai légkör alakításához alapvetően kedvező feltételeket teremt az a tény, hogy a régészet szemléletében és gyakorlatában meghatározóvá vált a marxizmus–leninizmus világnézete. Idealista, szellemtörténeti nézetrendszerek egyáltalán nem nyilvánulnak meg, pozitivista nézetek pedig esetenként jelentkeznek. A sajtó hasábjain – de néhány magyarra fordított régészeti tárgyú könyvben is – felbukkanó dilettáns, káros és téves nézetek korrekciója mellett a legnagyobb feladatot a nacionalista irányzatok elleni ideológiai harc jelenti.

[4] Fontos műemlékeket nem sikerült idejében megmenteni, legtöbbször a műemlékvédelemben véleményező vagy döntési stb. joggal rendelkező szervek közötti egyeztetési nehézségek miatt. Ilyen problémák az ásatási munkáknál is gyakran felvetődnek, mert pl. az ásatásokra vonatkozó tudományos terv sorsa építészeti objektum esetében az Országos Műemléki Felügyelőségtől függhet.

A hazai régészetben felbukkanó nacionalista vonások zömmel a korábbi magyar nacionalizmus utóhatásaiból származnak.[5] Újabban azonban arra is felfigyelhetünk, hogy a tudományosan nem megalapozott, vitatható és vitatandó nézetek, elméletek indokolt marxista kritikája mellett, mintegy ennek szélsőséges melléktermékeként, a hazai régészek körében is hangot kaptak nacionalista töltetű vélemények és nézetek.

A tudományág művelőinek fontos feladata, hogy e nacionalista nézetek ellen tárgyszerűen, tudományos eredményekkel alátámasztott érvekkel lépjenek fel. Kívánatos, hogy a viták hangnemét higgadtság és a tényeken alapuló meggyőzés igénye jellemezze. Megengedhetetlennek tartjuk, hogy a régészettudományt érintő szakmai és ideológiai jellegű viták napi- vagy hetilapok hasábjain folyjanak. Szakmai kérdésekben jelentkező eltérő nézetek ütköztetésére, vélemények cseréjére a jövőben csak szakmai folyóiratokban és kiadványokban kerüljön sor.

A szakmai-tudományos életben a vitaszellem nem áll a kívánatos színvonalon. Egy-egy témakört szakértői hozzáértéssel áttekinteni képes és a kérdést egyformán elmélyülten, de más oldalról megközelítő vitapartnerek ritkán kerülnek össze. Előfordul a tekintélyelv alapján történő érvelés és az egymás kutatási eredményeit óvatosan bíráló egyoldalú, kinyilatkoztatásszerű állásfoglalás is. A régészek körében mutatkozó nézetkülönbségek azonban nem klikkek és személyes csoportosulások ellentéteiből fakadnak.

Az ideológiai feladatok területén jelentkező társadalmi és tudományos igények színvonalas kielégítése érdekében szükséges, hogy régészettudományunk fordítson az eddigieknél nagyobb figyelmet az elméleti, módszertani, tudománytörténeti kutatómunkára, és fokozza a szakma vitaszellemét.

4. A múzeumok tanácsi kezelésbevétele, a régészeti kutatóhelyek különböző főhatóságok alá helyezése jelentősen hozzájárult a régészet társadalmi megbecsülésének növeléséhez, a kutatómunka anyagi támogatásának fejlesztéséhez. Az elmúlt 10 évben a megyékben fokozatosan nőtt a régészeti feltárásokra, feldolgozásokra fordított összeg, és ennek nyomán a forrásanyag megsokszorozódott. A régészeti kutatások felgyorsult ütemével viszont csak részben tudott lépést tartani a raktárterek bővítése, a restaurátorok, régészek számának növelése, a for-

[5] A régebbi nacionalista elméletek – lassan a feltárt új anyagok tudományos elemzése következtében –, megszűnőben vannak. A nacionalista nézetek szinte kivétel nélkül a korai középkorra és a honfoglalás korára esnek, a népek elterjedésének területére és időrendjére vonatkoznak. A szöveg itt elsősorban a kettős honfoglalásra utal, mely szerint az avar iparművészeti gyakorlatban létrejött változás a magyar törzs beköltözésével magyarázható. Ez a teória már e század elején fölmerült, de a kritika nélküli, szenzációt előnyben részesítő, népszerűsítő irodalomban az utóbbi évtizedekben terjedt el. Miután ez a feltevés nem bizonyítható, a kutatók nagy része nem fogadja el, de népünk történetének régmúltja iránt érdeklődők körében még mindig népszerű.

rásanyag közzététele. Ezen a téren jelentős személyi és technikai fejlesztésre lenne szükség minden megyében.

A régészet alapvető feladatainak színvonalas teljesítése, a közművelődési tevékenységének tudományos megalapozása, a tudományos kapacitás hasznosítása érdekében a régészeket foglalkoztató intézmények vezetőinek és főhatóságainak törekedniük kell, hogy a rendszeres tudományos kutatómunka feltételeit – kutatónappal, belföldi tanulmányúttal, szakirodalom biztosításával – tovább javítsák.

A jelenlegi szervezeti és irányítási körülmények között a régészek különböző, egymástól jelentősen eltérő jellegű, feladatkörű főhatóságok (Kulturális Minisztérium, Építési és Városfejlesztési Minisztérium, Magyar Tudományos Akadémia, Oktatási Minisztérium) által felügyelt intézményekben dolgoznak. A felgyorsult ütemű kutatások eredményei, a kutatómunka fejlesztésének tudományos követelményei és az ugrásszerűen megnövekedett társadalmi kötelezettségek az eltelt időszak alatt fokozatosan érlelték meg a régészeti kutatások összehangolásának, a kutatóhelyek együttműködésének, a szellemi és anyagi erőforrások koncentrálásának, országos szintű megtervezésének igényét.

A kutatómunka összehangolása, a szellemi és anyagi erők célszerű hasznosítása, a hatékony irányítás és támogatás biztosítása érdekében szükséges a régészettudomány országos távlati és középtávú tervének kidolgozása. Ez előfeltétele annak, hogy az Akadémia testületi szervei a jövőben jobban betöltsék országos hatáskörű szakmai-módszertani, koordináló, véleményező jogkörüket, és megfelelő alapot nyújtsanak a különböző tárcák irányítása alatt működő kutatóhelyek közötti együttműködés megteremtéséhez is. Így megkövetelhető, hogy a különböző főhatóságok az ország legfelsőbb tudományos fórumának szakvéleményére támaszkodva végezzék szakigazgatási, tudományszervezési tevékenységüket, a régészet koordináló szakmai szervei pedig (Régészeti Bizottság, Ásatási Bizottság, illetve részben a Múzeumi Tanács) az eddiginél hathatósabban, következetesebben gyakorolják irányító, ellenőrző, felügyeleti, javaslattevő funkcióikat.

5. A képzés és a továbbképzés formái közül ténylegesen csak az egyetemi oktatás és a tudományos minősítés működik. A posztgraduális képzés egyéb formáinak bevezetésére tett kísérletek eddig nem váltak be. Diplomát adó rendszeres képzést az ELTE régészeti tanszéke nyújt. Részleges régészképzés folyik még a szegedi tudományegyetemen. A régész szakra a túljelentkezés tíz-tizenötszörös, a beiskolázás üteme kiegyensúlyozatlan. Ennek következménye, hogy a felduzzasztott létszámú évfolyamokat rendszerint a felvétel szüneteltetése követi. A hallgatói létszám, az ország szakember-ellátottságának gondjait tekintve, nem túlzott, a meghirdetett állásokhoz képest azonban irreálisan nagy. Kívánatos tehát, hogy a beiskolázás rugalmasabban igazodjék a reális szakemberszükséglethez. Emellett a folyamatban levő tanterv-korszerűsítési munkálatok keretében szükséges a régészképzés tantervének felülvizsgálata, módosítása is, figyelembe

véve a társadalmi igényeket, a múzeumi gyakorlati munkának és a régészet nemzetközi tudományos fejlődésének követelményeit.

A régészettudomány területén a tudományosan minősítettek száma megfelelő. E körön belül azonban a fiatalabb korosztályú kandidátusok száma kedvezőtlenül alacsony, a munka zömét végző tanácsi múzeumokban pedig alig van tudományosan minősített régész.

6. Régészetünk nemzetközi kapcsolatai kedvezőek. A magyar kutatás eredményeit a szocialista és a kapitalista országokban egyaránt megbecsülik és számon tartják. A publikációik iránti érdeklődés jelentős, könyvtáraink kiterjedt cserét bonyolítanak le a külföldi társintézményekkel. Kutatóink a nemzetközi rendezvényeken általában elismerten szerepelnek. Szakembereink egy része külföldön is tanult, hazánkban pedig már több külföldi diák végzett régész szakon.

Az intézményes kapcsolatok közül jelentőségében kiemelkedik a szovjet régészettel való együttműködés, amelynek egyik első eredménye a magyar és szovjet szakemberek összefogásával készülő „Magyarország régészete" c. munka. Jelentékeny tudományos siker az ugor népek régészetéről a Szovjetunióban megjelentetett közös tanulmánykötet. Hazai kiadásban több fontos Volga- és Káma-vidéki feltárást tettek közzé magyar és szovjet szakemberek.[6] A marxista szemlélet és módszer alkalmazásában nagy tapasztalatokkal rendelkező szovjet régészek elméleti tevékenysége élénk hatást gyakorol a hazai kutatásra, különösen a magyar őstörténet és a koraközépkor problémáit érintő kérdésekben. Jelentős tudományos eredmények várhatók az 1975-ben megkezdett, s hosszabb távra tervezett (közös ásatások a Szovjetunióban és Magyarországon) kutatási programtól

A többi szocialista országgal a tudományos kapcsolatok általában jók. Intézmények közötti kapcsolatok jöttek létre a Magyar Nemzeti Múzeum, a Régészeti Intézet, a Szépművészeti Múzeum és több nagyobb megyei múzeum, valamint a szocialista országok megfelelő partnerintézményei között.

A fejlődő országok közül korábban Egyiptomban járt régészeti expedíció. Ásatásokra néhány arab országban lényegében ma is megvolnának a feltételek. Ezek a jövőben lehetővé tennék a részvételt a mediterrán kutatásokban.

A bekapcsolódást a nemzetközi tudományos életbe és a külföldi kutatásokba alapvető tudományos szükségletek indokolják. A közös kutatómunka a legalkalmasabb formája az egyetemes régészettel való kapcsolatnak és a hungarocentrikus nézetek leküzdésének. Régészettudományunk a nagy nemzetközi vállalkozásokban való részvételével – a tudományági sajátosságok keretei között – fontos

[6] A magyar–szovjet közös kiadványok: Archeologija i drevnyjaja isztorija ugrov. (Szerk.: V. Csernyecov, A. Szmirnov, I. Erdélyi.) Moszkva, 1972.; Les anciens Hongrois et les ethnies voisines a l'Est. Studia Archaeologica VI. köt. (Szerk.: Erdélyi I.) Budapest, 1977. Archeologija Vengrii. I. köt. (Szerk.: V. Tyitov, Erdélyi I.) Moszkva, 1979.

feladatot teljesíthet kulturális értékeink külföldi megismertetésében. Ezzel hozzájárulhat ahhoz, hogy a tudományos közvélemény határainkon túl is megfelelő képet alkothasson hazánkról, a magyar kultúráról.

*

Az Agitációs és Propaganda Bizottság tudomásul vette a régészettudomány helyzetéről és feladatairól szóló jelentést, s állásfoglalásában a következő tennivalókra hívta fel a figyelmet.

a) A régészeti emlékek mentése, őrzése, közkinccsé tétele a nemzeti kultúra ápolásának és a társadalmi tulajdon védelmének körébe tartozó össztársadalmi feladat és kötelesség, amelynek személyi, anyagi, tárgyi, technikai feltételeit az emelkedő követelményekkel összhangban fokozatosan fejleszteni kell.

b) Szükséges, hogy a régészet vállaljon nagyobb szerepet a közművelődés különböző szektoraiban, a tudományos ismeretterjesztésben, a könyvkiadásban, a sajtóban, a rádióban és a televízióban, s ehhez az ismeretterjesztő szervek részéről kapjon több segítséget. A marxista–leninista történelemszemlélet következetes érvényesítésével háttérbe kell szorítani a helyenként még meglevő tudománytalan, nacionalista nézeteket, ki kell küszöbölni a közvélemény régészeti tájékoztatásának fogyatékosságait. A széles tömegeket érdeklő vitakérdésekben szükség van tudományosan orientáló, megalapozott állásfoglalások közzétételére.

c) A Bizottság egyetért azzal, hogy az MTA irányításával, az érdekelt szervek bevonásával készüljön el a régészettudomány országos középtávú terve. Ezzel összhangban a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság dolgozzon ki tervet a régészet területén megoldandó legfontosabb feladatokra.[7]

d) A Bizottság javasolja az Oktatási Minisztériumnak, hogy tekintse át a régészet utánpótlásának kérdését, és hozzon megfelelő intézkedéseket az egyetemi régészeti oktatás tartalmi továbbfejlesztésére.

e) A Bizottság kéri a megyei tanácsokat, hogy fordítsanak nagyobb figyelmet a leletmentő munkálatokra, illetve az ehhez szükséges anyagi fedezet biztosítására.

[7] Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásában megjelölt feladatok konkrét tudományos és szervezeti kérdéseivel az 1978. szeptember 27-i ülésen foglalkozott a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság. Ezek között javasolta, hogy 1981–1985. évi középtávú terv kidolgozása keretében – a „Történelmi és kulturális hagyományaink, emlékeink komplex kutatása" c. országos szintű főirány koncepciójával összhangban –, készüljön el a régészettudomány országos középtávú koncepciója. Foglalkozott a Bizottság a régészeti emlékek mentése, őrzése, hozzáférhetővé tétele, a régészeti kutatások interdiszciplinaritása fejlesztésének tudományos, anyagi, szervezeti, szervezési, közművelődési összefüggéseivel.

98
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT TÖMEGTANFOLYAMAIN TANULÓ HALLGATÓK POLITIKAI ISKOLAI VÉGZETTSÉGÉNEK ELISMERÉSÉRE

(1978. JÚLIUS 25.)

A marxizmus–leninizmus alapvető tanításai, a párt politikája elsajátításának fokozott megbecsülése, a hallgatók tanulmányi munkájának ösztönzése érdekében a párt tömegtanfolyamain való eredményes részvételt a pártszervek a jövőben ismerjék el.

1. Azok a hallgatók, akik a párt tömegoktatásának hét továbbképző tanfolyama közül legalább hármat – mindenekelőtt a politika alapvető témaköreit feldolgozókat –, eredményesen elvégezték, kapjanak alapfokú politikai végzettséget elismerő oklevelet.

A tömegoktatásban részt vevő hallgatók közül egy-egy tanfolyam eredményes elvégzését azoknak ismerjék el, akik rendszeresen és aktívan részt vettek a szemináriumi foglalkozások munkájában, és a tananyagba foglalt elméleti, politikai ismereteket alapjában elsajátították.

A propagandista egy-egy oktatási év végén – a szemináriumi csoporttal együtt történő közös értékelést is figyelembe véve –, tegyen a hallgatók tanulmányi munkájának eredményességére vonatkozó javaslatot az alapszervezet vezetőségének. A tanfolyam eredményes elvégzésének elismeréséről a pártvezetőség döntsön.

A három tanfolyam eredményes elvégzése után járó alapfokú politikai végzettséget elismerő oklevelet a pártoktatás éves tapasztalatait és feladatait tárgyaló taggyűlésen adja át a pártvezetőség az arra érdemes hallgatóknak. Az elismerés rendszere az 1978/79-es pártoktatási évtől kerül bevezetésre, és az alapfokú politikai végzettséget igazoló oklevelek először az 1980/81-es tanév végén kerülnek kiadásra.

2. A Központi Bizottság párt- és tömegszervezetek osztálya gondoskodjon arról, hogy a pártszervezetek:

– egy-egy tanfolyam eredményes elvégzését tartsák nyilván, és a hallgatók munkahely-változtatása esetén az eredményes tanulmányi munkáról a másik pártszervezetet értesítsék;

– a három tanfolyam eredményes elvégzését elismerő oklevél kiadásával egyidőben az alapfokú politikai végzettséget a párttagok adatnyilvántartásába vezessék be.

3. A Központi Bizottság agitációs és propaganda osztálya gondoskodjon arról, hogy:

– a tömegoktatásban való eredményes részvétel elismerésének lényegét és követelményeit széles körben megismerjék;

– a Politikai Bizottság határozatát – az egységes értelmezés és a végrehajtás elősegítése érdekében

a Titkári Tájékoztató ismertesse;[1]

a pártsajtó cikkek közlésével tudatosítsa;[2]

a párttagság az őszi soros taggyűlésen, a pártonkívüli hallgatók pedig az első szemináriumi foglalkozáson ismerjék meg;

– az oklevelek elkészüljenek, és azokat bocsássa a pártszervezetek rendelkezésére.

[1] Az itt közölt határozat és az ezzel kapcsolatos tájékoztató megjelent: Titkári Tájékoztató, 1978. 7. sz.

[2] Lásd például *Kovács Istvánné:* Az alapfokú politikai végzettség elismerése. (Pártélet, 1978. 10. sz. 36–38. old.)

99

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA „AZ ÁLLAMI OKTATÁS HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI" CÍMŰ KB-HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁNAK FŐBB TAPASZTALATAIRÓL A KÖZOKTATÁS TERÜLETÉN[1]

(1978. SZEPTEMBER 19.)

Az állami oktatás fejlesztésének fő feladatait a Központi Bizottság 1972. júniusi határozata fogalmazta meg.[2] A határozat végrehajtásának tapasztalatai lehetővé teszik, az időközben bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások pedig indokolják, hogy értékeljük az elmúlt hat év során a közoktatás fejlesztéséért végzett munkát, áttekintsük az oktatáspolitika főbb kérdéseit, és megjelöljük a következő évek legfontosabb tennivalóit.

Ez az előterjesztés az alsó- és középfokú oktatással foglalkozik, a felsőoktatás helyzetének elemzésére a jövő évben kerül sor.

[1] Az előterjesztés elkészítését a Oktatásügyi Minisztérium irányításával az állami oktatás valamennyi területét felülvizsgáló munkabizottságok tevékenysége és jelentései előzték meg. A munkabizottságok az alábbi témákkal foglalkoztak: az iskolai nevelés problémái; a szocialista fejlődés körülményei közt kibontakozó tudományos-technikai forradalom követelményei az iskolával, az oktatási rendszerrel szemben; hogyan biztosítja képzési rendszerünk az egyéni képességek fejlesztését, a tehetségek kibontakozását. A fentieken kívül működött még: Alsófokú Oktatási Munkabizottság, Középfokú Oktatási Munkabizottság, Felsőfokú Oktatási Munkabizottság. Valamennyi munkabizottság jelentését közreadták „Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai. Válogatott dokumentumok" c. kiadványban (Tankönyvkiadó, 1973. 414. old.). A Politikai Bizottság határozatának alapját képező jelentést – a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztályának előterjesztésében 1978. augusztus 15-i ülésén – megtárgyalta a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága. A jelentés a következő statisztikai mellékleteket tartalmazta: 1. Az óvodák adatai (1950–1977). 2. Az általános iskolai tanulólétszám, illetve annak várható alakulása az 1962/63. tanévtől az 1976/77. tanévig. 3. Az általános iskolák adatai a nappali tagozaton (1950–1977). 5. A középiskolák adatai a nappali tagozaton (1950–1977). 6. A szakmunkásképzés adatai a nappali tagozaton (1950–1977). 7. A felsőoktatás adatai (1950–1977). 8. Az iskolai oktatásban részesülők száma az esti és a levelező tagozaton (1950–1977). 9. Az oktatási intézmények és a szocialista szektor beruházásainak alakulása (1950–1977). 10. A népesség iskolai végzettsége az 1949., az 1960., 1970. évi népszámlálási adatok, valamint az 1975-ben számított adatok alapján.

[2] A dokumentumot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 292–313. old.

A Központi Bizottság 1972-es határozatának végrehajtása a párt- és állami szervek irányításával eredményesen folyik. A határozat végrehajtása segítette az oktatás és nevelés társadalmi-gazdasági szerepének helyesebb megítélését, növelte a művelődés társadalmi presztízsét, fokozta a tanulási kedvet.

Az oktatás mindinkább a társadalom érdeklődésének előterébe került. Mindez nagy mozgósító erőt jelentett, megteremtette a gyorsabb ütemű fejlődés feltételeit, segítette az oktatási rendszer egészét átfogó korszerűsítési folyamat kibontakoztatását. Hatására társadalmi méretekben is megerősödött az a szemlélet, amely az iskola egyik legfontosabb feladatát, a szilárd műveltségi alapok elsajátításában, az önálló gondolkodás fejlesztésében, a folyamatos önképzésre és önművelésre való felkészítésben látja.

Az oktatáspolitikai kérdésekkel való foglalkozás mindinkább a pártélet szerves részévé válik, javult az állami oktatás pártirányítása és ellenőrzése. Fejlődött a pedagógus pártalapszervezetek munkája, szervezeti élete, erősödött befolyásuk a nevelőtestületekben. Javították az ifjúsági szervezetek pártirányítását, kapcsolataikat az iskolák vezetőivel. A korábbinál jobban segítik az iskolai feladatok, a közoktatási, ifjúságpolitikai és közművelődési célok megvalósítását.

A pedagógusok munkája eredményesebbé vált, növekedett aktivitásuk az iskolában és a közéletben egyaránt. A párt kapcsolata e legnagyobb létszámú értelmiségi réteggel tovább erősödött. Fejlődött az oktatás állami és tanácsi irányítása. Hatékonyabb az úttörő- és KISZ-szervezetek munkája, különösen figyelemreméltó a világnézeti, közéleti nevelést, a tanulást és a sportot, testedzést segítő tevékenysége. A pedagógus-szakszervezet ifjúsági és oktatáspolitikai munkája is céltudatosabb, eredményesebb. Szélesedtek az iskolák társadalmi kapcsolatai. Együttműködésük egyre tartalmasabb a munkahelyi kollektívákkal, szocialista brigádokkal. Jelentősen bővül az „Egy üzem – egy iskola" mozgalom,[3] gazdagodott az iskolák közművelődési tevékenysége.

A Központi Bizottság határozatának végrehajtása során az elmúlt hat évben az állami oktatásban jelentős eredmények születtek: javultak a közoktatás feltételei, az egész iskolarendszerben átfogó tartalmi korszerűsítés indult meg, erősödött az oktatás és nevelés egysége. A határozat végrehajtásának üteme azonban egyenetlen, néhány fontos területen a szükségesnél lassúbb az előrehaladás.

[3] Az „Egy üzem – egy iskola" mozgalom spontán helyi kezdeményezésekből indult ki, országosan szervezett mozgalommá 1972-ben fejlődött. 1975-ben a SZOT és az Oktatási Minisztérium közös irányelveket adott ki a mozgalom továbbfejlesztéséhez. (Lásd: Művelődési Közlöny, 1975. 24. sz. 845–847. old.) A mozgalommal kapcsolatos cikkekről az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum bibliográfiai osztálya témabibliográfiát készített. (Szakjelzete: T/210.), az *Ifjúkommunista* 1978. évi első száma pedig összefoglaló cikket közöl a mozgalom eredményeiről.

1. A KB-határozat alapján egyre jobban előtérbe került azoknak a tartalmi feladatoknak a megoldása, amelyek a szocialista nevelő iskola eredményesebb megvalósítását szolgálják.

Az első intézkedések eredményeként kiiktatták a tananyagokból a felesleges, túlterhelést okozó részeket. Megszüntették az átlagosztályzat továbbtanulást meghatározó szerepét, egyszerűsítették az érettségi vizsgát, és egyes tantárgyakból közös érettségi–felvételi vizsgát tettek lehetővé.

Az intézkedések többsége helyes volt, néhányat azonban a gyakorlat nem igazolt. A jelenlegi érettségi és az egyetemi-főiskolai felvételi követelményrendszer nem ösztönzi kellően a középiskolák diákjait a tanulmányi követelmények megfelelő teljesítésére. A tanulók egy része például a továbbtanulás szempontjából mellékesnek ítélt tárgyakat kevésbé tanulja. Ez kedvezőtlenül hat általános műveltségükre, különösen történelmi szemléletük alakulására. A színvonalas tanulás érdekében szükséges az érettségi és az egyetemi–főiskolai felvételi vizsgarendszer áttekintése, korrekciója.

2. A határozat a hetvenes évek második felére írta elő az alsó- és középfokú oktatás tartalmi korszerűsítését, a tantervek, a tankönyvek tartalmának megújítását. Felülvizsgálták az általános és középiskolák valamennyi tantárgyát, a szakmunkásképzők közismereti tantárgyait, és új tanterveket dolgoztak ki. Az új nevelési-oktatási dokumentumok elkészítése során az volt a törekvés, hogy az iskola egész tevékenységében erősödjenek a szocialista nevelés feltételei, lehetőségei. Ezért készült el a tanórán és az iskolán kívüli nevelés terve is.

A tantervek és tananyagok megújításában részt vettek a gyakorló pedagógusok, a tudományos intézmények és az egyes tudományterületek kiemelkedő képviselői.

Az új közismereti tanterveket 1977-től vezették be a szakmunkásképzésben.[4] 1978-tól az általános iskolai és a szakközépiskolai, 1979-től pedig a gimnáziumi tantervek kerülnek fokozatosan bevezetésre. A társadalom- és a természettudományi ismeretek aránya – a határozatnak megfelelően – lényegesen nem módosult. Valamennyi tantárgyban hangsúlyozottabban érvényesülnek a szocialista nevelés követelményei, nagyobb helyet kaptak a társadalmi-állampolgári ismere-

[4] A szakmunkásképző iskolák oktatási és nevelési terve. Készült az Országos Pedagógiai Intézetben. Felelős szerkesztő: Szabolcs Ottó. A terv bevezetését az oktatási miniszter 105/1977. (M. K. 8.) OM sz. utasításában elrendelte. E dokumentum képezi az oktató-nevelő munka alapját az egészségügyi szakiskolákban is. A terv tartalmazza az „Alapelvek a nevelőmunkához" c. alapdokumentumot; az óratervet; a tanterveket (magyar nyelv, magyar irodalom, történelem és társadalmi ismeretek, matematika, fizika, testnevelés, osztályfőnöki óra, a tanórán kívüli nevelés terve). Az új tanterv és a hozzá kapcsolódó új tankönyvek és segédletek (tanári kézikönyvek) az 1977/78. tanévben az első osztályban, a további tanévben pedig fokozatosan a következő magasabb osztályokban kerültek bevezetésre.

tek. A tantervi reform során túlzó igények is megfogalmazódtak, amelyekkel meg kellett küzdeni.

A legtöbb gondot a szakképzés, a szakmai iskolák tartalmának kialakítása okozta. A szakképzés területén egyre inkább a szélesebb és mélyebb elméleti megalapozottságú, a rokon területeken is hasznosítható szakismeretek tanítása kerül előtérbe. Továbbra is súlyos ellentmondás azonban, hogy miközben a tudományos-technikai fejlődés szélesebb alapozású szakemberképzést követel, az üzemek, vállalatok egy része szűken specializált ismeretekkel rendelkező szakembereket, szakmunkásokat igényel. Az iskola nem képes naprakész ismeretekkel rendelkező szakembereket kibocsátani. Mindez számos, máig sem lezárult vita forrása volt az elmúlt hat év során.

a) A szakmunkásképző iskolákban az 1972-ben bevezetett szakmai tantervek alapján folyik a szakképzés. Ennek további korszerűsítése is napirendre került. Ezt segítette elő, hogy az 1977-ben elkészült új szakmajegyzék több rokonszakmát összevon, és 190-ről 128-ra csökkenti a szakmák számát. A tervek szerint a szakmunkásképző iskolák a nyolcvanas évek elejétől térnek át az új szakmajegyzék szerinti képzésre.

b) Az ipari és a mezőgazdasági szakközépiskolák képzési célja a határozatnak megfelelő irányban változik: a tanulók az érettségi mellett szakmunkás-képesítést, valamint szakirányú továbbtanulásra való felkészítést kapnak. Az új típusú szakközépiskola és különösen a kettős képzési célnak megfelelő tantervek kialakítása sok vitával és nehézséggel járt. A viták legfőbb oka, hogy négy év alatt maradéktalanul nem biztosítható a szakma mai üzemi igények szerinti megtanítása, továbbá a szakirányú továbbtanulás megfelelő iskolai megalapozása a jelenlegi felvételi rendszer követelményei szerint. Ezért is indokolt a szakmunkásképzési célú szakközépiskola munkájának kiemelt figyelemmel kísérése, a gyakorlati tapasztalatok folyamatos elemzése, szükség esetén korrekciók elvégzése.

A határozatnak megfelelően a szakközépiskolában végzettek legalább kétévi munka után jelentkezhetnek a szaktárcák által meghatározott tartalmú technikusminősítő tanfolyamokra. E tanfolyamok legtöbbjét a szakközépiskolák szervezik. Újra és újra jelentkezik azonban az az igény, hogy ismét a szakközépiskolákban képezzék a technikusokat.

Továbbra is szakmai gyakorlattal rendelkező érettségizett fiatalok köréből kell a technikusokat képezni. A kevésbé elméletigényes ipari és mezőgazdasági jellegű középfokú szakmai képzést nyújtó szakközépiskolák képesítését össze kell hangolni a technikusképzéssel. Szükséges a technikusminősítő tanfolyamok tartalmának megváltoztatása, az új képzési célok figyelembevétele. A képzést a továbbiakban is a szakközépiskolák hálózatára, ezek tárgyi és személyi feltételeire kell alapozni.

c) A gimnáziumokban a tantervi reformmal együtt – a határozatnak megfe-

lelően – fakultatív oktatási rendszer bevezetésére kerül sor: az 1. és 2. osztályban minden tanuló számára azonos lesz a tananyag, a 3. 4. osztályban viszont a tanulók lehetőséget kapnak arra, hogy az általuk választott tantárgyakra magasabb óraszámot fordítsanak és gyakorlati ismereteket is szerezzenek. Ennek az a célja, hogy valamennyi tanuló számára lehetővé tegye: az érdeklődésének, tehetségének megfelelő ismereteket elmélyültebben sajátíthassa el, s ezzel segítse mind a felsőfokú továbbtanulást, mind az érettségi utáni közvetlen munkábaállást. Ez a megoldás növeli az iskola szerepét a tanulók pályairányításában. A fakultatív rendszer bevezetését alapos kísérletek előzték meg.

Azoknak a tanulóknak, akik már az általános iskolában kiemelkedő tehetséget, érdeklődést tanúsítanak egy-egy tantárgy iránt, a jövőben lehetővé teszik, hogy a középiskola első osztályától gyorsabban haladjanak pl. a matematika és a természettudományi tantárgyak tanulásában. Kiválasztásuk és középiskolai felvételük rendszerét, valamint a képzési profilok speciális tartalmi, módszertani és szervezeti kérdéseit az Oktatási Minisztérium a közeljövőben kidolgozza. Emellett az idegen nyelvek intenzívebb iskolai oktatásának szervezeti formáit és feltételeit is biztosítani kell.

Az egyetemi-főiskolai felvételi rendszer módosítását – a már jelzett tapasztalatok mellett – a középiskolai képzési célok megváltoztatása is indokolttá teszi. Ennek során figyelembe kell venni a gimnáziumi és a szakközépiskolai képzésben kialakult különbségeket.

3. Az új tantervek bevezetésével javulnak az általános iskolákban és a középfokú intézményekben az állampolgári nevelés lehetőségei. A történelem tantárgy új tanterve úgy készült, hogy azon belül a korábbinál több időt lehessen fordítani korunk, szocialista fejlődésünk problémáira. Az általános iskola 8. osztályában a második félévben heti három órában kerül sor állampolgári, jogi, társadalmi ismeretek tanítására. Amíg az új tantervek a megfelelő évfolyamokig felfutnak, az állampolgári ismeretek legfontosabb témáit az osztályfőnöki órák keretében ismerik meg a tanulók. A szakmunkásképző iskolákban is bővült az állampolgári, társadalmi ismeretek köre.[5] A középiskolákban általánossá vált a vi-

[5] A szakközépiskolákban és gimnáziumokban az állampolgári ismereteket 1978-tól, illetve 1979-től elsősorban a történelem tantárgy keretében oktatják. A dolgozók gimnáziumában és a szakmunkások szakközépiskoláiban új tantárgy került bevezetésre, a közgazdasági és állampolgári ismeretek. A szakmunkásképző iskolákban a történelem és a társadalmi ismeretek tantárgyat tanítják az 1. osztályban 1977-től, a 2. osztályban 1978-tól, a 3-ban 1979-től vezették be. Az általános iskola 8. osztályában tanított állampolgári ismeretek tematikája:

Hazánk gazdasági élete.
A szocialista társadalom.
Közösségek rendszere.
Szocialista államok és polgárai.
A művelődés hazánkban.
Korunk fő kérdései.

lágnézetünk alapjai tantárgy tanítása, tananyagát a tantervi reform keretében korszerűsítették.

Az egészségesebb életmódra nevelés érdekében heti kettőről háromra növekedett a testnevelési órák száma. Fejlődik az „Edzett Ifjúságért" tömegsportmozgalom, növekszik a testnevelés tagozatos osztályok, az iskolai sportkörök száma. A személyi és tárgyi feltételek elégtelensége, olykor a hibás szemlélet (amely csak minden feltétel megléte esetén tartja lehetségesnek a munka javítását), azonban még sok helyütt nehezíti, gátolja az eredményes munkát.

A Központi Bizottság határozata óta bővültek a munkára nevelés formái, feltételei, gazdagodtak pedagógiai módszerei. A felnövekvő nemzedék életében a legalapvetőbb munkára nevelési forma a tanulás, a tanulói kötelességek fegyelmezett végzése. A munkára nevelést szolgálja többek között az egyes tantárgyak gyakorlati elemeinek növelése, a gyakorlati foglalkozások helyébe lépő új tantárgy, a technika bevezetése az általános iskolákban és a gimnáziumokban. E tanévtől az általános iskolák 7. osztályától a középiskolák IV. osztályáig a korábbi hat nap helyett tizenkét napot fordíthatnak az iskolák közhasznú fizikai munkára. Évről évre emelkedik a nyári építőtáborokban dolgozó fiatalok száma is. A szervezett és pedagógiailag jól hasznosuló fizikai munkavégzés feltételei azonban még nem mindenütt adottak.

A nevelőmunka hatékonysága továbbra is egyenetlen, részben a pedagógiai munka gyengeségei, részben az iskolán kívüli negatív hatások miatt. Szemléleti okok is zavarják a nevelőmunka eredményesebb fejlődését. Még mindig tapasztalható túlzott liberalizmus, engedékenység nevelési elveinket illetően. Érzékelhető olykor türelmetlenség is, amely nem veszi figyelembe, hogy az iskolai nevelés csakis a társadalmi folyamatok részeként fogható fel, s egyoldalúan az iskolát teszi felelőssé az ifjúság körében fellelhető negatív jelenségekért.

4. A határozat alapján egyik legfontosabb feladatunk, hogy növekedjen az oktató-nevelő munka színvonala, és a felnövekvő nemzedék mind nagyobb része végezze el az általános iskolát. A tanulmányi munka színvonala javult, az oktatás egészében eredményesebb. Azt azonban nem tudtuk elérni, hogy az általános iskolák leggyengébb tanulói is megszerezzék azokat a műveltségi alapokat, amelyek mind az általános iskola elvégzésének, mind a továbbtanulásuknak feltétele. Az óvodások arányának jelentős növekedése, az iskolaelőkészítés szervezett rendszerének kialakítása, a javuló pedagógiai munka nyomán az első osztályos tanévvesztők aránya 11,4 százalékról 5,8 százalékra csökkent, és 5 százalékról

Az új tanterv szerint az 1980/81. tanévben az új tantárgy kísérleti tankönyvét néhány iskolában próbára bocsátják. Az Agitációs és Propaganda Bizottság 1978. december 5-i ülésének ajánlása alapján a már működő pedagógusokat a továbbképzés keretében, a leendő pedagógusokat a tanárképző főiskola történelem szakán külön féléves tárgy keretében készítik fel az állampolgári ismeretek oktatására.

2,8 százalékra mérséklődött az 1–8. osztályokban tanévet vesztett tanulók aránya. Az óvoda iskolaelőkészítő szerepének további növelése, kiteljesítése érdekében célszerű megvizsgálni: kötelezővé tehető-e az 5 évesek számára az óvoda, illetve az iskolaelőkészítés.

Az eddigi intézkedések a 8. osztályt eredményesen befejezők arányának növekedésében csak 6–8 év múlva éreztetik hatásukat. Jelenleg az iskolából kilépő korosztályok 9 százaléka nem fejezi be a 8 osztályt 16 éves koráig. Reálisan arra számíthatunk, hogy ezt az arányt csak hosszabb távon lehet számottevően mérsékelni. (Az oktatás szempontjából legkedvezőbb helyzetben levő országokban ez az arány 4–5 százalék.)[6]

5. A határozat meghozatalakor az általános iskolát végzettek 83,3 százaléka tanult tovább. 1977-ben a továbbtanulók aránya több mint 93 százalék. A középfokon a beiskolázási arányok céljainknak megfelelően a szakmai képzés javára módosultak. Az első osztályos tanulók 52,8 százaléka szakmunkásképzőbe, 27,2 százaléka szakközépiskolába, 20 százaléka gimnáziumba jár. A szülők és a gyermekek továbbtanulási törekvései és a társadalom szükségletei között jelentős az eltérés. Míg számos szakmában a szükséges beiskolázás sem biztosítható, a szakképzettséget nyert tanulók egy részét csak szakképzettséget nem igénylő munkakörökben tudja a népgazdaság foglalkoztatni.

A fizikai dolgozók tanulás szempontjából hátrányos helyzetű gyermekei iskoláztatásának társadalmi, pedagógiai és szociális eszközökkel való fokozottabb segítése érdekében jelentős összefogás jött létre a pedagógusok, a KISZ, a szakszervezetek és a munkahelyek között. Ennek eredményeként a középiskolák első osztályában 55,3 százalékról 57,1 százalékra, a felsőoktatási intézmények első évfolyamain 38,8 százalékról 42,4 százalékra emelkedett a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya.

[6] Statisztikai adatok a tankötelezettség teljesítéséről a szocialista országokban és néhány tőkés államban:

Szovjetunió	96	százalék
Magyar Népköztársaság	89,3	százalék
Német Demokratikus Köztársaság	92	százalék
Csehszlovákia	97	százalék
Bolgár Népköztársaság	88,3	százalék
Lengyel Népköztársaság	85,3	százalék
Román Szocialista Köztársaság	87	százalék
Ausztria	92	százalék
Olaszország	86	százalék

Az oktatás szempontjából legkedvezőbb helyzetben levő tőkés országoknak az alábbiakat tartják: Svédország, Belgium, Hollandia, Japán, Izrael, USA stb., de ezekről nem rendelkezünk statisztikai adatokkal. A fentebbi adatokat lásd: Nemzetközi Oktatásügy, 24. sz. 3. old. (Ez a tájékoztató kiadvány az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum gondozásában jelenik meg rendszeresen.)

6. A Központi Bizottság határozata az alsófokú oktatás kiemelt fejlesztését tűzte ki célul oly módon, hogy az oktatási intézmények közötti különbségek csökkenjenek. A feltételek az alsófokú oktatásban javultak, azonban a feltételbeli különbségeket nem sikerült kellően csökkenteni. A települési viszonyokból és a családok szociális, kulturális állapotából fakadó indulási hátrányok csökkentésében, a művelődési esélyek növelésében elért eredmények nem elégségesek. Az iskola a kívánt mértékben még nem tudja szerepét betölteni a hátrányok mérséklésében. A tanulás, a továbbtanulás, a személyes képességek, a tehetség kibontakoztatásának egyenlőbb esélyeit még korántsem tudja biztosítani. Ennek anyagi, személyi és szemléleti okai is vannak. A következő években a növekvő gyermeklétszám által okozott nehezebb iskoláztatási körülmények szükségessé teszik, hogy e feladat megoldására fokozottabb társadalmi összefogás és tudatosabb iskolai munka irányuljon.

Legnagyobb a fejlődés 1972 óta az óvodai ellátásban. Az óvodai helyek száma mintegy 110 000-rel nőtt, és az óvodákban elhelyezett gyermekek aránya az óvodás korúak 59 százalékáról 83 százalékra emelkedett. Ebben jelentős szerepet játszott a társadalmi összefogás, a párt- és társadalmi szervek, illetve a tanácsok mozgósító munkája. Ez a nagyarányú fejlődés sem tudott lépést tartani a szükségletek növekedésével. Nő az óvodák zsúfoltsága (100 helyre 117 gyermek jut), és viszonylag sok indokolt kérelmet kell – elsősorban a nagyvárosokban – hely hiányában elutasítani (pl. 1977-ben 34 000 gyermek felvételét utasították el).

A kiemelt fejlesztés következtében gyarapodtak az általános iskolai oktatás tárgyi feltételei, és nőtt a pedagógusok száma. Az iskolák körzetesítése folytatódott, és 106 000-ről 43 000-re csökkent az osztatlan iskolákban tanuló gyermekek száma. A szakrendszerű oktatásban részesülő felső tagozatos tanulók aránya 95,3 százalékról 98,7 százalékra emelkedett. A körzetesítés következtében egyes iskolák működési feltételei romlottak, s oktatásra alkalmas épületek kihasználatlanok.

A ráfordítások nagyobb része a településszerkezet változásaival összefüggő, újonnan jelentkező szükségletek kielégítését szolgálja. A városok új lakótelepein új iskolákat kell építeni és pedagógusokkal ellátni akkor is, ha a gyermeklétszám az adott település egészét tekintve lényegesen nem változik. Másutt a lakosság elköltözése miatt régi – egyébként még használható – iskolák elnéptelenednek. Az utóbbi 6 évben különböző okokból 4513 tanterem szűnt meg. Létesült ugyan 6190, de ebből csak 3395 az újonnan épített. Külön gond, hogy az oktatási intézmények egy része elavult, nagy a szükségtantermek aránya (1977-ben az összes tanterem 10 százaléka, 1972-ben 9 százaléka).

A feltételbeli különbségek csökkentésére csak kevés eszköz maradt. Megyénként, településenként nagyok a különbségek. Az egy osztályteremre jutó tanulók száma pl. Miskolcon 45 fő, Szegeden 34 fő, Pest megyében 36 fő, Vas és Zala

megyében 27 fő. Az egyes városokon, illetve megyéken belül is nagyok a különbségek. Az egy osztályteremre jutó tanulók száma pl. Pest megyében: Gödöllőn 31 fő, Százhalombattán 51 fő. A városok között ez 24 (Csorna) és 60 fő (Nagyatád) között változik, miközben a városok átlaga 38, a községeké pedig 29 fő. Az ipari centrumokban, a nagyvárosokban, ezek agglomerációiban, de különösen az új lakótelepeken növekedtek az iskoláztatás feszültségei.

A lakásépítéshez kapcsolódó létesítmények – közöttük különösen a közoktatási intézmények – általában nagy késéssel épülnek fel. Kevés az ezer új lakásra tervezhető tantermek száma. Az új lakásba költöző, illetve a lakótelepeken élő családok egyre nagyobb része több gyermekes, ezért a lakótelepi iskolákban már jelenleg is előfordul a három műszakos tanítás. Az étkeztetés számos iskolában több órát vesz igénybe, Budapesten és más városokban pedig gyakori a lakótelepi gyermekek távolabbi iskolákba való utaztatása is. A zsúfoltságot növeli az is, hogy az építési költségek növekedése miatt kisebb tantermeket építenek, késve vagy egyáltalán nem épülnek meg az iskolák közösségi és kiszolgáló helyiségei (úttörőszobák, tornatermek). A nők munkába állásának növekedésével párhuzamosan fokozódik a napközis ellátás, a gyermekek étkeztetése iránti igény. Bár a napközis ellátásban részesülő tanulók aránya 20,7 százalékról 34,4 százalékra emelkedett, 1977-ben mintegy 25 000 gyermeket nem tudtak felvenni a napközibe. Ez a családi gondok mellett sok helyen a munkaerőhiányt is növeli. A nagyobb városokban a felsőbb osztályosok mindinkább kiszorulnak a napközis ellátásból, azért, hogy legalább az alsó tagozatosok számára biztosítsák az egész napos ellátást.

A jelenlegi feszültségek viszonylag alacsony tanulólétszám mellett alakultak ki. A következő három évben több mint 100 000-rel növekszik az óvodás korú gyermekek száma. 1987/88-as tanévig folyamatosan nő s több mint 300 000-rel lesz magasabb az általános iskolába járó gyermekek létszáma, mint 1973/74-ben volt.

Az élveszületések számának növekedésével és a csecsemőhalandóság csökkenésével párhuzamosan növekszik a gyógypedagógiai nevelésre szoruló szellemi, testi fogyatékos gyermekek száma. A családi körülmények miatt veszélyeztetett helyzetű gyermekek megóvása, egészséges fejlődésük biztosítása is egyre jelentősebb feladat. E speciális feladatok megoldásának feltételei azonban még nagyrészt hiányoznak. Mindez az oktatási intézmények differenciált fejlesztését teszi szükségessé.

Növekedett a cigány tanulók száma és aránya (1977/78-ban számuk 67 000 volt). Túlnyomó többségüket beíratják az első osztályba, s egyre többen jutnak el közülük a felsőbb osztályokba is, mégis az általános iskolákból lemorzsolódóknak jelentős része közülük kerül ki. Ezért – különösen egyes körzetekben – sokrétű szociális és pedagógiai gondoskodással kell iskoláztatásukat segíteni.

A mennyiségi fejlődés, az oktató-nevelő munka színvonalának emelése, a diákszociális ellátás kiterjesztése lényegesen növelte a pedagógusszükségletet. Gondoskodni kellett a gyermekgondozási szabadságon levő pedagógusnők helyettesítéséről is. Az elmúlt tanévben az általános iskolákban tanító pedagógusnők 7,4 százaléka, az óvónőknek pedig 11,6 százaléka volt szülési, illetve gyermekgondozási szabadságon. Az általános iskolákban működő pedagógusok száma (70 000 fő), mintegy 7000-rel haladja meg a 6 évvel ezelőttit.

A gyorsan növekvő szükséglettel – részben tervezési hibák miatt – nem tartott lépést a pedagógusképzés. A szükségletek kielégítése csak a képesítés nélküli pedagógusok arányának növelésével valósulhatott meg (5,6 százalékról 7,3 százalékra emelkedett). Az elmúlt években hozott intézkedések – a pedagógusképző intézmények képzési létszámának növelése, a nappali és az esti levelező tagozataira felvehetők keretszámának emelése, az irányított elhelyezés – hatására az újonnan alkalmazott képesítés nélküliek száma már számottevően csökkent, s a már dolgozók jelentős része is képesítést szerzett. (Mindez azt is jelenti, hogy a pedagógusok jelentékeny része munka mellett szerezte képesítését.) Az iskolák szakképzett pedagógusokkal való ellátása a következő években tovább javul. A hatodik ötéves terv időszakában a pedagógusképzés megteremti az óvónő- és tanítóhiány megszüntetésének lehetőségét. Az általános iskola felső tagozatán a szaktanárszükséglet kielégítése azonban még további intézkedéseket tesz szükségessé.[7]

Az eltelt időszakban javultak a pedagógusok élet- és munkakörülményei a béremelés, az óraszámcsökkentés és egyéb intézkedések hatására.

A Központi Bizottság határozata az alsófokú oktatás mellett az iskolai szakmunkásképzés feltételeinek kiemelt fejlesztését is előírta. A negyedik ötéves tervben a kiemelt fejlesztés megvalósult, a középiskolák és a szakmunkásképző inté-

[7] A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1977. február 1-én és 1978. augusztus 28-án tárgyalta „A közoktatás pedagógusellátottságáról", illetve „A közoktatási intézmények pedagógusellátottságának helyzetéről és az ezzel kapcsolatos feladatokról" c. előterjesztéseket. Megállapította, hogy „az óvodákban és az általános iskolákban mutatkozó pedagógushiány, úgyszintén a képesítés nélküli pedagógusok nagy száma ellentmondásban van társadalompolitikai, oktatáspolitikai törekvéseinkkel. A nem kielégített helyzet mielőbbi javítása végett szükségesnek tartja, hogy a tényleges igényeknek megfelelően bővítsék a pedagógusképzés kereteit, növeljék – a lehetőleg nappali tagozaton – tanuló pedagógusjelöltek számát, s egyúttal az egész pedagógusképzés színvonalát is emeljék. Ugyanakkor törekedni kell a jelenlegi pedagóguskar ésszerűbb alkalmazására, ezen belül az oktató-nevelő munkára alkalmas, nyugdíjjogosult pedagógusok továbbfoglalkoztatására." Az Agitációs és Propaganda Bizottság felhívta az érintett társadalmi, állami szervek figyelmét arra, hogy segítsék elő annak a fontos elvnek érvényesülését, hogy a pedagógusok alapvető feladata az oktató-nevelő munka magas színvonalon való ellátása. Megbízta az Oktatásügyi Minisztériumot, hogy a hatáskörébe tartozó ügyekben mielőbb tegyen intézkedéseket a pedagógusképzés, a pedagógusellátottság javítására. Más állami, társadalmi feladatok megoldására pedig dolgozzon ki javaslatokat. Az 1978. augusztusi előterjesztés már számot ad az ezen a téren történt intézkedésekről.

zetek közötti különbségek csökkentése azonban túlságosan lassan halad. A szakmunkásképzésben 106-ról 63-ra csökkent az egy osztályteremre, 66-ról 36-ra, az egy, elméleti tárgyat oktató pedagógusra jutó tanulók száma. 14,6 százalékról 19,6 százalékra nőtt a diákotthonban elhelyezett tanulók aránya.

A szakmunkásképző intézményekben dolgozó főhivatású pedagógusok száma 1970-hez viszonyítva 9000-ről 11 000-re növekedett. Az ellátottság javulásában a fejlesztések mellett jelentős szerepet játszott a csökkenő tanulólétszám. Az iskoláztatási feltételeket tükröző átlagok itt is nagy szélsőségeket takarnak. Kevés a kollégium, több iskolának nincs az alapozó szakmai képzéshez tanműhelye. Nem javultak számottevően a vállalati gyakorlati oktatás feltételei sem.

Az ötödik ötéves terv a korábbi tervidőszakot jelentősen meghaladó eszközöket irányzott elő a közoktatás fejlesztésére. A tanácsok azonban saját terveikben a központilag számított 13,7 milliárd forintnál 1,7 milliárd forinttal kevesebbet irányoztak elő közoktatási célokra, mert – élve önálló gazdasági jogukkal – kulturális, sport- és ifjúsági célokra az előirányzottnál nagyobb összegeket fordítottak.

Az ötödik ötéves terv első két évében tervezési és kivitelezési kapacitáshiány, valamint technológiai problémák miatt az oktatási beruházások megvalósítása terén is elmaradások keletkeztek. Az öt évre tervezett általános iskolai beruházásoknak az első két évben 26 százaléka, a szakmunkásképzés beruházásainak pedig csupán 10 százaléka valósult meg. A tanácsok az 5 évre tervezett tanteremfejlesztést naturáliákban továbbra is meg akarják valósítani, ezért a korábban más – elsősorban nevelési – célokat szolgáló helyiségek egy részét (napközis terem, úttörőszoba) is osztálytermekké alakítják át. Bár helyenként van törekvés egyéb, átmeneti jellegű megoldásokra is, nem erősödött meg az a szemlélet, hogy az átmeneti jellegű feszültségek enyhítésére az iskolai beruházások terén új megoldásokat, építési módokat is alkalmazni kell. Erre a tervezőket, beruházókat, kivitelezőket az irányító szervek sem ösztönzik kellően. További probléma, hogy az elavuló iskolák rekonstrukciójára nincs megfelelő fedezet. Az áremelkedések és a korszerűsítések miatt az oktatási intézmények működési költségei emelkednek, s ezek biztosítása egyre több nehézséget okoz.

A nemzetközi összehasonlítás is azt mutatja, hogy hazánkban az oktatásra fordított kiadások aránya alacsony. A hetvenes évek adatai szerint az európai szocialista országok nemzeti jövedelmükből általában nagyobb hányadot fordítanak oktatási célokra.

7. A tanácsok önállósága 1971-ben a Tanácstörvény megalkotásával tovább nőtt.[8] Megvalósult az alsó- és középfokú oktatási intézmények egységes tanácsi

[8] A tanácsokról szóló 1971. évi törvényt lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1971. 3–13. old.

irányítása. Ma valamennyi közoktatási intézmény fejlesztése – beruházás, működtetés – tanácsi alapból történik, anyagi lehetőségeiket saját hatáskörben osztják fel az egyes ágazatok között. Messzemenően támogatva a helyi kezdeményezéseket, az önkormányzati jelleg sérelme nélkül, erősíteni kell a központi irányítást és ellenőrzést.

A tanácsok oktatási szakigazgatásában gondot okoz, hogy az általános és szakfelügyeleti munka színvonala nem kielégítő, a felügyeleti apparátusban több ok miatt (nehéz munkakörülmények, viszonylag alacsony fizetések) nagy a fluktuáció. (Budapesten pl. 2,5 év a felügyelők átlagos működési ideje.) Ilyen körülmények között a tanácsok és szakigazgatási szerveik nehezen tudják reálisan megítélni, segíteni az iskolák munkáját.

Az oktatáspolitikai határozat alapján az iskolaigazgatók meghatározott időre – öt évre – kapják megbízatásukat. E rendszer segíti az egészséges mobilitást, ösztönzően hat a kádermunkára. Előfordul azonban, hogy egyes káderek igazgatói kinevezése során a vezetői követelmények érvényesítésében a kinevezésért felelős állami és pártszervek a szakmai követelményekből engedményeket tesznek. Az iskolaigazgatók egy része a pedagógiai feladatokra a szükségesnél kevesebb időt fordít. Ez visszavezethető a gazdálkodási és a munkajogi kérdésekkel kapcsolatos tennivalókra, a szerteágazó társadalmi megbízásokra és más okokra.

Több intézkedés szolgálta a szocialista demokrácia iskolán belüli fejlesztését. A közoktatási intézményekben új rendtartásokat vezettek be, amelyek nagyobb teret biztosítanak az iskolai demokráciának. A nevelőtestületek, a tanulóifjúság és a szülői munkaközösségek jogköre szélesedett. A fejlődés mégis lassúbb a kelleténél. Sok helyen rontja a nevelőtestületi egységet, a pedagógusok közérzetét a feszített munkatempó, az aránytalan munkamegosztás az iskolai és a közéleti feladatok terén, s helyenként az is, hogy nem alakult ki a demokratikus iskolavezetés.

8. Az Oktatási Minisztérium, a Munkaügyi Minisztérium és az Országos Tervhivatal részvételével az elmúlt években megkezdődött a köznevelési rendszer távlati fejlesztési koncepciójának kidolgozása. A munka kezdetben lassan, sok bizonytalansággal folyt, később a népgazdasági tervezőmunka keretében felgyorsult. E munkálatok tudományos megalapozását szolgálta, hogy a köznevelés távlati fejlesztését szolgáló kutatásokat a kormány besorolta a kiemelt kutatási főirányok közé, valamint az, hogy az Oktatási Minisztérium és a Magyar Tudományos Akadémia között létrejött a szorosabb együttműködés. Az iskolarendszer továbbfejlesztésével kapcsolatos pedagógiai, közgazdasági, szociológiai vizsgálatok, elemzések, tanulmányok sora készült el, ezek azonban lényegesen eltérő felfogásokat, törekvéseket mutatnak.

A hazai sajátosságoknak és a nemzetközi tendenciáknak megfelelően az okta-

tási rendszer távlati fejlesztésében az alábbi követelmények érvényesítése látszik célszerűnek.

Az általános iskolai oktatás színvonalának emelése és a családok szociális, kulturális helyzetéből fakadó indulási különbségek erőteljes mérséklése érdekében teljes körűvé kell tenni az óvodai nevelést, illetve az iskolaelőkészítést.

A mindenkire kötelező iskolát úgy kell fejleszteni, hogy (a tanítási anyag továbbfejlesztésével és az általános képzés időtartalmának növelésével) növekedjék a tanulók általános műveltsége. Az alapoktatás biztosítsa a műveltségi színvonalban meglevő különbségek mérséklését, valamint a pályaválasztásra való sokoldalú felkészítést.

A kötelező iskolára olyan, a mainál rövidebb időtartamú differenciált közép- és felsőfokú szakképzési rendszer épüljön, amely a jelenleginél jobban biztosítja a képzés és a népgazdaság szakemberszükségletének összhangját. A szakemberképzésben az iskola széles alapú szakképzést nyújtson, a specializáció és a konkrét munkakörre való kiképzés pedig a munkahelyek feladata legyen.

Az általános oktatásra és a szakképzésre fordítható idő együttesen nem növekedhet, sőt a csökkentést kell általános célként kitűzni.

Az új iskolarendszerrel összhangban ki kell alakítani a közép- és felsőfokú szakképzésre épülő differenciált továbbképzést.

A kérdéssel foglalkozó kutatók, a tervező és államigazgatási szervek általában azon a véleményen vannak, hogy a korszerű általános műveltség megszerzéséhez, az egyéni képességek, adottságok jobb kibontakoztatásához – mai ismereteink szerint – 10 év időtartam szükséges. Perspektívában – előreláthatóan a kilencvenes években – az alapoktatás időtartamának növelését, a 10 osztályos iskola kialakítását tartják célszerűnek. Az alapképzés, illetve az erre épülő közép- és felsőfokú szakképzési rendszer tartalma, a megvalósítás módja és időpontja azonban még kidolgozatlan.

A vizsgálatokat kellő tudományos megalapozottsággal tovább kell folytatni annak érdekében, hogy sokoldalúan megalapozott döntés születhessen.

II

A Politikai Bizottság a jelentést elfogadja. Megállapítja, hogy a Központi Bizottság 1972. júniusi – az állami oktatás helyzetével és fejlesztésének feladataival foglalkozó – határozatának végrehajtása az alsó- és középfokú oktatás területén eredményesen folyik. Megerősíti, hogy a Központi Bizottság 1972-es oktatáspolitikai határozata változatlanul megfelelő alapot ad az állami oktatás fejlesztéséhez, az továbbra is érvényes. Ugyanakkor a társadalmi-gazdasági változásokból és az MSZMP Programnyilatkozatában vázolt társadalompolitikai cé-

lokból eredő új feladatok szükségessé teszik, hogy oktatásfejlesztési programunkat az új követelményekhez igazítsuk. A Politikai Bizottság egyetért a jelentésben vázolt intézkedések fő irányával.

Az oktatás társadalmi jelentősége a tudományos-technikai haladás felgyorsulásával mindinkább növekszik, s gazdasági előrehaladásunknak is egyik legfontosabb tényezője. Ezért oktatáspolitikai célkitűzéseink megvalósítása, az iskola oktató-nevelő munkájának fejlesztése egyben fontos politikai feladat is, amely a párt- és állami irányító szervektől is céltudatosabb, következetesebb munkát követel. A pártszervek feladatai között kapjon nagyobb hangsúlyt a közoktatás fejlesztésével való törődés, az oktatás társadalmi jelentőségének széles körű tudatosítása.

A Politikai Bizottság a Központi Bizottság határozatának következetesebb végrehajtása érdekében az illetékes párt-, állami és társadalmi szervek figyelmét különösen az alábbi feladatokra hívja fel:

1. Növelni kell az iskolák szerepét a szocialista tudatformálásban, a felnövekvő nemzedék marxista–leninista világnézetének alakításában, a szocialista életmódra, a politikai elkötelezettségre nevelésben. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az új tantervek által biztosított nevelési lehetőségek kihasználására. Különös gondot kell fordítani az állampolgári és világnézeti ismeretek oktatására. A pedagógusokat jobban fel kell készíteni korunk ellentmondásos jelenségeinek és folyamatainak helyes értelmezésére, a színvonalasabb nevelőmunkára. Javítani kell ideológiai, politikai tájékoztatásukat. Továbbra is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a munkára nevelésre, az ifjúság egészségére, erőnlétére, testkultúrájára. Tudatosítani kell, hogy az ifjúság nevelése olyan össztársadalmi feladat, amely csak az iskola, a család, a KISZ és az Úttörő Szövetség, a társadalmi szervek együttes munkájával, a szocialista nevelés valamennyi tényezőjének együttműködésével oldható meg.

2. A következő időszak legfontosabb feladata, hogy a most bevezetésre kerülő új pedagógiai dokumentumok oktatási-nevelési lehetőségeit az iskolák jól hasznosítsák. Ennek érdekében nagy gondot kell fordítani a pedagógusok szakmai és ideológiai továbbképzésére, mindenekelőtt az új tantervek bevezetésének segítésére. Ebben vállaljanak nagyobb szerepet a pártoktatási és a pedagógusképző intézmények, valamint a televízió és a rádió is. A szükséges tantervi stabilitás érdekében is fel kell készülni a menet közben várható kisebb korrekciókra. A neveléstudomány tekintse fontos feladatának a gyakorlatban nyert tapasztalatok összegyűjtését és egybevetését a követelményekkel.

3. Tovább kell csökkenteni a tanulás, továbbtanulás feltételeiben ma még meglevő jelentős különbségeket, hogy a felnövekvő nemzedék életpályájának alakulásában a szociális körülmények egyre kevésbé játszanak meghatározó szerepet. Ennek érdekében fokozatosan teljes körűvé kell tenni az óvodai nevelést,

illetve az iskolaelőkészítést. Meg kell teremteni az általános iskola elvégzésének egyenlőbb feltételeit, folytatva a körültekintő, jobb feltételeket biztosító körzetesítést. Fejleszteni kell a napközi otthoni hálózatot, fokozatosan általánossá kell tenni a középfokú oktatást. Törekedni kell a felsőfokú továbbtanulás egyenlőbb esélyeinek biztosítására.

Továbbra is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani arra, hogy a fizikai dolgozók gyermekei – tehetségük, rátermettségük, tanulmányi eredményük alapján – megfelelő számban kerüljenek be a középiskolákba és a felsőoktatási intézményekbe.

4. Az V. ötéves tervidőszak végéig a társadalmi erőforrások bevonásával is biztosítani kell a tervtörvényben kiemelt közoktatási beruházások tervezett ütemű és összetételű megvalósítását. Az új lakótelepeken – az eszközök koncentrált felhasználásával – a lakásokkal egyidejűleg épüljenek meg a gyermekintézmények és az oktatási létesítmények. A tanácsok a demográfiai hullám átvezetése érdekében – elsősorban az új lakótelepeken, de szükség esetén másutt is –, vegyenek igénybe oktatási célokra más rendeltetésű épületeket, épületrészeket, továbbá – a hagyományos óvoda- és iskolaépítés mellett – törekedjenek több funkciót szolgáló (oktatás, közművelődés, sport) objektumok, illetve gyorsan felépíthető óvodák, iskolák építésére. Tervezzenek és építsenek oktatási célokra olyan épületeket is, amelyek a demográfiai hullám levonulása után más közösségi célokra használhatók fel.

Az Oktatási Minisztérium kezdeményezze az illetékes központi szerveknél (Építési és Városfejlesztési Minisztérium, Országos Tervhivatal, Pénzügyminisztérium, Tanácsi Hivatal), hogy a tanácsok ebben a kellő támogatást, a tervezők és kivitelezők a megfelelő ösztönzést megkapják.

5. A közoktatás társadalmi, népgazdasági jelentősége, a növekvő gyermeklétszám, az iskoláztatás jelenlegi feszültségei és az oktatási rendszer tartalmi fejlesztésének feladatai szükségessé teszik az oktatás tárgyi, személyi feltételeinek intenzívebb, a népgazdaság lehetőségeivel összhangban álló fejlesztését. Ezért a népgazdaság VI. ötéves tervében is biztosítani kell a közoktatás kiemelt fejlesztését. Továbbra is ösztönözni kell a társadalmi akciókat. Törekedni kell a meglevő intézmények állagának fokozottabb megóvására. A fejlesztések során az új intézmények építése mellett továbbra is szorgalmazni kell az ésszerű, takarékos megoldásokat.

6. Az oktatás távlati fejlesztési koncepciójának kidolgozását meg kell gyorsítani. A vizsgálatok során tanulmányozni kell azoknak az országoknak a tapasztalatait, ahol már változtattak a közoktatás rendszerén. A távlati fejlesztés munkálatai, a vizsgálatok maradjanak szakmai keretek között, s ne kapjanak széles nyilvánosságot a rádióban, a televízióban, a napilapokban és a kulturális sajtóban. Gondoskodni kell a javaslatok szakmai vitáiról, a politikai döntés megfe-

lelő előkészítéséről. A javaslatokat 1980-ban a Politikai Bizottság elé kell terjeszteni.

7. A pártszervek és -szervezetek a továbbiakban is rendszeresen kísérjék figyelemmel a Központi Bizottság 1972-es határozatának megvalósítását, szervezzék, segítsék és ellenőrizzék az ennek érdekében végzett munkát.

Megjelent: Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai. Dokumentumok a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága határozatának végrehajtásáról. 1972–1980. Kossuth Könyvkiadó 1981. 359–373. old.

100
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1978. OKTÓBER 12.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1978. október 12-én Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, a KB ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályának, gazdaságpolitikai osztályának, valamint az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériumnak a vezető munkatársai és a központi napilapok főszerkesztői.

A Központi Bizottság kegyelettel emlékezett meg elhunyt tagjáról, Friss István elvtársról.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót;

Borbély Sándor elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az építő- és építőanyag-ipar helyzetéről, továbbfejlesztésének feladatairól szóló jelentést;[1]

Havasi Ferenc elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a lakásépítés és -gazdálkodás 1990-ig szóló tervének irányelveit.

[1] Borbély Sándor előadói beszéde alapján cikk jelent meg a Társadalmi Szemle, 1978. 11. számában (34–42. old.).

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzetet és jóváhagyta a párt- és állami vezető szerveknek a legutóbbi ülés óta végzett külpolitikai tevékenységét.

1. Párt- és állami kapcsolataink a szocialista közösség testvérpártjaival, országaival tovább erősödtek, eredményesen fejlődtek.

Kiemelkedő jelentőségű esemény volt Kádár János és Leonyid Iljics Brezsnyev elvtársak júliusi találkozója a Krím-félszigeten.[2] A találkozó újólag megerősítette pártjaink, országaink egységét, népeink közös elveken és azonos célokon alapuló történelmi barátságát; eredményesen járult hozzá sokoldalú kapcsolataink fejlesztéséhez, együttműködésünk további elmélyítéséhez. A megbeszéléseken kifejezésre jutott, hogy napjainkban, amikor az enyhülési politika folytatása az imperializmus fokozódó ellenállásába ütközik, pártjaink a békéért és a társadalmi haladásért vívott harcban megkülönböztetett jelentőséget tulajdonítanak a szocialista közösség egységének, minden imperialistaellenes erő összefogásának.

A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy párt- és kormányküldöttségünk júniusi látogatása a Lengyel Népköztársaságban tovább erősítette kapcsolatainkat.[3] A teljes egység és egyetértés szellemében folytatott tárgyalások jól szolgálták a két párt, a két ország sokoldalú együttműködését, a magyar és a lengyel nép hagyományos barátságát.

A testvéri szolidaritás és az őszinte barátság jegyében vett részt a magyar párt- és kormányküldöttség Kuba nemzeti ünnepén, a Moncada-laktanya ostromának 25. évfordulóján.[4]

Pártunk és kormányunk képviseltette magát a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság megalakulásának 30. évfordulója tiszteletére rendezett ünnepségeken.[5]

A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának a közelmúltban Bukarestben megtartott XXXII. ülésszakát fontos állo-

[2] A találkozóról, melyre július 28-án került sor, lásd Népszabadság, 1978. július 29.

[3] A magyar delegáció Kádár János vezetésével június 21. és 23. között tett látogatást Lengyelországban. Az erről szóló közleményt lásd: Népszabadság, 1978. június 24.

[4] A Kubában járt küldöttséget Gyenes András vezette. A látogatás időpontja: július 24–augusztus 8. (Népszabadság, 1978. július 25., augusztus 9.)

[5] A KNDK megalakulásának (1948. szeptember 9.) 30. évfordulója kapcsán rendezett ünnepségeken hazánk párt- és kormányküldöttségét (szeptember 5–13.) Szekér Gyula vezette. (Népszabadság, 1978. szeptember 6., 14.)

másnak tekinti a szocialista gazdasági integráció elmélyítésében.[6] A magyar népgazdaság további fejlődésének szempontjából nagy jelentőséget tulajdonít az energia- és nyersanyagtermelés, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar, valamint a gépipar fejlesztése érdekében elfogadott, hosszú távra szóló célprogramoknak.

2. A Központi Bizottság megállapította: a nemzetközi enyhülési folyamat az imperializmus szélsőséges erőinek fokozódó aktivitása miatt lelassult. Ennek ellenére az emberiség számára nincs más ésszerű alternatíva, mint a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élése.

Az enyhülési folyamatot mindenekelőtt az fékezi, hogy a monopoltőkés csoportok agresszív körei fokozzák a fegyverkezési versenyt. A világ népeinek alapvető érdekeit sértő törekvéseiket saját közvéleményük előtt azzal akarják igazolni, hogy újraélesztik a szovjet katonai fenyegetésről szóló régi koholmányokat. Az agresszív imperialista körök akadályozzák a meglevő válsággócok felszámolását és új feszültségeket teremtenek; sorozatosan megpróbálnak beavatkozni a szocialista országok belső ügyeibe; politikai, gazdasági nyomás különféle eszközeivel igyekeznek meggátolni az önálló nemzeti fejlődés, a társadalmi haladás útjára lépett népek törekvéseit.

A szélsőséges imperialista körök politikáját egyre nyíltabban támogatja a kínai vezetés. Pártunk, népünk határozottan elutasítja a maoista vezetők nacionalista, hegemóniára törekvő külpolitikáját, amely súlyos károkat okoz a szocializmus, a haladás és a béke ügyének. Elítéljük a kínai vezetés durva provokációit és beavatkozásait a Vietnami Szocialista Köztársaság belügyeibe. Szolidárisak vagyunk a vietnami néppel, támogatjuk a hazája függetlenségének megvédésére, a szocialista építés sikeres folytatására irányuló erőfeszítéseiben.

A Szovjetunió, a szocialista közösség országai hathatós erőfeszítéseket tesznek az enyhülés vívmányainak megőrzéséért és kiszélesítéséért. A haladó és békeszerető erők világszerte fellépnek az enyhülés mellett. A nemzetközi realitásokkal számoló polgári politikusok szintén hozzájárulnak az enyhülés folytatásához.

Az enyhülés folytatásának, a nemzetközi béke és biztonság megszilárdításának alapkérdése a leszerelés. Hazánk a szocialista közösség országaival együtt mindent megtesz a fegyverkezési verseny lefékezéséért, a nemzetközi fórumokon határozottan fellép a leszerelési intézkedések előmozdításáért. Ezen az úton döntő fontosságú, hogy mielőbb megegyezés szülessen a hadászati támadó fegyverek korlátozásáról a Szovjetunió és az Egyesült Államok között. Európa békéjének és biztonságának megszilárdítását szolgálná, ha a NATO tagállamai a kölcsönös biztonság elvének megfelelő, konstruktív választ adnának a Varsói Szerződés or-

[6] Az ülésszakot június 27–29. között rendezték meg. Napirendjéről és a kiadott közleményről lásd: Népszabadság, 1978. június 28., 29., 30.

országainak a legutóbbi javaslatára a közép-európai haderők és fegyverzet csökkentésével foglalkozó bécsi tárgyalásokon.[7]

A Magyar Népköztársaság változatlanul arra törekszik, hogy a békés egymás mellett élés politikájának megfelelően fejlessze együttműködését a más társadalmi rendszerű országokkal Európában és földrészünk határain túl is. Ezt a célt szolgálták azok az államközi tárgyalások, amelyek a legutóbbi hónapokban hazánk és Ausztria, a Német Szövetségi Köztársaság, Belgium, Hollandia, Norvégia, Irán és Ausztrália képviselői között folytak.[8]

3. A Központi Bizottság megállapította, hogy az amerikai közvetítéssel létrehozott izraeli–egyiptomi különmegállapodás[9] figyelmen kívül hagyja az arab államok többségének és a palesztin népnek az érdekeit, akadályozza a közel-keleti válság tartós, igazságos rendezését.

A Központi Bizottság ismét megerősítette, hogy a közel-keleti válság átfogó, igazságos rendezéséhez nélkülözhetetlen az izraeli csapatok teljes kivonása valamennyi megszállt arab területről, a palesztinai arab nép törvényes jogainak helyreállítása, beleértve az önálló állam alapítása biztosításának jogát is. Csak ily módon szavatolható a térség valamennyi országának független és biztonságos állami léte. A közel-keleti béke csak az összes érdekelt fél bevonásával folytatott tárgyalásokon, a palesztinai arab nép képviselőjének, a Palesztinai Felszabadítási Szervezetnek az egyenjogú részvételével teremthető meg.

A Magyar Népköztársaság, a szocializmust építő magyar nép szolidáris a közel-keleti térség haladó erőivel és mozgalmaival. Kétoldalú kapcsolataink erősítése mellett ezt a szolidaritást fejeztük ki Muammar Al-Kadhafi líbiai államfő-

[7] A javaslatokat június 8-án terjesztették elő. (Népszabadság, 1978. június 9.)

[8] Puja Frigyes július 3–5. között, Faluvégi Lajos pedig szeptember 14–17. között látogatott Ausztriába. Bruno Kreisky, az Osztrák Köztársaság szövetségi kancellárja szeptember 22–24. között tartózkodott Magyarországon. (Népszabadság, 1978. július 6., szeptember 15., 19., 23., 24., 26.) Az NSZK szövetségi parlamentjének küldöttsége Karl Carstens elnök vezetésével július 5–9. között járt hazánkban. Rományi Pál szeptember 15–19. között látogatott az NSZK-ba. (Ugyanott, július 6., 7., 8., 9., 11., szeptember 16., 20., 21.) A belga parlament delegációja Edmond Leburtonnak, a képviselőház elnökének vezetésével április 5–9. között járt hazánkban. (Ugyanott április 6., 7., 8., 9., 11.) Apró Antal vezetésével május 22–27. között parlamenti küldöttség járt Hollandiában, Puja Frigyes szeptember 11–13. között látogatott az országba. (Ugyanott, május 23., 28. és szeptember 12., 13., 14.) Puja Frigyes szeptember 18–20. között tett hivatalos látogatást Norvégiában. (Az erről kiadott közleményt lásd: ugyanott, szeptember 21.) Mohamed Reza Pahlavi Aryamerh, Irán császára és Farah Pahlavi, Irán császárnője május 19–22. között tett hivatalos látogatást hazánkban. (A kiadott közleményt lásd: ugyanott, május 24.) Kevin Newman miniszter vezetésével július 17–24. között látogatott Magyarországra az Ausztráliai Államszövetség parlamenti küldöttsége. (Ugyanott, július 18., 25.)

[9] 1978. szeptember 17-én, közel kéthetes tanácskozás után, az egyesült államokbeli Camp Davidben Egyiptom, Izrael és az Egyesült Államok vezetői külön megállapodást írtak alá a közel-keleti kérdésben. Lásd: Népszabadság, 1978. szeptember 19.

nek hazánkban tett látogatása alkalmával[10], párt- és kormányküldöttségünknek az Iraki Köztársaság jubileumi ünnepségein való részvételével[11], valamint Jasszer Arafattal, a Palesztinai Felszabadítási Szervezet vezetőjével és a szíriai Baath Párt képviselőivel folytatott budapesti tárgyalásainkon[12].

4. Az afrikai földrész több országa a rendkívül nehéz körülmények, az imperializmus és a fajüldöző rendszerek állandó provokációi ellenére tovább halad előre a társadalmi fejlődés maga választotta útján. Pártunk, a magyar nép támogatja küzdelmüket a nemzeti függetlenség megvédéséért, a gyarmati múltból örökölt elmaradottság felszámolásáért, népeik nemzeti-társadalmi felemelkedéséért.

Egyre bővülő kapcsolatainkat és együttműködésünket, kölcsönös szolidaritásunkat fejezte ki és erősítette meg a Samora Machel elnök vezette mozambiki párt- és állami küldöttségnek, a Benin Népi Köztársaság párt- és kormányküldöttségének magyarországi látogatása, valamint párt- és kormányküldöttségünk részvétele az etióp forradalom negyedik évfordulójának ünnepségein.[13]

5. A Magyar Szocialista Munkáspárt a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta is széles körű nemzetközi tevékenységet fejtett ki.

A Központi Bizottság képviselői megbeszéléseket folytattak az amerikai, az angol, az argentin, a bolgár, a csehszlovák, a dán, a finn, a francia, a guyanai, az iraki, az izraeli, a jordániai, a kongói, a kubai, az olasz, az osztrák, a panamai, a portugál, a szenegáli, a szír, az új-zélandi és a vietnami testvérpártok vezetőivel, képviselőivel.[14] Az MSZMP küldöttségei részt vettek az ausztrál, a ciprusi,

[10] A líbiai küldöttség látogatására június 23–26. között került sor. (A kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1978. június 27.)

[11] A magyar párt- és állami küldöttség Rácz Pál vezetésével július 13–18. között látogatott Irakba (Népszabadság, 1978. július 14., 15., 16., 18., 19.).

[12] A Jasszer Arafat vezette küldöttség szeptember 15–16-án tett látogatást Magyarországon. (A kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1978. szeptember 17.) Mohamed Dzsabir Badsz-budzsot, az Arab Újjászületés Szocialista Pártja (Baath) regionális vezetőségének főtitkárhelyettesét, aki szabadságát töltötte Magyarországon, augusztus 31-én fogadta Németh Károly. (Ugyanott, szeptember 1.)

[13] A mozambiki küldöttség látogatásáról (1978. május 31–június 4.) kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1978. június 6. A Benin Népi Köztársaság párt- és kormányküldöttsége, melyet Michel Alladaye, a Népi Forradalmi Párt PB tagja, külügyminiszter vezetett, szeptember 12–16. között járt hazánkban. (A kiadott közleményt lásd: ugyanott, szeptember 17.) Az etióp forradalom 4. évfordulóján részt vett magyar párt- és kormányküldöttséget (szeptember 9–17.) Győri Imre vezette. (Ugyanott, szeptember 10., 19.)

[14] Az Amerikai Egyesült Államok Kommunista Pártja küldöttsége Henry Winston elnök vezetésével 1978. szeptember 17–22. között járt hazánkban. Az erről kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1978. szeptember 23. Jack Woddis, Nagy-Britannia Kommunista Pártja PB-tagja május 14–16. között tartózkodott Magyarországon. (Ugyanott, május 17.) Geronimo Arnedo Alvarezt, az Argentin KP főtitkárát július 5-én fogadta Kádár János. (Ugyanott, július 6.) Gyenes András május 4–5-én volt a Bolgár KP vendége, június 6–7-én pedig Prágában tárgyalt. Jörgen Jensen, a Dán KP elnöke július 11–14. között látogatott Magyarországra. (A kiadott közleményeket lásd: ugyanott, május 6., június 8., július 15.) Aarne Saarinent, a Finn KP elnökét július 26-án fogadta Kádár János. (Ugyanott, július 27.) Gyenes András június 12–14. között Párizsban folytatott tár-

a finn, a görög, az indiai, a jugoszláv, a spanyol, a Srí Lanka-i és a svájci kommunista párt kongresszusán.[15] A találkozások jól szolgálták a véleménycserét a nemzetközi helyzet, a kommunista és munkásmozgalom időszerű kérdéseiről. Hozzájárultak a kétoldalú kapcsolatok elmélyítéséhez és a testvérpártok összefogásának erősítéséhez.

Pártunk képviselői tárgyalásokat folytattak a Német Szociáldemokrata Párt, a Chilei Szocialista Párt, a Japán Szocialista Párt és a Belga Szocialista Párt hazánkba érkezett küldöttségeivel, részt vettek a Jamaicai Népi Nemzeti Párt és az

gyalásokat a Francia KP vezetőivel. A guyanai Népi Haladó Párt küldöttsége Cheddi Jagan főtitkár vezetésével augusztus 31–szeptember 6. között tett látogatást hazánkban. (A két útról közlemény jelent meg: ugyanott, június 16., szeptember 7.) Az Iraki KP vezetőivel a Rácz Pál vezette küldöttség tárgyalt Bagdadban (lásd a 13. sz. jegyzetet). Az Izraeli KP főtitkárát, Meir Vilnert július 26-án fogadta Kádár János (Népszabadság, július 20.); az MSZMP küldöttsége, Rév Lajos vezetésével, szeptember 14–24. között tett látogatást az Izraeli KP-nál, ez utóbbiról a közleményt lásd: ugyanott, szeptember 27. A Jordániai KP delegációja Fayek Warrad első titkár vezetésével március 20–21-én tartózkodott Magyarországon. (A közleményt lásd: ugyanott, március 22.) A Kongói Munkapárt küldöttsége pedig Jean Michel Ebakának, a Központi Bizottság tagjának vezetésével május 3–9. között látogatott hazánkba. (A közlemény megjelent: ugyanott, május 10.) A kubai párt vezetőivel a Gyenes András vezette küldöttség tárgyalt. (Lásd a 4. sz. jegyzetet.) Az MSZMP küldöttsége Rácz Sándor vezetésével június 12–17. között járt Rómában, az Olasz KP meghívására. (Népszabadság, június 18.) Franz Muhri, Ausztria KP-jának elnöke és Erwin Scharf, a KB titkára április 26–27-én tett látogatást Magyarországon. (A közleményt lásd: ugyanott, április 28.) A Panamai Néppárt szeptember 2–11. között hazánkban járt küldöttségét Miguel A. Porcell Pana, a PB tagja, a párt titkára vezette. (A közleményt lásd: ugyanott, szeptember 12.) Portugáliában június 26–29. között Németh Károly vezetésével tartózkodott az MSZMP küldöttsége. (A közleményt lásd: ugyanott, július 1.) A június 5–9. között hazánkban járt szenegáli pártküldöttséget Seydou Cissokhóhoz, az Afrikai Függetlenségi Párt főtitkára vezette. (A közleményt lásd: ugyanott, június 10.) Az Arab Újjászületés Szocialista Pártja meghívására Fock Jenő vezetésével MSZMP-küldöttség járt Szíriában március 20–25. között. A látogatás során találkoztak Khaled Bagdassal és a Szíriai KP vezetőivel. (Ugyanott március 26.) Az MSZMP delegációjának új-zélandi látogatásáról lásd a következő jegyzetet. Vo Chi Cong, a VKP PB tagja, miniszterelnök-helyettes delegáció élén szeptember 21–27. között járt Budapesten; Nguyen Huu Tho, a VSZK alelnöke pihenés céljából tartózkodott hazánkban szeptember 27–október 2. között; a VKP KB küldöttsége, melyet Pham Van Khiet, a KB tagja vezetett, október 1–6. között tett látogatást Magyarországon. (Ugyanott, szeptember 28., október 3., 7.)

[15] Az Ausztrál Szocialista Párt 1978. szeptember 29–október 2. között tartotta III. kongresszusát. Ezen az MSZMP delegációját Bondor József vezette. A küldöttség ezután látogatást tett Új-Zélandon is a Szocialista Egységpárt meghívására. (Népszabadság, 1978. szeptember 30., október 3., 17.) A Ciprusi Dolgozó Nép Haladó Pártja XIV. kongresszusán (május 25–28.), az MSZMP küldöttségét Kovács Antal vezette. A Finn KP XVIII. kongresszusán (június 1–3.) Gáspár Sándor, a Görög KP X. kongresszusán (május 15–20.) Óvári Miklós, az Indiai KP XI. kongresszusán (március 31–április 7.) Nemes Dezső vezetésével vett részt az MSZMP küldöttsége. A Jugoszláv Kommunisták Szövetsége XI. kongresszusán (június 20–23.) részt vett magyar delegáció élén Huszár István állott, a Spanyol KP IX. kongresszusán (április 19–22.) Gosztonyi János vezetésével utazott MSZMP-küldöttség, a Srí Lanka-i KP X. kongresszusán (március 22–25.) pedig Nemes Dezső vezette a magyar delegációt. A Svájci Munkapárt XI. kongresszusán (május 13–15.) a magyar küldöttséget Venéczi János vezette.

angol Munkáspárt kongresszusán.[16] A megbeszélések elősegítették egymás helyzetének és álláspontjának kölcsönös, alaposabb megismerését, az együttműködés további lehetőségeinek feltárását a béke és a nemzetközi biztonság megszilárdításáért, az egyetemes emberi haladásért folytatott tevékenységben.

6. Hazánk külpolitikai céljait, az enyhülés és a társadalmi haladás ügyét az elmúlt időszakban is jól szolgálta a Hazafias Népfront, a békemozgalom, a magyar szakszervezetek, a Kommunista Ifjúsági Szövetség és más társadalmi, tömegszervezetek és mozgalmak széles körű, aktív nemzetközi tevékenysége. Jelentős esemény volt a havannai Világifjúsági Találkozó,[17] amely előmozdította a társadalmi haladás, a béke, a népek közötti barátság ügyét az imperializmus elleni harcot. A találkozón a magyar fiatalok küldöttsége méltóképpen képviselte ifjúságunk, népünk törekvéseit.

II

A Központi Bizottság áttekintette az építő- és építőanyag-ipar helyzetét, meghatározta továbbfejlesztésének feladatait. Megállapította, hogy az építőipar munkájáról szóló 1964. évi határozata[18] elérte célját, az iparág fejlődése meggyorsult. Nagy teljesítményekre képes építő- és építőanyag-ipar jött létre, amely növekvő arányban járult hozzá a nemzeti jövedelemhez, a nemzeti vagyon gyarapításához.

1. Az építőipar termelése 1960 óta megháromszorozódott. Az utóbbi években a termelés növekedése a munka termelékenységének emelkedéséből származott. Ipari és mezőgazdasági üzemek százai épültek fel, illetve bővültek új egységekkel, köztük olyan jelentős létesítmények, mint a Gagarin Hőerőmű, az Ajkai Timföldgyár, a Péti Műtrágyagyár, a Hejőcsabai Cementgyár, a Dunaújvárosi Hullámpapírgyár, a Gyulai Húskombinát, a Zalaegerszegi Hűtőház. Felújult és

[16] Willy Brandt, a Német Szociáldemokrata Párt elnöke vezetésével a párt delegációja 1978. március 21–30. között járt hazánkban. A Chilei Szocialista Párt küldöttsége, melyet Carlos Altamirano főtitkár vezetett, június 28–29-én tett látogatást Magyarországon. A Japán Szocialista Párt küldöttsége Taro Jamagucsinak, a Központi Végrehajtó Bizottság tagjának vezetésével szeptember 23–27. között tartózkodott hazánkban. A Belga Szocialista Párt küldöttsége, élén Jos Van Eynde államminiszterrel, a párt elnökségének tagjával, október 9–16. között látogatott Magyarországra. (A közleményeket lásd: Népszabadság, 1978. március 31., június 30., szeptember 28., október 18.) A Jamaicai Népi Nemzeti Párt országos konferenciája alkalmából Karakas László vezetésével járt pártküldöttség Jamaicában 1978. szeptember 11–19. között. (Ugyanott, szeptember 12., 20.) Az angol Munkáspárt kongresszusán (október 2–6.) az MSZMP képviseletében Kornidesz Mihály vett részt.

[17] A XI. Világifjúsági Találkozóra 1978. július 28–augusztus 5. között került sor Havannában, amelyen 450 tagú magyar delegáció vett részt, Maróthy László vezetésével. Erről és a VIT eseményeiről lásd: Népszabadság, 1978. július 26–augusztus 9.

[18] A határozatot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai. 1963–1966. 2. kiad. 48–55. old.

bővült az ország úthálózata, megkezdődött az autópályák építése. A már kiépült metróvonalak lényegesen javították Budapest tömegközlekedését.

Az építőipar eredményeiről tanúskodik a 15 éves lakásépítési terv túlteljesítése, az egészségügyi, oktatási, kulturális és sportintézmények bővülő hálózata és sok más, a lakosság életkörülményeit javító létesítmény. A nagyarányú építkezés nyomán városaink fejlődtek, nagy részük korszerű városközponttal és lakótelepekkel gazdagodott. Több új szocialista város született. Sokat változott a községek arculata is hazánkban.

Lényegesen előrehaladt az építés iparosítása, emelkedett műszaki színvonala. Szélesebb körben alkalmazzák a korszerű építési módokat és technológiákat. Az építőipari gépek teljesítménye négyszeresére nőtt. Tíz házgyár létesült, amelyek összkapacitása évi 30 000 lakás felépítését teszi lehetővé. Megkezdődött a könnyűszerkezetes építési program végrehajtása. Építőanyag-ipari üzemek rekonstrukciója és új üzemek létesítése lehetővé tette a népgazdaság és a lakosság igényeinek jobb kielégítését.

Az építő- és építőanyag-ipar fejlődésével egyidejűleg javultak az ágazat dolgozóinak élet- és munkakörülményei, növekedett szakmai hozzáértésük, politikai és általános műveltségük.

A Központi Bizottság elismeréssel állapította meg, hogy az építőipar jelentősen hozzájárult társadalmi, gazdasági és településfejlesztési céljaink megvalósításához. Az eredmények fő forrása az építő- és az építőanyag-ipar dolgozóinak áldozatkész munkája. Ezen belül kiemelkedő a dolgozóknak mintegy a felét kitevő törzsgárda, valamint a szocialista brigádok helytállása, példamutatása.

A Központi Bizottság az építő- és építőanyag-ipar nagy eredményeinek elismerése mellett rámutatott arra is, hogy objektív és szubjektív okok miatt az ágazat fejlődése nem volt egyenletes és elmaradt az igények növekedésétől. A feladatok teljesítését ma is nehezítik az építőipar belső aránytalanságai. Elmaradás főleg a szak- és szerelőipari, a közművesítési, a mélyépítési és az épületfenntartási tevékenységben mutatkozik. Az építőipari gépek sokfélesége miatt nehéz az alkatrészellátás. A munka szervezettsége nem igazodik kellően az építés iparosodásának követelményeihez; nem megfelelő a gépek és a munkaidő kihasználása, még sok a jogos minőségi kifogás.

A feladatok tervszerű teljesítését, a beruházások programszerű megvalósítását hátráltatja, hogy sokszor nem megfelelő a beruházások előkészítése, az építésben részt vevő vállalatok együttműködése. A rendelkezésre álló építőipari kapacitáshoz képest még mindig sok a megkezdett beruházás. Az indokoltnál hosszabb a kivitelezési idő, gyakran túllépik az előirányzott költségeket. A lakásépítés tervszerűségét, folyamatosságát nehezíti a hiányos területelőkészítés. A lakosságnak sok gondot okoz, hogy a lakásépítés ütemével nem tart lépést az iskolák, az egészségügyi és a szolgáltató létesítmények megépítése.

2. A Központi Bizottság megállapította: a XI. kongresszus határozataiban, a párt Programnyilatkozatában kitűzött célok megkövetelik az építőipar teljesítőképességének jelentős növelését, az irányítás, a szervezettség színvonalának emelését. Az építő- és az építőanyag-iparnak az eddiginél tervszerűbben, hatékonyabban, jobb minőségben kell kielégítenie a gazdaság fejlesztését és az életkörülmények javítását szolgáló építési igényeket.

Az építőipar erőforrásait mindenekelőtt az állami nagyberuházások, az exportárualapok bővítését szolgáló beruházások meggyorsítására, a lakások és a hozzájuk kapcsolódó létesítmények felépítésére kell összpontosítani. Ezzel egyidőben nagyobb figyelmet kell fordítani az épületfenntartási, -felújítási munkák meggyorsításához szükséges feltételek biztosítására.

Folytatni kell az építés iparosítását. Hazai adottságaink és a szocialista nemzetközi munkamegosztás lehetőségeinek jobb kihasználásával javítani szükséges az építő- és építőanyag-ipar technikai felszereltségét, műszaki színvonalát, anyag- és alkatrészellátását. Ösztönözni kell a korszerű építési módok gyorsabb és nagyobb arányú elterjedését.

Alapvető követelmény a vezetés, az üzem- és munkaszervezés színvonalának emelése, a rendelkezésre álló eszközök és munkaerő ésszerűbb felhasználása. Az építőipar termelésének a növekedése a jövőben is a munka termelékenységének emelkedéséből származzék. Halaszthatatlan teendő a munkaerő-gazdálkodás javítása, a tervszerű foglalkoztatás biztosítása. A szakmai képzés és továbbképzés, a közép- és felsőfokú szakoktatás igazodjék még inkább a gyakorlati követelményekhez.

Az anyagi és erkölcsi elismerés az eddigieknél jobban fejezze ki az elvégzett munka minőségét, a kiemelkedő teljesítményt. Szélesebb körben kell alkalmazni a teljesítménybérezés olyan formáit, amelyek a szervezettebb, a jobb minőségű és hatékonyabb munkára ösztönöznek. Lényegesen javítani kell a munkafegyelmet, a munkaidő kihasználását.

A gazdasági és műszaki tervezésben, a kivitelezésben egyaránt szigorúan érvényesíteni kell a takarékosságot.

Az építőanyag-ipar fő feladata, hogy az építőipar és a lakosság igényeit egyenletesebben, javuló színvonalon elégítse ki. Hasznosítsa jobban a hazai nyersanyagvagyont, bővítse az építőanyagok kínálatát, növelje a gazdaságos exportot.

Fejleszteni kell az építési ágazat ipari hátterét. A kohászat, a gép- és a vegyipar, a fa- és a textilipar gondoskodjék az ehhez szükséges kapacitásokról. Az ipar, a kereskedelem és a szállítás magasabb színvonalon elégítse ki az építőipar szükségleteit.

Tovább kell javítani az építő- és építőanyag-ipar dolgozóinak élet- és munkakörülményeit, szociális, kulturális ellátását. A változó munkahelyből, a család-

tól való távollétből eredő hátrányok ellensúlyozására intézkedések szükségesek. Folytatni kell a munkásszállók építését és a meglevők korszerűsítését.

3. Az építési igények és az építőipar kapacitása közötti jobb összhang megteremtése megköveteli a központi tervező- és irányítómunka színvonalának emelését. A népgazdasági terv jobban alapozza meg az építőiparnak a többi ágazattal arányos, összehangolt, a szükségletekhez igazodó fejlesztését. A gazdasági szabályozórendszer segítse elő, hogy az építőipar fejlődése és munkája szorosabban kapcsolódjék a népgazdasági tervben előirányzott feladatokhoz; számoljon az építési ágazat sajátosságaival.

Nagy figyelmet kell fordítani a beruházási folyamat szervezettségének javítására, a beruházók, a tervezők és a kivitelezők kölcsönös érdekeltségének fejlesztésére, együttműködésük erősítésére, a szerződések fegyelmezett teljesítésére. A beruházó, a tervező és a kivitelező közösen alakítsa ki a megvalósítás programját. Érdekeltségük és felelősségük szorosan kapcsolódjék az elfogadott program végrehajtásához.

Az építő- és építőanyag-ipar előtt álló feladatok magasabb követelményeket támasztanak az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium irányító munkájával szemben is. A minisztérium fordítson megkülönböztető figyelmet a műszaki-technikai fejlődés meggyorsításának elősegítésére, az állami, a szövetkezeti, a házilagos építőszervezetek arányos fejlesztésére. Ösztönözze és támogassa a vállalatok kezdeményezéseit.

A minisztérium erősítse kapcsolatait az egyes építőipari szervezeteket irányító, felügyelő főhatóságokkal és a tanácsokkal.

Az építőipar országos vállalatai összpontosítsák tevékenységüket a népgazdaság legfontosabb beruházásainak megvalósítására. A területi állami építőipari vállalatok készüljenek fel növekvő és több irányú feladataik ellátására, fejlesszék az ehhez szükséges szerelő-, szakipari és egyéb kapacitásaikat. A mezőgazdasági építkezések jelentős részét ezután is a mezőgazdasági üzemek építőszervezetei végezzék. Az építőipari szövetkezetek, a tanácsok irányítása alatt működő vállalatok továbbra is elsősorban a lakosság építési igényeit elégítsék ki.

Az építő- és építőanyag-ipari vállalatok az eddigieknél szélesebb körben alkalmazzák a korszerű irányítási és vállalatszervezési módszereket. A szakosítás előnyeinek kihasználása érdekében erősítsék és fejlesszék tovább a vállalatközi együttműködést.

4. A tudományos kutatás jobban kapcsolódjék az építőipar igényeihez, feladataihoz. Az ágazati kutatómunka a rendelkezésre álló kapacitások ésszerűbb, koncentráltabb felhasználásával segítse a korszerű gyártási eljárások megalapozását. A kutatóintézetek aktívabban vegyenek részt tudományos eredményeik gyakorlati bevezetésében; fordítsanak figyelmet a külföldi kutatási eredmények átvételére, alkalmazására, továbbfejlesztésére.

A műszaki tervezés fontos feladata: az új technológiák, az anyaggal és energiával takarékoskodó építészeti megoldások, a tipizált és szabványosított elemek széles körű alkalmazása, az anyagi lehetőségeinkkel arányban álló, rendeltetésüknek jól megfelelő létesítmények tervezése.

A műszaki tervezők, az építőművészek mindezt figyelembe véve törekedjenek esztétikus, változatos, a környezettel összhangban álló építészeti megoldásokra.

III

A Központi Bizottság megtárgyalta és jóváhagyta a lakásépítés és -gazdálkodás 1990-ig szóló tervének irányelveit.

Megállapította, hogy a lakáshelyzetben fordulatot eredményezett az 1961–1975 közötti 15 éves lakásépítési terv sikeres befejezése, 1 050 000 új lakás felépítése. Ebben az időszakban az ország lakosságának egyharmada, több mint egymillió család költözött új lakásba. A lakásépítés az utóbbi években is lendületesen folytatódott: az idei várható teljesítéssel együtt az V. ötéves terv első három évében több mint 270 000 lakás épül fel.

A lakásviszonyok további javítása a jövőben is fontos feladat. Arra kell törekedni, hogy az állam és a lakosság együttes erőfeszítésével 1990-ig a lakásigények nagy része fokozatosan kielégíthető legyen. Az új lakások építésével egyidejűleg meg kell gyorsítani a régi lakások felújítását és korszerűsítését; javítani kell a lakásgazdálkodást.

1. A második 15 éves lakásépítési terv 1976–1990 között 1 200 000 új lakás felépítését irányozza elő.

A népgazdaság teherbíró képességével összhangban kell növelni a lakások átlagos alapterületét, és javítani kell felszereltségüket, minőségüket. A sokrétű és változó igények kielégítése végett növelni szükséges mind a nagy családok elhelyezésére, a több generációs együttélésre alkalmas több szobás lakások, mind a gyermektelen házaspárok és az egyedülállók részére megfelelő kisebb lakások arányát. Folytatni kell a nyugdíjasházak építését is.

Az új lakások nagyobb része koncentráltan, korszerű kivitelezésben és mintegy 50–60 százaléka több szintes épületekben létesüljön. A nagyvárosok és általában a városok lakáshelyzetét gyorsabb ütemben kell javítani. Az új lakásoknak mintegy kétharmada a városokban, ezen belül Budapesten 300 000 lakás épüljön fel.

A városi lakások növekvő hányadát városrész nagyságú negyedekben kell felépíteni. Az oktatási, egészségügyi, kereskedelmi és más szolgáltató létesítmények az új lakásokkal egyidőben készüljenek el. A községekben a jövőben is zömében egyedi családi házak épüljenek, de elő kell segíteni a beépíthető területek

ésszerűbb hasznosítását, a telepszerű, több lakásos családi házak számának növelését.

2. A lakások fenntartása, felújítása, korszerűsítése az eddiginél több figyelmet, tervszerűbb munkát igénylő fontos feladat. Gyorsítani kell az elmaradt és az esedékes felújításokat.

A folyamatos karbantartással egyidejűleg – 1990-ig – 100 000–120 000 komfort nélküli, állami tulajdonban levő lakásból mintegy 50 000–60 000 jól felszerelt, nagyobb alapterületű lakást kell létrehozni. 70 000–80 000 félkomfortos lakást pedig komfortossá kell átalakítani. Elő kell segíteni, hogy a lakosság a saját munkájával is fokozottabban vegyen részt a lakások karbantartásában.

3. A lakásépítés és -fenntartás olyan társadalmi feladat, amelynek anyagi terheit az állam és a lakosság a jövőben is közösen viseli. A teherviselés arányait gazdasági lehetőségeinkkel, életszínvonal-politikai céljainkkal összhangban kell megállapítani.

A lakásigények kielégítésében a továbbiakban is többféle formát kell alkalmazni. Ezek ösztönöznek a lakosság, a vállalatok, szövetkezetek és intézmények erőforrásainak fokozottabb bevonására; segítsék elő a lakásépítési terv biztonságos teljesítését.

Az állami bérlakások száma fokozatosan emelkedjék. A VI. és a VII. ötéves terv éveiben – a jelenlegi 23 százalékkal szemben – a felépülő új lakásoknak mintegy 30 százaléka állami bérlakás legyen.

A személyi tulajdonú lakások építésének formái a jövőben is a lakosság igényeinek differenciált kielégítését szolgálják. Jobban ki kell használni a szövetkezésben levő előnyöket. Növelni kell a lakásépítő szövetkezetek szerepét a személyi tulajdonú több szintes lakóházak és a családi házak építésében. A magánlakás-építést megfelelő hitelekkel, előkészített területek biztosításával, a hatósági eljárások egyszerűsítésével, a típustervek választékának bővítésével, építőgépek kölcsönzésével továbbra is segíteni kell. Növekvő mértékben kell támaszkodni a lakosság azon készségére, hogy saját eszközeivel és munkájával is hozzájáruljon a lakásépítéshez.

A lakásigények gyorsabb és differenciáltabb kielégítése érdekében a lakáscsere legyen intézményes és váljék a lakásgazdálkodás szerves részévé. A tanácsok az új állami lakások egy részét közvetlenül használják fel a lakáscserék ösztönzésére.

A lakásépítésben és -gazdálkodásban a jövőben is biztosítani kell, hogy a több gyermekes családok, a fiatal házasok és az ipari munkások az átlagosnál gyorsabban jussanak lakáshoz.

4. Az előirányzott lakásépítés, -felújítás és -korszerűsítés járuljon hozzá településfejlesztési céljaink eléréséhez, mérsékelje az alapellátásban meglevő különbségeket a települések között.

Az V. ötéves terv lakásépítési és -gazdálkodási céljainak megvalósítása eredményesen folyik. A következő évtized lakásépítési és lakásgazdálkodási feladatait az ötéves népgazdasági tervekben kell konkrétan előirányozni.

*

Az építő- és az építőanyag-ipar, a lakásépítés eredményeihez nagymértékben hozzájárultak a pártszervezetek, a tömegszervezetek, társadalmi mozgalmak.

A feladatok sikeres teljesítése érdekében tovább kell erősíteni a párt gazdaságirányító, politikai szervező és ellenőrző munkáját. Az építő- és az építőanyagiparban dolgozó pártszervezetek támogassák a vállalatok gazdasági vezetését a tervszerűbb, hatékonyabb munka feltételeinek megteremtésében, mozgósítsák a párttagságot és az egész kollektívát a határozatokban foglalt feladatok megvalósítására. A vállalatok vezetői jobban támaszkodjanak az üzemi demokrácia intézményeire, igényeljék és hasznosítsák a dolgozók észrevételeit, javaslatait.

A szakszervezetek a termelést segítő tevékenységükkel, a munkaverseny-mozgalom felkarolásával, érdekvédelmi és nevelési feladataik jó ellátásával járuljanak hozzá az ágazat dolgozóinak eredményes munkájához.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség fokozza felvilágosító és szervező tevékenységét, befolyását az építő- és építőanyag-iparban dolgozó fiatalok körében. Segítse a fiatalok beilleszkedését a munkába. Mozgósítsa tagságát, az ifjúmunkásokat a vállalati tervek határidőre és jó minőségben való teljesítésére.

A sajtó, a rádió és a televízió segítse elő a tervek megvalósítását, az eredményeket és a gondokat reálisan ismertesse, a közvélemény formálásával járuljon hozzá az építő- és építőanyag-ipar dolgozóinak megérdemelt, nagyobb társadalmi megbecsüléséhez.

A Központi Bizottság felhívja a kommunistákat, a társadalmi, az állami, gazdasági vezetőket, az építőipar és építőanyag-ipar dolgozóit, munkásosztályunkat, népünket, segítsék elő az ország gazdasági fejlődését, a dolgozók életkörülményeinek további javulását biztosító építési feladatok sikeres megoldását.

IV

A Központi Bizottság úgy határozott, hogy a magyar munkásosztály marxista–leninista forradalmi élcsapatának, a Kommunisták Magyarországi Pártjának 60 évvel ezelőtt történt megalakulásáról, a dolgozó magyar nép történetének e kiemelkedő eseményéről novemberben ünnepi ülésen emlékezik meg.[19]

Megjelent: Népszabadság, 1978. október 14.

[19] Lásd a 96. sz. dokumentum 1. sz. jegyzetét.

101
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ÉPÍTŐ- ÉS ÉPÍTŐANYAG-IPAR HELYZETÉRŐL, TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

1978. OKTÓBER.)

Az MSZMP Központi Bizottságának 1964. évi határozata az építőipar fejlesztésének fő feladataként jelölte meg az építés iparosítását, a minőség és a hatékonyság javítását, a szervezés és az irányítás színvonalának emelését.

A határozat végrehajtása során jelentős eredmények születtek. Az építő- és építőanyag-ipar fejlődése meggyorsult, számottevően hozzájárult társadalmi, gazdasági és településfejlesztési céljaink megvalósításához. Ipari és mezőgazdasági nagyüzemek százainak felépítésével segítette a szocialista ipar és a nagyüzemi mezőgazdaság fejlesztését. Túlteljesült a 15 éves lakásépítési terv; több mint százezer óvodai, több tízezer bölcsődei és gyógyintézeti hellyel bővült a szociális intézményhálózat. Az utóbbi másfél évtizedben megkétszereződött a vízzel és csatornahálózattal ellátott lakások száma. Megkezdődött az úthálózat bővítése, korszerűsítése, az autópályák építése. A már kiépült metróvonalak lényegesen javították a fővárosi tömegközlekedést.

A nagyarányú építkezéssel korszerűsödtek a települések, megváltozott városaink, községeink arculata. Az építőipar mind eredményesebben hangolta össze a gazdaságosság és az esztétika követelményeit a korszerű kivitelezési módszerekkel. Az építőipar eredményei hozzájárultak az ország gazdasági növekedéséhez, az életkörülmények javulásához, a kulturális színvonal emeléséhez.

Fejlődött az építőipar anyagi-technikai bázisa. Emelkedett a gépesítés színvonala, előrehaladt a kevesebb munkaerőt igénylő, nagy hatékonyságú, iparosított építési módok és technológiák alkalmazása. Ezzel együtt nagymértékben nőtt a szakmai felkészültség. Mindezek hatásaként az élőmunka termelékenysége a negyedik ötéves tervidőszaktól kezdve gyorsuló ütemben emelkedett. Az építőipar termelése az elmúlt 15 évben háromszorosára nőtt. Az utóbbi években a termelés növekedése teljes egészében a munka termelékenységének emelkedéséből származott. Az építőipar a nemzeti jövedelemhez növekvő arányban járul hozzá.

Az építőanyag- és szerkezetgyártás az építés iparosításához, a lakosság szükségleteihez igazodva fejlődött. Korszerű, nagy teljesítőképességű építőanyag-ipari üzemek létesültek. A nehéz fizikai és az egészségre ártalmas munkafolyamatok gépesítése jó ütemben halad.

Az építőipar iparosodásában, teljesítőképességének növelésében mind erőtel-

jesebb más ágazatok – elsősorban a kohászat, a gépipar, a vegyipar és a szállítás – szerepe. Az építés és a technológiai szerelés is egyre szorosabban kapcsolódik össze.

Az elismerésre méltó eredmények fő forrása az építőipari dolgozók áldozatkész munkája. Az építőmunkásoknak mintegy fele törzsgárdatag, helytállásukra a legnehezebb feladatoknál is számítani lehet. Jelentősen gyarapodott a dolgozók szakmai tudása, termelési kultúrája; a munkások fele szakmunkás. Az általános és a szakmai műveltség térhódítása hozzájárult a munka termelékenységének növekedéséhez. A jelentős erőfeszítések nyomán javult a dolgozók szociális ellátása.

A tervezők eredményesen működtek közre a termelőberuházások és a kommunális építési feladatok megvalósításában. Sikeresen teljesítettek fontos külföldi megbízatásokat is.

Az ágazati kutatóintézetek jelentősen segítették a korszerű építési technológiák bevezetését, az építőanyag-gyártás korszerűsítését. Tudományos eredményeikkel, a nemzetközi tapasztalatok átvételével és továbbfejlesztésével jelentékenyen előmozdították az építő- és építőanyag-ipar korszerűsítését.

Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium eredményesen irányította, szervezte a korszerű technológiák bevezetését és elterjesztését, a felügyelete alá tartozó vállalatok, különösen a nagyvállalatok gyors műszaki fejlődését, a kiemelt nagyberuházások és a népgazdaság más jelentős építési feladatainak megvalósítását.

Az építőipar gondokkal és nehézségekkel is küzd. Növekvő teljesítőképessége ellenére sem tudott lépést tartani a dinamikusan fejlődő igényekkel. A feladatok tervszerű teljesítését, a beruházások programszerű megvalósítását hátráltatja, hogy nem kielégítő a beruházások előkészítése, alacsony színvonalú a résztvevő szervezetek együttműködése. Az ütemes lakásépítést – különösen a városrész méretű lakótelepeken – nehezíti a területelőkészítésben mutatkozó elmaradás. Jelentős népgazdasági veszteségeket okoz az indokoltnál gyakran hosszabb kivitelezési idő is. Nagy a megkezdett beruházások száma.

A könnyűszerkezetes építési mód terjed, de alkalmazása elmarad az eredeti előirányzattól.

A feladatok tervszerű teljesítését nehezítették az építőipar belső aránytalanságai, feszültségei is. A szak- és szerelőipari, a közmű- és mélyépítő-kapacitások fejlesztése nem érte el az előirányzott mértéket. Növekszik a kielégítetlen épületfenntartási igény. Budapesten és néhány ipari körzetben a kapacitások fejlesztése arányaiban elmaradt az országostól. A vállalatok technikai színvonalában nagyok az eltérések, jelentős részüknek nem megfelelő a műszaki ellátottsága. A gépállomány nagyon vegyes összetételű; a sokszor központi koordináció nélkül, tervszerűtlenül beszerzett gépek nehezítették a gépláncok kialakítását, az alkat-

részellátást, a folyamatos karbantartást. Nem javult a gépek kihasználása. Lassan halad az azonos rendeltetésű létesítmények szerkezeteinek egységesítése, a szerkezeti elemek tipizálása. Ez szükségtelen párhuzamosságokat okoz, és akadályozza a legcélszerűbb megoldások szélesebb körű elterjedését. A tervezők, a kivitelezők és az alvállalkozók munkamegosztásában jelentkező zavarok továbbra is hátráltatják a folyamatos munkát.

Az üzem- és munkaszervezésben – bár néhány vállalat jelentős eredményeket ért el – a vállalatok zöménél nem sikerült a követelményeknek és a lehetőségeknek megfelelően előrelépni. Gyakran nem összehangolt az egy munkahelyen dolgozó vállalatok együttműködése, emiatt az építkezés akadozik, üteme lassú.

Mérlegelve az eredményeket és a gondokat, a Központi Bizottság megállapította, hogy az építési ágazat a növekvő társadalmi, gazdasági feladatok megoldásában számottevő sikereket ért el, hozzájárult a XI. kongresszus határozatainak végrehajtásához.

I

A XI. kongresszus határozataiban, a párt Programnyilatkozatában megjelölt célok megkövetelik az építőipar teljesítőképességének jelentős növelését, az irányítás, a szervezettség színvonalának emelését. Az építőiparnak gyorsabban, hatékonyabban, jobb minőségben kell kielégítenie a gazdaságfejlesztést és az életkörülmények javítását szolgáló építési igényeket. Az ehhez szükséges intézkedéseket a középtávú és az éves népgazdasági tervekben kell előirányozni.

1. A méreteikben növekvő és mind bonyolultabb termelőberuházások tervszerű megvalósításához az építőipari kapacitások gyorsabb, összehangoltabb fejlesztése, az építővállalatok műszaki-technikai ellátottságának javítása szükséges. A nagy hatékonyságú, iparosított módszereket, a tipizált és előregyártott szerkezeteket szélesebb körben kell alkalmazni. Az építőipar fejlesztési eszközeit mindenekelőtt a termelési szerkezet korszerűsítését szolgáló nagyberuházások, az export árualapokat bővítő beruházások meggyorsítására kell összpontosítani.

2. A lakásépítés feladatait az 1990-ig terjedő lakásépítési program határozza meg. Az új lakások mintegy kétharmada korszerű technológiával, több szintes kivitelezésben, nagyobb részt lakótelepeken épüljön fel. A csoportos családiházépítésre is terjedjen ki a korszerű technológiák alkalmazása. Már az ötödik ötéves tervidőszak hátralevő éveiben javítani kell a vállalati és a munkahelyi szervezettséget, s emelni kell az irányítás színvonalát.

El kell érni, hogy a lakásokkal együtt tervszerűen épüljenek meg az alapfokú ellátás létesítményei. Központilag össze kell hangolni a fejlesztést, ki kell dolgozni a lakótelepi közösségi létesítmények (iskolák, óvodák, bölcsődék, üzletek)

iparosított kivitelezésének feltételeit. Fokozatosan csökkenteni kell az egyedi szerkezetek, típusok sokféleségét, felszámolva a műszaki és technológiai elmaradást.

A folyamatos lakásépítés területi, műszaki és pénzügyi feltételeit a középtávú népgazdasági és a tanácsi tervekben kell előirányozni. A tanácsok az építési területeket jobban készítsék elő, és idejében bocsássák az építőszervezetek rendelkezésére. Az előkészítés kapcsolódjék jobban a korszerű, termelékeny építési technológiákhoz. A lakótelepeket ellátó alapközművek, energetikai és közlekedési létesítmények az építési programmal összehangoltan készüljenek el. A tanácsi szervek – különösen a fővárosban – javítsák az ezzel összefüggő irányítást, biztosítsák a megfelelő koordinációt, a szervezeti feltételeket.

A telepszerű, csoportos magánlakás-építést közművesített, előkészített területekkel is segíteni kell. Bővíteni kell a tipus- és ajánlott tervek választékát, s ösztönözni felhasználásukat. Növelni szükséges a házilag szerelhető komplett egységek, korszerű anyagok és szerkezetek kínálatát.

3. Gondoskodni kell arról, hogy az építőipar tervszerűbben, szervezettebben végezze az egészségügyi, az oktatási és a művelődési intézmények építését, felújítását. Alkalmazzon ezeknél is nagyobb arányban iparosított építési módokat és típusszerkezeteket.

4. Az ország épületvagyonának megóvására, az elmaradt felújítási munkák pótlására az eddiginél nagyobb erőt kell összpontosítani. Erre megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a nagyvárosokban, különösen a fővárosban, ahol sok a régi, de még gazdaságosan felújítható lakóház és középület. A végrehajtásban részt vevő építőszervezeteket jelentős műszaki, gazdasági fejlesztéssel alkalmassá kell tenni a szervezettebb, a gyorsabb és a jobb minőségű munkára. Szükség van szakosított szervezetek létrehozására, továbbá arra, hogy a tanácsi, a szövetkezeti építőipar és a házilagos építőszervezetek kapacitásuk nagyobb hányadát fordítsák fenntartási, felújítási munkákra. A magánkisipart továbbra is támogatni kell a lakosság építési és felújítási igényeinek kielégítésében. A lakosságot szélesebb körben kell bevonni a lakások felújításába, karbantartásába.

II

Az előttünk álló feladatok megoldása fokozódó mennyiségi és minőségi követelményeket támaszt az építőiparral szemben. Ezt a korábbinál dinamikusabb és hatékonyabb technikai fejlesztéssel, a tartalékok feltárásával és hasznosításával kell megalapozni.

1. Folytatni kell az építés iparosítását, nagyobb arányban kell alkalmazni olyan gépeket, szerkezeteket és anyagokat, amelyek növelik a hatékonyságot és javítják a minőséget.

a) A fejlesztés alapvető iránya olyan korszerű építési módok és technológiák összehangolt alkalmazása legyen, amelyekkel tovább növelhető a tömeges épületelem-gyártás, és fokozható az építés szerelő jellege. E technológiák, módszerek terjedjenek ki a komplex lakásépítésre, az ipari, a mezőgazdasági és a közösségi épületekre, az út-, a közmű- és a mélyépítésre, a vízügy területére. Ezt az új kapacitások létrehozása mellett a meglevő termelőbázisokra, a korszerű építési módokra kell alapozni.

A szerkezetek tipizálásával, méreteinek egységesítésével elő kell segíteni a nagy sorozatban gyártott és katalógusba foglalt szerkezetek alkalmazásának térhódítását.

A termelőbázisokat és az építési módokat úgy fejlesszék tovább, hogy ez megalapozza az épületelemek tömeges gyártását. Az építés további iparosítása járuljon hozzá az ésszerűbb munkaerő-gazdálkodáshoz, és tegye lehetővé a dolgozók indokolt átcsoportosítását.

b) A lakásépítés iparosítása összpontosuljon a házgyárak folyamatos korszerűsítésére, az épületalapozás technológiájának komplex gépesítésére és a befejező munkák műszaki-technikai fejlesztésére. Emellett fejleszteni kell az egyéb korszerű és gazdaságos lakásépítési technológiákat is.

c) A közmű- és mélyépítést főleg a komplex gépláncok szélesebb körű alkalmazásával, a korszerű technológiák elterjesztésével kell fejleszteni.

d) A szak- és szerelőipar a magasépítéssel összhangban fejlődjék. Az elmaradás behozása érdekében fokozni szükséges a gépesítést és szélesebb körben alkalmazni az iparosított megoldásokat.

e) Az épületfenntartás növekvő feladatai megkövetelik a technológiák korszerűsítését, az iparosított módszerek elterjesztését, a szerelhető elemek nagyobb mértékű felhasználását, a felújítás gyorsabb ütemű gépesítését. Az új építkezéseknél a tartósabb anyagok és megoldások alkalmazásával, a munka minőségének javításával is mérsékelni kell a fenntartásban jelentkező feszültségeket.

f) Az építésgépesítés elégítse ki a műszaki-technikai fejlődés követelményeit. A vállalatok gyorsítsák a korszerű gépek elterjedését. Az anyagi eszközöket elsősorban azoknak a folyamatoknak a komplex gépesítésére kell koncentrálni, ahol rendelkezésre állnak a tömegszerű termelés, a gépláncok alkalmazásának feltételei, és ahol mindez jelentékeny élőmunka-megtakarítással jár. Kiemelt jelentőségű az anyagmozgatás további átgondolt gépesítése. Az építőipar különböző szervezetei összehangoltan, egymást kiegészítő módon folytassák a gépesítést.

A gépbeszerzést és a gépgazdálkodást központilag úgy kell koordinálni, hogy jelentősen csökkenjen az építőiparban használatos gépek sokfélesége. A tervszerű megelőző karbantartás általánossá tételével, színvonalának emelésével növelni kell az építőgépek üzembiztonságát. El kell érni, hogy a gépeket, különösen a

nagy értékű, nagy teljesítményű berendezéseket folyamatosan, több műszakban üzemeltessék. Szervezettebbé kell tenni a gépkölcsönzést és a gépkereskedelmet.

g) Az iparosított építési módok térhódítása szükségessé teszi a vállalatoknál a jól felszerelt szerkezetgyártó telepek fejlesztését és hálózatának széles körű kiépítését.

2. Az építőiparnak hosszabb távon csökkenő munkáslétszámmal kell feladatait teljesítenie. Fontos és halaszthatatlan teendő a munkaerő-gazdálkodás javítása, a tervszerű, hatékony foglalkoztatás biztosítása.

a) A munkaerő összetétele jobban igazodjék a korszerű technika alkalmazásának és fejlesztésének követelményeihez. Ennek megfelelően emelni kell a szakmai képzés és a továbbképzés színvonalát. Különösen fontos az építőmunkában kulcsszerepet betöltő építésvezetők, technológusok, művezetők képzésének javítása.

b) A mind nagyobb és bonyolultabb feladatok az építőipar dolgozóitól növekvő teljesítményt, jobb minőségű munkát követelnek. Ehhez javítani kell a munkafegyelmet. A bérezés – a műszaki munkanormákra és a minőségi követelményekre alapozva –, fejezze ki jobban a teljesítményt, egyszersmind tegye lehetővé a keresetek erőteljesebb differenciálását és a munkafegyelem megszilárdítását. A keresetek tükrözzék a magasabb egyéni teljesítményt, a nagyobb szakmai tudást, és ösztönözzék a hatékonyabb, jobb minőségű munkát.

c) Javítani kell az építőipar dolgozóinak élet- és munkakörülményeit, szociális, kulturális ellátását. A változó munkahelyből, a családtól való távollétből eredő hátrányok ellensúlyozására további intézkedések szükségesek. Folytatni kell a munkásszállók korszerűsítését, és újakat is kell építeni.

3. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az üzem- és munkaszervezés színvonalának emelésére. A szervezettség és a technológiai fegyelem javítása megköveteli, hogy az építőszervezetek szélesebb körben alkalmazzák a korszerű munkarendeket, tegyék tervszerűbbé a kivitelezés anyagi-műszaki előkészítését, használják ki a korszerű építésmódok szervezési lehetőségeit. A specializáció és a vállalatok munkamegosztása megköveteli az együttműködés fejlesztését. Gyorsítani szükséges a szervezéstudomány eredményeinek hasznosítását, a már bevált szervezési módszerek elterjesztését.

Alapvető követelmény a vállalati vezetés színvonalának emelése, a művezetők hatáskörének és felelősségének kiterjesztése. A vezetők munkájának értékelésében jobban figyelembe kell venni a teljesítményt, az üzem- és munkaszervezés színvonalát.

4. Az építőipar termelésének növekedését a munka termelékenységének gyors ütemű emelésével kell megalapozni. Ennek elengedhetetlen feltétele a munkaerő, az eszközök koncentráltabb felhasználása, az építkezések, a befejezetlen beruházások számának és a kivitelezési időnek a csökkentése. Növelni kell a kivitele-

zők felelősségét abban, hogy az építmények programszerűen, jó minőségben kerüljenek átadásra. Következetesen érvényesíteni kell az átadott építményekkel kapcsolatos garanciális kötelezettségeket, a vezetői felelősséget.

5. Az építőanyag-ipar fő feladata, hogy az építőipar és a lakosság igényeit egyenletesebben, javuló színvonalon elégítse ki. Hasznosítsa jobban a hazai nyersanyagvagyont, bővítse az építőanyagok kínálatát, növelje a gazdaságos exportot.

a) Az építőanyag-ipar segítse elő az építés iparosítását. Emelje az anyagok és a szerkezetek műszaki színvonalát, növelje a méretpontos termékek gyártását. Fordítson nagy figyelmet az energiát megtakarító gyártási technológiák alkalmazására, és az épületek hőszigetelését javító, korszerű anyagok előállítására.

b) Kiemelt feladat az építőanyag-ipar beruházásainak tervszerűbb megvalósítása, az állóeszközök fokozott kihasználása, a termelés gazdaságosságának növelése. Ennek feltétele a színvonalasabb munka- és üzemszervezés, a gépesített, szervezett anyagmozgatás és -rakodás, a karbantartó kapacitások fejlesztése és koncentrálása.

c) Bővíteni és korszerűsíteni kell a cement- és a szilikátbázisú szigetelőanyagok gyártását. A szükségletekhez igazodva fejlődjék a kő- és kavicsbányászat, valamint az üveg, főleg a különleges minőségű üvegek gyártása, a síküveggyártásban pedig a továbbfeldolgozott termékek aránya. Növelni kell a finomkerámiaipar, elsősorban a burkolóanyag-gyártó és az egészségügyi kerámiatermelő kapacitásokat. Be kell fejezni a téglagyártás rekonstrukcióját és a korszerű mésztermékgyártó kapacitások kiépítését. Tovább kell csökkenteni a nehéz fizikai és az egészségre ártalmas munkák arányát.

A beton- és vasbetoniparban, az épületlakatos- és fémszerkezetgyártó, valamint az épületasztalos-iparban gyorsítani kell a struktúra átalakítását. Fel kell készülni a növekvő mennyiségi és minőségi igények jobb kielégítésére.

III

Az építéstudomány – összhangban a tudománypolitikai irányelvekkel – kapcsolódjék jobban az építőipar igényeihez, feladataihoz.

Az építészet és a műszaki tervezés nagyobb mértékben járuljon hozzá az iparosított építés és a környezet alakításának összhangjához.

1. Az ágazati kutatómunka összpontosuljon a legfontosabb gyakorlati feladatok megoldására. A kutatási kapacitások koncentráltabb felhasználásával mindenekelőtt a korszerű építéstechnológiák, gyártási eljárások összehangolt elterjesztését alapozza meg. Gyorsítsa és segítse az energiát megtakarító gyártás- és építéstechnológiák, valamint épülettervezési megoldások kidolgozását, alkalmazását, a szervezési módszerek korszerűsítését.

A kutatóintézetek segítsék elő ágazati koncepciók, gazdaságosabb műszaki

megoldások kidolgozását, nagyobb mértékben vegyenek részt tudományos eredményeik gyakorlati bevezetésében. Erősítsék együttműködésüket a KGST-tagországok intézményeivel. Fordítsanak nagyobb figyelmet a külföldi kutatási eredmények átvételére, hasznosítására és folyamatos továbbfejlesztésére.

2. A műszaki tervezés fontos feladata: az építmények műszaki színvonalának emelése, az új technológiai eljárások, az energiatakarékos építészeti megoldások alkalmazása, az anyagi lehetőségeinkkel összhangban álló, a rendeltetésüknek jól megfelelő létesítmények tervezése, a beruházások építési hányadának csökkentése, s mindezzel összhangban esztétikus, változatos települési kép kialakítása. A tervezők széleskörűen alkalmazzanak tipizált és szabványosított elemeket. Ehhez a gyártók biztosítsák a hazailag felhasználható anyagok és részegységek gyártmánykatalógusait.

A tervező és a kivitelező vállalatok munkamegosztását javítani kell. A szükségletek szerint bővíteni kell a kivitelező vállalatok részvételét a részlet- és gyártmánytervek kidolgozásában, a profiljuknak, felkészültségüknek megfelelő tervezési feladatok ellátásában. A kivitelezésben pedig kapjon nagyobb szerepet a tervezői művezetés. Lehetőségeinket figyelembe véve bővíteni kell a műszaki tervezői kapacitásokat, s javítani a tervezők munkakörülményeit.

Készüljenek megalapozottabb város- és településfejlesztési tervek. A település jellegével és funkciójával összhangban hosszú távra határozzák meg a fejlesztés irányát. A városépítési tervezésben kapjanak nagyobb szerepet a területi tervező vállalatok.

Az építmények tervezésénél nagy gondot kell fordítani a termőföld védelmére, a környezet károsodását megelőző műszaki megoldásokra.

3. A közép- és felsőfokú szakmai képzés, valamint a továbbképzés igazodjék jobban a gyakorlati követelményekhez. Az oktatásban kapjanak nagyobb hangsúlyt a gazdaságossággal, az építés minőségi tényezőivel összefüggő ismeretek. Az oktatási intézmények, a tudományos és a társadalmi szervezetek a jövőben is szorosan működjenek együtt és segítsék az építőipart feladatainak megoldásában.

IV

Az építési feladatok és az építőipar teljesítőképessége közötti összhang megteremtése társadalmi érdek.

1. A népgazdasági tervezés alapozza meg jobban az építőiparnak a többi ágazattal arányos fejlesztését. Összhangot kell teremteni a tervezett beruházási-építési feladatok és a kapacitások között.

a) Az építőipar fejlesztése igazodjék a népgazdaság igényeihez. A népgazda-

sági tervezésben megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a nagyberuházások, az infrastruktúra és a fenntartási kapacitások bővítésére.

b) A népgazdasági tervezés a beruházási-építési feladatok jobb időbeni ütemezésével biztosítsa az építőipari kapacitások egyenletesebb terhelését.

c) A funkcionális, az ágazati, a tanácsi tervező szervek – az építővállalatokkal együttműködve – teremtsék meg a szükségletek és a kapacitások jobb területi összhangját.

2. A gazdasági szabályozórendszer segítse elő, hogy az építőipar munkája, fejlődése igazodjon a népgazdasági tervben előírt feladatokhoz. A szabályozás normatív jellegén belül jobban figyelembe kell venni az építési ágazat sajátosságaiból adódó, szükségszerű eltéréseket.

a) A szabályozórendszer segítse a fejlesztési vásárlóerő tervszerű kiáramlását, a tervben meghatározott építési feladatok és a beruházási vásárlóerő összhangját, az építési kapacitások és az épületjavító-karbantartó szolgáltatások tervezett fejlesztését.

b) Az árszabályozás érvényesítse a korszerű technika alkalmazásával együtt járó, indokolt ráfordításokat. Egyidejűleg mérsékelje az építési költségek növekedését, ösztönözze a takarékos költséggazdálkodást.

c) Ki kell dolgozni az építőanyag-iparban is a termelési szerkezet korszerűsítésének feltételrendszerét és programját. A készletezési lehetőségek javításával csökkenteni kell a termelés és a felhasználás szezonális ingadozásából eredő gondokat.

d) A szabályozórendszer ösztönözzön jobban a vállalati teljesítmények növelésére, a minőség javítására.

3. Az építőipar teljesítőképességének fokozása megköveteli a beruházási folyamat szervezettségének és hatékonyságának javítását. Nagy gonddal és alapossággal kell a beruházásokat előkészíteni, ezzel a kivitelezés idejét rövidíteni.

A beruházó, a tervező és a kivitelező közösen alakítsa ki a megvalósítás munkaprogramját, amely tartalmazza a résztvevők összehangolt kötelezettségeit. A résztvevők érdekeltsége szorosan kapcsolódjék a közösen elfogadott program végrehajtásához.

A programkészítésben és a megvalósításban erősíteni kell a beruházó irányító és koordináló szerepét. A beruházó idejében tisztázza az üzemeltetés követelményeit és a folyamatos, zavartalan kivitelezés feltételeit. Növelni kell a beruházó felelősségét és érdekeltségét a tervezett költségek és a határidők betartásában. Ehhez igazodva szükség szerint módosítani kell a beruházó szervezetek feladat- és jogkörét.

A tervező felelős a létesítmény korszerű műszaki-gazdasági színvonaláért, az anyag- és energiatakarékos megoldásokért. Vegyen részt a kivitelezés teljes folyamatában, erősödjék érdekeltsége a programszerű üzembe helyezésben.

A generálkivitelezést szélesebb körben kell alkalmazni. A generálkivitelező érdekeltsége álljon arányban azzal a felelősséggel, amely az alvállalkozók irányításában, koordinálásában reá hárul. Ki kell dolgozni a generálkivitelezés érdekeltségi rendszerét és jogi kereteit.

A kivitelező a beruházóval és a tervezővel együttműködve gondoskodjék a beruházási célok maradéktalan teljesítéséről. Az érdekeltségi rendszer ösztönözze a beruházót, a tervezőt és a kivitelezőt szorosabb együttműködésre, a beruházások gyorsabb befejezésére, takarékos megoldásokra.

4. Az ipar, a kereskedelem és a szállítás szervezetei tartós áru- és szolgáltatási kapcsolatok kiépítésével tervszerűbben elégítsék ki az építőipar szükségleteit.

a) Fejleszteni szükséges az építési ágazat ipari hátterét. A kohászati, a gépipari, a vegyipari és a faipari ágazatok gondoskodjanak tervszerűen az ehhez szükséges kapacitások fejlesztéséről. Szüntessék meg az egyes területeken mutatkozó anyaghiányt, javítsák termékeik minőségét, korszerűségét.

b) Szervezettebbé kell tenni a lakásépítés és -fenntartás építőanyagainak és szerelvényeinek kereskedelmét, javítani kell a raktározás és az értékesítés feltételeit, s növelni a kiszolgálás kulturáltságát. Az érintett vállalatok szervezzék meg a szaktanácsadást, a vásárolt anyagok házhoz szállítását, és bővítsék az építőipari gépek kölcsönzését a lakosság részére.

Az építőipari termelőeszköz-kereskedelmi vállalatok javítsák készleteik minőségi összetételét, biztosítsák a raktárról való folyamatos kiszolgálást.

c) A szállítási feltételek javítása érdekében növelni kell a korszerű szállítóeszközök arányát. Az építőanyagok szállításához több speciális gépre és járműre van szükség. Fokozni kell a konténeres és az egységrakomány-szállításokat, a ki- és berakodás gépesítését. A fuvarozók alkalmazkodjanak jobban a felhasználók igényeihez.

d) Az építő- és építőanyag-ipar növelje részvételét a nemzetközi munkamegosztásban.

Hosszú lejáratú külkereskedelmi szerződésekkel, termelési kooperációkkal, szakosításon alapuló gépbeszerzésekkel is javítani kell az építő- és építőanyagipar anyag-, gép- és alkatrészellátását. Ebben is megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a KGST-országokkal való együttműködésre. A beszerzéseknél érvényesüljön az egységesebb géppark létrehozásának követelménye. Az ágazati irányítás a műszaki, gazdasági szempontok figyelembevételével koordinálja, szervezze a gépek megfelelő összetételű beszerzését.

Az építőipar a nemzetközi szakosodás előnyeinek növekvő kihasználásával segítse a hazai építőmunkát és törekedjék az exporttevékenység fokozására. Az érdekeltségi rendszer javításával elő kell segíteni az építési szervezetek részvételét

az export-fővállalkozásokban, komplett ipari technológiák és letesítmények exportjában.

5. A technológiai szerelőkapacitások a beruházási feladatokkal összhangban fejlődjenek. Ennek megfelelően kell bővíteni az előregyártott, a szabványosított, tipizált szerkezetek és szerelvények alkalmazását, növelni kell az előszerelést.

A kivitelezési idő az építőipari és a technológiai szerelőszervezetek jobb együttműködésével, a munkaterületek időbeni átadásával, a munka jobb összehangolásával is csökkenjen.

V

Az építő- és az építőanyag-ipar előtt álló feladatok magasabb követelményeket állítanak az irányítással szemben is.

1. Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium irányító munkájának tervszerűségét javítani kell. Dolgozzon ki irányelveket, programokat az építés további iparosításának fő feladataira, a műszaki-technikai fejlesztés ágazati összhangjára. Irányítsa, ellenőrizze határozottabban ezek megvalósítását. Segítse elő a területek és szakmák közötti egyensúly megteremtését, a kivitelező szervezetek szükségtelen párhuzamosságainak megszüntetését.

Az állami vállalatok, szövetkezetek és a házilagos építőszervezetek feladataikkal összhangban fejlődjenek. Az irányítás segítse elő a munkaerőnek a feladatokhoz igazodó arányos területi elhelyezkedését.

A minisztérium hatósági jogkörében szabályozza a felügyeletén kívüli építőszervezetek feladatait. Szélesíteni kell az ágazati jogokat a házilagos építőszervezetek körében, elősegítve azok szabad kapacitásainak igénybevételét fontos építési feladatokra.

Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium a társminisztériumokkal együttműködve köteles gondoskodni az ipari háttérnek az ágazati igényekkel összehangolt fejlesztéséről.

Egyszerűsíteni kell a tervezés és a kivitelezés hatósági szabályozását. A hatósági eljárások kapcsolódjanak jobban a beruházások előkészítési szakaszához.

2. Az építőipari kapacitásokkal való gazdálkodásban érvényesüljön a népgazdasági érdek. A nagy beruházásoknál erősödjék a minisztérium irányító, koordináló szerepe. Nagy figyelmet kell fordítani az építőipari vállalatok érdekeltségének fokozására, önállóságuk, kezdeményezőkészségük kibontakoztatására, és arra, hogy csökkenő mértékben kerüljön sor feladatok – jelenleg kényszerű – kijelölésére.

3. A minisztérium javítsa kapcsolatait az építőipari szervezeteket irányító, fel-

ügyelő hatóságokkal. Érvényesítse határozottabban az ágazat szakmai, fejlesztéspolitikai törekvéseit. Erősítse érdemi munkakapcsolatát a területi állami és politikai szervekkel.

4. A tanácsok – a népgazdasági érdekekkel összhangban – támogassák a területükön működő építőipari szervezetek egymást kiegészítő fejlesztését, tevékenységük összehangolását, segítsék a megyei állami építőipari vállalatok területi ellátó szerepének erőteljesebb kibontakozását.

5. Az országos vállalatok összpontosítsák erőiket a népgazdaság legfontosabb beruházásainak megvalósítására. A területi állami építőipari vállalatok készüljenek fel a komplett építési feladatok ellátására, fejlesszék szakipari és más, kiegészítő kapacitásaikat.

Az építőipari szövetkezetek továbbra is elsősorban a lakosság építési igényeit elégítsék ki. Technikai fejlesztéssel, az iparosított megoldások szélesebb körű alkalmazásával építsenek több lakást. Növeljék a fenntartási munkák arányát.

A mezőgazdasági építkezések jelentős részét továbbra is a mezőgazdasági üzemek építőszervezetei végezzék. Ehhez igazodva fejlesszék kapacitásukat, emeljék a műszaki színvonalat.

A házilagos építőipari szervezetek feladataikkal összhangban fejlődjenek, korszerűsítsék termelőeszközeiket, növeljék munkájuk hatékonyságát. A szabályozórendszer is ösztönözzön arra, hogy szabad kapacitásaikkal más szervek számára is végezzenek felújítási, karbantartási munkákat.

6. A szakosítás előnyeit az építővállalatok az együttműködési formák továbbfejlesztésével is használják ki. Az iparosításban rejlő hatékonysági tartalékok hasznosítására hozzanak létre társulásokat. Szervezetük kövesse rugalmasabban a műszaki-technikai fejlődést, alkalmazkodjék a növekvő és bonyolult feladatokhoz. Alkalmazzák szélesebb körben a korszerű irányítási és vállalatszervezési módszereket, jobban használják fel ehhez a szervezéstudomány eredményeit. A vállalati vezetés az eddigieknél jobban segítse az üzemi demokrácia érvényesülését; igényelje és hasznosítsa a dolgozók észrevételeit, támaszkodjék javaslataikra.

Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium – a jobb munkaszervezés, a hatékony koncentráció érdekében – alakítson ki Budapesten és néhány ipari körzetben olyan állami építőipari vállalatot, ahol összpontosul a tervező, a mély- és magasépítő, valamint a befejező tevékenység. A fenntartási és korszerűsítési munkákra hozzanak létre komplex tervező és kivitelező tanácsi vállalatokat.

7. Az építőipari szervezetek költséggazdálkodását lényegesen javítani kell. A munkaerő hatékonyabb foglalkoztatásával, a minőség javításával, a gépek jobb kihasználásával, a fajlagos anyag- és energiafelhasználás csökkentésével mérsékeljék az eszköz- és anyagköltségek növekedését. A takarékosságnak a tervezésben és a kivitelezésben egyaránt szerezzenek érvényt.

A feladatok eredményes megoldása érdekében az építő- és az építőanyag-iparban erősíteni kell a párt gazdaságirányító, politikai szervező és ellenőrző munkáját.

1. A párt központi és területi szervei emeljék irányító és ellenőrző munkájuk színvonalát. Segítsék elő, hogy az építő- és az építőanyag-iparban dolgozó pártszervezetek és kommunisták jól értsék feladataikat, példamutatóan teljesítsék kötelességüket.

Az építőipari pártszervezetek támogassák a vállalatok gazdasági vezetését a tervszerűbb, hatékonyabb munka feltételeinek megteremtésében, mozgósítsák a párttagságot, az egész dolgozó kollektívát a határozatban foglalt célok helyi megvalósítására.

2. A szakszervezetek működjenek közre a termelés szervezésében, segítsék az építőmunkások szakmai és általános műveltségének emelését, szociális helyzetük javítását. Karolják fel a dolgozók munkaverseny-kezdeményezéseit. Segítsék az üzemi demokrácia erősítését, a jó munkahelyi légkör kialakítását.

3. A KISZ-szervezetek nyújtsanak segítséget a fiatalok munkahelyi beilleszkedéséhez, a munkaerőmozgás mérsékléséhez, a műveltség és a szakmai képzettség színvonalának emeléséhez. Javítsák szervezettségüket, növeljék befolyásukat. Mozgósítsák az ifjúságot, vállaljanak külön feladatot az ország nagy építkezésein.

4. A sajtó, a rádió, a televízió segítse az építőmunka nagyobb társadalmi megbecsülését. Reálisan ismertesse az eredményeket és a gondokat.

*

A Központi Bizottság elismeréssel állapítja meg, hogy az építő- és építőanyagipar dolgozói kiemelkedő eredményeket értek el, nagymértékben hozzájárultak szocialista gazdaságunk fejlődéséhez, népünk életkörülményeinek javításához. A Központi Bizottság az előttünk álló feladatok megoldásában is számít az építőipar dolgozóinak lendületes, áldozatkész munkájára.

A Központi Bizottság felkéri a kormányt, hogy a határozat végrehajtásának állami feladataira dolgozzon ki intézkedéseket.[1] A társadalmi szervezetek segítsék elő, hogy dolgozó népünk minden rétege támogassa az építőipar előtt álló nagy társadalmi célok valóra váltását.

[1] A Központi Bizottság határozatának állami végrehajtásához szükséges, a Minisztertanács által jóváhagyott kormányzati munkaprogram, valamint a minisztérium által kidolgozott intézkedési terv a következő feladatokat tartalmazza: a hosszú távú tervezés megalapozásához kidolgozandó műszaki-gazdasági koncepciókat; a középtávú tervezés és szabályozás keretében végrehajtandó intézkedéseket; valamint rövid távon – 1979–1980-ban – teendő intézkedéseket. A hosszú távú tervezés megalapozásához elkészült 8 tanulmány, amelyet a következő három tanulmányban szin-

102

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A LAKÁSÉPÍTÉS ÉS -GAZDÁLKODÁS 1990-IG SZÓLÓ TERVÉNEK IRÁNYELVEIRE

1978. OKTÓBER 12.)

A 15 éves lakásépítési program alapján az 1961 és 1975 közötti időszakban 1 050 000 új lakás épült. E nagyszabású program megvalósítása történelmi jelentőségű eredmény népünk életében: minden harmadik család új lakásba költözött. Kényelmesebbé váltak az otthonok, enyhült a zsúfoltság, nőtt a több szobás, jól felszerelt lakások részaránya.

A Központi Bizottság és a Minisztertanács 1970. évi közös határozatának megfelelően fejlődött a lakásgazdálkodás, a lakáselosztás rendszere. A lakásépítés és -fenntartás terhei egyenletesebben oszlanak meg az állam és a lakosság, valamint a személyi tulajdonú és bérlakásban lakó családok között.

A családok számának növekedése, az önálló, nagyobb alapterületű, korszerű lakások iránti igények kielégítése megköveteli, hogy tovább javítsuk a lakáselláttást.

Az állam és a lakosság együttes erőfeszítésével arra kell törekedni, hogy 1990-ig a lakásigények nagy része fokozatosan kielégíthető legyen: a népgazdaság teherbíró képességével összhangban növekedjék a több szobás lakások aránya, javuljon a felszereltség és a minőség.

Az új lakások építésével egyidejűleg a lakásviszonyok jobbá tételét szolgálja a meglevő lakások fokozott megóvása és korszerűsítése is. Gyorsítani és tervszerűbbé kell tenni az elmaradt és ezután esedékes felújításokat.

A lakásépítés és -gazdálkodás hosszú távra szóló terve járuljon hozzá a városok és a községek fejlődéséhez. A lakókörnyezet kedvező formálása segítse elő a szocialista életkörülmények kiteljesedését.

A népgazdaság fejlődése a jövőben is lehetővé teszi, hogy a beruházásra fordítható eszközök bővüljenek. Ugyanakkor számolni kell azzal, hogy a termelés fejlesztése, a termelési szerkezet folyamatos korszerűsítése növekvő arányú beruházást tesz szükségessé, és az eddiginél gyorsabban indokolt fejleszteni az egész-

tetizáltak: Az építőipar fejlesztésének műszaki-gazdasági koncepciója; Az építőanyag-ipar fejlesztésének műszaki-gazdasági koncepciója; Az építőipar ellátási háttere fejlesztésének műszaki-gazdasági koncepciója. A témáról lásd: *Ábrahám Kálmán:* Az építésügy fejlődése és a társadalmi követelmények (Társadalmi Szemle. 1979. 6. sz. 31. old.); *Szabó János:* Közös ügyünk az építés fejlesztése (Pártélet, 1979. 2. sz. 12–15. old.).

ségügyi, oktatási, művelődési ellátást is. Ezért a lakásépítést szolgáló beruházások mértékét e célokkal összhangban lehet előirányozni.

1. Az 1976–1980 közötti időszakban 1 200 000 új lakás épüljön fel. Ennek teljesítése a népgazdaság összes várható beruházásának mintegy 18–20 százalékát igényli.

A 15 éves időszak első harmadának lakásépítési célját az V. ötéves tervtörvény meghatározta, s 1980-ig mintegy 440 000–450 000 új lakás megépül.

2. A lakásigények települések szerinti megoszlását figyelembe véve, a legfontosabb feladat a nagyvárosok és általában a városok lakáshelyzetének gyorsabb ütemű javítása. Az új lakások mintegy kétharmada a városokban épüljön meg.

Budapesten 15 év alatt 300 000 lakás felépítése irányozható elő. A lakásépítés a többi városban, elsősorban a nagyipar vidéki központjaiban, a gyorsan fejlődő településeken fejlesztési céljainkkal összhangban folytatódjék.

3. A városi lakásépítés a jelenlegi magas színvonalú közműellátással, a lakások és a lakóépületek használati értékét növelő, a lakosság kényelmét és a lakáskultúrát szolgáló felszereltséggel folytatódjék. Fokozatosan növekedjék a több szobás lakások aránya, a lakások átlagos alapterülete. A sokrétű és változó igények kielégítése végett növelni szükséges mind a nagy családok elhelyezésére, a több generációs együttélésre alkalmas több szobás lakások, mind a gyermektelen házaspárok és az egyedülállók részére megfelelő kisebb lakások, valamint a nyugdíjasházak arányát. A gazdasági és műszaki tervek ennek figyelembevételével készüljenek.

A községekben a jobb minőségű lakások építését a közműhálózat – elsősorban a vezetékes vízhálózat – bővítésével kell elősegíteni.

4. A városi lakások növekvő hányadát városrész nagyságú negyedekben kell felépíteni. Az oktatási, egészségügyi, kereskedelmi és más szolgáltató létesítmények az új lakásokkal egyidőben készüljenek el. A városrészközpont funkciót betöltő új lakónegyedekben szükségessé válhat a városrészen kívüli területek ellátását is szolgáló intézményhálózat kiépítése. Törekedni kell olyan komplex intézmények építésére, amelyek egyaránt szolgálhatnak oktatási, kulturális, sport- és ifjúságpolitikai célokat is. A lakásokkal együtt épülő, kapcsolódó létesítményeket a középtávú tervekben – az egyes ágazatok fejlesztésével összhangban – kell meghatározni.

A lakásépítéssel és településfejlesztéssel össze kell hangolni a víztermelést, a szennyvíztisztítást, a víz- és csatornahálózat bővítését, az energiaellátást, a közlekedést és a városgazdálkodást.

Budapest és a nagyvárosok vonzáskörzetében a lakás- és településfejlesztés a lakásépítés feltételeinek javításával együtt foglalja magában a közlekedés korszerűsítését is.

Meg kell teremteni az érdekeltséget abban, hogy a városok övezetében az ál-

landó lakás követelményeit kielégítő személyi tulajdonú üdülőket lakásként használják.

5. A lakások fenntartása, a mintegy 340 000 – több szintes épületben levő – városi lakás felújítása, korszerűsítése az eddiginél több figyelmet, tervszerűbb munkát igénylő, nagy fontosságú feladat. Fejleszteni kell a tanácsi, szövetkezeti karbantartó-javító szolgáltatásokat. Elő kell segíteni, hogy a lakosság a saját munkájával is fokozottabban vegyen részt a lakások karbantartásában.

Fontos feladat a komfort nélküli és a félkomfortos lakások korszerűsítése. A felújításokkal egyidőben 100 000–120 000 komfort nélküli állami tulajdonban levő lakásból mintegy 50 000–60 000 jól felszerelt, nagyobb alapterületű lakást kell létrehozni. Gondoskodni kell továbbá 70 000–80 000 félkomfortos lakás komfortossá alakításáról is.

Az állami lakások felújítását, illetőleg korszerűsítését – ahol lehetőség van rá – kapcsolják össze emeletráépítéssel, tetőtér-beépítéssel.

A családi házak folyamatos karbantartásához az építőanyag-ellátás javítása szükséges.

6. Az 1 200 000 új lakás felépítése megköveteli, hogy az építés egész folyamatában javuljon tovább a kivitelezés szervezettsége, a munka hatékonysága, a meglevő házgyárak teljesítőképességének kihasználása. Kerülni kell minden olyan lakás-, lakóházépítési és városképi megoldást, amely nem felel meg az ésszerű takarékosság követelményeinek.

7. Fokozni kell a tömeges, koncentrált lakásépítés arányát. Az új lakások nagyobb hányada korszerű kivitelezéssel, s mintegy 55–60 százaléka több szintes épületekben létesüljön.

A községekben – az építőanyag-ipar korszerű termékeit is fokozottabban felhasználva – a lakások nagyobb része hagyományos szervezéssel és kivitelezéssel, családi házként épüljön. A fejlődő községekben, a nagyvárosok körüli településeken, valamint a kisebb városokban egyaránt indokolt növelni a gazdaságos és szervezett, csoportos, korszerű családiház-építést.

A lakóházjavítás és -korszerűsítés növekvő feladatai szükségessé teszik a fenntartással foglalkozó szervezetek teljesítőképességének erőteljes növelését, a műszaki feltételek javítását, a termelékenység emelését, a főbb szakmákban a munkaerőigény folyamatos kielégítését. Ugyanakkor a fenntartási feladatokra alkalmas más tanácsi és építőipari szervezetek tevékenységében is jelentősen növelni kell a felújítási munkák részarányát. Különösen a fővárosban lehet szükség olyan új, szakosított tanácsi szervezetek létrehozására, amelyek hatékonyan képesek megoldani a korszerűsítéssel összekötött felújításokat.

Az ipar és a kereskedelem segítse elő az építőszervezetek tervszerű és ütemes munkáját, továbbá azt, hogy a lakosság saját munkájával is nagyobb részt vállaljon a lakásépítésben és felújításban.

8. A jövőben is többféle lakáshoz jutási formát kell alkalmazni úgy, hogy azok összhangban legyenek az iparosított, koncentrált lakásépítés szervezési, beruházási és kivitelezési követelményeivel, a lakosság változó igényeivel, s ösztönözzenek a lakosság, a vállalatok és intézmények erőforrásainak fokozottabb bevonására; segítsék elő a lakásépítési terv biztonságos teljesítését.

Az állami bérlakások száma fokozatosan emelkedjék. Ezt egyaránt indokolja társadalmunk fejlődésének perspektívája, az önálló lakással nem rendelkező családok szociális összetétele, a termeléspolitikai érdekek és a megszűnő bérlakások pótlása. A VI. és a VII. ötéves terv időszakában felépítendő új lakásoknak mintegy 30 százaléka állami bérlakás legyen.

A lakásépítés többi formája – elsősorban a kisebb lakótelepeken – a jövőben is a lakossági igények differenciált kielégítését szolgálja. Ezek a formák a személyi tulajdonú lakások építésében növekvő mértékben tegyék lehetővé a lakosság anyagi részvételét, saját munkájának felhasználását.

A lakásépíttető szövetkezetek szerepét indokolt növelni a több szintes lakóházak, csoportos családi házak építésében, szervezésében. Jobban ki kell használni a szövetkezésben levő előnyöket, és fokozni kell a munkáltatók szervezői, anyagi részvételét.

A magánlakás-építést megfelelő hitelekkel, előkészített területek biztosításával, a hatósági eljárások egyszerűsítésével, a típustervek választékának bővítésével, építőgépek kölcsönzésével továbbra is segíteni kell.

9. A lépcsőzetes lakáscserék – a lakásigények jobb és differenciáltabb kielégítése érdekében – váljanak a lakásgazdálkodási rendszer szerves részévé. A tanácsok az új lakások meghatározott részét közvetlenül használják fel a lakáscserék ösztönzésére. Az illetékes állami szervek tegyenek intézkedéseket a személyi tulajdonú lakások cseréjének megkönnyítésére és szervezettebb megvalósítására.

10. A lakásépítés és -fenntartás társadalmi feladat, amelynek anyagi terheit az állam és a lakosság a jövőben is közösen viselje. A teherviselés arányait gazdasági lehetőségeinkkel, életszínvonal-politikai céljainkkal összhangban kell megállapítani.

Az állami és a személyi tulajdonú lakások lakói között a fenntartási kiadásokban meglevő különbségek fokozatos mérséklése, továbbá a lakáshoz jutás költségeinek arányosabbá tétele végett szükséges a teherviselési formák, mértékek korszerűsítése. Az erre vonatkozó javaslatokat a VI. ötéves népgazdasági tervben kell kidolgozni.

11. A több gyermekes családok, a fiatal házasok és az ipari munkások a jövőben is az átlagosnál gyorsabban jussanak lakáshoz.

Az előirányzott lakásépítés, -felújítás és -korszerűsítés járuljon hozzá településfejlesztési céljaink eléréséhez, mérsékelje a települések közötti ellátási különbségeket.

12. Az V. ötéves terv lakásépítési és -gazdálkodási céljainak megvalósítása eredményesen folyik. A következő évtized lakásépítési és -gazdálkodási feladatait az ötéves népgazdasági tervekben kell konkrétan előirányozni.

*

A Központi Bizottság felkéri a Minisztertanácsot és az illetékes állami szerveket, hogy az irányelvek alapján készítsék el az 1990-ig szóló lakásépítési és -gazdálkodási tervet.[1] A fővárosi és a megyei tanácsok bevonásával gondoskodjanak a végrehajtás feltételeiről.

A pártszervezetek, a kommunisták aktívan működjenek közre a gazdasági lehetőségeinknek és a helyi adottságoknak megfelelő, reális lakásépítési, -gazdálkodási tervek kialakításában. Kísérjék folyamatosan figyelemmel a lakásépítés és a lakásellátás alakulását. Mozgósítsák a párttagságot, a párton kívüli dolgozókat a lakásépítési tervek végrehajtására.

A szakszervezetekben, a Hazafias Népfrontban, a szövetkezeti szövetségekben és más tömegszervezetekben dolgozó kommunisták segítsék a lakásépítési és -gazdálkodási feladatok megoldását.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség is aktív munkára, a reális célok megvalósítására hívja fel a tagságát, az ifjúságot, kísérje figyelemmel és támogassa a fiatal házasok, pályakezdő fiatalok otthonteremtését.

Az agitációs és propagandamunka, a sajtó, a rádió és a televízió segítse elő, hogy a közvélemény megismerje és megértse a lakásellátásban elért történelmi eredményeinket, s a dolgozó tömegek cselekvően támogassák az előttünk álló feladatok megoldását.

A Központi Bizottság felkéri a társadalmi és tömegszervezeteket, hogy az irányelvekkel összhangban cselekedjenek, és ezek megvalósítására mozgósítsák tagságukat.

[1] A Minisztertanács ezzel kapcsolatos 1004/1979. (III. 7.) sz. határozatát lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1979. 432–435. old.

103
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1978. DECEMBER 6.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1978. december 6-án Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Minisztertanács tagjai, az Országos Anyag- és Árhivatal elnöke, a Központi Bizottság gazdaságpolitikai osztályának, valamint ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályának helyettes vezetői és a központi napilapok főszerkesztői.

A Központi Bizottság kegyelettel emlékezett meg elhunyt tagjáról, dr. Orbán László elvtársról.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót;

Havasi Ferenc elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az 1978. évi népgazdasági terv teljesítéséről szóló jelentést s az 1979. évi népgazdasági terv- és állami költségvetés irányelveit.[1]

I

1. A Központi Bizottság megtárgyalta a Varsói Szerződés tagállamai Politikai Tanácskozó Testületének 1978. november 22–23-i moszkvai üléséről szóló jelentést, és teljes mértékben jóváhagyta a magyar küldöttség tevékenységét.[2]

A Központi Bizottság nagyra értékeli és támogatja a Politikai Tanácskozó Testület állásfoglalásait, amelyek kifejezik a Varsói Szerződés szervezetébe tömörült szocialista országoknak – köztük hazánknak – az európai béke és biztonság megszilárdításáért, a nemzetközi enyhülés további elmélyítéséért folytatott következetes és konstruktív politikáját. Ez a politika megfelel a magyar nép, a szocialista közösség s minden nép érdekeinek, méltán élvezi a haladó, békeszerető erők támogatását. Ezeknek az erőknek az összefogása, együttes fellépése képes

[1] Havasi Ferenc előadói beszéde alapján cikk jelent meg a Társadalmi Szemle, 1979. 1. számában (3–15. old.). Lásd még Ballai László cikkét (Pártélet, 1979. 1. sz. 3–10. old.).

[2] A testület ülésén a magyar delegációt Kádár János vezette, az elfogadott dokumentumokat lásd: Népszabadság, 1978. november 24.

megakadályozni az imperialista, reakciós körök törekvését, hogy visszafordítsák az enyhülés folyamatát.

A Központi Bizottság kifejezte egyetértését a Politikai Tanácskozó Testületnek a nemzetközi helyzetről adott értékelésével. Megállapította, hogy az 1976. novemberi bukaresti ülés[3] óta Európában további kedvező változások mentek végbe. Földrészünkön rendszeressé váltak a helsinki értekezleten részt vett államok vezetőinek találkozói, kiegyensúlyozottabbak lettek a különböző társadalmi rendszerű országok kapcsolatai. Ez elősegíti az egyenjogú, a kölcsönösen előnyös nemzetközi együttműködést, a népek közötti bizalom légkörének erősödését; bizonyítja, hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányában rögzített hosszú távú program helyesen határozza meg a földrész biztonsága érdekében szükséges intézkedéseket. A Magyar Népköztársaság következetesen munkálkodik e program valóra váltásán.

A Központi Bizottság ismételten rámutatott, hogy a békét és biztonságot, az enyhülést, a népek függetlenségét, gazdasági és társadalmi fejlődését fenyegető legnagyobb veszély a fegyverkezési hajsza folytatása, ütemének és méreteinek növekedése. Ebből kiindulva a Magyar Népköztársaság a Varsói Szerződés többi tagországával egyetemben arra törekszik, hogy a fegyverkezési hajsza lefékezéséről, a leszerelés előmozdításáról folyó tárgyalásokon fordulat jöjjön létre. Síkraszáll azért, hogy tárgyalások kezdődjenek mindenfajta nukleáris fegyver gyártásának betiltásáról és a meglevő készletek fokozatos csökkentéséről, egészen teljes felszámolásukig. Szorgalmazza a nukleáris fegyverek alkalmazásának végleges betiltását és azt, hogy minden állam mondjon le az erő alkalmazásáról az államközi kapcsolatokban. A világ sorsának alakulása szempontjából alapvető fontosságú, hogy mielőbb aláírják a második szovjet–amerikai megállapodást a hadászati támadó fegyverek korlátozásáról. Ez elősegíti, hogy áttérjenek olyan új egyezmények kidolgozására a fegyverzetek csökkentéséről, amelyekhez a többi nukleáris hatalom is csatlakozhat.

A Magyar Népköztársaság határozott álláspontja, hogy a közép-európai haderők és fegyverzet csökkentéséről folyó bécsi tárgyalások előrehaladását jól szolgálják a szocialista országok 1978. június 8-án beterjesztett javaslatai,[4] amelyek a kölcsönös biztonság elvéből kiindulva az egyensúlyt a fegyveres erők és fegyverzetek alacsonyabb szintjén kívánják biztosítani. A bizalom légkörének erősítését célozza az 1978. november 30-án felújított és kiegészített korábbi javaslatuk,[5] amelyben a részt vevő országok fegyveres erői létszámának befagyasztását indítványozták a tárgyalások időszakára. Az előrelépéshez az szükséges, hogy a NATO érintett tagállamai a kezdeményezésekre konstruktív választ adjanak.

[3] Lásd a 48. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.
[4] Lásd a 100. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét.
[5] A szocialista országok november 30-i javaslatait lásd: Népszabadság, 1978. november 1.

A Központi Bizottság, pártunk, kormányunk, népünk teljes mértékben támogatja a Varsói Szerződés tagállamainak kezdeményezéseit a nemzetközi enyhülés, a leszerelés előmozdítása érdekében. A Varsói Szerződés szervezetébe tömörült szocialista országok békepolitikájának és védelmi erejének meghatározó szerepe van abban, hogy Európában szilárd alapokon nyugszik a béke, és világméretekben tért hódít az enyhülés. A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy a NATO-tagállamok fokozott ütemű fegyverkezése miatt szükség van a szocialista közösség védelmi erejének megfelelő színvonalon tartására, folyamatos tökéletesítésére. A Magyar Népköztársaság – országunk és a szocialista közösség biztonsága, békéje érdekében –, a jövőben is maradéktalanul teljesíti szövetségesi kötelezettségeit, tevékenyen részt vesz a külpolitika összehangolásában és az egyeztetett törekvések megvalósításában.

2. A szocialista közösség országaival fennálló sokoldalú kapcsolatainkat, együttműködésünket erősítették Lázár György elvtársnak, a Minisztertanács elnökének tárgyalásai a Szovjetunióban és a Német Demokratikus Köztársaságban, valamint a Lengyel Népköztársaság miniszterelnökének látogatása hazánkban.[6]

Az 1977. évi legfelső szintű magyar–román találkozón született megállapodások végrehajtásának előmozdítását szolgálták pártunk küldöttségének bukaresti megbeszélései.[7] A Központi Bizottság megállapította: további kölcsönös erőfeszítések lehetségesek és szükségesek a magyar–román kapcsolatok, népeink érdekeinek megfelelő fejlesztéséhez.

3. A Központi Bizottság ez alkalommal is hangsúlyozta, hogy a Magyar Népköztársaság alapvetően érdekelt a különböző társadalmi rendszerű országok közötti széles körű és sokoldalú kapcsolatok fejlesztésében, a békés egymás mellett élés politikájának megvalósításában.

Kádár János elvtársnak a Francia Köztársaságban tett látogatása[8] jól szolgálta Magyarország és Franciaország együttműködésének bővítését, a kölcsönös megértés, az országaink, népeink közti jó viszony erősítését, és hozzájárult az európai biztonság megszilárdításához, a nemzetközi enyhülés ügyéhez. Hazánk kész arra, hogy a találkozó szellemében, s annak eredményei alapján fejlessze a kölcsönösen előnyös magyar–francia kapcsolatokat politikai, gazdasági és kulturális területen.

[6] Lázár György 1978. október 26–27-én Moszkvában, november 9–10-én pedig az NDK-ban tett látogatást. Piotr Jaroszewicz lengyel miniszterelnök magyarországi látogatására október 20–22. között került sor. (A közleményeket lásd: Népszabadság, 1978. október 28., november 11., október 24.)

[7] Óvári Miklós vezetésével november 9–10-én járt magyar pártküldöttség Romániában. (A közlemény megjelent: Népszabadság, 1978. november 11.)

[8] Kádár János november 15. és 17. között tett hivatalos látogatást Franciaországban. (A kiadott közös nyilatkozatot lásd: Népszabadság, 1978. november 16., 17., 18.)

A kétoldalú kapcsolatok fejlesztését és a békés egymás mellett élés politikáját segítette elő a Dán Királyság miniszterelnökének magyarországi látogatása, az országgyűlés képviselőinek találkozói a görög, a jugoszláv, a norvég, az olasz és a portugál parlament küldöttségeivel, valamint a magyar–svájci és a magyar–japán külügyminiszteri tárgyalások. Az Amerikai Egyesült Államok szenátusának küldöttségével Budapesten folytatott megbeszélések hozzájárultak egymás álláspontjának jobb megismeréséhez és a két ország kapcsolatainak előmozdításához.[9]

4. A Központi Bizottság megerősítette a magyar kommunisták, a magyar nép szolidaritását azokkal a haladó erőkkel, melyek az imperialista agresszióval és beavatkozási kísérletekkel szemben hazájuk függetlenségének megszilárdításáért, területi sérthetetlenségének megvédéséért, gazdasági önállóságának megerősítéséért, a nemzeti társadalmi felemelkedésért küzdenek.

Hafez Al-Asszadnak, az Arab Újjászületés Szocialista Pártja főtitkárának, a Szíriai Arab Köztársaság elnökének hazánkban tett hivatalos, baráti látogatása jelentősen hozzájárult országaink kapcsolatainak sokoldalú fejlesztéséhez.[10] A Központi Bizottság nagyra értékeli, hogy a Szíriai Arab Köztársaság az arab világ imperialistaellenes erőivel együtt küzd az igazságos közel-keleti béke megteremtéséért, fellép a haladó arab államok egységének megszilárdításáért, az arab népek jogos ügyét támogató szocialista országokkal való együttműködés elmélyítéséért. A magyar nép változatlanul szolidáris az izraeli agresszió következményeinek felszámolásáért, a közel-keleti igazságos és tartós rendezésért harcoló arab népekkel.

Mengisztu Hailé Mariam alezredesnek, a Szocialista Etiópia ideiglenes katonai kormányzó tanácsa elnökének, állam- és kormányfőnek magyarországi hiva-

[9] Anker Jörgensen, a Dán Királyság miniszterelnöke október 23–26. között látogatott hazánkba. (Közlemény: Népszabadság, 1978. október 26.) A magyar parlament küldöttsége Péter János vezetésével október 16–24. között járt Görögországban. (Ugyanott, október 20., 24.) A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság Nemzetgyűlésének küldöttsége Dragoszlav Markovics elnök vezetésével november 20–25. között tett látogatást hazánkban. (Ugyanott, november 21., 22., 23., 24., 25.) A norvég parlamenti küldöttség Guttorm Hansen elnök vezetésével október 9–14. között járt Magyarországon. (Ugyanott, október 10., 11., 12., 13., 14., 15.) Az olasz parlament delegációja, melyet Carlo Russo, a képviselőház külügyi bizottságának elnöke vezetett, november 15–19. között tett látogatást hazánkban. (Ugyanott, november 16., 17., 18., 21.) A portugál parlament küldöttsége, melyet Vasco de Gama Fernandes elnök vezetett, szeptember 30–október 6. között tett hivatalos látogatást hazánkban. (Ugyanott, október 3., 4., 5., 6., 7.) Pierre Aubert, a Svájci Államszövetség külügyminisztere november 8–12., Szonoda Szunao japán külügyminiszter november 11–14. között látogatott hazánkba. (Ugyanott, november 9., 10., 11., 12., 14.) Az USA szenátusának küldöttsége Abraham Ribicoff vezetésével november 18–19-én tartózkodott Magyarországon. (Ugyanott, november 19., 21.)

[10] Hafez Al-Asszad látogatására november 29. és december 2. között került sor. (A kiadott közös közleményt lásd: Népszabadság, 1978. december 3.)

talos baráti látogatása előmozdította együttműködésünk és barátságunk erősítését.[11] A tárgyalásokon ismételten kinyilvánítottuk: a Magyar Népköztársaság, a magyar nép szolidáris a fejlődés szocialista útját választó Etiópiával, és azzal a küzdelemmel, amelyet az etióp nép folytat országa egységének, függetlenségének, forradalmi vívmányainak megvédéséért.

5. A Központi Bizottság méltatta azoknak a megbeszéléseknek a fontosságát, amelyeket pártunk vezetői a testvérpártok és más haladó, demokratikus erők képviselőivel folytattak.

A szocialista országok testvérpártjainak pártszervezéssel foglalkozó KB-titkárai október végén Budapesten hasznos és eredményes tanácskozást folytattak a szocializmus politikai rendszere fejlődésének kérdéseiről.[12]

Pártunk képviselői részt vettek az ausztrál és az NSZK-beli testvérpárt, a Guineai Demokrata Párt, a Madagaszkári Függetlenségi Kongresszus Párt kongresszusán.[13]

Kádár János elvtárs találkozója Georges Marchais-val, a Francia Kommunista Párt főtitkárával megerősítette a két testvérpárt internacionalista együttműködését és szolidaritását. Pártunk Központi Bizottsága első titkárának eszmecseréje Francois Mitterrand-nal, a Francia Szocialista Párt vezetőjével hozzájárult a két párt közti jobb megértéshez az enyhülés, az európai béke és együttműködés közös érdekű kérdéseiben.[14]

Fontos megbeszélésekre került sor a paraguayi, a spanyol, a svájci, a svéd, az új-zélandi testvérpártok vezetőivel.[15] Hazánkban fogadtuk Joshua Nkomót, a Zimbabwei Afrikai Népi Unió (ZAPU) elnökét, a hazafias front társelnökét.[16]

[11] Mengisztu Hailé Mariam december 3–5. között tett hivatalos, baráti látogatást hazánkban. (A tárgyalásokról kiadott közös közlemény megjelent: Népszabadság, 1978. december 6.)

[12] Az október 23. és 25. között tartott találkozóról kiadott közlemény megjelent a Népszabadság 1978. október 26-i számában.

[13] Az Ausztrália Szocialista Pártja kongresszusáról lásd a 100. sz. dokumentum 15. sz. jegyzetét. A Német KP 1978. október 20–22-én tartott kongresszusán az MSZMP delegációját Fock Jenő vezette. A Guineai Demokratikus Párt XI. kongresszusán (november 17–21.) Katona Imre, a Madagaszkári Függetlenségi Kongresszus Párt rendkívüli kongresszusán Dabrónaki Gyula képviselte az MSZMP-t.

[14] Kádár János franciaországi látogatása során találkozott Georges Marchais-val és Francois Mitterrand-nal. Lásd a 8. sz. jegyzetet.

[15] A Paraguayi KP küldöttsége Antonio Maidana első titkár vezetésével november 26–december 4. között tett látogatást hazánkban. (A közlemény megjelent: Népszabadság, 1978. december 5.) Az MSZMP küldöttsége Berecz János vezetésével október 23–28. között tett látogatást a Spanyol KP-nál. (Ugyanott, október 29.) Horn Gyula vezetésével november 20–24. között járt MSZMP-delegáció a Svájci Munkapártnál. (Ugyanott, november 28.) A Svéd Baloldali Párt – Kommunisták küldöttsége, melyet Bo Hammar, a PB tagja vezetett, november 27–december 1. között járt Magyarországon. (Közlemény: ugyanott, december 2.) Az MSZMP küldöttségének újzélandi látogatásáról lásd a 100. sz. dokumentum 15. sz. jegyzetét.

[16] Joshua Nkomo október 24–25-én járt hazánkban. (A kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1978. október 26.)

A látogatások, a megbeszélések hozzájárultak az álláspontok alaposabb megismeréséhez, kétoldalú kapcsolataink fejlesztéséhez, valamint kölcsönös szolidaritásunk megerősítéséhez.

II

A Központi Bizottság áttekintette az ország gazdasági helyzetét, megtárgyalta az idei népgazdasági terv végrehajtásának eddigi tapasztalatait, s jóváhagyta az 1979. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveit.

1. A Központi Bizottság megállapította: az ipar, az építőipar és a mezőgazdaság termelése, a munka termelékenysége – várhatóan – a népgazdasági terv előirányzata szerint, a nemzeti jövedelem a tervezettet megközelítően nő. Gyarapodtak és korszerűsödtek a népgazdaság termelőalapjai. Olyan jelentős beruházások fejeződtek be, mint a szegedi kőolaj- és földgázipari létesítmények, az Ózdi Kohászati Üzemek acélgyártó üzeme, a Dunaújvárosi Hullámpapírgyár, a Zalaegerszegi Hűtőház. Megkezdte termelését a Borsodi Vegyi Kombinát új pvc-gyára, a Tiszai Vegyi Kombinát polipropilén üzeme és a Gyulai Húskombinát.

Az életszínvonal emelkedése némileg meghaladja a tervezettet, a lakosság életkörülményei javulnak.

Ugyanakkor az intenzív gazdasági fejlődés minőségi és hatékonysági követelményei még nem érvényesülnek megfelelően, a termelés szerkezete, a gazdálkodás színvonala még nem alkalmazkodik kellően a megváltozott és magasabb követelményekhez, a népgazdaság egyensúlyi helyzete az előirányzottnál kedvezőtlenebbül alakul.

Az 1978. évi népgazdasági terv teljesítéséről, a gazdasági fejlődés fő vonásairól az eddigi adatok alapján megállapítható:

a) A nemzeti jövedelem az előirányzott 5 százalékkal szemben 4–4,5 százalékkal nő. A belföldi felhasználás viszont a tervezett 2 százalékkal szemben 6–7 százalékkal haladja meg a múlt évit. A felhalmozás – a beruházások és a készletek – növekedése lényegesen nagyobb a tervezettnél. A lakossági fogyasztás az előirányzathoz közelálló.

Az ipari termelés előreláthatóan az előirányzott 5,5–6 százalékkal bővül. Az ipari ágazatok – az élelmiszeripar és a kohászat kivételével – a számítottnak megfelelően vagy azt meghaladóan növelik termelésüket. A mennyiségi fejlődés azonban több területen nincs összhangban a gazdálkodás minőségi követelményeivel. Lassú az előrehaladás a termelés szerkezetének, szervezettségének javításában, a munkaerő, az anyagok és az energia takarékosabb felhasználásában. Az anyagi ráfordítások a termelésnél nagyobb ütemben nőttek.

Az építőipar termelése várhatóan a tervezett mértékben, 4,5–5 százalékkal nő. A nagyberuházásokat és a lakásokat kivitelező vállalatok teljesítménye az átlagosnál gyorsabban emelkedik, de több fontos létesítmény és a fővárosi lakások építésében elmaradás van.

A mezőgazdaság a tervnek megfelelően, csaknem 3 százalékkal termel többet, mint tavaly. A növénytermesztés megközelíti a számítottat, az állattenyésztés annál valamelyest gyorsabban fejlődik. Az előirányzottnál több kenyérgabona termett; búzából hektáronként országos átlagban 42,8 mázsát, kukoricából 51 mázsát takarítottak be. Kukoricából az össztermelés – bár a hozamok nagyobbak a számítottnál – a kisebb vetésterület miatt kevesebb a tervezettnél. Burgonyából és cukorrépából az előirányzottnál valamelyest több, gyümölcsből és zöldségből kevesebb a termés. Az állatállomány növekedett. Jelentősen emelkedett a hús, a tej, valamint az egyéb állati termékek termelése és felvásárlása. A takarmánygazdálkodás és -felhasználás színvonala még nem kielégítő. A termelési költségek az indokoltnál nagyobbak.

A közlekedési vállalatok – kisebb fennakadásokkal – kielégítették az áruszállítási igényeket. A személyszállítás a tervezettnek megfelelően fejlődik.

b) A beruházások volumene a tervezett csökkenéssel szemben mintegy 4 százalékkal emelkedik. A túlteljesítés az idén is a vállalati, szövetkezeti beruházásoknál következik be. A nagyberuházások megvalósítása nem éri el a tervezettet. A munka szervezettsége nem javul a kívánt mértékben, sok esetben indokolatlanul túllépik a költség-előirányzatokat, a kivitelezés ideje gyakran elhúzódik.

c) A foglalkoztatottak száma a nem termelő ágazatokban, a kereskedelemben és a közlekedésben nő, az iparban és az építőiparban lényegében változatlan, a mezőgazdaságban csökken.

d) A lakosság reálbére és reáljövedelme a tervezettnél valamelyest nagyobb mértékben emelkedik. Az egy lakosra jutó nominájövedelem országos átlagban a tervezett 7–7,4 százalékkal szemben várhatóan 8–8,5 százalékkal, az egy keresőre jutó nominálkereset a tervezett 7 százalékkal szemben a munkásoknál és alkalmazottaknál 8–8,5 százalékkal, a tsz-dolgozóknál 8,5–9 százalékkal nő. A fogyasztói árszínvonal az előirányzott 4 százalék helyett mintegy 4,6 százalékkal emelkedik. Az egy főre jutó reáljövedelem várhatóan 3,2–3,5 százalékkal nő. A munkásság és a parasztság reálkeresete a terv céljainak megfelelően, csaknem azonos ütemben, több mint 3 százalékkal emelkedik. A reálbérek növekedésében szerepük van a központi bérpolitikai intézkedéseknek. Jelentősen fokozódik a lakosság pénzmegtakarítása.

A lakosság egy főre jutó fogyasztása 3–3,5 százalékkal, a tervezett mértékben növekszik. Az áruellátás színvonala megfelelő.

Az életkörülményeket javítja, hogy a tervezettnél 3000-rel több, mintegy 93 000 lakás épült fel; 1240 kórházi ágy, 19 000 óvodai, 4000 bölcsődei hely,

több mint 900 általános iskolai osztályterem létesül. Javul a lakosság kulturális, egészségügyi és szociális ellátása.

e) Hazánk nemzetközi gazdasági kapcsolatai tovább bővülnek. Erősödik együttműködésünk a KGST-tagországokkal, elsősorban a Szovjetunióval, fejlődnek termelési kapcsolataink, szélesedik a szakosítás. Rubelelszámolású külkereskedelmi forgalmunk lényegében a tervezettnek megfelelően alakul.

A kedvezőtlen tőkés piaci feltételek, a diszkriminációs és protekcionista intézkedések közrejátszanak abban, hogy a nem rubelelszámolású kivitel a tervezettnél kisebb mértékben emelkedik, miközben a behozatal gyorsabban növekszik.

f) A pénzügyi intézkedések eredményeként növekedett a társadalmi tiszta jövedelemnek az állami költségvetésbe központosított hányada; ennek ellenére a vállalatok részesedése meghaladja az V. ötéves tervben számítottat. A közgazdasági szabályozók 1978-ban sem segítették eléggé a népgazdasági tervben meghatározott több kiemelkedő fontosságú feladat megvalósítását, az egyensúly javítását, a gazdasági fejlődés minőségi tényezőinek előtérbe állítását, a felhalmozási folyamatok tervszerű alakulását. A szabályozók egyik gyengesége, hogy a nem kielégítően gazdálkodó szervezetek az indokoltnál nagyobb központi támogatást kapnak; ezáltal a jól és a kevésbé jól dolgozó vállalatok jövedelmei túlzottan kiegyenlítődnek.

A Központi Bizottság megállapította: a termelés mennyiségi feladatainak az éves tervekhez közelálló teljesítése nem jár együtt a gazdasági egyensúly javulásával, a hatékonyság gyors emelkedésével, a termelési szerkezet szükséges változásával. A fejlődést befolyásoló külső gazdasági körülmények kedvezőtlenebbek az V. ötéves tervben feltételezettnél: a külkereskedelmi cserearányok rosszabbak lettek, a tőkés piacokon az értékesítés nehezebbé vált. Még erős a mennyiségi szemlélet, a gazdaságosság szempontjai nem egyszer háttérbe szorulnak. Gazdaságpolitikai és gazdaságirányítási gyakorlatunk lassan igazodik a változó helyzet követelményeihez.[17]

2. A XI. kongresszuson jóváhagyott, az V. ötéves tervben megfogalmazott és a Központi Bizottság ez évi áprilisi határozatában megerősített gazdaságpolitikai fő irányvonal következetes végrehajtása most megköveteli, hogy az irányításban és a mindennapi gyakorlati munkában elsőbbséget adjunk a gazdasági egyensúly kérdéseinek.

A Központi Bizottság hangsúlyozta: a további munka kulcskérdése, hogy a minőségi és hatékonysági tényezők fokozottabb előtérbe állításával biztosítsuk a népgazdaság egyensúlyi helyzetének javítását. Ennek kell alárendelni a gazdasági növekedés ütemét és a belföldi felhasználást. Ez az útja annak, hogy az anyagi

[17] A Központi Statisztikai Hivatal jelentését az 1978. évi terv teljesítéséről lásd: Statisztikai Szemle, 1979. 4. sz. 403–409. old.

termelésben és a népünk életkörülményeinek alakulásában, életszínvonalának emelésében elért eddigi vívmányainkat megszilárdítsuk és a jövőbeni fejlődés feltételeit megalapozzuk.

A Központi Bizottság ezzel összhangban határozta meg a termeléssel, az értékesítéssel, a termelőalapok fejlesztésével, az életszínvonal-politikával kapcsolatos célokat, és az 1979. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő előirányzatait az alábbiak szerint fogadta el:

	a tervezett növekedés 1979. évi előirányzatai
Nemzeti jövedelem	3–4 százalék
Ipari termelés	4 százalék
Országos építési-szerelési teljesítmény	1 százalék
Mezőgazdasági termékek termelése	3–3,5 százalék
A szocialista szektor beruházásai összesen	204–206 milliárd forint
Egy lakosra jutó átlagos nominájövedelem	7 százalék
Egy keresőre jutó nominálbér országos átlagban	6 százalék
Fogyasztói árszínvonal	4,7–4,9 százalék
Egy lakosra jutó reáljövedelem	2 százalék
Egy munkás és alkalmazott keresőre jutó reálbér	1 százalék
Egy termelőszövetkezeti dolgozóra jutó reálkereset	1–1,5 százalék
A lakosság fogyasztása	2,5–3 százalék
Az összes lakásépítés	90 000
ebből állami lakás	31 000
Az állami költségvetés	
bevétele legalább	8,4 százalék
kiadása legfeljebb	6,1 százalék

A nemzeti jövedelem növelése a termelési és exportszerkezet átalakításának meggyorsításával, a gazdaságos termelés fokozásával valósítható meg.

a) A termelés ott növekedjék gyorsabban, ahol egyértelműen az egyensúly javítását eredményezi, máshol mérséklődjék. A követelményeknek eleget tevő vállalatok és szövetkezetek termelése továbbra is dinamikusan növekedjék.

Az ipari termelés növelését erőteljes szelekció mellett kell biztosítani. Az iparvállalatok és szövetkezetek a keresletnek megfelelően növeljék a belföldi értékesítést, tervszerűen fokozzák a szocialista kivitelt, és bővítsék a nem rubelelszámolású gazdaságos exportot. Ezért gyorsítsák meg a műszaki fejlesztést, a technológia és a gyártmányok korszerűsítését, javítsák a termékek minőségét.

A gazdaságtalan cikkek termelésének megszüntetésével felszabaduló kapacitásokon – ahol ez lehetséges –, szervezzék meg a gazdaságosan előállítható, főleg importot helyettesítő termékek, alkatrészek, részegységek gyártását; más esetekben csoportosítsák át a munkaerőt a hatékony tevékenységekre.

Az építőipari vállalatok kapacitásaikat döntően arra használják fel, hogy gyorsuljon a folyamatban levő beruházások megvalósítása. Ütemesebb legyen a lakásépítés, a -felújítás és -karbantartás, különösen Budapesten. A munkaszervezés javításával, a munkafegyelem erősítésével tartsák a termelékenység növekedésének ütemét.

A mezőgazdasági üzemek a népgazdasági célokkal összhangban fejlesszék mind a növénytermesztést, mind az állattenyésztést. A gabonatermelést úgy kell fejleszteni, hogy a belföldi szükségletek kielégítésén túl mód nyíljék az 1978. évinél több kivitelre. Növelni kell a kukorica vetésterületét az erre alkalmas földeken. Emelni kell az állattenyésztés színvonalát, javítani a minőséget s növelni a hozamot.

A mezőgazdasági üzemek a munkaerő, az anyagi eszközök – épületek, gépek, műtrágya, növényvédő szerek, takarmányok – ésszerűbb és takarékosabb felhasználásával érjék el, hogy a termelés a ráfordításoknál gyorsabban nőjön.

A termékek felvásárlásának körültekintőbb megszervezésével, a tároló és feldolgozó kapacitások bővítésével is segíteni, ösztönözni kell a nagyüzemeket, a háztáji és kisegítő gazdaságokat termelésük fokozására. A mezőgazdasági és élelmiszeripari kivitelben javítani szükséges az értékesebb, a gazdaságosan feldolgozott termékek arányát.

– A vasúti és a közúti közlekedésben jobb szervezéssel, a szállítók és a szállíttatók szorosabb együttműködésével javítani kell a gazdaságosságot, a kapacitások ésszerű kihasználását.

b) A lakosság életszínvonala csak gazdasági lehetőségeinkkel és eredményeinkkel összhangban emelkedhet. Országos átlagban az egy főre jutó reáljövedelem 2 százalékkal, a munkások és alkalmazottak egy főre jutó reálbére 1 százalékkal, a termelőszövetkezeti dolgozók reálkeresete 1–1,5 százalékkal, a lakosság fogyasztása 2,5–3 százalékkal lehet több az ideinél. Az egy lakosra jutó nomináljövedelem 7 százalékkal, a munkásalkalmazotti átlagkeresetek 6 százalékkal növekedhetnek. A keresetek jobban kapcsolódjanak a teljesítményekhez és azok fokozására ösztönözzenek.

1979. január 1-től a rendszeres évi nyugdíjkiegészítésen túl, fel kell emelni az 1971 előtti alacsony nyugdíjakat, és az 1971 után megállapított minimális nyugdíjakat, járadékokat. Ez 1 300 000 embert érint. Emelni kell a szociális segélyek összegét is. A vállalati jóléti és kulturális alap biztosított összegét keresőnként 850 forintról 900 forintra kell növelni.

A terv alapozza meg a lakosság fogyasztásának növekedését, a vásárlóerő és

az árualap összhangját, a kiegyensúlyozott áruellátást, a szolgáltatásoknak a lehetőség szerinti javítását. Ennek érdekében a kormányzati szervek, a termelő és a kereskedelmi vállalatok tegyenek megfelelő intézkedéseket.

A terv 4,7–4,9 százalékos fogyasztóiárszínvonal-emelkedést irányozhat elő. Az illetékes hatóságok az árak alakulását szigorúan ellenőrizzék.

A lakosság életkörülményeit a jövő évben 90 000 lakás, ezen belül 31 000 állami lakás felépítésével tovább kell javítani. A kórházi ágyak száma 1400-zal, a bölcsődei helyeké 4200-zal, az óvodai helyeké 18 000–19 000-rel bővüljön. Az általános iskolai tantermek számát 900-zal szükséges növelni.

c) A beruházások volumene az ideihez képest 1–2 százalékkal emelkedhet. Beruházásokra 204–206 milliárd forint fordítható. Új állami nagyberuházás nem kezdhető meg, a rendelkezésre álló erőforrásokat a megkezdett beruházások tervszerű megvalósítására kell összpontosítani. A célcsoportos és egyéb állami beruházási előirányzatokat mérsékelni szükséges az V. ötéves tervben 1979-re számítotthoz képest. A vállalati beruházások állami támogatásának összege nem emelkedhet. A vállalatok és szövetkezetek eszközeiket és erőfeszítéseiket elsősorban a folyamatban levő beruházások befejezésére koncentrálják.

A hitelezés szigorításával, a készletgazdálkodás ésszerűsítésével, a szükségletekhez jobban igazodó termeléssel lényegesen lassítani kell a készletek növekedését.

d) Nemzetközi gazdasági kapcsolataink fejlesztését a Szovjetunióval, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának szervezetébe tartozó többi tagállammal folytatott tervszerű gazdasági együttműködésre, a vállalt kötelezettségek kölcsönös teljesítésére, az áruforgalom bővítésére alapozzuk. Továbbra is törekszünk a szocialista gazdasági integráció elmélyítésére, a termelés szakosítására, a kooperáció gyorsabb kibontakoztatására. A fejlődő országokkal kialakult gazdasági együttműködésünket a jövőben is gyors ütemben szélesítjük. A gazdaságilag fejlett tőkés országokkal a kölcsönös előnyök alapján tovább bővítjük külkereskedelmi forgalmunkat és fejlesztjük gazdasági kapcsolatainkat.

A külkereskedelmi tevékenységben nagyobb figyelmet kell fordítani a kivitel összetételének, jövedelmezőségének javítására, a piaci feltételekhez való rugalmas alkalmazkodásra, a beszerzés és az értékesítés jó ütemezésére, a termelő- és a külkereskedelmi vállalatok együttműködésének erősítésére.

e) A gazdasági szabályozókat úgy kell módosítani, hogy azok fokozottabban késztessenek a gazdasági és pénzügyi egyensúly javítására, a hatékonyság gyorsabb növelésére, a takarékosságra, a tartalékok feltárására és hasznosítására, segítsék elő a felhalmozási folyamatok tervszerű alakulását. A vállalati jövedelmek a gazdasági eredményekkel, a keresetek a teljesítményekkel kerüljenek jobban összhangba.

3. Az 1979. évi népgazdasági terv eredményes megvalósítása nagy követelményeket támaszt az irányítás és a végrehajtás minden szintjén.

A központi állami szervek a népgazdasági terv végrehajtásához szükséges gazdaságirányítási, szervezési, szabályozási és egyéb intézkedéseket idejében és folyamatosan tegyék meg. Feladataikat a népgazdasági célokkal összhangban határozzák meg, és ennek megfelelően segítsék a gyakorlati munkát. A termelési szerkezet gyorsabb korszerűsítésével, nagyobb szervezettséggel, javuló költség- és pénzgazdálkodással, a munkaerő, az anyagok és az energia ésszerűen takarékos felhasználásával biztosítsák gazdaságpolitikai céljaink elérését. A nagyobb követelményekből kiindulva támogassák az új iránt fogékony, a feladatok megoldására felelősséggel vállalkozó vezetőket. Legyenek kezdeményezői a magasabb teljesítményekre, a minőségi munkára ösztönző keresetdifferenciálásnak.

A vállalatok, a szövetkezetek és a tanácsok a népgazdasági tervhez igazodva a magasabb követelmények alapján készítsék el terveiket; rugalmasan alkalmazkodjanak a gazdálkodás változó feltételeihez, az értékesítési lehetőségekhez. Az egyéni és a csoportérdeket a népgazdasági érdekkel összhangban képviseljék.

A tervek ütemes végrehajtása megköveteli a vállalatok közti jobb együttműködést, a kooperációs és szerződéses kötelezettségek pontos és megfelelő minőségű teljesítését.

A központi és a területi pártszervek, a pártszervezetek gazdaságszervező, ellenőrző és felvilágosító tevékenységükben abból induljanak ki, hogy most a legfontosabb a gazdasági irányítás, a végrehajtás, a gyakorlati munka javítása. Az ország érdeke megköveteli, hogy minden termelő egységben gazdaságos munka folyjék. Segítsék elő, hogy azok a gazdálkodó szervezetek fejlődjenek gyorsabban, amelyek hatékonyan, jövedelmezően dolgoznak. Hassanak oda, hogy szűnjön meg a káros egyenlősdi, és a jobb munka nagyobb anyagi és erkölcsi elismerésben részesüljön. Mindehhez elengedhetetlen a feladatok helyes értelmezésén alapuló egységes szemlélet és cselekvés, a párt tagjainak példamutatása a végrehajtásban.

A szakszervezetekben, a tömegszervezetekben tevékenykedő kommunisták politikai felvilágosító és meggyőző munkával mozgósítsák a dolgozókat az 1979-es népgazdasági terv teljesítésére. A Kommunista Ifjúsági Szövetség sorakoztassa fel tagságát, az ifjúságot közös céljaink megvalósítására.

A szocialista munkaverseny 1979. évi céljai között kerüljön előtérbe a gazdaságosság fokozása, a termékszerkezet korszerűsítése, a jól értékesíthető termékek kivitelének növelése, a szállítási szerződések pontos betartása, a kooperációs fegyelem erősítése, az ésszerű anyag- és energiatakarékosság, a jobb munkaszervezés, a beruházások szervezettségének javítása. A kollektívák, szocialista brigádok vállalásai irányuljanak a gazdálkodás minőségi követelményeinek teljesítésére.

Az agitáció és a propaganda, a sajtó, a rádió, a televízió segítse elő, hogy a dolgozók értsék és cselekvően támogassák gazdaságpolitikai törekvéseinket. Kapjon nagyobb teret a jó kezdeményezések ismertetése, az eredményes munka hiteles ábrázolása.

*

A fejlődésnek most olyan szakaszában vagyunk, amikor az anyagi termelésben és népünk életkörülményeinek, életszínvonalának javításában elért eddigi vívmányaink megszilárdítása és a jövőbeni további fejlődés feltételeinek jó megalapozása a döntő feladat. A Központi Bizottság meggyőződése, hogy az 1979. évi népgazdasági terv megfelel a helyzet követelményeinek és lehetőségeinknek, reálisan tűzi ki a feladatokat, és valóra váltása jól szolgálja távlati céljainkat, hazánk szocialista fejlődését.

A terv teljesítéséhez megvan valamennyi feltételünk, de a feladatok mindenkitől minden poszton és területen az eddiginél nagyobb erőfeszítést igényelnek. A hazánk boldogulásáért érzett személyes felelősség jusson kifejezésre a fegyelmezettebb, jobb, eredményesebb munkában. Erőink jobb mozgósításával, pártunk és a tömegek összefogásával feladatainkat megoldjuk, céljainkat elérjük. A Központi Bizottság ebből kiindulva felhívja a párttagságot, a munkásosztályt, a parasztságot, az értelmiséget, a dolgozó magyar népet az öntudatos helytállásra, az 1979. évi népgazdasági terv teljesítésére.

III

A Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulásának 60. évfordulóját hazánkban a dolgozók széleskörűen és méltóan megünnepelték. A Központi Bizottság ezúton fejezi ki köszönetét azokért az üdvözletekért és jókívánságokért, amelyeket a munkásmozgalom régi harcosaitól, munkahelyi kollektíváktól, szocialista brigádoktól, társadalmi és tömegszervezetektől, úttörőcsapatoktól, társadalmunk legszélesebb köreitől, párttagoktól és pártonkívüliektől kapott az évfordulón.

A magyar marxista–leninista forradalmi párt megalakulásának 60. évfordulójáról a testvérpártok, a haladó emberek határainkon túl is megemlékeztek és számos üdvözletet intéztek hozzánk; ezek a megemlékezések és üdvözletek a Magyar Szocialista Munkáspárt politikájának, népünk helytállásának szólnak, és barátságot, forradalmi szolidaritást fejeznek ki a szocialista Magyarország iránt. A Központi Bizottság köszönetet mond a testvérpártoknak, barátainknak az internacionalista megemlékezésekért.

Megjelent: Népszabadság, 1978. december 8.

104
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1979. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVÉRŐL

(1978. DECEMBER 6.)

A Központi Bizottság megállapítja, hogy 1978-ban a termelés, a nemzeti jövedelem és a lakossági fogyasztás a tervezettet megközelítően nőtt. A népgazdaság fejlődése azonban több fontos területen eltért az éves tervben kitűzött céloktól. A gazdasági hatékonyság nem javult kielégítően. A belföldi felhasználás – elsősorban a felhalmozás –, a tervvel ellentétben a nemzeti jövedelmet is meghaladó ütemben nőtt. A belföldi felhasználás gyors, a nem rubelelszámolású kivitel lassú növekedése miatt a tervezettnél és az 1977. évinél is nagyobb behozatali többlet alakult ki. A népgazdaság egyensúlyi helyzete az előirányzott javuló tendenciával szemben romlott. A külföldi adósság növekedése nem mérséklődött, hanem minden eddiginél nagyobb mértékben emelkedett. A gazdaságpolitikai és gazdaságirányítási gyakorlat az intézkedések ellenére sem tudta biztosítani, hogy a terv fő céljai megvalósuljanak.

Az egyensúlyi viszonyok több éves folyamat következményeként annyira kedvezőtlenekké váltak, hogy veszélyeztetik a népgazdaság zavartalan fejlődését. A gazdaságpolitikai és gazdaságirányítási gyakorlatot ezért úgy kell változtatni, hogy az egyensúlyi viszonyok tartós javulását eredményezze.

I
A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS ÉS A KIALAKULT HELYZET FŐ VONÁSAI 1978-BAN

1. A nemzeti jövedelem a tervezett 5 százalékkal szemben várhatóan 4–4,5 százalékkal nő. Ennek oka az, hogy a termelésben a minőségi fejlődés követelményei nem érvényesülnek. A termelési és értékesítési szerkezet átalakításában, a hatékonyság növelésében érzékelhető eredményeket nem értünk el. Az eszközhatékonyság romlott, az anyagköltségek a termelést meghaladóan növekedtek, az élő- és holt munka együttes hozama az előző évinél és tervezettnél is lassabban nőtt.

A belföldi felhasználás a tervezett 2 százalékkal szemben várhatóan 6–7 százalékkal haladja meg a múlt évit. A fogyasztás 3–3,5 százalékos, az előirányzott-

hoz közel álló növekedése mellett a felhalmozás a tervezett 4–5 százalékos csökkenés helyett 15–16 százalékkal emelkedik.

2. Az ipari termelés a tervezettnek megfelelően, várhatóan 5,5–6 százalékkal bővül. A kohászat és az élelmiszeripar kivételével a többi ágazat az előirányzottnál gyorsabban növeli termelését. A termelés szerkezetének javulása a szükségesnél és a lehetségesnél lassabban halad előre. A belföldi kereslet gyors növekedése miatt nem elégséges a kényszerítő erő a nem rubelelszámolású gazdaságos export növelésére. A termelésben a nem szocialista országokból behozott anyagok és alkatrészek felhasználása kooperációs hiányosságok, szervezési gyengeségek, a pazarló felhasználás, az importált termékek esetenként alacsony belföldi ára, valamint a szocialista behozatal lassú növekedése miatt számottevően emelkedett.

Az építési-szerelési teljesítmények 4,5–5 százalékos növekedése várható. A nagyberuházásokat és a lakásokat kivitelező vállalatok termelése az átlagosnál gyorsabban emelkedik. Több fontos létesítményen és a budapesti lakásépítéseken azonban a kivitelezés elmarad az előirányzottól.

A mezőgazdasági termékek termelése közel 3 százalékkal több az 1977. évinél. A növénytermesztés a tervezetthez közel álló ütemben, az állattenyésztés pedig valamelyest gyorsabban fejlődik.

Az előirányzottnál több kenyérgabona termett. Kukoricából a hektáronkénti hozam több, az összes termés azonban – a kisebb vetésterület miatt – kevesebb lesz a tervezettnél. Gyümölcsből, zöldségből a számítottnál valamelyest kevesebb termés várható.

Az állatállomány, a vágóállat- és az egyéb állati termékek termelése meghaladja a tervben számítottat. A nagyobb állatállomány, a takarmányfelhasználás hatékonyságának romlása, valamint a vártnál kisebb tavalyi kukoricatermés miatt a tervezettnél kevesebb a gabonakivitel, és jelentős mennyiségű takarmánygabona behozatalára is szükség volt. Jórészt emiatt a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek nem rubelelszámolású behozatalának és kivitelének egyenlege a tervezettnél számottevően kedvezőtlenebb.

A közlekedési vállalatok – kisebb fennakadásokkal – kiegészítették az áruszállítási igényeket. A személyszállítás a tervezettnek megfelelően fejlődik. A távbeszélőhálózat – elsősorban a lakossági távbeszélőállomások – ez évre előirányzott fejlesztése nem valósul meg maradéktalanul.

3. A foglalkoztatottak száma a nem termelő ágazatokban, a kereskedelemben és a közlekedésben növekszik, az iparban és az építőiparban lényegében nem változik, a mezőgazdaságban csökken.

4. A beruházások, a tervezett kisméretű csökkenés helyett, mintegy 4 százalékkal emelkednek. A vállalati beruházások teljesítése meghaladja az előirányzottat. Az állami beruházásoknál összességében a tervezettet megközelítő, ezen belül a

célcsoportos beruházásoknál magasabb, a nagyberuházásoknál kisebb ráfordítás várható. A beruházások szabályozására tett intézkedések mérsékelték a növekedési ütemet, de a tervezett célok eléréséhez nem voltak elégségesek. A beruházások túlzott növekedése fékezte a kivitel növekedését, és fokozta a beruházási javak nem rubelelszámolású behozatalát.

A beruházások mellett lényegesen nagyobb a tervezettnél a készletfelhalmozas, ezen belül a félkész- és készárukészletek gyorsan növekednek. Az ipari vállalatok 1979-re is gyors termelésnövekedéssel számolnak, s növelik anyag-, különösen importanyagkészleteiket. Ebben a vállalatok túlzott biztonságra való törekvésének, a szállító és kooperációs kapcsolatok nem kielégítő javulásának és a nem eléggé következetes készletfinanszírozási gyakorlatnak egyaránt szerepe van.

5. A lakosság reáljövedelme és reálbére a tervezettet valamelyest meghaladó mértékben emelkedik. Az egy főre jutó reáljövedelem 3,2–3,5 százalékkal nő. A munkások és alkalmazottak reálbére 3,2–3,5 százalékkal emelkedik. Ebben szerepük van a központi bérpolitikai intézkedéseknek. A termelőszövetkezeti dolgozók reálkeresetének növekedése várhatóan meghaladja a 3,5 százalékot. A lakosság egy főre jutó fogyasztása mintegy 3 százalékkal, lényegében a tervezettnek megfelelően nő. Jelentősen nő a lakosság pénzmegtakarítása.

A fogyasztóiár-színvonal mintegy 4,6 százalékkal emelkedik. A központi árváltozások túlnyomó többsége a nem alapvető termékek, jórészt az élvezeti cikkek körében következett be. Az áruellátás színvonala kielégítő.

A lakosság életkörülményeit javító létesítmények a tervet meghaladó mértékben készülnek. Megépül 93 000 új lakás, elkészül 1240 kórházi ágy, 19 000 óvodai, 4000 bölcsődei hely, több mint 900 általános iskolai osztályterem.

6. Az idegenforgalom jelentősen fejlődött, a hazánkba látogató külföldiek száma több mint 35 százalékkal nőtt. A dollárelszámolású idegenforgalom – a kötelező valutabeváltás megszüntetésének eredményeként is – jelentősen bővült, az ebből származó devizabevételek azonban nem növekedtek. A kereskedelem idegenforgalmi feladatainak lényegében eleget tett, a főszezonban azonban zavartalan körülményeket nem tudtunk mindenütt biztosítani. A külföldre utazó magyarok száma 13–15 százalékkal, több mint ötmillióra nőtt.

7. A rubelelszámolású külkereskedelmi áruforgalomban a kivitel megközelíti a tervezettet, államközi kötelezettségeinknek alapjában eleget teszünk. A behozatalban partnereink a tavalyi szállítási elmaradásokat részben pótolták, de ebben az évben is növekvő mennyiségben több fontos termék – koksz, fenyőfűrészáru – szállítása marad el. A behozatal színvonala ezért és a kisebb gépimport miatt a tervezettnél előreláthatóan kisebb lesz, és e viszonylatból a számítottnál kevesebb forrás áll a népgazdaság rendelkezésére.

A nem rubelelszámolású kivitel a tervezett 12–13 százalékkal szemben várhatóan csak 4–5 százalékkal emelkedik. Ez döntően két fő árucsoport – gépipari,

valamint mezőgazdasági, élelmiszeripari termékek – számítottnál kisebb kivitelének a következménye. A behozatal a tervezett 3 százalék helyett, várhatóan mintegy 15 százalékkal emelkedik. A többletbehozatal elsősorban gép- és vegyipari termékekből származik.

8. Az 1978. évi szabályozó módosítások – bár irányukban helyesek voltak – továbbra sem változtattak azon a magatartáson, amely a hatékonyságtól, exportképességtől elszakítva igényli a vállalati gazdálkodásban a stabilitást, az átlagos fejlődést és a javuló bérezési feltételek biztosítását. A támogatások, kedvezmények és elvonások következtében ez évben sem érvényesül a teljesítményektől függő differenciálódás és szelektív fejlődés. A megtermelt jövedelmeknek a vállalatok és az állam közötti megosztásában nem jöttek létre a tervezett arányok, a vállalatok részesedése meghaladja az V. ötéves tervben számítottat.

Az ez évi eredményekre figyelemmel a gabonatermelést úgy kell előirányozni és megvalósítani, hogy a lakosság kenyérgabona-szükségletének kielégítésén és az állatállomány takarmányellátásán túl, mód nyíljék az 1978. évinél több gabona kivitelére. Növelni kell a kukorica vetésterületét az erre alkalmas területeken.

9. Az 1978. évi pénzügyi intézkedések növelték a társadalmi tiszta jövedelemnek az állami költségvetésbe központosított hányadát. A költségvetés hiánya ezért az 1977. évihez képest csökkent, s kisebb az előirányzottnál. A hiány azonban továbbra is jelentős, amelyet nagyobb részben változatlanul a külföldi hitelfelvétel fedez.

10. Az ország nettó adóssága tőkés valutákban meghaladja az V. ötéves tervben az 1980. év végére számítottat. A közép- és hosszú lejáratú hitelek bővítésének korlátai miatt nő a rövid lejáratú hitelek állománya.

11. Az 1978. év végére kialakult gazdasági helyzetre az a jellemző, hogy az évek óta tartó és 1976 után ismét gyorsuló eladósodás miatt a népgazdaság külső egyensúlya kritikussá vált. Az V. ötéves terv gazdaságpolitikai koncepciójának teljesítése, a gazdaság zavartalan fejlődése több lényeges ponton veszélybe került. Felerősödtek az V. ötéves tervtől eltérő – egyes esetekben azzal ellentétes – tendenciák. Több éves folyamat következtében az éves tervekhez közelálló termelésnövekedés nem járt együtt a gazdasági fejlődés minőségi követelményeinek megvalósításával: a külgazdasági egyensúly javulásával, a hatékonyság előirányzott emelkedésével, a termelési szerkezet szükséges ütemű és irányú változásával.

A kialakult helyzet főbb okai a következők:

A gazdasági fejlődést befolyásoló külső gazdasági feltételek az V. ötéves tervben számítottnál kedvezőtlenebbek. A külkereskedelmi cserearányok mindkét relációban rosszabbak a feltételezettnél; a tőkés piaci értékesítés nehezebbé vált; a diszkrimináció erősödött; a tőkés export dinamikus növelése a feltételezettnél nagyobb erőfeszítéseket követel; a szocialista import növelésének lehetőségei beszűkültek.

Az ötéves terv – alapjában helyes irányvonala mellett –, több tekintetben nagyobb követelményeket állított fel, mint amit a gazdaságirányítási intézkedések megalapozhattak, illetőleg megalapoztak.

A gazdaságirányítás hatékonyságát rontotta a gazdaságpolitika, a tervezés, a gazdasági döntések és a szabályozás nem kielégítő összhangja. A gazdaságpolitikai és gazdaságirányítási gyakorlat nem érvényesítette következetesen a gazdaságpolitikai elveket.

A központi párt- és állami irányítás nem alkalmazkodott kellőképpen a megváltozott feltételekhez. A gazdaságirányító szervek, a területi politikai és tanácsi testületek a népgazdasági érdekek rovására gyakran az ágazati és helyi érdekeket helyezik előtérbe. A gazdaságossági követelmények háttérbe szorulnak, uralkodó a mennyiségi szemlélet, és mindez a gazdasági döntésekben is gyakran érvényesül.

A közgazdasági szabályozórendszer nem ösztönöz kellően a gazdasági hatékonyság gyors növelésére. A változó világpiaci körülményeket a gazdaságpolitikai gyakorlat késve követi, ezzel az indokoltnál nagyobb védelmet kapnak a gazdálkodó szervezetek.

A központi intézkedések végrehajtását gyengíti a követelmények növelése alól felmentést adó, túlzott vállalati gazdálkodási stabilitásra irányuló törekvés mind az irányító, mind a gazdálkodó szervezeteknél.

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a gazdaság törésmentes fejlődésének biztosítása végett szükséges a gazdaságpolitikai és gazdaságirányítási gyakorlat olyan változtatása, amely a gazdasági egyensúly helyreállításának ad elsőbbséget. Ez több évre szóló követelmény. Az egyensúlyi helyzet évek óta romló tendenciáját meg kell állítani, s tartós javulást kell elérni. Ezért a gazdasági egyensúly helyreállításának és megszilárdításának eléréséig fenn kell tartani azt a gazdaságpolitikai és gazdaságirányítási gyakorlatot, hogy:

a termelés növekedési üteme szigorúan az import és elsősorban a szocialista importlehetőségek bővülésével összhangban kerüljön meghatározásra;

a termelés dinamikus növelésére csak ott legyen lehetőség, ahol az exportképességet fokozó szerkezeti változások határozottan kibontakoznak;

a belső felhasználás a nemzeti jövedelemnél mérsékeltebben nőjön, a lakossági jövedelmek növekedése és a fejlesztési források bővülése a termelés hatékonyságának javulásával szoros összhangban alakuljon.

A következő években mindezeknek megfelelően a gazdasági növekedés minőségi tényezőire és mérsékeltebb ütemére építve kell megteremteni az egyensúly helyreállításának és a folyamatos fejlődés biztosításának feltételeit.[1]

[1] Lásd a 103. sz. dokumentum 17. sz. jegyzetét.

II

AZ 1979. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS AZ ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS FŐ FELADATAI

1. A Központi Bizottság – figyelembe véve a népgazdaság helyzetét – fő feladatnak a gazdasági egyensúly, elsősorban a nem rubelelszámolású külkereskedelmi forgalom egyenlegének javítását és a további tartós javulás biztonságos megalapozását tartja. Ezt támasztják alá a termelés, az értékesítés, a fejlesztés és az elosztás előirányzatai.

A Központi Bizottság az 1979. évi népgazdasági terv és állami költségvetés előirányzatairól az alábbiakat határozza:

	A tervezett növekedés, 1979. évi előirányzatai
Nemzeti jövedelem	3–4 százalék
Nemzeti jövedelem belföldi felhasználása	0 százalék
Ipari termelés	4 százalék
Országos építési-szerelési teljesítmény	0–1 százalék
Mezőgazdasági termékek termelése	3–3,5 százalék
A szocialista szektor beruházásai összesen	204–206 milliárd forint
Egy lakosra jutó nomináljövedelem	7 százalék
Egy keresőre jutó nominálbér	6 százalék
Fogyasztói árszínvonal	4,7–4,9 százalék
Egy lakosra jutó reáljövedelem	2 százalék
Egy munkás és alkalmazott keresőre jutó reálbér	1 százalék
Egy termelőszövetkezeti dolgozóra jutó reálkereset	1–1,5 százalék
A lakosság fogyasztása	2,5–3 százalék
Az állami költségvetés bevétele legalább	8,4 százalék
kiadása legfeljebb	6,1 százalék

A nemzeti jövedelem növekedése a termelési és exportszerkezet átalakításának meggyorsításával, a hatékonyság és a minőség javításával, a gazdaságtalan termelés visszaszorításával, a gazdaságos termelés eddiginél gyorsabb növelésével valósuljon meg. A belföldi fizetőképes keresletet meghaladó és csak gazdaságtalanul exportálható termékek termelését meg kell akadályozni. A növekedésnek egyértelműen a gazdasági egyensúly javítását kell eredményeznie.

2. Az ipari termelésben erőteljes szelekció valósuljon meg. Az iparvállalatok, szövetkezetek a belföldi értékesítés mérsékelt növekedésére, a szocialista export tervszerű szabályozására figyelemmel a termelés összetételének a fizetőképes kereslethez alkalmazkodó átalakítását, a gazdaságos, nem rubelelszámolású kivitel erőteljes fokozását valósítsák meg. Ennek érdekében gyorsítsák a műszaki fej-

lesztést, a technológia és a gyártmányok korszerűsítését, javítsák a kooperációt, a termékek minőségét. Az ipar nem rubelelszámolású exportja legalább 8 százalékkal emelkedjék.

A követelményeknek eleget tevő, a feladatokat megvalósítani képes vállalatok termelésének növekedése továbbra is dinamikus legyen, s ehhez a feltételeket a gazdaságirányítás biztosítsa.

Azoknál a vállalatoknál – elsősorban a gépiparban és a könnyűiparban –, amelyeknél a termelés gazdaságossági, piaci, illetve egyensúlyi okok miatt stagnál vagy csökken, a felszabaduló kapacitásokon – ha arra gazdaságosan lehetőség van – a vállalatok az irányító szervekkel együttműködve szervezzék meg a nem rubelelszámolású importot helyettesítő termékek, alkatrészek és részegységek gyártását, a termelési kooperáció bővítését. Segítsék elő a munkaerő átcsoportosítását hatékony tevékenységekre.

Az a vállalat, termelési egység, amely nem gazdaságos, tevékenysége nincs összhangban a népgazdaság érdekeivel, s adott fejlesztési lehetőségek mellett racionalizálás útján sem tehető jövedelmezővé, nem tartható fenn, nyeresége nem biztosítható támogatásból. Ezekben az esetekben az állami szerveknek a párt- és társadalmi szervek támogatásával – végső megoldásként –, határozottan élniük kell a részleges vagy teljes megszüntetés eszközével.

Az építőipari vállalatok a kevesebb új beruházás mellett a kapacitásokat használják fel arra, hogy gyorsuljon a folyamatban levő beruházások megvalósítása. Ütemesebb legyen a lakásépítés, a felújítás és karbantartás, különösen Budapesten. A kivitelező szervezetek a mérsékeltebb termelésnövekedés ellenére is a munkaszervezés javításával, a munkafegyelem erősítésével tartsák meg a termelékenység eddigi növekedési ütemét.

A mezőgazdasági üzemek feladata, hogy az anyagi eszközök javuló kihasználásával, jobb munkaszervezéssel, mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés, egyenletesen fejlődjék, s a nettó termelés az eddigieknél nagyobb mértékben emelkedjék. A hozamokat nem rubelelszámolású importráfordításokkal csak akkor célszerű növelni, ha gazdaságos exporttöbbletet, illetőleg importmegtakarítást eredményeznek. Gondos áttekintés alapján kezdődjék meg az üzemek gazdaságtalan tevékenységeinek fokozatos leépítése. A termékek felvásárlásának jobb szervezésével, a tároló és feldolgozó kapacitások fejlesztésével segíteni, ösztönözni kell a nagyüzemek, a háztáji és kisegítő gazdaságok termelésének növelését.

Az ez évi eredményekre figyelemmel a gabonatermelést úgy kell előirányozni és megvalósítani, hogy a lakosság kenyérgabona-szükségletének kielégítésén és az állatállomány takarmányellátásán túl mód nyíljék az 1978. évinél több gabona kivitelére. Növelni kell a kukorica vetésterületét az erre alkalmas területeken.

A szarvasmarha- és sertésállományra alapozva a vágóállat-termelés tovább növekedjék. Javuljon a takarmányfelhasználás hatékonysága, gazdaságossága.

Az élelmiszer-szükséglet kielégítése mellett, a mezőgazdasági-élelmiszeripari termékek kivitele 7–8 százalékkal, ezen belül a nem rubelelszámolású kivitel legalább 10 százalékkal emelkedjék. Ezt segítse elő az értékesebb, feldolgozott termékek arányának növelése.

A vasúti és közúti közlekedésben a szállítások jobb szervezésével, a szállítók és szállíttatók szorosabb együttműködésével javítani kell a gazdaságosságot, a kapacitások ésszerű kihasználását, a szocialista import ütemesebb beérkezését.

3. A lakosság életszínvonala gazdasági lehetőségeinkkel és eredményeinkkel összhangban emelkedjék. A termelési és egyensúlyi célok teljesítése esetén a lakosság egy főre jutó reáljövedelme 2 százalékkal, a munkások és alkalmazottak egy főre jutó reálbére 1 százalékkal, a mezőgazdasági termelőszövetkezeti dolgozók reálkeresete 1–1,5 százalékkal, a lakossági fogyasztás volumene pedig 2,5–3 százalékkal emelkedhet. Az egy lakosra jutó nomináljövedelem emelkedése 7 százalék, a munkás alkalmazotti átlagkereseteké pedig – az 1978. évi központi intézkedések áthúzódó hatásával együtt – 6 százalék legyen. El kell érni, hogy a kereset jobban kapcsolódjék a teljesítményekhez, szigorítani kell a keresetszabályozást, fokozni a nagyobb teljesítményre való ösztönzést.

A Minisztertanács az 1979. évi tervben a következő életszínvonal-intézkedéseket vegye figyelembe:

– a keresetszabályozás a vállalatoknál és a költségvetési szerveknél 4,5–5 százalékos nominálbér-emelkedést tegyen lehetővé;

– a vállalati bérpreferenciára 500 millió forint fordítható.

Központi jövedelemnövelő intézkedésként 1979. január 1-től az évenkénti rendszeres nyugdíjemelésen felül, mintegy 1,3 millió fő részére 1,8 milliárd forint éves kihatással nyugdíjemelést kell megvalósítani. Az 1971 előtt megállapított alacsony összegű nyugdíjakat nyugdíjrendszerek szerint differenciáltan, az 1971 után megállapított minimális nyugdíjakat, járadékokat pedig egységesen kell növelni. Növekedjék a szociális segélyek összege is.

A vállalati jóléti és kulturális alap biztosított összegét a keresőnként 850 forintról 900 forintra kell emelni.

A terv 4,7–4,9 százalékos fogyasztóiárszínvonal-emelkedést irányozzon elő.

A vásárlóerő és az árualap összhangját az eddigi gyakorlatnak megfelelően továbbra is biztosítani kell. A kormány, a termelő és a kereskedelmi vállalatok tegyenek megfelelő intézkedéseket a kiegyensúlyozott, folyamatos áruellátás fenntartására. A kereskedelem fordítson nagyobb figyelmet az egymást helyettesítő, főként a tőkés importot pótló áruk elterjesztésére.

Az 1979. évi népgazdasági tervben 90 000 lakás, ezen belül 31 000 állami lakás felépítését kell előirányozni.

A lakosság egészségügyi ellátásának javításáért a kórházi ágyak számát 1400-zal kell növelni. A bölcsődei helyek száma 4200-zal, az óvodai helyeké 18 000–19 000-rel bővüljön. Az általános iskolai tantermek számát 900-zal növeljék.

4. A felhalmozási tevékenységet a népgazdaság egyensúlyi helyzete javításának alárendelten kell előirányozni és szabályozni.

A beruházások volumene 1–2 százalékkal emelkedhet, színvonala – folyó áron – 204–206 milliárd forint lehet.

Az állami nagyberuházásoknál az eszközöket a folyamatban levők tervszerű megvalósítására koncentrálják. Új nagyberuházás megkezdése a tervben nem irányozható elő.

A célcsoportos és egyéb állami beruházási előirányzatokat az V. ötéves tervben 1979-re számítotthoz képest mérsékelni szükséges. Ezt a költségvetési előirányzatok, illetőleg a tanácsi beruházásokhoz adott állami hozzájárulás csökkentésével, a finanszírozás rendjének szigorításával kell elérni. Növekedés csak néhány kiemelt beruházási kategóriánál – kórházépítés, vasútijármű-beszerzés, lakáshoz kapcsolódó közművek építése, honvédelmi beruházások – tervezhető.

A vállalatok beruházási pénzforrásait úgy kell szabályozni, hogy összegük ne haladja meg a 112–114 milliárd forintot. Az eddig megtett intézkedéseken kívül jövőre további, a vállalatok és szövetkezetek fejlesztési pénzeszközeit mérséklő intézkedések történjenek. A vállalati beruházásokhoz nyújtott állami támogatás nem emelkedhet, legfeljebb 18,6 milliárd forint lehet. A vállalatok és szövetkezetek csak indokolt esetben kezdjenek új beruházást, eszközeiket és erőfeszítéseiket a folyamatban levők befejezésére koncentrálják.

A forgóeszköz-hitelezés szabályainak módosításával, szervezési intézkedésekkel, a készletgazdálkodás ésszerűsítésével, a termelés és értékesítés jobb megszervezésével, a vállalatoknak a reális értékesítési lehetőségekre való felkészítésével lényegesen lassítani kell a készletek növekedését.

5. A külkereskedelemben alapvető feladat a kölcsönösen előnyös együttműködés alapján a kapcsolatok elmélyítése, az egyensúlyi követelményeknek megfelelően a nem rubelelszámolású behozatali többlet jelentős mérséklése.

A szocialista országokkal folytatott együttműködésünk alapja a vállalt kötelezettségek kölcsönös teljesítése. Törekedni kell arra, hogy a behozatalban újabb szállítási elmaradások ne legyenek, illetőleg a korábbiakat pótolják. Az államközi egyezmények és egyéb megállapodások szerint a rubelelszámolású kivitel 6–7 százalékos, a behozatal 7–8 százalékos növelése irányozható elő. Keresni kell annak módját, hogy a gazdaságos és szükséges behozatal az előirányzotton felül is növekedjék, s terven felüli kivitelre csak ennek ellentételezéseként kerüljön sor.

A nem rubelelszámolású külkereskedelemben a behozatali többletet számottevően csökkenteni kell. Ehhez a kivitelt 9–10 százalékkal növelni, a behozatalt

pedig az ez évihez képest számottevően csökkenteni kell. A tervhez kapcsolódó intézkedések egészének következetes végrehajtásával kell kialakítani azokat a feltételeket, amelyek biztosítják a kivitel előirányzott növekedéséhez szükséges gazdaságos exportárualapok előállítását. Intézkedéseket kell kidolgozni és végrehajtani a nem rubelelszámolású behozatal mérséklésére, többek között az import költségeinek az árakban való következetesebb érvényesítésével, az import drágításával, a nagy felhasználók igényeinek felülvizsgálatával, indokolt esetben kontingentálással.

6. Az 1979. évi állami költségvetés összeállítása és végrehajtása során a pénzügyi eszközök szolgálják eredményesen a népgazdasági terv gazdaságpolitikai céljait. Az egyensúly javításának követelménye igényli, hogy a jövedelmek költségvetésbe való összpontosításának aránya – adóintézkedések és főként a támogatások csökkentése révén – növekedjék, és így a népgazdaság alacsonyabb fejlődési üteme ellenére, a költségvetés egyensúlyi helyzete ne változzék.

A Központi Bizottság egyetért azzal, hogy a Minisztertanács az állami költségvetést a következő előirányzatokkal terjessze az országgyűlés elé:

Az állami költségvetés hitelműveletek nélküli bevételei legalább 8,4 százalékkal, kiadásai legfeljebb 6,1 százalékkal emelkedjenek. Az országgyűléshez a költségvetési törvényjavaslatot 3,5–4 milliárd forint hiánnyal kell előterjeszteni.

A költségvetési intézmények előirányzatainak kialakításánál számolni kell a hosszabb távon is reális lehetőségekkel, ezért e kiadások növekedési üteme az elmúlt éveknél mérsékeltebb lehet. Ez azt is jelenti, hogy e területeken a korábbi fejlesztési elgondolások csak fokozatosan, hosszabb idő alatt valósíthatók meg. Az intézményi gazdálkodásban a rendelkezésre álló lehetőségek ésszerű sorolásával az alapellátást biztosító intéményeket kell előnyben részesíteni, az ellátási színvonal emelése nélkül.

A társadalmi közkiadások az ez évi várható kiadásokhoz képest

– a központi és tanácsi költségvetési szervezeteknél 6,0
– a társadalombiztosításnál 10,4 százalékos mértékben növekedhetnek.

Az állami költségvetés végrehajtása során szigorúbb követelményeket kell érvényesíteni a központi és a tanácsi költségvetési szervezetek gazdálkodásában. Minden területen érvényesüljön a takarékos gazdálkodás. Az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani az intézmények összehangolt szakmai, szervezeti működéséből származó gazdasági előnyök célszerű hasznosítására. A központi pénzalap terheit újabb kötelezettség vállalásával nem szabad növelni.

7. A népgazdaság fejlődését befolyásoló külső és belső feltételek változása, az előttünk álló feladatok megoldása szükségessé teszi a gazdasági szabályozórendszer néhány elemének a módosítását, következetes szigorítását. Arra kell törekedni, hogy a vállalati jövedelmek és a keresetek jobban összhangba kerüljenek az eredményekkel, a teljesítményekkel.

A szabályozásban a következő módosításokat kell megvalósítani.

A külkereskedelmi áruforgalom szabályozásában:

A transzferábilis rubel kereskedelmi árfolyama 1978. november 1-től 1 forint 50 fillérrel csökkent.

Az exportárak növelésében való érdekeltség fokozása végett az árnyereség eddiginél nagyobb része maradjon a vállalatoknál.

Az exporttámogatás megállapításánál jobban figyelembe kell venni a devizahozam növelését, megszüntetve az alacsony devizahozamú kivitel kiugróan magas egyedi támogatását.

Az importilleték emelésével, a vámmentesség szűkítésével, az import ártámogatások mérséklésével, esetenként a vámok emelésével növelni kell a felhasználók importköltségeit.

Felül kell vizsgálni a jelentősebb vállalatok által az elmúlt években a tőkés importra alapozott fejlesztéseket minden olyan esetben, amikor az jelentős tőkés importot vonz számottevő tőkés export nélkül, és javaslatot kell kidolgozni a devizahelyzet javítását szolgáló megoldásokra. A jövőre vonatkozó vállalati döntéseknél is ezt a gyakorlatot kell folytatni.

Az anyagtakarékossági tevékenység szabályozásában gyorsítani kell

– egyes alapvető importanyagok körében elrendelt céltakarékossági programok;

– a biztonsági előírások és szabályok felülvizsgálata;

– a melléktermékek és hulladékok hasznosítási programja végrehajtását.

A felhalmozási tevékenység szabályozásában:

Az V. ötéves tervben számítotton felül bővíteni kell a gazdaságosan értékesíthető export árualapok fejlesztését szolgáló hitelkeretet.

Az 1978. évi nyereségfelosztásnál a kötelező tartalékalap-képzés mértéke 15 százalékról 25 százalékra emelkedjék.

A hitelezési gyakorlatot szigorítani kell. A forgóeszközhitelek állományát az 1978. évinél csak lényegesen kisebb mértékben lehet növelni. A forgóeszközök finanszírozásában növelni kell a vállalatok és szövetkezetek saját pénzforrásainak arányát. Azoknál a vállalatoknál, amelyek kiugró készletfelhalmozást valósítottak meg, ennek finanszírozása érdekében közvetlenül korlátoznia kell a fejlesztési alap beruházásokra való felhasználását.

– A mezőgazdasági beruházásokra is ki kell terjeszteni a 20 százalék tartalékolási kötelezettséget, csökkenteni kell az építés és ültetvénytelepítés állami támogatását. Növelni szükséges a forgóalap-feltöltési kötelezettséget, a szövetkezeteknél pedig a tartalékalap képzésének a mértékét.

A vállalati jövedelemszabályozásban:

Az általános nyereségadókulcs 36 százalékról 40 százalékra emelkedjék.

A bér- és keresetszabályozásban:

A kiskereskedelem és a külkereskedelem kivételével meg kell szüntetni az 1,5 százalék követelmény nélküli bérfejlesztési lehetőséget. Mérsékelni kell a központi bérszabályozásban engedélyezett béremelés mértékét.

Feltételekhez szükséges kötni a vállalatok bérfejlesztési tartalékának felhasználását.

Mérsékelni kell a 6–8 százalék közötti béremelés adóterheit.

8. A tervben foglalt feladatok szükségessé teszik, hogy a terv jóváhagyását követően folyamatosan tegyenek intézkedéseket a végrehajtás megalapozására. A terv végrehajtásához a korábbinál sokrétűbb és operatívabb gazdaságirányító tevékenység, határozott döntéshozatal szükséges, de el kell kerülni az indokolatlan beavatkozásokat, a gazdálkodó szervezetektől a felelősség átvállalását. A végrehajtásban el kell érni, hogy az egyensúlyi és hatékonysági követelmények lehetőleg a tervezettnél kedvezőbben teljesüljenek, de a belföldi felhasználás növekedése ez esetben sem haladhatja meg az előirányzatot.

III
FELADATOK A GAZDASÁGIRÁNYÍTÓ, A SZERVEZŐ ÉS A POLITIKAI MUNKÁBAN

A gazdaságirányító, a szervező és a politikai munka középpontjában a népgazdaság egyensúlyi helyzetének javítása, a gazdaságos termelés és export dinamikus növelése, a gazdaságtalan tevékenységek visszaszorítása álljon.

1. A kormány gondoskodjék arról, hogy az 1979. évi népgazdasági terv végrehajtásához szükséges gazdaságirányítási, szervezési, szabályozási és egyéb intézkedéseket folyamatosan megtegyék, következetesen megvalósítsák. Ennek érdekében javítsa a központi állami irányító szervek tevékenységének összehangoltságát, tervszerűségét, biztosítsa, hogy az állami irányító munka jobban alkalmazkodjon a megváltozott feltételekhez. Juttassa érvényre azt a követelményt, hogy a gazdaságpolitikai célok elérésének alapvető módszere a gazdálkodás színvonalának emelése, amelynek tükröződnie kell a termelési szerkezet gyorsabb korszerűsítésében, a szervezettségben, a költség- és pénzgazdálkodásban, az ésszerű anyagtakarékosságban, a vevők és szállítók kapcsolatában, a munkafegyelem javításában.

2. Az állami irányító szervek, a párt- és társadalmi szervek anyagilag és erkölcsileg azokat a vezetőket, kollektívákat, azt a magatartást támogassák, amely a feladatok megoldását kellő aktivitással, kezdeményezéssel keresi. Vegyék elejét azoknak a törekvéseknek, amelyek társadalmi, politikai feszültségekre, néhány gazdálkodó szervezet kedvezőtlen helyzetére hivatkozva, gyengítik a köz-

ponti intézkedésekbe, a gazdaságpolitikába és a gazdaságirányításba vetett bizalmat.

A vezetők kiválasztásában és cseréjében a nagyobb követelményekből kiindulva cselekedjenek, növeljék az új iránt fogékony, felelősséggel vállalkozó vezetők számát és arányát. Legyenek kezdeményezői a munka mennyiségén és minőségén alapuló keresetdifferenciálásnak.

Gátolják meg, hogy a vállalatok indokolatlan engedményeket kapjanak. Határozottan lépjenek fel az ágazati vagy helyi érdekek elvtelen képviselete ellen. Központi támogatás, segítség nyújtását csak indokolt esetben és feltételhez kötötten, a tartós megoldást biztosító program ismeretében kezdeményezzék. Az ilyen támogatásban részesülő vállalatok és vezetők a párt vagy a kormány által adományozott erkölcsi elismerést, kitüntetést ne kapjanak.

3. A vállalatok, a szövetkezetek és a tanácsok a népgazdasági terv céljaival, a követelményekkel összhangban készítsék el terveiket, rugalmasan alkalmazkodjanak a gazdálkodás változó feltételeihez, az értékesítési lehetőségekhez. Ehhez igazítsák hosszabb távú programjaikat is. A tervek jóváhagyását megelőzően kérjék ki a pártszervezetek véleményét, s velük konzultálva és egyetértésben alakítsák ki a végrehajtás helyi politikai feltételeit.

Alapvető feladatuknak tekintsék a fizetőképes kereslet gazdaságos kielégítését, a versenyképes export fokozását, a gazdaságtalan termelés visszaszorítását. Ezzel összhangban fejlesszék a termelési szerkezetet, javítsák termékeik korszerűségét és minőségét. Fordítsanak nagy gondot az anyagok, az energia és a munkaerő takarékos felhasználására, a gazdálkodó szervezetek közötti együttműködés javítására. A gazdaságosan működő és az exportot növelni képes vállalatok lehetőségeiket dinamikus fejlődéssel, a vállalkozás kibontakoztatásával használják ki.

4. A munkaverseny-mozgalom 1979. évi céljai között kerüljön előtérbe a termékszerkezet korszerűsítése, a jó áron értékesíthető termékek exportjának növelése, a kooperációs fegyelem erősítése, a szállítási szerződések pontos betartása. Fordítsanak nagy figyelmet a termelés hatékonyságának, gazdaságosságának fokozására, az ésszerű anyag- és energiatakarékosságra, a jobb munkaszervezésre. Szorgalmazzák a beruházások szervezettségének javítását.

A vállalások a gazdálkodás minőségi követelményeinek teljesítésére irányuljanak. Mennyiségi túlteljesítésre csak gazdaságos export, illetőleg importhelyettesítés esetén kerüljön sor. A gazdasági vezetők a párt- és társadalmi szervekkel együttműködve, a vállalati tervvel összhangban jelöljék meg a helyi feladatokat, ismertessék ezeket a dolgozókkal, s megoldásukhoz igényeljék a munkáskollektívák, a szocialista és munkabrigádok segítségét, biztosítsák a felajánlások megvalósításához szükséges feltételeket.

5. A pártszervek és -szervezetek abból induljanak ki a gazdaságszervező és el-

lenőrző tevékenységükben, hogy legfontosabb feladat a gazdaságpolitikai gyakorlat, a végrehajtás érdemi javítása, tudatosítsák, hogy ez hosszabb távra, több évre szól. Az eredményes megoldásnak alapvető feltétele a feladatok helyes értelmezésén alapuló egységes szemlélet és cselekvés. Segítsék annak elfogadtatását, hogy a termelési szerkezet egyensúlyi követelményeknek megfelelő átalakításához szükséges a vállalatok differenciált fejlődési feltételeinek megteremtése, a hatékony, jövedelmezően gazdálkodó szervezetek gyorsabb fejlődése. Lépjenek fel a jó és rossz munka között különbséget nem tevő, káros egyenlősdi szemlélete és gyakorlata ellen.

A szakszervezetekben, tömegszervezetekben tevékenykedő kommunisták e célok eléréséhez nyerjék meg a dolgozók aktív közreműködését. A Kommunista Ifjúsági Szövetség is e feladatok megoldására mozgósítsa tagságát, az ifjúságot.

6. Az agitáció és a propagandamunka is segítse elő, hogy a dolgozó tömegek megértsék és cselekvően támogassák gazdaságpolitikai céljaink elérését. Tudatosítsa: a népgazdaságban a fejlődésnek olyan szakaszában vagyunk, amikor eddigi vívmányaink megszilárdítása és a további előrehaladás feltételeinek jó megalapozása a döntő feladat. A munka kulcskérdése, hogy a minőségi és hatékonysági tényezők fokozottabb előtérbe állításával biztosítsuk népgazdaságunk egyensúlyi helyzetének javítását. Minden más feladatot ennek kell alárendelni. A korábbinál mérsékeltebb mennyiségi növekedés erőteljesebb minőségi fejlődéssel párosul. Ez alapvetően népgazdaságunk elért magasabb fejlettségéből fakad, és a jövőben pedig a továbbhaladásnak szükségszerű velejárója.

A termelési szerkezet átalakítása, a gazdaságos export bővítése, a jobb minőségű termékek előállítása, a jobb munkaszervezés, a kooperációs kapcsolatok javítása, a hatékonyabb gazdálkodás az előrehaladás alapja. E feladatok teljesítéséhez nagyobb erőfeszítésre, fegyelmezettebb munkára, a jövedelmeknek és teljesítményeknek szorosabb összekapcsolására, a teljesítményektől függő keresetdifferenciálásra van szükség. Mindez az eddigieknél minőségileg nagyobb követelmény a dolgozó kollektívákkal és a vezetőkkel szemben egyaránt. Politikai agitációval támogatni kell a követelmények egységesítését, a szabályozás normatív jellegének erősítését, az ezen alapuló differenciálást.

Az agitáció és propaganda a fő gazdaságpolitikai kérdéseket a gazdaságpolitikai gyakorlatban, a nemzetközi feltételrendszerbe helyezve tárgyalja. Tudatosítsa, hogy a mérsékelt növekedés differenciált fejlődés s a gazdaságosan működő vállalatok számára továbbra is kedvezők a feltételek.

Lényeges feladat annak tudatosítása is, hogy a mérsékeltebb ütemű növekedés minőségi fejlődéssel párosulva nemcsak stabilizálja az elért életszínvonalat, de biztosíthatja annak szerény emelkedését is. Az életkörülmények nagyobb mértékű javulása annak függvénye, hogy milyen mértékben tudjuk a gazdasági fejlődés minőségi elemeit kibontakoztatni.

A gazdaságpolitikai propaganda érveljen amellett, hogy az 1979-től érvényesítendő gazdaságpolitikai és -irányítási gyakorlat eddigi irányvonalunk következetesebb és hatékonyabb, a változó körülményekhez jobban alkalmazkodó megvalósítását szolgálja, s ez egész dolgozó népünk érdeke.

A sajtó, a televízió és a rádió segítse elő, hogy a közvélemény megértse és reálisan értékelje gazdasági helyzetünket. Adjon nagyobb nyilvánosságot az új feltételekhez alkotóan alkalmazkodó, jó megoldást megtaláló törekvéseknek, az ilyen példáknak.

A Központi Bizottság felkéri a társadalmi és tömegszervezeteket, hogy az 1979. évi népgazdasági terv céljaival összhangban cselekedjenek, annak megvalósítására mozgósítsák szervezeteik tagságát, a dolgozókat.[2]

[2] Az 1979. évi népgazdasági terv teljesítéséről szóló jelentést lásd: Statisztikai Szemle, 1980. 3. sz. 302–309. old.

1979

105
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A JOGPOLITIKAI IRÁNYELVEK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE HOZOTT HATÁROZAT ÉRVÉNYESÍTÉSÉRŐL

(1979. JANUÁR 23.)

A Politikai Bizottság 1973. március 27-én határozatot hozott a jogpolitikai irányelvek továbbfejlesztésére.[1] Ennek alapján az Elnöki Tanács is határozatba foglalta a jogalkalmazás jogpolitikai irányelveit, és azt nyilvánosságra hozta.[2] Ez lehetővé tette az irányelvek széles körben való megismertetését és alkalmazását.

A Politikai Bizottság és az Elnöki Tanács határozatának megismertetése és a feladatok meghatározása a jogalkalmazó szerveknél jól szervezett, folyamatos volt.

Az állami szervek fokozott gondot fordítanak az irányelvek érvényesülésére. Az illetékes pártszervek is rendszeresen figyelemmel kísérik az irányelvek érvényesülését, segítik végrehajtását, folyamatosan értékelik és koordinálják a jogalkalmazó szervek munkáját.

I

Az irányelvek megjelenése óta hatályba lépett jogszabályok jól segítették a megjelölt célok érvényesülését. Például a büntetőeljárásról szóló új törvény[3] nyomán lehetővé vált a bűnügyek intézésének egyszerűsítése és gyorsítása; a szigorított őrizet hatékony eszközt adott a különösen veszélyes bűnözőkkel szembeni eredményesebb fellépésre; kialakult a szabadságvesztésből szabadultak utógondozásának rendszere; megteremtődtek az alkoholisták szervezettebb gyógykezelésé-

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 474–480. old.

[2] Lásd az Elnöki Tanács 14/1973. sz. határozatát a jogalkalmazás jogpolitikai irányelveiről. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1973. 307–309. old.

[3] 1973. évi I. törvény a büntető eljárásról. (Ugyanott, 357. old.) Ezt módosította az 1979. évi 4. sz. törvényerejű rendelet. (Ugyanott, 1979. 35–41. old.)

nek feltételei; a családjogi törvény[4] és a Polgári Törvénykönyv módosítása[5] tovább erősítette a jogviszonyok szocialista jellegét és segítette az érdekviszonyok jobb összhangjának megteremtését; a földtulajdon és a földhasználat továbbfejlesztése,[6] a kisajátítási jogszabályok hatályba lépése[7] e területen biztosította az állami tulajdon fokozott védelmét, a munka nélküli jövedelemszerzés, a spekuláció visszaszorítását.

A jogalkotás – különösen a magas szintű jogszabályok –, megfelelően szolgálja a társadalmi viszonyok fejlődését, elősegíti a központi irányítás hatékonyságának fokozását, a szocialista demokrácia erősítését. A társadalmi viszonyokat – a jogrendszer stabilitásának követelményei szerint – gyakran keretjelleggel szabályozó törvények velejárója, hogy hozzájuk több végrehajtási rendelet kapcsolódik. Ez a körülmény önmagában is az alacsonyabb szintű jogszabályok nagyobb számát eredményezi. Emellett változatlanul sok még a végrehajtó szervek részére indokolatlanul kiadott közlemény, tájékoztató, útmutató. Ezek nehezítik a jogban való eligazodást, a jogalkalmazók, különösen a tanácsi szervek munkáját.

A jogalkalmazók törekednek a jogszabályok politikai, társadalmi, gazdasági céljainak megértésére és megvalósítására. Gondot fordítanak a törvénysértések megelőzésére, a társadalmi, a csoport- és az egyéni érdek helyes összhangjának elősegítésére, a társadalmi tulajdon védelmére, a nyerészkedési törekvések visszaszorítására, az állami és munkafegyelem szilárdítására, az állampolgárok munkaviszonyával összefüggő jogainak és kötelességeinek következetes érvényesítésére. Helyenként azonban még előfordul formális és szubjektív jogértelmezés. Tapasztalható hanyag, felületes munka is.

Javult az ügyintézés kulturáltsága, az eljárások egy része egyszerűbbé és gyorsabbá vált. Az ügyek intézése mindemellett még számos esetben elhúzódik. Nem mindenütt alakult ki olyan szemlélet, amely a munka egyszerűsítését, gyorsítását a vezetői munka szerves részének tekinti. Gyakran előfordul, hogy a hivatali, szakmai érdekeket túlhangsúlyozzák, saját lehetőségeiket nem használják ki, az egyszerűsítést mástól várják.

A szocialista törvényesség eljárásjogi garanciái fejlődtek, általában jól érvényesülnek. Az államigazgatási hatáskörök decentralizálására, az államigazgatás

[4] 1974. évi I. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről. (Ugyanott, 3–16. old.)

[5] 1977. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről. (Ugyanott, 1977. 14–88. old.)

[6] 1976. évi 33. sz. törvényerejű rendelet a tartós földhasználatról és 1976. évi 34. sz. törvényerejű rendelet a földtulajdon és a földhasználat továbbfejlesztéséről szóló 1967. évi IV. törvény módosításáról. (Ugyanott, 1976. 218–221. old.)

[7] 1976. évi 24. sz. törvényerejű rendelet a kisajátításról. (Ugyanott, 190–192. old.)

szervezetének egységesebbé tételére, a bírósági, az ügyészségi szervezet továbbfejlesztésére hozott politikai, állami döntések helyességét a gyakorlat igazolta.[8] A gazdasági ügyek elbírálásának bírósági hatáskörbe való utalása bevált. Az igazságszolgáltatás szervezeti egységének követelménye azonban egyre sürgetőbben veti fel a munkaügyi bíróságok különállásának megszüntetését.[9] Ez nagyobb lehetőséget teremtene az ítélkezési gyakorlat egységesítésére, a jogpolitikai irányelvek következetesebb érvényesítésére ezen a fontos területen is.

Javult a jogpropaganda tartalma és összehangoltsága. A jogalkalmazó szervek dolgozói rendszeresen részt vesznek a jogszabályok és a jogalkalmazás tapasztalatainak ismertetésében. E munkát jól segíti a sajtó, a rádió és a televízió.

II

1. A BÜNTETŐJOG-ALKALMAZÁS

A bűnözés elleni küzdelem szervezettebbé és hatékonyabbá vált. A párt- és állami szervek a maguk területén rendszeresen megvizsgálják a bűnözés helyzetét és okait; a vagyon elleni bűncselekmények felderítési és ítélkezési gyakorlatát; a népgazdaságot károsító bűncselekmények tapasztalatait; az erőszakos bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonását. A tapasztalatok alapján intézkedéseket tesznek a megelőzésre, a bűnüldöző és igazságügyi szervek munkájának javítására. A bűnözés visszaszorításában azonban – az erőfeszítések ellenére – nem sikerült még a kívánt eredményt elérni.

A felderítő tevékenység javult, de még számos bűncselekmény marad rejtve a hatóságok előtt. Az ismertté vált bűncselekmények tetteseinek felderítése sem kielégítő, évente mintegy 25 000 bűncselekmény elkövetője ismeretlen marad. Ezek nagyobb része ugyan kisebb jelentőségű vagyon elleni bűncselekményeket követett el, de néhány esetben súlyos vagyon- és élet elleni bűncselekmény tettese is felderítetlen marad.

A rendőri és ügyészi szervek nem mindig fordítanak kellő figyelmet a bűncselekmény alapos gyanújának előzetes vizsgálatára. Évek óta változatlanul magas (8000 körüli) azoknak az ügyeknek a száma, amelyekben a nyomozást bűncselekmény hiányában vagy azért kell megszüntetni, mert a bűncselekményt nem a gya-

[8] Itt az 1. sz. jegyzetben megadott PB-határozatra és az Elnöki Tanácsnak a 2. sz. jegyzetben szereplő határozatára történik utalás.

[9] A munkaügyi viták intézése 1972-ig a fővárosban és a megyékben szervezett, területi munkaügyi döntőbizottságok hatáskörébe tartozott. Ezek 1973. január 1-én munkaügyi bíróságokká alakultak át. Felügyeletüket az igazságügy-miniszter a munkaügyi miniszterrel és a SZOT főtitkárával egyetértésben látta el. A Politikai Bizottság 1979. április 18-i határozata nyomán a munkaügyi miniszter és a SZOT-főtitkár felügyeleti joga megszűnt. A munkaügyi bíróságok felügyeletét 1979. október 1. óta – a megyei bíróságok elnökei útján –, az igazságügy-miniszter látja el.

núsított követte el. A jogerősen felmentettek száma sem csökken. (A bíróságok évente mintegy 500 személyt mentenek fel bűncselekmény hiányában, 800-at bizonyíték hiányában.)

A nagyobb terjedelmű gazdasági és vagyon elleni ügyekben a nyomozások során nem differenciálnak eléggé a lényeges és lényegtelen kérdések között. A cselekmények jogi minősítésében is előfordul bizonytalanság és az is, hogy a szakértői véleményeket alapos kritika nélkül veszik át. Mindezek késleltetik az eljárások befejezését, rontják a nyomozások eredményességét. A bűnüldöző és igazságügyi szervek vezetői intézkedtek az állomány szakmai felkészültségének fokozására és a hatékonyabb ügyészi nyomozásfelügyelet biztosítására.

A büntetőeljárás során az elkövetők védekezése biztosított. A védők törvényes közreműködése azonban még csaknem mindig a bírósági szakra korlátozódik, a nyomozás közbeni tevékenységük zömben formális.

A bűnüldöző szervek – a cselekmény és az elkövető társadalmi veszélyességének fokától függően – a jogszabályi lehetőséghez mérten differenciáltan intézkednek a büntetőútról való elterelés, a figyelmeztetés alkalmazása vagy a vádemelés felől.

A bíróságok határozatai túlnyomó többségükben megalapozottak, törvényesek. A büntetéskiszabási gyakorlat igazodik a cselekmény és a személy társadalomra való veszélyességéhez, alkalmas a megelőzésre. Az irányelvek nyomán jelentősen nőtt a szabadságelvonással nem járó büntetések és intézkedések aránya.

A szabadságvesztés végrehajtásában javuló az oktatás, a nevelés és a munkáltatás.

2. A POLGÁRIJOG-ALKALMAZÁS

A polgári ítélkezési gyakorlatban összességében érvényesül az állampolgárok személyi és vagyoni jogainak, törvényes érdekeinek védelme.

Nehezíti az irányelvek érvényesülését azonban az, hogy a polgári perek egy részében eleve hosszas bizonyítási eljárásra, szakértők igénybevételére van szükség. A felek magatartása olykor rosszhiszemű, a döntések elodázására irányul. A bíróságok pervezetése sok esetben nem eléggé határozott és célratörő. Jogértelmezésük nemegyszer formális. Gyakorta nem keresik vagy nem látják jól a perek mögötti társadalmi, gazdasági, emberi viszonyokat. Többször előfordul, hogy a bíróságok nem lépnek fel kellő eréllyel a nyerészkedési, a harácsolási törekvésekkel szemben.

A polgárijog-alkalmazásban észlelt hibák oka az is, hogy az illetékes párt- és állami szervek e területtel még mindig nem foglalkoznak társadalmi jelentőségének megfelelően.

A szellemi alkotáshoz fűződő jogokkal, a találmányokkal és az újításokkal kapcsolatos ítélkezés javult. A családjogi ítélkezés színvonala is fejlődött. A há-

zassági bontóperek és egyes tartási perek intézése azonban gyakran mechanikus. Emiatt az ítélkezési tevékenység nem erősíti eléggé a családi kapcsolatokat, nem nevel megfelelően a családdal szembeni kötelezettségek teljesítésére.

A munkaügyi bíróságok általában biztosítják a munkaviszonyból eredő jogok érvényesülését. A dolgozótól ugyanakkor nem mindig követelik meg a munkaköri kötelezettségek maradéktalan teljesítését. Az ítélkezési gyakorlat számos esetben nem szolgálja hatékonyan a munkafegyelem erősítésére tett vállalati intézkedéseket.

A gazdasági perek elbírálásának gyakorlata általában törvényes, az irányelvek megfelelően érvényesülnek. A bíróságok – a szerződéskötési kötelezettség körében – mind nagyobb gondot fordítanak a viták alapos és gyors eldöntésére, a szerződések tartalmi elemeinek olyan meghatározására, hogy azok segítsék elő a központi gazdasági célkitűzések megvalósítását. Kellő szigorral ítélik meg az árjogszabályokba ütköző, valamint az indokolatlan, egyoldalú előnyt tartalmazó szerződéses kikötéseket. Az ítélkezési gyakorlat azonban még nem segíti elég hatékonyan az állam gazdasági-szervező funkciójának erősítését. Csökkenti a szankciók hatékonyságát, hogy a gazdálkodó szervezetek – a jó kapcsolat fenntartása érdekében –, gyakran indokolatlanul eltekintenek jogaik érvényesítésétől. Ilyen magatartás észlelése esetén a bíróságoknak fokozniuk kell a szignalizációs tevékenységüket.[10]

3. AZ ÁLLAMIGAZGATÁSI JOGALKALMAZÁS

Az irányelvek általában jól érvényesülnek az államigazgatási szervek jogalkalmazó munkájában is. Erősödik az a szemlélet, amely a hatósági munkát a társadalmi, gazdasági feladatok megoldása fontos eszközének tekinti.

Az államigazgatási szervek a határozataik nagy többségét a körülmények kellő figyelembevételével, az egyéniesítés szem előtt tartásával hozzák meg. A tanácsi szervek által hozott határozatok ellen benyújtott fellebbezések aránya az elmúlt 10 év folyamán felére csökkent. Esetenként azonban tapasztalható sablonos, mechanikus ügyintézés, szubjektív szemlélet, elvtelen támogatás, elnézés is.

A határozatok döntő többségét az érdekeltek önként végrehajtják, kényszerintézkedésre csak ritkán kerül sor. Azokban az esetekben viszont, amikor a végrehajtás érdekében ilyen intézkedésre is szükség lenne, az államigazgatási szervek nem mindig járnak el elég határozottan.

[10] Az államigazgatási hatóságok, valamint az ügyészségek és a bíróságok kötelessége, hogy jogalkalmazó munkájuk során feltárják és az ügyben intézkedésre jogosult szervek tudomására hozzák azokat az okokat és körülményeket, amelyek a jogsértések elkövetését előidézték, illetőleg lehetővé tették. Az érintett szervek a jelzés nyomán kötelesek az okok megszüntetésére, a további jogsértések megelőzésére megfelelő intézkedéseket tenni, és erről a szignalizáló hatóságot tájékoztatni.

A társadalmi tulajdon védelmét, a jogtalan gazdagodás megakadályozását, a harácsolás visszaszorítását, a társadalmi és az egyéni érdek jobb összhangját szolgáló újabb jogszabályok alkalmazására az államigazgatási szervek megkülönböztetett figyelmet fordítanak. Kedvezőek a kisajátítási korszerűsített jogszabályok alkalmazásának eddigi tapasztalatai. A kisajátítás indokoltságának vizsgálata általában alapos, reálisabbak a kártalanítások, egységesebb a különböző felelős szervek gyakorlata, valamelyest gyorsult az ügyintézés. Az ilyen jogviták egyre ritkábban kerülnek a bíróság elé.

A családvédelem egyes területein jelentős eredmények születtek. Fejlődött az állami gondozói hálózat és a gyámügyi munka. Az állami gondoskodás formáit, eszközeit a tanácsok összességében megfelelően alkalmazzák. Javítani kell azonban a megelőzést. Még mindig nem elég hatékony a fellépés az alkoholizmus és a szocialista együttélést sértő magatartások ellen.

Az államigazgatási szervek felügyeleti, ellenőrző tevékenysége fejlődött. A főhatóságok irányító munkájában azonban még mindig nem kap kellő jelentőséget a hatósági munka ellenőrzése és segítése.

Jelentősen fejlődött az ügyfelek tájékoztatása. A beadványok határidőn belüli elbírálása javult, de nem kielégítő mértékben. Az eljárások egyszerűsítésére történtek központi és helyi intézkedések, az előrehaladás azonban még mindig alatta maradt a célkitűzéseknek, nem használták ki az összes lehetőséget. Az ügyintézőknek még mindig a szükségesnél több nyilvántartást és egyéb adminisztratív feladatot kell végezniük.

A szabálysértési ügyintézés egyenletesen fejlődik. A bírságok kiszabása általában a körülmények alapos mérlegelésével történik. Esetenként azonban szélsőséges büntetéseket is kiszabnak. A vállalatok, a mezőgazdasági üzemek működési körében elkövetett szabálysértésért felelős vezető beosztású dolgozókkal szemben többnyire alacsony bírságot állapítanak meg.

A pénzbírság visszatartó ereje különösen csekély a környezetvédelmi, tűzvédelmi és más hasonló határozat végre nem hajtása esetén. A köztisztaság, a parkok és a közterületek védelmére szolgáló szankciókat ritkán alkalmazzák, az ezekkel a feladatokkal való szervezett foglalkozás és az állampolgári fegyelem is sok kívánni valót hagy maga után.

Az egységes szabálysértési politika érvényesülését akadályozza a szabálysértési hatóságok sokfélesége is. (Szabálysértések miatt 10 különböző államigazgatási, ezen belül 35 első fokú szerv jár el.) Ezért indokolt megvizsgálni, hogy a feltételek egyidejű megteremtésével a szabálysértési hatásköröket hogyan lehetne a jelenleginél kevesebb szervhez összpontosítani. Célszerű az eljárást is egyszerűsíteni.

Az irányelvek megjelenését követően a méltányosság értelmezésében, alkalmazásában bizonytalanság volt tapasztalható, esetenként helytelen nézetek érvénye-

sültek. Indokolt, hogy a jövőben a jogszabályok a jelenleginél szélesebb körben biztosítsanak mérlegelési lehetőséget, a szükséges esetekben pedig tegyék lehetővé a méltányos elbírálást.

4. AZ ÜGYÉSZI ÁLTALÁNOS TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELET

A jogalkalmazó szervek eljárásainak, döntéseinek figyelemmel kísérése, ellenőrzése tervszerűen folyik. A vizsgálatok, az utóvizsgálatok, a vizsgálatkezdeményezések, a panaszintézés és az ezeket követő ügyészi intézkedések jól szolgálják a jogszabályok egységes értelmezését, alkalmazását. A tapasztalatok felhasználásával az ügyészség egyre gyakrabban kezdeményezi az alacsony szintű, elavult jogszabályok módosítását, korszerűsítését.

A munka jelentős része az irányítást, a felügyeletet és ellenőrzést gyakorló szervek törvényességért való felelősségének tudatosítására irányul. A tapasztalatok hasznosítása azonban nem elég eredményes. Az általános felügyeleti munkát úgy szükséges továbbfejleszteni, hogy az az eddigieknél jobban segítse a minisztériumok, országos hatáskörű szervek irányító, felügyeletet és ellenőrzést ellátó tevékenységét, fokozza felelősségüket.

Az ügyészség kellő figyelmet fordít a munkaügyi és szövetkezeti tagsági vitás ügyek intézésére. Rendszeresen elemzi a munkavédelmi előírások megtartását, valamint a szabálysértési ügyek elbírálását. A munkavédelmi vizsgálatoknál azonban még előfordul, hogy a balesetek megelőzésére, kivizsgálására, a dolgozót jogosan megillető kártérítés megfizetésének szorgalmazására kevesebb ügyészi figyelem jut.

Az ügyészségekhez érkező kérelmek és panaszok száma folyamatosan csökken, azok többsége is alaptalan. Az ügyészségek szükség esetén intézkednek a jogsértések megszüntetése, a törvényes állapot helyreállítása érdekében.

III

1. A Politikai Bizottság tudomásul veszi a jogpolitikai irányelvek továbbfejlesztésével foglalkozó 1973. március 23-i határozata végrehajtásának helyzetéről készült jelentést.

2. Megállapítja, hogy a határozat a gyakorlatban jól érvényesül, a szocialista törvényesség változatlanul szilárd, a jogalkalmazó szervek munkája fejlődött. Az irányelvek módosítására nincs szükség. Minden területen indokolt azonban az irányelvekben foglaltak következetesebb végrehajtása.

Ennek során fordítsanak megkülönböztetett figyelmet arra, hogy:

A bűnüldöző és igazságügyi szerveken kívül az állami, a társadalmi és a gazdasági szervek is fokozottabban tekintsék feladatuknak a bűncselekmények meg-

előzését, a bünözés okainak feltárását, és tegyenek határozott intézkedéseket azok megszüntetésére.

A szocialista törvényesség mindkét oldala tovább erősödjön; a jogok érvényesülésének biztosítása mellett az eddiginél jobban követeljék meg a kötelezettségek teljesítését.

Tovább javuljon az eljárások színvonala, kulturáltsága, az ügyek intézése legyen egyszerűbb és gyorsabb.

A büntetőeljárás megindításakor, a személyes szabadságot korlátozó intézkedések megtételekor, a felelősségre vonás módjának és mértékének megválasztásakor még körültekintőbben kell eljárni.

A jogalkalmazók a polgári, a gazdasági és a munkaügyi viták elbírálása során az eddiginél is alaposabban vizsgálják a perek mögötti társadalmi, gazdasági és emberi viszonyokat, és jobban törekedjenek a jogsértések okainak feltárására. Határozottabban lépjenek fel a társadalmi, gazdasági élet negatív jelenségeivel szemben, segítsék elő a gazdasági célkitűzések megvalósítását, a népgazdaság érdekeinek védelmét.

A jogalkotásban az alacsonyabb szintű jogszabályok száma és terjedelme csökkenjen.

E kiemelt területeken végzett munka tapasztalatairól a Politikai Bizottság 1981-ben kapjon tájékoztatást.

3. A Politikai Bizottság megbízza a KB közigazgatási és adminisztratív osztályát, hogy a munkaügyi bíróságoknak az egységes bírói szervezetbe történő beilleszkedésére 60 napon belül tegyen javaslatot.

4. A Politikai Bizottság kívánatosnak tartja, hogy a jogi munkaterületeken (a rendőrség, az ügyészség és a bíróság vonatkozásában egyaránt) növekedjék tovább a párt befolyása; erősíteni kell az e területeken dolgozó fiatalok körében a pártépítő munkát; szükség esetén indokolt a párttagok átcsoportosítása is.

106

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ AGITÁCIÓS MUNKA HELYZETÉRŐL, IDŐSZERŰ FELADATAIRÓL[1]

(1979. MÁRCIUS 27.)

1. A Politikai Bizottság megvitatta az agitációs munka helyzetéről és időszerű feladatairól előterjesztett jelentést. Megállapítja, hogy a párt agitációs munkája betölti feladatát, sajátos eszközeivel megfelelően szolgálja a párt politikáját. Az emberek figyelmét a lényeges összefüggésekre irányítja, válaszol kérdéseikre, mozgósít a feladatok megoldására. Az agitáció érzékenyen reagál a közhangulat különféle megnyilvánulásaira.

Az agitációhoz jó feltételeket teremt, hogy pártunk olyan célokat állít a társadalom, a nemzet elé, amelyekkel az emberek túlnyomó többsége mélyen azonosulhat. A dolgozók saját tapasztalataik alapján győződnek meg arról, hogy pártunk politikája bevált és kifejezi alapvető érdekeit. A politikai élet eseményei fokozódó közérdeklődést, társadalmi vitakészséget váltanak ki.

A társadalmi fejlődésünkkel együtt járó, önmagukban véve is nagy horderejű kérdések mellett –, mint a szocialista demokrácia, az életmód és erkölcs, a közéleti tisztaság, a közművelődés – az agitáció kiemelten foglalkozik a gazdasági építőmunkával és a nemzetközi folyamatokkal.

A sajtó, a rádió, a televízió és a szóbeli agitáció nyíltan, őszintén tárja fel a gazdaságpolitika törekvéseit, a gazdálkodás helyzetét. Reálisan ábrázolja a valóságot, tartózkodik a szélsőségektől, mindenekelőtt a gazdasági nehézségek túlhangsúlyozásától. Érvelését a gazdasági életben megnyilvánuló pozitív jelensé-

[1] A jelentéshez – amelyet a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1979. január 30-i ülésén megtárgyalt –, a következő mellékletek készültek: 1. Budapesten és vidéken kiadott napilapok és folyóiratok száma és példányszáma. 2. A napilapok és folyóiratok megoszlása jelleg szerint (politikai, tudományos, szakmai stb.) 1979-ben. 3. A napilapok és folyóiratok számának és példányszámának megoszlása a lapok szerkesztését felügyelő szervek szerint. 4. A napilapok átlagos példányszáma 1977-ben. 5. Néhány jelentősebb politikai folyóirat átlagos megjelenési példányszáma. 6. A külföldről behozott magyar nyelvű napilapok és jelentősebb folyóiratok átlagos példányszáma. 7. A rádió- és televízió-előfizetők száma 1977-ben. 8. Az 1000 lakosra jutó rádió- és televízió-előfizetések néhány szocialista országban és Ausztriában 1975-ben. 9. A 100 háztartásra jutó rádió- és televíziókészülékek száma 1976-ban. 10. A rádió műsoridejének megoszlása műsortípus szerint 1977-ben. 11. A televízió műsoridejének megoszlása műsortípus szerint 1977-ben. 12. Magyar nyelvű műsort sugárzó külföldi rádióállomások. 13. Adatok a személyes agitáció területéről (a szóbeli, személyes agitációt irányítók és végzők köréről). 14. Az egyéb agitációs eszközök (politikai könyvek, politikai plakátok, politikai dokumentumfilmek stb.).

gekre és példákra alapozza, olykor azonban ezeket eltúlozva illúziókat is táplál, és hozzájárul, hogy az emberek egyes kérdéseket tévesen ítélnek meg.

A nemzetközi kérdésekkel foglalkozó agitáció lényegében a valóságnak megfelelően, nemzeti és osztályérdekeinkkel összhangban mutatja be a világpolitikai folyamatokat. Sokoldalúan magyarázza a Magyar Népköztársaság elkötelezett külpolitikáját. Megkülönböztetett figyelmet fordít a Szovjetunió nemzetközi politikájának bemutatására. Elveinkkel összhangban, a tényeknek megfelelően, körültekintéssel foglalkozik az agitáció a nemzetközi munkásmozgalom időszerű kérdéseivel. Ugyanakkor az agitáció meggyőző erejét csökkenti, hogy nem tárja fel eléggé a nemzetközi események mögött rejlő különböző érdekviszonyokat, az okozati összefüggéseket. Nem eléggé kimunkált a nemzetközi kérdésekkel kapcsolatos agitációban a tömegkommunikációs eszközök és a szóbeli agitáció közötti munkamegosztás. A sajtó, a rádió, a televízió olykor kritikátlanul átveszi a burzsoá tömegkommunikáció szóhasználatát.

Az agitáció szervezeti rendszere kialakult, átfogja a társadalom minden rétegét, alkalmas arra, hogy a párt politikáját ismertesse, tájékoztasson belpolitikánk, külpolitikánk, a gazdaság, a kultúra soron levő kérdéseiről, segítse a feladatok megvalósítását.

Pártunk agitációs munkájának alapja, leghatékonyabb módszere, hogy a párttagok többsége képviseli, magyarázza a párt politikáját, és mozgósít annak végrehajtására. A párttagság zöme nagy gondot fordít ismereteinek állandó, öntevékeny gazdagítására.

A nyílt politikai légkör kialakulásával együtt nem fejlődött a lehetőségeknek és szükségleteknek megfelelően a párttagság vitakészsége. A párttagok sem használják ki kellően a szocialista demokrácia intézményes fórumait.

A párttagság politikai meggyőző munkájához hozzájárul a párton belüli tájékoztatás kialakult rendszere. A *Tájékoztató időszerű politikai kérdésekről,* valamint az alapszervezeti *Titkári Tájékoztató*[2] sokoldalú ismereteket nyújt. Eredményesen segítik az agitátorok felkészülését az aktívaülések, a titkári tájékoztatók, a helyi kiadványok, amelyeket a pártbizottságok szerveznek, bocsátanak rendelkezésükre. Ezek nagy gyengesége, hogy nem fordítanak elég figyelmet a helyi konkrét teendők megfogalmazására, helyileg használható érvek, bizonyító anyagok kidolgozására.

A meggyőzésben, a közvélemény-formálásban nagy feladat és felelősség hárul a tömegkommunikációs eszközökre, amelyek lényegében jól szolgálják a párt politikáját. Gazdag tény- és érvanyaggal orientálják a közvéleményt, publicisztikai eszközökkel segítik az összefüggések megértését. A sajtó, a rádió, a televízió társadalmi tekintélye megnövekedett, a tájékoztatás mellett jelentős szerepet kapott a

[2] Lásd a 10. sz. dokumentum 2. sz., valamint a 69. sz. dokumentum 2. sz. jegyzeteit.

szocialista demokrácia érvényesítésében, a közéletiségre nevelésben, az alkotó viták kibontakoztatásában.

Az agitáció lehetőségeit korlátozza, hatásfokát rontja, hogy még mindig nem elég személyhez szóló, az esetek nagy részében nem tesz eleget a konkrétság követelményének, és sokszor akkor is beéri elvont általánosságokkal, amikor a helyi viszonyok beható ismeretére kellene alapozni a meggyőzést. A tömegkommunikációs eszközök agitációs tevékenységének fő gyengéje, hogy következtetéseik olykor felszínesek, érvelésük megalapozatlan.

2. Az agitáció változatlan feladata, hogy marxista–leninista elkötelezettséggel, konkrét tényekre alapozva, az emberek tapasztalataira építve járuljon hozzá a szocialista tudatformáláshoz, a napirenden levő kérdésekben a társadalom szemléleti és cselekvési egységének szüntelen erősítéséhez. Az agitáció továbbra is legyen személyhez szóló, konkrét, megalapozott és meggyőző. Juttassa kifejezésre a napi feladatok és a fejlett szocialista társadalom építésének távlati céljai közötti összefüggéseket. Állásfoglalásaiban legyen egyértelmű, ha kell, dicsérjen, ha kell, bíráljon, kerülje a látszattárgyilagosságot.

A jövőben fokozott figyelmet kell fordítani a belpolitikai agitációra. Az agitáció továbbra is vállaljon részt a kialakult nemzeti egység megőrzésében és megszilárdításában, a párt szövetségi politikájának érvényesítésében. A meggyőző munkában kapjon nagyobb teret, hogy a gazdasági feladatok megoldásával együtt elemi érdekek fűződnek ahhoz, hogy erősítsük a nyílt, őszinte légkört, a szocialista emberi kapcsolatok térnyerését, a művelődési igények felkeltését és kielégítését, a bürokrácia elleni küzdelmet, mindazoknak a lehetőségeknek kihasználását, amelyek a szocializmusban rejlenek.

A szocialista demokrácia továbbfejlesztésében – a propagandamunkával együtt –, továbbra is jelentős szerepe van az agitációnak. Az agitáció segítse az érdekek sokféleségének megértését. Járuljon hozzá annak az egészséges légkörnek a továbbfejlesztéséhez, amelyben az érdek- és véleménykülönbségek nyílt megjelenése is segíti a közösségi, az össztársadalmi érdekek elsőbbségének érvényesülését.

Az agitáció irányítsa a társadalom figyelmét a szocialista életmód aktuális, a mindennapi gyakorlatban jelentkező kérdéseire. Fordítson nagyobb figyelmet a szocialista erkölcsi normák – mindenekelőtt a munkához való szocialista viszony, a közösségért vállalt áldozatkészség, az önzetlenség, puritán életfelfogás – erősítésére és terjesztésére, a munkahelyi viszonyok fejlesztésére, a közösségi életet erősítő folyamatokra. Meggyőzőbben hívja fel a figyelmet a szocialista brigádok és a különböző társadalmi közösségek személyiségformáló, a kollektív szellemet erősítő tevékenységére. Segítse a szocialista erkölcs társadalmi rangjának növekedését, népszerűsítse a szocialista erkölcs normái szerint élő, dolgozó embereket. Bátorítsa a dolgozók kezdeményezőkészségét, a szocialista munkaverseny-

mozgalom szélesítését. Lépjen fel erőteljesebben a nyugati életforma beáramló hatásai – az anyagiasságban megnyilvánuló számító életszemlélet, az extrém viselkedési mód – ellen.

A gazdaságpolitikai agitáció alapvető feladata, hogy sajátos eszközeivel hozzájáruljon gazdasági eredményeink megszilárdításához, a kitűzött célok eléréséhez, mindenekelőtt a Központi Bizottság 1977. októberi és az időszerű, napi tennivalókat magában foglaló 1978. decemberi határozatának végrehajtásához. Az agitáció az elvi határozatokat közérthetően, kerülve az általánosságokat, magyarázza. Az érvelésben kapjon nagyobb teret a gazdaságtörténeti tények, összefüggések ismertetése.

Az agitáció mozgósítson a társadalmi munka hatékonyságának növelésére, a minőségi munkára. Ezzel segítse a nép életkörülményeinek fejlesztésében elért szocialista vívmányok megőrzését, a továbbhaladás feltételeinek megszilárdítását. Az agitáció fordítson nagy figyelmet a munkából fakadó kötelességekkel, a munkafegyelemmel, a teljesítmények alapján differenciált bérezéssel összefüggő kérdésekre.

Az agitáció eszközeivel is támogatni kell azokat a törekvéseket, amelyek határozottan szakítani akarnak a gazdaságtalan termelés megtűrésével, előnyt biztosítanak a fokozottabb versenyképességnek mind a hazai, mind pedig a nemzetközi piacokon, fellépnek a szocialista fejlődést gátló egyenlősdi ellen. Az agitáció a jövőben fordítson nagyobb figyelmet a munkával, a termeléshez rendelkezésre álló források takarékos felhasználásával összefüggő kérdésekre. Lépjen fel a felelőtlenség, a pazarlás, a hanyag munkavégzés ellen, ugyanakkor adjon nagyobb megbecsülést a társadalom anyagi és szellemi értékeit gyarapító jó munkának. Mutassa be a társadalmi termelés folyamatában részt vevő ember szerepét, tudatosítsa, hogy társadalmunkban a termelés célja az emberek növekvő szellemi és anyagi szükségleteinek kielégítése. A sajtó, a rádió, a televízió, a szóbeli agitáció népszerűsítse a termelésben élen járó dolgozókat. Az agitáció mindenekelőtt azokról a feladatokról szóljon, amelyek megvalósításában az emberek aktívan részt tudnak venni. Vegye figyelembe, hogy az állampolgárok a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyüktől, műveltségüktől, közéleti kérdésekben szerzett jártasságuktól függően eltérő lehetőségekkel rendelkeznek, s ennél fogva különböző érdeklődést tanúsítanak a gazdasági kérdések iránt.

Az életszínvonal alakulásával összefüggő agitációt arra alapozzuk, hogy a társadalom nagyra értékeli a párt életszínvonal-politikáját, amelynek eredményeként a legkülönbözőbb társadalmi rétegek életkörülményei az elmúlt másfél évtizedben jelentősen javultak. Az agitáció hirdesse, hogy ennek megőrzése, megszilárdítása, továbbfejlesztése politikánk alapvető célja. Mutassa be, hogy az életszínvonal megtartása, szerény fejlesztése annak függvénye, hogy milyen mértékben tudjuk a gazdasági fejlődés minőségi elemeit kibontakoztatni. Tárja fel, bi-

zonyítsa a termelés és az elosztás lehetőségei közötti összefüggéseket. Magyarázza: az életszínvonal fejlesztése nem szubjektív elhatározástól függ, anyagi alapjait a termelésben kell létrehozni. Az agitáció lépjen fel a gazdasági fejlettségünket meghaladó fogyasztói igényekkel szemben, segítse a gazdasági realitásoknak, a szocialista életvitelnek megfelelő fogyasztói magatartás kialakulását.

Az agitáció magyarázza és indokolja: a termelői árak átfogó rendezése és ennek következményeként esetenként a fogyasztói árszínvonal emelése elkerülhetetlen; hangsúlyozza az áraknak a gazdasági folyamatok szabályozásában betöltött szerepét. Mutassa be: az ár- és bérrendszer olyan irányba fejlődik, hogy a kettő együtt hatékonyabban fogja segíteni a tényleges teljesítmények, a társadalom számára hasznos munka elismerését. Képviselje pártunknak a szocialista elosztási elvek következetesebb érvényesítésére irányuló politikáját. Magyarázza, hogy mindenekelőtt a munka szerinti elosztást kell erősíteni, ugyanakkor az alapvető termékek fogyasztói árának változását a jövőben is bér- és jövedelem növeléssel együtt törekszünk megvalósítani. Mutassa be, hogy a két alapvető osztály közeledése a jövedelmi arányok alakulásában is kifejezésre jut: a főbb társadalmi osztályok és rétegek jövedelemarányait fenntartjuk, de az egyének és a kollektívák között a jövedelmekben tudatosan különbséget teszünk a munka hatékonysága és társadalmi hasznossága alapján.

Az agitáció ismertesse, hogy hazánknak széles körű és jelentős gazdasági kapcsolatokat kell kiépítenie. Mutassa be, hogy legjelentősebb külkereskedelmi partnerünk a Szovjetunió és a többi szocialista ország. Magyarázza, hogy miért fejlesztjük kapcsolatainkat a kölcsönös előnyök alapján a fejlődő és a tőkés országokkal.

A nemzetközi helyzettel, a külpolitikai kérdésekkel foglalkozó agitáció legfontosabb feladata, hogy a szocialista hazafiság és proletár internacionalizmus szellemében késztessen állásfoglalásra, fejlessze a szolidaritást valamennyi szocialista és haladó erővel szerte a világon. A jövőben is sokoldalúan ismertesse, magyarázza a nemzetközi eseményeket, pártunk, kormányunk külpolitikai állásfoglalásait. Értesse meg, hogy a békés egymás mellett élés politikájából eredően pártunknak, kormányunknak politikai, gazdasági síkon egyaránt minden irányban tevékenykednie kell.

Az agitációs munkában megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a béke, a haladás erői által elért eredmények hiteles ábrázolására. Köztudottá kell tenni, hogy a nemzetközi küzdőtéren akkor tudunk eredményesen helytállni, ha a szocializmus építésében teljesítsük a magunk elé tűzött célokat.

Az agitáció fordítson nagyobb figyelmet a Szovjetunió és a szocialista országok kommunizmust, fejlett szocialista társadalmat építő tevékenységének bemutatására, a társadalmi, emberi viszonyok valósághű ábrázolására. Ismertesse eredményeiket és gondjaikat, a nehézségek leküzdésére irányuló erőfeszítéseiket.

Az agitáció a nemzetközi munkásmozgalom helyzetével foglalkozva mutassa be, hogy a kommunista és munkáspártok befolyása növekszik, a mozgalom fellendülőben van. Az agitáció számoljon azzal, hogy az országonként eltérő történelmi körülmények minden kommunista és munkáspárttól konkrét helyzetmegítélést és feladatmeghatározást követelnek, ezért érthető, hogy e pártok esetenként eltérő válaszokat adnak az új kérdésekre. Magyarázza, hogy pártunk valamennyi testvérpárttal fejleszti kapcsolatát. Alapvető törekvése, hogy tevékenységével elősegítse mozgalmunk marxista–leninista egységének erősödését, közös céljaink megvalósulását.

Az agitáció a hazai közvélemény előtt leplezze le a jelenlegi kínai vezetés nacionalista, szélsőségesen szovjetellenes magatartását, a nemzetközi munkásmozgalom bomlasztására irányuló erőfeszítéseit. Mutassa be, hogy a maoista vezetés a nemzetközi reakcióval, a hidegháborús körökkel szövetkezve, a nemzetközi légkör mérgezésére törekszik.

A nemzetközi kérdésekkel kapcsolatos agitáció lépjen fel az ellenünk irányuló burzsoá propaganda esetleges hatásaival szemben. Eközben mutasson rá arra is, hogy a szocializmus igazságait a szocialista építés valósága bizonyítja legmeggyőzőbben.

3. A közvélemény tájékoztatásában és befolyásolásában növekszik az élőszó, a személyes meggyőzés szerepe.

A kommunisták mindennapi feladata a párt politikájának hirdetése, e politika lényegének magyarázása és indoklása. A pártszervek és a pártalapszervezetek segítsék, hogy a párttagok minél szélesebb körben felismerjék: bátrabb, öntevékenyebb politizálással, példamutatással, meggyőzéssel, személyre szóló felvilágosító munkával kell formálniuk a környezetükben élők politikai gondolkodását. A párt politikájának személyes képviselete valamennyi párttag kötelessége. Mindenekelőtt a kommunista vezetőkre hárul nagy feladat: fordítsanak különös gondot környezetük politikai meggyőzésére. A párttagok ennek csak akkor tudnak eleget tenni, ha maguk is napra készen tájékozottak. Ebből következik, hogy a párttagnak nemcsak joga, hanem kötelessége is a tájékozódás és a tájékoztatás. Ennek érdekében a kommunistáknak ismerniük és érteniük kell pártunk politikájának lényegét, alapelveit, a politikai célkitűzések gyakorlati megvalósításának konkrét feladatait.

Az eddiginél rendszeresebben és alaposabban kell a politikai igényeknek megfelelően tájékoztatni az alapszervezeti vezetőségek tagjait, a pártcsoportbizalmiakat, a politikai vitakör vezetőket, a propagandistákat gazdasági és társadalmi életünk alakulásáról, eredményeiről és gondjairól, a határozatok végrehajtásának tapasztalatairól, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom időszerű kérdéseiről. A párttagságot tájékoztatni kell az események hátteréről, biztosítani kell, hogy a politikai döntések magyarázatához és indokolásához szükséges tényekkel,

érvekkel rendelkezzenek, ami lehetővé teszi számukra az összefüggések feltárását. Érdemibb tájékoztatást kell adni nemcsak a különböző szintű döntésekről, hanem a döntések előkészítésének folyamatáról is.

A hatékony meggyőzés feltétele, hogy a kommunisták, az agitációt irányító pártszervek vegyék figyelembe a lakosság különböző csoportjainak, rétegeinek sajátosságait, érdekeik, érdeklődési körük, felkészültségük, cselekvési lehetőségeik legjellemzőbb vonásait. E sajátosságok ismeretében kell a felsőbb pártszervek határozatait ismertetniük, a helyi viszonyokra alkalmazniuk.

Fokozottan figyelembe kell venni, hogy a szóbeli agitáció szervezett formái nemcsak sajátos ismeretek, információk egyirányú közvetítésére alkalmasak, hanem a különféle vélemények ütköztetésére és megismerésére is. A szóbeli agitációval olyan összefüggéseket, háttér-információkat is közvetíteni lehet a párt- és tömegszervezeti aktivisták, a gazdasági és kulturális élet különféle szinteken dolgozó vezetői számára, amelyek szélesebb nyilvánosságra nem kerülhetnek.

A pártszervezetek mindennapi agitációs munkájukban építsenek a tömegszervezetekre és a tömegmozgalmakra. Ehhez vegyék figyelembe tapasztalataikat, javaslataikat, állásfoglalásaikat.

A tömegkommunikációs eszközök fontos szerepet töltenek be a közvélemény formálásában. A szocialista demokrácia fejlődésének részeként megnövekedett a sajtó, a rádió, a televízió tudatformáló lehetősége. Elsőrendű politikai érdek fűződik ahhoz, hogy a tömegtájékoztatás a politikai törekvések elsődleges ismertetése mellett vegye jobban figyelembe az emberek érdeklődését. A sajtó, a rádió, a televízió biztosítson több és érdemibb fórumot azoknak a véleményeknek, amelyek a szocialista építés konkrét feladatainak lehető legjobb megoldásait keresik, ennek során adjon nagyobb teret a vitáknak. Mutassa be a szocialista építés valóságos folyamatait, hatékonyon mozgósítson a feladatok megvalósítására.

Arra kell törekedni, hogy a sajtó, a rádió, a televízió nagy felelősséggel, politikai-szakmai felkészültséggel tegyen eleget a hiteles, pontos, gyors tájékoztatás követelményének.

A tömegkommunikációs eszközök rendszerének működtetése, összehangolása során számolni kell azzal, hogy miközben a nyomtatott sajtó megőrizte, megerősítette szerepét, a rádió, a televízió újrarendezte az információs igények kielégítését. A rádió és a televízió technikai lehetőségei, a televíziózás nagyarányú elterjedése biztosítja, hogy a világ bármely pontján történő bármilyen eseményről az emberek gyakorlatilag azonnal értesüljenek.

Jellegéből adódóan elsősorban a rádió tölti be a hírközlés funkcióját. A rádió széles körű elterjedtségére, megnövekedett tekintélyére alapozva sugározzon több politikai dokumentumműsort. Műsorpolitikájában vegye figyelembe a különböző rétegek rádióhallgatási szokásait, és ehhez alkalmazkodva adjon sokféle műfaji változatban elemző, háttérműsorokat.

A televízió – lehetőségeinél fogva – politikai műsoraiban jobban használja fel a szó és a látvány mozgósító, meggyőző hatását. Szerepeltessen politikai műsoraiban bátrabban olyan személyiségeket, akik hozzájárulhatnak a hatékonyabb tudatformáláshoz. A televízió ismeretterjesztő, szórakoztató és művelődési műsorai nyújtsanak az eddiginél is több segítséget politikai céljaink eléréséhez.

A sajtó mind fontosabb feladata a hírközlés mellett, hogy magyarázza az események hátterét, feltárja az összefüggéseket. Az országos napilapokban, a reájuk háruló feladatoknak megfelelően több, színvonalasabban megírt elemző cikket, kommentárt kell közölni. Az országos napilapoknak a tájékoztatás jobb összehangolása érdekében olyan háttérismereteket kell szolgáltatniuk a rádió és a televízió által sugárzott hírekhez, amelyek sokoldalú érveléssel segítik az összefüggések megértését.

A megyei lapok az országos és nemzetközi események bemutatása mellett segítsék a helyi történések, döntések, regionális célok széles körű megismertetését és az emberek részvételét a célok kialakításában és megvalósításában.

Az üzemi lapok növekvő szerepet töltenek be a munkahelyi közvélemény formálásában, a munkahelyi demokrácia érvényesítésében. Ezért a politikai szükségleteknek megfelelően új üzemi lapokat is létre kell hozni. Az üzemi lapok alapvető feladata, hogy ismertessék a gazdaságpolitikából a vállalatra háruló tennivalókat és mozgósítsanak azok megoldására.

4. Tovább kell fejleszteni az agitáció irányítását. A vezető testületek az átfogó feladatok meghatározása során jelöljék meg az agitáció tartalmi-módszertani irányát. A területi pártszervek adjanak több segítséget az alapszervezeti vezetőségeknek. Elemezzék rendszeresen az agitáció során észlelt különféle véleményeket: ezzel biztosítsák irányító tevékenységük színvonalának emelését és a felsőbb pártszervek érdemibb tájékoztatását.

A pártvezetőségek kezdeményezzenek, szervezzék önállóan a párttagság, a helyi politikai szervezetek agitációs munkáját. A párt központi szerveinek határozatai, állásfoglalásai alapján – a helyi sajátosságok figyelembevételével – a taggyűléseken, pártvezetőségi üléseken alakítsák ki a helyi agitációs tennivalókat, határozzák meg a politikai munka, az agitáció céljait, jelöljék ki a párttagok személyes feladatait.

Nagyobb figyelmet kell fordítani a szóbeli tájékoztatás fejlesztésére, feltételeinek megteremtésére. Biztosítani kell az alapszervezetekben dolgozó agitátorok, előadók általános politikai képzését, rendszeres és sokoldalú tájékoztatását, agitátori képességük fejlesztését. Ehhez igényeljék a Központi Bizottság politikai munkatársai és a vezető újságírók segítségét.

A pártvezetőségek gondoskodjanak arról, hogy a párt tagjai, az agitátorok hatékonyabban magyarázzák a párt politikai célkitűzéseit, és a helyi viszonyoknak megfelelően mozgósítsanak azok végrehajtására. Az átfogó feladatok megoldá-

sára mozgósító agitációhoz nagyobb öntevékenységre és a helyi sajátosságokat sokoldalúan figyelembe vevő érvelésre van szükség. Ennek érdekében fejleszteni kell a módszertani munkát.

A pártvezetőségek információs igényeiket és tapasztalataikat rendszeresen továbbítsák a felsőbb pártszerveknek. Segítsék a sajtó, a rádió, a televízió munkatársainak tapasztalatgyűjtő, valóságfeltáró munkáját.

A KB agitációs és propaganda osztálya a pártszervek és a pártalapszervezetek agitációs tevékenységének hatékonyabbá tétele érdekében szorgalmazza, hogy a nagy politikai felkészültséggel, tapasztalattal rendelkező párt-, állami, tömegszervezeti vezetők rendszeresebben vegyenek részt a helyi tömegpolitikai munkában. Elemezze az agitáció tapasztalatait. Folyamatosan gondoskodjon az agitációt irányító káderek továbbképzéséről. Segítse tény- és érvanyaggal az agitátorok munkáját. Vizsgálja meg a bizalmas tájékoztatás helyzetét, és tegyenek javaslatot a jelenlegi követelményeknek megfelelőbb rendezésre.

Tovább kell fejleszteni a tájékoztatás állami irányításának rendszerét; javítani kell a kádermunka feltételeit, és ehhez kapcsolódva meg kell vizsgálni az újságíróképzés, valamint a továbbképzés jelenlegi rendszerét.

A sajtó, a rádió, a televízió anyagi-technikai bázisának korszerűsítése a XI. kongresszus óta végrehajtott fejlesztés ellenére sem bizonyult elégségesnek. A tömegkommunikációs eszközök anyagi-technikai bázisának fejlesztéséhez politikai érdekek fűződnek; a népgazdaság teherbíró képességének figyelembevételével tovább kell javítani a sajtó, a rádió, a televízió anyagi és technikai ellátottságát.

107
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TESTNEVELÉSI ÉS SPORTMOZGALOM HELYZETÉRŐL, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

(1979. MÁRCIUS 27.)

A Politikai Bizottság a testnevelési és sportmozgalom feladatairól 1967-ben hozott alaphatározatot,[1] majd ezt követően is több alkalommal tárgyalta a témát. A testnevelés és sport helyzetének áttekintését és feladatainak meghatározását

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1967–1970. 100–110. old.

alapvetően az indokolja, hogy fontos társadalompolitikai ügyről van szó. Emellett az érvényben levő párthatározatok megjelenése óta eltelt idő alatt szamos változás kovetkezett be. Szukséges átfogóan meghatározni a főbb feladatokat.

I

A gazdasági, társadalmi fejlődés, az életszínvonal alakulása hazánkban jelentős változásokat idéz elő az életmódban. A változó munka- és életkörülmények könnyebbé teszik életünket, ugyanakkor kényelmesebb, mozgásszegényebb életforma kialakítói is. A fizikai felkészítésben, az egészségmegőrzésben, a szabad idő hasznos eltöltésében a testnevelés és a sport igen fontos szerepet tölt be. Sportolóinknak a nemzetközi kuzdőtéren való helytállása és eredményes szereplése is fontos politikai kérdés.

E célok elérese érdekében – különosen az utóbbi években – biztato credmények születtek, de a testnevelés és sport egyetlen területén sem használtuk ki kellően szellemi, anyagi lehetőségeinket, a fejlődés egyenetlenségei szembeotlőek.

1 A TÖMEGEK TESTNEVELESE ÉS SPORTJA

A Politikai Bizottság 1971-ben megállapította, hogy az iskolai testnevelés és sport addig kialakult gyakorlata nem alkalmas az ifjúság, valamint a lakosság novekvó és természetes testmozgásigényeinek kielégítésére.[2] Az ifjúság neveléséért felelős állami és társadalmi vezető testületek intézkedéseket hoztak a helyzet megjavítására. Ezek kozul különosen jelentős a KISZ által kezdeményezett Edzett Ifjúságért tömegsportmozgalom meghirdetése és bevezetése, amely a 6–26 éves fiatalok szamára szélesebb korben teremtett rendszeres testedzési és versenyzési alkalmakat. A mozgalom rovid időn belul népszerűvé vált, kozel egymillióan szereztek valamilyen jelvényfokozatot. A mozgalom novelte a sport iránti érdeklődést a felnőtt lakosság korében is.[3]

Az általános és középiskolákban – a szakmunkásképző iskolák kivételével –, heti háromra emelkedett a testnevelési órák száma. Nőtt a tanórán kívüli tömegsportra fordított idő. Az új tantervek kovetelményrendszere lehetővé teszi, hogy a tanulók nagyobb része kapcsolódjon be az érdeklődési körének, felkészültségének megfelelő sportba, játekokba. Az úttorőolimpiák korszerűsödtek, és a 10–14 éves gyerekek népszerű versenyzési formáivá váltak. A tanóran kívüli szervezett kupaversenyek, sporttalálkozok, turisztikai, táborozási és játékos programok a gyermekkorosztalyok nagy tömegeit mozgósítják. A középfokú oktatási intézmé-

[2] Lásd a Politikai Bizottság állásfoglalását a testnevelés és sportmozgalom helyzetéről (1971 november 30.). Az MSZMP hatarozatai és dokumentumai, 1971–1975 138–148 old.

[3] Erről lásd a 21 sz dokumentum 4 sz jegyzetét.

nyekben megalakultak a diáksport szervezetei, létrejöttek a középiskolai sportkörök, megélénkültek a sportversenyek. Csökkent a testnevelési foglalkozás alól felmentettek száma. A felsőfokú tanintézetek első-második évfolyamán is bevezetésre került a heti 2 óra testnevelés. A főiskolai, egyetemi sportegyesületek munkájának színvonala javult.

Valamennyi oktatási intézményben javultak a személyi, tárgyi feltételek. A pedagógusképző intézményekben az 1974/75-ös tanévtől kezdődően az első testnevelő tanári évfolyamok növekvő létszámmal indultak, amely lehetővé teszi az általános iskolákban jelentkező hiány fokozatos csökkentését. Emellett a tanítóképző főiskolákon a testnevelést szakkollégiumi rendszerben tanítják, amely növelni fogja az alsó tagozatos testnevelés hatékonyságát. Az elmúlt 8 év alatt 390 torna- és kondicionáló terem épült. A vállalatok, szövetkezetek hozzájárulásával, a HM-szervek támogatásával, társadalmi munkával mintegy 750 kispálya készült el. Az iskolai úszásoktatás céljára felépült 80, kétharmad részben fedett uszoda. A vidéki kultúr- és művelődési házak közül 280-at tettek alkalmassá testnevelés- és teremsport-foglalkozások lebonyolítására.

Az ifjúsági testnevelés és sport területén bekövetkezett jelentős fejlődés mellett még számos gátló tényező akadályozza a további kibontakozást. A testnevelés színvonala sok helyen alacsony. A különböző iskolai és a sportági szövetségi versenyek nincsenek megfelelően összehangolva. A felemelt létszámú képzés ellenére, a rendszeresítetthez képest, még mindig hiányzik 800 testnevelő tanár. Szükséges a tornatermek további építése is. A feltételek szempontjából a leginkább kedvezőtlen helyzetben az általános iskola alsó tagozatos osztályai, valamint a szakmunkásképző iskolák vannak. A jövőben ezekre kell nagyobb figyelmet fordítani.

Testnevelési és sportmozgalmunk előrehaladásának kulcskérdése az iskolai testnevelés fellendítésében, valamint a diáksport és az ifjúság tömegsportjának szélesebb kibontakoztatásában rejlik. E célnak kell alárendelni a fejlesztés kérdéseit.

A lakosság munkahelyi és lakóterületi testedzése is fejlődött. A felnőtt korúak mintegy 15 százaléka rendszeresen, további 12 százaléka alkalomszerűen vesz részt a testedzés és sportolás különböző formáiban. A létesítményi feltételek elsősorban a nagyobb ipari és mezőgazdasági üzemekben fejlődtek. Több városban (Budapest, Szombathely, Székesfehérvár) alakultak lakóterületi sportegyesületek. A tömegsportmozgalom irányítása, szervezése számára a szakszervezetek, a KISZ-szervek, valamint a területi állami sportszervek évente több száz sportaktívát képeznek ki.

A lakosság munkahelyi, lakóterületi testedzése mindezek ellenére még nem terjedt el a kívánt mértékben, nem eléggé rendszeres. A tömegsporttal foglalkozók száma kevés. A munkahelyi sportegyesületek nagy része egy-egy szakosztály

versenysportjának erősítésére fordítja erőforrásai jelentős hányadát. A turisztikai és természetjáró rendezvényeken kevesen vesznek részt.

A további fejlődés egyik gátja az az elterjedt szemlélet is, amely szerint sportélet, testedzés csak akkor lehetséges, ha az anyagi feltételek mindenben teljesen biztosítottak. A lakosság testedzése és sportja erőteljesebb kibontakoztatásához javítani kell a lakóterületi sportolás feltételeit, a lakosság anyagi eszközeinek a jelenleginél fokozottabb bevonásával.

2. VERSENYSPORT, ÉLSPORT, UTÁNPÓTLÁS-NEVELÉS

A Politikai Bizottság 1971-ben megállapította, hogy versenysportunk a lehetőségekhez képest gyengébben szerepel, egyre nehezebben őrzi meg a nemzetközi sportban elfoglalt helyét. A határozat előírta a központi irányelvek következetesebb érvényesítését, a versenysport belső arányainak újrarendezését, a működési feltételek fejlesztését.

Azóta kidolgozásra kerültek a sportágak, a sportegyesületek távlati fejlesztési programjai, állásfoglalás született a labdarúgás, az atlétika, az úszás és a gimnasztika fejlesztésére. Intézkedések történtek az élsport feltételrendszereinek korszerűsítésére.

Erőteljesebb törekvés van a versenysportban rendszeresen részt vevők – a 280 000 igazolt sportoló – számának növelésére, az élsportban pedig – főleg az olimpiai játékokon – a hagyományosan eredményes sportágak pozícióinak megtartására, fokozására. A magasabb követelmények érdekében átalakításra került a verseny-, az utánpótlásnevelési, az értékelési és az ösztönzési rendszer. 1970-ben 10, 1977-ben újabb 3 sportegyesület került közvetlen központi irányítás alá. Intézkedés történt az olimpián szereplő sportágak kiemelt fejlesztésére. Alig mérséklődött viszont az élsport Budapest-központúsága.

A verseny- és élsport utánpótlásának közvetlen biztosítása – a sportegyesületekben folyó nevelőmunka mellett – testnevelés-tagozatos osztályokra épülő sportiskolai rendszerben történik, korszerű elvekre épül, célkitűzései helyesek. A feladatok megvalósításának üteme azonban lassú, feltételei nem javultak kielégítően.

Eredményeink alapján jelenleg a nemzetközi élvonalba tartozunk a következő sportágakban: vízilabda, kajak-kenu, sakk, asztalitenisz, női kézilabda, teke, valamint a súlyemelés, a torna, a birkózás és a vívás néhány versenyszámában. A nemzetközi élmezőnyhöz közelítünk: cselgáncsban, teniszben, női evezésben. Számos, korábban nemzetközileg eredményes sportágunkban – ökölvívás, labdarúgás, atlétika, kosárlabda, röplabda, kerékpár és részben öttusa, úszás – visszaesés van. Általános probléma, hogy élsportolóink egy részében nem tudatosul, hogy mit jelent a Magyar Népköztársaság színeinek képviseletében versenyezni.

A visszaesés okai összetettek. A központi, a szakszövetségi, a sportegyesületi

irányító, ellenőrző munka színvonala nem kielégítő. A sportszakmai munkában több területen nem alkalmazzák a korszerű módszereket, nem érvényesül a magas követelmény felállítása, betartása. A felkészülésben, versenyzésben, a sportolók magatartásában előforduló lazulásokat, fegyelmezetlenségeket a vezetők egy része elnézi. Az átigazolások során a nem megengedhető anyagi juttatásokkal alátámasztott elvtelen játékoscsábítás is van. Ezek kedvezőtlenül befolyásolják közvéleményünk hangulatát is. Az intézkedések nem bizonyultak hatékonynak a sportmozgalom erkölcsi alapjainak megszilárdításában. A sporttal foglalkozó függetlenített apparátus megnövekedett, a vezetés nehézkessé, bürokratikussá vált, a társadalmi aktívák jelentős része kiszorult a sportból, nem támaszkodnak rájuk megfelelően, elkedvetlenedtek. Eléggé eluralkodott az anyagiasság minden területen.

3. A TESTNEVELÉS ÉS A SPORT HELYZETE A FEGYVERES TESTÜLETEKBEN

A fegyveres erők és testületek testnevelési és sporttevékenysége, az ehhez szükséges feltételrendszere az országos szintnél kedvezőbb.

A néphadseregnél, a rendőrségnél és a határőrségnél szervezett, magas követelményrendszer szerint működő testnevelés-kiképzés és tömegsport folyik. Ennek eredménye azonban a versenysportokban nem kellően realizálódik. A fegyveres erők és testületek az ifjúság számára megnyitott létesítmények biztosításával, kis sportpályák létesítésével, sportszakemberek képzésével, valamint a tömegsport-versenyek szervezésében való részvétellel jelentősen hozzájárulnak az ifjúság testedzésének fejlődéséhez.

A fegyveres erőknél és testületeknél az élsport eredményei – az általánosnál jobb feltételek ellenére –, az országos átlaggal azonosak.

4. A TESTNEVELÉSSEL ÉS A SPORTTAL KAPCSOLATOS TUDOMÁNYOS ÉS SPORTORVOSI TEVÉKENYSÉG

A Központi Bizottság 1969-ben megjelent tudománypolitikai irányelvei[4] segítették a testnevelési és sporttudományok fejlődését. Eredmények születtek az iskolai testnevelés és versenysport terén folyó munka elméleti megalapozásában, a társtudományok eredményeinek felhasználásában. Az új testnevelési tantervek elkészítésében, a sportolói utánpótlás programjának kidolgozásában, helyenként pedig az élsportolók felkészítésében is érvényesülnek a tudományosan megalapozott módszerek.

Az iskolai sport és tömegsport gyakorlatának fejlesztésére azonban még nem alakult ki megfelelő együttműködés a hazai kutatóintézetekkel, egyetemi, főiskolai kutatóhelyekkel. Több sportágban az élsportolók és az utánpótláskorúak fel-

[4] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1967–1970. 335–367. old.

készítésében – főleg a fogadókészség hiánya miatt – nem érvényesülnek a korszerű edzésmódszerek.

A válogatott keretek felkészítését segítő sportorvosi tevékenység javult, az országos sportorvosi gyakorlat, valamint az orvosi munkát segítő kutatás színvonala azonban nem kielégítő. A negyedszázaddal ezelőt kialakult országos sportorvosi szervezet tevékenysége nem fejlődött megfelelően. A sportolók teljesítményfokozásában fontos szerepet játszó versenyző–edző sportorvos együttműködés nem érvényesül kellően.

5. KÁDER- ÉS SZEMÉLYZETI MUNKA, KÁDERKÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS

A testnevelés és sport területén folyó káder- és személyzeti munka színvonala elmarad más állami szervekben végzett ilyen irányú tevékenységtől. Nem kap kellő hangsúlyt a politikai, a vezetőkészségbeli tulajdonságok megítélése, a sporterkölcs megkövetelése, az anyagias szemlélettel szembeni fellépés.

A fiatalok, ezen belül a sportolók és a nők köréből történő sportvezetői és sportedzői utánpótlásnevelés nehézkes, a személycserék végrehajtása vontatott, gyakran szubjektív megítélések érvényesülnek.

A testnevelési és sportmozgalom különböző területein jelenleg több mint 100 000 szakember és társadalmi aktíva dolgozik. Munkájuk, magatartásuk jelentősen befolyásolja az iskolai testnevelés, a tömegsport, a verseny- és élsport színvonalát, eredményességét.

6. ANYAGI, PÉNZÜGYI HELYZET

Hazánkban igen nagy anyagi erőforrások állnak a testnevelés és sport rendelkezésére. Az 1970-es évek kezdetétől az anyagi, pénzügyi feltételek sokat javultak. Ezt a központi alapok növekedése mellett a helyi források is elősegitették.

A IV. ötéves tervidőszaktól kezdődően kedvezően alakult a megépült létesítmények összetétele, s ez a legégetőbb hiányok felszámolását eredményezte. Kedvezőbb a szabadtéri létesítményellátottság. 1970–1978 között évente mintegy 100–120 sportterem, 15–20 úszómedence és 250–300 kispálya épült. Felgyorsult a létesítmények rekonstrukciója. A régi, elavult létesítmények helyett több helyen korszerű sportbázisok alakultak ki. Több sportágban jelentős mértékben fejlődtek a verseny- és élsport felkészülési feltételei.

A sokoldalúan hasznosítható létesítmények – ezen belül az uszodák – száma még kevés. Lemaradás van a turizmus feltételeiben is. Az általanos iskolák tornaterem-ellátottsága kb. 50–55 százalékos; jobb a helyzet a felső- és középfokú oktatási intézményekben.

A sportszerek hazai termelése és importja valamelyest javult, változatlanul fő gond a sportfelszerelési cikkek, eszközök nem kielégítő mennyisége, minősége, választéka, különösen pedig magas ára.

A testnevelési és sportszervezetek létesítményfejlesztését, folyamatos működését több forrásból (központi és helyi állami, társadalmi és tömegszervezetek, vállalati, szövetkezeti, lakossági) fedezik. Állami forrásból elsősorban az iskolai testnevelés és sport, valamint az élsport kap támogatást. A vállalatok, társadalmi szervek főleg a helyi verseny- és tömegsportot támogatják. A gazdálkodás kialakult rendje és gyakorlata azonban nem késztet kielégítően arra, hogy a rendelkezésre álló eszközök hatékonyabban, a sportpolitikai célkitűzések fő irányaiban hasznosítsák.

7. A TESTNEVELÉS ÉS SPORT ÁLLAMI IRÁNYÍTÁSA

Az állami irányítást az Országos Testnevelési és Sporthivatal (OTSH) összességében ellátja. Erősödött a társadalmi és tömegszervezetek sportszervező tevékenységének koordináltsága. Ugyanakkor lemaradás tapasztalható a fejlesztésre kidolgozott elvek érvényesítésében, a testnevelés és sport egyes állami, illetve társadalmi feladatok munkamegosztásában, a jog és a felelősség pontos körülhatárolásában. Nem kellő hatékonyságú az országos sportági szakszövetségek irányítása, a társadalmi aktívák igénybevétele.

Az iskolai testnevelés és sport irányítását az Oktatási Minisztérium az ifjúsági szervezetekkel és sportszervekkel együttműködésben valósítja meg. A tanácsok testnevelést és sportot irányító tevékenysége az elmúlt évek alatt fejlődött. A tanácsi testületek – különösen megyei és városi szinten –, rendszeresen foglalkoznak a testnevelés és sport legfontosabb kérdéseivel, szervezik, segítik és ellenőrzik a végrehajtást. A községi tanácsok többségénél az előrehaladás lassú.

Az országos sportági szakszövetségek véleményező és végrehajtó, illetve döntési szerepe általában érvényesül, meglevő hatásköreikkel azonban nem élnek eléggé. A területi szövetségek és a sportegyesületek szakmai-irányító, ellenőrző tevékenysége nem kielégítő. Néhány országos sportági szakszövetség a sportág szervezését, népszerűsítését, a nemzetközi módszerek adaptálását, szakembereinek továbbképzését nem kellő hatékonysággal oldja meg. A szövetségi munkában az állami irányításra való áttéréssel párhuzamosan nem sikerült megfelelően biztosítani a társadalmi tevékenység bővítését, valamint testületeik érdemibb tevékenységét.

A sportegyesületek jogi helyzete rendezett. A vezetés színvonala javult, néhány nagy egyesület kivételével azonban, nem emelkedett kellően. Gyakori, hogy a helyi, egyesületi érdeket a nemzeti sportérdekek elé helyezik. Az irányításban, a helyi sportélet kialakításában, az ellenőrzésben a bázisszervek képviselőinek szerepe, tevékenysége biztosított.

A nemzetközi sportkapcsolatokban rendszeres az együttműködés a szocialista országokkal. Kialakultak a segítő jellegű kapcsolatok a harmadik világ fejlődő

országaival. A nemzetközi sportszervezetekben képviselőink többsége aktív szerepet tölt be.

A sajtó, a rádió és a televízió sokat foglalkozik a testnevelés és sport különböző kérdéseivel. Ez elősegíti a rendszeres testedzés fontosságának felismerését, a szemlélet formálását. A verseny- és az élsport területéről is gyakori a tájékoztatás. A bírálat általában segítő jellegű. A tömegkommunikációs szervek részére adott hiányos tájékoztatások vagy az egyoldalú informálódás következtében azonban helytelen irányú értékelések is nyilvánosságot kapnak. Egyes személyekkel vagy eseményekkel való indokolatlanul gyakori és egyoldalú foglalkozás, a megítélésben jelentkező objektivitás hiánya a közvéleményben zavarokat okoz.

8. A TÖMEGSZERVEZETEK ÉS -MOZGALMAK RÉSZVÉTELE A TESTNEVELÉSBEN ÉS A SPORTBAN

A szakszervezetek testnevelés- és sporttevékenysége legfontosabb területe a munkahely. A szervezést, mozgósítást mintegy 15 000 társadalmi és 40 főfoglalkozású aktíva végzi. A vállalatok, hivatalok, intézmények bázisain 1280 sportegyesület működik. Ezeken a helyeken a testnevelés és tömegsport szervezésében, a sportegyesületek irányításában és ellenőrzésében a vállalati, intézményi szakszervezeti bizottságok és KISZ-szervek is jelentős feladatot látnak el. A munkahelyek többségénél – ahol nem működik sportegyesület – a szakszervezet a KISZ-szel együtt szervezi a tömegsportot. A munkahelyi testnevelés 1970 óta fokozatosan fejlődik. Ma mintegy 110 000 dolgozó vesz részt e mozgalomban.

A testnevelés és sport köitségeihez a szakszervezetek is jelentős támogatást nyújtanak. A SZOT által önállóan hirdetett pályaépítési akció keretében 1977-1978-ban 869, sportolás célját szolgáló létesítmény valósult meg. Több helyen tapasztalható, hogy a versenysporthoz tartozó egyes szakosztályok támogatását a helyi szakszervezetek a tömegek testedzése és sportja rovására végzik.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség – különösen IX. kongresszusát követően – mind eredményesebb munkát folytat a testnevelés, az ifjúsági tömegsport és turizmus terén. Az Edzett Ifjúságért tömegsportmozgalom elterjesztésében jelentős szerepet vállalt. Eredményeket ért el az ifjúsági turizmus és a természetben végezhető sportolás terén. Növekszik befolyása az élsportolók körében, kialakulóban vannak a sportegyesületi KISZ-munka szervezeti keretei. Hasznos kezdeményezések születtek az olimpiai keret politikai, erkölcsi, akarati felkészítésének segítésére. A KISZ-alapszervezetek egy része azonban még most is kevés figyelmet fordít az ifjúság testnevelésére és sportjára.

Az Úttörő Szövetség kiemelt feladatának és kötelességének tartja a gyermekek testnevelésének és tömegsportjának fejlesztését, a sport, turisztika, táborozási és játékos programok megszervezését. A tömegsportjátékok, az úttörőolim-

piai versenyek és más sporttalálkozásokon keresztül feladatát eredményesen oldotta meg.

A Honvédelmi Szövetség mintegy 5000 klubjában a honvédelmi felkészítő munka fontos részévé vált a fiatalok fizikai edzettségének fejlesztése. A honvédelmi jellegű – repülő és ejtőernyős, rádiós, könnyűbúvár, modellező – sportágak az elmúlt években fejlődtek, a nemzetközi élvonalhoz tartoznak. Hagyományossá váltak a lakosság széles rétegeit mozgósító honvédelmi jellegű tömegsportversenyek és honvédelmi napok.

A szövetkezetek jelentős feladatot vállalnak a szövetkezeti dolgozók, a fiatalok testnevelésében és sportjában. Az OKISZ, a SZÖVOSZ és a TOT (Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa) által szervezett versenyek, a falusi spartakiádok hasznosak. Az OKISZ keretében jelentős verseny- és élsporttevékenység is folyik. Ezek mellett jelentősen segítik az iskolai testnevelést és sportot.

A Hazafias Népfront szervei több helyen szerveztek lakóterületi tömegsportakciókat, vagy közreműködtek a megrendezésben. Sok helyen kezdeményezték a lakóterületi sportlétesítmények létrehozását, szervezték a társadalmi munkát.

9. A TESTNEVELÉS ÉS A SPORTMOZGALOM PÁRTIRÁNYÍTÁSA

A Központi Bizottságnak az államigazgatás fejlesztésére és az állami munka pártirányítására vonatkozó 1971. novemberi irányelvei,[5] majd a Politikai Bizottságnak a testnevelés és sport párt- és állami irányításának továbbfejlesztésére hozott határozatát[6] követően erősödött a pártirányítás. A pártszervek munkájának mindinkább szerves részévé válik a testnevelés és sport kérdéseivel való foglalkozás, nőtt a kommunisták felelőssége.

A Központi Bizottság Titkársága mellett működő Testnevelési és Sportbizottság koordinálja a testneveléssel és sporttal foglalkozó párt-, állami és társadalmi

[5] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 127–138. old.

[6] A Politikai Bizottság 1973. január 30-án hozott határozatot a testnevelés és a sport párt- és állami irányításáról. Itt erre történik utalás. Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 429–433. old. A PB 1978. február 13-i ülésén megtárgyalta az e határozat végrehajtásáról szóló jelentést. Megállapította, hogy az Elnöki Tanács, valamint a Minisztertanács idevonatkozó rendeletei alapján „az irányítás szervezetének és működési rendjének kialakítása körültekintően, a munka folyamatosságának biztosításával került végrehajtásra. Az egységes állami irányítási rend bevezetése óta a párt sportpolitikájának megvalósítása eredményesebb. Nőtt az állami szervek irányító szerepe. Fokozódott a társadalmi és tömegszervezetek sportszervező munkája, javult tevékenységük koordináltsága. A kedvező változások elsősorban a fiatalok tömegsportjában, különösen az Edzett Ifjúságért mozgalom sikeres beindulásában, valamint a lakosság sport iránti érdeklődésében mutatkoznak meg. A versenysport irányítása is céltudatosabbá vált". A határozat a változásokat és eredményeket az „Országos Testnevelési és Sporthivatal", „Az országos sportegyesületek" (4100 sportegyesület tagjainak száma 1 151 000 fő), „Az iskolai testnevelés és a sport", „A területi, helyi irányítás", valamint „A testnevelés és a sport pártirányítása" c. témakörökben összegezi, valamint foglalkozik a még széles körben fellelhető hibákkal és a megoldásra váró feladatokkal, amelyeket az itt közölt dokumentum III. fejezete tömören összegezi.

szervek munkáját, állásfoglalásairól tájékoztatja a területi pártbizottságokat, a végrehajtásban érdekelt szerveket.

A budapesti és a megyei párt-végrehajtóbizottságok rendszeresen napirendre tűzik a testnevelési és sportpolitikai kérdéseket. A járási, városi, községi pártszervek testületi üléseiken ugyancsak gyakran foglalkoznak testnevelési és sporttémákkal.

Az elvi-politikai irányítás hatékonyabb megvalósulását nehezíti az átfogó és széles körben ismert testnevelési, sportpolitikai irányelvek hiánya. A párthatározatokat alsóbb szinteken alig ismerik, ami gátolja az egységes felfogást, a helyes gyakorlat kialakulását. A párt- és állami irányításra való áttérés után erősödött az állami tevékenység befolyásolása, ellenőrzése, de nem kapott kellő figyelmet a mozgalmi jelleg, a társadalmi aktivitás kibontakoztatása.

Hosszabb idő óta nem kielégítő a párt káderpolitikájának a sport területén való érvényesülése. Az utóbbi évtizedben kevés politikailag jól felkészült, a sporthoz értő és jó vezetői adottságokkal rendelkező káder került e területre. Sok esetben a pártszervek is elnézik a sportvezetők, szakemberek és a sportolók fegyelmezetlenségét, a sporterkölcsöt sértő helytelen magatartást. A sport területén vezető beosztásban dolgozó párttagok tájékoztatása és beszámoltatása nem rendszeres.

II

Legfőbb feladat a testnevelési és sportmozgalom terén elért eredmények megszilárdítása és továbbfejlesztése. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az ifjúság, ezen belül a tanulóifjúság testnevelésére és a sporttevékenységbe való bevonására. Biztosítani kell a verseny- és élsportunk eddigi eredményeinek megtartását, lehetőség szerinti fokozását. Több gondot kell fordítani a lakosság testnevelésére. A sportélet állami irányításának erősítése mellett, fokozni kell a társadalmi aktívák bevonását és erkölcsi megbecsülését.

A fenti alapvető elvek gyakorlati megvalósítása érdekében a következő feladatokat kell végrehajtani:

1. A testnevelés és sport további tömegessé tétele érdekében fokozottabban kell felhasználni a testedzési és sportolási lehetőségeket. A fiatalok testnevelését és testedzését kiemelt feladatnak kell tekinteni. Az alapot az iskolai testnevelés, a diáksport képezze a különböző korosztályok számára, egymásra épülő rendszer alapján. A testnevelőtanár-igények kielégítését biztosítani kell.

Az általános iskolákban a testnevelési órák és tömegsport-foglalkozások keretében olyan rendszert kell kialakítani, amely ezen korosztályok nagy tömegei számára nyújt folyamatos testedzést és versenyeztetést. Ezt egészítse ki az Úttörő Szövetség sport- és turisztikai, táborozási programja, illetve a sportági szakszö-

vetségek korosztályos versenyrendszere. Az úttörőolimpia legyen a fiatalok egyik legrangosabb versenyzési formája. Az iskolák és a sportegyesületek együttes feladatává kell tenni azt is, hogy a fiatalokat nagy számban és megfelelően készítsék fel e versenysorozatra.

A középfokú oktatási intézményekben a magas szintű és vonzó testnevelés mellett, fokozni kell a fiatalok iskolán belüli, valamint az iskolák közötti versenyeztetését. El kell érni, hogy a diákok nagyobb számban vegyenek részt a középiskolások bajnokságaiban, a részükre szervezett kupaküzdelmekben, valamint a sportági szakszövetségek által rendezett bajnokságokon, versenyeken. A szakmunkásképző iskolák és az érdekelt üzemek tegyenek közös erőfeszítéseket a tanulók testnevelési és sportolási lehetőségeinek javítására.

Az Edzett Ifjúságért tömegsportmozgalom a jövőben is szolgálja azt az alapvető igényt és célkitűzést, hogy az ifjúság testnevelése és sportja társadalmi ügygyé váljék, járuljon hozzá az ifjúság egészséges életmódra neveléséhez. A mozgalmat úgy kell folytatni, hogy a jövőben a résztvevők száma növekedjék, és a rendszeres testedzés kapjon nagyobb hangsúlyt.

A felnőtt lakosság testedzését a lakóterületeken és a munkahelyeken differenciáltan kell biztosítani. A lakóterületen – elsősorban a lakótelepeken – növelni kell az intézményes testedzés lehetőségét. A jövőben is szervezni kell a természetjárást, a kocogást, az úszást és más testedzési formákat, jobban igazodva az érdeklődéshez és az életkori sajátosságokhoz.

A munkahelyi sportegyesületek, sportkörök létesítményeit, eszközeit úgy hasznosítsák, hogy ott legyen lehetőség a dolgozók szabad időben végzett rendszeres testedzésére.

2. A testnevelés és sport színvonalának továbbra is fontos mutatójának kell tekinteni a verseny- és élsport nemzetközi eredményességét. Célul kell kitűzni, hogy a nemzetközi fejlődéssel együtt haladva megtartsuk, illetve egyes sportágakban növeljük sportolóink szereplésének eredményességét a nemzetközi versenyeken. Céltudatos nevelőmunkával kell biztosítani a sportolók küzdőképességét, klubhűségét, és azt, hogy milyen nagy megtiszteltetés a Magyar Népköztársaság színeiben való versenyzés és helytállás.

Az utánpótlás-nevelési feladatok megoldásában a sportiskolai rendszerű oktatást – a tehetségek tudományos igényű kiválasztásával és felkészítésével – a versenysport élvonalának alapvető forrásává kell fejleszteni. A sportiskolákban foglalkoztatott fiatalok számát fokozatosan növelni kell. Az élsport, valamint ennek utánpótlásbázisának növelése érdekében – a feltételek kialakításával összhangban –, növelni kell a megyékben a felügyeletileg központosított sportegyesületek számát.

A hazai versenyrendszerben a sportolók tömegeit az alapszinten és a középszintű versenyrendszerben működő szakosztályokban kell foglalkoztatni. Ezen

egyesületek, szakosztályok a nevelés, a kiválasztás és a felkészítés megfelelő alkalmazásával váljanak fokozottabban a versenysport utánpótlásának bázisává, biztosítsák az átmenetet az élsportba. Az élvonal versenyrendszerében döntően az élsportolók foglalkoztatását kell biztosítani. Az egyesületek, szakosztályok nevelő-, felkészítő munkájukban sokoldalú, tudományos igényű követelményeket támasszanak az edzőkkel és a sportolókkal szemben. Ezáltal biztosítják, hogy versenyzőik a nemzetközi színvonallal lépést tudjanak tartani. Emellett eszközeikkel, tapasztalataikkal erőteljesebben támogassák az iskolai és tömegsport fejlesztését.

A verseny- és élsporttal kapcsolatos igények és lehetőségek összhangja érdekében elsősorban az atlétikai és úszó-, valamint azokat a sportágakat kell fejleszteni, amelyek adottságainknak legjobban megfelelnek, és amelyekben hagyományosan jó eredményeink vannak. Az élsportolók minősítési rendszere mindenkor igazodjék a nemzetközi színvonalhoz, tegye minden sportoló számára egyértelművé, hogy milyen kötelezettségei és jogai vannak. Ezt figyelembe véve kell korszerűsíteni a sportolók anyagi ösztönzésének jelenlegi rendszerét is. Az átigazolási rendszer segítse elő a tehetséges sportolók tervszerű felfelé áramlását, akadályozza meg a sportegyesületi monopolhelyzet kialakulását. A vitás átigazolási kérdések eldöntésének alapja mindenkor a versenyző fejlődésének biztosítása, a nemzeti sportérdek legyen.

A fegyveres erők testnevelési és sportéletében továbbra is biztosítani kell, hogy az alakulatoknál jól szervezett, a kiképzés és a szolgálat ellátásához szükséges követelményrendszer szerint működő tevékenység folyjon. Sportegyesületeik jobban vegyenek részt a verseny- és élsport, az utánpótlás-nevelés országos célkitűzéseinek megvalósításában.

3. A tudomány adta lehetőségeket az eddigieknél jobban fel kell használni a testkultúra színvonalának emeléséhez, az egészséges életvitel kialakításához, a sportolók teljesítményének növeléséhez, valamint az edzők, vezetők képzéséhez és továbbképzéséhez. A tudományos kutatás rendelkezésére álló személyi és anyagi feltételek jobb összehangolásával biztosítani kell a feladatok jobb ellátását. Tovább kell erősíteni az utánpótláskorúak, valamint az élsportolók teljesítményfokozásának tudományos megalapozását.

A tudományos ismeretek, a korszerű hazai és nemzetközi módszerek kapjanak széles szakmai nyilvánosságot. Biztosítani kell, hogy a tudományos eredmények és a korszerű módszerek mind az irányító tevékenységben, mind a kutatók, az orvosok, valamint az edzők és a versenyzők munkájában érvényesüljenek.

A testnevelési és sporttudományok művelői erősítsék szakmai együttműködésüket a hazai és a nemzetközi tudományos intézményekkel, testületekkel. A nemzetközi tudományos kapcsolatokban első helyre kell tenni a szocialista országok-

kal – mindenekelőtt a Szovjetunióval – való hosszú távú, meghatározott témákra épülő együttműködést.

A sportorvosok alapvető feladata legyen az ifjúság és a sportolók egészséges teljesítőképességének fokozását segítő tevékenység. Ennek keretében nagy gondot kell fordítani a versenyzők kiválasztására, kondicionálására, az egészségügyi állapot rendszeres ellenőrzésére, az optimális felkészítés és formaidőzítés módjaira, a teljesítmény fokozását elősegítő módszerek alkalmazására. Mindehhez szükséges a sportorvosi képzés és továbbképzés rendszeres biztosítása, a tudományos kutatási bázis fejlesztése, valamint a hazai és nemzetközi tudományos kapcsolatok erősítése.

4. A testnevelés és sport területén minden vezetőtől meg kell követelni a káder- és személyzeti munkára vonatkozó határozatok[7] következetes érvényesítését. Az OTSH dolgozóinál, az országos sportági szakszövetségek és a kiemelt egyesületek vezetőinél a vezetői hármas követelményen belül az eddigieknél meghatározóbb szerepet kapjon a politikai alkalmasság és vezetőkészség. Biztosítani kell, hogy a rátermett, tehetséges fiatalok, volt sportolók – megfelelő képzés és továbbképzés után – a jelenleginél nagyobb arányban kerüljenek vezető beosztásokba. A magas színvonalon dolgozó sportvezetők és társadalmi munkások erkölcsi megbecsülését fokozottabban kell érvényesíteni. Fontos elv legyen, hogy a sporttal való foglalkozásban helye van minden hozzáértő, önzetlenül dolgozó társadalmi erőnek. Az OTSH akadályozza meg a függetlenített sportstátusok további növekedését, sőt azok csökkentését irányozza elő. A vezetői és a személyzeti munkában is intézkedéseket kell tenni az anyagiasság, a látszatmunka, a követelődzés és az elvtelen kapcsolatok visszaszorítására. Különös figyelmet kell fordítani a nemzetközi sportszervezetekben foglalkoztatott szakemberek kiválasztására, képzésére és továbbképzésére. A káderképzési és káderfejlesztési terveket úgy kell elkészíteni, hogy a vezetői beosztásban levők rendszeres továbbképzése és a vezetői utánpótlás képzése biztosított legyen.

5. A megalapozott igényeknek megfelelően – figyelemmel a népgazdaság mindenkori teherbíró képességére – a népgazdasági tervekben gondoskodni kell a testnevelés és sport fejlesztéséhez szükséges anyagi, pénzügyi eszközökről. A testnevelési és sportpolitikai célok jobb megvalósítása érdekében szükséges, hogy a központi forrásokból biztosított eszközök mellett a helyi erőforrások és a lakossági hozzájárulás az eddigieknél nagyobb mértékben kerüljön igénybevételre. A gazdálkodás rendszerét a tervszerűség erősítésével, ésszerű takarékossággal, a meglevő létesítménybázis kihasználtságának fokozásával kell továbbfejleszteni.

[7] Itt az MSZMP Központi Bizottsága 1973. november 28-i határozatára történik utalás. Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 620–632. old.

A rendelkezésre álló pénzeszközök felhasználásában kiemelt feladatnak kell tekinteni:

– az oktatási intézmények létesítmény- és sportszerellátásának növelését;

– a lakóterületi, munkahelyi tömegsport létesítmény- és sporteszközellátást. A lakótelepek, üdülők és kiránduló központok, községi települések sportlétesítmény-feltételeinek javítását;

– az élsport fejlesztéséhez szükséges korszerű létesítmények és sportfelszerelések biztosítását.

6. A testnevelés és sport minden területén maradéktalanul érvényesíteni kell az állami rendet. A sportélet állami irányítását tovább kell erősíteni. Ezzel párhuzamosan biztosítani kell a társadalmi szervek – különösen a KISZ, a szakszervezetek, az Úttörő Szövetség, az MHSZ, a szövetkezetek és a Hazafias Népfront – fokozottabb közreműködését a testnevelési és sportfejlesztési tervek kidolgozásában, a célkitűzések megvalósításában és az anyagi eszközök felhasználásának ellenőrzésében.

Az OTSH a testnevelési és sportmozgalom céljainak megvalósításában közreműködő állami szervekkel tervszerű munkamegosztás alapján biztosítsa a hatékony együttműködést. A fővárosi és a megyei tanácsok munkájához nagyobb segítséget kell nyújtani, hogy területükön még eredményesebben végezhessék a testnevelés és sporttevékenység irányítását.

El kell érni, hogy mindenekelőtt a felügyeletileg központosított sportegyesületekben és az országos sportági szakszövetségekben összehangolt, a nemzetközi követelményekhez igazodó, magas színvonalú szakmai munka folyjon. A sportági szakszövetségek javítsák és segítsék a szakmai munka irányítását, fokozzák a megyei szakszövetségek támogatását, a sportág népszerűsítését, a nemzetközi eredmények adaptációját, a sportág műveléséhez szükséges szakemberek továbbképzését.

A kiemelt sportegyesületek feladatait továbbra is úgy kell alakítani, hogy azok mindenekelőtt az élsport feladatainak megoldásán dolgozzanak, ugyanakkor fokozottabban segítsék az iskolai és a tömegsportot. Az egyesületek döntő többségének elsődleges feladata viszont a tömegsportmozgalom szervezése, az ezzel kapcsolatos tömegtestedzési alkalmak biztosítása, a sportoló tömegek versenyeztetésének rendezése legyen, ezáltal erőteljesebben járuljanak hozzá az élsport utánpótlásának biztosításához.

A szakszervezetek, a minisztériumok, az intézmények és vállalatok bázisszervi tevékenységét fenn kell tartani. Biztosítani kell, hogy a bázisszervek – anyagi támogatásuk mellett –, az államilag meghatározott előírások és szabályozók keretei között sportegyesületük felé az irányítói, ellenőrzési tevékenységüket hatékonyan kifejthessék.

A nemzetközi sportkapcsolatokat – külpolitikánkkal összhangban – a népek

békés egymás mellett élése és barátsága jegyében kell fejleszteni. Befolyásunkat – a magyar sport érdekeit – a nemzetközi sportpolitikában és sportszervezetekben fokozottabban kell érvényesíteni. Továbbra is biztosítani kell a szocialista országok – elsősorban a Szovjetunió – sportszervezeteivel való szoros, összehangolt együttműködést.

Fontos feladatként kell kezelni a közvélemény hiteles tájékoztatását a testnevelés és sport helyzetéről. Biztosítani kell, hogy a sajtó, a rádió és a televízió a tényeknek megfelelő és időszerű tájékozottsággal rendelkezzék. E területen is fel kell lépni a részrehajlás, a klubsovinizmus ellen.

7. A tömegszervezetek és -mozgalmak, a szövetkezetek vállaljanak nagyobb szerepet a testnevelési és sportpolitikai célok megvalósításában.

A szakszervezetek a versenysport feladatait ellátó sportegyesületek támogatása mellett, vegyenek részt a munkahelyeken a testnevelési és sportolási feladatok végrehajtásában. A munkahelyi testnevelési és sportigények kielégítését elsősorban az ott működő sportegyesületek útján valósítsák meg. Ahol sportegyesület nem működik, ott a társszervekkel együtt végezzék a testnevelés és tömegsportmunkát. Támogassák, hogy a munkahelyi testnevelési és sportlétesítmények szükség és lehetőség szerint szolgálják a környező iskolák és a lakóterület céljait is. Fordítsanak nagyobb figyelmet a szakszervezeti és a vállalati üdülőkben a szórakozást és a felüdülést szolgáló testnevelés és tömegsport feltételeinek megteremtésére, szervezésére.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség a jövőben is vállaljon aktív szerepet a párt testnevelési és sportpolitikájának megvalósításában, a testnevelés és sport, az ifjúsági tömegsport és turizmus fejlesztésében, az állami irányítás társadalmi bázisainak szélesítésében. A fő figyelmet az ifjúsági tömegsport eredményeinek megszilárdítására, továbbfejlesztésére, a részt vevők körének bővítésére fordítsa. Az élsportolók körében mindenekelőtt a politikai, állampolgári, erkölcsi nevelésre, a kötelességek és jogok összhangjára alapozott érdekvédelmi munkára, valamint a tanulásra, önképzésre és a szabad idő hasznos eltöltésére fordítson figyelmet.

Az Úttörő Szövetség az általános iskolás korú gyermekek testnevelésének és sportjának továbbfejlesztésében, irányításában vegyen részt. A tömegsportprogramok, akciók szervezésével, a gyerekek mozgósításával segítse a rendszeres testedzési, sportolási igények kialakítását, a gyerekek természetes mozgásigényének kielégítését, a fizikai képességek fejlődését.

A Honvédelmi Szövetség továbbra is biztosítsa a honvédelmi jellegű sportágak nemzetközi szinten tartását. Az ilyen jellegű versenyeket az eddigieknél jobban használja fel a fiatalok fizikai edzettségének fokozására.

A szövetkezetek feladata, hogy dolgozóik és a falusi lakosság szélesebb körét

vonják be a tömegsportmozgalomba. Emellett a hagyományoknak megfelelő verseny- és élsport fejlesztésében is vegyenek részt.

A Hazafias Népfront szervei kezdeményezzék és szervezzék továbbra is a lakók játékos sportvetélkedéseit, a szórakoztató testedzési lehetőségeket. Társadalmi munkára alapozva, fordítsanak figyelmet a lakóterületi sportlétesítmények gondozására, megóvására.

8. A testnevelési és sportmozgalomban dolgozó kommunisták alapvető feladata a párthatározatok végrehajtása; a párt káderpolitikai elveinek érvényesítése; a szervező és irányító tevékenység olyan szintre emelése, hogy az állami szervek, a tömegszervezetek és -mozgalmak területén a párthatározatok szellemében folyjon a munka. A pártszervek fő figyelme arra irányuljon, hogy:

– tudatosítsák: a párt sportpolitikája szerves és elválaszthatatlan része az általános politikának;

– a testnevelési és sportmozgalom területén hatékonyabban érvényesüljenek a párthatározatok, megvalósuljanak az országos testnevelési és sportpolitikai koncepciók, egységes legyen azok értelmezése és végrehajtása;

– a Központi Bizottság 1973. november 28-i káderpolitikai határozatának megfelelően javuljon a kádermunka, hogy a sportmozgalomban felkészült káderek dolgozzanak;

– a tömegek testnevelése és sportja, valamint a versenysport területén az állami szervek, a tömegszervezetek és -mozgalmak közötti együttműködés és munkamegosztás harmonikusabb legyen;

– a mozgalomban kiemelt helyet kapjon az ifjúság testnevelése és sportja, ezen belül az iskolai testnevelés és diáksport, valamint az Edzett Ifjúságért tömegsportmozgalom;

– a testnevelési és sportmozgalom állami irányítása erősödjön, módszerei fejlődjenek, szilárduljon a rend és a fegyelem, ugyanakkor szélesedjen a demokratizmus, erősödjön a társadalmi jelleg, javuljon a sporterkölcs;

– a testnevelési és sportmozgalomban dolgozó párttagok, társadalmi munkások megbecsülése növekedjen, váljon gyakorlattá tevékenységük pártmegbízatásként, politikai munkaként való elismerése.

III

1. A Politikai Bizottság tudomásul veszi a testnevelési és sportmozgalom helyzetéről készült jelentést, és jóváhagyja a tennivalók fő irányát.

2. A Politikai Bizottság a testnevelési és sportmozgalom helyzetét áttekintve megállapítja, hogy az elmúlt évek erőfeszítései nyomán egyes területeken jó irányú fejlődés indult meg. A helyzet azonban ellentmondásos és az eredmények

általában nincsenek arányban a lehetőségeinkkel. A testnevelés és sporteletben megtalálhatók társadalmunk fejlődésének pozitív és negatív jelenségei.

A következő évek legfőbb feladata, hogy az elért eredmények megszilárdítása és továbbfejlesztése alapján határozottan lépjünk fel a gyorsabb fejlődést akadályozó tényezőkkel szemben minden területen. A testnevelést és a sportot úgy kell fejleszteni, hogy az lépést tartson a társadalom általános fejlődésével, sajátos eszközeivel járuljon hozzá jobban a sokoldalúan fejlett szocialista ember formálásához. Ennek érdekében megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az ifjúság, különösen pedig a tanulóifjúság rendszeres testnevelésére és sporttevékenységbe történő bevonására oly módon, hogy fejlődjön szocialista erkölcsisége, sokoldalú készsége, álloképessége. Erre alapozva kell biztosítani élsportunk eddigi eredményeinek megőrzését, lehetőség szerinti fokozását a hazai és a nemzetközi versenyeken egyaránt. Az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani a lakosság széles körének testnevelésére, sportolási lehetőségére.

Következetesebben kell erősíteni a testnevelés és sport állami irányítását. Határozottan kell fellépni minden területen a sportéletet zavaró jelenségek ellen, a monopolhelyzet érvényesülése, az elvtelen részrehajlás, a klubsovinizmus, az anyagiasság felszámolása érdekében. Biztosítani kell, hogy a testnevelési és sportmozgalomban dolgozó társadalmi munkások erkölcsi megbecsülése növekedjen.

3. A testnevelési és sportmozgalom helyzete és feladatai egységes értelmezésének biztosítására 1979. II. negyedévében országos kommunista sportaktíva-értekezletet kell tartani.

4. A távlati testnevelési és sportpolitikai irányelveket – az 1980. évi moszkvai olimpia tapasztalatait is figyelembe véve –, a XII. kongresszus után a Politikai Bizottság elé kell terjeszteni.

A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy a végrehajtás érdekében szükséges állami feladatokat határozza meg.[8]

[8] A Politikai Bizottság az itt közölt határozatával hatálytalanította az 1967. szeptember 26-i, „A testnevelési és sportmozgalom helyzetéről és további feladatairól", valamint az 1971. november 30-i, „Jelentés a testnevelési és sportmozgalom helyzetéről, és továbbfejlesztésének lehetőségeiről" c. határozatait, továbbá a Titkárság 1978. február 13-i, „Jelentés a Politikai Bizottság 1973. január 30-i, a testnevelési és sport párt- és állami irányítása továbbfejlesztésének végrehajtásáról" c. határozatát. A határozat végrehajtását szolgálta a Minisztertanács 2031/1979. (IX. 1.) sz. rendelete a testnevelés és sport fejlesztésével kapcsolatos időszerű feladatokról. (Határozatok Tára, 1979. 17. sz. 93–96. old.)

108

KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1979. MÁRCIUS 28.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1979. március 28-án, Kádár János elvtárs elnökletével, kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, a KB külügyi osztályának vezető munkatársai és a központi napilapok főszerkesztői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a nemzetközi helyzetről és a Magyar Szocialista Munkáspárt nemzetközi tevékenységéről szóló beszámolót;

– Németh Károly elvtársnak, a Politikai Bizottság tagjának, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében a belpolitikai élet egyes időszerű kérdéseiről szóló tájékoztatót.[1]

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzet alakulását, jóváhagyta a párt- és állami vezető szerveknek a legutóbbi ülés óta végzett külpolitikai tevékenységét.

Kifejezte meggyőződését, hogy az emberiség létérdeke az enyhülés eddigi eredményeinek megőrzése, a békés egymás mellett élés politikájának további kibontakoztatása. Ehhez nélkülözhetetlen a béke, az enyhülés minden hívének aktív fellépése és a világ valamennyi kormányának felelősségteljes, konstruktív magatartása.

1. A világ békéjének megőrzésében, az enyhülési folyamat útjában álló akadályok leküzdésében meghatározó jelentőségű a szocialista közösség országainak összehangolt külpolitikája, közös fellépése, egységük erősítése. A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy tovább fejlődtek a testvéri szocia-

[1] Németh Károly előadói beszéde megjelent: Pártélet, 1979. 5. sz. 3–15. old.

lista országok két- és több oldalú kapcsolatai, erősödött hazánk és a szocialista közösség országainak együttműködése.

Kiemelkedő jelentőségű esemény volt Kádár János elvtársnak ez év márciusában Moszkvában tett baráti látogatása, tárgyalása Leonyid Iljics Brezsnyev elvtárssal és más szovjet vezetőkkel.[2] A kapcsolatainkat hagyományosan jellemző szívélyes elvtársi légkörben, a kölcsönös bizalom és teljes egyetértés jegyében lezajlott találkozó ismételten kifejezésre juttatta: pártjaink azonosan ítélik meg a világ helyzetét, az ezzel összefüggő legfontosabb teendőket. Pártjaink, országaink kapcsolatai minden téren sikeresen fejlődnek. A megbeszélésen kiemelten foglalkoztak a két ország gazdasági együttműködésével, s megállapodtak annak további bővítésében. A találkozó hasznosan járult hozzá az országaink, pártjaink, népeink és a szocialista közösség érdekeit egyaránt szolgáló együttműködés elmélyítéséhez.

Hazánk és a testvéri szocialista országok, pártjaink internacionalista kapcsolatainak fejlesztését mozdították elő a Csehszlovák Szocialista Köztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Kubai Köztársaság képviselőivel folytatott tárgyalások.[3] A latin-amerikai földrész kiemelkedő történelmi jelentőségű eseményének, a kubai forradalom győzelmének 20. évfordulóján rendezett ünnepségeken párt- és kormányküldöttség képviselte hazánkat.[4]

2. A Központi Bizottság megállapította, hogy a fokozódó fegyverkezési verseny ellentétes az emberiség legalapvetőbb érdekeivel. Az agresszív, szélsőséges imperialista körök által indított újabb fegyverkezési hullám gyengíti az enyhüléshez nélkülözhetetlen bizalom légkörét, súlyos gazdasági terheket ró a világ országaira és népeire, fokozza a fegyveres konfliktusok veszélyét.

Nemzetközi tevékenységünkben alapvető feladat, hogy továbbra is aktívan vegyünk részt a szocialista országoknak a fegyverkezési verseny megfékezését szolgáló erőfeszítéseiben. Szembeszállunk az új tömegpusztító fegyverek gyártását

[2] Kádár János 1979. március 4–8. között látogatott Moszkvába. (Népszabadság, 1979. március 6., 7., 8., 9.)

[3] 1979. január 15–18. között hazánkba látogatott Miloš Jakeš, a CSKP KB titkára; Sághy Vilmos március 15-én tárgyalt Prágában az idegenforgalmi együttműködésről. (Népszabadság, 1979. január 19., március 16.) A magyar–NDK gazdasági és műszaki-tudományos együttműködési bizottság társelnökei (Marjai József és Wolfgang Rauchfuss) január 25–27. között folytattak megbeszéléseket Berlinben (ugyanott, január 26., 27., 28.); Hermann Axen, az NSZEP PB tagja, a KB titkára március 7–8-án tett látogatást hazánkban (az erről szóló közleményt lásd: ugyanott, március 9.). A magyar–kubai gazdasági és műszaki-tudományos együttműködési bizottság VIII. ülésszakán (február 12–16., Havanna) a magyar delegációt Szekér Gyula vezette. Huszár István március 12–28. között folytatott tárgyalásokat a kubai fővárosban. (Ugyanott, február 13., 17., március 13., 27., 29.)

[4] A kubai forradalom győzelme alkalmából rendezett ünnepségekre 1978. december 28–1979. január 6. között Biszku Béla vezetésével utazott magyar küldöttség. (Ugyanott, 1978. december 29., 1979. január 4., 6., 7.)

szorgalmazó imperialista törekvésekkel, támogatunk minden olyan kezdeményezést, amely az egyenlő biztonság figyelembevételével a leszerelés irányába hat.

A nemzetközi enyhülés szempontjából döntő fontosságú a hadászati támadó fegyverek korlátozásáról szóló szovjet–amerikai megállapodás, a SALT–II. mielőbbi aláírása és ratifikálása.[5] Szükséges előrelépni a közép-európai haderők és fegyverzetek csökkentésével foglalkozó bécsi tárgyalásokon is, aminek az a feltétele, hogy a NATO érintett tagállamai érdemi választ adjanak a szocialista országok javaslataira.

3. A Magyar Népköztársaság folytatja erőfeszítéseit az enyhülés eredményeinek megszilárdítása, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének érvényesülése, a helsinki ajánlások megvalósítása érdekében. Ezt szolgálták az elmúlt időszakban is hazánk képviselőinek kétoldalú tárgyalásai az Amerikai Egyesült Államok, a Francia Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Német Szövetségi Köztársaság, a Portugál Köztársaság, a Török Köztársaság, az Indiai Köztársaság és az Indonéz Köztársaság vezetőivel, kormányainak, parlamentjeinek küldöttségeivel.[6] A magyar–osztrák jószomszédi kapcsolatokat fejlesztette tovább több konkrét lépés, köztük a vízumkényszer eltörlése is.[7]

4. A magyar nép Indokína békéje és a társadalmi haladás szempontjából nagy jelentőségű eseménynek értékelte a Kambodzsai Nemzeti Egységfrontba tömörült hazafias erők győzelmét a népellenes Pol Pot-rendszer felett.[8] A Pol Pot-rendszer a pekingi vezetők közvetlen támogatásával éveken át irtóháborút

[5] Lásd a 116. sz. dokumentum 6. sz. jegyzetét.

[6] Faluvégi Lajos február 9–21. között folytatott tárgyalásokat az Egyesült Államokban (Népszabadság, 1979. február 10., 13., 18., 22.); a magyar–amerikai kormányközi vegyes bizottság március 8–9-én tartotta első ülését Budapesten (a közleményt lásd: ugyanott, március 10.). Jean-Philippe Lecat francia kulturális és hírközlési miniszter március 8–11. között tárgyalt Budapesten. (Ugyanott, március 9., 13.) Puja Frigyes január 9–11. között folytatott megbeszéléseket Máltán. (Ugyanott, január 10., 11., 12.) Huszár István a január 13–21. között Münchenben rendezett magyar hét kapcsán tartózkodott az NSZK-ban (január 12–18.) és tárgyalt a kormány több tagjával. (Ugyanott, január 13., 19.) António dos Santos Ramalho Eanes tábornok, a Portugál Köztársaság elnöke március 23–26. között tett hivatalos látogatást Magyarországon. (A kiadott közleményt lásd: ugyanott, március 27.) Lázár György március 17-én – útban Kuvait Államba – Ankarában megbeszélést folytatott Bülent Ecevit török miniszterelnökkel; a török parlament küldöttsége Cahit Karakaşnak, a Nagy Nemzetgyűlés elnökének vezetésével március 10–17. között látogatott hazánkba. (Ugyanott, március 11., 13., 14., 16., 17., 18.) A magyar országgyűlés küldöttsége február 13–22. között járt Indiában. (Ugyanott, február 14., 23.) Az indonéz parlament küldöttsége Sastrodinoto Kastidio alelnök vezetésével március 23–29. között tartózkodott Magyarországon. (Ugyanott, március 24., 30.)

[7] Az Ausztria és Magyarország közötti vízumkényszer 1979. január 1-i hatállyal történő feloldásáról szóló kormányközi egyezményt 1978. július 5-én írták alá, Puja Frigyes látogatása során. (Népszabadság, 1978. július 6.)

[8] Miután a kambodzsai forradalmi fegyveres erők felszabadították a fővárost, Phnom Penht, 1979. január 7-én Heng Samrin vezetésével megalakult a Kambodzsai Népi Forradalmi Tanács, majd január 11-én kikiáltották a Kambodzsai Népköztársaságot. (Népszabadság, 1979. január 9., 12.)

folytatott saját népe ellen, s szakadatlan fegyveres akciókat hajtott végre a szocialista Vietnammal szemben. Kambodzsa népe igazságos harcában, békés országépítő munkájában számíthat a Magyar Népköztársaság, a magyar kommunisták, dolgozó népünk szolidaritására, internacionalista támogatására. Ez jutott kifejezésre a Kambodzsai Nemzeti Egységfront küldöttségének hazánkban tett hivatalos, baráti látogatása során.[9]

5. Az enyhülési folyamat eredményeit, a világ békéjét veszélyezteti a kínai vezetők kalandor, nagyhatalmi, soviniszta politikája, a világ legreakciósabb erőivel való összejátszása.

A magyar nép a világ haladó közvéleményével együtt mély megdöbbenéssel, nagy felháborodással fogadta és a leghatározottabban elítélte a kínai vezetés fegyveres agresszióját a Vietnami Szocialista Köztársaság ellen.[10] Pártunk, népünk teljes mértékben szolidáris a nemzeti függetlenségének kivívásáért és megőrzéséért oly sok áldozatot hozó, hős vietnami néppel, a Vietnami Kommunista Párttal, a Vietnami Szocialista Köztársasággal. Támogatjuk Vietnam harcát a kínai agresszió teljes felszámolásáért, javaslatait a normális államközi kapcsolatok helyreállítására, törekvéseit a délkelet-ázsiai országok békéjének, biztonságának megteremtésére.

A kínai vezetők agresszív politikája súlyosan fenyegeti a Laoszi Népi Demokratikus Köztársaságot is. A magyar kommunisták, a magyar nép szolidáris a hazája függetlenségét, országa területi sérthetetlenségét védelmező laoszi néppel.

6. A magyar nép üdvözli az iráni forradalmi változásokat, a monarchia megdöntését.[11] Mély rokonszenvvel kíséri az iráni haladó erők, a nép küzdelmét a reakció, az imperializmus ellen, a nemzeti függetlenségért, a társadalmi felemelkedésért. A Központi Bizottság hangsúlyozta annak fontosságát, hogy az iráni nép külső beavatkozás nélkül dönthessen saját sorsáról.

7. A Központi Bizottságnak az az álláspontja, hogy az amerikai közvetítéssel

[9] A küldöttség, melyet Ros Samay főtitkár vezetett, február 24–március 1. között tartózkodott hazánkban. (Népszabadság, 1979. február 25., 27., 28., március 1., 2.)

[10] A Vietnam elleni kínai katonai támadásra 1979. február 17-én került sor. A magyar kormány február 19-én, majd március 17-én nyilatkozatban foglalt állást és ítélte el a támadást. Április 18-án vietnami kezdeményezésre – a kínai csapatok nagyobb részének kivonása után – Hanoiban tárgyalások kezdődtek a konfliktus rendezésére. (Népszabadság, 1979. február 18., 20., március 18., április 18., 19.)

[11] Iránban 1979 elején a következő fontosabb események következtek be: Mohammed Reza Pahlavi január 16-án elhagyta az országot, az uralkodói jogkör gyakorlását kilenctagú régenstanácsra bízta. Február 1-én hazautazott Teheránba Ruhollah Khomeini ajatollah. Másnap megalakult az Iszlám Forradalmi Tanács, majd február 5-én Mehdi Bazargan vezetésével ideiglenes kormány alakult. Február 11-én ismeretlen helyre távozott a sah által kinevezett Sápúr Baktiar kormányfő. Másnap Mehdi Bazargan kormánya átvette a hatalmat. (Hazánk február 13-án elismerte a kormányt.) Március 30-án népszavazáson elsöprő többséggel megszüntették a császárságot és létrehozták az Iráni Iszlám Köztársaságot.

megkötött egyiptomi–izraeli különbéke[12] nem szünteti meg, ellenkezőleg, állandósítja a feszültséget a Közel-Keleten.

A Központi Bizottság kifejezésre juttatta, hogy a magyar nép szolidáris az összes haladó arab erővel. Korábbi álláspontját megerősítve hangsúlyozta, hogy az átfogó és igazságos rendezéshez nélkülözhetetlen az izraeli csapatok teljes kivonása a megszállt arab területekről, a palesztinai arab nép törvényes jogainak helyreállítása, beleértve az önálló állam létesítésének jogát is. A tartós béke csak az összes érdekelt fél bevonásával folytatott tárgyalásokon, a palesztinai arab nép egyedül törvényes képviselőjének, a Palesztinai Felszabadítási Szervezetnek az egyenjogú részvételével teremthető meg.

Párt-, állami és tömegszervezeti találkozóink, tárgyalásaink Algéria, a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság, Irak, Kuvait, Líbia, Szíria, valamint a Palesztinai Felszabadítási Szervezet képviselőivel eredményesen szolgálták a kétoldalú kapcsolatok bővítését, az arab népekkel való szolidaritás ügyét.[13]

8. Pártunk, népünk érdeklődése és rokonszenve kíséri a nemzeti függetlenség kivívásáért, illetve megerősítéséért, a társadalmi haladásért harcoló afrikai népek küzdelmét. Ez a szolidaritás jutott kifejezésre képviselőinknek az angolai, a kongói, a mozambiki pártokkal és más nemzeti felszabadító mozgalmakkal folytatott megbeszélésein.[14]

9. A Központi Bizottság aláhúzta, hogy a társadalmi haladásért vívott világméretű harcban meghatározó az azonos célokért küzdő kommunista és munkáspártok tevékenysége és szolidaritása.

A Magyar Szocialista Munkáspárt meggyőződése, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom fejlődése és megnövekedett, bonyolult feladatai szükségessé te-

[12] A két állam közötti békeszerződést március 26-án Washingtonban írták alá Anvar Szadat, Menahem Begin és James Carter. (Népszabadság, 1979. március 27.)

[13] Losonczi Pál vezetésével 1978. december 29-én magyar küldöttség is részt vett Huari Bumedien elhunyt algériai államfő temetésén. (Népszabadság, 1978. december 29., 30., 31.) Az MSZMP küldöttsége Borbély Sándor vezetésével 1978. december 14–20. között tett látogatást a Jemeni Szocialista Pártnál (a kiadott közleményt lásd: ugyanott, december 21.); Czinege Lajos vezetésével magyar katonai küldöttség járt február 21–25. között a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaságban (ugyanott, 1979. február 23., 27.). Taha Muhieddin Maaruf, az Iraki Köztársaság alelnöke február 23–26. között tett hivatalos, baráti látogatást Magyarországon. (Az erről kiadott közleményeket lásd: ugyanott, február 27.) Lázár György március 18–19-én folytatott tárgyalásokat Kuvait Államban. Puja Frigyes január 6–9. között látogatott a Líbiai Arab Szocialista Népi Államba. (A közös közleményeket lásd: ugyanott, március 20., január 10.) A Czinege Lajos vezette magyar katonai küldöttség február 17–21. között tartózkodott Szíriában. (Ugyanott, február 18., 21., 23.) A Hazafias Népfront Országos Tanácsának Sarlós István vezette küldöttsége január 30–február 2. között tett hivatalos látogatást Libanonban, a Palesztinai Felszabadítási Szervezetnél. (Az erről szóló közleményt lásd: ugyanott, február 3.)

[14] Az MSZMP küldöttsége Gyenes András vezetésével január 15–20. között Mozambikban a FRELIMO, január 20–25. között Angolában, az MPLA – Munkapárt, január 25–28. között a Kongói Népi Köztársaságban a Kongói Munkapárt képviselőivel folytatott tárgyalásokat. (A közleményeket lásd: Népszabadság, 1979. január 23., 26., 30.)

szik a rendszeres vélemény- és tapasztalacserét, a kapcsolatok fejlesztését, az akcióegység erősítését. Ezt a törekvést jól szolgálta 73 kommunista és munkáspárt múlt év decemberi szófiai elméleti tanácskozása.[15] Pártunk kétoldalú kapcsolatainak erősítése során hasznos megbeszéléseket folytatott a francia, a holland, a jugoszláv, az olasz és a portugál kommunista párt vezető képviselőivel. Küldöttségünk részt vett a Marokkói Haladás és Szocializmus Pártjának kongresszusán.[16]

10. A Központi Bizottság nagyra értékelte a magyar tömegszervezetek és -mozgalmak aktív nemzetközi munkáját, az általuk szervezett szolidaritási akciókat, a nemzetközi fórumokon kifejtett tevékenységüket.

II

A Központi Bizottság áttekintette belpolitikai életünk főbb jellemzőit, a gazdasági év indulásának tapasztalatait, az állami munka, valamint a pártélet egyes kérdéseit. Megállapította, hogy az ország bepolitikai helyzete szilárd és kiegyensúlyozott. A párt vezető szerepe érvényesül; erős a munkásosztály hatalma, s annak legfőbb politikai alapja, a munkás-paraszt szövetség; fejlődik a szocialista nemzeti egység, a párttagok és pártonkívüliek jó egyetértésben dolgoznak a közös célokért. A szocialista törvényesség biztosított, a közrend jó.

Népünk bizalma a párt és a kormány politikája iránt kifejezésre jut a kongresszusi határozatok végrehajtásában, az országépítő munkáért érzett felelősségben, a helytállásban, a közügyekben való részvételben. A politikai légkör és a közhangulat munkára, alkotásra ösztönöz.

1. A Központi Bizottság múlt év áprilisi, a XI. kongresszus határozatainak végrehajtását áttekintő állásfoglalását közvéleményünk egyetértéssel fogadta. A több mint 4 millió dolgozót tömörítő szakszervezetek, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség, a Hazafias Népfront, a tömegszervezetek és -mozgalmak tá-

[15] A Bolgár Kommunista Párt, valamint a *Béke és Szocializmus* c. folyóirat rendezésében 1978. december 12–15. között tartottak elméleti tanácskozást Szófiában „A szocializmus hatása a világra" címmel, melyen az MSZMP küldöttségét Óvári Miklós vezette. (Népszabadság, 1978. december 13., 14., 15., 16.)

[16] A Francia Kommunista Párt küldöttsége Maxime Gremetznek, a PB tagjának vezetésével március 8–11. között járt hazánkban. (Közlemény: Népszabadság, március 13.) Az MSZMP delegációja Jakab Sándor vezetésével január 16-án és 17-én találkozott Amszterdamban, illetve Hágában a Holland Kommunista Párt vezetőivel. (Közlemény: ugyanott, január 20.) A Budapesten átutazó Sztane Dolanc, a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége KB Elnökségének titkára 1978. december 10-én találkozott Gyenes Andrással. (Ugyanott, 1978. december 12.) Dario Valori, az Olasz Kommunista Párt vezetőségének tagja január 26–29. között járt Magyarországon. (Ugyanott, január 30.) Alvaro Cunhal, a Portugál Kommunista Párt főtitkára március 1–3. között tett látogatást hazánkban. (Közlemény: ugyanott, március 4.) A Marokkói Haladás és Szocializmus Pártja II. kongresszusán (február 23–26.) az MSZMP-t Veres József képviselte.

mogatják a párt politikájának megvalósítását, és a társadalmi fejlődésért érzett felelősséggel végzik munkájukat.

Pártunk szövetségi politikája, a tömegek támogatása jut kifejezésre abban, hogy a társadalom különböző osztályai, rétegei egyetértésben munkálkodnak a szocializmus építésén. A munkásosztály és a parasztság fegyelmezetten dolgozik, helytáll. Az értelmiség is tevékeny részese eredményeinknek, növekvő szerepének megfelelően alkotóképességeit a társadalom szolgálatába állítja. A munkásosztály, a parasztság, az értelmiség, egész dolgozó népünk fokozódó részvétele a közös gondok megoldásában, a közéleti tevékenységben nélkülözhetetlen feltétele szocialista fejlődésünknek.

A Központi Bizottság nagyra értékeli a nők tevékenységét a társadalmi élet különböző területein. Felelősen látják el feladataikat a munkahelyen, vállalják a családi élet terheinek nagy részét, ugyanakkor fokozódik közéleti szerepük és aktivitásuk. Pártunk politikájának megfelelően tovább kell növelnünk a nők társadalmi megbecsülését.

A magyar ifjúság széles tömegei egyetértenek a párt és a kormány politikájával, annak valóra váltását támogatják. Helytállnak a termelőmunkában, a tanulásban, részt vesznek a közéletben, becsülettel teljesítik honvédelmi kötelezettségeiket, felelősségteljes hazafias, internacionalista magatartást tanúsítanak.

Kiegyensúlyozott belpolitikai helyzetünk fontos tényezője az állam és az egyházak közötti rendezett viszony, amely megfelel a kölcsönös érdekeknek, és a szocializmust építő magyar nép egyetértésével találkozik. Eddigi politikánkat e vonatkozásban is folytatjuk. Az egész nép érdekét szolgáló feladatok megoldásában a jövőben is az állam és az egyházak együttműködésére törekszünk, a különböző világnézetű emberek összefogására építünk.

Népünk szocialista alapokon megvalósuló egységét erősíti, hogy hazánkban érvényesül a lenini nemzetiségi politika. A nemzetiségek a szocialista Magyarországon otthonra leltek. Szabadon ápolják anyanyelvüket, fejlesztik kultúrájukat. Az élet minden területén teljes egyenjogúságot élveznek, alkotóan vesznek részt a szocializmus építésében, a közéletben.

A Központi Bizottság megállapította: társadalmunkban erősödik a dolgozó tömegek politikai öntudata, a közügyek iránti felelősségérzete, áldozatkészsége. Ez kifejezésre jut vívmányaink értékelésében és megbecsülésében ugyanúgy, mint az előrehaladásunkat akadályozó hibák, fogyatékosságok bírálatában, a közéletben való aktívabb részvételben.

A közvélemény a korábbinál reálisabban ítéli meg az ország bel- és külpolitikai helyzetét. Egyre inkább felismeri, hogy népünk, hazánk tekintélyét a világban a hazai építőmunka eredményei alapozzák meg. Ebből kiindulva egyre jobban érti, hogy a fő feladat szocialista vívmányaink megőrzése, az anyagi termelés eredményeinek és az elért életszínvonalnak a megszilárdítása, a további fejlődés

feltételeinek megteremtése. Kész az ország fejlődéséért a magasabb követelmények szerint dolgozni. Országépítő munkánkban, feladataink megoldásában biztos támaszkodhatunk az öntudatos dolgozó tömegek helytállására.

2. Belpolitikánk, szocialista építőmunkánk legfontosabb területe a gazdaság. Az 1979-re kitűzött tervfeladatok végrehajtása nagyobb zökkenők nélkül megkezdődött. A felkészülés szakaszában javult a párt-, az állami, a gazdasági és a társadalmi szervezetek munkája és együttműködése. A termelőüzemekben ütemes munka folyik, az energiaellátás biztosított, a termelés anyagi-műszaki megalapozottsága általában megfelelő.

A trösztök, vállalatok, szövetkezetek többsége megértette és terveiben a korábbiaknál jobban érvényesítette a népgazdasági tervnek az egyensúly javítására irányuló követelményeit. A vállalatok nagy része törekszik a gazdaságosság, a termékszerkezet javítására, a hazai szükségletek kielégítésére, az exportképesség növelésére. Egyes vállalatok – mindenekelőtt azok, amelyek jobban gazdálkodnak – a termelést és az értékesítést az igényekhez igazítják, konkrét intézkedéseket tesznek a munkaerő ésszerű felhasználására, átcsoportosítására. Ezeket a törekvéseket politikailag is támogatni kell.

Tapasztalható az is, hogy a központi, a középfokú, valamint a helyi irányító szervekben dolgozó egyes vezetők még nem értik világosan a gazdasági munka jelenlegi követelményeit. Ez is szerepet játszik abban, hogy a vállalatok, szövetkezetek egy kisebb részének termelési, értékesítési törekvései eltérnek a népgazdasági terv céljaitól. Helyenként a lehetőségeket túlértékelik, erejüket meghaladó vállalkozásokba fognak, máshol pedig a felsőbb utasításokra várva, elmaradnak a helyi, önállóan is megtehető intézkedések. Még nem elég erőteljes a törekvés a takarékosságra, a szellemi és az anyagi erőforrások ésszerű felhasználására; még nem általános és még nem elég rugalmas az alkalmazkodás a gazdálkodás megváltozott feltételeihez.

A népgazdaság fejlesztésében, az életszínvonal emelésében elért eredményeink megszilárdítása és a további fejlődés megalapozása a fő feladat. Ennek érdekében mindent el kell követni, hogy a Központi Bizottság decemberi határozatát, az idei tervben foglalt célokat maradéktalanul elérjük, a minőségi és hatékonysági követelményeket minden területen következetesen érvényesítsük. Ezt segítse a politikai munka, a pártszervezetek irányító, szervező, nevelő és ellenőrző tevékenysége, s ez jusson kifejezésre a szocialista munkaversenyben is.

3. A Központi Bizottság megállapította, hogy állami életünk egészségesen fejlődik, javult az államapparátus munkája.

Erősödött a központi irányítás, fejlődött a kormány testületi tevékenysége és ágazati irányító munkája. Javult a döntések előkészítése, a végrehajtás szervezettsége, tervszerűbb lett az ellenőrzés. Jobb az összhang a központi és a helyi

állami szervek között. Az intézkedések eredményeként az eljárások egy része egyszerűbbé és gyorsabbá vált.

Az állami szervek munkájában tapasztalható fejlődés mellett az is megállapítható, hogy a lehetségesnél lassúbb a magasabb követelményekhez való igazodás. Az állampolgárok részéről gyakran hangzanak el jogos kifogások a hosszadalmas és olykor lélektelen ügyintézés miatt. Az állami szerveknél az ügyintézés korszerűsítését és egyszerűsítését annak tudatában kell következetesen folytatni, hogy ez az állampolgárok közérzetére is kiható, fontos politikai kérdés.

Az össztársadalmi és helyi célok megvalósítását segíti a tanácsok népképviseleti, önkormányzati és államigazgatási jellegének erősödése. A fővárosi, a megyei tanácsok, a járási tanácsi hivatalok, a városi, a városi kerületi és a községi tanácsok többnyire jól élnek önállóságukkal, hatáskörükkel. Szükséges azonban, hogy az eddigieknél jobban tárják fel a helyi anyagi és szellemi erőforrásokat, a község- és várospolitikában a megye, az ország terveihez illeszkedve még inkább építsenek a helybeli tenniakarásra, a népfront szerveinek aktív közreműködésére.

Az előttünk álló feladatok megkövetelik, hogy egyidejűleg erősítsük a központi irányítást, a helyi kezdeményezést, önállóságot az állami munkában is.

4. A Központi Bizottság megelégedéssel állapította meg, hogy a Magyar Népköztársaság fegyveres erői egymással és a dolgozó tömegekkel szorosan együttműködve védelmezik népünk szocialista vívmányait, társadalmi rendünket, hazánk függetlenségét, a békét.

Néphadseregünk a Varsói Szerződés szervezetébe tömörült testvéri országok fegyveres erőivel szoros együttműködésben teljesíti feladatát. Néphadseregünkben eredményesen folyik a kiképzés, katonáink elsajátítják a korszerű technika alkalmazásához szükséges ismereteket. A csapatok politikai, erkölcsi állapota, harckészültsége megfelelő. Katonáink elismerésre méltóan kiveszik részüket a népgazdasági feladatok megoldásából is. A katonák – a többi fegyveres testület tagjaival együtt – példásan helytállnak az elemi csapások, károk elhárításában.

A belügyi szervek – a bíróságokkal és az ügyészségekkel együtt – rendeltetésüknek megfelelően, jól látják el feladataikat. Fontos szerepük van abban, hogy népköztársaságunk belső rendje, a szocialista törvényesség és a közbiztonság szilárd. A rendőrség és a határőrség hivatása betöltésében, feladatai megoldásában támaszkodhat az önkéntes rendőrök és határőrök ezreinek önzetlen segítségére.

A munkásőrség a munkásosztály önkéntes fegyveres testületeként méltóan betölti hivatását. Tevékenységét a rendszerünk melletti áldozatkész kiállás, a munkásőri kötelességek becsületes teljesítése jellemzi. A munkásőrök a munkahelyükön, a köz- és magánéletben tanúsított magatartásukkal politikai, erkölcsi tekintélyt vívtak ki.

A Központi Bizottság meg van győződve arról, hogy a fegyveres erők és testületek a jövőben is becsülettel teljesítik megtisztelő kötelességüket. Népünk ér-

dekeinek, szövetségi kötelezettségeinknek megfelelően, az ország gazdasági lehetőségeivel összhangban fejlesztjük honvédelmünket, gondoskodunk a fegyveres erők és testületek működéséhez szükséges személyi, tárgyi feltételekről.

5. Pártunk a XI. kongresszus határozatainak alapján végzi munkáját, irányítja, szervezi a magyar társadalom erőit az időszerű feladatok megoldására. Az elmúlt időszak egyik fontos jellemzője, hogy növekedett a párttagság aktivitása a munkában, a közéletben, a párt politikájának képviseletében. A kommunisták túlnyomó többsége pártszerű magatartást tanúsít, példamutatóan él és dolgozik, teljesíti kötelezettségeit.

A párt belső életének egészséges fejlődése, a párttagság növekvő aktivitása kedvező hatást gyakorol egész közéletünkre, a szocialista demokrácia elmélyülésére. Mindez együtt nélkülözhetetlen feltétele a párt és a tömegek közti kapcsolat további erősítésének, az előttünk álló tennivalók jó elvégzésének.

6. Pártunk és népünk a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 60. évfordulóján rendezvényeken emlékezett meg nemzeti történelmünk és a magyar forradalmi munkásmozgalom e kiemelkedő eseményéről.

A Szovjetunióban, a szocialista országokban, a fejlődő világban, a kapitalista országokban számos testvérpárt és más haladó szervezet méltatta történelmünk e nagyszerű eseményének nemzetközi jelentőségét. A magyar nép, a magyar munkásosztály forradalmi harcának elismerése, a közös küzdelemben megedződött internacionalista barátság jut kifejezésre abban a magas kitüntetésben is, amelyet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége a jubileum alkalmából a Csepel Vas- és Fémművek kollektívájának adományozott.

A Központi Bizottság ezúton is köszönetet mond a testvérpártoknak, külföldi barátainknak az internacionalista megemlékezésért. Megköszöni mindazokat az üdvözleteket és jókívánságokat, amelyeket a Magyar Tanácsköztársaság veteránjaitól, munkahelyi kollektíváktól, társadalmi és tömegszervezetektől, párttagoktól és pártonkívüliektől kapott.

*

A Központi Bizottság szervezeti, személyi kérdésekben döntött:

– Jakab Sándor elvtársat, a Központi Bizottság tagját más fontos megbízatása miatt, érdemeinek elismerése mellett, felmentette osztályvezetői beosztásából;[17]

[17] Jakab Sándort, a SZOT március 30-i ülésén főtitkárhelyettessé választották. (Népszabadság, 1979. március 31.)

– Baranyai Tibor elvtársat, a Központi Bizottság osztályvezető-helyettesét osztályvezetővé nevezte ki.

A Központi Bizottság ajánlásokat fogadott el állami tisztségek betöltésére.[18]

Megjelent: Népszabadság, 1979. március 30.

109
A NEMZETKÖZI KOMMUNISTA MOZGALOM HELYZETÉRŐL, AZ MSZMP NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGÉRŐL[1]

(1979. MÁRCIUS 28.)

I

A nemzetközi kommunista mozgalom súlya, befolyása világméretekben növekszik. Mintegy 100 marxista–leninista, a tudományos szocializmus alapján álló forradalmi párt tevékenykedik a világon, tagjaik száma megközelíti a 70 milliót. Nemzeti keretek között a fellendülést az egyes pártok taglétszámának növekedése, tömegbefolyásának szélesedése s az adott ország társadalmi-politikai életében játszott szerepének erősödése jelzi. Az utóbbi években több fejlődő országban kibontakozott a forradalmi mag irányításával a nemzeti felszabadító mozgalom marxista–leninista élcsapat jellegű párttá alakításának folyamata. Új kommunista pártok is szerveződnek.

A nemzetközi kommunista mozgalom fejlődése a világ különböző térségein nem azonos. Időszakonként és egyes pártok esetében megtorpanás, visszaesés is előfordul. A mozgalom egészét tekintve hosszabb idő alatt azonban a fellendülés a jellemző tendencia.

A kommunista pártok a világ különböző országaiban eltérő feltételek között tevékenykednek, az alapvetően közös célok megvalósításáért más-más közvetlen társadalmi-politikai feladatokat kell megoldaniuk. Mindez az egyes pártok politikájának sajátos vonásaiban jut kifejezésre.

A szocialista országok kommunista és munkáspártjai a többi párthoz viszo-

[18] Az Elnöki Tanács március 30-án felmentette Bíró Józsefet és Bálint Józsefet, külkereskedelmi miniszternek megválasztotta Veress Pétert, államtitkárnak kinevezte Nyitrai Ferencnét. Egyidejűleg a Minisztertanács Nyitrai Ferencnét kinevezte a Központi Statisztikai Hivatal elnökének. (Népszabadság, 1979. március 31.)

[1] A dokumentumot a KB külügyi osztálya készítette, a Politikai Bizottság megtárgyalta, tájékoztatóul a Központi Bizottság elé terjesztette, és a külügyi osztály közzétette a Titkári Tájékoztató 1979. évi 3. számában.

nyítva minőségileg más lehetőségekkel rendelkeznek, ugyanakkor nagyobb felelősséget is viselnek a nemzetközi kommunista mozgalomért. A hatalmon levő munkásosztálynak és szövetségeseinek élcsapataként tevékenykednek, s a szocialista társadalom építését a gyakorlatban valósítják meg. Az egyes szocialista országok pártjainak helyzetében és politikájában az eltérő nemzeti és nemzetközi adottságok, valamint a szubjektív tényezők következtében bizonyos különbségek is vannak.

A szocialista országok napjainkra az új társadalom építésének más és más szintjéig jutottak el. A Szovjetunió, amely a világ első győztes szocialista forradalmának államaként több mint hat évtizede vállalja a haladó erők harcának sikeréért, az emberiség békéjének megőrzéséért vívott küzdelem fő terheit, megkezdte az áttérést a kommunizmus programjának megvalósítására. Az európai szocialista országok többségében a fejlett szocialista társadalom építése folyik. Az Európán kívüli szocialista országokban az új társadalom alapjainak lerakásán, anyagi-műszaki bázisának megteremtésén dolgoznak. Jelentősek a gazdasági fejlettségbeli különbségek, bár a fejlődés – hosszabb távon – az együttműködés erősítése révén a kiegyenlítődés irányába mutat. Nagy eltérések tapasztalhatók az egyes szocialista országok társadalmi szerkezetében is. Az európaiak zömében a munkásosztály képezi a foglalkoztatottak többségét, míg a többiekben a paraszti tömegek vannak túlsúlyban. Valamennyi szocialista ország gazdasági, politikai, társadalmi viszonyai magukon viselik a történelmi múlt örökségét, az ezt figyelembe vevő szocialista átalakulás jegyeit is.

A szocializmus építése azonos világpolitikai helyzetben, ugyanakkor eltérő regionális feltételek közepette halad előre. Kedvező körülményeket biztosít a békés egymás mellett élés politikájának érvényesülése, az enyhülési folyamat kibontakozása, a világforradalmi folyamat általános előrehaladása s ezen belül a másik két forradalmi erő – a nemzetközi munkásosztály és a nemzeti felszabadító mozgalom – sikeres harca. Nehézségeket okoznak ugyanakkor a legutóbbi időszakban az imperializmusnak a nemzetközi erőviszonyok megváltoztatására irányuló törekvései miatt keletkezett feszültségek. Különösen súlyos gondokat jelent a fegyverkezési hajsza fokozódása, ennek növekvő gazdasági terhe. A szocialista és a tőkés országok viszonyának rendezése az általánosan kedvező nemzetközi hatása mellett, bonyolultabbá is tette a két világrendszer közötti ideológiai harc feltételeit. A tudományos-műszaki, a kulturális, az idegenforgalmi és más kapcsolatok kibővülését a nemzetközi burzsoázia a korábbinál aktívabban és összehangoltabban igyekszik kihasználni a szocialista országok elleni ideológiai aknamunkára. A szocialista országok gazdasági előrehaladásában, a szocialista építés tudományos-műszaki feltételeinek korszerűsítésében jelentős szerepe van a tőkés országokkal kialakított, kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatoknak. Ez ugyanakkor azzal a következménnyel is jár, hogy a szocialista országok gazdasági éle-

tére érezhető hatást gyakorolnak a tőkés világpiacon érvényesülő tendenciák. Az egyes szocialista országokra a kedvező, illetve kedvezőtlen nemzetközi feltételek nem egyforma mértékben hatnak. Nagy jelentősége van ebben a tekintetben az ország belső helyzetének, objektíve adott nemzetközi politikai és gazdasági súlyának, konkrét geopolitikai adottságainak, a nemzetközi munkamegosztásban való részvétele mértékének, valamint nemzetközi kapcsolatai történelmi hagyományainak.

A szocialista országok kommunista és munkáspártjainak nagy többsége a párt vezető, irányító szerepének növelésén, a társadalom szocialista vonásainak erősítésén munkálkodik. Az európaiak többsége különös fontosságot tulajdonít a szocialista demokrácia sokoldalú fejlesztésének. Ugyanakkor például Vietnamban és Laoszban a párt számára a hatalom megszilárdítása, intézményeinek kiépítése a közvetlen feladat.

Az egyes szocialista országok testvérpártjai a fejlettség adott szintjének megfelelően különböző gazdasági feladatok megoldásán dolgoznak. Európában lényegében azonos vagy hasonló törekvés, hogy erősítsék a gazdasagfejlesztés intenzív jellegét, s folyamatosan az új követelményekhez igazítsák a gazdaságirányítás rendszerét. Ezekben az országokban általánosnak tekinthető a gazdasági növekedés korábbi, az extenzív időszakra jellemző tartósan magas ütemének mérséklődése. Más szocialista országokban viszont az örökölt elmaradottság felszámolása, a lakosság alapvető szükségleteinek biztosítása jelent a párt számára elsődleges feladatot.

A szocialista országok kommunista és munkáspártjainak többsége következetesen tevékenykedik a marxizmus–leninizmus befolyásának növelésén, a szocialista társadalmi tudat és közgondolkodás erősítésén. A szocialista nemzeti egység megszilárdítása a több nemzetiségű szocialista országokban szorosan kapcsolódik a nemzetiségi kérdés helyes, marxista–leninista megoldásához is.

A szocialista világrendszer országainak, pártjainak egymás közötti viszonyában a szoros és sokoldalú együttműködéstől a nyílt szembenállásig többféle magatartás érvényesül. A fő problémát változatlanul a kínai vezetés mind agresszívabbá váló, az imperializmussal nyílt szövetséget kereső nacionalista, nagyhatalmi politikája, a szocialista országok összefogásának megbontására irányuló szakadár tevékenysége jelenti.

A szocialista országok többsége, a közösség országai és pártjai együttműködnek a külpolitika, a honvédelem, a gazdaság, a pártpolitika különböző elvi és gyakorlati kérdéseiben. A nemzetközi politikai és katonai együttműködés keretéül szolgáló Varsói Szerződés működését az elmúlt időszakban szervezeti intézkedések tették hatékonyabbá. Tovább erősödött a szervezet kezdeményező szerepe a nemzetközi politika legfontosabb kérdéseiben, s újabb fontos lépésekre került sor a közös védelmi erő fejlesztése érdekében. A szocialista országok gaz-

dasági közösségében, a KGST-ben a Komplex Program kialakításával előrehaladt az integrációs folyamat. A több oldalú gazdasági együttműködés vonzerejét mutatja a KGST munkájában részt vevő országok körének bővülése, illetve a különböző együttműködési formák kiépítése a szocialista országok gazdasági közösségével. Ugyanakkor eredményeink mellett, az internacionalista hozzáállás erősítése érdekében, látnunk kell azt is, hogy az integráció nem kellő ütemben halad előre, a Komplex Program megvalósítását fékezi az egyes tagállamok nemzeti gazdasági érdekeinek esetenkénti különbözősége, valamint a gazdaságfejlesztési tervek még nem kielégítő összehangolása.

A legutóbbi években jelentősen fejlődött a szocialista közösség országai pártjainak együttműködése az ideológiai és a nemzetközi munka hatékonyabb összehangolásában. Folyamatos és rendszeres a két- és több oldalú tapasztalatcsere a szocializmus építésének elvi és gyakorlati kérdéseiről, a nemzetközi osztályharc előtérben álló feladatairól. A több oldalú ideológiai és politikai együttműködésbe bekapcsolódott a kubai, a vietnami és a laoszi testvérpárt is.

A szocialista országok pártjainak viszonyában előforduló nehézségekben az objektív eredetű különbségek mellett szerepük van egyes pártok politikájában mutatkozó szubjektív indíttatású törekvéseknek. Problémát okoz egyes esetekben a nemzeti sajátosságok túlhangsúlyozása, a nemzeti érdeknek a nemzetközi fölé helyezése, mások nemzeti sajátosságainak nem kellő figyelembevétele.

A Kínai Kommunista Párt vezetése változatlanul szemben áll a szocialista országok, a nemzetközi kommunista mozgalom nagy többségével. Mao Ce-tung halála óta a belső konszolidációs törekvésekkel párhuzamosan tovább aktivizálódott a kínai vezetés hegemonista külpolitikai tevékenysége és fokozódott szovjetellenessége, ami valamennyi lényeges területen egybeesik az imperializmus törekvéseivel. Tevékenysége arra irányul, hogy akadályozza a szocialista közösség, a forradalmi erők nemzetközi céljainak érvényesítését, megbontsa egységüket. Az utóbbi időben különösen durva nyomást gyakorol a Vietnami Szocialista Köztársaságra annak érdekében, hogy internacionalista politikájának feladására bírja. A február közepén megindított fegyveres agresszió még inkább leleplezte a kínai vezetés nagyhatalmi törekvéseit és kalandorságát. Kína ezzel a lépéssel teljesen szembefordult a szocialista külpolitika elveivel, az imperialista erők törekvéseinek szolgálatába szegődött, és kihívást intézett az egész világ békéje, biztonsága ellen.

Az Albán Munkapárt vezetése a Kínával bekövetkezett szakítás után sem módosított a többi szocialista ország pártjaival szembeni ellenséges magatartásán. Továbbra is mereven elzárkózik a nemzetközi kommunista mozgalommal való bármilyen együttműködéstől.

A gazdaságilag fejlett tőkés országokban működő kommunista pártok számára a nemzetközi erőviszonyok hosszabb távon kedvező irányú módosulása, az eny-

hülési folyamat kibontakozása általában jobb feltételeket teremtett, megnehezítette a burzsoázia számára a szélsőséges eszközök alkalmazását a haladó erőkkel szemben.

A tőkés országok társadalmában zajló folyamatok jelentős mértékben módosították a kommunista pártok harcának belső feltételeit is. A tudományos-technikai forradalom előrehaladása következtében átalakult a tőkés országok társadalmi struktúrája. Nyugat-Európában a bérből és fizetésből élők aránya meghaladja az aktív lakosság 70 százalékát. Az elmúlt évtizedekben a gazdasági fejlődés következtében és a tömegek harcának eredményeként jelentősen emelkedett az életszínvonal, számottevőek az anyagi-szociális vívmányok. Megszilárdultak, egyes országokban kiszélesedtek a demokratikus intézmények, a haladó erők közéleti pozíciói, több helyütt megkezdődött a dolgozók valamiféle részvételi rendszerének kiépítése az üzemek, intézmények irányításában. A kapitalizmus általános válságának talaján az 1970-es évek elejétől kibontakozó új jelenségek viszont sokirányú negatív hatást gyakoroltak a tömegek életkörülményeire. Megnövekedett a munkanélküliség, felgyorsult az infláció, jelentősen emelkedtek a megélhetési költségek, fokozódott a létbizonytalanság, veszélybe kerültek a gazdasági és szociális vívmányok. Mindezek nyomán kiéleződtek a belpolitikai feszültségek, fellendült a tömegek harca a burzsoázia azon törekvéseivel szemben, hogy a dolgozókra hárítsa át a válság terheit, s megnyírbálja a demokratikus jogokat.

A tőkés világ gazdasági, politikai és katonai intergációs folyamatainak megerősödése szintén új feltételeket teremtett a kommunista pártok számára. Objektíve megnövekedett a különböző tőkés országok munkásai közös és egyidejű akcióinak jelentősége a nemzetközi monopoltőkével szemben, s szükségessé vált az összehangolt fellépés a nemzetek szuverenitását fenyegető nemzetek feletti intézmények létrehozására irányuló törekvések ellen. Nehezíti viszont ezt az a körülmény, hogy az érintett pártok eltérő módon ítélik meg a tőkés integrációs folyamat szükségességét, illetve az integrációs intézmények befolyásolásának, belső demokratizálásának lehetőségét.

A kapitalizmus belső ellentmondásainak újabb kiéleződése mindeddig nem vezetett közvetlen forradalmi helyzet kialakulásához. A nemzetközi monopoltőke súlyosbodó nehézségei ellenére még nagy erővel, komoly tartalékokkal rendelkezik, s igyekszik alkalmazkodni a változó körülményekhez. Uralmának fenntartásához évszázados burzsoá kormányzati tapasztalatai vannak, a tömegtájékoztatási eszközök szinte kizárólagos birtoklásával nagy befolyást tud gyakorolni a széles tömegekre. A nemzetközi burzsoázia számára a szociáldemokrácia reformista politikája változatlanul fontos eszköz a politikai és szociális manőverek érvényesítésére, a társadalmi feszültségek kiéleződésének megakadályozására. A szociáldemokrata kormányok reformtörekvései ugyanis, az igazságos társadalom felé haladás illúzióját keltik a tömegekben. Mindezek mellett azokban a tőkés

országokban, amelyekben különösen kiéleződtek a belső gazdasági, politikai, társadalmi ellentmondások és a kommunista pártok hagyományosan nagy befolyással rendelkeznek, a korábbi évekhez képest megnövekedtek a lehetőségek a széles monopóliumellenes egységfront megteremtésére, demokratikus politikai fordulat véghez vitelére.

A nemzetközi és nemzeti körülmények egyidejű változása új helyzetet teremtett a tőkés országok kommunista pártjai számára. Növelte a pártok lehetőségeit befolyásuk erősítésére, ugyanakkor bonyolultabbá tette feladataikat, s kiváltotta politikájuk bizonyos módosítását is.

A gazdaságilag fejlett tőkés országokban működő 28 kommunista párt tagsága az elmúlt tíz évben két és fél millióról három és fél millióra emelkedett. Erőteljes volt a növekedés Franciaországban. A kommunista pártok az elmúlt években visszanyerték a legális működés lehetőségét, növelték létszámukat és befolyásukat Görögországban, Portugáliában és Spanyolországban. Ugyanakkor néhány országban – így az angol, a belga és az osztrák kommunista pártnál – folytatódott a stagnálás, illetve a csökkenés korábbi tendenciája.

Az egyes pártok taglétszáma jelentős különbséget mutat. Az Olasz Kommunista Pártnak 1 800 000, a Francia Kommunista Pártnak 700 000, a Japán Kommunista Pártnak 350 000, Spanyolország Kommunista Pártjának 200 000, a Portugál Kommunista Pártnak 140 000 tagja van. A többi párt taglétszáma néhány tízezer fő, illetve ennél kevesebb. A párttagság összetételében általában változatlanul meghatározó a munkások súlya, ugyanakkor növekszik a bérből, fizetésből élők nem munkás rétegeihez tartozók száma. A pártok nagy részének tagjai már jócskán a fiatalabb korosztályokból kerülnek ki. A pártok többsége szervezetileg egységes, néhány pártban viszont – főként a politika megújítása körüli viták során – kiéleződtek a részint régebbi keletű feszültségek, az angol és a svéd pártban pedig szervezeti szakadás következett be.

Általános jelenség, hogy a kommunista pártok tömegbefolyása és politikai szerepe jóval meghaladja taglétszámukat. A legutóbbi parlamenti választásokon a kommunista pártok összesen 29 millió szavazatot kaptak.

Az ország hatalmi-politikai struktúrájában elfoglalt hely szerint az egyes pártok jelentős mértékben különböznek. Angliában, Ausztriában, az NSZK-ban, az USA-ban, Kanadában, Ausztráliában és Új-Zélandon a kommunista pártok a különböző helyi közigazgatási szervekben, illetve a szakszervezetekben rendelkeznek bizonyos pozíciókkal, másutt – így Belgiumban, Dániában, Hollandiában, Svájcban – a parlamentben is jelen vannak, de súlyuk nem elegendő a politika számottevő befolyásolására. Jelentős a parlamenti súlya a ciprusi, a finn, a francia, a görög, a japán, a luxemburgi, az olasz, a portugál, a San Marinó-i, a spanyol és a svéd pártnak, választóik tagságuk többszörösét teszik ki. Finnország

Kommunista Pártja és San Marino Kommunista Pártja jelenleg a kormányzásban is részt vesz.

Az egyes országokban a kommunista pártok csekélyebb befolyásának különböző objektív és szubjektív okai vannak. Ezekben az országokban általában viszonylag stabil a gazdasági élet, magas az életszínvonal, jelentősek a szociális vívmányok. Az USA és Kanada kivételével, mindegyikben erős szocialista, szociáldemokrata párt tevékenykedik, és nagy befolyással rendelkezik a munkásosztály körében. Szerepet játszanak az antikommunizmus mély gyökerei, a kommunistákkal szemben alkalmazott megkülönböztető és megtorló intézkedések, továbbá a manipulált választási rendszer. Az előrehaladást fékezi az is, hogy egyes pártok vezetősége nem alkalmazkodik kellő rugalmassággal a körülmények változásához. A befolyás növelését esetenként a párton belüli megosztottság s személyi problémák is akadályozzák.

A tőkés országok kommunista pártjainak politikájában lényeges továbblépést jelent, hogy ellenzéki erőként nemcsak bírálják a kormány politikáját, hanem átfogó és konkrét programokkal, konstruktív követelésekkel lépnek fel a dolgozó tömegeket foglalkoztató legfontosabb problémák megoldásáért. A napi követeléseket összekapcsolják a hosszabb távú célokért, a dolgozó tömegek demokratikus vívmányainak védelméért és kiterjesztéséért, a monopoltőke hatalmának korlátozasáért és megtöréséért vívott harccal. Széles körű akciókat szerveznek az enyhülés megszilárdítása, a fegyverkezési hajsza megfékezése, a fasizmus felszámolása, a neokolonialista törekvések visszaszorítása érdekében.

A tőkés világ legnagyobb taglétszámú és befolyású kommunista pártjai, az olasz, a francia, a spanyol és a japán párt, továbbá az angol, a belga, a San Marinó-i, a svájci és a svéd párt az elmúlt években a harc nemzetközi és hazai feltételeiben végbement változásoknak megfelelően, jelentős mértékben módosította stratégiáját és taktikáját. Az új irányvonalban nyomatékos hangsúlyt kap a szocializmushoz vezető út békés és demokratikus jellege, valamint a gazdaság több szektorúságának, a politikai és az ideológiai viszonyok pluralizmusának megőrzése a szocialista társadalom építésének időszakára is. A francia és a spanyol párt az út demokratikus jellegét oly módon is igyekszik kiemelni, hogy elutasítja a proletárdiktatúra szükségességét, illetve lehetőségét. Az olasz és spanyol párt a szocializmushoz vezető útra vonatkozó sajátos koncepcióját mindinkább valamiféle harmadik útnak, a szociáldemokrácia, illetve a létező szocializmus gyakorlatától egyaránt különböző „eurokommunista" irányzatnak tünteti fel. Az új politikai irányvonalat kidolgozó testvérpártok saját felfogásukat gyakran élesen szembeállítják a szocialista országok történelmi útjával és mai gyakorlatával.

A ciprusi, a görög, a nyugatnémet, a portugál, az osztrák és más pártok egyetértenek azzal, hogy a szocialista forradalom békés útja kedvezőbb a munkásosztály számára, de nem abszolutizálják azt. Alapvetőnek tekintik a nemzeti sajá-

tosságok figyelembevételének szükségességét, de ezt nem kötik össze a szocialista országok útjának, mai gyakorlatának bírálatával, sőt az ilyen támadásokat kifejezetten elítélik.

A tőkés országok kommunista pártjai, abból kiindulva, hogy a társadalom demokratikus és szocialista átalakításához nélkülözhetetlen valamennyi antimonopolista erő összefogása, különös figyelmet fordítanak a szövetségi politika erősítésére, az együttműködés kialakítására más politikai irányzatokkal, így mindenekelőtt a szociáldemokrata pártokkal, helyenként a kereszténydemokrácia baloldalával, s nagy fontosságot tulajdonítanak a középrétegek megnyerésének is. A szövetségi politika konkrét formái az adott viszonyoktól függően változatosak. Számottevő eredményt eddig elsősorban a helyi közigazgatásban, illetve a szakszervezetekben sikerült elérni. Minden esetben számolni kell azonban a kommunista pártoknak azzal, hogy a társadalom átalakításához, a demokratikus politikai fordulathoz nélkülözhetetlen szövetségesek a munkásosztályétól részben eltérő, sőt azzal ellentétes osztálycélokat követnek. A szövetségi politika megvalósításának nehézségeit mutatja a többi között a francia baloldal egységének a legutóbbi választások során történt felbomlása, valamint az Olasz Kommunista Párt „történelmi kompromisszum" elnevezésű irányvonalának érvényesítése körüli problémák.

A tőkés országok kommunista pártjainak két- és több oldalú együttműködésében mind több a közös akció a nemzetközi monopoltőkével szemben. A nyugat-európai pártok rendszeresen egyeztetik politikájukat a tőkés integrációval összefüggő kérdésekben is. Az ezzel kapcsolatos közös lépéseket nehezíti, hogy komoly nézeteltérések mutatkoznak az integrációs intézmények megítélésében, illetve az Európai Gazdasági Közösség kibővítésének kérdésében. Az angol, a dán és a luxemburgi testvérpárt elutasító álláspontra helyezkedik a közösséggel, valamint az európai parlamenti választásokkal szemben. A belga, a francia és az olasz párt realitásként fogadja el az Európai Gazdasági Közösség létezését és lehetségesnek tartja belső demokratizálását. A Francia Kommunista Párt ellenzi a kibővítését, ami viszont ellentétes a spanyol pártnak az országa belépését támogató törekvésével. Az eltérő álláspontok miatt mindeddig nem sikerült akcióegységet kialakítani az európai parlamenti választásokkal kapcsolatban sem.

A fejlődő országok kommunista mozgalma az elmúlt időszakban általában növelte befolyását, erősítette pozícióit. Új kommunista, marxista–leninista jellegű pártok jöttek létre az arab világban, Afrika és Ázsia több országában. Néhány latin-amerikai testvérpárt kivívta legalitását. A marxizmus–leninizmus, a szocializmus eszméinek térnyerését jelzi, hogy az elmúlt években több afrikai és ázsiai ország – köztük Angola, Mozambik, Afganisztán és a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság – hirdette meg a szocialista irányú gazdasági-társadalmi haladás programját.

A fejlődő országokban a nemzeti függetlenség kivívását követően új feladatot jelent a gyarmati múltból örökölt súlyos elmaradottság felszámolását és a gazdasági önállóság egyidejű megteremtését biztosító irányvonal meghatározása. Ennek során mind erőteljesebben fogalmazódnak meg és jutnak felszínre az egyes osztályok sajátos érdekei, éleződik az osztályharc. Számos esetben szembekerülnek egymással azok az erők, amelyek a nemzeti felszabadító küzdelem során még szövetségesek voltak. A fejlődő országokban testvérpártjaink egyfelől széles, a nemzeti burzsoáziát is magában foglaló antiimperialista egységfront kialakítására, illetve fenntartására törekszenek, másfelől következetesen képviselik a kizsákmányolás felszámolásában érdekelt társadalmi osztályokat és rétegeket.

A fejlődő országok közötti különbségekből adódóan a kommunista, marxista-leninista pártok is igen eltérő feltételek között tevékenykednek. Vannak illegális pártok, mások a polgári demokrácia körülményei között legálisan dolgoznak. Egyes pártok egyelőre nem képesek komoly szerepet játszani országuk politikai életében, többen viszont jelentős pozíciókkal rendelkeznek a törvényhozásban, sőt néhány párt a kormányzásban is. Módszereik többnyire alkalmazkodnak az adott lehetőségekhez, a társadalom fejlettségéhez, az osztályerőviszonyokhoz, a tömegek politikai érettségének színvonalához. Általában a társadalmi átalakulás viszonylag békés útjával számolhatnak, de néhány országban a fegyveres harcra is fel kell készülniük.

A sokszínűség ellenére a fejlődő országokban működő testvérpártjaink programjaiban igen sok a közös vonás. Valamennyien fő feladatuknak tartják az antiimperialista harc folytatását, országaik függő helyzetének felszámolását, gazdasági, társadalmi elmaradottságuk leküzdését, a földreform következetes végrehajtását, a demokratikus szabadságjogok megteremtését, illetve megerősítését, s mindehhez az összes baloldali demokratikus és antiimperialista erők egységének létrehozását.

Latin-Amerikában az utóbbi években jobbratolódás ment végbe, megerősödött a militarizmus, több országban került hatalomra fasiszta kormány. Ezzel egyidejűleg Közép-Amerika néhány országában erőteljes demokratizálási folyamat indult el, megerősödtek a diktatúraellenes mozgalmak. Mindez jelentősen hat az egyes kommunista pártok helyzetének alakulására is.

A földrész országaiból huszonháromban működik – többségében illegálisan – kommunista párt. A hosszabb ideje legális kolumbiai, perui és venezuelai testvérpárt mellett az utóbbi öt esztendőben elnyerte legalitását a Costa Rica-i, a dominikai, a hondurasi és a mexikói párt is. Sajátos, féllegális helyzetben van a bolíviai, az ecuadori és a panamai párt. Ellentétes tendenciát jelent viszont a chilei és az uruguay párt illegalitásba kényszerítése. Az argentin párt hivatalos működését a kormányzat – más pártokéval együtt – felfüggesztette, a párt azonban a nehezebbé vált feltételek közepette is folytatja tevékenységét.

A latin-amerikai kommunista pártok taglétszáma nagy eltéréseket mutat. A kis népességű országok kivételével a pártoknak átlagosan 15 000–20 000 tagjuk van, az Argentin Kommunista Párt taglétszáma viszont eléri a 170 000-ret. A tagságnak csaknem felét munkások és parasztok, Közép-Amerikában főleg agrárproletárok alkotják, s jelentős az értelmiség aránya is. Néhány országban papok is tagjai a kommunista pártnak. A tagság több mint fele 35 évesnél fiatalabb, 30–35 százaléka nő. Jelentős és növekvő befolyással rendelkeznek a szakszervezetekben, az ifjúsági és a diákmozgalmakban.

Parlamenti választásokon való részvételre a Costa Rica-i, a kolumbiai, a mexikói és a venezuelai pártnak van lehetősége, képviselőik száma azonban nem jelentős. A helyi választásokon ugyanakkor a korábbiaknál lényegesen több szavazatot kaptak a kommunisták.

A legális és féllegális latin-amerikai kommunista pártok a kormányok belpolitikájának konstruktív bírálatára s külpolitikájuk haladó antiimperialista elemeinek támogatására törekszenek. Costa Ricában, Mexikóban, Venezuelában a kormány igényli is a kommunista pártok véleményét, rendszeres a párbeszéd. A konzervatív, jobboldali diktatúrák nehéz körülményei között a kommunista pártok a demokratikus szabadságjogokért folyó küzdelem vezetői.

A közép- és dél-amerikai testvérpártok országaik helyzetét, sajátosságait figyelembe véve elsődleges feladatuknak az Egyesült Államoktól való függőség felszámolását tekintik. Úgy ítélik meg, hogy az amerikai monopóliumokkal együttműködő nagyburzsoázia és oligarchia jelenti a fő akadályát a demokratikus szabadságjogok kivívásának, illetve megerősítésének, a nemzeti ipar fejlesztésének és a földreform keresztülvitelének. A kommunista pártok programjai a szocialista forradalom általános törvényszerűségeit alkalmazzák a nemzeti sajátosságokra.

Általános tendencia, hogy azokban az országokban, ahol korábban kizárólag a fegyveres harc mellett voltak, ma már a békés módszerek kerültek előtérbe, számolva a fegyveres megoldás lehetőségével is. A kommunista pártok a baloldali és a haladó erők széles egységfrontjának kialakítására törekszenek a munkásosztály vezetésével. Kolumbiában és Nicaraguában a párt ma is fegyveres harcot folytat.

A latin-amerikai, valamint a karib-térségbeli kommunista pártok 1975-ös és 1977-es havannai értekezlete óta szélesedett a földrész kommunista pártjainak kétoldalú és sokoldalú együttműködése, erősödött szolidaritása.

Az ázsiai fejlődő országok kommunista pártjainak helyzetében meghatározó az a körülmény, hogy fejletlen munkásosztályra támaszkodnak. A munkásosztály nemcsak számszerűleg kis létszámú, hanem magán viseli az ideológiai, a politikai, a szervezeti és a kulturális elmaradottság jegyeit is. Ez nehezíti, hogy a

munkásosztály az antiimperialista, nemzeti demokratikus harc vezető erejévé válhasson.

A kommunista pártok szerepét nagymértékben befolyásolja, hogy milyen együttműködést tudnak kialakítani a nemzeti burzsoáziával, helyesen értelmezik-e a burzsoázia szerepét a nemzeti demokratikus forradalomban, az átalakulásban. Az 1970-es évek első felében az afganisztáni, az indiai, a Srí Lanka-i, a bangladesi, a fülöp-szigeteki és a nepáli testvérpárt növelni tudta taglétszámát és befolyását. Ehhez jelentősen hozzájárult, hogy politikájuk kialakításában számoltak a nemzeti burzsoázia haladó rétegeivel, és együttműködésre törekedtek velük az egységfront-politika keretében. Ugyanakkor az egységfront-politikában elkövetett hibák a párt és a tömegek közötti kapcsolat meglazulásához, súlyos vereségekhez, illetve választási kudarcokhoz vezettek korábban Indonéziában, Iránban és Burmában, 1977 tavaszán pedig Indiában és Srí Lankában. Néhány ázsiai kommunista párt helyzetét és a helyes politika kidolgozását komoly mértékben megnehezítette a maóizmus befolyása, a kínai vezetés bomlasztó tevékenysége.

Az ázsiai kommunista pártok taglétszáma általában néhány ezer fő, India Kommunista Pártjáé viszont több mint félmillió. Az indiai és a Srí Lanka-i pártnak komoly befolyása van az országban, amivel a kormányzatnak is számolnia kell. Afganisztánban az 1965-ben alakult Népi Demokratikus Párt sikerrel hajtotta végre a forradalmi fordulatot, s ma az ország vezető ereje. Az iráni Tudeh Párt az országban kialakult új helyzetben együttműködésre törekszik minden monarchiaellenes, antiimperialista erővel.

A kommunista pártok többsége, leküzdve a szervezeti szakadások következményeit, a maóista befolyást, olyan új politikai irányvonalat dolgozott ki, amelynek a lényege, hogy a kommunisták aktív szerepével megvalósuló demokratikus összefogást állítják szembe a burzsoá kormányzással.

Az arab országokban az elmúlt években általában nőtt a kommunista pártok, a marxizmus–leninizmus eszméinek befolyása. Az iraki, a szíriai, a libanoni, a jordániai, a szudáni, a tunéziai, az algériai és a marokkói mellett, új marxista–leninista pártok jöttek létre: a Jemeni Szocialista Párt, Bahrain Nemzeti Felszabadítási Frontja, a szaúd-arábiai kommunista párt, és újjászerveződött az Egyiptomi Kommunista Párt. A 12 marxista–leninista párt közül hatalmon van a jemeni, legális az iraki, a libanoni, a marokkói és a szíriai. Jelentős tömegbefolyással az iraki, a jemeni, a libanoni és a szíriai párt rendelkezik.

Az arab kommunista pártok felfogását, politikáját lényegesen befolyásolja, hogy részesei az arab nemzeti felszabadító mozgalomnak, amely gyakorlati tevékenységük fő területe. Elsőrendű feladatuknak tartják az izraeli agresszió következményeinek felszámolását, az imperialista törekvések elleni küzdelem szervezését, a haladó, antiimperialista arab erők összefogását.

Az imperializmus ellen vívott harcot az arab testvérpártok szorosan összekapcsolják a dolgozó osztályok érdekeinek védelmével, a gazdasági és társadalmi elmaradottság felszámolásával, a nemzeti demokratikus fejlődés elősegítésével. A jelenlegi időszak átmeneti jellege, a gyors és széles körű társadalmi-gazdasági változások megnövelték tevékenységükben az ideológiai harc és az elméleti munka jelentőségét.

Az arab kommunista pártok jelenlegi helyzetét és tevékenységét jelentősen befolyásolja, hogy a térségben megélénkült a jobboldal, a reakció támadása, kiéleződött az osztályharc. Ezzel függ össze, hogy Irakban a hatalmon levő kispolgári-polgári jellegű, nemzeti demokratikus Baath-párt minden eszközzel igyekszik kiszorítani a kommunistákat a közéletből, és erőszakos intézkedéseket is tesz a kommunista párt felszámolására.

Az arab országok kommunista pártjai egymással szoros együttműködést alakítottak ki, rendszeressé váltak a két- és több oldalú konzultációk. 1973 óta másfél-kétévenként regionális tanácskozásokat tartanak, amelyeken fontos állásfoglalások születnek a térség legalapvetőbb problémáival összefüggő közös feladatokról. Ezeknek megfelelően harcot folytatnak az izraeli agresszió következményeinek felszámolásáért, a palesztinai arab nép jogaiért, a közel-keleti válság igazságos, tartós rendezéséért.

Afrika a nemzetközi osztályharc egyik fő színterévé vált. Az imperializmus gyarmati rendszerének összeomlása, az egyes országok függetlenségének kivívása után napirendre került a politikai és gazdasági függés teljes felszámolása, a gazdasági és társadalmi elmaradottság csökkentése, az önálló fejlődés útjának megválasztása. Etiópiában antifeudális, nemzeti demokratikus forradalom zajlott le, s az ország Angolához, Mozambikhoz, a Benini Népi Köztársasághoz és a Kongói Népi Demokratikus Köztársasághoz hasonlóan a fejlődés szocialista orientációjú útjára lépett. Döntő fordulathoz érkezett a zimbabwei és a namibiai népnek a fajüldöző kisebbségi rendszer ellen vívott nemzeti felszabadító harca. Mindez kedvező feltételeket teremtett a forradalmi erők tevékenysége számára.

Az angolai és a mozambiki nemzeti felszabadító mozgalom marxista–leninista jellegű párttá szerveződött. Ilyen párt működik Beninben és a Kongói Népi Demokratikus Köztársaságban, s napirenden van a megteremtése Etiópiában. E folyamatban mindenütt meghatározó a forradalmi mag irányító szerepe. A pártok taglétszáma viszonylag kicsi, tagjaik között a politikai és gazdasági irányító posztokon levő katonák és értelmiségiek vannak többségben. Mint vezető pártok, országaikban a törzsi-feudális és a gyarmati viszonyok teljes felszámolására, illetve a tőkés fejlődés megakadályozására törekszenek. Példaképüknek a szocialista országok társadalmi-politikai berendezkedését tartják, s antiimperialista külpolitikát folytatnak. A nemzetközi kommunista mozgalom pártjainak nagy többsé-

gével már kiépítették kapcsolataikat. Igénylik, hogy a kommunista mozgalom testvérpártnak ismerje el őket.

Az afrikai társadalmi és politikai fejlődés alacsony szintje, számos országban a munkásosztály kialakulatlansága, a munkásmozgalom fejletlensége magyarázza, hogy a földrészen a már korábban létrejött kommunista pártok száma és ereje elmarad más földrészek kommunista mozgalma mögött. Afrikának a Szaharától délre fekvő részén a Dél-afrikai Köztársaságban, Lesothóban, Réunionban, Szenegálban és Nigériában van kommunista párt. Közülük egyedül a réunioni testvérpárt legális. Kommunista csoportok működnek Madagaszkáron.

Az afrikai kommunista pártok múlt évben tartott első regionális értekezletének közös dokumentuma megállapítja, hogy a kontinens országainak gazdasági és társadalmi elmaradottságából a kiutat a teljes függetlenségért, a demokráciáért, a társadalmi haladásért a munkások, parasztok és az úgynevezett közbülső rétegek összefogásával folytatott harc jelenti. A legtöbb afrikai országban a nemzeti, illetve a népi demokratikus forradalom feladatai vannak napirenden. Különösen fontos a független afrikai országoknak a szocialista közösség országaival megvalósuló szövetsége.

II

A testvérpártok viszonyának meghatározó eleme, hogy összeköti őket a marxizmus–leninizmus eszmei közössége, a proletár internacionalizmus elve és gyakorlata, az azonos távlati célért, a szocializmus világméretű győzelméért, a közös ellenséggel, a nemzetközi burzsoáziával szemben vívott küzdelem. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a pártok harcának konkrét körülményei, nemzeti feltételei lényegesen különböznek egymástól. Különösen igaz ez a mozgalom fejlődésének mai szakaszában, amikor pártok egész sora került új helyzetbe. A megváltozott körülmények között új kérdéseket kell megválaszolniuk, s új feladatokat kell megoldaniuk.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a kommunista mozgalom fejlődése nyomán fokozatosan megváltozott az egység fogalmának értelmezése és érvényesülésének módja. Az egység ma nem jelent szükségszerűen teljes egyetértést minden kérdésben, s nincs a mozgalomnak az egység konkrét tartalmát és követelményeit esetenként meghatározó irányító központja, amely kötelező érvénnyel írná elő egyes pártok politikáját, illetve a mozgalom közös stratégiáját és taktikáját. Az *egység* önként vállalt, s a közös elvek alapján elsősorban a két- és több oldalú kapcsolatokban, együttes akciókban jut kifejezésre. A testvérpártok önállóan, a marxizmus–leninizmus tanításait saját konkrét feltételeikre alkotó módon alkalmazva dolgozzák ki stratégiájukat és taktikájukat. A mozgalom fejlődésé-

nek legújabb szakaszában megszűnt az a gyakorlat is, hogy a pártok nemzetközi tanácskozásain a többség akaratából döntés szülessen, ahhoz a konszenzus elve alapján valamennyi párt teljes egyetértése szükséges.

Bár az egység fogalmának mai értelmezésében különböző felfogások tapasztalhatók a testvérpártok körében, nagy többségük egyetért abban, hogy az összefogás, a közös fellépés továbbra is elengedhetetlen a szocialista forradalom eredményes megvívásához és az új társadalom építéséhez szükséges kedvező nemzetközi feltételek biztosításához. Az egyes pártok harci feltételeinek esetenként növekvő különbözősége még inkább fontossá teszi az eltérő körülmények között szerzett tapasztalatok kölcsönös megismerését.

A vélemény- és tapasztalatcsere, a helyzet közös elemzése és a tennivalók együttes meghatározása iránti igény növekedését jelzi a különböző kontinentális és regionális párttalálkozók, az elméleti kérdésekkel foglalkozó nemzetközi tanácskozások számának és résztvevőik körének bővülése, továbbá a pártok kétoldalú kapcsolatainak szélesedése. Mindenekelőtt az azonos vagy hasonló helyzetben levő testvérpártok két- és több oldalú együttműködésében jelentős az előrehaladás.

A regionális, a kontinentális *tanácskozások* fontosságát az adja, hogy a résztvevő pártok közösen értékelik a világhelyzetet, elemzik az adott térség legfontosabb problémáit, meghatározzák megoldásuk módozatait, a konkrét tennivalókat, a kitűzött céloknak megnyerhető szövetségesek körét és a hozzájuk való viszony alakításának elveit. A tanácskozások elősegítik a mozgalomban vitatott néhány fontos, időszerű elméleti-politikai kérdés tisztázását is. A tapasztalatok szerint összességükben jól szolgálják az adott térség kommunista pártjai együttműködésének erősítését, a nemzetközi kommunista mozgalom közös ügyét.

Az együttműködés fontos területét jelentik a kommunista pártok nemzetközi szolidaritási rendezvényei, közös akciói, amelyek az adott esetben kitűzött konkrét cél megvalósításán túl hozzájárulnak a mozgalom egységének erősítéséhez is.

A kommunista és munkáspártok utoljára 1969-ben Moszkvában tartottak világméretű tanácskozást. Az ott elfogadott közös dokumentum legfontosabb megállapításai és állásfoglalásai ma is érvényesek, útmutatásai helytállóak. Vonatkozik ez különösen a nemzetközi imperializmus elleni harc, a szocializmusba való átmenet, a szövetségi politika alapvető követelményeinek megfogalmazására. Új világtalálkozó összehívása jelenleg nincs napirenden.

Az utóbbi időben a kommunista pártok kapcsolatában mind nagyobb szerepet játszanak *a kétoldalú találkozók*. Számuk növekszik, jó lehetőséget adnak a tapasztalatok cseréjére, segítik a hasonló helyzetben levő pártok azonos jellegű problémáinak megoldását.

A kommunista pártok közötti viszony alakulására hatást gyakorolnak a moz-

galom egészét érintő alapvető kérdésekről folytatott *viták*, amelyek az egyes testvérpártok sajátos felfogásából, politikájából és magatartásából táplálkoznak.

Az utóbbi években állandósult a polémia a szocializmushoz vezető út és a szocialista társadalom építése általános törvényszerűségeinek és nemzeti sajátosságainak viszonyáról. Vita folyik a hatalom osztályjellegéről, a politikai pluralizmusról, a proletárdiktatúra és a demokrácia viszonyáról, valamint a szabadságjogok érvényesítéséről a szocialista viszonyok között. Eltérő értelmezések nyernek megfogalmazást a proletár internacionalizmus mai tartalmáról, s ezzel összefüggésben a testvérpártok közötti viszony elvi és gyakorlati kérdéseiről. Egyes pártok vitatják a leninizmus érvényességét a gazdaságilag fejlett tőkés országokban.

A viták objektív alapját az adja, hogy a különböző helyzetben levő testvérpártoknak eltérő a véleménye arról, hogy az adott körülmények között milyen konkrét politikai irányvonal biztosíthatja a munkásosztály történelmi küldetésének megvalósítását. Ez bizonyos vonatkozásokban eltér a kommunista mozgalom eddigi tapasztalataitól, a szocialista országok által megtett és egymásétól is sok tekintetben különböző történelmi úttól. A vitát az váltotta ki, hogy néhány nyugat-európai kommunista párt új programjainak egyes tételei a szocializmushoz vezető útról, illetve a szocialista társadalom lényegi vonásairól nemcsak konkrét részkérdésekben, hanem alapvető elvi kérdésekben is eltérnek a testvérpártok többségének a marxizmus–leninizmus klasszikusainak tanításaira és a kommunista mozgalom eddigi tapasztalataira alapozott felfogásától. Ilyen eltérést jelent például az, hogy kizárólagosnak tekintik a szocializmushoz vezető békés utat, és demokratikus jellegét szembeállítják a proletárdiktatúrával.

A vitákat kiélezte és a pártok viszonyában komoly feszültségeket okoz az, hogy a franica, az olasz, a spanyol, az angol, a belga, a svéd, továbbá a japán kommunista párt vezetése az általa választott sajátos utat és elképzelt szocializmust gyakran a létező szocialista országok történelmi útjával és mai társadalmi viszonyaival szembeállítva próbálja népszerűsíteni.

Ezen túlmenően a francia, az olasz, a spanyol, a svéd és az angol párt megkezdte az egyes szocialista országok történelmi fejlődésével kapcsolatos korábbi állásfoglalásainak részletes felülvizsgálatát. Ennek nyomán erőteljesen kidomborítja a szocialista átalakulás és építés nehézségeit, az elkövetett hibákat. A mai viszonyokra vonatkozó értékeléseikben a Szovjetunió, a szocialista országok érdemeit a külpolitika színterén az erőviszonyok kedvező irányú változtatásában s az enyhülés előrehaladásában játszott szerepükre, a belpolitikában pedig gazdasági, szociális és kulturális vívmányaikra szűkíti le, ugyanakkor kétségbe vonják a társadalom demokratizmusát, a szabadságjogok kielégítő érvényesülését.

A szocializmushoz vezető útról és a szocialista társadalom alapvető vonásairól folyó viták tapasztalatai azt mutatják, hogy egyes nyugat-európai pártok

mindinkább csak a nemzeti sajátosságokat tekintik meghatározónak, figyelmen kívül hagyják vagy kifejezetten tagadják a közös törvényszerűségek létezését, érvényességét. Előfordul olyan túlzás is, hogy a nemzeti sajátosságokhoz igazított megoldásokat általánosnak, nemzetközi érvényűnek tüntetik fel.

A vitában ellenkező irányú szélsőséges nézetek is megfogalmazódnak, néha olyan nyomatékkal hangsúlyozzák a közös törvényszerűségeket. hogy ezzel gyakorlatilag megkérdőjelezik a nemzeti sajátosságok szerepét, kétségbe vonják az útkeresés jogosultságát.

A kommunista és munkáspártok számára elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt jelentős a proletár internacionalizmus értelmezéséről folyó vita, amelynek időszerűségét aláhúzza, hogy megnövekedett a nacionalizmus veszélye a mozgalomban. Több kommunista párt a proletár internacionalizmus fogalmát saját harcának sikeres megvívására, saját munkásosztályának érdekeire korlátozza, s figyelmen kívül hagyja a mozgalom közös ügyét és érdekeit. Egyes pártok pedig úgy értelmezik, hogy az internacionalizmus egyoldalúan az ő feltétel nélküli támogatásukat jelenti.

Néhány testvérpárt úgy véli, hogy a proletár internacionalizmus túlságosan szűk fogalom, szélesebb kategóriára, valamennyi forradalmi, haladó erőt magában foglaló úgynevezett új internacionalizmusra van szükség. Az ilyen állásfoglalásokban eltűnik a kommunisták közötti összefogás jelentősége és követelménye. Egyes szélsőséges nézetek szerint a proletár internacionalizmus elavult, túlhaladott fogalom, amelynek használatával – az e nézeteket vallók hibás felfogása szerint – bizonyos pártok a vezető párt létezését igyekeznek igazolni, és a kommunista mozgalom valamiféle új központjának megteremtését, monolitikus egységének helyreállítását próbálják előkészíteni.

Komoly vitákat váltott ki az is, hogy néhány testvérpárt demonstratív módon újrafogalmazta viszonyát a kommunista mozgalom eszmei alapjához, a marxizmus–leninizmushoz. Arra hivatkoznak, hogy a leninizmus csak az elmaradott kelet-európai országok viszonyainak felelt meg, a mai gazdaságilag fejlett tőkés országok körülményeire a demokratikus hagyományok és vívmányok feltételei között nem alkalmazhatók. Ugyanakkor nem tagadják, sőt szükségesnek tartják a lenini tanítások tanulmányozását s a lenini dialektikus gondolkodás módszerének alkalmazását.

Ellentétes nézetek vannak a kommunista mozgalomban a Kínában zajló események és az új kínai vezetés politikájának megítélésében. Néhány testvérpárt a Kínában folyó konszolidációt pozitívan értékeli, s ebből olyan következtetést von le, hogy hatására kedvező irányban fog változni a kínai külpolitika, sőt bizonyos módosulás már be is következett. Ezzel szemben a testvérpártok döntő többsége a gyakorlati tapasztalatok alapján úgy ítéli meg, hogy az új kínai vezetés politikájának lényegét a nagyhatalmi törekvések jelenti, minden kérdést en-

nek rendel alá. A kínai külpolitikában nem történt kedvező változás, ellenkezőleg: tovább fokozódott szovjetellenessége, erősödött az imperializmus törekvéseivel egybeeső, a világ békéjét veszélyeztető jellege, amivel szemben összehangolt fellépésre van szükség. A Vietnam ellen indított kínai agresszió bizonyos fokig új helyzetet teremtett, mivel a koreai, a román és a jugoszláv párt kivételével valamennyi testvérpárt határozottan elítélte Kína lépését.

A kommunista és munkáspártok közötti viszonyra az is hatást gyakorolt, hogy a mozgalomban folyó vitákból a burzsoázia igyekszik osztályérdekeinek megfelelően hasznot húzni. A burzsoá propaganda nagy teret szentel a nézetkülönbségeknek, azokat szándékosan felnagyítja, kibékíthetetlennek tünteti fel, a testvérpártok között bizalmatlanságot, ellentéteket igyekszik szítani. Beavatkozásának célja egyrészt az, hogy megossza a mozgalom sorait, másrészt állandó nyomás alatt tartsa a tőkés országokban az útkeresés nehézségeivel küzdő kommunista pártokat, s letérítse azokat az osztályálláspontról.

III

Pártunk a testvérpártok közötti viszony meghatározó elvének változatlanul a *proletár internacionalizmust* tekinti. A proletár internacionalizmus fogalma kifejezi a nemzetközi munkásosztály évszázados érdekközösségét, magában foglalja a munkásmozgalom küzdelmének legjobb hagyományait és megfelel a harc mai követelményeinek. Ugyanakkor fejlődésében vizsgáljuk, nem tekintjük lezárt, változatlan fogalomnak. Álláspontunk szerint napjainkban feltételezi a testvérpártok nemzeti és nemzetközi érdekeinek összehangolását, az egységre való törekvést; a testvérpártok közötti elvtársi viszonyt, a kölcsönös szolidaritást, a rendszeres véleménycserét; az önálló, független kommunista és munkáspártok közös állásfoglalását, egységes cselekvését a legalapvetőbb kérdésekben; a mozgalom közös tapasztalatainak tanulmányozását, azok figyelembevételét és saját tapasztalatokkal történő gazdagítását; a marxista–leninista eszméktől idegen nézetekkel és törekvésekkel szemben vívott következetes harcot. A tapasztalatok megerősítik, hogy a proletár internacionalizmus magában foglalja az elvi viszonyt a Szovjetunióhoz, a létező szocializmushoz.

Megítélésünk szerint a kommunista mozgalom közös ügyének egyaránt káros a dogmatikus felfogás és az újjal szembeni bizalmatlanság, illetve a minden korábbinak mérlegelés nélküli elvetése, az internacionalista összefogás szükségességének lebecsülése.

A nemzetközi kommunista és munkásmozgalomban folyó *vitát* pártunk általában nem tekinti negatív jelenségnek. Az alkotó eszmecsere mindig is jellemezte a mozgalmat, s az a mai körülmények között ugyancsak elengedhetetlen. A szi-

gorúan egymás között, elvi alapokon, elvtársi módon, azonos módszerekkel folytatott alkotó szellemű vita segítséget ad az új kérdések megválaszolásához, a kommunista mozgalom helyzetét meghatározó tényezők alapos elemzéséhez, biztosítja a marxizmus–leninizmus szüntelen fejlődését, gazdagodását.

Pártunk azt a gyakorlatot követi, hogy álláspontját a vitás kérdésekben a nyilvánosság előtt a magyar tapasztalatokra hivatkozva, az eltérő felfogást valló pártok elmarasztalása nélkül fejti ki, viszont a kétoldalú találkozókon képviselőink nyíltan és konkrétan teszik szóvá a kommunista pártok között feszültséghez vezető jelenségeket.

A szocializmushoz vezető út kérdésében pártunk abból indult ki, hogy döntő a cél elérése, mégpedig az adott körülmények között legmegfelelőbb módszerekkel, eszközökkel. Napjainkban, amikor a nemzetközi kommunista mozgalomnak nincs központja, minden testvérpártnak nemcsak joga, hanem kötelessége is, hogy önállóan határozza meg stratégiáját és taktikáját. Ez természetszerűen nagy felelősséget is jelent, mivel az egyes pártok politikája hatást gyakorol a nemzetközi kommunista mozgalom pozícióira, a világforradalmi folyamat egészére is. Ennek a felelősségnek azonban csak úgy felelhetnek meg a kommunista és munkáspártok, ha fokozott gondot fordítanak a szocialista forradalom, a szocialista építés általános törvényszerűségei és a nemzeti sajátosságok dialektikus viszonyának helyes érvényesítésére. Ezek elválasztása, bármelyik oldalnak a másik rovására történő túlhangsúlyozása súlyos károkat okoz az adott pártnak és az egész mozgalomnak is.

A szocialista országok által megtett – nem is teljesen azonos – utak és a tőkés, illetve fejlődő országok kommunista pártjainak programjaiban körvonalazott utak természetszerűen, sőt szükségszerűen különböznek, hiszen eltérőek a konkrét feltételek is. Azonban éppen a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal megkezdett, majd a mai szocialista országokban lezajlott népi demokratikus forradalmakkal folytatott, a munkásosztálynak és szövetségeseinek a hatalmát a proletárdiktatúra formájában megvalósított utak tették lehetővé, hogy napjainkban Nyugat-Európa kommunista pártjai lényegesen kedvezőbb feltételekkel számolhatnak, támaszkodhatnak a létező szocializmus történelmi tapasztalataira és szolidaritására.

A szocialista országok történelmi útját nem kötelező követni, tapasztalataikat nem is szabad gépiesen másolni. A legjobb taktika is csak az adott körülmények között lehet eredményes, más feltételek mellett kudarchoz vezethet. Minden pártnak kötelessége azonban a szocialista országok nehéz, nagy áldozatokat követelő útjának a tiszteletet, megbecsülést megadni, és érdekében áll annak tapasztalatait tanulmányozni, a lehetőségek szerint figyelembe venni, hasznosítani.

Tudvalevő, hogy a szocialista fordulat nem fegyveres, békés úton történő kivívása nem mond ellent a kommunista mozgalom felfogásának és tapasztalatai-

nak, lehetőségét, konkrét esetekben szükségességét több közös nemzetközi dokumentum is megerősíti. Helytelen viszont a békés utat kizárólagosnak tekinteni, eleve lemondani a konkrét helyzet elemzéséről, s a szükséges következtetések levonásáról. Ugyanígy kifogásolható, ha a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet feladatainak meghatározásánál elhalványul az osztályharc követelménye, háttérbe szorul a forradalmi változások szükségessége.

Elméletileg nem kizárt a proletárdiktatúra nélküli út. A kérdést azonban minden esetben a gyakorlatban kell konkrétan megválaszolni. A proletárdiktatúra eddig is különböző konkrét formákban valósult meg, s minden bizonnyal így lesz ez a jövőben is. A szocialista társadalom megteremtéséhez azonban mindenképpen szükség lesz a munkásosztály hatalmának valamilyen formájára azoknak a funkcióknak az ellátásához, amelyeket a mai szocialista országokban a proletárdiktatúra betöltött, illetve betölt. Minden párt maga dönti el, hogy az adott körülmények között konkrét célként tűzi-e ki a proletárdiktatúra megteremtését vagy sem. Helytelen viszont, ha általános érvénnyel, elvi indokokra hivatkozva elvetik a munkáshatalom gyakorlatában bevált formáját.

Pártunk többször kifejezésre juttatta azt az álláspontját, hogy *az úgynevezett eurokommunizmus* mint a nemzetközi kommunista mozgalom valamiféle új és egységes irányzata nem létezik, jóllehet egyes pártok megpróbálják saját viszonyaikra kidolgozott politikájukat egész Nyugat-Európára érvényesnek feltüntetni. A tapasztalatok ugyanis azt tanúsítják, hogy a magukat újabban eurokommunistának nevező pártok helyzete és politikája is lényegesen különbözik. Pártunk a jelző nélküli kommunizmus híve, ami nem áll ellentétben azzal a felfogásával, hogy minden testvérpártnak a saját maga által választott úton kell járnia, és az alapvető azonosságok mellett sajátos jegyekkel rendelkező szocialista társadalmat hozhat létre országában. Az „eurokommunizmus" kifejezésnek azért sincs létjogosultsága, mert Európa fogalmát nem lehet Nyugat-Európára, illetve annak déli részére korlátozni, s különösen káros a földrész két felében működő testvérpártokat egymástól mesterségesen elválasztani.

Köztudott, hogy *a létező szocializmus* fejlődése nem mentes a nehézségektől, az ellentmondásoktól. Az is tény viszont, hogy állandó bírálata, sőt esetenként viszonyainak rágalmazása kétélű fegyver. Elsősorban éppen azoknak a pártoknak okoz károkat, amelyek vezetői ezzel próbálják politikájukat vonzóvá tenni, mivel a tömegek körében az általuk elképzelt, célul tűzött szocializmus vonzerejét is csökkenti.

Pártunk *a kommunista mozgalom eszmei alapját jelentő marxizmus–leninizmust* nem tekinti lezárt elméleti rendszernek, dogmák gyűjteményének, hanem élő, fejlődő tudománynak, amely a munkásmozgalom kollektív tapasztalatain alapuló elméleti tevékenységgel állandóan gazdagodik. A marxizmus–leninizmus az egyetlen tudományos elmélet, amely a társadalom fejlődéstörvényeinek felis-

merésével képes a folyamatos megújulásra, és arra, hogy választ adjon korunk új kérdéseire. Lenin az imperializmus és a proletárforradalmak korszakára alkalmazta a marxizmus tanításait. A leninizmus szembefordulást jelent a munkásmozgalom opportunista szárnyával, s olyan tudományos módszert ad, amelynek segítségével az adott történelmi helyzetek és feltételek figyelembevételével alkotó módon alkalmazhatók a marxi–lenini tanítások. A marxizmus–leninizmus egységes eszmerendszerének elvetése károsan hat a nemzetközi kommunista mozgalom pártjainak viszonyára, s legfontosabb fegyverétől fosztja meg az adott ország munkásosztályát, kommunista pártját. Tudomásul vehető, hogy egyes pártok ideológiai alapként a „tudományos szocializmusra" – Marx, Engels, Lenin tanításaira és saját országuk munkásmozgalma kiemelkedő teoretikusainak elméleti munkásságára együtt – hivatkoznak. Nem helyes viszont, ha ezt mesterségesen szembeállítják a marxizmus–leninizmussal.

IV

Pártunk a XI. kongresszus határozata, a Központi Bizottság állásfoglalásai alapján, az európai kommunista és munkáspártok 1976. évi berlini tanácskozásán megfogalmazott célokkal és elvekkel összhangban folytatja nemzetközi tevékenységét. Ennek középpontjában a kommunista mozgalom egységének erősítése, a nézetkülönbségek tisztázásának elősegítése, a testvérpártok tevékenységével, harcával vállalt szolidaritásunk kifejezésre juttatása áll.

A nemzetközi kommunista mozgalom egységének erősítése érdekében pártunk tevékenyen segíti a több oldalú együttműködés elmélyítését, a különböző együttműködési formák fejlesztését. Képviselői cselekvően hozzájárultak az európai kommunista és munkáspártok 1976. évi berlini értekezletének előkészítéséhez és közös dokumentumának kidolgozásához, részt vesznek a *Béke és Szocializmus* folyóirat tevékenységében. Pártunk aktív részese a szocialista országok testvérpártjai közötti több oldalú együttműködésnek.

Pártunk kétoldalú kapcsolatai jól szolgálják az elvtársi eszmecserét, egymás helyzetének és tapasztalatainak alaposabb megismerését. Az utóbbi időszakban évente átlagosan 60–70 magas szintű találkozóra került sor pártunk és a világ különböző országai testvérpártjainak képviselői között, s évente 10–15 testvérpárt, illetve más szervezet kongresszusán vettünk részt. A pártmunkásküldöttségek találkozóinak, a különböző konzultációknak a száma évente megközelíti a százat. Mindez megfelelő keretet biztosít az együttműködés fejlesztéséhez, a kölcsönös szolidaritás megerősítéséhez.

Nemzetközi tevékenységünkben megkülönböztetett jelentőségű kapcsolataink erősítése a Szovjetunió Kommunista Pártjával; ez alapját képezi népeink törté-

nelmi barátságának, országaink együttműködésének az élet minden területén. A fejlett szocialista társadalom építésében nagy segítséget jelentenek számunkra a szovjet testvérpárt gazdag tapasztalatai.

Tervszerű és rendszeres az együttműködés *a testvéri szocialista országok kommunista és munkáspártjaival.* Kapcsolataink legfontosabb formái a párt- és kormányküldöttségek látogatásai, az első titkári találkozók, a politikai bizottsági tagok, a KB-titkárok megbeszélései, a pártmunkásküldöttségek, konzultációs csoportok cseréi, a pártintézmények együttműködése. A Szovjetunióval 19, Bulgáriával 9, Csehszlovákiával 5, Lengyelországgal 6, az NDK-val 7, Romániával 5 és Jugoszláviával 6 megyei pártbizottságunknak van testvérkapcsolata. Városi pártbizottságaink a szocialista országok 32 városával, a budapesti pártbizottság a szocialista országok fővárosi pártbizottságainak többségével létesített kapcsolatot.

A Kínai Kommunista Párttal 1966 óta nincsenek kapcsolataink, és azok helyreállítására a közeljövőben nincs kilátás. Pártunk figyelemmel kíséri a kinai belső fejlődést, de abba nem kíván beleszólni. Ugyanakkor minden fórumon határozottan fellép a maóizmus mint eszmei áramlat ellen, és mint a világ békéjét, az enyhülési folyamat előrehaladását, a szocializmus ügyét veszélyeztető szovjetellenes, nagyhatalmi külpolitikai gyakorlat és magatartás ellen, a nemzetközi munkásmozgalomban folytatott bomlasztó tevékenységgel szemben. Nincsenek kapcsolataink az Albán Munkapárttal sem. Albán részről az MSZMP-t – akárcsak a szocialista közösség más pártjait – revizionistának tartják, belső és nemzetközi tevékenységünket negatívan értékelik.

Dinamikusan – egyesekkel kétoldalú együttműködési megállapodás alapján – fejlődnek kapcsolataink a *tőkés országok kommunista pártjaival.* Lényegében valamennyivel rendszeres az érintkezés. Együttműködésünk leggyakoribb formái: a magas szintű párttalálkozók, az egymás kongresszusain való részvétel, a pártmunkásküldöttségek cseréje, a konzultációk, a tanulmányutak, az előadók cseréje, a testvérpártok központi sajtóünnepségein való részvétel, a propagandamunka koordinálása, a kiadványcsere, valamint az MSZMP által nyújtott anyagi támogatás, üdülővendégek, betegek rendszeres fogadása. Bács-Kiskun és Somogy megye egy-egy olasz, Békés és Nógrád megye egy-egy portugál, Vas megye pedig egy osztrák megye pártszervezetével tart testvérkapcsolatot. Városaink a tőkés országok 19 városi pártszervezetével alakítottak ki együttműködést.

Törekvéseinknek megfelelően erősödnek kétoldalú kapcsolataink azokkal a tőkés országokban dolgozó testvérpártokkal is, amelyek az MSZMP álláspontjától eltérő nézeteket vallanak a mozgalom néhány alapvető kérdésében. Viszonyunkban a nézetkülönbségek és vitáink nem okoznak különösebb feszültséget. Együttműködésünk javítására törekedve abból indulunk ki, hogy az elvtársi vita nem változtat azon a tényen, miszerint a tőkés országokban mindenekelőtt a

kommunisták a szövetségeseink. A találkozások alkalmával képviselőink ismételten megerősítették szolidaritásunkat a monopoltőke hatalmának megtöréséért, a demokratikus néphatalom, majd a szocialista társadalom megteremtéséért vívott harcukkal, s kifejezték megértésünket helyzetük bonyolultsága, az útkeresés nehézségei iránt. Ugyanakkor kifejtették az MSZMP álláspontját azokról a kérdésekről is, amelyekben felfogásunk eltér egymásétól, s szóvá tették az általunk helytelennek tartott nézeteket és megnyilvánulásokat.

Folyamatosan bővülnek, mind rendszeresebbé válnak és új vonásokkal gazdagodnak pártunk kapcsolatai *a fejlődő országok kommunista, marxista–leninista pártjaival.* A kapcsolatok tartalma, formái, gyakorisága, a testvérpártok sajátos helyzete, a nagy földrajzi távolság miatt azonban esetenként elmaradnak a tőkés országok pártjaival való együttműködésünk színvonalától.

A korábbi hagyományos formák, a magas szintű találkozók, az általános politikai eszmecserék, a szolidaritási akciók, a káderképzésükhöz kapott segítség mellett a fejlődő országok testvérpártjai fokozott érdeklődéssel tanulmányozzák a magyar forradalmi munkásmozgalom, ezen belül az illegális pártmunka és a szocialista átalakulás tapasztalatait, a szocializmus magyarországi építésének gyakorlatát, pártunk politikai, gazdasági, ideológiai tevékenységét. Elsősorban a latin-amerikai testvérpártok nyilvánították különösen értékesnek és a saját körülményeikhez alkalmazva jól felhasználhatónak a Tanácsköztársaság idején, a fasizmus elleni harc éveiben szerzett tapasztalatainkat, az 1956-os ellenforradalomból levont tanulságokat, szövetségi és egyházpolitikánkat. Az afrikai pártok nagy érdeklődéssel tanulmányozzák a magyar mezőgazdaság tapasztalatait. A testvérpártok a lehetőségeik szerint hozzájárulnak hazánk és az egyes fejlődő országok államközi kapcsolatainak erősítéséhez is.

Bővülnek a kapcsolatok *a fejlődő országok nemzeti demokratikus pártjaival, nemzeti felszabadító mozgalmaival.* Mintegy 30 ilyen szervezettel alakítottunk ki együttműködést. Többségükkel munkatervek alapján fejlődnek kapcsolataink, gyakoriak a magas szintű találkozók. E pártok, mozgalmak szintén növekvő érdeklődést tanúsítanak a szocialista építőmunkában szerzett tapasztalataink, pártunk tevékenységének egyes területei, fejlődésünk tanulságai iránt.

Folyamatosan szélesednek kapcsolataink *a szocialista, szociáldemokrata pártokkal.* A munkásmozgalom szociáldemokrata áramlatával való együttműködésünkben a nemzetközi és a saját tapasztalataink alapján abból indulunk ki, hogy a kommunisták és a szociáldemokraták közötti ideológiai vita, illetve a lehetséges kérdésekben folytatott politikai együttműködés nem zárja ki egymást.

Több éve rendszeresek a kapcsolatok pártunk és a Finn Szociáldemokrata Párt, a Belga Szocialista Párt, valamint az Olasz Szocialista Párt között. Újabb keletű az együttműködésünk a Francia Szocialista Párttal, Dánia Szociáldemokrata Pártjával, a Holland Munkapárttal, valamint a Japán Szocialista Párttal.

Az utóbbi években tovább gazdagodott és hivatalos formát öltött a korábbi párbeszéd Németország Szociáldemokrata Pártjával. Több találkozóra került sor az angol, a norvég és a svéd szociáldemokrácia képviselőivel is. A tárgyalások tapasztalatai általában kedvezőek. A kapcsolatépítést az a kölcsönös törekvés határozza meg, hogy megismerjük egymás helyzetét, álláspontját, és megtaláljuk a közös érdekeket a béke, a leszerelés, az európai biztonság legfontosabb kérdéseiben teendő lépésekhez. Kibontakozó együttműködésünk segíti államközi, gazdasági, kereskedelmi kapcsolataink bővülését is.

Az MSZMP nemzetközi aktivitása, szolidaritásunk és együttműködési készségünk megnyilvánulásai, pártunknak a vitás kérdésekben képviselt elvi álláspontja, higgadtan érvelő, kiegyensúlyozott, a mások álláspontját tiszteletben tartó, annak megértésére törekvő magatartása és mindenekelőtt a nemzetközi tevékenységünk alapjául szolgáló sikeres szocialista építőmunkánk elismerést, megbecsülést vált ki. Nemzetközi tevékenységünk összességében jól szolgálta a kommunista mozgalom erejének növelését, egységének megszilárditását és mindezzel a világbéke, a társadalmi haladás ügyét, pártunk, népünk legalapvetőbb érdekeit.

110
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FEJLŐDŐ ORSZÁGOKKAL KAPCSOLATOS KUTATÁS ÉS OKTATÁS HELYZETÉRŐL[1]

(1979. ÁPRILIS 10.)

I

a) A fejlődő országokkal kapcsolatos hazai társadalomtudományi kutatás és oktatás fejlődése az elmúlt évtizedben – összefüggésben ezen országok iránti gazdasági, politikai, tudományos, kulturális érdeklődés fokozódásával – meggyorsult.

Néhány intézményben, így a Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági

[1] A Politikai Bizottság 1978. július 25-i ülésén megtárgyalta a „Magyar Népköztársaság és a fejlődő országok kapcsolatainak időszerű problémái"-ról szóló jelentést. Határozatában megbízta az Agitációs és Propaganda Bizottságot, hogy „vizsgálja meg a fejlődő országokkal kapcsolatos oktatás és kutatás helyzetét, és határozza meg a konkrét feladatokat". Az MSZMP KB tudomá-

Kutató Intézetében, a Magyar Külügyi Intézetben, a Politikai Főiskola nemzetközi politikai tanszékén, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem világgazdasági tanszékén, az Eötvös Loránd Tudományegyetem új- és legújabbkori egyetemes történeti tanszékén, a Tudományos Szocializmus Információs és Továbbképző Intézetben, a Budapesti Műszaki Egyetem tudományos szocializmus, politikai gazdaságtan I., valamint a József Attila Tudományegyetem középkori egyetemes és Latin-Amerika története tanszékein kialakultak vagy kialakulóban vannak azok a feltételek, amelyek lehetőséget biztosítanak az egyre növekvő igények kielégítésére. Mintegy 80–90 oktató, illetve kutató foglalkozik a fejlődő országok problematikájával.

Előrehaladás tapasztalható a kutatás iránya, felhasználási célja tekintetében. Mind több a gyakorlati gazdaságpolitika számára vagy az oktatásban felhasználható, illetve az elméleti alapkutatásokba illeszkedő vagy az ideológiai vitákhoz kapcsolódó munka. Ugyancsak előrehaladás állapítható meg a fejlődő országokra vonatkozó ismeretek tudományegyetemi oktatásában is. Kedvezően változott az oktatás tartalma, korszerűbbé váltak a programok, nőtt az oktatás színvonala. A marxizmus–leninizmus-oktatás készülő új törzsanyagaiban a fejlődő országokra vonatkozó oktatás korszerű követelményei jobban érvényesülnek.

Az elmúlt évtizedben megszaporodtak a fejlődő országokkal foglalkozó könyvek, tanulmányok, cikkek és disszertációk, esetenként nemzetközileg is elismert publikációk születtek. Különösen hasznosak a kormányszervek részére készült Világgazdasági Tudományos Tanács-dokumentumok, tanulmányok, valamint az oktatásban bevezetett új tankönyvek, tankönyvfejezetek. Az MTA Világgazdasági Kutató Intézete több idegen nyelven is rendszeresen megjelenő kiadványát számos országban ismerik. Ma már több fejlődő ország egyetemein használják oktatási alapanyagként, illetve tankönyvként magyar szerzők munkáit. Említésre méltó a fejlődő országok kérdéseiről szervezett tudományos konferenciák és tanácskozások számának gyarapodása is. Jelentős szerepet kaptak a fejlődő országokkal összefüggő kérdések a politikai oktatásban, a művelődéspolitikában és a propagandában.

A fejlődő országok kutatásával és oktatásával foglalkozó intézményeink és kádereink bővülő nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek, mindenekelőtt a szocialista országok testvérintézményeivel. Ez nagyrészt az MTA Világgazdasági Kutató Intézetének nemzetközi koordinátori tevékenységében, illetve az általa közvetített kapcsolatokban mutatkozik meg, de bizonyos nemzetközi kapcsolato-

nyos, közoktatási és kulturális, illetve külügyi osztálya, valamint az Oktatási Minisztérium által előterjesztett jelentésben felhasználták a fejlődő országokra vonatkozó tudományos és oktatómunka helyzetének és főbb problémáinak felmérésére korábban létrehozott munkabizottság anyagait. A helyzetelemzésnél és a javaslatok kidolgozásánál figyelembe vették vezető társadalomtudományi kutatók és oktatók véleményét.

kat fejlesztettek ki az MKKE világgazdasági tanszéke, az ELTE, a JATE megfelelő tanszékei is.

b) A kutató- és oktatómunka pozitív eredményei és változásai ellenére a fejlődő országok tényleges világgazdasági és világpolitikai súlya, hazánk külgazdasági és külpolitikai kapcsolatainak jelenlegi szükségletei és perspektivikus igényei nem jutnak kellően kifejezésre a kutatásban, az oktatásban, az ismeretterjesztésben és a propagandában. A fejlődő országok új, mai társadalmi-politikai valóságának elemzése és értékelése elmarad a politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális és tudományos igényektől.

A kutatások eddigi – gyakran – spontán fejlődése következtében egyes fontos témákban nem folyik számottevő kutatómunka. Így pl. magyar külpolitika nem támaszkodhat megfelelő tudományos bázisra, amely vállalkozni tudna olyan nagy horderejű témák gondozására, mint az el nem kötelezettek mozgalma vagy egyes, hazánkat közvetlenül érintő régiók társadalmi és politikai változásai. Az egyes társadalmi szervek ilyen igényeinek kielégítése is nehézségekbe ütközik.

Nehézségek mutatkoznak a külkereskedelmi és diplomáciai munkában, valamint a fejlődő országokban végzett szakértői tevékenységben a helyi viszonyok ismerete, értékelése, a döntéshozatal körültekintő előkészítése, a megfelelően képzett káderek biztosítása, illetve utánpótlása tekintetében.

A közép- és felsőfokú oktatás megfelelő tárgyai (elsősorban a világnézetünk alapjai, a történelem, gazdasági, illetve politikai földrajz, a politikai gazdaságtan, a tudományos szocializmus, sőt a munkásmozgalom- és párttörténet stb.) még mindig túlzottan Európa-centrikusak.

A politikai oktatásban és a propagandamunkában jelentkező igények kielégítésére nem állnak rendelkezésre kellő számban a fejlődő világ időszerű politikai kérdéseivel foglalkozó színvonalas oktatók és tankönyvek; a közvélemény – különösen az ifjúság – nem kellően tájékozott a harmadik világ időszerű kérdéseiről, ami előítéleteknek és téveszméknek lehet a forrása.

A fejlődő országokra vonatkozó – az igényekhez képest is szűkös – kutatói és oktatói kapacitások kihasználása alacsony színvonalú. Több olyan kutatóhely van, ahol egy-egy személy folytat elszigetelten s gyakran az intézmény jellegéhez, tevékenysége fő irányához sem illeszkedő témában kutatást. (A kutatók intézeti dekoncentráltságát mutatja, hogy alig van olyan intézmény, ahol öt vagy ennél több kutató foglalkozik a fejlődő országok kérdéseivel.) A kutatások és az oktatás egyenetlen megoszlása, túlzottan egy-egy személyhez kötődése vagy éppen egyetlen személyre korlátozottsága az intézmények nagy részénél meglehetősen esetlegessé, véletlenszerűvé és szórványossá teszi a fejlődő országokkal való foglalkozást, és gyakran fölösleges duplikációt, a többé-kevésbé azonos témák párhuzamos kutatását eredményezi. A kutatói és oktatói kapacitások nem kellő színvonalú kihasználását mutatja az is, hogy a fejlődő országok kutatásában

egyes tudományterületek (pl. a jogi, a szociológiai és mások) alig vagy egyáltalán nem vesznek részt. Viszonylag könnyen lehetne beilleszteni az egyes intézmények kutatási tervébe olyan fontos témákat, mint a nemzeti felszabadító mozgalmak időszerű kérdései, a szocialista orientációjú országok, a marxista–leninista pártok, a nemzeti demokratikus forradalom, a fejlődő országok osztálystruktúrája, jogrendszere, annak változásai a társadalmi átalakulások kapcsán, a fejlődő országokat sújtó hátrányos nemzetközi szerződések, az agrárfejlesztés, a szövetkezeti mozgalom stb.

A fejlődő országok történelmi és különösen mai társadalmi-politikai kérdéseinek egyetemi oktatása és kutatása nem megnyugtató. A történelem, a tudományos szocializmus, a politikai gazdaságtan és egyéb tanszékek nem fordítanak elég figyelmet a fejlődő világ időszerű problémáira. Jó néhány orientalisztikai tanszék munkájában a mai viszonyok kutatásának s a mai valóságra vonatkozó ismeretek oktatásának elenyésző a súlya.

Hiányzik a fejlődő országokkal kapcsolatos kutatómunka koordinációja. A kutatási témák szétaprózottsága és kutatási főirányok hiányában lényegében nem folyik téma szerinti koordinálás, hiányzik olyan tudományos bizottság is, amelyet a szóban forgó kutatások koordinálására hívtak volna életre, és olyan bizottság sincs, amely legalább részben foglalkozna a fejlődő országok kutatásával. Növeli a koordinációs problémákat az is, hogy e témakörök multidiszciplináris jellege folytán a kutatók a legkülönbözőbb akadémiai szakbizottságokhoz tartoznak, ami egyébként a TMB-eljárásoknál is nem kis nehézségeket vagy zavarokat, átfedéseket okoz. Az oktatók, illetve kutatók tudományos munkájának ma még sok helyütt tapasztalható elszigetelődése az intézmény egészének (pl. az adott egyetem vagy még az illető tanszék) tudományos munkájától is, gátolja a koordinációt.

Megoldatlan probléma a káderképzés és az utánpótlás biztosítása a fejlődő országokkal kapcsolatos tudományos, oktatói és gyakorlati munkaterületek, valamint – nem utolsósorban – a fejlődő országokba irányuló szakemberküldés számára. A káderhiány mind súlyosabb gondot okoz a témakörrel összefüggő politikai oktatásban és ismeretterjesztésben is. Mindössze néhány, egyéb feladatokkal is túlterhelt oktatóból, illetve kutatóból áll az a gárda, amelyre a legkülönfélébb intézményeknél és fórumokon folyó politikai oktatás és ismeretterjesztés, képzés és továbbképzés terhe hárul. Ugyanakkor megfelelő alapképzésben részesült és kutató- vagy oktatómunkára alkalmas káderek kallódnak más, felkészültségükkel nem adekvát munkaterületeken. Bár néhány egyetemen speciálkollégiumok, alternatív tárgyak szolgálják a fejlődő országok iránti hallgatói érdeklődésnek és a vonatkozó szakterületek munkaerőigényének kielégítését, a végzett hallgatók elhelyezkedése, munkaköre és e képzésben való részvétel között ma még semmiféle összefüggés sincs. A káderképzést és -utánpótlást nehezítik a nyelvi

képzés fogyatékosságai is, mivel a szükséges és megfelelő szintű nyelvismeret hiánya rendkívül szűk keresztmetszetet kényszerít a szakemberkiküldések gyakorlatára éppúgy, mint a hazai tudományos és oktatói tevékenység fejlődésére.

II

A fejlődő országokra vonatkozó kutatás és oktatás feladatainak meghatározásában nagyobb mértékben kell biztosítani az igények és lehetőségek összehangolt fejlesztését, a tervszerűség növelését.

A kutatások középpontjába az időszerű gazdasági, társadalmi és politikai összefüggéseket kell állítani. Az eddigieknél lényegesen nagyobb súlyt kell fektetni a fejlődő világban zajló nagy horderejű társadalmi és politikai folyamatok tanulmányozására. Ennek érdekében felül kell vizsgálni a távlati és középtávú kutatási terveket, és ahol szükséges és lehetséges, indokolt kiegészíteni azokat új kutatási feladatokkal.

Kiemelkedő fontossága van az alábbi témáknak.

A fejlődő országok gazdasági, társadalmi, politikai és művelődéstörténeti kutatása. (Különös tekintettel a harmadik világ elmaradottságának történelmi okaira, az imperialista és neokolonialista stratégia kérdésére, a nyelvi, kulturális, nemzeti és állami fejlődés tényezőire. A kutatás elősegítené az oktatás korszerűsítését, hozzájárulna tájékoztató és propagandatevékenységünk megalapozásához is.)

A fejlődő országok külpolitikai és ideológiai irányzatai. (Különös tekintettel nemzetközi politikai kapcsolatainkra és az ideológiai harc feladataira; a harmadik világ gazdasági és politikai differenciálódásának, a különböző fejlődési utaknak és nemzetközi orientációknak kérdésére, kapcsolataink szelektív fejlesztésének és bizonyos prognosztikának az igényeire, a néhány, számunkra gazdasági és politikai kapcsolataink szempontjából különösen fontosnak ítélhető fejlődő ország belső helyzetének, viszonyainak és fejlődésének tanulmányozása.)

Az „új gazdasági világrend" témaköre. (A szerteágazó problémakör elméletkritikai, a szocialista országok álláspontjának tudományos megalapozását, a külpolitikával, a diplomáciával globális és regionális kapcsolatos témák vizsgálatát jelenti; a gyakorlati külgazdasági politikánkkal való összefüggések; új gazdasági együttműködési formák kialakítása a fejlődő országokkal; a gépek, berendezések, valamint komplex termelési és szolgáltatási rendszerek exportja a fejlődő országokba.)

A kutatás fő irányainak megfelelően kell fejleszteni a hazai kutatás és oktatás bázisát. Mindenekelőtt a meglevő kutatói és oktatói kapacitások jobb és eredményesebb kihasználását kell biztosítani. A már – „spontán" módon – formálódó

egyetemi bázishelyeken (MKKE, ELTE, JATE), intézményi formát, keretet kellene adni a kutatásoknak, s a főirányoknak megfelelően kidolgozott programok alapján szolid fejlesztést kellene biztosítani. E három fejlesztésre „kiemelt" centrumot, valamint az MTA Világgazdasági Kutatóintézetét és a Magyar Külügyi Intézetet a fő irányokban folyó kutatások bázisintézeteivé kell fejleszteni. Ugyanakkor szélesíteni kell – főként a már alkalmazásban levő kutatók és oktatók tevékenységének bizonyos fokú átcsoportosításával – az ilyen irányú munkát végzők körét. Az orientalisztikai tanszékek oktatói és kutatói tevékenységében a vonatkozó fejlődő országok mai viszonyai kapjanak a jelenleginél lényegesen nagyobb helyet.

Meg kell teremteni azokat az anyagi, tudományos stb. feltételeket, amelyek az Országos Béketanács Fejlődési Munkacsoportjának[2] feladatai ellátásához szükségesek. Ez a munkacsoport a Béke-világtanács hatékony nemzetközi tevékenységét hivatott elősegíteni, alapvető feladata a nemzetközi béke és fejlődés problematikájának, a fejlődő országok társadalmi-gazdasági felemelkedése és a tartós nemzetközi békéért folyó küzdelem összefüggéseinek kutatása.

A kutatási és oktatási kapacitások hatékonyabb kihasználása érdekében a koordinálás több szintjét kell létrehozni. Elsősorban a tudományos kutatás fő irányai szerinti koordinációt kell biztosítani, az egy-egy bázisintézményhez kapcsolt – de a kutatóbázis egészére kiterjedő – „tématanácsok", „problémabizottságok" megszervezésével. Ugyanakkor a kutatási és oktatási bázis dekoncentráltsága és egyenetlen „területi" szóródása a tudományterületek szerinti koordinációt is szükségessé teheti.

Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a káderutánpótlásra. Indokolt az egyes, nagyobb erőket igénylő feladatokra kijelölt és főként a káderképzésben és káderutánpótlásban központi szerepet játszó munkahelyek létszámkeretét fokozatosan, anyagi erőnkhöz képest bővíteni. Meg kell teremteni, illetve javítani az ilyen célú káderképzés és -továbbképzés szervezeti feltételeit. Szükséges kidolgozni a fejlődő országokkal kapcsolatos tárgyak oktatóinak és az egyes területek tudományos kutatóinak a fejlődő országokra vonatkozó ismeretei bővítését és marxista–leninista szemléletmódjuk fejlesztését szolgáló intézkedéseket, beleértve a szervezett továbbképzést is. A jelenlegi helyzetben az oktatás területén sem a „totális áttöréssel" kellene kezdeni, hanem elsősorban a tanári továbbképzésben, megkeresve azokat a pontokat és helyeket, ahol máris előre lehet lépni.

[2] Az Országos Béketanács Fejlődési Munkacsoportja 1976-ban alakult meg, időközben bizottsággá fejlődött. Rendszeresen megjelenteti a *Peace and Development* (Béke és Fejlődés) c. folyóiratot. Szoros kapcsolatot tart fenn azzal a koordináló bizottsággal, melynek feladata a fejlődő országokkal kapcsolatos kutatás és oktatás összehangolása (vezetője Simai Mihály akadémikus).

Az Agitációs és Propaganda Bizottság a jelentést tudomásul veszi. Megállapítja, hogy a fejlődő országokkal kapcsolatos kutatás és oktatás kezdeti eredményeket ért el, de még nem felel meg a társadalmi, politikai igényeknek. A Bizottság szükségesnek ítéli a hazai kutatások jobb koordinálását, valamint – elsősorban a szocialista országokkal – a nemzetközi együttműködés fejlesztését. A fejlődő országokkal kapcsolatos kutatási tervekben a Politikai Bizottság határozata[3] alapján súlypontokat kell kialakítani. A Bizottság felkéri az illetékes állami szerveket, hogy

– az 1981–1985 közötti időszakra szóló társadalomtudományi kutatási tervek összeállításánál e témában is vegyék figyelembe a politikai igényeket[4];

– biztosítsák, hogy az oktatás különböző formáin és szintjein a fejlődő országokra vonatkozó korszerű ismeretek kapjanak nagyobb helyet a társadalomtudományi tárgyakban, dolgozzanak ki intézkedési tervet az oktatás, káderképzés és -továbbképzés, valamint a nyelvoktatás fejlesztésére;

– támogassák az Országos Béketanács fejlődési munkacsoportja kutatási programjának megvalósulását;

– a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság tűzze napirendre a fejlődő országokkal kapcsolatos oktatás és kutatás helyzetét és határozza meg a további feladatokat.[5]

[3] Itt a Politikai Bizottság 1978. július 25-i határozatára történik utalás. (Lásd az 1. sz. jegyzetet.)

[4] A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság javaslata alapján létrehozott koordináló bizottság dolgozik a középtávú tervek kimunkálásán.

[5] A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság 1979. június 6-i ülésén foglalkozott az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása nyomán megoldandó legfontosabb állami feladatokkal: az oktatás, káderképzés és -továbbképzés, az oktatás és kutatás bázisai; a kutatás fő irányai és koordinálásuk fejlesztésével. Javasolta – az előterjesztéssel összhangban – a munkát koordináló bizottság létrehozását; leszögezte, hogy kiemelten kell foglalkozni a postgraduális képzés, a speciális nyelvoktatás, a külföldi kutatás lehetőségeinek fejlesztésével. Javasolta 1980–1985-re kutatási terv kidolgozását, valamint azt, hogy az érintett minisztériumok tárcaegyeztető megbeszélésén határozzák meg az egyes feladatokat, a felelősöket és a munka koordinálását.

III

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYLAKOSSÁG HELYZETÉRŐL[1]

(1979. ÁPRILIS 18.)

Az MSZMP Politikai Bizottsága 1961-ben megtárgyalta a Magyarországon élő cigányokról szóló jelentést, és határozatában kijelölte a társadalmi beilleszkedésüket előmozdító legfontosabb tennivalókat.[2]

A határozat végrehajtására tett eddigi intézkedések pozitív hatással voltak a cigányok életkörülményeire: lényegesen kiterjedt foglalkoztatottságuk, lakás-, művelődési és közegészségügyi viszonyaik kedvezőbbé váltak. Társadalmi beilleszkedésük erőteljes differenciálódást indított el közöttük.

Az általában kedvező tendenciák azonban nem azonosan érintették az egész cigány lakosságot. A telepeken lakók életkörülményei ma is rendkívül súlyosak. Jelentős számú cigány él a társadalmi átlagszint alatt. Viszonylagos elmaradottságuk nem mérséklődött a megtett intézkedések arányában.

Indokolt a cigányok helyzetének ismételt elemzése, a tennivalók meghatározása, de különösen a cigányok beilleszkedésének elősegítésére fordítható anyagi, szervezeti, társadalmi erők koncentrálása.

I

A CIGÁNY LAKOSSÁG DEMOGRÁFIAI JELLEGZETESSÉGEI, TERÜLETI ELHELYEZKEDÉSE

A magyarországi cigány lakosság létszámáról, élet- és munkakörülményeiről nincsenek pontos adatok. Az 1961. évi jelentés 200 000 főt említ. A tanácsok 1978. évi beszámolói alapján jelenlegi számuk legkevesebb 320 000-re tehető. A népesedési tendenciák alapján várható, hogy lélekszámuk 1990-re 400 000–450 000 lesz.

Élve születési arányuk 1971-ben (32 ezrelék) majdnem kétszerese volt a nem cigány lakosságénak. Újabb megyei vizsgálatok szerint a születésszám csökkenő tendenciájú, de még mindig magas.

[1] A Politikai Bizottság határozatának alapjat kepező jelentest a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztályának eloterjcsztésében 1979. január 4-i ülésén megvitatta a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága, és az ott elhangzottak alapján véglegesített dokumentumot tárgyalta a PB.

[2] Lásd: az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. 2. kiad. 519–521. old. 1968-ban a KB Agitációs és Propaganda Bizottsága foglalkozott a kérdéssel. Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 165–172. old.

A családok átlagos lélekszáma (4,52) mintegy 40 százalékkal magasabb, mint a nem cigány családoké. A családokban az eltartottak száma közel háromszorosa az országos átlagnak.

A cigány lakosság területi megoszlása egyenetlen. Viszonylag nagy számban élnek Budapesten, illetve a főváros övezetében, a Dél-Dunántúlon (különösen Baranya, Somogy megyében), az északi országrészben (Borsod és Szabolcs megyében), míg Nyugat-Dunántúlon jelenlétük alig észrevehető.

Többségük falvakban, kistelepüléseken lakik. Az utóbbi években erőteljesebbé vált beáramlásuk a városokba. A beáramlás magyarázata főként az itt kínálkozó jobb munkalehetőségekben, a lakáshoz jutás nagyobb esélyeiben, a kedvezőbb iskoláztatási feltételekben és abban rejlik, hogy a városokban kevesebb előítélettel kell szembenézniük. 1961-ben a félig letelepedett és vándorcigányok aránya kb. 40 százalék volt. Ez a réteg ma már megszűnőben van.

1. FOGLALKOZTATOTTSÁG, JÖVEDELMI VISZONYOK

A cigányok életében a foglalkoztatottság kiterjedése hozta a legnagyobb változást. 1961-ben a munkaképes cigány lakosság 33 százaléka állandó, 32 százaléka alkalmi jellegű munkaviszonyban volt, 35 százaléka pedig egyáltalán nem dolgozott. A megyei tanácsok felmérése szerint, jelenleg a munkaképes cigány férfiak 80–90 százaléka dolgozik. A foglalkoztatottak 85–90 százaléka állandó munkaviszonyban van, 10–15 százaléka alkalmi és idénymunkás. A munkaképes korú cigány nőknek csak 30 százaléka kereső, míg az országos helyzet a hasonló korú nőknél 63 százalék. A cigány nők munkába állítását akadályozza a kiskorú gyerekek nagy száma és a kis településeken a női munkaalkalmak, illetve a gyermekintézmények hiánya. Megoldatlan a munkaképes korba lépő 15–18 éves cigány fiatalok foglalkoztatása.

A foglalkoztatottak 30–40 százaléka az iparban, 20–30 százaléka az építőiparban, 20 százaléka mező-, erdő- és vízgazdálkodásban, 15 százaléka egyéb ágazatokban dolgozik. Döntő többségük ma is szakképzetlen segédmunkás. A különösen nehéz, piszkos munkát rendszerint cigányok végzik. Egyes vállalatoknál ún. cigánymunkakörök (darukötöző, udvarsöprögető, kocsimosó, utcasöprő, csatornatisztító) kezdenek kialakulni. Szellemi foglalkozású cigány nagyon kevés akad.

A foglalkoztatás terén oldódtak a cigányokkal szembeni előítéletek. Munkába állításukkal szemben nagyobb mérvű idegenkedés főként a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben és a kereskedelemben tapasztalható.

A cigányok foglalkoztatása terén ma a munkaviszonyban való megtartás, a munkafegyelem megszilárdítása és a termelőmunkához szükséges alapismeretek megtanítása a legfőbb gond. A cigány fiatalok munkára nevelésében, társadalmi beilleszkedésük elősegítésében nagy szerepe van a Magyar Néphadsereg alaku-

latainak. Alacsony iskolai végzettsége és az átlagosnál rosszabb fizikai állapota miatt azonban igen sok cigány fiatalt nem hívnak be katonának.

Általában nincs különbség az azonos munkakörben és munkakörülmények között dolgozó cigányok és nem cigányok munkabére között. Ennek ellenére a cigánycsaládok egy főre eső jövedelme – a szakképzetlen munkával elérhető alacsony keresetek, az egy keresőre jutó nagyszámú eltartott miatt – az esetek többségében mélyen az országos szint alatt van.

A munkáltatók egy része ma már figyelmesebben törődik cigány dolgozóival (segíti lakásgondjaik megoldását, bevonja őket a felnőttoktatásba stb.).

2. LAKÁSHELYZET

Jelentősen csökkent a telepek, illetve a telepeken élő cigányok száma. 1961-ben kb. 70 százalékuk élt szociális körülményeknek meg nem felelő telepeken, putrikban, most 25 százalékuk. 1965–1977 között 16 000 lakás építéséhez, vásárlásához vettek igénybe kedvezményes OTP-hitelt. Más úton (tanácsi lakáskiutalások, árvíz- és belvízkárok pótlásához nyújtott kedvezmények révén) további 8100 lakáshoz jutottak. Tetemes azoknak a cigánycsaládoknak a száma, amelyek saját erőből építettek, illetve vásároltak házat.

Ennek ellenére ma is 81 000 ember él szociális követelményeknek meg nem felelő, elkülönült telepeken, igen nehéz anyagi és elviselhetetlen lakáskörülmények között. A telepek melegágyai a bűnözésnek, okai a gyerekek iskolázatlanságának, a betegségeknek és a fertőzési veszélynek. A nem telepen élők jelentős részének lakáskörülményei is nyomorúságosak.[3]

Az utóbbi években a cigány nyomortelepek felszámolása lelassult. Ennek oka anyagi, szervezeti és szemléletbeli problémákban kereshető. Az építési költségek, a ház- és telekárak jelentős emelkedése miatt a hitel összege (1978-ban 140 000 forint) ma már a szerény igényeket kielégítő lakások építéséhez sem elegendő. A telepeken élők – akiknek többsége nagycsaládos, alacsony keresetű segédmunkás, illetve idősebb ember – nem tudják előteremteni a hitel kiegészítéséhez szükséges összegeket (kb. 50 000–80 000 Ft).

Különösen nehéz a falvakban élő cigányok lakáshelyzetének javítása (nincsenek tanácsi bérlakások, nincs célcsoportos lakásépítés, a tanácsok a telepek felszámolásával kapcsolatos költségekre csak utólag kapnak támogatást). Az objektív nehézségeket szubjektív hibák is növelik. Egyes helyi tanácsok nem fordíta-

[3] Számos állami rendelkezés született a cigánytelepek felszámolására, a lakáshiány csökkentésére és fokozatos megoldására. Ezek között lásd: 2/1965. (II. 18.) ÉM–PM sz. együttes rendelet a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásáról (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1965. 368–371. old.); 2/1968. (I. 11.) ÉM–PM sz. együttes rendelet az előbbi módosításáról és kiegészítéséről (ugyanott, 1968. 344–345. old.); 1019/1970. (VI. 4.) korm. sz. határozat az árvíz- és belvízkárosult szociális követelményeknek meg nem felelő telepeken élő családok lakásépítéséről. (Ugyanott, 1970. 272. old.)

nak elég gondot a telepek felszámolására. Több helyen halogatják a házhelyek kiutalását és magas telekárat követelnek. A lakóhelyi beilleszkedést a helybeliek előítéletei is nehezítik.

3. OKTATÁS, MŰVELŐDÉS

1961-ben a felnőtt cigány lakosság 40 százaléka írástudatlan volt. A tanköteles korú gyerekeknek csak 13 százaléka jutott el a felső tagozatba és csupán 2–3 százaléka végezte el a nyolc osztályt.

A Politikai Bizottság határozata óta szervezeti, szociális és pedagógiai intézkedések segítik a cigány tankötelesek hátrányos helyzetének javítását. Egyre több gyereket vonnak be óvodába és iskolára előkészítő tanfolyamra. Anyagilag is ösztönzik a cigány tanulókat oktató pedagógusok munkáját, s rendszeresek a pedagógiai-módszertani tapasztalatcserék. Az iskolába járókat szociális kedvezményekben részesítik.

Az utóbbi nyolc évben 18 000-rel nőtt az iskolába járó cigánygyerekek száma, és elérte a 77 000 főt. Becslések szerint a gyerekek 80–85 százalékát beírják az első osztályba. Az összes tankötelesnek kb. 25 százaléka a felső tagozatokba is eljut, és a nyolc osztályt elvégzi mintegy 15 százalékuk. Az eredmények mindenekelőtt a beilleszkedett, illetve a beilleszkedés útjára lépett családok gyerekeinél mutatkoznak.

Ma is súlyos gond azonban, hogy az óvodás korú cigánygyerekeknek csupán 20–30 százaléka jár óvodába, szemben az országos 84 százalékos aránnyal. Az iskolás korúak közül sokan tanulnak eleve hátrányos oktatási feltételek között: többségükkel képesítés nélküli pedagógusok foglalkoznak, rosszul felszerelt iskolákba, összevont osztályokba járnak. A gyerekek mintegy 20–30 százaléka nem tud jól magyarul. Napjainkban 15 000–17 000 tanköteles korú hiányzik az iskolákból, ezek többsége cigánygyerek. Az általános iskolába beíratkozott cigánygyerekek több mint 70 százaléka nem végzi el a nyolc osztályt. Az összes cigány tanuló több mint fele túlkoros abban az osztályban, ahova jár. A gyógypedagógiai intézményekben tanulóknak gyakran egyharmada cigány.

A nyolc osztályt végzett cigány tanulók közül kevesen jutnak el szakmunkásképzőbe, elenyésző a középiskolában vagy felsőoktatási intézményben tanulók száma.

A közművelődésben – főként az általános iskolát végzettek és a már munkaviszonyban álló, beilleszkedett rétegek létszámának emelkedésével – szerény fejlődés ment végbe. Többen vesznek részt munkahelyi képzésben, továbbképzésben (főként azok a formák vonzóak, amelyek az általános iskolai végzettség megszerzését összekötik a szakképzéssel), gyakrabban látogatják a művelődési intézményeket, élnek a művelődés intenzívebb formáival. Népszerűbbek az egész-

ségügyi ismeretterjesztő előadások, a cigányokról szóló, velük kapcsolatos (történetükkel, folklór hagyományaikkal foglalkozó) rendezvények. A telepeken élő felnőtt cigányok többsége azonban igen keveset tud a körülötte zajló világról.

4. KÖZEGÉSZSÉGÜGY, JÁRVÁNYÜGY

A telepeken javult valamelyest az egészségügyi helyzet. A járványos betegségek visszaszorultak. Az egészségnevelés bizonyos részeredményeket mutat fel. A munkában nagy segítséget adnak a Vöröskereszt-aktivisták.

A telepeken uralkodó kritikus lakáskörülmények, a hiányos táplálkozás, a rendszertelen tisztálkodás, a rossz öltözködés azonban a cigányok egészségi állapotára rányomja bélyegét. Több a koraszülés, a csecsemők kisebb átlagsúllyal születnek, mint a nem cigány csecsemők, nagyobb arányú a csecsemőhalandóság; a felnőttek is gyakrabban betegszenek meg, mint a nem cigányok. Sok közöttük a 10–15 éves munkaviszony után leszázalékolt 30–40 éves ember. A cigányok átlagos életkora ma is mintegy 10–15 évvel alacsonyabb az országosnál; az átlagosnál gyakoribb betegségekhez társul az ugyancsak nagyobb fokú alkoholizmus. A kötelező védőoltásokról igen sokan távol maradnak.

A felnőttvédelmi szociális gondoskodás intézményeit (öregek napközi otthona, szociális otthon, házi szociális gondozó szolgálat) a cigány rászorulók alig veszik igénybe.

5. A CIGÁNYOK ÁLLAMPOLGÁRI MAGATARTÁSA, MEGÍTÉLÉSÜK A KÖZVÉLEMENYBEN

A társadalmi beilleszkedés előrehaladása lényegesen megnövelte azt a réteget, amelynek állampolgári magatartása megfelel a társadalmunkban kialakult, megkövetelt normáknak. Közülük ma már többen részt vesznek a közéletben is. Leginkább a helyi tanácsokban kapnak szerepet. Számuk azonban alacsonyabb, mint a cigány lakosság aránya. Kevés munkahelyi vezető kerül ki a cigányok közül.

Igen sok beilleszkedett cigány szégyenli és letagadja származását; sérelmesnek tartja a megkülönböztetett bánásmódot. Mások viszont vállalják származásukat, és kezd kialakulni bennük egyfajta cigányetnikai tudat. A cigányok körében is élnek előítéletek, nacionalista indulatok a nem cigányokkal szemben.

A telepeken élő, szociálisan elmaradott, legszegényebb emberek magatartására a befelé fordulás, a hátrányos helyzet fásult tudomásulvétele jellemző. Az ő körükben élnek leginkább a régi cigányéletforma maradványai. A törvényes rend és az együttélés szabályainak megsértői rendszerint közülük kerülnek ki.

A jogsértők elleni rendőri fellépés a cigány lakosság beilleszkedését is segíti, ezért a Belügyminisztérium folyamatosan értékeli a cigány személyek bűnözését. Nyilvántartása szerint a cigány lakosság bűnözési aránya 1974–1977 között kétszer akkora volt, mint az ország lakosságához mért aránya. Feltűnően nagyará-

nyú a fiatalkorú cigány lakosok bűnözése. Az összes fiatalkorú elkövető 16,3 százaléka cigány.

Társadalmunkban ma még gyakori a félelem és az elzárkózás főként a betelepedésekkel, munkavállalásokkal szemben; a szórványosan előforduló vegyes házasságokat a közvélemény elítéli. Elterjedtek az olyan vélekedések, hogy a cigányok erőszakosak, élősködők, alkoholisták, bűnözők, nem szeretnek dolgozni stb. A „cigány" szó általánosan pejoratív, megbélyegző értelmezésben él. Esetenként a faji előítélet durvább megnyilvánulásai is előfordulnak.

A cigányok társadalmi felemelésére irányuló erőfeszítéseket sokan eltúlzottnak, a cigányokat azokra érdemtelennek tartják. Életkörülményeik megváltoztatását kényszerítő intézkedésekkel, szankciókkal vélik megoldhatónak.

Tömegkommunikációs fórumaink rendszeresen és általában politikai törekvéseinknek megfelelően foglalkoznak a cigányok helyzetével. Előfordulnak azonban hangsúlytévesztések is: gyakrabban teszik szóvá a cigányok körében mutatkozó antiszociális megnyilvánulásokat, és kevesebb figyelmet fordítanak a cigány lakosság körében észlelhető pozitív változásokra. Viszonylag ritkábban bírálják az előítéletek következtében elkövetett visszaéléseket.

A cigányok ügyét-sorsát szívén viselő, jelentős számú nem cigány értelmiségi körében létezik egy szűk csoport, amelynek nézeteiben keveredik az újbaloldali demagógia és a cigány nacionalizmus.

A kutatók és a cigány értelmiségiek egy részében élnek olyan nézetek, hogy a cigányokat – eltérően a Politikai Bizottság 1961-es határozatától – nemzetiségnek kellene tekinteni. Ebben a kérdésben nem indokolt megváltoztatni az 1961-es határozat álláspontját.

1967 óta működik a Nemzetközi Cigány Bizottság mint nemzetközi cigányegyesület. Nem tartozik a hivatalosan elismert nemzetközi szervezetek közé, de kapcsolatban áll nemzetközi szervezetekkel (UNESCO, Russel-bíróság). Hazánkban a cigányoknak átfogó érdekképviseleti szerve nincsen, és szervezett módon nem kapcsolódhatnak a Bizottság munkájához. Esetenként magánemberek lépnek fel a magyarországi cigányok nevében. A Bizottság keresi a legalizált kapcsolatok felvételének lehetőségét hazánkkal.[4]

[4] A KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1974. június 11-i ülésén javasolta: „A cigány lakosság helyzetével foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bizottság vizsgálja meg, milyen módon lenne célszerű megemlékezni a fasizmus áldozatául esett cigányokról, és javaslatot terjesztett a Bizottság elé." Első ízben a 30. évfordulón tartottak ilyen megemlékezést 1974. július 31-én Budapesten, amelyen részt vett a Nemzetközi Cigány Bizottság képviselője is. Akkor merült fel, hogy a rendezvényt rendszeressé kellene tenni. Az Agitációs és Propaganda Bizottság elfogadta a Tárcaközi Koordinációs Bizottság javaslatát: 1. ötévenként legyen ünnepi megemlékezés a Hazafias Népfront Országos Tanácsának szervezésében az összes érdekelt szerv bevonásával Várpalotán; 2. helyezzenek el emléktáblát Várpalotán, azon a helyen, ahol 1945 januárjában több mint száz cigányt lemészároltak a fasiszták.

1968-ban a Minisztertanács mellett Cigány Tárcaközi Koordinációs Bizottság alakult.[5] A Bizottság és a később létrehozott megyei bizottságok eredményesen dolgoznak. A pártszervek és -szervezetek esetenként, a tanácsok rendszeresen foglalkoztak az illetékességi körökbe tartozó cigány lakosság helyzetével. Elismerésre méltó a Hazafias Népfrontbizottságok és a Vöröskereszt-szervezetek munkája.

Jelentős azoknak a pártszerveknek és KISZ-szervezeteknek, tanácsoknak a száma, amelyek nem súlyának, társadalompolitikai jelentőségének megfelelően foglalkoznak a cigánykérdéssel, a nyomortelepek megszüntetésének ügyével. Sok az általánosságokban kimerülő előterjesztés, gyakori a problémák formális kezelése. A határozatok végrehajtásának ellenőrzése nem kap elég figyelmet. Kevés helyen alakult ki összehangolt tevékenység az érdekelt szervek között. A cigány lakosság társadalmi tudatának, szokásainak, erkölcsének hiányos ismerete is nehezíti a nevelőmunkát. Nem támaszkodnak eléggé a már beilleszkedett dolgozókra, aktívákra, a cigány értelmiségre.

Néhány kutató hosszabb ideje foglalkozik a cigányság szociológiai, néprajzi, nyelvészeti vizsgálatával és jelentős szakismeretre tett szert. E kutatásokat, amelyek eddig esetlegesek voltak, a jövőben jobban kell koordinálni.[6]

I
FELADATOK

A cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének gyorsítása végett elsősorban a következő feladatok megoldására kell összpontosítani.

1. További erőfeszítéseket kell tenni a foglalkoztatási szint emelése, mindenekelőtt a munkaképes korba lépő fiatalok foglalkoztatásának javítása végett.

[5] A cigány lakosság helyzetével foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bizottság – amely a 3347/1968. korm. sz. határozat alapján 1968-ban alakult – ülésein beszámoltatja a megyei tanácsok elnökeit a végzett munkáról, tájékoztatást kér a minisztériumok, főhatóságok vezetőitől, valamint a Hazafias Népfronttól, a KISZ KB-tól és a SZOT vezetőitől. Állást foglal, javaslatokat tesz a tárcáknak jogszabályi rendezésre, irányelv kiadására, intézkedések megtételére. Iránymutatást ad a megyei tanácsoknál működő, a cigánylakosság helyzetével foglalkozó koordinációs bizottságoknak.

[6] A témának nagy irodalma van már Magyarországon. Ezek közül lásd: Etnikum? Faj? Réteg? – Adalékok a „cigányság" fogalmához (Világosság, 1973. 1. sz. 38–44. old.); Beszámoló a magyarországi cigányok helyzetével foglalkozó 1971-ben végzett kutatásokról (MTA) 1976.; A cigányság társadalmi beilleszkedéséről (Valóság, 1962. 6. sz. 72–81. old.); A cigánylakosság helyzetének egyes kérdései (Állam és Igazgatás, 1970. 1. sz. 70–78. old.); a *Napjaink* c. folyóirat úgynevezett cigányszáma (1974. 10. sz.); A magyar cigányok problémái (Társadalmi Szemle, 1976. 8–9. sz.); *Haun–Tomka–Partos:* A közvélemény a cigányokról (Tömegkommunikációs Kutatóközpont 1979.).

El kell érni, hogy az idény- és alkalmi munkások közül minél többen vállaljanak állandó munkát. A munkahelyi vezetés, a munkahelyi párt- és társadalmi szervezetek, a szocialista brigádok segítsék a cigány dolgozók munkahelyhez kötődését. Az alkalmas cigány dolgozókat minél nagyobb számban fel kell venni termelőszövetkezeti tagnak. A munkahelyeken szervezett szakmai képzésbe, továbbképzésbe be kell vonni a megfelelő cigány dolgozókat. Az arra érdemesek számára biztosítani kell az előmenetel, a munkahelyeken betölthető tisztségek elnyerésének lehetőségét.

2. Az országos lakásépítési program keretében erőfeszítéseket kell tenni a rászoruló cigány lakosság lakásprogramjának megoldása érdekében. Folytatni kell a telepek felszámolására irányuló munkát.

Felül kell vizsgálni és szükség szerint módosítani kell a lakáshoz jutás szervezeti, anyagi feltételeit. A kedvezmények odaitélésekor a szociális helyzeten túlmenően, mérlegelni kell a munkavállalást, illetve a végzett munka minőségét. Fokozottan kell élni az üresen álló falusi házak megvásárlásának lehetőségével, indokolt esetben szükségmegoldáshoz is kell folyamodni.

3. A cigány lakosság műveltségi viszonyainak javításában a cigány fiatalok oktatását-nevelését központi feladatnak kell tekinteni. Ezért a tanácsok, a párt- és a társadalmi szervek közreműködésével, fokozatosan biztosítsák óvodai felvételüket, illetve bevonásukat az iskola-előkészítő tanfolyamokra. Oldják meg a cigány tankötelesek nyilvántartását és beiskolázását. Segítsék elő, hogy rendszeresen járjanak óvodába, iskolába.

A helyi körülményeknek megfelelően továbbra is indokolt speciális cigány osztályok, napközis csoportok és kollégiumok működtetése, de biztosítani kell, hogy akik már részt tudnak venni a normál osztályok munkájában, azok együtt tanuljanak a nem cigány gyerekekkel. Tovább kell javítani mind az óvodákban, mind az általános iskolákban oktatásuk speciális pedagógiai módszereit, eljárásait, e feladatokra a pedagógusok felkészítését s mindebben a pedagógiai és más tudományok részt vállalását.

Az érintett tanácsok gondoskodjanak róla, hogy a napközi otthonokba, kollégiumokba, a diákétkeztetésbe a tényleges igények alapján megfelelő számban kerüljenek be a cigányok gyerekei is. A szociális, a gyámügyi és a nevelési segélyeket mindenekelőtt a kiskorú és a továbbtanuló gyerekek támogatására ítéljék oda. Ezeket a szülők magatartásától függően célszerű esetenként az óvodai, a napközi otthoni, a tanulószobai és a kollégiumi költségek térítéseként átutalni.

Javítani kell az általános iskolát sikeresen elvégző cigány tanulók pályaorientálását. Növelni kell a szakmunkásképzőkben és a középiskolákban tovább tanulók számát. Annak érdekében, hogy a cigányok társadalmi beilleszkedését minél több cigány értelmiségi – főként pedagógus, népművelő, orvos – segíthesse, na-

gyobb támogatást kell biztosítani a felsőoktatási intézményekbe felvett cigány hallgatók számának növeléséhez.

A felnőtt lakosság körében végzett közművelődési munkában jobban tekintetbe kell venni a befogadók műveltségi színvonalát, reális szükségleteit. A nem cigány lakossággal közös művelődési alkalmak és formák mellett – ahol ez célszerűnek látszik – támogatni kell a homogén cigány művelődési közösségek (folklóregyüttesek, klubok, szakkörök) munkáját. A magyar és az egyetemes kultúra elsajátításának szervezésével egyidejűleg lehetőséget kell teremteni az értékes cigányhagyományok felkutatására, ápolására.

4. Minden olyan községben, ahol nagyobb számban élnek cigányok, az egészségügyi szervek létesítsenek aktivahálózatot, amelybe a cigányokat is vonják be. Az egészségnevelés középpontjába a családtervezés, a gyermeknevelés, az alapvető higiéniai követelmények megismertetése és megtartása álljon.

A terhes- és csecsemőgondozást, a gyermekek védőoltását és a szűrővizsgálatokon való részvételt általánossá kell tenni. A házi beteggondozás ellátására a cigány lakosság köréből is aktívákat kell igénybe venni.

A Magyar Vöröskereszt egészség- és családvédelmi munkája során külön gonddal foglalkozzék a cigány lakossággal.

5. A cigányok társadalmi, közéleti aktivitásának kibontakoztatása érdekében az állami szervek és a tömegszervezetek, valamint a tömegszervezetek egymás közötti sajátosságainak figyelembevételével megfelelő munkamegosztást kell kialakítani. A lakó- és munkahelyeken egyaránt fokozni kell a szakszervezeti, KISZ- és párttaggá nevelő munkát az arra érdemes cigányok körében. Bátrabban kell kezdeményezni közéleti megbízatásukat. Néhány érintett megyében létesítsenek cigány származású személyekből álló konzultatív bizottságot. A Hazafias Népfront-bizottságok a cigány lakta területekről (községekből), az arra alkalmas cigányok bevonásával építsenek ki aktivahálózatot.

6. A párt-, társadalmi szervezetek és a tömegkommunikációs fórumok helyes orientálással, politikai nevelőmunkával segítsék a cigányokkal szembeni előítéletek oszlatását. Törekedjenek a cigányok helyzetének reális bemutatására, tárják fel a cigányok fölemelkedésében végbement fejlődést; a beilleszkedett réteg helytállását a szocialista építőmunkában. A központi sajtó mérsékeltebben, a megyei lapok szükség szerint gyakrabban foglalkozzanak a cigányok helyzetével.

III

HATÁROZAT

A Politikai Bizottság a jelentést tudomásul veszi. Megállapítja, hogy a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének meggyorsítására tett intézkedések összhangban vannak 1961. június 20-i határozatával. Az intézkedések számottevő eredménnyel jártak. Lényegesen kiterjedt a cigányok foglalkoztatása, javultak

lakás-, művelődési és közegészségügyi viszonyaik. A társadalmi beilleszkedés folyamata erőteljes differenciálódást indított el körükben.

A kedvező folyamatok kibontakoztatása, a beilleszkedést akadályozó régebbi és újkeletű problémák elhárítása megköveteli, hogy az érintett párt-, állami és társadalmi szervek, az üzemek és a vállalatok a jövőben is megkülönböztetett figyelemmel és az ügy sajátosságának megfelelő módszerekkel foglalkozzanak a cigányok társadalmi beilleszkedésének előmozdításával.

A Politikai Bizottság egyetért a jelentésben kiemelt feladatokkal, amelyek megoldása során a következő elvekből kell kiindulni.

– A hazánkban élő cigányok nem tekinthetők nemzetiségnek, hanem olyan etnikai csoportnak, amely fokozatosan beilleszkedik társadalmunkba, illetve aszszimilálódik.

– A cigányok helyzetével való foglalkozásnak társadalompolitikai jelentősége van. Beilleszkedésük elősegítése fontos politikai, gazdasági és művelődési feladat, amelynek megoldása feltételezi az érintett központi és helyi társadalmi, állami szervek tevékenységének folyamatosságát, összehangolását.

– A beilleszkedést befolyásoló tényezők sorában meghatározó szerepe van a foglalkoztatásnak, a lakáshelyzetnek és az oktatásnak. A rendelkezésre álló anyagi erőket ennek szem előtt tartásával célszerű felhasználni.

– A módszereket és formákat a cigány lakosság rétegződésének, illetve a helyi sajátosságoknak megfelelően, differenciáltan kell alkalmazni. Fokozottan kell építeni a már beilleszkedett cigányok közreműködésére. Különös gonddal kell segíteni a fiatalok beilleszkedését.

– A cigányokkal kapcsolatban is emberségesen, de következetesen kell érvényesíteni és érvényesíttetni az állampolgári jogokat és kötelességeket. Határozottan fel kell lépni mind a cigányokkal szembeni, mind a cigányok körében jelentkező előítéletek felszámolásáért.

– A pártszervek és pártalapszervezetek tervszerűbben foglalkozzanak a cigány lakosság helyzetével. Kísérjék figyelemmel és segítsék a helyi társadalmi és állami szervek ilyen irányú munkáját, az eszmei-politikai munka eszközeivel fejlesszék a közgondolkodást. Segítsék elő, hogy az arra érdemes cigányok megfelelő politikai, közéleti szerephez juthassanak. Az érintett megyei pártbizottságok rendszeresen tűzzék napirendre a területükön élő cigányok helyzetének vizsgálatát.

A Politikai Bizottság ajánlja a Minisztertanácsnak, hogy tűzze napirendre a cigány lakosság helyzetét, és határozza meg az állami szervek időszerű feladatait.[7] Ezt követően történjék nyilvános közlés arról, hogy az illetékes párt- és ál-

[7] Ennek nyomán született az 1016/1979. (VII. 12.) sz. minisztertanácsi határozat a cigány lakosság helyzetének javításával kapcsolatos további feladatokról. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1979. 444–445. old.)

lami szervek áttekintették a cigány lakosság helyzetével foglalkozó korábbi állásfoglalásaik végrehajtását. Ebben tájékoztatni kell a közvéleményt a cigány lakosság helyzetének javításában elért jelentős eredményekről, továbbá arról, hogy az illetékes szervek megfelelő intézkedéseket hoztak annak érdekében, hogy a cigány lakosság életkörülményeiben, társadalmi beilleszkedésében kibontakozott egészséges folyamat folytatódjék.

A SZOT és a KISZ illetékes testülete tárgyalja meg a cigányok körében végzendő tennivalókat. A Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy a Nemzetközi Cigány Bizottsággal, ha ilyen igény felmerül, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa tartsa a kapcsolatot.

112

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ÜZEMI DEMOKRÁCIA ERŐSÍTÉSÉNEK FŐBB TAPASZTALATAIRÓL

(1979. ÁPRILIS 18.)

A Politikai Bizottság 1977. április 6-i határozatának[1] végrehajtása a célkitűzéseknek megfelelően halad, a megjelölt feladatok megvalósítása alapvetően eredményes. A területi és üzemi pártszervek fokozták a szocialista demokrácia fejlesztésében elvi-politikai irányító és ellenőrző munkájukat, felismerve az üzemi demokrácia erősítésének politikai fontosságát, időszerűségét. Elsősorban ennek eredménye, hogy a végrehajtásban javult a párt-, állami és tömegszervezeti szervek együttműködése és munkamegosztása, erősödött a szemléleti és cselekvési egység. A Minisztertanács és a Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnöksége 1018. sz. együttes határozatában megjelölte a rendező elveket, a fórumok jogait, valamint a gazdasági vezetők és a szakszervezeti szervek feladatait.[2] Ezzel összhangban a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága is intézkedett a KISZ-szervezetek tennivalóiról.[3] Az elmúlt év végéig létrehozták az iparban, az építőiparban, a közlekedésben és a kereskedelem, valamint a mezőgazdaság állami szektorában az új fórumot: a bizalmi, főbizalmi testületek és a vállalati

[1] Lásd az 59. sz. dokumentumot.

[2] Lásd az 59. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

[3] Lásd: Határozatgyűjtemény. A KISZ KB IB és Titkárságának a KISZ IX. kongresszusa óta kiadott határozatai. Ságvári Endre Könyvszerkesztőség 1979. 98–104. old.

szakszervezeti tanácsok együttes ülését. A vállalati ügyrendekben szabályozták a meglevő fórumok összehangoltabb működését, feladatait, hatáskörét.

1. A határozat végrehajtása nyomán az elmúlt két évben az üzemi demokrácia módszerében, formájában és tartalmában is tovább fejlődött. Eredményesebben segítette politikai, gazdasági feladataink végrehajtását. Szélesedett és közvetlenebbé vált a dolgozók részvétele a döntések előkészítésében, a döntésekben és azok végrehajtásában. Az üzemi kollektívák figyelme jobban a vállalat konkrét ügyeire, legfontosabb feladataira, gondjainak megoldására irányult. Nőtt a dolgozók aktivitása, érdemibbek a javaslatok és kritikusabbak a vélemények. Kötelezettségeik teljesítésével összhangban egyre megfontoltabban és felelősen gyakorolják demokratikus jogaikat. Az üzemi demokrácia hatására fejlődött az ifjúság közéleti aktivitása, jobban felszínre kerülnek sajátos problémáik és további lehetőség nyílik érdekeik képviseletére. A fórumok működése egyre inkább segíti a munkához való szocialista viszony erősítését, a dolgozók politikai és termelési aktivitásának kibontakozását, a szocialista munkaverseny célirányosságát. Az üzemi demokrácia fórumainak munkája a korábbinál összefogottabbá, hatékonyabbá vált. Csökkentek – bár még nem kielégítő mértékben – a párhuzamosságok és az átfedések.

A pártszervek, az üzemi pártszervezetek összességében eredményes munkát végeztek a határozat megismertetésében és egységes értelmezésében, a végrehajtás politikai feltételeinek megteremtésében, az üzemi demokrácia tartalmi követelményeinek érvényre juttatásában. A szakszervezetek felelősségteljesen dolgoztak az új fórumok bevezetésén, az üzemi demokrácia erősítésén. A KISZ-szervezetek figyelmüket elsősorban a fiatalok felkészítésére, az ifjúsági parlamentek működtetésére fordították.

Egyre több állami, gazdasági vezető tudatos felismerésből támaszkodik a dolgozók véleményére, számol jogos igényeikkel és érdekeikkel.

A végrehajtás eredményes folyamatát ugyanakkor még mindig szemléletbeli, módszerbeli problémák gátolják. Ennek is tudható be, hogy a gyakorlati megvalósítás területenként eltérő színvonalat mutat. Előfordul, hogy egyes helyeken a párt vezető szerepének csökkenéseként fogják fel a fórumok működését, a növekvő szakszervezeti jogköröket. A gazdasági vezetők egy része az egyszemélyi felelősség csorbításának, a vezetést nehezítő, akadályozó tevékenységnek és alapvetően mozgalmi feladatnak tartja az üzemi demokratikus fórumok működtetését. Helyenként problémák jelentkeznek a kötelességek és jogok összhangjának, az egyéni, a csoport- és a társadalmi érdekeknek az egyeztetésében. Nehezíti a munkát, hogy a vállalatok belső szervezeti, irányítási, ellenőrzési rendszerének korszerűsítésében, a közép- és alsó szintű vezetők hatáskörének növelésében nincs számottevő előrelépés. Tapasztalható, hogy sok az azonos téma a fórumokon, a különböző vezetői megbeszéléseken. Más esetekben a négyszögüléseken

eldöntenek a fórumok hatáskörébe tartozó kérdéseket és ezzel formálissá teszik azok működését, illetve csökkentik szerepüket.

2. A határozat végrehajtásában a legtöbb eredmény a bizalmiak, főbizalmiak testülete, valamint a vállalati szakszervezeti tanács együttes ülése, a szocialista-brigád-vezetők tanácskozása és az ifjúsági parlamentek munkájában tapasztalható. Az üzemi demokrácia többi fórumánál még nincs számottevő előrelépés.

A tapasztalatok közül szükséges kiemelni a vállalati szakszervezeti tanácsok és a bizalmiak testülete együttes ülésének létrehozását, amelynek eddigi működése is érdemibbé és közvetlenebbé tette a dolgozók részvételét a vezetésben. A bizalmiak csoportjukban végzett munkája és képviseleti szerepük érzékelhetőbbé tette a dolgozók beleszólásának értelmét, érvényesülését. A kollektívák előtt nyilvánvalóbbá lettek az igények és a lehetőségek, a kötelezettségek és a jogok. Javult a dolgozók szóbeli és írásos tájékoztatása a gazdasági feladatokról és problémákról, valamint az élet- és munkakörülményeikkel összefüggő kérdésekről. A vállalatok nagy részében sikerült elérni, hogy a legtöbb bizalmi már nemcsak a saját, hanem csoportjának véleményét is tudja képviselni.

Az év elején tartott tanácskozások megmutatták e fórumok előnyeit és lehetőségeit. Segítettek abban, hogy a dolgozók megértéssel fogadták az 1979. évi népgazdasági feladatokat és vállalati tervcélokat, a gazdálkodás hatékonyságával, a minőség javításával, a munkafegyelem megszilárdításával kapcsolatos intézkedéseket. Nagyon sok helyen kritikus észrevételeket, ugyanakkor érdemi javaslatokat és felajánlásokat is tettek a zavartalan termelési feltételek biztosítására. Követelményt támasztottak az anyag- és szerszámellátás, a munkaszervezés javítása, a gépek időbeni karbantartása, a szállítási határidők betartása érdekében. Igényelték a feladatok egyértelmű meghatározását, a műhely, a brigád és az egyes dolgozók számára is. A gazdasági vezetők éves munkáját – a meglevő kétkedés és az idegenkedés ellenére – többségében tárgyilagosan véleményezték.

Az együttes ülések az elosztási témákban a legélénkebbek. A bér- és jövedelemnövelési elképzeléseknél tudomásul vették a korábbinál kisebb fejlesztési lehetőségeket. Ahol viszont több tervváltozatot vitattak, ott a nagyobb termelési követelményeket tartalmazó, de egyben a magasabb bérfejlesztést is jelentő megoldást támogatták.

A kollektív szerződések végrehajtásáról, módosításáról, a dolgozók érdekeinek érvényesítéséről bontakozott ki a legszélesebb körű vita. A szociális terv, illetve a végrehajtásról szóló beszámoló elfogadása kevesebb vitát hozott. Ebben a körben a legtöbb észrevétel a munkavédelmi fejezethez történt.

A fórum működtetésében gondot okoz, hogy egyes helyeken az indokoltnál több alkalommal szerveznek tanácskozásokat. Sok még a terjedelmes előterjesztés, helyenként sok a vezetői hozzászólás. Még nincs megfelelő gyakorlat abban, hogy mikor mit és hogyan kell a tervekből a dolgozók elé terjeszteni. Nem ala-

kult ki megfelelő módszer az előkészítésben, a működtetésben, az állásfoglalások és döntések érvényesítésében, valamint a tájékoztatásban. Emiatt a döntések még gyakran formálisak, a végrehajtásuk hiányos; az egyes javaslatokra csupán válaszolnak, azokat nem mindig követi érdemi gazdaságvezetői intézkedés és a dolgozók széles körű tájékoztatása.

3. Az elmúlt években a szakszervezeti szervek eredményes munkát végeztek az üzemi demokrácia fórumrendszerének szervezésében, kialakításában, működtetésében. Különösen nagy erőfeszítéseket tettek a bizalmiak, a szakszervezeti aktivisták tömeges felkészítésében és az új fórumrendszer módszereinek kidolgozásában. A munka során felszínre kerültek olyan átfedések és szervezeti, munkamegosztásbeli problémák, amelyek csökkentették a vállalati, üzemi szakszervezeti tanácsok és műhelybizottságok szerepét. Az üzemi párt- és szakszervezeti szervek szóvá teszik, hogy mindez megnehezíti a dolgozókkal való még szorosabb kapcsolattartást, a pártirányítást, a gazdasági vezetéssel való hatékonyabb együttműködést. E tények felismerése nyomán több szakszervezet – pl. a vasas – a műhelybizottságok megszüntetését tervezi és eredményes kísérletet folytat a szervezeti egyszerűsítésért, a párhuzamosságok felszámolásáért, a bizalmi, főbizalmi rendszer szerepének növeléséért.

A Szakszervezetek Országos Tanácsa – a Politikai Bizottság 1977. április 6-i határozatának megfelelően – bevonva a szakmai szakszervezeteket, a jelzett problémák megoldására kidolgozta a szakszervezetek üzemi felépítésének tökéletesítésére vonatkozó elképzeléseit.[4] Javasolja a vállalati, üzemi szakszervezeti tanácsok és műhelybizottságok megszüntetését és helyettük – jogutódjaikként – a gyakorlatban bevált bizalmiak testületének és a bizalmi–főbizalmi rendszernek általánossá tételét.

4. Az üzemi demokrácia fejlesztésére hozott határozatok végrehajtása hatással van a szolgáltatás, az intézmények, a hivatalok demokratizmusára is. Ösztönzően hatott e területen is a bizalmiak megnövekedett szerepe, a bizalmi tanácskozások működése. Mindezek alapján a terület dolgozóinak, társadalmi, politikai szervezeteinek jelentős része is igényként veti fel a szocialista demokrácia érvényesítésének a terület sajátosságait figyelembe vevő továbbfejlesztését. Időszerűvé vált a Politikai Bizottság 1977. április 6-i határozata vonatkozó részének megvalósítása, amely előírta: „a tapasztalatokat figyelembe véve javaslatot kell kidolgozni a népgazdaság egyéb területein (szolgáltatás, hivatali szervek)" a szocialista demokrácia továbbfejlesztésére.[5]

[4] A SZOT 1979. december 14-i ülésén hagyta jóvá a szakszervezeti alapszervezetek szervezeti struktúrájának módosítását, amely az itt jelzett feladatok megoldását volt hivatva szolgálni. (Szakszervezeti Értesítő, 1980. január.)

[5] A SZOT módosította a vállalati, üzemi, intézményi, hivatali szakszervezeti szervek szervezeti felépítését, amelynek célja, hogy a mozgalom jobban szolgálja kettős funkciójának gyakorlati ér-

113

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MUNKAERŐ-GAZDÁLKODÁS JAVÍTÁSÁRA HOZOTT INTÉZKEDÉSEK VÉGREHAJTÁSÁNAK KEZDETI TAPASZTALATAIRÓL GYŐR-SOPRON MEGYÉBEN

(1979. MÁJUS 29.)

Az MSZMP Központi Bizottsága 1978. december 6-i határozatát[1] követően a megyei pártbizottság kijelölte az 1979. évi helyi gazdaságpolitikai, ezen belül a munkaerő-gazdálkodás színvonalának javítására vonatkozó feladatokat. Megfogalmazta azt a célt, hogy minden munkahelyen annyi dolgozót és olyan összetételben foglalkoztassanak, amennyi a feladatok ellátásához szükséges. A pártszervek és pártszervezetek a határozatot minden szinten egyetértéssel fogadták.

A végrehajtásban a Magyar Vagon- és Gépgyár kezdeményező szerepet vál-

vényesülését, a szakszervezeti munka színvonalának emelését. A szakszervezeti struktúra területenkénti meghatározása után az Irányelvek kimondja: „A szakszervezeti csoportok kialakításánál törekedni kell az »egy gazdasági vezető – egy szakszervezeti csoport« érvényesítésére. Minden bizalmi mellé bizalmihelyettest is válasszanak. Ki kell alakítani, illetve erősíteni kell a trösztök, ipari nagyvállalatok stb. szervezetét és középirányító funkcióját. A társadalmi munka fejlesztése érdekében továbbra is működtetni kell a választott testületek mellett az állandó és ideiglenes jellegű munkabizottságokat. Meg kell szüntetni – megfelelő politikai, káderpolitikai munkával – a vállalati szakszervezeti tanácsok, üzemi szakszervezeti tanácsok, bizalmiak testülete együttes ülésének rendszerét, és helyette létre kell hozni a bizalmiak testületét, annak végrehajtó szerveként pedig a szakszervezeti bizottságokat. Meg kell szüntetni a munkahelyi bizottságok szervezetét. Csak kivételesen indokolt esetben térhetnek el ettől a központi vezetőségek elnökségei és helyettük munkahelyi szintű bizalmiak testületét kell létrehozni a főbizalmi vezetésével, illetve főbizalmi rendszert kell kialakítani." (Szakszervezeti Értesítő, II. évf. 1. sz. 1980. január. 9–10. old.) Az Irányelvek szellemében hajtották végre a szervezeti változtatásokat a mezőgazdasági üzemekben is. Erről lásd: Munka, 1980. 5. sz. 36. old. Ugyancsak az Irányelvekben foglalta össze a SZOT – amit a XXIV. kongresszuson elfogadott alapszabály rögzített – a szakszervezeti szervek belső szervezeti életével összefüggő feladatokat és hatásköröket, valamint ezen szerveknek az üzemi demokratizmussal összefüggő hatáskörét is. Lásd: Szakszervezeti Értesítő, 1980. január 9–10. 10–12. old. A téma legújabb irodalmából lásd: *Héthy Lajos:* Az üzemi demokrácia és a munkások. Kossuth Könyvkiadó 1980. 263. old.

[1] Lásd a 104. sz. dokumentumot.

lalt. Az év elején – a vezérigazgató közvetlen felügyelete alá tartozó főosztályoknál, irányító részlegeknél – kezdték meg a munkakörök felülvizsgálatát és 150 munkakört megszüntettek. Az ezáltal érintettek számára a vállalaton belül más munkakort nem ajánlottak fel, és ezt a lépést nem hangolták össze a tanácsi munkaerő-gazdálkodási szervekkel. Hiányos volt a helyi párt- és társadalmi szervek felkészítése, a dolgozók tájékoztatása is. Az egyébként pozitív intézkedést tehát nem kellő körültekintéssel hajtották végre. A vagongyári kezdeményezés nagy országos visszhangot, eltérő megítélést s külföldi reagálást váltott ki. A hazai sajtó egy része túlzottan az elbocsátásokra helyezte a hangsúlyt. A határozat végrehajtásához a megye több gazdasági egységében vontatottan, bátortalanul fogtak hozzá.

A megyei párt-végrehajtóbizottság február végén áttekintette a helyzetet, és részletes iránymutatást adott a munkaerő-átcsoportosítás előkészítéséhez, végrehajtásához, s a következő főbb követelményeket jelölte meg:

– a megye minden gazdálkodó egységében felül kell vizsgálni a munkaköröket és az ott dolgozók leterheltségét;

– ahol szükséges és lehetséges, növelni kell a követelményeket, összehangolva az üzem- és munkaszervezés javításával;

– a felmérés nyújtson reális képet arról, hol van munkaerőhiány és -felesleg;

– a vizsgálat alapján esetleg felszabaduló dolgozóknak ajánljanak fel a gazdasági egységen belül más munkaköröket, ha erre nincs mód, éljenek az áthelyezés, átcsoportosítás lehetőségével;

– az átcsoportosításra kerülő dolgozók személyére a gazdasági vezető tegyen javaslatot, s ezt vitassák meg az illetékes párt-, szakszervezeti és KISZ-vezetőkkel;

– felmondás esetén a tanácsi munkaerő-gazdálkodás segítségével tegyék lehetővé, hogy a dolgozó kapja meg azon munkahelyek jegyzékét, amelyek elhelyezkedési lehetőséget nyújtanak;

– érvényesítsék a törvényességet, az indokolt szociális és humánus szempontokat;

– a kollektív szerződéseket és a vállalati működési szabályzatokat a magasabb munkavállalói követelményeknek megfelelően kell módosítani.

Sikerült szemléleti egységet kialakítani a megyei társadalmi, állami és érdekképviseleti szervekkel (szakszervezet, KISZ, tanács, KISZÖV, TESZÖV, munkaügyi bíróság), amelyek saját szerveik részére megfelelő feladatokat dolgoztak ki, és meghatározták ezek megoldásának módszereit.

Széles körű politikai felvilágosító munka bontakozott ki, amelynek eredményeként a végrehajtás meggyorsult, az akció kiszélesedett. A munkába bekapcsolódtak a megyei és üzemi lapok, a győri rádió is. Az üzemi pártszervek egy része kötelezte a felelős gazdasági vezetőket a helyi feladatok kidolgozására és a

szükséges intézkedésekre. Fokozatosan kibontakoztak a megtett lépések kedvező hatásai.

A megyei párt-végrehajtóbizottság május hónapban összegezte az eddigi tapasztalatokat, és a megyei szervek számára további feladatokat adott.

II
A VÉGREHAJTÁS MÓDJA ÉS TAPASZTALATAI

A vállalaton belüli munkaerő-gazdálkodási vizsgálatok az elmúlt években többségükben és döntően ösztönzési oldalról indultak ki. A megyében megkezdődött folyamat viszont a feladatokhoz szükséges létszámszükségletre épül, a munkakörök felülvizsgálatán alapul.

A munkakörök felülvizsgálata gazdasági egységenként eltérő ütemben, módszerekkel és eredményességgel folyt.

A felülvizsgálat elsősorban a nem közvetlenül termelő területeken folyt. A felmérést a legtöbb helyen a munkahelyi vezetők, a munkaügyi, szervezési és ellenőrzési részlegek bevonásával végezték. A gazdasági egységek mintegy 10 százalékánál – a korábban megtett lépésekre hivatkozva – új megoldásokat nem kezdeményeztek.

Jelentős politikai hatása volt annak, hogy a létszám-felülvizsgálatot a Magyar Vagon- és Gépgyár az irányító szerveknél kezdte meg. Példájával bizonyította, hogy hatékonyan dolgozó vállalatnál is – a valóságos munkaerőigény ellenére – feltárható létszámtartalék. A felülvizsgálat eredményeként a vállalatnál 23 500 munkakörből 552-t vállalati kezdeményezéssel, 543-at pedig a dolgozók felmondása következtében megszüntettek. A vállalaton belül 424 főt helyeztek át.

A létszám-felülvizsgálat nem korlátozódott a Magyar Vagon- és Gépgyárra, az egész megyére kiterjedt. A megye ipari és mezőgazdasági üzemei eddigi vizsgálataik alapján 2400 dolgozó belső átcsoportosítását tartják szükségesnek. Az üzemen belül tovább nem foglalkoztatható 1400 dolgozó közül 800-nak a munkaviszonyát átcsoportosítással szüntetik meg. Így például az Építőipari Szállítási Vállalat győri üzemegységénél hatékonyan tovább nem foglalkoztatható dolgozók száma 160 fő, a felmondások száma pedig 36, az Állatforgalmi és Húsipari Vállalatnál 49, illetve 25 fő. A munkakörök összevonása és megszüntetése eredményeként a megyében 1,1 százalékkal csökken a munkahelyek száma. A vállalatok munkaerőigénye (új dolgozók felvételére) 20 százalékkal mérséklődött. Területenként és egyes szakmákban továbbra is hiány mutatkozik. A megyében általánosságban változatlanul a munkaerőhiány jellemző, ennek mértéke azonban a felülvizsgálat eredményeként csökkent.

A vizsgálat alapján felszabaduló dolgozóknak elsősorban a gazdasági egysé-

gen belül igyekeztek más munkakört biztosítani, megadva a lehetőséget az átképzéshez és betanuláshoz. A belső átcsoportosítás főként fizikai munkaterületekre irányul. Amennyiben megfelelő munkakör nincs vagy a dolgozó nem fogadja el, élnek a felmondás, illetőleg az áthelyezés lehetőségével. Ilyen esetben a tanácsi munkaerő-közvetítéssel való szoros együttműködés eredményeként az érintett dolgozók ismerik más vállalatok munkaerőigényét.

A felülvizsgálat időszakában a dolgozók kezdeményezésére történt munkahely-változtatásban a dolgozók egy része a kisebb követelményeket támasztó munkahelyek felé törekedett. Ezzel is összefügg, hogy az üzemek egy része a felülvizsgálat idejére részleges vagy teljes körű létszámfelvételi zárlatot rendelt el.

A mezőgazdasági és ipari szövetkezetekben a munkaerő-gazdálkodás javításának szervezeti és személyi adottságai gyengébbek. A felülvizsgálat itt a szövetkezeti sajátosságok figyelembevételével folyik.

A belső átcsoportosítással, illetve felmondással érintett dolgozók személy szerinti kiválasztásában biztosított volt és alapvetően érvényesült is a dolgozói érdekképviselet. A dolgozók személyére a gazdasági vezető tett javaslatot, amit megvitattak az illetékes párt-, szakszervezeti és KISZ-vezetőkkel. Egyet nem értés esetén a felsőbb szervekhez fordultak. A dolgozók által kezdeményezett döntőbizottsági, illetve munkaügyi bírósági ügyek száma a múlt évihez képest alig változott.

A munkájukat, munkahelyüket becsülő dolgozók a kezdeményezés mellé álltak, különböző fórumokon állást foglaltak a konkrét követelmények megfogalmazása és érvényesítése mellett. A kollektív szerződések módosításakor több helyen a javasoltnál szigorúbb munkavállalói követelményeket fogalmaztak meg, határozottabb intézkedéseket sürgettek.

A létszám-felülvizsgálat és az ezt követő intézkedések javították a munkafegyelmet. A megyében a vezetők körében általános az a vélemény, hogy most könnyebb érvényesíteni a vezetői követelményeket, a beosztottak fegyelmezettebben hajtják végre az utasításokat. Következetesebbé vált a munkavállalói kötelezettségek számon kérése, a fegyelemsértések elbírálása.

Ugyanakkor a dolgozók részéről erősödött a folyamatos munka feltételeinek megkövetelése.

III
KÖVETKEZTETÉSEK

A munkaerő-gazdálkodás javítására tett megyei kezdeményezés – a végrehajtás kezdeti szakaszában jelentkező problémák, fenntartások mellett is – alapvetően pozitív változásokat hozott. A munkaerő-átcsoportosítás a megfelelő politikai feltételek megteremtése mellett megvalósítható, nem okoz érdemi feszültséget.

A munkaerő-gazdálkodás átfogó javításában valamennyi politikai, társadalmi, állami szerv – feladatkörének megfelelő – összehangolt közös munkájára, azonos elveken alapuló egységes magatartására van szükség. Elengedhetetlen, hogy minden gazdálkodó szervnél és intézménynél azonos elveken alapuló követelményrendszert alkalmazzanak és egyidejűleg tegyenek intézkedéseket a munkaerő-gazdálkodás javítására.

A megye példája igazolja, hogy az ésszerű munkaerő-gazdálkodás nem vezet munkanélküliséghez. Bár az átcsoportosított dolgozók teljes körére nem garantálták, hogy az adott közigazgatási egységen belül, a képzettségnek megfelelő munkakörben és a korábbi munkabérrel tudnak elhelyezkedni, az érintettek döntő része rövid időn belül megtalálta új munkahelyét.

A munkavállalókkal szembeni követelményrendszer egységes, minden területen megvalósított növelése mérsékli a nem kívánatos munkaerőmozgást. A teljesítménykövetelmények növelése megvalósítható bérnövekmény nélkül is. A kialakult politikai légkörben a dolgozók ellenállása a normakarbantartással szemben nagymértékben csökkent.

Az ésszerű munkaerő-gazdálkodás és a munkafegyelem nagymértékben összefügg, a munkafegyelmet munkaerő-gazdálkodással érdemben lehet javítani.

A munkaerő-gazdálkodás tökéletesítése nem kampányfeladat, folyamatos tevékenységnek kell lennie. Politikai támogatásra a munka továbbvitele során is szükség van, de a munkát a vállalatoknak és szövetkezeteknek, az állami szerveknek kell végezni. Indokolt, hogy a bérszabályozás rendszere jobban vegye figyelembe a munkaerő-gazdálkodási szempontokat.

A jelentést a párt- és tömegszervezetek osztályával, a SZOT főtitkárhelyettesével és a munkaügyi miniszterrel egyeztettük.

IV

HATÁROZAT

1. A Politikai Bizottság tudomásul veszi a jelentést. Megállapítja, hogy a munkaerő-gazdálkodás javítására tett Győr-Sopron megyei kezdeményezés helyes irányú volt, alapvetően pozitív politikai eredményeket hozott. Elismeri a megyei pártbizottság e téren végzett munkáját.

2. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy:

– az ésszerű munkaerő-gazdálkodás váljék általánossá, a Győr megyei és más területeken szerzett tapasztalatokat – a helyi sajátosságok figyelembevételével – hasznosítsák minden megyében, gazdálkodó egységnél;

– a munkaerő-gazdálkodás javítását, a tapasztalatok felhasználását különösen azokon a területeken szorgalmazzák, ahol a munkaerőhiány a legjelentősebb: Budapesten és a nagyobb ipari körzetekben;

– a munkaerő-gazdálkodás javítása legyen folyamatos. A dolgozókkal szembeni követelmények növelése, az ésszerű munkaerő-felhasználás egyaránt terjedjen ki a fizikai és a szellemi dolgozókra, beosztottakra és vezetőkre;

– a munkaerő-gazdálkodás javításához kapcsolódó munkában az állami, a politikai és a társadalmi szervek között legyen összehangolt együttműködés;

– a munkaerő-átcsoportosítás, a jó kezdeményezések továbbra is kapjanak megfelelő támogatást, bátorítást.

3. A vállalati kezdeményezésű munkaerőmozgással érintettek személyi kiválasztásában körültekintően, humánusan kell eljárni. Olyan légkört kell teremteni, hogy az áthelyezett dolgozót erkölcsi sérelem lehetőleg ne érje.

4. A racionális munkaerő-gazdálkodás, a munkaerőhiány visszaszorítása nagyban segítheti a bérek ösztönző szerepének növelését, a munkafegyelem javítását. Ezt a lehetőséget jobban ki kell használni. A bérrendszer továbbfejlesztése során a győri kezdeményezés tapasztalatait is figyelembe kell venni.

5. Az agitáció és propaganda támogassa a jó kezdeményezéseket, formálja a politikai légkört a további lépésekhez. A propagandamunkában a folyamat pozitív oldalát, a tervszerű átcsoportosítást – és nem a felmondást – kell hangsúlyozni. A hírközlő szervek az eddiginél körültekintőbben foglalkozzanak a munkaerő-gazdálkodással, ismertessék a jó példákat, terjesszék a hasznosítható tapasztalatokat.[2]

[2] A munkaerő-gazdálkodás elméleti, gyakorlati, közeli és távlati kérdéseivel átfogóan foglalkozik a Politikai Bizottság 1977. június 14-i határozata (lásd a 62. sz. dokumentumot). A „győri példáról" szóló dokumentum közzétételét azért tartottuk szükségesnek, mert a Politikai Bizottság országos érvényű következtetéseket vont le a Győr megyei tapasztalatokból.

114

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TANÁCSTÖRVÉNY ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK TAPASZTALATAIRÓL

(1979. JÚNIUS 26.)

I

A Központi Bizottság és a Minisztertanács 1970. április 16-i együttes irányelvei[1] alapján alkotott tanácstörvény 1971-ben lépett hatályba. A KB Titkárság 1977. november 8-i ülésén[2] megállapította, hogy a tanácsok népképviseleti-önkormányzati és államigazgatási jellege helyesen fejezi ki az államszervezetben elfoglalt helyüket, fejlődésük kívánatos irányát és összhangban van a Programnyilatkozat céljaival; a törvény módosítására nincs szükség; a fogyatékosságokat a törvény szabályainak következetesebb érvényesítésével, az irányító és ellenőrző munka további javításával kell megszüntetni.

A Titkárság ajánlotta, hogy a Minisztertanács részleteiben is vizsgálja meg a törvény végrehajtásának tapasztalatait, különös tekintettel a választott testületek és az apparátus munkájára. Szükségesnek tartotta továbbá, hogy ezt követően a Politikai Bizottság kapjon tájékoztatást a törvény hatályosulásának helyzetéről.

1. A Minisztertanács az elmúlt évben napirendre tűzte a tanácstörvény végrehajtásának helyzetét. Meghatározta a feladatokat, aminek alapján eddig a következő intézkedések történtek:

– szabályozták a tanácsok ellenőrzési tevékenységét, jogot kaptak arra, hogy összehangolják a területükön folyó vizsgálatokat;

– felmérték a különböző bizottságok számát és feladatait, intézkedtek a feleslegesek megszüntetésére;

– csökkentették a tanácsok és a végrehajtó bizottságok kötelezően előírt napirendjeinek számát;

– a lakossági kapcsolatok erősítése érdekében a falugyűléseket nem csupán a közös, hanem az önálló tanácsú községekben is megtartják, ahol ez egyébként nem kötelező;

[1] A Központi Bizottság és a Minisztertanács együttes irányelveit lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970. 606–624. old.

[2] Lásd a 74. sz. dokumentumot.

– a városok és a város környéki községek közötti kapcsolatok erősítése érdekében irányelvekben szabályozták az együttműködés formáit;

– folyamatban van a tanácsok egymás közötti gazdasági együttműködését elősegítő szervezeti és jogi formák kidolgozása.

2. A megyei, városi és járási pártszervek nagy többsége szintén áttekintette a tanácstörvény végrehajtásának helyzetét. Megerősítették, hogy a törvény a gyakorlatban összességében megfelelően érvényesül. Sok segítséget nyújtottak a tanácsi munka további javításához, számos helyen azonban inkább csak a központi határozatok ismétlésére szorítkoztak, nem adtak elég útmutatást a törvény következetesebb végrehajtását akadályozó hibák megszüntetéséhez.

II

A tanácsok munkája fokozatosan fejlődik, mind eredményesebben vesznek részt az össztársadalmi és a helyi feladatok megoldásában. Önállóságuk és öntevékenységük további fejlesztéséhez – hatékonyabb központi irányítás és ellenőrzés mellett –, a feltételek adottak. A napirenden levő feladatok is megkívánják a helyi anyagi és szellemi tartalékok fokozottabb feltárását, az anyagi eszközök összehangoltabb és ésszerűbb felhasználását. Mindezekre tekintettel lehetséges és szükséges a tanácsok népképviseleti-önkormányzati és államigazgatási jellege további kibontakoztatásának folyamatát erősíteni. Különösen az ésszerűbb gazdálkodásra, az érdemibb ellenőrzésre, a közigazgatási tevékenység egyszerűsítésére vonatkozó határozatokat kell következetesebben végrehajtani. Ennek keretében szükséges néhány időszerű feladatra fokozott figyelmet fordítani.

1. A népképviseleti-önkormányzati funkció jobb ellátása érdekében a soron következő országos választások alkalmával biztosítani kell, hogy a tanácstagok még inkább közéleti gyakorlattal rendelkező állampolgárok közül kerüljenek ki. A végrehajtó bizottságok összetételét úgy kell kialakítani, hogy még hatékonyabban, szakszerűbben lássák el a szakigazgatási munka irányítását, összehangolását, a központi és a tanácstestületi döntések végrehajtásának szervezését.

2. Az időszerű gazdasági feladatok indokolják, a tanácsok gazdaságszervező munkájának eddigi jó tapasztalatai pedig lehetővé teszik, hogy a VI. ötéves népgazdasági terv céljaival összhangban a lakosság szükségleteinek kielégítésében növekedjenek a helyi, területi érdekeltségi elemek, tágabb tere legyen a helyi kezdeményezésnek és ezzel együtt a gondokban való felelős osztozásnak.

A tanácsok és a nem tanácsi gazdasági szervek közötti koordinációt célszerű az eddiginél jobban ösztönözni. A tanácsi területi tervek célkitűzéseit jobban figyelembe kell venni az ágazati tervezésnél. A központi alapokból ifjúságpolitikai, közművelődési stb.) való részesedés odaítélése úgy történjék, hogy azokkal

a tanácsok középtávú terveik készítésekor számolhassanak. A települések fejlesztésében tovább lehet növelni a városi és a községi tanácsok szerepét.

3. A tanácsok a lakosság különböző szükségleteit kielégítő több mint 17 000 intézményt (egészségügyi, kulturális, oktatási, szociális stb.) irányítanak, illetőleg tartanak fenn. Az ezek által nyújtott szolgáltatások mértéke, színvonala a közhangulatot jelentősen befolyásolja. Fokozott gondot kell fordítani az intézmények gazdaságos működtetésére, több célú kihasználásukra, a felújítások elvégzésére, a szakirányítási és fenntartási feladatok pontos meghatározására. Kerülni kell az intézmények munkájába való indokolatlan beavatkozásokat, az ellenőrzésüket viszont hatékonyabbá kell tenni.

A főhatóságok az intézmények centrális irányítására való – gyakran túlzott – törekvés helyett adjanak több segítséget a tanácsoknak az intézményirányítással kapcsolatos helyi, területi feladatok ellátásához, egyszerűsítsék az intézmények működésére és irányítására vonatkozó jogszabályokat.

4. Következetesebbé, tervszerűbbé és gyorsabbá kell tenni a közigazgatási munka egyszerűsítését és korszerűsítését. A tanácsi szakigazgatási szervezetet célszerű még inkább hozzáigazítani a tanácsi munka változó feladataihoz. Egyes városoknál szerzett jó tapasztalatok alapján fokozatosan minden városi tanácsnál célszerű bevezetni az ügyfélszolgálat olyan újabb rendszerét, amely lehetővé teszi a lakosság ügyeinek gyors és szakszerű intézését. A tanácsi vezetés – a feladatokhoz igazodva –, bátrabban éljen a létszám-átcsoportosítás lehetőségével mind a szakigazgatási szervek, mind a tanácsi szintek között.

5. A tanácsok és a lakosság kapcsolatának alapvető formái adottak. Szükséges azonban a kapcsolatok tartalmának további javítása, különösen a városokban. Növelni kell a réteggyűlések és a munkahelyi kollektívákkal való találkozások számát, valamint a tanácstagi beszámolók színvonalát. A lakosság kapjon sokoldalúbb tájékoztatást a települések fejlesztésére vonatkozó elképzelésekről, még inkább ismerje meg a gondokat, véleményét az egyes feladatok rangsorolásánál jobban vegyék figyelembe, igényeljék és ösztönözzék társadalmi munka vállalásait. Mindezekben a Hazafias Népfront vállaljon nagyobb szerepet.

6. A tanácsok központi állami irányítását még összehangoltabbá kell tenni. A minisztériumok legyenek nagyobb bizalommal a tanácsok iránt, szüntessék meg az indokolatlan kötöttségeket, a túlszabályozást, a centralizálási törekvéseket. Változatlanul tapasztalható, hogy esetenként egyes főhatóságok a szakigazgatási szerveket nem a megyei végrehajtó bizottságokon keresztül, hanem közvetlenül igyekeznek irányítani, „saját apparátusukat" törekszenek erősíteni. Következetesen érvényesíteni kell a tanácstörvénynek azt az előírását, hogy az ágazati feladatok területi, helyi megoldásáért a végrehajtó bizottságok felelősek. Ennek megfelelően a központi szervek irányító munkájukat a jövőben még inkább a végrehajtó bizottságok útján gyakorolják.

7. A tanácsok pártirányításának elvei jól érvényesülnek, az ezek alapján végzett gyakorlati munka tapasztalatai kedvezőek. A jelenlegi helyzetben a pártirányítás egyik fő feladata, hogy a tanácsok munkájában következetesebben érvényesüljön a központi és helyi érdekek, célok összhangja; öntevékenységre ösztönözzön, határozottabban lépjen fel a bürokratikus jelenségek ellen.

A pártszervek hassanak oda, hogy a tanácsok a gazdasági lehetőségeiken belül helyesen rangsorolják a megoldandó feladatokat, segítsék és ellenőrizzék, hogy a kialakított fontossági sorrendet meg is tartsák. Segítsék, hogy a különböző társadalompolitikai célok végrehajtásában a társadalmi és az állami szervek a tanácsok számára tényleges lehetőségeikkel összhangban álló feladatokat határozzanak meg.

Ösztönözzék a tanácsok közötti együttműködést; a közigazgatási határok ne legyenek akadályai az ésszerű terület- és településfejlesztésnek.

A káder- és személyzeti munkára vonatkozó elvek következetes érvényesítésével javítsák a tanácsapparátus politikai és szakmai felkészültségét.

III

1. A Politikai Bizottság tudomásul veszi a tanácstörvény érvényesülésének tapasztalatairól szóló titkársági határozat végrehajtásának helyzetéről készült tájékoztató jelentést.

2. Megállapítja, hogy a tanácstörvény végrehajtása eredményesen folyik; a tanácsok tevékenysége fejlődik; hatékonyan vesznek részt a politikai, a gazdasági és a társadalmi feladatok megoldásában.

3. Ajánlja, hogy az illetékes párt-, állami és társadalmi szervek az időszerű feladatok megoldása érdekében – a jelentésben foglaltak figyelembevételével – tegyék meg a szükséges intézkedéseket.

115
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A VÁLASZTÁSI RENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

(1979. JÚNIUS 26.)

Az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztésének részeként a választási rendszer is jelentősen fejlődött.

A Központi Bizottság és a Minisztertanács 1970. április 16-i együttes határozata[1] megállapította, hogy a választások alapelvei helyesek; a választások népfront jellege jól érvényesül; az országgyűlési képviselőknél 1967-ben bevezetett egyéni választókerületi rendszer bevált.[2] Ugyanakkor a választási rendszer továbbfejlesztésének fő feladataként szükségesnek tartotta:

– a választások demokratikus vonásainak erősítését;
– a kettős vagy többes jelölések számának emelését;
– az egyéni választókerületek jelentőségének és a választó polgárok szerepének növelését;
– a fővárosi és a megyei tanácstagoknak a helyi tanácsok által történő választását.

A Politikai Bizottság az 1976. június 1-i ülésén a választási rendszer fejlesztésével kapcsolatban további feladatokat határozott meg,[3] különös tekintettel a társadalmi szervek és a munkahelyi kollektívák szerepének növelésére. Az erről szóló jelentés megtételét az 1980-as választásokat megelőző időpontban határozta meg. A feladat végrehajtása érdekében a tudományos és a gyakorlati élet képviselőiből munkabizottságot hoztunk létre, valamint hasznosítottuk a fővárosi és megyei párt-végrehajtóbizottságok tapasztalatait is.

I
A VÁLASZTÁSI RENDSZER FEJLESZTÉSÉNEK HELYZETE

1. A választások demokratikus vonásai tovább erősödtek. A lakosság részvétele és aktivitása fokozódott. A választók széles körben kifejezésre juttatták egyetértésüket a párt politikájával és készségüket a közügyekben való tevékeny részvé-

[1] Lásd a 35. sz. dokumentum 1. sz. jegyzetét.
[2] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1963–1966. 2. kiad. Kossuth Könyvkiadó 1978. 543. old. 1. sz. jegyzet.
[3] Itt a 35. sz. dokumentumra történik utalás.

telre. Az országgyűlési képviselők esetében az egy választókerületben több jelölőgyűlés tartása bevált.

Az állami népképviseleti szervek munkája összességében megfelelően fejlődik. Az országgyűlés és a tanácsok szerepe növekszik az állami szervek munkájának irányításában és ellenőrzésében. A képviselők és a tanácstagok munkája aktívabbá vált, túlnyomó többségük nagy felelősséggel vesz részt a közéletben. A szocialista demokratizmus követelményeivel összhangban egyre nő azoknak a fórumoknak a köre, ahol az országgyűlési képviselők szervezett keretek között (pártnapokon, népfrontrendezvényeken, tanácsüléseken, falugyűléseken, tsz-közgyűléseken, rétegtalálkozókon stb.) kapcsolatba kerülnek a választópolgárokkal. A Hazafias Népfront-bizottságok, a társadalmi és tömegszervezetek, valamint más szervek segítő közreműködésével egyre változatosabb és közvetlenebb kapcsolatok alakulnak ki a tanácstagok és a lakosság között.

2. A kettős vagy többes jelölés valójában még nem vált gyakorlattá. A képviselő-választások alkalmával 1971-ben 49, 1975-ben 34 esetben volt kettős jelölés. A helyi tanácstagi választásokon 1971-ben 3015, 1973-ban 1706 kettős vagy többes jelölés volt.

A kettős vagy többes jelölés alacsony számának legfőbb oka – az előkészítő munka fogyatékosságai mellett – az, hogy ritkán sikerül közel azonos esélyekkel induló jelölteket állítani. Közrejátszik az is, hogy az állampolgárok nem szívesen vállalják a második vagy harmadik jelölt szerepét, mert a tapasztalatok szerint meg nem választásukat erkölcsi vereségnek tekintik.

3. Az egyéni választókerületek jelentőségét és a választó polgárok szerepét nagymértékben növelte az, hogy a jelölés jogát – az 1970-ben módosított választójogi törvénynek megfelelően –, a választó polgárok jelölő gyűlései kapták meg.[4] Ez növelte az országgyűlési képviselők és a helyi tanácstagok személyes felelősségét a választókerület és annak állampolgárai iránt. A tanácstagok jogainak és kötelességeinek a tanácstörvényben történt pontosabb meghatározása ugyancsak hozzájárult a tanácstagi munka tartalmának és munkamódszereinek javításához.

4. Az egyéni választókerületi rendszert és a közvetlen választás elvét jól kiegészíti a fővárosi és a megyei tanácstagoknak a helyi tanácsok által történő választása. A választásoknak ez a módja jól bevált, biztosítja a helyi érdekek kifejezésre juttatását, valamint a központi, a területi és a helyi érdekek eredményesebb összehangolását.

[4] Lásd a 35. sz. dokumentum 3. sz. jegyzetét.

II

A VÁLASZTÁSI RENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉVEL KAPCSOLATOS ELGONDOLÁSOK ÉS TOVÁBBI FELADATOK

Politikai intézményrendszerünk alapvetően a területi elv alapján működik. A rendszert alkotó egyes szervek és intézmények – a munkamegosztás kialakult rendjében – egymás tevékenységét kölcsönösen kiegészítve látják el feladataikat. Sajátos érdekeik összehangolása a társadalmi érdek elsődlegessége alapján történik. Mindezeket kell szolgálnia a választási rendszernek is.

A területi elvre és az egyéni választókerületekre épülő választási rendszer jól szolgálja azt az alkotmányos elvet, amely szerint a város és a falu dolgozói választott és a népnek felelős küldöttek által gyakorolják hatalmukat.

1. A választási rendszer továbbfejlesztésének tanulmányozása során a következő elgondolások vetődtek fel.

a) A választások jelenlegi rendje szerint a társadalomban meglevő érdekkülönbségek mindegyike nem vagy nem teljesen juttatható kifejezésre. A népképviseleti szervek megválasztásakor ugyanis, egyik fontos célkitűzés a megfelelő társadalmi összetétel biztosítása. Ezért a társadalmi szervek és a munkahelyi kollektívák érdekeinek képviselete céljából vetődött fel olyan kiegészítő elv bevezetésének gondolata, amelynek elfogadása esetén a Hazafias Népfront által meghatározott

– társadalmi szervek (SZOT, KISZ, szövetkezetek országos érdekképviseleti szervei stb.) és

– munkahelyi kollektívák (állami vállalatok és intézmények dolgozói, szövetkezetek tagjai stb.) közvetlenül is küldhetnének képviselőt az országgyűlésbe.

Az elgondolás ellen szól, hogy az sérti az országgyűlési képviselők közvetlen választásának alkotmányos alapelvét. Az ily módon mandátumhoz jutó képviselők egy részének megbízatása ugyanis, nem a választó polgároktól, hanem az őket küldő társadalmi szervek vezető testületeitől származna. A munkahelyi kollektívák által történő választás esetén pedig, a választó polgárok egy része kétszer – lakóhelyén és munkahelyén – venne részt a szavazásban.

A területi elv kiegészítése azért sem látszik jelenleg célszerűnek, mert bevezetésével a választási rendszert és eljárást teljesen át kellene alakítani. A társadalmi szervek és a munkahelyi kollektívák nagy száma miatt jelentősen növelni kellene az országgyűlési képviselők számát és bonyolult lenne a választási eljárás. Külön problémát okozna annak meghatározása is, hogy mely társadalmi szervek és munkahelyi kollektívák kapjanak képviselőküldési jogot.

A társadalmi szervek és munkahelyi kollektívák közvetlen képviselőküldési jogának biztosítása a tanácstagok választásával összefüggésben is felvetődött. Ennek megvalósítása a leírtakhoz hasonló okok miatt nem célszerű.

b) Fontos követelmény, hogy a legfelsőbb párt-, társadalmi és állami szervek

egyes vezetői, valamint más közéleti személyiségek az országgyűlés tagjai legyenek. Az említett személyek tevékenysége jóval meghaladja egy-egy választókerület képviseletét, munkájuk és képviselői tevékenységük elsősorban országos jelentőségű. Ez a sajátos helyzet a képviselői megbízatás módjában azonban jelenleg nem jut kifejeződésre. Ennek megoldására felmerült:

– országos vagy megyei lista bevezetése, amelyet a Hazafias Népfront Országos Tanácsa tenne közzé, és arra a lakosság közvetlenül szavazna, vagy

– az említett körbe tartozó személyeket az országgyűlés az alakuló ülésén választaná meg a HNF Országos Tanácsának jelölése alapján, vagy

– a szóban forgó személyek tisztségüknél fogva, hivatalból válnának országgyűlési képviselővé.

Bármelyik elgondolás kiküszöbölné ugyan azt a problémát, hogy az említett vezetők képviselői tevékenysége ne egyetlen választókerülethez kötődjék. Ezzel szemben valamennyi elképzelés közös hátránya, hogy megtörné az egyéni választókerületi rendszert és nem kívánatos különbségeket tenne a képviselők mandátuma között. Az országos vagy megyei lista bevezetése – esetleges előnyei mellett –, visszalépés lenne a jelenlegi választási gyakorlatunkhoz képest. Az országgyűlés által történő választás és a hivatalból való tagság ellentétes lenne a választások közvetlenségének elvével, bevezetéséhez az alkotmány előzetes módosítására lenne szükség.

c) Felvetődött, hogy kettős vagy többes jelölés esetén a jövőben ne csak a lakóterületen szervezett jelölő gyűlések indítsanak jelölteket, hanem emellett a társadalmi szervek és a munkahelyi kollektívák – a jelenlegi javaslattételi joguk helyett –, kapjanak jogot külön jelölő gyűlés tartására és saját jelölt állítására. Ez reálisabban fejezné ki a kettős vagy többes jelölés iránti igényt, hozzájárulna ahhoz, hogy a mostaninál még több állampolgár vegyen részt a választások előkészítésében.

A megoldás ellen szól, hogy érdekellentét esetén, szembe kerülhet egymással a választókerület lakosságának jelölő gyűlése és a társadalmi szerv vagy munkahelyi kollektíva jelölő gyűlése. Sok vitára, nézeteltérésre adna okot, hogy ilyen joga melyik vagy milyen társadalmi szervnek, munkahelyi kollektívának legyen, és ezt a jogot melyik vagy milyen választókerületekben gyakorolják.

d) Elhangzott, hogy a város környéki községek – érdekeik képviseletére – delegálhassanak tanácstagokat a városi tanácsba. E megoldással egy eddig nem alkalmazott, új képviseleti szervezeti forma jönne létre. A város környéki községek számának további növekedése, e kapcsolati formák szélesedése és újabb tapasztalatok birtokában lehet majd a kérdéssel érdemben foglalkozni. A város környéki községek érdekképviseletének bitzosítására a Minisztertanács Tanácsi Hivatala megfelelő irányelveket adott ki.

2. A választási rendszer tanulmányozása és a gyakorlati tapasztalatok alapján

az alapelvek megváltoztatása nem indokolt. A választási eljárás néhány szabályát azonban célszerű egyszerűsíteni:

a) A választókerületekre vonatkozó szabályozás során gondoskodni kell arról, hogy a választókerületek stabilizálódjanak, ugyanakkor jobban igazodjanak a közigazgatási területi határokhoz és a városok vonzáskörzeteihez, valamint a népesség áramlásához. Az országgyűlési képviselői választókerületeket úgy célszerű kialakítani, hogy egy-egy képviselő – a törvényben előírt mintegy 30 000-res lélekszámot is figyelembe véve – 25 000–35 000 lakost képviseljen. Az országgyűlési képviselői választókerületek számának növelése nem indokolt.

b) A jelenlegi szabályozás szerint a szavazás módja eltérő attól függően, hogy egy vagy több jelölt szerepel-e a szavazólapon. Egy jelölt esetén a jelöltre szavazni nevének meghagyásával, ellene szavazni nevének áthúzásával lehet. Több jelölt esetében a szavazás úgy történik, hogy a választó a szavazólap megfelelő helyén megjelöli, hogy kire szavaz. A szavazásnak ez az egymástól eltérő módja a gyakorlatban zavaró, a választó polgárok akarata ellenére is érvénytelen szavazatot okozhat. A szavazás módjának szabályozása során gondoskodni kell arról, hogy mind az egyes, mind a többes jelölés során a jelöltre szavazni nevének meghagyásával, ellene pedig nevének áthúzásával lehessen.

c) A szükségtelen versengés és a szavazás gyorsítására vonatkozó indokolatlan intézkedések megszüntetése érdekében a szavazás 6 órától 18 óráig tartson, és ne legyen lehetőség a szavazásnak 18 óra előtti lezárására.

III

HATÁROZAT

1. A Politikai Bizottság tudomásul veszi a Központi Bizottság és a Minisztertanács 1970. április 16-i együttes – a választási rendszer továbbfejlesztéséről szóló – határozatának érvényesüléséről készült jelentést.

2. Megállapítja, hogy a választások alapelvei, valamint a területi elvre és egyéni választókerületekre épülő választási rendszer jól szolgálja a munkásosztály politikai hatalmát, a párt vezető szerepének érvényesülését, a szövetségi politikát és a szocialista nemzeti egységet, továbbá azt az alkotmányos elvet, amely szerint a város és a falu dolgozói választott és a népnek felelős küldöttek által gyakorolják hatalmukat. Ezért a választási alapelvek módosítása nem indokolt. A társadalmi szervek és a munkahelyi kollektívák érdekeinek képviselete a jelenlegi választási rendszer keretei között is megvalósítható.

A szocialista demokratizmus szélesítése, formáinak és módszereinek gazdagítása érdekében – továbbra is a területi elvre épülő, egyéni választókerületi rendszerben –, különösen a jelölések során, a politikai munka módszerének fejlesz-

tésével kell gondoskodni arról, hogy a képviseleti szervek tükrözzék a lakosság összetételét, ugyanakkor még jobban jussanak kifejezésre a társadalmi szervek, valamint a munkahelyi kollektívák sajátos érdekei is.

3. Mind a képviselői, mind a tanácstagi választásoknál – ahol ez politikailag indokolt –, tegyék lehetővé, segítsék elő a kettős vagy többes jelölést.

4. A választókerületekre vonatkozó szabályozás során biztosítani kell, hogy a választókerületek stabilizálódjanak, ugyanakkor jobban igazodjanak a közigazgatási területi határokhoz és a városok vonzáskörzeteihez, valamint a népesség áramlásához. Az országgyűlési képviselői választókerületeket úgy kell kialakítani, hogy egy-egy képviselő – a törvényben előírt mintegy 30 000-res lélekszámot is figyelembe véve – 25 000–35 000 lakost képviseljen. Az országgyűlési képviselői választókerületek számának növelése nem indokolt.

5. A fővárosi és a megyei tanácstagok esetében nem kell ragaszkodni ahhoz, hogy a tagok 75 százaléka helyi tanácstag is legyen; célszerű a kettős tanácstagsággal rendelkezők arányát csökkenteni úgy, hogy a törvény által előírt többség változatlanul biztosítva legyen.

6. A Politikai Bizottság indokoltnak tartja, hogy a választási eljárással kapcsolatos kisebb jelentőségű egyszerűsítések lehetőségét a Minisztertanács és más illetékes szervek vizsgálják meg, s a szükséges intézkedéseket megtegyék.

116
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1979. JÚNIUS 29.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1979. június 29-én Kádár János elvtárs elnökletével kibővített ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, az Országos Anyag- és Árhivatal elnöke és elnökhelyettese, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke, a Központi Bizottság gazdaságpolitikai, valamint ipari, mezőgazdasági és közlekedési osztályának vezető munkatársai, a központi napilapok főszerkesztői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az időszerű nemzetközi kérdésekről szóló tájékoztatót;

– Havasi Ferenc elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az 1979. évi népgazdasági terv végrehajtásának eddigi tapasztalatairól és a további feladatokról szóló tájékoztatót;[1]

– Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának előterjesztésében a Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusának összehívására vonatkozó javaslatot.

I

A Központi Bizottság áttekintette a nemzetközi helyzet alakulását, a párt- és állami szerveknek a legutóbbi ülés óta végzett külpolitikai tevékenységét.

1. A Központi Bizottság meghallgatta a hivatalos, baráti látogatáson hazánkban járt szovjet párt- és kormányküldöttséggel folytatott tárgyalásokról szóló jelentést.[2] A magyar kommunisták, a magyar nép örömére szolgált, hogy ismét hazánkban üdvözölhettük a testvéri szovjet nép képviselőit, a küldöttség vezetőjét, Leonyid Iljics Brezsnyev elvtársat, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkárát, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnökét, a nemzetközi kommunista mozgalom kiemelkedő alakját, igaz barátunkat.

A Központi Bizottság nagyra értékelte a szívélyes elvtársi légkörben, a kölcsönös megértés szellemében folytatott legfelsőbb szintű tárgyalások eredményeit. A tárgyalások újabb lendületet adnak pártjaink, népeink, országaink kapcsolatai erősítésének, testvéri barátsága elmélyítésének, internacionalista együttműködése fejlesztésének. A Központi Bizottság hangsúlyozta: a magyar–szovjet barátság megingathatatlan alapokra, elveink, céljaink, érdekeink azonosságára épül. A minden területre kiterjedő gyümölcsöző együttműködés a Szovjetunióval biztonságot ad, és szilárd támaszt jelent a magyar nép szocialista építőmunkájához.

A Központi Bizottság aláhúzta, hogy azok a kétoldalú megállapodások, amelyek a közelmúltban születtek, jól szolgálják a magyar–szovjet gazdasági együttműködés elmélyítését, sokoldalú kapcsolataink fejlesztését.

A tárgyalásokon ismételten kifejezésre jutott, hogy a nemzetközi helyzetet azonosan ítéljük meg. Céljaink változatlanok, törekvéseink közösek. A jövőben is együttműködünk az enyhülés eredményeinek megszilárdításáért és katonai terü-

[1] Havasi Ferenc előadói beszéde alapján cikk jelent meg a *Pártélet*ben (1979. 8. sz. 3–12. old.) és a *Társadalmi Szemle*ben (1979. 7–8. sz. 3–13. old.).

[2] A Leonyid Iljics Brezsnyev vezette szovjet párt- és kormányküldöttség magyarországi látogatásáról (1979. május 30–június 1.) kiadott közleményt lásd: Népszabadság, 1979. június 3.

letre történő kiterjesztéséért, a fegyverkezési hajsza megfékezéséért, a nemzetközi biztonságért, a helsinki ajánlások megvalósításáért.

Közösen lépünk fel a vitás nemzetközi kérdések igazságos, az érintett népek érdekeinek megfelelő politikai rendezése, a helyi háborús feszültségek megszüntetése érdekében. A magyar–szovjet tárgyalások megerősítették a két nép szolidaritását a kínai agresszió következményeinek felszámolásáért küzdő szocialista Vietnammal.

A Magyar Szocialista Munkáspárt és a Szovjetunió Kommunista Pártja vezetőinek megbeszélésein kifejezésre jutott, hogy a két párt egyaránt érdekelt a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egységének megerősítésében, a testvérpártok közötti elvtársi együttműködés fejlesztésében. Pártjaink értékelik a Marx, Engels, Lenin tanításait alkalmazó és továbbfejlesztő kommunista és munkáspártok alkotó útkeresését, ami akkor eredményes, ha egyaránt tekintettel van az osztályharc, a szocialista átmenet és építés általános törvényszerűségeire, valamint az adott ország konkrét sajátosságaira.

A Központi Bizottság kiemelkedő jelentőségű eseményként értékelte a Szovjetunió párt- és kormányküldöttségének magyarországi látogatását, amely a magyar és a szovjet nép testvériségének elmélyítése mellett, jól szolgálta a szocialista közösség országai összefogásának, egységének erősítését, a társadalmi haladásért, a békéért folytatott nemzetközi küzdelmet.

2. A Központi Bizottság meghallgatta és jóváhagyólag tudomásul vette a Bolgár Népköztársaságban hivatalos, baráti látogatást tett párt- és kormányküldöttségünk jelentését.[3] A Kádár János elvtárs és a Todor Zsivkov elvtárs által vezetett küldöttségek baráti tárgyalásain ismételten kifejezésre jutott, hogy azonos módon ítéljük meg a szocialista építés, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, valamint a nemzetközi helyzet alapvető kérdéseit. A látogatás, a tárgyalások tovább mélyítették a pártjaink, országaink közötti együttműködést népeink és a szocialista közösség javára.

3. Hazánk és a szocialista országok együttműködésének, sokoldalú kapcsolatainak további fejlődését szolgálták a magyar–szovjet és a magyar–bolgár kormányfői tárgyalások, a Kubai Köztársaság parlamenti küldöttségének budapesti látogatása, valamint a bolgár, a csehszlovák, a jugoszláv, a koreai, a lengyel és az NDK-beli testvérpárt vezető képviselőivel folytatott megbeszélések.[4]

[3] Kádár János vezetésével a magyar párt- és kormányküldöttség június 18–20. között járt Bulgáriában. Az erről szóló közleményt lásd: Népszabadság, 1979. június 21.

[4] Lázár György április 6-án találkozott Moszkvában Koszigin miniszterelnökkel; Sztanko Todorov bolgár miniszterelnök május 7–8-án tett látogatást hazánkban. (A közleményeket lásd: Népszabadság, 1979. április 7., május 9.) A Kubai Köztársaság nemzetgyűlésének delegációja Blas Roca elnök, a Kuba Kommunista Pártja Politikai Bizottsága tagjának vezetésével június 5–10. között járt hazánkban. (Ugyanott, június 6., 7., 8., 9., 10.) Grisa Filipov, a Bolgár KP Politikai Bizottságának tagja, a KB titkára április 24–27. között látogatott Magyarországra. (Közlemény:

4. A Központi Bizottság megemlékezett a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa megalakulásának 30. évfordulójáról.[5] Hangsúlyozta, hogy a KGST-ben megvalósuló együttműködés eddig is jelentősen segítette a tagországok műszaki-tudományos fejlődését, gazdasági felemelkedését. A KGST pótolhatatlan szerepet tölt be országépítő céljaink valóra váltásában. Pártunk és kormányunk a jövőben is mindent megtesz annak érdekében, hogy a szocialista gazdasági integráció a nemzeti és a közös érdekeknek megfelelően hozzájáruljon országainkban a fejlett szocialista társadalom sikeres építéséhez.

5. A nemzetközi helyzet időszerű kérdéseit áttekintve a Központi Bizottság rámutatott: a világbéke megőrzése, a biztonság megszilárdítása szempontjából meghatározó fontosságú a Szovjetunió és az Egyesült Államok kapcsolatainak alakulása. Ezért a magyar közvélemény örömmel üdvözölte a Bécsben megtartott szovjet–amerikai csúcstalálkozót s annak eredményeit.[6]

A SALT–II. aláírása az eddigi legnagyobb lépés, amelyet a nukleáris fegyverkezési hajsza megfékezése érdekében tettek. A megállapodás végrehajtása jelentősen hozzájárulhat a világháború veszélyének elhárításához, az általános és teljes leszereléshez szükséges bizalom erősítéséhez, kedvezően befolyásolhatja a nemzetközi enyhülés további előrehaladását, a katonai feszültség enyhítését szolgáló más tárgyalásokat.

A szocialista közösség országai folytatják az enyhülés eredményeinek megerősítésére irányuló összehangolt nemzetközi tevékenységüket. A Varsói Szerződés tagállamai külügyminiszteri bizottságának májusi budapesti közös nyilatkozata[7] fontos új kezdeményezésekkel egészítette ki a Politikai Tanácskozó Testület korábbi konstruktív javaslatait a békés egymás mellett élés politikájának előmozdítására. Az európai országok, továbbá az Egyesült Államok és Kanada részvé-

ugyanott, április 28.) Április 10–11-én járt hazánkban Mikulás Beňo, Csehszlovákia Kommunista Pártja KB titkára. Gyenes András június 4–7. között volt a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége Központi Bizottságának vendége. A Koreai Munkapárt küldöttsége, melyet Kim Jong Nam, a PB tagja, a KB titkára vezetett, június 13–18. között tartózkodott hazánkban. (A kiadott közleményeket lásd: ugyanott, április 12., június 8., 19.) Németh Károly április 23–25. között látogatott Lengyelországba. (Ugyanott, április 24., 25., 26.) Kurt Hager, a Német Szocialista Egységpárt PB tagja, a KB titkára április 17–20. között tett látogatást Magyarországon. (Ugyanott, április 21.)

[5] Az MSZMP Központi Bizottsága és a Minisztertanács május 24-én ünnepi ülésen emlékezett meg a KGST megalakulásának 30. évfordulójáról. A KGST június 26–28. között Moszkvában tartott XXXIII. ülésszakán, melyen a magyar küldöttséget Lázár György vezette, a tagállamok képviselői ugyancsak megemlékeztek az évfordulóról. (Népszabadság, május 25., június 27.) A *Társadalmi Szemle* áprilisi száma ismertetőt közölt „Harmincéves a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa" címmel (45–54. old.), valamint a Pártélet 1979. 1. száma (52–56. old.).

[6] Leonyid Iljics Brezsnyev és James Carter találkozójára június 15–18. között került sor Bécsben. A Szovjetunió és az Egyesült Államok vezetője június 18-án aláírta a SALT–II. szerződést, melynek kidolgozását Genfben a két ország képviselői június 14-én fejezték be. (Népszabadság 1979. június 15., 16., 17., 19.)

[7] A Varsói Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási Szerződés tagállamainak

telével megtartandó konferencia eredményesen szolgálná a katonai enyhülést elősegítő intézkedések közös kidolgozását, újabb garanciát nyújtana a fegyveres konfliktusok megelőzésére.

A Központi Bizottság megerősítette, hogy a Magyar Népköztársaság, a Varsói Szerződés tagországaival együtt, a jövőben is kész a legnagyobb figyelemmel megvizsgálni minden építő szándékú javaslatot, kezdeményezést, amely az államok közötti kölcsönös bizalom erősítésére, a katonai enyhülésre, a leszerelésre irányul.

6. A Központi Bizottság hangsúlyozta: a Magyar Népköztársaság változatlanul arra törekszik, hogy a békés egymás mellett élés politikájának megfelelően fejlessze az együttműködést a más társadalmi rendszerű országokkal Európában és a földrész határain túl.

A jó szomszédság szellemében eredményesen fejlődő magyar–osztrák kapcsolatok további szélesítéséhez járult hozzá a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökének hivatalos látogatása az Osztrák Köztársaságban.[8]

Az Egyesült Államok képviselőháza küldöttségének magyarországi látogatása kedvező alkalmat teremtett az államközi kapcsolatok továbbfejlesztésében mutatkozó lehetőségek kölcsönös áttekintésére.[9]

Eredményesen szolgálták az együttműködést a Szíriai Arab Köztársaság Népi Tanácsa küldöttségének budapesti megbeszélései.[10]

7. A Magyar Szocialista Munkáspárt az európai kommunista és munkáspártok 1976. évi berlini értekezletén elfogadott elveknek megfelelően, a kölcsönös szolidaritás és az elvtársi együttműködés szellemében fejleszti kapcsolatait valamennyi testvérpárttal. Pártunk képviselőinek részvétele az olasz, a belga, a francia és a portugál testvérpárt közelmúltban megrendezett kongresszusán, valamint a finn, a görög, az NSZK-beli testvérpárt vezetőivel Budapesten tartott megbeszélések megerősítették szolidaritásunkat a tőkés országok kommunista pártjainak a monopoltőke uralma ellen vívott küzdelmével, eredményesen szolgálták közös céljainkat.[11]

külügyminiszteri bizottsága május 14–15-én tartotta ülését Budapesten. A nyilvánosságra hozott dokumentumot lásd: Népszabadság, 1979. május 16. A Politikai Tanácskozó Testület 1978 novemberi ülésével kapcsolatban lásd a 103. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

[8] A Losonczi Pál ausztriai látogatásáról (május 28–29.) kiadott közös közleményt lásd: Népszabadság, 1979. május 30.

[9] Az USA parlamenti küldöttsége, melyet Thomas Ph. O'Neill, a képviselőház elnöke vezetett, április 16–18. között tartózkodott hazánkban. (Népszabadság, április 18., 19.)

[10] A Szíriai Arab Köztársaság Népi Tanácsa küldöttsége Mahmud Hadid elnök vezetésével május 24–június 1. között tett látogatást Magyarországon. (Lásd: Népszabadság, május 25–június 2.)

[11] Az Olasz KP XV. kongresszusán (március 30–április 3.) Aczél György, a Belga PB XXIII. kongresszusán (március 30–április 1.) Horváth István, a Francia KP XXIII. kongresszusán (május 9–13.) Óvári Miklós, a Portugál KP IX. kongresszusán (május 31–június 3.) Fock Jenő képviselte az MSZMP-t. A Finn KP küldöttsége Erkki Kivimäki főtitkárhelyettes vezetésével június 5–10. között, Antonisz Ambatielosz, a Görögország Kommunista Pártja Politikai Bizottságának tagja

A Costa Rica-i Népi Élcsapat Párt, a Dél-afrikai Kommunista Párt, a Panamai Néppárt, a Tanzániai Forradalmi Párt küldöttségével folytatott megbeszélések során ismételten kifejeztük szolidaritásunkat e pártoknak a nemzeti függetlenségért, a faji megkülönböztetés ellen.[12]

A Központi Bizottság pozitívan értékelte a forradalom és demokrácia témakörében 39 kommunista és munkáspárt képviselőinek részvételével Tihanyban megtartott nemzetközi elméleti konferenciát.[13] A tanácskozás eredményesen szolgálta a nemzetközi kommunista mozgalmat foglalkoztató egyes kérdésekre adandó válaszok együttes kimunkálását, a közös célok eléréséhez szükséges véleményés tapasztalatcserét.

8. Az elmúlt időszakban tovább bővültek a Magyar Szocialista Munkáspárt kapcsolatai a szocialista, szociáldemokrata pártokkal. Képviselőink részt vettek a Francia Szocialista Párt és a Spanyol Szocialista Munkáspárt kongresszusán, megbeszéléseket folytattak a belga szocialisták vezetőivel.[14] E találkozók elősegítették egymás álláspontjának jobb megismerését, a békét és a nemzetközi biztonságot, az egyetemes emberi haladást szolgáló együttműködés kérdéseiben.

A Központi Bizottság megtárgyalta az 1979. évi népgazdasági terv végrehajtásának eddigi tapasztalatait és a további tennivalókat.

1. A Központi Bizottság megállapította, hogy a gazdasági élet minden terü-

május 5-én, Herbert Mies, a Német Kommunista Párt elnöke április 25–26-án járt hazánkban. (A kiadott közleményeket lásd: Népszabadság, 1979. június 12., május 6., április 27.)

[12] Arnoldo Ferreto Segura és Mario Solis Porras, a Costa Rica-i Népi Élcsapat Párt PB tagjai április 25–29. között látogattak Magyarországra. A Dél-afrikai KP küldöttsége Yusuf Dadoo elnök vezetésével május 24–27. között tárgyalt hazánkban az MSZMP vezetőivel. A Panamai Néppárt Ruben Dario Souza főtitkár vezette küldöttsége június 19–27. között tartózkodott Magyarországon. A Tanzániai Forradalmi Párt delegációja Kigoma Malima KB-tag vezetésével április 17–23. között tett látogatást hazánkban. (Az erről szóló közlemények megjelentek: Népszabadság, 1979. április 30., május 29., június 28., április 24.)

[13] Az MSZMP, valamint a *Béke és Szocializmus* c. folyóirat által rendezett elméleti konferenciát (április 25–27.) Óvári Miklós nyitotta meg. (Népszabadság, 1979. április 26., 28.)

[14] A Francia Szocialista Párt kongresszusán (április 6–8.) Katona István, a Spanyol Szocialista Munkáspárt XXVIII. kongresszusán (május 17–20.) Grósz Károly képviselte az MSZMP-t. Az MSZMP küldöttsége Korom Mihály vezetésével június 11–15. között tartózkodott Belgiumban a Belga Szocialista Párt meghívására. (Az erről szóló közleményt lásd: Népszabadság, 1979. június 17.)

letén fokozódtak az erőfeszítések a feladatok megoldása érdekében. Népünk eredményes munkával támogatja gazdaságpolitikánk valóra váltását. A párt-, társadalmi, állami, gazdasági szervek tevékenysége a korábbinál jobban igazodik a követelményekhez, a gazdasági vezetők többsége célratörőbben és hatékonyabban dolgozik a feladatok megoldásán.

Mindezek eredményeként az év első öt hónapjában a népgazdaság alapvetően az 1979. évi tervben kitűzött célok irányában fejlődött. A belföldi felhasználás – az előirányzatoknak megfelelően –, a termelésnél lassabban, a kivitel a behozatalnál gyorsabban emelkedett.

A Központi Bizottság ugyanakkor rámutatott: az eddigi előrehaladás még nem elegendő ahhoz, hogy elérjük a tervben kijelölt célokat. A minőségi változások a termelésben, a gazdálkodásban, a külgazdasági egyensúly javításában még nem bontakoztak ki a szükséges és lehetséges mértékben.

2. Az ipari termelés a tervezettet megközelítően, csaknem 4 százalékkal, a termelékenység ennél gyorsabban emelkedett. Az ipari termékek értékesítése a termelésnél nagyobb mértékben, a kivitel – a terv céljaival összhangban – a belföldi értékesítésnél gyorsabban nőtt. A folyamatos termelést segítette a kiegyensúlyozott energiaellátás, területenként és esetenként viszont zavarták az anyag- és alkatrészellátás hiányosságai. A foglalkoztatottak száma az iparban a korábbinál nagyobb mértékben csökkent; a munkaerő-gazdálkodás javítására tett kezdeményezések hatása kedvező, mérséklődött a munkaerőhiány és a nem kívánatos munkaerő-vándorlás.

Az építőipari termelés az előirányzott éves növekedési ütemet meghaladóan, 3,4 százalékkal nőtt. A folyamatban levő építkezések valamelyest meggyorsultak.

3. A mezőgazdasági üzemek az esedékes munkákat a kedvezőtlen időjárás ellenére rendben elvégezték. Az erős téli fagyok, a kora tavaszi belvizek és a májusi aszály miatt a kalászosok terméskilátásai a tervezettnél kedvezőtlenebbek. A mezőgazdasági dolgozók eredményes erőfeszítéseket tettek és tesznek a veszteségek ellensúlyozására, és megfelelően felkészültek az aratásra.

Az állattenyésztés kielégítően fejlődött. Az állatállomány kedvezően alakult; a takarmányellátás biztosított. Növekedett a hústermelés: vágóállatokból és állati termékekből 4,2 százalékkal nagyobb a felvásárlás, mint tavaly ilyenkor volt.

A mezőgazdasági munkákhoz szükséges anyagokból, gépekből kielégítő, alkatrészekből hiányos volt az ellátás.

4. A közlekedés és a szállítás nagy erőfeszítések árán alapvetően teljesítette feladatát. A vasúti teherszállításban mutatkozó gondok egyik oka változatlanul az érintett vállalatok nem kielégítő együttműködése.

5. A nemzeti jövedelem belföldi felhasználása az év első öt hónapjában a tervezetthez közelállóan alakult.

A beruházások a szocialista szektorban a tervben számítottnál valamelyest lassabban, 4,1 százalékkal nőttek. Ezen belül állami beruházásokra a terv előirány-

zatát meghaladó mértékben, 10 százalékkal, a vállalati beruházásokra – szándékainknak megfelelően – 0,7 százalékkal fordítottak többet, mint a múlt év azonos időszakában. A készletek növekedési üteme mérséklődött.

A lakosság pénzbevételei 6,7 százalékkal, a keresetek 5,2 százalékkal, a mezőgazdaságból származó lakossági bevételek 6,4 százalékkal emelkedtek. A bérszabályozás és a bérgazdálkodás jobban igazodik gazdaságpolitikai törekvéseinkhez. A pénzbeni társadalmi juttatások 9,6 százalékkal nőttek.

A kiskereskedelmi forgalom mintegy 3 százalékkal bővült. A lakosság áruellátása összességében megfelelő és továbbra is biztosított. A lakosság életkörülményeinek javítását szolgáló tervek – köztük a lakásépítési előirányzatok –, folyamatosan megvalósulnak.

6. Tovább fejlődtek külgazdasági kapcsolataink, növekedett a külkereskedelmi forgalom. A kivitel dinamikusan, 14 százalékkal, a behozatal mérsékelten, 3,4 százalékkal emelkedett. A rubelelszámolású áruforgalom általában kiegyensúlyozott; a KGST-tagországok együttműködésének eredményeként elsősorban a gépek, berendezések, szállítóeszközök és egyéb beruházási javak árucseréje bővült. A nem rubelelszámolású kivitel növekedése törekvéseinkkel összhangban meggyorsult, a behozatal viszont meghaladta a tervezettet.

7. A Központi Bizottság, értékelve a gazdasági munka eredményeit, a kialakulóban levő kedvező tendenciákat, rámutatott arra is, hogy még jobban figyelembe kell venni a gazdálkodás változó feltételeit.

A világpiacon újabb jelentős áremelkedések mennek végbe, a kőolaj és több nyersanyag ára tovább növekszik, s ennek gazdasági hatásával természetesen számolni kell. Ezért a Központi Bizottság nyomatékosan felhívta a figyelmet arra, hogy fokozottabb mértékben kell takarékoskodni az energiával, a nyersanyagokkal, és a tervnek megfelelően kell teljesíteni az export- és importelőirányzatokat. További erőfeszítések szükségesek annak érdekében, hogy a kedvező folyamatok, a termelés minőségi tényezői megerősödjenek. A gazdálkodás hatékonyságának növelése, valamint a termelési és termékszerkezet megfelelő irányú és gyorsabb módosítása érdekében arra is szükség van, hogy tovább folytassuk a világpiaci viszonyokat és népgazdaságunk valóságos helyzetét jobban kifejező, reálisabb termelői és fogyasztói árak kialakítását.

A Központi Bizottság hangsúlyozta, hogy az idei népgazdasági terv jó végrehajtása teremt szilárd alapot nemcsak a jövő esztendő, hanem a következő ötéves tervidőszak munkájához is. A gazdasági tevékenység minden területén, az irányítás és a végrehajtás minden szintjén az eddiginél következetesebb munkára, nagyobb határozottságra, gyorsabb előrehaladásra van szükség. A szocialista munkaverseny is a terv minőségi követelményeivel összhangban álló teljesítményekre ösztönözzön.

Az 1979. évi népgazdasági tervben foglalt feladatok megoldásához az szüksé-

ges, hogy a központi gazdaságirányító és a gazdálkodó szervek több és konkrétabb kezdeményezéssel, fegyelmezettebb munkával, lelkiismeretes, takarékos gazdálkodással törekedjenek a kitűzött célok elérésére.

A Központi Bizottság, áttekintve az 1979. évi terv teljesítésének eddigi eredményeit és tapasztalatait, rámutatott: rendelkezünk a szükséges feltételekkel ahhoz, hogy közös erőfeszítéssel, egységes akarattal sikeresen megoldjuk az előttünk álló feladatokat, megszilárdítsuk a népgazdaság fejlesztésében és az életszínvonal emelésében elért vívmányainkat, s megteremtsük további előrehaladásunk biztos alapjait.

III

A Központi Bizottság megvitatta a párt soron levő kongresszusának összehívására vonatkozó javaslatot. A Szervezeti Szabályzat előírásainak megfelelően elhatározta, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusát 1980 márciusára összehívja.

Megjelent: Népszabadság, 1979. július 1.

117
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XII. KONGRESSZUS ÉS FELSZABADULÁSUNK 35. ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE MUNKAVERSENY SZERVEZÉSÉRŐL

(1979. JÚLIUS 10.)

A szocialista építőmunkában hagyománnyá vált, hogy a párt kongresszusait és hazánk felszabadulásának évfordulóit a dolgozók, a szocialista brigádok jelentős politikai és gazdasági eredményekkel járó munkaversennnyel köszöntik. A XII. kongresszus összehívásának nyilvánosságra hozatala után ilyen kezdeményezések kibontakozóban vannak. Figyelemmel a várható politikai és gazdasági hatásokra, a Politikai Bizottság helyesli, hogy az idei munkaverseny alakuljon át kongresszusi és felszabadulási munkaversennyé.

A mozgalom célkitűzései irányuljanak az 1979. és az 1980. évi népgazdasági tervek eredményes megvalósítására, a VI. ötéves terv megalapozására. A munkaverseny-vállalások segítsék elő, hogy a termelésben és a szolgáltatásokban mind fokozottabban bontakozzon ki a munkások, a mezőgazdasági dolgozók, az értelmiségiek, a fiatalok, a társadalom minden rétegének alkotó aktivitása, azok a kezdeményezések, amelyek elősegítik a hatékonyabb munkát, javítják a termékek minőségét, új műszaki, technológiai megoldásokat, és takarékosabb gazdálkodást eredményeznek.

A verseny mozgósítsa a vállalati és szövetkezeti közösségeket, a szocialista brigádokat a népgazdaság egyensúlyi helyzetének, a gazdálkodás hatékonyságának javítását szolgáló legfontosabb konkrét feladatokra, a jövedelmezőbb gazdálkodásra.

A versenyvállalások gazdaságpolitikai céljainak megfelelően elsősorban a minőségi követelmények és feladatok teljesítésére irányuljanak. Mennyiségi túlteljesítésre csak a népgazdasági tervvel összhangban álló törekvéseket célszerű támogatni. Kiemelt cél legyen az iparban:

- a kiváló minőségű, korszerű, versenyképes, gazdaságosan értékesíthető termékek előállítása;
- a termelés fajlagos anyag- és energiafelhasználásának csökkentése;
- a termékek előállítási költségeinek csökkentése;
- a selejtmentes munka;

az építőiparban:

– a beruházásokon az építőmunka szervezettségének javítása, a kivitelezés időtartamának rövidítése;
– a korszerűbb megoldások alkalmazása;
– a munka minőségének javítása;
a mezőgazdaságban:
– a terméshozamok minél kisebb ráfordítással való növelése;
– a hús- és tejtermelés gazdaságosságának növelése, főként a takarmánygazdálkodás javítása és a melléktermékek fokozottabb hasznosítása útján;
a közlekedésben:
– az áruszállító eszközök jobb kihasználása, a személyszállítás pontosságának és kulturáltságának növelése;
– az üzemanyag-takarékosság fokozása;
– a közlekedés biztonságának javítása;
a kereskedelemben:
– a termékek minőségének megóvása, a takarékos gazdálkodás;
– a vásárlók igényeihez igazodó árukínálat biztosítása;
– a kulturált, szakszerű és etikus kiszolgálás.

A versenymozgalom fokozott mértékben járuljon hozzá a termelés és a munka szervezettségének javításához, a veszteségek csökkentéséhez, a vállalatok közötti együttműködés javításához, a szerződéses fegyelem maradéktalan betartásához. Hatékonyan segítse elő, hogy a takarékosság – különösen az energiával és az importanyagokkal –, a népgazdaság minden területén megfelelően érvényre jusson. Adjon újabb lendületet a célok teljesítésére irányuló különböző mozgalmaknak: újítómozgalom, Dolgozz Hibátlanul munkarendszer stb.

A versenyvállalásokban jusson kifejezésre az is, hogy a szocialista brigád-mozgalom a munkához való szocialista viszony alakításának, a szocialista gondolkodásmód és magatartás fejlesztésének egyik jelentős bázisa.

A kongresszusi és felszabadulási munkaverseny 1980 végéig tartson.

A munkaverseny fejezze ki, hogy a kezdeményezés az egész munkásosztály, a dolgozó nép mozgalma. Ezért kívánatos, hogy az ipart, a mezőgazdaságot, a közlekedést és a kereskedelmet reprezentáló 10–15 eredményesen gazdálkodó vállalatnak, szövetkezetnek, illetve ezek szocialista brigádjainak versenyvállalását augusztus 4–5-én hozzák elsőként nyilvánosságra.

A dolgozók és a szocialista brigádok kezdeményezéseire alapozva a Szakszervezetek Országos Tanácsa a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságával közösen a párt XII. kongresszusa és hazánk felszabadulásának 35. évfordulója tiszteletére induló munkaversenyt – augusztus első felében – közleményben köszöntse, és segítse elő annak széles körű kibontakozását.[1] A kezdeménye-

[1] Lásd: Népszabadság, 1979. augusztus 4–5. sz.

zéseket a szövetkezetek országos érdekképviseleti szervei is karolják fel. Az ágazati minisztériumok – a szakszervezetekkel és a szövetkezeti központokkal közösen – a kiemelt célokhoz igazodva határozzák meg a verseny során teljesítendő legfontosabb ágazati feladatokat.

A verseny kibontakozása után, augusztus második felében a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága köszönti a kongresszusi és felszabadulási munkaversenyt.[2] A versenyben kiemelkedő eredményeket elérő vállalatoknak, szövetkezeteknek és brigádoknak felajánlja az alábbi kitüntetéseket:[3]

– 25 db Kongresszusi Zászlót az élenjáró vállalatok, szövetkezetek részére;

– 80 db Kongresszusi Oklevelet a legjobb eredményt elérő szocialista brigádok részére.

A kimagasló eredményt elérő, de központi elismerésben nem részesülő szocialista brigádok részére a budapesti pártbizottság 15, a megyei pártbizottságok 4–4 Kongresszusi Oklevelet adományozhatnak.

A Kongresszusi Oklevél kitüntetésben az ifjúsági brigádok munkájuk arányában részesüljenek. Emellett a KISZ Központi Bizottsága további 30 ifjúsági brigádot Kongresszusi Oklevéllel tüntessen ki.

A kongresszusi és felszabadulási munkaverseny értékelésére és a kitüntetések átadására az 1981. május 1-i ünnepségek alkalmából kerüljön sor.

A kongresszusi és felszabadulási munkaverseny értékelése egybeesik az V. ötéves terv befejezésével, ennek megfelelően a Munka Vörös Zászló Érdemrendje, a Minisztertanács és a Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnöksége Vörös Zászlaja (Minisztertanács Vörös Zászlaja), valamint a Magyar Népköztársaság Kiváló brigádja kitüntetések odaítélésével. Ezek adományozását célszerű összehangolni a kongresszusi és felszabadulási munkaversenyben elnyerhető elismerésekkel. Az 1979. évi szocialista munkaverseny értékelésekor a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny idei eredményeit is szükséges figyelembe venni.

A versenyszellem széles körű kibontakoztatása érdekében a munkaverseny értékelésének alapelve legyen, hogy ne zárjunk ki egyetlen kollektívát sem a kitüntetés elnyerésének lehetőségéből. A Kongresszusi Zászló, illetve Kongresszusi Oklevél kitüntetést azok a vállalatok, szövetkezetek és brigádok nyerjék el, akik a munkaversenyben kiemelkedő eredményeket érnek el, gazdálkodásuk magas hatékonyságú és jövedelmező.

A kitüntetésekkel járó anyagi elismerések mértékét az állami kitüntetések rendjéhez igazodva célszerű meghatározni. A jutalmazás rendszere a következő legyen.

– A kongresszusi és felszabadulási munkaversenyben legjobb eredményt elérő,

[2] Lásd: Népszabadság, 1979. augusztus 12.
[3] Lásd: Népszabadság, 1979. augusztus 19.

Kongresszusi Zászlóval kitüntetett azon vállalatok, szövetkezetek, amelyek egyidejűleg megfelelnek a Munka Vörös Zászló Érdemrendje vagy a Minisztertanács és a Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnöksége Vörös Zászlaja (MT Vörös Zászlaja) kitüntetés követelményeinek, kapják meg e kitüntetések valamelyikét is. A többi vállalat, szövetkezet pedig a Kiváló Vállalat (Szövetkezet) kitüntetésben részesüljön. A Kongresszusi Zászló magasabb elismerési foka fejeződjön ki abban is, hogy a zászlót elnyerő vállalatok, szövetkezetek az állami kitüntetési fokozattal járó jutalom 75 forint/fővel megemelt összegét kapják meg.

– A versenyben kiváló eredményt elérő, a Központi Bizottság Kongresszusi Oklevelét elnyerő és a Magyar Népköztársaság Kiváló Brigádja, illetve a Szakma (Ágazat) Kiváló Brigádja kitüntetés feltételeit teljesítő brigádok nyerjék el e kitüntetések egyikét is, és az azzal járó, személyenkénti pénzjutalom 1000 forinttal megemelt összegét.

– A megyei (budapesti) pártbizottságok, valamint a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága által adományozandó oklevéllel kitüntetett brigádok nyerjék el a Vállalat Kiváló Brigádja, illetve a Vállalat Kiváló Ifjúsági Brigádja kitüntetéseket, és személyenként 2000 forint pénzjutalomban részesüljenek.

A Kongresszusi Zászlóval és a Kongresszusi Oklevéllel járó állami kitüntetések számítsanak be az adományozható kitüntetési keretszámokba.

A kitüntetésekkel járó jutalom várható teljes összege 42–50 millió forint. A kongresszusi és felszabadulási munkaverseny anyagi elismerésére fordítandó többletjutalom összege 16–20 millió forint, amelyet az állami költségvetésből kell fedezni.

A Politikai Bizottság felhívja a pártszerveket és -szervezeteket: biztosítsák, hogy a munkaverseny a megjelölt gazdaságpolitikai célok és a tervfeladatok sikeres megvalósítását eredményezze. Mozgósítsák a kommunistákat a versenyben való példamutató helytállásra, és hangolják össze a szakszervezetek, a KISZ-szervezetek és a gazdasági vezetők versenyszervező munkáját.

A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a KISZ Központi Bizottságát és a szövetkezetek országos érdekképviseleti szerveit, hogy határozzák meg a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny szervezésének és értékelésének állami és mozgalmi feladatait.[4]

[4] 1023/1979. (IX. 27.) sz. minisztertanácsi, SZOT elnökségi és KISZ KB intéző bizottsági együttes határozat az MSZMP XII. kongresszusa és felszabadulásunk 35. évfordulója tiszteletére kezdeményezett munkaversenyben kimagasló eredményeket elérő vállalatok, szövetkezetek és kollektívák kitüntetéséről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1979. 446. old.)

118

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A GAZDASÁGI TÁRSULÁSOK HELYZETÉRŐL ÉS FEJLESZTÉSÜK FELADATAIRÓL A MEZŐGAZDASÁG, AZ ÉLELMISZERIPAR, AZ ERDŐ- ÉS FAGAZDASÁG TERÜLETÉN[1]

(1979. JÚLIUS)

I
AZ EDDIGI FEJLŐDÉS ÉRTÉKELÉSE

A gazdasági társulások kialakulása alapvetően a mezőgazdaságban, ezen belül is a termelőszövetkezeti mozgalomban gyökeredzik. A társulások jelentősége a mezőgazdaságban, az élelmiszeriparban, az erdő- és fagazdaságban lényegesen nagyobb, mint más ágazatokban. Ezt mutatja, hogy a népgazdaságban működő mintegy 700 társulásból több mint 600 ezen ágazatokhoz tartozik.

1. A gazdasági társulások működésének eddigi tapasztalatai a következőkben összegezhetők.

a) Termelő és szolgáltató tevékenységükkel jelentősen elősegítették és elősegítik az alapítók, a társgazdaságok és vállalatok, az adott térség, illetve az ország lakossága igényének kielégítését. Számos olyan feladatra vállalkoztak (építés, feldolgozás, szolgáltatás, helyi ellátás stb.), amely működésük nélkül nem lett volna biztosítható.

b) Az anyagi és szellemi erők koncentrálásával jól szolgálják az optimális üzemméret kialakítását, az eszközök és a szakmunkaerő jobb kihasználását. Gazdasági eredményeik mind jobban lehetővé tették a fejlesztési források növelését és az alapítók részére a nyereség egy részének visszatérítését.

c) Folyamatosan javult a testületi szervek munkája, működésük tervszerűsége és demokratizmusa, a tulajdonosi ellenőrzés.

2. A kedvező tapasztalatok ellenére a gazdasági együttműködés társulási formáiban rejlő előnyeinek kihasználása még elmaradt a követelményektől és a lehetőségektől. Ennek okai – egyebek között – a következők:

[1] A dokumentumhoz mellékletek készültek: 1. A társulások 1978. évi gazdálkodására vonatkozó főbb adatokról. 2. Az új jogi szabályozás végrehajtásának tapasztalatairól. (Utóbbival kapcsolatban lásd még a 3. sz. jegyzetet.)

Nem kerültek kidolgozásra olyan koncepciók, javaslatok, amelyek a termelőerők tervszerű területi elhelyezésével összhangban a szükségletek és a lehetőségek alapján irányt mutattak volna a termelő üzemeknek a vertikális és horizontális integráció kialakítására. Ezért az egyes tevékenységek társulásos úton való fejlesztése indokolt esetben sem vált még mindenütt a gazdaságszervező munka fontos részévé.

A termelőszövetkezeti egyesülések nagyarányú folyamata – különösen a hetvenes évek elejétől – számos helyen lelassította a gazdasági társulások alakulását, számos esetben pedig éppen az egyesülés hatására szüntek meg társulások.[2] Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a termelő típusú társulások egy része nem képez regionális egységet, és gyakran nem a szomszédos szövetkezetek társultak, hanem az egymástól távolabbiak.

A korábban kialakult gyakorlat, a jogi és közgazdasági szabályozás és számos szubjektív tényező eredményeként az állami vállalatok (ipar, élelmiszeripar, forgalmazás) társulásban való részvétele lényegesen elmarad az igényektől és a lehetőségektől. Ezt bizonyítja, hogy a társulások 90 százaléka kizárólag mezőgazdasági szövetkezetek részvételével működik.

3. A gazdasági társulásokról szóló egységes jogi, pénzügyi és munkaügyi szabályozást követően, az elmúlt évben valamennyi jogi személyiségű társulás alapító tagjai döntöttek további működésük szervezeti formáját illetően.[3]

II
A TÁRSULÁSOK HELYE, SZEREPE

1. A TÁRSULÁSOK MEGÍTÉLÉSE

A mezőgazdasági, élelmiszeripari, erdőgazdasági *termelés alapvető egysége* és szervezeti kerete továbbra is *az önálló gazdálkodás folytatására alkalmas vállalat, termelőszövetkezet.*

A vállalatközi kapcsolatokban továbbra is a *szerződéses rendszer az alapvető forma,* ezért elsősorban az ennek keretei közötti együttműködés folyamatos javítása indokolt. A jogszabály által garantált egyenjogúság gyakorlati megvalósí-

[2] A termelőszövetkezetek egyesülése alapvetően a gazdaságos területnagyság elérése érdekében végbemenő folyamat, melynek során új jogi személy keletkezik. A gazdasági társulás szocialista gazdálkodó szervezetek társasági szerződésben szabályozott együttműködése, melynek során közös gazdasági tevékenységet folytatnak, és ennek eredményéből közösen részesülnek.

[3] A gazdasági társulások formáiról, módjáról az 1978. évi 4. sz. törvényerejű rendelet, valamint a 9/1978. (II. 1.) MT sz. rendelet intézkedett. (Magyar Közlöny, 1978. 6. sz. 75–80., 99–104. old.) Ezek alapján a társulások szerződéseiket, valamint szervezeti és működési szabályzatukat 1978. december 31-ig módosították. A rendelkezések jogi személyként ismerték el a közös vállalatot, a betéti társulást és az egyesülést, jogi személyiség nélküli gazdasági társulásnak minősülnek: a gazdasági társaság, a külkereskedelmi társaság és a kutatási-fejlesztési társaság.

tása, a szerződéses fegyelem betartása az éves kapcsolatokban is elengedhetetlen; a további fejlődés fontos lépcsője – mindazokon a területeken, ahol erre mód van – a több éves szerződésekre való áttérés. Emellett számos területen a szerződéses kapcsolatok vertikális jellegének fejlesztése fontos feladat, ahol a felek között nem egyszerűen adásvételi, eseti kapcsolat áll fenn, hanem az eszközök, adottságok jobb hasznosítását, a munka szervezettségét, eredményességét növelő tartós integrációs kapcsolat létesül.

Az elkövetkező időszakban azonban a megnövekedett vállalati méretek ellenére is tovább növekszik a vállalatok, termelőszövetkezetek gazdasági egymásrautaltsága, az együttműködés jelentősége, ebbe az irányba hat a koncentrációval együtt járó szakosodás is.

Az eddigi tapasztalatok bizonyítják, hogy a társulás, mint forma az együttműködésben megvalósítani kívánt tevékenységek alkalmas üzemi kerete. Szükséges azonban hangsúlyozni, hogy a gazdasági társulás a szocialista gazdálkodó szervezetek közötti együttműködés egyik, de nem kizárólagos formája. Jelentőségét akár üzemi tevékenység kereteként, akár integrációs formaként, akár eszközátcsoportosítási lehetőségként ugyanúgy hiba lenne túlértékelni, mint lebecsülni.

A társulás nem cél, hanem eszköz, s rendeltetése az alapítók és a népgazdaság érdekeit együttesen szolgáló, a szocialista termelési viszonyok továbbfejlesztését elősegítő konkrét gazdasági célra irányuló vállalkozás. Ezért a jelenleg eredményesen és jogszerűen működő társulások helyeslése és támogatása mellett, a jövőben az alapítókat arra kell orientálni, hogy – az állami anyagi eszközökkel is segítve –, elsősorban olyan társulásokat hozzanak létre, amelyek népgazdasági-üzemi érdekből egyaránt nélkülözhetetlen, üzemi keretekben nem vagy nem olyan jól és hatékonyan megvalósítható tevékenységet folytatnak. A társulások kezdeményezése, szervezése nem lehet kampány, hanem a termelőerők fejlődésével összehangolt, minden vonatkozásban átgondolt, hosszú távú, folyamatos gazdaságszervező tevékenység.

2. A TÁRSULÁSOK FEJLESZTÉSÉNEK FŐBB ALAPELVEI

A társulások tevékenységének szorosan kapcsolódnia kell a hosszabb távú ágazatfejlesztési célkitűzésekhez, azok megvalósítását kell szolgálniuk.

A társulások jelentősége egyes ágazatokban, illetve tevékenységekben eltérő, mint ahogy más-más szempontok vezethetnek társulás létesítéséhez. A mezőgazdasági termelő tevékenységek körében speciális szakmai gazdaságossági megfontolások a döntőek; más viszont a helyzet bizonyos szolgáltatások esetében, ahol hiánypótló jelleggel, eredetileg nem mezőgazdasági feladatok – mezőgazdasági építés, ipari-műszaki szolgáltatások stb. – ellátására kell a szövetkezeteknek kényszerhelyzetben vállalkozniuk.

Bármilyen gazdasági megfontolásból is kerül sor azonban társulások szervezésére, *alapelvként* továbbra is indokolt érvényesíteni a következőket:

Ha valamely ágazat, illetve tevékenység társulásos úton történő fejlesztése hatékonysági, méretökonómiai megfontolásból vagy a tevékenység speciális jellege folytán indokolt, akkor az ebben a keretben folytatott tevékenységre ugyanolyan közgazdasági feltételeket kell megállapítani, mintha ugyanezt üzemen belül látnák el. A szabályozással szembeni követelmény, hogy az tartsa fenn az alapítók érdekeltségét. Az olyan tevékenységek társulásos megvalósítása esetében, amelyek elsősorban nem mezőgazdasági feladatok (pl. kemikáliák tárolása, kezelése, gépjavítások stb.), a jövőben a megvalósítás helyén (mezőgazdasági nagyüzem vagy ipari, kereskedelmi vállalat stb.) kell a szükséges vállalaton kívüli forrásokat biztosítani.

A társulások létrehozása és működése – a társulási szerződésben vállalt kötelezettségeken túl – nem korlátozhatja a résztvevők gazdasági önállóságát, de indokolt, hogy nagyobb összhang valósuljon meg egyes tevékenységek társulási, illetve üzemi keretben történő megvalósítása között.

A társulások alakítására irányuló döntés a jövőben is üzemi jogkör. Ennek figyelembevételével a jövőben az állami és az érdekképviseleti szervek részéről az eddiginél tudatosabb kezdeményező-szervező tevékenységre van szükség.

Az önkéntességből következik a formaválasztás szabadsága is; a tervezett közös tevékenységhez legcélszerűbb társulási forma eldöntése a társulók joga, vagyis az alkalmazásra kerülő formát a szolgálni kívánt gazdasági tartalom szabja meg.

Az üzemnagyság a mezőgazdaságban kialakultnak tekinthető, így üzemi összevonástól, „egyesítéstől" való tartózkodás a jövőben nem lehet gátja a társulások regionális, területi alapon történő alakulásának, az ún. mikrokörzetek létesítésének, melyeknek szervezésében 10 területi szövetség már kedvező tapasztalatokat szerzett.

Lényeges szempont a társulási kapcsolatok vertikális jellegének erősítése, amely az adott térség termelőerőinek összehangoltabb, gazdaságosabb működtetését eredményezheti, pl. a társulásban részt vevő élelmiszeripari üzem nyersanyagigényének helyi kielégítése, vagy a társulás állattenyésztő-telepének saját takarmánnyal való ellátása útján.

Az állami gazdaságok, állami vállalatok társulásba lépésének ösztönzése mellett továbbra is nagy súlyt kell helyezni a különböző szövetkezeti ágazatok társulásos együttműködésére.

Végül az objektív, gazdasági szempontokkal egyenlő fontosságú a szubjektív feltételek, az érdekelt szakemberek szemléletének alakítása, a kölcsönös bizalom légkörének megteremtése; a társulás gazdasági-politikai „rangjának" biztosítását

politikai-mozgalmi eszközökkel is segíteni kell, hogy a társulás továbbra is az érintett üzemek gazdasági együttműködésének, s ne a vezetők kölcsönös gyanakvásának, rivalizálásának szintere legyen.

3. TÁRSULÁSOS ÚTON FEJLESZTENDŐ ÁGAZATOK, TEVÉKENYSÉGEK

A társulások jövőbeni fejlesztésével kapcsolatos célra orientáltabb gazdaságszervező munka során a gazdasági együttműködés bővítésében a következő ágazatokra, illetve tevékenységekre mind központilag, mind helyileg nagyobb figyelmet kell összpontosítani:

a) *Mezőgazdasági termelő tevékenységben* a társulások jelentősége sajátos, hiszen a mai mezőgazdasági üzemméretekben a korszerű növénytermesztés és állattenyésztés általában megfelelően beilleszthető.

Növénytermesztésben általában a rendszerszerű termelés további térhódítása kívánatos. Néhány termelési ágban látszik csak célszerű megoldásnak a társulás: ilyen lehet pl. a szőlő-gyümölcs telepítés, bogyós gyümölcsűek telepítése, a termelő gazdaságok és feldolgozók – konzervipar, hűtőipar, boripar –, közös összefogásával létrejövő társulások elterjedésének ösztönzése. Ezen kívül célszerű a vetőmagtermesztés, palántaelőállítás társulásos úton történő fejlesztése is.

Állattenyésztés ágazatai közül a szarvasmarhatartásban az üszőnevelés és a marhahízlalás társulásos fejlesztése kívánatos, sertéstenyésztésben meglevő telepek társulásos bővítése, illetve új tenyésztelepek létrehozása célszerű, amelyek több hizlalótelepet, illetve háztáji és kisegítő gazdaságokat tudnak hízóalapanyaggal ellátni.

b) *Az élelmiszeripari tevékenység* körében a társulások az eddigieknél lényegesen nagyobb szerepre hivatottak. Mindenekelőtt a már bevált tej-, sertés-, illetve – a piaci viszonyoktól függően – baromfifeldolgozó társulások számának bővülése kívánatos. A vegyes tulajdonú, a szektorok jobb együttműködését biztosító társulások létrejötte a gyümölcs- és borfeldolgozásban látszik szükségesnek. Ugyanígy a hűtőipar és a mezőgazdasági üzemek – szövetkezetek, állami gazdaságok – társulásos együttműködésének fejlesztése is fontos feladat.

Az állami élelmiszeriparral összhangban tovább kell ösztönözni a kis- és középméretű élelmiszer-feldolgozó üzemek társulásos létrehozását, melyek az üzemek termékeinek továbbfeldolgozásával, a térség ellátási felelősségének részeseként fontos lakossági igényeket elégítenek ki, ezen kívül az országos ellátásban és az exportárualap bővítésébe is bekapcsolódhatnak. A nem helyi igényekre alapított fejlesztéseknél azonban figyelembe kell venni, hogy az élelmiszeriparban csak olyan termelőkapacitás-többletet szabad létrehozni, amelyek kellő mértékben kihasználhatók; a felesleges és párhuzamos kapacitások kialakulását csak az összes érdekelt – élelmiszeripari vállalatok, szövetkezetek, állami gazdaságok – szoros együttműködésével lehet elkerülni.

c) *Jelentős szerepe van a társulásoknak az erdőgazdálkodás és fafeldolgozás fejlesztésében is.* Az összességében igen jelentős termelőszövetkezeti és állami gazdasági erdőterület az átlagos üzemnagyságot tekintve elaprózott, széttagolt. A mezőgazdasági üzemek erdőterületei nem egyszer 10–15 erdőtömbből tevődnek össze, ahol a korszerű erdőgazdálkodáshoz szükséges minimális üzemnagyság kialakítására nincs mód. A fakészlettel való ésszerű gazdálkodáshoz szektorra való tekintet nélkül igen jelentős népgazdasági érdekek fűződnek. A növekvő igények kielégítésében az import egyre nagyobb szerepet játszik – az összes fafelhasználás közel 60 százaléka, amelynek egyharmada dollár elszámolású. Az üzemi és népgazdasági érdekek egybeesése nyilvánvaló; a legcélravezetőbbnek látszó megoldás az erdőgazdálkodás integrált, társulásos úton történő fejlesztése. A területi – s nem szektorális alapon – szervezendő erdőgazdasági társulások fő feladatai kezdetben az erdészeti szaporítóanyag-termelés és -ellátás koordinálása, nyárpapírfa biztosítása, faanyag-hasznosítás, -feldolgozás, -értékesítés, gépek, eszközök kihasználása, javítása, szaktanácsadás, szakemberképzés lenne, s később az erdőgazdálkodás teljes körére kiterjedne.

d) *A szolgáltatások körében:*

A mezőgazdasági gépek, berendezések, járművek bruttó értéke 1978. év végén közel 80 milliárd forint volt, hatékony kihasználásuk biztosítása megköveteli a gépek, eszközök szakszerű karbantartását, javítását. Valamennyi mezőgazdasági üzemben biztosítani kell a gépek, berendezések tervszerű hibamegelőző karbantartásának és az üzemközi hibaelhárításnak a lehetőségét. Üzemen belül célszerű biztosítani továbbá, az egyszerűbb gépek, főleg alkatrész- és részegységcserével megvalósítható javítását azoknak a kis területű, döntően kedvezőtlen adottságú szövetkezeteknek a kivételével, ahol a gazdaság saját forrásainak elégtelensége miatt, erre is elsősorban a társulás teremthet lehetőséget. Társulás útján célszerű viszont megvalósítani a nagy teljesítményű traktorok, magajáró gépek és teherjárművek részegységcserés javítását; állattartótelepek gépeinek, berendezéseinek komplex szervizelését, felújítását, műszaki diagnosztika- és fogyasztás-ellenőrzését; villamosenergia-felhasználás ellenőrzését, érintésvédelmet, korrózió elleni védelmet stb. Ugyancsak regionális alapon indokolt vizsgálni a közös szállítókapacitás kialakításának lehetőségét társulásos úton.

A kemikáliák tárolása, kezelése, felhasználása egyre növekvő fontosságú kérdés. A kemikáliák gyártása folyamatos, felhasználásuk azonban idényszerű, ezért viszonylag hosszú ideig tárolni kell. A rendszeres tárolási veszteségek megközelítik a 15 százalékot; az előállott veszteségek a mezőgazdasági üzemeket terhelik, amely népgazdasági szinten számolva megközelíti a 2 milliárd forintot. Az Állami Tervbizottság 1978 szeptemberében foglalkozott a műtrágyagyártás és -felhasználás hosszú távú koncepciójával, s ezen belül az agrokémiai hálózat kiépítésével. Számítások szerint 10 000–30 000 ha mezőgazdasági terület műtrágya-

készletének tárolásához, kezeléséhez a legcélszerűbb egy-egy agrokémiai társulást létrehozni. Az általános költségek csökkentésére, a gazdaságosság javitására célszerű, ha egy társulás több tárházat épít. Az ország területének átfogására mintegy 200 tárház építése látszik szükségesnek.

Első ütemben a rendkívül nagy gondot jelentő műtrágyatárolás megoldása a feladat; majd ahol annak feltételei biztosítottak, a társulás végezhetné szolgáltatásszerűen az üzemi kemizálási, növényvédelmi munkákat is. Mind a gépjavító, mind az agrokémiai társulások kialakulása szükségessé teszi a fejlesztési források alapelvek között említett átcsoportosítását, és a termelőeszközök forgalmazása jelenlegi rendjének felülvizsgálatát is.

A takarmánytápok iránti igény ugrásszerű növekedése, az állattenyésztés iparszerűvé válásának egyenes következménye. A hazai takarmánytápgyártás sajátossága, hogy az összes termék nagyobbik hányadát nem állami takarmányipar, hanem üzemi keverők állítják elő. Az összes keverőegyüttes jellemzője, hogy kihasználtságuk igen változó, előfordul, hogy elavult üzemek túlterheltek, míg új, korszerű üzemek alig kapacitásuk felével-harmadával dolgoznak. A takarmánykeverők gazdaságosabb működtetésének egyik lehetősége a gazdasági társulásban rejlő előnyök kihasználása. Evégett a már meglevő, de nem kellően kihasznált, legalább 3 t/ó kapacitású, bármelyik szektorhoz tartozó keverők jobb hasznosítása érdekében a közeli üzemek társulásának elősegítése, illetve a jövőben csak megfelelő területi elhelyezésű, legalább 3 t/ó kapacitású, 3–5 gazdaság igényeinek kielégítésére alkalmas társulások létrejöttének ösztönzése a célszerű.

A kereskedelmi tevékenység lebonyolítása is hagyományosan társulásos feladat. A zöldség, gyümölcs mellett a termelőeszközök, gépek, kemikáliák beszerzése, forgalmazása terén is a feladatok bővülésére kell számítani.

e) *A mezőgazdaság építési igényeinek* kielégítése elindítója volt a társulások fejlődésének. E társulások tevékenységére a szövetkezeti mozgalom megerősödése után is igen nagy szükség volt és a jövőben is szükség lesz, bár a mezőgazdasági ágazat építési beruházásai az utóbbi években csökkentek. Ezért a jövőben megvalósítandó beruházások kivitelezésében, a tervezett hagyományos rekonstrukciók elvégzésében továbbra is szükséges a mezőgazdasági nagyüzemek építőipari kapacitásának biztosítása, illetve fejlesztése, mivel az állami építőipari vállalatok és az ipari szövetkezetek továbbra sem lesznek képesek az igények kielégítésére. Emiatt helytelen a termelőszövetkezeti társulások és építőipari szövetkezetek, állami építőipari vállalatok „egyesítésére" irányuló törekvés.

f) Az előbbi társulások az üzemek egy-egy meghatározott ágazatának, illetve tevékenységének közös fejlesztését végzik. A mezőgazdasági termelőerők fejlődése azonban már a közeljövőben olyan *új típusú társulási kapcsolat* megteremtését is szükségessé teszi, amely *egy-egy térség* mezőgazdasági nagyüzemeinek összehangolt fejlesztését hivatott biztosítani. E horizontálisan szervezett integ-

rációs forma lényege, hogy adott térség szövetkezeteinek, állami gazdaságainak együttes fejlesztését, tevékenységük koordinációját az üzemek szervezeti összevonása, egyesítése, azaz irányítási-vezetési szempontból áttekinthetetlen méretű mammutgazdaságok létrehozása nélkül hosszú távon megteremtheti.

Feladatai elsődlegesen a szellemi erők egyesítése; a hatékony termelési módszerek elterjesztése; egymás kölcsönös támogatása; a tájjellegnek megfelelő szakosodás elősegítése; a párhuzamosságokat jelentősen csökkentő, illetve kiküszöbölő, termelést segítő közös szolgáltatások; hatékonyan üzemeltethető, korszerű közös beruházások megvalósítása, továbbá közös beszerzés és értékesítés.

Résztvevői csak mezőgazdasági üzemek; nagyságát nem közigazgatási, hanem az adott gazdasági körzet természetföldrajzi-gazdasági határa szabja meg. Alapításkor csak kis létszámú apparátus fenntartásához hoz létre szerény közös alapot, s csak szükség esetén meghatározott közös célra központosít fejlesztési vagy egyéb forrásokat. E társulási formára részletes javaslatot szükséges mielőbb kidolgozni.

A felsorolt ágazatok, illetve tevékenységek társulásos úton történő fejlesztésének ösztönzése korántsem jelenti, hogy ezeken kívül más ágazatokban, illetve tevékenységekben a jövőben nem indokolt társulások létrehozása. Várhatóan egyre nagyobb jelentőségre tesznek majd szert a kutatás-fejlesztési, a külkereskedelmi, ügyvitelszervezési, üdülési, sőt egészségügyi ellátási stb. ágazatunkban ma még alig előforduló társulások. Ezen kívül továbbra is irányadó, hogy a szövetkezetek, vállalatok, gazdaságok a jövőben is minden, a jogszabály által nem tiltott tevékenységre és formában társulhatnak, ha az a társulók számára hasznos és az ehhez szükséges feltételekkel, mindenekelőtt szabad fejlesztési forrásokkal rendelkeznek.

III
A TÁRSULÁSOK FEJLESZTÉSÉVEL KAPCSOLATOS FELADATOK

Az elmúlt másfél évtized tapasztalatainak összegezéseként megállapítható, hogy a gazdasági társulások kezdettől fogva jelentős szerepet töltenek be a mezőgazdaságban; eleinte ellátatlan igények kielégítésével, majd a gazdálkodásból származó jövedelemtöbblettel járultak hozzá a szövetkezetek fejlesztéséhez. Jelentőségük az optimális üzemnagyságú szövetkezetek kialakulásával sem csökken, hanem a szakosodás eredményeként a területi koncentráció helyett, az üzemi tevékenység növelésének rugalmas keretéül szolgál. Ezért a gazdasági társulások tervszerű, szocialista gazdálkodó szervezetek és a népgazdaság érdekeinek egyaránt megfelelő irányú fejlesztés az illetékes központi és területi szerveinek eddiginél

is aktívabb közreműködését, tudatosabb gazdaságszervező munkáját igényli. *Ennek érdekében a következő főbb feladatok megoldása indokolt.*

1. A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium irányító munkájában, a termelési és műszaki fejlesztési célkitűzések megvalósításában az eddiginél jobban kell támaszkodni a társulásokban rejlő lehetőségekre. A jelentős ágazati feladatokat, tevékenységeket, az állami támogatás, a műszaki fejlesztési alap adta lehetőségek felhasználásával a társulási formákban is támogatni szükséges. Az irányító munka eszközeivel is elő kell segíteni, hogy növekedjék a társulásokban az állami gazdaságok, az élelmiszeripari és erdőgazdasági, valamint a kereskedelmi vállalatok részvétele és legyenek kezdeményezőbbek új társulások megalakításában.

2. A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa az MSZMP KB 1978. márciusi határozata végrehajtására kiadott ajánlásában[4] foglaltak megvalósításával, a mozgalmi munka eszközeivel segítse elő a társulásokkal kapcsolatos politikai döntések érvényre jutását.

3. A VI. ötéves terv szabályozó rendszerének kialakítása során biztosítani kell, hogy a szövetkezetek és a vállalatok anyagi érdekeltsége a gazdasági társulások létrehozására továbbra is fennmaradjon, illetve erősödjön.

4. Felül kell vizsgálni a kizárólag szövetkezetek által létrehozott gazdasági társulások területi szövetségi tagságából eredő költségviselésének jelenlegi rendjét.

5. Az illetékes ágazati minisztériumok (ÉVM, KGM, NIM) a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos ipari és szolgáltató tevékenység fejlesztése során mind a kapacitás, mind a fejlesztési források szempontjából fordítsanak nagyobb figyelmet a társulásokban rejlő lehetőségek kihasználására, az ipari és a mezőgazdasági üzemek együttműködésének szélesítésére.

6. A megyei tanácsok alakítsák ki a gazdasági társulások ágazati és törvényességi felügyeletének rendjét, főbb módszereit, biztosítsák a társulások jogszerű működésének feltételeit, a testületeknek és az üzemi demokrácia fórumrendszerének hatékony működését, a szakmai vezetés színvonalának növelését. Az állami irányítás eszközeivel is járuljanak hozzá, segítsék elő, hogy a gazdasági társulások eredményes tevékenységükkel minél aktívabb részt vállaljanak az adott térség termelési feladatainak megvalósításában, és szolgáltatásaikkal segítsék elő az alapító mezőgazdasági üzemek tevékenységét.

7. Előrehaladást indokolt elérni a társulások szervezésével kapcsolatos szubjektív feltételek javításában. Növelni kell a társulók biztonságát, hogy a létrejövő társulások ne korlátozzák az abban részt vevők önállóságát, másrészt, hogy a társulás ne egy következő egyesülés előkészítésének egyik szakasza legyen. Sok-

[4] A Központi Bizottság határozatát lásd a 84. sz. dokumentumban. A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának ajánlása megjelent: TOT-dokumentumok, 1978. TOT, 1979. 9–16. old.

oldalú segítséget kíván egyes helyeken annak az együttműködés minden formájára károsan ható szemléletnek és gyakorlatnak a megszüntetése, ami abban jut kifejezésre, hogy az egymáshoz legközelebb levő mezőgazdasági üzemek között leggyengébb az együttműködés.

8. A termelőszövetkezetek területi érdekképviseleti szervei, az eddigiekhez hasonlóan legyenek tevékeny résztvevők a gazdasági együttműködés lehetőségeinek feltárásában, az együttműködés különböző formáinak kezdeményezésében, a társulások tevékenységének eredményesebbé tételében. Mozgalmi tevékenységükkel segítsék elő az együttműködés szubjektív feltételeinek javítását, a káderutánpótlást, a vezetői színvonal növelését, lépjenek fel az ezt torzító jelenségekkel szemben. Működjenek közre a társulások belső ellenőrzésének javításában. A területi szövetségek és a szakszervezeti bizottságok segítsék a társulások demokratikus működését, az önkormányzati szervek munkáját, az üzemi demokrácia fórumrendszerének működését és továbbfejlesztését.

9. Az illetékes kutató- és oktatási intézmények fordítsanak az eddiginél is nagyobb figyelmet a gazdasági együttműködés lehetőségeinek feltárására, formáinak és feltételrendszerének fejlesztésére, illetve az oktatásban történő széles körű megismertetésére.

119

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSRÓL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FŐ FELADATAIRÓL

(1979. SZEPTEMBER 11.)

Az MSZMP Politikai Bizottsága legutóbb 1959-ben tárgyalta átfogóan az egészségügyi ellátás kérdéseit.[1] Határozatának végrehajtása során társadalmi, gazdasági fejlődésünk alapján emelkedett az egészségügyi ellátás színvonala, javultak személyi, tárgyi feltételei. Megállapítható, hogy az utóbbi 20 évben az egészségügy a határozatban megjelölt irányban fejlődött, a tervezett fejlesztések általában megvalósultak.

Legjelentősebb a fejlődés a járóbetegellátás területén. Közel 1000-re nőtt az általános orvosi körzetek száma, s 3000-ről 2500-ra csökkent az egy körzetre jutó

[1] A határozatot lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. 2. kiad. 296–304. old.

lakosoké. Több mint 1000 gyermekszakorvosi körzet létesült, ahol az érintett korosztály (0–14 éves) 55 százaléka szakorvosi ellátásban részesül. Az üzemegészségügyi ellátás óraszáma 20 év alatt két és félszeresére nőtt. A szakrendelői óraszám megduplázódott. A kórházi ágyak száma 13 000-rel nőtt, a területi aránytalanságok csökkentek. Kiépült a közegészségügyi-járványügyi hálózat. A dolgozó orvosok száma 15 000-ről 25 000-re emelkedett, az egészségügyi szakdolgozók száma megkétszereződött.

A szükségletek azonban ezen a téren is nagyobb mértékben nőttek, mint a feltételek. Az egészségügyi intézmények jelentős részének elavultsága, zsúfoltsága, nem kellő szervezettsége érezhető feszültségeket idéz elő, az egészségügyi dolgozók egy része által elvárt hálapénzek és ellenszolgáltatások pedig a lakosságban növekvő ellenérzést keltenek.

I

1. Az élet- és munkakörülményekben, a lakásviszonyokban bekövetkezett változások, valamint az ingyenes egészségügyi ellátás teljessé tétele (1972 óta alkotmányban biztosított alapvető állampolgári jog),[2] színvonalának emelkedése kedvezően befolyásolta a lakosság egészségügyi állapotát.

Jelentősen fejlődött az anya-, gyermek- és ifjúságvédelem, különösen az 1973. évi népesedéspolitikai határozat[3] egészségügyi feladatainak végrehajtása következtében. Az intézeti szülések aránya közel 100 százalékos (1960-ban 86 százalék). Az anyai halálozás 1960-hoz viszonyítva felére (jelenleg 0,2 ezrelék), a csecsemőhalálozás pedig 47,6 ezrelékről 24,3 ezrelékre csökkent. Ennek ellenére a nemzetközi szinttől még mindig le vagyunk maradva. (Európában csak három országban nagyobb a csecsemőhalandóság, mint nálunk.) Hiányosságok vannak a koraszülést és csecsemőhalandóságot befolyásoló terhesgondozásban, a szülészeti és újszülöttellátásban. Ezért, valamint mert a terhesek egy részének életmódja nem megfelelő, a koraszülöttek aránya magas (10 százalék). Mindezek következtében növekszik a fokozott egészségügyi, pedagógiai és szociális ellátást igénylő értelmi és egyéb fogyatékos gyermekek száma. Nem kielégítő a serdülő korosztály (14–18 éves) egészségügyi ellátásának hatékonysága.

Emelkedik az átlagéletkor. 1960 óta mintegy félmillióval nőtt a 60 éven felüliek száma. Az utóbbi években ismét növekszik a halálozás (legnagyobb mérték-

[2] Lásd az alkotmány egységes szövegéről szóló 1972. évi I. törvény 17. §-át, valamint az 1972. évi II. törvényt az egészségügyről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1972. 4., 15–31. old.)

[3] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 434–451. old.

ben – mintegy 40 százalékkal – a 45–54 éves férfiak korcsoportjában), ami az átlagéletkor csökkenéséhez vezet.

Egyes népbetegség jellegű és a legveszélyesebb gyermekkori fertőző betegségek megszűntek, a hagyományos foglalkozási megbetegedések (például ólommérgezés, szilikózis) visszaszorultak. A megváltozott élet- és munkakörülmények, környezeti hatások azonban számos új problémát okoznak. Emelkedik a krónikus betegek száma. A szív- és keringésrendszeri megbetegedésekben meghaltak aránya az utóbbi tíz évben 41 százalékról 53 százalékra emelkedett (a 45–54 éves férfiak korcsoportjában is ez a halálozások leggyakoribb oka), és terjed a fiatalabb korosztályokban is. Növekszik a magas vérnyomástól szenvedők, a daganatos, légző- és mozgásszervi, valamint a nem szervi idegrendszeri megbetegedések (neurózis), a vírus- és gombás fertőzések száma.

A növekvő környezetszennyezés egészségkárosító hatása fokozódik, a megváltozott szerkezetű ipari és mezőgazdasági termelés esetenként egészséget veszélyeztető hatású, emelkedik a közúti balesetek száma.

Az egészségtelen életmód, a helytelen táplálkozási szokások, az elhízás, a dohányzás és a túlzott gyógyszerfogyasztás, a fogszúvasodás egyre súlyosabb népegészségügyi problémát okoz. Az alkoholizmus terjedése (az alkoholisták és súlyosan veszélyeztetettek száma mintegy 400 000) társadalompolitikai gonddá vált.

2. Társadalmunk és egészségügyünk az új ártalmak és betegségek elleni küzdelemre csak késve tudott és tud felkészülni. Az egészségügyi tevékenységet nem hatja át kellően a megelőzés szemlélete és gyakorlata. A környezeti és munkahelyi ártalmak megelőzésére nem fordítottunk elég gondot. Mindezt súlyosbítja, hogy a lakosság egészségügyi kulturáltságát nem sikerült megfelelő színvonalra emelni.

Az egészségügyi hálózatnak, a növekvő szükségleteknek megfelelő ütemű és ágazaton belüli arányos fejlesztését nem tudtuk biztosítani, nem rendelkezünk minden területen azokkal a feltételekkel, amelyeket a lakosság teljes körű ellátása, az orvostudomány mai állapota megkövetel és lehetővé tesz. Ugyanakkor a rendelkezésre álló személyi feltételek, anyagi források felhasználása sem elég hatékony, a munkaszervezés színvonala nem kielégítő.

Az egészségügyi intézményekben nagy a zsúfoltság. Egyes intézményekben a betegek alapvető szükségleteit is alig lehet kielégíteni (sok ágyas kórtermek, pótágyak, korlátozott tisztálkodási lehetőségek, alacsony színvonalú étkeztetés, egészségügyi szakdolgozók és segéderők hiánya stb.), s a kedvezőtlen higiénés körülmények gyakran előidézői a kórházi fertőzéseknek. Mindez közvetlen hatással van a lakosság közérzetére, s a betegek széles köre – a hálapénz kiterjedt gyakorlatától is befolyásoltan –, úgy véli, hogy megfelelő ellátást csak külön juttatásért kaphat.

A járóbeteg-ellátás keretében évente mintegy 150 millió esetben fordulnak orvoshoz. E nemzetközileg is magas igénybevételnek oka az is, hogy az ellátás nem kellően szervezett. A körzeti orvosok egy része azokat a betegeket is szakrendelésre, illetve kórházi kezelésre küldi, akiknek gyógyítását – megfelelő felkészítés és feltételek mellett – maguk is elvégezhetnék. A betegek indokolatlan továbbküldése a szakrendelőkre is jellemző.

Súlyos gondokkal kell szembenézni a kórházi ellátás területén. Míg a kórházakban ápolt betegek száma 1938-hoz képest közel négyszeresére (540 000-ről 1,9 millióra) emelkedett, a kórházi ágyak száma a felszabadulás előttinek mindössze kétszerese. A felszabadulás után a kórházi ágyak számát főként szükségmegoldásokkal (más célra létesült épületek átalakításával, működő intézmények túlzsúfolásával, egy-egy új kórházi pavilon felépítésével) sikerült gyarapítani. Új kórházak építésére csak a Politikai Bizottság határozata után, 1960-tól került sor, elsősorban a mezőgazdasági területeken. A kórházi ágyfejlesztés üteme az utóbbi 10 évben lelassult. (1960-ban 71 000, 1978-ban 94 000 volt a kórházi ágyak száma, melyből 3600 tartósan nem használható.)

Különösen súlyos a helyzet Budapesten, ahol a felszabadulás óta nem épült fel új kórház, s a 3600 tartósan nem használható ágyból mintegy 3000 Budapesten van. (Ez a budapesti ágyak mintegy 10 százaléka.) A rekonstrukció csak töredéke a szükségesnek. A fővárosban regionális és országos feladatokat is végző állami kórházak, egyetemi klinikák és a tanácsi kórházak többsége csak bővítéssel egybekötött teljes rekonstrukcióval tehető alkalmassá korszerű betegellátás biztosítására.

A kórházfejlesztésben a költséges, magas műszerezettséget igénylő, aktív kórházi ágyak létesítése volt a jellemző, a szükségesnél lényegesen kevesebb a krónikus (utókezelő, szanatóriumi és betegotthoni) ágy. Ennek következménye például, hogy a belgyógyászati osztályok kapacitásának 20–40 százalékát kórházi kezelésre nem szorulók foglalják le, akiknek szakszerű ápolása minimális műszerezettségű kórházi, szanatóriumi, betegotthoni, esetenként otthoni körülmények között is biztosítható. Ezért a kórházba utalt betegek hosszú várakozásra kényszerülnek. A szanatóriumokba és gyógyüdülőkbe nem mindig azok kerülnek beutalásra, akiknek egészségi állapota azt legjobban indokolná.

A beruházási források nagy részét – gyakran átmeneti megoldással és korlátozott igényszinten történő –, mennyiségi fejlesztés kötötte le, a működő intézmények minőségi fejlesztésére alig volt lehetőség. A fővárosban és a városokban a körzeti orvosi rendelők többsége nem a szakrendelő intézetekben, hanem arra alkalmatlan helyiségekben (lakás, üzlethelyiség stb.) működik. Az életveszélyes, de különösen a súlyos szív- és érrendszeri megbetegedések intenzív ellátását biztosító ágyak száma nem elegendő, az ország egyes területein pedig teljesen hiányoznak. Magas a szívműtétre várakozók száma (mintegy 1500), s a várakozás

ideje hosszú. A művesekezelésre szorulóknak csak 30 százalékát lehet ellátni. Az egész betegellátás szempontjából alapvető vérellátás és laboratóriumi diagnosztika korszerű feltételei hiányoznak.

3. Az intézményhálózat fejlesztésére szolgáló beruházási keret viszonylag alacsony (az előző ötéves tervidőszakokban a népgazdasági beruházási keretnek 1,3–1,5 százaléka, az V. ötéves tervben 1,6 százaléka), és kedvezőtlenek a beruházási források felhasználásának lehetőségei is. Az új kórházak építésénél az egy ágyra jutó költség 10 év alatt három-négyszeresére emelkedett. (Az 1970-ben átadott 470 ágyas váci kórházban mintegy 400 000 forint volt egy ágy költsége, az idén felavatott 580 ágyas kerepestarcsai kórházban 1 100 000 forint. A jövő évben átadásra kerülő 800 ágyas dél-pesti kórházban előre láthatóan 1,6–1,7 millió forint.) Ennek többek között oka: az építőipari árak emelkedése, a költségesebb új építési technológia, az orvosi műszerek, készülékek, felszerelések folyamatosan és gyorsan növekvő árai, esetenként a szükségtelen műszerezettség igénye. Lassú és az erőforrásokhoz képest túlzott igényű a tervezés, melynek egyik oka a tervezők anyagi érdekeltsége. A beruházásokat gyakran nem készítik megfelelően elő, nem használják ki eléggé a már megépült intézmények adaptálásából adódó előnyöket, a kivitelezésnél kedvezőtlen az egészségügyi építkezések sorolása.

A kórházi épületek és felszerelések felújítására és karbantartására a szükségletekhez képest keveset fordítunk (évi mintegy 1,4 milliárd forint). A jelenlegi ráfordításnak mintegy háromszorosa-négyszerese kellene ahhoz, hogy az évezred fordulójára elérjük a szükséges szintet. Ugyanakkor a rekonstrukció költségei részben az épületek állaga, részben pedig tervezői túlzások miatt rendkívül magasak, gyakran megközelítik az új létesítményekét.

Az egészségügyi hálózat műszerezettségi színvonala alacsony, messze elmarad a tudomány és technika fejlődése által adott lehetőségektől. A műszerek jelentős része elkopott, elavult, tipizáltságuk nem kielégítő, területi és ellátási szintek szerinti megoszlásuk egyenetlen. A lehetőségek szétparcellázódnak, mert teljes körű műszerezettségre törekszenek ott is, ahol az nem indokolt. Esetenként a beszerzés nem szigorú szakmai indokok, hanem szubjektív szempontok alapján történik. A műszerbeszerzés, -karbantartás és alkatrész-utánpótlás rendkívül nehézkes. Ez utóbbi súlyosan rontja a műszerek kihasználhatóságát.

Az utóbbi időben jelentős hiányok mutatkoznak az itthon is előállítható, a mindennapos betegellátásban nélkülözhetetlen alapvető kézi műszerekben, egyszer használatos eszközökben és gyógyászati segédanyagokban. A hazai ellátás rovására exportálunk, ugyanakkor egyszerű eszközöket is – nem lévén megfelelő gyártókapacitás – importálni kényszerülünk.

A gyógyszerellátás egyenetlen. Egyes, elsősorban importból származó, hazai-

val nem helyettesíthető gyógyszerek rendszeresen hiányoznak, és nem teljes az ellátás hazai termékekből sem.

Gyógyszerellátásunk túlnyomó részét – forintban kifejezett értékének 85 százalékát – a magyar gyógyszeripar biztosítja. (Az évi 16,2 milliárd forint értékű gyógyszertermelésből 5,5 milliárd forint értékben kerül hazai felhasználásra, 200 millió rubel és 120 millió dollár értékben pedig exportra. Ugyanakkor a gyógyszeriparban évi 135 millió dollár értékű, tőkés piacról származó alapanyagot használnak fel a gyógyszer- és növényvédőszer-termeléshez. Ezen belül a gyógyszertermelés és -exportálás tőkés devizaszaldója kismértékben pozitív.) A gyógyszerfogyasztás 9 százalékát szocialista, 6 százalékát tőkés importból származó gyógyszerek teszik ki. Ez utóbbi – a korlátozó intézkedések mellett is – évi 14 millió dollár kiadást jelent. Ezen – többnyire életmentő – gyógyszerek hazai gyártása, szocialista országokból történő beszerzése szabadalmi okok miatt nem lehetséges, illetve gyártásuk a szükséglet nagysága miatt gazdaságtalan lenne.

Az 1977-ben bevezetett új gyógyszertérítési rendszer[4] csökkentette a körzeti orvosok ilyen irányú betegforgalmát, egyszerűsítette a lakosság gyógyszerszükségleteinek kielégítését. Az új rend lényegében bevált, de a gyógyszerek emelkedő térítési díja a kisnyugdíjasok és a nagycsaládosok számára – különösen idült betegségek esetén – növekvő terheket jelent. A járóbeteg-ellátásban a gyógyszerrendelés ellenőrzése nem elég hatékony.

4. A nyugdíjkorhatáron felüliek aránya megközelíti a lakosság 20 százalékát. Ez az arány tovább növekszik. Közülük mind több a magára maradt idős ember.

Az egészségügyi-szociális ellátás különböző formáiban – rendszeres segély, szervezett étkeztetés, házi szociális gondozás, napközi és szociális otthoni ellátás – mintegy 130 000 idős emberről gondoskodnak. A szükséglet ennél nagyobb. A szociális otthoni beutalóra várakozók száma tartósan évi 4000–5000 között van. Az egyébként is zsúfolt otthonok nagy része rossz műszaki állapotban van. Az épületek egyharmada szanálásra, mintegy fele pedig rekonstrukcióra szorul.

Egyre növekszik azoknak a nyugdíjasoknak a száma, akik intézeti gondozásuk költségeit teljesen vagy jelentős részben maguk tudnák téríteni, de kevés ilyen intézmény (nyugdíjasház) van, és fenntartásuk jogilag szabályozatlan.

5. Nagymértékben nőtt az egészségügyi ágazatban foglalkoztatottak száma, 1960-ban az aktív keresőknek 2,1 százaléka, 1978-ban pedig 3,9 százaléka dolgozott ezen területen. A nők aránya 70 százalék.

Orvosellátottságunk nemzetközi összehasonlításban is kedvező: 22 európai ország között az ötödik, az európai szocialista országok sorában pedig a középső

[4] Itt a Minisztertanács 38/1976. (X. 29.) sz., a gyógyszerek térítési díjáról szóló rendeletére történik utalás. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1977. 333–334. old.)

helyet foglalja el.[5] Ugyanakkor jelentős a területi és szakmánkénti aránytalanság. Az üres orvosi állások aránya magas. Fogorvos-ellátottságunkban nagy fokú lemaradás mutatkozik. A gyógyszerészek száma nem kielégítő. Az utóbbi években emelkedett a betöltetlen egészségügyi szakdolgozói állások száma, sokan vannak közülük tartósan távol beosztásukból (gyes, betegség stb.), arányuk eléri a 25–30 százalékot, s pótlásuk csak szakképesítés nélküliekkel lehetséges. Ez a helyzet rontja az ápolás színvonalát. Nagy az elvándorlás, a kiképzettek egy része nem az egészségügyben dolgozik. Nem kielégítő az orvos-szakdolgozók (1:3,5), a gyógyszerész-asszisztensek (1:1,9) aránya. Kevés az egészségügyben foglalkoztatott közgazdász, mérnök, biológus, vegyész.

Az egészségügyi oktatási rendszer mind szervezeti, mind tartalmi szempontból törekedett a tudományág rendkívül gyors fejlődésének követelményeivel lépést tartani. Az orvosegyetemek túlzsúfoltsága az oktatás színvonalát károsan befolyásolja. Különösen súlyos a helyzet a Budapesti Orvostudományi Egyetemen.

Az 1977–1978-as években végrehajtott központi bérintézkedés az ágazat dolgozóinak bérfeszültségeit csökkentette.[6]

Az orvosok és egészségügyi dolgozók többségének politikai magatartása, életmódja, közéleti tevékenysége bizonyítja a szocializmus iránti elkötelezettségét. Az egészségügyi dolgozók 11,3 százaléka, ezen belül az orvosok 16,4 százaléka, a gyógyszerészek 11,4 százaléka, az egészségügyi szakdolgozók 6,1 százaléka párttag.

A korábban tapasztalt kirívó szabálytalanságok – kórházba történő beutalási

[5] Az orvosok száma:

	Budapest*	Vidék	Összesen
1960	6 745	8 953	15 698
1965	7 868	11 653	19 521
1970	9 236	14 288	23 524
1975	10 378	16 677	27 055
1978	10 833	18 298	29 131

* A SOTE nélkül.

Statisztikai Évkönyv 1978. Budapest 1979. 405. old.

Az orvosok aránya: 10 000 lakosra jutó orvos

	Budapest*	Vidék	Összesen
1960	36,6	11,0	15,7
1965	40,3	14,2	19,2
1970	45,7	17,2	22,8
1975	50,3	19,6	25,6
1978	51,8	21,3	27,2

Statisztikai Évkönyv 1978. 405. old.

[6] Lásd: a 3/1977. (VIII. 19.) EüM–MüM sz. együttes rendelet az egészségügyi dolgozók munkabéréről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1977. 528–532. old.)

rend megsértése, intézeten belüli magángyakorlat folytatása, ágyárusítás – száma valamelyest csökkent, de az orvosoknak, egészségügyi dolgozóknak csak egy részét érintő hálapénz tovább terjed, összegei növekedtek, esetenként pedig – nem bizonyítható módon – az egészségügyi ellátásért ellenszolgáltatást kérnek.

6. Az irányítás terén jelentős előrelépésnek bizonyult a gyógyító-megelőző intézmények és szolgálatok szervezeti összevonása (integrációja), melynek során eddig az első, nagyrészt szervezési intézkedések történtek meg. Szakmai és gazdasági előnyei még nem bontakoztak ki teljesen (pl. kórházba kerüléskor akkor is megismétlik a vizsgálatokat, ha a szakrendelő-intézettől teljes vizsgálati anyagot kapnak).

Az összevonás csak korlátozottan, az egyazon tanács által fenntartott intézmények és szolgálatok esetében valósult meg. A megyeszékhelyeken egy szervezetben dolgozik a kórház és a szakrendelő, de a körzeti orvosok nem tartoznak oda. A községi tanácsokhoz tartozó körzeti orvosok szakmai irányítása megoldatlan. Kinevezésükhöz nem mindig kérik ki a felettes szakmai szerv véleményét. Előfordul, hogy a tanács vezetői nem engedik el továbbképzésre őket, esetenként – különösen a fogorvosi ellátásban – pedig nem gondoskodnak megfelelően a szükséges anyagi eszközökről.

A fővárosban és az orvostudományi egyetemmel rendelkező megyei városokban a minisztériumi, illetve tanácsi felügyelet alatt álló egészségügyi intézmények együttműködése, egyeztetett fejlesztése nem megfelelő.

Az ágazat szakmai irányításának szervezeti feltételei (országos intézetek, megyei szakfelügyelő főorvosok) kialakultak, de irányító és ellenőrző tevékenységük ma még nem elég hatékony. Vezetésre alkalmas orvosok nem szívesen vállalnak munkát a tanácsi szakigazgatásban, ami az irányító munka színvonalát és hatékonyságát csökkenti.

Az intézményeken belüli ellenőrző munka nem kielégítő, aminek esetenként szerepe van a betegek nem megfelelő ellátásában, ápolásában. Még mindig jelentős mértékű az orvosokra háruló adminisztrációs feladat.

Az összességében helyesen megfogalmazott egészségpolitikai célkitűzések megvalósítása elősegítette az egészségügyi ellátás fejlődését, de fékezőleg hatott az, hogy a növekvő követelményektől a vezetők egy része elmaradt. Ezért az egészségügy területére is kiterjesztették a határozott időre (4 év) történő vezetői megbízatást, és a Politikai Bizottság 1977. júniusi határozata alapján[7] bevezették az orvosvezetői állásokra pályázók szakmai elbírálásának megalapozottabb rendjét.

[7] Itt a munkaerő-gazdálkodásról szóló 62. sz. dokumentumra történik utalás.

Ez utóbbi rendelkezés – a kinevezés előtt szakmai testület véleményét kell kikérni, s ha az negatív, azzal ellentétes döntést nem lehet hozni – elősegíti a megfelelő vezetők kiválasztását, de a különböző szintű tanácsok kinevezési gyakorlatában és a pártszervezetek hatáskörének érvényesítésében gyakran tapasztalható még szubjektivizmus.

II

1. Az egészségügyi tevékenység középpontjába az orvostudomány és gyógyászat eredményeinek gyorsabb alkalmazásával a gyógyító-megelőző munka hatásfokának további növelését kell állítani.

Kiemelten kell foglalkozni a terhesgondozással, az anya- és csecsemővédelemmel, a leggyakoribb, valamint a legtöbb halálozást okozó megbetegedésekkel. E betegségek elleni küzdelem szervezettebbé tétele érdekében célprogramokat kell kidolgozni, amelyek a megelőző, szűrő, gyógyító és gondozó tevékenység mellett átfogják a munkaképesség visszaállításához szükséges tennivalókat is. Fejleszteni kell a serdülő korosztályok egészségügyi ellátását.

Törekedni kell a környezeti ártalmak felderítésére és visszaszorítására, a közegészségügy-járványügy javítására, a ma még tömeges fertőző betegségek (pl. influenza, májgyulladás) megelőzésére.

A megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkozási rehabilitációjának gyakorlatát a vállalatoknál javítani kell. Az egyéni és társadalmi érdek jobb összehangolásához szükséges, hogy a foglalkozási rehabilitáció munkaügyi, oktatási, pénzügyi és társadalombiztosítási feltételeit az érintett ágazatok fokozatosan teremtsék meg.

2. Biztosítani kell az integráció nagyobb határozottsággal és következetességgel történő teljes megvalósítását. Az ellátás szervezettebbé tétele útján, lényeges mennyiségi fejlesztés nélkül, a személyi és tárgyi feltételek bővítésével arra kell törekedni, hogy a betegek többsége teljes értékű végleges ellátást a járóbeteg-ellátás keretében kapjon, a körzeti orvosok indokolatlanul ne küldjenek betegeket szakrendelésre, kórházi kezelésre. Ennek érdekében el kell érni, hogy a városokban általános vagy belgyógyász szakorvosok, a községekben pedig legalább 2–3 éves kórházi-rendelőintézeti gyakorlattal rendelkező orvosok kerüljenek a körzetekbe. Az üzemegészségügyi ellátásban erősíteni kell a munkahelyi ártalmak megelőzését szolgáló tevékenységet. Annak érdekében, hogy a betegek mindenkor olyan intézményekbe, kórházi osztályra kerüljenek, ahol ellátásuk a leghatékonyabban biztosítható, a betegbeutalási rendszert korszerűsíteni kell. Egységesíteni és egyszerűsíteni kell a beteg állapotára vonatkozó információs rendszert.

A fekvőbeteg-ellátás fejlesztése során el kell érni a kórházi ágystruktúra (inten-

zív-aktívkrónikus) megfelelő arányú átalakítását annak érdekében, hogy a magas műszerezettségű kórházi ágyakon csak az aktív kezelésre szorulók kapjanak ellátást. A szakszerű ápolást igénylő betegek ellátásáról a kevesebb műszerigényű krónikus osztályokon, utókezelőkben, szanatóriumokban, betegotthonokban kell gondoskodni. A fekvőbeteg-ellátó intézményekben jelentősen emelni kell a szakmai ellátás és ápolás színvonalát, javítani a munka szervezettségét, növelni hatékonyságát, fokozatosan meg kell teremteni a folyamatos ellátás feltételeit. Biztosítani kell, hogy az állami szanatóriumokba és a SZOT-gyógyüdülőkbe az egészségügyi szempontból legjobban rászorulók kapjanak beutalást.

3. Az egészségügy középtávú fejlesztési tervében fő feladatnak a meglevő egészségügyi és szociális intézmények bővítéssel egybekötött rekonstrukcióját kell tekinteni. A VI. ötéves terv időszakában a rendelkezésre álló erőforrásokat mindenekelőtt a fővárosi intézmények fejlesztésére indokolt fordítani, megvizsgálva egy új, az orvosképzés és -továbbképzés klinikai feladataiban is részt vevő kórház létesítésének lehetőségeit.

A hosszú távú fejlesztési tervben megfogalmazott céloknak megfelelően tízezer lakosra mintegy 100 kórházi ágy, tízezer 60 éven felüli lakosra mintegy 200–220 szociális férőhely, valamint a megközelítően tízezer súlyos értelmi és egyéb fogyatékos gyerek intézeti elhelyezése feltételeinek biztosítását célszerű alapul venni.

A bölcsődei férőhelyek számát 1990-ig megközelítően 90 000-re kívánatos emelni, ezzel segítve azt, hogy az anyák mielőbb visszatérhessenek a munkába.

Javítani kell a beruházások előkészítését, vissza kell szorítani az indokolatlan igényeket, a tervezői túlzásokat. Növelni kell a beruházási fegyelmet, biztosítani a beruházási kerettel arányos építési kapacitást.

Jelentős mértékben kell javítani az egészségügyi intézmények felszereltségét és műszerezettségét, azok kihasználtságát, fokozni tipizáltságukat, következetesen érvényre juttatva elosztásukban az ellátási szinteknek megfelelő differenciáltságot. Szervezettebbé és gyorsabbá kell tenni a műszerek javítását. Az egészségügyi intézmények működésére, fenntartására biztosított költségvetési kereteket folyamatosan oly mértékben szükséges növelni, hogy azok az ágazaton belüli kiemelt feladatok (célprogramok, alapellátás, műszerezettség stb.) terén a minőségi fejlesztést, a többi területen a szinten tartást lehetővé tegyék.

A mentő- és a vérellátó-szolgálatot a járó- és fekvőbeteg-ellátással összhangban kell fejleszteni.

Az érintett ipari és kereskedelmi ágazatok működésének összehangolásával fokozott figyelmet kell fordítani a folyamatos, korszerű gyógyszer- és vegyszerellátás, valamint a mindennapos, zavartalan betegellátásban nélkülözhetetlen egyszer használatos eszközök, kézi műszerek és gyógyászati segédanyagok biztosítására. Meg kell vizsgálni az idült megbetegedések esetén használatos gyógyszerek,

gyógyászati segédeszközök mérsékeltebb térítési összege megállapításának lehetőségét az alacsony összegű nyugdíjasok és a sokgyermekes családok részére.

4. Törekedni kell arra, hogy az idős korúakról történő gondoskodás az egész társadalom ügyévé váljék. Szociális és egészségügyi ellátásuk fejlesztésére – a már kialakult gondozási formák bővítése mellett –, ki kell alakítani az életkorra és egészségi állapotra adaptált, új, korszerű gondozási formákat (nyugdíjas panzió, átmeneti otthon, geriátriai gondozás stb.). Szociális, egészségügyi és lakásgazdálkodási szempontból előnyös nyugdíjas házakat kell létesíteni, amelyekben az egészségügyi teendőket a körzeti orvos, illetve ápolónő látja el.

5. Az ágazat munkaerőhelyzetének javítása, az aránytalanságok csökkentése, az egészségügyi dolgozók ésszerűbb foglalkoztatása érdekében új létszámnormákat kell kidolgozni és elkészíteni az ágazat komplex munkaerőtervét. Arra kell törekedni, hogy az orvos-egészségügyi szakdolgozó arány 1:5-re, a gyógyszerész-asszisztens arány pedig 1:3-ra módosuljon.

Az orvosképzés jelenlegi mértékének fenntartása mellett a fogorvosképzést évi 40–50 fővel kell növelni. Törekedni kell az orvosellátottság területi aránytalanságainak csökkentésére, valamint a szakmai és gazdasági igényeknek megfelelően több, egyéb felsőfokú végzettségű szakember (közgazdász, biológus, vegyész, mérnök stb.) munkába állítására, akik átvehetik azokat a feladatokat, amelyeket ma orvosok látnak el.

Az orvosképzésben a klinikai gyakorlatok feljesztésével, az oktatókórházi rendszer kiterjesztésével kell biztosítani a hallgatók önálló, felelősséggel végzett orvosi tevékenységre, mindenekelőtt az alapszakmákra történő felkészítését. Meg kell vizsgálni, hogy az orvosképzés feltételeinek javításához új egyetem létesítése vagy a meglevők rekonstrukciója a célszerűbb.

A szakorvosképzést tervszerűbbé kell tenni, keretei közt elsősorban a hiányszakmák, valamint az orvostudomány fejlődése következtében jelentkező új szakmák szakemberszükségletét kell biztosítani.

Növelni kell az egészségügyi főiskolai, illetve szakdolgozóképzés színvonalát, különösen a gyakorlati oktatás terén, hogy ma az orvosok által végzett tevékenységből számos, általuk is elvégezhető feladatot átvehessenek.

6. Fokozatosan el kell érni, hogy az orvosok átlagkeresete fejezze ki a társadalmi munkamegosztásban betöltött szerepük jelentőségét. A szakképzett egészségügyi dolgozók átlagkeresete érje el a szakmunkásokét.

Tovább kell javítani az egészségügyben dolgozók munkakörülményeit, fejleszteni kell a nehéz fizikai munkát könnyítő gépesítést. Nagyobb gondot kell fordítani az egészségügyi dolgozók életkörülményeinek – elsősorban lakáshelyzetének – javítására.

Az egészségügyi dolgozók anyagi és erkölcsi megbecsülésével párhuzamosan biztosítani kell az ellátás tényleges ingyenességének társadalmi feltételeit.

Az egészségügyi ellátás szervezettségének és hatékonyságának növelésével, a vezetők felelősségének fokozásával, az egészségügyi dolgozók szemléletének a szocialista erkölcs követelményeinek megfelelő formálásával, a lakosság egészségügyi ellátásával kapcsolatos jogainak és kötelességeinek jobb megismertetésével, szükség esetén adminisztratív eszközök alkalmazásával is érvényt kell szerezni a jogszabályokban előírt és az etikai követelményekben megfogalmazott elveknek.

El kell érni, hogy az orvosok, egészségügyi dolgozók ne tanúsítsanak olyan magatartást, melyből az állampolgárok arra következtethetnek, hogy megfelelő ellátásban csak külön juttatás ellenében részesülhetnek.

7. Erősíteni kell az ágazat szakmai és gazdasági irányító-ellenőrző munkáját, a meglevő anyagi és személyi lehetőségekkel való gazdálkodást tervszerűbbé kell tenni. Fokozni kell a tudományos tanácsadó testületek és az országos intézetek döntéselőkészítő és szakmai ellenőrző szerepét.

Az egészségügyi ellátás irányítása terén tovább kell fejleszteni az egészségügyi intézmények és szolgálatok összevonását, megkeresve az intézmények felügyeleti különbözőségéből, államigazgatási határokból adódó jelenlegi korlátok megszüntetésének lehetőségeit. Ki kell dolgozni a több megye ellátását biztosító regionális központok irányításának rendszerét. Hatékonyabbá kell tenni a községi körzeti orvosi szolgálatok szakmai felügyeletét.

Minden szinten emelni kell a vezetés színvonalát, hatékonyságát, növelni kell a vezetők felelősségét, javítani a vezetők kiválasztását. A körzeti orvosok kinevezésénél biztosítani kell a szakmai véleményezés következetes érvényesítését.

III

A Politikai Bizottság a jelentést tudomásul veszi. Megállapítja, hogy a kormány által meghatározott egészségpolitikai feladatok folyamatos megvalósítása során javultak a lakosság egészségügyi ellátásának feltételei, az egészségügyi dolgozók áldozatkész munkával, hivatástudattal tettek eleget kötelezettségeiknek. Az ellátás színvonala emelkedett, javult a lakosság egészségi állapota. A fejlődés üteme azonban elmaradt a valós szükségletektől. Az élet- és munkakörülményekben, a lakásviszonyokban és a lakosság általános kulturáltságában bekövetkezett kedvező változásokkal az egészségügyi ellátás feltételei nem tartottak lépést. Az orvostudomány legújabb eredményeit pedig nem mindenben tudhatta követni. Mindez az ellátásban jelentős feszültségek kialakulásához vezetett.

A Politikai Bizottság a további munka irányvonalaként támogatja az egészségügy fő feladataira vonatkozó javaslatokat. Az egészségügy fejlesztése során abból kell kiindulni, hogy a lakosság egészségügyi ellátása a társadalom egészére közvetlenül ható, a lakosság helyzetét, politikai hangulatát jelentősen befolyásoló

tényező. Ezért az egészségpolitikai célkitűzések megvalósítása valamennyi párt-, állami és társadalmi szerv közös feladata, amelyen belül kiemelt fontossága és felelőssége van az Egészségügyi Minisztérium irányító munkájának, a tanácsokkal összehangolt tevékenységének.

A Politikai Bizottság ajánlja, hogy a jelentésben és a határozatban megfogalmazottak, valamint az országgyűlés 1979. szeptember 26-án kezdődő ülésszakán megtárgyalásra kerülő beszámoló[8] együttesen képezze alapját az egészségügy közép- és hosszú távú fejlesztési tervének.

A Politikai Bizottság az illetékes párt-, állami és társadalmi szervek figyelmét különösen az alábbi feladatokra hívja fel.

– A népgazdaság közép- és hosszú távú terveinek keretében, az infrastruktúrán belül, különösen a fővárosban kiemelten kell gondoskodni az egészségügy fejlesztéséről. Biztosítani kell az egészségügy fejlesztésében érintett minisztériumok, főhatóságok és tanácsok együttműködését és együttes felelősségét.

– Az Egészségügyi Minisztérium és a tanácsok a rendelkezésre álló személyi és tárgyi feltételek jobb kihasználásával, a szervezettség fokozásával növeljék az ellátás hatékonyságát. Törekedjenek a feltáratlan lehetőségek, tartalékok kiaknázására.

– Minden szinten tovább kell fejleszteni és erősíteni az egészségügyi szolgálat együttműködését a szakszervezetekkel és a Magyar Vöröskereszttel a szociális és egészségpolitikai célok megvalósításában.

– A társadalom széles rétegeit érintő és a lakosság egészségi állapotára kedvezőtlenül ható alkoholizmus, dohányzás visszaszorítása érdekében, a környezetvédelmi tevékenység javításában, valamint a megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkozási rehabilitációja terén fokozni kell az érintett ágazatok együttműködését és felelősségét. A társadalmi és tömegszervezetek e téren nyújtsanak nagyobb segítséget az egészségügynek.

– Növelni kell a lakosság egészségügyi kulturáltságát, javítani az egészségügyi felvilágosítást. Biztosítani kell, hogy az állampolgárok a jelenleginél jobban ismerjék meg ingyenes egészségügyi ellátásuk rendszerét, ezzel kapcsolatos jogaikat és az egészségvédelem terén szükséges kötelezettségeket.

– Sajtónak, rádiónak, tv-nek a helyes, egészséges életmód kialakításában, az egészségvédelemben nagyobb szerepet kell vállalnia. Az egészségügyben meglevő gondok és hiányosságok valós bemutatása mellett, nagyobb figyelmet kell fordítani azok megoldásának segítésére, az elért eredmények, az ott folyó áldozatkész munka ismertetésére.

– A pártszervezetek fokozott figyelmet fordítsanak az egészségügyi ellátás

[8] Az országgyűlés 1979. szeptember 26-án kezdődött ülésén tárgyalta meg és fogadta el Schultheisz Emil egészségügyi miniszter beszámolóját az egészségügyi törvény végrehajtásáról. (Népszabadság, 1979. szeptember 27. és 28.)

helyzetére, az egészségügyi dolgozók politikai magatartása, életmódja formálására, közéleti tevékenysége és hivatástudata további erősítésére. Az egészségügyi intézmények pártszervezetei az eszmei-politikai munka fejlesztésével segítsék a gyógyító-megelőző munka, a munkaszervezés, a vezetés színvonalának emelését, az ellátás hatékonyságának fokozását, az etikai helyzet javítását, a munkahelyi demokrácia érvényesülését. A kádermunka terén küzdjenek a szubjektivizmus ellen.

Az egészségügyi intézményekben dolgozó pártszervezetek különös figyelmet fordítsanak az egészségügyi dolgozók között végzett politikai munkára, az orvosok, az egyetemi hallgatók és az egészségügyi szakdolgozók körében fokozzák párttaggá nevelő tevékenységüket.

A budapesti és megyei pártbizottságok, valamint az egészségügyi intézményekben működő pártszervezetek dolgozzák ki a határozatból adódó területi és helyi feladatokat.

– A KISZ-szervezetek erősítsék tevékenységüket az egészségügyben dolgozó fiatalok körében, mozgósítsák őket az egészségügy előtt álló feladatok megvalósítására, a fiatalok egészséges életmódra nevelésében történő aktívabb közreműködésre.

– Nagyobb figyelmet kell fordítani és jobban kell ösztönözni az egészségügy fejlesztését támogató vállalati és lakossági kezdeményezéseket, társadalmi munkákat.[9]

[9] A dokumentum záradéka közli, hogy ezzel a határozattal a Politikai Bizottság 1959. január 13-i (a dolgozók társadalombiztosítási, egészségügyi ellátásáról szóló) határozata érvényét veszti. A témáról lásd *Hutás Imre:* Társadalom és egészségügy c. tanulmányát, valamint a Pécsett megrendezett szociológiai vándorgyűlés hasonló címen megjelent anyagát. (Társadalmi Szemle, 1980. 3. sz. 67–86. old.

120

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MUNKAJOGI SZABÁLYOZÁS MÓDOSÍTÁSÁRA

(1979. SZEPTEMBER 18.)

I

Népgazdaságunk fejlődésében az utóbbi években bekövetkezett változásokból adódó gazdaságpolitikai feladatok megoldásának elősegítése érdekében hatékonyabbá kell tenni a munkaerő-gazdálkodást, jobban ki kell használni a munkaidőalapot, javítani kell a munkafegyelmet. Mindez szükségessé teszi a jogi szabályozás, a Munka Törvénykönyve módosítását és új végrehajtási rendeletek kiadását.

Az 1967-ben megalkotott törvényt[1] nagyszámú, gyakran változó miniszteri végrehajtási jogszabály egészíti ki. Ez a joganyag áttekintését és alkalmazását nehezíti, indokolt az egyszerűsítés.

Szükségessé teszi a módosítást a munkajogi szabályoknak a más jogszabályokkal, valamint a nemzetközi munkaügyi egyezményekkel való összehangolása is.

A módosítások kisebb része a Munka Törvénykönyvét, többsége pedig a minisztertanácsi, illetve a miniszteri végrehajtási rendeleteket érinti.

A munkajogi szabályozás korszerűsítésére irányuló javaslatok kialakítása a tudomány és a gyakorlat képviselőinek széles körű bevonásával, az ágazati minisztériumok, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a szakmai szakszervezetek, a megyei tanácsok és több mint 80 vállalat vezetői javaslatainak és észrevételeinek figyelembevételével történt.

A munkáltatók jogainak javasolt kiterjesztése és a jogi szabályozás rugalmasabbá tétele csak egyik eszköze lehet a rendelkezésre álló munkaerő jelenleginél hatékonyabb foglalkoztatásának, a munkaerőhelyzet fokozatos javításának. A vállalatok már jelenleg is széles körű jogosítványokkal rendelkeznek a dolgozók alkalmazásának feltételei, hatékony foglalkoztatásuk és a számukra nélkülözhetővé vált dolgozók munkaviszonyának megszüntetése tekintetében. E jogokkal azonban a vállalatok sokszor nem vagy nem kellően élnek. Ezért a kívánatos kedvező fordulat eléréséhez – a szabályok korszerűsítésén túlmenően –, a végrehajtás javítása, a jogszabályok következetes alkalmazása szükséges.

[1] Az 1967. II. sz. törvényt a Munka Törvénykönyvéről lásd: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1967. 14–23. old.

1. A munkajogi szabályok fokozottabban segítsék a munkaerő ésszerű elosztását és foglalkoztatását. Ezért

– a munkaszerződési feltételek rugalmasabb szabályozásával bővíteni kell a vállalatok jogkörét (pl. a többféle munkakörben, változó munkahelyen való foglalkoztatás lehetőségének szélesítésével, a helyettesítés, más vállalathoz való kirendelés lehetőségével);

– a tervszerű munkaerő-átcsoportosítás szabályait úgy kell kialakítani, hogy a felajánlott és elfogadott új munkahelyre a dolgozó áthelyezéssel kerüljön, és a munkahely-változtatás hátrányai ne sújtsák. A törzsgárdaszabályzatra vonatkozó irányelveket viszont úgy szükséges korszerűsíteni, hogy azok ne fékezzék a munkaerő átcsoportosítását.

2. A módosítás járuljon hozzá a munkaidő hatékony felhasználásához és tárjon fel pótlólagos foglalkoztatási lehetőségeket. Ennek érdekében

– lehetővé kell tenni, hogy az eredeti munkáltatónál a rendes munkaidőt meghaladóan önként vállalt rendszeres munkavégzésre kerülhessen sor, akár a munkakörhöz kapcsolódóan, akár attól független egyéb tevékenység esetében. Meg kell engedni – ahol a munka jellege megkívánja és munkaidőn belül nem végezhető el –, a munkakörhöz kapcsolódó előkészítő és befejező munkák munkaidőn túli végeztetését díjazás ellenében (pl. takarítás, karbantartás stb.);

– indokolt mértékben enyhíteni kell a fizikai dolgozók főálláson kívüli foglalkoztatásának egyes korlátait (pl. a szolgáltatások tekintetében a társadalmi szükségletekhez igazodva az időkeretet emelni indokolt);

– egyidejűleg lépéseket kell tenni a hatékony munkavégzéssel nem járó szellemi dolgozók másodállásának, szakértői megbízásának megszüntetésére;

– a központi kötöttségek csökkentésével elő kell segíteni a helyi körülményekhez jobban igazodó, rugalmas munkarendek kialakítását és alkalmazását.

3. A felelősségre vonatkozó szabályokat úgy kell módosítani, hogy az eddiginél jobban erősítsék a munkafegyelmet. Ennek keretében

– szükség van a fegyelmi eljárás egyszerűsítésére és gyorsítására;

– gondoskodni kell arról, hogy a vétkes dolgozó munkahely-változtatással ne mentesüljön a fegyelmi büntetés végrehajtása alól;

– a bércsökkentés fegyelmi büntetésként történő alkalmazhatóságát ki kell terjeszteni a teljesítménybéres dolgozókra is (a jelenlegi rendelkezések ugyanis ilyen bérforma esetén e büntetés kiszabására nem adnak lehetőséget);

– szigorítani kell a fegyelmi büntetések végrehajtása felfüggesztésének feltételeit;

– a társadalmi tulajdon fokozott védelme érdekében fel kell emelni a dolgozó anyagi felelősségének felső határát.

4. A nemzetközi egyezményekkel és más jogszabályokkal összhangban tovább kell fejleszteni a dolgozók érdekvédelmét szolgáló szabályozást. Ennek érdekében

– a napi munka befejezése és a másnapi munkakezdés között biztosítandó pihenőidő mértékét – a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet[2] ajánlásaival összhangban és több szocialista országban alkalmazott jogi gyakorlathoz hasonlóan – a mai 8 óráról legalább 11 órára kell felemelni azzal, hogy a kollektív szerződés ennél rövidebb, de legalább 8 óra pihenő időt is előírhat;

– a munkavállalás alsó korhatárát – a nemzetközi egyezményben megjelölt – 15 évre kell felemelni, kivételként biztosítva a tovább nem tanuló 14. életévüket betöltött fiatalok munkavállalását;

– a fiatalkorúak éjszakai munkájának tilalmát általánossá kell tenni;

– a vállalatnak a dolgozójával szembeni anyagi felelőssége szabályait is indokolt kiegészíteni (pl. a nem vagyoni kár, valamint a társadalmi munka közben elszenvedett kár megtérítését is indokolt szabályozni);

– a munkaügyi vitákról szóló szabályok korszerűsítése keretében célszerű előírni a munkaügyi döntőbizottságok elnökeinek, elnökhelyetteseinek és tagjainak – az eddigi kijelölés helyett – a választását, továbbá általánossá kell tenni – a magasabb vezető állásúakat, kivéve – a bíróságok hatáskörét a munkaügyi viták másodfokú elbírálásában. (A vasutak, a posta, a hajózás, a légi közlekedés dolgozói, valamint az orvosok tekintetében érvényesülő eddigi kivételeket meg kell szüntetni.)

5. A jogi szabályozás egyszerűsítése során a munkaügyi miniszter funkcionális irányító jogköre növekedjék, a Munka Törvénykönyve alapján a miniszteri szinten általános végrehajtási rendeletet csak a munkaügyi miniszter adhasson ki. Az ágazati miniszterek – a munkaügyi miniszterrel egyetértésben – a speciális, ágazatukra jellemző kérdésekben rendelkezzenek.

A vállalati kollektív szerződéshez hasonló szabályozási rendszert indokolt bevezetni a nem vállalati munkáltatókra (költségvetési szervek, pénzintézetek) is. Ezek, a helyi kérdéseket munkaügyi szabályzatban rendezzék.

[2] A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organisation, ILO) a munkajog, a munkakörülmények és egyéb munkaügyi kérdések nemzetközi szabályozására létrehozott, jelenleg az ENSZ égisze alá tartozó intézmény. Székhelye Genf.

A Politikai Bizottság a munkajogi szabályozás módosítására vonatkozó irányelvekkel egyetért. Felkéri a Minisztertanácsot a szükséges intézkedések megtételére úgy, hogy az Elnöki Tanács rendelete és a végrehajtási rendelet 1979. december 1-én megjelenjen. A módosított Munka Törvénykönyv és végrehajtási rendelet 1980. január 1-én lépjen hatályba.[3]

121

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A NŐPOLITIKAI HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁRÓL

(1979. OKTÓBER 16.)

Hazánkban az elmúlt tíz évben a Központi Bizottság 1970-es határozatának[1] végrehajtása során tovább javult a nők társadalmi, gazdasági és szociális helyzete, politikai-közéleti aktivitásuk növekedett. A határozat jól segítette a párt előtt álló feladatok megvalósítását.

A pártszervezetek, rendszeresen ellenőrizve a végrehajtást, figyelemmel kísérték a nők helyzetének alakulását. Erőfeszítéseket tettek a nőkérdés marxista felfogásának érvényesítéséért, a társadalmi gondolkodás formálásáért, céltudatosabban, tervszerűbben foglalkoztak a nők helyzetével. Jelentős eredmények születtek a nők egyenjogúságának gyakorlati megvalósításában.

I

Az elmúlt évtizedben a nők foglalkoztatása csaknem teljessé vált. A munkaképes korú nők 78 százaléka dolgozik, arányuk az aktív keresők között 44,5 százalékra nőtt. A háztartásban levő és egyéb eltartottak száma 360 000 főre csökkent.

A nők nagyarányú munkába állásával, valamint a népgazdaság szerkezeti változásával összhangban foglalkoztatásuk szerkezete módosult, szakmai skálájuk

[3] Lásd az 1979. évi 29. sz. törvényerejű rendeletet, a Munka Törvénykönyve módosításáról és a végrehajtására kiadott 48/1979. (XII. 1.) MT sz. rendeletet. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye, 1979. 236–239., 391–405. old.)

[1] Lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1967–1970. 525–544. old.

szélesedett, szakképzettségük javult. A nők döntő többsége fegyelmezetten helytáll a munkában, aktív résztvevője a szocialista munkaversenynek és brigádmozgalomnak. Lelkiismeretességük, szorgalmuk, áldozatkészségük gyakran példamutató. Különösen sokat vállalnak magukra a mezőgazdasági nagyüzemekben és a háztáji gazdaságokban.

A legnagyobb gond változatlanul az, hogy a fizikai munkát végző nők többsége szakképzetlen. A szocialista iparban 21 százalékuk, a mezőgazdaságban csak 8 százalékuk szakmunkás. Ennek fő oka, hogy a nők többsége szakmai képzettség nélkül áll munkába, és csak kevesen vállalják – a munkahelyi és családi feladatok mellett rendkívül megterhelő – továbbtanulást. Nem fordítottunk kellő figyelmet a nők felnőttkori szakképzésének tervezésére, segítésére és ösztönzésére.

Az elmúlt években az új, korszerű üzemek létesítése, a rekonstrukciók, a mezőgazdasági üzemek fejlődése révén a nők munkakörülményei javultak, korszerűbbé váltak. Az egészséget fokozottan károsító, veszélyes, számukra tiltott munkakörökben nők már nem dolgoznak. A terhes nők fokozott védelme általában érvényesül. A fejlődés azonban nem egyenletes. A termelés egyes területei elnőiesedtek, gyakran a munkakörülmények is rosszak. A fizikai munkaterületeken a nők közül ma is sokan dolgoznak jelentős por-, hő-, gáz- és vegyi ártalmaknak kitéve. Nehéz fizikai munkát végez a nők 27 százaléka. A Központi Bizottság határozata előirányozta a textiliparban az éjszakai műszakban dolgozó nők számának csökkentését, ennek megvalósításához azonban máig sem adottak a feltételek.

A határozat megjelenése óta csökkentek a nők és a férfiak bére közötti indokolatlan aránytalanságok. Az azonos munkakörben dolgozó nők átlagbére a fizikai munkaterületeken mintegy 75 százaléka, szellemi munkaterületeken mintegy 85 százaléka a férfiakénak. A bérkülönbségek egy része indokolt és tartósnak tekinthető. Ez a nők alacsony átlagos képzettségéből, kisebb szakmai gyakorlatából, valamint abból következik, hogy általában kevesebb munkaórát dolgoznak és fizikailag könnyebb munkát végeznek. Ha a férfiak és a nők keresetcsoportonkénti megoszlását vizsgáljuk, az aránytalanságok számottevőbbek és esetenként növekvőek. A közelmúltban végrehajtott központi bérintézkedések csökkentették, de nem szüntették meg ezeket a különbségeket.[2]

Fejlődés tapasztalható a nők munkájának erkölcsi megbecsülésében. Egyre töb-

[2] 1970-ben a nők átlagkeresete 35 százalékkal volt alacsonyabb, mint a férfiaké. 1980-ra ez 30 százalékra mérséklődött. A különbség kb. kétharmad részét a dokumentumban is felsorolt okok miatt indokoltnak tekintik. Az egyharmad rész különbség azonban az egyenlő munkáért, egyenlő bért alkotmányos alapelv megsértéséből adódik. Az összehasonlításra alkalmas munkakörökben dolgozó nők besorolás szerinti alapbére a férfiakétól kb. 10 százalékkal elmarad.

ben részesülnek az üzemi, intézményi szintű elismerés különböző formáiban. Növekedett, de még ma is alacsony a nők aránya a kormány- és más magasabb kitüntetésben részesülők között.

Tovább erősödött a nők politikai öntudata, műveltségük gyarapodott. Az alap- és középfokú végzettséggel rendelkező fiatal nők aránya meghaladja a férfiakét, és minden 100 leány közül 95 középfokú tanintézetben tanul tovább. Emelkedett a női hallgatók aránya a felsőfokú oktatási intézményekben is. Gondot okoz, hogy a lányok szakmai orientálódása még ma is egyoldalú, a legtöbb gimnáziumba jár.

A politikai képzésbe bevont nők száma évről évre növekszik. Részvételük az alapfokú képzésben tömegessé vált. A munkásnők képzése, beiskolázása még elmarad a kívánalmaktól. A káderképzésben – különösen a felsőfokú végzettséget biztosító képzési formákban –, csak lassan növekszik a nők aránya.

A nők politikai, közéleti aktivitása a társadalmi termelésben elfoglalt szerepükkel, politikai és szakmai műveltségükkel arányosan emelkedett. Döntő többségük egyetért a párt politikájával, cselekvően támogatja azt. Emelkedett a nők aránya a közügyek intézésében. Aktívak a szocialista munkaversenyben, a kommunista szombatokon, a szolidaritási akciókban. A fejlődés ellenére még viszonylag magas a politikailag közömbösek, passzívak száma.

A pártban folyamatosan növekszik a nők aránya, jelenleg 28 százalék, az újonnan felvettek között pedig 32,5 százalék. A szakszervezet, a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a Hazafias Népfront és a szövetkezetek választott testületeiben, az országgyűlésben, a tanácstagok között számarányuk egyenletesen emelkedik.

A nők vezető funkcióba kerülése – elsősorban a pártszervezetek ösztönzésére – gyakoribbá, szervezettebbé vált. Az eredmények a párt- és tömegszervezetek területén számottevőek, az állami, gazdasági területeken a fejlődés nem kielégítő. A Titkárság 1977. szeptember 26-i határozata[3] is megállapította, hogy a nők tervszerű felkészítése, vezető beosztásba kerülése erőfeszítéseink ellenére – a társadalmi élet minden területén – a lehetségesnél vontatottabban halad. Az arra alkalmas nők funkcióba állítását elsősorban az a konzervatív felfogás gátolja, amely a családban, a munkahelyeken, a kiválasztásoknál és gyakran a jelölteknél is tapasztalható.[4]

[3] A Titkárság 1977. szeptember 26-i ülésén tárgyalta meg „Az MSZMP Hajdú-Bihar megyei Végrehajtó Bizottságának jelentése a nők közéletben és vezetésben történő részvételéről" c. előterjesztést, amelynek kapcsán foglalkozott a kérdés országos összefüggéseivel is. Erre történik itt utalás.

[4] A vezetői munkakörbe kerülő nők aránya nem tükrözi a társadalmi életben ma már ténylegesen betöltött szerepüket és nincsenek összhangban általános és szakmai képzettségük szintjével sem. Különösen szembetűnő ez az úgynevezett elnőiesedett munkaterületeken. Például az orvosok között 40 százalék a nők aránya, a vezető beosztásban dolgozók aránya pedig csupán 20 százalék.

A család szocialista jellemzői erősödtek. A nők egyenjogúsága jobban érvényesül, de még mindig aránytalanul nagy terhek hárulnak rájuk a háztartásban és a gyermeknevelésben. Nőtt az anyai hivatás társadalmi megbecsülése, tovább fejlődött a gyermeknevelés intézményes segítése. Többszörösére nőtt az állam pénzügyi támogatása. A korábban bevezetett gyermekgondozási segélyrendszer társadalmunk sokoldalú gondoskodásának egyik kifejezője, társadalompolitikai és népesedéspolitikai céljainkat jól szolgálja. Az anyai hivatás, valamint a munkavállalás összeegyeztetése azonban még nem problémamentes. A szolgáltatásban, a gyermekintézményi ellátottságban, valamint a gyermekétkeztetésben meglevő feszültségek nehezítik a nők kettős hivatásának teljesítését.[5]

A Központi Bizottság határozatának végrehajtása során alapvető változás következett be a nőkérdéssel való foglalkozásban, annak pártirányításában. A feladatok mindinkább beépülnek a pártmunka egészébe. A pártszervek és -szervezetek rendszeresen ellenőrzik, segítik a határozat végrehajtását. A testületek elé kerülő előterjesztésekben több figyelmet fordítanak a nők helyzetével összefüggő kérdésekre. Erősödött a pártszervek nőpolitikát irányító és koordináló szerepe. Még nem kielégítő a pártszervezetek munkája a szemléletformálásban, a maradi nézetek elleni harcban.

Fejlődött az állami szervek munkája. Újabb, a nők helyzetét is javító törvények, rendeletek születtek, ezek végrehajtása megkezdődött. A fejlődés ellenére a döntések végrehajtásának megszervezése és ellenőrzése még gyakran nem kap kellő figyelmet.

A Magyar Nők Országos Tanácsa ellátja feladatát. Egyre jobban érvényesül jelző, kezdeményező, javaslattevő szerepe, tevékeny rész vállal a nőpolitikai határozat megvalósításában. Jól képviseli a magyar nőtársadalmat a nemzetközi fórumokon.

A szakszervezetek, a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a Hazafias Népfront, a szövetkezetek és a Vöröskereszt mind eredményesebben vesznek részt a nők nevelésében, társadalmi és közéleti aktivitásuk növelésében, érdekeik képviseletében és védelmében. A nőpolitika következetesebb megvalósítását szolgáló általános tevékenységükben még jelentős tartalékaik vannak. A tömegszervezetek és -mozgalmak nőbizottságainak többsége eredményes munkát végez.

A kulturális jellegű intézményeknél ez az arány 50 százalék, illetve 20 százalék; a pedagógusok között az általános iskolákban tanítók 80 százaléka nő, az igazgatók között arányuk 40 százalék.

[5] A gyermekgondozási segélyt igénybe vevők száma (több mint 260 000) az 1970. évi KB-határozat óta jelentősen megnövekedett. Ez több tényezővel függ össze, de szerepet játszott ebben az is, hogy a *gyors növekedés ellenére* a bölcsődei férőhelyek bővítése elmaradt az igényektől. 1970-ben 100 bölcsődés korú gyermek közül 10-nek, 1980-ban 15-nek jutott férőhely. Az óvodás korúaknál ez az arány 60 százalék, illetve 85 százalék volt. 1980-ban az általános iskolás gyermekek 70 százaléka részére igényeltek a szülők napközicllátást, illetve ebédet, ezt biztosítani azonban csak 50 százalékuk részére lehetett.

1. A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a Központi Bizottság 1970. február 18–19-i határozatának végrehajtása eredményesen folyik. A nők helyzetének javítása, egyenjogúságuk következetes érvényesítése nagyobb társadalmi figyelmet kap. Számottevően javult a nők társadalmi, gazdasági, szociális helyzete, fejlődött politikai-közéleti aktivitása. A nők helyzetével való foglalkozás tervszerűbbé, rendszeresebbé vált. Az állami és a társadalmi szerveknek a nők körében és érdekében végzett munkája javult. Az eredményekben tükröződik a társadalmi és tömegszervezetek, valamint ezek nőbizottságainak, az állami szerveknek és a Magyar Nők Országos Tanácsának tevékenysége is.

A nőpolitika megvalósításában elért eredményeink kedvező visszhangot váltottak ki, elmélyítették a nők bizalmát a párt iránt, a nők tömegesen és cselekvően támogatják a párt politikáját. Helytállásuk a gazdasági építőmunkában, széles körű részvételük a társadalmi és közéletben előrehaladásunknak a jövőben is nélkülözhetetlen feltétele.

2. A Központi Bizottság 1970-es határozatában megfogalmazott alapelvek és fő feladatok ma is helytállóak. Megvalósításukoz hosszabb időre van szükség. A további előrehaladás fő útja a társadalmi összefogás erősítése, hogy a nőpolitikai kérdések megoldása a párt-, állami és társadalmi szervek napi munkájának szervesebb része legyen. A párt-, a társadalmi és tömegszervezetek munkájában, az iskolai nevelésben, a családi életre történő felkészítésben, a tömegkommunikációs szervek munkájában kapjon nagyobb figyelmet a nőpolitika elvi és gyakorlati kérdéseinek magyarázata. Határozottabban lépjenek fel a maradi nézetek, az egyenjogúságot csak szavakban elismerő magatartás és gyakorlat ellen.

3. A Politikai Bizottság a Központi Bizottság nőpolitikai határozatának további eredményes végrehajtása érdekében a következőkre hívja fel a párt- állami és társadalmi szervek figyelmét:

A nők társadalmi egyenlőségének kiteljesedése általános műveltségük, politikai, szakmai képzettségük további növelését igényli. Kiemelten foglalkozzanak a nők szakmai képzésével, továbbképzésével. Befolyásolják jobban a pályaválasztást, javítsák a lányok arányát és csökkentsék lemorzsolódásukat a középfokú szakmai képzésben. Fordítsanak nagyobb figyelmet a felnőttkori szakképzés tervezésére, a nők nagyobb arányú részvételének elősegítésére és ösztönzésére. Vizsgálják meg – elsősorban az oktatás, az egészségügy és az igazságszolgáltatás területén – az egyes szakterületek „elnőiesedésének" társadalmi okait és következményeit.[6] Bővítsék tovább a gyermekgondozási segélyen levők képzésének,

[6] Az egyetemet, főiskolát végzett nők aránya 1980-ban megközelítette a férfiakét. A felsőfokú oktatásban arányuk 50 százalék. Az átlagnál jóval magasabb az orvosi egyetemekre felvettek és a joghallgatók között (átlagosan 60 százalék), még jelentősebb az arány a gyógyszerészhallga-

továbbképzésének lehetőségeit. Valamennyi politikai képzési formában javítsák a munkásnők részvételi arányát. Biztosítsák, hogy egyre több nő szerezhessen felsőfokú politikai végzettséget.

4. Törekedjenek arra, hogy a háztartásban dolgozó nők aránya ne növekedjen.[7] Továbbra is segítsék elő a nők ésszerű, hatékony foglalkoztatását. A szükségessé váló munkaerő-átcsoportosításoknál – különösen a több gyermekes és a gyermeküket egyedül nevelő anyáknál –, járjanak el nagyobb körültekintéssel. Érjék el – ahol ez még nem valósult meg –, hogy azonos munkáért a nők a férfiakkal egyenlő munkabért kapjanak. Fokozzák a nők munkájának erkölcsi elismerését, javítsák arányukat a magasabb kitüntetési fokozatban részesülők körében. Növekedjék tovább a nők aránya a vezető funkciókban és a választott testületekben.

5. A nők szociális helyzetének javításáért – gazdasági lehetőségeink figyelembevételével – további erőfeszítéseket kell tenni. A közép- és hosszú távú népgazdasági tervek kidolgozásánál a munkakörülmények javítása, a szolgáltatások fejlesztése, a gyermekintézményi hálózat bővítése továbbra is nagy figyelmet kapjon. Ösztönözzék, támogassák azokat a helyi kezdeményezéseket, átmeneti megoldásokat, amelyek a kialakult feszültségeket enyhítik.

6. A párt szervei és szervezetei biztosítsák a népolitikai határozat következetesebb megvalósításának feltételeit, fejlesszék irányító, ellenőrző és koordinációs munkájukat. Érjék el, hogy a kommunisták – személyes példamutatásukkal is – következetesen képviseljék a párt népolitikáját. Határozottan lépjenek fel a nők egyenjogúságának megvalósulását gátló konzervatív nézetek és gyakorlat ellen. A párt testületei a jövőben fordítsanak nagyobb figyelmet a népolitika egy-egy kérdésének elmélyültebb elemzésére, valamint a nők egyes rétegei, csoportjai gazdasági, szociális helyzetének, közéleti aktivitásának vizsgálatára, javítására. A kádermunkában foglalkozzanak tudatosabban a nők vezetővé nevelésével.

7. A Politikai Bizottság felkéri a Magyar Nők Országos Tanácsát, a tömegszervezeteket és -mozgalmakat, hogy a jelentésben foglaltakat munkájuk során hasznosítsák. Fokozzák, fejlesszék tovább a nők között és érdekében végzett munkájukat. Vállaljanak nagyobb szerepet a nők teljes egyenjogúságának megvalósítását gátló tényezők feltárásában, azok megszüntetésében. Politikai nevelőmunkával is segítsék elő, hogy mind teljesebbé váljon a nők egyenjogúsága. Fog-

tók között, a pedagógus pályára orientálódók között pedig évek óta döntő súlyban vannak a nők. Kevés női hallgató jelentkezik a műszaki felsőoktatási intézményekbe.

[7] 1960-ban az aktív keresőknek alig egyharmadát tették ki a nők, 1970-re arányuk 41,4 százalékra, 1980-ra 45 százalékra emelkedett. Ez azt jelenti, hogy a munkaképes korú nők 80 százaléka dolgozik. Az aktív korú nők kb. 10 százaléka dolgozik kizárólag a háztartásban és a háztájiban. Többségük 40 év feletti, kis településen él, több gyermeket nevel, alacsony iskolázottságú, így munkába állításukra gyakorlatilag igen csekély a lehetőség. Mindez azt jelenti, hogy a nők gazdasági aktivitása tekintetében az utóbbi két évtizedben döntő fordulat ment végbe.

lalkozzanak differenciáltabban a nők különböző rétegeinek, korosztályainak helyzetével.

8. A Politikai Bizottság ajánlja a Minisztertanácsnak, hogy a jelentésben foglaltak alapján tekintse át saját korábbi határozata végrehajtásának tapasztalatait, jelölje meg a további feladatokat. Felhívja a miniszteriumoknak, az országos főhatóságoknak, a közigazgatási és gazdasági egységek vezetőinek figyelmét, hogy az irányításban és ellenőrzésben fordítsanak fokozott figyelmet a nők szakmai képzése, továbbképzése feltételeinek javítására, az egyenlő munkáért egyenlő bért elvének következetes érvényesítésére; a gyermekintézmények fejlesztésére, bővítésére; valamint arra, hogy a nők aránya vezetői munkakörökben – elsősorban a nőket foglalkoztató munkaterületeken – jelentősen javuljon. Ajánlja az illetékes miniszteriumoknak, hogy vizsgálják meg egyes foglalkozások „elnőiesedésének" társadalmi okait és következményeit.

122

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÁDERPOLITIKAI FELADATOK VÉGREHAJTÁSÁRÓL

(1979. OKTÓBER 16.)

I

A Központi Bizottság határozatának[1] végrehajtása – a néhány területen mutatkozó elmaradás ellenére – összességében eredményesen folyik. Javult a káder- és személyzeti munka tervszerűsége, tudatosabb az utánpótlás kiválasztása, felkészítése, nevelése és a káderek cseréje.

1. A kádermunka egyre jobban a pártmunka szerves részévé válik. A pártszervek és -szervezetek a káderpolitikai elveket következetesebben érvényesítik. Rendszeresen foglalkoznak a végrehajtás ellenőrzésével, mindinkább felléphetnek az elveket sértő gyakorlattal szemben.

A pártirányításban azonban még egyenetlenségek is tapasztalhatók. Előfordul, hogy a káder- és személyzeti munkát az adott terület előtt álló feladatok teljesí-

[1] A Központi Bizottságnak, a párt káderpolitikájáról, a káder- és személyzeti munka helyzetéről, valamint főbb feladatairól szóló 1973. november 28-i határozatát lásd: Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971–1975. 620–631. old.

tésétől, a vezetői munka eredményességétől elszakítva, nem azzal összhangban vizsgálják. Még tapasztalható szubjektivizmus, elég gyakori a helyi érdekekre való megalapozatlan hivatkozás, az elnéző magatartás és esetenként az elveket is sértő kompromisszum.

A központi szervektől jelentős számú káderhatárkör került a területi pártszervekhez. Az állami kinevezési jogkörök decentralizálása is jó irányban halad. Tapasztalható azonban, hogy a személyi kérdésekben gyakorolt jogkör nem minden esetben párosul kellő felelősséggel. A párt káderhatásköre megfelelően érvényesül, de előfordul még, hogy a felsőbb szervek megsértik az alsóbb szervek hatáskörét. Az alapszervezetek egyre jobban ellátják a véleményezési jogkörükből adódó feladataikat. A hatásköröket illetően az átlagosnál több probléma merül fel a felsőoktatási és a művészeti területeken.

Erősödött a párt- és társadalmi szervek választott testületeinek szerepe a személyi kérdések eldöntésében. Szélesebb körből kérnek véleményt, s általában gondosabbak, megalapozottabbak a testületek elé kerülő javaslatok, mint korábban. Valamelyest növekedett, de még mindig nagyon kevés az alternatív személyi javaslatok száma.

2. A Központi Bizottság határozatának megjelenése óta javult a vezetői állomány összetétele, felkészültsége. A vezetők alkalmasságának megítélésében mindinkább érvényesül a hármas követelmény. A vezetők túlnyomó többsége alkalmas feladatának ellátására. Vannak azonban, akik egyre nehezebben vagy nem kellő színvonalon tudnak eleget tenni megbízatásuknak.

A választott testületekben – különösen a pártszervekben – nőtt a fizikai dolgozók, a nők és a fiatalok aránya; az újonnan bekerültek többsége megállja a helyét.

A pártapparátusban növekedett a politikai, de különösen a szakmai képzettség színvonala. A pártmunkások többsége megfelel a magasabb követelményeknek, egy részük azonban kevés mozgalmi tapasztalattal rendelkezik, és vannak olyanok is, akik megrekedtek a fejlődésben. A pártapparátusban is indokolatlanul kevés a nő.

Javult az állami, gazdasági és szövetkezeti vezetők politikai és szakmai felkészültsége is. A vezetők döntő többsége felső-, illetve középfokú politikai képzettséggel rendelkezik. Öt év alatt 9 százalékkal nőtt a felsőfokú politikai iskolát végzettek aránya. Lényegesen javult a szakmai iskolázottság; a felsőfokú képesítéssel rendelkezők aránya 88,2 százalék. Ugyanakkor területenként és szintenként jelentős eltérések is vannak. Például a mezőgazdasági termelőszövetkezetek elnökei között sokan csak alacsonyabb képesítéssel rendelkeznek.

Nem sikerült jelentős változást elérni a vezetői állomány korösszetételében. Az érvényben levő nyugdíjelőírásokat figyelembe véve – öt éven belül – nagyszámú cserélődés várható. Az állami, szövetkezeti és vállalati vezetők közel 20

százaléka 56 évnél idősebb. Magas az átlagéletkor az országos hatáskörű államigazgatási szerveknél is. A fiatalok vezető funkcióba állítását továbbra is főleg szemléleti okok akadályozzák. Lassú az előrehaladás a nők politikai, gazdasági, társadalmi vezető tisztségbe állításában is. Helyenként bizonytalankodás tapasztalható az arra alkalmas pártonkívüliek vezető tisztségre jelölésében.

A vezetők munkájára és magatartására általában a párt politikájának meggyőződéses hirdetése és szolgálata jellemző. Egy részüknél azonban ez nem párosul a színvonalas, következetes végrehajtással, ami jórészt a vezetőkészség fogyatékosságaival függ össze. Tapasztalni hiányosságokat a népgazdasági érdekek következetes érvényesítésében, lassúságot az új gazdasági követelményekhez való igazodásban. A vezetők egy kisebb részénél erkölcsi, magatartásbeli problémák jelentkeznek, amelyekkel szemben gyakran elmarad a határozott fellépés. Tapasztalható az is, hogy a rendet, a fegyelmet megkövetelő, kezdeményező vezetők nem mindig kapnak megfelelő támogatást.

Általában hiányos a vezetők munka közbeni segítése, nevelése, vezetőkészségük fejlesztése. A minősítések rendszere bevált és javuló, de még mindig gyakori a valóságot megszépítő formális minősítés.

A vezetői állomány körében az elmúlt években bekövetkezett cserélődés helyes és szükséges volt. A cserék többsége nyugdíj, egészségromlás és részben alkalmatlanság miatt történt. Még nem érvényesül kellően az az elv, hogy a vezetők addig dolgozzanak beosztásukban, ameddig maradéktalanul el tudják látni feladatukat. Az alkalmatlanság megállapítása és a cserélődés között rendszerint hosszú idő telik el. A rosszul értelmezett humanizmus árt az érintett vezetőnek és az ügynek is. A vezetők cseréjénél gondként jelentkezik az is, hogy – a KISZ-t kivéve – kevés káder került a pártapparátusba állami, gazdasági, szakszervezeti és más területről. A szervezett kádercseréket még akadályozza, hogy annak tervezése és koordinációja hiányos.

3. A Központi Bizottság határozatának megfelelően szervezettebbé vált a káderutánpótlás. A budapesti, megyei és megyei jogú pártbizottságok, az országos, állami gazdasági és szövetkezeti szervek – első ízben 1976–1980-as időszakra – ötéves káderutánpótlási és -képzési terveket készítettek. Több tehetséges fizikai munkás, nő és fiatal került az utánpótlási körbe. Ennek kedvező hatásával a következő években számolhatunk, de továbbra is nagy figyelmet kell fordítanunk a fizikai munkások és a nők vezetővé nevelésére, arányuk növelésére.

Az utóbbi években tervszerűbbé vált és kiszélesedett a vezetők politikai és szakmai képzése, továbbképzése. A káderképző intézményekben, a Politikai Főiskolán és az oktatási igazgatóságokon tervszerűen folyik a munka. A továbbképzés formái is kialakultak, az ezzel kapcsolatos igényeket azonban egyre nehezebben tudjuk kielégíteni.

Az állami vezetőképzésben jelentős szerepet töltenek be az Országos Vezető-

képző Központ és a tárcák, főhatóságok vezetőképző intézményei. A képzésbe bevontak számának rohamos növekedésével azonban nem tart lépést az oktatás tartalmi és módszertani színvonala. Nem sikerült még megoldani a szerteágazó intézményhálózat munkájának hatékony központi irányítását és koordinálását.

4. Fejlődött, tudatosabbá vált az állami személyzeti munka, szervezeti keretei alapvetően kialakultak, személyi feltételei javultak. A vezetők többsége tudatosan törekszik arra, hogy a növekvő feladatok ellátásához megfelelő káderekét biztosítson. Növekedett a vezetők felelőssége az irányításuk alá tartozó terület személyzeti munkájáért. Ugyanakkor a vezetők egy része még mindig lebecsüli ezt a munkát, és az ezzel kapcsolatos feladatokat teljesen a személyzeti apparátusra hárítja. A vezetők munkájának ellenőrzése, értékelése során gyakran elmarad a személyzeti munka számonkérése. A vezetők személyzeti munkájában sok még a formális elem és nagyok a színvonalbeli különbségek.

A személyzeti apparátusban dolgozók összetétele javult, a politikai munkában tapasztalatokat szerzett káderek jelentős számban kerültek e területre. A személyzeti apparátusban dolgozók 84 százaléka párttag, kétharmaduk 30–50 év között van, és csaknem 50 százalékuk nő. Az apparátus iskolázottsága viszont nem kielégítő, csak egynegyede rendelkezik állami felsőfokú képzettséggel. Személyzeti munkakörbe még ma is gyakran helyeznek olyanokat, akik nem felelnek meg az ezzel járó követelményeknek. A személyzeti apparátus szervezete – a vállalatok, intézmények nagyságától függően –, rendkívül változó. A 115 helyen már működő személyzeti-szociális igazgató munkájának kezdeti tapasztalatai kedvezőek, feladatkörük azonban még nem minden ágazatban került megfelelően kimunkálásra. A személyzeti főosztályok, csoportok rendszere bevált, kisebb egységekben személyzeti előadó működik, egy részük azonban – indokolatlanul – kapcsolt munkakörben látja el a feladatát. Az előrehaladás ellenére sem megoldott a személyzeti apparátus szakmai és politikai képzése.

Az elmúlt évben létrejött a Minisztertanács Titkárságán a személyzeti munkát segítő és koordináló főosztály. Eddigi működése még kevés tapasztalattal szolgált, de az már látszik, hogy létrehozása helyes volt, és az állami személyzeti munka színvonalának további emelése feladatkörének bővítését igényli.

II

A Politikai Bizottság tudomásul veszi a jelentést. Megállapítja, hogy a káder- és személyzeti munka a Központi Bizottság 1973. november 28-i határozatát követően jelentősen fejlődött. A határozat jól szolgálja a szocializmus építését, és továbbra is a káder- és személyzeti munka alapját képezi. Végrehajtása a kong-

resszusra történő felkészülés, az országgyűlési választások előkészítésének menetében kapjon nagyobb figyelmet.

A Politikai Bizottság a határozat következetes és pontos végrehajtása érdekében szükségesnek tartja a következőket.

– A hatáskörileg illetékes irányító és végrehajtó szerveknek jobban figyelembe kell venni, hogy a szocializmus építésének megnövekedett feladatai nagyobb követelményeket támasztanak a káder- és személyzeti munkával, a káderekkel szemben. El kell érni, hogy a káder- és személyzeti munka mindenütt a vezetői tevékenység elválaszthatatlan része, a vezetői munka megítélésének fontos mércéje legyen.

– A döntésre hívatott választott testületek és vezetők biztosítsák, hogy a káderek megítélésében elsődlegesek legyenek a munka követelményei, személyi döntéseik jobban szolgálják az adott terület előtt álló politikai, gazdasági, kulturális feladatok megvalósítását. A káderek kiválasztásának hármas követelménye változatlanul érvényes, de alkalmazása ne legyen formális és mechanikus, ne a papírforma, hanem a tényleges rátermettség legyen a meghatározó. A hármas követelmény alkalmazásakor mindig figyelembe kell venni az adott helyzetet, a változó körülményekkel együtt a változó igényeket. A feladatra való alkalmasság elbírálásánál kapjon nagyobb hangsúlyt az új felismerésének, a kezdeményezésnek, a felelősségvállalásnak a készsége, a végrehajtás megszervezésének és ellenőrzésének a képessége.

A kezdeményező, a munka feltételeiről gondoskodó, az emberekkel törődő, fegyelmet követelő vezetőket nagyobb támogatásban kell részesíteni. Ugyanakkor határozottan fel kell lépni a szocialista vezetői magatartással ellentétes jelenségekkel szemben. Növekedjenek a vezetőkkel szemben a morális követelmények. Erősíteni kell az olyan tulajdonságokat, mint az őszinteség, a szerénység, az áldozatkészség és a felelősségvállalás.

– Az indokolt kádercseréket – a társadalmi szükségletekkel összhangban – idejében és tervszerűen úgy kell megoldani, hogy javuljon a vezetői állomány összetétele, emelkedjék a munka színvonala. Még nagyobb figyelmet kell fordítani a fiatalok tervszerű előléptetésére. Az utánpótlás nevelésében fokozni kell a vezetők felelősségét. A káderek munka közbeni nevelésére is nagyobb figyelmet kell fordítani. Ennek fontos eszköze, hogy mindenütt időben és reálisan készüljenek a minősítések. Tervszerűbbé kell tenni és magasabb színvonalra kell emelni a vezetők politikai és szakmai képzését és továbbképzését. Az oktatásban kapjon nagyobb szerepet a szocialista vezetéstudomány, a vezetőkészség fejlesztése. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a káderutánpótlásként tervezett fiatalok, fizikai dolgozók és a nők, valamint az államigazgatás, a gazdasági és kulturális élet irányító szakembereinek felsőfokú politikai képzésére és továbbképzésére.

– Erősíteni kell a káder- és személyzeti munka demokratikus vonásait, növelni a döntésekben a választott testületek szerepét. A véleményezés, az egyetértés jogát következetesebben kell érvényesíteni, a döntési jog sérelme nélkül. Fel kell lépni a szubjektivizmus, az elhúzódó kádercserék és a helyi érdekek indokolatlan eltúlzása ellen. Biztosítani kell, hogy még következetesebben érvényesüljön a pártalapszervezetek, a szakszervezetek, a Kommunista Ifjúsági Szövetség és a szövetkezeti érdekképviseleti szervek véleményezési jogköre.

– Az előttünk álló feladatok megkövetelik, hogy javítsuk, magasabb színvonalra emeljük a káder- és személyzeti munka pártirányítását és ellenőrzését. Gondoskodni kell arról, hogy az időszerű és távlati feladatokkal összhangban készüljenek a személyi feltételek megteremtését biztosító tervek.

Szükséges, hogy a két kongresszus közötti időszakra valamennyi pártbizottság és a Központi Bizottság osztályai is készítenek ötéves káderutánpótlási és képzési tervet, valamint éves cseretervet.

– A pártszervek és -szervezetek fordítsanak nagyobb figyelmet arra, hogy az állami személyzeti apparátus összetétele javuljon, politikai és általános műveltségi színvonala emelkedjék. Ennek érdekében nagyobb számban küldjék pártiskolákra a személyzeti apparátus dolgozóit.

A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy újólag tekintse át az állami személyzeti munka helyzetét. Dolgozzák ki a személyzeti apparátussal szembeni egységes követelményrendszert és ennek megfelelően biztosítsák politikai és szakmai képzésüket, továbbképzésüket. A tapasztalatok alapján jobban kell szabályozni a személyzeti-szociális igazgatók foglalkoztatásának rendjét, munka- és hatáskörüket. Tevékenységük nem csorbíthatja más vezetők hatáskörét a káderügyek intézésében. Vizsgálja meg a Minisztertanács Titkárságán működő személyzeti főosztály feladatköre bővítésének lehetőségeit, különös tekintettel az állami személyzeti munka hatékony központi irányítására, koordinálására és ellenőrzésére. Ezzel összhangban kell megvizsgálni az állami vezetőképzés és továbbképzés tartalmi és szervezeti korszerűsítésének, jobb irányításának és koordinációjának lehetőségeit. A Politikai Bizottság ajánlja megvizsgálni, hogy általában a tanulásban részt vevők száma, valamint a tanulással járó különböző kedvezmények a társadalom, a népgazdaság érdekeivel összhangban vannak-e.

123
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

1979. NOVEMBER 1.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1979. november 1-én Kádár János elvtárs elnökletével ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a budapesti pártbizottság titkárai.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Győri Imre elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről;

– Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának előterjesztését a XII. kongresszussal kapcsolatos politikai és szervezeti kérdésekről.

I

A Központi Bizottság a nemzetközi helyzetet áttekintve megállapította: az enyhülési folyamat napjainkban bonyolultabb, nehezebb körülmények között halad előre. Az emberiség sorsdöntő kérdése változatlanul a béke megőrzése, az új világháború elkerülése. Ebből kiindulva a Magyar Népköztársaság, együtt a Szovjetunióval, a szocialista közösség országaival, minden haladó, békeszerető erővel összefogva azért küzd, hogy a nemzetközi biztonság erősödjék, a politikai enyhülés folytatódjék, és előrelépés történjék a fegyverkezés korlátozása, a leszerelés irányába.

1. A Központi Bizottság kifejezte azt a meggyőződését, hogy a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete javaslatainak, valamint a tagállamok külügyminiszterei ez évi budapesti tanácskozásán született kezdeményezéseknek[1] a megvalósítása jól szolgálná a helsinki záróokmányt aláíró országok kölcsönös biztonságát, egymás iránti bizalmának erősítését és konstruktív együttműködésük további elmélyítését.

Pártunk, kormányunk, a magyar nép nagyra értékeli és teljes mértékben támogatja azokat az újabb békekezdeményezéseket, amelyeket Leonyid Iljics Brezs-

[1] Lásd a 103. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét, valamint a 116. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét.

nyev, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke – a Varsói Szerződés tagállamainak egyetértésével – a Német Demokratikus Köztársaság jubileumi ünnepségein, Berlinben elmondott beszédében tárt a világ elé.[2] A Szovjetunió béketörekvéseinek újabb bizonyítéka az a döntés, hogy egyoldalúan csökkenti az NDK területén állomásozó fegyveres erőit, harckocsijainak számát és más katonai felszerelését. A katonai enyhülés előmozdítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű, hogy a Szovjetunió kész csökkenteni a területének nyugati részén elhelyezett közép-hatósugarú rakéták számát abban az esetben, ha a NATO Nyugat-Európában nem telepít újabb ilyen fegyvereket. A Brezsnyev elvtárs által javasolt további bizalomerősítő intézkedések is az európai és az általános légkör javítását szolgálják.

A Központi Bizottság kifejezte reményét, hogy a Szovjetunió új kezdeményezései érdemi válaszra találnak a NATO-tagországok részéről. A Varsói Szerződés szervezetének tagállamai kinyilvánították, hogy a maguk részéről készek a legnagyobb figyelemmel megvizsgálni minden olyan más javaslatot, amely az államok közötti kölcsönös bizalom erősítésének, a katonai enyhülésnek, a leszerelésnek az előmozdítására irányul.

A Központi Bizottság rámutatott, hogy a szélsőséges imperialista körök mindent elkövetnek a fegyverkezési verseny fokozása érdekében és folytatják a nemzetközi légkört mérgező propagandakampányukat. Azok a törekvések, hogy újabb nukleáris fegyvereket helyezzenek el egyes európai NATO-országokban, a fennálló katonai erőegyensúly megbontására irányulnak.[3] Megvalósításuk veszélyeztetné az enyhülés eddigi eredményeit, fokozná a fegyverkezési versenyt, kiélezné az európai politikai helyzetet. E tervek meghiúsításához elengedhetetlen minden haladó, békeszerető erő összefogása, határozott fellépése. Jelenleg reális, megvalósítható cél, hogy az országok, népek egyenlő biztonsága a fegyverzet alacsonyabb szintjén jöjjön létre. Ezt követeli az emberiség, a béke érdeke.

Pártunk, a magyar nép a nukleáris fegyverkezési hajsza megfékezése érdekében nagy fontosságot tulajdonít annak, hogy mielőbb hatályba lépjen a hadászati támadó fegyverek korlátozásáról aláírt szovjet–amerikai megállapodás, ami csökkentené a katonai feszültséget, jó hatást gyakorolna a leszerelésről folytatott valamennyi tárgyalásra, s javítaná a nemzetközi légkört.

2. A Központi Bizottság jóváhagyta az első német munkás-paraszt állam meg-

[2] Leonyid Iljics Brezsnyev vezetésével október 4–8. között szovjet párt- és kormányküldöttség vett részt a demokratikus német állam megalakulása 30. évfordulója alkalmából az NDK-ban rendezett ünnepségeken. Brezsnyev október 6-i beszédében bejelentette, hogy a Szovjetunió egyoldalúan csökkenti az NDK-ban állomásozó csapatai számát, továbbá javaslatokat tett a béke további megszilárdítására. (Népszabadság, 1979. október 5., 6., 7., 9.)

[3] A NATO 1979. december 12-i brüsszeli katonai tanácskozásán tárgyalták a közép-hatósugarú rakéták Nyugat-Európában való telepítését. (Lásd: Népszabadság, 1979. december 13.)

alapítása 30. évfordulójának ünnepségein Kádár János elvtárs vezetésével részt vett párt- és kormányküldöttség jelentését.[4] Örömmel állapította meg, hogy a Német Demokratikus Köztársaság dolgozó népe a Német Szocialista Egységpárt vezetésével történelmi jelentőségű sikereket ért el a szocialista társadalom építésében, az ország aktív, békeszerető külpolitikáját méltán övezi széles körű nemzetközi elismerés. Küldöttségünk részvétele az NDK jubileumi ünnepségein tovább mélyítette népeink és országaink testvéri barátságát, internacionalista együttműködését.

A Központi Bizottság nagyra értékelte Andrej Kirilenko elvtársnak, a Szovjetunió Kommunista Pártja Politikai Bizottsága tagjának, a Központi Bizottság titkárának látogatását hazánkban.[5] A baráti légkörű magyar–szovjet találkozók és pártközi megbeszélések hozzájárultak a közös elveinkre, céljainkra és érdekeinkre épülő testvéri együttműködés továbbfejlesztéséhez.

A szocialista közösség országaihoz, kommunista és munkáspártjaihoz fűződő kapcsolataink elmélyítését eredményesen szolgálták a magyar–csehszlovák és a magyar–román kormányfői, továbbá a magyar–NDK és a magyar–kubai külügyminiszteri tárgyalások, a Központi Bizottság titkárának prágai megbeszélései. A Vietnami Kommunista Párt küldöttségének budapesti látogatása során újólag megerősítettük szolidaritásunkat az imperialista nyomással és a kínai fenyegetéssel szemben szabadságát, függetlenségét védelmező, a délkelet-ázsiai népek békéjéért és biztonságáért küzdő testvéri vietnami néppel.[6]

3. A Központi Bizottság kifejezésre juttatta, hogy a Magyar Népköztársaság tovább folytatja a békés egymás mellett élés politikáját, a helsinki záróokmány elveinek megvalósítását.

Helmut Schmidtnek, a Német Szövetségi Köztársaság kancellárjának hivatalos magyarországi látogatása jelentős esemény volt országaink kapcsolatainak fejlődésében.[7] A felső szintű megbeszélések eredményesen szolgálták a két ország kölcsönösen előnyös kapcsolatainak erősítését, s hozzájárultak a nemzetközi élet legfontosabb kérdéseiben elfoglalt álláspontok jobb megismeréséhez.

[4] A Kádár János vezette magyar küldöttség programjáról (október 5–8.) lásd: Népszabadság, 1979. október 6., 7., 9.

[5] Andrej Kirilenko október 17–21. között tartózkodott Magyarországon. (Lásd: Népszabadság, október 18–22.)

[6] Lázár György augusztus 27–28-án látogatott Csehszlovákiába, Ilie Verdet, a Román Szocialista Köztársaság miniszterelnöke pedig július 16–17-én tett látogatást hazánkban. Oskar Fischer, az NDK külügyminisztere augusztus 23–24-én munkalátogatást tett Magyarországon, Puja Frigyes pedig október 10–13. között látogatott Kubába. Borbély Sándor október 8–12. között járt Csehszlovákiában, a CSKP KB meghívására. A Vietnami KP küldöttsége, melyet Nguyen Thanh Le, a KB tagja vezetett, július 6–11. között tartózkodott Magyarországon. (A kiadott közleményeket lásd: Népszabadság, augusztus 29., július 18., augusztus 25., október 16., október 13., július 12.)

[7] Helmut Schmidt látogatásáról (szeptember 4–6.) kiadott közleményt lásd: Népszabadság, szeptember 7.

Konsztantin Karamanlisznak, a Görög Köztársaság miniszterelnökének hazánkban tett látogatása jelentősen hozzájárult a két ország politikai, gazdasági, kulturális kapcsolatainak fejlesztéséhez.[8]

A nemzetközi biztonság és együttműködés, az enyhülés elősegítése, kétoldalú kapcsolataink fejlesztése érdekében a Magyar Népköztársaság képviselői a Központi Bizottság legutóbbi ülése óta is számos ország vezető politikusaival folytattak tárgyalásokat.

Kurt Waldheimnek, az ENSZ főtitkárának magyarországi látogatása[9] előmozdította az ENSZ-szel és szakosított szervezeteivel fennálló jó kapcsolataink további elmélyítését, egyúttal alkalmat teremtett a Magyar Népköztársaság külpolitikai törekvéseinek átfogó kifejtésére.

4. A Központi Bizottság a nemzetközi élet fontos eseményeként értékelte az el nem kötelezett országok Havannában tartott VI. csúcsértekezletét.[10] Üdvözölte, hogy a konferencia megerősítette a mozgalom haladó, antiimperialista irányzatát. Az elfogadott határozatok hozzájárulást jelentenek korunk fő kérdéseinek megoldásához, a társadalmi haladás ügyéhez, a béke védelméhez. A Magyar Népköztársaság támogatja az el nem kötelezett országok mozgalmának fellépéseit az imperialista újgyarmatosító törekvésekkel szemben.

5. A Központi Bizottság nagyra értékelte azokat a megbeszéléseket, amelyeket pártunk az internacionalista szolidaritás és az elvtársi együttműködés szellemében a tőkés és a fejlődő világ országaiban tevékenykedő kommunista pártokkal folytatott.

Kétoldalú kapcsolataink fejlesztését, a közös célok megvalósítását szolgálták a Holland Kommunista Párt elnökének, a Portugál Kommunista Párt, a Svájci Munkapárt és a Venezuelai Kommunista Párt főtitkárának, a nyugat-berlini, az ausztráliai, az új-zélandi, a Srí Lanka-i, a hondurasi testvérpárt küldöttségének magyarországi megbeszélései, az MSZMP küldöttségének svédországi látogatása, valamint pártunk delegációjának részvétele az Egyesült Államok Kommunista Pártjának kongresszusán, s a találkozók a Francia Kommunista Párt, Görögor-

[8] Konsztantin Karamanlisz október 5–8. között tett hivatalos látogatást hazánkban. (A közlemény megjelent: Népszabadság. október 9.)

[9] Az ENSZ főtitkára július 5–9. között lezajlott látogatásáról lásd: Népszabadság, július 6., 7., 10.

[10] Az el nem kötelezett országok VI. csúcsértekezletére 1979. szeptember 3–9. között került sor Havannában. (Lásd: Népszabadság, szeptember 4–11.)

ság Kommunista Pártja, az Olasz Kommunista Párt és Spanyolország Kommunista Pártja képviselőivel.[11]

A Jemeni Szocialista Párt küldöttségének hazánkban tett látogatása során[12] kifejezésre juttattuk szolidaritásunkat a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaságnak és népének a társadalmi haladásért, az ország függetlenségének megvédéséért vívott küzdelmével. Chile Szocialista Pártja, valamint a Chilei Munkás-Paraszt Egység Népi Akciómozgalom küldöttségével folytatott tárgyalásokon kinyilvánítottuk szolidaritásunkat a fasiszta elnyomás ellen harcoló chilei néppel.[13] Eredményesen szolgálta kapcsolataink erősítését a Szíriai Arab Újjászületés Szocialista Pártja főtitkárhelyettesének budapesti látogatása[14] és részvételünk a Jamaicai Népi Nemzeti Párt konferenciáján.[15]

[11] Henk Hoekstra, a Holland KP elnöke, aki hazánkban pihent, július 13-án találkozott Kádár Jánossal. Álvaro Cunhal, a Portugál KP hazánkban pihenő főtitkára augusztus 8-án találkozott Kádár Jánossal. Az ugyancsak szabadságát töltő Armand Magnint, a Svájci Munkapárt főtitkárát július 26-án Kádár Janos, Jésus Fariát, a Venezuelai KP főtitkárát augusztus 9-én Németh Károly fogadta. (Népszabadság, július 24., augusztus 9., július 27., augusztus 10.) A Nyugat-berlini Szocialista Egységpárt küldöttsége Horst Schmidt pártelnök vezetésével október 22–26., Ausztrália Szocialista Pártjának delegációja Allan Miller főtitkárhelyettes vezetésével október 1–8., Új-Zéland Szocialista Egységpártjának George E. Jackson főtitkár vezette küldöttsége augusztus 1–7., a Srí Lanka-i Kommunista Párt Kottornge Pablis Silva főtitkár által vezetett delegációja október 10–15., a Honduras Kommunista Pártjának küldöttsége Rigoberto Padilla főtitkár vezetésével július 14–19. között járt hazánkban. Az MSZMP küldöttsége a Svéd Baloldali Párt – Kommunisták meghívására október 8–12. között Győri Imre vezetésével járt Svédországban. (A tárgyalásokról kiadott közleményeket lásd: ugyanott, október 27., október 9., augusztus 8., október 16., július 20., október 14.) Az Egyesült Államok Kommunista Pártja XXII. kongresszusán (augusztus 23–26.) az MSZMP delegációját Szakali József vezette. A *L'Humanité* 1979. szeptember 8-i ünnepségén magyar pártküldöttség vett részt, amely találkozott az FKP vezetőivel is. (Ugyanott, szeptember 9.) Az MSZMP pártmunkásküldöttsége szeptember 24–26. között Horn Gyula vezetésével látogatott a Görögország Kommunista Pártjához. Giancarlo Pajettát, az Olasz Kommunista Párt vezetőségének tagját, aki szabadságát töltötte hazánkban, augusztus 7-én fogadta Aczél György és Gyenes András. A Spanyol KP és Katalónia Egyesült Szocialista Pártja KB tagjának, Teresa Calzadénak vezetésével június 26. és július 3. között tartózkodott spanyol pártküldöttség hazánkban. (A kiadott közlemények megtalálhatók: Népszabadság, szeptember 28., augusztus 8., július 4.)

[12] A Jemeni Szocialista Párt küldöttsége, melyet Abdul Hamid Ahmed, a pártellenőrzési bizottság elnöke vezetett, október 2–9. között látogatott Magyarországra. (Ugyanott, október 10.)

[13] A Chilei Szocialista Párt küldöttsége Clodomiro Almeyda főtitkár vezetésével augusztus 1–2., a Chilei Munkás-Paraszt Egységes Népi Akciómozgalom delegációja José Miguel Insulzának, a párt külföldi bizottsága elnökének vezetésével július 9–13. között járt hazánkban. (A kiadott közleményeket lásd: Népszabadság, augusztus 3., július 14.)

[14] Abdullah Al-Ahmart, az Arab Újjászületés Szocialista Pártja főtitkárhelyettesét, aki átutazóban tartózkodott Magyarországon, szeptember 22-én fogadta Győri Imre. (Népszabadság, 1979. szeptember 23.)

[15] A Jamaicai Népi Nemzeti Párt konferenciáján (szeptember 14–17.) Sarlós István vett részt.

Az európai enyhülés, a béke és biztonság ügyének előmozdításához járultak hozzá a Finn Szociáldemokrata Párt és az angol Munkáspárt küldöttségeivel, valamint a Német Szociáldemokrata Párt képviselőivel folytatott tárgyalások.[16]

II

A Központi Bizottság meghallgatta és elfogadta a XII. kongresszus előkészítésének feladatait összegező előterjesztést. Úgy határozott, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa 1980. március 24-én kezdje meg munkáját.

A Központi Bizottság az alábbi napirendi javaslatot terjeszti a kongresszus elé:

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának beszámolója a XI. kongresszus határozatainak végrehajtásáról, a párt feladatairól.

2. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottságának beszámolója.

3. A fellebbviteli bizottság jelentése.

4. A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak megválasztása.

A Központi Bizottság beható vitában megtárgyalta a kongresszusi irányelveket, és úgy határozott, hogy a véglegesített dokumentumot decemberben nyilvánosságra hozza.[17] Az irányelveket a kommunisták taggyűléseken, pártértekezleteken vitassák meg, a pártonkívüliek véleményét is kérjék ki, és tegyék meg észrevételeiket.

A Központi Bizottság felkéri a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságát, a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, az Országos Szövetkezeti Tanácsot, a Magyar Nők Országos Tanácsát és a Magyar Tudományos Akadémia elnökségét, hogy a kongresszusi irányelveket tárgyalja meg és véleményezze.

Megjelent: Népszabadság, 1979. november 3.

[16] A Finn Szociáldemokrata Párt küldöttsége Veiko Helle elnökhelyettes vezetésével október 1–6., az angol Munkáspárt delegációja, melyet Joan Lestor, a Végrehajtó Bizottság tagja, a Nemzetközi Bizottság elnöke vezetett, július 16–20. között járt Magyarországon. Hans-Eberhard Dingels, a Németország Szociáldemokrata Pártja külügyi osztályának vezetője szeptember 21–23. között volt az MSZMP vendége. (Az ezről szóló közleményeket lásd: Népszabadság, 1979. július 22., szeptember 25., október 7.)

[17] „A Központi Bizottság irányelvei a XII. kongresszusra" c. anyag megjelent: Népszabadság, 1979. december 9., Pártélet, 1979. 12. sz. 3–23. old.

124
AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ AGRÁRIPARI EGYESÜLÉSEK MŰKÖDÉSÉNEK TAPASZTALATAIRÓL

(1979. NOVEMBER 13.)

I

A Politikai Bizottság 1976. március 23-i határozatában[1] foglalt elvek alapján – tapasztalatszerzés céljából – létrehozták a Hajdúsági, a Békéscsaba és környéke, a Kalocsa környéki és a Szigetközi Agráripari Egyesülést. A 45 szövetkezet, 5 állami gazdaság, 12 feldolgozó, illetve forgalmazó vállalat és 3 társulás részvételével alapított egyesülések mintegy 260 000 hektár mezőgazdasági területen gazdálkodnak.

Az agráripari egyesülések tevékenysége a társult szövetkezetek, állami vállalatok önállóságára és együttműködésére épül. Közös ügyeikben a döntéseket a demokratikusan működő, testületi fórumok hozzák. A gazdálkodást közösen kidolgozott, illetve összehangolt éves és középtávú tervek alapján folytatják. Figyelmüket eddig elsősorban a fejlesztésre és a szolgáltatásra összpontosították. A közös szervezetben foglalkoznak közgazdasági elemzéssel, az üzemi és munkaszervezet fejlesztésével, a termelési kapcsolatok szervezésével, a jó gazdálkodási tapasztalatok elterjesztésével. Az egyesülésekben is a gazdasági szabályozó rendszer általános követelményei érvényesek.

A taggazdaságok túlnyomó többségének fejlődése meggyorsult, a gazdálkodás színvonalkülönbségei általában mérséklődtek, a szabályozó rendszer által közvetített követelményeket teljesítették, nyereségüket növelték. A termelési eredmények a Kalocsa környéki Agráripari Egyesülés kivételével számottevően felülmúlják a környező, hasonló adottságú gazdaságokét. A nagyüzemi gazdálkodás mellett kellő figyelmet fordítottak a háztáji gazdaságok szervezésére, segítésére is.

Az egyesülések jelentős közös fejlesztéseket határoztak el és hajtottak végre. A fejlesztési forrás egy részének együttes felhasználása hitelképességüket megnövelte. A közös beruházások értéke meghaladta az egymilliárd forintot, azok előkészítése és kivitelezése felgyorsult. Az új fejlesztések a korábbinál lényegesen magasabb műszaki, technológiai színvonalat képviselnek.

[1] Lásd a 26. sz. dokumentumot.

A közös szolgáltatások javították a termelés feltételeit, csökkentették a párhuzamosságot, a költségeket. Mind a négy agráripari egyesülésben létrehozták a beruházásokat tervező, szervező részleget, megoldották a gépi talajminta-vételezést, a nagy teljesítményű gépek közös használatát, illetve alkatrészellátását. Ezen túlmenően egyesülésként további 5–10-féle közös szolgáltatást alakítottak ki. Az igényeknek megfelelően szükséges az agrokémiai központok létesítésének meggyorsítása és a gépjavítások fejlesztése.

A társult mezőgazdasági nagyüzemek termelési kapcsolatai szervezettebbé váltak, erősödött a tájegységi szemlélet. A vertikális együttműködésben kezdeti eredmények vannak. Az egyesülésekben részt vevő mezőgazdasági üzemek, feldolgozó és kereskedelmi vállalatok egymás közötti áruforgalma szervezettebbé vált, jobban megismerték egymás gondjait. Az eddigi tapasztalatok szerint azonban, ahol a feldolgozó vállalat nyersanyagellátásában a társult mezőgazdasági üzemek csak kis hányaddal vesznek részt, ott az összetartozás formai. A szorosabb kapcsolatok kialakítását az élelmiszeripari vállalatok önállóságát korlátozó tröszti, illetve gyáregységek esetében a nagyvállalati kötöttségek is nehezítik.

Az egyesülések legfőbb testületi irányító és döntési joggal rendelkező szerve a társult gazdaságok (vállalatok) vezetőiből álló tanács. Működésük rendszeres és demokratikus, munkájuk érdemi, alkalmasak az érdekek egyeztetésére. Az operatív munkát jól képzett, gyakorlott szakemberekből álló kis létszámú igazgatóságok végzik. A döntések előkészítését és végrehajtását jól szervezik, támaszkodnak a tanács mellett működő szakbizottságok munkájára.

Az agráripari egyesülésekben következetesen érvényre jut a társult vállalatok, szövetkezetek önállósága, érdekeltsége. A közösen létrehozott termelőkapacitásokat is az egyes taggazdaságok üzemeltetik.

Az egyesülések belső társadalmi élete mindinkább kibontakozik, az emberi kapcsolatokban az összetartozás jegyei érzékelhetők. A közeledést segítette a párttitkárok tanácsának létrehozása és működése, valamint a KISZ-nek az egyesülések fiataljai számára szervezett rendezvényei. A párttitkárok tanácsa elsősorban, mint információs fórum jelentős, számottevő hatása van az egységes szemlélet kialakítására.

Az illetékes párt- és állami szervek az agráripari egyesülések munkáját fokozott figyelemmel kísérték. Az érintett megyei pártbizottságok több alkalommal megtárgyalták az egyesülések működését, és állásfoglalásaikkal segítették munkájukat. A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium tevékenységüket folyamatosan értékeli, törekvéseiket támogatja, problémáik megoldását segíti.

A Politikai Bizottság megállapítja, hogy az agráripari egyesülések eddigi működésének tapasztalatai kedvezőek, igazolták e gazdasági szervezet lehetőségeit. A működő egyesülések agrárpolitikánk megvalósításának életképes formái. Bebizonyosodott, hogy az agráripari egyesülések elsősorban tájegységi keretek között, fejlett mezőgazdasági körzetekben működhetnek eredményesen; a társult gazdaságok munkájának összehangolása színvonalas, kezdeményező vezetést, jól felkészült szakembereket igényel.

A végleges következtetések megalapozásához még további tapasztalatok szükségesek, ezért újabb agráripari egyesülések szervezése nem indokolt. Fő feladat – az 1976-ban hozott politikai határozat elveinek következetes érvényesítésével – a meglevő négy egyesülés erősítése; a társult üzemek termelési, gazdálkodási színvonalának, érdekeltségének, felelősségének és a közös tevékenységnek együttes fejlesztése.

A termelési szerkezetet meg kell vizsgálni. Indokolt, hogy egy-egy agráripari egyesülés termelési profilja határozottabb legyen, az anyagi és szellemi erőket az adottságoknak megfelelő fő feladatokra összpontosítsák.

A termelésfejlesztési célok pontosításának megfelelően szükséges az élelmiszeripari vállalatok részvételét a kölcsönös érdekeltségre alapozva erősíteni, illetve a formálisan kapcsolódó vállalatok tagságát esetleg megszüntetni.

A közös fejlesztésekhez való hozzájárulás intézménye bevált. Indokolt azonban, hogy a fejlesztési hozzájárulás módját, mértékét – a tagok érdekeltségének megfelelően – az egyesülések tanácsai rugalmasan állapítsák meg.

Az agráripari egyesülések elemezzék a tapasztalatokat, s határozzák meg a konkrét feladatokat. A megyei pártbizottságok és az illetékes állami szervek továbbra is folyamatosan értékeljék és segítsék az egyesülések munkáját.[2]

[2] A határozathoz csatolt melléklet megállapítja, hogy a 107 000 hektár területen az országban elsőként létrejött Hajdúsági Agráripari Egyesülés 16 szövetkezet, vállalat munkáját fogja össze. Fő termelési iránya a gabona, a cukorrépa, a hústermelés. Az összehangolt munka és a közös beruházások eredményeként a termelés növekedése meghaladta az évi 10 százalékot, a nyereség pedig ennél is gyorsabban növekedett. Az egyesülés alapvető feladatként kezelte a társult mezőgazdasági üzemek segítését, a növénytermesztés, az állattenyésztés, a szolgáltatások stb. összehangolt fejlesztését, melynek eredményeként csökkent a különbség a gazdaságok termelési eredményeiben. A 22 szövetkezet és vállalat által 83 000 hektár területen alapított Békéscsaba és környéke Agráripari Egyesülés a gabona-, vetőmag-, zöldségtermesztés fejlesztését, a hústermelés növelését, illetve ezen termékek feldolgozását tűzte céljául. A közös fejlesztések mellett az adottságoknak, a feldolgozó üzemek igényeinek megfelelő szakosodásra fordított figyelmet. Ennek eredményeként főként a mezőgazdasági-ipari üzemek együttműködése fejlődött. A mezőgazdasági nagyüzemek közötti kapcsolatok elmélyítését nehezíti, hogy a gazdaságok adottságaiban és a termelési színvonalban nagyok a különbségek. A 27 000 hektár területen 9 szövetkezet, illetve vállalat részvételével szervezett Kalocsa környéki Agráripari Egyesülés profilja egységes; fő feladata a térség hagyományos termékének, a fűszerpaprika termesztésének és feldolgozásának fejlesztése.

125
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1979. DECEMBER 6.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1979. december 6-án Kádár János elvtárs elnökletével ülést tartott. Az ülésen a Központi Bizottság tagjain kívül részt vettek: a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a Központi Bizottság osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Budapesti Pártbizottság titkárai, a Szakszervezetek Országos Tanácsának titkárai, a Minisztertanács tagjai, az Országos Anyag- és Árhivatal elnöke, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke, valamint a központi napilapok főszerkesztői.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Havasi Ferenc elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának előterjesztésében az 1979. évi népgazdasági terv várható teljesítéséről szóló jelentést, s az 1980. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveire vonatkozó javaslatot.[1]

I

A Központi Bizottság áttekintette a gazdasági építőmunka időszerű kérdéseit. Megállapította, hogy népünk eredményesen dolgozik az 1979. évi népgazdasági terv feladatainak megoldásán. Nagyra értékelte a dolgozó kollektívák kezdeményezését, a párt XII. kongresszusának és hazánk felszabadulása 35. évfordulójának tiszteletére indított és országossá vált szocialista munkaversenyt.

1979-ben a népgazdaság alapvetően a gazdaságpolitikai célokkal összhangban fejlődik. A gazdálkodás egyes feltételeinek a vártnál kedvezőtlenebb alakulása

Eredményeket értek el a fűszerpaprika-termesztés korszerűsítésében, a nyersanyagtermelés és a -feldolgozás összhangjának javításában. A szántóföldi zöldségtermesztésben, illetve adottságainak megfelelő más mezőgazdasági termékek termelésének, feldolgozásának összehangolásában hasonló munkára van szükség. A Szigetközi Agráripari Egyesülést 42 000 hektár területen 18 gazdálkodó szervezet hozta létre, elsősorban szántóföldi zöldségtermesztés, a szarvasmarha-, illetve a baromfitenyésztés fejlesztésére. Az egyesülés eredményes munkát végzett a termelést segítő, valamint a közös fejlesztésekhez szükséges szolgáltatások – repülőgépes növényvédelem, tervező, beruházó részleg stb. – létrehozásában. A vegyes termelési profil, a mezőgazdasági üzemekhez csak lazán kapcsolódó feldolgozó vállalatok részvétele nehezíti a gazdasági célok meghatározását és a közös tevékenység kibontakozását.

[1] Havasi Ferenc előadói beszédének szövege megjelent: Pártélet, 1980. 1. sz. 3–16. old.

ellenére biztató eredményeket értünk el a népgazdaság – ezen belül elsősorban a külgazdaság – egyensúlyi helyzetének javításában.

A gazdaságirányítás határozottabbá, érdemibbé vált. A gazdálkodó szervezetek jelentős része megértette a követelményeket, kezd alkalmazkodni a szigorúbb feltételekhez. A népgazdaság egyensúlyi helyzetének javítását segítette a belföldi felhasználás mérséklése. A szükségesnél és a lehetségesnél kisebb mértékben javult a termelés hatékonysága, versenyképessége és a termékszerkezet.

Az 1979. évi népgazdasági terv eddigi teljesítéséről megállapítható:

1. A nemzeti jövedelem – elsősorban a mezőgazdasági terméskiesés, valamint az ipari termelés növekedésének mérséklődése miatt – az előirányzott 3–4 százalék helyett várhatóan 1–1,5 százalékkal nő. Ezért a belföldi felhasználást a tervezett 1 százalékkal szemben mintegy 4 százalékkal kellett csökkenteni.

– Az ipari termelés az előirányzott 4 százaléknál lassabban, előreláthatóan 2,5–3 százalékkal nő. A korábbinál jobban igazodik az értékesítési és beszerzési lehetőségekhez, növekedése vállalatonként differenciáltabb. A gazdaságos kivitelt bővítő és a belföldi igényekhez rugalmasan alkalmazkodó vállalatok fokozzák termelésüket. A munka termelékenységének növekedési üteme meghaladja a termelését.

– Az építőipari termelés várhatóan a tervezett mértékben, mintegy 2 százalékkal nő. Javul az építési igényeknek és az építőipar teljesítőképességének összhangja. A folyamatban levő beruházások kivitelezése meggyorsult. Növekedett a felújítási és karbantartási munkák aránya.

– A mezőgazdaság termelése – a kedvezőtlen időjárás miatt – kevesebb a tervezettnél, az 1978. évivel azonos lesz. A növénytermelés 2–3 százalékkal csökkent. Kenyérgabonából a tervezettnél jóval kevesebb, kukoricából pedig valamivel több termett. Az állattenyésztési ágazat mintegy 2 százalékkal termel többet. A zavartalan takarmányellátás érdekében az irányító szervek és az üzemek megfelelő intézkedéseket tettek. Az állatállomány növekedése, továbbá a vágóállatok, állati termékek termelése és felvásárlása meghaladja a tervezettet.

– A közlekedési vállalatok kisebb fennakadásokkal kielégítik az áru- és személyszállítási igényeket.

2. A beruházások lényegében a terv szerint valósulnak meg. Az állami beruházások az előirányzatnak megfelelően teljesülnek, a vállalati beruházások viszont mérséklődnek. Javult a készletgazdálkodás, jelentősen csökkent a készletek növekedési üteme.

3. A foglalkoztatottak száma az iparban és az építőiparban csökkent, a közlekedésben és a kereskedelemben nőtt, de összességében nem változott. A munkaerő-gazdálkodásban kedvező változások bontakoznak ki. Mind több vállalatnál intézkednek – a párt- és társadalmi szervek támogatásával – a munkaerő-gazdálkodás javítására.

4. Az életszínvonal a népgazdaság lehetőségeivel, a gazdálkodás eredményességével összhangban alakult. Az 1979. júliusi árintézkedésekhez kapcsolódó jövedelemnöveléssel együtt az átlagos kereset 7,5–8 százalékkal, a pénzbeli társadalmi juttatások 18 százalékkal, az egy lakosra jutó jövedelem 9,5–10 százalékkal nő. A fogyasztói árszínvonal mintegy 9 százalékkal emelkedik. Mindezek hatására a munkások és alkalmazottak reálbére, a termelőszövetkezeti dolgozók reálkeresete országos átlagban 1–1,5 százalékkal csökken, az egy főre jutó reáljövedelem pedig valamelyest meghaladja az 1978. évit.

A lakosság fogyasztása 2 százalékkal nő. Az áruellátás alapvetően kiegyensúlyozott, bővül a kereskedelmi hálózat. Egyes iparcikkekből, építőanyagokból azonban hiány van.

Az életkörülmények javításához hozzájárul, hogy a tervnek megfelelően megépül 88 000–90 000 lakás, elkészül 4800 bölcsődei, 22 000 óvodai hely, 1160 általános iskolai tanterem, és 1800 gyógyintézeti ágy létesül. Javul a lakosság kulturális, egészségügyi, szociális ellátása.

5. Tovább bővültek hazánk nemzetközi gazdasági kapcsolatai. Erősödik együttműködésünk, fejlődnek termelési kapcsolataink a KGST-országokkal, elsősorban a Szovjetunióval. A rubelelszámolású kereskedelmi forgalomban a kivitel a tervezettnél gyorsabban, 7–8 százalékkal, a behozatal az előirányzottnál mérsékeltebben, 2 százalékkal nő. Államközi kötelezettségeinket teljesítjük.

A külgazdasági egyensúly javításának követelményeivel összhangban a nem rubelelszámolású kivitel az előirányzottnál dinamikusabban, 14 százalékkal bővül, a behozatal – a tervnek megfelelően – mintegy 5 százalékkal csökken. Jelentős eredmény, hogy a külkereskedelmi áruforgalom egyenlege megközelíti a tervezettet.

6. A gazdasági szabályozók módosításának, a támogatások mérséklésének eredményeként kismértékben nőtt a társadalmi tiszta jövedelemnek az állami költségvetésben központosított hányada. A költségvetési intézmények takarékosabban gazdálkodtak. A vállalati és intézményi gazdálkodásban az ésszerű takarékosságot szolgálják azok az év folyamán hozott intézkedések, amelyek szabályozzák a közületi személygépkocsik használatát, az irodaberendezések beszerzését, a kiadványok megjelentetését, a rendezvények szervezését, a belföldi és külföldi kiküldetéseket.[2]

[2] A Központi Statisztikai Hivatal jelentését az 1979-es népgazdasági terv teljesítéséről lásd: Statisztikai Szemle. 1980. 3. sz. 302–309. old

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy 1980-ban a népgazdasági terv fő célja a kulgazdasági egyensúlyi helyzet további javítása, az elért életszínvonal megőrzése legyen. Ennek érdekében erősíteni kell az 1979-ben kibontakozó kedvező tendenciákat. A további munka kulcskérdése a termelés differenciált fejlesztése, az ésszerű takarékosság fokozása. A gazdasági munkában, az irányításban és a végrehajtásban a fő erőfeszítéseket a termelés hatékonyságának növelésére, a szükséges szervezeti valtozások meggyorsítására, a műszaki fejlesztésre, a nemzetkozi versenyképesség fokozására kell összpontosítani. Elengedhetetlen, hogy nagyobb előrehaladást érjünk el a gazdaságtalan tevekenységek és veszteségforrások csökkentésében, megszüntetésében.

Fontos kovetelmény, hogy a belfoldi felhasználás, a felhalmozódás – elsősorban a beruházások differenciált visszafogása útján – tovább mérséklődjék.

A Központi Bizottság mindezek alapján egyetért azzal, hogy a Minisztertanács az 1980. évi népgazdasági tervet az alábbi főbb előirányzatok szerint véglegesítse, illetve az állami költségvetést az országgyűlés elé terjessze:

	Az 1980 évi főbb előirányzatok az 1979. év százalékában
Nemzeti jovedelem	103,0–103,5
Belfoldi felhasználás	99,0
Ipari termelés	103,5–104,0
Országos építési-szerelési teljesítmény	97,0– 97,5
Mezőgazdasági termékek termelése	105,0–105,5
A szocialista szektor beruházásai	95,0– 96,0
Egy lakosra jutó reáljövedelem	100,0
Lakossági fogyasztás	101,0–101,5

1. A népgazdasági egyensúly javításának alapveto feltétele, hogy a termelés növekedése nagyobb hatékonysággal valósuljon meg. Az ésszerű anyag- és energiatakarékosság is segítse elő, hogy az anyagi ráfordítások a termelésnél lassabban emelkedjenek. A hatékonyan dolgozó vállalatok termelése továbbra is dinamikusan növekedjék. Javítani kell a munkaerő-gazdálkodást és biztosítani a gazdaságos termeléshez szükséges munkaerőt.

– Az ipari termelés a hazai és a nemzetközi értékesítési lehetőségeknek és a hatékonysági követelményeknek megfelelően differenciáltan növekedjék. A versenyképes exportra, az import gazdaságos helyettesítésére képes vállalatok termelése gyorsabban emelkedjék. Az irányító szervek határozottabban koveteljék

meg az alacsony hatékonyságú, gazdaságtalan vállalatoktól a jövedelmező gazdálkodást, a termelési szerkezet átalakítását. A feladatok ütemes teljesítésével, a szerződéses fegyelem betartásával, a termelési kooperáció erősítésével váljék tervszerűbbé a vállalatok együttműködése.

– Az építőipari kapacitásoknak és a fizetőképes keresletnek az összhangja javuljon. Az építési munkák jobb szervezettsége révén is növekedjék a termelékenység, javuljon a minőség, erősödjék a szerződéses fegyelem és a határidők betartása. Gyorsuljon meg a népgazdasági egyensúlyt javító beruházások kivitelezése.

– A mezőgazdasági termelés – a népgazdasági célokkal összhangban – igazodjék a belföldi kereslethez és a gazdaságos export lehetőségeihez.

Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek használják ki még jobban termelési adottságaikat. A növénytermelés 10–11 százalékkal emelkedjék. A talajok termőképességéhez igazodó műtrágya-felhasználással, a szerves trágya fokozott hasznosításával, a magas hozamú fajták alkalmazásával, gondos és szervezett munkával tovább kell növelni a terméseredményeket. Az állattenyésztés színvonalának fenntartását jobb takarmányhasznosítással kell elérni. A mezőgazdasági üzemek fordítsanak nagyobb figyelmet a melléktermékek felhasználására a takarmányozásban, javítsák a rét- és legelőgazdálkodást. Biztosítani kell a háztáji és kisegítő gazdaságok folyamatos takarmányellátását.

– A közlekedés elégítse ki a népgazdaság igényeit. A vasúti áruszállítás az átlagosnál gyorsabban bővüljön. A közúti közlekedésben szüntessék meg az indokolatlan üresjáratokat, jobban használják ki a közületi tehergépkocsikat.

2. Az életszínvonal az elért eredményekre alapozva az ország gazdasági lehetőségeinek megfelelően alakul. Az életszínvonal megőrzésének elengedhetetlen feltétele, hogy a termelés hatékonysága fokozódjék. A bérek ösztönözzenek a jobb munkára, szorosabban kapcsolódjanak a teljesítményekhez, a gazdálkodó szervek eredményeihez. Az átlagot meghaladó bérfejlesztésre csak ott lesz lehetőség, ahol a munka hatékonysága, a létszámgazdálkodás jelentősen javul.

Az egy főre jutó reáljövedelem 1980-ban országos átlagban – az 1979. évihez viszonyítva – azonos szinten marad. Az 1979. évi júliusi ár- és jövedelemintézkedések 1980-ban is érvényesülő hatásán túl a munkások és alkalmazottak átlagkeresete 4,5 százalékkal, a fogyasztói árszínvonal – a központi árintézkedések és a piaci viszonyok alakulása következtében – 3,7 százalékkal emelkedik. 1979 második feléhez viszonyítva a reálbér, illetve a reálkereset országos átlagban – az átmenti csökkenés után – 0,5 százalékkal növekszik.

A terv a lakosság fogyasztásának 1–1,5 százalékos emelkedésével számolt, és kiegyensúlyozott áruellátást irányoz elő. Tovább kell bővíteni az állami és szövetkezeti kereskedelmi, valamint a szolgáltató hálózatot. Az irányító szervek, a

termelő és kereskedelmi vállalatok fordítsanak különös gondot a megfelelő árukínálatra, a hiánycikkek körének szűkítésére.

A lakosság életkörülményeinek javítása végett 1980-ban meg kell építeni 82 000 lakást, 1300 általános iskolai tantermet, létre kell hozni 4700 bölcsődei, 20 800 óvodai és 3500 gyógyintézeti helyet.

3. A beruházások volumenét az ideihez képest differenciáltan, összességében 4–5 százalékkal csökkenteni kell; a szocialista szektorban beruházásokra 183–184 milliárd forint fordítható. Új állami nagyberuházás nem kezdhető meg. Néhány alacsony készültségi fokon levő nagyberuházás megvalósulásának ütemét lassítani kell. A célcsoportos beruházásokat – a kórházak és az általános iskolai tantermek építésének kivételével – csökkenteni szükséges.

A vállalatok és szövetkezetek beruházási forrásaikat elsősorban a folyamatban levő fejlesztések, rekonstrukciók gyorsítására és befejezésére használják fel. A vállalati beruházások állami támogatása csökkenjen. A beruházási hitel nagy részét a jól exportálható áruk termelésének bővítésére fordítsák.

A beruházási célok megvalósítása következetes állami irányítást és fokozott ellenőrzést igényel. A készletgazdálkodás javítását szolgáló intézkedéseket következetesen végre kell hajtani. Elengedhetetlen a vállalatok közötti együttműködés fejlesztése, anyag- és készletgazdálkodásuk korszerűsítése, a felesleges készletek leépítése.

4. Nemzetközi gazdasági kapcsolataink fejlesztésében mindenekelőtt a Szovjetunióval, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának szervezetébe tartozó többi tagállammal folytatott tervszerű gazdasági együttműködésre, a vállalt kötelezettségek kölcsönös teljesítésére, az áruforgalom bővítésére építünk. A rubelelszámolású áruforgalomban a kivitel és a behozatal lényegében azonos mértékben, 5–6 százalékkal növekedjék.

A nem rubelelszámolású külkereskedelemben továbbra is az egyensúlyi helyzet erőteljes javítása az alapvető feladat. A fejlődő országokkal a jövőben is gyors ütemben szélesítjük gazdasági együttműködésünket. A gazdaságilag fejlett tőkés országokkal a kölcsönös előnyök alapján tovább bővítjük gazdasági kapcsolatainkat.

A külkereskedelmi tevékenységben a kivitel fokozásával egyidejűleg törekedni kell az áruösszetétel és a jövedelmezőség javítására, a piaci feltételekhez való rugalmas alkalmazkodásra, a devizahozam növelésére.

5. Az állami költségvetés kiadásai és bevételei a népgazdasági terv előirányzataival összhangban alakuljanak. Az állami költségvetésben a felhalmozásra fordított kiadások mérséklődjenek. A társadalmi közkiadások növekedése az eddiginél jobban igazodjék az ország gazdasági lehetőségeihez. A költségvetési gazdálkodásban is következetesen érvényesíteni kell a takarékosságot. A lakosság alapellátását biztosító egészségügyi, oktatási és szociális intézményekben a lehe-

tőségek jobb kihasználásával is hozzá kell járulni az ellátás színvonalának megőrzéséhez.

6. A Központi Bizottság meggyőződése, hogy az 1980. január 1-én bevezetésre kerülő közgazdasági szabályozók következetes alkalmazása, az árrendszer hatékony működtetése, az átmeneti kedvezmények fokozatos csökkentése elősegíti a gazdasági tisztánlátást, a gazdálkodó egységek – céljainknak megfelelő – differenciált fejlődését.

III

A Központi Bizottság hangsúlyozta: előrehaladásunknak elengedhetetlen feltétele, hogy az irányítás és a végrehajtás minden szintjén érvényesüljön a terv követelménye. Ennek érdekében a gazdaságirányító, a szervező és a politikai munka középpontjában a gazdasági egyensúly javítása, a gazdaságos termelés és az export dinamikus növelése, a termelési szerkezet átalakításának meggyorsítása, a gazdaságtalan tevékenységek visszaszorítása, a beruházási forrásoknak a gazdaságpolitikai célokkal összehangolt, differenciált felhasználása és a szigorú takarékosság álljon.

– A kormányzati szervek a népgazdasági terv végrehajtásához szükséges intézkedéseket idejében és folyamatosan tegyék meg, gondoskodjanak a következetes végrehajtásról. A gazdaságirányítás összehangolt munkával segítse elő a népgazdasági egyensúly megteremtését szolgáló pozitív folyamatok kibontakozását, szigorúan érvényesítse a szabályozókban foglalt egységes követelményeket.

– A vállalatok, a szövetkezetek és a tanácsok a népgazdasági terv céljaival összhangban készítsék el terveiket. Minden gazdálkodó egység fő feladata, hogy rugalmasan alkalmazkodjék a piaci igényekhez, fokozottan takarékoskodjék az anyaggal, energiával. Tegyenek konkrét intézkedéseket a gazdasági hatékonyság gyorsabb növelésére, az üzem- és munkaszervezés javítására, a munkaidő jobb kihasználására.

– A Központi Bizottságnak meggyőződése, hogy az 1980. évi népgazdasági terv céljai népünk összefogásával, a dolgozók helytállásával, kezdeményezésével, a szocialista munkaverseny lendítő erejével elérhetők. Ezért elengedhetetlen, hogy minden termelő, gazdálkodó egységben tájékoztassák a dolgozókat a népgazdasági tervben foglalt gazdaságpolitikai célokról és a helyi feladatokról. Igényeljék javaslataikat, karolják fel a dolgozók termelési munkamozgalmait. A kollektívák, a szocialista brigádok vállalásai a népgazdasági tervvel összhangban a jövőben is elsősorban a termelés hatékonyságának, gazdaságosságának javítására, az ésszerű anyag- és energiatakarékosságra, a hazai és a külföldi piacon is jól értékesíthető cikkek termelésének növelésére, a kooperációs fegyelem erősítésé-

re, a szállítási szerződések betartására irányuljanak. Fontos, hogy a vállalatok vezetői – a párt- és társadalmi szervekkel együttműködve – biztosítsák a felajánlások teljesítéséhez szükséges feltételeket.

– A párt szervei és szervezetei segítsék elő, hogy a dolgozó tömegek megértsék és cselekvően támogassák gazdaságpolitikai céljainkat. Tudatosítsák, hogy eredményeink megőrzéséhez, vívmányaink megszilárdításához az eddiginél jobb munkára van szükség. A kommunisták személyes példamutatással továbbra is segítsék a tervek megvalósítását.

A sajtó, a televízió és a rádió adjon nagyobb nyilvánosságot az új feltételekhez rugalmasan alkalmazkodó törekvéseknek, segítse elő, hogy a közvélemény megértse és reálisan értékelje gazdasági helyzetünket.

A Központi Bizottság felkéri a tömegszervezeteket, a társadalmi szerveket, hogy tagságuk mozgósításával járuljanak hozzá gazdasági feladataink sikeres teljesítéséhez.

*

A Központi Bizottság áttekintette a XII. kongresszus előkészítésének helyzetét, és elfogadta az 1980. évi munkatervét.

A Központi Bizottság Grósz Károly elvtársat, a KB osztályvezetőjét – akit megválasztottak a Borsod megyei pártbizottság első titkárának – felmentette osztályvezetői megbízatása alól.

Megjelent: Népszabadság, 1979. december 8.

1980

126

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A NÉPSZABADSÁG SZERKESZTŐ BIZOTTSÁGÁNAK A XI. KONGRESSZUS ÓTA VÉGZETT MUNKÁJÁRÓL[1]

(1980. JANUÁR 15.)

I

1. A XI. kongresszus határozata nyomán a *Népszabadság* szerkesztőségében megszilárdult a politikai egység, a lap irányvonala kiegyensúlyozottá, a viták tárgyszerűbbé váltak. Az azóta eltelt öt esztendőben a *Népszabadság* számottevő zökkenők nélkül teljesítette feladatát: képviselte a párt politikáját, segítette gyakorlati végrehajtását. Profilja tematikailag és műfajilag szélesedett, külseje gondozottabb lett. A lap oldalszámát 1975. augusztus 1-től heti 84 oldalról 76 oldalra átmenetileg csökkenteni kellett. Ez természetesen nehézségekkel járt, de nem okozott törést a lap munkájában. A szerkesztőség a szűkebb terjedelem lehetőségei között is igyekezett megőrizni a lap sokrétűségét. A megszűnt vasárnapi mellékletből átvette azokat a rovatokat, amelyek leginkább számot tarthattak az érdeklődésre.

A szerkesztőség kollektívája örömmel fogadta 1977. október 1-én az oldalszám visszaállítását. A *Népszabadság* a 24 oldalas, egységes vasárnapi szám megindításakor egy sor újabb témakörrel és műfajjal jelentkezett. Sikerült kiküszöbölni a melléklet átfedéseit és tágítani a témák választékát. Ez év végén tér át a lap az ofszetnyomásra. Az új technológia – azonos oldalszám, de nagyobb formátum mellett – a nyomófelület kb. 20 százalékos növelését is jelenti, és ez újabb lehetőséget kínál a *Népszabadság* tartalmi, valamint formai gazdagítására.

2. A XI. kongresszus óta eltelt esztendők bel- és külpolitikai fejlődése a korábbiaknál bonyolultabb feladatok elé állította a szerkesztőséget. A követelmények minden területen, különösen a gazdasági építőmunka témakörében nőttek. Számos politikai és ideológiai kérdés kezelése is bonyolultabbá vált, nagyobb elmélyülést követelt a nemzetközi helyzet ellentmondásos folyamatainak megmagyarázása, és számos társadalompolitikai téma is érzékenyebbé vált.

[1] Az állásfoglalás alapját képező jelentést a Népszabadság szerkesztő bizottsága és a KB agitációs és propaganda osztálya terjesztette az Agitációs és Propaganda Bizottsága elé.

A szerkesztőség igyekezett a megnövekedett követelményeknek eleget tenni, s úgy véljük, alapjában véve ez sikerült. A szerkesztés ugyanakkor nem elég kezdeményező a párttagságot és a lakosságot foglalkoztató problémák felvetésében és kritikai-elemző megvilágításában, állásfoglalásaiban, nem mindig elég határozott és konkrét az „igenek és a nemek" kimondásában; olykor megelégszik olyan általánosságokkal, amelyek nem segítik kellőképpen a politikai szemléletformálást, máskor szakmai részletkérdésekbe merül el, amelyek viszont az olvasók jelentős részét nem foglalkoztatják. A lap politikai hatását mindenekelőtt a jelenségek okainak, komplex összefüggéseinek mélyebb feltárásával, a felelősség és a teendők pontosabb meghatározásával lehet és kell növelni. Ennek megfelelően igényesebbé kell tenni a szerkesztői és az újságírói munkát, serkenteni a tematika bővítését. Jobban igénybe véve a Központi Bizottság és más szervek segítségét, szervezettebbé és intenzívebbé kell tenni a szerkesztőségi munkát, szigorítani a szelektálást.

3. A XI. kongresszus óta eltelt időszakban a *Népszabadság* számos nagy hazai és nemzetközi rendezvényről megfelelően tudósított. Az évfordulókra készített sorozataiban és különszámaiban sok olvasmányos és ismeretterjesztő írást jelentetett meg, elkerülte a formális ünneplés veszélyét. A lap külön gonddal és figyelemmel foglalkozott a politikailag érzékeny kérdésekkel, tálalásukat és kommentálásukat kellő arányérzékkel kezelte, általában kezdeményezően lépett fel és körültekintően járt el. (Például az eurokommunizmus-vita, Kádár elvtárs nyugat-európai útjai, a korona hazahozatala, a kínai agresszió Vietnam ellen, a romániai benzinügy, az áremelések kérdése stb.)

A *Népszabadság* ünnepi számai (április 4., május 1., augusztus 20., november 7., karácsony) megtartották színvonalukat, az átlagos lapszámok közül kiemelkednek tematikai sokrétűségben és ötletekben, a szerzők körének szélességében, műfaji gazdagságban, tipográfiai és grafikai kidolgozottságban. Az új nyomótechnikára való áttérés az eddiginél sokkal kedvezőbb lehetőséget ígér, mind a reprezentatív, mind a vasárnapi, mind pedig a hétköznapi számok elkészítésére.

4. A pártélettel, a mozgalmi tevékenységgel kapcsolatos témákban a lap rendszeresen (főként alkalmi és ünnepi számaiban) közölt a párt politikáját magyarázó cikkeket vezető elvtársaktól és más funkcionáriusoktól; megszólaltatott – bár újabban ritkábban, mint azelőtt – megyei és járási titkárokat. Egész oldalas *Népszabadság*-interjúkat és kerekasztal-beszélgetéseket szentelt a mozgalmi, párt- és tömegszervezeti munka egyes kérdéseinek. Említésre méltó kezdeményezések voltak a „Hogyan csinálja... elvtárs?" című interjúrovat, „A címzett ismerős?" felcímű vasárnapi levelek, a „Pártmegbízatása...". A témaválasztásban igyekezett a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság üléseinek határozataihoz igazodni, végrehajtásukat a publicisztikában és a riportokban segíteni. Jó néhány harmadik oldalas cikket, tárcapublicisztikát, kritikai riportot, pártmunkásportrét

ki lehet emelni. Meg kell azonban állapítani azt is, hogy a pártélet elemzésének intenzitása csökkent. Az írások, főként a cikkek egy része jelentésszerű, az ismert tapasztalatokat ismétli, nem eléggé hozza felszínre a pártélet mai problémáit és időszerű tanulságait. Nem sikerült eléggé megragadni a gazdasági feladatokkal kapcsolatos politikai szemléletformálás sajátos témáit. A lap kiáll a közélet tisztaságáért, a közmorálért, ismételten fellép az úrhatnámság és hasonló jelenségek ellen, de nem elég hatékonyan. Többet és jobban kell foglalkozni a tömegszervezetekkel és -mozgalmakkal, különösen a szakszervezetekkel, a KISZ-szel, a Hazafias Népfronttal.

A hétköznapi számok politikai publicisztikájára jellemző, hogy a rövid vezércikkek többnyire részkérdésekkel foglalkozó kommentárok, amelyeknek közepes színvonala viszonylag stabil. Egyenetlenebbek a 4–5. oldalon megjelenő tárcák. Nagyok a szintkülönbségek a 3. oldalas, úgynevezett vezető írásoknál, ezeken kell mindenekelőtt javítani, több interjút kell készíteni, sűrűbben kell tartani ankétokat, a cikkeket gondosabban kell szerkeszteni. Az új formátumra való áttérés lényeges feladatának tekintjük a publicisztikai műfajok tükrének megváltoztatását (hosszabb vezércikk fakultatív jelleggel, belpolitikai kommentárrovat stb.).

5. A lap hasábjait inkább a gazdasági kérdések uralják, gazdaságpolitikai rovat mellett a pártrovat és a belpolitikai rovat is jelentős teret szentelt a gazdasági témáknak. Előtérben a termelés kérdései állnak. Az egyes üzemek, vállalatok, szövetkezetek munkájáról szóló riportok és riportsorozatok mellett nagy számban jelentek meg gazdaságpolitikai cikkek, országos és ágazati vezetők, párt- és szakszervezeti funkcionáriusok nyilatkozatai, írásai, kerekasztal-beszélgetések. Több portré jelent meg a termelésben, újításban élen járókkal. A közgazdasági oldalon a lap elég módszeresen sorra vette a gazdasági vezetőket közvetlenül érdeklő témákat. Természetesen a fogyasztók oldaláról is tárgyalta a lap a problémákat, az ellátás, a kereskedelem kérdéseit. Beható vitát közölt a szolgáltatásokról; az árpolitika magyarázata mellett napirenden tartotta az árellenőrzést, fellépett a borravalórendszer elharapódzása és más anomáliák ellen.

A lap kerülte a túlélezett, vagdalkozó kritikai állásfoglalásokat, nagy gondot fordított a pozitív példák bemutatására. A szerkesztőség feladata, hogy – tekintettel a szigorúbbá váló követelményekre – támogassa az erőteljesebb elemző kritikát, bátorítsa a megalapozott, a gazdaságos és fegyelmezett munkát számon kérő, a határozatok következetes végrehajtását szorgalmazó, személy szerint is bíráló írásokat.

A gazdasági kérdések témaköre továbbra is elsőrendű fontosságú. A lap feladata a vezetők és a tömegek szerepének, munkájának, konkrét eredményeinek ismertetése és értékelése, a jó kezdeményezések felkarolása, a bátorítás a nehézségek legyőzésére és a fogyatékosságok kiküszöbölésére. Tudatosabbá kell tenni

a gazdasági teendők kapcsolatát a politikai élettel, a szocialista szemlélet és morál fejlesztésének jelentőségét, a szakmai és az általános műveltség gyarapításának fontosságát. Továbbra is feladata a népgazdaság helyzetének őszinte bemutatása, olyan értékelő publicisztikák, összefoglaló információk közlése, amelyből az olvasók reális képet kapnak az eredményekről és a problémákról, a nemzetközi összefüggésekről és a hazai tendenciákról. Fokozottabban törekedni kell arra, hogy a lap határozottan forduljon a gazdaságpolitika általános törekvéseiből adódó vállalati, munkahelyi követelmények felé, kerüljön közelebb a napi teendőkhöz, foglalkozzon többet az üzem- és munkaszervezéssel, a munkahelyi légkörrel, fordítson több figyelmet az emberekről való gondoskodásra. A dolgozók jogainak védelme mellett következetesebben számon kell kérni a dolgozóktól a kötelezettségek teljesítését is.

A szerkesztőség fontos feladata az árpolitikának, a munkaerő-gazdálkodásnak, a munka szerinti elosztás elvének, a megfelelő differenciálás szükségességének magyarázata és elismertetése a széles közvéleménnyel. Többet kell törődnie az áruellátással, a szolgáltatásokkal, az árellenőrzéssel. Most és a következő években külön figyelmet érdemel életszínvonal-politikánk magyarázata és elfogadtatása, propagálni kell szociálpolitikánk nagy vívmányait. A lapnak meg kell világítania, hogy a nehezebb körülmények között is elsőrendűnek tekintjük az emberről való gondoskodás lehetőségeinkkel arányban álló javítását.

Ügyelni kell arra, hogy a lap tematikája ne tolódjon el túlságosan a gazdaságpolitika, annak is a szakkérdései felé, ne szoruljanak háttérbe a közélet egyéb, lényegbevágó vonatkozásai. Szem előtt kell tartani, hogy akármilyen fontos is a gazdaság, az olvasó nem tud „megemészteni" egy lapszámban három-négy gazdasági, gazdaságpolitikai, termelési cikket. Az utóbbi időben következetesebbé vált a szerkesztőség erőfeszítése, hogy ezen változtasson.

6. A közélet bemutatásában, az események megértetésében és a szemlélet fejlesztésében nagy szerepe van a belpolitikai és a hírrovatnak is, amely a szóban forgó esztendőkben ugyancsak igyekezett bővíteni témakörét. Erre volt példa – a többi között – a „Mitől gyógyul a beteg?" című egészségügyi vita, a hazai nemzetiségek helyzetét összegező cikkek, a KRESZ-ről, az alkoholizmusról írott sorozatok. Módosultak az országgyűlési tudósítások, tömörebbek a beszámolók, a lap vitaösszefoglalókat és törvényismertetéseket közöl. A szerkesztőség az államigazgatás, a tanácsi munka napi kérdéseivel, a tanácsok gazdaságszervező tevékenységével, a hadsereggel, az igazságügyi és rendőri szervek tevékenységével, jogi kérdésekkel – tanácsadó rovatában is – rendszeresebben foglalkozik. Állandó témákká váltak a lapban a környezetvédelmi és az urbanisztikai kérdések, hasznos vállalkozás volt a vidéki városok fejlesztését bemutató fényképes beszámolók közlése (a lap megyei tudósítóinak munkája). Sokoldalúbban foglalkozik a *Népszabadság* a fővárosi építkezésekkel, a lakótelepek sajátos problémáival.

Napirenden tartja a szociálpolitikai és demográfiai, a nők helyzetével összefüggő témákat. Jól szolgálják bizonyos társadalmi jelenségek feltárását azok a riportok, amelyeket a lap munkatársai inkognitóban készítenek el. A szükségesnél ritkábbak a belpolitikai kérdéseket elemző elvi cikkek és nyilatkozatok. Fokozott figyelmet kell fordítani a belpolitikai témák publicisztikai feldolgozására. (Erre figyelmeztetett a KB 1979. március 28-i ülése is.)[2]

Általában szélesedett a lap információs tevékenysége, az olvasó értesül a közérdekű és közérdeklődésre számot tartó tennivalókról. A *Népszabadság* ismételten kezdeményezte, hogy a hiányos és nem elég meggyőző információkat egészítsék ki. Ma is sokszor vitatott kérdés – váratlan eseményeknél, baleseteknél stb. –, mi előbbre való: a tájékoztatás teljessége, mindenre kiterjedő pontossága vagy gyorsasága. A szerkesztőség általában abból indul ki, hogy a teljes tisztázás többnyire hosszabb folyamat; arról kell tájékoztatni, ami már ismert, de arról mielőbb, jelezve azt, ami még bizonytalan. Változatlanul sok a lapban a központilag kiadott protokolláris anyag. Ezek szerkesztőségi rostálása egyenetlen.

7. A *Népszabadság* sokat foglalkozik egyes személyiségekkel, igen sok portrét, életrajzot közöl a munkásmozgalom, a nemzeti történelem és kultúra ismert és kevésbé ismert szereplőiről az évfordulók alkalmából, rendszeresen mutat be kortársakat, jubileumok vagy apropó nélkül is. Ez a figyelem a múlt és a jelen személyiségei iránt pozitív törekvés, s egyúttal – a tiszteletadás mellett –, ismeretterjesztő és nevelő funkciót is teljesít. A portrék és pályarajzok műfajában az a lap törekvése, hogy egyéni vonásaikban ábrázolja a személyiségeket, ellentmondásaikkal együtt, kerülve a sablonokat és az idealizálást. A megemlékezések és a portrék realisztikus vonásait tovább kell erősíteni, de ritkítani kell az évfordulós megemlékezéseket.

8. A külpolitikai rovat lépést tart a sokasodó feladatokkal. A növekvő információáramlás következménye, hogy – más rovatokkal ellentétben, ahol visszatérő az anyaghiány – ez a rovat ismételten helyhiánnyal küszködik.

A vasárnapi „Helyszíni jelentés" rendszeresítése óta a lap minél több jelentős esemény színhelyéről igyekszik közölni munkatársaink élményszerű és illusztrált beszámolóit. Évek óta szinte naponta jelenik meg külpolitikai kommentár, helyzetelemzés egy-egy ország politikai vagy gazdasági helyzetéről. A külpolitikai portrérovat és a heti külföldi levélrovat mellé, amelyek jól szolgálják céljukat, a szerkesztőség háttérrovatot rendszeresített, amelyben az aktuális kérdések előzményeit, összefüggéseit ismerteti. A külpolitikai látókört szélesíti a vasárnapi publicisztikai írások jelentős része is. Javult a heti külpolitikai összefoglaló színvonala.

A legátfogóbban a Szovjetunióval foglalkozott a *Népszabadság*. Az állandó

[2] Lásd a 108. sz. dokumentumot.

tudósítókon kívül sok munkatárs utazott a szocialista országokba speciális témák feldolgozására. A róluk szóló hetenkénti információs rovat megindítása óta rendszeresebben esik szó a szocializmus országairól. Kínával kapcsolatban visszatérően foglalkozik – informatív és elemző írásokban – a kínai külpolitika alakulásával. Nagy terjedelmet szentel a harmadik világban végbement folyamatoknak. Erről az országcsoportról a felgyorsult események következtében lényegesen megszaporodtak a beszámolók és kommentárok. Ugyancsak számos anyagot közölt a lap a fejlett tőkés országok kül- és belpolitikájáról, arra törekedve, hogy egyszerre tegyen eleget a békés egymás mellett élés és a rendszerek közti eszmei-politikai harc követelményeinek.

A külpolitikai napi hírek jelentős részét ma már a lap saját tudósítói adják. A külpolitikai információk kiválasztásánál a szerkesztőség azon van, hogy lehetőleg teljes képet adjon az eseményekről, és hírmagyarázatokkal segítse értelmezésüket. A hírszolgáltatás szembetűnő hézagai leginkább ott mutatkoznak meg, ahol diplomáciai, olykor gazdasági érdekek szólnak közbe, vagy eltérő a baráti országok tájékoztatási gyakorlata. A *Népszabadság* a tájékoztatás bővítésével, hitelének megerősítésével is támogatni kívánja a párt és a kormány nemzetközi tevékenységét.

9. A *Népszabadság* kulturális rovata alapjában megőrizte a kulturális életben kialakult helyét a mai bonyolultabb körülmények között is. Állásfoglaló cikkei, elvi kérdéseket felvető kritikái ma is fontos szerepet játszanak a terület politikai és ideológiai vitáiban, különösen a polgári nézetek feléledésével folytatott harcban, a múltat idealizáló törekvésekkel való vitában, a nacionalista tendenciákkal, a burzsoá modelleket ajánló és az ultraradikális törekvésekkel szemben. A szerkesztőségnek szüksége van az illetékes párt- és állami szervek nagyobb és konkrétabb támogatására, bátorítására. A *Népszabadságra* jelenleg a polemikus teendők aránytalanul nagy hányada hárul. A lap kritikusi szerzőgárdája az utóbbi években kicserélődött (könyvszemle, színházi, tévé- és filmrovat), egészében azonban megtartotta színvonalát. Az egyes művek megítélésében állandó kritikusainak önállóságot biztosít a szerkesztőség, ha a kritikus alapállásával, tendenciájával egyetért. Fontos követelmény, amelyre jobban kell ügyelni, hogy a jóhiszemű alkotókkal szemben a kritika hangneme mértéktartó és baráti, segítőkész legyen. Ha egyes műbírálatokkal szemben indokolt és nyomós fenntartások jelentkeznek, a lap korrigáló cikket közöl vagy vitát nyit. Erre néhány esetben sor került, ezt a gyakorlatot, ahol szükséges, folytatni kell. Kiélezett ideológiai vitákban megjelent állásfoglalásaiban a lap nem kényszerült ilyen korrekciókra; különösen jól tölti be hivatását, a „Kulturális jegyzetek" című rovat e tekintetben. Feladataiknak megfelelnek a lap pedagógiai írásai.

A kulturális rovat témaköre – különösen a 24 oldalas vasárnapi számban – kiszélesedett a közművelődés irányában. A lap kulturális ismeretterjesztő soroza-

tokat rendszeresített („Száz év szobrászata", „Korstílusok", „A költői művészet", „Az ókor írói", „Egy évezred magyar művészetéből", „Móricz Zsigmond regényei" stb.); nyelvművelő rovatot létesített („Mondd és írd"). A lap túlzások nélkül, de rendszeresen foglalkozott a magyar nemzetiségek kulturális életével.

Megkülönböztetett figyelemmel kísérte a rovat a szovjet irodalom és művészet új tendenciáit, de nem fordít elég gondot más országok szerzőinek nálunk megjelent műveire. Változatlanul egyenetlen a szombati és a vasárnapi tárcanovellák színvonala; nehézségek vannak szemléleti és ízlésbeli problémák miatt is. A lap olykor túl sok verset közöl, köztük gyakori a nehezen érthető, az olvasók nagy tömegei számára érthetetlen. A vasárnapi kulturális oldalak grafikai képét javította a novellák illusztrálása és a műalkotásokról készült tollrajzok rendszeresítése.

A legfontosabb teendők a rovatban az orientáló kritikák, illetve az ideológiai kérdésekben állást foglaló, átfogó írások színvonalának emelése és számának növelése, a marxista–leninista eszmei pozíciók pozitív kifejtése, határozott képviselete.

10. Rendszeressé vált a pártpropagandát közvetlenül segítő konzultációs cikkek közlése. Valamelyest szélesedett a szerzők köre is (Politikai Főiskola, Társadalomtudományi Intézet stb.), gyakran jelennek meg szovjet szerzők cikkeinek kivonatai vagy részletei; a színvonal azonban egyenetlen, a témaválasztás is olykor esetleges. (Hasonló a helyzet a tudományos és ismeretterjesztő művek recenzionálásával.) Fokozatosan megtalálja formáját a „Folyóirat-olvasó" című rovat, amelynek feladata a figyelemfelkeltés.

A lap viszonylag sokat foglalkozott történelmi és művelődéstörténeti témákkal, olvasmányosak voltak népszerűsítő sorozatai a véradás történetéről, a Rákóczi-szabadságharcról, a korona történetéről, az Egyesült Államok történetéről, a Margit-híd száz évéről, a rabszolgatársadalomról stb. Ezt a tárgykört is érdemes ápolni.

A tudománnyal foglalkozó írások keretei az utóbbi években megállapodottakká váltak; a lap rendszeresen közöl beszélgetéseket mind több tudományágról, a természettudományok és a társadalomtudományok ismert művelőivel, visszatérően ismerteti tudományos intézmények munkáját („A magyar tudomány műhelyeiből"). A tudományos élet vezetőit nagy interjúkban szólaltatja meg, kerekasztal-beszélgetéseire gyakran hív meg kutatókat. A régóta megjelenő „Tudomány és technika" című rovat mellett más ismeretterjesztő cikkeket is közöl, érdekes kuriózumoktól a tudománytörténeti témákig; megkülönböztetett figyelmet fordít a közvéleményben terjengő babonák cáfolatára.

Bár évi egy-két íráson kívül eddig nem sikerült megvalósítani a szerkesztőségnek azt az elképzelését, hogy tudósokkal a nagyközönség számára érthető esszéket írasson, de az ilyen irányú erőfeszítéseket folytatni kell.

11. A *Népszabadság*nak kezdettől fogva célkitűzése volt, hogy a társadalom különféle érdeklődésű rétegeihez és korosztályaihoz külön oldalakon szóljon. Ezek a rovatok is fejlődtek a beszámolási időszakban, különösen a heti 84 oldal visszaállítása után. Az „Otthon" rovat helyett „Otthon–Szabadidő–Életmód" rovat létesült, amely praktikus tanácsok mellett, a kérdések egyéb összefüggéseit tárgyaló cikkeket is közöl. „Kiskert" címmel új tanácsadó rovat létesült. Sokféle kezdeményezése, pályázata, tematikai újdonsága volt a gyermekrovatnak. A „Fiatalok" oldala, amelyet túlnyomórészt volontőr fiatalok írnak, profiljában ugyancsak szélesedett, általában élénk és színes eleme a lapnak. Az oldalszám emelése óta tartalmasabbá vált a lap sportoldala: szinte naponta közöl glosszákat, cikkeket, amelyek állást foglalnak a különféle sportágak kérdéseiben. A lap jelentős helyet biztosít az olvasók számára a szolgáltatást jelentő rovatoknak, műsoroknak, közérdekű közleményeknek; heti televízió- és rádióműsorának túlzsúfoltságán azonban csak az új formátumra való áttérés után lehet változtatni. Az apróhirdetésekre jelenleg a vidéki számban heti 6–7 oldal, a budapesti kiadásban heti 10–11 oldal áll rendelkezésre. Apróhirdetéseik megjelenésére a hirdetőknek általában két-három hétig kell várniuk.

12. A szerkesztőséghez 1978-ban 22 000 levél érkezett. Az előző évekhez képest növekedett a közérdekű ügyeket szóvá tevő levelek száma. Különösen szembetűnő a lap egyes írásaira vonatkozó megjegyzések gyarapodása (havonta 150–200), az „Olvasóink véleménye" című rovat rendszeresítése óta (1977). A lapban egy év alatt mintegy 1200–1400 levelet közlünk, illetve idézünk. A „Jogi tanácsadó" 600–700 jogi kérdésre ad választ. A *Népszabadság* általában havonta egy olvasói ankétot tart, amelyen a szerkesztőség vezető munkatársai is részt vesznek. Három helyen (Budapesten május 1-én, Pécsett és Püspökladányban) *Népszabadság*-fórumokat szerveztek, amelyeken több ezren vettek részt.

1977 óta négy pályázatot hirdetett a szerkesztőség („A mi versenyünk", „Emlékek a forradalmi mozgalomból", „A gyermekekért", „Takarékosabban"). A beérkezett mintegy 1200 pályamunkából több mint 130-at közölt a lap.

13. A *Népszabadság* a beszámolási időszakban is ápolta a lap hasábjain a humort; glosszákban, aforizmákban, karikatúrákban, krokikban, állandó rovatokban és alkalmilag. Állandó, jó színvonalú szerzőgárda segíti ebben. A szerkesztőség – az egyenetlenségeket is számba véve – fontos politikai eszköznek tekinti ezeket a műfajokat, például az „Egy hét" írásait, amelyek a közvéleményt foglalkoztató kérdésekben gyakran nagy visszhangot váltanak ki; a lap „Heti rajzos kommentár"-jaiban és különösen nagyobb karikatúra-összeállításaiban ugyancsak közérdeklődésre számot tartó témákat érint, segít bizonyos „tabukat" és feszültségeket feloldani.

14. A 24 oldalas vasárnapi terjedelem visszaállítása óta a szerkesztőség tudatosan növelte az illusztrációk számát és méretét – fotókban, rajzokban, grafiko-

nokban –, nagyobb figyelmet fordított a tipográfiára, a tördelésre, a rovatcímekre stb. Ez a törekvés az ofszetnyomásra való áttérés előkészítését is célozza. A lap állományba felvett tipográfustervezőt, növelte a fotórovat létszámát, javította felszerelését, rendszeres kapcsolatot épített ki az illusztrátorokkal. Ennek eredményeképpen ma felkészültebb az új technika felhasználására.

Az új nyomdatechnikára való áttéréssel egy időben, amely 1980 második felében, 1981 elején esedékes, részlegesen meg kell változtatni a lap tükrét. Szükség lesz újabb tematikák, állandó rovatok és műfajok meghonosítására. Mind a lap jellegét, profilját, mind külső megjelenését tekintve, a szerkesztőség meg akarja őrizni a *Népszabadság* 23 év óta kialakult és az olvasó által megszokott karakterét, de az új lehetőségekkel élve, gazdagítani is kívánja azt. Erre vonatkozó terveit 1980 második negyedében véglegesíti.

15. A *Népszabadság* állományába 1975 eleje óta 30 új munkatárs került, akiknek átlagéletkora 32 év; legtöbbjük már 5–10 éves sajtógyakorlattal rendelkezik, képességeik, íráskészségük általában jó. Igen jelentős feladatuk a rovatoknak, a szerkesztőknek a fiatalokkal való foglalkozás, kezdeményezéseik felkarolása, a párt központi lapjánál való munka sajátos felelősségének tudatosítása, szakmai tudásuk fejlesztése. A legnagyobb figyelmet a politikai publicisztikára, s a publicista-utánpótlás nevelésére kell fordítani; a szakosodás a mai sajtómunka elkerülhetetlen velejárója, de azzal a veszéllyel jár, hogy az újság veszít politikai meggyőző erejéből. A *Népszabadság* „törzsgárdája", kivéve néhány munkatársat, aki más laphoz, más munkaterületre került, ma is a szerkesztőségben dolgozik, különféle beosztásokban, egy része nyugdíjasként mint szerződéses munkatárs. Az alapvető politikai egyetértés, a kollégiális kapcsolatok mellett, a munkahely iránti elkötelezettség jellemzi a lap kollektíváját. A terhek elosztása azonban egyenlőtlen, a vezetés nem mindig következetes a követelmények számonkérésében, egyes esetekben hiányos az ellenőrzés, ami alkalmanként hibák forrása.

16. A *Népszabadság* 1978-ig éves átlagban megőrizte 750 000-res példányszámát (650 000 előfizető, 100 000 áruspéldány), sem az oldalszám csökkentése, sem az emelése ezt nem befolyásolta, az előfizetők száma még valamelyest emelkedett is. A lap a megyei sajtó nagyarányú fejlődése, a színes hetilapok felfutása, a televízió általánossá válása mellett is meg tudta tartani olvasótáborát. Törekedni kell arra, hogy az 1979. február 1-i áremelés[3] okozta veszteséget az új formátumra és az ofszettechnikára való áttérésnél, a lap vonzerejének, olvasmányosságának, színességének növelésével, továbbá új előfizetők toborzásával kiegyenlítsük, mind a pártszervezetek, mind a posta segítségével.

[3] A sajtótermékek 1979. február 1-én történt áremeléséről lásd: Népszabadság, 1979. január 7.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság egyetért a *Népszabadság* Szerkesztő Bizottságának jelentésével, a munka továbbfejlesztésére vonatkozó javaslatával. A *Népszabadság* szerkesztősége a XI. kongresszust követő időszakban kiegyensúlyozott munkával, szakmai színvonalával, a növekvő követelményeket figyelembe véve, jól szolgálta a párt politikáját. A fontos politikai kérdések feldolgozását és propagandáját általában a megfontoltság és a következetesség jellemezte. Az összetettebbé vált belső és külső feltételek, a megnövekedett társadalmi feladatok a lap színvonalának jelentős emelését igénylik. Pontosabban és érthetőbben kell feltárni a nemzetközi életben végbemenő valóságos folyamatokat; rendszeresebben kell helyet biztosítani elméleti, összefoglaló igényű cikkeknek; a magyar társadalom életében zajló gazdasági, társadalmi, kulturális folyamatokat is sokrétűségükben, kölcsönhatásaik feltárásával kell bemutatni. A lap világítsa meg, hogy a nehezebb körülmények között is elsőrendűnek tekintjük az emberről való gondoskodás lehetőségeinkkel arányban álló javítását, s figyelmünk mindinkább a szocialista társadalom építésének emberi tényezőire irányul. Ügyelni kell arra, hogy a lap tematikája ne tolódjon el túlságosan a gazdaságpolitika, annak is a szakkérdései felé, ne szoruljanak háttérbe a belpolitikai, a pártélet és a közélet egyéb lényegbevágó vonatkozásai.

Bővíteni szükséges a külső szerzők körét a tudományos élet, valamint az irodalom területéről. A *Népszabadság* a művészeti kritika elvi igényességének fokozásával elsősorban a nagy tömegeket érintő események, folyamatok elemzésére vállalkozzék.

A szerkesztő bizottság a jelentésben jelzett követelményeknek megfelelően fejlessze a lap munkáját, növelje meggyőző erejét és olvasmányosságát. Az előttünk álló társadalmi feladatok, a változó nemzetközi feltételek a szerkesztőség vezetőinek, kollektívájának fokozott erőfeszítéseit kívánja meg. A *Népszabadság* lehetőségeit tanúsító vasárnapi és ünnepi számok továbbra is gondos előkészítése mellett, törekedni kell a hétköznapi számok színvonalának emelésére, a szintkülönbség csökkentésére.

Az Agitációs és Propaganda Bizottság javasolja, hogy a szerkesztő bizottság 1980. második negyedévére készítse el az új formátumú *Népszabadság* laptükrét és próbaszámait, dolgozza ki az új technikára való áttérés tervét, és az áttérés időpontjára való javaslattal terjessze a Politikai Bizottság elé elképzeléseit.[4]

[4] Új formátumban és új ofszettechnikai eljárással 1981. január 1-től jelenik meg a *Népszabadság*.

127

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MÁSODLAGOS GAZDASÁG SZEREPÉRŐL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEIRŐL[1]

(1980. FEBRUÁR 19.)

1. A Politikai Bizottság megállapítja, hogy a másodlagos gazdaságban általában hasznos tevékenység folyik; hiányokat pótol, fejlődésünk fontos pótlólagos forrása. A reálisan jelentkező igények, szükségletek egy részét – a szocialista szektor mellett – a másodlagos gazdaság elégíti ki.

Népgazdaságunk fejlődését, gazdasági gondjaink megoldását csak a szocialista szektor munkájának, tevékenységének javítása alapozhatja meg. A szocialista szervezetek hatékonyságának növelése minden más gazdasági feladathoz képest

[1] A határozat alapját képező jelentés – melyet a KB gazdaságpolitikai osztálya terjesztett a Politikai Bizottság elé – megállapította, hogy a másodlagos gazdaságban a társadalmi összmunkaidő-ráfordítás mintegy 16–18 százalékát fejtik ki, ami megfelel az állami és szövetkezeti szektor munkaidőalapja negyedének. Az aktív keresők közül mintegy 3,5 millió fő, az inaktív népességből pedig 1–1,5 millió fő vesz részt a másodlagos gazdaság valamelyik formájában. Az e tevékenységben rejlő lehetőségek kihasználása eddig is fontos pótlólagos forrást biztosított a gazdasági fejlődéshez, *fontos szerepet játszott* a lakosság jelentős része jövedelmének növelésében.

A jelentés felvázolja ennek legfőbb mozgatórugóit, pozitív és negatív hatásait, megállapítja, hogy a közvéleményben „a tárgyilagos szemlélet kialakulását esetenként a jogi szabályozatlanság és a tömegkommunikáció egyoldalúsága is gátolja". A jelentés ismerteti a másodlagos gazdaság és a szocialista szektor közötti munkamegosztás, kölcsönhatás, valamint a két tevékenység szabályozottsága jelenlegi helyzetét és a megoldásra váró feladatokat, amelyeket a Politikai Bizottság határozata összegezett.

A dokumentumban tárgyalt téma meghatározására a közgazdasági és a politikai irodalomban többféle fogalmat használnak. A *másodlagos* gazdaság mellett, a legelterjedtebb a kisegítő és kiegészítő gazdasági tevékenység, újabban pedig megtalálható a *„második"* gazdaság fogalma is. Ez mind elméleti, mind pedig tartalmi és formai szempontból a téma kitágítását jelenti. Ugyanis a gazdaság szocialista szektorán kívul végzett munka mellett felöleli „a jövedelmek társadalmilag szervezett elosztásán kívüli újrafelosztási folyamatot" is. (Lásd: *R. Gábor István–Galasi Péter:* A „második" gazdaság. Tények és hipotézisek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1981. 17. old.) A szerzők ennek *főbb* területei közé sorolják: 1. a mezőgazdasági kistermelést (a termelőszövetkezeti tagok háztáji gazdaságát, a lakossági kisegítő gazdaságokat, az illetményföldeket); 2. a legális magánszektort (a magánkisipart és a magán-kiskereskedelmet); 3. a nem legalizált szolgáltató tevékenységet; 4. a magánlakás-építést (a *nem* állami és *nem* szövetkezeti építőipari tevékenységet); 5. a legális és nem legális szoba, illetőleg lakás, üdülő bérbeadását; 6. a borravalót, a csúszópénzt, a hálapénzt. (Lásd: ugyanott, 48–50. old.) Ha elfogadjuk ezt a meghatározást, akkor különösen fontos a Politikai Bizottság határozatának az a megállapítása, hogy itt „különböző, egységesen nem kezelhető tevékenységekről van szó", amelyek közül egyesek fejlesztéséhez (vagy legalábbis szinten tartásához), míg mások visszaszorításához fűződik társadalmi érdek.

elsőbbséget élvez. Ebből a szempontból kell megvizsgálni és tisztázni az összefüggéseket, kapcsolatokat a szocialista szektor és a másodlagos gazdaság között.

2. A másodlagos gazdaságot szervezettebben a társadalmi előrehaladásunk szolgálatába kell állítani. A gazdaság e területét elsődlegesen az itt folyó termelő tevékenység és az általa biztosított szükségletkielégítés és nem a jövedelmek oldaláról célszerű megközelíteni.

Az igények megfelelő kielégítése érdekében hosszú távon is szükség van a másodlagos gazdaság munkájára. A jövőben is támogatni kell azokat az egyéni és kollektív kezdeményezéseket, amelyek az árukínálat és a szolgáltatások bővítését, a saját szükséglctre való termelést, a nemzeti – különösen a lakás – vagyon megóvását, gyarapítását szolgálják.

3. A másodlagos gazdaságot szorosabban össze kell kapcsolni, integrálni a szocialista szektorral, hogy a társadalmi szervezettség e területen is érvényesüljön. Ez a szocialista szektor oldaláról induljon ki és szüntesse meg a másodlagos gazdaság egyes területein meglevő monopol helyzetet. Az együttműködéshez, az ésszerű munkamegosztás kialakításához meg kell teremteni a szervezeti, jogi, szabályozási feltételeket. Megoldást jelenthet a vállalati formák, méretek nagyobb változatossága, a kis- és középüzemek (szövetkezetek, alkalmi társulási formák, munkaközösségek stb.) elterjesztése, a kis- és középüzemek működési feltételeinek egyszerűsítése. Szükség van a bedolgozói rendszer továbbfejlesztésére és bővítésére.

A kisebb vállalatoknál és szövetkezeteknél a szocialista nagyvállalatokra jellemző belső szervezeti és munkaszervezési formák nem alkalmazhatók. Ki kell alakítani a szocialista kisvállalat számára megfelelő szervezeti feltételeket.

A célszerű munkamegosztási formákra példával szolgálhat a magyar mezőgazdaság, amely a szocialista nagyüzem és a másodlagos gazdaság sajátos integrációját alakította ki. Az itt alkalmazott alapelvek általánosabban is érvényesíthetők, főként az építőipar, a kereskedelem és a szolgáltatások területén.

Azokban a tevékenységi körökben pedig, ahol a szocialista szektorhoz való integrálás gazdaságilag nem célszerű, ott a kereslet és a kínálat egyensúlyát, a monopolhelyzetek megszüntetését több működési engedély kiadásával, gazdasági versennyel kell szabályozni.

4. A mezőgazdasági kistermelésben, a kisiparban és a szolgáltatások terén is javítani kell a gépesítés feltételeit. Legális beszerzési csatornákat célszerű kialakítani a szocialista nagyüzemek és a másodlagos gazdaság között gépek eladására vagy bérbeadására. Javítani kell az anyagellátást is.

5. Fokozatosan fel kell számolni azokat a gazdasági, jogi és szemléleti korlátokat, amelyek a nem központilag kezdeményezett szervezőképesség kibontakozását gátolják. Ennek érdekében a szocialista szervezeti formákat ötvözni lehet az egyéni kezdeményezéssel, valamint a lakosság saját megtakarításai terhére

eszközölt kockázat vállalásával. Ennek egyes ágazatokban járható útja lehet sajátos szövetkezetek, társulási formák létesítése. Sajátos szövetkezetek alkulhatnának újítások, találmányok megvalósítására és más tevékenységekre.

6. A szocialista szektorban – a termelési szerkezet átalakítása kapcsán – munkaerő-átrendeződés történik, munkaerő szabadul fel. Ennek egy része munkalehetőséget találhat a másodlagos gazdaságban. A kisebb létszám a szocialista szektorban módot ad a kiemelkedő teljesitmények jobb anyagi elismerésére. A munkaerő-átcsoportosítás révén ugyanakkor növelhető a kínálat a másodlagos gazdaság monopolhelyezetet élvező területein, ami mérsékelné az ilyen helyzetből származó magas jövedelmeket.

7. A szocialista szektor és a másodlagos gazdaság kapcsolatainak jogi és szervezeti rendezésével egyidejűleg határozottan – társadalmi, gazdasági és jogi eszközökkel egyaránt –, fel kell lépni a másodlagos gazdaság tevékenységében tapasztalható mindazon káros jelenségek ellen, amelyek elért vívmányaink hitelét rontják, a szocialista társadalmi rendtől idegenek, a társadalmi tulajdont károsítják, s így rossz társadalmi-politikai közérzetet váltanak ki, további fejlődésünket gátolják.

8. A munkával szerzett, és a munkával arányos magas jövedelmeket – beleértve a másodlagos gazdaságból származókat is –, el kell ismerni. A másodlagos gazdaságban keletkező jövedelmeket alapvetően a tevékenységek működési feltételeinek szabályozásával, a legalitás szélesítésével célszerű befolyásolni. Az adózás a társadalmilag elismerhető jövedelem kialakítását és felhalmozását úgy szabályozza, hogy közben a jövedelemelvonás mértéke a tevékenységre való törekvést ne akadályozza. Adminisztratív eszközökkel csak a nem munkából származó jövedelmek ellen indokolt fellépni.

9. Szükséges, hogy a másodlagos gazdaságban végzett tevékenység társadalmi hasznosságának megítélésében egységes szemlélet alakuljon ki. Tudatosítani kell, hogy a politikai elismeréssel nem a magántevékenységet szélesítjük a szocialista szektor terhére, hanem ezt jobban bekapcsoljuk egész gazdasági rendszerünkbe, a tervgazdálkodás hatáskörébe. A lakosság öntevékeny munkavégzését jobban gazdaságpolitikai céljaink szolgálatába kívánjuk állítani, s e tevékenységek nagyobb társadalmi szervezettségére törekszünk. Ennek során el kell érni, hogy a lakosság aktivitása, munkakedve tovább növekedjék.

10. A Politikai Bizottság a téma átfogó áttekintését, a különböző tevékenységek összesítését csak kivételes esetben tartja elfogadhatónak. Javasolja, hogy a KB Gazdaságpolitikai Bizottsága, a Szövetkezetpolitikai Munkaközösség és a Minisztertanács is csak alkalmilag foglalkozzon összesitett módon a témával. Mivel különböző, egységesen nem kezelhető tevékenységekről van szó, célravezetőbb, ha az egyes területeket külön-külön tekintik át és hoznak konkrét intézkedéseket.

11. A Politikai Bizottság felkéri a kormányt, hogy gazdasági szabályozással, jogi intézkedésekkel, szervezéssel e tevékenység fenntartását és fejlesztését differenciált módon biztosítsa.

128
KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL

(1980. FEBRUÁR 28.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1980. február 28-án Kádár János elvtárs elnökletével ülést tartott. Az ülésen részt vett a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke.

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta:

– Gyenes András elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját az időszerű nemzetközi kérdésekről;

– Kádár János elvtársnak, a Központi Bizottság első titkárának jelentését a kongresszusi előkészítő munkáról;

– Havasi Ferenc elvtársnak, a Központi Bizottság titkárának tájékoztatóját a VI. ötéves terv előkészítéséről.

I

A Központi Bizottság áttekintette az utóbbi hónapok legfontosabb nemzetközi eseményeit. Megállapította, hogy a világpolitikai helyzet az imperialista körök aknamunkája következtében feszültebbé vált, felerősödtek azok az irányzatok, amelyek veszélyeztetik az enyhülés terén elért eredményeket.

1. Az imperialisták arra törekszenek, hogy megbontsák a két világrendszer között jelenleg fennálló egyensúlyt, és katonai fölényre tegyenek szert.

Ezt a célt szolgálta a NATO-országok 1978. évi washingtoni döntése a katonai kiadások fokozott növeléséről, valamint az 1979. évi brüsszeli határozata, amely új közép-hatósugarú rakéták telepítését irányozza elő egyes nyugat-európai országokban.[1] Az Amerikai Egyesült Államok mindmáig nem ratifikálta a hadá-

[1] A NATO-tagországok 1978. május 30–31-i Washingtonban megtartott 5. csúcsértekezlete döntött a katonai kiadások növeléséről. (Népszabadsag, 1978. május 30–31.) Az 1979. december 12-én megtartott brüsszeli katonai tanácskozásról, amely a közép-hatósugarú rakéták Nyugat-Európában való telepítéséről tanácskozott, lásd: Népszabadság, 1979. december 13.

szati támadófegyverek korlátozását szolgáló, nehezen létrejött SALT–II megállapodást, és ez akadályozza a katonai enyhülés szempontjából nélkülözhetetlen további tárgyalásokat. A veszélyt, a feszültséget növelik azok az újabb törekvések, amelyek az imperializmus katonai jelenlétének további kiszélesítését célozzák a világ különböző térségeiben.

A társadalmi haladásért küzdő és a külső támadások ellen védekező afgán forradalomnak – a két ország szerződése alapján – nyújtott törvényes, a nemzetközi joggal összhangban álló szovjet segítség ürügyén tett amerikai lépések, a felszított szovjetellenes propagandakampány fokozta a feszültséget és mérgezi a nemzetközi légkört.[2]

2. Senki sem vitathatja el a népeknek azt a jogát, hogy küzdjenek nemzeti függetlenségük kivívásáért és megszilárdításáért, a társadalmi felemelkedésért. Ebből kiindulva a Központi Bizottság ismételten kifejezésre juttatta a magyar kommunisták szolidaritását Ázsia, Afrika, Latin-Amerika népeinek igazságos harcával, amelyet nemzeti függetlenségük megszilárdításáért, a társadalmi haladásért vívnak az újgyarmatosító törekvések ellen.

3. A NATO-nak, az imperialistáknak a fegyverkezési verseny fokozását célzó újabb akciói veszélyeztetik a politikai enyhülés már elért eredményeit, nagy terheket rónak az emberiségre, aggodalommal töltik el a béke minden hívét.

A Központi Bizottság ebben a helyzetben fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy a békés egymás mellett élésnek nincs ésszerű alternatívája, reális cél az enyhülés eredményeinek megvédése, egy új világháború kirobbantásának a megakadályozása. A világfejlődés fő irányát meghatározó erőviszonyok a reakciós körök minden próbálkozása ellenére sem változtak meg. A békét, az emberiség jövőjét fenyegető veszélyek elhárításához azonban szükség van minden, a nemzetközi helyzet élezését ellenző, békeszerető erő aktív fellépésére.

A Központi Bizottság meg van győződve arról, hogy valamennyi ország, minden nép érdekének az felel meg, ha a kormányok felelősen foglalnak állást és hozzájárulnak a feszültség csökkentéséhez a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséhez, a biztonság megszilárdításához, a béke megőrzéséhez.

4. A Szovjetunió, a szocialista közösség országai folytatják erőfeszítéseiket a világ békéjét fenyegető veszélyek elhárításáért, a nemzetközi enyhülés terén el-

[2] Afganisztánban a Népi Demokratikus Párt Babrak Karmal vezetésével 1979. december 27-én megdöntötte Hafizullah Amin uralmát. Az új kormány kérésére az ország területi épségének és nemzeti függetlenségének védelme érdekében a Szovjetunió katonai segítséget nyújtott Afganisztánnak. A nyugati országok, elsősorban az Egyesült Államok fellépése nyomán 1980. január 5–7-én a Biztonsági Tanács, majd január 10–14-én a közgyűlés rendkívüli ülésszaka foglalkozott az afganisztáni szovjet „beavatkozás" kérdésével. Január 12-én a világ legnagyobb gabonaexportáló országai washingtoni értekezletükön támogatták az Egyesült Államok január 4-én bejelentett gabonaszállítási embargóját. Az eseményekről lásd: Népszabadság. 1979. december 28–1980. január 15.

ért eredmények megőrzéséért és megszilárdításáért. Ez világosan kifejezésre jutott L. I. Brezsnyev elvtársnak, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége elnökének választói előtt tartott beszédében[3] és más szocialista országok – köztük hazánk – vezető testületeinek, felelős képviselőinek megnyilatkozásaiban. A nemzetközi helyzet kedvezőtlen irányzatainak felerősödése különösen időszerűvé teszi a Szovjetuniónak, a Varsói Szerződés szervezetének ismert javaslatait, amelyek a katonai feszültség csökkentését, a különböző társadalmi rendszerű országok kölcsönös biztonságának erősítését, a bizalom növelését szolgálják.[4]

5. A Magyar Népköztársaság szövetségeseivel együtt folytatja sokoldalú erőfeszítéseit a fegyverkezési verseny megfékezése, a békés egymás mellett élés útjában álló akadályok elhárítása érdekében. Változatlanul fontosnak tartja, hogy mielőbb életbe lépjen a SALT–II megállapodás, megkezdődjenek a tárgyalások a fegyverzet további korlátozásáról, és ne kerüljön sor az újabb közép-hatósugarú rakéták nyugat-európai elhelyezésére.

A Varsói Szerződés országai – köztük hazánk – konkrét javaslatukkal már kifejezték a készségüket egy olyan európai értekezlet megtartására, amelynek feladata a katonai enyhülés elősegítése és a bizalomerősítő intézkedések megtárgyalása lenne. Ilyen értekezlet mielőbbi létrejöttét a helyzet sürgeti. Továbbra is előmozdítjuk a helsinki záróokmány ajánlásainak megvalósítását, a madridi tanácskozás előkészítését.

A Magyar Népköztársaság továbbra is arra törekszik, hogy a belügyekbe való be nem avatkozás és a kölcsönös előnyök alapján fejlődjenek kétoldalú kapcsolatai a tőkés országokkal. Azért tevékenykedik, hogy a politikai, a gazdasági, a tudományos-műszaki és a kulturális kapcsolatokban elért eredmények megőrzésével és fejlesztésével is hozzájáruljon a népek közötti bizalom és megértés erősítéséhez.

Hazánk, a Magyar Népköztársaság a jövőben is megtesz mindent, ami tőle telik, azért, hogy Európa, a világ népei tovább haladhassanak előre az enyhülés, a béke, a felemelkedés útján.

II

A Központi Bizottság áttekintette a párt XII. kongresszusának előkészítését, és megállapította, hogy az a Szervezeti Szabályzatnak megfelelően rendben halad

A párt 24 000 alapszervezetében megtartották a beszámoló és a vezetőségvá-

[3] Leonyid Iljics Brezsnyev választási beszédére február 22-én, a moszkvai Bauman kerületben került sor. (Népszabadság. 1978. február 23.)

[4] Lásd a 103. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét, a 116. sz. dokumentum 7. sz. jegyzetét és a 123. sz. dokumentum 2. sz. jegyzetét.

lasztó taggyűléseket. Eredményesen zajlottak le az üzemi, az intézményi, a községi, a városi, a budapesti kerületi, a járási és járási jogú, valamint a városi-járási pártértekezletek. A párt szervezetei felelősségteljesen adtak számot az ötéves munkáról, s tárgyalták meg a kongresszusi irányelveket. A társadalmi és tömegszervezetek vezető testületei is széleskörűen megvitatták a Központi Bizottság irányelveit.

Mind a pártban, mind a társadalmi és tömegszervezetekben aktív és érdemi vita folyt; az eredmények számbavétele mellett nyíltan szóltak a hibákról, a társadalmunkat foglalkoztató gondokról, problémákról is. Sok hasznos észrevétel és kiegészítő javaslat érkezett a Központi Bizottsághoz. Az irányelvekről folytatott vitában is megnyilvánult pártunk eszmei, politikai egysége. A megnyilatkozásokban kifejezésre jutott népünk alapvető egyetértése a szocialista célokban és tettrekészsége a feladatok megoldásában. Ez jól tükröződik az XII. kongresszusnak és hazánk felszabadulása 35. évfordulójának tiszteletére indított országos munkaverseny-mozgalomban is, amely új lendületet kapott a Vörös Csillag Gépgyár Sziklai Sándor szocialista brigádjának kongresszusi műszakok szervezésére tett kezdeményezésével.[5]

A Központi Bizottság megvitatta és elfogadta a XII. kongresszus elé terjesztendő beszámolójának és határozati javaslatának a tervezetét.

A Központi Bizottság megtárgyalta a kongresszusi felkészülés további tennivalóit. Az alábbiak szerint véglegesítette az 1980. március 24-én összeülő kongresszus napirendjére vonatkozó javaslatát:

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának beszámolója a XI. kongresszus határozatainak végrehajtásáról, a párt feladatairól. Előadó: Kádár János elvtárs.

2. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottságának beszámolója. Előadó: Brutyó János elvtárs.

3. A Fellebbviteli Bizottság jelentése. Előadó: a Felebbviteli Bizottság elnöke.

4. A Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak megválasztása.

III

A Központi Bizottság meghallgatta és tudomásul vette a tájékoztatást a VI. ötéves népgazdasági terv előkészítési munkálatairól.

Megjelent: Népszabadság, 1980. március 1.

[5] Lásd a 117. sz. dokumentumot. A Sziklai Sándor brigád felhívása megjelent: Népszabadság, 1980. február 2.

129
AZ MSZMP XII. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATA A PÁRT MUNKÁJÁRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL

(1980. MÁRCIUS 27.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa jóváhagyja a Központi Bizottság beszámolóját a XI. kongresszus óta végzett munkáról, valamint a Központi Ellenőrző Bizottság jelentését a két kongresszus közötti tevékenységéről. Megállapítja, hogy a társadalmi élet alapvető területein az elmúlt öt évben is érvényesült pártunk több mint két évtizede töretlen, egész népünk érdekeit szolgáló politikája.

Hazánk belpolitikai élete kiegyensúlyozott, a munkáshatalom, a szocialista nemzeti egység szilárd. A párt betölti vezető szerepét, élvezi a dolgozók bizalmát, cselekvő támogatását. Az elmúlt öt esztendőben pártunknak, népünknek bonyolultabb és nehezebb helyzetben kellett dolgoznia. Ezt is figyelembe véve, az elért eredmények számottevőek. A Programnyilatkozatban megfogalmazott célok felé haladva előbbre jutottunk a fejlett szocialista társadalom építésében. Fejlődött a népgazdaság, javultak népünk életkörülményei, erősödött szocialista tudata, gyarapodott műveltsége.

Pártunk, kormányunk a Szovjetunióval, a szocialista közösség országaival, minden haladó, békeszerető és együttműködésre kész erővel összefogva biztosította a hazai építőmunka külső feltételeit, tevékenyen közreműködött a békéért vívott harcban. A párt a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egységének és az imperialistaellenes erők összefogásának további szilárdításán munkálkodott.

A párt XII. kongresszusa hazánk felszabadulása 35. évfordulójának évében ült össze. A három és fél évtized alatt megtett út azt bizonyítja, hogy a magyar nép élni tudott a történelem adta lehetőséggel. Hazánk, a Magyar Népköztársaság, szabad és független szocialista ország, amelyben a nép élete gyökeresen megváltozott.

A következő öt évben a fő feladat, hogy nagy vívmányainkra támaszkodva erősítsük társadalmunk szocialista vonásait, megalapozzuk a népgazdaság további fejlődését, megszilárdítsuk az életszínvonal területén elért eredményeket és javítsuk az életkörülményeket.

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa megerősíti a párt eddigi politikai irányvonalát. A Programnyilatkozatban kitűzött célokkal összhangban jelöli ki a fejlett szocialista társadalom építésének további tennivalóit.

I

A NEMZETKÖZI HELYZET, KÜLPOLITIKÁNK

Korunkban az emberiség számára sorsdöntő a béke megőrzése, egy újabb világháború megakadályozása. A nemzetközi viszonyok alapvető tartalma változatlanul a szocializmus és a kapitalizmus világméretű küzdelme és versengése, amely az imperializmus megújuló provokációi ellenére a békés egymás mellett élés keretei között folyik.

Külpolitikánk hazánk érdekeivel összhangban, a proletár internacionalizmus elvét követve segíti a szocializmusért, a társadalmi haladásért, a békéért vívott harcot.

1. Az elmúlt években tovább szilárdultak a szocializmus nemzetközi pozíciói. A szocialista országok nagy sikereket értek el az új társadalom építésében, fejlődött két- és több oldalú együttműködésük, politikájukkal, eredményeikkel jelentős hatást gyakorolnak a világra. A jelenlegi világhelyzetben növekszik annak szükségessége, hogy jobban összehangolják erőfeszítéseiket. Külpolitikájuk egyeztetésében, vívmányaik és a béke védelmében kiemelkedő szerepet tölt be a Varsói Szerződés szervezete. Országaink gazdasági fejlődésének fontos támasza a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának keretében megvalósuló együttműködés.

2. A kapitalizmus általános válságának talaján tovább mélyültek a tőkés világ ellentmondásai. Mindinkább jellemzővé válnak a gazdasági megtorpanások, a pénzügyi válságok, a nemzetközi kereskedelmet zavaró jelenségek. A piacokért, az energia- és nyersanyagforrásokért folyó harc tovább élezi az imperialista hatalmak közötti ellentéteket. A válság súlyos terheket ró a dolgozó tömegekre, az állandósult munkanélküliség növeli a létbizonytalanságot. A tőkés országokban növekszik a gazdasági és politikai feszültség, terjed a politikai terrorizmus, gyakoribbak a kormányzati válságok. A reakciós körök fokozzák támadásaikat a kommunista és munkásmozgalommal s más haladó, demokratikus erőkkel szemben.

A kapitalista világban a kommunista és munkáspártok, a szakszervezetek, a dolgozó tömegek tovább szélesítik és erősítik harcukat. Fellépnek a nemzetközi monopóliumok gazdasági és politikai hatalmának korlátozásáért, felszámolásáért, a fegyverkezés ellen. Kiállnak a demokratikus jogok védelméért, a gazdasági és szociális helyzet javításáért, a gyökeres társadalmi változásokért. Pártunk, népünk teljes mértékben szolidáris küzdelmükkel.

3. A gyarmati uralom alól felszabadult népek fokozzák erőfeszítéseiket a nemzeti függetlenség teljes kivívásáért és megszilárditásáért, az imperializmus gazdasági, politikai és katonai befolyásának felszámolásáért, a haladásért. E küzdelem több országban egybekapcsolódik a szocialista társadalom megteremtését célzó törekvésekkel. Az imperialistaellenes harc történelmi jelentőségű eredménye,

hogy a vietnami, a laoszi és a kambodzsai nép győzelmet aratott az amerikai agresszorok felett; több afrikai, ázsiai és latin-amerikai országban népi forradalom bontakozott ki.

4. Az enyhülési folyamat korszakos jelentőségű állomása volt a Helsinkiben megtartott Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet. Ez a szocialista országok következetes békepolitikájának, a békeszerető erők, valamint a tőkés országokban a realitásokkal számoló tényezők fellépésének eredményeként jöhetett létre.

Az országok közötti kapcsolatok javulását az imperialista erők, a reakciós körök, a fegyverkezésben érdekelt monopóliumok, a béke és a társadalmi haladás ellenségei igyekeznek megakadályozni. A néptömegek megtévesztésével több tőkés országban átmenetileg megerősítették pozícióikat. A politikai és gazdasági nyomás, a katonai fenyegetés, az ideológiai harc eszközeit egyaránt felhasználják céljaik elérésére. Fokozzák támadásaikat a társadalmi haladás ellen, növelik a feszültséget, mérgezik a nemzetközi légkört. Arra törekszenek, hogy a maguk javára változtassák meg a katonai erőegyensúlyt.

Az emberiség számára különösen súlyos veszélyt jelent a vezető tőkés országok reakciós katonai-ipari körei által az utóbbi években különös erővel szított fegyverkezési hajsza. Ezt bizonyítja a NATO-országok washingtoni határozata a katonai kiadások fokozott növeléséről és brüsszeli döntése újabb rakéták telepítéséről egyes nyugat-európai országokba. Aggodalomra ad okot, hogy az Amerikai Egyesült Államok halogatja a hadászati fegyverek korlátozásáról szóló második szovjet-amerikai megállapodás életbe léptetését, s ez akadályozza, hogy gátat lehessen emelni a fegyverkezési versenynek.

A Magyar Népköztársaság, a szocialista közösség országai a nemzetközi helyzet éleződése ellenére sem térnek le a békés egymás mellett élés útjáról. A hidegháborús irányzatokkal szemben újabb és újabb kezdeményezéseket tesznek az enyhülés eredményeinek megőrzésére, a béke védelmére.

5. Külpolitikánk alapvető célja továbbra is az, hogy szövetségeseinkkel szorosan együttműködve biztosítsa építőmunkánk megfelelő külső feltételeit és hozzájáruljon az egyetemes béke, a társadalmi haladás ügyéhez, a szocializmus térhódításához.

Meghatározó jelentőségű feladatunk, hogy erősítsük szövetségünket, barátságunkat, együttműködésünket a Szovjetunióval, a szocialista közösség országaival, hozzájáruljunk a Varsói Szerződés szervezete védelmi erejének tökéletesítéséhez. Ez a politika megfelel népünk alapvető érdekeinek és céljainak, egyben szuverenitásunk, nemzeti függetlenségünk, békés építőmunkánk folytatásának is szilárd támasza és biztosítéka.

A nemzetközi küzdőtéren a Magyar Népköztársaság is szembetalálja magát a kínai vezetők káros, a békét veszélyeztető törekvéseit. Elítéljük a kínai veze-

tés nacionalista, szovjetellenes politikáját, a délkelet-ázsiai és más népek biztonságát fenyegető akcióit, amelyek egybeesnek a reakciós körök haladásellenes céljaival. Ugyanakkor továbbra is készek vagyunk az államközi kapcsolatok fejlesztésére. Népünk baráti érzéseket táplál a kínai nép iránt. Azt kívánja, hogy a Kínai Népköztársaság ismét a haladásért és a békéért vívott harc fontos tényezője legyen.

Szolidárisak vagyunk a nemzeti felszabadító mozgalmakkal és a gyarmati uralom alól felszabadult népek demokratikus, antiimperialista törekvéseivel. Támogatjuk az afrikai, ázsiai, latin-amerikai nemzeti demokratikus, haladó erők fellépését a katonai önkényuralom, a fasiszta diktatúrák, a fajüldöző rendszerek ellen. A kölcsönös szolidaritás és érdekek alapján bővítjük kapcsolatainkat a fejlődő országokkal. Együttműködünk velük a gyarmati függőség maradványainak felszámolásáért és az igazságosabb nemzetközi gazdasági viszonyok megteremtéséért vívott harcukban. Támogatjuk az el nem kötelezett országok mozgalmának imperialistaellenes politikáját, a nemzetközi feszültség csökkentésére irányuló kezdeményezéseit.

A békés egymás mellett élés elveiből, az enyhülés közös érdekéből kiindulva, az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján tovább építjük kapcsolatainkat a tőkés országokkal. Ezt elősegítené, ha ezek az országok nem alkalmaznának hátrányos megkülönböztetést a kereskedelemben, valamint megszüntetnék az indokolatlan aránytalanságot a tájékoztatásban és a kulturális értékek cseréjében.

A nemzetközi viszonyok alakulásában kiemelkedő jelentősége van Európa békéjének, biztonságának; további erősítésében hazánk közvetlenül is érdekelt.

A Magyar Népköztársaság kormánya folyamatos munkát végez a helsinki záróokmány elveinek érvényesítéséért, az ajánlások megvalósításáért, a madridi találkozó sikeres megtartásáért. Kész tevőlegesen hozzájárulni a közösen elért eredmények megvédéséhez, a kapcsolatok fejlesztéséhez.

A világbéke megszilárditásához, a kiegyensúlyozott nemzetközi viszonyok megteremtéséhez elengedhetetlen a háborús tűzfészkek felszámolása, a fegyveres konfliktusok megszüntetése és a vitás kérdéseknek az érintett népek érdekeivel összhangban álló tárgyalásos rendezése. A békét, az emberiség jövőjét fenyegető veszélyek elhárításához szükség van minden, a nemzetközi helyzet élezését ellenző, békeszerető erő aktív fellépésére.

A Magyar Népköztársaság fontosnak tartja, hogy folytatódjanak a leszerelési tárgyalások az egyenlő biztonság elve alapján. Fellép a fegyverkezési hajsza fokozása, a reakciós köröknek a katonai erőegyensúly megbontását célzó törekvései ellen. Elítéli a vezető imperialista hatalmak agresszív, hidegháborús lépéseit, a NATO legutóbbi határozatait. Támogatja a fegyverkezési verseny megfékezését célzó szovjet javaslatokat, és együtt küzd szövetségeseivel a Varsói Szerződés kezdeményezéseinek megvalósításáért. Síkraszáll olyan európai értekezlet össze-

hívásáért, amely erősítené az országok közötti bizalmat, eltorlaszolná a hidegháború visszatérésének útját. Minden nép, az egész emberiség érdekeinek az felel meg, ha a kormányok felelősen foglalnak állást, és hozzájárulnak a feszültség csökkentéséhez, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséhez, a biztonság megszilárdításához, a béke megőrzéséhez.

A Magyar Népköztársaság arra törekszik, hogy lehetőségeihez képest hozzájáruljon az emberiség olyan egyetemes gondjainak megoldásához, mint a nyersanyag-, az energia- és az élelmiszer-ellátás, a közlekedés fejlesztése, a környezet védelme, továbbá a világ különböző térségeiben a súlyos népbetegségek, az éhínség és az írástudatlanság leküzdése.

Állami és társadalmi szerveink a két- és több oldalú kapcsolatok építésében minden nemzetközi fórumon egyértelműen és következetesen képviseljék külpolitikánkat, amely egyaránt szem előtt tartja népünk érdekeit és a proletár internacionalizmus elvét.

II
TÁRSADALMI ÉS POLITIKAI VISZONYAINK

Népünk a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésével történelmi jelentőségű alkotásokat hozott létre. A munkásosztály, a dolgozó nép hatalma szilárd. Uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok. A szocialista tervgazdálkodás révén nagy eredményeket értünk el az építőmunkában, s jelentősen emelkedett az életszínvonal. Szélesedik és mélyül a szocialista demokrácia. Mind teljesebben kibontakoznak a nép alkotó erői. A munkások, a termelőszövetkezeti parasztok, az értelmiségiek és más dolgozó rétegek összefogva munkálkodnak nemzeti programunk megvalósításán, a fejlett szocialista társadalom építésén.

1. Előrehaladásunknak fontos feltétele, hogy tovább erősödjenek a szocialista társadalmi viszonyok és rendszerünk szilárd gazdasági alapja, a termelőeszközök szocialista – állami és szövetkezeti – tulajdona. Államunk elismeri és védi a munkával szerzett személyi tulajdont.

A társadalom osztályainak és rétegeinek számaránya az utóbbi években nem módosult lényegesen, az egymáshoz való közeledés irányába ható minőségi változások voltak a meghatározók. Ez megmutatkozik a munka jellegében és szervezettségében, a munkakörülményekben, az életmód fejlődésében. A jövőben is arra kell törekedni, hogy az osztályjellegű különbségek csökkenjenek. Ugyanakkor az eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani az egyes rétegeknek a munkamegosztás, az iskolázottság, a lakóhely és más tényezők szerint eltérő helyzetére.

A munkásosztály az egész nép érdekében eredményesen tölti be vezető szerepét. Döntő mértékben járul hozzá a nemzeti jövedelem termeléséhez. Erősödött

politikai öntudata, fokozódott aktivitása és kezdeményezőkészsége. Kiemelkedő a nagyüzemi munkásság szerepe. A munkásságon belül nőtt a szakképzettek aránya, csökkent az iparban foglalkoztatottak száma. A munkásoknak mintegy fele falusi lakos, a város és a falu között még meglevő különbségek életmódjukat is befolyásolják.

A termelőszövetkezeti parasztságot a munka, az elosztás és az életmód jellegében bekövetkezett változások is közelítik a munkásosztályhoz. Növekedett politikai öntudata, közéleti aktivitása. A mezőgazdasági termelés korszerűsödésének eredményeként kisebb földterületen kevesebb ember többet termel. A termelőszövetkezetekben aktívan dolgozóknak mintegy 40 százaléka sohasem folytatott egyéni gazdálkodást, csaknem kétharmada él családjában együtt munkásokkal, értelmiségiekkel, alkalmazottakkal. A mezőgazdaság iparosodásával számottevően csökkent a hagyományos módon végzett munka aránya. A falun élő termelőszövetkezeti dolgozók és munkások életviszonyai kevésbé térnek el egymástól, mint a falusi és a városi munkásokéi.

A munkásság és a parasztság alapvető érdekei azonosságának, szoros együttműködésének, közös helytállásának eredményeként tovább erősödött szocialista rendszerünk politikai alapja, a munkás-paraszt szövetség. E szövetség szorosabbra fűzése egész népünk érdeke.

A társadalom fejlődéséből adódó lehetőség és egyben követelmény, hogy a munkások, a termelőszövetkezeti parasztok folyamatosan gyarapítsák politikai, szakmai és kulturális ismereteiket, s ezáltal is csökkenjen a szellemi és a fizikai munka közti különbség. Növekedjék közéleti aktivitásuk, fejlődjék szocialista szemléletük. Az élen járó dolgozók – különösen a nagyüzemi munkások és a termelőszövetkezeti parasztok – a jelenleginél nagyobb számban töltsenek be párt-, állami és tömegszervezeti tisztségeket.

Az értelmiség tevékeny részese a szocializmus építésének, szorosan kötődik a munkásosztályhoz, a szövetkezeti parasztsághoz. Szerepe és létszáma a társadalmi fejlődéssel együtt növekszik. Az értelmiség – iskolai végzettsége, munkahelye és választott pályája alapján –, sok irányban rétegeződött. A tudományos-technikai haladás, gazdaságunk korszerűsítése egyre nagyobb követelményeket támaszt a műszaki és a természettudományos értelmiséggel szemben. A társadalom szocialista tudatának erősítésében növekszik a kulturális területen dolgozó értelmiségiek munkájának jelentősége. Szellemi erőforrásainkat hasznosítsuk minden területen jobban, szervezetten és fokozottan igényeljük az értelmiség részvételét a szocialista építőmunkában, a közéletben.

A termelésben és az igazgatásban foglalkoztatott alkalmazottak nagyobb felelősséggel és hozzáértéssel végzik munkájukat. Létszámuk a valóságos szükségletnél gyorsabban nőtt, az egyes szakterületek közti megoszlásuk is aránytalan. Ezen a munka és a szervezetek ésszerűsítésével, a társadalmi ellenőrzés fokozá-

sával, a bürokrácia visszaszorításával kell változtatni. Több figyelmet kell fordítani az alkalmazottak politikai felkészültségének, szakmai ismereteinek növelésére.

2. A nők a társadalmi élet minden területén, a munkában, a családban, a közéletben becsülettel teljesítik feladataikat, kötelezettségeiket. Társadalmi egyenjogúságuk egyre jobban kiteljesedik, de még sok a megoldásra váró gond. Tovább kell javítani azokat a gazdasági, kulturális, tudati és jogi feltételeket, amelyek segítik a nők egyenlő esélyeinek érvényesülését. Szociális intézkedésekkel, a szolgáltatások bővítésével is könnyíteni kell a kereső foglalkozás és az anyaság együttes vállalását. Megkülönböztetett gondot kell fordítani a nők szakképzettségének emelésére. A vezető posztokon és a választott tisztségekben növekedjék a nők aránya.

3. Társadalmunk legkisebb, de a jelen és a jövő szempontjából döntő jelentőségű közössége a család. Nagy a szerepe a szocialista életmód formálásában, a fiataloknak az életre való felkészítésében, a különböző nemzedékek összetartásában, a közösségi együttélés normáinak erősítésében. Stabilitása különösen fontos a gyermeknevelés szempontjából. Pártunk és államunk támogatja, s védi a család intézményét.

4. Az új nemzedékről való gondoskodás, az ifjúság nevelése az egész társadalom ügye, melyben fontos szerepe van az iskolának és a munkahelynek, a fő felelősség azonban a családé. Ifjúságunk többsége becsülettel helytáll a munkában, a tanulásban, a haza védelmében, aktívan részt vesz a közéletben. A párt megkülönböztetett figyelmet fordít az ifjúság helyzetére. Ismeri a fiatalok gondjait és a körükben tapasztalható negatív jelenségeket is. Szükségesnek tartja, hogy javuljanak a fiatalok nevelésének, pályakezdésének, beilleszkedésének, családalapításának a feltételei. Több lehetőséget kell nyújtani a felnövő nemzedék kezdeményezőkészségének, új iránti fogékonyságának, öntevékenységének kibontakoztatására.

5. Pártunk a lenini nemzetiségi politika érvényesítését változatlanul fontos feladatnak tekinti. A nemzetiségiek hazánk egyenjogú állampolgárai. A nemzetiségi szövetségek fontos politikai és kulturális feladatot látnak el. Minden szükséges támogatást megadunk ahhoz, hogy a nemzetiségek továbbra is aktív részesei legyenek társadalmi, politikai életünknek, őrizzék és fejlesszék anyanyelvi kultúrájukat. A hazánkban élő nemzetiségek és a szomszédos országokban élő magyarság jelentős mértékben hozzájárulhatnak népeink barátságának és együttműködésének elmélyítéséhez. A nemzetiségi kérdés internacionalista megoldásának fontos eleme a kétnyelvű, kettős kultúrájú állampolgárok szabad fejlődése.

6. Társadalmunk kiegyensúlyozott helyzetét tükrözi az állam és az egyházak rendezett viszonya is. Az állam az alkotmány szellemében szavatolja a lelkiismereti szabadságot és az egyházak autonóm működését. Az egyházak tiszteletben

tartják államunk törvényeit, támogatják az országépítő munkát. Az állam és az egyházak jó viszonyának alapja a népünk javát szolgáló, közösen kialakított megállapodások korrekt megtartása.

7. Társadalmi fejlődésünknek nélkülözhetetlen erőforrása szövetségi politikánk megfelelő érvényesülése. Rendszeres eszmecserével és meggyőzéssel igyekszünk megnyerni mindenkit az együttes cselekvésnek. Szocialista céljaink a dolgozó osztályoknak és rétegeknek, a párttagoknak és a pártonkívülieknek, a marxistáknak és más világnézetűeknek, az ateistáknak és a vallásos embereknek mindjobban szélesedő összefogásával valósulnak meg. Tovább kell erősíteni egész népünk egységét, a fejlett szocialista társadalom építésében megnyilvánuló cselekvőkészségét.

8. A párt az elmúlt években is nagy figyelmet fordított az államélet fejlesztésére. Javult az állami irányító testületek, szervek és a tanácsok tevékenysége, korszerűsödött az államigazgatás. A megnövekedett követelmények azonban szükségessé teszik, hogy tovább javítsák munkájukat, gondosabban elemezzék a belső és külső társadalmi, gazdasági folyamatokat, és idejében intézkedjenek.

Az országgyűlés széles körű nyilvános vitákra támaszkodva a társadalmi, gazdasági fejlődést segítő számos törvényt alkotott. Folyamatosan áttekintette a végrehajtást. Az alkotmányos előírásoknak megfelelően irányította és ellenőrizte a kormány tevékenységét. Az országgyűlés a jövőben is számoltassa be a kormányzati szervek vezetőit. Fejlődjék tovább az országgyűlési bizottságok munkája. Fokozódjék a képviselők aktivitása választókerületükben és az országos kérdések megoldásában. Váljék szorosabbá kapcsolatuk választóikkal. Erősíteni kell az államigazgatás népképviseleti ellenőrzését.

Feladataink eredményesebb megoldása a társadalomirányítási, államigazgatási rendszer korszerűsítését, a tevékenységi körök pontosabb meghatározását, a beosztással együtt járó felelősség következetesebb számonkérését igényli. Meg kell szüntetni az állami és társadalmi szervek munkájában tapasztalható párhuzamosságokat, a túlszabályozást. Az ügyintézés váljék egyszerűbbé és gyorsabbá, határozottan fel kell lépni a bürokrácia ellen.

A társadalmi érdek következetesebb érvényesítése és a nagyobb követelmények szükségessé teszik, hogy a központi és a helyi állami szervek összehangoltabban tevékenykedjenek. Éljenek felelősebben hatáskörükkel. Javítsák a döntési rendszert, a végrehajtást és az ellenőrzést. Erősíteni kell a központi irányítást a társadalmi érdek érvényesítésében. Jobb feltételeket kell teremteni a helyi önállóság kibontakozásához.

A tanácsok népképviseleti, önkormányzati és államigazgatási szerepüknek megfelelően önállóbban vesznek részt a társadalmi feladatok megoldásában. Emeljék a hatáskörükbe tartozó szervek irányításának színvonalát. Éljenek bátrabban a különböző intézmények és eszközök közös hasznosításában rejlő lehető-

ségekkel, fokozzák ez irányú szervező, koordináló tevékenységüket. Fordítsanak még nagyobb figyelmet a lakosság ellátásának javítására. Az állampolgárok ügyeinek érdemi, gyors intézésével is szélesítsék tömegkapcsolataikat. Építsenek jobban a lakosság véleményére, cselekvőkészségére.

Az állami szervek szorosabban hangolják össze ellenőrző tevékenységüket. Fokozottabban támaszkodjanak a munkahelyi közösségekre, a népi ellenőrzési bizottságokra, a társadalmi ellenőrzés más formáira, és hasznosítsák jobban tapasztalataikat.

9. Kiszélesedett a szocialista demokrácia, társadalmi rendszerünk lényegi vonása. Nőtt az érdeklődés a társadalmi kérdések iránt. A lakosság javaslataival, kritikai észrevételeivel fokozódó mértékben vesz részt a közügyekben, a helyi fejlesztési tervek kidolgozásában és megvalósításában. A szocialista demokrácia fejlesztése egyik fontos eleme a Programnyilatkozatban megfogalmazott célok elérésének, a társadalmi önkormányzat irányába való előrehaladásnak.

A XI. kongresszus határozatainak megfelelően szélesedett az üzemi demokrácia. Létrehozták a szakszervezeti bizalmiak, főbizalmiak testületeit, rendezték jogkörüket. Az összbizalmi értekezlet véleményezi a gazdasági vezetőknek a termeléssel és a gazdálkodással kapcsolatos tevékenységét, dönt a hatáskörébe tartozó szociális, kulturális célokat szolgáló anyagi eszközök felhasználásáról. Erősödött a szövetkezeti demokrácia, formái fokozatosan igazodnak a megnövekedett üzemi méretekhez.

Az elért eredmények ellenére még nem kielégítő a szocialista demokrácia eddigi szintje. A párt változatlanul alapvető feladatnak tekinti a dolgozók szélesebb körű bevonását a közügyekbe. A demokratikus fórumoknak fontos szerepük van a különböző érdekek feltárásában, egyeztetésében, a nézetek megvitatásában, az egész társadalom alapvető érdekeinek érvényesítésében. Kereteiket mindenütt töltsék ki megfelelő tartalommal, szüntessék meg működésük formális vonásait. A vezetők fordítsanak nagyobb gondot a tájékoztatásra, támaszkodjanak a dolgozók, a közösségek véleményére, javaslataira. Pontosabban kell meghatározni a vezetők beszámolási kötelezettségét. Az iparban és a népgazdaság más területein az érvényes rendelkezések alapján, illetve ezek továbbfejlesztésével biztosítani kell a dolgozók érdemibb beleszólását a vezetők kinevezésébe, munkájának véleményezésébe és ellenőrzésébe.

A szocialista demokrácia elmélyítésének fontos feltétele a lazaságok felszámolása, az állampolgári fegyelem erősítése, a jogok és a kötelességek együttes érvényesítése. A felelős vezetők következetesen lépjenek fel a szocialista normákat sértő magatartás különböző megnyilvánulásaival szemben. E jelenségek megszüntetése a legtöbb esetben nem központi döntéseket igényel, hanem azt, hogy a kollektívák, a becsületes dolgozók – élve a szocialista demokrácia adta lehetőséggel –, határozottan elítéljék és visszautasítsák ezeket.

10. Hazánkban szilárd a törvényesség. Az állami szervek, az ügyészségek, a bíróságok az ország alkotmányos jogrendje alapján tevékenykednek. Mindenki köteles megtartani az egész nép érdekeit kifejező törvényeket, ugyanakkor minden állampolgár ezek védelme alatt áll. A párt-, állami és társadalmi szervek őrködjenek továbbra is a jogrend, a törvényes rendelkezések megtartásán, a közélet tisztaságán, és lépjenek fel a hatalommal való visszaélés minden megnyilvánulásával szemben. A jogszabályok következetes alkalmazását határozottan meg kell követelni a vállalatoktól és intézményektől is. Váljék egységesebbé a jogalkalmazás, csökkenjen a szabályozások száma. Erősödjék a fegyelem a társadalmi és a gazdasági élet minden területén. Fontos feladat a társadalomellenes magatartás visszaszorítása, a bűncselekmények megelőzése, leleplezése, a közvagyon gondosabb kezelése, a társadalmi és a személyi tulajdon védelme.

11. A Magyar Népköztársaság fegyveres erői és testületei méltók népünk bizalmára. A dolgozó tömegekre támaszkodva, szövetségi rendszerünk keretében – megbízhatóan védelmezik szocialista vívmányainkat, népünk békéjét. Hazánk érdekeivel összhangban, a nemzetközi helyzet követelményeinek megfelelően erősítjük honvédelmünket, korszerűsítjük néphadseregünket. A néphadsereg alapvető feladatának jó ellátása mellett, továbbra is vegyen részt a gazdasági építőmunkában, folytassa eredményes tevékenységét a katonai szolgálatot teljesítő fiatalok nevelésében, politikai, általános és szakmai képzésében. A belügyi szervek, a rendőrség, a határőrség a lakossággal és a társadalmi önkéntes segítők széles körével szorosan együttműködve gondoskodjanak a közrendről, a közbiztonságról. A munkásőrség, amelyet társadalmunk megbecsülése övez, a jövőben is teljesítse önként vállalt kötelezettségét. Erősödjék tovább a fegyveres erők és testületek jó együttműködése.

III
A GAZDASÁGI ÉPÍTŐMUNKA

A népgazdaság az ötödik ötéves terv időszakában tovább fejlődik. Bővülnek és korszerűsödnek a szocializmus anyagi-műszaki alapjai. Gyarapodik a nemzeti vagyon. A nemzeti jövedelem növekedése teljes egészében a munka termelékenységének az emelkedéséből származik. Az ötödik ötéves terv főbb előirányzatait nem tudjuk teljesíteni, ennek ellenére az elért eredmények jelentősek.

Az ipari termelés mérsékeltebben, de számottevően nő. A központi fejlesztési programok, a rekonstrukciók, a vállalati beruházások segítették a termelési és termékszerkezet korszerűsítését, a műszaki haladást és a hatékonyság javulását.

A mezőgazdaság magasabb színvonalon elégítette ki az ország, a lakosság igényeit. A növénytermesztés és az állattenyésztés hozamai emelkedtek, a termelés

növekedése várhatóan eléri a tervezett szintet. Több év átlagában jók az eredmények a kenyérgabona-, a kukorica- és hústermelésben.

A külső gazdasági feltételek, a nemzetközi ár- és értékesítési viszonyok az utóbbi években a számítottnál is kedvezőtlenebbül alakulnak. Gazdasági nehézségeink nagyobbrészt ebből adódnak. Ugyanakkor nem megfelelő ütemben bontakoznak ki a külső feltételekhez és az intenzív gazdasági fejlődés követelményeihez igazodó belső folyamatok. A gazdaságirányítás nem elég következetes a gazdaságpolitikai célok, a gazdasági feltételek és eszközök összehangolásában, a végrehajtás szervezésében. A szükségesnél és a lehetségesnél lassabban korszerűsödik a termelési és termékszerkezet, nem javul kielégítően a hatékonyság, a minőség. Mindezek együttes hatására a nemzeti jövedelem növekedésének és ennek következtében az életszínvonal emelkedésének az üteme kisebb a tervezettnél.

1. A gazdaságpolitikának a hatodik ötéves terv időszakában a valóságos helyzetből kiindulva, a távlati célokhoz és a változó körülményekhez igazodva kell biztosítania a népgazdaság tervszerű fejlődését.

A nemzeti jövedelem a hatodik ötéves terv idején – 1981 és 1985 között – olyan mértékben növekedjék, hogy összhangban a fejlődés minőségi tényezőivel, a termelés nemzetközi versenyképességével, segítse a népgazdaság külső és belső egyensúlyának javítását. A növekedés teljes egészében a munkatermelékenység emelkedéséből, a hatékonyság javulásából származzék. A nemzeti jövedelem elosztása tegye lehetővé a termelés bővítéséhez és korszerűsítéséhez nélkülözhetetlen beruházásokat, az elért életszínvonal megszilárdítását, valamint a további fejlődéshez szükséges feltételek megteremtését.

A hatodik ötéves tervidőszak egyik legfontosabb feladata a külkereskedelmi és nemzetközi fizetési mérleg egyensúlyának javítása. Ebben alapvető szerepe van a belső egyensúlyi tényezők megszilárdításának, s ez különös figyelmet érdemel. A legfontosabb a költségvetési kiadások és bevételek, az árualap és a vásárlóerő, a munkaerő és a munkahelyek, valamint a beruházásokra fordítható összegek és a kivitelezési kapacitások jobb összehangolása.

A népgazdaság fő ágazatait – az ipart, a mezőgazdaságot, a termelő és a nem termelő szolgáltatásokat – egymással összehangoltan, a hazai adottságok és a nemzetközi együttműködési lehetőségek figyelembevételével kell fejleszteni.

A gazdaságban a fő tennivaló a hatékonyság erőteljes növelése. Következetesebben kell folytatni a termelési és a termékszerkezetnek adottságainkhoz igazodó korszerűsítését, a költségek csökkentését, a minőség és a jövedelmezőség javítását. Mindebben nagyobb mértékben kell támaszkodni az egyre inkább termelőerővé váló tudományra. Javuljon a népgazdaság előrehaladását segítő műszaki és agrárkutatás és -fejlesztés. Tökéletesíteni kell a tudományos eredmények alkalmazásának gyakorlatát, gyorsítani az új, korszerű hazai és külföldi technológiák bevezetését. Az eddiginél határozottabban kell támogatni az újító kezdemé-

nyezéseket. A hazai szükségleteknek megfelelő és a nemzetközileg versenyképes, gazdaságos termelés dinamikusabban fejlődjék. A gazdaságtalan, tartósan veszteséges termelést a társadalmi érdekekkel összhangban, a munkaerő és az eszközök tervszerű átcsoportosításával gazdaságossá kell tenni, vagy fokozatosan meg kell szüntetni, gondoskodva azonban a lakosság megfelelő ellátásáról. A területfejlesztésben is jobban érvényesüljenek a hatékonyság követelményei.

2. Az ipari termelés differenciáltabban fejlődjék, szerkezetét, gyártmányösszetételét jobban hozzá kell igazítani a gazdaságosság követelményeihez és a piaci igényekhez.

Az iparnak elsősorban azok az ágai fejlődjenek, amelyek gazdaságos exportnövelést, importmegtakarítást, nagyobb népgazdasági jövedelmet tesznek lehetővé, illetve kevésbé anyag- és energiaigényesek.

A szocialista országokkal együttműködve gazdaságunk fűtőanyag- és energiaellátása hosszabb távon is biztosítható. Ennek feltétele a tudatosabb, határozottabb és takarékosabb energiagazdálkodás. Megépítjük a Paksi Atomerőművet. További erőfeszítéseket igényel a hazai energiaforrások – szénvagyonunk, kőolaj- és földgázkészletünk – feltárása, kiaknázása, gazdaságos hasznosítása. Folytatni kell a geológiai kutatásokat.

Az alapanyaggyártásban fő feladat a megkezdett fejlesztések mielőbbi befejezése, a feldolgozóipar versenyképességét jobban megalapozó, a minőség és választék javítását eredményező korszerűsítések előtérbe helyezése. Jelentős ásványkincsünk, a bauxit, kitermelésének fokozása, valamint a timföldgyártás bővítése alapozza meg az alumíniumipar gyorsabb fejlődését.

A feldolgozóipar fejlesztését az eddiginél jobban alá kell rendelni a hatékonyság és a külgazdasági egyensúly követelményeinek. A termelési és értékesítési lehetőségekhez igazodó arányokat kell kialakítani a féltermék-, alkatrész, és részegységgyártás, illetve a késztermékek gyártása között.

A gépiparon belül kapjanak nagyobb súlyt az elektronikai és vákuumtechnikai termékek, az energetikai, mezőgazdasági, élelmiszeripari és szerszámgépek, a közúti járművek, az orvosi műszerek gyártásának egyes területei. Növekedjék a magasabb fokon feldolgozott alumíniumtermékek aránya. Fokozódjék a gyógyszeripar versenyképessége. A könnyűipar növelje a jövedelmező, korszerű, jó minőségű, magasabb fokon feldolgozott áruk arányát. Kiemelten kell fejleszteni a gazdaságosan exportálható élelmiszerek termelését. Az élelmiszeripari feldolgozás, a tároló- és hűtőkapacitás a mezőgazdasági termeléssel összehangoltabban fejlődjék.

Az építő- és építőanyag-iparnak, valamint ezek háttériparának termelése a népgazdaság előtt álló feladatokhoz és a lakosság igényeihez igazodva növekedjék. A termelést szolgáló beruházások, a lakás- és a kommunális építkezések mellett az építőipar tekintse kiemelten feladatának az ország épületvagyonának

megóvását, felújítását és korszerűsítését. Az építőipar fokozza a munka hatékonyságát, szervezettségét, javítsa a minőséget, alkalmazzon olcsóbb lakásépítési technológiákat. Fejleszteni kell az építőipar műszaki bázisát.

3. Hazánk természeti adottságai indokolttá és lehetővé teszik a mezőgazdaság kiemelt fejlesztését. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar termelésének bővülése biztosítsa a kiegyensúlyozott belföldi ellátást és a gazdaságos export fokozását. Mind a növénytermesztésben, mind az állattenyésztésben a fő teendő a hatékonyság és a minőség javítása, a hozamok növelése, a költségek csökkentése, a természeti feltételek ésszerűbb kihasználása. Tovább kell fejleszteni a mezőgazdaságunkban meghatározó jelentőségű gabona- és kukoricatermelést. Nagy gondot kell fordítani az állattenyésztés színvonalának emelésére, a hústermelés növelésére, a takarmány takarékos felhasználására, az anyagok és a melléktermékek jobb hasznosítására. Biztosítani kell a termelőalapok – mindenekelőtt a termőföld, az erdők – védelmét, ésszerű felhasználását, a rekonstrukció előtérbe állításával a mezőgazdaság és a feldolgozás, a tárolás anyagi, műszaki bázisának szélesítését és korszerűsítését. Különös figyelmet kíván a gazdaságos eredményt adó növény- és állatfajták kiválasztása, meghonosítása, a megfelelő termelési eljárások elterjesztése.

Mezőgazdaságunk fejlődése azt követeli, hogy a nagyüzemek munkája váljék hatékonyabbá. Támogatjuk az állami vállalatok és a termelőszövetkezetek gazdaságilag előnyös társulásait, a hatékonyan működő termelési rendszereket, az anyagi és szellemi erők ésszerű hasznosítását szolgáló együttműködési formákat. Az élen járó állami gazdaságok és termelőszövetkezetek továbbra is fejlődjenek dinamikusan, mutassanak példát a korszerű termelési és gazdálkodási módszerek alkalmazásában; mozdítsák elő ezek általánossá válását. A közepesen gazdálkodó, jó adottságú szövetkezetek közül minél többen és minél előbb érjék el az élen járók színvonalát.

A kedvezőtlen természeti viszonyok közepette működő üzemeket továbbra is segíteni kell az adottságaiknak jobban megfelelő termelési szerkezet kialakításában. Támogatni kell a mezőgazdasági vállalatoknak, a szövetkezeteknek népgazdasági szempontból is hasznos kiegészítő tevékenységét. Változatlanul ösztönözni kell a háztáji és kisegítő gazdaságok termelését. Elő kell segíteni szorosabb együttműködésüket a nagyüzemekkel, valamint a felvásárló vállalatokkal és a fogyasztási szövetkezetekkel.

4. A szövetkezetek fontos szerepet töltenek be gazdasági életünkben. Szövetkezetpolitikánkat folytatva a jövőben is arra törekszünk, hogy a mezőgazdasági, ipari, fogyasztási, értékesítési, takarék-, lakásépítő és -fenntartó szövetkezetek – a népgazdasági és társadalmi célokkal összhangban – fejlődjenek, eredményesen szolgálják tagságuk érdekeit, javítsák termelésük gazdaságosságát, szolgáltatásaik minőségét, kulturáltságát.

5. A termelés bővülése, növekvő szakosodása, a hazai kooperációs kapcsolatok és a nemzetközi gazdasági együttműködés kiszélesedése fokozza az igényeket a közlekedéssel szemben.

A közlekedés különböző ágait összehangoltan kell fejleszteni. A távolsági áru- és személyszállításban növekedjék a vasút szerepe. Az áruszállítást jobb munkamegosztással, nagyobb szervezettséggel, jelentős üzemanyag-megtakarítással kell lebonyolítani. Továbbra is fontos feladat a vasút korszerűsítése, a közutak kiépítése, a vízi szállításokban rejlő lehetőségek jobb kihasználása.

A személyszállításban a jövőben is a tömegközlekedés kapjon elsőbbséget: folytatódjék a nagyvárosokban a hálózatok bővítése, a fővárosban a metró építése. A személygépkocsik száma a népgazdaság lehetőségeivel összhangban növekedjék.

A hírközlés tovább korszerűsödjön, bővüljön a telefonhálózat; javuljanak a postai szolgáltatások.

6. A gazdaságfejlesztéssel összhangban nagyobb figyelmet kell fordítani a környezetvédelemre, a levegőszennyeződés csökkentésére, a vízkészlet tisztaságának és minőségének megőrzésére, a lakosság egészséges ivóvízellátására, a tervszerű vízgazdálkodásra. Váljék társadalmi üggyé természeti értékeink védelme, a rendezett, kulturált lakó- és munkahelyi környezet kialakítása, megóvása.

7. A nemzeti jövedelem növelése, a termelés korszerűsítése, az élet- és munkakörülmények javítása megköveteli, hogy továbbra is nagy összegeket fordítsunk beruházásokra. A népgazdaság termelőalapjainak műszaki fejlesztését a beruházások mérsékeltebb növelése mellett is szükséges biztosítani. Beruházások megtakarítása és az építési hányad csökkentése céljából fokozni kell a korszerű berendezések több műszakban történő kihasználását, a régi üzemek rekonstrukcióját.

A társadalmi, gazdasági célok, valamint a rendelkezésre álló anyagi eszközök és a beruházási kapacitások között jobb összhangot kell teremteni. A népgazdasági érdek elsődlegessége alapján mind a termelő, mind a nem termelő beruházásokat egyértelműbben kell rangsorolni. Kapjanak elsőbbséget az olyan, gyorsan kivitelezhető és rövid idő alatt megtérülő központi és vállalati beruházások, amelyek a termelési és termékszerkezet korszerűsítését szolgálják, az exportképességet javítják és a hatékonyságot növelik. A beruházási tevékenységben nagyobb megalapozottságra és tervszerűségre van szükség. Szigorúan érvényesüljön az engedélyező, a tervező, a beruházó, a kivitelező felelőssége abban, hogy a jóváhagyott beruházások a tervezett határidőre és az előírt gazdaságossággal, jó minőségben, a költségelőirányzatokon belül valósuljanak meg. Ezt a megfelelő érdekeltség megteremtése is segítse elő.

A beruházási munka hatékonyságának javítását, a kivitelezési idő rövidítését segítse elő a jobb műszaki-gazdasági előkészítés, a döntési és finanszírozási rend-

szer tökéletesítése, a határozottabb állami irányítás és ellenőrzés. Minden beruházásnál érvényesüljön a célszerűség és a takarékosság. Az erőket a népgazdasági szempontból legfontosabbak gyors befejezésére kell összpontosítani.

8. Az előttünk álló feladatok megoldásának fontos feltétele a munkaerőnek a jelenleginél hatékonyabb foglalkoztatása. Kormányzati és helyi intézkedésekkel – céljainknak és elveinknek megfelelően –, nagyobb összhangot kell teremteni a munkahelyek száma és a rendelkezésre álló munkaerő között. A termelési és a termékszerkezet átalakításával összhangban kell megvalósítani a munkaerő üzemen belüli és üzemek közötti körültekintő, szervezett átcsoportosítását, átképzését. Ez segíti elő a dolgozók felkészültségének, tapasztalatainak, képességeinek jobb hasznosítását. A gazdasági vezetők mindenütt és minden beosztásban követeljék meg a munkaviszonnyal járó kötelezettségek teljesítését, a fegyelmezett és jó minőségű munkát. Ebben a párt- és társadalmi szervek határozottan támogassák őket.

9. Országunk adottságai, népünk érdekei egyaránt igénylik, hogy fokozódjék részvételünk a nemzetközi munkamegosztásban. Gazdasági fejlődésünknek alapvető feltétele, hogy bővítsük és elmélyítsük együttműködésünket a Szovjetunióval és a többi KGST-országgal. Aktívan részt veszünk a szocialista gazdasági integráció kibontakoztatásában, a hosszú távú célprogramok megvalósításában. A nemzetközi gazdasági körülmények és a közös érdekek sürgetően követelik, hogy a KGST-országok gazdaságfejlesztési politikája összehangoltabbá, együttműködésük tervszerűbbé, hatékonyabbá váljék, a szocialista gazdasági integráció eredményesebb legyen. A két- és több oldalú kapcsolatok elmélyítése során arra törekszünk, hogy újabb, hosszabb távú gazdaságos együttműködési lehetőségeket tárjunk fel, és fokozzuk a termelésnek alkatrészekre és részegységekre is kiterjedő egységesítését, szakosítását, a kooperációt.

Az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján szélesítjük a gazdasági kapcsolatokat a fejlett tőkés országokkal. Az áruforgalom bővítése mellett előtérbe helyezzük a – piackutatásra és a korszerű termelésszervezésre is kiterjedő – hosszú távú termelési együttműködést.

Tovább erősítjük a kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatokat a fejlődő országokkal. Lehetőségeink arányában támogatjuk őket abban, hogy megszilárdítsák gazdasági önállóságukat. A fejlődő országokkal a külkereskedelmi forgalom az átlagosnál nagyobb mértékben növekedjék.

A nemzetközi munkamegosztásban való hatékonyabb részvételünk nagyobb feladatokat ró mind a termelő, mind a külkereskedelmi vállalatokra. Fontos, hogy szorosabbá váljék a termelés és a külkereskedelmi tevékenység kapcsolata. Növelni kell az arra alkalmas termelő vállalatok külkereskedelmi szerepét, erősíteni a termelő és a külkereskedelmi vállalatok közös érdekeltségét. Erősödjék

a szállítási fegyelem, javuljon a piaci munka, a termelő- és kereskedelmi tevékenység gyorsabban és rugalmasabban kövesse a piac változásait.

10. Gazdaságpolitikánk egyaránt figyelembe veszi a szocializmus építésének törvényszerűségeit, valamint az ország adottságait. A termelési eszközök köztulajdonára és a szocialista tervgazdálkodásra alapozva számol azzal, hogy a szocialista gazdasági életnek is szerves része az áru-, pénz és piaci viszonyok. Ebből kiindulva fejlesztjük bevált gazdaságirányítási rendszerünket, a tervezést, a szabályozást, a gazdaságvezetés intézményeit és a gazdálkodó egységek szervezetét. Alapvető feladat mind a központi irányításnak, mind a vállalatok, szövetkezetek önállóságának, kezdeményezőkészségének egyidejű erősítése.

A központi irányítás váljék rugalmasabbá és hatékonyabbá, az érdekek és a gazdasági döntések jobb összehangolásával, következetes magatartással, a szükséges operativitással szervezze, irányítsa és ellenőrizze a fő gazdasági folyamatokat. Pontosabban kell meghatározni az irányító szervek feladatkörét, felelősségét és javítani együttműködésüket.

Az országos feladatok kialakításában és megoldásában is jobban kell építeni a vállalatokra, a szövetkezetekre, mert önálló munkájuktól, vállalkozó szellemüktől, gazdálkodásuk eredményességétől döntő módon függ előrehaladásunk. Korszerűsíteni kell belső irányítási és ösztönzési rendszerüket. Kerülni kell a döntési körükbe való szükségtelen beavatkozást. Politikai, jogi és gazdasági eszközökkel elő kell segíteni a vállalatok közötti együttműködés lényeges javítását.

A gazdasági munka magasabb színvonalra emelésében, eredményességében meghatározó szerepük van a vállalatok, szövetkezetek vezetőinek. Teremtsék meg a feltételeket a munka megjavítását célzó törekvésekhez. Éljenek bátrabban hatáskörükkel. Az eddiginél jobban kell támogatni a kezdeményező, az új iránt fogékony, a felelősséget és ésszerű kockázatot vállaló, a munka színvonalas megszervezésére és következetes ellenőrzésére képes vezetőket. A fokozódó követelményekhez igazodva emeljék képzettségük színvonalát.

A gazdasági szabályozás, az érdekeltségi rendszer elsősorban a hatékonyan működő vállalatok, szövetkezetek gyors fejlődését segítse, és ösztönözzön lehetőségeik, tartalékaik jobb kihasználására, a jövedelmezőbb termelésre. A gazdálkodás eredményessége tükröződjék jobban a vállalatok alapjainak képződésében, valamint a dolgozók keresetének alakulásában.

A gazdasági fejlődésnek fontos feltétele, hogy az árrendszer célszerű gazdálkodásra, megalapozottabb döntésekre és ésszerű fogyasztásra késztessen. A termelői árak fejezzék ki jobban a világpiac árváltozásait, ösztönözzenek a hatékonyság növelésére, a műszaki fejlesztésre, a minőség javítására és a takarékosságra. A termelői árak mozgása a jövőben is hatással lesz a fogyasztói árak alakulására, tartósan nem szakadhatnak el egymástól. Az alapvető fogyasztási cikkek és szolgáltatások árát – életszínvonal-politikánknak megfelelően – továbbra

is központilag kell szabályozni. Az állami és a társadalmi ellenőrzés javításával meg kell akadályozni az indokolatlan áremeléseket, a fogyasztók bármilyen megkárosítását.

11. A társadalmi tevékenység minden területén az eddiginél is fontosabb feladat a belső tartalékok feltárása és hasznosítása, a munka termelékenységének gyorsabb növelése, a termelési költségek mérséklése. Különösen fontos az önköltség, az energia- és anyaghányad csökkentése. Nagy tartalék rejlik az irányítás, az üzem- és munkaszervezés, a kooperáció javításában, a szerződéses fegyelem erősítésében, a munkaidő teljesebb kihasználásában, a fegyelmezettebb munkában. A takarékosság hassa át egész tevékenységünket, váljék életünk általános normájává és a gazdálkodás állandó elemévé, érvényesüljön a termelési folyamatokban, mutatkozzék meg a társadalmi szervezettség magasabb fokában és a feladatok célszerűbb megoldásában.

IV
ÉLETSZÍNVONAL, ÉLETKÖRÜLMÉNYEK, SZOCIÁLIS ELLÁTÁS

Az ötödik ötéves terv időszakában a nehezebb gazdasági feltételek között is emelkedik az életszínvonal, növekszik a reáljövedelem és a fogyasztás. Javulnak az életkörülmények, választékosabb és alapvetően kiegyensúlyozott az áruellátás. A dolgozók széles köre központi béremelésben részesült, a nyugdíjak is emelkedtek. A terv előirányzatai teljesülnek a lakások, a bölcsődék, az óvodák, az iskolák építésében, a tömegközlekedés javításában, a kommunális és egészségügyi ellátás fejlesztésében.

Az életszínvonal megszilárdításának, majd további szerény javításának alapvető feltétele, hogy jobban oldjuk meg a gazdasági feladatokat.

A hatodik ötéves terv időszakában az életkörülmények javítását szolgáló eszközöket úgy kell felhasználni, hogy ösztönözzék a termelést és tegyék lehetővé a legfontosabb szociális igények kielégítését. Mindezt segítse elő a munka szerinti elosztás elvének következetes érvényesítése, az egyéni jövedelmekben jobban fejeződjék ki a végzett munka minősége és mennyisége, társadalmi hasznossága. A társadalmi juttatások jobban igazodjanak a szociális körülményekhez, elsősorban az idősek, a több gyermekes családok és a családalapító fiatalok helyzetét javítsák. Az életkörülményeket közvetlenül befolyásoló beruházások továbbra is növekedjenek.

1. A bér- és jövedelempolitika, valamint az erkölcsi elismerés az eddiginél eredményesebben ösztönözzön a társadalom számára hasznos, jobb minőségű, fegyelmezett munkára. A keresetek a valóságos teljesítmények alapján differenciálódjanak, és segítsék elő a munka termelékenységének gyorsabb növekedését.

A bérezésnek a jelenleginél jobban kell a teljesítményhez igazodnia. A keresetek nagyobb különbségeiben is tükröződjék a végzett munka. Határozott intézkedésekkel gátat kell emelni az olyan jövedelmeknek, amelyek spekulációból, visszaélésből erednek, amelyek mögött nincs tisztességes munka.

2. Az életkörülmények alakításában fontos szerepe van a kiegyensúlyozott áruellátásnak. Az elért színvonal megtartására, a lehetőségekhez igazodó javítására és a választék bővítésére kell törekedni, ügyelve arra, hogy legyen elegendő olcsóbb tömegfogyasztási cikk is. Váljék kulturáltabbá a kereskedelmi munka. Fejlődjék, korszerűsödjék az állami és szövetkezeti üzlethálózat.

Az életkörülmények javítása megköveteli a szolgáltatások iránti igények jobb kielégítését. A minisztériumok, a tanácsok, a vállalatok, a szövetkezetek fordítsanak nagyobb figyelmet e fontos tevékenység fejlesztésére. Közgazdasági eszközökkel ösztönözzék, rugalmasabb szervezeti formákkal mozdítsák elő, hogy bővüljön a szolgáltatások köre és javuljon minősége.

A magánkisipar és -kiskereskedelem a valóságos igényekkel összhangban járuljon hozzá a lakosság áruellátásának kielégítéséhez, a szolgáltatások javításához.

A szocialista nagy-, közép- és kisüzemek gazdálkodásának fejlesztésével, munkaidőalapjuk hatékony kihasználásával egyidejűleg támogatni kell az egyéni és családi munkaerő-tartalékok jobb kiaknázását. A dolgozók nagy hányada szabad idejében olyan munkát és kereső tevékenységet is végez, ami hasznos mind a népgazdaságnak, mind az egyénnek. Ez fejlődésünk olyan kiegészítő forrása, amely hozzájárul a bővülő és gyorsan változó szükségletek rugalmas kielégítéséhez, a nemzeti vagyon gyarapításához. E tevékenység gazdasági, jogi, irányítási, ellenőrzési feltételeit a társadalmi érdekkel összhangban kell szabályozni, és gondoskodni kell róla, hogy kapcsolódjék a szocialista üzemekhez. Szélesebb körben kell alkalmazni a bedolgozás módszerét.

3. A törvényes munkaidő jobb kihasználásával, a munka szervezettségének javításával meg kell teremteni annak feltételeit, hogy a hatodik ötéves terv időszakában a bérből és fizetésből élőknél a jelenlegi munkaidőalap csökkenése nélkül át lehessen térni az ötnapos munkahétre.

4. A lakáshelyzet javítása továbbra is fontos társadalompolitikai feladat. A hatodik ötéves terv időszakában folytatódjék a második tizenöt éves lakásépítési program megvalósítása. Nagyobb erőt kell fordítani a lakásvagyon megóvására, a lakások karbantartására, felújítására és korszerűsítésére. Határozottabban kell törekedni arra, hogy az új lakótelepekkel egyidejűleg készüljenek el a közművek, a kereskedelmi, egészségügyi, oktatási és kulturális létesítmények. Az állami intézkedések a jövőben is ösztönözzék és segítsék a saját erőből történő építkezést. Figyelmet kell fordítani arra, hogy a lakásépítési terv keretében megfelelő számban épüljenek a fiatal házasok és az idős emberek szükségleteit kielégítő kisebb és olcsóbb lakások. Ugyanakkor növekedjék a több gyermekes csa-

ládok és a több nemzedék együttélésére alkalmas nagyobb lakások száma. Mind az építésben, mind a fenntartásban jobban ki kell használni a szövetkezésben rejlő előnyöket.

A lakásépítésben és -fenntartásban arányosabbá kell tenni az anyagi teherviselést az állam és a lakosság, valamint a lakosság különböző rétegei között. A lakáselosztási rendszer jobban vegye figyelembe a családok jövedelmi viszonyait és vagyoni helyzetét. Változatlanul a legfontosabb feladat a munkások, a több gyermekes és a fiatal családok igényeinek kielégítése, lakáshoz jutásuk feltételeinek javítása. Erősíteni kell az ingatlanforgalom állami ellenőrzését, szélesíteni a tanácsok szerepét a lakások szervezett cseréjében.

5. A népesedés fontos társadalmi és nemzeti ügy, amelyre továbbra is nagy figyelmet kell fordítani. A népesség egyenletesebb gyarapodása érdekében javítani kell a gyermeknevelés feltételeit, fokozni kell a több gyermekes családok támogatását. Emelni kell a családi pótlék – elsősorban a három- és több gyermekes családokét –, s bővíteni a bölcsődei helyek számát. Az óvodai hálózat fejlesztésével a hatodik ötéves tervidőszak végére közel kerülünk az igények kielégítéséhez. Gyors ütemben folytatódjék az általános iskolai tantermek építése, a napközi otthonok, a gyermekétkeztetés bővítése.

6. A párt változatlanul fontos feladatnak tekinti a nyugdíjasok s általában az idősek helyzetének javítását. Államunk, társadalmunk sokoldalúan gondoskodik róluk. A velük való törődésben növekedjék a családok szerepe és felelőssége. Volt munkahelyük társadalmi szervei is tartsanak velük rendszeres kapcsolatot. Arra törekszünk – elsősorban az alacsony nyugdíjak emelésével –, hogy az idős emberek anyagi biztonságban éljenek. Támogatjuk a nyugdíjasok aktívabb részvételét a termelésben és a közéletben. Tapasztalataik hasznosítása szocialista fejlődésünk egyik fontos erőforrása az élet minden területén.

7. A hatodik ötéves terv éveiben az eddiginél gyorsabban bővüljenek, korszerűsödjenek az egészségügyi intézmények, javuljon felszereltségük. Nagyobb figyelmet kell fordítani az alapellátásra, a betegségek megelőzésére, a munkahelyi, környezeti ártalmak kivédésére, a rehabilitációra, a lakosság egészségügyi kultúrájának fejlesztésére. Bővíteni kell a szociális otthonok hálózatát, emelni a gondozás színvonalát. Az egészségügyi irányítás és a szervezettség javításával, az orvostudomány új eredményeinek alkalmazásával növekedjék a megelőző és gyógyító munka hatásfoka.

8. Az egészség megőrzésében, a fizikai erőnlét fejlesztésében fontos szerepe van a testnevelésnek, a testedzésnek, a sportnak. Egyre nagyobb tömegeket fog át az ifjúság testnevelése és a tömegsport. A verseny- es élsport egyes területein jó eredményeket értek el, visszaesés mutatkozik azonban számos, korábban nemzetközileg is eredményes sportágban.

A testnevelési és sportmozgalom előrehaladásának kulcskérdése a tömegsport

támogatása, különösen az iskolai testnevelésnek s általában az ifjúság sportjának a fejlesztése. Ezen az alapon növelhetők az élsport eredményei is. Több figyelmet kell fordítani az utánpótlásra, a nevelői és a szakmai munka színvonalának emelésére. Hatékonyabbá és összehangoltabbá kell tenni a sport állami és társadalmi irányítását, szélesíteni tömegbázisát, növelni a szakmai vezetés önállóságát és felelősségét. Jobban ki kell használni a sportlétesítményeket, ésszerűbben kell gazdálkodni a sportcélokra rendelkezésre álló anyagi eszközökkel.

9. A szabad idő tartalmas hasznosítása fontos szerepet játszik a fizikai és szellemi képességek megőrzésében, az öntevékenység fejlesztésében és a személyiség formálásában. Ezért fokozott gondot kell fordítani a művelődést, a sportolást, a szórakozást, a pihenést, az üdülést szolgáló intézmények jobb kihasználására és bővítésére, a hazai turizmus feltételeinek javítására, valamint a természetjárás támogatására. Továbbra is ösztönözzük a szabad idő kulturált eltöltését.

10. Az idegenforgalom erőteljesen növekedett, egyre több külföldi keresi fel hazánkat. Figyelembe véve az idegenforgalom jelentőségét, bővüljön a szállodai hálózat és a turizmussal összefüggő más szolgáltatás. Tömegessé vált a magyar állampolgárok utazása más országokba; ezt a lehetőségekkel összhangban a jövőben is támogatni kell.

V
IDEOLÓGIA, TUDOMÁNY, MŰVELŐDÉS

A XI. kongresszus óta tovább fejlődött ideológiai, tudományos, kulturális életünk, emelkedett népünk műveltségi színvonala. A párt következetes politikájának, ideológiai nevelő- és építőmunkánknak eredményeként a marxista–leninista világnézet a közgondolkodás meghatározó tényezője. Szélesebb körben tudatosultak a szocialista erkölcs és életmód normái. A tudományos szocializmus mellett ugyanakkor még hatnak, időnként felerősödnek más ideológiák, eszméinktől idegen nézetek is, amelyeket az ellenséges propaganda is táplál.

A szocialista építés előrehaladásával, a nemzetközi eszmei harc erősödésével tovább növekszik a párt ideológiai nevelő tevékenységének szerepe. Az elméleti és nevelőmunka jobban segítse elő a szocialista tudat, életmód és életeszmények térhódítását. A figyelmet a társadalom fejlődése szempontjából legfontosabb eszmei és erkölcsi kérdésekre kell összpontosítani: a közérdek tiszteletben tartására és szolgálatára, a munka becsületének növelésére, a kötelezettségek teljesítésére, a közösségi szellem erősítésére. Határozottan fel kell lépni a kispolgári életfelfogás, az önzés, a jogtalan előnyszerzés, a közömbösség ellen. Társadalmunk erkölcsi arculatát tekintve is, egyre inkább a munka társadalma legyen.

1. A marxista–leninista elmélet alkotó alkalmazásával erőinket fokozottan az

építőmunka időszerű feladatainak megoldására, a társadalmi fejlődés és a nemzetközi osztályharc által felvetett kérdések megválaszolására kell összpontosítanunk. Még tüzetesebben kell tanulmányozni a gyakorlati munka tapasztalatait, általánosítani tanulságait. Szorosabbá kell tenni az elmélet és a gyakorlat kapcsolatát. Nevelőmunkánk mélyítse el a szocialista hazafiságot, annak tudatát, hogy a nemzeti érdek helyes szolgálata ugyanúgy elválaszthatatlan az internacionalizmustól, mint a haladás nemzetközi ügyének előmozdítása hazánk, népünk érdekeinek szolgálatától. Határozottabban küzdeni kell a még létező, esetenként felerősödő burzsoá ideológia, a nacionalizmus és a kozmopolitizmus ellen.

Pártunk – miként eddig is tette – következetesen védelmezi forradalmi eszméink tisztaságát mindenféle torzítással szemben. Elsősorban tudományos elméletünk fejlesztésével, alkotó alkalmazásával, alapjainak megvédelmezésével küzdhetjük le a dogmatizmus veszélyét, a marxizmus modernizálásának ürügyén jelentkező revizionista nézeteket, s az elmélet lebecsülését. A világban végbemenő fejlődés, mozgalmunk új kérdései bonyolultabbá tették az ideológiai munkát. Ez azt követeli, hogy a kommunisták az eddiginél aktívabban képviseljék világnézetünket; a tőle idegen nézetekkel meggyőző érvekkel szálljanak szembe, leplezzék le és utasítsák vissza az imperializmus antikommunista, szocializmusellenes propagandáját. Az alkotó ideológiai viták egyaránt erősítsék a szocialista eszmék befolyását és a politikai szövetséget.

Az ideológiai munka színvonalának emelését, hatásának fokozását sürgeti a szocializmus és a kapitalizmus között folyó világméretű eszmei küzdelem. Pártunk nagy jelentőséget tulajdonít a testvérpártokkal e téren megvalósuló szorosabb együttműködésnek, amely segíti közös feladataink megoldását, eszméink terjesztését és vívmányaink népszerűsítését.

2. A párt igényli a tudomány fokozott részvételét a döntések megalapozásában, feladataink megoldásában. A tudományos teljesítmény eredményességének megfelelő elismerésben részesüljön. A tudományos munkában is az erők ésszerű összpontosítására kell törekedni, főleg azokon a területeken, ahol adottságaink, a személyi feltételek és anyagi erőforrásaink lehetőséget adnak az eddiginél nagyobb eredmények elérésére. A kutató-fejlesztő munkát célratörőbbé, a tudományos intézmények és a termelőüzemek együttműködését közvetlenebbé kell tenni. A felhasználásban érdekelt gazdasági és tudományos intézmények – ahol lehetséges –, közösen határozzák meg a kutatási feladatokat, és a gyakorlati alkalmazásban is működjenek együtt. A tudomány fejlődését, a társadalmi céljaink megvalósítását segítő alapkutatások részesüljenek jelentőségüknek megfelelő támogatásban. Több figyelmet kell fordítani a külföldi szellemi termékek átvételére, hazai alkalmazására és továbbfejlesztésére. Ez kapjon gazdasági és tudományos hasznának megfelelő helyet és elismerést.

A társadalomtudományok művelői növeljék a fejlődésünk szempontjából fon-

tos témák kutatásának arányát, vállaljanak nagyobb szerepet és felelősséget az új kérdések megválaszolásában, a marxizmus–leninizmus pozícióinak erősítésében. A párt-, állami és társadalmi szervek segítsék elő az alkotó útkeresést, támogassák az időszerű témák kutatását. A gyakorlati munkában jobban hasznosítsák a társadalomtudományok eredményeit.

3. A propaganda és az agitáció meggyőző erejének növelésével, módszereinek korszerűsítésével hatékonyabban járuljon hozzá a párt eszmei, politikai és cselekvési egységének szilárdításához, erősödjék szemléletformáló és nevelő jellege.

A pártpropaganda ismertesse és értesse meg a tömegekkel a társadalmi, gazdasági folyamatok mélyebb összefüggéseit, s ily módon is segítse az aktivitás fokozódását. A pártoktatásban, az egyetemeken és főiskolákon, valamint a középfokú iskolákban javuljon a marxista–leninista képzés, a világnézeti nevelés. Fontos feladat a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalatainak megismertetése.

Az agitáció meggyőzőbben és konkrétabban mutassa be építőmunkánk eredményeit, adjon választ a dolgozók kérdéseire, világítsa meg politikánk céljait, az összefüggéseket az országos és a helyi feladatok között, és mozgósítson megvalósításukra.

A sajtó, a rádió, a televízió fordítson nagyobb figyelmet a hiteles, gyors tájékoztatásra. Segítse céltudatosabban a dolgozók képzettségének, műveltségének emelését, kulturális igényeinek kielégítését. Vállaljon felelősen részt a szocialista tudat fejlesztésében, a közvélemény formálásában, a közéleti demokrácia erősítésében.

4. Az oktatás jelentősége a tudományos, technikai haladás felgyorsulásával mindinkább növekszik, társadalmi, gazdasági előrehaladásunknak egyik legfontosabb tényezője. Az állami oktatás minden szintjén – az általános iskolától az egyetemig – fő feladat a tanulóifjúság általános és szakmai műveltségének megalapozása, a nevelés és a képzés hatékonyságának növelése. Változatlanul kapjon elsőbbséget az általános iskola fejlesztése. További erőfeszítéseket kell tenni, hogy a tanulók a tankötelezettségi időn belül végezzék el a nyolc osztályt. A középfokú oktatás eredményesebben feleljen meg a korszerű szakmunkás- és szakemberképzés igényeinek. Az általános műveltségen túl, adjon olyan szakmai alapismereteket, amelyek más, rokon területeken is viszonylag könnyen hasznosíthatók. A felsőfokú képzés igazodjék jobban a társadalom, a népgazdaság szükségleteihez. Meg kell határozni az iskolarendszer távlati fejlesztési irányait.

Minden oktatási formában nagy gondot kell fordítani a tehetségek felkarolására, segítésére. Fontos társadalmi, politikai feladat a munkás- és parasztgyermekek tanulásának módszeres támogatása. A felnőttoktatás, a rendszeres továbbés átképzés jobban igazodjék a műszaki haladáshoz, a társadalmi és népgazdasági szükségletekhez.

5. Előrehaladásunknak elsőrangú feltétele, hogy tovább gyarapodjék népünk műveltsége, a közművelődés egyre inkább váljék társadalmi üggyé. Széles körben tudatosítsuk a társadalmi, gazdasági és kulturális fejlődés kölcsönhatásait és egységét. Arra hivatott intézményeink magasabb színvonalon elégítsék ki a természettudományos, a műszaki és a társadalmi kérdések iránt megnövekedett érdeklődést. Több gondot kell fordítani az olvasás, a művelődés iránti igények felkeltésére és kielégítésére, e területen is serkentve az öntevékeny társadalmi közreműködést. Ápoljuk anyanyelvünket, értékes történelmi hagyományainkat. A különféle közművelődési intézmények tevékenységét körültekintőbben egyeztessék, rugalmasabban és ésszerűbben hasznosítsák a meglevő erőket, eszközöket.

6. A párt kulturális politikájának megvalósítása érdekében az elvi irányító munka javítására, a marxista erők jobb összefogására van szükség. A kulturális területen dolgozó kommunisták hassanak oda, hogy az irodalom és a művészetek a maguk sajátos eszközeivel fokozottan támogassák és szolgálják szocialista céljaink megvalósítását.

Az irodalom, a művészetek sokoldalú fejlődése végett következetesebben kell alkalmazni kulturális politikánk alapelveit és módszereit. Jobban kell támogatni a valóságot tükröző, a máról szóló, szocialista eszmeiségű, értékes művészi alkotásokat. Nem szabad teret engedni az antihumánus, a szocializmussal ellenséges törekvéseknek; az antimarxista nézetek részesüljenek határozott elvi bírálatban. A jövőben is teret kell adni a szabad alkotómunkának, az előremutató kezdeményezéseknek és kísérleteknek. Az alkotóműhelyek és a helyi szervek továbbra is kívánatos önállósága párosuljon nagyobb felelősséggel. Tovább kell szélesíteni, különösen az ifjúság körében az öntevékeny amatőr művészi mozgalmat.

VI
A PÁRT- ÉS A TÖMEGSZERVEZETEK

A Magyar Szocialista Munkáspárt a munkásosztály forradalmi élcsapata, a dolgozó nép pártja. Eredményesen tölti be vezető szerepét társadalmunkban, egységes, tömegbefolyása erős. A magyar nép bizalommal elfogadja, magáénak tekinti, követi politikáját, és elismeri, értékeli a kommunisták áldozatkész, odaadó munkáját. A párt tevékenységét a nép szolgálatának tekinti. Ez nagy felelősséget hárít rá a szocializmus építésének irányításában.

1. Fejlődésünk alapkövetelménye a párt vezető szerepének, a párt és a tömegek kölcsönös bizalmának és kapcsolatainak további erősítése. A párt politikájának alakításában és megvalósításában épít a tömegek tapasztalatára, véleményére és cselekvő támogatására. A vezető szerep erősítésének most különösen a határozatok célirányosabb, következetesebb megvalósításában kell kifejeződnie.

Ennek megfelelően a párt munkája a határozatok egységes értelmezésére, a végrehajtás megszervezésére, a tömegek mozgósítására összpontosuljon. Növekedjék a párt minden testületének, szervezetének és tagjának politikai felelőssége a társadalmi érdekek képviseletében és érvényesítésében. Fokozni kell minden pártszervezet kezdeményezőkészségét a fejlődéssel együttjáró ellentmondások feltárásában, a feladatok megoldási lehetőségeinek kidolgozásában, a végrehajtást akadályozó okok megszüntetésében.

2. A szocialista építés feladatainak eredményes megoldása megköveteli a párt eszmei, politikai, szervezeti és cselekvési egységének magasabb színvonalra emelését, a politika következetes képviseletét. A párt egységét a követelményekhez igazodóan folyamatosan meg kell újítani. Ennek útja a párton belüli nyílt eszmecsere, a különböző vélemények szembesítése, a hibás nézetek bírálata, a párt álláspontjának kifejtése és érvényesítése. Pártunk a jövőben sem engedi meg, hogy politikáját akár a dogmatizmus, akár a revizionizmus irányában eltorzítsák. Az elvekben, a feladatokban való egyetértést követnie kell az egységes cselekvésnek.

3. Pártunkban érvényesülnek a demokratikus centralizmus elvei, a pártélet lenini normái. A pártdemokrácia fejlesztése nélkülözhetetlen feltétele a megalapozott, jó határozatoknak, növeli a párttagság felelősségét, segíti a döntések végrehajtását. Lehetővé teszi a különböző nézetek kifejtését pártszerű keretek között, a bírálatot és önbírálatot, amely óvja, védi a pártot az önelégültségtől, a hibáktól, és erősíti a párttagok munkájának, magatartásának kommunista vonásait.

Pártunkban a döntés a pártalapszervezetek és a választott testületek kollektív feladata. A döntések minden párttagra kötelezők, a végrehajtásban érvényesíteni kell a személyes felelősséget. Minden tisztségviselő, minden párttag álljon ki a demokratikusan hozott határozatok mellett, hajtsa végre őket, és munkahelyén, környezetében mindent tegyen meg valóra váltásukért.

Fejleszteni kell a párt belső életét, munkastílusát, növelni a pártmunka mozgalmi jellegét. Határozottan fel kell lépni a formális vonások, a felesleges párhuzamosságok, a hivatalnoki munkamódszer ellen. A kommunisták gyarapítsák eszmei felkészültségüket, fokozzák politikai aktivitásukat, fordítsanak az eddigieknél is nagyobb figyelmet a tömegeket foglalkoztató problémákra. Legyenek az új kezdeményezések támogatói, és segítsék megvalósításukat, lépjenek fel határozottan a hibákkal, fogyatékosságokkal szemben. A párt minden tagja példamutatóan teljesítse kötelességét, éljen jogaival, hiánytalanul tartsa meg a szocialista erkölcs normáit, a párt- és állami fegyelmet. A párttagnak nemcsak joga, hanem kötelessége is, hogy nézeteit, véleményét, álláspontját a párt fórumain fejtse ki. A párttagok minden esetben kapjanak választ kérdéseikre és tájékoztatást javaslataik sorsáról. A pártban mindenki számára azonosak a jogok, egy-

formák a kötelezettségek. A párt tagjaiban erősíteni kell a közösségi szellemet, a kommunista szerénységet, a tettrekészséget.

A párt politikájának megvalósításában, a tömegkapcsolatok erősítésében döntő szerepük van az alapszervezeteknek, amelyek rendeltetésüknek megfelelően tevékenykednek. A felsőbb pártszervek adjanak több, s érdemibb segítséget az alapszervezeteknek, köztük a lakóterületi, körzeti pártszervezeteknek.

4. Az előttünk álló feladatok megkívánják, hogy a pártellenőrzés jobban segítse a politika megvalósítását, az adott terület helyzetének hiteles felmérését, a hibák forrásainak feltárását és a munka megjavítását célzó javaslatok kidolgozását. Az ellenőrző munka legyen rendszeresebb, és jobban terjedjen ki a döntések helyességének vizsgálatára, a szükséges módosítások kezdeményezésére is. A párt valamennyi választott testületének és szervezetének növekedjék a felelőssége a végrehajtást akadályozó okok feltárásában és megszüntetésében. Pártszerveink hasznosítsák az állami, társadalmi ellenőrzés tapasztalatait is, az eredményes munka kapjon nagyobb elismerést, és mulasztás esetén ne maradjon el a felelősségre vonás.

5. A párt politikájának megvalósítása nagyrészt a kádermunka elveinek helyes alkalmazásától függ. A különböző szinten dolgozó vezetők zöme megfelel a követelményeknek, szocialista elvek szerint él és dolgozik. Javult az utánpótlás kiválasztása, felkészítése és nevelése.

Növelni kell a vezetőkkel szemben támasztott követelményeket. Legyen tervszerűbb a kádermunka, növekedjék a vezetők felelőssége a káderek kiválasztásában, felkészítésében, előléptetésében, cseréjében. Vezető posztokon csak a politikai, szakmai, vezetési követelményeknek megfelelő, rátermett személyek dolgozzanak. A döntő a feladatra való alkalmasság. A társadalom érdeke azt követeli, hogy a megérett káderkérdéseket idejében oldják meg. Változatlan elvünk és gyakorlatunk, hogy pártfunkció kivételével minden tisztséget pártonkívüli is betölthet. A megítélés mércéje párttagok és pártonkívüliek esetében egyaránt a végzett munka legyen. Bátrabban kell előléptetni a vezetésre alkalmas fiatalokat. A tapasztalható szubjektivizmus leküzdése megköveteli a kádermunka demokratizmusának erősítését, a vezetői munka és magatartás társadalmi ellenőrzésének fokozását, a választott testületek, társadalmi szervek döntési, illetve véleményezési jogának következetesebb érvényesítését. E követelményekhez igazodva az állami élet minden területén javítani kell a személyzeti munkát.

6. Pártunk a XI. kongresszus óta eltelt időben egészségesen fejlődött. A párt taglétszáma 754 000-ről 812 000-re nőtt. A párttagságnak több mint fele jelenlegi foglalkozása, háromnegyed része pedig eredeti foglalkozása szerint munkás vagy paraszt. Pártunk erejének egyik nagy forrása, hogy soraiban tömöríti a társadalom különböző nemzedékeinek legjobbjait.

A kongresszusi határozatnak megfelelően végrehajtott tagkönyvcsere növelte

a párt erejét. A párttagokkal folytatott egyéni beszélgetések fokozták a kommunisták aktivitását, cselekvőkészségét. Fontos feladat a párton belüli folyamatos nevelőmunka, a különböző nemzedékek összeforrottságának erősítése. Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a párt fiatal nemzedéke megismerje a párt hat évtizedes történelmi útjának és harcának elvi, politikai tapasztalatait.

A tagfelvételi munka alapkövetelménye, hogy a dolgozók legjobbjai kerüljenek a párt soraiba. Az utánpótlásnak változatlanul legfőbb bázisa a nagyüzemi munkásság. Javítani kell a párttaggá nevelést a termelőszövetkezeti parasztok, az egyetemi, főiskolai hallgatók között. Növekedjék a fiatalok és a nők aránya. Kívánatos, hogy az értelmiségiek és az alkalmazottak közül is vegyék fel a pártba az arra méltókat.

7. A Magyar Szocialista Munkáspárt Szervezeti Szabályzata jól szolgálja a párt tevékenységét és fejlődését, megfelel a követelményeknek. A Szervezeti Szabályzat következő pontjai változnak.

– Az I. fejezet 3. pontjának *e)* alpontja a következőképpen módosul: „A párttag, mint választó és választható részt vehet a párt vezető szerveinek megválasztásában; az alapszervezet titkárának és vezetőségi tagjának egyéves, a felsőbb pártszerv tagjának hároméves párttagság után választható meg; kivételes esetekben ettől az illetékes pártbizottság engedélyével el lehet térni."

– A III. fejezet 12. pontja *a)* alpontjának 4. mondata helyébe a következő szöveg kerül: „A behívott tagok aránya a Központi Bizottságban és a Központi Ellenőrző Bizottságban a megválasztott tagoknak legfeljebb 20 százaléka, a pártbizottságokban 30 százaléka lehet."

– A VIII. fejezet 36. pontja helyébe a következő szöveg kerül: „A párttagok a Központi Bizottság határozatának megfelelően fizetik tagsági díjukat."

8. A párt szövetségi politikája fejeződik ki a párt- és tömegszervezetek, tömegmozgalmak viszonyában is. A szakszervezetek, a Kommunista Ifjúsági Szövetség, a nőmozgalom, a szövetkezetek érdekképviseleti szervei, a Hazafias Népfront, más tömegszervezetek és -mozgalmak fontos szerepet töltenek be a szocializmus politikai rendszerében. Önálló tevékenységük erősíti társadalmunk demokratikus vonásait. Nemzetközi munkájuk összhangban van hazánk külpolitikai céljaival.

A tömegszervezeteket és -mozgalmakat a párt továbbra is elvi, politikai eszközökkel irányítja. Határozatai az ott dolgozó kommunistákra kötelezőek: feladatuk, hogy politikai meggyőzéssel és szervező munkával érvényt szerezzenek a párt politikájának. Fontos, hogy a tömegszervezetekben minél több jól felkészült, a közéletben jártas párttag dolgozzék, s munkájuk kapjon nagyobb megbecsülést. A tömegszervezetek elsőrangú feladata, hogy változatos formában, minden réteghez eljutva mozgósítsanak az időszerű politikai, társadalmi, gazdasági teendők jobb elvégzésére, és képviseljék tagságuk érdekeit.

9. A magyar szakszervezeti mozgalom, amely soraiban tömöríti a dolgozók túlnyomó többségét, fontos szerepet tölt be társadalmunkban. Eredményesen járul hozzá rendszerünk politikai és gazdasági alapjainak erősítéséhez, aktív részese a hatalom gyakorlásának, a politika alakításának és végrehajtásának. A szakszervezeti mozgalom tevékenysége fejlődött, ereje, társadalmi megbecsülése és súlya növekedett.

Pártunk továbbra is számít a szakszervezetek önálló, kezdeményező, felelősségteljes munkájára az előttünk álló feladatok megoldásában. Azt várja tőlük, hogy politikai befolyásukkal, mozgalmi eszközeikkel a jövőben is segítsék a szocializmus építését, a dolgozók anyagi, szociális és kulturális igényeinek kielégítését.

A szakszervezetek fontos feladata, hogy képviseljék tagságuk és a dolgozók egyes rétegeinek érdekeit a vállalatok vezetősége és az állami szervek előtt. Védjék a dolgozók törvényben biztosított jogait, szorgalmazzák a munkafeltételek és -körülmények javítását. Fordítsanak nagyobb figyelmet tagságuk politikai nevelésére, szakmai és általános műveltségének gyarapítására. Az üzemi demokrácia fórumainak tartalmas működtetésével biztosítsák, hogy a dolgozók véleményükkel, javaslataikkal érdemi módon hozzájárulhassanak a munka megjavításához, fokozódjék részvételük a vezetésben.

A szakszervezetek karolják fel a dolgozók kezdeményezéseit, legyenek aktívabb szervezői a szocialista munkaversenynek és brigádmozgalomnak, alakítsák továbbfejlesztésük irányait, ezzel is törekedjenek a formális vonások csökkentésére. Segítsék a munkához való szocialista viszony, a közösségi szellem, a munkafegyelem erősödését. Lépjenek fel a munka szerinti elosztás elvének következetesebb érvényesítéséért, a káros egyenlősdivel szemben.

10. A párt ifjúsági szervezete, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség eredményesen vesz részt a párt politikájának alakításában, megértetésében és gyakorlati megvalósításában. A fiatalok egyre szélesebb tömegeit készíti fel cselekvésre közös nagy céljaink szolgálatában. Programjai, akciói szorosan kapcsolódnak fő feladatainkhoz. Képviseli a magyar ifjúság érdekeit, közvetíti véleményét, javaslatait a párt- és állami szervekhez.

A KISZ megtisztelő feladata, hogy mozgósítsa tagságát, az egész magyar ifjúságot a tanulásban és a szocialista építőmunkában való helytállásra, nevelje hazafias és internacionalista kötelezettségeinek teljesítésére. Ápolja és erősítse a forradalmi szellemet. Tagjai mutassanak példát a tanulásban, a munkában és a közéletben. Határozottan küzdjön az ifjúság soraiban is fellelhető helytelen nézetek és magatartás, a közömbösség ellen. A növekvő követelményekhez igazodva, a különböző rétegek és korosztályok sajátosságait figyelembe véve fejlessze munkastílusát. Erősítse munkájának mozgalmi jellegét, szüntesse meg a bürokratikus vonásokat. Fordítson nagyobb gondot a dolgozó fiatalok, köztük a munkás-

fiatalok körében a politikai és szervező tevékenységre. Az ifjúkommunisták legjobbjait készítse fel a párttagságra. A pártszervek és -szervezetek fordítsanak nagyobb gondot a KISZ munkájának irányítására és segítésére.

A Magyar Úttörők Szövetsége eredményesen látja el feladatát. A jövőben is vállaljon részt a gyermekek neveléséből, szervezze közösségeiket, segítse az iskolai oktatást és az úttörőmozgalomból kikerülő fiatalok beilleszkedését az ifjúsági szövetség munkájába.

11. A Magyar Nők Országos Tanácsa tevékenyen részt vesz a nők egyenjogúságának teljes megvalósításáért folyó munkában. A társadalmi és tömegszervezetekkel együttműködve továbbra is kísérje figyelemmel a nők társadalmi helyzetének alakulását, egyenjogúságának érvényesülését, vegyen részt a munkahelyi, lakóterületi szociális, kulturális, gyermek- és családvédelmi feladatok megoldásában. Bátrabban éljen javaslattevő és véleményező jogával.

12. A mezőgazdasági, a fogyasztási és az ipari szövetkezetek országos tanácsai és területi szövetségei munkájukkal eredményesen járulnak hozzá szocialista nemzeti céljaink megvalósításához, a szövetkezeti mozgalom fejlődéséhez. A jövőben nyújtsanak nagyobb segítséget a hatékonyabb gazdálkodás megszervezéséhez. Képviseljék a szövetkezetek és tagjaik érdekeit, javítsák a szövetkezetek együttműködését, segítsék a demokrácia fejlesztését. Erősítsék a társadalmi és a szövetkezeti érdekek összhangját.

13. A Hazafias Népfront-mozgalom, amely a párt szövetségi politikájának, a szocialista nemzeti összefogásnak átfogó kerete, megfelelően ellátja közjogi funkcióit. Aktívan részt vesz a törvények előkészítésében, állást foglal minden lényeges politikai, társadalmi kérdésben, sikeresen járul hozzá az országépítő munka feladatainak megoldásához. Széles körű tevékenységet fejt ki a szolidaritási és a békemozgalomban.

A Hazafias Népfront törekedjék arra, hogy tovább szélesedjék a közéletben részt vevők köre, elsősorban a lakóterületeken. Mozgósítson az országos és a helyi feladatok megoldására. Bizottságai vállaljanak még nagyobb szerepet a város- és községpolitikai tervek kidolgozásában és megvalósításában. Járuljanak hozzá az egészséges, tiszta, kulturált környezet kialakításához, a társadalmi munka szervezéséhez, a szocialista együttélés normáinak alakításához és érvényesítéséhez. A jövőben is teremtsenek fórumot társadalmi életünk legfontosabb kérdéseinek széles körű megvitatásához. A Hazafias Népfront segítse elő, hogy tovább erősödjék népünk összefogása feladataink megoldásában, ez nélkülözhetetlen feltétele a szocializmus építésének.

VII
A PÁRT NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGE

Korunk egyik legbefolyásosabb politikai tényezője a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom. A kommunista és munkáspártok következetesen képviselik a munkásosztály és más dolgozó osztályok napi érdekeit és forradalmi céljait, az emberi haladás egyetemes ügyét. Politikájuk, a marxista–leninista világnézet mind nagyobb tömegekre hat. Gyarapodnak soraik, új pártok jönnek létre. A kommunista és munkáspártok a szocialista országokban az új élet építésének vezetői, a kapitalista országokban a társadalmi haladás úttörői, a volt gyarmati területeken a nemzeti függetlenség teljes kivívásáért és a haladásért folytatott küzdelem élharcosai.

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt a marxizmus–leninizmus, a proletár internacionalizmus elvei alapján folytatja nemzetközi tevékenységét. Cselekvő részt vállal a kommunista mozgalom egységének elmélyítését, a közös célok elérését szolgáló akciókban. A jövőben is tevőlegesen hozzájárul az európai kommunista és munkáspártok berlini értekezletén meghatározott közös feladatok végrehajtásához.

Pártunk szükségesnek tartja a kommunista és munkáspártok összefogásának erősítését. Támogat minden olyan kezdeményezést, amely előmozdítja a két- és több oldalú együttműködést, merít a testvérpártok tapasztalataiból. Nemzetközi tevékenysége arra irányul, hogy a marxizmus–leninizmus elvei alapján a közös fellépések, akciók révén szilárduljon mozgalmunk egysége.

Pártunk megkülönböztetett figyelmet fordít az együttműködés erősítésére a nemzetközi kommunista mozgalom legtapasztaltabb osztagával, a Szovjetunió Kommunista Pártjával, a testvéri szocialista országok kommunista és munkáspártjaival. Szolidáris a tőkés- és fejlődő országok kommunistáinak osztályküzdelmével, minden lehetséges területen fejleszti velük az együttműködést.

2. A Magyar Szocialista Munkáspárt az antiimperialista harc közös érdekei alapján erősíti kapcsolatait a fejlődő országok nemzeti demokratikus, haladó pártjaival és mozgalmaival, támogatja igazságos küzdelmüket. A béke, a nemzetközi enyhülés, a leszerelés előmozdítása, a dolgozó emberek jogainak védelme érdekében együttműködésre törekszik a szocialista, szociáldemokrata pártokkal.

3. Pártunk abból indul ki, hogy a marxizmus–leninizmus élő, fejlődő, a kommunista és munkáspártok tapasztalataival szüntelenül gazdagodó tudományos elmélet. Minden kommunista párt joga és kötelessége, hogy a szocialista forradalomnak, a szocializmus építésének általános törvényszerűségeit önállóan, alkotó módon, saját harcának konkrét nemzeti és nemzetközi feltételeivel, s követelményeivel összhangban alkalmazza.

A kommunista mozgalom közös céljainak elérése megköveteli a nemzeti és

nemzetközi érdekek összehangolását, a testvérpártok kölcsönös internacionalista szolidaritását és az elvtársi viszonyt, a rendszeres tapasztalat- és véleménycserét, a vitás kérdések elvi alapokon való tisztázását és a közös fellépést a nemzetközi osztályharcban.

4. Elveink tisztaságának, a nemzetközi kommunista mozgalom egységének védelmében minden esetben következetesen harcolunk az álforradalmi tendenciák, a marxizmus–leninizmus jobboldali és „baloldali" torzításai, a szakadár törekvések ellen. A kommunista és munkáspártokkal, minden más haladó erővel együtt szembeszállunk az antikommunizmus és a szovjetellenesség régi és új megjelenési formáival. Határozottan harcolunk a maóizmus ellen, amely nyíltan támogatja az imperialistáknak a Szovjetunió, a szocialista országok, a kommunista pártok ellen irányuló ideológiai és politikai hadjáratát.

5. Pártunk továbbra is arra törekszik, hogy nemzetközi politikai tevékenységével hazánk felemelkedését, s egyben a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom közös céljainak elérését szolgálja. Ez a politika élvezi népünk bizalmát, és számíthat a világ forradalmi, haladó erőinek támogatására. Tudatában vagyunk annak, hogy pártunk, szocializmust építő népünk a nemzetközi színtéren a jövőben is az eredményes hazai munkával fejtheti ki a legnagyobb hatást.

*

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa a nép figyelmét azokra a feladatokra irányítja, amelyeknek a megoldása előreviszi a szocializmus ügyét hazánkban. A párt sikerekkel és gondokkal teli öt esztendőre tekint vissza. A kongresszus az elmúlt öt év mérlegét megvonva, úgy véli, hogy mind az eredményekben, mind a fogyatékosságokban tükröződik a párt vezető testületeinek, végrehajtó szerveinek és tagságának tevékenysége. Szükségesnek tartja minden szinten a munka kritikus és önkritikus vizsgálatát, a végrehajtás megjavítását.

A kongresszusi felkészülés időszakában és a kongresszusi vitában számos olyan jó javaslat is elhangzott, amely nem igényli a párt legfelsőbb fórumának döntését. Sokan, párttagok és pártonkívüliek, levélben juttatták el észrevételeiket a területi és a központi pártszervekhez. Gondoskodni kell róla, hogy ezeket a javaslatokat az illetékes pártszervek munkájukban hasznosítsák.

A kongresszus nagyra értékeli, hogy a magyar dolgozók széles körű munkaverseny-mozgalommal, felajánlásokkal és új munkasikerekkel köszöntik hazánk felszabadulásának 35. évfordulóját.

A kongresszus mély meggyőződése, hogy pártunk, népünk sikeresen megoldja az előttünk álló időszak feladatait. Felhívja a párt tagjait, a munkásosztályt, a termelőszövetkezeti parasztságot, az értelmiséget, dolgozó népünket, hogy a kongresszusi határozatok teljesítésével, a párt politikájának megvalósításával já-

ruljanak hozzá céljaink valóra váltásához. A kongresszusi határozatok végrehajtása adjon újabb lendületet a szocializmus építésének hazánkban.

Megjelent: A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusának jegyzőkönyve. Kossuth Könyvkiadó 1980. 461–499. old.

TÁRGYMUTATÓ

A kötetben megjelent dokumentumok jellege, azok sokfélesége a szokványostól eltérő tárgymutatót igényel. Bizonyos szempontból szűkebb, egyes esetekben pedig a másutt használatosnál bővebb bontást igényelt.

A címszójegyzék a dokumentumok tartalmára épül és a címszavak nem korlátozódnak a tankönyvekben és lexikonokban ismert fogalmakra. Az egyszerűbb áttekinthetőség a címszójegyzék szűkítését indokolná úgy, hogy a politika egyes szféráiba tartozó tárgykörök egy átfogó főcímben legyenek tömörítve. A felhasználó ebben az esetben a fő címszó alatt a kimutatott előfordulások (oldalszámok) sokaságát találná, a téma fontos belső elágazásai viszont rejtve maradnának, illetve azokat a felhasználónak kellene felkutatnia. Ezért célszerűbbnek látszott az egyes tárgyköröket több fő címszóra bontani és e fő címszavak tárgykapcsolatára a figyelmet utalásokkal felhívni. Az alcímszavak egy részét fő címszóként is feltüntettük, azzal az utalással, hogy mely átfogóbb fő címszó „bontását" képezi és a vonatkozó oldalszámok ott találhatók. Ez a módszer az utalások viszonylag nagy számát és gyakoriságát tette szükségessé.

A tárgymutató a kötet tartalmának lehetőleg hű visszatükrözésére törekszik. A dokumentumok között természetesen vannak átfedések, pl. az egyes tárgyköröknek van ideológiai, társadalomtudományi és művészeti vonatkozása. Ilyen esetben több címszónál is célszerűnek láttuk utalni az adott kérdésre.

A tárgymutató a kötet teljes anyagát felöleli, az egyes dokumentumokhoz fűzött jegyzeteket is. Végül, az egyes címszavaknál feltüntetett oldalszámok nem a fogalom egyszerű előfordulását hivatottak tükrözni, hanem azt, hogy az adott oldalon, az adott tárgykörben *érdemi* mondanivaló található.

A szerző

adatgyűjtés 386–391, 412
adópolitika, adórendszer, lásd még kisipar 40, 252, 257, 283, 285, 639, 770, 1137
Afganisztán 553, 1117
ágazati irányítás 36–41, 74, 120, 559, 584, 707, 721, 734, 1053
agglomeráció, lásd budapesti agglomeráció
agitáció, lásd még sajtó; rádió; televízió; propaganda 121, 331, 340, 426, 479, 590, 629, 641, 824–825, 900, 927–928, 939–947, 1141
– anyagi feltételek 947
– differenciáltság 945
– gazdasági 942–943
– helyi 945–946
– irányítás 946
– nemzetközi 940
Agitációs és Propaganda Bizottság (MSZMP) 29–30, 80, 86, 89, 94, 136–141, 171, 178, 190, 193, 201–202, 208–209, 258, 263, 265, 270, 289, 306–307, 361, 362, 370–372, 379, 404, 417, 480, 508, 520, 534, 542, 544, 603, 611, 645, 650, 661, 666, 787, 836, 841, 846, 852, 855, 864, 939, 996, 1003, 1008, 1103
agráripari egyesülés 167–171, 705, 714, 733, 1089–1091
– eredményei 1091–1092
– irányítása 1090
– taggazdaságok száma, területe 1089
agrár-ipari ország 555
agrárpolitika, lásd még állami gazdaságok; háztáji és kisegítő gazdaságok; mezőgazdaság; mezőgazdasági termelőszövetkezetek; szövetkezetpolitika 13, 40–41, 214–217, 639, 699–737, 1045–1054, 1089–1091
– adórendszer 734
– földjáradék 13, 246, 734
– kereskedelmi felvásárlási módszerek 730
– mezőgazdasági munka ösztönzése és megbecsülése 734
– paraszti jövedelmek 13, 38, 769
Algéria 968
alkoholizmus elleni küzdelem 379–385, 1066
– alkoholfogyasztás 380
– alkoholista betegek száma 381
– alkoholizmus következményei 381–382
– alkoholtermelés és -forgalmazás 384–385
– gyógykezelés 384
Alkoholizmus Elleni Országos Bizottság 379–380, 383
állam, szocialista 25–26, 297–298, 311, 762, 971, 1127
állam- és jogtudományok 532–544
állami gazdaságok 100, 167–168, 703, 711, 731, 732, 1132
– szerepe 711
– termelése 711
– területe 711
Állami Ifjúsági Bizottság 66, 68, 77, 356
államigazgatás, lásd még Minisztertanács; tanácsok 209–213, 293, 338, 386–395, 441–443, 763, 809, 935–936, 1025, 1127
állami kitüntetések 341–346
állami költségvetés, lásd még költségvetési szervek 95, 102, 119, 121, 129, 328, 330, 334, 338, 625, 628, 634, 637–638, 909, 914, 919, 923, 1097–1098
Állami Tervbizottság (ÁTB) 807
általános és teljes leszerelés, lásd külpolitika
Amerikai Egyesült Államok 18, 19, 55, 184, 365, 370, 697, 761, 874, 904, 1035–1036, 1086, 1116–1117

Angolai Népi Köztársaság 185, 323, 488, 697, 968
anyagi ösztönzés, anyagi érdekeltség, lásd még gazdaságirányítási rendszer 92, 329, 460–462, 469–470, 586, 589–590, 734, 743, 878
Argentína 874
árpolitika, árak, lásd még fogyasztói áremelések 15, 92, 101–102, 119, 124, 128, 329, 333, 336, 560, 586, 768–769, 943, 1094, 1096, 1135
– építőipari 891, 1005, 1058
– felvásárlási 101, 730
– fogyasztói 101–102, 117, 128, 329, 333, 336, 434, 624, 625, 627, 632, 634, 636, 768, 907, 909, 911, 916, 919, 921, 1094, 1096
– külkereskedelmi 14, 26, 96, 101, 123, 127, 334, 556, 565–566, 579, 624, 630–632, 908, 924, 1039
– termelői 101, 119, 638, 1058, 1135
– szállítási díjak 744
áruellátás 102–103, 114–115, 124, 125, 128, 277, 326, 329, 333, 385, 434, 435, 624, 627, 632, 636, 800–801, 907, 911, 916, 921, 1039, 1096–1097, 1137
áru- és pénzviszonyok, lásd még gazdaságirányítási rendszer 1135
Ausztrália 873, 874, 905, 1086
Ausztria 55, 488, 697, 761, 861, 873, 874, 966, 1036

behozatal, lásd külkereskedelem
Béke és Szocializmus 993
Béke Világtanács 323, 524, 812, 814
békés egymás mellett élés, lásd külpolitika
Belgium 185, 489, 873, 875, 1036
belkereskedelem, lásd áruellátás
Benin Népi Köztársaság 874
béremelések, központi 92, 97, 103, 329, 336, 624, 635
– bírák 627
– egészségügyi dolgozók 103, 627, 635, 1064
– építőipari munkások 108
– ipari munkások 108
– közvetlen termelésirányítók 108
– műszakpótlék 624, 627, 635
– pedagógusok 128
– ruházati ipar 329, 336, 624, 627
– ügyészek 627
– villamosenergia-ipar 329, 336, 624
bérpolitika, bérszabályozás 116–117, 119, 329, 336, 469–470, 624–625, 635, 768, 769, 909, 916, 919, 921, 925, 1137
– differenciálás 119, 469–470, 557, 640, 910, 921, 1096
– minimális bér 336
– nők 1172–1173
– ösztönző bérformák 329, 336
beruházások 44–45, 96–97, 100, 103, 108–109, 111, 123, 125, 127, 326–333, 335, 337, 433–435, 564, 623, 627, 630, 631, 634, 636–637, 766, 865, 869, 891, 906–907, 909, 911, 915–916, 919, 922, 1038, 1058, 1093, 1095, 1097, 1133
– nagylétesítmények 44, 95, 103, 122, 127, 627, 636, 876, 891, 906
– termelő–nem termelő 97, 108–109
bizalmiak, lásd szakszervezeti bizalmiak; pártcsoportok
brigádmozgalom, lásd szocialistabrigád-mozgalom
Budapest fejlesztése 36–41, 97, 118, 741, 747–748, 769, 788, 880, 897, 1057, 1063
budapesti agglomeráció 118, 570, 792, 804–805, 806, 809
Bulgária 84, 185, 365, 552, 861, 874, 969, 1034

Chile 21, 57, 185, 323, 430–431, 489–490, 875, 1087

cigánylakosság 597, 1003–1013
– deviancia 1007–1008
– etnikum megítélése 1008, 1009, 1012
– foglalkoztatása 1004–1005
– jövedelme 1005
– közegészségügye 1007
– lakáshelyzete 1005–1006, 1010
– létszáma 1003–1004
– művelődése 1006–1007, 1010–1011
– oktatása 1006–1007, 1010
Ciprus 20, 322–323
Costa Rica 696, 1037

család, lásd még jogpolitika; népesedéspolitika 293, 934–935, 936, 1126, 1138
Csehszlovák Szocialista Köztársaság 84, 185, 552, 861, 874, 965, 1034, 1085
cserearányok (külkereskedelmi), lásd gazdaságpolitika

Dánia 324, 696, 874, 904
demográfia, lásd népesedéspolitika
demokrácia, demokratizmus, lásd szocialista demokrácia; szövetkezeti demokrácia; üzemi demokrácia
demokratikus centralizmus, lásd lenini normák
Dél-afrikai Köztársaság 322, 323, 1037
Dél-Korea 323, 430
Dél-vietnami Köztársaság 18, 56

egészségügy 97, 102, 108–109, 118, 129, 287, 326, 800, 801, 1007, 1054–1067, 1138
– anya- és gyermekvédelem 1011, 1055
– etikai arculat 1065
– gyógyszerellátás 1058–1059
– hálapénz 1055
– integráció 1061
– járóbeteg-ellátás 1054–1057
– kórházi ellátás 109, 129, 337, 907, 911, 916, 922, 1057–1058, 1063, 1094, 1097
– megelőzés 1056
– orvosellátottság 1055, 1059, 1060
– orvosképzés 88, 1060, 1064
Egészségügyi Minisztérium 1066
Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) 54, 487, 554, 699, 1086
egyházpolitika 15, 488, 762, 970, 1126–1127
Egyiptom 851
egyszemélyi vezetés 1014
élelmiszeripar 113, 335, 699, 701, 718–719, 724, 1045, 1049
életszínvonal-politika, lásd még áruellátás; bérpolitika; egészségügy; jövedelmek és fogyasztás; lakásépítés; lakásgazdálkodás; szociálpolitika 15, 26, 45, 96–99, 101–103, 106, 108, 110, 116–118, 124, 127–129, 188, 325, 326, 327, 329, 333, 336–337, 435–437, 557, 567, 622, 624, 625, 627, 631, 632, 634–636, 769–771, 906–907, 909–910, 916, 921, 942–943, 1094, 1096, 1136–1139
– megőrzése és megszilárdítása 835, 909, 913, 971, 1096, 1120, 1136
ellenforradalom (1956) 844
ellenőrzési rendszer, lásd még népi ellenőrzés 209–213, 437–447, 763, 1125, 1128
– állami 437–438
– funkciói 437–438
– szakemberállomány 447
– szakszervezeti 439
– szövetkezeti 439, 444
– társadalmi 438–439, 444
ellenséges propaganda, lásd nemzetközi imperializmus
el nem kötelezettek mozgalma 323, 1086

Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium (ÉVM) 140, 805, 850, 869, 879, 884, 893, 894
építőipar, építőanyag-ipar 44, 96, 99–100, 102, 107, 113, 123, 125, 126, 326–328, 333, 434, 570, 623, 625–626, 631, 634–635, 803–804, 876–880, 883–895, 907, 909–910, 915, 919–920, 1038, 1055, 1093, 1095–1096, 1131
– felújítási tevékenység 123, 886
– házgyárak 804
– iparosítása 877–878, 883, 886–887
– kivitelezési idő 877, 891
– kutatás 879, 884, 889–890
– műszaki tervezés 880, 890–891
– szakképzés 890
építőipari szövetkezetek 894
érdek, érdekeltség, lásd még gazdaságirányítási rendszer; gazdasági szabályozók; szövetkezeti demokrácia; üzemi demokrácia 130, 156, 311, 640, 743, 1135
– egyéni 640, 936
– érdekegyeztetés 156–157, 311
– csoport 156–157, 640
– népgazdasági 640, 893
– nemzeti 312, 569, 1149
– társadalmi 120, 156, 470, 473, 640, 936
érdekvédelem, lásd szakszervezetek; szövetkezeti demokrácia; üzemi demokrácia
erdő- és fagazdaság 114, 719–720, 726, 892, 1045, 1050
értelmiség 310, 396, 400, 494, 1008–1009, 1125
Etiópia 488, 554, 904, 905
európai béke és biztonság, lásd még külpolitika 19–20, 54–55, 183–185, 271–273, 319–321, 429, 487, 551, 553, 698, 759, 761, 901–902
– Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet 19, 54, 183, 1122
– Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Záróokmánya 19, 54–55, 183, 272, 320, 487, 553–554, 902, 1085
– európai közvélemény közgyűlése (Brüsszel) 19
– Helsinki Záróokmány végrehajtása (Belgrád, Madrid) 321, 429, 487, 551, 698, 759
– Nyugat-Berlin státusa 320
éves terv (1975) teljesítése 42–46, 98, 122–124
éves terv (1976) irányelvei és teljesítése 102–104, 124–131, 325–327, 332–334, 433
éves terv (1977) irányelvei és teljesítése 327–331, 334–347, 433–435, 622–624, 630–633
éves terv (1978) irányelvei és teljesítése 627–630, 633–641, 906–909, 914–918
éves terv (1979) irányelvei és teljesítése 909–913, 919–928, 971, 1038–1040, 1092–1094
éves terv (1980) irányelvei 1095–1100

fagazdaság, lásd erdő- és fagazdaság
fasiszta rendszerek 16–17, 20, 57, 185, 273, 428–429
fegyveres erők és testületek, lásd még honvédelem 972–973, 1129
– belügyi szervek 972, 1129
– munkásőrség 972, 1129
– néphadsereg 972, 1129
fegyverzetcsökkentési, illetve fegyverzetkorlátozási javaslatok, tárgyalások és egyezmények lásd még külpolitika 55, 321, 872–873, 902, 1035
fejlett szocialista társadalom építése, lásd szocialista építés
fejlett tőkés országok 98, 101, 529–

530, 565, 581–583, 975, 977–981, 1134
fejlődő országok 14–15, 98, 101, 528, 530, 565, 581–583, 981–985, 996–1002, 1121, 1123, 1134, 1148
felhalmozás, lásd gazdaságpolitika
felnőttoktatás, lásd még közoktatás; fizikai dolgozók továbbtanulása 606–611, 656
felsőoktatás, lásd még közoktatás 118, 607–611, 850, 857, 859, 1141
felszabadulás (1945) 16–17, 42, 84, 1041–1044, 1120, 1149
felügyelő bizottságok, lásd még ellenőrzési rendszer 439
filozófia 302
Finnország 55, 324, 489, 761, 874, 875, 1036, 1088
fizetési mérleg 109, 122, 127, 917
fizikai dolgozók továbbtanulása 603–611
foglalkoztatáspolitika, lásd még munkaerő-gazdálkodás 448–480, 588–590, 623, 631, 639, 766–768, 1068–1071, 1093–1094, 1134
– átcsoportosítás 130, 451–452, 463–465, 588, 767, 1069, 1134
– férfiak foglalkoztatása 449
– foglalkoztatottak száma 448–449
– hatékonyság 449, 474, 588, 589, 767
– ifjúság foglalkoztatása 455, 476, 1070
– munkaerőhiány 450–451
– munkához való jog 451, 474
– nők foglalkoztatása 449, 459–460, 1071–1072, 1076–1077
– nyugdíjasok foglalkoztatása 460–461, 476
– szabad munkavállalás 541, 474, 1069
– teljes foglalkoztatás 448, 472–474, 766
fogyasztás 97–99, 106, 108, 111, 117, 124, 127, 326–327, 333, 335, 562, 624, 625, 632, 701, 711, 769, 835, 907, 909, 914, 916, 919, 921, 1094, 1095–1096
fogyasztási szövetkezetek (Általános Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezetek) 150, 238, 733, 736
Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsa (SZÖVOSZ) 222, 525, 955
fogyasztói áremelések 92, 103, 117, 124, 128, 329, 333, 336, 1111
– cukor 128
– építőanyag 128
– hús 128
földjáradék, lásd agrárpolitika
földtulajdon és földhasználat, lásd még telektulajdon 13, 243–248, 255–257, 705–706, 713, 715, 727
– állami földek eladásának tilalma 13, 245–246, 255
– állami földek használatba adása termelőszövetkezeteknek 245, 255
– állami földek használatba adása állampolgároknak 245, 255
– állampolgárok földtulajdonának korlátozása 246–247, 255
– földek művelési kötelezettsége 247, 256
– földvagyon szektorális megoszlása 244
– gazdátlan földek állami tulajdonba vétele 246
– magántulajdonú földek adásvétele 246
– föld öröklése 245
– szakszövetkezeti földek 246, 256
– termelőszövetkezeti földek bérbeadása állampolgároknak 246
– termelőszövetkezeti földek eladásának tilalma 246, 255
– zártkert 26, 255
főbizalmi, lásd szakszervezeti bizalmiak (főbizalmi)

Franciaország 185, 187, 489, 874, 903, 905, 966, 969, 1036, 1037

Gazdasági Bizottság (GB) 591
gazdasági egyensúly, lásd gazdaságpolitika
gazdaságirányítási rendszer, lásd még árpolitika; bérpolitika, bérszabályozás; gazdasági szabályozók; gazdasági társulások; munka- és üzemszervezés; ösztönzés; tervgazdálkodás; vállalati szervezet 104–105, 109, 118–221, 129–131, 190–193, 330–331, 334, 338–339, 560–561, 568, 583–591, 624, 628–629, 633, 638–640, 720, 767, 769, 912, 918, 1093, 1130, 1135
– anyagi ösztönzés 329, 579, 589–590, 610, 768, 878
– demokratikus ellenőrzés, lásd szövetkezeti demokrácia; üzemi demokrácia
– gazdasági verseny 1144
– központi irányítás 119, 559, 584, 707, 720, 721, 734, 912, 1053
– nyereségérdekeltség 924, 1134
– szerződéses kapcsolatok 292–293, 707, 935, 1046–1047
– vállalati önállóság, kezdeményezés 104–105, 560, 583, 912, 925
– vállalati tervezés 104, 120, 130, 188, 330, 339, 433, 585, 629, 828, 912, 926, 971, 1098
gazdasági szabályozók, lásd még árpolitika; bérpolitika, bérszabályozás 92, 103, 118–120, 328, 330, 334, 336–338, 468–469, 478, 514, 557, 560, 569, 686, 624, 628, 633, 638–639, 734, 768–769, 891, 908, 911, 917, 918, 923–925, 1094, 1098, 1135
– árfolyam (forint) 119, 638, 924
– egyedi mentesítések 119, 633, 924
– hitelezés 119, 127, 129, 337–338, 911, 922, 924
– jövedelemszabályozás (vállalati) 119, 129, 334, 557, 633, 922, 924, 925
– normatív jelleg 586, 633, 924
– nyereségrészesedés 586, 829
– vám 924
gazdasági társulások 39, 70, 167–171, 285, 292, 705, 714, 733, 1045–1054
gazdasági tartalékok, lásd gazdaságpolitika
gazdaságpolitika, lásd még életszínvonal-politika; építőipar; ipar; gazdaságirányítási rendszer; közlekedés; külgazdasági politika; külkereskedelem; mezőgazdaság; szövetkezetpolitika 26, 42–46, 95–131, 145–150, 187–189, 190–193, 198–199, 309, 325–347, 433–436, 555–591, 622–641, 699–737, 737–751, 764–769, 876–900, 906–928, 942, 971, 1038–1040, 1092–1100, 1105–1106, 1113–1116, 1129–1136
– cserearányok (külkereskedelmi) 14, 26, 96, 123, 127, 334, 556, 565–566, 624, 630, 631–632, 908, 1039
– felhalmozás–fogyasztás aránya 96, 111, 327, 334–335, 433, 564, 625, 633, 922
– gazdasági egyensúly 26, 43, 96, 99, 106, 109, 110, 121–122, 124, 127, 327, 334, 433, 557, 565–566, 630–631, 633, 765, 906, 908, 914, 917–919, 1038, 1093, 1095, 1130
– gazdasági hatékonyság 14, 99, 106, 108, 124, 325, 327, 332, 334, 474, 557, 563, 567, 625, 626, 729, 746, 764, 894, 908, 914, 942, 1039
– gazdasági tartalékok 104, 106, 121–122, 130, 237, 462–463, 1136
– gazdaságnövekedési ütem 15, 96, 99, 102, 106, 110, 122, 124, 125, 325, 327, 332, 334, 433, 555, 557, 562, 567, 571, 622, 764, 918, 927

– intenzív fejlődés 96, 99, 110, 328, 556, 564–565, 702, 724, 764, 906, 976
– másodlagos gazdaság (kisegítő gazdaság) 100, 114, 1113–1116
– takarékosság, lásd még költségvetési szervek gazdálkodása 45, 109, 110, 130, 327–328, 335, 726, 894, 924, 1136
– versenyképesség 103, 110, 112, 130, 327, 332, 335, 567, 571, 730, 766, 1093, 1095
Gazdaságpolitikai Bizottság (MSZMP) 11, 228, 231, 386, 387, 478, 597, 1115
Görögország 20, 187, 875, 904, 1036, 1086
Guatemala 324
Guinea 905
Guyana 874

gyarmati rendszer széthullása, lásd nemzetközi helyzet
gyermekgondozási segély (gyes), lásd szociálpolitika; munkaerő-gazdálkodás
gyermekintézmények, lásd még szociálpolitika 72, 102, 109, 117, 129, 830
– bölcsőde 102, 109, 117, 129, 326, 329, 333, 337, 627, 636, 835, 907, 911, 916, 922, 1005–1007, 1063, 1074, 1094, 1097
– óvoda 97, 109, 124, 129, 326, 329, 333, 337, 624, 627, 632, 636, 835, 862–863, 907, 911, 916, 922, 1074, 1094, 1097

hagyományok 298, 312, 369, 1011
hatékonyság lásd gazdasági politika
hátrányos helyzetűek, lásd szociálpolitika
Hazafias Népfront (HNF) 42, 228, 522, 523, 592–603, 706, 708, 736, 762, 812, 815, 876, 955, 962, 1074, 1147
Hazafias Népfront Országos Tanácsa (HNOT) 19, 47, 131, 356, 592, 599, 812, 1008, 1013
hazafiság, lásd még proletár internacionalizmus 296, 298, 302, 312, 777, 943, 970
háztáji és kisegítő gazdaságok, lásd még kisegítő gazdaság 13, 67, 100, 108, 114, 126, 145–150, 236, 238, 244–247, 255–257, 277, 328, 333, 335, 454, 595, 704–705, 714–715, 733
– adórendszer 149
– anyagi-technikai ellátás 150
– fejlődési tendenciája 146–147
– integráció a szövetkezetekkel 150
– jelentősége 145, 147, 704
– kezelésének problémái 147, 149
– társadalmi rétegződése 146
– termelési és értékesítési biztonság 148–149
hírközlés, lásd közlekedés, hírközlés
Hollandia 697, 873, 969, 1086
Honduras 1086
honvédelem 99, 110, 922, 970, 973, 1129

idegenforgalom, turizmus 72, 77, 115, 571, 748, 801, 916, 1139
ideológiai munka, lásd még társadalomtudományok 14, 15, 21, 26, 27, 171–178, 193–195, 207, 258–263, 294–300, 304–311, 367–371, 408–411, 481, 485, 494, 547, 649, 664–665, 771–774, 785, 819, 848–849, 857, 859, 868, 941, 990, 993, 1000, 1109, 1139–1142, 1149
– antimarxista ideológiák 27, 191, 258
– kétfrontos harc 296, 362, 367
– viták 368, 773

Ifjúsági Bizottság (MSZMP) 65, 76, 77, 351
ifjúságpolitika, lásd még felsőoktatás; Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ); közoktatás; testnevelés és sportmozgalom 15, 65–77, 84–86, 132–136, 481–482, 485, 599, 657, 814, 819–820, 881, 899, 970, 1041, 1070, 1126
– termelőszövetkezeti feladatok 65–77
Igazságügyi Minisztérium 48, 286
imperialista agressziók, lásd még nemzetközi helyzet 698, 872, 874
– Angolai Népi Köztársaság ellen 322, 488
– Etióp Köztársaság ellen 488, 699
– izraeli agresszió 184, 274, 322, 554
– Libanon ellen 276
– Mozambiki Népi Köztársaság ellen 322
– Namíbia ellen 322, 488
imperializmus, lásd imperialista agressziók; NATO; nemzetközi imperializmus
India 875, 966
Indonézia 19, 966
intenzív fejlődés, lásd gazdaságpolitika
ipar 43, 96, 98, 99, 102, 107, 111–113, 122–125, 325–328, 332, 333, 335, 433–434, 557–559, 569, 573–577, 622–623, 625–626, 631, 634–635, 729, 802–803, 807, 906, 909, 915, 918–919, 920, 1038, 1093, 1095–1096, 1129, 1131
– alumíniumipar 112, 558, 574, 1131
– energetika 112, 558, 573–574, 1131
– építőanyag-ipar 112, 574, 876–879, 883, 889, 1131
– gépipar 112, 559, 574–575, 892, 1131
– kiemelt fejlesztési programok 96, 99, 107, 111
– kohászat 112, 558–559, 574, 892
– könnyűipar 113, 576–577, 1131
– szénbányászat 558, 573–574, 1131
– vegyipar 112, 559, 575–576, 892, 1059, 1131
ipari-agrár ország 555, 561–562
ipari szövetkezetek 155, 238
Ipari Szövetkezetek Országos Tanácsa (OKISZ) 220, 525, 808, 955
Irak 324, 874, 968
Irán 873, 967
irodalompolitika 83–84, 1142
iskolák, lásd közoktatás
Izrael 20, 56, 274, 324, 696, 874

Jamaica 697, 875, 1087
Japán 489, 875, 904
Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság 488, 697, 968, 1087
jogpolitika 47–48, 218–224, 243–257, 290–293, 931–938, 1115
– államigazgatási jogalkalmazás 293, 935–936
– büntető jogalkalmazás 933–934
– családvédelem 293
– gazdasági perek 292–293
– jogalkotás 290, 440, 447, 932
– munkaügyi bíróságok 933
– polgári jogalkalmazás 934–935
– szabálysértési ügyintézés 934, 936
– ügyészi felügyelet 937
– védők (ügyvédek) szerepe 934
Jordánia 874
jövedelmek 97, 101–103, 106, 108, 124, 127–128, 326–327, 329, 333, 335, 434, 624–625, 632, 769, 834, 907, 916, 919, 921, 1039, 1094, 1136–1137
– magas jövedelmek elismerése 1115

- munka nélküli jövedelmek 245, 249, 253, 257
- nominálbér 103, 127, 625, 634, 907, 909–910, 919, 921, 1094
- reálbér 28, 98, 103, 108, 116, 124, 125, 127, 327, 329, 333, 335, 625, 632, 907, 909–910, 916, 919, 921, 1094, 1096
- reáljövedelem 98, 101, 103, 108, 116, 124, 125, 127, 326, 327, 329, 333, 335, 624–625, 632, 634, 769, 907, 909–910, 916, 919, 921, 1094–1096
- termelőszövetkezeti dolgozók reálkeresete 101, 103, 125, 127, 327, 329, 333, 335, 625, 634, 907, 909–910, 916, 919, 921, 1094

Jugoszlávia 324, 365, 489, 552, 875, 904, 969, 1034

káderpolitika, kádermunka, káderképzés 69, 130–131, 241, 263–267, 268–270, 359, 372–378, 411–412, 491, 498–499, 500, 511, 589–590, 604, 609–611, 651, 776, 840, 926, 959, 1061–1062, 1067, 1077–1082, 1111, 1144
- cserélődés 264, 776, 1078, 1079, 1081
- fiatalok 1079, 1082
- hármas követelmény 159, 776, 1081
- minősítések 1079
- nők 1073, 1075–1077
- pártirányítás, párthatáskör 1078
- párton kivüliek 1140
- utánpótlás 269–270, 359, 412, 499, 610–611, 649, 850, 1001, 1079
- vezetők képzése, továbbképzése 269–270, 301, 314, 372–373, 376, 786–787, 999, 1078–1980, 1081

Kambodzsa 19, 56, 323
Kanada 19, 324
kapitalizmus 14, 28, 191, 759, 978, 1121
kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek 114, 214–217, 712, 723, 1132
- állami támogatás 215–216
- jövedelmek 215
- komplex fejlesztési program 214–215, 217
- száma 216
- területe 216

kereskedelem, lásd áruellátás, külkereskedelem
Kínai Kommunista Párt politikája 54, 183, 531, 760, 778, 872, 944, 967, 976, 977, 989–990, 994, 1122–1123, 1149
kisárutermelők 25
kisegítő gazdaság, lásd még háztáji és kisegítő gazdaságok; kisipar 456, 1113–1116
kisipar 281–286, 770, 1137
- adózás 283, 285
- alkalmazottak fogalkoztatása 282–283
- anyagellátás 283, 285
- közületi megrendelése 283, 285
- létszám 281
- társulások 285
- teljesítmény 281–282
- területi elhelyezkedés 285

Kisiparosok Országos Szövetsége 284, 286
KISZ, lásd Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség
Kohó- és Gépipari Minisztérium (KGM) 506
kollektív szerződés 34–35, 479, 1015, 1070
kollektív vezetés, lásd lenini normák
Kolumbia 185, 696
Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP) 371, 842–845, 882, 913
Kongói Népi Köztársaság 874, 968

Koreai Népi Demokratikus Köztársaság 323, 430, 489, 871, 1034
kormánybizottságok, lásd Állami Tervbizottság; Gazdasági Bizottság; Tudománypolitikai Bizottság
korona és koronázási ékszerek kérdése 697, 1104
Kossuth Könyvkiadó 53, 83, 153, 317, 364, 375, 379
kozmopolitizmus 299
Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) 46, 98, 101, 109, 115, 125, 183–184, 274–275, 320, 334, 512, 557, 562, 566, 567, 579–581, 731, 748, 760, 871–872, 892, 911, 1035, 1097, 1121, 1134
– célprogramok 274, 334, 706
– gazdasági integráció Komplex Programja 46, 98, 398, 555, 563, 977
– ülésszakai 46, 276, 871
költségvetési szervek gazdálkodása, lásd még államigazgatás 129–130, 386–395
könyvkiadás 80–89, 93–94, 205, 297, 299, 317–318, 848, 997
könyvterjesztés 90–94
– árak 92
– bolt- és raktárhálózat 91
– feladatok az V. ötéves tervben 94
– forgalmi adatok 82, 93
– koncepciója 90
– könyv-külkereskedelem 91
környezetvédelem 288, 745, 749–750, 797, 1133
közel-keleti válság, lásd nemzetközi helyzet
közellátás, lásd áruellátás
közérdekű bejelentések, panaszok 209–213, 1110
Közgazdasági Munkaközösség (MSZMP) 190, 307, 535
Közgazdasági Társaság 194, 196
közgazdaságtudományok 190–202, 302, 785
közigazgatás, lásd államigazgatás; tanácsok
Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium (KPM) 666, 808
közlekedés, hírközlés 44, 97, 100, 108, 114, 122–123, 126, 326, 329, 335–336, 434, 623, 627, 631, 635, 737–751, 798–799, 807–808, 907, 910, 915, 921, 1093, 1096, 1133
– állami dotáció 744
– közlekedési dolgozók 740
– közúti közlekedés 741, 742–743
– motorizáció 749
– teljesítmény 739
– tranzitfuvarozás 744, 748
– vasút 740–742
– városi tömegközlekedés 741–743, 747
közművelődési politika, lásd még könyvkiadás; könyvterjesztés 93, 136–141, 242, 352–354, 481, 493–494, 594, 651, 655–661, 800–801, 832, 1142
– anyagi feltételek 77, 102, 659
– intézmények 659
– irányítás 659–660
– rétegmunka 242, 1006–1007, 1010–1011
– személyi feltételek 659
közoktatás, lásd még felsőoktatás; fizikai dolgozók továbbtanulása 97, 109, 117–118, 129, 171–178, 466–467, 476–477, 493, 589–590, 603–611, 651, 656, 799, 801, 833, 855–870, 1073, 1075, 1141
– állampolgári nevelés 857, 859
– általános iskolát végzettek továbbtanulása 861
– cigánytanulók 863, 1006–1007, 1010
– érettségi rendszer 857

– felsőoktatási felvételi rendszer 857, 859
– fizikai dolgozók gyermekeinek aránya 833, 861, 869
– gimnáziumok 607, 858–859
– iskolai demokrácia 866
– közhasznú fizikai munka 475, 860
– napköziellátás 835, 862, 863, 1074
– nyolc osztályt befejezők aránya 68, 606, 833, 861, 1006
– pedagógusellátottság 862, 864, 866
– szakközépiskolák 607, 858
– szakmák száma 77, 858
– szakmunkásképzés 77, 88, 109, 118, 589, 857–858, 865
– tananyag 89, 93
– tanévvesztők aránya 860–861
– területi egyenlőtlenség 862, 868–869
– világnézeti nevelés 304–305, 868
Közös Piac 183–184, 320, 981
Központi Népi Ellenőrzési Bizottság (KNEB) 212, 443, 447
Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 389, 406, 545
közrend, közbiztonság 382
közvélemény-kutatás 827–828
kritika 385
Kuba 185, 696, 871, 874, 965, 1034, 1085
Kulturális Minisztérium 94, 136, 139, 141, 481–483, 651, 659, 666, 825, 846, 850
kultúrpolitika, lásd még irodalompolitika; könyvkiadás; könyvterjesztés; közművelődési politika; közoktatás; művészetpolitika; tudománypolitika 309–310, 492–494, 771–774, 785, 1108, 1109, 1141–1142
Kultúrpolitikai Munkaközösség (MSZMP) 307, 645, 650
Kuvait 966, 968
külgazdasági feltételek, lásd még külpolitika 14, 27–28, 96, 104–106, 109, 123, 325, 334, 556–558, 565–566, 624–764, 765, 908, 1039, 1092–1093, 1130
– cserearány, külkereskedelmi, lásd gazdaságpolitika
– tőkés diszkrimináció 275, 582, 697, 908
– világpiaci árrobbanás 96, 556, 565–566, 1039
külgazdasági politika, lásd még külpolitika 555–558, 564–566, 571, 579–583, 628, 765, 917, 943, 1133–1134
– fejlett tőkés országokkal 98, 101, 565, 581–583, 1134
– fejlődő országokkal 98, 101, 565, 581–583, 1134
– hitelpolitika 109, 122, 127, 582, 917
– kooperáció 581–583
– szakosításkooperáció 98
– szocialista országokkal, lásd még KGST; magyar–szovjet kapcsolatok 98, 101
– vámpolitika 582
külkereskedelem, lásd még Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST); külgazdasági politika 45, 91, 98, 101, 109, 115–116, 123, 126–127, 326–327, 330, 333–335, 434, 555–558, 564, 566, 571, 579–583, 624, 628, 632, 637, 711, 723, 730, 908, 911, 916–917, 922–923, 1039, 1094, 1097
Külkereskedelmi Minisztérium (KKM) 591
külpolitika, lásd még fegyverzetcsökkentési, illetve fegyverzetkorlátozási javaslatok, tárgyalások és egyezmények; külgazdasági politika; Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa; európai béke és biztonság; Varsói Szerződés; NATO 17–20, 54–55,

183–185, 271–275, 320, 428–433, 486–488, 520–531, 551–555, 621, 666, 697–699, 759–761, 814–815, 871–874, 901–904, 964–968, 1033–1036, 1083–1086, 1107–1108, 1121–1124
– általános és teljes leszerelés 321, 487
– békekezdeményezések 17, 430, 621, 821, 872, 902, 1083–1084, 1118
– békés egymás mellett élés 18, 28, 55, 183, 272, 320, 428–429, 487, 759–760, 873, 964, 1036, 1123
– Camp David-i különmegállapodás 873, 968
– enyhülés 15, 17, 19–20, 54, 183, 272, 320, 428–429, 487, 547, 551, 621, 695, 698, 872, 964, 1083, 1117–1118, 1122
– emberi jogok kérdése 543, 760
– fegyverkezési verseny 487, 555, 695, 760, 965
– hidegháborús irányzatok 274, 1122–1124
– katonai enyhülés 19, 55
– KGST–Közös Piac kapcsolata 183–184, 320
– közép-hatósugarú rakéták és nukleáris fegyverek európai telepítése 1084, 1122
– neutronfegyverek 695
– SALT–II. 761, 872, 966, 1035, 1084, 1117–1118, 1122
– szocialista országok egyeztetett külpolitikája 18, 760
– szovjet–amerikai csúcstalálkozó (Bécs, 1979) 1035
Külügyminisztérium (KÜM) 204

lakásállomány 435
lakásépítés 72, 97, 102, 108, 117, 124–125, 128, 326, 328–329, 333, 436, 435–436, 437, 625, 627, 632, 636, 769–770, 791, 795–796, 804–805, 807, 829–830, 880–882, 885–886, 896–900, 907, 909, 911, 916, 922, 1005–1006, 1094, 1096, 1137–1138
– állami teherviselés 436, 769, 770, 899
– három- és több gyerekesek 436, 769, 899
– kedvezmények 72, 769, 899, 1005
– lakbér 436, 899
– lakossági teherviselés 436, 770, 881, 899
lakásgazdálkodás 128, 436, 804, 881, 898, 1138
Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság 56, 323, 324, 698, 967
Lengyelország 19, 84, 185, 324, 365, 489, 552, 861, 871, 903, 1034
Lenin 153, 296, 311, 993, 1034
lenini normák 491, 498, 776–777, 1143–1144
– demokratikus centralizmus 677–681, 1143
– kollektív vezetés 681–683, 1143
– pártdemokrácia 497–498
– pártegység 677–681, 1143
– pártfegyelem 1143
leninizmus, lásd marxizmus–leninizmus
Libanon 56, 274, 324, 696
Líbia 873, 968

Madagaszkár 905
Magyar Államtudományi Társaság 544
magyar békemozgalom, lásd még Országos Béketanács 810–817
– nemzetközi kapcsolatai 811–812
– szervezeti élete 811–812
Magyar Dolgozók Pártja (MDP), lásd párttörténet
Magyar Honvédelmi Szövetség (MHSZ) 525, 955, 961
Magyar Írók Szövetsége 594
Magyar Jogász Szövetség 525
Magyar Kommunista Ifjúsági Szövet-

ség (KISZ) 46, 65–77, 105, 131, 132–136, 182, 331, 340, 354–355, 356, 402, 421, 426, 471, 523, 590, 595, 599, 609, 641, 708, 722, 735–736, 762, 817–820, 868, 882, 895, 900, 912, 927, 954, 961, 1011, 1013, 1042, 1044, 1074, 1082, 1146
Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt egyesülése (1948), lásd párttörténet
magyar munkásmozgalom 270, 304, 364, 371, 373, 842–845, 882, 913
Magyar Nők Országos Tanácsa (MNOT) 524, 1074–1076
Magyarországi Tanácsköztársaság 371, 432, 842–845, 973
Magyar Partizán Szövetség (MPSZ) 525
Magyar Politikatudományi Társaság 841
Magyar Szocialista Munkáspárt nemzetközi kapcsolata haladó pártokkal és mozgalmakkal 874, 904, 968, 995, 1087, 1148
Magyar Szocialista Munkáspárt nemzetközi kapcsolata szocialista és szociáldemokrata pártokkal 490, 875–876, 905, 995–996, 1037, 1087–1088, 1148
Magyar Szocialista Munkáspárt nemzetközi kapcsolata testvérpártokkal 16, 17, 20–21, 185, 186, 488–490, 504, 696–697, 777–779, 871, 874–875, 903, 905, 968–969, 993–995, 1036–1037, 1086–1087, 1148–1149
– fejlődő országok kommunista, marxista–leninista pártjai 185–187
– tőkés országok kommunista pártjai 186–187
– szocialista országok kommunista és munkáspártjai 185–187
Magyar Szociológiai Társaság (MSZT) 413, 418
Magyar Szolidaritási Bizottság (MSZB 523, 815
Magyar–Szovjet Baráti Társaság (MSZBT) 525, 821–826
– együttműködés a Szovjet–Magyar Baráti Társasággal 823, 825
– jellege 821
– orosz nyelv oktatása 882
– propaganda 822–825
– Szovjet Kultúra és Tudomány Háza 824, 826
– tagcsoportok 823–824
magyar–szovjet kapcsolatok 323, 521, 551–552, 620–621, 696, 871, 965, 1033
– barátság 1033
– gazdasági kapcsolatok 98, 101, 126, 327, 337, 525, 562, 566, 579–580, 731, 1033
– Kádár János és L. I. Brezsnyev találkozói 232, 551–552, 871, 965, 1033
– kulturális kapcsolatok 84, 91, 195, 263, 270, 365, 645, 825, 851, 961
Magyar Tudomány 519
Magyar Tudományos Akadémia (MTA) 201, 505, 513–514, 836, 841, 846, 850, 866, 996–997
Magyar Történelmi Társulat 364–365, 595
Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MUOSZ) 202–209, 525, 545–546, 549
– eszmei, etikai nevelőmunka 206–207
– nemzetközi tevékenység 204–205, 208
– szervezeti élete 203
– szociális tevékenység 205
– újságíróképzés 204, 207, 209
Magyar Úttörők Szövetsége (MUSZ) 135, 351–356, 819, 868, 954, 961, 1147
– állami támogatás 353

- gyermekkultúra irányítása 352–354
- KISZ irányító munkája 354–355
- közhasznú munkák 353–354
- létesítmények 352
- úttörő évi programok 353
- vezetőképzés 354–355

Magyar Vöröskereszt 287–289, 525, 596, 1011, 1066
Máltai Köztársaság 966
Marokkó 969
Marx 296, 993, 1034
marxizmus–leninizmus 185–186, 193, 259–263, 271–273, 294–300, 306–315, 431–433, 481, 485, 492, 620–621, 987–989, 991–993, 1139–1141, 1148–1149
Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem 172, 260, 314, 374–376, 605
Marxizmus–Leninizmus Esti Középiskola 29, 61–63, 314, 604
- célja 61
- fejlesztése 62

marxizmus–leninizmus oktatása felsőoktatásban 258–270, 772–774
- alaptárgyak törzsanyaga 267–268
- elmélet és gyakorlat egysége 261–263
- magyar munkásmozgalom története oktatása 268
- oktatók felkészültsége 269–270
- oktatók a tudományos kutatásban 265–266, 270
- tananyagok összehangolása 267

másodlagos gazdaság, lásd gazdaságpolitika; kisegítő gazdaság
mezőgazdaság, lásd még agrárpolitika; erdő- és fagazdaság; mezőgazdasági termelőszövetkezetek 37–38, 44, 96, 98, 100, 103, 107–108, 113–114, 123, 125, 126, 147, 276–277, 326–328, 333, 335, 434, 557–558, 562–563, 569–570, 577–578, 623, 625–626, 631, 634–635, 699–738, 907, 909–910, 915, 919–921, 1038, 1045, 1049, 1093, 1095–1096, 1129–1130, 1132
- aktív keresők 707, 715, 727
- állóeszközök 716, 728
- állattenyésztés 97, 108, 113, 126, 577–578, 701–702, 718, 725, 1049
- gabona 97, 108, 113, 123, 326, 333, 577, 626, 701–702, 717, 724, 915, 920, 1130, 1132
- hústermelés 702, 718, 725, 1130
- kutatás 706, 716–717, 730
- növénytermelés 96, 107, 126, 702, 724, 1049
- szakember-ellátottság 68, 88, 706, 715, 727
- termelési rendszerek 68, 166, 705, 714, 733

Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium (MÉM) 32–36, 41, 65–77, 148, 217, 222, 235–236, 389, 720, 1053, 1090
mezőgazdasági szakszövetkezetek 11–13, 50, 156, 217, 713
- állami támogatása 12
- közös gazdálkodása 13
- száma 11, 713
- szociális támogatás 12
- taglétszáma 11, 713
- területe 11

mezőgazdasági termelőszövetkezetek, lásd még gazdasági társulások; kedvezőtlen adottságú termelőszövetkezetek; szövetkeztpolitika 36–41, 65–77, 100, 237–238, 243–248, 255–257, 703–704, 711–713, 731–732, 1132–1133
- Budapesten és az öt nagyvárosban 36–41
- jövedelme 38, 101, 215–216, 704
- kiegészítő és melléküzemi tevékenysége 37–39, 114, 719
- korösszetétele 66–69, 156
- mérete 40, 167–168

– száma 703, 712
– szocialista jellege 703–704, 712
– tagjai 34, 68
– területe 38, 244
– területi szövetségei 49–51, 66, 722
Mexikó 696
Minisztertanács (MT) 39, 48, 120, 127, 129–130, 181, 212–213, 224, 235, 286, 293, 330, 336, 337, 339, 347, 356, 385, 387, 394, 421, 425, 427, 436, 441, 445–447, 478, 519, 544, 549, 603, 618, 639, 737, 750, 762, 809, 895, 900, 912, 918, 921, 925, 963, 971, 1012, 1023, 1044, 1071, 1077, 1082, 1098
Mongólia 84, 273, 696
Mozambik 323, 488, 968
munka- és üzemszervezés 130, 463, 623, 627, 631, 888
munkaerő-gazdálkodás, lásd még munka- és üzemszervezés; foglalkoztatáspolitika 116, 130, 326, 378, 448–470, 556, 560, 588–590, 623, 631, 766–768, 809, 888, 1017–1022, 1060, 1068–1071, 1093–1094, 1134
– adminisztratív létszám 116, 130, 338
– csökkent munkaképességűek 1062
– Győr-Sopron megyei kezdeményezés 452, 464, 1017–1022
– mobilitás szükségessége 116, 452, 464
– másodállás, mellékfoglalkozás 455–456, 475, 770, 878, 1069
– munkaidő 116, 453–457, 474–475, 476, 1069
– munkaügyi apparátus 478
– ötnapos munkahét 453, 475, 768, 1137
– pályaválasztási rendszer 70, 77, 477, 1010
– rokkantság 458–459, 476, 1007, 1062
– szabad idő 454–456, 1137, 1139
– szakképzés-szükséglet 589–590, 1064
– táppénzes fegyelem 457
– továbbképzés, átképzés 77, 767
munkafegyelem 116, 130, 589, 627, 767, 1021, 1069
munkajog fejlesztése 935, 1068–1071
– bíróságok szerepe 1070
– felelősségre vonás 1069
– munkavállalási életkor 1070
– pihenőidő 1070
– pótlólagos foglalkoztatás 1069
munkásmozgalmi emlékek 136–141
munkásosztály 25, 310–311, 604–611, 1124–1125
munkás-paraszt szövetség, lásd szövetségi politika
munka szereti elosztás, lásd bérpolitika, bérszabályozás; ösztönzés
munkatermelékenység, lásd termelékenység
Munka Törvénykönyve 1068–1071
Munkaügyi Minisztérium 866
munkaverseny-mozgalom, lásd szocialista munkaverseny
Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) 194, 396, 402, 519, 525
műszaki fejlesztés, lásd még tudománypolitika 111–114, 125–126, 327–328, 396, 515, 558–559, 562, 565, 567, 569–570, 573–579, 626, 634, 702, 714, 716–717, 724, 728, 1095
művelődés, lásd közoktatás; közművelődési politika
Művészeti Alap 484, 486
művészeti szövetségek 480–486
– felügyelet 481
– ideológiai befolyásolás 481, 485
– művészeti élet pártszervezetei 483–486
– nemzetközi kapcsolatok 482
– területi csoportok 482

művészetpolitika 14–15, 88–89, 480–486, 494, 645–652, 774, 1142
– alkotások terjesztése 88–89
– állami irányítás 480, 481, 774
– művészek politikai arculata 646
– művészetkritika 494, 649–650, 774, 1142
– művész-nemzedékváltás 647
– szocialista realizmus 645

nacionalizmus 299, 370, 665, 848–849, 989
Nagy-Britannia 55, 874, 876, 966
Nagy Októberi Szocialista Forradalom (NOSZF) 431–433, 435, 552, 619–621, 822, 843–844, 991
Namíbia 323, 488
NATO 322, 872, 902–903, 966, 1084, 1116, 1123
Nehézipari Minisztérium 506
Német Demokratikus Köztársaság 84, 265, 270, 273, 365, 429, 696, 861, 903, 965, 1034, 1085
Német Szövetségi Köztársaság 55, 185, 370, 553, 696, 761, 873, 875, 966, 1036, 1085, 1088
nemzeti egység, lásd szocialista nemzeti egység
nemzeti jövedelem, lásd még éves tervek; ötéves tervek 96–99, 102, 106, 110–111, 122, 124–125, 325, 327, 332, 334–335, 433, 555, 557, 562, 622, 625, 630–631, 633–634, 766, 906, 909, 914, 919, 1038, 1093, 1095, 1129, 1130
nemzeti felszabadítómozgalmak, lásd nemzetközi helyzet
nemzeti kérdés 368, 1012
nemzetiségi politika 661–666, 970, 1120
– nem magyar anyanyelvűek száma 662
– nemzetiségi oktatás 663
– nemzetiségi szövetségek 664
nemzetközi gazdasági munkamegosztás, lásd még KGST; külgazdasági politika; külkereskedelem 327, 333–334, 557, 567–568, 892
nemzetközi helyzet, lásd még imperialista agressziók; külpolitika; nemzetközi imperializmus; szocialista világrendszer 17–21, 54–57, 183–187, 271–275, 428–433, 486–488, 521, 551–555, 697–699, 759–761, 943–944, 964–968, 974–996, 1033–1036, 1083–1086, 1121–1124
– faji megkülönböztetés 488, 699, 1037
– gyarmati rendszerek összeomlása 20, 554, 1121
– infláció 186, 565
– kapitalizmus általános válsága 54, 186, 759, 978, 1121
– korunk három nagy forradalmi ereje 18, 695, 1121
– közel-keleti válság 20, 56, 184, 274, 322, 430, 554, 698, 873, 968
– nemzeti felszabadító mozgalmak 273–274, 313, 322, 488, 760, 981–982
nemzetközi imperializmus 272–274, 322, 429, 531, 554, 760, 1122, 1149
– antikommunizmus 273, 299, 429, 695, 1149
– ellenséges propagandája 272, 429, 531, 548, 647, 665, 695, 772, 773, 944, 1122, 1139
– fellazítási törekvése 531
nemzetközi kommunista mozgalom 14, 20–21, 57, 271–274, 295, 305, 313, 547, 548, 694–697, 777–779, 969, 974–996, 1034, 1148, 1149
– Afrikában 1985–1986
– arab országokban 984–985
– Ázsiában 983–984
– egysége 271–272, 696, 944, 968, 986, 1149

– fejlett országokban 313, 977–981, 1148
– fejlődő országokban 981–986, 1148
– Latin-Amerikában 982–983
– kétoldalú találkozók 987
– regionális tanácskozások 271–272, 987
– pártok száma 974
– párttagok száma 974, 979, 983–984
– szocialista országok kommunista és munkáspártjai 271–272
– szocializmushoz vezető út kérdése 980, 988–989
– testvérpártok viszonyának alapelvei 313, 778, 944, 986–990
nemzetközi kommunista mozgalom tanácskozásai és nyilatkozatai 20–21, 271–273, 552–553, 694–696, 777–778, 903, 905, 944, 969, 993, 1037, 1121
nemzetközi munkásmozgalom 272, 695, 944
nemzetközi osztályharc 19–21, 310–311, 313, 985
népesedéspolitika 1003–1007, 1011, 1038, 1055, 1062, 1074
Népfront, lásd Hazafias Népfront
népi ellenőrzés, lásd még Központi Népi Ellenőrzési Bizottság (KNEB) 443–444
Népszabadság 23, 437, 550, 1103–1116
Norvégia 488, 489, 873, 904
nőkérdés, nőpolitika, lásd még Magyar Nők Országos Tanácsa 970, 1071–1077, 1126
– bérarányok 1072–1073
– foglalkoztatás 1071–1072, 1076–1077
– képzettség 1073, 1075
– nők aránya a pártban 1073
– nők a közéletben 1073, 1076
– nők vezető beosztásokban 1073–1074

nyereség, lásd gazdaságirányítási rendszer
nyereségrészesedés, lásd gazdasági szabályozók
nyugdíj, lásd szociálpoliitka
nyugdíjasok 596, 771

oktatás, lásd közoktatás
Oktatási Minisztérium 94, 136, 171, 177–178, 267–268, 270, 356, 366, 419–421, 603, 665, 786, 840–841, 850, 852, 855–856, 859, 864, 866, 869, 997
Októberi Szocialista Forradalom, lásd Nagy Októberi Szocialista Forradalom (NOSZF)
Olaszország 55, 187, 488, 553, 696, 761, 861, 874, 904, 969, 1087
Ország–Világ 822–823, 825
Országgyűlés 41–42, 104, 187, 224–228, 751, 923
Országos Béketanács 524, 810–817, 1002
Országos Közművelődési Tanács 659
Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) 398, 513, 515, 569
Országos Szövetkezeti Tanács 131
Országos Tervhivatal 228, 569, 804, 805, 807–808, 866, 869
Országos Testnevelési és Sporthivatal 136, 955, 960
osztályharc 310–311, 367

öntudat, lásd szocialista öntudat
öröklés 245, 251, 253, 256, 293
ösztönzés 151–153, 311, 329, 579, 589–590, 610, 878
– anyagi, lásd anyagi ösztönzés, anyagi érdekeltség
– erkölcsi 151–153, 289, 340–347, 579, 590, 878, 1043–1044

ötéves terv (1971–1975) 95–98, 106–109, 764
ötéves terv (1976–1980) 93–94, 98–102, 110–121, 591, 764–765
ötéves terv (1981–1985) 569, 591, 1119
ötnapos munkahét, lásd munkaerőgazdálkodás

Palesztin Felszabadítási Szervezet 20, 322, 430, 698, 873, 874, 968
Panama 325, 874, 1037
panaszok, lásd közérdekű bejelentések, panaszok
Paraguay 905
parasztság, lásd szövetkezeti parasztság
pártalapszervezetek 38, 278–280, 316, 351–352, 447, 484, 486, 491, 497, 498, 500, 601, 688–689, 944, 1012, 1018, 1082
– alacsony létszámú alapszervezetek 77, 278
– összevonások irányelvei 279–280
– száma 77, 78, 357, 755
– tudomány és kultúra területén 279, 357–361, 483–486, 508
pártapparátus 21, 689–691, 780, 1078
pártbizottságok (területi) 29, 51, 76, 447, 465, 479, 518, 601, 735, 755, 823–824, 1067
pártcsoportok munkája 77–80
– bizalmiak 79, 944
– munkastílusa 80
– pártmegbízatás 78, 491
– száma 77–78
pártegység, lásd lenini normák
pártélet 23, 319, 758
pártépítés, lásd még párttagsági könyvek cseréje 51–53, 485, 490–492, 497, 775, 819, 1144–1145
– felvétel követelményei 52, 497, 753, 1145
– összetétel 51–53, 492, 722, 752–756, 775
– taglétszám 492, 1144
pártirányítás, pártellenőrzés 27, 48, 683–691, 817–820, 973, 1082, 1144
– állami munka 48, 447, 617, 619, 938, 1026
– gazdasági élet 45, 46, 104–105, 121, 130–131, 182, 331, 339–340, 471, 479, 590, 629, 640–641, 676–677, 751, 882, 895, 900, 912, 918, 925–926, 927, 1099
– ideológiai munka 294–300, 316–317
– közoktatás 360, 856, 870
– mezőgazdaság 51, 166, 235–242, 707–708, 721–722, 735
– kultúra 357–361, 480, 483–484, 486, 652, 660, 774, 955, 962–963
– tömegszervezetek és tömegmozgalmak 166, 235–242, 355–356, 426, 601–602, 817, 1076
– tudományos élet 357–361, 370–372, 1066–1067
párt munkastílusa, munkamódszere, lásd még lenini normák 5–7, 80, 499, 641–644, 671–693, 774, 775, 1104, 1143
pártoktatás, pártpropaganda 22–31, 61–65, 172, 175, 260, 294–300, 301–307, 313–318, 372–379, 604–606, 609, 853–854
– anyagi feltételei 31
– irányítása 30
– propagandistaképzés 30, 151–153, 295, 299, 302, 315, 378
– rendszere 28–29, 63–65, 295
– 1975/76. évi terve 31
– tömegoktatás 303, 853–854
pártrendezvények 378, 687
pártszervezetek koordinálási jogkörrel 641–644
párttagsági díj 500, 1145
párttagsági könyvek cseréje (1976) 57–61, 275, 490–492, 495–501, 775, 1144–1145

– előkészítése 59–60
– eszmecserék tapasztalatai 495, 1145
– párt cselekvési egysége 496
– pártból kimaradtak száma 496, 754
– régi párttagok iránti figyelem 496
párttörténet 296, 305, 674–677, 842–845, 882, 913
Párttörténeti Intézet (MSZMP) 136, 138, 139–140, 268, 317, 364, 366, 369, 839–840
párt vezető szerepe 6, 58, 311, 498, 671, 775, 969, 976, 1142–1143
pedagógusok 135, 171–178, 263–266, 268–270, 352, 862, 864, 866, 1006
Peru 325
Pénzügyminisztérium (PM) 228, 808, 869
polgári demokratikus forradalom (1918) 842–845
Polgári Törvénykönyv 290–293
Politikai Akadémia 14–15, 265
Politikai Főiskola 30, 64, 209, 264, 265, 268–270, 295, 301, 314, 315, 317, 372, 374–375, 406, 418, 604, 780–788, 839, 841, 997
– aspiránsképzés 787
– beiskolázás, pályázás 784
– hallgatók száma, összetétele 780–781
– tanárok száma, összetétele 782–783
Politikai Főiskola Közleményei 783
– tudományos kutatás 783, 788
Politikai Főiskola Közleményei 783
politikai végzettség 853–854
politikatudomány, lásd még társadalomtudományok 836–841
Portugália 20, 57, 187, 324, 696, 874, 904, 966, 969, 1086
proletárdiktatúra 297–298, 310, 761, 980, 988, 992
proletár internacionalizmus, -szolidaritás 16, 18, 20–21, 57, 185–187, 273–274, 298–299, 300, 312, 488–489, 552–553, 777–778, 815, 968, 986, 990–991, 1148
propaganda, lásd még pártoktatás 14–15, 30, 90, 105, 121, 130–131, 294–300, 382, 426, 479, 603, 611, 645, 650, 661, 666, 811, 814, 845, 900, 927–928, 1022, 1141
Propagandista 378–379, 670
propagandisták 151–153, 295, 299, 378

Rádió 90, 131, 295, 297, 331, 340, 426, 471, 544, 629, 648, 658, 666, 895, 900, 928, 939, 945, 1066, 1141
Románia 488–489, 696, 861, 903, 1085
régészettudomány 846–852

sajtó, lásd még Magyar Újságírók Országos Szövetsége 131, 295, 297, 317–318, 331, 340, 426, 471, 544, 629, 666, 895, 900, 928, 939, 945–946, 1066, 1141
Spanyolország 21, 57, 91, 187, 875, 905, 1037
sport, lásd testnevelés és sport
Srí Lanka 324, 875, 1086
Svájc 875, 904, 905, 1086
Svédország 489, 697, 905

szakszervezetek 32–36, 131, 426, 439, 471, 479, 590, 609, 629, 641, 708, 722, 736, 762, 882, 895, 900, 912, 927, 960–961, 1013–1016, 1074, 1146
Szakszervezetek Országos Tanácsa (SZOT) 32–36, 46, 48, 131, 181, 331, 340, 347, 356, 421, 425, 427, 522, 594, 933, 954, 1013, 1016, 1042, 1044, 1068
– szakszervezetek a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben és társulásaikban 32–36, 156, 722, 736

szakszervezeti bizalmiak (főbizalmiak) testülete 423–427, 1013–1014, 1015–1016, 1017
Szakszervezeti Világszövetség 531
személyi döntések 21–23, 46–47, 271, 300, 331, 436–437, 494–496, 756–757, 973–974, 1099
személyzeti munka 13, 130–131, 359, 1080–1082, 1144
Szenegál 874
Szíria 696, 874, 904, 968, 1036, 1087
szociáldemokrácia 14, 978, 980–981
szocialistabrigád-mozgalom 67, 90, 240, 342–343, 385, 424, 629, 656, 722–723, 1119
szocialista demokrácia 42, 298, 310, 491, 672, 763, 1128
szocialista életmód 14, 67, 163, 310, 385, 547, 941, 1056, 1139
szocialista építés 273, 297–298, 308–312, 975, 980, 988–989, 991, 1148–1149
– általános törvényszerűsége 273, 980–981
– fejlett szocialista társadalom építése 98, 297, 308–312
– nemzeti sajátosságok 273, 311, 980, 981, 988–989
szocialista munkaverseny, lásd még szocialistabrigád-mozgalom 42, 46, 67, 104, 131, 178–182, 189, 242, 340–347, 432, 435, 629, 630, 640, 722–723, 820, 912, 926, 1041–1044
– általános célok 46, 179, 180, 341
– építőiparban 180
– iparban 180
– kereskedelemben 181
– közlekedésben 180–181
– kongresszusi és jubileumi versenyek 189, 341, 432, 496, 622, 1041–1044, 1092
– kitüntetések formái 181, 189, 341–346, 1043, 1044
– kitüntetettek száma 341–346
– mezőgazdaságban 180
– versenyértékelés 181–182, 341
szocialista nemzeti egység 25, 42, 601, 976
szocialista öntudat 163, 306, 311
szocialista realizmus, lásd művészetpolitika
szocialista törvényesség 932, 934, 938, 1129
szocialista világrendszer, lásd még Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST); Varsói Szerződés (VSZ) 17, 527, 620–621, 759
szociálpolitika, lásd még vállalati társadalmi juttatások 13, 97, 109, 117, 128–129, 326, 329, 333, 336, 734, 740, 769–771, 834–835, 907–908, 911, 916, 922, 1076, 1137–1139
– családi pótlék 97, 771, 835
– gyermekgondozási segély (gyes) 13, 117, 336, 459–460, 476, 835, 1074
– hátrányos helyzetűek 596, 835, 863, 1006–1007
– járadék 13, 336, 910
– nyugdíj 97, 102, 104, 128, 329, 336, 461, 771, 835, 910, 921, 1138
– ösztöndíjak 72–73
– szociális segélyek 329, 910, 1006
– üdültetés 72, 831–832, 1063
– üzemi étkeztetés 831
szociológia 404–421
szolgáltatás 101–102, 114, 118, 281–286, 293, 558, 563, 570, 770–771, 797, 801, 808, 897, 1050, 1137
Szovjetunió, lásd még magyar–szovjet kapcsolatok 16–17, 84, 430, 487, 489, 552, 619–621, 696, 760, 821–823, 861, 872, 903, 911, 943, 975, 990, 1035, 1083–1084, 1097, 1107, 1117
Szovjetunió Kommunista Pártja 16–17, 185–186, 295, 307–308, 323, 621, 786, 993–994, 1085, 1148

szövetkezeti demokrácia 77, 154–166, 238–239, 713, 732
– alkalmazottak véleményezési joga 156
– ellenőrzés 161–162, 165, 439
– érdekegyeztetés 156–157
– munkahelyi közösségek 71, 164, 239
– operatív gazdaságvezetők 67–69, 160–161
– önkormányzati szervek 77, 158, 163–164
szövetkezeti parasztság 25, 68, 277, 310, 657, 700, 704, 710, 756, 1125
szövetkezetpolitika, lásd még szövetkezeti demokrácia; ipari szövetkezetek; fogyasztási szövetkezetek; mezőgazdasági szövetkezetek 11–13, 32–41, 49–51, 218–224, 236–242, 704, 1115, 1132, 1147
– alapszabály és belső szabályzatok 239
– együttműködési formák 220, 223, 238, 241
– ellenőrzés 219, 222, 239–241
– önkormányzati szervek munkamegosztása 219, 704
– szocialista vonások 221, 240
– szövetkezetek gazdasági teljesítménye 236–237
– szövetkezeti tulajdon fejlődése 221, 237
– érdekképviselet 220, 222–223, 240, 1054, 1082
Szövetkezetpolitikai Munkaközösség (MSZMP) 13, 33, 49, 154, 218, 1045, 1115
szövetségi politika, tömegkapcsolat 25, 42, 481, 491, 494, 499, 647, 762, 773, 970, 1127, 1145

tájékoztatás, lásd még propaganda; sajtó; Rádió; Televízió 5–7, 317–318, 447, 544–550, 667–671, 764
– felsőoktatási intézményekben 667–671,
– gazdasági 548
– kulturális 548
– külföldre irányuló 545, 550, 811, 814, 1107
– nemzetközi eseményekről 548, 1104
– pártrendezvényekről 545, 548
– rendkívüli eseményekről 1107
Tájékoztatási Hivatal 202, 204, 206–208, 549
takarékosság, lásd gazdaságpolitika
Tanácsi Hivatal 75, 141, 389, 599, 617, 869
Tanácsköztársaság (1919), lásd Magyarországi Tanácsköztársaság
tanácsok 75, 226–228, 447, 465, 598–599, 612–619, 762, 804–806, 865–866, 894, 972, 1023–1026, 1053, 1127–1128
– apparátusa 614
– államigazgatási feladatai 391–392, 613, 614, 806, 866, 1025
– állami irányítása 617–618, 1025–1026
– gazdálkodása 616–617, 640
– gazdasági szervező munka 75, 232–236, 615–616, 640, 805, 1024, 1025
– kapcsolata a lakossággal 614–615, 1025
– kulturális tevékenysége 651, 660, 666
– népképviseleti és önkormányzati szerepe 612–613, 1024
– szociális tevékenysége 616–617
– szövetkezetek irányítása 75, 232–236
– tanácsi intézmények 1025
Tanzánia 1037
társadalmi bíráskodás 46–48
társadalmi juttatások, lásd szociálpolitika

társadalmi munka 594
Társadalmi Szemle 23, 317, 519
társadalombiztosítás, lásd egészségügy; szociálpolitika
társadalomstruktúra, lásd még értelmiség; munkásosztály; szövetkezeti parasztság 25, 1124–1125
Társadalomtudományi Intézet (MSZMP) 307, 317, 405, 406, 418, 838, 840
Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság (TKB) 190, 366, 367, 369, 371, 417, 517, 534, 544, 836, 841, 852, 1002
társadalomtudományok, lásd még állam- és jogtudomány; kozgazdaságtudomány; politikatudomány; régészet; szociológia; történettudomány 14, 15, 258–270, 297, 306–313, 361–372, 502, 507–508, 516, 773, 836–841, 846–852, 996–1002, 1140–1141
– kutatási szabadság és felelősség 508
– marxizmus–leninizmus pozícioi 193, 367, 508, 516
telektulajdon, telekgazdálkodás, lásd még földtulajdon 248–257
– állami telkek eladásának tilalma 249, 256
– állami telkek tartós bérbeadása 250–251, 256
– használatbavételi díj 251, 256
– telekforgalom 252–253, 257
– telekvagyon szektorális megoszlása 248
Televízió 90, 131, 295, 297, 317, 331, 340, 426, 471, 545, 547, 629, 648, 658, 895, 928, 939, 945, 946, 1066, 1141
termékszerkezet, lásd termelési szerkezet
termelékenység 96, 106–107, 112, 116, 125, 325–326, 434, 472, 623, 631, 633, 717, 888, 906, 1129
termelési szerkezet, lásd még ipar; mezőgazdaság 96, 99, 107, 110, 112, 124–125, 130, 327–328, 332, 555–561, 567–579, 765, 766, 803, 909, 915, 919, 927, 1091
termelési viszonyok, lásd még tulajdon 14, 24–25, 106, 169, 290–293, 700, 709, 1124
termelői ár, lásd árpolitika
termelőszövetkezetek, lásd mezőgazdasági termelőszövetkezetek
Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa (TOT) 32–36, 41, 65–77, 525, 708, 722, 736, 955, 1053
területfejlesztés, lásd még város és falu 97, 118, 450, 477, 570, 594, 788–881
tervezés, lásd tervgazdálkodás
tervgazdálkodás, lásd még gazdaságirányítás, éves tervek; ötéves tervek 95, 104, 110, 119, 130, 477, 478, 513, 559, 562, 563, 568, 584–585, 879, 890–891, 1098
testnevelés és sportmozgalom 77, 118, 132–136, 354, 800, 833, 947, 963, 1138–1139
– állami irányítás 953–954, 959, 960, 963
– élsport 950–951, 957–958
– fegyveres testületekben 133, 951
– ifjúsági tömegsport 860, 948, 956–957
– iskolai testnevelés 132–135, 860, 948–949, 956–957
– lakóterületi testedzés 949
– létesítményellátottság 952–953, 959–960
– munkahelyi testedzés 949, 954
– sportorvosi tevékenység 951–952, 958–959
– szakemberek és társadalmi aktívák 952

– utánpótlásnevelés 950–951
Testnevelési és Sportbizottság (MSZMP) 136, 955
tömegkapcsolat, lásd szövetségi politika
tömegkommunikációs eszközök, lásd még Rádió; Televízió; sajtó 940, 1008
tömegpropaganda, lásd pártoktatás; propaganda
tömegszervezetek, tömegmozgalmak 131, 491, 499, 520–531, 945, 1145–1147
– nemzetközi tevékenysége 520–531
Törökország 966
történettudomány 86, 361–372, 846–852
törvényesség, lásd szocialista törvényesség
Tudományos Ismeretterjesztő Társulat 364, 402, 519, 525, 658
tudományos szocializmus, lásd marxizmus–leninizmus; társadalomtudományok
tudománypolitika, lásd még társadalomtudományok 86, 111, 492–493, 501–519, 578–579, 772–773, 1140
– finanszírozás–gazdálkodás 502, 505, 513–514
– információellátás 86–87, 506, 514
– irányítás, koordináció 195–200, 506, 512–514
– ismeretterjesztés 87, 364, 848, 945, 1008
– kutatás-gyakorlat 506, 578
– kutatóbázis szelektív fejlesztése 502, 509–510, 578
– kutatói létszám 366, 503, 511
– licencvásárlás 507, 511, 578
– műszaki és agrárkutatás 507, 515, 706, 716–717, 730, 750
– nemzetközi kapcsolatok 195, 365, 370, 414, 504, 511–512, 851
– tanszéki kutatások 272, 503
– tudományos közélet 193–195, 503, 511
– tudományos minősítés 503–504, 511, 836, 840, 850–851
Tudománypolitikai Bizottság (TPB) 190, 369, 504, 514, 517, 519, 520
tulajdon, lásd még földtulajdon 24–25, 155, 243–257, 292–294, 1124
– állami 244, 255–256, 291, 1124
– magán 244–246, 255, 292
– személyi 244, 248, 291, 1124
– szövetkezeti 68, 237, 244, 255–256, 291, 1124
turizmus, lásd idegenforgalom, turizmus

Új-Zéland 874, 1086
Uruguay 324

üdültetés, lásd szociálpolitika, vállalati, társadalmi juttatások
üzemi demokrácia 14, 105, 421–427, 590, 763, 1013–1016, 1128
üzemi étkeztetés, lásd szociálpolitika; vállalati társadalmi juttatások
üzemszervezés, lásd munka- és üzemszervezés

választási rendszer, választások 41–42, 224–228, 1027–1032
– egyéni választókerületi rendszer 225, 1029–1030, 1032
– jelölőgyűlések 226
– munkahelyi kollektívák szerepe 227–228, 1029–1030
– szavazás 1031
– tanácsok megbízatásának időtartama 226–228
– területi elv 225–226, 1029–1030
– többes jelölés 225–226, 1028, 1032
vállalati önállóság, lásd gazdaságirányítási rendszer

vállalatok szervezeti rendszere 198–199, 228–231, 588
– összevonások 229
– szervezeti módosítások alapelvei 230–231
vállalati társadalmi juttatások, lásd még szociálpolitika 72–73, 77, 336, 639, 826–835, 910, 921
– gyermekintézmények 72, 827, 830
– kapcsolata a nyereséggel 829
– kultúra és sport 827, 832–833
– lakásépítés 72, 827, 829–830
– oktatás 72, 73, 833
– üdültetés 72, 827, 831–832
– üzemi étkeztetés 827–831
város és falu 700, 710, 880–881, 883, 896–897
Varsói Szerződés (VSZ) 17, 19, 55, 184, 319, 321, 760, 761, 872, 901–902, 976, 1035, 1036, 1083–1084, 1121–1122
Vatikán 488
Venezuela 324–325, 1086
versenyképesség, lásd gazdaságpolitika
vezetőképzés, továbbképzés, lásd káderpolitika, kádermunka
Vietnami Demokratikus Köztársaság 18
Vietnami Köztársaság 18
Vietnami Szocialista Köztársaság 273–274, 323, 696, 698, 815, 872, 874, 967, 990, 1034, 1085, 1104
világgazdasági hatások, lásd külgazdasági feltételek
Világifjúsági találkozó 876
vízgazdálkodás 108, 114, 570, 571, 729

Zimbabwe 323, 488, 905

TARTALOM

ELŐSZÓ (Vass Henrik) 5

1975

1. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MEZŐGAZDASÁGI SZAKSZÖVETKEZETEK HELYZETÉNEK RENDEZÉSÉRŐL, TEVÉKENYSÉGÜK SZOCIALISTA VONÁSAINAK ERŐSÍTÉSÉRŐL (1975. április) 11
   I. A mezőgazdasági szakszövetkezetek helyzetének rendezése 11
   II. A továbbfejlesztés feladatai 12

2. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ MSZMP POLITIKAI AKADÉMIÁJÁNAK FELADATAIRÓL ÉS AZ 1975/76. ÉVI ELŐADÁSAIRÓL (1975. május 12.) 14

3. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1975. május 15.) 16
   I. (Az időszerű nemzetközi kérdések és az MSZMP nemzetközi tevékenysége) 16
   II. (A párt központi apparátusát érintő szervezeti kérdések és személyi döntések) 21

4. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XI. PÁRTKONGRESSZUS DOKUMENTUMAINAK FELDOLGOZÁSÁRA A PÁRTOKTATÁSBAN (1975. június 3.) 22
   I. A pártpropaganda eszmei, politikai feladatai 23
      1. A társadalmi viszonyok továbbfejlesztésének kérdései 24
      2. A gazdasági építőmunka kérdései 26
      3. Ideológiai és művelődési kérdések 26
      4. A párt irányító tevékenysége, a pártélet fejlesztése 27
      5. A szocialista építőmunka nemzetközi feltételei 27
   II. A pártoktatás rendszere és fejlesztésének irányai 28
      1. A pártoktatás rendszere 28
      2. A pártpropaganda irányításának fejlesztése 30
   III. Az 1975/76-os pártoktatási év előkészítése 31

*Ott, ahol a dokumentumok eredeti szövegében nem szerepelnek fejezet-, illetve alcímek – a könnyebb áttekinthetőség érdekében –, a kötet összeállítója a tartalomjegyzékben szerkesztett címeket alkalmazott. Ezeket zárójelbe tettük.

5. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEKBEN ÉS TÁRSULÁSAIKBAN DOLGOZÓ ALKALMAZOTTAK SZAKSZERVEZETI ÉRDEKVÉDELMÉNEK SZERVEZETT BIZTOSÍTÁSÁRA (1975. június 9.) 32
I. (A szakszervezeti érdekvédelem biztosításának indokolása) 32
II. (A szakszervezeti alapszervezetek működési elvei, hatásköre) 33
III. (A Titkárság határozata) 35

6. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA BUDAPEST ÉS AZ ÖT NAGYVÁROS MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEINEK IRÁNYÍTÁSI RENDSZERÉRŐL ÉS TEVÉKENYSÉGI KÖRÜK SZABÁLYOZÁSÁRÓL (1975. június 17.) 36
I. (A vizsgált városok és a budapesti termelőszövetkezetek gazdálkodásának főbb vonásai) 36
II. (Gazdálkodásuk fejlesztésének irányelvei) 39

7. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1975. július 2.) 41
I. (Az országgyűlési választás értékelése) 41
II. (Az 1975. évi terv és állami költségvetés végrehajtásának első öthónapi tapasztalatai) 42
III. (Személyi és szervezeti kérdések) 46

8. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÁRSADALMI BÍRÁSKODÁS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE (1975. augusztus 12.) 47

9. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETEK TERÜLETI SZÖVETSÉGEI MUNKÁJÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL ÉS SZERVEZETÉNEK KORSZERŰSÍTÉSÉRŐL (1975. augusztus 26.) 49
I. (A területi szövetségek munkájának tapasztalatai) 49
II. (A Politikai Bizottság határozata) 51

10. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGNAK JELENTKEZŐK ELMÉLETI, POLITIKAI ELŐKÉSZÍTÉSÉRE (1975. szeptember 23.) 51
I. Az elméleti, politikai alapismeretek tartalma 52
II. Az ismertetés módja 52
III. A követelmény bevezetése 52

11. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1975. október 23.) 53

I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 54

II. (A tagkönyvcsere politikai és szervezeti előkészítése) 58

12. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGSÁGI KÖNYVEK CSERÉJÉRE (1975. október 23.) 58

I. (A tagkönyvcserével kapcsolatos feladatok) 58

II. (A tagkönyvcsere lebonyolításának ütemterve) 60

13. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MARXIZMUS–LENINIZMUS ESTI KÖZÉPISKOLA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE (1975. október 27.) 61

14. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTISKOLÁK ÉS AZ ESTI EGYETEMEK SPECIÁLIS TANFOLYAMAINAK FELADATAIRA ÉS A MŰKÖDÉSÜKKEL ÖSSZEFÜGGŐ SZERVEZETI KÉRDÉSEK RENDEZÉSÉRE (1975. október 27.) 63

15. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA IFJÚSÁGI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEKBEN FOLYÓ IFJÚSÁGI NEVELŐ MUNKÁRÓL (1975. november 20.) 65

I. A fiatalok helye, szerepe a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben 66

II. A szövetkezetekben végrehajtott intézkedések főbb jellemzői 70

III. A felügyeleti és irányító szervek intézkedései 74

IV. Állásfoglalás 76

16. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTCSOPORTOK MUNKÁJÁRÓL (1975. november 24.) 77

I. (A pártcsoportok száma és tevékenysége) 77

II. (A Titkárság határozata) 79

17. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖNYVKIADÁS ÉS KÖNYVTERJESZTÉS V. ÖTÉVES TERVÉRŐL (1975. november 25.) 80

I. Könyvkiadás 82

II. Könyvterjesztés és könyvpropaganda 90

III. Gazdálkodás 92

IV. A könyvkiadás és könyvterjesztés V. ötéves tervjavaslatának főbb mutatói 93
V. Feladatok 93
VI. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 94

18. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1975. november 26–27.) 95

I. (A IV. ötéves terv végrehajtásának helyzete, a szocialista építőmunka 1971–1975. évi tapasztalatai) 95
II. (Az V. ötéves népgazdasági terv fő előirányzatai) 98
III. (Az 1976. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelvei) 102
IV. (A Központi Bizottság határozata) 104

19. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ V. ÖTÉVES NÉPGAZDASÁGI TERV IRÁNYELVEIRE (1975. november 26–27.) 106
I. A gazdasági fejlődés fő vonásai az 1971–1975 közötti időszakban 106
II. Az V. ötéves tervidőszak fő feladatai 110
III. Feladatok a gazdaságirányító és -szervező munkában 120

20. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1976. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL (1975. november 26–27.) 121
I. A gazdasági fejlődés fő vonásai 1975-ben 122
II. Az 1976. évi népgazdasági terv és az állami költségvetés fő feladatai 124
III. Feladatok a gazdaságirányító és -szervező munkában 129

21. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ IFÚSÁG TESTNEVELÉSÉNEK ÉS SPORTJÁNAK FEJLESZTÉSÉRŐL (1975. december 16.) 132
I. (A Politikai Bizottság korábbi határozatainak végrehajtásáról) 132
II. (A Politikai Bizottság határozata) 134

22. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MUNKÁSMOZGALMI EMLÉKEK MEGŐRZÉSÉRŐL (1975. december 23.) 136
I. (Az 1974. évi állásfoglalás végrehajtásának helyzete) 136
II. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 141

1976

23. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A HÁZTÁJI, KISEGÍTŐ GAZDASÁGOK ÉS

AZ EGYÉB KISTERMELÉS HELYZETÉRŐL ÉS TERMELÉSÜK FEJLESZTÉSÉRŐL (1976. február 10.) 145

I. (A kistermelés helyzete és gazdasági szerepe a mezőgazdaságban) 145

II. (Továbbfejlesztésük főbb területei és a megoldandó feladatok) 148

24. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PROPAGANDISTÁK MUNKÁJA MEGBECSÜLÉSÉNEK ÉS ELISMERÉSÉNEK FEJLESZTÉSÉRE (1976. február 16.) 151

I. (A propagandisták munkája elismerésének eddigi formái) 151

II. (Az elismerés egységesítésének feladatai) 151

25. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZÖVETKEZETI DEMOKRÁCIA ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK HELYZETÉRŐL, A TOVÁBBFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEIRŐL (1976. február) 154

I. A szövetkezeti demokrácia fejlesztésének indokai 154

II. A szövetkezeti demokrácia érvényesülésének feltételei, a szövetkezeti önkormányzat elveinek megvalósulása 155

1. A szövetkezeti mozgalom és a szövetkezetek működésének, gazdálkodásának fejlődése 155
2. A szövetkezetek önállóságának értelmezése és biztosítása; a társadalmi, a szövetkezeti és az egyéni érdek összhangjának érvényesülése 156
3. A testületi szervek hatásköre, működése, a tisztségviselők megválasztása 158
4. A vállalati gazdálkodás szervezeti egységeinek az önkormányzati szervekhez való viszonya 160
5. A szövetkezeti ellenőrzés helyzete 161
6. A tagság, a dolgozók belső tájékoztatása 162
7. A szocialista életforma, a gondolkodásmód fejlesztése 163

III. A szövetkezeti demokrácia továbbfejlesztésének feladatai 163

26. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS FORMÁINAK FEJLŐDÉSÉRŐL A MEZŐGAZDASÁGBAN; AZ AGRÁRIPARI EGYESÜLÉSEK ALAPELVEIRŐL (1976. március 23.) 167

I. (A termelőerők fejlődése és az együttműködés formái) 167

II. (Az agráripari egyesülések létrehozásának fő célja, szervezésének általános alapelvei) 169

27. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA

A PEDAGÓGUSOK SZAKMAI ÉS IDEOLÓGIAI-POLITIKAI TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK KORSZERŰSÍTÉSÉRŐL (1976. április 13.) 171
I. (A továbbképzés korszerűsítésének okai) 171
1. A jelenlegi helyzet 172
2. A pedagógus-továbbképzés korszerűsítésének alapelvei 173
3. A továbbképzés formái 173
4. Felkészítés az új tantervekre 175
5. Az országos és helyi irányítás feladatai 176
II. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 178

28. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ V. ÖTÉVES TERV, EZEN BELÜL AZ 1976. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV TELJESÍTÉSÉRE IRÁNYULÓ SZOCIALISTA MUNKAVERSENY IRÁNYELVEIRE (1976. április 20.) 178
I. (A szocialistamunkaverseny-mozgalom szervezésének fő célkitűzései) 179
II. (A szocialistamunkaverseny-mozgalom tervszerű és céltudatos irányítása) 181

29. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1976. április 22.) 182
I. (A nemzetközi élet fontosabb eseményei és az MSZMP külpolitikai tevékenysége) 183
II. (Az időszerű gazdasági kérdések és feladatok) 187

30. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI KUTATÁSOK HELYZETÉRŐL (1976. április 27.) 190
I. A közgazdaság-tudomány eredményei és problémái 190
II. A közgazdaság-tudományi kutatások ideológiai kérdései és a tudományos közéleti problémák 193
III. A közgazdaság-tudományi kutatások irányításának, koordinálásának kérdései 195
IV. Javaslat az állásfoglalásokra és határozatokra 198
V. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 201

31. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A MAGYAR ÚJSÁGÍRÓK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK MUNKÁJÁRÓL (1976. április 27.) 202
I. A Szövetség tevékenységét jellemző vonások 202
II. Javaslatok a Szövetség munkájának fejlesztésére 206
III. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 208

32. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZÉRDEKŰ

BEJELENTÉSEKRŐL, JAVASLATOKRÓL, VALAMINT A PANASZOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY TÉZISEIRŐL (1976. május 18.) 209

I. (A közérdekű bejelentések, javaslatok, panaszok intézésének helyzete) 209

II. (Az új, önálló jogszabály alapelvei) 211

33. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A KEDVEZŐTLEN ADOTTSÁGÚ TERMELŐSZÖVETKEZETEK GAZDÁLKODÁSÁNAK FEJLESZTÉSÉRE (1976. május 25.) 214

I. (A Politikai Bizottság 1974. június 17-i határozata végrehajtása érdekében történt intézkedések) 214

II. (A Titkárság határozata a további feladatokra) 216

34. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZÖVETKEZETI JOGSZABÁLYOK MÓDOSÍTÁSÁNAK ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FŐBB SZÖVETKEZETPOLITIKAI KÉRDÉSEIRŐL (1976. június 1.) 218

I. (A jogszabályok módosításának főbb indokai) 218

II. (A Politikai Bizottság határozata a módosítás irányelveire) 221

35. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A VÁLASZTÁSI RENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL SZÓLÓ HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL (1976. június 1.) 224

I. A Központi Bizottság 1970. április 16-i határozata végrehajtásának tapasztalatai 224

II. A tanácsok megbízatásának meghosszabbítása 226

III. (A Politikai Bizottság határozata) 227

36. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ IPARI VÁLLALATOK SZERVEZETI RENDSZERÉNEK ÉRTÉKELÉSÉRŐL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYÁRÓL (1976. június 1.) 228

I. (A jelenlegi szervezeti rendszer kialakulásának előzményei és korszerűsítésének szükségessége) 228

II. (A Politikai Bizottság állásfoglalása a további munkára) 231

37. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TANÁCSOK MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETEKET IRÁNYÍTÓ MUNKÁJÁRÓL (1976. június 29.) 232

I. (A mezőgazdasági szövetkezetek állami irányításának főbb jellemzői) 232
II. (A Politikai Bizottság határozata) 235

38. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI A SZÖVETKEZETEK KONGRESSZUSAIN RÉSZT VEVŐ KOMMUNISTÁK RÉSZÉRE (1976. június 29.) 236
(1. A közös tulajdon részarányának növelése, a tulajdonosi szemlélet erősítése) 237
(2. A szövetkezetek feladatai) 237
(3. A szövetkezeti demokrácia fejlesztése) 238
(4. Az ellenőrzési rendszer hatékonyabb működtetése) 239
(5. A munkához fűződő jogok és kötelességek közelítése az állami vállalatokéhoz) 240
(6. Az érdekképviseleti szervek feladatai) 240
(7. A szövetkezetpolitikai jogszabályok érvényesítése) 241
(8. A kommunisták feladatai) 242

39. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FÖLDTULAJDON ÉS -HASZNÁLAT, VALAMINT A FÖLD ADÁSVÉTELE ÉS A TELEKGAZDÁLKODÁS EGYES KÉRDÉSEINEK RENDEZÉSÉRE (1976. július 13.) 243
I. A földtulajdon és földhasználat 244
1. A földtulajdon alakulása 244
2. Javaslat az állami földtulajdon eladásának megszüntetésére 245
3. Az egységes szövetkezeti földtulajdon kialakulását segítő intézkedések 246
4. A földmagántulajdon szerzésének szabályozása 246
5. A mezőgazdasági földek védelme 247
II. A telektulajdon és telekgazdálkodás 248
1. A jelenlegi helyzet 248
2. Javaslat az állami telkek eladásának megszüntetésére 249
3. Javaslat az állami telkek tartós használatba adásának rendszerére 250
III. Az ingatlanok magánforgalmának állami ellenőrzése 252
1. A jelenlegi helyzet 252
2. Javaslat a magánforgalom állami ellenőrzésének erősítésére 252
IV. A javasolt intézkedések várható hatásai 254
V. (A Politikai Bizottság állásfoglalása) 255

40. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSBAN FOLYÓ MARXIZMUS–LENINIZMUS OKTATÁS TARTALMI KONCEPCIÓJÁRÓL ÉS KÁDERHELYZETÉRŐL (1976. július 20.) 258

I. A marxizmus–leninizmus oktatásának tartalmi kérdései 259
II. A marxizmus–leninizmus oktatásának káderhelyzete 263
III. Az állami felsőoktatásban folyó marxizmus–leninizmus oktatás tartalmi továbbfejlesztése és káderhelyzete megoldásának fontosabb feladatai 266

41. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1976. július 21.) 271
I. (Tájékoztató az időszerű nemzetközi kérdésekről) 271
II. (A párttagsági könyvek cseréje) 275
III. (A mezőgazdasági termelés és a közellátás időszerű kérdései) 276

42. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTALAPSZERVEZETEK SZERVEZETI HELYZETÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ KÉRDÉSEK SZABÁLYOZÁSÁRA (1976. augusztus 30.) 278
I. (A kis létszámú alapszervezetek létrejöttének okai) 278
II. (A működésképtelen alapszervezetek megszüntetésének irányelvei) 279

43. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KISIPAROSOK IPARGYAKORLÁSÁNAK ÚJRASZABÁLYOZÁSÁRA (1976. szeptember 13.) 281
I. A kisiparosok ipargyakorlásának helyzete 282
II. A kisipar újraszabályozása 284
III. (A Titkárság állásfoglalása) 286

44. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR VÖRÖSKERESZT V. KONGRESSZUSÁNAK ÖSSZEHÍVÁSÁRÓL (1976. szeptember 27.) 287
I. (A Magyar Vöröskereszt munkájának fejlődése) 287
II. (Az V. kongresszus összehívása és szervezeti kérdései) 289

45. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV MÓDOSÍTÁSÁNAK FŐBB ELVEIRE (1976. október 5.) 290
I. (A Polgári Törvénykönyv korszerűsítésének okai) 290
II. A módosítás főbb elvei 291
1. A tulajdonjogra vonatkozó rendelkezések 291
2. A jogi személyekre és az állampolgárokra vonatkozó rendelkezések 292
3. A szerződéses kapcsolatok szabályai 292
4. Az öröklési jog szabályai 293

46. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1976. október 26.) 294

I. (A pártpropaganda tapasztalatai, főbb elvi kérdései) 294
II. (A pártpropaganda időszerű feladatai) 296

47. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTPROPAGANDA SORON LÉVŐ FELADATAIRA ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE (1976. október 26.) 301
I. A pártpropaganda fejlődéséről 301
II. A pártpropaganda fejlesztésének alapvető iránya 304
III. A párttagság marxista–leninista nevelésének néhány tartalmi kérdéséről 307
IV. A pártoktatás fejlesztésének főbb szervezeti teendői 313
V. A pártsajtó, a tájékoztató és a tömegpolitikai munka, valamint a politikai könyvkiadás feladatai a párttagság eszmei nevelésében 317

48. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1976. december 1.) 319
I. (A nemzetközi helyzet és az MSZMP külpolitikai tevékenysége) 319
II. (Az 1976. évi népgazdasági terv várható teljesítéséről és javaslat az 1977. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveiről) 325
III. (Személyi kérdések) 331

49. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1977. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL (1976. december 1.) 332
I. A gazdasági fejlődés fő vonásai 1976-ban 332
II. Az 1977. évi népgazdasági terv és állami költségvetés fő feladatai 334
III. Feladatok a gazdaságirányító és -szervező munkában 339

50. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A SZOCIALISTA MUNKAVERSENY ÉRTÉKELÉSÉNEK ÉS ELISMERÉSI RENDSZERÉNEK TAPASZTALATAIRÓL, TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1976. december 15.) 340
I. (A munkaverseny értékelésének és elismerésének jelenlegi rendszere) 340
II. (Az anyagi és erkölcsi elismerés rendszerének továbbfejlesztése) 345

1977

51. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR ÚTTÖRŐK SZÖVETSÉGE MUNKÁJA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1977. január 17.) 351

I. (Az Úttörőszövetség munkájának támogatása, a mozgalom fejlődésének főbb jellemzői) 351
II. (A Titkárság határozata) 355

52. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZOKTATÁS, A TUDOMÁNY ÉS A KULTÚRA TERÜLETÉN DOLGOZÓ PÁRTALAPSZERVEZETEK ELLENŐRZŐ, BESZÁMOLTATÓ TEVÉKENYSÉGÉRŐL, KÁDERMUNKÁJÁRÓL (1977. január 17.) 357
I. (A pártélet fejlődése) 357
II. (A pártellenőrző tevékenység, a káder- és személyzeti munka helyzete) 358
III. (A közoktatás, a tudomány és a kultúra területén működő pártalapszervezetek irányítása) 360
IV. (A Titkárság határozata) 361

53. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A TÖRTÉNETTUDOMÁNY HELYZETÉRŐL (1977. február 1.) 361
I. A történettudomány helyzete és eredményei 361
1. (A tudományág eredményeinek forrásai) 362
2. (A kutatómunka fejlődésének főbb vonásai) 363
3. (A népszerűsítő tevékenység kiszélesedése és hatékonysága) 364
4. (A történettudomány nemzetközi kapcsolatai) 365
5. (A kutatóbázis helyzete) 365
6. (Az ágazati irányítás és problémái) 366
7. (A különböző kutatóhelyek együttműködése) 367
II. A történettudományi kutatások szakmai-ideológiai kérdései 367
III. Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása 370

54. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1976. OKTÓBER 26-I HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁRÓL A PÁRTOKTATÁSBAN (1977. február 28.) 372
1. A káderképzés és -továbbképzés fejlesztése 372
Az alapfokú politikai képzés és továbbképzés formái 373
A közép- és felsőfokú politikai képzés és továbbképzés formái 374
2. Az oktatómunka feltételeinek fejlesztése 378

55. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ALKOHOLIZMUS HELYZETÉRŐL, AZ ELLENE FOLYTATOTT KÜZDELEM FELADATAIRÓL (1977. február 28.) 379

I. (Az eddigi intézkedések és hatásuk) 379
II. (Az alkoholfogyasztás alakulása) 380
III. (Feladatok a társadalmi élet különböző területein) 383

56. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖLTSÉGVETÉSI INTÉZMÉNYEK GAZDÁLKODÁSÁNAK KORSZERŰSÍTÉSÉRE, AZ ÜGYVITELI MUNKA EGYSZERŰSÍTÉSÉRE TETT INTÉZKEDÉSEK VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL (1977. március 22.) 386
I. (A vizsgálódás területei, módszere, az 1976–1977-ben megvalósult intézkedések) 386
II. (A további feladatok) 390
III. (A munka eredményes folytatásának feltételei) 393
IV. (A Politikai Bizottság határozata) 394

57. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MŰSZAKI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE MUNKÁJÁNAK FŐBB TAPASZTALATAIRÓL (1977. március 28.) 396
I. (A MTESZ szervezeti struktúrája, tevékenységének eredményei, problémái) 396
II. (A Titkárság határozata) 400

58. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A SZOCIOLÓGIA HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL (1977. március 29.) 404
1. (A hazai szociológia fejlődésének főbb sajátosságai) 404
2. (A szociológiai kutatóhelyek hálózata) 405
3. (A szociológia iránt növekvő társadalmi igények és munkájának korlátai) 407
4. (A kutatások során jelentkező elméleti–ideológiai és módszertani problémák) 407
5. (A szociológiai kutatások káderhelyzete) 411
6. (A gyakorlati szociológiai tevékenység problémái) 412
7. (A vitalégkör és a publikációs fórumok munkája, a szociológiai közélet helyzete) 412
8. (A szociológia nemzetközi kapcsolatai) 413
9. (A szociológia oktatásának helyzete) 415
10. (A szakképzés és továbbképzés szervezeti keretei) 416
11. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 417

59. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ÜZEMI DEMOKRÁCIA ERŐSÍTÉSÉRE, A BIZALMIAK, FŐBIZALMIAK TESTÜLETÉNEK LÉTREHOZÁSÁRA, MŰKÖDTETÉSÉRE (1977. április 6.) 421

I. (Az üzemi demokrácia vállalati és munkahelyi formái) 421
II. (A bizalmiak és főbizalmiak, valamint a munkásküldöttek tanácskozásának tapasztalatai) 423
III. (A Politikai Bizottság határozata) 424
1. (Az üzemi demokrácia erősítése és egységes rendezése érdekében) 424
2. (A bizalmiak és főbizalmiak testülete és a szakszervezeti tanácsok, bizottságok együttes ülése) 425
3. (Az állami feladatok meghatározására) 425
4. (A SZOT és a szakszervezeti testületek feladataira) 426
5. (A pártszervek és -szervezetek tevékenységére) 426
6. (A feladatok megoldásának ütemezésére) 427

60. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1977. április 13.) 428
I. (Az időszerű nemzetközi kérdésekről) 428
II. (A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának megünneplése) 431
III. (Az 1977. évi népgazdasági terv teljesítésének első negyedévi tapasztalatai) 433
IV. (Az 15 éves lakásépítési terv megvalósítása és az új hosszútávú lakásépítési terv irányelvei) 434

61. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ELLENŐRZÉSI RENDSZER HELYZETÉRŐL ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1977. május 3.) 437
I. Az ellenőrzés funkeiói, szervezetei 437
II. Az ellenőrzési rendszer fejlődése és jelenlegi helyzete 439
III. Az ellenőrzés szervezetei és működésük tapasztalatai 441
1. A Minisztertanács közvetlen ellenőrző tevékenysége 441
2. Az államigazgatási ellenőrzés 441
3. A népi ellenőrzés 443
4. A belső ellenőrzés 444
5. A szövetkezeteken belüli társadalmi ellenőrzés 444
IV. (A Politikai Bizottság határozata) 445

62. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYELVEI A FOGLALKOZTATÁS ÉS A MUNKAERŐ-GAZDÁLKODÁS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1977. június 14.) 448
I.
1. A foglalkoztatás és a munkaerőhelyzet jellemzői 448
2. A munkához való jog és a kötelességek összhangjának gyakorlati megvalósítása 451

3. A törvényes társadalmi munkaidőalap védelme, a tényleges munkaidőalap bővítésének lehetőségei 453
a) A törvényes munkaidő további csökkentésének célszerű módjai 453
b) A tényleges társadalmi munkaidőalap törvényesnél kisebb mértékű csökkentésének lehetősége és népgazdasági jelentősége 454
c) A törvényes munkaidőalap védelme 456
d) A népesség gazdasági aktivitásának fokozása 457
e) A rokkantsági nyugdíjazás miatti munkaerő-veszteségek csökkenése 458
f) A munkaképes korú nők gazdasági aktivitása növelésének lehetőségei 459
g) A munkaképes koron felüli népesség munkavállalásának fokozott ösztönzése 460
4. A munkaerő-felhasználás hatékonyabbá tételének lehetőségei 462
a) A belső tartalékok feltárásának és hasznosításának feladatai 462
b) A munkaerő tervszerű átcsoportosításának lehetőségei és feladatai 463
c) A megyei párt- és tanácsi szervek tevékenységének jellemzői a munkaerőmozgás befolyásolásában 465
5. Közoktatási rendszerünk és a népgazdaság munkaerő-szükséglete 466
6. A tervezés, a gazdasági szabályozás és az ösztönzés szerepe a foglalkoztatási egyensúly javításában 467
a) A népgazdasági és tanácsi tervezőmunka továbbfejlesztése 467
b) A gazdasági szabályozás feladatai 468
c) A bérek, keresetek ösztönző szerepének fokozása 469
7. A foglalkoztatással és a munkaerő-gazdálkodással összefüggő néhány társadalompolitikai feladat 470
II. 472
1. (A teljes foglalkoztatottság és a társadalmi igények) 472
2. (A munkaerő-gazdálkodás hatékonyságának feltételei) 472
3. (A foglalkoztatási egyensúly és a gazdasági hatékonyság követelménye) 473
4. (A jogok és kötelességek összhangjának megteremtése) 474
5. (A törvényes munkaidő csökkentésének összehangolása a népgazdaság lehetőségeivel és a munkaerő-gazdálkodás követelményeivel) 475
6. (A tényleges társadalmi és a törvényes munkaidőalap kapcsolata) 475
7. (A népesség gazdasági aktivitása fokozásának szükségessége) 476
8. (A munkaerő-szükséglet és a jelenlegi oktatási rendszer ellentmondása) 476
9. (A tervezés és a munkaügyi igények kapcsolata) 477

10. (A munkaerő-tartalékok felszabadításának és racionális foglalkoztatásának szükségessége) 478
11. (A munkaügyi apparátus fejlesztése) 478
12–15. (Az állami szervek, a pártszervek, szakszervezetek, az agitációs és propaganda munka feladatai) 478–479

63. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MŰVÉSZETI SZÖVETSÉGEK HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL (1977. június 20.) 480
I. (A művészeti szövetségek tevékenységének fejlődése és munkájuk gyengeségei) 480
II. (A pártélet, a pártszervezetek helyzete a szövetségekben) 483
III. (A Titkárság határozata) 485

64. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1977. június 22.) 486
I. (A nemzetközi helyzet időszerű kérdései) 487
II. (A párttagsági könyvek cseréjének tapasztalatai) 490
III. (Kulturális politikánk időszerű kérdései) 492

65. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGSÁGI KÖNYVEK CSERÉJE VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL (1977. június 22.) 495
1. (Nyílt eszmecserék tapasztalatai) 495
2. (A párt eszmei-politikai egysége) 495
3. (A párt cselekvési egysége) 496
4. (Tovább erősödött a párt tekintélye és tömegbefolyása) 496
5. (A felszabadulás előtti, az 1944–1945-ös és az idős, nyugdíjas párttagokkal való foglalkozás) 496
6. (A tagfelvételi munka javítása) 497
7. (A pártdemokrácia továbbfejlesztése) 497
8. (Az eszmecserék rendszeresítése) 498
9. (Az alapszervezetek munkája) 498
10. (A káderpolitika) 498
11. (A tömegszervezetekben dolgozó kommunisták felelőssége) 499
12. (A szövetségi politika folytatása) 499
13. (A Központi Bizottság osztályainak feladatai) 500
14. (A tapasztalatok hasznosítása) 500

66. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TUDOMÁNYPOLITIKAI IRÁNYELVEK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL ÉS IDŐSZERŰ FELADATAIRÓL (1977. június 28.) 501

I. (A tudományos kutatás és fejlesztés hozzájárulása a szocialista társadalomépítés feladatainak megoldásához) 501
1. (A tudomány és a gyakorlat kapcsolatának fejlődése) 502
2. (A kutatási-fejlesztési ráfordítások szerkezete és növekedési üteme) 502
3. (A kutatói káderállomány) 503
4. (A nemzetközi kapcsolatok) 504
5. (A tudományirányítás) 505
6. (Az információellátás) 506
7. (A tudomány és gyakorlat szerves kapcsolata a műszaki- és agrárkutatásban) 506
8. (A társadalomtudományok) 507
II. (A tudománypolitikai irányelvek végrehajtása meggyorsításának eladatai) 508
! (A hatékonysági követelmények fokozott érvényesítése) 509
. (A káderpolitikai alapelvek következetesebb végrehajtása) 511
3. (A nemzetközi kapcsolatok fejlesztése) 511
4. (A tudományirányítás továbbfejlesztése) 512
5. (Feladatok a műszaki és agrár kutató-fejlesztő munka területén) 515
6. (A társadalomtudományok tevékenységi területén) 516
7. (A tudomány pártirányításában) 517
8. (A tömegek bevonása tudománypolitikai céljaink megvalósításába) 519
9–11. (Szervezeti tennivalók) 519

67. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÖMEGSZERVEZETEK ÉS TÁRSADALMI MOZGALMAK NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGÉNEK TAPASZTALATAIRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL (1977. június 28.) 520
I. (A tömegszervezetek és -mozgalmak nemzetközi tevékenységének szerepe és jelentősége) 521
II. (Az egyes tömegszervezetek és -mozgalmak nemzetközi tevékenysége és problémái) 522
1. (A Szakszervezetek Országos Tanácsa) 522
2. (A Hazafias Népfront) 523
3. (A Kommunista Ifjúsági Szövetség) 523
4. (Az Országos Béketanács) 524
5. (A Magyar Nők Országos Tanácsa) 524
6. (A Magyar–Szovjet Baráti Társaság) 525
7. (A magyar szövetkezetek) 525
8–9. (A többi tömegszervezet nemzetközi tevékenysége) 525
10. (A fejlődés problémái és ezek okai) 526
III. (A tömegszervezetek és -mozgalmak nemzetközi tevékenységének irányelvei) 527

68. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYOK HELYZETÉRŐL (1977. augusztus 16.) 532
I. (A tudományág helyzetének főbb jellemzői) 532
1. A kutatóbázis jellemzése, káderhelyzete 532
2. Az állam- és jogtudományi kutatások eredményei és problémái 534
3. A gyakorlattal való kapcsolat és az oktatás problémái 536
4. Az állam- és jogtudományok ideológiai és közéleti kérdései 538
5. A tudományterület nemzetközi kapcsolatai 541
II. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 542

69. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TÁJÉKOZTATÁS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1977. szeptember 6.) 544
I. (A párttagság és a lakosság tájékoztatásának fejlődése és problémái) 544
II. (A Politikai Bizottság határozata) 547

70. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1977. október 20). 551
I. (Tájékoztató az időszerű nemzetközi kérdésekről) 551
II. (A hosszútávú külgazdasági politikának és a termelési szerkezet fejlesztésének irányelvei) 555

71. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA HOSSZÚTÁVÚ KÜLGAZDASÁGI POLITIKÁNK ÉS A TERMELÉSI SZERKEZET FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYELVEIRŐL (1977. október 20.) 561
I. Gazdasági fejlődésünk főbb jellemzői 561
II. Gazdasági fejlődésünk feltételeinek módosulása 564
III. Gazdaságfejlesztési politikánk alapelvei 566
IV. A termelési szerkezet fejlesztésének irányelvei 568
V. A külgazdasági politika irányelvei 579
VI. Gazdaságirányitási és társadalompolitikai feladatok 583

72. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A HAZAFIAS NÉPFRONT MUNKÁJÁRÓL A VÁROSI LAKÓTERÜLETEKEN, A KÖZSÉGEKBEN, A TANYAI TELEPÜLÉSEKEN (1977. október 24.) 592
I. A Hazafias Népfront lakóterületi politikai munkájának főbb tapasztalatai 592
II. A népfrontbizottságok helyzetének főbb jellemzői 597
III. A Hazafias Népfront Országos Titkárságának tevékenysége a lakóterületi népfrontmunka továbbfejlesztése érdekében 599
IV. (A Titkárság határozata) 600

73. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FIZIKAI DOLGOZÓK TOVÁBBTANULÁSÁT SEGÍTŐ KEZDEMÉNYEZÉSEK TAPASZTALATAIRÓL (1977. október 25.) 603

I.

Pártoktatás 604

1. A pártoktatás hagyományos formái 604
2. A szakmunkások kétéves politikai és szakközépiskolája 605
3. A szakmunkások hároméves „társított" szakközépiskolája 605
4. A SZOT és a KISZ vezetőképző tanfolyama 606
5. Vezetőképző tanfolyamok 606

Állami felnőttoktatás 606

1. Az iskolarendszerű állami felnőttoktatás 606
2. A szakmunkások egyetemi előkészítő tanfolyamai 607

II. (A fizikai dolgozók tanulását elősegítő képzési formák továbbfejlesztésének fő irányai) 609

74. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A TANÁCSTÖRVÉNY VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL (1977. november 8.) 612

I. A tanácsok funkcióinak érvényesülése, a lakosság részvétele a tanácsi munkában 612

1. (A tanácsok népképviseleti és önkormányzati szerepe) 612
2. (A tanácsok államigazgatási feladatainak bővülése) 613
3. (A tanácsi vezetők és az apparátus munkája) 614
4. (A tanácsok és a lakosság kapcsolata) 614

II. A tanácsok gazdasági és koordinációs munkája 615

1. (Gazdasági szervező munkájuk) 615
2. (Tevékenységük az egészségügy, a szociális, kulturális ellátás és az oktatás területén) 616
3. (A tanácsok gazdálkodása) 616

III. A tanácsok párt- és állami irányítása 617

1. (Pártirányításuk elvei) 617
2. (Állami irányításuk rendszere) 617

IV. (A Titkárság határozata) 618

75. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1977. december 1.) 619

I. (A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának megünnepléséről) 619

II. (Az 1977. évi népgazdasági terv teljesítésének helyzete; az 1978. évi népgazdasági terv és költségvetés irányelvei) 622

76. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA

AZ 1978. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL (1977. december 1.) 630
I. A gazdasági fejlődés fő vonásai 1977-ben 630
II. Az 1978. évi népgazdasági terv és az állami költségvetés fő feladatai 633
III. Feladatok a gazdaságirányító és -szervező munkában 639

77. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A KOORDINÁLÁSI JOGKÖRREL FELRUHÁZOTT PÁRTSZERVEK ÉS -SZERVEZETEK MUNKÁJÁRÓL (1977. december 5.) 641
I. (A koordinálási joggal felruházott pártszervezetek munkájának fejlődése és gondjai) 641
II. (A pártszervek és -szervezetek feladatai a koordinációs tevékenység továbbfejlesztésében) 643

78. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA MŰVÉSZETI ÉLETÜNKRŐL (1977. december 28.) 645
I. (Az MSZMP művészetpolitikájának alapelvei és azok érvényesülése művészeti életünkben) 645
II. (Művészeti életünk főbb jellemzői) 646
III. (A Politikai Bizottság határozata) 649

1978

79. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1974. ÉVI KÖZMŰVELŐDÉSI HATÁROZATA VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL (1978. január 3.) 655
I. (A közművelődési határozat fogadtatása) 655
II. (A határozat végrehajtásának eredményei és ellentmondásai) 655
1. (A kedvező szemléletváltozás kibontakozása) 655
2. (A határozat hatása differenciált) 656
3. (A közművelődési intézmények munkája) 657
4. (A közművelődés anyagi, intézményi, személyi feltételeinek alakulása) 659
5. (A közművelődés irányítása) 659
III. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 661

80. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA NEMZETISÉGI POLITIKÁNK NÉHÁNY IDŐSZERŰ KÉRDÉSÉRŐL ÉS A NEMZETISÉGI SZÖVETSÉGEK 1978-BAN ESEDÉKES KONGRESSZUSAINAK ELŐKÉSZÍTÉSÉRŐL (1978. január 10.) 661

I. (Nemzetiségi politikánk eredményei) 662
II. (A Politikai Bizottság határozata) 665

81. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ EGYETEMI, FŐISKOLAI PÁRT- ÉS KISZ-VEZETŐK, VALAMINT A MARXIZMUS–LENINIZMUST OKTATÓK TÁJÉKOZTATÁSÁNAK MEGJAVÍTÁSÁRA (1978. március 14.) 667
1. (A felsőoktatási intézmények pártszervezeti titkárainak tájékoztatása) 668
2. (A marxizmus–leninizmust oktatók tájékoztatása az időszerű ideológiai és politikai kérdésekről) 668
3. (A KISZ vezető szerveinek feladatai) 669
4. (A KB Agitációs és Propaganda Osztályának feladatai) 670
5. (A megyei és a budapesti pártbizottságok feladatai) 670
6. (Az intézményeket irányító minisztériumok feladatai) 671

82. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA PÁRTÉPÍTÉSI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A PÁRT MUNKASTÍLUSÁNAK, MUNKAMÓDSZERÉNEK NÉHÁNY IDŐSZERŰ KÉRDÉSÉRŐL (1978. március) 671
I. A párt munkastílusának fő vonásai 672
1. A marxizmus–leninizmus tanításaira épülő tudományosság 672
2. Az elmélet és a gyakorlat egysége 673
3. A párt tömegkapcsolatainak állandó erősítése 673
4. A pártmunka politikai-mozgalmi jellege 673
5. Az operativitás és a gyakorlatiasság 674
6. A döntő feladatok felismerése és megoldása 674
II. Az MSZMP munkastílusa, fejlődésének főbb tapasztalatai 1956-tól napjainkig 674
III. A párt munkastílusának érvényesülése napjainkban és fejlesztésének lehetőségei 677
1. A pártegység, a demokratikus centralizmus és a munkastílus összefüggése 677
2. A kollektív vezetés és az egyszemélyi felelősség érvényesülése a párt választott testületeinek munkájában 681
3. A pártszervek irányító munkájának hatékonysága 683
4. A mozgalmi módszerek fejlesztése és a hivatalnoki stílus, a bürokratizmus elleni harc 686
5. A munkastílus, a munkamódszerek fejlesztése az alapszervezetek irányításában 688
6. A pártapparátus munkájának főbb vonásai 689
7. A munkastílus szerepe a párt tömegkapcsolatainak erősítésében 691

83. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1978. március 15.) 693
I. (Az időszerű nemzetközi kérdések és a párt külpolitikai tevékenysége) 694
II. (A mezőgazdaság és az élelmiszeripar helyzetéről, továbbfejlesztésének feladatairól) 699

84. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MEZŐGAZDASÁG ÉS AZ ÉLELMISZERIPAR HELYZETÉRŐL, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1978. március 15.) 709
Agrárpolitikánk megvalósulása 709
I. (A szocialista nagyüzemi mezőgazdaság létrejöttének társadalmi jelentősége) 710
II. (A szocialista mezőgazdaság különböző szervezeteinek fejlődése) 711
III. (A termelési tényezők gyarapodása) 715
IV. (A termelés növekedése, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar kapcsolatának fejlődése) 717
V. (A mezőgazdaság és az élelmiszeripar irányítása) 720
VI. (A párt irányító és ellenőrző tevékenysége, a pártszervezetek és a tömegszervezetek munkája) 721
A továbbfejlesztés feladatai 723
I. (A mezőgazdaság és az élelmiszeripar különböző ágazatainak feladatai) 723
II. (A személyi és a termelési tényezők és feltételek fejlesztése, a termelőerők hatékony működtetése, a termelési és értékesítési biztonság erősítése) 727
III. (Az állami gazdaságok, a szövetkezetek, az élelmiszeripari vállalatok gazdálkodási és szervezeti feltételeinek fejlesztése, a háztáji gazdaságok támogatása) 731
IV. (Az állami irányítás színvonalának emelése) 734
V. (Feladatok a párt- és a tömegszervezeti munkában) 735

85. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÖZLEKEDÉSPOLITIKAI KONCEPCIÓ VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL, A KÖZLEKEDÉSPOLITIKA TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FŐ IRÁNYAIRÓL (1978. április 11.) 737
I. A közlekedéspolitikai koncepció végrehajtásának tapasztalatai, a közlekedés helyzete 737
II. A közlekedéspolitika továbbfejlesztésének fő irányai 745
III. (A Politikai Bizottság állásfoglalása) 750

86. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRTTAGSÁG ÖSSZETÉTELÉRŐL, AZ 1977. ÉVI TAGFELVÉTELEKRŐL, A PÁRTBÓL KIKERÜLTEK SZÁMÁRÓL ÉS ÖSSZETÉTELÉRŐL (1978. április 11.) 752

I. (Az új párttagok felvételének főbb vonásai) 752
II. (A párt taglétszámának alakulása a XI. kongresszus után) 754
III. (A Politikai Bizottság határozata) 755

87. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1978. április 19–20.) 756

88. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XI. KONGRESSZUS ÓTA VÉGZETT MUNKÁRÓL ÉS A PÁRT FELADATAIRÓL (1978. április 19–20.) 758
I. A nemzetközi helyzet, külpolitikánk 759
II. A belpolitikai helyzet 761
III. A gazdasági építőmunka 764
IV. Életszínvonal- és szociálpolitika 769
V. Ideológia és művelődés 771
VI. A párt 775
VII. Pártunk nemzetközi tevékenysége 777

89. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A POLITIKAI FŐISKOLA TEVÉKENYSÉGÉRŐL (1978. május 16.) 780
I. (A Politikai Főiskolát végzettek számá, az oktatás rendszere, tantárgyak, a munka személyi feltételei) 780
II. (A Politikai Bizottság határozata) 783
1. (Feladatok a beiskolázási munkában) 783
2. (Az oktató-nevelő munka színvonalának, hatékonyságának növelése) 784
3. (Az oktatás szervezeti rendszerének fejlesztése) 786
4. (A tanári munka színvonalának emelése) 787

90. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A FŐVÁROS FEJLESZTÉSÉNEK TOVÁBBI FELADATAIRÓL (1978. május 30.) 788
I. Budapest helyzete, a Politikai Bizottság 1974. évi határozatának végrehajtása 789
II. A főváros és az agglomeráció népességének, összetételének, munkaerőhelyzetének jellemzői és alakulása 794
III. A budapesti városfejlesztés feladatai 795
1. A lakásépítés és lakásfenntartás 795
2. Környezetvédelem 797
3. A kommunális ellátás fejlesztése 797
4. Közlekedés 798
5. Az oktatás, a kultúra, a közművelődés, az egészségügyi ellátás és a sport 799

6. Kereskedelem és szolgáltatás 800
7. Budapest közintézmény-hálózatának felújítási programja 801
IV. (A főváros iparáról) 802
1. A budapesti ipar helyzete, fejlesztésének feladatai 802
2. A budapesti építőipar helyzete és fejlesztésének feladatai 803
V. Szervezeti-irányítási tapasztalatok és tennivalók 804
VI. (A Politikai Bizottság határozata) 806

91. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR BÉKEMOZGALOM TEVÉKENYSÉGÉRŐL (1978. május 30.) 810
I. (A magyar békemozgalom hazai és nemzetközi tevékenysége) 810
II. (A Politikai Bizottság határozata) 812
1. (A IX. magyar békekongresszus összehívására) 812
2. (Az Országos Béketanács munkája hatékonyságának fejlesztésére) 813
3. (A pártirányítás feladataira) 816

92. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KISZ PÁRTIRÁNYÍTÁSÁNAK TOVÁBBI FELADATAIRA (1978. május 30.) 817

93. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA TITKÁRSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYAR–SZOVJET BARÁTI TÁRSASÁG HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL (1978. június 5.) 821
I. (A Magyar–Szovjet Baráti Társaság tevékenysége) 821
II. (A Titkárság határozata a további feladatokra) 824

94. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA GAZDASÁGPOLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A VÁLLALATI SZOCIÁLIS ÉS KULTURÁLIS JUTTATÁSOK ALAKULÁSÁRÓL (1978. június 12.) 826
(A vállalati szociálpolitikai tevékenység főbb jellemzői) 828
(A szociálpolitikai tevékenység fő területei) 829
A lakásépítés támogatása 829
A gyermekintézmények fejlesztése, fenntartása 830
Az üzemi étkeztetés 831
Az üdültetés 831
A kultúra és a sport 832
Az oktatás 833
Következtetések 834

95. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A HAZAI POLITIKATUDOMÁNYI KUTATÁSOK HELYZETÉRŐL (1978. június 20.) 836

I. (A politikatudományi kutatások célja és jelentősége) 836
II. (A politikatudomány tárgya és a vitatott kérdések) 837
III. (A tudományággal szemben támasztott igények) 838
IV. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 841

96. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1918-AS POLGÁRI DEMOKRATIKUS FORRADALOM, A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJA MEGALAKULÁSA ÉS A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG 60. ÉVFORDULÓJÁNAK MEGÜNNEPLÉSÉRE (1978. június 27.) 842
I. (A megemlékezések célja) 842
II. (A két forradalom és a KMP létrejöttének történelmi jelentősége) 842
III. (A megemlékezések keretei) 845

97. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A RÉGÉSZETTUDOMÁNY HELYZETÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL (1978. július 18.) 846
(A régészettudomány helyzete) 846
1. (A régészeti tudományos feldolgozó munka, az ásatások, a forrásközlő munka eredményei) 846
2. (Az ismeretterjesztés, a könyvkiadás bővülése) 848
3. (A tudományág ideológiai helyzete) 848
4. (A régészet szervezeti, irányítási, felügyeleti struktúrája) 849
5. (A szakember-ellátottság helyzete) 850
6. (A tudományág nemzetközi kapcsolatai) 851
(Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 852

98. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A PÁRT TÖMEGTANFOLYAMAIN TANULÓ HALLGATÓK POLITIKAI ISKOLAI VÉGZETTSÉGÉNEK ELISMERÉSÉRE (1978. július 25.) 853

99. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA „AZ ÁLLAMI OKTATÁS HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI" CÍMŰ KB-HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁNAK FŐBB TAPASZTALATAIRÓL A KÖZOKTATÁS TERÜLETÉN (1978. szeptember 19.) 855
I. (A határozat végrehajtásának helyzete) 856
1. (A szocialista nevelőmunkát szolgáló intézkedések) 857
2. (A tantervek és tananyagok megújítása) 857

3. (Az állampolgárok egészséges életmódra és a munkára nevelése korszerűsítésének eredményei) 859
4. (Az általános iskolát elvégzők számának arányai) 860
5. (A középfokon továbbtanulók arányának alakulása) 861
6. (Az oktatási intézmények, a tárgyi és személyi feltételek fejlődése) 862
7. (A tanácsok és a szakigazgatási szervek munkája; a szocialista demokrácia fejlesztése) 865
8. (Az oktatási rendszer távlati fejlesztésének főbb feladatai) 866

II. (A Politikai Bizottság határozata) 867

100. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1978. október 12.) 870

I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 871
II. (Az építő- és építőanyag-ipar helyzete, továbbfejlesztésének feladatai) 876
III. (A lakásépítés és -gazdálkodás 1990-ig szóló tervének irányelvei) 880
IV. (Határozat a KMP megalakulása 60. évfordulójáról való megemlékezésre) 882

101. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ÉPÍTŐ- ÉS ÉPÍTŐANYAG-IPAR HELYZETÉRŐL, TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1978. október 12.) 883

(Az építő- és építőanyag-ipar fejlődése, munkájának eredményei) 884
I. (Az építőipar előtt álló feladatok) 885
II. (Az iparág fejlesztésének alapvető irányai) 886
III. (Az építéstudomány, a tervezés, az oktatás teendői) 889
IV. (A feladatok és a kapacitás összhangjának megteremtése) 890
V. (Az állami, vállalati irányítás feladatai) 893
VI. (A párt- és a tömegszervezetek gazdaságirányító, politikai szervező és ellenőrző munkája) 895

102. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A LAKÁSÉPÍTÉS ÉS -GAZDÁLKODÁS 1990-IG SZÓLÓ TERVÉNEK IRÁNYELVEIRE (1978. október 12.) 896

103. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1978. december 6.) 901

I. (A nemzetközi helyzet és külpolitikánk időszerű kérdései) 901
II. (Az 1978. évi népgazdasági terv végrehajtása, az 1979. évi népgazdasági terv és költségvetés irányelvei) 906
III. (A KMP megalakulása 60. évfordulójának megünnepléséről) 913

104. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ 1979. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV ÉS KÖLTSÉGVETÉS IRÁNYELVEIRŐL (1978. december 6.) 914

I. A gazdasági fejlődés és a kialakult helyzet fő vonásai 1978-ban 914
II. Az 1979. évi népgazdasági terv és az állami költségvetés fő feladatai 919
III. Feladatok a gazdaságirányító, a szervező és politikai munkában 925

1979

105. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A JOGPOLITIKAI IRÁNYELVEK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE HOZOTT HATÁROZAT ÉRVÉNYESÍTÉSÉRŐL (1979. január 23.) 931
I. (Az irányelvek eddigi végrehajtásának eredményei) 931
II. (Feladatok és hiányosságok a jogalkalmazás különböző területein) 933
1. A büntetőjog alkalmazása 934
2. A polgári jogalkalmazás 934
3. Az államigazgatási jogalkalmazás 935
4. Az ügyészi általános törvényességi felügyelet 937
III. (A Politikai Bizottság határozata) 937

106. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ AGITÁCIÓS MUNKA HELYZETÉRŐL, IDŐSZERŰ FELADATAIRÓL (1979. március 27.) 939
1. (Az agitációs munka helyzete) 939
2. (Az agitációs munka tudatformáló szerepe és feladatai) 941
3. (A tájékoztatás, az élőszó és a meggyőzés szerepe az agitációs munkában) 944
4. (Az agitációs munka irányításának fejlesztése) 946

107. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TESTNEVELÉSI ÉS SPORTMOZGALOM HELYZETÉRŐL, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL (1979. március 27.) 947
I. (A testnevelés és a sportmozgalom helyzete) 948
1. A tömegek testnevelése és sportja 948
2. Versenysport, élsport, utánpótlás-nevelés 950
3. A testnevelés és a sport helyzete a fegyveres testületekben 951
4. A testneveléssel és a sporttal kapcsolatos tudományos és sportorvosi tevékenység 951
5. Káder- és személyzeti munka, káderképzés, továbbképzés 952
6. Anyagi, pénzügyi helyzet 952
7. (A testnevelés és a sportmozgalom állami irányítása) 953
8. A tömegszervezetek és -mozgalmak részvétele a testnevelésben és sportban 954
9. A testnevelés és a sportmozgalom pártirányítása 955

II. (Elvek és feladatok) 956
1. (A testnevelés és sport tömegesítése) 956
2. (A verseny- és élsport nemzetközi eredményességének növelése) 957
3. (A tudomány feladatai) 958
4. (A káder- és személyzeti munka fejlesztése) 959
5. (Az anyagi, pénzügyi feltételek biztosítása) 959
6. (A felügyeleti szervek feladatai) 960
7. (A tömegszervezetek és -mozgalmak szerepe a sportpolitikai célok megvalósításában) 961
8. (A testnevelés és sportmozgalomban dolgozó kommunisták feladatai) 962

III. (A Politikai Bizottság határozata) 962

108. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1979. március 28.) 964
I. (A nemzetközi helyzet és az MSZMP nemzetközi tevékenysége) 964
II. (A belpolitikai élet egyes időszerű kérdései) 965
(Szervezeti és személyi kérdések) 969

109. A NEMZETKÖZI KOMMUNISTA MOZGALOM HELYZETÉRŐL, AZ MSZMP NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉGÉRŐL (1979. március 28.) 974
I. (A kommunista pártok tevékenységének eltérő feltételei) 974
(A szocialista országok kommunista és munkáspártjai) 974
(A gazdaságilag fejlett tőkésországokban működő kommunista pártok) 977
(A fejlődő országok kommunista mozgalma) 981
(Latin-Amerikában) 982
(Az ázsiai fejlődő országokban) 983
(Az arab országokban) 984
(Afrikában) 985
II. (A testvérpártok viszonyának meghatározó elemei és a kapcsolatok helyzete) 986
(Az azonos elvek, célok, a közös ellenség) 986
(A regionális, a kontinentális tanácskozások szerepe) 987
(A kétoldalú találkozók szerepe) 987
(A viták objektív és szubjektív összetevői) 988
III. (Az MSZMP tevékenységének alapelvei) 990
(A proletár internacionalizmus – meghatározó alapelv) 990
(A szocializmushoz vezető út kérdése) 991
(A marxizmus–leninizmus a kommunista mozgalom eszmei alapja) 992
IV. (Az MSZMP együttműködése a testvérpártokkal) 993
(A szocialista országok kommunista- és munkáspártjaival) 994
(A tőkésországok kommunista pártjaival) 994

(A fejlődő országok kommunista, marxista-leninista pártjaival) 995
(A fejlődő országok nemzeti demokratikus pártjaival) 995
(A fejlődő országok nemzeti demokratikus pártjaival, nemzeti felszabadító mozgalmával) 995
(A szocialista, szociáldemokrata pártokkal) 995

110. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A FEJLŐDŐ ORSZÁGOKKAL KAPCSOLATOS KUTATÁS ÉS OKTATÁS HELYZETÉRŐL (1979. április 10.) 996
I. (A kutatás, oktatás és a kádermunka helyzete) 996
II. (A kutatómunka fő irányai, feladatok az oktatásban és a kádermunkában) 1000
III. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 1002

111. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYLAKOSSÁG HELYZETÉRŐL (1979. április 18.) 1003
I. A cigánylakosság demográfiai jellegzetességei, területi elhelyezkedése 1003
1. Foglalkoztatottság, jövedelmi viszonyok 1004
2. Lakáshelyzet 1005
3. Oktatás, művelődés 1006
4. Közegészségügy, járványügy 1007
5. A cigányok állampolgári magatartása, megítélésük a közvéleményben 1007
6. Cigánykérdés a párt-, állami és társadalmi szervezetek munkájában 1009
II. Feladatok 1009
III. Határozat 1011

112. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ ÜZEMI DEMOKRÁCIA ERŐSÍTÉSÉNEK FŐBB TAPASZTALATAIRÓL (1979. április 18.) 1013
1. (Az üzemi demokrácia fejlődése) 1014
2. (Az üzemi fórumok munkája) 1015
3. (A szakszervezetek tevékenysége) 1016
4. (A párthatározatok hatása a szolgáltatás, az intézmények, hivatalok munkájában) 1016

113. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MUNKAERŐ-GAZDÁLKODÁS JAVÍTÁSÁRA HOZOTT INTÉZKEDÉSEK VÉGREHAJTÁSÁNAK KEZDETI

APTASZTALATAIRÓL GYŐR-SOPRON MEGYÉBEN (1979. május 29.) 1017
I. (A KB-határozat végrehajtásának megyei irányelvei) 1017
II. A végrehajtás módja és tapasztalatai 1019
III. Következtetések 1020
IV. Határozat 1021

114. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A TANÁCSTÖRVÉNY ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK TAPASZTALATAIRÓL (1979. június 26.) 1023
I. (A tanácstörvény végrehajtására hozott intézkedések) 1023
II. (A tanácsok munkája. Feladatok) 1024
III. (Határozat) 1026

115. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A VÁLASZTÁSI RENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL (1979. június 26.) 1027
I. A választási rendszer fejlesztésének helyzete 1027
II. A választási rendszer továbbfejlesztésével kapcsolatos elgondolások és további feladatok 1029
III. Határozat 1031

116. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1979. június 29.) 1032
I. (Az időszerű nemzetközi kérdések, a párt nemzetközi tevékenysége) 1033
II. (Az 1979. évi népgazdasági terv végrehajtásának helyzete és a további feladatok) 1038
III. (A párt XII. kongresszusának összehívásáról) 1040

117. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A XII. KONGRESSZUS ÉS FELSZABADULÁSUNK 35. ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE MUNKAVERSENY SZERVEZÉSÉRŐL (1979. július 10.) 1041
(A kongresszusi és felszabadulási munkaverseny célkitűzései) 1041
(A kiemelkedő eredmények elismerésének formái) 1042
(A munkaverseny értékelésének alapelvei) 1044

118. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA A GAZDASÁGI TÁRSULÁSOK HELYZETÉRŐL ÉS FEJLESZTÉSÜK FELADATAIRÓL A MEZŐGAZDASÁG, AZ ÉLELMISZERIPAR, AZ ERDŐ- ÉS FAGAZDASÁG TERÜLETÉN (1979. július) 1045
I. Az eddigi fejlődés értékelése 1045
II. A társulások helye, szerepe 1046
1. A társulások megítélése 1046

2. A társulások fejlesztésének főbb alapelvei 1047
3. Társulásos úton fejlesztendő ágazatok, tevékenységek 1049
III. A társulások fejlesztésével kapcsolatos feladatok 1052

119. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSRÓL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK FŐ FELADATAIRÓL (1979. szeptember 11.) 1054
I. (Az egészségügy fejlődése, helyzete) 1055
(1. A lakosság egészségi állapotának főbb tényei) 1055
(2. Az egészségügyi ellátás problémái) 1056
(3. Az intézményhálózat állapota) 1058
(4. Az egészségügyi-szociális ellátás helyzete) 1059
(5. A szakmai, személyi ellátottság és az oktatás helyzete) 1059
(6. Az ágazati szakmai irányítás és az intézményeken belüli ellenőrző munka) 1061
II. (Fő feladatok) 1062
(1. Hatékonyság, megelőzés, rehabilitáció) 1062
(2. Az integráció következetesebb megvalósítása) 1062
(3. A rekonstrukció) 1063
(4. Az idős korúakról való gondoskodás) 1064
(5. A munkaerőhelyzet javítása) 1064
(6. Az egészségügyi dolgozók anyagi, erkölcsi megbecsülése, az etikai követelmények fejlesztése) 1064
(7. Az ágazat szakmai és gazdasági ellenőrzésének erősítése) 1065
III. (A Politikai Bizottság állásfoglalása) 1065

120. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MUNKAJOGI SZABÁLYOZÁS MÓDOSÍTÁSÁRA (1979. szeptember 18.) 1068
I. (A munkajogi szabályozás módosításának okai) 1068
II. (A módosítások irányelvei) 1069
1. (A munkaerő ésszerű elosztása és foglalkoztatása) 1069
2. (Pótlólagos foglalkoztatási lehetőségek feltárása) 1069
3. (A munkafegyelem erősítése) 1069
4. (A dolgozók érdekvédelmének fejlesztése) 1070
5. (A jogi szabályozás egyszerűsítése) 1070
III. (A Politikai Bizottság határozata) 1071

121. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A NŐPOLITIKAI HATÁROZAT VÉGREHAJTÁSÁRÓL (1979. október 16.) 1071
I. (A nők helyzetének fejlődése) 1071
II. (A Politikai Bizottság határozata) 1075

122. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A KÁDERPOLITIKAI FELADATOK VÉGREHAJTÁSÁRÓL (1979. október 16.) 1077
I. (A káder- és személyzeti munka fejlődése) 1077
II. (A Politika Bizottság határozata) 1080

123. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1979. november 1.) 1083
I. (Az időszerű nemzetközi kérdések és a párt külpolitikája) 1083
II. (A párt XII. kongresszusa előkészítésének politikai és szervezeti kérdései) 1088

124. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA AZ AGRÁRIPARI EGYESÜLÉSEK MŰKÖDÉSÉNEK TAPASZTALATAIRÓL (1979. november 13.) 1089
I. (Az agráripari egyesülések működésének tapasztalatai) 1089
II. (A Politikai Bizottság határozata) 1091

125. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1979. december 6.) 1092
I. (Az 1979. évi népgazdasági terv várható teljesítése) 1092
II. (Az 1980. évi terv és állami költségvetés irányelvei) 1095
III. (A párt- és állami szervek feladatai) 1098
(Szervezeti és személyi kérdések) 1099

1980

126. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁGÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA A NÉPSZABADSÁG SZERKESZTŐ BIZOTTSÁGÁNAK A XI. KONGRESSZUS ÓTA VÉGZETT MUNKÁJÁRÓL (1980. január 15.) 1103
I. (A Népszabadság szerkesztésének főbb vonásai) 1103
II. (Az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalása) 1112

127. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK HATÁROZATA A MÁSODLAGOS GAZDASÁG SZEREPÉRŐL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEIRŐL (1980. február 19.) 1113

128. KÖZLEMÉNY AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSÉRŐL (1980. február 28.) 1116
I. (Tájékoztató az időszerű nemzetközi kérdésekről) 1116
II. (A párt XII. kongresszusának előkészítő munkáiról) 1118

129. AZ MSZMP XII. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATA A PÁRT MUNKÁJÁRÓL ÉS A TOVÁBBI FELADATOKRÓL (1980. március 27.) 1120

I. A nemzetközi helyzet, külpolitikánk 1121

II. Társadalmi és politikai viszonyaink 1124

III. A gazdasági építőmunka 1129

IV. Életszínvonal, életkörülmények, szociális ellátás 1136

V. Ideológia, tudomány, művelődés 1139

VI. A párt- és a tömegszervezetek 1142

VII. A párt nemzetközi tevékenysége 1148

TÁRGYMUTATÓ 1151

СОДЕРЖАНИЕ*

ПРЕДИСЛОВИЕ (Хенрик Вашш) 5

1975

1. УСТАНОВКА КООПЕРАТИВНОЙ КОЛЛЕГИИ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП НА УПОРЯДОЧЕНИЕ ПОЛОЖЕНИЯ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРОФИЛЬНЫХ КООПЕРАТИВАХ И УСИЛЕНИЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ ЧЕРТ В ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (апрель 1975. г.) 11

I. Положение в сельскохозяйственных профилированных кооперативах 11
II. Задачи по дальнейшему развитию 11

2. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ ПОЛИТИЧЕСКОЙ АКАДЕМИИ ВСРП И УТВЕРЖДЕНИЕ ПЛАНА ЛЕКЦИЙ НА 1975/76 ГГ. (12. мая 1975. г.) 14

3. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (15. мая 1975. г.) 16
I. (Об актуальных международных вопросах и международной деятельности ВСРП) 16
II. (Организационные вопросы, касающиеся центрального партийного аппарата и персональные вопросы) 21

4. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ИЗУЧЕНИИ ДОКУМЕНТОВ XI-ГО СЪЕЗДА ПАРТИИ В СЕТИ ПАРТИЙНОЙ УЧЁБЫ (3. июня 1975. г.) 22

I. Идейно-политические задачи партийной пропаганды 23
1. Вопросы дальнейшего развития общественных отношений 24
2. Вопросы хозяйственного строительства 26
3. Вопросы идеологии и просвещения 26
4. Направляющая деятельность партии и совершенствование партийной жизни 27
5. Международное положение и социалистическое строительство 27
II. Система партийной учёбы и направления ее развития 28
1. Система партийной учёбы 28
2. Совершенствование управления в партийной пропаганде 30
III. Подготовка к 1975/76-му учебному году в партийной учёбе 31

* Там, где в оригинальном тексте документов, заголовки не фигурируют, составитель ввел подзаголовки в содержании для упрощения работы с изданием. Эти подзаголовки взяты с скобки.

5. УСТАНОВКА СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП НА ОРГАНИЗОВАННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОХРАНЫ ИНТЕРЕСОВ В ПРОФСОЮЗАХ ДЛЯ СЛУЖАЩИХ, ЗАНЯТЫХ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВАХ И ИХ ОБЪЕДИНЕНИЯХ (9. июня 1975. г.) 32
I. (Обоснование необходимости обеспечения охраны интересов в профсоюзах) 32
II. (Принципы и компетенция деятельности первичных профсоюзных организаций) 33
III. (Решение Секретариата) 35

6. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ УПРАВЛЕНИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМИ ПРОИЗВОДСТВЕННЫМИ КООПЕРАТИВАМИ В БУДАПЕШТЕ И ПЯТИ ДРУГИХ КРУПНЫХ ГОРОДАХ И РЕГУЛИРОВАНИИ ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (17. июня 1975. г.) 36
I. (Основные черты хозяйственной деятельности производственных кооперативов в Будапеште и пяти других городах) 36
II. (Директивы развития хозяйства этих кооперативов) 39

7. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (2. июля 1975. г.) 41
I. (Оценка выборов в Национальное Собрание) 41
II. (Выполнение плана и государственного бюджета на 1975. год в первые пять месяцев подотчетного периода) 42
III. (Персональные и организационные вопросы) 46

8. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ОБЩЕСТВЕННЫХ СУДОВ (12. августа 1975. г.) 47

9. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ И МОДЕРНИЗАЦИИ РАБОТЫ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВАХ В ОБЛСОЮЗАХ (26. августа 1975. г.) 49
I. (Об опыте работы облсоюзов) 49
II. (Решение Политбюро) 51

10. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ ЖЕЛАЮЩИХ ВСТУПИТЬ В ЧЛЕНЫ ПАРТИИ (23. сентября 1975. г.) 51
I. Содержание основных теоретических и политических знаний 52
II. Метод ознакомления 52
III. Подготовка к восприятию материала 52

11. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (23. октября 1975. г.) 53

I. (Международное положение и актуальные вопросы венгерской международной политики) 54
II. (Политическая и организационная подготовка к обмену партийных билетов) 58

12. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОБМЕНЕ ПАРТИЙНЫХ БИЛЕТОВ (23. октября 1975. г.) 58
I. (Задачи в связи с обменом партийных билетов) 58
II. (Порядок проведения обмена партийных билетов) 60

13. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ СИСТЕМЫ ВЕЧЕРНИХ ШКОЛ МАРКСИЗМА—ЛЕНИНИЗМА (27. октября 1975. г.) 61

14. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ СПЕЦКУРСОВ В ПАРТИЙНЫХ ШКОЛАХ И ВЕЧЕРНИХ УНИВЕРСИТЕТАХ И УПОРЯДОЧЕНИИ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ВОПРОСОВ, СВЯЗАННЫХ С ИХ РАБОТОЙ (27. октября 1975. г.) 63

15. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО ДЕЛАМ МОЛОДЕЖИ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП О ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВАХ (20. ноября 1975. г.) 65
I. Место и роль молодежи в работе сельскохозяйственных производственных кооперативов 66
II. Основные черты проведенных мероприятий в кооперативах 70
III. Мероприятия курирующих и управленческих органов 74
IV. Установка 76

16. ПОСТАНОВЛЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ ПАРТИЙНЫХ ЯЧЕЕК (24. ноября 1975. г.) 77
I. (Количество и деятельность партийных ячеек) 77
II. (Постановление Секретариата) 79

17. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП О V-ОМ ПЯТИЛЕТНЕМ ПЛАНЕ КНИГОИЗДАНИЯ И РАСПРОСТРАНЕНИЯ (25. ноября 1975. г.) 80
I. Книгоиздание 82
II. Распространение и пропаганда книг 90
III. Экономика в области книгоиздания 92
IV. Основные показатели V-го пятилетнего плана книгоиздания и распространения 93
V. Задачи книгоиздателей 93
VI. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 94

18. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (26—27. ноября 1975. г.) 95
I. (О выполнении IV-го пятилетнего плана, результаты социалистического строительства в 1971—75 годах) 95
II. (Основные расчеты по V-му пятилетнему народнохозяйственному плану) 98
III. (Директивы по пароднохозяйственному плану и государственному бюджету на 1976 год) 102
IV. (Постановление Центрального Комитета) 104

19. РЕШЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ V-ГО ПЯТИЛЕТНЕГО НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА (26—27. ноября 1975. г.) 106
I Основные черты развития венгерской экономики в период 1971—1975 годов 106
II. Основные задачи V-го пятилетнего плана 110
III. Задачи в области управления экономикой и организационной работы 120

20. РЕШЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА И ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА НА 1976 ГОД (26—27. ноября 1975. г.) 121
I. Развитие венгерской экономики в 1975 году 122
II. Основные задачи по народно-хозяйственному плану и государственному бюджету на 1976. год 124
III. Задачи в области управления экономикой и организационной работы 129

21. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАЗВИТИИ ФИЗКУЛЬТУРЫ И СПОРТА СРЕДИ МОЛОДЕЖИ (16. декабря 1975. г.) 130
I. (О выполнении ранее принятого решения Политбюро) 132
II. (Решение Политбюро) 134

22. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП НА СОХРАНЕНИЕ ПАМЯТНИКОВ РАБОЧЕГО ДВИЖЕНИЯ (23. декабря 1975. г.) 136
I. (Выполнение установки, принятой в 1974. году) 136
II. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 141

1976

23. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАЗВИТИИ ПРИУСАДЕБНЫХ, НАДЕЛЬНЫХ И ДРУГИХ ВИДОВ МЕЛКОТОВАРНЫХ ХОЗЯЙСТВ (10. февраля 1976. г.) 145
I. (Мелко-товарное производство и его экономическая роль в сельском хозяйстве) 145

II. (Основные области развития мелко-товарных хозяйств и стоящие перед ними задачи) 148

24. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЫРАЖЕНИИ УВАЖЕНИЯ И ПООЩРЕНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОПАГАНДИСТОВ (16. февраля 1976. г.) 151
I. (О существующих формах поощрения пропагандистов) 151
II. (О задачах унификации наград) 151

25. УСТАНОВКА КООПЕРАТИВНОЙ КОЛЛЕГИИ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП О КООПЕРАТИВНОЙ ДЕМОКРАТИИ И ВОЗМОЖНОСТЯХ ЕЕ ДАЛЬНЕЙШЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ (февраль 1976. г.) 154
I. Причины развития кооперативной демократии 154
II. Условия осуществления кооперативной демократии и принципы кооперативного самоуправления 155
1. Кооперативное движение, развитие функционирования и хозяйствования кооперативов 155
2. Интерпретация самостоятельности кооперативов и ее обеспечение, сочетание общественных, кооперативных и личных интересов 156
3. Компетенция, функционирование выборных органов, выборы руководителей 158
4. Соотношение производственно-хозяйственных единиц и самоуправленческих органов 160
5. Контроль в кооперативах 161
6. Внутренняя информация членства, трудящихся кооперативов 162
7. Социалистический образ жизни, развитие мышления 163
III. Задачи по совершенствованию кооперативной демократии 163

26. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАЗВИТИИ ФОРМ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ; УСТАВЫ АГРАРНО-ПРОМЫШЛЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ
(23. марта 1976. г.) 167
I. (Развитие производительных сил и формы сотрудничества) 167
II. (Основная цель создания аграрно-промышленных объединений, общие принципы организации) 169

27. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП О МОДЕРНИЗИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО И ПОЛИТИКО-ИДЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГОВ
(13. апреля 1976. г.) 171
I. (Причины модернизации повышения квалификации) 171
1. Сложившаяся ситуация 172

2. Принципы модернизации повышения квалификации педагогов 173
3. Формы повышения квалификации 173
4. Подготовка к новым учебным планам 176
5. Задачи государственного и местного управления 177
II. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 178

28. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЫПОЛНЕНИИ V-ГО ПЯТИЛЕТНЕГО ПЛАНА И НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА НА 1976 ГОД, И О ДИРЕКТИВАХ О ПРОВЕДЕНИИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО СОРЕВНОВАНИЯ (20. апреля 1976. г.) 178
I. (Основные цели проведения социалистического соревнования) 179
II. (Планомерное и целенаправленное управление социалистическим соревнованием) 181

29. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (22. апреля 1976. г.) 182
I. (О важнейших событиях на международной арене и о международной деятельности ВСРП) 183
II. (Актуальные вопросы и задачи в области экономики) 187

30. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ИССЛЕДОВАНИЯХ В ОБЛАСТИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ НАУК (27. апреля 1976. г.) 190
I. Результаты и проблемы в области экономических наук 190
II. Идеологические вопросы политико-экономических исследований и общественно-научные проблемы 193
III. Вопросы управления и координирования экономических исследований 195
IV. Предложения для выноса решения 198
V. (Установка Комитета по агитации и пропаганде) 201

31. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ СОЮЗА ВЕНГЕРСКИХ ЖУРНАЛИСТОВ (27. апреля 1976. г.) 202
I. О деятельности Союза венгерских журналистов 202
II. Рекомендации, касающиеся улучшения работы Союза 206
III. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 208

32. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА О ТЕЗИСАХ ЗАКОНА О ВАЖНЫХ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОСТИ ЗАЯВЛЕНИЯХ, ПРЕДЛОЖЕНИЯХ И ЖАЛОБАХ (18. мая 1976. г.) 209
I. (Расследование важных с точки зрения общественности заявлений, предложений и жалоб) 209
II. (Основы новой самостоятельной правовой нормы) 211

33. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАЗВИТИИ ХОЗЯЙСТВА В ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВАХ, НАХОДЯЩИХСЯ В НЕБЛАГОПРИЯТНЫХ УСЛОВИЯХ (25. мая 1976. г.) 214
I. (Выполнение решения Политбюро от 17 июня 1974 года) 214
II. (Решение Секретариата о дальнейших задачах) 216

34. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О МОДИФИКАЦИИ КООПЕРАТИВНЫХ ПРАВОВЫХ НОРМ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТИ КООПЕРИРОВАНИЯ (1. июня 1976. г.) 218
I. (Основные причины модификации правовых норм) 218
II. (Решение Политбюро о директивах модификации) 221

35. УСТАНОВКА ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЫПОЛНЕНИИ РЕШЕНИЯ О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ВЫБОРНОЙ СИСТЕМЫ И О ЗАДАЧАХ, СТОЯЩИХ ПЕРЕД ПАРТИЕЙ (1. июня 1976. г.) 224
I. О выполнении решения Центрального Комитета от 16 апреля 1970 года 224
II. Продление мандатов членов совета 226
III. (Решение Политбюро) 227

36. УСТАНОВКА ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОЦЕНКЕ И НАПРАВЛЕНИИ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ (1. июня 1976. г.) 228
I. (Предпосылки формирования современной организационной системы и необходимость ее усовершенствования) 228
II. (Установка Политбюро относительно дальнейшей работы) 231

37. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ СОВЕТОВ, КУРИРУЮЩИХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ КООПЕРАТИВЫ (29. июня 1976. г.) 232
I. (Основные черты государственного управления сельскохозяйственными кооперативами) 232
II. (Решение Политбюро) 235

38. ДИРЕКТИВЫ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП КОММУНИСТАМ, ПРИНИМАЮЩИМ УЧАСТИЕ В РАБОТЕ СЪЕЗДА КООПЕРАТОРОВ (29. июня 1976. г.) 236
(1. Рост доли общественной собственности, укрепление чувства собственности) 237
(2. Задачи кооперативов) 237
(3. Развитие кооперативной демократии) 238
(4. Эффективность системы контроля) 239

(5. Сближение прав и обязанностей на труд с государственными предприятиями) 240
(6. Задачи органов, защищающих интересы трудящихся) 240
(7. Осуществление на практике кооперативных правовых норм) 241
(8. Задачи коммунистов) 242

39. УСТАНОВКА ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП НА УРЕГУЛИРОВАНИЕ ЗЕМЕЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ И АРЕНДЫ, КУПЛИ—ПРОДАЖИ ЗЕМЛИ И ОТДЕЛЬНЫХ ВОПРОСОВ ПОЛЬЗОВАНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫМИ УЧАСТКАМИ (13. июля 1976. г.) 243
I. Земельная собственность и земельное пользование 244
1. Формирование земельной собственности 244
2. Предложение относительно прекращения продажи государственных земель 245
3. Мероприятия, направленные на формирование единой кооперативной земельной собственности 246
4. Регулирование получения частной земельной собственности 246
5. Охрана сельскохозяйственных угодий 247
II. Владение земельным участком и пользование земельным участком 248
1. Положение в настоящее время 248
2. Предложение относительно прекращения продажи государственных земельных участков 249
3. Предложение относительно введения долгосрочной аренды государственных земельных участков 250
III. Государственный контроль над куплей—продажей частного недвижимого имущества 252
1. Положение в настоящее время 252
2. Предложение относительно усиления государственного контроля над частной собственностью 252
IV. Ожидаемый результат от предложенных мероприятий 254
V. (Установка политбюро) 255

40. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О КОНЦЕПЦИИ И КАДРАХ ПРЕПОДАВАНИЯ МАРКСИЗМА—ЛЕНИНИЗМА В ГОСУДАРСТВЕННЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ (20. июля 1976. г.) 258
I. Принципиальные вопросы преподавания марксизма—ленинизма 259
II. Преподавательские кадры марксизма—ленинизма 263
III. Важнейшие задачи развития преподавания марксизма—ленинизма в высших учебных заведениях и необходимость решения вопроса с кадрами 266

41. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (21. июля 1976 г.) 271
I. (Информация об актуальных международных проблемах) 271
II. (Об обмене партийных билетов) 275

III. (Урожайность в сельском хозяйстве и актуальные вопросы снабжения населения) 276

42. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ УРЕГУЛИРОВАНИИ ВОПРОСОВ, СВЯЗАННЫХ С ОРГАНИЗАЦИОННОЙ РАБОТОЙ В ПАРТИЙНЫХ ЯЧЕЙКАХ (30. августа 1976. г.) 278
I. (Причины создания небольших по составу партийных ячеек) 278
II. (Директивы о роспуске партийных ячеек, не способных вести работу) 279

43. УСТАНОВКА СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О НОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ ПРОИЗВОДСТВА КУСТАРЕЙ (13. сентября 1976. г.) 281
I. О производстве кустарей 282
II. Новое регулирование кустарного производства 284
III. (Установка Секретариата) 286

44. ПОСТАНОВЛЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОЗЫВЕ V-ГО СЪЕЗДА ВЕНГЕРСКОГО КРАСНОГО КРЕСТА (27. сентября 1976. г.) 287
I. (О работе Венгерского Красного креста) 287
II. (Созыв V-го съезда и организационные вопросы) 289

45. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРИНЦИПАХ МОДИФИКАЦИИ ГРАЖДАНСКОГО КОДЕКСА (5. октября 1976. г.) 290
I. (Причины усовершенствования Гражданского кодекса) 290
II. Основные принципы модификации 291
1. Положения о праве собственности 291
2. Положения о личных и гражданских правах 292
3. Регулирование договорных отношений 292
4. Регулирование права наследования 293

46. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (26. октября 1976. г.) 294
I. (Опыт работы партийных пропагандистов и основные принципиальные вопросы) 294
II. (Актуальные задачи партийной пропаганды) 296

47. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОЧЕРЕДНЫХ ЗАДАЧАХ ПАРТИЙНОЙ ПРОПАГАНДЫ И ЕЕ ДАЛЬНЕЙШЕМ СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ (26. октября 1976. г.) 301
I. Развитие партийной пропаганды 301
II. Основной курс совершенствования партийной пропаганды 304
III. Некоторые существенные вопросы марксистско-ленинского воспитания членов партии 307

IV. Организационные задачи по совершенствованию партийной учебы 313
V. Партийная печать, информация и массово-политическая работа, задачи политического книгоиздания в идейном воспитании членов партии 317

48. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (1. декабря 1976. г.) 319
I. (Международное положение и внешнеполитическая деятельность ВСРП) 319
II. (О выполнении народнохозяйственного плана на 1976 год, проект директив народнохозяйственного плана и государственного бюджета на 1977 год) 325
III. (Персональные вопросы) 331

49. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА И ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА НА 1977 ГОД (1. декабря 1976. г.) 332
I. Основные положения развития экономики в 1976 году 332
II. Важнейшие задачи народнохозяйственного плана и государственного бюджета на 1977 год 334
III. Задачи в области управления и организации экономики 339

50. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОЦЕНКЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО СОРЕВНОВАНИЯ, ОПЫТЕ ПООЩРЕНИЯ И О ЗАДАЧАХ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ СОРЕВНОВАНИЯ (15. декабря 1976. г.) 340
I. (Оценка социалистического соревнования и существующая система поощрений) 340
II. (Дальнейшее совершенствование системы материального и морального поощрения) 345

1977

51. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ ПО ДАЛЬНЕЙШЕМУ РАЗВИТИЮ ВЕНГЕРСКОЙ ПИОНЕРСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ (17. января 1977. г.) 351
I. (Оказание поддержки Венгерской пионерской организации, основные черты развития пионерского движения) 351
II. (Решение Секретариата) 355

52. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РЕВИЗИОННОЙ, ОТЧЕТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПАРТИЙНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В НАРОДНОМ ПРОСВЕЩЕНИИ, НАУКЕ И КУЛЬТУРЕ, О ИХ РАБОТЕ С КАДРАМИ (17. января 1977. г.) 357

I. (Развитие партийной жизни) 357
II. (Контроль партийных организаций, работа с кадрами) 358
III. (Управление работой партийных организаций в народном просвещении, науке и культуре) 360
IV. (Решение Секретариата) 361

53. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП О СОСТОЯНИИ ИСТОРИЧЕСКОЙ НАУКИ (1. февраля 1977. г.) 361
I. Состояние и достижения исторической науки 361
1. (Источники достижений этой научной отрасли) 362
2. (Основные черты развития исследовательской работы) 363
3. (Расширение популяризирующей деятельности и ее эффективность) 364
4. (Международные контакты историков) 365
5. (Положение исследовательской базы) 365
6. (Отраслевое управлепие и проблемы) 366
7. (Сотрудничество между различными исследовательскими учреждениями) 367
II. Профессионально-идеологические вопросы исторических исследований 367
III. Установка Комиссии по агитации и пропаганде 370

54. УСТАНОВКА СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЫПОЛНЕНИИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ОТ 26 ОКТЯБРЯ 1976 ГОДА В СИСТЕМЕ ПАРТУЧЕБЫ (28. февраля 1977. г.) 372
1. Работа с кадрами и повышение квалификации 372
Политическая подготовка на низшей ступени и формы повышения квалификации 373
Политическая подготовка на средней и высшей ступени и формы повышения квалификации 374
2. Улучшение условий преподавательской работы 378

55. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ПРИ ЦЕНТРАЛЬНОМ КОМИТЕТЕ ВСРП ОБ АЛКОГОЛИЗМЕ И ЗАДАЧАХ БОРЬБЫ С НИМ (28. февраля 1977. г.) 379
I. (Проведенные мероприятия и их результаты) 379
II. (Потребление алкоголя) 380
III. (Задачи в различных областях общественной жизни) 383

56. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О МОДЕРНИЗАЦИИ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ, ОБ ОПЫТЕ ПРОВЕДЕНИЯ МЕРОПРИЯТИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА УПРОЩЕНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОЙ РАБОТЫ (22. марта 1977. г.) 386
I. (Области и метод проверки, мероприятия, проведенные в (1976—1977 годах) 386

II. (Дальнейшие задачи в этой области) 390
III. (Условия успешного продолжения работы) 393
IV. (Решение Политбюро) 394

57. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ РАБОТЫ СОЮЗА ТЕХНИЧЕСКИХ И НАУЧНО-ЕСТЕСТВЕННЫХ ОБЩЕСТВ (28. марта 1977. г.) 396
I. (Организационная структура СТНО, его деятельность, результаты, проблемы) 396
II. (Решение Секретариата) 400

58. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОСТОЯНИИ СОЦИОЛОГИИ И ЕЕ ЗАДАЧАХ (29. марта 1977. г.) 404
1. (Особенности развития венгерской социологии) 404
2. (Сеть исследовательских социологических учреждений) 405
3. (Рост общественного спроса на социологию и ограничения) 407
4. (Теоретические, идеологические и методологические проблемы, возникающие в ходе исследований) 407
5. (Положение с кадрами) 411
6. (Проблемы практической социологической деятельности) 412
7. (Дискуссии и деятельность печатных форумов, состояние социологической общественной жизни) 412
8. (Международные контакты социологов) 413
9. (Преподавание социологии) 415
10. (Организационные рамки специализации и повышения квалификации) 416
11. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 417

59. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ УСИЛЕНИИ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ДЕМОКРАТИИ И О СОЗДАНИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИИ СОСТАВА УПОЛНОМОЧЕННЫХ И СТАРШИХ УПОЛНОМОЧЕННЫХ (6. апреля 1977. года) 421
I. (Формы производственной демократии на предприятиях и на рабочих местах) 421
II. (Опыт проведения совещаний уполномоченных, старших уполномоченных и рабочих делегатов) 423
III. (Решение Политбюро) 424
1. (Усиление производственной демократии и выработка единых норм) 424
2. (Состав уполномоченных и старших уполномоченных, их совместные заседания с профсоюзами) 425
3. (Задачи государства) 425
4. (Задачи ВСП и профсоюзных органов) 426
5. (Работа партийных органов и организаций) 426
6. (Порядок проведения мероприятий) 427

60. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (17. апреля 1977. г.) 428
I. (Актуальные вопросы международной жизни) 428
II. (Празднование 60-ой годовщины Великой Октябрьской социалистической революции) 431
III. (Выполнение народнохозяйственного плана на 1977 год в первом квартале) 433
IV. (Выполнение 15-летнего плана жилищного строительства и директивы нового перспективного плана жилищного строительства) 434

61. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОСТОЯНИИ КОНТРОЛЯ И ЕГО ДАЛЬНЕЙШЕМ СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ (3. мая 1977. г.) 437
I. Функции и органы контроля 437
II. Развитие системы контроля и ее состояние в настоящее время 439
III. Органы контроля и опыт их работы 441
1. Контролирующая деятельность Совета Министров 441
2. Контроль органов государственного управления 441
3. Народный контроль 443
4. Контроль на местах 444
5. Общественный контроль в кооперативах 444
IV. (Решение Политбюро) 445

62. ДИРЕКТИВЫ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ЗАДАЧАХ ПО РАЗВИТИЮ СИСТЕМЫ ЗАНЯТОСТИ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РАБОЧЕЙ СИЛЫ (14. июня 1977. г.) 448

I. 1. Занятость и положение с рабочей силой 448
2. Практическое осуществление сочетания права на труд и обязанностей трудящихся 451
3. Сохранение законного общественно-полезного фонда рабочего времени, возможности расширения фактического фонда рабочего времени 453
а) Целесообразные методы уменьшения законного рабочего времени 453
б) Возможность уменьшения фактического общественно-полезного фонда рабочего времени по сравнению с законным и его значение для народного хозяйства 454
в) Сохранение законного фонда рабочего времени 456
г) Повышение хозяйственной активности населения 457
д) Уменьшение потерь рабочей силы, вызванной выходом на пенсию по инвалидности 458
е) Возможность роста хозяйственной активности среди женщин, не достигших пенсионного возраста 459
ж) Повышенное стимулирование к работе населения послепенсионного возраста 460
4. Возможности эффективного использования рабочей силы 462

а) Задачи по раскрытию и использованию внутренних резервов 462
б) Возможности и задачи по планомерной перегруппировке рабочей силы 463
в) Работа областных партийных органов и советов в области миграции рабочей силы 465
5. Венгерская система образования и спрос народного хозяйства на рабочую силу 466
6. Планирование, экономическое регулирование и роль поощрения в налаживании равновесия в занятости 467
а) Совершенствование плановой работы в народном хозяйстве и в советах 467
б) Задачи по экономическому регулированию 468
в) Повышение стимулирующей роли заработной платы 469
7. Некоторые общественные и политические задачи в связи с занятостью и использованием рабочей силы 470

II. 472
1. (Полная занятость и общественный спрос) 472
2. (Условия эффективности использования рабочей силы) 472
3. (Равновесие в использовании и требование экономической эффективности) 473
4. (Создание согласованности между правами и обязанностями) 474
5. (Согласование уменьшения законного рабочего времени с возможностями народного хозяйства и требованиями к использованию рабочей силы) 475
6. (Взаимосвязь фактического общественно-полезного и законного фондов рабочего времени) 475
7. (Необходимость повышения хозяйственной активности населения) 476
8. (Противоречия между спросом на рабочую силу и существующей системы народного образования) 476
9. (Сочетание планирования и спроса на рабочую силу) 477
10. (Нахождение резервов рабочей силы и необходимость их рационального использования) 478
11. (Развитие трудового аппарата) 478
12—15. (Задачи государственных, партийных, профсоюзных органов, агитационная и пропагандистская работа) 478—479

63. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ И ЗАДАЧАХ ТВОРЧЕСКИХ СОЮЗОВ (20. июня 1977. г.) 480

I. (Деятельность творческих союзов и недостатки в их работе) 480
II. (Партийная жизнь, положение партийных организаций в творческих союзах) 483
III. (Решение Секретариата) 485

64. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (22. июня 1977 г.) 486
I. (Актуальные вопросы международной жизни) 487
II. (Опыт обмена партийных билетов) 490
III. (Актуальные вопросы политики партии в области культуры) 492

65. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ПРОВЕДЕНИЯ ОБМЕНА ПАРТИЙНЫХ БИЛЕТОВ (22. июня 1977. г.) 495
1. (Опыт открытых дискуссий) 495
2. (Идейно-политическое единство партии) 495
3. (Единство действия в партии) 496
4. (Рост авторитета партии и ее влияния в массах) 496
5. (Работа среди старых коммунистов, членов партии до освобождения, 1944—45 годов, и среди пенсионеров) 496
6. (Совершенствование приема в члены партии) 497
7. (Дальнейшее развитие партийной демократии) 497
8. (Систематизация обмена мнениями) 498
9. (Работа первичных организаций) 498
10. (Кадровая политика) 498
11. (Ответственность коммунистов, работающих в массовых организациях) 499
12. (Продолжение союзнической политики) 499
13. (Задачи отделов Центрального Комитета) 500
14. (Использование накопленного опыта) 500

66. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ И АКТУАЛЬНЫХ ЗАДАЧАХ ПО ПРОВЕДЕНИЮ В ЖИЗНЬ ДИРЕКТИВ В ОБЛАСТИ НАУЧНОЙ ПОЛИТИКИ (28. июня 1977. г.) 501
I. (Вклад научных исследований в решение задач по строительству социалистического общества) 501
1. (Развитие взаимосвязи науки и практики) 502
2. (Рост темпа и структуры инвестиций в фонд затрат на научные исследования) 502
3. (Научные кадры) 503
4. (Международные контакты) 504
5. (Управление наукой) 505
6. (Поставка информации) 506
7. (Органическая связь науки и практики в технических и аграрных исследованиях) 506
8. (Общественные науки) 507
II. (Задачи по ускорению выполнения директив в области научной политики) 508
1. (Повышенное внимание к эффективности) 509
2. (Последовательное выполнение директив относительно кадров) 511

3. (Развитие международных контактов) 511
4. (Дальнейшее совершенствование управления наукой) 512
5. (Задачи в области технических и аграрных исследований) 515
6. (Мероприятия в области общественных наук) 516
7. (Партийное руководство в науке) 517
8. (Вовлечение масс в процесс осуществления целей политики в области науки) 519
9—11. (Организационные задачи) 519

67. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ И ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАССОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ОБЩЕСТВЕННЫХ ДВИЖЕНИЙ (28. июня 1977. г.) 520

I. (Роль и значение международной деятельности массовых организаций и движений) 521
II. (Международная деятельность отдельных массовых организаций и движений и ее проблемы) 522
1. (Всевенгерский совет профсоюзов) 522
2. (Отечественный народный фронт) 523
3. (Коммунистический союз молодежи) 523
4. (Всевенгерский совет мира) 524
5. (Всевенгерский совет женщин) 524
6. (Общество венгерско—советской дружбы) 525
7. (Венгерские кооперативы) 525
8—9. (Международная деятельность прочих массовых организаций) 525
10. (Проблемы развития и их причины) 526
III. (Директивы по международной деятельности массовых организаций и движений) 527

68. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОСТОЯНИИ НАУК В ОБЛАСТИ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА (16. августа 1977. г.) 532

I. (Состояние отрасли науки в настоящее время) 532
1. Характеристика научной базы и кадров 532
2. Результаты и проблемы исследований в области государства и права 534
3. Связь с жизнью и проблемы обучения 536
4. Идеологические и общественные вопросы в области государства и права 538
5. Международные контакты ученых 541
II. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 542

69. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШЕМ СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ИНФОРМАЦИИ (6. сентября 1977. г.) 544

I. (Развитие и проблемы информации для членов партии и населения) 544
II. (Решение Политбюро) 547

70. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (20. октября 1977. г.) 551
I. (Информация об актуальных международных вопросах) 551
II. (Директивы по развитию перспективной внешнеэкономической политики и производственной структуры) 555

71. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ ПЕРСПЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ И ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ СТРУКТУРЫ (20. октября 1977. г.) 561
I. Основные черты экономического развития 561
II. Изменение условий экономического развития 564
III. Основы политикц партии в области развития экономики 566
IV. Директивы по развитию производственной структуры 568
V. Директивы в области внешнеэкономической политики 579
VI. Задачи в области управления экономикой и социальной политики 583

72. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ ОТЕЧЕСТВЕННОГО НАРОДНОГО ФРОНТА В ГОРОДАХ, СЕЛАХ И ХУТОРАХ (24. октября 1977. г.) 592
I. Важный опыт политической работы Отечественного народного фронта в жилых районах 592
II. Характеристика работы комитетов Отечественного народного фронта 597
III. Работа Секретариата Отечественного народного фронта в целях развития деятельности народного фронта в жилых районах 599
IV. (Решение Секретариата) 600

73. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ПРОВЕДЕНИЯ МЕРОПРИЯТИЙ, СПОСОБСТВУЮЩИХ ПРОДОЛЖЕНИЮ УЧЕБЫ ТРУДЯЩИХСЯ, ЗАНЯТЫХ ФИЗИЧЕСКИМ ТРУДОМ (25. октября 1977. г.) 603

I. Партийная учёба 604
1. Традиционные формы партучебы 604
2. Двухлетняя полит- и спецшкола для квалифицированных рабочих 605
3. Трехлетняя «сводная» спецшкола для квалифицированных рабочих 605
4. Курсы для руководителей ВСП и КСМ 606

5. Курсы для подготовки руководителей 606
Государственное обучение для взрослого населения 606
1. Государственная система школ рабочей молодежи 606
2. Курсы подготовки к экзаменам в высшие учебные заведения для рабочих 607
II. (Главное направление дальнейшего развития форм обучения для трудящихся, занятых физическим трудом) 609

74. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ВЫПОЛНЕНИЯ ЗАКОНА О СОВЕТАХ (8. ноября 1977. г.) 612
I. Осуществление функций совета, участие населения в работе советов 612
1. (Роль советов как органов народных представителей и самоуправления) 612
2. (Расширение задач советов в государственном управлении) 613
3. (Работа руководителей и аппарата советов) 614
4. (Связи между советами и населением) 614
II. Хозяйственная и координационная деятельность советов 615
1. (Хозяйственно-организационная деятельность) 615
2. (Деятельность советов в области образования, здравоохранения, социального обеспечения и культуры) 616
3. (Хозяйствование советов) 616
III. Партийное и государственное руководство советами 617
1. (Принципы партийного руководства) 617
2. (Система государственного управления) 617
IV. (Решение Секретариата) 618

75. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (1. декабря 1977. г.) 619
I. (О праздновании 60-ой годовщины Великой Октябрьской Социалистической революции) 619
II. (Выполнение народнохозяйственного плана на 1977 год, директивы государственного бюджета и народнохозяйственного плана на 1978. год) 622

76. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ ПО НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОМУ ПЛАНУ И ГОСУДАРСТВЕННОМУ БЮДЖЕТУ НА 1978 ГОД (1. декабря 1977. г.) 630
I. Экономическое развитие в 1977 году 630
II. Важнейшие задачи народнохозяйственного плана и государственного бюджета на 1978 год 633
III. Задачи в области управления и организации экономики 639

77. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ КООРДИНИРУЮЩИХ ПАРТИЙНЫХ ОРГАНОВ И ОРГАНИЗАЦИЙ, В ЗАДАЧУ КОТОРЫХ ВХОДИТ КООРДИНАЦИЯ (5. декабря 1977. г.) 641

I. (Развитие и проблемы работы партийных организаций, в задачу которых входит координация) 641
II. (Задачи партийных органов и организаций по совершенствованию координационной деятельности) 643

78. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ В ОБЛАСТИ ИСКУССТВ (28. декабря 1977. г.) 645
I. (Принципы политики ВСРП в области искусств и их проведение в жизнь) 645
II. (Характеристика положения в области искусств) 646
III. (Решение Политбюро) 649

1978

79. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ВЫПОЛНЕНИЯ РЕШЕНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА О НАРОДНОМ ПРОСВЕЩЕНИИ, ПРИНЯТОГО В 1974 ГОДУ (3. января 1978. г.) 655
I. (Принятие решения о народном просвещении) 655
II. (Результаты и противоречия в ходе выполнения решения о народном просвещении) 655
1. (Новый подход к решению задач) 655
2. (Дифференцированное воздействие решения) 656
3. (Деятельность культурно-просветительных учреждений) 657
4. (Формирование условий народного просвещения с точки зрения финансов, учреждений и кадров) 659
5. (Руководство народным просвещением) 659
III. (Установка по агитации и пропаганде) 661

80. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О НЕКОТОРЫХ АКТУАЛЬНЫХ ВОПРОСАХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ И О ПОДГОТОВКЕ К ПРОВЕДЕНИЮ СЪЕЗДА СОЮЗОВ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ (10. января 1978. г.) 661
I. (Результаты национальной политики партии) 662
II. (Решение Политбюро) 665

81. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП НА УЛУЧШЕНИЕ ИНФОРМАЦИИ ПАРТИЙНЫХ И МОЛОДЕЖНЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ И ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ МАРКСИЗМА—ЛЕНИНИЗМА (14. марта 1978. г.) 667
1. (Информация секретарей партийных организаций высших учебных заведений) 668
2. (Информация преподавателей марксизма—ленинизма об актуальных идеологических и политических вопросах) 668

3. (Задачи руководящих органов КСМ) 669
4. (Задачи Отдела агитации и пропаганды ЦК ВСРП) 670
5. (Задачи областных и будапештского комитетов партии) 670
6. (Задачи министерств, руководящих высшими учебными заведениями) 671

82. УСТАНОВКА КОЛЛЕГИИ ПО ПАРТИЙНОМУ СТРОИТЕЛЬСТВУ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О НЕКОТОРЫХ АКТУАЛЬНЫХ ВОПРОСАХ СТИЛЯ И МЕТОДОВ ПАРТИЙНОЙ РАБОТЫ (март 1978. г.) 671

I. Важнейшие черты стиля партийной работы 672
1. Научность, основанная на учении марксизма—ленинизма 672
2. Единство теории и практики 673
3. Постоянное усиление связей партии с массами 673
4. Политический характер партийной работы 673
5. Оперативность и практичность 674
6. Становление и решение важнейших задач 674

II. Опыт совершенствования стиля партийной работы ВСРП с 1956 года до наших дней 674

III. Осуществления смиля партийной работы в наши дни и возможности его совершенствования 677
1. Партийное единство, демократический централизм, его взаимосвязь со стилем работы 677
2. Коллективное руководство и индивидуальная ответственность в работе выборных органов партии 681
3. Эффективность руководящей работы партийных органов 683
4. Совершенствование методов движения и борьба против бюрократизма и чиновнического стиля работы 686
5. Совершенствование стиля и методов работы в руководстве первичными организациями 688
6. Важнейшие черты работы партийного аппарата 689
7. Роль стиля партийной работы в усилении связей партии с массами 691

83. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (15. марта 1978. г.) 693

I. (Актуальные международные вопросы и внешнеполитическая деятельность партии) 694

II. (О положении в сельском хозяйстве и пищевой промышленности, о задачах по дальнейшему развитию в этих отраслях) 699

84. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ И ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И О ЗАДАЧАХ ПО ДАЛЬНЕЙШЕМУ РАЗВИТИЮ В ЭТИХ ОТРАСЛЯХ (15. марта 1978. г.) 709

Осуществлсние аграрной политики 709

I. (Общественное значение создания крупных социалистических сельскохозяйственных предприятий) 710
II. (Развитие различных типов социалистических сельских хозяйств) 711
III. (Увеличение производственных факторов) 715
IV. (Рост продукции, развитие связей между сельским хозяйством и пищевой промышленностью) 717
V. (Управление сельским хозяйством и пищевой промышленностью) 720
VI. (Руководящая и контролирующая роль партии, работа партийных и массовых организаций) 721

Задачи по дальнейшему развитию 723
I. (Задачи различных отраслей сельского хозяйства и пищевой промышленности) 723
II. (Персональные и производственные факторы, условия их развития эффективное использование производительных сил, усиление мероприятий по обеспечению производства и сбыта продукции) 727
III. (Развитие экономических и организационных условий деятельности госхозов и кооперативов, предприятий пищевой промышленности, оказание поддержки приусадебных хозяйствам) 731
IV. (Повышение уровня государственного управления) 734
V. (Задачи партии и массовых организаций) 735

85. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ПРОВЕДЕНИЯ В ЖИЗНЬ ПОСТАНОВЛЕНИЯ ОБ УЛУЧШЕНИИ РАБОТЫ ТРАНСПОРТА И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ В ЭТОЙ ОБЛАСТИ (11. апреля 1978. г.) 737
I. Опыт проведения в жизнь постановления об улучшении работы транспорта, состояние транспорта в настоящее время 737
II. Основные направления дальнейшего развития транспорта 745
III. (Решение Политбюро) 750

86. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОСТАВЕ ПАРТИИ, О ПРИЕМЕ В ЧЛЕНЫ ПАРТИИ В 1977 ГОДУ И О КОЛИЧЕСТВЕ И СОСТАВЕ ВЫБЫВШИХ ИЗ ПАРТИИ (11. апреля 1978. г.) 752
I. (Важнейшие условия приема новых членов партии) 752
II. (Формирование состава партии после XI-го съезда ВСРП) 754
III. (Решение Политбюро) 755

87. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (19—20. апреля 1978. г.) 756

88. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ, ПРОДЕЛАННОЙ ПОСЛЕ XI-ГО СЪЕЗДА, И ЗАДАЧАХ, СТОЯЩИХ ПЕРЕД ПАРТИЕЙ (19—20. апреля 1978. г.) 758

I. Международное положение, внешняя политика партии 759
II. Внутриполитическое положение 761
III. Хозяйственное строительство 764
IV. Уровень жизни и социальная политика 769
V. Идеология и просвещение 771
VI. Партия 775
VII. Международная деятельность ВСРП 777

89. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ ВЫСШЕЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ШКОЛЫ (16. мая 1978. г.) 780
I. (Количество окончивших Высшую политическую школу, система обучения, дисциплины, кадры) 780
II. (Решение Политбюро) 783
1. (Задачи в процессе обучения) 783
2. (Повышение уровня и эффективности преподавательской и воспитательной работы) 784
3. (Совершенствование организационной системы обучения) 786
4. (Повышение уровня работы профессорского состава) 787

90. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ СТОЛИЦЫ (30. мая 1978. г.) 788
I. Положение Будапешта, проведение в жизнь решения Политбюро, принятого в 1974 году 789
II. Характеристики и формирование населения столицы и ее окрестностей, состава населения и рабочей силы 794
III. Задачи по развитию города Будапешта 795
1. Жилищное строительство, ремонт жилых домов 795
2. Охрана окружающей среды 797
3. Совершенствование сети коммунальных услуг 797
4. Транспорт 798
5. Образование, культура, просвещение, здравоохранение, спорт 799
6. Торговля и бытовые услуги 800
7. Программа по восстановлению сети общественных учреждений в Будапеште 801
IV. О промышленности столицы 802
1. Состояние промышленности в Будапеште в настоящее время, задачи по ее развитию 802
2. Состояние строительной промышленности в Будапеште, задачи по ее развитию 803
V. Опыт и задачи в области организации и управления 804
VI. (Решение Политбюро) 806

91. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЕНГЕРСКОМ ДВИЖЕНИИ ЗА МИР (30. мая 1978. г.) 810
I. (Деятельность венгерского движения за мир в Венгрии и за рубежом) 810

II. (Решение Политбюро) 812
1. (Созыв IX-го конгресса венгерских борцов за мир) 812
2. (Совершенствование работы Всевенгерского Совета мира) 813
3. (Задачи партии по руководству движением) 816

92. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДАЛЬНЕЙШИХ ЗАДАЧАХ ПАРТИИ ПО РУКОВОДСТВУ КСМ (30. мая 1978. г.) 817

93. РЕШЕНИЕ СЕКРЕТАРИАТА ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ И ЗАДАЧАХ ОБЩЕСТВА ВЕНГЕРСКО—СОВЕТСКОЙ ДРУЖБЫ (5. июня 1978. г.) 821

I. (Деятельность Общества венгерско—советской дружбы) 821
II. (Решение Секретариата о дальнейших задачах Общества) 824

94. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ ВОПРОСАМ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ СОЦИАЛЬНОГО И КУЛЬТУРНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ (12. июня 1978 г.) 826

(Характеристика деятельности предприятий в области социальной политики) 828
(Основные области социальной политики) 829
Поддержка в получении жилища 829
Развитие и содержание детских учреждений 830
Питание на предприятиях 831
Дома отдыха 831
Культура и спорт 832
Обучение 833
Выводы 834

95. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОСТОЯНИИ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ ПОЛИТИЧЕСКИХ НАУК В ВЕНГРИИ (20. июня 1978. г.) 836

I. (Цель политических исследований и их значение) 836
II. (Предмет политических наук и дискуссионные вопросы) 837
III. (Требования, предъявляемые к этой отрасли науки) 838
IV. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 841

96. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРАЗДНОВАНИИ 60-ЛЕТИЯ БУРЖУАЗНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ 1918 ГОДА, СОЗДАНИЯ ВЕНГЕРСКОЙ ПАРТИИ КОММУНИСТОВ И СТАНОВЛЕНИЯ СОВЕТСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (27. июня 1978. г.) 842

I. (Цель юбилеев) 842
II. (Историческое значение двух революций и создания ВПК) 842
III. (Рамки празднования годовщины) 845

97. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОСТОЯНИИ И ЗАДАЧАХ АРХЕОЛОГИИ (18. июля 1978. г.) 846
(Состояние археологии как науки) 846
1. (Научная деятельность археологов, раскопки, публикации на основе найденных источников) 846
2. (Популяризация знаний, расширение книгоиздания) 848
3. (Идеологическое положение в этой отрасли науки) 848
4. (Структура, организация и руководство в археологии) 849
5. (Положение с кадрами) 850
6. (Международные контакты археологов) 851
(Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 852

98. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПРИРАВНЕНИИ СЛУШАТЕЛЕЙ ПОЛИТКУРСОВ К СЛУШАТЕЛЯМ ПОЛИТШКОЛ (25. июля 1978. г.) 853

99. УСТАНОВКА ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ПРОВЕДЕНИЯ В ЖИЗНЬ РЕШЕНИЯ ЦК «О ГОСУДАРСТВЕННОМ ОБУЧЕНИИ И ЗАДАЧАХ ЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ» В ОБЛАСТИ НАРОДНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ (19. сентября 1978. г.) 855
I. (Проведение в жизнь решения ЦК) 856
1. (Мероприятия, служащие осуществлению социалистической воспитательной работы) 857
2. (Обновление учебных планов и материалов) 857
3. (Воспитание граждан для здорового образа жизни, результаты модернизации трудового воспитания) 859
4. (Пропорции окончивших общеобразовательную школу) 860
5. (Пропорции продолжающих учебу в средних школах) 861
6. (Совершенствование условий работы учебных заведений, создание базы, рост кадров) 862
7. (Работа советов и профилированных органов, развитие социалистической демократии) 865
8. (Основные задачи перспективного развития системы образования) 866
II. (Решение Политбюро) 867

100. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (12. октября 1978. г.) 870
I. (Международное положение и актуальные вопросы внешней политики партии) 871
II. (Состояние строительной промышленности и задачи по ее дальнейшему развитию) 876
III. (Директивы плана по жилищному строительству до 1990 года) 880
IV. (Решение о праздновании 60-ой годовщины создания ВПК) 882

101. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ В СТРОИТЕЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И О ЗАДАЧАХ ЕЕ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ (12. октября 1978. г.) 883

(Развитие строительной промышленности и базы стройматериалов, результаты работы в этой отрасли) 884

I. (Задачи стоящие перед строителями) 885

II. (Основные направления развития этой отрасли промышленности) 886

III. (Задачи строительной науки, планирования, обучения) 889

IV. (Согласование задач и мощностей в этой отрасли промышленности) 890

V. (Задачи государственного управления и руководства на местах) 893

VI. (Руководящая, политическая, организационная и контролирующая работа партии и массовых организаций) 895

102. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ ПЛАНА ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА И ЭКСПЛУАТАЦИИ ДО 1990 ГОДА (12. октября 1978. г.) 896

103. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (6. декабря 1978. г.) 901

I. (Международное положение и актуальные вопросы внешней политики партии) 901

II. (Выполнение народнохозяйственного плана на 1978 год, директивы народнохозяйственного плана и государственного бюджета на 1979 год) 906

III. (О праздновании 60-ой годовщины создания ВПК) 913

104. ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ДИРЕКТИВАХ НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНА И ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА НА 1979 ГОД (6. декабря 1978. г.) 914

I. Развитие экономики и ее основные показатели в 1978 году 914

II. Основные задачи в народнохозяйственном плане и государственном бюджете на 1979 год 919

III. Задачи партии в области руководства экономикой, организаторской и политической работе 925

1979

105. УСТАНОВКА ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП НА ВЫПОЛНЕНИЕ РЕШЕНИЯ, НАПРАВЛЕННОГО НА РАЗВИТИЕ ПРАВА (23. января 1979. г.) 931

I. (Результаты выполнения принятого решения) 931

II. (Задачи и недостатки в различных областях права) 933

1. Уголовное право 934
2. Гражданское право 934
3. Государственное право 935
4. Общий прокурорский надзор 937
III. (Решение Политбюро) 937

106. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ АГИТАЦИОННОЙ РАБОТЕ И АКТУАЛЬНЫХ ЗАДАЧАХ АГИТАЦИИ (27. марта 1979. г.) 939
1. (Состояние агитационной работы) 939
2. (Роль агитации в формировании сознания и ее задачи) 941
3. (Роль информации, живого слова и убеждения в агитационной работе) 944
4. (Совершенствование руководства агитационной работой) 946

107. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ФИЗКУЛЬТУРЕ И СПОРТЕ И ЗАДАЧАХ ИХ РАЗВИТИЯ (27. марта 1979. г.) 947
I. (Положение физкультуры и спорта) 948
1. Физкультура и массовый спорт 948
2. Состязания, спортивный авангард, воспитание смены 950
3. Физкультура и спорт в воинских частях 951
4. Научная и медицинская работа, связанная с физкультурой и спортом 951
5. Работа с кадрами, подготовка кадров, повышение квалификации 952
6. Материально-экономическая база 952
7. Государственное управление спортом и физкультурой 953
8. Участие массовых организаций и движений в физкультуре и спорте 954
9. Партийное руководство физкультурным и спортивным движением 955
II. (Принципы и задачи) 956
1. (Рост массовости физкультуры и спорта) 956
2. (Рост результативности венгерских спортсменов на международных и отечественных состязаниях) 957
3. (Задачи, стоящие перед наукой) 958
4. (Совершенствование работы с кадрами) 959
5. (Обеспечение материально-экономической базы) 959
6. (Задачи органов контроля) 960
7. (Роль массовых организаций и спортивного движения в достижении спортивных целей) 961
8.(Задачи коммунистов, работающих в области физкультуры и спорта) 962
III (Решение Политбюро) 962

108. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (28. марта 1979. г.) 964

I. (Международное положение и международная деятельность ВСРП) 964
II. (Некоторые вопросы внутриполитической жизни) 965
(Организационные и персональные вопросы) 969

109. О МЕЖДУНАРОДНОМ КОММУНИСТИЧЕСКОМ ДВИЖЕНИИ И МЕЖДУНАРОДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВСРП (28. марта 1979. г.) 974
I. (Различные условия работы коммунистических партий) 974
(Коммунистические и рабочие партии социалистических стран) 974
(Коммунистические партии в развитых капиталистических странах) 977
(Коммунистическое движение в развивающихся странах) 981
(Латинская Америка) 982
(Развивающиеся страны Азии) 983
(Арабские страны) 984
(Африка) 985
II. (Основные элементы отношений между братскими партиями) 986
(Общие принципы, цели, общий враг) 986
(Роль региональных и континентальных совещаний) 987
(Роль двусторонних встреч) 987
(Объективные и субъективные составные части дискуссий) 988
III. (Основные принципы деятельности ВСРП) 990
(Основной принцип — пролетарский интернационализм) 990
(Вопрос о пути к социализму) 991
(Идейная платформа коммунистическая марксизм—ленинизм) 992
IV. (Сотрудничество ВСРП с братскими странами) 993
(С коммунистическими и рабочими партиями социалистических стран) 994
(С коммунистическими партиями капиталистических стран) 994
(С коммунистическими и марксистс—коленинскими партиями развивающихся стран) 995
(С национально-демократическими партиями развивающихся стран) 995
(С национально-демократическими партиями, национально-освободительными движениями) 995
(С социалистическими и социал-демократическими партиями) 995

110. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ИССЛЕДОВАНИИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН И ПРЕПОДАВАНИЕ ПО ЭТОЙ ТЕМЕ (10. апреля 1979. г.) 996
I. (Исследование, преподавание и работа с кадрами) 996
II. (Основные направления в исследовательской работе, задачи преподавания и работа с кадрами) 1000
III. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 1002

111. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ ЦЫГАНСКОГО НАСЕЛЕНИЯ В ВЕНГРИИ (18. апреля 1979. г.) 1003

I. Демографическая характеристика цыганского населения, его территориальное размещение 1003

1. Занятость, доходы цыганского населения 1004
2. Жилищная проблема 1005
3. Просвещение и образование 1006
4. Здравоохранение, гигиена 1007
5. Цыгане как граждане, их оценка в общественном мнении 1007
6. Цыганский вопрос в работе партийных, государственных и общественных организаций 1009

II. Задачи 1009

III. Решение Политбюро 1011

112. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ УКРЕПЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ДЕМОКРАТИИ (18. апреля 1979. г.) 1013

1. (Развитие производственной демократии) 1014
2. (Работа производственных форумов) 1015
3. (Деятельность профсоюзов) 1016
4. (Влияние решений партии на работу в сфере услуг, в учреждениях и ведомствах) 1016

113. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЫПОЛНЕНИИ МЕРОПРИЯТИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА УЛУЧШЕНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РАБОЧЕЙ СИЛЫ В ОБЛАСТИ ДЬЕР-ШОПРОН (29. мая 1979. г.) 1017

I. (Директивы по области о претворении в жизнь решения ЦК ВСРП) 1017

II. Формы и опыт выполнения решения 1019

III. Выводы 1020

IV. Решение Политбюро 1021

114. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ЗАКОНА О СОВЕТАХ (26. июня 1979. г.) 1023

I. (Мероприятия, направленные на осуществления Закона о советах) 1023

II. (Работа советов. Их задачи) 1024

III. (Решение Политбюро) 1026

115. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ СИСТЕМЕ ВЫБОРОВ (26. июня 1979. г.) 1027

I. Совершенствование системы выборов 1027

II. Планы по дальнейшему развитию системы выборов и стоящие перед партией задачи 1029
III. Решение Политбюро 1031

116. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (29. июня 1979. г.) 1032
I. (Актуальные международные вопросы и международная деятельность партии) 1033
II. (О выполнении народнохозяйственного плана на 1979 год и дальнейшие задачи) 1038
III. (О созыве XII-го съезда партии) 1040

117. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О СОЦИАЛИСТИЧЕСКОМ СОРЕВНОВАНИИ В ЧЕСТЬ XII-ГО СЪЕЗДА ПАРТИИ И 35-ОЙ ГОДОВЩИНЫ ОСВОБОЖДЕНИЯ ВЕНГРИИ (10. июля 1979. г.) 1041
(Целевые установки социалистического соревнования в честь съезда партии и освобождения страны) 1041
(Формы поощрения выдающихся результатов в работе) 1042
(Принципы оценки социалистического соревнования) 1044

118. УСТАНОВКА КООПЕРАТИВНОЙ КОЛЛЕГИИ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ПОЛОЖЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ, ЗАДАЧАХ ИХ РАЗВИТИЯ В ОБЛАСТИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА, ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА (июль 1979. г.) 1045
I. Оценка результатов развития 1045
II. Место и роль объединений 1046
1. Оценка объединений 1046
2. Основные принципы развития объединений 1047
3. Развитие отраслей посредством объединений 1049
III. Задачи по развитию объединений 1052

119. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВАЖНЕЙШИХ ЗАДАЧАХ В ОБЛАСТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ (11. сентября 1979. г.) 1054
I. (Развитие здравоохранения) 1055
1. (Основные факторы медицинского обслуживания населения) 1055
2. (Проблемы медицинского обслуживания населения) 1056
3. (Состояние сети здравоохранения) 1058
4. (Положение в области медицинского и социального обслуживания) 1059
5. (Работа с кадрами, обучение) 1059
6. (Профессиональное руководство и контроль внутри учреждений) 1061
II. (Важнейшие задачи) 1062
(1. Эффективность, профилактика, реабилитация) 1062

2. (Последовательное проведение интеграции) 1062
3. (Реконструкция) 1063
4. (Обслуживание престарелых) 1064
5. (Улучшение состава кадров) 1064
6. (Материальное и моральное поощрение работников здравоохранения, повышение этических требований) 1064
(7. Усиление профессионального и экономического контроля в здравоохранении) 1065
III. (Установка Политбюро) 1065

120. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О МОДИФИКАЦИИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВОГО ПРАВА (18. сентября 1979. г.) 1068
I. (Причины модификации регулирования трудового права) 1068
II. (Директивы модификации) 1069
1. (Целесообразное использование рабочей силы) 1069
2. (Поиски резервов дополнительной занятости) 1069
3. (Укрепление трудовой дисциплины) 1069
4. (Развитие защиты интересов трудящихся) 1070
5. (Упрощение правовых норм) 1070
III. (Решение Политбюро) 1071

121. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЫПОЛНЕНИИ ПОСТАНОВЛЕНИЯ О РАБОТЕ СРЕДИ ЖЕНЩИН (16. октября 1979. г.) 1071
I. (Положение женщин в обществе) 1071
II. (Решение Политбюро) 1075

122. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О ВЫПОЛНЕНИИ ЗАДАЧ ПО УЛУЧШЕНИЮ РАБОТЫ С КАДРАМИ (16. октября 1979. г.) 1077
I. (Работа с кадрами на местах) 1077
II. (Решение Политбюро) 1080

123. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (1. ноября 1979. г.) 1083
I. (Актуальные международные вопросы и внешняя политика партии) 1083
II. (Политические и организационные вопросы подготовки к проведению XII-го съезда партии) 1088

124. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП ОБ ОПЫТЕ РАБОТЫ АГРАРНО-ПРОМЫШЛЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ (13. ноября 1979. г.) 1089
I. (Опыт работы аграрно-промышленных объединений) 1089
II. (Решение Политбюро) 1091

125. СООБЩЕНИЕ О ЛПЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (6. декабря 1979. г.) 1092

I. (Об ожидаемых результатах выполнения народнохозяйственного плана на 1979 год) 1092
II. (Директивы народнохозяйственного плана и государственного бюджета на 1980 год) 1095
III. (Задачи партийных и государственных органов) 1098
(Организационные и персональные вопросы) 1099

1980

126. УСТАНОВКА КОМИССИИ ПО АГИТАЦИИ И ПРОПАГАНДЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РАБОТЕ РЕДКОЛЛЕГИИ ГАЗЕТЫ «НЕПСАБАДШАГ», ПРОДЕЛАННОЙ ЗА ПЕРИОД ПОСЛЕ XI-ГО СЪЕЗДА ПАРТИИ (15. января 1980. г.) 1103
I. (Работа редколлегии газеты «Непсабадшаг») 1103
II. (Установка Комиссии по агитации и пропаганде) 1112

127. РЕШЕНИЕ ПОЛИТБЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП О РОЛИ И РАЗВИТИИ ВТОРИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ (19. февраля 1980. г.) 1113

128. СООБЩЕНИЕ О ПЛЕНУМЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ВСРП (28. февраля 1980. г.) 1116
I. (Информация об актуальных международных вопросах) 1116
II. (О подготовке к проведению XII-го съезда партии) 1118

129. РЕЗОЛЮЦИЯ XII-ГО СЪЕЗДА ВСРП О РАБОТЕ ПАРТИИ И ЕЕ ДАЛЬНЕЙШИХ ЗАДАЧАХ (27. марта 1980. г.) 1120
I. Международное положение, внешняя политика партии 1121
II. Общественные и политические отношения в Венгрии 1124
III. Экономическое строительство 1129
IV. Уровень жизни, условия жизни, социальное обеспечение 1136
V. Идеология, наука, просвещение 1139
VI. Партия и массовые организации 1142
VII. Международная деятельность партии 1148

ПРЕДМЕТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ 1151

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Athenaeum Nyomda, Budapest 82.0355
Felelős vezető Szlávik András vezérigazgató
A kötetet Feles Györgyné szerkesztette
A kötésterv Szántó Tibor munkája
Műszaki vezető Bereczki Gábor
Műszaki szerkesztő Székffy Gyula
Terjedelme 108,8 (A/5) ív